תלמוד בבלי

מסכת ברכות א'

ВАВИЛОНСКИЙ ТАЛМУД

ТРАКТАТ БРАХОТ

ТОМ ПЕРВЫЙ

БИБЛИОТЕКА ЕВРЕЙСКИХ ТЕКСТОВ

БИБЛИОТЕКА
ЕВРЕЙСКИХ
ТЕКСТОВ

издательская программа

ХАБАД МАОР

С.-Петербург

·Б·Е·Т·

БИБЛИОТЕКА
ЕВРЕЙСКИХ
ТЕКСТОВ

ПЕРВОИСТОЧНИКИ

серия основана
издательством "ЛЕХАИМ"
в 5767/2007 году

תלמוד בבלי

מסכת ברכות

א׳

ВАВИЛОНСКИЙ ТАЛМУД

ТРАКТАТ БРАХОТ

ТОМ ПЕРВЫЙ

ЛЕХАИМ {КНИЖНИКИ}

МОСКВА
5776/2016

Переводчик

рав Реувен Пятигорский

Раввины-консультанты:

рав Нахум Офман (глава 1)

рав Михаэль Гафт (главы 2–3)

рав Шломо Ерухимов (главы 4–5)

рав Александр Липский (главы 6–7)

рав Моше Вайсбурд (главы 8–9)

Главный редактор проекта

Виктория Куниски

Редактор-консультант

Полина Зак

Главный редактор

Борух Горин

Художник

Андрей Бондаренко

Корректор

Нина Сергеева

Координатор

Фаина Чернышева

Верстка

Эфраим Альтшулер

Ответственный за выпуск

Яков Ратнер

Перевод, оформление,
издание на русском языке
© Книжники, Лехаим, 2016

ОГЛАВЛЕНИЕ

От переводчика 13

О Талмуде 15

О переводе 16

ГЛАВА 1 [С КАКОГО ЧАСА] 20 פרק א' מאימתי

ГЛАВА 2 [ЧИТАЛ ШМА] 188 פרק ב' היה קורא

ГЛАВА 3 [ТОТ, ПЕРЕД КЕМ] 253 פרק ג' מי שמתו

ГЛАВА 4 [УТРЕННЯЯ МОЛИТВА] 372 פרק ד' תפלת השחר

ГЛАВА 5 [ВСТАЮТ] 437 פרק ה' אין עומדין

Раввин Берл Лазар
Главный раввин России

שלמה דובער פינחס לאזאר
הרב הראשי לרוסיה

В Талмуде рассказывается, что однажды римляне запретили евреям учить Тору, а тому, кто нарушит запрет, пригрозили смертью. Но рабби Акива не подчинился приказу. Пришел к нему Пафус бен Йеуда и сказал: «Ты рискуешь жизнью, преступая царский запрет». В ответ рабби Акива поведал притчу: «"Шел лис по берегу реки и увидел рыб, что плавали и пытались спрятаться. Сказал им: идите ко мне, я укрою вас в скалах, и не придется вам бояться. А рыбы сказали: и о тебе говорят, что ты из всех зверей самый умный? Да ты просто глуп! Ведь вся наша жизнь в воде, а ты говоришь 'идите на берег!'. Там, где мы живем, мы подвергаемся опасности – но на берегу нам смерть!" Так и вся наша жизнь в Торе, а ты говоришь, что я рискую...» Через какое-то время их обоих схватили римляне, и тогда сказал Пафус рабби Акиве: «Повезло тебе – ты пострадаешь за Тору, а мне вот придется пострадать за вещи ничтожные».

Наши мудрецы называют Тору «Торат хайим» – «Учение жизни». Это действительно вся наша жизнь, без Торы мы просто не можем остаться евреями! И каждая книга, каждая часть, каждый раздел Торы дает нам указания, как жить и какие решения принимать.

Когда мы читаем Талмуд, мы находим в нем ответы не только на мировоззренческие, философские или религиозные вопросы, но и множество конкретных инструкций по поведению в бытовых ситуациях: как себя вести в семье, в общине, на работе; как строить дом, как честно купить или продать; что делать, если нанесен ущерб, и т. д. Практически любой вопрос повседневной жизни может быть правильно разрешен исходя из рекомендаций и установлений Талмуда.

Не следует, однако, рассматривать Талмуд как еще одно из множества имеющихся пособий «Как преуспеть в жизни». В Талмуде идет речь о Божественной мудрости: это не инструктаж о том, как использовать в своих интересах человеческие законы, а объяснение, как строить жизнь на основании законов Бога, как быть успешным на пути праведности.

Когда человек задумывается о законах Бога, обычно ему сразу приходят в голову главные философские вопросы, касающиеся сотворения мира, постулатов религии, молитвенного служения и прочего. Уникальность Талмуда в том, что он применяет эти законы к бытовым мелочам, ко всем тем тысячам мелких вещей, из которых состоит наша практическая жизнь. Ведь именно этого и хочет Бог: чтобы Его мудрость дошла до каждого простого человека в каждой простой ситуации, чтобы мы не просто восхищались ею, но могли обращаться к ней каждый день и каждый час.

Поэтому Создатель даровал нам законы не только о святом, но и о бытовой стороне нашей жизни. Где бы человек ни находился, какие бы проблемы перед ним ни вставали – везде есть верный путь, путь правды Божьей.

Но чтобы понять Божественную мудрость, необходима подготовка. Требуется соблюдать определенные условия. И главное такое условие – скромность. Недаром Тора была дана нашему народу через Моше-рабейну – человека, о котором сказано, что он был «самым скромным из всех людей».

Как учат наши мудрецы, «Тора не войдет в грубого и высокомерного». Когда сегодня мы, с Божьей помощью, приступаем к изданию полного русского перевода Талмуда, мы, конечно же, рассчитываем, что он будет доступен каждому человеку, вне зависимости от уровня религиозной образованности и от профессии. И чтобы воспринять такой высокий уровень знания, человек должен отвергнуть гордыню, ложное представление о том, что он «лучше всех знает», – должен стать сосудом, принимающим в себя содержимое, не меняя его, но сохраняя все его благотворные качества. Только тогда мудрость действительно войдет в нас и укажет правильный путь.

Хочу сказать огромное спасибо всем, кто участвовал в подготовке и издании русского перевода Талмуда: переводчикам и редакторам, организаторам проекта и его спонсорам, – всем тем прекрасным людям, благодаря которым российские евреи впервые за многие поколения обрели возможность обратиться к этому кладезю мудрости. Надеюсь, что все наши евреи будут не только изучать Талмуд, но и жить по его законам и установлениям, используя для праведной, полноценной жизни, полной материальных успехов и духовных радостей.

Rabbi Shmuel Auerbach
Jerusalem

שמואל אויערבאך
פעיהק ירושלים תובב"א

~~בית ירושלים בתשל (נוסח תשלח)~~

שמואל אויערבאך
פעיהק ירושלים תוכב"א

Rabbi Shmuel Auerbach
Jerusalem

ב"ה, ירושלים חודש ניסן תשעב

ברוך שומר ישראל שומר שארית ישראל, ובחמלתו הגדולה והיתירה אנו עדים ברורנו על התעוררותם של רבים מיהודי גולת רוסיה החוזרים ומתקרבים אל אבינו שבשמים הקב"ה ית"ש ומתאמצים ומתחזקים לאורח חיים ברוח ישראל סבא, ובודאי שזה רוח ממרום באהבתו אלינו ית"ש.

והנה אין לנו אלא התורה הזאת והתלמוד הקדוש אשר לנו למורשה, ואמנם אחינו מגלות רוסיה יצ"ו בגלל הקושי בלשון הקודש ולשון הארמית וכל סגנון התלמוד הקדוש, כל זה מעכב עליהם להכנס לאור הגדול המאיר לכל עיני ישראל התלמוד הקדוש.

ואשר על כן דבר גדול עשה בזה איש אשר רוח בו מע"כ הרה"ג ר' ראובן פיאטיגורסקי שליט"א אשר יגע הרבה ומצא וערך תרגום יפה ומיוחד בתרגום הש"ס לשפה הרוסית על פי פירושיהם של רבותינו אשר מפיהם אנו חיים, וזה דבר מוצלח מאר בעה"י לעזר גדול להבין ולהתבונן ולהשכיל בלימוד התלמור הקדוש ועם פירוש רבותינו הקדושים, וסמך ידו עליו הרב הגה"צ כש"ת מוהר"ר בן ציון זילבר שליט"א אשר גם שולט ובקי בשפה הרוסית, וכבר סמך על זה גם הגאון הגדול הרב משה שפירא שליט"א.

והנני בברכה ובתפילה ישוטטו רבים ואחינו מגלות רוסיה יזכו ע"י כך להכנס באור הגרול של הגמרא הקדושה ויתרבה למור התורה וכבוד שמים בעה"י.

והנני פונה בזה להמבינים בעם נריבי הלב לתמוך בעין יפה וברוח נדיבה למפעל חשוב וקדוש זה להפצת התורה הקדושה, וחיזוק הדת והיהדות, ויתברכו מארון הברכות הם וכל אשר להם בכל מכל כל בזה ובבא.

הכותב וחותם בכל חותמי ברכה ובקשה

שמואל בעאמו"ר ראובן ישראל אומ"ר שלמה נלמן נלללה"ה אויערבאך

Founded by Rabbi
Yitzchak Zilber zt"l

מיסודו של הגה"צ
רבי יצחק זילבר זצוק"ל

Israel
Tax-exempt
Tax ID 58-035-077-5
38/3 Rubin Street
Jerusalem 97730
Mailing address:
P.O.B. 50566 Jerusalem
Tel. 972-2-5400005
Fax 972-2-5400946

United States
c/o Mr. R. Gaz
1099 E. 18th Street
Brooklyn, NY 11230
Mailing address:
P.O.B. 3981
New York, NY 10163

England
c/o Mr. Shaar Jashuv
132 Bridge Lane, London
N.W.11 9JS

Australia
c/o Mr. D. Gobermun
P.O.B. 155, Balaclava
Vic 3183

תולדות ישורון עי"ד

COMMUNITY & EDUCATIONAL NETWORK FOR RUSSIAN JEWRY
TOLDOS YESHURUN
רשת קהילות דוברי רוסית בארץ ישראל

הסך

CER ועידת רבני אירופה
CONFERENCE OF EUROPEAN RABBIS

בס"ד יום ב' ט' כסלו תשע"ב

כבוד מכובדנו
הרב ראובן פיטגורסקי שליט"א

שמחתי מאד לראות את מכתבו של הגרב"צ זילבר שליט"א, ובהצטרפותו למכתב , של הגאון רבי משה שפירא שליט"א, ועוד דברים מרבנים חשובים, אודות יגיעתך הרבה והצלחתך לתרגם לשפה הרוסית חלקים מן התלמוד, למען ירוץ בהם הקורא בשפה הרוסית, ויקל לבאים ראשונה בשערי בית המדרש, לטעום מטעמה של תורה , וכדי שיוכלו בע"ה לאחר מכן לגשת לשתות ממקור המעיין, ולצלול במימי התורה העמוקה מני ים ורחבה מני ארץ , וכפי שכתב הרב זילבר שליט"א שיבדקו ויתבררו הדברים ע"י ת"ח מיוצאי רוסיה, ויש בזה משום זיכוי הרבים להכניס ציבור גדול לתוך אהלה של תורה,
אין לי אלא להצטרף לברכותיהם ולמאווייהם ולפנות אל כל מי שבידו לסייע למפעל חשוב זה להיות מתמכין דאורייתא ולהגביר חיילים לתורה, ועץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר.

ביקרא דאורייתא
משה לבל
ראש ישיבת "תורת חיים" מוסקבה
והמנהל הרבני של ועידת רבני אירופה

PRESIDIUM

Chairman
Chief Rabbi Joseph Hayim Sitruk

Av Beit Din
Dayan Chanoch Ehrentreu

PRESIDENT
Chief Rabbi Pinchas Goldschmidt
PresidentCER@gmail.com

ASSOCIATE PRESIDENT
Chief Rabbi Lord Jonathan Sacks

VICE PRESIDENTS
Chief Rabbi René-Samuel Sirat
Chief Rabbi Gilles Bernheim
Chief Rabbi Riccardo Di Segni
Dayan Menachem Gelley

CHAIRMAN OF THE EXECUTIVE

Rabbi Refael Kruskal
orphans@te.net.ua

RABBINICAL DIRECTOR
Rabbi Moshe Lebel
moshelebel@cer-online.org

CENTRAL OFFICE
Philip Carmel
Avenue Louise 112
1050 Brussels
Belgium
Tel: +32 (0) 2640 2019
europeoffice@cer-online.org

Registered Charitable Trust
No: 271466

Web page: www.cer-online.org

Countries Represented

Albania, Armenia, Austria, Azerbaijan, Belarus, Belgium, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, FYR Macedonia, France, Georgia, Germany, Gibraltar, Greece, Hungary, Iceland, Ireland, Italy, Kazakhstan, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, Moldova, Monaco, Montenegro, Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Romania, Russian Federation, Serbia, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, Switzerland, Turkey, Ukraine, United Kingdom.

NGO CONSULTATIVE STATUS WITH THE COUNCIL OF EUROPE

רב משה פנטליאט
ראש כולל פרי יצחק
רח' הרב דרוק 61
רמת שלמה ירושלים
02-5714069

Rabbi Moshe Pantelat
Rosh Kollel Pri Itzhak
61 Drook Street
Ramat Shlomo Jerusalem
02-5714069

בחסדי ה', במשך שני העשורים האחרונים, התקרבו אלפי יהודים יוצאי רוסיה לתורה. הם מתגוררים היום בארץ ישראל, ברוסיה, אוקראינה ובארה"ב. חלקם נעשו בני תורה, אך רובם, אע"פ שהתקרבו לקיום מצוות, מתקשים עדיין בלימוד התורה, ובעיקר בלימוד גמרא ופוסקים בגלל חוסר שליטתם בלשון הקדש ובשפה הארמית.

גם בציבור שאינו דובר רוסית יש המתקשים בלימוד הגמרא, אך התקופה אחרונה התברכה בשפע תרגומי גמרא לעברית ולאנגלית, המסייעים בלימוד. לצערנו, עד היום לא יצא לאור אף תרגום לרוסית ראוי לשמו.

ראוי לשבח ידידי, ר' ראובן פיאטיגורסקי, שפיתח שיטה יחודית של תרגום גמרא לרוסית. תרגומיו אינם מתיימרים להחליף את הגמרא המסורתית אלא מסייעים למתחילים בהבנת הסוגיא, הנלמדת מתוך גמרא רגילה. תרגומים של ר' ראובן נבדקו ע"י תלמידי חכמים ונוסו בהצלחה בשעורים שונים ברחבי עולם יהודי.

לענ"ד, מצוה גדולה לעזור לר' ראובן פיאטיגורסקי, שצבר נסיון רב בתרגומי גמרא להוציא אותם לאור ולהפיץ למוד התורה בקרב ציבור שצמא לדבר השם.

ביקרא דאורייתא

משה פנטליאט

שלמה משה עמאר
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

בס"ד, כ"ג אדר א', תשע"א

ע"א/507-5

אגרת ברכה

בחסדי ה' יתברך זכינו בדור יתום זה לראות עין בעין, קיום דברי תורתנו, ודברי נביאנו ע"ה, בענין קיבוץ גלויות מכל רחבי העולם, וחלק חשוב מן השבים לציון ברנה מתקרבים לאבינו שבשמים, וחשקה נפשם להיות עמלי תורה, אבל הדבר קשה משום שידיעתם בלשון הקדש מועטת, וק"ו בארמית שהיא שפת הגמרא, שאינה מוכרת להם כלל, ובבואם ללמוד גמרא, נתקלים בחומות בצורות המונעות בעדם מלהכנס פנימה.

והנה קם איש חי ורב פעלים **ר' ראובן פיאטגורסקי** שליט"א שפיתח שיטה יחודית של תרגום גמרא לרוסית, והתרגום לא מתיימר ח"ו לשנות להוסיף או לגרוע אלא רק סיוע בלימוד הגמרא. וכפי שהעיד עליו כבוד הרב בן ציון זילבר שליט"א בנו של אותו צדיק הרב הגאון רבי יצחק זילבר זללה"ה.

ואברכהו שחפץ ה' בידו יצלח ויזכה לראות פירות ממעשי ידיו לזכות את הרבים מתוך בריאות ורוב נחת, וכל אשר יעשה יצליח.

המצפה לישועת ה' ברחמים.

שלמה משה עמאר
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

שלמה משה עמאר · SHLOMO MOSHE AMAR · Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel · הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ОТ ПЕРЕВОДЧИКА

СЛАВА ВСЕВЫШНЕМУ, наш перевод наконец добрался до читателя. Много трудностей и препон преодолел он на пути от первоначальной идеи до книги, которую вы держите в руках. Все было непросто, и даже с самой мыслью, что такой перевод нужен, еще десять лет назад были согласны очень немногие из учителей Торы.

Замысел перевести Талмуд на русский язык родился в девяностых годах в стенах иерусалимской ешивы «Швут-Ами». Тогда считалось, что учебу надо начинать с урока, где под руководством знающего преподавателя новички сразу приступают к изучению текста. Причем влиться в учебный процесс можно с любого места, необязательно даже с начала трактата. Со временем ученик втягивается в занятия, постепенно усваивая основы талмудической логики, привыкая к методике ведения дискуссий великих ученых прошлого и, главное, понимая, что обсуждается и с какой целью. Все это напоминает известный способ обучения плаванию: человека бросают в воду и только поддерживают на плаву.

Так и делали в ешивах, куда во время Большой алии из стран бывшего Советского Союза пришло много молодых евреев, решивших посвятить несколько лет своей жизни изучению Торы и ее законов. Их «бросали» в Тору, «кидали» в Талмуд и помогали не утонуть. Большинство вполне благополучно справлялось и выживало.

Но не всё и не у всех шло гладко. Понятия Талмуда казались странными, а анализ стихов Торы, из которых выводились правила и положения иудаизма, выглядел непривычным и ни на что не похожим. Арамейский язык удивлял и давался с трудом. Курсов по его изучению не было, считалось, что язык придет сам. Так или иначе, несколько преподавателей решили активизировать помощь начинающим. Сначала просто составляли словарики для каждой темы, потом стали адаптировать текст, четко выписывая основные положения и выводы того или иного спора. Было замечено, что такие конспекты крайне эффективны в подготовке студентов ешивы к занятиям и, главное, помогают повторить пройденное, чтобы закрепить материал и органично перейти к продолжению урока, который велся на святом языке. Написанное по-русски краткое пособие давало четкую картину оригинальной страницы Талмуда. И через короткое время – если студент занимался регулярно – ему уже не требовалось подсказок, он пускался в самостоятельное плавание по бескрайнему морю еврейской мудрости.

Но не так было с теми, кто не учился в ешивах. Многие приехавшие в Израиль и вернувшиеся к Торе и соблюдению ее заповедей поступали в университеты, шли на работу, служили в армии. Они тоже посещали уроки – вечерние, раз в неделю или чаще, и им тоже нужна была поддержка, потому что в Талмуде не было ничего, что походило бы на опыт их прошлой жизни, и из-за этого, случалось, люди бросали учебу. Им тоже стали предлагать составленные в ешиве «методички по Талмуду» – и оказалось, что помощь работает!

Это не был полный перевод того или иного трактата с комментариями признанных мудрецов прошлых веков. Ученикам предлагалось лишь то, что называется «пшат Гмара», то есть фиксация самого текста – без глубоких пояснений, окончательных формулировок закона и параллелей с другими местами Талмуда. Обычно за основу брался комментарий Раши. Потому что главной задачей было помочь человеку работать самому, заинтересовать его, подтолкнуть к учебе в группе с преподавателем, а не разжевать тему на уровне учебника. И такой способ помощи себя оправдал: люди уже не оставляли уроков Талмуда и просили продолжения конспектов.

На следующем этапе возникла идея не переводить отдельные отрывки, а сделать некий цельный, законченный материал в объеме главы трактата. Благословенной памяти мудрец и праведник рав Ицхак Зильбер, лидер русскоязычного еврейства той поры, инициативу поддержал и дал ряд конкретных советов. Именно он предложил перевести целиком трактат Брахот, первый из двадцати фолиантов Вавилонского Талмуда. На это ушло несколько лет. После чего – для того чтобы выпустить книгу со всеми раввинскими правками и замечаниями – пришло время заручиться поддержкой ведущих раввинов-талмудистов.

Обратились в приемную благословенной памяти мудреца рава Йосефа Шалома Эльяшива, духовного руководителя поколения и самого авторитетного знатока еврейского закона. Великий раввин внимательно изучил тему, пригласил участников проекта к себе, задал необходимые вопросы – и благословил начинание. Встреча произошла весной 2011 года, вечером восьмого числа второго адара, в присутствии рава Бенциона Зильбера, рава Арье Эльяшива (внука раввина), рава Арье Гимельфарба (организатора встречи), группы иерусалимских раввинов, а также переводчика проекта. Раву Йосефу Шалому Эльяшиву было более ста лет, и он был слишком слаб, чтобы своей рукой написать письмо-браху. Но его устное благословение оказалось не менее действенным!

Еще одно благословение – уже в письменном виде – дал участникам проекта рав Моше Шапира, известный талмудист, создавший собственную раввинскую школу, а также активно помогающий русскоязычному еврейству: он часто посещает Москву, где дает уроки, среди его окружения много выходцев из России и Украины. Тексты с переводами уже двух трактатов – Брахот и Макот – были проверены ведущими учениками рава Моше, в них были внесены некоторые изменения. Сам раввин поддержал проект, предложив именно в таком ключе перевести и остальные трактаты Вавилонского Талмуда. По его рекомендации проект был представлен одному из ведущих мудрецов современности – раву Шмуэлю Ойербаху, сыну великого мудреца и праведника рава Шломо Залмана Ойербаха, да будет благословенна память о нем. Его браха – ценная поддержка нашего проекта.

Свою помощь советами и благословениями также оказали другие известные раввины Израиля и прочих стран, такие, как рав Моше Лебель (глава раввинского отдела Конференции мудрецов Европы), рав Моше Пантелят (один из самых авторитетных популяризаторов Торы в русскоязычной среде, автор ряда работ по иудаизму), главный раввин Израиля рав Шломо Моше Амар, главные раввины Санкт-Петербурга, Берлина, Одессы, Нюрнберга и многие другие.

Параллельно предпринимались усилия по улучшению качества перевода. В нескольких ешивах – израильских и зарубежных – ешивах мира молодые люди тестировали предложенный им текст, правили его, вносили свои предложения по улучшению. Текст давался начинающим: посещая традиционные уроки, они использовали его как помощь в учебе. И отзывы были самые положительные!

Уже на этапе окончательной подготовки первых томов к выпуску в свет к работе над текстом приступили раввины-консультанты, большинство которых были рекомендованы авторитетным израильским талмудистом и учителем, равом Игалем Полищуком.

Конечно, результат не идеален, да, пожалуй, он и не может быть таким. Существует слишком много разноречивых мнений о том, какие именно комментарии следует взять за основу перевода, на что опереться, и всем этим мнениям удовлетворить не получается. В сущности, речь идет о том, каков минимальный уровень погружения в Талмуд, на котором следует остановиться, чтобы сказать: вот планка, ниже которой нельзя опускаться. Если взять меньше – будет непонятно, если взять больше – перевод становится учебником, а любой учебник претендует на то, чтобы стать книгой-самоучителем. Тогда как наша задача – стимулировать человека к изучению Талмуда, что возможно только при полном контакте с оригиналом и под руководством знающего наставника или в группе с педагогом, опытным специалистом.

Если проект будет поддержан читателями-учениками, если он действительно окажется важным подспорьем в изучении Талмуда, а не станет просто еще одним томом на полке любителя изданий с еврейской тематикой – работу над ним можно продолжить. Советы будут учтены, полезные замечания к уже изданным трактатам – проверены и внесены.

Сказано в Талмуде (трактат Брахот 32б): «Учили мудрецы, что несколько вещей нуждаются в усилиях, то есть требуют от человека полной самоотдачи. И вот они: изучение Торы и хорошие поступки (благие дела)... Тора и хорошие поступки – откуда мы знаем, что они нуждаются в усилиях? В каких стихах Торы говорится об этом? Сказано (Йеошуа 1:7): «Только будь тверд и очень крепок, чтобы строго соблюдать всю Тору». Будь тверд – в изучении Торы и будь крепок – в хороших поступках».

Для того чтобы поступать правильно, то есть чтобы быть хорошим человеком – и в глазах Торы, и в глазах людей, надо уметь контролировать себя во всем: в мыслях, словах и действиях. Одного желания здесь мало, праведное поведение постоянно требует работы, само по себе оно не приходит. Талмуд нас учит, что это же касается и изучения Торы. Оно нуждается в наших ежедневных усилиях. Только так можно стать мудрым учеником – через труд и упорство.

Надеемся, наш перевод сыграет позитивную роль в этом важном деле. Учите Талмуд – и вы станете сильнее, умнее и лучше. Опыт многих поколений еврейских мудрецов несомненно поможет вам преодолеть все трудности!

Кто учит Тору, тот ее возвеличивает. Каждый день мы произносим в молитве: «Всевышний желает ради Своей правды возвеличить Тору и прославить ее». Это и есть еврейский образ жизни – быть тем, кто своим поведением и своей учебой несет людям правду Творца. Да благословит вас Всевышний на этом пути!

О ТАЛМУДЕ

По сути, Талмуд представляет собой запись научных споров, которые велись в академиях Вавилона полтора тысячелетия назад. После разрушения Второго Иерусалимского храма и изгнания евреев из Страны Израиля самая многочисленная еврейская община образовалась в районе Двуречья, где со временем были созданы центры изучения Торы. В них исследовали и преподавали еврейский Закон прославленные ученые, имена которых вошли в свод Вавилонского Талмуда.

Известно, что Тора была вручена евреям на Синае после Исхода из Египта. Она представляла собой письменный текст (это и есть Тора в самом узком смысле слова), а также обширную устную «базу данных», которая охватывала все поле еврейского законодательства, начиная с основных концепций и кончая деталями любого положения иудаизма. Письменная Тора – не что иное, как конспект Закона, Устная – кодекс его практического исполнения.

Со временем возникла необходимость записать Устную Тору, ибо, стоя на пороге дальнейшего рассеяния по странам Ближней Азии, Северной Африки и всей Европы, евреи рисковали утратить связь между общинами, что грозило появлением множества вариантов понимания и трактовки правил и предписаний Торы. Чтобы не ослабело единство народа, Закон надо было зафиксировать. Так появился свод положений, известный под названием Мишна. В него вошли заповеди, полученные на Синае, а также указы мудрецов последующих поколений, призванные эти заповеди охранить. Свод был составлен на основании записей, собранных учениками раби Акивы, одного из величайших мудрецов еврейской истории. Окончательную редакцию записей сделал другой прославленный ученый – раби Йеуда Анаси.

В вавилонских академиях этот свод интенсивно изучался и пополнялся новыми интерпретациями и аспектами. Надо было установить источник для каждого положения Закона, чтобы в будущем, когда возникнет новая, еще не виданная ситуация, можно было

получить по ее поводу указание со стороны Торы, используя основные принципы еврейского законодательства.

Положения, не вошедшие в свод Мишны, известны как Барайта. Зная Мишну и Барайту, а также отдельные высказывания той или иной школы мудрецов, можно было устанавливать связи между отдельными постановлениями Торы. Этим и занимается Талмуд. Строго говоря, Талмуд – это Мишна плюс расширенный комментарий на Мишну, который называется Гемарой.

В Гемаре собраны диалоги, которые вели между собой мудрецы многих поколений. Они спорили друг с другом, отстаивая ту или иную точку зрения на источник предписания Торы, выдвигали аргументы, исходя из того, что было получено от учителей по цепочке, которая шла через поколения от пророка Моше, обосновывали свои позиции ссылками на Письменную Тору, делали логические выводы из уже существующих и признанных всеми законов. Главной частью таких диалогов была критика, которая выдвигалась каждым мудрецом – участником спора – в адрес оппонента. По своей природе Гемара предельно критична. Но ее критичность стоит на взаимном беспредельном уважении, которое проявляли друг к другу участники талмудического обсуждения.

Современное изучение Талмуда состоит в подробном ознакомлении со всеми аспектами записанных диалогов. Надо уметь определить позиции того, кто утверждает, и того, кто возражает; выделить из общего потока текста слова вопроса и то, что сказано в ответ. В Талмуде нет графических указателей на реплики, его текст идет сплошным массивом. Сделано это не случайно. Устанавливая авторство и границы каждой из двух представленных в данном споре позиций, ученик Талмуда погружается в самую суть спора, в его логику и обстоятельства. Ученик становится как бы соучастником дискуссии. Пройдя такой курс ученичества, многие мыслители постталмудической эпохи стали известными законоучителями, по книгам которых (а это и есть сама Тора) ныне живет еврейский народ.

Закон выводят из Талмуда, но сам Талмуд не является окончательным сводом еврейского Закона, он всего лишь его обоснование. Учить Гемару и учить положения Закона – совершенно разные варианты учебы. Наш проект предлагает вам всего лишь ознакомиться с Талмудом. Тому, кто хочет глубже освоить законы Торы, следует читать совсем другие книги. Но знайте: чтобы учить Закон, надо быть готовым к изучению Талмуда.

О ПЕРЕВОДЕ

Известно, что перевод любого еврейского канонического текста – будь то книги Танаха, кодексы законов или сборники молитв, а тем более Талмуд – всегда представляет собой некий комментарий к оригиналу. Из множества смыслов, которые заложены в изначальный текст, переводчику приходится выбирать что-то одно – как правило, то, что обнаруживается сразу, без погружения в многозначность исходного материала.

Еврейское изложение богато недосказанностью, тем, что не названо, но как бы присутствует. Оно предельно ассоциативно и в любой своей точке таит переходы к другим местам общего массива еврейских знаний, где все связано со всем. Чтобы полнее понять, о чем говорится «здесь», надо перейти по скрытой в данном месте ссылке, ибо «там», на других страницах этого или даже другого трактата, идет как бы параллельное обсуждение той же проблемы. Подобные переплетения и связи невозможно передать средствами чужого языка, в котором нет подобных внутренних, смысловых «указателей». Поэтому возможности перевода как способа ознакомить иноязычного читателя с еврейским текстом во всей его полноте весьма ограничены.

Существуют два способа перевода еврейских текстов на русский язык. Первый – когда преследуется предельная точность передачи смысла оригинала. В результате читателю (или ученику) предлагается калька с иврита, то есть запись еврейской, многоструктурной фразы русскими словами или терминами, заменяющими исходные термины и понятия. К сожалению, часто это происходит с нарушением законов стилистики

и синтаксиса языка перевода. Второй способ – когда приоритетом становится языковая четкость конечного продукта. В первом случае неподготовленному читателю трудно читать, но по мере погружения в еврейский и арамейский тексты ему раз от разу становится легче учиться. Во втором случае сразу понятна каждая фраза; однако, чтобы уяснить материал во всей его глубине, придется обратиться к знающему учителю.

Мы избрали второй способ, стараясь, конечно, передать адекватный смысл изначального текста – но не за счет прозрачности и ясности изложения по-русски. При этом было понятно, что перевод отражает лишь поверхностный, «первый» слой содержания.

Несколько слов о структуре нашей книги. Открыв ее на любом развороте, вы найдете страницу Талмуда в классическом издании и страницу перевода. Перевод представляет собой абзацы, каждый из которых фиксирует некоторое законченное предложение оригинала. Абзацы состоят из еврейских слов, перенесенных со страницы Талмуда, их перевода на русский язык (он выделен курсивом), слов-связок для законченности мысли, а также самых кратких пояснений. За основу последних взяты комментарии великого мудреца и талмудиста Раши – с небольшими исправлениями, которые в свое время были сделаны рядом выдающихся учителей, таких как Агра, Маарша, Ритва.

Для передачи еврейских имен и терминов в транскрипции (запись звучания имен и названий русскими буквами) выбран сефардский вариант святого языка. Он наиболее близок к современному ивриту, на котором говорят в Израиле. Было учтено также то обстоятельство, что отдельные отрывки нашего перевода давно используются во многих ешивах Израиля, Европы и Америки. Поэтому было принято решение оставить транскрипцию, которая используется в русскоязыных ешивах Израиля. Например, пишем «ешива» (а не «йешива»), «Йицхак» (а не «Ицхак»), «Рош-Ашана» (а не «Рош аШана»), в составных именах склоняем первую часть: «у Йеуды бен Яаков» (а не «у Йеуды бен Яакова»). Из прочих отличий укажем лишь на то, что звучание некоторых имен у нас приближено к реальному, несмотря на установившиеся нормы русского литературного языка, а именно: Илель (вместо Гилель), молитва Алель (вместо Галель). Так принято говорить в еврейском мире, и так произносили эти имена во все эпохи нашей истории.

В последнее время появилась тенденция снабжать еврейский текст Талмуда знаками чтения (так называемый «никуд»). Но наша традиция не связана с тем или иным способом прочтения. В каждой общине талмудический текст произносится по-своему. Другая причина отказа от этих знаков заключается в том, что не хочется внушать читателю ложную уверенность, будто, если он сможет читать текст по-еврейски, ему не надо учиться с учителем. Еще никто не выучил Талмуд, читая его самостоятельно на самом первом этапе.

Надеемся, что кто-то благодаря нашему переводу ознакомится с тем, что написано в Талмуде. Кто-то использует его для начала серьезной учебы. А кто-то сможет по нему повторять материал после уроков в серьезных группах. Удачи вам!

Реувен Пятигорский
24 тевета 5776 (5 января 2016)
Израиль

Посвящаю свой скромный перевод
благословенной памяти моего отца,
праведного еврея
Исая Яковлевича Пятигорского
(1923–1976)

מסכת
ברכות

• ТРАКТАТ •
БРАХОТ

МИШНА

מאימתי קורין את שמע בערבין *С какого часа* начинают *читать Шма вечерней молитвы*? **משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן** Начиная *с часа, когда коэны*, священники (которые, находясь в состоянии ритуальной нечистоты, еще днем окунулись в микву и дождались вечера, чтобы в чистоте съесть труму), *идут есть свою труму*, – что совпадает по времени с появлением звезд на небе. (Трума – часть урожая в Эрец Исраэль, которую запрещено есть всем, кроме коаним, священников.)

До какого времени читают Шма? – **עד סוף האשמורה הראשונה** *До конца первой* ночной *стражи* (до исхода первой трети темной части суток). Это время, когда люди идут спать. Правило учим из слова **בשכבך**[1], которое трактуется как "ложась", "когда ты идешь ко сну". Таковы **דברי רבי אליעזר** *слова раби Элиэзера*.

וחכמים אומרים עד חצות *А мудрецы говорят: до полуночи*; как будет дальше объяснено в этой же мишне и Гемаре.

רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר *Рабан Гамлиэль говорит: до рассвета*. Он считает, что, говоря о том, что Шма надо читать "ложась и вставая", Тора под словом **בשכבך** имеет в виду время сна ("когда ты лежишь"), т. е. прочесть вечернее Шма можно до рассвета.

מעשה ובאו בניו מבית המשתה Рассказывают, что *однажды пришли его сыновья* после полуночи *с праздника* (со свадьбы) и **אמרו לו לא קרינו את שמע** *сказали ему: мы* еще *не читали Шма*. **אמר להם** *Сказал им* рабан Гамлиэль: **אם לא עלה עמוד השחר** *если* еще *не наступил рассвет*, **חייבין אתם לקרות** *вы обязаны прочесть* Шма. И с этим, по мнению рабана Гамлиэля, согласны мудрецы.

ולא זו בלבד אמרו *И не только это сказали* мудрецы, **אלא** *но и* следующее: **כל מה שאמרו חכמים עד חצות** *везде* в законах, *где сказали мудрецы* "*до полуночи*", **מצותן עד שיעלה עמוד השחר** *заповедано* – "*до рассвета*".

Например: **הקטר חלבים ואברים** *сжигание тука* всех жертв, а также сжигание *частей* жертвы всесожжения на жертвеннике Храма **מצותן עד שיעלה עמוד השחר** *заповедано* совершать не позже, чем *до рассвета*; **וכל הנאכלים ליום אחד** *и все жертвы*, которые *едят* только *один день*, **מצותן עד שיעלה עמוד השחר** *заповедано* есть не позже, чем *до рассвета*.

אם כן Но *если так*, если Тора считает, что до рассвета, то **למה אמרו חכמים עד חצות** *почему мудрецы сказали – до полуночи*? **כדי להרחיק אדם מן העבירה** *Чтобы отдалить человека от нарушения*. Чтобы не сказал человек, что у него еще есть время для чтения Шма, и не заметил, что рассвет уже наступил.

1. См. Дварим 6:7

ГЕМАРА

Из мишны видно, что **תנא** *учитель*, который ее преподал, знал о заповеди Шма и пришел уточнить, когда начинается ее исполнение. Но **היכא קאי** как он это выводит, т. е. *откуда у него* это знание, **דקתני מאימתי** *если* сразу начинает *учить* "*с какого времени*"?

ותו *И еще* надо спросить: **מאי שנא** *что побудило* его **דתני בערבית בריש** *учить сначала* чтение Шма *вечерней молитвы*, а не утренней? **לתני דשחרית בריש** *Учил бы сначала* чтение Шма *утренней молитвы*! Ниже будет показано, что молитвы установлены в соответствии с порядком жертвоприношений, но утреннее жертвоприношение в Торе описывается раньше вечернего; в таком порядке ему и следовало бы в мишне учить чтение Шма (которое сопровождает вечернюю молитву)!

תנא Слова *учителя* нашей мишны **אקרא דכתיב בשכבך קאי** *опираются на стих* Торы[2], **ובקומך** *в котором написано*: "*ложась и вставая*" (буквально: "при твоем лежании и твоем вставании"). Поэтому сначала в мишне изучается вечернее чтение Шма, а потом утреннее.

2. Дварим 6:7

והכי קתני זמן קריאת שמע דשכיבה אימת *Так и учим* в нашей мишне: *время чтения Шма*,

מאימתי קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות ולא זו בלבד אמרו אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר זה הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר זה וכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר א"כ למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה: **גמ'** תנא היכא קאי דקתני מאימתי ותו מאי שנא דתני בערבית בריש לתני דשחרית בריש תנא אקרא קאי דכתיב וכשכבך ובקומך והכי קתני זמן קריאת שמע דשכיבה אימת משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ואי בעית אימא ליף מברייתו של עולם דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחר אי הכי מיפא דקתני בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה לתני דערבית בריש. תנא פתח בערבית והדר תני בשחרית עד דקאי בשחרית פריש מילי דשחרית והדר פריש מילי דערבית: אמר מר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. מבדי כהנים אימת קא אכלי תרומה משעת צאת הכוכבים לתני משעת צאת הכוכבים. מלתא אגב אורחיה קמשמע לן כהנים אימת קא אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים והא קמשמע לן ״וכפרה לא מעכבא כדתניא ״יבא השמש וטהר ׳ביאת שמש מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. ״וממאי דהאי ובא השמש באיאת ׳טהר טהר יומא דילמא

קודין את שמע בערבין. ״משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרים ״עד חצות. רבן גמליאל אומר ״עד שיעלה עמוד השחר. מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות ולא זו בלבד אמרו אלא ״כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר זה ״הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר זה ״וכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר א"כ למה אמרו חכמים עד חצות ״כדי להרחיק אדם מן העבירה: **גמ'** תנא היכא קאי דקתני מאימתי ותו מאי שנא (ב) דתני בערבית בריש לתני דשחרית בריש תנא אקרא קאי ״דכתיב ׳וכשכבך ובקומך והכי קתני זמן קריאת שמע דשכיבה אימת משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ואי בעית אימא ליף מברייתו של עולם דכתיב ״ויהי ערב ויהי בקר יום אחר אי הכי מיפא דקתני ״בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה לתני דערבית בריש. תנא פתח בערבית והדר תני בשחרית עד דקאי בשחרית פריש מילי דערבית והדר פריש מילי דשחרית: אמר מר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. מבדי כהנים אימת קא אכלי תרומה משעת צאת הכוכבים לתני משעת צאת הכוכבים. מלתא אגב אורחיה קמשמע לן כהנים אימת קא אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים והא קמשמע לן ״וכפרה לא מעכבא כדתניא ״יבא השמש וטהר ׳ביאת שמש מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. ״וממאי דהאי ובא השמש באיאת ׳טהר טהר יומא דילמא

הוי מלי של שנת נערב שנת ומסתמת גם היה קורא קריאת שמע. מכל מותן הראיות משמע קריאת שמע של בית הכנסת היא עיקר. והא דקתמר בירושלמי למה היו קורין בנכסי"ג וכו' לומר ר"ת שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שאנו רגילין לומר תפלי תפלה ותפה ק"ש לינה כלא לעמוד בתפלה ממון דכתי תורה. ומכאן נרמה מי שקורא ק"ש על מעמו שאין לנרך וגם אינו לריך לקרות אלא פרשה ראשונה: **ליתני** דשחרית בריש. כלומר שכן נקר תחלה: **אי הכי** סיפא דקתני שחרית בריש. נשלמת דקתני מקרא דנכתוב ב"ש לינו אלא ק"ש. אלא ל"ש דקתני מקרא שעל עולם ל"ש קפיד אכל מילי ל"ש קפיד דקתני וכו': **מברך** שתים לפניה וכו'. (ירושלמי) ושנא ברכות הוי ביום הלמתן (תוספתא קיט) ולא קא תניא עיניו ההיא נרכה תקנו רבנן ° כדי להמתין לחבריהם בבית הכנסת. ודוקא בבית הכנסת שלהם שהיו עומדים כשדה ושם מקוכצים מן המזיקים אבל בשתי כנסיות שלנו אין לריכין להמתין לחבריהם אלא בלילה: **והא** קמ"ל דכפרה לא מעכבא. ול"ת הא תניא מדא ומנא קמ"ל לאוקי (פ"ד) ומייתי לה בהעבל (לף פד:) העביד שמשו מוכל בתרומה ול"ל דרגילות של משניות לשמועין בקולר לף למה שמפורש בברכות (פ"ד) ומייתי לה בהעבל (לף פד:) העביד שמשו מוכל בתרומה ול"ל דרגילות של משניות לשמועין בקולר לף למה שמפורש בברכות

לסוף ממנו פרתר ומה שמשחייר ממנו לשנה הרביעית ושנה השביעית עד ערב יום סיב האחרון של פסח תייב לבערו כדכתיב בפרשת יצרי בעיתר הקרש מן הבית ותנא בשאר סיפרי דבי רב (שם) כי הכלה לעשר יבול בתוכה ואין הל כי הכלה לעשר רגל שהמעשרות כלין בו ולא אומר זה הפסח. מכאן אמרו ערב ר"ם האחרון של פסח של רביעית ישל שביעית היה ביעור ברכיעית ממני מעשר עני שכשלישית ובשביעית ממני מעשר עני שבשמיטת יחיאל (שם) בשפי תעשה בשנים שלא ביעור הקרש מן הבית מה מעשר שני ונמע רבעי. נתחיו ללרי זה מעשר לוי וגם נתחיו זה תרומה ותרומת מעשר. לנר ליתום לשלמנה בית מעשר עני לקט שכחה ופאה ותנן (שם) (מעשה) בכנתה ביו"ם (האחרון) היו מתודין ואומרין עליה בנם: דבני מערבא ייתחה ביום ראשון של פסח כדי שיהא לו לאכול בפסח יתרה בשחרית עד באן מצוה לאכול אלא התומרות שיש במעשר ואינן בתרומה כדתניא (נכמדבר פרע ס"ב) יש במעשר מה שאין בתרומה שהמעשר יהכהנים מתעתן הבאת מקום ומעתיק יהרי ואסורין לאונן חייבין בביעור זכר הרי אלו במעשר ובכהנים מה שאין כן בתרומה ותנא בתוספתא (מעשר שני פ"ג) נמי תיתר במעשר שני שמעשר שני קונה את הקנקנים ואוסר (דמי ירושלמי) [דמי ירושלמי] תפוק ליה מדתניא כל שהוא ומעון חומש ומעון חומש ומעון חומש ואסור לאונן ולא היתר לאכילה אלא בפדיון ואין מדליקין בו את הנר מה שאין כן בתרומה ואסורין עליה (ניומה לף עג) דתנאי ואלו אסורין לבער מהן בטהרה ואוכלן בטהרה עצמן ולוקה לא קתני אלמא תני ישיר ואסרינן (שם לף עד) אמר ריש לקיש משום ר' פינחס מנין למעשר שני שנטמא שמותר לסיכו בטהרה שנאמר (דנרים כו) ולא נתתי ממנו לטמא ולאכילה שם כתיב ולא נתתי ממנו לטמא ולא לאכילה כתיב (ויקרא כ"ב) וכל זר לא יאכל קדש וכתיב (שם) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ובכבדות (ויק' יח) שני (דנרים כו) דק קרשין אלו התרומות ה) החזרתית שישון בה ואין במעשר שאם יאכלוה זר במיב תייב שיפיס ואם בשוגג משלם קרן חומש כדכתיב (ויקרא כ"ב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ואפי' ההיכן עצמו אם יאכלנה במיד שיפיס שמא תייב מיתה כדכתיב (שם) ונתתו לו כי חללותו יתנו ואהרן (ואחרים לף פו) ואלו שהן בסיתה בהן שמא שאכל תרומה טהורה בי' ואין מעילה בה הפרישן כלום ואינו מרגיזה מקדושתה ולא תהא מותרת לישראל לגולם אלא אסורה היא עליו מכל מקום לבי משמש בהן ופנדיו

ה) מגילה כ:, ב) מגילה כ:, ג) [ברכות כ:, ד) [ברכות ג:], ה) [ברכות כ:, ו) [ברכות ג:], ז) [ברכות כ:, ח) [ברכות ג:], ט) [ברכות כ:, י) [ברכות ג:], כ) [ברכות כ:, ל) [ברכות ג:], מ) [ברכות כ:, נ) [ברכות ג:], ס) [ברכות כ:, ע) [ברכות ג:], פ) [ברכות כ:, צ) [ברכות ג:], ק) [ברכות כ:, ר) [ברכות ג:], ש) [ברכות כ:, ת) [ברכות ג:],

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ותני דשכיבה:

גליון הש"ס

בתוס' בד"ה להרחיק וכו' ברי"ף ובר"ן ד"ה אמר רבה:

בתוס' שכתב כך בד"ה להרחיק לחבריהם כו'. עי' תוס' [נקמן ד ע"ב ד"ה ולחבריהם כו' ותוס' ר"ה ד"ה ולחבריהם ומקובלני בי ס"ם תוס' ד"ה כיון:

בתוספות שהרי"ב אחר פלא הבל. עי"ש ניסין ל"ד ע"ב מוס' ד"ה ולמחר:

מוסף רש"י

השלמה לדפוסי מדפוס שונצינו רבפרדה לא מעכבא. מימלה שמכהנים פנים נקרנן כאן גם חכם ומלמד ומורה אין כאחרון מכאחון אלא משמע השמש גליל שיש מוכר נמחות מיד מוכר לאכול מחמש: ובא השמש ושהר. ימחר יאכל מן הקדשים. מוקדשין נשפי קרש נאכלה פרתה נמקנש שרק נאכל (שב:) למחרינן הסם ענל ואלה לאכל נמקנש אחריש שמאי אכל מאכל נאחרת הכיא נאחרון אכלי נקדשים: ביאת השמש. קריאת שמע: והאי ושהר טהר יומא. וכי תמר קרא לכשמקדש שמש ויהנה היום יטהר מן מך אלו של עולם שקשקה נמחי הייטו נאת כהכתים לפי שאון שקדש מוכר מהנך אחמה מילין כלאמרינן נשמים (נ:) יאחר יאכל מן הקדשים: **עד** סוף האשמורה הראשונה. שלשת אלף אלים קדיין נשמורות. ואומר אני שלפי אלים נאמרות אין כל אחת מהן שוה לחברתה אלא שיר של מלפני הקדש מה אחר כה נאלפים אלים. לפי קרני ר' אליעזר. נאת לית ליה נסברי למשנה ושמות יד כח). דברי ר' אליעזר. נאת לית ליה נסברי נאין אדם יכול לידע מתי הגיע עד שיעלה עמוד השחר. למשמע ליה נסברי כל אחן שנאמר אחם מוכיחים. ויש נכלל הזה נלילה (ירמיה ד:). הקטר חלבים ואברים. נסיון כל נלילה כמ"ש (ויקרא ו) על מוקדה על המוקד כל נלילה (משנה מיד). **טהר** יומא. (משנה מיד). **ליתני** מיבא השמש נלילה (ויקרא ז:).

רב נסים גאון

גמ' ובא השמש ושהר ביאת שמשו משמע שמבטחו מלאכול בתרומה: **מבלי** הואר דבטר דחמנא ושיהא כ"ט ואחר יאכל מן הקדשים ואינו מיחמר אלא בתרומה בלבד אבל דבר שהוא למעלה הימנה מן הקדשים אינו מחר לטמא לאוכלן לאחר ביאת השמש בלבד אלא אסור הוא כל אותה הלילה לאכול בקדשים עד שיבא היום ויביא כפרתו ואיזה מפרשא בסמכת יבמות דף ע"ב ד"ה ותנן טבל הלילה אוכל בתרומה הבאה בשחר אבל דבר אחר אוכל בקדשים מגלן אמר רבא אמר רב חסדא כי קראי כתיבי בתיב ורחצ בשרו במים ובתיב ולבר יהחר (שם) ובא השמש וטהר (ואחר יאכל מן הקדשים) חלה הרבר גם בביאת אחר השמש היא שעת יציאת הכוכבים וכתיב (שם ב"ב) וכפר עליה הכהן וטהרה חלה נמידה הטהר גם בהקרבת קרבן ואלו המקראות היו נראין כסתרין זה את זה ולפי שאי אפשר להיות דברי הכתוב מסתרין זה את זה כי כלם נכתבים למבן העתיקו לנו קדמונינו פירושם השמיעו לנו כל אחר ואחר מאלו המקראות כדבר שהוא מיוחד לו ואמרו הא ביצי בגן למעשר בגן לקדשים השוק ואחלה בגן הרבר כתיבאה כלבד הוא מיוחד למעשר השוק שהצריכו לביאת השמש הוא מיוחד לתרומה אבל קדש המוכח אין מחר לו לאוכלן אלא א"כ הביאו הכפרה שהוא מתחייב בה ואז תהי כפרתו גמורה כדכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה: ואני אפרש לך עיקר גדול שלמדתיו ובתיתיו ביל כי אלו הג' דברים המעשר והתרומה הקדשים כל אחד ואחד יש לו חזקת דין בו חומרא שהוא מיוחדה לו וחלוף תברי ואניש שששתן קראן הכתוב קדשים. המעשר כבר נאמר בו ונדרים (יג:) בעתרי הקדש מן הבית ויש בתיבי ישהא מעשר לאכלו חוץ לחומת ירושלים אלא תייכין הן בעלין לשוחא אותו לשם ולאכלו שם כדכתיב (שם ב"ב) ואכלת שם לפני ה' אלהיך ושמחת אתה ובתיבי (שם) הבאתם שמה. וכבר שאין יכול להביאו למקדש שיהיה בשתיר (מאחרים) ואם רצה ליטול לעצמו יש עליו לתת שתעתו ומוסיף חומש כדכתיב (ויקרא כ"ב) ואם גאל יגאל איש מטעשרו ונו' ויהיו רמיו שתרין אצלו עד עת עלותו לרגל מעלהו עמו לירושלים ומוציאו לשם במאכל ובמשתה כדכתיב (דנרים י"ד) ונתתה בכסף וצרת) ותנתה בכסף כל אשר תאנה נפשך. תייכ להתרחק עליו כדכתיב בפרשה כי תבלה לעשר (שם כ"ו) ואמרת לפני ה' אלהיך ומפורש בספרי (פרשה כי תבא) ואמרת בכל לשון לפני ה' אלהיך זה ידוי מעשר ואמור לאחון

ו) [ברכות כ:, ז) [ברכות ג:], ח) [ברכות כ:, ט) [ברכות ג:], י) [ברכות כ:, כ) [ברכות ג:], ל) [ברכות כ:, מ) [ברכות ג:], נ) [ברכות כ:, ס) [ברכות ג:], ע) [ברכות כ:, פ) [ברכות ג:], צ) [ברכות כ:, ק) [ברכות ג:], ר) [ברכות כ:, ש) [ברכות ג:], ת) [ברכות כ:,

א א מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ט', סמ"ג עשין י"ח טור ושו"ע סימן סי"ח סעיף ה':

ב ב ג מיי' ופ"ב שם טושו"ע שם סעיף ג':

ג ד מיי' פ"ד מהל' תפלה וקרנטת שמע הלכה כ' סמ"ג עשין י"ח (קכ"ג) [קפ"ג]:

ד ה מיי' פ"א שם הלכה ט' [סמ"ג שם]:

ה ו מיי' פ"ה מהל' ק"ש הלכה ה' סמ"ג עשין י"ט טור ושו"ע סי' נ"ח ושו"ע סי' ס"ג סעיף ה':

ז ד מיי' פ"י מהל' תרומות ה"ט ופ"ב מהל' מעשר שני ומ"ע ומ"ש להלן יד ע"ב:

תורה אור השלם

1. ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: דברים ו ז
2. ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד: בראשית א ה
3. ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא: ויקרא כב ז

רבינו חננאל

מאימתי מיתמי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. ורקיטא לן דקריאת שמע בשעת הכוכבים. ובירושלמי בתחלת מסכת תני. הקורא קודם לכן לא יצא ידי תוכחה. א"כ למה קורין אותה בבית הכנסת. אמר ר' יוסי אין קורין אותה כשביל שהיא תוכחה אלא כדי לעמוד בתחלה מתוך דברי תורה. לדברי ירושלמי מתניתין דהכוחות בקריאת שמע שעל מטתו. שנאמר ואמרו בלבבכם ונו'. וקורא על מטתו פרשת שמע והיהיה אם שמוע ושמעו ואלתי פרשת ציצית שאין ומן ציצית בלילה. ונועל אותה קריאה נאמר שאם נאנס ושינה אין מקיימין אותו אלא בפסוק ראשון כדי לקרות קריית שמע בזמנו. וכבר הוביר יציאת מצרים וכירך ברכות של קריית שמע בבית הכנסת ויוצא בהן אפי' מבעוד יום כמו שנתבאר בפרק השלח השחר (ברכות ט:). תנא היכא קאי וכו'. מיבעיא לן תנא היכא קאי דקתני מימתי קורין את שמע. ותוכ בציע אחרת אמי התחיל לאחרי בקריאת שמע של ערבית ליתני בקריאת שמע של שחרית בריש. ומשנטרן להורידנו האי תנא אקרא קאי דכתיב וכרכת בם מיכן שחייב אדם לקרא קריאת שמע. ומפרש בהא קרא בשכבך ובקומך. של ערבית בשכבך (שם) [ואחרו] כך של שחרית ובקומך ומיפשיטו מהדדו. אי הכי סיפא דקתני וכו'. (ואחתו) [ואחתן] או הכי הא דיתני בשחרית נהני של ערבית בריש.

רב נסים גאון (המשך)

לאכול ממנו פרתר ומה שמשחייר ממנו לשנה הרביעית ושנה השביעית עד ערב יום סיב האחרון של פסח חייב לבערו כדכתיב בפרשת יצרי בעיתר הקרש מן הבית ותנא בשאר סיפרי דבי רב (שם) כי הכלה לעשר יבול בתוכה ואין הל כי הכלה לעשר רגל שהמעשרות כלין בו ולא אומר זה הפסח. מכאן אמרו ערב ר"ם האחרון של פסח של רביעית ישל שביעית היה ביעור ברכיעית ממני מעשר עני שכשלישית ובשביעית ממני מעשר עני שבשמיטת יחיאל (שם) בשפי תעשה בשנים שלא ביעור הקרש מן הבית מה מעשר שני ונמע רבעי. נתחיו ללרי זה מעשר לוי וגם נתחיו זה תרומה ותרומת מעשר. לנר ליתום לשלמנה בית מעשר עני לקט שכחה ופאה ותנן (שם) (מעשה) בכנתה ביו"ם (האחרון) היו מתודין ואומרין עליה בנם: דבני מערבא ייתחה ביום ראשון של פסח כדי שיהא לו לאכול בפסח יתרה בשחרית עד באן מצוה לאכול אלא התומרות שיש במעשר ואינן בתרומה כדתניא (נכמדבר פרע ס"ב) יש במעשר מה שאין בתרומה שהמעשר יהכהנים מתעתן הבאת מקום ומעתיק יהרי ואסורין לאונן חייבין בביעור זכר הרי אלו במעשר ובכהנים מה שאין כן בתרומה ותנא בתוספתא (מעשר שני פ"ג) נמי תיתר במעשר שני שמעשר שני קונה את הקנקנים ואוסר (דמי ירושלמי) [דמי ירושלמי] תפוק ליה מדתניא כל שהוא ומעון חומש ומעון חומש ומעון חומש ואסור לאונן ולא היתר לאכילה אלא בפדיון ואין מדליקין בו את הנר מה שאין כן בתרומה ואסורין עליה (ניומה לף עג) דתנאי ואלו אסורין לבער מהן בטהרה ואוכלן בטהרה עצמן ולוקה לא קתני אלמא תני ישיר ואסרינן (שם לף עד) אמר ריש לקיש משום ר' פינחס מנין למעשר שני שנטמא שמותר לסיכו בטהרה שנאמר (דנרים כו) ולא נתתי ממנו לטמא ולאכילה שם כתיב ולא נתתי ממנו לטמא ולא לאכילה כתיב (ויקרא כ"ב) וכל זר לא יאכל קדש וכתיב (שם) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ובכבדות (ויק' יח) שני (דנרים כו) דק קרשין אלו התרומות ה) החזרתית שישון בה ואין במעשר שאם יאכלוה זר במיב תייב שיפיס ואם בשוגג משלם קרן חומש כדכתיב (ויקרא כ"ב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ואפי' ההיכן עצמו אם יאכלנה במיד שיפיס שמא תייב מיתה כדכתיב (שם) ונתנו לו כי חללותו יתנו ואהרן (ואחרים לף פו) ואלו שהן בסיתה בהן שמא שאכל תרומה טהורה בי' ואין מעילה בה הפרישן כלום ואינו מרגיזה מקדושתה ולא תהא מותרת לישראל לגולם אלא אסורה היא עליו מכל מקום לבי משמש בהן ופנדיו

ה) [ברכות כ:, ו) [ברכות ג:], ז) [ברכות כ:, ח) [ברכות ג:], ט) [ברכות כ:, י) [ברכות ג:], כ) [ברכות כ:, ל) [ברכות ג:], מ) [ברכות כ:, נ) [ברכות ג:], ס) [ברכות כ:, ע) [ברכות ג:], פ) [ברכות כ:, צ) [ברכות ג:], ק) [ברכות כ:, ר) [ברכות ג:], ש) [ברכות כ:, ת) [ברכות ג:],

ו) נמצאו בני התחומות ויהיו מותרות ויהיו ויהיו ג"ע ואפי' מפרי ולא מפקינן ס"ו לפי הניחי. ויבטר ויעבד בתרומה סר.

связанное с "*лежанием*" (т. е. вечером), *когда* начинается? И отвечает учитель: **משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן** *с часа, когда коэны идут есть свою труму*, т. е. с появлением звезд на небе.

ואי בעית אימא *А если хочешь, скажи*, отвечая на второй вопрос (почему сначала учим вечернее Шма, а потом утреннее): из-за того, что **יליף מברייתו של עולם** *учит из Сотворения мира*; **דכתיב** *как написано*[3]: **ויהי ערב ויהי בקר יום אחד** "*И был вечер, и было утро – один день*". Сама Тора вечер предваряет утру.

אי הכי Но *если так*, то **סיפא דקתני** в мишне, в *конце* нашей главы, где *учим*: **בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה** *в утренней молитве* есть *два благословения перед* чтением Шма *и одно после него*, **ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה** *а в вечерней молитве два перед ним и два после*, – **לתני דערבית בריש** вот и там *учили бы* в таком же порядке: *сначала* Шма *вечерней молитвы*, а потом Шма утренней молитвы!

Отвечает Гемара: **תנא פתח בערבית** в нашей мишне *учитель начал* с изучения законов чтения *вечернего* Шма, **והדר תני בשחרית** *а* затем *продолжил изучение утреннего* Шма. **עד דקאי בשחרית** И поскольку *он был занят утренним* Шма в конце нашей мишны, то и в следующей мишне (см. ниже) **פריש מילי דשחרית** сперва *объяснил законы утреннего* Шма и его благословений, **והדר פריש מילי דערבית** после чего *продолжил объяснение законов вечернего* Шма и его благословений.

אמר מר *Сказал учитель* нашей мишны: вечернее Шма начинают читать **משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן** *с того часа, когда коэны идут есть свою труму*. **מכדי** Но *ведь* известно: **כהנים אימת קא אכלי תרומה** *когда коэны* начинают *есть труму*? – **משעת צאת הכוכבים** *С момента появления звезд* на небе. **לתני** *Ну* так *и учил бы* – **משעת צאת הכוכבים** *с момента появления звезд* на небе!

מלתא אגב אורחיה קמשמע לן כהנים אימת קא אכלי בתרומה *Это то, что нам сообщается заодно*: *когда коэны* начинают *есть труму*? – **משעת צאת הכוכבים** *С момента появления звезд* на небе. **והא קמשמע לן דכפרה לא מעכבא** *Тем самым нам сообщается* новое правило, что *искупление* жертвой, которую коэны должны принести на следующий день, *не останавливает* их от того, чтобы вечером (после дневного очищения миквой) они ели труму. Другими словами, если коэн оказался в состоянии нечистоты, он должен окунуться в микву и дождаться вечера. Теперь он может есть свою труму, несмотря на то что нельзя ему есть мясо святых жертв и войти на территорию Храма, пока не принесет положенные жертвы завтра днем.

כדתניא *Потому что учим* в барайте: написано[4]: **ובא השמש וטהר** "*И придет солнце, и* он *очистится*". Объяснение стиха: **ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה** *заход солнца задерживает* очищение коэна, а вместе с ним и разрешение *есть труму* (т. е., пока солнце не зашло, труму есть нельзя); **ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה** *но искупление* жертвой (т. е. принесение назавтра жертвы, положенной для полного очищения) *не задерживает* разрешения *есть труму*. Поэтому, если коэн окунулся в микву, он уже вечером может есть труму, не дожидаясь жертвоприношения следующего дня.

דהאי ובא השמש וממאי ביאת השמש והאי וטהר טהר יומא *И откуда* мы знаем, *что* слова "*и придет солнце*" говорят о *заходе солнца*, *а* слова "*и очистится*" говорят об *очищении дня*, т. е. завершении светлой части суток?

3. Берешит 1:5
4. Ваикра 22:7

מאימתי קורין **אם שמע בערבין.** משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. כהנים שנטמאו וטבלו והעריב שמשן והגיע עתם לאכול בתרומה: **עד סוף** משמורה הרשונה. שלש הלילה כדמפרש בגמ' (לקמן ג:). ומשם ואילך עבר זמן הלך מקרי מתי זמן שכיבה ולא קרינן ביה בשכבך ומקומי הכי נמי לגבי זמן שכיבה לפיכך הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו. אם כן למה קורין אותה משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן כדי לעמוד בתפלה ממנו דברי תורה. תימה לפירושו והלא אין העולם נוהגין לקרות שמוך לשכיבה אלא לאחר שכיבה (לקמן דף ד:) ואם כן אלא פרשה לשמועה היה לו לקרות. ועוד קשה דלעיל לכתך נקריאת שמע שתים לפניה ושתים לאחריה בערבית. ועוד לשמוך אינה אלא קריאת שמע שבתוך התפלה. ועוד קשה לרש"י ז"ל דלעיל (דף ב.) גבי מתי מכניסין כרי יהושע בן לוי לתמר תפלת המנחה בתפלת מנחה פי' בתפלת כל שבע קריאת שמע בין שחרית ובין ק"ש של ערבית. ואם תאמר הילך לתנו מתפללין תפלת מנחה קמוך למנחה ותפילה למחר פלג המנחה. יש לומר דקיימא לן כרבנן דלתמר זמן תפלת המנחה מ"מ עד הערב ולמרבין לקמן (דף כ.) דאמר לעת לחמר לחמר כמר ולא כמר לעבד כמר עבד ולעבד כמר עבד. מכל מקום קשיא דהוי כתבי קולי דלמחר מהלכי שהרי מחיה טעם לתנו מתפללין ערבית מיד למחר פלג המנחה משום דקיימא לן דשעת המנחה כלה כלכתי רבי יהודה ומיד הוי זמן ערבית וזמן התפלה עלמה לא קיימא לן כרבי יהודה אלא כרבנן. על כן לחומר ר"י ודאי קריאת שמע של בית הכנסת עיקר ותנו שמתפללין ערבית מיד ולחר פלג המנחה כלה כדברי רבי יהודה ומיד הוי זמן ערבית וזמן התפלה עלמה לא קיימא לן כרבי יהודה אלא כרבנן. על כן חומר ר"י דתלי קריאת שמע של בית הכנסת עיקר ותנו שמתפללין ערבית מעת בוא יום שכיון דגמרה לחמרי משעה שקדש היום וגם משעה שני חלם נכנסים להסב להיינו קעתרא ע"ש והיא היתה מעת בוא יום ומתוחה שעה הוי זמן תפלה. ונם לעיל (לקמן ח:) דרב חלבו מלי של שנת ערב שנת ומסתמא נם היה קורא קריאת שמע. מכל מוחן הלמיות משמע דקריאת שמע של בית הכנסת היא עיקר. ומה דקאמר בירושלמי למה היו קורין בנהכ"נ וכו' לומר ר"ת שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שתנו רגילין לומר תפלה ותוחה ק"ש לינה לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. ומכאן נלמה מי שקורא ק"ש על מטתו שאין לבנך ונם אינו לריך לקרות אלא פרשה לשמוה: **ליתני** דשחרית ברישא. כלאשכחן בחמיד דכתיב על נקר תמלה: **אי הכי** פיסא דקריאת שמע של בית הכנסת היא עיקר. כלמפרש לקמן בפ"ב דכתיב ושכבת ובקומך ק"ש קודם לתפלה ולא לין לקרות ק"ש. אלא דקאמר **מברך** שתים לפניה וכו'. (ירושלמי) שכנ נכנסת שבת ליום הלשלישי **להסיח** נדעה תקנו רבנן ° כדי להמתין לחבריהם בבית המדרש. ודוקא בבית הכנסת שלהם שהיו עומדים כשדה הם מסוכנים מן המזיקים אבל בבתי כנסיות שלנו אין לריכין להמתין לחבריהם אלא שלשה: **והא** קס"ל דכפרה לא מעכבא. ול"ת הא תניא מדא ואמנם ממ"נ נעשים כמי שקבלו את הקבלות ואומר (דמי יחזקאל) [דמי יחזקאל] דמסק עירוביו כל שהוא ומעון חוקש ומעון ידוני ואפר לאורון ולא היתר לאכילה אלא בפרין ואין מדליקין בו את הנר מה שאין כן בתרומה ואמרינן עלה (ביצה יח ע"ב) דמתני' ואלו אסורין לבער מהן בשמאה ואוכלן בטהרות אצטן לוקה לא קתני אלמא תני רשיד ואמרינן (שם דף ע"ב) אמר ריש לקיש משום ר' פינחס בן יאיר למעשר שני שנטמא שמותר לסיכו בשמאה שנאמר (דברים כ"ו) ולא נתתי ממנו לטמא ולא נתתי ממנו לאבל ואמרינן (שם) התם הוא דכתיב ביה קדש אבל הכא דכתיב ביה לה' לא יאכל קדש ומיהו ראיה כי יאכל קדש כשנגה ובבבדורות (דף יח: ע"ב) שני (ויקרא כ"ג) רק קרשיך אלו התרומות ה) והתורת שיהון בה ואינן במעשר שאם יאכלוה זר במזיד חייב מיתה בידי שמים ואם בשוגג משלם קרן וחומש בדכתיב בשגגה (ויקרא כ"ב) ואין כי יאכל קדש בשגגה ואפי' מעשר שני לאכילה בבזיד כשהוא טמא חייב מיתה בדכתיב (שם) ושמו בו כי חללוהו ותניא (שם דף פו) ואלו שהן בסיתה בהן טמא שאכל תרומה טהורה בו' ואין מועלין בה ואין משלמין עליה קרן וחומש ואין מוסיפין עליה חומש ואין מביאין עליה אשם ואין מחללין עליה את הבהמה ואין מעמידין עליה תמורה ואין נפדין ואין נגזזין ואין נעבדין ואין נהנין ואין מקדישין ואין מחרימין ואין מנסכין ואין מנסכין עליה ואין מנחתה נקמצת ואין מנחתה נאכלת ואין מנחתה נעשית עשירי ואין מנחתה באה מן החדש ואין מנחתה באה מן הנדבה ואין מנחתה באה מן הנדבה ואין מנחתה באה מן הנדבה

1. וְאַתֶּם עֹשִׂים מְלַאכְתִּי הֵנָּה מְחֻסָּרִים מִקְרְבִי מִקְטֶרֶת הַסַּמִּים עֵת צֵאת הַכּוֹכָבִים: נחמיה ד מו

2. וְגַם כָּעֵת הִנֵּה אֲמָרוּנִי לָעֲם אִישׁ וַעֲרֵי לֵילוֹ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלִָם וְהָיוּ לָנוּ הַלַּיְלָה מִשְׁמָר וְהַיּוֹם מְלָאכָה: נחמיה ד מו

מוסף רש"י

במערבא. נתרן שיגלו (ב"מ ז:). דמחשכי. מערבין (סנהדרין כ:). ומקדמי. מקדימין (שם). ת"ש והיו לנו הלילה משמר. ש"מ כל זמן שמשמרים נמלטים קרי יום, ולא קתני משמרת (שם). מהרוף ענין. כשיגור קרקעם בין נרפיון ולא נתקה (שבת לד:). וזה נבנס וזה יוצא. הלילה נכנס והיום יוצא, יתלא זה עם מיכם אי, כשהם מפסיקים קרי בין המשמרות וכל זמן שהקי הכי קרי יום מקלט (שם).

רבינו חננאל

ורמינהו מאימתי וכו' משתעבי בנהם לאכול וכו', עד שעה שעומד ליפטר מתוך מערתו. הכי גרסינן: עד שעה שעומד לישן.

רב נסים גאון

הכנענים כתיב (ויקרא כ"ג) וכהן כי יקנה נפש וגומרש (ירמיה ל"ד) מבין להבין שנשא אשה וקנה עבדים שראבלו בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש קנין כספו קנינו שקנה קנין אוכל תרומה הכהן לשוכרה לתרומה להבן אחר לפי שהוא כספו ואסור לאבלו בלא רשיעת דמים ואינה מותרת לטבל יום אלא עד צאת הכוכבים ואם נפל חלק אחר של תרומה לתוך ג"י חלקים של חולין נאסר הכל לישראל תעשה הכל כתרום שאין לישראל היתר לאבלה ואינה מותרת אלא לכהן בלבד אבל אם נפל אחר של תרומה לתוך ק' של חולין מפריש ממנו חלק אחד תורתו לכהן השאור מיתר לישראל הרי אלו בתרומה מה שאין כן במעשר כתיבן וכהנתים מע"ב (שמות א"ז) התרומה והכתרין נכסי כהן הן וחייבי עליהן מיתה וחומש ואסורין לזרים (ויולין ב"א) ומאה ושמונים וחיצת דמים הוערב שפש ורי אלו בתרומה ובכורים מה שאין כן במעשר. והחומרי שישון בקדש שהוא קדי קדשן ממני אמוראי שמקדיר ממנו אמוראי יהלביי על נבי המובח ואם תהיה מחשבת כהן המקריבו באחת מהעבודי הארבע שהן שתיה וקבלה והולכה. הדיקה אם מחשב בשחיטה לחדק דמה או להקטיר אמוראי למחרת אחרי הדים או אם יחשב באחת הארבע העבודות ליכל ההגה בית חרץ לזמנו נעשה אותו הזבח פיגול ונפסל בחשיבה שחשב בשעת עבודה בדכתיב (ויקרא ז) לא יחשב לו פגול (דרשינן (נזירים נף ב"ט) בחשיבה נפסל וכן מה שיתיבר הכא ממנו עד שיעבור הצת הזמן הקבוע לו בבר נעשה נותר בדכתיב (ויקרא י"ט) ביום זבחכם יאכל ממחרת הנותר וגו' הפנול הנותר אם אוכל אדם מהן כזית חייב כרת ובשוגג חייב חטאת בתיבן (נזירות נף ב') ליו בריעותה בתורה ומהן האוכל חלב יום ועותר ושנול על אלו חייבין כרת ועל שנותם חטאת וכן נמי האדם הטמא אם יאכל כזית מבשר הקדשים במורד חייב כרת בדכתיב (ויקרא ז) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמי' [ונו' וטומאתו עליו ונכרתה] האם בשוגג אכל חייב קרבן עולה ויורד היינו שאמר בו בכתיב (שם ה) זאת לא תעיב יד זאת ולא קרבן שחלק בו הבתוב בין עשיר לעני וקרא עולה ויורד והמפנול הנותר וכלל הפנויין במשנתנו היא חטאת קבועה בין דל בין עשיר שוין בה ואיתיה לפירושיה דקרבן עולה ויורד המתחייב בה בזמן שהאכל אחד הקדשים בטומאת (ויקרא ז) הנפש כי תאכל ושמונה בפסוק שני הנפש אשר תגע בכל דבר טמא לפי שהשלים הענין בפסוק השלישי בכתיב הנפל ממנו תהוא ידע ושפט וכשאנו מעיינין באלו הפסוקים אין אנו יודעין בהן ולולי דברין המשנה לא יותר וכבר ידענו כי כל אדם מישראל אם הוא נוגע בדבר טמא אינו חייב אלא ליהנר בלבד ואין עליו חטאת בזה הדבר ולא

דילמא ביאת אורו הוא. פי' רש"י עד שיזרח אורו של יום השמיני ומתי וטהר טהר גברא שיטהר הטיט בהשלת קרבנותיו. ותימה לפירושו לפרוך להסיק להעביר

דילמא ביאת אורו הוא *Может быть, это приход света*, наступление дня, т. е. рассвет, **ומאי וטהר טהר גברא** *а то*, о чем говорит стих *"и очистится"*, понимается как *очищение человека*. Т. е. откуда мы знаем, что стих не объясняется по-другому (а именно: коэну можно есть труму только после принесения утренней жертвы)?

אמר רבה בר רב שילא *Сказал Раба бар рав Шила*: **אם כן** *если* бы было *так*, как ты говоришь (что для очищения человек должен принести жертву утром), то **לימא קרא ויטהר** *надо было сказать*: *"И пусть очистится"*, – в виде указания, т. е. должен принести жертвы! **מאי וטהר** *Почему* сказано *"и очистится"*? **טהר יומא** Об *очищении*, завершении *дня* сказано: и придет вечер, стемнеет. В это время, после полного захода солнца, на небе появляются звезды. **כדאמרי אינשי** *Как* принято *говорить среди людей*: **אירב שמשא** *зашло солнце* (наступил вечер) – **ואדכי יומא** *и очистился день* (т. е. прошел), поскольку исчез солнечный свет.

במערבא *На западе*, в Стране Израиля, **הא דרבה בר רב שילא לא שמיע להו** *того, что* сказал *Раба бар рав Шила, не слышали* (не изучали) **ובעו לה מיבעיא** *и не знали объяснения* стиха: **האי ובא השמש ביאת שמשו הוא** *может* быть, *"и придет солнце" – это заход солнца*, **ומאי וטהר טהר יומא** *"и очистится" –* это *очищение* (завершение) *дня*? **או דילמא** *Или, может быть*, **ביאת אורו הוא** *это приход света*, рассвет, **ומאי וטהר טהר גברא** *а* под словами об *очищении* подразумевается *очищение человека* (когда он обязан принести жертву)?

והדר פשטו לה מברייתא *И объяснили*, вывели *это* объяснение *из барайты*, **מדקתני בברייתא** т. е. *из того, что учили в барайте* (которая приведена ниже в Гемаре): **סימן לדבר צאת הכוכבים** *знаком того*, что пришло время читать Шма, является *выход звезд* на небо. **שמע מינה** Именно *отсюда учи*: **ביאת שמשו הוא** *это заход солнца*! **ומאי וטהר** *А что такое "и очистится"?* – **טהר יומא** Это *очищение дня* (наступление вечера), т. е. выход звезд.

אמר מר *Сказал учитель* нашей мишны: вечернее Шма начинают читать **משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן** *с того часа, когда коэны идут есть свою труму*.

ורמינהו *И нашли противоречие* между его словами и следующей барайтой: **מאימתי קורין את שמע בערבין** *с какого часа* начинают *читать вечернее Шма*? **משהעני נכנס לאכול פתו במלח** *С момента, когда бедняк идет есть свой хлеб с солью*. Речь идет о бедняке, у которого нет свечи на вечер, и он приступает к ужину раньше других, в самом начале ночи, пока не совсем стемнело. (Но в субботу свеча есть даже у бедняка.) И до какого времени? **עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו** *До часа, когда бедняк собирается закончить свою трапезу*.

סיפא ודאי פליגא אמתניתין *Завершение* этой барайты, *как видим, противоречит нашей мишне* (всем приведенным в ней мнениям о завершении чтения вечернего Шма). **רישא מי לימא פליגי אמתניתין** Но о *начале* этой барайты (по поводу начала чтения вечернего Шма) *можно ли* определенно *сказать*, что оно *противоречит нашей мишне*? Т. е. отличается ли час, когда коэны идут есть труму, от часа, когда бедняк идет есть свой хлеб с солью?

לא *Нет*, возможно, это не разные часы! **עני וכהן חד שיעורא הוא** Термины *"бедняк"* (час, когда он идет есть хлеб) и *"коэн"* (час, когда коэн идет есть труму) обозначают *одно и то же время*, когда на небе появляются звезды. И, несмотря на то что у бедняка нет свечи, раньше появления звезд на небе он к ужину не приступает.

ורמינהו *И нашли противоречие* этому объяснению (о том, что коэн идет есть труму в одно время с бедняком, который идет есть свой хлеб) во второй барайте: **מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבית** *с какого часа начинают читать Шма вечерней молитвы*? – **משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות** *С того времени, когда люди идут есть свой хлеб при наступлении субботы*. Это **דברי רבי מאיר** *слова раби Меира*. Ибо при наступлении субботы можно приступить к вечерней трапезе раньше, чем в остальные дни, – ведь трапеза приготовлена заранее.

וחכמים אומרים משעה *А мудрецы говорят*: **שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן** начиная *с часа, когда коэны имеют право есть свою труму*. **סימן לדבר צאת הכוכבים** *Знак этого – выход звезд* на небо. **ואף על פי שאין ראיה לדבר** *И,*

דילמא ביאת אורו הוא. פי' רש"י עד שחרת אורו של יום הַשְּׁמִיטִי וּמִמֵּי וּטְהַר טְהַר גִּבְרִי שְׁטַהֲרִי הַמַּיִם הַמְּכֻנָּסוֹת קַרְנְטוֹתַי. ותימה לפירושו לפרוך לקמיה דהערל (לקמן פד:) להעריב שמשו תוכל בתרומה וכו' מנלן דניחת שמשו הוא. ועוד היכי מצי למימר למיירי בזריחה לחי בזריחה הוא הוה מצי למכתב נקבו חרח השמש וטהר כמו ממזרח השמש (נמדבר כה) אלו לשון יליפה כמו השמש יצא על המדין (בראשית יט) (ג) ונקט נקבו וכן השמש מלמד שהיו שקיעת החמה. ועוד דבמקום קל מצינו ליה לחי וכן השמש לי ניחת אורו הוא ופשיטא מבריית זכר לדבר וכו' תפשוט ממתניתין (דנגעים פי"ד) העריב שמשו תוכל בתרומה מלמד להיות ניחת שמש. וי"ל דה"פ ממתי יהא וכן השמש וטהר ניחת שמש הוא ממש ומתי ובטהר טהר יומא להיות ניחת הכוכבים דילמא ניחת אורו הוא ומאי טהר טהר בתרומתן ורמינהו מאימתי קורין את שמע בערבין משהעני נכנם לאכול פתו במלח עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו. סיפא ודאי פלינא אמתניתין. רישא מי לימא אמתני'. לא עני ובהן חד שיעורא הוא. ורמינהו מאימתי מתחילין לקרות ק"ש בערבית משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות דברי ר"מ וחכמים אומרים משעה שהבהנים זכאין לאכול בתרומתן סימן לדבר צאת הכוכבים. ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [1]ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר [2]והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה [3]מאי ואומר וכי תימא מכי ערבא שמשא ליליא הוא ואינהו דמחשבי ומקדמי ת"ש והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה קא סלקא דעתך דעני ובני אדם חד שיעורא הוא ואי אמרת עני ובהן חד שיעורא הוא חכמים היינו רבי מאיר אלא שמע מינה עני שיעורא לחוד ובהן שיעורא לחוד לא עני ובהן חד שיעורא הוא ועני ובני אדם לאו אחד שיעורא הוא. ועני ובהן חד שיעורא הוא ורמינהו מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין משעה שקדש היום בערבי שבתות דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר משעה שהבהנים מטוהרים לאכול בתרומתן רבי מאיר אומר משעה שהבהנים טובלין לאכול בתרומתן אמר לו ר' יהורה והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים ר' חנינא אומר משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח ר' אחאי ואמרי לה ר' אחא אומר משעה שרוב בני ארם נכנסין להסב. ואי אמרת עני ובהן חד שיעורא הוא ר' חנינא היינו ר' יהושע אלא לאו שמע מינה שיעורא רעני לחוד ושיעורא דבהן לחוד שמע מינה. הי מניהו מאוחר מסתברא דעני מאוחר דאי אמרת דעני מוקדם ר' חנינא היינו ר' אליעזר אלא לאו שמע מינה דעני מאוחר שמע מינה: אמר מר אמר ליה רבי יהודה והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים שפיר קאמר ליה רבי יהודה לרבי מאיר ורבי מאיר הכי קאמר ליה מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמינא אנא אבין השמשות דרבי יוסי קא אמינא דאמר [4]רבי יוסי בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו קשיא

דילמא ביאת אורו הוא ומאי וטהר טהר גברא אמר רבה בר רב שילא א"כ לימא קרא ויטהר מאי וטהר ° טהר יומא כדאמרי אינשי איערב שמשא ואדכי יומא. במערבא הא דרבה בר רב שילא לא שמיע להו ובעו לה מיבעיא האי ובא השמש ביאת שמשו הוא ומאי וטהר טהר יומא או דילמא ביאת אורו הוא ומאי וטהר טהר גברא [5] והדר פשטו לה מברייתא מדקתני בברייתא סימן לדבר צאת הכוכבים שמע מינה ביאת שמשו הוא ומאי וטהר טהר יומא: אמר מר משעה שהבהנים נכנסין לאכול בתרומתן ורמינהו מאימתי קורין את שמע בערבין משהעני נכנם לאכול פתו במלח עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו. סיפא ודאי פלינא אמתניתין. רישא מי לימא אמתני'. לא עני ובהן חד שיעורא הוא. ורמינהו [6]מאימתי מתחילין לקרות ק"ש בערבית משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות דברי ר"מ וחכמים אומרים משעה שהבהנים זכאין לאכול בתרומתן סימן לדבר צאת הכוכבים. ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [1]ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר [2]והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה [3]מאי ואומר וכי תימא מכי ערבא שמשא ליליא הוא ואינהו דמחשבי ומקדמי ת"ש והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה קא סלקא דעתך דעני ובני אדם חד שיעורא הוא ואי אמרת עני ובהן חד שיעורא הוא חכמים היינו רבי מאיר אלא שמע מינה עני שיעורא לחוד ובהן שיעורא לחוד לא עני ובהן חד שיעורא הוא ועני ובני אדם לאו אחד שיעורא הוא. ועני ובהן חד שיעורא הוא ורמינהו מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין משעה שקדש היום בערבי שבתות דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר משעה שהבהנים מטוהרים לאכול בתרומתן רבי מאיר אומר משעה שהבהנים טובלין לאכול בתרומתן אמר לו ר' יהורה והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים ר' חנינא אומר משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח ר' אחאי ואמרי לה ר' אחא אומר משעה שרוב בני ארם נכנסין להסב. ואי אמרת עני ובהן חד שיעורא הוא ר' חנינא היינו ר' יהושע אלא לאו שמע מינה שיעורא רעני לחוד ושיעורא דבהן לחוד שמע מינה. הי מניהו מאוחר מסתברא דעני מאוחר דאי אמרת דעני מוקדם ר' חנינא היינו ר' אליעזר אלא לאו שמע מינה דעני מאוחר שמע מינה: אמר מר אמר ליה רבי יהודה והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים שפיר קאמר ליה רבי יהודה לרבי מאיר ורבי מאיר הכי קאמר ליה מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמינא אנא אבין השמשות דרבי יוסי קא אמינא דאמר [4]רבי יוסי בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו קשיא

דילמא כיפא מורו. שיחור השמש כיום השמיני ויטהר הימים עצמו כהנהת קרבנותיו ומחר יתכל: פס כן. דהתי קרא וטהר לשון צוי הוא נימא קרא ויטהר מתי יטהר: מדכי. לשון ענר נתפנה מן העולם השמש: מכרייפא. דקתני לקמן בשמעתין משפח שהבהנים (ג) נכנסין לאכול בתרומתן ורמיה לדבר צאת הכוכבים ז"מ אין כפרתן מעכבתן: משפטני. אתין לו נר להלוק בשעותיו: סיפא ודאי פלינא אמתני'. דקתני הכא עד שעה שעומד ליפטר מתוך הסעודה ויישו לה כר' אליעזר ולא כרבנן גמליאל. דתניא ובשכבך בחלת ולא בקרן גמליאל. דתניא מדקדק בקרן ולא בחלת השמש וכר מנחיית סימן לדבר: (ד) באלי' שפריש שמשו הכהנים (ויישו ללא מורו) מיוחת לו מוקפים בחלוי לבנים ומשמר נלוי ס"ת היינו לאו דוקא שקיעת החמה:

גליון הש"ם

גמ' שחר יזכא. עמ"ש רש"י בחומש ר"ה ועב"י בהגהות סהרי"ב אחר תיבת בח"ש. וגל קמן לי מה נשמט שם אחת ולבי"י בדיבור המ"ת ס"ב ע' מלבי מל ג' רבינו יהושע מל ע"ב: תוס' ד"ה משעה בה: מרי יהושע מל. יש נוסר מרע יפי יפר שנוסר. נוסר מלא יעקב נשם גליון תוס' נכר:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה קס"ד. ריש עניים. ע"ל ס"ב: [ב] שם ד"ה מן השמשות. מלבן מני מע. ע"ל יחור מחני מע. נרסה מני תלמי מע. ע"ל ס"ב ג' רבינו יהושע מל ע"ב: תוס' ד"ה משעה בה: מרי יהושע מל. יש נוסר מרע יפי יפר שנוסר. נוסר מלא יעקב נשם גליון תוס' נכר:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה ס"ב כתב, והענין מרי יקרא ק"ש וכו' כענייו שנרים אינא שיעורא למילתיה (עיין בנהה"ס). ב בתוס' ד"ה כתב, דלא משמיר ליה להלק ס"ב בשעורי זמן שכיבה בקיטים צאת הכוכבים.

רב נסים גאון (המשך)

אשמה אלא אם כן עשה דבר שנורם לו אשמה ושמא שמתחייב עליו להתכפר בקרבן ולא מצינו בשאוטן של בחובים הללו בלום מזה הדבר אבל האתיקו לנו רבותינו ז"ל מיהתן של דברים הללו ובירורן הגיעו לנו אי זו שמא הוא שתייב אותו הקרבן ההוא ומאי היא אכילת בשר הקדש או ביאת המקדש כדתניא (שבועות דף ו:) ומנין שאינו מרבה אלא בטומאת מקדש וקדשיו תיהוי יצוש על הטומאה תיי קרבן על הטומאה כשהוזהיר יצוש על הטומאה על טומאת מקדש וקדשיו אף כשהייב קרבן על טומאת מקדש וקדשיו ומי שנוש כדבר הקדש בשונג או נכנס למקדש בשונג נתחייב קרבן עולה ויורד וכתקני בסיפרה ההיא בתני' שהזכירתה (בראשית יח ב) חוץ מן המסמא מקדש וקדשיו שהוא בעולה ויורד שהוא שהזהיר לו יחזקאל כי אותו הכשר קדש הוא ונם היתה לו יחיצה בטומאה שנטמא כה ובשעה שאכלו שנג באחת מהן או בשתיהן וא"כ נתיי לו אותו הדבר שכבר שנג בו בתיתן (שבועות דף ב:) כל שיש בה יחיצה בתחלה יחיצה בסוף יהעלם בעתיים הרי אלו בעולה ויורד ומי ששחט רבר אחד מקדשי המזבח חוץ לעזרה או הקטיר מהם כלים בחוץ חייב כרת בכתיבי ישראל (ויקרא ז) אשר אשר אשר אשר ישחט ישראל אשר ישחט [בגוי] ואל פתח אהל לא הביאו ומי שהזנה מהן שזה פרוסה כשיעור בשאוט נתחייב בכתיבי (שם ה) נפש כי תמעול מעל ושטאה בשגגה וגו' והאומן נמי אין מתיר לו לזכל מהם כלים דנמר ליה מקל ויחיטר ממעשר בסמ"ק (ו) אלו המרות עדיפין הקדשים מן התרומה ונתני רבון ראית להני מרות אחרות שהן עדיפין מהן מן התרומה אין אנו מאריכין להזכירם לפי שהן בכללות בזה המשנה רמ"ה חנינא (דף ב:) האומן תיתר בקדש בטומאה וכר' ילמדנו מנמרא דרבון כללי התרומה יש לה יתרון על המעשר ומעלתה למעלה ממעלתו שהכתוב חייב עליה מיתה בדבתיב ויישו ב:) ותתי בה כי יחללוהו ומעשר לא חייב עליו יותר מהמלקות על האיכל מעשר טמא כמו שפשט ירושלמי (ס"ג) אוכלו בטומאת עצמו ליקה מה שאין כן

ו. האזרנו עשים כמלאכה וחצים מחזיקים ברקודים מעלות השחר עד צאת הכוכבים: ונחמיה ד טו
2. גם בעת ההיא אמרתי אל הלעם אש ולילה בתוכך ויהיו לנו לשמר בתוך ירושלם והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה: ונחמיה ד טו

מוסף רש"י

במערבא. נפלן שמעל (ב"מ ו:). דמחשבי. מעריבין (שבילי כ:). ומקדמי. מקדימין (שם). ת"ש והיו לנו הלילה משמר. ת"ש כל זמן שעומדים במלאכה קרי יום, לא קדושת היום (שבת שם). כהרף עין. כשיעור קלים שיו נדשין לא נתקה (שבת קיט:). זה נכנס זה יוצא. הלילה נכנס והיום יצא, יניחם אי עם מיכא אי, כשהם משמרים קרי בין השמשות וכל זמן שהקי הכי הוי יום מבעי ליה (שם).

רבינו חננאל

דתניא מאימתי וכו' משהעני נכנס לאכול וכר' עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו. הכי גרסינן: עד שעה שעומד לישן.

רב נסים גאון

הכתובים כדכתיב בישעיה כ"ב) וכהן כי יקנה נפש מקנת כספו (ויקרא כ"ב) מבין לכהן שנשא אשה יקנה עבדים שיאכלו בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש קנין בכסף קרינו שקנה קנין אוכל ישראל בהן לטוכה לתרומה להבן אחר לפי שהוא בכסף ואסור לאכול בלא רשות יהים ואינה מותרת לאכול יום אלא עד צאת הכוכבים ואם נפל חלק אחר של תרומה לתוך צ"ט חלקים של חולין נאסר הכל לישראל ונעשה הכל כתרומה שאין לישראל היתר לאכלה ואינה מותרת אלא להבן בלבד אבל אם נפל אחד של תרומה לתוך ק' של חולין שפרש ממנו חלק אחד ונתנו לכהן השאור מותר לישראל הרי אלו בתרומה מה שאין כן במעשר כדתנן ובכל מקום ב' פרש ג' נבסי כהן הן חייבי עליהן מיתה הוזהרו ואפרישן לורים ועולין בא' ומאה ושנותן ואחיות ידים והעורב שפש הרי אלו בתרומה ובבורים מה שאין כן במעשר. החומרה שישנן בקדש שהוא קרוי קרבן בפני שמקטיר ממנו אמוריו וחלביו על גבי המזבח ואם תהיה מחשבת כהן הפקריבו באחת מהעבודה הארבע שהן שתיטה וקבלה והולכה וזריקה אם מחשב בשחיטה לזרוק דמה או להקטיר אמוריה לפחות אחד הימים או אם יחשב באחת הארבע העבודות לוכל היממה כיום כשר חוץ לזמן שנשחה אותו ובכל הזמה מינול ונפסל בהחשבה שחשב בשעת עבודה כדתניא בשהא בה כזית שחוטי חוץ לו שנל ודחשיבן מנחים דף כ"ט) בהחשבה נפסל וכן מה שישחיט ממנו עד שיעביר העת הקצוב לו כבר נעשה נותר כדכתיב (ויקרא י"ט) ביום זבחכם יאכל ומחרתית והנותר וגו' הפגול הנותר אם אוכל מהן כזית ביום ראשון וחייב חטאת בחתן (נזירות דף ב:) ליד כזיתות בתורה: ומתן האוכל הלב ידם ונותר ופגול על אלו חייבין על זיתן כרת של שנתם חטאת וכן נמי האדם הטמא אם יאכל כזית מבשר הקדשים בטומאתו חייב כרת כדכתיב (ויקרא ז) ונפשה אשר תאכל בשר מזבח השלמי (וגו' וטומאתו עליו (ונכרתה) ואם בשונג אכל חייב קרבן עולה ויורד היינו שאמר בו הכתוב (שם ה) ואם לא תגיע ידו ואם לא תשיג ידו וכל קרבן שחלק בו הכתוב בין עשיר לעני נקרא עולה ויורד והחטאת התחתיב בה על הלבה ועל הדם המגואל והנותר וכלל הענייו במשנתנו היא חטאת קבועה בין דל בין עשיר שוין בה ואיתיה לפירושיה דקרבן עולה ויורד המתחייב בו טמא שאכל את הקדש בפרשת ויקרא (ה) ונפש כי תחטא ושמעה בקסק שני ונפש אשר תגע בכל דבר טמא לפי שהשלים הענין בפסוק השלישי וכתיב ונעלם ממנו והוא יודע ואשם ובשאנו מעיינין בשלו הפסוקים אין אנו יודעין בהן וולתי זכרון הטומאה לא יחזר ובבר יזעינו כי כל אדם מישראל אם הוא נוגע בדבר טמא אינו חייב אלא ליטהר בלבד חוץ עליו חטא בזה הדבר ולא

несмотря на то что нет полного *доказательства тому*, что день заканчивается с выходом звезд на небо, **זכר לדבר** *указание на это* приведено в рассказе о работе по сооружению Храма, **שנאמר** как сказано[1]: **ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר ועד צאת הכוכבים** *"Мы заняты работой, а половина держит копья с рассвета до появления звезд"*. **ואומר** *А* следующий стих *говорит*: **והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה** *"Пусть ночь у нас будет для стражи, а день – для работы"*. Отсюда видим, что время работы – с рассвета до звезд, это и есть день.

מאי ואומר Но *зачем приведен* второй стих? Что нового он добавляет? Ведь в первом стихе уже сказано, что время работы – с рассвета до звезд! Ответ: **וכי תימא** *если скажешь*, будто на самом деле, **מכי ערבא שמשא ליליא הוא** *с захода солнца наступает ночь* (еще до появления звезд), так что **ואינהו** *те* люди, занятые работой (строительством Храма), **דמחשכי ומקדמי** продолжали ее *в темноте, а также рано* ее начинали, еще до рассвета, – то откуда мы узнаем, что день заканчивается с появлением звезд на небе? Поэтому (так говорит барайта) **תא שמע** *иди и учи* из стиха: **והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה** *"И будет нам ночь для стражи, а день для работы"* – что все время работы (по возведению Храма) называется, согласно этому стиху, днем, и он не "пересекается" с ночью. Т. е. как ночь начинается появлением звезд, так и день заканчивается появлением звезд.

1. Нехэмья 4:15

Гемара возвращается к разрешению противоречия между этой барайтой и утверждением, что термины "бедняк" и "коэн" указывают на одно время.

קא סלקא דעתך *Можно* было бы *подумать*, **דעני ובני אדם חד שעורא הוא** *что "бедняк"* (час, когда бедняк идет есть свой хлеб) *и "люди"* (час, когда они идут на трапезу при наступлении субботы) – *одно время*. На это можно возразить: **ואי אמרת עני וכהן חד שעורא הוא** *если скажешь, что "бедняк" и "коэн"* – одно время, тогда получается, что **חכמים** мнение *мудрецов* (которые говорят, что время чтения Шма начинается с момента, когда коэны имеют право есть труму, т. е. с появлением звезд на небе) **היינו רבי מאיר** *совпадает* с мнением *раби Меира* (который говорит, что время чтения Шма начинается с момента, когда люди идут есть свой хлеб с наступлением субботы). Получается, что между мудрецами и раби Меиром нет спора. Но у них есть спор! **אלא שמע מינה** *Отсюда следует*, что **עני שעורא לחוד וכהן שעורא לחוד** *"бедняк" и "коэн" – разное время*.

לא *Нет*! **עני וכהן חד שעורא הוא** *"Бедняк" и "коэн" – одно время*, совпадающее с выходом звезд, **ועני ובני אדם לאו חד שעורא הוא** *а "бедняк" и "люди* при наступлении субботы" – *разное время*.

ועני וכהן חד שעורא הוא *Разве "бедняк" и "коэн" – одно время?* **ורמינהו** *И нашли противоречие* с этим утверждением в следующей барайте: **מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין** *с какого часа начинают читать вечернее Шма?* **משעה שקדש היום בערבי שבתות** *С момента, когда освятил день при наступлении субботы* (после заката, но до появления звезд), – **דברי רבי אליעזר** *слова раби Элиэзера*.

רבי יהושע אומר (Продолжение барайты.) *Раби Йеошуа говорит*: **משעה שהכהנים מטהרים לאכול בתרומתן** *с момента, когда коэны*, которые *очистились* днем, идут *есть свою труму*, т. е. с появлением звезд на небе.

משעה רבי מאיר אומר *Раби Меир говорит*: **שהכהנים טובלין לאכול בתרומתן** *с момента, когда коэны идут в микву*, чтобы, очистившись, *есть свою труму*, т. е. чуть раньше наступления сумерек (чтобы закат солнца пришелся на время после их миквы).

והלא אמר לו רבי יהודה *Сказал ему раби Йеуда*: **כהנים מבעוד יום הם טובלים** *но разве коэны не идут в микву еще днем*, когда не наступило время идти спать? (Ответ раби Меира смотри ниже.)

משעה רבי חנינא אומר *Раби Ханина говорит*: **שעני נכנס לאכול פתו במלח** *с момента, когда бедняк идет есть свой хлеб с солью*.

רבי אחאי ואמרי לה רבי אחא אומר *Раби Ахай говорит*, а есть такие, что *говорят*, будто *это раби Аха*: **משעה שרוב בני אדם נכנסין להסב** *с момента, когда большинство людей идут на трапезу*.

עני וכהן חד ואי אמרת *И если ты сказал*, что **עני וכהן חד שעורא הוא** *"бедняк" и "коэн" – одно время*, то

1. וְאַתֶּם עֹמְדִים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: דברים כט ט
2. וְעַם בְּעֵת הַהִיא אֶמְרְתִּי לָכֶם אֵישׁ וְקִרְבְּךָ יְלִיט בְּחֹרֶב יְרוּשָׁלִַם וְהָיִי לָנוּ לַלֵּילָה מִשְׁמֶר הַיּוֹם מְלָאכָה: נחמיה ד טז

מוסף רש"י

במערבא. בלשון יהודאי (בראשית ג). דמחשכי. מתרגמין (שמות כג). ומקרמי. מקדמין (שם). ת"ש והיו לנו הלילה משמר. ש"מ כל זמן שעסוקים במלאכה קרי יום, ולא קדושת היום (שם). כהדוף עין. כשיעור קריאת שמע נדפין ולא נמשך (שבת לג:). זה נכנס וזה יוצא. פלוגה אם עם מיפא את. כשהם מתפללים קרי בין השמשות וכל המקדי הכי סהי יום מעלים (שם).

רבינו חננאל

ודימהו מאימתי וכו' משהגיעו כהנים לאכול וכו' עד שעה שעומד ליפטר מתוך מעורתו. הכי גרסינן: עד שעה שעומר לישן.

רב נסים גאון

הכתובים בדבר (ישעיה כ"ג) וכהן כי יקנה נפש ומשרש ינוחו (ש"ב) מגן לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה נפש יקנין כספו קנינו שקנה קנין אוכל ישראל והכהן למטרה לתרומה להכין אותר לפי שהוא בספו ואשר לאכלו בלא ריחות ידים ואינה מותרת לאכול יום אלא עד צאת הכוכבים הוא נפל חלק אחד של תרומה לתוך ג' חלקים של חולין שאסר הכל לישראל ונשאה הכל בתרומו שוגין לישראל היתר לאכלה ואינה מותרת אלא להכין בלבד אבל אם נפל אחר של תרומה לתוך ק' של חולין שפרש ממנו חלק אחד תותנו להכין השאור מותר לישראל הרי אלו בתרומה מה שאין כן בפרשה כהתנן (ובהכי פרק ב משנה א') התרומה והכבדין נכסי בהן הן חייבי עליהן פיתה חומש ושמרין לורים ופטרין בא' ושנה ושנין וחזינא דים והערב שפש הרי אלו בתרומה ובכבדים מה שאין כן בפשוט. ההוא מרבי שישון בקודש שהוא קרי קרבן מפני שהקטיר ממנו אמריי וחלביו על גבי המזבח ואם תהיה מחשבת כהן המקריבו באותו מהעבודה הארבע שהן שחיטה וקבלה והולכה והזיה בא מחשב בשחיטה לזרוק דמה או להקטיר אמריי למחרת אותו היום או אם יחשב באותה הארבע העבודות ליוכל היממה כדית בשר חוץ לומני נעשה אותו הזכח פיגול ונפסל בחשיבה שחשב בעבודה כדכתיב (ויקרא ז) לא יחשב לו פגול (וז) שהיו (ויקרא יט) ובזבח תודת שלמיכם לרצונכם תאכל ביום זבחכם יאכל ומפחרת והנותר וגו' הפגול הנותר אם אוכל אדם מהן כדית בשר כדית חייב חטאת כדאמן (ויקרא ז') ביום זבחכם יאכל ומפחרת והנותר ממנו וא

получается, что רבי חנינא היינו רבי יהושע *мнение раби Ханины совпадает с мнением раби Йеошуа.* אלא לאו שמע מינה *Разве не следует отсюда,* שעורא דעני לחוד ושעורא דכהן לחוד *что "бедняк" и "коэн" – разное время!* שמע מינה Да, *отсюда* так *следует!*

הי מינייהו מאוחר *Какое* время *из этих* двух ("бедняк" или "коэн") *более позднее?* מסתברא דעני מאוחר *Есть основания сказать, что* время "*бедняк*" *более позднее,* чем время "коэн". דאי אמרת דעני מוקדם *Потому что, если скажешь, что* время "*бедняк*" наступает *раньше,* чем появляются звезды, тогда רבי חנינא היינו רבי אליעזר мнение *раби Ханины,* сказавшего, что Шма читают, когда бедняк идет есть свой хлеб, *совпадает* с мнением *раби Элиэзера,* сказавшего, что Шма читают после того, как человек при наступлении субботы освятил день в час сумерек. Ибо оба эти времени наступают раньше появления звезд на небе. אלא לאו שמע מינה *Разве не следует отсюда,* דעני מאוחר *что* время "*бедняк*" наступает *позже!* שמע מינה Да, *отсюда* так *следует!*

אמר מר *Сказал учитель* нашей барайты: ליה רבי יהודה *сказал ему* (раби Меиру) *раби Йеуда:* והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים *разве коэны не идут в микву еще днем?* שפיר קאמר *Правильно сказал раби Йеуда раби Меиру* (спросил его)! Тогда что ответил на это раби Меир?

ורבי מאיר הכי קאמר ליה *А раби Меир так ему сказал:* מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמינא *неужели ты считаешь, что я говорил о твоих "сумерках"?* אנא אבין השמשות דרבי יוסי קא אמינא *Я о "сумерках" раби Йосе говорил.* דאמר רבי יוסי *Как сказал раби Йосе:* בין השמשות כהרף עין זה *сумерки – как один миг.* יצא נכנס וזה *Один* день *наступил, другой прошел.* ואי אפשר לעמוד עליו *И невозможно этот миг отметить,* т. е. указать, что это – день или ночь? Опираясь на мнение раби Йосе, раби Меир считает, что коэн может окунуться в микву в любой момент, сколь угодно близкий к появлению звезд, – и это будет все еще день. И поскольку уже зашло солнце, это время, когда люди ложатся спать.

Гемара указывает на противоречие. **קשיא דרבי מאיר** Нашли *противоречие* между словами *раби Меира* из приведенной выше барайты о том, что время чтения Шма начинается с момента, когда люди идут есть свой хлеб при наступлении субботы (время появления звезд), **אדרבי מאיר** и словами того же *раби Меира*, но уже из последней барайты – о том, что время чтения Шма начинается, когда коэны принимают микву, чтобы пойти есть свою труму (время сумерек до выхода звезд).

Отвечает Гемара: **תרי תנאי אליבא דרבי מאיר** *два* мудреца-*танаим*, изучая эти барайты, спорили *по поводу* мнения *раби Меира*.

И еще на одно противоречие указывает Гемара. **קשיא דרבי אליעזר** Нашли *противоречие* между словами *раби Элиэзера* из барайты о том, что время чтения Шма начинается с момента, когда человек освятил день при наступлении субботы (заход солнца), **אדרבי אליעזר** и словами того же *раби Элиэзера* из нашей мишны о том, что это время начинается, когда коэны идут есть свою труму (появление звезд на небе).

Отвечает Гемара: **תרי תנאי אליבא דרבי אליעזר** *два* мудреца-*танаим* спорили *по поводу* мнения *раби Элиэзера*.

ואיבעית אימא רישא לאו *А если хочешь, скажи*: **רבי אליעזר היא** *начало* нашей мишны (о том, что коэны идут есть труму) – *это не* мнение *раби Элиэзера*. Другими словами, указание нашей мишны ("это слова раби Элиэзера") касается только завершения времени чтения вечернего Шма.

Учили в нашей мишне слова раби Элиэзера: **עד סוף האשמורה** время чтения вечернего Шма – *до конца* первой *стражи*.

מאי קסבר רבי אליעזר *Что раби Элиэзер понимает* под выражением "конец первой стражи"? **אי קסבר שלש משמרות הוי הלילה** *Если он считает*, что *три стражи* – это вся *ночь*, **לימא עד ארבע שעות** то *надо было сказать: до четырех часов*. (Каждая из частей суток – светлая часть дня и темная часть дня – делится на двенадцать часов; отсюда следует, что в четыре часа заканчивается первая треть ночи.) **ואי קסבר ארבע משמרות הוי הלילה** *Если он считал*, что *четыре стражи* – это *ночь*, **לימא עד שלש שעות** то *надо было сказать: до трех часов*.

לעולם קסבר שלש משמרות הוי הלילה *На самом деле* раби Элиэзер *считает*, что *три стражи* – это *ночь*. **והא קמשמע לן** *А то*, что он говорит не о часах, а о стражах, *сообщает нам*, **דאיכא משמרות ברקיע ואיכא משמרות בארעא** *что есть стражи на Небесах и есть стражи на земле*. Другими словами, существуют некоторые очевидные признаки, по которым любой человек может узнать, когда происходит смена небесной стражи.

דתניא *Как учили* в барайте: **רבי אליעזר אומר** *раби Элиэзер говорит*: **שלש משמרות הוי הלילה** *три стражи* – это *ночь*; **ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי** *и над каждой из страж восседает Всевышний и* как бы *рычит подобно льву*; **שנאמר** *как сказано*[1]: **ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נוהו** *"Всевышний с высот зарычит и из обители Своей Святости подаст Свой голос, рыком зарычит на Свое жилище* (Храм)". (Тройное повторение слова "рычать" указывает на три ночные стражи.)

1. Йирмея 25:5

וסימן לדבר *А вот знаки* для определения ночной стражи на земле: **משמרה ראשונה חמור נוער** *первая стража – осел кричит*, **שניה כלבים צועקים** *вторая – собаки лают*, **שלישית תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה** *третья – младенец сосет грудь матери и жена разговаривает со своим мужем*.

מאי קא חשיב רבי אליעזר *Что имеет в виду раби Элиэзер* под этими тремя знаками? **אי תחלת משמרות קא חשיב** *Если* он *имеет в виду начало каждой стражи*, то **תחלת משמרה ראשונה סימנא למה לי** *знак начала первой стражи* (крик осла) *зачем мне*? **אורתא הוא** *Это же вечер*! И по выходу звезд на небо я знаю, что пришло время первой стражи. **אי סוף משמרות קא חשיב** *Если* он *имеет в виду конец каждой стражи*, то **סוף משמרה אחרונה למה לי סימנא** *знак окончания последней стражи зачем мне*? **יממא הוא** *Это же* начало *дня*!

אלא *Но вот* что он **חשיב** *имеет в виду* под этими тремя знаками: **סוף משמרה ראשונה** *конец*

קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר. לעיל אמר מעשה שבני מלא נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות והוא שעור מלאתר משל כהן והכא אמר משעה שנילה שהיא קודם ביה המשמש: קשיא דר' אליעזר. דבריהם דרבי אליעזר דתמני': ופשיטא ליה דקאי אדרבי מאיר. דלא מצי למימר משעה שבני מלא נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות והוא שעור מלאתר משל כהן והכא למימר משעה שנילה שהיא קודם ביה המשמש: קשיא דר' אליעזר. דבריהם דרבי אליעזר דתמני': ופשיטא ליה דקאי אדרבי מאיר. דלא מצי למימר משקדם היום וכהים נכנסין לאכול בתרומתן מד שעורה הוא. דל"ק ר' אליעזר היינו ר' יהושע:

למאן דמני בבית אפל. ס"ת והלא רבי אליעזר נמי (לקמן ד' ע:) עד שיכיר בין תכלת לכרתי בק"ש של שחרית. ול"ל ס"ת כיון שיש מתי יעלה בעמוד השחר. קודם זריחה חזקת עמוד השחר. תימה לך לפי' הקונ' שפי' בכולן דהיינו הנץ החמה דקאמר ר' אליעזר אי קסבר שלש משמרות הוי הלילה והא קמ"ל דאיכא משמרות ברקיע ואיכא משמרות בארעא דתניא ר' אליעזר אומר שלש משמרות הוי הלילה ועל בל משמר ומשמר וישב הקב"ה ושואג כארי שנאמר יה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שואג שואג על נוהו ושמין לדבר משמרה ראשונה חמור נוער שניה כלבים צועקים שלישית תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה. מאי קא חשיב ר' אליעזר אי תחלת משמרות קא חשיב משמרה ראשונה סימנא למה לי אורתא הוא אי סוף משמרות קא חשיב סוף משמרה אחרונה למה לי סימנא סימא הוא אלא חשיב סוף משמרה ראשונה ותחלת משמרה אחרונה ואמצעית דאמצעיתא ואב"א כולהו סוף משמרות קא חשיב וכי תימא אחרונה לא צריך למאי נפקא מינה למיקרי ק"ש לימן דגני בבית אפל ולא ידע זמן ק"ש אימת ביון דאשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו ליקום וליקרי. אמר רב יצחק בר שמואל משמי' דרב ג' משמרות הוי הלילה יועל כל משמר ומשמר ישב הקב"ה ושואג כארי ואומר אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם: תניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח (והמתין לי) עד שסיימתי תפלתי לאחר שסיימתי תפלתי אמר לי שלום עליך רבי ואמרתי לו שלום עליך רבי ומורי ואמר לי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו אמרתי לו להתפלל ואמר לי היה לך להתפלל בדרך ואמרתי לו מתוירא הייתי שמא עוברי דרכים ואמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים למדתי שאין נכנסין לחורבה ולמדתי שמתפללין בדרך ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו ואמרתי לו שמעתי בת יקול שמנהמת ביונה ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות ואמר לי חייך וחיי ראשך לא שעה זו בלבד אומרת כך אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך ולא זו בלבד אלא בשעה ששראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא יהא שמיה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם: ת"ר ימפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה •מפני חשד מפני המפולת ומפני המזיקין. מפני חשד ותיפוק ליה משום מפולת בחדתי

לומר קדים אמר הלדשה ושם היו עמי החלנות ולא היו מכינים כולם לשון הקודש לכך מקטינו כלשון תרגום שהיו הכל מכינים שה היה לשונם: רעבדוה להו מילתא רוגמא להילכתא פסיקתא דרנשיון אבדן שאל לר' בשה מעלות לקריש ג"ל ד'. כמה מעלות בתרומה ג"ל ג'. קראים מצלי כדי לעשרר להתפלל מתוך דבר תורה ומתוך דבר הלכה בדרכה שאין בה שקר בראשיתן נדרשה פרש אין נמדרין דף ל"א) כעניינא דאלהא אין מיחרין להתפלל אלא מתוך דבר הלכה פסוקה ואולי היה בחולין נמי שליש לא היתה מעלה בהיותה בה הענין והמעשר אין לו מעלה יתירה על ההולין בה הענין אלא שהה הוא בחולין כי השני מזה ומזה אין עושה שלישי אבל יש בתרומה מעלה יתירה שהשני מטמא שלישי בתרומה כיחנן (תוספות ריש מסס') (ד) הראשון והשני שבתרומה מטמאין השלישי מטמא השני אינו מטמא אלא שלישי בתרומה מטמא ראשון ושני ושלישי בחולין ובמס' חולין ובמס' תרומות אין עושין שלישי בחולין ובמס' תרומות אין עושין שלישי בחולין ובמס' ח

первой стражи **ותחלת משמרה אחרונה** *и начало последней стражи,* **ואמצעית דאמצעיתא** а для *средней* стражи – *ее середина*. Т. е. в конце первой стражи слышен крик осла, в середине второй стражи – лай собак, в начале последней стражи младенец сосет грудь матери и жена разговаривает с мужем.

כולהו סוף ואיבעית אימא *А если хочешь, скажи*: *каждый из этих* знаков – **משמרות קא חשיב** *конец* соответствующей *стражи, так он считал.* **אחרונה לא וכי תימא** *А если скажешь,* что *для последней* стражи *нет необходимости* в знаке, – то на вопрос: **למאי נפקא מינה** *что отсюда следует*, т. е. для какого случая он нужен? – я отвечу, что этот знак нужен **למיקרי קריאת שמע** *для читающих* утреннее *Шма*, а именно: **למאן דגני בבית אפל** *для* того, *кто спит в темном доме* (где нет, например, окон, чтобы узнать, наступил ли рассвет) **ולא ידע זמן קריאת שמע אימת** *и не знает*, пришло ли *время читать Шма*. Поэтому, **כיון דאשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו** *когда жена* начинает *разговаривать* в темноте *со своим мужем, а младенец сосать грудь матери,* **ליקום וליקרי** этот человек *встанет и прочтет* Шма.

אמר רב יצחק בר שמואל משמיה דרב שלש משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי ואומר אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי *Сказал рав Йицхак бар Шмуэль со слов Рава*: *три стражи* – это *ночь, и над каждой стражей восседает Всевышний и* как бы *рычит подобно льву,* говоря при этом: *ой,* беда Моим *сыновьям, из-за вины которых Я разрушил Свою обитель,* **ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם** *и сжег Свой дворец, а их изгнал,* чтобы жили *среди народов мира.*

תניא אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח (והמתין לי) עד שסיימתי תפלתי *Учили* барайту: *сказал раби Йосе*: *однажды я шел по дороге и зашел в развалины одного из разрушенных* домов *Иерусалима, чтобы помолиться. Появился* пророк *Элияу, да будет упомянут к добру, и ждал меня при входе, пока я не закончил свою молитву.*

לאחר שסיימתי תפלתי אמר לי שלום עליך רבי *Когда я закончил свою молитву, он сказал мне*: *здравствуй, мой рав!* **ואמרתי לו שלום עליך רבי ומורי** *Сказал я ему: здравствуй, мой рав и учитель!* **ואמר לי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו** *Сказал мне: мой сын, зачем ты вошел в эти развалины?* **אמרתי לו להתפלל** *Сказал ему: помолиться.* **ואמר לי היה לך להתפלל בדרך** *Сказал мне: надо было тебе помолиться на дороге.* **ואמרתי לו מתירא הייתי שמא יפסיקו בי עוברי דרכים** *Сказал ему: боялся я, что мне помешают прохожие.* **ואמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה** *Сказал мне: надо было произнести короткую молитву.*

באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים למדתי שאין נכנסין לחורבה *Тогда я выучил у него три вещи: выучил, что не входят в развалины;* **ולמדתי שמתפללין בדרך** *выучил, что* можно *молиться на дороге,* **ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה** *и выучил, что тот, кто молится на дороге, произносит короткую молитву.*

ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו *И сказал он мне: мой сын, что за голос ты слышал в этих развалинах?* **ואמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם** *Сказал я ему: слышал Небесный голос, который ворковал, как голубка, и сказал: ой,* беда Моим *сыновьям, из-за вины которых Я разрушил Свою обитель, и сжег Свой дворец, а их изгнал,* чтобы жили *среди народов мира.*

ואמר לי חייך וחיי לא שעה זו בלבד אומרת כך ראשך *Сказал мне* пророк Элияу: *клянусь,* что *не только сегодня* Небесный голос *говорит так,* **אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך ולא זו בלבד** *но каждый день трижды он так говорит. И не только эти* слова он говорит, **אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך** *но когда евреи входят в дома молитвы и дома учения и произносят* в молитве "кадиш": *"Да будет Его имя вознесено и благословлено",* – в этот момент *Всевышний* как бы *качает головой и говорит: счастлив Царь, Которого так величают в Его дворце.* **מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם** *Каково Отцу, Который прогнал Своих сыновей! И беда сыновьям, которых прогнали от стола их Отца!*

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. דלמ"ד מלילה מתחיל מותר בשעה שנכנס מדם נכנסין לאכול פחן נערכי שנתום והוא שעור מחותר משל כהן והכא אמר משעה שלישה שהיא קודם בין השמשות: קשיא דר' אליעזר. דבריהם דר' אליעזר דאמר: ולפ"ז ריש"פ. והא דקתני דבני ר' אליעזר קודם עד סוף האשמורה הראשונה ופליגי רבנן עליה ואמרי עד חצות. דלרבי אליעזר דיש בשכבר זמן התחלת שחיטה קודם חצות ולרבנן אין שחיטה קודם חצות אלא משעלה עמוד השחר ובכל הלילה מותר לזרוק הדם ולהקטיר אמורים ולהסיר חלבים ולהניף ולהגיש ולכל מילי דמצוה ולרבנן אין מקריבין אלא עד חצות ואפילו הכי אמרי בני ר' אליעזר עד סוף האשמורה הראשונה. משמע שהאמור נותר יהיו שהוא סוף משמרת הראשונה ומיכן ואילך אסור לקרוא קריאת שמע. וכן הם היה ישן בבית אפל ושמע לאשה שפטרת עם בעלה ותרוק יונק משדי אמו ליקום וליקרי. אמר רב יצחק בר שמואל משמי' דרב ג' משמרות הוי הלילה ויעל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי ואומר אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם: תניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח ס(והמתין לי) עד שסיימתי תפלתי לאחר שסיימתי תפלתי אמר לי שלום עליך רבי ואמרתי לו שלום עליך רבי ומורי ואמר לי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו אמרתי לו להתפלל ואמר לי היה לך להתפלל בדרך ואמרתי לו מתירא הייתי שמא יפסיקו ביו עוברי דרכים ואמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים למדתי שאין נכנסין לחורבה ולמדתי שמתפללין בדרך ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו ואמרתי לו שמעתי בת קול משמנמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות ואמר לי חייך וחיי ראשך לא שעה זו בלבד אומרת בך אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך ולא זו בלבד אלא ג'בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא ג'שמיה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם: ת"ר ג'מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה מפני הליסטין ומפני המפולת ומפני המזיקין. מפני חשד ותיפוק ליה משום מפולת •מפני חשד מפני המפולת ומפני המזיקין. מפני חשד ותיפוק ליה משום מפולת בחדתי

קשיא דר' מאיר אדר"מ תרי תנאי אליבא דר"מ קשיא דר' אליעזר אדר' אליעזר תרי תנאי אליבא דר' אליעזר ואב"א רישא לאו ר' אליעזר היא: עד סוף האשמורה: מאי קסבר ר' אליעזר אי קסבר שלש משמרות הוי הלילה לימא עד ארבע שעות ואי קסבר ארבע משמרות הוי הלילה לימא עד שלש שעות לעולם קסבר שלש משמרות הוי הלילה והא קמ"ל דאיכא משמרות ברקיע ואיבא משמרות בארעא דתניא ר' אליעזר אומר שלש משמרות הוי הלילה ועל בל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי שנאמר יה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נוהו ויסמן לדבר משמרה ראשונה חמור נועד שניה כלבים צועקים שלישית תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה. מאי קא חשיב ר' אליעזר אי תחלת משמרות קא חשיב תחלת משמרה ראשונה סימנא למה לי אורתא הוא אי סוף משמרות קא חשיב סוף משמרה אחרונה למה לי סימנא יממא הוא אלא חשיב סוף משמרה ראשונה ותחלת משמרה אחרונה ואמצעית דאמצעיתא ואב"א כולהו סוף משמרות קא חשיב וכי תימא אחרונה לא צריך למאי נפקא מינה למיקרי ק"ש לימן דגני בבית אפל ולא ידע זמן ק"ש אימת כיון ראשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו ליקום וליקרי. אמר רב יצחק בר שמואל משמי' דרב ג' משמרות הוי הלילה ויעל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי ואומר אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם: תניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח ס(והמתין לי) עד שסיימתי תפלתי לאחר שסיימתי תפלתי אמר לי שלום עליך רבי ואמרתי לו שלום עליך רבי ומורי ואמר לי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו אמרתי לו להתפלל ואמר לי היה לך להתפלל בדרך ואמרתי לו מתירא הייתי שמא יפסיקו ביו עוברי דרכים ואמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים למדתי שאין נכנסין לחורבה ולמדתי שמתפללין בדרך ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו ואמרתי לו שמעתי בת ביקול משמנמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות ואמר לי חייך וחיי ראשך לא שעה זו בלבד אומרת בך אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך ולא זו בלבד אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא ג'שמיה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם: ת"ר ג'מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה מפני הליסטין ומפני המפולת ומפני המזיקין. מפני חשד ותיפוק ליה משום מפולת

נומר קדים ממר הלכה וסס היו עמי המרנות ולפ היו מניחים כולם נשון הקודש לכך מקנוהו נלשון מרגום שהיו הכל מניחים שזה היה לשונם:

תורה אור השלם

ו. וְאַתָּה תִּצַּוֶּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: (שמות כז כ)

יְיָ אֱלֹהִים יְיָ אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל קוֹל קוֹרְאִי אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה יְיָ בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן: (תהלים פט טז)

הנהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה קשיא דר' מאיר ומיר ד"ה ומיר נמ"ש אי אמרי נמ"ש:

גליון הש"ס

גמ' שפני חשד. עיין שבת כג:

מוסף תוספות

ג. בתוס' ד"ה ובתי. בערבי שבתות בזמן שהכהנים (אוכלים) מובלים שהוא מבעוד יום. ב. בתוס' ד"ה כתב. עמוד השחר אז יובל לברך לאחר שעור. ג. בתוס' ד"ה כתב. שהרא שבת גאה והשתן מקרטע אם היה מבין.

מוסף רש"י

תקב"ה מנענע ראשו וגו'. הא שמע מינה נקדים מהכתפה ומתפלל. שכרך הוא מנענע לפני הארון הוא שהוא מתחיל על שיעור ראשו. ועליה שמע אם כן עתיק לגלות יגלו מה כ' וכך אומר הקב"ה ומתרץ. כשמתפלל החן בתוכך, על אם מדת הדין מתגברת, וכך כתיבה שמע ופירוש רש"י ס"ו. אחזור ויאמר ס"ו פ"ו. שמקלסין אותו. קלסה נשון ניעור שבח הוא, (שיר השירים ב ג).

רבינו חנגאל

עד סוף האשמורה הראשונה מאי קסבר אי קסבר שלש משמרות הוי הלילה ליתני עד שלישית הלילה ואו דקא סבר ד' משמרות הוי הלילה ליתני עד רביעית הלילה. כלומר, אפאי אסקה [בלשון אשכנזית], ואמרי, מלתא אגב אורחיה [קמ"ל ראיבא] משמרות ברקיעא. וכי יש מלאכים קבועים ידועים בכל משמר ומשמר וכל כת מקלסתו להקב"ה במשמרתה, וכן בימים. וזה שאמ' על כל משמר ומשמר שהוא הקב"ה בשאר. שנאמר ידי ממרום ישאג, כך פירושו, כיון שכתוב קדושי ידי בלילה (נ'), בשלו השמשרות בעת שהוקדש ישראל ומפלין הוא ותהנה בת קול ואמ' מלפני הקב"ה בשלו שהל, כדכתיב שאוג ישאג על נוהו, ואומ' אוי להם לרשעים כי עונותיהם גרמו שהחריבו את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתיו את בני, ואפי' הכשרים שבהם בגלו

תניאל תניא: מישאל תניה וכיוצא בהן, בין הגוים בגלם. (ר' נתן) [וה נתן] ר' אליעזר (אומ') מיכאן למשמרות הלילה, ואפשוטה המר נשר שניה כלבים צועקים שלישית תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה. ואפיקרה ד' אליעזר סוף משמרת קא חשיב. ת"ר אליעזר לשון[מיתה] ראמר זמן קריאת שמע של ערבית עד סוף האשמורה הראשונה. משמע שהאמור נותר יהיו שהוא סוף משמרת הראשונה ומיכן ואילך אסור לקרוא קריאת שמע. וכן הם היה ישן בבית אפל ושמע לאשה שפטרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו ורוחיה ליקום ולקרות שמע של שחרית. והקשיה ר' יוסי שלמה מאליהו ול"ם שלשה רבים, שאין נכנסין לחורבה. ושתפללין בדרך. הגם מתירא שמא יסקיפוהו עוברי דרכים מתפלל תפלה קצרה. ומם הניח לו כי בנין יהוה שמגדמת בכל יום ומשמע מן השמים אוי בתי. ומיהו אוי לרשעים שנרמו שהחריבו את ביתי ושרפתי את היכלי. ובמה שישראל עוסק בתורה ובמצות אבותם, כלומר ישראל שנקראו בני אל תי שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם ובכשרו גלו בין הגוים. זה שהזכיר על כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי, הוצרך להודיענו שאין לומר הקב"ה בשלו בשמים אלא לישראל חביב בלבו. ופירושו הקב"ה רגשה לצורך להחריב ביתו ולהגלות בניו ואינה נכר הידר עליהם שיעזור להדגם בדרכיה נת. ומי רבנן מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה מפני הליסטין. ואוקימנה בחורבה הדחי ובאיזו בתי חורבות לא. ומפני המפולת. האוקימנה בחורבה עתיקה ובתי כנסיות. אי קימנה בחורבה חדתי ובתי כנסיות אע"ג דחדי מפני המפולת. ומפני המזיקין. אי קימנה בחורבה עתיקה ובתי כנסיות אפ"ה אין נכנסין מפני חשד. ותיפוק ליה משום מפולת. ומיהו אי קימנה בחורבה חדתי

תנו רבנן *Учили мудрецы*: **מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה** *по трем причинам не входят в развалины*: **מפני חשד** *из-за подозрения*, которое может возникнуть у людей, что вошедший встречается там с женщиной легкого поведения, **מפני המפולת** *из-за падения* стены, что нередко случается в развалинах, **ומפני המזיקין** *и из-за вредителей* (своего рода демоны; те, что "причиняют ущерб").

Гемара спрашивает, зачем приведены три причины, когда вроде бы достаточно одной из них.

מפני חשד Причина "*из-за подозрения*" зачем нужна? **ותיפוק ליה משום מפולת** *Выведи его* (запрет входить в развалины) *из* другой причины – "*падение* стены".

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. דלמ"ד מלמד שהיה מאיר בנשיאותו כמו שנאמר ויהי בימי אחשורוש וכתיב בתריה ויהי בשנת השתים לאחשורוש וגו' ומלמד שהיה מאיר בחכמתו כמו שנאמר ויהי בימי אחשורוש וגו' ומ"ד מלמד שהיה מאיר עיני חכמים בהלכה כמו שנאמר ותאר הארץ מכבודו: קשיא דר' אליעזר אדר' אליעזר. דלמ"ד מלמד שהיה מאיר עיני חכמים בהלכה כמו שנאמר ותאר הארץ מכבודו ולמ"ד מלמד שהיה מאיר פני חכמים בהלכה כמו שנאמר ותאר פניו ותאמר לו: קשיא דר' אליעזר אדר' יהושע

במקומן חיישינן. פי' שידוע שרגילין שם המזיקין. והיה לעגיל לבמתי ופריצי ליכא משום מזיקין מילי נמסם שלין רגילין: אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת. ופסק [ב]כל לנפש משום כל הני דוקא לבני מורה אבל לבנים לעלמא לית לן בה. [ג]ודוקא בפתע לפתע שלו: רוה צפונית מנשבת. פי' לפיה להה לתמיהן נפרק לא יחפור (כ"ב דף כה.) שהיו מנשבת עם כל לחד ולחד: [ד]ואתא אידו ואמר בחצות. ולם תתמר מכל מקום ליתא בחצות כמו שאמרו לו מן הבשמים להה אתא לתמרו לו. ור"ל אלא לפה לומר להם דבר שלא היה יכול להלחם ולהוכיח שם יאמלו לו: ואין הבור מתמלא מהוליתו. פירש רש"י שם יחפור ויחזיר בו עפרו לא יהא מלא. [ה]תימה לתין הגמון דומה לחתיה שכאי לא היה דומה למה אלא ליטול מן העפיים ולתן לעניים. שם היה מלוה ליטול מן העניים ולמחור ולתן להם לו היה דומה למשל. ומפרש רבינו שם מחוליתו מנינעמו לשומר מין הבור מתמלא מן הבשר העניים בו. [ו]וכתוספתא פי מין הבור מתמלא מחוליתו אלא שם פי מוסכין לו מים מלד אחר. ור"י פירש שאם מחפור מלד זה ותניח מלד אחר לא מתלא. שמה שנותן כאן חסר כאן. כמו כן מה שנוטל מן העניים יחסר מן העניים: נמיהו

בחדתי ותיפוק ליה משום מזיקין בתרי אי [ה]בתרי חשד נמי ליכא בתרי ופריצי. מפני המפולת ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין בתרי וכשרי. מפני המזיקין ותיפוק ליה מפני חשד ומפולת בחורבה חדתי ובתרי וכשרי אי בתרי מזיקין נמי ליכא במקומן חיישינן ואב"א לעולם בחד ובחורבה חדתי דקאי בדברא דהתם משום חשד ליכא דהא אשה בדברא לא שכיחא ומשום מזיקין איכא: [ו]ת"ר ארבע משמרות הוי הלילה דברי רבי ר' נתן אומר שלש מ"ט דר' נתן דכתיב [ז]ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה תנא אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה ורבי מאי תיכונה אחת מן התיכונה שבתיכונות ור' נתן מי כתיב תיכונה שבתיכונות תיכונה כתיב מ"ט דרבי א"ר זריקא א"ר אמי א"ר יהושע בן לוי כתוב אחד אומר [ח]חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך וכתוב אחר אומר [ט]קדמו עיני אשמורות הא כיצד ארבע משמרות הוי הלילה ור' נתן סבר לה כרבי יהושע דתנן [י]ר' יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שית דליליא ותרתי דיממא הוו להו שתי משמרות רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו: ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי [יא]אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא בדברי תורה אבל מילי דעלמא לית לן בה ואיבא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא [יב][אפילו] בדברי תורה וכ"ש מילי דעלמא: דוד בפלגא דליליא הוה קאי מאורתא הוה קאי דכתיב [יג]קדמתי בנשף ואשועה וממאי דהאי נשף אורתא הוא דכתיב [יד]בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה אמר רב אושעיא אמר רבי אחא הבי קאמר (רוד) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר עד חצות לילה היה מתנמנם [טו]כסום מכאן ואילך היה מתגבר כארי רב אשי אמר עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות. ונשף אורתא הוא הא נשף צפרא הוא דכתיב [טז]ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם מאי לאו מצפרא ועד ליליא לא מאורתא ועד אורתא אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב אלא אמר רבא תרי נשפי הוו נשף ליליא ואתי יממא נשף יממא ואתי ליליא. דוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת השתא משה רבינו לא הוה ידע דכתיב [יז]בחצות לילה אני יוצא בתוך מצרים מאי בחצות אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא בחצות [יח]מי איכא מפיקא קמי שמיא אלא דאמר ליה [יט](למחר) [כ]בחצות (כי השתא) ואתא אידו ואמר בחצות אלמא מספקא ליה דוד הוה ידע דוד פלגא דליליא [כא]דאמר רב אחא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נבנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי [כב]ואין הבור מתמלא מחוליתו [כג]אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד מיד יועצים באחיתופל וגמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר רב יוסף מאי קרא (רכתיב) [כד]ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב אחיתופל זה יועץ וכה"א [כה]ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר האלהים כניהו

[א] מי' מ"ג מאנשים אבל אנשים ש' מ"ג עשין דכתיב ג' עוד ס"ם י"ד מיתן מהם פרק ה:

תורה אור השלם

1. ויבא נדעון וכל האנשים אשר אתו בקצה המחנה וראש האשמרת התיכונה אך הקם הקימו את השומרים ויתקעו בשופרות ובקרו הכדים אשר בידם: שופטים ז יט
2. חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך: תהלים קיט סב
3. קדמו עיני אשמרות לשיחה באמרתך: תהלים קיט קמח
4. קדמתי בנשף ואשועה לדבריך יחלתי: תהלים קיט קמו
5. בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה: משלי ז ט
6. ויקם איש מתשקף הער הערב למתרחם ולא נמלטו מהם איש בי אם ארבע נשאת איש נער אשר רכבו על הגמלים ויסעו: שמואל ב כג ז
7. ויאמר משה כה אמר יי בחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים: שמות יא ד
8. ואחרי אחיתפל יהוידע בן בניהו ואביתר ושר צבא למלך יואב: דברי הימים א כז לד
9. ועצת אחיתפל אשר יעץ בימים ההם באשר ישאל איש בדבר האלהים כן כל עצת אחיתפל גם ליואב גם לאבשלם: שמואל ב טז כג

גליון הש"ס

גמ' בתר חשד נמי ליכא. עי"ש דיש סי' קמ"ח סי"ב כיו"ב שם ובהא"ע ועצת אחיתופל בר. עיין תוספות ר"פ סי' מ"ח: תוס' ד"ה אין אומרין בו'. וזיקא בר אמתא שלי. סי' מוס' כ"ק מ"ו: ד"ה שהרשבו. מחסם ולית ליה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה מנה. וכן ס"ו. ג"ה תיו בן (אלא אם אחריהם ויש אחריהם ומחללת הלילה ויש לדרשות ומחללת ס"ם: תוס' ד"ה אין אומרין ובו'. ד"ה אין אומרין בו'. ויזקא בר אמתא שלי. סי' מוס' כ"ק מ"ו: ד"ה שהרשבו. מחסם ולית ליה:

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה שם בתב. ה"ג אמרינן במדרש שמואל (ובתב המגיה דהוא בסכ"ו ה' ועל דברי התוס' שכתבנו בשם התוספתא כתב שהוא ט"ס).

רבינו חננאל

תנו רבנן ארבע משמרות הוי הלילה דברי ר'(ב)י ר' נתן ואומר שלש. ר' נתן דייק מדכתיב ראש האשמורת התיכונה. הא ליכא אלא ש"ש לפניה ולאחריה. ורבי ר'(ב)י להא דר' נתן מאי התיכונה ואמ' משמי' התיכונות. ולעולם ארבעה משמרות הוי הלילה. ור'(ב)י דייק מדכתיב חצות לילה אקום להודות לך ובתיב קדמו עיני אשמורות. [ד"ר נתן] משאר מלכים הוא דקאמר שדרכם לישן ער שלש שעות של יום. ער לאו ער בכלל. כלומר עד תחילת שעה שלישית. הלכך דוד היה עומד בחצי הלילה. הוי שש שעות ושתי שעות של יום הכל מלך במתוי ישן והוא מקדים ושחר. נמצא שהקדים לכל מלך שמונה שעות שהן שתי שעותיו שלימות. וזה הוא שאמר קדמו עיני אשמורות לעמוד עם השינה קדם לשאר מלכים שישיבים עד תחילת שעה שלישית שתי אשמורות שהן שמונה שעות. ופריש תנר כי אשר ואמר כל אשמורה ואמרה שתי אשמורות הוי הלילה כי נתן. ולעולם שלש אשמורות הוי הלילה כי אלא דרבי ר'(ב)י מוקמי לה קאי דכתיב קדמתי בנשף ואשועה תשף ערב הוא דכתיב בשף בערב יום כלי'. ופריש רב אשי משמע רבי ומשמע מהרוחה ואמרינן בגמרא שם דף כג:) כיון דעד האידנא הוו אמרי למיכל בקדוש אמרינן רבנן שבלילה הלילו שתות שהן הכי הלכך תרי נשפי הוו. נשף ליליא אתא יממא נשף יממא אתא ליליא תשף הבקר אורתא הוא דכתיב בנשף ואשועה. ומשמע דדוד מי הוה ידע איזמת הוי פלגא דליליא. השתא משה רבינו לא ידע כלי'. ומקרבן [כ]בחצות לילה אני יוצא בתוך מצרים שלן דוד. כגון אנן השעות וכיוצא בה. דדע מרי הוא פלגא דליליא. סימנא הוה ליה בכינור וכלי'. איבעית אימא תרוייהו הוו ידעי. ישמה רבינו דאמר בחצות לילה שכבו אילמא שכבו איצטגניני פרעה ושבו ואמרי משה ויהלוחו כראים הוא. ואמר מר לפר לשורך ליפר איני יודע שמא תחבלה ותיעתו. כיון שעלה עמוד השחר נבנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין לפרנסה. אמר להם לכו ושטטו ידיכם בגמרא. מיד יועצים באחיתופל וגמלכין בסנהדרין וכו'. סנהדרין הם שוקראו הכי שהן יושבין בלשכת הגזית ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי. מת בניהו ונתמנה הפלתי יהוידע. ואביתר שהיה כהן לוקא אחרים ותרמים הוכירו בכתוב אחרים ותרמים. ואחיתופל יועץ ויועב שר הצבא. ואמרו חכמים מיד יועץ באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים. ואמר רב יוסף מהאי קרא ואחרי אחיתופל יהוידע בן בניהו ואביתר ושר צבא למלך יואב. אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת. אמר ר' אבא בר בהנא ובו'. קיימ"ל כלישנא קמא דרבי תורה אסור אבל מילי דעלמא שרי, והא מעשים בכל יום ומשתנו במילי דעלמא קרם מיתה כבותר רבנן בירים.

[ב] ר"ח ורש"י ז"ל. [ג] ר"ח ורש"י ז"ל. [ד] ר"ח כתוב ומ"ש בתוספות בשם ר"ח ואין מחללת ס"ם ר"ח ורש"י ז"ל. [ה] ר"ח ורש"י ז"ל. [ו] ר"ח ורש"י ז"ל. [ז] ר"ח ורש"י ז"ל. [ח] ר"ח ורש"י ז"ל. [ט] ר"ח ורש"י ז"ל. [י] ר"ח ורש"י ז"ל. [יא] ר"ח ורש"י ז"ל. [יב] ר"ח ורש"י ז"ל. [יג] ר"ח ורש"י ז"ל. [יד] ר"ח ורש"י ז"ל. [טו] ר"ח ורש"י ז"ל. [טז] ר"ח ורש"י ז"ל. [יז] ר"ח ורש"י ז"ל. [יח] ר"ח ורש"י ז"ל. [יט] ר"ח ורש"י ז"ל. [כ] ר"ח ורש"י ז"ל. [כא] ר"ח ורש"י ז"ל. [כב] ר"ח ורש"י ז"ל. [כג] ר"ח ורש"י ז"ל. [כד] ר"ח ורש"י ז"ל. [כה] ר"ח ורש"י ז"ל.

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה ק"ק הוי קהל ואנו: (ג) ד"ה כנור ומ' בתוס' ס"ב ואמר ק"ו נ"ל כיון דאין הקומץ משביע את הארי מלי אלא ה"נ אינו משביע את הארי. ס"א קומץ לשון ועוד בעיניני בתובים בדמתרגם בקמצין ד"ל מחבב אחד אינו שבע את הארי ס"ל ואמ"ב מ"ה ואין הכור:

מוסף רש"י

עד חצות לילה הי' עוסק בדברי תורה. ולעניני פלטרין שלא משמרות הי' ליל. היה עומד ומתפלל ובשעה הלילה ולאחר מכן עוסק בשירות ותשבחות. ואומר פסוקי דזמרה. ואחר כך עוסק בצרכי פרנסתן. ותחלת הלכך עוסק בשירות ותשבחות. כ"ש פלגא דליליא ואילך עוסק בתורה. ואומר בחצות. [ד]ואתא אידו ואמר בחצות. שמא לפי שהיה מתנמנם בכל יום. מודיעים אותו בחצות שהגיע זמן שהיה עוסק בתורה. ולפי שהיה מתנמנם בכל יום. מודיעים אותו בחצות. ואומר בחצות. [ה]אין אומרין בפני המת. אין אומרים דברים בפני המת אלא דברי תורה. ואפילו בדברי תורה. [ו]ת"ר ארבע משמרות הוי הלילה. ר' נתן אומר שלש. ר' נתן דייק מדכתיב ראש האשמורת התיכונה. הא ליכא אלא ש"ש לפניה ולאחריה. ולעולם שלש אשמורות הוי הלילה. ור' נתן סבר לה כרבי יהושע דתנן [י]ר' יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שית דליליא ותרתי דיממא הוו להו שתי משמרות. רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו. ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי [יא]אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא בדברי תורה אבל מילי דעלמא לית לן בה ואיבא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא [יב][אפילו] בדברי תורה וכ"ש מילי דעלמא: דוד בפלגא דליליא הוה קאי מאורתא הוה קאי דכתיב [יג]קדמתי בנשף ואשועה וממאי דהאי נשף אורתא הוא דכתיב [יד]בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה אמר רב אושעיא אמר רבי אחא הבי קאמר (רוד) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר עד חצות לילה היה מתנמנם [טו]כסום מכאן ואילך היה מתגבר כארי רב אשי אמר עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות. ונשף אורתא הוא הא נשף צפרא הוא דכתיב [טז]ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם מאי לאו מצפרא ועד ליליא לא מאורתא ועד אורתא אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב אלא אמר רבא תרי נשפי הוו נשף ליליא ואתי יממא נשף יממא ואתי ליליא. דוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת השתא משה רבינו לא הוה ידע דכתיב [יז]בחצות לילה אני יוצא בתוך מצרים מאי בחצות אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא בחצות [יח]מי איכא מפיקא קמי שמיא אלא דאמר ליה [יט](למחר) [כ]בחצות (כי השתא) ואתא אידו ואמר בחצות אלמא מספקא ליה דוד הוה ידע דוד פלגא דליליא [כא]דאמר רב אחא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נבנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי [כב]ואין הבור מתמלא מחוליתו [כג]אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד מיד יועצים באחיתופל וגמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר רב יוסף מאי קרא (רכתיב) [כד]ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב אחיתופל זה יועץ וכה"א [כה]ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר האלהים כניהו

[ז] תוספתא פ"ג ה"ב. [ח] נקמן דף ט"ו. [ט] שמות פ"ג ה"ו. [י] נדה דף ל"ח. [יא] ר"ה כ"ט. [יב] ב"ק דף ק"ב. [יג] ב"ב דף ק"ב. [יד] ב"ב דף ק"ב. [טו] ב"ב דף ק"ב. [טז] ב"ב דף ק"ב. [יז] ב"ב דף ק"ב. [יח] ב"ב דף ק"ב. [יט] ב"ב דף ק"ב. [כ] ב"ב דף ק"ב. [כא] ב"ב דף ק"ב. [כב] ב"ב דף ק"ב. [כג] ב"ב דף ק"ב. [כד] ב"ב דף ק"ב. [כה] ב"ב דף ק"ב.

רב נימים גאון

ליעג בכלים דכר מקרשי המזבח עד שיביא הכפרה שהוא מתחייב בה וכן אם נכנס למקדש משערי ניקנור ולפנים שהוא מקום שכינה ומתחייב כרת אם היה שוגג בחוצה ואוכל בחוצה ונכנס בטומאה בתחלת שהרות ונכנס פרק א משנה ה) עזרת ישראל מקדשת ממנה שאין מחזר בפורים נכנס לשם וחייבין עליה משום כפרי (פסחים נאמה) מפורש פתחה עורה ולפנים מחזה שכינה וחייבין עזרת ישראל ונשא בספרי [ו]טמא יהיה לרגות את המבול ים ער טומאתו כו לרגות מחזר בפרה ואיתא בפרירות בפרק ג' מתין (דף מה מגות דף ה) ולאחר שריבא בפרוה הקהל בראשי ובהלכה ויבער עליו כבר נמרה לה מהרתו והחזר לו ליכל בקדשי מזבח ולהבנס למחנה שכינה והיינו מעורת ישראל ולפנים ובראשר הכתוב (ויקרא יג) וכפר עליה הכהן וטהרה וכבר אמרו חכמים כי הוא חייב עבילה לאחר שטבילה בפרהו ואז הוא מותר לאכל בקדשי מזבח בתנאן בפרק תמיד בקרוש (תמורה יח נא) אתן ומחזר בפתים צריכין עבילה לקדש אבל לא לתרומה ואמרינן בגמרא שם דף כג:) כיון דעד האידנא הוו אמרי למיכל בקדוש אמרינן רבנן עבילה ואלו השנות שהן קרויין לטמא כמו שהזכרנו איתניהי מסדרין בפסוגה בתחלת שהרות נכלים פרק א משנה ה) מחזר בפורים אסור בקדוש ומותר בתרומה וכפעשר חור להיות עבול יום ואמר בקדוש וכתרומה ומותר במעשר חוד להיות בעל קרי אסור בשלשתן וכמשנה נגעים בפרק י"ד משנה ו) כבם בגדיו ועבול שהר מלטמא בשרץ והני הוא עבול יום אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה הבא בפרהר אוכל בקדשים והיינו מתני' שהזכירה מקדים ובפסחים בפרק בל שעה (דף מה ה) אמרינן העריב אין לא העריב לא אמאי הא מהור הוא אלא מעלה הרי נתבדר לנו בעשיו בכל אלו הראיות כי התורמה מעלתה למעלה מן המעשר הרי מן המקרשים וכי זה שאמר בהתוב וכא שאמר בהתוב ובהר על השמש הוא חוזר ולא על האדם הממא בלומר שיתפנו מני הקרע מאורו של יום וראוי הכוכבים אותה העת היא תחלת הלילה זהו עת שנתחייבו בו בקריאת שמע של ערבית ובל מי שקרא קריאת שמע קדם זה העת לא יצא ידי חובתו כרתניתי בנמ' דברי מערבא (תהלה א) תני הקורא את שמע קדם לכן לא יצא ידי חובתו. חלוקים של ר' יהודה ור' יוסי בכן השמשות שניהם היא בהא בייהא דתניא מהיכן (דף לה) תנו רבנן בין השמשות מן היום ומן הלילה שפק כולו מן היום שפק כולו מן הלילה ומשלים אותר לחומרי שני ימים אילמו בין השמשות משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מארמין הכפף התחתון ולא הכפף העליון כין השמשות הכפף שפק מן הלילה הוא אין יוצאין בו ידי חובת היום ולא ידי חובת הלילה כל המצות הנוהגות ביום אין יוצאין בהן ידי חובה בבין השמשות שאינו ידאי יום וכל המצות הנוהגות בלילה אין יוצאין בהן ידי חובה וכי נמי הם שוין בטלילה שצריכה להיות בשעה שהוא ידאי שאין בה ידאי יום ולא ידאי לילה ומשום הכי אמרינן בפרק (בתרא) [בתרא] (נכתוב דף ע"ב ושם) כל תיכבי שבלילה שבלילה ביום הוא ויולדת שבלילה בלילה לא חלקו אלא בשעה שהיא בין השמשות אי נמי היא וכמה שיצורא ושבר ר' יהודה כי מעת שקיעת החמה ועד שיחלוק הרה מעל המשך נעמוד הנא

ט) נקמן דף ע"ב ושם) נקמן דף ע"ב ושם).

Отвечает Гемара: **בחדתי** о *"новых"* развалинах говорится. Если развалины не старые, то нет опасения, что их стены обрушатся. В этом случае туда нельзя заходить "из-за подозрения".

ותיפוק ליה משום מזיקין *Ну*, тогда *выведи его* (этот запрет) *из* причины *"вредители"*.

בתרי *О двух* людях идет речь. Два человека могут не опасаться появления вредителей. Поэтому, если развалины "новые" и входят два человека, нужна причина "подозрение".

אי בתרי Но *если* речь идет *о двух* людях, то **חשד נמי ליכא** причины *"подозрение"* тоже *нет*!

בתרי ופריצי *О двух развратных* людях идет речь. Другими словами, причина "подозрение" нужна для случая, когда в "новые" развалины входят два развратных человека.

מפני המפולת Причина *"из-за падения* стены" зачем нужна? **ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין** *Выведи этот* запрет *из* причин *"подозрение" и "вредители"*.

בתרי וכשרי *О двух кашерных* людях идет речь, которых нельзя подозревать в связях с женщинами легкого поведения и на которых не нападут вредители (потому что их двое).

מפני המזיקין Причина *"из-за вредителей"* зачем нужна? **ותיפוק ליה מפני חשד ומפולת** *Выведи этот* запрет *из* причин *"подозрение" и "падение* стены".

בחורבה חדתי ובתרי וכשרי *О "новых" развалинах* идет речь, куда заходят *два кашерных* человека.

אי בתרי *Если о двух* – то **מזיקין נמי ליכא** причины *"вредители" тоже нет*!

במקומן חיישינן *О местах*, где вредители обычно собираются вместе, *мы беспокоимся*. Если вредителей много, они могут напасть и на двоих.

Гемара приводит еще одно объяснение, отвечая на вопрос: зачем нужна причина "из-за вредителей"?

ואיבעית אימא *А если хочешь, скажи*: эта причина нужна **לעולם בחד** *даже* для случая, когда *один* зашел **ובחורבה חדתי דקאי בדברא** в *"новые" развалины, стоящие в поле*, т. е. на открытом месте. **דהתם משום חשד ליכא** *Ибо там нет* причины *"из-за подозрения"*, **דהא אשה בדברא לא שכיחא** *потому что женщина в заброшенном месте не появляется*, **ומשום מזיקין איכא** *но есть* причина *"из-за вредителей"*.

ארבע משמרות הוי תנו רבנן דברי רבי הלילה *Учили мудрецы*: *четыре стражи* – это *ночь*. Таковы *слова Раби*, который вывел это из стиха: "Всевышний с высот зарычит и из обители Своей Святости подаст Свой голос, рыком зарычит на Свое жилище". (Три "рычания" + "Свой голос" = четыре.)

רבי נתן אומר שלש *Раби Натан говорит: три*. (Три "рычания" = три стражи; но "Свой голос" – это голос Небес, "бат коль", который слышат только праведники.)

מאי טעמיה דרבי נתן *Как* можно *объяснить* слова *раби Натана* (каков источник в Торе)? Ведь в указанном стихе ни слова не сказано о стражах. Ответ: **דכתיב** *Потому что написано*[1]: **ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמרת התיכונה** *"И подошел Гидеон и с ним сто человек к краю стана в начале средней стражи"*. **תנא** *Учили* в барайте: **אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה** *нет средней* стражи, у которой *не было бы* одной стражи *перед ней и* одной стражи *после нее*.

ורבי מאי תיכונה *А Раби как* объясняет слова о *средней* страже? **אחת מן התיכונה שבתיכונות** *Одна из средних, которые посредине*. И таких средних страж, по мнению Раби, две; а значит, всего страж четыре.

ורבי נתן *А раби Натан* что отвечает на это объяснение? Отвечает: **מי כתיב תיכונה שבתיכונות תיכונה כתיב** *разве написано "средняя из средних"? "Средняя" написано*.

מאי טעמיה דרבי *Как* можно *объяснить* слова *Раби*? **אמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי** *Сказал раби Зрика: сказал раби Ами: сказал раби Йеошуа бен Леви*: **כתוב אחד אומר חצות לילה אקום להודות לך** *один стих говорит*[2]: *"В полночь поднимаюсь благодарить Тебя за суды Твоей справедливости"*. **על משפטי צדקך** Здесь говорится, что царь Давид вставал

1. Шофтим 7:19
2. Теилим 119:62

א מיי' פ"ג מהלכות מגילה והלכה ט' סמ"ג עשין ד רמבן שם ב טור ושו"ע או"ח סימן ס"ז סעיף ט"ז:

תורה אור השלם

1. וְיָצָא נוֹדָע וּמַצָּה אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּקִבְצָה הַמִּלְחָמָה רֹאשׁ הָאַשְׁמֹרֶת הַתְּחִלָּה אַךְ הֵקִים הֵקִימוּ אֶת הַשֹּׁמְרִים וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וְקֹעֵץ הַכֹּרִים אֲשֶׁר בְּיָדָם:
שופטים ז יט
2. חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ:
תהלים קיט סב
3. קִדְּמוּ עֵינַי אַשְׁמֻרוֹת לָשִׂיחַ בְּאִמְרָתֶךָ:
תהלים קיט קמח
4. קִדַּמְתִּי בַנֶּשֶׁף וָאֲשַׁוֵּעָה לִדְבָרְךָ יִחָלְתִּי:
תהלים קיט קמז
5. נִפְקְחוּ בְעוֹרֵב יוֹם בְּאַשְׁמֹרֶת לַיְלָה, וַאֲפֵלָה. משלי ז ט
6. וְיָקָם דְּוִד מִלָּשֶׁוֹן עַד הָעֶרֶב לְמָחֳרָתָם וְלֹא נִמְלְטוּ מֵהֶם אִישׁ בִּי אִם אֲרִבְעָ מֵאוֹת אִישׁ נַעַר אֲשֶׁר רָכְבוּ עַל הַגְּמַלִּים וַיָּנֻסוּ:
שמואל א ל יז
7. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְיָ בַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם: שמות יא ד
8. וַאֲתָרֵי אִיתְּמָל יְתִיבְדֵי בְּנֵי גֵּרְשֹׁם וַאֲבִיתָר יִשַׂר צְבָא לְמַלָּךְ יְאִבִּי:
דברי הימים א כו לב
9. וְעַצַּת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יָעַץ בַּיָּמִים הָהֵם כִּאֲשֶׁר יִשְׁאַל אִישׁ בִּדְבַר הָאֱלֹהִים כֵּן כָּל עֲצַת אֲחִיתֹפֶל גַּם לְדָוִד גַּם לְאַבְשָׁלוֹם: שמואל ב טז כג

גליון הש"ס

גמ' בתר' חשך נמי ליכא. עי"ן ד"ה עד: תק"ג מ"ק כ"ז: שם וכ"ה ועצת אחיתופל בר. עיין מזונת כשנים סי' מ"ח: תוס' ד"ה אין אומרים בו'. ויקצא בר' אמיה שלו. עי' מוס' ב"ק ע"ו: ד"ה שהשכיבו. שמשם הלוה לוה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה מגיד. וכן ס' כ"ב פיו בן [ולפ"ז צ"ל שהחזנים רות מתפללת שחרית בלילה רות ותרומת ומ"ש ס"ח פ' נרשלים]:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה בתב. וה"ג אמרינן במדרש שמואל (וכתב המג"א דהוא בפכ"ו ה' ועל דברי התוס' שכתבו בשם התוספתא בתב שהוא ס"פ).

רבינו חננאל

תנו רבנן ארבע משמרות הוי לילה דברי ר' נתן אומר שלש. ר' נתן דייק מדכתיב ראש האשמורת התיכונה. ואין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה. וראוי ר' נתן לומר דר' נתן סבר שחרית היא עיקר ומאי התיכונה שהיא באמצע הלילה. ולעולם ארבעה משמרות הוי הלילה. ורבי דייק מדכתיב חצות ור' נתן דייק מדכתיב ראש האשמורת התיכונה. ואין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה. וראוי ר' נתן לומר דר' נתן סבר שחרית היא עיקר ומאי התיכונה שהיא באמצע הלילה. ולעולם ארבעה משמרות הוי הלילה. ורבי דייק מדכתיב חצות לילה אקום להודות לך וכתיב קדמו עיני אשמורות. וכתיב ישן עור שלש שמות. הלכך דוד היה עומד בחצי הלילה. הרי שש שעות ושתי שעות של יום, הרי שמונה שעות. ובמדרש שמואל כתוב שלשים מלכים היו בישראל שהיו עומדים בחצות הלילה לעסוק בתורה. ואלו הן. שלשה מלכים הוא דקאמר שדרכם לישן עד שלש שעות של יום, ואלו הן שלמה ודוד ויהושפט. ושלמה מנין שנאמר (משלי ח) שוקדים עלי דלתותי יום יום. ודוד מנין שנאמר (תהלים קיט) קדמתי בנשף ואשוועה. ויהושפט מנין שנאמר (דברי הימים ב יז) ויגדל יהושפט למעלה. ואיכא דאמרי אף חזקיה. מנין שנאמר (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. ואיכא דאמרי אף מנשה. מנין שנאמר (דברי הימים ב לג) ויתפלל אליו ויעתר לו. ואיכא דאמרי אף אמון. מנין שנאמר (שם) ויתפלל אמון לה' אלהיו. ואיכא דאמרי אף יאשיהו. מנין שנאמר (שם לה) ויתקן יאשיהו את הבית הזה. ואיכא דאמרי אף יהויקים. מנין שנאמר (ירמיה לו) ויקרא ברוך באזני העם מן הספר את דברי ירמיה. ואיכא דאמרי אף יהוידע הכהן. מנין שנאמר (מלכים ב יא) ויהי בשנה השביעית וישלח יהוידע ויקח את שרי המאות לכרי ולרצים. ואיכא דאמרי אף עזריה. מנין שנאמר (דברי הימים ב כו) ויבן את אילת. ואיכא דאמרי אף יותם. מנין שנאמר (שם כז) ויבן את שערי בית ה' ואת העופל יבנה. ואיכא דאמרי אף אסא. מנין שנאמר (שם טו) ואסא לבבו היה שלם. ואיכא דאמרי אף אביה. מנין שנאמר (שם יג) ויקם אביה על ירבעם. ואיכא דאמרי אף רחבעם. מנין שנאמר (שם יא) ויבן רחבעם בירושלים. ואיכא דאמרי אף שלמה. מנין שנאמר (שיר השירים ג) שלמה עשה לו אפריון. ואיכא דאמרי אף דוד. מנין שנאמר (תהלים קיט) קדמתי בנשף ואשוועה. ואיכא דאמרי אף משה. מנין שנאמר (שמות לב) ויחל משה. ואיכא דאמרי אף אברהם. מנין שנאמר (בראשית כא) וישכם אברהם בבוקר. ואיכא דאמרי אף יעקב. מנין שנאמר (שם כח) וישכם יעקב בבוקר. ואיכא דאמרי אף נח. מנין שנאמר (שם ח) וישלח את היונה. ואיכא דאמרי אף הבל. מנין שנאמר (שם ד) והבל הביא. ואיכא דאמרי אף אדם הראשון. מנין שנאמר (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת. ואיכא דאמרי אף מלכי צדק. מנין שנאמר (שם קי) נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. ואיכא דאמרי אף מתושלח. מנין שנאמר (שם צב) להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות. ואיכא דאמרי אף חנוך. מנין שנאמר (שם פט) ותודת פלא שמים ה' אף אמונתך בקהל קדשים. ואיכא דאמרי אף אדם הראשון. מנין שנאמר (שם

в полночь. **וכתוב אחד אומר** *А другой стих говорит*[3]: **קדמו עיני אשמורות** *"Раньше страж* открывал я *свои глаза"*. Из этого стиха следует, что, когда царь Давид поднимался со своего ложа, до утра оставалось несколько страж, как минимум – две. И раз он поднимался посреди ночи, то до этого тоже проходили две стражи. Вывод: **הא כיצד** *как* можно совместить два этих стиха? – **ארבע משמרות הוי הלילה** *Четыре стражи* – это *ночь*.

ורבי נתן סבר לה כרבי יהושע *Но раби Натан считает, как раби Йеошуа*. **דתנן** *Как учили* в мишне (см. ниже 9б): **רבי יהושע אומר** *раби Йеошуа говорит*: время чтения утреннего Шма продолжается **עד שלש שעות** *до трех часов*. **שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות** *Ибо таков обычай царей – вставать в три часа* дня, т. е. они спят до конца второго часа и поднимаются в начале третьего. (Светлая часть суток делится на двенадцать часов; третий час дня – это утро.)

שית דליליא *Шесть ночных* часов – с момента, когда поднимался царь Давид (в полночь), и до рассвета. **ותרתי דיממא** *И* еще *два дневных* часа, пока остальные цари спали, – **הוו להו** – **שתי משמרות** *это* и *есть две стражи*, о которых говорится в стихе: "Раньше страж открывал я свои глаза". Отсюда видим, что две стражи – восемь часов; тогда одна – четыре. В ночи (двенадцать часов) – три стражи. Так выводит раби Натан.

רב אשי אמר *Рав Аши сказал*: **משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו** *одна стража с половиной тоже называется "стражами"* (во множественном числе). Тем самым рав Аши дает другое объяснение мнению раби Натана. Шесть часов, которые бодрствовал царь Давид ночью, это полторы стражи, которые он назвал "стражами" в стихе: "Раньше страж открывал я свои глаза".

Выше Гемара привела высказывание раби Зрики со слов раби Ами о том, что сказал раби Йеошуа бен Леви. Приводится еще одно высказывание из того же источника.

ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Зрика: сказал раби Ами: сказал раби Йеошуа бен Леви*: **אין אומרין בפני המת** *не говорят перед умершим* ничего, **אלא** *кроме слов, нужных умершему*, т. е. говорят только о том, что требуется для похорон.

אמר רבי אבא בר כהנא *Сказал раби Аба бар Каана*: **לא אמרן אלא בדברי תורה** *сказанное касается лишь слов Торы*. Т. е. говорить слова Торы перед умершим – это неуважение умершему, который не может говорить. **אבל מילי דעלמא לית לן בה** *Но о простых словах в нем* (в запрете) *не* сказано. Т. е. рядом с умершим можно просто говорить, а за пределами четырех локтей (около двух метров) можно говорить даже слова Торы.

ואיכא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא *А есть* такие, *что говорят*: *сказал раби Аба бар Каана*: **לא אמרן אלא [אפילו] בדברי תורה וכל שכן מילי דעלמא** *сказанное касается даже слов Торы, а тем более простых слов*.

Гемара возвращается к стиху "В полночь поднимаюсь благодарить Тебя за суды Твоей справедливости".

ודוד בפלגא דליליא הוה קאי *Разве царь Давид посреди ночи вставал* со своего ложа? **מאורתא הוה קאי** *С вечера он вставал* (т. е. бодрствовал)! **דכתיב** *Как написано*[4]: **קדמתי בנשף ואשועה** *"Встаю при свете (нэшеф) и молюсь"*. **וממאי דהאי נשף אורתא הוא** *И откуда* известно, *что нэшеф – это вечер*, предшествующий ночи? **דכתיב** *Потому что написано*[5]: **בנשף ערב יום באישון לילה ואפלה** *"В свете сумерек (нэшеф) – вечером дня, посреди ночи и во мраке"*.

אמר רב אושעיא אמר רבי אחא *Сказал рав Ошая: сказал раби Аха*: **הכי קאמר (דוד)** *так говорил (*царь *Давид)*: **מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה** *ни разу не было, чтобы в полночь я спал*. Это объяснение стиха: "В полночь поднимаюсь благодарить Тебя". Т. е. царь Давид вставал до полуночи.

רבי זירא אמר *Раби Зэра* привел другое объяснение. Он *сказал*: **עד חצות לילה היה מתנמנם כסוס** *до полуночи* царь Давид *едва дремал – как* чуткий *конь*, но даже в это время занимался Торой, о чем написано: "Встаю при свете и молюсь"; молюсь – занимаюсь Торой. **מכאן ואילך היה מתגבר כארי** *Начиная с этого момента* (с полуночи) *был силен как лев*, воздерживаясь от сна; как сказано: "В полночь поднимаюсь".

3. Теилим 119:148
4. Теилим 119:147
5. Мишлей 7:9

במקומן חיישינן. פי' שינוי שרגילין שם המזיקין. והיה לעגיל לנחתי ופריני ליכא משום מזיקין לילי נפקם שלין רגלין: **אין** אומרין בפני המת אלא דבריו של מת. ופסק (ס) לכ מלפם משום רב הלי דוקא לבני תורה אבל לבני לעמא לית לן בה. (ס) **והוקא** נהגינן ממת שלו: **רוח** צפונית מנשבת. פי' לנבה להא ממרינן בפרק לא יחפור (כ"ב דף כה.) שהיו מנשבת עם כל לחל ולחל: (ס) **ואתא** איהו ואמר בחצות. ומפ שמתר מכל מקום ליתא בחצות כמו שמתרו לו מן השמים להא מתא ממרו לו. וי"ל שלא היה יודע להם לבני שלא היה יכול להלחות ולהזומיה שם שלטו לו: **ואין** הבור מהלא מחליתו. פירש רש"י שם יפסוד ויחזיר בו שפרו לא יהא מלא. (ס) **ותימה** לתין הגדון דומה לגיהא שבני לא היה יודע להם שלא ליטול מן העשירים ולימן לעניים. שם היה מנוה ליטול מן העניים ולחזור ולימן להם מ היה דומה למבל. ומפרש לניעו שם מחוליתו מנויעתו לומר מין הבור מתמלא מן המים המנעים בו. (ס) **ואנתפסתא** יש מין הבור מתמלא מחוליתו שלא שם כן מוכיח לו מים מלד מחר. וי"ו פירש שם מחפור שלד זה ומניח מלד אחר לא מתלא. שמה שנתן כאן חסר כאן. כמו כן מה שנטול מן העשירים יחסר מן העשירים: **נגיהו**

בחדתי ותיפוק ליה משום מזיקין בתרי אי בתרי חשד נמי ליכא בתרי ופריני. מפני המפולת ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין בתרי וכשרי. מפני המזיקין ותיפוק ליה מפני חשד ומפולת בחורבה חדתי ובתרי וכשרי אי בתרי מזיקין נמי ליבא במקומן חיישינן ואב"א לעולם בחד ובחורבה חדתי דקאי בדברא דדחתם משום חשד ליכא דהא אשה בדברא לא שכיחא ומשום מזיקין איכא: (ס) ת"ר ארבע משמרות הוי הלילה דברי רבי ר' נתן אומר שלש מ"ט דר' נתן דכתיב יויבא נדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה תנא אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה ורבי מאי תיכונה אחת מן התיבונה שבתיכונות ור' נתן מי כתיב תיכונה שבתיכונות תיכונה כתיב מ"ט דרבי א"ר זריקא א"ר אמי א"ר יהושע בן לוי כתוב אחר אומר יחצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך וכתוב אחר אומר יקדמו עיני אשמורות הא כיצד ארבע משמרות הוי הלילה ור' נתן סבר לה כרבי יהושע אומר ער שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שתי בלילה ותרתי דיממא הוו להו שתי משמרות רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו: ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי (ס) אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא בדברי תורה אבל מילי רעלמא לית לן בה ואיכא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא (ס) [אפילו] בדברי תורה וכ"ש מילי דעלמא: ודוד בפלגא דלילא הוה קאי מאורתא הוה קאי דכתיב (ס)קדמתי בנשף ואשועה וממאי דהאי נשף אורתא הוא דכתיב (ס)בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה אמר רב אושעיא אמר רבי אחא רבי קאמר (דוד) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר עד חצות לילה הוה מתנמנם (ס)כסום מכאן ואילך הוה מתגבר כארי רב אשי אמר עד חצות לילה הוה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות. ונשף אורתא הוא הא נשף צפרא הוא דכתיב (ס)ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם מאי לאו מצפרא ועד ליליא לא מאורתא ועד אורתא אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב אלא אמר רבא תרי נשפי הוו נשף ליליא ואתי יממא נשף יממא ואתי ליליא. ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת השתא משה רבינו לא הוה ידע דכתיב (ס)כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים מאי כחצות אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא כחצות (ס)מי איכא ספיקא קמי שמיא אלא דאמר ליה (ס)(למחר) (ס)בחצות (כי השתא) ואתא איהו ואמר כחצות אלמא מספקא ליי דוד הוה ידע דוד סימנא הוה ליה (ס)דאמר רב אחא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי (ס)ואין הבור מתמלא מחוליתו (ס) אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר רב יוסף מאי קרא (דכתיב) יואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב אחיתופל זה יועץ וכה"א יועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר האלהים בניהו

כדמפי. שנפלה מחלק שהמומה שלה נפלה ועודנה בחזקתה: **מעד** נמי ליכא. למען (במקצת קדושין דף פ:) אבל מלה מתימדת עם שני מנגנים: **כאדי ופריני.** למלמינן הסם לא שנו אלא בכבירים. **במקומן** מיישינן. במקום שהם מלויין מעולם כדברים לעולם לית לן בה. **רוח** צפונית מנשבת. פי' לנבה להא ממרינן בפרק לא יחפור (כ"ב דף כה.) שהיו מנשבת עם כל לחל ולחל: **ואתא** איהו ואמר בחצות. ומפ שמתר מכל מקום ליתא בחצות כמו שמתרו לו מן השמים להא מתא ממרו לו. וי"ל שלא היה יודע להם לבני שלא היה יכול להלחות ולהזומיה שם שלטו לו: **ואין** הבור מהלא מחליתו. פירש רש"י שם יפסוד ויחזיר בו שפרו לא יהא מלא. (ס) **ותימה** לתין הגדון דומה לגיהא שבני לא היה יודע להם שלא ליטול מן העשירים ולימן לעניים. שם היה מנוה ליטול מן העניים ולחזור ולימן להם מ היה דומה למבל. ומפרש לניעו שם מחוליתו מנויעתו לומר מין הבור מתמלא מן המים הנעניעים בו. (ס) **ואנתפסתא** יש מין הבור מתמלא מחוליתו שלא שם כן מוכיח לו מים מלד מחר. וי"ו פירש שם מחפור שלד זה ומניח מלד אחר לא מתלא. שמה שנתן כאן חסר כאן. כמו כן מה שנטול מן העשירים יחסר מן העשירים: **נגיהו**

שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שתי בלילה ותרתי דיממא הוו להו שתי משמרות רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו: ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי (ס)אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא בדברי תורה אבל מילי רעלמא לית לן בה ואיכא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא (ס)[אפילו] בדברי תורה וכ"ש מילי דעלמא: ודוד בפלגא דלילא הוה קאי מאורתא הוה קאי דכתיב (ס)קדמתי בנשף ואשועה וממאי דהאי נשף אורתא הוא דכתיב (ס)בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה אמר רב אושעיא אמר רבי אחא רבי קאמר (דוד) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר עד חצות לילה הוה מתנמנם (ס)כסום מכאן ואילך הוה מתגבר כארי רב אשי אמר עד חצות לילה הוה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות. ונשף אורתא הוא הא נשף צפרא הוא דכתיב (ס)ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם מאי לאו מצפרא ועד ליליא לא מאורתא ועד אורתא אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב אלא אמר רבא תרי נשפי הוו נשף ליליא ואתי יממא נשף יממא ואתי ליליא. ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת השתא משה רבינו לא הוה ידע דכתיב (ס)כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים מאי כחצות אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא כחצות (ס)מי איכא ספיקא קמי שמיא אלא דאמר ליה (ס)(למחר) (ס)בחצות (כי השתא) ואתא איהו ואמר כחצות אלמא מספקא ליי דוד הוה ידע דוד סימנא הוה ליה (ס)דאמר רב אחא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי (ס)ואין הבור מתמלא מחוליתו (ס) אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר רב יוסף מאי קרא (דכתיב) יואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב אחיתופל זה יועץ וכה"א יועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר האלהים בניהו

ו) א מיי פ"ג מהלכות שבת הלכה כ"ב ב) מור ס"ס ר"ד סימן שמח סעיף טז:

תורה אור השלם

1. ויבא נדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמרת התיכונה אך הקימו את השומרים ויתקעו בשופרות ויפוצו הכדים אשר בידם:
שופטים ז יט
2. חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך:
תהלים קיט סב
3. קדמו עיני אשמרות לשיחה באמרתך:
תהלים קיט קמח
4. קדמתי בנשף ואשועה לדבריך יחלתי:
תהלים קיט קמז
5. נשף בערב יום באישון לילה ואפלתי:
משלי ז ט
6. ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם ולא נמלט מהם איש כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים וינסו:
שמואל א ל יז
7. ויאמר מלכה בת אמר יי בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים:
שמות יא ד
8. ואתרי אחיתופל בן וזיקים בן בנדיה ואביתר ושר צבא למלך יואב:
דברי הימים א כז לד
9. תעצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים בן כל עצת אחיתופל גם לדוד גם לאבשלום:
שמואל ב טז כג

גליון הש"ס

גמ' בתרי חשד נמי ליכא. עי"ש ד"ה שר מ"ש ס"ק כ"ז: שם וכה"א ותצת אחיתופל כו' עיין מזמח בשב"ש סר מ"ח: תוס' ד"ה אין אומרין בו' והקא דלא אמרת שלו. עי' טוס' ביק ס"ו: ד"ה שהושבו. מחסם ליתא נא:

הגהות הגר"א

[א] רשי"י ד"ה מנור. הסם סי' ג"כ אלו בן נמלא שם אחרונות ויש בפרניות ומסכת בלילה ויש נדחומים ומ"ם ס"ח פ' נחלשים):

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה בתב. ה"ג אמרינן במדרש שמואל (ובתב המניה דהיא בפכ"ו ה' ועל דברי האוס שכתבנו בשם התשמסא כתב שהוא ס"ס).

רבינו חננאל

תנו רבנן ארבע משמרות הוי הלילה דברי ר'[בין] ר' נתן אומר שלש. ר' נתן דייק מדכתיב ראש האשמרת התיכונה. האין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה. ודאתי ר'[בין] להא דר' נתן מאי האיתיבוה אהא דשתי התיכונות, לעולם ארבעה משמרות הוי הלילה. ולילה אקום להודות לך וכתיב קדמו עיני אשמרות. [ת"ר נתן] משאר מלכים הוא דקאמר שדרכם לישן צר שלש שעות של יום, צר ולא צר בכלל. כלומר צר תחילה שעה שלישית. והלכך דוד היה עומד בחצי הלילה. הרי שש שעות ושתי שעות של יום הרי שמונה שעות. ושריק עיני אשמרות לעמוד עם השיגה קרום לשאר מלכים שלישיות צר תחילת שעה שלישית שתי אשמורות שהן שמונה שעות. ושריק תוב רבי אומר כל אשמורה ואמצה שתי אשמורות קרי להו, ולעולם שלש אשמורות הוי הלילה כר' נתן. ומקשינן והא דוד מאורתא היה קאי דכתי' קדמתי בנשף ואשועה ונשף ערב הוא דכתיב בנשף בערב יום ובמשמע הכי הילכך תרי נשפי הוו. נשף ליליא ואתא יממא נשף יממא ואתא ליליא ונשף והכא אורתא הוא דכתיב ומשמע הכי ומשנינן דוד מי הוה ידע אימת הוי פלגא דלילא. השתא משה רבינו לא הוה ידע כל. ופרקינן [כגון] דוד הוה למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחוליתו אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר רב יוסף מאי קרא ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב אחיתופל זה יועץ וכה"א יועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים בניהו

ז) שופטים ס"ב ס"ב. ב) [נקמן ק"ח ט:]. ג) שמואל ס"ב ס"ב. ד) [ב"ב ס"ב ושם"ב ס"ב]. ה) [נקמן נ"ב.]. ו) ס"ב נמסכ. ז) סר' שלנה נמסכ. ח) [נקמן נ"ב.]. ט) [סר' שמ"ב ס"ב]. י) [נקמן נ"ב.]. יא) [סר' שמ"ב ס"ב]. יב) [נקמן נ"ב.]. יג) [שם ס"ב]. יד) [סר' שמ"ב ס"ב]. טו) [נקמן נ"ב.]. טז) [שם ס"ב]. יז) [נקמן נ"ב.]. יח) [שם ס"ב]. יט) [נקמן נ"ב.]. כ) [שם ס"ב]. כא) [נקמן נ"ב.]. כב) [שם ס"ב]. כג) [נקמן נ"ב.]. כד) [שם ס"ב]. כה) [נקמן נ"ב.]. כו) [שם ס"ב]. כז) [נקמן נ"ב.]. כח) [שם ס"ב]. כט) [נקמן נ"ב.]. ל) [שם ס"ב]. לא) [נקמן נ"ב.]. לב) [שם ס"ב]. לג) [נקמן נ"ב.]. לד) [שם ס"ב]. לה) [נקמן נ"ב.]. לו) [שם ס"ב]. לז) [נקמן נ"ב.]. לח) [שם ס"ב]. לט) [נקמן נ"ב.]. מ) [שם ס"ב]. מא) [נקמן נ"ב.]. מב) [שם ס"ב]. מג) [נקמן נ"ב.]. מד) [שם ס"ב]. מה) [נקמן נ"ב.]. מו) [שם ס"ב]. מז) [נקמן נ"ב.]. מח) [שם ס"ב]. מט) [נקמן נ"ב.]. נ) [שם ס"ב]. נא) [נקמן נ"ב.]. נב) [שם ס"ב]. נג) [נקמן נ"ב.]. נד) [שם ס"ב]. נה) [נקמן נ"ב.]. נו) [שם ס"ב]. נז) [נקמן נ"ב.]. נח) [שם ס"ב]. נט) [נקמן נ"ב.]. ס) [שם ס"ב]. סא) [נקמן נ"ב.]. סב) [שם ס"ב]. סג) [נקמן נ"ב.]. סד) [שם ס"ב]. סה) [נקמן נ"ב.]. סו) [שם ס"ב]. סז) [נקמן נ"ב.]. סח) [שם ס"ב]. סט) [נקמן נ"ב.]. ע) [שם ס"ב]. עא) [נקמן נ"ב.]. עב) [שם ס"ב]. עג) [נקמן נ"ב.]. עד) [שם ס"ב]. עה) [נקמן נ"ב.]. עו) [שם ס"ב]. עז) [נקמן נ"ב.]. עח) [שם ס"ב]. עט) [נקמן נ"ב.]. פ) [שם ס"ב]. פא) [נקמן נ"ב.]. פב) [שם ס"ב]. פג) [נקמן נ"ב.]. פד) [שם ס"ב]. פה) [נקמן נ"ב.]. פו) [שם ס"ב]. פז) [נקמן נ"ב.]. פח) [שם ס"ב]. פט) [נקמן נ"ב.]. צ) [שם ס"ב]. צא) [נקמן נ"ב.]. צב) [שם ס"ב]. צג) [נקמן נ"ב.]. צד) [שם ס"ב]. צה) [נקמן נ"ב.]. צו) [שם ס"ב]. צז) [נקמן נ"ב.]. צח) [שם ס"ב]. צט) [נקמן נ"ב.]. ק) [שם ס"ב]. קא) [נקמן נ"ב.]. קב) [שם ס"ב]. קג) [נקמן נ"ב.]. קד) [שם ס"ב]. קה) [נקמן נ"ב.]. קו) [שם ס"ב]. קז) [נקמן נ"ב.]. קח) [שם ס"ב]. קט) [נקמן נ"ב.]. קי) [שם ס"ב]. קיא) [נקמן נ"ב.]. קיב) [שם ס"ב]. קיג) [נקמן נ"ב.]. קיד) [שם ס"ב]. קטו) [נקמן נ"ב.]. קטז) [שם ס"ב]. קיז) [נקמן נ"ב.]. קיח) [שם ס"ב]. קיט) [נקמן נ"ב.]. קכ) [שם ס"ב]. קכא) [נקמן נ"ב.]. קכב) [שם ס"ב]. קכג) [נקמן נ"ב.]. קכד) [שם ס"ב]. קכה) [נקמן נ"ב.]. קכו) [שם ס"ב]. קכז) [נקמן נ"ב.]. קכח) [שם ס"ב]. קכט) [נקמן נ"ב.]. קל) [שם ס"ב]. קלא) [נקמן נ"ב.]. קלב) [שם ס"ב]. קלג) [נקמן נ"ב.]. קלד) [שם ס"ב]. קלה) [נקמן נ"ב.]. קלו) [שם ס"ב]. קלז) [נקמן נ"ב.]. קלח) [שם ס"ב]. קלט) [נקמן נ"ב.]. קמ) [שם ס"ב]. קמא) [נקמן נ"ב.]. קמב) [שם ס"ב]. קמג) [נקמן נ"ב.]. קמד) [שם ס"ב]. קמה) [נקמן נ"ב.]. קמו) [שם ס"ב]. קמז) [נקמן נ"ב.]. קמח) [שם ס"ב]. קמט) [נקמן נ"ב.]. קנ) [שם ס"ב]. קנא) [נקמן נ"ב.]. קנב) [שם ס"ב]. קנג) [נקמן נ"ב.]. קנד) [שם ס"ב]. קנה) [נקמן נ"ב.]. קנו) [שם ס"ב]. קנז) [נקמן נ"ב.]. קנח) [שם ס"ב]. קנט) [נקמן נ"ב.]. קס) [שם ס"ב]. קסא) [נקמן נ"ב.]. קסב) [שם ס"ב]. קסג) [נקמן נ"ב.]. קסד) [שם ס"ב]. קסה) [נקמן נ"ב.]. קסו) [שם ס"ב]. קסז) [נקמן נ"ב.]. קסח) [שם ס"ב]. קסט) [נקמן נ"ב.]. קע) [שם ס"ב]. קעא) [נקמן נ"ב.]. קעב) [שם ס"ב]. קעג) [נקמן נ"ב.]. קעד) [שם ס"ב]. קעה) [נקמן נ"ב.]. קעו) [שם ס"ב]. קעז) [נקמן נ"ב.]. קעח) [שם ס"ב]. קעט) [נקמן נ"ב.]. קפ) [שם ס"ב]. קפא) [נקמן נ"ב.]. קפב) [שם ס"ב]. קפג) [נקמן נ"ב.]. קפד) [שם ס"ב]. קפה) [נקמן נ"ב.]. קפו) [שם ס"ב]. קפז) [נקמן נ"ב.]. קפח) [שם ס"ב]. קפט) [נקמן נ"ב.]. קצ) [שם ס"ב]. קצא) [נקמן נ"ב.]. קצב) [שם ס"ב]. קצג) [נקמן נ"ב.]. קצד) [שם ס"ב]. קצה) [נקמן נ"ב.]. קצו) [שם ס"ב]. קצז) [נקמן נ"ב.]. קצח) [שם ס"ב]. קצ

רב אשי אמר *Рав Аши сказал*, дав другое объяснение: **עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה** *до полуночи занимался Торой*. Это означает: "Встаю при свете..." **מכאן ואילך בשירות ותשבחות** *Начиная с этого момента – гимнами и восхвалениями* славлю Творца. Это означает: "...благодарить Тебя".

Гемара возвращается к обсуждению смысла слова **נשף** (нэшеф).

הא ונשף אורתא הוא *Разве нэшеф – это вечер?* **נשף צפרא הוא דכתיב** *Ведь нэшеф – это утро, поскольку написано*[6]: **ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם** *"И бил их Давид* (в бою) *от нэшеф и до вечера следующего дня"*. **מאי לאו מצפרא ועד ליליא** *Разве* это *не с утра до ночи?*

לא מאורתא ועד אורתא *Нет,* это *с вечера до вечера.*

אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף *Если так,* то надо было *написать "от нэшеф до нэшеф"*, **או מהערב ועד הערב** *или "с вечера до вечера"*.

אלא אמר רבא *Но* так *сказал Рава* на это возражение: **תרי נשפי הוו** *два* значения *есть* у слова *"нэшеф"*, и оба говорят об уходящем времени: **נשף ליליא ואתי יממא** *уходит ночь и наступает день* (время между рассветом и восходом солнца), **נשף יממא ואתי ליליא** *уходит день и наступает ночь* (время между закатом солнца и выходом звезд).

ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת *Но разве* царь *Давид знал, когда* точно *наступает полночь?* **השתא משה רבינו לא הוה ידע** *Ведь* даже *Моше, наш учитель, не знал* этого; **דכתיב** *как написано*[7]: **כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים** "(И сказал Моше: так сказал Всевышний) *Около полуночи Я пройду посреди Египта*". **מאי כחצות** *Почему около полуночи?* **אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא כחצות** *Если скажешь, что так сказал ему Всевышний – около полуночи,* **מי איכא ספיקא קמי שמיא** то *разве есть сомнения у Всевышнего?*

אלא *Но* ты должен согласиться, **דאמר ליה (למחר) בחצות (כי השתא)** *что Он сказал ему*: (завтра) *в полночь* (как сейчас). **ואתא איהו ואמר** *И пришел он* (Моше) к фараону, *и сказал*: **כחצות** *около полуночи*. Потому что не мог Моше точно указать фараону, когда завтра наступит полночь, а вместе с ней и казнь первенцев. **אלמא מספקא ליה** *Значит,* и у Моше было *сомнение* с определением точного момента середины ночи. В этом и состоит вопрос: Моше не знал – **ודוד הוה ידע** *а Давид знал?!*

דאמר רב דוד סימנא הוה ליה *У Давида был знак.* **אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא** *Как сказал рав Аха бар Бизна: сказал раби Шимон Хасида:* **כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד** *кинор висел над ложем Давида,* **וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו** *и, когда наступала полночь, приходил северный ветер, дул на струны, и они играли сами по себе;* **מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר** *сразу же царь поднимался и занимался Торой до рассвета.*

כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו *Как только наступал рассвет, приходили к нему мудрецы Израиля.* Однажды **אמרו לו** *они сказали ему:* **אדונינו המלך** *наш господин царь,* **עמך ישראל צריכין פרנסה** *твой народ Израиль нуждается в пропитании.* **אמר להם** *Сказал им:* **לכו והתפרנסו זה מזה** *идите,* пусть *друг друга снабдят пропитанием* (богатые накормят бедных). **אמרו לו** *Сказали ему:* **אין הקומץ משביע את הארי** *не* может *горсть накормить льва,* **ואין הבור מתמלא מחוליתו** *и не* может *яма наполниться* извлеченной *из нее землей.*

אמר להם *Сказал им:* **לכו ופשטו ידיכם בגדוד** *идите и прострите свои руки на ополчение* врагов, т. е. воюйте с филистимлянами и берите у них трофеи. **מיד יועצים באחיתופל** *Тут же они спросили совет у Ахитофеля*, как начать войну и как ее вести. **ונמלכין בסנהדרין** *И посоветовались с* мудрецами *Санедрина*, сказав им, что начинается война и те должны молиться об успешном ее окончании. **ושואלין באורים ותומים** *И спросили "Урим и Тумим"* (особые части одежды первосвященника, помогавшие в пророчестве), будет ли война успешной.

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф:* **מאי קרא** *что* это за *стих*, из которого учим, что поступали именно в такой последовательности: сначала Ахитофель, потом Санедрин и "Урим и Тумим"? **דכתיב** *Как написано*[8]: **ואחרי אחיתפל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב** *"А после Ахитофеля – Бнаяу бен Йеояда, и Эвьятар, и начальник царского войска Йоав".*

6. Шмуэль I, 30:17
7. Шмот 11:4
8. Диврей-Аямим I, 27:34

במקומן חיישינן. פי' שידוע שנגינין שם במזיקין. והיה לעגיל לבתרי ופריצי ליכא מגוס מזיקין לילי בשתם שמין רגלין: **אין** אומרין בפני המת אלא דברים של מת. ופסק ס"כ מלפם מגוס כ"ש המי לוקא דברי תורה אבל דברים לעלמא לית לן בה. ס"ודוקא בארבע אמות אבל: **רוח** צפונית מנשבת. פי' לנגה להה ממרין בפרק לא יפחוד (כ"ג דף כה.) שהיו מנשבת עם כל אחד ואחד: ס"**ואתא** איהו ואמר בחצות. ואם תאמר מכל מקום ליתא בחצות כמו שאמרו לו מן השמים להה אמת ואמרו לו. ר"י ז"ל נלה לומר להם דבר שלא היה יכול להרמות ולהוכיח שם ישמלו לו: **ואין** חבוד מתמלא מחוליתו. פירש רש"י שם יפחוד ויחזיר בו שפלו לא יהא מלא. ס"ותימה למין הגדון דומה לאחיה שהרי לא היה אומר להם מומה לעשות ולימן לעגיים. אלא היה אומר להם שיהיו מן העגיים ולחזור ולימן להם אז היה דומה למשל. ומפרש רבינו שם מחוליתו מגיעתו כלומר אין הבור ממתלא מן השיח העומדים בו. **ואתמצפתא** ים אין הבור ממתלא מחוליתו אלא שם כן מוסיפין לו מים מגד מחר. ור"י פירש שאם מחפור מגד זה ומניח מגד מחר לא ממתלא. שמה שנהגו כאן חפר כאן. כמו כן מה שנהגו מן העגיים יחפור מן העגיים: נגיהו

בחדתי ותיפוק ליה משום מזיקין בתרי אי ס"בתרי חשד נמי ליכא בתרי ופריצי. מפני המפולת ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין בתרי וכשרי. מפני המזיקין ותיפוק ליה מפני חשד ומפולת בחורבה חדתי ובתרי וכשרי אי בתרי מזיקין נמי ליכא במקומן חיישינן ואב"א לעולם בחד ובחורבה חדתי דקאי בדברא דהתם משום חשד ליכא דהא אשה בדברא לא שכיחא ומשום מזיקין איכא: ס"ת"ר ארבע משמרות הוי הלילה דברי רבי ר' נתן אומר שלש מ"ט דר' נתן דכתיב ¹ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה ואב"א ר' יהושע בן לוי כתוב אחד אומר ²חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך וכתוב אחד אומר ³קדמו עיני אשמורות הא כיצד ארבע משמרות הוי הלילה ור' נתן אומר שלש שעות יהושע דתנן ⁴ר' יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שית דליליא ותרתי דיממא הוו להו שתי משמרות רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו: ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי ⁵אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא בדברי תורה אבל מילי דעלמא לית לן בה ואיבא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא ⁶[אפילו] בדברי תורה וכ"ש מילי דעלמא: ודוד בפלגא דליליא הוה קאי מאורתא הוה קאי דכתיב ⁷קדמתי בנשף ואשועה וממאי דהאי נשף אורתא הוא דכתיב ⁸בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה אמר רב אושעיא אמר רבי אחא הכי קאמר (דור) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר עד חצות לילה היה מתנמנם ⁹כסום מכאן ואילך היה מתגבר כארי רב אשי אמר עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות. ונשף אורתא הוא האי נשף צפרא הוא דכתיב ¹⁰ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם מאי לאו מצפרא ועד ליליא לא מאורתא ועד אורתא אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב אלא אמר רבא תרי נשפי הוו נשף ליליא ואתי יממא נשף יממא ואתי ליליא. ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת השתא משה רבינו לא הוה ידע דכתיב ¹¹בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים מאי בחצות אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא בחצות ¹²מי איכא ספיקא קמי שמיא אלא דאמר ליה ¹³(למחר) ¹⁴בחצות (כי השתא) ואתא אהדו ואמר בחצות אלמא מספקא ליי ודוד הוה ידע דוד מיכן סימנא הוה ליה ¹⁵דאמר רב אחא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נבנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי ¹⁶ואין הבור מתמלא מחוליתו ¹⁷אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד מיד יועצים באחיתופל ומלכים בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר רב יוסף מאי קרא (דכתיב) ¹⁸ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך ואב אחיתופל זה יועץ וכה"א ¹⁹ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר האלהים בניהו

ובשעה בתחלת שהרחת ונלים פיש א שמה ד) עזרת ישראל מקדשת ממנה שאין מחזר בפורים נכנס לשם ויתרכין עליה תפלת ובשפרי (פסוק שמא) מפורש מפתח עזרה ולפנים מחנה שכינה והיינו עזרת ישראל ותניא בספרי 6 ומסמא היה לדבות את המבול יום עוד מימאתו בו לדבות מחזר בפורה ואיתא בגוררות בפרק ג' מיתין (נדף יה ושם תכות דף יח) ולאחר שריבא בפרחנו דיקריבנה אכהן בראוי ובהלכה ויבפר עליו בבר נמוה לה שהרחנו והחתר לו ליכל בקרשי מזבח ולהבנים למחנה שכינה והיינו בעורת ישראל ולפנים ובדאמר הכתוב (ויקרא יג) ובפר עליה הכהן וטהרה וכבר אמרו חכמים כי הוא חייב טבילה לאחר שפקריב בפרחנו ואו יהא פתר לזבל בקרשי מזבח בדתנן בפרק חומר בקדש (זבחים דף נא:) אתן ותחזור בפורים צריכין טבילה לקדש אבל לא לחרומה ואמרינן בגמרא (שם דף נב:) כיון דעד הערבה הוי אפיר למיכל בקדשי אפרכתהו רבנן טבילה אלא השתח שהן קריין לטמא בפר שהזכרנו ציחנהי מפורשין בפשנה בתחלת שהרחת ונלים פרש א משנה ה) מחזר בפורים אסור בקדשי ומחזר בתרומה ובפשנר אחד להיות שבול יום אסור בקדשי ובתרומה ומחזר בפשנר אחד להיות בשל יום בשלשה בשהנתן בפשנה נגעים בפרק י"ד (משנה ג) כבם בגדיו ישבל שהר מלבמא בשרץ ומצר האבני משה ומלחנו בראים הרא, אאפר מר למר לשונך ליפר אינו אדע שמא מחברא ואחאות. כיון שעלה עמוד השחר נבנסו הכל[ים] אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין לפרנסה, אמר להם לכו ושפטו איש את רעהו כדרכ כל הארץ. מיד יועצים באחיתופל ומבלכין בסנהדרין יבר. מהדרין הם שנקראו הבורחי ההפלתי היה בניהו שלהם ירבתיב ובניהו בן יהוידע על הבורחי ועל הפלתי. מת בניהו נחמנה שנאמר ויהוידע בן יהוידע. ואביתר מהיה בכהן גדול ואדם ותומים הוכירו בסקום אדם ותומים. ואחיתופל יועץ ואיהו מהאי קרא ואחר אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב. אין אומרים בפני המת אלא דברי של מת. אמר ר' אבא בר כהנא ובר' יוסי בר' חנינא אמרי תרוייהו אפילו מילי דעלמא שרי, היא מעשים בכל יום ומשתנו במילי דעלמא קרם מיתיא בכותב רבנן קרישתי ולא מפתי רבנן בירם.

לילה: דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר כין השמשות משתקע החמה בדי הילון חצי מיל ר' יוסי אומר כין השמשות כהדך עין זה ובנגם זוה יוצא אי אפשר לעמוד עליו ובולן שוין הן שהנרא בין השמשות ספק יום ספק לילה הוא אין יוצאין בו ידי חובתו היום ולא ידי חובת הלילה בל המצות הנהגות בלילה אין יוצאין בהן ידי חובה בבין השמשות שאינו דומי יום לכל דבר ובין הם שוין בטבילה שצריכה להיות בשעה שהוא יום ודאי שאין בה ספק (בחרגיגה) [בחרגיגה] (ובפסחים דף צ ועד) כל חייבי טבילות בטבילתן ביום נזה ירושלת בלילה לא חלקו אלא בשעה שהיא בין השמשות אי נו היא ובמה שיצורא וסבר ר' יהודה בי מעת שקיעת החמה יצר שיסחלק ובזה מעל ומשמד הנאו

ס) נסבסי ס' חקת שלבניהו ניהא (אלי ניהוא).

ג א) מי' פ"ג מהלכות שבת הלכה ט' ב) שם הלכה ט' מ"ג ג) שם פ"ד הלכה ט' ד) שם פ"ג הלכה ט"ו ה) שם הלכה ט"ז ו) [שבת קיח:] ז) ברי"ף והס"ל ג) [שבת מ:] ח) נסין (נ' ו) ס"ם נחסק. ט) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) י) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) כ) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) ל) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) מ) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) נ) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) ס) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) ע) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) פ) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) צ) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) ק) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) ר) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) ש) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא) ת) [ב"ק ב:] ס"ד מדבר בחולת ואמר מי בשמת ס"ד (ג קשה ניהא)

תורה אור השלם

1. ויבא נדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמרת התיכונה אך הקם הקימו את השומרים ויתקעו בשופרות ושברו הכדים אשר בידם:
שופטים ז יט
2. חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך:
תהלים קיט סב
3. קדמו עיני אשמרות לשיח באמרתך:
תהלים קיט קמח
4. קם בחדי בנשף ואשועה לדבריך יחלתי:
תהלים קיט קמז
5. בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה:
משלי ז ט
6. ויקם איד מהשכיח ערב המערב למהרתם ולא נמלט מהם איש כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים ויסעו:
שמואל א ל יז
7. ויאמר משה כה אמר יי בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים:
שמות יא ד
8. ואתרי אחיתפל יהוידע בן בניהו ואביתר ושר צבא למלך יואב:
דברי הימים א כז לד
9. ועצת אחיתפל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים בן כל עצת אחיתפל גם לדוד גם לאבשלם:
שמואל ב טז כג

גליון השי"ם

גמ' בחר חשד נמי ליבא. עי"ן יו"ד סי' קמ"ט ס"ק כ"ז: שם ובה"א עצת אחיתופל בר. עיין תוס' בכ"מ סי' ס"ה. תוס' ד"ה אין אומרין בר. והיכא בר אמות שלו. עי' טוש"ע ס"ס ש"ן ס"ו: ד"ה שהרשבו. שמשם נלחם לזה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה מגוד. ישם כי. ג"כ אמרינן במרחש שמואל (וכתב הסניה דהוא בטעות ה' חל דברי הרוש שכתבו כשם התוספתא כתב שהוא ט"ם).

רבינו חננאל

תנו רבנן ארבע משמרות הי הלילה דברי ר"[נ]ן ר' נתן אומר שלש ר' נתן דייק מדכתיב ראש האשמרת התיכונה. ואין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה. ודאתי ר"[נ]ן להא דר' נתן מאי התיכונה אחת משתי התיכונות. ולעולם ארבעה משמרות הוי הלילה. ר"[נ]ן דייק מדכתיב חצות לילה אקום להודות לך וכתיב קדמו עיני אשמורות. [ר' נתן] משאר מלכים הוא דקאמר שדרכם לישן בר שלש שעות של יום. בר ולא בר בבלל. כלומר בר תחילת שעה שלישית. הלכך דוד היה עומד בחצי הלילה. הבי שש שעות ושתי שעות של יום שכל מלך בתחבו יש לו שעה מקרים ועומד. נמצא שהקדים לכל שחתה שעות שהן שתי אשמורות שלימות. וזה הוא שאמר קדמו עיני אשמורות ליעמד מן השינה קדם לשאר מלכים שיושנים עד תחילת שעה שלישית שתי אשמורות שהן שבמנה שעות. ופריק תנה רב אשי ואמר כל אשמורה ואשמורה שתי אשמורות הוי הלילה בר' נתן. ומקשינן והא דייד מפורתא הוה קא' רבה קדימתי בשתי אשמורות דשף ערב הוא דכתיב בנשף בערב יום ואשמעא הבי ונשמעא הבי הלכך תרי נשפי הוו. נשף ליליא ואתא יממא נשף יממא ואתא ליליא נשף ואשועה. ומקשינן דייד מי הוה ידע אימת הוי פלגא דליליא, השתא משה רבינו לא ידע כולי. ופריק[נן] [בעבד היה חלוי למעלה ממטתו שלו דוד. כנון אבן השעות וכיוצא בה. דייד מתי הוא פלגא דליליא, מיבעי אימא תיכונה הוא דידע. ומשה רבינו דאמר בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים משום דשלחו אצטגנינ' פרעה ושעו האבני משה ומלחנו בראים הוא. דאמר מר למר לשונך ליפר אינו יודע שמא מחברא ואחאות. כיון שעלה עמוד השחר נבנסו הכל[ים] אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין לפרנסה, אמר להם לכו ושפטו איש את רעהו כדרכ כל הארץ. מיד יועצים באחיתופל ומבלכין בסנהדרין יבר. מהדרין הם שנקראו הבורחי ההפלתי היה בניהו שלהם וכתיב ובניהו בן יהוידע על הבורחי ועל הפלתי. מת בניהו נחמנה שנאמר ויהוידע בן יהוידע. ואביתר מהיה בכהן גדול ואדם ותומים הוכירו בסקום אדם ותומים. ואחיתופל יועץ ואיהו מהאי קרא ואחר אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב. אין אומרים בפני המת אלא דברי של מת. אמר ר' אבא בר כהנא ובר' יוסי בר' חנינא אמרי תרוייהו אפילו מילי דעלמא שרי, היא מעשים בכל יום ומשתנו במילי דעלמא קרם מיתיא בכותב רבנן קרישתי ולא מפתי רבנן בירם.

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה בתב. והר"ן אמרינן במרחש שמואל (וכתב הסניה דהוא בטעות ה' חל דברי הרוש שכתבו כשם התוספתא כתב שהוא ט"ם).

רבינו חננאל

תנו רבנן ארבע משמרות הי הלילה דברי ר"[נ]ן ר' נתן אומר שלש ר' נתן דייק מדכתיב ראש האשמרת התיכונה. ואין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה. ודאתי ר"[נ]ן להא דר' נתן מאי התיכונה אחת משתי התיכונות. ולעולם ארבעה משמרות הוי הלילה. ר"[נ]ן דייק מדכתיב חצות לילה אקום להודות לך וכתיב קדמו עיני אשמורות. [ר' נתן] משאר מלכים הוא דקאמר שדרכם לישן בר שלש שעות של יום. בר ולא בר בבלל. כלומר בר תחילת שעה שלישית. הלכך דוד היה עומד בחצי הלילה. הבי שש שעות ושתי שעות של יום שכל מלך בתחבו יש לו שעה מקרים ועומד. נמצא שהקדים לכל שחתה שעות שהן שתי אשמורות שלימות. וזה הוא שאמר קדמו עיני אשמורות ליעמד מן השינה קדם לשאר מלכים שיושנים עד תחילת שעה שלישית שתי אשמורות שהן שבמנה שעות. ופריק תנה רב אשי ואמר כל אשמורה ואשמורה שתי אשמורות הוי הלילה בר' נתן. ומקשינן והא דייד מפורתא הוה קא' רבה קדימתי בשתי אשמורות דשף ערב הוא דכתיב בנשף בערב יום ואשמעא הבי ונשמעא הבי הלכך תרי נשפי הוו. נשף ליליא ואתא יממא נשף יממא ואתא ליליא נשף ואשועה. ומקשינן דייד מי הוה ידע אימת הוי פלגא דליליא, השתא משה רבינו לא ידע כולי. ופריק[נן] [בעבד היה חלוי למעלה ממטתו שלו דוד. כנון אבן השעות וכיוצא בה. דייד מתי הוא פלגא דליליא, מיבעי אימא תיכונה הוא דידע. ומשה רבינו דאמר בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים משום דשלחו אצטגנינ' פרעה ושעו האבני משה ומלחנו בראים הוא. דאמר מר למר לשונך ליפר אינו יודע שמא מחברא ואחאות. כיון שעלה עמוד השחר נבנסו הכל[ים] אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין לפרנסה, אמר להם לכו ושפטו איש את רעהו כדרכ כל הארץ. מיד יועצים באחיתופל ומבלכין בסנהדרין יבר. מהדרין הם שנקראו הבורחי ההפלתי היה בניהו שלהם וכתיב ובניהו בן יהוידע על הבורחי ועל הפלתי. מת בניהו נחמנה שנאמר ויהוידע בן יהוידע. ואביתר מהיה בכהן גדול ואדם ותומים הוכירו בסקום אדם ותומים. ואחיתופל יועץ ואיהו מהאי קרא ואחר אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב. אין אומרים בפני המת אלא דברי של מת. אמר ר' אבא בר כהנא ובר' יוסי בר' חנינא אמרי תרוייהו אפילו מילי דעלמא שרי, היא מעשים בכל יום ומשתנו במילי דעלמא קרם מיתיא בכותב רבנן קרישתי ולא מפתי רבנן בירם.

9. Шмуэль 2, 16:23

אחיתופל זה יועץ *Ахитофель – это советник,* с которым советовались о начале войны и о том, как ее вести. **וכן הוא אומר** *И так говорит* стих[9]: **ועצת אחיתפל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר האלהים** *"А советы Ахитофеля, которые* он *давал в то время, – как если бы* (человек) *просил слова Всевышнего".*

בניהו בן יהוידע *Бнаяу бен Йеояда* – **זה סנהדרין** *это Санедрин*, которым он руководил, **ואביתר** *а Эвьятар* – **אלו אורים ותומים** *это "Урим и Тумим"*, поскольку Эвьятар был первосвященником. **וכן הוא אומר** *И так говорит* стих[1]: **ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי** *"А Бнаяу бен Йеояда – над Крэти и Плети"*. Из стиха следует, что Бнаяу бен Йеояда предшествовал "Крэти и Плети". Про последних известно, что это "Урим и Тумим". Получается, что Бнаяу бен Йеояда представлял собой Санедрин: сначала у Санедрина получали разрешение на войну, а потом обращались к "Урим и Тумим".

ולמה נקרא שמם כרתי ופלתי *И почему они названы "Крэти и Плети"?* **כרתי שכורתים דבריהם** *Крэти – потому что "режут" слова*, дают краткий и точный ответ, ничего не добавляя и не убавляя. (От слова: "карат" – отрезать.) **פלתי שמופלאים בדבריהם** *Плети – потому что дают чудесный ответ*, т. е. такой, который открывается при помощи чуда. (От слова "пэле" – чудо.)

ואחר כך *После чего* (в том порядке, как обращались за советом) упомянут[2]: **שר צבא למלך יואב** *"И начальник царского войска Йоав"*.

Гемара возвращается к рассказу о киноре царя Давида.

אמר רב יצחק בר אדא *Сказал рав Йицхак бар Ада*, **ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי** *а* есть такие, что *говорят*, что *это сказал рав Йицхак сын рава Иди*: **מאי קרא** *что это* за стих Танаха, из которого мы учим, что царь Давид просыпался при звуках кинора, который висел у него над ложем? Как сказано от имени царя Давида[3]: **עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר** *"Пробудись, моя честь, пробудись* под звуки *нэвеля и кинора, чтобы я разбудил зарю"*. Т. е. моя честь царя, не спи, когда спят прочие цари! (Остальных царей пробуждает заря – они встают при свете дня, а я пробуждаю зарю – поднимаюсь до света.)

רבי זירא אמר *Раби Зэра сказал*: **משה לעולם הוה ידע** *Моше определенно знал* точный момент наступления полуночи. **ודוד נמי הוה ידע** *И* царь *Давид тоже знал*, когда наступает полночь, даже без кинора. **וכיון דדוד הוה ידע** *Но если Давид знал* момент наступления полуночи, **כנור** то *зачем* написано *о киноре*? **לאתעורי משנתיה** *Чтобы* сказать, что в полночь он *будил* царя *от его сна*.

וכיון דמשה הוה ידע *Но, если Моше знал*, **למה ליה למימר כחצות** *зачем ему* понадобилось *говорить* фараону, что казнь первенцев наступит *около полуночи*? **משה קסבר** *Моше рассуждал* так: **שמא יטעו אצטגניני פרעה** *возможно, ошибутся астрологи фараона* в определении полуночи, **ויאמרו משה בדאי הוא** *и* тогда все *скажут*, что *Моше – лгун*.

דאמר מר *Ибо сказал учитель*: **למד לשונך לומר איני יודע** *приучи свой язык говорить "не знаю"*, даже когда знаешь, – **שמא תתבדה ותאחז** чтобы *случайно не осрамиться и не прослыть лгуном и обманщиком*.

רב אשי אמר *Рав Аши сказал*, почему Моше предпочел сказать "около полуночи", хотя точно знал момент наступления середины ночи: **בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר הוה קאי** *посреди ночи между тринадцатым* нисана и *четырнадцатым* нисана Моше *стоял* перед народом и разговаривал с ним. **והכי קאמר משה לישראל** *И так сказал Моше Израилю*: **אמר הקדוש ברוך הוא** *сказал Всевышний*: **למחר כחצות הלילה** *завтра, как в эту полночь*, т. е. в то же время, **כי האידנא** *что и сейчас*, **אני יוצא בתוך מצרים** *Я пройду по Египту*. Т. е. читать надо не "около полуночи", а "как в эту полночь".

לדוד Сказано царем *Давидом*, который обратился к Всевышнему[4]: **שמרה נפשי כי חסיד אני** *"Сохрани мою душу, ведь я – благочестив"*. Поспорили два мудреца, **לוי ורבי יצחק** *Леви и раби Йицхак*, о каком благочестии царя идет речь.

חד אמר *Один* из них *сказал*: **כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא** *так сказал* царь *Давид перед Всевышним*: **רבונו של עולם** *Владыка мира*! **לא שכל מלכי חסיד אני** Разве *не благочестив я*? **מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני** *Ведь все цари востока и запада спят до трех часов, а я* – как сказано[5]: **חצות לילה אקום להודות לך** *"В полночь поднимаюсь благодарить Тебя"*.

ואידך *А другой* сказал: **כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא** *так сказал* царь *Давид перед Всевышним*: **רבונו של עולם** *Владыка мира*! **לא**

1. Шмуэль 2, 20:23
2. Диврей-Аямим 1, 27:34
3. Теилим 57:9
4. Теилим 86:2
5. Теилим 119:62

בניהו בן יהוידע זה סנהדרין ואביתר אלו אורים ותומים וכן הוא אומר [1]ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי ולמה נקרא שמם כרתי ופלתי כרתי שכורתים דבריהם פלתי שמופלאים בדבריהם[ב] ואח"כ שר צבא למלך יואב אמר רב יצחק בר אדא ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי מאי קרא [2]עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר. רבי זירא אמר משה לעולם הוה ידע ודוד נמי הוה ידע וכיון דדוד הוה ידע כנור למה ליה לאתעורי משנתיה וכיון דמשה הוה ידע למה ליה למימר בחצות משה קסבר שמא יטעו ממלא מקום שהיה וכי היכי דלהניו היה מסנהדרין גם הוא דאמר מר [3]למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז רב אשי אמר בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר הוה קאי והכי קאמר משה לישראל אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה כי האידנא אני יוצא בתוך מצרים: [3]לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני לוי ור' יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני [4]חצות לילה אקום להודות לך ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי ולא בושתי א"ד יהושע בריה דרב אידי מאי קרא [5]ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש תנא לא מפיבשת שמו אלא איש [6]בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וא"ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה ועליו אמר שלמה בחכמתו [7]בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר [8]חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. ודוד מי קרי לנפשיה חסיד והכתיב [9]לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו שמא יגרום החטא [10]כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב [11]והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וכתיב [12]וירא יעקב מאד אמר שמא יגרום החטא [13]כדרתניא [14]עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראוים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא: וחכ"א עד חצות: חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו ליכרו כרבי אליעזר ואי בכולהו קאמר ליכרו כולהו כרבי אליעזר ולכי תיבעי טעמא דרבי אליעזר משום דכתיב [15]ויהי בחצי הלילה ויהוה הכה כל בכור וגו' ואידך ההוא שעתא דמצרים הוה עסיקי בהו ולא פנו ליה לישראל ורבי אליעזר אמר לך מה מצינו בכל מכות שלא נגעו בבכורי ישראל אף זו לא תגע בבכורי ישראל

חסיד אני Разве *не благочестив я?* **שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם** *Ведь все цари востока и запада сидят,* украшенные *тройным атрибутом своей славы* (власть, трон и царские одеяния), **ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא** *а я* сижу *рядом с пятнами крови, остатками выкидышей и плаценты,* которые мне приносят женщины, **כדי** *чтобы* определить, есть ли на них, этих женщинах, ритуальная нечистота, и если нечистоты нет, то **לטהר אשה לבעלה** *разрешить жену для ее мужа.*

ולא עוד *И не только это* говорил царь Давид о себе, **אלא** *но* и такие слова: **כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי** обо *всем, что делаю, советуюсь с Мефивошетом, своим учителем.* **ואומר לו מפיבשת רבי** *И говорю ему: Мефивошет, мой учитель!* **יפה דנתי** *Правильно ли я рассудил?* **יפה חייבתי** *Правильно присудил?* **יפה זכיתי** *Правильно оправдал?* **יפה טהרתי** *Правильно очистил* от ритуальной нечистоты (т. е. определил, что нечистоты нет)? **יפה טמאתי** *Правильно ли определил, что нечистота* есть? **ולא בושתי** *И не стыдился,* когда так спрашивал!

אמר רבי יהושע בריה דרב אידי *Сказал раби Йеошуа, сын рава Иди:* **מאי קרא** *что* это за *стих,* из которого учим, что царь Давид советовался, принимая свои решения? Как сказано[6]: **ואדברה בעדתיך נגד מלכים ולא אבוש** *"И буду разговаривать о Твоих указах с царями – и не устыжусь".* Здесь "Твои указы" – законы Торы, а царями названы мудрецы Торы.

תנא *Учили* в барайте: **לא מפיבשת שמו** *не Мефивошет его имя,* **אלא איש בשת שמו** настоящее *его имя – Иш-Бошэт.* **ולמה נקרא שמו מפיבשת** *Но почему прозвали его Мефивошет?* Буквально: "Из (его) уст (исходит) стыд (для царя)". **שהיה מבייש פני דוד בהלכה** *Потому что срамил* царя *Давида,* когда тот выносил решения *по законам* Торы, а именно: когда царь ошибался, говорил ему, что ошибся.

לפיכך *Поэтому* из-за своей скромности **זכה דוד ויצא ממנו כלאב** *удостоился Давид, и родился у него* сын *Килав.* **ואמר רבי יוחנן** *И сказал раби Йоханан:* **לא כלאב שמו אלא דניאל שמו** *не Килав его имя,* настоящее *его имя – Даниэль.* **ולמה נקרא שמו כלאב** *Но почему прозвали его Килав?* **שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה** *Потому что позорил Мефивошета в законах* Торы. (Килав – "позорил голову", т. е. учителя, он же Мефивошет.) Превзойдя учителя в мудрости, позорил его, когда он делал замечания Давиду.

ועליו אמר שלמה בחכמתו Это *о нем сказал* царь *Шломо в своей мудрости*[7], приведя слова царя Давида: **בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני** *"Мой сын! Если мудрое у тебя сердце, то будет радоваться и мое сердце".* **ואומר** *И говорит* стих[8]: **חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר** *"Будь мудрым, мой сын, и порадуй мое сердце, и отвечу своему хулителю".* Давид был рад, что его сын настолько мудр, что может посрамить Мефивошета.

ודוד מי קרי לנפשיה חסיד *Но* разве *Давид называл себя благочестивым?* **והכתיב** *Ведь написано*[9]: **לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים** *"Если бы я не поверил, что увижу добро Всевышнего на земле живых".* Смысл такой: если бы я не верил в то, что меня ждет награда в грядущем мире, то давно потерял бы страх перед Творцом. (Врагам Давида удалось бы лишить его боязни греха.)

ותנא *И учили* в барайте **משמיה דרבי יוסי** *от имени раби Йосе:* **למה נקוד על לולא** *почему* стоят *точки над* словом *"если бы не"?* Ведь точки в тексте Святого Писания всегда стоят там, где надо снизить значение слова. Т. е. здесь как бы указывается, что царь Давид не верил в награду праведникам. Ответ: **אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא** так *сказал Давид Всевышнему:* **מובטח רבונו של עולם** *Владыка мира!* **אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא** *Уверен я в Тебе* и знаю, *что Ты воздаешь хорошую награду праведникам в будущем".* **אבל אם יש לי חלק ביניהם אם איני יודע לאו** *Но не знаю, есть ли у меня доля среди них или нет?* А раз так, то видим, что Давид не считал себя достаточно благочестивым, что противоречит сказанному выше.

Объясняет Гемара: опасался он, что, **שמא יגרום החטא** *может быть,* несмотря на свое благочестие, согрешит, и тогда *грех станет причиной* тому, что он будет наказан и не увидит "добра Всевышнего на земле живых", в грядущем мире. **כדרבי יעקב בר אידי** И это *подобно* тому, *что сказал раби Яаков бар Иди.* **דרבי יעקב בר אידי רמי** *Ибо раби Яаков*

6. Теилим 119:46
7. Мишлей 23:15
8. Мишлей 27:11
9. Теилим 27:13
10. Берешит 28:15
11. Берешит 32:8

כניהו בן יהוידע וס סנהדרין. שהיה לא כיח לן: ו)וכן הוא אומר וכניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי. לשמן וקודם להם שנאמרו עוטלים לשות ותמ"כ שולטים הם עליהו: ולמיכר אלו מוריס ותומים. שכל ימי דוד היה נשאל באיתר עד מלחמת אבשלום שנאל אביתר עלתה לו ושאל לדוק ועלתה לו כדאמרי בפרק עומם ומפלק לו מן הכתוב: שכורסים עם דבריהם. שאומרים דבריהם קוכים וגמורים שלא יפחתו ולא יוסיפו: שר צבא למלך יואב. להו: הנה למלך יואב. לכבוד שר צבא המלחמה: מלי קרא. לכבוד היה תלוי למעלה ממטתו ומעולדו: עורב כבודי. לל מתכבדי בזיונו כשאר מלכים: לעגירא שמר. שאר מלכים השמר מעורכן ואני מעורר לח השמר: שמע יעשו לעגניני פרעה. שם מי יודע לכוין השעה שם תינוק יושעים לכוין השעה וקודם שיגיע תנות יהו פעורים שהגיע ועדיין לא נתה המכה ויאמרו מעה כדאי הוא לכך טוב לנחות לצון לתי יודע: דאמר מר. כמקום דרך ארץ: ותפלו. מהו נאמר וכשכל כדאיתי: שליסר נגבי מרכבה. ליל שענר (ט) שלשה עשר ולמחרת יוצא מרגעה עשר: ידי מגולגלות כדם. שהגשים מרלות לו כם נדה שם טמא שם טהור שים מרלות כם טהור כשהוא טמא: ובשפיר. הוא עור הולד שהעלמות והנידים והכשר נקורים[1] נאמרו. ויש שפיר שהשפה יוצאת עליו ימי טומאה וימי טהרה ולי זה זה המרוקם וכמס' נדה (דף כה ב) משמע לה ויש שפיר שלא מים ודם שאינו משוב ולד ליצב עליו טומאת יולדת וימי טהרה: ובשליא. לתנן (שם כו.) לין שליא שלא ולד והוא כמין לכוס שהולד שוכב בתוכה וקורין בשפוידי"ל בלע"ז ותימה (שם) לין שליא פחותה מטפח ותשלחה כחוט של ערב וקופה כסומעת והיו מניקין אותה לפניו לרלות שם יש בה כדיעבד ואם עשויה כדא שליא שנתקיבה שהיה ולד כחוכה וגמות ותשב עליו ימי טומאה וטהרה שם לאו: זכיתי ומיצתי שיך בדיני תמוגות ודיני נפשות: טומאתי וטהרתי בהלכות טומאה וטהרה: מעיכוסים. [מפי גוסח] בדברי הלכה היוצאת מפיו היה גוסח לדול שפעמים שהיה טועה והוא אומר לו טעית: לפיכך. גזכות שהיה דול מקטין עלמו וכה ולא ממנו כלאך: גלא דניאל שמו. במקום שחד אומר כלאך [שמואל ג ג] ומצינו כלאך למיניל מצח נכל וגו' ונמקום שחר אומר והנני מלביש בדברי הימים (ג ג): שהיה מכלים פני מפיכוסם. כל שר מכלים (ב) את הרע שהיה שר נהורלות: גולא דמפגני לרמות נמוס ה'. (ג) ככר טרדוני מילחתך כמו שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד וגו' (שמואל ב כו): נקוד על גולא. לדרוש לח שהנקוד שהיו משמעות לח משמעות הכתוב לומר שלא דבר נכזר היה לו לרמות בעוד ה'. גולא לשון לם לא כמו גולי תלכי תני וגו' היה לי (ובראשית ל.): שמא יגרום לחטא. מיכולת הוא לעולם מוחזק בידו שהוא חסיד חה שעפקר בידו לם ילחה שהיה ירא שמא יחטא ויגרום לחטא תלרלות בעוד: ויילא יעקב. שמא לחר שבעוה חטאתי וכדאמרי שהחטא מתקיימת: כיפה רשעוה. שבאו (ד) בימי יהושע: כיפה שנייה. כשעלו תגלות בגל בימי עזרא: לרוויס פיו (ה) ליפשוט נפש בם. בעוד בית החטא: אלא יגרום לחטא. ולח הלכו שלא נרשום כוכם וכל ימי מלכי פרס נשחעבדו להם לכורש מוך שעפקין בידו לח ילחה שהיה ירא שמא יחטא ויגרום לחטא תלרלות בעוד: ויילא יעקב. שמא לחר שבעוה חטאתי וכדאמרי שהחטא מתקיימת: כיפה רשעוה. שבאו (ד) בימי יהושע: כיפה שנייה. כשעלו תגלות בגל בימי עזרא: לרוויס פיו (ה) ליפשוט נפש בם. בעוד בית החטא: אלא יגרום לחטא. ולח הלכו שלא נרשום כוכם וכל ימי מלכי פרס נשחעבדו להם לכורש

בניהו בן יהוידע זה סנהדרין ואביתר אלו אורים ותומים וכן הוא אומר [1]ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי ולמה נקרא שמם כרתי ופלתי שכורתים דבריהם פלתי שמופלאים בדבריהם[2] ואח"כ שר צבא למלך יואב אמר רב יצחק בר אדא ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אדי מאי קרא [3]עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר. רבי זירא אמר משה לעולם הוה ידע דוד נמי הוה ידע וכיון דדוד הוה ידע כנור למה ליה לאתעורי משנתיה וכיון דמשה הוה ידע למה ליה למימר כחצות משה קסבר שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא דאמר מר [4]למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז רב אשי אמר בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר הוה קאי והכי קאמר משה לישראל אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים: [5]לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני לוי ור' יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני [6]יחצות לילה אקום להודות לך ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בבבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה דגתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי ולא בושתי א"ר יהושע בריה דרב אדי מאי קרא [7]ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש תנא לא מפיבשת שמו אלא איש [8]בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וא"ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה ועליו אמר שלמה בחכמתו [9]בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר [10]חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. ודוד מי קרי לנפשיה חסיד והבתיב [11]לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו שמא יגרום החטא [12]כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב [13]והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וכתיב [14]וירא יעקב מאד אמר שמא יגרום החטא [15]כדרתניא [16]עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראוים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא: וחכ"א עד חצות: חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו לימרו כרבי אליעזר ואי כלאב זה סנהדרין. מקבלת אומר כן. לביהו אלו מוריס ותומים וכן הוא אומר וכניהו בן יהוידע על הכלתי ועל הפלתי כלומר היה קודם להם שן מוריס ותומים היו אחר כניהו. ל"ב מביהו שהחכר אחר כניהו היו אלו מוריס ותומים כך פירש רש"י. ותימה לפירושו פשיטא דלמיכר כהן היה בימי דוד שלא היה כהן אחר שכוהם ונהנו בנוד עיר הכהנים ולמה לריך לחיה עליה. ועוד לגירסת הקונטרס בניהו בן יהוידע מין זה הפסוק בשום מקום. לכך (מפרש) [גרים] לכיהו שם כדלמ' (בדה"ב כ"ז) [17]ומחתי למיסופל יהוידע בן בניהו זה סנהדרין וכן הוא אומר וכניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי ופי' ר"ת הכרתי ופלתי היינו סנהדרין שכורתין דבריהם לממון ופלתי שמופלגים בהוראה כמו שפלגת שבעים דין. ול"ת היכי פשיט יהוידע בן בניהו מכניהו בן יהוידע. ול"ל דמסתמא ממלא מקום לכיו היה וכי היכי דמכיו היה מסנהדרין גם הוא היה משם[18]:

וקופל

למד לשונך לומר אינו יודע שמא

---

1. ויאב אל כל הצבא שראל ונעמה בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי:
2. שהרה בכורי שהרה הבכל הכורר אשרה שקרי:
תהלים נו ט
3. תעלה לדבד השה יי אזקך עיני כי עיני ואביון אמי: שמעה נפשי כי חסיד אני אתה השע עבדך אלהי הבטח אליך:
תהלים סו א-ב
4. חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך: תהלים קיט סב
5. ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש:
תהלים קיט מו
6. בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני: משלי כג טו
7. חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר:
משלי כז יא
8. לולא האמנתי לראות בטוב בארץ חיים:
תהלים כז יג
9. חצה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך ותשבתיך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך:
בראשית כח טו
10. וישלח יעקב מאר וישא לו וישלח את העם אשר אתו ואת הצאן הבקר והגמלים לשני מחנות:
בראשית לב ח
11. תצל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עד יעבר עמך יי עד יעבר עם זו קנית:
שמות טו טז

רבינו ניסים

הארץ וכתיב והנה אנכי עמך ושמרתיך וגו' הרשע בין האומות ואתה שקץ יום שקץ לילה. ה"ג בילה, צ"ל דהיות שרוב ימות השנה הוא בלילה ואמר כי זה הגדת לדעתו וד' יזמי חלק נכרי ואמר כי זה הגדת שקרא אותו ד' יזמדה בין האומות יום הוא ודאי ואין בו שקץ ומחבר ממחא כשובב בו יכי בין האומות שקרא שקץ שקץ הוא ולא כן אמר הכתוב אל תשמח ישראל אל הגרמה כאשר אם עשיתי את אשר דברתי לך:

רבינו חננאל

ומקשינן הכי קאי"ר דרדי נשמיה חסיד, ותנא משום ר' יוסי דקאמר ואוריי יודע אם אני מיהו אם לאו קאמר שמה יגרום החטא מיכאן ולהבא ובשעתיה קאמר חסיד אני [אלא] איני מאמין בעצמי ראיני יודע [שמא החטא] גורם ... [זאת] דאמיר רבון עד חצות ... מב... הם שמסך לביאת [השמש] ... קרא קריה שמע [ותפללו] ... [שמע] מינה [כך יהיו] [דאמר], [קו]דש [שמן] ונאלה ואחר כך תפלה, כדרך שעושה בשחרית כך עשה בערבית שכיבה וקימה. ואף על גב דר' יהושע בן לוי קאמר שכיבך שכך לשכיבה אמר [משה] ובקומך] שכך לקימה לפני תפלה, לאו הלכתא כוותיה. ואקשי מר בריה דרבינא לר' יוחנן דאמר זה הסומך גאולה של ערבית [מהא דתנן] [בעריב מברך שתים [לפניה ולאחריה] שחרית] [שתים] לפניה ... לתפלה ... ... שאף כרכה זו שי... קריא דגא יי' שפתי [תפתח] ... תפלה ... ...

שתי נשים אבל אשה אחת מתיחדת עם שני אנשים הגאולי (והשניים) [והן שנים] מהאי לקן אלא אם כן היו פורנדים בי הפרנדין החשד קבוע הוא בהן האי אם היו עשרה כדאמרי (שם) אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצין אפילו עשרה נמי לא משמה היה התביאוה ... במבוה ומה הבא בתרי ופריצי: (נדה המוך תעמוד קדם)

ר' דיסא אמר עד חצות ולילה יושב ומגמגם בשיר אית במסכת סוכה בם. הישן (דף כה) אמר רב אסור לאדם לישן ביום יתר משיעת השנה אמר אביי שיעתיה רמר בריה דרב בר' ברוך מלך ישראל דרדר בשוסיא דשוסי שיתין ושתי. הא דאמר (רב) [רב אחא] הכא אין הבוי מתמלא מתליחי מתרשא לך מההיא דכפרק הידמה מקום (דף נה) דתניא בשעה שמקש הקב"ה להביא מבול לעולם נטל כ' כוכבים מבינה הביא מבול לעולם וכשמקש למחסם נטל כ' כוכבים מפיו ומחסן ומדאקשינן וליחסמה בידיה ומוקמינן אין הביוי מתמלא מתליחי שמעת מינה הכהן הוא פירושה שהכוך אם תוחיר לעמוד שנישלת ממנו שיעו מפלא אחר אלא צריך להוסיף עשר אחר ולפיכך לא היו מפסיקין כאן אחרון כ' כוכבים שנישלו ממנה והתניא ליטול ב' כוכבים מפיו ומחסן ולמה נתבוננו הפם באמרים לירד המלך אין הבוי מתמלא מתליחי תשובה לדבריו שאמר להם לכו התפרנסו זה מזה בלומר כי אין מפסיק לנו מה שאנו מהנים זה מזה אלא צריכין אנו תוספת מפקים אחר פיו אמר להם לכו ושפשו ידיכם בנהרי:

---

6) פ"ק ומה ומפה נקרא שמם מוריס ותומים מוריס שמפיהם שם נדבריהם תומים שמשלימים שם נדבריהם ומי' בימות מנ. ב) מפ' דרך ארץ ומפ"ק ד"ב. ג) ערין ביומות דף עט. ומפ"ק ד"ב לפיטוחי דגרס ר"ת אלא שם נפל אחו ור"ת). ד) פסנהדרין דף נא. ה) ר"ה אם יפוקם דף לב. ו) [ר"ה וכן אמר ר"ה ופסיחים]. ז) בפ"ק: ח) [וכ"ה בפירוש ערך מחבן]. ט) [ופי' נחתם] פנהדרין שם: ר"ה ופסחים].

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה גלגיר וכו' ליל שענר של שלשה עשר ולמחרת יוצאת מרגעה עשר: (ב) ר"ה שהיה מלכים וכו' מלכים שם שני הכי: (ג) ר"ה נהלו וכו' כעוד ה' בארץ ישראל בכר טרדיני: (ד) ר"ה כלה וכו' שנאו לארץ כימי ישראל. (ה) ר"ה הלרים היו ישראל ניסנים: (ו) ר"ה ליטרו כר' שלעזר ולמר עד כאן:

לעזי רש"י

ושטידי"ר [רישטיידר"א] שלה.

מוסף רש"י

בניהו בן יהוידע זה סנהדרין. שהיה מוסלח שכמת כין (סנהדרין דף ב.). על הכרתי ועל הפלתי. כוון למעלה מכם יקרים כלא כאם. ומתמך נקרא קנא שהיתר כתר בניהו. ג"ת שהיתר ביניהו כלא כאם. בכרתי שכורתים דבריהם. מוסכין דגרים בלמותן (שם). מאי קרא. דכתיב בלני על מעמו של דוד ומקלו בידו ואמר לגדר מעמנו, דכתיב שהיה שחר, לפי שפודר המחר ולא כשאר מלכים שבשחר קדים ומשכיר (שם). לראות בכוכב ה'. נאלן ישראל (ישעי' נט.י). שמא יגרום החטא. לק לפי ילא שמא מאבותיהם מקבלקלי (ירמ': נחלבלתי) נחטא ויגרום לי לאמר דוד עבו (בראשית כ.ו יאן). דאויים היו ישראל לעשות להם נס. לפנים מרוע על מעשה של מלכי פרס (ומהדרין צה: מגילה כו:). ולא יהיו מעבדים נחלבות (מגילה יד: שם). אלא שגרם החטא. מעשה של ישראל ניתי ניתי ולגלג ונעשו עליהם שלא יעלו לגלג נרשות כדמפיק (מגילה ג ג) מי נתם מכל עמו ומיטה שם).

---

1) ס"א ובניהו. 2) [ר"ה ומי אמר ר"ה שמעון שהיו מוריס ותומים שמפרים שם בדבריהם תומים שמשלימים שם בדבריהם ומי' בימות שם. ג) מפ' דרך ארץ ומפ"ק ד"ב. ד) ערין ביומות דף עט. ומפ"ק ד"ב לפיטוחי דגרס ר"ת אלא שם נפל אחו ור"ת). ה) פסנהדרין דף נא. ו) ר"ה אם יפוקם דף לב. ז) [ר"ה וכן אמר ר"ה ופסחים]. ח) [וכ"ה בפירוש ערך מחבן]. ט) [ופי' נחתם] פנהדרין שם: ר"ה ופסחים].

бар Иди указал на противоречие между двумя стихами. **כתיב** *Написано*[10]: **והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך** *"И вот Я с тобой, и буду защищать тебя во всем, куда ни пойдешь"*. Так Всевышний обещал поддержать Яакова в его походе в Харан. **וכתיב** *И написано*[11]: **ויירא יעקב מאד** *"И испугался Яаков очень"*. Сложность здесь в том, что непонятно: почему Яаков испугался, если Всевышний обещал его поддержать?

И объяснил раби Яаков бар Иди, что опасения Яакова, нашего праотца, были связаны с тем, что так **אמר** *сказал*: **שמא יגרום החטא** *может быть, грех станет причиной* тому, что обещание Всевышнего будет отменено.

כדתניא *Как учили* в барайте о том, что грех приводит к отмене обещания поддержки со стороны Всевышнего. А именно, написано в "Песне моря"[12]: **עד יעבר עמך ה' עד יעבר עם זו קנית** *"Пока не перейдет Твой народ* (через море Суф), *Всевышний; пока не перейдет народ, который Ты приобрел"*. И вот смысл стиха: **עד יעבר עמך ה'** *"Пока не перейдет Твой народ, Всевышний"* – **זו ביאה ראשונה** *это первое вступление* евреев в Эрец Исраэль в дни Йеошуа. **עד יעבר עם זו קנית** *"Пока не перейдет народ, который Ты приобрел"* – **זו ביאה שניה** *это второе вступление* в Эрец Исраэль в дни Эзры.

מכאן אמרו חכמים *Отсюда* (т. е. опираясь на сопоставление этих одинаковых по форме и поставленных рядом указаний на вход в Эрец Исраэль) *сказали мудрецы*: **ראוים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא** *заслуживал Израиль*, чтобы *произошло для них чудо в дни Эзры*, **כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון** *подобно тому как произошло для них* чудо *в дни Йеошуа бин Нун*. **אלא שגרם החטא** *Однако* их *грех стал причиной* того, что они вошли в Страну лишь с разрешения персидского царя Кореша.

Гемара возвращается к обсуждению нашей мишны, в которой мудрецы спорили о времени, когда заканчивают читать вечернее Шма. Мнение раби Элиэзера: до конца первой стражи; так он трактовал слова Торы **בשכבך** – "когда ты ложишься" (идешь спать). Мнение рабана Гамлиэля: до рассвета; он трактовал стих по-другому – "когда ты лежишь" (спишь). Но как трактовали этот стих мудрецы?

12. Шмот 15:16

וחכמים אומרים עד חצות *А мудрецы говорят*, что вечернее Шма надо читать *до полуночи*. **חכמים כמאן סבירא להו** *В согласии с чьим мнением* так *полагали мудрецы*? **אי כרבי אליעזר סבירא להו** *Если как раби Элиэзер они полагали*, **לימרו כרבי אליעזר** *надо было сказать*: *как раби Элиэзер*.

כניהו בן יהוידע וס סנהדרין. שהיה מג כית דין: ו)וכן הוא אומר וכניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי. לתשון וקוקס להס שנתמלה עוטנים רשות ואח"כ שוחלים הס ינליחו: ומביאר אלו מוריס ותומים. שכל ימי דוד היה נשחל מהביאר על מלחמת אבשלום שנשל מהביאר ולא עלתה לו ושחל לדוק ועלתה לו כלחמה כסדר עולם ושפלנק לו מן הכהונה: שכורסים עם דכריסם. שחומרים דכרים קלוסים וגמוריס שלא יפחתו ולא יוסיפו: שר צבא למלך יואב. אמר רב יצחק בר אדא ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי מאי קרא [2]עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר. רבי זירא אמר משה לעולם הוה ידע ודוד נמי הוה ידע וכיון דדוד הוה ידע בנור למה ליה לאתעורי משנתיה וכיון דמשה הוה ידע למה ליה למימר כחצות משה קסבר שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בראי הוא דאמר מר [3]למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז רב אשי אמר בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר הוה קאי והכי קאמר משה לישראל אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה כי האידנא אני יוצא בתוך מצרים: [4]לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני לוי ור' יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני [5]חצות לילה אקום להודות לך ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אנוחות אגודות בבבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי ולא בושתי א"ר יהושע בריה דרב אידי מאי קרא [6]ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש תנא לא מפיבשת שמו אלא איש [7]בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מביישׁ פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וא"ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה ועליו אמר שלמה בחכמתו [8]בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר [9]חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. ודוד מי קרי לנפשיה חסיד והכתיב [10]לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו שמא יגרום החטא [11]כדר' יעקב בר אדי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב [12]והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וכתיב [13]וירא יעקב מאד אמר שמא יגרום החטא [14]כדתניא [15]עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראוים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא: וחכ"א עד חצות: חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו לימרו כרבי אליעזר ואי בניהו זה סנהדרין. מסכנת מומר כן. מניחר אלו מוריס ותומים וכן הוא אומר ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי כלומר היה קודם להם אם כן מוריס ותומים היו אחר בניהו. ר"ל מניחר שהחזיר אחר בניהו היינו מוריס ותומים כך פירש רש"י. ותימה לפיכוהו פסיעה למניחר כהן היה נימי דוד אלא היה כהן אחר שכולם נהרגו בנוב עיר הכהנים ולמה נרץ לתיה עליה. ושוד לגיכסת הקונטרס בניהו בן יהוידע אין זה לפסוק כשום מקום. לכך (מפרש) [גרים] רבינו תם כלומר] (נדה"ש כ"ח) [16]ותאמר אחיתופל יהוידע בן בניהו זה סנהדרין וכן הוא אומר ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי ופי' ר"ת הכרתי ופלתי היינו סנהדרין שכורתין דכריהם [17]ומתמן ופלתי שמוציאים פסולה כמו שמפלה שנניח בין. ות"ח היכי פסיק יהוידע בן בניהו מכניהו בן יהוידע. ויל למה ליה למימר כחצות משה קסבר שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בראי הוא דאמר מר [18]למד לשונך לומר איני יודע שמא וקוקס

---

1. ויאסף אל כל הגבא ישראל ויגזה בן יהוידע ויעמד על הכרתי ועל הפלתי:
שמואל ב ב כג
2. שעירה כבוזרי שעירה הגבל וחבור אעירנה שחר:
תהלים נו ט
3. תפלה לדוד השמה יק אזנך יעני כי עני ואביון אני: שמרה נפשי כי חסיד אני הושע עבדך אתה אלהי הבוטח אליך:
תהלים פו א-ב
4. חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך: תהלים קיט סב
5. ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש:
תהלים קיט מו
6. כני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני: משלי כג טו
7. חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר:
משלי כז יא
8. לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים:
תהלים כז יג
9. וחנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבותיך אל האדמה האת כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך:
בראשית כח טו
10. וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות:
בראשית לב ח
11. תעל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עד יעבר עמך יי עד יעבר עם זו קנית:
שמות טו טז

רבינו ניסים

ואריך ביבמות (דמדומה מן הקרנה) הא כיון דאשתעורי שרוא ספק יום ספק לילה והמניעה צריכה להיות ודאי וי"ל דהכא לדעתו ת"י יוסי חלקו עליו ואמרי אי אה הוה שקרא אחרו ר' יהודה כין האמשות יום ודאי ואין כו ספק ומחזר למחר ואי אפשר לומר כן דהא ודאי שרוא ספק יום ואי אפשר לומר כן דהא ודאי שרוא ספק יום ואי אפשר לומר כן דהא ודאי שרוא ספק יום

וקורא קריאת שמע ומתפלל. מכאן משמע שמצוה שהגיע זמן קריאת שמע של ערב שפיר לו לאכול סעודה עד שיקרא ק"ש ויתפלל ערבית: **ראמר** רבי יוחנן איזהו בן העוה"ב וכו'. ומה שמזהירים ירמז עיניו ופקוקים למרים למה הסכינו. נראה הואיל ומקיש להו רבנן ה"ל כגלוחה מריכתה דמקישו לומר זה שכמוך כך יתפלל מכירו גם הוא ולא יך מנכרי"ן עד שיגמור כל מחד תפלתו. וגם יש נחומס פסוקים י"ת מזכרות כנגד י"ח ברכות דשמנה עשרה ותגד שמקצו לומר מחומס פסוקים מקצו לומר מחיימה של ירמו עיניו. והלכה כר' יוחנן דבריית מפיש ליה וכן פסק ה"ג. ומס ק יש ליזהר שלא לנפל כין גלוחה דערבית לשמנה עשרה. ומיהו נמלר כי שמרס פי' מה שלנו מומרים קריש כין גלוחה לתפלת ערבית לשמעין לנו שניען מפמך גלוחה דערבית לתפלה משוס דתפלת ערבית רשות. ולפ' נהירא [נלפס קן] ר' יוחנן סבירא ליה תפלת ערבית חובה דתניא חייב אדם לשנות בתפלתו היום (ברכות כט:) ר' יוחנן אומר הלכה ולא כר' יוחנן. ולכון להמיר ולהזהר מלפנר כינמים ולי מימת קריש הלכתא מהלכתא דקיימא לן תפלת ערבית רשות והכא בפקיעין כרבי יוחנן ירך לומר דתפילו לי' סובר רבי יוחנן כרב דאמר רשות היא מכל מקום מחייב לפמוך. מס קן גם לנו יש לפמוך: הא

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו כרבן גמליאל לעולם כרבן גמליאל סבירא להו והא דקא אמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם "כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אבל אדם בא מן השדה בערב נכנס לבית הכנסת אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך [ו]"וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה מאי שנא בכל דוכתא דלא קתני חייב מיתה ומאי שנא הכא דקתני חייב מיתה איבעית אימא משום דאיכא אונס שינה ואיבע"א לאפוקי ממאן דאמר "תפלת ערבית רשות קמ"ל דחובה: אמר מר קורא ק"ש ומתפלל מסייע ליה לר' יוחנן "דאמר ר' יוחנן "איזהו בן העולם הבא זה הממוך גאולה לתפלה של ערבית רבי יהושע בן לוי אומר תפלות באמצע תקנום במאי קא מפלגי "אי בעית אימא קרא איבע"א סברא איבע"א סברא דר' יוחנן סבר גאולה "מאורתא נמי הוי אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא ור' יהושע בן לוי סבר כיון דלא הויא אלא מצפרא לא הויא גאולה מעלייתא ואב"א קרא ושניהם מקרא אחד דרשו דכתיב "בשכבך ובקומך ר' יוחנן סבר מקיש שכיבה לקימה מה קימה ק"ש ואח"כ תפלה אף שכיבה נמי ק"ש ואח"כ תפלה ר' יהושע בן לוי סבר מקיש שכיבה לקימה מה קימה ק"ש סמוך למטתו אף שכיבה נמי ק"ש סמוך למטתו מתיב מר בריה דרבינא "בערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה ואי אמרת בעי לסמוך הא לא קא סמך גאולה לתפלה דהא בעי למימר השכיבנו אמרי" כיון דתקינו רבנן השכיבנו גאולה אריכתא דמיא דאי לא תימא הכי שחרית היכי מצי סמיך והא "אמר רבי יוחנן "בתחלה אומר "ה' שפתי תפתח ולבסוף "הוא אומר "יהיו לרצון אמרי פי אלא התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח כתפלה אריכתא דמיא הכא נמי כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא: אמר רבי אלעזר "א"ר אבינא "כל האומר "תהלה לדוד בכל יום" שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא מאי טעמא אילימא משום דאתיא באל"ף בי"ת נימא "אשרי תמימי דרך דאתיא בתמניא "אפין אלא משום דאית ביה "פותח את ידך נימא "הלל הגדול דכתיב ביה "נותן לחם לכל בשר אלא משום דאית ביה תרתי אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי" מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל דכתיב "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל במערבא מתרצי לה הכי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל אמר רב נחמן בר יצחק אפילו הכי "חזר דוד וסמכן ברוח הקדש שנא' "נסומך ה' לכל הנופלים: א"ר אלעזר בר אבינא גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל דאילו במיכאל כתי' "ויעף אלי אחד מן השרפים ואלו גבי גבריאל כתי' "והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף וגו' מאי משמע דהאי אחד מיכאל הוא אמר ר' יוחנן אתיא אחד אחד כתיב הכא ויעף אלי אחד מן השרפים וכתי' התם "והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעזרני תנא מיכאל באחת גבריאל בשתים אליהו בארבע ומלאך המות בשמנה ובשעת המגפה באחת: א"ר יהושע בן לוי אע"פ שקראו אדם ק"ש בביהכ"נ "ימצוה לקרותו על מטתו אמר רבי "יוסי מאי קרא "ירגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה אמר רב נחמן אם

1. ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: דברים ו ז
2. אנני שמרני חסידים כי פרו אמונים מבני אדם: תהלים יב ב
3. חזה לקצון אמרי מי יהגיון לכי לקציך יי עתי ונאלי: תהלים יט טו
4. תהלה לדוד ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד: תהלים קמה א
5. אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת יי: תהלים קיט א
6. ושחתי את ידך ומשבריע לכל חי רצון: תהלים קמה טז
7. נתן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו: תהלים קלו כה
8. נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל נטשה על אדמתה אין מקימה: עמוס ה ב
9. סומך יי לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים: תהלים קמה יד
10. ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רשפה במלקחים לקח מעל המזבח: ישעיהו ו ו
11. ועתה אני מגיד לתהלה והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מעף ביעף נגע אלי בעת מנחת ערב: דניאל ט כא
12. ושר מלכות פרס עמד לנגדי עשרים ואחד יום והנה מיכאל אחד השרים הראשונים בא לעזרני ואני נותרתי שם אצל מלכי פרס: דניאל י יג
13. רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודמו סלה: תהלים ד ה

(ה) גמ' אמר מר דוד ומסכה נראה מקום:

בגמ' וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה. פירוש כ"ה ע"ב ד"ה ואי' ותוס' ד"ה ואי' שם מאורייתא נמי חזי. ע"ל ע"ב ע"ש: שם ביון דתקינו רבנן השכיבנו. עי' מוסגא הכ"ל ס"ש ד"ה ואי' ע"ש: שם בבל יום ג"פ. כהכ"ג ס"ש ד"ה ואי' ע"ש וכן בשור תרומה סימן ל"ב ואין לחוש כל המומר מהלה לחת נכל יום מוקמא לי' שם מפני שיש בה מפלתן. עי' מוסגא הכ"ל ס"ש ד"ה ואי' בהגהות מהר"ב אזר חפ"ר חלבתא. ועי"ש מגילה כ"ה ע"ב מוס' ד"ה כיון:

מיבב. נהר (מוהדרי' ע"ז 10. נדה ב. אבות פ"ב מ"ו). תפלת ערבית רשות. מפני שיש בנגד קרבן תמידים ומוספין שאין מוקטרין כשירצון (שבת 9).

אמר ר' יהושע בן לוי אפילו בן לוי אפילו וכו'. הא דאמר ר' יהושע בן לוי אפילו שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת מצוה לקרותה על מטתו, ואינו קורא אלא שמע והיה אם שמוע אבל לא פרשת ציצית.

ואבקיעת אימא לאפוקי ממאן דאמר בתפלת ערבית רשות. מי הוא שאמר בתפלת ערבית רשות ר' יהושע הוא ואיתא בשרש תפלת השחר ורק בו אמר רב יהודה אמר שמואל תפלת ערבית רבן גמליאל אמר חובה ר' יהושע אומר רשות:

ואי כרבן גמליאל סבירא להו *А если как рабан Гамлиэль они полагали,* **לימרו כרבן גמליאל** то *надо было сказать: как рабан Гамлиэль.*

לעולם כרבן גמליאל סבירא להו *Понятно,* что *как рабан Гамлиэль они полагали,* когда трактовали слово **בשכבך** ("когда ты спишь"). **והא דקא אמרי עד חצות** *А то, что сказали "до полуночи",* **כדי להרחיק את האדם מן העבירה** так это *чтобы отдалить человека от нарушения.* Ведь он может понадеяться, что еще не поздно, ляжет спать и упустит время.

כדתניא *Как учили* в барайте: **חכמים עשו סייג לדבריהם** *мудрецы создали ограду своим словам.* **כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר** *Чтобы не пошел человек с поля вечером и не сказал:* **אלך לביתי** *пойду домой,* **ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא** *немного поем, немного попью, немного посплю,* **ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל** *а потом прочту Шма и помолюсь,* т. е. произнесу вечернюю молитву Шмонэ-Эсрэ. **וחוטפתו שינה** *И* вдруг *одолеет его* крепкий *сон,* **ונמצא ישן כל הלילה** *и получится, что проспал всю ночь.* Так упустит время чтения вечернего Шма.

אבל אדם בא מן השדה בערב *Но,* после того как мудрецы постановили не читать Шма позже полуночи, *приходит человек с поля вечером,* **אם רגיל נכנס לבית הכנסת** *входит в синагогу,* **לקרות קורא** *если привычен* (т. е. умеет) *читать* Танах – *читает,* **ואם רגיל לשנות שונה** *а если привычен учить* Мишну – *учит;* **וקורא קריאת שמע ומתפלל** *и,* как только наступает время чтения Шма, *читает Шма и молится,* после чего **ואוכל פתו ומברך** *ест свой хлеб и произносит благословение* Биркат-Амазон. **וכל העובר על דברי חכמים** *И каждый, кто нарушает слова мудрецов* (например, намеренно читает Шма позже полуночи), **חייב מיתה** *приговаривается* Небесным судом *к смерти.*

מאי שנא בכל דוכתא *Почему везде,* где учили о постановлениях мудрецов, **דלא קתני חייב מיתה** *не учим,* что *"приговаривается к смерти"?* **ומאי שנא הכא** *И чем отличается это* постановление (запрет читать Шма позже полуночи), **דקתני חייב מיתה** *если* здесь *учим* – *"приговаривается к смерти"?*

איבעית אימא *Если хочешь, скажи:* **משום דאיכא אונס שינה** *потому что,* если придет усталым и решит немного поспать, а потом прочесть Шма, *сон* будет настолько *глубоким,* что не проснется вовремя. Поэтому мудрецы вынуждены строго его предупредить, чтобы воздержался от нарушения, даже когда очень устал.

ואיבעית אימא *А если хочешь, скажи:* чтобы **לאפוקי ממאן דאמר תפלת ערבית רשות** *исключить* мнение *того, кто сказал,* что *вечерняя молитва* – это *право,* а не обязанность. **קא משמע לן דחובה** Тем самым *сообщается нам,* что это *обязанность.*

אמר מר *Учил учитель* в только что приведенной барайте: **קורא קריאת שמע ומתפלל** *читает* вечернее *Шма и молится,* т. е. произносит молитву Шмонэ-Эсрэ.

מסייע ליה לרבי יוחנן Эта барайта *помогает раби Йоханану.* **דאמר רבי יוחנן** *Потому что сказал раби Йоханан:* **איזהו בן העולם הבא** *кто заслуживает грядущий мир?* – **זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית** *Тот, кто присоединяет "освобождение" к молитве Арвит.* Т. е. тот, кто после благословения "Освободитель Израиля" (которому предшествует Шма) тут же приступает к Шмонэ-Эсрэ.

רבי יהושע בן לוי אומר *Раби Йеошуа бен Леви говорит,* возражая раби Йоханану: **תפלות באמצע תקנום** *молитвы посреди установили.* Т. е. все молитвы Шмонэ-Эсрэ (Шахрит, Минха и Арвит), по постановлению мудрецов, произносятся в период между двумя Шма – утренним и вечерним. По мнению раби Йеошуа бен Леви, вечером сначала произносят Шмонэ-Эсрэ и лишь затем читают Шма. А значит, нет возможности произносить молитву после Шма, подобно тому, как это делается утром.

במאי קא מפלגי О *чем шел спор?* По поводу чего? Есть два объяснения: **אי בעית אימא קרא** *если хочешь, скажи* – по поводу *стиха,* из которого каждая сторона выводит свое заключение. **אי בעית אימא סברא** *Если хочешь, скажи* – по поводу *суждения,* которым обоснован вывод.

אי בעית אימא סברא *Если хочешь, скажи,* что по поводу *суждения* шел спор. **דרבי יוחנן סבר** *Ибо раби Йоханан рассуждал* так: **גאולה מאורתא נמי הוי** *освобождение* от египетского рабства *было также* и *вечером* пятнадцатого нисана;

וקורא קריאת שמע ומתפלל. מכאן משמע שמצוה שהגיע זמן קריאת שמע על ליבה שלו לנהוג מעודה עד שיקרא ק"ש ויתפלל ערבית: **גמרא** רבי יוחנן איזהו בן העוה"ב וכו'. ומנו שמזמירים ירחו עיניו ופסוקים מחרים מחר השכימו. נרמזה הוספת ותקיעו להו רבנן ס"ל כגמולה מריכמה דמקיעו לומר זה שכתוב כך יתפלל מכילו גם הוא ולא יקי מכהכ"ע עד שיגמור כל אחד תפלתו. וגם יש גרוסה פסוקים ר"ת מזכרות כנגד י"ח ברכות דשמנה עשרה ואגב שתקנו לומר מזמס פסוקים תקנו לומר תמימה של ילדו עיניו. והלכה כר' יוחנן דבריהם מסייע ליה וכן פסק ה"ג. ומס קן יש ליהר שלא לספר בין גאולה לערבית לשמנה עשרה. ומיהו נסדר רב עמרם פי' מה שתנו חומרים קדים בין גאולה לתפלת ערבית לשמעיון הלא בעיון ממנך גאולה לערבית לתפלה משום תפלת ערבית רשות. ולא נהירא [ולפס קן] ר' יוחנן מכירא ליה תפלת ערבית חובה דפלוגתא היא ס"ברכ ור' יוחנן והלכה כר' יוחנן. וכון להתמיר ולהזהר מלספר בימים ולו מימת קדיש הלכתא מהלכתא דקיימא לן תפלת ערבית רשות והכא בפקיעין כרבי יוחנן ערך לומר לתפילו לו סובר רבי יוחנן כרב דתמר רשות היא מכל מקום מחייב לסמוך. מס כן גס לנו יש לסמוך: הא

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו כרבן גמליאל לעולם כרבן גמליאל סבירא להו והא דקא אמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם "בדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אבל אדם בא מן השדה בערב נבנם לבית הכנסת אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך [ס]°וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה מאי שנא בכל דוכתא דלא קתני חייב מיתה ומאי שנא הכא דקתני חייב מיתה איבעית אימא משום דאיכא אונס שינה ואיבע"א לאפוקי ממאן דאמר "תפלת ערבית רשות קמ"ל דחובה: אמר מר קורא ק"ש ומתפלל מסייע ליה לר' יוחנן "דאמר ר' יוחנן "איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית רבי יהושע בן לוי אומר תפלות באמצע תקנום במאי קא מפלגי "אי בעית אימא קרא איבע"א סברא איבע"א סברא ר"ר יוחנן סבר גאולה °מאורתא נמי הוי אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא ור' יהושע בן לוי סבר כיון דלא הויא אלא מצפרא לא הויא גאולה מעלייתא ואב"א קרא ושניהם מקרא אחד דרשו דכתיב יבשכבך ובקומך ר' יוחנן סבר מקיש שכיבה לקימה מה קימה ק"ש ואח"כ תפלה אף שכיבה נמי ק"ש ואח"כ תפלה ר' יהושע בן לוי סבר מקיש שכיבה לקימה מה קימה ק"ש סמוך למטתו אף שכיבה נמי ק"ש סמוך למטתו מתיב מר בריה דרבינא "בערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה ואי אמרת בעי לסמוך הא לא קא סמך גאולה לתפלה דהא בעי למימר השכיבנו אמרי° ביון דתקינו רבנן השכיבנו בגאולה אריכתא דמיא דאי לא תימא הכי שחרית היכי מצי סמיך והא "אמר רבי יוחנן "בתחלה אומר "ה' שפתי תפתח ולבסוף "הוא אומר "יהיו לרצון אמרי פי אלא התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח כתפלה אריכתא דמיא הכא נמי כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו בגאולה אריכתא דמיא: אמר רבי אלעזר "א"ר אבינא "כל האומר "תהלה לדוד בכל יום° שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא מאי טעמא אילימא משום דאתיא באל"ף בי"ת נימא "אשרי תמימי דרך דאתיא בתמניא "אפין אלא משום דאית ביה "פותח את ידך נימא "הלל הגדול דכתיב ביה "נותן לחם לכל בשר אלא משום דאית ביה תרתי אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי° מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל דכתיב "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל במערבא מתרצי לה הבי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל אמר רב נחמן בר יצחק אפילו הכי (ס) חזר דוד ומכון ברוח הקדש שנא' "סומך ה' לכל הנופלים: א"ר אלעזר בר אבינא גדול מה שנאמר כמיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל דאילו במיכאל כתי' "ויעף אלי אחד מן השרפים ואלו גבי גבריאל כתי' "והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף וגו' מאי משמע דהאי מיכאל הוא אמר ר' יוחנן אתיא אחר אחד כתיב הכא ויעף אלי אחד מן השרפים וכתי' התם "והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעזרני תנא מיכאל באחת גבריאל בשתים אליהו בארבע ומלאך המות בשמנה וכשעת המגפה באחת: א"ר יהושע בן לוי אע"פ שקרא אדם ק"ש בבית"נ "מצוה לקרותו על מטתו אמר רבי "יוסי מאי קרא "רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה אמר רב נחמן אם

א א מיי' פ"ו מהלכות תפלה הלכה ו סמ"ג עשין לה טור ושו"ע סי' ס"ג סעי' ב:
ב ב מיי' פ"ו שם הלכה יח סמג עשין יט טור ושו"ע סימן רלה סעיף ב:
ג ג מיי' פ"ג שם הלכה ט (טמג שם) טור ושו"ע סי' ד' סעי' ד (ומנהג) שם פרק ג' סעי' ב:
ד ד מיי' פ"ג שם הלכה יא סמג עשין יט טור ושו"ע סימן רלה סעיף ג [וכה מנהג פ' אין עומדין דף ס ע"ב]:
ה ה מיי' שם הלכה ג טור ושו"ע סימן רלה סעיף ה:

תורה אור השלם

1. וְשִׂמְתֶּם לְנֶגֶד יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ דברים ו ז
2. אֲנִי שָׁקַדְתִּי וָאֶהְיֶה כְּצִפּוֹר בּוֹדֵד עַל גָּג תהלים קב ח
3. יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי: תהלים יט טו
4. תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: תהלים קמה א
5. אַשְׁרֵי תְמִימֵי דָרֶךְ הַהֹלְכִים בְּתוֹרַת יְיָ: תהלים קיט א
6. פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: תהלים קמה טז
7. נָתַן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: תהלים קלו כה
8. נְפִלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל נִטְּשָׁה עַל אַדְמָתָהּ אֵין מְקִימָהּ: עמוס ה ב
9. סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים: תהלים קמה יד
10. וְיָעַף אֲלֵי אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים וּבְיָדוֹ רִצְפָּה בְּמֶלְקָחַיִם לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: ישעיהו ו ו
11. וְעַתָּה אֲנִי מַגִּיד לְךָ אֵת אֲשֶׁר יִקְרֶה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֲדִים וְיָפֵחַ לַקֵּץ וְלֹא יְכַזֵּב אִם יִתְמַהְמָהּ חַכֵּה לוֹ כִּי בֹא יָבוֹא לֹא יְאַחֵר: דניאל י יד
12. וְהִנֵּה מִיכָאֵל אַחַד הַשָּׂרִים הָרִאשֹׁנִים בָּא לְעָזְרֵנִי וַאֲנִי נוֹתַרְתִּי שָׁם אֵצֶל מַלְכֵי פָרָס: דניאל י יג
13. רִגְזוּ וְאַל תֶּחֱטָאוּ אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם וְדֹמּוּ סֶלָה: תהלים ד ה

הגהות הב"ח

(ס) גמ' אמר מר זוטר ומסיבה נראה לתקנם:

גליון הש"ס

גבמ' וכל השוכר על ריה. עיין תוס' ב"ב ס"ג ד"ה ונעקר וכתוס' שם. שם מאריסא נמי תני. פ"ל ע' ב"מ: שם ביין דתקינו רבנן חשבינהו. עי' מוסיפא דאיכא"ל פיקון נ"ח: שם בכל יום ג"פ. בכתה"מ ליתא נ"ב וכן נמוך ונכוחה פיקון ג"ך ואיתא בכל המתר מהלה לדוד בכל יום מוסיפא לו: שם שמע בני בשלחן. עי' מגיגה ה"ב"ש בתה"מ ב"ב אשר בחיי' הלבוש. ועי"ש מגילה כ"ג ע"ב מוס' ד"ה כיון:

מוסף רש"י

מיבע. נגיל (מגילה כו: ד"ה ונזה ג. אבוה פ"ב ח"ג). תפלת ערבית רשות. מפני שרוב בנגד קטני מלבים ומחוירים שאין מתכוין בתרגיל (שבת ס:).

רבינו חננאל

אמר ר' יהושע בן לוי אע"פ וכו'. הא דאמר ר' יהושע בן לוי אע"פ שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת מצוה לקרותה על מטתו, ואינו קורא אלא שמע והיה אם שמוע אבל לא פרשת ציצית.

רב נסים גאון

וארבעית אימא לאשמעי' מהאי דאמר רחמנא ערבית רשות. מי הוה שמעת רחמנא ערבית רשות ר' יהושע הוא ואיתא בפרק תפלת השחר ודף כו) אמר רב הדדה אמר שמואל תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ר' יהושע אומר רשות:

т. е., несмотря на то что на свободу евреи вышли утром, разрешение выйти они получили уже вечером. Поэтому благословение "освобождение" надо говорить непосредственно перед вечерним Шмонэ-Эсрэ. **אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא** *Хотя*, как признает раби Йоханан, *полное освобождение наступило только утром*.

ורבי יהושע בן לוי סבר *А раби Йеошуа бен Леви рассуждал* так: **כיון דלא הויא אלא מצפרא** *поскольку* настоящий исход из Египта *совершился лишь утром*, **לא הויא גאולה מעלייתא** *не было освобождение полным* в предшествующий вечер, а поэтому не присоединяют благословение "освобождение" к вечерней молитве Шмонэ-Эсрэ.

На необходимость произносить молитву Шмонэ-Эсрэ сразу после брахи "освобождение" указывает близость двух глав Теилим – 19 и 20. Первая заканчивается словами, с которыми Давид обращается к Творцу: "Всевышний, мой Оплот и мое Освобождение!" Следующая глава начинается словами: "Ответит тебе Всевышний в час беды". Ответит на твою молитву. Следовательно, молитва стоит непосредственно сразу после освобождения. На эту же тему в Иерусалимском Талмуде[1] приведена притча: если любимец царя пришел к царскому дворцу и постучал в ворота (позвал царя), но сам не стал его ждать и удалился, прежде чем царь вышел к нему, – что делает царь? Он тоже удаляется от такого человека. Поэтому надо поступать следующим образом: приблизиться к царю (восславить его), а затем обратиться к нему с просьбой, и она будет удовлетворена. Об этом говорится в Гемаре: сначала надо восславить Творца за наше освобождение из Египта, а затем обратиться к Нему с просьбами в молитве.

ואיבעית אימא קרא *А если хочешь, скажи*, что по поводу *стиха* шел спор. **ושניהם מקרא אחד דרשו** *И оба один стих трактовали*; **דכתיב** *как написано*[2]: **בשכבך ובקומך** "*Ложась и вставая*".

רבי יוחנן סבר מקיש *Раби Йоханан считал*: **שכיבה לקימה** *приравнено "лежание" к "вставанию"*, а именно: **מה קימה קריאת שמע ואחר כך תפלה** *как при "вставании"*, т. е. утром, сначала *читают Шма, а потом* сразу произносят утреннюю *молитву*, **אף שכיבה נמי קריאת שמע** **ואחר כך תפלה** *так и при "отходе ко сну"*, т. е. вечером, сначала *читают Шма, а потом* сразу произносят вечернюю *молитву*.

רבי יהושע בן לוי סבר *Раби Йеошуа бен Леви считал*: **מקיש שכיבה לקימה** *приравнено "лежание" к "вставанию"*, а именно: **מה קימה קריאת שמע סמוך למטתו** *как при "вставании" читают Шма сразу после сна*, **אף שכיבה נמי קריאת שמע סמוך למטתו** *так и при "отходе ко сну" читают Шма непосредственно перед сном*.

מתיב מר בריה דרבינא *Нашел трудность Мар, сын Равины*, из мишны (см. ниже, стр. 11а): **בערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה** *вечером произносят два благословения перед* Шма *и два после* Шма. **ואי אמרת בעי לסמוך** *И* вот она, трудность: *если ты*, раби Йоханан, *сказал*, что *надо присоединить* "освобождение" к молитве, **הא לא קא סמך גאולה לתפלה** *то* вечером *не присоединяется "освобождение" к молитве*, **דהא בעי למימר השכיבנו** *потому что* после "освобождения" *надо произнести* второе благословение – "*Уложи нас*, наш Всевышний, с миром".

אמרי На это *сказали*: **כיון דתקינו רבנן השכיבנו** *когда постановили мудрецы* произносить "*уложи нас*", **כגאולה אריכתא דמיא** *они уподобили* оба благословения одному *длинному "освобождению"*. Т. е. второе благословение считается продолжением первого, и получается, что нет ничего между "освобождением" и молитвой.

דאי לא תימא הכי *Потому что, если не скажешь так* (т. е. если не согласишься с таким подходом мудрецов), то **שחרית היכי מצי סמיך** *утром как сможешь присоединить* "освобождение" к молитве? **והא אמר רבי יוחנן** *Ведь сказал раби Йоханан*: **בתחלה אומר** *в начале* молитвы *произносит*[3]: **ה' שפתי תפתח** "*Всевышний, открой мои уста*", – **ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי** *а в конце произносит*[4]: "*Да будут* Тебе *угодны слова моих уст*". Получается, что нет присоединения между "освобождением" и молитвой, поскольку между ними стоят слова: "Всевышний, открой мои уста".

אלא *Но* вот как снимается эта трудность: **התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח**

1. Брахот 1:1
2. Дварим 6:7
3. Теилим 51:17
4. Теилим 19:15

וקורא קריאת שמע ומתפלל. מכלל דמשמע ליה שמשעה שהגיע זמן קריאת שמע של לילה שפיר לו לאכול סעודה עד שיקרא ק"ש ויתפלל ערבית: **דאמר** רבי יוחנן איזהו בן העוה"ב וכו'. ותנו שמומרים ירחו עיניו ויפקוקים לחריס לחר השכיבה. נראה הוא ואי כרבן גמליאל סבירא להו. דמשמע ליה כשכבר כל זמן שכני לחם שוכנים ים כגלל הוה כל הלילה: **ליתני** בר"ג. עד עמוד השחר: **מן השכיבה.** שמא יסמוך על שהות שיש לו כדתניא: **קיימא.** מעט: **משום פומא שינה.** התוקפתו לעגור על דברי חכמים החקנו להזהירו

ואי כרבן גמליאל סבירא להו ליתני כרבן גמליאל לעולם כרבן גמליאל סבירא להו והא דקא אמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם "כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אבל אדם בא מן השדה בערב נכנם לבית הכנסת אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך [ט]וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה מאי שנא בכל דוכתא דלא קתני חייב מיתה ומאי שנא הבא דקתני חייב מיתה איבעית אימא משום דאיכא אונס שינה ואיבע"א לאפוקי ממאן דאמר [י]תפלת ערבית רשות קמ"ל דחובה: אמר מר קורא ק"ש ומתפלל מסייע ליה לר' יוחנן [יא]דאמר ר' יוחנן [יב]איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית רבי יהושע בן לוי אומר תפלות באמצע תקנום במאי קא מפלגי [יג]אי

בעית אימא קרא איבע"א סברא איבע"א סברא דר' יוחנן סבר גאולה [יד]מאורתא נמי הוי אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא ור' יהושע בן לוי סבר כיון דלא הויא אלא מצפרא לא הויא גאולה מעלייתא ואב"א קרא ושניהם מקרא אחד דרשו דכתיב [טו]בשכבך ובקומך ר' יוחנן סבר מקיש שכיבה לקימה מה קימה ק"ש ואח"כ תפלה אף שכיבה נמי ק"ש ואח"כ תפלה ר' יהושע בן לוי סבר מקיש שכיבה לקימה מה קימה ק"ש סמוך למטתו אף שכיבה נמי ק"ש סמוך למטתו מתיב מר בריה דרבינא [טז]בערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה ואי אמרת בעי לסמוך הא לא קא סמך גאולה לתפלה דהא בעי למימר השכיבנו אמרי [יז]כיון דתקינו רבנן השכיבנו בגאולה אריכתא דמיא דאי לא תימא הבי שחרית היכי מצי סמיך והא [יח]אמר רבי יוחנן [יט]בתחלה אומר [כ]ה' שפתי תפתח ולבסוף [כא]הוא אומר [כב]יהיו לרצון אמרי פי אלא התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח בתפלה אריכתא דמיא הכא נמי כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו בגאולה אריכתא דמיא: אמר רבי אלעזר [כג]א"ר אבינא [כד]כל האומר [כה]תהלה לדוד בכל יום [כו]שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא מאי טעמא אילימא משום דאתיא באל"ף בי"ת נימא [כז]אשרי תמימי דרך דאתיא בתמניא [כח]אפין אלא משום דאית ביה [כט]פותח את ידך נימא [ל]הלל הגדול דכתיב ביה [לא]נותן לחם לכל בשר אלא משום דאית ביה תרתי אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר גו"ן באשרי [לב] מפני שיש בה מפלתן של שונאי [לג]ישראל דכתיב [לד]נפלה לא תוסיף קום בתולת [לה]ישראל במערבא מתרצי לה הכי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל אמר רב נחמן בר יצחק אפילו הבי [ל] חזר דוד וסמכן ברוח הקדש שנא' [לז]סומך ה' לכל הנופלים: א"ר אלעזר בר אבינא גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל דאילו במיכאל כתי' [לח]ויעף אלי אחד מן השרפים ואלו גבי גבריאל כתי' [לט]והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף וגו' מאי משמע דהאי אחד מיכאל הוא אמר ר' יוחנן אתיא אחד אחד כתיב הכא ויעף אלי אחד מן השרפים וכתי' התם [מ]והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעזרני תנא מיכאל באחת גבריאל בשתים אליהו בארבע ומלאך המות בשמנה ובשעת המגפה באחת: א"ר יהושע בן לוי אע"פ שקרא אדם ק"ש בביהכ"נ ומצוה לקרותו על מטתו אמר רבי [מא]יוסי מאי קרא [מב]רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה אמר רב נחמן

אם

א א מי' פ"ו מהלכות
מפלה סלכם ו מהר
הפר"ש פרש פתון הלה פפרק
ב:
יב ב מי' פ"ו הל' סלכם יח
ממא מפון יפ מהר פרש
פתון הלה ופמ"ש פרש
פתון הלה פפרק ב:
יג ג מי' פ"ג סם הלכם ם
(ממג סם) מהר הפרש
פרש פר ק"ש פפרק ג:
יד ד מי' (ופמג) סם
פ"ש פרש פתון קכה
פפרק ב:
טו ה מי' פ"ג סם הלכם יב
ממג פצון יפ מ"ש
פרש פתון נה פפרק ו (וכ"ב
הלכם פ' פין פ"מ"ן הק ם
פ"ל):
טז ו מי' סם הלכם ג
מ"ש פרש פתון הלה
פפרק ג:

תורה אור השלם

1. ושמתם לבבכם ואת נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטטפת בין עיניכם: דברים יא יח
2. אחרי ה' אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו: תהלים נא יז
3. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי: תהלים יט טו
4. תפלה לדוד אדוני הטה אזנך ענני כי עני ואביון אנכי: תהלים פו א
5. אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת יי: תהלים קיט א
6. פתח את ידך ומשביע לכל חי רצון: תהלים קמה טז
7. נתן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו: תהלים קלו כה
8. בקולי אקרא אל ה' ויענני מהר קדשו סלה: תהלים ג ה
9. סומך ה' לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים: תהלים קמה יד
10. ויקרא אלי אתה בן השחרים ויקרא רפאה במלקדים לקח מעל המזבח: ישעיהו ו ו
11. ועתה אני מגיד לפניכם את אשר ראיתי בחזון בתורה: מעף ביעף נגע אלי בעת מנחת ערב: דניאל ט כא
12. ושר מלכות פרס עמד לנגדי עשרים ואחד יום והנה מיכאל אחד השרים הראשונים בא לעזרני ואותר שם אצל מלכי פרס: דניאל י יג
13. רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודמו סלה: תהלים ד ה

הגהות הב"ח

(ט) גמ' מאי דוד וסכבה נראה מקדש:

גליון הש"ס

בגמ' וכל העובר על ר"ח. עי"ת"כ פ"ג ה"ב ועי' רש"י שמות ד פ"ב ד"ה ונעקר וכפוסקים שם: שם מאורייתא נמי הוי. פ"ל ט פ"ל: שם בין דאקדמו רבנן משכבינו. עי' מגילה ה"ב פ"ל ה"ב ב"ח: שם בבל יום ג"ם. כפרש"י ותוס' ג"ם וכן בטור וכנוסח סתם ש"ך ותוס' ר"ח כל המתפר מהלה לחת נכל יום מוכנסת לו: שם שפגי שיש בה טפלתן. עי' מגילה ה"ב פ"ל ה"ב ב"ח: בהגהות מהרי"ב אחר הפי' הללבוא. ועי"ש מגילה כ"ע ע"ח תוס' ד"ה כיון:

מוסף רש"י

מיבע. נגד (מהדרין כו. תו נדה ג: אבות פ"ג מ"ב). תפלת ערבית רשות. מפני שאין כנגד קטרי אברים ומזרים שלח בהם מלאכים ומזיקים (ברכות ו:).

רבינו חננאל

אמר ר' יהושע בן לוי אע"פ שקרא אדם ק"ש בביהכ"נ ומצוה לקרותו על מטתו. הא דאמר ר' יהושע בן לוי אפילו שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת מצוה לקרותה על מטתו. ואינו קורא אלא שמע והיה אם שמוע אבל לא פרשת ציצית.

רב ניסים גאון

וארבעת אימא לאפוקי ממאן דאמר תפלת ערבית רשות. מי הוא שאמר תפלת ערבית רשות ר' יהושע הוא ואיתא בפרק תפלת השחר (דף כו:) אמר רב יהודה אמר שמואל תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה והלכה כר' יהושע אומר רשות:

там, когда постановили мудрецы произносить "Всевышний, открой мои уста", כתפלה אריכתא דמיא *они уподобили* эти слова и молитву *одной длинной молитве*. Т. е. слова "Всевышний, открой мои уста" считаются началом молитвы. הכא נמי *Так и здесь:* כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא *когда постановили мудрецы произносить "уложи нас", они уподобили* оба благословения одному *длинному "освобождению"*.

אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא *Сказал раби Элазар: сказал раби Авина:* כל האומר *всякому, кто произносит* תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים *"Славословие от Давида"*[5], называемое "Ашрей", *трижды каждый день,* – מובטח לו שהוא בן העולם הבא *обещан ему грядущий мир*.

מאי טעמא *Почему?* אילימא משום דאתיא באל"ף בי"ת *Если скажешь: поскольку* стихи этого отрывка из Теилим *идут в* простом *алфавитном порядке,* נימא *тогда* лучше *произносить* другой отрывок[6]: אשרי תמימי דרך *"Счастливы те, чей путь непорочен",* דאתיא בתמניא אפין *потому что* в нем стихи *идут восьмикратно в алфавитном порядке* (на каждую букву алфавита дается восемь стихов, а не по одному, как в "Ашрей").

אלא *Но* если скажешь, что важность чтения "Ашрей" объясняется משום דאית ביה *тем, что в этом* отрывке *есть* стих[7]: פותח את ידך *"Раскрываешь Свою руку* (и каждого из живущих насыщаешь по его желанию)", נימא הלל הגדול *тогда* лучше *произносить Большой Алель*[8], נתן לחם לכל בשר דכתיב ביה *где есть* стих (25): *"Посылает пищу всему живому"*.

אלא *Но* вот в чем причина: говорим "Ашрей", משום דאית ביה תרתי *потому что есть в нем обе* эти особенности – и алфавитная последовательность, и хвала Всевышнему, Который кормит все живое.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан:* מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי *почему нет* стиха на букву *нун в "Ашрей"?* מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל *Из-за того, что есть* в *этой* букве намек на *падение ненавистников Израиля* (на самом деле раби Йоханан имеет в виду падение самого Израиля, но использует "чистый язык"); דכתיב *как написано*[9]: נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל *"Упала, больше не подняться деве Израиля"*. ("Упала", "нафла", первая буква нун.)

במערבא *На западе,* в Стране Израиля, מתרצי לה הכי *объясняют этот* стих *таким образом:* נפלה ולא תוסיף לנפול עוד *упала и больше не будет падать,* קום בתולת ישראל *поднимись, дева Израиля*. Т. е. слова ולא תוסיף ("больше не") относят к предшествующему слову נפלה ("упала"), а не к слову קום ("поднимись") в продолжении стиха. Смысл такой: упала – и больше не будет падать, так что с этого падения начинается Освобождение.

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак:* אפילו הכי *даже так,* т. е., несмотря на то что в "Ашрей" нет строки на букву нун, которая связывается с падением Израиля, даже при этом חזר דוד וסמכן ברוח הקדש *продолжил Давид и добавил с помощью пророческого духа* стих о спасении павшего Израиля; שנאמר *как сказано*[10]: סומך ה' לכל הנפלים *"Поддерживает Всевышний всех упавших"*. (Упавшие, "нофлим", первая буква нун.)

Еще одно высказывание из того же источника.

אמר רבי אלעזר בר אבינא *Сказал раби Элазар бар Авина:* גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל *то, что сказано об* ангеле *Михазле, выше* (значительней) *того, что сказано об* ангеле *Габриэле,* דאילו במיכאל *потому что об* ангеле *Михазле* כתיב *написано*[11]: ויעף אלי אחד מן השרפים *"И подлетел ко мне один из серафимов"*; ואילו גבי גבריאל *в то время как об* ангеле *Габриэле* כתיב *написано*[12]: והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מעף ביעף וגו' *"Муж Габриэль, которого прежде я видел в пророчестве, летя пролетел* (коснувшись меня)". Уровень первого ангела выше, чем второго, потому что о первом сказано "подлетел" – сразу и моментально, а о втором: "летя пролетел" – два полета и остановка между ними.

מאי משמע דהאי אחד מיכאל הוא *Откуда следует, что "один* из серафимов" *это Михаэль?* אתיא אחד אחד *Сказал раби Йоханан:* אמר רבי יוחנן אחד объяснение *пришло* из того факта, что в двух местах написано *"один"* – в нашем стихе и в другом месте. כתיב הכא *Написано здесь:* ויעף אלי אחד מן השרפים *"И подлетел ко мне один из серафимов".* וכתיב התם

5. Теилим 145
6. Теилим 119
7. Теилим 145:16
8. Теилим 136
9. Амос 5:2
10. Теилим 145:14
11. Йешаяу 6:6
12. Даниэль 9:21

ד: מאימתי פרק ראשון ברכות

וקורא קריאת שמע ומתפלל. מכאן משמע שמצוה שהגיע זמן קריאת שמע על הלילה שפיר לו לאכול סעודה עד שיקרא ק"ש ויתפלל ערבית: **ראמר** רבי יוחנן איזהו בן העוה"ב וכו'. ותנו שמומרים ירחו מיניה ופסוקים מחרים אחר השכינה. גרסה הוחל ותקינו להו רבנן גמליאל סבירא להו לימרו כרבן גמליאל לעולם כרבן גמליאל סבירא להו והא רקא אמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם "כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אבל אדם בא מן השדה בערב ונבנם לבית הכנסת אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך [ב]וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה מאי שנא ככל דוכתא דלא קתני חייב מיתה ומאי שנא הכא דקתני חייב מיתה איבעית אימא משום דאיכא אונס שינה ואיבעי"א לאפוקי ממאן דאמר [ג]תפלת ערבית רשות קמ"ל דחובה: אמר מר קורא ק"ש ומתפלל מסייע ליה לר' יוחנן [ד]דאמר ר' יוחנן [ה]איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית רבי יהושע בן לוי אומר תפלות באמצע תקנום במאי קא מפלגי [ו]אי בעית אימא קרא איבע"א סברא איבע"א סברא דר' יוחנן סבר גאולה [ז]מאורתא נמי הוי אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא ור' יהושע בן לוי סבר כיון דלא הויא אלא מצפרא לא הויא גאולה מעלייתא ואב"א קרא ושניהם מקרא אחד דרשו דכתיב [ח]בשכבך ובקומך ר' יוחנן סבר מקיש שכיבה לקימה מה קימה ק"ש ואח"כ תפלה אף שכיבה נמי ק"ש ואח"כ תפלה ר' יהושע בן לוי סבר מקיש שכיבה לקימה מה קימה ק"ש סמוך למטתו אף שכיבה נמי ק"ש סמוך למטתו מתיב מר בריה דרבינא [ט]בערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה ואי אמרת בעי לסמוך הא לא קא סמך גאולה לתפלה דהא בעי למימר השכיבנו אמרי' כיון דתקינו רבנן השכיבנו בגאולה אריכתא דמיא דאי לא תימא הכי שחרית היכי מצי סמיך והא [י]אמר רבי יוחנן [יא]בתחלה אומר [יב]ה' שפתי תפתח ולבסוף [יג]הוא אומר [יד]יהיו לרצון אמרי פי אלא התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח כתפלה אריכתא דמיא הבא נמי כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו בגאולה אריכתא דמיא: אמר רבי אלעזר "א"ר אבינא [טו]כל האומר [טז]תהלה לדוד בכל יום [יז] שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא מאי טעמא אילימא משום דאתיא באל"ף בי"ת נימא [יח]אשרי תמימי דרך דאתיא בתמניא [יט]אפין אלא משום דאית ביה [כ]פותח את ידך נימא [כא]הלל הגדול דכתיב ביה [כב]נותן לחם לכל בשר אלא משום דאית ביה תרתי אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי [כג] מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל דכתיב [כד]נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל במערבא מתרצי לה הבי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל אמר רב נחמן בר יצחק אפילו הכי [כה] חזר דוד וסמכן ברוח הקדש שנא' [כו]סומך ה' לכל הנופלים: א"ר אלעזר בר אבינא גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל דאילו במיכאל כתי' [כז]ויעף אלי אחד מן השרפים ואלו גבי גבריאל כתי' [כח]והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף וגו' מאי משמע דהאי אחד מיכאל הוא אמר ר' יוחנן אתיא אחד אחד כתיב הכא ויעף אלי אחד מן השרפים וכתי' התם [כט]והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעזרני תנא מיכאל באחת גבריאל בשתים אליהו בארבע ומלאך המות בשמנה ובשעת המגפה באחת: א"ר יהושע בן לוי אע"פ שקרא אדם ק"ש בבהב"נ ימצוה לקרותו על מטתו אמר רבי [ל]יוסי מאי קרא [לא]רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה אמר רב נחמן אם

א א מי' פ"ו מהלכות תפלה הלכה ו סמ"ג עשין לה טור ושו"ע או"ח סימן רלה סעיף ג:
ב ב מי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה יט (טמ"ג עשין יט טור יו"ד סימן רמו) סמ"ג עשין לה טור ושו"ע או"ח סימן רלה סעיף ג:
ג ג מי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה ט (טמ"ג עשין יט טור יו"ד סימן רמו) סמ"ג עשין לה טור ושו"ע או"ח סימן רלה סעיף ג:
ד ד מי' (טמ"ג עשין יט טור יו"ד סימן רמו) שם
ה ה מי' פ"ג שם הלכה ט
ו ו מי' שם הלכה ג
ז ז מי' שם הלכה ט
ח ח מי' פ"ו שם הלכה ט
ט ט מי' שם הלכה ג
י י מי' שם הלכה ו
יא יא מי' שם הלכה ט
יב יב תה' נא יז
יג יג מי' שם הלכה ג
יד יד מי' שם הלכה ט
טו טו מי' שם הלכה ג
טז טז תה' צב א
יז יז מי' שם הלכה ט
יח יח תה' קיט א
יט יט משלי לא כ
כ כ תה' קמה טז
כא כא מי' שם הלכה ג
כב כב תה' קמה טו
כג כג מי' שם הלכה ט
כד כד עמוס ה ב
כה כה תה' קמה יד
כו כו תה' קמה יד
כז כז דניאל ט כא
כח כח דניאל ח א
כט כט דניאל י יג
ל ל תה' ד ה
לא לא תה' קלט יט

תורה אור השלם

1. וְשִׂמְחָתָם לְבַדָּךְ וְלֹא לְזָרִים אִתָּם בְּשׁוֹכְנֵי בְּחֵיקָךְ וּבְלִבְבָךְ בְּדַרְכֵי וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים ו ז
2. אֲנִי שָׁכַבְתִּי וְיָשֵׁנְתִּי הֱקִיצוֹתִי כִּי יְיָ יִסְמְכֵנִי: תהלים ג ו
3. יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי: תהלים יט טו
4. תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: תהלים קמה א
5. אַשְׁרֵי תְמִימֵי דָרֶךְ הַהֹלְכִים בְּתוֹרַת יְיָ: תהלים קיט א
6. פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: תהלים קמה טז
7. נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: תהלים קלו כה
8. נְפִלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל נִטְּשָׁה עַל אַדְמָתָהּ אֵין מְקִימָה: עמוס ה ב
9. סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים: תהלים קמה יד
10. וְיָעַף אֵלִי אַחַד מִן הַשְּׂרָפִים וּכְיָדוֹ רִצְפָּה בְּמֶלְקָחַיִם לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: ישעיהו ו ו
11. וְעַתָּה אֲנִי מִדַּבֵּר בְּתְחִלָּה הָאִישׁ גַּבְרִיאֵל אֲשֶׁר רְאִיתִי בֶּחָזוֹן בַּתְּחִלָּה מֹעֵף בִּיעָף וְנָגַע אֵלַי בְּעֵת מִנְחַת עֶרֶב: דניאל ט כא
12. וְשַׂר מַלְכוּת פָּרַס עָמַד לְנֶגְדִּי עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם וְהִנֵּה מִיכָאֵל אַחַד הַשָּׂרִים הָרִאשֹׁנִים בָּא לְעָזְרֵנִי וַאֲנִי נוֹתַרְתִּי שָׁם אֵצֶל מַלְכֵי פָרָס: דניאל י יג
13. רִגְזוּ וְאַל תֶּחֱטָאוּ אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם וְדֹמּוּ סֶלָה: תהלים ד ה

הגהות הב"ח

(ב) גמ' מאי דוד ומסכה נרוח הקדש:

גליון הש"ס

גבם' וכל העובר על רי"ו. עי"תוספ' כ"פ פ"ב דיומא ה' פ"ב דיבמות ה' פ"ק דסוטה ה' פ"ג דמכות ובמוס' שם. שם מאריכא נמי תי. פ"ב ה' פ"ק: שם כיון דתקינו רבנן השכיבנו. עי' פסחים ה"ה"ק ד"ה כיון ד"ה: שם בבל יום ב"ש. בסה"ס ליתא ג"ה וכן נמוי ובתוספ' סימן ע"ך ותמ"ש בכל המוסר סהלה לדוד בכל יום תוספ' סהלה לדוד בכל יום ומוספ' שם: שם אפי' בתענית ת"ר. עי"ש מבואר בתענית ת"ר אשר תפי"ר חלבתא. ופ"ש מביאה כי"ב ע"ש מוס' ד"ה כיון:

מוסף רש"י

מיבע. נגיד (ומהדרין כה. מו ונדה ג. אבות פ"ב מ"ג). תפלת ערבית רשות. מפני שאין כנגד הקטר אברים ופדרים שעולין במערכת כשהיו [שבת ט:].

רבינו חננאל

אמר ר' יהושע בן לוי אעפ"י שקרא אדם קריאת שמע בביתו הכנסת מצוה לקרותה על מטתו. ואיצו קרוא אלא שמע והיה אם שמוע אבל לא פרשה ראשונה.

רב נסים גאון

וארבעית אימא לאפוקי ממאן דאמר תפלת ערבית רשות. מי הוה שמעינן ליה דתפלת ערבית רשות ר' יהושע הוא ואיתא בפרק תפלת השחר (דף כו:) אמר רב הדרה אמר שמואל תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ר' יהושע אומר רשות:

И написано там, в другом месте[13]: **והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעזרני** "*Михаэль, один из первых повелителей, пришел мне на помощь*".

תנא *Учили* в барайте: **מיכאל באחת** ангел *Михаэль* выполняет поручение Всевышнего *одним* действием (полетом), **גבריאל בשתים** ангел *Габриэль – двумя*, **אליהו בארבע** пророк *Элияу – четырьмя*, **ומלאך המות בשמנה** *а ангел смерти – восьмью*, **ובשעת המגפה באחת** *но во время эпидемии – одним*.

13. Даниэль 10:13
14. Твилим 4:5

Гемара возвращается к теме чтения Шма.

אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: **אף על פי שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת** *несмотря на то что читает человек* вечернее *Шма в синагоге* (перед вечерним Шмонэ-Эсрэ), **מצוה לקרותו על מטתו** есть также *заповедь прочесть* Шма *перед сном*.

אמר רבי יוסי *Сказал раби Йосе*: **מאי קרא** *какой стих* указывает на то, о чем сказал раби Йеошуа бен Леви? Написано[14]: **רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודמו סלה** "*Дрожите* (перед Всевышним) *и не грешите. Говорите* (Шма) *в вашем сердце на вашем ложе – и молчите* (т. е. спите спокойно). *Сэла*!" Здесь сказано **בלבבכם** ("в вашем сердце"), что означает: произносите Шма, в котором тоже сказано **על לבבך** ("на твоем сердце"). И когда его произносить? – "На вашем ложе". После чего сказано: молчите – что указывает на сон. Отсюда видим, что перед сном надо говорить Шма.

אמר רב נחמן *Сказал рав Нахман*:

אם תלמיד חכם *Если* он *мудрец* ("мудрый ученик"), **הוא אין צריך** *ему не нужно* снова читать Шма перед сном, потому что постоянно учится, и для него этого достаточно.

אמר אביי *Сказал Абае*: **אף תלמיד חכם מיבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי** *даже мудрец обязан сказать* перед сном *один стих* с просьбой о *милосердии*, **כגון** *а именно*[1]: **בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת** *"В Твою руку передаю свой дух – выкупи меня, Всевышний, Бог правды"*.

אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש *Сказал раби Леви бар Хама: сказал раби Шимон бен Лакиш*: **לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע** *надо*, чтобы *сердил человек* свое *хорошее начало*, натравливая его *против* своего *плохого начала*, т. е. делал так, чтобы добрые побуждения в человеке вступали в войну с его злыми побуждениями; **שנאמר** как сказано[2]: **רגזו ואל תחטאו** *"Сердите – и не грешите"*.

אם נצחו מוטב *Если победит* человек в этой войне доброго начала против злого – *хорошо*. **ואם לאו** *А если не* победит – **יעסוק בתורה** пусть *займется Торой*; **שנאמר** *как сказано* (в продолжении того же стиха): **אמרו בלבבכם** *"Говорите в вашем сердце"*, произносите, т. е. учите слова Торы.

אם נצחו מוטב *Если победит* человек – *хорошо*, **ואם לאו יקרא קריאת שמע** *а если не* победит – пусть *прочтет Шма*; **שנאמר** *как сказано*[3]: **על משכבכם** *"На вашем ложе"*.

אם נצחו מוטב ואם לאו *Если победит – хорошо, а если не* победит, **יזכור לו יום המיתה** то пусть *вспомнит* о грядущем *дне смерти* и этим преодолеет свое плохое начало; **שנאמר** *как сказано* (в конце стиха): **ודמו סלה** *"И молчите. Сэла!"* Здесь стих как бы указывает на последний день жизни: "и умолкните навечно".

Гемара приводит высказывание из того же источника.

ואמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש *Сказал раби Леви бар Хама: сказал раби Шимон бен Лакиш*: **מאי דכתיב** *что* означает *стих*[4]: **ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם** *"И дам тебе каменные скрижали, и Тору, и заповедь, которую Я написал,* чтобы *преподать им"*? **לחות אלו עשרת הדברות** *Скрижали – это Десять речений*, **תורה זה מקרא** *Тора – это Пятикнижие*, **והמצוה זו משנה** *заповедь – это Мишна*, **אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים** *"которую Я написал" – это Пророки и Писания*, **להורותם זה תלמוד** *"преподать им" – это Талмуд*. **מלמד שכולם נתנו למשה מסיני** Этот стих пришел *научить* нас, *что все* перечисленное *было дано* пророку *Моше с Синая*.

Гемара возвращается к теме чтения Шма перед сном.

אמר רבי יצחק *Сказал раби Йицхак*: **כל הקורא קריאת שמע על מטתו** *всякий, кто читает Шма перед сном*, **כאלו אוחז חרב של שתי פיות בידו** *подобен тому, кто держит в руке обоюдоострый меч*; **שנאמר** как сказано[5]: **רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם** *"Восхваления* (Всевышнему) *на их устах, а в руках – обоюдоострый меч"*. Т. е. чтение Шма уподоблено острому с двух сторон мечу, которым можно поразить врагов.

מאי משמע *Откуда следует*, что это сказано о чтении Шма? Ведь из продолжения стиха видно, что речь идет о настоящем мече: "Чтобы отомстить племенам (выступающим против Творца)".

אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי *Сказал Мар-Зутра, а некоторые говорят*, что сказал *рав Аши*: **מרישא דענינא** видно *из начала темы*, **יעלזו חסידים בכבוד ירננו** *как написано*[6]: **דכתיב על משכבותם** *"Благочестивые будут веселиться* Ему *во славу, торжествовать на своих ложах"*. На своих ложах – читая вечернее Шма. **וכתיב בתריה** *И написано* сразу *за этим*: **רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם** *"Восхваления на их устах, а в руках – обоюдоострый меч"*.

ואמר רבי יצחק *И* еще *сказал раби Йицхак*: **כל הקורא קריאת שמע על מטתו** *всякий, кто читает Шма перед сном*, – **מזיקין בדילין הימנו** *вредители минуют его*; **שנאמר** *как сказано*[7]: **ובני רשף יגביהו עוף** "(Подобно) *искрам, которые поднимаются, чтобы улететь*". **ואין עוף אלא תורה** Ибо *любой полет* (о котором написано в Танахе) – это *Тора*; **שנאמר** *как сказано*[8]: **התעיף עיניך בו ואיננו** *"Полетит твой взгляд* (отведешь свои глаза) *в нем – и исчезло оно"*. Толкование стиха: отведешь глаза от Торы,

1. Теилим 31:6
2. Теилим 4:5
3. Там же
4. Шмот 24:12
5. Теилим 149:6
6. Теилим 149:5
7. Ийов 5:7
8. Мишлей 23:5

ומפ' פלמיד חכם הוא. שרגיל במשנתו למזוך על גרסתו תמיד ליו כך: ירגיז יגר טוב. שיעשה מלחמה עם יגר הרע: ודומו סלה. יום הדומיה הוא יום המות שהוא דומיה עולמית: וז מקבא. מומס שמלוה לקוות בתורה: וז משגב. שיתעסקו במשנה: וז גמרא. שגרמה לו שיעמוד במשפטו של מעלה: מגבל המורים הוראה. מגבל המורים הוראה מן המשנה שקבלו מבני העולם כמ' סוטה (דף כב:): כפלו פותו תרב על שפי פיום ידו. להרות את המזידין: מפי משפט. (ב) דנקריאת שמע: כפפוף עיניך בו. שם מכפל וקבלת עיניך בתורה (ג) היל משמחת ממך: וכי רשף יגביהו עוף. הענף מסלקם ממך (ד): קטב מריבי. זה שם של הכריס במסכת פסחים (דף קיז:): ולחומי רשף. כתיב בין לעב למזיקין מלכם לפניו ולמחריו יסורין ומזיקין: פפיזו פינוקים של כיס רכן יודעים. שהתורה מגינה שלמדין מספר מוסף שם שמוע משמע [וגו'] כל המצוה שמתי וגו'. ולפיזו הקטנים שלא הגיעו לספר ליוס ככר למדו: החשיפי מטוב. מן התורה: ולפני נעכר. מכה עכורה: המוכר עלב. שפירש היטנו דבר מטוב כזה ומתוך דוחקו מכרו: ושמם. שהרי הקב"ה מזהירם מלעזוב תורה ומשנה לפניהם שלקח טוב נתתי להם: פשפש ולא מצא. לא מצא עבירה כדי שתצילה לתלין יסורין הללו לנה: שפרי פנכר שפר פיפרינו יה ומפורפך פלמדנו. שכשכיל יסורין ניריך מדם לנה לידי תלמוד תורה: יסורין של שכנה. הקב"ה מייקרו בעוה"ז כלא שוס עין כדי להרבות שכרו בעולם הבא יותר מכדי זכיותיו: וס' שפן דשפו פחלי. מי שהקב"ה מפן בו מחלהו ניסורין: שפש. קרקן: נפשו. מדעתו: דכר וס. שפשרי פדם שפר מיקרנו יה: מפורפך פלמדנו. כלומר מתורתך אתו למדין לותו: נאמר כריס ניסורין דכתיב שלא דברי שכנים. אתר הקללות נאמר כמשנה תורה: שף יסורין מפרקין כל עונותיו של אדם נרמי': ודרך חייס. תי העוה"ב הויין לו תוכחות מוסר לאדם: וכנים

אם תלמיד חכם הוא אין צריך אמר אביי אף תלמיד חכם מיבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי כגון [1]ביהך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת: א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא' [2]רגזו ואל תחטאו. אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה. וא"ר לוי בר חמא אמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב [3]ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להודותם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להודותם זה גמרא [4]מלמד שכולם נתנו למשה מסיני: א"ר יצחק כל הקורא ק"ש על מטתו כאלו אוחז חרב של שתי פיות בידו שנאמר [5]רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מרישא דענינא דכתיב [6]יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו שנאמר [7]ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר [8]התעיף עיניך בו ואיננו ואין רשף אלא מזיקין שנאמר [9]מזי רעב ולחומי רשף וקטב מרירי. אמר רבי שמעון בן לקיש כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עיניך בו ואיננו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף אמר ליה רבי יוחנן [10]הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנאמר [11]ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו שנא' [12]נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר [13]ואין טוב אלא תורה שנאמר [14]כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח אבל הקב"ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמח שנא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא' [15]נחפשה דרכינו ונחקורה [16]ונשובה עד ה' פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה שנאמר [17]אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר [18]כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר [19]וה' חפץ דכאו החלי יכול אפילו לא קבלם מאהבה תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת ואם קבלם [20] מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' וחפץ ה' בידו יצלח פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר [21]ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר [22]וה' חפץ דכאו החלי יכול אפילו לא קבלם מאהבה תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת ואם קבלם [23] מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' וחפץ ה' בידו יצלח פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר [24]ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי אמר להו רבי אבא בריה דר' חייא בר אבא הכי אמר ר' [25]חייא בר אבא א"ר יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו אל תקרי [26]תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבר יוצא בהן לחדות יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה והיינו דרבי שמעון בן לקיש דאמר רשב"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית במלח דכתיב [27]ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב [28]אלה דברי הברית מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם: [29]תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנו אלא ע"י יסורין אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ארץ ישראל דכתיב [30]כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך וכתיב בתריה [31]כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה העולם הבא דכתיב [32]כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. תני תנא קמיה דר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר

---

1. בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי
פָּדִיתָה אוֹתִי יְיָ אֵל אֱמֶת:
תהלים לא ו
2. רִגְזוּ וְאַל תֶּחֱטָאוּ אִמְרוּ
בִלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם
וְדֹמּוּ סֶלָה: תהלים ד ה
3. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה
אֵלַי הָהָרָה וֶהְיֵה שָׁם
וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחֹת הָאֶבֶן
הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר
כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם:
שמות כד יב
4. רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם
וְחַרְבּ פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם:
תהלים קמט ו
5. יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד
יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם:
תהלים קמט ה
6. בְּנֵי אָדָם לַעֲקֹל יִקְלֹד וְכִבְנֵי
רֶשֶׁף יַגְבִּיהוּ עוֹף:
איוב ה ז
7. הַתְעֵיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ
כִּי עָשֹׂה יַעֲשֶׂה לּוֹ כְּנָפַיִם
כְּנֶשֶׁר יָעוּף הַשָּׁמָיְמָה:
משלי כג ה
8. מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף
וְקֶטֶב מְרִירִי יְשֻׁן בְּהַחֲלֹת
עֶגְרֹה: דברים לב כד
9. וְאִמַּר אִם שָׁמוֹעַ
תִּשְׁמַע לְקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ
וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה
וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ
כָּל חֻקָּיו כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר
שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים
עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ רֹפְאֶךָ:
שמות טו כו
10. נֶאֱלַמְתִּי דֻמִיָּה
הֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב וְכְאֵבִי
נֶעְכָּר: תהלים לט ג
11. כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם
תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ:
משלי ד ב
12. נַחְשְׁשָׂה דְרָכֵינוּ
וְנַחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה עַד יְיָ:
איכה ג מ
13. אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר
תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ
תְלַמְּדֶנּוּ: תהלים צד יב
14. כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב יְיָ
יוֹכִיחַ וּכְאָב אֶת בֵּן יִרְצֶה:
משלי ג יב
15. וַיְיָ חָפֵץ דַּכְּאוֹ הֶחֱלִי
אִם תָּשִׂים אָשָׁם נַפְשׁוֹ
יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים
וְחֵפֶץ יְיָ בְּיָדוֹ יִצְלָח:
ישעיהו נג י
16. בָּרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא
הֵסִיר תְּפִלָּתִי וְחַסְדּוֹ
מֵאִתִּי: תהלים סו כ
17. וְקַל קַרְנֵן מִנְּתָנָתוֹ
בְּמִלָּה תַּמְלִיךְ וְלֹא תַשְׁבִּית
מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל
מִנְחָתֶךָ עַל כָּל קָרְבָּנֶךָ
תַּקְרִיב קָלָל: ויקרא ב יג
18. אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית
אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה
לִכְרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית
אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב
דברים כח סט
19. יְיָ דְּעֵם עַם לְבָבְךָ כִּי
כַאֲשֶׁר יִסַּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ יְיָ
אֱלֹהֶיךָ מְיַסְּרֶךָּ:
דברים ח ה
20. כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ
אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי
מָיִם עְיָנֹת וּתְהֹמֹת יֹצְאִים
בַּבִּקְעָה וּבָהָר: דברים ח ז
21. כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה
אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת
מוּסָר: משלי ו כג

ב) ופי' מגילה יט ב). ג) [נמרין סא. מולין פג ב]. ד) [תקון מח' ס"ו יט: ממזרת נב: שבת קיט: ב"ב קיא. ה"] ס"ש ופשפש ומצא יעשה תשובה שמאחר ושנהנה. ו) [תקון לשיח הכי שמר שבת ס"ב ב"ר יחמן שלו ושר ישיון מדרש קף כב.]. ז) ר"ל הלל"ה נשגבו פלגי מגילי (ס"מ). ח) מפלגים ס"ם יתרו ופפלגי ס' ולתמהן ע"ש.

הגהות הב"ח

(ה) שם שם קנלם עליו מאהבה מה שכתי: (ו) ישמי ר"ה מלי משמע שתר דנקריאת שמע: (ז) ר"ת הפניף ושר בתורה הפ"ד ולתי"ב ס"ם ואיבעי ליה משמתמ: (ח) ר"ה ובני רשף ושר הענף מסלק ממך את בני רשף הס"ד:

מוסף רש"י

לשלם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. שם שבר הע שתר ס' פשה ענינה ו). (ב) ויל שמעת מן הענינה שלא הלך ושמה מלוס ומהנדרין קיא). ישפשפ במעשיו. שפשה כנר. ויכחון עבירות שנרגי ויתולה ישוב (מדרבון יונ).

רבינו חננאל

(הא) דאמרינן צריך ליתר מפסוקי דרחמי כגון ביהך אפקיד רוחי. היכי לאומרו בכלל השכיבה. ומפי מהם לא מפרשינן ליה.

רב נסים גאון

מה אפשי לרעת אף יסורין לרעה. כי הקרבנות אין מהני להקריבן אלא ברצון בעלים ולא בעל כורחן ברהנא (שבת יח: ושם) יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כורחו ת"ל לרצונו הוא כיצד כופין עד שיאמר רוצה אני ואמרו עתה מגין לתפעסק בקרשים שפסול ובני לעכב מגין תלמוד לומר לרצונכם תזכחהו (לרצונכם ובחו) לרעתכם ובחו אתכם בשותפות תלין בם. הכל שוחטין (יח ע). ובמס' נדרים בפרק אין בין מהיר הנאה מחברו (יח ה) אימא אמר ר' יוחנן הכל צריכין (רעות) חבין במחוסר בפרה:

перестанешь ее учить – и забудется она. **ואין** **רשף אלא מזיקין** *А любые искры* (упомянутые в Танахе) – это *вредители*, или иначе: бесы, нечистая сила, что видно по второму значению слова **רשף** (разрушение, погибель); как сказано[9]: **מזי רעב ולחמי רשף וקטב מרירי** *"Изнуренные голодом, и вредителями плоти, и горьким поветрием"*. Вывод из стиха, приведенного раби Йицхаком из книги Ийова: бесы и нечистая сила (вредители) улетают прочь, оставляя человека, если он занят изучением Торы и читает вечернее Шма.

Еще одно толкование того же стиха.

אמר רבי שמעון בן לקיש *Сказал раби Шимон бен Лакиш*: **כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו** *всякий, кто учит Тору, – страдания минуют его* (т. е. не затрагивают); **שנאמר** *как сказано*: **ובני רשף יגביהו עוף** "(Подобно) *искрам, которые поднимаются, чтобы улететь*". **ואין** **עוף אלא תורה** Ибо *любой полет* (о котором написано в Танахе) – это *Тора*; **שנאמר** *как сказано*: **התעיף עיניך בו ואיננו** *"Полетит твой взгляд* (отведешь свои глаза) *в нем* (в изучении Торы) – *и исчезло оно"*. **ואין רשף אלא** **יסורין** *А любые искры* (упомянутые в Танахе) – это *страдания*; **שנאמר** *как написано*: **מזי רעב** **ולחמי רשף** *"Изнуренные голодом и вредителями плоти"*.

הא **אמר ליה רבי יוחנן** *Сказал ему раби Йоханан*: **אפילו תינוקות של בית רכן** *ведь даже школьники*, которые учат Пятикнижие и еще не приступили к изучению книги Ийова, **יודעין אותו** *знакомы с этим* правилом ("кто учит Тору, того избегают страдания"), **שנאמר** *потому что сказано*[10]: **ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך** *"И сказал* (Всевышний): *если будешь слушать голос Всевышнего, Твоего Бога, и будешь делать* то, что является *прямым* (истинным) *в Его глазах, и внимать Его заповедям, и соблюдать все Его законы* – тогда *ни одной из болезней, которые Я навел на Египет, не наведу на тебя, ибо Я, Всевышний, – твой Целитель"*.

אלא *Однако*, по мнению раби Йоханана, надо дать другое толкование на эту тему: **כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק** *каждому, кто может заниматься Торой и не занимается*, **הקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורין מכוערין** **ועוכרין אותו** *Всевышний дает безобразные мучения* (язвы), *которые его омрачат*; **שנאמר** *как сказано*[11]: **נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר** *"Онемел я, замолчав, и прекратил говорить о добре, –* (сразу же) *моя боль меня омрачила"*. **ואין טוב אלא תורה** *И каждое добро* (упомянутое в Хумаше) – это *Тора*; **שנאמר** *как сказано*[12]: **כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו** *"Потому что хорошее приобретение Я вам дал, Мою Тору не оставляйте"*. Вывод: если кто-то онемел, прекратив говорить о Торе (учить ее), его ждут страдания.

אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא *Сказал раби Зэра*, а *некоторые говорят*, что сказал *раби Ханина бар Папа*: **בא וראה** *иди и посмотри*, **שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם** *как не похожи на качества Всевышнего качества смертного*. **מדת בשר ודם** *Качество смертного*: когда **אדם מוכר חפץ לחבירו** *человек продает вещь другому человеку* – **מוכר** **עצב ולוקח שמח** *продавец печален* (потому что расстается с вещью, в которой нуждается сам), *а покупатель радуется*. **אבל הקדוש** **נתן ברוך הוא אינו כן** *Но Всевышний не таков*: **להם תורה לישראל ושמח** *даровал Тору Израилю и радуется*; **שנאמר** *как сказано*: **כי לקח** **טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו** *"Потому что хорошее приобретение Я вам дал, Мою Тору не оставляйте"*.

אמר רבא ואיתימא רב חסדא *Сказал Рава*, а *некоторые говорят*, что сказал *рав Хисда*: **אם** **רואה אדם שיסורין באין עליו** *если человек видит, что к нему пришли страдания*, **יפשפש** пусть *проверит свои дела*, выяснит, **במעשיו** не совершил ли проступок; **שנאמר** *как сказано*[13]: **נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'** *"Поищем и исследуем наши пути, и вернемся к Всевышнему"*.

פשפש ולא מצא *Искал и не нашел* – **יתלה בבטול** **תורה** пусть *считает*, что страдания пришли из-за *недостаточного усердия* в изучении *Торы*, т. е. из-за прекращения или отмены занятий; **שנאמר** *как сказано*[14]: **אשרי הגבר אשר** **תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו** *"Счастлив муж, которого Ты, Создатель, заставляя страдать, научишь Своей Торе"*.

ואם תלה ולא מצא *И если, считая*, что причиной страданий было недостаточное изучение Торы, проверил – но *не нашел*, что есть за ним такой грех, – **בידוע שיסורין של אהבה**

9. Дварим 32:24
10. Шмот 15:26
11. Теилим 39:3
12. Мишлей 4:2
13. Эйха 3:40
14. Теилим 94:12

ופס"ד הלכה כמותו. שנינו במשנתנו לחזור על נרטתו תמיד ויו"ט כך: ירגיז יצר טוב. שיעשה מלחמה עם יצר הרע: והומו פלב. יום הדומיה הוא יום המוח שהוא דומיה עולמית: זה מקובל. חומש שמצוה לקרות בתורה: זו משנה. שימעתקו במשנה: זה גמרא. שנשנה להם: פשפש וגלה פלפי. שנגיל בתלמוד תורה: יפורין של מצוה. הקב"ה מייסרו בעולם הזה כדי שיהא מכפר לו בעולם הבא שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח: ופשפש בפעלי. שפירש הימנו דבר מצוה ומתון דומקו מכרו: ושמח. שהרי הקב"ה מזיעים מלעזזו לומה ומשכחה לפניהם כלקח טוב לאחר שעשנה להם: פשפש וגלה פלפי. לא מצא עבירה בידו שכשהלה ילחון יסורין הללו בגלל: פלפי נגכר פגכר פלפי פיסרנו יה ופפוסרך פלמדנו. שכשיגל יסורין בגלל מלפי בגלל בילי מלמוד תורה: יפורין של מלכה. הקב"ה מייסרו בעולם הזה כדי שיהא מכפר לו בעולם הבא שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח. הקב"ה מפסיק פסוק פלפי פיסרנו יה ופפוסרך פלמדנו. כלומר מפוסרתך למו למדין לומה: פלפי נגכר פגכר

הם тогда *очевидно, что страдания* пришли к нему *из-за любви* Всевышнего, Который дал их человеку в этом мире, чтобы увеличить награду в мире грядущем сверх того, что он заслуживает. **שנאמר** *Как сказано*[15]: **כי את אשר יאהב ה' יוכיח** *"Ибо, кого Всевышний любит, того укоряет* (наказывает)", т. е. заставляет страдать.

אמר רבא *Сказал Рава*: **אמר רב סחורה** *сказал рав Схора*: **אמר רב הונא** *сказал рав Уна*: **כל שהקדוש ברוך הוא חפץ בו** *каждого, кто угоден Всевышнему,* **מדכאו ביסורין** *Он сокрушает страданиями,* чтобы увеличить его награду; **שנאמר** *как сказано*[16]: **וה' חפץ דכאו החלי** "Кто *угоден Всевышнему, того сокрушит болезнью*".

יכול אפילו לא קבלם מאהבה Ты бы *мог* подумать, что если бы *даже не принял* человек *эти* страдания *с любовью*, то и тогда они увеличили бы его награду. **תלמוד לומר** На это *Тора* (Танах) *отвечает*, как написано в продолжении того же стиха: **אם תשים אשם נפשו** *"Если сделает свою душу* жертвой *ашам*", очистительной жертвой в Храме. Толкование такое: **מה אשם לדעת** *как* жертва *ашам* искупает проступок, совершенный *сознательно*, **אף יסורין לדעת** *так и страдания*, принятые *сознательно* и с любовью, приводят к награде.

ואם קבלם מה שכרו *А если* человек *принял их* с любовью, то *какова его награда*? Об этом написано в продолжении стиха: **יראה זרע יאריך ימים** *"Увидит потомство и продлит дни"*. **ולא עוד אלא** *Более того,* **שתלמודו מתקיים בידו** *Тора будет в его руках*, и он из нее ничего не забудет; **שנאמר** *как сказано* в завершении стиха: **וחפץ ה' בידו יצלח** "(Тора) которая *желанна Всевышнему, будет успешной в его руках*".

פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא *Спорили на эту* тему *раби Яаков бар Иди и раби Аха бар Ханина*. **חד אמר** *Один сказал*: **אלו הם יסורין של אהבה** *каковы страдания от любви* Всевышнего? **כל שאין בהן בטול תורה** *Такие, в которых нет пренебрежения к Торе*, т. е. которые не приводят к пропуску в изучении Торы. **שנאמר** *Как сказано*[17]: **אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו** *"Счастлив муж, которого Ты, Создатель, заставляя страдать* (т. е. наказывая), *научишь Своей Торе*", – даже когда заставляешь его страдать, Ты *обучишь* его Своей Торе, т. е. дашь такую возможность – учить Тору. **וחד אמר** *А другой сказал*: **אלו הן יסורין של אהבה** *каковы страдания от любви* Всевышнего? **כל שאין בהן בטול תפלה** *Такие, которые не приводят к пропуску молитвы*. **שנאמר** *Как сказано*[18]: **ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי** *"Благословен Всевышний, Который не отверг моей молитвы и* (не лишил) *меня Своей милости*", т. е. не лишил меня возможности молиться, даже когда я страдаю.

אמר להו רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא *Сказал им раби Аба, сын раби Хии бар Аба*: **הכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן** *так сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан*: **אלו ואלו** *и те, и другие* – как страдания, в которых есть отмена в занятиях Торой, так и страдания, в которых есть отмена молитвы, – **יסורין של אהבה הן** *страдания от любви* Всевышнего. **שנאמר** *Как сказано*[19]: **כי את אשר יאהב ה' יוכיח** *"Ибо, кого Всевышний любит, того наказывает"*. **אלא מה תלמוד לומר** *Но* тогда *зачем стих*[20] *говорит*: **ומתורתך תלמדנו** "Заставляя страдать (т. е. наказывая), *научишь Своей Торе*"? Ведь из этого стиха следует, что страдания, пришедшие от любви Всевышнего, не приводят к пропуску в изучении Торы. Ответ: **אל תקרי תלמדנו** *не читай* единственным способом: "*научишь его*" (и тогда стих говорит о человеке, который учит Тору, несмотря на страдания, пришедшие от любви Всевышнего), **אלא תלמדנו** *но* читай также: "*научил нас*" (научил нас в Своей Торе, что страдания искупают грех).

דבר זה מתורתך תלמדנו *Это правило* относительно стиха "*научил нас Своей Торе*" можно вывести из Пятикнижия. Каким образом? **קל וחומר משן ועין** Используя принцип вывода "*тем более*" – *из* положения *о зубе и глазе*, согласно которому хозяин, выбивший кнаанскому рабу зуб или глаз, обязан отпустить его на свободу. Рассуждение такое: **מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם** *если* в случае *зуба и глаза, каждый из которых* – всего лишь *один из органов человеческого тела*, **עבד יוצא בהן לחרות** *раб*, потеряв их из-за удара хозяина, *выходит на свободу*, то **יסורין שממרקין כל גופו של אדם** *страдания, которые разбивают все тело человека*, доставляя ему мучения, **על אחת כמה וכמה** *тем более* освобождают его *от* прегрешения.

15. Мишлей 3:12
16. Йешаяу 53:10
17. Теилим 94:12
18. Теилим 66:20
19. Мишлей 3:12
20. Теилим 94:12

ופם פלפיד תכם הוא. שרגיל במשנתו לחזור על גרסתו תמיד ליו כך: ירגיו יגר טוב. שיעשה מלחמה עם יגר הרע: והומו פלה. יום הדומיה הוא יום הנחת שהוא דומיה עולמית: זה מקרא. חומש שמנוה לקמת בתורה: ו משנה. שימעתקו במשנה: זה גמרא. שנלת נעמי המשניות שממנו יוצאה הוראה. אלל המורים הוראה מן המשנה נקראו מבני העולם נמס' סוטה (דף כב:): כלנו אומו מרא של אפי פיות כידו. להרוג את המזיקין: אפי משמע. (ב) דנקריאת שמע: בפפיף עיניך בו. אם תכפל וקבלת עיניך בתורה (ג) היא משמכחת ממך: ובני רשף יגביהו עוף. הטוף מפלקם ממך (ד): קטב מריתי. זה שם של הנרים נמסכת פסחים (דף קיג.): והומי רשף. כמיב כיו רעב למזיקין נדלם לפניו ולפחדיו יסורין ומזיקין: אפילו פינוקות של נים רבן יודעים. שהתורה מגינה שלמדין מספר חומש אם שמוע תשמע [וגו'] כל המצוה שמר שממי וגו'. ופפילו הקטנים שלא הגיעו לספר לימוד ככר למדו:

אם תלמיד חכם הוא אין צריך אמר אביי אף תלמיד חכם מיבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי בגון [1]בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת: א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא' [2]רגזו ואל תחטאו. אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה. וא"ר לוי בר חמא אמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב [3]ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה גמרא [4]מלמד שכולם נתנו למשה מסיני: א"ר יצחק כל הקורא ק"ש על מטתו כאלו אוחז חרב של שתי פיות בידו שנאמר [5]רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מריש דענינא רכתיב [6]יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו שנאמר [7]ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר [8]התעיף עינך בו ואינגו ואין רשף אלא מזיקין שנאמר [9]מזי רעב ולחומי רשף וקטב מריר. אמר רבי שמעון בן לקיש כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עינך בו ואינגו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף אמר ליה רבי יוחנן [10]הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנאמר [11]ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו שנא' [12]נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר: [13]ואין טוב אלא תורה שנאמר [14]כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח אבל הקב"ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמח שנא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא' [15]נחפשה דרכינו ונחקורה [16]ונשובה עד ה' פשפש ולא מצא יהלה בבטול תורה שנאמר [17]אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר [18]כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא בל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר [19]וה' חפץ דכאו החלי יכול אפילו לא קבלם מאהבה תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת ואם קבלם [20] מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' וחפץ ה' בידו יצלח פליגי בה רבי יצלק בר אידי ורבי אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר [21]ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי אמר להו רבי אבא בריה דר' חייא בר אבא הכי אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו אל תקרי [22]תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה והיינו דרבי שמעון בן לקיש דאמר רשב"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין נאמר ברית במלח דכתיב [23]ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב [24]אלה דברי הברית מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם: [25]תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ארץ ישראל דכתיב [26]כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך וכתיב בתריה [27]כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה העולם הבא דכתיב [28]כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. תני תנא קמיה דר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר

ה) [פני מגילה יח ב], ב) [ובמדרש תהלים יז, ג) [לקמן סא:], ד) [איוב יח יא], ה) [ישעיה נט], ו) [משלי ג כד], ז) [משלי ג כה], ח) [משלי ג כו], ט) [משלי ז כב], י) [ר"ה יז:], יא) [משלי ג יב], יב) [איכה ג מ], יג) [תהלים קיט קמב], יד) [תהלים קיט קנה], טו) [תהלים קיט קסה], טז) [ישעיה נה ח], יז) [תהלים קכח ב], יח) [משלי ג יב], יט) [ישעיה נג י], כ) [תהלים קג יד], כא) [תהלים קכז ב], כב) [תהלים קיט קעה], כג) [ויקרא ב יג], כד) [במדבר יח יט], כה) [דברים כג כד], כו) [דברים ח ה], כז) [דברים ח ז], כח) [משלי ו כג]

ה) [פני מגילה יח ב], ב) [ובמדרש תהלים יז], ג) [לקמן סא:], ד) [איוב יח יא], ה) [ר"ה יז:], ו) [משלי ג כה], ז) [משלי ג כו], ח) [משלי ז כב], ט) [ר"ה יז:], י) [משלי ג יב], יא) [איכה ג מ], יב) [תהלים קיט קמב], יג) [תהלים קיט קנה], יד) [תהלים קיט קסה], טו) [ישעיה נה ח], טז) [תהלים קכח ב], יז) [משלי ג יב], יח) [ישעיה נג י], יט) [תהלים קג יד], כ) [תהלים קכז ב], כא) [תהלים קיט קעה], כב) [ויקרא ב יג], כג) [במדבר יח יט], כד) [דברים כג כד], כה) [דברים ח ה], כו) [דברים ח ז], כז) [משלי ו כג]

1. בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת: תהלים לא ו
2. רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודמו סלה: תהלים ד ה
3. ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם: שמות כד יב
4. רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם: תהלים קמט ו
5. יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם: תהלים קמט ה
6. כי אתם לעפל יחלו ובני רשף יגביהו עוף: איוב ה ז
7. התעף עינך בו ואינגו כי עשה יעשה לו בנפים הנשר: [עוף השמים]: משלי כג ה
8. מזי רעב ולחומי רשף וקטב מרירי ושן בהמות אשלח בם עם חמת זחלי עפר: דברים לב כד
9. ואמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניך תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך: שמות טו כו
10. נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר: תהלים לט ג
11. כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו: משלי ד ב
12. נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה': איכה ג מ
13. אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו: תהלים צד יב
14. כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה: משלי ג יב
15. וחץ הצץ ויבאו החלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצלח: ישעיהו נג י
16. ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי: תהלים סו כ
17. וקל קדקן סנחריב בקלח תמלח ולא תשביח מלח מרית אלהיך מעל מזרחך על קל קדקוך תקריב סלת: ויקרא ב יג
18. אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרת את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב: דברים כח סט
19. וחפץ עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך: דברים ח ה
20. כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר: דברים ח ז
21. כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר: משלי ו כג

הגהות הב"ח

(א) שם: שם קנאם עליו מאהבה מה שכתי: (ב) ישעי' ל"ה ולא: משמע מכאן דנקריאת שמע: (ג) ר"ת התעיף וכו' בתורה שם ס"ת ולא"ל ס"ם ואיכבו שם משמואל: (ד) ר"ה ובני רשף וכו' מלאך ממך את בני רשף שם ס"ת:

מוסף רש"י

לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. שם אינו הרע שמר לו שעשה עבירה ו', לו ניו שנעשה מן העבירה שלא יעשה ושעשה מלא (שנהרדעי ריא"ו). ישפשם במעשיו. שעשה כאב, ויבדוק מעשיו שכידו ויתודה ויטוב (שנהרדעי ר"נ).

רבינו חננאל

[ואם] דאמרינן צריך לימר מפסוקי דרחמי בגון בידך אפקיד רוחי, מהנו לאומרו בכלל השכיבנו, ומפי מהם לא מטרחינן ליה.

רב נימים גאון

מה אשם לרצות אף יסורין לרצות. כי הקרבנות אין מתרצי להקריבן אלא כדאמרן בעלים ולא כעל כורחן כרתניא ונדרים הני נא ושדו קריב אותו מלפר שכופין אותו עד שלל בעל כורחו ת"ל לרצונו הא ביצד כופין עד שאומר רצונה אני האמרו עתה מנין למתעסק בקדשים שפטול ובר לעבב מנין תלמוד לומר לרצונם תוכיחהו (לרצונם נכחו) לרצונם נכחו ואיתא בשחיטת חולין בפ' הכל שחוטין (דף ע) ובפס' נזירים בפרק אין בין מודר הנאה מהברו (דף סג) איתא אמר ר' יוחנן הכל צריכין (רעות) [רעת] חבין מפחזותר בשרה:

והיינו דרבי שמעון בן לקיש *И это то, что* сказал *раби Шимон бен Лакиш*. **דאמר רבי שמעון בן לקיש** *Ибо сказал раби Шимон бен Лакиш*: **נאמר ברית במלח** *сказано по поводу завета в* заповеди о *соли* **ונאמר ברית ביסורין** *и сказано по поводу завета в* разделе о *страданиях*. **נאמר ברית במלח** *Сказано по поводу завета в* заповеди о *соли*, **דכתיב** *как написано*[21]: **ולא תשבית מלח ברית** *"Не устрани соль завета* (со своего приношения)". **ונאמר ברית ביסורין** *И сказано по поводу завета в* разделе о *страданиях*, **דכתיב** *как написано* в конце рассказа о проклятиях, которые ждут народ в случае его отступления от Торы[22]: **אלה דברי הברית** *"Вот слова завета"*. **מה ברית האמור במלח** *Как* в случае *завета, упомянутого в* заповеди с *солью*, **מלח ממתקת את אף ברית האמור הבשר** *соль улучшает мясо*, *так* и в случае *завета, упомянутого в* разделе о *страданиях*, **יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם** *страдания искупают все прегрешения человека*.

תניא *Учили* в барайте: **רבי שמעון בן יוחאי אומר** *раби Шимон бен Йохай говорит*: **שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין** *три прекрасных дара дал Всевышний Израилю, и все* три *даны через страдания*. **אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא** *И вот они*: *Тора, Страна* (земля) *Израиля и грядущий мир*.

תורה מנין *Тора – откуда* известно, что она дана в страданиях? **שנאמר** *Потому что сказано*[23]: **אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו** *"Счастлив муж, которого Ты, Создатель, заставляя страдать, научишь Своей Торе"*.

ארץ ישראל *Страна Израиля* – откуда известно, что она дана в страданиях? **דכתיב** *Потому что написано*[24]: **כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך** *"Как наказывает человек своего сына, так Всевышний, твой Бог, заставляет страдать тебя"*. **וכתיב בתריה** *И написано после этого*: **כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה** *"Ибо Всевышний, твой Бог, ведет тебя в прекрасную Страну"*.

העולם הבא *Грядущий мир* – откуда известно, что он дан в страданиях? **דכתיב** *Потому что написано*[25]: **כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר** *"Ибо свеча – заповедь, Тора – свет, а назидательные внушения – путь жизни"*. И толкуют этот стих так, что упомянутая в нем жизнь – это грядущий мир, а путь его достижения – "назидательные внушения", т. е. страдания, искупающие вину человека.

תני תנא קמיה דרבי יוחנן Некий *мудрец учил* барайту *перед раби Йохананом*: **כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים** *каждый, кто занят изучением Торы и благодеяниями*

21. Ваикра 2:13
22. Дварим 28:69
23. Теилим 94:12
24. Дварим 8:5
25. Мишлей 6:23

ופם מלמיד חכם הוא. שרגיל במשנתו לחזור על גרסתו תמיד ויו כך: ירגיז יצר טוב. שיעשה מלחמה עם יצר הרע: ודומו סלה. יום הדומיה הוא יום המות שהוא דומיה עולמית: זה מקובל. חומש שמנוה נקרות בתורה: זו משנה. שימשקו במשנה: זה גמרא. שנקרא טעמי המשניות שממנו יוצאה הוראה. לכל המורים הוראה מן המשנה נקראו מבלי העולם נמס' סופה (דף כב:): כללו פומו פרש על שפי פיום כידו. להרוג לא המזיקין: מפי משמע. (ג) דנקריאת שמע: פשפוף עיניך בו. אם תכפל וקורת עיניך בתורה (ג) היא משכחת ממך: ובני רשף יגביהו פוף. העוף משלשל ממך (ד): קטב מריבי. זה שם של הפריס במסכת פסחים (דף קיז:): ולחומי רשף. כמיב בין רעב למזיקין נלכם נפניו ולחמיו יסורין ומזיקין: פפילו פינוקום של בים רבן יוסיים. שהתורה מגינה שלמדין מספר תומש אם שמוע תשמע [וגו'] כל המצלה מאד שמתי וגו'. ופפילו הקטנים שלא הגיעו לספר תיוב ככך למדו:

אם תלמיד חכם הוא אין צריך אמר אביי אף תלמיד חכם מיבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי כגון 'בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת: א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא' [1]רגזו ואל תחטאו. אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה. וא"ר לוי בר חמא אמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב [2]ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להודותם זה גמרא [3]מלמד שכולם נתנו למשה מסיני: א"ר יצחק כל הקורא ק"ש על מטתו כאלו אוחז חרב של שתי פיות בידו שנאמר [4]רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מריישא דענינא דכתיב [5]יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו שנאמר [6]ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר [7]התעיף עיניך בו ואיננו ואין רשף אלא מזיקין שנאמר [8]מזי רעב ולחומי רשף וקטב מריריי. אמר רבי שמעון בן לקיש כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עיניך בו ואיננו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף אמר ליה רבי יוחנן [9]הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנאמר [10]ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו שנא' [11]נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר [12]ואין טוב אלא תורה שנאמר [13]כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח אבל הקב"ה אינו בן נתן להם תורה לישראל ושמח שנא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא' [14]נחפשה דרכינו ונחקורה [15]ונשובה עד ה' פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה שנאמר [16]אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר [17]כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר [18]וה' חפץ דכאו החלי יכול אפילו לא קבלם מאהבה תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת ואם קבלם [19] מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' וחפץ ה' בידו יצלח פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר [20]ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו לא מאס. א"ר יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו אל תקרי [21]תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה והיינו דרבי שמעון בן לקיש דאמר רשב"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין נאמר ברית במלח דכתיב [22]ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב [23]אלה דברי הברית מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם: [24]תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ארץ ישראל דכתיב [25]כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך וכתיב בתריה [26]כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה העולם הבא דכתיב [27]כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. תני תנא קמיה דר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר

ופם מלמיד חכם הוא. ג) [נקמן מח: סנהדרין קא:] ע"ז יח: מנחות נג: [שבת פ"ו ה"ב, ד) פ"ק שבת ופם] ופם שמנוה שלמדי תורה. ה) [מקור לשון ספר תפס] ס"ב יחזקאל מלו: וכתיב ופיו מרוק דף כב.] ו) ריל הלילים נמגל ופם נביאי [ס"ע] ז) מכילתא פ"ם ופתי יתרו ופפרי פ' ואתחנן ע"ש.

הגהות הב"ח

(ב) גם' ופם קצפם עליו מאחרונה מה שכתוב: (ב) ר"ש ר"ה מלי ופפם ופכך נדקריאת שמע: (ג) ר"ת התעיף וכו' בתורה ופ"ר ולחו"ם פ"ם ואיתמר ופם ופפשמא: (ד) ר"ת ובני רשף וכו' בתורה ופף ופכ' העוף מפלק ממך את בני רשף ופ"ה:

מוסף רש"י

לעולם יזריז אדם יצר טוב על יצר הרע. פם פיכר הרע פמר לו עשה עבירה ו). [ג] ויו שנמצם מן העבירה ופא שלו ושוטה פמא [שנהדרין קא:]. ישפשם במעשיו. שפשה כמר, וכדוק עבירות שבידי ויתודה ויטוב [ברוכין יב:].

רבינו חננאל

[ואם] ראמרינן צריך ליפר מפסוקי דרחמי בגין בידך אפקיד רוחי, מהגי לפושרי בכלל השכיבנו, ומפי מהם לא פטרתינן ליה.

רב נסים גאון

מה ששם לומר אף יסורין לרצה. כי הקרבנות אין מיתר להקריבן אלא כרצון בעלים ולא כפל בוודאי כדאמרינא (ערכין דף נא ושנו) קריב אדם פלמד שכופין אותו יכול כפל כוודאי ת"ל לרצונו הא כיצד בוטין עד שיאמר רוצה אני ואפרי עד מנין לפתעסק בקרשים שפסול וכו' לעבב מנין הלמד לומר לרצונכם תוכיחו (לרצונכם נכחו) לרצונכם וכחו ויתכא בשוחטת חולין בפ' הכל פוחטין (דף ז:) וכפפ' נודרים בפרק אין בין פודר הנאה פתכרו (דף סם:) איתא אפר ר' יוחנן הכל צריכין [רצון] ועין פתתוסר בפרה:

---

1. רִגְזוּ וְאַל תֶּחֱטָאוּ אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם וְדֹמּוּ סֶלָה: תהלים ד ה
2. וְאֶאֱצֻר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הָהָרָה וְהְיֵה שָׁם וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחוֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם: שמות כד יב
3. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הָהָרָה וְהְיֵה שָׁם וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחוֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם: שמות כד יב
4. רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם: תהלים קמט ו
5. יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם: תהלים קמט ה
6. כִּי אֲנָם לְעָמָל יוֹלָד וּבְנֵי רֶשֶׁף יַגְבִּיהוּ עוּף: איוב ה ז
7. הֲתָעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי עָשֹׂה יַעֲשֶׂה לּוֹ כְּנָפִים כְּנֶשֶׁר יָעוּף הַשָּׁמָיְמָה: משלי כג ה
8. מְזִי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִרֵי וְשֵׁן בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח בָּם עִם חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר: דברים לב כד
9. וְאָמַר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ רֹפְאֶךָ: שמות טו כו
10. נֶאֱלַמְתִּי דֻמִּיָּה הֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב וְכְאֵבִי נֶעְכָּר: תהלים לט ג
11. כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ: משלי ד ב
12. נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה עַד יְיָ: איכה ג מ
13. אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ: תהלים צד יב
14. כִּי אֵת אֲשֶׁר יֶאֱהַב יְיָ יוֹכִיחַ וּכְאָב אֶת בֵּן יִרְצֶה: משלי ג יב
15. וַיְהִי תֹּפֶן דִּבְּאוּ הַחֲלִי אִם תָּשִׂים אָשָׁם נַפְשׁוֹ יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים וְחֵפֶץ יְיָ בְּיָדוֹ יִצְלָח: ישעיהו נג י
16. בָּרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא הֵסִיר תְּפִלָּתִי וְחַסְדּוֹ מֵאִתִּי: תהלים סו כ
17. וְקֹל קָרַנּוּ מִבְטָחֶךָ נִפְלָא חֲשֻׁבוֹת מִלְּךָ מְרֹם אֱלֹהֶיךָ מָעַל מִלְּךָ בְּרִית הַקְרֵית וְעִקַּשְׁתָּ כָּל קְרָבָנֶיךָ חִקְרֵיהוּ כִּי יֵשׁ: ויקרא ב יג
18. אֵלֶּה דִבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה לִכְרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: דברים כח סט
19. וְיִרְעֲתָ עִם לְבָבֶךָ כִּי כַאֲשֶׁר יִסַּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְיַסְּרֶךָּ: דברים ח ה
20. כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מָיִם עֲיָנֹת וּתְהֹמֹת יֹצְאִים בַּבִּקְעָה וּבָהָר: דברים ח ז
21. כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסָר: משלי ו כג

א גמ' ס"ז מהל' בית הבחירה הל' ט סמ"ג עשין סי' ג' סמ"ע סי' ס"ג סמ"ק ו וסימן ר"מ סמ"ע ח:

ב ב גמ' ס"ה מהלכות תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן ס' סמ"ע סי' ס"ג סמ"ק ו סמ"ע ס"ג:

ג ד גמ' ס"ט מהל' תפלה הלכה ט סמ"ג עשין יט טוש"ע או"ח סימן ס' סמ"ע סי' ס"ג סמ"ק ו סמ"ע ס"ג:

ד ה גמ' ס"ט מהל' תפלה הלכה ט סמ"ג עשין יט טוש"ע או"ח סימן ס' סמ"ע סי' ס"ג סמ"ק ו סמ"ע ס"ג:

תורה אור השלם

1. בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת כֻּפַּר עָוֹן וביראת יְיָ סוּר מֵרָע:
משלי טז כו

2. רִדְפָה צְדָקָה וְחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד:
ירמיה לב יח

3. אֱמֶת קָנֵה וְאַל תִּמְכֹּר חָכְמָה וּמוּסָר וּבִינָה:
משלי כג כג

4. עֲשֵׂה חֶסֶד לָאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם עֲוֹן אָבוֹת אֶל חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ:
תהלים יז יד

5. וְסִכְּלוּ וְקַנְיָו אֶל הַקִּיר וְיִתְפַּלֵּל אֶל יְיָ:
ישעיהו לח ב

6. מַמְתִּים תַּדְקִיר וּמְמַתְּקִים מְגֹלְלֵי הֶלְקָם נִרְדָּפִים וְנִשְׁמָטָךְ תְּמַלֵּא בִּטְנָם יִשְׂבְּעוּ בָנִים וְהִצְפִּינוּ יִתְרָם לְעֹלְלֵיהֶם:
תהלים יז יד

7. וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִם בִּבְטְנָהּ:
בראשית כה כד

8. טֶרֶם נִפְשׁוֹ נְאֻם הַלְמַעֲנִי תַּעֲנֵב אֶרֶץ וְיִשְׂרָטָ עֵבֶר מִמְּקֹמוֹ: איוב יח ד

9. עֲבֹד לְךָ תְּשֹׁשׁ וְתִשְׁבֹּרְךָ אֶל מְהֻלֶּלֶךָ: דברים לג יח

רבינו חננאל

[חני תנא קמיה דרבי יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בניו מיחיליו לו על כל עוונותיו. שנאמר בחסד ואמת יכופר עון. מקבר את בניו נמי אתיא עון עון כתיב הכא יכופר עון. וכתיב התם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. מר ר' יוחנן נגעים ובנים אינן יכולין של אהבה. ועקימה בנגעים בארץ ישראל ומשמים מרמאה. ובנים ולא האור בלל. אבל הוי ליה בנים ומתו ייסתרין [שלן] אוהבה הן. דהא איהו אאבר רין נגעיה דשעירא ביה. פירוש. היה תושש בידי שן ובשהיה בא לנחם מי שמיתו בנ[ניו]. היה אומר זה עצם בני השיירי. כלומר עשרה בנים מתו לי. ולפה לא השאיר מכל האוברים אלא השן. לפי שהשן שלשת אינו מטמא אלא בהתאבר למת. ואם נשלש אינו מטמא דתנן באהלות פרק שלישי כל שבשת מטמא חרץ מהשנים והשיער הצפורן ובשעת חיבורן הבל מטמא. [ואמ] דתניא כל שיש בו אחד מארבעה נגעים הללו הרי הוא מובדל בפרה לישראל. ועקימה בחיצה לארץ דהארץ סס"א הסומאה לא סמא להו מלצלמי ד[הא]רץ ששוכנין]ם סס"א היא. ר' אלעזר לא ד' ... שיר [כל] ... בט ..ם ומתו. וגם לא היה חכם כר' יוחנן רבו [שעלה] לבקרו, מזרע ישן במטה בבית אפל. נילה ולזרועו פ"ן מלרכן ורועו

באילו נראה אורה באותן הבתים. ה[תחילן ר' אלעזר לכבות יכל'. רב הונא החמיצו לו(ת'). [ר'] מאה רבי דחמרא. אמרי ליה רבנן לעיין מר באורחיתיה דילמא [עבירה הוא] בידיה. אמר להו ומי חשדינא בריבון]. אמרו ליה ומי חשיד הקב"ה דעבדי דינא בלא דינא. אמרו ליה אמאי לא יהיב מר שבישתא לאריסיה. פירוש שבישותא. ומריות שלבהם. אמאי לא יהבת לאריסי. אמר להו ומי שבקי לי. כלומר הם לוקחים בלא ידיעתי לפיכך אני לוקח מהם. אמרו לו זכי טוב לך לגבוה שלך אחר הגבוה. זה אינו עושה אותו אלא הרודה לטעום [מ]עם מחיקת הגבייה כדכתיב פים נובלים יחתקו ר'. כדאמרן] אינשי בתר נבלא נגוב ויטמא פעים. קביל עליה דיהיב. אימא דאמרי יקר חלא ויגידבן כדמי חמרא. פירוש הא דאמ[רי] רבנן שתהא תפילתי מסוכך למיטתי. ס[ין]ן כלומר שלוא ישן[אר לי רבר מלאכה לעשותו ויהיה לכי מ[ר]חר עלי [אלא] מאחרי תפילתי אשב על מיטתי לאבל. [רבר אחר שתהא תפלתי קדמת למסתי כי אם אקדים מסתי לתפלתי אני מתירא שמא תתעסני שינה ותרדם ונמצאתי ישן בלא תפלה]. רבר אחר שת[הא] תפלתי מסוך למיטתי, למקום מיטתי כדי שיהו עניים מצויין שם. [אגב התפלה]. תעל מסתי להיות נתונה בצפון והיתה ראש. ר' חמא בר חנינא יכול'. הא רתיא שנים שכבבו לבנות להתפלל יקום [אחד] וסיים רצא ולא המתין לחבירו שיסיים תפילתו יכול'. וקימא לן בתפילת ערבית ומצפר המזיקין [שכיחים] היו הבתי כנסיות חרב לעיר ותתיך כן אם נגיחו יחידי שמא יתאבן מהמזיקים שמצויים שם יותר]. ד"א מפני שנרמס לשכינה להתפלל למרכן שיסיים תפילתו לזה שיבא הגיחו לחבירו ויבא. כי השכינה שרויה אפילו בשונים שנאמר אז נדברו יראי יי איש אל ר[עהו ויקשב יי וישמע. ויכיון שיבא נדרס ל[שכינה שתסתלק] ועל זה נאמר שיסיים לו תפילתו באפו הלמעגך תעוב ארץ ויעקוץ צור] ממקומך]. כלומר אתה נדרסתה שתסתלק [השכינה] בי [צוארתה].

[ולהה הפירוש אפי' בתפילת שחרית ומנחה].

הא לן **והא** להו. אפי' כש"י לבני מרן ישראל שנרגילין שינה מון לשמה מחנות לא הוו יסורין של מהכה. ותימה לשינה מחנות לא היה טובה מלא כומן שהיוכל נוהג ומפי עדי חומה. ובימי המומרלין לא היה היוכל נוהג כלתמרינן במקבת גיטין (פ"ד דף ו.). והילך היה מדבר ר' יוחנן מדבר שלא היה נוהג בימיו. וי"מ הא לן **והא** להו לענין חומה שמחרין בש"י ולא נהגל: **והאמר** רבי יוחנן **רין** נרמא דעשיראה ביר. פי' כש"י לנלדל חשוב כר' יוחנן מקמחל לא היו אלא יסורין של מהכה. ותימה להא מפיק להיכא דלא הוו ליה כמס כלל לא הוו יסורין של מהכה והכי כמה לניקים שלא היו להס כמס[ב] (ס). ולי מפוס נעות ר' יוחנן ממי הוו ליה נעות כמ' כמנל לקדושין (דף פא:) ונלאה לפרש לסכי פרק והמלר ר' יוחנן **רין** נגמא ולו' לנחם אחיים כל אדם חולה ולא כל מדם זוכה להא כמה לניקים וזכין לשמי שלמעות כגון ס[רבי ולכלמרינן נפרק נמנל לחוליות] (דף י:):

דינא כלא דינא. הכתם לניקים יש שלוקין בגופס וממעונס אלא הס היו יודעים שלא היה נותן שכיחה לניקים והיו רוצים לרמות לו שלא ישמה עוד: **שלא** יהא רבר חוצץ בינו לבין הקיר. אבל מלמה לקניעא כגון מרון ומיכה[ד] מין זה הפסק. אבל מטה נרלה שמין זה קנוט: **אלא** אימא ספוד למשחי. שלא היה עושה מלאכה על שימפלו. וכש"י פירש לפילו לללמוד שלמוד לומד קודם תפלה. ולא ידעתי מנא ליה. אבל ליתה לשרי ללמוד קודם שלקמן נפרק שני (דף ל"ב ב) למרינן דרב מקניס ומשי יריה ומנרך ומתני פרקיה וקרי ק"ש כי מטא זמן ק"ש וכו': **כל** הנותן משתו בין צפון לדרום וכו'. ולא כין מזרח למערב ולוקק כשיטן עם משתו משפיע שהשכינה מנויה בין מזרח למערב והיה הדבר נגלי לכבוד אבל משתו משפי המתפללין וכן משמע ומוכחי קרלי: המתפלל

וכנים. קל שלקל לעתיה הקובר לת בניו: **מרבע מרשות.** שלת ותולמה בהרת ותולמה. בהרת עזה כשלא שניה לה כפיד ההיכל. שלת כלמר לבן שניה לה לקרוס ביהמ"ק: **סם** לן **ופס לה.** בש"י שעדי חומה מקודשות הה ומעורע טעון שלוח חומה לבן אינן יכולין של מהכה. (ב) בבל שאין טעונין שילוח והן מוכה כפרה הוו יסורין של מהכה: **כלעגה.** תמת בגדיו: **דין** גרמא דעשיראה ביר. זה עלם של בן עשיר שמת לו: **ביר.** כמו בר. ולר עלם פ[חות מכשעורה ממנו (ג) כשולרו לעגמת נפש. ובגרל רבא כר' לא כאו לו יסורין שאין של מהכה: **דהוו לה** בנים ומתו. הוו לה יסורין של מהכה שהשלוחות מכפרת על עוונותיו: **גלייה.** ר' יוחנן לדרשיה: **ונפל נפורה.** שהיה נזכר מבניו שיפה היה מלד כלמרינן בש"ס משכוכר לת הפולעים (פר.): **מי** משוס **טורה.** שלא למדת הרבה כלוולך: **לשמר** הרבה ושלת הממעיט. לעניו קרבנות שניה בשלמי חגיגה (דף קי.). נלמר בעולה בהמה רע ממומ[ין] ובמנחה רע ניחוח[ם] ללמדך שלמד המרבה וכו': **מי** משום מוזני. שאינך עשיר: **על** דא תלתי קא נכית. על זה ולמי יש לך לנכות: **דני.** מכיום: **קניבו.** המתילו: **ליתיין** מר כמיליס. יפפשם במעשיו: **מי** ליכא דשמיט עלי מילתא ליפא. אס יש נכס שעמס עלי דבר שאני לריך לחזור בי יודיעני: **שניפא.** חלקו בזמורות הגפן שחותכין מהן בשעת חזמיר ותנן (נכ"מ דף קנ.) כשם שחולקין ניין לן חולקין בזמורות ובקנים. שריגים ממנמינן שבשין (נרפ"ק מ.): **מי** שכיק לי מידי מיניה. וכי לימו חשוד בשיעיכם שהוא גוזל לי הרבה יותר ממלקו: **כתר** גנבא גנוב כו'. הגונב מן הגנב לף הוא עושה עשה גנבה: **ספוד למקפי.** כל ימי מהרתי שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק בתורה כשעמדתי ממטתי עד שלקרלת ק"ש ותפללתי: **נפון לדרום.** ולשה ונרגלותיה זה לנפון וזה לדרום. ונגלה בעיני שהשכינה במזרח או במערב לפיכך נכון להסב דרך משמש לרחות לחמות: **ונפוך.** לשון נפון ופיפיה דקלת ישנעו בנים: **ספלא נשמס.** תמלא ימי הריונס: **מוכף נפשו כאפו.** לך לומר לשר גרמת לך לטרוף לת נפשך בפניך ומה היא הנפש זו תפלה כמו שלמר ותשפוך לת נפשי לפני ה' (ש"א ל). **כלמעך** שמוע לרך. וכי שכוח היא שלשיכך שלמלת (ד) מתפלל השכינה ויעזוב לת מכיכך המתפלל לפניו: נוח

רני דחמרא על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במילה אמר להו ומי חשידנא בעינייכו אמרו ליה מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא לימא אמרו ליה הכי שמיע לן רלא יהיב מר שבישא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא גניב ליה כוליה אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים אמר להו קבילנא עלי דיהיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא: תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום על תפלתי שתהא לפני מטתי מאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ריב"ל בנין למתפלל שלא יהא דבר חלץ בינו לבין הקיר שנאמר וסיבם חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא בסמוך למטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דא"ר חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא וצפונך תמלא בטנם וכתיב התם וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה: תניא אבא בנימין אומר ישנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו שנאמר ועורק נפשו באפו הלמעגך תעזב ארץ ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר ויועתק צור ממקומו ואין צור אלא הקב"ה שנאמר כי צור ילדך תשי ואם המתין לו מה שכרו אמר

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ואפילו האמאי לא ניקים ר"י נמשיה: (ג) רש"י ד"ה פח לן ופי אס כהנה בבבל שאינן מטורין שלוחן והו מוכח כשהיה רשטרין אל מהכה: (ד) ר"ח ירין נרגלו ורבי מכשעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נשאר קשור בשדרתו לעגמת: (ה) ר"ח המפקיד יכי שלוחן מבי"ה והחתת חבירך מסתלק השכינה: (ו) תוס' ד"ה ואלמר ומי שלא היו להם בנים ומתו בלא עון: (ז) ר"ח ואלמר ומי שהיה יהושע לא מצינו שהיה לו בנים ולא משום בנים:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לא בי. ארץ אדם ובפה בו'. עי' שבת דף נה ע"ב ד"ה מתניתין:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה כתב. ה"ה לן א"י שמשתלחים חוץ לצרי חומה. ובקשה להה"ר יוחנן ראין בתי ערי חומה נוהג בזמן שאין היובל נוהג. ב בתוס' ד"ה כתב. וגם יהושע לא מצינו שהיה לו בן האי משום בנות וכו'. ג בתוס' ד"ה כתב. בהוריות אשרי הצדיקים שסביב אליהם במעשה הרשעים של עולה"ז בעוה"ב. ד בתוס' ד"ה כתב. וכן החיבה שמניחים עליו הס"ת.

מוסף רש"י

אחר המיבה ואחר הממעיט. שם לו שכר נמעטים כמו למרכה (לקמן יו:). חלא. חומץ (ערובין סח:). חמרא. יין (שבת לי: ועוד).

רב נסים גאון

רין נרמא דעשיראה ביר. פ"ה רבי שרירא ר' יוחנן קבר ר' בנים ובנים וכי העשיריה שכהן נפל לתוך יהודה נדולה שהיתה רותחת ריתחה קשה חזק ונפסה כשורי ונפל נפל ר' יוחנן עצם של אצבע קטנה שלו ונתרפה בסדיגה ה"ר מנחם כה אחריס ואית דאמרי כי נשאר לו בן אחד ושמו ר' מתנה ושינהו מארץ ישראל לבבל ללמוד תורה לפני שמואל:

וקובר את בניו *и хоронит своих детей* (т. е. дети умерли при живом отце), – מוחלין לו על כל עוונותיו *прощают ему* на Небесах *все прегрешения*.

אמר ליה רבי יוחנן *Сказал ему раби Йоханан*: בשלמא תורה וגמילות חסדים то, что ты сказал, *хорошо* подходит *для Торы и благодеяний*; דכתיב *как написано*[1]: בחסד ואמת יכפר עון *"Милосердием и правдой искупается вина"*. חסד זו גמילות חסדים *Милосердие – это благодеяния*; שנאמר *как сказано*[2]: רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד *"Кто стремится к справедливости и милосердию, тот найдет жизнь, справедливость и почет"*. אמת זו תורה *Правда – это Тора*; שנאמר *как сказано*[3]: אמת קנה ואל תמכר *"Правду приобрети и не продавай"*. אלא קובר את בניו *Но "хоронит своих детей"*, – מנין *откуда* ты взял, что прощают ему все прегрешения?

תנא ליה ההוא סבא משום רבי שמעון בן יוחאי *Привел ему* (раби Йоханану) *один старик* барайту *со слов раби Шимона бен Йохай*: אתיא עון עון *это пришло* (это выводим) по правилу "гзера-шава", поскольку в двух местах написано *"вина"*, а именно: כתיב הכא *написано здесь*, в нашем стихе: בחסד ואמת יכפר עון *"Милосердием и правдой искупается вина"*, וכתיב התם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם *"Воздающий за вину отцов в лоно их детей"*. Объяснение стиха: Всевышний взимает за грехи отцов тем, что умирают их дети, и таким образом очищает отцов от вины. (Правило "гзера-шава": наличие в разных местах Танаха сходных слов, свободных от других толкований, указывает, что в этих стихах есть что-то общее.)

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: נגעים *язвы* болезни "цараат"[5] ובנים *и дети*, т. е. смерть детей при жизни родителей, – אינן יסורין של אהבה это *не страдания от любви* Всевышнего.

ונגעים לא *Но* разве указанные *язвы не* являются примером страданий от любви Всевышнего? והתניא Ведь *учили* в барайте: כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו *каждый, на ком есть один из четырех видов этих язв*, – אינן אלא מזבח כפרה как *жертвенник искупления* всех его прегрешений. Не сказано, что язвы – это искупление, но сказано, что они – жертвенник искупления. Как жертвенник Храма искупал грехи народа, так язвы искупают грехи того, на ком они обнаружены. Жертвенник был дан евреям от любви Всевышнего, так и язвы пришли от Его любви.

מזבח כפרה הוו Да, эти страдания подобны *жертвеннику искупления*. Тем не менее יסורין של אהבה לא הוו *страданиями от любви* Всевышнего они *не являются*. Потому что "страдания от любви" приходят не для того, чтобы искупить вину человека.

ואי בעית אימא *А если хочешь, скажи*, что нет разницы между жертвенником искупления и страданиями от любви Творца, но הא לן *это – для нас*, жителей Вавилонии, והא להו *а то – для них*, жителей Страны Израиля. В Стране Израиля, где города окружены освященными стенами, человек с язвами высылается за стены, и для него это позор. В Вавилонии человека с язвами нет нужды высылать за стены, поэтому для него нет в язвах позора, и их можно рассматривать как страдания от любви Всевышнего (так в барайте).

ואי בעית אימא *А если хочешь, скажи*: הא בצנעא *это скрыто*, הא בפרהסיא *а то в открытую*, перед всеми, – и все это в Вавилонии. Т. е. если язвы скрыты под одеждой, то они – как "жертвенник искупления" (барайта). А если их все видят – то они позорны для человека, и их нельзя назвать страданиями от любви Всевышнего (слова раби Йоханана).

ובנים לא *И* разве *дети*, умершие при жизни родителей, *не* являются примером страданий от любви Всевышнего? היכי דמי *На что это похоже*? О чем здесь говорится? אילימא דהוו להו ומתו *Если скажешь, что были у него* дети *и умерли* при его жизни (на что раби Йоханан сказал, что эти страдания пришли не от любви Всевышнего), והא אמר רבי יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר *так ведь сказал раби Йоханан*: *это кость моего десятого сына*. У него умерли десять сыновей, и он носил с собой косточку последнего сына. Очевидно, что у такого человека не могли быть страдания не от любви Всевышнего!

אלא *Но вот* ответ: הא דלא הוו ליה כלל *это – о том* человеке, *у которого вообще не было* детей (о его страданиях раби Йоханан сказал, что они – не от любви Всевышнего). והא

1. Мишлей 16:6
2. Мишлей 21:21
3. Мишлей 23:23
4. Йирмея 32:18
5. См. Ваикра 13

הא לן והא להו. אפי' רש"י לבני מרן שנרגיל שנרגיל שלוח מן לשלשה מחנות לא הוו יסורין של מהכה. ומימה דשלוח מחנות לא היה טובא מלא כזמן שהיובל טובא ובמי ערי מומה. וביומי המלוכלין לא היה היובל טובא כדלעיל בפרקין במסכת ניטין (פ"ד דף נ.). והילך היה מדבר ר' יוחנן מדבר שגא היה נהג ניסיו. וי"מ הא לן והא להו לענין טומאה שנזרין בפ"י ולא נכנסו: **והאמר** רבי יוחנן דין גרמא דעשיראה ביה. פי' רש"י ללמד משוב כר' יוחנן מפסחא לא היו שלא יסורין של מהכה. ומימה דהא מסיק דהיכא דלא הוו ליה ניסים כלל לא הוו יסורין של מהכה והכי כמה לזיקים שלא היו להם ניסים ב (פ). ולי משום נטות ר' יוחנן נמי הוו ליה נטות בפ' בתרא דקדושין (דף עג:): ונרמה לפרש פרוץ והמלמד ר' יוחנן דין גרמא וכו' שלמד מהמה רבינו לנחם מחמים נכן ש"מ דהוו יסורין של מהכה. אבל אינו מלוי נכן שהלזיקים עלמם פעמים מעושים ניסורין: ג[ה"ג **לא** כל אדם זוכה לשתי שלחנות. אבל אין לגרום ד אין אדם זוכה להם כמה לזיקים זוכין לשתי שלחנות כגון ה[רבי וכלמלרינן בפרק בתרא דהוריות ו (דף י"ב): **דינא** גלא דינא. הרבה לזיקים יש שלוקין בגופם וממונם אלא הם היו יודעים שלא היה נותן שכרם לזיקיה והיו רואים לגרמה לו שלא יעשה עוד: **שלא** יהא דבר חוצץ בינו לבין הכיר. אבל מלמד דקניעא כגון אדון ומיכה ז אין זה הפסק אבל מטה גרמה אחין זה קנוט: **אלא** א"א ספוד למפתי. שלא היה עושה מלאכה על שימפלו. ורש"י פירש אפילו ללמוד שאסור ללמוד קודם תפלה. ולא ידעתי מנא ליה. אבל לחיה דשרי ללמוד קודם לקטן בפרק שני (דף י"ד ב) לחיכין דרך מקרים ומשי יהיה ומנכן ומתני פרקיה וקרי ק"ש כי מטא זמן ק"ש וכו': **כל** הנותן מתנה כדי צמון לחרדום וכו'. ולא כין מזרח למערב ולוקא כשיכין עם מטתו מפני שהשכינה מניחה כין מזרח למערב והיה הדבר נגלי לנכב אבל לשתו מפני התמתים וכן מצמע ומוכחי קרלי:

המתפלל

רני דחמרא על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במילתה אמר להו ומי חשדנא בעינייכו אמרו ליה מי חשיד קב"ה דעבד דינא בלא דינא אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא לימא אמרו ליה הכי שמיע לן דלא ליהיב מר שבישא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מירי מיניה הא קא גניב ליה כוליה אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים אמר להו קבילנא עלי דיהיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא: תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום על תפלתי שתהא לפני מטתי מאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ריב"ל כמנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר ויוסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא כמוך למטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דא"ר חמא בר' חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלח נפלים כתיב הכא וצפונך תמלא בטנם וכתיב התם וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה: תניא אבא בנימין אומר ישנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו שנאמר טוזרף נפשו באפו למענך תעזב ארץ ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר ויועתק צור ממקומו ואין צור אלא הקב"ה שנאמר יצור ילדך תשי ואם המתין לו מה שכרו אמר

וקובר את בניו מוחלין לו על כל עוונותיו אמר ליה רבי יוחנן בשלמא תורה וגמילות חסדים דכתיב יבחסד ואמת יכופר עון חסד זו גמילות חסדים שנאמר ²רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד אמת זו תורה ⁶שנאמר ³אמת קנה ואל תמכור אלא תמכור את בניו מנין תנא ליה ההוא סבא משום ר' שמעון בן יוחאי אתיא עון עון כתיב הכא בחסד ואמת יכופר עון וכתיב התם ⁴ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. א"ר יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה ונגעים לא והתניא כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה מזבח כפרה הוו יסורין של אהבה לא הוו ואב"א ⁵הא לן והא להו ואי בעית אימא הא בצנעא הא בפרהסיא ובנים לא היכי דמי אילימא דהוו להו ומתו והא ⁶א"ר יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר אלא הא דלא הוו ליה כלל והא דהוו ליה ומתו. רבי חייא בר אבא חלש על לגביה ר' יוחנן א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. ר' יוחנן חלש על לגביה ר' חנינא א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה (ו) ואוקמיה אמאי לוקים ר' יוחנן לנפשיה אמרי ⁷אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים רבי ⁸אליעזר חלש על לגביה רבי יוחנן חזא דהוה קא גני בבית אפל גלייה לדדעיה ונפל נהורא חזייה דהוה קא בכי ר' ⁹אליעזר א"ל אמאי קא בכית אי משום תורה דלא אפשת ¹⁰שנינו אחד המרבה ואחר הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואי משום מזוני לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות ¹¹ואי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר א"ל להאי שופרא דכלי בעפרא קא בכינא א"ל על דא וראי קא בכית ובכו תרוייהו אדהכי והכי א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה וכנים. קם קלקל דעתיה הקוכר את בניו: **מזבח מכפר.** שלמת ומולמה נהנת ומולמה. נהנת עזה כשלש שניה לה כפיד היכיל. שלמת כלמר לכן שניה לה כקרוס ביצה(ה): **הא** לן והא להו. כפ"י שערי טומה מקודשות הה ומלודע טעון שלוח מוזה לכן אינן יסורין של מזבח כפרה הוו יסורין של מהכה: **דחסו** להו נניס ושפו. הוו להו יסורין של מהכה שהמלאים מכפרת על עוונותיו: **גלייה.** ר' יוחנן לדרעיה: **וגפל נהורא.** שהיה נאמו מהניח שיפה היה מאד כלמרינן בפ"ש דהשוכר את הפועלים (פד.): **לי משום מורה.** שלא למדת הרבה כלנוך: **אחד המרבה ואחד הממעיט.** לענין קרבנות שניה כשלחי מנחות (דף קי.) נלמר נשולא נהמה רש מימוך(ו) ובמנחה רש ימוחה(ו) ללמוך שאחד המרבה וכו': **לי משום מוזני.** שאינן עשיר: **שלא דא ודלי קא נכית.** על זה ודלי יש לך לנכות: **דני.** חניות: **קניפו.** החמילו: **ליטיין מר כמיליה.** יפפפל בתעשיו: **לי מיכא דשמיע שלי מילתא ליימא.** אם יש נכם שמעת שלי דבר שאני לריך לחזור בי ולילעיני: **שניפא.** חלקו נזמורות הגפן אחוזין מהן בשעת הזמיר ותנן (נכ"מ דף קנ.) כשם שחולקין בין ק מולקין נזמורות ונקנים. שריפים מתנגמין שנשין (נכתובות מ): **מי שניק לי מידי מינים.** וכי לינו חשוד בעיניכם שהוא נוגב לי הכנה יותר מחלקו: **כתר גנבא גנוב כו'.** הגונב מן הגנב לף הוא עוטם עשה גנובה: **סמוך למפתי.** כל ימי מהרתי שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק בעולה כשעמדתי ממטתי עד שלקרא ק"ש ולחפלל: **לפון לדרום.** ושלה ומרגלותיה זה לפון וזה לדרום. ונרלה בעיני שהשכינה במזרח או במערב לפיכך נכון להסב דרך משמש לרוחות לחכות: **ולפוך.** לפון לפון ופיפיה דקלא ישנעו בניס: **שמלא בשמים.** תמלא ימי הריונה: **מורף נפשו באפו.** לך לומר שאר נרמת לך לעטוף את נפשך בפניך ומה היא הנפש זו תפלה כמו שלמר ותשפוך את נפשי לפני ה' (ש"א א): **למענך אדני.** וכי סנור היית שנשניקך שילמת (ד) מתסלק השכינה ויעזוב את מכירך המתפלל לפניו: נוח

מסורת הש"ס

ה) [נפ"ק ד:] הכי נרסינן בפ"ק ס"ו. ב) [נקנין סב. ושם]. ג) ב"ב דף קנ:. ד) [נדרים ו:: סוטה כו:]. ה) [נלעזור]. ו) [נקנין ו. ממחק ק. נשבת קו. יומה מא. שבועות עו.]. ז) [ועיין סוטה נזה ה. ב"ב ומחלו]. ח) [נעמים פ"ב ס"ו]. ט) [נאמרי פ"ו ס"ו]. י) [ברכות ו:]. כ) [ברכות ה:]. ל) [ברכות ו:]. מ) [נדרים פ"ב ס"ו].

הגהות וב"ח

(ב) גם' ומקומיה ואמאי לא ליקים ר"י נמשיה: (ג) השי"ן ד"ה אלא ן' לן והכי אלכה כבבל שאיכן טעונין שלוח הכי מוכח נשלה רשעיין בל אלכה: (ד) ד"ה דין גרמא וכו' מכעיות ממנו שאינו מטמא במגע והיה נשאו קשור נפתילו (נעמים: (ה) ד"ה למענך וכו' שלמת מב"ה החפחה תביריך מסלק השכינה: (ו) תום' ד"ה ואמאי וכו' שלא היו להם ניסים וכן יהושע לא מצינו שהיה לו בנים ולא מצינו שהיה לו ניסים ומ"ש נמ"ש.

גליון הש"ם

תום' ד"ה לא בר. אין אדם זוכה בב'. עי' שנת דף נ"ב ע"ב ותנעים:

מוסף תוספות

ג כתוס' ר"ש כתב. הא לן א"א שמשתלחים חרץ לצרי תורה. ולקשה להרי"ב יוחנן דאין בתי ערי תורה נהוג בזמן שאין היובל נהוג. ב בתוס' ר"ש כתב. וגם יהושע לא מצינו שהיה לו בן ואי משום בנות הכי. ג בתוס' ר"ש כתב. בהוריות אשרי הצדיקים שמניע אליהם במעשה הרשעים של עולם כתב ר"ת. ד בתוס' ר"ש כתב. וכן החיכה שמניחים עליו הס"ת.

מוסף רש"י

אחד המרבה ואחד הממעיט. שם לו שכר לממעים כמו למרבה (לקמן ד' ו.). חלא. חומץ (מדרש שה"ש ו.). חמרא. יין (שבת קי: ועוד).

רב נימים גאון

דין גרמא דעשיראה. ביה. פרשו רבי שרירא ורבי האיי חמרו ג"ל ר' יוחנן קבר ו' בנים וכרים וכו' העשירי שכהן נפל לתוך יהה גדולה שהיתה רוחנת ריחות קשה חזק ונפסה כשורי תמק נפל ר' יוחנן עצם של אנבע קטנה שלו תורה בסורינו הה' מנהם כה אחריים ואית דאמרי בי נשואר לו בן אחר ושמו ר' מתנה ושינהו מארץ ישראל לכבל ללמוד תורה לפני שמואל:

באילו נראה אחרה באחון הכהים. הקחילן ר' אלעזר לכבות וכלי'. רב הונא החסיבו לחת"ו [ר'] מאה רבי חמרא. אמרי ליה רבנן לעיין מר באחרחיתה דילמא [עבירה הקא בידיה]. אמר להו ומי חשדינא בריבון]. אמרי ליה ומי חשיד הקב"ה דעבד דינא בלא דינא. אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא דלא ליהיב מר שבישתא לאריסיה. אמר להו מי שביק לי' בלומר הם ליקחים בלא דיעתי לסיכך אני לקח מהם, אמרי ליה ומי טוב לך לעשב שלך אחר הנגנב, זה אינו עשה איתו אלא הרחמה לשעות [ס]עם מחיקות העבירה כדכתיב מים גנובים ימחקו נו'. כיראמר[ר] אינשי בתר גנבא גניב ושמא משם. קביל עליה דיהיב. אימא דאמרי יקר חלא ואיזדבן בדמי חמרא. פירר הא דאמ[ר] רבנן שתהא תפילתי מסוך למיטתי. ס[ו"ן] כלומר שלוא ישן[אר לי רבר מלאכה לעשותו ויהיה לכי ט[ר]ח[ר] עלי [אלא] מאחרי תפילתי אסב על מיטתי לאכל. [רבר אחר שתהא תפלתי קרומה למטתי כי אם אקדים מטתי לתפלתי אני מתירא שמא תתמשני שינה ותרדום ונמצאתי ישן בלא תפלה]. רבר אחר שת[הא] תפלתי מסוך למיטתי, למקום מיטתי כרי שיהו עניים מצו[יים] שם. [אגב התפלה]. ועל מטתי להיות נתונה בצפון ודרום דאמ' ר' חמא בר' חנינא יכול: הוא רחציא שנים שנכנסו לבנסת להתפלל יקדם [אחדן וסיים ויצא ולא המתין לחבירו טורפין תפלתו יכול'. וקימא לן בתפילת עירבית ומסבר המוקין [שבימיהם היו הבתי בנסיות תרע לעיר ותפוך כך אם מניחו יחידי שמא יסתבן מהמזיקים שמצויים שם יותר]. ד"א מפני שגורם לשכינה להסתלק למיכך טורפין לו תפילתו לזה שיצא הניחו להבירו ויצא. כי השכינה שריה אפילו בשנים שנאמר אז מדברו יראי יי איש אל ר[עהו ויקשב יי וישמע. וכיון שיצא נוים לנשכינה שתסתלק] ועל זה נאמר טורפין לו תפילתו באמר טלמעך תעזב ארץ ויעו[חק צור] ממקומו[ן]. כלומר אתה נרמתה שתס[תלק] [השכינה] כי [יצאתה]. [ולזה הפירוש אפי' בתפילת שחרית ומנחה].

דהוו ליה ומתו *А то – о том, у кого дети были и умерли* (его страдания, по раби Йоханану, пришли от любви Всевышнего).

רבי חייא בר אבא חלש *Раби Хия бар Аба заболел.* על לגביה רבי יוחנן *Вошел к нему раби Йоханан* и אמר ליה *сказал ему*: חביבין עליך יסורין принимаешь ли с *любовью страдания*, за которые получишь награду? אמר ליה *Сказал ему* раби Хия бар Аба: לא הן ולא שכרן *не* хочу не только *их, но и награды за них*, потому что они отвлекают меня от занятий Торой. אמר ליה *Сказал ему* раби Йоханан: הב לי ידך *дай мне свою руку*. יהב ליה ידיה *Дал* тот *ему свою руку*, – ואוקמיה *и поднял его* раби Йоханан с постели. Так раби Хия бар Аба выздоровел.

רבי יוחנן חלש *Раби Йоханан заболел.* על לגביה רבי חנינא *Вошел к нему раби Ханина.* אמר ליה *Сказал ему*: חביבין עליך יסורין принимаешь ли с *любовью* свои *страдания*? אמר ליה *Сказал ему*: לא הן ולא שכרן *ни их, ни награду за них.* אמר ליה *Сказал ему*: הב לי ידך *дай мне свою руку.* יהב ליה ידיה *Дал ему свою руку* – ואוקמיה *и поднял* его раби Ханина. Так раби Йоханан выздоровел.

6. Мнахот 110а

אמאי *Зачем* раби Йоханану нужна была помощь раби Ханины? לוקים רבי יוחנן לנפשיה *Поднял бы раби Йоханан самого себя* из болезни, подобно тому как он излечил однажды раби Хию бар Аба. אמרי Ответ дали те, кто *сказал*: אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים *не* может *заключенный освободить себя из тюрьмы.*

רבי אלעזר חלש *Раби Элазар заболел.* על לגביה רבי יוחנן *Вошел к нему раби Йоханан.* חזא דהוה קא גני בבית אפל *Увидел, что тот лежит в темном помещении,* גלייה לדרעיה *раскрыл свое предплечье,* закатав рукав, – ונפל נהורא *и упал свет*, осветился весь дом. Таким красивым было тело раби Йоханана.

חזייה דהוה קא בכי רבי אלעזר *Увидел* раби Йоханан, *что заплакал раби Элазар.* אמר ליה *Сказал ему*: אמאי קא בכית *почему плачешь*? אי משום תורה דלא אפשת *Если из-за Торы, которую не* так *много* выучил, как тебе хотелось, שנינו так ведь *учили* в мишне о жертвоприношениях[6]: אחד המרבה ואחד הממעיט *один увеличивает*, приносит много жертв, *а другой уменьшает*, приносит мало жертв, – Всевышний доволен ими в одинаковой степени. ובלבד שיכוין לבו לשמים *Только бы направил* человек *свое сердце к Небесам.* ואי משום מזוני *А если* плачешь *потому, что* не хватает тебе *пропитания* (что ты недостаточно богат), так ведь ты знаешь, что לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות *не каждый удостоен* кормиться одновременно *с двух столов* – Торы и богатства, которое приходит не за заслуги перед Всевышним. ואי משום בני *А если* плачешь *из-за того, что* умерли *твои дети*, – то вот, смотри: דין גרמא דעשיראה ביר *это кость моего десятого сына.*

אמר ליה *Сказал ему* раби Элазар: להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא *об этой красоте* (о твоей красоте, раби Йоханан), *которая пропадет в прахе, я плачу.* אמר ליה *Сказал ему* раби Йоханан: על דא ודאי קא בכית *об этом точно* стоит *плакать.* ובכו תרוייהו *И заплакали оба.* אדהכי והכי *Тем временем* אמר ליה *сказал ему* раби Йоханан: חביבין עליך יסורין принимаешь ли с *любовью* свои *страдания*? אמר ליה *Сказал ему*: לא הן ולא שכרן *ни их, ни награду за них.* אמר ליה *Сказал ему*: הב לי ידך *дай мне свою руку.* יהב ליה ידיה *Дал ему свою руку* – ואוקמיה *и поднял его* раби Йоханан.

Гемара рассказывает еще об одном случае страданий.

רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא *У рава Уны скисло четыреста бочек вина.* על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן *Вошли к нему рав Йеуда, брат рава Салы-Праведника, и мудрецы;* ואמרי לה *а* некоторые *говорят*, что это были רב אדא בר אהבה ורבנן *рав Ада бар Аава и мудрецы.* ואמרו ליה *И сказали ему*: לעיין מר במיליה *изучил ли господин свои дела* (проверил ли поступки), чтобы выяснить, за что пришло наказание? אמר להו *Сказал им*: ומי חשידנא בעינייכו *разве подозрителен я в ваших глазах*? אמרו ליה *Сказали ему*: מי חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא *разве* можно *подозревать Всевышнего в том, что Он творит несправедливый суд*?

אי איכא מאן דשמיע אמר להו *Сказал им* рав Уна: אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא *если есть* среди вас *кто-нибудь, кто слышал обо мне вещь*, которую надо исправить, – לימא пусть *скажет.* אמרו ליה *Сказали ему*: הכי שמיע לן *так мы слышали* – דלא יהיב מר שבישא לאריסיה *будто не отдал господин* часть *ветвей* после обрезания виноградника *своему арендатору* (в виде

הא לן והא להו. אפי' רש"י לבני מרן יסתלג שנריכין שינוח חוץ לשלשה מחנות לא הוו יסורין של מהכה. ומימה דשילוח מחנות לא היה טהא היוצל טהא כדאמרינן במסכת ניטין (ד"פ דף ו:). והילך היה מדבר ר' יוחנן מדבר שלא היה טהא טימיו. וי"מ הא לן והא להו לענין טומאה שנזכרין בש"ס ולא בשלה: **והאמר** רבי יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר. פי' רש"י לשלשה חשוב כר' יוחנן מקשמא לא היו שלא יסורין של מהכה. ומימה להא מסיק להיכא שלא הוו ליה נשים כלל לא הוו יסורין של מהכה והרי כמה לדיקים שלא היו להם נשים ג (פ). ולי משום נשות ר' יוחנן נמי הוו ליה נשות נפי' בגרמא לקדושין (דף עח:) ונלאה לפרש להכי פריך והאמר ר' יוחנן דין גרמא וכו' אלמא מלכה רגיל לנשא לחביה כך ג"מ להוו יסורין של מהכה. אבל אין לומר מלי כך שהלדיקים עלמם פעמים מעוים יסורין: ה"ג **לא** בל אדם זובה לשתי שלהנות. אבל אין לגרום ° אין אדם זוכה להא כמה לדיקים זוכין לשתי שלמנות כגון ז) רבי וכלאלמרינן בפרק בתרא דסוטה ג (דף י:): **דינא** גלא דינא. הרבה לדיקים ים שלוקין בגופם וממונם אלא הם היו יודעים שלא היה נותן שכרם לאדיקים והיו רוצים לגמור ו שלא יעשה עוד: **שלא** יהא דבר הוצץ בינו ובין הקיר. אבל אלמא דקניעא כגון אדון ומיכה ז אין זה הפסק. אבל מטה נרלה שלין זה קטוע: **אלא** איבא ממוך למטתי. שלא היה עושה מלאכה על שימפגו. וכ"ש פירש לפילו לגמרי שלמטר לגמרי קודם תפלה. ולא ידעתי מנא ליה. אבל ראיה דשרי לגמרי קודם לקטן בפרק שני (דף ד ב) לתניגן דרך מקדים ומשי יליה ומנכך ומתני פרקיה וקרי ק"ש כי מטי זמן ק"ש וכו': **כל** הנותן מתנו בין צפון לדרום וכו'. ולא ניו מזרח למערב שהשכינה מלויה בין מזרח למערב והיה הדבר נגלי לנבב אבל לשמו מפני המתמים וכן מלמי ומוכמי קרלי:

המתפלל

רבי דתמרא על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במילתא אמר להו ומי חשידנא בעינייכו אמרו ליה מי חשיך קב"ה דעביד דינא בלא דינא אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא לימא אמרו ליה הכי שמיע לן דלא יהיב מר שבישא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא גניב ליה כוליה אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב ומעמא טעים אמר להו קבילנא עלי דיהיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא: תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי ° ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום על תפלתי שתהא לפני מטתי מאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ריב"ל ° מנין למתפלל שלא יהא דבר חלוץ בינו לבין הקיר שנאמר ° ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא ° כמוך למטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דא"ר חמא בר רבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר ° ויצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא ויצפונך תמלא בטנם וכתיב התם ° וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה: תניא אבא בנימין אומר ° ישנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו שנאמר ° וטורף נפשו באפו הלמענך תעזב ארץ ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר ° ויעתק צור ממקומו ואין צור אלא הקב"ה שנאמר ° צור ילדך תשי ואם המתין לו מה שכרו אמר

וקובר את בניו מוחלין לו על כל עוונותיו אמר ליה רבי יוחנן בשלמא תורה וגמילות חסדים דכתיב ° בחסד ואמת יכופר עון חסד זו גמילות חסדים שנאמר ° רודף צדקה וחסד ימלא חיים צדקה וכבוד אמת זו תורה ° שנאמר ° אמת קנה ואל תמכור אלא קובר את בניו מנין תנא ליה ההוא סבא משום ר' שמעון בן יוחאי אתיא עון עון כתיב הכא בחסד ואמת יכופר עון וכתיב התם ° ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. א"ר יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה ונגעים לא והתניא כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה מזבח כפרה הוו יסורין של אהבה לא הוו ואב"א ° הא לן והא להו ואי בעית אימא הא בצנעא הא בפרהסיא ובנים לא היכי דמי אילימא דהוו להו ומתו והא ° א"ד יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר אלא הא דלא הוו ליה כלל והא דהוו ליה ומתו. רבי חייא בר אבא חלש על לגביה ר' יוחנן א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. ר' יוחנן חלש על לגביה ר' חנינא א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה (ה) ואוקמיה אמאי לוקים ר' יוחנן לנפשיה אמרי ° אין חבוש מתיר עלמו מבית האסורים רבי ° אליעזר חלש על לגביה רבי יוחנן חזא דהוה קא גני בבית אפל גלייה לדדעיה ונפל נהורא חזייה דהוה קא בכי ר' ° אליעזר א"ל אמאי קא בכית אי משום תורה דלא אפשת ° שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואי משום מזוני לא כל אדם זוכה לשחי שלחנות ° ואי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר א"ל להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא א"ל על דא ודאי קא בכית ובבו תרוייהו אדהכי והכי א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה זוגים. קם מלקח דעתיה הקונר לת נניו: **מרבע מרפות.** שלת ומולמה נהרת ומולמה. נהרת עזה כשנה שניה לה כמיד השיכל. שלת כלמר לגן שניה לה לקרוס ניקפ"ו: **פא לן ופא להו.** נת"י שערי טומה מקדושות זה ומלוכע טעון שילוח חוצה להן אין יסורין של מהכה. (ב) נכל שאין טעונין שילוח והן מוכח כפרה הוו יסורין של מהכה: **בלגמא.** תמא בגליו: **דין גרמא דעשיראה ביר.** זה עלם של בן עשירי שמת לו: **ביר.** כמו בר. ולר עלם ג) פחות מכשעורה ממנו (ג) כשהלרו לגבמת נפש. ובגרת רבא כר"ש לא כתו לו יסורין שאין של מהכה: **דהוו להו בנים ומתו.** הוו להו יסורין של מהכה שהשכינה מכפרת על עוונותיו: **גלייה.** ר' יוחנן לדרעיה: **ונפל בפורפ.** שהיה נאמו מנסיק שיפה היה מלד כדאמרינן בש"ס שהוכר לת הפוטלים (פד.): **לי משום פורפ.** שלא למלת הרבה כלולוך: **אחד ממרבה ואחד ממעיט.** לעניו קרנוות שניה בשלאו קשור נשולרו לשנמה: (ד) ר"ה ולמעני וכו' שלמת מבר"ה והבחת תבירך מתפלל השכינה: (ה) תוס' ד"ה ואמאי בלא היו לסם נשים וכן שהושע לא מלינו שהיה לו אלא משום נטת.

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לא בה. אין אדם ובזה בו. עי' שבת דף נה ע"ב תוס' ד"ה לתרשים:

מוסף תוספות

א בתוס' ריש"י כתב, הא לן א"י שמשתלחים חוץ לארי תומה. ובקונה להרי"ו יוחנן ראין בתי ערי חומה נוהג בזמן שאין היובל נוהג. ב בתוס' ריש"י כתב. וגם יהושע לא מלינו שהיה לו בן ואי משום בנות וכו'. ג בתוס' ריש"י כתב. בהוריות אשרי הלרלים שמניע אליהם במעשה הרשעים של עלהי"ו בעי"ה. ד בתוס' ריש"י כתב. וכן התיבה שמניחים עליו הס"ת.

מוסף רש"י

אחד המרבה ואחד המממיט. שיש לו שכר לממניע כמו למרבה (לקמן ו' ו.). חלא. חומץ (ערוכין פח:). חמרא. יין (שבת יח: ועוד).

רב נימים נאון

דין גרמא דעשיראה ביר. פרשה רבי שרירא זרבי האי חמרה ל"ל ר' יוחנן קבר ו' בנים וכיון וכי העשירי שכיון נפל לתוך יורה גדולה שהיתה רותחת ריחוח קשה חזק ונפסס בשרו ונמק נפל ר' יוחנן עלם של אבא קטנה שלו תגרה בסדרנו והי מגיס כה אחריים ואית דאמרי כי נשאר לו בן אחד ושמו ר' מתנה ושיגרו מארץ ישראל לבבל ללמוד תורה לפני שמואל:

תבהות הב"ח

(ה) נמ' ולמקמיה ואמאי לא ניקים ליי נשמיה: (ו) ד"ה ואי בעית אימא סהנה בבבל שאינן נוטעין שלות הרי מוכח כשרה ישראלין על מהכה: (ז) ר"ה דין גרמא וכו' מכשורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נשאו קשור נפולרו לעצמה: (ח) ד"ה ולמעני וכו' שלמת מבר"ה והבחת תבירך מתפלל השכינה: (ט) תוס' ד"ה ואמאי בלא היו לסם נשים וכן שהושע לא מלינו שהיה לו אלא משום נטת.

ואתני תנא קמיה דרבי יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בניו מוחלין לו על כל עוונותיו. שנאמר בחסד ואמת יכופר עון. מקבר את בניו נמי אתיא עון עון כתיב הכא יכופר עון. וכתיב התם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. מר ר' יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה. וקמנה בנגעים בארץ ישראל ומשום טומאה. ובנים ולא האיו כלל, אבל היו ליה בנים ומתו יסורין ושלן אהבה הן. והא איתמר דאמר רין גרמיה דעשיראה ביר. סירוש. היה תושש בידי שן וכשהיה בא לנתם מי שמיתני בקנין. היה אומר זה עצם בני השיורי, כלומר עשרה בנים מתו לי. ולפה לא השאיר מכל האבירים אלא השן, לפי שהשן שלשה אינו מטמא אלא כמהובר למת, ואם נשלש אינו מטמא רתנן באהלות פרק שלישי כל שבמת טומא חוץ מהשנים השיער והלרסורן ובשעת חיבורן הכל טמא. [ואמ] דתניא כל שיש בו אחד מארבעה נגעים הללו הרי המוכה בסירה לישראל. אוקמוה בחיצה לארץ דקאארץ טומאה והטומאה לא מנעא להו מלצלויי דקאארץ ששוכנ[ים] שמאה היא. ר' אלעזר לא ד' ... שמי [כל] ... בם ..ם ומתו. ונם לא היה חכם כר' יוחנן רבו [שעלה] לבקרו, מצאו שן בכמה בכיות אפל, נילה ולירותו פ"ן שלובן וירעו באילו נראה אורה באותן הבתים. הקתילן ר אלפנקר לבניה יכולי. רב הונא החמיצו לוות') [ר"] מאה דני דחמרא. אמרו ליה רבנן לעיין מר באורחיתיה דילמא [עבירה הוא] בידיה. אמר להו ומי חשידנא בגיבו[ן]. אמרו ליה ומי חשיך הקב"ה דעביד דינא בלא דינא. אמרו ליה אמאי לא יהיב מר שבישתא לאריסיה. אמר להו ומי שבקי לי. כלומר הם לוקחים כולא ידעתי לשיכן אני לוקח מהם, אמרו לו וכי טוב לך לעשב שלך אחר הגבר, זה אינו עושה אותו אלא הרחמה לטעים [ס]עם מחיקות הנעיכה כדכתיב מים נוחכו ימחקו ו[נ]', כדאמרי[ן] אימר בתר נבא נגוב ומעמא טעים. קביל עליה דיהיב. אייבא דאמרי יקר חלא ואיזדבן בדמי חמרא. פירי' הא דאמ[רי] רבנן שתרא תפילתי מפרק למיטתי, ס[מיון]ן כלומר שלקא ישן[אר לי דבר מלאכה לעשותו ויהיה לבי מר[ער] עלי [ואלן] מאחרי תפילתי אסב לי מיטתי לאכל. [ובר אחר שתהא תפלתי קרמתן למטתי כי אם אקדים מטתי לתפלתי אני מתירא שמא תחטפני שינה ואדרם ומצטאר ישן כלא תפלה]. דבר אחר שח[ה] תפלתי מפרק למיטתי, למקום מיטתי כדי שיהו עניים מצ[יין]ים שם. [אגב התפלה]. ועל מטתי להיות נתונה בצפון ודרום דאמ' ר' חמא בר חנינא יכול. הא דתניא שנים שנכנסו להתפלל וקדם [אחד] וסיים ויצא ולא המתין לחבירו מיד תפילתו וכול'. וקימא לן בתפילת ערבית ומצוי המיקין [שביתים היו הבתי בנסיות תוץ לעיר ויתרוך כך אם מניחו יחידי שמא יחלבו מהמיקים שמצויים שם יותר]. ד"א מפני שנוחת לשכינה להתלוך למיכך מ[ד]יק לי תפילתי לזה שיצא הניחו לחבירו ויצא, כי השכינה שריה אפילו בשנים שנאמר אז נדברו יראי יי איש אל ר[עהו ויקשב יי וישמע, ויכין שיצא נידם ל[שביבה שתסתלק] ועל זה נאמר מ[ד]יק לו תפילתו באפו שנאמר המלעך תעזב ארץ ויעתק צור) ממ[קומך]. כלומר אתה ניתחה שתס[תלק] [השביבה] כי ניצא[תה]. [ולזה הפירוש אמ"ר בתפילת שחרית ומנחה].

установленной платы). **אמר להו** *Сказал им* рав Уна: **מי קא שביק לי מידי מיניה** *разве он оставил мне хоть что-нибудь?* **הא קא גניב ליה כוליה** *Ведь он* у меня *все украл*! Т. е. взял куда больше, чем ему полагалось.

אמרו ליה *Сказали* они *ему*: **היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב** *это то, о чем говорят люди: украл у вора – попробовал вкус* воровства. **אמר להו** *Сказал им* рав Уна: **קבילנא עלי דיהיבנא ליה** *принимаю на себя* (обещаю), *что отдам ему* его часть. **איכא דאמרי** *Некоторые говорят*: **הדר חלא והוה חמרא** *вернулся уксус* (превратился обратно) *в вино*. **אייקר חלא ואיכא דאמרי ואיזדבן בדמי דחמרא** *А некоторые говорят: подорожал уксус и стал продаваться по цене вина.*

Гемара возвращается к теме молитвы Шмонэ-Эсрэ.

תניא *Учили* в барайте: **אבא בנימין אומר** *Аба Биньямин говорит*: **על שני דברים הייתי מצטער** *о двух вещах беспокоился я всю свою жизнь*: **על תפלתי שתהא לפני מטתי** *о своей молитве, чтобы была перед ложем*, **ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום** *и о своем ложе, чтобы было расположено между севером и югом*, т. е. изголовьем к северу или к югу.

על תפלתי שתהא לפני מטתי *"О своей молитве, чтобы была перед ложем"*. **מאי לפני מטתי** *Что означает "перед ложем"?* **אילימא לפני מטתי ממש** *Если скажешь: перед ложем* (постелью) *буквально*, – **והאמר רב יהודה אמר רב** *то ведь* об этом *сказал рав Йеуда: сказал Рав*, **ואיתימא רבי יהושע בן לוי** *а некоторые говорят*, что сказал *раби Йеошуа бен Леви*: **מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר** *откуда* известно (из какого стиха), что *у молящегося не должно быть никакой преграды между ним и стеной*? **שנאמר** *Как сказано*[7]: **ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל** *"И повернул Хизкия свое лицо к стене и молился"*. Раз так, то почему Аба Биньямин молился перед ложем, а не перед стеной?

לא תימא לפני מטתי *Не говори: перед своим ложем* буквально, **אלא אימא** *но скажи*: **סמוך למטתי** *близко к своему ложу* – не в пространстве, а по времени. Т. е. Аба Биньямин сказал, чтобы не занимался человек делами и даже изучением Торы после того как проснулся и до чтения Шма и молитвы.

ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום *"И о своем ложе, чтобы было расположено между севером и югом"*. **דאמר רבי חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק** *Как сказал раби Хама, сын раби Ханины: сказал раби Йицхак*: **כל הנותן מטתו בין צפון לדרום** *кто располагает свое ложе между севером и югом* – **הויין ליה בנים זכרים** *будут у него сыновья*; **שנאמר** *как сказано*[8]: **וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים** *"И Своим сокрытым* (добром) *наполни их чрево и насыть сыновей"*. Слово **צפונך**, "цфонха"("Твое сокрытое"), созвучно слову **צפון**, "цафон" ("север", то, что скрыто). Другими словами, у того, кто ставит кровать изголовьем к северу, будут сыновья, поскольку он уважительно относится к словам Писания.

רב נחמן בר יצחק אמר *Рав Нахман бар Йицхак сказал*, добавив к словам Абы Биньямина: **אף אין אשתו מפלת נפלים** *также у его жены не будет выкидышей*. Выводим это по аналогии: **כתיב הכא** *написано здесь*: **וצפונך תמלא בטנם** *"И Своим сокрытым наполни их чрево"*, **וכתיב התם** *и написано там* о Ривке, жене Йицхака[9]: **וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה** *"Исполнились ее дни*, (настало время) *рожать – и вот, близнецы в ее чреве"*. В обоих стихах написано о "наполнении"; во втором сказано, что родились дети, значит – и в первом говорится, что не будет выкидыша.

תניא *Учили* в барайте: **אבא בנימין אומר** *Аба Биньямин говорит*: **שנים שנכנסו להתפלל** если *двое пришли молиться* в дом молитвы, где нет других людей, **וקדם אחד מהם להתפלל** *и поспешил один из них с молитвой*, **ולא המתין את חברו ויצא** *и не подождал своего товарища*, который еще не закончил свою молитву, *и ушел*, оставив его одного, то **טורפין לו תפלתו בפניו** *разрывают его молитву*, (посылая ее) *к нему* обратно, т. е. не принимают ее. **שנאמר** *Как сказано*[10]: **טרף נפשו באפו הלמענך תעזב ארץ** *"Терзающий* (рвущий) *свою душу своим гневом, из-за тебя ли будет оставлена земля?"* Сказал ему Всевышний: покинув своего товарища, неужели ты подумал, что его молитва не будет принята (земля оставлена)? (Здесь под душой понимается молитва.) Нет, не будет принята именно твоя молитва, потому что ты сам ее растерзал, и она вернется к тебе ("в его гневе" = "перед ним", к нему обратно).

7. Йешаяу 38:2
8. Теилим 17:14
9. Берешит 25:24
10. Ийов 18:4

הא לן והא להו. אפי' כ"ש לבני מרן ישראל שנרגילין שילוח מרן לשלשה מחנות לא הוו יסורין של מהכה. ומימה דשילוח מחנות לא היה טובא מלא נמוך שהוכל ובמי פרי מומה. ובימי המלוכלין לא היה שיכול טובא כדלמרינן במסכת גיטין (פ"ד דף ו.). והילך היה כימיו. ר"ת הא לן ומא להו לענין טומאה שמהרין בפ"ו ולא נגעלו: **והאמר** רבי יוחנן דין גרמא דעשיראה ביה. פי' כ"ש ללמדם מטוב כך' יוחנן מקמאל לא היו לגלא יסורין של מהכה. ומימה דהא מסיק דהיכא דלא הוו ליה כנים כלל לא הוו יסורין של מהכה והכי כמה לריקים שלא היו להם כנים [ב]. ולי משום נטות כ' יוחנן נמי הוו ליה נטות כפ' נתכת לקדושין (דף פח:) וברלה לפרש דהכי פריך והאמר כ' יוחנן דין גרמא וכו' אלמא מלטוה רגיל לנתם מחרים כך ב"מ דהוו יסורין של מהכה. אבל אינו מלוי כך שהריקים עלמם פעמים מעושים יסורין: [ג]ס"ג **לא** כל אדם זוכה לשתי שלחנות. אבל אין לגרום [ד]לו אדם זוכה להא כמה לריקים זוכין לשתי שלחנות כגון [ה]רבי וכדאמרינן בפרק נתנת להוריות [ג] (דף י.): **דינא** גלא ד"ינא. סרנה לריקים ם שנוקין בגופם ובממונם אלא הם היו יודעים שלא היה נותן שכיחה לריקים והיו רוצים לנתמו לו שלא יעשה עוד: **שלא** יהא דבר הוצץ בינו לבין הקיר. אבל אלמא דקניעא כגון אדון ומיכה[ד] אין זה הפסק. אבל אמא אימא קמן זה קטנ: **אלא** אימא סמוך למטתי. שלא היה עושה מלאכה על שימפון. וכ"ש פירש לפילו לגמוד שלמוד לגמוד קודם מפלה. ולא ידעתי מנא ליה. אבל לליה דשרי לגמוד קודם לקטן נפרק שני (דף י ב) לתרגין דרב מקדים ומאי ילים ונכנך ומתני פרקים וקרי ק"ש כי מתא זמן ק"ש וכו': **כל** הנותן מפתו בין צפון לדרום וכו'. ולא ניו מזרח למערב ותוקף לסיפון עם לשמו מפני שהשכינה מצויה בין מזרח למערב והיה הדבר גנאי לשכב אבל לשמו מפני המשמים וכן מלמע ומוכמי קרלי: המתפלל

וקובר את בניו מוחלין לו על כל עוונותיו אמר ליה רבי יוחנן בשלמא תורה וגמילות חסדים דכתיב [ב]בחסד ואמת יכופר עון חסד זו גמילות חסדים שנאמר [ג]רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה ובבוד אמת זו תורה [ד]שנאמר [ה]אמת קנה ואל תמכור אלא קובר את בניו מנין תנא ליה ההוא סבא משום ר' שמעון בן יוחאי אתיא עון עון כתיב הכא בחסד ואמת יכופר עון וכתיב התם [ו]ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. א"ר יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה ונגעים לא והתניא בל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח בפרה מזבח בפרה הוו יסורין של אהבה לא הוו ואב"א [ז]הא לן והא להו ואי בעית אימא הא בצנעא הא בפרהסיא ובנים לא היבי דמי אלימא דהוו להו ומתו והא [ח]א"ר יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר אלא הא דלא הוו ליה כלל והא דהוו ליה ומתו. רבי חייא בר אבא חלש על לגביה ר' יוחנן א"ל תביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. ר' יוחנן חלש על לגביה ר' חנינא א"ל תביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה [ט]ואוקמיה אמאי לוקים ר' יוחנן לנפשיה אמרי [י]אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים רבי [כ]אליעזר חלש על לגביה רבי יוחנן חזא דהוה קא גני בבית אפל גלייה לדרעיה ונפל נהורא חזייה דהוה קא בבי ר' [ל]אליעזר א"ל אמאי קא בבית אי משום תורה דלא אפשת [מ]שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיבוין לבו לשמים ואי משום מזוני לא בל אדם זוכה לשתי שלחנות [נ]ואי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר א"ל להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא א"ל על דא ודאי קא בבית ובכו תרוייהו אדהכי והכי א"ל תביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה

דני דחמרא על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במילתא אמר להו ומי חשדנא בעינייכו אמרו ליה מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא לימא אמרו ליה הבי שמיע לן דלא יהיב מר שבישא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא גניב ליה כוליה אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים אמר להו קבילנא עלי דיהיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא: תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי [י]ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום על תפלתי שתהא לפני מטתי מאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ריב"ל [כ]מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר [ל]ויוסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא [מ]סמוך למטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דא"ר חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר [נ]וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא וצפונך תמלא בטנם וכתיב התם [ס]וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה: תניא אבא בנימין אומר [ע]שנים שנבנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו שנאמר [פ]טורף צור ממקומו ואין צור אלא הקב"ה שנאמר [צ]צור ילדך תשי ואם המתין לו מה שכרו אמר

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ואקומיה ואמאי לא נקיט ר"י נמשיה: (ג) ד"ה ר"ת ה"ל ן ור' שמעון בבבל שאינן מטורין ישראל אבל הוה מצא כשרה ישראל אבל מכאן: (ד) ד"ה דין גרמא וכו' מכשורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נשאנו קשור נפרדו נעצמות: (ה) ד"ה מלמעלן ור' שלמה מביאה והגהות תבריך מפלק שמכאן: (ו) תוס' ד"ה ואלמר ור' שלמה ה"ג לא נטם נטם וכן יהושע לא מצינו שהיה לו כנים ולא מצוה נטם:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לא בר'. ערך אדם וחבה בר'. מי' שמם דף נה ע"ב ד"ה מהם:

מוסף תוספות

א. כתוס' ר"י"ש כתב. הא לן אי"ש שמשתלחים חוץ לגבי חומה. ושקשה להר"י יוחנן דאין בתי ערי חומה נוהג בזמן שאין היובל נוהג. ב בתוס' ר"י"ש כתב. ונם יהושע לא מצינו שהיה לו בן ואי משום בנות וכו'. ג. בתוס' ר"י"ש כתב. בהוריות אשרי הצורכים שמגיע אליהם במעשה הישעים של עזה"ז בעה"ב. ד. בתוס' ר"י"ש כתב. וכן החיבה שמגיחים עליו הס"ח.

מוסף רש"י

אחר המרבה ואחר הממעיט. שם ל' שכר למעט כמו למרבה ולקמן ח"ו. חלא. חומץ (עורוין) סח ו. חמרא. יין (שבת ק' ועוד).

רב נימים גאון

דין גרמא דעשיראה ביר. פרשה רבי' שרירא הרבי' הגרי חמדרי ז"ל ר' יהודן קבר ר' בנים וכרים וכו' העשירי שכהן נאל לתוך יהדה גדולה שהיתה רחוקת ריחות קשה חוזק ונפש בשורר ונפק נאל ר' יוחנן עצם של אצבע קטנה שלו תורה בסרעי תרי מהם כה אחרים ואית דאמרי כי נשאר לו בן אחד ושמו ר' מתנה ושיגרו מארץ ישראל לכבל ללמוד תורה לפני שמואל:

תורה אור השלם

1. בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכֻפַּר עָוֹן וּבְיִרְאַת יְיָ סוּר מֵרָע׃
משלי טז יז

2. רוֹדֵף צְדָקָה וָחָסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד׃
משלי כא כא

3. אֱמֶת קְנֵה וְאַל תִּמְכֹּר חָכְמָה וּמוּסָר וּבִינָה׃
משלי כג כג

4. עֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים מְשַׁלֵּם עֲוֹן אָבוֹת אֶל חֵיק בְּנֵיהֶם אֲחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃
ירמיהו לב יח

5. וַיִּקַּח וַיִּקְבֹּר [וַיִּ]ו אֶל הַקֶּבֶר וַיִּתְפַּלְּלוּ אֶל יְיָ׃
שמואל ב יד

6. מְכַסִּים דֶּרֶךְ יְיָ מְמַהֲרִים מְגוֹלֵל חֶלְקֵם נְקֵיִם וְצַוָּארָם תְּמוֹלֵא בְּשָׂמֶן יְשַׁקְּעוּ קָיִם הַצְּדִיקִים יִתְּנוּ לְעוֹלְלֵיהֶם׃
תהלים יז יד

7. וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִם בִּבְטְנָהּ׃
בראשית כה כד

8. טֶרֶם נִשָּׁשׁ בְּאֹפֶן חֲלֻמַּעְרֵי תְעוּבָה אֶרֶץ וְשִׁבְתּוֹ עֵזֶר מְמַקְּמָיו׃
איוב יח ז

9. צֵדֶה לַדֶּרֶךְ תָּשִׂישׁ וְחִשְׁבְּתָה אֶל מָחֳלָקֶיהָ׃
ירמיה לב יט

רבינו חננאל

[ובני תמא קמיה דרבי יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בניו מוחלין לו על כל עוונותיו. שנאמר בחסד ואמת יכופר עון. מקבר את בניו ומי אתיא עון עון כתיב הכא יכופר עון. וכתיב התם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. מר ר' יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה. ובקמיה דרבי יוחנן קמיה דרבי שמעון בן יוחאי ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרי לה רב אחא בר יעקב ואמרי לה רב אחא בר יעקב ורבי יוסי בר' חנינא. מקבר את בניו ומי אתיא עון עון כתיב הכא יכופר עון. וכתיב התם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. מר ר' יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה. וקמיה דרבי יוחנן קמיה דרבי שמעון בן יוחאי ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרי לה רב אחא בר יעקב ורבי יוסי בר' חנינא. מקבר את בניו ומי אתיא עון עון כתיב הכא יכופר עון. וכתיב התם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. מר ר' יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה

ולא עוד אלא *Более того*, такой человек, покинув товарища, **שגורם לשכינה שתסתלק מישראל** *способствует тому, чтобы Шхина* (присутствие Всевышнего) *покинула Израиль*; **שנאמר** *как сказано* (в продолжении того же стиха): **ויעתק צור ממקמו** *"И сдвинется скала со своего места"*. **ואין צור אלא הקדוש ברוך הוא** Ибо *любая скала* (о которой написано в Танахе) – это *Всевышний*; **שנאמר** *как сказано*[11]: **צור ילדך תשי** *"Скалу, тебя родившую* (т. е. Создателя), *забыл"*.

11. Дварим 32:18

Продолжает барайта говорить о двух людях, пришедших молиться.

ואם המתין לו מה שכרו *А если подождет его* (своего друга, пока тот молится), то *какова его награда*?

אמר רבי יוסי ברבי חנינא *Сказал раби Йосе, сын раби Ханины*: такой человек (см. конец предыдущего листа) **זוכה לברכות הללו** *удостаивается следующих благословений*, **שנאמר** *как сказано*[1]: **לוא הקשבת למצותי** *"Если бы ты внимал Моим заповедям*, **ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים** *то стал бы рекой твой мир* (с другими народами), *а справедливость для тебя* (те блага, которыми Я тебя одарю) – *морскими волнами.* **ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו'** *И стало бы подобно песку твое потомство, а также происходящее из твоих недр и т. д."* Здесь внимание ("если бы ты внимал") – это ожидание: если бы ты подождал своего товарища и отвечал амен на его молитву, то получил бы эти благословения.

תניא *Учили* в барайте: **אבא בנימין אומר** *Аба Биньямин говорит*: **אלמלי נתנה רשות לעין לראות** *если бы глазам людей было дано видеть* нечисть, стоящую перед ними, то **אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין** *все Творение не смогло бы выстоять* из-за страха *перед* этими *вредителями* (так Талмуд называет "шейдим", бесов).

אמר אביי *Сказал Абае*: **אינהו נפישי מינן** *их больше, чем нас.* **וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא** И они *окружают нас, как борозда* окружает *гряду*. Имеется в виду канава для удержания воды у подножия террасы, на которой посажен виноградник.

אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: **כל חד וחד מינן** рядом с *каждым из нас* стоят **אלפא משמאליה** *тысяча* этих вредителей *слева* **ורבבתא מימיניה** *и десять тысяч справа.*

אמר רבא *Сказал Рава*: **האי דוחקא דהוי בכלה** чувство *тесноты*, которое испытывает человек во время выступления мудрецов *на субботнем собрании* перед праздниками (несмотря на то что люди сидят просторно), – **מנייהו הוי** *это от них*, этих невидимых вредителей.

הני ברכי דשלהי מנייהו *Когда колени устают* без причины – *это от них*, поскольку человек во время ходьбы вынужден их расталкивать. То же самое, **הני מאני דרבנן דבלו** когда *одежда учеников* (имеются в виду мудрецы, ежедневно изучающие Тору) быстро *ветшает*, несмотря на то что они не заняты физическим трудом, – **מחופיא דידהו** это *оттого*, что вредители *трутся о них*. И то же самое, **הני כרעי דמנקפן** когда *ноги часто ударяются* обо что-нибудь, – **מנייהו** *это из-за них.*

האי מאן דבעי למידע להו *Тот, кто хочет убедиться*, что они существуют, – **ליתי קיטמא נהילא ונהדר אפורייה** пусть *принесет просеянный песок и разбросает* его *у своей кровати*, перед тем как лечь спать. **ובצפרא חזי כי כרעי דתרנגולא** *И утром увидит* нечто, *похожее на следы курицы.*

האי מאן דבעי למחזינהו *Тот, кто хочет их увидеть*, **ליתי שילייתא דשונרתא אוכמתא בת אוכמתא** пусть *принесет послед*, оставшийся после родившей черной *кошки*, которая родилась *от черной* кошки, **בוכרתא בת בוכרתא** причем была *первой* у своей матери, которая тоже была *первой* у своей. **וליקליה בנורא ולשחקיה** *И* пусть *сожжет* этот послед *в огне*, а пепел *перетрет* **ולימלי עיניה מניה** *и положит* его *на свои глаза* – **וחזי להו** *и* тогда *увидит их.*

ולשדייה בגובתא דסרזלא *И* пусть *насыплет* оставшийся пепел *внутрь железной трубки* **ולחתמיה בגושפנקא דסרזלא** *и запечатает железной печатью*, **דילמא גנבי מניה** *поскольку* бесы *могут* его *украсть у него*. **ולחתום פומיה כי היכי דלא ליתזק** *И* пусть все время, пока занят этой работой, *держит свой рот закрытым, чтобы не пострадать* от них.

רב ביבי בר אביי עבד הכי חזא ואתזק *Рав Биви бар Абае сделал так, увидел* их *и пострадал.* **בעו רבנן רחמי עליה ואתסי** *Мудрецы* в молитве *попросили для него милосердия – и выздоровел.*

תניא *Учили* в барайте: **אבא בנימין אומר** *Аба Биньямин говорит*: **אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת** *молитва человека слышна* (доходит до Небес), *только* если он молится *в доме собраний* (синагоге). **שנאמר** *Как сказано*[2]: **לשמוע אל הרנה ואל התפלה** "(Обратись, Всевышний) чтобы *услышать хвалу и молитву*, которую Твой раб произносит перед Тобой сегодня". Отсюда: **במקום רנה** *в* том *месте*, где произносят *хваление* Всевышнему, т. е. в доме собраний (в синагоге), **שם תהא תפלה** *там будет молитва.*

אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק *Сказал Равин бар рав Ада: сказал раби Йицхак*: **מנין שהקדוש**

1. Йешаяу 48:18-19
2. Мелахим 1, 8:28

מאימתי פרק ראשון ברכות א.

אמר ר' יוסי ברבי חנינא זוכה לברכות הללו שנאמר [1]לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו': תניא אבא בנימין אומר אלמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין אמר אביי אינהו נפישי מינן וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא אמר רב הונא כל חד וחד מינן אלפא משמאליה ורבבתא מימיניה[2] אמר רבא האי דוחקא דהוי בכלה מנייהו הוי הני ברכי רשלהי מנייהו [3]הני מאני דרכנן דבלו מחופיא דידהו הני כרעי דמנקפן מנייהו האי מאן רבעי למידע להו לייתי קיטמא נהילא ונהדר אפורייה ובצפרא חזי כי כרעי דתרנגולא האי מאן רבעי למחזינהו ליתי שלייתא דשונרתא אוכמתא בת אוכמתא בוכרתא בת בוכרתא ולקליה בנורא ולשחקיה ולימלי עיניה מניה וחזי להו ולשדייה בגובתא דפרזלא ולחחמי' בגושפנקא דפרזלא דילמא גנבי מניה ולחתום פומיה כי היכי דלא ליתזק רב ביבי בר אביי עבד הכי חזא ואתזק בעו רבנן רחמי עליה ואתסי: תניא אבא בנימין אומר [4]אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר [5]לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה אמר רבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר [6]אלהים נצב בעדת אל ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל [7]ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנאמר [8]בקרב אלהים ישפוט ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר [9]או נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו' [10]מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי [11]חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר [12]בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא תרי מכתבן בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות וכי מאחר דאפי' תרי תלתא מבעיא מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דדינא נמי היינו תורה וכי מאחר דאפי' תלתא עשרה מבעיא עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי: א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר [13]נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו בימינו זו תורה שנאמר [14]מימינו אש דת למו ובזרוע עזו אלו תפילין שבראש שנאמר [15]עז לעמו יתן ומנין שהתפילין עז הם לישראל דכתי' [16]וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וידאו ממך [17]ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו א"ל [18]ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל אין דכתיב [19]את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמירך היום [20]אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני [21]חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר [22]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא בשאר בתי מאי א"ל [23]כי מי גוי גדול ומי גוי גדול אשר כל [24]אשריך ישראל [25]או הנסה אלהים [26]ולתתך עליון אי הכי נפישי להו טובי בתי אלא כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דדמיין להדדי בחד ביתא אשריך ישראל ומי כעמך ישראל בחד ביתא או הנסה אלהים בחד ביתא ולתתך עליון בחד ביתא וכולהו

[1]**המתפלל** וא"א המתין את חבירו מודיעין לו וכו'. פירש רבינו גורנל שם שם מהר"ם אבי מכיר מאי דאמרי' [2]ורבבתא מימיניה אמר רבא האי דוחקא דהוי בכלה מנייהו הוי הני ברכי דשלהי מנייהו [3]הני מאני דרכנן דבלו מחופיא דידהו הני כרעי דמנקפן מנייהו האי מאן רבעי למידע להו לייתי קיטמא נהילא ונהדר אפורייה ובצפרא חזי כי כרעי דתרנגולא האי מאן רבעי למחזינהו ליתי שלייתא דשונרתא אוכמתא בת אוכמתא בוכרתא בת בוכרתא ולקליה בנורא ולשחקיה ולימלי עיניה מניה וחזי להו ולשדייה בגובתא דפרזלא ולחחמי' בגושפנקא דפרזלא דילמא גנבי מניה ולחתום פומיה כי היכי דלא ליתזק רב ביבי בר אביי עבד הכי חזא ואתזק בעו רבנן רחמי עליה ואתסי: תניא אבא בנימין אומר [4]אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר [5]לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה אמר רבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר [6]אלהים נצב בעדת אל ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל [7]ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנאמר [8]בקרב אלהים ישפוט ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר [9]או נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו' [10]מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי [11]חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר [12]בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא תרי מכתבן בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות וכי מאחר דאפי' תרי תלתא מבעיא מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דדינא נמי היינו תורה וכי מאחר דאפי' תלתא עשרה מבעיא עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי: א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר [13]נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו בימינו זו תורה שנאמר [14]מימינו אש דת למו ובזרוע עזו אלו תפילין שבראש שנאמר [15]עז לעמו יתן ומנין שהתפילין עז הם לישראל דכתי' [16]וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וידאו ממך [17]ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו א"ל [18]ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל אין דכתיב [19]את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמירך היום [20]אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני [21]חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר [22]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא בשאר בתי מאי א"ל [23]כי מי גוי גדול ומי גוי גדול אשר כל [24]אשריך ישראל [25]או הנסה אלהים [26]ולתתך עליון אי הכי נפישי להו טובי בתי אלא כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דדמיין להדדי בחד ביתא אשריך ישראל ומי כעמך ישראל בחד ביתא או הנסה אלהים בחד ביתא ולתתך עליון בחד ביתא וכולהו

מסא"ז דזה היה להם נגמי כנמיות שלהם שהיו כשלה ולכך נגלה ים להמתין. והכי"ת היה מחמר מפלתו ומתירץ עד שילמו טוס ומס מחון כך היה סוס נא נגיח הכנסת היה מעיין נספר עד שגמרו תפלתם. ונלה להתמיר קף לנו: **כי כסלא לאוגיא.** כעין תלמים המקיפין לת הערוגה כדלמרינן נרים נדרים (קף ו:) הדין חוגיא לזה פלה: **חד** לא מכתבן מליה בספר הזכרונות. כלומר עם מחרים אחל נספר לנדו נכתבין כדלמרינן וכל מעזיק נספר נכתבין (תענית פרק ג) כ"ב מדה טובה: **אלו תפילין שבראש.** (ו) לפי שיש כהן רוב סס על שלי שהשי"ת כתוב נקמט שכנתים והלל"ת נלנוטות ותימת מסכת פרק נמה מלקין (דף כמ ב) דקאמר תן המותר נפיך ולא מפיק לעוטות מחותם ה' נפיך. ועוד דכפ' נתרג למגילה (דף מו ב) קרי לעוטות תמשיטי קדושה נעלמא. תלמ"ל מלו מפילין של יד מכוסין דכתיב (שמות יג) לך לאות על ידך ולא לאחרים לאות [ס]: **מי כעמך ישראל.** זה שיבוד הפיינען (ניים ג' דפקים) מוטפא בלילו נלילו: [ס]**אחורי בית הכנסת.** פי' רש"י כל פתחי בתי כנסיות היו למזרח ומחוריהם למערב חה שהמתפלל אחורי בית הכנסת שנאמר [2]לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה אמר רבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר [6]אלהים נצב בעדת אל ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל [7]ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנאמר [8]בקרב אלהים ישפוט ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר [9]או נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו' [10]מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי [11]חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר [12]בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא תרי מכתבן בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות וכי מאחר דאפי' תרי תלתא מבעיא מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דדינא נמי היינו תורה וכי מאחר דאפי' תלתא עשרה מבעיא עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי: א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר [13]נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו בימינו זו תורה שנאמר [14]מימינו אש דת למו ובזרוע עזו אלו תפילין שבראש שנאמר [15]עז לעמו יתן ומנין שהתפילין עז הם לישראל דכתי' [16]וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וידאו ממך [17]ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו א"ל [18]ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל אין דכתיב [19]את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמירך היום [20]אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני [21]חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר [22]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא בשאר בתי מאי א"ל [23]כי מי גוי גדול ומי גוי גדול אשר כל [24]אשריך ישראל [25]או הנסה אלהים [26]ולתתך עליון אי הכי נפישי להו טובי בתי אלא כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דדמיין להדדי בחד ביתא אשריך ישראל ומי כעמך ישראל בחד ביתא או הנסה אלהים בחד ביתא ולתתך עליון בחד ביתא וכולהו

תורה אור השלם

1. לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים: וצאצאי מעיך כחול הרגלים הרחקתי מעיך בחשתיהו לא יקרבו ולא ישקד שמה מלמעני: ישעיה מח יח-יט
3. קשיבה אל תפלת עבדך ואל תחנתו וי אלקי לשמע אל הרנה ואל התפלה אשר עבדך מתפלל לפניך היום: מלכים א ח נ
4. מקטר לאקף אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט:

תהלים פב א

5. אז נדברו יראי יי איש את רעהו והקשב יי וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יי ולחשבי שמו:

מלאכי ג טז

6. מזכה אדמה תעשה לי וזבחו עליו את עלותיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך:

שמות כ כ

7. נשבע יי בימינו ובזרוע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאויביך ואם ישקו בני נכר תירושך אשר יגעת בו: ישעיה סב ח
8. ויאמר ד' מסיני בא זרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אש דת למו:

דברים לג ב

9. יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

תהלים כט יא

10. וקאו כל עפי הארץ מי שם יי נקרא עליך ויראו ממך: דברים כח י
11. ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלך האלהים לפדות לו עם לשום לך שם גדולת ונוראות לגרש מפני עמך אשר פדית ממצרים גוים:

דברי הימים א יז כא

12. את יי האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקולו: יי האמירך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו: דברים כו יז-יח
13. שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

דברים ו ד

14. כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כיי אלהינו בכל קראנו אליו: ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקם ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום:

דברים ד ז-ח

15. אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בי מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו איביך לך ואתה על במותימו תדרך:

דברים לג כט

16. או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר עשה לכם יי אלהיכם במצרים לעיניך: דברים ד לד
17. ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה להתהלל ולשם ולתפארת ולהיותך עם קדש ליי אלקיך כאשר דבר: דברים כו יט

רבינו חננאל

אילמלי [נ"א] נתנה רשות לעין לראות את המזיקין אין [ס] כל בריה (לב.) יכולה לעמוד מפניהם. פירי [מהרי"ן ביטלי] ביטלי. פירי .. כבב .. דמשתיין. תניא אבא בנימין [אומר] אין תפילתו של אדם [נ]שמעת אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה] מקום רנה הוא בבית הכנסת] שנאמר תנו גדיקים. כלומר] בבית ר' [שם] תהיה תפילה. ומניין שהקב"ה מצוי בכנסת, פירוש ומניין שכבודו של הקב"ה מצוי בבתי כנסיות. א"ר אבין בר אדא אמי' ר' יצחק מניין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו, ימינו זו תורה שנאמר אש דת למו, עזו אלו תפילין. פי' שהקב"ה מראה מכבודו לנביאיו ומסדיר באוזנותא וליבא ברמות אדם ישוב, דכתיב ראיתי את ה' ישב על כסאו וכל צבא השמים עומדים מימינו ומשמאלו, וכתיב ותראה את ה' ישב על כסא רם ונשא ושוליו מלאים את ההיכל, וכמי שיש לו רגלים וכתיב תחת רגליו כמעשה לבנת הספיר. וכיון שנתרש לנו כי מראות לנביאים בענין הזה, נתברר לנו כי ראייה האמורה בראיית הלב, ולא בראיית העין היא. כי לא יתכן להאמר בראיית העין שנראות רמות להב"ה, שנאמר האל מי הדמיתי ואשוה, אלא ראייה כלב היא. כך יתכן ליתר שיעשיר לאדם להראות בראיית הלב דמות כבוד בראש שילוי תפילין. והאומר ראיתי, ראיית הלב היא כדכתיב ולבי ראה הרבה חכמה וגו'. וכך כתובות, ולא ראיית העין בפשוט. שהרי בפירוש אמר הכתוב וידברתי על הנביאים ואני חזון הרביתי וביד הנביאים אדמה. פלפר שפראה לכל נביא ונביא כפי יכולת להראות. אבל ראייה בפשט הם ושלום שיש לו שעולה על דעתו, וכי ר' יצחק חולק על התורה שנאמר כי לא יראני האדם וחי וכאן ר' יצחק אומר כי נראה הקב"ה למשה. ועוד הלא כתיב וירא את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, הנה מראה הכתוב שראו, ומקרא אחר כתיב משמיהם מזר לנשמותיהם כי לא ראיתם כיום דבר ה' אליכם בחוריב מתוך האש. קשו קראי אהדדי. [נמרקי לא קשיא, הני קרא דכתיב ויראו. ראיית הלב. הני דכתיב כי לא ראיתם כל תמונה, ראיית העין. ומצינו לשון הקדש שקורא בענין הזה ראייה, שנאמר ויראו בני יש שבר במצרים, ויעקב לא היה במצרים אלא בארץ כנען. וכהנה רבות. ולמבקש מרא יראי שמים בפתוח מרה (והיה) כי להם להבין ולידע שאין בכל התלמוד דבר מדיע שיש בישראל נתן רמות לבראנאו שתהבת שמו ויחלצה ובזו. אמנם הלוקך לב רשעי אוין המיתים מחשבות רבים אשר לא כן כדי לענות עצמם, כי שמרע מאוחש דוד המבהל ישרע מהם. ומצאנו שהקב"ה יתיש הראה למשה ורבינו בתוך הכבוד שאמר הכתוב וראית את אחורי, כגון מלאך ורבראשון תפילין, וראה משה ורבינו והבין קשר של תפילין ושריון של תפילין. כענין שהראהו כלי המשכן שנא' ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו. וזה יתכן למראית העין ויתכן להראית הלב. אבל זה שכתוב וראיתי את אחוריי אינה אלא ראית הלב, ועל אותה הראייה שנאמרה:

בא א מיי' פ"ם מהלכות מלכים הלכה ה [ומצא עשין יט] סמ"ע לוין 5 סמ"ק ס:

ו ג מיי' פ"ב מהלכות תפלה הלכה ח [ומצא עשין יט] סמ"ע לוין 3 סמ"ק ס:

ברוך הוא מצוי בבית הכנסת *откуда* известно, *что Всевышний находится в доме собраний?* **שנאמר** *Как сказано*[3]: **אלהים נצב בעדת אל** *"Всевышний присутствует в общине Бога".*

ומנין לעשרה שמתפללין *И откуда* известно *о десяти* евреях, *которые молятся* вместе, **ששכינה עמהם** *что Шхина* (присутствие Всевышнего) находится рядом *с ними?* **שנאמר** *Как сказано:* **אלהים נצב בעדת אל** *"Всевышний присутствует в общине Бога",* а община – это как минимум десять человек.

ומנין לשלשה שיושבין בדין *И откуда* известно *о трех* судьях, *которые сидят в суде* и судят, **ששכינה עמהם** *что Шхина* находится рядом *с ними?* **שנאמר** *Как сказано* (в продолжении стиха): **בקרב אלהים ישפוט** *"Среди судий Он судит".* "Элоим" (**אלהים**) в данном случае – судьи, которые принимают решения коллегиально, в составе трех участников.

ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה *И откуда* известно *о двоих, которые сидят и занимаются Торой,* **ששכינה עמהם** *что Шхина* находится рядом *с ними?* **שנאמר** *Как сказано*[4]: **אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו'** *"Тогда говорили те, что боятся Всевышнего, друг с другом, и внимал Всевышний, и т. д."*

Дальше в том же стихе сказано: "И написана была Книга памяти перед Ним для тех, которые боятся Всевышнего, и для почитающих Его имя (думающих над Его именем, размышляющих)". **מאי ולחושבי שמו** *Что* это за *"почитающие Его имя"?* **אמר רב אשי** *Сказал рав Аши:* если **חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה** *задумал человек выполнить заповедь, но не было ему дано исполнить* задуманное, тогда **מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה** *вменяет ему Тора в заслугу, как будто* он на самом деле *ее выполнил.* Поэтому он записывается в Памятную книгу наряду с теми, кто боится Всевышнего. Размышлять, думать о Всевышнем – означает здесь: замыслить выполнение заповеди. Из стиха видно, что этот человек получает такую же награду, как и тот, кому было дано довести задуманное до конца.

ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה *И откуда* известно, *что, даже* если *один сидит и занимается Торой* в одиночестве, **ששכינה עמו** *Шхина* находится рядом *с ним?* **שנאמר** *Как сказано*[5]: **בכל המקום אשר אזכיר את שמי** *"Везде, где упомяну Свое имя"* – т. е. в любом месте, где Я позволю тебе произносить Свое имя. Одно из таких мест – там, где учат Тору. (Изучая Тору, можно произносить полное имя Творца.) О таком месте сказано в продолжении стиха: **אבוא אליך וברכתיך** *"Приду к тебе и благословлю тебя"* – даже если сидишь и учишься один.

וכי מאחר דאפילו חד *И поскольку* уже сказано, *что* Шхина присутствует *даже* там, где *один* занимается Торой, **תרי מבעיא** *о двоих нужно* ли специально говорить, что там присутствует Шхина? Ответ: **תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות** *для двух – их слова записываются в Книгу памяти* перед Всевышним, **חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות** а *для одного – его слова не записываются в Книгу памяти.* Поэтому пришел стих, чтобы сказать, что у двух людей, занятых Торой, есть особая заслуга, которой нет у одного.

וכי מאחר דאפילו תרי *И поскольку* сказано, *что даже* в случае *двух* людей, занятых Торой, Шхина находится рядом с ними, **תלתא מבעיא** *о трех нужно* ли говорить то же самое? Ответ: без стиха о трех людях (в данном случае судьях), **מהו דתימא** *ты мог бы сказать,* что **דינא שלמא בעלמא הוא** работа *суда – это просто установление мира* между людьми, что не может считаться занятием Торой, **ולא אתיא שכינה** *и* поэтому *не приходит* к судьям *Шхина.* **קמשמע לן דדינא נמי היינו תורה** Поэтому *сообщается нам, что суд – тоже занятие Торой.* А значит, и в этом случае Шхина находится рядом с судьями.

וכי מאחר דאפילו תלתא *И поскольку* сказано, *что даже* в случае *трех* людей Шхина находится рядом с ними, **עשרה מבעיא** *о десятерых,* собравшихся на молитву, *нужно* ли говорить то же самое? Ответ: **עשרה קדמה שכינה ואתיא** в случае *десятерых* людей *предшествует* им *Шхина и приходит* на место молитвы раньше их. Однако **תלתא עד דיתבי** в случае *трех* судей она приходит только тогда, когда *они садятся* судить, но не раньше.

Еще одно высказывание из того же источника.

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק *Сказал раби Авин бар рав Ада: сказал раби Йицхак:*

3. Тегилим 82:1
4. Малахи 3:16
5. Шмот 20:21

מאימתי פרק ראשון ברכות א.

אמר ר' יוסי ברבי חנינא זוכה לברכות הללו שנאמר [1]לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו': תניא אבא בנימין אומר אלמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין אמר אביי אינהו נפשיי מינן וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא אמר רב הונא כל חד וחד מינן אלפא משמאליה ורבבתא מימיניה[2] אמר רבא האי דוחקא דהוי בכלה מנייהו הוי הני ברכי דשלחי מנייהו (3) הני מאני דרבנן דבלו מחופיא דידהו הני כרעי דמנקפן מנייהו האי מאן דבעי למידע להו לייתי קיטמא נהילא ונהדר אפורייה ובצפרא חזי כי כרעי דתרנגולא האי מאן דבעי למחזינהו ליתי שלייתא דשונרתא אוכמתא בת אוכמתא בוכרתא בת בוכרתא ולקליה בנורא ולשחקיה ולימלי עיניה מניה וחזי להו ולשדייה בגובתא דפרזלא ולחתמי' בגושפנקא דפרזלא דילמא גנבי מניה ולחתום פומיה כי היכי דלא ליתזק רב ביבי בר אביי עבד הבי חזא ואתזק בעו רבנן רחמי עליה ואתסי: תניא אבא בנימין אומר [4]אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר [5]לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה אמר רבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר [6]אלהים נצב בעדת אל ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל [7]ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנאמר [8]בקרב אלהים ישפוט ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר [9]או נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו' [10]מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי (11) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר [12]בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא בספר מליהו בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות וכי מאחר דאפי' תרי תלתא מבעיא מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דדינא נמי היינו תורה וכי מאחר דאפי' תלתא עשרה מבעיא עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי: א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר [13]נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו בימינו זו תורה שנאמר [14]מימינו אש דת למו ובזרוע עזו אלו תפילין שנאמר [15]ה' עז לעמו יתן ומנין שהתפילין עז הם לישראל דכתיב [16]וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך [17]ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה בתיב בהו א"ל [18]ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל אין דכתיב [19]את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמירך היום [20]אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני זו [21]חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר [22]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא בשאר בתי מאי א"ל [23]כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דכתיב [24]אשריך ישראל [25]או הנסה אלהים [26]ולתתך עליון אי הכי נפישי להו טובי בתי אלא כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דדמיין להדדי בחד ביתא אשריך ישראל ומי כעמך ישראל בחד ביתא או הנסה אלהים בחד ביתא ולתתך עליון בחד ביתא וכולהו [27]המתפלל ולא המתין את חבירו מוריקין לו וכו'. פירש רבינו לגמול חסד: גרפום. כל הדברים העומדים לפניו: כי כסלא לאוגיא. כשורת חפירה המקפת המוגיא שעושין מתת הגפנים כמו שמינו (מ"ק דף ב.) לין עושין מוגיות לגפנים לתוך סד מיס להשקות הגפן. כסלא הוא חלס של מערה המקפת קניב קניב לח תל האוגיא והגפן נטוע בתל וכרים נדרים (דף ו ב) הדין תוגיא להוי פלה: פני דוחקא דהוי כלה. פעמים שכני חלס יוצאים רוחזים ביום הסגח (1) שנתין לשמוע דרכה ודומה לסס כיוצאים לחוקים: פני ברכי דשלחי. ברכים עייפים: מאני דרבנן דבלו. כגלי תלמידים שנלים מכר וכס לימ נכ מלאכה שיגלו בגדיהם: מחופיא דידהו. כלין המזיקים ויוכלין לילס ומתכסים בהם. חופיא לשון חופף ומפספס (שבת דף נ:) פרש"י בלע"ז [2]שליימ"ש דשונרא. שליים הולד של חמול נקבה: בוכרתא. הכוכרה לאמה: בת בוכרתא. ולף אמה היתה בכורה: ולימלי עיניה מיניה. יפיס ממנה מעט בעיניו. כל לשון נתיזה בעין קוראו בלשון גמרא לשון מלי לפי שבכר מועט הוא מלא: גובתא דפרזלא. קנה חלול של נחל: ולחתמי. לקנה: בגושפנקא דפרזלא. בחותם של נחל. דבמדיי לנייר ומתיים לים להו בחותם כדאמרינן בכל הבכר בשמיטת מוצין (דף קה ב): במקום רנה. בבהכ"נ שסס מתרים הלבור שיהא ומשבחות בנעימת קול ערב: בעדת אל. בניח מועד שנ': ומנין לעשרה וכו'. [3]עדה קרויה בעשרה שנא' עד מתי לעדה הרעה הזאת (במדבר יד) יצאו כלב ויהושע: בקרב אלהים ישפוט. ומין בית דין קרוים אלהים שנא' בפ"ק דסנהדרין (דף ו ב): ויקשב ה'. מתחיל להם שס: אשר חושבי שמו. לחשוב זכות עליו: מאן יתיר הוא: מכשכן מלייהו. כלכתיב ויכתב ספר זכרון לפניו (מיסס לקלה): קדמה שכינה ואתיא. קולס שיהיו כל העשרה: נגד נעדה אל מעיקרא דמסמע: עד דיתבי. כלכתיב ישפוט בעדת המשפט: עזו לעמו. ומנין שהתפילין עז הס לישראל לכתיב וכלו וגו' וילאו ממך: מה כתיב בהו. בשלמא בתפילין דידן כתיב שמע (דברים ו) והיה אם שמוע (שס יא) קדש לי כל בכור (שמות יג) והיה כי יביאך (שס) פרשיות שנמצאו שס לשום זכרון מלוחיה שבתורה. פלפר שהראה לכל נביא ונביא שיכתוב לראות, אבל האיה ממש אם ישלוט שיש שם שעבוד או ועבוד, ובי' ר' יצחק חלק על התורה שנאמר בי לא יראני האדם וחי. וכאי ר' יצחק האמר בי נראה הקב"ה למשה. תניא ליא קשיא, האי קרא דכתיב ראיה, ראיית הלב. האי דכתיב בי לא האיתם כל תמונה, ראיית העין. ומצינו לשון הקדש שקורא בענין הזה ראייה. שנאמר ויראו אנשי בני עוזא בני ישראל בחד ביתא או הנסה אלהים בחד ביתא ולתתך עליון בחד ביתא וכולהו

[1]שמעתא אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה] מקום רנה שם תהא תפילה, [ומקום רנה הוא בבית הכנסת] שנאמר רנו בדיקים. כ[לומר] בבית ר' [שם] תהיה תפילה. ומניין שהקב"ה מצוי בכנסת, שנאמר ומנין שכבודו של הקב"ה מצוי בבהכ"נ, שנאמר אלהים נצב בעדת אל. ר' יצחק מנין שהקב"ה מצוי בתפילה שנאמר ושכן הי' כימינו אש דת למו. ימינו זו תורה שנאמר מימינו אש דת למו. מר' שהקב"ה מראה מכבודו לבריותיו תפסידו כאבנטתא וליבא בריותיו אדם יחוד, דבריהי דאריהי אמה ה' יחוד של כסאו הכל בבא השמים ועוברים מימינו ומשמאלו, וכתיב וראיה את ה' יחוד של כסא הם ומשא ישוליו מלאים את ההיכל, וכמי שיש לו רגלים וכתיב ותחת רגליה כמעשה לבנת הספיר. וכיון שנתיא לנו כי מראה לבריותיו בענין הזה, נעבדיה לנו כי האיה האמורה בראיית הלב, ולא בראיית העין היא, כי לא יתכן להאמר בראיית העין שנראית רמות לחבי"ה, שנאמר ואל מי תדמיתני ואשוה, אלא האיה כלב היא. כך יתכן לומר שאישעי' לאדם לראות בראיית הלב ורמות בכדר בראש ועליו תפילין. והאומר בראיית, ראיית הלב היא כדכתיב ולבי האה הרבה חכמה הרבה, וכך כתיבה, ולא ראיית העין ממש, שהרי בפרשת אמר הכתוב תדברתי על הנביאים ואדמה. פלפר שהראה לכל נביא ונביא, אבל האיה ממש חס ושלום שיש שם שעבוד או ועבוד, ובי' ר' יצחק חלק על התורה שנאמר בי לא יראני האדם וחי. וכאי ר' יצחק האמר בי נראה הקב"ה למשה. תניא ליא קשיא, האי קרא דכתיב ראיה, ראיית הלב. האי דכתיב בי לא האיתם כל תמונה, ראיית העין. ומצינו לשון הקדש שקורא בענין הזה ראייה. שנאמר מאד לנשמותיכם בי לא האיתם כל תמונה ביום דבר ה' אליכם בחורב מתוך האש. קשר קראי אהדדי. נמקרי לא קשיא, האי קרא דכתיב ראיה, ראיית הלב. האי דכתיב בי לא האיתם כל תמונה, ראיית העין. ומצינו לשון הקדש שקורא בענין הזה ראייה. שנאמר וירא יעקב כי יש שבר במצרים, ויעקב לא היה במצרים אלא בארץ כנען. וכהנה רבות. ולמכניכי מרע ידעי שפים בפתוח פה: (והיה) כי להם לחברן ולידע שאין בכל האלמוד דבר מרגיע שיש בישראל נותן דמות לבהראנו שחבהת שמו יתעלה ובו'. אמנם ללוקי לב רשעי אוין המניים מחשבות רבים אשר לא כן בני לענות עצמם, מי שפרע מאויבי רוח המבול ישרע מהם. ומצאנו שהקב"ה יתיש הראה לשפה ובינו בתוך הכבוד שאמר הכתוב וראית את אחורי, כגון מלאך ובראשון תפילין, וראה משה רבינו ובבין קשר של תפילין ושי"ן של תפילין. כענין שהראהו כלי המשכן שנא' ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו' את תבנית כל כליו. וזה יתכן למראית העין ויתכן לדראיית הלב. אבל זה שכתוב וראית את אחורי אינה אלא ראיית הלב, ועל אותה הראייה שנאמרה

ב) שנאמר יפול מנדך אלף ורבבה ממינך ש"מ ולי"ת הני מלקוח ומי"ת. ג) ועי' מוספות סוכה ג. ד"ה כשלבו. ד) שנת סב. ס"ה נשנרך אמר ג'). ה) לקמן דף ה. ממנות (ס: [מגילה מז: סוטה יז. תולין פט:]. ו) מנינה פ"ק דף ב. ב.) ופרי ביאר מאד בשולם מלאמר דבר המיכל שלין במתוו. עוין שנשרך אמר ג'). ז) שייך דף ה: ע"ב. ח) [ס"ס תוס' שנת סב. ד"ה שייך ותוס' פירוסין ו:]. ד"ה קאר ומגילה נו: ד"ה מאימתי ומוספות ממנות (ס: ד"ה אלו). ט) שייך לעמוד כ:.

הגהות הב"ח

(ב) נמ' ואלי שלמי מיניהו הוי הני: (ב) שם אמר רב אחא אמרי' חישב מחם: (ג) ר"ש ד"ה אלי נוחקה ור' בשבאין לשמוע: (ד) ר"ה לעבר ומיכר ור' שמי על מי מנוחי: (ה) ר"ח כשלר נמי מלי כתיב בהו שבחי: (ו) תוס' ד"ה אלו מפילין שנוחם פרש"י [במגחות ל"ה] נפי ש"ס:

גליון הש"ס

נמ' אין חצלתו של אדם בו. פי' ע"ז ד' ע"ב תוס' ד"ה כיון. ובגמ' אמאי אם אינו: רש"י ד"ה ומנין לעשרה וכו' עיין בו: לקמן כ"ח ע"ב:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"י כתב, פי' בגמרא ציין שאצלנו זה ש"מ) דוקא בבהכ"נים שלהם שהיו רחוקין מן העיר ויש לירא מן המזיקין ושמא גם בשלנו בלילה, ובביאור רגיל להתפלל אפי' ביום ודוקא בשהיה צנוע להתפלל. (ובביאור ר"י הזקן). ב. בתוס' ר"י הזקן. בשלא לגיע. ג. בתוס' ר"י הזקן. ובי"ש הבא דמוה שיבה מרובה.

לעזי רש"י

צרי"ר. חיבוק שפשוף.

מוסף רש"י

כי כסלא לאוגיא. כלומר כתלים נקבעה (נדרים ה:) בקרב אלהים ישפוט. סמקום מהסס. שמקבים מהסס מדבר מהסמט (מכות ג: ס"ה). בבל חמקומות אשר אזכיר את שמי. לשון אמלן ושה נלבך לשכר. לשון אמלן ושה נלבך לשכר. לשון אמלן ושה נלבך לשכר

מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין *откуда* известно, *что Всевышний накладывает тфилин?* **שנאמר** *Как сказано*[6]: **נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו** *"Поклялся Всевышний Своей десницей и мышцей Своей силы"*. В данном случае **זרוע** ("зроа", предплечье левой руки) – место, куда евреи накладывают тфилин.

בימינו זו תורה *Десница – это Тора;* **שנאמר** *как сказано*[7]: **מימינו אש דת למו** *"Из Его десницы* (исходит) *пламя закона для них"*. Всевышний передал евреям Тору, которая названа пламенем закона. **ובזרוע עזו אלו תפילין** *Мышца Его силы – это тфилин;* **שנאמר** *как сказано*[8]: **ה' עז לעמו יתן** *"Всевышний даст Своему народу силу"*.

ומנין שהתפילין עוז הם לישראל *И откуда* известно, *что тфилин – это сила,* данная *Израилю?* **דכתיב** *Как написано*[9]: **וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך** *"И увидят все народы земли, что имя Всевышнего провозглашено на тебе, и убоятся тебя"*. **ותניא** *И учили* в барайте: **רבי אליעזר הגדול אומר** *раби Элиэзер Агадоль* (Старший) *говорит:* **אלו תפילין שבראש** *это тфилин, которые на голове.* Т. е. народы мира видят тфилин на голове еврея – и боятся его. Следовательно, тфилин – это сила Всевышнего, данная евреям.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין *Сказал рав Нахман бар Йицхак раву Хие бар Авин:* **הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו** *те тфилин, что у Господина мира, – что написано на них?* **אמר ליה** *Сказал ему* рав Хия бар Авин: написано на них[10]: **ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ** *"И кто подобен Твоему народу Израилю, единственному народу на земле!"*

ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישראל *Но разве прославляется Всевышний прославлением Израиля?* Ответ: **אין** *да!* **דכתיב** *Как написано*[11]: **את ה' האמרת היום** "(Хвалу) *Всевышнему ты вознес* (провозгласил) *сегодня*". **(וכתיב)** *И* еще *написано* (в следующем стихе): **וה' האמירך היום** *"И Всевышний* (хвалу) вознес *тебе сегодня"*. Объяснение обоих стихов: **אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל** *сказал Всевышний Израилю:* **אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם** *вы сделали Меня единственным в мире –* **ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם** *и Я сделаю вас единственным* (народом) *в мире.* Что это означает? **אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם** *Вы сделали Меня единственным в мире;* **שנאמר** *как сказано*[12]: **שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד** *"Слушай, Израиль: Всевышний – твой Бог, Всевышний – Один"*. **ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם** *И Я сделаю вас единственным* (народом) *в мире;* **שנאמר** *как сказано*[13]: **ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ** *"И кто подобен Твоему народу Израилю, единственному народу на земле!"*

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי *Сказал рав Аха, сын Равы, раву Аши:* **תינח בחד ביתא** *понятно* по поводу того, что написано в *одном отделении* головных тфилин Всевышнего. **בשאר בתי מאי** *В остальных отделениях* (а всего их четыре) *что* написано?

אמר ליה *Сказал ему* рав Аши: в остальных написано: (1) **כי מי גוי גדול** *"Ибо кто* (такой) *великий народ,* к которому (его) божества были бы близки, как Всевышний, наш Бог, (близок к нам) каждый раз, когда мы взываем к Нему!"[14] (2) **ומי גוי גדול** *"И кто* (такой) *великий народ,* у которого законы и уставы справедливы, как вся эта Тора, которую Я даю вам сегодня!"[15] (3) **אשריך ישראל** *"Счастлив ты, Израиль!* Кто подобен тебе..."[16] (4) **או הנסה אלהים** *"Или разве пыталось божество* прийти и взять себе народ из среды другого народа..."[17] (5) **ולתתך עליון** *"И поставить тебя выше* всех народов..."[18]

אי הכי *Если так,* как ты, рав Аши, сказал (о том, что в тфилин Всевышнего вложены все приведенные выше стихи), то **נפישי להו טובי בתי** *много* стихов в тфилин у Всевышнего и нужно в них *больше отделений* (чем четыре).

אלא *Но* (отвечает рав Аши) дело в том, что стих **כי מי גוי גדול** *"Ибо кто великий народ"* и стих **ומי גוי גדול** *"И кто великий народ",* **דדמיין להדדי** *которые похожи друг на друга,* вложены **בחד ביתא** *в одно отделение.* Два стиха – **אשריך ישראל** *"Счастлив Ты, Израиль"* и **ומי כעמך ישראל** *"И кто подобен Твоему народу Израилю"* – вложены тоже **בחד ביתא** *в одно отделение.* Стих **או הנסה אלהים** *"Или разве пыталось божество"* – вложен **בחד ביתא** *в одно отделение.* **ולתתך עליון** *"И поставить тебя выше"* – **בחד ביתא** *в одно отделение.* Итого, шесть стихов на четыре отделения тфилин.

6. Йешаяу 62:8
7. Дварим 33:2
8. Теилим 29:11
9. Дварим 28:10
10. Диврей-Аямим I, 17:21
11. Дварим 26:17
12. Дварим 6:4
13. Диврей-Аямим I, 17:21
14. Дварим 4:7
15. Дварим 4:8
16. Дварим 33:29
17. Дварим 4:34
18. Дварим 26:19

מאימתי פרק ראשון ברכות

מאימתי קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. אמרו לו לא כדבריך אלא כל זמן שהעניים אוכלין בתחלת הלילה. אמר רבי יהושע מעשה היה בבני בתירה שהיו מסבין בעלייתן בירושלים ובאו ואמרו לו לא קרינו עד שיעלה עמוד השחר. אמר להן הרי אמרתי לכם שאין אדם יוצא ידי חובתו בלילה אלא עד שלא יעלה עמוד השחר. אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות. וחכמים אומרים ימי חייך העולם הזה כל ימי חייך לבשורת הימות המשיח. אמר רבי נחוניא בן הקנה אני מקבל עלי עול מלכות שמים ועול מצות ומתקבלין עלי תפלה. אמר רבי יהושע בן קרחה מה נאה לו לקריין שמע עם הנץ החמה. אמר רבי אלעזר כל המאריך בתפלתו הרי זה משובח. רבי טרפון אומר הבא מן הדרך אל יתפלל ערבית אלא כמי שהוא עגון. רבי עקיבא אומר אם לא קבע תפלתו תחנונים. רבי אומר כל המתפלל ולא המתין את חבירו מוריקין לו ואין מוריקין לו אלא יראי חטא. אמר רבי יוסי ברבי חנינא זוכה לברכות הללו שנאמר [1]לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו': תניא אבא בנימין אומר אלמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין אמר אביי אינהו נפישי מינן וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא אמר רב הונא כל חד וחד מינן אלפא משמאליה ורבבתא מימיניה[2] אמר רבא האי דוחקא דהוי בכלה מנייהו הוי הני ברכי דשלחי מנייהו (ו) הני מאני דרבנן דבלו מחופיא דידהו הני כרעי דמנקפן מנייהו האי מאן רבעי למידע להו לייתי קיטמא נהילא ונהדר אפורייה ובצפרא חזי כי כרעי דתרנגולא האי מאן רבעי למחזינהו ליתי שלייתא דשונרתא אוכמתא בת אוכמתא בוכרתא בת בוכרתא ולקליה בנורא ולשחקיה ולימלי עיניה מניה וחזי להו ולשדייה בגובתא דפרזלא ולחתמי' בגושפנקא דפרזלא דילמא גנבי מניה ולחתום פומיה כי היכי דלא ליתזק רב ביבי בר אביי עבד הבי חזא ואחזק בעו רבנן רחמי עליה ואתסי: תניא אבא בנימין אומר [3]אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר [2]לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה אמר רבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר [3]אלהים נצב בעדת אל ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל [4]ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנאמר [3]בקרב אלהים ישפוט ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר [4]אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו' [5]מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי (ס) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר [6]בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא תרי מכתבן מליהו בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות וכי מאחר דאפי' תרי תלתא מבעיא מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דדינא נמי היינו תורה וכי מאחר דאפי' תלתא עשרה מבעיא עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי: א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר [7]נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו בימינו זו תורה שנאמר [8]מימינו אש דת למו ובזרוע עזו אלו תפילין שנאמר [9]יה' עז לעמו יתן ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתי' [10]וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך [11]ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו א"ל [12]ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל אין דכתיב [13]את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמירך היום [14]אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני [15]חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר [16]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמד ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא בשאר בתי מאי א"ל [17]כי מי גוי גדול ומי גוי גדול שאין לו [18]אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו [19]ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום: [20]ולתתך עליון אי הכי נפישי להו טובי בתי מינך אלא כי מי גוי גדול דדמיין להדדי בחד ביתא אשריך ישראל ומי כעמך ישראל בחד ביתא או הנסה אלהים בחד ביתא ולתתך עליון בחד ביתא וכולהו [21]והמתפלל ולא המתין את חבירו מודיעין לו וכו'. פירש רבינו לוגמ' חסד: גרסות. כל הצדיק העומדים לפניו: כי כסלא לאוגיא. כשורת חפירה המקפת המוגיא שעושין מתת הגפנים כמו שמינו (מ"ק דף ב.) אין עושין מוגיות לגפנים לתוך סז מים להשקות הגפן. כסלא הוא מלא של מענה המקפת קציר קציר את מל המוגיא והגפן נעוץ בתל וברכי נהרים (דף ו ב) הדין חוגיא להוי פלה: פלי דוחקא דהוי בכלה. פעמים שכני מלא יושבים רוחקים ביום הסגת (ג) שכאין נשמע דרשה ותומה להם כיושבים לתוקים: פני ברכי דשלחי. ברכים עייפים: מאני דרבנן דבלו. בגדי התלמידים שכלים מכל וחם אינם בני מלוכה שיבלו בגדיהם: מחופיא דידהו. מלין המזיקים ויושבין מלגם ומתחכים בהם. תופיא לשון תופף ומפפפם (שבת דף נ:) פרש"י בלע"ז: שליימא דשונרתא. שליים הולד של חתול נקבה: בוכרתא. הבכורה לאמה: בת בוכרתא. ולף אמה היתה בכורה: ולימלי מיניה מיני. יפיס ממנה מעט בעיניו. כל לשון נתינה בעין קורהו בלשון גמרא לשון מלי לפי שבדבר מועט הוא מלא: גושפנקא דפרזלא. קנה חלול של ברזל: ולחתמיה. לקנה: בגושפנקא דפרזלא. בחותם של ברזל. דבמידי דלייר וחתים ליה להו רשותא כדאמרינן בכל הבשר בשמיטת תובין (דף קה ב): במקום רנה. בבה"כ שהם מזמרים בהכור שירות ותשבחות בנעימת קול ערב: כשדם אל. בניח מועד שלו: ומנין לעשרה וכו'. עלה קרויה בעשרה שנא' עד מתי לעדה הרעה הזאת (במדבר יד) ילמו לכל ויהושע: בקרב אלהים ישפוט. ומין בית דין קרוים אלהים אלא גב' כפ"ק דסנהדרין (דף ג ב): ויקשב ה'. מתחיל להם שם: אשר חושבי שמו. אשר זכר שמי על (ד) מלותי ודבריי: אפילו אחד. לשון יחיד הוא: מכתבן מליהו. כלכתיב ויכתב ספר זכרון לפניו (מלאכי ג:): קדמה שכינה ואתיא. קודם שיהיו כל העשרה: בגב בעלמא אל מיקרא מעמיד עד דיתבי. כלכתיב ישפוט בעמים המתעב: עוז לעמו. ומנין שהמפילין עוז הם לישראל לכתיב ולכו וגו' וילכו ממנו: מה כתיב בהו. בשלמא בתפילין דידן כתיב שמע (דברים ו) והיה אם שמוע (שם יא) קדש לי כל בכור (שמות יג) והיה כי יביאך (שם) פרשיות שנמצוו שם בשום שכתב יזכרון מלומיו של הקב"ה לומר שכל העוסק בתורה ובמצות של תפילין מלי כתיב בהו. ולמה נקרא שמן תורה שמורה לבעליה לשון (משלי ז) יצפנתו אתי: כנפי מלי (ס). שהרי מרגיעה בימים הם: וכולהו**

(ה) גם' כסלא מיניהו הוי הני: (ב) שם אמר רב אבי אמוי' חישבו מרס: (ג) רש"י ד"ה אבי נחוקק וכו' כשבאין לשמוע: (ד) ר"ה ספר מיכר וכו' שהי על פי מלומי: (ה) ר"ה כשהי נמי מלי כתיב בהו שמרי: (ו) תוס' ד"ה אלו תפילין שבראש פ"ד ורש"י [במגהות ל"ה] לפי שיש:

גמ' אין תפלתו של אדם כו'. עי' ע"ז ד' ע"ב מום. ד"ה כיון. ובנדפוס אלא עם הנוטר: רש"י ד"ה ומנין לעשרה וכו' עיין כו'. נקמן כ"ח ע"ב:

א בתוס' ד"ה כתב. מ"ש בתוס' (הכונה ציין שאצלנו ה"ה ס"ס) ודקא בביהכ"נ שלהם שהיו רוחקין מן העיר היש לירא מן המזיקין ושמא גם בשלנו בלילה. ובביהכ"נ הגדול בעיר שהיה עומד כיום וחזקה כשהיה עומד להתפלל. (רבינו ר"י הזקן). ב בתוס' ד"ה נוהג. בסלא לגיא. ג בתוס' ד"ה נוהג. וכ"ש הבא דמרה שבה מדבה.

מרי"ר. חיבוך שפשוף.

כי כסלא לאוגיא. כלומר כתלים (נחמיה ג:). בקרב אלהים ישפוט. מתקוט מתקבי מתקבים מתוכם בדנין המשפט (תהלים פב א). בכל המקום אשר אזכיר את שמי. כלומר שתהו רצה בלבך לכתיר לה שמי, תניח לה שמי משמע מלמד למתרים להכתיר לה שמי (שמות כ:). ובזהדע עתו אלו תפילין. מלמדים יתיו וכתיב וכתיב שתי. מלמד מיתו היו שתי מתלין תפילין בשתלת קיימי (דברי ג:). אלו תפילין שבראש. מתי מן לכל מי שם כי נקרא עליך (מלכים ח:) שמשמר נמם הוי משם ד"ה תלים (מלכים ה:) ומי כעמך ישראל גוי אחד (מלכים ה:). חטיבה אחת. שמם מיחד נתר מן מתון לכ מתנת לאלה (שמות).

רבינו חננאל

שילמלי [ב]אנה רשות לעין לראות את המזיקין [ג]ין כל בריה (לב..) יכולה לעמוד מפניהם. פירי .. כבב .. המשתין. תניא אבא בנימין [אומר] אין תפילתו של אדם [קשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה] מקום רנה שם תהא תפילה, [ומקום רנה הוא בבית הכנסת] שנאמר רנו בדיקים, ב[לומר] בבית י [שם] תהיה תפילה. ומנין שהקב"ה מצוי בכנסת, פירוש ומנין שכבודו של הקב"ה מצוי בבתי כנסיות. ראיה שנאמר אלהים נצב בעדת אל. ר' יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו, ימינו זו תורה שנאמר מימינו אש דת למו. ר' שהקב"ה מראה מכבודו לנביאיו חסידיו בראיות אדם יישר, ורבותיי אמרו יה' יישר של כסאי הכל צבא השמים ונוצרים מימינו ומשמאלו, וכתיב וראוה את ה' יישב על כסא רם ונשא ושוליו מלאים את ההיכל, וכמי שיש לו רגלים וכתיב ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר. וכיון שנודע לנו כי מראות לנביאים בענין הזה, נתברר לנו כי ראייה האמורה בראיית הלב, ולא בראיית העין היא. כי לא יתכן להאמר בראיית העין שנראות רמות להב"ה, שנאמר ואל מי תדמיתני ואשוה, אלא ראייה בלב היא. כן יתכן לומר שנישמר לאדם בראיית הלב דמות בבני בראש ועליו תפילין. והאומר ראייה, ראיית הלב היא בדבריהם הלבי ראה הרבה חכמה וראה. וכך בתורה, ולא ראיית העין ממש, שהיי בפירוש אמר הכתוב וירא את הנביאים ואמרה, מלמד שמראה לכל נביא ונביא כפי ראיית שיכול להראות, אבל ראייה ממש אם ישלום שיש שם שכינה על ראשו, וכי ר' יצחק חולק על התורה שנאמר כי לא יראני האדם חי. וכאי ר' יצחק ואמר כי ראוה הקב"ה למשה. יעוי' הלא כתיב וידבר אל אלהי ישראל ואתה דבליו בפשוטה לכתוב הספיר, הנה מראה הכתוב שראו, ומקרא אחר כתיב ושמתחתם מעשה לבנת הספיר כמראה עצם השמים לטהר. ואומר שהקב"ה יתיש הראה למשה רבינו בתוך הכבוד שאמר הכתוב וראיית את אחורי, כגון מלאך הכראשון המלילן. וראה משה רבינו הבין קשר של תפילין ראיית של תפילין. בעניין שהראהו כלי המשכן שנא' ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו. וזה יתכן למראית העין ויתכן לראיית הלב. אבל זה שכתוב וראית את אחורי אינה אלא ראיית הלב, ועל אותה הראייה שנאמרה

בא א מי' ס"ם מלכים מלכה מלכה ב ומפנ עניין יט) מהר תפיע מדים פיסק ג פסוק ט:

תורה אור השלם

1. לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים: ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך
2. בתפלתיה מיד יח-יט לא קרנה ולא ישקד שמה מלכים: ישעיה מה יח-יט
3. וקונתיך אל תפלת עבדך ואל תחנתו יי אלקיך לשמע אל הרנה ואל התפלה אשר עבדך מתפלל לפניך היום: מלכים א ח כח
4. מזמור לאסף אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט:

תהלים פב א

5. אז נדברו יראי יי איש אל רעהו ויקשב יי וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יי ולחושבי שמו:

מלאכי ג טז

6. ותזכה ארמנה תעשה לי תחריש עליו את שלחיך ואת שלמיך את אוצרך ואת בקרך בכל המקום אשר אובד את שמי אבוא אליך וברכתיך:

שמות כ כ

7. ונשבע יי בימינו ובזרוע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאיביך ואם ישתו בני נכר תירושך אשר יגעת בו: ישעיה סב ח
8. ואמר יי מסיני בא זרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אש דת למו:

דברים לג ב

9. יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

תהלים כט יא

10. וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליך וראו ממך: דברים כח י
11. ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלך האלהים לפדות לו עם לשום לך שם גדולה ונוראות לגרש מפני עמך אשר פדית ממצרים גוים:

דברי הימים א יז כא

12. את יי האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו: יי האמירך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו: דברים כו יז-יח
13. שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

דברים ו ד

14. כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כיי אלהינו בכל קראנו אליה: ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקם ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום:

דברים ד ז-ח

15. אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביי מגן עזרך ואשר חרב גאותך וכחשו איביך לך ואתה על במותימו תדרך:

דברים לג כט

16. או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתות ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר עשה לכם יי אלהיכם במצרים לעיניך:

דברים ד לד

17. ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיותך עם קדש ליי אלהיך כאשר דבר:

דברים כו יט

וכולהו כתיבי באדרעיה: אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו שנאמר ימי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו (ו) אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו יבטח בשם ה' מאי טעמא משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' ולא בטח: אמר ר' יוחנן בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה (ז) מיד הוא כועס שנא' (ח) מדוע כאתי ואין איש קראתי ואין עונה. א"ר חלבו אמר רב הונא (ט) כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב (י) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם (כ) ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (ל) ויעמוד פינחס ויפלל: (מ) אמר רבי חלבו אמר רב הונא (נ) היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט שנא' (ס) ונרדפה לדעת את ה' אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא אמינא קא מחלין (ע) רבנן שבתא ביון דשמענא להא דרבי תנחום א"ר יהושע בן לוי מילי לגמת התן נדברים: מחורי כיס הכנסת. כל פתחי בית הכנסת היו במזרח וכסי תניא נתוספתא למגילה (פ"ג ה"ד) מעין מקדש ומשכן פניהם למערב ומחוריהם למזרח. והמתפלל מחורי בית הכנסת ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת נראה ככופר בכל שהלבור מעלין לפניו והא דרב הונא מוקי לה לגמני (ו) בדלא מהדר אפיה לבי כנישתא: מלף הסוף עייפא. פוחר ערבי: כדו כר. (ק) כדו אמי בר רשות כי הלי למיזן בפוכה (ר' מה:) הא לעיילי בבר: כרוס זלום. סיפיה דקרא לעיל: דבריס שטופדים ברופו של טוף. כגון תפלה שעולה למעלה: כיון שנלטרך מדס לבריות. הוא זל בעיניהם: נראשנו. להיות עוסה בנו למתרגמין בעוסה (שמות כג) בכרשית: טובר נפשפה קולום. מזלל בממשה קולות שכיכך בהן הקב"ה את ישראל: קופן קולות דקודס מפן פורס הוו. הך קולות בתרתי היינו הך למיכי הכו לעיל וקאמר דנהלין היו ולע"פ שהקול מיבו נראה זה נראה: מכיפיס פודס בים כ'. כי אזיב פס שכוס וגו'. סיפיה דקרא דממשה קולות לעיל הוא: בשביל זה. שיכרא זה: לגוות. שלוי"ן בלע"ז: גולם הפני. והלא לף גזלת העשיר גזלה היא אלא גזלת העני שפין לו כלום לגזול ממנו גלגל שלא להשיב על שלומו: ונעגע

לעולם ינירוץ אדם (א) לדבר הלכה ואפילו בשבת שנא' (ב) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו' (ג) אנא נמי דהיטנא: אמר ר' זירא אגרא רפרקא רהטא אמר אביי אגרא דכלה דוחקא אמר רבא אגרא דשמעתא סברא אמר רב פפא אגרא דבי (ד) טמיא שתיקותא אמר מר זוטרא (ה) אגרא דתעניתא צדקתא אמר רב ששת (ו) אגרא דהספרא דלויי אמר רב אשי יאגרא דבי הלולי מילי: אמר רב הונא יכל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר (ז) סביב רשעים יתהלכון אמר אביי לא אמרן אלא רלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא ליח לן כה ההוא גברא דקא (ח) מצלי אחורי בי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף (ט) אליהו חזייה אידמי ליה בטייעא א"ל ברו בר קיימת קמי מרך שלף ספסרא וקטליה א"ל ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי (י) כרום זלות דכתיב אדם אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו בין שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום שנאמר כרום זלות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו ובין שחמה זורחת (יא) מתהפך לכמה גוונין ר' אמי ור' אסי דאמרי תרוייהו כאילו נדון בשני דינים אש ומים שנאמר (יב) והרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא (יג) לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר (יד) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' (טו) ענני ה' ענני ענני שחרד אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם ר' יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר (טז) ותבן תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר (יז) בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה: וא"ר חלבו אמר רב הונא (יח) כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר (יט) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות ואם משמחו מה שכרו אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר (כ) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר וגו' (כא) ויהי קול השופר וגו' והאלהים יעננו בקול. איני והא כתיב (כב) וכל העם רואים את הקולת אותן קולות דקודס מתן תורה הוו רבי אבהו אמר כאילו הקריב תודה שנאמר (כג) מביאים תודה בית ה' רב נחמן בר יצחק אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שנאמר (כד) כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה': וא"ר חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר (כה) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' מאי כי זה כל האדם (כו) א"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבא בר בהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו (כז) ר' שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה ר' שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה: וא"ר חלבו אמר רב הונא כל שיודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר 17 בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר (כח) ואחם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם:

א"ר

כב א מי' פ"ט מהלכות תפלה ה' סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' צ סעיף יט ושער' נח סעיף ד:

כג ב ג מי' פ"ט שם סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' צ סעיף יט ושי' ד' סעיף ב:

כה ה פסג עשין יט יט טוש"ע או"ח סי' צ סעיף יט ושי' ד' סעיף ב ובה"ל שם סעיף ג:

כו ו מי' פ"ט מהלכות תפלה ה' סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' צ סעיף ג:

כח ז מי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה ו פסג עשין יט טוש"ע או"ח סימן צ סעיף ג:

כט ח טור או"ח סי' לה:

תורה אור השלם

1. מי בָכֶם יְרֵא יְיָ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נְגֹהַ לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם יְיָ וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹקָיו:
ישעיהו נ י

2. מְדוּעַ כָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה הָקְצוֹר קָצְרָה יַד מִפְּדוֹת וְאִם אֵין בִּי כֹּחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעֲרָתִי אַחֲרִיב יָם אָשִׂים נְהָרוֹת מִדְבָּר תִּבְאַשׁ דְּגָתָם מִאֵין מַיִם וְתָמֹת בַּצִּמָּא:
ישעיהו נ ב

3. וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת פְּנֵי יְיָ: בראשית יט כז

4. וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה:
תהלים קו ל

5. וְנִרְאֶה נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת יְיָ כְּשַׁחַר נָכוֹן מֹצָאוֹ יָבוֹא לָנוּ כַגֶּשֶׁם כְּמַלְקוֹשׁ יוֹרֶה אָרֶץ: הושע ו ג

6. אַחֲרֵי יְיָ יֵלֵכוּ כָּאַרְיֵה יִשְׁאָג כִּי הוּא יִשְׁאַג וְיַחֲרִדוּ בָנִים מִיָּם: הושע יא י

7. סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן כְּרֹם זְלוֹת לִבְנֵי אָדָם:
תהלים יב ט

8. וְהִכְרַתְתָּ אֲנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם וְהוֹצִיאָנוּ לִרְוָיָה: תהלים סו יב

9. וַיְהִי בְּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יְיָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדֶּךָ וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: עֲנֵנִי יְיָ עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הֲסִבֹּתָ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית:
מלכים א יח לו-לז

10. תִּכֹּן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ מַשְׂאַת כַּפַּי מִנְחַת עָרֶב: תהלים קמא ב

11. יְיָ בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי בֹּקֶר אֶעֱרָךְ לְךָ וַאֲצַפֶּה:
תהלים ה ד

12. קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת יְיָ צְבָאוֹת כִּי טוֹב יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ מְבִיאִים תּוֹדָה בֵּית יְיָ כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת הָאָרֶץ כְּבָרִאשֹׁנָה אָמַר יְיָ:
ירמיהו לג יא

13. וַיְהִי כַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי כִּהְיוֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי קֹלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיֶּחֱרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:
שמות יט טז

14. וְיְהִי כָּל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֶת הַלַּפִּידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר עָשֵׁן וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעַמְדוּ מֵרָחֹק: שמות כ יד 15. וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֶת הַלַּפִּידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר עָשֵׁן וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעַמְדוּ מֵרָחֹק: שמות כ יד 16. סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: קהלת יב יג 17. שְׂאוּ מַרְעֵנִי וַעֲשָׂה טּוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְן דַּשְׁהוּ: תהלים לד טו 18. יְיָ בְּמִשְׁפָּט יָבוֹא עִם זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו אַתֶּם בִּעַרְתֶּם הַכָּרֶם גְּזֵלַת הֶעָנִי בְּבָתֵּיכֶם: ישעיהו ג יד

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ואם לדבר מצוה: (ג) שם שנאמר ונדעה נרדפה: (ד) שם מהרש"א קא מהדלין רמז: (ה) שם מהרי"ל ישאג כי הוא ישאג ויחרדו בנים מים תניא נמי הימנא: (ו) רש"י ד"ה יפיל ה' ג"ל ותימה שם נמחק: (ז) ר"ח אסר הלך ושר לביתיב"ג הם"ד: (ח) ר"ח שמוני וכי מוקים לה אביי ג"ל ולא לת"ל ממחק:

גליון הש"ס

גמ' מיד הוא בוקע בו'. עי' מוסיף מכאם מגיהם [ד' קל"ג ע"ב] ושי' נמצאנם רש"ר ס"ו: שם בל תשבת מפעידת תחן בר. מג"ל מימן קנ"ו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' לדברי תלבה. נ"ב ני' ה"ר"ם והרא"ם מגיה:

לעזי רש"י

שלו"ן [שולי"ן]. חבורות אנשים.

מוסף רש"י

יבטח בשם ה'. היה לו לנטוח בי שפפיק לו נרמז ימחוטיו שבר מעט נשניו מלגות (ושי' כח:). שלא יאמרו מעשה כשפים הם. על ידי כשפים נגלה הפס החלם (ילקוט ח).

רבינו חננאל

במשה רבינו שרואה קשר של תפילין ושל תפילין. עליית אמר ר' יצחק רמז לזה הדבר מן הכתוב מעין. ואי נשבע ה' בימינו. ובעזע הזה חזרון הנבואה. הנביא ישאל עד ורואה בלבו תורן הנבואה כמו ראית הישן חלום. ומקרא מלא בידוי אם יהיה נביאיכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. מי שהמהיה. וכי בנראה עין אליו אתודע באלו בחלום. בן אני מראה לו ומדבר עמו. ועל אותן התפילין שנראו למשה מתוך הבבה. חקרו רבותינו ז"ל מה היה כתוב בהן. ומפרשי ומי שכתב שנראל ומי נרי נרול.

וכולהו כתיבי באדרעיה *И все эти стихи написаны* также *в* тфилин *для руки*, где всего одно отделение.

אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק *Сказал Равин бар рав Ада: сказал раби Йицхак:* כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד *каждый, кто обычно ходит в дом собраний* (синагогу) *и однажды не пришел,* – הקדוש ברוך הוא משאיל בו *Всевышний спросит с него,* почему не пришел. שנאמר *Как сказано*[1]: מי בכם ירא ה' שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו *"Кто из вас, боящихся Всевышнего и слушающих Его голос, пошел в темноте – и нет ему света;* пусть полагается на Всевышнего". Объяснение стиха: боится Всевышнего и слушает Его голос – это тот, кто регулярно молится в синагоге. Но однажды пошел до начала молитвы в темноте не в синагогу, – такому нет ему света.

Рав Йицхак поясняет: אם לדבר מצוה הלך *если для выполнения заповеди пошел* – נוגה לו *есть ему свет,* ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו *а если по собственным делам пошел* (например, для заработка) – *нет ему света.* ("В темноте" – по своим делам, не для молитвы.)

Продолжение стиха: יבטח בשם ה' *"Пусть положится на Всевышнего".* מאי טעמא *Какой смысл* в словах "нет ему света"? משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' *Потому что надо было ему положиться на Всевышнего,* Который, стоит Его об этом попросить в молитве, поможет с заработками, ולא בטח *а он не положился,* не попросил, пропустив молитву в синагоге.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан:* בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה *когда Всевышний приходит в дом собраний и не застает там десятерых* молящихся, מיד הוא כועס *Он сразу же гневается.* שנאמר *Как сказано*[2]: מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה *"Почему Я пришел – и нет никого, Я воззвал – и никто не ответил?"*

אמר רבי חלבו אמר רב הונא *Сказал раби Хелбо: сказал рав Уна:* כל הקובע מקום לתפלתו *каждый, у кого постоянное место для молитвы,* – אלהי אברהם בעזרו *Бог Авраама ему поможет,* как Он помог Аврааму. וכשמת *А когда он умирает,* אומרים לו *говорят о нем:* אי עניו *увы,* покинул нас *скромный,* אי חסיד *увы,* ушел *благочестивый,* מתלמידיו של אברהם אבינו тот, кто был *из учеников нашего праотца Авраама.*

ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום По поводу *Авраама, нашего праотца, откуда мы знаем, что у него было постоянное место* для молитвы? דכתיב *Как написано*[3]: וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם *"И, поднявшись рано утром,* пошел *Авраам к месту, на котором стоял* (до того)". ואין עמידה אלא תפלה *И каждое "стояние"* (упомянутое в Хумаше) – *это молитва;* ויעמוד פינחס ויפלל *как сказано*[4]: שנאמר *"Встал Пинхас – и молился".*

Второе высказывание раби Хелбо со слов рава Уны:

אמר רבי חלבו אמר רב הונא *Сказал раби Хелбо: сказал рав Уна:* היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה человек, *выходящий из дома собраний, пусть не делает больших шагов,* чтобы не показать тем самым, что посещение синагоги для него – выполнение тяжкого долга.

אמר אביי *Сказал Абае:* לא אמרן אלא למיפק *сказано только о выходящем* из дома собраний, אבל למיעל *но,* если *идет туда,* מצוה למרהט *заповедь – бежать;* שנאמר *как сказано*[5]: נרדפה לדעת את ה' *"Поспешим же к познанию Всевышнего".*

אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра:* מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא *вначале, когда я видел учеников, бегущих в субботу на публичный урок* мудреца, אמינא *я говорил:* קא מחליין רבנן שבתא *эти ученики нарушают субботу.* כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי *Но как* только *услышал* объяснение *раби Танхума* со слов *раби Йеошуа бен Леви, сказавшего:* לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת *надо, чтобы человек бежал исполнять заповедь – и даже в субботу;* אחרי ה' ילכו כאריה ישאג *как написано*[6]: שנאמר וגו' *"За Всевышним пойдут,* Который, *словно лев, зарычит",* – אנא נמי רהיטנא *я тоже* стал *бегать.*

אגרא דפרקא אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра: награда тому,* кто присутствует на *публичном уроке* мудреца, дается не за понимание урока, רהטא а за то, что он туда *бежит.* (Ведь многие, пришедшие на урок учителя, не могут его повторить спустя некоторое время.

1. Йешаяу 50:10
2. Йешаяу 50:2
3. Берешит 19:27
4. Теилим 106:30
5. Ошэа 6:3
6. Ошэа 11:10

וכולהו כתיבי באדרעיה. כל הכתובים הללו כתובים זה בצד זה
אחד שתופן של יד. היו לו לתפילין ד' בתים כדלמיכן במגילה (דף ל"ב:)
וכל הפרשיות כתובות בו: משפיל בו. מה טיבו של פלוני למה לו כך:
ירא שם (ה) פ'. שהיה רגיל לבא אליו: **אשר הלך תמיכים ואין נוגע בו.**
אשר עתה הלך למקום מסך (ו) לאשר יעמוד עלמו מלהסיח לפחתי: **ואין עוסק.** שיהו שיכלו לעסוק בדבר קדושה: **אלמי אברהם.** שקבע מקום לתפלתו: **בעזרו.** כדרך שהיה עתר לנדבותיהם: **אל יפסיק פסיעה אפי.** לפי שמלאכה בעלמו שעכוב היא הכנסת כלה בתפלה: **נרדפה.** לשון מרוצה משמע שהרודף רץ: **לפרקא.** לשמוע הדרשה: **מחלין רבנן שבפא.** לאמר מר (שבת ד' קיג:) שאמאי (ז) אם תניא פסיעה גפה בשבת **אגרפא דשמעתא אגרפא.** שהוא יגע ועומל ומתאמץ להבין טעמו של דבר: **אגרפ דפעניפא לדקפא.** שנותנין לדקה לעכל לפרנסת העניים (ח) שהפעגוח היום: **לעיי.** להריס קול בלשון נהי ועגמת נפש שיכול השומעים:

וכולהו כתיבי באדרעיה: אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לביית הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו שנאמר [י]מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו (ט) אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו יבטח בשם ה' ואי מאי טעמא משום דהוה ליה לבטוחי בשם ה' ולא בטח: אמר ר' יוחנן בשעה שהקב"ה בא בביית הכנסת ולא מצא בה עשרה [י]מיד הוא כועס שנא' [יא]מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. א"ר חלבו אמר רב הונא [יב]כל הקובע (ט)מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב [יג]וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם (יא) [יד]ואין עמידה אלא תפלה שנאמר [טו]ויעמוד פינחס ויפלל: [טז]אמר רבי חלבו אמר רב הונא [יז]היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למהטי שנא' (כ) [יח]נרדפה לדעת את ה' אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא אמינא קא מחלין (ל) רבנן שבתא ביון דשמענא להא דרבי תנחום א"ר יהושע בן לוי לעולם [יט]ירוץ אדם (א) לדבר הלכה ואפילו בשבת שנא' [כ]אחרי ה' ילכו כאריה [כא]שאג וגו' (יז) אנא נמי דהיטנא: אמר ר' זירא אגרא דפרקא רהטא אמר אביי אגרא דכלה דוחקא אמר רבא אגרא דשמעתא סברא אמר רב פפא אגרא דבי [כב]טמיא שתיקותא אמר מר זוטרא [כג]אגרא דתעניתא צדקתא אמר רב ששת [כד]אגרא דהספרא דלויי אמר רב אשי [כה]אגרא דבי הלולי מילי: אמר רב הונא יכל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר [כו]סביב רשעים יתהלכון אמר אביי לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה ההוא גברא דקא [כז]מצלי אחורי בי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף [כח]אליהו חזייה אידמי ליה בטייעא א"ל כדו בר קיימת קמי מרך שלף ספסרא וקטליה א"ל ההוא מדבנן לדב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי [כט]כרום זלות לבני אדם אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם וכני אדם מזלזלין בהן ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות בכרום שנאמר כרום זלות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה זורחת מתהפך לכמה גוונין ר' אמי ור' אסי דאמרי תרוייהו כאילו נדון בשני דינים [ל]אש ומים שנאמר [לא]הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא [לב]לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר [לג]ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' [לד]ענני ה' ענני ענני שתרד אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם ר' יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר [לה]חכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב נחמן בר יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר [לו]ה' בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה: וא"ר חלבו אמר רב הונא [לז]כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר [לח]קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות ואם משמחו מה שכרו אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר [לט]ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול השופר וגו' [מ]ויהי קול השופר וגו' והאלהים יעננו בקול. איני והא כתיב [מא]וכל העם רואים את הקולת אותן קולות דקודם מתן תורה הוו רבי אבהו אמר כאילו הקריב תודה שנאמר [מב]מביאים תודה ביית ה' רב נחמן בר יצחק אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שנאמר [מג]כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה': וא"ר חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר [מד]סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' מאי בי זה כל האדם [מה]א"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו [מו]ר' שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה ר' שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה: וא"ר חלבו אמר רב הונא כל שיודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר 17 בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר [מח]ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם:

א"ר

מילי. לשמוע התלן נדברים: **מחורי בית הכנסת.** כל פתחי בית הכנסת היו במזרח והכי תניא בתוספתא דמגילה (פ"ג ה"ד) מעין מקדש ומשכן פניהם למערב ואחוריהם למזרח. **והמתפלל מחורי בית הכנסת ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת נראה ככופר בעי שהלנור** מתפללין לפניו **והא דרב הונא מוקי לה לעתיי (ו) בגלגל מהדר לפיה לבי כנישתא: חלף פסוס פייסא.** סיחר ערבי: **כדו בר.** (ז)כדו שמי בר רשות כי האי לתמרין נסוכה (ד' מה:) **דמיילי בבר: כרוס זלום.** סיפיה דקרא לעיל: **דברים שעומדים ברומו של עולם.** כגון תפלה שעולה למעלה: **כיון שנצטרך מדם לברכיים.** הוא זל בעיניהם: **נרפאנו.** להיות עוסק בנו למתרגמינן בעוסק (שמות כג) כרפוא: **עובר בחמשה קולות.** מזלזל בחמשה קולות שבירך בהן הקב"ה את ישראל: **קולן קולות דקודם מתן פורס הוו.** הכי קולות בחורבי היינו הכי דאיתי בהו לעיל וקאמר דנגלין היו ולע"פ שהקול מינו נגלה זה נגלה: **מביאים תודה ביית ה'.** כי **אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'.** שמבטיח שנאמר ישוב ה' אל ציון ורחמיך וכו' (ז) ר"ת שחורבי ירח מוקים לב אביי בגי"ל ומוח לרב מתנה:

נב"ם פירוש הוא בערבי בנ"ו. מי' נשים"ן מרחמה [ר' קל"ג ע"ב] ומי' נחשונת הש"ס ע"ב ב': **שם** בל הש"ס ב': **שם** בל הש"ס ב': **שם** בל הש"ס

Поэтому им остается награда за посещение урока.)

אמר אביי *Сказал Абае*: **אגרא דכלה** *награда тем*, кто посещает *субботние уроки перед праздниками*, дается не за то, что люди учатся, **דוחקא** а за то, что они сидят *тесно*.

אמר רבא *Сказал Рава*: **אגרא דשמעתא** *награда тому*, кто учит *положения* Торы, дается не за полученные знания, **סברא** а за усилия, которые он прилагает, чтобы понять *смысл* изучаемого.

אמר רב ספא *Сказал рав Папа*: **אגרא דבי טמיא** *награда за* посещение *дома*, где человек справляет *траур* (или дома, где лежит тело умершего), дается **שתיקותא** *за молчание*, т. е. за то, что человек приходит и молчит, тем самым утешая скорбящего.

אמר מר זוטרא *Сказал Мар-Зутра*: **אגרא דתעניתא** *награда за* день *поста* (когда человек воздерживается от еды), дается **צדקתא** *за милостыню*, которая вручается нищим. (Чтобы им было на что купить еду после поста.)

7. Теилим 12:9

אמר רב ששת *Сказал рав Шэшет*: **אגרא דהספדא** *награда за слова, произнесенные над умершим*, дается **דלויי** *за горестные восклицания и стенания*, чтобы побудить присутствующих к плачу об умершем.

8. Теилим 12:9

אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: **אגרא דבי הלולי** *награда за* посещение *дома радости*, т. е. свадьбы, дается **מילי** *за слова*, которые произносятся в честь жениха и невесты.

אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: **כל המתפלל אחורי בית הכנסת** *каждый, кто молится сзади дома собраний*, с той стороны, где вход, – **נקרא רשע** *называется злодеем*; **שנאמר** *как сказано*[7]: **סביב רשעים יתהלכון** "*Вокруг разгуливают злодеи*".

Поясняет Гемара высказывание рава Уны.

לא אמרן אלא דלא מהדר *Сказано* здесь *о том, кто* во время молитвы *не повернулся лицом к дому собраний*. **אבל מהדר אפיה לבי כנישתא** *Но того, кто повернулся лицом к дому собраний*, **לית לן בה** *это высказывание не касается*.

Рассказ на ту же тему.

ההוא גברא דקא מצלי אחורי בי כנישתא *Один человек молился сзади дома собраний* **ולא מהדר אפיה לבי כנישתא** *и не повернулся лицом к дому собраний*. **חלף אליהו** *Проходил там Элияу*, **אידמי ליה כטייעא** *принял вид* арабского *торговца*. **אמר ליה** *Сказал ему*: **כדו קיימת בר** *как будто* есть *два начала* в мире – **קמי מרך** так *ты стоишь перед своим Господином*, отвернувшись от Него. **שלף ספסרא וקטליה** *Обнажил меч и убил его*.

Гемара занимается продолжением стиха "Вокруг разгуливают злодеи".

אמר ליה ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי *Сказал один мудрец раву Биви бар Абае*, **ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק** *а* некоторые *говорят*, что *рав Биви бар Абае* сказал *раву Нахману бар Йицхак*: **מאי** *в чем* смысл стиха[8]: **כרם זלת לבני אדם** *"Поднялись в пренебрежении людей"?* **אמר ליה** *Сказал ему*: **אלו דברים שעומדים ברומו של עולם** *это то, что стоит на вершине мира* (поднимается выше всего), **ובני אדם מזלזלין בהן** *а люди этим пренебрегают*. Другими словами, злодей, который упомянут в начале стиха, пренебрегает молитвой, отвернувшись в час молитвы от синагоги.

Другая трактовка стиха.

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו *Раби Йоханан и раби Элазар, оба сказали*: **כיון שנצטרך אדם לבריות** *когда человек нуждается в* помощи *других*, **פניו משתנות ככרום** выражение *его лица меняется как у "крума"*; **שנאמר** *как сказано*: **כרם זלת לבני אדם** *"Крум, презираемый людьми"*. (У слова "крум", כרום, два значения: "поднялись" и название особой птицы.)

כי אתא רב דימי אמר *Когда пришел рав Дими* из Страны Израиля в Вавилонию, *сказал*: **מאי כרום** *Что за "крум"?* **עוף אחד יש בכרכי הים** *есть одна птица в заморских городах и зовут ее "крум"*. **וכיון שחמה זורחת מתהפך לכמה גוונין** *И когда поднимается солнце, она меняет цвет*. Так и человек, нуждающийся в помощи: его лицо белеет и краснеет от стыда.

רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו *Раби Ами и раби Аси, оба сказали* о человеке, который нуждается в помощи других: **כאלו נדון בשני דינים**

ו: מאימתי פרק ראשון ברכות

וכולהו כתיבי באדרעיה: אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו שנאמר ימי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו (ו) אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו יכטח בשם ה' מאי טעמא משום דהוה ליה לכטוח בשם ה' ולא בטח: אמר ר' יוחנן בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה (ז)מיד הוא כועס שנא' (ז)מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. א"ר חלבו אמר רב הונא (ח)כל המקובע (ט)מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב (י)וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם (כ)ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (ל)ויעמוד פינחס ויפלל: (מ)אמר רבי חלבו אמר רב הונא (נ)היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט שנא' (ס) (ע)נרדפה לדעת את ה' אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא אמינא קא מחלין (פ) רבנן שבתא כין דשמענא להא דרבי תנחום א"ר יהושע בן לוי לעולם (צ)ירוץ אדם (ק) לדבר הלכה ואפילו בשבת שנא' (ר)אחרי ה' ילכו כאריה (ש)ישאג וגו' (ת) אנא נמי דהיתנא: אמר ר' זירא אגרא דפרקא רהטא אמר אביי אגרא דכלה דוחקא אמר רבא אגרא דשמעתא סברא אמר רב פפא אגרא דבי (א)טמיא שתיקותא אמר מר זוטרא (ב)אגרא דתעניתא צדקתא אמר רב ששת (ג)אגרא דהספרא דלויי אמר רב אשי (ד)אגרא דבי הלולי מילי: אמר רב הונא (ה)כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר (ו)סביב רשעים יתהלכון אמר אביי לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה ההוא גברא דקא (ז)מצלי אחורי בי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף (ח)אליהו חזייה אדמדי ליה כטייעא א"ל כדו בר קיימת קמי מרך שלף ספסרא וקטליה א"ל ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי (ט)כרום זלות דכתיב אדם אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות בכרום שנאמר כרום זלות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרבי הים וכרום שמו וכיון שחמה זורחת (י)מתהפך לכמה גוונין ר' אמי ור' אסי דאמרי תרוייהו כאילו נותן בשני דינים אש ומים שנאמר (כ)הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים. ואמר רבי חלבו אמר רב הונא (ל)לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר (מ)ויהי כעלות המנחה ויגש אליהו הגביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלהים והאתה הסבות את לבם אחרנית: מלכים א יח לו-לז

10. חבון תפלתי קולת לפניך משאת כפי מנחת ערב: תהלים קמא ב

11. ה' בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה: תהלים ה ד

12. קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות ואם משמחו מה מבאים תודה בית ה' כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה': ירמיהו לג יא

13. ויהי בים השלישי בחדש השלישי וגו' וישמע קול הנבלים וקול שופר וכל העם אשר במחנה: שמות יט טז

14. ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול: שמות יט יט 15. וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן וגו' ויעמדו מרחק: שמות כ יד 16. סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם: קהלת יב יג 17. שיר מעלה ועשה סוב בקש שלום ורדפהו: תהלים לד טו 18. יי במחשכים יבוא עם וקני עמו וקדיו ואתם בערתם הקרם גולת העני בבתיכם: ישעיהו נ יד

אף בתפלה של ערבית שנאמר חבון תפלתי קשורת לפניך משאת כפי מנחת ערב. הילכך צריך להיות רגיל בכולם.

תורה אור השלם

1. מי בכם ירא ה' שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בשם ה' וישען באלהיו: ישעיהו נ י

2. מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה הקצור קצרה ידי מפדות ואם אין בי כח להציל הן בגערתי אחריב ים אשים נהרות מדבר תבאש דגתם מאין מים ותמת בצמא: ישעיהו נ ב

3. וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה': בראשית יט כז

4. ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה: תהלים קו ל

5. תרעה נדיבה לרעת את ה' בשדר נבון מרעאו יכוא בנפשם לנו בעלקוש יורה ארך: הושע ו ג

6. אחרי ה' ילכו כאריה ישאג כי הוא ישאג ויחרדו בנים מים: הושע יא י

7. סביב רשעים יתהלכון כרם זלות לבני אדם:

8. הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה: תהלים סו יב

9. ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלהים והאתה הסבות את לבם אחרנית: מלכים א יח לו-לז

10. תבון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב: תהלים קמא ב

11. ה' בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה:

תהלים ה ד

12. קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות כי טוב ה' כי לעולם חסדו מביאים תודה בית ה' כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה':

ירמיהו לג יא

13. ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקל שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה:

שמות יט טז

הגהות הב"ח

(ו) נמ' ואם לדבר מצוה: (ז) שם שנאמר מדוע וגו' נדרפה: (ז) שם שנאמר ויבא ה' וירא ותיכף שם נאמר: (ח) רש"י ד"ה מקובע וכו' עד ואברהם אבינו מנא לן: (ט) שם בד"ה מקום וכו' עד ואברהם אבינו: (י) ר"ח שחרי וכו' מוקים לה אבבי בגמ' ותוס' ד"ה נמי: (כ) נמ' ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמוד פינחס ויפלל: (ל) שם שנאמר ויעמוד וגו' ויפלל: (מ) נמ' היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט שנא' נרדפה לדעת את ה': (נ) שם בד"ה היוצא וכו' עד אמר אביי: (ס) שם בד"ה נרדפה וכו' עד שנא': (ע) שם בד"ה מצוה וכו' עד אמר אביי: (פ) נמ' רבנן שבתא כין דשמענא להא דרבי תנחום וגו' ר"ח שחרי וכו' מוקים לה אבבי בגמ' ותוס' ד"ה נמי: (צ) נמ' ירוץ אדם לדבר הלכה: (ק) ב"ח ד"ה ירוץ וכו' עד ואפילו בשבת: (ר) ב"ח ד"ה לדבר וכו' עד אחרי ה': (ש) שם בד"ה ישאג וכו' עד ואפילו בשבת: (ת) שם בד"ה ילכו וכו' עד אנא נמי דהיתנא: (א) נמ' טמיא שתיקותא: (ב) שם אגרא דתעניתא צדקתא: (ג) שם אגרא דהספרא דלויי: (ד) שם אגרא דבי הלולי: (ה) שם כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע: (ו) שם סביב רשעים יתהלכון: (ז) שם בד"ה מצלי וכו' עד ולא מהדר אפיה לבי כנישתא: (ח) שם בד"ה אליהו וכו' עד אדמדי ליה: (ט) מי' נקמן ז: (י) נקמן מג:, ג) ב"ח ד"ה אמר, ד) ב"ח ד"ה ואמרי לה, ה) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ו) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ז) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ח) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ט) [נקמן ע:], י) [נמ' ד"ה מתהפך], כ) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ל) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], מ) [נקמן ע:], נ) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ס) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ע) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], פ) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], צ) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ק) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ר) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ש) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ת) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], א) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ב) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ג) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ד) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ה) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ו) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ז) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ח) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ט) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], י) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], כ) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], ל) [ב"ח ד"ה ואמרי לה], מ) [ב"ח ד"ה ואמרי לה

словно судится двумя судами – **אש ומים** *огнем и водой*. **שנאמר** *Как сказано*[9]: **הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים** *"Посадил человека нам на голову, прошли мы огонь и воду"*. Требует владелец долга вернуть ему деньги – и мы краснеем, как огонь, и белеем, как вода.

Гемара возвращается к высказываниям раби Хелбо со слов рава Уны.

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא *И сказал раби Хелбо: сказал рав Уна*: **לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה** *пусть человек будет осторожным с* дневной *молитвой Минха*, произнося ее в установленное время, **שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה** *поскольку* пророку *Элияу* было *отвечено только в молитве Минха*; **שנאמר** *как сказано*[10]: **ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני** *"И было во время приношения минхи, подошел пророк Элияу и сказал: ...ответь мне, Всевышний, ответь мне"*. Первая просьба **ענני** *"ответь мне"* означает: **שתרד אש מן השמים** сделай так, *чтобы спустился огонь сверху* и принял мои жертвы. Вторая просьба **וענני** *"ответь мне"* означает: **שלא יאמרו מעשה כשפים הם** сделай так, *чтобы* люди *не сказали: это колдовство*. Из слов "во время приношения минхи" видно, что Элияу был точен в том, что касалось молитвы Минха, и как только приходило ее время, начинал ее произносить, – за что был удостоен исполнения обеих своих просьб.

רבי יוחנן אמר *Раби Йоханан сказал*: пусть человек будет осторожным **אף בתפלת ערבית** *также* и *с* вечерней *молитвой Арвит*; **שנאמר** *как сказано*[11]: **תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב** *"Прими мою молитву,* как *воскурение перед Тобой, мои распростертые руки* – как *вечернее приношение"*. Речь идет о храмовом воскурении, которое совершалось в самом начале вечера.

רב נחמן בר יצחק אמר *Рав Нахман бар Йицхак сказал*: пусть человек будет осторожным **אף תפלת שחרית** *также* и *с* утренней *молитвой Шахрит*; **שנאמר** *как сказано*[12]: **ה' בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה** *"Всевышний, утром услышь мой голос; утром обращусь к Тебе в ожидании"*. Двойное употребление слова "утро" свидетельствует о строгом требовании своевременно начинать утреннюю молитву.

Четвертое высказывание раби Хелбо со слов рава Уны.

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא *И сказал раби Хелбо: сказал рав Уна*: **כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו** *любой участник трапезы с женихом, который его* (жениха) *не веселит*, **עובר בחמשה קולות** *нарушает* сразу *пять "голосов"*, т. е. пренебрегает пятью благословениями, которыми Всевышний благословил народ Израиля; **שנאמר** *как сказано*[13]: **קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות** *"Голос веселья и голос радости, голос жениха и голос невесты, голос произносящих: прославьте Всевышнего воинств!"*

ואם משמחו מה שכרו *А если* участник трапезы с женихом *веселит его, какая у него награда?*

אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: **זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות** *он удостоится Торы, которая была дана пятью "голосами"*; **שנאמר** *как сказано*[14]: **ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקל שופר וגו' ויהי קול השפר וגו' והאלהים יעננו בקול** *"И было в третий день: утром были* (слышны) *звуки грома и молнии* (множественное число слова "звуки" считается двумя "голосами"), *и тяжелая туча на горе, и звук шофара* весьма сильный... *И был звук шофара* все сильней... *И Всевышний отвечал ему* (Моше) *голосом"*.

איני *Разве*? Откуда мы взяли, что было пять "голосов"? Их было больше! **והא כתיב** *Ведь написано*[15]: **וכל העם רואים את הקולות** *"А весь народ видит голоса"*. Ответ: "голоса", упомянутые в этом стихе, – это **אותן קולות דקודם מתן תורה הוו** *те же "голоса"*, что *были* упомянуты *до получения Торы*, т. е. о них говорилось в приведенном выше стихе; но теперь добавляется, что их не просто слышали, но и видели.

רבי אבהו אמר *Раби Абау сказал*: награда тому, кто веселит жениха, – **כאילו הקריב תודה** *как если бы он принес* в Храме жертву *благодарности*; **שנאמר** *как сказано*[16] (продолжение стиха): **מבאים תודה בית ה'** "Когда *приносят* жертву *благодарности в доме Всевышнего*".

רב נחמן בר יצחק אמר *Рав Нахман бар Йицхак сказал*: **כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים** *как*

9. Теилим 66:12
10. Млахим I, 18:36-37
11. Теилим 141:2
12. Теилим 5:4
13. Йирмея 33:11
14. Шмот 19:16-19
15. Шмот 20:15
16. Йирмея 33:11

ו: מאימתי פרק ראשון ברכות

וכולהו כתיבי באדרעיה: אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו שנאמר ימי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו (ישעיה נ, י) אם לדבר מצוה הלך נתה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו יכטח בשם ה' מאי טעמא משום דהוה ליה לכטוח בשם ה' ולא בטח: אמר ר' יוחנן בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס שנא' (ישעיה נ, ב) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. א"ר חלבו אמר רב הונא אכל הקובע (ו) מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם (יט, כז) ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמוד פינחס ויפלל: (תהלים קו, ל) אמר רבי חלבו אמר רב הונא היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט שנא' (ישעיה כח, טז) נרדפה לדעת את ה' אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא אמינא קא מחלין (ז) רבנן שבתא כיון דשמענא להא דרבי תנחום א"ר יהושע בן לוי לעולם ינידון אדם (א) לדבר הלכה ואפילו בשבת שנא' (ישעיה נו, ב) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו' (הושע יא, י) אנא נמי דהיטנא: אמר ר' זירא אגרא דפרקא רהטא אמר אביי אגרא דכלה דוחקא אמר רבא אגרא דשמעתא סברא אמר רב פפא אגרא דבי (ב) טמיא שתיקותא אמר מר זוטרא (ג) אגרא דתעניתא צדקתא אמר רב ששת (ד) אגרא דהספרא דלויי אמר רב אשי (ה) אגרא דבי הלולי מילי: אמר רב הונא (ו) כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר (תהלים יב, ט) סביב רשעים יתהלכון אמר אביי לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא ליח לן בה ההוא גברא דקא (ח) מצלי אחורי בי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף (ט) אליהו חזייה אידמי ליה כטייעא א"ל כדו בר קיימת קמי מרך שלף ספסרא וקטליה א"ל ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה לרב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי (י) כרום זלות לבני אדם אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום שנאמר כרום זלות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה זורחת מתהפך לבמה גוונין ר' אמי ור' אסי דאמרי תרוייהו באילו נרון בשני דיונים אש ומים שנאמר (תהלים קיד, ח) ההרכבת אגוש לראשנו באנו באש ובמים: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא (יא) לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר (מלכים א יח, לו) ויהי כעלות המנחה ויגש אליהו הגביא ויאמר וגו' (שם) ענני ה' ענני שתרד אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם ר' יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר (תהלים קמא, ב) תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר (שם ה, ד) יה"ה בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה: וא"ר חלבו אמר רב הונא (יב) כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר (ירמיה לג, יא) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות ואם משמחו מה שכרו אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר (שמות יט, טז) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול השופר וגו' (שם) ויהי קול השופר וגו' והאלהים יעננו בקול. איני והא כתיב (שמות יט, יט) וכל העם רואים את הקולת אותן קולות דקודם מתן תורה הוו רבי אבהו אמר כאילו הקריב תודה שנאמר (ירמיה לג, יא) מביאים תודה בית ה' רב נחמן בר יצחק אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שנאמר (ישעיה לג, ח) כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה': וא"ר חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר (קהלת יב, יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' מאי כי זה כל האדם (יד) א"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו (טו) ר' שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה ר' שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה: וא"ר חלבו אמר רב הונא כל שיודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר (תהלים יז, טו) בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר (ישעיה נט, טו) ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם:

א"ר

ואלו הדברים התלויים בקבלה (בהלכה) למשה רבינו מסיני הן כיצד ופקבלה פירשוה שאי אישטר לדברים הללו להתפרש מן הדעת כלל. אגרא דשרקא דיהבוה. פר', כדי שישמע מתחילה. אגרא דכלה דוחקא. [פ"ר]. שכר ישיבת החבורה דוחקה. אגרא דבי טמיא שתיקותא. [פ"ר] שכר האכל שתיקותא ולקבל באהבה. אגרא דהספרא דלויי. שמגביה קולו בהספר שנאמר ויקח משה את העצמות יוסף כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקוד יפקד אלהים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם (שמות יג, יט) ויהי בשלחת פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא וגו' ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וחמושים עלו בני ישראל ממצרים ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי הגדיל לדבר

если бы восстановил одну из руин Иерусалима; שנאמר *как сказано* (в конце того же стиха): כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה' *"Ибо верну пленных Страны, как прежде, – сказал Всевышний".*

Пятое высказывание раби Хелбо со слов рава Уны.

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא *И сказал раби Хелбо: сказал рав Уна:* כל אדם שיש בו יראת שמים *любой, у кого есть страх перед Всевышним, –* דבריו נשמעין *его слова выслушиваются* другими людьми; שנאמר *как сказано*[17]: סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' *"В конце концов все будет услышано: Всевышнего бойся* и Его заповеди соблюдай". Когда все будет услышано? Когда ты будешь бояться Всевышнего.

17. Коэлет 12:13
18. Теилим 34:15
19. Йешаяу 3:14

מאי *Каков* смысл заключительных слов этого стиха – כי זה כל האדם *"Ибо это весь человек"*?

אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар:* אמר הקדוש ברוך הוא *сказал Всевышний:* כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה *весь мир создан только ради него;* т. е. создан для человека, который боится Всевышнего. Другими словами, Всевышний мог создать весь мир ради него одного, ибо он ценнее всего мира.

רבי אבא בר כהנא אמר *Раби Аба бар Каана сказал:* שקול זה כנגד כל העולם כולו *его вес равен весу всего мира,* т. е. такой человек равноценен всему миру.

רבי שמעון בן עזאי אומר *Раби Шимон бен Азай говорит,* ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אומר *а некоторые утверждают, что раби Шимон бен Зома говорит:* כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה *весь мир создан ему в поддержку* или чтобы присоединиться к нему.

Последнее высказывание раби Хелбо со слов рава Уны.

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא *И сказал раби Хелбо: сказал рав Уна:* כל שיודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום *каждый, кто знает о своем товарище, что тот его обычно приветствует* (миром), יקדים לו שלום *должен приветствовать его первым;* שנאמר *как сказано*[18]: בקש שלום ורדפהו *"Ищи мира и добивайся его".* Однако, если обычно он тебя не приветствует, можно не спешить приветствовать его.

ואם נתן לו ולא החזיר *Но если приветствовал его, а* он *не ответил, –* נקרא גזלן будет *назван грабителем;* ואתם שנאמר *как сказано*[19]: בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם *"Вы уничтожили виноградник* (съели все плоды); *награбленное у бедняка – в ваших домах".* Что можно украсть у бедняка? Только приветствие. Следовательно, не ответить на приветствие – все равно что украсть его.

даже самого *простого человека легковесным в твоих глазах*. Т. е. если Всевышний принимает благословение первосвященника, то и мы не должны пренебрегать благословением простых людей.

Гемара приводит еще одно высказывание раби Йоханана со слов раби Йосе.

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי *И сказал раби Йоханан от имени раби Йосе*: **מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו** *откуда* учим (из какого стиха), *что не успокаивают человека, когда он в гневе*? Потому что так устроен человек: пока он в гневе, его трудно успокоить. **דכתיב** *Как написано*[2]: **פני ילכו והנחתי לך** *"Мое лицо пройдет, и примирюсь с тобой"*.

Объясняет Гемара приведенный стих.

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה *Сказал Всевышний* пророку *Моше*: **המתן לי עד שיעברו פנים של זעם** *подожди, пока не пройдет лицо ярости* (пока не пройдет Моя ярость), – **ואניח לך** *и* тогда *примирюсь с тобой*, исполню твою просьбу. Когда евреи соорудили себе идола, Всевышний разгневался на них. Моше, вымолив прощение для евреев, попросил у Всевышнего показать "пути", которыми Тот управляет миром. Всевышний ответил, что пройдет перед ним. ("Мое лицо пройдет" = Мой гнев пройдет.) Как видим, Всевышний исполнил просьбу Моше только после того, как прошел Его гнев. Отсюда учим, что не ищем примирения с тем, кто в гневе, пока гнев не пройдет.

ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא *Но разве бывает гнев у Всевышнего*? Ответ: **אין** *да*. **דתניא** *Как учили* в барайте: **דכתיב** *написано*[3]: **ואל זועם בכל יום** *"Всевышний гневается каждый день"*. **וכמה זעמו** *И как долго длится* такой ежедневный *гнев*? **רגע** Один *миг*. **וכמה רגע** *И какова продолжительность мига*? **אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמנה מאות ושמנים וזו היא רגע ושמנה בשעה** *1/58888 часть часа, такова продолжительность мига* гнева.

ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה *И ни одно создание не может узнать время*, когда наступает миг гнева Всевышнего. **חוץ מבלעם הרשע** *Кроме злодея Билама*; **דכתיב ביה** *как написано о нем*[4]: **ויודע דעת עליון** *"Знающий мысли Возвышенного"*.

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל *откуда* мы учим (из какого стиха), *что Всевышний молится*? **שנאמר** *Как сказано*[1]: **והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי** *"И приведу их на гору Своей святости и порадую их в доме Своей молитвы"*. **תפלתם לא נאמר** "В доме *их молитвы" – не сказано*, **מכאן אלא תפלתי** *но* сказано: *"Моей молитвы"*. **שהקדוש ברוך הוא מתפלל** *Отсюда* учим, *что Всевышний молится*.

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב *Сказал рав Зутра бар Товия*: *сказал Рав*: **מאי מצלי יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי** *"Да будет Мне угодно, чтобы Мое милосердие превозмогло Мой гнев и* чтобы *Мое милосердие пересилило Мои качества*, при помощи которых Я строго сужу людей и наказываю их за прегрешения, – дабы **ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין** *поступал Я со Своими детьми милосердно и вел Себя с ними снисходительно* (прощая, а не строго по закону)". Другими словами, Всевышний как бы молится, чтобы люди исправили свое поведение, – и тогда Он применит по отношению к ним Свое качество милосердия, а не Свое качество строгого судьи.

תניא *Учили* в барайте: **אמר רבי ישמעאל בן אלישע** *сказал раби Йишмаэль бен Элиша*, первосвященник: **פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים** *однажды* в Йом-Кипур *вошел я воскурить воскурение во внутренний покой* Храма, т. е. в Святая святых, **וראיתי אכתריאל יה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא** *и увидел* как бы *Создателя, Всевышнего воинств, сидящего на высоко вознесенном троне*. **ואמר לי ישמעאל בני ברכני** *И сказал мне*: *Йишмаэль, Мой сын, благослови Меня*. **אמרתי לו יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין** *"Да будет Тебе угодно, чтобы Твое милосердие превозмогло Твой гнев и чтобы Твое милосердие пересилило Твои строгие качества, дабы поступал Ты со Своими детьми милосердно и вел Себя с ними снисходительно"*. **ונענע לי בראשו** *И кивнул Он мне Своей головой*, как бы сказав амен. **וקמשמע לן שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך** *Тем самым сообщается нам* в этом рассказе раби Йишмаэля: *да не будет благословение*

1. Йешаяу 56:7
2. Шмот 33:14
3. Теилим 7:12
4. Бемидбар 24:16

מאימתי פרק ראשון ברכות א.

מסורת הש"ס

ונפנע לי נרגשן. כמוזה נכרכתי ועוזה לומן: **דעם כאמצו (ג) פוס ידע.** במסכת ע"ז מפרש לה בפ"ק (ט): **מפי קרע.** לקף הוי כרגע לכמיב כי רגע באפו חיים ואנו מרגעי מלא שעות רמשונות: **שוריק.** מ"ש בלע"ז: **נדיק (ג) פז. פוכ.** לפנים **מת הכריות: מרדום עפם.** לשון רדמי והכוונה שלמדם סם על נבו מלגי: **ורדפה סם מפכיס וגו'.** וכשחרלה שלון עחר מעיס על לבה **לומר לשוזה על מיכי הרשלשון: עפם נפרה כמכין.** מפת נפרה בלמד מכין טוזה מהכות בקול מלה. מפת הטעם למעלה מפת הת"ו

מי שאלמלי בעפתי לא נשתייר וכו'. ולפ תמהר מה היה יכול לומר בקעת רגע. יש לומר"א בלפ. לי גמי מפהר שהיה ממהיל קללתו כשוזה שעה היה מזיק אפילו לומר כן: **ההוא** צדוק[ב] דהוה בשבבותיה דרבי[ל] כו' לאו אורח ארעא. לף על גב דלמלוקים[ו] וכו' מורידין (ו)לף מעלין[ם] היינו בידי מלם אבל בידי שמים לאו פורפא[ר] לעמעים ולהעריפים ולהורגם בידי שמים שלא כדרך בני מלם. ולפ גרסינן הכא עובד כוכבים ניפא דקאמר המם העובד כוכבים ורועי בהמה דקה (ג) מעלין (ו)לף מורידין[ם]: **נו**

א"ר יוחנן משום ר' יוסי[ם] מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר [1]והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי תפלתם לא נאמר אלא תפלתי מכאן שהקב"ה מתפלל. מאי מצלי אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יה"ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואבנם להם [2]לפנים משורת הדין. תניא א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יה"ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנם להם לפנים משורת הדין ונענע לי בראשו (ג) וקמ"ל [3]שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין [4]שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו דכתיב [5]פני ילכו והנחותי לך אמר לו הקב"ה למשה המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא אין [6]דתניא [7]זעל זעם בכל יום וכמה זעמו רגע וכמה רגע אחד [8]מחמשת רבוא ושמונה אלפים ושמנה מאות ושמנים ושמנה בשעה וזו היא רגע [9]ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה [10]ויודע דעת עליון [11]השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע אלא מלמד שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כועם בה והיינו דאמר להו נביא לישראל [12]עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו' מאי למען דעת צדקות ה' א"ר אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקא"ל בלעם לבלק [13]מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' מלמד שכל אותן הימים לא זעם. וכמה זעמו רגע וכמה רגע א"ר אבין ואיתימא רבי אבינא רגע כמימריה. ומנא לן דרגע רתח שנא' [14]כי רגע באפו חיים ברצונו ואב"א מהכא [15]רבי כעסם רגע עד יעבור זעם ואימת רתח אמר אביי בהנך חלת שעי קמייתא כי חיורא כרבלתא דתרנגולא וקאי אחד כרעא כל שעתא ושעתא נמי קאי הבי כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי. ההוא צדוקי דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי הוה קא מצער ליה טובא בקראי יומא חד שקל תרנגולא ואומקיה בין כרעי דערסא ועיין ביה סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה כי מטא ההיא שעתא ניים אמר ש"מ לאו אורח ארעא למעבד הכי [16]ורחמיו על כל מעשיו כתיב וכתיב [17]גם ענוש לצדיק לא טוב תנא משמיה דר' מאיר בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה מיד כועס הקב"ה: וא"ר יוחנן משום רבי יוסי טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות שנא' [18]ורדפה את מאהביה וגו' ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות שנאמר [19]תחת נערה במבין מהכות כסיל מאה: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר [20]הלוא בלכתך עמנו ובקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר [21]ונפלינו אני ועמך בקש להודיעו דרכיו כדי שנא' [22]הודיעני נא את דרכיך אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו אמר לו משה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן צדיק רשע ורע לו רשע בן רשע: אמר מר צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע איני והא כתיב [23]פקד עון אבות על בנים וכתיב [24]ובנים לא יומתו על אבות ורמינן [25]קראי אהדדי ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם אלא הכי קא"ל צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק גמור רשע וטוב לו ואחת לא נתנו לו שנא' [26]וחנתי את אשר אחנן ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון [27]ויאמר לא תוכל לראות את פני תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה כך א"ל הקב"ה למשה כשרציתי לא רצית עכשיו שאתה רוצה איני רוצה ופליגא דר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן דא"ד שמואל בר נחמני א"ר יונתן בשכר שלש זכה לשלש בשכר [28]ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים בשכר כי ירא זכה [29]לוייראו מגשת אליו בשכר מהבים זכה [30]לותמונת ה' יביט: [31]והסידתי את כפי וראית את אחרי [32]אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי [33]כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו מנא לן ממשה רבינו שנא' [34]הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום אע"ג דבעא משה רחמי עלה דמלתא ובטלה אפ"ה אוקמה בזרעיה שנא' [35]בני משה גרשום ואליעזר ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו' ותני רב יוסף למעלה משלשים רבוא אתיא רבי רבי כתיב הכא רבו למעלה וכתיב התם [36]ובני ישראל פרו וישרצו וירבו:

א"ר

מסורת הש"ס

ג) [נקמן מכ: סנהדרין נו. נגע קמח נט: כ"מ מכ: ב"ב ג:], ג) מגילה לב: ג) ע"ז ה. מ"ק יומא ה"ז ע"ש נדרים מ"ב ע"ש ב"ק ב"מ ב"ב ע"ש ע"ז ב"ק ב"מ ב"ב ע"ש ע"ז ב"ק ב"מ ב"ב ע"ש ע"ז

השתא דעת בהמתו לא הוה ידע *Да ведь мыслей своей скотины* (ослицы) и то *не знал*, דעת עליון הוה ידע как же *мысли Возвышенного знал*? Ответ: אלא *но* стих, который сказал о его знании мыслей Всевышнего, מלמד *учит* нас совсем другому, а именно, שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה *что он знал время, когда Всевышний гневается*, – чтобы приурочить свое проклятие к мигу гнева Всевышнего, и тогда проклятие сбывалось.

והיינו דאמר להו נביא לישראל *И это то, о чем пророк сказал Израилю*[5]: עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו' *"Мой народ, вспомни-ка, что посоветовал Балак, царь Моава* (т. е. что он замыслил против тебя), и что ответил ему Билам бен Беор; (и вспомни период блужданий) от Шитим до Гилгала, чтобы (могли вы) узнать благодеяния Всевышнего (Который снисходителен к вам в Своем суде)".

מאי *Как* объясняется стих: למען דעת צדקות ה' *"Чтобы узнать благодеяния Всевышнего"*? אמר להם אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар*: הקדוש ברוך הוא לישראל *сказал Всевышний Израилю*: דעו *знайте* (смотрите), כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע *сколько благодеяний Я совершил для вас, когда не гневался в дни злодея Билама*, который хотел вас проклясть; שאלמלי כעסתי *ибо если бы Я гневался* в те дни, то לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט *не осталось бы из ненавистников Израиля ни одного спасшегося*. (Гемара использует т.н. чистый язык: имеется в виду, что не спасся бы никто из Израиля.) והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק *И это то, о чем сказал Билам Балаку*[6]: מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' *"Как прокляну, если не проклинает Бог? И как* ниспошлю *ярость, если нет ярости* (гнева) *у Всевышнего?"* שכל אותן הימים לא זעם מלמד Этот стих *учит*, *что в те дни Всевышний не гневался*.

וכמה זעמו *И как долго длится Его гнев?* רגע Один *миг*. וכמה רגע *И какова* продолжительность *мига*? אמר רבי אבין *Сказал раби Авин*, ואיתימא רבי אביא *а* некоторые *говорят, раби Авина*: רגע כמימריה *миг – чтобы произнести его*. Т. е. миг длится столько, сколько требуется для произнесения слова "миг" (רגע, "рэга").

ומנא לן דרגע רתח *И откуда* (из какого стиха) *мы* знаем, *что один миг* Он *гневается*? שנאמר *Как сказано*[7]: כי רגע באפו חיים ברצונו *"Ибо на мгновение Его гнев*, но всю *жизнь – Он благосклонен"*. Его ярость длится не больше мгновения, но если Он благосклонен – то дарует долгую жизнь.

ואי בעית אימא *А если хочешь, скажи*, что это учим מהכא *отсюда*, из стиха[8]: חבי כמעט רגע עד יעבר זעם *"Спрячься* (народ) *хотя бы на миг, пока не пройдет ярость"*.

ואימת רתח *И когда* Он *гневается*? В какое время дня? אמר אביי *Сказал Абае*: בהנך תלת שעי קמייתא *в первые три часа дня*, где-то в пределах этого времени, כי חיורא כרבלתא דתרנגולא וקאי אחד כרעא *когда бледнеет гребень петуха и он стоит на одной ноге*.

כל שעתא ושעתא נמי קאי הכי Да, но *каждый час*, время от времени (не только утром), *он так стоит*! Ответ на возражение: כל שעתא *каждый час*, когда, как ты говоришь, петух стоит на одной ноге, איתיקי סומקי *есть на его* гребне *красные пятна*. בההיא שעתא לית ביה שורייקי סומקי Но *в тот час*, когда Всевышний гневается, *нет на нем красных пятен*, гребень становится полностью бледным.

ההוא מינא דהוה בשבבותיה דרבי יהושע בן לוי Один *вероотступник жил по соседству с раби Йеошуа бен Леви* הוה קא מצער ליה טובא בקראי *и* всячески *донимал его* цитированием *многих стихов* Торы, которые якобы доказывали его правоту. יומא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעיה דערסא ועיין ביה *Однажды взял* раби Йеошуа *петуха, поставил его между ножек кровати и смотрел на него*, не сводя глаз. סבר Так *решил*: כי מטא ההיא שעתא אלטייה *когда настанет тот момент, прокляну* вероотступника. כי מטא ההיא שעתא ניים Но *когда настал тот момент, заснул*.

אמר *Сказал* раби Йеошуа, такой сделал вывод: לאו אורח ארעא שמע מיניה *учи отсюда*: למעבד הכי *не следует* людям *так поступать*. И еще: ורחמיו על כל מעשיו כתיב *"Его милосердие – на всех Его творениях"* – так *написано*[9]. וכתיב *И написано*[10]: גם ענוש לצדיק לא טוב *"Также наказывать* (других людей) *праведнику – нехорошо"*.

תנא משמיה דרבי מאיר *Учили* в барайте *со слов раби Меира*: בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח *когда встает солнце* из-за горизонта

5. Миха 6:5
6. Бемидбар 23:8
7. Теилим 30:6
8. Йешаяу 26:20
9. Теилим 145:9
10. Мишлей 17:26

מאימתי פרק ראשון ברכות א.

מסורת הש"ס

ג) [נקמן מה: סנהדרין נ:, נמ"ל קמא נט: ב"מ נה: ב"ק ג:] ג"א ד"ה ומעלה קס"ו. ה) ר"ה יג:, מ"ל המניין, ו) ס"ס נדרים ממנה רבות ויחיד נסין (ממחק הרבות מ"ל) ובגיטין מלאכים שמחה מלאה ומ"ש מסכתן נגד פסוקי תורה. ס) ס"ל שלח, ז) סנהדרין קה:, ח) [ב"ב מז:, ט) [ברי מוסף תוספות כתו. מ"ב לא: ומ"ו לג:, י) ב"ב כ"ג ב) סנהדרין מג:, י) [שמות כג, ב) [שמות כג, ג) [ויק' ב:], ג) [שמות כג, ד) [ויק' ב:], ד) [ב"ר פ:], ה) [ב"ב ס:], ו) [ב"ב ס:], ז) [ב"ב ס:], ח) [ב"ב ס:], ט) [ב"ב ס:], י) [ב"ב ס:], יא) [ב"ב ס:], יב) [ב"ב ס:], יג) [ב"ב ס:], יד) [ב"ב ס:], טו) [ב"ב ס:], טז) [ב"ב ס:], יז) [ב"ב ס:], יח) [ב"ב ס:], יט) [ב"ב ס:], כ) [ב"ב ס:], כא) [ב"ב ס:], כב) [ב"ב ס:], כג) [ב"ב ס:], כד) [ב"ב ס:], כה) [ב"ב ס:], כו) [ב"ב ס:], כז) [ב"ב ס:], כח) [ב"ב ס:], כט) [ב"ב ס:], ל) [ב"ב ס:], לא) [ב"ב ס:], לב) [ב"ב ס:], לג) [ב"ב ס:], לד) [ב"ב ס:], לה) [ב"ב ס:], לו) [ב"ב ס:], לז) [ב"ב ס:], לח) [ב"ב ס:], לט) [ב"ב ס:], מ) [ב"ב ס:], מא) [ב"ב ס:], מב) [ב"ב ס:], מג) [ב"ב ס:], מד) [ב"ב ס:], מה) [ב"ב ס:], מו) [ב"ב ס:], מז) [ב"ב ס:], מח) [ב"ב ס:], מט) [ב"ב ס:], נ) [ב"ב ס:], נא) [ב"ב ס:], נב) [ב"ב ס:], נג) [ב"ב ס:], נד) [ב"ב ס:], נה) [ב"ב ס:], נו) [ב"ב ס:], נז) [ב"ב ס:], נח) [ב"ב ס:], נט) [ב"ב ס:], ס) [ב"ב ס:], סא) [ב"ב ס:], סב) [ב"ב ס:], סג) [ב"ב ס:], סד) [ב"ב ס:], סה) [ב"ב ס:], סו) [ב"ב ס:], סז) [ב"ב ס:], סח) [ב"ב ס:], סט) [ב"ב ס:], ע) [ב"ב ס:], עא) [ב"ב ס:], עב) [ב"ב ס:], עג) [ב"ב ס:], עד) [ב"ב ס:], עה) [ב"ב ס:], עו) [ב"ב ס:], עז) [ב"ב ס:], עח) [ב"ב ס:], עט) [ב"ב ס:], פ) [ב"ב ס:], פא) [ב"ב ס:], פב) [ב"ב ס:], פג) [ב"ב ס:], פד) [ב"ב ס:], פה) [ב"ב ס:], פו) [ב"ב ס:], פז) [ב"ב ס:], פח) [ב"ב ס:], פט) [ב"ב ס:], צ) [ב"ב ס:], צא) [ב"ב ס:], צב) [ב"ב ס:], צג) [ב"ב ס:], צד) [ב"ב ס:], צה) [ב"ב ס:], צו) [ב"ב ס:], צז) [ב"ב ס:], צח) [ב"ב ס:], צט) [ב"ב ס:], ק) [ב"ב ס:], קא) [ב"ב ס:], קב) [ב"ב ס:], קג) [ב"ב ס:], קד) [ב"ב ס:], קה) [ב"ב ס:], קו) [ב"ב ס:], קז) [ב"ב ס:], קח) [ב"ב ס:], קט) [ב"ב ס:], קי) [ב"ב ס:], קיא) [ב"ב ס:], קיב) [ב"ב ס:], קיג) [ב"ב ס:], קיד) [ב"ב ס:], קטו) [ב"ב ס:], קטז) [ב"ב ס:], קיז) [ב"ב ס:], קיח) [ב"ב ס:], קיט) [ב"ב ס:], קכ) [ב"ב ס:], קכא) [ב"ב ס:], קכב) [ב"ב ס:], קכג) [ב"ב ס:], קכד) [ב"ב ס:], קכה) [ב"ב ס:], קכו) [ב"ב ס:], קכז) [ב"ב ס:], קכח) [ב"ב ס:], קכט) [ב"ב ס:], קל) [ב"ב ס:], קלא) [ב"ב ס:], קלב) [ב"ב ס:], קלג) [ב"ב ס:], קלד) [ב"ב ס:], קלה) [ב"ב ס:], קלו) [ב"ב ס:], קלז) [ב"ב ס:], קלח) [ב"ב ס:], קלט) [ב"ב ס:], קמ) [ב"ב ס:], קמא) [ב"ב ס:], קמב) [ב"ב ס:], קמג) [ב"ב ס:], קמד) [ב"ב ס:], קמה) [ב"ב ס:], קמו) [ב"ב ס:], קמז) [ב"ב ס:], קמח) [ב"ב ס:], קמט) [ב"ב ס:], קנ) [ב"ב ס:], קנא) [ב"ב ס:], קנב) [ב"ב ס:], קנג) [ב"ב ס:], קנד) [ב"ב ס:], קנה) [ב"ב ס:], קנו) [ב"ב ס:], קנז) [ב"ב ס:], קנח) [ב"ב ס:], קנט) [ב"ב ס:], קס) [ב"ב ס:], קסא) [ב"ב ס:], קסב) [ב"ב ס:], קסג) [ב"ב ס:], קסד) [ב"ב ס:], קסה) [ב"ב ס:], קסו) [ב"ב ס:], קסז) [ב"ב ס:], קסח) [ב"ב ס:], קסט) [ב"ב ס:], קע) [ב"ב ס:], קעא) [ב"ב ס:], קעב) [ב"ב ס:], קעג) [ב"ב ס:], קעד) [ב"ב ס:], קעה) [ב"ב ס:], קעו) [ב"ב ס:], קעז) [ב"ב ס:], קעח) [ב"ב ס:], קעט) [ב"ב ס:], קפ) [ב"ב ס:], קפא) [ב"ב ס:], קפב) [ב"ב ס:], קפג) [ב"ב ס:], קפד) [ב"ב ס:], קפה) [ב"ב ס:], קפו) [ב"ב ס:], קפז) [ב"ב ס:], קפח) [ב"ב ס:], קפט) [ב"ב ס:], קצ) [ב"ב ס:], קצא) [ב"ב ס:], קצב) [ב"ב ס:], קצג) [ב"ב ס:], קצד) [ב"ב ס:], קצה) [ב"ב ס:], קצו) [ב"ב ס:], קצז) [ב"ב ס:], קצח) [ב"ב ס:], קצ

ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה *и все цари востока и запада надевают себе на голову свои короны и кланяются солнцу,* מיד כועס הקדוש ברוך הוא *в этот момент гневается Всевышний.*

Гемара приводит еще одно высказывание раби Йоханана со слов раби Йосе.

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי *И сказал раби Йоханан от имени раби Йосе:* טובה מרדות אחת בלבו של אדם *полезней один укор в сердце человека* (буквально: одно наказание; умение себя смирить), которым он сам себя казнит, когда раскаивается, יותר מכמה מלקיות *чем много ударов,* которыми его наказывают другие. שנאמר *Как сказано*[11]: ורדפה את מאהביה וגו' *"И погонится за своими любовниками".* Так сказано о женщине, которой уподоблен народ Израиля (спешащий за идолами, несмотря на страдания, что приходят к нему в наказание за отступничество от Всевышнего). И лишь когда поймет эта женщина, что любовники ей не помогут, только тогда – ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה *"И скажет: пойду и возвращусь к своему первому мужу, ибо тогда мне* было *лучше, чем теперь".*

וריש לקיש אמר *А Рэш-Лакиш сказал:* полезней один укор в сердце человека, יותר ממאה מלקיות *чем сто ударов.* שנאמר *Как сказано*[12]: תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה *"Страх осуждения для умного* действенней, *чем сто ударов для глупого".*

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי *И* еще *сказал раби Йоханан от имени раби Йосе:* שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא *три вещи просил Моше,* наш учитель, *у Всевышнего,* ונתן לו *и* Тот *дал ему.*

בקש שתשרה שכינה על ישראל *Просил, чтобы пребывала Шхина* (присутствие Всевышнего) *на Израиле,* – ונתן לו *и дал ему.* שנאמר *Как сказано*[13]: הלא בלכתך עמנו *"Разве не из того, что пойдешь с нами",* будет мне дано узнать, что Ты благоволишь ко мне и народу? Так сказал Моше Всевышнему.

בקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים *Просил, чтобы не пребывала Шхина на идолопоклонниках,* – ונתן לו *и дал ему.* שנאמר *Как сказано* (в продолжении стиха): ונפלינו אני ועמך *"И будем отделены я и народ"* от прочих народов.

בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא *Просил показать ему пути Всевышнего* – ונתן לו *и исполнил* Всевышний *его* просьбу. שנאמר *Как сказано*[14]: הודיעני נא את דרכיך *"Сообщи мне, прошу, Свои пути".*

רבונו של עולם אמר לפניו *Сказал Ему* Моше: *Господин мира!* מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו *Почему* в этом мире *существует праведник,* которому *хорошо, и существует праведник,* которому *плохо?* יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו Почему *существует злодей,* которому *хорошо, и существует злодей,* которому *плохо?*

אמר לו *Сказал ему* Всевышний: משה *Моше!* צדיק וטוב לו *Праведник,* которому *хорошо,* – צדיק בן צדיק это *праведник, сын праведника.* צדיק ורע לו *Праведник,* которому *плохо,* – צדיק רשע וטוב לו בן רשע это *праведник, сын злодея.* רשע וטוב לו *Злодей,* которому *хорошо,* – רשע בן צדיק это *злодей, сын праведника.* רשע ורע לו *Злодей,* которому *плохо,* – רשע בן רשע это *злодей, сын злодея.*

אמר מר *Сказал учитель:* צדיק וטוב לו *праведник,* которому *хорошо,* – צדיק בן צדיק это *праведник, сын праведника.* צדיק ורע לו *Праведник, которому плохо,* – צדיק בן רשע это *праведник, сын злодея.* איני Но разве это *так?* Другими словами, разве судьба сына зависит от поступков отца? והא כתיב *Ведь написано* в одном месте[15]: פקד עון אבות על בנים *"Взыскивает вину отцов с сыновей",* – וכתיב *и написано* в другом месте[16]: ובנים לא יומתו על אבות *"И сыновья не умрут из-за отцов".* ורמינן קראי אהדדי *И нашли противоречие между* этими двумя *стихами.* ומשנינן *И* так его *объяснили:* это לא קשיא *не трудность.* הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם *Здесь – когда* сыновья *держат вину своих отцов в своих руках,* т. е. повторяют их проступки. הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם *Там – когда* сыновья *не держат вину своих отцов в своих руках.*

אלא *Но вот* как надо объяснить ответ Всевышнего пророку Моше: הכי קאמר ליה *так* Он *сказал ему:* צדיק וטוב לו *праведник,* которому *хорошо,* – צדיק גמור это *полный праведник.* צדיק ורע לו *Праведник,* которому *плохо,* – צדיק שאינו גמור это *не полный праведник.* רשע

11. Ошэа 2:8-9
12. Мишлей 17:10
13. Шмот 33:16
14. Шмот 33:13
15. Шмот 34:7
16. Дварим 24:16

מסורת הש"ס

ונענע לי כרגלאו. כתוספ' בכרכתי ועוזה לתן: דעם כאפאנו לא פוס ידע. בתמכת ע"ז מפרש לה בפ"ק(ב): אפי קרע. לקף הוי כרגע לכתיב כי רגע באפו חיים ברצונו: בשלא שמי קמייפא. בתמי מרגעי תלת שעות רתמצונות: שורייקי. פי"ש בלע"ז: לדיק לא עוב. לשעה לת הבריות: מרדום אפא. לשון רדמי והכוונה שלמדם שם על לבו מלעי: ורדפה אם מאהביה וגו'. וכתפרשה שלין עוזר תעים על לבה לשמר לשוזה על מיני הרשעות: אפא נשרה בשלין. תתם גשרה בשלש לשון מכין מוכה מהכות על מיני הרשעות: אפא נשרה בשלין. תתם גשרה בשלש לשון מכין מוכה מהכות על מיני הרשעות: ולא כמו על מירא ולא אפא (דברים ו).

הגהות הב"ח

(ה) גמ' משום ר' יוסי בן זמרא מכן בשקב"ה: (ב) שם לפני ותפ"ל ני"ם פ"ש מאי קמ"ל:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה שהיה כתב. ר"ל שהיה יכול לומר כלם. ב בתוס' ד"ה כתב. ההוא פיגאה (בהמניה כתב ד"ה בכתבי הידן). ג בתוס' ד"ה כתב. ועיין"ב ואפרוין המיגן והמסורית. ד בתוס' ד"ה כתב לאו אורח אגאה להטריח שפים להזהיר שלא בדרך בני.

לעזי רש"י

פרי"ש. נקראת.

מוסף רש"י

בי רגע באפו. פלמ"ל דכתי חי לפו (עי' ד'). בחלק שני קמייתא. בשפת חכן (שם). שורייקי. עקי"ם בלון לע"ז כמו חוטן חוטין, ולשון שומליאל קורין לחוט שורייקן (שם). לאו אורח אגאה. (בחן שפת אמו (שם). ונפלינו אני ועמקי. ונבלנו בלסך פתנו מכל בלוחות (ב"ב פ"ו). בשאומרין בשעה אבותיהם בידיהם. ופרפרין מהן טעטיהן ישן בפסחים (ופ"ק דבי). קשר של תפילין. מלמוני שנתף. והקב"ה מיח בפילין בלמקר בגד (ע"ז). ותשמם בפילין של רשע ילמי הפרים כרפסיל ויחלו מהן (ומחות ה"ה).

רבינו חננאל

א"ר יוחנן משום ר' יוסי בנין שהקב"ה מתפלל שנאמר ושמחתים בבית תפלתי תפלתם לא נאמר אלא תפלתי מכאן שהקב"ה מתפלל. מאי מצלי אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יה"ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנם להם לפנים משורת הדין. תניא א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יה"ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנם להם לפנים משורת הדין ונענע לי בראשו (ה) וקמ"ל (ו) שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו דכתיב (ז) פני ילכו והנחותי לך אמר לו הקב"ה למשה המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא אין (ח) דתניא (ט) ואל זעם בכל יום כמה זעמו רגע וכמה רגע אחד (י) מחמשת רבוא ושמונה אלפים ושמנה מאות ושמנים ושמנה בשעה וזו היא רגע (יא) ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה (יב) ויודע דעת עליון (יג) השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע אלא מלמד שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כועם בה והיינו דאמר להו נביא לישראל (יד) עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו' מאי למען דעת צדקות ה' א"ר אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקא"ל בלעם לבלק (טו) מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' מלמד שכל אותן הימים לא זעם. וכמה זעמו רגע וכמה רגע א"ר אבין ואיתימא רבי אבינא רגע כמימריה. ומנא לן דרגע רתח שנא' (טז) כי רגע באפו חיים ברצונו ואב"א מהכא (יז) רגע כמעט רגע עד יעבור זעם ואימת רתח אמר אביי בהנך תלת שעי קמייתא כי חיורא כרבלתא דתרנגולא וקאי אחד כרעא כל שעתא ושעתא נמי קאי ביה כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי. ההוא צדוקי דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי הוה קא מצער ליה טובא בקראי יומא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעי דערסא ועיין ביה סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה כי מטא ההיא שעתא ניים אמר ש"מ לאו אורח אגאה למעבד הכי (יח) ורחמיו על כל מעשיו כתיב וכתיב (יט) גם עגוש לצדיק לא טוב תנא משמיה דר' מאיר בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה מיד כועס הקב"ה: וא"ר יוחנן משום רבי יוסי טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות שנא' (יח) ורדפה את מאהביה וגו' ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות שנאמר (יא) תחת גערה במבין מהכות בסיל מאה: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר (יב) הלוא בלכתך עמנו (יח) ורדפה את שנא' (יח) ורדפה את מאהביה וגו' ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות שנאמר (יא) תחת גערה במבין מהכות בסיל מאה: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר (יב) הלוא בלכתך עמנו (יח) בקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר (יג) ונפלינו אני ועמך בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה ונתן לו שנא' (יד) הודיעני נא את דרכך ואדעך בקש להודיעו כבודו של הקב"ה ונתן לו שנא' (טו) הראני נא את כבודך. ואמרי בתיהנו דיל בקבלה שכיהם שזה שנא' לו וקראתי בשם ה' לפניך. וראה לו למשה רבינו עה"ר מתוך כבודו של הקב"ה נדמות שליח ציבור מצוף שיורד לפני התיבה. שנאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא ואחר הכבוד ה' ה' אל רחום וחנון וכר' ונאר חסד לאלפים וכר'. מיד וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו ויקרא ה' ה'. ואחה שנה למר מדר התפלה באשר התורנו מן השמים, זו תפלת השחרית שהתאחזו לזה למשה רבינו מן השמים כדא שהתפלל בה השחרי בדוחק. ועוד אותה שעה שמע תפלה אחרת קיל מלפני הכבוד אומר, ה' רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויתגולגלו על מדותי ואתנהג עם בני בכדת רחמים ואכנם להם לפנים משורת הדין. ומכין משה רבינו שכך ראוי לנקוט מלפני הסכינה. וכך היו הדברים בידם הלכה למשה מסיני. הלא תראה בין שראה ר' ישמעאל כה"ג בבית קה"ק בכדר אכתריאל יה ה' צבאות יושב על בסא רם ונשא בראית הלב בבית קדשי הקדשים בשאר האר שניתי ומיבתו. ושמעאל בני ברכני. מי ברכה זו היא שבת הלל. כדכתיב ברכו ה' מלאכיו, ובשם שאנו אומרים תפיר בירך בכדר ה' ממקומו. וכיון שנתן ברכת השבח לפני הכבדר, התחלל אותה תפלה שהיתה בידם קבלה הלכה למשה מסיני שאפא אותה בשפר אמרנו, ואמת ואמר יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך ויעלו והכעיך על מדותיך וכר'. ויש אומרים אכתריאל מלאך הוא. ואנו לא קבלנו אלא הכדר הוא. ואנו מרפשים מידשו רבים שפרשנו. כי כבל ההלמוד אין אומרים מנין אלא [ב]שהקדימו אותו הדבר ודברו בו. ואומרים ראה לדברים הללו מנין. למיכך אמרתו זה שאמר בכאן מנין שהקב"ה מניח תפילין שהרי כאן כתוב שנאמר וראית את אחורי. מלמד שהראהו הקב"ה למשה כדכר שעליו תפילין ללמד למשה שכדר שעליו תפילין, ומידשו מדכתיב ושכנא ה': כימינו ובשמאלו עזו. שמע מינה כי פרו האמור כאן הוא רמז על תפילין. ומצינו בכמה מקומות כתיב ויראו ה'. וכאן הוא שאומרו מנין שהקב"ה מתפלל שהרי כתוב ויעבר ה' על פניו ויקרא ואמר ה' ירחמו ה' ה'. וא"ר יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו. מלמד שכבדר של הקב"ה נתעסק בשליח צבור והראהו למשה שהדר התפילה. ואמר לו כל זמן שהישראלים יעשו לפני [פרק] הזה האני מהלל להם, ויקרא ה' אני הוא קדם שיחטא וכר' ואמרינן רמז לזה מן התורה מנין. ומידש ר' יוחנן בעצמו משום ר' יוסי רבי ושמעון בן יוחי שניהם אומרים שכל ישראל

וטוב לו *Злодей,* которому *хорошо,* – **רשע שאינו גמור** это *не законченный злодей.* **רשע ורע לו** *Злодей,* которому *плохо,* – **רשע גמור** это *законченный злодей.*

ופליגא דרבי מאיר *И спорит* раби Йоханан (слова которого привел раби Йосе) с тем, *что* сказал *раби Меир.* **דאמר רבי מאיר** *Ибо сказал раби Меир:* **שתים נתנו לו** *на две* просьбы *было ему отвечено,* **ואחת לא נתנו לו** *а на одну не было ему отвечено* – на просьбу Моше показать "пути" Всевышнего. **שנאמר** *Как сказано*[17]: **וחנתי אף את אשר אחן ורחמתי על פי שאינו הגון את אשר ארחם אף על פי שאינו הגון** *"И помилую, кого помилую", – даже если он недостоин,* "*и пожалею, кого пожалею*", – *даже если он недостоин.* Отсюда следует, что Моше не получил ответа на вопрос, как награждаются в этом мире праведники и наказываются злодеи.

Написано[18]: **ויאמר לא תוכל לראות את פני תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה** *"И сказал* (Всевышний пророку Моше): *не сможешь увидеть Моего лица". Учили* барайту *от имени раби Йеошуа бен Корха:* **כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה** *так сказал Всевышний* пророку *Моше:* **כשרציתי** *когда Я хотел* открыться тебе из горящего куста – **לא רצית** *ты не хотел* смотреть на Меня (написано: "И закрыл Моше свое лицо"). **עכשיו שאתה רוצה איני רוצה** *Теперь, когда ты хочешь* узнать Мои пути, – *Я не хочу* открыть их тебе.

ופליגא דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן *И спорит* приведенная барайта с тем, *что сказал раби Шмуэль бар Нахмани со слов раби Йонатана.* **דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן** *Ибо сказал раби Шмуэль бар Нахмани: сказал раби Йонатан:* **בשכר שלש** *в награду за три* поступка, совершенных Моше в эпизоде с горящим кустом, **זכה לשלש** *удостоился он трех* даров.

בשכר *В награду* за то, что, как написано[19]: **ויסתר משה פניו** *"И закрыл Моше свое лицо",* – **זכה לקלסתר פנים** *удостоился он сияния лица;* как написано[20]: "Луч света – его лицо".

בשכר *В награду* за то, что, как написано: **כי ירא** *"Потому что боялся* смотреть на Всевышнего", – **זכה** *удостоился* второй награды: **לוייראו מגשת אליו** *"И побоялись* (Аарон и сыновья Израиля) *подойти к нему".* Тем самым признали его величие.

בשכר *В награду* за то, что, как написано: **מהביט** "Боялся *смотреть* на Всевышнего", – **זכה** *удостоился* третьей награды; как написано[21]: **לותמנת ה' יביט** *"И образ Всевышнего видит".*

Написано[22]: **והסרתי את כפי וראית את אחרי** *"И сниму Свою руку, и увидишь Меня сзади".* **אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא** *Сказал рав Хана бар Бизна: сказал раби Шимон Хасида:* **מלמד** стих *учит,* **שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין** *что показал Всевышний* пророку *Моше узел на* Своем *тфилин.*

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי *И* еще *сказал раби Йоханан от имени раби Йосе:* **כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא לטובה** *все слова, которые исходят из уст Всевышнего, – во благо* человеку. **אפילו על תנאי** *Даже если* Он *обусловил* их каким-либо условием и человек его не исполнил – **לא חזר בו** все равно *не передумал* осуществить обещанное благо.

מנא לן *Откуда нам* это известно? **ממשה רבינו** *От Моше, нашего учителя;* **שנאמר** *как сказано*[23]: **הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום** *"Оставь Меня, и уничтожу их... И сделаю тебя великим народом".* Т. е. не мешай Мне наказать евреев, и Я тебя награжу. **אף על גב דבעא משה רחמי עלה דמלתא** *Несмотря на то что,* говоря *об этом, Моше попросил милосердия* (чтобы Всевышний не уничтожал евреев) **ובטלה** *и* Всевышний, исполняя его просьбу, *отменил* Свое решение, – **אפילו הכי אוקמה בזרעיה** *даже при этом Он дал* Моше *потомство,* сделав того "великим народом".

שנאמר *Как сказано*[24]: **"בני משה גרשום ואליעזר ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו'** *"Сыновья Моше – Гершом и Элиэзер... И были сыновья Элиэзера: Рхавья, начальник... А сыновья Рхавьи увеличились* числом *более..."*

ותני רב יוסף *И учил рав Йосеф* в барайте о приведенном стихе: **למעלה משים רבוא** *более чем 60 раз по десять тысяч.* **אתיא** Это *пришло,* т. е. выводится, из "гзера-шава" по двум словам: **רביה רביה** *"увеличение", "увеличение".* **כתיב הכא** *Написано здесь,* в стихе о сыновьях Моше: **רבו למעלה** *"увеличились более".* **וכתיב התם** *И написано там,* в рассказе о евреях в Египте[25]: **ובני ישראל פרו וישרצו וירבו** *"А сыновья Израиля расплодились, распространились и увеличились* числом".

17. Шмот 33:19
18. Шмот 33:20
19. Шмот 3:6
20. Шмот 34:29
21. Бемидбар 12:8
22. Шмот 33:23
23. Дварим 9:14
24. Диврей-Аямим I, 23:15, 17
25. Шмот 1:7

מסורת הש"ס

ג) [נקמן מה: מנחות נ:, נמק קמה נמ: ב"ב מג: ד:], מגילה דף מז. ג) ע"ז ה. מ"ק יומיא, ו) ס נרסים שמוע רנת ויחיר נסן (מחזק הרמב"ם מל' תפלה) שמוע מלאים שמוע ומ"ש שמעון מנר מקוץ מרדכי, ס) ע"ש שלח. ו) מכתובות קה:], ז) [נ"ב פו:], ח) [ער' נוסף מנחות מג. מ"ב לא: ופ"ו ה:, ט) ב"ב ד:], י) [מנחות קי. ב"ב ד:], כ) [שמות כג:, ל) [שמות כג:], מ) [דף ד:], נ) [שמות כג:], ס) [דף ו:], ע) [ע"ז ה:], פ) [ע"ש מנחות פ"ו ה:, ד"ה ס"ש ולא מל"ת].

התהות הב"ח

(ס) גם' מצות ר' יוסי בן זמרא מנין שקה"ט: (ב) שם ולפני ומק"ל ג"ב ס"ש מאי קמ"ל.

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה ש"מ כתב. ר"ל שהיה יכול לומר בלם. ב. בתוס' ד"ה בתוב. ההוא פיוטא (בכמניה כתב ד"ה בכתבי היינ). ג. בתוס' ד"ה כתב ואע"ג דאפרים המתין והמסורות. ה. בתוס' ד"ה כתב לאו אורח ארעא להטריח שמים להורינו שלא כדיך בנ"א.

לעזי רש"י

מ"ש. וקרדינ.

מוסף רש"י

כי רגע באפו. (תהלים ל:ו) רגע סני שנו (ב"ר ג:). בחלת שעי קמייתא. בשפת חוץ (שמו). שורייקי. נוקי"ם בלע"ז (ב"ר מהו חוטין פוכין, ולשון יוסופוס) קורין (אחז מורליק (שמו). לאר אורח ארעא. לשון שמע אמו (שמו). ונפלינהו אני ועסק. ונכלנו נלסק מתו מכל שלותיו (ב"ב סו:). כשאהזהזין מעשה אבותיהם בידיהם. ופרעין מהן פעמיהן ועון פמיהם (סנהדרין כו:). קשר של תפילין. מלחמי הערף. והקב"ה ממיח תפילין דלמעלה (ברל ו:), ומשם תפילין של רבים ילמי הפרסים מרמיע ויחלו מתן (מגילה לו:).

רבינו חננאל

א"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר ושמחתים בבית תפילתי תפלתם לא נאמר אלא תפלתי מכאן שהקב"ה מתפלל. מאי מצלי אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יה"ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין. תניא א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יה"ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם כנוך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין ונענע לי בראשו (ס) וקמ"ל (ע) שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו דכתיב (א) פני ילכו והנחותי לך אמר לו הקב"ה למשה המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא אין (ב) דתניא (ג) ואל זעם בכל יום וכמה זעמו רגע וכמה רגע אחד (ד) מחמשת רבוא ושמונה אלפים ושמנה מאות ושמנים ושמנה בשעה וזו היא רגע (ה) ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה (ו) ויודע דעת עליון (ז) השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע אלא מלמד שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כועס בה והיינו דאמר להו נביא לישראל (ח) עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו' מאי למען דעת צדקות ה' א"ר אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקא"ל בלעם לבלק (ט) מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' מלמד שכל אותן הימים לא זעם. וכמה זעמו רגע וכמה רגע א"ר אבין ואיתימא רבי אבינא רגע כמימריה. ומנא לן דרגע רתח שנא' (י) כי רגע באפו חיים ברצונו ואב"א מהכא (כ) רתחי כמעט רגע עד יעבור זעם ואימת רתח אמר אביי בהנך תלת שעי קמייתא כי חיורא כרבלתא דתרנגולא וקאי אחד כרעא כל שעתא ושעתא נמי קאי ביה כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי. ההוא צדוקי דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי הוה קא מצער ליה טובא בקראי יומא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעי דערסא ועיין ביה סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה כי מטא ההיא שעתא ניים אמר ש"מ לאו אורח ארעא למעבד הכי (ל) ורחמיו על כל מעשיו כתיב וכתיב (מ) גם ענוש לצדיק לא טוב תנא משמיה דר' מאיר בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה מיד כועס הקב"ה: וא"ר יוחנן משום רבי יוסי טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות שנא' (נ) ורדפה את מאהביה וגו' ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה ויש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות שנאמר (ס) תחת נערה במבין מהבות כסיל מאה: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר (פ) הלוא בלכתך עמנו ובקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר (צ) ונפלינו אני ועמך בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה ונתן לו שנא' (ק) הודיעני נא את דרכיך אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו אמר לו משה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן צדיק רשע ורע לו רשע בן רשע: אמר מר צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע איני והא כתיב (ר) פקד עון אבות על בנים וכתיב (ש) וכנים לא יומתו על אבות ורמינן (ת) קראי אהדדי ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם אלא הכי קא"ל צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור רשע וטוב לו רשע שאינו גמור רשע ורע לו רשע גמור ופליגא דר' מאיר דא"ר מאיר שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו שנא' (א) וחנתי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון (ב) ויאמר לא תוכל לראות את פני תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה כך א"ל הקב"ה למשה כשרציתי לא רצית עכשיו שאתה רוצה איני רוצה ופליגא דר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן בשבר שלש זכה לשלש בשבר (ג) ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים בשכר כי ירא זכה (ד) לויראו מגשת אליו בשכר מהבים זכה (ה) לוחמונת ה' יביט: (ו) והסידתי את כפי וראית את אחרי (ז) אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי (ח) כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו מנא לן ממשה רבינו שנא' (ט) הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום אע"ג דבעא משה רחמי עלה דמלתא ובטלה אפ"ה אוקמה בזרעיה שנא' (י) בני משה גרשום ואליעזר ויהיו כני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו' ורב יוסף למעלה משמיא רבוא אתיא רביה רביה כתיב הכא רבו למעלה וכתיב התם (כ) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו: (ל) אשר ארחם שמות לג יט. (מ) ויאמר לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי. שמות לג כ. (נ) אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב וישמר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים. שמות ג ו. (ס) את משה הצה קרן עור פניו וירעו מגשת אליו. שמות לד ל. (פ) פה אל פה אדבר בו מראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה. שם ח. (צ) והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו. שמות לג כג. (ק) ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה. שמות לג יג. (ר) פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים. שמות לד ז. (ש) וכנים לא יומתו על אבות איש בחטאו ימותו. דברים כד טז. (ת) ואומר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחנתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם. שמות לג יט. (א) פני ילכו והנחתי לך. שמות לג יד. (ב) את'הים שמם צדיק ואל זעם בכל יום. תהלים ז יב. (ג) נאם שמע אמרי אל ידע דעת עליון מחזה שדי יחזה נופל וגלוי עיניים. במדבר כד טז. (ד) עמי זכר נא מה יעץ בלק ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'. מיכה ו ה. (ה) מה אקב לא קבה אל ומה אזעם אתום לא זעם ה'. במדבר כג ח. (ו) כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבקר רנה. תהלים ל ו. (ז) לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם. ישעיהו כו כ. (ח) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו. תהלים קמה ט. (ט) גם ענוש לצדיק לא טוב להכות נדיבים על ישר. משלי יז כו. (י) ורדפה את מאהביה ולא תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא ואמרה אלכה והשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה. הושע ב ט. (כ) תחת נערה במבין מהבות כסיל מאה. משלי יז י. (ל) וכמה קדש אמות בי מקראתי ון במעיך אני ועמקי הלוא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך ונפלינו מכל העם אשר על פני האדמה. שמות לג טז. (מ) ותתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה. שמות לג יג. (נ) נער חסך לאלפים ושא עון ופשע והעברה ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים. שמות לד ז. (ס) לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו ימותו. דברים כד טז. (פ) ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחנתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם. שמות לג יט. (צ) ויאמר אליו אבקך אלהי אבותינו אשר ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאביו. שמות ג ז. (ק) ויאמר אלהי אבותיך אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב וישלח משה את יתרו חתן משה ילך לשלום. שמות ד יח. (ר) ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם. שמות יט ט. (ש) ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. שמות לד כז. (ת) ויאמר ה' אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה. שמות יא א.

רב נסים גאון

שבת פרשיות אחת כלבי של אדם יחזר מק: מלקיות שנא' (משלי יז) תחת נערה במבין. מכלל שהמכין הוא הלב וכי הנערה מהניא ביה ספי ממה דמהניא המלקות לנוף ובשרע הרישה (נוף טא) אמרי תנו רבנן לב מבין לליות יתצוות: והא כתיב' שוקר עון אבות על בנים וכתיב לא יומתו אבות על בנים ותימה קראי אהדדי ומשנינן כאן שאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם וכאן שאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם עיקרה והא דמא דהוה שינויא בסס: סנהדרין (דף כז:) בפרק רבי עקיבא הא בהא תלי:

תורה אור השלם

1. הַבִּיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים:
ישעיהו נו ז
2. וַיֹּאמֶר אֲנִי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: שמות לג יד
3. אֶת'הִים שִׁמְךָ צַדִּיק וְאֵל זַעַם בְּכָל יוֹם: תהלים ז יב
4. נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל דֵּעַת עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם:
במדבר כד טז
5. עַמִּי זְכָר נָא מָה יָעַץ בָּלָק וְמָה עָנָה אֹתוֹ בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִן הַשִּׁטִּים עַד הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת ה':
מיכה ו ה
6. מָה אֶקֹב לֹא קַבֹּה אֵל וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם ה':
במדבר כג ח
7. כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה:
תהלים ל ו
8. לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ וְסְגֹר דַּלְתְּךָ בַּעֲדֶךָ חֲבִי כִמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבָר זָעַם: ישעיהו כו כ
9. טוֹב ה' לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: תהלים קמה ט
10. גַּם עָנוּשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב לְהַכּוֹת נְדִיבִים עַל יֹשֶׁר: משלי יז כו
11. וְרָדְפָה אֶת מְאַהֲבֶיהָ וְלֹא תַשִּׂיג אוֹתָם וּבִקַּשְׁתָּם וְלֹא תִמְצָא וְאָמְרָה אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעָתָּה: הושע ב ט
12. תַּחַת נַעֲרָה כִּמְבִין מְהֻבּוֹת כְּסִיל מֵאָה:
משלי יז י
13. וַכְמָה קָדַשׁ אִמּוֹת בִּי מְקֹרָאתִי וּן בְּמֵעֶיךָ אֲנִי וְעַמְּקִי הֲלֹא בְּלֶכְתֵּךְ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכֹּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: שמות לג טז
14. וַתְּהִי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת דַּרְכֶּךָ וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הזה: שמות לג יג
15. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים: שמות לד ז
16. לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ:
דברים כד טז
17. וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טּוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם: שמות לג יט
18. וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לְרְאֹת אֶת פָּנָי כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי: שמות לג כ
19. וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טּוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם: שמות לג יט
20. וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבַקֶּךָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶת עֳנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם וְאֶת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נֹגְשָׂיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת מַכְאֹבָיו: שמות ג ז
21. וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר: שמות לג כא
22. וְהִסַּרְתִּי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: שמות לג כג
23. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: שמות לד א
24. בְּבֹא מֹשֶׁה אֶל פְּנֵי ה' לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִר אֶת הַמַּסְוֶה עַד צֵאתוֹ וְיָצָא וְדִבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוֶּה: שמות לד לד
25. וְגַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: שמות א ז

עין משפט נר מצוה

בט א מי' פ"ה מהלכות תפלה הלכה ו:
בח ב מי' פ"י מה' קריאת שמע הלכה ד:

1. ויאמר אדני אלהים
נקבה ארע כי אין קשקשת:
2. ועתה שמע אלהינו אל
תפלת עבדך ואל תחנוניו
והאר פניך על מקדשך
השמם למען אדני:
3. ויאמר שם ה יז
לך: שמות לג יד
4. ותהר עוד ותלד בן
ותאמר הפעם אודה את יי
על כן קראה שמו יהודה
ותעמד מלדת:
בראשית כט לה
5. ויאמר יעקב השביעה לי
כיום וישבע לו וימכר את
בכרתו ליעקב:
בראשית כה לג
6. וישמח עשו את יעקב
על הברכה אשר ברכו
אביו ויאמר עשו בלבו
יקרבו ימי אבל אבי
ואהרגה את יעקב אחי:
בראשית כז מא
7. ויאמר הבי קרא שמו
יעקב ויעקבני זה פעמים
את בכרתי לקח והנה עתה
לקח ברכתי ויאמר הלא
אצלת לי ברכה:
בראשית כו לו
8. ובני ראובן בכור
ישראל כי הוא הבכור
ובחללו יצועי אביו נתנה
בכרתו לבני יוסף בן
ישראל ולא להתיחש
לבכורה:
דברי הימים א ה א
9. וישמע ראובן ויצלהו
מידם ויאמר לא נכנו
נפש: בראשית לז כא
10. לבו אחד נפעלתת יי
אשר שם שמחת בערך:
תהלים מו ט
11. מזמור לדוד בברחו
משאול בנוס:
תהלים נ א
12. יי מה רבו צרי רבים
קמים עלי: תהלים ג ב
13. לזמה רשעו נתים
ולאלהים יהגו ריק:
תהלים ב א
14. הא אמר יי ועני מקים
עלוך רעה מביתך ולקחתי
את נשיך לעיניך ונתתי
לרעיך ושכב עם נשיך
לעיני השמש הזאת:
שמואל ב יב יא
15. עזבי תורה יהללו
רשע ושמרי תורה יתגרו
בם: משלי כח ד
16. לדוד אל תתחר
במרעים אל תקנא בעשי
עולה: תהלים לז א
17. אל יקנא לבך
בחטאים כי אם ביראת יי
כל היום: משלי כג יז
18. ויהילו ויקדמי בקל עת
קדום משפטיך מנגדו כל
צוררים ימיח בהם:
תהלים י ה
19. נוחר עינים מראות
רע וחביט אל עקל לא
תוכל לקח חביט בוגדים
ותחריש בבלע רשע צדיק
ממנו: חבקוק א יג
20. לא יעזבנו בידו ולא
ירשיענו בהשפטו:
תהלים לז לג
21. לא יאנה לצדיק כל
און ורשעים מלאו רעב:
משלי יב כא
22. ושמתי מקום לעמי
לישראל ונטעתיו ושכן
תחתיו ולא ירגז עוד
ולא יוסיפו בני עולה
לענותו כאשר בראשונה:
שמואל ב ז י
23. ושמתי מקום לעמי
ישראל ונטעתיהו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה 24. ויאמר הישמטם האין פה נביא ליי ונדרשה את יי מאותו ויען אחד מעבדי מלך ישראל ויאמר פה: אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו: מלכים ב ג יא

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם [ה] וקראו אדון שנאמר [1]ויאמר אדני (אלהים) במה אדע כי אירשנה. אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא' [2]ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני אדון: וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו שנאמר [3]פני ילכו והנחותי לך: ואמר ר"י משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו שנאמר [4]הפעם אודה את ה': ראובן א"ר אלעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי דאילו בן חמי אע"ג דמדעתיה זבניה לבכירותיה דכתיב [5]וימכר את בכרתו ליעקב חזו מה כתיב ביה [6]וישטם עשו את יעקב וכתיב [7]ויאמר הבי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים וגו' ואילו בני אע"ג דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה דכתיב [8]ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף [9]אפי' הכי לא אקנא ביה דכתיב [10]וישמע ראובן ויצילהו מידם: רות [11]מאי רות א"ר יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות מנא לן דשמא גרים אמר רבי [12]אלעזר דאמר קרא [13]לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות [14] אלא שמות: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר [15]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב בתריה [16]ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב [17]למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק ואילו מה רבו צרי לא כתיב: מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מזמור לדוד [18]קינה לדוד מיבעי ליה אמר ר' שמעון בן [19]אבישלום משל למה הדבר דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמח אף כן [20] דוד כיון שאמר לו הקב"ה [21]הנני מקים עליך רעה מביתך היה עצב אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חיים עלי כיון דחזא דאבשלום הוא שמח משום הכי אמר מזמור לדוד: [22]וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר [23]עזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם תניא נמי הכי [24]רבי דוסתאי בר' מתון אומר מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז שנא' עזבי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר והא כתיב [25]אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה אמור לו מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים אל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר [26]אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום איני והאמר ר' יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנאמר [27]יחילו דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה בדין שנאמר מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בצדיו שנאמר כל צורריו יפיח בהם לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דשמיא ולא קשיא הא ברשע שהשעה משחקת לו הא ברשע שאין השעה משחקת לו ואב"א הא והא ברשע שהשעה משחקת לו ולא קשיא [28]הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור [29]דאמר רב הונא מאי דכתיב [30]למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו וכי רשע בולע צדיק והא כתיב [31]ה' לא יעזבנו בידו וכתיב [32]לא יאונה לצדיק כל און אלא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואב"א [33]שעה משחקת לו שאני: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל הקובע מקום [34]לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר [35]ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה רב הונא רמי כתיב לענותו וכתיב [36]לכלותו בתחלה לענותו ולבסוף לכלותו: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי [37]גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנא' [38]פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה: א"ל רבי יצחק לרב נחמן מ"ט לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי אמר ליה לא יכילנא א"ל לכנפי למר עשרה וליצלי אמר ליה טריחא לי מלתא ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר א"ל מאי כולי האי א"ל דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי מאי

עת

לא היה אדם שקראו אדון. ופ"ת והא כתיב ברוך ה' אלהי שם (בראשית ט.) וי"ל להתם מינו בתל"ף לי"ת שהוא לשון מדמות. ופ"ת מאחר דמ"ל מיתי קרא מדכי (אלהים) מה תתן לי (שם טו) שהוא כתוב קודם. וי"ל שהפרשיות לא נאמרו כסדר ואין מוקדם ומאוחר בתורה וזה הפסוק דכיון דכתיב היה קודם לכן. וכן י"ל ע"כ שהרי אברהם היה כן שנענה שנה נכבית כיון שנאמרו. ואחר הדברים האלה (שם) נאמר אחר מלחמת המלכים דלפירש"י נפירושו חומש ומלחמת המלכים היה כן ע"ג שנים שהרי כל הימים של קדוש נ"ג שנים כדאמרי' נפ"ק דשבת (קף יח.) לא מהם י"ג שנים שנעדו מלך כדלעיומר וי"ג שנים של מרידה ושמר מישהוא כ"ו שנים שהימה נשלה ונספיכתה היה אברהם בן ל"ג שנה שהרי היתה הספיכה שנה אחת קודם שנולד יצחק לא מהם שנה ומפרים שנה למפרע על שנה נמלט שנן ע"ג שנה היה במלחמת המלכים. אם כן היתה פרשת בין הבתרים קודם לפרשת אחר הברית שלש שנים ומומה פרשה מסיימת ויחשבה לו לצדקה ולכך הניח לומו פסוק דמהם למד שהוא מוקדם. ומזה מיישב רשב"ם דבמקום אחר משמע שהיה לילה לכתיב ופסוק הכתבי (בראשית טו) ובאר הכי כתי' והיי השמש לבוא משמע שהוא יום. לפי ולפי ש"מ דשני פרשיות הם ולפו נכתב אחת נאמרו ואין מוקדם ומאוחר בתורה:

רכ

אדני אלהים. כתוב בתל"ף לי"ת: **בפעם שודם אדם פה כ'.** לפי שרואה נכרות שיעקב מעמיד שנים עשר שבטים ולו מרכבע נשים כיון שילדה בן רביעי הודית על חלקה שעלה יותר מן המשבון המגיע לה: **רגלו מה בין בני לבן חמי.** על פה העמיד קרקה שמו כלאמרינן לקמן שמח גרים: **רום.** כתוכיכה. **משום לחיי בפיכוכי השמות נקט לה: לשמה רגשו גוים.** מה תועלת לפה. **לשמה דבר קל הוא בעיניו: מי שלבו נוקפו.** היכא מעשיות שבידו: **אומר בן.** מפרש אל תתחר במרעים אל תתקוטט והוא ליט בן אלא אל תתחר במרעים להתגרות במעשיהם ואומר בן עשה בן גם אני: **ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום.** (ג) **לשמר** לומר אל תתקוטט עם רשעים כי אם ביראת ה' (ירמיה ה) ה' אלא על כרחך אל יקנא לבך לעשות כמותן: **יחילו.** ילילו. ומביכיו על כן אל ימיל טוכו לפניו: (תיוב כ): **מרום משפטיך מנגדו.** מסולקין דיכן בכוחן הימנו: **יפיח בהם.** בנפיחתו הוא דומה לומם בקש: **ושמתי מקום.** מיפיה דקרא ואל יוסיפו בני עולה לענותו: **כפיב לענותו.** בספר שמואל: **וכתיב לכלותו.** בדברי הימים (ד ח): **בתחלה.** כשנכנה הכית נכנה על מנת אלא לענות עוד תוכיכם ליסראל: **ולבסוף.** כשמטתו נגזר עליהם עניו ומפלתם מגיעה עליהם מן הכליון: **לא יכילנא.** תם כתי: עת

הגהות הב"ח

(ה) גמ' שנא' מכרסם אכיכו וקרלו: (ו) שם שם אף באן דוד כיון: (ז) רש"י ד"ה ואומר יסי' היום ואי אפשר:

גליון הש"ס

גמ' ואפ"ה לא אקנא ביה כו'. עכ"ל קכב ע"ב ובפ"ק נה ע"ב: שם אלא שמות. עי' שם קנא ע"ב תוס"ד ואם: שם קנא לדוד מ"מ ליתי בזה"ק פרשה ויקל ד"ה ויהי ויהי בזה"ק פליג ליה אדוכתי' דלא ידע בעלמא. וכן בזוהר להאזיל בעלמא. וכן בזוהר ויכהל בשלח בעלמא מני מתניתין מיניה מכי מר דחתים בר'. שם ואת בצדיק גמור. שם שעה משחקת לו שאני בר'. תנ"ה ס"ם וכן: שם בחילת שמואל בר'. עי' מגילה ג"ב ד"ה מתני: מתנלין:

מוסף רש"י

אל תתחר במרעים להיות במרעים. אל תתחר לשון נתינה (לעיל ו:) ואומר אל יתחר (ויקרא יט) אלא אל תתן לבך בחטאים (ויקרא יט ה) אלא ביראת ה' כל היום. כתו ויחילו דרכיו בכל עת. אלא אל תתחר במרעים אם הפיסים, אל תתן לבך בחטאים. אל תתחר בחטאים. על כתוב לבך מקבא ו לשון נתינה מלמחה אלא מאיחו מעניין, מדכתיב בפסוק כי אם ביראת ה' כל היום ושם. אמור אינו בולע. ולפי על כן מתמהטט פולה ואינו נבלע לעולם ובירוש נוא).

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *Сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай:* **מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם** *со дня, как Всевышний сотворил мир,* **לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא אדון** *не было человека, который Всевышнего назвал бы Господином,* **עד שבא אברהם וקראו אדון** *пока не пришел Авраам и не назвал Его Господином.* **ויאמר אדני (אלהים) במה שנאמר** *Как сказано*[1]: **אדע כי אירשנה** *"И сказал: мой Господин (Всевышний), как узнаю, что унаследую ее* (эту Страну)?" За какую заслугу я ее получу?

אמר רב *Сказал Рав:* **אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם** *также и на* молитву *Даниэля было отвечено только из-за того,* что сказал *Авраам;* **שנאמר** *как сказано*[2]: **ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני** *"А теперь выслушай, мой Бог, молитву Своего раба и его моления и освети Своим ликом Свою опустевшую святыню – ради моего Господина".* – **למענך מבעי ליה** *"Ради Тебя Самого" надо было сказать?* Почему сказано "ради моего Господина"? **אלא** *Но* вот что имеется в виду: **למען אברהם שקראך אדון** *ради Авраама, который назвал тебя Господином.*

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *И* еще *сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай:* **מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו** *откуда* учим (из какого стиха), *что не успокаивают человека, когда он в гневе?* **דכתיב** *Как написано*[3]: **פני ילכו והנחתי לך** *"Мое лицо пройдет, и примирюсь с тобой"* тем, что исполню твою просьбу. (На предыдущей странице Гемары это высказывание приводилось раби Йохананом со слов раби Йосе.)

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *И* еще *сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай:* **מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו** *со дня, как Всевышний сотворил мир,* **לא היה אדם שהודה להקדוש ברוך הוא** *не было человека, который поблагодарил бы* (восхвалил) *Всевышнего,* **עד שבאתה לאה והודתו** *пока не пришла Леа* (после рождения Йеуды) *и не поблагодарила Его;* **שנאמר** *как сказано*[4]: **הפעם אודה את ה'** *"На этот раз поблагодарю* (восхвалю) *Всевышнего".* (Имя Йеуды – יהודה – созвучно глаголу להודות, "леодот", "благодарить", "восхвалять".)

ראובן Почему первенец Яакова назван *Реувеном?* **אמר רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар:* **אמרה** *сказала Леа:* "Смотрите, сын", – что означает: **ראו מה בין בני לבן חמי** *смотрите, насколько различны мой сын* и Эсав, *сын* Йицхака, *моего свекра.* **דאילו בן חמי** *Что касается сына моего свекра,* Эсава: **אף על גב דמדעתיה זבניה לבכירותיה** *несмотря на то что он по своей воле продал свое первородство,* **דכתיב** *как написано*[5]: **וימכר את בכרתו ליעקב** *"И продал свое первенство Яакову",* – **חזו מה כתיב ביה** *посмотрите, что написано о нем*[6]: **וישטם עשו את יעקב** *"И возненавидел Эсав Яакова".* **ואמר הכי קרא שמו יעקב וכתיב** *И* еще *написано*[7]: **ויעקבני זה פעמים וגו'** *"И сказал: потому зовут его Яаковом, что обманул меня уже дважды:* мое первородство забрал, а теперь забрал мое благословение!" (Глагол "акав", "обмануть", того же корня, что и имя "Яаков".)

ואילו בני *В то время как мой сын,* Реувен: **אף על גב דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה** *несмотря на то что помимо его воли забрал у него Йосеф его первенство,* **דכתיב** *как написано*[8]: **ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף** *"Когда он осквернил ложе своего отца, было отдано его первенство сыновьям Йосефа",* – **אפילו הכי לא אקנא ביה** *даже при этом не завидовал ему,* но пытался его спасти, **דכתיב** *как написано*[9]: **וישמע ראובן ויצלהו מידם** *"И услышал Реувен, и спас его* (Йосефа) *от них".*

Устанавливая связь между именем человека и его будущими поступками, Гемара переходит к имени Рут.

רות *Рут*-моавитянка – **מאי רות** *какой смысл* скрыт в имени *Рут?* **אמר רבי יוחנן** *Сказал раби Йоханан,* **שזכתה ויצא ממנה דוד** *что удостоилась* Рут того, что *произошел от нее Давид,* **שריוהו** *который* как бы *насытил* (напоил) **להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות** *Всевышнего песнями и прославлениями.* (Имя Рут созвучно глаголу "рива", "поить", "орошать".)

מנא לן דשמא גרים *Откуда* (из какого стиха) *нам* известно, *что имя влияет* на будущее? **אמר רבי אליעזר דאמר קרא** *Сказал раби Элиэзер, что* так *говорит стих*[10]: **לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ** *"Идите, посмотрите на деяния Всевышнего, – как опустошил Он землю"* (буквально: установил опустошения). **אל תקרי שמות אלא שמות** *Не читай:* שמות "шамот", *"опустошения", но* читай: שמות "шэмот", *"имена"* (буквально: дал имена).

1. Берешит 15:8
2. Даниэль 9:17
3. Шмот 33:14
4. Берешит 29:35
5. Берешит 25:33
6. Берешит 27:41
7. Берешит 27:36
8. Диврей-Аямим I, 5:1
9. Берешит 37:21
10. Теилим 46:9

ז: מאימתי פרק ראשון ברכות

1. ואומר אנכי אלהים בקצה ארצ כי אישקענה:
בו אשורית מו ח
2. ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תפנעיה תקשר אנך על מקשקש השמשם לעמן ארצך:
ויגאל ם יד
3. ואומר קני ילכו וקנילדו לך: שמות לג יד
4. ותהר עוד ותלד בן ותקרא הפעם אחרה את יי ותאמר הפעם אודה את יי על כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת:
בראשית כם לה
5. ואומר יעקב השקבעה לי כיום וישבע לו ויתכר את בכרתו ליעקב:
בראשית כה לג
6. וישמחם עשר את יעקב ויברכם ואמר אשר ברכו אביו ואמר עשו כלבו יקרבו יסי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי:
בראשית כו מא
7. ואומר הבי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי ולקח הנה עתה לקח ברכתי ואמר הלא אצלת לי ברכה:
בראשית כו לו
8. ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחש לבכורה:
דברי הימים א ה ה
9. וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נכנו נפש: בראשית לו כא
10. לבן חוץ משעולות יי אשר שם שמחת בארך:
תהלים מו ם
11. מזמור לדוד בברחו משאי אבשלום בנו:
תהלים נ א
12. יי מה רבו צרי רבים קמים עלי: תהלים נ ב
13. לנפש ואלאומים יהגו ריק:
תהלים ב א
14. בה אמר יי ונצי מקום עליך רעה מביתך ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך ושכב עם נשיך לעיני השמש הזאת:
שמואל ב יב יא
15. עובי תורה יהללי רשע ושמרי תורה יתגרו בם: משלי כח ד
16. לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה:
תהלים לז א
17. אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת יי כל היום: משלי כג יז
18. ואולי דרכיו בכל עת מרום משפטיך מנגדו כל צורריו יפיח בהם:
תהלים י ה
19. נחתי עינים מראות רע וחבים אל עקל לא תעקל לנגד תבים בוגדים תתריש בולע רשע צדיק ממנו:
חבקוק א יג
20. לא יאונה לצדיק כל און ואל צדיק ממנו וכי רשע בולע צדיק גמור אינו בולע ואב"א שעה משחקת לו שאני: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר ישראל ונטעתיהו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה
תהלים לז לב
21. לא יאנה לצדיק כל און ורשעים מלאו רע:
משלי יב כא
22. ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיהו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה:
שמואל ב ז י
23. ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיהו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בתחלה: 24. ויאמר יהושפט האין פה נביא ליי ונדרשה את יי מאותו ויען אחד מעבדי מלך ישראל ויאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו: מלכים ב ג יא

לא היה אדם שקראו אדון. ות"ת והמ כתיב כרוך ה' תלהי עם כתוב קדוש. וי"ל להתם מיהו בתלי"ת דל"ת שהוא לשון מדומה. ות"ת תמלי לן מיימי קרא מדבי (תלהים) מה תתן לי (עם עו) שהוא כתוב קדוש. וי"ל שהפרשיות לא נאמרו כסדר וסין כתובה חה הפסוק דכין הכתרים היה קודם לכן. וכן ל"ל ע"כ שהרי הכרסה היה בן שבעים שנה נכנים בין הכתרים. ומחר הדברים הללו (שם) נאמר מחר מלחמת המלכים כדפירש רש"י נפירוש חומש ומלחמת המלכים היה בן ע"ג שנים שהרי כל הימים של קדוש ב"ה שנים כדאמרי' נפ"ק דשבת (דף יח.) לא מהם י"ב שנים שעבדו לת כדכתיב ויהי ג' שנים של מרידה ושמר מיסוכה כ"ו שנים שהימה נשלוה וכהפיכתה היה לכרסה בן ל"ט שנה שהרי היתה הפיכה שנה אחת קודם שנולד יצחק לא מהם שנה ועשרים שנה למפרע של שנה ונתן שנן ע"ג שנה היה במלחמת המלכים. אם כן היתה פרשת בין הכתרים קודם לפרשת אחר הדברים שלש שנים וחומה פרשה מסיימת ויחשבה ט לדקה ולכך הכיל לותו פסוק דכתיב לדע שהוא מוקדם. ומזה מיבא דשב"ם דכתוב אחר מעשה שהיה לילה דכתיב ופסוק שלכתי' (בראשי' עו) וכתר הכי כתי' ויהי השמש לנוח משמע שהוא יום. אלא ודאי ש"מ דשני פרשיות הם ולמו נכתב אחת נאמרו ואין מוקדם ומאוחר בתורה:

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם (ו) וקראו אדון שנאמר [1]ויאמר אדני (אלהים) במה ארע כי אירשנה. אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא' [2]ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני מבעי ליה אלא למען אברהם שקראך אדון: וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין שאין מרציין לו לאדם בשעת כעסו שנאמר [3]פני ילכו והנחותי לך: ואמר ר"י משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו שנאמר [4]הפעם אודה את ה': ראובן א"ר אלעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לכן חמי דאילו בן חמי אע"ג דמדעתיה זבניה לבכירותיה דכתיב [5]וימכר את בכרתו ליעקב חזו מה כתיב ביה [6]וישטם עשו את יעקב וכתיב [7]ויאמר הבי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים וגו' ואילו בני אע"ג דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה דכתיב [8]ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף [9]אפי' הכי לא אקנא ביה דכתיב [10]וישמע ראובן ויצילהו מידם: רות [11]מאי רות א"ר יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות מנא לן דשמא גרים אמר רבי [12]אליעזר דאמר קרא [13]לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות [14] אלא שמות: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר [15]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב בתריה [16]ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב [17]למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק ואילו מה רבו צרי לא כתיב: מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מזמור לדוד [18]קינה לדוד מיבעי ליה אמר ר' שמעון בן [19]אבישלום משל למה הדבר דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמח אף כן [20] דוד כיון שאמר לו הקב"ה [21]הנני מקים עליך רעה מביתך היה עצב אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חיים עלי כיון דחזא דאבשלום הוא שמח משום הכי אמר מזמור לדוד: [22]וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר [23]עזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם תניא נמי הכי [24]רבי דוסתאי בר' מתון אומר מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז שנא' עזבי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר והא כתיב [25]אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה אמור לו מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים אל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר [26]אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום איני והאמר ר' יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנאמר [27]יחילו דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה ברין שנאמר מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בצדיו שנאמר כל צורריו יפיח בהם לא קשיא הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דשמיא ולא קשיא הא ברשע שהשעה משחקת לו הא ברשע שאין השעה משחקת לו ואב"א הא והא ברשע שהשעה משחקת לו ולא קשיא [28]הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור [29]דאמר רב הונא מאי דכתיב [30]למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו וכי רשע בולע צדיק והא כתיב [31]ה' לא יעזבנו בידו וכתיב [32]לא יאונה לצדיק כל און אלא צדיק ממנו וכי רשע בולע צדיק גמור אינו בולע ואב"א [33]שעה משחקת לו שאני: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר [34]ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה רב הונא רמי כתיב לענותו וכתיב [35]לכלותו בתחלה לענותו ולבסוף לכלותו: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי [36]גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנא' [37]פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה: א"ל רבי יצחק לרב נחמן מ"ט לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי אמר ליה לא יכילנא א"ל לכנפי למר עשרה וליצלי אמר ליה טריחא לי מלתא ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר א"ל מאי כולי האי א"ל דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי מאי

מדעי גלגים. כתוב נמלי"ף ל"ת: **ספעם שודה שם ס'.** לפי שרואה נרות הקדש מיפקר מעמיד שנים עשר שבועים ולו מרכב נשים כיון שילדה בן רכיפי הודית על מלקה שעלה יומר מן החשבון המגיע לה: **רשו מה בין בני לבן חמי.** על שם העתיד קרוי שמו כלמעלה לקמן שמא גרים: **רוש. המוסכים.** משום **לתיתי בפיתוחי השמות** נקט לה: **לפי רגשו גוים.** מה מועלת לשם. **שלמה** דבר קל הוא בעיניו: **מי שלבו נוקפו.** היינו מעבירות שבידו: **פומר בן.** מפרש לל מתחר במרעים לל מתקוטט והוא היה בן לגע לל מתחר במרעים **להתגרות** במעשיהם לומר לעשה כן גם אני: **ואומר לל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום.** (ו) **לתפשר** לומר לל מתקוטט עם רשעים כי אם ביראת ה' יהלאים ה' לגע על כרחך לל יקנא לבך לעשות כמותן: **יחילו.** יצליחו. ומבירו על כן לגע ימיל טובו **ואומר** ר"י: **מרום משפטיך מנגדו.** מסולקין דיניך כרחוק הימנו: **יפיח בהם.** נגפיתמו הוא דומה לומס בקש: **ושפתי מקום.** סיפיה דקרא ולא יוסיפו בני עולה לענותו: **לפיכ לגנוסו.** נכפר שמואל: **ולפיכ לגלוסו.** נדנכי הימים (ם יו): **בחללו.** כשנגנה הבית ננגה על מנת לגלה לענות עוד מויבים ליטרלה: **ולבסוף.** כשמטלו נגזר עליהם ענוי ומפלתם מניגה עליהם מן הכלוין: **לא יכילנא.** תם כמי: עת

הגהות הב"ח

(ו) גמ' שנא שכתוב אביהו וקוראו: (ז) שם שם ליף בשאן דיד כיון: (ח) רש"י ד"ה ומאחר ומכי היום ראי לתפלה:

גליון הש"ס

גמ' ואע"ה לא אקנא ביה כו'. עב"י קכב ע"ג ובתו"ס ב"ב: שם אלא שמות. עי' סם קנא ע"ב תוס"ה ומיו: שם קנא לחיד מ"כ ולא"ה ביון ביון ביון

Гемара продолжает приводить высказывания раби Йоханана со слов раби Шимона бен Йохай.

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *И сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай*: **קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג** *наглое поведение* одного из сыновей *внутри семьи хуже, чем война Гога с Магогом*; **שנאמר** *как сказано*[11]: **מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו** *"Псалом Давида, когда он бежал от Авшалома, своего сына"*. **וכתיב בתריה** *И написано после этого* (в продолжении стиха): **ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי** *"Всевышний, как увеличились мои враги, как много их поднялось на меня!"* **ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב למה רגשו גוים** *В то время как о войне Гога и Магога написано*[12]: **ולאמים יהגו ריק** *"Зачем волнуются племена, а народы замышляют тщетное?"* Другими словами: они замышляют, но у них ничего не получится. **ואילו מה רבו צרי לא כתיב** *И все же "как увеличились мои враги" – не написано*. Отсюда следует, что в глазах царя Давида война Гога и Магога не выглядела столь ужасной, как восстание Авшалома.

Гемара еще раз приводит тот же стих, чтобы задать вопрос.

מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו *"Псалом Давида, когда он бежал от Авшалома, своего сына"*. **מזמור לדוד** *Псалом Давида*? Если этот отрывок Теилим рассказывает о восстании Авшалома, которое Давиду, его отцу, представлялось страшнее войны Гога и Магога, то почему он назван псалмом Давида (радостной песней)? **קינה לדוד מיבעי ליה** *Плачем Давида его надо* было назвать!

אמר רבי שמעון בן אבישלום *Сказал раби Шимон бен Авишалом*: **משל למה הדבר דומה** *пример* того, *на что это похоже*: **לאדם שיצא עליו שטר חוב** *на человека, которому предъявлен документ*, подтверждающий *его долг*, **קודם שפרעו היה עצב** и который *до выплаты долга был печален*, но **לאחר שפרעו שמח** *после выплаты стал радостным*. **אף כן דוד** *Так и Давид*: **כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא** *когда сказал ему Всевышний*[13]: **הנני מקים עליך רעה מביתך** *"Вот, наведу на тебя зло из твоего дома"*, – **היה עצב** он *был печален*. **אמר** *Сказал* Давид себе: **שמא עבד או ממזר הוא דלא חיים עלי** *наверное, раба или мамзера* наведет Всевышний на меня, *который не сжалится надо мной*. **כיון דחזא דאבשלום הוא שמח** *Когда увидел, что Авшалом* поднялся на него, – *обрадовался*, потому что знал, что тот сжалится над ним. **משום הכי אמר מזמור** *Поэтому сказано* в начале отрывка: *псалом* (радостная песня).

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *И* еще *сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай*: **מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה** *можно выступать против злодеев в этом мире*; **שנאמר** *как сказано*[14]: **עזבי תורה יהללו רשע ושמרי תורה יתגרו בם** *"Оставившие Тору хвалят злодея, а соблюдающие Тору выступают против него"*, – и не нужно опасаться, что злодей начнет мстить.

תניא נמי הכי *Учили* в барайте *то же самое*: **רבי דוסתאי ברבי מתון אומר** *раби Достай, сын раби Матуна, говорит*: **מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה** *можно выступать против злодеев в этом мире*; **שנאמר** *как сказано*: **עזבי תורה יהללו רשע וגו'** *"Оставившие Тору хвалят злодея..."*

ואם לחשך אדם לומר *И если прошепчет тебе* на ухо *человек, сказав*: **והא כתיב** *так ведь написано*[15]: **אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה** *"Не состязайся со злоумышленниками, не ревнуй к творящим несправедливость"*, что вроде бы означает, что не надо выступать против злодеев, – то **אמור לו** *скажи ему*: **מי שלבו נוקפו אומר כן** только *тот, у кого болит сердце* (неспокойна совесть) за проступки, совершенные им, *говорит так*. **אלא** *Но* вот объяснение стиха: **אל תתחר במרעים** *"не состязайся со злоумышленниками"*, **להיות כמרעים** чтобы не *стать таким, как злоумышленники*; **אל תקנא בעשי עולה** *"не ревнуй к творящим несправедливость"*, **להיות כעושי עולה** чтобы не *стать таким, как творящие несправедливость*.

ואומר О том же *говорит* стих[16]: **אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום** *"Пусть не завидует твое сердце грешникам, но пусть в страхе перед Всевышним пребывает все время"*.

איני *Разве* можно выступать против злодеев? **והאמר רבי יצחק** *Ведь сказал раби Йицхак*: **אם ראית רשע שהשעה משחקת לו** *если ты увидел злодея, который переживает удачное время* (которому благоволит судьба), **אל תתגרה בו**

11. Теилим 3:1
12. Теилим 2:1
13. Шмуэль 2, 12:11
14. Мишлей 28:4
15. Теилим 37:1
16. Мишлей 23:17

ז: מאימתי פרק ראשון ברכות

לא היה אדם שקראו אדון. ומ"ת והלא כתיב ברוך ה' אלהי שם נרמז הקדש שיעקב מעמיד שנים עשר שבטים ולו מרכבת נשים כיון שילדה כן רכיבי הולית על הנקבה שעלה יותר מן החשבון המגיע לה: רלו מה בין כני לכן חמי. על שם שהעתיד קראה שמו כלומרין לקמן שמן גרים: רוש. כמוכיה. מקום דלמירי בפירושי השמות נקט לה: לפה רגשו גוים. מה מועלת לפה. מלמת דכר קל הוא בעיניו: מי שלבו נוקפו. הילת מעניותו שבירו: תומר כן. מפרש מל מתחר במרעים מל מתקוטט והוא לישו כן מלא מל מתחר במרעים ג)להתגרות במעשיהם לומר מעשה כן גם מני: ותומר מל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום. (ג) לפשבר לומר מל מתקוטט עם רשעים כי אם בירלת ה' ילמיי ה' מלא על כתך מל יקנא לבך בעשות כמותן: ילילו. ילילתו. ומבירו על כן מלא ישיל עוזו (ישוי כ): מרוס משפטיך מנגדו. מסולקין לינין בדמוק סימנו: יפיח בהם. נשפיחמו הוא דומה לותם בקש: ושמפי מקוס. מיפיה דקרל ולא יוסיפו בני עולה לעגותו: לסיב לשנותו. נפשר שמולל: וכסיב לבלותו. בדבלי הימים (ב א): בחמלה. כשנגנה בכיני נגנה על מנת שלא לעגות עוד תוריס ליסרלל: ולכפוף. כשמטלו נגזר עליהם ענוי ומפלתם מגינה עליהם מן הכליון: לא ילילנא. תם כתי: עת

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם (ו) וקראו אדון שנאמר [1]ויאמר אדני (אלהים) במה אדע כי אירשנה. אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא' [2]ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני אלהים. אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא' [2]ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני למעננ מבעי ליה אלא למען אברהם שקראך אדון: וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין שאין מרציין לו לארם בשעת בעסו שנאמר [3]פני ילכו והנחותי לך: ואמר ר' משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו שנאמר [4]הפעם אודה את ה': ראובן א"ר אלעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי דאילו בן חמי אע"ג דמדעתיה זבניה לבכירותיה דכתיב [5]וימכר את בכרתו ליעקב חזו מה כתיב ביה [6]וישטם עשו את יעקב וכתיב [7]ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים וגו' ואילו בני אע"ג דעל כרחיה שקליה יוסף לבכידותיה מניה דכתיב [8]ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף [9]אפי' הכי לא אקנא ביה דכתיב [9]וישמע ראובן ויצילהו מידם: רות [10]מאי רות א"ר יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות מנא לן דשמא גרים אמר רבי [11]אליעזר דאמר קרא [10]לבו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות [9] אלא שמות: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר [11]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב בתריה [12]ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב [13]למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק ואילו מה רבו צרי לא כתיב: מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מזמור לדוד [9]קינה לדוד מיבעי ליה אמר ר' שמעון בן [11]אבישלום משל למה הדבר דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמח אף כן [14] דור ביון שאמר לו הקב"ה [15]הנני מקים עליך רעה מביתך היה עצב אמר שמא עבר או ממזר הוא דלא חיים עלי כיון דחזא דאבשלום הוא שמח משום הכי אמר מזמור [7]: [16]וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר [15]עזובי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם תניא נמי הכי [17]רבי רומתאי בר' מתון אומר מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז שנא' עזובי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר והא כתיב [17]אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה אמור לו מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים אל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר [18]אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום איני והאמר ר' יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנאמר [17]יחילו דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה בדין שנאמר מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בצריו שנאמר כל צורריו יפיח בהם לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דשמיא ולא קשיא הא ברשע שהשעה משחקת לו הא ברשע שאין השעה משחקת לו ואב"א הא והא ברשע שהשעה משחקת לו ולא קשיא [9]הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור [11]ראמר רב הונא מאי דכתיב [20]למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו ובי רשע בולע צדיק והא כתיב [21]ה' לא יעזבנו בידו וכתיב [22]לא יאונה לצדיק כל און אלא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואב"א [9]שעה משחקת לו שאני: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל הקובע מקום [9]לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר [23]ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו באשר בראשונה רב הונא רמי כתיב לענותו וכתיב [13]לכלותו בתחלה לענותו ולבסוף לכלותו: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי [9]גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנא' [24]פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה: א"ל רבי יצחק לרב נחמן מ"ט לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי אמר ליה לא יכילנא א"ל לכנפי למר עשרה וליצלי אמר ליה טריחא לי מלתא ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר א"ל מאי כולי האי א"ל דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי מאי

---

1. ויאמר אדני אלהים במה אדע כי אירשנה׃
בראשית טו ח
2. ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני׃
דניאל ט יז
3. ויאמר פני ילכו ונחתי לך׃
שמות לג יד
4. ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את יי על כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת׃
בראשית כט לה
5. ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את בכרתו ליעקב׃
בראשית כה לג
6. וישטמו עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי׃
בראשית כז מא
7. ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא אצלת לי ברכה׃
בראשית כז לו
8. ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחש לבכורה׃
דברי הימים א ה א
9. וישמע ראובן ויצילהו מידם ויאמר לא נכנו נפש׃
בראשית לז כא
10. לכו וחזו ממעלות יי אשר שם שמות בארץ׃
תהלים מו ט
11. מזמור לדוד בברחו משני אבשלום בנו׃
תהלים ג א
12. יי מה רבו צרי רבים קמים עלי׃
תהלים ג ב
13. למה רגשו גוים ולאמים יהגו ריק׃
תהלים ב א
14. כה אמר יי הנני מקים עליך רעה מביתך ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך ושכב עם נשיך לעיני השמש הזאת׃
שמואל ב יב יא
15. עזובי תורה יהללו רשע ושמרי תורה יתגרו בם׃
משלי כח ד
16. לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה׃
תהלים לז א
17. אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת יי כל היום׃
משלי כג יז
18. יחילו דרכיו בכל עת מרום משפטיך מנגדו כל צורריו יפיח בהם׃
תהלים י ה
19. טהור עינים מראות רע והביט אל עמל לא תוכל למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו׃
חבקוק א יג
20. יי לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו׃
תהלים לז לג
21. לא יאונה לצדיק כל און ורשעים מלאו רע׃
משלי יב כא
22. ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יספו בני עולה לענותו כאשר בראשונה׃
שמואל ב ז י
23. ושמחתי מקום לעמי ישראל ונטעתיהו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לכלותו כאשר בראשונה: 24. ויאמר יהושפט האין פה נביא ליי ונדרשה את יי מאותו ויען אחד מעבדי מלך ישראל ויאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו׃
מלכים ב ג יא

הגהות הב"ח

(ו) נמ' שנא תחנים אבינו וקיבלו: (ז) שם שם אף באן דיה כיון: (ח) רש"י ד"ה ותומר וכו' היום ואי אפשר:

גליון הש"ס

גמ' אפ"ה לא אקנא ביה כו'. עי' מ"ש קכנ ע"ב ובמ"ש בח"ס: שם אלא שמות. עי' שם קנא ע"ב מ"ש ד"ה שמיו שם קינה ליחד ב"ב"ב ליח. עיין בתוס' ד"ה פרשה ורש"י ד"ה וילך וכנה בפ' בשלח. ומצוי בתוס' ד"ה דקו"ס פליג ליה מוהר להקות בלמה. ביין בתוס' ד"ה בפ' בשלח בלמה נמי בתוס' ד"ה ומצוי ד"ה בפ' בשלח. עי' שם: שם הוא בצדיק גמור שם שקנא משחקת לו שאני בו'. תוס' ד"ה ס"ם קכ"ו: שם בפ' בשלח שם שהשה בה. עי' תוס' מוהרש"א ד"ה ד"ה מנגדו:

מוסף רש"י

אל תתחר במרעים להיות כמרעים. אל תתחר לתוך לשון הרע קנאה זו לשון הרע מתחת (מגילה יג:). ואומר אל יקנא לבך בחטאים. על כתוך לשון הרע קנאה זו לשון הרע מלמתה לגלו שהיא משבירו, מלמתה בפרשה כי אם ביראת ה' כל היום (שם). צדיק גמור אינו בולע. ולפ בל שמתמוטט סולה ושלו נבלע לשלום (ב"ח נא).

не выступай против него; **שנאמר** *как сказано*[17]: **יחילו דרכיו בכל עת** *"Удачен его путь во все времена"*.

ולא עוד אלא שזוכה בדין *Более того*, этот злодей *оправдан по суду* Всевышнего, т. е. Всевышний его не наказывает; **שנאמר** *как сказано* (в продолжении стиха): **מרום משפטיך מנגדו** *"Убран Твой суд от него"* (другой вариант перевода: "Слишком *высок Твой суд над ним*"). Временно Небеса не насылают на него ни страданий, ни даже неприятностей.

ולא עוד אלא שרואה בצריו *Более того*, этот злодей *видит* падение *своих врагов*; **שנאמר** *как сказано* (в том же стихе): **כל צורריו יפיח בהם** *"Всеми своими преследователями пренебрегает"*.

Указав на противоречие между барайтой и высказыванием раби Йицхака, Гемара его снимает.

לא קשיא Это *не трудность*, потому что **הא** *в одном случае* конфликт со злодеем касается *личных дел*, **הא במילי דשמיא** *в другом – Небесных дел*, т. е. затрагивает заповеди и нарушения. По раби Шимону бен Йохай, надо выступать против злодея, посягнувшего на честь Всевышнего, но не против того, кто посягнул на твою честь.

הא והא ואיבעית אימא *А если хочешь, скажи*: **במילי דשמיא** *в обоих случаях* рассматривается спор *на тему Небес* (заповедей Торы). **הא ברשע ולא קשיא** *И* тоже *нет трудности*: **שהשעה משחקת לו** *это – о злодее, который переживает удачное время* (с ним не борись), **הא ברשע שאין השעה משחקת לו** а *это – о злодее, который не переживает удачное время*.

הא והא ואיבעית אימא *А если хочешь, скажи*: **ברשע שהשעה משחקת לו** *оба случая – о злодее, который переживает удачное время*. **ולא קשיא** *И* снова *нет трудности*: **הא בצדיק גמור** *это – о полном праведнике*, который вступил в конфликт со злодеем, **הא בצדיק שאינו גמור** *а это – о праведнике неполном* (которому не стоит выступать против злодея, если последнему сопутствует удача).

מאי דכתיב דאמר רב הונא *Ибо сказал рав Уна*: **למה תביט** *в чем смысл того, что написано*[18]: **בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו** *"Почему Ты безмолвно взираешь на изменников, когда проглатывает злодей более праведного, чем он?"* **וכי רשע בולע צדיק** *Разве злодей глотает* (может истребить) *праведника?* **והא כתיב** *Ведь написано*[19]: **ה' לא יעזבנו בידו** *"Всевышний не оставит его в руке* (злодея)". **וכתיב** *И* еще *написано*[20]: **לא יאנה לצדיק כל און** *"Не случится с праведником никакой беды"*. **אלא** *Но вот* как надо понимать приведенный стих: **צדיק ממנו** если *праведник* всего лишь *больше, чем он*, – **בולע** то *проглатывает*, наносит ущерб, **אינו בולע צדיק גמור** а если *полный праведник* – то *не проглатывает*.

ואיבעית אימא *А если хочешь, скажи* (снимая противоречие между барайтой и высказыванием раби Йицхака): **שעה משחקת לו שאני** злодей, который *переживает удачное время*, может проглотить даже полного праведника (нанести ему ущерб), потому что этот случай *отличается* от обычного. В обычном случае злодей, которому не сопутствует удача, может нанести ущерб только неполному праведнику. Однако полному праведнику он ущерба не нанесет, поэтому тот может дать такому злодею отпор. Но пусть остережется давать отпор удачливому злодею.

Гемара приводит еще одно высказывание раби Йоханана со слов раби Шимона бен Йохай.

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *И сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай*: **כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו** *каждый, у кого* есть *постоянное место для молитвы, – его враги падут перед ним.* (Имеется в виду постоянное место в доме молитвы, на котором человек молится.) **שנאמר** *Как сказано*[21]: **ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה** *"И установлю место для Своего народа, для Израиля, и насажу его, и будет он жить под ним* (под царем Давидом), *и не будет расстраиваться, и не будут донимать его злодеи, притесняя, как раньше"*. Из этого стиха видно, как важно установить постоянное место для молитвы: Храм защитит народ.

רב הונא רמי *Рав Уна нашел противоречие* между приведенным стихом из книги Шмуэля

17. Теилим 10:5
18. Хавакук 1:13
19. Теилим 37:33
20. Мишлей 12:21
21. Шмуэль 2, 7:10

1. ויאמר אדני אֱלֹהִים
בְּנָה אַרְצִי אִידֶשֶׁיָּה:
2. וְעַתָּה שְׁמַע אֱלֹהֵינוּ אֶל
תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תַּחֲנוּנָיו
וְהָאֵר פָּנֶיךָ עַל מִקְדָּשְׁךָ
הַשָּׁמֵם לְמַעַן אֲדֹנָי:
דניאל ט יז
3. ויאמר קְחִי לָכְלְכוּ וְהָבִיאִי
לָךְ:
שמות לג יד
4. ותהר עוד ותלד בן
ותאמר הפעם אודֶה את יְיָ
על כן קָרְאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה
ותַּעֲמֹד מִלֶּדֶת:
בראשית כט לה
5. ויאמר יעקב השבעה לי
כיום וישבע לו וימכר את
בְּכֹרָתוֹ ליעקב:
בראשית כה לג
6. וישמח עשו את יַעֲקֹב
על הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ
אָבִיו ויאמֶר עשו בְּלִבּוֹ
יקרבו יְמֵי אֵבֶל אָבִי
ואהרגה את יעקב אָחִי:
בראשית כז מא
7. ויאמר חִבִּי קָרֵא שְׁמוֹ
יעקב ויעקבני זֶה פְּעָמִים
את בְּכֹרָתִי לָקָח וְהִנֵּה עַתָּה
לָקַח בִּרְכָתִי ויאמר הֲלֹא
אַצַלְתָּ לִי בְּרָכָה:
בראשית כז לו
8. ובני ראובן בְּכוֹר
יִשְׂרָאֵל כִּי הוא הַבְּכוֹר
וּבְחַללו יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה
בִּכְרָתוֹ לִבְנֵי יוֹסֵף בֶּן
יִשְׂרָאֵל ולֹא לְהִתְיַחֵשׂ
לַבְּכֹרָה:
דברי הימים א ה א
9. וישמע ראובן וַיַּצִּלֵהוּ
מִיָּדָם ויאמֶר לֹא נַכֶּנּוּ
נָפֶשׁ: בראשית לז כא
10. לכו וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים וְיָד
אשר קום שמות בְּאַרְצֵךְ:
תהלים מו ב
11. מִמְּתֹנַי לְחֶרֶב בְּכַרְתֶּךָ
מִמְּתֵי אֲבָשָׁלוֹם בְּנֵי:
תהלים ג א
12. יְיָ מָה רַבּוּ צָרָי רַבִּים
קָמִים עָלָי: תהלים ג ב
13. לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם
וּלְאֻמִּים יֶהְגּוּ רִיק:
תהלים ב א
14. כֹּה אָמַר יְיָ הִנְנִי מֵקִים
עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ וְלָקַחְתִּי
אֶת נְשֵׁיךָ לְעֵינֶיךָ וְנָתַתִּי
לְרֵעֶךָ וְשָׁכַב עִם נְשֵׁיכֶךָ
לְעֵינֵי הַשֶּׁמֶשׁ הַזֹּאת:
שמואל ב יב יא
15. עוֹבֵי תוֹרָה יְהַלְלוּ
רָשָׁע וְשֹׁמְרֵי תוֹרָה יִתְגָּרוּ
בָם: משלי כח ד
16. לְדָוִד אַל תִּתְחַר
בְּמְרֵעִים אַל תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי
עַוְלָה: תהלים לז א
17. אַל יִקָּנֵא לִבְּךָ
בְּחַטָּאִים כִּי אִם בְּיִרְאַת יְיָ
כָּל הַיּוֹם: משלי כג יז
18. יַחְלִי דְרָכֶיךָ בְּכָל עֵת
מָרוֹם מִשְׁפָּטֶיךָ נֶעְזָרְתִּי כָּל
צַדִּיקִים יְסֵרְתָּ כָּרֹם:
תהלים י ה
19. נִדְחֵי עִנְיָם מָרְאוּת
רָע וְהֵבִיט אֶל עָקֵל לֹא
תוּכַל לָמָּה תַבִּיט בּוֹגְדִים
תַּחֲרִישׁ בְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק
מִמֶּנּוּ: חבקוק א יג
20. יְיָ לֹא יַעַזְבֵנוּ בְּיָדוֹ וְלֹא
יַרְשִׁיעֶנּוּ בְּהִשָּׁפְטוֹ:
תהלים לז לג
21. לֹא יְאֻנֶּה לְצַדִּיק כָּל
אֹון וּרְשָׁעִים מָלְאוּ רָעָה:
משלי יב כא
22. וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי
לְיִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיהוּ וְשָׁכַן
תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז עוֹד וְלֹא
יֹסִיפוּ בְנֵי עַוְלָה לְעַנּוֹתוֹ
כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה:
שמואל ב ז י
23. וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי
יִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיהוּ וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז עוֹד וְלֹא יוֹסִיפוּ בְנֵי עַוְלָה לְעַנּוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוִּיתִי שֹׁפְטִים עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל: כד הוּנָא רַמֵּי כְּתִיב לְעַנּוֹתָתוֹ כְּתִיב וְלִכְלוֹתוֹ בְּתְחִלָּה לְעַנּוֹתוֹ וּלְבַסּוֹף לְכַלּוֹתוֹ: וא"ר יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי גְּדוֹלָה שְׁמוּשָׁה שֶׁל תּוֹרָה יוֹתֵר מִלְּמוּדָהּ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי צֵל עֹז בַּכֶּסֶף וְצֵל הַחָכְמָה בַּכֶּסֶף יִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְּעָלֶיהָ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא אֲבָל אֵין בּוֹ אִילָנוֹת כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא אֲבָל אֵין בּוֹ תַּפּוּחִים כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא וְיֵשׁ בּוֹ תַּפּוּחִים אֲבָל אֵין בּוֹ אֱגוֹזִים כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא וְיֵשׁ בּוֹ תַּפּוּחִים וְאֱגוֹזִים אֲבָל אֵין בּוֹ רִמּוֹנִים כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא וְיֵשׁ בּוֹ תַּפּוּחִים וְאֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים אֲבָל אֵין בּוֹ בְּנֵי תוֹרָה כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא וְיֵשׁ בּוֹ תַּפּוּחִים וְאֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים וּבְנֵי תוֹרָה אֲבָל אֵין בָּהֶם יִרְאַת שָׁמַיִם כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא וְיֵשׁ בּוֹ תַּפּוּחִים וְאֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים וּבְנֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם אֲבָל אֵין בָּהֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא וְיֵשׁ בּוֹ תַּפּוּחִים וְאֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים וּבְנֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם וּמַעֲשִׂים טוֹבִים אֲבָל אֵין בָּהֶם מִקְרָא מִשְׁנָה תַּלְמוּד הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא וְיֵשׁ בּוֹ תַּפּוּחִים וְאֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים וּבְנֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וּמִקְרָא מִשְׁנָה תַּלְמוּד הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת אֲבָל אֵין בָּהֶם דֶּרֶךְ אֶרֶץ כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא וְיֵשׁ בּוֹ תַּפּוּחִים וְאֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים וּבְנֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וּמִקְרָא מִשְׁנָה תַּלְמוּד הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת וְדֶרֶךְ אֶרֶץ אֲבָל אֵין בָּהֶם שָׁלוֹם כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא וְיֵשׁ בּוֹ תַּפּוּחִים וְאֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים וּבְנֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וּמִקְרָא מִשְׁנָה תַּלְמוּד הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת וְדֶרֶךְ אֶרֶץ וְשָׁלוֹם כֻּלּוֹ כָּךְ אָמְרָה תּוֹרָה מִצְוֹתַי בָּנַי בְּחַרְתִּי בָּכֶם וְלֹא בְּמַלְאָכִים שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לְיַעֲקֹב בָּחַר יָהּ לְיִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁשָּׁלַח וְקָרָא לְאוֹהֲבוֹ לְבוֹא אֵצֶל פַּרְדֵּסוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה לְהָשִׁיב לְפָנָיו אָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ פַּרְדֵּסְךָ נָאֶה הוּא וְיֵשׁ בּוֹ תַּפּוּחִים וְאֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים וּבְנֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וּמִקְרָא מִשְׁנָה תַּלְמוּד הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת וְדֶרֶךְ אֶרֶץ וְשָׁלוֹם וְהַכֹּל

и таким же стихом[22]: **כתיב** в одном стихе *написано*: **לענותו** "*притеснять его*", – **וכתיב** *а* в другом *написано*: **לכלותו** "*истребить его*". Противоречие снимается таким образом: **בתחילה לענותו** *в начале* Храм строился как защита от врагов Израиля, которые хотели *его притеснять*. **ולבסוף לכלותו** *Но затем*, когда увеличились грехи народа, Всевышний принял решение наказать его страданиями через тех же врагов, и последние пытались *его истребить*, от чего евреев спасала молитва.

Еще одно высказывание раби Йоханана со слов раби Шимона бен Йохай.

22. Диврей-Аямим 1, 17:9

23. Малахим 2, 3:11

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *И сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай*: **גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה** *услужение Торе выше, чем ее изучение*. Т. е. заслуга того, кто прислуживает мудрецам, выше, чем заслуга того, кто учит у них Тору. **שנאמר** *Как сказано*[23]: **סה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו** "*Здесь Элиша бен Шафат, который лил воду на руки Элияу*". Элиша был учеником пророка Элияу, **למד אלא נאמר** но "*учился*" о нем *не написано*, **מלמד שגדולה יצק** *а* написано, что "*лил воду*". Тем самым стих *учит, что услужение* Торе (т. е. ее мудрецам) *выше ее изучения*.

אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן *Сказал раби Йицхак раву Нахману*: **מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי** *по какой причине господин не пришел в дом собраний* (в синагогу) *молиться* вместе с общиной?

אמר ליה *Сказал ему* рав Нахман: **לא יכילנא** *не смог*, потому что был слаб.

אמר ליה *Сказал ему*: **לכנפי למר עשרה וליצלי** *собрал бы господин десять* человек у себя дома *и молился бы*.

אמר ליה *Сказал ему*: **טריחא לי מלתא** *тяжелое дело для меня* – собрать людей.

Сказал ему рав Йицхак: тем не менее, **ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא** *сказал бы господин* тому, кто *ведет общественную* молитву, **בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר** чтобы *в час, когда молится община, пришли* об этом *сообщить господину*, – чтобы и он молился в одно время с общиной.

אמר ליה *Сказал ему* рав Нахман, раби Йицхаку: **מאי כולי האי** *какая во всем этом* необходимость?

אמר ליה *Сказал ему* раби Йицхак, **דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי** *что сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай*:

מאי דכתיב *Как* понимать *написанное*[1]: **ואני תפלתי לך ה' עת רצון** *"А я с молитвою – к Тебе, Всевышний, в час* (Твоего) *благоволения"*. **אימתי עת רצון** *Когда* наступает *"час благоволения"?* **בשעה שהצבור מתפללין** *Тогда, когда община молится.*

רבי יוסי ברבי חנינא אמר *Раби Йосе, сын раби Ханины, сказал:* **מהכא** это мы можем выучить *отсюда,* из следующего стиха[2]: **כה אמר ה' בעת רצון עניתיך** *"Так сказал Всевышний: в час благоволения Я ответил тебе"*. Видим, что Всевышний отвечает одному человеку в "час благоволения" – когда молится община.

רבי אחא ברבי חנינא אמר *Раби Аха, сын раби Ханины, сказал:* **מהכא** это мы можем выучить *отсюда,* из следующего стиха[3]: **הן אל כביר ולא ימאס** *"Бог могучий, но не презирающий"*. Когда община молится, Он выслушивает даже молитву молящегося в одиночку.

וכתיב *И написано*[4] от лица Давида: **פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי** *"Спас в мире мою душу от напавших на меня, потому что многие были со мной"* и молились в одно со мной время. ("Спас в мире" – спас для мира, для мирной жизни.)

תניא נמי הכי *Учили то же самое* в барайте: **רבי נתן אומר** *раби Натан говорит:* **מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים** *откуда* мы знаем (из какого стиха), *что Всевышний не презирает общественную молитву* (даже если в ней не все праведники)? **שנאמר** Из того, *что сказано:* **הן אל כביר ולא ימאס** *"Бог могучий, но не презирающий"*. **וכתיב** *И написано:* **פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'** *Спас в мире Мою душу от напавших на Меня,* потому что многие были со Мной".

Почему "в мире"? **אמר הקדוש ברוך הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור** *Сказал Всевышний: каждый, кто занят Торой и благотворительностью* (оба эти занятия и есть "мир"), *а также молится вместе с общиной,* – **מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם** *засчитываю Я ему* заслугу, *как если бы он выкупил* (спас) *Меня и Моих сыновей из среды народов земли.*

כל מי שיש לו אמר ריש לקיש *Сказал Рэш Лакиш:* **בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל** *каждый, у кого в городе есть дом собраний* (синагога) *и он не ходит туда на молитву,* – **נקרא שכן** *называется плохим соседом;* **שנאמר** *как сказано*[5]: **כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל** *"Так сказал Всевышний: всех соседей, плохих по отношению к наделу, которым Я наделил Свой народ Израиль,* исторгну их с их земли". В этой интерпретации стиха речь идет о тех, кто пренебрежительно относится к домам собраний, названным "наделом Израиля".

ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו *Более того,* такой "плохой сосед" *становится причиной изгнания – себя и своих сыновей.* **שנאמר** *Как сказано* (в продолжении стиха): **הנני נתשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם** *"Исторгну их с их земли и дом Йеуды исторгну из их среды"*. Плохой сосед, не посещая общественную молитву, как бы изгоняет Шхину (присутствие Всевышнего) из дома собраний, поэтому и он изгоняется из Страны.

אמרו ליה לרבי יוחנן *Сказали раби Йоханану:* **איכא סבי בבבל** *есть* древние *старики в Вавилонии!* **תמה ואמר** *Удивился* он *и сказал* словами стиха[6]: **למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב** *"Чтобы увеличились ваши дни и дни ваших сыновей на земле* (Израиля)" – так *написано,* **אבל בחוצה לארץ לא** *но за пределами Страны – не* написано.

כיון דאמרי ליה *Когда сказали ему,* что старики Вавилонии **מקדמי ומחשכי לבי כנישתא היינו דאהני להו** *рано утром приходят и до вечера пребывают в доме собраний,* **אמר** *сказал* он: *это способствует* продлению *их* жизни. **דאמר רבי יהושע בן לוי לבניה** *Как сказал раби Йеошуа бен Леви своим сыновьям:* **קדימו והשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי** *рано утром приходите и до вечера пребывайте в доме собраний – чтобы этим продлить* свою *жизнь.*

אמר רבי אחא ברבי חנינא *Сказал раби Аха, сын раби Ханины:* **מאי קרא** Из *какого стиха* можно выучить, что тот, кто рано утром идет в дом молитвы и пребывает там до позднего вечера, получает в награду долгую жизнь? Как написано[7]: **אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמור מזוזת פתחי** *"Счастлив человек, слушающий Меня, чтобы ежедневно бодрствовать у Моих дверей, охраняя косяки Моих входов"*. **וכתיב בתריה** *И написано* сразу *после этого:* **כי מצאי מצא חיים** *"Потому что* (если) *находит Меня – нашел жизнь"*.

1. Теилим 69:14
2. Йешаяу 49:8
3. Ийов 36:5
4. Теилим 55:19
5. Йирмея 12:14
6. Дварим 11:21
7. Мишлей 8:34

עם לנון. למימת ים שעה שהיה של לנון: לכיר נא ימאם. תפלת הכרכים נא ימאם: מקרב לי. ממלחמות הכלות עלי: כי נרניש פיו עמדי. שהתפללו עמי: פרה נשלום. זה שעמק נדבכי שלום דהיינו תורה דכתיב וכל נתיבותיהם שלום (משלי ג) וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא שמתוך שגומל חסד נגופו לחכירו הוא מכיר שהוא מוכנו וכן לידי לחנה ושלום: כגני טופסם מעל חדמפס. סיפיה דקרא הוא: מקדמי. שהכיר: מחשכי. ערכית. כלומר מלריכין נניה הכנסת: שיעור של שני פתחים. ריוחא דכתי לפיה שלא יהא אדם יכול לפתח לפתח הבירה ולא יעמוד בבית הכנסת ויהא מזומן תמיד לפתח ללמוד: יפפלל נעם מלא. יתפלל שיהו מנויין לו בשיעורך: נעם מלא זו מיסה. שיעור נמיתה יפה ונוחה: תפכרת. לישטרגלומל"ש בלע"ז שכתוך הגוף: כתיוכא נגנבא דעמרת דלחתורי נשרא. כענפי הסיכים הנסבכים בגות הלמר כשהלם נותק בחזקה ומשליך לחתוך שלי תפסר שלא יתק בדומק לפי שהם נפין כמדת הנקב: פיעורי. חנלים דממרגמינן ופטורי ניים (מלכים ח ו) לטעון: כפי ושט. הוא הנקב שהוא עגול כפי ושט: כמשהל כניפה מחלכת. כמוסך נימת שהר מתוך החלב: ויבוא כפרישפא שלמא. שיהא לו שלום כל ימי חייו ולא ניוח קבורתו עד השלכת עפר החפרוה שכשיפוי קבורתו: ויבוא. פלמ"ל בלע"ז: נעם מלא זה בים הכפא. שיהא דר במקום שיש בית הכפא שמוך לו. לפי שהיתה קרקע של כגל מגולת מים ואין יכולין לחפור שם חפירות והיו נריכין לנתת כאדות ולהתרחק מלד המנוייניס. ניין ותפיפא נכור: ניני עמודי. שניש המדרש נכון עליהם מלמעלה: שלל זמן שמעני כן גרא קייס כו'. לסמוך למימת שמעני כתיב ויתמתן שלמה לת פרעה (מלכים ג ג): פה דייף ניס. שם כפוף הוא לרכו לקבל תוכחתו יהור מלנו. ולא נלו טוב להמרחק ממנו ויהי שוגג ולא יהי מוזיר: מסדל לפיה וגרים. משמעו כשקוריץ בספר תורה: ישלים פרשיותיו. של כל שנת ושנת: ואפילו

מאי דכתיב [א] ואני תפלתי לך ה' עת רצון א אימתי? ב עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא [2] כה אמר ה' בעת רצון עניתיך ר' אחא ברבי חנינא אמר מהכא [3] הן אל כביר ולא יאמס וכתיב [4] פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי תניא נמי הכי רבי נתן אומר מנין שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא יאמס וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' [5] אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים [6] ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם אמר ר"ל [7] כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר [8] כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנא' [9] הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם. אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר [10] למען ידבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיבו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי א"ר אחא ברבי חנינא מאי קרא [11] אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי וכתיב בתריה [12] כי מוצאי מצא חיים. אמר רב חסדא [13] לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל: [14] על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא אמר ר' חנינא לעת מצא זו אשה שנא' [15] מצא אשה מצא טוב וכתיב [16] במערבא כי נסיב אינש אתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' מוצא דכתיב [17] ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' ר' נתן אומר לעת מצא זו תורה שנאמר [18] כי מוצאי מצא חיים וגו' רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצא זו מיתה שנא' [19] למות תוצאות תניא נמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר למות תוצאות תוצאות בניסטריא הכי הוו קשה שבכולן אסכרא ניחא שבכלן נשיקה אסכרא דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא ואיכא דאמרי כפיטורי בפי ושט נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא ר' יוחנן אמר לעת מצא זו קבורה א"ר חנינא מאי קרא [20] השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא מר זוטרא אמר לעת מצא זה בית הכסא אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו. אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתי' [21] אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים [22] בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. [23] ואמר אביי מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד גריסנא. [24] רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהגה מיניעו [25] יותר מירא שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב [26] אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהגה מיניעו כתיב [27] יניע כפיך כי תאכל [28] אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לא כתיב ביה: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא [29] לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה והתניא אל ידור לא קשיא הא דרייף ליה הא דלא בייף ליה: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר ר' אמי מאי דכתי' [30] ועוזבי ה' יכלו יזה המניח ס"ת [31] ויוצא רבי אבהו ונפיק בין גברא לגברא. בעי רב פפא [32] בין פסוקא לפסוקא מהו תיקו [33] רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי [34] לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו

מאי דכתיב [א] ואני תפלתי לך ה' עת רצון א אימתי? ב עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא [2] כה אמר ה' בעת רצון עניתיך ר' אחא ברבי חנינא אמר מהכא [3] הן אל כביר ולא יאמס וכתיב [4] פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי תניא נמי הכי רבי נתן אומר מנין שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא יאמס וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' [5] אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים [6] ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם אמר ר"ל [7] כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר [8] כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנא' [9] הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם. אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר [10] למען ידבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיבו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי א"ר אחא ברבי חנינא מאי קרא [11] אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי וכתיב בתריה [12] כי מוצאי מצא חיים. אמר רב חסדא [13] לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל: [14] על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא אמר ר' חנינא לעת מצא זו אשה שנא' [15] מצא אשה מצא טוב וכתיב [16] במערבא כי נסיב אינש אתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' מוצא דכתיב [17] ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' ר' נתן אומר לעת מצא זו תורה שנאמר [18] כי מוצאי מצא חיים וגו' רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצא זו מיתה שנא' [19] למות תוצאות תניא נמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר למות תוצאות תוצאות בניסטריא הכי הוו קשה שבכולן אסכרא ניחא שבכלן נשיקה אסכרא דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא ואיכא דאמרי כפיטורי בפי ושט נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא ר' יוחנן אמר לעת מצא זו קבורה א"ר חנינא מאי קרא [20] השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא מר זוטרא אמר לעת מצא זה בית הכסא אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו. אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתי' [21] אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים [22] בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. [23] ואמר אביי מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד גריסנא. [24] רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהגה מיניעו [25] יותר מירא שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב [26] אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהגה מיניעו כתיב [27] יניע כפיך כי תאכל [28] אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לא כתיב ביה: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא [29] לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה והתניא אל ידור לא קשיא הא דרייף ליה הא דלא בייף ליה: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר ר' אמי מאי דכתי' [30] ועוזבי ה' יכלו יזה המניח ס"ת [31] ויוצא רבי אבהו ונפיק בין גברא לגברא. בעי רב פפא [32] בין פסוקא לפסוקא מהו תיקו [33] רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי [34] לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו

(ס"ו ד' ע"ב) רב ששת מהדר אפיה וגרים. ולא"ת והא אמרינן נסוטה (ט"ו ד' ע"ב) מאי דכתי' ונפתחו עמדו כל העם (נחמיה ח) מין שנפתח ספר תורה לקבל לפני נדבר הלכה. וי"ל לומר התם מילי נקוט כל כך שלא יבטלו קול קריאת התורה" והכא מילי נגחת. והאי דקא מהדר אפיה לנוחת משמע דמהדר לפיה שנראה כמניח ספר תורה לפיה שנראה כמניח ספר תורה לפיה כדי שיהא מהדר לפיה כדי שלא יבטלו קול קריאת התורה: והכא מילי נגחת. ומאי דקא מהדר לפיה לנוחת משמע דמהדר לפיה שנראה כמניח ספר תורה לפיה כדי שיהא מהדר לפיה כדי שיהא מהדר לפיה כדי שלא יבטלו קול קריאת התורה: והכא מילי נגחת. ומאי דקא מהדר לפיה לנוחת משמע דמהדר לפיה שנראה כמניח ספר תורה

Гемара приводит еще одно высказывание на тему того же стиха.

אמר רב חסדא *Сказал рав Хисда*: **לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת** надо, чтобы *человек входил двумя входами в дом собраний*, ибо сказано: "бодрствовать у Моих дверей" (во множественном числе). **שני פתחים סלקא דעתך** *"Два входа", – так бы ты мог подумать* (прочесть стих), и это очень странно, потому что иногда в доме собраний есть только один вход. **אלא** *Но вот* объяснение: **אימא** *скажи* эту барайту следующим образом: **שיעור שני פתחים** пусть пройдет внутрь на *расстояние* ширины *двух входов*, **ואחר כך יתפלל** *после чего молится*. Чтобы не выглядел как человек, который садится у выхода, потому что торопится уйти из синагоги.

Гемара возвращается к теме "час благоволения" (см. начало этой страницы Гемары).

Написано[8]: **על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא** *"Об этом пусть каждый благочестивый молится Тебе – во время,* (которое сможет) *найти"*. Молится, чтобы в нужное время Всевышний удостоил его найти то, в чем он нуждается.

אמר רבי חנינא *Сказал раби Ханина*: **לעת מצא** *"время найти"* – **זו אשה** *это о жене*; **שנאמר** *как сказано*[9]: **מצא אשה מצא טוב** *"Нашел* (себе хорошую) *жену – нашел добро* и приобрел благоволение Всевышнего".

במערבא *На западе* (в Эрец Исраэль), **כי נסיב** *когда мужчина женился*, **אמרי ליה** *говорили ему так* (спрашивали его): **מצא** *"нашел" или "нахожу"*? Т. е. хороша ли женщина? **מצא** *"Нашел"* – это о хорошей жене; **דכתיב** *как написано*: **מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה'** *"Нашел жену – нашел добро и приобрел благоволение Всевышнего"*. **מוצא** *"Нахожу"* – это о плохой жене; **דכתיב** *как написано*[10]: **ומוצא אני מר ממות את האשה וגו'** *"И нахожу я*, что *горше смерти женщина"*.

רבי נתן אומר *Раби Натан говорит*: **לעת מצא** *"время найти"* – **זו תורה** *это о Торе*. **שנאמר** *Как сказано*[11]: **כי מצאי מצא חיים וגו'** *"Потому что,* (если) *находит Меня – нашел жизнь"*.

רב נחמן בר יצחק אמר *Рав Нахман бар Йицхак сказал*: **לעת מצא** *"время найти"* – **זו מיתה** *это* сказано о легкой *смерти*. Т. е. человеку стоит просить у Всевышнего, чтобы, когда настанет время умереть, смерть была легкой и удобной. **שנאמר** *Как сказано*[12]: **למות תוצאות** "У Всевышнего – *к смерти выходы*" (во множественном числе). Отсюда видим, что Всевышний может многими способами умертвить человека, и поэтому Его надо просить о легкой и достойной смерти.

תניא נמי הכי *Учили* в барайте *то же самое*: **תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם** *девятьсот три вида смерти созданы* Всевышним *в этом мире*; **שנאמר** *как сказано*: **למות תוצאות** *"К смерти выходы"*. Объяснение: **תוצאות בגימטריא הכי הוו** *у* слова *"выходы" такая гематрия* (сумма численных значений букв): тав – 400, вав – 6, цади – 90, алеф – 1, вав – 6, тав – 400.

קשה שבכלן Самая *тяжелая из всех* смертей – **אסכרא** смерть от *дифтерии* (которая поражает главным образом дыхательное горло), **ניחא שבכלן** самая *легкая из всех* – **נשיקה** *"поцелуй* Всевышнего". (В Талмуде сказано[13], что от "поцелуя" умерли наши праотцы Авраам, Йицхак и Яаков, а также Аарон, Мирьям и Моше. Душу человека при этом забирает не ангел смерти, а Сам Всевышний.)

אסכרא דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא *Дифтерия уподоблена колючкам*, которые застряли в *состриженной* овечьей *шерсти* и *тащат* шерсть *за собой*, если их попытаться извлечь. Так и душа при этой болезни – с трудом покидает тело.

ואיכא דאמרי *А некоторые говорят*: дифтерия – **כפיטורי בפי ושט** *как веревки*, протаскиваемые *через пищевод*; т. е. болезнь уподоблена протаскиванию толстого каната сквозь маленькое отверстие.

נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא *Смерть от "поцелуя" – словно из молока извлекается* тонкий *волос*. С такой легкостью душа покидает тело умирающего.

רבי יוחנן אמר *Раби Йоханан сказал*: **לעת מצא** *"время найти"* – **זו קבורה** *это о могиле*, погребении. Чтобы, когда умрет, его похоронили.

8. Теилим 32:6
9. Мишлей 18:22
10. Коэлет 7:26
11. Мишлей 8:35
12. Теилим 68:21
13. Бава-Батра 17а

עם רצון. למנחת יום שבת שהיא של רצון: כביר נא ימלט. תפלת הכהנים נא ימלט: מקרב לי. ממלחמות הכתות עלי: כי נהגים היו עמדי. שהתפללו עמי: פדה בשלום. זה שעסק בהכרי שלום דהיינו תורה דכתיב וכל נתיבותיה שלום (משלי ג) וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא שמתוך שגומל חסד נגופו לחכירו הוא מכיר שהוא מהכהו וכן לידי חתוי ושלום: הגני נותשם מעל אדמתם. קיפיה דקרא הוא: מקדמי. שחרית: מחשכי. ערבית. כלומר מתריכין בנית הכנסת: שיעור של שני פשחים. רוחב יכנס לפנים שלא יצא ממוך לפתח הנמלה דנמלה עליו ממצוי עכוב בית הכנסת ויהא מוזן ממוך לפתח לנחת: יפצנו נעם מלא. יתפלל שיהו מנוין לו כשיעורך: נעם מלא זו מיפה. שיעות נמיתה יפה ונוחה: לפכרת. לישטרא"נגולמנ"ט בלע"ז שכמוך הנוף: כחיורא נגבנא דעמרא דלחורי נפרח. כענפי הפילים הנפכפים נגות הנמר כשהם נותק בחזקה ומשלך לחוור שלי לפצר שלא לפרוש ממנו: יתק הנמר עמה: כפיעורי נפי ושט. יש לוקיעות יש בו מקומות שהיו מקבל כרוכ ומחכרין לוחי הספיכה ע"י מכלים ועקלים שתוחבים בנקביו ותוקעין אותו בדוחק לפי שהם נפין כמדת הנקב: פיעורי. מכלים דממרגמין ופטורי ניליס (מלכים ו ו) לטוחין: נפי ושט. הוא הנקב שהוא עגול כפי ושט: כמשהו נגיפה מחלנת.

ט כמוכן נימת שער מעון החלב: זיטונא נפרייפה שלמה. שיהא לו שלוט כל ימי חייו ולפ ניוס קנוחנו עד השלכת עפר המחרוזה שכניקוי קנוחנו: זיטונא. פלאד"ל בלע"ז: נעת מלא זה נית הכסא. שיהא דר במקום שים נית הכסא מעון לו. לפי שהיתה קרקע של כגל מלוחת מים ואין יכולין לחפור שם חפירות והיו נריכין לנחת נשדות ולהטרחק מלד: המצויינים. ניין ומפיפה נכור: ניני עמודי. שנים המדכים נכון עליהם מלמעלה: שלא זמן שעמיי כן גרא קייס כו'. דקמוך למיתת שמעי כתיב ויתמתן שלמה לת פרעה (מלכים ו ג): הא דקייף ליה. שם קפוף הוא לרבו לקבל תוכחתו יתור מלנו. ושם נלו טוב להטרחק ממנו ויהי שוגג ולא יהי מזיק: מהדר לפיה וגרים. משנתו כשקורין נספר תורה: ישלים פרשיותיו. של כל שנת ושנת: ולפי

שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד יא הוה מצלינא אלא היכא דרגיסנא. יברבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהגה מגיעו טו יותר מירא שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב 15אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהגה מגיעו כתיב 16יגיע כפיך כי תאכל טז אשרייך וטוב לך 17אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא 18לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה והתניא אל ידור לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר ר' אמי מאי דכתי' 17ועוחבי ה' יכלו 'זה המניח ס"ת (ז) 'ויוצא רבי אבהו ונפיק בין גברא לגברא. בעי רב פפא 19בין פסוקא לפסוקא מהו תיקו 20רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי 'לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו

כאילו קראני לי ולבני מבין אומות העולם. פי' פרה הקב"ה נפשי מכל צרה בעסקי כתורה שהיא שלים, שנאמר וכל נתיבותיה שלום, מקרב לי, זה נ"ח שמקרבת אפי הרחוקים. בי כרכים היו עמדי, כלומר הצבור היו מתפללין עמדי במקום שכינתך בביה הכנסת. אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל. והכנסת בבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל שנאמר בית תפלה יקרא לכל העמים (ישעיה נו ז). אסכרה דמיא בחיורא מעכבא דעמרא. פי' חיורא קרף, כלומר כמו צמר שנסתבך בקרף יבא לשלפו מעל גבי הקרף שאינו יכול לשולפו אלא בשבירת צמרי הקרף, כך מיתת אסכרה. אכל מיתה נשיקה היא שחיטת הפה לא צער. כגון וחישק ידי לפי. רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואנהו בדידהו. דוקא רב ששת וכיוצא בו דתורתו אומנותו היא. אבל האדונא קיימא לן כרבא דאמר רבא (נ"ם) ואלו נאמרין בין שנפתח ספר תורה אסור לספר אמי' כדבר הלכה, וכש"כ במילי דעלמא דאסור.

תורה אור השלם

1. ואני תפלתי לך יי עת רצון אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך: תהלים סט יד 2. כה אמר יי בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך ואצרך ואתנך לבריח עם להקים ארץ להנחיל נחלות שממות: ישעיהו מט ח 3. זך אל בביר ולא יצמם בביר בח לב: אייב לו ד 4. ודה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי: תהלים נה יט 5. כה אמר יי על כל שכני הרעים הנגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם: ירמיהו יב יד 6. למען ירוו ימים בדקם על הארמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ: דברים יא כא 7. אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי: משלי ח לד 8. כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מיי: משלי יח כב 9. על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא רק לשטף מים רבים אליו לא יניעו: תהלים לב ו 10. מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מיי: משלי יח כב 11. ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה אסוריה ידיה טוב לפני האלהים ימלט ממנה ותשוא לבדר בה: קהלת ז כו 12. ואל לנו אל למשעשת ואלוהים ארני לפנות תוצאות: תהלים סח כא 13. השומרים אלי ניל ישישו כי ימצאו קבר: איוב ג כב 14. אוהב יי שערי ציון מכל משכנות יעקב: תהלים פז ב 15. הללויה אשרי איש ירא את יי במצותיו חפץ מאד: תהלים קיב א 16. יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך: תהלים קכח ב 17. ושכר פעלים והתאים חברו ועזבם יי יכלו: ישעיהו א כח

(ו) [ויומא פט: תענית כו: יבמות סב. סנהדרין פא.], ב) [יבמות נב:], ג) [מגילה טו. ושיין שם הישנו], ד) [קמן קף ב:], ה) [לעיל פ"ב מ"ח מועק מד:], ו) וע"ל כתובות ס"ב כג:], ז) [ועי' תוס' פסחים נב. ד"ה ויוצא].

הגהות הב"ח

(א) גם' פיה נשלום נפני בשלום ושאי אמר פרה בכב"ב: (ב) שם שהנשיאים שם נשלכה: (ג) שם שהנשי מינים כפר יחזר: (ד) שם זה המינים ס"א בשהוא פתרה ויוסף: (ה) שם קרים ל"ה ד"ה רב ששת ל"ל פירש בקונטרס שיעור שני פתחים פירוש בקונטרס שיעור כ' פתחים ממש צריך להכנס לבית הכנסת שיעור רוחב ב' פתחים שהם ח' אמות אבל זה אינו דמאחר שהוא יושב בב"ח מה לי שהוך לפתח מה לי אינו מוכך ובן אם היה בית הכנסת צר והיה שם רוב עם ב"ב צריך לישב קרוב ושהוך לפתח אלא הכי קי' שלא יצטרך להתפלל מיד בשבא בבית הכנסת אלא שיצא מעט בדי שתתיישב דעתו עליו שבם זה אין דבר הנן להתחיל מיד שנראה עליו כמשאיר: (ו) ר"ח רב ששת וכו' לומנתו הוא וכתב ולפ מקמנו:

גליון הש"ס

גמ' כל העוסק בתורה כו'. נדר"ן ילמ ומלי נדנכ"ג: שם לעולם יהד בה. מג"א סימן תרמ"ג סק"ג: שם בן פטורא לפטוקא בה. עי' יומא פ"ג ב"ב ד"ה ולא תפוי: ר"ש ד"ה במשהל בר בטשך בר. כי מן תמים משמעו תמים ב' (תמרנם מן תיל שלמים):

הגהות הגר"א

[א] גם' מלי דכתי ומלי. נ"ב ני"ב ד"ה ולא"ם לון תפלתו של ילם נשמעת שלם נביא ככנסת שנאמר ומלי:

רב נים נאון

אביא דאמרי מסה אמרינן ממש. ממעשה שהיה לרב פפא אמרי דרב פפא היתה לו מלוה אצל נני אמר ביון שדוחקו רב פפא לנני במלוה שלו רצה הנני לעשות לו עלילה במרמה כדי להגביל בה מן התביע. שלו מה עשה נפל חיוק אחד קפן את השכיבו על מטה שלו ונכתוני בכנדים כדי שלא יניעש בו אדם ואמר לו לרב פפא בא אמי לביתי ואני נותן לך את שלש לך אצלי הלך אצלו תכנם לביתו אמר לו הנני שב לך על המטה נתן עיניו רב פפא כרכרים שהיו על המטה קדם שישב עליה ומצא החיוק המת מוטמן בתוך הכנרים והרגיש הכרכים שרצה להתגולל עליו עלילות ברשע ואמרה שעה אסרו חכמים ליישב על מטה ארמית שמני בן חה המעמיה בקבלה הוא אצלי מרבי אחרינו הרב הקדוש רבנו חושיאל ויש כי רבנן זיל לתחיה ונם מצאתי אותו כתשו' הנאונים כמו כן:

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה כתב. אכל ב"ח כתוס' ד"ה כתב. דבתוא נקט ראשי' מהדר. נ. בתוס' ד"ה כתב. דאנו רוצים (צריכים כצ"ל) שיהיה עשרה שומעים לס"ת. ד' יש מפרשים: בתוס' ד"ה כתב, ר"ם דהכי מהני לכל הלאוצות בלבו שלהם שהתרנום מפרש להבין לע"ה שאינם מבינים בלה"ק וה"ה בלשון לעז שמבינים כו.

לעזי רש"י

אישטרא"נגולמנ"ט [בתרי מלי"ם]. מצע חמור [בצרפת המצפה את הנשימה]. פלאד"א [פלידי"א]. מלוא היצה.

מוסף רש"י

ומתפלל עם הצבור. לכאורה כי נרכים סיו עמי [בתי' ותוי"ט]. על כל שכני הרעים. היינו לפנר נהיות שכן רע להקב"ה. פוא היה סוף שכן רע שנינו בפ להטרחות נניח שכינתי [בתי' ותוי"ט]. בחיורא בנבבא בדי. כך שנאמר ותלת נמיתת הפסכרת בחוסק [ותוי"ט, ובמקומרן ו' חד מוחקין פוחן נחוסק נחול, כך יתלת שנאמרה מן חנוף נחיתת הפסכרת [ותוי"ט]. במשהל. לשון הלואה [שמות כ' י], יבריא בסוף כי תאכל. שלום שומר כשל מחרים לנוגע ומבוהל [ויקרא מד:]. אשריך בעולם הזה. אלו מלעיך לנריות [אבות פ"ד מ"א]. וטוב לך לעולם הבא. ממיך שכולו טוב מיניעו לך כל ימי חיי חול ושבת [שם].

רבינו חננאל

יכתיב ארח בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור מעלה אני עליו

אמר רבי חנינא *Сказал раби Ханина*: **מאי קרא** из *какого стиха* это учим? Сказано[14]: **השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר** *"Радуются – ликуя, будут веселиться, если найдут себе могилу"*.

אמר רבה בר רב שילא *Сказал Раба бар рав Шила*: **היינו דאמרי אינשי** *это то, о чем говорят люди*: **ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא** *пусть просит человек милосердия* у Небес *до последней мотыги*, чтобы пребывал с ним *мир* и спокойствие. Здесь имеется в виду последний ком земли, который положат на его могилу.

אמר מר זוטרא *Мар-Зутра сказал*: **לעת מצא** *"время найти"* – **זה בית הכסא** *это* о *туалете*, который должен быть близок к дому. Т. е. человеку надо молиться, чтобы довелось ему жить в месте, где туалет недалек от дома, ибо в Вавилонии, где земля полна воды, нельзя было вырыть яму, и людям приходилось выходить в поле, чтобы справить нужду.

אמרי במערבא *Сказали на западе* (в Эрец Исраэль): **הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו** *то, что* сказал *Мар-Зутра, предпочтительней всего* остального.

אמר ליה רבא לרפרם בר פפא *Сказал Рава* мудрецу по имени *Рафрам бар Папа*: **לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא** пусть *скажет нам господин те замечательные слова, которые сказал от имени рава Хисды на тему дома собраний.*

הכי אמר ליה *Сказал ему* Рафрам бар Папа: **מאי דכתיב אמר רב חסדא** *так сказал рав Хисда*: *как* понимать *написанное*[15]: **אהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב** *"Любит Всевышний ворота Сиона больше других обителей Яакова"*? Ответ: **אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות** *любит Всевышний ворота, отмеченные законом, больше домов собраний и домов учения*. Т. е. предпочтение отдается тем местам, где собирается община для изучения и утверждения законов.

והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא *И это то, что сказал раби Хия бар Ами со слов Улы*: **מיום שחרב בית המקדש** *со дня разрушения Храма* **אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד** *нет у Всевышнего в Его мире* ничего, *кроме четырех локтей закона*.

Раньше Шхина (присутствие Всевышнего) пребывала в "лишкат-агазит", специальном помещении при Храме, где Санедрин принимал решения относительно законов Торы. Теперь она пребывает в любом месте, где постоянно изучают Тору и выносят решения по ее законам.

ואמר אביי *И сказал Абае*: **מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא** *вначале я учился дома, а молился в доме собраний* (синагоге). **כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא** Но, *с тех пор как услышал, что сказал раби Хия бар Ами со слов Улы*: **מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד** *"со дня разрушения Храма нет у Всевышнего в Его мире* ничего, *кроме четырех локтей закона"*, – **לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא** *я стал молиться только там, где учился.*

אף על רבי אמי ורבי אסי *Раби Ами и раби Аси*, **גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא** *несмотря на то что было тринадцать домов собраний* (синагог) *в Тверии*, **לא מצלו אלא ביני עמודי** *молились только между колоннами*, поддерживающими крышу в доме учения, – **היכא דהוו גרסי** *там, где* они *учились*.

Гемара приводит еще высказывание из того же источника.

ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא *И сказал раби Хия бар Ами со слов Улы*: **גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים** *тот, кто* боится Небес и *зарабатывает своими руками, выше того, кто боится Небес* и пользуется чужой помощью. **דאילו גבי ירא שמים כתיב** *Потому что о том, кто боится Небес* и пользуется чужой помощью, *написано*[16]: **אשרי איש ירא את ה'** *"Счастлив муж, боящийся Всевышнего"*. **ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב** *В то время как о том, кто* боится Небес и *зарабатывает своими руками, написано*[17]: **יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך** *"Если кормишься трудом своих рук – счастлив ты и благо тебе"*.

אשריך בעולם הזה *"Счастлив ты"* – *в этом мире*, **וטוב לך לעולם הבא** *"и благо тебе"* – *в грядущем мире*. **ולגבי ירא שמים** *Но о том, кто боится Небес* и пользуется чужой помощью, **וטוב לך לא כתיב ביה** *"и благо тебе" не написано.*

14. Ийов 3:22
15. Теилим 87:2
16. Теилим 112:1
17. Теилим 128:2

עם רצון. למלמ יש שעה שהיא של רצון: כניר נא ימלם. תפלת הרבים לא ימלם: מקרא ני. ממלמות הכתוב עלי: כי כרבים היו עמדי. שהתפללו עמי: פדה בשלום. זה שעשק בדברי שלום תורה דכתיב וכל נתיבותיה שלום (משלי ג) וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא חומכו וכל לידי לחמה ושלום: הגני נופשם מעל אדמתם. סיפיה דקרא הוא: מקדמי. שחרית: מחשכי. ערבית. כלומר מלכיכין בנית הכנסת: שיעור של שני פשתים. רוחב יכנס לפנים שלא יפיב ממוך לפתח דנראה עליו כמשני עכוב בית הכנסת ויפא מוזן ממוך לפתח לנלמי: יפפלו נעם מלא. יתפלל שיהו מנויין לו כשיעורך: נעם מלא זו מיפה. שימות בשיבה יפה ונוחה: לאפרת. לישראלים שנולמ"ש נלע"ז שכתוב בהוף: לפיזורך נגנבת דעמרת דלאחוריי נשרת. כענפי הפילים הנקבעים בגזת הלמר כשלמלם עוקר בחזקה ומשליך לאחור שלי לפשר שלא יזמק הלמר עמה: לפיעורי כפי ושט. יש לאוקימנה יש בו מקומות שלינו מקבל כרול ומחברין לוחי הספינה ע"י חבלים ועקלים שמוחבים נעקביו ומוקעין לוחו בדוחק לפי שהם נמין בממת הנקב: פיעורי. חבלים דממרגמין ופטורי ניליס (מלכים ו ז) לטוונין: כפי ושט. הוא הנקב שהוא עגול כפי ושט: כמשהו נניחא מאלנא. כמוסך עיניהא שבהן: ויבוא כפרישפא שלמא. שיהא לו שלום כל ימי חייו ולפ חיים קבורתו עד השלמה שבכתוב עפר להחרונה שבכתוב קבורתו: ויבוא. פלמ"ל בלע"ז: נעם מלא זה בית הכסא. שיהא דר במקום שים בית הכסא סמוך לו. לפי שהיתה קרקע של נבל מלולת מים ואין יכולין לחפור שם חפירות והיו נריכין לנלת בשדות ולהתרחק מאד: המצויינים. ניון ולפיכך נכון: ניני עמודי. שבית המדרש נכון עליהם מלמעלה: שלל ומן שמעני כן גדל קייס לו'. דכמוך למיתם שמעני כתיב ויתמתן שלמה לת פרעה (מלכים ג ג): פת דכייף ניס. לם כפוף הוא לרכו לקבל תוכחתו ידור לנלו. ולם נלו טוב להתרחק ממנו ויהי שוגג ולל יהי מזיד: מסדר לפיה וגרים. משנתו כשקורין בספר תורה: ישלים פרשיותיו. של כל שנה ושנה: ופפי׳

(א) [ויחמ] שם: תעשים כד: יכמיה עב. סנהדרין סב.], ב) [יכמות נב:], ג) [מציעא נט. ועיין שם תיסגו], ד) [קמן קף ב:, ה) [לעיל מ"ב ע"ב סוכה מד:], ו) [לא בכתבי י"נ כ"ל], ו) [ומי׳ מוס׳ סוטה נט. ד"ה כיון].

הגהות הב"ח

(ה) גם׳ פיה נשלום נפקי מקרא לי יכו מאי סדה כשלום ומשני למר הקב"ה: (ב) שם המגויינים שם נאלגה: (ג) שם שהשה מינים בפר יחמר: (ד) שם זה כמנית ס"ת כשהוא לפחות ריוח: (ה) תיפ׳ קדם ד"ה רב עמא ל"ל ד"ה שיעור שני פתחים פירש בקונטרס שיעור כי פתחים ממש צריך להכנס לבית הכנסת שיעור רוחב כי פתחים שהם ח' אמות אבל זה אינו דמאחר שהוא יושב בב"ח מה לי ממוך לפתח מה לי אינו ממוך וכן אם היה בית הכנסת צר והיה שם רוב עם בע"ב צריך לישב קרוב וסמיך לפתח אלא הכי פי׳ שלא יהמר להתפלל מיד בשבא בבית הכנסת אלא ישב מעט בדי שתתישב דעתו עליו שגם זה אין רצר הגון להתחיל מיד שנראה עליו כשאחר: (ו) ד"ה רב עמא וכו׳ ומוקמי הוא וכתב ולפן תמכנו׳:

גליון הש"ס

גם׳ כל המקנק בחוליה כו׳. נרי"ף חסא ומפי נהנהכ"ו. שם לעולם יחיר נה. מג"א סימן תרים סק"ג. שם בין אפוקא לאפוקא בר. מי יומא פ"ל ה"ב נמי"ד ה"ו ולא מפני׳ רש"י ד"ה כשהול בר בשהוך בר. כי מן שנים מעתנה שנים ני׳ ומהנגם מן מיל שהלניה:

הגהות הגר"א

[א] גם׳ מלי למימר ומפי. נ"ב ני׳ ר"ף ורמ"ם מין שפלנו של חתם נשמתא אלא נבית הכנסת שהתנר ומפי׳:

רב ניסים גאון

ואיבא דאמרי מטה אריכות ממש. מפעשה שהיה לרב פפא אפרי דרב פפא היתה לו מלוה אצל נני אפר ביין שדחקו רב פפא לנני נמלוה שלו רצה הנני לעשות לו עלילה במרמה כדי להנזל כה מן התביע. שלו מה עשה נפל חינוק אחד קפן את השכיבו על פסה שלו ובפהו בבנדים כדי שלא ידיעש בו אדם ואמר לו לרב פפא בא עמי לביתי ואני נותן לך את שיש לך אצלי הלך אצלו ותבעם לביתו אמר לו הנני שב לך על הפסה נתן עיניו רב פפא בדברים שהיו על הפסה קדם שישב עליה ומצא התינוק המת מוטמן בתוך הכנדים והניעם הדברים שרצה להתפלל עליו עלילות בישע ואמרה שיבה אפרי חכמים לישב על פסה אפרית מפני כן הזה המפעשה בקבלה הוא אצלי מדברי אדונינו הרב הקדוש רבנו חירשיל ריש כי רבנן זיל ולתניה: וגם מצאתי אותו בתשובי הגאונים בשם כן:

באילו פרעני לי ולכני מבין אומות העולם. פי׳ פרה הקב"ה נפשי מכל צרה בעסקי בתורה שהיא שלום. שנאמר וכל נתיבותיה שלום, מקרא לי. זה נפ"ת שמקרבת אפרי הרחוקים. כי ברכים היו אפרי. כלומר הצבור היו מתפללין אפרי במקום שכינתך בבית הכנסת. אלא אימא שיעור שני פתחים האחר כך יתפלל. ההנגנה בבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל שנאמר שני פתחים מזוזות פתחי. אסכרה דמיא בתיהיא מצבבא דעמרא. פי׳ תירגמא קרץ. כלומר כמו אמר שנסתכך בקרץ וכא לשלפו מעל נבי הקרץ שאינו יכול לשולפו אלא בשכירת צפחי הקרץ, כך פיתא אסכרה. אכל פיתא נשיקה היא שהיפא הפה בלא צער. כגון ותישק ידי לפי. רב ששת מהדיר אמיה וגרים אמר אנן בדידן ואנהו בדידהו: דוקא רב ששת וכיוצא בו דתורתו אומנותו היא, אכל האידנא קיימא לן כרבא דאמר רבא [בב"מ: ואלו נאמרין בינן שנשתה ספר תורה אסור לספר אפי׳ בדבר הלכה, ובש"ב במילי דעלמא דאסור.

תורה אור השלם

1. וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצון אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: תהלים סט יד 2. כֹּה אָמַר יְיָ בְּעֵת רָצוֹן עֲנִיתִיךָ וּבְיוֹם יְשׁוּעָה עֲזַרְתִּיךָ וְאֶצָּרְךָ וְאֶתְּנְךָ לִבְרִית עָם לְהָקִים אֶרֶץ לְהַנְחִיל נְחָלות שוממות: ישעיה מט ח 3. וְהַן אֵל בְּכֹחוֹ וְלֹא יִמְאַס בְּרַב כֹּחַ וְאַיִן יְחַיֶּה: איוב לו ה 4. וְזֶה בִּשְׁלוֹם נַפְשִׁי מִמַּעֲרָכ לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ אִתָּדִי: תהלים נה יט 5. כֹּה אָמַר יְיָ עַל כָּל שְׁכֵנַי הָרָעִים הַנֹּגְעִים בַּנַּחֲלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל הִנְנִי נְתָשָׁם מֵעַל אַדְמָתָם וְאֶת בֵּית יְהוּדָה אֶתּוֹשׁ מִתּוֹכָם: ירמיהו יב יד 6. לְמַעַן דְּעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בְסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג מג 7. אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמֹר מְזוּזוֹת פִּתְחִי: משלי ח לד 8. כִּי מֹצְאַי מָצְאוּ חַיִּים וַיָּפֶק רָצון מֵיְיָ: משלי ח לה 9. עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא רַק לְשֵׁטֶף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא יַגִּיעוּ: תהלים לב ו 10. מְצֹא אִשָּׁה מָצָא טוב וַיָּפֶק רָצון מֵיְיָ: משלי יח כב 11. וּמִמֹּצָא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצֹדִים וְחֶרְמִים לִבָּהּ אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט וְחוֹטֶא יִלָּכֵד בָּהּ קהלת ז כו 12. הַאִל לוֹ אֵל לְהוֹשִׁיעוֹת וֵאלֹהִים אוֹרִי לְמֶרְחֲבוֹת: תהלים סח כא 13. הַשֹּׁמְחִים אֵלַי גִּיל יָשִׂישׂוּ בִּי יִמְצְאוּ קָהָל: אייב נ נב 14. אוֹהֵב יְיָ שַׁעֲרֵי צִיּוֹן מִכֹּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב: תהלים פז ב 15. הַלְלוּיָהּ אַשְׁרֵי אִישׁ יְרֵא אֶת יְיָ בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: תהלים קיב א 16. יַגִּיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: תהלים קכח ב 17. וְשָׁכַר פְּעֻלָּתוֹ תְּשַׁלֵּם לוֹ: ישעיהו מא ב

(ט) **רב** ששת מהדר אפיה וגרים. ולי"מ והא ממרינן נקוטה (ס"ו ד' ע.) מלי למימר וכפתמו עמדו כל העם (מחמיה ח) ניין שנפתח ספר תורה לפפור לפפי כדבר הלכה. ויש לומר העם מילרי נקול רם כדי שלא יפעלו קול קריאת התורה" והכא מילרי בנחת. והלי דקא מהדר לפיה לנוחת משמע דלע"ג דמהדר לפיה שנראה כמניח ספר תורה לפיה כדי שיפיר דמי והלי דלהדר לפיה כדי שיכון גרסתו. וכן לעיל (מגילה פ"ד) כתב ה"ג מפרשי דוקא שים שם עשרה מחריש לו יכול ללמוד. אבל לין שם עשרה כי לם עמו לא". והכא מיירי שיו שם עשרה נלא הוו ועוד מירק בהלפפי שתני כן שעם שתורתו תומנתו הוא. (י) ועין מפתכר לן כי הלי [ד"ה תיובתא]: **שנים** מקרא ואחד תרגום. יש מפרשים דהוא הדין ללועזות נלע"ז שלהן הוי כמו תרגום

מאי דכתיב [א] ואני תפלתי לך ה' עת רצון א"ר יוסי ברבי חנינא אמר מהכא כה אמר ה' בעת רצון עניתיך ר' אחא ברבי חנינא אמר מהכא הן אל כביר ולא ימאס וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי תניא נמי הכי רבי נתן אומר מנין שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאס וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' (ב) אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם אמר ר"ל כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנא' והנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם. אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיבו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי א"ר אחא ברבי חנינא מאי קרא אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי וכתיב בתריה כי מוצאי מצא חיים. אמר רב חסדא לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל: על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא אמר ר' חנינא לעת מצא זו אשה שנא' מצא אשה מצא טוב במערבא כי נסיב אינש אתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' מוצא דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' ר' נתן אומר לעת מצא זו תורה שנאמר כי מוצאי מצא חיים וגו' רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצא זו מיתה שנא' למות תוציאות תניא נמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר למות תוציאות תוציאות בגימטריא הכי הוו קשה שבכולן אסכרא ניחא שבכלן נשיקה אסכרא דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא ואיכא דאמרי כפיטורי בפי ושט נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא ר' יוחנן אמר לעת מצא זו קבורה א"ר חנינא מאי קרא השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא מר זוטרא אמר לעת מצא זה בית הכסא אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו. אמר ליה רבא לדפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתי' אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהגה מיגיעו יותר מירא שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהגה מיגיעו כתיב יגיע כפיך כי תאכל אשרי ואטוב לך אשרך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה והתניא אל ידור לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר ר' אמי מאי דכתי' ועוזבי ה' יכלו זה המניח ס"ת ויוצא ואינו קורא בתורה ואינו שונה. בעי רב פפא בין פסוקא לפסוקא מהו תיקו רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו

(ט) **רב** ששת מהדר אפיה וגרים. ולי"מ והא ממרינן נקוטה (ס"ו ד' ע.) מלי למימר וכפתמו עמדו כל העם (מחמיה ח) ניין שנפתח ספר תורה לפפור לפפי כדבר הלכה. ויש לומר העם מילרי נקול רם כדי שלא יפעלו קול קריאת התורה" והכא מילרי בנחת. והלי דקא מהדר לפיה לנוחת משמע דלע"ג דמהדר לפיה שנראה כמניח ספר תורה לפיה כדי שיפיר דמי והלי דלהדר לפיה כדי שיכון גרסתו. וכן לעיל (מגילה פ"ד) כתב ה"ג מפרשי דוקא שים שם עשרה מחריש לו יכול ללמוד. אבל לין שם עשרה כי לם עמו לא". והכא מיירי שיו שם עשרה נלא הוו ועוד מירק בהלפפי שתני כן שעם שתורתו תומנתו הוא. (י) ועין מפתכר לן כי הלי [ד"ה תיובתא]: **שנים** מקרא ואחד תרגום. יש מפרשים דהוא הדין ללועזות נלע"ז שלהן הוי כמו תרגום

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה כתב. אבל בלחש שפיר דמי. ב. בתוס' ד"ה כתב. רבותא נקט דאפי' מהרר. נ בתוס' ד"ה כתב. דאנו רגלים (צריכים כצ"ל) שיהיו עשרה שומעים לס"ת. ד בש מפרשים: בתוס' ד"ה כתב, ר"ם דהכי מהני לכל הלעזות בלעז שלהם שהתרגום מפרש להכין לע"ה שאינם מבינים בלה"ק וה"ה בלשון לעז שמבינים בו.

לעזי רש"י

אישטרא=גשלמנ"ם [בנוי מלע"ז]. פצע חבר [בנוין הפעיל מן הנשימה]. פלאצ"א [מלע"ז=א]. פלוג הישה.

מוסף רש"י

ומתפלל עם הצבור. לכאורה כי נרסים היו עמדי [בתי הפללין]. על כל שכני הרעים. היינו לפי שהיו שכני הרעים נוגעים בנחלה. פלג לחה הוא שבן הוא שלוט בה [בלה"ק. פלג לחה] בתולות נגיעי שכיעתי [בתי הפללין]. כחיזרא בגבבא בר'. כך פמלה יונלת נמיתת הפסכתל נחוק [ופרי"ן. וכמשמעון ז' מה מונלין פוכן נחוק נחוק. כך יונלת פנפלה מן חוף נמיתת הפסכתל [ופרי"ן. בפשחל בשון הוללת [שפחות ב' ב]. יגיע כפיך כי תאכל. שליט מיפך כשל פחרים לנוכל ולנוח [תהלים קכ"ח]. אשרך בעולם הזה. שלא פלונך לנריות [ואנוח פ"ד מ"א]. וטוב לך לעולם הבא. לפתוך שכולו טוב פיעטו לך כל ימי חיי גזל וטחל שני שלמות [שם].

רבינו חננאל

וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. אמר הקב"ה כל הנוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור מעלה אני עליו

Еще одно высказывание из того же источника.

ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא *И сказал раби Хия бар Ами со слов Улы*: **לעולם ידור אדם במקום רבו** надо, *чтобы человек проживал там, где* живет *его учитель*, который удержит его от греха. **שכל זמן ששמעי בן גרא קיים** *Потому что, пока жил Шими бен Гера*, **לא נשא שלמה את בת פרעה** *не женился Шломо*, его ученик, *на дочери фараона*. Но как только учитель умер, царь Шломо взял дочь фараона себе в жены.

והתניא אל ידור *Но ведь учили* в барайте: *нельзя жить* ученику в том месте, где живет его учитель. И это противоречит словам Улы!

לא קשיא *Нет противоречия*! **הא דכייף ליה** *То*, что сказал Ула, касается случая, *когда ученик подчиняется ему* (учителю), т. е. признает его правоту во всем, выслушивая его наставления. **הא דלא כייף ליה** А *то*, что сказано в барайте, касается случая, *когда ученик не подчиняется ему*, т. е. не признает его учение и не хочет слушать из его уст наставлений. В последнем случае ученику лучше жить далеко от учителя, чтобы если совершит нарушение, то по незнанию, а не вопреки.

אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר רבי אמי *Сказал рав Уна бар Йеуда: сказал раби Менахем*: *сказал раби Ами*: **מאי דכתיב** *как* объяснить то, *что написано*[18]: **ועוזבי ה' יכלו** "*А оставившие Всевышнего пропадут*"? **זה המניח ספר תורה ויוצא** *Это* о том, *кто оставил свиток Торы и вышел* из дома собраний. Речь идет о свитке, раскрытом в синагоге для общественного чтения.

רבי אבהו נפיק בין גברא לגברא *Раби Абау выходил между людьми*, которых вызывали к чтению Торы. Свиток в это время закрывали, и не было запрета выйти наружу.

בעי רב פפא בין פסוקא לפסוקא מהו *Спросил рав Папа*: *между стихами – что* говорит закон? Можно ли выйти между чтением двух стихов? (В эпоху Талмуда после каждого стиха зачитывали его перевод на арамейский. Вопрос: можно ли было выйти во время перевода? В наши дни, когда нет перевода, между стихами из синагоги не выходят.)

18. Йешаяу 1:28

Гемара отвечает: **תיקו** *оставь* свой вопрос. На него нет ответа.

רב ששת מהדר אפיה וגריס *Рав Шэшет отворачивал свое лицо и учился*, т. е. учил Тору, когда в синагоге читали по свитку. **אמר** *Сказал*, объясняя свои действия: **אנן בדידן ואינהו בדידהו** *я* занят *своим* делом, *а они* заняты *своим*.

אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי *Сказал рав Уна бар Йеуда*: *сказал раби Ами*: **לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור** надо, *чтобы человек завершал* чтение *своих разделов* (т. е. положенных разделов Торы) *вместе с общиной*: **שנים מקרא ואחד תרגום** *два раза* оригинальный текст *Торы и один раз перевод* на арамейский, сделанный Онкелосом.

עם רצון. לומר יש שעה שהיא של רצון: כניר נה ימים. תפלת הכרכים נה ימים: מקרא ני. ממלחמות הכתות שלי: כי נרניס היו עמי. שהמלכו עמי: פרס בשנוס. זה שעשק נדכרי שנוס להיותו תורה לכמיב וכל נמיכותיה שנוס (מנלי ג) וכן גמילות חסדים נמי שנוס הוא שמתוך שגומל חסד נגופו לחכיכו הוא מכיר שהוא חוסכו ונא לידי חמה ושנוס: פניי נופסס מעל חומסס. מיפיה דקרא הוא: מקדמי. שחריה: מחשכי. ערנית. כלומר מחריכין כנית הכנסת: שיעור של שני פרסים. רוחב יכנס לפיס שלא יסב ממוך לפתח הנרלה עליו כמשני עכוב נית הכנסת ויהא מוחן ממוך לפתח לנחת: יפפלו נעם מלא. יתפללו שיהו מנויין לו כשיעורן: נעם מלא זו מיסה. שיעות נמיתה יפה ונוחה: לאפרות. לישמעינמולמ"ע בלע"ז שכמוך הגוף: לזיוות נגנבא דעמרת דלאחורי נשרה. כעגפי הסיכים הנסכנים נגות הנמר כשלמד נותק נחזקה ומשליך לאחור שלי לפשר שלא ינמק הנמר עמה: לפיעורי כפי ושע. יס מוקיעים יש נו מקומות שאינו מקבל כרול ומחנרין לוחי הספיכה ע"י מנלים ועקלים שחוחכים נעקביו ומוקעין אוחו נדוחק לפי שהם נמין כממת הנקב: פיעורי. מנלים דממרגמינן ופעורי ניליס (מלכים ב ו) לשוחין: כפי ושע. הוא הנקב שהוא עגול כפי ושע: כמשכל נניסא מחלנא. כמוסך נימת שער מחוך המלב: ויבוא נפרייסא שלמא. שיהא לו שלום כל ימי חייו ולא ניוס קבורתו עד שהלכת עפר לחחרונה שכשקוי קבורתו: ויבוא. פלמ"ל בלע"ז: נעם מלא זה כית הכסא. שיהא לו במקום שים כית הכסא מחוך לו. לפי שהיה קרקע של נבל מלולא מים ואין יכולין לחפור שם מפיכות והיו נריכין לנלאת נשדות ולהחרחק מלי: ממזויינים. ניון ולמיפא לנור: ניני עמודי. שנים המלדים נהן עליהם מלחעלה: שכל ומן שממעי בן גרח קייס לו'. לממוך למיחם שמעי כחיב ויחממן שלמה לח פרעה (מלכים ג ג): פה דייקי ליה. שם כפוף הוא לרכו לקנל חוכחתו ידוע לנלו. ולא לולו חוב להחרחק ממנו ויהי שוגג ולא יהי מזיד: מסדר לפיה וגרים. משנחו כשקורין נספר מורה: ישלים כפרשיותיו. של כל שנת ושנת: ואפילו

(ה) רב ששת מהדר אפיה וגרים. ולא"ת והא לחרגין נקוטה (פ"ו ד' לט.) חלי לכתי' וכפחחו עמדו כל העם (נחמיה ח) ניין שנפחחת ספר חורה לפחוח לספר לפני כדבר הלכה. וי"ל לחר החם לחיכי נקול כל כלי שלא יגעלו קול קריאת החורה" והכא לחיכי נחחת. והלי דקא מהדר לפיה לנוחת משמע: תע"ב דחהדר לפיה שרואה כחניח ספר חורה שהיה כלי ויבקיק לחת חלק חחרון: (ו) ואחז מחכחר לן כי הלי (ישעיה ל) שנים מקרא ואחד תרגום. יש מפרשים: והוא הדין ללועזות נלע"ז שלהן הוי כמו תרגום

מאי דכתיב (א) ואני תפלתי לך ה' עת רצון א'אימתי? עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא: כה אמר ה' בעת רצון עניתיך ר' אחא ברבי חנינא אמר מהכא: הן אל כביר ולא ימאס וכתיב: פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי חניא נמי הכי רבי נתן אומר מנין שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאס וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'. (ב) אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים: ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם אמר ר"ל: כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר: כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנא': הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם. אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר: למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי א"ר אחא ברבי חנינא מאי קרא: אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי וכתיב בתריה: כי מוצאי מצא חיים. אמר רב חסדא: לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל: על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא אמר ר' חנינא לעת מצא זו אשה שנא': מצא אשה מצא טוב במערבא כי נסיב אינש אתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' מוצא דכתיב: ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' ר' נתן אומר לעת מצא זו תורה שנאמר: כי מוצאי מצא חיים וגו' רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצא זו מיתה שנא': למות תוצאות תניא נמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר למות תוצאות תוצאות בגימטריא הכי הוו קשה שבכלן אסכרא ניחא שבכלן נשיקה אסכרא דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא ואיבא דאמרי כפיטורי בפי ושט נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא ר' יוחנן אמר לעת מצא זו קבורה א"ר חנינא מאי קרא: השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא מר זוטרא אמר לעת מצא זה בית הכסא אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו. אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתי': אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד ולא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב: אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב: יגיע כפיך כי תאכל אשרייך וטוב לך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה והתניא אל ידור לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר ר' אמי מאי דכתי': ועוזבי ה' יכלו זה המניח ס"ת: ויוצא רבי אבהו נפיק בין גברא לגברא. בעי רב פפא: בין פסוקא לפסוקא מהו תיקו? רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו

כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם. מי: פדה הקב"ה נפשי מכל צרה בפסקי בתורה שהיא שלום. שנאמר וכל נתיבותיה שלום, מקרב לי, זה נמ"ח שמקדבה אפי' הרחוקים. כי ברבים היו עמדי, כלומר הצבור היו מתפללין עמדי במקום שכינתך כביית הבנסת. אלא אימא שיעור שני פתחים האחר כך יתפלל. הבנסת בבית הבנסת יכנס שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל שנאמר שני פתחים מזוזות פתחי. אפכרה. דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא. פי' חיזרא קרן. כלומר כמו צמר שנסחבך בקרן וכא לשלפו מעל נבי הקרן שאינו יכול לשולפו אלא בשבירת צמתי הקרן, כך מיתת אפכרה. אבל מיתת נשיקה היא סחימת הוה בלא צער, כגון ותישק ד' לפי. רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו. דוקא רב ששת וכיוצא בו דתורתו אומנותו היא, אכל האידנא קיימא לן כרבא דאמר רבא (ב"ק): ואלו נאמרין בין שנפתח ספר תורה אפי' לספר אפי' בדבר הלכה, ובשי"כ במילי דשלמא דאסור.

תורה אור השלם

1. וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: תהלים סט יד 2. כֹּה אָמַר יְיָ בְּעֵת רָצוֹן עניתיך וּבְיוֹם יְשׁוּעָה עֲזַרְתִּיךָ וְאֶצָּרְךָ וְאֶתְּנְךָ לִבְרִית עָם לְהָקִים אֶרֶץ לְהַנְחִיל נְחָלוֹת שוממות: ישעיה מט ח 3. הֵן אֵל בָּכִיר וְלֹא יִמְאַס בַּיָּד כֹּחַ לִבּוֹ איוב לו ה 4. פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי: תהלים נה יט 5. כֹּה אָמַר יְיָ עַל כָּל שְׁכֵנַי הָרָעִים הַנֹּגְעִים בַּנַּחֲלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל הִנְנִי נֹתְשָׁם מֵעַל אַדְמָתָם וְאֶת בֵּית יְהוּדָה אֶתּוֹשׁ מִתּוֹכָם: ירמיה יב יד 6. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא 7. אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמֹר מְזוּזוֹת פִּתְחִי: משלי ח לד 8. כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְיָ: משלי ח לה 9. עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא רַק לְשֵׁטֶף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא יַגִּיעוּ: תהלים לב ו 10. מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְיָ: משלי יח כב 11. וּמֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצֹדִים וַחֲרָמִים לִבָּהּ אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְחוֹטֶא יִלָּכֵד בָּהּ: קהלת ז כו 12. הָאֵל לֹנִי אַל תִּשְׁוֹשׁוּ כִּי יִמְצָאוּנִי קְבֹר: איוב ג כב 13. הַשְּׂמֵחִים אֲלַי גִּיל יָשִׂישׂוּ כִּי יִמְצְאוּ קֶבֶר: ישעיה סו יג 14. אֹהֵב יְיָ שְׁעָרֵי צִיּוֹן מִכֹּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב: תהלים פז ב 15. הַלְלוּיָהּ אַשְׁרֵי אִישׁ יְרֵא אֶת יְיָ בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: תהלים קיב א 16. יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: תהלים קכח ב 17. וְשָׁבַר מְשֹׁעֲרִים חִשְׁקִים וְתֵרֵו וְעִלְבֵי יְיָ יִכְלוּ: ישעיהו יט ט

מוסף תוספות

א. בתוס' ריש"י כתב. אבל בלחש שפיר דמי. ב. בתוס' ריש"י כתב. רבותא נקט דאפי' מהדר. ג בתוס' ריש"י כתב. דאנו רגנים (צרכיים כצ"ל) שיהיו עשרה שומעים לס"ת. ד יש מפרשים: בתוס' ריש"י כתב. ס"ת דהכי מהני לכל הלועזות בלעז שלהם שהתרגום מפורש להבין לעיה שאינם מבינים בלה"ק וה"ה בלשון לעז שמבינים בו.

לעזי רש"י

אישטרא"נצלמנ"ט (בס"ן מלע"ט). שנע תמרי (בנורן המעבה את הנשמה). פלאנ"א (פילי"א). מלוא היפה.

מוסף רש"י

ומתפלל עם הצבור. לכאורה כי כרכים היו שמעי (בכ"מ ופ"ו). על כל שכני הרעים. פיקן לפסר (ירמיה שכן רע (בקב"ב, פלפ פיה שוא שכן רע שאינו נה להכלות בנית הכנסת (כ"מ ופ"ו). כחיזרא בגבבא דנר'. כך מנומה ויקלח נמיקח (ופ"ו). בפיטורי בפי ושט בר'. וכמסכלין נ"ח (ופ"ו). כמשחל. (שין הקלב (שמות ב כ). יגיע בפיך כי תאכל. פלוט מומד נכל מהרים לנוכח ולנוכל (תהלים קכח ב). אשריך בעולם הזה. פלא פקנרן (נמיקח (ואנות פ"ד מ"א). וטוב לך לעולם הבא. מתוך שהוא נהנה מיגיעו (ש"ם. וטהל שני פלוטת (שם).

רבינו חננאל

ובתיב פרה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו

גם' כל העוסק בתורה בר. נרש"י שם ומני נגמ"ב. שם לעולם יהיר בר. מג"ש שימן פ"ח מק"ב. שם בן פסוקא לפסוקא בר. מי יתמי ג ע"ש נס' ר"ש ולא מצי: ר"ש ר"ה בשחל בר' בפשוח בר. מי מן שמים משמטו שמות ב' (מפרנס מן מיל שלמיה):

הגהות הגר"א

[א] גם מלי דכתי' ואני נ"ב ני ר"ף ולפ"ז אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שמתפר ומני:

רב נים נאץ

ארבא דאמרי מסה ארמית ממש. ממעשה שהיה לרב פפא אמרי דרב פפא היתה לו חלה אצל ני אמר ניין שהחקו רב פפא לנני נמלה שלו רצה הנני לעשות לו עלילה במרמה כדי להנצל בה מן התביע. שלו מה עשה נטל חיטה אחר קמן מח השכיבו של מטה שלו וכשהו בבגדים כדי שלא ירגיש בו אדם ואמר לו לרב פפא בא עמי לביתי ואני נותן לך את ש"ש לך אצלי הלך אצלו ובטנם לביתו אמר לו הנני שב לך על הסמה נתן עיניו רב פפא בכרכרים שהיו על הסמה קדם שישב עליה ומצא החיטה תחת טוסטן בתוך הכרכרים והניניש הכרכרים שרצה להחנולל עליו עלילות ברישע ואמרה שפה אסרו חכמים לישב על מטה ארמית מפני בן חה המעשה בקבלה הוא אצלי

מרכי אדהיתנו הרב הקדוש רבנו חושיאל ריש בי רבנן זיל ולחתיה הנם מצאתי אותו בחשני הגאונים כמו כן:

הבנסת. אלא אימא שיעור שני פתחים האחר כך יתפלל. הבנסת בבית הבנסת יכנס שיעור שני פתחים האח"כ יתפלל שנאמר שני פתחים מזוזות פתחי. אפכרה. דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא. פי' חיזרא קרן. כלומר כמו צמר שנסחבך בקרן וכא לשלפו מעל נבי הקרן שאינו יכול לשולפו אלא בשבירת צמתי הקרן, כך מיתת אפכרה. אבל מיתת נשיקה היא סחימת הוה בלא צער, כגון ותישק ד' לפי. רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו. דוקא רב ששת וכיוצא בו דתורתו אומנותו היא, אכל האידנא קיימא לן כרבא דאמר רבא (ב"ק): ואלו נאמרין בין שנפתח ספר תורה אפי' לספר אפי' בדבר הלכה, ובשי"כ במילי דשלמא דאסור.

תרגום שמפרש לפעמים. כי כמו שהתרגום מפרש לע"ה קן הס מביאים מתוך הלע"ז. ולפ נהירא שהרי התרגום מפרש נמה שאין לומוד מן העברי כדאשכחן (ו) בכמה דוכתי דלמר רב יוסף (מגילה ד' ג) אלמלא תרגומא דאבי קרא לא ידענא מאי קאמר ע"כ אין לומר כשום לשון פעם שלישים כי אם בלשון תרגום: **ואפילו** (ז) עטרות ודיבון וכו'. פי' רש"י לפי' עטרות ודיבון שאין בו תרגום שאריך לקרותו שלשה פעמים בעברי. וקשה למאי נקט עטרות ודיבון שיש לו מ"מ תרגום ידוע. ויש לו לומר לוכן ושמעון מן פסוקא מחרינא שאין בו תרגום כלל. ויש לומר משום שי נקט עטרות ודיבון מע"ג שאין בו תרגום ידוע אלא תרגום ירושלמי וצריך לקרות ג' פעמים העברי מ"מ יותר טוב לקרות פעם שלישים בתרגום: **באילו** מתענה תשיעי ועשירי. ר"פ אם נצטווה להתענות יום ט'. והקשה לניט שמואל (ח) ב"ר מהרן מינ"ל מאי קשיא ליה והא כתיב בגרשון בהרכיב עשר יום לחדש בעבר מחלכו מנות (במדבר יב) ומוחו ערב ר"ל ערב של ט"ו הכא נמי נימא מאי ערב ערב של עשירי ויש לומר דשאני התם דכתיב מחלכו לנסוף דמשמע שכי גרשון ני"ד בלילה מחלכו מנות. אבל הכא כתיב ועניתם קודם בערב דמשמע ועניתם מיד ביום המשיעי: **ישלים** פרשיותיו עם הצבור. נראה לכל השנוע מכיון דממחילין לקרות הפרשה דהייט ממנחת שבת ואילך עד שבת הבאה נקראת עם הצבור ואע"ג דלענין ניטין לא נקרא קמי שבת אלא מרביעי ואילך (נפסחים ד' קו.) (ח) [חמן השלמה יש] במדרש (ט ג' דנריש לוה רבינו הקדוש לענני בשעה שנפטר אלא מחלכו לתת בשבת עד שגמרו כל הפרשה משמע דקודם לכילה נריך להשלימה. ומיהו אם השלימה לאחר לכילה שפיר דמי. מ"מ מנוה מן המוכחר קודם לכילה: **לא** לעולם ליליא הוא. תימה אם כן למה לנוחתא שפעמים יש אלם קולא לאחר שיעלה עמוד השחר שי פעמים ויוצא בו משום שאלים ערבית. וי"ל דהכי קאמר לעולם לילה הוא בשאר מנות דבעינן בו יום כמו תפילין וציצית. אבל בגי ק"ש לא הוחיל ואיכא לאינשי דקיימי בהכיל שעתא לאו זמן שכיבה הוא. והאי דנקט לאחר שיעלה עמוד השחר לוקא מיד הוא דלא נריך להמתין לכל הפחות שיעורא דמתניתין (לקמן ט:) עד שיכיר בין תכלת (ט) לכרתי: לעולם

ואפילו (ט) עטרות ודיבון שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו רב ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לפרשייתא (ו) דכולא שתא במעלי יומא דכפורי (י) תנא ליה חייא בר רב מדפתי כתיב (ויקרא כ) ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי. סבר לאקדומינהו אמר ליה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר כדאמר להו ר' יהושע בן לוי לבניה אשלימו פרשיותייכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום (יא) והזהרו בורידין כרבי יהודה דתנן (יב) רבי יהודה אומר (יג) עד שישחוט את הורידין והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו דאמרינן (יד) לוחות ושברי לוחות מונחות בארון אמר להו רבא לבניה בשאתם חותכין בשר אל תחתכו על גב היד איכא דאמרי משום סכנה ואיכא דאמרי משום קלקול סעודה ואל תשבו על מטת ארמית ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. (טו) ואל תשבו על מטת ארמית. איכא דאמרי לא תגנו בלא ק"ש ואיכא דאמרי דלא תנסבו גיורתא וא"ד ארמית ממש ומשום מעשה דרב פפא (טז) דרב פפא אזל לגבי ארמית הוציאה לו מטה אמרה לו שב אמר לה איני יושב עד שתגביהי את המטה הגביהה את המטה ומצאו שם תינוק מת מכאן אמרו חכמים אסור לישב על מטת ארמית ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי (יז) אסור לו לאדם שיעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין אמר אביי ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא אבל איכא פתחא אחרינא לית ליה לא בה ולא אמרן אלא דליכא בי כנישתא אחרינא אבל איכא בי כנישתא אחרינא לית ליה לא בה ולא אמרן אלא דלא דרי טונא ולא רהיט ולא מנח תפילין אבל איכא חד מהנך לית ליה בה: תניא אמר ר"ע בשלשה דברים אדם אני את המדיים כשחותכין את הבשר אין חותכין אלא על גבי השולחן בשנושקין אין נושקין אלא על גב היד וכשיושעין אין יושעין אלא בשדה אמר רב אדא בר אהבה מאי קראה (יח) וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו: תניא אמר רבן גמליאל בשלשה דברים אדם אני את הפרסיים הן צנועין באכילתן וצנועין בבית הכסא וצנועין בדבר אחר: (יט) אני צויתי למקודשי תני רב יוסף אלו הפרסים המקודשין ומזומנין לגיהנם: רבן גמליאל אומר וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג (כ) תניא ר"ש בן יוחי אומר (כא) פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים בלילה אחת קודם שיעלה עמוד השחר ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה. הא גופא קשיא אמרת פעמים שאדם קורא קריית שמע שתי פעמים בלילה אלמא לאחר שיעלה עמוד השחר יליא הוא והדר תני יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה אלמא יממא הוא לא לעולם ליליא הוא והא דקתני ליה יום דאיכא אינשי דקיימי בההיא שעתא אמר רב אחא בר חנינא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון בן יוחי איכא דמתני להא דרב אחא בר חנינא אהא דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר משום ר' עקיבא (כב) פעמים שאדם קורא קריית שמע שתי פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה הא גופא קשיא אמרת פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים ביום אלמא קודם הנץ החמה יממא הוא והדר תני יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה אלמא ליליא הוא

לא

אם קרא אחר שעלה עמוד השחר. [פעמים שאדם קורא ק"ש וכו' לאחר שעלה עמוד השחר ויוצא בה ידי חובתו וכו' של יום]. והכי הלכתא מדאמרינן בשרש תפלת השחר אבהא דשמואל ולאי בי הוו נפקי באידהא הוו מקדמי ומצלו וכי מטא זמן ק"ש קרו.

1. עֲטָרוֹת דִּיבֹן וְיַעְזֵר
נִמְרָה וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה
שְׂבָם וּבֵן נְבוֹ וּבְעוֹן:
במדבר לב ג

2. שִׁבְתִּי שִׁבְתוֹן הוּא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב
מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ
שַׁבַּתְּכֶם: ויקרא כג לב

3. וישלח יעקב ויקרא
לְרָחֵל וְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל
צֹאנוֹ: בראשית לא ד

4. אֲנִי צִוִּיתִי לִמְקֻדָּשַׁי גַּם
קְרָאתִי גִבּוֹרַי לְאַפִּי עֲלִיזֵי
גַאֲוָתִי: ישעיהו יג ג

רב ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לכולהו פרשייתא רבלא במעלי יומא דכיפורי. פי' פרשייתא דכולה הך ד' פרשיות באלול וד' פרשיות שקורין באדר. ומפני שהיה רב ביבי בר אביי טורח [בחדש הלפו] בסמכתא דכולה ולא מצא מנאי ולקרות להשלים כל פרשה בשבתא סבר לאשלומינהו לכולהו הני ד' פרשיות בערב יוהכ"פ. ואסקינא תנינא דכלבד שלא יקדים ושלא יאחר אלא כל פרשתא בשבתא. והזהרו בורידין. פי' חזקיון דקן שהן מלאין רום ומסוכין לרשע. ומשום מעשה דרב אסא. שהיה נושה בארמאי ממך וכא לביתו לפרעו, והיה לאחוו ארמאי בן ומת והיה מוטל על המטה, כיון שנכנס רב אסא אמר ליה שב על המטה, כיון שישב על המטה נענ בי אחה הרגת את בני וכו'. [באותה שעה אמרו אל תשב במטה ארמית]. א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל. הא רתנן רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. אמר רב [יהודה] אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל, ובן הלכה לעולם עד שיעלה עמוד השחר ואפילו שלא בשעת הרחק. אבל הא רתני ר' שמעון בן יוחאי משום רבי עקיבא פעמים שאדם קורא קריה שמע שתי פעמים ביום, אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בה ידי חובתו של יום ושל לילה, א"ר יהושע בן לוי הלכתא כוותיה. ה"א אסיקנא כרבי הוא ר' שמעון בן יוחאי לפסוק עליו בשעת הרחק, בגון דאיתנהו הא קרא ק"ש עד שעלה עמוד השחר. הואיל ועדיין לא הנצה החמה הותרו לו בשעת הדחק בגון דאיתנהו בשכורון ובישנא בו, ובלבד שלא יאחר השכיבה. אבל שלא בשעת הדחק לא יצא

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה אפי' ליתי יכי מרם נמן בגל בגל ומיהם ומגי משמן: (ט) תום' ד"ה הנאם וכרי נמלחם ישו ני' נכרים:

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה ר"ש בתב. חומן השלמה כתוב במדרש (ובכתי שהוגה בגליון עפ"י הספרים) וכ"ה בתוס' ב"א אך בלי המלה "ישי". ב. בתוס' ד"ה הוסיף. דהא דקאמר בלילא הוא משמע לעניין שכיבה.

מוסף רש"י

מעלה עליו הכתוב כאילו מתעסק בשיעורי. נפרק בערבי (פסחים קיד:) מקומן של ישראל הרשה לעצמן ביו"ט שני שלא מדעת בית דין, ושלטו בהן גוים, מוסיפין מחול על הקודש, מקדש בחמישי ומקריב קרבנות, ומקדיש עצמים ומקריב עולת העוף, הלכך כי אמר רבי אלעזר בר' שמעון מוסיפין מחול על הקודש, לאו דוקא חמישי, אלא אפילו בשאר ימים, ומשום דאיכא למיחש שמא יבואו לעשות מלאכה בקדשים, ולא יהא בידם לגמור מלאכתן

ואפילו *И* надо заканчивать вместе с общиной *даже стих*[1]: עטרות דיבן *"Атарот и Дивон"*, на который нет арамейского перевода, потому что это всего лишь перечисление географических названий. Почему? שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו *Потому что каждый, кто завершает* чтение *своих разделов* Торы *вместе с общиной*, удостаивается того, что *продлевают ему дни и годы* жизни.

רב ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לפרשייתא דכלא שתא *Рав Биви бар Абае старался завершить* чтение разделов *всего года* במעלי יומא דכפורי *накануне Йом-Кипура*.

תנא ליה חייא בר רב מדפתי *Учил его Хия бар Рав из Дифти*, прочтя ему следующую барайту: ועניתם את נפשתיכם בתשעה כתיב *написано*[2]: *"И смиряйте* (постом) *свои души девятого* числа *месяца вечером"*. וכי בתשעה מתענין *Но разве девятого* числа *соблюдают пост?* והלא בעשרה מתענין *Ведь десятого* числа *соблюдают пост!* אלא לומר לך *Но* стих пришел, чтобы *сказать тебе*: כל האוכל והשותה בתשיעי *каждый, кто ест и пьет девятого*, готовясь к наступающему посту, – מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי *засчитывает ему стих* (т. е. Тора) заслугу, *как если бы он соблюдал пост девятого и десятого*. А поэтому девятого занимайся не завершением годового чтения разделов Торы, а едой и питьем как подготовкой к посту Йом-Кипур.

Узнав об этом, סבר לאקדומינהו *решил* рав Биви бар Абае *поспешить* с завершением чтения разделов, опередив тем самым общину. אמר ליה ההוא סבא *Сказал ему один старый* человек: תנינא *учили мы* в барайте: ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר *лишь бы не опередил и не отстал* с чтением разделов Торы, но надо читать их в одно время с общиной.

כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבניה *Как сказал раби Йеошуа бен Леви своим сыновьям*:

(1) אשלימו פרשיותייכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום *Завершайте* годовое чтение *своих разделов вместе с общиной – два раза текст и один раз перевод*.

(2) והזהרו בורידין *И будьте осторожны с кровеносными сосудами*, когда режете птицу. Т. е. в момент шхиты надо перерезать кровеносные сосуды на горле птицы. Поступайте כרבי יהודה *как раби Йеуда*, דתנן *потому что учили* в мишне[3]: רבי יהודה אומר *раби Йеуда говорит*: עד שישחוט את הורידין птица годится в еду, только *когда перерезаны кровеносные сосуды* на ее горле.

(3) והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו *И будьте осторожны со стариком, который забыл свое учение* (то, что учил) *не по своей вине*, а, скажем, из-за болезни или потому, что много работал, чтобы прокормить семью. Такого старика надо тоже уважать, как остальных мудрецов. Из какого стиха это выводится? דאמרין *Как сказали* наши учителя: לוחות ושברי לוחות מונחות בארון новые *скрижали и те скрижали, что были разбиты, лежат в* святом *ящике*. Как с разбитыми скрижалями поступили уважительно, так и со стариком, забывшим Тору, надо поступать уважительно.

Гемара приводит еще одно наставление сыновьям.

אמר להו רבא לבניה *Сказал Рава своим сыновьям*: כשאתם חותכין בשר *Когда вы режете мясо* – אל תחתכו על גב היד *не режьте его на руке*. А режьте его на столе или на других предметах. Почему? איכא דאמרי *Некоторые говорят*: משום סכנה *из-за опасности* – чтобы не порезал руку. ואיכא דאמרי *А некоторые говорят*: משום קלקול סעודה *из-за того что может испортить трапезу*. Даже если нет настоящей опасности, все же может поранить руку, и, если капли крови попадут на еду, это будет неприятно людям.

ואל תשבו על מטת ארמית *И не сидите на арамейской кровати* (объяснение см. ниже). ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין *И не проходите позади дома собраний, когда молится община* (объясняется ниже).

ואל תשבו על מטת ארמית *"И не сидите на арамейской кровати"*. Есть три объяснения. איכא דאמרי *Некоторые говорят*: לא תגנו בלא קריאת שמע *не идите спать, не прочтя Шма*. Потому что тот, кто так делает, превращает свою кровать в арамейскую, т. е. нееврейскую.

ואיכא דאמרי דלא תנסבו גיורתא *А некоторые говорят: не женитесь на гиёрет* (женщине, перешедшей в еврейство). Здесь гиёрет названа арамейкой, отсюда и предостережение: не садитесь на кровать арамейки.

1. Бемидбар 32:3
2. Ваикра 23:32
3. Хулин 27а

תרגום שמפרש לפעמים. כי כמו שהתרגום מפרש לע"ז קן סס מניס מתוך הלע"ז. ולפ נהילה שהרי התרגום מפרש נמה שאין ללמוד מן העברי כדלעיל דלמר רב יוסף (מגילה ד' ב) אלמלא תרגומא דאבי קרא לא ידענא מאי קאמר ע"כ אין לומר כשון פעם שלישית כי סס נלשון תרגום: **ואפילו** [ב] עטרות ודיבון וכו'. פי' רש"י לפי' עטרות ודיבון שאין בו תרגום שנריך לקרותו שלשה פעמים כעברי. וקשה לתלי עטרות ודיבון שים לו מ"מ תרגום ירושלמי. היה לו לומר לוכון ושמעון לו פקוקא לתרגם שאין בו תרגום כלל. ויש לומר משום שכי נקט עטרות ודיבון לע"ג שאין בו תרגום יחוש לנקוט שלשה פעמים כעברי. וקשה לתלי עטרות ודיבון שים לו מ"מ תרגום ירושלמי. היה לו לומר לוכון ושמעון לו פקוקא לתרגם שאין בו תרגום כלל. ויש לומר משום שכי נקט עטרות ודיבון לע"ג שאין בו תרגום יחוש לנקוט ג' פעמים כעברי מ"מ יותר טוב לנקוט פעם שלישית בתרגום: **באילו** מתענה תשיעי ועשירי. ס"פ סס נלטווה להתענות יום ט'. והקשה רבינו שמואל ב"ר אהרן מינכ"ל מלי קשיא ליה והל כתיב נרשתון נתרנעה עשר יום לחדש נעשרי תאכלו מלות (שמות יב) ותותו ערב כ"ל ערב של ט"ו הכא נמי נימא מלי ערב ערב של עשירי ויש לומר דשאני התם דכתיב תאכלו לשון לשמע למשמע שכי נרשתון ני"ל נלילה תאכלו מלות. אבל הכא כתיב ועניתם קודם נערב למשמע ועניתם מיד כיום התעיני: **ישלים** פרשיותיו עם הצבור. נרמה דכל השנוע מכיון לממחילין לקרות הפרשה להיכי ממחת שבת ולילך עד שבת הבאה נקרלת עם הצבור ולע"ג לענין ניטין לא נקרא קמי שבת אלא מרביעי ולילך" (נספרים ד' קו.) [חמן השלמה יש] נמדלג (ט ג' לביבים נוה רבינו הקדום לענין נשעה שנפסר אלא תלכו לחם נשבת עד שתגמרו כל הפרשה משמע דקודם לכילה לריך להשלימה. ומיהו אם השלימה לאחר לכילה שפיר דמי. מ"מ מנוה מן המוכחר קודם לכילה: **לא** לעולם ליליא הוא. תימה אם כן למה לנוחת שפעמים יש לחש קולא לאחר שיעלה עמוד השחר שי פעמים ויוצא נו משום שחרית ומשום ערבית [ג]. וי"ל דהכי קאמר לעולם לילה הוא נשחר מלות לענין נהו יום כמו תפילין וליצית. אבל גבי ק"ש לא הוחיל ואיכא לינשי דקיימי נהניא שעתא נלו זמן שכיבה הוא. והלי דנקט לאחר שיעלה עמוד השחר לומר דוקא מיד הוא לריך להמתין לכל הפחות שיעורא דמחניתין (לקמן ט:) עד שיכיר בין תכלת לי לכרתי: לעולם

ואפילו [ב] עטרות ודיבון שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו רב ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לפרשייתא [ג] דכולא שתא במעלי יומא דכפורי [ד] תנא ליה חייא בר רב מדפתי כתיב [ה] ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי. סבר לאקדומינהו אמר ליה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר כדאמר להו ר' יהושע בן לוי לבניה אשלימו פרשיותייכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום [ו] והזהרו בורידין כדבי יהודה דתנן [ז] רבי יהודה אומר [ח] עד שישחוט את הוורידין והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו דאמרינן [ט] לוחות ושברי לוחות מונחות בארון אמר להו רבא לבניה כשאתם חותכין בשר אל תחתכו על גב היד איכא דאמרי משום סכנה ואיכא דאמרי משום קלקול סעודה ואל תשבו על מטת ארמית ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. [י] ואל תשבו על מטת ארמית. איכא דאמרי לא תגנו בלא ק"ש ואיכא דאמרי דלא תנסבו גיורתא וא"ד ארמית ממש ומשום מעשה דרב פפא [יא] דרב פפא אזל לגבי ארמית הוציאה לו מטה אמרה לו שב אמר לה איני יושב עד שתגביהי את המטה הגביהה את המטה ומצאו שם תינוק מת מכאן אמרו חכמים אסור לישב על מטת ארמית ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי [יב] אסור לו לאדם שיעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין אמר אביי ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא אבל איכא פתחא אחרינא לית ליה בה ולא אמרן אלא דליכא בי כנישתא אחרינא אבל איכא בי כנישתא אחרינא לית ליה בה ולא אמרן אלא דלא דרי טונא ולא רהיט ולא מנח תפילין אבל איכא חד מהנך לית ליה בה: תניא אמר ר"ע בשלשה דברים אדם אני את המדיים כשחותכין את הבשר אין חותכין אלא על גבי השולחן כשנושקין אין נושקין אלא על גב היד וכשיושעין אין יושעין אלא בשדה אמר רב אדא בר אהבה מאי קראה [יג] וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו: תניא אמר רבן גמליאל בשלשה דברים אדם אני את הפרסיים הן צנועין באכילתן וצנועין בבית הכסא וצנועין בדבר אחר: [יד] אני צויתי למקודשי תני רב יוסף אלו הפרסיים המקודשין ומזומנין לגיהנם: רבן גמליאל אומר וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג [טו] תניא ר"ש בן יוחי אומר [טז] פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים בלילה אחת קודם שיעלה עמוד השחר ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה. הא גופא קשיא אמרת פעמים שאדם קורא קריית שמע שתי פעמים בלילה אלמא לאחר שיעלה עמוד השחר יליא הוא והדר תני יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה אלמא יממא הוא לא לעולם ליליא הוא והא דקרי ליה יום דאיכא אינשי דקיימי בההיא שעתא אמר רב אחא בר חנינא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון בן יוחי איכא דמתני להא דרב אחא בר חנינא אהא דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר משום ר' עקיבא [יז] פעמים שאדם קורא קריית שמע שתי פעמים ביום ואחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה הא גופא קשיא אמרת פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים ביום אלמא קודם הנץ החמה יממא הוא והדר תני יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה אלמא ליליא הוא לא

ואפי' עטרות ודיבון. שאין בו תרגום: **מעלה עליו הכתוב כאילו**. וכי קאמר קרא שכיון עצמכם כאשה לחדש לעשות התורה וכי הוא נעיני כעשי היום: **לאקדומינהו**. לסדר כל הפרשיות כשבת אחת לו כשבתות: **עד שישחוט** [ח] **את הורידין**. כדי שיצא כל הדם. ולא לאמר כן לגלי שעוף הואיל ונולהו כולו כאחד: **מקום חוזקו**. שאלה לו שעורך בדוחק מזונות שהזכו בו לכבודו: **שכרי ניתום מוקדם נאחרון**. לכאורה [יב] נראים ר' לאבי שבת ושמחם נאחרון אף השבורים מעשה שכנם: **משום שכנם**. שלא יקון יהו: **משום קלקול סעודה**. אף כאחורה קטנה יצא דם ויולכלך את המאכל ויתמיס את המסובין: **נגח ק"ב**. שאכל מעורך דומה למעט לרמיה: **לרמיס ממש**. על מטת לרמיה: **מעשה דרב פפא**. שלמדה לו על המטה והיה רולה להעליל עליו ולומר שיאכל והיתה רולה להעליל עליו ולומר שיאכל והכגו: **לאסור לעבור וכו'**. שנראה כמנרים עלמו מפתח בית הכנסת שבמזוזה: **על גב היו**. לת יד מבני הוא נוסק ודרך מזיזות הוא זה מפני הכוח: **שלא נשחה**. לדמרי לאיבי לחנים לכתל: **כדבר לאחר**. תשמיש: **אני לויסי למקודשי**. במפלת בגל כתיב אני לויתי לת מלכי פרס [ח] ומתי לגח ולהשתמיה: **לילית הוא**. עד הכן החמה: **דקיימי בשעת שעשה**. הלכך ומן ק"ש דיוס הוא דגבי קריאת שמע ונקומך כתיב [יג] והא קיימי: והלי

תורה אור השלם

1. עִקְּשׁוּת הִיא בְּלִבּוֹ זֹעֵר וְגֹמֵר וְחֹשֵׁךְ וְאֵלְעֲלֶה רִשְׁעָם וְגוֹ וְכִפְּרוּ:
במדבר לה ג

2. שִׁמְרוּ שַׁבָּתוֹתַי וְהוּא לָכֶם לְעֹתֹתֵיכֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְכֶם:
ויקרא כג לב

3. וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו:
בראשית לא ד

4. אני צויתי למקדשי גם קראתי גבורי לאפי עלזי גאותי:
ישעיהו יג ג

רבינו חננאל

רב ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לבולהו פרשייתא דבלא במעלי יומא דכפורי. פרשייתא דכלה הן ד' פרשיות באולם דתי פרשיות שקורין באחד. ומפני שהיה רב ביבי בר אביי טורח (בהדש הכלה) במסכתא דכלה ולא מצא פנאי ולקרותן להשלים כל פרשה בשבתא סבר לאשלומינהו לכולהו הני ד' פרשיות בערב יוהכ"פ. ואסקינא הניגא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר אלא כל פרשתא בשבתא. והזהרו בורידין. פי'. חוטין דקין שהן מסוגין דם וסמוכין לישט. ומשום מעשה דרב פפא. שהיה נושה בארמאי ממון רבא לביתו לפרעו, והיה לאחו ארמאי בן בית שנכנס רב פפא אצל ליה שב על המטה. בירן שישב על המטה נעץ בי אהה הרגת את בני וכו'. [באותה שעה אמרו אל תשב במטה ארמית]. א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל. הא דתנן רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. אמר רב [יהודה] אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל, וכן הלכה לעולם עד שיעלה עמוד השחר ואפילו שלא בשעת הדחק. אבל הא דתני ר' שמעון בן יהחאי משום רבי עקיבא פעמים שאדם קורא קריית שמע שחי פעמים ביום, אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בה ידי חובתו של יום ושל לילה, וא"ר יהושע בן לוי הלכתא בותיה. ההיא אסיקנא כדאי הוא ר' שמעון בן יוחאי לסמוך עליו בשעת הדחק, בגון דאיתנים ולא קרא ק"ש עד שעלה עמוד השחר. הואיל ועד"ן לא הגיעה החמה היתיר לו בשעת הדחק בגון דאיתנים בשכרון ובירצא כו', וכלבד שלא יאחר השכיבו, אבל שלא בשעת הדחק לא יצא

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה סלי ניסיי יכי סרים (נס) ב"ל ותיסם ומכל נמחק: (ו) תום' ד"ה סלים וכו' ומכ' נמחק יש נ' נרגרים:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה כתב. יומן השלמה כתוב במרדש (וכ"כ שהוגה בגליון עפ"י הספ"ג) וכ"ה בתוס' ס"ה אין בלי המילה "יש". ב בתוס' ד"ה הוסיף. דהא דקאמר לילה הוא משמע לעניין שכיבה.

מוסף רש"י

מעלה עליו הכתוב באילו מחעגה תשיעי ועשירי. נפרק נמה בדיקת חמץ (פסחים ד:) נהא דתנן ר"ע אומר לא מלינו מוסיפים עליו ולא גורעים ממנו אלא נשלשה דברים כו'. ומפרש התם נגמ' דלא מלינו לאו דוקא אלא ה"ה דלא מוסיפים עליו ולא גורעים ממנו. ומפרש טעמא דלא מלינו משום דמשמע ליה דלא מלינו אלא נשלשה דברים הללו ולא נפחות מהם ולא נמוסיף עליהם. ומיהו לא מלינו לאו דוקא דהא נמתני' תנן מלינו ומלינו ומלינו ומ

ארמית ואיכא דאמרי *И некоторые говорят*: **ממש** *арамейка на самом деле*; т. е. запрещено садиться на кровать нееврейской женщины. **ומשום מעשה דרב פפא** *Из-за случая, который произошел с равом Папой.*

Рассказывают, **דרב פפא אזל לגבי ארמית** *что рав Папа пришел к одной арамейке* (по какому-то делу), **הוציאה לו מטה** *и та вынесла ему кровать.* **אמרה לו** *Сказала ему*: **שב** *садись.* **אמר לה** *Сказал ей*: **איני יושב עד שתגביהי את המטה** *не сяду, пока не поднимешь* верхнюю часть *кровати.* **הגביהה את המטה ומצאו שם תינוק מת** *Подняла кровать, и нашли там мертвого ребенка.* А если бы рав Папа сел на ту кровать, то его бы обвинили в убийстве. **מכאן אמרו חכמים** *Из-за этого* случая *сказали мудрецы*: **אסור לישב על מטת ארמית** *запрещено садиться на кровать арамейки.*

ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין *"И не проходите позади дома собраний, когда молится община"*. В вавилонских синагогах вход был сзади. Поэтому проходящий в такой момент позади синагоги (мимо входа) выглядел как человек, который не молится Всевышнему Израиля.

4. Берешит 31:4
5. Йешаяу 13:3

מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי Это высказывание *помогает* тому, что сказал *раби Йеошуа бен Леви.* **דאמר רבי יהושע בן לוי** *Ибо сказал раби Йеошуа бен Леви*: **אסור לו לאדם שיעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין** *запрещено проходить позади дома собраний, когда молится община.*

אמר אביי *Сказал Абае*: **ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא** *и говорим*, что запрещено проходить мимо синагоги, *только когда нет другого входа.* **אבל איכא פתחא אחרינא** *Но* если *есть другой вход* – **לית לן בה** *нет у нас такого* запрета. Потому что люди подумают, что он войдет через другой вход.

ולא אמרן אלא דליכא בי כנישתא אחרינא *И говорим*, что запрещено проходить мимо синагоги – даже если у нее есть всего один вход, *только когда* в городе *нет другого дома собраний.* **אבל איכא בי כנישתא אחרינא** *Но* если в городе *есть другой дом собраний,* **לית לן בה** *нет у нас такого* запрета. Потому что люди подумают, что он молится в другой синагоге.

ולא אמרן אלא דלא דרי טוטא ולא רהיט ולא מנח תפילין *И говорим*, что запрещено проходить мимо синагоги, *только если* человек *не несет ношу, или не бежит, или на нем нет тфилин.* **אבל איכא חד מהנך** *Но* если *есть одно из этих* условий (несет, бежит, тфилин), **לית לן בה** то *нет у нас такого* запрета. И никто не подумает, что он из тех, кто отвергает Всевышнего.

תניא *Учили* в барайте: **אמר רבי עקיבא** *сказал раби Акива*: **בשלשה דברים אוהב אני את המדיים** *за три вещи я люблю мидийцев*:

(1) **כשחותכין את הבשר** *Когда режут мясо*, **אין חותכין אלא על גבי השולחן** то *режут его только на столе*, но не на руке, – чтобы не порезаться.

(2) **כשנושקין** *Когда целуются*, **אין נושקין אלא על גב היד** то *целуют только руку, а не щеки или губы.* Из-за слюней, которые не всем приятны.

(3) **וכשיועצין** *И когда советуются*, т. е. ведут конфиденциальные разговоры, **אין יועצין אלא בשדה** то *советуются только в поле*, где их никто не слышит. Как говорят люди: у стен есть уши.

אמר רב אדא בר אהבה *Сказал рав Ада бар Аава*: **מאי קראה** *из какого* учим *стиха*? Как написано[4]: **וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו** *"И послал Яаков, и позвал Рахель и Лею в поле к своему стаду"*, чтобы посоветоваться, не пора ли покинуть дом Лавана.

תניא *Учили* в барайте: **אמר רבן גמליאל** *сказал рабан Гамлиэль*: **בשלשה דברים אוהב אני את הן צנועין הפרסיים** *за три вещи я люблю парсов*: **באכילתן** *они скромны в еде* (т. е. за столом), **וצנועין בבית הכסא** *скромны в туалете* **וצנועין בדבר אחר** *и скромны в другой вещи* (в отношениях с женщинами).

О парсах сказано[5]: **אני צויתי למקדשי** *"Приказал Я Своим посвященным"*. **תני רב יוסף** Так *учил рав Йосеф* в барайте: **אלו הפרסיים** *это парсы*, которые названы "посвященными", потому что они **המקודשין ומזומנין לגיהנם** *посвящены и предназначены для ада* из-за своих недостойных дел.

Гемара возвращается к нашей мишне. Обсуждается третье мнение, приведенное

תרגום שמפרש לפעמים. כי כמו שהתרגום מפרש לע"ז כך הס מכינים מתוך הלע"ז. ולפ"ז שהרי התרגום מפרש כמה שיתן ללמוד מן העברי כדלעיל כמאי דאמר רב יוסף (מגילה ד' ב) אלמלא תרגומא דאבי קרא לא הוינא מצי אמינא ע"כ אין לומר כשום שכן פעם שלישים כי אם נלמוד תרגום:

ואפילו [1] עטרות ודיבון וכו'. פי' רש"י לפי' עטרות ודיבון שאין כן תרגום שכתוב לקרותו שלשה פעמים בעברי. וקשה לתלמי נקט עטרות ודיבון שיש לו ת"מ תרגום ירושלמי. ויש לו לומר לתוכן ושמעון לו פסוקא אחריתא שאין כן תרגום כלל. ויש לומר משום הכי נקט עטרות ודיבון לע"ג שאין כן תרגום ידוע אלא תרגום ירושלמי וצריך לקרות ג' פעמים העברי ת"מ יותר טוב לקרות פעם שלישים בתרגום: **כאילו** מתענה תשעי ועשירי. ס"פ אם נתעוות יום ט'. והקשה רבינו שמואל ב"ר מהכן מינכ"ל מאי קשיא ליה והא כתיב בתשעון בחדשה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות (שמות יב) ותוקע ערב ר"ל ערב של ט"ו הכא נמי נימא מאי ערב ערב של עשירי ויש לומר דשאני התם דכתיב תאכלו לשון ציווי דמשמע הכי נרשון ניי"ל גלילה תאכלו מצות. אבל הכא כתיב ועניתם קודם ערב דמשמע ועניתם מיד ביום התשיעי: **ישלים** פרשיותיו עם הצבור. נראה דכל השנה מכוין לתחילין לקרות הפרשה דהיינו ממנחת שבת ואילך עד שבת הבאה נקראת עם הצבור ולע"ג לענין ניטין לא נקרא קמי שבת אלא מרביעי ואילך (נפסחים ד' קו.) [חמן השלמה יש] במרכא (ג) ג' לבריש נוה רבינו הקדוש לבניו בשעה שנפטר אלו תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו כל הפרשה משמע דקודם תכילה נריך להשלימה. ומיהו אם השלימה לאחר תכילה שפיר דמי. מ"מ מנוה מן המובחר קודם תכילה: **לא** לעולם ליליא הוא. תימה אם כן לימא רבותא שפעמים יש אדם קורא לאחר שיעלה עמוד השחר שני פעמים ויוצא בו משום שחרית ומשום ערבית [ג]. וי"ל דהכי קאמר לעולם לילה הוא כאחר תלת דבעינן הכא יום כמו תפילין וציצית. אבל גבי ק"ש לא הוזיל ואיכא מינשי דקיימי בהאי שעתא לאו זמן שכיבה הוא. והאי דנקט לאחר שיעלה עמוד השחר לאו דוקא מיד הוא דאין לריך להמתין לכל הפחות שיעור דמתניתין (לקמן ט:) עד שיכיר בין תכלת לכרתי: לעולם

ואפילו [1] עטרות ודיבון שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו רב ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לפרשייתא [2] דכולא שתא במעלי יומא דכפורי [3] תנא ליה חייא בר רב מדפתי כתיב [4] ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי. סבר לאקדומינהו אמר ליה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא ישלא יאחר כדאמר להו ר' יהושע בן לוי לבניה אשלימו פרשיותייכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום [5] והזהרו בורידין כרבי יהודה דתנן [6] רבי יהודה אומר [7] עד שישחוט את הורידין והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו דאמרינן [8] לוחות ושברי לוחות מונחות בארון אמר להו רבא לבניה כשאתם חותכין בשר אל תחתכו על גב היד איכא דאמרי משום סכנה ואיכא דאמרי משום קלקול סעודה ואל תשבו על מטת ארמית ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. [9] ואל תשבו על מטת ארמית. איכא דאמרי לא תגנו בלא ק"ש ואיכא דאמרי דלא תנסבו גיורתא ואי"ד ארמית ממש ומשום מעשה דרב פפא [10] דרב פפא אזל לגבי ארמית הוציאה לו מטה אמרה לו שב אמר לה איני יושב עד שתגביהי את המטה הגביהה את המטה ומצאו שם תינוק מת מכאן אמרו חכמים אסור לישב על מטת ארמית ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי [11] אסור לו לאדם שיעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין אמר אביי ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא אבל איכא פתחא אחרינא לית ליה בה ולא אמרן אלא דליכא בי כנישתא אחרינא אבל איכא בי כנישתא אחרינא לית ליה בה ולא אמרן אלא דלא דדי טונא ולא רהיט ולא מנח תפילין אבל איכא חד מהנך לית ליה בה: תניא אמר ר"ע בשלשה דברים אוהב אני את המדיים כשחותכין את הבשר אין חותכין אלא על גבי השולחן כשנושקין אין נושקין אלא על גב היד וכשיושעין אין יושעין אלא בשדה אמר רב אדא בר אהבה מאי קראה [12] וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו: תניא אמר רבן גמליאל בשלשה דברים אוהב אני את הפרסיים הן צנועין באכילתן וצנועין בבית הכסא וצנועין בדבר אחר: [13] אני צויתי למקודשי תני רב יוסף אלו הפרסיים המקודשין ומזומנין לגיהנם: רבן גמליאל אומר וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג [14] תניא ר"ש בן יוחי אומר [15] פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים בלילה אחת קודם שיעלה עמוד השחר ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה. הא גופא קשיא אמרת פעמים שאדם קורא קרית שמע שתי פעמים בלילה אלמא לאחר שיעלה עמוד השחר ליליא הוא והדר תני יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה אלמא יממא הוא לא לעולם ליליא הוא והא דקרי ליה יום דאיכא אינשי דקיימי בההיא שעתא אמר רב אחא בר חנינא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון בן יוחי איכא דמתני להא דרב אחא בר חנינא אהא דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר משום ר' עקיבא [16] פעמים שאדם קורא קרית שמע שתי פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה הא גופא קשיא אמרת פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים ביום אלמא קודם הנץ החמה יממא הוא והדר תני יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה אלמא ליליא הוא לא

וכר' בשעה שהצבור מתפללין. וכיון שאינו נלמה כמותן על ומכאן ניח הכתפה (לקמן מא.) לו: שנלמה כמותן, שמתוך מלאכתן מכירין אותן שהן עובדי כוכבים (מגילה כה.). מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי. בפרק בתרא דיומא מוקמינן לה להא דרבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אם רואה אדם שהוא מתענה ומתיגע בתענית ורוצה לישן ישן ואין מעירין אותו, ואמרינן התם דאין ישנה זו ישנת קבע אלא ישנת עראי, ואפילו הכי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי, ומכאן אתה למד שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. ומיהו לא מסתבר לי כפשטא דמילתא דמעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי, דהא אמרינן בפרק תפלת השחר אבות דשמואל הלוי כי הוו נפקי באורחא הוו מקדמי ומצלו וכי מטא זמן ק"ש קרו.

תורה אור השלם

1. עֲטָרוֹת וְדִיבֹן וְעֹפֶר וְאֶלְעָלֵה
וְשִׁבְמָה וּבֵית הָעֵמֶק וְנֹוַ:
במדבר לב ג

2. שֶׁבֶת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב
מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ
שַׁבַּתְּכֶם: ויקרא כג לב

3. וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא
לְרָחֵל וְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל
צֹאנוֹ: בראשית לא ד

4. אֲנִי צִוִּיתִי לִמְקֻדָּשַׁי גַּם
קָרָאתִי גִבֹּרַי לְאַפִּי עֲלִיזֵי
גַאֲוָתִי: ישעיהו יג ג

רבינו חננאל

רב ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לבולהו פרשייתא דכלא בשעלי יומא דכיפורי. פרשייתא דכלה הן ז' פרשיות שקורין באורה. ומפני שהיה רב ביבי בר אביי טורח (בחוש הכלה) במסכתא דכלה הלא מצא מנאי (לקרות) להשלים כל פרשה בשבתא סבר לאשלומינהו לכולהו הני ד' פרשיות בערב יוהכ"פ. ואסקינא הניא דבלבד שלא יקרים ושלא יאחר אלא בכל פרשה בשבתא. והזהרו בורידין. פי' חזזין דקין שהן מלאין דם ומסוכנין לישב. ומשום מעשה דרב פפא. מהיה נושה בארמאי ממן וכא לביתי לפרעו. והיה לאותו ארמאי בן יחת והיה מיטל על המטה. ביון שנכנס רב פפא אמר ליה שב על המטה. ביון שישב על המטה נענ בי אחה הרגת את בני וכו'. וכאותה שעה אמרו אל תשב במטה ארמיתן. א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל. הא דתנן רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. אמר רב (יהודה) אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל, ובן הלכה לעולם עד שיעלה עמוד השחר ואפילו שלא בשעת הדחק. אבל הא דתני ר' שמעון בן יוחאי משום רבי עקיבא פעמים שאדם קורא קרית שמע שחר שני פעמים ביום, אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בה ידי חובתו של יום ושל לילה, ואיר יהושע בן לוי הלכתא כוותיה. והיא אסקינא כדאי הוא ר' שמעון בן יוחאי למסור עליו בשעת הדחק. בגון דאיתנהו הלא קרא ק"ש עד שעלה עמוד השחר. והואיל ועדיין לא הנצה החמה התירו לו בשעת הדחק בגון דאיתנהו בשכורון וביוצא בו. ובלבד שלא יאחר השכיבה. אבל שלא בשעת הדחק לא יצא אם קרא אחר שעלה עמוד השחר. [פעמים שאדם קורא ק"ש וכו' לאחר שעלה עמוד השחר ויוצא בה ידי חובתו וכו' של יום].

הגהות הב"ח

(א) ש"ב ר"ה אם ניחוי יכי מרם נגע בגיל ותרם ומכי נמחק: (ב) תום' ר"ה הנים ומי: במחלת יש נ' בנרים:

מוסף תוספות

א בתום' ר"ה בתב. חמן השלמה בתב במרדש (וכבי שהוגה בגליון ע"ש המ"ג) וכ"ה בתום' כ"א אך בלי המלה "ש". ב בתום' ר"ה הוסיף. דהא דקאמר לילה הוא משמע לענין שכיבה.

מוסף רש"י

מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי. בפרק בתרא דיומא מוקמינן לה להא דרבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אם רואה אדם שהוא מתענה ומתיגע בתענית ורוצה לישן ישן ואין מעירין אותו, ואמרינן התם דאין ישנה זו ישנת קבע אלא ישנת עראי, ואפילו הכי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי, ומכאן אתה למד שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. ומיהו לא מסתבר לי כפשטא דמילתא דמעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי, דהא אמרינן בפרק תפלת השחר אבות דשמואל הלוי כי הוו נפקי באורחא הוו מקדמי ומצלו וכי מטא זמן ק"ש קרו.

א) ש"ב ר"ה אם ניחוי יכי מרם נגע בגיל ותרם ומכי נמחק: ב) תום' ר"ה הנים ומי: במחלת יש נ' בנרים: ג) [ג] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. ד) [ד] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. ה) [ה] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. ו) [ו] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. ז) [ז] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. ח) [ח] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. ט) [ט] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. י) [י] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. יא) [יא] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. יב) [יב] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. יג) [יג] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. יד) [יד] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. טו) [טו] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. טז) [טז] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. יז) [יז] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. יח) [יח] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. יט) [יט] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום. כ) [כ] נר' שאין כאן בגמ' אלא ג' פעמים בעברי ולא ב' פעמים בעברי ופעם אחת בתרגום.

в мишне на тему завершения времени чтения вечернего Шма.

רבן גמליאל אומר וכו' *Рабан Гамлиэль говорит*, что можно прочесть вечернее Шма до рассвета.

אמר רב יהודה אמר שמואל *Сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль:* **הלכה כרבן גמליאל** *закон – как* сказал *рабан Гамлиэль*. Вечернее Шма можно читать в любое время ночи, вплоть до рассвета.

תניא *Учили* в барайте: **רבי שמעון בן יוחי אומר** *раби Шимон бен Йохай говорит:* **פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה** *иногда человек читает Шма дважды за ночь –* **אחת קודם שיעלה עמוד השחר** *один* раз *перед рассветом* **ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר** *и один* раз сразу *после рассвета*, до восхода солнца **ויוצא בהן ידי חובתו** *И этими* двумя чтениями он *выполняет заповеди:* **אחת של יום** *один* раз – заповедь *дневного* чтения Шма **ואחת של לילה** *и один* раз – *вечернего*. Вечернее Шма прочитано перед рассветом, утреннее – после.

הא גופא קשיא *Но* барайта *сама себе противоречит!* **אמרת פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה** Вначале *ты сказал: иногда человек читает Шма дважды за ночь*, т. е. один раз перед рассветом и один раз после рассвета. **אלמא לאחר שיעלה עמוד השחר ליליא הוא** *Значит*, время *после рассвета* до восхода солнца – *это* еще *ночь!* **והדר תני** *Но* затем учитель барайты *продолжает учить:* **יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה** *и этими* чтениями человек *выполняет заповеди: один* раз – *дневного* чтения Шма *и один* раз – *вечернего*. **אלמא יממא הוא** *Значит*, время после рассвета – *это* уже *день!*

לא *Нет* здесь противоречия, **לעולם ליליא הוא** *на самом деле это ночь*. Т. е. время между рассветом и восходом солнца считается ночью (по отношению ко всем заповедям, которые надо выполнять днем). **והא דקרי ליה יום** *А то, что* время между рассветом и восходом солнца раби Шимон бен Йохай *назвал днем* (сказав, что в это время можно выполнить заповедь дневного Шма), – **דאיכא אינשי דקיימי בההיא שעתא** так это *потому, что* некоторые *люди в этот час встают*. И поскольку Тора обуславливает чтение Шма "вставанием", на что указывает слово **ובקומך** ("когда встаешь") в тексте самого Шма, то в это время можно прочесть утреннее Шма.

אמר רב אחא בר חנינא אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал рав Аха бар Ханина: сказал раби Йеошуа бен Леви:* **הלכה כרבי שמעון בן יוחי** *закон – как* сказал *раби Шимон бен Йохай*.

איכא דמתני להא דרב אחא בר חנינא אהא *Некоторые учили, что*, устанавливая *этот* вывод (о том, что закон – как сказал раби Шимон бен Йохай), *рав Аха бар Ханина* имел в виду *другое* высказывание раби Шимона бен Йохай, а именно:

דתניא Как *учили* в барайте: **רבי שמעון בן יוחי אומר משום רבי עקיבא** *раби Шимон бен Йохай говорит от имени раби Акивы:* **פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים ביום** *иногда человек читает Шма дважды за день –* **אחת קודם הנץ החמה** *один* раз *перед восходом солнца* **ואחת לאחר הנץ החמה** *и один* раз *после восхода солнца*. **ויוצא בהן ידי חובתו** *И этими* двумя чтениями он *выполняет заповеди:* **אחת של יום** *один* раз – заповедь *дневного* чтения Шма **ואחת של לילה** *и один* раз – *вечернего*, несмотря на то что между этими чтениями проходит короткий отрезок времени.

הא גופא קשיא *Но* барайта *сама себе противоречит!* **אמרת** Вначале *ты сказал:* **פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים ביום** *иногда человек читает Шма дважды за день*, один раз перед восходом солнца и один раз после восхода. **אלמא קודם הנץ החמה יממא הוא** *Значит*, время *до восхода солнца – это* уже *день*. **והדר תני** *Но* затем учитель барайты *продолжает учить:* **יוצא בהן ידי חובתו** *и этими* чтениями человек *выполняет заповеди:* **אחת ואחת של יום** *один* раз – *дневного* чтения Шма **של לילה** *и один* раз – *вечернего*. **אלמא ליליא הוא** *Значит*, время до восхода солнца – *это* еще *ночь!*

לא *Нет* здесь противоречия, **לעולם יממא הוא** *на самом деле это день*. **והאי דקרו ליה ליליא** *А то, что* время между рассветом и восходом солнца раби Акива *назвал ночью* (и то лишь по отношению к чтению вечернего Шма), – **דאיכא אינשי דגנו בההיא שעתא** так это *потому, что некоторые люди в этот час* еще *спят*. И поскольку Тора обуславливает чтение Шма "лежанием" (когда люди спят), на что указывает слово **ובשכבך** ("когда ложишься") в тексте самого Шма, то в это время можно прочесть вечернее Шма. Так сказал раби Акива.

אמר רבי אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал рав Аха, сын раби Ханины: сказал раби Йеошуа бен Леви*: **הלכה כרבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא** *закон – как* сказал *раби Шимон бен Йохай от имени раби Акивы*.

אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра*: можно читать вечернее Шма с рассветом (как сказал раби Шимон бен Йохай в первой барайте), **ובלבד שלא יאמר השכיבנו** *но только пусть не произносит* благословение "*уложи нас* (наш Отец, с миром)". Это второе благословение после Шма произносится в то время, когда люди идут спать ("уложи нас"), но не в конце ночи.

כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר *Когда пришел рав Йицхак бар Йосеф* из Эрец Исраэль, он *сообщил* мудрецам Вавилонии: **הא דרבי אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי** *то, что сказал раби Аха, сын раби Ханины*, со слов *раби Йеошуа бен Леви* ("закон – как сказал раби Шимон бен Йохай со слов раби Акивы"), – **לאו בפירוש איתמר** *не прямым образом было сказано* (раби Аха не услышал это из уст раби Йеошуа), **אלא מכללא איתמר** *но было сказано как вывод* из следующего случая.

Рассказывают **דההוא זוגא דרבנן דאשתכור בהלולא דבריה דרבי יהושע בן לוי** *о тех двух учениках, что опьянели на свадьбе сына раби Йеошуа бен Леви*, заснули и проспали, не прочитав вечернее Шма, до рассвета. **אתו לקמיה דרבי יהושע בן לוי** *Пришли к раби Йеошуа бен Леви* и спросили, что делать. **אמר כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק** *стоит* вам *положиться на* мнение *раби Шимона*, раз вы оказались *в вынужденных обстоятельствах*, поскольку в таких случаях он разрешает читать вечернее Шма с рассветом.

Гемара продолжает обсуждение нашей мишны.

В мишне сказано: **מעשה שבאו בניו וכו'** *однажды пришли его сыновья* (дети рабана Гамлиэля) после полуночи с праздника и т. д. Спросили отца, могут ли прочесть вечернее Шма после полуночи. Он ответил им, что, если не наступил рассвет, могут прочесть.

ועד השתא לא שמיע להו הא דרבן גמליאל И что, *до сих пор* они *не слышали того, что* считает по данному вопросу их отец, *рабан Гамлиэль*? А если слышали, то в чем вопрос?

הכי קאמרי ליה רבנן פליגי עילווך Так они *сказали ему*: *мудрецы спорят с тобой*. Они говорят, что вечернее Шма надо читать до полуночи (время, когда люди идут спать), ты же считаешь, что Шма можно прочесть до рассвета (время, когда люди спят). **ויחיד ורבים הלכה כרבים** Но известно, что в споре *одного против многих закон* принимается *по* мнению *многих*. Тогда нам надо поступить в согласии с мнением твоих оппонентов.

או דלמא רבנן כוותך סבירא להו *Или* же, *возможно, мудрецы согласны с твоим мнением*, **והאי דקאמרי עד חצות** *а то, что* они *сказали "до полуночи"*, – сказано лишь для того, **כדי להרחיק אדם מן העבירה** *чтобы отдалить человека от нарушения*. Иначе, придя усталым с поля, он поест, решит, что у него есть время, задремлет – и пропустит сроки чтения вечернего Шма.

אמר להו רבנן כוותי סבירא להו וחייבין אתם *Сказал им* отец: *мудрецы согласны с моим мнением, – и поэтому вы обязаны* прочесть Шма сейчас. **והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה** *А то, что* они *сказали "до полуночи"*, сказано для того, *чтобы отдалить человека от нарушения*, но не для того, чтобы лишить его возможности прочесть Шма после полуночи в случае вынужденной необходимости.

Далее в мишне говорится: **ולא זו בלבד אמרו אלא וכו'** *и не только это сказали* мудрецы, *но* и следующее: везде в законах, где сказали мудрецы "до полуночи", заповедано – "до рассвета".

ורבן גמליאל מי קאמר עד חצות דקתני ולא זו בלבד אמרו *Разве рабан Гамлиэль сказал "до*

ובלבד שלא יאמר בשכיבנו. הקורא ק"ש של לילה שחרית סמוך לעמוד השחר לא יאמר השכיבנו שמין עוד זמן תחלת שכיבה אלא זמן סוף שכיבה: **דשמא** נלמד עמוד השחר: **נשמע** שהחק. אחל שלא נשעת השחק לו: **פרי** קף **אמרי ליה.** לרבן גמליאל. ולא גרס אלא: **רבנן פליגי עילוך.** כלומר מי פליגי רבנן עליך להא דאמרי עד חצות דוקא קאמרי אלא מעתה אפילו רבי אליעזר סבירא ליה זמן עסק שכיבה הינו אלא עד השמורה הראשונה ולרבנן עד חצות. ואם **סבירא** לך ובשכבך כל זמן שבני אדם עוכבים והייט כל הלילה וחיוב וכיוצא הלכה כרבנן: **או דילמא כווסך סבירא ליה.** ומשמע ובשכבך כל זמן שכיבה והא דקאמרי עד חצות הראשה הוא כדי גזרה ומיהו היכא דלחנים ולא קבע קודם חצות עדיין זמן חיובא הוא ומחייבי ונפקי ידי ק"ש כזמנו: **כווסי סבירא ליה ומייתין אפס לקרוס גרמיין.** ולא גרסינן מותרים לחפילו אלא כזמנו תנן (משנה ב) הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה: **שמא חפזון.** שמחפזו לצאת וחייט עמוד השחר ולכתחיל לא תצאו אלא עד נקר (שמות יג): **יכול יהא נאכל.** כשאר קדשים ביום שחיטתו כלומר מותר שלא היו זמן אכילתה יום ג' ולאוכל כל יום שחיטתה והלילה עד הנקר (ג) כדין תורה לכתוב ביום קרבנו יאכל (ויקרא ז): **מה אלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד.** שכשחים לכתוב ביום שנאכל יאכל וממחרת (שם יט) לף פסח נמי הואיל ואינו נאכל אלא בלילה נוקים שני לילות כמקום שני ימים לשלמים והא נאכל בשני לילות ויום ג' לא שיאכלנו ביום אלא שיהא שהות זמן אלא יפסל באכילה בשביל המתנת היום ויאכלנו בלילה השני (ג) קמ"ל: **אם תובח אם בפסח כתוב כאן אם תובח מובח לאחך ממנרים.** הרי לך שלשה ומים שחיטה אחת. נשרב כי ינעו בלילי ערב היינו לאחר חצות שנשחלקה ממה מרחם כל אדם ונטמא למעבר. כגון שנמש משכשכה. מועד לאחך ממנרים נאכל. כיצד יחקיימו כולם. בשרב לומן שחיטה. מועד לאחך זמן שריפה כלומר נאכל הוא ועשה מותר שהגיע זמן שריפה אלא לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב ממחילין לו עד נקר שני: **עד מפי פסח אוכל.** היינו כר"ע אכל לאחר קמח עד חצות לילה הוי זמן שכילה ואו לא לפי שהוא מודים. רבי עקיבא מודה שהלילה (ג) מחצות ואילך היתה שעת חפזון דמנרים לשלחם מן האחן: **מפרך נגאלו.** נאנו להם רשות לצאת: **חפזון דמנרים.** מכאן הכנוסים שעל ידם נחפזו למהר לשלחם: **חפזון דישראל.** לא שאנו להם לצאת עד נקר: אותו

לעולם יסמא תוא. ואם תאמר ליחני שחי פעמים קודם הנץ החמה והוי רבותא טפי לחפילו קודם הנץ הוי זמן דקריאת שמע של שחרית. וי"ל דשפיר**נא** להאי יחמא לענין שאר מלות. אבל לענין ק"ש הואיל ואיכא לחני לגו זמן קימה הוא.

לא לעולם יסמא הוא והאי דקתני ליה לילא דאיכא אינשי דגנו בהדיא שעתא אמר רבי אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כר"ש שאמר משום רבי עקיבא. אמר רבי זירא [1]ובלבד שלא יאמר השכיבנו. כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי אחא ברבי חנינא אמר ריב"ל [2]לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא זוגא דרבנן דאשתכור כהלולא דבריה דר' יהושע בן לוי אתו לקמיה דריב"ל אמר [3]כראי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק: מעשה שבאו בניו וכו': ועד השתא לא שמעינן להו הא דר"ג הכי קאמרי ליה. רבנן פליגי עילוך [4]ויחיד ורבים הלכה כרבים או דלמא רבנן כוותך סבירא להו והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה אמר להו רבנן כוותי סבירא להו וחייבין אתם והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה: ולא זו בלבד אמרו אלא וכו': ור"ג מי קאמר עד חצות דקתני ולא זו בלבד [5] אמרו הכי קאמר להו ר"ג לבניה אפילו לרבנן דקאמרי עד חצות מצותה עד שיעלה עמוד השחר והאי דקא אמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה: הקטר חלבים וכו': [6]ואילו אכילת פסחים לא קתני ורמינהי ק"ש ערבית והלל בלילי פסחים ואכילת פסח מצותן עד שיעלה עמוד השחר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' אלעזר בן עזריה הא רבי עקיבא [7]דתניא [1]ואכלו את הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן [2]ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות אמר ליה ר' עקיבא והלא כבר נאמר [3]בחפזון [2]עד שעת חפזון א"כ מה תלמוד לומר בלילה יכול יהא נאכל בקדשים ביום תלמוד לומר בלילה בלילה הוא נאכל ולא ביום בשלמא לר' אלעזר בן עזריה דאית ליה גזירה שוה אצטריך למכתב ליה הזה אלא לר' עקיבא האי הזה מאי עביד ליה למעוטי לילה אחר הוא דאתא סר"א הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף פסח נאכל שתי לילות במקום ב' ימים ויהא נאכל לב' לילות ויום אחר קמ"ל בלילה הזה בלילה הזה הוא נאכל ואינו נאכל בלילה אחר ור' אלעזר בן עזריה [4]מלא תותירו עד בקר נפקא ורבי עקיבא אי מהתם הוה אמינא מאי בקר בקר שני ורבי אלעזר אמר לך כל בקר בקר ראשון הוא. והני תנאי כהני תנאי [5]דתניא [6]שם תזבח את הפסח בערב בבוא השמש מועד צאתך ממצרים ר' אליעזר אומר בערב אתה זובח והבוא השמש אתה אוכל ומועד צאתך ממצרים אתה שורף רבי יהושע אומר בערב אתה זובח כבוא השמש אתה אוכל ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך ממצרים א"ר אבא הכל מודים בשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר [7]הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנא' [8]ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו על שעת חפזון ר' אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמצרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישראל [9]תנ"ה הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב: [10]דבר נא באזני העם וגו' אמרי דבי ר' ינאי [11]אין נא אלא לשון בקשה אמר ליה הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר

תמיהא דקשיא לרבי עקיבא מאי קאמר הכי ולקמן (פסחים ב) קאמר מציירי בין ממור לענרוד דהייט חפילו קודם. וי"ל דמני מנאי חפילו דרבי עקיבא. אי נמי יש לומר יממ הוא חפילו גבי קרבן שמא יהא זמן קימה הוא והא לגא נקט ג' פעמים קודם הנץ משום דצעני לאשמועינן שחפילו יוצא בשל לילה אחר הנץ: **ובלבד שלא יאמר השכיבנו.** פירש בקונטרס למילתא דר"ש בן יוחי דקורא קודם ציפלה עמוד השחר קאי. ונראה לי דאפי אלילי זמן שכיבה הוא ומני למימר השכיבנו. ועוד דהוה ליה למימר אחאי לסליק מיניה. ופי' הכי מקולי דקאי אקודם הנץ דסליק מיניה ולכך קאמר לגא שני למימר השכיבנו דלאו זמן שכיבה הוא כיון שעלה כבר עמוד השחר כבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה וכו'. ופ"ת היכי מני למימר רבי אלעזר בן עזריה עד חצות וכמאיר דלא כוותיה דאמר [8] אכלו כל מותיהו ממנו עד נקר (שמות יב) דמשמע עד נקר מיהא מני לאכלו. ויש לומר דמני למימר דהכי קאמר לא תעשו כבר שיבא לידי נותר עד הנקר. שאם לא יהא נאכל עד חצות לא תוכל לאוכלו ולא לשורפו בלילה כדקתא לחמרין [9]כיום אחה שורפו ואי אחה שורפו בלילה ואם כן יאמר עד הנקר: **אלא**

אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה וכו'. ופ"ת היכי מני למימר רבי אלעזר בן עזריה עד חצות וכמאיר דלא כוותיה דאמר [8] אכלו כל מותיהו ממנו עד נקר (שמות יב) דמשמע עד נקר מיהא מני לאכלו. ויש לומר דמני למימר דהכי קאמר לא תעשו כבר שיבא לידי נותר עד הנקר. שאם לא יהא נאכל עד חצות לא תוכל לאוכלו ולא לשורפו בלילה כדקתא לחמרין [9]כיום אחה שורפו ואי אחה שורפו בלילה ואם כן יאמר עד הנקר: **אלא**

ג) [נקמן יא:: שנת כט. לט: קמו: ערכין מו. לב. יומא ס: מנחות ס: ג"ק כ: כ"ת ק. ק"ת. נמ מגלה ס: קמ. קמ: שבועות כמ. סולין נב. נה. ק"ת: מנחות ס:], ב) ניסין ס. [שנת מה. ערכין מו. מה. ג. ט:]. ג) [נקמן ה. שנת ס: קל: ביצה יא. יומא לו: מנחות ס: מו: מ. ב"ק קב. ע"ז ג. כתובות ה. נדה ל: מס.]. ד) [ומר מוספות פסחים סט. ר"ה נאלין]. ה) פסחים קב: מגלה כה. ומחים ס: מכלמא רבי ישמעאל פסחים נב.], ו) פסחי ס. רש"ל], ז) פסחי סה. ח) [קיצה יומ: ב) [ערכין יו. י) נס"ל: מהלמה כה.], ט) [ומר תוס' ומחים ס: ר"ה נאלין], י) [פסחים ב. ומחים נו:].

הגהות הב"ח

(ג) נב' ולא ו' נלמד הכי קאמר ק"ל ומיהם קאמרו נמחק: (ב) ר"ש ר"ה יכול יהא ומ' עד נקר בן התורה ומחייב ביום: (ג) ר"ת מה אלמים ומ' נלילה השני. ר"ב ומ"ם ס"ב פסחים קף ק"ב ע"ב ומחייב כאב ול"ל ולי נראה שקף ביום שחיטתם יכול יהא נלילה הא לא נח למעבד נלא יום שחיטתו אלמא לילה הכשמיש בין שקע לכוכבים ולילה מיהו נתר עד ע"ר [פסחים קב:].

מוסף רש"י

עד שעת חמזון. שנתכלו נמשמ והייט על הנקר [פסחים קב. וכ"ה ובמ"ו ובמ"ם ו). יהא נאכל בקדשים ביום. ביום ובחמו קודם שתחנך יחזיל נלילה שם ילמ [ובמ"ם שם]. ה"ה נאכל לב' לילות ויום אחר. ט"ו כמפקיד בין בלילות ולא ביחי נתר עד ע"ר [פסחים קב:].

תורה אור השלם

1. וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: שמות יב ח
2. וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ: שמות יב יב
3. וְכִבְּדָה תֹאכְלוּ אִתּוֹ מָתְנֵיכֶם חֲגֻרִים נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֵּלְכֶם בְּיֶדְכֶם וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן פֶּסַח הוּא לַייָ: שמות יב יא
4. וְלֹא הוּתַּר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י
5. כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בָּעָרֶב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם: דברים טז ו
6. שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַייָ אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה: דברים טז א
7. וַיִּסְעוּ מֵרַעְמְסֵס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי כָּל מִצְרָיִם: במדבר לג ג
8. רַק נָא לְאַזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רְעוּתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב: שמות יא ב

полуночи", чтобы дать повод мишне *учить*: "*и не только это сказали*"? Вопрос такой: отрывок со словами "и не только это" написал от себя раби Йеуда, Анаси, редактор свода Мишны? Или этот отрывок – продолжение слов рабана Гамлиэля в его разговоре с сыновьями?

הכי קאמר להו רבן גמליאל לבניה *Так сказал рабан Гамлиэль своим сыновьям*: **אפילו לרבנן דקאמרי עד חצות** *даже* в согласии с *мудрецами, которые сказали "до полуночи"*, **מצותה עד שיעלה עמוד השחר** *заповедано – "до рассвета"*. **והאי דקא אמרי עד חצות** *А то, что они сказали "до полуночи"*, сказано, **כדי להרחיק אדם מן העבירה** *чтобы отдалить человека от нарушения*.

Гемара переходит к следующему отрывку мишны.

הקטר חלבים וכו' "*Сжигание тука* и частей жертв". В продолжении сказано, что в Храме все жертвы, которые предназначены в пищу на один день, должны быть съедены до рассвета. **ואילו אכילת פסחים לא קתני** *Но* закон о том, когда можно *есть* жертву *пэсах, не приведен* между заповедями, которые совершаются до рассвета. Получается, что жертву пэсах нельзя есть всю ночь.

ורמינהי *И нашли противоречие* между нашей мишной и барайтой, которая говорит: **קריאת שמע ערבית** *чтение вечернего Шма*, **והלל בלילי ואכילת פסח פסחים** "*Алель*" *вечером на Пэсах* и время, когда *едят* жертву *пэсах*, – **מצותן עד שיעלה עמוד השחר** все *это заповедано до рассвета* (указанные заповеди можно выполнять всю ночь).

אמר רב יוסף לא קשיא *Сказал рав Йосеф: это не трудность*. **הא רבי אלעזר בן עזריה** *Одно* сказано *раби Элазаром бен Азарья*, **הא רבי עקיבא** *другое – раби Акивой*. Причем наша мишна согласна с мнением раби Элазара бен Азарья, что жертву пэсах едят только до полуночи.

דתניא *Как учили* в барайте (где спорят раби Элазар бен Азарья и раби Акива): написано[1]: **ואכלו את הבשר בלילה הזה** "*И* пусть *едят мясо* (пасхальной жертвы) *в эту ночь*". **רבי אלעזר בן עזריה אומר** *Раби Элазар бен Азарья говорит*: **נאמר כאן בלילה הזה** *сказано здесь*, в этом стихе: "*в эту ночь*", – **ונאמר להלן** *и сказано ниже* о казни первенцев[2]: **ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה** "*И пройду по стране Египта в эту ночь*". **מה להלן** *Как ниже*, в рассказе о казни первенцев, – **עד חצות** *до полуночи* (о чем написано в Торе[3]), – **אף כאן** *так и здесь*, в законе о еде пасхальной жертвы, – **עד חצות** *до полуночи*. Вывод сделан по принципу "гзера-шава".

אמר ליה רבי עקיבא *Сказал ему раби Акива* (раби Элазару бен Азарья): **והלא כבר נאמר** *но разве уже не сказано* о жертве пэсах[4]: **בחפזון** "И ешьте его *в спешке*"? Понятно, что это означает – **עד שעת חפזון** *до момента спешки*, когда вы начнете свой исход, т. е. до утра[5]: "Пусть никто не выйдет из дверей своего дома до утра".

אם כן מה תלמוד לומר בלילה Но *если так*, то *зачем Тора пишет* "*ночью*"? Ведь в приведенном стихе написано: "И пусть едят мясо этой ночью". Вроде бы, по раби Акиве, который сказал, что то же самое правило мы учим из слова "в спешке", нет необходимости в слове "ночью".

Раби Акива отвечает: **יכול יהא נאכל כקדשים ביום** ты бы *мог* решить, что жертва пэсах может быть *съедена, как* и остальные *святые* жертвы, *днем*; а именно: днем, когда приносится жертва, и ночью, которая идет после этого дня. Чтобы ты так не решил, **תלמוד לומר** *Тора говорит*: **בלילה** "*ночью*". Другими словами, **בלילה הוא נאכל** *ночью его едят*, **ולא ביום** *но не днем*. Причем не тем днем, что назавтра (после этой ночи), но даже тем днем, что раньше ночи, – когда эту жертву режут. (Жертву пэсах режут после полудня 14-го числа и едят ночью 15-го числа.)

בשלמא לרבי אלעזר בן עזריה דאית ליה גזירה שוה *Понятно*, что, *по раби Элазару бен Азарья, у которого есть "гзера-шава"* для своего вывода (см. выше), **אצטריך למכתב ליה הזה** *Торе необходимо* слово "*этой*" (в выражении "этой ночью"). Слово "ночью" он использовал для вывода запрета есть жертву пэсах днем (как сказал раби Акива), а слово "этой" – для вывода (по принципу "гзера-шава") запрета есть после полудня. **אלא לרבי עקיבא** *Но, по раби Акиве*, **האי הזה מאי עביד ליה** слово "*этой*" *что делает* (для чего пришло)?

1. Шмот 12:8
2. Шмот 12:12
3. Шмот 11:4
4. Шмот 12:11
5. Шмот 12:22

ובמי דברו ליה לילית. דקתמר יונה בו ק"ש של לילה: משום דמיכת דגנו. וקרינא ביה ובשכבך[ב]: ובלבד שלא יאמר בשכיבנו שתין עוד זמן של לילה שחרית קמוך לעמוד בשחר לא יאמר בשכיבנו שתין עוד זמן מחצלת שכיבה אלא זמן קוף שכיבה: דמשמשות.

לא לעולם יממא הוא והאי דקרו ליה לילית דראכא אינשי דגנו בההיא שעתא אמר רבי אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כר"ש שאמר משום רבי עקיבא. אמר רבי זירא [ו]ובלבד שלא יאמר השכיבנו. כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי אחא ברבי חנינא אמר ריב"ל [ז]לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא זוגא דרבנן דאשתכור בהלולא דבריה דר' יהושע בן לוי אתו לקמיה דריב"ל אמר [ח]כראי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הרחק: מעשה שבאו בניו וכו': ועד השתא לא שמיע להו הא דר"ג הכי קאמרי ליה. רבנן פליגי עילווך [ט]ויחיד ורבים הלכה כרבים או דלמא רבנן כוותך סבירא להו והאי דקאמרי ער חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה אמר להו רבנן כוותי סבירא להו וחייבין אתם והאי דקאמרי עד חצות בדי להרחיק אדם מן העבירה: ולא זו בלבד אמרו אלא וכו': ור"ג מי קאמר עד חצות דקתני ולא זו בלבד [י] אמרו הכי קאמר להו ר"ג לבניה אפילו לרבנן דקאמרי עד חצות מצותה עד שיעלה עמוד השחר והאי דקא אמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה: הקטר חלבים וכו': [יא]ואילו אכילת פסחים לא קתני ורמינהי ק"ש ערבית והלל בלילי פסחים ואכילת פסח מצותן עד שיעלה עמוד השחר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' אלעזר בן עזריה הא רבי עקיבא [יב]דתניא [יג]ואכלו את הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן [יד]ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות אמר ליה ר' עקיבא והלא כבר נאמר [טו]בחפזון [טז]עד שעת חפזון א"כ מה תלמוד לומר בלילה יכול יהא נאכל בקדשים ביום תלמוד לומר בלילה הוא נאכל ולא ביום בשלמא לר' אלעזר בן עזריה דאית ליה גזירה שוה אצטריך למכתב ליה הזה אלא לר' עקיבא האי הזה מאי עביד ליה למעוטי לילה אחר הוא דאתא סד"א הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף פסח נאכל שתי לילות במקום ב' ימים ויהא נאכל לב' לילות ויום אחר קמ"ל בלילה הזה הוא נאכל ואינו נאכל בלילה אחר ור' אלעזר בן עזריה [יז]מלא תותירו עד בקר נפקא ורבי עקיבא אי מדתהם הוה אמינא מאי בקר בקר שני ורבי אלעזר אמר לך כל בקר בקר ראשון הוא. והני תנאי כהני תנאי [יח]דתניא [יט]שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים ר' אליעזר אומר בערב אתה זובח את הפסח בערב אתה אוכל ומועד צאתך ממצרים אתה שורף רבי יהושע אומר בערב אתה זובח כבוא השמש אתה אוכל ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך ממצרים א"ר אבא הכל מודים בשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר [כ]והוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה ובשיצאו לא יצאו אלא ביום שנא' [כא]ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו על שעת חפזון ר' אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמצרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישראל [כב]תנ"ה הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם נאולה מבערב: [כג]דבר נא באזני העם וגו' אמרי דבי ר' ינאי [כד]אין נא אלא לשון בקשה אמר ליה הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמוד לדם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו

לעולם יממא הוא. ומה תאמר ליתני שתי פעמים קודם הנץ החמה ומפני מה נקטה טפי לתפילו קודם הנץ הרי זמן קריאת שמע של שחרית. וי"ל כדפרישנא להלי יממא לענין שאר מצות. אבל לענין ק"ש הואיל ואיכא למיטי דגנו לתו זמן קימה הוא. ומימא דקאמר לרבי עקיבא מאי שנא דקתני להכא קאמר מאחר הנץ ולקמן (פסחים ג) קאמר מעיקרא כין ממור לעניות דהיינו לתפילו קודם. וי"ל דתרי תנאי נינהו דרבי עקיבא. מי נמי יש לומר יממא הוא לתפילו גבי קריאת שמע להא זמן קימה הוא והא לא נקט ג' פעמים קודם הנץ משום דבעי למשמועינן שקיעו יונה בשל לילה אחר הנץ[ב]: ובלבד שלא יאמר השכיבנו. פירש בקונטרס ממלחמת דר"ש בן יוחי דקורא קודם שיעלה עמוד השחר קאי. ונראה לי לתת ולתי זמן שכיבה הוא ומני למימר השכיבנו. ועוד דהוה ליה למימר ממאי דסליק מיניה. ופי' הכי מקולי דקאי לקודם הנץ סליק מיניה ולכך קאמר לתת מני למימר השכיבנו דלתו זמן שכיבה הוא כין שעלה כבר עמוד השחר לפילו קודם הנץ:

ר' אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה וגו'. ות"ת היכי מני למימר לרבי אלעזר בן עזריה עד חצות וכמתיב לא תזבח עד בקר (שמות כג) דמשמע עד בקר מיהא מני לאכלו. ים לומר דמני למימר דהכי קאמר לא תעשו דבר שיבא לידי נותר ולכך בקר לא תקדים הנץ לסליק מיניה ולכך קאמר לתת מני למימר השכיבנו דלתו זמן שכיבה הוא כין שעלה כבר עמוד השחר:

ג) [לקמן יח: שבת כט. לט: קמו: פיהכ"מ מה. לה. יבמות ס: כתובות פ: כ"מ כ: כ"מ לא. ק"ש. נדה מא"מ ה: קמ. קסה: שבועות כה. סנהדרין לה. קמ: שבועות ה: ג) נזיר יט. [שבת מה. פיהכ"מ מה. תוה"ש ו, ט: ד) [לקמן ג. שבת ט: קל: פיהכ"מ. יומא לו: יבמות מ. מו: מה. כ"מ קב. פ"ו ז. כתובות ג. נדה ט. ה) [לקמן ג. שבת ט: ו) [ומי' מוקמת מסורת סה. ז) [ר"ה יא]. ח) שבועות קב: מגילה כה. ומשם ה: ט) [ר"י פרשת נה. ו) שבת פ. יומ': סנהדרין מב: פס:]. י) [ר"ה כא. ג"ז שבועות כה. ב) [ומי' מוס' יומא ס: ד"ה מאחר]. ל) [שבועות ג. ומשם ט:].

(ב) גמ' ולא ו נלמד הכי קאמר ת"ל ובשכבך מאחר נמחק: (ג) שם" ד"ה יכול יהא ומ' עד הנקר בתי התורה ובמתיב ביום: (ד) ד"ה עם שלמים ומ' בלילה בשלמים. נ"ב ובשנים שיש בשלמים חף ק"ש ב"ש ואם"כ כשב ת"ל ולי נראה שאף ביום שבעתים יכול דהא בלילה הוא לא מה לתפסך שלמים שאני יום שאפשר שאצטי לילה ולילה ולא ליפטר עד שיאכל עד שיעלה עמוד השחר של יום ק"ש ל.

עד שעת חפזון. שנאכלו בפחזות ויהיה עד הנקר ופסחים קב: וכמ"ו ובחים נו:). יהא נאכל בקדשים ביום. ביום נזמנתו קודם שתחשך יתחיל לאוכלו אם יגלה (ובחים שם). והא נאכל לבי לילות היום אחד. ס"ו אתפסיק בין הלילות ולא ליפטר טהור עד שיעלה עמוד השחר של יום ק"ש (פסחים קב:).

1. וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: שמות יב ח
2. וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ: שמות יב יב
3. וְנָשָׂא תֹאכְלוּ אֹתוֹ מְתֻנֵיכֶם חֲבֻרִים נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֵּלְכֶם בְּיֶדְכֶם וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן פֶּסַח הוּא לַייָ: שמות יב יא
4. וְלֹא הוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י
5. כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בָּעָרֶב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם: דברים טז ו
6. שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַייָ אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה: דברים טז א
7. וְסָפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: ויקרא כג טו
8. וְכֹה נָא תֹאמְרוּ לְעַבְדִּי לְמֹשֶׁה וְיִשְׁאַל אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רְעוּתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב: שמות יא ב

Слово "этой" пришло **למעוטי לילה אחר הוא** *исключить следующую ночь.* **סלקא דאתא** Потому что *тебе* могло *прийти в голову*, что можно *сказать*: **הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים** *поскольку* жертва *пэсах* – из *легких жертв и мирные* жертвы – из *легких жертв*, то у них одинаковый закон. А именно: **מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד** *как мирные* жертвы *едят два дня и одну ночь* (которая между ними), **אף פסח נאכל שתי לילות במקום שני ימים** *так* и жертву *пэсах едят* в течение того же времени, что и мирные жертвы. Но поскольку пэсах надо есть в первую ночь, то скажем, что его едят *две ночи вместо двух дней* (в течение которых едят мирные жертвы). **ויהא נאכל לשני לילות ויום אחד** В результате получается, что *его* надо *есть две ночи и один день* (который между ними). Чтобы ты так не сказал, **קמשמע לן בלילה הזה** *нам сообщается* – "*этой ночью*": **בלילה הזה הוא נאכל** "*этой ночью*" *его едят*, **ואינו נאכל בלילה אחר** *но не едят следующей ночью.*

ורבי אלעזר בן עזריה *А раби Элазар бен Азарья*, откуда он учит, что жертву пэсах не едят во вторую ночь? **מלא תותירו עד בקר** *Из* стиха[6]: "*Не оставляйте от него* (от мяса жертвы пэсах) *до утра*"; имеется в виду утро 15 нисана, первый день праздника Пэсах. **נפקא** Отсюда *получается*, что жертву пэсах едят только в первую ночь.

ורבי עקיבא *А раби Акива*, почему он не использует стих "не оставляйте от него до утра" для исключения второй ночи? Ответ: **אי מהתם הוה אמינא** *если отсюда* (из стиха "не оставляйте от него") выучить исключение второй ночи, то тогда ты *мог бы сказать*: **מאי בקר** *зачем* написано: "не оставляйте от него до *утра*"? И предположить, что **בקר שני** не оставляют его до *второго утра*, до утра 16 нисана, но можно его есть весь следующий день и вторую ночь. Чтобы ты не совершил такой ошибки, Тора написала "этой ночью", дабы исключить вторую ночь.

ורבי אלעזר *Но раби Элазар*, что он на это отвечает? **אמר לך** *Сказал* он *тебе*: **כל בקר** *каждое* простое упоминание "*утра*" в Торе – **בקר ראשון הוא** *это первое утро*. А раз так, то слово "этой" пришло для использования в "гзера-шава".

והני תנאי כהני תנאי Спор *этих учителей* (раби Элазара бен Азарья и раби Акивы) *подобен* спору *других учителей*. **דתניא** *Как учили* в барайте: написано о жертве пэсах[7]: **שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים** "*Там зарежь* жертву *пэсах вечером, на заходе солнца, во время твоего исхода из Египта*". Сказано: вечером, на заходе, во время исхода. Но это три разных времени суток!

רבי אליעזר אומר *Раби Элиэзер говорит*: **בערב אתה זובח** "*вечером*" (т. е. после полудня) – *режешь*; **וכבוא השמש אתה אוכל** "*на заходе солнца*" (с наступлением темноты) – *ешь*; **ומועד צאתך ממצרים אתה שורף** "*во время твоего исхода из Египта*" (утром 15 нисана) – *сжигаешь* остатки жертвы.

רבי יהושע אומר *Раби Йеошуа говорит*: **בערב כבוא השמש אתה זובח** "*вечером*" – *режешь*, **ועד מתי אתה אוכל** "*на заходе солнца*" – *ешь*. **אוכל והולך** *И до какого времени ты продолжаешь есть?* **עד מועד צאתך ממצרים** *До* "*времени твоего исхода из Египта*" (до утра). Что совпадает с мнением раби Акивы. (Как видим, спор идет о том, до какого момента продолжается период "на заходе солнца", чтобы съесть жертву пэсах. Для раби Йеошуа – до утра, как и для раби Акивы. А для раби Элиэзера – до полуночи, как и для раби Элазара бен Азарья.)

אמר רבי אבא *Сказал раби Аба*: **הכל מודים** *все согласны*, что, **כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב** *Израиль* получил разрешение *выйти на свободу из Египта вечером*. Т. е. именно вечером египтяне разрешили евреям покинуть страну. **שנאמר** *Как сказано*[8]: **הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה** "*Вывел тебя Всевышний, твой Бог, из Египта ночью*".

וכשיצאו לא יצאו אלא ביום *И* все согласны, что *вышли* из Египта *днем*; **שנאמר** *как сказано*[9]: **ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה** "*На второй день Пэсаха вышли сыновья Израиля с высокой рукой*", без страха.

Тогда **על מה נחלקו** *о чем спорили* раби Элазар бен Азарья и раби Акива? **על שעת חפזון** *О "времени спешки"*, на которое указывает стих[10]: "И ешьте его в спешке".

רבי אלעזר בן עזריה סבר *Раби Элазар бен Азарья считал*: **חפזון מאי חפזון** *что за спешка?* – **חפזון**

6. Шмот 12:10
7. Дварим 16:6
8. Дварим 16:1
9. Бемидбар 33:3
10. Шмот 12:11

ובמי דקרו ליה לילית. דקאמר יונה כו ק"ש של לילה: משום דמיכת דגנו. וקרינא ביה וכשכבך(ו): **ובלבד שלא יאמר בשכיבנו.** הקורא ק"ש של לילה שחרית צמוך לעמוד השחר לא יאמר השכיבנו שאין עוד זמן תחלת שכיבה אלא זמן סוף שכיבה: **דשמעכו.** לאחר עמוד השחר: **כשעם הדחק.** אבל שלא כשעת הדחק לא: **כדי קא אמרי ליה.** לרבן גמליאל. ולא גרס אלא: **רבנן אליבי אילווך.** כלומר מי פליגי רבנן עליך דהא דאמרי עד חצות דוקא קאמרי אלא משעת להו וכשכבך כל זמן שכיבה אלא כל זמן שדרך בני אדם להתעסק בלילך ובשכב ומיהו כהא פליגי אדרי אליעזר דאמר דלעולם רבי אליעזר סבירא ליה זמן עסק שכיבה אינו אלא עד האשמורה הראשונה ורבנן עד חצות. ואם קבילת לך וכשכבך כל זמן שבני אדם שוכבים והייט כל הלילה וימיד וכיבים הלכה כרבים: **או דילמא כוותך סבירא להו.** ומשמע להו וכשכבך כל זמן שכיבה והא דקאמרי עד חצות הראשה הוא כדי מרא ומיהו היכא דאמרים ולא קבע קודם חצות עדיין זמן מיוחד הוא ומתייבי ונפקי ידי ק"ש בזמנו: **כוותי סבירא להו ומייתין אפס לקרום גרסינן.** ולא גרסינן מותרים דאפילו אלא בזמנו תנן (משנה ב) הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה: **שפם חפוון.** שמחפין לשמת והייט עמוד השחר כלומר לא חצות מים מפסח ניחו עד בקר (שמות יב): **יכול יהא נאכל.** כשאר קדשים ניום שחיטתו כלרך תהא שלף היא זמן אכילתה יום ל' ולילה של יום ל' כדין שחיטתה והלילה עד הבקר (ג) כדין תודה דכתיב ביום קרבנו יאכל (ויקרא ז): **מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד.** שכיוצים דכתיב ביום זבחכם יאכל ומחרתה (שם יט) אף אנחנו אומרים שני לילות ואין נאכל אלא בזמנו כמקום שני ימים דשלמים והא נאכל בשני לילות ויום ל' לא שיאכלנו ביום אלא שיהא שהות זמן שלא יפסל בלילה בשביל המתנת היום ויאכלנו בלילה הבאים (ג קמ"ל: **אם תופה אם הפסח בערב נכא השמש תופה זמנים שלשים שיים.** כדי לך שלשה זמנים שלשים שיים. בערב כי יעטו נללי ערב היינו לאחר חנות שנשלמלה ממה מרחם כל לדם ומטמה למערב. ככא השמש משחשכה. מועד לאחר ממנרים בנקר. כיצד יתקיימו כולם. בערב בזמן שחיטה. ככא השמש החחלת זמן לילה. מועד לאחר זמן שריפה לומר בנקר הוא נעשה נותר שהגיע זמן שריפה אלא לפי שאין שורפין קדשים ניום טוב מחחילין לו על בקר שני: **פד מתי אפס תופה.** היינו כר"ע אבל לחנא קמא עד חנות לילה הוי זמן לילה ותו לא לאו לא מאי ניייהו: **כלל פודים.** רבי עקיבא גופיה מודה שהלילה(ד) מחנות ואילך היתה שעת חפוון דמנרים לשחם מן החרן: **מפרב נגמלו.** נחנו להם רשות לאחת: **חפוון דמנרים.** מכח הכחובים שעל ידם נחפזו למהר לשלחם: **חפוון דישראל.** לא שחנו להם לאחת עד בקר: לותו

לעולם יממא הוא. ואם תאמר ליחני שחי פעמים קודם הבן זמן החמה והרי רבותא טפי לחפילו קודם הבן הרי זמן דקריאת שמע של שחרית. וי"ל כדפריכנא להאי יחמא לענין שאר מצות. אבל לענין ק"ש הואיל והיכי ליחני דגנו לאו זמן קימה הוא.

ומיחמא דקחני דרבי עקיבא אחר הבן עקיבא להכא קאחר אחר הבן ולקמן (פסחים ג) קאחר מחיכיר בין ממור לעברת דהיינו חפילו קודם. וי"ל דאחר חנאי אליבא דרבי עקיבא. אי נמי יש לומר יממא הוא חפילו גבי קרית שמע להא זמן קימה הוא והא לא נקט ב' פעמים קודם הבן משום דבעני לאשמועינן שאין יוצא בשל לילה אחר הבן(ה): **ובלבד שלא יאמר השכיבנו.** פירש בקונטרס למילחא דר"ש בן יוחי דקורא קודם שיעלה עמוד השחר קאי. ונראה לי לחא שחלי זמן שכיבה הוא ומני למימר השכיבנו. ועוד דהוה ליה למימר למאי דסליק מיניה. ופי' הכי מקולי דקאי אקודם הבן דסליק מיניה ולכך קאחר לא מאי למימר השכיבנו דלאו זמן שכיבה הוא כיון שעלה כבר עמוד השחר קודם לפילו קודם הבן:

ר' אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה חזה וכו'. ופ"ם היכי מצי למימר רבי אלעזר בן עזריה עד חצות והכחיב בה חותירו ממנו עד בקר (שמות יב) דמשמע עד בקר מיהא מצי לאכלו. ויש לומר דמלי למימר דהכי קאמר בה מעשו דבר שיבא לידי נותר עד הבקר. שהם לא יהא נאכל עד חצות בה מוכל לאוכלו הלא לשורפו בלילה כדקחא חמרינן(ו) ביום אחה שורפו ולא אחה שורפו בלילה ואם כן יאחר עד הבקר: אלא

לא לעולם יממא הוא והאי דקרו ליה לילית דאיכא אינשי דגנו בההיא שעתא אמר רבי אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה בר"ש שאמר משום רבי עקיבא. אמר רבי זירא *ובלבד שלא יאמר השכיבנו. כי אחא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי אחא ברבי חנינא אמר ריב"ל [ו]לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא זוגא דרבנן דאשתכור בהולולא דבריה דר' יהושע בן לוי אתו לקמיה דדיב"ל אמר [ו]כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק: מעשה שבאו בניו וכו': ועד השחא לא שמיע להו הא דר"ג הכי קאמרי ליה. רבנן פליגי עילווך [ו]ויחיד ורבים הלכה כרבים או דלמא רבנן כוותך סבירא להו והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה אמר להו רבנן כוותי סבירא להו וחייבין אחם והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה: ולא זו בלבד אמרו אלא וכו': ור"ג מי קאמר עד חצות דקתני ולא זו בלבד (ה) אמרו הכי קאמר להו ר"ג לבניה אפילו לרבנן דקאמרי עד חצות מצוחה עד שיעלה עמוד השחר והאי דקא אמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה: הקטר חלבים וכו': [ו]ואילו אכילת פסחים לא קתני ורמינהי ק"ש ערבית והלל בלילי פסחים ואכילת פסח מצותן עד שיעלה עמוד השחר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' אלעזר בן עזריה הא רבי עקיבא [ו]דתניא [ו]ואכלו את הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן [ו]ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות אמר ליה ר' עקיבא והלא כבר נאמר [ו]בחפזון [ו]עד שעת חפזון א"כ מה תלמוד לומר בלילה יכול יהא נאכל כקדשים ביום תלמוד לומר בלילה הוא נאכל ולא ביום בשלמא לר' אלעזר בן עזריה ליה גזירה שוה אצטריך למכתב ליה הזה אלא לר' עקיבא האי הזה מאי עביד ליה למעוטי לילה אחר הוא דאתא *ר"א הוא"ל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף פסח נאכל שתי לילות במקום ב' ימים ויהא נאכל לב' לילות ויום אחד קמ"ל בלילה הזה בלילה הזה הוא נאכל ואינו נאכל בלילה אחר ור' אלעזר בן עזריה [ו]מלא תותירו עד בקר נפקא ורבי עקיבא אי מדתם הזה אמינא מאי בקר בקר שני ורבי אלעזר אמר לך כל בקר בקר ראשון הוא. והני תנאי כהני תנאי [ו]דתניא [ו]שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים ר' אליעזר אומר בערב אתה זובח את הפסח אתה אוכל ומועד צאתך ממצרים אתה שורף רבי יהושע אומר בערב אתה זובח כבוא השמש אתה אוכל ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך ממצרים א"ר אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר [ו]הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנא' [ו]ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו על שעת חפזון ר' אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמצרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישראל [ו]תנ"ה הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחזילה להם נאולה מבערב: [ו]דבר נא באזני העם וגו' אמרי דבי ר' ינאי [ו]אין נא אלא לשון בקשה אמר ליה הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמוד להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו

ו) [נקמן יח: שבת כט. לט: קמו: מיכיכין מו. נר. יומחת ס: מנוכות ס: כ"ק כ: כ"מ ג. ק"ח. נבא בחרא מ: קכ. קמ: שבועות סב. מילין נר. נ:. קלן: מנחות ס:]. ג) ניטין יט. [פסחים סה. מיכיכין מו. מכ ס:]. ד) [לקמן ט. שבת ס: קל: ביצה יח. יומא לו: יבמות ס. מו: מ. ב"ק קב. ע"ז ו. כתובות נ. מכ: ב) [ב"ק ס: מנחות ס. ג) [ר"ה ל:]. ה) [ר"ה ל:]. ו) [ר"ה ל:]. ז) [ר"ה ל:]. ח) [ר"ה ל:]. ט) [ר"ה ל:]. י) [ר"ה ל:]. כ) [ר"ה ל:]. ל) [ר"ה ל:]. מ) [ר"ה ל:]. נ) [ר"ה ל:]. ס) [ר"ה ל:]. ע) [ר"ה ל:]. פ) [ר"ה ל:]. צ) [ר"ה ל:]. ק) [ר"ה ל:]. ר) [ר"ה ל:]. ש) [ר"ה ל:]. ת) [ר"ה ל:].

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ולא ו נלמד הכי קאמר בק"ל ומיהם אמרי נמחק: (ו) ר"ש ד"ה יכול יהא וכו' עד הבקר בתן התורה ומחיר ניים: (ז) ד"ה מה שלמים וכו' נלילה הזנים. נ"ב וכשנים שוף שמחים דף ק"כ ע"ב ומ"ש כחב שם ומ"ל ולי נראה שף ניום שבחים יכול כהא בלילה כאה לא כא למעט שלא יום שחשחו שלמי נלילה הלחם של שפח שכל מכלן ולילך יכלנו עד שחר הבחר של ניל שני קמ"ל מכ"ל:

מוסף רש"י

עד שעת חפזון. שנכלו עמהם והייט עד הבקר (פסחים שם. וכע"ז ובמ"ם נו ו). ירמה נאכל בקדשים ביחם. ניום ובחמנו קדם שחחלך יחמיל להאכל שם יוכל (ובמ"ם שם). ירמה נאכל לב' לילות ויום אחד. ר"ח מחפסים כין הלילות נלא ניחר נחר עד ע"ח (פסחים קב.).

תורה אור השלם

1. וְאָבְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: שמות יב ח
2. וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ: שמות יב יב
3. וְהָיָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מָתְנֵיכֶם חֲגֻרִים נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֵּלְכֶם בְּיֶדְכֶם וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן פֶּסַח הוּא לַייָ: שמות יב יא
4. וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י
5. כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בָּעֶרֶב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם: דברים טז ו
6. שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַייָ אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה: דברים טז א
7. וְיִסְעוּ מֵרַעְמְסֵס בֶּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי כָּל מִצְרָיִם: במדבר לג ג
8. וְרַבֶּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רְעוּתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב: שמות יא ב

דמצרים *Спешка египтян*, которые торопились выслать евреев, потому что в полночь был нанесен удар по первенцам. Поэтому жертву пэсах надо съесть до полуночи.

ורבי עקיבא סבר מאי חפזון *А раби Акива считал: что за спешка?* – **חפזון דישראל** *Спешка Израиля*, выходящего наутро из Египта. Поэтому мясо жертвы надо съесть до рассвета 15 нисана.

תניא נמי הכי *Учили то же самое* в барайте: написано[11]: **הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה** "*Вывел тебя Всевышний, твой Бог, из Египта ночью*". **וכי בלילה יצאו** *Но разве ночью* они *вышли*? **והלא לא יצאו אלא ביום** *Разве не днем* (на следующее утро) они *вышли*, **שנאמר** *как сказано*: **ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה** "*На второй день Пэсаха вышли сыновья Израиля с высокой рукой*"? **אלא** *Но* вот что имеется в виду: **מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב** Тора *учит, что освобождение началось для них с вечера*.

Написано[12]: **דבר נא באזני העם וגו'** "*Скажи-ка народу*, чтобы попросил каждый у своего ближнего и каждая у своей ближней серебряные и золотые сосуды". Выражение **דבר נא** означает: скажи-ка, прошу тебя, т. е. частица **נא** ("на") означает просьбу.

אמרי דבי רבי ינאי *Сказали* мудрецы *школы раби Яная*: **אין נא אלא לשון בקשה** *любое упоминание* частицы "на" – *не что иное, как язык просьбы*. **אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה** *Сказал Всевышний* пророку *Моше*: **לך ואמור להם בבקשה ממך** *прошу тебя*, **לישראל בבקשה** *иди и скажи Израилю*, что **מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב** (Всевышний) *просит их*: *займите у египтян серебряные и золотые сосуды*. **שלא יאמר** *Чтобы не сказал*

11. Дварим 16:1
12. Шмот 11:2

ובמי דקרו ליה לילית. דקאמר יונה בן ק"ס של לילה: משום דמיכת דגנו. וקרינא ליה וכשכנ"ו): **ובלבד שלא יאמר בשכיבנו.** הקורא ק"ש של לילה שחרית סמוך לעמוד השחר לא יאמר השכיבנו שהין עוד זמן מחלת שכיבה חלה זמן סוף שכיבה: **דשמשו.** לאחר עמוד השחר: **כשעת הדחק.** אבל שלא בשעת הדחק לא: **רבי קא אמרי ליה.** לרבן גמליאל. ולא גרס חלה: **רבנן פליגי עילווך.** כלומר מי פליגי רבנן עליך דהא דאמרי עד חצות דוקא קאמרי דלא משמע להו וכשכנך כל זמן שכיבה חלה כל זמן שדרך בני אדם להתעסק בלילך ובשכב ומיהו בהא פליגי אדרי' אליעזר דאמר דאפילו רבי אליעזר שכירה ליה זמן עסק שכיבה מיהו חלה עד בהשמורה הראשונה ולרבנן עד חצות. ותא שכירא לך וכשכנך כל זמן שבני אדם עוכרים והייט כל הלילה וימיד ובימים הלכה כרבים: **או דילמא כווסף שכירא ליה.** ומשמע להו וכשכנך כל זמן שכיבה והא דקאמרי עד חצות הרחקה הוא כדי לזרז ומיהו היכא דאמרים חלה קרא קודם חצות עדיין זמן מיוחל הוא ומתייבי ופקרי ידי ק"ש נזמנו: **כווסף שכירא ליה ומייתין אפס לקרוס גרסינן.** ולא גרסינן מוחרים לפיכך חלה נזמנו תנן (משנה ג) הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה: **אפס תפוון.** שנחפזו לצאת והייט עמוד השחר דכתיב בא חצות לא חצתו ולא יבוא נאכל (שמות יב): **יכול יהא נאכל.** כשאר קדשים ביום שחיטתו כדרך תורה שלח היא זמן אכילתה יום ג' ואוכל והולך כל יום שחיטתה והלילה עד הנקר (ג) כדין תורה דכתיב ביום קרבנו יאכל (ויקרא ז): **מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד.** שכיוצים דכתיב ביום זבחכם יאכל וממחרת (שם יט) לף אפס נמי הואיל ואינו נאכל חלה בלילה נוקים שני לילות במקום שני ימים דשלמים והא נאכל בשני לילות ויום ג' לא שיאכלנו ביום חלה שיהא שהות זמן חלה יפסל באכילה בשביל המחנת היום ויאכלנו בלילה השנים (ג) קמ"ל: **אם תופה אם בפסח בערב יבא בשמש מועד נאסף ממנו.** הרי לך שלשה זמים שאינם שוים. בערב כי יעטו נאלי ערב הייט לאחר חצות שנאמלקה ממה מרעם כל חלם ונעטה למערב. בבא השמש משחשכה. מועד נאסף ממנו בנקר. כיצד יתקיימו כולם. בערב למן שחיטה. בבא השמש התחלת זמן אכילה. מועד נאסף ממנו שריפה כלומר בנקר הוא נעשה נותר שהגיע זמן שריפה חלה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב ממתינין לו עד נקר שני: **עד מפי אפס תוכל.** היינו כר"ע אבל לחנא קמא עד חצות לילה הוי זמן אכילה ותו לא דמי לא מפי חייהו: **בכל מודים.** רבי עקיבא מודה שהלילה[ד] מחצות ואילך היתה שעת חפזון דמצרים לשלחם מן התרן: **מפרך נגאלו.** נתנו להם רשות לצאת: **חפזון דמצרים.** מכת הבכורים שעל ידם נחפזו למהר לשלחם: **חפזון דישראל.** לא שמעו להם לצאת עד נקר: מותו

לעולם יממא הוא. ולא תאמר ליתני שחי פעמים קודם הנץ החמה והיו רבותא טפי דאפילו קודם הנץ הוי זמן קריאת שמע של שחרית. וי"ל כדפרישנא דהאי יממא לענין שאר מלות. אבל לענין ק"ש הואיל ואיכא לחנויי דגנו לתו זמן קימה הוא.

ומימא דקתני לרבי עקיבא אדרבי עקיבא להכא קאמר אחר הנץ ולקמן (פסחים ג) קאמר משיכיר בין תכלת לירוק שעדיין הוא קודם. וי"ל דאפי' תנאי לרבי עקיבא. אי נמי יש לומר יממא הוא אפילו גבי קרית שמע דהא זמן קימה הוא והא דלא נקט ג' פעמים קודם הנץ משום דבעני לאשמועינן שאיגו יוצא בשל לילה אחר הנץ[ה]: **ובלבד שלא יאמר השכיבנו.** פירש בקונטרס למילתא דר"ש בן יוחי דקורא קודם שיעלה עמוד השחר קאי. ונראה לי דלא ודאי זמן שכיבה הוא ומני למימר השכיבנו. ועוד דהוה ליה למימר למאי דסליק מיניה. ופי' הכי מקולי דקאי אמקדם הנץ דסליק מיניה ולכך קאמר דלא מצי למימר השכיבנו דלאו זמן שכיבה הוא כיון שעלה כבר עמוד השחר:

ר' אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה חזה וכו'. ופ"ת היכי מצי למימר רבי אלעזר בן עזריה על מלות והכתיב לא תותירו ממנו עד בקר (שמות יב) ממשמע עד בקר מיבעי ליה למלכל. ויש לומר דמצי למימר דהכי קאמר לא תעשו בן עזריה על מלות והכתיב לא תותירו ממנו עד בקר (שמות יב) דמשמע עד בקר מיבעי ליה למלכל. ויש לומר דמצי למימר דהכי קאמר חלבים וכו': [ז]ואילו אכילת פסחים לא קתני ורמינהי ק"ש ערבית והלל בלילי פסחים ואכילת פסח מצותן עד שיעלה עמוד השחר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' אלעזר בן עזריה הא רבי עקיבא [ח]דתניא [ט]ואכלו את הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן [י]ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות אמר ליה ר' עקיבא והלא כבר נאמר [כ]בחפזון [ל]עד שעת חפזון א"כ מה תלמוד לומר בלילה יכול יהא נאכל כקדשים ביום תלמוד לומר בלילה בלילה הוא נאכל ולא ביום בשלמא לר' אלעזר בן עזריה שוה אצטריך למכתב ליה הזה אלא לר' עקיבא האי הזה מאי עביד ליה למעוטי לילה אחר הוא דאתא סד"א הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף פסח נאכל שתי לילות במקום ב' ימים ויהא נאכל לב' לילות ויום אחד קמ"ל בלילה הזה הוא נאכל ואינו נאכל בלילה אחר ור' אלעזר בן עזריה [מ]לא תותירו עד בקר נפקא ורבי עקיבא אי מהתם הוה אמינא מאי בקר בקר שני ורבי אלעזר אמר לך כל בקר בקר ראשון הוא. ודבי תנאי כתני תנאי [נ]דתניא [ס]שם תזבח את הפסח בערב בבוא השמש מועד צאתך ממצרים ר' אליעזר אומר בערב אתה זובח והבוא השמש אתה אוכל ומועד צאתך ממצרים אתה שורף רבי יהושע אומר בערב אתה זובח כבוא השמש אתה אוכל ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך ממצרים א"ר אבא הכל מודים בשגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר [ע]הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה ובשיצאו לא יצאו אלא ביום שנא' [פ]ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו על שעת חפזון ר' אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמצרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישראל [צ]תנ"ה הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב: [ק]דבר נא באזני העם וגו' אמרי דבי ר' ינאי [ר]אין נא אלא לשון בקשה אמר ליה הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו

ה) [נקמן יח: שבת קנ. לפ: קמי: מיומיין מא. נג. יומא ע: סנהדרין קי. ב"ק כ: כ"מ ג. ק"ע. נגע נפרה מ: קכ. קנה: שבועות סב. סוכה נב. נה: קל: סנהדרין פ: ג) ניטין ס: [שבת מה. מירובין סו. מכ ג. ס:]. ד) [נקמן ה. שבת ס: קל: ביצה יא. יומא לו: יבמות מ. מו: מ. ב"ק קב. פ"ו ז. כתובות ה. מיט ל: מט.]. ה) [ומי' מוקמת בפסחים סט. ד"ה ולמלן]. ו) בפסחים קכ: מגילה כה. ובחים מ: מכילתא דרשב"י פ. ולפ. ז) ספרי פ. יתי: סנהדרין מב: פט:]. ח) [ובחים יח. י) נפ"ק: ס"אגילה. כ) [ומי' חוס' יומא ט: ל: ד"ה מאימתי]. ל) [בפסחים ג. ומגילה יט:].

הגהות הב"ח

(ה) נפ' ולא א נלמד הכי קאמר פ"ק ומיהם אמרי נמחק: (כ) ישי ד"ה יכול יהא וכו' עד הנקר מן התורה וכתיב ביום: (ג) ד"ה מה שלמים וכו' בלילה השנים. ג"כ וכשכנ"ו שף פסחים דף ק"כ ע"ב ובים מחלב סי רכינו דכתיב ומחר כתב ודל ולי נראה שף ביום שבימים יכול דהא בלילה הוא נאכל לב' לילות ויום אחד. ס"ו מפסחים כיון דלילות גלה ליאי שאר מל ומכון שלילך יכלכל עד עמוד השחר של ליל שני קמ"ל מכ"ל:

מוסף רש"י

עד שעת חפזון. שנאמלו בלילה והייט עד הנקר (פסחים יב. ובע"ז ובחים נו:). ירמה נאכל בקדשים ביומם. ביום ובחמנו קודם אחמלך שחמיל לאוכלו שם יולה ובחים שם. ההוא נאכל לב' לילות ויום אחד. ס"ו מפסחים כיון דלילות גלה ליאי שאר מל ומכון שלילך יכלכל עד עמוד השחר של ליל שני קמ"ל.

לח ב מיי' פ"ו מהל' ק"ש הל' ד (מפ"ג פסוק יח) טוש"ע א"ח סימן ולה סעיף ד:

לם ב מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הל' ט:

תורה אור השלם

1. וְאָבַלְתֶּ֥ם אֶת־הַבָּשָׂ֖ר בַּלַּ֣יְלָה הַזֶּ֑ה צְלִי־אֵ֥שׁ וּמַצּ֖וֹת עַל־מְרֹרִ֥ים יֹאכְלֻֽהוּ׃ שמות יב ח
2. וְעָבַרְתִּי֙ בְּאֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם בַּלַּ֥יְלָה הַזֶּ֖ה וְהִכֵּיתִ֣י כָל־בְּכ֣וֹר בְּאֶֽרֶץ־מִצְרַ֗יִם מֵֽאָדָ֙ם֙ וְעַד־בְּהֵמָ֔ה וּבְכָל־אֱלֹהֵ֥י מִצְרַ֖יִם אֶֽעֱשֶׂ֣ה שְׁפָטִ֑ים אֲנִ֖י יְהוָֽה׃ שמות יב יב
3. וְהָיָ֤ה הַדָּם־לָכֶם֙ לְא֣וֹת עַל־הַבָּתִּ֔ים אֲשֶׁ֥ר אַתֶּ֖ם שָׁ֣ם אֹתָ֑ם וְרָאִ֤יתִי אֶת־הַדָּם֙ וּפָסַחְתִּ֣י עֲלֵיכֶ֔ם וְלֹֽא־יִהְיֶ֥ה בָכֶ֖ם נֶ֣גֶף לְמַשְׁחִ֑ית בְּהַכֹּתִ֖י בְּאֶ֥רֶץ מִצְרָֽיִם׃ שמות יב יג
4. וְלֹא תוֹתִ֥ירוּ מִמֶּ֖נּוּ עַד־בֹּ֑קֶר וְהַנּוֹתָ֥ר מִמֶּ֛נּוּ עַד־בֹּ֖קֶר בָּאֵ֥שׁ תִּשְׂרֹֽפוּ׃ שמות יב י
5. כִּי אִם אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר֩ יִבְחַ֨ר יְהוָ֜ה אֱלֹהֶ֗יךָ לְשַׁכֵּ֤ן שְׁמוֹ֙ שָׁ֔ם תִּזְבַּ֥ח אֶת־הַפֶּ֖סַח בָּעֶ֑רֶב כְּבֹא֙ הַשֶּׁ֔מֶשׁ מוֹעֵ֖ד צֵאתְךָ֥ מִמִּצְרָֽיִם׃ דברים טז ו
6. שָׁמוֹר֙ אֶת־חֹ֣דֶשׁ הָאָבִ֔יב וְעָשִׂ֥יתָ פֶּ֖סַח לַיהוָ֣ה אֱלֹהֶ֑יךָ כִּ֣י בְחֹ֤דֶשׁ הָאָבִיב֙ הוֹצִ֣יאֲךָ֔ יְהוָ֥ה אֱלֹהֶ֖יךָ מִמִּצְרַ֥יִם לָֽיְלָה׃ דברים טז א

ז) וְיֹסֵ֣ף מַרְעִ֔ישׁוֹס בְּחֹ֖דֶשׁ הָרִאשׁ֑וֹן בְּחֲמִשָּׁ֥ה עָשָׂ֖ר יוֹם לְחֹ֣דֶשׁ רִאשׁ֔וֹן מַקֵּ֥דֶת הַפֶּ֖סַח אֲנִ֣י בְנֵי־יִשְׂרָאֵ֑ל בְּיַד־רָמָ֔ה לְעֵינֵ֖י כָּל־מִצְרָֽיִם׃ במדבר לג ג

ח) וְרָבָר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאֲלוּ֩ אִ֨ישׁ מֵאֵ֤ת רֵעֵהוּ֙ וְאִשָּׁ֣ה מֵאֵ֣ת רְעוּתָ֔הּ כְּלֵי־כֶ֖סֶף וּכְלֵי־זָהָֽב׃ שמות יא ב

אלא בין תבלת שבה ללבן שבה. פי' רש"י למר הנטוע מכלם ויש מקומות שלא עלה עם הנטע שפיר. ועקפה לתלמיהן במנחות (מג ב ושם) דלמה מנוה זו שבה מלוי מחרת ולחו זו ק"ם כדאמן עד שיביר בין תבלת ללבן. ומי קאי לאחת למר מיבה מלויה ויש מוענ בלילה נמי פעמים יכולין לרעות למר שלינו נטוע כדרכו. ע"כ יש לפרש בין תבלת שבה בלילים שהיה קטוע בו תבלת וגם שני מוטין לבן ועומין בו מולין של תבלת ומולין של לבן: **אחרים** אומרים עד שיראה חברו וכו'. כיבולמי למה לן קיימין מי כרגיל לפני ברחוק טפי מכים ביה ומי בשפיט רגיל לפיטו בקרוב לגביה לו מכים ביה מפחר כרגיל ולפיט רגיל כהדין מכשפיא דלמי לקיון. ורבי לומר דהלי מחברים לפי ר' מאיר מינהו דהלן ר' מאיר לשיני לעיל מינייהו[ט]: **לק"ש** בזמיקן. מיתא דלעיל דפסקינן ממלן דמתיר לנחר עמוד השחר מיד ולקמן דפסקי' הלכה כר' יהושע דלמר עד ג' שעות והכא דפסק לניי שהות בתרא ומתר כזמיקן ומשמע דהכי הלכתא. וי"ל דזולי זמן ק"ש מתחיל לנחר עמוד השחר וחמן עד ג' שעות ומיהו מלוה מן המובחר כזמיקן ממוך להנן החמה כדי לממוך גאולה לתפלה ולפי זמיקן נמי מדו לרבי יהושע שפם לא קרא קודם הנן החמה ליכול לקרות עד שלש שעות ועל זה אנו סומכין וכן נפ' מי שמתו (דף כ"ג ב) דלמלמ בעל קרי שיכל לטבול לם יכול לעלות ולקרות קודם הנן וכו' ומסיק נגמרא (ל' כ"ב ב) דלמלמ כר' יהושע וכזמיקן כלומר מתני' דקתני קודם הנן החמה כזמיקן מלמלמ ומיקן נמי מדו לר' יהושע שפין שפה לממרע עד שלש שעות. ומיהו קשה לממרע ביומא (ל' ו ושם) מף היל עשמה נגרשת פ' זה כיון שהחמה זורחת היו מלוות יולות המנה והיו יודעין שהגיע הנן החמה וכא ומן ק"ש של שחרית ומוקי לה הסם כשלר עמה דיהושע מלמלמ משמע דעיקר זמן ק"ש לאחר הנן החמה והל לא היו כזמיקן שהיו קורין קודם להנן סמוך להנן. וי"ל דלמהו זמן הוקבע לנטוע לפי שלא היו יכולין להקדים ולמהר כזמיקן כי היכ כי מדם מינם יכולין לרעות ומשום הכי קבעו זמן לפי שעה שהרי אין לו קבוע ומיהו לכתחלה לא יקדים אדם לזמן זה אלא אם כן יודע בו שיכיר בין תבלת ללבן שבה. ומיהו אם הקדים ורעה בזמן זה יצא ידי חובתו דלמר בפ' מי שמתו (דף כ"ג ב) דלמלמ כר' יהושע דלמר עד ג' שעות ואפי' הכי לא הוי כזמיקן אלא לכתחלה:

אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם אמרו לו ולואי שנצא בעצמנו משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים והיו אומרים לו בני אדם מוציאין אותך למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה ואומר להם בבקשה מכם הוציאוני היום ואיני מבקש כלום: [ב]וישאלום א"ר אמי מלמד שהשאילום בעל כרחם איכא דאמרי בעל כרחם דמצרים וא"ד בעל כרחם דישראל מ"ד בעל כרחם דמצרים דכתיב [ג]ונות בית תחלק שלל מ"ד בעל כרחם דישראל משום משוי: [ד]וינצלו את מצרים [ה]א"ר אמי מלמד שעשאוה כמצולה שאין בה דגן ור"ל אמר עשאוה כמצולה שאין בה דגים: [ו]אהיה אשר אהיה א"ל הקב"ה למשה לך אמור להם אהיה שלחני אליכם: [ז]ענני ה' עננני א"ר אבהו למה אמר אליהו ענני ב' פעמים מלמד שאמר אליהו לפני הקב"ה רבש"ע ענני שתרד אש מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח וענני שתסית דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים הם שנאמר [ח]ואתה הסבות את לבם אחורנית: **מתני'** [ט]מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן כדברי ר' אליעזר אומר בין תכלת לבן בין גבבא לגבבא ר' יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות [י]הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה: **גמ'** מאי בין תכלת ללבן אילימא בין גבבא לגבבא הרי בלילה נמי מידע ידעי אלא [יא]בין תכלת שבה ללבן שבה. תניא רבי מאיר אומר משיכיר בין זאב לכלב ר"ע אומר בין חמור לערוד [יב]ואחרים אומרים משיראה את חברו רחוק ד' אמות ויכירנו אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר אביי [יג]לתפילין כאחרים לק"ש כותיקין [יד]אמר ר' יוחנן ותיקין היו [טו]גומרין אותה עם הנץ החמה תניא נמי הבי [טז]ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום א"ר זירא מאי קראה [יז]יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים העיד ר"י בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים [יח]כל הסומך גאולה לתפלה אינו נזוק כל היום כולו א"ר זירא והא אנא סמכי ואיתזקי א"ל במאי איתזקת דאמטיית אסא לבי מלכא התם נמי מבעי לך למיהב אגרא למחזי אפי מלכא דא"ר יוחנן [יט]לעולם ישתדל אדם לדוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי עכו"ם שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם. אמר ליה רבי אלעא לעולא כי עיילת להתם שאיל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל החבורה דאדם גדול הוא ושמח במצות זימנא חדא סמך גאולה לתפלה ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא. היכי מצי סמיך והא א"ר יוחנן [כ]בתחלה הוא אומר ה' שפתי תפתח ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי וגו' אמר ר' אלעזר תהא בתפלה של ערבית. והא אמר ר' יוחנן [כא]איזהו בן העולב"כ [כב]זהו הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית אלא א"ר אלעזר תהא בתפלת המנחה רב אשי אמר אפי' תימא אכולהו וכיון דקבועה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא דמיא דאי לא תימא הכי [כג]ערבית היכי מצי סמיך והא בעי למימר השכיבנו אלא כיון דתקינו רבנן השכיבנו בגאולה אריכתא דמיא ה"נ כיון דקבועה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא דמיא. מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינא למימר מ"ט תקנוהו רבנן לאחר י"ח ברכות לימרו מעיקרא א"ר יהודה בריה דר' שמעון בן פזי הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר י"ח פרשיות לפיכך תקינו רבנן לאחר י"ח ברכות. הני י"ח י"ט הויין אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא ראמר ר' יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי ק"ג פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר [כד]יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. הני ק"ג ק"ד הויין אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן כל

הגהות הב"ח

(ב) במשנה ומתחת מר בתן. ג"כ ר"ש ואת"ל דקתמר לה ענין [קתן דף כ"ח ע"ב]: (ג) ר"ש ד"ה ויתלוץ וכו' בק"ש. נמחב נלמד מי' [קתן דף כ"ח ע"ב] ד"ה ויתלוץ עם ב"ש ד"ה ר"ש ד"ה ויתלוץ עם שמש א מחלק ילמר משלך מחכם שמי' מלן ק"ש:

לעזי רש"י

שחרי"ש [פורטל"ש]. כרשים [ניק מאכל].

מוסף רש"י

שבן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות. ניק. במחילת שפם פלישים [לעיל ג ועי' בהגדה אות מ' נח ס"ב ד]. **בגדים הקורא בתורה.** סמכי אות פמים שקורת שמת מכל פפרשיות שבמועדים, ולפי פי שלא יפ יה קרוחת שמם יש ג קטן שכר פשהן כמותם [קתן ד']. **בין תכלת שבה ללבן שבה.** ולא נלבן דוקא פלא קרוב ללבן [ופ"ד בשם רש"י]. **לתפילין כאחרים.** כלומר לאחם מפילין הלכה כלאחרים [מחות לו:]. **בזמיקין.** מחקדימין למנות ומגיעים בעונת דבר אחד ומלומו [לקמן כו:]. **ילפני ירח.** זו מחמה [לקמן כח:]. **קודם אור הגר** נעוד שאם יעבור הנץ אפשר שיעלה בכנות מלן המזרח. **יבחין.** שמם יתר מכנר נעולי שכר מלוות יאבר ממה שהיה בכור הלוות בעולם הזה [לקמן כח: ול"ה].

רב ניסים גאון

אחרים אומרים כדי שיראה את חברו בריחוק ד' אמות ויכירנו. הא מלתא אימתר עלה בבבל רבני מערבא מה אנן קיימין אם בראיל אפי בשאינו ראיל אפי קאים ונביה לא חבים ליה אלא באן אנו קיימין בראיל ואינו ראיל כההוא דאתיל לאכסנא ואתי לקיניה: **העיד** (ר' שמעון) [ור"י] בן אליקים משום קהלה קדושה בבבל דבבלי מפרבא בשם רבנני שרי (ספ"ב הלכה ד) מרשי עזרה קדושה ד' יוסי בן יוסף (משולם) [והמשולם] ור' שמעון בן מנסיא וכמה דיתם סיב בשרק אין צריך ורף נה) נרסי' אמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי אמר ר' יוסי בן שאול אמר ר' משום קהלה קדושה שביהושלים מאי שמעון בן מנסיא יתבריו ובאגריתא דקהלת (פסוק ראה חיים) למה קורין אותן עזרה קדושה שהיו משלשלין את היום שליש לתפלה שליש לתורה שליש למלאכה ויש אומרים על שהיו יוצאים בתורה ביומת החודש ובמלאכה ביומת הקיץ ר' יצחק בן אלעזר קרי לה' שמלאי ולה' בקיץ עזרה קדושה שהיו משלשלין את היום ויש אומרים על שהיו יוצאין בתורה ובו':

ט) מסורת קטן. [ופ"ב נמסי' ג) [מנחות מג:], ד) [לעיל ג'], ה) [מיכה ז'], ו) [בעל דף ח:], ז) [מיכה ו'] על זה מסכת [לקמן ד:], ח) [מיכה ו'] ופר' מוסי' מנ: ד"ה ומי, ט) [לקמן ד:] ופר' מוסי' מנ: ד"ה ומי, י) [בעל דף ח:], יא) [לקמן ד:], יב) [לקמן ד:], יג) [לקמן ד:], יד) [לקמן ד:], טו) [לקמן ד:], טז) [לקמן ד:], יז) [תהלים ה'], יח) [לקמן ד:], יט) [לקמן ד:], כ) [בעל ד'], כא) [לקמן ד:], כב) [בעל ד'], כג) [לקמן ד:], כד) [תהלים ק"ד].

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל:

בראשית טו יג-יד

2. וַיִּתֵּן אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרָיִם וְגַם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

שמות יא ג

3. מֶלֶךְ עֲבָאִים יִדְיַן יִדְדָן וּתְרַע בֵּית תַּחְלֵק שָׁלָל:

תהלים סח יג

4. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם:

שמות ג יד

5. עֲנֵנִי יְיָ עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית:

מלכים א יח לז

6. יַרְאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דֹּר דֹּרִים: תהלים עב ה

7. יִחְמְּדוּ הַשָּׁמַיִם גַּם הָאָרֶץ וְיֹשְׁעִים עַד אֵינָם בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ הַלְלוּ יָהּ:

תהלים קד לה

רבינו חננאל

[מתני'] מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן. איקימנא משיכיר בין תכלת שבבגדים ללבן שבה. פי' שיש בה ששה חוטין של צמר הצבוע בכחלת, ואחר מאחן שנים הוא שכוחך על הגד ואין ניכר אלא ביום. וירושלמי כיצי מתניתא בין תכלת שבה ללבן שבה, ומאי שנעמא דרבנן דאיתים אותו מן הספוק לו. ומאי שנעמא דר' אליעזר דאיתים אותו מדי שיהא ניכר בין הצבוע, ותכלת וכחול שניהם צמר צבוע בשני מינין. אמר אביי לתפילין באחרים לק"ש כותיקין. אמר אביי ללבוש אדם תפלין קיימא לן כאחרים דאמרי משידאה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירנו. ולקרות ק"ש קיימ"ל כותיקין שהיו נוטרין אותה עם הנץ החמה, כדי שיסמוך גאולה לתפלה ומצא מתפלל ביום. אמר ר' זירא מאי קרא יראוך עם שמש, כלומר, יקבלו עליהם מלכות שמים עם הנץ החמה. ומצות ק"ש מהנץ החמה עד שלש שעות ביום כר' יהושע, אבל לתפלה הלכה כר' יהודה דאמר עד ד' שעות ביום כמ' תפלת השחר. הכי מסקינן ותם ורואל ותנן בברייתא כוותיה. ותיקין היו נוטרין אותה עם הנץ החמה. ואי נוטרין ר"ל קורין. ופסק רמון ק"ש מהנץ החמה עד שלש שעות כר"ב מהלכתא כר"ש שאמר משום רבי עקיבא בתרי דיומא. ופי' יראוך עם שמש ולמני ק"ש. כלומר יקבלו עליהם עול מלכות שמים. [ועיין ר' יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלם. בגמרא דשרק אין צריך אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלם ר' שמעון בן מנסיא ותבריו אמרי הלכה כר' מאיר. ירושלמי במעשר שני בפרק ב' עזרה קדושה ר' יוסי בן משולם ור' שמעון בן מנסיא יתבריו אמרי הלכה כר' מאיר. ירושלמי במעשר שני בפרק ב' עזרה קדושה אמר קוה לך רבני אומות עם רבני תורה, מאי טעמא כדכתיב רואה חיים עם אשה אשר אהבת. ולמה קורין אותה עזרה קדושה, שהיו משלשלין את היום שליש לתפלה. פי', ביתיקין עם דמרחי חמה. [ותיעתר] ולא פסיק תוכיה פטפוטיה כולה יומא. [ולבסוף הוא אומר ה' יהיו] לרצון אמרי פי. ומקרקין כי אם ר' יוחנן שהתחיל י"י שפתי תפתח לבסוף אמרי פי. ותפתח הוא אומר ה' שפתי תפתח בתפלה שלערבית, ורותיקן לא יכלו למיתר הכי והא ר' יוחנן איהו דאמר גאולה בן העולם הבא זה הסומך גאולה שלערבית לתפלה. ומקרקין אלא כי קאמר ר' יוחנן בתפלה שלמנחה צריך להתחיל י"י שפתי תפתח ברישן ומקרקין רבנן למפתח הכי, וכא רב אשי ומרק פירוק אחר לפלם ר' יוחנן ואתפילות כולהי אמר שצריך להתחיל י"י שפתי תפתח. ורישן ומקרקין רבנן למפתח הכי, ואי לא תימא הכי השכיבנו] היכי קאמר, הא קא מפסיק. אלא כיון דתקון רבנן בגאולה אריכתא היא, הכא נמי כיון דתיקון רבנן י"י שפתי תפתח בגאולה אריכתא היא. ירושלמי. שלש חביבות הן. תבף לפסיבה שחיטה שני וסמך ושחט, תבף לנטילת ידים ברכה שני שאי אדם קורא קרוא ובורכו אח י"י, תבף לגאולה תפילה שני. ואין לדבר ענין י"י ביום צרה. וכל התובף פסיבה לשחיטה. אין פסול ונוצ אותו קרבן. וכל התובף ברכה לנטילת ידים. אין שטן מקטרג באותה שעתה. וכל התובף גאולה לתפילה. אין שטן מקטרג באותו היום. והשוב בעיניך עשיתי. אמר רב יהודה אמר רב שמפך גאולה לתפלה. תקעו רבנן יהיו לרצון אמרי פי אחר י"י ברכות מפני שאמרו רויד אחרי י"י פרשיות, אשרי ולמה רגשו חדא פרשה.

אותו צדיק *тот праведник* (наш праотец Авраам): одно обещание[1]: ועבדום וענו אתם *"Поработят их и будут их угнетать"*, – קיים בהם Всевышний *исполнил для них*, но обещание (следующий стих): ואחרי כן יצאו ברכוש גדול *"А после этого выйдут с большим имуществом"*, – לא קיים בהם *не исполнил для них*.

אמרו לו *Сказали ему* сыновья Израиля, пророку Моше (когда тот попросил их занять у соседей сосуды): ולואי שנצא בעצמנו *хорошо бы самим выйти* (пусть даже без египетского имущества)!

משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים *Пример с человеком, который сидел в тюрьме*, והיו מוציאין אומרים לו בני אדם *и сказали ему люди*: אותך למחר מבית האסורין *завтра выпускаем тебя из тюрьмы*, но не сегодня, ונותנין לך ממון הרבה а за это *даем тебе большое имущество*. ואומר להם *А он им говорит*: בבקשה מכם *прошу вас*, הוציאוני היום ואיני מבקש כלום *отпустите меня сегодня – мне ничего не надо*!

Написано в Торе[2]: וישאלום "И поступили сыновья Израиля по слову Моше. И попросили у египтян серебряные и золотые сосуды и одежду. А Всевышний внушил милость к народу в глазах египтян, *и те им давали*". אמר רבי אמי *Сказал раби Ами*: מלמד стих *учит*, שהשאילום בעל כרחם *что давали им насилу*.

איכא דאמרי בעל כרחם *Некоторые говорят*: דמצרים *насилу* – сказано *о египтянах*. ואיכא דאמרי בעל כרחם *А некоторые говорят*: דישראל *насилу* – сказано *об Израиле*.

מאן דאמר בעל כרחם דמצרים *Тот, кто говорит "насилу – о египтянах"*, – учит это из того, דכתיב *что написано*[3]: ונות בית תחלק שלל *"А хозяйка дома разделит трофеи"*. Трофеи забирают против воли их хозяев.

מאן דאמר בעל כרחם דישראל *Тот, кто говорит "насилу – об Израиле"*, – объясняет, что евреи не хотели брать сосуды у египтян משום משוי *из-за* тяжелого *груза*, который им предстояло нести через пустыню.

Стих продолжает[4]: וינצלו את מצרים *"И обобрали* они *Египет"*. אמר רבי אמי *Сказал раби Ами*: מלמד стих *учит*, שעשאוה כמצודה שאין בה דגים *что превратили* они (Египет) *в силок для птиц, в котором нет зерен* (приманки). וריש לקיש אמר עשאוה *А Рэш Лакиш сказал*: כמצולה שאין בה דגים *превратили* они (Египет) *в бездну, в которой нет рыбы*. Обыгрывается сходство слов: וינצלו ("винацлу", "и обобрали"), מצודה ("мецуда", "силок") и מצולה ("мецула", "морская бездна").

Гемара объясняет еще один стих, в котором говорится об исходе из Египта.

В эпизоде, когда Всевышний разговаривал с Моше из горящего куста, написано[5]: אהיה אשר אהיה "И сказал Всевышний (пророку) Моше: *буду, каким буду*". Объяснение стиха: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה *Всевышний сказал Моше*: לך אמור להם לישראל *иди, скажи Израилю*: אני הייתי עמכם בשעבוד זה *Я был с вами в этом рабстве*, ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכיות *и Я буду с вами в рабстве* остальных *царств*, которые придут в будущем. Т. е. "буду, каким буду": как буду с вами в Египте, так буду с вами во всех прочих бедах.

רבונו של עולם אמר לפניו *Сказал Ему* Моше: *Господин мира*! דיה לצרה בשעתה *Достаточно беды, когда она придет*; зачем говорить им сейчас о будущих бедах? אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אמור להם *Сказал ему Всевышний: иди, скажи им* (продолжение стиха): אהיה שלחני אליכם *"Тот, Кто будет, послал меня к вам"*. Т. е. Он будет с вами в Египте – и спасет вас.

После объяснения стиха, использующего повтор ("буду, каким буду"), Гемара объясняет другой стих с повтором:

Написано о пророке Элияу, как он посрамил на горе Кармэль служителей Баала, предложив им попросить своего идола, чтобы сжег огнем с неба приготовленное ими жертвоприношение. Им это не удалось. Тогда как жертвоприношение, приготовленное пророком, было сожжено небесным огнем после молитвы пророка. В молитве пророк обратился к Всевышнему[6]: ענני ה' ענני *"Ответь мне, Всевышний, ответь мне"*. אמר רבי אבהו *Сказал раби Абау*: למה אמר אליהו ענני שתי פעמים *почему* пророк *Элияу произнес "ответь мне" дважды*? מלמד שאמר אליהו לפני הקדוש ברוך הוא Этот повтор *учит, что сказал Элияу Всевышнему*: רבונו של עולם *Господин*

1. Берешит 15:13
2. Шмот 12:35-36
3. Теилим 68:13
4. Шмот 12:36
5. Шмот 3:14
6. Млахим I, 18:37

עין משפט נר מצוה

מ א ב מיי׳ פ״ג מהלכות ק״ש הלכה יח ופ״ד מהל׳ תפילין הלכה י טאג ב ושם) רלה מגוה ז שכה מלוי מחרת ולילו ז ק״ש עד סלכה כין מכלת גלגן. ולפי קלי לגבוה למר מיכה גלגלים. ועוד גלילה נמי פעמים יכולין לרמות למר שמינו לנוע כלרכו. ע״כ יש לפרש כין מכלת שכה גלילה שהיה מקוע גו מכלת וגם שני מוטין לכן ועוגין כו מולין של מכלת ומולין של לכן: **אחרים** אומרים עד שיראה חברו וכו׳. כיכולמי כמה לגן קיימין לי כרגיל לפני נרחוק טפי מכים ביה ולי כשלימו רגיל לפיליו נקרוב לגגיה לא מכים ביה מפחר כרגיל ולימו לקיליק. ודיק לומר דהמי לחכרים לגו ר׳ מלר מינהו דהלן ר׳ מלר לימי לעיל מיניהו ס): **לק״ש** כוחיקין. מימה לעיל פסקינן כמלן דמפיר לגחר עמוד השחר מיד ולקמן פסקי׳ הלכה כר׳ יהושע דלמר עד ג׳ שעות והכל פסק מני שהוא כחרא ולמר כוחיקין ומשמע דהכי הלכחא. וי״ל דלולי זמן ק״ש מחמיל לגחר עמוד השחר חמנו עד ג׳ שעות ומיהו מלוה מן המובחר כוחיקין שמוך לחגן החמה כדי לסמוך גאולה לחפלה ולפי׳ ומיקין נמי מלו לרבי יהושע שאם לא קרא קודם הגן החמה ליכול לקרות עד שלש שעות ועל זה לגו מומכין וכן כפ׳ מי שחמו (דף כ״ב ב) דלקמן בעל קרי שיכל לעבול לם יכול לעלות ולקרות קודם הגן וכו׳ ומפיק בגמרא (ד׳ כ״ב ב) דלמלן כר׳ יהושע וכוחיקין לגומר מפני דקמי קודם הגן החמה כוחיקין לגמלן ומיקין נמי מלו לר׳ יהושע שאין שאר עוברת עד שלש שעות. ומיהו קשה לחלמיהן ביומא (ד׳ ו ופ) לף היל עשמה נגרשת על זמ כיון שהחמה זורחת היו ניעות יולאות המינה והיו יולעין שהגיע הגן החמה וכא זמן ק״ש של שחרית ומוקי לה כחס שלמר עמה דיבולים לגמלן משמע דעיקר זמן ק״ש לגחר הגן החמה והל לף הי כוחיקין שהיו קורין קודם לגהן שמוך לגהן. וי״ל דלוחנו זמן הוקבע לגבור לפי שלף היו יכולין להקדים ולמהר כוחיקין כי רוב בני חדם מינם יכולין לכוין לחוה שעה:

כל המוסך גאולה לחפלה אינו נוחן. ות״ת והלה כל המוסך קומכין גאולה לחפלה ומלי כרוגה דלף פסיק מוכח מפומיה. ויש לומר דהכי קלמר כל המוסך גאולה לחפלה כוחיקין ק״ש קודם הגן ומפלה לגחר הגן: כל

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל:

בראשית טו יג-יד

2. וְיִתֵּן אֶת חֵן הָעָם הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְיִשְׁאלֶם וּנְצַלֹּתֶם אֶת מִצְרָיִם:

שמות יב לו

3. מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן וְנֹוַת בַּיִת תְּחַלֵּק שָׁלָל:

תהלים סח יג

4. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם:

שמות ג יד

5. עֲנֵי יְ וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְ הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסִּבֹּתָ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית:

מלכים א יח לז

6. יִזְכֹּר־אוֹךְ עִם שִׁמְךָ וּלְמִי יִקְרָא רֵאשִׁית לְוִיתָן:

תהלים עב ה

7. יִחְנוּ הַקְּאֵים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם בְּרֹב נַפְשְׁךָ אֶת יְ הַלְלִי נַפְשִׁי:

תהלים קד לה

רבינו חננאל

[מתני׳] מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן. אוקימנא משיכיר בין תכלת שבציצית ללבן שבה. מי שיש בה ששה חוטין של צמר לבן וכי חוטין של צמר הצבועין בכחלת, ואחר מאחזן שנים הוא שכורך על הד׳ האין ניכר אלא ביום. וישלשלו ביני מתניתא בין תכלת שבה ללבן שבה, ומאי דאמרת דרבנן ורואים אותו מן הספוך לו, ומאי שמעת ר׳ אליעזר ורואים אותו מרי שיהא ניכר בין הצבועין, ותכלת וכחול שניהם צמר צבוע בשני מינין. אשר אבי לתפילין באחרים לק״ש בוחיקין. אמר אבי ללמש מרם תעלה קיימא לן באחרים דאמרי משידאה את חברו רחוק ד׳ אמות ויכידנו אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר אביי בוחיקין ר׳ אמית ריכיהו: ולקרות ק״ש קיל בוחיקין שהיו נוטרין אותה עם הגץ החמה, כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמלא מתפלל ביום. אמר ר׳ זירא מאי קרא דכתיב שומרי בקר אתה ולילה, אבל לתפלה הלכה כרי יהושע. ואבל לתפלה שעות ביום כגי׳ תפלת השחר. ולכי שמקרין התם הוראל דאמר עד ד׳ בהיהדות בוחיה. ותיקין היו נוטרין אותה עם הגץ החמה. ולגי נוטרין ר״ל קורין. ישמך רחמן ק״ש מנוץ החמה עד שלש שעות ביום כגי׳ יהושע. ומקרין התם הוראל ואמר ר׳ יוחנן בוחיקין היו. ומאי קרא דכתיב ויקרא אל כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה יי׳ לעשות אותם. ואמר ר׳ יוחנן מנין שמעמידין אדם שליח לצבור שיהא בקי בתפלה. שנאמר אלה הדברים אשר צוה יי׳ לעשות אותם. ואמר ר׳ יוחנן מנין שאין מפסיקין בין ברכות ק״ש לתפלה שנאמר ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא יי׳ בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. ואמר ר׳ יוחנן מנין שאין מפסיקין בין גאולה לתפלה שנאמר ויהי כשמוע כל העם את קול המלך אגריפס הקריב וגו׳. ואמר ר׳ יוחנן מנין שאין מפסיקין בין ברכות ק״ש שנאמר ויאמר משה וגו׳ ויאמר יי׳ אל משה וגו׳. ואמר ר׳ יוחנן מנין שאין מפסיקין בין ברכות שמונה עשרה שנאמר ויהי ביום הקים משה לכלות וגו׳ וישמחו בני ישראל וגו׳. ואמר ר׳ יוחנן מנין שאין מפסיקין בין ברכות ברכת המזון שנאמר ויהי כאשר כלה יהושע לברך את העם

мира! Прошу Тебя, **ענני שתרד אש מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח** *ответь мне* тем, *что сойдет огонь с Небес и съест все, что на жертвеннике*. **וענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים הם** *И ответь мне, чтобы им не пришло в голову сказать*, будто *это колдовские дела*. **שנאמר** *Как сказано* (в продолжении стиха): **ואתה הסבת את לבם אחורנית** "*И Ты повернешь их сердца обратно*". Т. е., увидев чудо, они обратят свои сердца к Тебе.

МИШНА

מאימתי קורין את שמע בשחרית *С какого времени* начинают *читать Шма в* утренней молитве *Шахрит*? **משיכיר בין תכלת ללבן** *Начиная с* момента, когда можно *различить между голубым и белым*. Т. е. как только утреннего света будет достаточно, чтобы четко отличить шерсть, окрашенную в голубой цвет, от белой шерсти.

רבי אליעזר אומר *Раби Элиэзер говорит*: начиная с момента, когда можно различить **בין תכלת לכרתי** *между голубым и "карти"*, который близок к зеленому. Чтобы разглядеть зеленый цвет на голубом, освещения требуется больше, чем в случае голубого цвета на белом.

עד הנץ החמה (וגומרה) (*И заканчивает*) читать утреннее Шма *до восхода солнца*. Потому что большинство людей уже встали.

רבי יהושע אומר *Раби Йеошуа говорит*: **עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות** *до трех часов, ибо таков обычай царей – вставать в три часа* дня. Поскольку дневная часть суток делилась на двенадцать часов, то первые три часа – это четверть дня. Согласно раби Йеошуа, закон относительно чтения утреннего Шма (**ובקומך**, "когда встаешь") устанавливается по меньшинству, а именно по царям, которые встают позже всех.

הקורא מכאן ואילך לא הפסיד *Читающий* Шма, начиная *с этого часа* (после трех часов) *и дальше, не теряет* возможности произнести вместе со Шма также и благословения, которые Шма сопровождают. Однако его награда – **כאדם הקורא בתורה** только *как у человека, который читает Тору*, но не как у того, кто прочитал Шма вовремя.

ГЕМАРА

מאי בין תכלת ללבן *Как* объяснить выражение "*между голубым* цветом *и белым*"?

אילימא בין גבבא דעמרא חיורא לגבבא דעמרא דתכלתא הא בליליא נמי מידע ידעי *Если скажешь*: *между голубым клубком шерсти и белым клубком шерсти*, – *то даже ночью можно увидеть* разницу между двумя этими клубками.

אלא *Но* надо сказать: **בין תכלת שבה ללבן שבה** *между голубым, что на этом* клубке, *и белым, что на нем* же. Т. е. шерсть клубка выкрашена неравномерно, на нем есть места голубого цвета и есть белые места. Чтобы их различить, нужен утренний свет.

תניא *Учили* в барайте: **רבי מאיר אומר** *раби Меир говорит*: время чтения Шма – **משיכיר בין זאב לכלב** *начиная с* часа, когда можно *различить между волком и собакой*. **רבי עקיבא אומר** *Раби Акива говорит*: **בין חמור לערוד** *между* домашним *ослом и диким ослом*. **ואחרים אומרים** *А другие говорят*: **משיראה את חברו רחוק ארבע אמות ויכירנו** *начиная с* часа, когда, *увидев своего знакомого на расстоянии четыре локтя, узнает его*.

אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: **הלכה כאחרים** *закон – как "другие"*. **אמר אבי** *Сказал Абае*: **לתפילין** для выполнения заповеди *тфилин* – **כאחרים** *как "другие"* (т. е. тфилин утром можно накладывать начиная с момента, когда различаешь знакомого человека с расстояния в четыре локтя). **לקריאת שמע** Но заповедь *читать* утреннее *Шма* – **כותיקין** *как "ватикин"*. (Так называются скромные люди, любящие исполнение заповедей.) **דאמר רבי יוחנן** *Как сказал раби Йоханан*: **ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה** "*ватикин*" *заканчивали чтение* утреннего Шма *с восходом солнца*, но не тогда, когда человек начинает различать знакомого с расстояния в четыре локтя.

Гемара приводит барайту, согласную с постановлением Абае.

תורה אור השלם

1. וְאֶאֱסֹר לְאַבְרָם לֵאמֹר הִנֵּה
כִּי נֵר הַיְתָה וְהָלַךְ בָּאָרֶץ לֹא
לָהֶם וְעֲבָדִים וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת הַגּוֹי
אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן
יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל:

בראשית טו יג-יד

2. וְיִתֵּן אֶת חֵן הָעָם הַזֶּה בְּעֵינֵי
מִצְרָיִם וְהָיָה כִּי תֵלֵכוּן לֹא
תֵלְכוּ רֵיקָם:

שמות ג כא

3. מַלְכֵי אַרְבָּאִים יִתְיַחֲנוּ
וַתִּרְאֶינָה בֵּית יְחֻזְקִיָּהוּ שַׁלָּל:

תהלים סח יג

4. וַאֲמַר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה
אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה
תֹּאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה
שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם:

שמות ג יד

5. עֲנֵנִי יְיָ עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם
הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ הָאֱלֹהִים
אַתָּה הַסַּבְתָּ אֶת לִבָּם
אֲחֹרַנִּית:

מלכים א יח לז

6. יִזְכְּרוּךָ עַל כָּל פִּשְׁעוֹתֶיךָ וְלִפְנֵי
קִבְרֵי רְחֵל וְלֵאָה:

תהלים עט יג

7. יִתְּנוּ הָאָרִים מִן הָאָרֶן
וְיִשְׁעִים עַד אֵינָם בְּרֹב נְשֹׁעַ
אֶת יְיָ הַלְלוּ יָהּ:

תהלים קו לה

רביע חנגאל

[מתני'] מֵאֵימָתַי קוֹרִין אֶת
שְׁמַע בְּשַׁחֲרִית מִשֶּׁיָּכִּיר בֵּין
תְּכֵלֶת לַלָּבָן. אוֹשַׁעְיָא מִשֶּׁיָּכִּיר
בֵּין תְּכֵלֶת שֶׁבַּצִּיצִית לַלֵּבֶן
שֶׁבָּהּ. ר' שֵׁשׁ בָּהּ שִׁשָּׁה
חוּטִין שֶׁל צֶמֶר לֵבָן וְחוּט תְּכֵלֶת
שֶׁל צֶמֶר הַצִּיצִית בְּתוֹכָּן.
וְאֵחֶר מֵאֵלּוּ שָׁנִים הוּא שֶׁכּוֹרֵךְ
עַל הַיֵּרֶךְ וְנִיכָּר אֶלָּא
בַּיּוֹם. יְרוּשָׁלְמִי כֵּיצַד מַתְחִילָּה
בֵּין תְּכֵלֶת שֶׁבָּהּ לַלֵּבֶן שֶׁבָּהּ.
וְאַבָּי שְׁמוּאֵל הַיְּבֵנִי וְרַאִיתָם
אוֹתוֹ מִן הַסַּפְּוֹךְ לוֹ, וְאַבָּי
טַעְמָא דְּר' אֱלִיעֶזֶר וְרַאִיתָם
אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְא נִיכָּר בֵּין
הַצְּבָעִין, וְתַכְלָת וְכוֹתֵן שֶׁנֶּאֱמַר
צֶמֶר צִבְעוֹנִי בְּשֵׁנִי תּוֹלַעַת. אֲשֶׁר
אֲבִי לְתַפִּילִין כְּאַחֲרִים לְק"ש
כּוֹתִיקִין. אָמַר אֲבִי לְלַבּוֹשׁ
אָדָם תְּפִלִּין קְיָמָא לֵן כְּאַחֲרִים
דְּאָמְרִי מְשִׁירָאָה אֶת תְּכֵלֶת
בְּחוּק ר' אַמִּתַּי וְכֵיהֵיכִי
וְלִקְרֹת ק"ש כְּ"ל כּוֹתִיקִין
שֶׁהֵיוּ נוֹטְרִין אוֹתָהּ עִם הַנֵּץ
הַחַמָּה, כְּדֵי שֶׁיִּסְפֹּק גְּאוּלָּה
מִבְּנֵץ הַחַמָּה עַד שֶׁלֹּא שָׁעוּת
כְּיוֹם כְּר' יְהוֹשֻׁעַ, אֲבָל לִתְפִלָּה
הַלְכָה כְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר עַד ד'
שָׁעוֹת בְּיוֹם כְּמַה שֶׁהַחֹשֶׁךְ
הֵכִי מִסְתַּיְּעָן הָתָם הָהֵיא דְּתַנְיָא
כְּבֵיהֵיכִי כַּוְּוָנָה. וְתִיקִין הָיוּ
מַתְרִין אוֹתָהּ עִם הַנֵּץ הַחַמָּה.
וְהֵאי נַמְרִין דְּ"ל קְרִין. וְסָפַק
חִסֵּן ק"ש מִנֵּץ הַחַמָּה עַד
שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת כְּרַבִּי דְּסָפֵק
הִילְכְתָא כְּרַשַּׁאי מִשּׁוּם
רַבִּי עֲקִיבָא בְּמַתְנִי' דְּיַמָּא.
וְאִי יְרֵאָה עִם שְׁמֹשׁ וְלִמְצוֹ
ק"ש, כְּלוֹמַר יְקַבְּלוּ עֲלֵיהֶם
עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם. וְאֶעְיֵד דְּ'
יוֹסֵי בֶּן אֲלִיקִים מִשּׁוּם קְהִלָּה
קְדוֹשָׁה דִּירוּשָׁלַיִם. בְּגְמָרָא
דְּסַרְקָ אֵין צָרִיךְ אֲמַר רַבִּי מִשּׁוּם
קְהִלָּה קְדוֹשָׁה דִּירוּשָׁלַיִם דְּ'

הגהות הב"ח

(ב) בגמ' ותומרה מר בן. כ"כ ר"ח ס"ה וקאמר לה מין [נקמן כף כ"ב ס"ב: (ב) ר"ש ד"ה יפסך וכ"כ בה"ג. וכתב נלע"ד מי' [נקמן כף כה ס"ב מי' ר"ש ד"ה ויפסוק שם ומש"א מפלת ילד כיון דמיה מתה שם מי' מלק:

לעזי רש"י

מרחיצ"ש [פוריל"ש].
כרשים [ריק מאכלן].

מוסף רש"י

שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות. ריטב. ומתילה שמה מלכים [לעיל ג ובפי' בהגדא אות מי' וח ס"ב ד'], באורם הקורא בתורה. שכל הוא מלכים שקורין מתח מכל הפרקיות שבתורה, ולפי על פי שלא יגע מי קראת שמם כי לו קנל שכר כשנסק בתורה [נקמן ד' ב]. בין תכלת שבה ללבן שבה. ולא נתן ניקוד שלא קראוּ לבן [ופי"ר בשם רש"י]. להתפלין באחרים. כלומר שהתם מפלין מלכי מלכים [מחורות לו:]. בותיקין. המקדימין למנות ומתפרים לעצמם נער שחרו ומלחמו [נקמן כג:]. ולמבי יהיה. זו מעמד [נקמן כא:]. קדם מאי שיעת נעוד שאם יאבד. לשלם הבע ולילה נכנסת עלין המצות. ויבחין. כמה יהי בכוך טעלי שכר מצות יאבד מהם שיעים כבוד מלוחת בעולם הזה [נקמן כח:].

רב נסים גאון

אומרים אומרים כדי שיראה את חבורו בתורתו ד' אמות וכיוצ'. הא מילתא איתמר בגמ' רבני מערבא מה אנן קיימין אם בדגיל אפי' בחיוק כמה חכים ליה ואי בשאינו דגיל אפי' קאים גבייה לא חכים ליה אלא באן אנן קיימין בדגיל אינו דגיל בההוא דאזיל לאכסניא ואזיל לקיניין: הגיה (רי שמעון) [ר"ש בן אליקים משום קהלה קדושה בגמ' רבני מערבא בתמי' שאני שני [פ"ב הלכה ז'] פרשי עזה קדושה ר' יוסי בן יעקב [משולם] [המשולם] ור' שמעון בן מנסיא ובמי' ריתם טוב בארק אין צריך ונף כה נרסי' אמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי אמר ר' יוסי בן שגאל אמר ר' משום קהלה קדושה שבירושלים מאי שמעון בן מנסיא וחכרייא דבאגריפא דקהלת [פסוק ואם חייטו למה קורין ואחן עזה קדושה שהיו משלשין את היום שליש לתפלה שליש להודה שליש למלאכה וישׂ אומרים על שהיו יגעים בתורה ביומות החורף ובמלאכה ביומות הקיץ ר' יצחק בן אלעזר קרי לה' שמלאי ולה' ברכי עזה קדושה שהיו משלשין את היום וישׂ אומרים על שהיו יגיעין בתורה וכו':

ט) פ"ש נגמ' ורבינ"ו ופ"ש.

ב) מפסיק קטן. [ופ"ש כשמ' ס"ב ר"ש ד"ה מאימתי], ג) [נקמן ד'], ד) [מחמת מג:], ה) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], ו) [נקמן ד' ס"ב], ז) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], ח) [נקמן ד' ס"ב], ט) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], י) [נקמן ד' ס"ב], כ) [נקמן ד' ס"ב], ל) [נקמן ד' ס"ב], מ) [נקמן ד' ס"ב], נ) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], ס) [נקמן ד' ס"ב], ע) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], פ) [נקמן ד' ס"ב], צ) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], ק) [נקמן ד' ס"ב], ר) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], ש) [נקמן ד' ס"ב], ת) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], א) [נקמן ד' ס"ב], ב) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], ג) [נקמן ד' ס"ב], ד) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], ה) [נקמן ד' ס"ב], ו) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], ז) [נקמן ד' ס"ב], ח) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], ט) [נקמן ד' ס"ב], י) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי], כ) [נקמן ד' ס"ב], ל) [ר"ש ד"ה מאימתי פ"ב ר"ש ד"ה ומאימתי

תניא נמי הכי *Учили то же самое* в барайте: ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה *"ватикин" заканчивали чтение* утреннего Шма *с восходом солнца*, כדי שיסמוך גאולה לתפלה *чтобы присоединить* благословение *"освобождения"*, идущее сразу после Шма, *к* утренней *молитве* Шмонэ-Эсрэ (которая не произносится до восхода солнца) – ונמצא מתפלל ביום *и* тогда *получится*, что они *молятся днем*. Так постановил и Абае.

אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра*: מאי קראה из *какого стиха* можно выучить этот закон? Из того, что написано[7]: יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים *"Будут бояться Тебя с солнцем и перед луной во всех поколениях"*. Объяснение: "будут бояться" – признают власть Творца; "с солнцем" – на рассвете, когда начинают произносить молитву; "перед луной" – произнесение молитвы Минха, когда солнце клонится к западу.

העיד רבי יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים *Свидетельствовал раби Йосе бен Эльяким от имени святой Иерусалимской общины*: כל הסומך גאולה לתפלה *кто присоединяет благословение "освобождения"*, идущее сразу после Шма, *к молитве*, אינו נזוק כל היום *тому не будет нанесен ущерб в течение всего дня*.

אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра*: איני разве это *так*? והא אנא סמכי ואיתזקי *Вот я присоединил* "освобождение" к молитве – *и понес ущерб*!

אמר ליה *Сказал ему* раби Йосе бен Эльяким: במאי איתזקת *в чем ты понес ущерб*? דאמטיית אסא לבי מלכא В том, *что* был вынужден *доставить мирт к царскому двору* и это привело тебя к большим расходам? Такое не может считаться ущербом, потому что התם נמי מבעי לך למיהב אגרא למחזי אפי מלכא *там* (в этой ситуации) *тебе следовало заплатить*, чтобы *увидеть лицо царя*.

דאמר רבי יוחנן *Как сказал раби Йоханан*: לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל *человеку надо стараться побежать навстречу царям Израиля*, чтобы увидеть их. ולא לקראת מלכי ישראל בלבד *И не только навстречу царям Израиля*, אלא אפילו לקראת מלכי עובדי כוכבים *но даже навстречу царям идолопоклонников*, – שאם יזכה *потому что если удостоится* в грядущем мире увидеть величие Израиля, יבחין בין מלכי ישראל למלכי עובדי כוכבים то *поймет различие между царями Израиля и царями идолопоклонников*, т. е. сможет оценить, насколько величие Израиля выше почестей, оказываемых царям народов мира.

Гемара приводит еще один рассказ на тему присоединения "освобождения" к молитве, произносимой на рассвете.

אמר ליה רבי אלעא לעולא *Сказал раби Ила Уле*: כי עיילת להתם *когда поднимешься туда* (когда придешь в Эрец Исраэль), שאיל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל החבורה *спроси, как дела у моего брата рава Бруны, перед всей общиной*, דאדם גדול הוא ושמח במצות *потому что он большой человек и радуется заповедям*. И в чем его величие? זימנא חדא סמך גאולה לתפלה *Однажды он присоединил "освобождение" к молитве*, произносимой на рассвете, – ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא *и не переставал улыбаться* (радуясь выполненной заповеди) *в течение всего дня*.

היכי מצי סמיך Но *как можно присоединить* "освобождение" к молитве?! והא אמר רבי יוחנן בתחלה הוא אומר *Ведь сказал раби Йоханан*: *вначале* (непосредственно перед Шмонэ-Эсрэ) он *должен сказать*[8]: ה' שפתי תפתח ולבסוף הוא אומר *"Всевышний, открой мои уста"*. *А в конце* Шмонэ-Эсрэ должен *сказать*[9]: יהיו לרצון אמרי פי וגו' *"Да будут* Тебе *угодны слова моих уст"*. Как видим, благословение "освобождения", произносимое после Шма, нельзя присоединить к молитве, потому что между ними стоят слова: "Всевышний, открой мои уста".

אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар*: תהא בתפלה של ערבית *так будет в вечерней молитве Арвит*. Т. е. то, что сказал раби Йоханан, относится к вечерней молитве, потому что вечернее Шмонэ-Эсрэ не начинается непосредственно после благословения "Освободитель Израиля", ибо освобождение в Египте пришло днем, а не ночью.

והא אמר רבי יוחנן *Но вот* ведь *сказал раби Йоханан*: איזהו בן העולם הבא זהו הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית *Тот*, кто *присоединяет вечернее* благословение *"освобождения" к вечерней молитве*.

7. Теилим 72:5
8. Теилим 51:17
9. Теилим 19:15

אלא בין תבלת שבה ללבן שבה. פי' רש"י נמר הנטוע תכלת ויש מקומות שלא עלה עם הנטע שפיר. ועקה לתלמידיו במנחות (מג ב ושם) רלה מצוה זו שכה תלי מצוה לתורת ותחו זו ק"ם כדתנן עד שיכיר בין תכלת ללבן. ולפי קלי לתניא נמר מיה תלויה בלילית. כמצוה שמין בה דגן. דרך לידי עופות לנרוק דגן תחת מצוות כדי שיעלו עופות ולכלכין וכשמין בה דגן מין עוף פוגה אליה קן ליקטו המלרים מכל ממוגם. ויעלו כתרגומו ונוקיט: כמצוה שמין בה דגים. כמו מצוות יט. לכותר נתון התכוס לתוך מוסו נדיק. לחברתם: כמנהגם שמין בה דגן. דרך לידי עופות לנרוק דגן תחת מצוות כדי שיעלו עופות ולכלכין וכשמין בה דגן מין עוף פוגה אליה קן ליקטו המלרים מכל ממוגם. ויעלו כתרגומו ונוקיט: כמצוה שמין בה דגים. כמו מצוות יט. לכותר נתון התכוס לתוך מוסו נדיק. לחברתם: כמנהגם

אותו צדיק [ו]ועברום ועגו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם אמרו לו ולואי שנצא בעצמנו משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורין והיו אומרים לו בני אדם מוציאין אותך למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה ואומר להם בבקשה מכם הוציאוני היום ואיני מבקש כלום: [ז]וישאלום א"ר אמי מלמד שהשאילום בעל כרחם איכא דאמרי בעל כרחם דמצרים וא"ד בעל כרחם דישראל מ"ד בעל כרחם דמצרים דכתיב [ח]ונות בית תחלק שלל מ"ד בעל כרחם דישראל משום משוי: [ט]וינצלו את מצרים [י]א"ר אמי מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן ור"ל אמר עשאוה כמצולה שאין בה דגים: [יא]היה אשר אהיה א"ל הקב"ה למשה לך אמור להם אהיה שלחני אליכם: [יב]ענני ה' עגני א"ר אבהו למה אמר אליהו ענני כ' פעמים מלמד שאמר אליהו לפני הקב"ה רבש"ע עגני שתרד אש מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח ועגני שתסית דעתם כרי שלא יאמרו מעשה כשפים הם שנאמר [יג]ואתה הסבות את לבם אחורנית: **מתני'** [יד]מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן ר' אליעזר אומר בין תכלת לכרתי [טו](וגומרה) [טז]עד

פתח

הנץ [יז] החמה [יח]ר' יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות [יט]הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כארם הקורא בתורה: **גמ'** מאי בין תכלת ללבן אילימא בין גבבא דעמרא חיורא לגבבא דעמרא דתכלתא הא בליליא נמי מידע ידעי אלא [כ]בין תכלת שבה ללבן שבה. תניא רבי מאיר אומר משיכיר בין זאב לכלב ר"ע אומר בין חמור לערוד [כא]ואחרים אומרים משיראה את חברו חוק ד' אמות ויכירנו אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר אביי [כב]לתפילין כאחרים לק"ש כותיקין [כג]דאמר ר' יוחנן ותיקין היו [כד]גומרין אותה עם הנץ החמה תניא נמי הכי [כה]ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום א"ר זירא מאי קראה [כו]יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים העיד ר"י בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים יכל הסומך גאולה לתפלה אינו נוזק כל היום כולו א"ר זירא אני והא אנא סמכי ואיתזקי א"ל במאי איתזקת דאמטיית אסא לבי מלכא התם נמי מבעי לך למיהב אגרא למחי אפי מלכא דא"ר יוחנן [כז]לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבר אלא אפילו לקראת מלכי עכו"ם שאם זכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם. אמר ליה רבי אלעא לעולא כי עיילת לתהם שאיל בשלמא דרב ברונא אתי במעמד כל החבורה דארם גדול הוא ושמח במצות זימנא חדא סמך גאולה לתפלה ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא. היכי מצי סמיך והא א"ר יוחנן [כח]בתחלה הוא אומר ה' שפתי תפתח ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי וגו' אמר ר' אלעזר תהא בתפלה של ערבית. והא אמר ר' יוחנן [כט]איזהו בן העוה"ב [ל]זהו הסומך גאולה

של ערבית לתפלה של ערבית אלא א"ר אלעזר תהא בתפלת המנחה רב אשי אמר אפי' תימא אכולהו וכיון דקבעוה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא רמיא דאי לא תימא הכי [לא]ערבית היכי מצי סמיך והא בעי למימר השכיבנו אלא כיון דתקינו רבנן השכיבנו בגאולה אריכתא רמיא ה"נ כיון דקבעוה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא רמיא. מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינא למימר מ"ט תקנוהו רבנן לאחר י"ח ברכות לימרו מעיקרא א"ר יהודה בריה דר' שמעון בן פזי הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר י"ח פרשיות לפיכך תקינו רבנן לאחר י"ח ברכות. הני י"ח י"ט היין אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא ראמר ר' יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי ק"ג פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר [לב]יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. הני ק"ג ק"ד היין אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא ראמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן

כל

של ערבית לתפלה של ערבית אלא א"ר אלעזר תהא בתפלת המנחה רב אשי אמר אפי' תימא אכולהו וכיון דקבעוה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא רמיא דאי לא תימא הכי [לא]ערבית היכי מצי סמיך והא בעי למימר השכיבנו אלא כיון דתקינו רבנן השכיבנו בגאולה אריכתא רמיא ה"נ כיון דקבעוה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא רמיא. מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינא למימר מ"ט תקנוהו רבנן לאחר י"ח ברכות לימרו מעיקרא א"ר יהודה בריה דר' שמעון בן פזי הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר י"ח פרשיות לפיכך תקינו רבנן לאחר י"ח ברכות. הני י"ח י"ט היין אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא ראמר ר' יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי ק"ג פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר [לב]יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. הני ק"ג ק"ד היין אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא ראמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן

כל

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ: וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וֶהְיֵה בְּרָכָה: וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה: בראשית יב א-ג
2. וַיִּתֵּן אֶת רַחַם הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיַּשְׁאִלוּם וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם: שמות יב לו
3. מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן וְנֹוַת בַּיִת תְּחַלֵּק שָׁלָל:
תהלים סח יג
4. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם: שמות ג יד
5. עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה ה' הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הֲסַבּוֹתָ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית: מלכים א יח לז
6. יִרְאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דֹּר דֹּרִים: תהלים עב ה
7. יִתְּנוּ הַקְּהָלִים מִן הָאָרֶץ וְיִרְשָׁעִים עַד אֵינָם בְּרֹכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ הַלְלוּ יָהּ:
תהלים קד לה

רבינו חננאל

[מתני'] מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן. איקימנא משיכיר בין תכלת שבציצית ללבן שבה. פי' שיש בה ששה חוטין של צמר לבן וב' חוטין של צמר הצבעוני בתכלת. ואחר מהתן שנים הוא שכורך על הני אינן ניכר אלא ביום. וירושלמי כיני מתניתא בין תכלת שבה ללבן שבה. ומאי דתנן ומאי שנעמא דרבנן וראיתם אותו מן הספרק לו. ומאי שנעמא דר' אליעזר וראיתם אותו כדי שיזכה ניכר בין הצבעוני. ותכלת ובחתן שניהם צמר צבוע בשני מינין. אמר אביי לתפילין כאחרים לק"ש כותיקין. אמר אביי ללבש אדם תפלין קימא לן כאחרים דאמרי משיראה את חבירו ברחוק ר' אמות ויכירנו: ולקריאת ק"ש קיימ"ל כותיקין שהיו מטרחין אותה עם הנץ החמה. כדי שיסמוך גאולה לתפלה ומצא מתפלל ביום. אמר ר' זירא מאי קרא ייראוך עם שמש. כלומר, יקבלו עליהם מלכות שמים עם הנץ החמה. ומצות ק"ש מזמן החמה עד שלש שעות ביום כר' יהושע. אבל לתפלה הלכה כר' יהודה דאמר בר' שעות ביום כמ' תפלת השחר. והכי מסקינן התם והואיל ותנן בברייתא כוותיה. ותיקין היו נוטרין אותה עם הנץ החמה. והאי נוטרין ר"ל קיימין. ופסק דומן ק"ש מהנץ החמה עד שלש שעות כריב"ל דפסיק הילכתא כר"ש שאסר משום רבי עקיבא במתני' דימה. ופי' יזהיר עם שש והיינו ק"ש. כלומר יקבלו עליהם על מלכות שמים. [ואעיר ר' יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלם. בגמרא דפרק אין צדין אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלם ר' שמעון בן מנסיא וחבריו אמרו הלכה כר' מאיר. וירושלמי במעשר שני בפרק ב פרה קדושה ר' יוסי בן משולם ור' שמעון בן מנסיא אמרו הלכה כר' מאיר. ומאי שנעמא דרבנן דאמרו אחר קנה לך דברי תורה, מאי שנעמא דרבי מאיר דאמר אחר קנה לך דברי תורה. ומאי שנעמא דרבי יהודה דאמר אחר קנה לך דברי תורה. ומאי שנעמא דרבי שמעון דאמר אחר קנה לך דברי תורה. ומאי שנעמא דרבי יוסי דאמר אחר קנה לך דברי תורה. ומאי שנעמא דרבי יהודה בריה דרבי שמעון דאמר אחר קנה לך דברי תורה. ומאי שנעמא דרבי יוסי בן משולם ורבי שמעון בן מנסיא דאמרו הלכה כר' מאיר. ומאי שנעמא דרבי מאיר דאמר אחר קנה לך דברי תורה. ומאי שנעמא דרבי יהודה בריה דרבי שמעון דאמר אחר קנה לך דברי תורה. ומאי שנעמא דרבי יוסי

אלא אמר רבי אלעזר *Но* вот как на самом деле *сказал раби Элазар*: **תהא בתפלת המנחה** *так будет в дневной молитве Минха*. Т. е. то, что сказал раби Йоханан, относится к молитве Минха. Но утром и вечером перед Шмонэ-Эсрэ не говорят: "Всевышний, открой мои уста".

רב אשי אמר *Рав Аши сказал*: **אפילו תימא** *даже* если ты *скажешь*, что слова раби Йоханана о том, что перед Шмонэ-Эсрэ говорят отрывок: "Всевышний, открой мои уста", – **אכולהו** относятся *ко всем* молитвам Шмонэ-Эсрэ, произносимым за день, все равно этот отрывок не разделяет "освобождение" и молитву. **וכיון דקבעוה רבנן בתפלה** Потому что, *когда постановили мудрецы* произносить *этот* отрывок *перед молитвой*, то постановили, что он (этот отрывок) вместе с молитвой **כתפלה אריכתא דמיא** *считается* одной *длинной молитвой*, т. е. единым целым.

דאי לא תימא הכי *Потому что если так не скажешь* (если не согласишься со сказанным), **ערבית היכי מצי סמיך** то *как можно к вечерней молитве присоединить* "освобождение"? **והא בעי למימר השכיבנו** *Ведь* вечером *надо сказать* благословение "*уложи нас*", которое разделит "освобождение" и молитву. **אלא** *Но* вот объяснение: **כיון דתקינו רבנן השכיבנו** *когда постановили мудрецы* произносить благословение "*уложи нас*" перед молитвой, то постановили, что оно вместе с "освобождением" **כגאולה אריכתא דמיא** *считается* одним *длинным "освобождением"*. И нет ничего, что стояло бы между "освобождением" и молитвой.

הכי נמי *Так* и *здесь*, в случае произнесения отрывка "Всевышний, открой мои уста" перед Шмонэ-Эсрэ: **כיון דקבעוה רבנן בתפלה** *когда постановили мудрецы* произносить *его перед молитвой*, то постановили считать его и молитву **כתפלה אריכתא דמיא** *как* одну *длинную молитву*.

מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי *Что касается* отрывка "*Да будут* Тебе *угодны слова моих уст*", **משמע לבסוף** то *имеет смысл* поставить его *в конце* молитвы – и тогда он говорит о законченной молитве ("прими то, что мы сказали"), **ומשמע מעיקרא** и *имеет смысл* поставить его *в начале* молитвы – как зачин для того, **דבעינא למימר** *что* мы *хотим сказать* ("прими то, что мы сейчас скажем"). **מאי טעמא תקנוהו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות** *По каким соображениям постановили мудрецы* произносить *его после "Восемнадцати благословений"* (т. е. после молитвы Шмонэ-Эсрэ)? **לימרו מעיקרא** *Произносили бы его в начале* молитвы!

אמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי *Сказал раби Йеуда, сын раби Шимона бен Пази*: **הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר שמונה עשרה פרשיות** *поскольку* царь *Давид произнес этот* отрывок *после восемнадцати глав Теилим* (он появляется в 19-й главе), **לפיכך תקינו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות** *поэтому постановили мудрецы* произносить *его после "Восемнадцати благословений"*.

הני שמונה עשרה תשע עשרה הוין На самом деле *этих "восемнадцать* глав" в Теилим – *девятнадцать*! Потому что слова "Да будут Тебе угодны слова моих уст" появляются в конце 19-й главы (15-й стих). Тогда почему раби Йеуда, сын раби Шимона бен Пази, сказал, что их восемнадцать?

Ответ: две первые главы Теилим: **אשרי האיש** "*Счастлив человек*" и **ולמה רגשו גוים** "*Зачем волнуются племена*" – **חדא פרשה היא** на самом деле *одна глава*. Поэтому число глав перед отрывком "Да будут Тебе угодны" – восемнадцать.

Доказательство: **דאמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי** *как сказал раби Йеуда, сын раби Шимона бен Пази*: **מאה ושלש פרשיות אמר דוד** *сто три главы* Теилим *произнес* царь *Давид*, **ולא אמר הללויה** *и* ни в одной из них *не сказал* "*Алелуя*" ("Прославьте Создателя"), **עד שראה במפלתן של רשעים** *пока не увидел* в пророчестве *поражение злодеев* – и только тогда сказал "Алелуя". **שנאמר** *Как сказано*[10]: **יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה** "*Пусть грехи пропадут с земли, и не будет злодеев. Благослови, моя душа, Всевышнего. Алелуя*!"

הני מאה ושלש На самом деле *этих* глав не *сто три*, **מאה וארבע הויין** *а сто четыре*! Ведь "Алелуя" появляется только в конце сто четвертой главы. Тогда почему раби Йеуда, сын раби Шимона бен Пази, сказал, что их сто три?

10. Теилим 104:35

עין משפט נר מצוה

ג א ב מיי׳ פ״ג מהלכות ק״ש הלכה יט ופ״ד מהל׳ תפילין הלכה י סמג עשין יט טוש״ע או״ח סימן נח סעיף ה ופי׳ סימן נט סעיף ה:

סעיף ב:

כא ג מיי׳ פ״ג מהלכות תפלה הלכה ח טוש״ע או״ח סימן סט סעיף ה ופי׳ סימן סו סעיף ה:

מב ד מיי׳ פ״ג מהל׳ תפלה הלכה יד טור ושו״ע או״ח סימן רכד סעיף ג (וכ״כ לעיל סימן סג סעיף ב):

נב ה ומיי׳ פ״ג מהל׳ תפלה הלכה יח) סמ״ג עשין יט ועור לאוין רלו סעיף ג:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר תִּהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל:

בראשית טו יג-יד

2. וַיִּתֵּן אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאִלוּם וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם: שמות יב לו

3. מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן וְנַוַת בַּיִת תְּחַלֵּק שָׁלָל:

תהלים סח יג

4. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם: שמות ג יד

5. עֲנֵנִי יְיָ עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסַּבְתָּ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית: מלכים א יח לז

6. יְיָ אֶחָד שְׁמוֹ וְשִׁמְךָ וּלְפִי יְחִדְךָ יְיָ אֶחָד (זכריה): תהלים עב ה

7. יִהְיוּ חֲתָאִים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ הַלְלוּ יָהּ:

תהלים קד לה

רבינו חננאל

[מתני׳] מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן. אוקימנא משיכיר בין תכלת שבציצית ללבן שבה. פי׳ שיש בה ששה חוטין של צמר לבן וב׳ חוטין של צמר הצבעוני בתכלת. ואחר מאתנן שנים הוא שכורך על הדי ואין ניכר אלא ביום. וירושלמי כיצי מתניתא בין תכלת שבה ללבן שבה. ומאי טעמא רבנן ורואים אותו מן המסרק לו. ומאי טעמא ר׳ אליעזר ורואים אותו מדי שיהא ניכר בין הצבעוני, ותכלת ותחזן שניהם צמר צבוע בשני מינין. אשר אביי לתפילין באחרים לק״ש כותיקין. ואמר אביי לדבש אדם תפלין ק״ש קיל כותיקין דאמרי משירדה את הבהיר כותיקין ר׳ אמת ויציבה ולקרות ק״ש קיל כותיקין שהיו טורחין אותה עם הנץ החמה, כדי שיסמוך גאולה לתפלה ומצא מתפלל ביום. אמר ר׳ ירא מאי קרא ירושלים עלים מלכות ששים עם הנץ החמה. ומצות ק״ש מהנץ החמה עד שלש שעות ביום כר׳ יהושע, אבל לתפלה הלכה כר׳ יהודה דאמר צר ר׳ שמעת ביום כמי תפלת השחר. הכי פסקינן התם והאיל תנן בכתיתא בוהרה. ותיקין היו נוטרין אותה עם הנץ החמה. והאי נוטרין ר״ל קורין. ופסק הזמן ק״ש מהנץ החמה עד שלש שעות כר״י בי הפסק הלכתא כר״ש שאמר משום רבי עקיבא בתתי׳ דיומא. ומי יראינן עם שמש היינו ק״ש. כלומר יקבלו עליהם על מלכות שמים. [ואיצד ר׳ יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דירושלם. בגמרא דשרץ אין צריך אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלם ר׳ שמעון בן מנסיא וחבריו אמרו הלכה כר׳ מאיר. ירושלמי כמעשר שני בפרק ג׳ פרק כ׳ בתוספתא אמרו הלכה כר׳ יוסי בן פרשת הקורא בתורה. שפי׳ סוף מעשה שקורא אחת מכל הפרשיות שכתובות, חלף על פי שלא קרא יפי קריאת שמע יפי קרא קטן שכר משנתן בתורה ויקרא ר׳. בין תכלת שבה ללבן שבה. ולא נתנן ניקוי פלא קרינן לנתן (פרי״ד דשם ר״ת). לתפילין באחרים. כלומר להניח תפילין הלכה כמלמדים (מחזור לו). בותיקין. המקדימין למצות ומצוות ומעשים בעוסק בהן תמיד ומקפין בהן. ולפני ירדה. ז׳ מעלה (ירמו׳ בשם) קרקע תוך ביתה נקרא בשם שאפה חבה. לשון הבא והילה בכנסת מלך בתפלת. יחזקין. מפי יתר מכת טעלי שכר תלמוד יחזר מפה שיש שכר לתלמוד בעולם הזה ולעתיד נו׳.

רב נסים גאון

אומרים אומרים כדי שיראה את חבירו בהיכר. הא מלתא אמרת הכיכרו. הוא מלתא אמרת הכיכרו. הוא מלתא אמרת הכיכרו. הו

אלא שמע מינה *Но* на самом деле *учи отсюда*: **אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא** *"Счастлив человек" и "Зачем волнуются племена" – одна глава*. Поэтому точное число глав перед "Алелуя" – сто четыре. И по той же причине число глав перед отрывком "Да будут Тебе угодны" – восемнадцать.

Еще одно доказательство тому, что первые два отрывка Теилим – на самом деле одна глава.

דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן *Как сказал раби Шмуэль бар Нахмани: сказал раби Йоханан*:

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד *Каждую главу* книги Теилим, *которая была любима* царем *Давидом*, פתח בה באשרי וסיים בה באשרי он *начал* словом "*счастлив*" *и закончил* словом "*счастлив*". פתח באשרי *Начал* словом "*счастлив*" – דכתיב *как написано*[1]: אשרי האיש "*Счастлив человек*". וסיים באשרי *И закончил* словом "*счастлив*" – דכתיב *как написано*[2]: אשרי כל חוסי בו "*Счастлив каждый*, кто *полагается на Него*". (Смысл этого высказывания: каждую главу, которая была любима Давидом, он начинал и заканчивал одинаково – например, словом "счастлив".) Отсюда мы видим, что первые две главы книги Теилим – на самом деле одна длинная глава.

Гемара приводит рассказ, объясняющий смысл стиха: "Пусть грехи пропадут с земли", который был упомянут выше.

הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דרבי מאיר Рассказывается о *хулиганах* (насильниках, преступниках), *которые жили в* одном *районе* с *раби Меиром* והוו קא מצערו ליה טובא *и весьма ему досаждали*. הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו *Попросил раби Меир для них милости* у Небес (в молитве) – *чтобы они умерли*. (Тогда смерть искупит их грехи и они не потеряют грядущий мир.)

אמרה ליה ברוריא דביתהו *Сказала ему Брурия, его жена*: מאי דעתך *почему ты решил* так сделать? משום דכתיב Если *из-за того, что написано*[3]: יתמו חטאים "Да *пропадут грехи* с земли", – и ты полагаешь, что для этого надо, чтобы пропали грешники, – מי כתיב חוטאים так *разве написано* "*грешники*"? חטאים כתיב "*Грехи*" *написано*!

ועוד *И еще*, שפיל לסיפיה דקרא *спустись к концу стиха* (посмотри на конец стиха), написано: ורשעים עוד אינם "*И не будет злодеев*". Если стих, говоря о грехах, имеет в виду грешников, то, כיון דיתמו חטאים *поскольку пропадут грешники*, очевидно, что ורשעים עוד אינם *не будет злодеев*. Тогда зачем об этом написано?

אלא *Но* вот что надо сделать: בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה *попроси для них* (этих преступников) *милости* у Небес, *чтобы* помогли *им раскаяться* (исправиться), – ורשעים עוד אינם *и* тогда *не будет злодеев*.

בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה *Попросил* раби Меир *милости для них – и они исправились*.

אמר לה ההוא צדוקי לברוריא *Сказал один вероотступник Брурии*, жене раби Меира: כתיב *написано*[4]: רני עקרה לא ילדה "*Радуйся, бездетная, не рожавшая*". משום דלא ילדה רני *Из-за того, что не рожала, – радуйся*?

אמרה ליה *Сказала ему*: שטיא *глупец*! שפיל דכתיב לסיפיה דקרא *Спустись к концу стиха, где написано*: כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' "*Потому что больше сыновей у одинокой* (у Иерусалима), *чем сыновей у замужней* (Эдома), – так *сказал Всевышний*".

אלא *Но* вот что имеет в виду стих: מאי עקרה לא ילדה *что* означает "*бездетная, не рожавшая*"? Ответ: רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה *радуйся, община Израиля*, подобная *бездетной женщине*, שלא ילדה בנים לגיהנם *которая не родила сыновей-злодеев для ада, – таких*, как вы, сыновья Эдома.

אמר ליה ההוא צדוקי לרבי אבהו *Сказал один вероотступник* мудрецу по имени *раби Абау*: כתיב *написано*[5]: מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו "*Псалом Давида, когда он бежал от Авшалома, своего сына*". וכתיב *И написано*[6]: לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה "*Песня Давида, когда он бежал от Шауля в пещеру*". הי מעשה מכדי הוהברישא *Какое событие было вначале*? מעשה שאול הוה ברישא *Поскольку событие*, происшедшее с *Шаулем, было вначале*, לכתוב ברישא надо было именно о нем *написать в начале* книги.

אמר ליה *Сказал ему* раби Абау: אתון דלא דרשיתון סמוכין *вы* (не веря в Устную Тору) *не толкуете соседство* стихов, поэтому קשיא לכו *вам трудно* понять, отчего нарушена последовательность указанных событий. אנן דדרשינן סמוכים Но *мы толкуем соседство* стихов, поэтому לא קשיא לן *у нас нет* здесь *трудности*.

דאמר רבי יוחנן *Потому что сказал раби Йоханан*: סמוכין מן התורה מנין *соседство* стихов – *откуда из Торы*? Т. е. откуда видно, что соседство стихов надо учитывать при толковании? שנאמר *Как сказано*[7]: סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר *"Присоединены они навечно, основаны на правде и прямодушии"*.

1. Теилим 1:1
2. Теилим 2:12
3. Теилим 104:35
4. Йешаяу 54:1
5. Теилим 3:1
6. Теилим 57:1
7. Теилим 111:8

מאימתי קורין בשחרית. למעט מדת היום דלמא מדת הלילה רבעו גוים הוא: **בשעה שהכהנים נכנסין.** קרי ביה **[במקדש]** נמי **שנאמר כל פקודיו פקודים (ג) במיכה כל פקודיו עשרים בתמת ויאמר ולעזרן ועל דבר ריק: כלום יש מכר שמורד ברבו.** ויכול להכחיש את דברי הגמרא: **אמור לו כלום יש בן כו'.** והו מזיון הכא דהוה: **הכא נמי פוס.** קופיא להיות: **ואפר שילא.** כענד כולם אמר שילא לכשמתה רוח הקודש עליו:

**כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי דכתיב [1]אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב [2]אשרי כל חוסי בו: הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דר"מ והוו קא מצערו ליה טובא הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו אמרה לי' ברוריא דביתהו מאי דעתך משום דכתיב [3]יתמו חטאים מן כתיב חוטאים חטאים כתיב ועוד שפיל לסיפיה דקרא ורשעים עוד אינם כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם אלא [4]בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה: אמר לה ההוא צדוקי לברוריא כתיב [5]רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שטיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' [6]אלא מאי עקרה לא ילדה רני כנסת ישראל שרומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגידנם כותייכו: א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו כתיב [7]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב [8]לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא ליה אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן [9]דא"ר יוחנן סמוכין מן התורה מנין שנא' [10]סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עכר שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב [11]פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה בנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר [12]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו ויצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר [13]ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משדי אמו ואמר שירה שנאמר [14]ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא מאי אמר [15](רבי) יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא ייקנ ממקום המגופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר [16]יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר [17]ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת מאי משמע (ס) דעל יום המיתה נאמר אמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב [18]תסתיר פניך יכהלון תוסף רוחם יגועון וגו' רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פזי והוה מסדר אגרתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב [19]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא [20]מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה תנה [21]אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו [22]מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו א"ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב [23]מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באילהו דאזל לגבי אחאב (שנאמר [24]ויולך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הביא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר [25]בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה א"ל משום רחמאי לי ברוח הקדש [26]דנפקי מינאי בנין דלא מעלו א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי רמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא [27]אפי' חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי רבי יוחנן ורבי [28](אליעזר) דאמרי תרוויהו אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' [29]הן יקטלני לו איחל (ס):

א"ר

ב) מלא מפי לא ילמה כנ"ל רש"ל ג) ישעיה נד ז. [ע"ש]. ג) [נ"ל נצ], ד) [מגילה יד. ע"ש], ה) [נ"ל מלאכיו].

הגהות הב"ח

(ס) גמ' מאי משמע אמר רבה בר ר' שילא מסיפא דעניינא דכתיב תסתיר פניך יכהלון וגומר: (ב) שם כתיב ויקהלו וי"ו למ"ד למען יהיה בהיכלה נפק מיניה מנשה וירבעם: (ג) שם כתיב אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו' ואין אשרי אלא לשון שבח שנאמר אשרי העם שכך לו אשרי העם שה' אלהיו: (ד) שם כתיב אשרי כל חוסי בו אשרי האיש שחסיו בו: (ה) שם כתיב לדוד בברחו מפני אבשלום בנו: (ו) שם כתיב לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה: (ז) רש"י ד"ה סמוכים וכו' סמוכים לעד סמוכים לו:

גליון הש"ס

גמ' בשר רחמי. עיין תוספות כב ב ובמהרש"ם פ' הילל נמצרים העתיק גי' התוספ' ספי שתנהם: שם דשבקי ביואר. עי' טורי אבן ד"ה ר' ג ד"ה ג"ר: שם אפילו חרב חדה. עי' שבת מה ע"ב ד"ה הכל:

מוסף רש"י

ברייתו. פרקים. לשון טרקים ומהדרין כז ב: מגיסים ריקים ומתוחים ומלמדה (ג"ז ע"ב). בכשר דרחמנא. דנרי קמר נאיתו המלך ומוסף י"ב.

רב נסים גאון

אמר לה ההוא מינא לברוריא. ברוריא היא בתו של ר' חנינא בן תרדיון והיא היתה אשתו של ר' מאיר ואית' בפירקא קמא דמסכת ע"ז ודף יח: ברוריא דביתהו דר' מאיר ברתי' דר' חנינא בן תרדיון הואי וכבר למדה הרבה חכמות לפני החכמים בראמרינן בפסחים בפ' תמיד (דף סב:) אמר ליה ומה ברוריא דביתהו דר' מאיר ברתי' דר' חנינא בן תרדיון דהות נסבת הלה מאה (משמעי) [שמעתתא] ביומא מחלת מאה רבותא: למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג. פרש' גוג ומגוג הוא המזכור הראשון שכתוב בו יתיצבו מלכי ארץ פלשה: תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר מהלחמת גוג ומגוג ההוא בפרק לפני אידיהן של נרים (ס"ו דף ט ב ד"ה לפתיר באים אומות העולם ומתגיירין ומניחין תפילין בראשיהן ותפילין בזרועותיהן ומזוזה בפתחיהן כיון שראין מלחמת גוג ומגוג אומר להם על מי אתם באים על ה' ועל משיחו שנא' (זכרי יד) יתיצבו מלכי ארץ עיד כל אחד ואחד מנתק מוסרותיו והולך לו שנא' ננתקה את מוסרותימו ונו' ובגמרא:

ו) סה ניכר מסכרן קנא. ועי' לעיל ו' ב.

(Говорится о приказах Всевышнего, потому что предыдущий стих заканчивается словами: "Верны все Его приказы".) Получается, что нельзя понять правду (смысл) стихов Торы, не посмотрев, как они присоединены один к другому.

למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג *Почему глава об Авшаломе следует за главой о Гоге и Магоге*? (Глава в Теилим "Зачем волнуются племена, а народы замышляют тщетное", где упомянута война Гога и Магога, предшествует главе о бегстве от Авшалома.) **שאם יאמר לך אדם** *Потому что, если скажет тебе некто*: **כלום יש עבד שמורד ברבו** *разве бывает раб, который восстает против своего господина*? – **אף אתה אמור לו** то *и ты ему скажи*: **כלום יש בן שמורד באביו** *разве бывает сын, который восстает против своего отца*? **אלא הוה** *Но* так *было* (Авшалом поднялся на Давида) – значит, **הכא נמי הוה** так *тоже будет* (Гог поднимется против Творца).

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *Сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай*: **מאי דכתיב** *как* понимать *написанное* в главе о добродетельной женщине, которой уподоблена Тора[8]: **פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה** *"Ее речь полна мудрости; милосердие Торы – на ее устах"*? **כנגד מי אמר שלמה מקרא זה** *О ком сказал* царь *Шломо* в *этом стихе*? (Нельзя сказать, что о Торе, потому что последняя упоминается внутри стиха: "милосердие Торы – на ее устах").

לא אמרו אלא כנגד דוד אביו *Это сказано* царем Шломо *о Давиде, его отце,* **שדר בחמשה עולמים ואמר שירה** *который пребывал в пяти мирах* (прожил пять периодов жизни) *и* о каждом из них *сложил песню*, прославляющую Создателя.

(1) **דר במעי אמו ואמר שירה** *Пребывал внутри своей матери и сложил* об этом периоде *песню*; **שנאמר** *как сказано*[9]: **ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו** *"Благослови, моя душа, Всевышнего, а все мое нутро – имя Его святости"*. Сказано "мое нутро", но имеется в виду нутро, в котором он находился, – нутро его матери.

(2) **יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה** *Вышел наружу, посмотрел на звезды и созвездия и сложил песню*; **שנאמר** *как сказано*[10]: **ברכו ה' מלאכיו גברי כח עושי דברו לשמע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו'** *"Благословите Всевышнего, Его ангелы, крепкие силой, исполняющие Его приказы, повинующиеся звуку Его речей. Благословите Всевышнего, все Его воинства,* Его служители, исполняющие Его волю". Воинство – в данном случае звезды и созвездия.

(3) **ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה** *Вскормленный материнской грудью, посмотрел на грудь и сложил песню*; **שנאמר** *как сказано*[11]: **ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו** *"Благослови, моя душа, Всевышнего и не забудь все Его благодеяния"*.

מאי כל גמוליו *Что* означает – *"все Его благодеяния"*? **אמר רבי אבהו** *Сказал раби Абау*: восславил за то, **שעשה לה דדים במקום בינה** *что* Творец *сделал ей грудь на месте понимания* (в районе сердца). **טעמא מאי** *Какой смысл*? **כדי שלא יסתכל אמר רב יהודה** *Сказал рав Йеуда*: *чтобы не смотрел* младенец **במקום ערוה** *на срамное место*. **רב מתנא אמר** *Рав Матна сказал*: **כדי שלא ינק ממקום הטנופת** *чтобы не питался из нечистого места*.

(4) **ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה** *Увидел* царь Давид *падение злодеев и сложил песню*; **שנאמר** *как сказано*[12]: **יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה** *"Да пропадут грехи с земли – и не будет злодеев. Благослови, моя душа, Всевышнего. Алелуя!"*

(5) **נסתכל ביום המיתה ואמר שירה** *Посмотрел на день смерти и сложил песню*; **שנאמר** *как сказано*[13]: **ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת** *"Благослови, моя душа, Всевышнего. Всевышний, мой Бог, Ты необычайно велик, в славу и величие облачен"*.

מאי משמע דעל יום המיתה נאמר *Какой смысл* в этом стихе, если мы объясняем его *как сказанное о дне смерти* человека? **אמר רבה מסיפא בר רב שילא** *Сказал Раба бар рав Шила*: **דעניינא** это видно *из заключения темы*, т. е. из продолжения псалма, где впрямую говорится о дне смерти; **דכתיב** *как написано*[14]: **תסתיר פניך יבהלון תסף רוחם יגועון וגו'** *"Скроешь Свое лицо – испугаются, заберешь их дух – скончаются* и вернутся в прах".

ואמרי רב שימי בר עוקבא *Рав Шими бар Уква – а* некоторые *говорят, что* **לה מר עוקבא**

8. Мишлей 31:26
9. Теилим 103:1
10. Теилим 103:20-21
11. Теилим 103:2
12. Теилим 104:35
13. Теилим 104:1
14. Теилим 104:29

פסח כשחרי ופייס כשחרי. לימא מדה היא דשחרי כל תוספי נו סיומא דלמה ליגמו גויס הוא: **כריוני.** פריצים: **שמשים כשיב.** קרי ביה קטלים שיבלה יקר הרע: **שפיל.** השפיל עלמך לסוף התקנת. כל דבר שהוא בסוף קרוי שפילו של דבר: **שמוסים נפר לעולם.** כדכתי מוסה כתיב [במחני] נאמנים כל פקודיו שמוסים (ג) שמיכת כל פקודיו עשוים באמת ויבר ולעולם ועד דבר ריק: **כלוס יש שכר שמורד ברכו.** ויבח להכחים את דכרי הגביה: **שמור לו כלוס יש כן כו'.** והא מיון הכא דהוה: **שכא נמי פוס.** סופיה להיות: **ושמר שיבה.** כנגד כוס שמר שיבה לכשנהיה זה הקודם עניו:

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד כו'. וא"ת מאי כל הפרשיות והא לא שכתכן שוס פרשה אחרת שמתחלת בשחרי ומסיימת בשחרי ופייס בשחרי. ל"ל דלאו דוקא פתח בשחרי ופייס בשחרי. אלא אחיתה מעין פתיחה כמו שהלה שפתח בשהלה ופייס בשהלה שהלא מ' יכר פי וכן הרבה פרשיות שמתחילות בהלוויה ומסיימות בהלוויה: נגזל

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי דכתיב [1]אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב [2]אשרי כל חוסי בו: הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דר"מ והוו קא מצערו ליה טובא הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עלויהו בי היכי דלימותו אמרה לי' ברוריא דביתהו מאי דעתך משום רכתיב [3]יתמו חטאים מי כתיב חוטאים חטאים כתיב ועוד שפיל למיפיה דקרא ורשעים עוד אינם כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם אלא [4]בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה: אמר לה הדהוא צדוקי לברוריא כתיב [5]רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שטיא שפיל למיפיה דקרא דכתיב בי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' [6]אלא מאי עקרה לא ילדה רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו: א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו כתיב [7]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב [8]לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה מי מעשה הוה ברישא מכרי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא אמר ליה אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן [9]דא"ר יוחנן סמוכין מן התורה מנין שנא' [10]סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עכד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב [11]פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר [12]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו יצא לאויר העולם ונפתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר [13]ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משדי אמו ונפתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר [14]ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא מאי אמר [15](רבי) יהודה כרי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום המטופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר [16]יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה נפתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר [17]ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת מאי משמע (ס) דעל יום המיתה נאמר אמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב [18]תסתיר פניך יכהלון תוסף רוחם יגועון וגו' רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פזי והוה מסדר אגרתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב [19]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו ואיה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא [20]מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה [21]אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו [22]מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו א"ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברבי נפשי בנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב [23]מי בהחכם ומי יודע פשר דבר מי בהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באלהיהו דאזל לגבי אחאב (שנאמר [24]ויולך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הביא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר [25]בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה א"ל משום רחמאי לי ברוח הקדש [26]דנפקי מינאי בנין דלא מעלו א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איכעי לך למעבד ומה דניתא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא [27]אפי' חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי רבי יוחנן ורבי [28](אליעזר) דאמרי תרוייהו אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' [29]הן יקטלני לו איחל (ס):

א"ר

1. אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב: תהלים א א
2. ונשקו כר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו: תהלים ב יב
3. יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את יי הללי יה: תהלים קד לה
4. רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וגילי לא חלה כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר יי: ישעיהו נד א
5. מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו: תהלים ג א
6. למנצח אל תשחת לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה: תהלים נו א
7. מסמיכים לעד לעולם עשוים באמת וישר: תהלים קיא ח
8. פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה: משלי לא כו
9. לדוד ברכי נפשי את יי וכל קרבי את שם קדשו: תהלים קג א
10. ברכו יי מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמע בקול דברו: תהלים קג כ
11. ברכי נפשי את יי ואל תשכחי כל גמוליו: תהלים קג ב
12. ברכי נפשי את יי יי אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת: תהלים קד א
13. תסתיר פניך יכהלון תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון: תהלים קד כט
14. אין קדוש כיי כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: שמואל א ב ב
15. מי בהחכם ומי יודע ושכל יקר וחכמת אדם תאיר פניו ועז פניו ישנא: קהלת ח א
16. ואלך אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב ואגידה חי יי אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי: מלכים א יז א
17. כימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר יי צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: מלכים ב כ א
18. הן יקטלני לו איחל אך דרכי אל פניו אוכיח: איוב יג טו

רבינו חננאל

דכל פרשה שהיתה חביבה לדוד פתח [באשרי וסיים בה באשרי. פתח] לה אשרי האיש וסיים בה אשרי כל חוסי בו. וכדיבר אשר ההוא בתרא קיימא לן. דבבולהו חפילות מתחילין יי שפתי תפתח. וכן הלכה. למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג. שאם יאמר לך אדם יש עבד שמורד ברבו וכלו'. כה אמר יי צו לביתך כי מת אתה. בעולם הזה. ולא תחיה בעולם הבא. משום ולא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה תזיתי ברוח הקדש ולא נמיק מיני ורצא בעליא. אמר ליה בהדי כיבשי דרחמי עלמא למה לך מאי דמיפקדת עביד וכלו'. נזיב בח שעיה הנביא האוליד מנשה ורבשקה:

ס) סמ"ג מלי (ג) ילמה מלי (ג) ילמה כלי (ג) ילמה כלי (ג) ילמה כ

Мар-Уква, – הוה שכיח קמיה דרבי שמעון בן פזי *был вхож к раби Шимону бен Пази* (учился у него), והוה מסדר אגדתא קמיה דרבי יהושע בן לוי, *который*, в свою очередь, *произносил агаду* в ешиве *раби Йеошуа бен Леви*, и тот ее объяснял. אמר ליה *Спросил* рав Шими бар Уква (или Мар-Уква) раби Шимона бен Пази: מאי דכתיב ברכי נפשי *как* понимать *написанное*[15]: את ה' וכל קרבי את שם קדשו *"Благослови, моя душа, Всевышнего, а все мое нутро – имя Его святости"*? Какое преимущество имеют душа и внутренние органы человека перед остальными органами, что именно они должны прославить Творца?

אמר ליה *Сказал ему* (ответил): בא וראה *иди и смотри* (т. е. так написано для того, чтобы ты мог увидеть), שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם *что качества* (свойства) *смертного не таковы, как качества Всевышнего.* מדת בשר ודם *Качество смертного:* צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים *рисует рисунок на стене и не может наделить его духом и душой, внутренностями и нутром.*

והקדוש ברוך הוא אינו כן *Но не таков Всевышний:* Он צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים *создает творение внутри творения* (плод в животе матери) *и наделяет его духом и душой, внутренностями и нутром.*

והיינו דאמרה חנה *И это то, что произнесла Хана*, когда восславила Всевышнего[16]: אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו *"Нет* (другого) *святого, как Всевышний, потому что нет* никого, *кроме Тебя, и нет твердыни* (скалы), *как наш Бог"*. מאי אין צור כאלהינו *Что* означает *"Нет твердыни, как наш Бог"*? Ответ: אין צייר כאלהינו *нет творца* (нет умеющего изобразить), *как наш Бог*. ("Скала", "цур", и "рисует", "создает", "цаяр", – слова одного корня.) Творец-Всевышний создает и то, что внутри созданий.

מאי כי אין בלתך *Что* означает – *"Потому что нет* никого, *кроме Тебя"*? Ведь уже сказано: "Нет святого, как Всевышний". אמר רבי יהודה בר מנסיא *Сказал раби Йеуда бар Менасья:* אל תקרי כי אין בלתך *не читай: "потому что нет никого, кроме Тебя"*, אלא אין לבלותך *а* читай: *"нет живущего дольше, чем Ты"*. (Слова בלתך и לבלותך выглядят на письме почти одинаково.)

שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם *Ибо качества смертного не таковы, как качества Всевышнего.* מדת בשר ודם *Качество смертного:* מעשה ידיו מבלין אותו *дело его рук* может *пережить его* самого. והקדוש ברוך הוא מבלה מעשיו *Но Всевышний переживает Свои творения.*

אמר ליה *Сказал* рав Шими бар Уква (или Мар-Уква) раби Шимону бен Пази: אנא הכי קא אמינא לך *вот как я* хотел *спросить тебя:* הני חמשה ברכי נפשי *пять* раз сказано *"Благослови, моя душа"*, – כנגד מי אמרן דוד *по отношению к кому произнес их царь Давид*? (Т. е. почему именно пять раз?) Ответ: לא אמרן אלא כנגד הקדוש ברוך הוא וכנגד נשמה *по отношению к Всевышнему и по отношению к душе.*

מה הקדוש ברוך הוא מלא כל העולם *Как Всевышний заполняет* Собой *весь мир*, – אף נשמה מלאה את כל הגוף *так и душа заполняет все тело.* מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה *Как Всевышний видит, но* Сам *невидим* – אף נשמה רואה ואינה נראית *так и душа видит, но* сама *невидима.* מה הקדוש ברוך הוא זן את כל העולם כלו *Как Всевышний кормит весь мир* – אף נשמה זנה את כל הגוף *так и душа кормит все тело.* מה הקדוש ברוך הוא טהור *Как Всевышний чист* – אף נשמה טהורה *так и душа чиста.* מה הקדוש ברוך הוא יושב בחדרי חדרים *Как Всевышний пребывает во внутренних покоях* – אף נשמה יושבת בחדרי חדרים *так и душа пребывает во внутренних покоях.*

יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו *Пусть придет тот, у кого есть эти пять качеств* (имеется в виду – пусть придет душа), וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו *и прославит Того, у Кого есть эти пять качеств* (т. е. прославит Всевышнего)!

Гемара приводит рассказ о царе Хизкияу. В конце рассказа будет затронута тема присоединения "освобождения" к молитве.

מאי דכתיב אמר רב המנונא *Сказал рав Амнуна:* מי כהחכם ומי יודע פשר דבר *как* понимать *написанное*[17]: *"Кто мудрец и кто умеет толковать вещи?"* (Здесь "толковать", "объяснять" – в смысле "примирять".) Ответ: מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים *кто, как Всевышний, Который умеет примирить двух праведников*, таких, как בין חזקיהו לישעיהו царь *Хизкияу и* пророк *Йешаяу*!

15. Теилим 103:1
16. Шмуэль I, 2:2
17. Коэлет 8:1

פסח כשכבי ושיים כשכבי. למעט מדת היום דשכבי כל תוסי נו מיומא דלמה דגשו נוים הוא: כבריוני. פריצים: שֶׁמֶשׁ כשיב. קבי ניה קטטים שיכלה יבר הרע: שפיל. השפיל עלמך לסוף המקרא. כל דבר שהוא בסוף קרוי שפילו של דבר: שמוטים נפר לעולם. כדכתי מורה כתיב [לחכי] נלמנים כל פקודיו שמוטים (ג) שמיכת כל פקודיו עשוים כחמת ויבר ולעולן ולא דבר ריק: כלוס יש עכר שמורד ברכו. ויכל להכחיש לת דכתי הנגיע: שמור נו כלוס יש בן בו'. והל מיון הכל דהוה: הכא נמי הוס. קופיא להיות: ומאי שיים. כענד כולם למר שיכה לכשמרמה רוח הקודש עליו:

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי דכתיב [1]אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב [2]אשרי כל חוסי בו: הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דר"מ והוו קא מצערו ליה טובא הוה קא בעי ר' מאיר דחמי עליהו כי היכי דלימותו אמרה לי' ברודיא דביתהו מאי דעתך משום דכתיב [3]יתמו חטאים מן כתיב חוטאים חטאים כתיב ועוד שפיל לסיפיה דקרא ורשעים עוד אינם ביון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם אלא [4]בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה: אמר לה ההוא צדוקי לברודיא כתיב [5]רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שטיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' [6]אלא מאי עקרה לא ילדה רני בנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו: א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו כתיב [7]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב [8]לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן [9]דא"ר יוחנן סמוכין מן התורה מנין שנא' [10]סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עכר שמורד ברכו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב [11]פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שידה דד במעי אמו ואמר שידה שנאמר [12]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו ויצא לאויר העולם ונסתכל בבוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר [13]ברכו ה' מלאביו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משדי אמו ואמר שירה שנאמר [14]ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא מאי אמר [15](רבי) יהודה ברי שלא יסתכל במקום עורה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום המגופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר [16]יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר [17]ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת מאי משמע [18] דעל יום המיתה נאמר אמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב [19]תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון וגו' רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פזי והוה מסדר אגדתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב [20]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו ואיה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא [21]מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה [22]אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו [23]מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו א"ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא בל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב [24]מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צריקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו דאזל לגבי אחאב (שנאמר [25]ויולך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הכיא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר [26]כימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה א"ל משום דחזאי לי ברוח הקדש [27]דנפקי מינאי בנין דלא מעלו א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקרת איכעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא [28]אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי דבי יוחנן ורבי [29](אליעזר) דאמרי תרוייהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' [30]הן יקטלני לו איחל (ט):

א"ר

(ט) פה ניכר תסרון קלף. ופר' לפיל ו' ב'.

(א) [1]תלים א' א. [2]תלים ב' יב. (ב) [3]ישעיה ס"ה ו. [4]ע"ז ד'. (ג) [5]ישעיה נ"ד א. [6]ישעיה נ"ד. (ד) [7]תלים נ"ט. [8]ש"א כ"ב א'. (ה) [9]ע"ז ל"ח ב'. [10]תלים ק"ט ו. (ו) [11]תלים ק"ד א. [12]שם קג ב. [13]שם קג כ. [14]שם קד א. [15]ב"ב ט"ז ב'. [16]תלים קד לה. [17]שם קד א. [18]ב"ב ע"ה ב'. [19]תלים קד כט. [20]שם קג ב. [21]ב"ק ב' ב'. [22]ש"א ב' ב. [23]שמות ט"ו יא. [24]קהלת ח' א. [25]מלכים א' י"ח ב. [26]ישעיה ל"ח א. [27]ברכות ס' ב'. [28]איוב י"ג טו

הגהות הב"ח

(ה) גמ' מאי משמע דאמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב [3]יתמו חטאים ורשעים עוד אינם ואמר [4]בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה: אמר לה ההוא צדוקי לברודיא כתיב [5]רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שטיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' [6]אלא מאי עקרה לא ילדה רני בנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו: א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו כתיב [7]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב [8]לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן [9]דא"ר יוחנן סמוכין מן התורה מנין שנא' [10]סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עכר שמורד ברכו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב [11]פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שידה דד במעי אמו ואמר שידה שנאמר [12]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו ויצא לאויר העולם ונסתכל בבוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר [13]ברכו ה' מלאביו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משדי אמו ואמר שירה שנאמר [14]ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא מאי אמר [15](רבי) יהודה ברי שלא יסתכל במקום עורה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום המגופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר [16]יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר [17]ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת מאי משמע [18] דעל יום המיתה נאמר אמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב [19]תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון וגו' רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פזי והוה מסדר אגדתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב [20]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו ואיה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא [21]מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה [22]אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו [23]מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו א"ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא בל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב [24]מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צריקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו דאזל לגבי אחאב (שנאמר [25]ויולך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הכיא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר [26]כימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה א"ל משום דחזאי לי ברוח הקדש [27]דנפקי מינאי בנין דלא מעלו א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקרת איכעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא [28]אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי דבי יוחנן ורבי [29](אליעזר) דאמרי תרוייהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' [30]הן יקטלני לו איחל (ט):

(ו) גמ' מאי משמע דאמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב [3]יתמו חטאים ורשעים עוד אינם ואמר [4]בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה: אמר לה ההוא צדוקי לברודיא כתיב [5]רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שטיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' [6]אלא מאי עקרה לא ילדה רני בנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו: א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו כתיב [7]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב [8]לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן [9]דא"ר יוחנן סמוכין מן התורה מנין שנא' [10]סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עכר שמורד ברכו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב [11]פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שידה דד במעי אמו ואמר שידה שנאמר [12]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו ויצא לאויר העולם ונסתכל בבוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר [13]ברכו ה' מלאביו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משדי אמו ואמר שירה שנאמר [14]ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא מאי אמר [15](רבי) יהודה ברי שלא יסתכל במקום עורה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום המגופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר [16]יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר [17]ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת מאי משמע [18] דעל יום המיתה נאמר אמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב [19]תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון וגו' רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פזי והוה מסדר אגדתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב [20]ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו ואיה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא [21]מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה [22]אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו [23]מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו א"ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא בל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב [24]מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צריקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו דאזל לגבי אחאב (שנאמר [25]ויולך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הכיא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר [26]כימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה א"ל משום דחזאי לי ברוח הקדש [27]דנפקי מינאי בנין דלא מעלו א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקרת איכעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא [28]אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי דבי יוחנן ורבי [29](אליעזר) דאמרי תרוייהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' [30]הן יקטלני לו איחל (ט):

נליון הש"ס

גמ' בקר רחמי. עיין תענית כב ב ומהרי"ק ס' רילו נמלנים תמלם נס' המסנה סוי מ"מ. שם דמנכי ביתר. עי' טורי אבן ר"ה ח ב ד"ה ניל: שם אפילו תרב תדה. עי' תוס' מה ס ד"ה הכל:

מוסף רש"י

בריוני. פרלים. לשון טרים ומהודרין כז: שפיל. מנשם ריקם ושומם (מלמעה (נ"ל נ). בבשר דרחמנא. דנכי שמר נחרת המלך (שושה י').

רב ניסים גאון

אשר לה ההוא מינא לברודיא. כרודיא היא בתר של ר' חנינא בן תודיון תהיא היתה אשתו של ר' מאיר ואית: בפירקא קמא דמסכת ע"ז ודף יח: ברודיא דביתהו דר' מאיר ברתי' דר' חנינא בן תרדיון היאי וכבר בן לחרה הרבה תכמות לפני התכמים כדאמרינן בפסחים בם: ותסיר ודף סכו: אמר ליה ומה ברודיא דביתהו דר' מאיר ברתי' דר' חנינא בן תרדיון היתה נפרא חלה מאר (משמעי) [שמעתתא] ביומא בתלת מאה רבתא: לפרשת נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג. פרש' גוג ומגוג הוא המלחמה הראשון שכתוב בו יתיצבו מלכי ארץ [לוקמה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר מלחמת גוג ומגוג ההוא בפרק לפני אידהן של נרים ע"ו ופ' נ נרסי' לעתיד באים אומות העולם ומתגיירין ומביאין יסלין בראשיהן ומוליכין בהדיהדין ומוריה בפתחיהן כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג אומר להם על מי אתם באים על ה' ועל משיחו שנא' ותהיה ם למה רגשו גוים (נוגר) יתיצבו מלכי ארץ מיד כל אחד ואחד מנקף מוסרותיו והולך לו שנא' ונקרא את מוסרותיהמו ונו' וכולא בריתא:

רבינו חננאל

וכל פרשה שהיתה חביבה לדוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי. פתחן לה אשרי האיש וסיים בה אשרי כל חוסי בו. וכדרב אשי דהוא כתרא קיימא לן. רבכולהו תפילות מתחילין ר"י שפתי תפתח. וכן הלכה. למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג. שאם יאמר לך אדם יש עבר שמורד לרבו וכול'. כה אמר ר"י צו לביתך כי מת אתה. בעולם הזה, ולא תחיה בעולם הבא. משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה חזיתי ברייתא הקדוש ברוך הוא נפיק מתי ויעשה סנהדרין, אמר ליה בהדי ביבשי דמרי עלמא למה לך מאי דמיפקרת עביד ובול'. נפיק בת ישעיה הנביא ואוליד מנשה ורבשקה.

חזקיהו אמר *Хизкияу сказал*: **ליתי ישעיהו גבאי** пусть *придет Йешаяу ко мне*. **דהכי אשכחן באליהו דאזל לגבי אחאב** *Ибо так нашли* в рассказе *о* пророке *Элияу, который пришел к* царю *Ахаву*. [Версия: **שנאמר** *как сказано*[18]: **וילך אליהו להראות אל אחאב** *"И пошел Элияу показаться Ахаву"*.]

ישעיהו אמר *Йешаяу сказал*: **ליתי חזקיהו גבאי** пусть *придет Хизкияу ко мне*. **דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע** *Ибо так нашли* в рассказе *о* царе *Йеораме, который пришел к* пророку *Элише*.

מה עשה הקדוש ברוך הוא *Как поступил Всевышний?* **הביא יסורים על חזקיהו** *Навел болезнь на* царя *Хизкияу* **ואמר לו לישעיהו** *и сказал* пророку *Йешаяу*: **לך ובקר את החולה** *иди и навести больного*. **שנאמר** *Как сказано*[19]: **בימים ההם חלה חזקיהו למות** *"В эти дни заболел Хизкияу смертельной* болезнью. **ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא** *И пришел к нему пророк Йешаяу бен Амоц,* **ויאמר אליו** *и сказал ему*: **כה אמר ה' (צבאות)** *так сказал Всевышний (воинств)*: **צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו'** *распорядись в своем доме, потому что умираешь и не будешь больше жить"*.

מאי כי מת אתה ולא תחיה *Что* означают слова: *"Потому что умираешь и не будешь больше жить"*? Ответ: **מת אתה** *"умираешь"* – **בעולם הזה** *в этом мире*, **ולא תחיה** *"и не будешь больше жить"* – **לעולם הבא** *в грядущем мире*.

אמר ליה *Сказал ему* царь: **מאי כולי האי** *что все это* означает? В чем мой грех, если вынесен такой строгий приговор?

אמר ליה *Сказал ему* пророк: **משום דלא עסקת בפריה ורביה** *потому что ты не выполнил* заповедь *плодиться и размножаться*.

אמר ליה *Сказал ему* царь (объяснил, почему не женился): **משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו** *из-за того, что было дано мне увидеть в видении, что произойдут от меня недостойные дети*.

אמר ליה *Сказал ему* пророк: **בהדי כבשי דרחמנא למה לך** *в скрытые вещи Милосердного зачем тебе* входить? **מאי דמפקדת איבעי לך למעבד** *Что тебе приказано,* то и *должен ты сделать*. **ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד** *А то, что надо Всевышнему, Он сделает*.

אמר ליה *Сказал ему* царь: **השתא הב לי ברתך** *теперь,* после твоего пророчества, *дай мне свою дочь* в жены. **אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו** *Может быть, благодаря нашим* совместным *заслугам произойдут от меня достойные дети*.

אמר ליה *Сказал ему* пророк: **כבר נגזרה עליך גזירה** *уже вынесен тебе* смертный *приговор*.

אמר ליה *Сказал ему* царь: **בן אמוץ** *Бен Амоц!* **כלה נבואתך וצא** *Заканчивай свое пророчество и уходи!* **כך מקובלני מבית אבי אבא** *Так мной получено* по традиции *из дома отца моих отцов* (от Давида): **אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים** *даже* если *острый меч* уже коснулся *шеи человека,* пусть *не отказывается* просить *милости* у Всевышнего.

אתמר נמי *Учили то же самое* в доме учения: **רבי יוחנן ורבי אלעזר** *раби Йоханан и раби Элазар* – *оба сказали*: **דאמרי תרוייהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים** *даже* если *острый меч* уже коснулся *шеи человека,* пусть *не отказывается* просить *милости* у Всевышнего; **שנאמר** *как сказано*[20]: **הן יקטלני לו איחל** *"Пусть Он убьет меня – на Него положусь!"*

18. Млахим 1, 18:2
19. Млахим 2, 20:1; Йешаяу 38:1
20. Ийов 13:15

**מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים עד חצות רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר אמרה להן אמו של רבן גמליאל אימתי אני קורא מפני שהוא בא בלילה אמרו לה כל זמן שירצה אחיך שאמרו חכמים עד חצות מצות לקיים ומצות לשרוף אמר רבי עקיבא מלמד שהאשה יוצאה בשעת בעלה מצות לקיים ומצות לשרוף אמר רבי טרפון אני הייתי בא בדרך ונתקרבתי לבתי של לוד ואני קורא בגבורתו של עולם ומשגיח עלי ומשגיח עלי ומשגיח עלי

א ומיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ט"ו וסמ"ג עשין ט"ו טוש"ע או"ח סי' נ"ח סעי' ב':

ב מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ו' סמג עשין ט"ו טוש"ע או"ח סי' ס"ג סעי' ה':

ג מיי' שם הלכה ז' סמג שם טוש"ע שם סעי' ו':

ד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ט"ו סמג עשין ט"ו טוש"ע שם סעי' ב':

ה מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה י"ג סמג עשין ט"ו טוש"ע שם סעי' ג':

ו מיי' שם הלכה י"ב שם סעי' ד':

ז מיי' שם הלכה ב' סמג שם טוש"ע שם סעי' ה':

ח ומיי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ח':

מוסף רש"י

בעל התלמוד. שר התלמה תלמוד גדלה (נוסחאות ל') שבנו ספור דפרואות. לפי שהיה לנס נעשה על פלוס שלא מפרסמין מיד (שמות ט ו) בתת נחש הנחשת. לפי שהיו מיפים לחטוא אחריו (שם). נידד עצמות אביו. משה כפרה. ולא קברו בכבוד מנדנוי ומשה נקבר. ומפני קדוש משה שיקננה על רשעי ייקרו הרשעים (שם). פתם מי ניחון ולא הודו לו. שהיה לו לנחות בהקב"ה שיאמר יעשה על ספיר האלם (שמות). עיבר ניסן בניסן. לאחר שנכנס ניסן נתלו ועשאו חדר מעבר מעבר מיבור (ויקרא ג ו) ויתן המלך מקום נשמת פתם נמדם בשבי וגו' כי מרכים פתם רבים לחבר לא הסכימו מדין פטומלות שהסתירו ניסן מימי לבינו מהו פרשם (שם). ואין אחר ניסן. משקבצתו אם ניסן לין פתם יכול לנשות אם מדר ואלחר ניסן (שמואל־ב יג). בימים שלשים של אדר. פם לא יצאו עד סמה נפציעי שנה, לא ענוחה עד אחל וימים ולפי נקנט ניסן פם שה מדר מפר (שם). אפילו בשעה ששיבר לו הקב"ה שלום מר הוא לו. כשנתנמרמי שלום לף הוא לי מר, שהרי הלו לי הרפואה פסים מחים, כאן שהתפי שלני מוסת (ישעיה לח יז).

רבינו חננאל

ויסב חזקיה פניו אל הקיר. שהתפלל שכיחות לבי וכולי. ששה דברים עשה חזקיהו, על שלשה הודו לו, שגנז ספר רפואות, שהיו נתלין בו ולא היו מבקשין רחמים על החולה, וכתת נחש הנחשת, מפני שהיו עובדין אותו, וגידר עצמות אביו של משה שלחבלים. שימהלו לו מן השמים על שפעיו. והודו לו. אבל על שסתם מי גיחון וקיננן בלולות ההיכל ושינוי רותן למלך אשור ועיבר ניסן בניסן. על אלו השלשה לא הודו לו. ואפילו רבי יהודה שמלך אף הוא לו. אמרינן לעיל (דף י ע"ב) מאי דכתיב ויחל יהושפט אחרי כן וישכב עם אבותיו ויקבר עם אבותיו בעיר דוד אביו. ויחל יהושפט אחרי כן. מאי ויחל. שחלה. ומנא הא מדכתיב ויחל יהורם בנו תחתיו. ומאי שנא יהושפט דכתיב ביה ויחל ויהורם דכתיב ביה ויחל. אלא יהושפט שחלה ומת, יהורם שחלה ולא מת. ומנא הא דיהושפט שחלה ומת, דכתיב ויחל יהושפט אחרי כן וישכב עם אבותיו. ומנא הא דיהורם שחלה ולא מת, דכתיב ויחל יהורם בנו תחתיו. ומאי שנא יהורם דכתיב ביה ויחל ויהושפט

אפילו בעל אמר רבי חנן *Сказал раби Ханан*: **החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת** *даже если сновидец говорит человеку, что завтра тот умрет*, **אל ימנע עצמו מן הרחמים** пусть *не отказывается* попросить *милости* у Всевышнего; **שנאמר** *как сказано*[1]: **כי ברב חלמות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא** *"Потому что в большинстве снов – и пустого, и просто слов полно, так что* (только) *Бога бойся"*.

Гемара возвращается к рассказу о царе Хизкияу.

מיד *Сразу же* – после признания вины – **ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'** *"И повернул Хизкияу свое лицо к стене, и помолился Всевышнему"*[2].

מאי קיר *Что* за *стена* упомянута в этом стихе? **אמר רבי שמעון בן לקיש** *Сказал раби Шимон бен Лакиш*: стих сообщает, что он молился **מקירות לבו** *из глубин своего сердца* ("из стен сердца"), т. е. стенал всем сердцем. **שנאמר** *Как сказано*[3]: **מעי מעי אוחילה קירות לבי ונו'** *"Мое нутро, мое нутро! Трепещут стенки моего сердца"*.

על עסקי הקיר רבי לוי אמר *Раби Леви сказал*: *по поводу стены* сказал Хизкияу. **אמר לפניו** *Сказал Ему* в молитве: **רבונו של עולם** *Господин мира!* **ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה** *Если для* женщины *из* города *Шунэм, которая поставила только одну маленькую стену*, чтобы почтить пророка Элишу, **החיית את בנה** *Ты* за эту заслугу *оживил ее* умершего *сына*[4], – **אבי אבא שחפה את ההיכל כולו בכסף ובזהב** разве *отцу моих отцов*, царю Шломо, *который покрыл стены всего Храма серебром и золотом*, **על אחת כמה וכמה** Ты *тем более* не зачтешь это в заслугу и не спасешь меня от смерти?

Так молился Хизкияу[5]: **זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי** *"Вспомни, прошу, как я ходил перед Тобой в правде и с полным сердцем и как поступил хорошо в Твоих глазах"*.

מאי והטוב בעיניך עשיתי *Что* означают слова – *"и поступил хорошо в Твоих глазах"*? **אמר רב יהודה אמר רב שסמך גאולה לתפלה** *Сказал рав Йеуда: сказал Рав: потому что присоединил "освобождение" к молитве.*

רבי לוי אמר שגנז ספר רפואות *Раби Леви сказал*: *скрыл* (в надежном месте) *"Книгу излечений"* – чтобы люди молили Всевышнего об излечении.

תנו רבנן ששה דברים עשה חזקיהו המלך על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו *Учили мудрецы*: *шесть вещей сделал царь Хизкияу, в трех согласились с ним* мудрецы *и в трех не согласились.*

על שלשה הודו לו *В трех* следующих вещах *согласились с ним* мудрецы: **גנז ספר רפואות** *скрыл "Книгу излечений"*, – **והודו לו** *и согласились с ним*. **כתת נחש הנחשת** *Уничтожил медного змея*, сделанного пророком Моше, – **גירר עצמות אביו והודו לו** *и согласились с ним*. **על מטה של חבלים** *Протащил кости своего* умершего *отца*-злодея *в веревочном гробу* – **והודו לו** *и согласились с ним*.

ועל שלשה לא הודו לו *И в трех* вещах *не согласились с ним* мудрецы: **סתם מי גיחון** *перекрыл воды Гихона* (перекрыл источник Шилоах), – чтобы лишить воды ассирийские войска, осадившие Иерусалим, – **ולא הודו לו** *и не согласились с ним*. **קצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור** *Снял двери Храма и отослал их царю Ашура*, ассирийскому правителю, – **ולא עבר ניסן בניסן הודו לו** *и не согласились с ним*. *Объявил високосным* месяц *нисан в нисане* – **ולא הודו לו** *и не согласились с ним*, т. е. он объявил високосный год (добавив второй месяц адар), когда уже наступил месяц нисан.

ומי ליה לחזקיהו *И что*, разве царь *Хизкияу не* соблюдал правило, которое выводится из стиха[6]: **החדש הזה לכם ראש חדשים** *"Этот месяц для вас – начало месяцев"*? Ведь толковали мудрецы этот стих: **זה ניסן ואין אחר ניסן** *это нисан – и нет другого нисана*. Т. е. когда наступал месяц нисан, его нельзя было объявить добавочным месяцем адар, делая тем самым год високосным. [В Торе заповедано, чтобы месяц нисан всегда выпадал на весну. Но сезоны года строго привязаны к солнечному календарю, а не к лунному, которым пользуются евреи и который на несколько дней отстает от солнечного. Чтобы месяцы лунного календаря не сдвигались относительно сезонов, иногда к двенадцати месяцам обычного года добавляют второй адар вслед за первым. Такой год называется високосным.]

1. Коэлет 5:6
2. Йешаяу 38:2
3. Йирмея 4:19
4. См. Млахим 2, гл. 4
5. Йешаяу 38:3
6. Шмот 12:2

א ומיי' פ"ג מהל' קידוש החודש הלכה ב' ופ"ד מהל' מקוה הלכה ט"ז:
ב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ז סמג עשין ל טור ושו"ע סימן ס' סעיף ב:
ג מיי' שם הלכה ד סמג שם טור ושו"ע סי' ס"ג:
ד מיי' פ"ג שם הלכה ב סמג שם טור ושו"ע סימן סט סי"ג:
ה מיי' פ"ג שם הלכה ג סמג שם טור ושו"ע סימן נה סי"ב:
ו מיי' שם הלכה ד סמג שם טור ושו"ע סימן סט סי"ג:
ז ומיי' פ"ב מהל' ברכות הלכה ג:

מוסף רש"י

בעל החלומות. שר המלאכה שנמשחו בגילה (מגילה ו:) שנגזי ספר רפואות. לפי שלא היה להם נכסים על מלאים שלמה מתפרנסין מיד (שמות יח ג) בתת נחש הנחשת. לפי שהיו עושים ממנו (שם). נידד עצמות אבויו. משום כפרה. ולא קברו בכבוד בדברש ומטה נפלה. ומפני קדוש שהם שיתגנה על רשעי ייקברו הרשעים (שם). פתם מי ניתן ולא הודו לו. פתם לו לנחש בהקב"ה שאמר ונטעתי על ספיר הלחם (שמות כד). עיבר ניסן בניסן. למחר שנגמם ניסן נמלך ועשאו מרחשון מפני שהיו עוברין ג ניסן ויתקן המלך תקנה שיהא אפשר בחדש הפני הגר כי מרבית שנה ניסן לחג שהוא ראש השנה לרגלים (שמות יב ב). ביום שלשים של אדר. שם לא יהנו עד שנה נפיקוד שנה, לא יענוהו עד שלא יהיה ניסן רוצי לקנות ניסן שם היה לאדר שני (שם). אפילו בשעה שעישור לו הקב"ה שלום מר הוא לו. כשנתנמרמי שלום לך הוא לו מר, שהרי מלו לי פרסאה ממם מחניים, כמן שהתעסר שמי מושה (שמות יה יג).

רבינו חננאל

ויסב חזקיה פניו אל הקיר. שהתפלל לפרידות לבן וכולי. ששה דברים עשה חזקיהו, על ששה: הדר לו, שנגו שהיר ספרי רפואות, שהיו נתלין בו ולא היו מבקשין רחמים על החולה, וכתת נחש הנחשת, שפני שהיו עובדין אותו. וגידר עצמות אביו על מטה שלתבלים, שימהלו לו מן השמים על משעיר. והדר לו. אבל על שסתם מי ניתן וקיצץ ולחתם ההיכל ושינוי דותן למלך אשתי ועיבר ניסן בניסן. על אלו השלשה לא הדר לו. והאיכא לעולם חזקיהו הוה ידע דאין מעבירין אלא אדר. מיהו סעה בהוא דשמואל דאמר אין מעברין ביום שלשים שלאדר. דהואי ליה יום שלשים לקובעו ראש חדש ניסן. הוא חזקיה דעבד ועיבר ביום שלשים שלאדר. אומר שהיו מסתכין לקובעו ניסן. חזר הוא וקבעו אדר שיני ולא הדרו לו חכמים. קיימא לן דהלכתא בהוא דשמואל. משה אמר זכר לאברהם ליצחק לישראל וכו'. תלה הזכות באחרים לפיכך שלחה בחירו ובני, אבל חזקיהו שחלה בעצמו האמר זכר נא את אשר התהלכתי לפניך ובני, השיבהו ונגזור על הניר דוד עבדי. והיו דבריב היה לשלום בני לי מר. אפילו בשעה שנתבשרתי שלום, נאמר לי לא למענך. הורצה ליהנות היה נאליעזר, דכתיב ביה מסה ושמרה. ומי שאינו רוצה ליהנות אל היה בשמואל, דכתיב ויחבוהו הרימתה בי בתוכו, מלמד שכל מקום שהולך בחבו עמו. איש האלהים עובר עליהן חמיד. מלמד שכל הסכבים תלמידי חכמים בביתו ומאכילהו ומשקהו ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו כאילו הקריב חמיד. אלו שהסתעות נאמרו משום ר' אליעזר בן יעקב, המתפלל צריך שיכוון את רגליו וכולי. ולא יתפוד בסקים נכחה ויתפלל שם. המפסקים קראחך ר"י. ולא יעמוד על גבי מיטה ולא על גבי ספסל. ולא יאכל עם קרום שיתפלל, שם לא תאכלו על הדם. והאוכל קרום שיתפלל, עליו הכתוב אומר הואתי השלכת אחרי גוך. ויקיצה לן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ותני. מיסקנא. ר' יהושע אומר צד שלש שעות. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהושע שומן קראת שמע עד שלש שעות. הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה. מיהו הקורא משלוש שעות ואילך כל שעה רביעית שהיא ומן תפילה. הואיל וצריך למסך בגאולה לתפילה, אף על פי שעבר זמן קריאת שמע לא הפסיד בקריאתה. אלא מבריך שתים לפניה ואחת לאחריה. ומומך גאולה לתפילה ותתפלל. כאדם שקורא בתורה. מכלל קריאת שמע בעתה גאולה היא מקריאת התורה. מתני'. בית שמאי אומ' בערב כל אדם יסו ויקראו ובקר יעמדו שנ' וכית הלל אומ' כל אדם קורין בדרכן כול'.

גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה. תימה מפני תפלה נמי דהא מתרגין פ"ק דשבת (ד' יח.) כגון אנו מפסיקין בין ק"ש בין לתפלה. וי"ל דהכי קאמר יותר מהעוסק בתורה פעם אחת שלא בשעת ק"ש. אבל העוסק בתורה כשעת ק"ש לא מיירי ומפני כתפלה פוסקין שנאמר

א"ר חנן אפי' בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר [1]כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא מיד [2]ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' [3]מאי קיר אמר רשב"ל מקירות לבו שנא' [4]מעי מעי אוחילה קירות לבי וגו' ר' לוי אמר על עסקי הקיר אמר לפניו רבונו של עולם ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה החיית את בנה אבי אבא שחפה את היכל כולו בכסף ובזהב על אחת כמה וכמה [5]זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי א"ר יהודה אמר רב ששמך גאולה לתפלה ר' לוי אמר שגנז ספר רפואות תנו רבנן [6]ששה דברים עשה חזקיהו המלך על ג' הודו לו ועל ג' לא הודו לו על ג' הודו לו גנז ספר רפואות והודו לו כתת נחש הנחשת והודו לו גידד עצמות אביו על מטה של תבלים והודו לו ועל ג' לא הודו לו סתם מי גיחון ולא הודו לו קיצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור ולא הודו לו עבר ניסן בניסן ולא הודו לו ומי לית ליה [7]התרש הזה לכם ראש חדשים לכם הוא לכם לחדשי השנה

[8]זה ניסן ואין אחר ניסן אלא מעה ברשמואל [9]דאמר שמואל [10]אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן סבר הואיל וראוי לא אמרינן: א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו משה תלה בזכות אחרים שנא' [11]וזכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך תלו לו בזכות עצמו שנאמר [12]ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנא' [13]ואגוניתי [14]אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי והיינו דריב"ל דאמר ריב"ל מאי דכתיב [15]הנה לשלום מר לי מר אפי' בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו: [16]נעשה נא עליית קיר קטנה רב ושמואל חד אמר עלייה פרועה היתה וקידוה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקוה לשנים בשלמא למ"ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ"ד עלייה מאי קיר שקידוה בשלמא למ"ד עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ"ד אכסדרה מאי עליית [17]מעולה שבבתים. ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה אמר אביי ואיתימא ר' יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר [18]ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וא"ר יוחנן [19]שכל מקום שהלך שם ביתו עמו. [20]ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש קדוש הוא מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו קרוש הוא א"ד יוסי בר' חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש (שנא') [21]ויגש גיחזי להדפה א"ר יוסי בר' חנינא שאחזה בהוד יפיה. עובר עלינו תמיד א"ר יוסי בר' חנינא משום דבי אליעזר בן יעקב [22]כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י [23]אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא' [24]ממעמקים קראתיך ה' תניא נמי הכי [25]לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא ע"ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' וכתיב [26]תפלה לעני כי יעטוף. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י [27]המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנא' [28]ורגליהם רגל ישרה (א"ר יצחק א"ר יוחנן) וא"ד יוסי בר' חנינא משום ראב"י מאי דכתיב [29]לא תאכלו על הדם [30]לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (א"ד) א"ר יצחק [31]א"ר יוחנן א"ד יוסי בר' חנינא משום ראב"י כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר [32]ואותי השלכת אחרי גויך אל תקרי גויך אלא גאיך אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים: ר' יהושע אומר עד ג' שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל [33]הלכה כרבי יהושע: הקורא מבאן ואילך לא הפסיד: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור מיתיבי הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה תיובתא דרב חסדא תיובתא איבא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי לא הפסיד שלא הפסיד ברכות תניא נמי הכי [34]הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה א"ר מני גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה מכלל דקורא בעונתה עדיף: **מתני'** [35]בית שמאי אומרים בערב כל אדם יסה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר [36]ובשכבך ובקומך ובית הלל אומרים [37]כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר ובשכבך ובקומך [38]בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך [39]והטתי לקדות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה:

גמ'

9. הנה לשלום מר לי מר ואתה תשקיף בעשר משחת בלי כי השלכת אחרי גוך כי לא למענך. הורצה ליהנות קטנה ונעלים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה. ומי שאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל, דכתיב ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ושם שמה מזבח לה' 10. נעשה נא עלית קיר קטנה ונעלים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה. ומי שאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל, דכתיב ביה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו, מלמד שכל מקום שהולך בחבו עמו. 11. ותשכרנו ותקריבהו כי שם ביתו ושם שמה מזבח לה' 12. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד: מלכים ב ד ט 13. ואבא אל איש האלהים אל ההר ואחזק ברגליו ויגש גיחזי להדפה ויאמר איש האלהים הרפה לה כי נפשה מרה לה וה' העלים ממני ולא הגיד לי: מלכים ב ד כז 14. שיר המעלות מעמקים קראתיך ה' תהלים קל א 15. תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפוך שיחו: תהלים קב א 16. ורגליו רגל ישרה ויקח רגליהם בכף רגל עבל ועצבים בעין נחשת קלל: יחזקאל א ז 17. לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו: ויקרא יט כו 18. ותרע לעשות מכל אשר היו לפניך ותלך ותעשה לך אלהים אחרים ומסכות להכעיסני ואתי השלכת אחרי גוך: מלכים א יד ט 19. ותשברם לפניך הרסרת בם בשכבך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: דברים ו ז

(ב) רש"י ד"ה סמוכה וכו' נמיך וכו' ס"א ד"ה בר הוא לו על שאנחי לו למען דוד עבדי ס"ק: (ג) ד"ה פרשה וכו' תקרה ומעזיבה שלה:

גמ' שאר קיר. ירושלמי [נרסינן פ"ק] ופ' מלך תם שתא פרי הלשון הוא: שם בל תשחית ת"ח. פ' ויחי ס"פ ו ובמדרש קה ב: בשעה דהוה בר. פי' מוס' יבמות יד ב ד"ה לא עשו:

א בתוס' ד"ה הוסיף. ד"ה ת"ח בעיקר ק"ש אין זה חדוש אי ק"ש ערוך דאפי' תפלה נמי ע"י פ"א דומן תפילה לאחר דומן תורה לתחר.

תנו רבנן ר' ובניים עשה חזקיהו מלך יהודה מרערות וכו' בירד עצמות אביו על מטה של תבלים. ופפרשי רבנן שעשה רפואות מהו שנהם לו לעשות בעצמי אביו בן בנם: סנהדרין (נח"ו) בס' נגמר הדין כי נתבזון כי היכי דתיהוי ליה כפרה: ויגש ויחי להדסה אמר (רישא לקמן) ר' יוסי בר חנינא) שדחוק: כהדר יומיה. בגמ' דבני מערבא בפ' כל ישראל יש להן חלק בא"ה (ג) וכפי שני ריבסות (והכה ג) אמר ר' יוסי בר חנינא שנתן ידיו בהדי שביושה בין דדיה:

1. כי ברב חלמות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא: קהלת ה ו
2. ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה': ישעיהו לח ב
3. מעי מעי אוחילה קירות לבי המה לי לבי לא אחריש כי קול שופר שמעת נפשי תרועת מלחמה:
ירמיהו ד יט
4. ואמר אנה ה' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך חזקיהו בכי גדול: ישעיהו לח ג
5. והשרש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שמות יב ב
6. זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעולם:
שמות לב יג
7. ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית:
תהלים קו כג
8. ונאחזי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי: מלכים ב יט לד

ויסב חזקיה פניו אל הקיר. שהתפלל לפרידות לבן וכולי. ששה דברים עשה חזקיהו, על ששה: הדר לו, שנגו שהיר ספרי רפואות, שהיו נתלין בו ולא היו מבקשין רחמים על החולה, וכתת נחש הנחשת, שפני שהיו עובדין אותו. וגידר עצמות אביו על מטה שלתבלים, שימהלו לו מן השמים על משעיר. והדר לו. אבל על שסתם מי ניתן וקיצץ ולחתם ההיכל ושינוי דותן למלך אשתי ועיבר ניסן בניסן. על אלו השלשה לא הדר לו. והאיכא לעולם חזקיהו הוה ידע דאין מעברין אלא אדר. מיהו סעה בהוא דשמואל דאמר אין מעברין ביום שלשים שלאדר. דהואי ליה יום שלשים לקובעו ראש חדש ניסן. הוא חזקיה דעבד ועיבר ביום שלשים שלאדר. אומר שהיו מסתכין לקובעו ניסן. חזר הוא וקבעו אדר שיני ולא הדרו לו חכמים. קיימא לן דהלכתא בהוא דשמואל. משה אמר זכר לאברהם ליצחק לישראל וכו'. תלה הזכות באחרים לפיכך שלחה בחירו ובני, אבל חזקיהו שחלה בעצמו האמר זכר נא את אשר התהלכתי לפניך ובני, השיבהו ונגזור על הניר דוד עבדי. והיו דבריב היה לשלום בני לי מר. אפילו בשעה שנתבשרתי שלום, נאמר לי לא למענך. הורצה ליהנות היה נאליעזר, דכתיב ביה מסה ושמרה. ומי שאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל, דכתיב ביה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו, מלמד שכל מקום שהולך בחבו עמו. איש האלהים עובר עליהן חמיד. מלמד שכל הסכבים תלמידי חכמים בביתו ומאכילהו ומשקהו ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו כאילו הקריב חמיד. אלו שהסתעות נאמרו משום ר' אליעזר בן יעקב, המתפלל צריך שיכוין את רגליו וכולי. ולא יתפוד בסקים נכחה ויתפלל שם. המפסקים קראתיך ר"י. ולא יעמוד על גבי מיטה ולא על גבי ספסל. ולא יאכל עם קרום שיתפלל, שם לא תאכלו על הדם. והאוכל קרום שיתפלל, עליו הכתוב אומר הואתי השלכת אחרי גוך. ויקיצה לן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ותני. מיסקנא. ר' יהושע אומר צד שלש שעות. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהושע שומן קראת שמע עד שלש שעות. הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה. מיהו הקורא משלוש שעות ואילך כל שעה רביעית שהיא ומן תפילה. הואיל וצריך למסך בגאולה לתפילה, אף על פי שעבר זמן קריאת שמע לא הפסיד בקריאתה. אלא מבריך שתים לפניה ואחת לאחריה. ומומך גאולה לתפילה ותתפלל. כאדם שקורא בתורה. מכלל קריאת שמע בעתה גאולה היא מקריאת התורה. מתני'. בית שמאי אומ' בערב כל אדם יסו ויקראו ובקר יעמדו שנ' וכית הלל אומ' כל אדם קורין בדרכן כול'.

Нет, Хизкияу считал, как и мудрецы. **אלא** טעה בדשמואל *Но он ошибался в* правиле, которое сказал мудрец *Шмуэль*. **דאמר שמואל** *Как сказал Шмуэль*: **אין מעברין את השנה ביום** שלשים של אדר *не делают год високосным тридцатого числа* месяца *адар*, **הואיל וראוי** לקובעו ניסן *потому что* он (этот день) *годится для того, чтобы установить в нем* месяц *нисан*, т. е. чтобы стать первым числом месяца нисан. **סבר** Хизкияу *считал*, что правило – **הואיל וראוי** "*годится*, чтобы установить в нем месяц нисан" – **לא אמרינן** *не было произнесено*, не училось.

Гемара делает замечание о молитве, произнесенной царем Хизкияу.

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא *Сказал раби Йоханан от имени раби Йосе бен Зимра*: **כל התולה בזכות עצמו** *каждый*, кто *ссылается в* молитве *на свои заслуги* (произнося: "сделай мне так из-за моих заслуг"), – **תולין לו בזכות אחרים** если Небеса *принимают его* молитву (отвечают на нее), то за счет *чужих заслуг*. **וכל התולה בזכות אחרים** *И каждый*, кто *ссылается* в молитве *на заслуги других* людей, – **תולין לו בזכות עצמו** если Небеса *принимают его* молитву, то за счет *его заслуг*.

Например: **משה תלה בזכות אחרים** *Моше* в своей молитве о спасении евреев *сослался на заслуги других* людей; **שנאמר** *как сказано*[7]: **זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך** "*Вспомни об Аврааме, Йицхаке и Израиле, Твоих рабах*". **תלו לו בזכות עצמו** Поэтому *его* молитва *была принята из-за его заслуг*; **שנאמר** *как сказано*[8]: **ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית** "*И* уже *сказал, чтобы их уничтожить, – если бы не Моше, Его избранник*, который *встал в проломе* (скалы) *перед Ним, чтобы отвратить Его ярость, дабы не погибли*".

חזקיהו תלה בזכות עצמו *Хизкияу сослался* в молитве *на свои заслуги*; **דכתיב** *как написано*[9]: **זכר נא את אשר התהלכתי לפניך** "*Вспомни, прошу, как я ходил перед Тобой*". **תלו לו בזכות אחרים** Поэтому *его* молитва *была принята за счет заслуг других* людей; **שנאמר** *как сказано*[10]: **וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי** "*Защищу этот город, чтобы спасти его, – ради Себя и ради Своего раба Давида*".

והיינו דרבי יהושע בן לוי *Это то, о чем* сказал *раби Йеошуа бен Леви*. **דאמר רבי יהושע בן לוי** *Как сказал раби Йеошуа бен Леви*: **מאי דכתיב** *что* означает *написанное* в благодарственном письме Хизкияу[11]: **הנה לשלום מר לי מר** "*Вот, я здоров, но горько мне, горько*"? **אפילו בשעה ששיגר לו הקדוש ברוך הוא שלום** *Даже когда послал ему Всевышний выздоровление* – **מר הוא לו** *было ему горько*. Ибо Всевышний услышал молитву Хизкияу не в силу его заслуг, а в силу заслуг царя Давида.

Выше упоминалась женщина из города Шунэм, которая приняла в своем доме пророка Элишу. Гемара возвращается к ее разговору с мужем.

Сказала та женщина мужу[12]: **נעשה נא עלית קיר קטנה** "*Давай сделаем маленькую чердачную стену* и поставим ему (пророку Элише) там кровать, стол, стул и светильник; и когда придет к нам – зайдет туда".

רב ושמואל *Рав и Шмуэль* спорили по поводу "чердачной стены". **חד אמר** *Один сказал*: **עלייה פרועה היתה וקירוה** *открытый чердак был* в их доме – *и покрыли его потолком*. **אכסדרה גדולה היתה וחד אמר** *А другой сказал*: **וחלקוה לשנים** *большая комната была* в их доме – *и разделили ее* стеной *надвое*.

בשלמא למאן דאמר אכסדרה *Понятны* слова того, *кто сказал о комнате*, – **היינו דכתיב קיר** *ибо написано*: *стена*. Т. е. женщина предложила мужу поставить стену посреди комнаты, чтобы отделить ее часть для Элиши.

אלא למאן דאמר עלייה *Но для того, кто сказал о чердаке*, – **מאי קיר** *при чем* тут *стена*? Ответ: **שקירוה** *потому что установили* там *потолок*. ("Стена" и "потолок" – одного корня.)

С другой стороны, **בשלמא למאן דאמר עלייה** *понятны* слова того, *кто сказал о чердаке*, – **היינו דכתיב עליית** *ибо написано*: *чердак*. Т. е. женщина предложила мужу отвести гостю верхнюю открытую комнату.

אלא למאן דאמר אכסדרה *Но для того, кто сказал о комнате*, – **מאי עליית** *при чем* тут *чердак*? Ответ: **מעולה שבבתים** *лучшее, что*

7. Шмот 32:13
8. Теилим 106:23
9. Йешаяу 38:3
10. Млахим 2, 19:34
11. Йешаяу 38:17
12. Млахим 2, 4:10

א ומיי' פ"ב מהל' קידוש החודש הלכה ג' ופ"ד מהל' נשיאת כפים הלכה ט"ו:
ב מיי' פ"א מהל' תפלה הלכה ב' ומיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ו' סמג עשין ד' טוש"ע או"ח סימן ס"ג ס"ה:
ג מיי' שם הלכה ו' סמג שם טוש"ע או"ח סימן ס"ג ס"ה:
ד מיי' שם הלכה ז' סמג שם טוש"ע או"ח סימן ס"ג ס"ו:
ה מיי' שם הלכה ט' סמג שם טוש"ע או"ח סימן ס"ג ס"ו:
ו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ט"ו סמג עשין ד' טוש"ע או"ח סימן ס"ג ס"ו:
ז מיי' פ"ב מהל' תפלה הלכה ב' סמג שם טוש"ע או"ח סימן ס"ג ס"ו:
ח ומיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ט"ו:

מוסף רש"י

בעל החלומות. סר המלכה שלמונת גלילה (סנהדרין ל:) שנגע בספר רפואות. לפי שלא היה נגוע עד שלמד ספר רפואות (ברכות נה:) בתחת נחש הנחשת. (פי' שהיה מושם למרפא מיד (במדבר כא, ח) בתחת עצמות אביו. (שם). גידד עצמות אביו. משום כפרה, לפי קברי נכרים נהרגים ומתה נפלה. ומקרי קדים הסם שמגנה על השני ויקרי הרסמים (שם). שמא מי שיחין ולא הודו לו. שהיה לו לנשות בהקב"ה שלמד ונתחי שלו ספיר הלמת לאשתיה (שם). עיבר ניסן בכרסי. לאחר שנכנס ניסן נתלו ושבלו מדר הצבי מתוך (בראשית ל, ג) ויוסך המלך תקיף לגאות שפת נמרים הצבי ורי כי מרגיש שפת נמרים שהנמר מקנא על נקבתו ומשחיתו. ביום שלשים של אדר. שם לא יצאו עד שהיה עיבור ניסן בימי חזקיה שהרשע (שם). ואין אחר ניסן. מעכבתני אז ניסן לין שמא יכול לעשות אז ניסן בכרסי. (שהנדרין יב.). ביום שלשים של אדר. שם לא יצאו עד שהיה עיבור ניסן בימי חזקיה שהרשע (שם). אפילו בשעה ששיבר לו הקב"ה שלום מר הוא לו. כשנתגאתה שלום לף הוא לי מר, שהרי תלו לי פרשיה מסס למרים, כמן שיתעתי שלמי מוסף (נשעיה לח יז).

רבינו חננאל

ויסב חזקיה פניו אל הקיר. שהתפלל מקיומת לבי וכולי. ששה דברים עשה חזקיהו, על שלשה הודו לו, שגנו ולא היו מבקשין רחמים על החולה. וכתת נחש הנחשת, מפני שהיו עובדין אותו. וגירר עצמות אביו על מיטה שלחבלים. שימהלו לו מן השמים על משעיו. והודו לו. אבל על שהחם מי ניחוך והקדץ לולחות ההיכל ושערן דחוקן למלך אשחי וביבה ניסן בניסן. על אלו השלשה לא הודו לו. ואפילקה לעולם חזקיהו הוה דע דאין מעבירין אלא ארור. מיהו מעה בהא דשמואל דאמר אין מעבירין ביום שלשים שלאדר. ההיא דארור יום שלשים לקובעו ראש חדש ניסן, הכא חזקיה ישעה הביבר ביום שלשים שלאדר. אחרי שהרי סהרכין לקובעו ניסן, חזר הוא וקבעו אדר שיני ולא הודו לו חכמים. ניתא לן דהלכתא בהא כשמואל. משה אמר זכר לאברהם ליצחק לישראל וכו'. תלה הכתוב באחרים לפיכך לא הלו לו בכותנו, שנ' לולי משה בחירו וגו'. אבל חזקיהו שתלה בעצמו ואמר וכו' נא את אשר התהלכתי לפניך וגו'. השיבהו ונגורה על היד דוד עבדי. היינו דכתיב הנה לשלום מר לי מר, אפילו בשעת שלום שנתרכזרתי שלום, נאמר לי לא למענך. היינו דכתיב הנה לשלום מר לי מר ומנורה. ומי שאינו רוצה לידגות אל יהגה כשמואל, דכתיב ותשובהו הרפואה בי בשביל שכל מקום שהוקך ביתו עמו. איש האלהים עובר עלינו תמיד. פלמר שכל התכבים תלמידי חכמים בביתו ומאכילהו ומשקהו ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו באילו הקריב תמיד. אלו השמחות נאמרו משום ר' אליעזר בן יעקב, המתפלל צריך שיכוין את רגליו וכולי. ולא יעמוד במקום גבוה ויתפלל שנ' ממעמקים קראתיך ה'. ולא יעמוד על גבי בימה ולא על גבי ספסל. ולא יאבל ארם קדום שיתפלל, שנ' לא תאכלו על הדם. והאוכל קדם שיתפלל, עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גוך. ולא יעמוד בין השטרות שנאמרו משום ר' אליעזר בן יעקב. המתפלל צריך שיכוין את רגליו וכולי. ולא יעמוד במקום גבוה ויתפלל שנ' ממעמקים קראתיך ה'. ולא יעמוד על גבי בימה ולא על גבי ספסל. ולא יאבל ארם קדום שיתפלל, שנ' לא תאכלו על הדם. והאוכל קדם שיתפלל, עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גוך. וקיימא לן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. מיסקנא. ר' יהושע אומר מי שלש שעות. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהושע שומן קריאת שמע עד שלש שעות. הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה. פירוש הקורא משלש שעות ואילך כל שעה ושעה ומן תפלה. ההיא דצריך למסרך בגאולה לתפילה, אף על פי שעבר ומן קריאת שמע לא הפסיד ברכותיה. אלא מברך שתים לפניה ואחת לאחריה. ומומר גאולה לתפילה ומתפלל. כאדם שקורא בתורה. מתני'. בית שמאי אומ' בערב כל אדם יסו ויקראו ובבקר יעמדו ובית הלל אומ' כל אדם קורין כדרכן כול'.

מאימתי קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. אמרה עליהן שפחתו של בית רבן גמליאל אין אנו יודעות אימתי הן מאירות. אמר להן אף אני לא אמרתי אלא כדי שיהא אדם נכנס ויוצא ועושה צרכיו ומטיל מימיו ומסתפק ומאכיל לפועליו ומשכים ומעריב ומקיים מצות קריאת שמע ותפלה ומזכיר יציאת מצרים בלילות. וכל המרבה הרי זה משובח. מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע. אמר להן אם עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות. ולא עוד אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עשיית כל זמן שאדם צריך לאכול סעודתו בשעת אכילת בני אדם צריך לקרות. קרבנותיהן של יחיד נאכלין כל היום וכל הלילה עד שיעלה עמוד השחר. ושל תודה ושל מלואים נאכלין יום ראשון ולילה שלאחריו עד חצות. אם כן למה אמרו משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. כדי שיקדים אדם מצוה לעבירה. גמ'

ת"ר מאימתי קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. אמרה עליהן שפחתו של בית רבן גמליאל אין אנו יודעות אימתי הן מאירות. אמר להן אף אני לא אמרתי אלא כדי שיהא אדם נכנס ויוצא ועושה צרכיו ומטיל מימיו ומסתפק ומאכיל לפועליו ומשכים ומעריב ומקיים מצות קריאת שמע ותפלה ומזכיר יציאת מצרים בלילות. וכל המרבה הרי זה משובח. מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע. אמר להן אם עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות. ולא עוד אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עשיית כל זמן שאדם צריך לאכול סעודתו בשעת אכילת בני אדם צריך לקרות. קרבנותיהן של יחיד נאכלין כל היום וכל הלילה עד שיעלה עמוד השחר. ושל תודה ושל מלואים נאכלין יום ראשון ולילה שלאחריו עד חצות. אם כן למה אמרו משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. כדי שיקדים אדם מצוה לעבירה. גמ'

מנא הני מילי. דתנו רבנן (דברים ו, ז) ודברת בם בשכבך ובקומך בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך ובשכבך ובקומך. בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך והשתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה: גמ'

א"ר חנן אפי' בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת אל יימנע עצמו מן הרחמים שנאמר יכי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא מיד [ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' [מאי קיד אמר רשב"ל מקירות לבו שנא' [מעי מעי אוחילה קירות לבי וגו' ר' לוי אמר על עסקי הקיר אמר לפניו רבונו של עולם ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה החיית את בנה אבי אבא שחפה את היכל כולו בכספ ובזהב על אחת כמה וכמה [זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי א"ר יהודה אמר רב שממך גאולה לתפלה ר' לוי אמר שגנז ספר רפואות תנו רבנן [ששה דברים עשה חזקיהו המלך על ג' הודו לו ועל ג' לא הודו לו על ג' הודו לו גנז ספר רפואות והודו לו כתת נחש הנחשת והודו לו גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו ועל ג' לא הודו לו סתם מי גיחון ולא הודו לו קיצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור ולא הודו לו עבר ניסן בניסן ולא הודו לו ומי ליה ליה לחזקיהו [החדש הזה לכם ראש חדשים [זה ניסן ואין אחר ניסן אלא מעה כרשמואל [דאמר שמואל [אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן סבר הואיל וראוי לא אמרינן: א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו משה תלה בזכות אחרים שנא' [זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך תלו לו בזכות עצמו שנאמר [ויאמר להשמידם לולי משה בחידו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנא' [וגנותי [אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי והיינו דריב"ל דאמר ריב"ל מאי דכתיב [הנה לשלום מר לי מר אפי' בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו: [נעשה נא עליית קיר קטנה רב ושמואל חד אמר עליה פרועה היתה וקירוה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקוה לשנים בשלמא למ"ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ"ד עלייה מאי קיד שקירוה בשלמא למ"ד עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ"ד אכסדרה מאי עליית [מעולה שבבתים. ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה אמר אביי ואיתימא ר' יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר [ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וא"ר יוחנן [שכל מקום שהלך שם ביתו עמו. [ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא מכאן שהאשה מברת באורחין יותר מן האיש קדוש הוא מנא הני מילי דעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש (שנא') [ויגש גיחזי להדפה א"ר יוסי בר' חנינא שאחזה בהוד יפיה. עובר עלינו תמיד א"ר יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב [כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב באילו מקריב תמידין. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י [אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא' [ממעמקים קראתיך ה' תניא נמי הכי [לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא על ע"ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' וכתיב [תפלה לעני כי יעטוף. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י [המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנא' [ורגליהם רגל ישרה (א"ר יצחק א"ר יוחנן) וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י מאי דכתיב [לא תאכלו על הדם [לא תאכלו על ההרים ולא תשאו עיניכם אל הגלולים ודם לא תאכלו שתתפללו על דמכם (א"ד) א"ר יצחק [א"ר יוחנן א"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר [ואותי השלכת אחרי גוך אל תקרי גוך אלא גאך אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים: ר' יהושע אומר ער ג' שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל [הלבה ברבי יהושע: הקורא מבאן ואילך לא הפסיד: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור מיתיבי הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה תיובתא דרב חסדא תיובתא איבא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי לא הפסיד שלא הפסיד ברכות תניא נמי הכי הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה א"ר מני גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה מכלל דקורא בעונתה עדיף: מתני' [בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר [ובשכבך ובקומך ובית הלל אומרים יכל אדם קורא [כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר ובשכבך ובקומך [בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך ובשכבך ובקומך [בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך והשתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה: [והטתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה: גמ'

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה הוסיף, ד"ה ויעיין דק"ש אין זה חדוש אי ק"ש ערוך דאמי' תפלה נמי ערוכה דומן תפלה לתור דומן תורה לחתר.

רב נימים נאון

תנו רבנן ר' רבים עשה חזקיה מלך יהודה מרתחו וביר ניהר עצמות אביו על מטה של חבלים, ומפרשי רבנן טעמא דמילתא מהו שנתם לו לעשות בעצמות אביו כן בחיי, שנהדרין (דף מ:) בש' נגמר הדין כי הכיר וחזירה ליה בחרה: וישב יחזי יהושפט אמר (ויש לקרוא) [ר' יוסי בר חנינא] שהיה בהדי יוסי בר חנינא שהיה בהדי בעלמא דהוה שביניהם בין דרדיה:

תורה אור השלם

1. כי ברב הלמות הבלים ידברים הרבה כי את האלהים ירא: קהלת ה ו
2. וסכך חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל יקי: ישעיהו לח ב
3. מעי מעי אוחילה קירות לבי המה לי לבי לא אחדיש כי קול שופר שמעת נפשי תרועת מלחמה:
ירמיהו ד יט
4. ויאמר אנה יי זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך חזקיהו בכי גדול: ישעיהו לח ג
5. החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי שנה: שמות יב ב
6. זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם:
שמות לב יג
7. ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית:
תהלים קו כג
8. ונגשתי אל העיר האזת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי: מלכים ב כ ו

9. הנה לשלום מר לי מר ואתה חשקת נפשי משחת כלי כי השלכת אחרי גוך כל חטאי: ישעיהו לח יז 10. נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה והיה בבואו אלינו יסור שמה: מלכים ב ד י 11. ותשקרנו הרקיעה כי שם ביתו ושם שכב עם ישראל ויכן שם מזבח לייי: שמואל א ז יז 12. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד: מלכים ב ד ט 13. ותבא אל איש האלהים אל ההר ותחזק ברגליו ויגש גיחזי להדפה ויאמר איש האלהים הרפה לה כי נפשה מרה לה וייי העלים ממני ולא הגיד לי: מלכים ב ד כז 14. שיר המעלות ממעמקים קראתיך יי: תהלים קל א 15. תפלה לעני כי יעטף ולפני יי ישפוך שיחו: תהלים קב א 16. ורגליהם רגל ישרה ופי יראליהם כבוך רגל עגל ועצבים בעין נחשת כלם: יחזקאל א ז 17. לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו: ויקרא יט כו 18. ותרע לעשות את הרע בעיני ייי: מלכים א יד כב 19. ושעתם לקניך ודברתם בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: דברים ו ז

в домах; т. е. предложила дать самую хорошую комнату. ("Лучшее" и "чердак" – одного корня: то, что выше остального.)

Женщина продолжила: **ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה** *"И поставим ему там кровать, стол, стул и светильник"*.

אמר אביי ואיתימא רבי יצחק *Сказал Абае, а некоторые говорят,* что сказал *рав Йицхак*: **הרוצה להנות** *тот, кто хочет пользоваться* вещами других людей, – **יהנה כאלישע** *может* ими *пользоваться, как Элиша,* который гостил у той женщины.

ושאינו רוצה להנות *А тот, кто не хочет пользоваться* вещами других людей, – **אל יהנה כשמואל הרמתי** *может* ими *не пользоваться, как* поступал *Шмуэль,* уроженец *Рамы,* который отказывался гостить в домах других людей. **שנאמר** *Как сказано*[13]: **ותשובתו הרמתה כי שם ביתו** *"И возвращался в Раму, ибо там его дом"*.

13. Шмуэль 1, 7:17
14. Малахим 2, 4:9
15. Малахим 2, 4:27
16. Теилим 130:1
17. Теилим 102:1

ואמר רבי יוחנן *И сказал раби Йоханан* (отвечая на вопрос: зачем добавлять, что там его дом? – ведь мы знаем, что он из Рамы): чтобы сказать тебе, **שכל מקום שהלך שם ביתו עמו** *что в любом месте, куда он* ни *приходил,* – *его дом с ним*. Т. е. Шмуэль ночевал или дома, или в шатре, который носил с собой, но не в домах других людей.

Гемара продолжает приводить слова женщины из города Шунэм.

Написано[14]: **ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא** *"И сказала своему мужу: вот я узнала, что Б-жий человек,* который постоянно проходит мимо нас, *святой"*.

אמר רבי יוסי ברבי חנינא *Сказал раби Йосе, сын раби Ханины*: **מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש** *отсюда* мы видим, *что женщина видит в гостях больше, чем ее муж.*

קדוש הוא *"Святой он"* – так сказала об Элише женщина из Шунэма. **מנא ידעה** *Откуда узнала?* **רב ושמואל** Спорили на эту тему *Рав и Шмуэль*. **חד אמר** *Один сказал*: **שלא ראתה זבוב עובר על שלחנו** *ибо не видела мухи, пролетающей над его столом*. **וחד אמר** *А другой сказал*: **סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו** *льняную простыню постелила на его постели – и не обнаружила на ней пятен.*

אמר רבי יוסי ברבי חנינא *Сказал раби Йосе, сын раби Ханины*: отсюда учим, что **הוא קדוש** *он* (Элиша) – *святой,* **ומשרתו אינו קדוש** *но его слуга – не святой.* **שנאמר** *Как сказано*[15]: **ויגש גיחזי להדפה** *"И подошел Гехази, чтобы оттолкнуть ее"*. **אמר רבי יוסי ברבי חנינא** *Сказал раби Йосе, сын раби Ханины*: стих намекает, **שאחזה בהוד יפיה** *что ухватил ее за гордость ее красоты,* за грудь.

עובר עלינו תמיד *"Постоянно проходит мимо нас"*. **אמר רבי יוסי ברבי חנינא** *Сказал раби Йосе, сын раби Ханины,* **משום רבי אליעזר בן יעקב** *от имени раби Элиэзера бен Яаков*: **כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו** *каждому, кто принимает в своем доме мудреца* (Торы) *и снабжает его необходимым,* – **מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין** *Тора ставит ему* в заслугу, *как если бы он принес жертву "тамид"* в Храме. (Значение слова "тамид" – постоянный, отсюда название жертвоприношения.)

Гемара приводит другие высказывания из того же источника.

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב *И сказал раби Йосе, сын раби Ханины, от имени раби Элиэзера бен Яаков*: **אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל** пусть *человек не стоит на высоком месте,* когда *молится*. **אלא** *Но* пусть стоит *на низком месте,* когда *молится*. **שנאמר** *Как сказано*[16]: **ממעמקים קראתיך ה'** *"Из глубин взываю к Тебе, Всевышний"*.

תניא נמי הכי В барайте *учили то же самое*: **לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא על גבי שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל** пусть *не стоит человек на стуле или скамейке и ни на каком высоком месте,* когда *молится*. **אלא במקום נמוך ויתפלל** *Но* пусть стоит *на низком месте,* когда *молится*. **לפי שאין גבהות לפני המקום** *Потому что нет высокого перед Вездесущим*; **שנאמר** *как сказано*: **ממעמקים קראתיך ה'** *"Из глубин взываю к Тебе, Всевышний"*. **וכתיב** *И* еще *написано*[17]: **תפלה לעני כי יעטף** *"Молитва страждущего, который ослабел"*.

א ומיי' פ"ג מהל' קריאת שמע הלכה ג' ופ"ד שם הלכה ב' ופ"ה מהל' תפלה הלכה ב' ופ"ו:

מד ב ומיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ו סמג עשין מ טוש"ע או"ח סימן ל סי"ב:

מה ג ומיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע או"ח סי' ס"ג:

נה ד ומיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ד סמג עשין מז טוש"ע או"ח סימן נח סי"ב:

מז ה ומיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה יא סמג עשין מז טוש"ע או"ח סימן נח סי"ב:

מח ו ומיי' שם הלכה יג טור או"ח שם סעיף ו:

סה ז ומיי' פ"ב שם הלכה ב סמג עשין מח טוש"ע או"ח סימן סב סי"ב:

יז ח ומיי' פ"ב שם הלכה ח':

מוסף רש"י

בעל ההלכות. סר התלמה תלמות גדלה (שבועות ו:) שבני ספר רפואות. לפי שלא היה להם נסים על שלום שלא מפרסמין מיד (שמות יח ו) כתת נחש הנחשת. לפי שהיו מושים למחרת (שם). ניידר עצמות אביו. משם מפרש, שלא קברוהו בכבוד נדרכן ומשם נפלו. ומפני קדושת השם מתענה על הפטר ייעודי הנסיעה (שם). פתם מי ניתן ולא הודו לו. שהיה לו לנשות בקב"ה שלמד ונתעה על הציר שלמה לאשתיה (שם). עיבור ניסן בניסן. למחר שנסים ניסן נמלך ונעשה אדר שני משני בניסן (שמות יב ב). חיוך שהמן חוקק בעצות שסח נחש הפטר הגר כי נתרכים הם דנים לפני שלמה שהיה יכול לעשות זה ולמד ממנו ניסן (שבועות יב ב). בימים שלשים של אדר. שם לא יבוי עד הנה בעיבור שנה, לא יעברוהו עד שלא יהיום רוב הקנים ניסן לא מהיה מר (שם). אפילו בשעה ששיבר לו הקב"ה שלום מר הוא לו. כשמבקשי שלום אף הוא לו מר. שהרי מלו לו הרשעה מסם מסרים, כלן שהתעה שפני מוסף (ישעיה לח יז).

רבינו חננאל

ויסב חזקיה פניו אל הקיר. שהתפלל לכי יכול. ששה דברים עשה חזקיהו. על שלשה הודו לו, שגנז ספר רפואות, שהיו נחלין בו ולא היו מבקשין רחמים על החולה, וכתת נחש הנחשת. מפני שהיו עובדין אותו. וניידר עצמות אביו על מיטה שלחבלים. שימחלו לו מן השמים על עסקיו. והודו לו. אבל על שסתם מי ניתן וקיצץ דלתות ההיכל ושינהן דחוק לשלך אשור ועיבר ניסן בניסן. על אלו השלשה לא הודו לו. ואפילו הכי מנחה שלמה מסרים, כמו שהתעה שפני מוסף (ישעיה לח יז).

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה שהוסיף, ד"ת ביערים וק"ש אין זה חרוש אי ק"ש ערוך דאפי' חצלה נמי ערוכא דומן תפילה לתור דומן תורה לחור.

רב נסים גאון

תנו רבנן ד' דברים עשה חזקיהו מלך יהודה מרתחו וכו' ניידר עצמות אביו על מטה של חבלים. ומפרשי רבנן שעשה דמילתא מהו שנדים לו לעשות בעצמי אביו כן כתב. סנהדרין (דף ו:) בפ' נגמר הדין כי נחרון כי היכי דתיתרי ליה בקרא: וגנז ספר רפואות. להדפה אמר (ישע' לקישו) ר' יוסי בר חנינא) שהדחיק. כהודי יוסף. בגמי דבני מערבא בפ' כל ישראל יש להן חלק והנה ד) וכתי' שני ריבמות (הנה ה) אמר ר' יוסי בר חנינא שנתן ידיו בהדי שביושה: בין דדיה:

תורה אור השלם

1. כי ברב חלמות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא: קהלת ה ו
2. חסד חזקיהו עניי אל הקיר ויתפלל אל יי׳ ישעיהו לח ב
3. מעי מעי אוחילה קירות לבי המה לי לבי לא אחריש כי קול שופר שמעת נפשי תרועת מלחמה:

ירמיהו ד יט

4. ואמור אנה יי׳ זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי עשיתי: מלכים ב כ ג
5. החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שמות יב ב
6. זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם: שמות לב יג
7. ואמור להשמדים לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית: תהלים קו כג
8. ונאתי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דודי עבדי: מלכים ב יט לד
9. רצה לשלום שר לי מר ואתה חשקת נפשי משחת כלי כי השלכת אחרי גוך חי יי׳ קטנה ורשים לו שם מפה ושלוף וכסא ומנורה והיה בבאו אליו יסור שמה מלכים ב ד יא
11. וחשכתו הרחמנה בי שם ביתו ושם שפט את ישראל והיו שם מזבח ליי׳ שמואל א ז יז
12. ואמור אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד: מלכים ב ד ט
13. וחבא את איש האלהים אל החר וחחזק ברגליו וינש ויחל להדפה ויאמר איש האלהים הדפה לה כי נפשה מרה לה ויי׳ העלים ממני ולא הגיד לי: מלכים ב ד כז
14. שיר המעלות ממעמקים קראתיך יי׳ אדני שמעה בקולי תהיינה אזניך קשבות לקול תחנוני: תהלים קל א
15. חזקיהו חלה את המות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר יי׳ צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: מלכים ב כ א
17. לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו: ויקרא יט כו
18. ותרע לעשות מכל אשר היו לפניך ותלך ותעשה לך אלהים אחרים ומסכות להכעיסני ואתי השלכת אחרי גוך: מלכים א יד ט
19. ושמעתם לקניך הדברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך וכקומך: דברים ו ז

גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה. מימה מפני תפלה נמי להא מדקרינן פ"ק דשבת (ד' יח.) כגון מנו מפסיקין בין ק"ש בין לתפלה. וי"ל דהכי קאמר יותר מהעוסק בתורה פעם אחת צא כשעת ק"ש. אבל העוסק בתורה כשעת ק"ש לא מיירי ומפני מתפלה פוסקין שנאמר

א"ר חנן אפי' בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר [1]כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא מיד [2]ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' [3]מאי קיר אמר רשב"ל מקירות לבו שנא' [4]מעי מעי אוחילה קירות לבי וגו' ר' לוי אמר על עסקי הקיר אמר לפניו רבונו של עולם ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה החיית את בנה אבי אבא שחפה את היכל כולו בכסף ובזהב על אחת כמה וכמה [5]זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי א"ר יהודה אמר רב ששמך גאולה לתפלה ר' לוי אמר שגנז ספר רפואות תנו רבנן [6]ששה דברים עשה חזקיהו המלך על ג' הודו לו ועל ג' לא הודו לו על ג' הודו לו גנז ספר רפואות והודו לו כתת נחש הנחשת והודו לו גירד עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו ועל ג' לא הודו לו סתם מי גיחון ולא הודו לו קיצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור ולא הודו לו עבר ניסן בניסן ולא הודו לו ומי ליה דלחזקיהו [7]החדש הזה לכם ראש חדשים [8]זה ניסן ואין אחר ניסן אלא טעה ברשמואל [9]דאמר שמואל [10]אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן סבר הואיל וראוי לא אמרינן: א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו משה תלה בזכות אחרים שנא' [11]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך תלו לו בזכות עצמו שנאמר [12]ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנא' [13]ונגותי [14]אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי והיינו דריב"ל דאמר ריב"ל מאי דכתיב [15]הנה לשלום מר לי מר אפי' בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו: [16]נעשה נא עליית קיר קטנה רב ושמואל חד אמר עלייה פרועה היתה וקירוה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקוה לשנים בשלמא למ"ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ"ד עלייה מאי קיר שקירה כשלמא למ"ד עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ"ד אכסדרה מאי עליית [17]מעולה שבבתים. ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה אמר אביי ואיתימא ר' יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר [18]ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וא"ר יוחנן [19]שכל מקום שהלך שם ביתו עמו. [20]ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש קדוש הוא מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו וחד אמר סרין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו קדוש הוא א"ר יוסי בר' חנינא הוא קרוש ומשרתו אינו קרוש (שנא') [21]ויגש גיחזי להדפה א"ר יוסי בר' חנינא שאחזה בהוד יפיה. עובר עלינו תמיד א"ר יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב [22]כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין. וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י [23]אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא' [24]ממעמקים קראתיך ה' תניא נמי הכי [25]לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא ע"ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' וכתיב [26]תפלה לעני כי יעטוף.

וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י [27]המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנא' [28]ורגליהם רגל ישרה (א"ר יצחק א"ר יוחנן) וא"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י מאי דכתיב [29]לא תאכלו על הדם [30]לא תאכלו קורם שתתפללו על דמכם (א"ד) א"ר יצחק [31]א"ר יוחנן א"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר [32]ואותי השלכת אחרי גויך אלא גאיך אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים: ר' יהושע אומר עד ג' שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל [33]הלכה ברבי יהושע: הקורא מכאן ואילך לא הפסיד: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור מיתיבי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה תיובתא רב חסדא תיובתא איבא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי לא הפסיד שלא הפסיד ברכות תניא נמי הכי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה א"ר מני גרול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מכאן ואילך לא הפסיד באדם הקורא בתורה מבלל דקורא בעונתה עדיף: **מתני'** [34]בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר [35]ובשכבך ובקומך ובית הלל אומרים יכל אדם קורא [36]כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר ובשכבך ובקומך [37]בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך [38]והטיתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כרי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה:

גמ' [39]מנלן דשחפה שם פסיכל. שלמה: שגנז ספר רפואות. כלי שניקבו רחמים: גירד עצמות אביו. לפי שהיה רשע גמור ולא עשה בו כבוד נקבורתו להוליכו לכוזן במטות זהב וכסף: פסס מי גיחון. מי שלוח כדברי הימים (ב' ל"ב) ומה כדי שלא יבאו מלכי אשור וימצאו מים לשתות. ולא זהו גיחון הסמר הגדול להוה נמי הא דא"ר יוחנן קטן הוא סמוך לירושלים שנאמר והולכתם אותו אל גיחון ותתמנון ימיה לשלוחה: **עכר ניסן בניסן.** קס"ד משנתקדש החדש לשם ניסן נמלך לשנר את השנה ושמא יאחר כדברי הימים (ב' ל) ויועץ המלך (מזקיהו) לעשות הפסח בחדש השני: **ביום שלשים של אדר.** ותמ"ל שלא נתקדש החדש שנאמר [40]והולכתם אותו אל גיחון והולכתם הימים ואין הולכה אלא לשון שלוח: **מסרים.** כלן שהתעה שפני מוסף (ישעיה לח יז). כמו [41]ואתה מסרת לנו: **כלישפ.** כמו שמציו בלישפ שהשחה: **ופרופ שלח לפנוי.** משל לחמרים: **לא יפנה.** ולא נדבר לא משום גסות רוח ולא משום שנאה: כשמואל פרמפי. כמו שמציו בשמואל הרמתי שלח לה להנות: **כי שם ביתו.** לעיל מיניה כתיב [42]ויהי שנה בשנה וסבב היה הולך ושפט את ישראל וסמיך ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וכי מיני יודע שם ביתו שלח אלקנה מקומות לקרא לעיל מיניה קאי שכל מקום שהיה הולך שם היה עושה כל כלי משמשיו ביתו אמר מר ואכל מנייהו שלח להטת מן לחמרים: **כפוד יפיה.** כדדיה: **ספלה לעניי.** דלך פניות: **יכוין שם רגליו.** זו שלל זו: **ורגליהם רגל ישרה.** נרמין כרגל לחמד: **[43]פקורת שלמן ופילך לא ספסיד.** שהרי הוא כלשה שקורת לחת מכל הפרשיות שבתורה ואע"פ שלא ילא ידי ק"ש יש לו קבול שכר כעוסק בתורה: **מתני' יפה.** לו: **כשכבך.** דרך פניות: **יעמוד.** דכתיב ובקומך: **כדרכו.** לו בקימה לו בשכיבה לו כיוצא לו מהלך: **גמ'**

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב *И еще сказал раби Йосе, сын раби Ханины, от имени раби Элиэзера бен Яаков:* **המתפלל צריך** *молящийся должен поставить* **שיכוין את רגליו** стопы *своих ног* одну рядом с другой. **שנאמר** *Как сказано* об ангелах[18]: **ורגליהם רגל ישרה** *"А их ноги – прямая нога".*

(אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן) *(Сказал раби Йицхак: сказал раби Йоханан.)* **ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב** *И сказал раби Йосе, сын раби Ханины, от имени раби Элиэзера бен Яаков:* **מאי דכתיב** *как* понимать *написанное*[19]: **לא תאכלו על הדם** *"Не ешьте на крови"*? (Обычно переводится: не ешьте с кровью.) Ответ: **לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם** *не ешьте утром прежде, чем помолитесь о своей крови*, т. е. о своих душах (или жизни).

איכא דאמרי אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן *Некоторые говорят: сказал раби Йицхак: сказал раби Йоханан:* **אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב** *сказал раби Йосе, сын раби Ханины, от имени раби Элиэзера бен Яаков:* **כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל** о каждом, *кто ест и пьет утром, а потом молится,* **עליו הכתוב אומר ואתי השלכת אחרי גוך** *сказал о нем стих* Торы[20]: *"А Меня ты забросил себе за спину".* **אל תקרי גויך** *Не читай:* "*твоя спина*" (вернее, "твое тело"), **אלא גאיך** *а* читай: "*твоя гордыня*". **אמר הקדוש ברוך הוא** *Сказал Всевышний* о человеке, который ест и пьет до молитвы: **לאחר שנתגאה זה** *после того как* он *насытил свою гордыню*, т. е. удовлетворил свои желания, **קבל עליו מלכות שמים** только после этого *признал над собой власть Небес*!

Гемара возвращается к обсуждению нашей мишны (см. стр. 9б).

רבי יהושע אומר *Раби Йеошуа говорит*: время исполнения заповеди чтения утреннего Шма – **עד שלש שעות** *до* конца *третьего часа*. (Светлая часть суток делилась на 12 часов. Здесь говорится о первой четверти дня.)

אמר רב יהודה אמר שמואל *Сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль:* **הלכה כרבי יהושע** *закон – по* мнению *раби Йеошуа.*

הקורא מכאן ואילך לא הפסיד *Читающий* Шма, начиная *с этого часа* (после трех часов) *и дальше, не теряет* награду, как тот, кто вообще не прочел Шма, но получает награду как человек, который занят Торой.

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור *Сказал рав Хисда: сказал Мар-Уква:* **только** *пусть не произносит* благословение "*Создающий свет*" перед чтением Шма.

מיתיבי *Нашли противоречие* из барайты: **הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה** *читающий* Шма, начиная *с этого часа* (после трех часов) *и дальше, не теряет* всю награду, но получает награду *как человек, который читает Тору;* **אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה** *однако* пусть *произнесет благословения* вместе с чтением Шма – *два перед ним и одно после него*. Т. е. пусть прочтет всё, как и тот, кто читает Шма вовремя.

תיובתא דרב חסדא *Осталась трудность* для слов рава Хисды. **תיובתא** *Осталась трудность*!

אמר רב איכא דאמרי *Некоторые говорят:* **חסדא אמר מר עוקבא** *сказал рав Хисда: сказал Мар-Уква:* **מאי לא הפסיד** *что* означает выражение "*не теряет*"? **שלא הפסיד ברכות** Имеется в виду, *что не теряет благословения.*

תניא נמי הכי *Учили* в барайте *то же самое:* **הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה** *читающий* Шма, начиная *с этого часа и дальше, не теряет* всю награду, но получает награду *как человек, читающий Тору,* **אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה** *однако* пусть *произнесет благословения – два перед чтением Шма и одно после.*

אמר רבי מני גדול הקורא קריאת שמע בעונתה יותר מהעוסק בתורה *Сказал раби Мани:* у того, *кто читает* Шма *вовремя, больше* заслуг, *чем* у того, *кто занят Торой.* **מדקתני** Это мы видим *из того, что учили в мишне:* **הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה** *читающий с этого времени и дальше – не теряет* всю награду, но все еще получает награду *как человек,* читающий Тору. **מכלל דקורא בעונתה עדיף** *Следовательно, читающий* Шма *вовремя имеет преимущество* перед тем, кто просто занят Торой.

18. Йехезкель 1:7
19. Ваикра 19:26
20. Млахим I, 14:9

א ומיי׳ פ״ל מהל׳ תפלה הלכה ד׳ סמג עשין ה׳:
ב מיי׳ פ״ה מהל׳ תפלה הלכה ז׳ סמג עשין ג׳:
ג מיי׳ שם פ״ב הלכה ד׳ סמג עשין ה׳:
ד מיי׳ פ״ה מהל׳ תפלה הלכה ט״ו סמג עשין ג׳:
ה מיי׳ פ״ה מהל׳ תפלה הלכה ט׳ סמג עשין ג׳:
ו מיי׳ שם הלכה י״ב סמג עשין ג׳:
ז מיי׳ שם הלכה י״ג סמג עשין ג׳:
ח מיי׳ פ״ב מהל׳ תפלה הלכה ג׳ סמג עשין ה׳:
ט מיי׳ פ״ה מהל׳ תפלה הלכה ט״ו סמג עשין ג׳:
י מיי׳ שם הלכה ט׳ סמג עשין ג׳:
יא מיי׳ שם הלכה ז׳ סמג עשין ג׳:
יב מיי׳ שם הלכה ח׳ סמג עשין ג׳:
יג מיי׳ שם הלכה ט׳ סמג עשין ג׳:
יד מיי׳ שם הלכה י״ג סמג עשין ג׳:
טו מיי׳ שם הלכה י״ד סמג עשין ג׳:
טז מיי׳ שם הלכה ט״ו סמג עשין ג׳:
יז מיי׳ שם הלכה ט״ז סמג עשין ג׳:
יח מיי׳ שם הלכה י״ז סמג עשין ג׳:

מוסף רש"י

בעל התלמוד. סר המלכה מלומות גבלה (פונדרין ד:) שנגנז ספר רפואות. לפי שלא היה נכון נכתב על מלים שלא מדעתן של בעלים (פסחים נו.). כתת נחש תנחשת. לפי שהיו טופים לחרוז (שם). גירד עצמות אביו. משום כפרה, שלא קנרני בכתב נדרנים ומתה נפה. ומפני קדוש השם אמנגה על רשני ויוקני הלשעים (שם). סתם מי גיחון ולא הודו לו. שסיה לו לנגוש בקביה שאמר תנחני על סביר חסה לאשיסה (שם). עיבר ניסן בביתו. לאחר שנמנם ניסן נתלך ועקלו מלך הפני מחמת (ויקרא ל כ) ויוסן המלך מקיש לנשמת שמת נחש השני ונר׳ כי מנדים שם נחש לחבר לו שהיהו מדיין ממותאת שהחזיקו ניסן כימי לכיו מחו הרשע (שם). ואין אחר ניסן. שקנקנמי אי ניסן אין לסה יכול לנשות אי מלר ואלחר ניסן (שהדורין יב:). ביום שלשים של אדר. שם לא יהנו על כעה נשניהן שנה, לם ענניהה עת שהלל והיום ילאו (קטנ שם) ניסן שם היה מלר מסר (שם). אפילו בשעה שסיהנו לו הקב״ה שלום מר הוא לו. בשנמנהמר שנים קף הוא לי מר, שהרי אלו לי הרשאלה נוסים מסרים, כלן שהעשר שלי מוסף (נישעיה לח יז).

רבינו חננאל

היסב חזקיה פניו אל הקיר, שהתפלל בקריות לבי הכלי. ששה דברים עשה חזקיהו, על שלשה הודה לו, שגנז ספר רפואות, שהיו מבקשין רחמים על החולה, וכתת נחש הנחשת, מפני שהיה עובדין אותו, וגירד עצמות אביו על מיטה שלחבלים, שימחלו לו מן השמים על ששיני, והודה לו. אבל על שסתם מי גיחון וקיצץ דלתות ההיכל ושיגרן לסלך אשור ועיבר ניסן בניסן, על אלו השלשה לא הודה לו. ואפיקנה לעולם חזקיהו הוה ידע דאין מעבירין ולא אזיר, מיהו מעה בהא דשמואל דאמר אין מעבירין ביום שלשים לאזיר. ואזיל ואזיר יום שלשים לקובעו ראש חדש ניסן, ובא חזקיה ושנה ועיבר ביום שלשים שלאזיר. אחרי שהיו מסוכין לקובעו ניסן. תור היא וקבעו אזיר שיני ולא הודו לו חכמים. קימא לן דהילכתא כבא בשמואל. משה אמר זכר לאברהם ליצחק ולישראל וגו׳, תלה הכתוב באחרים לפיכך הלו לו בזכותו, שנ׳ ולולי משה בחירו גו׳, אבל חזקיהו שחלה בעצמי ואמר וכר נא את אשר התהלכתי לפניך ונר׳, השיבהו וגנזוני על הניר הזאת להושיעה למעני ולמעני דוד עבדי. והינו דכתיב הנה לשלום מר לי מר. אפילו בשעת שלום שנתבשרתי שלים, נאמר לי לא למענך. היינה ליהנות יהנה כאליעזר, דכתיב ביה מטה ומנורה. ומי שאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל, דכתיב ותשובתו הרמתה כי שם ביתו, שלמד שכל מקום שהולך ביתו עמו. איש האלהים עובר עלינו תמיד, מלמד שכל המכבדים תלמידי חכמים בביתו ומאכילהו ומשקהו ומהנהו מנכסיו. מעלה עליו כאילו הקריב תמיד. אלו השמועות נאמרו משום ר׳ אליעזר בן יעקב, המתפלל צריך שיכוין את רגליו יכול. ולא יעמוד במקום נבוה ויתפלל שנ׳ ממעמקים קראתיך יי״. ולא יעמוד על גבי מיטה ולא על גבי ספסל. ולא יאכל אדם קדם שיתפלל, שנ׳ לא תאכלו על הדם. האוכל קדם שיתפלל, עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גוך. וקימא לן משום ר׳ אליעזר בן יעקב קב ונקי. מיתיבי. ר׳ יהושע אומר מד׳ שלש שעות. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרי׳ יהושע שזמן קריאת שמע עד שלש שעות. הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה. פירוש הקורא משלוש שעות ואילך צריך לספוך גאולה לתפילה. אף על פי שעבר זמן קריאת שמע לא הפסיד ברכותיה. אלא מברך שתים לפניה ואחת לאחריה. ומעמך גאולה לתפילה ומתפלל. כאדם שקורא בתורה, מכלל קריאת שמע בעתה נדולה היא מקריאת התורה. מתני׳. בית שמאי אומ׳ בערב כל אדם יטה ויקראו ובבקר יעמדו ובית הלל אומ׳ כל אדם קורין כדרכן בהל׳.

מאימתי קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע. אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות. ולא זו בלבד אמרו אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים. אע״פ שנפסלו בלינה. וכל הנאכלין ליום אחד. נאכלין עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. המקטיר אברים ופדרים. וכל הנאכלין לשני ימים ולילה אחד. נאכלין עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. הזורק את הדם. וכל הנזרקין לשני ימים ולילה אחד. נזרקין עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. הקומץ את המנחות. וכל הנאכלין לשני ימים ולילה אחד. נאכלין עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. אימורי בהמה ואברי עוף. שנתקדש אחד מהן בכלי. נאכלין עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. נתנו רבנן ר׳ דברים עשה חזקיהו מלך יהודה מרתעתו וכו׳ גירד עצמות אביו על מטה של חבלים. ומפרשי רבנן טעמא דמילתא מהו שנרם לו לעשות כעצמי אביו כן כתם. שנהריגן (ועיין) בפ׳ נגמר הדין כי נתבזון בי היכי דהיתיה ליה כמרה. וניחא ניחתי להדפה אכר (ישע׳ לקיש) זר׳ יוסי בר חנינא) שדחפו בהדי יוסיה. כגון דאבי מערבא בפ׳ בל ישראל יש להן חלק מלנה ד׳, ובפ׳ שני דיבמות גהנה ב) אמר ר׳ יוסי בר חנינא שנתן עיניו בהדי שביניהם בין דיניה:

תורה אור השלם

1. כי ברב הלעות והכלות ודברים הרבה כי את האלהים ירא: קהלת ה ו
2. חסוב חסקתיו קניו אל הקיר ויתפלל אל יי׳: ישעיהו לח ב
3. מעי מעי אוחילה קירות לבי המה לי לבי לא אחריש כי קול שופר שמעת נפשי תרועת מלחמה:
ירמיהו ד יט
4. ויאמר אנה יי זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך חזקיהו בכי גדול: ישעיהו לח ג
5. השיבו את לבם ראש לחרשים הראשון הוא לבם לחדשי השנה: שמות יב ב
6. זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהים ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעולם:
שמות לב יג
7. ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית:
תהלים קו כג
8. ונגזרתי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי: מלכים ב יט לד

9. הנה לשלום מר לי מר ואתה חשקת נפשי משחת כלי כי השלכת אחרי גוך כל חטאי: ישעיהו לח יז
10. נעשתה נא עלית קיר קטנה ונעשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה והיה בבאו אלינו יסור שמה: מלכים ב ד י
11. ותשקרנו הקדמה כי שם ביתו ושם שכב את ישראל ויקן שם מקנה לו׳: שמואל א ז יז
12. ויאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד: מלכים ב ד ט
13. ותבא אל איש האלהים אל ההר ותחזק ברגליו ויגש להדפה ויאמר איש האלהים הרפה לה כי נפשה מרה לה ויי העלים ממני ולא הגיד לי: מלכים ב ד כז
14. שיר המעלות ממעמקים קראתיך יי׳: תהלים קל א
15. תפלה לעני כי יעטף ולפני יי׳ ישפוך שיחו: תהלים קב א
16. ודגליהם רגל ישרה וקח רגליהם בכף רגל עגל ותצנפת בעין נחשת קלל יהוקאל א ז
17. לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו: ויקרא יט כו
18. ותרע לעשות מכל אשר היו לפניך הלך והעשה לך אלהים אחרים ותסכות לתעבדם ואחרי נגך: מלכים א יד ט
19. ושמרתם לבבכם פן ישתה לבבכם ובלכתם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם:
ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: דברים ו ז

מאימתי קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע. אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות. ולא זו בלבד אמרו אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים. אע״פ שנפסלו בלינה. וכל הנאכלין ליום אחד. נאכלין עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. המקטיר אברים ופדרים. וכל הנאכלין לשני ימים ולילה אחד. נאכלין עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. הזורק את הדם. וכל הנזרקין לשני ימים ולילה אחד. נזרקין עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. הקומץ את המנחות. וכל הנאכלין לשני ימים ולילה אחד. נאכלין עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. אימורי בהמה ואברי עוף. שנתקדש אחד מהן בכלי. נאכלין עד שיעלה עמוד השחר. אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. נתנו רבנן ר׳ דברים עשה חזקיהו מלך יהודה מרתעתו וכו׳ גירד עצמות אביו על מטה של חבלים. ומפרשי רבנן טעמא דמילתא מהו שנרם לו לעשות כעצמי אביו כן כתם. שנהריגן (ועיין) בפ׳ נגמר הדין כי נתבזון בי היכי דהיתיה ליה כמרה. וניחא ניחתי להדפה אכר (ישע׳ לקיש) זר׳ יוסי בר חנינא) שדחפו בהדי יוסיה. כגון דאבי מערבא בפ׳ בל ישראל יש להן חלק מלנה ד׳, ובפ׳ שני דיבמות גהנה ב) אמר ר׳ יוסי בר חנינא שנתן עיניו בהדי שביניהם בין דיניה:

נגמ׳

מתני׳ בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר **ובשכבך ובקומך** ובית הלל אומרים כל אדם קורא **כדרכו** שנאמר **ובלכתך בדרך** אם כן למה נאמר **ובשכבך ובקומך** בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א״ר טרפון אני הייתי בא בדרך **והטתי לקרות כדברי ב״ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כרי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב״ה:**

נגב׳

שבי אכא שחפה עם כפיכל. כלמה: **שגנו ספר רפואות.** כדי שיקבלו רחמים: **גירד עלמות אביו.** לפי שהיה רשע גחזו ולא נהג בו כבוד נקבורתו להוליכו בהוגן בתחות זכר וכפף: **מסס מי גיחון.** מי שלוח בדברי הימים (ב׳ לב) ולמה כדי שלא יבאו מלכי אשור וימלאו מים בשמות. ולא זהו גיחון הגדול דהוה לפו בא״י הוא שלא מצין קטן הוא ממון ליושלים שנאמר והולדתם אותו על גיחון (מ״א ו) ומתרגמינן ותחתון יתיה לשילוחא: **עכר ניסן בניסן.** קס״ד מצמקקש החדש נשם ניסן נמלך לעבר את השנה ועשאו חדר כמו שנאמר בדברי הימים (ב׳ ל) ויועד המלך (חזקיהו) לעשות הפסח בחדש השני: **כיוס שלשים של אדר.** ותע״פ שלא נתקדש החדש שנאמרו לא כלו ימים: **הפוגה כוכות עלמו.** שלמחר כתפלתו עשה לי זכותי כגון חזקיהו שלמחר) זכר נא לא לאחר המהלכתי לפניך (ו) וגו׳: **פרוסה.** מגולה שיעלה (ב) תקריב שלה: **פרוסה לפנות.** מצל למחרים: **יפנה.** ואין מיסור כדבר: **כלשיפא.** כמו שמליט בלשיפא שהנה: **ופרוסה שלא לפנות.** מצל לחרים: **לא יפנה.** ואין בדבר לא משום גסות רוח ולא משום שהנה: **כשמואל פרפתי.** כמו שמליט בשמואל הרמתי שלא רצה להנות: **כי שם ביתו.** לעיל מיניה כתיב והיה) מדי שנה בשנה וסכנב היה לל והמלפה ושפט את ישראל וסמיך ליה ושובתו הרמתה כי שם ביתו ולא יאמרו שלא מלוהו מקומות לקרא לעיל מיניה קמי שכל מקום שהיה הולך שם היה טושל כל כלי תשמישי היה עמו ולהל חנייתו שלא להנות מן לחרים: **כפוד יפיו.** כלריה: **שפלה לנפני.** לרך עניות: **יכון שם רגליו.** ו לגל זו: **ורגליפס רגל ישרה.** נרלין כרגל לחד: **פקונא מכלן ולילך לא בפסיד.** שהרי הוא כחלס שקונא לחת מכל הפרשיות שנחלוקה ותע״פ שלא יצא ידי ק״ש יש לו קבול שכר כעוסק בתורה: **מתני׳ יפה.** לדו: **כשכבך.** לרך שכיבה: **יעמוד.** לכמיד ובקומך: **כדרכו.** לו בקימה לו בשכיבה לו כשיבה לו מהלך: גמ׳

גדול הקורא ק״ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה. מימה לפי׳ תפלה נמי דהא לחרינן פ״ק לעשם ור׳ יח.) כנון מנו מפסיקין בין ק״ש בין לתפלה. וי״ל דהכי קאמר יותר מהעוסק בתורה פעם לחת שלא בשעת ק״ש. לכל העוסק בתורה בשעת ק״ש לא מיירי ולפי׳ בתפלה פוסקין לפניו רבונו של עולם ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה החיית את בנה אבי אבא שחפה את היכל כולו בכסף ובזהב על אחת כמה וכמה **זכר נא** את אשר התהלכתי לפניך כאמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי א״ר יהודה אמר רב שממך גאולה לתפלה ר׳ לוי אמר שגנז ספר רפואות תנו רבנן **ששה** דברים עשה חזקיהו המלך על ג׳ הודו לו ועל ג׳ לא הודו לו על ג׳ הודו לו גנז ספר רפואות והודו לו כתת נחש הנחשת והודו לו גירד עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו ועל ג׳ לא הודו לו סתם מי גיחון ולא הודו לו קיצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור ולא הודו לו עבר ניסן בניסן ולא הודו לו ומי לית ליה דלחזקיהו **החדש** הזה לכם ראש חדשים **זה** ניסן ואין אחר ניסן אלא טעה כרשמואל **דאמר** שמואל **אין** מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן סבר הואיל וראוי לא אמרינן: א״ר יוחנן משום ר׳ יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו משה תלה בזכות אחרים שנא׳ **זכור** לאברהם ליצחק ולישראל עבריך תלו לו בזכות עצמו שנאמר **ויאמר** להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנא׳ **וגנותי** אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי והיינו דריב״ל דאמר ריב״ל מאי דכתיב **הנה** לשלום מר לי מר אפי׳ בשעה ששינר לו הקב״ה לשלום מר לי מר אפי׳ בשעה ששינר לו הקב״ה שלום מר הוא לו: **נעשה נא עלית קיר קטנה** רב ושמואל חד אמר עלייה היתה וקירוה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקוה לשנים בשלמא למ״ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ״ד עלייה מאי קיר שקירוה בשלמא למ״ד עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ״ד אכסדרה מאי עליית **מעולה** שבבתים. ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה אמר אביי ואיתימא ר׳ יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר **ותשובתו** הרמתה כי שם ביתו וא״ר יוחנן **שכל** מקום שהלך שם ביתו עמו. **ותאמר** אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א״ר יוסי בר׳ חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש קדוש הוא מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זכוב עובר על שולחנו וחר אמר סדין הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו קדוש הוא א״ר יוסי בר׳ חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש (שנא׳) **ויגש** ניחזי להרפה א״ר יוסי בר׳ חנינא שאחזה בהוד יפיה. עובר עלינו תמיד א״ר יוסי בר׳ חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב **כל** המארח תלמיד חכם כתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין. וא״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י **אל** יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא׳ **ממעמקים** קראתיך ה׳ תניא נמי הכי **לא** יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא ע״ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה׳ וכתיב **תפלה** לעני כי יעטוף. וא״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י **המתפלל** צריך שיכוין את רגליו שנא׳ **ורגליהם** רגל ישרה (א״ר יצחק א״ר יוחנן) וא״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י מאי דכתיב **לא** תאכלו על הדם **לא** תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (א״ד) א״ר יצחק **א״ר** יוחנן א״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י בל האוכל ושותה ואח״כ מתפלל עליו הכתוב אומר **ואותי** השלכת אחרי גויך אל תקרי גויך אלא גאיך אמר הקב״ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים: ר׳ יהושע אומר עד ג׳ שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל **הלכה** כרבי יהושע: הקורא מכאן ואילך לא הפסיד: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור מיתיבי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה תיובתא דרב חסדא תיובתא איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי לא הפסיד שלא הפסיד ברכות תניא נמי הכי **הקורא** מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה א״ר מני גדול הקורא ק״ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה מכלל דקורא בעונתה עדיף: **מתני׳** **בית** שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר **ובשכבך ובקומך** ובית הלל אומרים **כל** אדם קורא **כדרכו** שנאמר **ובלכתך בדרך** אם כן למה נאמר **ובשכבך ובקומך** בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א״ר טרפון אני הייתי בא בדרך **והטתי לקרות כדברי ב״ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כרי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב״ה:**

גמ׳

בית שמאי אומרים Мудрецы *школы Шамая говорят*: **בערב כל אדם יטה ויקרא** *вечером каждый человек* пусть *наклонится* вбок *и прочтет* Шма, **ובבקר יעמוד** *а утром*, при чтении Шма, пусть *встанет*. **שנאמר** *Потому что сказано*[21]: **ובשכבך ובקומך** "*ложась и вставая*". (Другой вариант перевода: "когда лежишь и когда встаешь".) Стих говорит нам, как читать Шма: ложась и вставая.

21. Дварим 6:7

ובית הלל אומרים *А* мудрецы *школы Илеля говорят*: **כל אדם קורא כדרכו** пусть *каждый человек читает* Шма, *как ему придется*, **שנאמר** *потому что сказано* (в продолжении того же стиха): **ובלכתך בדרך** "*идя по дороге*". (Другой вариант перевода: когда идешь по дороге".)

אם כן Но, *если так*, **למה נאמר** *почему сказано*: **ובשכבך ובקומך** "*когда лежишь и когда встаешь*"? Ответ: читают Шма **בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים** тогда, *когда люди лежат и когда люди встают*. Т. е. стих "лежишь и встаешь" говорит не о том, каким образом читают Шма, а о том, когда его читают.

אמר רבי טרפון *Сказал раби Тарфон*: **אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי בית שמאי** *я был в пути и наклонился* вбок, *чтобы прочесть* Шма, – *в согласии с мнением школы Шамая*; **וסכנתי בעצמי מפני הלסטים** *и подвергся опасности со стороны разбойников*.

אמרו לו *Сказали ему* мудрецы: **כדי היית לחוב בעצמך** *ты заслуживал смерти*, т. е. если бы ты погиб от рук разбойников, то сам был бы виноват в своей смерти, **שעברת על דברי בית הלל** *потому что нарушил постановление школы Илеля*.

МИШНА

ГЕМАРА

בשלמא בית הלל *Понятны* слова мудрецов *школы Илеля*, потому что **קא מפרשי טעמייהו וטעמא דבית שמאי** *они объясняют свое мнение и мнение школы Шамая*. Т. е. указывают, зачем пришел стих Торы, на котором школа Шамая выстраивает свое мнение.

אלא בית שמאי *Но* мудрецы *школы Шамая*, – **מאי טעמא לא אמרי כבית הלל** *почему они не сказали, как школа Илеля*? Почему не согласились с их трактовкой?

אמרי לך בית שמאי *Скажут тебе* мудрецы *школы Шамая*: **אם כן** *если так*, как полагает школа Илеля (о том, что стих говорит о времени чтения Шма), **נימא קרא בבקר ובערב** *сказал бы стих*: "*утром и вечером*". **מאי בשכבך ובקומך** *Зачем* он указывает[1]: "*когда лежишь и когда встаешь*"? Очевидно, для того, чтобы сказать тебе: **בשעת שכיבה** читать вечернее Шма *в час, когда лежат*, **שכיבה ממש** надо *на самом деле лежа*, **ובשעת קימה** а читать утреннее Шма *в час, когда встают*, **קימה ממש** надо *на самом деле поднявшись*, т. е. стоя.

ובית שמאי האי *А* мудрецы *школы Шамая*, – **בלכתך בדרך** продолжение *этого* стиха: "*когда идешь по дороге*", **מאי עביד להו** *что они с ним делают*, как объясняют?

ההוא מבעי להו לכדתניא *Эти* слова *нужны*, по мнению школы Шамая, *для* другого правила, которое *учили* в барайте, а именно: **בשבתך בביתך** "*когда сидишь* (находишься) *в своем доме*" – эти слова означают, что заповедь чтения Шма касается всех, **פרט לעוסק במצוה** *кроме того, кто занят* исполнением (другой) *заповеди*. **ובלכתך בדרך** "*Когда идешь по дороге*" – это значит, что заповедь чтения Шма касается всех, **פרט לחתן** *кроме жениха*, потому что он озабочен мыслями о женитьбе.

מכאן אמרו *Отсюда* (по этой причине) *говорят*: **הכונס את הבתולה** тот, кто *вводит* под хупу *девственницу*, **פטור** *свободен* от исполнения заповеди чтения Шма; **ואת האלמנה** *а* тот, кто вводит *вдову*, – **חייב** *обязан* исполнить заповедь чтения Шма.

מאי משמע *Как объяснить*, что приведенные слова говорят об освобождении от заповеди чтения Шма, если занят исполнением другой заповеди или мыслями о ней?

אמר רב פפא *Сказал рав Папа*: **כי דרך** *подобно дороге*. Т. е. чтение Шма обязательно для того, кто находится в состоянии, похожем на "дорогу" (написано: "когда идешь по дороге"). **מה דרך רשות** Подобно тому *как дорога – по выбору* человека, **אף כל רשות** *так* и *всё – по* его *выбору*. Т. е. в дорогу человек выходит по своей воле; то же самое с любым делом, которое человек делает по своей воле, – его надо прекратить в момент чтения Шма. Следовательно, занятие любой заповедью Торы освобождает от чтения Шма.

Гемара задает вопрос раву Папе.

מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה Но *разве* стих *не касается и того* человека, который *идет* по дороге, *чтобы* выполнить *заповедь*? **ואפילו הכי אמר רחמנא לקרי** *Даже в таком* случае, *сказал Милосердный*, человек должен *читать* Шма, разве не так?

אם כן *Если верно* то, что ты сказал (относительно стиха "когда идешь", который предположительно касается также человека, идущего выполнить заповедь), **לכתוב רחמנא בשבת ובלכת** то следовало бы *Милосердному написать*: "*когда* (человек) *лежит и идет*". **מאי בשבתך ובלכתך** *Зачем* написал: "*когда ты лежишь и когда ты идешь*"? Ответ: **בשבת ובלכת דידך** *когда лежишь – для себя и когда идешь – для себя*, по своим нуждам, а не по нуждам Торы, – **הוא דמחייבת** *тогда обязан* прочесть Шма. **הא דמצוה** В остальных случаях, *когда* занят другой *заповедью*, – **פטירת** *свободен*.

אי הכי *Если так* ты объясняешь (говоря, что от чтения Шма свободен лишь человек, занятый исполнением другой заповеди), то **אפילו כונס את האלמנה נמי** *даже* тот, кто *вводит* под хупу *вдову*, *тоже* должен быть свободным. Ведь он занят такой же заповедью, что и жених, вводящий под хупу девственницу.

האי טריד *Этот озабочен* (утружден, заморочен), **והאי לא טריד** *а этот не озабочен*. Тот, кто вводит под хупу девственницу, весьма озабочен по поводу ее девственности, чего нельзя сказать о том, кто вводит вдову.

אי משום טרדא *Если из-за озабоченности* можно освободить от Шма, то **אפילו טבעה ספינתו**

1. Дварим 6:7

גמ' כשכתף כשכיף פרש לעטף כמלוס. לקמיה מפרש מאי משמע: **וכלכך כדרך פרש נמחן.** ותע"ג דמחמן נמי עטוף כמלוה הוא מי ליתו קרא יתירא לא נפקא לן מקרא קמא דכיון דעטוף כלא כתיב בקרא בהדיא אלא משעטנז נמלמד הוא דקא דרשינן וממעטינן מינה עוטף נמלמלה מלוה **לתיכא** טרדא מכל ממן דטרדא דממצוה נמלמד הוא שמחזר על עסק כמוליס מי ליתו קרא יתירא לן מממעטו: **שכומם** עם הכשולה עסור. שטרה מחשבת נעילת מלוה: **מפי משמע.** פרט לעוסק כמלוה: **כי דרך.** כשכתך וכלכתך הוקשו לדרך: **מי לא עסקינן כו'.** כלומר מגלן דכדרך רשות לתולת מירי קרא הא קרא דרך קממת כתיב וממילא משמע נמי מינה דרך מלוה ואפילו הכי ממר רחמנא ליקרי: **מי משום טרדא.** דממחשבה פטרת ליה לאפילו טבעה ספינתו נמי: **גמ' אמר רבי אבא.** כמו נמה ממר. (ו) **אע"פ** שטרוד בעבודו מוך מן התפילין שנאמר נפש פגר ליחזקאל פתוך מטום עלין וגו' וכיון דבעו פגר ומכל מקום בעבודו בעפר מין זה פגר: **טרוד טרדת דמוקי.** וכיון דאין מיעוט נמלמד דרשינן פרט לאחן מסמיין אם מממעט מינה טרדת דמלוה: **וכ"ש אמרי לך.** נהי נמי דקרא למדכם מינה פרט לאחן אחת ממילא ש"מ בלכת דרך הוא דממיימת מלמד בדרך נמי קרי: **טוסקין במלאכתן וקורין.** לקמן (דף מ:) מוקמינן לה בפרק שני: **שפה ר' אלעזר בן טרפון.** כע"ם: **למאד שאמרו לו זקוק מגודל אמר לפי שיש זה כנגד ממשחיתים.** משל שלך דומה לאחד שאומרים לו זקוק נפה ומגודל והוא אומר לפי הוולל וקלקסמ לומו אף הוא יהיה כנגד המשחיתים הגדול הזה יהיה נתון לאחר ולמספרים שאלית עליו ולשמיעתו: **שכשיו שאני פשפי.** כרי אני כמקלם לפי מעשיך שהיית מוטה ואחה מקפח: **כ"ש נמי שיש לפו מטין.** דממטין נמי ברי כלמריכין לניל מטין וקורין: **אבל.** עכשיו כיון דעד השתא היית זקוף ועכשיו הניית לפי לא מקפחי אני ילמו התלמידים ויקבעו הלכה: **לא קיימא כו'.** וכי היכי דעשה כלברי ב"ה עשה ולא כלום לברי ב"ש לא עשה ולא כלום לברי ב"ש אף העושה כלברי ב"ה עשה ולא כלום לברי ב"ה: **מתני' כשאר מכרך שפים וכו'.** כלאמר בברכות יכולמי? שבע ברכות הללו על שם (מהלים קיט) שבע ביום הללמיך: **אחת ארוכה ואחת קלרה.** לפמים לאחריה ברכת קלי (ר"ח מרוכה ואחת ממת ומחונה קלרה השכיבנו): **לאחתם.** בנרוך: **שלא לאחתם.** כגון ברכת הפירות ומנות: **גמ' מאי מברך.** שתים לפניה לשאר מאי ניהו: יוצר

שנאמר בהם פגר. פרש"י ואבל מעולל בעפר קרנו ואין נאה לעת פגר מחת פגר. ות"ח ולמה לי למי טעמא מיפוק ליה מדלאמר לימקקל פגרך חבוש עלינו מלחמה לשון בעפר קרנו אלא ביוס לשון דוקא: **תני רב יחזקאל עשה בבית שמאי עשה ורב יוסף אמר עשה בב"ש לא עשה ולא כלום.** ות"ח פשיטא דאין הלכה כמותן. וי"ל דאיל וב"ש מממירים על המדם עפי מב"ה לא שייך לומר פשיטא. דאפ לעשה כב"ש לא עשה ולא כלום היינו היכא דב"ש מקילין וב"ה מחמירין אבל הכא בק"ש לא פפלי ב"ה דכרי ב"ש. אבל תימה ל"כ מה מיימי מסוכה כו' לא קיימא מנות סוכה כו' ופירש"י דכי היכי למי שעשה כב"ה לא עשה ולא כלום כב"ש אף העושה כב"ש לא עשה ולא כלום כב"ה ומפי קא מדמה החם פפלי ב"ש לגמרי מה למכרי ב"ה. אבל הכא קא קיימא מנות סוכה כב"ש אלימא לן דב"ה יצא. ע"כ פירש הר"ר שמעיה דקא מדמה הכי מדקתאמר לא קיימא לפ"ג למן הדין יצא שהרי נהפלמו ורובו נסוכה ליט לסור מנות אלא גזירה שמא ישמך אמר שלמנו. הב"ג גבי ק"ש לפ"ג למן הדין יצא שהרי בידעבד כיון לכב"ה לין נכון כלאיתא בתוספתא כלאי ליט בעין בין בהלכין בדרך בין עוסקין במלאכתן קורין קריאת שמע ריתצאין ידי חובתן. הוא האמר רב יהודה בפרקין דקאמר עד על לכבך בשמיה. לא שאם היה ישבר, עומד וקורא מעומד. אלא שאם היה מהלך בדרך עומד וקורא עד על לכבך, ומכאן אילף קורא בשהוא מהלך.

מסמך ברכה מרוחה בגבד המשחיתים, הם המגלחים המשחיתים וקנם בגנגם זה מגוהל וקנו. בלומר זה עושה חילוף מעשיהם המצא חולק עליהם, כך זה הנה זה וקף. אפר רבי טרפון אבי הייתי בא בדרך הפיתני לקרות כדברי בית שמאי ומכונתי עצמי ובאל. ידושי' ר' בא בר כהן בשם ר' יהודה בן פזי אית לן שדברי סופרים חמורין מדברי תורה, שהרי ר' טרפון אלו לא קרא כלל היה עונב בלאו. ומשום שעבר על דברי בית הלל נתחייב מיתה, שכן אמרו לו מראי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל, על שכרח יתרע נדר ישבור נחש. ואפיקנא אחר שניתנה בת קול ביבנה. מתני'. בשחר.

רבינו חננאל

בית הלל מפרשי טעמייהו דקדרין בין ישראין בין עובדי כוכבים בדרך. שמי שהלכתך בדרך. והאי דכתי בשכבך ובקומך. ללמדך שחייב אדם לקריאת ק"ש פעמים. אחת בשעת שכיבה והיא ק"ש שלערבית ואחת בשעה שהדרך בני אדם עוסקין מן השעה הזה היא קריאת [שמע] שלשחרית. וב"ש האי קרא דכיון הלל מפיק לה והלכתך בדרך פרש לעיסק במצוה שעשוי. דהיינו מדלא כתיב בלכת אלא בלכתך. כלכתך דרך מיחייבת מהלך שמע מינה. וקיימא לן בבית הלל דהאוני בין עוסקין בין ישראין בין עובדי כוכבים בין מהלכין בדרך בין עוסקין במלאכתן קורין קריאת שמע ריתצאין ידי חובתן. הוא האמר רב יהודה בפרקין דקאמר עד על לכבך יעמוד ויקרא עד על לכבך. ומכאן אילף קורא בשהוא מהלך.

רב נסים גאון

והא אמר רב אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל מצוי האמורה בתורה חוץ מן התפילין מפני שאומר כהן פאר בני ישלו מגלחין כמרגד (נדה) נרפי אבל אסור להניח תפילין מדקאמר ליה רחמי ליחזקאל כדא מפורש חבוש עליך מבלל דכלי עלמא אסירי בשוק פרק חזקת (ב"ב דף מ) כך דרשינן על ראש שנתחייב אסור ר' יצחק זה אפר מקלה שבראש חיצים בעא מיניה

1. הֲאַנָּק רֹם בָּעֵשֶׂב אִם יִגְעֶה שׁוֹר עַל בְּלִילוֹ: לֹא תַעֲשֶׂה מְאֻמָּה עֲלֵיכֶם וְלֹא תָבִיא דָמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יחזקאל כד יז

(ו) גמ' מיד מירש מרדש דרשת (ורש"י מפרי ומי קרי) מ"ש ד"ה ובי"ת הא בחיב בשבתך בביתך ובלכתך בדרך למה לי ד"ת ומיכת ובי"ת בהוה מנסי לבו פרש לשלחי מלוה נמחן: (ז) שם מיכן ירקיק עוסקין במלאכתן: (ח) שם"ל ד"ה מלמה וכי למה אמר אבל לא ד"ת שכחה: (ט) שם"ל ד"ה ומפי ומכי ליתי ליכול מקי אשמעת:

א. בתוס' ד"ה כתב. היה נמי נבי קיש שלא קבל כלל (ערין בתוס' ישנו הר"ש באור המשנה בזה). ב. בתוס' ד"ה כתב, ועקשה לרבינו יעקב. ג. ובתוס' ר"ש הוסיף. ובשביל שהיה נזהר במשנה לא היה נמנע מלהזכיר בתוספתא בהני קצרות. ד. בתוס' ד"ה הוסיף. יש הגה בהשכיבנו. ת. בתוס' ר"ש הוסיף. שכשאומר פ' ציצית הויא ארוכה וכשאינו אומר פ' ציצית הוי קצרה.

פרש לעוסק במצוה. שפטר מיב נקרסם שמע (סוכה כה.) דהשמטן נמלוה פטור מן המלוה (לקמן יו. ד"ה ון). פרש לחתן. ופע"ג דהוה נמי במלוה פריש, פ"מ לריב ליה מרי קלא. ולפי שהיה פשיט מר. כיון דחתן לפי שהיה מיני בקרא. היה סבור לפי סמר הכתוב פלא פרש ומפני מלוכת מלוה בידים פר מאבל למלוה. אבל אין אדם יכול לפטור עצמו מן המלוה לפי שאין יכול לכלל בקרא דכתיב (ויקרא כה.). כי דרך. לשון נרוך שכרה (שם). כי לא עסקינן. וכי אין יכול לכלל בקרא דרך מלוה אם הרשות, ואפ דרך שמחה פשיט, ומשמע נמי דרך מלוה, דקאמר רחמנא ליחיל לקרות שמע קלי, לשמוע כלכת כדרך שמי (שם). אם כן. לכדרך מלוה נמי קלי, לשמוע כלכת כדרך (שם). האי טרוד, לנו טרוד שהמצוה בפילה. ופסקינן כי סטרוד קרא משום טירדא דשרוי לשוט יכול לפטוק מם שמיכן (שם). אי משום טרדא. אפי דשרי משמע ליה דשרוי יכול לפטוק מם נבי. ואכלך לפיכי מלוה פטורה פטיעתו דקרוי לימפר (שם). שהרי נאמר בהם פאר. ואבל לאו בר פאר הוא ואבמפלר מרפה נפנוט שפיט אבל (שם). תי: ואבל מעולל

מפר קרנו ולאו אע"ג שמחה פטורים מן הסוכה ו (ו) [ז] מחב פרק ד מ סוף שרש פרש פרק ב: פרק ב:

נא ב מיי פ"ג מהלכות מפילין הלכה יג ופ"ד מהלכות שבת הלכה יו ופ"ה מהלכות [דרכון] ב סמ"ע פרש פרק ה ופרש פרק נה פרק ה ופרד פרק ב:

ג [מיי פ"ג מהל' ק"ש הל' ב סמ"ע פרש פר מב פרק ה]:

נב ד (מיי') ופמ"ע שם:

ה ומיי פ"ו מהל' סוכה הל' ז סמ"ע פרש פר פרלה פרק ה:

נג ו מיי פ"ל מהלכות ק"ש הלכה ה סמ"ע פרש פרק יט ופרק יו הלי פרק ה:

ג א מיי פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ו [ז] מחב פרק ד מ סוף שרש פרש פרק ב: פרק ב:

נא ב מיי פ"ג מהלכות מפילין הלכה יג ופ"ד מהלכות שבת הלכה יו ופ"ה מהלכות [דרכון] ב סמ"ע פרש פרק ה ופרד פרק ב: פרק ה:

ג [מיי פ"ג מהל' ק"ש הל' ב סמ"ע פרש פר מב פרק ה]:

נב ד (מיי') ופמ"ע שם:

ה ומיי פ"ו מהל' סוכה הל' ז סמ"ע פרש פר פרלה פרק ה:

נג ו מיי פ"ל מהלכות ק"ש הלכה ה סמ"ע פרש פרק יט ופרק יו הלי פרק ה:

בים נמי *даже* тот, у кого *затонул корабль в море*, пусть *тоже* будет свободен!

כי תימא הכי נמי А *если скажешь*, что да, *таков* закон *также* и для владельца затонувшего корабля, потому что он озабочен, то **אלמה אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב** *почему сказал раби Аба бар Завда: сказал Рав*: **אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה** *находящийся в трауре обязан* выполнять *все заповеди, указанные в Торе*, **חוץ מן התפילין** *кроме* заповеди *тфилин*. **שהרי נאמר בהם פאר** *Потому что сказано о них – великолепие* (слава, украшение); **שנאמר פארך חבוש עליך**: *как сказано* о тфилин[2]: "По умершим траур не справляй, *свое великолепие надень на себя*". И наоборот: человеку в трауре не к лицу то, что говорит о великолепии и славе, а значит, и тфилин. – Из этих слов раби Абы бар Завда следует, что человек в трауре не освобожден от заповеди чтения Шма. Почему? Ведь он тоже озабочен бедой, которая произошла!

התם *Там*, в случае хупы, **טריד טרדא דמצוה** жених *озабочен* предстоящим *выполнением заповеди*. **הכא** *Здесь*, в случае затонувшего корабля, **טריד טרדא דרשות** его владелец *озабочен* потерей того, что находилось в его *владении*, принадлежало ему (и не связано с заповедями). Поэтому в первом случае человек свободен от чтения Шма – чтобы не отвлечься от исполнения стоящей перед ним заповеди (поскольку она пришла раньше). В то время как во втором случае человек не занят заповедью, а поэтому должен оставить свои горестные раздумья и прочесть Шма.

Выше было сказано, что, согласно раби Папе, из слова **בדרך** учим освобождение от обязанности прочесть Шма для человека, занятого выполнением другой заповеди. Но потом Гемара стала учить это правило из двух других слов: **בשבתך** и **ובלכתך**. Получается, что слово **בדרך** осталось лишним.

ובית שמאי *А школа Шамая* – что ее мудрецы учат из слова **בדרך** ("по дороге")? **ההוא מבעי להו** *Это* слово *нужно им* **פרט לשלוחי מצוה** *для исключения* из правила тех, кто *идет выполнять заповедь*. Т. е., по их мнению, несмотря на то что человек пока не занят выполнением заповеди и только идет ее выполнять, все же и он свободен от обязанности прочесть Шма.

ובית הלל אמרי На это мудрецы *школы Илеля говорят*: да, из этого слова следует освобождение для того, кто занят другой заповедью. Тем не менее **ממילא שמע מינה** *из него само по себе* еще *слышится*, **דאפילו בדרך נמי קרי** *что даже* тот, кто идет *по дороге* (не для выполнения другой заповеди), *тоже* обязан *прочесть* Шма. (Сказав "лежа и вставая", Тора сообщает, что читать Шма надо не только лежа и вставая, но в любом состоянии, в том числе – когда идет по дороге.)

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **בית הלל** **עומדין וקורין** **אומרים** в *школе Илеля говорят*: **עומדין וקורין** *стоят и читают* Шма (можно читать Шма стоя), **יושבין וקורין** *сидят и читают* (можно читать сидя), **ומטין וקורין** *склоняются* на бок *и читают* (можно читать лежа), **הולכין** **עושין בדרך וקורין** *идут по дороге и читают*, **במלאכתן וקורין** *заняты своей работой и читают*. (Объяснение см. на стр. 16а.)

ומעשה ברבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה שהיו מסובין במקום אחד *Случай*, происшедший *с раби Йишмаэлем и раби Элазаром бен Азарья, которые* вечером *сидели за трапезой в одном месте*. **והיה רבי ישמעאל מוטה** *Раби Йишмаэль* сидел, *склонившись* набок, **ורבי אלעזר בן עזריה זקוף** *а раби Элазар бен Азарья* сидел *прямо*.

כיון שהגיע זמן קריאת שמע הטה רבי אלעזר וזקף רבי ישמעאל *Когда наступило время читать Шма, склонился* набок *раби Элазар* (согласно указанию школы Шамая) *и выпрямился раби Йишмаэль*.

אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לרבי ישמעאל אמשול לך אחי למה הדבר דומה משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל *Сказал раби Элазар бен Азарья раби Йишмаэлю*: *Йишмаэль, мой брат! Приведу тебе сравнение – на что похоже то*, что ты сейчас сделал. *На случай*, происшедший *с одним* человеком, *которому сказали*: как красива *твоя большая борода*! **אמר להם יהיה כנגד המשחיתים** *Сказал* он *им*: раз вы ее хвалите, мне следует *побриться*.

אף כך אתה כל זמן שאני זקוף אתה מוטה עכשיו כשאני אתה זקפת הטתי *Так и ты*: *все время, пока я сидел прямо, ты* был *наклонен* (за что тебе хвала). *Сейчас, когда я наклонился, – ты выпрямился*.

2. Йехезкель 24:17

גמ' כשאתה מכניסך פרט לעוסק במצוה. לקמיה מפרש מאי משמע: **וכלכתך בדרך פרט לחתן.** ותו"ג דחתן נמי עוסק במצוה הוא מי ליכא קרא דחתן יחידאי לא כתיב ביה פרט אלא כמי נקרא כהדיא אלא מיעוטא נעלמא הוא דקא דרשינן מכיון דלמיכתב מצוה ממעטינן מינה עוסק במלאכת מצוה למיכתב טרדא אבל חתן דטרדא הוא במצוה הוא שמחשב על עסק כתובים מי ליכא קרא יחידאי לא לחתמעטו: **יכול אפילו אם הכניסו פטור.** שהרוב מחשבת בעילת מצוה: **מאי משמע.** פרט לעוסק במצוה: **כי דרך.** כשאתה ובלכתך הוקשו לדרך: **מי לא עסקינן כו'.** כלומר מנלן דכדרך רגיל לחתן לחזור לביתו אחר שבעת ימי משתה אבל הני מילי קרא הא קרא יחידאי דרך קטנה משמע נמי מינה דרך מצוה ולפילו הכי לחתן רחמנא ליקרי: **מי משום טרדא.** למחשבה פטרת ליה לפילו טענה ספינתו נמי: **אלמא אפר רבי אבא.** כמו למה לחתן. **(ו) אם פ"פ שהרוב נעברו** מייב נכל המצות חוץ מן התפילין שנאמר בהם אפר ליחזקאל פחדך מנוס עליך וגו' וכיון דנעבו אפר וכל מגומלו נעברו בעפר אין זה אפר: **טרוד טרדת דמלוה.** וכיון דלחן מיעוט נעלמא דרבין פרט לחתן מפסיק אם מחעטת מינה טרדת למלוה: **וכ"ש אמרי לך.** נהי נמי דקרא למדרש מינה פרט לחתן אחת ממילא ש"מ בלכת דרך הוא למחייבת אלמא בדרך נמי קרי: **עוסקין במלאכתן וקורין.** לקמן (דף מח.) מוקמינן לה בפרק שני: **אפר ר' אלעזר בן עזריה.** כב"ש: **לאחד שאמרו לו וקנך מגודל אמר לפם שיב זה כנגד המשחיתים.** משל אלך דומה לאחד שאומרים לו זקנך נאה ומגודל והוא אומר לפם הוא לולי וקלקסתם לומו אף הוא יהיה כנגד המשחיתים הגדול הזה יהיה נתון לאחר ולמספרים שחיבין עליו ולמחיתנו: **עכשיו שפני פפיי.** הרי לחי כמקלע אם מעשיך שהיית מוטה ואתה נוקפת: **כ"ם נמי אים לזו מעין.** דלמחעין נמי שרי דלמחעין לעיל מטין וקורין: **אבל.** עכשיו כיון דעד השתא היית זקוף ועכשיו הניית אם לא מקפתי אני יללו התלמידים ויקבעו הלכה: **לא קיימם כו'.** וכי היכי דעשה כדברי ב"ה עשה ולא כלום לדברי ב"ש לא עשה ולא כלום לדברי ב"ש אף העושה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום לדברי ב"ה: **מתני' נשפר מכרך שפים וכו'.** דלמחר נברכת יהוכלמי') שבע ברכות הללו על שם (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך: **אחת מרוכה ואחת קלרה.** לשמים לגמחים דרבנים דקלי (ג"ל מרוכה אמת ומחונה קלרה השכינה): **לחתום.** בברכה: **שלא לחפוש.** כגון ברכת הפירות ומנות: **גמ' מאי מכרך.** שמים לפניה דשחר מאי ניהו: יוצר

שנאמר בהם פאר. פרש"י ואנכי מעולל כעפר קרט ואין נאה לחת פאר אחת לפר. ות"מ ולמה לי הלי טעמא מיפוק ליה מדלחמר ליחזקאל פחדך מנוס עליך מלמד לחזקאל פחדך מנוס עליך כעפר קרט ואין נאה כעפר קרט אלא מיפוק ליה מדכתיב ופאר תפאר בו אלא מעולל כעפר קרט ואין נאה לחת פאר תפאר בו. ות"מ ולמה לי הלי טעמא מיפוק ליה מדלחמר ליחזקאל פחדך מנוס עליך כעפר קרט ואין נאה כעפר קרט אלא מיפוק ליה מדכתיב ופ

אמר לו *Сказал ему* раби Йишмаэль: **אני עשיתי כדברי בית הלל** *я поступил в согласии со словами школы Илеля* (которая учит, что нет необходимости наклоняться во время чтения вечернего Шма), – и таков закон. **ואתה עשית כדברי בית שמאי** *А ты поступил в согласии со словами школы Шамая*, т. е. вопреки закону.

ולא עוד אלא *И еще есть* причина, почему я выпрямился: **שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות** *вдруг увидят ученики* (что мы оба наклонились, когда читаем Шма) *и установят закон* по школе Шамая *на* все *поколения*.

מאי ולא עוד *Почему* раби Йишмаэль добавил "*и еще*"? Разве первого аргумента было недостаточно?

Объясняет раби Йишмаэль: **וכי תימא** *а если ты скажешь*, **בית הלל נמי אית להו מטין** что *у школы Илеля тоже есть* разрешение читать Шма, *склонившись* набок (как учили в барайте), – **הני מילי דמטה ואתא מעיקרא** так *это* только *для того, кто наклонился изначально* (т. е. уже сидел наклонившись). **אבל הכא** *Но здесь*, в нашем случае, **כיון דעד השתא הוית זקוף והשתא מוטה** *поскольку ты до сих пор* сидел *прямо, а теперь склонился*, **אמרי שמע מינה כבית שמאי סבירא להו** *скажут* присутствующие: *отсюда следует*, что *они* оба (т. е. мы с тобой) *считают*, что закон – *по* мнению *школы Шамая*. Вот я и выпрямился, подумав: **שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות** *вдруг увидят ученики и установят закон на поколения* по школе Шамая.

תני רב יחזקאל *Учил* (преподавал) *рав Йехезкель* следующую барайту: **עשה כדברי בית שמאי** если *поступил по словам школы Шамая* (например, прочел вечернее Шма склонившись) – **עשה** *выполнил* заповедь. **כדברי בית הלל** Если поступил *по словам школы Илеля* – **עשה** тоже *выполнил*.

רב יוסף אמר *Рав Йосеф сказал*: **עשה כדברי בית שמאי** если *поступил по словам школы Шамая* – **לא עשה ולא כלום** *не выполнил*!

Доказательство выводится из того, **דתנן** *что учили* в мишне[3]: **מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית** *тот, у кого голова и большая часть тела* находятся *в сукке, а его стол*, за которым он ест, стоит *в доме* (примыкающем к сукке), – то **בית שמאי פוסלין** *школа Шамая запрещает* такую трапезу во время праздника Сукот, **ובית הלל מכשירין** *а школа Илеля разрешает*.

אמרו להם בית הלל לבית שמאי *Сказали* мудрецы *школы Илеля* мудрецам *школы Шамая*: **מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורנית** *однажды* в праздник Сукот *пошли старейшины школы Шамая и старейшины школы Илеля навестить раби Йоханана бен Ахоранит*. **מצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית** *Нашли* его сидящим таким образом, *что его голова и большая часть тела* находились *в сукке, а его стол* стоял *в доме* (что, по мнению школы Шамая, запрещено), – **ולא אמרו לו כלום** *и ничего ему* старейшины школы Шамая *не сказали*.

אמרו להם *Сказали им* мудрецы школы Шамая: **משם ראיה** *оттуда* вы берете *доказательство*? Всё было по-другому: **אף הם אמרו לו** *они* (старейшины школы Шамая) *сказали* раби Йоханану бен Ахоранит: **אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך** то *не выполнил заповедь* сидеть в *сукке* ни разу *в жизни*! Как видим, школа Шамая считает, что не выполняет заповедь тот, кто поступает по правилу школы Илеля. Аналогично (как учит рав Йосеф), школа Илеля считает, что не выполняет заповедь тот, кто поступает по правилу школы Шамая.

3. Сука 28а

רב נחמן בר יצחק אמר *Рав Нахман бар Йицхак сказал*: **עשה כדברי בית שמאי** если *поступил по словам школы Шамая* – **חייב מיתה** *приговаривается к смерти* (приговором Небес).

דתנן *Как учили* в нашей мишне: **אמר רבי טרפון** *Сказал раби Тарфон*: **אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי בית שמאי** *я был в пути и наклонился* вбок, *чтобы прочесть* Шма, – *в согласии с мнением школы Шамая*; **וסכנתי בעצמי מפני הלסטים** *и подвергся опасности со стороны разбойников*. **אמרו לו** *Сказали ему* мудрецы: **כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל** *ты заслуживал смерти, потому что нарушил постановление школы Илеля*.

גמ' כשאתה שוכב בערב ובשעה שאתה קם משנה תורה הוא לך. ואם אינך יודע לו אי אתה יכול לצאת ידי חובתך. ואם אתה יודע לו אתה יכול לצאת ידי חובתך. ואם אתה יודע לו אתה יכול לצאת ידי חובתך. ואם אתה יודע לו

בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה *Утром произносит два благословения перед* Шма *и одно после,* **ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה** *а вечером произносит два благословения перед* Шма *и два после* – **אחת ארוכה ואחת קצרה** *одно длинное* ("Правда и верно") *и одно короткое* ("Уложи нас").

מקום שאמרו להאריך *Там, где указали* мудрецы *удлинить* текст благословения, – **אינו רשאי לקצר** *не имеет права укоротить*; **לקצר** там, где указали *укоротить*, – **אינו רשאי להאריך** *не имеет права удлинить*. **לחתום** Там, где указали *завершить* словами "Благословен и т. д.", – **אינו רשאי שלא לחתום** *не имеет права* так *не завершить*; **שלא לחתום** там, где указали *не завершать* словами "Благословен и т. д.", – **אינו רשאי לחתום** *не имеет права* так *завершить*.

МИШНА

מאי מברך *Какие произносит благословения* утром перед чтением Шма? **אמר רבי יעקב** *Сказал раби Яаков: сказал раби Ошая*:

ГЕМАРА

מאימתי פרק ראשון ברכות יא.

גמ' בשלמא ב"ה קא מפרשי טעמייהו ומעמא דב"ש אלא ב"ש מ"ט לא אמרי כב"ה אמרי לך ב"ש א"כ נימא קרא [ט]בבקר ובערב מאי בשכבך ובקומך בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש וב"ש האי ובלכתך בדרך מאי עביד להו ההוא מבעי להו [י]לכדתניא בשבתך בביתך פרט [יא]לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו [יב]הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא בי דרך מה דרך רשות אף בל רשות מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא לקרי אם בן לכתוב רחמנא בשבת ובלכת מאי בשבתך ובלכתך בשבת דיחד ובלכת דיחד הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת [יג]אי הכי אפילו בונם את האלמנה נמי האי טריד והאי לא טריד אי משום טרדא אפילו מבעה ספינתו בים נמי ובי תימא ה"נ אלמה א"ר אבא בר זבדא אמר רב [יד]אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה [טו]חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהם פאר שנאמר [טז]פארך חבוש עליך התם טריד טרדא דמצוה הבא טריד טרדא דרשות [יז]וב"ש ההוא מבעי להו פרט לשלוחי מצוה וב"ה אמרי ממילא ש"מ דאפילו בדרך נמי קרי: ת"ר בה"א [יח]עומדין וקורין ושבין וקורין ומטין וקורין הולכין בדרך וקורין [יט] עושין במלאכתן וקורין [כ]ומעשה ברבי ישמעאל ור' אלעזר בן עזריה שהיו מסובין במקום אחד והיה ר' ישמעאל מוטה ור' אלעזר בן עזריה זקוף ביון שהגיע זמן קריאת שמע הטה רבי אלעזר וזקף ר' ישמעאל אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לר' ישמעאל ישמעאל אחי אמשול לך משל למה הדבר דומה משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל אמר להם יהיה בנגר המשחיתים אף כך אתה בל זמן שאני זקוף אתה מוטה עכשיו כשאני הטתי אתה זקפת אמר לו אני עשיתי בדברי ב"ה ואתה עשית בדברי ב"ש ולא עוד אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות מאי ולא עוד וכי תימא בית הלל נמי אית להו מטין ה"מ דמטה ואתא מעיקרא אבל הכא ביון דעד השתא הויה זקוף והשתא מוטה אמרי ש"מ בב"ש שבירא להו שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות. תני רב יחזקאל עשה כדברי ב"ש עשה בדברי ב"ה עשה רב יוסף אמר יעשה בדברי ב"ש לא עשה ולא כלום [טו]דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש מעשה שהלכו וקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את ר' יוחנן בן החורנית מצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ולא אמרו לו בלום אמרו להם [יז]משם ראיה אף הם אמרו לו א"ב היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך רב נחמן בר יצחק אמר עשה בדברי בית שמאי חייב מיתה

שנאמר בחם פאר. פרש"י ואבל מעולל בעפר קרנו ולקן נקה לעת פאר מתת תפר. ות"מ ומה לי להי טעמא תיפוק ליה מדלמר ליחזקאל פאר תבוש עליך מכלל דלכולי עלמא לפאר. ותירץ הגר מקולי לדרך טעמא של רש"י כי היכי דלא ילף שאר מצות מתפילין מקל ומומר. ת"ל דרך טעמא דרש"י למיבנו מתפילין לומר יום לשמון לף שיך מעולל בעפר קרנו אלא כיום לשמון דוקא: **תני** רב יחזקאל עשה כבית שמאי עשה ורב יוסף אמר עשה בב"ש לא עשה ולא כלום. ות"מ פסיטה דלמן הלכה כמותן. וי"ל דהתם וכ"ם ממירים על המדש עפי מנ"ה לה פשיך לומר פסיטה. דהם דעשה כב"ם לה עשה ולה כלום היינו היכא דב"ם מקילן וב"ה מחמירין אבל הכא בק"ם לה פפלי ב"ה דבני ב"ם. אבל מימה ת"ל מה מיימי מסוכה כו' לה קיימת מצות סוכה כו' ומירש"י דכי היכי דמי שעשה כב"ה לה עשה ולה כלום כב"ם אף הטוה כב"ם לה עשה ולה כלום כב"ה ומפי קה מדמה החם פפלי ב"ם לגמרי מה דמכשרי ב"ה. אבל הכא קרא קיים שמע כב"ם מלישה דב"ה ילפי. ע"ל פירש הר"ר שמעיה דקה מדמה הכי מדקתמר לה קיימת מע"ג דמן הדין יצא שהרי נהשאו ורובו בסוכה ליט לסור מלא נזילה שמא יפסק ממר שלחנו. כה"ג גבי ק"ם מע"ג דמן הדין יצא בדיעבד כיון דלב"ה אין נכון כדלימת מתניתין אם עשה כב"ם לב"ה לחוד בעלמך. אם עשה כב"ם לב"ה לה עשה ולה כלום [וע' תוספות סוכה ג. ד"ה למה]:

אחת ארובה ואחת קצרה. פירש רש"י מרוכה חמת ומחונה. קלרה הסביבות. ומימה [ג] דהסביבות נמי מרוכה הרבה ומדע מדלת קא מזיק לה מחוסמת מהני הקלרות. ועוד פעמים שמתריכין הרבה מחוסמת כמו חור יום הנף. ועוד חמת ומחונה פעמים שמקלרין בה מאד דלמתרין לקמן ל"ד מין חומרים פרשת ניצים נלילה הוא קא מזיק מחוסמת מודים מאחת לך שהוסמתו ממלרים וכו' בפרק היה קורא (לקמן ד' יח ע"ב) ומרלה ל"ר לה להכל קאי (ד) בחמת ומחונה חמת מרוכה וחמת קלרה כלומר אין ילריך בה אין יקלר בה[ה] מלקמן. וכן מחסמתה החם (ביומא ד' מא.) חמת מרוכה וחמת ומחונה חמת נמוכות וחמת נעוצות: **מקום** שאמרו לקצר כגון נטרכת פירות ונטרכת המלות אין לו להתריך:

ורבנן

שנאמר בחם פאר. פרש"י ואבל מעולל בעפר קרנו ולקן נקה לעת פאר מתת תפר. ות"מ ומה לי להי טעמא תיפוק ליה מדלמר ליחזקאל פאר תבוש עליך מכלל דלכולי עלמא לפאר. ותירץ הגר מקולי לדרך טעמא של רש"י כי היכי דלא ילף שאר מצות מתפילין מקל ומומר. ת"ל דרך טעמא דרש"י למיבנו מתפילין לומר יום לשמון לף שיך מעולל בעפר קרנו אלא כיום לשמון דוקא: **תני** רב יחזקאל עשה כבית שמאי עשה ורב יוסף אמר עשה בב"ש לא עשה ולא כלום. ות"מ פסיטה דלמן הלכה כמותן. וי"ל דהתם וכ"ם ממירים על המדש עפי מנ"ה לה פשיך לומר פסיטה. דהם דעשה כב"ם לה עשה ולה כלום היינו היכא דב"ם מקילן וב"ה מחמירין אבל הכא בק"ם לה פפלי ב"ה דבני ב"ם. אבל מימה ת"ל מה מיימי מסוכה כו' לה קיימת מצות סוכה כו' ומירש"י דכי היכי דמי שעשה כב"ה לה עשה ולה כלום כב"ם אף הטוה כב"ם לה עשה ולה כלום כב"ה ומפי קה מדמה החם פפלי ב"ם לגמרי מה דמכשרי ב"ה. אבל הכא קרא קיים שמע כב"ם מלישה דב"ה ילפי. ע"ל פירש הר"ר שמעיה דקה מדמה הכי מדקתמר לה קיימת מע"ג דמן הדין יצא שהרי נהשאו ורובו בסוכה ליט לסור מלא נזילה שמא יפסק ממר שלחנו. כה"ג גבי ק"ם מע"ג דמן הדין יצא בדיעבד כיון דלב"ה אין נכון כדלימת מתניתין אם עשה כב"ם לב"ה לחוד בעלמך. אם עשה כב"ם לב"ה לה עשה ולה כלום [וע' תוספות סוכה ג. ד"ה למה]:

ג. ד"ה למה]:

אחת ארובה ואחת קצרה. פירש רש"י מרוכה חמת ומחונה. קלרה הסביבות. ומימה [ג] דהסביבות נמי מרוכה הרבה ומדע מדלת קא מזיק לה מחוסמת מהני הקלרות. ועוד פעמים שמתריכין הרבה מחוסמת כמו חור יום הנף. ועוד חמת ומחונה פעמים שמקלרין בה מאד דלמתרין לקמן ל"ד מין חומרים פרשת ניצים נלילה הוא קא מזיק מחוסמת מודים מאחת לך שהוסמתו ממלרים וכו' בפרק היה קורא (לקמן ד' יח ע"ב) ומרלה ל"ר לה להכל קאי (ד) בחמת ומחונה חמת מרוכה וחמת קלרה כלומר אין ילריך בה אין יקלר בה[ה] מלקמן. וכן מחסמתה החם (ביומא ד' מא.) חמת מרוכה וחמת ומחונה חמת נמוכות וחמת נעוצות: **מקום** שאמרו לקצר כגון נטרכת פירות ונטרכת המלות אין לו להתריך:

ורבנן

גמ' בשלמא ב"ה קא מפרשי טעמייהו ומעמא דב"ש אלא ב"ש מ"ט לא אמרי כב"ה אמרי לך ב"ש א"כ נימא קרא [ט]בבקר ובערב מאי בשכבך ובקומך בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש וב"ש האי ובלכתך בדרך מאי עביד להו ההוא מבעי להו [י]לכדתניא בשבתך בביתך פרט [יא]לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו [יב]הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא בי דרך מה דרך רשות אף בל רשות מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא לקרי אם בן לכתוב רחמנא בשבת ובלכת מאי בשבתך ובלכתך בשבת דיחד ובלכת דיחד הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת [יג]אי הכי אפילו בונם את האלמנה נמי האי טריד והאי לא טריד אי משום טרדא אפילו מבעה ספינתו בים נמי ובי תימא ה"נ אלמה א"ר אבא בר זבדא אמר רב [יד]אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה [טו]חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהם פאר שנאמר [טז]פארך חבוש עליך התם טריד טרדא דמצוה הבא טריד טרדא דרשות [יז]וב"ש ההוא מבעי להו פרט לשלוחי מצוה וב"ה אמרי ממילא ש"מ דאפילו בדרך נמי קרי: ת"ר בה"א [יח]עומדין וקורין ושבין וקורין ומטין וקורין הולכין בדרך וקורין [יט] עושין במלאכתן וקורין [כ]ומעשה ברבי ישמעאל ור' אלעזר בן עזריה שהיו מסובין במקום אחד והיה ר' ישמעאל מוטה ור' אלעזר בן עזריה זקוף ביון שהגיע זמן קריאת שמע הטה רבי אלעזר וזקף ר' ישמעאל אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לר' ישמעאל ישמעאל אחי אמשול לך משל למה הדבר דומה משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל אמר להם יהיה בנגר המשחיתים אף כך אתה בל זמן שאני זקוף אתה מוטה עכשיו כשאני הטתי אתה זקפת אמר לו אני עשיתי בדברי ב"ה ואתה עשית בדברי ב"ש ולא עוד אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות מאי ולא עוד וכי תימא בית הלל נמי אית להו מטין ה"מ דמטה ואתא מעיקרא אבל הכא ביון דעד השתא הויה זקוף והשתא מוטה אמרי ש"מ בב"ש שבירא להו שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות. תני רב יחזקאל עשה כדברי ב"ש עשה בדברי ב"ה עשה רב יוסף אמר יעשה בדברי ב"ש לא עשה ולא כלום [טו]דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש מעשה שהלכו וקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את ר' יוחנן בן החורנית מצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ולא אמרו לו בלום אמרו להם [יז]משם ראיה אף הם אמרו לו א"ב היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך רב נחמן בר יצחק אמר עשה בדברי בית שמאי חייב מיתה

רתנן אמר ר"ט אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות בדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו בדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה: **מתני'** ובשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה אחת ארוכה ואחת קצרה מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר לקצר אינו רשאי להאריך לחתום אינו רשאי לחתום שלא לחתום אינו רשאי לחתום: **גמ'** מאי מברך אמר ר' יעקב א"ר אושעיא יוצר

מתני' ובשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה אחת ארוכה ואחת קצרה מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר לקצר אינו רשאי להאריך לחתום אינו רשאי לחתום שלא לחתום אינו רשאי לחתום: **גמ'** מאי מברך אמר ר' יעקב א"ר אושעיא יוצר

תורה אור השלם

1. הַנֹּגֵעַ הֵם נִמְרָים אֲבָל לֹא תַעֲשֶׂה פְּאֵרַת רֹאשׁ עָלֶיךָ וְעָלֶיךָ תְּשִׂמוּ בִּרְגְלֵיכֶם וְלֹא תַעֲשׂוּ עַל שִׂמְחָתְכֶם וְלַמֹּעֲדֵיכֶם לֹא תֹאבֵדוּ: יחזקאל כד יז

הנהות הב"ח

(ג) גמ' מ"ש פרש"י ורבנן מה"ש וכ"ה במ"ש ופ"ב ופ"ח הא בחיב בשכבך בביתך ובלכתך בדרך למה לי ר"ת ותימא ור"ם כתב מנאי להו פרש לשלחי מלוה נמחק: (ד) שם מדרך יקורין עוסקין במלאכתן: (ה) רש"י ד"ה מלמה וכ' למה לחת מאר אבל מ"ש שחרית: (ו) תוד"ה ממה וכ' ולהכל קאי אמחת:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה כתב. היה נמי נבי ק"ם שלא יצא בלל (ערין בתוס' הרא"ש בשור השמם בזה). ב בתוס' ד"ה כתב. ולקשה לרבינו יעקב. ג ובתוס' ד"ה הוסיף. ובשביל שהיה נמנע מלהוסיף לא היה נמנע מלהוסיף בתוספתא בתרי קצרות. ד בתוס' ד"ה הוסיף. יש הגי בהשביבין. ה בתוס' ד"ה הוסיף. שכשאומר פ' ציצית הויא ארוכה ובשאינו אומר פ' ציצית הוי קצרה.

מוסף רש"י

פרש לעוסק במצוה. פלוט מיד בקריאת שמע (סוכה כה:) דפסוקין נמנים פטור מן המנים (קמן יד: ד"ה מן). פרש לחתן. תפיב ביומא נמי נמלוה פרש. פלוט מיד פלוי. ולפי הוה פשיט מי. כיון דמתן לפי שהיא מדיר בקרא. פרש"י ד"ה מלמה וכ' למה לחת מאר

ורבנן אמרי אהבת עולם ובו'. הלכך מקיטי לומר בשחרית אהבה רבה ובערבית אהבת עולם: **שכבר** נפטר באהבה רבה. עד הלכך ממיגיהו לטלטו. פירוש[א] שכבר נפטר בהאהבה רבה והוה שנה על אחר פירוש נלמוד שלמא

ייוצר אור ובורא חשך[ב] לימא יוצר אור ובורא נוגה כדכתיב קאמרינן אלא מעתה עושה שלום ובורא[ג] רע מי קא אמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקדינן הכל[ד] לישנא מעליא הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא אלא אמר רבא [ה]יכדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום בשלמא מדת לילה ביום כראמרינן יוצר אור ובורא חשך אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה אמר אביי גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור ואידך מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל אהבה רבה וכן אורי ליה רבי אלעזר [ו]לר' פרת בריה אהבה רבה תניא נמי הכי [ז]אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר [ח]ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד א"ר יהודה אמר שמואל [ט]הישבים לשנות ער שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא ק"ש א"צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה אמר רב הונא למקרא צריך לברך ולמדרש א"צ לברך ור' אלעזר אמר למקרא ולמדרש צריך לברך למשנה א"צ לברך ור' יוחנן אמר אף למשנה נמי צריך לברך [אבל לתלמור א"צ לברך] ורבא אמר [י]אף לתלמור צריך לברך (לחזור ו) לברך

[יא]דאמר רב חייא בר אשי זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פרקין בבפרא דבי רב הוה מקרים וקא משי ידיה ובריך ומתני לן פרקין. מאי מברך א"ר יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וצונו [יב]לעסוק בדברי תורה ור' יוחנן מסיים בה הבי [יג]הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך [יד]ועוסקי תורתך ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה [טו]אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות [טז]הלכך לימרינהו לכולהו: תנן התם [יז]אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר וברכו את העם ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא מאי ברכה אחת כי הא דרבי אבא ור' יוסי בר אבא אקלעו לההוא אתרא בעו מנייהו מאי ברכה אחת לא הוה בידייהו ואתו שיילוהו לרב מתנה לא הוה בידיה אתו שיילוהו לרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל אהבה רבה [יח]ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי א"ר שמעון בן לקיש יוצר אור כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דאמר ר' זריקא א"ר אמי אמר ר' שמעון בן לקיש זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי היינו דברכות אין מעכבות זו את זו דלא קא אמרי אהבה רבה אלא

נפיקום מלי נרכה לחת יוצר לחר: ומם מומרם. דקחני נרכו נרכה לחת: נרכום אין מעכבות זו מם זו. כיכך לח לחת ולח כיכך לח נפקא מיכח לי מוכחו דהכיה שכיכך ואין מכרכה מעכבת לומר שאין זו מועלת כלא זו. ומהכח שמע ר' זריקא דס"ל לר"ל דאין ברכה לחת יוצר לחר היל: **אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי.** ולא אהבה רבה ותע"ג למעלה ליה זמנא אחף בלילה לאחי לומר כל שכן דיכיון דלחתי יוצר לחר ולאי מעיל זמנא ואפ"ה לא אמרי ליה היינו דקאמר שמע מינה ברכות אין מעכבות זו לח זו: אלא

מסורת הש"ס

ב) ספסחים ב., ס"ג יומח פ"ח: ס"ג). ג) [מקור יש. ע"ב]. ג) [מר' חום' נדה ח. ד"ה חמרו]. ד) [מקור יד:, ב) [מר' חום' מנחות ח. ד"ה שכבל זמ' חום' [מקור מו. ד"ה כל ברכות חתם]. ספסחים קד: ד"ה חון]. ו) נרח לגרס מר' והם דרב המנונח מעולה כו', ז) [ל"ל בפרק חמי שבת ק"ח: ס"ב]. ח) ספ"ח: [מירמיה ל"ח ג]. ט) [ספסחים ב., ס"ג יומח פ"ח: ס"ג). י) [מקור יש. ע"ב]. ג) [מר' חום' נדה ח. ד"ה חמרו]. ד) [מקור יד:, ב) [מר' חום' מנחות ח. ד"ה שכבל זמ' חום' [מקור מו. ד"ה כל ברכות חתם]. ספסחים קד: ד"ה חון]. ו) נרח לגרס מר' והם דרב המנונח מעולה כו', ז) [ל"ל בפרק חמי שבת ק"ח: ס"ב]. ח) ספ"ח: [מירמיה ל"ח ג]. ט) [ספסחים ב., ס"ג יומח פ"ח: ס"ג). י) [מקור יש. ע"ב]. ג) [מר' חום' נדה ח. ד"ה חמרו]. ד) [מקור יד:, ב) [מר' חום' מנחות ח. ד"ה שכבל זמ' חום' [מקור מו. ד"ה כל ברכות חתם]. ספסחים קד: ד"ה חון]. ו) נרח לגרס מר' והם דרב המנונח מעולה כו', ז) [ל"ל בפרק חמי שבת ק"ח: ס"ב]. ח) ספ"ח: [מירמיה ל"ח ג]. ט) [ספסחים ב., ס"ג יומח פ"ח: ס"ג). י) [מקור יש. ע"ב]. ג) [מר' חום' נדה ח. ד"ה חמרו]. ד) [מקור יד:, ב) [מר' חום' מנחות ח. ד"ה שכבל זמ' חום' [מקור מו. ד"ה כל ברכות חתם]. ספסחים קד: ד"ה חון]. ו) נרח לגרס מר' והם דרב המנונח מעולה כו', ז) [ל"ל בפרק חמי שבת ק"ח: ס"ב]. ח) ספ"ח: [מירמיה ל"ח ג]. ט) [ספסחים ב., ס"ג יומח פ"ח: ס"ג). י) [מקור יש. ע"ב]. ג) [מר' חום' נדה ח. ד"ה חמרו]. ד) [מקור יד:, ב) [מר' חום' מנחות ח. ד"ה שכבל זמ' חום' [מקור מו. ד"ה כל ברכות חתם]. ספסחים קד: ד"ה חון]. ו) נרח לגרס מר' והם דרב המנונח מעולה כו', ז) [ל"ל בפרק חמי שבת ק"ח: ס"ב]. ח) ספ"ח: [מירמיה ל"ח ג]. ט) [ספסחים ב., ס"ג יומח פ"ח: ס"ג).

תורה אור השלם

1. יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא רע אני יי עושה כל אלה:
ישעיהו מה ז
2. מרחוק יי נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד:
ירמיהו לא ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולימא יוצר: (ב) שם שנים יוצרו את הכל מי קא ממרעי מיכמיך: (ג) רש"י ד"ה יוצר וכו' וכורא את הכל [קמיה מפרש: (ד) תוס' ד"ה שכבר וכו' [ל"ק נמחק ובשבילה ליט ל"ל ותניא היא נמחק: (ה) בא"ד דברכת שחרים:

גליון הש"ס

בגמ' לעסוק בו'. עי"ף בגיליון על ד"ה שם ועוסק בו'. עי"ף בגיליון ולעולם שם חלבך בו'. עי"ף ואולי"ת בגיליון לעיל מחלר בו'. ר"ש הגליון

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה בחב. ומכ"מ בחבו הנאותם שיש לנו לקיים דברי שניהם והכוונו לומר שחרית אהבה רבה וערבית אהבת עולם.

מוסף רש"י

שכבר נפטר באהבה רבה. שם תלמר הולך ומחרץ שלין צריך לברך על מלמוד תורה שכבר נפטר בהאהבה רבה. מלי נעשית מכרכיו על קריאת שמוע ותלי לח נמלא לחת. ללח מכרכיו עלה מה שעשם בשחר ביום ד"ה מלוה נפני עלמה מדמיקן שוה. ואהי ליה כמגיה מפילין מי ליליה לו שלר מלוה ללי שביל ליה לעיל [בעירוכין (האוזה ס' יאו. בספרא דבי רב. פורה כהנים [יקמן יח פירוש רש"י ס' ה'..

יוצר אור ובורא חשך *"Создающий свет и творящий тьму"*.

לימא Надо бы *сказать* по-другому, используя более возвышенный язык: יוצר אור ובורא נוגה *"Создающий свет и творящий свечение* (луны и звезд)".

כדכתיב קאמרינן *Как написано* в Пророках[1], так *мы* и *произносим*.

אלא מעתה *Но если так*, то ведь в продолжении стиха написано: עושה שלום ובורא רע *"Делающий мир и творящий зло"*. מי קא אמרינן כדכתיב *Разве мы произносим* в благословении, *как написано* в Пророках? אלא Нет, כתיב רע וקרינן הכל *написано "зло", а мы произносим "всё"* – לישנא מעליא более *возвышенным языком*. הכא נמי *Так и здесь* (в случае "тьмы"): לישנא נוגה надо *сказать "свечение"* – לישנא מעליא более *возвышенным языком*.

אלא אמר רבא *Но* вот что *сказал Рава*: мы произносим текст благословения, כדי להזכיר מדת יום בלילה *чтобы вспомнить свойство дня* (свет) *ночью*, ומדת לילה ביום *а свойство ночи* (темноту) – *днем*. Поэтому не надо менять "темноту" на "свечение", в котором, кроме темноты, тоже есть свет.

1. См. Йешаяу 45:7
2. Йирмея 31:2

בשלמא מדת לילה ביום *Понятно* объяснение правила "вспомнить *свойство ночи днем*", כדאמרינן *потому что* утром *мы говорим*: יוצר אור ובורא חשך *"Создающий свет и творящий тьму"*. אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה *Но* правило "вспомнить *свойство дня ночью*" *как понять*? Где в вечернем благословении говорится о свойстве дня?

אמר אביי *Сказал Абае*: перед вечерним Шма мы произносим в благословении: גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור *"Отводит свет перед тьмой и тьму перед светом"*. Это и есть "вспомнить свойство дня ночью".

ואידך מאי היא *А* о *другом* благословении (о втором утреннем) – *какое оно*?

אמר רב יהודה אמר שמואל *Сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль*: אהבה רבה *"Большой любовью"*. וכן אורי ליה רבי אלעזר לרבי פדת בריה *И то же самое указал раби Элазар раби Педату, своему сыну*: אהבה רבה *"Большой любовью"*.

תניא נמי הכי *То же самое учили* в барайте: אין אומרים אהבת עולם *не говорим "Вечной любовью"*, אלא אהבה רבה *но* говорим *"Большой любовью"*. Так учил учитель этой барайты. ורבנן אמרי *Но* ему возразили *мудрецы, сказав*: אהבת עולם говорим *"Вечной любовью"*; וכן הוא אומר ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד *и так Он говорит* в стихе[2]: *"Вечной любовью Я тебя полюбил, а потому привлек тебя милостью"*.

אמר רב יהודה אמר שמואל *Сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль*: השכים לשנות *вставший утром, чтобы учиться*, – עד שלא קרא קריאת שמע צריך לברך *пока не прочел* утреннее *Шма, должен произнести благословение* на Тору. משקרא קריאת שמע אינו צריך לברך Но, если *уже прочел Шма, не обязан говорить благословение* на Тору, שכבר נפטר באהבה רבה *потому что освободился* от этой обязанности, произнеся *"Большой любовью"*. Ибо в этом благословении уже сказано: "И вложи в наши сердца умение учить и обучать, соблюдать, исполнять и осуществлять все, чему учат слова Твоей Торы", а также: "Ты научил (наших праотцев) законам Своей воли".

אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: למקרא *для Письменной Торы* (т. е. перед тем как учить Письменную Тору) צריך לברך *должен произнести благословение* на Тору; ולמדרש *но для Мидраша* Торы (такого, как Сифра, Мехилта и пр.) אינו צריך לברך *не обязан произносить благословение* на Тору.

למקרא ורבי אלעזר אמר *А раби Элазар сказал*: ולמדרש *для Письменной Торы и Мидраша* Торы צריך לברך *должен произнести благословение* (потому что такой Мидраш близок к Письменной Торе); למשנה но *для Мишны* אינו צריך לברך *не обязан произносить благословение*.

אף ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал*: למשנה נמי צריך לברך *также и для Мишны должен произнести благословение* (потому что Мишна – основа Устной Торы); אבל לתלמוד אינו צריך לברך *но для Талмуда* (поясняющего смысл Мишны) *не обязан произносить благословение*.

אף לתלמוד צריך לברך ורבא אמר *А Рава сказал*: *также и для Талмуда* (который поясняет Мишну) *должен произнести благословение*

ורבנן אמרי אהבת עולם ובו'. הלכך מקיש[א] לומר נאמרית להכא שובר נפשך באהבה רבה. עד הלכך מיניהו לטלויי. מיהושלמי יש לה לתמרי שכבר נפטר בהכא רבה והוה שבה על לחר פירוש לתלמר שלמד יוצר אור ובורא חשך[ב] לימא יוצר אור ובורא נוגה כדכתיב קאמרינן אלא מעתה עושה שלום ובורא[ג] רע מי קא אמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקרינן הכל[ד] לישנא מעליא הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא אלא אמר רבא[ה] אבדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום בשלמא מדת לילה ביום כדאמרינן יוצר אור ובורא חשך אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה אמר אביי גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור ואידך מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל אהבה רבה וכן אורי ליה רבי אלעזר[ו] לר' פרת בריה אהבה רבה חניא נמי הכי[ז] אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר[ח] ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד א"ר יהודה אמר שמואל[ט] השכים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא ק"ש א"צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה אמר רב הונא למקרא צריך לברך ולמדרש א"צ לברך ור' אלעזר אמר למקרא ולמדרש צריך לברך למשנה א"צ לברך ור' יוחנן אמר אף למשנה נמי צריך לברך [אבל לתלמור א"צ לברך] ורבא אמר[י] אף לתלמור צריך לברך (לחזור ו) לברך

[יא] יוצר אור ובורא חשך[ב] לימא יוצר אור ובורא נוגה כדכתיב קאמרינן אלא מעתה עושה שלום ובורא[ג] רע מי קא אמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקרינן הכל[ד] לישנא מעליא הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא אלא אמר רבא[ה] אבדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום בשלמא מדת לילה ביום כדאמרינן יוצר אור ובורא חשך אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה אמר אביי גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור ואידך מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל אהבה רבה וכן אורי ליה רבי אלעזר[ו] לר' פרת בריה אהבה רבה חניא נמי הכי[ז] אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר[ח] ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד א"ר יהודה אמר שמואל[ט] השכים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא ק"ש א"צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה אמר רב הונא למקרא צריך לברך ולמדרש א"צ לברך ור' אלעזר אמר למקרא ולמדרש צריך לברך למשנה א"צ לברך ור' יוחנן אמר אף למשנה נמי צריך לברך [אבל לתלמור א"צ לברך] ורבא אמר[י] אף לתלמור צריך לברך (לחזור ו) לברך

[יב] דאמר רב חייא בר אשי זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פרקין בספרא דבי רב הוה מקדים וקא משי ידיה וברך ומתני לן פרקין. מאי מברך א"ר יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וצונו[כ] לעסוק בדברי תורה ור' יוחנן מסיים בה הבי[ל] הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך[מ] ועוסקי תורתך ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה[נ] אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות[ס] הלכך לימרינהו לכולהו: תנן התם[ע] אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר וברכו את העם ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא מאי ברכה אחת כי הא דרבי אבא ור' יוסי בר אבא אקלעו לההוא אתרא בעו מנייהו מאי ברכה אחת לא הוה בידייהו ואתו שיילוהו לרב מתנה לא הוה בידיה אחו שיילוהו לרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל אהבה רבה[פ] ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי א"ר שמעון בן לקיש יוצר אור כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דאמר ר' זריקא א"ר אמי אמר ר' שמעון בן לקיש זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי היינו דברכות אין מעכבות זו את זו דלא קא אמרי אהבה רבה אלא כפירוש מאי ברכה אחת יוצר אור: זאת אומרת. ברכה אחת יוצר אור אבל לא שתים ברכה אחת אהבה רבה אהבת עולם: ברכות אין מעכבות זו את זו. ואם שינה בהן לא עיכב: אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי היינו דברכות אין מעכבות זו את זו. דאם שינה בהן לא עיכב: דלא קא אמרי אהבה רבה אלא כפירוש מאי ברכה אחת יוצר אור: זאת אומרת. ברכה אחת יוצר אור אבל לא שתים ברכה אחת אהבה רבה אהבת עולם:

(потому что он – основа Торы, из него выводят указания по соблюдению заповедей).

Доказательство правоты мнения Равы: **דאמר רב חייא בר אשי** *потому что сказал рав Хия бар Аши*: **זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב** *много раз стоял я перед Равом,* **לתנויי פרקין בספרא** *чтобы учить главы из Сифры в школе Рава.* **הוה מקדים וקא משי ידיה ובריך** *Вставал Рав утром, омывал свои руки, произносил благословение* на Тору **ומתני לן פרקין** *и учил нас главам* Сифры.

מאי מברך *Какое благословение произносят* перед утренним изучением Талмуда?

אמר רב יהודה אמר שמואל *Сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль:* **אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה** "Благословен Ты, Всевышний, наш Бог, Царь вселенной, *Который освятил нас Своими заповедями и повелел нам заниматься словами Торы*".

ורבי יוחנן מסיים בה הכי הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך "*Сделай, Всевышний, наш Бог, слова Своей Торы* приятными *в наших устах и в устах Твоего народа, дома Израиля. Да будем мы и наши потомки, и потомки Твоего народа, дома Израиля, – все мы – знать Твое имя и изучать Твою Тору.* **ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל** *Благословен Ты, Всевышний, обучающий Торе Свой народ, Израиль*".

אשר בחר ורב המנונא אמר *А рав Амнуна сказал:* **בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו** "Благословен Ты, Всевышний, наш Бог, Царь вселенной, *Который выбрал нас из всех народов и дал нам Свою Тору.* **ברוך אתה ה' נותן התורה** *Благословен Ты, Всевышний, дающий Тору*".

אמר רב המנונא *Сказал рав Амнуна:* **זו היא מעולה שבברכות** *это лучшее из благословений* на Тору, потому что в нем есть и благодарность Всевышнему, и прославление Торы и Израиля.

הלכך לימרינהו לכולהו *Поэтому* принято перед изучением Торы *произносить все эти* благословения.

תנן התם *Учили там*, в другом месте[3]: **אמר להם הממונה** *ответственный* за работу в Храме, заместитель первосвященника, *сказал* коэнам-священникам: **ברכו ברכה אחת** *произнесите одно благословение* из тех, что идут перед Шма. **והם ברכו** *И они произнесли.*

וקראו עשרת הדברות *И прочли "Десять речений"*, а также три раздела (три отрывка из Торы), входящие в Шма: **שמע** *Шма* (первый раздел), **והיה אם שמוע** "*И вот, если прислушаетесь*" (второй раздел), **ויאמר** "*И сказал*" (третий раздел). **וברכו את העם שלש ברכות** *И произнесли с народом три благословения:* **אמת ויציב** "*Правда и правильно*" (которое идет после Шма), **ועבודה** благословение *работы* в Храме **וברכת כהנים** *и благословение*, произнесенное *коэнами.*

ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא *А в субботу добавляют* еще *одно благословение для смены* коэнов, которая *заканчивала* свою недельную работу в Храме и благословляла следующую смену, приступающую к работе.

3. Тамид 32б

מאי ברכה אחת *Что* за "*одно благословение*" из тех двух, что идут перед Шма? "Создающий свет" или "Большой любовью"?

Ответ: то благословение, **כי הא** *о котором* говорится в эпизоде, **דרבי אבא ורבי יוסי בר אבא אקלעו לההוא אתרא** *когда раби Аба и раби Йосе бар Аба оказались в некотором месте.* **בעו מנייהו** *Спросили у них* (евреи местной общины): **מאי ברכה אחת** *что* за "*одно благословение*"? **לא הוה בידייהו** *Не смогли ответить* (буквально: не было ответа у них в руках). **אתו שיילוהו לרב מתנה** *Пошли и спросили у рава Матны.* **לא הוה בידיה** Но и рав Матна *не смог ответить.* **אתו שיילוהו לרב יהודה** *Пошли и спросили у рава Йеуды.* **אמר להו** *Сказал им:* **הכי אמר שמואל** *так сказал Шмуэль:* **אהבה רבה** "*Большой любовью*".

ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי שמעון בן לקיש *Но сказал рав Зрика: сказал раби Ами: сказал раби Шимон бен Лакиш:* **יוצר אור** коэны в Храме произносили благословение "*Создающий свет*".

כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי זריקא לאו בפירוש *Когда пришел рав Йицхак бар Йосеф* из Страны Израиля в Вавилонию, *сказал:*

ורבנן אמרי אהבת עולם וכו'. הלכך מקיש[א] לומר בשחרית להכה רבה ובערבית להבת עולם: **שכבר** נשפך באהבה רבה. עד הלכך נימריהו לכולהו. מיהושלמי יש לה לתמרי שכבר נפטר בהכה רבה והוא שצינה על לחמר פירוש לגלמר שלמד מיד בתורה פעם לחמרת כשהוא ממתינין ללמוד. והציע ר"י דלא קיימת לן כהאי ירושלמי הואיל וגמר שלנו לה לחמרו ואין צריך לגלמר ללמוד. ועוד לפי' לפי הירושלמי דוקא להכה רבה דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה דעיקר להבה רבה נתקן[ב] וכשכיל היא לינו נפטר מברכת התורה אלא אם לא ילמוד מיד וגם לא יעשה היסח הדעת. אבל ברכת לחמר בחר בנו ובברכת התורה דעיקר מוכה שהן עיקר לברכת התורה פוטרת כל היום. ות"ת מלי שגם מסוכה שצריך לברך על כל סעודה וסעודה ליכא נסוכה. וי"ל דשאני מורה שמינו מיילף דעתו לכל שעה מדם מחויב ללמוד לכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק. אבל מילה נסוכה יש שעה קטנה. ות"ת מפני מה אין אנו מברכין ליהן נסוכה. וי"ל דברכה דמילה שמברכין ליהן פוטרתו. ת"ל משום שמא לא יהיו בידו ליהן כל שעה שילה. והיה אומר ר"ת כשחלה שומד ממטתו בלילה (בשחרית) ללמוד שמ"ל לברך ברכת התורה מפני שברכת התורה על לחמול שחרית פוטרת עד שחרית לחתת ולא נהירא. והלכתמים שהגו לומר פסוקים[ג] וברכת כהנים וגם אלו ברכים שהן להם שיעור שהיו משנה (פ"ש דשבת) ואלו ברכים שאדם חוכל פירומיהן כו' שהיו ברכיית (מס' שנת קכו.) מפני הירושלמי דבעי שילמוד על לחמר. אבל ת"ל כמו שכתבתי בכר: ה"ג ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל. אבל לא גרם למדני מקוץ שהין זו ברכה אלא שהמר דוד: **וברכת** כהנים. ואין זה דוכן שהרי לא היו עומדים לנדוכן עד לאחר הקטרת אמורים לתמרי' (פ"ד ד' כו:) שבשה פעמים ביום הכהנים נושאין כפיהם וכו' ות"ל הוה ליה למתני ד' פעמים אחד לפני הקטרה ואחד לאחר הקטרה אלא נהג נשיאות כפים כמו שאנו אומרים: מגמ

רבה[ד] ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי א"ר שמעון בן לקיש יצר אור כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דאמר ר' זריקא א"ר אמי אמר ר' שמעון בן לקיש זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו אי אמרת בשלמא יצר אור הוו אמרי הייגו דברכות אין מעכבות זו את זו דלא קא אמרי אהבה רבה אלא

בפירוש מלי ברכה אחת יוצר אור: ופס מוחרם. דקחמי ברכו ברכה אחת: **ברכוס** אין מעכבות זו את זו. כיצד את הראשה ולא אחת האחרונה נפקא מינה לדיהיה שכיצד ואין מברכה מעכבת לומר שאין זו מועלת כלא זו. ומהכא שמע ר' זריקא דת"ל לר"ל דהך ברכה אחת יוצר אור היא: **אי** אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי. ולא אהבה רבה ואע"ג דמעלת ליה אחי אינה כלילה רחמי לומר כל שכן דכיון דאחמי יוצר אור ודלי מעלת אחת ואע"פ כא אחמי לא אחמי לה דאחמר שמע מינה ברכות אין מעכבות זו את זו: תלת

א) [ספרים ג. ה"ג ת"ת אחת יש: ב) [ברכות יב. ע"ש]. ג) [ער' סוס' רלה ס. ד"ה ואומרו]. ד) [לקמן יד:, ס) [ער' סוס' ברכות ת. ד"ה שכבר ואין ס"ק ג]. ה) [לעיל ג:]. ו) [ספרים ואין ס"ק: ד"ה הין]. ז) ברב אלפס אי ואם אלא דרך המעתה מפולא כו'. ח) [ער' ס"ק ג]. ט) [ברכות ד:]. י) [ע"ל בפרק שני דף יד:]. כ) בס"י: [במקור]. ל) [ממקור ס"ו].

תורה אור השלם

1. יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא רע אני ה' עושה כל אלה

ישעיהו מה ז

2. מה־רחק יי נראה לי האהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד:

ירמיהו לא ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולימא יוצר: (ב) שם אלא ונותן את הכל מה קא משני מכאן: (ג) רש"י ד"ה יוצר וכו' ובורא את הכל נקמיה מסוכה: (ד) תוס' ד"ה שכבר וכו' נקט ק"ש נתקן ובשבילה: אינו כלי"ל ונ"ל היינו נמחק: (ה) בא"ד דברכת כהנים:

גליון הש"ס

בגמ' לקמיה בר' נחי"ף שגיאות על ד"ה שם ועוסק בר' נחי"ף הגיהות תלמיד מהרש"א שם חלבך בר'. נחי"ף ותוס"ם בגיהות לתמר ד"ה הכא

מוסף תוספות

א כתוס' ד"ה כתב. ומ"ש בתבי הגאונים שיש לנו לקיים דברי שניהם ונהגו לומר שחרית אהבה רבה ערבית אהבת עולם.

מוסף רש"י

שכבר נפטר באהבה רבה. שם תלמד שומע ולמדת שתניח שלין צריך לברך על גלמוד תורה שכבר נפטר בהכה רבה. אלא שעמיל מברכין על קריאת התורה בלילות, מרין הלי ולא לא נתקן לנא. הלא מברכין עלה אחר הקהל אבל לא מצינו שיהא מברך על התורה בלילה אלא בשחר:

ב) נ"ל בפרק שני דף יד:]. ג) כ"ה: [במקור]. ל) [ממקור ס"ו].

אתמר אלא מכללא אתמר *то, что сказал раби Зрика* от имени раби Шимона бен Лакиш, *не прямо* было *сказано, но* выучил это *путем заключения* из высказывания раби Шимона бен Лакиш.

А именно: **דאמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי שמעון בן לקיש** *как сказал рав Зрика: сказал раби Ами: сказал раби Шимон бен Лакиш*: **זאת אומרת** *это означает* (так следует из мишны в трактате Тамид про ответственного за работу в Храме, который сказал коэнам, чтобы произнесли "одно благословение"), что **ברכות אין מעכבות זו את זו** *любое благословение* из двух, которые перед Шма, *не задерживает другое*. Другими словами, из того факта, что ответственный не сказал, какое именно благословение надо произнести, следует, что заповедь выполнялась любым из них (это и называется "одно не задерживает другое").

Гемара показывает, как рав Зрика сделал свой вывод из высказывания раби Шимона бен Лакиш.

אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי *Понятно*, что *если ты говоришь*, что *"Создающий свет" они произнесли*, – **היינו דברכות אין מעכבות זו את זו** *то* можно вывести правило *"одно благословение не задерживает другое"*, **דלא קא אמרי אהבה רבה** *ибо они не произнесли "Большой любовью"*. Если произнесли "Созидающий свет" – уже не было темно, и могли сказать также "Большой любовью", но раз не сказали – значит, можно было ограничиться одним благословением.

אלא אי אמרת אהבה רבה הוו אמרי *Но если ты говоришь*, что *"Большой любовью" они произносили*, то **מאי ברכות אין מעכבות זו את זו** *как* отсюда можно вывести правило *"одно благословение не задерживает другое"*? **דלמא האי דלא אמרי יוצר אור** *Ведь, возможно, не произнесли "Создающий свет"*, **משום דלא מטא זמן יוצר אור** *потому что не настало время* для благословения *"Создающий свет"* (было еще темно); **וכי מטא זמן יוצר אור** *но когда настало время* для благословения *"Создающий свет"* – **הוו אמרי** то *произнесли* его. И раз произнесли оба благословения, нельзя отсюда вывести правило "одно благословение не задерживает другое". – Тем не менее, раби Шимон бен Лакиш сделал такое заключение из мишны трактата Тамид, а значит, коэны произнесли "Создающий свет".

ואי מכללא מאי *И если* про рава Зрику сказано, что это правило он вывел *путем заключения* (из высказывания раби Шимона бен Лакиш), то – *что* отсюда? Зачем об этом сообщил рав Йицхак бар Йосеф?

דאי מכללא *Потому что если* правило "одно благословение не задерживает другое" было выведено *путем заключения*, то на это можно возразить: **לעולם אהבה רבה הוו אמרי** сначала *"Большой любовью" они произносили*, **וכי מטא זמן יוצר אור** *а когда наступало время* говорить благословение *"Создающий свет"* – **הוו אמרי ליה** *говорили и его*.

ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו *Тогда как* понимать правило *"одно благословение не задерживает другое"*? Ответ: **סדר ברכות** Как *порядок благословений*. Т. е. благословения можно произносить не обязательно в том порядке, как они записаны; но, например, вначале второе благословение ("Большой любовью"), а потом, когда рассветет, – первое ("Создающий свет").

В той же мишне трактата Тамид сказано, какие благословения произносили коэны в Храме: **וקורין עשרת הדברות** *и читают "Десять речений"*, а также три раздела (три отрывка из Торы), входящие в Шма: **שמע** *Шма* (первый раздел), **והיה אם שמוע** *"И вот, если прислушаетесь"* (второй раздел), **ויאמר** *"И сказал"* (третий раздел). После чего говорят **אמת ויציב** *"Правда и правильно"*, **ועבודה** благословение *работы* в Храме **וברכת כהנים** *и благословение коэнов*.

אמר רב יהודה אמר שמואל *Сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль*: **אף בגבולין בקשו לקרות כן** *также за пределами* Храма *хотели читать* "Десять речений" каждое утро вместе со Шма. **אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין** *Но еще* раньше мудрецы *отказались от этого* обычая *из-за вероотступников*, которые могли бы сказать народу: смотрите, то, что "Десять речений" положено читать вместе со Шма, доказывает, что вся остальная Тора получена не с Небес (а поэтому ее можно не соблюдать).

תניא נמי הכי *Учили то же самое* в барайте: **בגבולין בקשו** *раби Натан сказал*: **רבי נתן אומר לקרות כן** *за пределами* Храма *хотели читать* "Десять речений" (т. е. собирались ввести это чтение в обязательном порядке), **אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין** *но* мудрецы *уже отказались* от того, чтобы *их* читали, *из-за вероотступников*.

רבה בר בר חנה סבר למקבעינהו בסורא *Раба бар Бар-Хана собирался установить их* чтение (этих "Десяти речений") *в* еврейской общине *Сирии*. **אמר ליה רב חסדא** *Сказал ему рав Хисда*: **כבר בטלום מפני תרעומת המינין** *уже отказались от них из-за вероотступников*.

אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא *Амэмар собирался установить их* чтение *в* городе *Нахардеа*. **אמר ליה רב אשי** *Сказал ему рав Аши*: **כבר בטלום מפני תרעומת המינין** *уже отказались от них из-за вероотступников*.

В той же барайте сказано: **ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא** *а в субботу добавляют* еще *одно благословение для группы коэнов*, которая *заканчивает* свою недельную работу в Храме (чтобы они благословили группу, приступающую к работе). **מאי ברכה אחת** *Что* это за *"одно благословение"*? **אמר רבי חלבו** *Сказал раби Хелбо*: **משמר היוצא אומר למשמר הנכנס** *уходящая группа говорит входящей группе*: **מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות** *"Кто поселил Свое имя в этом доме* (в Храме), *Тот поселит между вами любовь и братство, мир и дружбу"*.

אלא אי אמרת אהבה רבה הוו אמרי מאי ברכות אין מעכבות זו את זו דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי [ט]ואי מכללא מאי דאי מכללא לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי ליה ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו [י]סדר ברכות. וקורין עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. א"ר יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין תניא נמי הכי ר' נתן אומר בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין רבה בב"ח סבר למקבעינהו בסורא א"ל רב חסדא כבר בטלום מפני תרעומת המינין אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא א"ל רב אשי כבר בטלום מפני תרעומת המינין: ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי ברכה אחת א"ר חלבו [י]משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות: מקום שאמרו להאריך: פשיטא [יא]היכא דקא נקיט בסא דחמרא בידיה וקסבר דשברא הוא ופתח ומברך אדעתא דשכרא ויים בדחמרא יצא דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא דהא תנן [יב]על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא אלא היכא דקא נקיט בסא דשברא בידיה וקסבר דחמרא הוא (ל) פתח ובריך אדעתא דחמרא ויים בדשברא מאי בתר עיקר ברכה אזלינן או בתר חתימה אזלינן ת"ש [יג]שחרית פתח ביוצר אור ויים במעריב ערבים לא יצא פתח במעריב ערבים ויים ביוצר אור יצא ערבית פתח במעריב ערבים ויים ביוצר אור לא יצא פתח ביוצר אור ויים במעריב ערבים יצא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום שאני התם דקאמר ברוך יוצר המאורות הניחא לרב [יד]דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה שפיר אלא לר' יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מאי איכא למימר אלא כיון דאמר רבה בר עולא [טו]כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי הא דאמרן לא לאתויי נהמא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל ופתח אדעתא דתמרי ויים בדנהמא היינו בעיין לא צריכא כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח בדנהמא ויים בדתמרי [יצא] דאפילו ויים בדנהמא נמי יצא מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זייני: אמר רבה בר [טז]חיננא סבא משמיה דרב [יז]כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר [יח]להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות: ואמר רבה בר חיננא [יט][סבא] משמיה דרב [כ]המתפלל כשהוא בורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מאי טעמא דרב דכתיב [כא]ה' זוקף כפופים מיתיבי [כב]מפני שמי נחת הוא מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב אמר ליה [כג]שמואל לחייא בר רב [כד]בר אוריאן תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך הבי אמר אבוך בשהוא כורע כורע בברוך כשהוא זוקף זוקף בשם.

רב

נקיט בסא דחמרא בידיה וקסבר דשברא הוא ופתח ומברך. ה"ג מאן דנקיט בסא דשברא דסבר חמרא הוא פתח בדחמרא ויים בדשברא יצא, אלא אי פתח דאמר ברוך אתה אמ"א שהכל נהיה בדברו בורא פרי הגפן מאי, בתר ברכה אזלינן ויצא או דלמא בתר חתימה אזלינן ולא יצא. והתנין למשפטיה מהא דתניא שחרית פתח ביוצר אור ויים במעריב ערבים לא יצא יצ"ל בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ותניא נמי שחרית פתח ביוצר אור ויים במעריב ערבים לא יצא יכ"ל בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ורחיזן שאני התם דהא קא מברך אחתימה דברך אתה ה' יוצר המאורות ולא מסיים. אכל משום דלא אמרי יוצר אור. דניהי דלמ"ד מצוה לומר כל ברכה בלשונה אפילו הכי לא מעכבא, ומיהו לגי דאמר בעי כוונה ולא יצא ידי חובתו, ומיהו היכא דאמר ברוך אתה ה' יוצר המאורות ולא מסיים ה' אינה ברכה שפיר אלא לר"י דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה. הא ליכא ברכה בתחילה אבל בסוף יש ברכה שחתם בה הזכרת השם, והיכא מלכות בתחילה אותחילה נמי מיתשבא. ת"ש מסיפא כלל של דבר הכל הולך אחר חיתום ברכות, מאי לאו לאתויי

Сказано в нашей мишне (см. выше, стр. Гемары 11а): **מקום שאמרו להאריך** *там, где указали* мудрецы *удлинить* текст благословения, молящийся не имеет права укоротить.

פשיטא *Очевиден* закон, который говорит: **היכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה** если *некто держит бокал* виноградного *вина в своих руках*, **וקסבר דשכרא הוא** *но думает, что это* просто *крепкий напиток* (пиво или что-то другое, отличное от вина), **ופתח ומברך אדעתא דשכרא** *и начал благословение* ("По слову Которого возникло все") *с намерением* сказать его над бокалом *крепкого напитка*, **וסיים בדחמרא** *но* вдруг вспомнил, что это вино, и *закончил* благословением, которое произносится над *вином* ("Создающий плод виноградной лозы"), – **יצא** то *выполнил обязанность* произнести благословение и не надо повторять заново.

Почему? **דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא** *Потому что, если* бы *даже сказал* до конца благословение *"По слову Которого возникло все"*, все равно *выполнил обязанность*, **דהא תנן** *поскольку учили* в мишне (см. на стр. 40а): **על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא** *над любой* едой и напитком – *если сказал: "По слову Которого возникло все", – выполнил обязанность* и не надо повторять.

Предыдущий случай не вызывает сомнений, **אלא** *но* вот что представляет трудность: **היכא דקא נקיט כסא דשכרא בידיה** если *некто держит бокал крепкого напитка в своих руках*, **וקסבר דחמרא הוא** *но думает, что это вино*, **פתח ובריך אדעתא דחמרא** *и начал благословение* ("Создающий плод виноградной лозы") *с намерением* сказать его над бокалом *вина*, **וסיים בדשכרא** *но* вдруг вспомнил, что это крепкий напиток, и *закончил* благословением, которое произносится над *крепким напитком* ("По слову Которого возникло все"), – **מאי** *каков* закон в таком случае? Выполнил обязанность произнести благословение или не выполнил и надо его повторить?

בתר עיקר ברכה אזלינן *За началом* благословения *мы идем*? (В начале благословения упоминается имя Всевышнего и Его царствование.) Т. е. можно ли сказать, что если человек с неправильным намерением произнес начало благословения, то он не выполнил обязанность?

או בתר חתימה אזלינן *Или за заключительной частью* благословения *мы идем*? Т. е. можно ли сказать, что если человек произнес правильно (в соответствии с едой или напитком) заключительную часть благословения, то он выполнил обязанность (даже если начало было сказано с неправильным намерением)?

Гемара обращается к барайте, в которой (как считает тот, кто ее привел) можно найти доказательство.

תא שמע *Иди* и *слушай* (получи ответ отсюда): **שחרית פתח ביוצר אור** *утром*, если *начал* произносить первое благословение перед Шма с намерением завершить его словами *"Создающий свет"*, **וסיים במעריב ערבים** *но* ошибся и *завершил* словами *"Наводящий вечер"* – **לא יצא** *не выполнил* обязанность.

פתח במעריב ערבים Если *начал* благословение с намерением завершить его словами *"Наводящий вечер"*, **וסיים ביוצר אור** *но завершил* правильно: *"Создающий свет"* – **יצא** то *выполнил* обязанность.

Вторая часть барайты: **ערבית פתח במעריב ערבים** *вечером*, если *начал* произносить первое благословение перед Шма с намерением завершить его словами *"Наводящий вечер"*, **וסיים ביוצר אור** *но* ошибся и *завершил* словами *"Создающий свет"* – **לא יצא** *не выполнил* обязанность.

פתח ביוצר אור Если *начал* благословение с намерением завершить его словами *"Создающий свет"*, **וסיים במעריב ערבים** *но завершил* правильно: *"Наводящий вечер"* – **יצא** то *выполнил* обязанность.

הכל הולך אחר כללו של דבר *Общее правило*: **החתום** *все определяется заключительной частью* благословения. Следовательно, если человек, взяв в руки крепкий напиток (сделанный не из винограда), с неправильным намерением произнес начало благословения (собираясь завершить его словами "Создающий плод виноградной лозы"), но в конце, исправляя ошибку, произнес правильные слова ("По слову Которого

ג) [שבת ס. יומא ס: כ"ב קמב:, סוכה נה. [כה. קיט:]]. ד) [נקמן ח.], ה) [נקמן ח: [ובפרקו [שם] ט:], ו) [ועיל ט: ס"ב], ז) כ"ה מכות וכן [נקמן. ו) כ"ב. ו) [מכות יב. ס"ב], ח) [בפרק קב. וכן בתענית עב. כר מרדכי פרקי"ר בן סורר ומורה סוף רמז תתיח סוף. ובפוסקי תוס' ופ"ו נא: ובמגיה יד: ליתא] תי כר מרדכי תי כר מרדכי תלא פרקים ע"ב כלים), ט) נקי"ט: [מלאכי"ה. י) ב"ב מכ. ב), יא) [ופ"ק פרקי יומא ס:]. יב) ר"ה אמר אביי.

גמ' מי אמרת. דכי נרכה דקאמרי להכה רכה היכי ס"ד לתין מעכבות זו את זו דלמא הכי קאמרי יוצר אור ובורא חושך ועושה שלום ובורא את הכל ומשום הכי לא חשיב ליה ברכה אחת דלמא מטא זמן יוצר אור ומטא זמן ברואי רוחות ונשמות וכי מטא זמן יוצר אור לא מטא זמן ברואי רוחות ונשמות ומשום הכי חשיב ליה ברכה אחת: **אלא אי אמרת מעכבות זו את זו.** ואי מכללא מאי דאי מכללא לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי ליה ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו [ב]סדר ברכות: **וקורין עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים.** א"ר יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין תניא נמי הכי ר' נתן אומר בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין רבה בב"ח סבר למקבעינהו בסורא א"ל רב חסדא כבר בטלום מפני תרעומת המינין אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא א"ל רב אשי כבר בטלום מפני תרעומת המינין: **ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא.** מאי ברכה אחת א"ר חלבו [ג]משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות: **מקום שאמרו להאריך:** [ד]היכא דקא נקיט כמא דאמרה בידיה וקסבר דשברא הוא ופתח ומברך אדעתא דשברא ומיים בדאמרא יצא דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא דהא תנן [ה]על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא אלא היכא דקא נקיט כמא דשברא בידיה וקסבר דאמרה הוא [ו] פתח ובריך אדעתא דאמרה ומיים בדשברא מאי בתר עיקר ברכה אולינן או בתר חתימה אזלינן ת"ש ישחרית פתח ביוצר אור ומיים במעריב ערבים לא יצא פתח במעריב ערבים ומיים ביוצר אור יצא פתח במעריב ערבים ומיים ביוצר אור לא יצא פתח ביוצר אור ומיים במעריב ערבים יצא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום שאני התם דקאמר ברוך יוצר המאורות הניחא לרב [ז]דאמר כל ברכה שאין כה הזכרת השם אינה ברכה שפיר אלא לר' יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מאי איכא למימר אלא כיון דאמר רבה בר עולא [ח]כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי הא דאמרן לא לאתויי נהמא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל ופתח אדעתא דתמרי ומיים בדנהמא היינו בעיין לא צריכא כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח בדנהמא ומיים בדתמרי [יצא] דאפילו מיים בדנהמא נמי יצא מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זיינו: **אמר רבה בר [ט]חינגא סבא משמיה דרב [י]כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר [יא]להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות: ואמר רבה בר חינגא [יב][סבא] משמיה דרב [יג]המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מאי טעמא דרב דכתיב [יד]ה' זוקף כפופים מיתיבי [טו]מפני שמי נחת הוא מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב אמר ליה [טז]שמואל לחייא בר רב [יז]בר אוריאן תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך בשהוא כורע כורע בברוך כשהוא זוקף זוקף בשם. רב**

אלא אי אמרת אהבה רבה הוו אמרי מאי ברכות אין מעכבות זו את זו דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי [ט]ואי מכללא מאי דאי מכללא לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי ליה ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו [א]סדר ברכות: וקורין עשרת הדברות שמע ויהיה אם שמוע ויאמר אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. א"ר יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין תניא נמי הכי ר' נתן אומר בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין רבה בב"ח סבר למקבעינהו בסורא א"ל רב חסדא כבר בטלום מפני תרעומת המינין אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא א"ל רב אשי כבר בטלום מפני תרעומת המינין: **ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא.** מאי ברכה אחת א"ר חלבו [ב]משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות: **מקום שאמרו להאריך:** [ג]היכא דקא נקיט כמא דאמרה בידיה וקסבר דשברא הוא ופתח ומברך אדעתא דשברא ומיים בדאמרא יצא דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא דהא תנן [ד]על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא אלא היכא דקא נקיט כמא דשברא בידיה וקסבר דאמרה הוא [ה] פתח ובריך אדעתא דאמרה ומיים בדשברא מאי בתר עיקר ברכה אולינן או בתר חתימה אזלינן ת"ש ישחרית פתח ביוצר אור ומיים במעריב ערבים לא יצא פתח במעריב ערבים ומיים ביוצר אור יצא פתח ביוצר אור לא יצא פתח ביוצר אור ומיים במעריב ערבים יצא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום שאני התם דקאמר ברוך יוצר המאורות הניחא לרב [ו]דאמר כל ברכה שאין כה הזכרת השם אינה ברכה שפיר אלא לר' יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מאי איכא למימר אלא כיון דאמר רבה בר עולא [ז]כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי הא דאמרן לא לאתויי נהמא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל ופתח אדעתא דתמרי ומיים בדנהמא היינו בעיין לא צריכא כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח בדנהמא ומיים בדתמרי [יצא] דאפילו מיים בדנהמא נמי יצא מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זיינו: **אמר רבה בר [ח]חינגא סבא משמיה דרב [ט]כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר [י]להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות: ואמר רבה בר חינגא [יא][סבא] משמיה דרב [יב]המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מאי טעמא דרב דכתיב [יג]ה' זוקף כפופים מיתיבי [יד]מפני שמי נחת הוא מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב אמר ליה [טו]שמואל לחייא בר רב [טז]בר אוריאן תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך בשהוא כורע כורע בברוך כשהוא זוקף זוקף בשם. רב**

היה שבולים ומתפללים ונקע להם היס והעניים. ונכנס ממת ותמונה מדבר נה לחף על התפילות שלנו מנפים שיקיים לנו [יז]**שהוליפם ממנ

возникло все") – в таком случае выполнил обязанность.

Гемара возражает против такого вывода.

שאני התם Есть *отличие там* (в барайте о благословениях перед Шма) от ситуации с вином и крепким напитком: **דקאמר** *потому* что там молящийся *произнес* в последних словах первого благословения перед Шма: **ברוך יוצר המאורות** "*Благословен* Ты, Всевышний, *Создатель светил*". И поскольку в заключительных словах тоже есть имя Всевышнего, то, возможно, за счет этого выполнил обязанность. Поэтому нельзя сказать, что мы идем за заключительной частью.

הניחא לרב דאמר Это *подходит для Рава* (т. е. соответствует его мнению), *который сказал*: **כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה** "*любое благословение, в котором не упоминается имя* Всевышнего, – *не благословение*". **שפיר** И его высказывание *хорошо* согласуется с возражением, приведенным выше (поскольку в конце благословения "Создатель светил" присутствует имя Всевышнего).

אלא לרבי יוחנן דאמר *Но для раби Йоханана, который сказал*: **כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה** "*любое благословение, в котором* также *не* упомянуто Его *царствование*, – *не благословение*", – **מאי איכא למימר** *что можно сказать*? Ведь в словах о "Создателе светил" не упомянуто царствование Всевышнего. А значит, приведенное выше возражение против барайты некорректно.

Тем не менее, Гемара соглашается, что из приведенной барайты нельзя вывести доказательство тому, что в благословении идут за последней частью.

אלא *Но* вот как надо возразить на барайту. **כיון דאמר רבה בר עולא** *Поскольку сказал Раба барУла*: утром произносят "Создающий свет и творящий тьму", а вечером "Отводит свет перед тьмой и тьму перед светом" – **כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום** *чтобы вспомнить свойство дня* (свет) *ночью и свойство ночи* (темноту) – *днем*, то, **כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא** *если сказал* начало *благословения* ("Благословен Ты, Всевышний") и упомянул *царствование* ("Царь вселенной") *изначально*, **אתרוייהו קאמר** считается, что *сказал об обоих* свойствах – дневном и ночном. Поэтому, если начал утреннее благословение, собираясь сказать "Наводящий вечер", но вспомнил и произнес "Создатель светил" – его благословение правильное. Чего нельзя сказать о том, кто начал благословение над бокалом, думая, что в нем вино (т. е. собирался произнести "Создающий плод виноградной лозы"), а потом увидел, что держит крепкий напиток и сказал "По слову Которого возникло все".

Тогда **תא שמע מסיפא** *иди* и *слушай* новое доказательство из той же барайты, *из* ее *заключительной части*, где сказано: **כללו של דבר** *общее правило*: **הכל הולך אחר החתום** *все определяется заключительной частью благословения*. **כללו של דבר לאתויי מאי** *Это общее правило что пришло добавить*? **לאו לאתויי הא דאמרן** Разве оно *не* пришло *добавить* случай "вино и крепкий напиток", о *котором мы говорили*?

לא *Нет*! **לאתויי נהמא ותמרי** Эти слова пришли *добавить* случай "*хлеб и финики*".

היכי דמי *Каким образом*? Т. е. о чем здесь говорится? **אילימא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל** *Если скажем, что съел хлеб, но подумал, что съел финики*, **ופתח אדעתא דתמרי וסיים בדנהמא** *и начал* благословение с намерением произнести его *на финики* ("За дерево и за плод дерева"), *но закончил на хлеб* (Биркат-Амазон), – **היינו בעיין** *так это наша проблема*! Т. е. этот случай ничем не отличается от случая "вино и крепкий напиток".

לא צריכא Нет, это правило нужно для другого случая "хлеб и финики": **כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל** *когда съел финики, но подумал*, что *съел хлеб*, **ופתח בדנהמא וסיים בדתמרי** *и начал* благословение с намерением произнести его *на хлеб* (Биркат-Амазон), *но закончил на финики* ("За дерево и за плод дерева"), – **יצא** *исполнил* обязанность. **דאפילו סיים בדנהמא נמי יצא** *Потому что*, если бы *даже закончил* благословением *на хлеб*, – *тоже исполнил* бы. **מאי טעמא** *Почему* исполнил бы? **דתמרי נמי מיזן זיני** *Потому что финики тоже насыщают* – как хлеб. И поэтому сказать на финики благословение, которое произносится на хлеб, – значит исполнить заповедь (хотя изначально так поступать не следует).

ג) [שבת ח. יומא ס: ב"ב קנב:]. סולן נר. (ב) [ע"ז קיז:]. ג) [נדרים נה. ב"ק פב. ב"ב ס:]. ד) [ב"ב ס:]. ה) [ב"ב ס:]. ו) [ב"ב ס:]. ז) [ב"ב ס:]. ח) [ב"ב ס:]. ט) [ב"ב ס:]. י) [ב"ב ס:]. יא) [ב"ב ס:]. יב) [ב"ב ס:]. יג) [ב"ב ס:]. יד) [ב"ב ס:]. טו) [ב"ב ס:]. טז) [ב"ב ס:]. יז) [ב"ב ס:]. יח) [ב"ב ס:]. יט) [ב"ב ס:]. כ) [ב"ב ס:]. כא) [ב"ב ס:]. כב) [ב"ב ס:]. כג) [ב"ב ס:]. כד) [ב"ב ס:]. כה) [ב"ב ס:]. כו) [ב"ב ס:]. כז) [ב"ב ס:]. כח) [ב"ב ס:]. כט) [ב"ב ס:]. ל) [ב"ב ס:]. לא) [ב"ב ס:]. לב) [ב"ב ס:]. לג) [ב"ב ס:]. לד) [ב"ב ס:]. לה) [ב"ב ס:]. לו) [ב"ב ס:]. לז) [ב"ב ס:]. לח) [ב"ב ס:]. לט) [ב"ב ס:]. מ) [ב"ב ס:]. מא) [ב"ב ס:]. מב) [ב"ב ס:]. מג) [ב"ב ס:]. מד) [ב"ב ס:]. מה) [ב"ב ס:]. מו) [ב"ב ס:]. מז) [ב"ב ס:]. מח) [ב"ב ס:]. מט) [ב"ב ס:]. נ) [ב"ב ס:]. נא) [ב"ב ס:]. נב) [ב"ב ס:]. נג) [ב"ב ס:]. נד) [ב"ב ס:]. נה) [ב"ב ס:]. נו) [ב"ב ס:]. נז) [ב"ב ס:]. נח) [ב"ב ס:]. נט) [ב"ב ס:]. ס) [ב"ב ס:]. סא) [ב"ב ס:]. סב) [ב"ב ס:]. סג) [ב"ב ס:]. סד) [ב"ב ס:]. סה) [ב"ב ס:]. סו) [ב"ב ס:]. סז) [ב"ב ס:]. סח) [ב"ב ס:]. סט) [ב"ב ס:]. ע) [ב"ב ס:]. עא) [ב"ב ס:]. עב) [ב"ב ס:]. עג) [ב"ב ס:]. עד) [ב"ב ס:]. עה) [ב"ב ס:]. עו) [ב"ב ס:]. עז) [ב"ב ס:]. עח) [ב"ב ס:]. עט) [ב"ב ס:]. פ) [ב"ב ס:]. פא) [ב"ב ס:]. פב) [ב"ב ס:]. פג) [ב"ב ס:]. פד) [ב"ב ס:]. פה) [ב"ב ס:]. פו) [ב"ב ס:]. פז) [ב"ב ס:]. פח) [ב"ב ס:]. פט) [ב"ב ס:]. צ) [ב"ב ס:]. צא) [ב"ב ס:]. צב) [ב"ב ס:]. צג) [ב"ב ס:]. צד) [ב"ב ס:]. צה) [ב"ב ס:]. צו) [ב"ב ס:]. צז) [ב"ב ס:]. צח) [ב"ב ס:]. צט) [ב"ב ס:]. ק) [ב"ב ס:]. קא) [ב"ב ס:]. קב) [ב"ב ס:]. קג) [ב"ב ס:]. קד) [ב"ב ס:]. קה) [ב"ב ס:]. קו) [ב"ב ס:]. קז) [ב"ב ס:]. קח) [ב"ב ס:]. קט) [ב"ב ס:]. קי) [ב"ב ס:]. קיא) [ב"ב ס:]. קיב) [ב"ב ס:]. קיג) [ב"ב ס:]. קיד) [ב"ב ס:]. קטו) [ב"ב ס:]. קטז) [ב"ב ס:]. קיז) [ב"ב ס:]. קיח) [ב"ב ס:]. קיט) [ב"ב ס:]. קכ) [ב"ב ס:]. קכא) [ב"ב ס:]. קכב) [ב"ב ס:]. קכג) [ב"ב ס:]. קכד) [ב"ב ס:]. קכה) [ב"ב ס:]. קכו) [ב"ב ס:]. קכז) [ב"ב ס:]. קכח) [ב"ב ס:]. קכט) [ב"ב ס:]. קל) [ב"ב ס:]. קלא) [ב"ב ס:]. קלב) [ב"ב ס:]. קלג) [ב"ב ס:]. קלד) [ב"ב ס:]. קלה) [ב"ב ס:]. קלו) [ב"ב ס:]. קלז) [ב"ב ס:]. קלח) [ב"ב ס:]. קלט) [ב"ב ס:]. קמ) [ב"ב ס:]. קמא) [ב"ב ס:]. קמב) [ב"ב ס:]. קמג) [ב"ב ס:]. קמד) [ב"ב ס:]. קמה) [ב"ב ס:]. קמו) [ב"ב ס:]. קמז) [ב"ב ס:]. קמח) [ב"ב ס:]. קמט) [ב"ב ס:]. קנ) [ב"ב ס:]. קנא) [ב"ב ס:]. קנב) [ב"ב ס:]. קנג) [ב"ב ס:]. קנד) [ב"ב ס:]. קנה) [ב"ב ס:]. קנו) [ב"ב ס:]. קנז) [ב"ב ס:]. קנח) [ב"ב ס:]. קנט) [ב"ב ס:]. קס) [ב"ב ס:]. קסא) [ב"ב ס:]. קסב) [ב"ב ס:]. קסג) [ב"ב ס:]. קסד) [ב"ב ס:]. קסה) [ב"ב ס:]. קסו) [ב"ב ס:]. קסז) [ב"ב ס:]. קסח) [ב"ב ס:]. קסט) [ב"ב ס:]. קע) [ב"ב ס:]. קעא) [ב"ב ס:]. קעב) [ב"ב ס:]. קעג) [ב"ב ס:]. קעד) [ב"ב ס:]. קעה) [ב"ב ס:]. קעו) [ב"ב ס:]. קעז) [ב"ב ס:]. קעח) [ב"ב ס:]. קעט) [ב"ב ס:]. קפ) [ב"ב ס:]. קפא) [ב"ב ס:]. קפב) [ב"ב ס:]. קפג) [ב"ב ס:]. קפד) [ב"ב ס:]. קפה) [ב"ב ס:]. קפו) [ב"ב ס:]. קפז) [ב"ב ס:]. קפח) [ב"ב ס:]. קפט) [ב"ב ס:]. קצ) [ב"ב ס:]. קצא) [ב"ב ס:]. קצב) [ב"ב ס:]. קצג) [ב"ב ס:]. קצד) [ב"ב ס:]. קצה) [ב"ב ס:]. קצו) [ב"ב ס:]. קצז) [ב"ב ס:]. קצח) [ב"ב ס:]. קצ

Вывод: случай "хлеб и финики" включен в наше правило ("идем за последней частью благословения"), но случай "вино и крепкий напиток" не включен.

Гемара переходит к обсуждению законов благословения, идущего после Шма.

אמר רבה בר חינא סבא משמיה דרב *Сказал Раба бар Хинана Саба со слов Рава*: **כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית** *каждый, кто не произнес "Правда и правильно" утром и "Правда и верно" вечером,* **לא יצא ידי חובתו** *не исполнил своей обязанности.* **שנאמר** *Как сказано*[1]: **להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות** *"Возвещать утром о Твоей милости, о Твоей верности – ночами".*

Гемара приводит еще одно высказывание из того же источника.

ואמר רבה בר חינא סבא משמיה דרב *И сказал Раба бар Хинана Саба со слов Рава*: **המתפלל** человек *молится*, произнося "Восемнадцать благословений"; **כשהוא כורע** *когда он кланяется* (как положено делать в определенных благословениях) – **כורע בברוך** *кланяется на* слове *"Благословен"*, **וכשהוא זוקף** *а когда он выпрямляется* – **זוקף בשם** *выпрямляется*, произнося *Имя*.

אמר שמואל *Сказал Шмуэль*: **מאי טעמא דרב** *какой* стих может привести в доказательство *Рав*? – **דכתיב** *Как написано*[2]: **ה' זוקף כפופים** *"Всевышний выпрямляет согнутых".*

מתיבי На это *нашли противоречие* из другого места[3]: **מפני שמי נחת הוא** *"Перед Моим именем он опустился* (склонился, успокоился)".

מי כתיב בשמי *Разве написано* "упоминая *Мое имя*"? **מפני שמי כתיב** *"Перед Моим именем" написано*! Т. е. надо преклониться перед упоминанием имени Всевышнего, но не в момент его произнесения.

אמר ליה שמואל לחייא בר רב *Сказал Шмуэль* мудрецу по имени *Хия бар Рав*: **בר אוריאן** *сын Торы*! **תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך** *Иди и скажу тебе прекрасные слова, сказанные твоим отцом.* **הכי אמר אבוך** *Так сказал твой отец*: **כשהוא כורע** *когда* молящийся *делает поклон* – **כורע בברוך** *делает поклон на* слове *"Благословен"*, **כשהוא זוקף** *когда выпрямляется* – **זוקף בשם** *выпрямляется*, произнося *Имя*.

1. Теилим 92:3
2. Теилим 146:8
3. Малахи 2:5

גלגלי למפרט. לך נרכה דקתמרי לקמן ג"מ לתין מעכבות זו את זו דלמא אלי דלא למרי יוצר לור משום דלא מטא זמיה הוא וכי מטא זמיה למרי לה ופע"ג דקרו ליה ק"ש לא מטא זמיה כלמעיקן בעלמא (ויומא ט:) הקורא את שמע עם מנני משער לא יצא שמנני משער מקדימין: ואי מכללא אלי. וכי תמר ליה מכללא אלי גריעותא ליכא למימר לאו נפירוש אמר לה שפיר אלי דלמשמע מכללא דיוצר לור קא אמרי. ומשנינן ליכא למשמע מהכא דילמא לעולם אימא לך מהכא רבה וכו': סדר ברכות. אם הקדים המעומרות: נקשו. לקנות עשרת הדברות נקרילת שמע: מפני טרעומת המינין. שלא ילמדו לעמי הארץ לין שאר תורה ומדעו שלין קורין שלא מה שלמר הקדוש ב"ה ושמעו מפיו נמיני: המינין. עכו"ם (ב): פסח בדשבת ופיים בדמרת. מחלת הגרוש למר ע"מ שבכל ויכין שהגרש למקן העולם מכר שהוא יין ומר פרי הגפן פשיטא לן דילמ דהא למילו פיים כל הברכה כלעמא פמיחתה ומתר שבכל ילא על היין למקן וכו': שלא. קל מנעיא לן פתח לתעמא דמתרת כלי לפיים בפ"ב שהוא שכר וכשהגיע למקן העולם מכר שהוא שכר וסיים שבכל מהו: בפר פיקר ברכה מזונין. ופיקר ברכה לתעמא דיין למתרה והו כמו שפיים יין ולין ברכת היין מוציאה ידי ברכת שכר שלין הבכר מן הגפן: פסח ביוצר אור. כלומר לתעמא לגימא יוצר אור: ופיים במעריב ערבים. כשמתר מקי העולם מכר וסיים מבר בדברו מעריב ערבים: שפיי בפס וכו'. כלומר למא פמיחה פיה כלום והא דקתני יכא לפי שחזר ומותם בה בברוך יוצר המאורות ופ"י מתימתה קתמר דילמ ילמא שבכל שלין חותם בה בברוך יוצר המאורות ופ"י מתימתה לתעמא דבורא פרי הגפן הוא גימא: מפי ליכא למימר. היכי נפיק מהוס מתימתה הא לין מלכות מתימתה: ס"ג גלגלי כיון דאמר כו'. גלגלי מימא מהוס מתימתה יכא גלגלי פמיחתה נמי מעלייתא היא ולא תפשוט מיניה למחרת ושבכל לגבי ברכות ערבית ושחרית הוא דמקי למימר דמי פתח בזו וסיים בזו יכא להא למימר דמי פתח בשחרית לתעמיב ערבים הוה לעמיה לתדכורי בה מדת היום ולילה ומדת לילה ביום כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי הא דאמרן לא לאתויי נהמא ותמרי ה"ד אילימא דאכל נהמא ושתי תמרי אכל ופתח אדעתא דתמרי וסיים ברנהמא היינו בעיין לא צריכא כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח ברנהמא וסיים בדתמרי [יצא] דאפילו סיים ברנהמא נמי יצא מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זייני: אמר רבה בר [ח]חנגא סבא משמיה דרב [ט]כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר [י]להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות: ואמר רבה בר חינגא [יא][סבא] משמיה דרב [יב]המתפלל כשהוא כורע בורוך בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מאי טעמא דרב דכתיב [יג]ה' זוקף כפופים מיתיבי [יד]מפני שמי נחת הוא מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב אמר ליה [טו]שמואל לחייא בר רב [טז]בר אוריאן תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך כשהוא כורע כורע בברוך בשהוא זוקף זוקף בשם. רב

אלא אי אמרת אהבה רבה הוו אמרי מאי ברכות אין מעבבות זו את זו דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי [ו]ואי מכללא מאי דאי מכללא לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי ליה ומאי ברכות אין מעבבות זו את זו [ז]סדר ברכות: וקורין עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. א"ר יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין תניא נמי הכי ר' נתן אומר בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא א"ל רב אשי אכר בטלום מפני תרעומת המינין: ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי ברכה אחת א"ר חלבו [ב]משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות: מקום שאמרו להארך: פשיטא [ג]היכא דקא נקיט בפא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך אדעתא דשכרא וסיים ברחמרא יצא דאי נמי אם אמר שהכל נהיה ברברו יצא דהא תנן [ד]על כולם אם אמר שהכל נהיה ברברו יצא אלא היכא דקא נקיט בפא דשכרא בידיה וקסבר דחמרא הוא [ה] פתח ובריך אדעתא דחמרא וסיים ברשכרא מאי בתר עיקר ברבה אזלינן או בתר חתימה אזלינן ת"ש [ו]שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא ערבית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור לא יצא פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים יצא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום שאני התם דקאמר ברוך יוצר המאורות הניחא לרב [ז]דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה שפיר אלא לר' יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מאי איכא למימר אלא כיון דאמר רבה בר עולא [ח]כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי הא דאמרן לא לאתויי נהמא ותמרי ה"ד אילימא דאכל נהמא ושתי תמרי אכל ופתח אדעתא דתמרי וסיים ברנהמא היינו בעיין לא צריכא כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח ברנהמא וסיים בדתמרי [יצא] דאפילו סיים ברנהמא נמי יצא מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זייני: אמר רבה בר [ח]חנגא סבא משמיה דרב [ט]כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר [י]להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות: ואמר רבה בר חינגא [יא][סבא] משמיה דרב [יב]המתפלל כשהוא כורע בורוך בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מאי טעמא דרב דכתיב [יג]ה' זוקף כפופים מיתיבי [יד]מפני שמי נחת הוא מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב אמר ליה [טו]שמואל לחייא בר רב [טז]בר אוריאן תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך כשהוא כורע כורע בברוך בשהוא זוקף זוקף בשם.

משום דלא מטא זמן יוצר אור. דנהי דשחרית התמיד מעיקרא עמוד השחר מפי' רש"י מיהו לא כוה שעה לומר יוצר מור כלמתרי' הקורא כו' ויכול למנור הכריעת כוותיקין[ב]: ברכה אחת למשמר היוצא וכו'. תימה קלא מלי היא הוחיל ולית בה לא שם ולא מלכות: פרתא. ואמר רש"י לשהיה מלך העולם והיה מכור שהיה יין והכין שהיה שכר ולמר שכרין שהיה שכר פיים שהכל: לא לאתויי נהמא. ופירש רב אלפס השתח לא אפשיטא נעיין מילין לקולא ולפילו פתח בתמרת ופיים בשכרת יצא. ור"י מי לומר[ג] לתומרת לנרך לנרך פעם לתרת. ומיהו היה לומר ר"ת אם היה יודע בכירור שעשה בדכורו שלמר טור[ד] פרי העץ תמת (טור) פרי הגפן דבמון כדי דבור יכול לחזור בו. וכן כ"ע לשהיגו מלך העולם מכר שהוא שכר וסיים שבכל מהו: בפר פיקר ברכה מזונין. ופיקר ברכה לתעמא דיין למתרה והו כמו שפיים יין ולין ברכת היין מוציאה ידי ברכת שכר שלין הבכר מן הגפן: פסח ביוצר אור. כלומר לתעמא לגימא יוצר אור: ופיים במעריב ערבים. כשמתר מלך העולם מכר וסיים מבר בדברו מעריב ערבים: שפיי בפס וכו'. כלומר למא פמיחה פיה כלום והא דקתני יכא לפי שחזר ומותם בה בברוך יוצר המאורות ופ"י מתימתה קתמר דילמ ילמא שבכל שלין חותם בה בברוך יוצר המאורות ופ"י מתימתה לתעמא דבורא פרי הגפן הוא גימא: מפי ליכא למימר. היכי נפיק מהוס מתימתה הא לין מלכות מתימתה: ס"ג גלגלי כיון דאמר כו'. גלגלי מימא מהוס מתימתה יכא גלגלי פמיחתה נמי מעלייתא היא ולא תפשוט מיניה למחרת ושבכל לגבי ברכות ערבית ושחרית הוא דמקי למימר דמי פתח בזו וסיים בזו יכא להא למימר דמי פתח בשחרית לתעמיב ערבים הוה לעמיה לתדכורי בה מדת היום ולילה ומדת לילה ביום כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי הא דאמרן לא לאתויי נהמא ותמרי ה"ד אילימא דאכל נהמא ושתי תמרי אכל ופתח אדעתא דתמרי וסיים ברנהמא היינו בעיין לא צריכא כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח ברנהמא וסיים בדתמרי [יצא] דאפילו סיים ברנהמא נמי יצא מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זייני: אמר רבה בר [ח]חנגא סבא משמיה דרב [ט]כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר [י]להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות: ואמר רבה בר חינגא [יא][סבא] משמיה דרב [יב]המתפלל כשהוא כורע בורוך בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מאי טעמא דרב דכתיב [יג]ה' זוקף כפופים מיתיבי [יד]מפני שמי נחת הוא מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב אמר ליה [טו]שמואל לחייא בר רב [טז]בר אוריאן תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך כשהוא כורע כורע בברוך בשהוא זוקף זוקף בשם.

כורע

נקיט בפא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך. ה"נ מאן דקיים בפא דשכרא ופבר חמרא הוא פתח בדשכרא ופיים בדחמרא יצא. אלא אי פתח דאבר ברוך אתה אמ"ה שהכל נהיה בדברו אינו יוצא פרי הגפן מאי. בתר ברכה אזלינן ויצא או דילמא בתר תתימה אזלינן ולא יצא. ותירץ למפשטיה מהא דתניא שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא וכו'. ש"מ בתר תתימה אזלינן ולא יצא. ויישין שאני התם דהוא קא מברך ואתתימה ברוך אתה ה' יוצר המאורות תלה שבחין. אבל הכא דליכא ברכה בתתימה אילכא למימר אפתימה שבחין. ולא אימשט בעיין מהא שהיא (דאמרי) [ומקשה אהאי שהיא (דאמרי)] בפ"י יוצר המאורות (דאמרי) [ומפר] כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה. הא לית בה מלכות. ושאין הא זה ששנינו בתתימה שחרית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא. כיון דאמר רבא בר עולא כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום ומרת יום בלילה ולא משמע ממש. הוא הדין נמי כיון דפתח בתחילה ברכה בכלכות הזכרת השם, הויא מלכות ואפילו אותתימה נמי מיקשבא. ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום בבוראי פרי הגפן. ומיהו אי אביל נמשא ומבר תמרי ניהוו ובריך על העץ ואחם הון מי נפיק. ואפילו אלא בגון דאבל תמרי ומבר אחא ופתח בורך אתה ה' בורא פרי העץ. דבי רבי אבין אמרי אפילו בורך אתה ה' בורא פרי העץ. ואפילו אלא בגון דאבל תמרי ומבר אחתרי נמי הון יצא

כרע בחיזרא. ולקמן (ד' כח:) ממרין עד שיהלה מיקר וכו' (ו) לא קשיא כאן בשחל לו כאן בשלא חל לו. ורמינהו קוקו לולא נעי נמי שיקוף כרסא וכן מיתא בירושלמי דפרקין ובלבד שלא יפחות יותר מדאי. תמר רבי ירמיה ובלבד שלא יעשה כהדין מרזונא והיינו תרגום ירושלמי של גב (ויקרא יט) והנך כאומה שומה רשעו קוקו. וכר"ם ור"י שמעו שומן כל שעה נתפלא ארך ליהר ° שיגביה קודם שיסיים הברכה רק שיכרע בנחת ושיגביה מיד לממרין לקמן סוף מין עומדין (ד' לד.). סם גן לשחות מתחלת כל ברכה וסוף כל ברכה מלמדין לומו שלא ישתה:

והלכתא כותיה דרבה. דגרין לתנוס המלך הקדוש והמלך המשפט ותם לו תמר ° ממזרין לומו. וכן זכרנו ומי כמוך ומטו לחיים ובספר חיים מחזירים לומו תם לו תמר. דכל המצנה ממטנא שטנעו מכמים תינו יולא ידי חובתו וכך פסק רבינו יהודה תם פסק לו תם תמר תם לו תמר מחזירים לומו כדאיתא בירושלמי דתענית פ"ק היה מתפלל ואינו יודע תם זכויר טל ומטר ותם לתו כל שלשים יום נחתא שלא למוד. פירוש שלא תמר שלא כתו שהוא למוד עד עתה שלא תמר כן. תמר כן נחתא שהזכיר והוא הדין לכל הדברים שנרין להזכיר כן הדין. ותם כן בעשרת ימי תשובה לריכה שלשים יום נרין לחזור. ס"ו"ר כתב דאין מחזירין לומו תם אלא דוקא שלשים יום נרין לחזור. ותם פסק בספר נפירוש והכי לריה לנרסינן: **בקשו** לקבוע פרשת בלק בפרשת ק"ש ומפני מה לא קבעוה וכו'. תימא בירושלמי לומן ג' פרשיות שתקנו נקריס שמע לפי שכהן עשרת הדברות ועיין כו ותמלא הכל:

הדרן עלך מאימתי

רב ששת °כי כרע כרע כחיזרא כי קא זקיף זקיף כחיזרא: ואמר רבה בר חינא סבא משמיה דרב °כל השנה כולה אדם מתפלל האל הקדוש מלך אוהב צדקה ומשפט חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט ורבי אלעזר אמר אפילו אמר האל הקדוש יצא שנאמר °ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה אימתי ויגבה ה' צבאות במשפט אלו עשרה ימים שמר"ה ועד יוה"כ וקאמר האל הקדוש מאי הוה עלה אמר רב יוסף האל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט רבה אמר המלך הקדוש והמלך המשפט והלכתא כרבה: ואמר רבה בר חינא סבא משמיה דרב כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש נקרא חוטא שנאמר °גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדול להתפלל כעדכם אמר רבא אם ת"ח הוא ° צריך שיחלה עצמו עליו מ"ט אילימא משום דכתיב °ואין חולה מכם עלי (ואין) [ו]גולה את אזני דילמא מלך שאני אלא מהכא °ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתים נלחמים בי °וה' סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות ואקראה לך להודיעני מה אעשה ואילו אורים ותמים לא קאמר משום דקטליה לנוב עיר הכהנים ומעין דאחלוה ליה מן שמיא שנא' (ויאמר שמואל אל שאול) °[ו]מחר אתה ובניך עמי ב°וא"ר יוחנן עמי במחיצתי ורבנן אמרי מהבא °והוקעגום לה' בגבעת שאול בחיר ה' יצתה בת קול ואמרה בחיר ה' אמר ר' אבהו בן זוטרתי אמר רב יהודה בר זבידא בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע ומפני מה לא קבעוה משום טורח צבור מ"ט אילימא משום דכתיב בה °אל מוציאם ממצרים לימא פרשת רבית ופרשת משקלות דכתיב בהן יציאת מצרים אלא אמר ר' יוסי בר אבין משום דכתיב בה האי קרא °°כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו ולימא האי פסוקא ותו לא גמירי כל פרשה דפסקה משה רבינו פסקינן °דלא פסקה משה רבינו לא פסקינן פרשת ציצית מפני מה קבעוה א"ר יהודה בר חביבא מפני שיש בה °חמשה דברים מצות ציצית יציאת מצרים עול מצות ודעת מינים הרהור עבירה והרהור ע"ז בשלמא הני תלת מפרשן עול מצות דכתיב °°וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ציצית דכתיב °°ועשו להם ציצית וגו' יציאת מצרים דכתיב °°אשר הוצאתי וגו' אלא דעת מינים הרהור עבירה והרהור ע"ז מנלן דתניא אחרי לבבכם זו מינות וכן הוא אומר °°אמר נבל בלבו אין אלהים אחרי עיניכם זה הרהור עבירה שנאמר °°ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני אתם זונים זה הרהור ע"ז וכן הוא אומר °°ויזנו אחרי הבעלים: **מתני'** °מזכירין יציאת מצרים בלילות °°א"ר אלעזר בן עזריה °°הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה °°בן זומא שנא' °°למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך הלילות וחכ"א ימי חייך העולם °כל להביא לימות המשיח: **גמ'** °°תניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר °°הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו כיוצא בו אתה אומר °°לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך לא

סנו ג מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלכה יא סמג עשין יט טור ושו"ע סרמ סי' קיח ופי' מקוה שלוח ה:

סז ב מיי' פ"ב מה' תפלה הלכה יח סמג עשין יט טור ושו"ע סרמ סי' קיח ופי' מקוה שלוח ה:

סח ג מיי' פ"ג מהלכות קי"ש הלכה ב:

מוסף רש"י

ואילו אומרים ומודים לא קאמר. ופי' על פי שאול נהפך. ממנו שלמעלה נמשלה (שמואל א כה סה). אצה ובריך עמי. שמואל קאמר לשאול כשהגלוהו מ"י בעצה שלו (ערובין נג:). הרי אני בבן שבעים שנה. לא ק"ו שנים שהם, אלא שקבלה עליו וקנה נשמה שלמעלה כמו שמשנה עד ויפח (כה:). שלרצות ליבו של הקב"ה. ומפני מה לא פרשה. מחזירים, ומפני מה אמר בן זומא לחכמים שבדורו. (ג) מחזור ר"ה פרק ד' ה"ב. ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות. פרשת ציצית שבקריאת שמע שהוא נס יתיר מנרים. ואע"ג דאיכא נמי נס בקריעת ים סוף בשלמא לדידי דאמרי קריעת ים סוף בלילה הוה ניחא דכתיב ויהי בלילה הוא (שמות יד:) ומשכחת לה בפרשת בשלח אלא לדידך דאמרת קריעת ים סוף ביום הוה מאי איכא למימר. (ד) מכילתא בשלח פ"ד. ואיכא דאמרי אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא בן עקביא כל שלשה ימים שבין ר"ה ליו"כ אינו אומר אלא האל הקדוש שנאמר ויגבה ה' צבאות במשפט האל הקדוש נקדש בצדקה. הנה אמי' כזמן המשפט אינו אומר אלא האל הקדוש, והלכתא כרבה דאמר המלך הקדוש המלך המשפט. פי' חכמי הירושב על המשפט, כאב וכל עם הפלחנה, שפירושו וכל העם היודע אל הפלחנה.

סליק פ"ק לפ"ש

גליון הש"ם

תוס' ד"ה כרע בר' שבעים בו'. פר' תוס' נקמן ל"ח ע"ב ד"ה ומוקמי:

תוס' ד"ה והלכתא כר' מחזירין אחרון. ניין תוס' נקמן לב ע"ב ד"ה ממנומין:

רב נימים גאון

וח ששניהו אמר רבי אלעזר בן (עזריה) [יהודה] הרי אני כבן שבעים שנה. מיפרשא מלידתה בפרק תפלת השחר (דף כח:) במשמעה שהיה בן יתר מבן שבעים ושנה. ורי' הקשה בעת שהסכימו חכמים להעביר את רבן גמליאל בנחלתו ולהמליך תחתיו את ר' אלעזר בן עזריה אמר הוא בר תמניסרי אנא ולית לי תיובתא אלא מדיהיב ליה נשא הדרו ליה חכמיסרי דאמר תשרוקאנא ומיהו נראה דהיינו חזון אמר ר' אלעזר בן עזריי הריני כבן ע' שנה ולא בן שבעים:

תורה אור השלם

ו. וְיַעֲבֹר יְיָ צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בְּצֶדֶק:
ישעיהו ה סז

ז. גַּם אֲנִי חִלִּילוּ לִי מֵחֲטֹא לַיְיָ מֵחָדֵל לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדָכֶם וְהוֹרֵיתִי אֶתְכֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה:
שמואל א יב כג

3. כִּי קְשׁוֹרְתָם כְּלֻכֶם עֲלֵי וְאֵין גֹּלֶה אֶת אָזְנִי בְּכֹרֶת בְּנֵי עַם בֶּן יִשַׁי וְאֵין חֹלֶה מִכֶּם עָלַי וְלֹא גֹלֶה אֵת אָזְנִי כִּי הֵכִין בְּנִי אֶת עַבְדִּי עָלֵי לְאֹרֵב כַּיּוֹם הַזֶּה:
שמואל א כב ח

4. וְאֵנִי מְחֻלְחָם לְבִלְתִּי שְׁלֹחַ עֲנִיֵּי כְּמוֹם נַפְשִׁי וְעַתָּה לְמִי אֶתְנַשֵּׂא עַל וְיִקְרַ תְּשׁוּבָה:
תהלים לה יג

5. לְמַעַן תּוּכְרִי וְלִבְשָׁת וְלֹא תִהְיֶה לָךְ עוֹד פְּתִחַת פֶּה מִפְּנֵי כְּלִמָּתֵךְ בְּכַפְּרִי לָךְ לְכֹל אֲשֶׁר עָשִׂית נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים:
יחזקאל טז סג

6. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל לָמָּה הִרְגַּזְתָּנִי לְהַעֲלוֹת אֹתִי וַיֹּאמֶר שָׁאוּל צַר לִי מְאֹד וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּי וֵאלֹהִים סָר מֵעָלַי וְלֹא עָנָנִי עוֹד גַּם בְּיַד הַנְּבִיאִים גַּם בַּחֲלֹמוֹת וָאֶקְרָאֶה לְךָ לְהוֹדִיעֵנִי מָה אֶעֱשֶׂה:
שמואל א כח טו

7. וַיִּסֹּךְ יְיָ גַּם אֶת יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים וְיִמְגֵּר אֹתָה וְנָפַל שָׁאוּל וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו:
שמואל א לא ו

רב ששת *Рав Шэшет*, כי כרע *когда кланялся* в молитве, כרע כחיזרא *наклонялся* резко вниз, *подобно* быстрому удару *палкой*; כי קא זקיף כחיויא *когда выпрямлялся* – זקיף *выпрямлялся, как змей*, т. е. медленно, причем сначала поднимал голову, а потом выпрямлял тело.

ואמר רבה בר חינא סבא משמיה דרב *И* еще *сказал Раба бар Хинана Саба со слов Рава*: כל השנה כולה אדם מתפלל האל הקדוש *весь год* человек, который *произносит молитву* "Восемнадцать благословений", *произносит "Святой Бог"*, מלך אוהב צדקה ומשפט *"Царь, любящий справедливость и правосудие"*, – חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים *кроме десяти дней, что между Рош-Ашана и Йом-Кипуром*, שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט *когда молящийся произносит "Святой Царь" и "Царь правосудия"*. И если ошибся, возвращается к началу молитвы.

אפילו ורבי אלעזר אמר *А раби Элазар сказал*: אמר האל הקדוש *даже* если ошибся и *сказал "Святой Бог"* – יצא все равно *выполнил* заповедь и возвращаться ему не надо. שנאמר *Как сказано*[1]: ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה *"И возвысится Всевышний воинств правосудием, а Святой Бог освятится справедливостью"*.

1. Йешаяу 5:16
2. Шмуэль I, 12:23
3. Шмуэль I, 22:8
4. Теилим 35:13
5. Йехезкель 16:63

אימתי ויגבה ה' צבאות במשפט *Когда "возвысится Всевышний воинств правосудием"?* – אלו עשרה ימים שמראש השנה ועד יום הכפורים В *те десять дней, что между Рош-Ашана и Йом-Кипуром*, когда Он судит мир. וקאמר האל הקדוש *И*, тем не менее, он (стих) *говорит*: *"Святой Бог"* – значит, и это Его имя можно произносить в те же дни.

מאי הוה עלה *Какой* закон постановили *в этом* споре? אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: האל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט если произнес *"Святой Бог" и "Царь, любящий справедливость и правосудие"*, – тоже исполнил. רבה אמר *Раба сказал*: המלך הקדוש והמלך המשפט надо произносить *"Святой Царь" и "Царь правосудия"*; если же ошибся – возвращается к началу молитвы. והלכתא כרבה *И закон – по* мнению *Рабы*.

ואמר רבה בר חינא סבא משמיה דרב *И* еще *сказал Раба бар Хинана Саба со слов Рава*: כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש *Каждый, кто может* в молитве *попросить милости* у Небес *для своего ближнего и не просит*, נקרא חוטא *называется грешником*. שנאמר *Как сказано*[2]: גם אנכי חלילה לי מחטא להי' מחדל להתפלל בעדכם *"Что до меня, то не дай мне* (Бог) *совершить грех перед Всевышним – прекратить молиться за вас"*. Как видим, прекратить молиться за других – по мнению пророка, это грех перед Всевышним.

אמר רבא *Сказал Рава*: אם תלמיד חכם הוא *если он мудрец* (или ученик Торы) – тот, кто попал в беду или заболел, – צריך שיחלה עצמו עליו то человеку *надо* просить милосердия, молясь о выздоровлении мудреца, вплоть до того, *что*, сострадая, *сам заболевает*. (Все евреи – одна душа и одно тело, и, если больно одному, другой чувствует его боль.)

אילימא מאי טעמא *Какой стих* нас этому учит? משום דכתיב *Если сказать*, что мы учим это *из того, что написано*[3]: ואין חלה מכם עלי וגולה את אזני *"И нет из вас* никого, кто бы *заболел за меня*, чтобы *донести мне* (сообщить)", – דילמא מלך שאני так это сказано, *возможно*, только о *царе*, который *отличен* от прочих людей. Согласно этому стиху, приведенное правило нельзя распространить на каждого ученика Торы.

אלא מהכא *Но* вот *откуда* учим[4]: ואני בחלותם לבושי וגו' *"А я, когда они болели, одевался* в мешковину, изнурял постом свою душу".

ואמר רבה בר חינא סבא משמיה דרב *И* еще *сказал Раба бар Хинана Саба со слов Рава*: כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו *каждый, кто совершает проступок* (нарушая заповедь) *и стыдится этого*, – מוחלין לו על כל עונותיו *прощаются ему все прегрешения*; שנאמר *как сказано*[5]: למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלמתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם ה' אלהים *"Чтобы ты вспомнила и устыдилась; и не откроешь свои уста из-за позора, когда искуплю тебя от всего, что ты сделала, – сказал Всевышний"*.

דילמא צבור שאני *Возможно, община отличается* от отдельного человека тем, что ее прегрешения прощаются, когда она единодушно переживает свой позор. Если так, из этого стиха нельзя учить приведенное выше правило.

ברע כחיזרא. ולקמן (ד' מ:) ממרין עד שילמה ליסקר וכו' (ג) לא כפיוזרא. שכט ניד מדם ומוכטו כלפי מטה נכנס לחמת: זקיף כפיוזרא. נכנסת רגשו מחלה וחמ"כ גופו שלם תרפה כריעתו עליו כמשטר: כפיוזרא. כמתז הזה כשהוא זקוף עלמו מגביה הרחם מחלה וזקוף מעט מעט: המלך בקדוש. לפי שנימים הללו הוא מרחה מלכותו

לשפוט את העולם: המלך במשפט. כמו מלך במשפט. כמו טשמי המרון הנרית (יהושע ג) כמו מרון הנרית. וכן המקבלות המכוונות (מלכים ג מז) שהוא כמו מקבלות המכוונות. וכן העמק הפנרים (ירמיה לח) כמו עמק הפנרים: ה"ג ואם שלמיד חכם הוא ונריך לרחמים נריך שיחלה עלמו עליו. שם ת"ח הוא זה שנריך לרחמים נריך שיחלה מחירו עלמו עליו: כחלוסה. על דוחק וחמיתופל הוא לומר שהיו אלו נעניים נאלומים נם נעניפים. ולא ל"ל נם כאלומים (ב) לפי שחמצים ממנו שלא יאמר לו אתה נדמת לעלמך שלא נעניתי נאלומים ותומים לפי שהרנת את הכהנים: וידנן. מכאן אמרינן לחלילו לו: וכוקמנוס. נבעומים לאחרו לדוד נסוף ימיו שהיה רשב ג' שנים וישלל דוד נה: ויאמר ה' לו שלול ואל נית הדמים על לשר המית את הנבעומים(ג) שהרג את הכהנים שהיו מפפיקים לנבעומים לחם ומים שהנבעומים נחנו יהושע מוטני עניס ושולחי מים למזבח (ג) ויאמר דוד לו הנבעומים ומה לכפר לכם וברכו את נחלת ה' והם לאמרו לו יותן לנו שבעה לחנים מבניו והוקעטם בנבעת שלול וכת קול ילחה וקיימה לאחריהם כאיר ה' ויהי ה' לדלמי הם לו לאחרו לו בחלי ולא לכבודו: פרשם רבים. לו תקח מלחו כשן ותרכים וגו' (ויקרא כה) וסמיך ליה יליחת מלרים: ופרשם משקלות. לאני לדק וגו' (ויקרא יט) מיפיה דקרא לשר הוללתי לאחכם וגו': כרע שכב. דדמי לנשכנן ונקומן שהקדום ב"ה שומרנו נשכנו ונקומנו לשכב שלים ושקנים כאלי וכלניא: ולימא לפי פסוקא. ולימא מוקא לנור: פול מנוס. ועשיחם לח כל מלותי מינוס. לומס[ד] ההופכים טעמי המורה למדרש טעות ולוליל: וכן סוף אומר אמר נגל נלנו אין אלהים. ואין לך נגל מן ההופך דברי אלהים חיים: מחני' מוכירין יליאת מלרים נלילות. פרשת ליליח נק"ש ואע"פ שאין לילה זמן ליליח דכתיב ולילחם לוחו וחכרחם[ה] לומרים לוחה נלילה אפני יליאת מלרים שנה: כגון שנעים שנה. כנר הייתי נלילה זקן ולא זקן ממש שנאמר עליו שיבה יום שהפניהו לגן נמליאל מנשילוחו ומינו רבי אלעזר בן מזריה נשיא כלילחא לקמן נפרק תפלת השחר (ד' מח.) ולוחו היום דרש בן זומא מקמי זה:

כרע כחיזרא. ולקמן (ד' מ:) ממרין עד שילמה ליסקר וכו' (ג) לא כפיוזרא. שכט ניד מדם ומוכטו כלפי מטה נכנס לחמת: זקיף כפיוזרא. נכנסת רגשו מחלה וחמ"כ גופו שלם תרפה כריעתו עליו כמשטר: כפיוזרא. כמתז הזה כשהוא זקוף עלמו מגביה הרחם מחלה וזקוף מעט מעט: המלך בקדוש. לפי שנימים הללו הוא מרחה מלכותו

לשפוט את העולם: המלך במשפט. כמו מלך במשפט. כמו טשמי המרון הנרית (יהושע ג) כמו מרון הנרית. וכן המקבלות המכוונות (מלכים ג מז) שהוא כמו מקבלות המכוונות. וכן העמק הפנרים (ירמיה לח) כמו עמק הפנרים: ה"ג ואם שלמיד חכם הוא ונריך לרחמים נריך שיחלה עלמו עליו. שם ת"ח הוא זה שנריך לרחמים נריך שיחלה מחירו עלמו עליו: כחלוסה. על דוחק וחמיתופל הוא לומר שהיו אלו נעניים נאלומים נם נעניפים. ולא ל"ל נם כאלומים (ב) לפי שחמצים ממנו שלא יאמר לו אתה נדמת לעלמך שלא נעניתי נאלומים ותומים לפי שהרנת את הכהנים: וידנן. מכאן אמרינן לחלילו לו: וכוקמנוס. נבעומים לאחרו לדוד נסוף ימיו שהיה רשב ג' שנים וישלל דוד נה: ויאמר ה' לו שלול ואל נית הדמים על לשר המית את הנבעומים(ג) שהרג את הכהנים שהיו מפפיקים לנבעומים לחם ומים שהנבעומים נחנו יהושע מוטני עניס ושולחי מים למזבח (ג) ויאמר דוד לו הנבעומים ומה לכפר לכם וברכו את נחלת ה' והם לאמרו לו יותן לנו שבעה לחנים מבניו והוקעטם בנבעת שלול וכת קול ילחה וקיימה לאחריהם כאיר ה' ויהי ה' לדלמי הם לו לאחרו לו בחלי ולא לכבודו: פרשם רבים. לו תקח מלחו כשן ותרכים וגו' (ויקרא כה) וסמיך ליה יליחת מלרים: ופרשם משקלות. לאני לדק וגו' (ויקרא יט) מיפיה דקרא לשר הוללתי לאחכם ואקראה לך להודיעני מה אעשה ואילו אורים ותמים לא קאמר משום דקטליה לנוב עיר הכהנים ומנין דאחילו ליה מן שמיא שנא' (ויאמר שמואל אל שאול) [ו]מחר אתה ובניך עמי ונו' ואי"ר יוחנן עמי במחיצתי ורבנן אמרי מהכא והוקעונם לה' בגבעת שאול בחיר ה' יצתה כת קול ואמרה בחיר ה' אמר ר' אבהו בן זוטרתי אמר רב יהודה בר זבידא בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע ומפני מה לא קבעוה משום טורח צבור מ"ט אילימא משום דכתיב בה יאל מוציאם ממצרים לימא פרשת רבית ופרשת משקלות דכתיב בהן יציאת מצרים אלא אמר ר' יוסי בר אבין משום דכתיב בה האי קרא יוכרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו ולימא האי פסוקא ותו לא גמירי כל פרשה דפסקה משה רבינו פסקינן יודלא פסקה משה רבינו לא פסקינן פרשת ציצית יציאת מצרים מפני מה קבעוה א"ר יהודה בר חביבא מפני שיש בה חמשה דברים מצות ציצית יציאת מצרים עול מצות ודעת מינים הרהור עבירה והרהור ע"ז בשלמא הני תלת מפרשן עול מצות דכתיב יוראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ציצית דכתיב יועשו להם ציצית וגו' יציאת מצרים דכתיב יאשר הוצאתי וגו' אלא דעת מינים הרהור עבירה והרהור ע"ז מנלן דתניא אחרי לבבכם זו מינות וכן הוא אומר יאמר נבל בלבו אין אלהים אחרי עיניכם זה הרהור עבירה שנאמר ויואמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני אתם זונים זה הרהור ע"ז וכן הוא אומר ויוזנו אחרי הבעלים: מתני' ימזכירין יציאת מצרים בלילות יא"ר אלעזר בן עזריה יהרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה יבן זומא שנא' יולמען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות: גמ' יתניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר יהנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו כיוצא בו אתה אומר יולא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך

עין משפט נר מצוה

סו א מי' ס"ם מהלכות תפלה והלכה יג סור שרע סי' קיט סעיף ב:

סז ב מי' ס"ב מה הלכות יח מצוה עשין יט סור שרע סי' סי' ומי' סעיף ג: סעיף ה:

סח ג מי' ס"ל מהלכות ק"ש הלכה ג:

מוסף רש"י

ואילו אורים ותומים לא קאמר. ופי' על פי שאול נטמא, כמו שפטמא למעלה (שמואל א כה סי:). אתה ובניך עמי. שמואל קאמר לשאול כשהפלאני מ"י בעולה (שמואל [ב] יג:). הרי אני בבן שבעים שנה. לו נן שבעים שנה היה, לפי שפקה עליו וקנה בשבח שנתו שנתמנה בשלש כמו שמינו (שי' יפמוז כח:) שהרבה ימים מניה רבי חזיקיה, ואפשר יש שנה ושמע ולכך יש שנה בן ס' שנה. ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות. שרשת נים שבקריאת שמע שמזכר נס יציאת מצרים, שלא היו נוהנין טיבר בקריאת שמע של ערבית, לפי שהיה מזכיר יציאת מצרים (לקמן ד' ב:) כשהגיע לאמת הים בעי למימר לו אמת ויציב ולא אמרינן, אלא אמת ויציב ונכון, ולא עוד אלא שהיו מקדימין אמת ויציב לתפלה שהיא של לילה, כדאמרינן לקמן (שם ה:) כשהגיע לאמת ויציב ונכון, ולא עוד אלא שהיו מאריכין בה עד שהגיע זמן תפלה של שחרית, כדאמרינן לקמן (שם ד' ב:) ומשהגיע לאמת הים בעי למימר לו א

אלא מהכא *Но* вот *отсюда* учим, из истории о том, как Шауль, перед битвой с врагами испугавшийся, что Всевышний его оставил, попросил колдунью вызвать ему дух умершего Шмуэля[6]: **ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אתי** *"И сказал Шмуэль Шаулю: зачем ты меня потревожил, подняв меня?* **ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתים נלחמים בי וה' סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלמות** *И сказал Шауль: тяжко мне очень. И филистимляне против меня воюют, и Всевышний отвернулся от меня и больше не отвечает мне ни через пророков, ни в сновидениях.* **ואקראה לך להודיעני מה אעשה** *И позвал я тебя, чтобы ты сказал мне, что мне делать".*

ואילו אורים ותמים לא קאמר *И в то же время* Шауль *не сказал об "Урим и Тумим"* (так назывались особые части одежды первосвященника, помогавшие в пророчестве). Почему? **משום דקטליה לנוב עיר הכהנים** *Потому что* ему было стыдно за то, что *убил* жителей *Нова, города коэнов.*

6. Шмуэль I, 28:15
7. Шмуэль I, 28:19
8. Шмуэль 2, 21:6
9. Бемидбар 23:22
10. Ваикра 25:35-38
11. Ваикра 19:33-37
12. Бемидбар 24:9

ומנין דאחילו ליה מן שמיא *Но откуда* известно, *что с Небес были прощены ему* все прегрешения? – **שנאמר** *Как сказано*[7]: **ומחר אתה ובניך עמי** "(Сказал Шмуэль Шаулю) – *завтра ты и твои сыновья – со мной".* **ואמר רבי יוחנן** *И сказал раби Йоханан:* **עמי במחיצתי** *"со мной" – в моем пределе,* рядом со мной в Ган-Эдене. Тем самым пророк обещал царю, что тот удостоится вместе с ним доли в грядущем мире.

ורבנן אמרי מהכא *А мудрецы сказали,* что о том, что Небеса простили Шаулю его прегрешения, учим *отсюда*[8]: **והוקענום לה' בגבעת שאול בחיר ה'** *"И повесим их* (потомков царя Шауля) *перед Всевышним в Гиват-Шауле* (на горе Шауля), *избранника Всевышнего".* Так сказали гивонцы, желавшие отомстить если не мертвому Шаулю, то его потомкам. Понятно, что не они произнесли последние слова, но **יצתה בת קול ואמרה** *раздался голос с Небес и сказал:* **בחיר ה'** *"Избранник Всевышнего".* Отсюда видим, что Шауль был прощен с Небес.

Гемара возвращается к обсуждению вопросов, связанных с чтением Шма.

אמר רבי אבהו בן זוטרתי אמר רבי יהודה בר זבידא *Сказал раби Абау бен Зутарти: сказал раби Йеуда бар Звида:* **בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע** *хотели установить* (сделать обязательным) чтение *раздела "Балак" – вместе с чтением Шма.* **ומפני מה לא קבעוה משום טורח צבור** *И почему не установили? Чтобы не утруждать общину,* поскольку это длинный раздел.

מאי טעמא *По какой причине* хотели установить чтение раздела "Балак"? **אילימא** *Если скажем,* что из-за того, что в этом разделе упоминается Исход из Египта, **משום דכתיב בה** *поскольку написано в нем*[9]: **אל מציאם ממצרים** *"Бог, выводящий их из Египта",* – **לימא פרשת רבית ופרשת משקלות** пусть *скажет* (прочтет) *раздел "Рибит"* (о запрете давать деньги в рост[10]) *и раздел "Мишкалот"* (о запрете использовать в торговле неточные гири[11]), **דכתיב בהן יציאת מצרים** *в которых* тоже *написано* об *Исходе из Египта,* к тому же они – короче.

אלא אמר רבי יוסי בר אבין *Но сказал раби Йосе бар Авин*: хотели установить чтение раздела "Балак" **משום דכתיב בה האי קרא** *из-за того, что в нем написан такой стих*[12]: **כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו** *"Склонился он, прилег – как лев и львица; кто его поднимет?"* Что отчасти подобно стиху из Шма: "Когда ты лежишь и когда ты встаешь". Т. е. Сам Всевышний охраняет евреев, когда они лежат и встают.

ולימא האי פסוקא ותו לא Тогда пусть *скажет* (прочтет) *этот стих, а больше не* надо читать (т. е. пусть опустит остальные стихи из раздела "Балак"). И не будет утруждения для общины.

גמירי *Учили* (получив традицию с Синая): **כל פרשה דפסקה משה רבינו פסקינן** *любой раздел, который был разделен пророком Моше, нашим учителем,* можно *делить;* **דלא פסקה משה רבינו לא פסקינן** *который не был разделен Моше, нашим учителем, нельзя делить.*

פרשת ציצית מפני מה קבעוה *Раздел "Цицит" – почему установили его* чтение? **אמר רבי יהודה בר חביבא** *Сказал раби Йеуда бар Хавива:* **מפני שיש בה חמשה דברים** *из-за того, что есть в нем пять тем* (вместе с Исходом из Египта – шесть): **מצות ציצית** (1) *заповедь цицит,* **יציאת מצרים** (2) *Исход из Египта,* **ודעת מינים עול מצות** (3) *бремя заповедей,*

ברע כחיזרא. ולקמן (ד' כח:) ממרין עד שילמה מיכר וכו' (ג) גמ' קני כנריעה לבד ולמשו זקוף לגמ' נמי איכוף הרמש וכן ליתא בירושלמי דפרקין ובלבד שלא יפשוט ידיו יותר מדאי. תמר רבי ירמיה ובלבד שלא יעשה כהדין מרגוס ירושלמי של נך דיוקרא. שנט ביד מדם ומוכנו כלפי מטה נכנס לחוך: זקוף כחיזרא. נמחת רמשו מחלה ולמ"כ גופו שלא תרגיה כריעתו עליו כמשוי: כחיזרא. כמחז כהה כשהוא זקוף עלמו מגביה הרמש מחלה ומקף מעט מעט: כמלך בקרוב. לפי שניכרים הללו הוא מרגיה מלכוחו לשפוט את העולם: כמלך בפשפט. כמו מלך המשפט. כמו טשמי המרון הכרית (יהושע ג) כמו מרון הכרית. וכן המקנרות המכוונות (מלכים ג מז) שהוא כמו מקנרות המכוונות. וכן העמק הפנרים (ירמיה ל"ח) כמו עמק הפנרים: ה"ג ופש פלמיד חכם פוש ונריך לרפשים נריך שיחלה עלמו עליו. פש ת"ח הוא זה שנריך לרפשים נריך שיחלה מבירו עלמו עליו: כפלוסף. על דוחק ולמיפוסל היה אומר שהיו ת"ח: למען תוכרי ונוסף. סיפיה דקרא ככפרי לך פת כל אשר עשית: גם כחלומות גם ננגיפים. ולא ל"ל גם כחלומים[ה] לפי שנחניפים ממט שלא יאמר לו אתה גרמת לעמלך שלא נעניע כחורים ומומים לפי שהרנת את הכהנים: וריכון. מכבר מהכא שמעינן למחילו לו: ופוקעוש. נגעונים למחו לגוד נסוף ימיו שהיה רעב ג' שנים ויעמל דוד גה: ויאמר ה' אל שמוא ואל כית הדמים על אשר המית את הגבעונים[ו] שהרג את הכהנים שהיו מפפיקים לגבעונים לחם ומים שהגבעונים נתנם יהוסף מטכוי עניים ושוחטי מיס למוכח (ב) ויאמר דוד אל הגבעונים ומה אכפר ככם וכרכו את נחלת ה' והם אמרו לו יומן לנו שבעה אנשים מבניו ונוקענום בנבעת שאול ובת קול יצאה וקיימה אחריהם כתיב ה' דודאי הם לא אמרו כתיר ה' שהרי לבעותו היו בתין ולא לכבודו: פרשם רבים. אל תקח מאתו נשך ותכרית וגו' (ויקרא כה) וסמיך ליה יליפת מנרים: ופרשם משקוטים. מאני נדק וגו' (ויקרא יט) סיפיה דקרא אשר הוציאתי אתכם וגו': כרש שכב. דדמי לבשכנן ובקומן שהקדוש ב"ה שומרנו בשכבנו ובקומנו ולשכב אנשים ושקטים כאני ולבניא: ולימא פאי פסוקא. וליכא טוהש לגור: פול מעוש. ופשיחה את כל מלותי: מינוש. לומש[ט] ההוסכים טעמי התורה למדרש טעות ולוליל: וכן פוש אומר אמר נגל נלכו אין אלכים. ואין לך נגל מן ההוסך דברי אלהים חיים: מתני' מוכירין יליאת מנרים בלילות. פרשת ציצית בק"ש ואע"פ שאין לילה זמן ציצית דכתיב ורליתם אותו וזכרתם[י] אומרים אותה בלילה מפני יליאת מנרים שבה: כדן שנאמרה שנה. כנר הימני נלילה זקן ולא זקן ממש שכתת עליו שיבה יום שהעבירו רבן נמליאל מנשיאותו ומינו רבי אלעזר בן עזריה נשיא כדאיתא לקמן בפרק חפלת השחר (ד' כח.) ואותו היום דרש בן זומא מעשה בראשית בפני רבן יוחנן בן זכאי ורבי אלעזר בן ערך בפני רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה בפני רבן גמליאל ורבי יהושע בפני רבי עקיבא ורבי נחוניא בן הקנה בפני רבי אלעזר בן חנוך ורבי דוסתאי בן יהודה בפני רבי חלפתא בן דוסא ורבי ינאי בפני רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן בן נודגדא בפני רבי אלעזר בן פדת ורבי אלעזר בן שמוע בפני רבי נחוניא בן הקנה ורבי יונתן בפני רבי נחוניא בן הקנה ורבי נתן בפני רבי נחוניא בן הקנה ורבי עקיבא בן יוסף בפני רבי נחוניא בן הקנה ורבי טרפון בפני רבי נחוניא בן הקנה ורבי חנניא בן עקשיא

(4) запрет разделять *мнение вероотступников,* הרהור עבירה (5) запрет на *замысел нарушения* (в том, что является блудом) והרהור עבודה זרה *и* (6) запрет на *замысел идолопоклонства.*

בשלמא הני תלת מפרשן *Понятны три* первые вещи *из их объяснения* в разделе. עול מצות *Бремя заповедей* – דכתיב *как написано*[13]: וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' *"Посмотрите на нее* (на нить цицит) *и вспомните все заповеди Всевышнего".* ציצית Заповедь *цицит* – דכתיב *как написано:* ועשו להם ציצית וגו' *"И сделайте себе цицит".* יציאת מצרים *Исход из Египта* – דכתיב *как написано:* אשר הוצאתי וגומר *"Который вывел вас".*

אלא דעת מינים *Но мнение вероотступников,* והרהור עבודה *замысел нарушения*

13. Бемидбар 15:39-41
14. Теилим 14:1
15. Шофтим 14:3
16. Шофтим 8:33

זרה *и замысел идолопоклонства* – מנלן *откуда* мы учим, что эти темы также присутствуют в разделе "Цицит"?

דתניא *Как учили* в барайте: אחרי לבבכם "Не ходите *за своим сердцем*" – זו מינות *это* про *вероотступничество.* וכן הוא אומר *И еще говорит* стих[14]: אמר נבל בלבו אין אלהים *"Сказал негодяй в своем сердце: нет Бога".* אחרי זה הרהור עבירה עיניכם *"За своими глазами"* – *это замысел нарушения* (в том, что является блудом), שנאמר *как сказано*[15]: ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני *"И сказал Шимон своему отцу: ее возьми мне* (в жены), *потому что она мне приятна".* אתם זונים *"Вы влечетесь"* – זה הרהור עבודה זרה *это* запрет на *замысел идолопоклонства.* וכן הוא אומר *И еще говорит стих*[16]: ויזנו אחרי הבעלים *"И влеклись за баалами* (идолами)".

МИШНА

מזכירין יציאת מצרים בלילות *Вспоминают Исход из Египта по ночам.* Т. е. вечером тоже читают третью часть Шма, несмотря на то что в ней говорится о заповеди цицит, которая не исполняется ночью. Написано про нить цицит: "Посмотрите на нее и вспомните", – поэтому заповедь цицит исполняют, только когда эту нить видно. Тем не менее, из-за упоминания об Исходе третью часть читают также в вечернем Шма.

17. Дварим 16:3

אמר רבי אלעזר בן עזריה *Сказал раби Элазар бен Азарья:* הרי אני כבן שבעים שנה *"Вот я – как семидесятилетний,* ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות *но не удостоился* (доказать своим товарищам), *что говорится* об *Исходе из Египта по ночам,* עד שדרשה בן זומא *пока не объяснил Бен-Зома,* что это учим из того, שנאמר *что сказано*[17]: למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך *"Чтобы ты помнил день своего Исхода из страны Египта все дни твоей жизни".* ימי חייך *"Дни твоей жизни"* – הימים это *дни* (т. е. упоминать Исход надо в дневном Шма). כל ימי חייך *"Все дни твоей жизни"* – הלילות это *ночи* (т. е. упоминать Исход надо также в вечернем Шма).

וחכמים אומרים *А мудрецы говорят:* ימי חייך *"Дни твоей жизни"* – העולם הזה это *наш мир;* כל а слово *"все"* пришло, להביא לימות המשיח чтобы *привести* (добавить) также *дни Машиаха.* Т. е. в дни Машиаха сохранится заповедь упоминать об Исходе.

ГЕМАРА

תניא *Учили* в барайте: אמר להם בן זומא לחכמים *сказал Бен-Зома мудрецам:* וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח *разве* будут *вспоминать Исход из Египта в дни Машиаха?* (Разве будет такая заповедь?) והלא כבר נאמר *Ведь уже написано*[18]: הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים *"Вот наступают дни, – сказал Всевышний, – когда уже не будут говорить: живой Всевышний, Который поднял сыновей Израиля из страны Египта;* כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם *но* будут говорить: *живой Всевышний, Который поднял и Который привел потомков дома Израиля из северной страны и из всех стран, куда их отправил".* Отсюда видно, что в дни Машиаха не надо будет вспоминать Исход из Египта.

18. Йирмея 23:7-8

אמרו לו *Сказали ему* мудрецы: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה *не будет заповедь воспоминания об Исходе из Египта искоренена* полностью. אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר *Но* упоминание о будущем освобождении из *рабства царств*

ברע בחיזרא. ולקמן (ד' כח:) ממרין עד שילמה מיקר וכו' (ג) גמ' מבי כנישתא לבד ולשמע קול גמ' נמי מיקום משמע וכן מימת בירושלמי דפרקין ובלבד שלא ישוח יותר מדאי. ומר רבי יהיבתיה ובלבד שלא יעשה כהדין מרדומי והיינו מרגוש ירושלמי של גג (ויקרא יט) והכי קאמר שומה לשמוע קול. וכ"ה ו"כ שמע שומע כל שעה מתפלה ברין ליהבר ° מיגביה קולס מיסיים הכרכה רק שיברע בנרין ומיגביה מיד לממרין נקמן סוף מין עומדין (ד' נ:). ס"ק גמ לשמוע מתלת כל ברכה וסוף כל ברכה מלמדין לומר שלש ישמח:

והלכתא כותיה דרבה. לברין לחתום המלך הקדוש והמלך המשפט וסס גמ' לחתום המלך המשפט והקדוש נקדש בצדקה אלהי ציון לדור ודור הללויה. סס ת"ח הוא זה שברין הכרית (יהושע ג) כמו מרין הכרית. וכן המקבלות המכוונות (מלכים ב עז) שהוא כמו מקבלות המכוונות. וכן העתק הפגרים (ירמיה ל) כמו עמק הפגרים: ה"ג ופס תלמיד חכם הוא וברין ברחמים ברין ביחלה פלמו עליו. סס ת"ח הוא זה שברין ברחמים ברין ביחלה מכידו עמלו עליו: נחלוסס. על דוסג ולמיתופל הוא לומר שהיו ת"ח: נשמן תוכרי ובוסח. סיפיה דקרא בכפרי לך לת לת כל מבר עשית: גס בחלומות גס בנביסים. ולא ס"ל גס בחלומים[ב] לפי שמתכיים ממנו שלא יאמר לו לתה גרמת לעלמך שלא נעניש בחלומים ומומים לפי שהרבה לת הכהנים: וברבן. מכבר מהכת שמעיון לחתילו לו: וכוקפנוס. בגטומים ממרו לגדול בסוף ימיו שהיה רעב ג' שנים ויבקש דוד בה' וימאר ה' אל שמול ושל בית הדמים על מבר המית לת הבטומים[ג] שהרג לת הכהנים שהיו מפסיקים לבטומים נחם ומים שהבטומים נתנו יהושע מוכני עיים ושומני מים למזבח (ב) וימאר דוד אל הבטומים ומה אפכר בכם וברכו לת נחלת ה' וסס ממרו לו יותן בנו שבעה אנשים מבניו והוקעטנו בבעמ שמול ובת קול יולה וסיימה מתריסם בתיר ה' דוחלתי סס בל ממרו בתיר ה' שהרי בטעתו היו נותן ושל לכבודו: פרשם רבים. אל תקח מלתו בשן ומרבית וגו' (ויקרא כה) וסמיך ליה יליתת מלוים: ופרשם מפקנוס. מבר נפלתי לפניך וגו' (ויקרא יט) סיפיה דקרא הנני הולתי תחבם וגו': כרש שכב. דמיי בשכבתו ובקומך שהקדוס ב"ה שומרנו בשכבנו ובקומנו לשכב בשלום וסקטים כתרי וכלכיא: ולימא פפי פסוקא. וליכא עוהא בבור: שול מלוס. ועשיהם לת כל מלומי מינוס. לוחס[ד] ההופכים טעמי התורה למדרש טעות ושלול: וכן פוא אומר אמר נבל בלבו אין אלהים. ושין לך נבל מן ההופך דברי אלהים מיס: מתני' מוכירין יליאת מלרים בלילות. פרשת ציצית בק"ש ושע"פ שאין בילה זמן ציצית לבתיב ולחיתם אותו וחכרתם[ה] אומרים אותה בלילה אפני יליאת מלרים שנאמר לחכר את יום צאתך מארץ מלרים כל ימי חייך. יכול אפילו בשעה שבני אדם יושבין בסוכותיהם ת"ל כל ימי חייך הימים בל ימי חייך הלילות. ימי חייך סיס לו לומר. בל ימי ב' לרנום לומר. יליאת מלרים בלילות ושרוב רבי' ותחיו[ו] אומרים. שעבוד מלכיות. נאולה תחתיה ותפלה על האמתי

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלכה יב טור שרע"ג סימן קיג סעיף ו:

סז ב מיי' פ"ג שם הלכה יט סמג עשין יט טור ושו"ע שם סעיף ה:

סח ג מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ג:

מוסף רש"י

ואילו אורים ותמים לא קאמר. ואף על פי שאלו נתנו, כמו שאמרנו למעלה (שמואל א כח ס"ו). אתה ובניך עמי. שמואל קאמר לשאול כשהעלהו ע"י בעלת אוב (שמואל שם). חברי אני בבן שבעים שנה. ג' ק' בבן שבעים שנה. אלא שקפלה עליו וקנה נשפה שנתמעטה כח, כמו שפירש"י (ע' לעיל כח:) שהיה ניכר בו שהוא זקן. ולא ביהתי שתאמר יציאת מצרים בלילות. פרשה ניתת שבקריאת שמע שחוזר עד שיגיע לגאולה שאחר זו שהיו יולאין מלרים, אלא שהיו מקדימין לומר יליאת מלרים בלילות. ואיכא למאן דאמר בקריאת שמע של שחרית, לפי שהיה מהנה אלא ביום, כדלמרינן (לקמן יג:) נמצרכת אמרי לבי רבי אלעזר אל יהא אדם מקדים לתפלתו אלא מעט שהציבור עומדים ומתפללין, ומיהו יולאין מלרים בלילות היו, דתניא (ברייתא דפרק קריאת שמע שם) ברכת אמת ויציב וכל הסמוך לה בשחרית ובמעריב של חובה, וכל שאינו מזכיר יליאת מלרים בלילות לא יצא ידי חובתו. ואפילו מי שהוא חכם ויודע בהלכות פסח ויש לו אומדנא שלא ישכח שהרי כבר נתעסק בה כל הלילה, אפילו הכי לא יצא ידי חובתו, שכן מלוה על כל אחד ואחד לספר ביליאת מלרים כל הלילה כל זמן שיש לבו פנוי לכך. ומיהו אין לו לאדם לשנות ממה שהורגל בו רבו, אלא אם כן רואה שרבו עלול לטעות בדבר זה שאין דעתו לקבוע בו זמן, ומלוה לחזור ולהודיעו. ולא ידעתי למה נהגו בכל מקום לומר פרשה זו בתפלת שחרית ולא בתפלת ערבית, שהרי אין לה שייכות כלל לשחרית, ואפילו לומר יליאת מלרים בלילות אין לה שייכות לשחרית יותר מלערבית, שהרי אין לה שייכות לא לזה ולא לזה. ונראה לי שתקנו כן משום שבערבית אין לה שייכות לא לזה ולא לזה, ולפיכך אין לה קבע בתפלת ערבית, ואין אדם נזהר בה כל כך, ולפיכך תקנו לומר בשחרית שיש לה שייכות לשניהם, ואין אדם יכול לשנות ממה שתקנו חכמים. ומיהו אין לומר בשחרית אלא מי שלא התפלל ערבית, אבל מי שהתפלל ערבית אין לו לומר בשחרית, שהרי אין לה שייכות לשחרית כלל, ואין לומר אלא מי שלא התפלל ערב

будет главным, **ויציאת מצרים טפל לו** *а* упоминание об *Исходе из Египта* будет *вторичным.*

Гемара приводит пример неполного отрицания.

כיוצא בו אתה אומר *Подобно этому ты говоришь,* читая стих[19]: **לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך** *"Больше не будешь зваться по имени Яаков, но Израиль будет твое имя".*

19. Берешит 35:10

לא שיעקר יעקב ממקומו *Не будет* имя *Яаков искоренено со своего места* (не будет отнято у него), **אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו** *но Израиль* будет *главным* именем, *а Яаков – неглавным*, вторым.

Гемара приводит барайту, чтобы поддержать мнение мудрецов в споре с Бен-Зомой.

וכן הוא אומר *То же самое Он сказал* в стихе[1]: **אל תזכרו ראשנות וקדמניות אל תתבוננו** *"Не упоминайте прошлое, в прежнее не всматривайтесь"*. Пояснение стиха: **אל תזכרו ראשנות** *"Не упоминайте прошлое"* – **זה שעבוד מלכיות** *это порабощение царствами* Вавилона, Мидии и Греции; т. е. в дни Машиаха об освобождении от ига этих царств не будут вспоминать. **וקדמניות אל תתבוננו** *"В прежнее не всматривайтесь"* – **זו יציאת מצרים** *это Исход из Египта*, о нем будут вспоминать, но это воспоминание будет вторичным по отношению к памяти освобождения, которое произойдет. Продолжение стиха: **הנני עשה חדשה עתה תצמח** *"Вот Я вершу новое, сейчас оно расцветет"*.

Гемара приводит пояснение заключительных слов стиха из другой барайты.

תני רב יוסף *Учил рав Йосеф*: **זו מלחמת גוג ומגוג** *это – война Гога и Магога*.

משל למה הדבר דומה *Пример* того, *на что это похоже*. **לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו** *Шел человек по дороге, повстречал волка и* чудом *спасся от него*. **והיה מספר והולך מעשה זאב** *И* потом *неоднократно рассказывал об* этом *эпизоде с волком*. **פגע בו ארי וניצל ממנו** *Повстречал* в другой раз *льва и спасся от него*. **והיה מספר והולך מעשה ארי** *И* принялся *рассказывать об* этом *эпизоде со львом*. **פגע בו נחש וניצל ממנו** *Повстречал* в другой раз *змею и тоже спасся от нее*. **שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש** *Забыл две* первые *истории и стал рассказывать об эпизоде со змеей*.

אף כך ישראל *То же самое* с народом *Израиля* – **צרות אחרונות משכחות את הראשונות** *последние бедствия* заставляют *забыть о прежних*.

Написано[2]: **אברם הוא אברהם** *"Аврам – он же Авраам"*, **בתחלה נעשה אב לארם** потому что *вначале сделался отцом* (лидером) *Арама*. **ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו** *А потом сделался отцом* народов *всего мира*.

שרי היא שרה *Сарай – это Сара*, **בתחלה נעשית שרי לאומתה** потому что *вначале сделалась правительницей своего народа* (Авраам и жители ее места звали Сару "Моя правительница", Сарай). **ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו** *А потом сделалась правительницей* народов *всего мира*.

תני בר קפרא *Учил* в барайте *Бар-Капара*: **כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה** *каждый, кто называет Авраама* именем *Аврам, нарушает* заповедь *"делай"* (повелительную заповедь); **שנאמר** *как сказано*[3]: **והיה שמך אברהם** *"И будет твое имя – Авраам"*.

רבי אליעזר אומר *Раби Элиэзер говорит*: **עובר בלאו** *нарушает* заповедь *"не* делай" (нарушает запрет); **שנאמר** *как сказано* (в продолжении того же стиха): **ולא יקרא עוד את שמך אברם** *"И больше не будет твое имя Аврам"*.

אלא מעתה הקורא לשרה שרי הכי נמי *Но тогда* тот, кто *называет Сару* именем *Сарай*, *тоже* нарушает запрет? Ведь и о Саре написано в форме запрета: "Не зови ее именем Сарай".

התם קודשא בריך הוא אמר לאברהם *Там Всевышний сказал Аврааму* (в том же стихе): **שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה** *"Сарай, твоя жена, – не зови ее именем Сарай, но Сара – ее имя"*. Тебе запрещено звать ее Сарай, но не всему миру.

אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב הכי נמי *Но тогда* тот, кто *называет Яакова* именем *Яаков*, *тоже* нарушает запрет? Ведь и о нем написано[4]: "И больше не будет твое имя Яаков".

שאני התם דהדר אהדריה קרא *Там* есть *отличия, потому что сам стих вернулся* к тому же имени; **דכתיב** *как написано*[5]: **ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב** *"И сказал Бог Израилю в ночном видении: Яаков, Яаков!"*

מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא *Нашел противоречие* из другого стиха *раби Йосе бар Авин, а некоторые говорят, что раби Йосе бар Звида*: написано[6]: **אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם** *"Ты Всевышний, Который*

1. Йешаяу 43:18
2. Диврей-Аямим I, 1:27
3. Берешит 17:5
4. Берешит 35:10
5. Берешит 46:2
6. Нехэмья 9:7

ב) טוספתא פ"ב הי"ב ירושלמי פ"ב ה"ג, ג) [ירושלמי פ"ג ה"ב], ד) ירושלמי שם הי"ג: ה) ירושלמי שם הי"ב וכי תנן בפ"ק דמגילה, ו) טוספתא פ"ב הי"ב, ז) [ירושלמי פ"ב ה"ב], ח) [ירושלמי שם הי"ג], ט) [ירושלמי שם הי"ב], י) [ירושלמי שם הי"ג], כ) [ירושלמי שם הי"ב], ל) [ירושלמי שם הי"ג], מ) [ירושלמי שם הי"ב], נ) [ירושלמי שם הי"ג], ס) [ירושלמי שם הי"ב], ע) [ירושלמי שם הי"ג], פ) [ירושלמי שם הי"ב], צ) [ירושלמי שם הי"ג], ק) [ירושלמי שם הי"ב], ר) [ירושלמי שם הי"ג], ש) [ירושלמי שם הי"ב], ת) [ירושלמי שם הי"ג], א) [ירושלמי שם הי"ב], ב) [ירושלמי שם הי"ג], ג) [ירושלמי שם הי"ב], ד) [ירושלמי שם הי"ג], ה) [ירושלמי שם הי"ב], ו) [ירושלמי שם הי"ג], ז) [ירושלמי שם הי

избрал Аврама". Как видим, и здесь стих возвращается к первому имени. Почему тогда этим именем нельзя называть Авраама?

אמר ליה *Сказал ему*: **התם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא** *там пророк,* произнося *славословие* в адрес *Милосердного*, говорит *по порядку, что было раньше*. Т. е. Всевышний избрал Авраама, когда тот был еще Аврамом.

הדרן עלך מאימתי

גמ' לא שיעקר יעקב ממקומו. שכבר מניו שקראו הקב"ה יעקב תחר וזה כרצונו למנרים שנאמר ויאמר אלהים ליעקב ויאמר יעקב ויעקב ויאמר הנני (בראשית מו): כנני עושה תדבה. כתב על מזכרו לתשובות כתיב: בשמחה אל נאצא. לנחני שיה שנאמר בעבר הנהר ישבו אמוניהם (יהושע כד) ואומר אל תרס נהרים אל עיר נחור (בראשית כד): אל בל השעים. אל המון גוים (שם יח): שרי. לשון יחיד משמע שרתי: מסדר שבחיה. למעיקרא אמר בתרת בו בהיות שמו אברהם ושמח שרי לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו וכן הוא אומר יאל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו זו יציאת מצרים יהנני עושה חדשה עתה תצמח תתי רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג יומשל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו יזאב וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה זאב פגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה ארי פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות: יזאברם הוא אברהם בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו שרי היא שרה בתחלה נעשית שרי לאומתה ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו: תני בר קפרא יכל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר יוהיה שמך אברהם רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר יולא יקרא עוד [את] שמך אברם אלא מעתה הקורא לשרה שרי נמי התם קודשא בריך הוא אמר לאברהם יישרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב ה"נ שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב יויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא יאתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם אמר ליה התם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא:

הדרן עלך מאימתי

יזהיה יקורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כוון לבו יצא. כיצד מניח תפילין בשחרית ומשיב הכבוד ומשיב ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר יבאמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אלו הן יבין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר לאמת ויציב ר' יהודה אומר יבין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק אמר ר' יהושע יבן קרחה יולמה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע יכדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו עול מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה יויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד: גמ' ש"מ יימצות צריכות כוונה מאי אם כוון לבו לקרות לקרות והא קא קרי בקורא להגיה: ת"ר יק"ש ככתבה דברי רבי וחכ"א יבכל לשון מ"ט דרבי אמר קרא והיו בהוייתן יהו ורבנן מאי טעמייהו אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע ולרבי נמי הא כתיב שמע היה השמע לאונך מה שאתה מוציא מפיך יורבנן סברי להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא ולרבנן נמי הא כתיב והיו יההוה מבעי להו שלא יקרא למפרע ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה נפקא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא דרשי למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב שמע למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה שמע דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב והיו: ת"ר והיו שלא יקרא למפרע הדברים על לבבך יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה תלמוד לומר האלה עד כאן צריכה כוונה מכאן ואילך אין צריכה כוונה דברי ר' אליעזר א"ל רבי עקיבא הרי הוא אומר אשר

היה קורא אם כוון לבו יצא. כיצוצלמי ממרינן (ו) ברכות מיז מעכבות דתע"ם אלא אמר אתים ואתים לפניה ואתים לאחריה יצא דתם גם כן מקצי מתי מכני אם כוון לבו הרי גם כיוך תחלה. ות"ת הם (ב) בפ"ק (ד' יב.) משקיון קדר ברכות אין מעכבות הם ברכות מעכבות. וי"ל להתם מיירי בנצור. ליקא נמי דקתני אמר להם הממונה: ובאמצע שואל מפני וכו'. ופסק רבינו שמעיה דכמקום שאסור לספר אסור לקרא ואפילו בלחש כדעת הקודם וכן משמע מתוך מתניתין. וכירושלמי קאמר אפילו בשמע הפסוק רב הונא בשם רב יוסף אמר ואבא בשם רב מכלן שיש לך רשות לקרא. והייט נמי דאמרי בפ"ק דיומא (דף יט:) ובברכת כה ובא בתפלה פירוש שאין מפסיקין בה מפני הכבוד: בקורא להגיה. פירש בקונטרס שאין מתכוין לקרות. תימה מכתי הם קא קרי. ע"כ נראה דקורא להגיה שאינו קורא בתיבות בהכוונתן ובקריאתן אלא קורא בתיבות כדי להבין בתפלות וכמו לעטפת ומזוזת ושם טוב לגו לגו דוקא לגלג לומר בנקודתן ובהלכתן:

וחכמים אומרים בכל לשון. לומר הר"י דהלכה כחכמים להלכה כדבי מחכירו ולא מחכיריו (פירוש ד' מו:) ועוד דרבנן סבירא להו כמאן דאמר לא השמיע אלא לאזנו יצא ובתוספתא מפקינן לה בפרק בתרא (שבועות ו.) אמר ר' יהושע בני אל ר"ש בן אלעזר (בבבות ות ובר' חוס' שם). מצות צריכות כוונה. שהעושה מלוה צריך שיתכוין בה בלשון מי שמוכתו ומרוכיו עה"פ. ק"ש בבתבה. בלשון הקדש ולא בלשון אסר (מגילה יח:). בהייתן. בלשון הקדש (שם). דבל תורה בלה בכל לשון נאמרה. בלקמן בנים בסמפה (שוטה לב.). אצטריך משום דכתיב שמע. מלמדיך וחו בלא בלשון מדברים בלקים בכל לשון, אלא להשמיע לאזניו (שם).

רבינו הגאל

אחני. היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא. אוקימנא למתניתין בקורא להגיה, שאינו קורא המלה בקריאה אלא בכתיבה, כגון מקרא קדהו מקרא בלומר חסר יו"ד, כעניין הזה הוא קורא להגיה וזה שצריך לכוין את לבו. אבל מי שהיה קורא כמפורש המקרא והגיע זמן קריאת שמע בעת שהוא קורא בפרשת שמע, אע"פ שלא קרא בכוונת הלב בשעה קריאת שמע יצא. שמעינן מיניה דמפיות אינן מעכבות כתה וברכות אינן מעכבות זו את זו בפרוש אמרו בתלמוד ארץ ישראל אמר ר' אבין ואת אומרת ברכות לא מעכבות. והא דאוקימנא למתני' דהכא ברכות אין מעכבות מעכבות זו את זו, הני מלי שלא בסדרן, אבל לקרות ק"ש (אפי') בלא ברכה לא. הני מלי בעבור. ההיא דס"ק דיומא דסתרץ הוא בפרק ראשון הא בפרק שני, אלא לאו דוקא פרק ראשון, אלא משום ר"ש נקט פרק ראשון. אבל אין צריך כתה כי אם פסוק ראשון ובני הכהנים ושניה, ומתני' דהכא בייחיד בתיבון היה קורא בתורה. שואל מפני הכבוד. פירוש שואל בשלום אדם נכבד שראוי להקדים לו שלום. ומשיב שלום למי שמקדים לו שלום. ובו רבבן קריאת שמע בבתבה. פירוש, קריית שמע בלשון שנכתבה בסיני היא לשון קדש דברי רבי. וחכמים אומרים בכל לשון שקראה יחא. מאי טעמא [דרבנן] אמר קרא [והיו] בהוייתן יהו. בלומר שהן עכשיו בבתיבתן יקרא לעולם. והלכה בחכמים והא דאמרי רבי ושלא אומכמים הבא. סתם לן בחכמים. ובפרק האלו נאמרון בבל לשון פרשת סוטה ודברי משפטי ק"ש ותפלה וברכת המזון ושבועות העדות ושבועת הפקדון. [ולדבבן נמי הא בתיב והיו ההוא מיבעי ליה שלא יקרא למפרע. בלומר יהיו בפות שהן. ולרבי מהוכרים. בלומר הדברים בסדרן]. למימרא דסבר רבי בל התורה בולה בבל לשון נאמרה. פירוש הא פשיטא ורבשעת מתן תורה ניתנה למשה בלשון קדש, תהני רקאמר בבל לשון היינו אם ניתנה להתעתיקה בלשון אחר או לא.

ב) תוספתא פ"ג הי"ב ותוספתא פ"ב הי"ב. ג) תוספתא פ"ג הי"ב. ד) [ר"ה יב:]. ה) [ערכין כו:] ו) [ר"ה יב:]. ז) [ערכין כה:] ח) [ר"ה יב:]. ט) [ערכין כה:]. י) [ר"ה יב:]. יא) [ר"ה יב:]. יב) [ר"ה יב:]. יג) [ר"ה יב:]. יד) [ר"ה יב:]. טו) [ר"ה יב:]. טז) [ר"ה יב:]. יז) [ר"ה יב:]. יח) [ר"ה יב:]. יט) [ר"ה יב:]. כ) [ר"ה יב:]. כא) [ר"ה יב:]. כב) [ר"ה יב:]. כג) [ר"ה יב:]. כד) [ר"ה יב:]. כה) [ר"ה יב:]. כו) [ר"ה יב:]. כז) [ר"ה יב:]. כח) [ר"ה יב:]. כט) [ר"ה יב:]. ל) [ר"ה יב:]. לא) [ר"ה יב:]. לב) [ר"ה יב:]. לג) [ר"ה יב:]. לד) [ר"ה יב:]. לה) [ר"ה יב:]. לו) [ר"ה יב:]. לז) [ר"ה יב:]. לח) [ר"ה יב:]. לט) [ר"ה יב:]. מ) [ר"ה יב:]. מא) [ר"ה יב:]. מב) [ר"ה יב:]. מג) [ר"ה יב:]. מד) [ר"ה יב:]. מה) [ר"ה יב:]. מו) [ר"ה יב:]. מז) [ר"ה יב:]. מח) [ר"ה יב:]. מט) [ר"ה יב:]. נ) [ר"ה יב:]. נא) [ר"ה יב:]. נב) [ר"ה יב:]. נג) [ר"ה יב:]. נד) [ר"ה יב:]. נה) [ר"ה יב:]. נו) [ר"ה יב:]. נז) [ר"ה יב:]. נח) [ר"ה יב:]. נט) [ר"ה יב:]. ס) [ר"ה יב:]. סא) [ר"ה יב:]. סב) [ר"ה יב:]. סג) [ר"ה יב:]. סד) [ר"ה יב:]. סה) [ר"ה יב:]. סו) [ר"ה יב:]. סז) [ר"ה יב:]. סח) [ר"ה יב:]. סט) [ר"ה יב:]. ע) [ר"ה יב:]. עא) [ר"ה יב:]. עב) [ר"ה יב:]. עג) [ר"ה יב:]. עד) [ר"ה יב:]. עה) [ר"ה יב:]. עו) [ר"ה יב:]. עז) [ר"ה יב:]. עח) [ר"ה יב:]. עט) [ר"ה יב:]. פ) [ר"ה יב:]. פא) [ר"ה יב:]. פב) [ר"ה יב:]. פג) [ר"ה יב:]. פד) [ר"ה יב:]. פה) [ר"ה יב:]. פו) [ר"ה יב:]. פז) [ר"ה יב:]. פח) [ר"ה יב:]. פט) [ר"ה יב:]. צ) [ר"ה יב:]. צא) [ר"ה יב:]. צב) [ר"ה יב:]. צג) [ר"ה יב:]. צד) [ר"ה יב:]. צה) [ר"ה יב:]. צו) [ר"ה יב:]. צז) [ר"ה יב:]. צח) [ר"ה יב:]. צט) [ר"ה יב:]. ק) [ר"ה יב:]. קא) [ר"ה יב:]. קב) [ר"ה יב:]. קג) [ר"ה יב:]. קד) [ר"ה יב:]. קה) [ר"ה יב:]. קו) [ר"ה יב:]. קז) [ר"ה יב:]. קח) [ר"ה יב:]. קט) [ר"ה יב:]. קי) [ר"ה יב:]. קיא) [ר"ה יב:]. קיב) [ר"ה יב:]. קיג) [ר"ה יב:]. קיד) [ר"ה יב:]. קטו) [ר"ה יב:]. קטז) [ר"ה יב:]. קיז) [ר"ה יב:]. קיח) [ר"ה יב:]. קיט) [ר"ה יב:]. קכ) [ר"ה יב:]. קכא) [ר"ה יב:]. קכב) [ר"ה יב:]. קכג) [ר"ה יב:]. קכד) [ר"ה יב:]. קכה) [ר"ה יב:]. קכו) [ר"ה יב:]. קכז) [ר"ה יב:]. קכח) [ר"ה יב:]. קכט) [ר"ה יב:]. קל) [ר"ה יב:]. קלא) [ר"ה יב:]. קלב) [ר"ה יב:]. קלג) [ר"ה יב:]. קלד) [ר"ה יב:]. קלה) [ר"ה יב:]. קלו) [ר"ה יב:]. קלז) [ר"ה יב:]. קלח) [ר"ה יב:]. קלט) [ר"ה יב:]. קמ) [ר"ה יב:]. קמא) [ר"ה יב:]. קמב) [ר"ה יב:]. קמג) [ר"ה יב:]. קמד) [ר"ה יב:]. קמה) [ר"ה יב:]. קמו) [ר"ה יב:]. קמז) [ר"ה יב:]. קמח) [ר"ה יב:]. קמט) [ר"ה יב:]. קנ) [ר"ה יב:]. קנא) [ר"ה יב:]. קנב) [ר"ה יב:]. קנג) [ר"ה יב:]. קנד) [ר"ה יב:]. קנה) [ר"ה יב:]. קנו) [ר"ה יב:]. קנז) [ר"ה יב:]. קנח) [ר"ה יב:]. קנט) [ר"ה יב:]. קס) [ר"ה יב:]. קסא) [ר"ה יב:]. קסב) [ר"ה יב:]. קסג) [ר"ה יב:]. קסד) [ר"ה יב:]. קסה) [ר"ה יב:]. קסו) [ר"ה יב:]. קסז) [ר"ה יב:]. קסח) [ר"ה יב:]. קסט) [ר"ה יב:]. קע) [ר"ה יב:]. קעא) [ר"ה יב:]. קעב) [ר"ה יב:]. קעג) [ר"ה יב:]. קעד) [ר"ה יב:]. קעה) [ר"ה יב:]. קעו) [ר"ה יב:]. קעז) [ר"ה יב:]. קעח) [ר"ה יב:]. קעט) [ר"ה יב:]. קפ) [ר"ה יב:]. קפא) [ר"ה יב:]. קפב) [ר"ה יב:]. קפג) [ר"ה יב:]. קפד) [ר"ה יב:]. קפה) [ר"ה יב:]. קפו) [ר"ה יב:]. קפז) [ר"ה יב:]. קפח) [ר"ה יב:]. קפט) [ר"ה יב:]. קצ) [ר"ה יב:]. קצא) [ר"ה יב:]. קצב) [ר"ה יב:]. קצג) [ר"ה יב:]. קצד) [ר"ה יב:]. קצה) [ר"ה יב:]. קצו) [ר"ה יב:]. קצז) [ר"ה יב:]. קצח) [ר"ה יב:]. קצ

МИШНА

היה קורא בתורה *Читал* Шма *в Торе* как один из ее разделов, **והגיע זמן המקרא** *и пришло время* выполнить заповедь *чтения* Шма. **אם כוון לבו** *Если направил свое сердце* (сосредоточился) – **יצא** *выполнил* заповедь.

Читая Шма, запрещено прерываться. Мишна приводит ряд особых случаев, когда прерываться разрешено.

בפרקים *Между разделами*, т. е. между первым благословением, идущим перед Шма, и вторым, между вторым благословением и Шма и т. д. (см. ниже) можно прерывать чтение, если **שואל מפני הכבוד ומשיב** *приветствует* другого *в знак уважения или отвечает* на приветствие.

ובאמצע *Но посреди* этих разделов можно прерывать чтение, если **שואל מפני היראה ומשיב** *приветствует* другого *из страха* перед ним *или отвечает* на его приветствие. **דברי רבי מאיר** Это *слова раби Меира*.

רבי יהודה אומר באמצע *Раби Йеуда говорит*: **שואל מפני היראה** *посреди* разделов *приветствует* другого из страха **ומשיב מפני הכבוד** *и отвечает* на приветствие *в знак уважения*. **ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם** *А между разделами приветствует уважаемого* человека *и отвечает на приветствие любому человеку*.

אלו הן בין הפרקים *Вот* что понимается под выражением "*между разделами*": **בין ברכה ראשונה לשניה** *между первым благословением*, идущим перед Шма, *и вторым*; **בין שניה לשמע** *между вторым и "Слушай"* (словом "Слушай" начинается первая часть из трех частей Шма); **בין שמע לוהיה אם שמוע** *между "Слушай" и "И вот, если прислушаетесь"* (этими словами начинается вторая часть Шма); **בין והיה אם שמוע לויאמר** *"И вот, если прислушаетесь" и "И сказал"* (это начало третьей части); **בין ויאמר לאמת ויציב** *между "И сказал" и "Правда и правильно"* (начало благословения после Шма).

בין ויאמר רבי יהודה אומר *Раби Йеуда говорит*: **לאמת ויציב לא יפסיק** *между "И сказал" и "Правда и правильно" нельзя прерываться.*

אמר רבי יהושע בן קרחה *Сказал раби Йеошуа бен Корха*: **למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע** *почему предшествует раздел "Слушай"* разделу *"И вот, если прислушаетесь"*? **כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה** *Для того чтобы сначала принял на себя бремя Небесного царства* (чтобы признал его), **ואחר כך מקבל עליו עול מצות** *а затем принял на себя бремя заповедей* (взял на себя их исполнение).

והיה אם שמוע לויאמר Почему предшествует раздел *"И вот, если прислушаетесь"* разделу *"И сказал"*? **שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה** *Потому что* в разделе *"И вот, если прислушаетесь"* говорится о заповеди изучения Торы, которую человек *исполняет как днем, так и ночью*, **ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד** но заповедь цицит, о которой говорится в разделе *"И сказал"*, человек *исполняет только днем*.

ГЕМАРА

שמע מינה *Слушай отсюда* (учи из первого закона мишны): **מצות צריכות כוונה** выполнение *заповедей требует намерения*. И если сделал заповедь без намерения (т. е. сделал ее формально) – не выполнил ее.

מאי אם כוון לבו *Что* понимается под выражением *"если направил свое сердце* с намерением"? – Имеется в виду не намерение исполнить заповедь Шма, а намерение всего лишь **לקרות** *прочесть* текст Шма. Даже в таком случае выполнил.

לקרות *Прочесть*? **והא קא קרי** *Так он* и так *читает* (когда произносит Шма как один из разделов Торы)! Разве можно прочесть без намерения?

בקורא להגיה В мишне говорится о том, кто *читает, чтобы проверить* и исправить текст! В таком случае, если "направил свое сердце",

גמ' לא שיפקר יעקב ממקומו. שהרי מצינו שקללו הקב"ה יעקב אחר וזמ כרמזו למנרים שנאמר ואימר מלכים ינשלו ואימר יעקב ויעקב ואימר הכני (בראשית מו): כעני שופך חדפה. כתר לא מזכרו לשבועות כתיב: כמחלה לא לאחרם. היה שנאמר בעבר הנהר ישבו אבותיכם (יהושע כד) ואומר לא אחרם הגרים לא עיר נמור (בראשית כד): לא לכל בשועה. לא המן גוים (שם ח): שרי. לשון יחיד משמע שרתי: מספר שכחיב. למעיקרא לאבר אחרת בו בהיות שמו אברם ושמת שמו אברהם:

הדרן עלך מאימתי

היה קורא בשורה. פרשת ק"ש: ובניגע זמן הפרשה. זמן ק"ש: בפרקים. בין הפסקות ולקמן מפרש לה במתניתין בין פרשה לפרשה לשניה בין שניה לשלישית: שאל אפני ככבוד. שאל בשלום חבר ככבוד שלשי להקדים לו שלום: ומשיב. שלום חבר הקדימו לו. וכגמרא: פריך מין דשואל פשיטא למשיב: ובפחצ. בחשבע הכרכה לו בפרשה: מפני פיראה. חבר שהוא יכול מפניו שלא יכרגהו אבל מפני הכבוד לא: ר"י. בגמרא מפרש פלוגתייהו: בין ויאמר לאחם ויציב לא יפפיק. בגמרא (ד' יב.) מפרש טעמיה: ופיב אם שמוע נופב בין כיום בין בלילה. דמשמעי בתלמוד תורה דכתיב (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם: ויאמר אינו נופב אלא כיום. דמשמעי בגילית שחיה טרחה אלא כיום דכתיב וכמתם אותו: פרט לכפות לילה (שבת ד' ב.): גמ' ת"ח מצוי לריכוי כוונה. שיהא מחכוין בשם מצות ותקשה לרבה לחמר בפסקת רשם הפנה (לף כח.) המוקע לשיר יצא: כוון לקרוש. אבל לא לאחת ידי חובתו בה בשיון שיהא מחכוין אלא לקרות בחורה בעלמא: פא קא קרי. הא בקורה קא עסיק חנא ואתי דקחני היה קורא בחורה: בקורא לפניו. את הספר אם יש בו טעות לחפילו לקריאה נמי לא מחכוין: בפפכב. בלשון הקדש: מדברים פדברים. דהוה ליה למיתב ויקרא הדברים בפלה (דברים ו) למדרש שיקרא הדברים בפלה ולא למפרע כגון וכשערך בחיך מזוחה: ניפא קפבר ר' וכו'. מדפלטערין ליה קרא לק"ש שחפא בכחפה פכילא ליה בשלר כל החורה בכל לשון נאמרה לקרות: פשוס דפיבי שמע. ללא חדקוק שמע בכל לשון אחפה שומע בקרנן: עד כאן. עד על לבבך: מיכא

היה קורא אם כוון לבו יצא. כירושלמי אמרינן (ב) ברכות אין מעכבות דחמ"ר אבל אמר אחים לנחיים ואחים לנחיים יצא דאם לא כן מקשי מאי מהני אם כוון לבו הרי לא בירך מחלה. ות"ח הא (ב) בפ"ק (ד' יב.) משקנן קדר ברכות אין מעכבות הא ברכות מעכבות. וי"ל דהתם מירי בלבוב. דיקא נמי דקאמר אמר להם הממונה: ובאמצע שואל שפני וכו'. ופפק רבינו שמעיה דבמקום שחקור לפפר אסור לדבר אפילו בלשון הקודש וכן משמע ממון מתניתין. וכירושלמי קאמר אפילו בחמצע הפפוק רב הונא בשם רב יוסף אמר תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג (ו)משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו (ז)זאב וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה זאב פגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה ארי פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות: (ח)אברם הוא אברהם בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו שרי היא שרה בתחלה נעשית שרי לאומתה ולבסוף נעשית שרה לכל העולם בולו: תני בר קפרא (ט)כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר (י)והיה שמך אברהם רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר (יא)ולא יקרא עוד [את] שמך אברם אלא מעתה הקורא לשרה שרי הרי נמי החם קודשא בריך הוא אמר לאברהם (יב)שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב ה"ג שאני החם דהדר אהדדיה קרא דכתיב (יג)ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא (יד)אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם אמר ליה החם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה ורחמנא מאי דהוה מעיקרא:

הדרן עלך מאימתי

(טו)**היה** יקורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כוון לבו יצא בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב ובאמצע שואל מפני היראה אומר ר' יהודה אומר (יב)באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אלו הן (יג)בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה בין והיה אם שמוע לויאמר בין ויאמר לאמת ויציב ר' יהודה אומר (יד)בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק אמר ר' יהושע (טו)בן קרחה (טז)למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע (יז)כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו עול מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה (יח)ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד: גמ' ש"מ (יט)מצות צריכות כוונה מאי אם כוון לבו לקרות והא קא קרי בקורא להגיה: ת"ר (כ)ק"ש בכתבה דברי רבי וחכ"א (כא)בכל לשון מ"ט דרבי אמר קרא והיו כהוייתן יהו ורבנן מאי מעמיהו אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע ולרבי נמי הא כתיב שמע ההוא מבעי ליה השמע לאניך מה שאתה מוציא מפיך (כב)ורבנן סברי להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא ולרבנן נמי הא כתיב והיו (כג)ההוא מבעי להו שלא יקרא למפרע ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה נפקא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא דרשי למימרא דסבר רבי דכל התורה בולה בכל לשון נאמרה דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב שמע למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה שמע דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב והיו: ת"ר והיו שלא יקרא למפרע הדברים על לבבך יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה תלמוד לומר האלה עד באן צריכה כוונה מכאן ואילך אין צריכה כוונה דברי ר' אליעזר א"ל רבי עקיבא הרי הוא אומר אשר

שמע בלשון שנכתבה בסיני היא שמע לשון קדש דברי רבי. וחכמים אומרים בכל לשון שקראה יצא. מאי טעמא [דרבנן] אמר קרא [והיתן בהדייהו יהו. בלומר שהן עכשיו יהיתנוך יקרא לעולם. והלכה כחכמים היא אפילו רבי יהלא אומכמים הכא. סחם לן כחכמים. דכפרק הלל נאמרן בכל לשון פרשת סוטה וידוי מעשר וקידוש והפלה וברכת המזון ושבועות העדות ושבועת השקרון. [ולדבנן נמי הא כתיב והיו הדא מינצי ליה שלא יקראנו למפרע. בלומר יהיו בפות שהן. ולרבי מהדורהן. בלומר דסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה. פירוש הא פשיטא דבשעת פתן תורה ניתנה למשה בלשון קדוש. הואי דקאמר בכל לשון היינו אם ניתנה להתפיקה בלשון אחר או לא.

מוסף תוספות

א א מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ט"ו סמג עשין יח טור שו"ע או"ח סי' נח סעיף ב:
ב ב מיי' שם הלכה טו טז סמג שם טור שו"ע שם סעיף ג:
ג ג ד מיי' שם הלכה יז סמג שם טור שו"ע שם סעיף ד:
ד ח מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ו סמג עשין סו טור שו"ע סי' סיון סב סעיף ט:
ה ו מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טור שו"ע שם סעיף ה:
ו ז מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה י סמג עשין יח טור שו"ע סי' סיון סב סעיף ב:

א א. מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ט"ו סמג עשין יח טור שו"ע או"ח סי' נח סעיף ב:
ב ב מיי' שם הלכה טו טז סמג שם טור שו"ע שם סעיף ג:
ג ג ד מיי' שם הלכה יז סמג שם טור שו"ע שם סעיף ד:
ד ח מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ו סמג עשין סו טור שו"ע שם סעיף ה:
ה ו מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טור שו"ע שם סעיף ב:
ו ז מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה י סמג עשין יח טור שו"ע סי' סיון סב סעיף ב:

א. תוס' ד"ה היה קורא ותו' ירושלמי. שמעי' ואם תאמרו ברכות: (ב) בא"ד ת"ח וכו'. ג"כ תוס'. ולעיל מ"ה ברכות מעכבות) ול"ל דהתם מירי בלבוב. (ג) ברש"י ד"ה אם כוון וכו' ואם לאו לא יצא. (ד) ברש"י ד"ה ואם לאו וכו' אחים לנחיים בר' אחיהם. (ה) תוספתא פ"ב ה"ב. (ו) [ע"ז ד"ה כמה מדרשי אומה] ב"ב עד. (ז) [ר"ה יח ב]. (ח) [ע"ז כן קהלה מדרשו אומה] בראשית קג. וכ"ר פנ. ופי. פסיקתא קג. ובמדרש נח. (ט) [ע"ז מיכה ז:]. (י) בראשית יז ה. (יא) ישעיהו סה טו. (יב) בראשית יז טו. (יג) ישעיהו מג א. (יד) [ע"ז ד"ה כמה] בראשית יב ו. (טו) [ברכות יג:]. (טז) [ע"ז ד"ה כמה] בראשית יב ו. (יז) [ברכות יג:]. (יח) [ע"ז ד"ה כמה] בראשית יב ו. (יט) [ברכות יג:]. (כ) [ברכות יג:]. (כא) [ברכות יג:]. (כב) [ברכות יג:]. (כג) [ברכות יג:]. (כד) [ברכות יג:]. (כה) [ברכות יג:]. (כו) [ברכות יג:]. (כז) [ברכות יג:]. (כח) [ברכות יג:]. (כט) [ברכות יג:]. (ל) [ברכות יג:]. (לא) [ברכות יג:]. (לב) [ברכות יג:]. (לג) [ברכות יג:]. (לד) [ברכות יג:]. (לה) [ברכות יג:]. (לו) [ברכות יג:]. (לז) [ברכות יג:]. (לח) [ברכות יג:]. (לט) [ברכות יג:]. (מ) [ברכות יג:]. (מא) [ברכות יג:]. (מב) [ברכות יג:]. (מג) [ברכות יג:]. (מד) [ברכות יג:]. (מה) [ברכות יג:]. (מו) [ברכות יג:]. (מז) [ברכות יג:]. (מח) [ברכות יג:]. (מט) [ברכות יג:]. (נ) [ברכות יג:]. (נא) [ברכות יג:]. (נב) [ברכות יג:]. (נג) [ברכות יג:]. (נד) [ברכות יג:]. (נה) [ברכות יג:]. (נו) [ברכות יג:]. (נז) [ברכות יג:]. (נח) [ברכות יג:]. (נט) [ברכות יג:]. (ס) [ברכות יג:]. (סא) [ברכות יג:]. (סב) [ברכות יג:]. (סג) [ברכות יג:]. (סד) [ברכות יג:]. (סה) [ברכות יג:]. (סו) [ברכות יג:]. (סז) [ברכות יג:]. (סח) [ברכות יג:]. (סט) [ברכות יג:]. (ע) [ברכות יג:]. (עא) [ברכות יג:]. (עב) [ברכות יג:]. (עג) [ברכות יג:]. (עד) [ברכות יג:]. (עה) [ברכות יג:]. (עו) [ברכות יג:]. (עז) [ברכות יג:]. (עח) [ברכות יג:]. (עט) [ברכות יג:]. (פ) [ברכות יג:]. (פא) [ברכות יג:]. (פב) [ברכות יג:]. (פג) [ברכות יג:]. (פד) [ברכות יג:]. (פה) [ברכות יג:]. (פו) [ברכות יג:]. (פז) [ברכות יג:]. (פח) [ברכות יג:]. (פט) [ברכות יג:]. (צ) [ברכות יג:]. (צא) [ברכות יג:]. (צב) [ברכות יג:]. (צג) [ברכות יג:]. (צד) [ברכות יג:]. (צה) [ברכות יג:]. (צו) [ברכות יג:]. (צז) [ברכות יג:]. (צח) [ברכות יג:]. (צט) [ברכות יג:]. (ק) [ברכות יג:]. (קא) [ברכות יג:]. (קב) [ברכות יג:]. (קג) [ברכות יג:]. (קד) [ברכות יג:]. (קה) [ברכות יג:]. (קו) [ברכות יג:]. (קז) [ברכות יג:]. (קח) [ברכות יג:]. (קט) [ברכות יג:]. (קי) [ברכות יג:]. (קיא) [ברכות יג:]. (קיב) [ברכות יג:]. (קיג) [ברכות יג:]. (קיד) [ברכות יג:]. (קטו) [ברכות יג:]. (קטז) [ברכות יג:]. (קיז) [ברכות יג:]. (קיח) [ברכות יג:]. (קיט) [ברכות יג:]. (קכ) [ברכות יג:]. (קכא) [ברכות יג:]. (קכב) [ברכות יג:]. (קכג) [ברכות יג:]. (קכד) [ברכות יג:]. (קכה) [ברכות יג:]. (קכו) [ברכות יג:]. (קכז) [ברכות יג:]. (קכח) [ברכות יג:]. (קכט) [ברכות יג:]. (קל) [ברכות יג:]. (קלא) [ברכות יג:]. (קלב) [ברכות יג:]. (קלג) [ברכות יג:]. (קלד) [ברכות יג:]. (קלה) [ברכות יג:]. (קלו) [ברכות יג:]. (קלז) [ברכות יג:]. (קלח) [ברכות יג:]. (קלט) [ברכות יג:]. (קמ) [ברכות יג:]. (קמא) [ברכות יג:]. (קמב) [ברכות יג:]. (קמג) [ברכות יג:]. (קמד) [ברכות יג:]. (קמה) [ברכות יג:]. (קמו) [ברכות יג:]. (קמז) [ברכות יג:]. (קמח) [ברכות יג:]. (קמט) [ברכות יג:]. (קנ) [ברכות יג:]. (קנא) [ברכות יג:]. (קנב) [ברכות יג:]. (קנג) [ברכות יג:]. (קנד) [ברכות יג:]. (קנה) [ברכות יג:]. (קנו) [ברכות יג:]. (קנז) [ברכות יג:]. (קנח) [ברכות יג:]. (קנט) [ברכות יג:]. (קס) [ברכות יג:]. (קסא) [ברכות יג:]. (קסב) [ברכות יג:]. (קסג) [ברכות יג:]. (קסד) [ברכות יג:]. (קסה) [ברכות יג:]. (קסו) [ברכות יג:]. (קסז) [ברכות יג:]. (קסח) [ברכות יג:]. (קסט) [ברכות יג:]. (קע) [ברכות יג:]. (קעא) [ברכות יג:]. (קעב) [ברכות יג:]. (קעג) [ברכות יג:]. (קעד) [ברכות יג:]. (קעה) [ברכות יג:]. (קעו) [ברכות יג:]. (קעז) [ברכות יג:]. (קעח) [ברכות יג:]. (קעט) [ברכות יג:]. (קפ) [ברכות יג:]. (קפא) [ברכות יג:]. (קפב) [ברכות יג:]. (קפג) [ברכות יג:]. (קפד) [ברכות יג:]. (קפה) [ברכות יג:]. (קפו) [ברכות יג:]. (קפז) [ברכות יג:]. (קפח) [ברכות יג:]. (קפט) [ברכות יג:]. (קצ) [ברכות יג:]. (קצא) [ברכות יג:]. (קצב) [ברכות יג:]. (קצג) [ברכות יג:]. (קצד) [ברכות יג:]. (קצה) [ברכות יג:]. (קצו) [ברכות יג:]. (קצז) [ברכות יג:]. (קצח) [ברכות יג:]. (קצט) [ברכות יג:]. (ר) [ברכות יג:]. (רא) [ברכות יג:]. (רב) [ברכות יג:]. (רג) [ברכות יג:]. (רד) [ברכות יג:]. (רה) [ברכות יג:]. (רו) [ברכות יג:]. (רז) [ברכות יג:]. (רח) [ברכות יג:]. (רט) [ברכות יג:]. (ש) [ברכות יג:]. (שא) [ברכות יג:]. (שב) [ברכות יג:]. (שג) [ברכות יג:]. (שד) [ברכות יג:]. (שה) [ברכות יג:]. (שו) [ברכות יג:]. (שז) [ברכות יג:]. (שח) [ברכות יג:]. (שט) [ברכות יג:]. (שי) [ברכות יג:]. (שיא) [ברכות יג:]. (שיב) [ברכות יג:]. (שיג) [ברכות יג:]. (שיד) [ברכות יג:]. (שטו) [ברכות יג:]. (שטז) [ברכות יג:]. (שיז) [ברכות יג:]. (שיח) [ברכות יג:]. (שיט) [ברכות יג:]. (שכ) [ברכות יג:]. (שכא) [ברכות יג:]. (שכב) [ברכות יג:]. (שכג) [ברכות יג:]. (שכד) [ברכות יג:]. (שכה) [ברכות יג:]. (שכו) [ברכות יג:]. (שכז) [ברכות יג:]. (שכח) [ברכות יג:]. (שכט) [ברכות יג:]. (של) [ברכות יג:]. (שלא) [ברכות יג:]. (שלב) [ברכות יג:]. (שלג) [ברכות יג:]. (שלד) [ברכות יג:]. (שלה) [ברכות יג:]. (שלו) [ברכות יג:]. (שלז) [ברכות יג:]. (שלח) [ברכות יג:]. (שלט) [ברכות יג:]. (שמ) [ברכות יג:]. (שמא) [ברכות יג:]. (שמב) [ברכות יג:]. (שמג) [ברכות יג:]. (שמד) [ברכות יג:]. (שמה) [ברכות יג:]. (שמו) [ברכות יג:]. (שמז) [ברכות יג:]. (שמח) [ברכות יג:]. (שמט) [ברכות יג:]. (שנ) [ברכות יג:]. (שנא) [ברכות יג:]. (שנב) [ברכות יג:]. (שנג) [ברכות יג:]. (שנד) [ברכות יג:]. (שנה) [ברכות יג:]. (שנו) [ברכות יג:]. (שנז) [ברכות יג:]. (שנח) [ברכות יג:]. (שנט) [ברכות יג:]. (שס) [ברכות יג:]. (שסא) [ברכות יג:]. (שסב) [ברכות יג:]. (שסג) [ברכות יג:]. (שסד) [ברכות יג:]. (שסה) [ברכות יג:]. (שסו) [ברכות יג:]. (שסז) [ברכות יג:]. (שסח) [ברכות יג:]. (שסט) [ברכות יג:]. (שע) [ברכות יג:]. (שעא) [ברכות יג:]. (שעב) [ברכות יג:]. (שעג) [ברכות יג:]. (שעד) [ברכות יג:]. (שעה) [ברכות יג:]. (שעו) [ברכות יג:]. (שעז) [ברכות יג:]. (שעח) [ברכות יג:]. (שעט) [ברכות יג:]. (שפ) [ברכות יג:]. (שפא) [ברכות יג:]. (שפב) [ברכות יג:]. (שפג) [ברכות יג:]. (שפד) [ברכות יג:]. (שפה) [ברכות יג:]. (שפו) [ברכות יג:]. (שפז) [ברכות יג:]. (שפח) [ברכות יג:]. (שפט) [ברכות יג:]. (שצ) [ברכות יג:]. (שצא) [ברכות יג:]. (שצב) [ברכות יג:]. (שצג) [ברכות יג:]. (שצד) [ברכות יג:]. (שצה) [ברכות יג:]. (שצו) [ברכות יג:]. (שצז) [ברכות יג:]. (שצח) [ברכות יג:]. (שצט) [ברכות יג:]. (ת) [ברכות יג:]. (תא) [ברכות יג:]. (תב) [ברכות יג:]. (תג) [ברכות יג:]. (תד) [ברכות יג:]. (תה) [ברכות יג:]. (תו) [ברכות יג:]. (תז) [ברכות יג:]. (תח) [ברכות יג:]. (תט) [ברכות יג:]. (תי) [ברכות יג:]. (תיא) [ברכות יג:]. (תיב) [ברכות יג:]. (תיג) [ברכות יג:]. (תיד) [ברכות יג:]. (תטו) [ברכות יג:]. (תטז) [ברכות יג:]. (תיז) [ברכות יג:]. (תיח) [ברכות יג:]. (תיט) [ברכות יג:]. (תכ) [ברכות יג:]. (תכא) [ברכות יג:]. (תכב) [ברכות יג:]. (תכג) [ברכות יג:]. (תכד) [ברכות יג:]. (תכה) [ברכות יג:]. (תכו) [ברכות יג:]. (תכז) [ברכות יג:]. (תכח) [ברכות יג:]. (תכט) [ברכות יג:]. (תל) [ברכות יג:]. (תלא) [ברכות יג:]. (תלב) [ברכות יג:]. (תלג) [ברכות יג:]. (תלד) [ברכות יג:]. (תלה) [ברכות יג:]. (תלו) [ברכות יג:]. (תלז) [ברכות יג:]. (תלח) [ברכות יג:]. (תלט) [ברכות יג:]. (תמ) [ברכות יג:]. (תמא) [ברכות יג:]. (תמב) [ברכות יג:]. (תמג) [ברכות יג:]. (תמד) [ברכות יג:]. (תמה) [ברכות יג:]. (תמו) [ברכות יג:]. (תמז) [ברכות יג:]. (תמח) [ברכות יג:]. (תמט) [ברכות יג:]. (תנ) [ברכות יג:]. (תנא) [ברכות יג:]. (תנב) [ברכות יג:]. (תנג) [ברכות יג:]. (תנד) [ברכות יג:]. (תנה) [ברכות יג:]. (תנו) [ברכות יג:]. (תנז) [ברכות יג:]. (תנח) [ברכות יג:]. (תנט) [ברכות יג:]. (תס) [ברכות יג:]. (תסא) [ברכות יג:]. (תסב) [ברכות יג:]. (תסג) [ברכות יג:]. (תסד) [ברכות יג:]. (תסה) [ברכות יג:]. (תסו) [ברכות יג:]. (תסז) [ברכות יג:]. (תסח) [ברכות יג:]. (תסט) [ברכות יג:]. (תע) [ברכות יג:]. (תעא) [ברכות יג:]. (תעב) [ברכות יג:]. (תעג) [ברכות יג:]. (תעד) [ברכות יג:]. (תעה) [ברכות יג:]. (תעו) [ברכות יג:]. (תעז) [ברכות יג:]. (תעח) [ברכות יג:]. (תעט) [ברכות יג:]. (תפ) [ברכות יג:]. (תפא) [ברכות יג:]. (תפב) [ברכות יג:]. (תפג) [ברכות יג:]. (תפד) [ברכות יג:]. (תפה) [ברכות יג:]. (תפו) [ברכות יג:]. (תפז) [ברכות יג:]. (תפח) [ברכות יג:]. (תפט) [ברכות יג:]. (תצ) [ברכות יג:]. (תצא) [ברכות יג:]. (תצב) [ברכות יג:]. (תצג) [ברכות יג:]. (תצד) [ברכות יג:]. (תצה) [ברכות יג:]. (תצו) [ברכות יג:]. (תצז) [ברכות יג:]. (תצח) [ברכות יג:]. (תצט) [ברכות יג:]. (תק) [ברכות יג:]. (תקא) [ברכות יג:]. (תקב) [ברכות יג:]. (תקג) [ברכות יג:]. (תקד) [ברכות יג:]. (תקה) [ברכות יג:]. (תקו) [ברכות יג:]. (תקז) [ברכות יג:]. (תקח) [ברכות יג:]. (תקט) [ברכות יג:]. (תקי) [ברכות יג:]. (תקיא) [ברכות יג:]. (תקיב) [ברכות יג:]. (תקיג) [ברכות יג:]. (תקיד) [ברכות יג:]. (תקטו) [ברכות יג:]. (תקטז) [ברכות יג:]. (תקיז) [ברכות יג:]. (תקיח) [ברכות יג:]. (תקיט) [ברכות יג:]. (תקכ) [ברכות יג:]. (תקכא) [ברכות יג:]. (תקכב) [ברכות יג:]. (תקכג) [ברכות יג:]. (תקכד) [ברכות יג:]. (תקכה) [ברכות יג:]. (תקכו) [ברכות יג:]. (תקכז) [ברכות יג:]. (תקכח) [ברכות יג:]. (תקכט) [ברכות יג:]. (תקל) [ברכות יג:]. (תקלא) [ברכות יג:]. (תקלב) [ברכות יג:]. (תקלג) [ברכות יג:]. (תקלד) [ברכות יג:]. (תקלה) [ברכות יג:]. (תקלו) [ברכות יג:]. (תקלז) [ברכות יג:]. (תקלח) [ברכות יג:]. (תקלט) [ברכות יג:]. (תקמ) [ברכות יג:]. (תקמא) [ברכות יג:]. (תקמב) [ברכות יג:]. (תקמג) [ברכות יג:]. (תקמד) [ברכות יג:]. (תקמה) [ברכות יג:]. (תקמו) [ברכות יג:]. (תקמז) [ברכות יג:]. (תקמח) [ברכות יג:]. (תקמט) [ברכות יג:]. (תקנ) [ברכות יג:]. (תקנא) [ברכות יג:]. (תקנב) [ברכות יג:]. (תקנג) [ברכות יג:]. (תקנד) [ברכות יג:]. (תקנה) [ברכות יג:]. (תקנו) [ברכות יג:]. (תקנז) [ברכות יג:]. (תקנח) [ברכות יג:]. (תקנט) [ברכות יג:]. (תקס) [ברכות יג:]. (תקסא) [ברכות יג:]. (תקסב) [ברכות יג:]. (תקסג) [ברכות יג:]. (תקסד) [ברכות יג:]. (תקסה) [ברכות יג:]. (תקסו) [ברכות יג:]. (תקסז) [ברכות יג:]. (תקסח) [ברכות יג:]. (תקסט) [ברכות יג:]. (תקע) [ברכות יג:]. (תקעא) [ברכות יג:]. (תקעב) [ברכות יג:]. (תקעג) [ברכות יג:]. (תקעד) [ברכות יג:]. (תקעה) [ברכות יג:]. (תקעו) [ברכות יג:]. (תקעז) [ברכות יג:]. (תקעח) [ברכות יג:]. (תקעט) [ברכות יג:]. (תקפ) [ברכות יג:]. (תקפא) [ברכות יג:]. (תקפב) [ברכות יג:]. (תקפג) [ברכות יג:]. (תקפד) [ברכות יג:]. (תקפה) [ברכות יג:]. (תקפו) [ברכות יג:]. (תקפז) [ברכות יג:]. (תקפח) [ברכות יג:]. (תקפט) [ברכות יג:]. (תקצ) [ברכות יג:]. (תקצא) [ברכות יג:]. (תקצב) [ברכות יג:]. (תקצג) [ברכות יג:]. (תקצד) [ברכות יג:]. (תקצה) [ברכות יג:]. (תקצו) [ברכות יג:]. (תקצז) [ברכות יג:]. (תקצח) [ברכות יג:]. (תקצט) [ברכות יג:]. (תר) [ברכות יג:]. (תרא) [ברכות יג:]. (תרב) [ברכות יג:]. (תרג) [ברכות יג:]. (תרד) [ברכות יג:]. (תרה) [ברכות יג:]. (תרו) [ברכות יג:]. (תרז) [ברכות יג:]. (תרח) [ברכות יג:]. (תרט) [ברכות יג:]. (תרי) [ברכות יג:]. (תריא) [ברכות יג:]. (תריב) [ברכות יג:]. (תריג) [ברכות יג:]. (תריד) [ברכות יג:]. (תרטו) [ברכות יג:]. (תרטז) [ברכות יג:]. (תריז) [ברכות יג:]. (תריח) [ברכות יג:]. (תריט) [ברכות יג:]. (תרכ) [ברכות יג:]. (תרכא) [ברכות יג:]. (תרכב) [ברכות יג:]. (תרכג) [ברכות יג:]. (תרכד) [ברכות יג:]. (תרכה) [ברכות יג:]. (תרכו) [ברכות יג:]. (תרכז) [ברכות יג:]. (תרכח) [ברכות יג:]. (תרכט) [ברכות יג:]. (תרל) [ברכות יג:]. (תרלא) [ברכות יג:]. (תרלב) [ברכות יג:]. (תרלג) [ברכות יג:]. (תרלד) [ברכות יג:]. (תרלה) [ברכות יג:]. (תרלו) [ברכות יג:]. (תרלז) [ברכות יג:]. (תרלח) [ברכות יג:]. (תרלט) [ברכות יג:]. (תרמ) [ברכות יג:]. (תרמא) [ברכות יג:]. (תרמב) [ברכות יג:]. (תרמג) [ברכות יג:]. (תרמד) [ברכות יג:]. (תרמה) [ברכות יג:]. (תרמו) [ברכות יג:]. (תרמז) [ברכות יג:]. (תרמח) [ברכות יג:]. (תרמט) [ברכות יג:]. (תרנ) [ברכות יג:]. (תרנא) [ברכות יג:]. (תרנב) [ברכות יג:]. (תרנג) [ברכות יג:]. (תרנד) [ברכות יג:]. (תרנה) [ברכות יג:]. (תרנו) [ברכות יג:]. (תרנז) [ברכות יג:]. (תרנח) [ברכות יג:]. (תרנט) [ברכות יג:]. (תרס) [ברכות יג:]. (תרסא) [ברכות יג:]. (תרסב) [ברכות יג:]. (תרסג) [ברכות יג:]. (תרסד) [ברכות יג:]. (תרסה) [ברכות יג:]. (תרסו) [ברכות יג:]. (תרסז) [ברכות יג:]. (תרסח) [ברכות יג:]. (תרסט) [ברכות יג:]. (תרע) [ברכות יג:]. (תרעא) [ברכות יג:]. (תרעב) [ברכות יג:]. (תרעג) [ברכות יג:]. (תרעד) [ברכות יג:]. (תרעה) [ברכות יג:]. (תרעו) [ברכות יג:]. (תרעז) [ברכות יג:]. (תרעח) [ברכות יג:]. (תרעט) [ברכות יג:]. (תרפ) [ברכות יג:]. (תרפא) [ברכות יג:]. (תרפב) [ברכות יג:]. (תרפג) [ברכות יג:]. (תרפד) [ברכות יג:]. (תרפה) [ברכות יג:]. (תרפו) [ברכות יג:]. (תרפז) [ברכות יג:]. (תרפח) [ברכות יג:]. (תרפט) [ברכות יג:]. (תרצ) [ברכות יג:]. (תרצא) [ברכות יג:]. (תרצב) [ברכות יג:]. (תרצג) [ברכות יג:]. (תרצד) [ברכות יג:]. (תרצה) [ברכות יג:]. (תרצו) [ברכות יג:]. (תרצז) [ברכות יג:]. (תרצח) [ברכות יג:]. (תרצט) [ברכות יג:]. (תרק) [ברכות יג:]. (תרקא) [ברכות יג:]. (תרקב) [ברכות יג:]. (תרקג) [ברכות יג:]. (תרקד) [ברכות יג:]. (תרקה) [ברכות יג:]. (תרקו) [ברכות יג:]. (תרקז) [ברכות יג:]. (תרקח) [ברכות יג:]. (תרקט) [ברכות יג:]. (תרקי) [ברכות יג:]. (תרקיא) [ברכות יג:]. (תרקיב) [ברכות יג:]. (תרקיג) [ברכות יג:]. (תרקיד) [ברכות יג:]. (תרקטו) [ברכות יג:]. (תרקטז) [ברכות יג:]. (תרקיז) [ברכות יג:]. (תרקיח) [ברכות יג:]. (תרקיט) [ברכות יג:]. (תרכ) [ברכות יג:]. (תרכא) [ברכות יג:]. (תרכב) [ברכות יג:]. (תרכג) [ברכות יג:]. (תרכד) [ברכות יג:]. (תרכה) [ברכות יג:]. (תרכו) [ברכות יג:]. (תרכז) [ברכות יג:]. (תרכח) [ברכות יג:]. (תרכט) [ברכות יג:]. (תרל) [ברכות יג:]. (תרלא) [ברכות יג:]. (תרלב) [ברכות יג:]. (תרלג) [ברכות יג:]. (תרלד) [ברכות יג:]. (תרלה) [ברכות יג:]. (תרלו) [ברכות יג:]. (תרלז) [ברכות יג:]. (תרלח) [ברכות יג:]. (תרלט) [ברכות יג:]. (תרמ) [ברכות יג:]. (תרמא) [ברכות יג:]. (תרמב) [ברכות יג:]. (תרמג) [ברכות יג:]. (תרמד) [ברכות יג:]. (תרמה) [ברכות יג:]. (תרמו) [ברכות יג:]. (תרמז) [ברכות יג:]. (תרמח) [ברכות יג:]. (תרמט) [ברכות יג:]. (תרנ) [ברכות יג:]. (תרנא) [ברכות יג:]. (תרנב) [ברכות יג:]. (תרנג) [ברכות יג:]. (תרנד) [ברכות יג:]. (תרנה) [ברכות יג:]. (תרנו) [ברכות יג:]. (תרנז) [ברכות יג:]. (תרנח) [ברכות יג:]. (תרנט) [ברכות יג:]. (תרס) [ברכות יג:]. (תרסא) [ברכות יג:]. (תרסב) [ברכות יג:]. (תרסג) [ברכות יג:]. (תרסד) [ברכות יג:]. (תרסה) [ברכות יג:]. (תרסו) [ברכות יג:]. (תרסז) [ברכות יג:]. (תרסח) [ברכות יג:]. (תרסט) [ברכות יג:]. (תרע) [ברכות יג:]. (תרעא) [ברכות יג:]. (תרעב) [ברכות יג:]. (תרעג) [ברכות יג:]. (תרעד) [ברכות יג:]. (תרעה) [ברכות יג:]. (תרעו) [ברכות יג:]. (תרעז) [ברכות יג:]. (תרעח) [ברכות יג:]. (תרעט) [ברכות יג:]. (תרפ) [ברכות יג:]. (תרפא) [ברכות יג:]. (תרפב) [ברכות יג:]. (תרפג) [ברכות יג:]. (תרפד) [ברכות יג:]. (תרפה) [ברכות יג:]. (תרפו) [ברכות יג:]. (תרפז) [ברכות יג:]. (תרפח) [ברכות יג:]. (תרפט) [ברכות יג:]. (תרצ) [ברכות יג:]. (תרצא) [ברכות יג:]. (תרצב) [ברכות יג:]. (תרצג) [ברכות יג:]. (תרצד) [ברכות יג:]. (תרצה) [ברכות יג:]. (תרצו) [ברכות יג:]. (תרצז) [ברכות יג:]. (תרצח) [ברכות יג:]. (תרצט) [ברכות יג:]. (תרק) [ברכות יג:]. (תרקא) [ברכות יג:]. (תרקב) [ברכות יג:]. (תרקג) [ברכות יג:]. (תרקד) [ברכות יג:]. (תרקה) [ברכות יג:]. (תרקו) [ברכות יג:]. (תרקז) [ברכות יג:]. (תרקח) [ברכות יג:]. (תרקט) [ברכות יג:]. (תרקי) [ברכות יג:]. (תרקיא) [ברכות יג:]. (תרקיב) [ברכות יג:]. (תרקיג) [ברכות יג:]. (תרקיד) [ברכות יג:]. (תרקטו) [ברכות יג:]. (תרקטז) [ברכות יג:]. (תרקיז) [ברכות יג:]. (תרקיח) [ברכות יג:]. (תרקיט) [ברכות יג:]. (תרכ) [ברכות יג:]. (תרכא) [ברכות יג:]. (תרכב) [ברכות יג:]. (תרכג) [ברכות יג:]. (תרכד) [ברכות יג:]. (תרכה) [ברכות יג:]. (תרכו) [ברכות יג:]. (תרכז) [ברכות יג:]. (תרכח) [ברכות יג:]. (תרכט) [ברכות יג:]. (תרל) [ברכות יג:]. (תרלא) [ברכות יג:]. (תרלב) [ברכות יג:]. (תרלג) [ברכות יג:]. (תרלד) [ברכות יג:]. (תרלה) [ברכות יג:].

чтобы прочесть (а не для исправления), выполнил заповедь чтения Шма.

קריאת שמע ככתבה תנו רבנן *Учили мудрецы*: *читают Шма как написано* в Торе – на святом языке. **דברי רבי** Это *слова Раби*. **וחכמים אומרים בכל לשון** *А мудрецы говорят*: *на любом языке*.

מאי טעמא דרבי На *что опирается Раби*, считавший, что Шма надо читать только на святом языке? **אמר קרא** *Сказал стих*[7]: **והיו** "*И будут* эти слова", – всегда **בהוייתן יהו** *будут такими*, как есть.

ורבנן מאי טעמייהו *А наши учителя* – на *какой* стих *они опираются*? **אמר קרא** *Сказал стих*[8]: **שמע** "*Слушай*", – отсюда следует, что Шма читают **בכל לשון שאתה שומע** *на любом языке, который ты слышишь*, т. е. понимаешь.

ולרבי נמי הא כתיב שמע *Но для Раби тоже написано "слушай"*! Что он делает с этим словом?

ההוא מבעי ליה *Оно ему нужно* для правила: **השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך** *твое ухо должно слышать то, что произносишь своими устами*. Т. е. Шма надо читать вслух – чтобы ты сам себя слышал.

ורבנן סברי להו כמאן דאמר *Однако учителя считают, как* тот *учитель, который сказал*: читавший так, что **לא השמיע לאזנו** *не слышали его уши* (т. е. произносивший очень тихо), **יצא** тем не менее *выполнил*.

ולרבנן נמי הא כתיב והיו *Но для наших учителей тоже написано* слово "*и будут*". Почему не учат из него, что Шма надо читать, как написано в Торе, а не на любом языке?

ההוא מבעי להו שלא יקרא למפרע *Оно им нужно* для того, *чтобы не читали в другом порядке*; например, с конца к началу: "на воротах своего дома косяках", вместо "на косяках своего дома и своих воротах".

ורבי *А для Раби*, который из этого слова учит, что Шма читают на святом языке, **שלא יקרא למפרע מנא ליה** *запрет читать наоборот – откуда*? **נפקא ליה מדברים הדברים** Это правило *он вывел из* термина "слова", написанного с определенным артиклем – "*эти слова*". Т. е. не просто приведенные слова, но даже их порядок.

ורבנן דברים הדברים לא דרשי *Но наши учителя "слова" и "эти слова" не учат* (не различают). Т. е. они никак не трактуют определенный артикль.

למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה В таком случае можно ли *сказать, что Раби считал, будто вся Тора*, кроме Шма, *произносится на любом языке*? **דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה** *Ведь если придет тебе мысль*, что она *произносится* только *на святом языке*, **והיו דכתב רחמנא למה לי** как ты объяснишь, *зачем написал Милосердный* слово "*и будут*"?

Ответ: возможно, по Раби, вся Тора читается на святом языке, тем не менее для Шма **איצטריך** *вынуждена* Тора применить слово "и будут", **משום דכתיב שמע** *потому что написано* в Шма: "*Слушай*". Ведь без слова "и будут" можно выучить из "слушай", что Шма читают на любом языке.

7. Дварим 6:6
8. Дварим 6:4

למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה В таком случае можно ли *сказать, что мудрецы считали, будто вся Тора*, кроме Шма, *произносится на святом языке*? **דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה** *Ведь если придет тебе мысль* сказать, что она *произносится на любом языке*, **שמע דכתב רחמנא למה לי** как ты объяснишь, *зачем написал Милосердный* слово "*слушай*"?

Ответ: согласно учителям, вся Тора читается на любом языке, тем не менее **איצטריך** *вынуждена* Тора применить слово "слушай", **משום דכתיב והיו** *потому что написано*: "*И будут*". Ведь без слова "слушай" можно выучить из слова "и будут", что Шма читают только на святом языке.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **והיו** слово "*и будут*" пришло указать, **שלא יקרא למפרע** *что нельзя читать в обратном* порядке.

Что касается продолжения стиха: **הדברים על לבבך** "*Эти слова на твоем сердце*", – **יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה** ты *мог бы* подумать, что чтение *всего раздела* "Слушай" *требует сосредоточенности*, т. е. намерения

גמ' לא שיעקר יעקב ממקומו. שהרי מניו שקראו הקב"ה יעקב תחלה וזהו נרדמו למנחם ויאמר אלהים ליעראל ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני (בראשית מו): פנני מוטב חדשה. נמר לא מזכיו לשמוטות כתיב: כשחלה לא נאמר. היה שנאמר בעבר הנהר ישבו אבותיכם (יהושע כד) ואומר לא תרם נהרים לא עיר נמור (בראשית כד): לא לכל פשוטו. לא המתן נרש (שם ח): שרי. לשון יחיד משמע שרתי: ממדר שבשיב. למעיקרא לשר נחרת בו בהיות שמו אברם ושמה שמו אברהם:

הדרן עלך מאימתי

היה קורא כשורה. פרשת ק"ש: ופניע ומן שפרקא. זמן ק"ש: כפרקים. בין הפסקות ולקמן מפרש לה במתניתין בין פרשה לפרשה לפניה בין שניה לשניה כתוב אחד: שומע ישראל כתיב. שומל כשנוס מלם נכנד שרואי להקדיש לו שנוס: ומשיב. שנוס מם הקדימו לו. ונגמרא[ו] פריך מין לשומל פשיטא דמשיב: ובמתנ. בתמנע הכלכה לו בפרקה: מפני פירלפה. מלם שהוא יכל מפניו שלא יהרגהו אבל מפני הכנוד לא: ר"י. נגמרא מפרש פלוגמייהו: בין ואמר למשה ויניב לא יפפיק. נגמרא (ל' ע.) מפרש טעמיה: ופיב אם שמוש נוסג בין כיוס בין בלילה. דמשמעי בתלמוד תורה דכתיב (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם: ואמר אינו נוסג אלא ביום. דמשמעי בקיצים שהיה טהנת אלא ביום דכתיב ולמיתם אותו[ז] פרט לכשות לילה (שבת ל' ב:): גמ' ש"מ מצות לריכות כוונה. שיהא מתכוין בשם מצות ותקשה לרבה דאמר בתמכת אלא הצנה (לף מא.) התוקע לשיר יצא: כוון לקרוס. אבל לשלא ידי מצוה לא בעינן שיהא מתכוין אלא לקרות בתורה בעלמא: פא אי קא קרי. הא בקורלן קא עסיק אלא ואמי דקאמי היה קורלן בתורה: בקורלן לשניה. אם הספר אם יש בו טעות לתפילו לקריאה נמי לא מתכוין: בלשפה. בלשון הקדש: מדכריס מדכרים. דהוה ליה למכתב והיו דברים האלה (דברים ו) למדרש שיקרלו הדברים בסדרן ולא למפרע כגון וכשערך בשכבך ובקומך: גימל קסבר ד' וכו'. מדאלטריך ליה קרלי לק"ש שמהא בכתפה בכוונה לריכה ליה בשאר כל התורה בכל לשון נאמרה לקרות: משום דכיפיב שמע. לשון מדרש שמע בכל לשון שאתה שומע בלבנן: פד לשון. עד על לבך:

מיכא

לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו וכן הוא אומר יאל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו אל תזכרו ראשונות זה שעבוד מלכיות וקדמוניות אל תתבוננו זו יציאת מצרים [2]הנני עושה חדשה עתה תצמח תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג [3]משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו [4]זאב וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה זאב פגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה ארי פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות: [5][6]אברם הוא אברהם בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו שרי היא שרה בתחלה נעשית שרי לאומתה ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו: תני בר קפרא [8]כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר [9]והיה שמך אברהם רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר [10]ולא יקרא עוד [את] שמך אברם אלא מעתה הקורא לשרה שרי נמי התם קודשא בריך הוא אמר לאברהם [11]שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב ה"נ שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב [12]ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא [13]אתה הוא ה' האלהים אשר כחרת באברם אמר ליה התם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא:

הדרן עלך מאימתי

[14]היה [15]קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כוון לבו יצא בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר [16]באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אלו הן [17]בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין ויאמר לאמת ויציב ר' יהודה אומר [18]בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק אמר ר' יהושע [19]בן קרחה [20]למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע [21]כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו עול מצות והיה אם שמוע לויאמר שהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה [22]ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד: גמ' ש"מ [23]מצות צריכות כוונה מאי אם כוון לבו לקרות והא קא קרי בקורא להגיה: ת"ר [24]ק"ש בכתבה דברי רבי וחכ"א בכל לשון מ"ט דרבי אמר קרא והיו בהוייתן יהו ורבנן מאי מעמיהו אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע ולרבי נמי הא כתיב שמע ההוא מבעי ליה השמע לאונך מה שאתה מוציא מפיך [25]ורבנן סברי להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא ולרבנן נמי הא כתיב והיו [26]ההוא מבעי להו שלא יקרא למפרע ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה נפקא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא דרשי למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב שמע למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה ראי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב והיו: ת"ר והיו שלא יקרא למפרע הדברים על לבבך יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה תלמוד לומר האלה עד כאן צריכה כוונה מכאן ואילך אין צריכה כוונה דברי ר' אליעזר א"ל רבי עקיבא הרי הוא אומר אשר

היה קורא אם כוון לבו יצא. כירושלמי לתניון [27]ברכות אין מעכבות לתע"ק שלא למד שתים שהיום לפניה ושתים לאחריה יצא דאם לא כן מקצי מלי מהני אם כוון לבו הרי לא קירא מהלה. ות"ת הא [28]כפ"ק (ד' יב.) משקיון קדר ברכות אין מעכבות הא ברכות מעכבות. וי"ל להתם לתיני נלבור. ליקא נמי דקתני לתמר להם המתוכה: ובאמצע שואל מפני וכו'. דכמקום שלמור לספר לתמור לדבר תפילו בשלמן הקודש וכן משמע מתוך מתניתין. וכירושלמי קלמר תפילו בשלמע הפסוק דב הוקא כשם דב יוסף לתמר ולדברת בם מכאן שיש לך רשות לדבר בם. והיינו נמי דלמרי' בפ"ק דיומל (דף יט:) ודברת בם ולא בשלפלה פירוש שלין מדיבין בה מפני הכנוד: בקורא [29]להגיה. פירש בקונטרס שלין מתכוין לקרות. תימה לתכי הא קא קרי. ע"כ נלשה[א] קורל להגיה שלתו קורל התיבות בהלכתן וכשקורלן אלא כשיעבור עליהן כדי להבין בשכרות וכימרות כמו לטוטפת ומוזות ואם כוון לבו לזו דוקא אלא כלומר לקרות כדין בקודמן ובהלכתן:

וחכמים אומרים בכל לשון. לומר הר"י דהלכה כתכמים דהלכה כרבי מתכידו ולא מתכידיו (שילונין ד' מו:) ועוד דרבנן סברל להו כתלון דלמר לא השמיע לאזנו יצא כתלון דלמר ולכותיב פפקיע לקמן (ד' עו:):

[30]בלשון הקדש. פירש רש"י פרק שני דמגילה (ד' ח: ושם) לקרות בתורה. ולא בהירות[ב] דהא עזרל מיקן קריאת התורה ותקני לתע"ת שזרל והיו לתה לי. ות"ל דמיירי בפרשיות המחויבין לקרות לתוריית כמו שרשת זכור[ג] [31]לי נמי מקרל בכורים והדר מעשר ופרשת מליה שתוה נאמרה לקריאן לתע"ב בכל לשון נאמרה בשיני שכל דבור ודבור שהיה יוצא מפי הקב"ה היה מתחלק לשבעים לשון[ד]:

עד כאן מצות כוונה. עד כאן מדלך שאלו פסוקים אלו מדברים ביחוד ה' בתכתבו וכילתתו לאל

שומע ולרבי נמי הא כתיב שמע ההוא מבעי ליה השמע לאונך מה שאתה מוציא מפיך [25]ורבנן סברי להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא ולרבנן נמי הא כתיב והיו [26]ההוא מבעי להו שלא יקרא למפרע ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה נפקא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא דרשי למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב שמע למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה ראי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב והיו: ת"ר והיו שלא יקרא למפרע הדברים על לבבך יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה תלמוד לומר האלה עד כאן צריכה כוונה מכאן ואילך אין צריכה כוונה דברי ר' אליעזר א"ל רבי עקיבא הרי הוא אומר אשר

שמע בלשון שנכתבה בסיני היא שמע בלשון קדש ודברי רבי, וחכמים אומרים בכל לשון שקראה יצא. מאי טעמא [דרבנן] אמר קרא (והיו) בהוייתן יהו. כלומר שהן עכשיו יהיו כתיתנן קרא לעולם. והלכה כחכמים והא אמילו רבי דסלים אומכמים הכא. סתם לן כחכמים. דכפרק ואלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה וידוי מעשר ק"ש ותפלה וברכת המזון ושבועות העדות ושבועות הפקדון. [ולרבנן נמי הא כתיב והיו ההוא מבעי ליה שלא יקרא למפרע. כלומר יהיו כסדר שהן. ולרבי מהוכרים. כלומר הוכרים בסדרן]. למימרא דסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה. פירוש הא פשיטא דבשעת מתן תורה ניתנה למשה בלשון קודש, תלא דקאמר בכל לשון היינו אם ניתנה להתעתיקה ללשון אחר או לא.

ג א מי' ס"ב מ"ב ק"ש ג ב ד מי' ס"ב מ"ב ק"ש ה ו מי' (ס"ב מ"ב ק"ש ואי' ה"ו) ופ"ב מ"ב ק"ש ז ח מי' ס"ב מ"ב ק"ש ט מי' ס"ב מ"ב ק"ש י מ"ב ק"ש ופ"ב ק"ש יא מ"ב ק"ש יב מ"ב ק"ש יג מ"ב ק"ש יד מ"ב ק"ש טו מ"ב ק"ש טז מ"ב ק"ש יז מ"ב ק"ש יח מ"ב ק"ש יט מ"ב ק"ש כ מ"ב ק"ש כא מ"ב ק"ש כב מ"ב ק"ש כג מ"ב ק"ש כד מ"ב ק"ש כה מ"ב ק"ש כו מ"ב ק"ש כז מ"ב ק"ש כח מ"ב ק"ש כט מ"ב ק"ש ל מ"ב ק"ש לא מ"ב ק"ש לב מ"ב ק"ש לג מ"ב ק"ש לד מ"ב ק"ש לה מ"ב ק"ש לו מ"ב ק"ש לז מ"ב ק"ש לח מ"ב ק"ש לט מ"ב ק"ש מ מ"ב ק"ש מא מ"ב ק"ש מב מ"ב ק"ש מג מ"ב ק"ש מד מ"ב ק"ש מה מ"ב ק"ש מו מ"ב ק"ש מז מ"ב ק"ש מח מ"ב ק"ש מט מ"ב ק"ש נ מ"ב ק"ש נא מ"ב ק"ש נב מ"ב ק"ש נג מ"ב ק"ש נד מ"ב ק"ש נה מ"ב ק"ש נו מ"ב ק"ש נז מ"ב ק"ש נח מ"ב ק"ש נט מ"ב ק"ש ס מ"ב ק"ש סא מ"ב ק"ש סב מ"ב ק"ש סג מ"ב ק"ש סד מ"ב ק"ש סה מ"ב ק"ש סו מ"ב ק"ש סז מ"ב ק"ש סח מ"ב ק"ש סט מ"ב ק"ש ע מ"ב ק"ש עא מ"ב ק"ש עב מ"ב ק"ש עג מ"ב ק"ש עד מ"ב ק"ש עה מ"ב ק"ש עו מ"ב ק"ש עז מ"ב ק"ש עח מ"ב ק"ש עט מ"ב ק"ש פ מ"ב ק"ש פא מ"ב ק"ש פב מ"ב ק"ש פג מ"ב ק"ש פד מ"ב ק"ש פה מ"ב ק"ש פו מ"ב ק"ש פז מ"ב ק"ש פח מ"ב ק"ש פט מ"ב ק"ש צ מ"ב ק"ש צא מ"ב ק"ש צב מ"ב ק"ש צג מ"ב ק"ש צד מ"ב ק"ש צה מ"ב ק"ש צו מ"ב ק"ש צז מ"ב ק"ש צח מ"ב ק"ש צט מ"ב ק"ש ק מ"ב ק"ש קא מ"ב ק"ש קב מ"ב ק"ש קג מ"ב ק"ש קד מ"ב ק"ש קה מ"ב ק"ש קו מ"ב ק"ש קז מ"ב ק"ש קח מ"ב ק"ש קט מ"ב ק"ש קי מ"ב ק"ש קיא מ"ב ק"ש קיב מ"ב ק"ש קיג מ"ב ק"ש קיד מ"ב ק"ש קטו מ"ב ק"ש קטז מ"ב ק"ש קיז מ"ב ק"ש קיח מ"ב ק"ש קיט מ"ב ק"ש קכ מ"ב ק"ש קכא מ"ב ק"ש קכב מ"ב ק"ש קכג מ"ב ק"ש קכד מ"ב ק"ש קכה מ"ב ק"ש קכו מ"ב ק"ש קכז מ"ב ק"ש קכח מ"ב ק"ש קכט מ"ב ק"ש קל מ"ב ק"ש קלא מ"ב ק"ש קלב מ"ב ק"ש קלג מ"ב ק"ש קלד מ"ב ק"ש קלה מ"ב ק"ש קלו מ"ב ק"ש קלז מ"ב ק"ש קלח מ"ב ק"ש קלט מ"ב ק"ש קמ מ"ב ק"ש קמא מ"ב ק"ש קמב מ"ב ק"ש קמג מ"ב ק"ש קמד מ"ב ק"ש קמה מ"ב ק"ש קמו מ"ב ק"ש קמז מ"ב ק"ש קמח מ"ב ק"ש קמט מ"ב ק"ש קנ מ"ב ק"ש קנא מ"ב ק"ש קנב מ"ב ק"ש קנג מ"ב ק"ש קנד מ"ב ק"ש קנה מ"ב ק"ש קנו מ"ב ק"ש קנז מ"ב ק"ש קנח מ"ב ק"ש קנט מ"ב ק"ש קס מ"ב ק"ש קסא מ"ב ק"ש קסב מ"ב ק"ש קסג מ"ב ק"ש קסד מ"ב ק"ש קסה מ"ב ק"ש קסו מ"ב ק"ש קסז מ"ב ק"ש קסח מ"ב ק"ש קסט מ"ב ק"ש קע מ"ב ק"ש קעא מ"ב ק"ש קעב מ"ב ק"ש קעג מ"ב ק"ש קעד מ"ב ק"ש קעה מ"ב ק"ש קעו מ"ב ק"ש קעז מ"ב ק"ש קעח מ"ב ק"ש קעט מ"ב ק"ש קפ מ"ב ק"ש קפא מ"ב ק"ש קפב מ"ב ק"ש קפג מ"ב ק"ש קפד מ"ב ק"ש קפה מ"ב ק"ש קפו מ"ב ק"ש קפז מ"ב ק"ש קפח מ"ב ק"ש קפט מ"ב ק"ש קצ מ"ב ק"ש קצא מ"ב ק"ש קצב מ"ב ק"ש קצג מ"ב ק"ש קצד מ"ב ק"ש קצה מ"ב ק"ש קצו מ"ב ק"ש קצז מ"ב ק"ש קצח מ"ב ק"ש קצט מ"ב ק"ש קק מ"ב ק"ש קקא מ"ב ק"ש קקב מ"ב ק"ש קקג מ"ב ק"ש קקד מ"ב ק"ש קקה מ"ב ק"ש קקו מ"ב ק"ש קקז מ"ב ק"ש קקח מ"ב ק"ש קקט מ"ב ק"ש קקי מ"ב ק"ש קקיא מ"ב ק"ש קקיב מ"ב ק"ש קקיג מ"ב ק"ש קקיד מ"ב ק"ש קקטו מ"ב ק"ש קקטז מ"ב ק"ש קקיז מ"ב ק"ש קקיח מ"ב ק"ש קקיט מ"ב ק"ש קקכ מ"ב ק"ש קקכא מ"ב ק"ש קקכב מ"ב ק"ש קקכג מ"ב ק"ש קקכד מ"ב ק"ש קקכה מ"ב ק"ש קקכו מ"ב ק"ש קקכז מ"ב ק"ש קקכח מ"ב ק"ש קקכט מ"ב ק"ש קקל מ"ב ק"ש קקלא מ"ב ק"ש קקלב מ"ב ק"ש קקלג מ"ב ק"ש קקלד מ"ב ק"ש קקלה מ"ב ק"ש קקלו מ"ב ק"ש קקלז מ"ב ק"ש קקלח מ"ב ק"ש קקלט מ"ב ק"ש קקמ מ"ב ק"ש קקמא מ"ב ק"ש קקמב מ"ב ק"ש קקמג מ"ב ק"ש קקמד מ"ב ק"ש קקמה מ"ב ק"ש קקמו מ"ב ק"ש קקמז מ"ב ק"ש קקמח מ"ב ק"ש קקמט מ"ב ק"ש קקנ מ"ב ק"ש קקנא מ"ב ק"ש קקנב מ"ב ק"ש קקנג מ"ב ק"ש קקנד מ"ב ק"ש קקנה מ"ב ק"ש קקנו מ"ב ק"ש קקנז מ"ב ק"ש קקנח מ"ב ק"ש קקנט מ"ב ק"ש קקס מ"ב ק"ש קקסא מ"ב ק"ש קקסב מ"ב ק"ש קקסג מ"ב ק"ש קקסד מ"ב ק"ש קקסה מ"ב ק"ש קקסו מ"ב ק"ש קקסז מ"ב ק"ש קקסח מ"ב ק"ש קקסט מ"ב ק"ש קקע מ"ב ק"ש קקעא מ"ב ק"ש קקעב מ"ב ק"ש קקעג מ"ב ק"ש קקעד מ"ב ק"ש קקעה מ"ב ק"ש קקעו מ"ב ק"ש קקעז מ"ב ק"ש קקעח מ"ב ק"ש קקעט מ"ב ק"ש קקפ מ"ב ק"ש קקפא מ"ב ק"ש קקפב מ"ב ק"ש קקפג מ"ב ק"ש קקפד מ"ב ק"ש קקפה מ"ב ק"ש קקפו מ"ב ק"ש קקפז מ"ב ק"ש קקפח מ"ב ק"ש קקפט מ"ב ק"ש קקצ מ"ב ק"ש קקצא מ"ב ק"ש קקצב מ"ב ק"ש קקצג מ"ב ק"ש קקצד מ"ב ק"ש קקצה מ"ב ק"ש קקצו מ"ב ק"ש קקצז מ"ב ק"ש קקצח מ"ב ק"ש קקצט מ"ב ק"ש קקק מ"ב ק"ש קקקא מ"ב ק"ש קקקב מ"ב ק"ש קקקג מ"ב ק"ש קקקד מ"ב ק"ש קקקה מ"ב ק"ש קקקו מ"ב ק"ש קקקז מ"ב ק"ש קקקח מ"ב ק"ש קקקט מ"ב ק"ש קקקי מ"ב ק"ש קקקיא מ"ב ק"ש קקקיב מ"ב ק"ש קקקיג מ"ב ק"ש קקקיד מ"ב ק"ש קקקטו מ"ב ק"ש קקקטז מ"ב ק"ש קקקיז מ"ב ק"ש קקקיח מ"ב ק"ש קקקיט מ"ב ק"ש קקקכ מ"ב ק"ש קקקכא מ"ב ק"ש קקקכב מ"ב ק"ש קקקכג מ"ב ק"ש קקקכד מ"ב ק"ש קקקכה מ"ב ק"ש קקקכו מ"ב ק"ש קקקכז מ"ב ק"ש קקקכח מ"ב ק"ש קקקכט מ"ב ק"ש קקקל מ"ב ק"ש קקקלא מ"ב ק"ש קקקלב מ"ב ק"ש קקקלג מ"ב ק"ש קקקלד מ"ב ק"ש קקקלה מ"ב ק"ש קקקלו מ"ב ק"ש קקקלז מ"ב ק"ש קקקלח מ"ב ק"ש קקקלט מ"ב ק"ש קקקמ מ"ב ק"ש קקקמא מ"ב ק"ש קקקמב מ"ב ק"ש קקקמג מ"ב ק"ש קקקמד מ"ב ק"ש קקקמה מ"ב ק"ש קקקמו מ"ב ק"ש קקקמז מ"ב ק"ש קקקמח מ"ב ק"ש קקקמט מ"ב ק"ש קקקנ מ"ב ק"ש קקקנא מ"ב ק"ש קקקנב מ"ב ק"ש קקקנג מ"ב ק"ש קקקנד מ"ב ק"ש קקקנה מ"ב ק"ש קקקנו מ"ב ק"ש קקקנז מ"ב ק"ש קקקנח מ"ב ק"ש קקקנט מ"ב ק"ש קקקס מ"ב ק"ש קקקסא מ"ב ק"ש קקקסב מ"ב ק"ש קקקסג מ"ב ק"ש קקקסד מ"ב ק"ש קקקסה מ"ב ק"ש קקקסו מ"ב ק"ש קקקסז מ"ב ק"ש קקקסח מ"ב ק"ש קקקסט מ"ב ק"ש קקקע מ"ב ק"ש קקקעא מ"ב ק"ש קקקעב מ"ב ק"ש קקקעג מ"ב ק"ש קקקעד מ"ב ק"ש קקקעה מ"ב ק"ש קקקעו מ"ב ק"ש קקקעז מ"ב ק"ש קקקעח מ"ב ק"ש קקקעט מ"ב ק"ש קקקפ מ"ב ק"ש קקקפא מ"ב ק"ש קקקפב מ"ב ק"ש קקקפג מ"ב ק"ש קקקפד מ"ב ק"ש קקקפה מ"ב ק"ש קקקפו מ"ב ק"ש קקקפז מ"ב ק"ש קקקפח מ"ב ק"ש קקקפט מ"ב ק"ש קקקצ מ"ב ק"ש קקקצא מ"ב ק"ש קקקצב מ"ב ק"ש קקקצג מ"ב ק"ש קקקצד מ"ב ק"ש קקקצה מ"ב ק"ש קקקצו מ"ב ק"ש קקקצז מ"ב ק"ש קקקצח מ"ב ק"ש קקקצט מ"ב ק"ש קקקק מ"ב ק"ש קקקקא מ"ב ק"ש קקקקב מ"ב ק"ש קקקקג מ"ב ק"ש קקקקד מ"ב ק"ש קקקקה מ"ב ק"ש קקקקו מ"ב ק"ש קקקקז מ"ב ק"ש קקקקח מ"ב ק"ש קקקקט מ"ב ק"ש קקקקי מ"ב ק"ש קקקקיא מ"ב ק"ש קקקקיב מ"ב ק"ש קקקקיג מ"ב ק"ש קקקקיד מ"ב ק"ש קקקקטו מ"ב ק"ש קקקקטז מ"ב ק"ש קקקקיז מ"ב ק"ש קקקקיח מ"ב ק"ש קקקקיט מ"ב ק"ש קקקקכ מ"ב ק"ש קקקקכא מ"ב ק"ש קקקקכב מ"ב ק"ש קקקקכג מ"ב ק"ש קקקקכד מ"ב ק"ש קקקקכה מ"ב ק"ש קקקקכו מ"ב ק"ש קקקקכז מ"ב ק"ש קקקקכח מ"ב ק"ש קקקקכט מ"ב ק"ש קקקקל מ"ב ק"ש קקקקלא מ"ב ק"ש קקקקלב מ"ב ק"ש קקקקלג מ"ב ק"ש קקקקלד מ"ב ק"ש קקקקלה מ"ב ק"ש קקקקלו מ"ב ק"ש קקקקלז מ"ב ק"ש קקקקלח מ"ב ק"ש קקקקלט מ"ב ק"ש קקקקמ מ"ב ק"ש קקקקמא מ"ב ק"ש קקקקמב מ"ב ק"ש קקקקמג מ"ב ק"ש קקקקמד מ"ב ק"ש קקקקמה מ"ב ק"ש קקקקמו מ"ב ק"ש קקקקמז מ"ב ק"ש קקקקמח מ"ב ק"ש קקקקמט מ"ב ק"ש קקקקנ מ"ב ק"ש קקקקנא מ"ב ק"ש קקקקנב מ"ב ק"ש קקקקנג מ"ב ק"ש קקקקנד מ"ב ק"ש קקקקנה מ"ב ק"ש קקקקנו מ"ב ק"ש קקקקנז מ"ב ק"ש קקקקנח מ"ב ק"ש קקקקנט מ"ב ק"ש קקקקס מ"ב ק"ש קקקקסא מ"ב ק"ש קקקקסב מ"ב ק"ש קקקקסג מ"ב ק"ש קקקקסד מ"ב ק"ש קקקקסה מ"ב ק"ש קקקקסו מ"ב ק"ש קקקקסז מ"ב ק"ש קקקקסח מ"ב ק"ש קקקקסט מ"ב ק"ש קקקקע מ"ב ק"ש קקקקעא מ"ב ק"ש קקקקעב מ"ב ק"ש קקקקעג מ"ב ק"ש קקקקעד מ"ב ק"ש קקקקעה מ"ב ק"ש קקקקעו מ"ב ק"ש קקקקעז מ"ב ק"ש קקקקעח מ"ב ק"ש קקקקעט מ"ב ק"ש קקקקפ מ"ב ק"ש קקקקפא מ"ב ק"ש קקקקפב מ"ב ק"ש קקקקפג מ"ב ק"ש קקקקפד מ"ב ק"ש קקקקפה מ"ב ק"ש קקקקפו מ"ב ק"ש קקקקפז מ"ב ק"ש קקקקפח מ"ב ק"ש קקקקפט מ"ב ק"ש קקקקצ מ"ב ק"ש קקקקצא מ"ב ק"ש קקקקצב מ"ב ק"ש קקקקצג מ"ב ק"ש קקקקצד מ"ב ק"ש קקקקצה מ"ב ק"ש קקקקצו מ"ב ק"ש קקקקצז מ"ב ק"ש קקקקצח מ"ב ק"ש קקקקצט מ"ב ק"ש קקקקק מ"ב ק"ש קקקקקא מ"ב ק"ש קקקקקב מ"ב ק"ש קקקקקג מ"ב ק"ש קקקקקד מ"ב ק"ש קקקקקה מ"ב ק"ש קקקקקו מ"ב ק"ש קקקקקז מ"ב ק"ש קקקקקח מ"ב ק"ש קקקקקט מ"ב ק"ש קקקקקי מ"ב ק"ש קקקקקיא מ"ב ק"ש קקקקקיב מ"ב ק"ש קקקקקיג מ"ב ק"ש קקקקקיד מ"ב ק"ש קקקקקטו מ"ב ק"ש קקקקקטז מ"ב ק"ש קקקקקיז מ"ב ק"ש קקקקקיח מ"ב ק"ש קקקקקיט מ"ב ק"ש קקקקקכ מ"ב ק"ש קקקקקכא מ"ב ק"ש קקקקקכב מ"ב ק"ש קקקקקכג מ"ב ק"ש קקקקקכד מ"ב ק"ש קקקקקכה מ"ב ק"ש קקקקקכו מ"ב ק"ש קקקקקכז מ"ב ק"ש קקקקקכח מ"ב ק"ש קקקקקכט מ"ב ק"ש קקקקקל מ"ב ק"ש קקקקקלא מ"ב ק"ש קקקקקלב מ"ב ק"ש קקקקקלג מ"ב ק"ש קקקקקלד מ"ב ק"ש קקקקקלה מ"ב ק"ש קקקקקלו מ"ב ק"ש קקקקקלז מ"ב ק"ש קקקקקלח מ"ב ק"ש קקקקקלט מ"ב ק"ש קקקקקמ מ"ב ק"ש קקקקקמא מ"ב ק"ש קקקקקמב מ"ב ק"ש קקקקקמג מ"ב ק"ש קקקקקמד מ"ב ק"ש קקקקקמה מ"ב ק"ש קקקקקמו מ"ב ק"ש קקקקקמז מ"ב ק"ש קקקקקמח מ"ב ק"ש קקקקקמט מ"ב ק"ש קקקקקנ מ"ב ק"ש קקקקקנא מ"ב ק"ש קקקקקנב מ"ב ק"ש קקקקקנג מ"ב ק"ש קקקקקנד מ"ב ק"ש קקקקקנה מ"ב ק"ש קקקקקנו מ"ב ק"ש קקקקקנז מ"ב ק"ש קקקקקנח מ"ב ק"ש קקקקקנט מ"ב ק"ש קקקקקס מ"ב ק"ש קקקקקסא מ"ב ק"ש קקקקקסב מ"ב ק"ש קקקקקסג מ"ב ק"ש קקקקקסד מ"ב ק"ש קקקקקסה מ"ב ק"ש קקקקקסו מ"ב ק"ש קקקקקסז מ"ב ק"ש קקקקקסח מ"ב ק"ש קקקקקסט מ"ב ק"ש קקקקקע מ"ב ק"ש קקקקקעא מ"ב ק"ש קקקקקעב מ"ב ק"ש קקקקקעג מ"ב ק"ש קקקקקעד מ"ב ק"ש קקקקקעה מ"ב ק"ש קקקקקעו מ"ב ק"ש קקקקקעז מ"ב ק"ש קקקקקעח מ"ב ק"ש קקקקקעט מ"ב ק"ש קקקקקפ מ"ב ק"ש קקקקקפא מ"ב ק"ש קקקקקפב מ"ב ק"ש קקקקקפג מ"ב ק"ש קקקקקפד מ"ב ק"ש קקקקקפה מ"ב ק"ש קקקקקפו מ"ב ק"ש קקקקקפז מ"ב ק"ש קקקקקפח מ"ב ק"ש קקקקקפט מ"ב ק"ש קקקקקצ מ"ב ק"ש קקקקקצא מ"ב ק"ש קקקקקצב מ"ב ק"ש קקקקקצג מ"ב ק"ש קקקקקצד מ"ב ק"ש קקקקקצה מ"ב ק"ש קקקקקצו מ"ב ק"ש קקקקקצז מ"ב ק"ש קקקקקצח מ"ב ק"ש קקקקקצט מ"ב ק"ש קקקקקק מ"ב ק"ש קקקקקקא מ"ב ק"ש קקקקקקב מ"ב ק"ש קקקקקקג מ"ב ק"ש קקקקקקד מ"ב ק"ש קקקקקקה מ"ב ק"ש קקקקקקו מ"ב ק"ש קקקקקקז מ"ב ק"ש קקקקקקח מ"ב ק"ש קקקקקקט מ"ב ק"ש קקקקקקי מ"ב ק"ש קקקקקקיא מ"ב ק"ש קקקקקקיב מ"ב ק"ש קקקקקקיג מ"ב ק"ש קקקקקקיד מ"ב ק"ש קקקקקקטו מ"ב ק"ש קקקקקקטז מ"ב ק"ש קקקקקקיז מ"ב ק"ש קקקקקקיח מ"ב ק"ש קקקקקקיט מ"ב ק"ש קקקקקקכ מ"ב ק"ש קקקקקקכא מ"ב ק"ש קקקקקקכב מ"ב ק"ש קקקקקקכג מ"ב ק"ש קקקקקקכד מ"ב ק"ש קקקקקקכה מ"ב ק"ש קקקקקקכו מ"ב ק"ש קקקקקקכז מ"ב ק"ש קקקקקקכח מ"ב ק"ש קקקקקקכט מ"ב ק"ש קקקקקקל מ"ב ק"ש קקקקקקלא מ"ב ק"ש קקקקקקלב מ"ב ק"ש קקקקקקלג מ"ב ק"ש קקקקקקלד מ"ב ק"ש קקקקקקלה מ"ב ק"ש קקקקקקלו מ"ב ק"ש קקקקקקלז מ"ב ק"ש קקקקקקלח מ"ב ק"ש קקקקקקלט מ"ב ק"ש קקקקקקמ מ"ב ק"ש קקקקקקמא מ"ב ק"ש קקקקקקמב מ"ב ק"ש קקקקקקמג מ"ב ק"ש קקקקקקמד מ"ב ק"ש קקקקקקמה מ"ב ק"ש קקקקקקמו מ"ב ק"ש קקקקקקמז מ"ב ק"ש קקקקקקמח מ"ב ק"ש קקקקקקמט מ"ב ק"ש קקקקקקנ מ"ב ק"ש קקקקקקנא מ"ב ק"ש קקקקקקנב מ"ב ק"ש קקקקקקנג מ"ב ק"ש קקקקקקנד מ"ב ק"ש קקקקקקנה מ"ב ק"ש קקקקקקנו מ"ב ק"ש קקקקקקנז מ"ב ק"ש קקקקקקנח מ"ב ק"ש קקקקקקנט מ"ב ק"ש קקקקקקס מ"ב ק"ש קקקקקקסא מ"ב ק"ש קקקקקקסב מ"ב ק"ש קקקקקקסג מ"ב ק"ש קקקקקקסד מ"ב ק"ש קקקקקקסה מ"ב ק"ש קקקקקקסו מ"ב ק"ש קקקקקקסז מ"ב ק"ש קקקקקקסח מ"ב ק"ש קקקקקקסט מ"ב ק"ש קקקקקקע מ"ב ק"ש קקקקקקעא מ"ב ק"ש קקקקקקעב מ"ב ק"ש קקקקקקעג מ"ב ק"ש קקקקקקעד מ"ב ק"ש קקקקקקעה מ"ב ק"ש קקקקקקעו מ"ב ק"ש קקקקקקעז מ"ב ק"ש קקקקקקעח מ"ב ק"ש קקקקקקעט מ"ב ק"ש קקקקקקפ מ"ב ק"ש קקקקקקפא מ"ב ק"ש קקקקקקפב מ"ב ק"ש קקקקקקפג מ"ב ק"ש קקקקקקפד מ"ב ק"ש קקקקקקפה מ"ב ק"ש קקקקקקפו מ"ב ק"ש קקקקקקפז מ"ב ק"ש קקקקקקפח מ"ב ק"ש קקקקקקפט מ"ב ק"ש קקקקקקצ מ"ב ק"ש קקקקקקצא מ"ב ק"ש קקקקקקצב מ"ב ק"ש קקקקקקצג מ"ב ק"ש קקקקקקצד מ"ב ק"ש קקקקקקצה מ"ב ק"ש קקקקקקצו מ"ב ק"ש קקקקקקצז מ"ב ק"ש קקקקקקצח מ"ב ק"ש קקקקקקצט מ"ב ק"ש קקקקקקקק מ"ב ק"ש קקקקקקקקא מ"ב ק"ש קקקקקקקקב מ"ב ק"ש קקקקקקקקג מ"ב ק"ש קקקקקקקקד מ"ב ק"ש קקקקקקקקה מ"ב ק"ש קקקקקקקקו מ"ב ק"ש קקקקקקקקז מ"ב ק"ש קקקקקקקקח מ"ב ק"ש קקקקקקקקט מ"ב ק"ש קקקקקקקקי מ"ב ק"ש קקקקקקקקיא מ"ב ק"ש קקקקקקקקיב מ"ב ק"ש קקקקקקקקיג מ"ב ק"ש קקקקקקקקיד מ"ב ק"ש קקקקקקקקטו מ"ב ק"

проникнуться всеми ее словами, а если не проникся, то не выполнил заповедь.

Чтобы ты так не подумал, **תלמוד לומר** **האלה** *Тора говорит "эти"*, уча тебя: **עד כאן צריכה כוונה** *до сих пор* (до этого места) *нужно сосредоточиваться* на каждом произносимом слове. **מכאן ואילך אין צריכה כוונה** Но *дальше нет необходимости сосредотачиваться*. **דברי רבי אליעזר** Это *слова раби Элиэзера*.

אמר ליה רבי עקיבא *Сказал ему раби Акива*: **הרי הוא אומר** *но ведь говорит* же *Он*:

גמ' לא שיפקר יעקב ממקומו. שהרי מינו שקללו הקב"ה יעקב תחל וזה ברכתו למלכים שנתמר ויתחל ויתמר יעקב ויעקב ויתמר הנני (בראשית מו): **פנני עושה מדשה.** כתר של מזכוי רחמנות כתיב: **נחמלה אב לפרס.** היה שנתמר בענר הנהר יושבו לחנוכיהם (יהושע כד) ותומר אל פרס נהרים אל עיר מגור (בראשית כד): **אב לכל הפעולה.** אב המון גויס (שם ח): **שרי.** לשון יחיד משמע שרתי: **ממדר שבחיה.** למעיקרא לשבר בחרת בו בהיות שמו אברם ושמח שמו אברהם:

הדרן עלך מאימתי

היה קורא בפורס. פרשת ק"ש: **ופגים ומן המקרא.** זמן ק"ש: **בפרקים.** בין ההפסקות ולקמן מפרש לה בתמיהין בין [1]פרשה לחבורה לפניה בין שניה לשניה: **שומע כו':** שומל בשלוש מדס נכנד שרחוי להקדים לו שלוס: **ומשיב.** שלוס מס הקדימו לו. ובגמרא[2] פריך בין לשומל פשיטא לתשיב: **ובמתנ.** בתמצע הכלכה לו בפרשה: **מפני פיראה.** מדס שהוא יכא מפניו שלא יהרגהו אבל מפני הכבוד לא: **ר'.** בגמרא מפרש פלוגתייהו: **בין ואמר למפע וליב לא יפפיק.** בגמרא (ד' יב.) מפרש טעמיה: **ופיב אס שמוע נופב בין ביום בין בלילה.** בתמתני בתלמוד תורה דכתיב (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם: **ואמר אינו נופב אלא ביום.** דמשתני בלילית שהיה נוהגת אלא ביום דכתיב ולמיתם לותו[3] פרט לבקות לילה (שבת ד' ט:): **גמ' ש"מ מצות צריכות כוונה.** שיהא מתכוין בשם מצות ותקשה לרבה דתמר בתפלת רלתם הצנה (דף סג.) התוקע לשיר יכא: **כוון ולקוס.** אבל בלתם ידי מצוה לא בשיון שיהא מתכוין אלא לקוס בתורה כתורה בעלמה: **פא אם קרי.** הא בקורא קל עסיק תנא ואתי דקתני היה קורא בתורה: **בקורא לגביה.** את הספר אם יש בו טעות לתפילו לקריאה נמי לא מתכוין: **בלפפה.** בלשון הקדש: **מדברים פדברים.** דהוה ליה למתמר והיו דברים האלה (דברים ו) למדבים שיקרא הדברים בספרן ולא למפלע כגון וכשערך בתך מוחות: **ליפא קפבר ר' ומ'.** מדלתניא ליה קרא ק"ש שתהא בכתפה בגילה ליה בשלר כל התורה בכל לשון נאמרה בקרוס: **פשוס דבעיב שמע.** ללא תדרוס שמע בכל לשון שאתה שומע בהן: **עד כאן.** עד על לשון: תיכף

לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו וכן הוא אומר [4]אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו זו יציאת מצרים [5]הנני עושה חדשה עתה תצמח תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג [6]משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו [7]זאב וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה זאב פגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה ארי פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות: [8][9]אברם הוא אברהם בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו שרי היא שרה בתחלה נעשית שרי לאומתה ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו: תני בר קפרא [10]כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר [11]והיה שמך אברהם רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר [12]ולא יקרא עוד [את] שמך אברם אלא מעתה הקורא לשרה שרי הרי נמי התם קודשא בריך הוא אמר לאברהם [13]שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב ה"נ שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב [14]ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא [15]אתה הוא ה' האלהים אשר כחרת באברם אמר ליה התם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא:

הדרן עלך מאימתי

[16]**היה** [17]קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כוון לבו יצא בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר [18]באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אלו הן [19]בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין ויאמר לאמת ויציב ר' יהודה אומר [20]בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק אמר ר' יהושע [21]בן קרחה [22]למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע [23]כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו עול מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה [24]ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד: **גמ'** ש"מ [25]מצות צריכות כוונה מאי אם כוון לבו לקרות לקרות והא קא קרי בקורא להגיה: ת"ר [26]ק"ש ככתבה דברי רבי וחכ"א [27]כבל לשון מ"ט דרבי אמר קרא והיו בהוייתן יהו ורבנן מאי טעמייהו אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע ולרבי נמי הא כתיב שמע מבעי ליה השמע לאונך מה שאתה מוציא מפיך [28]ורבנן סברי להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא ולרבנן נמי הא כתיב והיו [29]ההוא מבעי להו שלא יקרא למפרע ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה נפקא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא דרשי למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב שמע למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה שמע דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב והיו: ת"ר והיו שלא יקרא למפרע הדברים על לבבך יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה תלמוד לומר האלה עד כאן צריכה כוונה מכאן ואילך אין צריכה כוונה דברי ר' אליעזר א"ל רבי עקיבא הרי הוא אומר אשר

היה קורא אם כוון לבו יצא. כיצולמך אומרים [30]ברכות אין מעכבות לפעיפ שלא אמר שתים שתים בפניה ושתים לאחריה יצא ולפ"ז כן תקבי מתי מכני אם כוון לבו הרי לא בירך מתלה. ות"ת הא [31]כפ"ק (ד' יב.) משקיון קדר ברכות אין מעכבות הא ברכות מעכבות. וי"ל להתם לחיי נעלמו. דיקא נמי דקתני אמר להם המתונה: **ובאמצע שואל מפני וכו'.** ופסק רבינו שמעיה דנמקום שאסור לספר אסור לדבר אפילו בלשון הקודש וכן משמע מתוך תתיעתין. וכיולמך קאמר אפילו בלתמע הפסוק רב הונא בשם רב יוסף אמר ואפילו הכי אם מכלין שיש לך רשות לדבר עם. והיינו נמי דאמרי' בפ"ק דיומא (דף יט:) ודבנת עם הלא נתפלה פירוש שאין משיבין עה מפני הכבוד: **בקורא** להגיה. פירש בקונטרס שאין מתכוין לקרות. תימה לאכי הא קא קרי. ע"כ נראה[32] בקורא להגיה שאינו קורא אותיות בהלבתן ובקונתן אלא קורא בהיפוך קרי כדי להבין מחברות ומימרות כמו לטטפת ומוזחת ואם כוון לבו לזו דוקא אלא לאומר לקרות כדין בקודתן ובהלבתן:

וחכמים אומרים בכל לשון. תומר הר"י דהלכה כחכמים דהלכה כרבי מחביו ולא מחביהו (פירוסין ד' מו:) ועוד דרבנן סברי להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא ובתוספתא פסקינן לקמן (ד' טו:):

[33]בלשון הקדש שאמרה. פירש רש"י פרק שני דמגילה (ד' י: ושם) לקרות בתורה. ולא להגיה[34] דהא עזלא תיקן קריאת התורה ותקנו שיהו קורין בספרים המתוייטין בקרנות[35] ואומר אלהים לתלמיד שקרא לו בלא טעם קרא אחר לכך ואל תקרא אלא כמו שכתוב בספר ולא כמו שאתה קורא

אשר אנכי מצוך היום. לפי כלקח ממרם הוה ליה למכתב לשר נותיך למיתך משמע לפילו מכאן ואילך ומ"מ לעטריך הלמה לפי נלו הכי הוה למיתן לשף פרשה שניה כנלל: **אמר** רבא הלכה כרבי מאיר. וכבי הלכתא דקיי"ל כרבנן דהוו בעמידה. כיבוואלמי מפרש לו היה יושב עומד ועושה מלאכה אינו צריך לעמוד מפני הכבוד. שואל **אפני** היראה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר מילי נאמשנת עשיר אינו יכול לעמוד מפני הכבוד מ"ט נרמא קורא כדרכו מ"מ מלוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך לפי שאינו מיושב כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כאשר היה עומד וכן הלכה דמהלך בדרך מלוה לעמוד בפסוק ג' ובעינן כוונה בפסוק לאשון לנד וכן אימא בשמעתא[ס] רב יהודה בשם שמואל אמר אפור לאדם שיהא מהלך בדרך ואינו יודע להתפלל אלא מתפלל בדרך כלומר שאין כוונתו יפה. **שואל** אפני היראה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר מילי נאמשנת עשיר אינו יכול לעמוד מפני הכבוד מ"ט נרמא קורא כדרכו מ"מ מלוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך לפי שאינו מיושב כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כאשר היה עומד וכן הלכה דמהלך בדרך מלוה לעמוד בפסוק ג' ובעינן כוונה בפסוק לאשון לנד וכן אימא בשמעתא[ס] רב יהודה בשם שמואל אמר אפור לאדם שיהא מהלך בדרך ואינו יודע להתפלל אלא מתפלל בדרך כלומר שאין כוונתו יפה. **שואל** אפני היראה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר מילי נאמשנת עשיר אינו יכול לעמוד מפני הכבוד מ"ט נרמא קורא כדרכו מ"מ מלוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך לפי שאינו מיושב כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כאשר היה עומד וכן הלכה דמהלך בדרך מלוה לעמוד בפסוק ג' ובעינן כוונה בפסוק לאשון לנד וכן אימא בשמעתא[ס] רב יהודה בשם שמואל אמר אפור לאדם שיהא מהלך בדרך ואינו יודע להתפלל אלא מתפלל בדרך כלומר שאין כוונתו יפה. **שואל** אפני היראה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר מילי נאמשנת עשיר אינו יכול לעמוד מפני הכבוד מ"ט נרמא קורא כדרכו מ"מ מלוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך לפי שאינו מיושב כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כאשר היה עומד וכן הלכה דמהלך בדרך מלוה לעמוד בפסוק ג' ובעינן כוונה בפסוק לאשון לנד וכן אימא בשמעתא[ס] רב יהודה בשם שמואל אמר אפור לאדם שיהא מהלך בדרך ואינו יודע להתפלל אלא מתפלל בדרך כלומר שאין כוונתו יפה. **שואל** אפני היראה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר מילי נאמשנת עשיר אינו יכול לעמוד מפני הכבוד מ"ט נרמא קורא כדרכו מ"מ מלוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך לפי שאינו מיושב כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כאשר היה עומד וכן הלכה דמהלך בדרך מלוה לעמוד בפסוק ג' ובעינן כוונה בפסוק לאשון לנד וכן אימא בשמעתא[ס] רב יהודה בשם שמואל אמר אפור לאדם שיהא מהלך בדרך ואינו יודע להתפלל אלא מתפלל בדרך כלומר שאין כוונתו יפה. **שואל** אפני היראה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר מילי נאמשנת עשיר אינו יכול לעמוד מפני הכבוד מ"ט נרמא קורא כדרכו מ"מ מלוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך לפי שאינו מיושב כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כאשר היה עומד וכן הלכה דמהלך בדרך מלוה לעמוד בפסוק ג' ובעינן כוונה בפסוק לאשון לנד וכן אימא בשמעתא[ס] רב יהודה בשם שמואל אמר אפור לאדם שיהא מהלך בדרך ואינו יודע להתפלל אלא מתפלל בדרך כלומר שאין כוונתו יפה. **שואל** אפני היראה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר מילי נאמשנת עשיר אינו יכול לעמוד מפני הכבוד מ"ט נרמא קורא כדרכו מ"מ מלוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך לפי שאינו מיושב כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כאשר היה עומד וכן הלכה דמהלך בדרך מלוה לעמוד בפסוק ג' ובעינן כוונה בפסוק לאשון לנד וכן אימא בשמעתא[ס] רב יהודה בשם שמואל אמר אפור לאדם שיהא מהלך בדרך ואינו יודע להתפלל אלא מתפלל בדרך כלומר שאין כוונתו יפה. **שואל** אפני היראה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר מילי נאמשנת עשיר אינו יכול לעמוד מפני הכבוד מ"ט נרמא קורא כדרכו מ"מ מלוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך לפי שאינו מיושב כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כאשר היה עומד וכן הלכה דמהלך בדרך מלוה לעמוד בפסוק ג' ובעינן כוונה בפסוק לאשון לנד וכן אימא בשמעתא[ס] רב יהודה בשם שמואל אמר אפור לאדם שיהא מהלך בדרך ואינו יודע להתפלל אלא מתפלל בדרך כלומר שאין כוונתו יפה.

יאשר אנכי מצוך היום על לבבך מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה בר"ע איכא דמתני לה אהא דתניא [ס]הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו ר' אחא משום ר' יהודה אומר כיון שכוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה בר' אחא שאמר משום ר' יהודה תניא אידך והיו שלא יקרא למפרע על לבבך ר' זוטרא אומר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה רבי יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה מ"ש מכאן ואילך מצות קריאה דכתיב לדבר בם הכא נמי הא כתיב ודברת בם ה"ק עד כאן מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא כוונה ומאי שנא עד כאן מצות כוונה וקריאה דכתיב על לבבך ודברת בם התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם ההוא מבעי ליה לכדרבי יצחק [ס]דאמר [ס]ושמחם את דברי אלה צריכה שתהא [א]שימה כנגד הלב: אמר מר ר' יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה מ"ש מכאן ואילך מצות כוונה משום דכתיב על לבבכם הכא נמי הא כתיב על לבבך ה"ק עד כאן מצות קריאה וכוונה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה ומ"ש עד כאן מצות קריאה וכוונה דכתיב על לבבך ודברת בם התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם ההוא כדברי

תורה כתיב ה"ק רחמנא אגמירו בנייכו תורה כי היכי דליגרסו בהו: ת"ר [ס]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד [ס]עד כאן צריכה כוונה הלב דברי ר"מ אמר רבא הלכה כר"מ תניא סומכוס אומר [ס]כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו אמר רב אחא בר יעקב ובדלי"ת אמר רב אשי [ס]ובלבד שלא יחטוף בחי"ת ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' [חייא בר אבא] חזייה דהוה מאריך טובא א"ל [ס]כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים תו לא צריכת: אמר רב נתן בר מר עוקבא אמר רב יהודה על לבבך בעמידה על לבבך סלקא דעתך אלא אימא [ס]עד על לבבך בעמידה מכאן ואילך לא ורבי יוחנן אמר כל הפרשה כולה בעמידה ואוזא ר' יוחנן לטעמיה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' אחא שאמר משום ר' יהודה: ת"ר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד [ס]זו ק"ש של ר' יהודה הנשיא א"ל רב לר' חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים אמר ליה [ס]בר פחתי זיזי על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים חזר וגומרה או אינו חזר וגומרה בר קפרא אומר אינו חוזר וגומרה רבי שמעון ברבי אומר חזר וגומרה א"ל בר קפרא לר"ש ברבי בשלמא לדידי דאמינא אינו חזר וגומרה היינו דמהדר רבי אשמעתא דאית בה יציאת מצרים אלא לדידך דאמרת חזר וגומרה למה ליה לאהדורי כדי להזכיר יציאת מצרים בזמנה אמר ר' אילא בריה דרב שמואל בר מרתא משמיה דרב אמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ונאנס ושינה יצא אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה [ס]בפסוקא קמא צערן מפי לא תצערן אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אכוך היכי הוה עביד אמר ליה בפסוקא קמא הוה קא מצער נפשיה אמר ליה הוה מצער נפשיה אמר [ס]רב יוסף [ס]פרקדן לא יקרא קריאת שמע מקרא הוא דלא ליקרי הא מינגא שפיר דמי והא רבי יהושע בן לוי [ס]לייט אמאן דגני אפרקידא אמרי [ס]מינגא כי מצלי שפיר דמי מקרא אע"ג דמצלי נמי אסור והא ר' יוחנן דבעל בשר הוה: ובפרקים שואל וכו': משיב מחמת מאי אילימא מפני הכבוד השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא אלא שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אימא סיפא ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב משיב מחמת מאי אילימא מפני היראה השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא אלא מפני הכבוד היינו דר"י דתנן ר"י אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם חסורי מחסרא והכי קתני בפרקים שואל מפני הכבוד ואין צריך לומר שהוא משיב ובאמצע שואל מפני היראה ואין צריך לומר שהוא משיב כדברי ר"מ דרבי יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד

ובפרקים

ויקבל עליו עול מלכות שמים ואחר כך (יחזיק) [יחזור] לתרך. אבל האומר שאם היה יושב עוסק בתורה כיבוי. בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים. רבי בשעת שהיה מעביר ידיו על פניו החזיק בשתי ידיו. אומר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ומקבל מלכות שמים עליו. והא דאמר חוזר וגומרה אפרשת ואמרת קאי. דפריש בירושלמי בד תחפיצהו לרבי יהיב ידיו על אפי ההיא שעתא מקבל מלכות שמים, א"ל ואין צריך להזכיר יצ"מ בר' ואע"ג דאמר ר' שמעון חוזר וגומרה היה מהדר אשמעתא דאית בה יציאת מצרים בדי להזכיר יצ"מ בזמנה. אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא ק"ש. פרקדן, דבהדי הנאותים פריש השוכב על שדרו ופניו למעלה. ר"ת הישן על פניו משום דאתי לאחמורי דדיין פרקדן אפור בקידה. ומראין הדברים האמורים בברה שהוא כן, פרקדן אפי' למנני הכי אפור ובש"ב לקיש. פירוש אם שוכב פוטה מצד בסליו שפיר דמי למנני אבל לקיש אפי' פוטה לא. ואם הוא בעל בשר בנגן ר' יוחנן ואז מצלי יקרי שפיר דמי.

א) [מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה ג סמ"ג עשין ט סמ"ק סי' סיטן מ] פ"ק דף ח:

ד) ב מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלי' ה סמג עשין יח טור"ש סי' סג ופ"ק ה ופט"ו סי' סג ופ"ק ד:

ח) ג ד ה מיי' שם הלכה ט סמג שם טור ושו"ע סי' סג ופ"ק ו ח:

ט) ו מיי' שם הלכה ג סמג שם טור"ש סי' סג ופ"ק ז:

י) ז טור"ש סי' סיטן סג ופ"ק ח:

יא) ח מיי' שם סמג שם טור"ש סי' סג ופ"ק ט:

יב) ט מיי' שם הלכה ב טור"ש סי' סג ופ"ק ו:

ו) [מיי' פ"ל מהל' דעות הלכה ה ופכ"ג מהל' תשובה הלכה ט טור"ש סי' כג פ"ק ג]:

תורה אור השלם

1. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: דברים ו ו
2. וְשִׁמַּחְתָּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וְקִשַּׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: דברים יא יח
3. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: דברים ו ד

רבינו חננאל

ר' אחא משום ר' יהודה אמרה כיון שכוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך. ומקשינן בגמ' רבי מפרשא מה בין פרק ראשון לפרק שני הלא כל פה שכתוב כאן כתוב בזה. אי הכי לא יקרא אלא אחד. א[ו]אמר ר' (אלא) [צילא] פרק ראשון אמרי בלשון יחיד [ופרק] שני בלשון רבים לצבור. הראשון להלמוד השני למעשה. תני ושנתם עד כאן לכוונה מכאן ואילך לשינון. ת"ר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד עד כאן צריכה כוונת הלב דברי ר"מ אמר רבא הלכה כר"מ. אע"ג דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כרבי עקיבא דכל הפרשה כולה צריכה כוונה. ואמר (רבא) [רבב"ח] א"ר יוחנן הלכה כר' אחא שאמר משום ר' יהודה צריך שיכוין בפרק ראשון הזיינו כל פרשה שמע, אפי"ב אנו כרוכא קיל דכתיבה הכא. ותו מעשה רב. דהוא רב נחמן ורב יוסף עבדו עובדא אלא הוה מצערי נפשייהו אלא בשמע בלבר. ואמר רב יהודה אמר שמואל נמי שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ור' הוא ק"ש של ר' יהודה הנשיא, ונגן אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב, אמר שמע ישראל ה' אלקינו הואט כשיעור שתאמרינהו בשפה ברורה. אלא אימא עד על לבבך ובדלי"ת. אם קראה צריך להאריך בלבר בדלי"ת כשיעור שתאמרינהו בשפה ברורה ובאופן הנזכר שלא יתפוך בה"ת. אלא אימא עד על לבבך בעמידה שכאן ואילך לא. ופירשו בתלמוד ארץ ישראל צריך לקבל מלכות שמים מעומד (מיהו) [מה] אם היה יושב עומד, לא אלא אם היה מהלך עומד. כלומר, אם היה מהלך והגיע זמן ק"ש לא יקרא כשהוא מהלך אלא יעמוד ויקרא את לבו בהזהר ויקבל עליו על מלכות שמים ואחר כך יחזיר. אבל האומר שאם היה יושב עוסק בתורה כיבוי. בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים. רבי בשעת שהיה מעביר ידיו על פניו החזיק בשתי ידיו. אומר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ומקבל מלכות שמים עליו. והא דאמר חוזר וגומרה אפרשת ואמרת קאי. דפריש בירושלמי בד תחפיצהו לרבי יהיב ידיו על אפי ההיא שעתא מקבל מלכות שמים, א"ל ואין צריך להזכיר יצ"מ בר' ואע"ג דאמר שמעון חוזר וגומרה היה מהדר אשמעתא דאית בה יציאת מצרים בדי להזכיר יצ"מ בזמנה. אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא ק"ש. פרקדן, דבהדי הנאותים פריש השוכב על שדרו ופניו למעלה. ר"ת הישן על פניו משום דאתי לאחמורי דדיין פרקדן אפור בקידה. ומראין הדברים האמורים בברה שהוא כן, פרקדן אפי' למנני הכי אפור ובש"ב לקיש. פירוש אם שוכב פוטה מצד בסליו שפיר דמי למנני אבל לקיש אפי' פוטה לא. ואם הוא בעל בשר בנגן ר' יוחנן ואז מצלי יקרי שפיר דמי.

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה עד כאן וכו' וחזיל ס"ת ס"ב עד כאן ומ"ש עד כאן ומתרגם ס"ב עד כאן: (ג) תוס' ד"ה שואל כבי הילפא וכו' כמ"ש ר"ס פסחי ומתמצ. ג"כ וכן משמע בפ' שמנו פיסן י:

גליון הש"ס

גמ' וז ק"ש של ר"ת ב"ב. עי' נדרים בפרקין יג. ד"ס ממני הלמתין:

תוס' ד"ה שואל כבי דמשמע בר. ע' תוספות נאר שנת פיסן י:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ובלבד פי' כתוף וכלל) מז"מ:

לעזי רש"י

בדרדין. החלק העשירי (של הדרעה).

מוסף רש"י

שתהא שימה בנגד הלב. קדקודת כנגד הלב היא (מזוחות לו). בין האליותיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים. לשלמינו נכל השלוים. על שם (מלאכי ג יח) כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים, ולארבע רוחות שמי נגרש, ולארבע רוחות יהכהים ליחזקאל נשלין על שם (בעברים ג' מ) ומתחת אזעתם שלג, ובלארבע רוחות הקדושים ליחזקאל שלין נכולן שלג רשום אחד, כי כיני דרשיתין שם (מלכלם) כי נגלות שנו, לאת שהוא נכנה שלג, שמר שהוא מלך נכולן (פירוש רש"י שי' יב). מחזיר פי יבו. בר פחתי. בן נדולים (שבת ג כא.) פי' נמו של מלאיל שם (נדרי ב). דבר אפרקידי. פיי (מפלה. ונגעת הוא שמפלים שהקשה לאחר מון שכתו שיש מונחת ע' על שכתו ומתחתם נדה יד:). אע"ג דמצלי נמי אסור. אפי' אם כן יושב לא שיכב מלי על נדו (שם).

רב נים גאון

הגהות מיכאי לי לכרי' יצחק דאמר ר' יצחק צריכה שתהא שימה בנגד הלב. אחיאלין של יד קאי ת"ק דתנן בפ' המניח (דף כו:) בפר' הקומץ את המנחה: שאני ר' יוחנן דכבל בשר הוה. איתיה לפירושיה בבבא מציעא בפ' השוכר את האומנין (דף פו:) אמר (רבא) ורב פפא אבריה דר' יוחנן בת ה' קברן ואמרי לה בת ג' קברן:

אשר אנכי מצוך היום על לבבך *"Которые Я заповедую тебе сегодня, на твоем сердце"*. Глагол стоит в настоящем времени, что означает: с этого момента и до конца раздела. מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה *Отсюда учи, что весь раздел требует сосредоточенности.*

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *Сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан:* הלכה כרבי עקיבא *закон – по мнению раби Акивы.* Т. е. весь раздел "Слушай" требует сосредоточенности.

איכא דמתני לה אהא דתניא *Есть такие, что учили* (рассматривали) только что приведенные слова Рабы бар Бар-Хана как сказанные *по поводу* другой *барайты:* הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו *читающий Шма должен настроить свое сердце,* намереваясь сосредоточиться на всех словах всех разделов Шма.

רבי אחא משום רבי יהודה אומר *Раби Аха от имени раби Йеуды говорит:* כיון שכוון לבו *направил свое сердце для* чтения *первого раздела,* שוב אינו צריך *дальше – нет необходимости.*

По поводу этого спора אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан:* הלכה כרבי אחא שאמר משום רבי יהודה *закон – как раби Аха, сказавший от имени раби Йеуды,* что достаточно сосредоточиться на словах первого раздела.

תניא אידך *Учили в другой* барайте: והיו слово *"и будут"* указывает, שלא יקרא למפרע *что нельзя читать в обратном* порядке стихи раздела Шма, а тем более слова в стихах.

Что касается окончания того же стиха: על לבבך *"На твоем сердце"*, – רב זוטרא אומר то *рав Зутра говорит:* עד כאן מצות כוונה *до этих пор* (до конца первого раздела) – *заповедь сосредоточиться,* מכאן ואילך מצות קריאה *дальше – заповедь прочесть,* произнести вслух.

רבי יאשיה אומר *Раби Йошия говорит:* עד כאן מצות קריאה *до этих пор заповедь – прочесть,* מכאן ואילך מצות כוונה *дальше – заповедь сосредоточиться.*

מאי שנא מכאן ואילך מצות קריאה *Чем отличается* второй раздел Шма, о котором сказано: *"дальше – заповедь прочесть",* דכתיב לדבר בם *поскольку* в нем написано[1]: "Чтобы *произносить их*", – чем этот раздел отличается от первого? הכא נמי הא כתיב ודברת בם *Ведь здесь тоже написано*[2]: *"И произноси их"*.

הכי קאמר *Так сказал* рав Зутра: עד כאן מצות כוונה וקריאה *до этих пор* (до конца первого раздела) *заповедь – сосредоточиться и прочесть.* מכאן ואילך קריאה בלא כוונה *Дальше –* заповедь *прочесть без* необходимости *сосредоточиться.*

ומאי שנא עד כאן מצות כוונה וקריאה *Но чем отличается* раздел "Слушай" о котором ты только что сказал: *"до этих пор – заповедь сосредоточиться и прочесть",* דכתיב על לבבך *поскольку* в нем *написано: "На твоем сердце"* (заповедь сосредоточиться) ודברת בם и *"И произноси их"* (заповедь прочесть), – чем отличается этот раздел от второго? התם נמי הא כתיב על לבבכם *Ведь там тоже написано: "На ваше сердце"* и לדבר בם "Чтобы *произносить их*".

ההוא מבעי ליה לכדרבי יצחק דאמר *Эти* слова ("На ваше сердце") *нужны для того,* о чем *сказал раби Йицхак:* стих ושמתם את דברי אלה *"Возложите эти Мои слова* на ваше сердце" צריכה שתהא שימה כנגד הלב сообщает нам, что ручные тфилин *нужно накладывать на* уровне *сердца.*

אמר מר רבי יאשיה אומר *Сказал учитель* барайты: *раби Йошия говорит:* עד כאן מצות קריאה *до этих пор* (до конца первого раздела) *заповедь – прочесть,* מכאן ואילך מצות כוונה а *дальше* – только *заповедь сосредоточиться.*

מאי שנא מכאן ואילך מצות כוונה *Чем отличается* второй раздел, о котором сказано: *"дальше – заповедь сосредоточиться",* משום דכתיב על לבבכם *поскольку* в нем *написано: "На ваше сердце",* – чем этот раздел отличается от первого? הכא נמי הא כתיב על לבבך *Ведь здесь тоже написано: "На твоем сердце"*.

הכי קאמר *Так сказал* раби Йошия: עד כאן מצות קריאה וכוונה *до этих пор* (до конца первого раздела) – *заповедь прочесть,* а также *сосредоточиться.* מכאן ואילך כוונה בלא קריאה *Дальше – заповедь сосредоточиться без* заповеди *прочесть.*

1. Дварим 11:19
2. Дварим 6:7

אשר אנכי מצוך. דלמי כדקתי לחמרת הוה ליה למכתב לשכר נותיך דמצוך משמע לפיכך מכאן ואילך ומ"מ לעטיך התלה למי לשו הכי הוה למימר דלפי פרשה שמיה כנלע: **אכור** רבא הלכה כרבי מאיר. וכסי הלכתא דקיי"ל כרבא נמלחה: **על לבבך** בעמידה. כירושלמי מפרש לשו לפי שיהא יושב עומד תלא למי היה מהלך עומד תע"ג דכ"ה לחמרי כל למי קורלי כדרכו מ"מ מלוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך לפי שהיא מיושב כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כשהוא עומד וכן הלכה למהלך בדרך מלוה לעמוד בפסוק ג' וכעיון כוונה בפסוק ראשון לגד וכן ליתא בתגומת[מ] רב יהודה בשם שמואל אמר לקבל עליו על מלכות שמים כשהוא מהלך תלא יעמוד ויקרא וכשיגיע לתהבת יך להלכה: **שואל** ספני היראה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר תפילו בתמצע מציע מפני הכבוד ר"ב נרלה שמומר לעטת קדים וקדומה בתמצע ק"ש דאין לך מפני הכבוד גדול מזה אבל בתמצע ר"מ אסור[ס] בשמע (ב) [בקמן נפ' אין עומדין (ד' לג:). [ג]כיון גחולה לתפלה אין לעטות וכ"ם בתפלה עלמה ומי שמתפלל לגדו וע"ל מגיע למודים יאמה למודים אבל לא אמר מודים [ג]ודוקא שהיה בתמצע הכרכה אבל בסוף הכרכה לא דגרלה שכוחה בשביל הכרכה ותמניע (בקמן ד' לג:) לאין לכרות כל ברכות תלא בתומן שתקנו חכמים ור"מ היה רגיל שהיה מתמיץ בעומה פלא כדי לעטות קדים וקדומה עם הלנו: **וכי** סובר לפי' שהה כדי לגמור לא הכל אינו מהר לרחם: ימים

יאשר אנכי מצוך היום על לבבך מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה כר"ע איבא דמתני לה אהא דתניא [ד]הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו ר' אחא משום ר' יהודה אומר כיון שבוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה כר' אחא שאמר משום ר' יהודה תניא אידך והיו שלא יקרא למפרע על לבבך ר' זוטרא אומר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה רבי יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה מ"ש מכאן ואילך מצות קריאה דכתיב לדבר בם הכא נמי הא כתיב ודברת בם ה"ק עד כאן מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא כוונה ומאי שנא עד כאן מצות כוונה וקריאה דכתיב על לבבך ודברת בם התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם ההוא מבעי ליה לכדרבי יצחק [ו]דאמר [ז]ושמחתם את דברי אלה צריכה שתהא [ח]שימה כנגד הלב: אמר מר ר' יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה מ"ש מכאן ואילך מצות כוונה משום דכתיב על לבבכם הכא נמי הא כתיב על לבבך ה"ק עד כאן מצות קריאה וכוונה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה ומ"ש עד כאן מצות קריאה וכוונה דכתיב על לבבך ודברת בם התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם ההוא כדרבי תורה כתיב וה"ק רחמנא אנמירו בנייכו תורה כי היכי דליגרסו בהו: ת"ר [ט]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד [י]עד כאן צריכה כוונה הלב דברי ר"מ אמר רבא הלכה כר"מ תניא סומכוס אומר [יא]כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו אמר רב אחא בר יעקב ובדלי"ת אמר רב אשי [יב]ובלבד שלא יחטוף בחי"ת ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' [חייא בר אבא] חזייה דהוה מאריך טובא א"ל [יג]כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים תו לא צריכת: אמר רב נתן בר מר עוקבא אמר רב יהודה על לבבך בעמידה על לבבך סלקא דעתך אלא אימא [יד]על לבבך בעמידה מכאן ואילך לא ורבי יוחנן אמר כל הפרשה כולה בעמידה ואודא ר' יוחנן למטעמיה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' אחא שאמר משום ר' יהודה: ת"ר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד [טו]זו ק"ש של ר' יהודה הנשיא א"ל רב לר' חייא לא חזינא ליה לדבי דמקבל עליה מלכות שמים אמר ליה [טז]בר פחתי [יז]בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים חוזר וגומרה או אינו חוזר וגומרה בר קפרא אומר אינו חוזר וגומרה רבי שמעון ברבי אומר חוזר וגומרה א"ל בר קפרא לר"ש ברבי בשלמא לדידי דאמינא אינו חוזר וגומרה היינו דמהדר רבי אשמעתא דאית בה יציאת מצרים אלא לדידך דאמרת חוזר וגומרה למה ליה לאהדורי כדי להזכיר יציאת מצרים בומנה אמר ר' אילא בריה דרב שמואל בר מרתא משמיה דרב אמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ונאנס בשינה יצא אמר ליה רב נחמן לדדו עבדיה [יח]בפסוקא קמא צערן מפי לא תצערן אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אכוך היכי הוה עביד אמר ליה בפסוקא קמא הוה קא מצער נפשיה טפי לא הוה מצער נפשיה אמר [יט]רב יוסף [כ]פרקדן לא יקרא קריאת שמע מקרא הוא דלא ליקרי הא מינגא שפיר דמי והא רבי יהושע בן לוי [כא]ליט אמאן דגני אפרקידי אמרי [כב]מינגא כי מצלי שפיר דמי מקרא אע"ג דמצלי נמי אסור והא ר' יוחנן מצלי וקרי שאני ר' יוחנן דבעל בשר הוה: ובפרקים שואל וכו': משיב מחמת מאי אילימא מפני הכבוד השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא אלא שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אימא סיפא ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב משיב מחמת מאי אילימא מפני היראה השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא אלא מפני הכבוד היינו דר"י דתנן ר"י אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם חסורי מחסרא והכי קתני בפרקים שואל מפני הכבוד ואין צריך לומר שהוא משיב ובאמצע שואל מפני היראה ואין צריך לומר שהוא משיב דכדרי ר"מ רבי יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים

ריקבל עליו עול מלכות שמים ואחר כך (יחזיר) [יחזור] לדרך. אבל האומר שאם היה יושב עטרה שעבעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים. רבי בעת שהיה מעביר ידיו על פניו והחזם בפים היה אומר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ומקבל מלכות שמים עליו. הוא האמר חוזר וגומרה אפרשת ואמר קאי, ופריש בירושלמי כך תחמיה לרבי יהיב ידיו על אפי ההיא שעתא מקבל מלכות שמים, א"ל ואין צריך להזכיר יצ"מ כר' ואע"ג דאמר ר' שמעון חוזר וגומרה הוה מהדר אשמעתא דאית בה יציאת מצרים כדי להזכיר יצ"מ בומנה. אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא ק"ש. פרקדן, דבתרי' הנאותים פירשו השוכב על שדהו ופניו למעלה. וי"א הישן על פניו משום דאתי לאחמוטי דייק פרקדן אשאי כיקיה. ומראין הדברים האמרים בבית שהוא בן, פרקדן אפי' למנני הכי אפור וכשי"ב לק"ש. מיהו אם שוכב פיסה מצד בסליו שפיר דמי למנני אבל לק"ש אפי' פיסה לא. ואם היא בעל בשר בגון ר' יוחנן האז מצלי וקרי שפיר דמי.

תורה אור השלם

1. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: דברים ו ו
2. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: דברים יא יח
3. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: דברים ו ד

רבינו חננאל

ר' אחא משום ר' יהודה אומר כיון שכוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך. ומקשינן בגמ' רבני מערבא מה בין פרק ראשון לפרק שני הלא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה. אי הכי לא יקרא אלא אחד. א(ו)מר ר' (אלא) (צילא) פרק ראשון אמור בלשון יחיד [ופרק] שני בלשון רבים לצבור. הראשון להלמוד התשני למעשה. תני ושנינהו עד כאן צריכה כוונה מכאן ואילך לשינון. ת"ר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד עד כאן צריכה כוונת הלב דברי ר"מ אמר רבא הלכה: כר"מ. אע"ג דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כרבי עקיבא דכל הפרשה כולה צריכה כוונה. ואמר (רבא) [רבה"מ] א"ר יוחנן הלכה כר' אחא שאמר משום ר' יהודה שצריך להיתנו לבית פרשת שמע, אעפ"כ אנו כורכו קיל דבדלי"ת. הוה. ותו מעשה רב. דהוה רב נחמן ורב יוסף עבדי עיכרא אלא הוה מצערי נפשייהו אלא כשמע בלבד. ואמר רב יהודה: אמר שמואל נמי שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ו' היא ק"ש של רבי יהודה הנשיא, ונם אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב, אמר שמע ישראל ה' אלקינו ונאנס בשינה יצא. אמר רב אחא בר יעקב ובדלי"ת. אם יקראנה צריך להאריך בלבד כדלי"ת בשיעור שחלכיבו בשפים והארץ וכוארצע וחשות השלם ובלבד שלא יחטוף בחי"ת. אלא אימא עד על לבבך בעמידה מכאן ואילך לא. ופרישו בהלמוד ארץ ישראל צריך לכקל מלכות שפים מעמד (מיהו) [מה] אם היה יושב עומד. לא אלא אם היה מהלך עומד. כלומר, אם היה מהלך תבריע זמן ק"ש לא יקרא כשהוא מהלך אלא יעמוד ויכוין את לבו כה.וגן

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה מפני וכו' ומי' ואחז"כ ת"ח עד כאן ומתפ"ה ד"ה עד כאן ומתפלל ד"ה לפניה ונמחק:
(ג) תוס' ד"ה שואל מפני הילמה ומי' ומלמעלה ד"ה לפניה נמחק. ג"כ ומן ומעמד נפ' עד שמתו ק"ח ב"ח ג"כ:

גליון הש"ס

נמ' וו ק"ש של ה"ה ב. עי' נרי"ו בפרקין יט. ד"ה מתני' הלמומין:
תוס' ד"ה שואל בי' המשפט בר. ע' תשובת נאון סנהד סימן י:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ובלבד פי' בסמוך (ובלא) תו"מ:

לעזי רש"י

בדרי"ן. ההלך הבשרני (של החזיר).

מוסף רש"י

שהוא"ה שימה בגבר הלב. קיקיוני כגבר כלב הא (חוזות לו:). ביון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים. לפלמעו נבל השלים, על פי שנבל (מלכים ב יח) כי ממאס ממנו ומצד מלכו נדול שמי נברח, ולפלכם ויחוח יכהכום ליימו כשון על שנאמר (נבנים ע כו) ומתמם אלוהים פלם, ולפלכם ויחוח הרקיעים לירא לאהביה שלון כשון שלא ישלוט בהם. כי לפלכתן שפם (מכלים ה יח) כי ממאס ממנו ומצד מלכו נדול שמי נברח, ולפלכם ויחוח יכהכום ליימו כשון על שנאמר (נבנים ע כו) ומתמם אלוהים פלם, ולפלכם ויחוח הרקיעים לירא לאהביה שלון כשון שלא ישלוט בהם. כי לפלכתן שפם (מכלים ה יח) כי ממאס ממנו ומצד מלכו נדול שמי נברח, ולפלכם ויחוח יכהכום ליימו כשון על שנאמר (נבנים ע כו) ומתמם אלוהים פלם, ולפלכם ויחוח הרקיעים לירא לאהביה שלון כשון שלא ישלוט בהם.

רב נסים נאון

הנוא מיבעי לי. לנרי' יצחק ראמר ר' יצחק צריכה שיהא שימה בגבר הלב. אהמליך של יד קא' ויקיה בסמ' דמנחות (דף כו:) בפר' הקומץ את המנחה: שאני ר' יחנן דכבעל בשר הוה. איתיה לפירושיה בבבא מציעא בפ' השוכר את הפועלין (דף פג) אמר (רבא) [רב פפא] אבריה דר' יחנן בת הן קבין ואמרי לה בת ני קבין:

ומאי שנא עד כאן מצות קריאה וכוונה *Но чем отличается* первый раздел, о котором сказано: "*заповедь прочесть и сосредоточиться*", **דכתיב על לבבך ודברת בם** *поскольку* в нем *написано*: "*На твоем сердце*" (заповедь сосредоточиться) и "*И произноси их*" (заповедь прочесть), – чем этот раздел отличается от второго? **התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם** *Ведь там тоже написано*: "*На ваше сердце*" и "Чтобы *произносить их*".

ההוא בדברי תורה כתיב *Эти* слова ("Чтобы произносить их") *о словах Торы написаны*, а не о чтении Шма. **והכי קאמר רחמנא** *Так сказал Милосердный*: "И учите им ваших сыновей, чтобы произносить их" – **אגמירו בנייכו תורה כי היכי דליגרסו בהו** *учите своих сыновей Торе, чтобы произносили их* (слова Торы).

Гемара приводит еще одно мнение на тему сосредоточенности.

תנו רבנן *Учили мудрецы*: **שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד** "*Слушай, Израиль: Всевышний – наш Бог, Всевышний один*". **עד כאן צריכה כוונת הלב** *До этих пор* (до конца этого стиха) – *нужна сосредоточенность сердца*. **דברי רבי מאיר** Это *слова раби Меира*.

אמר רבא *Сказал Рава*: **הלכה כרבי מאיר** *закон* – по мнению *раби Меира*.

תניא *Учили* в барайте: **סומכוס אומר** *Сумхус говорит*: **כל המאריך באחד** *каждому*, кто *удлиняет* при чтении Шма слово "*один*", – **מאריכין לו ימיו ושנותיו** *удлиняют ему дни и годы* его жизни.

אמר רב אחא בר יעקב *Сказал рав Аха бар Яаков*: **ובדלי"ת** *и* именно букву *далет*.

אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: удлиняя далет, **ובלבד שלא יחטוף בחי"ת** *лишь бы не* произнес *поспешно* букву *хэт* (не проглотил ее), но надо четко произнести все слово.

רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי חייא בר אבא *Раби Йирмея сидел перед раби Хией бар Аба*. **חזייה דהוה מאריך טובא** *Увидел, что* раби Йирмея *чрезмерно удлиняет* слово "один", **אמר ליה** *сказал ему*: **כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים** *как только ты утвердил Его царем наверху, внизу и на четырех сторонах света* (как только ты сосредоточился на этой мысли), **תו לא צריכת** *больше нет нужды* удлинять это слово.

אמר רב נתן בר מר עוקבא אמר רב יהודה *Сказал рав Натан бар Мар-Уква: сказал рав Йеуда*: **על לבבך בעמידה** слова "*На твоем сердце*" надо произносить, *стоя* на одном месте (т. е. остановившись), – в том числе и по мнению школы Илеля, согласно которой Шма можно читать даже на ходу.

על לבבך סלקא דעתך "*На твоем сердце*" – так ты *подумал*? Неужели, только произнося эти слова, надо не двигаться? – **אלא אימא** *Но* вот как *скажи*: **עד על לבבך בעמידה** *до* слов "*На твоем сердце*" надо читать *стоя* на одном месте, **מכאן ואילך לא** но *дальше нет* в этом необходимости.

ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал*: **כל הפרשה כולה בעמידה** *весь* первый *раздел* надо *стоять*. **ואזדא רבי יוחנן לטעמיה** *И идет раби Йоханан* в согласии со *своим мнением* (как написано выше): **דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן** *сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан*: **הלכה כרבי אחא שאמר משום רבי יהודה** *закон* – как *раби Аха, сказавший от имени раби Йеуды*, что надо стоять на одном месте, чтобы быть сосредоточенным до конца первого раздела Шма.

שמע *Учили мудрецы* в барайте: **תנו רבנן ישראל ה' אלהינו ה' אחד** "*Слушай, Израиль: Всевышний – наш Бог, Всевышний один*" – **זו קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא** *таково чтение Шма у раби Йеуды Анаси*, который прочитывал только этот стих.

לא אמר ליה רב לרבי חייא *Сказал Рав раби Хие*: **חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים** *не видел я*, чтобы *Раби принимал на себя* (признавал) *царствование Небес*, читая Шма. Раби начинал урок до того, как наступало время читать Шма, и не прерывал его, когда наступало это время.

אמר ליה *Сказал ему* раби Хия: **בר פחתי** *сын великих*! **כשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים** *Когда проводил* Раби *рукой по своему лицу* посреди урока – тогда он *принимал на себя бремя царствования Небес*, читая первый стих Шма.

אשר אנכי מצוך היום. למי כדקתני לעיל מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה כר"ע איכא דמתני לה אהא דתניא [ה]הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו ר' אחא משום ר' יהודה אומר כיון שכוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה כר' אחא שאמר משום ר' יהודה תניא אידך והיו שלא יקרא למפרע על לבבך ר' זוטרא אומר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה רבי יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה מ"ש מכאן ואילך מצות קריאה דכתיב לדבר בם הכא נמי הא כתיב ודברת בם ה"ק עד כאן מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא כוונה ומאי שנא עד כאן מצות כוונה וקריאה דכתיב על לבבך ודברת בם התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם ההוא מבעי ליה לכדרבי יצחק [ו]דאמר [ז]ושמתם את דברי אלה צריכה שתהא [ח]שימה כנגד הלב: אמר מר ר' יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה מ"ש מכאן ואילך מצות כוונה משום דכתיב על לבבכם הכא נמי הא כתיב על לבבך ה"ק עד כאן מצות קריאה וכוונה מבאן ואילך כוונה בלא קריאה ומ"ש עד כאן מצות קריאה וכוונה דכתיב על לבבך ודברת בם התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם ההוא כדרבי תורה כתיב וה"ק רחמנא אגמירו בנייכו תורה כי היכי דליגרסו בהו: ת"ר [ט]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד [י]עד כאן צריכה כוונה הלכ דברי ר"מ אמר רבא הלכה כר"מ תניא סומכוס אומר [יא]כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו אמר רב אחא בר יעקב ובדל"ת אמר רב אשי [יב]ובלבד שלא יחטוף בחי"ת ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' [חייא בר אבא] חזייה דהוה מאריך טובא א"ל [יג]כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים תו לא צריכת: אמר רב נתן בר מר עוקבא אמר רב יהודה על לבבך בעמידה על לבבך סלקא דעתך אלא אימא [יד]עד על לבבך בעמידה מכאן ואילך לא ורבי יוחנן אמר כל הפרשה כולה בעמידה ואודא ר' יוחנן לטעמיה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' אחא שאמר משום ר' יהודה: ת"ר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד [טו]זו ק"ש של ר' יהודה הנשיא א"ל רב לר' חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים אמר ליה [טז]בר פחאי [יז]בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים חוזר וגומרה או אינו חוזר וגומרה בר קפרא אומר אינו חוזר וגומרה רבי שמעון ברבי אומר חוזר וגומרה א"ל בר קפרא לר"ש ברבי בשלמא לדידי דאמינא אינו חוזר וגומרה היינו דמדהדר רבי אשמעתא דאית בה יציאת מצרים אלא לדידך דאמרת חוזר וגומרה למה ליה לאהדורי כדי להזכיר יציאת מצרים בזמנה אמר ר' אילא בריה דרב שמואל בר מרתא משמיה דרב אמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ונאנם בשינה יצא אמר ליה רב נחמן לדדו עבדיה [יח]בפסוקא קמא צערן טפי לא תצערן אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אבוך היכי הוה עביד אמר ליה בפסוקא קמא הוה קא מצער נפשיה טפי לא הוה מצער נפשיה אמר [יט]רב יוסף [כ]פרקדן לא יקרא קריאת שמע מקרא הוא דלא ליקרי הא מינגא שפיד דמי והא רבי יהושע בן לוי [כא]ליית אמאן דגני אפרקיד אמרי [כב]מיגנא כי מצלי שפיד דמי מקרא אע"ג דמצלי נמי אסור והא ר' יוחנן מצלי וקרי שאני ר' יוחנן דכעל בשר הוא: ובפרקים שואל וכו': משיב מחמת מאי אילימא מפני הכבוד השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא אלא שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אימא סיפא ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב משיב מחמת מאי אילימא מפני היראה השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא אלא מפני הכבוד היינו דר"י דתנן ר"י אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם חסורי מחסרא והכי קתני בפרקים שואל מפני הכבוד ואין צריך לומר שהוא משיב ובאמצע שואל מפני היראה ואין צריך לומר שהוא משיב דכדרי ר"מ דר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים

א ומ"ש ס"ד מכלי מפילין הלכה ט טוס"ש פ"ו פ"ח פ"ח ס פסוק ח: ז ב מ"ש ס"ב מהלכות ק"ש הל' ג פ"ח פ"ב ה"ב ופ"ג ה"ב פ"ב ה ופוס"ש פ"ח פ"ב ה"ב: ח ג ד ה מ"ש ס"ב הלכה ט ופ"ב ה"ב פ"ב ה"ב ופ"ג ה"ב פ"ב ה"ב ופ"ג ה"ב פ"ב ה"ב: י ז טוס"ש פ"ח פ"ב ה"ב פ"ב ה"ב: יא ח מ"ש ס"ב פ"ב ה"ב פוס"ש פ"ח פ"ב ה"ב פ"ב ה"ב: יב ט מ"ש ס"ב הלכה ב טוס"ש פ"ח פ"ב ה"ב: יג ומ"ש ס"ד מהל' דעות הלכה ה ומכ"מ מהל' תפילה הלכה יט טוס"ש פ"ח פ"ב ה"ב: מ"ש פ"ב ה"ב:

תורה אור השלם

1. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: דברים ו ו
2. וְשִׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: דברים יא יח
3. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: דברים ו ד

רבינו חננאל

ר' אחא משום ר' יהודה אומר כיון שכוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך. וסקשינן בגמ' דכי מערבא מה כיון ועל נשמקם על לפרק שני הלא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה, אי הכי לא יקרא אלא אחר, אנן[אמר ר' (אלא) [צילא] פרק ראשון אמור בלשון יחיד [ופרק] שני בלשון רבים לצבור. והראשון לתלמיד השני למעשה. תני ושנתם עד כאן לכוונה מכאן ואילך לשינון. ת"ר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד עד כאן צריכה כוונה הלכ דברי ר"מ אמר רבא הלכה כר"מ. אע"ג דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כרבי עקיבא דכל הפרשה כולה צריכה כוונה, ואמר (רבא) [רבב"ח] א"ר יוחנן הלכה כרי אחא שאמר משום ר' יהודה. שנראך לכיון בפרק ראשון והיינו כל פרשת שמע, אעפ"כ אנו נוהגין כריב"ח דתניא הרוצה ותו מעשה רב, רהוא רב נחמן ורב יוסף עבדי עיבדי ולא הוה מצערי נפשייהו אלא בשומע בלבד. דאמר רב יהודה אמר שמואל נמי שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד זו היא ק"ש של רבי יהודה הנשיא, ונם אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב, אמר שמע ישראל ה' אלקינו ונאנם בשינה יצא. אמר רב אחא בר יעקב ובדל"ת. אם קריאה צריך להאריך בלבד בדל"ת כשיעור שתמליכהו בשמים ובארץ ובארבע רוחות העולם ובלבד שלא יחטוף בחי"ת. אלא אימא עד על לבבך בעמידה מכאן ואילך לא. ופרשו מלמטר ארץ ישראל צריך לקבל מלכות שמים מעומד (מיהו) [מה] אם היה יושב עומד, לא אלא אם היה מהלך עומד. כלומר, אם היה מהלך הגיע זמן ק"ש לא יקרא כשהוא מהלך אלא יעמוד ויכוין את לבו להזהיר ויקבל עליו על מלכות שמים ואחר כך (יחזיק) [יתור] לדרך. אבל האומר שמא היה יושב עומד כשהוא מעביר ידיו על מגין מקבל עליו עול מלכות שמים. רבי בעת שהיה מעביר ידיו על עיניו והחזם בפיו היה אומר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ומקבל מלכות שמים עליו. הא דאמר חזר וגומרה אפרשה ראמר קאי, דפריש בירושלמי כר תחניא לרבי יהיב ידיי על אפרי ההיא שעתא מקבל מלכות שמים, א"ל האין צריך להזכיר יצ"מ בר' ואע"ג דאמר ר' שמעון תחזר וגומרה הוה מהדר אשמעתא דאית בה יציאת מצרים כדי להזכיר יצ"מ בזמנה. אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא ק"ש. פרקדן, דכתיב הנאותים מיישוב השוכב על שדרו ומניח למעלה. וי"א הישן על פניו משום דאתי לאחמורי ודייק פרקדן אפרי כקיתה. ומראין הדברים האמורים בנוה שהוא בן. פרקדן אפי' למנני הכי אפור וכשי"ב לק"ש. מיהו אם שרבב מוטה מצד כשליו שפיר דמי למנני אבל לק"ש אפי' מוטה לא. ואם היא בעל בשר בנון ר' יוחנן ואז מצלי וקרי שפיר דמי.

הנהות הב"ח

(ה) ד"ה ר"ש עד כאן וכו' ואחל"כ ד"ה ר"ש עד כאן ומ"ש ר' יהודה וכו' ד"ה ר"ש עד כאן: (ו) ד"ה שואל מפני היראה וכו' ומ"ש ר"ש שואל מפני היראה וכו' ומ"ש ר"ש ומשיב כמ"ש: (ז) ד"ה ושמתם וכו' ומ"ש ר"ש ושנתם כמ"ש: (ח) ד"ה שימה וכו' ומ"ש ר"ש ושנתם כמ"ש:

גליון הש"ס

גמ' וז קי"ש של ה"ב. עי' מהגר"א בסימן יט. ד"ה ומהגר"א בסימן:

תוס' ד"ה שואל כו' ומשמע בגר. ע' תשובת נאור שנא סימן י:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ובלבד ס' בסוף (נלא) מ"ח:

לעזי רש"י

ברדיי"ן. החלק הכשרני (שאל הדיבון).

מוסף רש"י

שתהא שימה בגבי הלב. קיבולת מגבר שלם הוא (תוספות לז:). כיון דאמליכתיה למעלה למטה ולארבע רוחות השמים. לשלמדנו בכל שלחים, על שם (מלכים ח יט) כי תמצאנו שמם ומה מלכי גדול שכל גבריו, ולפרנם ריחוק יכתפום ליחזו בשלן על שם (בגרים ג כו) ותתחם אילעזר פלא, ולפרנם רחוק הנקרעים לרע ולהודיע שלין בשלן לגלן לשון פחד, כי היכי דליהוין ספסם ומכלפם (שבת) כי נבלאת שמן, לאת הוא בלבון שלא, לאחר שכוון מלך בשלן (שיר"ר שי"ר פ"ד, מחי"ר שי"ר כו). בר פחאי. בן גרושים (שבת ג כא.) לו: בני בל מלמדך מסם (שיר"ר ב). דבני אפרקיד. פיני לשפלה, וענים הוא שפפשים שיקפשה אחר מקן שנאו ויתענה ושלך שיהי מוטה לי על שכיו ויתחמם (שיר"ר שי"ר ג). אע"ג דמצלי נמי אסור. פלא אם כן יוסב לו שיכב מלו על כדו (שם).

רב נסים גאון

ושואל מיכאי לי לכדרי יצחק דאמר ר' יצחק צריכה שתהא שימה בגבי הלב. מתפלל של יד קאי ותיקהה הקונם את המצוה: שואני ר' יוחנן דכעל בשר הוה. איהיה לפירושיה בבבא מציעא בפ' השוכר את הפועלים ליתי ופרקן אפרי כקיתה. ומראין הדברים האמורים בנוה שהוא בן. פרקן אפי' למנני הכי אפור וכשי"ב לק"ש. מיהו אם שרבב מוטה מצד כשליו שפיר דמי למנני אבל לק"ש אפי' מוטה לא. ואם היא בעל בשר בנון ר' יוחנן ואז מצלי וקרי שפיר דמי.

Вопрос: חוזר וגומרה после урока Раби *возвращался* к Шма *и заканчивал*, читая его целиком? או אינו חוזר וגומרה *Или не возвращался и не заканчивал?*

בר קפרא אומר *Бар-Капара говорит*: אינו חוזר וגומרה *не возвращался и не заканчивал* чтение Шма. רבי שמעון ברבי אומר *Раби Шимон, сын Раби, говорит*: חוזר וגומרה *возвращался и заканчивал.*

Гемара приводит доказательства к этим высказываниям.

אמר ליה בר קפרא לרבי שמעון ברבי *Сказал Бар-Капара раби Шимону, сыну Раби*: בשלמא לדידי דאמינא אינו חוזר וגומרה *понятно мной сказанное* о том, что после урока он *не возвращался* к Шма, чтобы *закончить его*, – היינו דמהדר רבי אשמעתא דאית בה יציאת מצרים *поскольку постоянно* преподавал *законы, в которых* упомянут *Исход из Египта.* אלא לדידך דאמרת חוזר וגומרה *Но*, в согласии с *сказанным тобой*, что он *возвращался* к Шма *и заканчивал его* чтение, למה ליה לאהדורי *зачем ему* надо *было обращаться* к этой теме?

Ответ: כדי להזכיר יציאת מצרים בזמנה *чтобы упомянуть Исход из Египта во время* чтения Шма.

אמר רבי אילא בריה דרב שמואל בר מרתא משמיה דרב *Сказал раби Ила, сын рава Шмуэля бар Марта, со слов Рава*: אמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד если *произнес "Слушай, Израиль: Всевышний – наш Бог, Всевышний один"* сосредоточенно – ונאנס בשינה *и одолел его сон* (задремал), так что остальные стихи Шма прочел в полудреме, не сосредоточившись, – יצא все равно выполнил заповедь.

אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה *Сказал рав Нахман своему рабу* по имени *Дару*: если увидишь меня дремлющим בפסוקא קמא *во время* чтения первого *стиха Шма*, צערן *встряхни* меня, чтобы я прочел его с полной сосредоточенностью. טפי לא תצערן Но больше (на остальных стихах) – *встряхивать не надо.*

אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה *Сказал рав Йосеф раву Йосефу, сыну Рабы*: אבוך היכי הוה עביד *твой отец как поступал*, когда его одолевала дремота посреди Шма?

אמר ליה *Сказал ему* рав Йосеф, сын Рабы: בפסוקא קמא הוה קא מצער נפשיה *на первом стихе сам себя заставлял* встряхнуться, טפי לא הוה מצער נפשיה *больше* (на остальных стихах) – *не заставлял себя.*

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: פרקדן לא יקרא קריאת שמע если человек лежит *на спине*, то *не может* (т. е. ему запрещено) *читать Шма.* Потому что так не принимают на себя царствование Небес.

מקרא הוא דלא ליקרי Отсюда следует, что *читать* Шма *ему запрещено*, הא מיגנא שפיר דמי но *не запрещено так спать.*

והא רבי יהושע בן לוי לייט אמאן דגני אפרקיד *Но ведь раби Йеошуа бен Леви резко порицал* того, *кто спит*, лежа *на спине.*

אמרי *Сказали* мудрецы: מיגנא כי מצלי שפיר דמי *спать* на спине, *чуть повернувшись* на бок, *можно*; מקרא אף על גב דמצלי נמי אסור но *читать* Шма, лежа на спине, даже если *едва повернулся* на бок, *нельзя.*

והא רבי יוחנן מצלי וקרי *Но вот же – раби Йоханан немного поворачивался* на бок *и читал* Шма. При этом он лежал на спине!

שאני רבי יוחנן דבעל בשר הוה *Отличается раби Йоханан* от остальных *тем, что он был полным* человеком и ему было трудно лежать полностью на боку.

Написано в нашей мишне, по мнению раби Меира: בפרקים *"Между разделами* Шма можно прервать чтение, שואל וכו' *если приветствует* уважаемого человека или отвечает на приветствие".

אילימא משיב מחמת מאי מפני הכבוד Если *скажем*, что *из уважения*, השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא *тогда* в силу разрешения *приветствовать* уважаемого человека (т. е. первому его приветствовать) *нужно* ли нам разрешение *отвечать* на приветствие? Оно выглядит ненужным, излишним.

אלא *Но* вот как надо объяснить мнение раби Меира: שואל מפני הכבוד *приветствует из уважения*, ומשיב שלום לכל אדם *а отвечает на приветствие* из страха перед *любым человеком.*

אשר אנכי מצוך. דמי כדקתני לעיל דהוה ליה למכתב לאחר גמירתן דמצוך משמע מפיהו מכאן ואילך ומ"מ מצטריך הכא דלא נלמד מכאן ואילך. פרשת והיה אם שמוע: **שפסק** שימה בגוף פלוני. להא דתניא בתוספתא דקרי"ש כרבי מאיר. וכמי שלבתה דקרי"ש כרבן גמליאל בעמידה. כירושלמי מפרש לה דמי שהיה יושב עומד ונזדמן לו לדבר שהוא עומד אינו צריך לחזור ולעמוד כשהוא מהלך אלא ממקום שהיה מהלך משלים תפלתו כל כך ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כאחר היה עומד ומתפלל דמהלך בדרך מנוח נפשוט מי' ובעינן כוונה בפסוק ראשון לבד וכן מיתה בתנחומא ס"ב רב יהודה בשם שמואל אמר לקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מהלך אינו יכול לעמוד ויקרא וכשיגיע לתפלת שואל' שמואל' שמעי חידאה וכו'. ר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר מפיהו נתמעט מציע מפני הכבוד ר"ש נראה בשם שמואל אמר לקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מהלך אינו יכול לעמוד ויקרא וכשיגיע לתפלת ש

И еще одну трудность для мишны находит Гемара в словах раби Меира.

אימא סיפא *Произнеси заключительные* слова раби Меира: **ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב** "*Но посреди* разделов Шма можно прервать чтение, если *приветствует из страха и отвечает*".

משיב מחמת מאי "*Отвечает*" *в каком случае?* **אילימא מפני היראה** Если *скажем*, что *из страха*, **השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא** то *тогда* в силу разрешения *приветствовать* человека, которого боится, *нужно* ли нам разрешение *отвечать* на его приветствие? Оно выглядит ненужным, излишним.

אלא מפני הכבוד *Но* вот как надо объяснить это затруднение: посреди раздела приветствует из страха и отвечает на приветствие *по причине уважения*.

היינו דרבי יהודה *Получается*, что слова раби Меира полностью совпадают со словами *раби Йеуды*, **דתנן** *потому что учили* в мишне: **רבי יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד** "*Раби Йеуда говорит*: *посреди* раздела – *приветствует из страха и отвечает* в знак *уважения*. **ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם** *А между* разделами – *приветствует из уважения и отвечает на приветствие любому человеку*".

Гемара приводит объяснение первому затруднению.

חסורי מחסרא והכי קתני В мишне *не хватает* слов, *и так ее* надо *учить* (восполнив недостающие слова): **בפרקים שואל מפני הכבוד** "*Между* разделами можно прервать чтение, если *приветствует из уважения*, **ואין צריך לומר שהוא משיב** *и нет необходимости говорить, что* можно *отвечать* на приветствие из уважения.

ובאמצע שואל מפני היראה ואין צריך לומר שהוא משיב *Посреди* разделов можно прервать чтение, если *приветствует из страха, и нет необходимости говорить, что* можно *отвечать* на приветствие из страха. **דברי רבי מאיר** Это *слова раби Меира*.

רבי יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד *Раби Йеуда говорит*: *посреди* разделов – *приветствует из страха и отвечает* на приветствие *из уважения*,

ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם *а между разделами – приветствует из уважения и отвечает на приветствие любому человеку.* (Конец мишны в варианте, "исправленном" Гемарой.)

תניא נמי הכי הקורא את שמע ופגע בו רבו או גדול הימנו *То же самое учили* в барайте: *читает Шма* в дороге, *и повстречался ему его учитель или некто выше его* (статусом). בפרקים שואל מפני הכבוד *Между разделами* можно прервать чтение, если *приветствует из уважения*, ואין צריך לומר שהוא משיב *и нет необходимости говорить, что* можно *отвечать* на приветствие из уважения. ובאמצע שואל מפני היראה *Посреди* разделов можно прервать чтение, если *приветствует из страха*, ואין צריך לומר שהוא משיב *и нет необходимости говорить, что* можно *отвечать* на приветствие из страха. דברי רבי מאיר Это *слова раби Меира.*

רבי יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד *Раби Йеуда говорит:* посреди разделов – *приветствует из страха и отвечает в знак уважения.* ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם *А между разделами – приветствует из уважения и отвечает на приветствие любому человеку.*

בעא מיניה אחי תנא דבי רבי חייא מרבי חייא *Спросил Ахи,* из мудрецов *школы раби Хии, у раби Хии:* בהלל ובמגילה מהו שיפסיק *в Алеле и Мегиле* можно ли *прерывать* чтение для приветствия?

אמרינן קל וחומר Можно ли *сказать* (сделать вывод) по принципу "*тем более*" из следующего: קריאת שמע דאורייתא פוסק если *чтение Шма, заповеданное Торой,* можно *прерывать* из уважения или страха, הלל דרבנן מבעיא то о чтении *Алеля* или Мегилы, установленном нашими *учителями, надо ли* спрашивать, что можно?

Продолжение вопроса: או דלמא פרסומי ניסא עדיף *или, может быть, провозглашение чуда,* сотворенного для евреев Всевышним, *важнее,* чем чтение Шма, хотя последнее установлено Торой?

אמר ליה *Сказал ему* раби Хия: פוסק ואין בכך כלום *разрешено прерывать* чтение Алеля или Мегилы для приветствия, *и нет в таком* прерывании *никакого* нарушения.

אמר רבה *Сказал Раба:* ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל *в дни, когда один* молящийся (т. е. когда он молится один) *читает весь Алель* (в Стране Израиля – Шавуот, первый день Пэсаха и дни Сукот и Хануки), בין פרק לפרק פוסק *между разделами может прерваться,* чтобы приветствовать уважаемого человека; באמצע הפרק אינו פוסק но *посреди раздела не может прерваться.*

וימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל *В дни, когда один* молящийся *не читает весь Алель* (новомесячье и пр. дни), אפילו באמצע הפרק פוסק *даже посреди раздела может прерваться* для приветствия уважаемого человека, а тем более из страха.

איני *Разве* можно в эти дни прерваться посреди разделов? והא רב בר שבא איקלע לגביה דרבינא *Ведь* вот же – *Рав бар Шава оказался у Равины* וימים שאין היחיד גומר את ההלל הוה в один из *дней, когда один* молящийся *не читает весь Алель,* – ולא פסיק ליה *и не прервался* Равина посреди раздела Алеля, чтобы приветствовать гостя.

שאני רב בר שבא *Отличается* случай с *Равом бар Шава* от прочих случаев тем, דלא חשיב עליה דרבינא *что* Рав бар Шава *не был важным* человеком в глазах *Равины.*

בעי מיניה אשיאן תנא דבי רבי אמי מרבי אמי *Спросил Ашьян,* из мудрецов *школы раби Ами, у раби Ами:* השרוי בתענית מהו שיטעום тот, *у кого пост, может ли пробовать* еду, которую готовит, чтобы узнать, достаточно ли в ней приправы?

Объяснение вопроса: אכילה ושתיה קביל עליה если *принял на себя* только запрет *еды и питья,* והא ליכא *то* здесь как бы *нет* еды и питья, потому что пробовать – не значит есть или пить.

או דילמא הנאה קביל עליה *Или, возможно, принял на себя* также запрет *получать удовольствие* (пользу) от еды и питья (даже когда пробует на вкус), – והא איכא *тогда* тут *есть* удовольствие (польза) от еды или питья.

אמר ליה *Сказал ему* раби Ами: טועם ואין בכך כלום разрешено *пробовать, и нет в этом никакого* нарушения.

אמי. כך שמעו: **פגע** רבי רבי **מיים.** שהיה שונה בכיתו רבי מיים: **מפני שהיחיד גומר ואין הציבור גומרין.** שהרי מנהג הציבור לדלג מקצת הפרקים ואין היחיד רשאי לדלג: **ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל.** לפי שהוא עכשיו בימי הפסח: **יכול קורא יחיד יהא אומר כל יום ויום.** שהרי בימים שהיחיד גומר בהם את ההלל אומר הוא כל יום ויום: **ת"ל הודו לה' כי טוב.** ולא כל ימות השנה: **ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל.** ולא ימים שהציבור גומרין: **ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד.** כשהוא מתחיל לקרות בפרקים שהציבור גומרין: **ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם.** הלכה כר' יהודה: **[וימים שאין היחיד גומר בהם את ההלל יכול יהא אומר כל יום ויום ת"ל הודו לה' כי טוב. כי לעולם חסדו. יכול יהו כל ישראל נכנסין לבתי כנסיות ואין קורין בהלל ת"ל כי לעולם חסדו.]** ר' יהודה אומר משום ר' אלעזר המודעי: **אין קורין בהלל אלא במקום שיש ציבור.** שנאמר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו יאמר נא בית אהרן כי לעולם חסדו יאמרו נא יראי ה' כי לעולם חסדו: **מהו שיפטור.** את המצטיין לגדולה מן הקריאה: **מתני'. כך שמעו: פגע** רבי רבי **מיים.** שהיה שונה בכיתו רבי מיים: **מפני שהיחיד גומר ואין הציבור גומרין.** שהרי מנהג הציבור לדלג מקצת הפרקים ואין היחיד גומר בהם את ההלל. לפי שהוא עכשיו בימי הפסח: **ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל.** ולא ימים שהציבור גומרין: **ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד וא"צ לומר שהוא משיב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם בעא מיניה אחי תנא דבי רבי חייא מרבי חייא בהלל [א]ובמגילה מהו שיפסיק [ב] אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא או דלמא [ג]פרסומי ניסא עדיף א"ל פוסק ואין בכך כלום אמר רבה [ד]ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל בין פרק לפרק פוסק באמצע הפרק אינו פוסק וימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל אפי' באמצע הפרק פוסק איני והא רב בר שבא איקלע לנביה דרבינא וימים שאין היחיד גומר את ההלל הוה ולא פסיק ליה שאני רב בר שבא דלא חשיב עליה דרבינא: בעי מיניה אשיאן תנא דבי ר' אמי מר' אמי השרוי בתענית מהו שיטעום אבילה ושתיה קביל עליה והא ליכא או דילמא הנאה קביל עליה והא איכא א"ל טועם ואין בכך כלום תניא נמי הכי [ה]טעמת אינה טעונה ברכה [ו]והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום עד כמה ר' אמי ור' אסי טעמי עד שיעור רביעיתא: אמר רב [ז]כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנאמר [ח]חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא [ט]אל תקרי במה אלא במה ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא לאלוה מחיב רב ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב תרגמה ר' אבא במשכים לפתחו [י](א"ר יונה א"ר זירא כל העושה חפציו קודם שיתפלל כאלו בנה במה א"ל במה אמרת א"ל לא אסור קא אמינא וכדרב אידי בר אבין ד)אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן [יא]אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל שנאמר [יב]צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן [יג]כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו: (ו)א"ר יונה א"ר זירא [יד]כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר [טו]ושבע ילין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא שבע א"ל רב אחא בריה דרבי חייא בר אבא הכי א"ר חייא א"ר יוחנן כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע: אלו הן בין הפרקים וכו': א"ר אבהו א"ר יוחנן [טז]הלכה כר' יהודה דאמר בין אלהיכם לאמת ויציב לא יפסיק [יז]א"ר אבהו א"ר יוחנן מאי דכתיב והי' ימים שחיחד גומר בהם את ההלל. לפי שהוא עכשיו בימי הפסח: לפי שהוא עכשיו בימי הפסח. לפי שהוא עכשיו בימי הפסח: ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם תניא נמי הכי הקורא את שמע ופגע בו רבו או גדול הימנו בפרקים שואל מפני הכבוד וא"צ לומר שהוא משיב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם בעא מיניה אחי תנא דבי רבי חייא מרבי חייא בהלל [א]ובמגילה מהו שיפסיק [ב] אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא או דלמא [ג]פרסומי ניסא עדיף א"ל פוסק ואין בכך כלום אמר רבה [ד]ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל בין פרק לפרק פוסק באמצע הפרק אינו פוסק וימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל אפי' באמצע הפרק פוסק איני והא רב בר שבא איקלע לנבי דרבינא וימים שאין היחיד גומר את ההלל הוה ולא פסיק ליה שאני רב בר שבא דלא חשיב עליה דרבינא: בעי מיניה אשיאן תנא דבי ר' אמי מר' אמי השרוי בתענית מהו שיטעום אבילה ושתיה קביל עליה והא ליכא או דילמא הנאה קביל עליה והא איכא א"ל טועם ואין בכך כלום תניא נמי הכי [ה]טעמת אינה טעונה ברכה [ו]והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום עד כמה ר' אמי ור' אסי טעמי עד שיעור רביעיתא: אמר רב [ז]כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנאמר [ח]חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא [ט]אל תקרי במה אלא במה ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא לאלוה מחיב רב ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב תרגמה ר' אבא במשכים לפתחו [י](א"ר יונה א"ר זירא כל העושה חפציו קודם שיתפלל כאלו בנה במה א"ל במה אמרת א"ל לא אסור קא אמינא וכדרב אידי בר אבין ד)אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן [יא]אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל שנאמר [יב]צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן [יג]כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו: (ו)א"ר יונה א"ר זירא [יד]כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר [טו]ושבע ילין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא שבע א"ל רב אחא בריה דרבי חייא בר אבא הכי א"ר חייא א"ר יוחנן כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע: אלו הן בין הפרקים וכו': א"ר אבהו א"ר יוחנן [טז]הלכה כר' יהודה דאמר בין אלהיכם לאמת ויציב לא יפסיק [יז]א"ר אבהו א"ר יוחנן מאי דכתיב והי' ימים שחיחד גומר בהם את ההלל. לפי שהוא עכשיו בימי הפסח: לפי שהוא עכשיו בימי הפסח. לפי שהוא עכשיו בימי הפסח: וכשהוא גומר אין מברכין לפניו ולאחריו. שאין ברכה לדבר שבקדושה אלא בציבור: **ת"ר** [יח]**כיצד** הוא **גומר** את ההלל. **כל יום ויום** שהוא אומר בו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: **ר' יהודה אומר** [יט]**כל יום ויום** שהוא אומר בו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: **ר' יוסי אומר** [כ]**כל יום ויום** שהוא אומר בו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: **ר' שמעון אומר** [כא]**כל יום ויום** שהוא אומר בו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: **ר' יהודה אומר משום ר' אלעזר המודעי** [כב]**אין קורין בהלל אלא במקום שיש ציבור.** שנאמר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו יאמר נא בית אהרן כי לעולם חסדו יאמרו נא יראי ה' כי לעולם חסדו: **מהו שיפטור.** את המצטיין לגדולה מן הקריאה: **מתני'. כך שמעו: פגע** רבי רבי **מיים.** שהיה שונה בכיתו רבי מיים: **מפני שהיחיד גומר ואין הציבור גומרין.** שהרי מנהג הציבור לדלג מקצת הפרקים ואין היחיד גומר בהם את ההלל. לפי שהוא עכשיו בימי הפסח: **ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל.** ולא ימים שהציבור גומרין: **ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם תניא נמי הכי הקורא את שמע ופגע בו רבו או גדול הימנו בפרקים שואל מפני הכבוד וא"צ לומר שהוא משיב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם בעא מיניה אחי תנא דבי רבי חייא מרבי חייא בהלל [א]ובמגילה מהו שיפסיק [ב] אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא או דלמא [ג]פרסומי ניסא עדיף א"ל פוסק ואין בכך כלום אמר רבה [ד]ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל בין פרק לפרק פוסק באמצע הפרק אינו פוסק וימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל אפי' באמצע הפרק פוסק איני והא רב בר שבא איקלע לנבי דרבינא וימים שאין היחיד גומר את ההלל הוה ולא פסיק ליה שאני רב בר שבא דלא חשיב עליה דרבינא: בעי מיניה אשיאן תנא דבי ר' אמי מר' אמי השרוי בתענית מהו שיטעום אבילה ושתיה קביל עליה והא ליכא או דילמא הנאה קביל עליה והא איכא א"ל טועם ואין בכך כלום תניא נמי הכי [ה]טעמת אינה טעונה ברכה [ו]והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום עד כמה ר' אמי ור' אסי טעמי עד שיעור רביעיתא: אמר רב [ז]כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנאמר [ח]חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא [ט]אל תקרי במה אלא במה ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא לאלוה מחיב רב ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב תרגמה ר' אבא במשכים לפתחו [י](א"ר יונה א"ר זירא כל העושה חפציו קודם שיתפלל כאלו בנה במה א"ל במה אמרת א"ל לא אסור קא אמינא וכדרב אידי בר אבין ד)אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן [יא]אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל שנאמר [יב]צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן [יג]כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו: (ו)א"ר יונה א"ר זירא [יד]כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר [טו]ושבע ילין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא שבע א"ל רב אחא בריה דרבי חייא בר אבא הכי א"ר חייא א"ר יוחנן כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע: אלו הן בין הפרקים וכו': א"ר אבהו א"ר יוחנן [טז]הלכה כר' יהודה דאמר בין אלהיכם לאמת ויציב לא יפסיק [יז]א"ר אבהו א"ר יוחנן מאי דכתיב והי' ימים שחיחד גומר בהם את ההלל. לפי שהוא עכשיו בימי הפסח: לפי שהוא עכשיו בימי הפסח. לפי שהוא עכשיו בימי הפסח: וכשהוא גומר אין מברכין לפניו ולאחריו. שאין ברכה לדבר שבקדושה אלא בציבור: **ת"ר** [יח]**כיצד** הוא **גומר** את ההלל. **כל יום ויום** שהוא אומר בו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: **ר' יהודה אומר** [יט]**כל יום ויום** שהוא אומר בו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: **ר' יוסי אומר** [כ]**כל יום ויום** שהוא אומר בו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: **ר' שמעון אומר** [כא]**כל יום ויום** שהוא אומר בו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: **ר' יהודה אומר משום ר' אלעזר המודעי** [כב]**אין קורין בהלל אלא במקום שיש ציבור.** שנאמר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו יאמר נא בית אהרן כי לעולם חסדו יאמרו נא יראי ה' כי לעולם חסדו: **מהו שיפטור.** את המצטיין לגדולה מן הקריאה:

רבינו חננאל

ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם. הלכה כר' יהודה. [וימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל יכול יהא אומר כל יום ויום ת"ל הודו לה' כי טוב. עיי מי' פ"ו תענית בית. בן. והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום. בגין שחוזר ושלמו ולא חשיבה הנאה מן הטעימה וגם אין צריך ברכה. ולכך טעמי ר' אסי ור' אסי עד כדי רביעית. ודיקא בתענית יחיד בראמרין הנאה קביל עליה אבל תענית כתיב לא. ועד כמה ר' אסי ור' אסי עד שיעור רביעיתא. פירש הגאון ז"ל עד שיטעמו בשעם אחת רביעית. אלא בכל יום התענית בכמה פעמים היו טועמים עד כשיעור הזה. אמר ר' אבהו א"ר יוחנן הילכתא כרבי יהודה האמר בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק. מ"ש דכתיב והי אלקים אמת. יצרך ליבך אני ה' אלקיכם ואמת ויציב מפי שמעה דכתיב וי' אלהי אמת. יצרך לחודר ולומר אמת ויציב וכו'. לומר כל הברכה. רבא אמר אינו חוזר ואומר אמת אלא משלים כל הברכה כולה ועומד בתפלה. וקיימא לן כרבא דרבאה הוא היה רבא מגנה כל האומר פעמים.

ג) ובמס' דף כג:]. ב) פיסקא ד'. ג) [ע' רש"י ד'. ד) נקמן דף טו: [ופס פיסקא ו' ומיירש"י ד"ה נשלמו]. [ובע' מקנן]. ה) [ע"ל ואמרן]. ו) ע"ל פר' שיתפלל. ז) [ומשמע מנהרן ע"ל רש"ל]. ח) פסחים פ"ט ה"ב.

תורה אור השלם

1. הַלְלוּ לְפָנָיו מִן הָאֻמִּים אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְאַפּוֹ כִּי בַּמֶּה נֶחְשָׁב הוּא: ישעיהו ב כב
2. עֲקֹב לְמַעַן יֵיטַב לָךְ וְשָׁכַב לְדַרְכּוֹ פְּעָמֶיךָ:

תהלים פה יד
3. וְיֹאמַר יְיָ לְחֹדֶשׁ וְשָׁבַע יְלִין כָּל פֹּקֵד רָע:

משלי יט כג

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהו שיפסיק מי מתרגי': (ב) תוס' ד"ה ימים וכו' מיהו הכוס סלולג ואחקיעות נסי נמי: (ג) בא"ד אינו מיוצב והכי פרסומי משמע: (ד) בא"ד בירושלמי וכרי פרסומי וכו': (ה) בא"ד מהו נשמעינן מן הגמ':

גליון הש"ס

גמ' מפשפת בה. עי' יקוט ס"ת ר"ד נפסוק ויסרו האם את יעקוב:

מוסף רש"י

כאילו עשאו במה. פגעתת סיכסים (מזמה ד'), אל תקרי שבע אלא שבע. ו' ליעלם ילין ובל יפקד כשום מלום הכי הוא רע ומשלים מתו ילין מרעים לו כלום (לקמן נח:).

רב נסים גאון

אמר (רבא) [רבה] ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל כו'. ויתיה למירמיהו במסכתא תענית בפ' בני פרקים בשנה (דף כח:) דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק ר"ח ימים יחיד גומר בהן את ההלל כרי התם נמי אמרינן אמר (רבה) [רבא] ואת אומרת הלל הראשו תרגם לאו דאוריתא ולסיכך התיר רבא לפסוק בו אפי' באמצע הפרק:

ג) א טור ורש"י פרש סימן תפלא סעיף ב:
ד) ב מיי' פ"ג מהלכות מועה סלכה ט טור שרש סימן תרעא פרש סימן תכב סעיף ג ושלח סעיף ב' ופ"ח סימן תפט סעיף ו' ופרמר סעיף ג:
ה) ג מיי' פ"ג מהלכות נרכות הלכה ג סמג (אלפס נרכות) סעיף ס טור"ע שרש סימן רי סעיף ב:
ו) ד מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלכה יד טור"ע שרש סימן תקפו סעיף ג ורב אלפס תענית פ"ק דף קנב):
ז) ה מיי' פ"ו מהלכות תפלה הלכה ד סמג עשין יט טור שרש תי"ח סימן תפט סעיף ב:
ח) ו [מיי' שם סמג שם עיש"ע] שם סעיף ג:
ט) [ז מיי' שם טוש"ע שם ופ"ב נכ"ן]
י) ח מיי' פ"ב מהלכות תפלה הלכה ח סמג עשין קכ"ח טוש"ע סימן תפט סעיף ה:

תניא נמי הכי *То же самое учили* в барайте: **מטעמת אינה טעונה ברכה** перед тем как *пробовать* еду на вкус, *не надо* говорить *благословение*. **והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום** И тот, *у кого пост, может пробовать* еду, *и нет в этом никакого* нарушения.

עד כמה *До какого* объема еда считается пробой?

רבי אמי ורבי אסי טעמי עד שיעור רביעתא *Раби Ами и раби Аси пробовали* еду на вкус *в объеме до четверти* лога (86–150 миллилитров).

אמר רב *Сказал Рав*: **כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל** *каждый*, кто *приветствует другого раньше, чем помолился* Шмонэ-Эсрэ, – **כאילו עשאו במה** *как будто сделал его* жертвенником вне Храма, что абсолютно запрещено (потому что оказываешь ему уважение раньше, чем Всевышнему). **שנאמר** *Как сказано*[1]: **חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא** "*Оставьте* (почитать) *человека, душа которого в его дыхании* (т. е. перестаньте чтить смертного), *ибо кем он считается*?"

אל תקרי בָּמָה אלא בָּמָה *Не читай* "*кем*" ("бамэ"), *а* читай "*жертвенник*" ("бама"): "ибо он считается запрещенным жертвенником". Т. е. приветствовать его до молитвы – все равно что строить запрещенный жертвенник.

ושמואל אמר *А Шмуэль сказал*, что в приведенном стихе из пророка можно увидеть тот же смысл, не меняя прочтения слов; а именно: **במה חשבתו לזה ולא לאלוה** "*в чем его значимость* (превосходство)" *перед Всевышним*, раз ты приветствуешь его прежде, чем Всевышнего?

מתיב רב ששת *Нашел трудность рав Шэшет* (на слова Рава и Шмуэля) в нашей мишне: **בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב** "*Между разделами* Шма может прервать чтение, если *приветствует* другого *в знак уважения или отвечает* на приветствие". Шма читается перед молитвой, но, тем не менее, мишна, как видим, разрешает прервать чтение, чтобы приветствовать уважаемого человека до Шмонэ-Эсрэ!

תרגמה רבי אבא *Объяснил раби Аба*: запрещено приветствовать другого человека до молитвы, когда делает это специально; например, **במשכים לפתחו** *встает утром, чтобы* пойти *к входу* в *его* жилище и приветствовать. Но, если встреча произошла случайно, запрета нет.

(**א"ר יונה א"ר זירא** *Сказал раби Йона*: *сказал раби Зэра*: **כל העושה חפציו קודם שיתפלל** *всякий, кто занимается своими делами, прежде чем помолился* утром – **כאלו בנה במה** *подобен* тому, кто *выстроил жертвенник* для идолов. **א"ל במה אמרת** *Спросили его*: *ты сказал* "*жертвенник*"? **א"ל לא אסור קא אמינא** *Сказал им*: *нет, я сказал*, что так поступать *запрещено*. **וכדרב אידי בר אבין** *Как* сказал *рав Иди бар Авин*.)

אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן *Сказал рав Иди бар Авин*: *сказал рав Йицхак бар Ашьян*: **אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל** *запрещено человеку заниматься своими делами, прежде чем помолился* утром. **שנאמר** *Потому что сказано*[2]: **צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו** "*Оправдание перед ним идет, и направит* он *в дорогу свои стопы*". Оправдание – это молитва, в которой человек оправдывается перед Творцом. Только после молитвы можно заняться своими делами.

Другое толкование того же стиха: **ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן** *и* еще *сказал рав Иди бар Авин*: *сказал рав Йицхак бар Ашьян*: **כל המתפלל ואחר כך יוצא לדרך** *каждый*, кто *молится, а потом выходит в дорогу* – **הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו** *Всевышний выполняет его желания*. **שנאמר** *Потому что сказано*: **צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו** "*Оправдание* (молитва) *перед ним идет, и направит* (Всевышний) *в дороге его стопы*".

אמר רבי יונה אמר רבי זירא *Сказал раби Йона: сказал раби Зэра*: **כל הלן שבעת ימים בלא חלום** *любой*, кто *спал семь дней без сновидений, зовется злодеем*; **שנאמר** *как сказано*[3]: **ושבע ילין בל יפקד רע** "*И сытый уснет, коль не распорядятся* (ему) на *зло*". **אל תקרי שבע אלא שָׂבֵעַ** *Не читай* "*сытый*" ("совэа"), *а* читай "*семь дней*" ("шэва"). Т. е. если семь дней не дают человеку с Небес сновидений – это плохой признак. (Другое толкование Гемары: плохой сон – призыв к человеку исправиться; если нет плохих снов – значит, на Небесах не хотят ему помочь.)

1. Йешаяу 2:22
2. Теилим 85:14
3. Мишлей 19:23

אמי. קי"ל כרבי מאיר. שהיה סומא נכרים רבי מאיר: מפני שיפסיק. לשמלת שלום: ימים שביחיד גומר בהן את ההלל. לפי שהוא מצוה הבאה לכל אדם ואם כן אין לך יום שאין בו חובת הלל. ואם תאמר והלא בכל יום הוא אומר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (תהלים קלו) ואומר (שם) הללו עבדי ה' (שם קיג) ואומר (שם קיז) הללו את ה' כל גוים (שם) ואומר (שם קמז) הללויה כי טוב זמרה (שם) ואומר (שם קמח) הללו את ה' מן השמים (שם) ואומר (שם קנ) הללו אל בקדשו (שם) אלו הן חמשה הללויות שבספר תהלים שאומרים בכל יום ואומר (שם קיג) הללו עבדי ה' (שם) ואומר (שם קיז) כל גוים סבבוני (שם) ואומר (שם קיח) מן המצר קראתי יה (שם) ואומר (שם קלה) כי יעקב בחר לו יה (שם) ואומר (שם קמו) הללויה כי טוב זמרה

אמר ליה רב אחא בריה דרבי חייא בר אבא *Сказал рав Аха, сын раби Хии бар Аба:* **הכי אמר רבי חייא אמר רבי יוחנן** *так сказал раби Хия: сказал раби Йоханан:* **כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן** тот, *кто насыщает себя словами Торы и* потом *спит –* **אין מבשרין אותו בשורות רעות** *не объявляют ему* с Небес *плохих новостей;* **שנאמר** *как сказано:* **ושבע ילין בל יפקד רע** *"Сытый* (словами Торы) *заснет без* того, что *пошлют* ему *зло".*

Учили в мишне: **אלו הן בין הפרקים וכו'** *"Вот что* такое *"между разделами"* и т. д.

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן *Сказал раби Абау: сказал раби Йоханан:* **הלכה כרבי יהודה** *закон – как раби Йеуда,* **דאמר** *который сказал:* **בין אלהיכם לאמת ויציב לא יפסיק** *между* словами *"Ваш Бог" и "Правда и правильно" нельзя прерываться.*

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן *Сказал раби Абау: сказал раби Йоханан:* **מאי טעמיה דרבי יהודה** *чем раби Йеуда объясняет* запрет прерывать чтение Шма между словами "Ваш Бог" и "Правда и правильно"? Из какого стиха он это выводит? – **דכתיב** *Как написано*[4]:

4. Йирмея 10:10

מתי. קן צומי: פגם דבי רבי חייא. שהיה שונה בבית רבי חייא: מפו שיפסיק. שהוא מוכה לכל מדם והם מחד ועשרים יום בשנה כדלמרינן במסכת ערכין (ד' י.): מפו שיפטוס. את התבזיל לדעת אם צריך מלח או מבלין: מעשמם. טעימת מבשיל: רגיפפא. רגימית הלוז: חדלו נפש מן הקדש מן פחדם. כדאים לכם לעסוק בקבוד המקום על מתעסקו בקבוד אדם דמי לאו אכי למה ליה למימר: ושמואל. לא דרש לשון בָּזֶה אלא כמשמעו בָּזֶה תשכחו זה שהקדמת בקודתי לבקודתי: שואל מפני בבודת. ה"ג קודש תפלה הוא וקמי שואל: מרגמא ר' אבא. להא דרב ושמואל דלמרי: במשכים לשפתו. אבל פגעו בדרך שואל: ה"ג אמר רב ילחק בר שמואל אמר רב יוחנן בר מגיומי לאדם לעשות תפילו קודם שיתפלל: נדק. תפלה שמלדיקו לנוולתו והלך ויסב פעמיו לנדקי תפילו: על פקרני שבא אלא שבא. יליף בל יפקד מן השמים נחלום הרי הוא דע לכך לין תשגיחין לפקדו: וה'

ימים שהיחיד נומר בהם את ההלל. לאו דוקא ימיד אלא אפילו

לבור קורא יחיד בין שחין כל ישראל בימד כאו שהיו בשחיטת פסחים ב"ד בשחין ולאו דוקא נומר דוללי ק"ל בימים שחין יחיד נומר את ההלל לין מוכה לשמרו כלל אפילו בדילוג דהכי משמע בערכין (פ"ב ד' י:): למחזיב כ"ע יום דיחיד נומר בהו את ההלל. לאו דוקא יחיד אלא אפילו ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם תניא נמי הכי הקורא את שמע ופגע בו רבו או גדול הימנו בפרקים שואל מפני הכבוד וא"צ לומר שהוא משיב ובאמצע שואל מפני היראה ואצ"ל שהוא משיב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם בעא מיניה אחי תנא דבי רבי חייא מרבי חייא בהלל [ובמגילה מהו שיפסיק (ב) אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא או דלמא (ג) פרסומי ניסא עדיף א"ל פוסק ואין בכך כלום אמר רבה [יימים שהיחיד נומר בהן את ההלל בין פרק לפרק פוסק באמצע הפרק אינו פוסק וימים שאין היחיד נומר בהן את ההלל אפי' באמצע הפרק פוסק איני והא רב בר שבא איקלע לגביה דרבינא וימים שאין היחיד נומר את ההלל הוה ולא פסיק ליה שאני רב בר שבא דלא חשיב עליה דרבינא: בעי מיניה אשיאן תנא דבי ר' אמי מר' אמי השרוי בתענית מהו שיטעום אכילה ושתיה קביל עליה והא ליכא או דילמא הנאה קביל עליה והא איכא א"ל טועם ואין בכך בלום תניא נמי הכי (ד) [ה]טעמת אינה טעונה ברכה [ו]השרוי בתענית טועם ואין בכך כלום עד כמה ר' אמי ור' אסי טעמי עד שיעור רביעתא: אמר רב [ז]כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנאמר [ח]חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא [ט]אל תקרי במה אלא במה ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא לאלוה מתיב רב ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב תרגמה ר' אבא במשכים לפתחו [י](א"ר יונה א"ר זירא כל העושה חפציו קודם שיתפלל כאלו בנה במה א"ל במה אמרת א"ל לא אסור קא אמינא וכדרב אידי בר אבין ד)אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן [יא]אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל שנאמר [יב]צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן [יג]כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו: (ו)א"ר יונה א"ר זירא [יד]כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר [טו]ושבע ילין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא שבע א"ל רב אחא בריה דרבי חייא בר אבא הכי א"ר חייא א"ר יוחנן כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע: אלו הן בין הפרקים וכו': א"ר אבהו א"ר יוחנן [טז]הלכה כר' יהודה דאמר בין אלהיכם לאמת ויציב לא יפסיק [יז]א"ר אבהו א"ר יוחנן מאי טעמיה דרבי יהודה דכתיב וה'

שלה לחייב עלמו מבדך ואין זה ברכה לבטלה מידי דהוה מלוגב (ג) ותפתילין דהכי נמי מברכות אע"ג שאין מיניות ובלילי פסחים יש שמברכין פעמים בתחלה לקרות ואחר הסעודה אחר שפוך מברכין לגמור ומייתי לה מירושלמי (דפרק ג') מהכיא למייתי עלה לכל הברכות (ד) פופחתין נברוך תוך תן הברכות המעורות לתברתה וברכת הפירות והמזון ופריך בירושלמי עלה והא תיכא גאולה פירוש שבר גאלנו למעוכה לתברתה ואחתי פותחת נברוך שניית לאם שמעה נהבה"ע יפה ופריך והרי קופה פירוש יהלוך לחינה מעוכה שהפעודה מפסקת ואפ"ה חינה פותחת נברוך ומשני שחים הנה אחת להבא ואחת לשעבר פירוש אחת להבא זו היא לותה ברכה שמברכין אחר אכילה לגמור ולאותה ברכה היא סעוכה אחת לשעבר היינו לותה שניהן קודם אכילה אלמא המברכין שני פעמים אכל זה שמברכין קודם אכילה לותה ברכה היא שמברכין על הפירות (ה) פיפה שמעה מלקי לקלי מברכה לבאר גאלנו ולחי מברכה לבאר גאלנו קלי כאבר שפרש מיהו משמע בירושלמי כאבר פירשתי אחלה שהי מברכין ב' פעמים אחלה וסוף אבל לומר ב' יהודה דוו היא תמיהא גדולה אחלה שניהן קודם אכילה אחלי אפשיק ואוכל בינתים שהי בינתים שחין יחיד נומר נהן את ההלל יין שניהן אחלה כמו הכא היינו מוחר לפסוק אלא אפשי הכבוד לחי בשלא נירוך אחלי לא יפסיק בחמלת אלמא אפילו אלא אפשי הכבוד אלא אפשי שניהן נירוך אחלי אין לו לנרך כלל לא בחלה ולא בסוף והא לקחמר בירושלמי והרי (ו) פיפה זהו אבר גאלנו לחותמת בנרוך ואחלי והא הולחה בעלמא היא בברכת פירות ואחלי חותמת בנרוך ומשני שחים הנה אחי גאולות אחת להבא ואחת לשעבר פירוש לעשיר כמו יגיענו וגם היא אחרוכה קלת וגם יש לה לשעבר כמו אבר גאלנו מגאולת מלרים לפיכך חותמת בנרוך ומה שהקשה מירושלמי שחינה סמוכה לפי מה שפרשתי עתה ופ"ה חינה פותחת בנרוך יש ליתן טעם לפי שהיא הולחה בעלמא ואפילו שהיא אחרוכה קלת מקום הוא סוף אבר דבשי בירושלמי (פ' פ"ק) שחתן בשת אחת מהו פירוש זה אחר זה בלא הפל ובאבר בינתים מהו (ה) שמעינן מן הדא דא"ר יוחנן הפל אם שמעה בשבת בהכנסת יצא וכן בשמע בהפסקה (ו)אחי אלא שהיה יודע ובכאן בשבת ובחול ובהא נמי מיושב דבשבת כך פותחת ברכה לאבר גאלנו בנרוך לשעבר שאינה סמוכה כי הא דאם קרא הפל בשבת כ"ע יצא: **אן** ר"ילא הנאה קביל עליה. הלי ליבעי בשמע דמיירי בתענית יחיד שקבל עליו אבל בתענית הבחות ומשום הכי הפולט אינו צריך ברכה שאינו נהנה: **במשכים** לפתחו. וכן הלכה אבל פגעו בחקרתי מותר: למה

ג) [בפס דף כב:]. ד) סוטה ד' ג, ג) ער' הש"ס, ד) [בקטן דף סה: בסוף ר' ומיהל וכ"ה בשלטוחו] [נפי' חקון]. ה) [ר"ל ואחרת]. ו) ר"ל פר' שיטמל. ז) [שומטת בנרוך בל"ל הש"ס]. ח) שמחים ס"ו ס"ו.

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה לָכֶם מִן הָאֲדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְאַפּוֹ כִּי בְמֶה נֶחְשָׁב הוּא: ישעיהו ב כב
2. עֲרֹךְ לִפְנַי הֵילַךְ יָשֶׁם לְדַרְכֵי פְּעָמָי: תהלים פה יד
3. דֵּעוֹת יְ לְחַיֵּים וְשֹׁבֵע יָלִין בַּל יִפָּקֵד רָע: משלי יט כג

הגהות הב"ח

(ב) גמ' מהו שיפסיק מי מתרגי: (ג) תוס' ד"ה ימים וכו' מיהי דוחה סלוגב ואחקיעות וכאי נמי: (ד) בא"ד ליגו מיושב דבשי סוטה משמע: (ה) בא"ד ביהלוגב ומכי סוטה ומי: (ו) בא"ד מכו נשמעינן מן הדא:

גליון הש"ס

גמ' מעשית בר. עי' יקוט ש"ם רי"ד נפסוק ויסבו הפם שם יתמן:

מוסף רש"י

באילו עשאו במה. שנחשב טרכים וסוסה ד:). אל תקרי שבע אלא שבע. ו' ליטה ילין ובל יפקד כשום שלום הכי הוא רע ומשלים פתו ילין מרלים לו פלום (ילקוט נח).

רב נסים גאון

אמר (רבה) [רבה] ימים את ההלל כו'. ויתיה לפירושיהו בפסכתא חצניות בפ' בני פרקים בשונה (דף כח) דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק ר"ח ימים יחיד נומר בהן את ההלל בר' ושם נומר בהן ואין אומרין אמר (רבה) [רבה] ואת אומרת הלל דראש חודש לאו דאורייתא ולפיכך היחיד רבא לפסוק בו אמר באמצע הפרק:

רבינו חננאל

ר' יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם. הלכה בר' יהודה. [ימים שאין היחיד נומר בהן את ההלל וכו'. מתר בהן את ההלל וכו'. ער' ער' ר"ח תענית בח. בן. והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום. כגון שחחר ושלטו ולא חשיבה הנאה מן הסעיפה וגם אין צריך ברכה. ולכך פשטי ר' אפי ר' אסי עד כדי רביעית. תיוקא בתענית יחיד בראשונים הנאה קביל עליה אבל תענית בתרב לא. ועד בבה ר' אבהי ור' אפי טעמי עד שיעור רביעתא. פירש הגאון ז"ל עד שיטעמו בשעם אחת רביעית. אלא בכל יום התענית בכמה פעמים היו טותמים עד שיעור הזה. אמר ר' אבהו א"י יוחנן הילכתא כרבי יהודה האומר בין ואאמר לאמת ויציב לא יפסיק. ס"ם דכתיב הי' אלקים אמת. יצדרך לדבק אני ה' אלקיכם ואמת ויציב מאי שנעא דכתיב וי' אלהי אמת. יצדרך לחזור ולומר הברכה. רבא אמר אינו חוזר ואומר אמת אלא משלים בל הברכה בולה ושומר בהאלה. וקיימא לן כרבא דבראשונה ואע"ג דהיה רבא סגנה בל האומר פעמים.

כ א מיי׳ פ״ה מהל׳ סה״ת הל׳ ב:
כא ב מיי׳ שם פ״ג ה״ב:
כב ג ד מיי׳ פ״ד מהל׳ ק״ש הל׳ ה ו:
ק״ש הלכה ג סמ״ג עשין יט טור ושו״ע או״ח סימן סג סעיף ה ו ושו״ע סימן סה סעיף ה:
כג ה מיי׳ פ״ד מהלכות תפילין הלכה יט סמ״ג עשין כה סעיף ד וכן תלמוד בבלי והלכתא תפילין דף מו. ופ״ה בטחפלין:

תורה אור השלם

ו. וְיָדַעְתָּ אֶת הַיּוֹם הַזֶּה כִּי אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד:
דברים ד ל״ט

מוסף רש"י

באילו מעיד עדות שקר בעצמו. כלומר נהקבים בקללה כמו מעשה בקבים קללה זו, והלי דקאמר בעלמא לישנא מעלייתא הוא: (ר״ן).

למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע. ומ״ת מיפוך ליה דקדמה נתורה וי״ל דהכי קאמר למה קדמה לף לפרשת ציצית דקדמה לכולן לגלך ולהי לין לנו מוסנין לזה שהיא קודמת נתורה משום דתמרינן לין מוקדם ומלוחר ומ״ב היה לנו להקדים לין קורין בה פרשת ציצית כולה לפי שלין מנוח ציצית בלילה לגבי שהיא מלבכת בלמון רבים: ויאמר אינה נוהגת אלא ביום. מכלן מסמע כר׳ שמעון דלמר בפ׳ התכלת (מנחות ד׳ מג.) לציצי מ״ע שהזמן גרמא וכן לימת בקדושין (פ״ק ד׳ לג:) דקאמר ציצית מנוח עשה שהזמן גרמא ופ״ה פ״ק דמ״ד (מנחות מא.) ציצית מוכח טלים הוא ולפילו מוכחא בקופסא לפ״ה מיימא בציצית היכי לסכמן שיהא הזמן גרמא״. ור״ל דלפ״ה היה כשות המיוחד בלילה פטור והכי לימא בירושלמי דקדושין לאמר להכי ס״ל לי לאמת מודים לי לציצית מ״ע שהזמן גרמא שהרי כשות בילה פטור מן הלילית פ״ק לילה טעמא דכתיב ראיתם אותו וזכרתם ולא בשאר מלוות שהרי היה מוכיח בחלון שהוא מהנית עלמו פירוש בחלון שהוא קורא והיו לעוטפת ולשות על ידך ולין. ותפלה נמי כדלמרן [ב] קרי ק״ש ותפלה זו היא מלכות שאים לכל לילית שאינו לגלך מוכח טלית שאם יש לו טלית חייב ואם לין לו פטור מלילית ויכול לקרות ק״ש בלא ציצית ולפי דהוי הפסקה. והכי רבי משה מקולי היה אומר דלפי׳ מכלן לין לליה דמני למיתר היה תפילין בלא ברכה ולאחר י״ת ממשמ בהם ומבלך עליהם ובהכי קני שגם מותר להתעטף בטלית בעת שידיו מטונפות ואחר שיטול ידיו ימשמש בטליתו ומבלך: ומכל מצות האמורות בתורה. ופ״ה וכי ק״ש לגלך הוה בכלל מלות האמורות בתורה. וי״ל דלפי לגלך מני בהדיא ק״ש הוה אמינא דדוקא הכי לילית להו קבישת זמן לבל ק״ש דקבוע להו זמן לגלך הואיל וחמן עובר קמ״ל: עולה בלא מנחה. פ״ה דמני למיתר בלא נסכים שהרי עולה נמי טעונה נסכים לגלך ליאמא דקרא נקט עולה ומנחה וגו׳: למלן

יה׳ אלהים אמת חותר ואומר אמת או אינו חותר ואומר אמת א״ר אבהו א״ר יוחנן חותר ואומר אמת רבה אמר יאינו חותר ואומר אמת ההוא דנחית קמיה דרבה שמעיה רבה דאמר אמת אמת תרי זימני אמר רבה כל אמת אמת תפסיה להאי אמר רב יוסף כמה מעליא הא שמעתתא דכי אתא רב שמואל בר יהודה אמר אמרי במערבא ערבית דבר אל בני ישראל ואמרת אלידם אני ה׳ אלהיכם אמת אמר ליה אביי מאי מעליותא והא אמר רב כהנא אמר רב לא יתחיל ואם התחיל גומר וכי תימא ואמרת אליהם לא הוי התחלה והאמר רב שמואל בר יצחק אמר רב דבר אל בני ישראל לא הוי התחלה ואמרת אליהם הוי התחלה אמר רב פפא קסברי במערבא ואמרת אליהם נמי לא הויא התחלה עד דאמר ועשו להם ציצית אמר אביי הלכך אנן אתחולי מתחלינן דקא מתחלי במערבא וכיון דאתחלינן מגמר נמי גמרינן דהא אמר רב כהנא אמר רב לא יתחיל ואם התחיל גומר חייא בר רב אמר אמר אני ה׳ אלהיכם צריך לומר אמת לא אמר אני ה׳ אלהיכם אינו צ״ל אמת והא בעי לאדכורי ציאת מצרים דאמר הכי מודים אנחנו לך ה׳ אלהינו שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים ועשית לנו נסים וגבורות על הים ושרנו לך: אמר ר׳ יהושע בן קרחה למה קדמה פרשת שמע וכו׳: תניא ר״ש בן יוחי אומר בדין הוא שיקדים שמע להיה אם שמוע שזה ללמוד וזה ללמד והיה אם שמוע לויאמר שזה [ו]ללמוד וזה לעשות אמו שמע ללמוד אית ביה ללמד ולעשות ליח ביה והא כתיב ושננתם וקשרתם וכתבתם ותו והיה אם שמוע ללמד הוא דאית ביה ולעשות ליח ביה והא כתיב וקשרתם וכתבתם אלא הכי קאמר בדין הוא שחקדם שמע להיה אם שמוע שזה ללמוד וללמד ולעשות והיה אם שמוע לויאמר אין בה אלא לעשות בלבד ותיפוק ליה מדרבי יהושע בן קרחה חדא ועוד קאמר חדא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח״כ יקבל עליו עול מצות ועוד משום דאית בה הני מילי אחרנייתא. רב [ז]משי ידיה וקרא ק״ש ואנח תפילין [ח] וצלי והיכי עביד הכי והתניא [ט]החופר כוך למת בקבר פטור מק״ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה הגיע זמן ק״ש עולה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק״ש ומתפלל הא גופא קשיא רישא אמר פטור וסיפא חייב הא לא קשיא [י]סיפא בתרי ורישא בחד מ״מ קשיא לרב רב כרבי יהושע בן קרחה סבירא ליה דאמר עול מלכות שמים תחלה ואח״כ עול מצות אימר דאמר רבי יהושע בן קרחה להקדים קריאה לקריאה לעשיה מי שמעת ליה ותו מי סבר ליה כרבי יהושע בן קרחה והאמר [יא]רב חייא בר אשי זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב ומקדים ומשי ידיה ומברך ומתני לן פרקין ומנח תפילין והדר קרי ק״ש וכ״ת בדלא מטא זמן ק״ש א״כ מאי אסהדתיה דרב חייא בר אשי לאפוקי מס״ד למשנה אין צריך לברך קמ״ל דאף למשנה נמי צריך לברך מ״מ קשיא לרב שלוחא הוא דעות: אמר עולא [יב]כל הקורא ק״ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים: ואמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה

יפנה

ופ׳ אלהיכם אמת. לכך לין מפסיקין בין מני ה׳ אלהיכם לאמת: כל אמת אמת מפסיק לפי׳. ריבוטא של אמת מפסיקו לזה: פה שמפסיק. דרך שמושל בר יהודה אמר למרי במערבא וכו׳. ק״ש של ערבית לין קורין בה פרשת ציצית כולה לפי שאין מנוח ציצית בלילה לגבי מתפילין לומה ומפסיקים בה ומלגיעים ולומרים אני ה׳ אלהיכם אמת: לף יפסיק. לין לריך להתחיל ויאמר ערבית: לפחולי מפחלינן. דהף מתחלי במערבא: לאמר אני ה׳ אלהיכם. להיינו פרשת ליצית: לריך לומר אמת. כדכתיב וה׳ אלהיכם אמת: ופף כמי לאדכורי יליאת מלרים. לתנן (לעיל דף יב:) מזכירין יליאת מלרים בלילות ולי לף לאמר אמת ואמונה ולף לאמר פרשת ליצית היכי יליאת מלרים: ושרנו לך. מי כמכה באלים וגו׳ מלכותך ראו בניך עד שלא יסרגלו והשכינה: שוה ללמוד. ודברת בם [ג] וזה ללמד. ולמדתם לותם את בניכם [ד] ואם לא למד אחלה יחלוך ילמד את בניו: וזה לעשות. ויאמר לין בה בלא עשייה: וקשרתם. לתפילין: וכתבתם. דמוחה עשייה היא: לב אבי ידי. פעם אחת לאוהו שעשה קן: והיכי עביד הכי. שהקדים ק״ש לתפילין: כוך. קבר שאופרין בקירות מערה לרבי [ה] ומתני ז׳ [ו] טפחים [ז]: פטור מק״ש. להטוסק במלוה פטור מן המלה כלאמרינן בפ״ק (ד׳ ט.) בשבתך בביתך פרט לעוסק במלוה: וסיפא בפרקי. והכי קאמר אם אינים אם מניח את תפילין ואוהו עולה ומקיים מלות ק״ש ותפילין ותפלה ומחר למלחמה ומבירו יעלה וינים תפילין ויקרא ק״ש ויתפלל: מ״מ. תפילין קודמים לק״ש: פול מלוה. דהמת תפילין עול מלוה הוא: קריפה לקריפה. שמע שהוא קבלת מלכות שמים לויה אם שמוע שהוא קבלת עול מלות: ומבירך. על התורה: ומפני פרקין. מלמד [ח] שמקדים הוא לעסוק בתורה להייט [א] עשייה דמלוה מקמי מלכות שמים: שלופף הוא דמיים. הבלית קלקל שאימר להבית לו תפילין מעיקרא [ט]והגיע זמן ק״ש והחזק לקרות כדי שלא יעבור הזמן וכי מטי שלופף דתפילין לממינהו: כאלו מעיד עדות שקר בעצמו. ליטמא מעלית: פקרוב טולה בלא מנחה. שחייבו הכתוב להקריב עמה שנאי (במדבר כח) ועשיתם האיפה וגו׳ לף הקורא ואינו מקיים אינו גומר את המלות: נסכים. הוא היין המתנסך על גבי המזבח אחר העולה והזבח כדכתיב [י]וסכיהם חלי ההין וגו׳ (שם). והייט דאמרי למימר כאילו הקריב עולה בלא מנחה ונסכים דהא עולה נמי טעונה נסכים אלא לגבי דקרא נקט עולה ומנחה זבח ונסכים:

יפנה

[א] רש״י ד״ה ומאחר מקרון סר הייטו עשיה ומתוך עשיה. ת״ב קראשה:

הגהות הב"ח

(ב) [ק״ש ותפלה ומצוה ויכיו: (ג) רש״י ד״ה ומתני מרקיק למלמ. ג״ב ממרים מקוקיות מכח (במדבר) קורחה ק״ש ב[על זה צריך] מאר לך לעתר ומי מיחת מלמ מתי ומן ק״ש כי [אלא זה צריך] מאר לך והכי קאי מלמ ומה ק״ש ומפלה ומלוה ומלוה ומלו

ה' אלהים אמת *"Всевышний, Бог, – это правда"*. Как пророк соединил "Бог" и "правда", так и мы не можем прерывать чтение между двумя этими словами.

После того как сказал "правда" (первое слово первого благословения после Шма), прервался (в тех случаях, когда разрешено прерываться или ожидая хазана) и еще не сказал "правильно" (второе слово), – חוזר ואומר אמת надо ли *снова говорить "правда"*, приступив к чтению первого благословения после Шма? או אינו חוזר ואומר אמת *Или не* надо *снова говорить "правда"*?

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן *Сказал раби Абау: сказал раби Йоханан:* חוזר ואומר אמת надо *снова говорить "правда"*. רבה אמר *Раба сказал:* אינו חוזר ואומר אמת *не* надо *снова говорить "правда"*.

ההוא דנחית קמיה דרבה *Некто вызвался* вести общественную молитву *перед Рабой* (в миньяне, где молился Раба). שמעיה רבה דאמר אמת אמת תרי זימני *И услышал Раба, как* он *сказал "правда" дважды.* אמר רבה *Сказал* о нем *Раба:* כל אמת אמת תפסיה להאי *все* эти *"правды" захватили его* (как течение реки). Т. е. он привык без причины дважды говорить в молитве слово "правда".

Гемара приступает к рассмотрению третьего раздела Шма (третьей из трех частей Шма).

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф:* כמה מעליא הא שמעתתא *как хорошо то, что я слышал!* А именно: דכי אתא רב שמואל בר יהודה אמר *когда пришел рав Шмуэль бар Йеуда* из Страны Израиля в Вавилонию, он *сказал:* אמרי במערבא ערבית *на Западе*, в Стране Израиля, когда произносят *вечернее* Шма, *говорят* вместо третьей части Шма: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת *"Скажи сыновьям Израиля, говоря им: Я Всевышний, ваш Бог, – правда"*. Т. е. пропускаются все стихи о цицит – поскольку ночью нет заповеди носить цицит.

אמר ליה אביי *Сказал ему Абае:* מאי מעליותא *что хорошего* в том, что ты слышал? והא אמר רב כהנא אמר רב *Ведь сказал рав Каана: сказал Рав:* לא יתחיל *нет* необходимости *начинать* третью часть Шма вечером, ואם התחיל גומר *но, если начал*, надо *закончить* всю.

וכי תימא ואמרת אליהם לא הוי התחלה *А если скажешь*, что слова *"говоря им"* – это *не начало* раздела, а поэтому можно отсюда перейти сразу к концу раздела, как поступали в Стране Израиля, והאמר רב שמואל בר יצחק אמר רב *так ведь сказал рав Шмуэль бар Йицхак: сказал Рав:* דבר אל בני ישראל если прочитал до *"Скажи сыновьям Израиля"*, לא הוי התחלה то это еще *не начало* раздела, ואמרת אליהם הוי התחלה *но* если *прочитал "говоря им"*, то это *начало*, и после него уже надо читать весь раздел о цицит, а не переходить сразу к последним словам раздела Шма.

קסברי במערבא אמר רב ספא *Считают на Западе*, в Стране Израиля, נמי לא הויא ואמרת אליהם התחלה что слова *"говоря им" тоже не начало* раздела. Т. е. начала нет до тех пор, עד דאמר ועשו להם ציצית *пока* не *прочитал "чтобы сделали себе цицит"*. И если прочитал эти слова, должен прочитать весь раздел без пропусков.

הלכך אנן אתחולי מתחלינן אמר אביי *Сказал Абае:* *поэтому мы*, в Вавилонии, *начинаем* читать третий раздел (третью часть) вечернего Шма до "говоря им", דקא מתחלי במערבא *потому что так начинают на Западе.* וכיון דאתחלינן מגמר נמי גמרינן *И раз начали*, то и *заканчиваем весь раздел.* דהא אמר רב כהנא אמר רב *Как и сказал рав Каана: сказал Рав:* לא יתחיל *не начинает*, ואם התחיל גומר *но если начал*, то *заканчивает*.

אמר אני ה' אלהיכם חייא בר רב אמר *Хия бар Рав сказал:* если *сказал: "Я Всевышний, ваш Бог"*, т. е. произнес всю третью, заключительную часть Шма, צריך לומר אמת в конце *должен сказать "правда"*. לא אמר אני ה' אלהיכם Но если *не сказал "Я Всевышний, ваш Бог"*, поскольку не читал третью часть Шма (а ее можно не читать в вечернем Шма), אינו צריך לומר אמת то *не должен говорить "правда"* и благословение, которое идет после Шма.

והא בעי לאדכורי יציאת מצרים *Но ведь должен вспомнить Исход из Египта!* Так учили выше в мишне (см. конец первой главы Гемары, стр. 13б). И если не прочитал третью часть Шма и благословение за ним, то каким образом выполнит заповедь вспоминать об Исходе ночью?

דאמר הכי Ответ – в том, *что* Хия бар Рав *так* хотел *сказать*: вместо пропущенного читает:

למה קדמה פרשת שמע להיות אם שמוע. ול"ת מיפוק ליה דקדמה נתורה וי"ל דסכי קאמר למה קדמה לף לפרשת ציצית דקדמה לכולן אלא ולאי אין לנו מוסמך לזה שהיא קודמת בתורה משום דתמרינן אין מוקדם ומאוחר ול"ב היה לנו להקדים אין קורין בה פרשת ציצית כולה לפי שאין מצות ציצית בלילה אבל ממילין לומה ומפסיקים בה ומדלגים ומומרים אלי ה' אלהיכם אמת: לא יפסיק. להיכם אלהיכם אמת: לא יפסיק. כדכתיב וה' אלהים אמת: והם בני לאדכורי ציצית מנריס. דתנן (לעיל דף יג:) מזכירין ציצית בלילות ואין לא לא אמר אמת ואמונה ולא אמר פרשת ציצית היכי מדכר ציצית מנריס: ושרנו לף. מי כמכה באלים וגו' מלכותך ראו בניך עד בקע ישראל והשכינה: זה אלי ונאמר. ואנרת נס ג): וזה נאמד. ולאמרתם לותם את כיניכם) והם לא למד מאלה היאך ילמד את בניו: וזה שעשים. ואומר אין בה אלא עשייה: וקשרתם. ובשבתם. למוחה עשייה היא: רב אסי אמר. פעם אחת ראוהו שעשה ק"ן: ואיבי עביד הכי. שהקדים ק"ש לתפילין: כוך. קבר שמופרין בקיולות מערה אלכל ד' ב) ואמרו ז'): טפחיים) פטור מק"ש. להעופק במצוה פטור מן המצוה כלמתרינן בפ"ק (ד' ו'). בשבתך בביתך פטו לעופק במצוה: ובשכבך בקריאת שמע. ואבי קאמר אם אינם הם מניח את תבירו שהוא עולה ומקיים מצות ק"ש ותפילין ותפלה ותחל למלאכה ותבירו יעלה וימיח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל: מ"מ. תפילין קודמים לק"ש: עול מלוה. דהמת תפילין עול מלוה הוא: קריאה לקריאה. שמע שהוא קבלת מלכות שמים ניהיה אם שמוע שהוא קבלת עול מלות: ומבקרי. מבשרי. ומבקרי. מלמד (ג) על המוצה: ומפני פרקן. מלמד (ג) מקדים הוא לעסוק במוצה להיות (א) עשייה דמלוה מקמי מלכות שמים: שלומא הוא דעוים. הבלים קלקל שאימר להניח לו מפילין מעיקרא (ב)והגיע זמן ק"ש והחקק לקוות כדי שלא יעבור הזמן וכי מטי שלומא דתפילין אמינא: כאלו מעיד עדות שקר בעצמו. ליאמת מעליא: כאילו הקריב טולה בלא מנחה. שחייבו בכתוב להקריב עמה שנא' (במדבר כח) ועשיתם התמה וגו' ומקים לף הקורא ואינו מקיים אינו גומר את המלוה: נפכים. הוא היין המתנסך על גבי המזבח אחר העולה והזבח דכתיב ונסכיהם מני היין וגו' (שם). וה"ה דאי למיתר כאילו הקריב עולה בלא מנחה ונסכים דהא עולה נמי טעונה נסכים אלא ליאמת דקרא נקט עולה ומנחה זבח ונסכים:

יפנה

וה' אלהים אמת חוזר ואומר אמת או אינו חוזר ואומר אמת א"ר אבהו א"ר יוחנן חוזר ואומר אמת רבה אמר "אינו חוזר ואומר אמת ההוא רנדזית קמיה דרבה שמעיה רבה דאמר אמת אמת תרי זימני אמר רבה כל אמת אמת תפסיה להאי אמר רב יוסף כמה מעליא הא שמעתתא דכי אתא רב שמואל בר יהודה אמר אמרי במערבא ערבית דכר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת אמר ליה אביי מאי מעליותא והא אמר רב כהנא אמר רב לא יתחיל ואם התחיל גומר וכי תימא ואמרת אליהם לא הוי התחלה והאמר רב שמואל בר יצחק אמר רב דבר אל בני ישראל לא הוי התחלה ואמרת אליהם הוי התחלה אמר רב פפא קסברי במערבא ואמרת אליהם נמי לא הויא התחלה עד דאמר ועשו להם ציצית אמר אביי הלכך אנן אתחולי מתחלינן דקא מתחלי במערבא וכיון דאתחלינן מגמר נמי גמרינן דהא אמר רב כהנא אמר רב לא יתחיל ואם התחיל גומר חייא בר רב אמר אמר אני ה' אלהיכם צריך לומר אמת לא אמר אני ה' אלהיכם אינו צ"ל אמת והא בעי לאדכורי יציאת מצרים דאמר הכי מודים אנחנו לך ה' אלהינו שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים ועשית לנו נסים וגבורות על הים ושרנו לך: אמר ר' יהושע בן קרחה למה קדמה פרשת שמע וכו': תניא ר"ש בן יוחי אומר בדין הוא שיקדים שמוע לוהיה אם שמוע שזה ללמוד וזה ללמד והיה אם שמוע לויאמר שזה [ו]ללמוד וזה לעשות אמנו שמע ללמוד איה ביה ללמר ולעשות ליה ביה והא כתיב ושננתם וקשרתם וכתבתם ותו והיה אם שמוע ללמד הוא דאית ביה ולעשות ליה ביה והא כתיב וקשרתם וכתבתם אלא הכי קאמר בדין הוא שתקדם שמע לוהיה אם שמוע שזה ללמוד וללמד ולעשות והיה אם שמוע לויאמר שזה יש בה ללמד ולעשות ויאמר אין בה אלא לעשות בלבד ותיפוק ליה מדרבי יהושע בן קרחה חדא ועור קאמר חדא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עליו עול מצות ועוד משום דאית בה הני מילי אחרנייתא. רב [ב]משי דיה וקרא ק"ש ואנח תפילין [ג] וצלי והיכי עביד הכי והתניא [ד]החופר כוך למת בקבר פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה וגו' אלהיכם אמת. לכך אין מפסיקין בין ה' אלהיכם לאמת: כל אמת אמת מפסיק להאי. ריבוטא של אמת מפסקתו לזה: הם שמעתא. דכי שמואל בר יהודה אמר אמרי במערבא וכו'. ק"ש של ערבית אין קורין בה פרשת ציצית כולה לפי שאין מצות ציצית בלילה אבל ממילין לומה ומפסיקים בה ומדלגים ומומרים אלי ה' אלהיכם אמת: לא יפסיק. להיכם אלהיכם אמת: והם בני לאדכורי ציצית מנריס. דתנן (לעיל דף יג:) מזכירין ציצית בלילות ואין לא לא אמר אמת ואמונה ולא אמר פרשת ציצית היכי מדכר ציצית מנריס: ושרנו לף. מי כמכה באלים וגו' מלכותך ראו בניך עד בקע ישראל והשכינה: זה אלי ונאמר. ואנרת נס ג): וזה נאמד. ולאמרתם לותם את כיניכם) והם לא למד מאלה היאך ילמד את בניו: וזה שעשים. ואומר אין בה אלא עשייה: וקשרתם. ובשבתם. למוחה עשייה היא: רב אסי אמר. פעם אחת ראוהו שעשה ק"ן: ואיבי עביד הכי. שהקדים ק"ש לתפילין: כוך. קבר שמופרין בקיולות מערה אלכל ד' ב) ואמרו ז'): טפחיים) פטור מק"ש. להעופק במצוה פטור מן המצוה כלמתרינן בפ"ק (ד' ו'). בשבתך בביתך פטו לעופק במצוה: ובשכבך בקריאת שמע. ואבי קאמר אם אינם הם מניח את תבירו שהוא עולה ומקיים מצות ק"ש ותפילין ותפלה ותחל למלאכה ותבירו יעלה וימיח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל: מ"מ. תפילין קודמים לק"ש: עול מלוה. דהמת תפילין עול מלוה הוא: קריאה לקריאה. שמע שהוא קבלת מלכות שמים ניהיה אם שמוע שהוא קבלת עול מלות: ומבקרי. מבשרי. ומבקרי. מלמד (ג) על המוצה: ומפני פרקן. מלמד (ג) מקדים הוא לעסוק במוצה להיות (א) עשייה דמלוה מקמי מלכות שמים: שלומא הוא דעוים. הבלים קלקל שאימר להניח לו מפילין מעיקרא (ב)והגיע זמן ק"ש והחקק לקוות כדי שלא יעבור הזמן וכי מטי שלומא דתפילין אמינא: כאלו מעיד עדות שקר בעצמו. ליאמת מעליא: כאילו הקריב טולה בלא מנחה. שחייבו בכתוב להקריב עמה שנא' (במדבר כח) ועשיתם התמה וגו' ומקים לף הקורא ואינו מקיים אינו גומר את המלוה: נפכים. הוא היין המתנסך על גבי המזבח אחר העולה והזבח דכתיב ונסכיהם מני היין וגו' (שם). וה"ה דאי למיתר כאילו הקריב עולה בלא מנחה ונסכים דהא עולה נמי טעונה נסכים אלא ליאמת דקרא נקט עולה ומנחה זבח ונסכים:

יפנה

ומכל מצות האמורות בתורה הגיע זמן ק"ש עולה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל הא גופא קשיא רישא אמר פטור וסיפא חייב הא לא קשיא [ה]סיפא בתרי ורישא בחד מ"מ קשיא לרב רב ברבי יהושע בן קרחה סבירא ליה דאמר עול מלכות שמים תחלה ואח"כ עול מצות אימר דאמר רבי יהושע בן קרחה להקדים קריאה לקריאה קריאה לעשיה מי שמעת ליה ותו מי סבר ליה כרבי יהושע בן קרחה והאמר [ו]רב חייא בר אשי זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב ומקדים ומשי ידיה ומברך ומתני לן פרקין ומנח תפילין והדר קרי ק"ש וכ"ת בולא מטא זמן ק"ש א"כ מאי אסהדתיה דרב חייא בר אשי לאפוקי ממ"ד למשנה אין צריך לברך קמ"ל דאף למשנה נמי צריך לברך מ"מ קשיא לרב שלוחא הוא דעות: אמר עולא [ז]כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן באילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים: ואמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה

יפנה

מסורת הש"ס

ב) ג"ז (לעיל ג) נעיל דף ה) [כלעיל ג) ג"ז ג) [כלעיל ג) [סנהדרין ו) נ"ם ו): ד) [סנהדרין ו) נ"ם ו): ה) ג"ז (ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ו) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ז) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ח) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ט) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: י) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: כ) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ל) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: מ) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: נ) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ס) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ע) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: פ) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: צ) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ק) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ר) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ש) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב: ת) [ב"ק ק: ב) ג"ז ו"ב:

הגהות הב"ח

(ב) נמ' ואם מפלין ומצלי ויכיו: (ג) רש"י ד"ה ומתני פרקין ומנח תפילין. ב"י מפרש [בשלמא] קרקים ק"ש [ואח"כ] מתני פרקין ק"ש [על מה שיך] אמר רב ומתני פרקין ק"ש [ואח"כ] מנח תפילין והכי קאמר כיון דאי מנח תפילין [לא] מצי מתני פרקין ק"ש [ואח"כ] מנח תפילין ומתני פרקין ק"ש [ואח"כ] מנח תפילין ומתני פרקין ק"ש [ואח"כ] מנח תפילין ומ

מודים אנחנו לך ה' אלהינו שהוצאתנו מארץ מצרים *"Благодарим мы Тебя, Всевышний, наш Бог, за то, что вывел нас из страны Египта,* ופדיתנו מבית עבדים *и выкупил нас из дома рабства,* ועשית לנו נסים וגבורות על הים ושרנו לך *и сделал нам чудеса и великие явления на море, и пели мы Тебе*: "Кто – как Ты среди высших?" и т. д.

Учили в нашей мишне: אמר רבי יהושע בן קרחה *сказал раби Йеошуа бен Корха*: למה קדמה פרשת שמע וכו' *почему предшествует раздел "Слушай"* разделу "И вот, если прислушаетесь"? И т. д.

תניא *Учили* в барайте: רבי שמעון בן יוחי אומר *раби Шимон бен Йохай говорит* (приводя другое объяснение, отличное от того, что привел раби Йеошуа бен Корха): בדין הוא שיקדים שמע לוהיה אם שמוע *логично, чтобы прежде прочел "Слушай"* (первую часть Шма), а потом *"И вот, если прислушаетесь"* (вторую часть). שזה ללמוד וזה ללמד *Потому что этот* раздел – о заповеди *учиться, а этот* – о заповеди *обучать*.

Также логично, чтобы прежде прочел והיה אם שמוע לויאמר *"И вот, если прислушаетесь"* (вторую часть Шма), а потом *"И сказал"* (третью часть). שזה ללמוד וזה לעשות *Потому что этот* раздел – о заповеди *обучать, а этот* раздел – о заповеди *"делать"*. Действительно, в заключение последний раздел Шма говорит о заповеди мезузы.

אטו שמע Но *разве* в разделе *"Слушай"*, ללמוד איכא ביה ללמד где *есть заповедь учиться*, ולעשות ליכא ביה *нет* заповедей *обучать* и *"делать"*? והא כתיב *Ведь написано* в нем: ושננתם וקשרתם וכתבתם *"И повторяй* их своим детям", *"И повяжи их"*, *"И напиши их"*.

ותו *И еще*: והיה אם שמוע разве в разделе *"И вот, если прислушаетесь"* ללמד הוא דאיכא ביה *есть* только заповедь *обучать*, ולעשות והא כתיב ליכא ביה *а* заповеди *"делать" нет*? *Ведь написано* в нем: וקשרתם וכתבתם *"И повяжите их"*, *"И напиши их"*.

אלא הכי קאמר *Но так сказал* учитель барайты (вот что он имел в виду): בדין הוא שתקדם שמע לוהיה אם שמוע *логично, чтобы предшествовал* раздел *"Слушай"* разделу *"И вот, если прислушаетесь"*, שזה ללמוד וללמד ולעשות *потому что этот* раздел – о заповедях *учиться, обучать и "делать"*, а этот – только о заповедях обучать и "делать".

Аналогично והיה אם שמוע לויאמר надо было, чтобы раздел *"И вот, если прислушаетесь"* предшествовал разделу *"И сказал"*, שזה יש בה ללמוד ולעשות *потому что в нем* (в первой из частей Шма) *есть* заповеди *обучать* и *"делать"*, ויאמר אין בה אלא לעשות בלבד а в разделе *"И сказал" – только "делать"*.

ותיפוק ליה מדרבי יהושע בן קרחה Ну *и вывел бы себе из того, что* сказал *раби Йеошуа бен Корха*! Зачем раби Шимон бен Йохай дал другое объяснение мишне?

חדא ועוד קאמר *"Это и еще"* – так он *сказал*. Т. е. нужны оба объяснения. חדא *Это* (первое объяснение) – как сказал раби Йеошуа бен Корха в нашей мишне: כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה *"Чтобы сначала принял на себя бремя Небесного царства* (часть "Слушай"), ואחר כך יקבל עליו עול מצות *а затем принял на себя бремя* исполнения *заповедей"*.

ועוד משום דאית בה הני מילי אחרנייתא *И еще* (второе объяснение): *из-за того, что присутствуют в нем* (в разделе "Слушай") все *другие* заповеди, упомянутые в прочих разделах ("учить", "обучать", "делать").

רב משי ידיה וקרא קריאת שמע Однажды утром *Рав омыл свои руки, прочел Шма,* ואנח תפילין וצלי *наложил тфилин и помолился* (произнес Шмонэ-Эсрэ).

והיכי עביד הכי *И как* же он мог *так поступить*?! Почему прочел Шма, прежде чем наложил тфилин?

והתניא *Ведь учили* в барайте: החופר כוך למת בקבר тот, кто *копает нишу для мертвого в могиле* [раньше копали одну большую могилу, в стенах которой делали ниши для захоронений], פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין *свободен от чтения Шма, и молитвы, и тфилин,* ומכל מצות האמורות בתורה *и всех заповедей, указанных в Торе*.

הגיע זמן קריאת שמע Но, когда *наступает время чтения Шма,* עולה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל *поднимается* из могилы, *омывает руки, накладывает тфилин, читает Шма и молится*.

למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע. ור"ת מיפוק ליה דקדמה נמי תורה ור"ל דכי קאמר למה קדמה לף לפרשת ציצית דקדמה לכולן מלף ולכי לית לן מצוה מסוגין למה שהיא קודמת בתורה משום דמחברין לה מוקדם ומאוחר ור"ל היה לנו להקדים לה פרשת ציצית כולה לפי שאין מצות ציצית בגילה אבל אין קורין בה פרשת ציצית ומאוחר היה לנו להקדים ממחילין אותה ומסקיקים בה ומדלגים ומוחרים לפי ה' אלהיכם אמת: לף יפחיל. לין צריך להתחיל ויאמר ערבית: אפסולי מפחילין. דהא מחחלי כמעכה: אמר אני ה' אלהיכם. דהיינו פרשת ציצית: צריך לומר אמת. כדכתיב וה' אלהים אמת: והא כתי לאדכורי יציאת מצרים. לתנן (לעיל דף יב:) מזכירין יציאת מצרים בגילות ולי לף לאמר אמת ויציבה אבל לא לאמר אמת ויציבה ומנה לף מצרים: ברכנו לך. מי כמכה בגילים חנו' מלכותך ראו כניך עד גאל ישראל והשכינו: זה גלמוד. ובערת נפש[ג] זה גלמד. ולמדתם אותם לף כניכם[ד] ואם לף לאמר אחלה היאך ילמד את בניו: וזה לעשות. ויאמר לין כה גלף עשייה: וקשרתם. דמפילין: וכפכתם. דמזוזה עשייה היא: רב מתי ידי. פעם אחת לאוהו שעשה כן: ויהיו עניך ככי. שהקדים ק"ש לתפילין: כוך. קבר שאופרין בקיטום מערה מלכו ל'[ה] ומחנו ז'[ו] טפחים[ז]: פטור מק"ש. להעוסק במצוה פטור מן המצה כלאמרינן בפ"ק (ד' י:). בשכתך בביתך פרט לעוסק במצוה: ושיפא בשרטי. והכי קאמר לם שנים שם מניח לת מניהו מוסר והוא עולה ומקיים מצות ק"ש ותפילין ותפלה ואחר כ למלאכה ומניהו יעלה ויניח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל: מ"מ. תפילין קודמים לק"ש: מול מנוח. דהאחת תפילין עול מצוה הוא: קריפה לקריפה. שאע שהוא קבלת מלכות שמים ליהיה לם שמע שהוא קבלת עול מלות: ומקדים. מלכים: ומכרך. על התורה: ומפני פרקן. לגמ' (ב) מקדים הוא לעסוק בתורה להיינו (א) עשייה דמלוה מקמי מלכות שמים: שלוחא הוא דמיתי. הללים קלקל שאינו להניח לו תפילין מעיקרא (ב)והגיע זמן ק"ש והחזק לקרות כדי שלא יעבור הזמן וכי מטי שלוחא דתפילין לחמיהו: כאלו מפיד פדום שקר כעלמו. ליהנא מעליא: כאלו הקריב עולה בלא מנחה. שהיינו הכאוב להקריב עמה שגא' (במדבר כח) ועשיתם האיפה וגו' לף הקורא ואינו מקיים אינו גומר לת המלוה: נסכים. הוא היין המתנסך על גבי המזבח לאר העולה והזבח כדכתיב ונסכיהם חצי ההין וגו' (שם). והיינו דאמרי לאינשי הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים: ואמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה יפנה

ומכל מצות האמורות בתורה הגיע זמן ק"ש עולה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל הא גופא קשיא רישא אמר פטור וסיפא חייב הא לא קשיא [י]סיפא בתרי ורישא בחד מ"מ קשיא לרב רב כרבי יהושע בן קרחה סבירא ליה דאמר עול מלכות שמים תחלה ואח"כ עול מצות אימר דאמר רבי יהושע בן קרחה להקדים קריאה לקריאה לעשיה מי שמעת ליה ותו מי סבר ליה כרבי יהושע בן קרחה והאמר [יא]רב חייא בר אשי זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב ומקדים ומשי ידיה ומברך ומתני לן פרקין ומנח תפילין והדר קרי ק"ש וכ"ת בדלא מטא זמן ק"ש א"כ מאי אסהדתיה דרב חייא בר אשי לאפוקי ממ"ד למשנה אין צריך לברך קמ"ל דאף למשנה נמי צריך לברך מ"מ קשיא לרב שלוחא הוא דעותי: אמר עולא [יב]כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים: ואמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה יפנה

עין משפט נר מצוה

כ א טוש"ע או"ח סימן סי סעיף י:
כא ב טוש"ע שם סעיף ח:
כב ג ר מיי' פ"ד מהל' ק"ש הלכה ג טמב עסיין יח טור ורמ"א או"ח סימן עג סעיף ה ו וירד סימן עה סעיף ג:
כג ה מיי' פ"ל מהלכות תפילין הלכה כו טוש"ע או"ח סימן כה סעיף ד [וכן לעלמא כתב בהלכות תפילין לף מי. וע"ש הגהסחא]:

תורה אור השלם

ו. ה' אֱלֹהִים אֱמֶת הוּא אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם מִקְצֻפּוֹ תִּרְעַשׁ הָאָרֶץ וְלֹא יְכֹלוּ גּוֹיִם עֶבְרָתוֹ:
ירמיהו י י

מוסף רש"י

באילו מעיד עדות שקר בעצמו. כלומר נהקב"ה בירושה כתו מעלם לף ניח הקב"ה מלוה א, ואפי' דקלמר בעלמו לעבוד מלוה הוא יפ. חגר בשם הש"ל.

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ולמה תפילין ומנחלי ולכי: (ג) רש"י ד"ה ומתני פרקין למתן. נ"ב מפרש [בקונטרס] מכאן [למתר] קרקם ק"ש ובא ולא מיירי למתר כך ק"ש לף [מהא דמנח תפילין והדר קרי מלי קלמר וכ"ת ומי] אם כן מי מין לנו מתי ומן ק"ש לף [מהא דמנח תפילין לף] מעה [לף] מתקשה [מכאן] למתר דמנח תפילין לף] ליתר וכ"ת ומפשר למתן [ד"ה כי מיתת בדלא] מתי ק"ש ומן ק"ש ואיה מוכחל בפשיטא דהכחל] למעשק בפשיטא מנוח הוא ליתיר ומין [ד"ה מנוח] ק"ש ב"ה עשיית מלוה קודם ק"ש וה לינו לפ"ב מלי מקשה לחר כך אם לם כן [מלי לפקדתיה לרחצה"ך ביהמ"ק ולא לפסוק] ומנחה ואי לפסוק ביהמ"ק ולא מתי קריאת שמע ותפלה [ובפשיטא מנוח] ק"ש ב"ה עשיית מלוה] שהרי יחיד ומין תפילין כשניה [ומתן קודם ק"ש] ולכ"ע לפי מירש"י [ומפשע] ולעיל מיקשי עשיה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ומתני פרקין כר' ליהיינו עשיה נמתקן עשיה. ול"נ קריאה:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה ומפני פרקן. והא כל השליחות יש לו להשהל לציצית וכו' ומה שייך זה ללילה.

רב נסים גאון

לאפוקי: ממאן דאמר למשנה ואינו צריך לברך. בעל זה המיתרא רב הונא ישיבתה בפרק ראשון ודף יא:

הא גופא קשיא *Уже в самой* барайте есть *трудность для нее* же (внутреннее противоречие)! רישא אמר פטור В *начале говорит*: "*свободен*" от чтения Шма, וסיפא חייב а в *конце* говорит: "*обязан*", когда наступает время чтения Шма.

הא לא קשיא *Это не трудность*. סיפא בתרי В *конце* говорится *о двух людях*, ורישא בחד *а в начале – об одном*. Когда два человека копают могилу, один из них идет выполнить нужные заповеди, а потом сменяет товарища.

מכל מקום קשיא לרב *Тем не менее трудность для Рава*. Он сначала прочел Шма, а затем наложил тфилин. В барайте – наоборот.

רב כרבי יהושע בן קרחה סבירא ליה *Рав считал как раби Йеошуа бен Корха,* דאמר *который сказал* в нашей мишне: עול מלכות שמים תחלה ואחר כך עול מצות "*Сначала* – принятие на себя *бремени Небесного царства, а затем* – принятие *бремени исполнения* заповедей". По Раву, наложить тфилин означает принять бремя заповедей.

Гемара возражает.

אימר דאמר רבי יהושע בן קרחה *Скажи, как сказал раби Йеошуа бен Корха,* להקדים קריאה לקריאה что *одно чтение предшествует другому*. Т. е. чтение раздела "Слушай" (признание бремени Небесного царства) идет перед чтением раздела "И вот, если прислушаетесь" (признание бремени заповедей).

קריאה לעשיה מי שמעת ליה Но чтобы *чтение* Шма предшествовало *выполнению* заповеди – *разве ты слышал* об этом?

ותו *И еще* одна трудность: מי סבר ליה כרבי יהושע בן קרחה *разве считал* Рав *как раби Йеошуа бен Корха*?

והאמר רב חייא בר אשי *Ведь сказал рав Хия бар Аши*: זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב ומקדים ומשי ידיה ומברך ומתני לן פרקין ומנח תפילין והדר קרי קריאת שמע *много раз я стоял перед Равом – и вставал он утром, и омывал руки, и произносил благословения Торы, и учил нас разделам* Торы, *и накладывал тфилин*, а после урока *читал Шма*.

וכי תימא בדלא מטא זמן קריאת שמע *И если скажешь*, что Рав поступал так, когда еще *не пришло время читать Шма* (и поэтому занимался Торой), – אם כן *если так*, מאי אסהדתיה דרב חייא בר אשי то *о чем свидетельствует рав Хия бар Аши*? Что нового он нам рассказывает?

Возможно, Рав преподавал Тору до наступления времени читать Шма. Но свидетельство рава Хии бар Аши пришло, לאפוקי ממאן דאמר чтобы *исключить* мнение *того, кто сказал*: למשנה אין צריך לברך *для* изучения *Мишны* (прежде чем приступить к учебе) *не обязан произносить благословение*. קמשמע לן דאף למשנה נמי צריך לברך Поэтому *нам сообщается, что также и для* изучения *Мишны обязан произнести благословение*.

Гемара возвращается к первой трудности, найденной для Рава.

מכל מקום קשיא לרב *Тем не менее трудность для Рава*, который читал Шма прежде, чем наложил тфилин.

Ответ: Рав всегда сначала накладывал тфилин, а затем читал Шма. Но в тот раз, когда он поступил наоборот, שלוחא הוא דעוית *его подвел посланец*, опоздавший принести вовремя тфилин, так что Раву пришлось прочесть Шма без тфилин, поскольку наступило время читать Шма.

כל הקורא קריאת שמע אמר עולא *Сказал Ула*: *каждый*, кто *читает Шма без тфилин*, כאילו מעיד עדות שקר בעצמו *как будто дает ложное свидетельство о самом себе*, вслух говоря о заповеди, которую не выполняет.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *Сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан*: читающий Шма без тфилин – כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים *как будто приносит жертву всесожжения без хлебного дара или зарезанное* в жертву животное *без возлияния*.

ואמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה *И сказал раби Йоханан*: *желающий принять на себя бремя царствования Небес полностью* (т. е. признать царствование Всевышнего),

יפנה ויטול ידיו пусть *справит нужду*, после чего *омоет руки*, **ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל** *наложит тфилин, прочтет Шма и помолится* (произнесет Шмонэ-Эсрэ). **וזו היא מלכות שמים שלמה** *Это* и есть *полное* принятие на себя *бремени царствования Небес*.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *Сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:* **כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל** *каждый*, кто, *справив нужду, омывает руки, накладывает тфилин, читает Шма и молится*, – **מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן** *тому Тора засчитывает заслугу, как будто он воздвиг жертвенник* в Храме *и принес на нем жертву*. **דכתיב** *Как написано*[1]: **ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'** *"Омою в чистоте свои руки и обойду вокруг жертвенника Всевышнего"*.

אמר ליה רבא לא סבר לה מר כאילו טבל *Сказал ему Рава: не считает ли учитель*, что каждому, кто омывает руки перед молитвой, засчитывает Тора заслугу, *как будто он омыл* все свое тело в микве? **דכתיב** *Как написано*: **ארחץ בנקיון** *"Омою в чистоте"* – имеется в виду все тело, **ולא כתב ארחיץ כפי** *и не написал* стих *"омою свои руки"* без слова "в чистоте".

אמר ליה רבינא לרבא חזי מר האי צורבא מרבנן דאתא ממערבא ואמר מי שאין לו מים לרחוץ ידיו מקנח ידיו בעפר ובצרור ובקסמית *Сказал Равина Раве: пусть учитель посмотрит на мудреца, что пришел с Запада*, из Страны Израиля, *и сказал: тот, у кого нет воды омыть руки* перед молитвой, пусть *почистит свои руки землей, камнем или щепкой*.

אמר ליה *Сказал* Рава *ему* (Равине): этот мудрец **שפיר קאמר** *хорошо сказал!* **מי כתיב ארחץ במים** *Разве написано*: *"Омою водой"*? **בנקיון כתיב** "Омою *в чистоте" написано*, – **כל מידי דמנקי** это может быть *любая вещь, которая чистит*.

דהא רב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא Да *и рав Хисда резко порицал тех, кто ищет* воду *во время молитвы*, и разрешил очистить руки любой вещью, которая чистит.

והני מילי לקריאת שמע *И это* сказано только *о чтении Шма*, для которого установлено конкретное время, и потому есть опасение, что человек, увлекшись поиском воды, это время пропустит. **אבל לתפלה מהדר** *Но для молитвы пусть ищет* воду, поскольку время молитвы – весь день.

1. Теилим 26:6

ועד כמה *И на сколько*, на какое расстояние обязан пойти в поисках воды для омовения рук перед молитвой?

עד פרסה На расстояние *до парсы* (которая равна четырем милям, или 8 тысячам локтей).

והני מילי לקמיה *И это* сказано, когда вода находится *перед ним*, впереди по дороге. **אבל לאחוריה** *Но* если за водой надо возвращаться *назад*, **אפילו מיל אינו חוזר** то *даже* на одну *милю не возвращается*.

ומינה *И отсюда* (из этих слов) следует, что **מיל הוא דאינו חוזר** на одну *милю не возвращается*, **הא פחות ממיל חוזר** *но* на расстояние *меньше мили возвращается*, чтобы взять воды для омовения рук перед молитвой.

МИШНА

הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו Тот, *кто читает Шма* шепотом *и не слышит* своего голоса, – **יצא** *выполнил* заповедь. **רבי יוסי אומר לא יצא** *Раби Йосе говорит: не выполнил*.

קרא ולא דקדק באותיותיה *Прочел* Шма *без четкого произнесения* звучания каждой *буквы*. **רבי יוסי אומר יצא** *Раби Йосе говорит: выполнил*. **רבי יהודה אומר לא יצא** *Раби Йеуда говорит: не выполнил*.

הקורא למפרע *Читает* стихи Шма *наоборот*, в обратном порядке, – **לא יצא** *не выполнил* заповедь. **קרא וטעה** *Читал* Шма *и ошибся* в чтении – **יחזור למקום שטעה** пусть *вернется к тому месту, где ошибся*.

יפנה. לנקביו: דכתיב מרחץ בנקיון. מסתמא מרחץ כל הגוף ולא כתיב מרחץ כפי לרגשה מתא לומר שמעלה עליו שכך רחילת כפיו כלומר טהל כל גופו: קסמים. קיקס: ק"ס. כעידנא דק"ס שומעה קבוע פן יעבור זמן מכל לתפלה לכל היום ומה הוא צריך למהר לתפלה: **מתני'** ולא דקדק בפוסיופים. לפרשן יפה כשפתיו: **גמ'** פרסי ס"ם. כי לרשם נמי שמע ככל לשון שמעה שומע ס"ת נמי דצריך להשמיע לאזנו: לא יפרוס. לפי שאינו שומע הברכה שהוא מברך עליה: **מפני** סנא כו' לא יצא. לפי דעיבד ס"ת כו': **ברכה דרבנן** היא. לתמוה רבנן (פסחים ד' ו:) כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן: **וממאי דר' יוסי היא.** קס"ד הלי דמוקמי לה כר' יוסי משום דסבירא לן דר' יהודה לכתחלה נמי מכשיר: **דלמא** ר' יהודה ור"ש **נמי דיעבד אין לכתחלה לא** היא. ול"ג תפילי: **משום** ר' יוסי. להודיעך כחו דלפר' דיעבד נמי לא יצא: **כלומר** שלא השמיע לאזנו: **ולפי** ר' יוסי **דיעבד נמי לא.** דהא בהמ"ז לחוריינהו היא ותכלת ושבעת וברכת (דברים ח): **אלא מפי ר' יהודה.** והא דרבי יהודה כריה דר' שמעון בן פזי ר' יהודה היא ותרומה ר' יוסי היא ומודה הוא דברכת דרבנן דיעבד שפיר דמי והא דברכת המזון ר' יהודה היא משמיה דריבה ר' אלעזר בן עזריה דאמר דאורייתא לחזור לריך שישמע לאזנו וכל שלריך לכתחלה משמע הא דיעבד שפיר דמי: **אחר כוונם שלא כו'.** ולפי לכתחלה נמי ס"ל: **משמע דאפילו לרבי.** דלשמעת בן פלונתא דר"מ: **אפילו פיפה** ר' יהודה. דלחמר בק"ס נמי יצא דיעבד אין לכתחלה לא והא דברכת המזון ותרומה רבי יהודה היא ודקא קשיא לך דר' יהודה כריה דר"ש בן פזי מני ר"מ היא דמכשר לכתחלה: **מפני** פנא פרס דיעבד נמי לא. דקתני נבי סוטה: לא יצא. דיעבד הוא: **וממאי.** דמוך ממרס דקאמר דיעבד הוא ורבי יוסי היא דפליג דיעבד: **ולכתחלה הוא דלא** הא דיעבד שפיר דמי. והכא לחמר לפילו ר' יהודה מודה דלא שמעינן דפליג בק"ס אלא דיעבד: מדפיפא

אמאן דמהדר אמיא בעידן ק"ש. ויש ספרים דגרסי הכי מילי דק"ס אבל לתפלה לא דקאמר לשב"ל (פסחים מו.) לגבל ולתפלה ד' מילין ונראה דלא גרסינן ליה דהוה הדין לענין לעולם נמי מטעם שלא יעבור זמן תפלה דמאי שנא ק"ס מתפלה וגם יש לקמן פרק מי שחמו (ד' כב.) דמשמע לעולם לכתחלה כדבר מפלת דלייט לחמן דמהדר אמיא בעידן ק"ש: ומתלת דלמא הזכיר שם ק"ס משמע דבכל ענין מומר והכי דרשב"ל דחמר ולתפלה ד' מילין ורבי יהודה היא. ול"ת והלא אין מכר ר' יהודה כריפא. וי"ל דפפיפא מדפיפא ר' יהודה דיעבד נמי ר' יהודה:

להודיעך כחו דרבי יוסי. ול"ת לשמעינן כמו לרבי יהודה דכת מהדרינן עליה. וי"ל כיון דרבי יהודה לא פריש המזון שהיה לו לפרש אם מדזון לא מיבעי ליה (ב) ומהיכא מיתי לחומרו לי שרי דיעבד הוא הדין לכתחלה: **אי** ר' יוסי דיעבד נמי לא. ול"ת לעולם לימא לך רבי יוסי היא וברכת המזון שהיה לו לפרש אם מדזון לא מיבעי ליה כתיב ביה שמע דכשלמת תרומה לפניו ומגילה לקמן שהן מדרבנן ים לממחם לק"ס שמקנו שלריך שישמע לאזנו כמו בק"ס ומקנו ממש שלא יצא כמו בק"ס אבל בהמ"ז שהיא מדאורייתא כיון דלא כתיב ביה שמע לימא לך דלא יצא אם לא נתן שלא יצא אם השמיע לאזנו כמו בק"ס אבל בהמ"ז שהיא מדאורייתא כיון דלא כתיב ביה שמע לימא לך דלא יצא אם לא נתן שלא יצא אם השמיע לאזנו כמו בק"ס הואיל ומדרבנן מיהא לריך להשמיע מין לחלק בין ק"ס ובין בהמ"ז לפפילו לדיעבד אית לן למימר שלא יצא: **ורבי** יהודה מבשיר בקטן. ול"ת כפיפה קטן מיירי לי שקטן שלא הגיע לחנוך הא לחמרין בפרק לחומו אית לן בין (ר"ה ד' כט.) שכל שלימו מחוייב בדבר אינו מוציא לת הרבים וס"ט דר' יהודה דמכשיר ולי בהגיע לחנוך מלי טעמייהו דרבנן למפרי הכי קריאת מגילה דרבנן ולמרי קטן שהגיע לחנוך מדרבנן כגדול ופוטר דרבנן דלמר לקמן בפ' מי שחמו (ד' כ:) דקטן מוציא לכני שלא הגיע לא כיים להיינו דרבנן. וי"ל שאני ברכת המזון שהיא מומרת יפיהת יותר מדאורייתא ובקל נפטרים ממנה דלמרי לקמן (שם) והם החמירו על עלמם לו ככזית לו ככביצה ס"ל החם ליכא קטן שלא הגיע לחנוך דמילי שהקטן שכל כדי שביעה לכ לחי דרבנן ומוציא דרבנן שכל ככל דגבי קטן ליכא תרתי דרבנן דהמגילה דרבנן והקטן דרבנן היינו יכול להוציא היכא דליכא שלא חד דרבנן: דילמא

מסורת הש"ס

ג) גר' הס"ל, ב) לקמן קף כב. ג) קדושין לב: ושם שפתו. ד) פסחים קף מו. מולין קף קכב. ה) שבת ס' לשמחן מגילה ח: ער"ב. ו) ס"ל דבני ר' יהודה. ז) [ועיל ג.], ח) ברחשות ס"ל מ"ב. ט) כ"ל נמחלו] מוקמינן בכני יפר דלא כ"ל, י) [מנחות יט:]. כ) [ל"ל דמגילה], ל) מגילה קף יט: כ) ל"ל דמנחן, מ) שיך [ע"ב, נ) ל"ל מל כיים מל כביצה.

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ומהיכא לחומרו לי שרי דיעבד נמי לא. ול"ת הלי הכי מתוס' מגילה [ומהו מילי הכי מתוס' מגילה מחר] מ"ל. וכ"ב ס"ג ולפי שאינו לחנן מלאכתי היה: (ג) שם ומהיכא לחומרו לי שרי דיעבד נמי לא. ול"ת מומר לר' יוסי דמכשר בכני ר' יהודה ומ"ל דלמא ר' יהודה ור"ש נמי דיעבד אין לכתחלה לא ול"ג תפילי: (ד) תום' ד"ה דלמא ומי' ריש נמי מכשיר: דלמא ר' יהודה ור"ש **נמי דיעבד אין לכתחלה לא** ה"ג. ול"ג תפילי: **משום** ר' יוסי. להודיעך כחו דלפר' דיעבד נמי לא יצא: **כלומר** שלא השמיע לאזנו: **ולפי** ר' יוסי **דיעבד נמי לא.** דהא בהמ"ז לחוריינהו היא ותכלת ושבעת וברכת (דברים ח): **אלא מפי ר' יהודה.** והא דרבי יהודה כריה דר' שמעון בן פזי ר' יהודה היא ותרומה ר' יוסי היא ומודה הוא דברכת דרבנן דיעבד שפיר דמי והא דברכת המזון ר' יהודה היא משמיה דריבה ר' אלעזר בן עזריה דאמר דאורייתא לחזור לריך שישמע לאזנו וכל שלריך לכתחלה משמע הא דיעבד שפיר דמי: **אחר כוונם שלא כו'.** ולפי לכתחלה נמי ס"ל: **משמע דאפילו לרבי.** דלשמעת בן פלונתא דר"מ: **אפילו פיפה** ר' יהודה. דלחמר בק"ס נמי יצא דיעבד אין לכתחלה לא והא דברכת המזון ותרומה רבי יהודה היא ודקא קשיא לך דר' יהודה כריה דר"ש בן פזי מני ר"מ היא דמכשר לכתחלה: **מפני** פנא פרס דיעבד נמי לא. דקתני נבי סוטה: לא יצא. דיעבד הוא: **וממאי.** דמוך ממרס דקאמר דיעבד הוא ורבי יוסי היא דפליג דיעבד: **ולכתחלה הוא דלא** הא דיעבד שפיר דמי. והכא לחמר לפילו ר' יהודה מודה דלא שמעינן דפליג בק"ס אלא דיעבד: מדפיפא

מתני' ואם קרא ולא **דקדק בפוסיופים.** לפרשן יפה כשפתיו: **גמ'** פרסי ס"ם. כי לרשם נמי שמע ככל לשון שמעה שומע ס"ת נמי דצריך להשמיע לאזנו: לא יפרוס. לפי שאינו שומע הברכה שהוא מברך עליה: **מפני** פנא כו' לא יצא. לפי דעיבד ס"ת כו': **ברכה דרבנן** היא. לתמוה רבנן (פסחים ד' ו:) כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן: **וממאי דר' יוסי היא.** קס"ד הלי דמוקמי לה כר' יוסי משום דסבירא לן דר' יהודה לכתחלה נמי מכשיר: **דלמא** ר' יהודה ור"ש **נמי דיעבד אין לכתחלה לא** ה"ג. ול"ג תפילי: **משום** ר' יוסי. להודיעך כחו דלפר' דיעבד נמי לא יצא: **כלומר** שלא השמיע לאזנו: **ולפי** ר' יוסי **דיעבד נמי לא.** דהא בהמ"ז לחוריינהו היא ותכלת ושבעת וברכת (דברים ח): **אלא מפי ר' יהודה.** והא דרבי יהודה כריה דר' שמעון בן פזי ר' יהודה היא ותרומה ר' יוסי היא ומודה הוא דברכת דרבנן דיעבד שפיר דמי והא דברכת המזון ר' יהודה היא משמיה דריבה ר' אלעזר בן עזריה דאמר דאורייתא לחזור לריך שישמע לאזנו וכל שלריך לכתחלה משמע הא דיעבד שפיר דמי: **אחר כוונם שלא כו'.** ולפי לכתחלה נמי ס"ל: **משמע דאפילו לרבי.** דלשמעת בן פלונתא דר"מ: **אפילו פיפה** ר' יהודה. דלחמר בק"ס נמי יצא דיעבד אין לכתחלה לא והא דברכת המזון ותרומה רבי יהודה היא ודקא קשיא לך דר' יהודה כריה דר"ש בן פזי מני ר"מ היא דמכשר לכתחלה: **מפני** פנא פרס דיעבד נמי לא. דקתני נבי סוטה: לא יצא. דיעבד הוא: **וממאי.** דמוך ממרס דקאמר דיעבד הוא ורבי יוסי היא דפליג דיעבד: **ולכתחלה הוא דלא** הא דיעבד שפיר דמי. והכא לחמר לפילו ר' יהודה מודה דלא שמעינן דפליג בק"ס אלא דיעבד: מדפיפא

ייפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל וזו היא מלכות שמים שלמה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן דכתיב יארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה' א"ל רבא לא סבר לה מר כאילו טבל דכתיב ארחץ [בנקיון] ולא כתב ארחץ [כפי] א"ל רבינא לרבא חזי מר האי צורבא מרבנן דאתא ממערבא ואמר מי שאין לו מים לרחוץ ידיו מקנח ידיו בעפר ובצרור ובקסמית א"ל שפיר קאמר מי כתיב ארחץ במים בנקיון כתיב כל מידי דמנקי דהא רב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא והני מילי לק"ש יאבל לתפלה מהדר ועד כמה עד פרסה והנ"מ לקמיה אבל לאחוריה אפילו מיל אינו חוזר [ומינה] מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר: **מתני'** הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר' יוסי אומר לא יצא הקורא ולא דקדק באותיותיה ר' יוסי אומר יצא רבי יהודה אומר לא יצא יהקורא למפרע לא יצא יקרא וטעה יחזור למקום שטעה: **גמ'** מאי מעמא דר' יוסי משום דכתיב שמע השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיך וח"ק סבר שמע בכל לשון שאתה שומע ור' יוסי תרתי שמע מינה. תנן התם יחרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה מאן תנא חרש המדבר ואינו שומע דיעבד אין לכתחלה לא אמר רב חסדא ר' יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא (ג) דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר לא יצא עד כאן לא קאמר ר' יוסי לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא וממאי דר' יוסי היא דילמא ר' יהודה היא ואמר גבי ק"ש נמי דיעבד אין לכתחלה לא תרע דקתני הקורא דיעבד אין לכתחלה לא אמרי האי דקתני הקורא להודיעך כחו דר' יוסי דאמר דיעבד נמי לא יאדאי ר' יהודה אפי' לכתחלה נמי יצא במאי אוקימתא כר' יוסי ואלא הא דתניא יולא יברך אדם בהמ"ז בלבו ואם בירך יצא מני לא ר' יוסי ולא ר' יהודה דאי ר' יהודה הא אמר לכתחלה נמי יצא אי ר' יוסי דיעבד נמי לא אלא מאי ר' יהודה ודיעבד אין לכתחלה לא אלא הא דתני ר' יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי ר' יהודה הא אמר דיעבד אין לכתחלה לא אי ר' יוסי הא אמר דיעבד נמי לא אלא לעולם רבי יהודה ואפי' לכתחלה נמי ולא קשיא הא דידיה הא דרביה דתנן רבי יהודה אומר משום ר' אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר זשמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אמר ליה רבי מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים השתא דאתית להכי אפילו תימא רבי יהודה כריבה סבירא ליה ולא קשיא הא רבי מאיר הא רבי יהודה. תנן התם יהכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ורבי יהודה מכשיר בקטן מאן תנא חרש דיעבד נמי לא אמר רב מתנה רבי יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר לא יצא ו ממאי דרבי יוסי היא ודיעבד נמי לא דילמא

מסורת הש"ס

ס) גר' הס"ל, ב) לקמן קף כב. ג) קדושין לב: ושם שפתו. ד) פסחים קף מו. מולין קף קכב. ה) שבת ס' לשמחן מגילה ח: ער"ב. ו) ס"ל דבני ר' יהודה. ז) [ועיל ג.], ח) ברחשות ס"ל מ"ב. ט) כ"ל נמחלו] מוקמינן בכני יפר דלא כ"ל, י) [מנחות יט:]. כ) [ל"ל דמגילה], ל) מגילה קף יט: כ) ל"ל דמנחן, מ) שיך [ע"ב, נ) ל"ל מל כיים מל כביצה.

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ומהיכא לחומרו לי שרי דיעבד נמי לא. ול"ת הלי הכי מתוס' מגילה [ומהו מילי הכי מתוס' מגילה מחר] מ"ל. וכ"ב ס"ג ולפי שאינו לחנן מלאכתי היה: (ג) שם ומהיכא לחומרו לי שרי דיעבד נמי לא. ול"ת מומר לר' יוסי דמכשר בכני ר' יהודה ומ"ל דלמא ר' יהודה ור"ש נמי דיעבד אין לכתחלה לא ול"ג תפילי: (ד) תום' ד"ה דלמא ומי' ריש נמי מכשיר: דלמא ר' יהודה ור"ש **נמי דיעבד אין לכתחלה לא** ה"ג. ול"ג תפילי: **משום** ר' יוסי. להודיעך כחו דלפר' דיעבד נמי לא יצא: **כלומר** שלא השמיע לאזנו: **ולפי** ר' יוסי **דיעבד נמי לא.** דהא בהמ"ז לחוריינהו היא ותכלת ושבעת וברכת (דברים ח): **אלא מפי ר' יהודה.** והא דרבי יהודה כריה דר' שמעון בן פזי ר' יהודה היא ותרומה ר' יוסי היא ומודה הוא דברכת דרבנן דיעבד שפיר דמי והא דברכת המזון ר' יהודה היא משמיה דריבה ר' אלעזר בן עזריה דאמר דאורייתא לחזור לריך שישמע לאזנו וכל שלריך לכתחלה משמע הא דיעבד שפיר דמי: **אחר כוונם שלא כו'.** ולפי לכתחלה נמי ס"ל: **משמע דאפילו לרבי.** דלשמעת בן פלונתא דר"מ: **אפילו פיפה** ר' יהודה. דלחמר בק"ס נמי יצא דיעבד אין לכתחלה לא והא דברכת המזון ותרומה רבי יהודה היא ודקא קשיא לך דר' יהודה כריה דר"ש בן פזי מני ר"מ היא דמכשר לכתחלה: **מפני** פנא פרס דיעבד נמי לא. דקתני נבי סוטה: לא יצא. דיעבד הוא: **וממאי.** דמוך ממרס דקאמר דיעבד הוא ורבי יוסי היא דפליג דיעבד: **ולכתחלה הוא דלא** הא דיעבד שפיר דמי. והכא לחמר לפילו ר' יהודה מודה דלא שמעינן דפליג בק"ס אלא דיעבד: מדפיפא

תורה אור השלם

1. אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפָּי
וְאָסֹבְבָה אֶת מִזְבַּחֲךָ יְיָ׃
תהלים כו ו
2. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ
יְיָ אֶחָד׃
דברים ו ד

מוסף רש"י

צורבא מרבנן. כחור תריף כמו ניסי בלרנן, נמקבלה (נ.) מלמיד חכם זקן (ב) קני נחכם אלא בהגה מרכבן קני ליה (חגיגה ד:), ומינה מיל היא ראיתי חחור. מפל לחמר נהגיע מיל קטן מחר, דקטן מיל קלמר, הם חמום מיהל מחר (פסחים מו:).

מאי טעמא דרבי יוסי *Как объяснить* сказанное *раби Йосе* в начале мишны? Т. е. почему человек не выполнил заповедь, если не слышит свой голос?

משום דכתיב שמע *Потому что написано*[2]: **שמע** "*Слушай*". Т. е. **השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיך** *слушай своими ушами, что произносишь своими устами.*

ותנא קמא סבר *Первый* (безымянный) *учитель* мишны *считал*, что **שמע** слово "*слушай*" указывает, что Шма можно читать **בכל לשון שאתה שומע** *на любом языке, который ты слышишь* (понимаешь).

ורבי יוסי תרתי *А раби Йосе* полагал, что **שמע מינה** *оба* эти закона выводят *из* слова "*слушай*".

תנן התם *Учили там*, в мишне[3]: **חרש המדבר ואינו שומע** "*Глухому*, который *говорит, но не слышит*, **לא יתרום** *запрещено отделять трумy*. (Потому что не слышит благословения, которое произносит перед отделением трумы.) **ואם תרם תרומתו תרומה** *Но, если отделил трумy*, *его трума* считается *трумой*".

מאן תנא *Кто учил* правило: "если **חרש המדבר ואינו שומע** *глухой говорит, но не слышит*, **דיעבד** *постфактум* (после того как сделал) – **אין** *да*, его трума считается трумой, **לכתחלה לא** но *изначально – нет*"?

אמר רב חסדא *Сказал рав Хисда*: **רבי יוסי היא** *это раби Йосе*. **דתנן** *Как учили* в нашей мишне: **הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו** "*Читает Шма* шепотом *и не слышит* своего голоса, – **יצא** *выполнил* заповедь. **דברי רבי יהודה** Это *слова раби Йеуды*. **רבי יוסי אומר** *Раби Йосе говорит*: **לא יצא** *не выполнил*".

עד כאן *До сих пор* (в приведенной мишне) **לא קאמר רבי יוסי לא יצא** *раби Йосе сказал*, что *не выполнил*, **אלא גבי קריאת שמע דאורייתא** *только по отношению к чтению Шма, поскольку* эта заповедь – *из Торы*. **אבל תרומה** *Но* в случае *трумы* **משום ברכה הוא** запрет вынесен *из-за благословения*, которого он не слышит; **וברכה דרבנן** *а благословение – от наших учителей*. **ולא בברכה תליא מילתא** *И* поскольку *не от благословения зависит выполнение* заповеди, трума глухого постфактум считается трумой.

וממאי דרבי יוסי היא *Но откуда* мы взяли, *что* мишна о труме – *по раби Йосе*? **דילמא רבי יהודה היא** *Может быть, она – по раби Йеуде*! **ואמר גבי קריאת שמע נמי** *Ведь сказал* раби Йеуда *также о чтении Шма*, что **דיעבד אין** *постфактум* (если читал, не слыша своего голоса) – *да*, выполнил заповедь, **לכתחלה לא** но *изначально – нельзя* читать, если не слышит.

תדע *Знай*, что таково мнение раби Йеуды, **דקתני** *потому что учили* в нашей мишне: **הקורא** "Тот, *кто читает Шма*" – в смысле: уже прочел, **דיעבד אין** т. е. *постфактум*, и в этом случае – *да*, выполнил и не обязан читать заново. **לכתחלה לא** Но *изначально* – нельзя читать, если не слышит.

אמרי *Сказали* на это доказательство так: **הא דקתני הקורא** *то, что учили* в нашей мишне – "Кто *читает* Шма" (постфактум), – **להודיעך כחו** это *сообщает о силе* устрожения *раби Йосе*, **דרבי יוסי דאמר דיעבד נמי לא** *который сказал*, что *постфактум тоже не* выполнил. **הא רבי יהודה אפילו לכתחלה נמי יצא** *Потому что если* это *раби Йеуда*, то *даже изначально – тоже выполнил.*

במאי אוקימתא כרבי יוסי *По какому* мнению ты *установил* авторство мишны о труме? *По раби Йосе*! Но в таком случае возникает трудность.

ואלא הא דתניא לא יברך אדם ברכת המזון בלבו *Ведь учили* в барайте: *не* может *человек произносить Биркат-Амазон про себя*, а только вслух. **ואם בירך יצא** *Но если произнес* про себя – *выполнил* заповедь.

מני *Кто* учил (сообщил нам) эту барайту? **לא רבי יוסי ולא רבי יהודה** *Не раби Йосе и не раби Йеуда*. **הא רבי יהודה** *Потому что если* скажешь, что *раби Йеуда*, **הא אמר** *так* ведь, по твоим словам, он *сказал*, что **לכתחלה נמי יצא** *изначально – тоже выполнил.*

אי רבי יוסי А *если* скажешь, что *раби Йосе*, так ведь, по твоим словам, он сказал, что **דיעבד נמי לא** *постфактум – тоже не* выполнил. (Ведь Биркат-Амазон, как и чтение Шма, – заповедь Торы.)

אלא מאי רבי יהודה *Тогда что* можно сказать? *Раби Йеуда* – автор мишны. Причем **ודיעבד אין לכתחלה לא** *постфактум – выполнил, изначально – не* выполнил.

2. Дварим 6:4
3. Трумот 1:2

יפנה. לנקביו: **דכסיב מרחץ בנקיון.** משמע מרחץ כל הנוף ולא כמיב מרחץ כפי לגרסה מתא לומר שמעלה עליו שכר רחיצת כפיו כלאו טבל כל גופו: **קסמים.** קיקס: **נק"ש.** כעידנא דק"ש שזמנה קבוע פן יעבור זמן אכל לתפלה דכל היום וזמנה הוא נרץ למהדר למילי: **מתני' ולא דקדק בפופיוסים.** לפרשן יפה בספסיו: **גמ' פרסי ס"ם.** כי לרשת נמי שמע בכל לשון שתמה שומע ס"מ נמי דנריך להשמיע לאזנו: **לא יפרוס.** לפי שאינו שומע הברכה שהוא מברך עליה: **מפני פגם פי' לא יגא.** מפני כדיעבד ה"מ כי': **ברכה דרבנן היא.** למאור רבנן (פסחים ד' ו:) כל המנות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן: **ומפני דר' יוסי היא.** קס"ד הלי דמוקמי לה כר' יוסי משום דסבירא לן דר' יהודה לתחלה נמי מכשיר: **דלמא ר' יהודה היא וק"ס נמי דיעבד אין לכתחלה לא ה"נ.** ול"ג מפיהו: **משום ר' יוסי.** להחיישן כמו לתפי' דיעבד נמי לא יגא: **כלבו.** שלא השמיע לאזנו: **ולי ר' יוסי דיעבד נמי לא.** דהא בהמ"ז דאוריימא היא ותלמוד שבעתים וברכת המזון (דברים ח): **אלא מפי ר' יהודה.** והא דרבי יהודה בריה דר' שמעון בן פזי ר' יהודה היא ותרומה ר' יוסי היא ומודה הוא דברכות דרבנן דיעבד שפיר דמי והא דברכת המזון ר' יהודה היא משמיה דריבה ר' אלעזר בן עזריה דאמר דלמור לריך שישמיע לאזנו וכל שלריך לכתחלה משמע הא דיעבד שפיר דמי: **אפר כוונם בלב כו'.** ולפי לכתחלה נמי מ"ש: **הפסח דפסיס לפני.** דלשמעת לן פלוגתא דר"מ: **אפילו פסיעה ר' יהודה.** דלמר נק"ש נמי יגא דיעבד אין לכתחלה לא והא דברכת המזון ותרומה רבי יהודה היא ודקא קשיא לך דר' יהודה בריה דר"ש בן פזי אמר ר"מ היא לשון אחר משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא וממאי דר' יוסי היא דילמא ר' יהודה היא ואמר גבי ק"ש נמי דיעבד אין לכתחלה לא תדע דקתני הקורא דיעבד אין לכתחלה לא אמרי האי דקתני הקורא להודיעך כחו דר' יוסי דאמר דיעבד נמי לא [ד]אי ר' יהודה אפי' לכתחלה נמי יצא במאי אוקימתא כר' יוסי ואלא הא דתניא [ו]לא יברך אדם בהמ"ז בלבו ואם בירך יצא מני לא ר' יוסי ולא ר' יהודה דאי ר' יהודה הא אמר לכתחלה נמי יצא אי ר' יוסי דיעבד נמי לא אלא מאי ר' יהודה ודיעבד אין לכתחלה לא אלא הא דתני ר' יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי ר' יהודה הא אמר דיעבד אין לכתחלה לא אי ר' יוסי הא אמר דיעבד נמי לא אלא לעולם רבי יהודה ואפי' לכתחלה נמי ולא קשיא הא דידיה הא דרביה [ז]דתנן רבי יהודה אומר משום ר' אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר [ח]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אמר ליה רבי מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים השתא דאתית להכי אפילו תימא רבי יהודה כריבה סבירא ליה ולא קשיא הא רבי מאיר הא רבי יהודה. תנן [ט]התם הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ורבי יהודה מכשיר בקטן מאן תנא חרש דיעבד נמי לא אמר רב מתנה רבי יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר לא יצא [י] ממאי דרבי יוסי היא ודיעבד נמי לא דילמא

אמאן דמהדר **אמיא** בעידן ק"ש. וי"ס ספרים דגרסי הכי מילי נק"ש אבל לתפלה לא דקתמר לקמ"ל (פסחים טו.) לגבל ולתפלה ד' מילין ונראה לע"ג גרסינן ליה להוה הדין לענין לעוסק נמי מטעם שלא יעבור זמן תפלה דמתי שנא ק"ש מתפלה וגם יש לקצן פרק מי שמתו (ד' כב.) בטלוה לטעותא כדכר מפלת דליט לממן דמהדר למיל בעידן לטעות • ומצלה מזכיר שם ק"ש משמע דבכל ענין מומר והיה דלעכ"ל דלמר ולתפלה ד' מילין פירש רש"י להתפלל שם כמנין: **דילמא ר' יהודה היא.** ות"ת והלה אין מכר ר' יהודה כריבה. וי"ל דפשיטא מדסיפא ר' יהודה היא ומפני לדר' יהודה:

להודיעך כחו דרבי יוסי. ות"ת לשמעינן כמו דרבי יהודה דכח להתיר"ל עניך. וי"ל כיון דרבי יהודה לא לריס השמע לאזנו אין כאן שום תדום ופשיטא לכתחלה (ב) ומהיכא מיתי לאוסרו אי שרי דיעבד הוא הדין לכתחלה: **אי ר' יוסי** דיעבד נמי לא. ות"ת לעולם אימא לך רבי יוסי היא וברכת המזון שאני דלא כתיב ביה שמע דכשלמא תרומה לשעיל ומגילה לקמן שהן מדרבנן ס לממוחם לק"ש שמקנו שלריך שישמיע לאזנו כמו בק"ש ותקנו ממש שלא יגא כמו בק"ש אבל בהמ"ז שהיא מדאוריימא כיון דלא כתיב ביה שמע למה ס לגו לתקן שלא יגא מס לא השמיע לאזנו כיון דמה"ת יגא. וי"ל כיון שתקנו שלריך להשמיע לאזנו כמו בק"ש הואיל ומדרבנן מיהא לריך להשמיע אין לחלק בין ק"ש ובין בהמ"ז לתפילו דיעבד לית לן למימר שלא יגא: **ורבי** יהודה מכשיר בקטן. ות"ת נחיה קטן מיירי אי בקטן שלא הגיע לחנוך הא ממילין לפרק רלוהו ביה דין (ר"ה ד' כט.) שכל שלינו ממוייב בדבר ליט מוליא אח הרבים ומ"ט דר' יהודה דמכשיר ואי בהגיע לחנוך מאי טעמייהו דרבנן לתקני הני קרילתא מגילה דרבנן ומתני' קטן שהגיע לחנוך מדרבנן כגדול ופוטר דרבנן כדאמר לקמן בפ' מי שמתו (ד' כ:) דקטן מוליא אחיו שלא מלא מלא ביה דרבנן. וי"ל שאני ברכת המזון שהיא מומרת יתירתא יותר מדאוריימא ובקל נפטרים ממנה כדאמרי' לקמן (שם) והם המעירו על עלמם או בכיה או בכניסה ס"ל התם ליכא בקטן שלא מד דרבנן דמילי דקטן שכל כדי שביעה לכך אחי דרבנן ומוליא דרבנן שלא מד דרבנן דגבי קטן ליכא מדרבי דרבנן דהמגילה דרבנן והקטן דרבנן ליט יכול להוליא היכא שלא מד דרבנן:

דילמא

מסורת הש"ס

ג) נר' ס"ע. ד) לקמן דף כב. ה) מדרשן ב"ב. ו) שם מסקן. ז) פסחים טו: מילן דף קכב. ח) ס"ע. ט) לקמן מגילה ח: ע"ב. י) ס"ה דכרי ר' יהודה. יא) [ועיל יג.]. יב) ברחמים ס"ה מ"ב. יג) ר"ה ד"ה ומתני' [ועיל יג.]. יד) [ע"ל ד"ה ומתני'], טו) מגילה דף יח: כל הענין. טז) שיל [ע"ב ב.] ע"ש עד כאן עד כאילו.

הגהות הב"ח

(ב) נמי ומהאי לתחלה נמי ומ"ש לעוסק [ומאי מילי ומה מתוס מתיל מתה] מגילה ומ"ש ב"ב ומ"ש לעיל ולענין מלאכתי ה"מ: (ג) שם הכא הקורא ומ"ש לאחרי נמי ר' יוסי מאחר כל"ל ומיבעי ליה דכרי יוסי: (ד) ומיבעי ליה דכרי ר' יהודה ומ"ש ר' יהודה ומ"ש ר' יוסי ומ"ש לעיל ומ"ש לתחלה שהיו ומ"ש ומ"ש לתחלה שהיו ומ"ש: (ה) תוס' ד"ה דילמא ומ"ש ומ"ש ר' יהודה ומ"ש ומ"ש לתחלה שהיו ומ"ש: (ו) שם ומ"ש ומ"ש לתחלה שהיו ומ"ש: (ז) תוס' ד"ה ומתני' ומ"ש ומ"ש לתחלה שהיו ומ"ש: (ח) ומ"ש ומ"ש לתחלה שהיו ומ"ש: (ט) תר"ת ומ"ש ומ"ש לתחלה שהיו ומ"ש: (י) ומ"ש ומ"ש לתחלה שהיו ומ"ש:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואמאן בר' יהושע תוכיח. ע' תוס' שבת לה ע"ב ד"ה כגון דאביי:

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה כתב. פרשתא ליה מדאיירי ר"י בסימא רת"ק דרישא נמי ר"י.

רב נימים נאון

אבל לתפלה מהדר ואפ כבמה עד פרסה. ירמז כי הפרשה ארבעת מילין ובמסכת פסחים גם אלו ערבין בשמה (דף ח:) אמרינן אמר ר' אבהו אמר ריש לקיש לגבל ולתפלה ולנטילת ידים ר' מילין ובתיהלי עלה אמר ר' יוסי בר' חנינא לא שנו אלא לענין אכל לאחריו אבל על אינו אחוד אמר רב אחא בר יעקב ומיתה על הא האי אינו אחר הא פחות ממיל אחוד הכי גרסינן בשחיטת חולין בפרק הנזר הרואה (דף קכג:) ומה העיקר אמרי' הכא אבל לתפלה מהדר אפי' הכא עד פרסה ובמס' סופרים (פ"ג ה"ח) אמרי שעורא דמיל בשה הרי כמהלכתן לסברא ובמס' אלו ערבין בשמה (דף ח:) נמי שיעורא דמיל בשה הרי כמהלכתן לסברא:

ברכות פרק שני

א מוד ושם פרש"י שתים ג שמע פרק ג:

כה ב ג מי' ס"ב מלי' ק"ש אלמא מפלה מ' ומ"ד מהלכות תפלה אלמא ב ג פסחים עשין יח מוד"ס פרש"י שתים ד פ"ב ה ופסחים לב פרק ג:

כו ו מי' ס"ב מהלכות ק"ש אלמא ח שמע (שמע שם) מוס"ש פרש"י שתים מד פרק ג:

ז [ומי' שם הל' יח יח מוס"ש שם פסחים ג ב ג ד:]:

בשם ח מי' ס"ב מהלכות תפלה אלמא ד:

ט [מי' ס"ב מהל' ברכות ה הל' ו מוס"ש פרש"י שם פרק ב:]:

ל י מי' ס"ב מהלכות מגילה אלמא ב שמע עשין דרבנן ד מוד פרש"י שם פרק ג:

תורה אור השלם

1. אֶחָיִךְ בְּנֵי־נֵךְ וְאַנְשֵׁי בֵּיתֶךָ וְכָל־הָעָם בְּכָל־הַקָּהָל יִקְרָא בְּאָזְנֵיהֶם: תהלים כה ו
2. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: דברים ו ד

מוסף רש"י

צורבא מרבנן. בחור תריף כמו ביני לביני, נמשכה בילה (ג.) מלמד שכם וקן לה קני נחש לגלה סתום מרגנן קני ליה (תענית ו.). ומיתה מיל היא האיגו אפילו מיל אינו אחר. דוקא מיל קאמר, הא מחוי מיל אחר (פסחים טו:).

אלא הא דתני רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי *Но вот как учил раби Йеуда, сын раби Шимона бен Пази,* в барайте: **חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה** *глухой,* который *говорит, но не слышит,* может *отделить* трумy *изначально.*

מני *Кто* учил (сообщил нам) эту барайту? **לא רבי יהודה ולא רבי יוסי** *Не раби Йосе и не раби Йеуда.* **אי רבי יהודה** Потому что *если* скажешь, что *раби Йеуда,* **הא אמר** *так ведь,* по твоим словам, он *сказал,* что **דיעבד אין** только *постфактум – да,* выполнил; **לכתחלה לא** но *изначально – нет.*

אי רבי יוסי А *если* скажешь, что *раби Йосе,* **הא אמר** *так ведь* он *сказал,* что **דיעבד נמי לא** даже *постфактум – тоже нет.*

אלא לעולם *Но* вот что надо сказать *в итоге* про барайту о глухом, который может отделять трумy изначально: **רבי יהודה** *это* по *раби Йеуде.* **ואפילו לכתחלה נמי** *И даже изначально* – раби Йеуда *тоже* считает, что необязательно, чтобы слышал свой голос. Что касается барайты о трумe, уже отделенной глухим (как сказано "постфактум"), то она идет по мнению раби Йосе.

ולא קשיא *И нет трудности* со стороны барайты о Биркат-Амазон (произносить про себя изначально не стоит, но если произнес – выполнил). Потому что барайта о трумe, уже отделенной (как сказано "изначально"), – **הא דידיה** *это его* мнение. Т. е. так считает сам раби Йеуда. А барайта о Биркат-Амазон – **הא דרביה** *это* мнение *его учителя.*

דתנן *Как учили* в мишне (точнее, в барайте): **רבי יהודה אומר משום רבי אלעזר בן עזריה** *раби Йеуда говорит от имени раби Элазара бен Азарья:* **הקורא את שמע** если *читает Шма,* **צריך שישמיע לאזנו** то *должен сам слышать.* **שנאמר** *Потому что сказано*[4]: **שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד** "*Слушай, Израиль: Всевышний – наш Бог, Всевышний – один*". Раз сказано "должен", то только изначально – значит постфактум тоже выполнил.

אמר ליה רבי מאיר *Сказал раби Меир* раби Йеуде: **הרי הוא אומר** но *ведь Он говорит:* **אשר אנכי מצוך היום על לבבך** "Да будут эти слова, *которые Я заповедую тебе сегодня, на твоем сердце*". **אחר כונת הלב הן הן הדברים** *Смысл* заповеди – в том, чтобы сосредоточился, *направив* свое *сердце* к тому, что *говорится* в Шма. Поэтому даже изначально не требуется произносить вслух.

השתא דאתית להכי *Как только мы пришли сюда,* к словам раби Меира, который был оппонентом раби Йеуды, **אפילו תימא** *даже* если *скажешь,* что **רבי יהודה כרביה סבירא ליה** *раби Йеуда считал как его учитель,* – **ולא קשיא** все равно *нет трудности* со стороны барайт.

Потому что барайта о глухом, который отделяет трумy изначально, – **הא רבי מאיר** *это* мнение *раби Меира.* А барайта о Биркат-Амазон, а также мишна о глухом, который уже отделил ("постфактум"), – **הא רבי יהודה** *это* мнение *раби Йеуды.*

תנן התם *Учили там,* в мишне[5]: **הכל כשרים לקרות את המגילה** "*Все кашерны* (годятся) *читать Мегилу* (и те, кто их слушает, считаются выполнившими заповедь), **שוטה חרש מחרש וקטן** *кроме глухого,* который говорит, но не слышит, а также *глупого и ребенка.* **ורבי יהודה מכשיר בקטן** *А раби Йеуда ребенка считает кашерным*".

מאן תנא *Кто учил,* что **חרש דיעבד נמי לא** *глухой даже постфактум не* кашерен?

אמר רב מתנה *Сказал рав Матна:* **רבי יוסי היא** *это раби Йосе.* **דתנן** *Как учили* в нашей мишне: **הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא** "*Читает Шма и не слышит* своего голоса – *выполнил* заповедь. **דברי רבי יהודה** Это *слова раби Йеуды.* **רבי יוסי אומר** *Раби Йосе говорит:* **לא יצא** *не выполнил*".

ממאי דרבי יוסי היא Но *откуда* мы взяли, *что* мишна о Мегиле – *по раби Йосе,* **ודיעבד נמי לא** для которого глухой *даже постфактум не* годится?

4. Дварим 6:4
5. Мегила 19б

יפנה. לנקניו: דכסיב פרוץ בנקיון. משמע מרחק כל הנוף ולפי כתיב מרחץ כפי לדרכה אחת נומר שמעלה עליו שכר רחיצת כפיו כתלו טבל כל גופו: קסמים. קיקס: נק"ם. כעידנא דק"ם שומעה קבוע פן יעבור זמן מכל לתפלה לכל היום ומזה הוא נרין למהדר למילי:

מתני' ולא דקדק בפוסיפס. לפרשן יפה כשפמיו: **גמ'** פרפי ס"ם. כי לדרשא נמי שמע מכל לשון שמחה שומע ס"מ נמי לנרין להשמיע לאזנו: לא יפרוס. לפי שאינו שומע הברכה שהוא מברך עליה: **מאן** תנא כו' לא ינא. למי נדיעבד ס"מ ט': **ברכה** דרבנן פיא. לתמור רבנן (פסחים ד' ו:) כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשיתן: **וממאי** דר' יוסי פיא. קס"ד הלי למיקמי לה כר' יוסי משום דסבירא לן דר' יהודה לתחלה נמי מכשיר: **דלמא** ר' יהודה פיא וק"ם נמי דיעבד אין לכתחלה לא ק"ב. ול"נ לפילו: **משום** ר' יוסי. להחיישן כתו לפלפי דיעבד נמי לא ינא: **כלנו**. שלא השמיע לאזנו: **ולא** ר' יוסי דיעבד נמי לא. להא דתנא ר"ז לחוריית היא ולכלכ ושבעת וברכת (דברים ח): **אלא** פלפי ר' יהודה. וק"ם דיעבד אין לכתחלה לא והא דתנוחה וברכת המזון דר' יהודה: **אלא** רבי יהודה לכתחלה קאמר. והא דרבי יהודה כריה דר' שמעון בן פזי ר' יהודה היא ותנוחה ר' יוסי היא ומודה הוא דיעבד דברכות דרבנן דיעבד שפיר דמי והא דברכת המזון ר' יהודה היא משמיה דריבה ר' אלעזר בן עזריה דלמור לריך לשמיע לאזנו וכל לריך לכתחלה משמע הא דיעבד שפיר דמי: **אפר** כוונם אלא כו'. ולפי לכתחלה נמי ס"ל: **משמע** דאפשר דאפיי לרבי לשמעת לן פלוגתא דר"מ: **אפילו** פשמע ר' יהודה. דלמר נק"ם נמי ינא דיעבד אין לכתחלה לא והא דברכת המזון ותנוחה רבי יהודה היא ותקא קשיא לן דר' יהודה כריה דר"ם בן פזי אבי ר"מ היא דמכשר לכתחלה: **מאן** תנא תרם דיעבד נמי לא. דקתני נבי שוטה: לא ינא. דיעבד הוא: **וממאי**. דמון מחרם דקתמר דיעבד הוא ורבי יוסי היא דפליל דיעבד: **ולכתחלה** הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי. והכא לנמיר דפליגי ר' יהודה מודה ללא שמעין דפליג נק"ם ללא דיעבד:

מדפיסים

אמאן דמהדר אמיא בעידן ק"ש. וים ספרים דגרסי הני מילי לנק"ם אבל לתפלה לא דקתמר לשב"ל (פסחים מו.) לנבל ולתפלה ד' מילין ונרפלה ללא גרסינן ליה דהוה הדין לעניו לעולם נמי מטעם שלא יעבור זמן תפלה דמתי שנא ק"ם מתפלה וגם יש לנקון פרק מי שמתו (ד' כב.) בטלוה לטלולתא כדרב מפדא דלעיל לתלן דמהדר לתיב נעידן קריאת ש"ם • ומדלא קאמר לתיב נעידן לעולה ללא הזכיר שם ק"ם משמע דבכל ענין מותר והיה לרשב"ל לתמר ולתפלה ד' מילין פירש רש"י להתפלל שם כתלן: **דילמא** ר' יהודה היא. ול"ת והלה לין מכר ר' יהודה כריש. ול"ל דפשיטא מדקפיפ ר' יהודה דכם כתלן עלים. ול"ל כיון דרבי יהודה לא סבירא ליה דרבי יוסי היא לא דריש הכתוב אם ק"ם משמע דבכל ענין מותר והיה לרשב"ל לתמר ולתפלה ד' מילין פירש רש"י להתפלל שם כתלן: **דילמא** ר' יהודה היא. ול"ת והלה לין מכר ר' יהודה כריש. ול"ת לפשיטא מדקפיפ ר' יהודה דכם כתלן עלים. ול"ל דרבי יהודה לא סבירא ליה דרבי יוסי היא לא דריש הכתוב אם ק"ם משמע דבכל ענין מותר והיה לרשב"ל לתמר ולתפלה ד' מילין פירש רש"י להתפלל שם כתלן:

להודיעך כחו דרבי יוסי. ול"ת לשמעין כמו לרבי יהודה דכם להמירא עלים. ול"ל כיון דרבי יהודה לא דריש הכתוב לתזן מין כתן שום מדום ופפיטא לרבתלה (ב) ומהיכא מיתי לתוסלו לי שרי דיעבד הוא הדין לכתחלה: **אי** ר' יוסי דיעבד נמי לא. ול"ת לעולם לימא לך רבי יוסי היא וברכת המזון שמעי ללא כתיב ביה שמע דכשלמת מרומה לשיל ומגילה לנקמן שהן מדרבנן ים לממותם נק"ם שמקנו שלריך שישמיע לאזנו כמו נק"ם ומקנו ממש שלא ינא כמו נק"ם אבל נכהמ"ז שהיא מדאוריימא כיון דלא כתיב ביה שמע למה ים לו לאו לתקן שלא ינא אם לא השמיע לאזנו כיון דמה"ת ינא. ול"ל כיון שתקנו שלריך להשמיע לאזנו כמו נק"ם הואיל ומדרבנן מיהא לריך להשמיע אין לאדם לילא לריך לכתחלה כדיעבד אית לן למימר שלא ינא: **ורבי** יהודה מכשיר בקטן. ול"ת נאיזה קטן מיירי לי נקטן שלא הגיע לאונן הא ממילן נפקא לאוהו ביה דין (ר"ה ד' כט.) שכל שלינו מחוייב נדבר אינו מוליח אח הרבים ומ"ט דר' יהודה דמכשיר ולי בהגיע לאונן מלי טעמייהו דרבנן דאמרי קטן שהגיע לאונן מדרבנן כגדול ופוטר דרבנן כדאמר לקמן נפ' מי שמתו (ד' כ:) דקטן מוליח אבל שלא הגיע לאונן לרבנן. ול"ל שאני נרכת המזון שהיא חומרת יותר מדאוריימא ונקל נפטרים ממנה כדאמרי לקמן (שם) ושם החמירו על עלמם לו נכזית לו נכביעה ול"ל החם ליכא לקטן שלא הגיע לאונן דמירי שהקטן שוכל כדי שביעה לא אבי דרבנן ומוליח דרבנן שכל הכל דנבי קטן ליכא דרבנן דהמגילה דרבנן והקטן אינו יכול להוליח היכא דליכא שלא הגיע לאונן:

דילמא

ואיפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל וזו היא מלכות שמים שלמה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן דכתיב יארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה' א"ל רבא לא סבר לה מר כאילו טבל דכתיב ארחץ [בנקיון] ולא כתב ארחיץ [כפי] א"ל רבינא לרבא חזי מר האי צורבא מדבנן דאתא ממערבא ואמר כמי שאין לו מים לרחוץ ידיו מקנח ידיו בעפר ובצרור ובקסמית א"ל שפיר קאמר מי כתיב ארחץ במים בנקיון כתיב כל מידי דמנקי דהא רב חסדא לייטי אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא והני מילי לק"ש דאבל לתפלה מהדר ועד כמה עד פרסה והנ"מ לקמיה אבל לאחוריה אפילו מיל אינו חוזר [ומינה] מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר: **מתני'** הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר' יוסי אומר לא יצא קרא ולא דקדק באותיותיה ר' יוסי אומר יצא רבי יהודה אומר לא יצא הקורא למפרע לא יצא קרא וטעה יחזור למקום שטעה: **גמ'** מאי טעמא דר' יוסי משום דכתיב שמע השמע לאונך מה שאתה מוציא מפיך וח"ק סבר שמע בכל לשון שאתה שומע ור' יוסי תרתי שמע מינה. תנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה מאן תנא חרש המדבר ואינו שומע דיעבד אין לכתחלה לא אמר רב חסדא ר' יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר לא יצא עד כאן לא קאמר ר' יוסי לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא וממאי דר' יוסי היא דילמא ר' יהודה היא ואמר גבי ק"ש נמי דיעבד אין לכתחלה לא תרע דקתני הקורא דיעבד אין לכתחלה לא אמרי האי דקתני הקורא להודיעך כחו דר' יוסי דאמר דיעבד נמי לא דאי ר' יהודה אפי' לכתחלה נמי יצא במאי אוקימתא כר' יוסי ואלא הא דתניא לא יברך אדם בהמ"ז בלבו ואם בירך יצא מני לא ר' יוסי ולא ר' יהודה דאי ר' יהודה הא אמר לכתחלה נמי יצא אי ר' יוסי דיעבד נמי לא אלא מאי ר' יהודה ודיעבד אין לכתחלה לא אלא הא דתני ר' יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי ר' יהודה הא אמר דיעבד אין לכתחלה לא אי ר' יוסי הא אמר דיעבד נמי לא אלא לעולם רבי יהודה ואפי' לכתחלה נמי ולא קשיא הא דידיה הא דרביה דתנן רבי יהודה אומר משום ר' אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אמר ליה רבי מאיד הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים השתא דאתית להכי אפילו תימא רבי יהודה כריבה סבירא ליה ולא קשיא הא רבי מאיר הא רבי יהודה. תנן התם הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ורבי יהודה מכשיר בקטן מאן תנא חרש דיעבד נמי לא אמר רב מתנה רבי יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר לא יצא ממאי דרבי יוסי היא ודיעבד נמי לא

דילמא

ג) ג"ר ס"ע. ד) [לקמן קף כב. ג) קדושין לב: ושם מפרש. ו) פסחים קף מו. מולין קף קכב. ח) שפר' ס' ומפרש מגילה יח: יט:. ט) ס"ע דכתי ר' יהודה. י) [לעיל יב.]. יא) מרפתים פ"ע מ"ב. יב) ר"ה כ"ר. יג) [מגילה יט:]. יד) [ל"ל דמגילה]. טו) מגילה קף יח: כל תענית. טז) ג"ר [ע"ב ב. יז) ג"ר עד כאן עד כתיבה.

הגהות הב"ח

(ב) נמי ומהדר למילי ומיהו מתחת למילי ומיהו מתחת למילי וכו' מתחת למילי מתחלת [ומיהו] עד סוף ד"ה ולטן הלכתא הוא: (ג) שם ומהן ומקיש וכו' ומפרש ג"ה ומקיש וכו' יוסי דתמר בכ"ל ומחק וכן נפסק: (ד) שם ומאמאי דר' יוסי: (ה) תוס' ד"ה דלמא וכו' ריש נמי ר' יהודה אסיר והכא לכתחלה מתחלת ומיהו עד סוף: (ו) תוס' ד"ה להודיעך וכו' ופשיטא לכתחלה שרי ומיהו פיש:

גליון הש"ס

תום' ד"ה אמאן בו' ומפלא תוכיר. ע' מוס' שבת יט ע"ב ד"ה כגון רבי:

מוסף תוספות

ג בתום' ד"ה כתב. פשיטא ליה מרבותיו ד"ה בסיפא רת"ק דרשא נמי ר"י.

רב נימים נאון

אבל לתפלה מהדר תעד כמה עד פרסה. ירוש בי הפרסה ארבעת מילין ובמסכת פסחים גם' אלו ערבין בפסח (דף יח:) אפרין אמר ר' אבהו אמר רשי לקיש לנבל ולתפלה ולנטילת ידים ר' מילין ובתיתורי עלה אמר ר' יוסי בר' חנינא לא שנו אלא לענין אבל לאחוריו אפי' מיל אינו חוזר אמר רב אחא בר יעקב ומינה מיל הוא ראיתו תיזר הוא פוטת מפיל תיזר דרכיחתה בשחיטת תולין בפרק הנזר ותרתב (דף סכנו ומזה הנזיר אמרי' הכא אבל לתפלה מהדר תעד כמה עד פרסה ובפס' מגילה (דף כא: ם אמרי' שעורא דפיל כמה הוי פרסתנן בפסח (דף יח: נמי שיעורא דפיל כמה הוי בפגרל נוציא לפרש:

תורה אור השלם

1. ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך יי׳ תהלים כו ו
2. שמע ישראל יי אלהינו יי אחד׃ דברים ו ד

מוסף רש"י

צורבא מרבנן. מוכר תריף כמו ביני לגרינן, נמפקת ליה (ו.) מגמ' מכם ומן לא קבי נחכא הלא הכתוב מדבנן קבי ליה (תשובות ר.). ומינה מיל הרא ראיתו תחזר. מכאן למדו נכתים שפילו מיל ליט תחזר. ונקט מיל קאמר, לפ שמוח מכיל מחזר (פסחים מו.).

בר א מיר הוי"ע פרש"י שתקן ב שקף ו:
כה ב ג מי' פ"ג מלכ' ומ"ל ק"ם מלכה לי ומ"ל מלכתא מפלה מלכה ב ג שמע עצין ים פוסיפס פרש"י שתקן ד שקף כב שקף ד ה ו ושתקן לא שקף ב:
כו ו מי' ס"ב מלכתא ק"ם מלכה ם שמע עצין ים פוסיפס פרש"י שתקן ים שקף ב:
כה ו מי' ס"ב מלכתא (ושמע שם) פוסיפס שם שקף ג:
כה ו מי' ס"ב מלכתא פרש"י שתקן מד שקף ג:
ז [מי' שם הלי יז יד פוסיפס שם שמע עצין ב ג ד:
כם ח מי' ס"ב מלכתא מרחמים מלכה ד:
ט [מי' ס"ג מלכ' ברכות מלכ' ז פוסיפס פרש"י שם קפה שמע ב:
ל י מי' ס"ג מלכתא מגילה מלכה ב שמע עצין דרבנן ד פוסיפס פרש"י שם מרחמים שקף ב:

דילמא ר' יהודה וחסורי מחסרא וכו'. תימה למאן דאמר זה כשוס תקוס דקאמר מסורי מתקרי ולמוקמי מלישנא למד מנא ועוד לוקמיה כר' יוסי ובלא חסורי מחסרא. וי"ל משום דלקמן פסקינן כר' יהודה א לכך ניחא לוקמיה מלישנא דר' יהודה: **אבל בשאר מצות יצא.** וא"ת הא לעיל אמר דשמר מצות ילפינן מק"ש כגון תרומה ומגילה וברכת המזון. וי"ל דרך יוסף פליג מסוגיא דלעיל: **בין חדבקים.** רב ב) אלפס מוסיף כגון ומכה לף דמס גם יתן ריוח לו גרמא כתו וחרף וכן מוסיף ולימים לותו וחכתם את ועשיתם את שניך ליתן ריוח בין מ"ש שכתוף תיבה לאלי"ף שבתחלת תיבה שמחרי וכן [א] כניך לחתיו וי"ן אל תזוכרו שלא ישמע ש"ין לחתן שיהיה לנו שכר מצות ואין לנו לעשות על מנת לקבל פרס: מהלים

דילמא רבי יהודה היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי לא ס"ד דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא אף חרש דיעבד נמי לא ודילמא הא כדאיתא והא כדאיתא ומי מצית לאוקמה כרבי יהודה והא מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן מכלל דרישא לאו רבי יהודה היא ודילמא כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן וחסורי מחסרא והבי קתני הכל כשרין לקדות את המגילה חוץ מחש"ו בר"א בקטן שלא הגיע לחנוך אבל קטן שהגיע לחנוך אפילו לכתחלה כשר דברי רבי יהודה שרבי יהודה מכשיר בקטן במאי אוקימתא כר"י ודיעבד אין לכתחלה לא אלא הא דתני ר"י בריה דר' שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי ר' יהודה דיעבד אין לכתחלה לא אי ר' יוסי דיעבד נמי לא אלא מאי ר' יהודה ואפילו לכתחלה נמי אלא הא דתניא [ב]לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי רבי יהודה הא אמר אפי' לכתחלה נמי ואי ר' יוסי הא אמר אפי' דיעבד נמי לא לעולם ר' יהודה היא ואפילו לכתחלה נמי ולא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא א"ר יהורה משום ר' אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל אמר לו ר' מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר בונת הלב הן הן הדברים השתא דאתית להבי אפי' תימא ר' יהודה ברביה ס"ל ולא קשיא הא ר' יהודה הא רבי מאיר א"ר חסדא אמר רב שילא [ג]הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה והלכה כרבי יהודה וצריכא דאי אשמעינן הלכה כר' יהודה הוה אמינא אפילו לכתחלה קמ"ל הלכה בר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה ואי אשמעינן הלכה כרבי יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה הוה אמינא [ד]צריך ואין לו תקנה קמ"ל הלכה כרבי יהודה אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות דברי הכל לא יצא דכתיב [ה]והסכת ושמע ישראל מיתיבי לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש דכתיב שמע ישראל [ו]אבל בשאר מצות רבי הבל יצא והכתיב והסכת ושמע ישראל ההוא בדברי תורה כתיב: קרא ולא דקדק באותיותיה: א"ר טבי א"ר יאשיה הלכה כדברי שניהם להקל: ואי [ז]טבי א"ר יאשיה מאי דכתיב [ח]שלש הנה לא תשבענה שאול ועוצר רחם וכי מה ענין שאול אצל רחם אלא לומר לך מה רחם מכנים ומוציא אף שאול מכנים ומוציא והלא דברים ק"ו ומה רחם שמכנסין בו בחשאי מוציאין ממנו בקולי קולות שאול שמכנסין בו בקולי קולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות אין תחיית המתים מן התורה: תני ר' אושעיא קמיה דרבה [ט]ובתבתם הכל ככתב אפילו צוואות א"ל דאמר לך מני [י]ר' יהודה היא דאמר גבי סוטה אלות כותב צוואות אינו כותב והתם הוא דכתיב [כ]וכתב את האלות האלה אבל הכא דכתיב וכתבתם אפי' צוואות נמי אטו טעמיה דר' יהודה משום דכתיב וכתב [ל]טעמיה דר' יהודה משום דכתיב אלות אלות אין צוואות לא אצטריך סר"א נילף כתיבה כתיבה מהתם מה התם אלות אין צוואות לא אף הכא נמי צוואות לא כתב רחמנא ובתבתם אפי' צוואות: תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם [מ]שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים עני רבא בתריה בגון [נ]על לבבך על לבבכם בכל לבבך בכל לבבכם עשב בשדך ואבדתם מהרה הכנף פתיל אחכם מארץ א"ר חמא ברבי חנינא [ס]כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם שנאמר [ע]כפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון אל תקרי בפרש אלא בפרש אל תקרי בצלמון אלא בצלמות: ואמר רבי חמא ברבי חנינא למה נסמכו אהלים

כוף. למשמע מישמעת הא לא כתיב מישמעת הוה משמע כולה מלתא מוכתב והכא לילכי מישמעת נמה ליה לרבויינהו מוכתבתם: **בין חדבקים.** תימה אמדבקות זו נזו אם תימן מפרקין כשהתינה שהיה מתלמיד שהתינה שמלמיד נגמרת הוא קורא אותן שתי אותיות נאות אחת אם אינו מתעסק ליתן ריוח ביניהן כלאחפרש רבא: **בפרש שדי.** אם תפרש שדי ותבדיל תיבות שתי מלכות שמים מלכים בה תשלג [ס]בגלגולן התורה אחר בה מלכים ימלוכו תשלג ותצנן לך את כל המות: מהלים

תורה אור השלם

1. וידבר משה את מועדים יהוה אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי יהוה אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי:
2. לעלקה שתי בקרת הב חב שלוש ועה לא תשבענה ארגב לא אמרת הון שאול ועקר רחם ארץ לא שבעה מים ואש לא אמרה הון: משלי ל טו-טז
3. וכתבתם על מזזות ביתך ובשעריך:
4. וקחב את האלת האלה תכתן בספר וקדה אל בני הקדמים: במדבר ה כג
5. בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון בה תשלג בצלמות:

תהלים סח טו

רביו חנגאל

תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים. ואע"ג דאם לא נתן ריוח בין הדבקים הללו יצא, היכא תנן קרא ולא דקדק באותיותיה יצא. מיהו עדיף טפי המדקדק, דהא אפר עלה מגן רקאדי קרית שמע באותיותיה מצננין לו גיהנם. הא מילתא נמרא היא קרא סימנא בעלמא הוא. פי', אפר רשע שנתאייב ירידה בניהנם אם יש בידו זכות זו שהיה קורא את שמע באותיותיה, מצננין לו אור גיהנם ומרחיקין לו (נ"ב שרי) השריפה. יכדרכין את שמע. קימא לן כר' יהודה דאמר לא שהיו כורכין שמע ישראל עם ואהבת את ה'י אלא לעולם מפסיקין היו, [אלא שלא היו] אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ומאי כדרכין דיקאני ולא היו מפסיקין כדבר אחר בין שמע לואהבת את ה'י. תנן תמן טמא מתים שהיו עומדין בתפלה ר' שמעון בן פזי דרש ר' יעקב אל בניו ונו', ולמד שכריקש יעקב אבינו לגלות לבניו הקץ ונסתלקה השכינה מימנו, אמר ליה מה שלום עמך אמרו לו בתיתך, נאבתיהם שיצא ממנו שמעאל וכיצחק שיצא ממנו עשו. והן פתחו כולם ואמרו שמע ישראל ה'י ונו', כיון ששמע להם כך פתח הוא ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. התינו במקום שאין בו מתים אומרים בהשאר, ובמקום שיש בו מתים אומרים אותו בקול רם.

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה לעולם ר' יהודה היא ואפילו:

הגהות הגר"א

[א] תוד' ד"ה מן סר וכן בירך סר. נ"ב ד"ה:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה הוסיף. ומתניתא נמי מתני' שתמא אליביה:

מוסף רש"י

הא כדאיתא. סמא לתמלה ושוטה שפלי בדיעבד (תוליה י"ט). אלא הא דתני בר' תורם. ופ"ם שמע בעיל בעיל ואין תינוי שיתעסק בכרכום שהוא מוליך מים (שם). ובי מה ענין שאול אצל רחם. לפי שאול אצל רחם (שם). שאול שמבריסין בו בקולי קולות. נגיל שמוציאין ממנו בקולי קולות. שנאמר יקקם כשוסר נגיל (שם).

רב נימים נאון

תני ר' (ראשיה) [אושעיא] קמיה דרבא וכתבתם הכל ככתב ואפי' צוואות אפי אמר ליה האמר לך מני ר' יהודה היא דאמר גבי סוטה אלות כותב צוואות אינו כותב. עיקר דבריו של ר' יהודה במס' סוטה בס' היה מבריא את נחשה (דף י"ז) בא לו לכתוב המגילה מגיזה מקום היה כותב ר' יהודה אומר כל צוצרי לא היה כותב אלא יתן ה' אויתך ובאו המים המארדים ונו' ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן:

א) ומגילה יט:]. ב) [ומיהיכן אם. יומא פה:]: כתוס ט. נעיין ג. טיר מו: סוהדיה ח. ופ' נעיין מז:]. ג) [מנדרים נב. ד) [ומהש קף ח:]. ה) [ס"ב בפוסה היהיה]. ו) [הכך הם אם ומהיכן ונפלאתי בפי' ומחתין ומנלים בסנהדרין]. ז) [בערך ערך פרים בלפי הפרק במיזן במאי ע"ב]. ח) [כתב בלאם שלמיה ביתה (דף י"ז) וכתב הרי"ף אל מזכרו בפס הירושלמי ממנו בגמ"ם וכתוב שימן שם בתוס' ד"ה ואם יסבב הכי ע"כ ד"ה יוסי בספר תירוצי ע"ב].

דילמא רבי יהודה היא *Может быть, она* – по *раби Йеуде*! **ולכתחלה הוא דלא** *И* глухой *изначально не* кашерен. **הא דיעבד שפיר דמי** *Но постфактум – годится.*

לא סלקא דעתך *Не думай так*! Не объясняй так мишну. **דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן** *Ведь учит* мишна: *глухой подобен* (в этом законе) *глупому и ребенку*. **מה שוטה וקטן** *Как глупый и ребенок* **דיעבד נמי לא** *даже постфактум не* годятся читать Мегилу для других, **אף חרש** *так и* глухой – **דיעבד נמי לא** *даже постфактум не* годится. А значит – мишна по раби Йосе.

ודילמא *Но, возможно,* глухого не следует в этом законе приравнивать к глупому и ребенку: **הא כדאיתא והא כדאיתא** *этот как есть и этот как есть*, т. е. каждый сам по себе.

ומי מצית לאוקמה כרבי יהודה *Но разве можно установить* мишну *по раби Йеуде*? **והא מדקתני סיפא** *Ведь из того, что учили в конце* мишны о Мегиле: **רבי יהודה מכשיר בקטן** *"Раби Йеуда ребенка считает кашерным"*, – **מכלל דרישא לאו רבי יהודה היא** *следует, что начало* мишны – *не* по *раби Йеуде*!

ודילמא כולה רבי יהודה היא *Но, возможно, вся она* – по *раби Йеуде*. **ותרי גווני קטן** *И два вида ребенка* есть в мишне: один назван в начале, второй – в конце.

וחסורי מחסרא *И не хватает* слов в мишне, т. е. надо восстановить пропущенное. **והכי קתני** *И так учили* на самом деле: **הכל כשרין לקרות את המגילה** *все кашерны читать Мегилу,* **חוץ מחרש שוטה וקטן** *кроме глухого*, который говорит, но не слышит (изначально пусть не читает, но постфактум – годится), *глупого* (даже постфактум не годится) *и ребенка*.

במה דברים אמורים *О чем здесь говорится*, в мишне о Мегиле? **בקטן שלא הגיע לחנוך** *О ребенке, который не вступил* в возраст, когда его *воспитывают* для заповедей.

אבל קטן שהגיע לחנוך *Но* если *ребенок вступил* в возраст *воспитания* – **אפילו לכתחלה כשר** то *даже изначально годится*. **דברי רבי יהודה** Это *слова раби Йеуды*. Сказано в мишне, **שרבי יהודה מכשיר בקטן** *что раби Йеуда считает кашерным ребенка*, который вступил в возраст воспитания.

במאי אוקימתא *По какому* мнению ты *установил* авторство мишны о Мегиле? **כרבי יהודה** *По раби Йеуде*! **ודיעבד אין** Причем *постфактум – да*, годится, **לכתחלה לא** но *изначально – не* годится.

אלא הא דתני רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי *Но вот как учил раби Йеуда, сын раби Шимона бен Пази*, в барайте: **חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה** *глухому*, который *говорит, но не слышит, изначально* можно *отделить труму* (т. е. ему разрешено).

מני *Кто* учил (сообщил нам) эту барайту? **לא רבי יהודה ולא רבי יוסי** *Не раби Йосе и не раби Йеуда*. Потому что **אי רבי יהודה** *если* скажешь, что *раби Йеуда*, так ведь, по твоим словам, он сказал, что только **דיעבד אין** *постфактум – да*, выполнил; **לכתחילה לא** но *изначально – нет*.

אי רבי יוסי А *если* скажешь, что *раби Йосе*, так ведь он сказал, что даже **דיעבד נמי לא** *постфактум – тоже не* выполнил.

רבי יהודה אלא מאי *Тогда что* можно сказать? *Раби Йеуда* – автор мишны. **ואפילו לכתחלה נמי** *Причем даже изначально* нет необходимости говорить вслух.

אלא הא דתניא *Но вот что учили* в барайте: **לא יברך אדם ברכת המזון בלבו** не может *человек произносить Биркат-Амазон про себя*, а только вслух. **ואם בירך יצא** *Но если произнес* про себя – *выполнил* заповедь.

מני *Кто* учил (сообщил нам) эту барайту? **לא רבי יהודה ולא רבי יוסי** *Не раби Йеуда и не раби Йосе*. **אי רבי יהודה** Потому что *если* скажешь, что *раби Йеуда*, **הא אמר אפילו** *так* ведь, по твоим словам, он *сказал*, что *даже* **לכתחלה נמי** *изначально тоже нет* необходимости говорить вслух.

ואי רבי יוסי *А если* скажешь, что *раби Йосе*, **הא אמר אפילו** *так* ведь, по твоим словам, он *сказал*, что *даже* **דיעבד נמי לא** *постфактум – тоже не* выполнил.

לעולם Вот что надо сказать *в итоге* о барайте о глухом, который может отделять труму изначально: **רבי יהודה היא** *это* по *раби Йеуде*. **ואפילו לכתחלה נמי** *И даже изначально* – раби Йеуда *тоже* считает, что не обязательно,

דילמא ר' יהודה וחסורי מחסרא וכו'. תימה למ"ן זה נכנס מקום דקאמר מסורי מחסרא ולמוקמי מלישנא דלמד מנה ועוד לוקמיה כר' יוסי ובלא חסורי מחסרא. וי"ל משום דלקמן פסקינן כר' יהודה[א] לכך מיחא לוקמיה מלישנא דר' יהודה:

אבל בשאר סצות יצא. ול"מ הא לעיל אמר דשמר מצות ילפינן מק"ש כגון תרומה ומגילה וברכת המזון. וי"ל דרב יוסף פליג לתוגיא דלעיל: **בין** הדבקים. רב[ב] מלפם מוסיף כגון ומרה לף למס לא יתן ריוח לו גרמה כתו ומרף וכן מוסיף ורמיתם לוחו חכמתם את ועשיתם את שנריך ליתן ריוח בין מ"ם שכפוף תיבה למל"ך שכתלת תיבה שלמרי וכן [ג] נריך להתיז וי"ן של מוכרו שלא ישמע ש"ין למען ויהיה לנו שכר מצות ואין לנו לעשות על מנת לקבל פרס: מהלים

דילמא רבי יהודה היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי לא ס"ד דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא אף חרש דיעבד נמי לא ודילמא הא כראיתא והא כדאיתא ומי מצית לאוקמה כרבי יהודה והא מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן מבלל דרישא לאו רבי יהודה היא ודילמא כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן וחסורי מחסרא והכי קתני כל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחש"ו בד"א בקטן שלא הגיע לחנוך אבל קטן שהגיע לחנוך אפילו לכתחלה כשר דברי רבי יהודה שרבי יהודה מכשיר בקטן במאי אוקימתא כר"י ודיעבד אין לכתחלה לא אלא הא דתני ר"י כריה דר' שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי ר' יהודה דיעבד אין לכתחלה לא אי ר' יוסי דיעבד נמי לא אלא מאי ר' יהודה ואפילו לכתחלה נמי אלא הא דתניא [ה]לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי רבי יהודה הא אמר אפי' לכתחלה נמי ואי ר' יוסי הא אמר אפי' דיעבד נמי לא לעולם ר' יהודה היא ואפילו לכתחלה נמי ולא קשיא הא דרביה הא דתניא א"ר יהודה משום ר' אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל אמר לו ר' מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים השתא דאתית להכי אפי' תימא ר' יהודה כרביה ס"ל ולא קשיא הא ר' יהודה הא רבי מאיר א"ר חסדא אמר רב שילא [ו]הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה והלכה ברבי יהודה וצריכא ראי אשמעינן הלכה כר' יהודה הוה אמינא אפילו לכתחלה קמ"ל הלכה כר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה ואי אשמעינן הלכה כרבי יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה הוה אמינא [ז]צריך ואין לו תקנה קמ"ל הלכה כרבי יהודה אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות דברי הכל לא יצא דכתיב [ח]והסכת ושמע ישראל מיתיבי לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא אלא אי אתמר הכי אחמר אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש דכתיב שמע ישראל [ט]אבל בשאר מצות דברי הכל יצא והכתיב והסכת ושמע ישראל ההוא בדברי תורה כתיב: קרא ולא דקדק באותיותיה: א"ר טבי א"ר יאשיה הלכה בדברי שניהם להקל: וא"ר [י]טבי א"ר יאשיה מאי דכתיב [כ]שלש הנה לא תשבענה שאול ועוצר רחם וכי מה ענין שאול אצל רחם אלא לומר לך מה רחם מכנים ומוציא אף שאול מכנים ומוציא והלא דברים ק"ו ומה רחם שמכנסין בו בחשאי מוציאין ממנו בקולי קולות שאול שמכנסין בו בקולי קולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות מכאן תשובה לאומרים אין תחיית המתים מן התורה: תני ר' [ל]אושעיא קמיה דרבה [מ]וכתבתם הכל בכתב אפילו צוואות א"ל דאמר לך מני [נ]ר' יהודה היא דאמר גבי סוטה אלות כותב צוואות אינו כותב והתם הוא דכתיב [ס]וכתב את האלות האלה אבל הכא דכתיב וכתבתם אפי' צוואות נמי אטו טעמיה דר' יהודה משום דכתיב וכתב [ע]טעמיה דר' יהודה משום דכתיב אלות אלות אין צוואות לא אצטריך סר"א נילף כתיבה כתיבה מהתם מה התם אלות אין צוואות לא אף הכא נמי צוואות לא כתב רחמנא וכתבתם אפי' צוואות: תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם [פ]שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים עני רבא בתריה כגון [צ]על לבבך על לבבכם בכל לבבך בכל לבבכם עשב בשדך ואבדתם מהרה הכנף פתיל אתכם מארץ א"ר חמא ברבי חנינא [ק]כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מצניעין לו גיהנם שנאמר [ר]בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון אל תקרי בפרש אלא בפרש אל תקרי בצלמון אלא בצלמות: ואמר רבי חמא ברבי חנינא למה נסמכו אהלים

פוף. למשמע מישמעת לא לא כתיב מישמעת הוה משמע כולה מלמע מוכתב והכא לגבי לכתיבתו מוכתבתם: **בין הדבקים**. מיבות המדוקות זו בזו אם תיק מפרין כשהמיבה השניה מתחלת באות שהמיבה שלפניה נגמרת הוה קורא אותן שני מותיות נאות אחת אם אינו מתעסק ליתן ריוח ביניהן כלאמרים רבים: **בפרש שדי**. אם תפרש שדי מיבות נאות אחת אם אינו מתעסק ליתן ריוח ביניהן כלאמרים רבים: **בפרש שדי** ותכניל מיבות שמיש מלכים בה תשלג [ר]בצלמון אתורה תאר בה מלכים ימלטו תשלג ותנון לך את לב אמות: מהלים

תורה אור השלם

1. וידבר משה אל בני ישראל לאמר זאת החקה אשר צוה יהוה לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על
במדבר יט ב

2. לעלקה שתי קנות הב הב שלוש הנה לא תשבענה ארבע לא אמרו הון: שאול ועצר רחם ארץ לא שבעה מים ואש לא אמרה הון: משלי ל טו-טז

3. וכתבתם על מזזות
ביתך ובשעריך:
דברים ו ט

4. וכתב את המלת האלה
תכתוב בספר ונתתה אל מי
הנקי: במדבר ה כג

5. מפרש שדי מלכים בה
תשלג בצלמון:
תהלים סח טו

רבינו חננאל

תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים. ואע"ג דאם לא נתן ריוח בין הדבקים הללו יצא. דהא תנן קרא ולא דקדק באותיותיה יצא. מיהו עדיף טפי המדקדק, והא אפר פלה מאן דכאני קרים שמע באותיותיה מצניעין לו גיהנם. הא מילתא נמרא היא וקרא מימנא בעלמא הוא. פי'. אפי' ושע שנתחייב יריחה בביתים אם יש בידו זכות זו שהיה קורא את שמע באותיותיה, מצניעין לו אור גיהנם ומרחיקין לו (מן) שרי השרשה. יכוונתיך את שמע. קימא לן כר' יהודה דאמר לא שהיו בתיכון שמע ישראל עם ואהבת את ה'י אלא לעולם מפסיקין היו, [אלא שלא היו] אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ומאי כיונתיך דקאני ולא היו מפסיקין בדבר אחר בין שמע לואהבת את ה'י. תנן מאי מעמא אמרי ליה, כי הא דדרש ר' שמעון בן מי ויקרא יעקב אל בניו ויו, ולמד שביקש יעקב אבינו לגלות לבניו הקץ ונסתלקה השכינה הימנו. אמר ליה מא חם שלום עמהל יש בניותי, באברהם שיצא ממנו ישמעאל וביצחק שיצא ממנו עשו. והן פתחו כולם ואמרו שמע ישראל וגו'. כיון ששמעה להם כך פתח הוא ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. התקינו במקום שאין בו מינים אומרים בחשאי, ובמקום שיש בו מינים אומרים אותו בקול רם.

הגהות הב"ח

(ה) ישי' ד"ה ודילמא ר' יהודה היא ואפילו:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה בין סי' וכן נרוך סי'. נ"ב ירמי':

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה הוסיף. ומתניא נמי מתני' אחמא אליבא.

מוסף רש"י

הוא כדאיתא הוא כדאיתא. מרש לכתחילה (ומיהא לפלוגי בדיעבד (תגיהה י"ט). אלא הא דתני בר' תורם. ומפרש טעמא נרוך לכתר ואין מניחי שתעשה הכרכה שהוא מוליא מפיו (שם). ובי מה ענין שאול אצל רחם. לפי שאול מכניס ומוציא. אף שאול מכניס ומוציא. למתים המתים (שם). שאול שמכניסין בו בקולי קולות. נגיל שמוציאין ממנו בקולי קולות. שנאמר יפקד כשושר נגיל (שם).

רב נסים גאון

תני ר' (יאשיה) [אושעיא] קמיה דרבא וכתבתם הכל בכתב ואפי' צוואות נמי אמר ליה ראמר לך מני ר' יהודה היא דאמר גבי סוטה אלות כותב צוואות אינו כותב. עיקר דבריו של ר' יהודה במס' סוטה בפ' היה מביא את מנחתה (דף י"ח) בא לו לכתוב המגילה מאיזה מקום היה כותב ר' יהודה אומר כל צוואה לא היה כותב אלא יהו"ה אלהיך וגו' וכאן הכתוב האחרון אומרה האשה אמן אמן:

א) [מגילה יט:], ב) [ובירושלמי פ"ק ה"ג], ג) [מגילה כ:], ד) [ברכות יג:], ה) [ברכות כו:], ו) [ברכות יט.], ז) [ברכות כו:], ח) [ברכות יג:], ט) [ברכות יג:], י) [ובירושלמי פ"ק ה"ג], כ) [ברכות כח:], ל) [ובירושלמי פ"ק ה"ג], מ) [ברכות יג:], נ) [ברכות יג:], ס) [במדבר ה כג], ע) [ברכות יג:], פ) [ברכות כח:], צ) [ברכות יג:], ק) [ברכות סא:], ר) [ברכות יג:], ש) [ברכות יג:], ת) [ברכות יג:], א) [ברכות יג:], ב) [ברכות יג:], ג) [ברכות יג:], ד) [ברכות יג:], ה) [ברכות יג:], ו) [ברכות יג:], ז) [ברכות יג:], ח) [ברכות יג:], ט) [ברכות יג:], י) [ברכות יג:], כ) [ברכות יג:], ל) [ברכות יג:], מ) [ברכות יג:], נ) [ברכות יג:], ס) [ברכות יג:], ע) [ברכות יג:], פ) [ברכות יג:], צ) [ברכות יג:], ק) [ברכות יג:], ר) [ברכות יג:], ש) [ברכות יג:], ת) [ברכות יג:]

чтобы слышал свои слова, когда читает Шма.

ולא קשיא *И нет трудности* со стороны барайты о Биркат-Амазон. Потому что барайта о труме, отделенной глухим изначально, – **הא דידיה** *это его* мнение. Т. е. так считает сам раби Йеуда. А барайта о Биркат-Амазон – **הא** *это* мнение *его учителя*.

דתניא אמר רבי יהודה *Как учили* в барайте: *сказал раби Йеуда* **משום רבי אלעזר בן עזריה** *от имени раби Элазара бен Азарья*: **הקורא צריך שישמיע לאזנו** если *читает Шма*, то *должен сам слышать*. **שנאמר** *Потому что сказано*[1]: **שמע ישראל** "*Слушай, Израиль*: Всевышний – наш Бог, Всевышний – один". Раз сказано "должен", то только изначально, а значит – постфактум тоже выполнил.

אמר לו רבי מאיר *Сказал раби Меир* раби Йеуде: **הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך** но *ведь Он говорит*: "Да будут эти слова, *которые Я заповедую тебе сегодня, на твоем сердце*". **אחר כונת הלב הן הן הדברים** *Смысл* заповеди – в том, чтобы сосредоточился, *направив* свое *сердце* к тому, что *говорится* в Шма. Поэтому даже изначально не требуется произносить вслух.

השתא דאתית להכי *Как только пришли сюда*, к словам раби Меира, **אפילו תימא** *даже* если *скажешь*, что **רבי יהודה כרביה סבירא ליה** *раби Йеуда считал как его учитель* (раби Элазар бен Азарья), – **ולא קשיא** все равно *нет трудности*!

Потому что барайта о Биркат-Амазон – **הא רבי יהודה** *это* мнение *раби Йеуды*. А барайта о труме, отделенной глухим изначально, – **הא רבי מאיר** *это* мнение *раби Меира*.

אמר רב חסדא אמר רב שילא *Сказал рав Хисда: сказал рав Шила*: **הלכה כרבי יהודה** *закон – как раби Йеуда*, **שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה** *который сказал* (передал) его *от имени раби Элазара бен Азарья*, что изначально надо произносить Шма вслух. **והלכה כרבי יהודה** *И* сообщил рав Шила, что *закон – как раби Йеуда*.

וצריכא *И надо* было раву Шиле упомянуть обоих учителей. **דאי אשמעינן הלכה כרבי יהודה** *Потому что если* бы он *сообщил нам* только, что *закон – как раби Йеуда*, **הוה אמינא** то *можно было* бы *сказать*, что **אפילו לכתחלה** *даже изначально* не обязан читать Шма вслух. **קמשמע לן** Поэтому *сообщается нам*, что **הלכה כרבי יהודה** *закон – как раби Йеуда*, **שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה** *который передал* его *от имени раби Элазара бен Азарья*.

ואי אשמעינן *Но если* бы он *сообщил нам* только, что **הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה** *закон – как раби Йеуда, который передал* его *от имени раби Элазара бен Азарья*, **הוה אמינא** то *можно было* бы *сказать*, что слово **צריך** "*должен*" объясняется следующим образом: изначально должен читать вслух, **ואין לו תקנה** *и* если не слышит своего голоса, то *нельзя исправить*, т. е. даже постфактум не выполнил заповеди.

קמשמע לן Поэтому *сообщается нам*, что **הלכה כרבי יהודה** *закон – как раби Йеуда*: если читал и не слышал, то постфактум выполнил.

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: **מחלוקת בקריאת שמע** *спор*, который велся между раби Йосе и раби Йеудой, касается только *чтения Шма*. **אבל בשאר מצות** *Но* относительно *остальных заповедей*, связанных с благословениями, **דברי הכל לא יצא** согласно *мнению всех – не выполнил* заповедь, если произнес, но не слышал своего голоса. **דכתיב** *Как написано*[2]: **הסכת ושמע ישראל** "*Внимай и слушай, Израиль*".

מיתיבי *Нашли трудность* из барайты: **לא יברך אדם ברכת המזון בלבו** *не может человек произносить Биркат-Амазон про себя*, а только вслух. **ואם בירך יצא** *И если произнес* про себя – постфактум *выполнил* заповедь.

אלא אי אתמר *Но если говорить* об этом законе, **הכי אתמר** то *так* надо *сказать*: **אמר רב מחלוקת בקריאת שמע יוסף** *сказал рав Йосеф*: *спор* между раби Йосе и раби Йеудой касается только *чтения Шма*. **דכתיב** *Как написано*[3]: **שמע ישראל** "*Слушай, Израиль*".

אבל בשאר מצות *Но* относительно *остальных заповедей*, связанных с благословениями, **דברי הכל יצא** согласно *мнению всех – выполнил* заповедь, если произнес и не слышал своего голоса.

והכתיב Но ведь написано: **הסכת ושמע ישראל** "*Внимай и слушай, Израиль*"! Из него,

1. Дварим 6:4
2. Дварим 27:9
3. Дварим 6:4

דילמא ר' יהודה וחסורי מחסרא וכו'. תימה דאין זה כשוס מקום דקאמר מקומי מקרית ולקומקי מליבא למה מנת ועוד ליקאמיה כר' יוסי ובגא מקומי מקרית. וי"ל משום דלקמן פסקינן כר' יהודה[א] לכך ניחא לקומקיה מליבא דר' יהודה: **אבל כשאר פצות יצא.** ות"ת הא נעיל אמר דשאר מצות יליפין מק"ש כגון פרומה ומגילה וברכת המזון. וי"ל דרב יוסף פליג אקוגיא דלעיל: **בין הדבקים.** רב"ח פליפ מוסיף כגון ומרה לף דשם לא יתן ריוח אי נרשה כתו ומרף וכן מוסיף ולפיכך אומו וזכרתם את ועשיתם את שאיך ליתן ריוח בין מ"ש שכשוף מיבה לאי"ף שבאמלע מיבה שאמרי וכן [א] לכך לפהיא וי"ן של מזכרו שלא יאמר ש"ין נתעו שייהיה לנו שכר מצות ואין לנו לעשות על מנת לקבל פרס: מהלים

דילמא רבי יהודה היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי לא ס"ד דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא אף חרש דיעבד נמי לא ודילמא הא כדאיתא והא כדאיתא ומי מצית לאוקמה כרבי יהודה והא מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן מכלל דרישא לאו רבי יהודה היא ודילמא כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן וחסורי מחסרא והכי קתני הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחש"ו בר"א בקטן שלא הגיע לחנוך אבל קטן שהגיע לחנוך אפילו לכתחלה כשר דברי רבי יהודה שרבי יהודה מכשיר בקטן במאי אוקימתא כר"י ודיעבד אין לכתחלה לא אלא הא דתני ר"י בריה דר' שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי ר' יהודה דיעבד אין לכתחלה לא אי ר' יוסי דיעבד נמי לא אלא מאי ר' יהודה ואפילו לכתחלה נמי אלא הא דתניא [ב]לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם ביוך יצא מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי רבי יהודה הא אמר אפי' לכתחלה נמי ואי ר' יוסי הא אמר אפי' דיעבד נמי לא לעולם ר' יהודה היא ואפילו לכתחלה נמי ולא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא א"ר יהודה משום ר' אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל אמר לו ר' מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים השתא דאתית להכי אפי' תימא ר' יהודה כרביה ס"ל ולא קשיא הא ר' יהודה הא רבי מאיר א"ר חסדא אמר רב שילא [ג]הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה והלכה כרבי יהודה וצריכא דאי אשמעינן הלכה כר' יהודה הוה אמינא אפילו לכתחלה קמ"ל הלכה כר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה ואי אשמעינן הלכה כרבי יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה הוה אמינא [ד]צריך ואין לו תקנה קמ"ל הלכה כרבי יהודה אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות דברי הכל לא יצא דכתיב [ה]הסכת ושמע ישראל מיתיבי לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם ביוך יצא אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש דכתיב שמע ישראל [ו]אבל בשאר מצות דברי הכל יצא והכתיב הסכת ושמע ישראל ההוא בדברי תורה כתיב: קרא ולא דקדק באותיותיה: א"ר טבי א"ר יאשיה הלכה כדברי שניהם להקל: וא"ר [ז]טבי א"ר יאשיה מאי דכתיב [ח]שלש הנה לא תשבענה שאול ועוצר רחם וכי מה ענין שאול אצל רחם אלא לומר לך מה רחם מכנים ומוציא אף שאול מכנים ומוציא והלא דברים ק"ו ומה רחם שמכנסין בו בחשאי מוציאין ממנו בקולי קולות שאול שמכנסין בו בקולי קולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות מכאן תשובה לאומרים אין תחיית המתים מן התורה: תני ר' אושעיא קמיה דרבא [ט]וכתבתם הבל בכתב אפילו צואות א"ל דאמר לך מני [י]ר' יהודה היא דאמר גבי סוטה אלות כותב צואות אינו כותב והתם הוא דכתיב [כ]וכתב את האלות האלה אבל הכא דכתיב וכתבתם אפי' צואות נמי אטו טעמיה דר' יהודה משום דכתיב וכתב [ל]טעמיה דר' יהודה משום דכתיב אלות אלות אין צואות לא אצטריך סד"א נילף כתיבה כתיבה מהתם מה התם אלות אין צואות לא אף הכא נמי צואות לא כתב רחמנא וכתבתם אפי' צואות: תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם [מ]שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים עני רבא בתריה כגון [נ]על לבבך על לבבכם בכל לבבך בכל לבבכם עשב בשדך ואבדתם מהרה הכנף פתיל אתכם מארץ א"ר חמא ברבי חנינא [ס]כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מצניין לו גיהנם שנאמר [ע]כפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון אל תקרי בפרש אלא בפרש אל תקרי בצלמון אלא בצלמות: ואמר רבי חמא ברבי חנינא למה נסמכו אהלים

כוס. למשמע מיעוטא הוא לא כתיב מיעוטא הוה משמע כולה מלתא מוכתב והכא לילכי מיעוטא למה ליה לכדמינהו מוכתבתם: **בין הדבקים.** מיכות המדובקות זו בו אם תיך מפרין כשהמיכה השניה מתחלת בחת שהמיכה שתלפיה נגמרת הוא קורל מומן שתי מותיות בחות אם אינו מתעסק ניתן ריוח ביניהן כדמפרש רבא: **כפרש שדי.** אם תפרש שדי ותכדיל מיכות של מלכות שמים מלכים בה תשלג [ע]בצלמון התורה אמר בה מלכים ימלוכו תשלג ותצון לך את המות: אהלים

[א] ומגילה יש:. ב) [ביהוכין אם. יומא פה: יבמות ם. ניטין ב. סיל מו: סוהיות ו. ופ. ניטין פו:). ג) פסחדרין נב. ד) [שבוע לף ח.]. ה) [ס"ד ב"ב ס"ב] [ס"ד נשנטה היטנו, ו) [כאן הם אלא כאן ואשלמא למאן דאמר ומחתן ומנלפים שמדקדק ו) [בערוך ערך פרים נאלי מענין אחתן אחר ע"ב]. ז) [ברב אלפס שבועות ריפ"ו אלא כאן ואשלמא למאן דאמר ר"ש ומכאן ואילך ליתא בכל הספרים שלפנינו ח) [ס"ד ב"ב ס"ב ויש ספרים שיטת אלא כאן ואשלמא למאן דאמר ר"ש]. ט) [בערוך ערך פרים נאלי ומחתן אחר ע"ב]. י) [ברב אלפס שבועות ריפ"ו אלא כאן ואשלמא למאן דאמר ר"ש]. כ) [ס"ד ב"ב ס"ב ויש ספרים שיטת אלא כאן ואשלמא למאן דאמר ר"ש ומכאן ואילך ליתא בכל הספרים שלפנינו]. ל) [ברב אלפס שבועות ריפ"ו אלא כאן ואשלמא למאן דאמר ר"ש]. מ) [ברב אלפס שבועות ריפ"ו אלא כאן ואשלמא למאן דאמר ר"ש]. נ) [ברב אלפס שבועות ריפ"ו אלא כאן ואשלמא למאן דאמר ר"ש]. ס) [ס"ד ב"ב ס"ב ויש ספרים שיטת אלא כאן ואשלמא למאן דאמר ר"ש]. ע) [ברב אלפס שבועות ריפ"ו אלא כאן ואשלמא למאן דאמר ר"ש].

הגהות הב"ח

(ס) רש"י ד"ה לעולם ר' יהודה היא ואפילו:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אין פר' וכן נרסי פר' ב"ב ד"ה:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה הוסיף. ומחבירו נמי מנני' אחמא אליבא:

מוסף רש"י

הא כדאיתא הא כדאיתא. פרש לכתחלה ומעשה לפלוגי בדיעבד (תוכילה ס:). אלא הא דתני פר' תדהם. ומפרש שהוא נרנך ואין אחיו אחיו שמעתא שהוא מולד מעיו (שם). ובני מה ענין שאול אצל רחם. נמה נשמעו מני שהדני (שנחדרין נב:). אף שאול מבניט ובנרציא. למחיים המתים (שם). שאול שמבניסין בו בקולי קולות. נגני גדול מקרין שם מתם (שם). שמוציאין ממנו בקולי קלות. שנאמר יקצף כאיש גדול (שם).

רב נסים גאון

תני ר' (יאשיה) [אושעיא] קמיה דרבא וכתבתם הבל ככתב האמר צואות נמי אמר ליה דאמר לך מני ר' יהודה היא דאמר גבי סוטה אלות כותב צואות אינו כותב. עיקר דבריו של ר' יהודה במס' סוטה שם. היה מבריא את מנחתה ודי"ו בא לו לכתוב המגילה מאיזה מקום היה כותב ר' יהודה אעפר כל שעפר לא היה כותב אלא יתן ה' אותך ובאו המים המאררים ונו' ואינו כותב האמירה האשה אמן אמן:

רבינו חננאל

תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים. ואע"ג דאם לא נתן ריוח בין הדבקים הללו יצא. דהא תנן קרא ולא דקדק באותיותיה יצא. מיהו עדיף טפי המדקדק, דהא אפר בלה מאן דקאדי קרית שמע באותיותיה מצניין לו ניהנום. הא מילתא נפרא היא וקרא סימנא בעלמא הוא. ס"י. אפי' רשע שנתחייב יריידה בניהנום אם יש בידו זכות או שהיה קורא את שמע באותיותיה, מצניין לו אור ניהנום ומרחיקין לו (מ)שרי השרפה. יכולהין את ראמר לא שהיו מדקדק שמע ישראל עם ואהבת את ה'י אלא לעולם מפסיקין היו, [ואלא שלא היו] אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. דמאי כדקין דיקאי אלא היו מפסיקין כדבר אחר בין שמע להאהבת את ה'י. ואגן מאי מעמא אמרי ליה, בי הא דדריש ר' שמעון בן מי ויקרא יעקב אל בניו ונו', ולמר שביקש יעקב ובניו לגלות לבניו הקץ ונסתלקה השכינה הימנו. אמר רילמא אם ישלום שכל יש בניותי, באברהם שיצא ממנו ישמעאל וביצחק שיצא ממנו עשו. והן פתחו כולם ואמרו שמע ישראל ה'י ונו'. בירן ששמע להם כך פתח הוא ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. התינו בספום שאין בו מינים ואומרים בהשאי ובספום שיש בו מינים ואומרים בקול רם.

казалось бы, следует, что надо слышать собственное благословение.

Ответ: **ההוא בדברי תורה כתיב** *это о словах Торы написано*. Т. е. о заповеди изучать Тору.

Сказано в нашей мишне: **קרא ולא דקדק באותיותיה** *прочел* Шма *без четкого произнесения* звучания каждой *буквы*. Раби Йосе говорит: выполнил. Раби Йеуда говорит: не выполнил.

אמר רבי טבי אמר רבי יאשיה *Сказал раби Тови: сказал раби Йошия*: **הלכה כדברי שניהם להקל** *закон*, по мнению *обоих*, – *к облегчению*. Как раби Йеуда: не обязательно слышать свой голос. И как раби Йосе: не обязательно передавать звучание каждой буквы.

ואמר רבי טבי אמר רבי יאשיה *Сказал раби Тови: сказал раби Йошия* о том, **מאי דכתיב** *что написано*[4]: **שלש הנה לא תשבענה שאול ועצר רחם** "*Троих нельзя насытить: преисподнюю* (могилу), *тесноту матки* и землю, не напитанную водой", – **וכי מה ענין שאול אצל רחם** *почему о могиле написано рядом с маткой?*

אלא לומר לך *Чтобы сказать тебе* (научить): **מה רחם מכניס ומוציא** *как* в *матку вводит* семя *и выводит* плод, **אף שאול מכניס ומוציא** *так* и в *могилу – вносит* мертвого *и выводит* его из нее при оживлении мертвых.

והלא דברים קל וחומר *И разве нельзя это* выучить, применяя прием вывода "*тем более*"? **ומה רחם שמכניסין בו בחשאי מוציאין ממנו בקולי קולות** *Если* в *матку вводят* семя *тихо*, но, тем не менее, *выводят* из нее плод *с шумом*, то **שאול שמכניסין בו בקולי קולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות** в *могилу, куда вносят* мертвого *шумно* (с плачем), – разве *не очевидно, что* в будущем его *выводят из нее* тем более *шумно*!

מכאן תשובה לאומרים אין תחיית המתים מן התורה *Отсюда – ответ для* тех, кто *говорит*, что *нет оживления мертвых из* Письменной *Торы*.

תני רבי אושעיא קמיה דרבא *Учил раби Ошая* барайту *перед Равой*: написано в двух разделах Шма – "Слушай", "И будет, если послушаешь"[5]: **וכתבתם** "*И напиши их* на косяках". Отсюда можно выучить, что **הכל בכתב** *всё* должно быть *написано*, **אפילו צואות** *даже приказы* из текста Шма: "и повяжи их", "и напиши их". Они тоже должны быть записаны на свитках тфилин и мезузы.

Гемара приводит возражение Равы, сославшегося на высказывание раби Йеуды по поводу "соты". (Так называется женщина, подозреваемая в измене мужу. Ее заставляли выпить воду, в которую клали специально приготовленный коэном свиток со словами Торы.)

אמר ליה *Сказал ему* Рава: **דאמר לך מני** *кто* из учителей *сказал тебе* это? – **רבי יהודה** *Раби Йеуда*, **דאמר גבי סוטה היא** *который сказал о "соте"*[6]: **אלות כותב** *проклятия*[7] *пишет* (коэн на свитке "соты"), но **צואות אינו כותב** *приказы* (упомянутые Торой в разделе о "соте") *не пишет*.

והתם הוא דכתיב *Там*, в случае "соты", раби Йеуда считает, что не пишут в свитке приказы, *потому что написано*[8]: **וכתב את האלות האלה** "*И напишет эти проклятия*". **אבל הכא דכתיב וכתבתם** *Но здесь*, в случае тфилин и мезузы, *написано*: "*И напиши их*" (на святом языке это одно слово – "ухтавтам", которое можно прочесть как "напиши полностью"; "там" означает "полный", "целый"), что означает: **אפילו צואות נמי** *даже приказы* напишите.

אטו טעמיה דרבי יהודה משום דכתיב וכתב строится на том, *что написано* (в разделе Торы по поводу "соты") "*и напишет*", а не "и напишет их"? **טעמיה דרבי יהודה** Нет, *объяснение раби Йеуды* – **משום דכתיב אלות** из-*за того, что написано* "и напишет *проклятья*". Т. е. **אלות אין** *проклятья – да*, напишет коэн на свитке "соты", но **צואות לא** *приказы – не* напишет. А раз так, то зачем нужно выражение "и напиши их" в Шма, где говорится о тфилин и мезузе?

אצטריך Оно *нужно*! **סלקא דעתך אמינא** Потому что, если бы его не было, *ты бы мог сказать*, что, поскольку про тфилин с мезузой и про соту сказано, чтобы их написали (в первом случае – "и напиши", во втором – "и напишет"), **נילף כתיבה כתיבה מהתם** то по аналогии (т. е. по принципу "гзера-шава") *выведем оттуда*, из закона о "соте", закон о тфилин и мезузе: **מה התם** *как там* (в свитке "соты") **אלות אין** только *проклятия – да*,

4. Мишлей 30:15-16
5. Дварим 6:9 и 11:20
6. Сота 17а
7. См. Бемидбар 5:21-22
8. Бемидбар 5:23

דילמא ר' יהודה וחסורי מחסרא וכו'. תימה לתיץ זה כשוס מקום דקאמר מסורי מסרסרא ולעוקמי מליצה לחד מנא ועוד לוקמיה כר' יוסי ובגא מסורי מחסרא. וי"ל משום דלקמן פסקינן כר' יהודה[א] לכך ניחא לגוקמיה מליצה לר' יהודה:

אבל בשאר מצות יצא. ות"ת הא נעיל אמר דשאר מצות יליפינן מק"ש כגון תרומה ומגילה וברכת המזון. וי"ל דרך יוסף פליג אסוגיא דלעיל: **בין הדבקים.** רב"ח אלפס מוסיף כגון ומרה לף דמס לא ימן ריוח לו גרמה כתו ומרף וכן מוסיף ופליתם מומו וזכרתם את ועשיתם את שניך לתן ריוח בין מ"ש שכפוף מיכה לאלי"ף שבתחלת מיכה שאמרי וכן[ב] צריך להתיז זיי"ן של מזכרו שלא ישמע ז"ין למען שיהיה לנו שכר מצות ואין לנו לעשות על מנת לקבל פרס: מהלים

דילמא רבי יהודה היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי לא ס"ד דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא אף חרש דיעבד נמי לא ודילמא הא כראיתא והא כראיתא ומי מצית לאוקמה כרבי יהודה והא מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן מכלל דרישא לאו רבי יהודה היא ודילמא כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן וחסורי מחסרא והכי קתני הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחש"ו בר"א בקטן שלא הגיע לחנוך אבל קטן שהגיע לחנוך אפילו לכתחלה כשר דברי רבי יהודה שרבי יהודה מכשיר בקטן במאי אוקימתא כר"י ודיעבד אין לכתחלה לא אלא הא דתני ר"י בריה דר' שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי ר' יהודה דיעבד אין לכתחלה לא אי ר' יוסי דיעבד נמי לא אלא מאי ר' יהודה ואפילו לכתחלה נמי אלא הא דתניא [ג]לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי רבי יהודה הא אמר אפי' לכתחלה נמי ואי ר' יוסי הא אמר אפי' דיעבד נמי לא לעולם ר' יהודה היא ואפילו לכתחלה נמי ולא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא א"ר יהודה משום ר' אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל אמר לו ר' מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים השתא דאתית להכי אפי' תימא ר' יהודה כרביה ס"ל ולא קשיא הא ר' יהודה הא רבי מאיר א"ר חסדא אמר רב שילא [ד]הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה והלכה כרבי יהודה וצריכא דאי אשמעינן הלכה כר' יהודה הוה אמינא אפילו לכתחלה קמ"ל הלכה כר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה ואי אשמעינן הלכה כרבי יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה הוה אמינא [ה]צריך ואין לו תקנה קמ"ל הלכה כרבי יהודה אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות דברי הכל לא יצא דכתיב [ו]הסכת ושמע ישראל מיחביו לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש דכתיב שמע ישראל [ז]אבל בשאר מצות דברי הכל יצא והכתיב הסכת ושמע ישראל ההוא בדברי תורה כתיב: קרא ולא דקדק באותיותיה: א"ר טבי א"ר יאשיה הלכה כדברי שניהם להקל: וא"ר [ח]טבי א"ר יאשיה מאי דכתיב [ט]שלש הנה לא תשבענה שאול ועוצר רחם וכי מה ענין שאול אצל רחם אלא לומר לך מה רחם מכנים ומוציא אף שאול מכנים ומוציא והלא דברים ק"ו ומה רחם שמכנסין בו בחשאי מוציאין ממנו בקולי קולות שאול שמכנסין בו בקולי קולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות מכאן תשובה לאומרים אין תחיית המתים מן התורה: תני ר' אושעיא קמיה דרבא [י]וכתבתם הבל בכתב אפילו צואות א"ל ראמר לך מני [יא]ר' יהודה היא דאמר גבי סוטה אלות כותב צואות אינו כותב והתם הוא דכתיב [יב]וכתב את האלות האלה אבל הכא דכתיב וכתבתם אפי' צואות נמי אטו טעמיה דר' יהודה משום דכתיב וכתב [יג]טעמיה דר' יהודה משום דכתיב אלות אלות אין צואות לא אצטריך סר"א נילף כתיבה כתיבה מהתם מה התם אלות אין צואות לא אף הכא נמי צואות לא כתב רחמנא וכתבתם אפי' צואות: תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם [יג]שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים עני רבא בתריה כגון [יד]על לבבך על לבבכם בכל לבבך בכל לבבכם עשב בשדך ואבדתם מהרה הכנף פתיל אתכם מארץ א"ר חמא ברבי חנינא [טו]כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מצניין לו גיהנם שנאמר [טז]בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון אל תקרי בפרש אלא בפרש אל תקרי בצלמון אלא בצלמות: ואמר רבי חמא ברבי חנינא למה נסמכו אהלים

פרש. למשמע מינה הא לא כתיב מיעוטא הוה משמע כולה מלתא מוכתב והכא לילף מיעוטא למה ליה לכדאיתה מוכתבתם: **בין הדבקים.** מיכות המדובקות זו בזו אם תיקן מפריזן כשכתבתם כשיעה מתחלה נחות שכתיבה שתלפיה נגמרת הוא קורא מותן שתי מותיות נחות אחת אם תיקן מתעסק ליתן ריוח ניתנין כלתפרים הוא קורא מותן ניתנין כלתפרים רבה: **בפרש שדי.** אם תפרש שדי ותבדיל מיכות שתים מלכים בה תשלג ו[כנלמון התורה אשר בה מלכים ימלוכו תשלג ותתן לך חת על חת מות: אהלים

ג) [ומגילה יט:]. ד) [ביומא סט. ויומא סט:]. ה) [יומא סו. ונידה יט:]. ו) [סוטה לב:]. ז) [ברכות יג.]. ח) [ברכות יג:]. ט) [ישעיה נח, יא]. י) [ובכל מקום שנאמר וכתבתם הוא לשון הבלטה כמו שנאמר (שמות לב) ואלוחות כתובים וגו' וכתוב הכא וכתבתם עליהם]. יא) [נדה סא:]. יב) [במדבר ה, כג]. יג) [ברכות יג.]. יד) [דברים יא, כא]. טו) [ברכות יג:]. טז) [תהלים יח, כז].

הגהות הב"ח

(ג) ר"ש ד"ה לעולם ר' יהודה היא ואפילו:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אין פר' וכן נרא"ם פר':

מוסף תוספות

א כתוס' ד"ה הוסיף. ומתניתא נמי מתני' אתמא אליבים.

מוסף רש"י

הא כראיתא. מרא לכתחלה ושוטה אפילו כדיעבד (מגילה יט:). אלא הא דתני בר' תורם. ותמיה אהא דנרך ונרך ואין אומרים אלא מעלין בקודש (שם:). ובני מה ענין שאול אצל רחם. למה נסמכו סני פסוקי (ומחזירין צו:). אף שאול מכנים ומוציא. למחיים מתים (שם). שאול שמכניסין בו בקולי קולות. נגיד מקרקין אם מתם (שם:). שמוציאין ממנו בקולי קלות. שנתאר יקוב בשופר גדול (שם:).

רב נים גאון

תני ר' (ישעיה) [ארשיא] קמיה דרבא וכתבתם הבל בכתב האמר צואות נמי אמר ליה רבא אמר לך מני ר' יהודה היא דאמר גבי סוטה אלות בותב צואות אינו בותב. עיקר דברי של ר' יהודה במס' סוטה בשי היה מביא את מחלוקת ור"י מאיזה מקום היה בותב ר' יהודה אומר כל עצמו לא היה בותב אלא יתן ה' אותך ובאו הנים המאורים ונר ואינו בותב ואמרה האשה אמן אמן:

לא א מי' ס"ג מהלכות ק"ש פרק ב הלכה ה סמג עשין יח טור ש"ע סי"ם סימן סב סעיף ג:

לב ב מי' סי"ם מהלכות נשיאת כפים הלכה ו סמג עשין מה טור ש"ע סי"ם סימן קכח סעיף ב ומימן לו סעיף ג:

לג ג מי' ס"ג מהלכות ק"ש הלכה ח ט סמג עשין יח טוש"ע סי"ם סימן סם סעיף ב:

לד ד (מי' שם) טור ש"ע סי"ם סי' סב:

תורה אור השלם

1. וידבר משה והכהנים הלוים אל כל ישראל לאמר הקשב ושמע ישראל היום הזה נהייתה לעם ליי אלהיך:
דברים כז ט

2. לעלוקה שתי בנות הב הב שלוש הנה לא תשבענה ארבע לא אמרו הון שאול ועצר רחם ארץ לא שבעה מים ואש לא אמרה הון: משלי ל טו-טז

3. וכתבתם על מזזות

ביתך ובשעריך:
דברים ו ט

4. וקחב את האלה האלה תחבתן בספר וקחה אל פי הצרעים במדבר ה כג

5. בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון:
תהלים סח טו

רבינו חננאל

תני רב שבריה קמיה דרבא ולמדתם שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים. ואע"ג דאם לא נתן ריוח בין הדבקים הללו יצא. והא תנן קורא ולא דקדק באותיותיה יצא. מיהו צריך שמי המעקין. דהא אמר בלה מאן דקאזיל קרית שמע באותיותיה מצניין לו ניהנום. הא מילתא נמיא היא דקא סימנא בעלמא הוא. פי' אפי' רשע שנתחייב ירידה בניהנום אם יש בידו זכות זו שהיה קורא את שמע באותיותיה, מצניין לו אור ניהנום ומרחיקין לו (מן) שרי השרפה. יכוונתיך את שמע. קימא לן בר' יהודה דאמר לא שהיו בתיכין שמע ישראל עם ואהבת את יי' אלא לעולם מפסיקין היו, [אלא שלא היו] אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ומאי בתיכין דקאמי ולא היו מפסיקין בדבר אחר בין שמע ואהבת. ומאי דתניא שמע בקול אחד כדי שלא יאמר אחר שמע אני אומר. הכי קאמר שמע בקול אחד כדי שלא יאמר אחר שמע אני אומר. ואמר רבלמא חס ושלום שמזל יש במיטתי, באברהם שיצא ממנו ישמעאל וכיצחק שיצא ממנו עשו. והן שחזו כולם ואמרו שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד. ביון ששמע להם בן אחת הוא ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. התקינו במקום שאין בו מינים אומרים בחשאי, ובמקום שיש בו מינים אומרים אותו בקול רם.

пишут, צואות לא а *приказы не* пишут, – אף הכא *так и здесь* (в тфилин и на мезузе) צואות לא *приказы не* пишут. Поэтому (чтобы ты так не сказал) כתב רחמנא *написал Милосердный*: וכתבתם "*И напиши их*" – чтобы сообщить, что אפילו צואות *даже приказы* напиши в тфилин и на мезузе.

תני רב עובדיה קמיה דרבא *Учил рав Овадья* барайту *перед Равой*: написано в разделе "И будет, если прислушаетесь"[9]: ולמדתם "*И учите им* ваших сыновей". Это означает – שיהא *твоя учеба должна быть полноценной* (потому что в конце слова "учите им" стоит "там", полный, целый): שיתן ריוח בין הדבקים *чтобы делал перерывы между* словами, которые *склеились* (когда последняя буква одного слова совпадает с первой буквой следующего за ним).

9. Дварим 11:19

10. Теилим 68:15

עני רבא בתריה *Ответил* (добавил) *Рава после него*, объяснив барайту: כגון *а именно*, при чтении Шма надо разделять следующие пары слов, первое из которых кончается на ту же букву, на которую начинается второе: על לבבך "*на твоем сердце*", על לבבכם "*на ваше сердце*", בכל לבבך "*всем твоим сердцем*", בכל לבבכם "*всем вашим сердцем*", עשב בשדך "*трава на твоем поле*", ואבדתם מהרה "*и исчезнете вы вскоре*", הכנף פתיל "*на краю* (одежды) *нить*", אתכם מארץ "*вас из Страны*".

אמר רבי חמא ברבי חנינא *Сказал раби Хама, сын раби Ханины*: כל הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה *каждому*, кто, *читая Шма, четко произносит буквы*, מצננין לו גיהנם *охлаждают преисподнюю*. שנאמר *Как сказано*[10]: בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון "*При разгоне Всевышним царей* на земле – *выпадет снег на Цалмоне*". אל תקרי בפרש אלא בפרש *Не читай* "*при разгоне*" ("бефарес"), *а* читай "*четко*" ("бефареш"). אל תקרי בצלמון אלא בצלמות *Не читай* "*на Цалмоне*" (бе-Цалмон"), а читай "*в смертной тени*" ("бецалмавет"), т. е. в преисподней.

ואמר רבי חמא ברבי חנינא *И* еще *сказал раби Хама, сын раби Ханины*: למה נסמכו *почему стоят рядом* слова

דכתיב *"шатры" и "потоки"? Как написано*[1]: **כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו'** *"Как потоки они растекаются, как сады у реки, как алоэ, насажденные* и т. д.". (Написание слов "шатры" и "алоэ" здесь совпадает.)

אהלים לנחלים

Ответ: **לומר לך** чтобы *сказать тебе*: **מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה** *как* водяные *потоки поднимают человека от нечистоты к чистоте* (когда он окунается в их воды), **אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות** *так шатры Торы* (домá учения) *поднимают человека от обвинения к оправданию.*

Написано в нашей мишне: **הקורא למפרע לא יצא וכו'** *"Читает стихи Шма наоборот*, в обратном порядке, – *не выполнил* заповедь. Читал Шма и ошибся в чтении – пусть вернется к тому месту, где ошибся".

רבי אמי ורבי אסי הוו קא קטרין ליה גננא לרבי אלעזר *Раби Ами и раби Аси готовили хупу для* свадьбы *раби Элазара.* **אמר להו** *Сказал им:* **אדהכי והכי איזיל ואשמע מלתא דבי מדרשא** *пока* есть время, *пойду и послушаю слова* Торы *в доме учения,* **ואיתי ואימא לכו** *вернусь и расскажу вам.* **אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דרבי יוחנן** *Пошел и застал учителя, который учил* барайту *перед раби Йохананом.*

Вот эта барайта: **קרא וטעה** *читал* Шма *и ошибся* (пропустил слово или стих) **ואינו יודע להיכן טעה** *и не знает, куда вернуться.* **באמצע הפרק** Если ошибся *посреди раздела* (всего в Шма – три раздела) и не знает, в каком стихе, – **יחזור לראש** пусть *вернется к началу* раздела.

בין פרק לפרק Если ошибся, закончив один раздел, и остановился *между разделами*, но не помнит, между какими, – **יחזור לפרק ראשון** пусть *вернется в* конец *первого раздела.*

בין כתיבה לכתיבה Если ошибся *между "письмом" и "письмом"*, т. е. собирался прочесть "И напиши их на косяках", но не знает, в каком разделе, – **יחזור לכתיבה ראשונה** пусть *вернется к первому "письму"*, т. е. к стиху в первом разделе.

אמר ליה רבי יוחנן *Сказал ему* (тому учителю) *раби Йоханан:* **לא שנו אלא** *учили* (что, если ошибся посреди раздела, пусть вернется к началу раздела) *только* для случая, **שלא פתח בלמען ירבו ימיכם** *когда не начал* читать слова: *"Ради того, чтобы увеличились ваши дни"* (конец второго раздела).

1. Бемидбар 24:6

אבל פתח בלמען ירבו ימיכם *Но*, если уже *начал* читать *"Ради того, чтобы увеличились ваши дни"*, – **סרכיה נקט ואתי** пусть *держится заведенного* порядка *и идет* дальше (продолжит как обычно).

אתא ואמר להו *Пришел* (вернулся) раби Элазар к раби Ами и раби Аси, которые готовили ему хупу, *и рассказал им*, о чем говорилось в доме учения. **אמרו ליה** *Сказали ему:* **אלו לא באנו אלא לשמוע דבר זה** *если бы мы пришли* сюда *только для* того, чтобы *услышать* от тебя *эти слова*, **דיינו** было бы *нам достаточно*! Для одного этого стоило нам прийти.

האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך *Работники* (или мастеровые) *читают* Шма на своем рабочем месте: *на верхушке дерева или на* самом *верху каменного строения.* **מה שאינן רשאין לעשות כן בתפלה** *Но не имеют права так делать, молясь* Шмонэ-Эсрэ. Потому что молитва требует сосредоточенности, чему мешает страх упасть с дерева или с крыши здания.

חתן פטור מקריאת שמע לילה הראשונה *Жених*, женившийся на девственнице, *свободен от чтения Шма*, начиная с *первой ночи* после хупы **ועד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה** *и до исхода субботы, если* все еще *не исполнил* мужской *обязанности.*

ומעשה ברבן גמליאל שנשא אשה וקרא לילה הראשונה אמרו לו תלמידיו *Случай* произошел *с рабаном Гамлиэлем, который читал Шма в первую ночь. Сказали ему его ученики:* **למדתנו רבינו שחתן פטור מקריאת שמע אמר להם איני שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפילו שעה אחת** *учил нас наш учитель, что жених свободен от чтения Шма. Сказал им: я вас не слышу*, т. е. я с вами не согласен, *и не откажусь* от того, чтобы признать *царствование Небес, даже на один час!*

МИШНА

אהלים לנחלים דכתיב [י]כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות: הקורא למפרע לא יצא וכו': רבי אמי ורבי אסי הוו קא קטרין ליה גגנא לר' אלעזר אמר להו אדהכי והכי איזיל ואשמע מלתא דבי מדרשא ואיתי ואימא לכו אזל אשכחיה לחנא דקתני קמיה דר' יוחנן [ו]קרא [ז]וטעה ואינו יודע להיכן טעה (ח) באמצע הפרק יחזור [ט]לראש בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין בתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה אמר ליה ר' יוחנן לא שנו אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרביה נקט ואתי אתא ואמר להו אמרו ליה [י]אלו לא באנו אלא לשמוע דבר זה דיינו: **מתני'** [יא]האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך מה שאינן רשאין לעשות כן בתפלה [יב]חתן פטור מק"ש לילה הראשונה ועד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה ומעשה בר"ג שנשא אשה וקרא לילה הראשונה אמרו לו תלמידיו [יג]למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש אמר להם איני שומע לכם לבטל היזמי מלכות שמים אפי' שעה אחת:

גמ' [יד]ת"ר האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך [טו]ומתפללין בראש הזית ובראש התאנה ושאר כל האילנות יורדים למטה ומתפללין [טז]ובעל הבית בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לרבא תנן האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך אלמא לא בעי כונה ורמינהי הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר [יז]הסבת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת אשתיק א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי יאמר רב ששת והוא שבטלין ממלאכתן וקורין והתניא [יח]בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני [יט]ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניה ולאחריה ואוכלין פתן [כ] ומברכין לפניה ולאחריה יומתפללין תפלה של שמונה עשרה אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפיהם והתניא מעין י"ח אמר רב ששת לא קשיא [כא]הא ר"ג הא ר' יהושע אי ר' יהושע מאי איריא פועלים אפילו כל אדם נמי אלא אידי ר"ג ולא קשיא [כב]כאן בעושין בשכרן כאן בעושין בסעודתן והתניא [כג]הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין פתן [כד]ואין מברכים לפניה [אי] אבל מברכין לאחריה שתים כיצד [כה]ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ במה דברים אמורים בעושין בשכרן אבל עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מסבב עמהן מברכין כתיקונה: חתן פטור מק"ש: [כו]תנו רבנן [כז]בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונם את התולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף הכא נמי רשות מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי אם כן לימא קרא בלכת מאי בלכתך שמע מינה בלכת דיד הוא דמחייבה הא דמצוה פטירה אי

רבינו חננאל

א"ל ר' יוחנן ל"ש אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרביה נקט ואתי. ואמר ר' יוחנן ואם פתח זה הקורא למען ירבו ימיכם, ואי בפרק שני עונתי רלישנא דקתא ונקטא, ואי לא לחזור לפרק ראשון. קרא ושנה יחזור למקום שטעה ואם אינו יודע באיזה מקום שנה יחזור לראש. והתורא בית הלל ואומרים עוסקין במלאכתן וקורין. לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני. ולכורך אמור במלאכה בפרשת שמע. משום דהא משרי ליה צראי. ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית וכו'. ואפוקא פועלים הניטרין מלאכה לבעל הבית בקפורקתן כלבר בלא שכירות. קורין ק"ש בעונתה ומתפללין י"ח ברכות בתיקנן, ואין יורדין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהן. ואם נטלים שכר מבטלין קדיקן פרק ראשון השואר מתעסקין במלאכתן וקורין ומברכין לפניה ולאחריה ומתפללין מעין י"ח ברכות הין אחת בתיקנה והשניה פותח בברכת הארץ ומהלל בה בונה ירושלים חוזם בברכת הארץ. ואם היו עושין בסעודתן. אפילו בעל הבית מסב עמהן מברכין בתיקנן ארבע. ת"ר בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונם את התולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף הכא נמי רשות מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי אם כן לימא קרא בלכת מאי בלכתך שמע מינה בלכת דיד הוא דמחייבה הא דמצוה פטירה אי

מוסף רש"י

סרביה. מנהגו (ע"ז ל.). חתן פטור מקריאת שמע. קטלים שהם מלמדי תינוקות, וכו' פטור מק"ש שכל מעשיו. שכל ק"ש של שחרית יפרכים חייב (והוספות עמ' י"ד. תוספות ד"ה מי ב. מחזור ויטרי סי תעו. וכאן מצינו בראשונים כי הני. כח. אם לא עשה מעשה. פירוש משום דטריד במשכנתא בעלמא מתוא. אבל אם נפל מיד (שם ושם ושם). לפי שאין דעתו מיושבת עליו. לפ מקום אבל נפל הכא שהוא נרפות עצמו, ופסיל שנפה מפסוקו כמי שיש לו לומר (ואורח"ח סי' סב ופרי"ד בשם רשב"ץ).

מוסף תוספות

ג ורבותיי. ר"ש כתב, ואם ארם נהרל ורצה ליטול השם בר"ש הרשות בידו ואין זה מעשה לפתח. ב תוס. ר"ש כתב. בשביל שישבידום בעלי בתים.

רב נסים גאון

לפתח נפסבו אהלים לנחלים. יהוא שנאמר בתורה ונחלה נרו משמע של בלעם מה טרבו אהליך יעקב כנחלים נטיו:

ה) תוספתא פ"ג ה"ט. ו) [נחלים נטיו כאהלים נטע] כנחלים נטיו כאהלים לשון נטיעה נופלת כהם שנאמר ויטע אהלי אפדנו (דניאל י"א): קטרין ליה גגנא. קושרין לו חופה להשיחו אשה: יחזור לראש. כגון שהיה יודע שבפרק זה טעה ולא אבל אינו יודע באיזה מקום הקורא את שמע ואינו יודע להיכן טעה לראשו. פי' מטעם שאינו יודע מהיכן טעה אבל מכאן היה יודע מהיכן טעה שלא מיבוא לו פסוק אינו לריך לחזור אלא מתותו פסוק ואילך וכן בכולן ומגילה: מעשה בר"ג שנשא אשה וקרא ק"ש בלילה ראשונה. ולאו מעשה למעור הוא דקמ"ל אם גדול הוא ומוטח בעלמו שיוכל להתכוין והוא דאור ליטול אח הכסא כדרכות בידו:

לפי שאין דעתו מיושבת עליו. ואם תאמר מיפוק ליה מטוס דאמרינן לעיל (דף י:) לא יעמוד אדם בתקוס גבוה ויתפלל. וים לומר דהתם מיירי על גבי כקע או שפסל אבל נאילן שעלה אם לעשות מלאכתו הוי כמו עגייה:

הא בפרק ראשון. לאו דוקא נקט פרק ג'. דהייט לעיל (י:) פסוק דרכה וכתיב אמר לעיל (י:) פסוק לאשון לכך והכי הלכתא:

אפי' כל אדם נמי. ות"ת הא אמר כל אדם רשות ופועלים חובה. וי"ל דפסיעה ליה כיון שיכול לומר מעין י"ח אין זה שום מדום אם הפועלים חומרים אפילו לכתחלה: **וחותם** בברכת הארץ. לע"ג דמלטריית הס. יש כת ניד מכמים לעקור דבר מן התורה הוחל ונורדים ב[ג] כמלאכת בעל הבית:

אהלים לנחלים. פי' הקוטנים דכתיב כנחלים נטיו כאהלים נטע. ולי נראה לאהלי דקרא לאו לשון אהל אלא לשון נטיעה כמו שנאמר ויטע אהלי אפדנו (דניאל י"א): יחזור לראש. לשון נשמים אלא נראה מדקתני יחזור לכנחלים נטיו: הקורא את שמע ואינו יודע להיכן טעה לראשו. פי' מטעם שאינו יודע מהיכן טעה אבל מכאן היה יודע מהיכן טעה שלא יבוא לו פסוק אינו לריך לחזור אלא מתותו פסוק ואילך וכן בכולן ומגילה: מעשה בר"ג שנשא אשה וקרא ק"ש בלילה ראשונה. לאו מעשה למעור הוא דקמ"ל אם גדול הוא ומוטח בעלמו שיוכל להתכוין והוא דאור ליטול אח הכסא כדרכות בידו:

לפי שאין דעתו מיושבת עליו. ואם תאמר מיפוק ליה מטוס דאמרינן לעיל (דף י:) לא יעמוד אדם בתקוס גבוה ויתפלל. וים לומר דהתם מיירי על גבי כקע או שפסל אבל נאילן שעלה אם לעשות מלאכתו הוי כמו עגייה:

הא בפרק ראשון. לאו דוקא נקט פרק ג'. דהייט לעיל (י:) פסוק דרכה וכתיב אמר לעיל (י:) פסוק לאשון לכך והכי הלכתא:

אפי' כל אדם נמי. ות"ת הא אמר כל אדם רשות ופועלים חובה. וי"ל דפסיעה ליה כיון שיכול לומר מעין י"ח אין זה שום מדום אם הפועלים חומרים אפילו לכתחלה: **וחותם** בברכת הארץ. לע"ג דמלטריית הס. יש כת ניד מכמים לעקור דבר מן התורה הוחל ונורדים ב[ג] כמלאכת בעל הבית:

אהלים לנחלים דכתיב [י]כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות: הקורא למפרע לא יצא וכו': רבי אמי ורבי אסי הוו קא קטרין ליה גגנא לר' אלעזר אמר להו אדהכי והכי איזיל ואשמע מלתא דבי מדרשא ואיתי ואימא לכו אזל אשכחיה לחנא דקתני קמיה דר' יוחנן [ו]קרא [ז]וטעה ואינו יודע להיכן טעה (ח) באמצע הפרק יחזור [ט]לראש בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין בתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה אמר ליה ר' יוחנן לא שנו אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרביה נקט ואתי אתא ואמר להו אמרו ליה [י]אלו לא באנו אלא לשמוע דבר זה דיינו: **מתני'** [יא]האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך מה שאינן רשאין לעשות כן בתפלה [יב]חתן פטור מק"ש לילה הראשונה ועד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה ומעשה בר"ג שנשא אשה וקרא לילה הראשונה אמרו לו תלמידיו [יג]למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש אמר להם איני שומע לכם לבטל היזמי מלכות שמים אפי' שעה אחת:

גמ' [יד]ת"ר האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך [טו]ומתפללין בראש הזית ובראש התאנה ושאר כל האילנות יורדים למטה ומתפללין [טז]ובעל הבית בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לרבא תנן האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך אלמא לא בעי כונה ורמינהי הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר [יז]הסבת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת אשתיק א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי יאמר רב ששת והוא שבטלין ממלאכתן וקורין והתניא [יח]בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני [יט]ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניה ולאחריה ואוכלין פתן [כ] ומברכין לפניה ולאחריה יומתפללין תפלה של שמונה עשרה אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפיהם והתניא מעין י"ח אמר רב ששת לא קשיא [כא]הא ר"ג הא ר' יהושע אי ר' יהושע מאי איריא פועלים אפילו כל אדם נמי אלא אידי ר"ג ולא קשיא [כב]כאן בעושין בשכרן כאן בעושין בסעודתן והתניא [כג]הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין פתן [כד]ואין מברכים לפניה [אי] אבל מברכין לאחריה שתים כיצד [כה]ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ במה דברים אמורים בעושין בשכרן אבל עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מסבב עמהן מברכין כתיקונה: חתן פטור מק"ש: [כו]תנו רבנן [כז]בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונם את התולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף הכא נמי רשות מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי אם כן לימא קרא בלכת מאי בלכתך שמע מינה בלכת דיד הוא דמחייבה הא דמצוה פטירה אי

ГЕМАРА

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך** *работники читают* Шма на своем рабочем месте – *на верхушке дерева или на* самом *верху каменного строения*. **ומתפללין בראש הזית ובראש התאנה** *И молятся* Шмонэ-Эсрэ *на верхушке оливкового дерева или инжирного дерева*, потому что у этих деревьев густая крона и нет опасности упасть. **ושאר כל האילנות** А с *других деревьев* **יורדים למטה ומתפללין** *спускаются вниз и молятся*.

ובעל הבית *Но* если речь идет не о работнике, а о его *хозяине*, – **בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל** *во всех случаях спускается вниз и молится*. **לפי שאין דעתו מיושבת עליו** *Потому что не* совсем *спокоен* и боится упасть. И то, что разрешено работникам ради экономии рабочего времени, не разрешено хозяину.

רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לרבא *Нашел рав Мари, сын дочери Шмуэля, противоречие* из барайты *мнению Равы*. **תנן** *Учили* в нашей мишне: **האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך** *работники читают* Шма *на верхушке дерева или на верху строения*. Т. е. они заняты работой – и тут наступает время читать Шма. **אלמא לא בעי כונה** Отсюда *следует*, что чтение Шма *не требует сосредоточенности*.

ורמינהי *И нашли противоречие* из следующей барайты: **הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו** *читающий Шма должен направить свое сердце*, сосредоточиться. **שנאמר** *Как сказано*[2]: **שמע ישראל** *"Слушай, Израиль"*. **ולהלן הוא אומר** *И сказано дальше*[3]: **הסכת ושמע ישראל** *"Внимай и слушай, Израиль"*. **מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת** *Как дальше* (во втором стихе) – *со вниманием* ("внимай"), *также и тут* (в чтении Шма) – *со вниманием*.

אשתיק *Смолчал* Рава и не ответил на возражение. **אמר ליה** *Сказал ему* Рава: **מידי שמיע לך בהא** *слышал ли ты что-нибудь*, что сняло бы это противоречие?

אמר ליה *Сказал ему* рав Мари: **הכי אמר רב** *так сказал рав Шэшет*: **והוא שבטלין ממלאכתן וקורין** работникам разрешили, только *потому, что прекращают работу и читают* Шма.

והתניא *Однако учили* в барайте: **בית הלל** мудрецы *школы Илеля говорят* (см. выше в Гемаре 11а): **עוסקים במלאכתן וקורין** *заняты своей работой и читают*.

לא קשיא *Не трудность*! **הא בפרק ראשון** *Это* – в случае, когда читают *первый раздел* Шма, – и тогда нужно сосредоточиться. **הא בפרק שני** А *это* – в случае, когда читают *второй раздел*, – и тогда можно продолжить работу.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין קריאת שמע ומברכין לפניה ולאחריה** *работники, выполняющие работу у хозяина, читают Шма и произносят благословения перед* Шма *и после него*, **ואוכלין פתן ומברכין לפניה ולאחריה** *едят свой хлеб и произносят благословения до и после* еды, **ומתפללין תפלה של שמונה עשרה** *молятся Шмонэ-Эсрэ*, **אבל אין יורדין לפני התיבה** *но не ведут общественную молитву* (ибо это большой перерыв в работе) **ואין נושאין כפיהם** *и не благословляют* народ благословением *коэнов*.

והתניא *И учили* в другой барайте: **מעין שמונה עשרה** работники произносят *"подобие Шмонэ-Эсрэ"* (замену, короткую молитву).

אמר רב ששת *Сказал рав Шэшет*: **לא קשיא** *нет трудности*! **הא רבן גמליאל** *Эта* барайта – по *рабану Гамлиэлю*, сказавшему, что каждый день произносит человек полную форму Шмонэ-Эсрэ. **הא רבי יהושע** а *эта* – по *раби Йеошуа*, сказавшему, что каждый день произносит человек "подобие Шмонэ-Эсрэ".

אי רבי יהושע *Если* вторая барайта – по *раби Йеошуа*, то **מאי איריא פועלים** *зачем* тут *сказано* о *работниках*? **אפילו כל אדם נמי** Он считал, что *даже любой человек* – как и нанятые работники во время работы – *тоже* молится "подобие Шмонэ-Эсрэ".

אלא *Но* скажем: **אידי ואידי רבן גמליאל** *эта* барайта *и эта* – обе по *рабану Гамлиэлю*. **ולא קשיא** *И нет трудности*: **כאן בעושין בשכרן** *здесь*, в барайте о "подобии" молитвы, говорится о тех, кто *работает за плату* (поэтому у них нет времени на длинную молитву); **כאן בעושין בסעודתן** а *там*, в барайте о полной молитве, говорится о тех, кто *работает* только *за еду* (и у них есть время молиться).

והתניא Так *и учили* в другой барайте: **הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית** *работники,*

2. Дварим 6:4
3. Дварим 27:9

אהלים לנחלים דכתיב כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה למדרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות: הקורא למפרע לא יצא וכו': רבי אמי ורבי אסי הוו קא קטרין ליה גגנא לר' אלעזר אמר להו אדהכי והכי איזיל ואשמע מלתא דבי מרשא ואיתי ואימא לכו אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דר' יוחנן [ו]קרא [ז]וטעה ואינו יודע להיכן טעה [ח]באמצע הפרק יחזור [ט]לראש בין פרק לפרק יחזור בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה אמר ליה ר' יוחנן לא שנו אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרכיה נקט ואתי אתא ואמר להו אמרו ליה [י]אלו לא באנו אלא לשמוע דבר זה ריינו: **מתני'** [יא]האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך מה שאינן רשאין לעשות כן בתפלה [יב]חתן פטור מק"ש לילה הראשונה ועד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה ומעשה בר"ג שנשא אשה וקרא לילה הראשונה אמרו לו תלמידיו [יג]למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש אמר להם איני שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפי' שעה אחת:

גמ' [יד]ת"ר האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך [טו]ומתפללין בראש הזית ובראש התאנה ושאר כל האילנות יורדים למטה ומתפללין [טז]ובעל הבית בין בך ובין כך יורד למטה ומתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לדבא תנן האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך אלמא לא בעי כונה ורמינהי הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר [ב]הסכת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת אשתיק א"ל מידי שמיע לך ברא א"ל הכי יאמר רב ששת והוא שבטלין ממלאכתן וקורין והתניא [יז]בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני [יח]ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניה ולאחריה ואוכלין פתן [יט] ומברכין לפניה ולאחריה ואין נושאין כפיהם והתניא מעין י"ח אמר רב ששת לא קשיא [כ]הא ר"ג הא ר' יהושע אי ר' יהושע מאי איריא פועלים אפילו כל אדם נמי אלא אידי ואידי ר"ג ולא קשיא [כא]כאן בעושין בשכרן כאן בעושין בסעודתן והתניא [כב]הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין פתן [א]ואין מברכים לפניה [ב] אבל מברכין לאחריה שתים כיצד [ג]ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ במה דברים אמורים בעושין בשכרן אבל עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מסבב עמהן מברכין כתיקונה: חתן פטור מק"ש: [ד]תנו רבנן [ה]בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונם את הבתולה פטור ואח האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף הכא נמי רשות מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי אם כן לימא קרא בלכת מאי בלכתך שמע מינה בלכת דיד הוא דמחייבה הא דמצוה פטידה אי

רבי יהושע אומר מעין י"ח: [ו]עושין בשכרן. שנטלין שכר פעולתן נראין למהר במלאכה ומתפללין מעין י"ח: **אבל עושין בסעודתן.** בשביל התפילה נגדה מתפללין י"ח: והתניא. **ואין מברכין לפניה.** [ז]אבל מברכין לאחריה: שהיא מן התורה: **אבל אין מברכין לאחריה.** שהיא מן התורה לכתיבה [ח]ואכלת ושבעת וברכת (לקמן דף מח:): **וכוללין.** [ט]שני ברכות נחתם שברכת המזון וכיון דיושלים לומות: **כשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה.** כגון פרישמיה בפרק לקמן דף ט.): מתני'

אהלים לנחלים. כנחלים נטיו כאהלים נטע: **אף [אהלים].** נתי מדרשות. **אהלים לנחלין.** כאהלים להלי קרע לאו לגון אהל אלא לגון בשמים אלא גרפה מדעתיך מה טיבו אהילך לכנחלים נטיו: **קטרין ליה גגנא.** קושרין לו תופה להשיאו לגחלין לכנחלים נטיו: **הקורא את שמע.** כגון שהיה יודע שבפרק זה טעה ולא אבל אינו יודע בהיכן טעה חוזר לראש. פי' מטעם שאינו יודע מהיכן טעה אבל אם היה יודע מהיכן טעה אלא מיבה או פסוק אינו צריך לחזור אלא מתופו פסוק ואילך וכן בהלל ותגילה: **מעשה בר"ג שנשא אשה וקרא ק"ש בלילה ראשונה.** נלמד מעשה לפתור הוא דקמ"ל אם גדול הוא ובוטח בעצמו שיוכל להתכוין והוא רצה ליטול את השכר א הרכות בידו:

לפי שאין דעתו מיושבת עליו. ואם תאמר מיפוק ליה מטוס דלמתיגין לעיל (דף י:) לא יעמוד אדם בתפלה אלא מתוך כובד ראש ומתוך שקט ויראה שלפניו הוא מתפלל ולא יתפלל כשהוא טרוד בדברים שאין דעתו מיושבת עליו. לא הקלו אלא בעל הבית שהוא צריך לעסקיו ואין דעתו מיושבת עליו: **אפי'** בלילה ראשונה. ולא דקאמר אפי' בלילה ראשונה שמע. **אם לא עשה מעשה.** פירוש אפילו נתחתנו בלילה ראשון אם לא נבעל אותה בלילה ראשונה ונקוט ראשונה לפי שהוא חייב לשמוח עמה ולא יהא טרוד בדבר אחר: **לפי שאין דעתו מיושבת עליו.** לא הקלו אלא בעל הבית שהוא צריך לעסקיו ואין דעתו מיושבת עליו אבל חתן שאין צריך לעסקיו אלא לשמוח עמה לא הקלו לו: **מתני'** [יא]האומנין קורין בראש האילן. כדי שיהא מסתכל בכל העם ויודע מתי יגיע זמן קריאת שמע ויקרא בתחלתו: **ובראש הנדבך.** שהוא גבוה ורואה מרחוק: **מה שאינן רשאין לעשות כן בתפלה.** שהרי צריך לכוין בתפלה ואין יכולין לכוין בראש האילן ובראש הנדבך מפני שעסוקין במלאכתן: **חתן פטור מק"ש לילה הראשונה ועד מוצאי שבת.** שמתוך טרדת שמחתו אינו יכול לכוין: **אם לא עשה מעשה.** פירוש אפילו נתחתנו בלילה ראשון אם לא נבעל אותה בלילה ראשונה: **ומעשה בר"ג שנשא אשה וקרא בלילה הראשונה.** ולא חשבינן ליה מעשה דמשמע דמיד בתחלת הלילה נבעל אותה אלא שהיה יכול לומר שנבעל אותה בסוף הלילה: **אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש.** ולא חשבינן ליה מעשה דמשמע דמיד בתחלת הלילה נבעל אותה אלא שהיה יכול לומר שנבעל אותה בסוף הלילה: **אמר להם איני שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפי' שעה אחת.** שאני אומר שמא יבוא לידי כך שיתרשל בכל הלילה ולא יקרא כלל: **גמ' ת"ר האומנין קורין בראש האילן.** שמסתכלין בכל העם ויודעין מתי הגיע זמן קריאת שמע: **ובראש הנדבך.** שהוא גבוה ורואה מרחוק: **ומתפללין בראש הזית.** שמתוך שטרדת מלאכתן אין דעתן מיושבת עליהן: **ובראש התאנה ושאר כל האילנות יורדים למטה.** שאין יכולין לכוין בראש האילן ובראש הנדבך מפני שעסוקין במלאכתן: **ובעל הבית בין בך ובין כך יורד למטה ומתפלל.** שאין דעתו מיושבת עליו מפני שטרדת ממונו: **לפי שאין דעתו מיושבת עליו.** מפני שטרדת ממונו: **רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לדבא.** שהיה מקומות קרי ליה בר מרי ובת שמואל היתה ושמה לבא בעמים כדאמר בכתובות (דף כג.) ובפ עליה אחד ונתעברה היתמו ותלמ"ל נתגייר ושמיה ליקוט כדאמרי' בב"ב (דף קמט:) רב מרי גריה הוה ולא נקדושה הוה לכך נקרא על שם אביו: **תנן האומנין קורין בראש האילן.** אפי' נזמן שהן עסוקין אלמא לא בעי כוונה: **שבטלין ממלאכתן וקורין.** כדי שיהו קורין בכוונה דשמין להיבטל ממלאכתן: **מרע רחמון.** פרשת שמע בעי כוונה: **קורין אם שמע ומברכין לפניה ולאחריה.** כתקונה וכן נזמן תפלה: **אבל אין יורדין לפני התיבה.** אין רשאין ליבטל ממלאכתן ולירד לפני התיבה לעשות שליח צבור שיש שם טרוד מלאכה יותר מדאי: **מעין שמונה עשרה.** הכינו לעצמן לכך: **כי' שבולן** [יא]"ת האומנין קורין בראש האילן. פרש"י שמסתכלין בכל העם ויודעין מתי הגיע זמן קריאת שמע: **ובראש הנדבך.** שהוא גבוה ורואה מרחוק: **ומתפללין בראש הזית.** שמתוך שטרדת מלאכתן אין דעתן מיושבת עליהן: **ובראש התאנה ושאר כל האילנות יורדים למטה.** שאין יכולין לכוין בראש האילן ובראש הנדבך מפני שעסוקין במלאכתן: **ובעל הבית בין בך ובין כך יורד למטה ומתפלל.** שאין דעתו מיושבת עליו: **לפי שאין דעתו מיושבת עליו.** מפני שטרדת ממונו: **רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לדבא.** שהיה מקומות קרי ליה בר מרי ובת שמואל היתה ושמה לבא בעמים כדאמרי'

выполняющие работу у хозяина, קורין קריאת שמע ומתפללין *читают Шма и молятся,* ואוכלין פתן ואין מברכים לפניה *едят свой хлеб без благословения перед ним,* אבל מברכין לאחריה שתים *но произносят после хлеба два благословения* из Биркат-Амазон. כיצד *Каким образом?* ברכה ראשונה כתקונה *Первое благословение – как его установили* мудрецы. שניה *Второе –* פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ *начинает с благословения на Страну и включает "Возводящий Иерусалим" в благословение на Страну.*

במה דברים אמורים *О ком* тут *говорится?* בעושין בשכרן *О работающих за плату.* אבל עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מיסב עמהן *Но работающие* только *за еду,* а также *те,* вместе *с которыми ест хозяин,* מברכין כתיקונה *произносят* Биркат-Амазон *как его установили* мудрецы, т. е. полностью.

Учили в нашей мишне: חתן פטור מקריאת שמע *жених свободен от чтения Шма.*

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: написано[4]: בשבתך בביתך "И произноси их (стихи Шма), *когда находишься в своем доме",* – это относится ко всем, פרט לעוסק במצוה *кроме того, кто занят* исполнением *заповеди.* ובלכתך בדרך *"Когда идешь по дороге"* значит, что заповедь Шма касается всех, פרט לחתן *кроме жениха,* потому что он занят мыслями об исполнении заповеди "плодиться и размножаться".

מכאן אמרו *Отсюда* (по этой причине) *сказали:* הכונס את הבתולה тот, кто *вводит* под хупу *девственницу,* פטור *свободен* от исполнения заповеди Шма. ואת האלמנה חייב *А* тот, кто вводит *вдову, обязан* исполнить заповедь Шма.

מאי משמע *Как объяснить,* что приведенные слова говорят именно об освобождении от заповеди Шма?

אמר רב פפא *Сказал рав Папа:* כי דרך *подобно дороге.* Т. е. чтение Шма обязательно для того, кто находится в состоянии, похожем на "дорогу" (написано: "когда идешь по дороге"). מה דרך רשות Подобно тому *как дорога – по выбору* человека, אף הכא נמי רשות *так* и *здесь – по* его *выбору.* Т. е. в дорогу человек выходит по своей воле; то же самое с любым делом, которое человек делает по своей воле, – его надо прекратить в момент чтения Шма. Следовательно, занятие любой заповедью Торы освобождает от Шма.

4. Дварим 6:7

מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה Но *разве* стих *не касается и того* человека, который *идет* по дороге, *чтобы* выполнить *заповедь?* ואפילו הכי אמר רחמנא לקרי *Даже в таком* случае, *сказал Милосердный, чтобы* человек *читал* Шма?

אם כן *Если так,* לימא קרא בלכת то *надо было стиху сказать:* "*когда идет*"; מאי בלכתך *зачем* сказал: "*когда идешь*"? שמע מינה *Учи отсюда:* בלכת דידך *когда идешь – для себя,* по своим нуждам, а не по нуждам Торы, הוא דמחייבת *тогда обязан* прочесть Шма. הא דמצוה Но *когда* идешь ради *заповеди –* פטירת *свободен.*

אהלים לנחלים דכתיב כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה למטהרה אף אהלים מעלין את האדם מבף חובה לכף זכות: הקורא למפרע לא יצא וכו': רבי אמי ורבי אסי הוו קא קטרין ליה גגנא לר' אלעזר אמר להו אדהכי והכי איזיל ואשמע מלתא דבי מדרשא ואיתי ואימא לכו אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דר' יוחנן [ח]קרא [ט]יוטעה ואינו יודע להיכן טעה (ת) כאומצע הפרק יחזור [י]לראש בין פרק לפרק יחזור בין בתיבה לכתיבה יחזור ראשונה אמר ליה ר' יוחנן לא שנו אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרכיה נקט ואתי אתא ואמר להו אמרו ליה [יא]אלו לא באנו אלא לשמוע דבר זה דיינו: **מתני'** [יב]האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך מה שאינן רשאין לעשות בן בתפלה [יג]תחן פטור מק"ש לילה הראשונה ועד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה ומעשה בר"ג שנשא אשה וקרא לילה הראשונה אמרו לו תלמידיו [יד]למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש אמר להם איני שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפי' שעה אחת: **גמ'** [טו]ת"ר האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך [טז]ומתפללין בראש הזית ובראש התאנה ושאר כל האילנות יורדים למטה ומתפללין [יז]ובעל הבית בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לרבא תנן האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך אלמא לא בעי כונה ורמינהי הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר [יח]הסכת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת אשתיק א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי יאמר רב ששת והוא שבטלין ממלאכתן וקורין והתניא [יט]בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני [כ]ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניה ולאחריה ואוכלין פתן [כא] ומברכין לפניה ולאחריה שתים כיצד [כב]ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ במה דברים אמורים בעושין בשכרן אבל עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מסבב עמהן מברכין כתיקונה: חתן פטור מק"ש: [כג]תנו רבנן [כד]בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הבונם את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא בי דרך מה דרך רשות אף הכא נמי רשות מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי אם בן לימא קרא בלכת מאי בלכתך שמע מינה בלכת דיך הוא דמחייבה הא דמצוה פטירה

[א]אין מברכין לפניה [אא] אבל מברכין לאחריה שתים כיצד [אב]ברכה ראשונה תפלה: **אבל אין יורדין לפני התיבה.** אין רשאין ליגעל מלאכתן ולירד לפני התיבה לעשות שליח צבור שם שטול מלאכה יומר מדאי: **מפיו שמוע עשרה.** הכינו לדעת דרכין כו' שטול [אג]ר"ת נרכות נברכה לחת ו', רלטוות ו', תמרוות כהלכתן [אד]: **פא ר"ג פא רבי יהושע.** דתנן בפרק תפלת השחר (לקמן כח:) ר"ג אומר בכל יום ויום מתפלל לשם ר"ת נרכות רבי יהושע אומר מעין ר"ת: **שטוחין שכרן.** שטוחין שכר פעולתן לפי שעדיין לא נגמר המלאכה ומתפללין מעין ר"ת: **אבל עושין בסעודתן.** בשביל הלילה לנדה מתפללין ר"ת: **ופפניה.** נמיחותא דים מלוק כין עושין בשכרן לעושין בסעודתן: **ואין מברכין לפניה.** [אה]שהיה מן התורה: **אבל מברכין לאחריה.** שהיו מן התורה לכתיב [או] ואכלת ושבעת וברכת (לקמן לד מח:): **וכוללין.** [אז]שני נרכות נאחת שברכת המזון וכיון שיושבים לסעוד כמעוט. כלי פירשתיה כפרק לקמן (לד ע"ב.): מתני'

אהלים לנחלים. כמחלים נטיו כאהלים נטע: **קף [לחלים].** נתי מדרשות. **אהלים לנחלים.** כמחלים נטיו כאהלים נטע. **קטרין ליה גגנא.** קושרין לו תופה להשיחו לחנה. **יאמר לרבא.** כגון שהיה יודע שבפרק זה טעה ולכך אינו יודע נאיזה מקום טעה: **כין פרק לפרק.** שיודע שגמר הפרשה ונריך להתחיל פרשה אחרת ואינו יודע באיזה מהן: **יחזור לפרק ראשון.** להספק לשנות (ב) והיה מס שמוע: **כין פיסקא לפיסקא.** שיודע שצריך לומר ונכתבתם ואינו יודע מס לשנות מכאן עד אחת ויניע ולא"ל לחזור לנאת שהפרשה שנורה נשפיו: **מתני' פאומנין.** שהם עסוקים נמלאכתן נראש המילן או נראש הנדבך והגיע זמן ק"ש קורין לשם מיד: **נדבך.** נין של אבנים כמו נדבכין די אבן גזל (עזרא ו): **מה שאינן רשאין לעשות כן כשפלה.** לנוחות רחמי היא ובעי כוונה הלכך אין מתפללין נראש המילן ונראש הנדבך דמשמחי דילמא נפלי לתין יכולין לעמוד שם שלא על ידי הדחק וממחת בעומתא לא מני מכוונו: **גמ' ומפללין נרפש פוים ונרפש פפלגה.** נזמן שעוסקין נהן מפני שעשפיהם מרובים ויכולין לעמוד שם שלא נדוחק ואין שם פחד ליפול לכיכר ממפללין נראש שלא נטלר מילתם אין מתפללין: **כין כך ובין כך.** כלומר כין מתלה כין מטלר מילתם: **יורד ומפלל.** דהא אין מטעעד למלאכה שהוא נראש עלמו: **לפי שאין דעתו מיושבת עליו.** מפעותו ואם הקלו לגל פועלים מפני כטול מלאכה לא הקלו לגל כעל הבית: **כרש דבש שמואל.** נכמה מקומות קרי ליה נר נחל ונת שמואל היתה וכבית לכין העמים כדאמר נכמוטת (דף כג.) ונת עליה אחד ומעבדה היתנו ותל"ת נתגייר ושמיה מיסול כדאמרי נב"ב (דף קמט.) רב מרי נריה הוכחו שלא נקדושה הוה לכך לא היה נקרא על שם אביו: **סבו פאומנין קורין נרפש פפלגה.** לפי נזמן שהן עסוקין מלמא לא נעי כוונה: **שכטלין ממלאכתן וקורין.** כלי שיהו קורין נכוונה דשלין להיכטל ממלאכתן: **פרק ראשון.** פרכת שמע נעי כוונה: **קורין אם שמע ומברכין לפניה ולאחריה.** כתקונה וכן נזמן תפלה: **אבל אין יורדין לפני התיבה.** לין רשלין ליכטל ממלאכתן ולירד לפני התיבה לעשות שליח לנור שם שם נטול מלאכה יומר מדאי: **מפיו שמוע עשרה.** הכינו לדעת דרכין כו' שטול [אג]ר"ת נרכות נברכה לחת ו', רלטוות ו', תמרוות כהלכתן [אד]: **פא ר"ג פא רבי יהושע.** דתנן נפרק תפלת השחר (לקמן כח:) ר"ג אומר נכל יום ויום מתפלל לשם ר"ת נרכות רבי יהושע אומר מעין ר"ת: **שטוחין שכרן.** שטוחין שכר פעולתן לפי שעדיין לא נגמר המלאכה ומתפללין מעין ר"ת: **אבל עושין בסעודתן.** בשביל הלילה לנדה מתפללין ר"ת: **ופפניה.** נמיחותא דים מלוק כין עושין בשכרן לעושין בסעודתן: **ואין מברכין לפניה.** [אה]שהיה מן התורה: **אבל מברכין לאחריה.** שהיו מן התורה לכתיב [או] ואכלת ושבעת וברכת (לקמן לד מח:): **וכוללין.** [אז]שני נרכות נאחת שברכת המזון וכיון שיושבים לסעוד כמעוט. כלי פירשתיה כפרק לקמן (לד ע"ב.): מתני'

תורה אור השלם

1. כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע ה' כארזים עלי מים
במדבר כד ו
2. וידבר משה והבדילים הלוים אל כל ישראל ויאמר הקהל ישמע ישראל החקים והמשפטים אשר אנכי דבר באזניכם היום ולמדתם אותם ושמרתם לעשות אותם
דברים ה ה

הנהות הב"ח

(ח) שם להיכן טעה יחזור לראש נמשנה הכי יחזור לתחלת הפרק כין פרק לפרק כ"ל: (ט) שם ותוספות כפסחים (פסחים) ס"ה. ד"ה ולמפלגי ונרכות וכן הוא נטור נשיטת ק"ו ה': (י) רש"י ד"ה יחזור לפרק וכו' ולפיון ויתחילו היכן הם: (יא) שם ר"ה ואמר ליה ר' יוחנן:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואין מברכין לפניה שאינה מן התורה. עי' לקמן נף לב ע"ב) מום. ר"ה (פניו ד"ה אלא. ומפל נף פה ע"ב) מום. ר"ה אלא כירך. ומפסה נף פו ע"ב) מום. ר"ה אלא כירך. ותוליך נף קו ע"ב) מום. ר"ה אלא כירך: תום. ר"ה ותחזם נר' נמלאכת נעמ"ב. עי' לקמן נף מו ע"ב) מע"ה ומפל ומכרכין נמלאכתן נעמ"ב. עי' לקמן נף מו ע"ב) מע"ה ומפל ומכרכין נמלאכתן נעמ"ב שהרי פוטרים מזמה: ת"ש:

הנהות הגר"א

[אא] נמ' ואין מברכין לפניה. ג"כ ור"ה ניקפא מום (ניומא ס"ה ב' ומפוסה כ"ו ב' ונשלחן ק"ו ע"ו) אצל ניקפא נ"ף והנאים ומברכין לפניה וכ"כ הרא"ש נפסחים ובכ"כ הרא"ש אצל ניחא נפוסקים אלנו:

מוסף תוספות

אי ובתוס' ד"ה כתב, ואם אדם נדול ודצה ליטול השם כ"ב הרשות ביד ואין זה משה לפתח. ב נתוס' ד"ה כתב, כשביל ש"שבידות נעלי נתים.

רב נים גאון

לפתח נפסכתו אהלים לנחלים. והוא שנאמר נתורה (נתורב נו) משמו של נלעם מה טובו אהליך יעקב כנחלים נטיו:

מוסף רש"י

מרכיה. מנאנו (ויק' כ). חתן פטור מקריאת שמע. קרלסם שמע שלמרי אמיתם, וכו קס"ל שפל פטור. אבל קס"ל על שמרתם ועכרתם מיד (ואחרים עמי' יב. ואונרה ס"ב ב. מחזור ויטרי סי' תסו). וכאי מאיבו בראשונים מי שוי כה. אם לא עשה מעשה. פירוש משום דמיד נמחשבת נשלש מפיו, אבל אם נפל מיד (שם ושם ושם). לפי שאין דעתו מיושבת עליו. נמ' נפלו אבל הבים שפוח נרעים עמהן, ופסיל מנעשה פפיטנה כים יט ע"ו לכיון נשלשה (ויק"ר פ' לב ופד"ר נשם רש"י).

רבינו חננאל

א"ל ר' יוחנן ל"ש אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרכיה נקט ואתי. ואמר ר' יוחנן האם פתח זה הקורא למען ירבו ימיכם, ורואי בשורק שני שעבד לישראל ורחשא נקטא, ואי לא חזר לקרק ראשון. קרא ושנה יחזור למקום שטעה ואם אינו יודע באיזה מקום טעה יחזור לראש. התורה בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין. לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני. ולטו"ש אמור בטלאכה כפרשה שמע. משום דהא משני ליה עראי. ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית וכו'. ואוסקנא הפועלים העוסקין מלאכה לבעל הבית בנפערתן כלבד בלא שכידות. קורין ק"ש בעונתה ומתפללין י"ח ברכות בתיקנן. ואין יוודין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהן. ואם נשלים שבר מבטלין קודם פרק ראשון השאר מתעסקין בטלאכתן וקורין ומברכין לפניה ולאחריה ומתפללין מעין י"ח ברכות. ואם נשלים הניעו באמצע. וכשאוכלין מברכין לאחריה שתי ברכות הן אחת כתיקנה השניה פותח בברכת הארץ ובוללת בה בונה ירושלים ויושב בברכת הארץ. ואם היו עשרה כסעודתן אע"פ שהיה בעל הבית מסב עמהן מברכין כתיקנן ארבע. תי"ר בשכתך בביתך פרט לעוסק במצות ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הבונם את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב וכו'. אוקימנא בבונם בתולה ומישום דמריר כמצוה פטור. דיקרין לה מרביבה (ת) כם בש"(כתך) ובלי(כתך) בד"(ך). בלומר אפי' בלכתך בדרך חייב אתה לדבר בם בדברי תורה. וכן (נ"א: הן) קרית שמע. ודיקרין מרלא נהיב בלכת בדרך אלא בלכתך. ש"מ בלכתך בדרך השוה אתה חייב לקרות קרית שמע. אבל בלכת לדבר מצוה פטור. ש"מ שהעוסק במצוה ופרח פטור מק"ש. דיוקא בתולה דאיבא סירוצא ומצוה הוא דפטור. אבל הבונם את האלמנה אע"ג דמצוה היא כיון דליבא טירוצא חייב (דבעינן מצוה וטירוצא). וכן אבל יכיוצא בר דאיבא סירוצא וליבא מצוה חייב. דבעינן מצוה וטירוצא. ויכתוב בתולה פטור מק"ש אם לא עשה מעשה עד מוצאי שבת שהן ז' לילות. אבל אבל חייב. דקימא לן כרב דאמר אבל חייב בכל מצוות האמורות בתורה חוץ מן התפילין שנאמר בהן פאר.

אי הכי מאי אידיא בתולה. מי לימרת נשלמת דטעמת משום טרדא שפיר אלא מאחר שהוא בתולה הטעם נמנוה נלמנה נמי: **אסטנים** אגי. ומיכא נשר אם לא היה רוחץ לשיט לשטר נרחון כימי אבלו אלא משום תעוג וגם למוך רלשמו מי לית ליה עבידא כרבי יהודה שרי לפני תוך שבעה וכן היה רבינו שמואל ליזלת אלנה לרחון תוך שבעה ולרחון נמי בשבעה נאב וכן משמע נמי בפ"ק יומא (ד' עח:) מי שים לו מטטין נרחלו סך כדרכו ביום הכפורים ושיט מושב אע"ג דשיכה בשמיה ביום"כ וכן משמע בירושלמי אבל לשוך נרחילה הלא דשיכה נרחילה של תעוג אבל נרחילה שחיכה של תעוג מותר כהלא לחיכמר מי שים לו מטטין נרחיצה וכו': **אנינות** לילה דרבנן. ופ"ה והכי מוכן נמי שיט נוהג אלא שמעשר אבל לענין רחילה לשיטות דרבנן הוא ופ"ב לעולם שיכת לך לשיטות לילה לדוריית הוי נמי מעשר. ורש"י נמי כתב דהוי לדוריית נמי מעשר. נמי אחר שהר דרבנן נמי הוה לן למגזר דכל לתקון רבנן כעין לדוריית תקון: **אין** עומדין עליהם בשורה. לילמת שמי לאחוקי ליושמין: ונפשי

[2]ואחריתה כיום מר ובמקום אסטנים לא גזרו ביה רבנן: וכשמת טבי עבדו וכו': ת"ר עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ותנחומי אבלים [3]מעשה ומתה שפחתו של רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לנחמו כיון שראה אותם עלה לעלייה ועלו אחריו נכנם לאנפילון נכנסו אחריו נכנם לטרקלין נכנסו אחריו אמר להם כמדומה אני שאתם נכוים בפושרים עכשיו אי אתם נכוים אפילו בחמי חמין לא כך שניתי לכם [4]עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלא מה אומרים עליהם כשם שאומרים לו לאדם על שורו ועל חמורו שמתו המקום ימלא לך חסרונך כך אומרים לו על עבדו ועל שפחתו המקום ימלא לך חסרונך תניא אידך [5]עבדים ושפחות אין מספידין אותן ר' יוסי אומר אם עבר כשר הוא אומרים עליו הרי איש טוב ונאמן ונהנה מיניה אמרו לו אם כן מה הנחת לכשרים: ת"ר [6]אין קורין אבות אלא לשלשה ואין קורין אמהות אלא לארבע אבות מאי טעמא אילימא משום דלא ידעינן מראובן קא אתינן אי משמעון קא אתינן אי הכי אמהות נמי לא ידעינן אי מרחל קא אתינן אי מלאה קא אתינן אלא עד הכא חשיבי טפי לא חשיבי תניא אידך [7]עבדים ושפחות אין קורין אותם אבא פלוני ואמא פלונית ושל ר"ג היו קורים אותם אבא פלוני ואמא פלונית לסתור משום דחשיבי: א"ר אלעזר מאי דכתיב [8]כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי כן אברכך בחיי זו ק"ש בשמך אשא כפי זו תפלה ואם עושה כן עליו הכתוב אומר [9]כמו חלב ודשן תשבע נפשי ולא עוד אלא שנוחל שני עולמים העוה"ז [10]והעולם הבא שנאמר [11]ושפתי רננות יהלל פי: ר' אלעזר בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשכן בפורינו אהבה ואחוה ושלום וריעות ותרבה גבולנו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית ותקוה ותשים חלקנו בגן עדן ותקננו בחבר טוב ויצר טוב בעולמך ונשכים ונמצא [12]יחול לבבנו ליראה את שמך ותבא לפניך קודת נפשנו לטובה. רבי יוחנן בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שחציץ בבשתנו ותביט ברעתנו ותתלבש ברחמיך ותתכסה בעזך ותתעטף בחסידותך ותתאזר בחגינותך ותבא לפניך מדת טובך וענותנותך. ר' זירא כתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם [13]מאבותינו. ר' חייא בתר דמצלי אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא תורתך אומנותנו ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו. רב בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה חיים של חלוץ עצמות חיים שיש בהם יראת חטא חיים שאין בהם בושה וכלימה חיים של עושר וכבוד חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים חיים שתמלא לבנו את כל משאלות לבנו לטובה. רבי בתר צלותיה אמר הכי [14]יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים מאדם רע ומפגע רע מיצר רע מחבר רע משכן רע ומשטן המשחית [15]ומדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית ואע"ג דקיימי קצוצי עליה דרבי. רב ספרא בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשים שלום

בפמליא

מתני' ריתן לילה דרבנן שמשה לשטו. ונקנרה נו ביום ולא"ש שלכל לשור נרחילה הוא ריתן דלמר טעמת לשטות אלנה: **גמ'** קשבר לניעות לילה דרבנן. ולא"ש לילה לא יום הכיפה ולכתיב לשיט לא לשיט לא לשיט לא

אי הכי *Если так*, если жених свободен от Шма, потому что занят другой заповедью, – **מאי** *почему сказано* "**איריא הכונס את הבתולה** *вводит* под хупу *девственницу*"? **אפילו כונס את האלמנה נמי** *Даже* тот, кто *вводит* под хупу *вдову, тоже* должен быть свободным от Шма.

והאי לא טריד האי טריד *Этот озабочен* (утружден), *а этот не озабочен*. Тот, кто вводит под хупу девственницу, озабочен исполнением заповеди, чего нельзя сказать о том, кто вводит вдову.

1. Йехезкель 24:17

אי משום טרדא *Если из-за озабоченности* можно освободить от Шма, то **אפילו טבעה ספינתו בים נמי** *даже* тот, у кого *затонул корабль в море*, пусть *тоже* будет свободен!

אלמה אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה Тогда *почему сказал раби Аба бар Завда: сказал Рав*: **אבל** *находящийся в трауре обязан* выполнять *все заповеди, указанные в Торе*, **חוץ מן התפילין** *кроме* заповеди *тфилин*. **שהרי נאמר בהם פאר** *Потому что сказано о них – великолепие* (слава, украшение); **שנאמר** *как сказано* о тфилин[1]: **פארך חבוש עליך** "По умершим траур не справляй, *свое великолепие надень на себя*". И наоборот: человеку в трауре не к лицу то, что говорит о великолепии и славе, а значит, и тфилин. – Из этих слов раби Абы бар Завда следует, что человек в трауре не освобожден от заповеди Шма. Почему? Ведь он тоже озабочен бедой, которая произошла!

אמרי התם טרדא דרשות *Сказали* в доме учения: *там*, в случае затонувшего корабля, его владелец *озабочен* потерей того, что находилось в его *владении*, принадлежало ему (и не связано с заповедями). **הכא טרדא דמצוה** *Здесь*, в случае хупы, жених *озабочен* предстоящим *выполнением заповеди*.

МИШНА

Еще один случай произошел с рабаном Гамлиэлем, который **רחץ לילה הראשון שמתה אשתו** *помылся* горячей водой *в первую ночь после того, как умерла его жена*. **אמרו לו תלמידיו** *Сказали ему его ученики*: **למדתנו רבינו שאבל אסור לרחוץ** *учил нас наш учитель, что пребывающему в трауре запрещено мыться*. **אמר להם** *Сказал им*: **איני כשאר בני אדם אסטניס אני** *я не* такой, *как остальные люди, – я брезглив* (из тех, кто не может не мыться).

וכשמת טבי עבדו קבל עליו תנחומין *Когда умер Тови, его раб, принял* рабан Гамлиэль *утешения по поводу его* смерти (как делают в случае смерти близких родственников). **אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שאין מקבלין תנחומין על העבדים** *Сказали ему ученики*: *ты учил нас, учитель, что не принимают утешения по поводу* кнаанских *рабов*. **אמר להם** *Сказал им*: **אין טבי עבדי כשאר כל העבדים כשר היה** *мой раб Тови – не* такой, *как остальные рабы*; он *был кашерным* (поскольку изучал Тору).

חתן אם רוצה לקרות קריאת שמע לילה הראשון *Жених, если хочет прочесть Шма в первую ночь* после хупы, **קורא** может *прочесть*. **רבן שמעון בן גמליאל אומר** *Рабан Шимон бен Гамлиэль говорит*: **לא כל הרוצה ליטול את השם יטול** *не каждый, кто хочет приобрести имя*, уважаемое в мире Торы, *может приобрести* его таким образом. Ибо надо сосредоточиться на молитве, что не каждому по силам, когда он занят другой заповедью. В противном случае подобные действия – проявление гордыни, что запрещено.

ГЕМАРА

מאי טעמא דרבן גמליאל *Как объяснить, почему рабан Гамлиэль* мылся горячей водой в первую ночь после смерти жены? **קסבר אנינות לילה דרבנן** *Потому что считал*, что *скорбь в* первую *ночь* после похорон близкого родственника (а скорбящему запрещено мыться) – *по постановлению мудрецов*, а не Торы. **דכתיב** *Как написано*[2]: **ואחריתה כיום מר** "*А конец* (этого бедствия будет) – *горестным днем*". (Написано о дне, а не о ночи.) **ובמקום** *Но для того, кто брезглив* и не может не мыться, *не установили мудрецы* законы скорби, запрещающие мыться.

2. Амос 8:10

Учили в мишне: **וכשמת טבי עבדו וכו'** *когда умер Товц, его раб*, принял рабан Гамлиэль утешения по поводу его смерти.

אי הכי מאי אירא בתולה. מי לימרת כשלמת דטעמת משום טרדת שפיר מלא מאחר שהוא תולה הטעם משום למיגמ נמי: אסטנים אני. ואיכא למאן דאמר לא היה רוצה לשנות לרחוץ בימי אבלו אלא משום תענוג ונם לחוף רחצו

מי לית ליה ערבוביא דרבים שרי מפני תוך שבעה וכן המיר רבינו שמואל ליולדת אבלה לרחוץ תוך שבעה ולרחוץ נמי בשבעה נמי ונמצ' נמי יומא (ר' פז:) מי שיש לו מטטין ברחצו סך כללו ביום הכפורים ואינו מושב אע"ג דשיכא בשאיכא ביום"כ וכן משמע לכאן לשון ברחיצה הלא דמיא ברחיצה של תענוג מלא ברחיצה שאיכא של תענוג מוכר כהלא דלימכר מי שיש לו מטטין ברחיצה וכו': אנינות לילה דרבנן. ופ"ת והכי מוכן נמי אינו נוהג אלא בשעבר אבל לענין רחיצה לכתילות דרבנן הוא ופ"ב לעולם אימא לך לאינות לילה לתוריית הוי גזי מעבר. ים לומר לתי אימא דהוי לתוריית גזי מעבר. גזי שלא דבריס דרבנן נמי הוה לן למגזר דכל דתקון רבנן כעין דתוריית תקון: אין עומדין עליהם בשורה. דילמא מתי לאתויי ליוחסין:

ונפקד

אי הכי מאי אירא הכונם את הבתולה אפי' כונם את האלמנה נמי הכא טריד והכא לא טריד אי משום טרדא אפילו מבעה ספינתו בים נמי אלמה אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה אחוץ מן התפילין שהרי נאמר בהן פאר שנאמר פאפרך חבוש עליך וגו' אמרי התם טרדא דרשות הכא טרדא דמצוה: מתני' רחץ לילה הראשון שמתה אשתו אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שאבל אסור לרחוץ אמר להם איני כשאר בני אדם אסטנים אני ובשמת טבי עבדו קבל עליו תנחומין אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שאין מקבלין תנחומין על העבדים אמר להם אין טבי עבדי כשאר כל העבדים כשר היה יחתן אם רוצה לקרות קרית שמע לילה הראשון קורא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול: גמ' מ"ט דרבן (שמעון בן) גמליאל קסבר אנינות לילה דרבנן דכתיב

ואחריתה כיום מר ובמקום אסטנים לא גזרו ביה רבנן: וכשמת טבי עבדו וכו': ת"ר עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ותנחומי אבלים מעשה ומתה שפחתו של רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לנחמו כיון שראה אותם עלה לעלייה ועלו אחריו נכנם לאנפילון נכנסו אחריו נכנם לטרקלין נכנסו אחריו אמר להם כמדומה אני שאתם נכנסים בפושרים עכשיו אי אתם נכנסים אפילו בחמי חמין לא כך שניתי לכם עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלא מה אומרים עליהם כשם שאומרים לו לאדם על שורו ועל חמורו שמתו המקום ימלא לך חסרונך כך אומרים לו על עבדו ועל שפחתו המקום ימלא לך חסרונך תניא אידך עבדים ושפחות אין מספידין אותן ר' יוסי אומר אם עבד כשר הוא אומרים עליו הוי איש טוב ונאמן ונהנה מיניעו אמרו לו אם בן מה הנחת לכשרים: ת"ר אין קורין אבות אלא לשלשה ואין קורין אמהות אלא לארבע אבות מאי טעמא אילימא משום דלא ידעינן מראובן קא אתינן אי משמעון קא אתינן אי הכי אמהות נמי לא ידעינן אי מרחל קא אתינן אי מלאה קא אתינן אלא עד הכא חשיבי טפי לא חשיבי תניא אידך עבדים ושפחות אין קורין אותם אבא פלוני ואמא פלונית ושל ר"ג היו קורים אותם אבא פלוני ואמא פלונית מעשה לסתור משום דחשיבי: א"ר אלעזר מאי דכתיב כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי כן אברכך בחיי זו ק"ש בשמך אשא כפי זו תפלה ואם עושה כן עליו הכתוב אומר כמו חלב ודשן תשבע נפשי ולא עוד אלא שנוחל שני עולמים העוה"ז והעולם הבא שנאמר ושפתי רננות יהלל פי: ר' אלעזר בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשכן בפורינו אהבה ואחוה ושלום וריעות ותרבה גבולנו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית ותקוה ותשים חלקנו בגן ערן ותקננו בחבר טוב ויצר טוב בעולמך ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך ותבא לפניך קורת נפשנו לטובה. רבי יוחנן בתר דמסיים צלותיה אמר הבי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתציץ בבשתנו ותביט ברעתנו ותתלבש ברחמיך ותתכסה בעזך ותתעטף בחסידותך ותתאזר בתנינותך ותבא לפניך מדת טובך וענותנותך. ר' זירא בתר דמסיים צלותיה אמר הבי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו. ר' חייא בתר דמצלי אמר הבי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא תורתך אומנותנו ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו. רב בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה חיים של חלוץ עצמות חיים שיש בהם יראת חטא חיים שאין בהם בושה וכלימה חיים של עושר וכבוד חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים חיים שתמלא לנו את כל משאלות לבנו לטובה. רבי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים מאדם רע ומפגע רע מיצר רע מחבר רע משכן רע ומשטן המשחית ומדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית ואע"ג דקיימי קצוצי עליה דרבי. רב ספרא בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשים שלום

בפמליא

מתני' רחץ לילה הראשון שמתה אשתו וכו'. ונקברה בו ביום ותע"פ שאבל לקבור בלילה הוא רחץ כדאמר טעמא לקמן מתני' מי שהוא תולה הטעם משום למיגמ נמי: אסטנים אני. ואיכא למאן דאמר לא היה רוחץ בימי אבלו אלא משום תענוג ונם לחוף רחצו ותע"פ שהיה ליל יום המיתה וכתניא לעיל בכתוב דכתיב לא תאכלו עליו דם מכאן לאבל שאסור ברחיצה בימי אבלו ופשוט מיום מחר מיהו לעיל דרבן מוחלריתה כיום מר קסבר ר"ג לין לילה של לחריו עם היום אלא מדרבנן הוא כשאר ימי האבל ואני מקטנים לא גזור בה רבנן. פלוגתייהו דתנאי היא בזבחים (דף נט:) בתניתא לילה מי מדאורייתא מי מדרבנן: אין עומדין עליהם בשורה. כשהחריס מניח התפילין היו עומדים שורות שניה אצל האבל ומנחמין אותו ואין ברכת אבלים. ברכם אבלים. ברכת רחמנא אמברין אותו ברכות המשולשות פרק בתרא (דף ת.): לאנפילון. בית קטן שלפני טרקלין הגדול: נכוים בשוערים. כלומר קטנו היימי שאביהן דבר גדול מועט שראיתם אותי סר מעליכם ליכנס לאנפילון: כוי. לשון גמיחה ונפקה: אין קורין אבות. ליטרגל: אלא לשלשה. אברהם יצחק ויעקב שנאמרו בהם אבות: אלא לארבע. שרה רבקה רחל ולאה: אבא פלוני אמא פלונית. לא בעניהם קאמר אלא בשאר בני אדם כעין שאנו קורין עכשיו אר פלוני מרת פלונית כך היו רגילין לומר אבא פלוני ואמא פלונית: כן אברכך. וכמו אלך ודשן. תרי קראי דמיירי להדדי: רננות. שמיס: בפורינו. גגולנו: אחריס ופקוס. שתהא אחריתנו טובה ונראה מה שקיינו: ופקדנו. לשון מקון: ונשכיס ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך. אלא יתגבר עליט יצר הרע בהרהור הלילה לסור מאחריך ביום אלא כשנכנסים בכל בקר נמצא לבבנו מיחל לך: ופבח לפניך קורס נפשנו. כלומר מפוק נרכנו וקורס רוחנו: ופביט ברעתנו. תדע ותמן לבך כרעה הנאה עלינו: מעוז פניס. אלא יתגרו בי: ומעוזס פניס. אלא יוליטו עלי לעז ממזרות: שתיני בן בריס. שתיני מהול: ופע"ג דקיימי קצוני עליה דרבי. שהיו שוערים עומדין במעות אלו שהיו מעמידים להכות ולהנקם בכל העומדים עליו:

תורה אור השלם

1. והענק הם שתים אבל לא תעשה מארץ תבוש כרגליך ולא תעשה על שכם ולבם אנשים לא ואבלי יהוקאל כד יז
2. והקברתי תניעם לאבל וכל שיריהם לקיעה והעליתי על כל מתניהם שק ועל כל ראש קרחה ואשמירתיך באבל יחיד ואחריתה כיום מר:

עמוס ח י

3. בן אברכך מחיי בשמך אשא כפי: תהלים סג ו
4. קבוצ וחלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי: תהלים סג ו

מוסף רש"י

לא כל הימנה ליטול את השם יטול. שם לא מוחזק תכם יסמך נרסים מרן אם אלא נאה. שמחלה בפנינו שיכול לכנין לבו ולקנות ר"ל: מתר פריסת ידיים שתעמ. שאינו יכול לנטל התינו אלמנה שתים שפיכל ליה יבנים. לא כל הימנה ליטול את השם יטול. שם לא מוחזק תכם יסמך נרסים מרן אם אלא נאה. שמחלה בפנינו שיכול לכנין לבו ולקנות ר"ל: מתר פריסת ידיים שתעמ. שאינו יכול לנטל התינו אלמנה שתים שפיכל ליה יבנים. ג) [ביצה יח.], ב) שמות ט"ו ה"ב, ג) שמות ט"ו, ד) מ"ק ט. ה) שמות ט"ו ה"ב, ו) ב"ב ט. ז) ספרים נה. ח) [פר' פינחס יח:], ט) ספרים נב: י) [ספרים נב: ומנחות ק:], יא) שמות ט"ו הלכה י. יב) שמות ט"ו הלכה יא. יג) [פר' בחוקותי. פרק בתרא כה:], יד) ספרים נב: ומנחות ק:

ט) [ביצה יח.], י) [ב"ב ט.], יא) שמות ט"ו הלכה יא. יב) שמות ט"ו הלכה יב. יג) [פר' בחוקותי. פרק בתרא כה:], יד) ספרים נב: ומנחות ק:

מסורת הש"ס

א) [פר' ר"ש מפלטיא מפלטיל הלכה יג) ופ"ד מפלטיא הלכה טו] ופ"ב עניין הרבנן ג) פרש"י פ"ו פר' נח פפרק ה ופ"ד פרק ב:

ב) ב פר' ר"ש מפלטיא הל' ב) ג [ד] פרש עניין פרש ג פרק ב: ג) פר' ר"ש מפלטיא הלכה ג פרק ב:

ד) ב פר' ר"ש מפלטיא הלכה ד פרק ב: ה) פר' ר"ש מפלטיא הלכה ה פרק ב:

[מד] [ן] פר' ר"ש מפלטיא מפלטיא הלכה ה פרק ב:

רבינו חננאל

ובמקום אסטנים לא גזרו רבנן. אבל אמרי בתרתה ואפי' אסטנים [מפקקן] אלא אם הוא מטרח שאם אינו רוחץ מסרחן עבר בשתת הדוק הוא ושרינן ליה. ולאו כל מאן דאמר אסטנים אני מהימני ליה אלא עד דאמרי הכקיעין. מתני'. אתן אם רצה לקרות את שמע בלילה הראשון קורא וכו'. קי"ל בסתמא דמתניתין אע"ג דר' יוחנן אמר מהלכתא השיטה ומקום לה לרשב"ג בירושלמי. הא דרב שישא בריה דרב אידי ניקר, והוה אמר לעולם לא תיסוך ומקום לה סתמא כרבנן וכדומיתן[ן] עבדיהן. תיר עבדים ושפחות אין עומדים עליהם ברכת אבלים. שהיא ברכת רחמנה. דאמר ר' יוחנן ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין. ותנחומי אבלים. עומדין בשורה כשחוזרין מקבורת המת ומנחמין את האבל ואין שורה פחות מעשרה בני אדם. ת"ר אין קורין אבות אלא לג' ואין קורין אמהות אלא לד'. אין אומרים וכור לנו בריח אבות אלא לשלשה. אומר וכור לנו זכות אברהם יצחק ויעקב מיכן למדה אין מזכירין. וכך אין מזכירין זכות אמהות אלא לארבע. אלא עד יעקב השיבי רוחמייהו גדולה. אבל השבטים לא השיבי כי הני. לפיכך אין מזכירין ותהלין בזכותן. ר"א אין משבחין את המת בהספד שהוא בן ראובן ולא בן אברהם יצחק ויעקב והנשים שהן בנות שרה רבקה רחל ולאה. וכמה שיבושים אחרים כיוצא בהם.

עבדים תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **ושפחות אין עומדין עליהם בשורה** кнаанские *рабы и рабыни*, которые умерли, – по возвращении с кладбища *не становятся ради них в ряд* для утешения тех, кто справляет по ним траур, подобно тому как поступают по поводу смерти евреев. **ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ותנחומי אבלים** *И не произносят* траурное *благословение для скорбящих* на трапезе после похорон, *и не утешают скорбящих* по поводу их смерти.

מעשה ומתה שפחתו של רבי אליעזר *Случилось* так, что *умерла* кнаанская *рабыня раби Элиэзера*. **נכנסו תלמידיו לנחמו** *Вошли* к нему *его ученики, чтобы утешить* учителя. **כיון שראה אותם עלה לעלייה** *Когда он увидел их, поднялся в свою мансарду* (помещение на чердаке). **ועלו אחריו** Они *поднялись за ним*. **נכנס לאנפילון** *Вошел* он *в прихожую* (перед большой комнатой). **נכנסו אחריו** Они *вошли за ним*. **נכנס לטרקלין נכנסו אחריו** *Вошел в большую комнату*. *Вошли за ним*.

אמר להם *Сказал им*: **כמדומה אני שאתם נכוים בפושרים** *я полагал, что вы обожглись обычной водой* (решил, что вы поняли мой намек, когда поднялся от вас в мансарду). **עכשיו אי אתם נכוים אפילו בחמי חמין** Но *теперь* вижу, что *вы не обжигаетесь даже кипятком* (ушел от вас в прихожую, но вы идете за мной).

עבדים לא כך שניתי לכם Разве *не так я вас учил*: **ושפחות אין עומדים עליהם בשורה** после смерти кнаанских *рабов и рабынь не становятся в ряд* на выходе из кладбища для утешения скорбящих, **ואין אומרים עליהם ברכת אבלים** *не произносят по ним траурное благословение* **ולא תנחומי אבלים** *и не утешают скорбящих* по поводу их смерти.

אלא מה אומרים עליהם *Но что говорят по поводу их* смерти? **כשם שאומרים לו לאדם על שורו ועל חמורו שמתו** *Подобно тому как говорят человеку по поводу его быка или осла, которые умерли*: **המקום ימלא לך חסרונך** *Всевышний восполнит тебе* то, чего *тебе не хватает*, – **כך אומרים לו על עבדו ועל שפחתו** *так говорят ему и по поводу* смерти *его раба или рабыни*: **המקום ימלא לך חסרונך** *Всевышний восполнит тебе* то, чего *тебе не хватает*.

עבדים תניא אידך *Учили в другой* барайте: **ושפחות אין מספידין אותן** по поводу кнаанских *рабов и рабынь*, которые умерли, *не произносят траурных речей* (не оплакивают их).

אם עבד כשר רבי יוסי אומר *Раби Йосе говорит*: **אומרים עליו הוא** *если раб* был *кашерным*, *говорят о нем* (плачут): **הוי איש טוב ונאמן ונהנה מיגיעו** *ой, умер хороший, верный человек, кормящийся своим трудом*. **אמרו לו** *Сказали ему*: **אם כן** *если*, по-твоему, *так* говорят о кашерном рабе, то **מה הנחת לכשרים** *что ты оставил для* речей *о кашерных* людях, обычных евреях, которые умерли?

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **אין קורין אבות אלא לשלשה** "*отцами*" (праотцами) *называют только троих* – Авраама, Йицхака и Яакова. **ואין קורין אמהות אלא לארבע** "*Матерями*" (праматерями) *называют только четырех* – Сару, Ривку, Рахель и Лею. Но не других наших предков, например двенадцать сыновей Яакова или двух других жен Яакова – Билу и Зилпу.

אבות מאי טעמא *Отцы, – в чем объяснение*, что так называют только трех праотцев, но не двенадцать сыновей Яакова, родоначальников колен? **אילימא משום דלא ידעינן אי מראובן קא אתינן** *Если скажем*, что *из-за того, что мы не знаем, от кого происходим, – от Реувена или Шимона*, **אי הכי** *если так* скажем – **אמהות נמי** то и *с матерями то же самое*: **לא ידעינן אי מרחל קא אתינן אי מלאה קא אתינן** *не знаем, от кого происходим – от Рахели или Леи*. Но раз называем Рахель и Лею нашими матерями, то почему Реувена и Шимона не называть нашими отцами?

אלא *Но* вот какое надо дать объяснение: **עד הכא** *до этих пор*, до конца периода жизни наших праотцев (до конца поколения Яакова), – **חשיבי** они были более *важными*, чем остальные; **טפי** *дальше* (начиная с поколения двенадцати сыновей Яакова) **לא חשיבי** *не было* таких *важных*, как они.

עבדים תניא אידך *Учили в другой* барайте: **ושפחות אין קורין אותם אבא פלוני ואמא פלונית** кнаанских *рабов и рабынь не зовут "отец такой-то" или "мать такая-то"*. (Речь идет не о детях этих рабов и рабынь, а о посторонних людях. Раньше уважительным обращением к человеку было "отец такой-то", а не как в наши дни: "господин такой-то".) Смысл запрета: чтобы люди не ошиблись,

אי הכי מאי אידיא בתולה. מי ממרת בשלמת דטעמת משום טרדא שפיר אלא מאחר שהוא בתולה הטעם משום בושה ולמאי נמי: **אסטנים** אני. ואיכא למאי דלא היה רוצה לשמוע נרמוז נימי אצבע ומפרש: **גמ'** מי שיש לו מעות ורוצה לישא אשה ואין לו מעות ורוצה לישא בתולה ואין לו אי הכי מאי אידיא כתולה אפי' כולם את הבתולה אפי' לא טריד אי משום טרדא הוא דטריד והכא ספינתו בים נמי: אלמה אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה: רחוץ מן התפילין שהרי נאמר בהן פאר שנאמר פארך חבוש עליך וגו' אמרי התם טרדא דרשות הכא טרדא דמצוה: **מתני'** רחץ לילה הראשון שמתה אשתו אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שאבל אסור לרחוץ אמר להם איני כשאר בני אדם אסטנים אני וכשמת טבי עבדו קבל עליו תנחומין אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שאין מקבלין תנחומין על העבדים אמר להם אין טבי עבדי כשאר כל העבדים כשר היה חתן אם רוצה לקרות קריאת שמע לילה הראשון קורא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול: **גמ'** מ"ט דרבן (שמעון בן גמליאל קסבר אינוית לילה דרבנן דכתיב ואחריתה כיום מר ובמקום אסטנים לא גזרו ביה רבנן: וכשמת טבי עבדו וכו': ת"ר עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ותנחומי אבלים מעשה ומתה שפחתו של רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לנחמו כיון שראה אותם עלה לעלייה ועלו אחריו נכנסו לאנפילון נכנסו אחריו נכנסו לטרקלין נכנסו אחריו אמר להם כמדומה אני שאתם נכנים בפושרים עכשיו אי אתם נכנים אפילו בחמי חמין לא כך שניתי לכם עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלא מה אומרים עליהם בשם שאומרים לו לאדם על שורו ועל חמורו שמתו המקום ימלא לך חסרונך כך אומרים לו על עבדו ועל שפחתו המקום ימלא לך חסרונך תניא אידך עבדים ושפחות אין מספידין אותן ר' יוסי אומר אם עבד כשר הוא אומרים עליו הוי איש טוב ונאמן ונהנה מיניעו אמרו לו אם כן מה הנחת לכשרים: ת"ר אין קורין אבות אלא לשלשה ואין קורין אמהות אלא לארבע אבות מאי טעמא אילימא משום דלא ידעינן מראובן קא אתינן אי משמעון קא אתינן אי הכי אמהות נמי לא ידעינן אי מרחל קא אתינן אי מלאה קא אתינן אלא עד הכא חשיבי טפי לא חשיבי תניא אידך עבדים ושפחות אין קורין אותם אבא פלוני ואמא פלונית ושל ר"ג היו קורים אותם אבא פלוני ואמא פלונית מעשה לסתור משום דחשיבי: א"ר אלעזר מאי דכתיב וכן אברכך בחיי בשמך אשא כפי כן אברכך בחיי זו ק"ש בשמך אשא כפי זו תפלה ואם עושה כן עליו הכתוב אומר כמו חלב ודשן תשבע נפשי ולא עוד אלא שנוחל שני עולמים העוה"ז והעולם הבא שנאמר ושפתי רננות יהלל פי: ר' אלעזר בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשכן בפורינו אהבה ואחוה ושלום וריעות ותרבה גבולנו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית ותקוה ותשים חלקנו בגן ערן ותקננו בחבר טוב ויצר טוב בעולמך ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך ותבא לפניך קודת נפשנו לטובה. רבי יוחנן בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתציץ בבשתנו ותביט ברעתנו ותלבש ברחמיך ותתכסה בעזך ותתעטף בחסידותך ותתאזר בחנינותך ותבא לפניך מדת טובך וענותנותך. ר' זירא בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו. ר' חייא בתר דמצלי אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא תורתך אומנותנו ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו. רב בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה חיים של חלוץ עצמות חיים שיש בהם יראת חטא חיים שאין בהם בושה וכלימה חיים של עושר וכבוד חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים חיים שתמלא לבנו את כל משאלות לבנו לטובה. רבי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים מאדם רע ומפגע רע מיצר רע מחבר רע משכן רע ומשטן המשחית ומדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית ואע"ג דקיימי קצוצי עליה דרבי. רב ספרא בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשים שלום

בפמליא

מא א ומ"ר פ"ד מכלכת פסילין הלכה יג) ומ"ד מכלכת שם הלכה טו) [עמ' פסיק רבינו ג) טוש"ע יו"ד סי' לג סעיף ה וש"ך סימן שם סעיף ס:

מב ב מ"ר פ"ב מהלי' שבת ה"ב ופ"ה הל' ט) [ו] עמ' פסיק מ"ב ג שו"ע או"ח סימן ס סעיף ב:

מג ב מ"ר פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ז שו"ע או"ח סימן ם סעיף ב:

מד ד מ"ר פ"ב מהל' שבת הלכה יב שו"ע או"ח סימן שם סעיף ס:

[מה] (ו) מ"ר פ"ד מהלכות מלוה הלכה ה שו"ע חו"מ סימן רעו סעיף ה:

רבינו חננאל

ובמקום אסטנים לא גזרו רבנן. אבל אמר בריטיה ואפי' אסטנים [פמוקן] אלא אם הוא מסוכן שאם אינו רוחץ מסתכן שטור. וכיון דלתשוואה עבר בשעת הדחק הוא ושרינן ליה. ולאפי כל מאן דאמר אסטנים אני מהימנר ליה אלא עד דאמרו הכקיאין. **מתני'**. חתן אם רצה לקרות את שמע בלילה הראשון קורא ובו' ק"ל בסתמא דמתניתין אע"ג דר' יוחנן אמר מהלכתא השיטה ומקים לה לרשב"ג בריטיהה. הא דר"ב שישא בריה דר' אידי עיקר, דהוה אמר לעולם לא תיסוך ומקים לה מתמא בריבון ובחומיהון [עבדיהן]. ת"ר עבדים ושפחות אין עומדים עליהם ברכת אבלים. שהיא ברכת החכה. ואמר ר' יוחנן ברכת אבלים בשערה ואין אבלים מן הגניון. תנחומי אבלים. עומדין בשורה בשתחדין מקבורת המת ומנחמין את האבל ואין שורה פחות משנים שהרי אדם. ת"ר אין קורין אבות אלא לג' ואין קורין אמהות אלא לד'. אין אומרים וכור לנו בריח אבות אלא לשלשה. אומר וכור לנו זכות אברהם יצחק ויעקב מיכן למטה אין מזכירין. וכך אין מזכירין זכות אמהות אלא לארבע. אלא עד יעקב חשיבי חבורתייהו גדולה. אבל השבטים לא חשיבי כי הני, לפיכך אין מזכירין ותחלין בזכותן. ר"ב אין משכחין את המת בהספד שהרא בן ראובן ולא בן שמעון אלא שהוא בן אברהם יצחק ויעקב והנשים שהן בנות שרה רבקה רחל ולאה. וכמה פיוטים אותרים בירושא בהם.

תורה אור השלם

1. והאנך רם ממים אבל לא תעשה פאתך תגדל עליך ועליהן תשים ברגליך ולא תעלה על שכם ולזקם אנשים לא תאכל: יחזקאל כד יז
2. חקשבתי תעקם לאבל וכל שויקם לקיעה והעליתי על כל קרקנים שק ועל כל ראש קרחה ושמתיה באבל יחיד ואחריתה ביום מר:

עמוס ח י

3. בן אברכך בחיי בשמך אשא כפי: תהלים סג ה
4. כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי: תהלים סג ו

מוסף רש"י

לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. שם לא מוחזק תכם ומפיל נדרים מן אב אלא נאה. שמלאכה נעלמו שיכול לכוין לבו ויקבל עליו. ר"ת מתר פרישות ירלם ממש, שאינו יכול לעבוד מחמת מלאכת שמים שפילו לילה אחת, לא כל הלילה ליטול עליו, ומשמר ביומה ומתיון ומתיון כדייה (שמחים יה).

ב) [ג"ל ת"ל ומ"ו]. ג) שמחות פ"ו, ג) ג"ל (ב. ו) מ"ר פ"ד מ"ב. ה) שמחות פ"ו הלכה ה) ג"ל (ב. ו) שמחות פ"ו הלכה ו) ג"ל (ב. ו) שמחות פ"ו הלכה ז) [ער פ"ב מ"ב (לקמן ח:)]. ח) [שמחות פ"ב הלכה ג: ושמחות פ"ו הלכה ד:]. ט) שמחות פ"ו הלכה ד. י) שמחות פ"ו הלכה ה. יא) שמחות פ"ו הלכה ו. יב) [ער שמחות פ"ו הלכה ח. בתרגום ערך יחול]. יג) [ער פ"ב מ"ב (לקמן ח:)]. יד) [שמחות פ"ב הלכה ג: ושמחות פ"ו הלכה ד:]. טו) [ער פ"ב מ"ב (לקמן ח:)]. טז) [שמחות פ"ו הלכה ה. בתרגום ערך יחול]. יז) [ער פ"ב מ"ב (לקמן ח:)]. יח) [שמחות פ"ו הלכה ה. בתרגום ערך יחול]. יט) [ער פ"ב מ"ב (לקמן ח:)]. כ) שבת קף ב:). כא) [שיטה"ק מהר"ן חיון אות קמ"ה. בתרגום ערך יחול].

подумав о говорящем, будто он сын рабов. **ושל רבן גמליאל היו קורים אותם אבא פלוני ואמא פלונית** *Но* рабов и рабынь *рабана Гамлиэля звали "отец такой-то" или "мать такая-то".*

Гемара задает вопрос.

מעשה לסתור Почему в барайте – наряду с запретом – приведен *рассказ* (о доме рабана Гамлиэля), *противоречащий* этому запрету?

Ответ: **משום דחשיבי** *потому что* домочадцы дома рабана Гамлиэля были *важными* людьми. И все их знали, так что никто не ошибся бы, услышав, как раба или рабыню из этого дома кто-то зовет отцом или матерью.

אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар:* **מאי דכתיב כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי** *как объяснить стих*[3]: *"Поэтому буду благословлять Тебя* всю *свою жизнь; при* упоминании *Твоего имени вознесу свои руки"?*

Ответ: **כן אברכך בחיי** *"Поэтому буду благословлять Тебя* всю *свою жизнь"* – **זו קריאת שמע** *это чтение Шма.* **בשמך אשא כפי** *"При* упоминании *Твоего имени вознесу свои руки"* – **זו תפלה** *это молитва* Шмонэ-Эсрэ.

3. Теилим 63:5

ואם עושה כן *И если он так делает,* если человек читает Шма и произносит молитву, **עליו הכתוב אומר** то *о нем говорится* (в следующем стихе): **כמו חלב ודשן תשבע נפשי** *"Словно вкуснейшими яствами насытится моя душа".* **ולא עוד אלא שנוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא** *И больше того, он получает оба мира – наш мир и грядущий мир.* **שנאמר** *Как сказано* (в конце второго стиха): **ושפתי רננות יהלל פי** *"И мои уста радостно Тебя восхвалят".* Слово **רננות** ("радостно") дано во множественном числе – это указание на оба мира.

רבי אלעזר בתר דמסיים צלותיה אמר הכי *Раби Элазар, завершив свою молитву, говорил так:* **יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשכן בפורינו אהבה ואחוה ושלום וריעות** *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог, водворить в нашей среде любовь и братство, мир и дружбу.* **ותרבה גבולנו בתלמידים** *И увеличь* (раздвинь) *наши пределы учениками* (чтобы их было много), **ותצליח סופנו אחרית ותקוה** *и дай удачу нашему будущему и надежде,* **ותשים חלקנו בגן עדן** *и дай нам удел в саду Эден,* **ותקננו בחבר טוב ויצר טוב בעולמך** *и надели нас добрым другом и добрыми стремлениями* (хорошим началом) *в Твоем мире.* **ונשכים ונמצא יחול לבבנו ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך** Чтобы *встали мы утром и обнаружили,* что *наше сердце стремится* к Тебе *в страхе перед Твоим именем.* **ותבא לפניך קורת נפשנו לטובה** *Удовлетвори добром нужды наших душ".*

רבי יוחנן בתר דמסיים צלותיה אמר הכי *Раби Йоханан, завершив свою молитву, говорил так:* **יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתציץ בבשתנו ותביט ברעתנו** *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог, взглянуть на наше бесславие и посмотреть на наше бедствие.* **ותתלבש ברחמיך** *Облачись в Свое милосердие,* **ותתכסה בעוז** *покройся Своей мощью,* **ותתעטף בחסידותך** *укутайся в Свою доброту,* **ותתאזר בחנינותך** *опояшься Своим снисхождением,* **ותבא לפניך מדת טובך וענותנותך** *прояви Свое добро и смирение".*

רבי זירא בתר דמסיים צלותיה אמר הכי *Раби Зэра, завершив свою молитву, говорил так:* **יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שלא נחטא** *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог,* сделать так, **ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו** *чтобы мы не согрешили, не навлекли на себя стыд и позор больше своих отцов".*

רבי חייא בתר דמצלי אמר הכי *Раби Хия после своей молитвы говорил так:* **יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא תורתך אומנותנו** *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог,* сделать так, *чтобы стала Твоя Тора нашим занятием.* **ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו** *Не доставляй боль нашему сердцу, и не померкнут наши глаза".*

רב בתר צלותיה אמר הכי *Рав после своей молитвы говорил так:* **יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה חיים של חלוץ עצמות חיים שיש בהם יראת חטא** *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог,* **שתתן** *даровать нам долгую жизнь, чтоб была она мирной, доброй, благословенной, обильной, полной здоровья, боязни совершить грех.* **חיים שאין בהם בושה וכלימה חיים של עושר וכבוד** *Жизнь, в которой нет греха и позора, а* только *достаток и уважение.* **חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים חיים שתמלא לנו את כל משאלות לבנו לטובה** *Жизнь, в которой есть любовь к Торе и трепет перед Небесами. Жизнь, в которой Ты выполнишь к добру все пожелания нашего сердца".*

אי הכי מאי אידיא בתולה. מי ממרת בשלמא דעתמת משום טרדא שפיר אלא מתמר שהוא בתולה הטעם בתמנה אלמנה נמי: **אסטנים** אגי. ואיכא נמי לם לא היה רוחץ לחיט לסוך בחמין ביתי אלמנו אלא משום תענוג וגם לחוף לחמו אי הכי מאי אידיא הכונם את הבתולה אפי' כונם את האלמנה נמי הכא טריד והכא לא טריד אי משום טרדא אפילו מבעה ספינתו בים נמי מ"אלמה אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה "חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהן פאר שנאמר "פארך חבוש עליך וגו' אמרי התם טרדא דרשות הבא טרדא דמצוה: **מתני'** "רחץ לילה הראשון שמתה אשתו אמרו לו תלמידיו "למרתנו רבינו "שאבל אסור לרחוץ אמר להם איני כשאר בני אדם אסטנים אני "ובשמת טבי עבדו קבל עליו תנחומין אמרו לו תלמידיו "למרתנו רבינו שאין מקבלין תנחומין על העבדים אמר להם אין מבי עבדי כשאר כל העבדים כשר היה "יחתן אם רוצה לקרות קריית שמע לילה הראשון קורא רבן שמעון בן גמליאל אומר "לא כל הרוצה ליטול את השם יטול: **גמ'** מ"ט דרבן (שמעון בן גמליאל קסבר "אנינות לילה דרבנן דכתיב

[2]ואחריתה כיום מר ובמקום אסטנים לא גזרו ביה רבנן: וכשמת טבי עבדו וכו': ת"ר עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ותנחומי אבלים "מעשה ומתה שפחתו של רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לנחמו כיון שראה אותם עלה לעלייה ועלו אחריו נכנסו לאנפילון נכנסו אחריו נכנסו לטרקלין נכנסו אחריו אמר להם כמדומה אני שאתם נכנסים בפושרים עכשיו אי אתם נכנסים אפילו בחמי חמין לא כך שניתי לכם "עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלא מה אומרים עליהם כשם שאומרים לו לאדם על שורו ועל חמורו שמתו המקום ימלא לך חסרונך כך אומרים לו על עבדו ועל שפחתו המקום ימלא לך חסרונך תניא אידך "עבדים ושפחות אין מספידין אותן ר' יוסי אומר אם עבד כשר הוא אומרים עליו הוי איש טוב ונאמן ונהנה מיניעו אמרו לו אם כן מה הנחת לכשרים: ת"ר "אין קורין אבות אלא לשלשה ואין קורין אמהות אלא לארבע אבות מאי מעמא אילימא משום דלא ידעינן אי מראובן קא אתינן אי משמעון קא אתינן אי הכי אמהות נמי לא ידעינן אי מרחל קא אתינן אי מלאה קא אתינן אלא עד הכא חשיבי טפי לא חשיבי תניא אידך "עבדים ושפחות אין קורין אותם אבא פלוני ואמא פלונית ושל ר"ג היו קורים אותם אבא פלוני ואמא פלונית מעשה לסתור משום דחשיבי: א"ר אלעזר מאי דכתיב "בן אברכך בחיי בשמך אשא כפי כן אברכך בחיי זו ק"ש בשמך אשא כפי זו תפלה ואם עושה כן עליו הכתוב אומר "כמו חלב ודשן תשבע נפשי ולא עוד אלא שנוחל שני עולמים העוה"ז "והעולם הבא שנאמר "ושפתי רננות יהלל פי: ר' אלעזר בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשכן בפורינו אהבה ואחוה ושלום וריעות ותרבה גבולנו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית ותקוה ותשים חלקנו בגן עדן ותקננו בחבר טוב ויצר טוב בעולמך ונשכים ונמצא "יחול לבבנו ליראה את שמך ותבא לפניך קודת נפשנו לטובה. רבי יוחנן בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתציץ בבשתנו ותביט ברעתנו ותחלבש ברחמיך ותתכסה בעזך ותתעטף בחסידותך ותתאזר בחנינותך ותבא לפניך מדת טובך ועטותך. ר' זירא בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם "מאבותינו. ר' חייא בתר דמצלי אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא תורתך אומנותנו ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו. רב בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה חיים של חלוץ עצמות חיים שיש בהם יראת חטא חיים שאין בהם בושה וכלימה חיים של עושר וכבוד חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים חיים שתמלא לנו את כל משאלות לבנו לטובה. רבי בתר צלותיה אמר הכי "יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים מאדם רע ומפגע רע מיצר רע מחבר רע משכן רע ומשטן המשחית "ומדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית ואע"ג דקיימי קצוצי עליה דרבי. רב ספרא בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשים שלום

מתני' רחץ לילה הראשון שמתה אשתו פסקה. ונקברה בו ביום ומע"פ שהכל מקור מרחיצה הוא רחץ כדאמר טעמא מפטרים מי והוא מדם מעוג ומפונק: **גמ'** מקבר מצוות לילה דכתיב ומע"פ שהיה ליל יום מתחה וכתיבה מצוות בתוריתא לכתיב לה מהלכי נחתי ממנו (דברים כה) ופשוט מיום ממד ליט מצוות בלילי רבנן מוהמריתה כיום מר מקבר כ"ג מין לילה של מחריו עם היום חלה מדברנן הוא כשאר ימי שהכל וגבי מפטרים לה גזור בה רבנן. פלוגתייהו דתנאי היא דתניא (דף נט:) בשלשה לילה מי מדתוריתא מי מדרבנן: **מין** עומדין עליהם בשורה. כשחוזרים מבית הקברות היו עושים שורות סביב שהכל ומנחמין אותו ואין שורה פחותה מעשרה: **ברכת** אבלים. ברכת רחמי שמבכין אותו פעמים לתשובה מצל אחרים ומבכין עם ברכת אבלים והיא מפורסם בכתובות פרק בתולה (דף ח.): **לאנפילון**. בית קטן שלפני טרקלין בגדול: **בפושרים**. לשמר שכור היימי שחביט דבר בכרס מועט שרחיצה אומי סר מעליכם ליכנס לאנפילון: **פוי**. לשון גנאי ועקה: **אין קורין אבות**. ליטרלו"ל: **אלא לשלשה**. שכהכם יצחק ויעקב שכתוב: **אלא לאברכם**. שרה לבקה רחל ולאה: **אבא פלוני אמא פלונית**. לא כנהיגתם קלמר אלא בשאר בני אדם כשין שאט קורין עכשיו אר פלוני ארם פלונית כך היו נוהגין לומר אבא פלוני ואמא פלונית: **כן אברכך**. וכתו אלב ודשן. אבי קרוי דממיכי להדדי: **בושה**. שחים: **בפורינו**. בגורלנו: **אפרים ומקוה**. שתהא לחמייתנו טובה ורבלה מה שקיינו: **ומקננו**. לשון תקון: **ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך**. אלא יתגבר עלינו יצר הרע בהשכור לילה לסור מלחמיך ביום אלא כשנשכים בכל בקר ונמצא לבבנו מיישל לך: **ותבא לפניך קודת נפשנו**. כלומר קפוק נרבנו וקורת רוחנו: **ותביט ברעתנו**. מדע ותתן לב בראה שכלה עליט: **מעוז פנים**. אלא יתגברו בי: **ומעוזות פנים**. אלא יוליטו עלי לעז ממזרות: **שתשכן בנו כבים**. שתיט מהול: **ואע"ג דקיימי קצוצי עליה דרבי**. שהיו שוטרים עומדין בתלות לתעוטרם להכות ולהנקם בכל העומדים עליו:

בפמליא

תורה אור השלם

1. והענק הם מתים אבל לא תעשה ואורך תבוש עליך העליך תשים ברגליך ולא תעשה על שפם ולחם אנשים לא תאכל: יחזקאל כד יז
2. ותקשרתי עדיכם לאבל וכל שיריכם לקיעה והעליתי על כל הקברים שק ועל כל ראש קרחה ושמתיהו כאבל יחיד והאחריתה כיום מר:
עמוס ח י
3. בן אברכך בדבי בשמך אשא כפי: תהלים סג ו
4. כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי: תהלים סג ו

מוסף רש"י

לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. שם שמחמת מכס ומקח נרכים מין אם אלא נאוה. שמלאה בגמרא שיכול לכנין נאה ומקומו ר"י: מצר פרישות הילפא שמת. שאינו יכול לנהוג כשאנו מנהג שאים מעיל לילה אחת. אלא כל שלשה ימים ראשונים יכולין. ומשמר ביומיים ומחצין ביום שלישי (שמות יט:).

ג) [ויקרא יט, יח], ב) שמות ט"ו, ג) [ב"ר פ, ד], ד) מדרש תה' מז:, ה) שמות ט"ו כלכה יא, ו) ב"ר פ, ז) שמות ט"ו כלכה יא, ח) [ב"ר פ, ד], ט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], י) [ספרי ס"פ ראה סה:], יא) שמות ט"ו כלכה יא, יב) שמות ט"ו כלכה יא, יג) שמות ט"ו כלכה יא, יד) שמות ט"ו כלכה יא, טו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], טז) [ספרי ס"פ ראה סה:], יז) שמות ט"ו כלכה יא, יח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], יט) [ספרי ס"פ ראה סה:], כ) שמות ט"ו כלכה יא, כא) שמות ט"ו כלכה יא, כב) שמות ט"ו כלכה יא, כג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], כד) [ספרי ס"פ ראה סה:], כה) שמות ט"ו כלכה יא, כו) שמות ט"ו כלכה יא, כז) שמות ט"ו כלכה יא, כח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], כט) [ספרי ס"פ ראה סה:], ל) שמות ט"ו כלכה יא, לא) שמות ט"ו כלכה יא, לב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], לג) [ספרי ס"פ ראה סה:], לד) שמות ט"ו כלכה יא, לה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], לו) [ספרי ס"פ ראה סה:], לז) שמות ט"ו כלכה יא, לח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], לט) [ספרי ס"פ ראה סה:], מ) שמות ט"ו כלכה יא, מא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], מב) [ספרי ס"פ ראה סה:], מג) שמות ט"ו כלכה יא, מד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], מה) [ספרי ס"פ ראה סה:], מו) שמות ט"ו כלכה יא, מז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], מח) [ספרי ס"פ ראה סה:], מט) שמות ט"ו כלכה יא, נ) [ספרי ס"פ נקמן יח:], נא) [ספרי ס"פ ראה סה:], נב) שמות ט"ו כלכה יא, נג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], נד) [ספרי ס"פ ראה סה:], נה) שמות ט"ו כלכה יא, נו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], נז) [ספרי ס"פ ראה סה:], נח) שמות ט"ו כלכה יא, נט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], ס) [ספרי ס"פ ראה סה:], סא) שמות ט"ו כלכה יא, סב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], סג) [ספרי ס"פ ראה סה:], סד) שמות ט"ו כלכה יא, סה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], סו) [ספרי ס"פ ראה סה:], סז) שמות ט"ו כלכה יא, סח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], סט) [ספרי ס"פ ראה סה:], ע) שמות ט"ו כלכה יא, עא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], עב) [ספרי ס"פ ראה סה:], עג) שמות ט"ו כלכה יא, עד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], עה) [ספרי ס"פ ראה סה:], עו) שמות ט"ו כלכה יא, עז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], עח) [ספרי ס"פ ראה סה:], עט) שמות ט"ו כלכה יא, פ) [ספרי ס"פ נקמן יח:], פא) [ספרי ס"פ ראה סה:], פב) שמות ט"ו כלכה יא, פג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], פד) [ספרי ס"פ ראה סה:], פה) שמות ט"ו כלכה יא, פו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], פז) [ספרי ס"פ ראה סה:], פח) שמות ט"ו כלכה יא, פט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], צ) [ספרי ס"פ ראה סה:], צא) שמות ט"ו כלכה יא, צב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], צג) [ספרי ס"פ ראה סה:], צד) שמות ט"ו כלכה יא, צה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], צו) [ספרי ס"פ ראה סה:], צז) שמות ט"ו כלכה יא, צח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], צט) [ספרי ס"פ ראה סה:], ק) שמות ט"ו כלכה יא, קא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קב) [ספרי ס"פ ראה סה:], קג) שמות ט"ו כלכה יא, קד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קה) [ספרי ס"פ ראה סה:], קו) שמות ט"ו כלכה יא, קז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קח) [ספרי ס"פ ראה סה:], קט) שמות ט"ו כלכה יא, קי) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קיא) [ספרי ס"פ ראה סה:], קיב) שמות ט"ו כלכה יא, קיג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קיד) [ספרי ס"פ ראה סה:], קטו) שמות ט"ו כלכה יא, קטז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קיז) [ספרי ס"פ ראה סה:], קיח) שמות ט"ו כלכה יא, קיט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קכ) [ספרי ס"פ ראה סה:], קכא) שמות ט"ו כלכה יא, קכב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קכג) [ספרי ס"פ ראה סה:], קכד) שמות ט"ו כלכה יא, קכה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קכו) [ספרי ס"פ ראה סה:], קכז) שמות ט"ו כלכה יא, קכח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קכט) [ספרי ס"פ ראה סה:], קל) שמות ט"ו כלכה יא, קלא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קלב) [ספרי ס"פ ראה סה:], קלג) שמות ט"ו כלכה יא, קלד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קלה) [ספרי ס"פ ראה סה:], קלו) שמות ט"ו כלכה יא, קלז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קלח) [ספרי ס"פ ראה סה:], קלט) שמות ט"ו כלכה יא, קמ) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קמא) [ספרי ס"פ ראה סה:], קמב) שמות ט"ו כלכה יא, קמג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קמד) [ספרי ס"פ ראה סה:], קמה) שמות ט"ו כלכה יא, קמו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קמז) [ספרי ס"פ ראה סה:], קמח) שמות ט"ו כלכה יא, קמט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קנ) [ספרי ס"פ ראה סה:], קנא) שמות ט"ו כלכה יא, קנב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קנג) [ספרי ס"פ ראה סה:], קנד) שמות ט"ו כלכה יא, קנה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קנו) [ספרי ס"פ ראה סה:], קנז) שמות ט"ו כלכה יא, קנח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קנט) [ספרי ס"פ ראה סה:], קס) שמות ט"ו כלכה יא, קסא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קסב) [ספרי ס"פ ראה סה:], קסג) שמות ט"ו כלכה יא, קסד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קסה) [ספרי ס"פ ראה סה:], קסו) שמות ט"ו כלכה יא, קסז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קסח) [ספרי ס"פ ראה סה:], קסט) שמות ט"ו כלכה יא, קע) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קעא) [ספרי ס"פ ראה סה:], קעב) שמות ט"ו כלכה יא, קעג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קעד) [ספרי ס"פ ראה סה:], קעה) שמות ט"ו כלכה יא, קעו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קעז) [ספרי ס"פ ראה סה:], קעח) שמות ט"ו כלכה יא, קעט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קפ) [ספרי ס"פ ראה סה:], קפא) שמות ט"ו כלכה יא, קפב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קפג) [ספרי ס"פ ראה סה:], קפד) שמות ט"ו כלכה יא, קפה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קפו) [ספרי ס"פ ראה סה:], קפז) שמות ט"ו כלכה יא, קפח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קפט) [ספרי ס"פ ראה סה:], קצ) שמות ט"ו כלכה יא, קצא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קצב) [ספרי ס"פ ראה סה:], קצג) שמות ט"ו כלכה יא, קצד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קצה) [ספרי ס"פ ראה סה:], קצו) שמות ט"ו כלכה יא, קצז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], קצח) [ספרי ס"פ ראה סה:], קצט) שמות ט"ו כלכה יא, ר) [ספרי ס"פ נקמן יח:], רא) [ספרי ס"פ ראה סה:], רב) שמות ט"ו כלכה יא, רג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], רד) [ספרי ס"פ ראה סה:], רה) שמות ט"ו כלכה יא, רו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], רז) [ספרי ס"פ ראה סה:], רח) שמות ט"ו כלכה יא, רט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], ש) [ספרי ס"פ ראה סה:], שא) שמות ט"ו כלכה יא, שב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שג) [ספרי ס"פ ראה סה:], שד) שמות ט"ו כלכה יא, שה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שו) [ספרי ס"פ ראה סה:], שז) שמות ט"ו כלכה יא, שח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שט) [ספרי ס"פ ראה סה:], שי) שמות ט"ו כלכה יא, שיא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שיב) [ספרי ס"פ ראה סה:], שיג) שמות ט"ו כלכה יא, שיד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שטו) [ספרי ס"פ ראה סה:], שטז) שמות ט"ו כלכה יא, שיז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שיח) [ספרי ס"פ ראה סה:], שיט) שמות ט"ו כלכה יא, שכ) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שכא) [ספרי ס"פ ראה סה:], שכב) שמות ט"ו כלכה יא, שכג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שכד) [ספרי ס"פ ראה סה:], שכה) שמות ט"ו כלכה יא, שכו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שכז) [ספרי ס"פ ראה סה:], שכח) שמות ט"ו כלכה יא, שכט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], של) [ספרי ס"פ ראה סה:], שלא) שמות ט"ו כלכה יא, שלב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שלג) [ספרי ס"פ ראה סה:], שלד) שמות ט"ו כלכה יא, שלה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שלו) [ספרי ס"פ ראה סה:], שלז) שמות ט"ו כלכה יא, שלח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שלט) [ספרי ס"פ ראה סה:], שמ) שמות ט"ו כלכה יא, שמא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שמב) [ספרי ס"פ ראה סה:], שמג) שמות ט"ו כלכה יא, שמד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שמה) [ספרי ס"פ ראה סה:], שמו) שמות ט"ו כלכה יא, שמז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שמח) [ספרי ס"פ ראה סה:], שמט) שמות ט"ו כלכה יא, שנ) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שנא) [ספרי ס"פ ראה סה:], שנב) שמות ט"ו כלכה יא, שנג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שנד) [ספרי ס"פ ראה סה:], שנה) שמות ט"ו כלכה יא, שנו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שנז) [ספרי ס"פ ראה סה:], שנח) שמות ט"ו כלכה יא, שנט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שס) [ספרי ס"פ ראה סה:], שסא) שמות ט"ו כלכה יא, שסב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שסג) [ספרי ס"פ ראה סה:], שסד) שמות ט"ו כלכה יא, שסה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שסו) [ספרי ס"פ ראה סה:], שסז) שמות ט"ו כלכה יא, שסח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שסט) [ספרי ס"פ ראה סה:], שע) שמות ט"ו כלכה יא, שעא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שעב) [ספרי ס"פ ראה סה:], שעג) שמות ט"ו כלכה יא, שעד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שעה) [ספרי ס"פ ראה סה:], שעו) שמות ט"ו כלכה יא, שעז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שעח) [ספרי ס"פ ראה סה:], שעט) שמות ט"ו כלכה יא, שפ) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שפא) [ספרי ס"פ ראה סה:], שפב) שמות ט"ו כלכה יא, שפג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שפד) [ספרי ס"פ ראה סה:], שפה) שמות ט"ו כלכה יא, שפו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שפז) [ספרי ס"פ ראה סה:], שפח) שמות ט"ו כלכה יא, שפט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שצ) [ספרי ס"פ ראה סה:], שצא) שמות ט"ו כלכה יא, שצב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שצג) [ספרי ס"פ ראה סה:], שצד) שמות ט"ו כלכה יא, שצה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שצו) [ספרי ס"פ ראה סה:], שצז) שמות ט"ו כלכה יא, שצח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], שצט) [ספרי ס"פ ראה סה:], ת) שמות ט"ו כלכה יא, תא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תב) [ספרי ס"פ ראה סה:], תג) שמות ט"ו כלכה יא, תד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תה) [ספרי ס"פ ראה סה:], תו) שמות ט"ו כלכה יא, תז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תח) [ספרי ס"פ ראה סה:], תט) שמות ט"ו כלכה יא, תי) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תיא) [ספרי ס"פ ראה סה:], תיב) שמות ט"ו כלכה יא, תיג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תיד) [ספרי ס"פ ראה סה:], תטו) שמות ט"ו כלכה יא, תטז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תיז) [ספרי ס"פ ראה סה:], תיח) שמות ט"ו כלכה יא, תיט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תכ) [ספרי ס"פ ראה סה:], תכא) שמות ט"ו כלכה יא, תכב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תכג) [ספרי ס"פ ראה סה:], תכד) שמות ט"ו כלכה יא, תכה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תכו) [ספרי ס"פ ראה סה:], תכז) שמות ט"ו כלכה יא, תכח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תכט) [ספרי ס"פ ראה סה:], תל) שמות ט"ו כלכה יא, תלא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תלב) [ספרי ס"פ ראה סה:], תלג) שמות ט"ו כלכה יא, תלד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תלה) [ספרי ס"פ ראה סה:], תלו) שמות ט"ו כלכה יא, תלז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תלח) [ספרי ס"פ ראה סה:], תלט) שמות ט"ו כלכה יא, תמ) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תמא) [ספרי ס"פ ראה סה:], תמב) שמות ט"ו כלכה יא, תמג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תמד) [ספרי ס"פ ראה סה:], תמה) שמות ט"ו כלכה יא, תמו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תמז) [ספרי ס"פ ראה סה:], תמח) שמות ט"ו כלכה יא, תמט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תנ) [ספרי ס"פ ראה סה:], תנא) שמות ט"ו כלכה יא, תנב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תנג) [ספרי ס"פ ראה סה:], תנד) שמות ט"ו כלכה יא, תנה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תנו) [ספרי ס"פ ראה סה:], תנז) שמות ט"ו כלכה יא, תנח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תנט) [ספרי ס"פ ראה סה:], תס) שמות ט"ו כלכה יא, תסא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תסב) [ספרי ס"פ ראה סה:], תסג) שמות ט"ו כלכה יא, תסד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תסה) [ספרי ס"פ ראה סה:], תסו) שמות ט"ו כלכה יא, תסז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תסח) [ספרי ס"פ ראה סה:], תסט) שמות ט"ו כלכה יא, תע) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תעא) [ספרי ס"פ ראה סה:], תעב) שמות ט"ו כלכה יא, תעג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תעד) [ספרי ס"פ ראה סה:], תעה) שמות ט"ו כלכה יא, תעו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תעז) [ספרי ס"פ ראה סה:], תעח) שמות ט"ו כלכה יא, תעט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תפ) [ספרי ס"פ ראה סה:], תפא) שמות ט"ו כלכה יא, תפב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תפג) [ספרי ס"פ ראה סה:], תפד) שמות ט"ו כלכה יא, תפה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תפו) [ספרי ס"פ ראה סה:], תפז) שמות ט"ו כלכה יא, תפח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תפט) [ספרי ס"פ ראה סה:], תצ) שמות ט"ו כלכה יא, תצא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תצב) [ספרי ס"פ ראה סה:], תצג) שמות ט"ו כלכה יא, תצד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תצה) [ספרי ס"פ ראה סה:], תצו) שמות ט"ו כלכה יא, תצז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תצח) [ספרי ס"פ ראה סה:], תצט) שמות ט"ו כלכה יא, תק) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקא) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקב) שמות ט"ו כלכה יא, תקג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקד) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקה) שמות ט"ו כלכה יא, תקו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקז) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקח) שמות ט"ו כלכה יא, תקט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקי) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקיא) שמות ט"ו כלכה יא, תקיב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקיג) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקיד) שמות ט"ו כלכה יא, תקטו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקטז) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקיז) שמות ט"ו כלכה יא, תקיח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקיט) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקכ) שמות ט"ו כלכה יא, תקכא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקכב) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקכג) שמות ט"ו כלכה יא, תקכד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקכה) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקכו) שמות ט"ו כלכה יא, תקכז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקכח) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקכט) שמות ט"ו כלכה יא, תקל) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקלא) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקלב) שמות ט"ו כלכה יא, תקלג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקלד) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקלה) שמות ט"ו כלכה יא, תקלו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקלז) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקלח) שמות ט"ו כלכה יא, תקלט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקמ) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקמא) שמות ט"ו כלכה יא, תקמב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקמג) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקמד) שמות ט"ו כלכה יא, תקמה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקמו) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקמז) שמות ט"ו כלכה יא, תקמח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקמט) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקנ) שמות ט"ו כלכה יא, תקנא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקנב) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקנג) שמות ט"ו כלכה יא, תקנד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקנה) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקנו) שמות ט"ו כלכה יא, תקנז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקנח) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקנט) שמות ט"ו כלכה יא, תקס) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקסא) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקסב) שמות ט"ו כלכה יא, תקסג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקסד) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקסה) שמות ט"ו כלכה יא, תקסו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקסז) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקסח) שמות ט"ו כלכה יא, תקסט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקע) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקעא) שמות ט"ו כלכה יא, תקעב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקעג) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקעד) שמות ט"ו כלכה יא, תקעה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקעו) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקעז) שמות ט"ו כלכה יא, תקעח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקעט) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקפ) שמות ט"ו כלכה יא, תקפא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקפב) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקפג) שמות ט"ו כלכה יא, תקפד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקפה) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקפו) שמות ט"ו כלכה יא, תקפז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקפח) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקפט) שמות ט"ו כלכה יא, תקצ) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקצא) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקצב) שמות ט"ו כלכה יא, תקצג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקצד) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקצה) שמות ט"ו כלכה יא, תקצו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקצז) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקצח) שמות ט"ו כלכה יא, תקצט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקצ) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקצא) שמות ט"ו כלכה יא, תקצב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקצג) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקצד) שמות ט"ו כלכה יא, תקצה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקצו) [ספרי ס"פ ראה סה:], תקצז) שמות ט"ו כלכה יא, תקצח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תקצט) [ספרי ס"פ ראה סה:], תר) שמות ט"ו כלכה יא, תרא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרב) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרג) שמות ט"ו כלכה יא, תרד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרה) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרו) שמות ט"ו כלכה יא, תרז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרח) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרט) שמות ט"ו כלכה יא, תרי) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תריא) [ספרי ס"פ ראה סה:], תריב) שמות ט"ו כלכה יא, תריג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תריד) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרטו) שמות ט"ו כלכה יא, תרטז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תריז) [ספרי ס"פ ראה סה:], תריח) שמות ט"ו כלכה יא, תריט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרכ) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרכא) שמות ט"ו כלכה יא, תרכב) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרכג) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרכד) שמות ט"ו כלכה יא, תרכה) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרכו) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרכז) שמות ט"ו כלכה יא, תרכח) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרכט) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרל) שמות ט"ו כלכה יא, תרלא) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרלב) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרלג) שמות ט"ו כלכה יא, תרלד) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרלה) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרלו) שמות ט"ו כלכה יא, תרלז) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרלח) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרלט) שמות ט"ו כלכה יא, תרמ) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרמא) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרמב) שמות ט"ו כלכה יא, תרמג) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרמד) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרמה) שמות ט"ו כלכה יא, תרמו) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרמז) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרמח) שמות ט"ו כלכה יא, תרמט) [ספרי ס"פ נקמן יח:], תרנ) [ספרי ס"פ ראה סה:], תרנא) שמות ט"ו כלכה י

רבי בתר צלותיה אמר הכי *Раби после своей молитвы говорил так:* **יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו** *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог и Бог наших отцов,* **שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים** *оберегать меня от дерзких и дерзости,* **מאדם רע ומפגע רע מיצר רע מחבר רע משכן רע ומשטן המשחית** *от злого человека и злой встречи, от злого стремления, плохого товарища и плохого соседа, от губителя,* **ומדין קשה ומבעל דין קשה בין** *тяжелого суда и тяжелого истца – как еврея, так* **שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית** *и нееврея".*

Гемара делает замечание по поводу этих слов.

ואף על גב דקיימי קצוצי עליה דרבי *Несмотря на то что* по приказу цезаря Антонинуса (Антония) *к Раби были приставлены стражники* для охраны, он все равно молился, прося Всевышнего о защите.

רב ספרא בתר צלותיה אמר הכי *Рав Сафра после своей молитвы говорил так:* **יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשים שלום** *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог, установить мир*

בפמליא של מעלה *в вышнем сообществе*, т. е. среди ангелов, отвечающих за народы мира, ובפמליא של מטה *и в нижнем сообществе*, т. е. среди мудрецов, изучающих Тору. ובין התלמידים העוסקים בתורתך *А также в среде учеников, занятых Твоей Торой:* בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה *как среди* тех, что *заняты* Торой *ради нее* самой, *так* и *среди* тех, кто *заняты* Торой *не ради нее*, а для других целей. וכל העוסקין שלא לשמה *И для всех* тех, кто *заняты* Торой *не ради нее*, – יהי רצון שיהו עוסקין לשמה *да будет Тебе угодно* сделать так, *чтобы они занялись ею ради нее*".

רבי אלכסנדרי בתר צלותיה אמר הכי *Раби Александри после своей молитвы говорил так:* יהי רצון מלפניך ה' אלהינו "*Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог,* שתעמידנו בקרן אורה *поставить нас в светлом углу* (Израиль до избавления уподобляется тесному месту) ואל תעמידנו בקרן חשכה *и не ставить нас в темном углу.* ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו *Не доставляй боль нашему сердцу, и не померкнут наши глаза*".

איכא דאמרי הא רב *Некоторые говорят:* הא המנונא מצלי לה *эту молитву произносил рав Амнуна.*

ורבי אלכסנדרי בתר דמצלי אמר הכי Что касается *раби Александри*, то он *после молитвы* Шмонэ-Эсрэ *говорил так:* רבון העולמים "*Господин миров!* גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך *Открыто Тебе и известно, что наше желание – выполнить Твое желание.* ומי מעכב *Но что* нас *задерживает* (мешает нам)? שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות *Закваска теста* (плохое начало в наших сердцах) *и порабощение царствами*, нас захватившими. יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם *Да будет Тебе угодно спасти нас от них,* ונשוב לעשות חוקי רצונך *и* тогда *мы вернемся к выполнению законов Твоей воли* всем *своим сердцем*".

רבא בתר צלותיה אמר הכי *Рава после своей молитвы говорил так:* אלהי "*Мой Бог!* עד שלא נוצרתי איני כדאי *Пока я не был создан – я не был достоин*, чтобы меня создавали. ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי *И* даже *теперь*, когда *я создан, меня как будто нет.* עפר אני בחיי קל וחומר במיתתי *Прах я при жизни, тем более – после смерти.* הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה *Вот я* стою *перед Тобой, подобный сосуду, полному стыда и позора.* יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד *Да будет Тебе угодно* сделать так, *чтобы я больше не грешил.* ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים *А* от *грехов, которые я совершил перед Тобой, очисть* меня *по Своей великой милости,* אבל לא על ידי יסורין וחלאים רעים *но не страданиями и тяжкими болезнями*".

והיינו וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי *И это* именно та молитва *покаяния, которую* произносил *рав Амнуна Зути в Йом-Кипур.*

מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי *Мар, сын Равины, завершая свою молитву, говорил так:* אלהי נצור לשוני מרע "*Мой Бог!* ושפתותי מדבר מרמה *Останови* (убереги) *мой язык от зла и мои уста от лживых речей.* ולמקללי נפשי תדום *Перед теми, кто проклинает меня,* пусть *молчит моя душа.* ונפשי כעפר לכל תהיה *Перед всеми* пусть *моя душа будет как прах.* פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי *Раскрой мое сердце для Своей Торы – и к Твоим заповедям устремится моя душа.* ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה *И избавь меня от плохой встречи, от плохого стремления, от злой женщины* ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם *и от всего плохого, что происходит в мире.* וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם *А все, кто замышляет против меня зло, – быстрее разрушь их план и расстрой их замыслы.* יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי *Да будут Тебе угодны слова моих уст и помыслы моего сердца,* которые предстали *перед Тобой, Всевышний, мой оплот и избавитель*".

רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי *Рав Шэшет, когда соблюдал пост, после своей молитвы говорил так:* רבון העולמים "*Господин миров!* גלוי לפניך *Открыто Тебе,* בזמן שבית המקדש קיים что *во времена, когда стоял Храм,* אדם חוטא ומקריב קרבן *согрешивший человек приносил жертву,* ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו *от которой сжигали на жертвеннике только внутренний жир и кровь,* ועכשיו ומתכפר לו *и* это *было его искуплением.* ישבתי בתעניתי ונתמעט חלבי ודמי *Теперь,* когда *я держал пост и потерял часть своего жира и крови,* יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט *да будет Тебе угодно, чтобы мой жир и кровь, которые я потерял,* были зачтены мне, כאילו הקרבתיו לפניך על גבי המזבח ותרצני *будто я принес их Тебе в жертву на жертвеннике. И да буду я Тебе угоден*".

בפמליא של מעלה. כתכורת שרי האומות. שכשהשרים של מעלה יש מגר ביניהם מיכף יש קטטה בין האומות כדכתיב ועתה אשוב להלחם עם שר פרס (דניאל י'): **ובפמליא של מטה.** כתכורת התחתונים: **בקרן אורה.** כזוית אורה: **ומי מעכב.** שאין לנו עוסקים לנוכך: **שאוב שבתיסף.** יגר הרע שבלבנו המתחילנו: **מיני רמי.** לא היתי מסוב והגון להיות עוכר: **ועכשיו שעולמי.** מה משיכותי הרי מיני כתילו לא עולמתי: **ק"ו.** שנמשתי שפר מיני: **מרק.** כלה והמס: **כי סוף מסיים ספרא דאיוב.** על שם שאיוב נפטר בשם טוב: **מרגלא כפומיה.**

דבר זה רגיל בפיו: מיני. העוסק בתורה כריא מיני וכן °מכרי עם הארץ כריא הוא: **מיני מלפניך כעיר.** לשומר נומה מלאכתי ממלאכתו: **מפגדר.** מתגדל לתפוס תומעתי: **ומפי שפמר.** הדין עמו שאינו מתגדר במלאכתי שאילו היה מופס תומעתי לא היה לו לב פנוי להכנות בתורה כמותי והיה ממעיט ומין לו שכר: **שניהו.** שיש לו שכר לממעיט כמו למרבה: **ולבך שיכין לבו לשמים.** ותלך קרבנות הוא במנחות בסופה[1]: **שרוש בילפא.** להעריס בכל מיני ערמה לירלת טולות: **שכלים תכמה.** עיקרה של תורה שיהא עמה תשוכה ומע"ט: **בשוכה שלא לשמה נוח לו שלא נכרא.** פירוש שאינו לומד כדי לקיים מלא לקנטר דכפרק מקום שנהגו (פסחים נ:) לתתרי רבא רמי כתיב[2] עד שמים תקדן וכתיב[3] מעל השמים כלן בשוסק שלא לשמה כו' והתם לתירי שיכבדוהו וכן מצינו בילוש"מי דפירקין: **ויפלו ויפתו.** שבשו מזו השכיבה כתילו תלו ותמו: **נדוף בכספא.** שהרי קרקן שתעות ושוטות: **לבי כיניפא.** תיעוקת של נית רבן היו רגילין להיות למדים לפני רבן בנית המדרש: **כי רבנן.** נית המדרש שהם שוים משנה וגמרת: **ונעקר לגבריפו.** מתתיעות בשפיהן ושוטות להם רשות לומת וללמוד תורה בעיר לתמת: **מפטרי רבנן.** זה מה שהיה שוטל לשום מתכירו לשוב לביתו ולתרגו: **עולמך פרפא בחייך.** כל ברכיך תתגה: **פיך ידבר תכמות.** בלשון ברכה היו לומרים: **ייזילו.** לשון יוצר. שתהא מבין בשורה כהלכה: כל

ונפשי כעפר לכל תהיה. מה עפר מיט מקבל כליה לשולם כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לשולם כמו שהוא לומר והיה זרעך כעפר הארץ: **אני ברית וחברי ברית.** לשומר יש לו לב כמוני להכמין בין טוב לרע: **העושה שלא לשמה נוח לו שלא נכרא.** ול"ת הלמר רב יהודה לתר רב פרק מקום שנהגו (ד' נ:) לשולם יעסוק לדם בשורה ובמצות לפי שלוא לשמה שמתוך שלא לשמה לא לשמה ול"ל דהכא מיירי שאינו לומד ע"מ לקנתר תכיריו והתם מיירי שלומד ע"מ שיכבדוהו[4]:

פרק

בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהו עוסקין לשמה. ר' אלכסנדרי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו איכא דאמרי הא רב המנונא מצלי לה ור' אלכסנדרי בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתחזילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם. רבא בתר צלותיה אמר הכי °אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עפר אני בחיי ק"ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא ע"י יסורין וחלאים רעים והיינו וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי °אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי °רבון העולמים גלוי לפניך בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו ועכשיו ישבתי בתעניתי ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעטו כאילו הקרבתיו לפניך על גבי המזבח ותרצני. °ר' יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה °טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו. מרגלא בפומיה דר"מ גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתי נצור תורתי בלבך ונגד עיניך תהיה יראתי שמור פיך מכל חטא וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל מקום. מרגלא בפומיהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתו כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתו ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט °שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם ערום בירראה ג"מענה רך °משיב חמה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות אמדו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק. מרגלא בפומיה דרבא חכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובועט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר °ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם °לעושים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נכרא. מרגלא בפומיה דרב [לא כעולם הזה העולם הבא] °העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר °ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו: גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנא' °נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי א"ל רב לר' חייא נשים במאי זכיין °באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרין לנברייהו עד דאתו מבי רבנן. כי הוו מפטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה הכי עולמך תראה בחייך ואחריתך לחיי העולם הבא ותקותך לדור דורים לכך יהגה תבונה פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רננות עפעפיך יישירו נגדך עינך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כזוהר הרקיע שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים ופעמיך ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין. כי הוו מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי ר' שמואל בר נחמני אמרו ליה הכי °אלופינו מסובלים וגו' אלופינו מסובלים רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר אלופינו בתורה ומסובלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות ומסובלים ביסורים

אין

תורה אור השלם

1. טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו:
קהלת ז א
2. מענה רך ישיב חמה ודבר עצב יעלה אף:
משלי טו א
3. ראשית חכמה יראת יי שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד:
תהלים קיא י
4. ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו:
שמות כד יא
5. נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזינה אמרתי:
ישעיהו לב ט
6. אלופינו מסבלים אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובתינו:
תהלים קמד יד

מה א מיש"מ לוים סי' קכב ספיף ה:
מו ב מיש"מ פיתן תקסה ספיף ד:
מז ג מי' פ"ה מהלכות דעות הלכה ז:
מח ד מי' פ"ם מהל' תשובה הלכה ב:

גליון הש"ם

ברש"י ד"ה אני בר' וכן תבר' עם הארץ. עי' סוכה דף מט ע"ב תוס' ד"ה הלעקה:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה הוסיף. כדי לקיים אלא כדי לקנטר.

מוסף רש"י

אחד המרבה ואחר הממעיט. (לעיל קכגנות ומנחות קי:). באקרויי בנייהו כו'. שמרתשם על כתיבן לכתיבן נביא הפסר (לקמן מקות נוסף נא:).

רב נים גאון

תפעפיך יישירו נגדך. איתי' פפרש בפסכתא פגילה בפרק הקורא את המגילה (פגילה דף כד: ולקמן יח) אפר לי רבי בר [חמא] לרבי יהפיה פדישתי פאי [משלי ד] תפעפיך יישירו נגדך אפר ליה אלו דברי תורה שכתוב בהן [שם] כג התעיך עיניך בו (ישרים) [אפילו הבי פיישרין] הן אצל ר' פאיר:

רבי יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי *Раби Йоханан, завершая* чтение *Книги Ийова, говорил так:* סוף אדם למות *"Конец человека – умереть,* וסוף בהמה לשחיטה *а конец скота – быть зарезанным,* והכל למיתה הם עומדים *и всем предстоит умереть.* אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו *Счастлив тот, кто вырос в Торе, и был занят Торой, и приятен своему Создателю,* וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם *рос с хорошим именем и ушел из мира с хорошим именем.* ועליו אמר שלמה *О нем сказал* царь *Шломо*[1]: טוב שם משמן טוב *"Лучше хорошее имя, чем хорошее масло* (символ богатства). ויום המות מיום הולדו *А день смерти лучше дня рождения".*

מרגלא בפומיה דרבי מאיר *В обычае раби Меира было говорить* так: "Говорит Всевышний: גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי *реши* (возьми на себя) *всем своим сердцем и всей своей душой понять Мои пути,* ולשקוד על דלתי תורתי *усердствуй,* чтобы пройти в *двери Моей Торы* (здесь: в слова Торы). נצור תורתי בלבך *Храни Мою Тору в своем сердце,* ונגד עיניך תהיה יראתי *и* пусть *в тебе пребывает страх* (трепет) *передо Мной.* שמור פיך מכל חטא וטהר *Береги свой рот от любого греха, очисть и освяти себя от вины и прегрешений.* ואני אהיה עמך בכל מקום *И* тогда *Я везде буду с тобой!"*

מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה *В обычае мудрецов Явне было говорить* так: אני בריה וחברי בריה *"Я – человек, и мой товарищ – человек.* (Здесь "товарищем" назван тот, кто не занят изучением Торы.) אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה *Я работаю в городе, а он работает в поле.* אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתו *Я встаю утром для работы, и он встает утром для работы.* כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי *Как он не занимается моей работой,* כך אני איני מתגדר במלאכתו *так и я не занимаюсь его работой.* ושמא תאמר *Возможно, ты скажешь:* пусть он не занимается Торой, потому что אני מרבה והוא ממעיט *я много* в ней учу, *а он мало* в ней выучит, – но это ошибка. שנינו Потому что *учили:* אחד המרבה ואחד הממעיט *один много* учит, *а другой мало* – но у обоих одинаковая награда. ובלבד שיכוין לבו לשמים *Лишь бы* человек, изучая Тору, *направил свое сердце к Небесам!"*

מרגלא בפומיה דאבי *В обычае Абае было говорить* так: לעולם יהא אדם ערום ביראה *"Пусть человек будет хитроумен в своем* стремлении приобрести *страх* перед Небесами; как сказано[2]: מענה רך משיב חמה *"Отвечающий мягко – успокаивает гнев".* ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם И пусть он *крепит мир со своими братьями и своими родственниками и с каждым человеком,* ואפילו עם נכרי בשוק *даже с нееврем на рынке,* которого не знает. Пусть так поступает, כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה *чтобы быть любимым наверху,* на Небесах, *и приятным внизу,* среди людей. ויהא מקובל על הבריות *Тогда примут его люди!"*

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי *Говорили о рабане Йоханане бен Закай,* שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק *что никто не опережал его с приветствием – даже нееврей на рынке.*

מרגלא בפומיה דרבא *В обычае Равы было говорить* так: תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים *"Основа* (цель) *мудрости – исправление* человеком своего поведения *и хорошие дела.* שלא יהא אדם קורא ושונה ובועט באביו ובאמו *Дабы не было человека,* который *читает Писание и Мишну, но пренебрегает своими отцом и матерью,* וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין *а также своим учителем и* любым, *кто выше его мудростью и возрастом".*

שנאמר *Как сказано*[3]: ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם *"Основа* (начало) *мудрости – страх* перед *Всевышним; добрый рассудок – у всех выполняющих их* (т. е. заповеди)". לעושים לא נאמר אלא לעושיהם Просто *"у выполняющих" не сказано – но* сказано *"у выполняющих их".* Речь идет לעושים לשמה *о выполняющих ради нее* самой, т. е. ради Торы, ולא לעושים שלא לשמה *а не о тех, кто выполняет не ради нее* самой. וכל העושה שלא לשמה *И каждый выполняющий не ради нее* самой – נוח לו שלא נברא *лучше бы ему не быть сотворенным.*

מרגלא בפומיה דרב *В обычае Рава было говорить* так: לא כעולם הזה העולם הבא *"Грядущий мир не таков, как наш мир.* העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה *В грядущем мире нет еды и питья,* ולא פריה וריבה ולא משא ומתן *деторождения и торговли,* ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות *зависти, ненависти и соперничества.* אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם *Но сидят* там *праведники с коронами на головах*

1. Коэлет 7:1
2. Мишлей 15:1
3. Теилим 111:10

בפמליא של מעלה. כתוספות שכי התומות. שכשהצדיק של מעלה יש מגר ביניהם מיקף יש קטטה כין התומות כלכתיב ועתה לשטן להלחם עם שר פרס (דניאל י): **ובפמליא של מטה.** כתוספות התכמים: **בקרן אורה.** כזוית אורה: **ומי מעכב.** שאין אתו עושים רצונך: **שתור שבעיסה.** יגר כרע שכלכנו המתמילנו: **מיני דגלי.** גם היתי תשוב והגון להיות עוגר: **ועכשיו שנולדתי.** מה תשיכותי כרי מני כתילו גם עוגרתי: ק"ו. שנמיתתי עפר מני: **ברק.** כלה והתם: כי פוה מסיים ספרא דאיוב. על שם שאיוב נפטל כשם טוב: **מרגלא כפומיה.**

דבר זה רגיל בפיו: **מני.** הפוסק כתורה כריה מני וכן °תכרי עם התרך כריה הוא: **מני מלאכתי כעיר.** כלומר טיה מלאכתי ממלאכתו: **מפגדר.** ממגדל לתפוס תומעתי: **ושמא מפסר.** הדין עמו שאינו ממגדר כמלאכתי שאילו היה תופס תומעתי לא היה לו לב פנות להכנות כתורה כמותי והיה ממעיט ואין לו שכר: **שאינו.** שיש לו שכר לממעיט כמו למרכה: **וכלכד שיכוין לבו לשמים.** ואלו קיבנות הוא כמנחות נקופה[ז]: **שרוש כילפה.** להעריס כבל מיני ערמה לירחת כורלו: **פלילי חכמה.** עיקרי של תורה שיהא עמה תשובה ומע"ט: **ששוה שלא לשמה נוח לו שלא נברא.** פירוש שאינו לומד כדי לקיים מלא לקנטר לכפרק מקום שנהגו (פסחים נ:) לומרי' רבא רמי כתיב[ח] עד שיש מסדן וכתיב[ט] מעל השמים כלן נעוסק שלא לשמה כו' והתם לאיי אמקיים כדי שיכבדוהו וכן מצטע בילוש"מ לפילקין: **ויאכלו ויאמו.** שבעו מזיו השכינה כאילו אכלו ואמו: **גדולה שבשמה.** שבכי קיימן שתנות ונוטמות: **לכי כנישמא.** מינוקות של בית רבן היו רגילין להיות למדים לפני רבן בנית הכנסת: **כי רבנן.** בית המדרש שם שוים משנה וגמרא: **ונטרן לגבריהו.** ממתינות לבעליהן ונותנות להם רשות ללמד וללמוד תורה בעיר לאחתם: **מפטרי רבנן.** זה מזה שהיה נוטל רשות מחביבו לשוב לביתו ולאחרו: **טולמך פרשה כחייך.** כל לכיך תמלא: **פיך ידבר חכמות.** נלשון נרכה היו לומרים: **ייפירו.** לשון יופי. שתהא מבין כתורה כהלכה: כל

בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהו עוסקין לשמה. ר' אלכסנדרי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו איכא דאמרי הא רב המנונא מצלי לה ור' אלכסנדרי בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם. רבא בתר צלותיה אמר הכי [ו]אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עפר אני בחיי ק"ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא ע"י יסורין וחלאים רעים והיינו וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי [י]אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. רב ששת כי הוה יתיב כתעניתא בתר דמצלי אמר הכי [יא]רבון העולמים גלוי לפניך בזמן שבית המקדש קיים ארם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתיו לפניך על גבי המזבח ותרצני. [יב]ר' יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה [יג]טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו. מרגלא בפומיה דר"מ גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על רלתי תורתי נצור תורתי בלבך ונגד עיניך תהיה יראתי שמור פיך מכל חטא וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל מקום. מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתו בשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתו ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט [יד]שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאבי לעולם יהא אדם ערום ביראה [טו]מענה רך [טז]משיב חמה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק. מרגלא בפומיה דרבא חכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובועט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר [יז]ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם [יח]לעושים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. מרגלא בפומיה דרב [לא כעולם הזה העולם הבא] [יט]העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה וריביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר [כ]ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו: גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנא' [כא]נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי א"ל רב לר' חייא נשים במאי זכיין [כב]באקרויי בניהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן. כי הוו מפטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה הכי עולמך תראה בחייך ואחריתך לחיי העולם הבא ותקותך לדור דורים לבך יהגה תבונה פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רננות עפעפיך יישירו נגדך עינך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כזוהר הרקיע שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים ופעמיך ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין. כי הוו מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי ר' שמואל בר נחמני אמרו ליה הכי [כג]אלופינו מסובלים וגו' אלופינו מסובלים רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר אלופינו בתורה ומסובלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות ומסובלים ביסורים

ונפשי כעפר לכל תהיה. מה עפר מינו מקנל כליה לעולם כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לעולם כמו שהוא אומר והיה זרעך כעפר הארץ: **אני** בריה וחברי בריית. כלומר יש לו לב כמוני להכניע כין טוב לרע: **העושה שלא** לשמח נוח לו שלא נברא. ול"ת הלמד רב יהודה אמר רב פרק מקום שנהגו (ד' נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ור"ל הכהן מיירי שאינו לומדא שלא לקנטר חבירו והתם מיירי שלומד ע"מ שיכבדוהו:

פרק

1. טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו:
קהלת ז א
2. מענה רך ישיב חמה ודבר עצב יעלה אף:
משלי טו א
3. ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד:
תהלים קיא י
4. ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו:
שמות כד יא
5. נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזינה אמרתי:
ישעיהו לב ט
6. אלופינו מסבלים אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובתינו:
תהלים קמד יד

ז) [יומא פו:]. ח) וכן ע"י ת"ר יחנן כי הוה מסיים ר"מ ספרא דאיוב]. ט) מנחות קי: קי. [ע"ז ה:]. י) [ס"ג]. יא) [ס"ג ע"ז:]. יב) [ס"ג ע"ז:]. יג) [משלי ג טז]. יד) [ב"ב ט:]. טו) [משלי טו א]. טז) [משלי כה טו]. יז) [תהלים קיא י]. יח) [תהלים קיא י]. יט) [ב"ב עה:]. כ) [שמות כד יא]. כא) [ישעיה לב ט]. כב) [ב"ב כא:]. כג) [תהלים קמד יד].

בא"י ר"ח אבי בני וכן תברי עם השארן. עי' סוטה קף מ ע"ב מוס' ד"ה הלעוקה:

א בתוס' ד"ה הוסיף, כדי לקיים אלא בני לקוחר.

אחד המרבה ואחד הממעיט. [נסיב קרבנות (מנחות קי:). באקרויי בניהו בני. שמותיהם של תלמידי רבינו לכתלן נבים הספר לקרות מקרא (סוטה כא:).

שפעפיך יישירו נגדך. איתי' מפרש בסמכתא מגלה בפרק הקורא את המגלה למפרע (דף יח:) אמר לי' רמי בר (חמא) לרבי ירמיה מדיסחי מאי (תהלי' ד) שפעפיך יישירו נגדך אמר ליה אלו דברי תורה שכתב בהן שם (כגון התעיף עיניך בו (ישעיה) [אפילו הכי מישתרין] הן אצל ר' מאיר:

ונהנים מזיו השכינה *и наслаждаются сиянием Проявления* Всевышнего; **שנאמר** *как сказано*[4]: **ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו** *"И видели они Бога* (насытились Его сиянием), как если бы *ели и пили"*.

Гемара приводит еще одно высказывание Рава.

גדולה הבטחה שהבטיחן הקדוש ברוך הוא לנשים יותר מן האנשים *Всевышний дал большее обещание женщинам, чем мужчинам.* **שנאמר** *Как сказано*[5]: **נשים שאננות קמנה שמענה קולי בנות בטחות האזנה אמרתי** *"Безмятежные* (спокойные) *женщины, поднимитесь, послушайте Мой голос; уверенные* (надежные) *дочери, вслушайтесь в Мое речение"*. Двумя обращениями Всевышний обещает женщинам два мира: "безмятежные" – этот мир, "уверенные" – грядущий мир.

אמר ליה רב לרבי חייא *Сказал Рав раби Хие:* **נשים במאי זכיין** *в силу какой* заслуги *женщины удостоены* грядущего мира? **באקרויי בנייהו לבי כנישתא** *Тем, что приводят своих детей в Дом молитвы,* где они учатся читать Тору. **ובאתנויי גברייהו בי רבנן** *И тем, что посылают своих мужей в дом учения* другого города, чтобы учили Мишну и Гемару. **ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן** *И тем, что ждут своих мужей,* пока те не *вернутся из дома учения.*

כי הוו מפטרי רבנן מבי רבי אמי *Когда расставались наши учителя* друг с другом, уходя *из школы раби Ами,* **ואמרי לה מבי רבי חנינא** *а* некоторые *говорят, из школы раби Ханины,* **אמרי ליה הכי עולמך תראה בחייך** они *говорили так: свое усмотри при жизни,* т. е. пусть тебе удастся найти все, что тебе нужно; **ואחריתך לחיי העולם הבא** *а по завершении жизни* получи *грядущий мир;* **ותקותך לדור דורים** *и твоя надежда – на века,* пусть она никогда не пропадет. **לבך יהגה תבונה** Пусть *твое сердце достигнет понимания,* **פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רננות** *твой рот будет произносить мудрость, а твой язык – радостные* слова; **עפעפיך יישירו נגדך** *твои веки* направят *тебя прямо* (чтобы видел ты прямую дорогу Торы), **עיניך יאירו במאור תורה** *твои глаза наполнятся светом Торы,* **ופניך יזהירו כזוהר הרקיע** *твое лицо воссияет сиянием Небес;* **שפתותיך יביעו דעת** *твои уста выкажут знание* Торы, **וכליותיך תעלוזנה מישרים** *а твои почки возликуют от правды.* **ופעמיך ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין** *И* пусть *твои шаги устремятся* туда, где ты сможешь *услышать слова Старейшего* Своими *днями,* т. е. учение Всевышнего.

4. Шмот 24:11
5. Йешаяу 32:9
6. Теилим 144:14

כי הוו מפטרי רבנן מבי רב חסדא *Когда расставались наши учителя* друг с другом, уходя *из школы рава Хисды,* **ואמרי לה מבי רבי שמואל בר נחמני** *а* некоторые *говорят, из школы раби Шмуэля бар Нахмани,* **אמרי ליה הכי** они *говорили так*[6]: **אלופינו מסבלים וגו'** *"Наши быки* (пусть будут) *нагружены"*. Продолжение стиха: "Нет пролома и нет нехватки, нет крика (стенаний) на наших улицах".

По поводу трактовки стиха **אלופינו מסבלים** *"Наши быки нагружены"* спорили **רב ושמואל** *Рав и Шмуэль,* **ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר** *а* некоторые *говорят – раби Йоханан и раби Элазар.* **חד אמר** *Один сказал:* **אלופינו בתורה** *"наши быки"* – это наши руководители *в Торе,* **ומסבלים במצות** *"нагружены" заповедями* Торы. **וחד אמר** *Другой сказал:* **אלופינו בתורה ובמצות** *"наши быки"* – руководители *в Торе и заповедях,* **ומסבלים ביסורים** *"нагружены" страданиями.*

כפמליא של מעלה. כתכונת שרי האומות. שכשהשרים של מעלה יש מגר ביניהם מיקף יש קטטה בין האומות כדכתיב ועתה לחמם להלחם עם שר פרס (דניאל י): **וכפמליא של מטה.** כתכונת התלמידים: **בקרן אורה.** כאורת תורה: **ואל מעבה.** שאין אנו עושים לעולם: **שאור שבעיסה.** יצר הרע שבלבנו המחמיצנו: **איני רבוני.** לא ניחא מסוגיא זו: **ועכשיו שנולדתי.** מה מצינו שהיה כאילו לא נולד: **ק"ו.** שבמיתתי עפר אני: מרק. כלה ותם: **כי סוף מפיים ספרא דחיוב.** על שם שאיזוב נפטר נשם טוב: **מרגלא בפומיה.**

דבר זה רגיל בפיו: **אני.** העוסק בתורה כגיהוא אני וכן "אחבי עם בתרך הוא: **אני מלפפתי בעיר.** כלומר נעשה מלאכתי מתלאכתו: **מאגדה.** מתגדל לתפוס מומחיותי: **ושמא שמגר.** הדין עמו שאינו מתגדל בתלאכתי שאילו היה תופס מומחיותי לא היה לו לא פנאי להכנות בתורה כמותי והיה מתמיעט ואין לו שכר: **שניהו.** שים לו שכר לתמיעט כמו למרבה: **וכלבד שיכון לבו לשמים.** ותלך קרבנות הוא בתנחות בקופה[ו]: **מרוח בילפא.** להפריש בכל מיני ערמה לירחת בולו: **שכלים חכמה.** מיקרא של תורה שיהא שתה תשובה ומע"ט: **בשובה שלא לשמה נוח לו שלא נברא.** פירוש שאינו לומד כדי לקיים תלה לתלמד לשפרק מקום שנהגו לתמרי רבא רמי כתיבי[ז] עד שתים תסדך וכתיבי[ח] תעל השתים כאן בשופק שלא לשמה כו' ותשם תיירי בתקיים כדי שיכנדוהו וכן משמע ביושלמי לפיקרקן: **ויאכלו וישתו.** שבעו תזיו השכינה כאילו אכלו ושתו: **גדולה בבטחה.** שהרי קרבן שתנות ובותנות: **לבי בינתם.** תינוקות של בית רבן שיו לגלגן להיות למדים לפני רבן בנית הכנסת: **כי רבנן.** בית המדרש שאם שותם תשנה וגמרת: **ועטרן לגבריהו.** תתמיעות לבעליהן ותותנות להם רשות לעסק ולעסוק תורה בעיר אחרת: **מפערי רבנן.** זה תה שהיה טוטל לשוא תחבירו לשוא לניתו ולתלתו: **עולמך פרשה בחייך.** כל לריכן תמלא: **פיך יודע חכמתם.** בלשון נרתה היו תומרים: **"שירו.** לשון יושר. **שתהא תכין בתורה כהלכה:**

כל בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהו עוסקין לשמה. ר' אלכסנדרי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמדנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו איכא דאמרי הא רב המנונא מצלי לה ור' אלכסנדרי בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתחזילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם. רבא בתר צלותיה אמר הכי [ט]אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עפר אני בחיי ק"ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא ע"י יסורין וחלאים רעים והיינו וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי [י]אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי [יא]רבון העולמים גלוי לפניך בזמן שבית המקדש קיים ארם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתיו לפניך על גבי המזבח ותרצני. [יב]ר' יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה [יג]טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו. מרגלא בפומיה דר"מ גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתי נצור תורתי בלבך ונגד עיניך תהיה יראתי שמור פיך מכל חטא וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל מקום. מרגלא בפומיהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתו כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתו ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט [יד]שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם ערום ביראה [טו]מענה רך [טז]משיב חמה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק. מרגלא בפומיה דרבא תבלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובועט באביו ואמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר [יז]ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם [יח]לעושים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. מרגלא בפומיה דרב [לא כעולם הזה העולם הבא] [יט]העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר [כ]ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו: גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנא' [כא]נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי א"ל רב לר' חייא נשים במאי זכיין [כב]באקרויי בניהו לבי כנישתא ובאתנויי גבריהו בי רבנן ונטרין לגבריהו עד דאתו מבי רבנן. כי הוו מפטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה הכי עולמך תראה בחייך ואחריתך לחיי העולם הבא ותקותך לדור דורים לבך יהגה תבונה פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רננות עפעפיך יישירו נגדך עינך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כזוהר הרקיע שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים ופעמיך ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין. כי הוו מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי ר' שמואל בר נחמני אמרו ליה הכי [כג]אלופינו מסובלים וגו' אלופינו מסובלים רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר אלופינו בתורה ומסובלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות ומסובלים ביסורים

ונפשי כעפר לכל תהיה. מה עפר אינו מקבל כליה לעולם כן יהי לבון שנרגי נפ יכלה לעולם כמו שהוא אומר והיה זרעך כעפר הארץ: **אני** בריה וחברי בריה. כלומר יש לו לב כמוני להבין בין טוב לרע: **העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא.** ול"ת הלמד רב יהודה למד רב פרק מקום שנהגו (ד' נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ו"ל דהכא מיירי שאינו לומד"א שלא לקנטר תכיריו והכא מיירי שלומד ע"מ שיכנדוהו:

פרק

תורה אור השלם

1. טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו:
קהלת ז א
2. מענה רך ישיב חמה דבר עצב יעלה אף:
משלי טו א
3. ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד:
תהלים קיא י
4. ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו:
שמות כד יא
5. נשים שאננות קומה שמענה קולי בנות בוטחות האזינה אמרתי:
ישעיהו לב ט
6. אלופינו מסבלים אין פרצה ואין יוצאת ואין צוחה ברחובתינו:
תהלים קמד יד

גליון הש"ס

ברש"י ד"ה אני בר' חנן חברי עם הארץ. עי' שוכה דף כט ע"ב תוס' ד"ה הלוקה:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה הוסיף. כרי לקיים אלא כדי לקנטר.

מוסף רש"י

אחד המרבה ואחד הממעיט. לפניו קרנות (מנחות קי:). באקרויי בניהו בר'. שמוזכות על ניהן להבין לנים הפסר לקרא מקרא (שמות כא).

רב נסים גאון

יעפעפיך יישירו נגדך. איתי' פשרש במסכתא מגלה בפרק הקורא את המגילה (פ"ד דף יח) אמר לי' רמי בר [חמא] ליבי ידמיה מריפתי מאי (משלי ד) יעפעפיך יישירו נגדך אמר ליה אלו דברי תורה שכתוב בהן שום בב התעיף עיניך בו (ישרים) [אפילו הבי מיישרין] הן אצל ר' מאיר:

פרץ זה אחיתופל. שפרץ פרצה במלכות בית דוד. יונתן זה דוחק לשון לתרגום רעה כדמפרש בחלק (דף קו:) גבי וזו שינה זה: **צוחה** זה נחור. שהיה מצורע וכתיב ביה טמא טמא יקרא והייט צומה: **והם** נוונין בורדע. (ו) בתקיעות וסס בזרוע עדיך כלו ולא גרסינן עדיך לא כלו:

תדיר דימני בשתא. אבל בעצרת שמיני לגלח יום לחד לא היו כל כך מתאספין ושמא ניסף לתרגומיה להו ולימני בספר בתמיס שחבר הכא רבי יהודה בר נחמיני שמעתי שהיה עומד על פתח מן המים עליהם בכלה לגלח ובכלה לגלח: **רב** ששא בריה דרב אידי **אמר** לעולם לא תחליף. פרי"ח ובכלה כלב (ו) שמא להוא דגלח בכלה ובכלה כלב"ג לגלח לא היו לה כל הרגלה ליטול את הסם יטול (ו) ובכל מקום שאנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו בכלה כמותו חוץ מערב ופסח ולילה לחבורה (מועה קט.) וכן פסק ר"ח ומיהו לאו שבשום פעם לית לאו מכוונים היטב נס חמן ים לקרות לגלרבה גרלה כיוהרא סס לא יקרא כלומר לאי מכוין בכל שעה לבל לעשות מלאכה בחשבה בלא מין לעשות מלאכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. רש"י גרים מי שמתו לאחר תפלת השחר אבל גרלה לר"י שהוא לאחר היה קורא דלמיני בפיפיה מק"ש ולאן ממחיל נמי מפטור ק"ש וכילוגלמי גרים כמו כן: **פטור** פק"ש. כילוגלמי מפרש טעמא ל"ל טון כתיב למען מזכור כו' עד כל ימי חייך ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק במתים: הכי גרסינן פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין:

הבי גרים רש"י שלאחר תפטה ניפילו המטה נריכה להם מיהן לפי שלעולם לא היו רגילים לשמח שכבר נשלו חלקם ומימה קלא לשון לפרש מלי קלמר לפי נריכה להם והלא לא היו עוסקין כלל בח המת לכך גרלה בגרסת הספרים שלפני המטה ושלאחר המטה נריכה להם פטורין מן נריכה להם חייבין: **אלו** ואלו **פטורין** מן התפלה. אבל ק"ש ונפילין שהן מלוותיה חייבים ורישא דקאמר מי שמתו מוטל לפניו לפטור מן קריאת שמע ומן התפילין וכו' כל שכן לפטור מן התפלה אלא לא נמי למימי נריסא אלא המלוק שבין עשתי המטה למתו מוטל לפניו:

ואינו מברך. פרש"י ומין זקוק לברך. ומשמע ממון פירושו שאם לקה לברך רשאי מיהו כילוגלמי קאמר אם לקה להמתיר מין שומעין לו לכך גרלה לומר שיהו מברכין מיהו רשאי לברך ומפרש כילוגלמי למה וקאמר מפני כבודו של מת לי נמי מפני שלין לו מי שיאכל משלו ואינו מברך ואינו מזמן ואין שיאכל משלו אין מברך אחרים עמו ומזמנין לו לכך וקא ס"ד דמייתי כילו"ט וכו מיהו טורח ליכא משלו ומשני מפתר כאול פי' כאולו של מועד. והמניח

אין פרץ שלא תהא סיעתנו כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל ואין יוצאת שלא תהא סיעתנו (ו)כסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג האדומי ואין צוחה שלא תהא סיעתנו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי ברחובותינו שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיחה תבשילו ברבים: (ו)שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו נוונין בצדקה והם נוונין בזרוע וחד אמר כל העולם כולו נוונין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נוונין כדרב יהודה אמר רב (ו)דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת (ו)מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נוונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ופלינא דרב יהודה דאמר רב יהודה מאן אבירי לב גובאי טפשאי אמר רב יוסף תדע דהא לא אינייר גיורא מינייהו אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו: חתן אם רוצה לקרות וכו': (ו)למימרא דרבן שמעון בן גמליאל חייש ליוהרא ורבנן לא חיישי ליוהרא והא איפכא שמעינן להו דתנן (ו)מקום שנוהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנוהגו שלא לעשות אין עושין וכל מקום תלמידי חכמים בטלים רבן שמעון בן גמליאל אומר (ו)לעולם יעשה כל אדם את עצמו כתלמיד חכם קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה רב ששא בריה דרב אידי אמר לעולם לא תחליף דרבנן אדרבנן לא קשיא ק"ש כיון דס"ע קא קרו ואיהו נמי קרי לא מיחזי כיוהרא (ו)הבא כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא קא עביד מיחזי כיוהרא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא (ו)התם בכונה תליא מילתא ואנן סהדי דלא מצי לכווני דעתיה אבל (ו)הבא הרואה אומר מלאכה הוא דאין לו פוק חזי (ו)כמה בטלני איכא בשוקא:

הדרן עלך היה קורא

מי (ו)שמתו מוטל לפניו (ו)פטור מק"ש (ו) ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה (ו)נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין (ו)ואלו ואלו פטורים מן התפלה (ו)קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו העומדים בשורה הפנימיים פטורים והחיצונים חייבים (ו)(נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה וכמוזוה ובברכת המזון): **גמ'** מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא ורמינהי (ו)מי (ו)שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו עושה מחיצה ואוכל ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין שיאכל משלו אין מברך אחרים עמו ומזמנין לו לכך וקא ס"ד דמייתי כילו"ט וכו מיהו טורח ליכא משלו ומשני מפתר כאול פי' כאולו של מועד. והמניח

ב) [ובמרדכי מכאן ואילך חסר עד ואחר כך ואילך ג) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ד) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ה) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ו) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ז) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ח) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ט) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. י) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. כ) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ל) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. מ) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. נ) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ס) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ע) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. פ) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. צ) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ק) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ר) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ש) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי]. ת) [ועיין תוס' ר"ה ד"ה ומי].

תורה אור השלם

1. שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב רְחוֹקִים מִצְּדָקָה:
ישעיהו מו יב

הגהות הב"ח

(ו) תוס' ד"ה רב ס"ל ומי' רבבכל מקום:

שרק ג

(ב) (שם) בשאינו שטוח מקופלים שאם ומן המפלין כ"ל ומיגם ומן המפלה נמחק:

גליון הש"ס

ברש"י שבאה ראשית בו' חלבות חתם בר. עי' רש"י נקמן ל ע"ב ד"ה שנאם דרבנן ל ע"ב ד"ה שנאם סי':

מוסף תוספות

ש. בתוס' ד"ה כתב. ומכאן הגיה רבינו יעקב וכו'. ב בתוס' ד"ה כתב. כיון ש"שאר כבר ע"י הפת ואע"פ שעדיין יהיו צריכין לו.

מוסף רש"י

בשביל חבינא בני. שלי ר' מינא בן דוסא, ומימי סיה קטן זה יגלו (חוליו ס"ו). די לו בקב חרובין. מספרתם בנפר וכלמלים (שם) סמר לחם היה ומספרתם היה בתרוכין (תענית כד:). מחולפת השיטה. הסגי שלילין שעה נחתם מהן יהולף שיטתו (פסחים יה:). שהלה אומר הוא דאין לו. מלאכה אומר נעל, שמרים אין לו מה לעשות ולא מיחזי כטיבה כו לימול (שם). במה בטלני איכא בשוקא. כל ימות השנה (שם).

תדיר עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. אין לו דין אבל עד שיסתם הגולל (סו"ס כג: תכלין). ואוכל בבית אחר. בפסחים פוסל לוכל בנים מסר (שם). ואינו מברך. שם נכרה. דפטור הוא ממנות כל ומן שאתו מוטל לפניו (שם).

Продолжение стиха: אין פרץ *"Нет пролома* (изъяна)". Это означает: שלא תהא סיעתנו כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל *чтобы не была наша группа* (товарищество) *подобна окружению* царя *Давида, откуда вышел Ахитофель*, выступивший против царствования Давида.

ואין יוצאת *"Нет нехватки* (нет такого, чтобы что-то ушло)". Это означает: שלא תהא סיעתנו כסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג האדומי *чтобы не была наша группа подобна окружению* царя *Шауля, отуда вышел Доэг Адоми*, вставший на плохой путь.

ואין צוחה *"И нет крика* (стенаний)". Это означает: שלא תהא סיעתנו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי *чтобы не была наша группа подобна окружению* пророка *Элиши, откуда вышел Гехази*, наказанный проказой за свои прегрешения.

ברחובותינו *"На наших улицах* (или в наших городах)". Это означает: שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים *чтобы не было у нас сына или ученика, который сжег свое варево на виду у всех*, т. е. сам испортился и других портит.

1. Йешаяу 46:12
2. Псахим 54б

Гемара приводит толкования еще одного стиха, принадлежащие Раву и Шмуэлю.

Сказано[1]: שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה *"Послушайте меня, сильные сердцем, далекие от милости"*. רב ושמואל Спорили *Рав и Шмуэль*, ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר *а некоторые говорят – раби Йоханан и раби Элазар*. חד אמר *Один сказал*: כל העולם כולו נזונין בצדקה *весь мир*, кроме "сильных сердцем", *кормится милостью* Всевышнего, а не в силу собственных заслуг. והם נזונין בזרוע *Но они*, "сильные сердцем", будучи праведными людьми, *кормятся* силой своей *мышцы*, т. е. своими заслугами, но не милостью Всевышнего. Потому и названы "далекими (удаленными) от милости Творца".

וחד אמר *А другой сказал*: כל העולם כולו נזונין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נזונין *весь мир кормится в силу их заслуг, а они – даже в силу своих заслуг не* могут *прокормиться*. "Далекие от милости" – потому что служат Творцу не за награду.

כדרב יהודה אמר רב *Это подобно тому*, что сказал *рав Йеуда: сказал Рав*. דאמר רב יהודה אמר רב *Как сказал рав Йеуда: сказал Рав*: בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת *каждый день раздается голос Небес с горы Хорэв*, который *говорит*: כל העולם כולו מזונין בשביל חניא בני והניא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת *весь мир кормится* заслугами *Моего сына Ханины, а Моему сыну Ханине хватает* одной *меры* плодов *рожкового дерева с пятницы до пятницы*.

ופליגא דרב יהודה *И* эти толкования стиха про "сильных сердцем" *противоречат* высказыванию *рава Йеуды*. דאמר רב יהודה *Как сказал рав Йеуда*: מאן אבירי לב *кто* эти *"сильные сердцем"*? גובאי טפשאי *Глупые говайцы* (одно из племен Вавилонии). Т. е. они не праведники, а злодеи, о чем свидетельствуют слова "далекие от милости". Подтверждая это мнение, אמר רב יוסף *сказал рав Йосеф*: תדע דהא לא איגייר גיורא מינייהו *знай, что* они не праведники, потому что *ни один из них не перешел в еврейство*.

בני מתא מחסיא אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: אבירי לב נינהו *жители* города *Мата-Мехасья* – *"сильные сердцем"*, דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא *потому что видят величие Торы дважды в год*, когда евреи собираются в их городе на большие сессии перед праздниками, ולא קמגייר גיורא מינייהו *и никто из них*, из нееврейских жителей города, *не перешел в еврейство*.

Гемара возвращается к нашей мишне.

חתן אם רוצה לקרות וכו' *"Жених, если хочет прочесть* Шма в первую ночь, может прочесть. Рабан Шимон бен Гамлиэль говорит: не каждый, кто хочет приобрести имя, может приобрести его (таким образом)". Т. е. рабан Шимон бен Гамлиэль запрещает жениху читать Шма в первую ночь после хупы.

למימרא דרבן שמעון בן גמליאל חייש ליוהרא *Можно ли сказать, что рабан Шимон бен Гамлиэль* запретил читать Шма *из опасения*, что, поступив таким образом, жених проявит *высокомерие* (гордыню), ורבנן לא חיישי ליוהרא *а мудрецы не опасались* проявления *высокомерия*?

והא איפכא שמעינן להו *Но вот* ведь, *слышали наоборот*! דתנן *Как учили* в мишне[2]: מקום

פרץ זה אחיתופל. שפרץ פרצה במלכות בית דוד. יונתן זה דוסא
שיחת לתרגום רעה כדמפרש בחלק (לקמן קו:) גבי ורי שיחת זה:
צוחה זה נחור. שהיה מצורע וכמיצ כיה טמא טמא יקרא והיינו צוחה: **והם** נוונין בורדע. ולכך יש להגיה א) בתקיעות והם מרוע עדיף לה מרו:

תדרי ומני בשתא. אלא בעצרת שמיני עלה יום אחד לה היו כל כך מתאספין ושמא יפחו תיבמים להו ולימי נפקר בעמים שמכר הכא רבי יהודה בר נחילי שמעת שהיה עמוד של שם יורד מן השמים עליהם בכלה לחטל ובכלה ללחדר: **רב** ששא בריה דרב אידי **אמר** לעולם לא תחליף. פרי"ח דהלכה כרב ב) שכח להוא מתלמה והלכה כרשב"ג ללמר לה כל הרוצה ליטול את השם יטול ג) וכל מקום שנהג רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כתותו מון מערב וילין ולליה לחברוה (מנחות פח.) וכן פסק ר"ח ומיהו אע פ שכשוש פעם אין לנו מכוונים היטב נס תמן יש לקרות למדרגה גדלה כיוצרת אם לה יקרא כלומר אני מכוין בכל שכח אבל בעשות מלאכה בשבת אין לעשות מלאכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. רש"י גרים מי שמתו אחר תפלת השחר אבל גרסה לר"י שהוא אחר היה קורא בשחרית ומקדים לתפילת מנ"ח ומתן ממתיל נמי מפסוק ק"ש וכילושלמי גרים כתו כן: **פטור** מק"ש. בירושלמי מפרש טעמא ד"ר נתן כתיב למען תזכור כו' עד כל ימי חייך ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק בתתים: הכי גרסינן פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין:

הבי גרים רש"י שלאחר המטה תפילו המטה גריכה להס מיכין לפי שלעולם לא היו רגילים לשמת שכבר נשמו מלקט ומיתה קצת הלשון לפרש מתי קאמר אפי' גריכה להס והלא לא היו נושאין כלי את המת לכך גרסה בגרסת הספרים שלפני המטה ושלאחר המטה שהמטה גריכה להס פטורין אין גריכה להס מיכין: **אלו** ואלו פטורין מן התפלה. אבל ק"ש ונתפילין שהן מלאוייתא מיכיס וריעת דקאמר מי שמתו מוטל לפניו לפטור מן קריאת שמע ומן התפילין וכו' כל שכן לפטור מן התפלה אלא לא נצי למימי גריעת אלא החלק שכין טשתי המטה לשתו מוטל לפניו:

ואינו מברך. פרש"י ומין זקוק לברך. ומשמע מתוך פירושו שאם רלה לברך רשאי מיהו בירושלמי קאמר אם רלה להמתיר אין שומעין לו לכך גרסה לומר מיהו מכאן מיהו רשאי לברך ומפרש בירושלמי למה וקאמר מפני כבודו של מת אי נמי מפני שאין לו מי שיאכל אצלו ואינו יכול לאכול עד שיקברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה ואם לאו לא יתחילו העומדים בשורה הפנימים פטורים והחיצונים חייבים ג)(נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון): **גמ'** מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא ורמינהי ד) מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו עושה מחיצה ואוכל ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין שמתו מוטל לפניו ופטור מנטילת ידים וקפ"ד למיימי בידים וכו מיט טרוד ליעסק מצותו של מוקי לפניו (שם).

פרץ זה אחיתופל. שפרץ פרצה במלכות בית דוד. יונתן זה דוסא
שיחת לתרגום רעה כדמפרש בחלק (לקמן קו:) גבי ורי שיחת זה:
צוחה זה נחור. שהיה מצורע וכמיצ כיה טמא טמא יקרא והיינו צוחה: **והם** נוונין בורדע. ולכך יש להגיה א) בתקיעות והם מרוע עדיף לה מרו:

תדרי ומני בשתא. אלא בעצרת שמיני עלה יום אחד לה היו כל כך מתאספין ושמא יפחו תיבמים להו ולימי נפקר בעמים שמכר הכא רבי יהודה בר נחילי שמעת שהיה עמוד של שם יורד מן השמים עליהם בכלה לחטל ובכלה ללחדר: **רב** ששא בריה דרב אידי **אמר** לעולם לא תחליף. פרי"ח דהלכה כרב ב) שכח להוא מתלמה והלכה כרשב"ג ללמר לה כל הרוצה ליטול את השם יטול ג) וכל מקום שנהג רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כתותו מון מערב וילין ולליה לחברוה (מנחות פח.) וכן פסק ר"ח ומיהו אע פ שכשוש פעם אין לנו מכוונים היטב נס תמן יש לקרות למדרגה גדלה כיוצרת אם לה יקרא כלומר אני מכוין בכל שכח אבל בעשות מלאכה בשבת אין לעשות מלאכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. רש"י גרים מי שמתו אחר תפלת השחר אבל גרסה לר"י שהוא אחר היה קורא בשחרית ומקדים לתפילת מנ"ח ומתן ממתיל נמי מפסוק ק"ש וכילושלמי גרים כתו כן: **פטור** מק"ש. בירושלמי מפרש טעמא ד"ר נתן כתיב למען תזכור כו' עד כל ימי חייך ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק בתתים: הכי גרסינן פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין:

הבי גרים רש"י שלאחר המטה תפילו המטה גריכה להס מיכין לפי שלעולם לא היו רגילים לשמת שכבר נשמו מלקט ומיתה קצת הלשון לפרש מתי קאמר אפי' גריכה להס והלא לא היו נושאין כלי את המת לכך גרסה בגרסת הספרים שלפני המטה ושלאחר המטה שהמטה גריכה להס פטורין אין גריכה להס מיכין: **אלו** ואלו פטורין מן התפלה. אבל ק"ש ונתפילין שהן מלאוייתא מיכיס וריעת דקאמר מי שמתו מוטל לפניו לפטור מן קריאת שמע ומן התפילין וכו' כל שכן לפטור מן התפלה אלא לא נצי למימי גריעת אלא החלק שכין טשתי המטה לשתו מוטל לפניו:

ואינו מברך. פרש"י ומין זקוק לברך. ומשמע מתוך פירושו שאם רלה לברך רשאי מיהו בירושלמי קאמר אם רלה להמתיר אין שומעין לו לכך גרסה לומר מיהו מכאן מיהו רשאי לברך ומפרש בירושלמי למה וקאמר מפני כבודו של מת אי נמי מפני שאין לו מי שיאכל אצלו ואינו יכול לאכול עד שיקברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה ואם לאו לא יתחילו העומדים בשורה הפנימים פטורים והחיצונים חייבים ג)(נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון): **גמ'** מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא ורמינהי ד) מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו עושה מחיצה ואוכל ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין שמתו מוטל לפניו ופטור מנטילת ידים וקפ"ד למיימי בידים וכו מיט טרוד ליעסק מצותו של מוקי לפניו (שם).

אין פרץ שלא תהא סיעתנו כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל ואין יוצאת שלא תהא סיעתנו כסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג האדומי ואין צוחה שלא תהא סיעתנו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי ברחובותינו שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים: [ו]שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה רב ושמואל ואמרי להּ רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע וחד אמר כל העולם כולו נזונין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נזונין כדרב יהודה אמר רב [ז]דאמר רב יהודה אמר רב ככל יום ויום בת קול יוצאת [ח]מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ופליגא דרב יהודה דאמר רב יהודה מאן אבירי לב גובאי טפשאי אמר רב יוסף תרע דהא לא אייתי גיורא מינייהו אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו: חתן אם רוצה לקרות וכו': [ט]למימרא דרבן שמעון בן גמליאל חייש ליוהרא ורבנן לא חיישי ליוהרא והא איפכא שמעינן להו דתנן [י]מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין וכל מקום תלמידי חכמים בטלים רבן שמעון בן גמליאל אומר [יא]לעולם יעשה כל אדם את עצמו כתלמיד חכם קשיא דרבנן אדרבן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה רב ששא בריה דרב אידי אמר לעולם לא תחליף דרבנן אדרבנן לא קשיא ק"ש כיון דר"ע קא קרו ואיהו נמי קרי לא מיחזי כיוהרא [יב]הכא כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא קא עביד מיחזי כיוהרא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא [יג]התם בכונה תליא מילתא ואנן סהדי דלא מצי לכווני דעתיה אבל [יד]הכא הרואה אומר מלאכה הוא ראין לו פוק חזי [טו]כמה בטלני איכא בשוקא:

הדרן עלך היה קורא

מי [טז]שמתו מוטל לפניו [יז]פטור מק"ש [יח] ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה [יט]נושאי המטה וחלופי חלופיהן חלופי חלופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין [כ]ואלו ואלו פטורים מן התפלה יקברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו העומדים בשורה הפנימים פטורים והחיצונים חייבים [כא](נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון): **גמ'** מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא ורמינהי [כב]מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו עושה מחיצה ואוכל ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין

כל פטום כולו נוונין כנדקה. כנדקתו של הקב"ה ולא כזכות שכיהן: ופס נוונין בורוח. כזכות שכיהם. וכנדיקים משמעי קרא וקרי להו רמוקים מלקתו של הקדוש ב"ה: אין נוונין. אלין להן כלי ולגינא דרב יהודה. לפיכך אמר מרימי לב הרחוקים מצדקה: נוונין. שם אומה היא ככוש. וכמסכת קדושין (פ"ד דף ע:) אמרינן שהיו מן הנתינים: שכשם דאורייתא פרי ורבי בשמים. שהיו נלקטים שם ישראל בחדר לשמוע בהלכות הפסח מלרב לרב מרי וכלטל לשמוע ° הלכות החג: ולא כל פרוצה וכו'. אם לא הוחזק חכם ומפיק לריסים אין זה לשון נאוה שמראה בעלמו שיכול לכוין לבו: **אמרי** אינשי מכידסא פוח דליס ניה. הרוצה לחתו שיהו עושה מלאכה אין מכין שמחמת תשעה נאב הוא נטל אלא אין ט מלאכה לעשות: פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא. לף רימי מלאכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. [כג]פטור מק"ש ומן התפלה ומכל מצות האמורות בתורה וחלופיהן וחלופי חלופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין [כד]ואלו ואלו פטורים מן התפלה יקברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו העומדים בשורה הפנימים פטורים והחיצונים חייבים [כה](נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון): **גמ'** מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא ורמינהי [כו]מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו עושה מחיצה ואוכל ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין

מם ג ב מי' פ"ב מסכי סוכה ו סמג עשין מ"ע ג טור ש"ע סי' תקלה סעי כג: א ג מי' פ"ב מהלכות סגל סלכה ו ופ"ד מהלכות ק"ש סלכה ג סמג עשין מ"ע ג טור ש"ע סי' סיתן סמ סעיף ה:

ב ד מי' פ"ד מהלכות (סגל) [ק"ש] סלכה ד טור ש"ע סי' סיתן סיתן עב סעיף ה ופיד סיתן זמח סעיף ה:

ג ה ו מי' (פ"ד) [פ"ג] מהלי' סלכה ופ"ד מהלכות ק"ש סלכה ה סמג עשין מ"ע ס טור ש"ע סי' סיתן ק"ו סעיף ה:

ד) [מי' פ"ד מהל' ק"ש כלי ו טור ש"ע סי' סיתן סיתן ה]:

ה ח מי' פ"ד מהלכות סגל סלכה ו סמג עשין מ"ע ג טור ש"ע סי' סיתן סמ סעיף ה ופוסי"ס פ"ה סיתן קמו סעיף ה:

רבינו חננאל

רב ששא בריה דרב אידי אמר לעולם לא תחליף ... ירושלמי: ר"לעזר רבי מיאשיא ורבי שמואל בר רב יצחק הוו יתבין ואכלין בחורב, אתא עלתא דצלתא קם רבי שמואל בר רב יצחק ומצלי. אמר רבי מיאשיא לא כן אלמן רבי אם התחילו אין מפסיקין ואני תוקיה כל דבר שפסוקו ושתוכו נקרא הריוס. אמר ליה ותתניא חתן פטור מקריאת שמע ומן התפלה אם רצה לקרות קורא, אמר ליה ולא רבן שמעון בן גמליאל הני, לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. אתר לה כרבן גמליאל שאמר איני שומע לכם אפילו לבטל מלכות שמים אפילו שעה אחת. פליק פ"ב לם"ש

מתני'. מי שמתו מוטל לפניו וכו'. אפילקנא אעפ"י שאינו לפניו מפני שלא הלך לאחוך הכת או החזיר את פניו או היה בבית אחר כמוטל לפניו דמי. העתידים בשורה המפסיק פטורים. מי' שורה הראשה את הגדים פטורין. פרימין של שורה שרואים פניהם של אבלים פטורים מקריאת שמע ומן התפלה. שורה דרא בהספר שנאמר ישר על אנשים. מנהום שאחר שקוברין את המת עושין שלש שורות. שורה אחת עומדין שם קרובי העיר של מת, שורה שניה אוהבי העיר, והאבלים בין שתי השורות, שורה שלישית שאר הקהל. והמקום הזה מצחר לדבר ומסתירין שם לפי כבוד המת ומקרא שורה בהים.

רב נסים גאון

אמר רב אשי הני בני מתא מחסיא שאירי לב ניהוו רקא חזו קרא דאתריי חרי ויסבי בשתא. היינו חרי יחידי רכלה תחיש אדר תחיש אלול והתם פרכא מצרנא (אסתרין) בפ' השוכר את הפועלי (נף פ) אמרינן אמר בר רבה בר נחמני אגב אפרא זנת נפשיה אבלו כיה קידני בי מלכא איכא נברא חד מיהודאי רקא מפגר תריסר אלפי נברי ירחא בקיטופא ירחא בניסנא מברנא ובפרק השואל (נף פז) אמרי ניהו שואל להו ביומי רכלה:

פליק פרק ב'

שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין *там, где принято работать Девятого ава, работают.* מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין *Там, где принято не работать Девятого ава, не работают,* т. е. работать в таком месте запрещено. וכל מקום תלמידי חכמים בטלים *И везде,* даже там, где в этот день принято работать, *ученики* Торы *отказываются от* работы.

רבן שמעון בן גמליאל אומר *Рабан Шимон бен Гамлиэль говорит:* לעולם יעשה כל אדם את עצמו כתלמיד חכם надо, чтобы *любой человек поступал, как ученик* Торы. Получается, что рабан Шимон бен Гамлиэль не опасался проявления высокомерия!

קשיא דרבן אדרבן *Трудность* (противоречие) – *между* мнением *мудрецов* в одной мишне (жених может читать Шма, и нет в этом проявления гордыни) *и* мнением *мудрецов* в другой мишне (обычный человек не поступает, как ученик Торы, иначе он проявляет гордыню).

קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל И *трудность – между* мнением *рабана Шимона бен Гамлиэль* в одной мишне (жених не может читать Шма, иначе он выглядит как проявивший гордыню) *и* мнением *рабана Шимона бен Гамлиэль* в другой мишне (нет проявления гордыни у того, кто ведет себя как ученик Торы в городе, где принято работать Девятого ава).

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан:* מוחלפת השיטה *путаница во мнениях* наших учителей! В одном из текстов Мишны автор перепутал авторство двух мнений.

רב שישא בריה דרב אידי אמר *Рав Шиша, сын рава Иди, сказал:* לעולם לא תחליף *ничего не меняй!* דרבן אדרבן לא קשיא *Противоречие между* двумя мнениями *наших учителей снимается* так. קריאת שמע *Чтение Шма:* כיון דכולי עלמא קא קרו *поскольку весь мир его читает* ואיהו נמי קרי *и он* (жених) *тоже читает,* לא מיחזי כיוהרא то *не выглядит высокомерным.* הכא Но *здесь,* в мишне о работе Девятого ава: כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה *поскольку* в данном месте *все работают,* ואיהו מיחזי כיוהרא לא קא עביד то *выглядит высокомерным, а он не работает.*

דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא *Противоречие между* двумя мнениями *рабана Шимона бен Гамлиэль снимается* так. התם בכונה תליא מילתא *Там,* в мишне о чтении Шма, *выполнение* заповеди *зависит от сосредоточенности,* ואנן סהדי דלא מצי לכווני דעתיה *а мы свидетельствуем* (т. е. установили), *что* жених в таком состоянии *не может сконцентрировать свое внимание.* А потому если читает Шма, то проявляет гордыню. אבל הכא *Но там,* в мишне о работе Девятого ава: הרואה אומר тот, *кто увидит* неработающего там, где все работают, *скажет:* מלאכה הוא דאין לו *нет у него работы,* потому и не работает. פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא *Пойди посмотри, сколько праздных людей на рынке!*

הדרן עלך היה קורא

פרץ זה אחיתופל. שפרץ פרצה במלכות בית דוד. יונתן זה דואג שיצא לתרבות רעה כדמפרש בחלק (לקמן קו:) גבי ווי שיצא זה: **צוחה** זה נחור. שהיה מצורע וכמיצ כיה טמא טמא יקרא והיינו לומה: **והם** נוזלין בורח. ולכך יש להגיה א) בתקיעות והם מרוע עדיף מהו ולא גרסינן עדיף לא מהו:

תדיר ימני בשתא. אבל בעצרת שתיו אלא יום אחד לא היו כל כך מתאספין ושמא יפסח תיכנסים להו ולימי נפשר העמים שמבר הכא רבי יהודה בר נחמיי שמעת שהיה עומד על פתח יורד מן העמים עליהם כלה לחלול ובלה לחלדר: **רב** ששא בריה דרב אידי **אמר** לעולם לא תחליף. פרי"ח לחלכה כרב ב) שמא יהוא מחלפה וחלכה כרשב"ג לחמר לא כל כדוגה ליטול לח הסם יטול (ג) וכבל מקום שנהג רבן שמעון בן גמליאל כמשמיעו הלכה כמותו חוץ מערב ולילן ורלייה לחכרוכה (מכוחות מז.) וכן פסק ר"ח ומיהו לחו שכשוש פעם לין לחו מכוונים היטב גם חמן יש לקרות לחלרכה גדלה כיוכרה חם לח יקרא כלומר לחי מכוין כבל שנה לחכל לעשות מלחכה כחשנה נחב לין לעשות מלחכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. רש"י גרים מי שמתו לחר חפלת השחר אבל גדלה לר"י שהוא לחר היה קודם לתיכי בפיסים מק"ש וכלן מחמיל נמי מפטור ק"ש וכירושלמי גרים כמו כן: **פטור** מק"ש. בירושלמי מפרש טעמח ל"ר כון כמיב למען תזכור כו' עד כל ימי חייך ימים שחתה עוסק בחייס ולח ימים שחתה עוסק בחמתים: הכי גרסינן פטור מקריחת שמע ומן החפלה ומן החפילין:

הבי גרים רש"י שלחחר המטה לחפילו המטה לריכה להם מיכן לפי שלעולם לח היו רגילים לשלח שכבר נשלו חלקם ותימה קלת לשלון לפרש מפי קחמר לפי לריכה להם והלח לח היו נושחין כלל לח המת לכך גדלה כנרחת הספרים שלפני המטה ושלחמר המטה שהמטה לריכה להם פטורין חין חלח: **אלו ואלו** פטורין מן התפלה. חבל ק"ש וכחפילין שהן מלוויימת חייבים וליטא דקחמר מי שמתו מוטל לפניו לפטור מן קריחת שמע ומן החפילין וכו' כל שכן לפטור מן החפלה חלח לח בעי למימר לריכה חלח לחלוק שכן נוהגי המטה למתו מוטל לפניו:

ואינו מברך. פרש"י ומין זקוק לגרך. ומשמע מתוך פירושו שלח רלה לגרך רשחי מיהו בירושלמי קחמר חם רלה להחמיר חין שומעין לו לכך גדלה לומר חיט מכרך חיט רשחי לגרך ומפרש בירושלמי למה וקחמר מפני כבודו של מת לי נמי מפני שחין לו מי שיטה משמו ופריך והחניח פטור מנטילה לולג וקח ק"ד דמיירי בידיט וכו חיט טורח ליטה משמו ומשני חפחר בחול של מועד. והחניח

אין פרץ שלא תהא סיעתנו כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל ואין יוצאת שלא תהא סיעתנו כסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג הארומי ואין צוחה שלא תהא סיעתנו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי ברחובותינו שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים: [י]שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע וחד אמר כל העולם כולו נזונין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נזונין כדרב יהודה אמר רב [יא]דאמר רב יהודה אמר רב ככל יום ויום בת קול יוצאת [יב]מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ופליגא דרב יהודה דאמר רב יהודה מאן אבירי לב גוכאי טפשאי אמר רב יוסף תדע דהא לא אייר גיורא מינייהו אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא ולא קמנייר גיורא מינייהו: חתן אם רוצה לקרות וכו': [יג]למימרא דרבן שמעון בן גמליאל חייש ליוהרא ורבנן לא חיישי ליוהרא והא איפכא שמעינן להו דתנן [יד]מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין וכל מקום תלמידי חכמים בטלים רבן שמעון בן גמליאל אומר [טו]לעולם יעשה כל אדם את עצמו כתלמיד חכם קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה רב ששא בריה דרב אידי אמר לעולם לא תחליף דרבנן אדרבנן לא קשיא ק"ש כיון דר"ע קא קרו ואיהו נמי קרי לא מיחזי כיוהרא [טז]הבא כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא קא עביד מיחזי כיוהרא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא [יז]התם בכונה תליא מילתא ואנן סהדי דלא מצי לכווני דעתיה אבל [יח]הבא הרואה אומר מלאכה הוא דאין לו פוק חזי [יט]כמה בטלני איכא בשוקא:

הדרן עלך היה קורא

מי [כ]שמתו מוטל לפניו [כא]פטור מק"ש [כב] ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה [כג]נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין [כד]ואלו ואלו פטורים מן התפלה [כה]קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו העומדים בשורה הפנימים פטורים והחיצונים חייבים [כו](נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון): **גמ'** מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא ורמינהי [כז]מי [כח]שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו עושה מחיצה ואוכל ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין

כל כעולם כולו נזונין כזכות. כלומר של הקב"ה ולא מזכות שבידן: ופס נזונין בזכות. מזכות שבידם. ולכליקים מלמעי קרא וקרי לה רחוקים מלקבלו של הקדוש ב"ה: **אין** להן כלי ופליגא דרב יהודה. למיכו לחמר מלירי לב היינו רשעים: **טפשאי**. שם לומה היא בעכוז. וכמסכת קדושין (ס"ד דף ע:) לחמרינן שהיו מן המחיים: **שכשה דאוריימא פרי ומיני מזוני**. שהיו נלקפים שם ישרחל כלחר לשמוע בהלכות הפסח מלרם לרב חגי ובחלול לשמוע * הלכות החב: [יא]גם כל פרוצ וכו'. שם לח הוחזק מכס ומקח לרבים חין זה מלח גחוה שחרחה בעלמו שיכול לכיין לכך: **לפרי מינקי מכידפא הוא דליף ליה**. הכרוחה לומו שהיו עוסק מלחכה חיט מכין שחמחת משפה מלחכ הוא בטל מלח חין לו מלחכה לעשות: **פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא**. לף בימי מלחכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו כו' פטור מלקרות ק"ש. לפי שהוא טרוד בחסכנת קבורתו והיא דומיא דחתן דפטור משום טירדא דמלוה: **וחלופיהן**. שכן דרך שחחלפין לו שלחת לפי שהכל חפלין בזכות בו: **גם שלפני המטה**. שיחפנקו בו כשחניע המטה חלקו: **ושלאחר המטה**. שנשחוהו ככבר: **שלפני המטה צורך בכם פטורים**. חס לריכים לשלחתו פטורים: **ושלאחר המטה**. לף חס לורך בכם חייבים כוחיל שכבר יצחו ידי חובתן בין המת: **ואלו ואלו פטורין מן הסוכה**. דלמו לחורייחת היח. ורבחיהו פירשו לפי שיש להם עוד שהות ולי נרחה שחין זה לשון פטור: **לשורה**. שהיו מנחמין חת כחחל בדרך שהיה קבורתו בשוכח מן הקבר: **גמ' שמיטו מוטל לפניו**. כגון הוח בבית חמד וכחמת בבית חחר: **אוכל בבית אחר**. דנרחה כלועג לרש וכו': **ואינו מיסב**. כדרך המסובים בחסיבות על לדו הסמלית וכמטה: **ואינו מברך**. **ואינו** לריך לגרך ברכת המוון: **ואינו** לריך לגרך ברכת המזון: **ואין**

[יט] ובפרק מלכך הכלים הגורם (שבת דף קמ:). [כ] שם נא:, ב) [כא] שבת דף כד:, ג) [בכורות כה:]. [כב] שבת דף כג:, ד) [כג] שבת דף קמ: ה) [כד] שבת דף כג:, ו) [כה] שבת דף קמ: ז) [כו] שבת דף כג:, ח) [כז] שבת דף קמ: ט) [כח] שבת דף קמ:

תורה אור השלם

1. שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה:
[ישעיהו מו יב]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל שכן וכפי' הכבוד מקום:

פרק ג

(ב) (שם) בפשטות פטור מקריאת שמע ומן המפלין מע"ל ומיכם ומן המפלה נמחק:

גליון הש"ס

ברש"י שכתוב ראשיי"ן בר' חלבות הגה כך. עי' רש"י לקמן ל ע"ח ד"ה שכמע לדבריהם עי' תוס':

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה ומיכו בחב. ומכאן הגיה רבינו יעקב וכו'. ב בתוס' ד"ה ומיכו בחב. ביון שיוצאו בכך ע"י המת ואע"פ שעדיין יהיו צריכין לו.

מוסף רש"י

בשביל חבירו בני. פיש כי מיכל בן ויפף, ומימי סיה קול זה יצא (מוכיח פו:). ד"ה לו בקב חרובין. מפפרשים בפר ולמדנים (שם) שפר לפם היה ומפפרשים היה נמכוונין (תענית כד:). בפחלפת השיטה. כפפ שפיהן פעה פפחם מפן ומכלף פיפחו (ומפחים זה:). פרשה מלחכה הוא דאין לו. פחיכה פחר כפל, פחפרים פין לו פה לעפות ולל פיחוי פעיהו בו פיפול (שם). בכחה בטלני איכא בשוקא. כל יחות הפאה (שם).

תדרן עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. פין לו דין חל על שפפת הבול (ס"ד כג חכת"ן). חוכל בבית חחר. בשכוח פחב פוכל בבית חחר (שם). ואינו מברך. שהוא כרכה. ופפטור פוא מנפפת כל ומן שמתו מוטל לפניו (שם).

МИШНА

מי שמתו מוטל לפניו *Тот, перед кем лежит его умерший* родственник (по которому он должен справлять траур), **פטור מקריאת שמע** *свободен от* обязанности *читать Шма*, **ומן התפלה ומן התפילין** а также *от молитвы* Шмонэ-Эсрэ, *от тфилин* **ומכל מצות האמורות בתורה** *и от* выполнения *всех заповедей, указанных в Торе*. Потому что он озабочен обязанностью похоронить умершего.

נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן Те, что *несут носилки* с умершим, *и* те, что *сменяют других, и* те, что *сменяют сменивших*, – **את שלפני המטה ואת שלאחר המטה** как те, что *еще понесут носилки*, так *и* те, что *уже несли носилки*, – закон об этих людях звучит так: **את שלפני המטה צורך בהם פטורין** те, что *еще понесут носилки* и *в их* помощи *нуждаются*, – *свободны* от чтения Шма; **ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין** но те, что *уже несли носилки*, даже если *в их* помощи еще *нуждаются* (и они будут нести носилки), – *обязаны* читать Шма, если наступило время. **ואלו ואלו פטורים מן התפלה** *Но те и другие свободны от молитвы.*

קברו את המת וחזרו *Похоронили умершего и вернулись* с кладбища. **אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה** *Если могут начать и закончить* чтение Шма *раньше, чем встали в ряд*, чтобы утешить скорбящего, – **יתחילו** пусть *начинают* чтение Шма, **ואם לאו לא יתחילו** *а если не* могут – то *не начинают*.

העומדים בשורה Те, что *стоят в ряду*, чтобы утешить скорбящего: **הפנימיים פטורים** если стоят *внутри*, т. е. видят лицо скорбящего, – *свободны* от чтения Шма; **והחיצונים חייבים** если стоят *снаружи* и не видят лица скорбящего – *обязаны* читать Шма.

ГЕМАРА

Из мишны следует, **מוטל לפניו אין** что если умерший на самом деле (в прямом смысле) *лежит перед ним*, – то *да*, свободен от всех заповедей; **ושאינו מוטל לפניו לא** *но* если *не лежит перед ним* – то *не* свободен.

ורמינהי *И нашли трудность* из барайты: **מי שמתו מוטל לפניו** *тот, перед кем лежит его умерший*, **אוכל בבית אחר** пусть *ест в другом доме*, но не перед умершим, иначе он выглядит как "насмехающийся над бедным". **ואם אין לו בית אחר** А если нет у него *другого дома*, **אוכל בבית חבירו** пусть *ест в доме своего знакомого*. **ואם אין לו בית חבירו** *А если нет у него знакомого, в доме* которого он мог бы есть, **עושה מחיצה ואוכל** может *сделать перегородку* в своем доме, чтобы отгородиться от умершего, *и есть*. **ואם אין לו דבר לעשות מחיצה** *А если нет у него, из чего* можно *сделать перегородку*, **מחזיר פניו ואוכל** пусть *отвернется* от умершего *и ест*. **ואינו מיסב ואוכל** *Но не ест*, *облокотившись* на левую сторону. **ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין** *И не ест мяса и не пьет вина*. **ואינו מברך ואינו מזמן** *И не* обязан *произносить благословение* перед трапезой, *и не* обязан *произносить благословение после* трапезы.

Продолжение барайты: **ואין מברכין עליו** *и не нужно произносить благословение для него.* **ואין מזמנין עליו** *И не приглашают его в "зимун".* **ופטור מקריאת שמע ומן התפילה** *И свободен* он *от* обязанности *читать Шма, от молитвы,* **ומכל מצות האמורות בתורה** *и от* выполнения *всех заповедей, указанных в Торе.* **ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין** *Но в субботу, облокотившись, ест мясо и пьет вино,* **ומברך ומזמן ומברכין עליו ומזמנין עליו** *и благословляет до* трапезы *и после* трапезы, *и благословляют для него, и приглашают его в "зимун",* **וחייב בכל המצות האמורות בתורה** *и обязан* выполнять *все заповеди, указанные в Торе.*

רבן שמעון בן גמליאל אומר *Рабан Шимон бен Гамлиэль говорит:* **מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכולן** *поскольку обязан* выполнять *эти* заповеди, *обязан* выполнять *все* заповеди.

ואמר רבי יוחנן מאי *И сказал раби Йоханан:* **ביניהו** *в чем* разница *между ними* – между мнением первого учителя мишны и мнением рабана Шимона бен Гамлиэль относительно поведения скорбящего в субботу? – **תשמיש המטה איכא בינייהו** Разница во мнениях – по поводу *супружеской близости.* Первый учитель полагает, что в субботу скорбящий свободен от заповеди супружеской близости, тогда как рабан Шимон бен Гамлиэль считает, что обязан.

קתני מיהת *Во всяком случае учили* в барайте, что скорбящий **פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה** *свободен от чтения Шма, от молитвы, тфилин и всех заповедей, указанных в Торе.* В то время как мишна утверждает, что он свободен от всех заповедей, только если умерший лежит перед ним.

אמר רב ספא *Сказал рав Папа:* **תרגמא** *объясни* таким образом, что свободен, только когда у него нет другого дома и **אמחזיר פניו ואוכל** ему приходится *есть, отвернувшись* от умершего. Но если ест в другом доме, даже барайта согласна, что обязан выполнять все заповеди.

רב אשי אמר *Рав Аши сказал:* **כיון שמוטל עליו לקוברו** *"лежит перед ним", чтобы его похоронить,* – **כמוטל לפניו דמי** это и есть *"лежит перед ним".* Т. е. речь идет не о том, что перед ним лежит умерший, а о том, что на нем лежит обязанность его похоронить.

ויקם אברהם מעל פני מתו שנאמר *Как сказано*[1]: *"И поднялся Авраам от своей умершей".* **ואמר** *А* в следующем стихе, когда Сара уже не лежала перед ним, *сказано:* **ואקברה מתי מלפני** *"И похороню свою умершую передо мной".* Аналогично в нашей мишне: **כל זמן שמוטל עליו לקוברו** *все время пока лежит на нем* обязанность *похоронить,* он – **כמוטל לפניו דמי** *как тот, перед кем лежит* умерший, – свободен от всех заповедей.

Из языка мишны видно, что **מתו אין** если *его умерший* лежит перед ним (или лежит на нем обязанность его похоронить), то – *да,* свободен от заповедей. **אבל משמרו לא** *Однако* тот, кто *охраняет* умершего, не являясь его родственником, – *не* свободен.

והתניא *Но ведь учили* в барайте: **המשמר את המת אף על פי שאינו מתו** *охраняющий умершего, даже если* тот *не его умерший* (не его родственник), **פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה** *свободен от чтения Шма, молитвы, тфилин и всех заповедей, указанных в Торе.*

Противоречие снимается так: **משמרו** тот, кто *охраняет его,* свободен от заповедей, **אף על פי שאינו מתו** *несмотря на то что* это *не его умерший;* об этом говорит барайта. **מתו** Тот, перед кем лежит *его умерший* (или обязанность его похоронить), свободен, **אף על פי שאינו משמרו** *несмотря на то что не охраняет его;* этот случай рассматривает мишна.

Получается, что в обоих этих случаях: **מתו ומשמרו אין** если *его умерший* лежит перед ним или он *охраняет* умершего – *да,* свободен от заповедей. **אבל מהלך בבית הקברות לא** *Но* тот, кто *идет по кладбищу,* – *не* свободен от заповедей.

והתניא *Но ведь учили* в другой барайте: **לא יהלך אדם בבית הקברות** *нельзя идти человеку по кладбищу* **ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא** *с тфилин на голове и свитком Торы в руках,* который *читает.* **ואם עושה כן עובר משום** *Но если поступает так, нарушает* запрет[2]: **לועג לרש חרף עושהו** *"Насмехающийся над бедным позорит его Создателя".* Ибо

1. Берешит 23:3
2. Мишлей 17:5

ואין מברכין עליו. אין נרך שיברכו לו מחבירים כשברכת האבל: ואין מזמנין עליו. אין מצטרף עם שלשה לזימון: פשפש פשפש ביניהו. ל"ק הא לא בעונה כשאר: קמי מיפש פשוט מק"ם ומכל מרכות. ואפילו כשהוא מוכל בבית הכסא: מרגמא. להא דתני פטור ממי שמת לו בית אחר דקאמר ממהר פניו ואוכל: רב פפי אמר. לעולם אכולה ומתמיהן נמי אפילו בבית אחר נמי פטור ליה לכל שמוטל עליו לקוברו קרי מוטל לפניו: ויקח אברהם וגו' וכפיר ומקברה מפי מלפני. והיינו שעמת לו לפניו הוה: משמרו. מלא אחר שהיו קרובו אלא משמרו: פושפ ד' פשוט לק"ם. שאסור לקרות כתוך מרחב אמות שלו משום לועג לרש: פטור מק"ם. משום דעוסק במלוה: פושפין למכבדים. תנא קמא סיים לעכבדים אפי' בשפינה: דסקיפ. מלקוף גדול של ערב: ופפ פיה פסירא. ונרין נרכוב על הסוס ונרין: אלא פתיפא. אם היה מתירא רוכב: אלוה ס' פונן דל. קרי ליה מלוה לת המקום מי שאמון לת הדל ואין לך דל כן המת והמלוה לומו כאלו מלוה לת המקום: דלייה. הגביהו: לפ שנים. לת מוכא עליו פעם שנים כדי שתתנוון טו: אלו נדיניות. ומתי יהדיעם שימותו נותנים לו לנס יום המיתה ומוכסים יהיסם מן העכירה. וכשעים לינם יהדיעם מלומה שעושים עמהם כלינם יהדיעם ומוטלים: פוש פכה. השפיל לת השנים של זוכות מצי מקדשים שלא היה נהם כמותו: פרילא. זה הוא המקדש שנת' הוי לילא לילא קרים מנה דוד (ישעיה כט): פופפ. על שם שכעלו דת למתי מכות המותיה: גזוזי

ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי אומר היו באים בספינה מניחו בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת מאי כייהו אמר רבינא חוששין לעכברים איבא בייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: ת"ר [ד]המולך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני גברים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו [ה]בספר תורה אהייא אילימא אריאה פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא: אמר רחבה [ו]אמר רב יהודה [ז]כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לועג לרש חרף עשהו ואם הלוהו מה שכרו אמר רב אפי עליו הכתוב אומר [ח]מלוה ה' חונן דל [ט]ומכברו חונן אביון: רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא [י]דלייה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו [יא]מחרפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב [יב]והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה [יג]אם קריית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך [יד]כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר [טו]ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג

ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומברך ומזמן ומברכין עליו ומזמנין עליו וחייב בכל המצות האמורות בתורה [יא]רשב"ג אומר מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכולן וא"ר יוחנן מאי בינייהו תשמיש המטה איכא בינייהו קתני מיהת פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה אמר רב פפא תרגמא אמחזיד פניו ואוכל רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי שנאמר [יב]ויקח אברהם מעל פני מתו ונאמר [יג]ואקברה מתי מלפני כל זמן שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי מתו אין אבל משמרו לא והתניא המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה משמרו אע"פ שאינו מתו מתו אע"פ שאינו משמרו מתו ומשמרו אין אבל מהלך בבית הקברות לא והתניא [יד]לא יהלך ארם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא ואם עושה כן עובר משום [טו]לועג לרש חרף עושהו התם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור חוץ לארבע אמות חייב דאמר מר [טז]כמת תופס ר' אמות לק"ש הכא חוץ לד' אמות נמי פטור: גופא [יז]המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי אומר היו באים בספינה מניחו בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת מאי כייהו אמר רבינא חוששין לעכברים איבא בייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: ת"ר [יח]המולך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני גברים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו [יט]בספר תורה אהייא אילימא אריאה פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא: אמר רחבה [כ]אמר רב יהודה [כא]כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לועג לרש חרף עשהו ואם הלוהו מה שכרו אמר רב אפי עליו הכתוב אומר [כב]מלוה ה' חונן דל [כג]ומכברו חונן אביון: רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא [כד]דלייה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו [כה]מחרפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב [כו]והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה [כז]אם קריית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך [כח]כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר [כט]ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג

נדעתך למימר ס"ת אכל נגעים וכתובים שפיר דמי [ל]מדנקט ס"ת ולא מפתר למר משום שריותא לנכרים ולפטרים להו פשיטא דמותר לנקה יהיה לחטר ועוד דלהניא לחר כיוצא בלקיש מלחה ספרים לו שהיו בה עלמות של מת הכי זה מפשיטן לחמוריו וכוכ עליו[ל]: אלא אסיפא משום לסטים מותר לרכוב עליהם. וה"ק לחמוריו מותר אפילו בלא לסטים: למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו. ותימה והא לחרני בפ' התכלת (מנחות דף מג.) ההיא שעמת ולאי לחרנן ליה מי נותנין ליה מי לוקין עליו בטליתותיהן (ב) משום לועג לרש ול"ל דה"פ הכא למחניין לחתם כמה שהחתים מלוחים והמחתים לינם מלוחים וגדול המלוה וכו' (ג) והניחו להתכלת היינו לרחמו מוחים למחים ועכשיו לנו מפלקין לחתן [מ]ומאי שנא לחמר ר"ת דוקא הם שהיו רגילים כולם בחייהם לנגוע בלרעת בל' כנפות ולנגוע בחייהו לין מנהגינו לנגוע תמיד ניחא מי הוי רחמין להו הני כחו לועג לרש וכ"ת נשים לחתם שהיה להם בחייהם ה"ל יהיה לועג לרש לחתרים ועוד מר"ת שמעת מחנחי לחתי"כ [מ] דחמרים הניחא לנשים עולה למחן חר"ג עם ר' חוטין ומעשה קטרים ותם לוכם ניחא נרחה כחילו קיים כל התורה ומיהו כשיקבל חה לה נהירא דגם חיים עתה למה לוכשים הלא לה קיימו כל התורה כולה ומיהו ר"ל דחטו קומלים על מסכת שמחות (פ"ב) שהוה מכת שהול לכחי מטילו מכלת מחפילוחי ומע"פ שהגחרת חולק עליו יש לכרים שחטו מחיחן הגמ' שלטו ומטו עוסק כספרים החיצונים כמו מחזון יעשיהו כספיקחת וכמו ויחל שים בגמ' (מגילה דף ל.) דמעחעית קורין ברכות וקללות וכמ"ל קופרים (פ"ו) מפרש ויחל והריצ"ל היה רגיל שלא להסירים מן הכלף חלא לקוברם ולהדקם כחון הכלף לחפוקי נפשיה מפלוגחת חם סם מיכין בניחית יש לסם ניחית ומם לטו הכי סם מכוסין[מ]: שני אריאל מואב. על סם דוד ושלמה שכנו לת הכית ובטו לת מרות המותיה:

ח א מיי' פ"ג מהלכות מלכים ופ"ד מהלכות אבל הלכה כג ופ"ד מהלכות אבל הלכה יא [ופ"ד מהל' אבל ה"ם הלכה ו] ופ"ג מהלכות תפילין הלכה ט [ופ"ד מהל' תפילין ה"ם הלכה ו] ופ"ג מהלכות תשובה הלכה ו [ופ"ד מהל' תשובה ה"ם הלכה ו] ופ"ג מהלכות תפילין הלכה ב [ופ"ד מהל' תפילין ה"ם הלכה ב] ופ"ג מהלכות תשובה הלכה ב [ופ"ד מהל' תשובה ה"ם הלכה ב]:

ט ב [מיי' פ"ג מהל' מלכים ה"ב] סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

י ג מיי' פ"ג מהלכות מלכים ה"ג סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

יא ג מיי' פ"ג מהלכות מלכים ה"ג סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

יב ד מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה יב סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שעא סעיף ג:

יג ה מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה יג סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שעא סעיף ד:

יד ו מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה יד סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שעא סעיף ה:

טו ז מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה טו סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שעא סעיף ו:

טז ח מיי' פ"ג מהלכות תפילין הלכה ט סמ"ג עשין ג טוש"ע או"ח סי' לח סעיף ב:

יז ט מיי' פ"ג מהלכות תפילין הלכה ב סמ"ג עשין ג טוש"ע או"ח סי' לח סעיף ב:

יח י מיי' פ"ג מהלכות מלכים ה"ב סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

יט כ [מיי' פ"ג מהל' מלכים ה"ב] סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

כ טוש"ע או"ח סי' לח סעיף ב:

כא ל מיי' פ"ג מהלכות מלכים ה"ג סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

כב מ מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה יב סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שעא סעיף ג:

כג נ מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה יג סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שעא סעיף ד:

כד ס מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה יד סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שעא סעיף ה:

כה ע מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה טו סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שעא סעיף ו:

כו פ מיי' פ"ג מהלכות תשובה הלכה ב סמ"ג עשין ג טוש"ע או"ח סי' לח סעיף ב:

כז צ טוש"ע או"ח סי' לח סעיף ב:

כח ק מיי' פ"ג מהלכות תפילין הלכה ב סמ"ג עשין ג טוש"ע או"ח סי' לח סעיף ב:

כט ר מיי' פ"ג מהלכות מלכים ה"ב סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

ל ש מיי' פ"ג מהלכות מלכים ה"ב סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

לא ת מיי' פ"ג מהלכות מלכים ה"ב סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

לב א מיי' פ"ג מהלכות מלכים ה"ב סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

לג ב מיי' פ"ג מהלכות מלכים ה"ב סמ"ג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ג [ו]:

תורה אור השלם

1. וַיִּקַּח אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חֵת לֵאמֹר: בראשית כג ג
2. גֵּר תּוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי:
בראשית כג ד
3. לְעֹנֵג לֹרָשׁ חָרַף עֹשֵׂהוּ שֹׁמֵחַ לְאֵיד לֹא יְנַקֶּה: משלי יז ה
4. מַלְוֵה ה' חוֹנֵן דָּל וּגְמֻלוֹ יְשַׁלֶּם לוֹ: משלי יט יז
5. עֹשֵׁק דָּל חֹרֵף עֹשֵׂהוּ וּמְכַבְּדוֹ חֹנֵן אֶבְיוֹן:
משלי יד לא
6. כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שֶׁיָּמֻתוּ וְהַמֵּתִים אֵינָם יֹדְעִים מְאוּמָה וְאֵין עוֹד לָהֶם שָׂכָר כִּי נִשְׁכַּח זִכְרָם:
קהלת ט ה
7. וּבְנָיָהוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל הוּא הִכָּה אֶת שְׁנֵי אֲרִאֵל מוֹאָב וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאַרְיֵה בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשָּׁלֶג:
שמואל ב כג כ

רבינו חננאל

ת"ר המולך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקא ר' אלעזר בן עזריה אומר שקין מחוברין ומתניהן על החמור אחד מצד זה ואחד מצד אחר. הלשון ישמעאל גלגרי.

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה ואין מברכין וכו' [ומיהו מלקוטי שושנך ליט קורבי לבל: (ב) תוס' ד"ה למכברים וכו' נילים מגלות ופיהן ולילבא מטות לעב. וע"ע בתוספות ד"ה]: (ג) בא"ד ואבל ספרים וכו' וקשה מהחיא וכפכלם: (ד) בא"ד מלאכי ה' ד"ה הא המפרים לילים משום דלילים משום

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה כתב. יכן בדבייהודה דראב"ש בין שלא היה עומד ליקבר חלה עליו אבילות מיד. ב בתוס' ד"ה כתב. בי שמע מדקי לחדיר בי צידנת עירה הוא שקיים התורה ואין הדור ראוי לאותו עדות עבשיו.

מוסף רש"י

ואין מברכין עליו. נרמת המטות לאומלו מי תוכנו (מו"ק כג מכ"ה). ואין מזמנין עליו. וכל זה לפי שלין דעתו מיושבת עליו תלמה נכרכה לנמלו. ועוד לפם כה לנרך מלו שמח נמרי הכי ליה מלוה לנרך (ב הוי כשם ד"ה). ובשבת מיסב. כשהוא שתל (שם). מתחדיב בבולן. מיהיב נמלות עונג שנם לפין לנלות נשבת (שם). מת מפם ארבע אמות לק"ש. שאסור לקרות כתרנם לפחות מפני לועג לרש שזה קורל הם לין יכול לקרות (סוטה מז.). הוה קשדיא חבלתא. לילימיו היו עוברים על נבי הקברות (ב"ק).

רב נסים גאון

פרק ג

ראשר מר מת תוסם ר' אמות לקריה שמע. עיקר במסכתא סוכתא בפרק משהה מלחמה (דף מג:) כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב מת תוסם ר' אמות לקריה שמע רכתיב (משלי ו) לועג לרש חרף עושהו:

показывать мертвым, что ты соблюдаешь заповеди, – значит насмехаться над ними, поскольку они их соблюдать не могут. Отсюда следует, что пришедший на кладбище свободен от заповедей.

התם *Там*, в случае идущего по кладбищу, **תוך ארבע אמות הוא דאסור** *в пределах четырех локтей* от могилы или умершего – *запрещено* выполнять заповеди. **חוץ לארבע אמות חייב** Но *за пределами четырех локтей – обязан* выполнять заповеди. **דאמר מר** *Как сказал учитель*: **מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע** *умерший получает четыре локтя* для запрета *на чтение Шма*. **הכא** Но *здесь*, в случае скорбящего и того, кто охраняет умершего, – **חוץ לארבע אמות נמי פטור** *даже за пределами четырех локтей свободен* от чтения Шма и других заповедей.

גופא *Сама* барайта (частично приведенная ранее): **המשמר את המת אף על פי שאינו מתו** *охраняющий умершего, даже если* тот *не его умерший* (не его родственник), – **פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה** *свободен от чтения Шма, молитвы, тфилин и всех заповедей, указанных в Торе*.

היו שנים Когда умершего охраняют *два* человека, то могут выполнить заповедь, если **זה משמר וזה קורא** *один охраняет, а другой читает* Шма, после чего **זה משמר וזה קורא** *второй охраняет, а первый читает*.

Завершение барайты: **בן עזאי אומר** *Бен-Азай говорит*: **היו באים בספינה** двое охраняющих *поднялись на корабль* с телом умершего. **מניחו בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת** Могут *положить его в одном углу, а сами* – одновременно – *молиться в другом углу*.

מאי בינייהו *В чем* разница *между ними* – между мнением первого учителя барайты и мнением Бен-Азая? **אמר רבינא** *Сказал Равина*: **חוששין לעכברים איכא בינייהו** *опасаются мышей* на корабле – вот в чем разница *между ними*. **מר סבר חיישינן** Первый *учитель считает*: *опасаются* мышей, а поэтому не могут сразу оба оставить умершего. **ומר סבר לא חיישינן** Другой *учитель* (Бен-Азай) *считает*: *не опасаются* мышей.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в другой барайте: **המוליך עצמות ממקום למקום** тому, кто *переносит* (или перевозит) *кости* человека *с места на место*, **הרי זה לא יתנם בדסקיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם** *нельзя положить их в* переметную *суму, положить на осла и сесть на них*, **מפני שנוהג בהם מנהג בזיון** *потому что*, если так *с ними поступает – позорит* умершего. **ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר** *Но если боится нееврев или разбойников* и должен ускакать от них, то *может* сесть на кости. **וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו בספר תורה** *И как сказано о костях* человека, *так сказано о свитке Торы*.

В барайте две части, после которых идет высказывание: "как сказано о костях, так сказано о свитке Торы". **אהייא** *К чему* относится это высказывание – к первой части или ко второй? **אילימא אריש פשיטא** *Если скажем*, что *к первой части* барайты, то это *очевидно*. **מי גרע ספר תורה מעצמות** *Разве свиток Торы менее важен, чем кости* человека?

אלא אסיפא *Но* придется сказать, что *ко второй части* относится высказывание. Как в случае опасности можно сидеть на костях человека, так можно сидеть и на свитке Торы, когда спасаешься верхом от чужаков или разбойников.

אמר רחבה אמר רב יהודה *Сказал Рахава*: *сказал рав Йеуда*: **כל הרואה המת ואינו מלוהו** *каждый, кто, видя* похороны *умершего, не* участвует в *сопровождении* (в похоронной процессии), **עובר משום לעג לרש חרף עשהו** *нарушает* запрет[3]: *"Насмехающийся над бедным позорит своего Создателя"*.

ואם הלוהו מה שכרו *А если сопровождал* (участвовал в похоронной процессии) – *какова награда ему*? **אמר רב אסי** *Сказал рав Аси*: **עליו מלוה ה' חונן הכתוב אומר** *о нем говорит стих*[4]: **דל** *"Дает в долг Всевышнему* тот, кто *оказывает милосердие бедному*, и Он воздаст ему (добром)". И написано[5]: **ומכבדו חנן אביון** "Тот, кто *почитает Его, оказывает милосердие нешмущему*". Другими словами, тот, кто оказывает милосердие умершему, ибо нет более бедного человека, чем умерший, тем самым как бы делает одолжение Всевышнему. (Здесь обыгрывается семантическая и лексическая близость терминов "дает в долг", "малвэ", и "сопровождает", "мелавэ".)

3. Мишлей 17:5
4. Мишлей 19:17
5. Мишлей 14:31

ואין מברכין עליו. אין נזקיך שיברכו לו מחיים שנברכת המתים: **ואין מזמנין עליו.** אין מצטרף עם שלשה לזימון: **פטפט פטפוט כיצד כיניהו.** לר"ח מייב אכל בעונה בשבת: **קפני מיפס פטור מק"ש ומכל טרכות.** ותפילו כשהוא תוכל בניו מכירו: **פרנסת.** להא דתני פטור ואין שתין לו כיס אחר דקאמר ממזיר פניו ואוכל: **רב אפי אמר.** לעולם אכולה ומתניתין נמי מפילו בניו אחר נמי פטור ליה דכל שמוטל עליו לקוברו קרי מוטל לפניו: **ויקח מברכים וגו' וכיב ומקברה אפי מלפני.** והיינו שעמדת לתו לפניו הוה: **משמרו.** לשון אחר שניהו קרובו אלא משמרו: **פוסס ר' פוסס לק"ש.** שאסור לקרות בתוך מרחץ אחת שלו משום לועג ליה: **פטור מק"ש.** משום דעוסק במצוה: **מוסקין למכבדים.** תנא קמא סיים לעכברים לפני נפשיה: **דסקיא.** מרלוף גדול של עור: **ופס סיב מצירא.** ונרין ברכות על הסוס ונרין: **אלא אמפיפא.** אם היה מתירא רוכב: **פלוב ס' חונן דל.** קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ומתן לך דל מן המת ומלוה לותו כאלו מלוה את המקום: **דלייב.** הגביהו: **לא שנים.** לא תוכל עליו פעם שנים כדי שתתבונן בו: **אלו נדיקים.** ומאי יתדעים שימותו מתוים אל נכם יום המיתה ומוכחים ידיסם מן העבירה. וכשנים אינם יודעים מתומה שעושים עמהם כאילו יודעים ומוכיחים: **פוס סכב.** הפסיל את הפנים של דוכות מפני מקדשים שלא היה נכם כמותו: **מריגל.** זה הוא המקדש שנאמ' הי מריגל מריגל קרים מנה לוד (ישעיה כט): **מופב.** על שם שנתגלו לוד למאי מלות המוסיה: גזית

ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי אומר היו באים בספינה מניחו בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת מאי בינייהו אמר רבינא חוששין לעכברים איבא בינייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: ת"ר [ה]המולך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא ויתנם על גבי חמור וידכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו [ו]בספר תורה אהייא אילימא אריישא פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא: אמר רחבה [ז]אמר רב יהודה [ח]כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לועג לרש חרף עשהו ואם הלוהו מה שכרו אמר רב אסי עליו הכתוב אומר [ט]מלוה ה' חונן דל [י]ומכבדו חונן אביון: רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תבלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא [יא]דליה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו [יב]מחרפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב [יג]והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה [יד]אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך [טו]כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר [טז]ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג

ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומברך ומזמן ומברכין עליו ומזמנין עליו וחייב בכל המצות האמורות בתורה [ו]רשב"ג אומר מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכולן וא"ר יוחנן מאי בינייהו תשמיש המטה איכא בינייהו קתני מיהת פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה אמר רב פפא תרגמא אמחזיר פניו ואוכל רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי שנאמר [ו]ויקם אברהם מעל פני מתו ונאמר [ו]ואקברה מתי מלפני כל זמן שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו רמי מתו אין אבל משמרו לא והתניא המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה משמרו אע"פ שאינו מתו מתו אע"פ שאינו משמרו מתו ומשמרו אין אבל מהלך בבית הקברות לא והתניא [א]לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא ואם עושה כן עובר משום [ב]לועג לרש חרף עושהו התם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור חוץ לארבע אמות חייב דאמר מר [ג]כמת תופס ר' אמות לק"ש הבא חוץ לד' אמות נמי פטור: גופא [ד]המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא בן עזאי אומר היו באים בספינה מניחו בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת מאי בינייהו אמר רבינא חוששין לעכברים איבא בינייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: ת"ר [ה]המולך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא ויתנם על גבי חמור וידכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו [ו]בספר תורה אהייא אילימא אריישא פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא: אמר רחבה [ז]אמר רב יהודה [ח]כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לועג לרש חרף עשהו ואם הלוהו מה שכרו אמר רב אסי עליו הכתוב אומר [ט]מלוה ה' חונן דל [י]ומכבדו חונן אביון: רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תבלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא [יא]דליה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו [יב]מחרפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב [יג]והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה [יד]אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך [טו]כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר [טז]ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג

נדעתך למפור ס"ת אבל נביאים וכתובים שפיר דמי [יז]מדקתני ס"ת ולא מפתבר לומר מפום שרוימת לנביאים ולפתיס להא פשיטא דמותר למקה ויהיה לפפור ועוד דנהדיא מאי בירושלמי לפקיל מלמה ספרים לו שהיו בה עלמות של מת הרי זה מפשילין לתחוריו וכוכב עליו: **אלא אסיפא** משום לפתים מותר לרכוב עליהם. וה"ה לתחוריו מותר אפילו נלא לפתים: **למחר** באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו. ותימה והא תניא בפ' התכלת (מנחות דף מג.) הסיה שעתה ולאי רמינן ליה פי' נותנין ליה בטליתותיהן (ב) משום לועג לרש וי"ל דה"פ הכא למתניתין לותם כמה שהחיים מלוים והמתים אינם מלוים אבל בהתכלת היינו דרמו מוסים למתים ועכשיו אנו מפלקין לותן [יח]ותאי שנא לותר ר"ת לוקה הם שהיו רגילים כולם במייסה לנכנס עליה כל' כנפות ולנכנס נילים וגם לכל העופקים בסה יש לסה נילים והוה לועג לרש הם לא היה לסה נילים אז משום דכתיב לדור הם אבל אנו שגם נמיינו אין מנהגינו לנכנס תמיד נילים אי הוי רמינן להו הוי כתו לועג לרש וכ"ת נשים לאותם שהיה לסה במייסה מ"ב יהיה לועג לרש לאותים ועוד מ"ת שמע מתני' לתי"ב (ז) דתמיריס הנילים לנילים עולה למנין תרי"ב עם מ' חוטין וחמשה קשרים וחם לנכנס נילים נרמה כאילו קיים כל התורה ומיחזי כשיקרא וחה לא נהירא דגם מיים עתה לותה לנכנסים הלא לא קיימו כל התורה כולה ומיהו ר"ל לאנו קומכים על מפכת שמחות (פ"ב) שאוה אבל לבניו הטילו תכלת מפאילוסי ותפ"ד שהגמרא חולק עליו יש לבריס שאנו מיחמין הגמ' שלנו ואנו עושין כספרים המיוחים כתו מחזון יעשיהו כספיקתא וכתו ויחל שים בגמ' (מגילה דף נ.) לבתעמת קורין בברכות וקלנות וכתמ' קופרים (פ"ו) מפרש ויחל והיינ"ת היה רגיל שלא להסירים מן הכתף אלא לקושרם והלדקם בתוך הכתף לאפוקי נפשיה מפלוגתא אם הם מיכן נילים יש לסה נילים ואם לאו הרי הם מכוסין (יט): **שני אריאל מואב.** על שם דוד ושלמה שבנו את הבית ובתו מרות המוסיה:

ת א מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה כג. ופ"ד מהלכות תפלה הלכה יג. ופ"ד מהל' תפלה הלכה ו) פמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ו) ופמג סעיף ד ופ"ד מהל' תפלה הלכה ה) ופמג סעיף ה ופ"ד מהל' תפלה הלכה ב) ופמג סעיף ב ופ"ד מהל' תפלה הלכה ג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ד) ופמג סעיף ד:

ופ' שמ סעיף ב ג):

ב ופ"ד מהל' תפלה הלכה ה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה י) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה יא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה יב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה יג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה יד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה טו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה טז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה יז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה יח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה יט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה כ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה כא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה כב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה כג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה כד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה כה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה כו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה כז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה כח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה כט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ל) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה לא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה לב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה לג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה לד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה לה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה לו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה לז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה לח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה לט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה מ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה מא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה מב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה מג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה מד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה מה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה מו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה מז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה מח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה מט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה נ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה נא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה נב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה נג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה נד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה נה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה נו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה נז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה נח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה נט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ס) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה סא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה סב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה סג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה סד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה סה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה סו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה סז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה סח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה סט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ע) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה עא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה עב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה עג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה עד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה עה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה עו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה עז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה עח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה עט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה פ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה פא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה פב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה פג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה פד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה פה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה פו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה פז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה פח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה פט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה צ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה צא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה צב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה צג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה צד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה צה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה צו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה צז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה צח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה צט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ק) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קי) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קיא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קיב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קיג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קיד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קטו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קטז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קיז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קיח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קיט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קכ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קכא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קכב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קכג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קכד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קכה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קכו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קכז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קכח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קכט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קל) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קלא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קלב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קלג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קלד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קלה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קלו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קלז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קלח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קלט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קמ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קמא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קמב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קמג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קמד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קמה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קמו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קמז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קמח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קמט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קנ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קנא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קנב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קנג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קנד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קנה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קנו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קנז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קנח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קנט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קס) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קסא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קסב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קסג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קסד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קסה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קסו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קסז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קסח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קסט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קע) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קעא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קעב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קעג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קעד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קעה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קעו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קעז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קעח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קעט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קפ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קפא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קפב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קפג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קפד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קפה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קפו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קפז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קפח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קפט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קצ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קצא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קצב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קצג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קצד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קצה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קצו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קצז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קצח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה קצט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ר) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה רא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה רב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה רג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה רד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה רה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה רו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה רז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה רח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה רט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ש) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה שא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה שב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה שג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה שד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה שה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה שו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה שז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה שח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה שט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה ת) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תי) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תיא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תיב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תיג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תיד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תטו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תטז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תיז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תיח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תיט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תכ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תכא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תכב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תכג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תכד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תכה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תכו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תכז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תכח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תכט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תל) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תלא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תלב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תלג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תלד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תלה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תלו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תלז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תלח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תלט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תמ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תמא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תמב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תמג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תמד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תמה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תמו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תמז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תמח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תמט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תנ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תנא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תנב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תנג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תנד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תנה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תנו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תנז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תנח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תנט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תס) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תסא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תסב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תסג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תסד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תסה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תסו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תסז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תסח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תסט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תע) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תעא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תעב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תעג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תעד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תעה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תעו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תעז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תעח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תעט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תפ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תפא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תפב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תפג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תפד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תפה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תפו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תפז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תפח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תפט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תצ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תצא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תצב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תצג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תצד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תצה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תצו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תצז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תצח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תצט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תק) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקי) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקיא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקיב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקיג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקיד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקטו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקטז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקיז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקיח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקיט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקכ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקכא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקכב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקכג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקכד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקכה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקכו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקכז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקכח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקכט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקל) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקלא) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקלב) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקלג) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקלד) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקלה) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקלו) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקלז) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקלח) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקלט) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה תקמ) ופמג סעיף ג ופ"ד מהל' תפלה הלכה

רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות Однажды *раби Хия и раби Йонатан шли по кладбищу*. הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן *Выпали* наружу и волочились по могилам *нити* цицит *раби Йонатана*. אמר ליה רבי חייא *Сказал ему раби Хия*: דלייה כדי שלא יאמרו *подними, чтобы не сказали* умершие: למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו *завтра придут* эти люди *к нам* (умрут), *а сегодня срамят нас* тем, что выполняют заповедь цицит, а мы не можем ее выполнить.

אמר ליה *Сказал ему* раби Йонатан: ומי ידעי מלי האי *разве* мертвые *настолько осведомлены* (знают дела живых)? והא כתיב *Ведь написано*[6]: והמתים אינם יודעים מאומה "Потому что живые знают, что умрут, *но мертвые ничего не знают*".

אמר ליה *Сказал ему* раби Хия: אם קרית *если ты* и *читал* этот стих – לא שנית *то не учил* его повторно; אם שנית *если учил* (читал второй раз) – לא שלשת *то не учил третий раз*; אם שלשת *если* учил *три раза* – לא פירשו לך *то не объяснили тебе*, не растолковали, что на самом деле он имеет в виду. כי החיים יודעים שימותו *"Потому что живые знают, что умрут"*, – אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים это о *праведниках, которые* даже *в смерти называются живыми*. Зная о своей смерти, они избегают греха. В то время как злодеи при жизни считаются мертвыми, потому что ведут себя так, будто не знают, что умрут ("но мертвые ничего не знают"), и поэтому нарушают запреты.

שנאמר *Как сказано*[7]: ובניהו בן יהוידע בן איש חי *"Бнаяу бен Йеояда, сын живого человека,* רב פעלים מקבצאל *ратоборец из Кавцеэля.* הוא הכה את שני אראל מואב *Он разбил двух князей Моава,* והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג *и он сошел и поразил льва в логове в снежный день*".

6. Коэлет 9:5
7. Шмуэль 2, 23:20

ואין מברכין עליו. אין צריך שיברכו לו מחבירים כשברכת שלום: **ואין מזמנין עליו.** אין מצטרף עם שלשה לזימון: **פשפש פשפש ביניהו.** ל"ר"ם מייב לכל בעונה בשבת: **קפני מיפס פטור מק"ש ומכל ברכות.** ומפילו כשהוא מוכל בכית מכיכו: **פרגמא.** להא דמר פטור ממי שמין לו בית אחר דקאמר ממזיר פניו ואוכל: **רב אפי אמר.** לעולם אכולה ומתניתין נמי מפילו בכית אחר נמי פטר ליה דכל שמוטל עליו לוקבורו קרי מוטל לפניו: **ויקם מברכם וגו' וכפיב ומקברה אפי מלפניו.** והיינו שעמת לו לפניו הוא: **משפרו.** מלם אחר שיגיע קרובו אלא נתחייב במתו: **פופס ד' אמות נק"ם.** שאסור לקרות כמוך מרבע אמות שלו משום לועג לרש: **פטור מק"ש.** משום דעוסק במשוה: **פופפין למכבדים.** מנא קמא מיים לעכבדים לפני בפפיכה: **דפקיפ.** מרגוף גדול של עור: **ופס פיה פפירפ.** ונכיך נרכוב על הפוס ונכיך: **אלא אפיפס.** אם היה מתיכת רוכב: **אלוה ס' חונן דל.** קני היה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ומין לך דל מן המת והמלוה לותו כשלו מלוה את המקום: **דלייה.** הגביהו: **לפ שנים.** לפ חוזק עליו פעם שנים כדי שתתנוון בו: **אלו נדיקים.** ומתי יהפיים שימותו נותנים אל לבם יום המיתה ומוכפים יהיפם מן העבירה. וכפעים אינם יודעים מלותה שעומדים עלמם כלימם יהפיים ומוכלים: **כוס שכפ.** השפיל את הבנים של דוכות משני מקדשים שלא היה נסם כמותו: **פריפל.** זה בית המקדש שנא' הי תריפל קריית מנה דוד (ישעיה כו): **שופב.** על שם שבנתו דוד למתי מכות המוותיה: **נזיד**

ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומברך ומזמן ומברכין עליו ומזמנין עליו וחייב בכל המצות האמורות בתורה [6]רשב"ג אומר מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכולן וא"ר יוחנן מאי ביניהו תשמיש המטה איכא ביניהו קתני מיהת פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה אמר רב פפא תרגמא אמחזיר פניו ואוכל רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי שנאמר [1]ויקם אברהם מעל פני מתו ונאמר [2]ואקברה מתי מלפני כל זמן שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי מתו אין אבל משמרו לא והתניא המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה משמרו אע"פ שאינו מתו מתו אע"פ שאינו משמרו מתו ומשמרו אין אבל מהלך בבית הקברות לא והתניא [4]לא יהלך ארם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא ואם עושה כן עובר משום [2]לועג לרש חרף עושהו התם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור חוץ לארבע אמות חייב דאמר מר [5]כמת תופס ד' אמות לק"ש הבא חוץ לד' אמות נמי פטור: גופא [1]המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי אומר היו באים בספינה מניחו בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת מאי בינייהו אמר רבינא חוששין לעכברים איבא בינייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: ת"ר [3]המולך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני גנבים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו [4]בספר תורה אהייא אילימא אריש פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא: אמר רחבה [5]אמר רב יהודה [6]כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לועג לרש חרף עשהו ואם הלוהו מה שכרו אמר רב אסי עליו הכתוב אומר [7]מלוה ה' חונן דל [8]ומכבדו חונן אביון: רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואולי בבית הקברות הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא [9]דלייה בדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו [10]מחרפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב [11]והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה [12]אם קריית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך [13]כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר [14]ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג

והמניח פטור מחקיעת שופר לית לך למימר כחול ולא כי"ט כחמיה ומשני ת"ק מניעה מכיון שהוא זקוק לכבין לו לתרוע ותכריכין כדתנן (שבת קנא.) מחזיכין על המתום להכיא לו לתרוע ותכריכין כמו שהוא נוטל משלו למי לתמת משמע דכשבתות וי"ט אינו רשאי להכך ולהתפלל לטרוד להחזיר לו על המתום להביא לתרוע ותכריכין וקשיא מפיפל דקתני כשבת מנרכין עליו ומזמנין עליו וכן תניא נמי כיוחנלמי כ"ש כחול אל כשבת מיסב ואוכל ומכרך ושותה יין ומברך ומזמן. ותומר ר"י דפליני מהדדי ליתא ופיפל כיוחנלמי. ורבי נחמיה היא דאמר לחפסיר ליישו לרחלי אם לעמו להמחזיק על המתום אז יש לנו לומר לטרוח להמחזיק ואילו רשאי לנכך אל כפיפל מיידי כשאין לעמו להמחזיק על המתום ומיהו אלי טעמא לא אייך לטעמא למשוס כבתו. ומן היוחנלמי למשי לפטור מנטילת נולב דמיידי כחול כמועד לטרוח ליפול משום לחגנו שכחול המועד אייך למיעות כשאתו מוטל לפניו וכיון דכשמוטל לפניו אייך למיעות כי מוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי לומר דמי יפיפל מי שאתו מוטל לפניו ואין עליו לקוברו אינו נוהג למיעות וכן משמע ביוחנלמי נמסר לרופים מוכל בשר ושותה יין ומסר לחפסיר כנמסר לרופים ועל כרחך נמסר לרופים ר"ל אלפי לפניו לאי שלא לפניו אלפי לפניו מיפוך ליה אמיך מל עליו מלכות משיח מפתח כימו וכיון דלא מל עליה למיעות ת"ל מלם שאינו יכול לקבור מתו כגון מלם שמת בכית החפורים ואין המוהל מניחו לקוברו נראה שאין חייב לנהוג בו למיעות שהרי אין זה מוטל עליו לקברו מפני שאינו יכול לפדותו ולהולימו לקברו כדתניא בתוספתא שמחות (פ"ג) נמיתשו נעליו מלקוברו מתלכלין עליו ופסיק מימיה מורת למיעות מיהו כלומו שמפסו מוהל גם מכילות אינו חייב ללא למי לנמיתשו מלקוברו (ב) שאם אינו קוברו תו לאל הכא עדיין הוא מלפה אם יוכל לעשות פשרה עם המוהל להניחו לקברו וכן מעשה דר' לליעזר (ר"ה פד:) דפסק מלות למיעות ומעשה שמתה לחמותו של ר"ת בשבת והחייבו לי כמולתי שבת בעיר לחרת ומכל כשר ושתה יין ואמר כיון שיש לה נעל שחייב בקבורתה אינו לחמר כשבר ויין ולפשר שגם ר"ת אם היה כעיר עליו מיקל מחומו הטעם: **וספר** תורה בזרועו וקורא. והוא הדין בעל פה לחמר לקהות: **וירכב** עליהם. לאל לי מפשילן לחמוריו על החמור שפיר למי וכן בס"ת ולפילו אם נדעתך לחמר ס"ת לאל בגמלים וכלחוטים שפיר למי (ו) מדקתני ס"ת ולא מסתבר לומר דכרוב עליהם. והיינו לחמוריו מותר לפילו בלא לפטים: **למחר** באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו. ומימה והא לחמרי כפ' המלכת (שבועות דף מז.) ההיא שעמת ולאי לחיכן ליה פי' נותנין ליה בטליתותיהן (ס) משום לועג לרש וי"ל דה"פ הכא למציין לחומה כמה שהחיים מלוים והמתים אינם מלוים וגדול המלווה וכו' (ו) והכיא להמלכת היינו דלמו מוטים למתים ועכשיו אנו מפלקין לחומן (ז) ומלי שבא לחומר ר"ת לוקה אם שהיה לנגוע ללמוד ואל לנגוע בגיגית וגם לכל העוסקים בהם יש להם גיגית והוה לועג לרש אם אין גיגית לו משום דכשיבא לדחוק אם אכל אנו בשבת בגיגית אין מקפידין עליו אלא מפני שמא יבא לנגוע בהם ומיהו אפילו בשבת אין מנהגינו לנגוע ממיד בגיגית לי לאי למיכן להו הוי כמו לועג לרש וכ"ת נשים לאומה שהיה להם במיהם ת"ל חוטין וחמשה קשרים ואם לועג לרש לאומרים ועוד מר"ת שמעת מלגני לומי"ב (ז) למפרשים בגיגית לגיגית עולה למכין מרי"ב עם מ' חוטין וחמשה קשרים ואם לועג גיגית נראה כאילו קיים כל החורה ומיחד כשיקרא חה לא ניזרל דגם מיים שהה לוכשים הלא לא קיימו כל החורה כולה ומיהו ר"ל לאלו מומרים על מכלת שמחות (פ"ג) שהה אבל שאול לכאי הטילו מכלת אחת מפליליוני ואע"פ שהגמרא מולק עליו יש לכרים שאנו מניחין הגמ' שלנו ואנו עוסקין כספרים המיוסים כמו מחזון יעשיהו כספיקתא וכמו ויחל שים בגמ' (מגילה דף לג.) לכמעניא קורין בכרכות וקללות וכמ' פוסקים (פ"ו) מפרש ויחל והרישב"ם היה רגיל שלא להסיחים מן הכתב אלא להדקה מתוך הכתב להפוקי נפשיה מפלוגתא אם הם מיכין בגיגית יש להם גיגית ואם לאו הרי הם מכוסין (ח): **שני אריאל מואב.** על שם דוד ושלמה שבנו את הכית וכאו מרות המוותיה:

ת א מי' פ"ד מהלכות מפילין הלכה כב ופ"ד מהלכות אבל הלכה יא [ופ"ד מהלכי אבל פ"ם הלכה ו] ופמג עמין כב טוש"ע או"ח סימן תס סעיף ג [ופ"ד סימן תפד סעיף ד ופ"ד סימן תפה סעיף ב ג]:

ופר שמו סעיף ב ג]:

ב [מי' פ"ג מהלי' ק"ש הל' ג טוש"ע או"ח סי' סעיף ג ד ופ"ד מי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ד ה [ופ"ג מהלכות תפילין הל' ב]:

ג טוש"ע או"ח סי' סעיף ג ופ"ד מי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ד ה [ופ"ג מהלכות תפילין הל' ב]:

ד מי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ד ה [ופ"ג מהלכות תפילין הל' ב]:

ה מי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ד ה [ופ"ג מהלכות תפילין הל' ב]:

ו מי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ד ה [ופ"ג מהלכות תפילין הל' ב]:

ז מי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ד ה [ופ"ג מהלכות תפילין הל' ב]:

ח ו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

ט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

י [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

יא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

יב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

יג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

יד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

טו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

טז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

יז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

יח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

יט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

כ [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

כא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

כב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

כג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

כד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

כה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

כו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

כז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

כח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

כט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

ל [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

לא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

לב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

לג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

לד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

לה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

לו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

לז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

לח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

לט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

מ [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

מא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

מב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

מג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

מד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

מה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

מו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

מז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

מח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

מט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

נ [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

נא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

נב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

נג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

נד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

נה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

נו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

נז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

נח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

נט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

ס [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

סא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

סב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

סג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

סד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

סה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

סו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

סז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

סח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

סט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

ע [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

עא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

עב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

עג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

עד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

עה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

עו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

עז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

עח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

עט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

פ [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

פא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

פב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

פג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

פד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

פה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

פו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

פז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

פח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

פט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

צ [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

צא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

צב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

צג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

צד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

צה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

צו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

צז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

צח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

צט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

ק [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קי [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קיא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קיב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קיג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קיד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קטו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קטז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קיז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קיח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קיט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קכ [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קכא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קכב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קכג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קכד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קכה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קכו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קכז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קכח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קכט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קל [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קלא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קלב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קלג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קלד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קלה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קלו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קלז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קלח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קלט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קמ [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קמא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קמב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קמג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קמד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קמה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קמו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קמז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קמח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קמט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קנ [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קנא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קנב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קנג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קנד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קנה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קנו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קנז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קנח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קנט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קס [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קסא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קסב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קסג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קסד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קסה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קסו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קסז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קסח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קסט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קע [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קעא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קעב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קעג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קעד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קעה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קעו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קעז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קעח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קעט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קפ [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קפא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קפב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קפג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קפד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קפה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קפו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קפז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קפח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קפט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קצ [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קצא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קצב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קצג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קצד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קצה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קצו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קצז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קצח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

קצט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

ר [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

רא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

רב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

רג [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

רד [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

רה [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

רו [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

רז [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

רח [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

רט [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

רי [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

ריא [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל' ב] טוש"ע או"ח סימן תפד סעיף ג:

ריב [מי' פ"ג מהלכי ק"ש הל

1. הִנֵּה חֵלֶל רָשָׁע וְשָׂא יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּא יִהְיֶה נְבִיאָ עֹזֵן קָךְ יְחוּקְאֵל כא ל
2. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים יָקוּם דָּבָר וְעַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו
3. יַכִּבְדוּ קָנִין וְלֹא יֵדַע וְיַעֲבְרוּ וְלֹא יָבִין לָמוֹ: איוב יד כא
4. אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל: איוב יד כב
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּה וְרָאִיתִיךָ בְעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר: דברים לד ד

מאי לאומר אמר הקב"ה למשה לך ואמרי להם וגו'. כלי שמלך ומלמר נמרחים ניתנין ולשקר קיימת. וכן בהלחמיה לך, שכל נזירה היא מלמני שמשה לא שמעה לו שלולי כך היה מקיים על שמלשה פומים נמרחים וקנומים כך תהיו אתם להם (נדברים לד ז).

(א) רש"י ד"ה שהי וכו' מעמת הסי"ד ותמ"ב מ"ה בראי ותשוחם ונכ"ל:

גמ' ואף ר' יונתן הדר ביה. עי' מוסיפות לקי לד ע"ב ד"ה ומי', ד"ה ומטעי': רש"י ריח ונחת בר בני לעשות בתורה. עי' ביק קף מ"ב ע"ב ד"ה ומי'.

גלאנצי"א [גלצ"א]. קרח.

רילמא חיסה הוא דקדים מבריו להו.
במסכת סנהדרין בפרק כל ישראל יש להן חלק (דף צ:) אמרי' אמר ר' יונתן אותו מלאך שהוא ממונה על הרחמים דיומה שמו: ת"ש ראובה ושמואל הוו מפקדי נביה זוזי דיתמי אמר ליה ואמרי לי בל הנך שני לא עילית למתיבתא רב. אפס הכא נמי לא תיצול. ויתיה לפירושה במסכת כתובות בפרק הנושא את האשה (דף קג:) אמר רבי רבן בשעת פטירתו של רבי בר אמר להם לחכמי ישראל אני צריך בנפטר חכמי ישראל אני אצלו אמר להם אל תספדוני בעיירות הרשיבו ישיבה: לאחר לי יש שמעון בני חכם נמליאל בני נשיא חנינא בר חמא שמר בראש ד"אמרי' עלה לא קבל עליה ר' חנינא שהיה ר' אפס נרול מסנר ב' שנים ומחצה יתיב ר' אפס בריש"א ויתיב ר' חנינא אבראי ואתא לוי יתיב נביה ומשום הכא לא עיילה ללוי למתיבתא דרקיעא עד דמצא שמואל ואמי עליה תשילה:

נזיזי דכרדא. תמיכות של כרד והקרא שקורין גלמנ"ש בלע"ז והייט כיוס השלג: ונפש ופכל. ט)לקרין ס"כדי לעמוק כתורה: דפנא סיפרא דבי רב. תורת כהנים: חלב רשפ. על נדקיהו הוא אומר ומדיין ביומי יחזקאל מי היה וקורהו חלב: לקרייפא. להתעסק בעניותא לחחתם: פייקר פלמודייהו. משמתם חלמתם מגמפתם. פייקר הוכלד פניהם ממתת שכחה: לפרא דידהו. לפר גופם ממש כגון עקילת הרימה: שפי רופוס. של שמי ילדות מחות (א): ונפשא. ונדע מה גזרו היום פורענות בעולם. שהעולם נדון בר"ה: ספרנוד. מחילה המבלבלת בין מקום השכינה: נרכיבה רשפונה. יוכה. שלש רכיעות הן בכילה שניה ושלישית רלמטה ב"ז במרמטן שניה ב"ג שלישית ב"ת כמליו: כרד מלקה פומו. שעמיד נרד ליפול ממוך נרכיעה ט)רלמטה ומה שנוטע בכר הוקפה והכלד שוכבו והנוטע בשניה עדיין כך הוא ולשו שכר בשביל הכרד כענין שנאמר והפשתה והשעורה נכתה והחטה והכוסמת לא נכו (שמות ט): שדפון. מלקה הכך ולשו מלדף הקשה: שלמא ידמי. דכרים המסורים בין החיים לשבר פום. לגיח הקבורות: בלועה דמשא. כמו מפתן הבית שהלמה סוכב בו: מפרקפי. מקרק שלי: נוכפא. קנה. וכשביל שמתה ילדה תמרה כן לעגמת נפש: כפדי פלניא דשפיט לפפר. לקבורה: שלמא ידמי. מה שעושין שידעה זו זו נופקת ונטויה למום: דלמא דומם. מלמך שהוא ממונה על החיים קדיש ומכרין להו עכשיו יבא פלוני מלל שלר דכרי החיים לימן יהיעיש: בשינא שבא. מנקש אמי מת מלא כך היה שמו: ג"ל. החיים נגלו ט כאילו הם מון מקבריהם ויושבים בעגולה: חוייה. שמואל לגלי ט)שכבו שהיה יושב מון ליעיבה של שלר מתים: כל כי הכך שבי. מקפר השניה שלא נכנסת בישיבתו של רבי ספא נמל' כתוכות בפרק הנושא את האשה (דף קג:): חוייה. שמואל לאמה דלא כבי אמר להם לחכמי ישראל אני צריך בנפטר חכמי ישראל אני אצלו אמר להם אל תספדוני בעיירות הרשיבו ישיבה: לאחר לי יש שמעון בני חכם נמליאל בני נשיא חנינא בר חמא שמר בראש ד"אמרי' עלה לא קבל עליה ר' חנינא שהיה ר' אפס נרול מסנר ב' שנים ומחצה יתיב ר' אפס בריש"א ויתיב ר' חנינא אבראי ואתא לוי יתיב נביה ומשום הכא לא עיילה ללוי למתיבתא דרקיעא עד דמצא שמואל ואמי עליה תשילה: כרכיעה רלמטה. יוכה. שלש רכיעות הן בכילה שניה ושלישית רלמטה ב"ז במרמטן שניה ב"ג שלישית ב"ת כמליו: כרד מלקה פומו. שעמיד נרד ליפול ממוך נרכיעה ט)רלמטה ומה שנוטע בכר הוקפה והכלד שוכבו והנוטע בשניה עדיין כך הוא ולשו שכר בשביל הכרד כענין שנאמר והפשתה והשעורה נכתה והחטה והכוסמת לא נכו (שמות ט): שדפון. מלקה הכך ולשו מלדף הקשה: שלמא ידמי. דכרים המסורים בין החיים לשבר פום. לגיח הקבורות: בלועה דמשא. כמו מפתן הבית שהלמה סוכב בו: מפרקפי. מקרק שלי: נוכפא. קנה. וכשביל שמתה ילדה תמרה כן לעגמת נפש: כפדי פלניא דשפיט לפפר. לקבורה: שלמא ידמי. מה שעושין שידעה זו זו נופקת ונטויה למום: דלמא דומם. מלמך שהוא ממונה על החיים קדיש ומכרין להו עכשיו יבא פלוני מלל שלר דכרי החיים לימן יהיעיש: בשינא שבא. מנקש אמי מת מלא כך היה שמו: ג"ל. החיים נגלו ט כאילו הם מון מקבריהם ויושבים בעגולה: חוייה. שמואל לגלי ט)שכבו שהיה יושב מון ליעיבה של שלר מתים: כל כי הכך שבי. מקפר השניה שלא נכנסת בישיבתו של רבי ספא נמל' כתוכות בפרק הנושא את האשה (דף קג:): חוייה. שמואל לאמה דלא כבי אמר להם לחכמי ישראל אני צריך בנפטר חכמי ישראל אני אצלו אמר להם אל תספדוני בעיירות הרשיבו ישיבה: לאחר לי יש שמעון בני חכם נמליאל בני נשיא חנינא בר חמא שמר בראש ד"אמרי' עלה לא קבל עליה ר' חנינא שהיה ר' אפס נרול מסנר ב' שנים ומחצה יתיב ר' אפס בריש"א ויתיב ר' חנינא אבראי ואתא לוי יתיב נביה ומשום הכא לא עיילה ללוי למתיבתא דרקיעא עד דמצא שמואל ואמי עליה תשילה:

בן איש חי אמו כולי עלמא. נספרים מדויקים כתיב מי וקרין מיל ותן כתיב דייק מכי שלא כתיב מיל אלא מי: סיפרא דבי רב. מהאי דרים שהוא תמור שבספרים: בתוך הבור. שהוא בתוכו הספרים:

אלמא ידעי. מדקאמר לעגל קל תמית ולא מני לשניי כלעיל דומה קדים ותמר להו דהייט דוקא לאלמר לגל כל כך לא היה מקדים דהוא עלמו ליט יודע: לפני

בן איש חי אמו כולי עלמא. נספרים מדויקים כתיב מי וקרין מיל ותן כתיב דייק מכי שלא כתיב מיל אלא מי: סיפרא דבי רב. מהאי דרים שהוא תמור שבספרים: בתוך הבור. שהוא בתוכו הספרים:

אלמא ידעי. מדקאמר לעגל קל תמית ולא מני לשניי כלעיל דומה קדים ותמר להו דהייט דוקא לאלמר לגל כל כך לא היה מקדים דהוא עלמו ליט יודע: לפני

בן איש חי אמו כולי עלמא. נספרים מדויקים כתיב מי וקרין מיל ותן כתיב דייק מכי שלא כתיב מיל אלא מי: סיפרא דבי רב. מהאי דרים שהוא תמור שבספרים: בתוך הבור. שהוא בתוכו הספרים:

אלמא ידעי. מדקאמר לעגל קל תמית ולא מני לשניי כלעיל דומה קדים ותמר להו דהייט דוקא לאלמר לגל כל כך לא היה מקדים דהוא עלמו ליט יודע: לפני

בן איש חי אמו כולי עלמא. נספרים מדויקים כתיב מי וקרין מיל ותן כתיב דייק מכי שלא כתיב מיל אלא מי: סיפרא דבי רב. מהאי דרים שהוא תמור שבספרים: בתוך הבור. שהוא בתוכו הספרים:

אלמא ידעי. מדקאמר לעגל קל תמית ולא מני לשניי כלעיל דומה קדים ותמר להו דהייט דוקא לאלמר לגל כל כך לא היה מקדים דהוא עלמו ליט יודע: לפני

בן איש חי אמו כולי עלמא. נספרים מדויקים כתיב מי וקרין מיל ותן כתיב דייק מכי שלא כתיב מיל אלא מי: סיפרא דבי רב. מהאי דרים שהוא תמור שבספרים: בתוך הבור. שהוא בתוכו הספרים:

אלמא ידעי. מדקאמר לעגל קל תמית ולא מני לשניי כלעיל דומה קדים ותמר להו דהייט דוקא לאלמר לגל כל כך לא היה מקדים דהוא עלמו ליט יודע: לפני

בן איש חי אמו כולי עלמא. נספרים מדויקים כתיב מי וקרין מיל ותן כתיב דייק מכי שלא כתיב מיל אלא מי: סיפרא דבי רב. מהאי דרים שהוא תמור שבספרים: בתוך הבור. שהוא בתוכו הספרים:

אלמא ידעי. מדקאמר לעגל קל תמית ולא מני לשניי כלעיל דומה קדים ותמר להו דהייט דוקא לאלמר לגל כל כך לא היה מקדים דהוא עלמו ליט יודע: לפני

בן איש חי אמו כולי עלמא. נספרים מדויקים כתיב מי וקרין מיל ותן כתיב דייק מכי שלא כתיב מיל אלא מי: סיפרא דבי רב. מהאי דרים שהוא תמור שבספרים: בתוך הבור. שהוא בתוכו הספרים:

אלמא ידעי. מדקאמר לעגל קל תמית ולא מני לשניי כלעיל דומה קדים ותמר להו דהייט דוקא לאלמר לגל כל כך לא היה מקדים דהוא עלמו ליט יודע: לפני

שלשה עדים יומת המת חי הוא אלא המת מעיקרא: יבני ר' חייא נפוק לקרייתא אייקר להו תלמודייהו הוו קא מצערי לאדבוריה א"ל חר לחבריה ידע אבון בהאי צערא א"ל אידך מנא ידע והא כתיב יכבדו בניו ולא ידע א"ל אידך ולא ידע והא כתיב יאך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל ואמר רבי יצחק יקשה רמה למת יבמחט בבשר החי אמרי בצערא דידהו ידעי בצערא דאחרינא לא ידעי ולא ותניא יומעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב

ר"ה בשני בצורת והקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו אמרה חברתי חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתה איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים אלא לכי את ומה שאת שומעת אמרי לי הלכה היא ושטה ובאה ואמרה לה חברתה חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו הלך הוא וזרע ברביעה שניה של כל העולם כולו לקה שלו לא לקה לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו אמרה חברתה בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה כך אמרתי לך איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים אלא לכי את ומה שאת שומעת בואי ואמרי לי הלכה ושטה וכאה ואמרה לה חברתה חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה שניה שרפון מלקה אותו הלך וזרע ברביעה ראשונה של כל העולם כולו נשדף ושלו לא נשדף אמרה לו אשתו מפני מה יאשתקד של כל העולם כולו לקה ושלך לא לקה ועכשיו של כל העולם כולו נשדף ושלך לא נשדף סח לה כל הדברים הללו אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפלה קטטה בין אשתו של אותו חסיד ובין אמה של אותה ריבה אמרה לה לכי וארוך בתך שהיא קבורה במחצלת של קנים לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן רוחות שמספרות זו עם זו אמרה לה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתי הניתני דברים שביני לביניך כבר נשמעו בין החיים אלמא דילמא איניש אחרינא שכיב ואזיל ואמר להו ת"ש דזעירי הוה מפקיד זוזי גבי אושפיזכיתיה עד דאתי ואזיל לבי רב שכיכה אזל בתרה לחצר מות אמר לה זוזי היבא אמרה ליה זיל שקלינהו מתותי יבצנורא דדשא ברוך פלן ואימא לה לאימא תשדר לי מסרקאי וגובתאי רכוחלא בהדי פלניתא דאתיא למחר אלמא ידעי [דלמא] דומה קדים ומכריז להו ת"ש דאבוה דשמואל הוו קא מפקדי גביה זוזי דיתמי כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה הוו קא קרו ליה בר אכיל זוזי דיתמי אזל אבתריה לחצר מות אמר להו בעינא אבא אמרו ליה אבא טובא איכא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא אמרו ליה אבא בר אבא נמי טובא איכא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא אבוה דשמואל היכא אמרו ליה סליק למתיבתא דרקיעא אדהכי חזייה ללוי דיתיב אבראי אמר ליה אמאי יתבת אבראי מאי טעמא לא סלקת אמר ליה דאמרי לי בל כי הנך שני דלא סליקת למתיבתא ורבי אפס ואחלישתיה לדעתיה לא מעיילינן לך למתיבתא דרקיעא אדהכי והכי אתא אבוה חזייה דהוה קא בכי ואחך אמר ליה מאי טעמא קא בכית אמר ליה דלעגל קא אתית מאי טעמא אחיכת דחשיבת בהאי עלמא טובא אמר ליה אי חשיבנא נעיילוה ללוי ועיילוהו ללוי אמר ליה זוזי דיתמי היכא אמר ליה זיל שקלינהו באמתא דרחיא עילאי ותתאי דידן ומיצעי דיתמי אמר ליה מאי טעמא עברת הבי אמר ליה אי גנובי גנבי מגנבו מדידן אי אבלה ארעא אבלה מדידן אלמא דידעי דילמא שאני שמואל ביון דחשיב קדמי ומכרזי יפנו מקום

•ואף ר' יונתן הדר ביה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מנין למתים שמספרים זה עם זה שנאמר יויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי ליצחק וליעקב לאמר מאי לאמר אמר הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור להם לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבעתי לכם כבר קיימתיה לבניכם

בן איש חי *"Сын живого человека"*. **אטו כולי עלמא בני מתי נינהו** *Разве весь* остальной *мир*, все остальные – *дети мертвых*? Зачем о нем сказано, что он сын живого человека? **אלא** *Но* вот зачем: **בן איש חי** *"сын живого"* означает, **שאפילו במיתתו קרוי חי** *что* даже *в своей смерти* его отец Йеояда *зовется* из-за своей праведности *живым*.

Гемара приводит объяснения остальным словам стиха.

רב פעלים מקבצאל *"Ратоборец из Кавцеэля"* – **שריבה וקבץ פועלים לתורה** *потому что множил и собирал воинов* на борьбу *за Тору*, в честь Всевышнего.

והוא הכה את שני אראל מואב *"Он разбил двух князей Моава"*. В данном случае (не в прямом смысле, а в аллегорическом): смирил поколения обоих Иерусалимских храмов. (Храм назван Ариэлем, как у пророков.) Причем к Первому храму относится слово "Моав", что намекает на царей Давида и Шломо, потомков моавитянки Рут. **שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני** *Ибо не было подобного ему ни в* период *Первого храма, ни в* период *Второго храма*.

והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג *"И он сошел и поразил льва в логове в снежный день"*. **איכא דאמרי** *Некоторые говорят*, что это образное выражение, означающее, **דתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל** *что он расколол* на *куски* лед, покрывший яму с водой, после чего *спустился* в микву *и окунулся* в нее перед занятиями Торой.

איכא דאמרי דתנא סיפרא דבי רב ביומא דסיתוא *Другие говорят*, *что он выучил* все законы из *"Книги коэнов" за* один короткий *зимний день*, когда шел снег.

Гемара возвращается к стиху из книги Коэлет.

והמתים אינם יודעים מאומה *"Но мертвые ничего не знают"*. **אלו רשעים שבחייהן קרויין מתים** Это сказано о *злодеях, которые при своей жизни называются мертвыми*, и о них сказано "ничего не знают". Притворяются людьми, которые не знают, что умрут, и поэтому нарушают запреты.

Раби Хия поясняет свою трактовку стиха: **שנאמר** *как сказано*[1]: **ואתה חלל רשע נשיא ישראל** *"А ты, сраженный злодей, князь Израиля"*. Пророк называет живого царя-злодея сраженным, т. е. мертвым.

ואי בעית אימא מהכא *А если хочешь, скажи*, что объяснение можно взять *отсюда*[2]: **על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת** *"На основании* свидетельств *двух свидетелей или трех свидетелей умрет умерший* (т. е. приговоренный к смерти умрет по суду)". Почему написано: "умрет умерший"? **חי הוא** Ведь *он* еще *жив*! **אלא המת מעיקרא** *Но* вот почему: этот злодей считается *мертвым изначально* (до смерти).

בני רבי חייא נפוק לקרייתא *Сыновья раби Хии пошли в деревню*, чтобы заняться своим земельным наделом. **אייקר להו תלמודייהו** *Стало тяжелым их учение*, т. е. забыли многое из того, что учили. **הוו קא מצערי לאדכוריה** *Мучились*, пытаясь *вспомнить* забытое.

אמר לו חד לחבריה *Сказал один другому*: **ידע אבון בהאי צערא** *знает ли наш отец* (который умер), *как* мы *мучаемся*?

אמר לו איד *Сказал ему другой*: **מנא ידע** *откуда* может *знать*? **והא כתיב** *Ведь написано* об умершем[3]: **יכבדו בניו ולא ידע** *"Уважают ли* (люди) его *детей – не узнает*. Обижают ли его сыновей – не поймет".

אמר ליה איד *Сказал ему первый*: **ולא ידע** *разве не знает*? **והא כתיב** *Ведь написано* (в следующем стихе): **אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל** *"Лишь плоть у него болит, и его душа о нем скорбит"*. **ואמר רבי יצחק** *И* об этом *сказал раби Йицхак*: **קשה רמה למת כמחט בבשר החי** *"Тяжелы умершему могильные черви – как живому иголка в теле"*. И если умерший чувствует червей, которые точат его тело, то, очевидно, наш умерший отец знает о нас.

אמרי בצערא דידהו ידעי בצערא דאחרינא לא ידעי На это доказательство *сказали*: умершие *знают*, т. е. чувствуют, как их плоть поедается червями, но *о мучениях других*, т. е. живых людей, *не знают*.

ולא *Разве не* знают умершие о том, что происходит у людей? **והתניא** *Ведь учили* в барайте: **מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ראש**

1. Йехезкель 21:30
2. Дварим 17:6
3. Ийов 14:21

1. האתה חלל ראשון נשרא ישראל אשר בא יחמו בעצת עון קין: יחזקאל כה ג ל
2. על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד: דברים יז ו
3. יכבדו בניו ולא ידע וישפלו ולא יבין למו: איוב יד כא
4. אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל: איוב יד כב
5. ויאמר יי אליו ואת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר: דברים לד ד

נזיזי דכרדא. מתיבתא של כרך והקהת שקורין גלמנ"ש בלע"ז והייט כיום השלג: **וגמא ופכל.** [1]נקריו [2]כדי לעפוק כתורה: **דפגע סיפרא דבי רב.** תורת כהנים: **אלא בשלמא.** על נדקיהו הוא אומר ומדיין בימי יחזקאל מי היה וקוראו מלך: **לקרייתא.** להתעסק בעבודת מחתה: **פייקר פלמודייהו.** משמתה תלמודה מגרסתם. פייקר כוכבך עניהם מחמת שכחה: **לפרש דיודפו.** לשר גופה ממש כעין עקילת הכיומה: **שפי רוחות.** של שתי ילדות מתות [3]: **וגמפא.** ונדע מה גזרו היום פורענות בעולם. **שהעולם נזון בר"ח:** **ספרנוד.** מחיצה המבדלת בין מקום השכינה: **כרכיעה רשפונא.** יזכה. **שלג** רכיעות כן כלילה שמה ושליגת רשפונה כ"ז כמרחשון שמה נכ"ג שליגת נר"ח כסליו: **כרד מלקה פופו.** שמתיך כרד ליפול שמון נרכיעה [4]רשפונה ומה שמזע כבר הוקשה והכרד שוכמו והמזע נשמיה עדיין כן הוא ושיט נשבר כשביל הכרד כענין שנאמר והפשתה והשעורה נכתה והחטה והכוסמת לא נכו (שמות ט): **שדפון.** מלקה הכן ושיט מעדף הקשה: **פלגמא ידעי.** דכרים האמורים בין החיים: **למגר דופס.** לניח הקבורות: **כלגורף דרפא.** כאור מפתן הניח שהלמ קוכב נו: **מפרקלי.** מפרק שלי: **גונפא.** קנה. ונשביל שמתה ילדה ממרה כן לעגמת נפש: **כפדי פלניפא דפתי לפסר.** לקבורה: **פלגמא ידעי.** מה שעושין שיעשה זו זו גופסת ונעזיה למות: **דלמא דומפ.** מלמך שהוא ממונה על המתים קדיש ומכריז להו עכשיו יצא פלוני לכל שלר דכרי החיים לחיי יהדיום: **כגינא פגא.** מנקש לחי לת פגא כך היה שמו: **פ"ל.** המתים נגלו לו כשילו הם מון מקכריהם ויושבים כעגולה: **פוייפ.** שמואל ללוי [5]מכרו שהיה יושב מון ליציעה של שלר מתים: **כל כי פנך** שני. מקפר השמים שלא נכנסת ניציעתו של רבי לפתי נמת' כתונות בפרק הטעם לת המשה (דף קנ:): **פוייפ.** שמואל לאמוה דקל נכי ומיך: **דלעגל לפתים.** כמכיה תקבר: **כפתפא דרמיפ.** כל כנין מושב הרמיים קדי לחת הרמיים: **פלגמא ידעי.** מי משוב כין החיים: **ומם כפרן.** כמיתת משה כתיב: **ומי**

**בן איש חי אשר עשה מפעלים רבים אחרי מותו ומי יודע אם בניו עשו כמעשיו הטובים או לא. ואם בניו עשו כמעשיו הטובים מי יודע אם עשו כן לשם שמים או לא לשם שמים. אבל מי שלא עשה מפעלים טובים בחייו אין ספק שלא עשו בניו כן לשם שמים. ומי יודע אם לא עשו כן לשם שמים. ואם לא עשו כן לשם שמים מ

השנה בשני בצורת рассказывается об одном *случае*, происшедшем *с благочестивым* человеком, *который дал динар нищему накануне Рош-Ашана в период засухи.* והקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות *И обругала его жена, и пошел ночевать на кладбище.* ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו *И услышал* там голоса *двух духов*, принадлежавших недавно умершим девочкам, *которые разговаривали друг с другом.* (Здесь дух – часть души человека.)

אמרה חדא לחברתה *Сказала одна другой:* חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם *моя подруга, давай пройдем по миру, послушаем из-за завесы, какие беды придут в мир* в этом году.

אמרה לה חברתה *Сказала ей подруга:* איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים *не могу, потому что я похоронена в тростниковой рогоже.* אלא לכי את ומה שאת שומעת אמרי לי *Но ты ступай и* все, *что услышишь, расскажи мне.*

הלכה היא ושטה ובאה *Она пошла, походила и вернулась.* ואמרה לה חברתה *И та сказала ей:* חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד *моя подруга, что ты слышала из-за завесы?* אמרה לה *Сказала ей:* שמעתי שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו *слышала, что все посеянное в первый* период *дождей побьет град.*

הלך הוא וזרע ברביעה שניה *Пошел тот* человек *и посеял во второй* период *дождей.* של כל העולם כולו לקה *У всех* людей посев *был побит,* לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות *На следующий год* снова *пошел ночевать на кладбище* ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו *и услышал* голоса *тех же двух духов, которые разговаривали друг с другом.*

אמרה חדא לחברתה *Сказала одна другой:* בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם *давай пройдем по миру, послушаем из-за завесы, какие беды придут в мир* в этом году.

אמרה לה *Сказала та ей:* חברתי לא כך אמרתי לך *моя подруга,* разве *не говорила тебе,* что איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים *я не могу, потому что похоронена в тростниковой рогоже?* אלא לכי את ומה שאת שומעת בואי ואמרי לי *Но ты ступай и* все, *что услышишь, расскажи мне.*

הלכה ושטה ובאה *Пошла, походила и вернулась.* ואמרה לה חברתה *И та сказала ей:* חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד *моя подруга, что ты слышала из-за завесы?* אמרה לה *Сказала ей:* שמעתי שכל הזורע ברביעה שניה שדפון מלקה אותו *слышала, что все посеянное во второй* период *дождей сожжет суховей.*

הלך וזרע ברביעה ראשונה *Пошел тот* человек *и посеял в первый* период *дождей.* של כל העולם כולו נשדף *У всех* людей посев *сгорел* под суховеем, ושלו לא נשדף *а у него не сгорел.* אמרה לו אשתו *Сказала ему его жена:* מפני מה אשתקד של כל העולם כולו לקה ושלך לא לקה *почему в прошлом году у всех* людей посев *был побит, а у тебя не был побит?* ועכשיו של כל העולם כולו נשדף ושלך לא נשדף *И теперь* – почему *у всех* посев *сгорел, а у тебя не сгорел?* סח לה כל הדברים הללו *Рассказал ей обо всем.*

אמרו *Рассказывают:* לא היו ימים מועטים עד שנפלה קטטה בין אשתו של אותו חסיד ובין אמה של אותה ריבה *через некоторое время случилась ссора между женой этого благочестивого человека и матерью той девочки.* אמרה לה *Сказала ей:* לכי ואראך בתך שהיא קבורה במחצלת של קנים *иди, покажу тебе твою дочь, похороненную в рогоже.*

לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות *На следующий год пошел ночевать на кладбище* ושמע אותן רוחות שמספרות זו עם זו *и услышал* голоса *тех же духов,* которые *разговаривали друг с другом.* אמרה לה *Сказала ей:* חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם *моя подруга, давай пройдем по миру, послушаем из-за завесы, какие беды придут в мир* в этом году. אמרה לה *Сказала та ей:* חברתי הניחיני *моя подруга, оставь меня,* דברים שביני לבינך כבר נשמעו בין החיים *слова, которые* мы говорим *друг другу,* уже *известны среди живых.*

אלמא ידעי Отсюда *следует:* умершие *знают,* что происходит у людей.

דילמא איניש אחרינא שכיב Но, *может быть, другой человек скончался,* ואזיל ואמר להו *перешел* в мир мертвых *и рассказал им* о том, что люди знают, что одна из девочек похоронена в рогоже.

1. האמנה חלל ראשון ושלא ישראל אשר בא יוסי בקצה עון קדר יחשקאל כא ל
2. על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד: דברים יז ו
3. יקברו קבר ולא יקבו ויקצרו ולא יכון לשמו: איוב יד כא
4. אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל: איוב יד כב
5. ויאמר יי אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר: דברים לד ד

נזיפי דכרדא. מחיסת של כרך והקרא שקורין בלמנ"ש בלע"ז והיינו ניוס השלג: ונפש ועכל. ע"ל נקריו °כלי לעפוק כתורה: דפנא סיפרא דבי רב. תורת כהנים: תלג רשפ. על לקיחו הוא לומר ועדיין ימי יחזקאל מי היה וקוראו תלג: לקרייפא. להתעפק בעגונות מחחתם: פייקר פלמודייהו. משמתם מלמודם מגלפתם. פייקר הוכנד עליהם ממתת שכחה: נפרע דידהו. נעבר גופם ממנ כגון עקילת הרימה: שפי ריחוח. של שפי ילדות תמות (ס): ונשמע. ונדע מה גזרו היום פורענות בעולם. שהעולם נזון בר"ח: ספרנוד.

בן איש חי אשר עלמא. נספרים מדוקים כתיב מי וקרינן מיל ותן שכתיב דייק מכי שלח כתיב מיל שלח מי: סיפרא דבי רב. מהלכי דרים שהוא תמול שנספרים: בתוך הבור. שהוא נחמנע הספרים:

אלמא ירעי. מדקאמר נעבד קא תמית ולא מני נשמיד כלעיל דומה קדים ואמר להו דהיינו דוקא לאלמר אבל כל כך לא היה מקדים דהוא עלמו מיני יודע: לפני

בן איש חי אשר עלמא. נספרים מדוקים כתיב מי וקרינן מיל ותן שכתיב דייק מכי שלח כתיב מיל שלח מי: סיפרא דבי רב. מהלכי דרים שהוא תמול שנספרים: בתוך הבור. שהוא נחמנע הספרים:

אלמא ירעי. מדקאמר נעבד קא תמית ולא מני נשמיד כלעיל דומה קדים ואמר להו דהיינו דוקא לאלמר אבל כל כך לא היה מקדים דהוא עלמו מיני יודע: לפני

בן איש חי אמו כולי

תא שמע *Иди и выслушай*! Получи в следующем рассказе доказательство, что умершие знают, что происходит у людей. **דזעירי הוה מפקיד זוזי גבי אושפזיכתיה** Некто по имени *Зеири оставил свои деньги* на хранение *у хозяйки дома, в котором жил.* **עד דאתי ואזיל לבי רב שכיבה** Однажды, *пока ходил к своему учителю, она умерла.* **אזל בתרה לחצר מות** *Пошел он за ней на двор смерти* (на кладбище). **אמר לה זוזי היכא** *Сказал ей: где мои монеты?*

זיל שקלינהו מתותי אמרה ליה *Сказала ему:* **בצנורא דדשא בדוך פלן** *иди и возьми их из дыры под дверной осью в таком-то месте* **ואימא לה לאימא תשדר לי מסרקאי וגובתאי דכוחלא בהדי פלניתא דאתיא למחר** *и скажи моей матери,* чтобы *послала мне мой гребень и сосуд с синькой* для глаз *с такой-то, которая придет* к нам (умрет) *завтра.* (Попросила гребень и синьку, потому что мучилась из-за того, что умерла молодой.)

אלמא ידעי Отсюда *следует*: умершие *знают*, что происходит у людей. Ведь она знала, что такая-то женщина лежит при смерти.

דלמא דומה קדים ומכריז להו *Может быть, Дума,* ангел, надзирающий над мертвыми, *заранее объявил* среди других мертвых, что та женщина умирает и прибудет к ним завтра. И снова у нас нет доказательства, что умершие знакомы с делами живых.

תא שמע *Иди и выслушай* новое доказательство. **דאבוה דשמואל הוו קא מפקדי גביה זוזי דיתמי** *Отец Шмуэля держал у себя* на сохранении *монеты,* принадлежащие *сиротам.* **כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה** *Когда скончался, Шмуэля не было рядом с ним.* И не смог он вернуть деньги, потому что не знал, где отец их спрятал. **הוו קא קרו ליה בר אכיל זוזי דיתמי** *Назвали его "сыном* того, кто *съел монеты сирот".*

אזל אבתריה לחצר מות *Пошел за ним на двор смерти* (на кладбище) и увидел там души покойных. **אמר להו** *Сказал им:* **בעינא אבא** *мне нужен Аба.* (Так звали отца.) **אמרו ליה** *Сказали ему:* **אבא טובא איכא הכא** *Аб здесь много.* **אמר להו** *Сказал им:* **בעינא אבא בר אבא** *мне нужен Аба, сын Абы.* **אמרו ליה** *Сказали ему:* **אבא בר אבא נמי טובא איכא הכא** *Аб, сыновей Аб, здесь тоже много.* **אמר להו** *Сказал им:* **בעינא אבא בר אבא אבוה דשמואל** *мне нужен Аба, сын Абы, отец Шмуэля;* **היכא** *где* он? **אמרו ליה** *Сказали ему:* **סליק למתיבתא דרקיעא** *поднялся в Небесную ешиву.*

אדהכי חזייה ללוי דיתיב אבראי *Тем временем* Шмуэль *увидел Леви, который сидел снаружи* (общего круга), отдельно от умерших. **אמר ליה** *Сказал ему* Шмуэль: **אמאי יתבת מאי טעמא לא אבראי** *зачем сидишь снаружи?* **סלקת** *И почему ты не поднялся* в Небесную ешиву? **אמר ליה** *Сказал ему* Леви: **דאמרי לי כל כי הנך שני דלא סליקת למתיבתא דרבי אפס** *потому что сказали мне: сколько лет ты не приходил в ешиву раби Афеса,* **ואחלישתיה לא מעיילינן לך למתיבתא דרקיעא** *доставив ему страдания,* столько лет *не дано тебе подняться в Небесную ешиву.*

אדהכי והכי אתא אבוה *Тем временем пришел его* (Шмуэля) *отец.* **חזייה דהוה קא בכי ואחיך** *Увидел* Шмуэль, *что он плачет и смеется.* **אמר ליה** *Сказал ему:* **מאי טעמא קא בכית** *почему ты плачешь?* **אמר ליה** *Сказал ему* отец: **דלעגל קא אתית** *потому что скоро ты придешь* к нам (умрешь). Спросил его Шмуэль: **מאי טעמא אחיכת** *почему смеешься?* Ответил ему отец: **דחשיבת בהאי עלמא טובא** *потому что ты очень уважаем в этом мире* (в мире живых). **אמר ליה** *Сказал ему:* **אי חשיבנא נעיילוה ללוי** *если я уважаем,* то пусть *дадут Леви подняться* в Небесную ешиву. **ועיילוהו ללוי** *И дали подняться Леви.*

אמר ליה *Сказал ему* (отцу) Шмуэль: **זוזי דיתמי היכא** *монеты сирот – где* они? **אמר ליה** *Сказал ему* отец: **זיל שקלינהו באמתא דרחיא** *пойди и возьми их из-под мельницы.* **עילאי ותתאי דידן ומיצעי דיתמי** *Верхние* монеты *и нижние – наши. А* те, что в *середине,* принадлежат *сиротам.*

אמר ליה *Сказал ему* Шмуэль: **מאי טעמא עבדת הכי** *почему ты так сделал?* **אמר ליה** *Сказал ему:* потому что так я себе сказал: **אי גנובי גנבי מגנבו מדידן** *если украдут воры – то наше украдут,* потому что наши деньги лежат сверху. **אי אכלה ארעא אכלה מדידן** *А если* их *съест земля* (если их испортит земля) – то *наше съест,* а не принадлежащее сиротам. Во всех случаях сиротские монеты останутся целыми.

אלמא דידעי Отсюда *следует*, что умершие *знают*, что происходит между людьми. Иначе откуда отец Шмуэля узнал, что его сын уважаем среди живых?

1. האתה חלל ראשע ונאיא ישראל אשר בא יהמו בעת עון קץ יהוקאל כח ל
2. על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד: דברים יז ו
3. יקברו בגד ולא ידע ויצערו ולא יבין למו: איוב יד כא
4. אך בשרו עליו יכאב ועשו עליו תאבל: איוב יד כב
5. ויאמר יי אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר: דברים לד ד

נזיזי דכרדא. מזיזות של כרך והקרא שקורין גלגל"ש בלע"ז והיינו כיוס השלג: **וגמא ומצל.** ע"ב **לקריו** ע"כ **כלי לעמוק כתורה: דפגע סיפרא דכי רב.** תורת כהנים: **חלב רשע.** על לקריאתו הוא לומר ועדיין יימי יחזקאל מי היה וקורהו חלב: **לקרייתא.** להתפסק כעבודת ממחתם: **פייקר פלמודייהו.** משמתם תלמודם מגרסתם. פייקר הוכבד עליהם מחמת שכחה: **נפרע דידהו.** נמר נופש ממנ כעון עקילת הריחה: **שתי רוחות.** של יולדת מתות (ב): **ונשמע.** ונדע מה גזרו היום פורענות בעולם. **שהעולם נדון נר"ה: שפרגוד.** מחיצה המבדלת בין מקום השכינה: **כרביעה רשעונה.** יוכה. שלש רביעות הן כביה שניה ושלישית רשעונה ב"ר כמרחשן שניה נכ"ג שלישית נר"ח כפליו: **כרך מלקה עופו.** שמחיל כרך ליפול שמוך לרביעה ע"ר**לשעונה** ומה שמזרע כבר הוקשה והכרך שוכבו והמזרע נשניה עדיין רך הוא ומיט נשבר בשביל הכרך כענין שנאמר והשפחה והשעורה נכתה והחטה והכוסמת לא נכו (שמות ט): **שדפון.** מלקה הרוח ומיט משדף הקשה: **שלמא ידעי.** דכיכים המעורים בין המיים: **נאגר מוס.** לשיח הקנבוס: **כלגורא דדפא.** כמור מפתן הבית שהשלת סוכך בו: **מפרקלי.** מקרק שלי: **גונפא.** קנה. וכשביל שמתה ילדה ממרה כן לנעגמת נפש: **כפדי פלניא דשפיל למחר.** לקבוצה: **שלמא ידעי.** מה שעושין שידעה זו שזו גוסקת ונטויה למות: **דלמא דומה.** מלמך שהוא ממונה על המתים קדים ומכרז להו עכשיו יבא פלוני מכל שאר דכרי המיים מינם יודעים: **כשינא שבא.** מקנח פני את מכת כך היה שמו: **ג"ל.** המתים נגלו לו כשילו הם מן מקבריהם ויושבים בעגולה: **תוייה.** שמואל לנוי ע"מכרו יושב מון ליושיבה של שאר מתים: **כל כי כך שני.** מקפר השנים שלא נכנסת כישיבתו של רבי אפס כמה' כתוכות בפרק הנושא את האשה (דף קג:): **תוייה.** שמואל לאוטה דקא בכי ומיין: **דלגגל אפיס.** כמהכה מקבר: **כאפאפ דרמיס.** כל נוין מוסב כרמיים קדי אמת כרמיס: **שלמא ידעי.** מי משוב בין המיים: **ואם כאדון.** כמיתת מסה כמיב: **ולי**

בן איש חי אמו כולי עלמא. בספרים מדוקים כתיב מי וקרינן מיל ומן הכתיב ליית הכי שלש כתיב מיל שלש מי: **סיפרא דבי רב.** מהאחי ליית שהוא תמור שבספרים: **בתוך הבור.** שהוא בהמנע הספרים: **אלמא** ירעי. מדקאמר לעגל קח לחמית ולא מני לשמי כדלעיל דומה קדים ואמר להו דהייט דוקא לאלמן אבל כל כך לא היה מקדים דהוא עלמו לאיזו יודע: לפני

בן איש חי אמו כולי עלמא. אלא בן איש חי שאפי' במיתתו קרוי חי רב פעלים מקבצאל שריבה וקבץ פועלים לתורה והוא הכה את שני אריאל מואב שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני והוא ירד והכה את האריי בתוך הבור ביום השלג איכא דאמרי דתבר גזזי דברדא ונחת [ו]ושבל איכא דאמרי דתנא סיפרא דבי רב ביומא דסיתוא. והמתים אינם יודעים מאומה אלו רשעים שבחייהן קרויין מתים שנאמר [ז]ואתה חלל רשע נשיא ישראל ואי בעית אימא מהכא [ח]על פי שנים עדים או (על פי) שלשה עדים יומת המת חי הוא אלא המת מעיקרא: [ט]בני ר' חייא נפוק לקרייתא אייקר להו תלמודייהו הוו קא מצערי לאדכוריה א"ל חד לחבריה ידע אבון כהאי צערא א"ל אידך מנא ידע והא כתיב [י]יכבדו בניו ולא ידע א"ל אידך ולא ידע והא כתיב [יא]אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל ואמר רבי יצחק [יב]קשה רמה למת [יג]במטט בבשר החי אמרי בצערא דידהו ידעי בצערא דאחרינא לא ידעי ולא והתניא [יד]מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ר"ה בשני בצורת והקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו אמרה חברתה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתה איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים אלא לכי את ומה שאת שומעת אמרי לי הלכה היא ושטה ובאה ואמרה לה חברתה חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו הלך הוא וזרע ברביעה שניה של כל העולם כולו לקה שלו לא לקה לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו אמרה חברתה לחברתה בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה כך אמרתי לך איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים אלא לכי את ומה שאת שומעת בואי ואמרי לי הלכה ושטה ובאה ואמרה לה חברתה חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה שניה שרפון מלקה אותו הלך וזרע ברביעה ראשונה של כל העולם כולו נשדף ושלו לא נשדף אמרה לו אשתו מפני מה [טו]אשתקד של כל העולם כולו לקה ושלך לא לקה ועכשיו של כל העולם כולו נשדף ושלך לא נשדף סח לה כל הדברים הללו אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפלה קטטה בין אשתו של אותו חסיד ובין אמה של אותה ריבה אמרה לה לכי וארוך בתך שהיא קבורה במחצלת של קנים לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן רוחות שמספרות זו עם זו אמרה לה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתי הניחני דברים שביני לבינך כבר נשמעו בין החיים אלמא דילמא איניש אחרינא שכיב ואזיל ואמר להו ת"ש דזעירי הוה מפקיד זוזי גבי אושפזיכתיה עד דאתי ואזיל לבי רב שכיבה אזל בתרה לחצר מות אמר לה זוזי היכא אמרה ליה זיל שקלינהו מתותי [טז]בצנורא דדשא בדוך פלן ואימא לה לאימא תשדר לי מסרקאי וגובתאי דכוחלא בהדי פלניתא דאתיא למחר אלמא ידעי [דלמא] דומה קדים ומכריז להו ת"ש דאבוה דשמואל הוו קא מפקדי גביה זוזי דיתמי כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה הוו קא קרו ליה בר אכיל זוזי דיתמי אזל אבתריה לחצר מות אמר להו בעינא אבא אמרו ליה אבא מובא איכא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא אמרו ליה אבא בר אבא נמי מובא איכא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא אבוה דשמואל היכא אמרו ליה סליק למתיבתא דרקיעא אדהכי חזייה ללוי דיתיב אבראי אמר ליה אמאי יתבת אבראי מאי טעמא לא סלקת אמר ליה דאמרי לי כל כי הנך שני דלא סליקת למתיבתא דרבי אפס ואחלישתיה לדעתיה לא מעיילינן לך למתיבתא דרקיעא אדהכי אתא אבוה חזייה דהוה קא בכי ואחיך אמר ליה מאי טעמא קא בכית אמר ליה דלעגל קא אתית מאי טעמא אחיכת דחשיבת כהאי עלמא מובא אמר ליה אי חשיבנא נעיילוה ללוי ועיילוהו ללוי אמר ליה זוזי דיתמי היכא אמר ליה זיל שקלינהו באמתא דדחיא עילאי ותתאי דידן ומיצעי דיתמי אמר ליה מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה אי גנובי גנבי מגנבו מדידן אי אכלה ארעא אכלה מדידן אלמא דידעי דילמא שאני שמואל כיון דחשיב קדמי ומכרזי [יז]פנו מקום [יח]ואף ר' יונתן הדר ביה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מנין למתים שמספרים זה עם זה שנאמר [יט]ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר מאי לאמר אמר הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור להם לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבעתי לכם כבר קיימתיה לבניכם

ואי

מוסף רש"י

מאי לאמר אמר הקב"ה למשה לך אמרה להם וגו'. כדי שתלך ותאמר לאבותיהם ויתפלל ולשקב שהשבעתי לכם שכבר קיימתי. וכן בהלחמיה לך. תלב נזירה היא מלפני שמתה לא תשגלנה שתלך ותקיים עד שתלוה מזונות וקבורתה ואם תלך ותניח להם

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה שתי וכו' ומתות הכ"ל ותמ"ב מ"ה בדוא"ו ותשתם ונדע:

גליון הש"ס

גמ' אמר ר' יונתן הדר ביה. עי' מיהה ק"ו ס"ב מעם' ד"ה ואמאי: רש"י: ריה ותתה בר' ברי לשמוק בתהרה. עי' ב"ק קף ס"ב ע"ב מעם' ד"ה ואם:

לעזי רש"י

גלאגר"א [גלגל"ש]. קרח.

רב נסים גאון

דלמא דומה הוא דקדים מכריז להו.

בכמסכת סנהדרין בפרק כל ישראל יש להן חלק (דף צ:) אמרי אמר ר' יוחנן ואתו מלאך שהוא ממונה על הדיחות דומה שמו: ת"ש דאבוה דשמואל הוו מפקדי גביה זוזי דיתמי אמר ליה ראמרו לי בל הנך שני לא ע"ילת למתיבתא ר"י אפס הכא נמי לא תיעול. ויתיבה למידושה במסכת בתיובתא בפרק הנושא את האשה (דף קג:) דתנו רבנן בשעת פטירתו של רבי בר אמר להם לחכמי ישראל אני צריך ונבוא חכמי ישראל ונצלו אמר להם אל תסמדוני בעירודה השיבו ישראל לאחר ל' יום שמעון בני חכם נמליאל בני נשיא תניא בר חמא שב בראש ויאמרו' עלה לא קבל עליה ר' חניגא סהיה ר' אפס גדול סמנו ב' שנים ותחצה יתיב ר' אפס בדישא ויחיד ר' חניגא אבראי ואתא לי יתיב גביה ומשום הכא לא ע"ילה ללוי למתיבתא דרקיעא עד דבעא שמואל דחסי עליה תילתה:

וי'אמר ה' אליו זאת הארץ שנאמר *Как сказано*[4]: **אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר** *"И сказал Всевышний ему* (пророку Моше перед смертью): *вот Страна, о которой Я поклялся Аврааму, Йицхаку и Яакову, чтобы сказать"*.

מאי לאמר *Что* и кому должен Моше *сказать*? Ведь он умирает! – **אמר הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור להם** *Сказал Всевышний* пророку *Моше*: *пойди* и *скажи Аврааму, Йицхаку и Яакову*: **שבועה שנשבעתי לכם כבר קיימתיה לבניכם** *клятву, которой Я поклялся вам, уже осуществил для ваших сыновей.*

דילמא שאני שמואל כיון דחשיב קדמי ומכרזי פנו מקום *Может быть, Шмуэль отличается* от остальных людей. *Из-за того что он уважаем, заранее объявили* в Небесной ешиве: *приготовьте* ему *место*!

ואף רבי יונתן הדר ביה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין למתים שמספרים זה עם זה *Но и раби Йонатан отказался* от того, что сказал выше: дескать, умершие не знают о делах живых. *Как сказал раби Шмуэль бар Нахмани: сказал раби Йонатан: откуда* (из какого стиха) известно *об умерших, что* они *разговаривают друг с другом*?

4. Дварим 34:4

ואי סלקא דעתך דלא ידעי *И если ты решишь, что* умершие *не знают* дел живых людей, хотя и чувствуют состояние своего мертвого тела, то возникает вопрос: **כי אמר להו מאי הוי** *когда* Моше *сказал* праотцам, что уже осуществлена клятва, которую дал им Всевышний, – *какой* в этом *был* прок? Вот почему раби Йонатан вернулся к мнению, что умершие знают о делах живых людей.

אלא מאי דידעי *Но что* можно на это сказать? *Что* они *знают* дела живых людей? **למה ליה למימר להו** Тогда *зачем* надо было *ему говорить им* об этом? Праотцы и без Моше знают, что клятва осуществлена. Ведь так следует из твоих слов!

Ответ: **לאחזוקי ליה טיבותא למשה** *чтобы* праотцы были *благодарны Моше* за все, что он сделал для их сыновей.

אמר רבי יצחק כל המספר אחרי המת *Сказал раби Йицхак*: *каждый*, кто *рассказывает* неприятные вещи о человеке *после* его *смерти*, – **כאלו מספר אחרי האבן** *как будто рассказывает* их *о камне*.

איכא דאמרי *Некоторые говорят*, объясняя слова раби Йицхака: **דלא ידעי** *потому что* умершие *не знают*, что рассказывают о них живые. **ואיכא דאמרי** *А некоторые говорят*: **דידעי ולא איכפת להו** *знают, но им все равно*, они равнодушны к людским разговорам.

איני *Разве*? Настолько ли они равнодушны? **והא אמר רב פפא** *Ведь сказал рав Папа*: **חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל** *один* человек *говорил* недостойные *слова после* смерти *господина* (учителя) *Шмуэля*. **ונפל קניא מטללא ובזעא לארנקא דמוחיה** *И упала* толстая *жердь с крыши, и раскроила ему череп*.

שאני צורבא מרבנן דקודשא בריך הוא תבע ביקריה *Отличается мудрец* от простых людей тем, *что* Сам *Всевышний взыскивает* за неуважение *к его чести*.

אמר רבי יהושע בן לוי כל המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים נופל בגיהנם *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: *каждый*, кто *рассказывает* неприятные вещи *о мудрецах после* их *смерти*, *проваливается в преисподнюю*.

שנאמר *Как сказано*[1]: "Благом воздай, Всевышний, добрым людям (т. е. мудрецам Торы) и искренним. **והמטים עקלקלותם** *А склоняющих на кривой* путь (т. е. тех, кто оговаривает добрых людей) **יוליכם ה' את פועלי האון** *Всевышний поведет* (в преисподнюю) *с* теми, что *вершат злодейство*". Завершение стиха: **אפילו בשעה שלום על ישראל** "*Мир Израилю!*" – **ששלום על ישראל** *Даже когда мир в Израиле*, т. е. когда мудрец мирно покоится в своей могиле, **יוליכם ה' את פועלי האון** *поведет их Всевышний* (отправит людей, оговаривающих мудреца после его смерти) *вместе со злодеями* в преисподнюю.

תנא דבי רבי ישמעאל *Учили в школе раби Йишмаэля* барайту: **אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום** при наступлении *дня не считай его нарушителем*; **שמא עשה תשובה** *потому что, возможно, исправился*.

שמא סלקא דעתך "*Возможно*, исправился"? *Так ты считаешь*? **אלא ודאי עשה תשובה** *Нет, наверняка исправился*!

והני מילי בדברים שבגופו אבל בממונא *И это* сказано только *о запретах*, касающихся *его самого*. *Но* относительно запретов, касающихся *имущества* других людей, – **עד דמהדר למריה** *пока не вернул владельцу*, не считая его наверняка исправившимся.

ואמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: **בעשרים וארבעה מקומות בית דין מנדין על כבוד הרב** *в двадцати четырех местах сказано*, что *суд отлучает за* пренебрежение к *чести рава*, **וכולן שנינו במשנתנו** *и все они изучаются в* своде *нашей Мишны* (в шести разделах законов Устной Торы).

אמר ליה רבי אלעזר היכא *Сказал ему раби Элазар: где*? В каких 24 местах Мишны об этом сказано?

אמר ליה *Сказал ему* раби Йеошуа бен Леви: **לכי תשכח** *поищи – найдешь*.

נפק דק ואשכח תלת *Вышел* раби Элазар, *проверил и нашел три* таких места. Вот они: (1) **המזלזל בנטילת ידים** *пренебрегающий* постановлением *омывать руки* перед трапезой; (2) **והמספר אחר מטתן של תלמידי**

1. Теилим 125:4-5

ואי ס"ד דלא ידעי כי אמר להו מאי הוי אלא מאי דידעי למה לי' למימר להו לאחזוקי ליה מיבותא למשה אמר רבי יצחק כל המספר אחרי המת כאלו מספר אחרי האבן איכא דאמרי דלא ידעי ואיכא דאמרי דידעי ולא איכפת להו איני והא אמר רב פפא חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל ונפל קניא מטללא ובזעא לארנקא דמוחיה שאני צורבא מרבנן דקדושא בריך הוא תבע ביקריה אמר רבי יהושע בן לוי כל המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים נופל בגיהנם שנא' והמטים עקלקלותם יוליכם ה' את פועלי האון שלום על ישראל אפילו בשעה ששלום על ישראל יוליכם ה' את פועלי האון תנא דבי ר' ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקא דעתך אלא ודאי עשה תשובה והני מילי בדברים שבגופו אבל בממונא עד דמדדר למריה: ואמר ר' יהושע בן לוי "בכ"ד מקומות בית דין מנדי' על כבוד הרב וכולן שנינו במשנתנו אמר ליה ר' אלעזר היכא אמר ליה לבי תשבח נפק דק ואשכח תלת המזלזל בנטילת ידים והמספר אחר מטתן של תלמידי חכמי' והמגים דעתו כלפי מעלה "המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים מאי היא "דתנן הוא היה אומר אין משקין ואומרו לו מעשה בכרכמית שפחה משוחררת וחכמים אומרים "משקין ואמרו לו מעשה בכרכמית שפחה משוחררת בירושלים והשקוה שמיעה ואבטליון ואמר להם דוגמא השקוה ונדוהו ומת בנדויו וסקלו בית דין את ארונו "והמזלזל בנטילת ידים מאי היא "דתנן א"ר יהודה חם ושלום שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין עזרה נגעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובטהרה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל אלא את מי נדו את אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידים ובשמת שלחו בית דין והניחו אבן גדולה על ארונו "ללמדך "שכל המתנדה ומת בנדויו ב"ד סוקלין את ארונו המגים דעתו כלפי מעלה מאי היא "דתנן שלח לו שמעון בן שטח לחוני המעגל צריך אתה להתנדות ואלמלא חוני אתה נוזרני עליך נדוי אבל מה אעשה שאתה "מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך בבן שמתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך ותו ליכא והא איכא דתני רב יוסף "תודום איש רומי יהנהג את בני רומי להאכילן גריים מקולסין בלילי פסחים שלח ליה שמעון בן שטח אלמלא תודום אתה נוזרני עליך נדוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ "במשנתנו קאמרינן והא בריית' היא וכמתני' ליכא והא איכא הא "דתנן חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר "ר' אלעזר מטמא של עבנאי מאי עבנאי אמר רב יהודה אמר שמואל מלמד שהקיפוהו הלכות כעבנאי זה וטמאוהו ותניא "אותו היום הביאו כל מטהרות שטיהר ר"א ושרפום לפניו ולבסוף ברכוהו אפילו הבי נדוי במתני' לא תנן אלא בכ"ד מקומות היכא משכחת לה ר' יהושע בן לוי מדמה מילתא למילתא ור' אלעזר לא מדמה מילתא למילתא: נושאי המטה וחלופיהן: "ת"ר "יאין מוציאין את המת סמוך לק"ש ואם התחילו אין מפסיקין איני והא רב יוסף אפקוהו סמוך לק"ש "אדם חשוב שאני: שלפני המטה ושלאחר המטה: ת"ר "העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטין אחד אחד וקורין אין המת מוטל לפניהם הן יושבין וקורין והוא יושב ודומם הם עומדים ומתפללין והוא עומד ומצדיק עליו את הדין ואומר רבון העולמים הרבה תבאתי לפנך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתגדור פרצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים אמר אביי "לא מבעי ליה לאינש למימר הכי "דארשב"ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן "ואמר רב יוסף מאי קראה שנאמר "כמעט בסדום היינו מאי אהדר ליה נביא שמעו דבר ה' קציני סדום: קברו את המת וחזרו וכו': אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק אחד או פסוק אחד לא ורמינהו קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד הבי נמי קאמר "אם יכולין להתחיל ולגמור אפי' פרק אחד או אפילו פסוק אחד עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו:

אפי' בשעה ששלום על ישראל. והיינו לאחר מיתתו דלא אמרו לגנאי כהדי המספרים בגנותם מהכא משמע דאיירי לאחר מיתה: **דוגמא השקוה.** פרש"י לפי שהיה גיורת כותה שהיו גרים וכן משמע בירושלמי דמועד קטן (פ"ג) מהו דוגמת כותה'. כיוצא מיניה שהשקוה מי לצנ אחל לא היו מרים ממנ ולא מקבו התורה עליה אלא לגיורה לותה: מלגנין

העומדים

אין מוליכין אם כפם. לקבור: **פסוק לקריאת שמע.** לפי שמתבטלין מן הקריאה: **אין כפם מוטל לפניכם.** שהמת בגית לאחר והם מספידין לומו כלן. ויש מפרשין שנתון לגד אחר: **ופוף יוצא ונופל.** התכל: **למימר מכי.** לא נפרעת ממני למשמע הספדם:

הרוגה

ואין תגר כלל, וחכמים מסמאין קטבי השוא מיהת תגר הוא וכלי הוא והא לא אישדרו חליחיה ומשמש בדרכו. והני תגרי של עבנאי. שהקיפוהו הלכות בעבנאי זו וברכוהו על עשר חלק על רבי רבים שטמאוהו כאלו וחלים. ואסיקנא ר' יהושע לא בעי לשון נדוי מפורש בשמעתנו. אלא מדמי מילתא למילתא. ומשכח עשרים ואחת. ר' אלעזר לא מדמי אלא בעי נדוי מפורש בשמעתנו ולא אשכח אלא תלתא. אמר אביי לא מבעי ליה לאיניש למימר הכי. ולא אמר לא נפרעת ממני אחת מני אלף, רקימא לן אל ישנה את עיר לשטן מילתא הוא.

תוספות אור השלם

1. וְהַמֵּטִים עִקְּלְקִלוֹתָם יוֹלִיכֵם יְיָ אֶת פֹּעֲלֵי הָאָוֶן שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל׃

2. יִשְׂמַח אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְתָגֵל יוֹלַדְתֵּךְ׃ משלי כג כה

3. לְהֵלִיל יְיָ צְבָאוֹת וְלַחְזֵר לְנוּ קְרִיד כְּמַעֲט כִּסְּחוּ הֵינוּ לְעַצְּבָה וְהֵינוּ שִׁכְמָם דִּמְּיוּ קְנִינֵי וְתוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמָרֵה׃

ישעיה ב ג־ה

מוסף רש"י

הובא במקור המסכת.

רבינו חננאל

המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים. פי' אחר מטתן, לשון תמיה הוא כלומר נטה פרוך היסיה, וכהנא רבי רבי ישמעאל אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שודאי חזר בו תשוה תשובה לפיכך אסור לספר בזה. ואסיקנא הני מילי בעבירת הגוף אבל בגזלת ממון עד שיחזיר לבעליו. והמדים רעתו בלבו מעלה. פי' משורת להקב"ה יחזר מדעי ויחזר הוא ומלול בדברי חכמים שאמרו לא נתן לנשמת בן, בהוה"ו מעשה דרבא דפרק חסידים מי איכא דמיתרמי קמי שמיא כולי האי. למחר אשכחיה לסורייה מפרש בסכיני. תנד אתה הטרחת הצנה לתצריא מידות בלא ומה. ואמר להם דוגמא השקוה. פ"א דוכמא. פי' גרים שכשתוה השקוה, כלומר שמעיה ואבטליון שבאו מסיעת גרים, הן השקו ניוחת להראות שהן השתובין כישראל ותמצאו מולולין בבכורין. [אלמלא תודום אתה נזדני עליך נדוי ובו'. ותוספתא: שהיו קורין אותן פסחים. ואמרו לו שהמאכיל לישראל כזין קדשים בחוץ כר נדוי הוא]. וחכמו חליחית ותתן חול בין חוליא לחוליא, ר' אלעזר מטהר. פי'. וחכמו לתגר חליחית [ולחכמו] ותתן חול בין חוליא לחוליא כדי שלא תדבק חוליא עם חבריתה ויהלים התגר. ר"א מטהר, כלומר מאחר שהחול בין חוליא לחוליא אינן מדובקות לעולם, חזרען אותן כאלו מפורדות הן

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ונמצא המקום על שהיו הם דומין לזה המקום:

גליון הש"ס

גמ' ואר"י מאי קראה שנא' במעט בסדום. עיין מ"ש לקמן יח ע"א תוס' ד"ה ואפילו:

רב נסים גאון

מעשה בחרדים אישי רומי שהודיעו את בני רומי לאכול גדיי מקולסים בלילי פסחים. ורשיון בסכנת פסחים בני מקום שנתנו (ר"ה) איכציא להו תודום איש רומי וברא רבה הוה או בעלי אגרופים הוה תא שמע את זו דרש תודום איש רומי ברא שמע מינה ברא רבה הוה שמע מינה ר' יוסי בר אבין אמר משל מלאי לבים של תלמידי חכמים הוה דאמר ר' יוחנן כל המטיל מלאי לבים של תלמידי חכמים תוכה דישב בישיבה של שמלה שנא' ותהתם תודום איש רומי בר

חכמים *рассказывающий* неприятные вещи *о мудрецах после* их смерти; (3) **והמגיס דעתו כלפי מעלה** *проявляющий неуважение к Небесам*, что равносильно неуважению к мудрецу.

המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים *Рассказывает* неприятные вещи *о мудрецах после* их смерти – **מאי היא** *что это* за мишна?

דתנן *Как учили* в мишне[2]: **הוא היה אומר** *он*, Акавья бен Меалелель, *говорил*: **אין משקין** *не дают пить* "воду соты" женщине (не проверяют ее водой), которая, несмотря на то что ее ревнует муж, уединилась с другим мужчиной, **לא את הגיורת ולא את המשוחררת** если она, эта женщина, *гиёрет или освобожденная* рабыня. **וחכמים אומרים משקין** *Но мудрецы говорят: дают пить.*

ואמרו לו *И сказали* мудрецы *ему*, Акавье бен Меалелель: **מעשה בכרכמית** однажды *так случилось с* женщиной по имени *Каркемит* (или с жительницей Каркума), **שפחה משוחררת בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון** *освобожденной в Иерусалиме рабыней, которую напоили* "водой соты" *Шмая и Автальон.*

ואמר להם *И сказал им* Акавья бен Меалелель, мудрецам, которые привели этот пример: **דוגמא השקוה** *по подобию напоили ее* Шмая и Автальон, потому что сами были из геров.

ונדוהו *И отлучили его*, Акавью бен Меалелель, за неуважение к Шмае и Автальону после их смерти. **ומת בנדויו** *И умер* он *в отлучении*. **וסקלו בית דין את ארונו** *И закидали камнями*, по решению *судей, его гроб.*

והמזלזל בנטילת ידים *Пренебрегает* постановлением *омывать руки* перед трапезой – **מאי היא** *что это* за мишна?

דתנן *Как учили* в той же мишне: **אמר רבי חס ושלום שעקביא יהודה בן מהללאל נתנדה** *сказал раби Йеуда: не дай Бог подумать, будто Акавья бен Меалелель был отлучен,* **שאין עזרה נגעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובטהרה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל** *ибо*, когда *двор Храма закрывали*, после того как он заполнялся евреями, пришедшими принести пасхальные жертвы, *не было среди людей Израиля* (там стоявших) такого, чтобы сравнился *по мудрости, чистоте и страху совершить грех с Акавьей бен Меалелель.*

את אלעזר אלא את מי נדו בן חנוך שפקפק בנטילת ידים *Элазара бен Ханох, который пренебрегал* постановлением мудрецов *омывать руки* перед трапезой. **וכשמת שלחו בית דין והניחו אבן גדולה על ארונו** *И когда* он *умер, послал суд* посланцев, *и положили большой камень на его гроб,* **ללמדך שכל המתנדה ומת בנדויו בית דין סוקלין את ארונו** *чтобы научить тебя, что во всех* случаях, когда кто-то *отлучен и умер в отлучении, суд* закидывает камнями *его гроб.*

המגיס דעתו כלפי מעלה *Проявляет неуважение к Небесам* – **מאי היא** *что это* за мишна?

דתנן *Как учили* в мишне[3]: **שלח לו שמעון בן שטח לחוני המעגל** *послал Шимон бен Шатах* сказать мудрецу по имени *Хони Амеагэль*: **צריך אתה להתנדות** *надо тебя отлучить*, потому что ты упорными просьбами утруждал Всевышнего послать сильный дождь, повторяя раз за разом: "Не так я просил". **ואלמלא חוני אתה גוזרני עליך נדוי** *И не будь ты Хони*, которого все уважают, считая большим человеком, *объявил бы я тебя отлученным.* **אבל מה אעשה שאתה מתחטא לפני המקום** *Но что я* могу *поделать, если ты позволяешь себе вольности перед Творцом* – **ועושה לך רצונך כבן שמתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו** *а* Он *исполняет твое желание! Подобно сыну, который позволяет себе вольности перед отцом, а* тот *исполняет его желание.* **ועליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך** *Это о тебе говорит стих*[4]: *"Пусть радуются твои отец и мать, ликует тебя родившая".*

ותו ליכא *И больше нет* мест в своде Мишны, где было бы сказано, что суд отлучает за пренебрежение к чести рава?

והא איכא דתני רב יוסף תודוס איש רומי הגהיג את בני רומי להאכילן גדיים מקולסין בלילי פסחים *Ведь есть* барайта о том, *как учил рав Йосеф: Тодос, житель Рима, подбил римских евреев есть ягнят, зажаренных на открытом огне* (с внутренностями наружу), *в ночь Пэсаха*, как поступали во времена Храма.

שלח ליה שמעון בן שטח *Послал Шимон бен Шатах* сказать *ему*: **אלמלא תודוס אתה גוזרני עליך נדוי** *не будь ты Тодос*, которого все уважают,

2. Эдуёт 5:6
3. Таанит 19а
4. Мишлей 23:25

מי שמתו פרק שלישי ברכות יט.

ואי ס"ד דלא ידעי כי אמר להו מאי הוי אלא מאי דידעי למה לי' למימר להו לאחזוקי ליה טיבותא למשה אמר רבי יצחק כל המספר אחרי המת כאלו מספר אחרי האבן איבא דאמרי דלא ידעי ואיבא דאמרי דידעי ולא איכפת להו איני והא אמר רב פפא חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל ונפל קניא מטללא ובזעא לארנקא דמוחזה שאני צורבא מרבנן דקודשא בריך הוא תבע ביקריה אמר רבי יהושע בן לוי כל המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים נופל בגיהנם שנא' והמטים עקלקלותם יוליכם ה' את פועלי האון שלום על ישראל אפילו בשעה ששלום על ישראל יוליכם ה' את פועלי האון תנא דבי ר' ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקא דעתך אלא ודאי עשה תשובה והני מילי בדברים שבגופו אבל בממונא עד דמהדר למריה: ואמר ר' יהושע בן לוי בכ"ד מקומות בית דין מנדי' על כבוד הרב וכולן שנינו במשנתנו אמר ליה ר' אלעזר היכא אמר ליה לכי תשכח נפק דק ואשכח תלת המוזלל בנטילת ידים והמספר אחר מטתן של תלמידי חכמי' והמגים דעתו כלפי מעלה והמספר אחר מטתן של תלמידי חכמים מאי היא דתנן הוא היה אומר אין משקין ואומרו לו מעשה בברכמית שפחה משוחררת בירושלים והשקוה שמיעה ואבטליון ואמר להם דומנא השקוה ונדוהו ומת בנדויו וסקלו בית דין את ארונו והמזלזל בנטילת ידים מאי היא דתנן א"ר יהודה חם ושלום שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין עזרה נגעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובטהרה וביראת חטא בעקביא בן מהללאל אלא את מי נדו את אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידים וכשמת שלחו בית דין והניחו אבן גדולה על ארונו ללמדך שכל המתנדה ומת בנדויו ב"ד סוקלין את ארונו המגים דעתו כלפי מעלה מאי היא דתנן שלח לו שמעון בן שטח לחוני המעגל צריך אתה להתנדות ואלמלא חוני אתה נוזרני עליך נדוי אבל מה אעשה שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך ותו ליכא והא איכא דתני רב יוסף תודום איש רומי יהנהיג בן בנו רומי להאכילן גריים מקולסין בלילי פסחים שלח ליה שמעון בן שטח אלמלא תודום אתה נוזרני עליך נדוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ במשנתנו קאמרינן והא בריתיה וכמתני' ליכא והא איכא הא דתנן חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר ור' יהושע מטמא ר' אליעזר מטהר שהרי עדיין לא נגמרה מלאכה ור' יהושע מטמא שכבר נגמרה מלאכה ת"ר העוסקים בהספר כזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטין אחד אחד וקורין אין המת מוטל לפניהם הן יושבין וקורין והוא יושב ודומם הם עומדים ומתפללין והוא עומד ומצדיק עליו את הדין ואומר רבון העולמים הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתגדור פרצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים אמר אביי לא מבעי ליה לאיש למימר הכי דארשב"ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן ואמר רב יוסף מאי קראה שנאמר כמעט כסדום היינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר ה' קציני סדום תורת אלהינו עם עמורה: אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק אחד או פסוק אחד לא ודמינהו קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד הכי נמי קאמר אם יכולין להתחיל ולגמור אפי' פרק אחד או אפילו פסוק אחד עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו:

אפי' בשעה ששלום על ישראל. והיינו לאחר מיתתו דלא אמרו לגנאי כהדי דמספרים בגנותם מהכא משמע דמיירי לאחר מיתה: **דומנא השקוה.** פרש"י לפי שהיה גיזות כמותם שהיו גרים וכן משמע בירושלמי דמועד קטן (פ"ג) מהו דומנא דכותו'. כעורן פירש דומנא השקוה מי נכא אבל לא היו מרים ממש ולא ממקו התורה עליה אלא לילה אחת: מדלגין

העומדים

אין מוליכין אם כפם. לקבורה: **סמוך לקיפיס שמא.** לפי שמתגלגלין מן הקרקפה: **אין כפם מוטל לפניהם.** והם מספידין אותו כאן. ויש מפרשין שנתן לגד אחר: **ואוסף יוסב ודומם.** לאחר כך: **למימר פכי.** לא נפרצת ממני למשמע הספרם: **כרוכה**

ואיתא תנור בלל. וחכמים מטמאין מספרי השותא מיהת תנור הוא וכלי הוא דהא לא אישתרי תליחיה ומשתפא בדרבה. והני תנורי של עכנאי. שהקישוהו הלכות בעכבא זו ובהכהנו על אשר חלק על דברי רבים שנמצא כאולו לחלל. ואסיקנא ר' יהושע לא בעי לשון נדוי מפורש כשמתנו, אלא מדמי מילתא למילתא, ומשכח נשפרים ואברבה. ר' אלעזר לא מדמי אלא בעי נדוי מפורש כשמתנו ולא משכח אלא הלתא. אמר אביי לא מבעי ליה למיגזם למימר חכי. ולא יאמר לא נפרצת ממני אחת מני אלף. רקיעא לן אל יפתח

אדם את פיו לשטן מילתא הוא.

מסורת הש"ס

ג) ר' אלעזר אומר לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כבגלוי שנאמר (תהלים קלט) ואתה בסתר יצרתי שמואל בסתר לא ראוהו אלא מלאכיו עשה מעשה (שיהא) [שיהו] שאר בריות מהללות אותו (ברכות ד:). ב) מדרש תהלים פ"ט ס"ג. ג) שם פסחים פה: ד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). ה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). ו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). ז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). ח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). ט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). י) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). יא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). יב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). יג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). יד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). טו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). טז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). יז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). יח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). יט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). כ) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). כא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). כב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). כג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). כד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). כה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). כו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). כז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). כח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). כט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). ל) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). לא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). לב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). לג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). לד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). לה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). לו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). לז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). לח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). לט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). מ) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). מא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). מב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). מג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). מד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). מה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). מו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). מז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). מח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). מט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). נ) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). נא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). נב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). נג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). נד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). נה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). נו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). נז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). נח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). נט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). ס) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). סא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). סב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). סג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). סד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). סה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). סו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). סז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). סח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). סט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). ע) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). עא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). עב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). עג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). עד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). עה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). עו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). עז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). עח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). עט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). פ) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). פא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). פב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). פג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). פד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). פה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). פו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). פז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). פח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). פט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). צ) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). צא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). צב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). צג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). צד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). צה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). צו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). צז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). צח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). צט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). ק) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קי) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קיא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קיב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קיג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קיד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קטו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קטז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קיז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קיח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קיט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קכ) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קכא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קכב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קכג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קכד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קכה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קכו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קכז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קכח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קכט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קל) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קלא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קלב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קלג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קלד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קלה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קלו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קלז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קלח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קלט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קמ) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קמא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קמב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קמג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קמד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קמה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קמו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קמז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קמח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קמט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קנ) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קנא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קנב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קנג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קנד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קנה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קנו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קנז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קנח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קנט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קס) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קסא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קסב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קסג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קסד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קסה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קסו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קסז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קסח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קסט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קע) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קעא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קעב) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קעג) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קעד) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קעה) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קעו) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קעז) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קעח) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קעט) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קפ) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"ה יח.). קפא) [ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת] ר' שילא ור' חנינא בשם ר' אלעזר בן פדת (ר"

считая большим человеком, *объявил бы я тебя отлученным,* שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ *потому что* ты *кормишь евреев святыми* жертвами *вне* Иерусалима. Посмотрят люди и ошибочно решат, будто это на самом деле пасхальная жертва и ее можно есть вне Иерусалима. – Почему раби Элазар не назвал среди прочих и эту барайту?

במשנתנו קאמרינן *В* своде *нашей Мишны – так мы сказали* – нашел раби Элазар всего три места, где сказано, что суд отлучает за пренебрежение к чести рава. והא ברייתא היא *Но этот* рассказ о Тодосе приведен *в* своде *барайты*!

ובמתניתין ליכא *А в* своде *Мишны нет* других случаев? והא איכא הא דתנן *Ведь есть то, что учили*[5] о глиняной печи, которая стала ритуально нечистой: חתכו חוליות *разрезал* ее *на звенья* (горизонтальными кольцами) сверху донизу, чтобы печь очистилась (ибо, если ритуально нечистый сосуд из глины разбит, его осколки чисты). ונתן חול בין חוליא לחוליא *И положил песок между звеньями,* соединив их заново.

רבי אליעזר מטהר *Раби Элиэзер считает* такую печь навсегда *чистой*, потому что песок на стыках не обожжен. Этот сосуд уже не считается глиняным (в отношении законов чистоты).

וחכמים מטמאים *А мудрецы считают* ее ритуально *нечистой*, потому что важны звенья, а не их стыки. Т. е. мудрецы постановили, что такая печь может принимать ритуальную нечистоту.

וזהו תנורו של עכנאי *Эта печь* была названа *змеиной*, похожей на змею, которая укладывается кольцами.

מאי עכנאי Завершение мишны: *почему* печь названа *змеиной*? – אמר רב יהודה אמר שמואל *Сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль:* מלמד это *учит, что* שהקיפוהו הלכות כעכנאי זה וטמאוהו мудрецы и раби Элиэзер *обложили эту* печь *законами* (доказательствами своей правоты) *подобно змее*, которая укладывается кольцами. А в конце *объявили ее нечистой*, в согласии с мнением большинства.

ותניא *И учили* в барайте: אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום לפניו *в тот день принесли все,* что побывало в такой печи и было *объявлено раби Элиэзером чистым, и сожгли* перед ним. ולבסוף ברכוהו *А в конце благословили его* (эвфемизм, на самом деле отлучили его), поскольку он продолжал настаивать на своем. – Почему раби Элазар не привел это место?

אפילו הכי *Пусть так.* Тем не менее נדוי במתניתין לא תנן об *отлучении в мишне не учили*, а только в барайте, дополняющей мишну.

אלא בעשרים וארבעה מקומות היכא משכחת לה *Но* сказал же раби Йеошуа бен Леви, что *в 24 местах* Мишны сказано, что суд отлучает за пренебрежение к чести рава! *Как ты* можешь *найти эти* места?

רבי יהושע בן לוי מדמה מילתא למילתא *Раби Йеошуа бен Леви считал подобными все* похожие *случаи*, даже те, когда человек, заслуживавший отлучения, отлучен не был. ורבי אלעזר לא מדמה מילתא למילתא *А раби Элазар считал подобными не все* похожие *случаи* и привел только те, когда отлучение действительно произошло.

5. Келим 5:10

נושאי המטה וחלופיהן Сказано в нашей мишне: те, что *несут носилки* (или гроб), *и* те, что *их сменяют*, и т. д.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: אין מוציאין את המת סמוך לקריאת שמע *не выносят умершего* на похороны *близко* по времени *к чтению Шма.* ואם התחילו אין מפסיקין *Но если начали* выносить, то *не прерывают* (не останавливаются).

איני *Разве?* והא רב יוסף אפקוהו סמוך לקריאת שמע *Но вот*, когда скончался *рав Йосеф, вынесли тело близко* по времени *к чтению Шма.*

אדם חשוב שאני Случай *важного человека отличается* от прочих случаев. В барайте сказано о простом человеке.

Учили в нашей мишне: שלפני המטה ושלאחר המטה *те, что до носилок* (те, что еще понесут их), *и те, что после носилок* (те, что уже несли их), и т. д.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: העוסקים בהספד בזמן *участники плача* по умершему –

ואי ס"ד דלא ידעי כי אמר להו מאי הוי אלא מאי דידעי למה לי' למימר להו לאחזוקי ליה מיבותא למשה אמר רבי יצחק כל המספר אחרי המת באלו מספר אחרי האבן איבא דאמרי דלא ידעי ואיבא דאמרי דידעי ולא איכפת להו איני והא אמר רב פפא חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל ונפל קניא מטללא וכזעא לארנקא דמוחיה שאני צורבא מרבנן דקדושא בריך הוא תבע ביקריה אמר רבי יהושע בן לוי כל המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים נופל בגיהנם שנא' יהמנסים עקלקלותם יוליכם ה' את פועלי האון שלום על ישראל אפילו בשעה ששלום על ישראל יוליכם ה' את פועלי האון תנא דבי ר' ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקא דעתך אלא ודאי עשה תשובה והני מילי בדברים שבגופו אבל בממונא עד דמהדר למריה: ואמר ר' יהושע בן לוי "בכ"ד מקומות בית דין מנדי' על כבור הרב וכולן שנינו במשנתנו אמר ליה ר' אלעזר היכא אמר ליה לבי תשכח נפק דק ואשכח תלת המזלזל בנטילת ידים והמספר אחר מטתן של תלמידי חכמי' והמגים דעתו כלפי מעלה יהמספר אחר מטתן של תלמידי חכמים מאי היא "דתנן הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת וחכמים אומרים ימשקין ואמרו לו מעשה בכרכמית שפחה משוחררת בירושלים והשקוה שמיעה ואבטליון ואמר להם דוגמא השקוה ונדהדו ומת בנדויו וסקלו בית דין את ארונו יוהמזלזל בנטילת ידים מאי היא "דתנן א"ר יהודה חם ושלום שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין עזרה נגעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובטהרה וביראת חטא בעקביא בן מהללאל אלא את מי נדו את אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידים וכשמת שלחו בית דין והניחו אבן גדולה על ארונו "ללמוד "שכל המתנדה ומת בנדויו ב"ד סוקלין את ארונו המגים דעתו כלפי מעלה מאי היא "דתנן שלח לו שמעון בן שטח לחוני המעגל צריך אתה להתנדות ואלמלא חוני אתה נוזרני עליך נדוי אבל מה אעשה שאתה "מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך ותו ליכא והא איכא דתני רב יוסף "תודום איש רומי יהנהיג את בני רומי להאכילן גריים מקולסין בלילי פסחים שלח ליה שמעון בן שטח אלמלא תודום אתה נחרני עליך נדוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ "במשנתנו קאמרינן והא בריית' היא ובמתני' ליכא והא איכא הא "דתנן חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאים וזהו תנורו של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל מלמד שהקיפוהו הלכות כעכנאי זה וטמאוהו ותניא "אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר ר"א ושרפום לפניו ולכסוף ברכוהו אפילו הכי נדוי במתני' לא תנן אלא בכ"ד מקומות היכא משכחת לה ר' יהושע בן לוי מדמה מילתא למילתא ור' אלעזר לא מדמה מילתא למילתא: נושאי המטה וחלופיהן: ת"ר "יאין מוציאין את המת סמוך לק"ש ואם התחילו אין מפסיקין איני והא רב יוסף אפקוהו סמוך לק"ש "אדם חשוב שאני: שלפני המטה ושלאחר המטה: ת"ר "העוסקים בהספד כזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטין אחר אחד וקורין אין המת מוטל לפניהם הן יושבין וקורין והוא יושב ודומם הם עומדים ומתפללין והוא עומד ומצדיק עליו את הדין ואומר רבון העולמים הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתגדור פרצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים אמר אביי "לא מבעי ליה לאיש למימר הכי "דאראשכ"ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן "ואמר רב יוסף מאי קראה שנאמר "כמעט כמרום היינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר ה' קציני סדום: קברו את המת וחזרו וכו': אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק אחד או פסוק אחד לא ורמינהו קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד הכי נמי קאמר "אם יכולין להתחיל ולגמור אפי' פרק אחד או אפילו פסוק אחד עד שלא ניעור לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו:

העומדים

אפי' בשעה ששלום על ישראל. והיינו לאחר מיתתו דלא אמרו להנאתו כהדי המקפדים בגומסם מהכא משמע דאיכא לאחר מיתה: **דוגמא** השקוה. פרש"י לפי שהמה גיורת כמותם שהיו גרים וכן משמע בירושלמי דמועד קטן (פ"ג) מהו דוגמא דכתיב. כעורון פירש "דוגמא השקוה מי נתנו אל גם היו מרים ממש ולא ממקו המורה עליה אלא ליראה אותה: מדלגין

אין מעמידין. אם קיים לה בעלה ונפטרה: **אם פגיורה.** דכי יקחנה לאשה נפרשה (במדבר ה) פרט לאחת גר ועבד משתחרר: **ככרכמית.** כך שמה לו על שם מקומה: **דוגמא השקוה.** על שהיו (ה) דומים להם הם השקוה שהיו שמעיה ואבטליון מבני גיורי של סנחריב כדמפרש בגיטין בפרק המקבל (דף נ.): **ר' יסודה.** פליג אדלעיל דקתני שמעו את עקיבא: **אין עזרה נגעלת.** בפרק ר' לפסחים (דף מד:) שהיו שערי העזרה נגעלים כשפותחין פסחים של כל כת וכת שהפסח נאכל בג' כתות: **על כל אדם בישראל.** כלומר כשהיה נגעלת עליהם והיינו כשנתמלאה פי נפה לא היה נכנס לתוכה אדם חשוב וחכמה וירמת מטת כעקיבא: **אלעזר בן חנוך שפקפק.** ולא והיינו נמי לכנוד הרב שנכנס ע"פ הגורלות על הידים: **אלמלא חוני אתה.** שיש בתך בגדולה ובחסידות: **נזיר שפה לשפתים.** לפי שהטריח לפני המקום על עסק גשמים לפי כך אלמלי כמה פעמים וכנוד המקום ככוד הרב הוא: **מתחטא.** לשון מוטל. נקל נלנו לחטוא לאביו ולהטריחו על תמותו: **מקולסים.** לגריים כשהן שלמין ותולין בריעיהן וקרקוליהן וקרניהם סביבותיהן בשפוד. ועל שם כך קורהו מקולס שהוא לשון מזיין כלממרגם וכוכע נמוסת על ראשו (שמואל ב יח) וקולפא דנחשא: **בגילי פסחים.** זכר לנסים שנולנו שלא שנאמר כו על כרעיו ועל קרנו (שמות יב) כלומר עם כרעיו ועם קרנו: **נוזרני עליך נדוי.** והיינו נמי לכנוד הרב שמקנו חכמים את הכבר לפי שהוא קרוב לחכמה שהרי אין שכלו קדשים בחוץ שהשוחה קנוד שהקדישו נפש פסח: **הפכו פוליום.** מטר של מרם שהוא עשוי ככלי ומטלטל ומחלת נריעתו מן הטיט ומלרפו בכבשן כשאר קדרות ושם נעשת הנירוטו הכתוב נמיכה ומשם נתנו בענין זה שמחמו מכיב מביב כתוליות עגולות ומחר ומיכרו בטיט על גבי בין חולים לחולים רבי אליעזר מטהר עולמים שלימו עוד ככלי מרם שלא נשרף ככבשן וחכמים מטמאין: **כשנגלי.** כמשמ זה שכורך עלמו בעבודה: **כל סכרום.** שעשו נחוט זה לו שיגעו בחוריו והיה ר' אליעזר מטהרן והם סרפום: **וכרכוהו.** לפי שהרגה ממך לחנוק נדבר זה כדאמרינן בבבא מליעא בפרק הזהב (דף נט:): **נדוי כמשני לא שנו.** הא דכרכוהו בגריית הוא דאמר לה: **מדמה מילתא למילתא.** כל מקום שרמה בתמימין שנחלק היחיד על הרבים מחלוקת גדולה או אחד מן החכמים שמדבר קשה כנגד גדול חימעו לומר כאור היה כמן נדוי: **אין מוליון אם כמה.** לקבור: **סמוך לקריאת שמע.** לפי שמנטלין מן הקריאה: **אין מעמידין.** אם כמה מוטל לפניהם. שהמת נבית העלמין לפני המקום שהוא מוכן לו. ויש מפרשין שנתון לנד אחר: **ופוף יוצב ודומם.** ואמר מכי: **לימיר מכי.** לא נפרשה ממני למעשה הפרש: **מרומה**

תורה אור השלם

1. וְהַמְסִים עֲקַלְקַלוֹתָם יוֹלִיכֵם יְיָ אֶת פֹּעֲלֵי הָאָוֶן שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:
תהלים קכה ה
2. יִשְׁמַח אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ: משלי כג כה
3. לְלֵל יְיָ צְבָאוֹת הַחְתֵּר לָנוּ שׁוֹדֵד כִּבְעָט סְכֹתָם וְהָיִיתֶם לְעַגְמָה וְחֶרְפָּה שִׁמְעוּ דְּבַר יְיָ קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עַם עֲמֹרָה:
ישעיהו א ט-י

מוסף רש"י

חוכא בסוף המסכת

רבינו חננאל

המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים. פי' אחר מטתן, לשון המיתה הוא כלומר נטה מדרך הישרה, וכתיבנא רבי יהי שמעתא אם ראית תי"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שודאי חזר בו תשוה השוהבה לפניך שהרי אמרו לספר בזה. ואמקנא הני מילי בעבירת הנוף אבל בגולת ממון עד שיחזיר לבעלים. והמגים דעתו כלפי מעלה. פי' שסורות להקב"ה יהיר מדאי ועובר הוא ומזלזל בדברי חכמים שאמרו לא נתן לעשות כן, כההוא מעשה דרבא דשדר תפדים מי איבא דביתהו קמי שמיא כולי האי, למחר אשכחיה לשדרייה דמרשם בכבכי. תנד אתה הסרוחת הצנה להתיצא פיהדת בלא ומנה. ואמר להם דוגמא השקוה. ס"א דהכמא, פי' נרים שכפתוה השקוה. בלומר שמעיה ואבטליון שבאו מפיסת נרים, הן השקו ניהדת להראות שהן חשובין ביושלים ומצאנו מולליו בכבכין. ואלמלא חוני אתה מחזני עליך נדוי וכו'. ותפסתא, שהיי קרין אותן מסחים, ואמרו לו שהמוכיל לישראל אין קשרים בתוך בר מדי האזן. ואמר חלילת תתן חול בין חוליא לחוליא, ר' אלעזר מסחה. פי'. ואמר לתנור חלית (ולהבה) תתן חול בין חוליא לחוליא כדי שלא תדבק חוליא עם הכרוכה ויפלים התנור. ר"א מטהר, בלומר מאחר שהחול בין חוליא לחוליא אינן מרובקות לפולם, יהיו אן כאלו מפורדות הן

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה דוגמא השקוה על שהיו הם דומין לה השקוה:

גליון הש"ס

גמ' ואמ"ר. שאר קראת שנא' בשעם כפרים. עיין מ"ק דף יח ע"ב תוס' ד"ה ואפילו:

רב ניסים גאון

מעשה בכרכמית אישה רומי שהנהיג את בני רומי לאכול גריי מקולסים בלילי פסחים. גרסינן במסכת פסחים בפ' מקום שנהגו (נד: ב) איבעיא להו תודום איש רומי גברא רבה הוה או בעלי אגרופים הוה תא שמע את זו דרש תודום איש רומי בר שמע מינה גברא רבה הוה שמע מינה ר' יוסי בר אבין אמר משל מלאי לכים של תלמידי חכמים הוה האפר ר' יוחנן כל המשל מלאי לכים של תלמידי חכמים וכה וישב ביישיבה של מעלה שנא' (שהיו בי בצל החכמה בצל הכסף וכגורא רבי מרבא שם ע"ב ג"ה) אפרי מהו תודום אמר ר' יוחנן ההוה משלה פרוסקון דרבנן: תחכו חוליות ותתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר חכמים מטמאין ההוא תנורו של עכנאי שאמר רב יהודה אמר שמואל למה נקרא שמו עכנאי שהקיפוהו דברים כעכנא ושימאוהו. איתמר מישרשיא בבבא מציעא בפרק ההדס (דף מ) ותני מלא עין בה לשם אינה מתרפאת לו מיבן לתי שלא התיר מפה כאן אלא בפי הנתיך בענין ונמנו וביתיהו בלבד ולכל המפה בלי לשם פירשהו ולפי שהוא קשה ומשבבשין בשידוה שיר בעיני לפרש שתיך רבינה בקיצור כפי שלפניך מדברי אותנו הגיי נאון ז"ל הלולה היתה כין ר' אליעזר והחכמים שביו בעיר שעשתה חולייתו של מים מתחלתו ואחר כן הניחו אותן החולייתו אותה של נבי חבריה היו נותנין חול בתוכים ההיא החול ונתן בין כל חולא וחולא וכשבקש לפרקו ולהחזירו חולייתו לשמה ונשתבש בדרכו. והני חנורי של עכנאי. שהקיפוהו הלכות כעכנא זו וטמאוהו כולו ולולם. ואפיקנוה ר' יהושע לא בפי לשון נזיר מפורש במשנתנו, אלא מדמי מילתא למילתא, ומשכח פשרים ארבעה. ר' אלעזר לא מדמי אלא בפי נזיר מפורש במשנתנו ולא משכח אלא חלתא. אפר אביי לא מכבי ליה למיפש למימר הכי. ולא אמרה לא נפרעת ממני אחת מני אלף. רקיעא לן אל יפתח אדם את פיו לשטן לימיר הוא.

ם א מי' ס"ו מכלתא פרשתא טהרה אלכה יט מיש"ע ד"ה פיתון שלו פפ"ק מב:
י ב מי' שם אלכה יג מיש"ע ד"ה פיתון שלו פפ"ק ז
ומיתון שלו פפ"ק מ:
יא ג מי' ס"ג מכלתא פרשה אלכה ו:
יב ד מי' ס"ו מכלתא נרשת אלכה י"ט [ומ"ו מאלי מכלתא פרשה כלי יד ומי' נכ"מ] ממב פפיק ם מיד מ"ש פרשה פי' מי קנם פפ"ק ט:
יג ה מי' ס"ו מכלתא ד"ם פיתון שלו פפ"ק ג:
יד ו מי' ס"ם מכלתא ממן ומנה אלכה י"ם מיש"ע פרשה פיתון שלו פפ"ק ם:
טו ז מי' ס"ד מכלתא כלים אלכה ה:
טז ח מי' ס"ם מכלתא ק"ם אלכה ד ממב פפיק ם פרשה פיתון שלו פפ"ק ג טור ש"ע ד"ה פיתון את פפיק ב:
יז ט מי' שם אלכה ה ממב שם
טיש"ע פרשה מר' ממב ג [ומ"ד ומיתון שלו פפ"ק ב]:
יח י [ומ"א בהגהו' שי"ע ד"ה פי' שעון פיעיף בן]:
יט ב מי' שם אלכה ו ממב שם טיש"ע שם פפ"ק ד:

שהמת מוטל לפניהם *когда умерший лежит перед ними* – **נשמטין אחד אחד וקורין** *покидают* (выходят наружу) *по одному и читают* Шма. (Но не читают Шма перед мертвым.)

אין המת מוטל לפניהם Когда *умерший не лежит перед ними*, а находится в другом помещении, **הן יושבין וקורין** *они сидят и читают* на месте. **והוא יושב ודומם** *Но тот*, кто находится в трауре, *сидит и молчит*.

הם עומדים ומתפללין А во время молитвы *они стоят и молятся*, **והוא עומד ומצדיק עליו את הדין** *а он* не молится, но *стоит и оправдывает Суд над собой*. **ואומר** *И* так *говорит*: **רבון העולמים** *Господин миров*! **הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף** *Много грешил я перед Тобой, но Ты не взыскал с меня и тысячной доли* того, что полагается. **יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתגדור פרצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים** *Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог, с милосердием восполнить нашу утрату и утраты всего Твоего народа, Дома Израиля*.

אמר אביי *Сказал Абае*: **לא מבעי ליה לאינש למימר הכי דאמר** *не стоит человеку так говорить. Как сказал* **רבי שמעון בן לקיש** *раби Шимон бен Лакиш*, **וכן תנא משמיה דרבי יוסי** *и то же самое учили* в барайте *от имени раби Йосе*: **לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן** *пусть человек никогда не открывает рот Сатану* (не подсказывает обвинению в Суде, потому что Сатан скажет: он сам заявил, что ему полагается то-то и то-то).

מאי קראה *И сказал рав Йосеф*: **ואמר רב יוסף** *что* за *стих*, из которого мы учим *это* правило? **שנאמר** *Как сказано* от имени народа[6]: **כמעט כסדום היינו** "Если бы Всевышний не оставил от нас *остатка – были бы мы как Сдом*, уподобились бы Аморе". **מאי אהדר להו** *И что ответил им пророк?* – **שמעו דבר ה' קציני סדום** "*Слушайте слово Всевышнего, правители Сдома*, вникайте в Тору нашего Бога, народ Аморы". – Как только евреи уподобили себя жителям Сдома и Аморы, они сразу были обвинены в грехах этих городов.

В нашей мишне учили: **קברו את המת וחזרו וכו'** *похоронили умершего и вернулись*; если могут начать и закончить чтение Шма раньше, чем встали в ряд утешающих того, кто пребывает в трауре, пусть начинают; но если не успеют закончить, пусть не начинают.

Отсюда следует: **אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה אין** *если могут начать и закончить чтение всего* Шма – *да*, пусть начинают. **אבל פרק אחד או פסוק אחד לא** *Но* если могут закончить только *один раздел* из Шма *или один* стих, – *не* начинают.

6. Йешаяу 1:9

ורמינהו *И нашли противоречие* из барайты: **קברו את המת וחזרו** *похоронили умершего и вернулись*; **אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד** *если могут начать и закончить* чтение *хотя бы одного раздела или* даже *одного стиха* – начинают.

הכי נמי קאמר *Так и сказано в мишне*! **אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או אפילו פסוק אחד** *Если могут начать и закончить* чтение хотя бы части Шма – *даже один раздел или даже один стих* – **עד שלא יגיעו לשורה יתחילו** *раньше, чем встали в ряд* утешающих, пусть *начинают*; **ואם לאו לא יתחילו** *но если не* успеют закончить, пусть *не начинают*. (Т. е. в мишне говорится о чтении не всего Шма, но любой его части или даже одного стиха.)

ומי ס"ד דלא ידעי. לקן מכיון כלום אלא נערת דגופה: **המספר לאחר המת.** נגנוסו של מת לאחר מיסתו: **קניא מפלגא.** קנה גדול וכנד נפל מן הגג: **מלגא.** גג: **פרנקא דמוחיה.** כיס שהמוח מונח בו: **ומפיס עקלקלופס.** לשל מיניה כתיב הכיחה ר' לעוכים ומכיך ליה ומפיס עקלקלופס ומקלקלופס את מוטתם ליחם על זכיחתם להטומם לכף מוכה: **יוליכם ר' אם פועלי אמון.** לגיהנם: **כל"ד מקופים.** השתא משמע מלינו שמדו מכמיים כני מדם כל"ד מקומות כני מדם לפי אלא נשמו כנגד לרנס: **הוא היה אומר.** עקביו בן מהללאל בשמכת עדיות: **אין משקין.**

ואי ס"ד דלא ידעי כי אמר להו מאי הוי אלא מאי דידעי למה לי' למימר להו לאחזוקי ליה טיבותא למשה אמר רבי יצחק כל המספר אחרי המת כאלו מספר אחרי האבן איבא דאמרי דלא ידעי ואיבא דאמרי דידעי ולא איכפת להו איני והא אמר רב פפא חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל ונפל קניא מטללא ובזעא לארנקא דמוחיה שאני צורבא מרבנן דקדושא כריך הוא תבע ביקריה אמר רבי יהושע בן לוי כל המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים נופל בגיהנם שנא' יהמטים עקלקלותם יוליכם ה' את פועלי האון שלום על ישראל אפילו בשעה ששלום על ישראל יוליכם ה' את פועלי האון תנא דבי ר' ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקה דעתך אלא ודאי עשה תשובה והני מילי בדברים שבגופו אבל בממונא עד דמהדר למריה: ואמר ר' יהושע בן לוי "בכ"ד מקומות בית דין מנדי' על כבוד הרב וכולן שנינו במשנתנו אמר ליה ר' אלעזר היכא אמר ליה לכי תשכח נפק דק ואשכח תלת המוזלז בנטילת ידים והמספר אחר מטתן של תלמידי חכמי' והמגים דעתו כלפי מעלה "המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים מאי היא "דתנן הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת וחכמים אומרים "משקין ואמרו לו מעשה בברכמית שפחה משוחררת בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון ואמר להם דוגמא השקוה ונדהוו ומת בנדויו וסקלו בית דין את ארונו "והמזלזל בנטילת ידים מאי היא "דתנן א"ר יהודה חם ושלום שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין עזרה נגעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובטהרה וביראת חטא בעקביא בן מהללאל אלא את מי נדו את אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידים וכשמת שלחו בית דין והניחו אבן גדולה על ארונו "ללמדך "שכל המתנדה ומת בנדויו ב"ד סוקלין את ארונו המגים דעתו כלפי מעלה מאי היא "דתנן שלח לו שמעון בן שטח לחוני המעגל צריך אתה להתנדות ואלמלא חוני אתה גוזרני עליך נדוי אבל מה אעשה שאתה "מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך ותו ליכא והא איכא רבי יוסף "תודום איש רומי "הנהיג את בני רומי להאכילן גריים מקולסין בלילי פסחים שלח ליה שמעון בן שטח אלמלא תודום אתה גוזרני עליך נדוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ "במשנתנו קאמרינן והא בריייתא היא ובמתני' ליכא והא איכא הא "דתנן חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאים וזהו תנורו של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל מלמד שהקיפוהו הלכות כעכנאי זה וטמאוהו ותניא "אותו היום הביאו כל מדורות שטיהר ר"א ושרפום לפניו ולבסוף ברכוהו אפילו הבי נדוי במתני' לא תנן אלא בכ"ד מקומות היכא משכחת לה ר' יהושע בן לוי מדמה מילתא למילתא ור' אלעזר לא מדמה מילתא למילתא: נושאי המטה וחלופיהן: "ת"ר "יאין מוציאין את המת סמוך לק"ש ואם התחילו אין מפסיקין איני והא רב יוסף אפקוהו סמוך לק"ש "אדם חשוב שאני: שלפני המטה ושלאחר המטה: ת"ר "העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטין אחד אחד וקורין אין המת מוטל לפניהם הן יושבין וקורין והוא יושב ודומם הם עומדים ומתפללין והוא עומד ומצדיק עליו את הדין ואומר רבון העולמים הרבה תבאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף ידי רצון מלפניך ה' אלהינו שתגדור פרצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים אמר אביי "לא מבעי ליה לאיש למימר הכי "דארשב"ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן "ואמר רב יוסף מאי קראה שנאמר "כמעט כסדום היינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר ה' קציני סדום: קברו את המת וחזרו וכו': אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק אחד או פסוק אחד לא ורמינהו קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד הבי נמי קאמר "אם יכולין להתחיל ולגמור אפי' פרק אחד או אפילו פסוק אחד עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו:

אפי' בשעה ששלוט על ישראל. והייט לאחר מיתתו דלא אתו לאנוויי אהדי המספרים בגנותם מהכא משמע דמיירי לאחר מיתה: **דוגמא השקוה.** פרש"י לפי שהיה גיורת וכן משמע בירושלמי דמועד קטן (פ"ג) מהו דוגמת דכותה. בעירוך פירש "דוגמת השקוה מי נתנ אכל לא היו מריס ממש ולא מקו התורה עליה אלא לילמה אותה: מדלגין

העומדים

אין מוליכין אם המת. לקנרו: **ממון נקניקים ממש.** לפי שמתנוללין מן הקניקיה: **אין המת מוטל לפניהם.** ומה מפסיקין לומו כלן. ים מפסיקין שנתון לגד אחר: **ופוף יוסי ודומם.** לגמול: **למימר הכי.** לא נפרעת ממני למשמע הפלע: **הרוגה**

תורה אור השלם

1. וְהַקִּמֹתִי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם לִהְיוֹת לְאֵל לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ: בראשית יז ז
2. יִשָּׂא אֶרֶץ וְאֹפֶל וְעֵגֶל יִתְגַּל יְהוָה: משלי כג כה
3. לְהַלֵּל יְיָ צְבָאוֹת וְהוֹדִיעַ לָנוּ שֶׁיְּרִיד בְּמַעֲנֵנוּ כְּסוּם הָיִינוּ לְעֻמָּתָה הַזֹּאת שֶׁמֵּעוֹ דְּבַר יְיָ קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עַם עֲמֹרָה: ישעיה א ט־י

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל

המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים. פי' אחר מטתן, לשון המיתה הוא כלומר נסה מדרך הישרה, וכתבנא רבי רבי ישמעאל אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה בו תשוה תשובה למיכך אפר לספר בזה. ואפיקנא הני מילי בעבירת הגוף אבל בגזלת ממון עד שיחזיר לבעלים. המכניס רעתו בלבו מעלה. פי', שמחזיר להקב"ה יחזר מדאי ויובר הוא ומלזל בדברי חכמים שאמרו לא נתן לעשות כן, כהחזה מעשה דרבא דפרק חמישים מי איכא דמיתרמי קמי שמיא כולי האי, למחר אשכחיה לפורייה ומרמש בסכיני. תנד אחה הנרחת הגאה להחזיא ביזיות בלא ומה. ואמור להם הימנא השקוה. פ"א דוכמא, פי' נרים שכתחה השקוה. כלומר שמעיה ואבטליון שבאו מטיפת נרים, הן השקו ביזיה להראות שהן חשובין בישראל ומנאוני מולדין בכבהן. [ואלמלא אחדום אחה מידני עליך נדוי וכו'. ותוספתא: שהיו קורין אותן מחים, ואמרו לו שהמאביל לישראל בעין קשיים כחוק בר מדי הוא]. וחנגו חולית ונתן חול בין חוליא לחוליא, ר' אלעזר מטהר פי'. ותנגו לתנור חלית (ולחנגו) ונתן חול בין חוליא לחוליא כדי שלא ידבק חוליא עם הכרוכה ויחלים התנור. ר"א מטהר, כלומר מאחר שהחזל בין חוליא לחוליא אינן מרובקות לפולם, חזקין אותן כאלו מפורדות הן

ואינו חנור כלל, חכמים מטמאין משום מיהת חנור הוא וכלי הוא והוא לא אישתרד חליחיה ומשמש בדרכו. והוי חנורו של עכנאי. שהקישוהו הלכות בעכנאי זו וכתכהוה על אשר חלק על דברי רבים שנמצא כאלו חלולה. ואסיקנא ר' יהושע לא בעי לשון נדוי מפורש כמשנתנו, אלא מדמי מילתא למילתא. ומשכחת בשדים ובדבוה. ר' אלעזר לא מדמי אלא בעי נדוי מפורש כמשנתנו ולא משכחת אלא בחלתא. אפר אביי לא מבעי ליה לאיניש למימר הכי. ולא אמרי לא נפרצת ממני אחת מני אלף. רקיטא לן אל יפתח פיו לשטן ואל יאמר כן.

ס"ב א מי' ס"ו מכלכת פלמוד תלמיד הלכה יד מוס"י ירוד סימן צלד סעיף ב:
ג ב מי' ס"ם וכלכה יג מוס"י ירוד סימן רמב סעיף ד וכמימן צלד סעיף ה:
יא ג מי' ס"כ מכלכת פסחים פרק ב הלכה ו:
יב ד מי' ס"ו מכלכת נדרים פרק ד הלכה יט ויפ"י מהל' נזירות הלכה יב' ופ"י מהל' סנהדרין פרק כ הלכה ג:
טו ב מי' ס"ח מכלכת מתנ עניים פרק ט הלכה יט מוס"י פרק ט:
יז ה מי' ס"ם מכלכת כלים פרק ב הלכה ד:
יח ד מי' ס"ם מכלכת מקוואות פרק ח הלכה ד מוס"י פרק ט:
כא ח מי' ס"ב מכלכת קיבה פרק ד הלכה ד סעיף ה וסוס"י סימן צה סעיף ג וסוף סי"ב ירוד סימן צא סעיף ב:
כג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סוס"י סימן צה סעיף ג:
כד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
כה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב:
כו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
כז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
כח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
כט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ל ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
לא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
לב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
לג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
לד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
לה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
לו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
לז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
לח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
לט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
מ ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
מא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
מב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
מג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
מד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
מה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
מו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
מז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
מח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
מט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
נ ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
נא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
נב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
נג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
נד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
נה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
נו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
נז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
נח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
נט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ס ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
סא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
סב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
סג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
סד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
סה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
סו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
סז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
סח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
סט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ע ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
עא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
עב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
עג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
עד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
עה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
עו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
עז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
עח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
עט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
פ ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
פא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
פב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
פג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
פד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
פה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
פו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
פז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
פח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
פט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
צ ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
צא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
צב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
צג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
צד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
צה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
צו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
צז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
צח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
צט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ק ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קי ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קיא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קיב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קיג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קיד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קטו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קטז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קיז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קיח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קיט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קכ ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קכא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קכב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קכג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קכד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קכה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קכו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קכז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קכח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קכט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קל ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קלא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קלב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קלג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קלד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קלה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קלו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קלז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קלח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קלט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קמ ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קמא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קמב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קמג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קמד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קמה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קמו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קמז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קמח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קמט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קנ ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קנא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קנב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קנג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קנד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קנה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קנו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קנז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קנח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קנט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קס ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קסא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קסב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קסג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קסד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קסה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קסו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קסז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קסח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קסט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קע ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קעא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קעב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קעג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קעד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קעה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קעו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קעז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קעח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קעט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קפ ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קפא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קפב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קפג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קפד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קפה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קפו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קפז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קפח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קפט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קצ ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קצא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קצב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קצג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קצד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קצה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קצו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קצז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קצח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
קצט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ר ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רה ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רי ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ריא ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ריב ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ריג ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ריד ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רטו ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רטז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ריז ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ריח ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
ריט ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רכ ב מי' ס"ב מכלכת שבת פרק ב הלכה ה סעיף ב סוס"י סימן צה סעיף ג:
רכ

מדלגין היינו על נבי ארונות. תימה לפ"ה דפי' גולל כיסוי על פתחן דמתי [ב]כל אחר יגע על פני הסדה לרבות גולל והדופק וה"ג גם הגולל מטמא בהלל והילוך היו מדלגין עליו ור"ל דלא קשה להא דתני בפ"ק בטמאות (פ"ד הלכה כט) [ג]כל טומאה שמין במיר מגלח עליה אין כאן מוהר עליה וגולל ודופק אין מיר מגלח עליהן כדתנן בפ"ק [ד]מיר פרק כהן גדול (דף נד.) והיה אומר ר"מ לתלמיד להי אומר אם המת רגיעתו ד"ם אין המיר מגלח עליו עד שיהא חלי לוט ומפקינן ליה מעל כל נפשות מת לא יצא ור"ל דהתם מכל מקום הוי אם טומאה שהמיר מגלח עליה אבל גולל ודופק אינו כלל במיר ולכך אין כהן מוהר עליו לו נמי הא גריעותא קאמר [ה]קוצים הרמשונים (מיר נג.) שהיו אומרי רגיעתו ד"ם גם מתגלח מיר ומיהו תימה לחמי אין המת מטמא בהלל כיון שהכסוי עלמו מקבל טומאה הלל דכר המקבל טומאה אינו מוקף בפני הטומאה אם כן מטמא בהלל ור"ל דאין מטמא אלא כל זמן שהכסוי [ו]עומד ואינו מוקף בפני הטומאה אבל כשנפרץ הכסוי ונתגלה המת אע"ג שהכסוי עלמו מקבל טומאה הלל דכר המקבל טומאה אינו מוקף בפני הטומאה אם כן מטמא בהלל ור"ל דאין מטמא אלא כל זמן שהכסוי עומד ומ

Учили в мишне: העומדים בשורה וכו' *стоят в ряду* утешающих внутри – свободны от чтения Шма, снаружи – обязаны читать.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: שורה הרואה פנימה каждый *ряд* людей, *смотрящих внутрь*, т. е. видящих, где сидит справляющий траур, – פטורה этот ряд *свободен* от чтения Шма. ושאינה רואה פנימה *Но если не смотрят внутрь*, если не видят того, кого пришли утешить, – חייבת *обязаны* читать, когда наступило время чтения Шма.

רבי יהודה אומר *Раби Йеуда говорит*: הבאים מחמת האבל *пришли ради пребывающего в трауре* – פטורין *свободны*; מחמת עצמן пришли *сами по себе*, не для утешения, – חייבין *обязаны* читать.

אמר רב יהודה אמר רב *Сказал рав Йеуда*: *сказал Рав*: המוצא כלאים בבגדו тот, кто *нашел* "*килаим*" (запрещенное соединение льна с шерстью) *в своей одежде* – פושטן אפילו בשוק *снимает ее даже на рынке*, где много людей.

1. Мишлей 21:30

מאי טעמא *Какой смысл*, т. е. в каком стихе об этом написано? Как сказано[1]: אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' *"Нет мудрости, нет соображения и нет совета против Всевышнего"*. Нельзя никакими доводами отменить запрет Творца.

כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב Из приведенного стиха видно, что *там, где есть* опасение, что будет *осквернено имя* Всевышнего, *не считаются с уважением к раву*, мудрецу Торы.

מתיבי *Нашли противоречие* на это из барайты: קברו את המת וחזרו *похоронили умершего и возвращались* вместе с тем, кто в трауре. ולפניהם שתי דרכים Если *перед ними две дороги* – אחת טהורה ואחת טמאה *одна чистая* в ритуальном смысле, *вторая нечистая* (проходит рядом с могилой) и тот, кто в трауре, בא בטהורה *идет по чистой* – באין בא בטהורה עמו все *идут с ним по чистой*. בא בטמאה באין עמו Если он *идет по нечистой* – בטמאה все (даже коэн) *идут с ним по нечистой*, משום כבודו *чтобы* проявить *уважение к нему*. Как видим, запрет коэну проходить рядом с могилой нарушается ради уважения к человеку.

אמאי לימא *Почему* в этом случае не *сказать*: אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' *"Нет мудрости и нет соображения против Всевышнего"*? Другими словами, почему ради уважения к тому, кто в трауре, отменяют запрет Торы коэну проходить через кладбище?

תרגמה רבי אבא *Объяснил раби Аба*: в этой барайте говорится בבית הפרס דרבנן *о "поле рассеяния", которое* ритуально нечисто только по постановлению *мудрецов*. (Так называется поле, на котором распахана могила, – из опасения, что кости умершего, разбитые и рассеянные вспашкой, могут оказаться в любом месте и передать нечистоту прохожим.)

דאמר רב יהודה אמר שמואל *Как сказал рав Йеуда*: *сказал Шмуэль*: מנפח אדם בית הפרס *дует человек на "поле рассеяния" и проходит*. Тому, кто идет делать пасхальную жертву, можно пройти по такому полю, если будет сдувать пыль с каждого камня по дороге, чтобы увидеть кусочки костей умершего, которые там могут оказаться. Это доказывает, что запрет ходить по такому полю – только от мудрецов, которые распространили запрет не на все случаи. Потому что, если Тора запрещает, она распространяет запрет на все случаи.

ואמר רב יהודה בר אשי משמיה דרב *И сказал рав Йеуда бар Аши от имени Рава*: בית הפרס שנדש טהור *"поле рассеяния", истоптанное* прохожими, считается *чистым*. Это второе доказательство тому, что запрет ходить по такому полю – от мудрецов.

תא שמע *Иди и выслушай* возражение из другой барайты: דאמר רבי אלעזר בר צדוק *как сказал раби Элазар бар Цадок*, который был коэном: מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל *мы перепрыгивали через гробы с умершими*, когда спешили *навстречу еврейским царям*, чтобы почтить их. ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו *И не только* по поводу *встречи еврейских царей сказали*, что можно перепрыгивать через умерших, אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם *но даже* по поводу *встречи иноплеменных царей*. שאם יזכה *Потому что, если удостоится* увидеть царя-помазанника, יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם *будет знать разницу между* почетом, который оказывается

מי שמתו פרק שלישי ברכות

מדלגין היינו על נבי ארונות. תימה לפ"ה דפ' גולג כיסוי של ארון דתני' ג)כל תאנ יגע על פני הסדה נרכות גולג ודופק וס"ל גם הגולג מטמא כאהל והיכף היו מדלגין עליו ו"ל דלא קשה להא דתני' בתוספתה (פ"ד הלכה כא) ד)כל טומאה שאין המיר מגלח עליה אין כהן מיחבר עליה וגולג ודופק אין מיר מגלח עליהן כדתנן בסוף, מיר פרק כהן גדול (דף נד.) והיה אומר ר"ת דלימי להני כלני להא אמר התם רביעית דס אין המיר מגלח עליו עד שיהא חלי לוג ואפילו הכי כהן מיחבר עליו כדאמרינן בפרק בהמה המקשה (חולין דף עב.) דרביעית דס הבא מן מתים טמא ומפקינן ליה מעל כל נפשות תת נפ יבא ו"ל דהתם מכל מקום הוי טומאה שאינה מגלח עליה אבל גולג ודופק אינו כלל נמיר ולכך אין כהן מיחבר עליו אי נמי הא ברייתא שנויה בקונים שאינן רביעית דס גם מגלחת מיר ומיהו תימה אמאי אין התם טומאה בהאל כיון שהכסוי עלמו מקבל טומאה דכל דבר המקבל טומאה אינו מוכן בפני הטומאה אם כן מטמא כהאל ו"ל דאין מטמא אלא מן הידוע ואנו אבל אין מן הידוע טהור כדאמרן בפסחים (פסחים דף עו:) גבי מים שהיה מלאה מקוין טהורים ומוקפת למיד ממיל ועשאה גולל לקבר הטוגע כה מטמא טומאת שבעה והמים והמקוין טהורין לפי שאר פעמי כולו טהור ומיהו תימה לפ"ה דפירש בפ"ק דערובין (דף טו) (כ) גבי אין עושין מנעלי מים גולל ודופק לקבר ולא גולל היינו כמי הארון וכי עושין מנעלי מים כמי לארון (ג) ע"כ פרש"י לגולל היינו מלבה וכן לרך נבי מדם ליתן בהמה על הקבר למיתן עד שיתנו עליו מלבה(ה):

רוב ארונות יש להם חלל טפח.

ול"ל שהמת הארון פחות שאם היה פחות מלבה כי יש נו פותח שאם טפח מטמא ואפילו נגד הריקן שבו כלאמרינן נמסכת אהלות בפ"ז (מ"ח) נפח לטומה הטוגע כה מן הנדדין טהור פי' נגד הריקן מפני טומאה טוקעת ועולה טוקעת ויורדת ואם היה מקום הטומאה טפח ע"ש (ז) על רוס טפח הטוגע כה מכל מקום טמא מפני שהוא קבר מקום שהוא נלמא נקבר מקום אינו מטמא כל שביניו לגג כמים עליו שאם אתה מוציא לחתו לכסות המצה. יכול אף לפת מצוה לא יטמא, שאם נטמא נמצא בטל מן המצוה ת"ל ולאחותו, הנה הנדר מצוה שלא להתמאות וכתיב ולאחותו מופנה ללמד מצנר לאחותו אינו מיטמא אבל מיטמא לפת מצוה אע"פ שמבטל הנדרה.

רב נסים גאון

החלמיד. וזה שאמרה יצאת בת קול ואמרה מה לכם אצל ר' אליעזר שהלכה כמותו בכ"מ ראיתי בו ב' תשובות האחת כי בת קול לא אמרה שהלכה כמותו בדבר זה אלא בכל מקום שתם הוא שאמרה ושמשר לומר כי בכל מקום נולדי הה המקום היתה כוונתה או מה שדומה לו שמשמע שאין הלכה כר' אליעזר כזה הדבר והיו רבדי בת קול נכוחים וקיימים השניה שלא היתה הכרה אלא לנטות את החכמים עם תיהו הקבלה שכידם והגמרא שבחיבם בשכיל בת קול ואם לאו דומה לה שכתב (ברכות יג:) כי מצמה ה' אלהיהם אתם והנה נתיב עם כל זאת ביזיד קבלתם וזה שאמר ר' יהושע ודברים כ לא כשמים היא כלומר כי תורת ה' תמימה וכבר נתנה לנו בסיני והחריענו אלינו שהלכה כמותו בכ"מ אינו מחליף ממנה דיבור אחר ואין כוותיהנו תסרתן ולא שמך כדי שנעשרך על דעה מן השמים וכל מקום בתלמוד שיש בו ור' יהושע היא ואמר אין משנתינו בבת קול מיכן היא עיקר והכרכה שביכיכהו לר' אליעזר מדשנו בסמכא מנהדרין בסוף פרק ר' ישמעאל (דף פח:) כי בשעת פטידתו התיחדה כמה שאמרו עמיר ר' יהושע על רגליו ואמר הותר הנדר הותר הנדר: **העומדים** בשורה המיעים פטורין. בפס' מנהדרין בפרק כהן גדול (דף פ:) אמרינן אמר ר' מנשיא בר צוית שאלית את ר' יאשיה רבה מבית עילמין הרואל ואמר לי אין שורה שהוחזה מיירי בני אדם ואין אבלים מן המנין: תרנמה ר' אבא בבית הפרס דרבנן. איתיה לפירושא

עין משפט נר מצוה

יט א מי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ו סמג עשין יח סמ"ק קיט ב מי' פ"י מהלכות תלמוד הלכה טו סמג עשין רמב מוס"ע יו"ד סימן סג ופ"ט: ג ומי' פ"ה מהל' ס"ת הלכה ג סמ"ע יו"ד סי' שפב סעיף ח:

באא ד מי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יח סמ"ע יו"ד סימן שפב סעיף ג:

כב ה ו מי' פ"ג מהל' קרבן פסח הלכה ח:

כג ז מי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יד טור יו"ד סימן שפב:

כד ח מי' פ"ה מהלכות תפלה הלכה יח והלכה יט סמ"ע יו"ד הל' ג) סמג עשין מב מוס"ע סימן רמב סעיף ב ג:

מוסף רש"י

תובא בסוף המסכת.

רבינו חננאל

[מגמת אדם בית הפרס והולך ובו'. פי', שמפרש עפר תיינות, וכיון שגילה עפר לא ראה עצם תחתיו טהור. וכן אם נידש בית הפרס כיון שנורם ברגלי העוברין ושבין, אלו היה שם עצם ודאי נורם ונתמעט ונטהר הקהל]. א"ר אלעזר בר צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות לרוץ לקראת מלכים. וארונות הללו כלים היו היו בהן חלל טפח כין גגותיהן ולמתים. [גדול בכהר הכרירות שדוחה את לא תעשה שבתורה. פי'. כגון זקן שראה בהמת חבירו והיא נדוסה. ואין בבדוו להחזיר בהמה. שנאמר והתעלמת. ואמרינן שעמים שאחה מתעלם, באיזה צד. בגון זקן שאין בבדוו להחזיר לפניו בהמת שהוא שפה מלהשיב. ומצא בבהר הזקן דוחה את הכתוב לא תוכל להתעלם]. תיר ולאחותה מה ת"ל ובו'. פי' ולאחותה מה מסמא לאחותו לא כ"ש. א"כ מה ת"ל ולאחותה, תרי שהיה הולך לשחוט את אמו לשלול את בנו. שכשחזרן אמ"ש שהן מצרות עשה שהוא חייב עליהן בית כנהגן בכרירות הספת הטלה מצות עשה והן בכרית. רבתיב ועל נבר אשר לא ימול ובו'. וכתיב וחדל לעשות הספת הבריתה נגי, ישמע שמע לו מת יכול יטמא אמרת לא יטמא. דיקינן מהכתיב והאיש אשר הוא מהור ובו' ומן ערל ובר אשפר לא ימול, לומר אינו ראוי להטמא למתו לכהול המצה. יכול אף לפת מצוה לא יטמא, שאם נטמא נמצא בטל מן המצוה ת"ל ולאחותו, הנה הנדר מצוה שלא להטמאות וכתיב ולאחותו מופנה ללמד מצנר לאחותו אינו מיטמא אבל מיטמא לפת מצוה אע"פ שמבטל הנדרה.

רב נסים גאון

החלמיד. וזה שאמרה יצאת בת קול ואמרה מה לכם אצל ר' אליעזר שהלכה כמותו בכ"מ ראיתי בו ב' תשובות האחת כי בת קול לא אמרה שהלכה כמותו בדבר זה אלא בכל מקום שתם הוא שאמרה ושמשר לומר כי בכל מקום נולדי הה המקום היתה כוונתה או מה שדומה לו שמשמע שאין הלכה כר' אליעזר כזה הדבר והיו רבדי בת קול נכוחים וקיימים השניה שלא היתה הכרה אלא לנטות את החכמים עם תיהו הקבלה שכידם והגמרא שבחיבם בשכיל בת קול ואם לאו דומה לה שכתב (ברכות יג:) כי מצמה ה' אלהיהם אתם והנה נתיב עם כל זאת ביזיד קבלתם וזה שאמר ר' יהושע ודברים כ לא כשמים היא כלומר כי תורת ה' תמימה וכבר נתנה לנו בסיני והחריענו אלינו שהלכה כמותו בכ"מ אינו מחליף ממנה דיבור אחר ואין כוותיהנו תסרתן ולא שמך כדי שנעשרך על דעה מן השמים וכל מקום בתלמוד שיש בו ור' יהושע היא ואמר אין משנתינו בבת קול מיכן היא עיקר והכרכה שביכיכהו לר' אליעזר מדשנו בסמכא מנהדרין בסוף פרק ר' ישמעאל (דף פח:) כי בשעת פטידתו התיחדה כמה שאמרו עמיר ר' יהושע על רגליו ואמר הותר הנדר הותר הנדר: **העומדים** בשורה המיעים פטורין. בפס' מנהדרין בפרק כהן גדול (דף פ:) אמרינן אמר ר' מנשיא בר צוית שאלית את ר' יאשיה רבה מבית עילמין הרואל ואמר לי אין שורה שהוחזה מיירי בני אדם ואין אבלים מן המנין: תרנמה ר' אבא בבית הפרס דרבנן. איתיה לפירושא

תורה אור השלם

1. אין [מכהה ואין תבהה ואין עצה לנגד ה'. משלי כא ל
2. על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: דברים יז יא
3. לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך: דברים כב א
4. לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא לחם בתוכם כי נזר אלהיו על ראשו: במדבר ו ז

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ממרת ובו' נמי מצוה שיש בה נזק מיל: (ו) תוס' ד"ה מלנין ובו' מימה [ס"ה דאמרינן פ"ק דעירובין דף כ"ע. ותימה נבי נמסק: (ז) באו"ז סמי למלין. ב"ב מי מנוסי: ב: ב"ה עד שמטום ומס"ם שוא"ל קנב: מפור' יומר ופ"ש: (ח) ר"ה מיב ובו' שמא על שפת בירים שפה ובו' אלא כשים:

מוסף תוספות

א בתוס' ר"ש הסיפי, ושפיר קא חיוק.

רב נסים גאון (המשך)

רבית הפרס בסמי אהלות (פ"ב פ"ח מ"ב) בפתניחין ובתוספתא (פ"ב י"ו) דכפרק משקין בית השלחין (מרק ד"ה) תניא ג' בית הפרס הן שדה שאבד בה קבר ושדה שנחרשה בה קבר ושדה בוכין מאי שדה בוכין אר"ר יהושע בר אבא משפיה דשולא שדה שמפסידין בה מתים אמר אביבי משום ר' חסדא נעבד בה ופרישו קמאי ומאי היא בית הפרס שדה שרגילים בה קבר יצד במה [אהלות פ"ב פ"ון ק' אמה לכל רוח וחוח רקבר משוי בית הפרס מקום הקבר שהפאה דאוריתא היינך דתרחש שהפאה דרבנן דלמא איבא עצם כשעורה אי נמי אית ביה עפר בית הקברות לפי שאי אפשר לעצם כשעורה שלא נישוף ברגל עיקיה בשיפולי זה השלחין [ובכל הנוגע בעצם זה עצם כשעורה וכך הפתיקו משמו של נביא עליו השלום כדאמרינן (נזיר נז) עצם כשעורה הלכה ואמרינן תנ (ובילקוט ז) שיעורין חצרין ופתיחין הלכה למשה מסיני שיעורין האריכא ניתנו דבתיב (בדברים ח) ארץ חטה ושעורה ומשורש לה כשעורה עצם כשעורה (במסקין) [ולכתיב (במסקין) ואמסקינהו רבנן אקראי הוא נמי בסדר טהרות בפתיב

העומדים בשורה וכו': ת"ר אשורה הרואה פנימה פטורה ושאינה רואה פנימה חייבת רבי יהודה אומר הבאים מחמת האבל פטורין מחמת עצמן חייבין: אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק מ"ט יאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' כ"מ שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב מתיבי יקברו את המת וחזרו ולפניהם ב' דרכים אחת טהורה ואחת טמאה בא בטהורה באין עמו בטהורה בא בטמאה באין עמו בטמאה משום כבודו אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' תרגמה רבי אבא בבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה אמר שמואל המנפח אדם בית הפרס והולך ואמר רב יהודה בר אשי משמיה דרב יבית הפרס שנדש טהור ת"ש דאמר ר' אלעזר בר צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו אלא אפי' לקראת מלכי עכו"ם שאם זכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' כדרבא דאמר רבא דבר תורה אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה ורוב ארונות יש בהן חלל טפח וגזרו על שיש בהן משום שאין בהן ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן ת"ש יגדול כבוד הבריות שדוחה [את] לא תעשה שבתורה ואמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' תרגמה רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו יודלא תסור דאורייתא היא אמר רב כהנא לאו דלא תסור דאורייתא לא תחיכו עליה כל יגברא רבה אמר מילתא לא תחיכו עליה כל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור ומשום כבודו שרו רבנן ת"ש יוהתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם מהם ופעמים שאין אתה מתעלם מהם הא כיצד אם היה כהן והיא בבית הקברות או היה זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכתו מרובה משל חברו לכך נאמר והתעלמת אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' שאני התם דכתיב והתעלמת מהם וליגמר מינה יאיסורא ממנוה לא ילפינן ת"ש יולאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יחזור ויטמא אמרת לא יטמא שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחותו הוא ראינו מטמא אבל מכל מטמא הוא למת מצוה לחייו מה תלמוד לומר הרי שהיה כ"ג הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יחזור ויטמא אמרת לא יטמא שאינו מטמא להם כך אינו מטמ

еврейским царям, и почетом *иноплеменным царям.*

אמאי לימא *Почему* и в этом случае не *сказать*: **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'** *"Нет мудрости, нет соображения и нет совета против Всевышнего"*? Другими словами, почему отменяют запрет Торы коэну на ритуальную нечистоту (которую тот приобретает, прыгая через гробы с умершими) ради уважения к царям?

כדרבא Это – *как* сказал *Рава*. **דאמר רבא** *Ибо сказал Рава*: **דבר תורה אהל** *слово Торы* о *шатре* (о покрытии) над умершим (или частями его тела): **כל שיש בו חלל טפח** *любое* покрытие, *под которым есть пустое пространство* размером с *тэфах* (ширина ладони), **חוצץ בפני הטומאה** *прерывает ритуальную нечистоту*, не давая ей распространиться выше. **ושאין בו חלל טפח** *И* любое покрытие, *под которым нет пустого пространства* размером с *тэфах*, **אינו חוצץ בפני הטומאה** *не прерывает нечистоту*, и она распространяется выше.

2. Дварим 17:11
3. Дварим 22:1
4. Дварим 22:3

ורוב ארונות יש בהן חלל טפח *В большинстве гробов есть пространство* размером с *тэфах* между умершим и крышкой гроба. **וגזרו על שיש בהן** *И постановили* мудрецы, что существует ритуальная нечистота гробов, *где есть* пустое пространство размером с тэфах, – **משום שאין בהן** *из-за* нечистоты гробов, *где нет* такого пространства. **ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן** *Однако* в случае с *почитанием царей не постановили мудрецы*, что существует нечистота гробов, где есть такое пустое пространство.

תא שמע *Иди и слушай* из другой барайты: **גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה** *достоинство человека велико* настолько, *что отменяет* запрет *"не делай", который* указан *в Торе*.

ואמאי לימא *Почему* в этом случае не *сказать*: **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'** *"Нет мудрости, нет соображения и нет совета против Всевышнего"*? И тогда достоинство человека не будет отменять запрет Торы "не делай". (Как сказали выше о том, кто пришел в одежде с "килаим" на рынок.)

תרגמה רב בר שבא קמיה דרב כהנא *Объяснил эту* барайту *Рав бар Шаба перед равом Каана*: в ней говорится только **בלאו** *о* тех *"не делай"*, о которых говорит стих[2]: **דלא תסור** *"Не уклоняйся* от слова, которое они скажут тебе (от указаний мудрецов, которые будут жить в твоем поколении), ни вправо, ни влево". Но остальные "не делай", которые в Торе, не отменяются ради достоинства человека.

Те, кто слышал объяснение Рава бар Шаба, **אחיכו עליה** *посмеялись над ним*, сказав: **לאו דלא תסור דאורייתא היא** *запрет "не уклоняйся" – он из Торы*! Т. е. разве он не такой же, как остальные запреты Торы? А раз он такой же, как его можно отменить ради достоинства человека?

אמר רב כהנא *Сказал рав Каана*: **גברא רבה אמר מילתא לא תחיכו עליה** *уважаемый человек сказал слово – не смейтесь над ним*! Ибо он имел в виду, что **כל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור** *все постановления мудрецов опираются на запрет "не уклоняйся"*. Другими словами, сам запрет "не уклоняйся" не отменяется ради достоинства человека, как и все прочие запреты Торы. **ומשום כבודו שרו רבנן** *Однако ради достоинства* человека *разрешили мудрецы* нарушать их запреты; т. е. они их установили для всех случаев, кроме тех, когда наносится урон человеческому достоинству.

תא שמע *Иди и слушай* из другой барайты, что запреты Торы отменяются, если наносится урон человеческому достоинству. Написано о потере[3]: "Да не увидишь быка своего брата или его овцу заблудившимися, **והתעלמת מהם** *чтобы тебе устраниться от них*. Обязательно верни их своему брату".

А ниже написано[4]: "Не можешь устраниться". Из первого стиха следует, что **פעמים שאתה מתעלם מהם** *иногда ты* можешь *устраниться от того*, чтобы вернуть чужую потерю. Из второго стиха – что **ופעמים שאין אתה מתעלם מהם** *иногда ты не* можешь *устраниться*.

הא כיצד *Каким образом* можно устраниться? **אם היה כהן והיא בבית הקברות** *Если коэн* нашел *ее* (чужую потерю) *на кладбище* – должен устраниться. **או היה זקן ואינה לפי כבודו** *Или пожилой человек* нашел потерю, возвращение которой *не соответствует его достоинству* (статусу), – может устраниться. И то же самое для человека, который не утруждал бы

מי שמתו פרק שלישי ברכות

מדלגין היינו על גבי ארונות. תימה לפ"ה דפי' גולל כיסוי
על פרון דמתי [ב]כל אתר יגע על פני הסדה נרכות
גולל ורופק וא"כ גם הגולל מטמא כאהל והיכך היו מדלגין עליו ור"ל
ללא קשה להה מתי בשמחות (פ"ד הלכה כה) [ג]כל טומאה שאין המיר
מגלח עליה אין כאן מיחבר עליה וגולל
ורופק אין מיר מגלח עליהן כדאמן
בשמ' נזיר פרק כהן גדול (דף נד.)
והיה אומר ר"ת לעיתי להי כללי
להה אתר המת רציעת סד אין
הנייר מגלח עליו עד שיהא חלי לוג
ואפילו הכי כהן מיחבר עליו כלאמרינן
בפרק בהמה המקשה (חולין דף עב.)
דרציעת סד הנא מ' מיתים טמא
ומפקינן ליה מעל כל נפשות מת לא
יצא ור"ל להמת מכל מקום הוי סד
טומאה שהמיר מגלח עליה אבל גולל
ורופק אינו כלל נמיר ולכך אין כהן
מיחבר עליו לי נמי הא בריימא סנהדרי
מקנים (נמיר נב.) שהיו
אומרי רציעת סד גם המגלח נמיר
ומיהו מיימ אמאי אין המת מטמא
באהל כיון שהכסוי עלמו מקבל
טומאה לכל דבר המקבל טומאה
אינו מוכן בפני הטומאה לס כן מטמא
באהל ור"ל לאין מטמא אלא לד מיכוי[א]
שבו אבל לד פימי טהור כדאמן
במסכת אהלות בפט"ו (משנה ט)
חניא שהיא מלאה משקין טהוריס
ומוקפא במיד פחיל ועשאה גולל
לקבר הגוגע בה מטמא טומאה שבעה
והחניא והמשקין טהוריס לפי שלד
פימי כולו טהור ומיהו מיימ לפ"ה
לפירוש בפ"ק דערוכין (דף טו) [ב] נמי
אין שוקין מבעלי חיים כשר גולל ורופק
לקבר ואי גולל הייט כשר לאהרן וכי
שוקין מבעלי חיים כשר לאהרן (ג) ע"כ
פר"ת דגולל היינו מלבה וכן דרך בני
אדם ליחן בהמה על הקבר למיחן
עד שיתבו עליו מלבה[ד]:

רוב ארונות יש להם חלל שפת.
ול"ל שלאם האהרן פתוח שאם
היה פתוח מטמא אפילו נגד הריקן שבו
שפת מטמא ואפילו נגד הריקן שבו
לאמרינן במסכת אהלות בפ"ו (מ"ח)
נפל לטומאה הנוגע בה מן הצדדין טהור
מי נגד הריקן מפני טומאה בוקעת
ושולה בוקעת ויורדת ואם היה מקום
הטומאה שפת ע"ש [ה] על רום שפת
הנוגע בה מכל מקום טמא מפני שהוא
כקבר פתוח שלמעלה נקבר פתוח אינו
מטמא כל סביביו אלא כשיש עליו
שפת אבל בטומאה רלוחה אינו מטמא
אלא כנגד הטומאה ולא מצד הריקן
ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף ק:) [ו]
להאהרן[ח]: **ולאחותו** מה ת"ל.
נמי נזיר כתיב עלי (כל נפשות) (נפש) מת
לא יבא וכתיב בתריה לאביו ולאמו
לאחיו ולאחותו לא יטמא וכולהו יתירי
ניהו למעפק מת נפקא ורבינן לאחיו
מה תלמוד לומר לעופיה לא מיעטיך להא מעפק מת נפקא טולהו ולא
בא להוליא מת מלוה שמוהר לטמא כו לאחיו אבל ר'
לעופיה לא מיעטיך ולהמיר מת מלוה דמלאחיו נפקא אלא להכיא
שאם היה נזיר וכהן שיש עליו שתי קדושות אין הכתוב מזהירו
מלטמא אלא לאחיו אבל לא למת מלוה לאחיו מה תלמוד לומר
שאם היה כהן גדול ונזיר דקדושתו תמור דגם בלא נזירות אסור
לטמא לקרובין אעפ"כ לאחיו הוי אחיו מטמא אבל לא למת מלוה
למת מלוה ואם אינו ענין לנזיר גרידא ולא לכהן הדיוט נזיר מנהו
ענין לכ"ג נזיר ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שאם היה כ"ג ונזיר והלך
לשמוע פקמו ולמול את בנו לאיכא מלות טובא אפ"ה לאחותו הוא ולאיו טמא
מכל מטמא הוא למת מלוה שמוהר לטמא כו לאחיו מטמא לאחותו הוא
והוא נזיר אף הוא לאחיו לא יטמא אבל מטמא הוא למת מלוה ולאחותו
מה תלמוד לומר אם מלוה שמוהר לטמא כו לאחיו ענין הוא שהולך
לשמוע את פקמו ולמול את בנו שמטמא למת מלוה: **ושמע**
שמע לו מם. מקרוביו יכול יטמא להם: **תאמר** לא יטמא. הואיל
ועונה שחיטת הפקח היא וחלב עליו מוכח הפקח שהוא כברת אם
יטמא יעבול מלעשות פקח. ולמול את בנו נמי [ט] מלות כרת היא ואין
לאמרי בערבי פקחים נמי קאמר דמילת זכריו מעכב הפקח[י]:

אבל

רשי"ו קמא באהלות (משנה ג) אלו מטמאין בכגע ובמשא האין מטמאין באהל עצם כשעורה וכו' ככלל ראי לא היה ביה כשעורה
אינו מטמא ובפרק יום הכפורים (יומא יט:) אמרינן בשי' ר' אשי עצם כשעורה שאמרו בקליפתה גלוח או בלא קליפתה גלוח או ביבשה
ראמר רב ספא להה שקבלה מיקרא בלא קליפתה ובמסורת מיקרא: ת"ש ולאחותו מה תלמוד לומר מה שהיה הלך
לשחוט את פסחו. תא שמע דתניא אהא קרא קיימא ראזהר ביה רחמנא לנזיר מלימטא בהכתיב ובמדבר ו) לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו
לא יטמא ה שהיכר הכתוב ככל אלו הקרובין צריך היה הכהר להזהיר את בולם שאי אפשר שיהיכר דבר שאין בו תלמוד בהכתיב
(ויקרא כא) כי לא רבר רק הוא מכם ואין לנו דרך לידע לאיזה תלמוד נבחבו בולם אלא מקבלת החכמים ז"ל לפי שאם באנו

יט א מי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ו סמג עשין יח טוש"ע או"ח סימן נט סעיף ב: ב ב מי' פ"י מהלכות תלמוד תורה הלכה טו סמג עשין טו טוש"ע יו"ד סימן רמו ג ומי' פ"ה מ"ע מ"ש מהלכות ג טוש"ע יו"ד סי' שע סעיף ז:

בא ד מי' פ"ג מהלכות אבל הלכה יד טוש"ע יו"ד סימן שפד סעיף ג:

בב ה ו מי' פ"ו מהלכות קרבן פסח הלכה ח:

בג ז מי' פ"ג מהלכות אבל הלכה יד ופ"ד מהלכות ט"ת הלכה יא טוש"ע יו"ד סימן שפד סעיף ג:

בד ח מי' פ"ל מהלכות תלמוד תורה הלכה יח ופ"ג מהלכות ט"ת הלכה כא ופ"ד מהלכות מרים סימן רמו סעיף ג ג:

מוסף רש"י

תובא בסוף התסכת

רבינו חננאל

[מעפת אדם בית הפרס הולך ובו'. פי'. שמפרש עפר שיהיה. וכיון שגילה עפר אלא ראה עצם תתחיו מהרה. וכן אם נדשך בית הפרס בין שנורים ברגלי העוברין ושבין. אלו היה שם עצם ראוי נדשם ונטמעם ונטהר המקום]. א"ר אלעזר בר צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות לדרך לקוראם מלבים. ואחרות הלוו כלים היו והיו כהן הלך שפח בין גגותהן ולמחים. [גרול בבחר הברייות שדיחה את לא תעשה שבתורה. פי'. כגון זקן שראה בהמת חבירו והיא נדחה. ראין בבדרו להחזיר בהמה. אינו חייב להשיבה. שנאמר החלמה. ואמרינן שמים שאחה מחעלם. בואיה צד. בגון זקן שאין בבחי להחזיר לפניו בהמת שהוא מפזר מלהשיב. ומצא בבחי הזקן דוחה את הבחוב לא עבל להחלמן. חייב ולאחותו מה ח"ל וכו'. פי' ולאחותו מה ת"ל בנזיר. כלומר לאחיו אינו מטמא לאחותו לא כ"ש. א"כ מה ת"ל ולאחותו. הרי שהיה הלך לשחוט את פסחו ולמול את בנו. שנשחייבו עש"ם שהן מצוות עשה שהוא חייב עליהן כרת בחנון בכריחות הפסח והמילה מצות עשה הן בכרת. רבחיב ועול וכר אשר לא יעול. וכחיב ועול ולשמוע הפסח שבחיבה יעשו. ושמע שמח לו פח יכול יעשו אנרת לא יעשו. ר"יקיון מרבחיב והאיש אשר הוא טהור ואר עבר חדן לעול וכר אשר לא יעול. בלומר אינו ראוי להעפא לפחו לבבל ולבבל המצוה. יכול אף לפח מצוה לא יעשו. שאם נעמא נעמא בכל מן המצוה ת"ל ולאחותו. הנה הנידר מצוה שלא להפמאות רבחיב ולאחותו מופנה ללמד מכאן. לאחותו אינו מיטמא אבל מיטמא לפח מצוה אע"פ שעבבל הבבחה.

רב נסים גאון

הללמיד. וזה שאמרו יצאת בת קול ואמרה מה לכם אצל ר' אליעזר שהלכה כמותו בכ"מ ראיתי בר ב' חשובות האחת כי בת קול לא אמרה שהלכה כמותו בדבר זה אלא בכל מקום מהם הוא שאמרה ראיפשר לומר כי בכל מקום זולתי זה המקום היתה כחתה או מה שרומה לו שנמצע שאין הלכה כר' אליעזר בזה הדבר ואיהו דברי בת קול נבחנים וקיימים השניה שלא היתה הבהה אלא לנסח את החכמים אם יחזו הקבלה שבידם והגמרא שבשיהם בשביל בת קול ואם לאו דומה למה שבחב ובדברי ה' אלהיכם אתכם דנה נרש עם כל ואת בידוד קבלתם וזה שאמר ר' יהושע ובדברי ר' חנינא בן תרדיון אלי[ע]זר אחר ואין בחדחנו חברון ולא שפק בדי שנעשרך אל דאיה מן השמים וכל מקום בחלמוד שיש בו ר' יהושע הוא ראמר אין משגיחין בבת קול מיבן היא עיקרו והברכה שבירבחנו לר' אליעזר שהיא כיוצ' לנידוי פירשו בפסבת סנהדרין בפרק ר' ישמעאל ודף סחו בו בשעת פטירתו התירוהו כפו שאמרו עמר ר' יהושע על דגלין ראמר היחר הגדר הוחר הגדר ; העומדים בשורה הגמים מסחרין. בפסי' סנהדרין בפרק בהן גדול (ד:ה) אמרינן אמר ר' מנשיא בר עזרי שאלית את ר' יהושיה רבה מבית עילמין והחזיר ואמר לי אין שורה פחותה מיירי בני אדם ואין אבלים מן המנין ; תרגמה ר' אבא בבית הפרס רבבון.

מוסף תוספות

א. בחוס' ד"ה הוסיף, ושפיר קא חיים.

רב נסים גאון (המשך)

רבית הפרס בפס' אהלות (פרק יח מ"ב) בפחניחין ובחוספחא (פרק יו) בפסוק משקין בית השלחין (פרה פ"ד מ"ב) חנינא בי בית הפרס הן שדה שאבר בה קבר ושדה שנחרשה בה קבר ושדה בובין מאי שדה בובין א"ר יהושע בר אבא משפיה דעולא שדה שמפטרין בה סחים ובעמא מאי אמר רב חסדא אמר אביבי משום יאוש בעלים נענו בה ושרשו קמאי ואמאי היא בית הפרס שדה שנחרשה בה קבר ויש במה [אהלות פ"ו מ"ב] ק' אמה לכל רוח ורוח הקבר משוי בית הפרס מקום הקבר טומאה ואדרישא החיל בחרישה טומאה רבבון דלמא איבא עצם כשעורה אי נמי איבא בית פחר בית הקברות לפי שאי אפשר לעצם כשעורה שלא נישרף בדגל עיקרה בסיפרי (פ' חקח) וכל הנוגע בעצם מה עצם כשעורה וכך הפחיקו משום של נביא עליו השלום בראשרין (נחיר נו) עצם כשעורה הלכה ואמרינן חר (עירובין ד) שיעורין חניגין ואחניגין הלכה למשה מסיני שיעורין ראחריהא ניחנו בחבים (ובדברים יו) ארץ חמה ושעורה ומפורש לה שעורה עצם כשעורה (רמסק') [ומסקינן] הילכחי ניחנו האפבמיהו רבבן אקראי ואיהה נמי בסדר מהרות במחני'

תורה אור השלם

1. אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד יְיָ׃ משלי כא ל
2. עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל׃ דברים יז יא
3. לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ׃ דברים כב א
4. לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ יִזְהָר וְלֹא יִזְהַר לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֵתִים כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל רֹאשׁוֹ׃ במדבר ו ז

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה מלבים ומי' נמי מצוה שיש בה נחת רוח.
(ב) תוס' ד"ה מלבין ומי' חימה [ס"ה האמרינן פ"ק דערוכין דף כ"ב. ותימח נמי ומסקי: (ג) באו"ח מצי לאחין (ויש פי' מהרש"ל ומהרש"ם ס"ק ס"ח ומ"ב ס"ק קנ: מפור' יאחר ותי"ם: (ד) ר"ה ניב ומי' מפח על מפח ברים מפח ומי' מלא כלים:

מוסף תוספות

א. בחוס' ד"ה הוסיף, ושפיר קא חיים.

רב נסים גאון (המשך)

רבית הפרס בפס' אהלות (פרק יח מ"ב) בפחניחין ובחוספחא (פרק יו) בפסוק משקין בית השלחין (פרה פ"ד מ"ב) חנינא בי בית הפרס הן שדה שאבר בה קבר ושדה שנחרשה בה קבר ושדה בובין מאי שדה בובין א"ר יהושע בר אבא משפיה דעולא שדה שמפטרין בה סחים ובעמא מאי אמר רב חסדא אמר אביבי משום יאוש בעלים נענו בה ושרשו קמאי ואמאי היא בית הפרס שדה שנחרשה בה קבר ויש במה [אהלות פ"ו מ"ב] ק' אמה לכל רוח ורוח הקבר משוי בית הפרס מקום הקבר טומאה ואדרישא החיל בחרישה טומאה רבבן דלמא איבא עצם כשעורה אי נמי איבא בית פחר בית הקברות לפי שאי אפשר לעצם כשעורה שלא נישרף בדגל עיקרה בסיפרי (פ' חקח) וכל הנוגע בעצם מה עצם כשעורה וכך הפחיקו משום של נביא עליו השלום בראשרין (נחיר נו) עצם כשעורה הלכה ואמרינן חר (עירובין ד) שיעורין חניגין ואחניגין הלכה למשה מסיני שיעורין ראחריהא ניחנו בחבים (ובדברים יו) ארץ חמה ושעורה ומפורש לה שעורה עצם כשעורה (רמסק') [ומסקינן] הילכחי ניחנו האפבמיהו רבבן אקראי ואיהה נמי בסדר מהרות במחני'

מסורת הש"ס

ג) טוש"ע יו"ד סי' שפ סעיף ה:
ד) [מיחיכון קב. מכחובות סב. שבועות כ:]. ה) מיחיכון דף ב: פסחים דף נב: מיחיכון דף ס: מגילה דף כה: [ועיין חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ו) [עיין חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ז) מיחיכון דף ב: [ועיין חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ח) מיחיכון דף ב: [ועיין חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ט) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. י) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. כ) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ל) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. מ) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. נ) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ס) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ע) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. פ) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. צ) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ק) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ר) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ש) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:]. ת) [מכחובות ס: חוס' ר"ה ב"ב דף ג:].

себя, если бы это была его потеря. **או שהיתה מלאכתו מרובה משל חברו** *Или работа*, которой занят человек, *важнее* (лучше оплачивается), *чем* работа *его товарища*, вещь которого он нашел. Поскольку товарищ, владелец вещи, не оплатит ему простой в работе, от которой тому пришлось оторваться, чтобы вернуть вещь, – он может устраниться от возвращения.

לכך נאמר *Поэтому сказано*: **והתעלמת** "*Чтобы тебе устраниться* от них". Дабы научить тебя, что иногда можешь устраниться.

אמאי לימא *Почему* в случае возврата потери не *сказать*: **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'** "*Нет мудрости, нет соображения и нет совета против Всевышнего*"? И тогда никто не сможет уклониться от возврата чужой потери.

5. Бемидбар 6:6

שאני התם *Там*, в законе с потерей, закон *отличен* от прочих, **דכתיב** *потому что написано*: **והתעלמת מהם** "*Чтобы тебе устраниться* от них". Тем самым сама Тора разрешает пожилому человеку не возвращать чужую потерю.

וליגמר מינה *Ну* так можно *учить отсюда*! Из закона о потере выучим правило о том, что честь человека и его достоинство важнее запретов Торы.

איסורא מממונא לא ילפינן *Запреты* Торы (вроде "килаим") *не выводятся из имущественных* законов. Закон о возврате связан с имуществом, и он отменяется, если чести человека наносится ущерб. Но запреты Торы, не связанные с имуществом, не отменяются даже при нанесении урона чести человека.

תא שמע *Иди* и *слушай* из барайты, что есть запреты Торы, которые отменяются ради достоинства человека. О назире написано[5]: "Все дни, на которые назначил себя назиром Всевышнему, к умершей душе не может подойти".

И написано в следующем стихе: "К своим (умершим) отцу, матери, брату **ולאחתו** *и к своей сестре* (не может подойти), не примет нечистоту от них", т. е. ему запрещено принимать их нечистоту. Но уже сказано в первом стихе, что не может приблизиться к умершему! Зачем пришел второй стих? Из каждого добавочного слова учат свое правило, но нас сейчас интересует: **מה תלמוד לומר** *что имеет в виду Тора*, когда пишет "к своей сестре"?

Барайта сообщает: **הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו** человек *шел* (необязательно назир) *зарезать свою пасхальную жертву или обрезать своего сына* **ושמע שמת לו מת** *и услышал, что умер его* родственник. Вопрос: **יכול יחזור ויטמא** *мог бы вернуться и принять нечистоту*, занявшись его похоронами и отменив пасхальную жертву и обрезание сына? **אמרת לא יטמא** Нет, *ты должен был сказать*: "*не примет нечистоту*", т. е. ему запрещено заниматься его похоронами, пусть принесет пасхальную жертву или обрежет своего сына.

יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה Ты бы *мог* решить, что *как не примет нечистоту от них, так не примет нечистоту от умершего*, которого *заповедано* похоронить. Чтобы ты так не решил, **תלמוד לומר** *Тора говорит* **ולאחותו** "*к своей сестре*" – чтобы научить, что именно **לאחותו הוא דאינו מטמא** к умершей *сестре* не вернется и *не примет* от нее *нечистоту*, но пойдет выполнять заповедь (Пэсаха или обрезания).

אבל מטמא הוא למת מצוה *Но примет нечистоту*, вернувшись к умершему, которого *заповедано* похоронить, потому что нет другого, кто бы занялся похоронами. – Отсюда видим, что обязанность проявить уважение к людям отменяет заповеди Торы по обрезанию или пасхальной жертве.

אמאי לימא *Почему* в этом случае не *сказать*: **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'** *"Нет мудрости, нет соображения и нет совета против Всевышнего"*?

שאני התם *Отличается* случай, приведенный *там*, в законе о назире, от остальных случаев. **דכתיב ולאחותו** *Потому что написано*: *"К своей сестре"*. А в остальных случаях нет специального указания об отмене действия закона ради уважения к людям.

וליגמר מינה *Ну*, так можно *учить отсюда*! Из слова "к своей сестре" выучим правило о том, что достоинство человека важнее запрета Торы. Тогда в случае обнаружения "килаим" в одежде не надо будет раздеваться на рынке.

שב ואל תעשה שאני Случай, когда человек нарушает заповедь, исходя из принципа *"сиди и не делай"* (примеры: человек уклоняется от обрезания своего сына или от принесения пасхальной жертвы), *отличается* от случая, когда человек нарушает запрет, исходя из принципа "встань и делай" (пример: обнаружил "килаим" в своей одежде и продолжает ее носить). В первом случае можно отказаться от выполнения заповеди Торы ради уважения к людям, во втором случае ради уважения нельзя нарушить запрет Торы, ибо работает правило: "Нет мудрости, нет соображения и нет совета против Всевышнего".

אמר ליה רב פפא לאביי *Сказал рав Папа* мудрецу *Абае*: **מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא** *в чем различие между предыдущими* поколениями, *для которых случались чудеса, и нами, для которых не случаются чудеса*?

אי משום תנויי *Если* вся разница – *в изучении* Торы, **בשני דרב יהודה כולי תנויי בנזיקין הוה** то *во времена рава Йеуды все учили* лишь раздел *"Незикин"* из шести разделов Устной Торы, **ואנן קא מתנינן שיתא סדרי** *мы же учим* все *шесть ее разделов*.

וכי הוה מטי רב יהודה בעוקצין האשה שכובשת ירק בקדרה *И* еще: *когда приступал рав Йеуда к* изучению в разделе *"Укцин"* мишны *"Женщина, которая солит зелень в горшке"*, **ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים** *а* некоторые *говорят*, что *то* была мишна *"Маслины, маринованные в своих листьях, чисты"*, – **אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא** *говорил* (рав Йеуда): *"Споры Рава и Шмуэля вижу здесь"*. Т. е. эти разделы были для него так же сложны, как споры Рава и Шмуэля во всем Талмуде. **ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא** *Мы же учим "Укцин" тринадцатью* разными *способами*.

ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאניה *Но* касательно чудес: *когда рав Йеуда снимал одну сандалию*, чтобы молиться с общиной во время засухи (такие молитвы произносились без обуви), **אתי מטרא** сразу *начинался дождь*. **ואנן קא מצערינן נפשין ומצלינן קא צוחינן ולית** *А мы смиряем себя постами и взываем в молитве* – *но никто нам не отвечает*. **דמשגח בן**

קמאי הוו קא מסרי נפשייהו אקדושת השם אמר ליה *Сказал ему* Абае: *предыдущие* поколения *жертвовали собой ради освящения имени* Творца! **אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם** *А мы не жертвуем собой ради освящения* Его *имени*.

כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה להאי כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא *Как* случилось *с равом Адой бар Аава*: *увидел он* на рынке *одну "кутит"* (жительницу Шомрона), *одетую в яркую одежду*. (Или же она была одета в "шатнез", что запрещено евреям.) **סבר קם דבת ישראל היא** *Подумал, что она еврейка*, **קרעיה מינה אגלאי מילתא דכותית היא** *поднялся и сорвал с нее* одежду. *Выяснилось, что она "кутит"* (нееврейка). **שיימוה בארבע מאה זוזי** *И оценили ее*, т. е. присудили его к штрафу из-за нее, *в 400 монет*. **אמר לה** *Сказал ей*: **מה שמך אמרה ליה** *как тебя зовут*? *Сказала ему*: **מתון** *Матун*. (Созвучно со словом "двести".) **אמר לה** *Сказал ей*: **מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא** *Матун, Матун* (200 + 200), ты мне *обошлась в 400 монет*.

רב גידל הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי דטבילה *Рав Гидель имел обыкновение пойти*

מסורת הש"ס

ב) [ע"י תוס' ד"ה לא, ב"ב קכא: ד"ה אלא ותוס' שבועות ג: ד"ה אבל אני ופ"ר ירמיה ה: פרד"ס מלמוז].
ג) [עבודת כוכ' כה. סנהדרין קו: ע"ז ה, ב] ובמדרש קה: ד"ה ואין תבונה ו] ובמדרש קה: ד"ה ואין תבונה ו] [ועי' ברכ"ר פ"ב מ"ב ב,

и сесть у входа в помещение, где женщины *погружались* в воды миквы. **אמר להו** *Говорил им* (женщинам): **הכי טבילו והכי טבילו** вот *так погружайтесь и* вот *так погружайтесь.*

אמרי ליה רבנן לא קא *Сказали ему мудрецы:* разве **מסתפי מר מיצר הרע** *не боится господин* своего *плохого начала?* **אמר להו** *Сказал им:* **דמיין באפאי כי קאקי חיורי** *они в моих глазах подобны белым гусям.*

רבי יוחנן הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי דטבילה *Раби Йоханан имел обыкновение пойти и сесть у входа в* помещение, где женщины *погружались* в воды миквы. Объясняя свое поведение, **אמר** *сказал:* **כי סלקן בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי** *когда поднимаются дочери Израиля и идут из миквы* по домам, *смотрят на меня –* **ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי** *и будет у них потомство красивое, как я.*

אמרי ליה רבנן לא קא *Сказали ему мудрецы:* разве **מסתפי מר מעינא בישא** *не боится господин дурного глаза?* **אמר להו** *Сказал им:* **אנא מזרעא דיוסף קא אתינא** *я из потомства Йосефа,* **דלא שלטא ביה עינא בישא** *над которым не властен дурной глаз.* **דכתיב** *Как написано* в благословении Яакова Йосефу[1]: **בן פורת יוסף בן פורת עלי עין** *"Плодоносная лоза – Йосеф, плодоносная лоза при источнике".* **ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין** *И сказал раби Абау:* не читай *"при источнике",* но читай *"поднимаются над* (дурным) *глазом".* (У слова "айин" два значения: источник и глаз.)

רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא *Раби Йосе, сын раби Ханины, сказал: отсюда* учим, что дурной глаз не властен над потомками Йосефа, – из благословения Яакова сыновьям Йосефа[2]: **וידגו לרב בקרב הארץ** *"Да расплодятся они* необычайно *на земле".* (Расплодятся – подобно рыбам.)

1. Берешит 49:22
2. Берешит 48:16

Что за сравнение с рыбами? – **מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם** *Как над морскими рыбами, которых покрывает вода, не властен дурной глаз, –* **אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם** *так и над потомством Йосефа не властен дурной глаз.*

ואי בעית אימא עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו *А если хочешь, скажи:* *глаз* (Йосефа) *не хотел наслаждаться тем, что ему не принадлежит* (не хотел смотреть на жену Потифара). Поэтому **אין עין הרע שולטת בו** *дурной глаз не властен над ним.*

МИШНА

נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע *Женщины,* кнаанские *рабы и дети свободны от чтения Шма*

מי שמתו פרק שלישי ברכות כ.

אבל מעמא הוא לפי שעה. והוה ככוד הבריות ולוקה לכך תורה: שב ואל תעשה שאני. דכריש רבים המילו לעקור לכך תורה מפני קיג ומפני ככוד הבריות היכא דליכא עוקר לכך במעשה ידים אלא יושב במקומו ודבר תורה נעקר ממילא כגון מקיעת שופר ונוטל בשבת ויוצאין בלולבין ובמקלות ובנענועין ובערבה ביומות (לקמן דף 5:) אבל מעקר בידים לא והלוכה בלאוים עוקרו במעשה ממש שהוא לוכשו. ומומחית גופיה שהומרה לכהן ולזמיר ליעמוד למת מצוה דקא מעקר בידים מפני ככוד הבריות אלא שב ואל תעשה הוא. היינו טעמא דאין מריעין מיניה לפסח (ב) אלא ככוד הבריות הוא דלמי לא תעשה דילמא למעקיה כשנכנס ג"ע לטומאה אלא יש לומר מת מצוה נכנס כשם שאין נכנס על הקרובים אבל השמח אחיה ושמח בשמחתו של קרוב ישראל נאמר ואבל כבוד הבריות נתנו לעמוד ע"ג היינו דלמיתני אינה בידים אלא ניעיכתו מדמה המלוה אבל כלאים במעשה ידיו יתמה הסיכי בחזרתו: בגויקין סוף. לא היו גדולים כגל גמרא של ד' סדרים אלא (ב) כמלמת כני אלנו. והאי מילתא נקט הכא משום למיני שמוקרין נפשם על קדושת השם ועד השמת למיני נמי במי שמצה עלמו על קדושת השם לפשוט כלאים בשוק: המשה שכוסשה ירק או ויפיס שכבשן בטרפיקן. משנה היא במס' עוקצין (ג). שכורים. שמוקצין זימים עם העלין כדי לאחון בהן דהוו להו עלין יד ליחים להניח להם טומאה כלאחרינן בהעור והכוטב (מועין קיח.) שכיד מניף טומאה על האוכל ואם כבשן בטרפיקן כאומן בעלה מורם יד מן העלין לפי שהכבישה מרקבתן ומרככתן ואין ראוין אוד לאחו בהן: פוזם ודבש ושמואל קא מוזיף הכא. כלומר טעם המשניות הללו קשה עלי ככל הקושיות שהיו שני כאומי מפקפק בי"ג פנים יש ניניו משנה ובריימא של שבה סדרים ומפקפ עוקצין גם היא בי"ג פנים כגון משנת רבי ור' חייא ומשנת בר קפרא ולוי ואנא דבי שמואל והכי אמרינן במכסת סדרים (דף מח.) רבי אחני בלכתא בי"ג פנים: כרבנהם. שם לנוסח משוב כמו פטשיהון וכרבנהתון (לעיל ג.): משון משון. לשון מאחן: ד' מאות. ג' פעמים ג' מאות כלומר השם גרס לי. לשון אחר משון משון לשון המשנה שם המעניל היתי משכחר ד' מאות זוז. חוזיא לגניסי: ר' יוחנן. מלא יפה מוסר היה לתלמיי בשהוכר את הפוגעים (ב"מ דף פה.) שופריה דר' אחבה מעין שופריה וכו': עולי עין. מעולקין מן העין שאינה שולטת בהן: שנא דלפא לוון. ליהטת מאכל אחויו: מתני' נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש. שהיא מ"ע שהזמן גרמא וקי"ל בקדושין (דף כט.) לנשים פטורות מדאוריימא. ומפילין נמי מ"ע שהזמן גרמא דכבר לילה ובשה לאו זמן מפילין ניהו(ג): קטנים. אפי' קטן שהגיע לאחון ע"י הטילו על מביו לאחכו בק"ש לפי שאינו מני מיוד כשמגיע זמן ק"ש: ומן

אבל מטמא הוא למת מצוה אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' שאני התם דכתיב ולאחותו ולגמר מינה (ו)שב ואל תעשה שאני: אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא (ז)אי משום תנויי בשני דרב יהודה כולי תנויי בזיקין הוה ואנן קא מתנינן שיתא סדרי וכי הוה מטי רב יהודה בעוקצין (ח)האשה שכובשת ירק בקדרה ואמרי לה (ט)זיתים שכבשן בטרפיהן מהורים אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא ואנן קא מתנינן בעוקצין חליסר מתיבתא ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאניה אתי מטרא ואנן קא מצערינן נפשין ומצות קא צוחינן ולית דמשגח בן אמר ליה קמאי הוו קא מסרי נפשייהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית דהות לבישא (י)כרבלתא בשוקא סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה אגלאי מילתא דכותית היא שיימוה בארבע מאה זוזי א"ל מה שמך אמרה ליה מתון אמר לה מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא: רב גידל הוה רגיל דהוה קא אזיל (כ)ויתיב אשערי דטבילה אמר להו הכי טבילו והכי טבילו אמרי ליה רבנן לא קא מסתפי מר מיצר הרע (ל) אמר להו דמיין באפאי כי קאקי חיורי "ר' יוחנן הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב "אשערי דטבילה אמר כי סלקן בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי אמרי ליה רבנן לא קא מסתפי מר מעינא בישא אמר להו אנא (מ)מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב יבן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא (נ)וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם ואב"א עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו: מתני' (ס)נשים ועבדים וקטנים פטורין מק"ש

לא יטמא לפי שעה פסחו וגרידה ור"מ מטהר פסיטה ליה לתרת שאני ר"ל דכפירש"י לא לתי שעה שלין בו כרת כטומאת קרובים וילחה עשה שיש בו כרת כגון עשה פסח וגם מילה שיש בה כרת ור"מ סתם לפרין על מעשה דיוסף הכהן מנ"ל (לתלמודא) להכלה מיהי נעשה פסחו לתת ור"ל מדלא כיל גבי עשה פסחו כמו גבי לחרים מי שהיה מיר וכהן הדיוט שעיקרו נקט מיר לחוד ולחו"כ מיר וכהן הדיוט וכר ור"מ מנא ליה (לתלמודא) דהלי קרא בעשה פסחו ולמול לת בנו הא קרא כתיב כמיר ור"ל מס לינו ענין נמיר דהא כתיבי פסוקים לחרים לטמטמת כתם מלוה תגהו ענין לטולך לשמוע פסחו וכו'. והשר מקולי מייתב פירש"י דמיהי הכא דיש בו כל הקדושות הללו כו' ומ"ש פריך הסם גבי יוסף הכהן דע"כ בעשה פסח גרידא ליה דשלי לטמא לעלי ס"ל עשה פסח מטמא לקרובים. ולחחותו למה לי למימר לטמטמת לתת מלוה כיון לטמטמת לקרובים מלמא עשה פסחו ליה מעלה עליו שום מומרת עפי ס"כ פסיטה לטמטמת לתת מלוה וכי מיתת מכל מקום לריך קרא לטמטמת לתת מלוה מפני שיש בו ג' קדושות מיר וכהן ועשה פסח ולעולם לימת לך לעשה פסח גרידא מטמא לקרובים לא היה להכי שמעינן מלחביו ולחחו לעלה לכך לא היה לריך קרא לטמטמת לתת מלוה ולמה לי לפיטה לעי לטמא לקרובים כ"ש לתת מלוה ולע"ג לתלטיך קרא ללחחו לכהן הדיוט ונזיר לטמטמת לתת מלוה ולע"ג לכתב קרא לטמטמת לקרובים שהן כ' קדושות מלי לעלה לפסח ולמה לי לפיטה לעי טמא לקרובים כ"ש לתת מלוה ולע"ג לתלטיך קרא לכהן הדיוט ונזיר לטמטמת לתת מלוה ולע"ג לכתב קרא לטמטמת לקרובים שהן כ' קדושות מלי לעלה לפסח ולמה לי לפיטה לעי לט

בתפלה פשיטא כיון דכתיב ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה במצות עשה שהזמן גרמא חוי קס"ל דרחמי נינהו. וכ"ש לפי שהרי תפלה לדבעי ומאי מ"ע שייכי ביה. ומ"מ יש ליישב דהא הלל דרבעי ונשים פטורות מהאי טעמא דמלות עשה שהזמן גרמא הוא כדמוכח בסוכה (דף לח.) מי שהיה עכל ושמה או קטן מקרין אותו עונה מחייבין מה שהם חומרים לעין השומע פטור מקריאתן כיון שהם פטורות: **את** דרשי בברכת המזון פשיטא. ומשמי כיון דכתיב בתת ה' לכם בערב ובשר לאכול ולחם בבקר לשבע במצות עשה שהזמן גרמא דמי קמ"ל: **נשים** בברכת חמזון דאורייתא **או** דרבנן. פי' הקונטרס דמקרא דעתך דלא מחייבי מדאורייתא משום דכתיב על הארץ הטובה ונשים נמי בכלל הארץ ואם שנטלו נשות בניהם חלק בארץ נטלו. ותימה דהיכי ורים נמי מצעי שהרי לא נטלו חלק בארץ ול"ל דלא יוצאין מחרים ידי חובתן בברכת המזון מלא י"ל דטעמא משום דכתיב על בריתך שחתמת בכרתנו ועל תורתך שלמדתנו ונשים ליתנהו לא בברית ולא בתורה ואומרין לקמן (דף מט.) מי שלא אמר ברית ותורה בברכת המזון לא יצא ידי חובתו והשתא קא מצעיא ליה כיון דלא מצו מלדרבנן לומר בהו ברית ותורה לא הוו מלא הוי שפיר לחוריתא והא דקאמרינן לקמן בפרק המוצא (שבת דף קלב.) מי שאין לו אשה ובניו ובנותיו מחויבין בקריאת שמע ובתפלה ובמזוזה ובברכת המזון ובהלל ובהדלקת הנר ובציצית ובתפילין ובשאר מצות האמורות בתורה אלא שאין מברכין עליהן ואין מברכין לפניהן ולאחריהן וא

וחייבין בתפילה ובמזוזה *и от тфилин.* **ומן התפילין ובברכת המזון** *Но обязаны* выполнять заповеди *молитвы* Шмонэ-Эсрэ, *мезузы и Биркат-Амазон*, молитвы после трапезы.

ГЕМАРА

קריאת שמע В мишне сказано, что женщины свободны от обязанности *читать Шма*.

פשיטא Но это *очевидно*! Ведь чтение Шма – **מצות עשה שהזמן גרמא הוא** *заповедь "делай", которая определяется временем*. (Т. е. заповедь выполняют в установленное время суток.) **וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות** *А от всех заповедей "делай", которые определяются временем, женщины освобождены*. Зачем тогда мишна указывает, что женщины свободны от чтения Шма?

מהו דתימא Если бы не мишна, *ты бы* мог *сказать*: **הואיל ואית בה מלכות שמים** *поскольку* в Шма *есть* признание *царствования Небес*, то женщины тоже должны его читать, – **קמשמע לן** поэтому *сообщается нам*, что женщины освобождены от чтения Шма.

ומן התפלין В мишне сказано про женщин: *и* свободны *от* заповеди *тфилин*.

1. Дварим 6:8-9
2. Теилим 55:18
3. Дварим 11:19-20
4. Шмот 16:8

פשיטא Это тоже *очевидно*, и не надо об этом специально говорить! Ведь заповедь тфилин относится к тому же кругу заповедей "делай", которые определяются временем.

מהו דתימא Если бы не мишна, *ты бы* мог *сказать*: **הואיל ואתקש למזוזה** *поскольку* заповедь тфилин *приравнена к* заповеди *мезузы*, т. е. приведена в Торе рядом с заповедью мезузы[1]: "И повяжи их как знак на свою руку. И напиши их на дверных косяках", – то из этого следует, что как женщины обязаны выполнять заповедь мезузы, так они обязаны и накладывать тфилин. Чтобы ты так не сказал, **קמשמע לן** *нам сообщается* в мишне, что женщины освобождены от заповеди тфилин.

וחייבין בתפלה דרחמי נינהו *И обязаны* выполнять заповеди *молитвы*. Гемара поясняет: *потому что* молитва – просьба о *милосердии* Всевышнего, а женщины нуждаются в милосердии Всевышнего, как и мужчины.

מהו דתימא Если бы не мишна, *ты бы* мог *сказать*: **הואיל וכתיב בה** *поскольку написано* о молитве[2]: **ערב ובקר וצהרים** *"Вечером, утром и в полдень буду молить и стенать"* – отсюда видим, что молитва произносится трижды в день, а значит, **כמצות עשה שהזמן גרמא דמי** она *подобна заповеди "делай", которая определяется временем*. Чтобы ты так не сказал, **קמשמע לן** *нам сообщается* в мишне, что женщины обязаны выполнять заповедь молитвы.

ובמזוזה В мишне сказано: *и* обязаны выполнять заповедь *мезузы*.

פשיטא Но это *очевидно*! Ведь мезуза – заповедь "делай", о которой нельзя сказать, что она определяется временем. А поэтому женщины обязаны!

מהו דתימא Если бы не мишна, *ты бы* мог *сказать*: **הואיל ואתקש לתלמוד תורה** *поскольку* заповедь тфилин *приравнена к* заповеди *изучения Торы*, т. е. они приведены рядом[3]: "И учите им своих сыновей. И напиши их на дверных косяках", – то из этого следует, что как женщины свободны от изучения Торы, потому что сказано "сыновей", а не "дочерей", так они свободны и от мезузы. Чтобы ты так не сказал, **קמשמע לן** *нам сообщается* в мишне, что женщины обязаны выполнять заповедь мезузы.

ובברכת המזון В мишне сказано: *и* обязаны выполнять заповедь *Биркат-Амазон*, молитвы после трапезы.

פשיטא Но это *очевидно*! Ведь Биркат-Амазон – заповедь "делай", о которой нельзя сказать, что она определяется временем. А поэтому женщины обязаны!

מהו דתימא Если бы не мишна, *ты бы* мог *сказать*: **הואיל וכתיב** *поскольку написано*[4]: **בתת ה' לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע** *"Когда даст вам Всевышний вечером мяса, чтобы наелись, а утром хлеба, чтобы насытились"*, – то отсюда следует, что для трапезы с хлебом есть постоянное время, а значит, заповедь Биркат-Амазон **כמצות עשה שהזמן גרמא דמי** *подобна заповеди "делай", которая*

בתפלה פשיטא בין דרתיב ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה כמצות עשה שהזמן גרמא חני קמ"ל דרחמי ניניהו. וכ"ע לא גרים ליה שהרי תפלה לדבנן ונשים פטורות מפני שיכיה. ומ"מ יש ליישב להא דלא לדבנן טעמא דמצות עשה שהזמן גרמא הוא דלמריץ נפקוה (לקמן מ:). מי שהיה קורא קריאת שמע בשחרית יצא. מי שהיה מתפלל תפלת שחרית בשעתה יצא. מי שהיה מתפלל תפלת מוסף בשעתה יצא. מי שהיה מתפלל תפלת נעילה בשעתה יצא. מי שהיה מתפלל תפלת מנחה בשעתה יצא. מי שהיה מתפלל תפלת ערבית

определяется временем. Чтобы ты так не сказал, **קמשמע לן** *нам сообщается* в мишне, что женщины обязаны произносить Биркат-Амазон.

אמר רב אדא בר אהבה *Сказал рав Ада бар Аава*: **נשים חייבות בקדוש היום** *женщины обязаны* выполнять заповедь *освящения дня*, т. е. субботнего "кидуша", – **דבר תורה** таково *слово* (постановление) *Торы*.

אמאי *Почему*? **מצות עשה שהזמן גרמא הוא** Ведь *это заповедь "делай", которая определяется временем*. **וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות** *А от любой заповеди "делай", которая определяется временем, женщины свободны*.

אמר אביי *Сказал Абае*: **מדרבנן** женщины обязаны произносить "кидуш" только *по постановлению мудрецов*.

אמר ליה רבא *Сказал ему Рава*: **והא דבר תורה קאמר** *но ведь "слово Торы" сказал* рав Ада бар Аава.

5. Шмот 20:8
6. Дварим 5:12
7. Дварим 8:10

ועוד *И еще*: **כל מצות עשה נחייבינהו מדרבנן** *все заповеди "делай"*, которые определяются временем, *мы можем* (аналогично "кидушу") *сделать обязательными по постановлению мудрецов*.

אלא אמר רבא *Но сказал Рава*: **אמר קרא** *сказала Тора* в двух местах: **זכור** "*Помни* субботний день, чтобы его освятить"[5] и **ושמור** "*Соблюдай* субботний день, чтобы его освятить"[6]. **כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה** *Любой, кто соблюдает* запреты на 39 видов работ, *обязан помнить*, т. е. освящать субботний день. **והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה** *И, поскольку женщины соблюдают* субботние запреты, *они обязаны помнить* – произносить "кидуш".

אמר ליה רבינא לרבא *Сказал Равина Раве* (спросил его): **נשים בברכת המזון** обязанность *женщин* произносить *Биркат-Амазон* – **דאורייתא או דרבנן** *из Торы или по постановлению мудрецов*? С одной стороны, написано[7]: "Будешь есть, насыщаться и благословлять". Значит, благословение после трапезы для всех – из Торы. С другой стороны, написано в продолжении стиха: "Благословлять Всевышнего за хорошую Страну, которую дал тебе". Но женщины не получили наделов в Стране; значит, по Торе, они свободны от заповеди Биркат-Амазон.

למאי נפקא מינה *В чем различие*? Для чего надо знать, что обязует женщин произносить Биркат-Амазон – Тора или мудрецы? Ответ: **לאפוקי רבים ידי חובתן** *чтобы вывести многих* (а не только себя) – в данном случае мужчин – *из обязанности* выполнить заповедь. (Один произносит Биркат-Амазон для себя и остальных, это называется – выводит их из обязанности произнести Биркат-Амазон.)

אי אמרת דאורייתא *Если скажешь*, что они обязаны *по Торе*, **אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא** тогда *приходит* тот, *кто* обязан *по Торе* (женщина), *и освобождает* того, *кто* обязан *по Торе* (мужчину).

אלא אי אמרת דרבנן *Но если скажешь*, что *по постановлению мудрецов*, **הוי שאינו מחוייב בדבר** *то* перед нами – тот, *кто не обязан* выполнять данную заповедь (женщина). **וכל שאינו מחוייב בדבר** *А* о таком человеке известно: тот, *кто не обязан выполнять*, **אינו מוציא את הרבים ידי חובתן** *не выводит многих* (других) *из обязанности выполнять*.

Поэтому спросил Равина: **מאי** *что* можно сказать о заповеди для женщин произносить Биркат-Амазон?

תא שמע *Иди и слушай* (учи) из барайты: **באמת אמרו** *на самом деле сказали* (и никто не спорит): **בן מברך לאביו** маленький *сын*, вступивший в возраст воспитания, *произносит* Биркат-Амазон *для своего отца*; **ועבד מברך לרבו** кнаанский *раб произносит* его *для своего хозяина*; **ואשה מברכת לבעלה** *жена произносит* его *для своего мужа*.

תבא *Но сказали мудрецы*: **אבל אמרו חכמים מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו** да *придет проклятие на человека, которому благословение произносит жена или сын*, потому что сам он говорить благословение не умеет.

אי אמרת בשלמא דאורייתא И *если ты сказал*, что женщины обязаны произносить Биркат-Амазон *по Торе*, то *понятна* барайта, потому что **אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא** *пришел* тот, *кто* обязан *по Торе, и освободил* того, *кто* обязан *по Торе*.

תפלה פשיטא כיון דכתיב ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה בפצות עשה שהזמן גרמא הוי קמ"ל דרחמי נינהו. וכ"ע לא גרים ליה שהרי תפלה לדבר שאי אפשר ליה. ומ"מ יש ליישב להא דלעיל דנכנס ונפיש מהלי טעמא דמלות עשה שהזמן גרמא הוא דלמריץ נפקוה (לקמן ח.). מי שהיה עבד ותשה לו קטן מקרין אותו עונה אחריהן מה שהם אומרים למען השומע תפלה מקריאתן יוצא שהם פטורים: **אית** דרשי בברכת המזון פשיטא. ומשמי יתן דכתיב כתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר לשבוע כמ"ש שהזמן גרמא הוא קמ"ל: **נשים** בברכת המזון דאורייתא או דרבנן. פי' הקונטרס דמקרא למען תלמיני מלוריימא משום דכתיב על האדן הטופה ונשים לא נטלו חלק באדן ואמ שנטלו נתת לנפשה חלק לכיסה נטלו. ותימה להניס ולרש נמי מצעי שהרי לא נטלו חלק באדן וי"ל לא יוצאין מלמדים ידי חובתן בנכנס המזון אלא ע"י לטעמא משום דכתיב על בריתך שהתמת בנכנסנו ועל מזונך שלמלמנו ונשים ליתנהו לא בנכנס ולא בחוכה ולמריץ לקמן (לף מט.) מי שלא אמר בריך ומוכיח בנכנס המזון לא יצא ידי חובתו והשתא קל מבעיא ליה כיון דלא אמר למיתר בריך ומוכיח לא הוי לא אלא מדבכנו לו למימר כיון דלא אי הוי לא אלא הוי שפיר לחוריימא והא לא אלא בשלמא לחוריימא אתי דרבנן אלא נשים דלא אלא בעל קרי מהדהר בלבו ואינו מברך ולא אלא בנ

אלא אי אמרת דרבנן *Но если ты сказал*, что женщины обязаны произносить Биркат-Амазон *по постановлению мудрецов*, то получается, что **אתי דרבנן ומפיק דאורייתא** *пришел* тот, *кто* обязан *по постановлению мудрецов*, *и освободил* того, *кто* обязан *по Торе*. Чего быть не может!

ולטעמיך *Но* даже *по твоему мнению*, согласно которому обязанность женщины – из Торы, в барайте все равно есть трудность: **קטן בר חיובא הוא** разве *ребенок обязан выполнять*? Разве маленький сын, вступивший в возраст воспитания, может сказать Биркат-Амазон для своего отца? Ведь у ребенка в этом возрасте нет обязанности из Торы, а только по постановлению мудрецов.

אלא הכא במאי עסקינן *Однако чем мы тут заняты?* **כגון שאכל שיעורא דרבנן** *Случаем, когда* человек *съел* еду *в размере*, указанном *мудрецами*. По Торе – произносят благословение после насыщения, по мудрецам – когда съеден кусок размером с маслину или яйцо. Получается, **דאתי דרבנן ומפיק דרבנן** *что пришел* тот, *кто* обязан *по постановлению мудрецов* (ребенок в возрасте воспитания), *и освободил* того, *кто* обязан *по постановлению мудрецов*, – т. е. освободил отца, съевшего кусок размером с маслину или яйцо.

זמנין אמר לה דרש רב עוירא *Учил рав Авира* – *иногда он давал* это объяснение *от имени раби Ами*, **זמנין אמר לה משמיה דרבי אמי** *а иногда – от имени раби Аси*: **אמרו דרבי אסי מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא** *сказали ангелы-служители Всевышнему*: **רבונו של עולם** *Господин мира*! **כתוב בתורתך** *Написано в Твоей Торе*[8]: **אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד** "(Всевышний) *Который не обращает лицо* (не относится снисходительно ни к кому) *и не берет взятку*". **והלא אתה נושא פנים לישראל** *Но разве Ты не относишься снисходительно к евреям*, **דכתיב** *поскольку написано*[9]: **ישא ה' פניו אליך** "*Да обратит к тебе Всевышний Свое лицо*"?

אמר להם *Сказал им*: **וכי לא אשא פנים לישראל** *как Мне не относиться к евреям снисходительно*, **שכתבתי להם בתורה** *если Я написал им в Торе*[10]: **ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך** "*Будешь есть, насыщаться и благословлять Всевышнего, своего Бога*", **והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה** *но они уточнили для себя* (взяли более строгое обязательство) – произносить Биркат-Амазон, когда съедят кусок размером *с маслину или яйцо*!

8. Дварим 10:17
9. Бемидбар 6:26
10. Дварим 8:10

МИШНА

בעל קרי מהרהר בלבו *Тот*, у кого было *выделение семени*, *читает* Шма *про себя* **ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה** *и не произносит благословения*, которые идут *перед* Шма *и после него*. **ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו** *А* в случае *трапезы – благословляет* про себя *после нее* (Биркат-Амазон), *но не перед ней* ("Амоци").

רבי יהודה אומר *Раби Йеуда говорит*: тот, у кого было выделение семени, **מברך לפניהם ולאחריהם** *произносит* вслух *благословения*, которые идут *перед ними* (перед Шма и перед трапезой) *и после них*.

ГЕМАРА

אמר רבינא *Сказал Равина*: **זאת אומרת** *это означает*: **הרהור בדבור דמי** *размышление* (мысленное прочтение слов про себя, не вслух) *подобно произнесению вслух*. **דאי סלקא דעתך לאו כדבור דמי** *Потому что если ты решишь*, что оно *не подобно произнесению*, **למה מהרהר** тогда *почему* мишна говорит *о* том, что тот, у кого было выделение семени, читает Шма *про себя*? Зачем ему читать про себя, если такое чтение не засчитывается?

אלא מאי הרהור כדבור דמי *Но* тогда неужели можно сказать, будто чтение *про себя подобно произнесению вслух*? **יוציא בשפתיו** В таком случае *пусть* тот, у кого было выделение семени, *произнесет* Шма *устами*.

Ответ: **כדאשכחן בסיני** это аналогично тому, *что мы нашли* в рассказе о получении Торы *на* горе *Синай*: за три дня до получения Торы мужчины и женщины были обязаны погрузиться в микву (и удалиться друг от друга).

בתפלה פשיטא כיון דכתיב ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה במצות עשה שהזמן גרמא חוב קמ"ל דרחמי נינהו. וקמ"ל לא גרים ליה שהרי תפלה לדבקנן ונשים פטורות מפני שעשה של הזמן גרמא ונגמרה פרק קמא דקדושין (דף לה.) דכל מצות דאמרינן בקומה (דף לח.) מי שהיה עבד ונשתחרר וכו' ואשה לו קטן מקרין לתוכו ומי שהיה חגור בסייף ונתעלף וכו' ואשה לו קטן מקרין לתוכו ומי שהיה מהלך בין הגשרים

То же самое с тем, у кого было выделение семени: пока он не окунулся в микву, ему запрещено мудрецами (постановление Эзры) вслух заниматься Торой. Но говорить благословения про себя он может.

ורב חסדא אמר *А рав Хисда сказал:* **הרהור לאו כדבור דמי** *произнесение про себя не подобно произнесению вслух.* И вот доказательство: **דאי סלקא דעתך הרהור כדבור דמי** *если решишь,* что *произнесение про себя подобно произнесению вслух,* **יוציא בשפתיו** то *пусть* тот, у кого было выделение семени, *произнесет* Шма *устами*. Однако мишна запрещает!

אלא מאי *Но что* следует из мишны? **הרהור לאו כדבור דמי** Что *произнесение про себя не подобно произнесению вслух*? **למה מהרהר** Если так, *зачем* тот, у кого было выделение семени, *читает* Шма *про себя*? Какая польза в таком чтении? Все равно он не выполняет заповедь!

אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар:* **כדי שלא יהו כל העולם עוסקין בו והוא יושב ובטל** *чтобы не было* так, что *весь мир занят произнесением* Шма, *а он сидит праздный.*

Тогда зачем обязали его читать про себя именно Шма? **ונגרוס בפרקא אחרינא** *Пусть учит* (не вслух) какую-либо *другую главу* Торы!

אמר רב אדא בר אהבה *Сказал рав Ада бар Аава:* пусть будет занят **בדבר שהצבור עוסקין בו** *тем же, что и община.* Община произносит Шма – и он пусть говорит про себя Шма.

והרי תפלה דדבר שהצבור עסוקין בו *Но ведь молитва* (Шмонэ-Эсрэ) – это *то, чем занята община*. ותנן *И учили* в мишне (см. ниже, 22б): היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי *стоял на молитве* (т. е. уже начал молиться) *и вспомнил, что у него* было *выделение семени* (после которого он еще не окунулся в микву), – לא יפסיק אלא יקצר *не надо прекращать* молитву, *но* пусть *сократит* благословения.

Из мишны следует, что טעמא דאתחיל *причина*, почему не прерывает молитву, состоит *в том, что* уже *начал* ее. הא לא אתחיל *Но если не начал* молитву и вспомнил, что у него было выделение семени, – לא יתחיל *не начинает*. Вопрос: почему не начинает? Пусть займется тем, чем занята община, но молится про себя!

שאני תפלה דלית בה מלכות שמים *Отличается молитва, в которой нет* принятия на себя *царствования Небес*, от чтения Шма, в котором есть принятие царствования Небес.

והרי ברכת המזון לאחריו *Но вот* же поводу *Биркат-Амазон после* трапезы, דלית בה מלכות שמים *в котором нет* принятия *царствования Небес*, ותנן *учили* в нашей мишне: על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו *в случае трапезы – благословляет после нее* (произносит Биркат-Амазон), *но не перед ней*.

אלא *Но* вот как надо учить: קריאת שמע וברכת המזון דאורייתא *чтение Шма и Биркат-Амазон – из Торы*. Поэтому тот, у кого было выделение семени, обязан произнести их про себя. ותפלה *Но молитва* – דרבנן *по постановлению мудрецов*. Поэтому тот, у кого было выделение семени, не обязан говорить ее даже про себя.

אמר רב יהודה *Сказал рав Йеуда*: מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה *откуда* известно, что *Биркат-Амазон после* трапезы следует *из Торы*? שנאמר *Как сказано*[1]: ואכלת ושבעת וברכת *"Будешь есть, насыщаться и благословлять"*.

מנין לברכת התורה לפניה מן התורה *Откуда* известно, что *благословение перед* чтением или изучением *Торы* следует *из* самой *Торы*? Где в ней об этом написано? שנאמר *Как сказано*[2]: כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו *"Когда имя Всевышнего произнесу – воздайте величие нашему Богу"*. Так сказал Моше перед разделом "Аазину": я произнесу благословение, а вы отвечайте амен.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר *учим благословение после Торы из Биркат-Амазон* (из благословения после *трапезы*) по принципу *"тем более"*. וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל וחומר *А благословение перед трапезой – из благословения перед Торой* по тому же принципу *"тем более"*.

ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר *Благословение после Торы* выводится *из Биркат-Амазон* по принципу *"тем более"* таким образом: ומה מזון שאין טעון לפניו *если еда, которая не требует перед собой* благословения (ибо в Торе об этом напрямую не сказано), טעון לאחריו все же *требует* благословение *после себя*, תורה שטעונה לפניה то разве изучение *Торы, которое требует перед собой* благословение, אינו דין שטעונה לאחריה *не полагается закончить благословением*? Тем более полагается!

וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל וחומר *А благословение перед трапезой* выводится *из благословения перед Торой* по принципу *"тем более"* таким образом: ומה תורה שאין טעונה לאחריה *если* изучение *Торы, которое не требует после себя* благословения, טעונה לפניה все же *требует* благословение *перед собой*, מזון שהוא טעון לאחריו то разве *еду, которая требует* благословение *после себя*, אינו דין שיהא טעון לפניו *не полагается начать с благословения*? Тем более полагается!

איכא למפרך *Есть* чем *разбить* оба эти вывода! Относительно первого вывода: מה למזון *то*, что присуще *еде*, а именно: שכן נהנה она *доставляет удовольствие* телу (приносит ему пользу), а поэтому после нее говорят благословение, – такого нет в изучении Торы, которое не доставляет удовольствия для тела.

Относительно второго вывода: ומה לתורה *то*, что присуще изучению *Торы*, а именно: שכן חיי עולם оно приводит к *грядущей жизни*, а поэтому благословляем перед ним, – такого нет в еде, которая не приводит к грядущей жизни.

1. Дварим 8:10
2. Дварим 32:3

פנים יקנה. כל נרכה וכרכה: דלים כה מלכות שמים. אין מלך המעוה בנרכות של י"ח: ה"ג וכרי נרכם פמוך לפניה דלים כה מלכות שמים כו'. ר"ל משום רגחמא שפני פפלה דלים כה מלכות שמים. קבלת מלכות שמים כדאיתמא בק"ש שמקבל עליו לת השם לאמון ולמלך ממוחד ולהאי ליתנא נרמינן וכרי נרכם המזון לאחריו דלים כה מלכות שמים וליכן זה נרלה שהוא מיקר מדמפני ליה לגלף ק"ש וכרכם המזון לחוריימא והאי נלאחמיו עסקינן ומי לימנא קמא הא לא מיכי נרכם המזון לאחריו נלאחמקמיה לכדכי מלמודא עילויה לגלף ק"ש וכרכם המזון לחוריימא כו'. ואיכ לגרכי הכא נלעון קומיך ק"ש לרכנן היא לגלף ק"ש דלים כה מלכות שמים וכרכם המזון לחוריימא לאפוקי לכדכי מלמודא עילויה לגלף ק"ש וכרכם המזון ואין כה מלכות שמים למאן לגרם הכי מפרשין לקמן נשכבך ונקומך נלבדי תורה כתיב: כי שם ס' מקרע. כשבא משה לפתוח לבדכי שירה אמר לפס ליעמיל לפי שהוא מלך בשרו ודמו אמר ר' יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל וחומר ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר ומה מזון שאין טעון לפניו טעון לאחריו תורה שטעונה לפניה אינו דין שטעונה לאחריה וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מק"ו ומה תורה שאין טעונה לאחריה טעונה לפניה מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון לפניו אינא לממרך (ט) מה למזון שכן נהנה ומה לתורה שכן חיי עולם ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא: אמר רב (י) יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא (א) אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב (ב) מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב דאורייתא מתיב רב יוסף (ג) ובשכבך ובקומך אמר ליה אביי ההוא בדברי תורה כתיב תנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא לברוך לאחריה מאי טעמא מברך אי משום יציאת מצרים הא אדכר ליה בקריאת שמע ונימא הא ולא לבעי הא קריאת שמע עדיפא דאית בה תרתי ור' אלעזר אמר (ד) ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל ורבי יוחנן אמר (ה) ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה אמר שמואל (ו) היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה איני והאמר רב נחמן בי הוינן בי רבה בר אבוה בעון מיניה הני בני בי רב דטעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן (ז) גומרין כל אותה ברכה הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת אבל הכא הא צלי ליה: ואמר רב יהודה אמר שמואל (ח) התפלל ונכנס לביהכ"נ ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי אשמעינן קמייתא ה"מ יחיד והרי תפלה דרבר שהצבור כו'. ות"ת למאי נפקא לך מינה דקתני דקמ"ל דקמי

נגוזה דלמר שהלכה עמוקין בו וקמי מינו מבלן לפניה כו'. ר"ל משום רגחמא דפפלה פרין מיכה אמ"ל דפפלה מעומד ומכאה לכל שלין זה עומד כמוחם לפילו הכי ממרינן אם נה התחיל נה יתחיל. ות"ת כיון דלה ידע טעמא דכמעון יקשה גם נרכינא מה לי ק"ש וברכת המזון יותר מפפלה דרבן אבל ניכ מבלי כיון דהכהור מינו כלום רק שלא יהא יושב ועטל מה לי ק"ש מה לי תפלה: **הא אי לא אתחיל לא יתחיל.** ות"ת למאי דמתי דלמר נמי ויל דמשמע לה כהכהור שפיר למי ויל דמשמע לה יתחיל אפי' כהכהור מדלה קלמר יקלר נלבוה לו יהכהר נתליכה: **הכי** גרסי' אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן ולא נרסינן מידי בתר הכי עד אמר רב יהודה אמר רב. ופי' הקונטרס ק"ש לחוריימא כיון שאינו חומר ממח ויציב כדפי' ממחיתין ים ספרים גורסים ק"ש דרבנן הוא. ומשמי לגלף ק"ש לית לה מלכות שמים וכרכם המזון לחוריימא ומפלה דרבנן וק הגירסה נפ"ה וקשה דממחיתין פי' ק"ש לחוריימא לכולי עלמא כיון שלא חמר ממח ויציב דנכהכי מיירי ממחיתין וגם יש ספרים גורסים שלחי מפלה לית לה מלכות שמים וכרכם המזון לחוריימא ומפלה דרבנן וגם על גירסה זו קשה כדפירש': **ספק לא אמר אמת ויציב חוזר.**

ומימה הא ע"כ נרין נומר שהוא מסופק גם מק"ש שפם היה נרור לו מק"ש ומפק מלמח ויציב לא יהיה מן המוכה כיון שהכיר יליחת מלרים נק"ש ופם כן הוחיל ומסופק משמיכה יחזור לק"ש לחית נה מלרי מלכות שמים ויליחת מלרים דהכי עדיף מלומר ממח ויציב לימה לגלף מדלא כלמר נמקון יש ספרים גורסים ממח ויציב

ועוד *И еще* есть доказательство неправомочности приведенных выводов: **תנן** *учили* в нашей мишне: **על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו** *в случае еды* – человек, у которого было выделение семени, *благословляет после нее, но не благословляет перед ней*. А значит, благословение перед едой – не из Торы, а по решению мудрецов. Но если бы его можно было вывести по принципу "тем более" из благословения перед Торой, которое – из Торы, то и оно было бы из Торы.

תיובתא Осталась *трудность* для слов раби Йоханана!

אמר רב יהודה *Сказал рав Йеуда*: **ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא** если *сомневается, читал Шма или не читал*, – **אינו חוזר וקורא** *не надо снова читать*. **ספק אמר אמת ויציב, ספק לא אמר** Но, если *сомневается, произнес "Правда и правильно"* (после Шма) *или не произнес*, – **חוזר ואומר אמת ויציב** *снова произносит "Правда и правильно"*.

מאי טעמא *Почему*? Чем отличаются два случая один от другого?

קריאת שמע דרבנן Заповедь *чтения Шма* дана *мудрецами*. А сомнение в исполнении указаний мудрецов решается в сторону "облегчения". **אמת ויציב דאורייתא** Но заповедь произносить *"Правда и правильно"* (в которой упомянут Исход) дана *Торой*, которая заповедует помнить Исход из Египта[3]: "Чтобы ты помнил день своего Исхода из страны Египта". Причем сомнение в исполнении заповедей Торы решается в сторону "устрожения".

מתיב רב יוסף На это *нашел противоречие* из Торы *рав Йосеф*[4]: **ובשכבך ובקומך** "И повторяй их своим детям, *ложась и вставая*". Отсюда видим, что Тора заповедует читать Шма дважды в день. Т. е. заповедь Шма – из Торы!

אמר ליה אביי *Сказал ему Абае*: **ההוא בדברי תורה כתיב** *это обо* всех *словах Торы написано*. А не только о трех частях Шма, к чтению которых дважды в день обязывает постановление мудрецов.

תנן Но *учили* в нашей мишне: **בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה** *тот*, у кого было *выделение семени, читает* Шма *про себя и не произносит благословения*, которые идут *перед* Шма *и после него*. **ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו** *А в случае трапезы* – **מברך לאחריו ואינו מברך לפניו** *благословляет* про себя *после нее, но не благословляет перед ней*.

ואי סלקא דעתך אמת ויציב דאורייתא *И если ты решил*, что благословение *"Правда и правильно" – из Торы*, **לברוך לאחריה** то *произнеси благословение* и *после* Шма!

מאי טעמא מברך *По какой причине благословляет*? Т. е. почему ему надо произнести благословение "Правда и правильно"? **אי משום יציאת מצרים** *Если из-за* необходимости вспомнить об *Исходе из Египта*, о котором в нем говорится, **הא אדכר ליה בקריאת שמע** *то* уже *вспомнил* об этом, когда *читал* про себя третью часть *Шма*.

ונימא הא ולא לבעי הא *Ну так пусть произнесет одно* (пусть скажет про себя "Правда и правильно"), *и не надо будет другого* (не надо читать про себя Шма)!

קריאת שמע עדיפא *Чтение Шма предпочтительней*, чем благословение "Правда и правильно", **דאית בה תרתי** *потому что в нем*, в тексте Шма, есть *две* необходимые темы – Исход из Египта и признание царствования Небес, а в тексте "Правда и правильно" – только Исход.

ספק קרא **ורבי אלעזר אמר** *Раби Элазар сказал*: **קריאת שמע ספק לא קרא** если *сомневается, читал* Шма *или не читал*, – **חוזר וקורא קריאת שמע** *надо снова прочесть Шма*. Потому что обязанность читать Шма – из Торы, а поэтому сомнение – в сторону "устрожения".

ספק התפלל ספק לא התפלל Но, если *сомневается, произнес молитву или не произнес*, – **אינו חוזר ומתפלל** *не надо снова произносить*. Потому что, по мнению раби Элазара, обязанность произносить молитву – по постановлению мудрецов. И в данном случае сомнение – в сторону "облегчения".

ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал*: **ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו** *было бы хорошо* (дай Бог), *чтобы молился человек весь день*!

ואמר רב יהודה אמר שמואל *И сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль*: **היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל**

3. Дварим 16:3
4. Дварим 6:7

אלא יקנח. כל ברכה וברכה: דלים כפ מלכות שמים. מיז מלך העולם בברכות של י"ח: כ"ג ואחרי ברכת המזון לנפיש דלים כפ מלכות שמים כו'. ויש"ל משום דנוסח דמפלה פרין מיכא מע"ג דמפלה מעומד ומלה לכל שלין זה עומד כמומם מפילו הכי מחרינן לס לה המחיל לה יחמיל. וה"ת כיון דלה ידע טעמא דנסמוך יקשה גם לרניעא מה לי ק"ש וברכת המזון יותר מתפלה וי"ל דלרניעא מיכא דלה ידע טעמא דנסמוך יקשה גם לרניעא מה לי ק"ש וברכת המזון יותר מתפלה כיון דלהכוד מינו כלום רק שלא יהא יושב ובטל מה לי ק"ש מה לי תפלה: **הא אי לא אתחיל לא יתחיל.** וה"ת מימת לנדבור קמאר הא בהכוד מינו כלום רק שלא יהא יושב ובטל מה לי ק"ש מה לי תפלה: **הא אי לא אתחיל לא יתחיל.** וה"ת מימת לנדבור קמאר הא בהכוד מינו כלום רק שלא יהא יושב ובטל מה לי ק"ש מה לי תפלה: **הא אי לא אתחיל לא יתחיל.**

הכי גרסי' אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן ולא נרסינן מידי בתר הכי עד **אמר רב יהודה אמר רב.** ופי' הקונטרס ק"ש דתורייתא כיון שלינו חומר ממת ולינ כדפי' נמתניתין ום ספרים גורסים ק"ש דרבנן הוא. ומשמי לנה ק"ש לית בה מלכות שמים ובכי נרכת המזון דתורייתא ותפלה דרבנן וכן בגירסת נפ"ה ונקנה דמתניתין פי' ק"ש דתורייתא לכולי עלמא כיון שלא ממר ממת ולינ דנכהכי מיירי מתניתין וגם יש ספרים גורסים שתי תפלה לית בה מלכות שמים והכי נרכת המזון מנכך לחתריו וכו' לנה ליש טעמא דק"ש לית בה מלכות שמים וברכת המזון דתורייתא ותפלה דרבנן וגם על גירסת זו קשה כדפירש': **ספק לא אמר אמת ויציב החזר.**

ותימה הא ע"כ נרין נומר שהוא מסופק גם ק"ש שלם היה נרוב לו ק"ש וספק מלמת ולינ לא יהיה מן המורה כיון שהזכיר ילימת מלרים בק"ש ולם כן הולין ומסופק מעמיכם יחזור לק"ש לית בה מלכות שמים ולילת מלרים דכי לין לא תורה ולא רשות כר מהני הלא. ועוד פרקבי רב יהודה מסיפיה דשטראל היה עושה בתפלה ותזכר שהתפלה פוסק אפי' באמצע ברכה. ש"מ דהכי סרינא דשבשתא דלית לן דלעולי עלתא יהודאה רקא עבר משום כל תוספי. ויש לינא מאן דשלית אזא דשטראל, יפל בנון דא אפרינן רבר הלמד מענינו. וה"מ בעבור דתפלת עבור קיימא בסקום מסדיון דלית לן רשות לאומרני (בכור ההמידים), אבל יחיד אי בעי לעולי תפלת רשות קיים תפלה המנחה בנון תחנינים אינו מספיק שהיחיד מקריב עולת נרבה: (ונן מתפלל תפלת נרבה). ועוד ואת השכיעה: ושטראל דאמר התפלל ביחיד תכנס לבית הכנסת ומצא שבור מתפללין אם יכול לחדש רבר בתפלה יתפלל ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי אשמעינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד שאין לו שום אל יתפלל, דאי אפרוה לו שאין יכול להוסיף ולא יפסיק אלא יקצר מעמה דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל שאני תפלה דלית בה מלכות שמים והרי ברכת המזון לאחריו דלית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן: אמר רב יהודה (ו) מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה שנאמר יואכלת ושבעת וברכת מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו אמר ר' יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל והומר ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר ומה מזון שאין טעון לפניו טעון לאחריו תורה שטעונה לפניה אינו דין שטעונה לאחריה וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מק"ו ומה תורה שאין טעונה לאחריה טעונה לפניה מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון לפניו איכא למפרך (ז) מה למזון שכן נהנה ומה לתורה שכן חיי עולם ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא: אמר רב (ח) יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא (ט) אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב (י) מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב דאורייתא מתיב רב יוסף (יא) ובשכבך ובקומך אמר ליה אביי ההוא בדברי תורה כתיב תנן בעל קרי מהדהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא לברוך לאחריה מאי טעמא מברך אי משום יציאת מצרים הא אדכר ליה בקריאת שמע ונימא הא ולא לבעי הא קריאת שמע עריפא דאית בה תרתי וד' אלעזר אמר (יב) ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל ורבי יוחנן אמר (יג) הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה אמר שמואל (יד) היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה איני והאמר רב נחמן בי הוינן בי רבה בר אבוה בעון מיניה הני בני בי רב דטעו ומדברי דהול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן יגומרין כל אותה ברכה הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא והבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת אבל הכא הא צלי ליה: ואמר רב יהודה אמר שמואל (טו) התפלל לביהכ"נ ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי אשמעינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד שאין לו שום אל יתפלל, דאי אפרוה לו שאין יכול להוסיף ולא יפסיק אלא יקצר מעמה דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל שאני תפלה דלית בה מלכות שמים והרי ברכת המזון לאחריו דלית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן: אמר רב יהודה (ו) מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה שנאמר יואכלת ושבעת וברכת מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו אמר ר' יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל והומר ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר ומה מזון שאין טעון לפניו טעון לאחריו תורה שטעונה לפניה אינו דין שטעונה לאחריה וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מק"ו ומה תורה שאין טעונה לאחריה טעונה לפניה מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון לפניו איכא למפרך (ז) מה למזון שכן נהנה ומה לתורה שכן חיי עולם ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא: אמר רב (ח) יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא (ט) אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב (י) מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב דאורייתא מתיב רב יוסף (יא) ובשכבך ובקומך אמר ליה אביי ההוא בדברי תורה כתיב תנן בעל קרי מהדהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא לברוך לאחריה מאי טעמא מברך אי משום יציאת מצרים הא אדכר ליה בקריאת שמע ונימא הא ולא לבעי הא קריאת שמע עריפא דאית בה תרתי וד' אלעזר אמר (יב) ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל ורבי יוחנן אמר (יג) הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה אמר שמואל (יד) היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה איני והאמר רב נחמן בי הוינן בי רבה בר אבוה בעון מיניה הני בני בי רב דטעו ומדברי דהול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן יגומרין כל אותה ברכה הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא והבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת אבל הכא הא צלי ליה: ואמר רב יהודה אמר שמואל (טו) התפלל לביהכ"נ ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי אשמעינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד שאין לו שום אל יתפלל, דאי אפרוה לו שאין יכול להוסיף ולא יפסיק אלא יקצר מעמה דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל שאני תפלה דלית בה מלכות שמים והרי ברכת המזון לאחריו דלית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן: אמר רב יהודה (ו) מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה שנאמר יואכלת ושבעת וברכת מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו אמר ר' יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל והומר ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר ומה מזון שאין טעון לפניו טעון לאחריו תורה שטעונה לפניה אינו דין שטעונה לאחריה וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מק"ו ומה תורה שאין טעונה לאחריה טעונה לפניה מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון לפניו איכא למפרך (ז) מה למזון שכן נהנה ומה לתורה שכן חיי עולם ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא: אמר רב (ח) יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא (ט) אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב (י) מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב דאורייתא מתיב רב יוסף (יא) ובשכבך ובקומך אמר ליה אביי ההוא בדברי תורה כתיב תנן בעל קרי מהדהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא לברוך לאחריה מאי טעמא מברך אי משום יציאת מצרים הא אדכר ליה בקריאת שמע ונימא הא ולא לבעי הא קריאת שמע עריפא דאית בה תרתי וד' אלעזר אמר (יב) ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל ורבי יוחנן אמר (יג) הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה אמר שמואל (יד) היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה

מסורת הש"ס

ו) נקמן דף מב: ז) מ"ב ברכות ס' נ"ם נקמן דף מח: ח) [ג"ל ב"ב ומ"ב ומ"ב], ט) מסחים דף מ: י) [ועיין מנ"ב שנת נב: ד"ה ומיי'. ו) ועיי' מנ"ב פוסק לב ס"ב ד"ה ומיי' מנ"ב מנוסם מג ס"ב ד"ה ומיי'], יא) ו"ב מוס' נקמן סט. ד"ה מנין.

הגהות הב"ח

(ו) גמ' אמר ר' יהודה אמר רב מנין לברכת המזון: (ז) שם מה לסון. ג"כ מיין נקמן נפ: שנאמ שפכו דף מח:

גליון הש"ם

גמ' ואינו חוזר וקורא. עי' נרכות יחה נ"ע ס"ב ד"ה ר"ש נמסנה: שם פ"ם ק"ש ורכנן. עי' נב"ק פ ס"ם פוסק ד"ה ומי ס"ל ד"ה ומי כ"ש מוסיף מכל המלות אסמרתא נמחים ומשנה נ' ס"ב ד"ה ומי. שם ס"ב ד"ה ומי ולחו' ר"ש ד"ה שאינו בר בליטר שלא מבינו. ומיהו שם בב"ח סח ס"ב ועיין קרוסין סו ס"ב סוף ד"ה ומי ועי' ברכות לב ס"ב ד"ה ומי: תוס' ד"ה ומי ועי' נב"ב ד"ה ומי ובמ"ל.

מוסף תוספות

א) בתוס' ד"ה מובא זה בשם ר' שמעיה (וכן הוא בשאר הראשונים).

מוסף רש"י

ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא. משום כתיב מלכם שמים (מזרי רש"י פי' סו: מחזיר פי' ב"ה). ולהאי שיתפלל אדם כל היום כולו. לפי שמפלה ממיה משום נרכה נעשלה (ומסחים ד:).

רבינו חנגאל

ופלקא אליבא דרב אמרא דקרית שמע מן התורה שנאמר ודברת בם ואית בה נמי מלכות שמים שנאמר שמע ישראל ה' אלהי' ה' אחד. וברכת המזון לאחריו מדאורייתא שנאמר ואכלת ושבע וברכת. למיכך קורין שמע ומברכין ברכת המזון לאחריו. לאשקיי תפילה דהיא מריבוין ומלכות שמים נמי לית בה. למיכך לא יתחיל אדם התחיל יקצר. ואשכחן ברכת התורה לפניה מדכתיב כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו. ואתיען למגמר ברכת התורה לאחריה מן המזון, וברכת המזון לפניו מן התורה תרתה, ולהכי כי ברכת התורה לאחריה ברכת המזון לפניה שהיא המצויא מרובין ינהנו. וה' אלעזר אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל. וקי"ל כר' אלעזר דהא בלהני רבנן האי קרא קריאת שם ק"ש דרשי ליה. אפי' ב"ש וב"ה כולהו שרין וקריאת שם ק"ש דרשי ליה. הלכך אע"ג דרבי אלעזר לימי שמעאל בלמודיי והוא, ביון דהני קימא בתחיה לא משנחיק בשמואל. אלא ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא. אבל ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל. ואהאי תפלה מדרבנן. ור' יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. כהא נמי ר' אלעזר ור"א ואע"ג דר' יוחנן רבים. לא פליג עליה בהדיה אומר חוזר ומתפלל, אלא ולואי שיתפלל כל היום קאמר, מכלל שאם לא עשה לא עבר. וקבלון מרבותיו שהיו חכמים מוקמי לה להא דר' יוחנן בתפלת ערבית לבר, וכראשכחן בשמחים בנגין מקום שהנהיגו לעשות מלאכה בחשעה באב וכו'. ורש"י רבא ערבית ומוקמי מתענית בו ומשלימות בתרך שמשלימות כיום כפורים ובין השמשות שלו אסור. וכן אמרו משמיה דר' יוחנן, ומקשינן ומי אמר ר' יוחנן הכי והא אמר ר' יוחנן תשעה באב אינו בתענית צבור (ריף) וכו' עד אלא מאי אינו בתענית צבור דקאמר ר' יוחנן להשלת נעילה, כלומר אינו מתפלל בט' באב בתפלת נעילה. ומקשינן אימי הוא אמר ר' יוחנן ולהאי שיתפלל אדם כל היום כולו, והרי תפלה דרבנן הוא דאמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. ומשני הכא בתפלת נעילה דשעת נעילת שערי שמים הוא ואיכא למימר שמא לא יזכה לשעה זו אחרת, ולפיכך אמרו חכמים שיתפלל כל היום כולו שמא יזכה לשעת נעילה. ומיהו בשאר תפלות אין לחוש לכך, ולפיכך אמרו בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ג) שאין מתפללין תפלת נעילה אלא פעם אחת ביום, ואפילו בשעת נעילת שערי שמים הוא אין לחוש לכך, שהרי אפשר שיתפלל תפלה אחרת קודם לכן. ומיהו בתפלת מנחה אין לחוש לכך, שהרי אפשר שיתפלל תפלת נעילה בשעת נעילת שערי שמים שהוא סמוך לשקיעת החמה, ואין לחוש שמא לא יזכה לשעה זו אחרת

стоял на молитве (начав ее произносить) *и вспомнил, что* уже *произнес* эту *молитву*, – **פוסק ואפילו באמצע ברכה** *прерывает* ее *даже посреди благословения*.

איני *Разве*? **והאמר רב נחמן** *Но ведь сказал рав Нахман*: **כי הוינן בי רבה בר אבוה** *когда мы были в доме Рабы бар Авуа*, **בען מיניה** *спросили у него*: **הני בני בי רב דטעו ומדכרי דחול בשבת** те *ученики школы рава, которые ошиблись, произнеся* благословение *будней в субботу*, и вспомнили об этом, **מהו שיגמרו** *могут ли закончить* благословение? **ואמר לן** *Сказал нам* Раба бар Авуа: **גומרין כל אותה ברכה** *заканчивают все то благословение*. Как видим, благословение не прерывают посредине!

הכי השתא *И что теперь*? Разве эти два случая подобны? **התם** *Там*, в случае, когда человек вместо субботней молитвы молится будничную, – **גברא בר חיובא הוא** *он обязан*! Ему надо произнести будничные молитвы даже в субботу. **ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת** Просто *мудрецы его не утруждают* (не заставляют) произносить все 18 благословений – *ради уважения к субботе*. Другими словами, мудрецы специально установили одну субботнюю браху вместо тех, что идут в "Амиде" посредине (между тремя первыми и тремя последними), – чтобы не утруждать людей в субботу.

אבל הכא *Но здесь*, в случае того, кто вспомнил посреди молитвы, что уже сказал молитву, – **הא צלי ליה** *он* уже *помолился*!

ואמר רב יהודה אמר שמואל *И* еще *сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль*: **התפלל ונכנס לבית הכנסת** *молился, и вошел в синагогу*, **ומצא צבור שמתפללין** *и нашел общину за* той же *молитвой*, – **אם יכול לחדש בה דבר** *если может обновить* молитву (добавить к ней что-то новое) – **יחזור ויתפלל** *пусть* еще раз *молится* вместе с общиной. **ואם לאו** *А если не* может – **אל יחזור ויתפלל** *не молится*.

וצריכא *И надо* привести оба высказывания Шмуэля: (1) стоял на молитве и вспомнил, что уже произнес эту молитву, – прерывает ее даже посреди благословения; (2) молился, и вошел в синагогу, и нашел общину за той же молитвой, в таком случае: если может обновить молитву – пусть еще раз молится вместе с общиной; если не может – не молится.

דאי אשמעינן קמייתא *Потому что, если бы нам сообщалось* только *первое* высказывание, мы бы сказали: **הני מילי יחיד ויחיד** *это о двух* молитвах, когда молился *один*, без общины,

אלא יקדי. כל נברכה וברכה: דליים כה מלכות שמים. אין מלך העולם נברכות של י"ח: ה"ג ואפי ברכה פסוק לפניה דליים כה מלכות שמים כו'. ויש"ל משום דמפלה פרין מימה מע"ג דמפלה מעומד ורגלה לכל אחת זה עומד כמותם אפילו הכי אמרינן הש לא יתמיל ולא יתמיל. ול"ת כיון דלא ידע טעמא דמסמון יקשה גם לרבינא מה לי ק"ש וברכת המזון יומר מפפלה וי"ל לרבינא נימא כיון דהכהור כדבור דמי יש להפרישו בק"ש ובברכת המזון שפפ מדאורייתא יומר מפפלה דרבנן אבל נרך מפפלה כיון דהכהור מיט כלום רק אלא יהא יושב ואכול מה לי ק"ש מה לי מפלה: **הא אי לא אתחיל לא יתחיל.** ול"ת נימא דכתוב קמר הא בהכהור קפיר דמי וי"ל דמסמע אלא יתמיל מפלי' בהכהור מלמא קמר יקיר נדבור או יהכהר נתריכו: **הכי** גרסי' **אלא** ק"ש וברכת המזון דאורייתא **ותפלה** דרבנן **ולא** נרסינן מידי בתר הכי עד **אמר** רב יהודה **אמר** רב. ופי' הקונטרס ק"ש לאורייתא כיון שלישו יומר נמת וליכ כדפי' נמתניתין ויש ספרים גורסים ק"ש לרבנן הוא. ומשמי אלא ק"ש לית בה מלכות שמים ותפלה לרבנן וכן הגירסא בפ"ב וקשה דמתניתין פ' ק"ש לאורייתא לכולי עלמא כיון אלא אמר אמת ויציב דכהכי מיירי מתניתין וגם יש ספרים גורסים שאני תפלה דלית בה מלכות שמים והכי גרסת המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ומן על מעמא ק"ש לית בה מלכות שמים וברכת המזון לאורייתא ותפלה לרבנן וגם על גילפא **ז' קשה כדפירש: ספק לא אמר אמת ויציב חוזר.**

ותימה הא ע"כ נרין נומר שהוא מפופק גם מק"ש שמא היה נרוך לו מק"ש ופפק מאמת ויציב לא יהיה מן המוזה כיון שהזכיר יציאת מצרים נק"ש ואם כן הוזיל ומפופק מעמיה יחזור נק"ש לית בה מרמי מלכות שמים **ויציאת מצרים** דהכי עדיף מנומר אמת ויציב דליכא למא מדלא כתמר נמעון גבי מתני'. ואומר ר"י דוקמי מתני' גבי נעל קמי שיעבו לו שלא אמר ק"ש ולא אמת ויציב דליכא למא שיהיה עדיף מנומר אמת ויציב דליכא למא מדלא כתמר נמעון גבי מתני'. אבל יחיד אי בעי לצלויי תפלת רשות קדם תפלת המנחה כגון התענים אינו מפסיד שהרחיב מקריב עולת נרבה וכך מתפלל תפלת נרבה). ותרי זאת השמועה רשמראל דאמר התפלל ביחיד הכנס לבהכ"נ ומצא צבור מתפללין אם יכול לחדש רבר בתפלתו אם יכול לאחד לגר אל יתפלל. דאי נאם לגר אל יתפלל. דאי מחרש בה ומוקים בירושלמי שאינה תפלה כדי שיהו שחדש רבר בתפלתו בין האישונה ותעונים ותחזי לו ואפילו בצבור להתפלל. שכן אפי' בתמיד אם הקריב יחיד תמיד, ונחברון שאין הצבור מקריבין בו ביום תמיד, ותמצא שו"צבור מקריבין, ותא בתמיד של בהשמועה עולה לו נרבה. וכך ענין התפלה. ואפר רב יהודה אפר שמואל היה עומד בתפלה ומצא שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה.

אלא יקדי. כל נברכה וברכה: דליים כה מלכות שמים. אין מלך העולם נברכות של י"ח: ה"ג ואפי ברכה פסוק לפניה דליים כה מלכות שמים כו'. ויש"ל משום דמפלה פרין מימה מע"ג דמפלה מעומד ורגלה לכל אחת זה עומד כמותם אפילו הכי אמרינן הש לא יתמיל ולא יתמיל. ול"ת כיון דלא ידע טעמא דמסמון יקשה גם לרבינא מה לי ק"ש וברכת המזון יומר מפפלה וי"ל לרבינא נימא כיון דהכהור כדבור דמי יש להפרישו בק"ש ובברכת המזון שפפ מדאורייתא יומר מפפלה דרבנן מבל נרך מפפלה כיון דהכהור מיט כלום רק אלא יהא יושב ואכול מה לי ק"ש מה לי מפלה: **הא אי לא אתחיל לא יתחיל.** ול"ת נימא דכתוב קמר הא בהכהור קפיר דמי וי"ל דמסמע הא בהכהור מלמא קמר יקיר נדבור או יהכהר נתריכו: **הכי** גרסי' **אלא** ק"ש וברכת המזון דאורייתא **ותפלה** דרבנן **ולא** נרסינן מידי בתר הכי עד **אמר** רב יהודה **אמר** רב. ופי' הקונטרס ק"ש לאורייתא כיון שלישו יומר נמת וליכ כדפי' נמתניתין ויש ספרים גורסים ק"ש לרבנן הוא. ומשמי אלא ק"ש לית בה מלכות שמים ותפלה לרבנן וכן הגירסא בפ"ב וקשה דמתניתין פ' ק"ש לאורייתא לכולי עלמא כיון אלא אמר אמת ויציב דכהכי מיירי מתניתין וגם יש ספרים גורסים שאני תפלה דלית בה מלכות שמים והכי גרסת המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ומן על מעמא ק"ש לית בה מלכות שמים וברכת המזון לאורייתא ותפלה לרבנן וגם על גילפא **ז' קשה כדפירש: ספק לא אמר אמת ויציב חוזר.**

ותימה הא ע"כ נרין נומר שהוא מפופק גם מק"ש שמא היה נרוך לו מק"ש ופפק מאמת ויציב לא יהיה מן המוזה כיון שהזכיר יציאת מצרים נק"ש ואם כן הוזיל ומפופק מעמיה יחזור נק"ש לית בה מרמי מלכות שמים **ויציאת מצרים** דהכי עדיף מנומר אמת ויציב דליכא למא מדלא כתמר נמעון גבי מתני'. ואומר ר"י דוקמי מתני' גבי נעל קמי שיעבו לו שלא אמר ק"ש ולא אמת ויציב דליכא למא שיהיה עדיף מנומר אמת ויציב דליכא למא מדלא כתמר נמעון גבי מתני'. אבל יחיד אי בעי לצלויי תפלת רשות קדם תפלת המנחה כגון התענים אינו מפסיד שהרחיב מקריב עולת נרבה וכך מתפלל תפלת נרבה). ותרי זאת השמועה רשמראל דאמר התפלל ביחיד הכנס לבהכ"נ ומצא צבור מתפללין אם יכול לחדש רבר בתפלתו אם יכול לאחד לגר אל יתפלל. דאי נאם לגר אל יתפלל. דאי מחרש בה ומוקים בירושלמי שאינה תפלה כדי שיהו שחדש רבר בתפלתו בין האישונה ותעונים ותחזי לו ואפילו בצבור להתפלל. שכן אפי' בתמיד אם הקריב יחיד תמיד, ונחברון שאין הצבור מקריבין בו ביום תמיד, ותמצא שו"צבור מקריבין, ותא בתמיד של בהשמועה עולה לו נרבה. וכך ענין התפלה. ואפר רב יהודה אפר שמואל היה עומד בתפלה ומצא שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה.

והרי תפלה דרבר שהצבור עסוקין בו ותנן [ו]היה עומר בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל שאני תפלה דלית בה מלכות שמים והרי ברכת המזון לאחריו דלית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן: אמר רב יהודה [ח] מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה שנאמר [י]ואכלת ושבעת וברכת מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר [ז]כי שם ה' אקרא הבו גרל לאלהינו אמר ר' יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל וחומר ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל ותומר ומה ומה מזון שאין טעון לפניו טעון לאחריו תורה שטעונה לפניה אינו דין שטעונה לאחריה וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מק"ו ומה תורה שאין טעונה לאחריה טעונה לפניה מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון לפניו איכא למפרך [ט] מה למזון שבן נהנה ומה לתורה שכן חיי עולם ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא: אמר רב [י]יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא [יא]אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב [יב]מאי מעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב דאורייתא מתיב רב יוסף [יג]ובשכבך ובקומך אמר ליה אביי ההוא בדברי תורה כתיב תנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא לברוך לאחריה מאי מעמא מברך אי משום יציאת מצרים הא אדכר ליה בקריאת שמע ונימא הא ולא לבעי הא קריאת שמע עריפא דאית בה תרתי ור' אלעזר אמר [יד]ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל ורבי יוחנן אמר [טו]ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה אמר שמואל [טז]היה עומר בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה איני והאמר רב נחמן בי הוינן בי רבה בר אבוה בעון מיניה הני בני בי רב דמעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן [יז]גומרין כל אותה ברכה הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת אבל הכא הא צלי ליה: ואמר רב יהודה אמר שמואל [יח]התפלל לביהכ"נ ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי אשמעינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד אבל צבור אימא לא קמ"ל: ורבי יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. למאי ר"י דהלכה כרבי יוחנן דתניא כנפפ התפלל [יט] אינו חוזר ומתפלל לא פליג אלא למאי דאמר רב יהודה אמר שמואל נסמוך ומזכר שהתפלל פוסק ורבי לא יכול למדם דבר מתפלה: להא דמפמע לן פליג אלא למאי דאמר רב יהודה אמר שמואל נסמוך ומזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה.

ה) נקמן דף סב. ו) מכלות פ"ב מ"ב. ז) תהלים פה יג. ח) נקמן דף מח: ט) [ג"כ לעיל דף ו:] ומה יש יהודה אמר שמואל מן פסוק נרי"ף ומה"ג. י) פסוקים דף מ:. יא) [עיין תוס' פסוק לא: ד"ה ואפי'. יב) ועיי תוס' פסוק לב ע"ב ד"ה ואפי' ותוס' נמנחות מג ע"ב ד"ה ולחיות]. יג) [ב"ב מוס' נקמן כט. ד"ה מפני].

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אמר ר' יהודה אמר רב מנין לברכת המזון: (ב) שם מה לומר. נ"ב עיין נקמן נפ: גליון הש"ס נמ' אינו חוזר וקורא. עי' נרכות יהא לעולם ס"ב ד"ה ואפילו. נפסחים: שם מ"ש ק"ש וברכה. עי' נב"ק פו ע"ב מוס' ד"ה ומן סיא ד"ה פוקחו מכל אמתת אפשרות כמהרי"ו ומשנה"ש נב ע"ב מוס' ד"ה ואפי' ובמשנה מג ע"ב מוס' ד"ה ולחזו. רש"י ד"ה שאינו בר בליעה שלא מבזיו. ומיהו סה נגמ מה ע"ב ועיין קהלכן מו ע"ב מוס' ד"ה ג"ש: תוס' ד"ה ה"ג בר אבל ואפי' התפלל. עי' נקמן מט ע"ב מוס' ד"ה מפני'.

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה מביא זה בשם ר' שמעיה (כן הוא בשאר הראשונים).

מוסף רש"י

ספק קרא ק"ש ספק לא קרא תחזר וקרא"ש. פסוס כמה מלכוס שמים (מדור רש"י ד"ה מה). ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. נלין נתפלה (פסחים נד:).

רבינו חננאל

ופלקא אליבא דרב חסדא דקרית שמע מן התורה שנאמר ודברת בם ואית בה נמי מלכות שמים שנאמר שמע ישראל יי אלהי יי אחד. ובברכת המזון לאחריו מראורייתא שנאמר ואכלת ושבעת וברכת. לפיכך קורין שמע ומברכין ברכת המזון לאחריו. לאפוקי תפילה היא מרבנן ומלכות שמים נמי לית בה. לפיכך לא יתחיל ואם התחיל יקצר. ואשכחן ברכת התורה לאחריה לפניה מרכתיב כי שם יי אקרא הבו גדל לאלהינו. ואתינן למגמר ברכת התורה לאחריה מן המזון, וברכת המזון לפניו מן התורה ודאמר. ולואי בי ברכת התורה לאחריה וברכת המזון לפניה שהיא הצוואה מרבנן ניהו. ור' אלעזר אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא תחזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל. ורמ"ל ר' אלעזר דוקא כלולו רבנן האי קרא קריאת שמע הוא ולא תפלה ואפילו הכי אינו חוזר ומתפלל. אבל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא תחזר וקורא. ואיכא למאן דאמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא תחזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל. ורמ"ל ר' יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. בהא נמי פליג ר' אלעזר ס"ל דאע"ג דר' יוחנן רבי'. לא פליג עליה בדבריו האחר שחזר ומתפלל. אלא ולואי שיתפלל כל היום קאמר, מכלל שאם לא עשה לא עבר. וקבלנו מרבותינו שהיו הכמים מקפיד לה להא דר' יוחנן בתפלת ערבית לבר. וכראשכחן בשמים בענין מקום שנהגו לעשות מלאכה בחשעה באב וכו'. ורש"י ורבא עובדיה ומגיד משנה בה ובשלימות כדרך שמשלימות בים בפורים ובין השמשות שלו אמרי. ובן אמרו משמיה דר' יוחנן. ומקשינן ומי אמר ר' יוחנן הכי והא אמר ר' יוחנן תשעה באב אינו בתענית צבור (רק) וכו' עד אלא מאי אינו בתענית צבור דקאמר ר' יוחנן להתפלל נעילה. כלומר אינו מתפלל בם באב תפלת נעילה. ומקשינן ואני הא אמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו, ומשנינן התם רשות הכא בתפלה נעילה דתענית צבור תיבה.

ט) כגון שהתפלל תפלה אונאתה רחובה ושכח שכבר התפלל ועבר להתפלל אונאתא רחובה ונזכר שכבר התפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה. ושאם בא לגומרה ומצא בפי המדיין בשחרית שהוא עובר פשוט כל הערב. ולפיכך פוסק ואפילו באמצע ברכה. והבא אפי' ר' יוחנן מודה ולא קאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת נרבה. כגון התענים וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דמעו ומדכרי דחול בשבת וכו' נראין כל אחת תפלה בפני עצמה. דיוקא בר"ח ערבית שחרית ומנחה. אבל במוסף פוסק אפי' באמצע ברכה.

לו א מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יג סמג עמין עין יט טוש"ע או"ח סי' ס"ג סעי' טו:
לז ב ג מיי' פ"ז מהל' תפלה הלכה ו סמג עמין יט טוש"ע או"ח סי' ס"ט סעי' ב:
לח ד מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סי' ר"ט סעי' ב:
לט ה מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סימן קי סעיף ה:

עד שלא יגיע שליח צבור לתודים. וטעמא לפי שצריך לשוח עם הצבור שלא ירהא כקופר נמי שהצבור משתתין לו והוא הדין נמי אם יגיע לתודים כשהלין צבור יגיע לתודים לשפיר דמי כיון שהוא משתתף עם מביאיו אבל אין גומרת פסיקתא ליה כי האי גוונא אבל אין נראה דמשום תודים דלבנן נקט הכי שתהא לעגת שזה לא תלינו לו עיקר בגמ' וי"מ היה רגיל בשביה שהוא מביאי ביחיד א כשהחזן מגיע לתודים היה כורע עם הקהל בלא תמידה כלל ודוקא בתמצע ברכה אבל בסוף ברכה לא דאמר לקמן (דף מ.) לעמוד לשחות בסוף כל ברכה וברכה מיהו לכתחלה אין לעשות כן כדמשמע הכא וכתב רש"י בסוכה פרק לולב הגזול (דף מ:) דלדם המתפלל ושמע מפי החזן קדיש או קדושה אינו יכול להפסיק ולענות עם הצבור אלא ישתוק ויתפיל מעט דשומע כעונה וי"ל דלכתחלה אין לעשות כן דעבידא מציאת טפי הדור מלוה. וי"מ וי"ו היו לומדים דתדרכה לי שומע כעונה הוי הפסקה אם שותק. ומ"מ נהגו העם לשתוק ולשמוע ונדול המנהג. כירושלמי פרק תפלת השחר קאמר לא המתפלל (ג) וגם ומצאן מתפללין מוסף אם היה יודע שיהיה מתפלל וגומר עד שלא יתחיל ש"ץ כדי לענות אמן מתפלל אם לאו לא יתפלל. נראה אמן תמרו פליגי היה מרי לתמרוקי מד אמר נאמן של אחד הקדוש וחד אמר נאמן של שומע תפלה ולא פליגי כאן כמוך כאן בשבת והך דתמרין נאמן של שומע תפלה הימנו כמוך לכך יש ליזהר לענות אמן בהאל הקדוש וגם לענות אמן בשומע תפלה ומתוך הירושלמי משמע שהיו רגילין לומר י"מ ברכות שלמות במוסף של חול כגון בר"ח וכמוך המועד ומיהו אין אומרין אותן אלא לכתחלה פרק תפלת השחר (לקמן דף כט.) דקאמר תמני סרי מקין מצפרי לא מקון ומה שאנו אומרים ענינו בין גואל לרפאנו לא קשה שאינו אלא ג"ש אבל יחיד טועה בג"ש ועוד אומר הר"ר מיט לחיותי כמוסבפתא (דף י"ב) והלא כתנגדו דקאמר התם יחיד שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחה"מ ערבית ושחרית מתפלל י"ח שלמות ואומר מעין המאורע ונעבודה ואם לא אמר מחזירים אותו ומוסיפים מתפלל שנא ואומר קדושת היום בתפלת ומיהו לכתחלה נמי י"ל דטעות סופר הוא ול"ג אל מוסף אלא גם ומצאן מתפללים וכן מצאתי בירושלמי פרק מי שאמרו דגם זו המיעוטא כתובה שם ואם הזכיר של מוסף כלו: **אין** יחיד **מתפלל** קדושה. וכן הלכה אבל המתפלל י"ח עם החזן לכשיגיע ש"ץ לקדושה יאמר עם השליח צבור נקדש וכל הקדושה מצלם יכול לענות עם הצבור לאחר זה קדוש יחיד:

ונחזי

או צבור וצבור אבל יחיד לגבי צבור כמאן דלא צלי דמי קמ"ל ואי אשמעינן הכא משום דלא אתחיל בה אבל התם דאתחיל בה אימא לא צריכא אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין [א]אם יבול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל ריב"ל אמר [ב]אם יבול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"צ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל במאי קא מפלגי מר סבר יחיד אומר קדושה ומר סבר אין יחיד אומר קדושה [ג]ובן אמר רב אדא בר אהבה [ד]מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר [ה]ונקדשתי בתוך בני ישראל [ו]כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי משמע דתני [ז]רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם [ח]הבדלו מתוך העדה הזאת [ט]מה להלן עשרה אף באן עשרה ודכולי עלמא מיהת מפסק לא פסיק איבעיא להו מהו להפסיק ליהא שמו הגדול מבורך כי אתא רב רימי אמר ר' יהודה [י]ור"ש תלמידי דרבי יוחנן אמרי לכל אין מפסיקין חוץ מן יהא שמו הגדול מבורך שאפילו עוסק במעשה מרכבה פוסק ולית [יא]הלכתא אומר מברך לפניהם ולאחריהם: למימרא דקסבר רבי יהודה בעל קרי מותר בדברי תורה והאמר ריב"ל מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה [יב]שנאמר [יג]והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו' מה להלן בעלי קריין אסורין אף באן בעלי קריין אסורין וכי תימא [יד]רבי יהודה [טו]לא דריש סמוכים והאמר [טז]רב יוסף אפילו מאן דלא דריש סמוכים בכל התורה במשנה תורה דריש דהא רבי יהודה לא דריש סמוכין בכל התורה כולה ובמשנה תורה דריש והכל התורה בולה מנא לן דלא דריש דתניא [יז]בן עזאי אומר נאמר [יח]מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו לומר מה שוכב עם בהמה בסקילה [יט]אף מכשפה נמי בסקילה אמר ליה ר' יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא לזה ולמה יצאו להקיש להן ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה ובמשנה תורה מנא לן דדריש דתניא רבי אליעזר אומר [כ]נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו ר' יהודה אומר באנוסת אביו ובמפותת אביו ואמר רב גידל אמר רב מאי דעמא דר' יהודה דכתיב [כא]לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה (את) כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה וממאי דבאנוסת אביו בתיב דסמיך ליה [כב]ונתן האיש השוכב עמה וגו' אמרי אין במשנה תורה דריש והני סמוכין מבעי ליה לאידך דריב"ל דאמר ריב"ל [כג]כל המלמד לבנו תורה מעלה עליו הבתוב כאלו מהר חורב שנאמר [כד]והודעתם לבניך ולבני בניך ובתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב [כה]תנן זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע המשמשת וראתה [כו]דם צריכין טבילה ורבי יהודה פוטר עד באן לא פטר רבי יהודה אלא בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי גרידא מחייב וכי תימא ה"ה דאפילו בעל קרי גרידא נמי פטר רבי יהודה והאי דקא מפלגי בזב שראה קרי להודיעך כחן דרבנן אימא סיפא המשמשת וראתה [כו]דם צריבה טבילה למאן קתני לה אילימא לרבנן פשיטא השתא ומה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא מחייבי רבנן המשמשת וראתה [כו]דם דמעיקרא בת טבילה היא לא כל שבן אלא לאו ר' יהודה היא ודוקא קתני לה

משמשת

ם א [ס"ם פ"ח מ"ה סר קט ספ"ק ה"ו]:
ב מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלכה טו סמג עשין עמ טור ושו"ע סי"ם סימן קט סעיף ו ושיעור סר קכו]:
ג מיי' ס"ם שם הלכה ו טור ושו"ע שם סימן קט סעיף ו:
ד מיי' ס"ם שם הלכה ח ושו"ע שם סימן קט סעיף ו:
ה ו מיי' פ"ח מהל' סה"ב הלכה טו ומהלכות סנהדרין הלכה ו] סמג לאוין לט טור ושו"ע סימן קמד:
ז מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלכה יב ופ"ח מהל' סה"ב הל' יג ופ"ם סר טו ופ"ף סר ה]:

רבינו חננאל

אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל. וריב"ל אמר אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל. הלכה כריב"ל ולא יתחיל אא"כ יודע שיכול לסיים עד קדושה. והיכולי עלמא פירוש מפסק לא פסיק. פי'. אינו פוסק ויצוה אבל פוסק ושותק עד שהצבור עונין. וחוזר לתפלתו. ואא"כ יודע שיכול לסיים עד קדושה. ששומע בעונה קיים"ל. איבעיא להו מהו להפסיק ליהא שמיה רבה מברך. בי אתא רב רימי אמר ר"י ור"י שמע' תלמידי ר"י יוחנן אמרי לכל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיה רבא דאפילו עוסק במשנה מרבבה פוסק ולית הלכתא כוותייהו. ואסקינא הא דאמר לכל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיה רבא מברך שאני עוסק במשנה מרבבה פוסק ולית הלכתא כוותייהו. ואסקינא הא דאמר לכל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיה רבא דאפילו עוסק במשנה מרבבה פוסק ולית הלכתא כוותייהו. ואסקינא הא דאמר לכל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיה רבא מברך שאני

או צבור וצבור *или о двух* молитвах *с общиной*. אבל יחיד לגבי צבור כמאן דלא צלי דמי *Но один человек по отношению к общине – как тот, кто не молился* вовсе. Т. е. если молился один, без общины, а потом застал ее за молитвой – обязан присоединиться к ней даже без обновления. Чтобы мы так не сказали, קמשמע לן *нам сообщается*, что и в таком случае не надо говорить молитву второй раз.

ואי אשמעינן הכא *А если бы нам сообщалось* только второе высказывание Шмуэля, мы бы сказали: *здесь* он не может снова молиться без обновления молитвы, משום דלא אתחיל בה *потому что не начал* молиться с общиной; אבל התם דאתחיל בה *но там*, в случае, *когда начал* молиться в одиночестве и вспомнил, что уже молился, אימא לא *мы бы сказали*, что *не* должен прерываться. Чтобы мы так не сказали, צריכא *нужно* первое высказывание о том, что должен прерваться даже посреди молитвы.

אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין *входит в синагогу и находит общину за молитвой* Шмонэ-Эсрэ. אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור למודים *Если может начать* молитву *и закончить, пока ведущий* молитву *не дошел до* благословения *"Благодарим Тебя"*, – יתפלל *пусть* начинает *молиться*. ואם לאו *А если* видит, что *не* успеет к тому времени закончить, – אל יתפלל *пусть не молится*.

רבי יהושע בן לוי אמר *Рав Йеошуа бен Леви сказал*: אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור לקדושה *если может начать* молитву *и закончить, пока ведущий* молитву *не дошел до "кдуши"* (освящение имени Всевышнего), – יתפלל *пусть* начинает *молиться*. ואם לאו *А если* видит, что *не* успеет закончить, – אל יתפלל *пусть не молится*.

במאי קא מפלגי *О чем они спорят?* מר סבר Один *учитель* (рав Уна) *считает*, что יחיד אומר קדושה *один*, произнося молитву, *говорит "кдушу"*. ומר סבר *А* другой *учитель* (рав Йеошуа бен Леви) *считает*, что אין יחיד אומר קדושה *один*, произнося молитву, *не говорит "кдушу"*, а поэтому должен поторопиться закончить молитву, чтобы сказать "кдушу" со всеми.

וכן אמר רב אדא בר אהבה *И так сказал рав Ада бар Аава*: מנין שאין היחיד אומר קדושה *откуда* известно, *что один не произносит "кдушу"*? ונקדשתי בתוך בני ישראל שנאמר *Как сказано*[1]: *"И освящусь среди сыновей Израиля"*. Отсюда видим, что כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה *любое освящение* Его имени *должно происходить* в присутствии *не менее десяти* мужчин.

מאי משמע *Откуда следует*? Как из стиха видно, что требуются именно десять взрослых?

דתני רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא *Как учил Рабнай, брат раби Хии бар Аба*: אתיא תוך תוך *это пришло* по правилу вывода "гзера-шава" из двух слов *"посреди"*. כתיב הכא *Написано здесь*: ונקדשתי בתוך בני ישראל *"И освящусь среди сыновей Израиля"*. וכתיב התם *И написано там*, в рассказе о бунте Кораха[2]: הבדלו מתוך העדה הזאת *"Отделитесь от среды этой группы"*. (Под группой зачинщиков понимается не менее десяти евреев.) מה להלן עשרה *Как ниже* (во втором стихе) – *десять* мужчин, אף כאן עשרה *так и тут* (в законе об освящении Его имени) – не меньше *десяти*.

ודכולי עלמא מיהת *И во всяком случае все согласны* (рав Уна и рав Йеошуа бен Леви), מפסק לא פסיק что *не прерывается*. Т. е. не прерывает свою молитву, чтобы ответить на "кдушу" или "Благодарим Тебя".

מהו להפסיק לידא שמו הגדול איבעיא להו *Спросили*: מבורך *а если прерваться на* слова "кадиша": *"Да будет Его великое имя благословенно"*?

כי אתא רב דימי אמר *Когда пришел рав Дими* из Страны Израиля, он *сообщил* мудрецам Вавилонии: רבי יהודה ורבי שמעון תלמידי דרבי יוחנן אמרי *раби Йеуда и раби Шимон, ученики раби Йоханана, сказали*: לכל אין מפסיקין חוץ מן יהא שמו הגדול מבורך *ни для чего не прерываются, кроме* слов "кадиша": *"Да будет Его великое имя благословенно"*. שאפילו עוסק במעשה מרכבה פוסק И *даже* тот, кто *занят Тайным учением, прерывается*, чтобы их произнести, когда слышит "кадиш".

ולית הלכתא כותיה *И не таков закон, как он*, раби Дими, *полагает*. Т. е. даже на слова "кадиша" не прерывают молитву.

Гемара возвращается к обсуждению нашей мишны.

1. Ваикра 22:32
2. Бемидбар 16:21

כא: מי שמתו פרק שלישי ברכות

עד שלא יגיע שליח צבור למודים. וטעמא דאי אפשר לשום עם הכנור שלא ירהה כשופר כמי שהכנור מעכבו. יחיד המתפלל עם הכנור מומר קדוש הלכך אם לא גמר עד שלא יגיע ש"ץ לקדוש ליה לן נה אחל מודים אף על פי שיחיד אומר מודים אם אינו אומנו עם הכנור הרואה את כולם כופרים אלהי ישראל אני: מקף שקבל: ויקרא כב לב

2. הקהלו מתוך העדה והאות ואבלה אתם ברגע במדבר שם כא

3. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון: דברים ד י

4. משלשה לא תרחם: שמות כב יז

5. לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו: דברים כג א

6. ותתן האיש השכב עמה לאבני התעבר תשלים בקף ולך תחיה לאשה ותחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו: דברים כב כט

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ורבי יהודה פוטר וקאמר לעיל: (ו) תוס' ד"ה מי שמתו ורבי יהודה היא המשנה שחרית וכו':

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה כתב. בשהייה עומר באמצע התפילה ומגיע ש"ץ למודים.

מוסף רש"י

מה להלן עשרות. מדה אין שמתחה מעכבה שנאמר (ובמדבר יח) עד מתר לנדה הרעה מותם. יגפו יהושפט (מלכים כג.). מה שהכבר עם בהמה בסקילה. (ויקרא כ) ובמקום שנתפשה לנהמה שחיטה עם בסקילה מה להלן בהמרתן מעט ורבותי כתבו נבו (שם) נתן יגיעתו מותם בהמתם עם. (בפסוק ד שופרות מי:). בשעה אדם אנוסת אביו. אנוסת אביו. שנאנסה עליו עלמים לגלה לשם אביו. מכמני (ויקרא כ) ערוה לשם לכיר. ולשם מעשה ע"י פיתוי בקדושין (ויבמות ד:). אנוסת בעו. לפי שלמו מיה לאין בלם לגלה מקדושין ולילים לפותם (שם).

תורה אור השלם

1. ולא תחללו את שם קדשי והקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדש אתכם:
ויקרא כב לב

2. הקהלו מתוך העדה והאות ואבלה אתם ברגע במדבר שם כא

3. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון: דברים ד ט - י

4. משלשה לא תרחם:
שמות כב יז

5. לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו:
דברים כג א

6. ותתן האיש השכב עמה לאבני התעבר תשלים בקף ולך תחיה לאשה ותחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו:
דברים כב כט

רבינו חננאל

אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל. וריב"ל אמר אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל. הלכה בריב"ל דלא יחתיל אא"כ יודע שיכול לסיים עד קדושה. תדבולי עלמא מילתא מפסק לא מפסק. פי'. אינו פוסק ועונה אבל פוסק ושותק עד שהצבור עונין. וחתר להתפלח. ויצא ידי חובתו בשמיעה. ששומע בעינה קימ"ל. איבעיא להו מהו להפסיק ליהא שמיא רבה מברך. בי אחא רב דימי אמר ר"י נר' שמע' תלמידי דר' יהונן אמרי לכל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיה רבא דאפילו עונה במעשה מרכבה פוסק ולית הלכתא כוותיהו. ואסיקנא הא דאמר לכל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיה רבא מברך שאפי' עוסק במעשה מרכבה פוסק ועונה עם הצבור. הא אסיקנא ולית הלכתא כוותיהו. מיהו מנהגא דרבנן לשתוק ולשמוע הצבור בשעונין אמן יהא שמיה רבא מברך וחתר ומשלים תפלתו. ויאינו עוד לדבוותא דגאונים דאי על יחיד לכנסת ואשכח צבור דצלו בלחש, מעכב עד דמסיימי. וכי מתח שליח צבורא מסרב צלותיה בהני שליח צבור מילתא מילתא בלחש ואומר קדוש עם הצבור. ושפיר דמי. רבי האי גאנא לאו הסכמה היא. וכי אפשר דכבון אם יכול להתחיל ולגמור, היכא דאתחיל מקמי דשתח שליח צבור אבל כדמתחיל בהדי שליח צבורא שפיר דמי.

רב נסים גאון

ר' יהודה ולא דריש סתומין כגון תורה דריש מישאל למעמא דבלילא בפרק ט"ו נשים (דף ו:) ואמרי ובמשנה תורה מאי מעמא דריש אינבעיא אימא משום רמיכת ואינבעיא אימא משום דמוסנה:

עד שלא יגיע שליח צבור למודים. וטעמא דאי אפשר לשום עם הכנור שלא ירהה כשופר כמי שהכנור מעכבו. יחיד המתפלל עם הכנור מומר קדוש הלכך אם לא גמר עד שלא יגיע ש"ץ לקדוש ליה לן נה אחל מודים אף על פי שיחיד אומר מודים אם אינו אומנו עם הכנור הרואה את כולם כופרים אלהי ישראל אני: מקף שקבל: ויקרא כב לב

2. הקהלו מתוך העדה והאות ואבלה אתם ברגע במדבר שם כא

3. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון: דברים ד ט - י

4. משלשה לא תרחם:
שמות כב יז

5. לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו:
דברים כג א

6. ותתן האיש השכב עמה לאבני התעבר תשלים בקף ולך תחיה לאשה ותחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו:
דברים כב כט

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ורבי יהודה פוטר וקאמר לעיל: (ו) תוס' ד"ה מי שמתו ורבי יהודה היא המשנה שחרית וכו':

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה כתב. בשהייה עומר באמצע התפילה ומגיע ש"ץ למודים.

מוסף רש"י

מה להלן עשרות. מדה אין שמתחה מעכבה שנאמר (ובמדבר יח) עד מתר לנדה הרעה מותם. יגפו יהושפט (מלכים כג.). מה שהכבר עם בהמה בסקילה. (ויקרא כ) ובמקום שנתפשה לנהמה שחיטה עם בסקילה מה להלן בהמרתן מעט ורבותי כתבו נבו (שם) נתן יגיעתו מותם בהמתם עם. (בפסוק ד שופרות מי:). בשעה אדם אנוסת אביו. אנוסת אביו. שנאנסה עליו עלמים לגלה לשם אביו. מכמני (ויקרא כ) ערוה לשם לכיר. ולשם מעשה ע"י פיתוי בקדושין (ויבמות ד:). אנוסת בעו. לפי שלמו מיה לאין בלם לגלה מקדושין ולילים לפותם (שם).

תורה אור השלם

1. ולא תחללו את שם קדשי והקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדש אתכם:
ויקרא כב לב

2. הקהלו מתוך העדה והאות ואבלה אתם ברגע במדבר שם כא

3. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון: דברים ד ט - י

4. משלשה לא תרחם:
שמות כב יז

5. לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו:
דברים כג א

6. ותתן האיש השכב עמה לאבני התעבר תשלים בקף ולך תחיה לאשה ותחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו:
דברים כב כט

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ורבי יהודה פוטר וקאמר לעיל: (ו) תוס' ד"ה מי שמתו ורבי יהודה היא המשנה שחרית וכו':

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה כתב. בשהייה עומר באמצע התפילה ומגיע ש"ץ למודים.

מוסף רש"י

מה להלן עשרות. מדה אין שמתחה מעכבה שנאמר (ובמדבר יח) עד מתר לנדה הרעה מותם. יגפו יהושפט (מלכים כג.). מה שהכבר עם בהמה בסקילה. (ויקרא כ) ובמקום שנתפשה לנהמה שחיטה עם בסקילה מה להלן בהמרתן מעט ורבותי כתבו נבו (שם) נתן יגיעתו מותם בהמתם עם. (בפסוק ד שופרות מי:). בשעה אדם אנוסת אביו. אנוסת אביו. שנאנסה עליו עלמים לגלה לשם אביו. מכמני (ויקרא כ) ערוה לשם לכיר. ולשם מעשה ע"י פיתוי בקדושין (ויבמות ד:). אנוסת בעו. לפי שלמו מיה לאין בלם לגלה מקדושין ולילים לפותם (שם).

או צבור וצבור אבל יחיד לגבי צבור כמאן דלא צלי דמי קמ"ל ואי אשמעינן הכא משום דלא אתחיל בה אבל התם דאתחיל בה אימא לא צריכא אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין [א]אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל ריב"ל אמר [ב]אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"צ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל במאי קא מפלגי מר סבר יחיד אומר קדושה ומר סבר אין יחיד אומר קדושה [ג]ובן אמר רב אדא בר אהבה [ד]מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר [ו]ונקדשתי בתוך בני ישראל [ו]בל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי משמע דתני [ז]רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם [ח]הבדלו מתוך העדה הזאת [ט]מה להלן עשרה אף באן עשרה ודבולי עלמא מיהת מפסק לא פסיק איבעיא להו מהו להפסיק ליהא שמו הגדול מבורך כי אתא רב דימי אמר ר' יהודה [י]ור"ש תלמידי דרבי יוחנן אמרי לכל אין מפסיקין חוץ מן יהא שמו הגדול מבורך שאפילו עוסק במעשה מרכבה פוסק ולית [יא]הלכתא כותיה: ר' יהודה אומר מברך לפניהם ולאחריהם: למימרא דקסבר רבי יהודה בעל קרי מותר בדברי תורה והאמר ריב"ל מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה [יב]שנאמר [ג]והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו' מה להלן בעלי קריין אסורין אף כאן בעלי קריין אסורין וכי תימא [יג]רבי יהודה [יד]לא דריש סמוכים והאמר [טו]רב יוסף אפילו מאן דלא דריש סמוכים בכל התורה במשנה תורה דריש דהא רבי יהודה לא דריש סמוכין בכל התורה בולה ובמשנה תורה דריש ובבל התורה כולה מנא לן דלא דריש דתניא [טז]בן עזאי אומר נאמר [ג]מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמבו ענין לו לומר מה שוכב עם בהמה בסקילה [יז]אף מכשפה נמי בסקילה אמר ליה ר' יהודה וכי מפני שסמבו ענין לו נוציא לזה לסקילה אלא אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש להן ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה ובמשנה תורה מנא לן דדריש דתניא רבי אליעזר אומר [יח]נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו ר' יהודה אוסר באנוסת אביו ובמפותת אביו ואמר רב גידל אמר רב מאי טעמא דר' יהודה דכתיב [ג]לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה (את) כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה ומאי דבאנוסת אביו בתיב דסמיך ליה [יט]ונתן האיש השוכב עמה וגו' אמרי אין במשנה תורה דריש והני סמובין מבעי ליה לאידך דריב"ל דאמר ריב"ל [כ]כל המלמד לבנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב שנאמר [ג]והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב [כא]תנן זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע המשמשת וראתה [כב]דם צריכין טבילה ורבי יהודה פוטר עד באן לא פטר רבי יהודה אלא בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי גרידא מחייב וכי תימא ה"ה דאפילו בעל קרי גרידא נמי פטר רבי יהודה והאי דקא מפלגי בזב שראה קרי להודיעך כחן דרבנן אימא סיפא המשמשת וראתה [כב]דם צריכה טבילה למאן קתני לה אילימא לרבנן פשיטא השתא ומה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא מחייבי רבנן המשמשת וראתה [כב]דם דמעיקרא בת טבילה היא לא בל שכן אלא לאו ר' יהודה היא ודוקא קתני לה

משמשת

רבי יהודה אומר *Раби Йеуда говорит*: тот, у кого было выделение семени, מברך לפניהם ולאחריהם *произносит* вслух *благословения*, которые идут *перед ними* (перед Шма и перед трапезой) *и после них*.

למימרא דקסבר רבי יהודה בעל קרי מותר בדברי תורה Можно ли *сказать, что раби Йеуда считал*, будто *тому*, у кого было *выделение семени, можно* произносить *слова Торы*?

והאמר רבי יהושע בן לוי *Но ведь сказал раби Йеошуа бен Леви*: מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה *откуда* известно, что *тому*, у кого было *выделение семени, запрещено* произносить *слова Торы*? שנאמר *Как сказано*[3]: והודעתם לבניך ולבני בניך *"И сообщи о них своим сыновьям и сыновьям своих сыновей"*. וסמיך ליה *И сразу за этим*: יום אשר עמדת וגו' *"О дне, когда ты стоял* перед Всевышним, своим Богом, на горе Хорев", т. е. на горе Синай при вручении евреям Торы. Из соседства стихов учим: מה להלן בעלי קריין אסורין *как ниже*, на Синае, *тем*, у кого *выделение семени*, было *запрещено* стоять вместе со всеми, пока не очистились в микве (это видно из того, что Всевышний приказал мужьям удалиться от жен), אף כאן בעלי קריין אסורין *так* и *здесь*, при изучении Торы в поколениях, *тем*, у кого *выделение семени, запрещено* произносить слова Торы. – Тогда каким образом раби Йеуда разрешил им заниматься Торой?

וכי תימא רבי יהודה לא דריש סמוכים *А если* ты *скажешь*, что *раби Йеуда не толкует соседство* стихов (не делает выводов из их соседства), והאמר רב יוסף *так ведь сказал рав Йосеф*: אפילו מאן דלא דריש סמוכים בכל התורה *даже тот, кто не толкует соседство* стихов *по всей Торе*, במשנה תורה דריש все же *толкует* соседство стихов *в книге Дварим*. דהא רבי יהודה לא דריש סמוכין בכל התורה כולה *И вот* доказательство: *раби Йеуда не толкует соседство* стихов *по всей Торе*, ובמשנה תורה דריש *но толкует* соседство стихов *в книге Дварим*.

ובכל התורה כולה מנא לן דלא דריש *Откуда нам* известно, *что по всей Торе* раби Йеуда *не толкует* соседство стихов? דתניא *Как учили* в барайте: בן עזאי אומר *Бен-Азай говорит*: נאמר מכשפה לא תחיה *сказано*[4]: *"Колдунью не оставляй в живых"* – но не говорится, к какой смерти ее приговаривают. ונאמר *И сказано* в следующем стихе: כל שוכב עם בהמה מות יומת *"Любой*, кто *ляжет со скотиной, смертью умрет"*. סמכו ענין לו לומר *Поставлены* рядом эти *темы*, чтобы *сказать*: מה שוכב עם בהמה בסקילה *как лежащий со скотиной* – умрет *от камней* (о чем написано в тексте), אף מכשפה נמי בסקילה *так* и *колдунья – тоже* умрет *от камней*.

אמר ליה רבי יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו Продолжение барайты: *сказал ему раби Йеуда*: *разве из-за того, что* эти *темы поставлены* рядом, נוציא לזה לסקילה *обречем его*, колдуна, на смерть *от камней*?

אלא *Но* вот откуда учим (выводим) для колдуньи смерть от камней: אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו *заклинатель и ведун* входят *в класс всех колдунов*. ולמה יצאו *Но почему они вышли* из общего класса? Т. е. почему Тора привела о них отдельный стих[5]: "Мужчина или женщина, если окажется среди них заклинатель или ведун, – будут убиты: камнями их забросают"?

להקיש להן ולומר לך *Ответ*: этот стих приведен, чтобы *приравнять к ним* (к заклинателю и ведуну) остальных колдунов *и сказать тебе* (научить тебя): מה אוב וידעוני בסקילה *как заклинатель и ведун* умрут *от камней*, אף מכשפה בסקילה *так* любая *колдунья* умрет *от камней*. Отсюда видим, что раби Йеуда не толкует соседство стихов по всей Торе.

ובמשנה תורה מנא לן דדריש *Но откуда нам* известно, *что в книге Дварим* раби Йеуда *толкует* соседство стихов? דתניא *Как учили* в барайте: רבי אליעזר אומר *раби Элиэзер говорит*: נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו может *человек жениться на той*, которую *изнасиловал или соблазнил его отец*, אנוסת בנו ומפותת בנו и *на той*, которую *изнасиловал или соблазнил его сын*. (Но запрещено жениться на жене отца и жене сына, даже если отец и сын умерли или развелись со своими женами.)

רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ובמפותת אביו *Раби Йеуда запрещает* человеку *ту*, которую *изнасиловал или соблазнил его отец*.

ואמר רב גידל אמר רב *И сказал рав Гидель: сказал Рав*: מאי טעמא דרבי יהודה *какова причина* слов *раби Йеуды*? Откуда он это учит?

3. Дварим 4:9
4. Шмот 22:17
5. Ваикра 20:27

עד שלא יניח שליח צבור לתודים. וטעמא לפי שצריך לשוח עם הצבור שלא ירהא כקופר כמי שהצבור משתחוין לו והוא הדין נמי אם יניח למודים כשצלית צבור יניח למודים לשפיר דמי כיון שהוא משתחוה עם מניחו אבל אין גומרת פסיקתא ליה כי האי גוונא אבל אין נרהא דמשום תודים דלבנן נקט הכי אמנה לענות אמן זה לא מניט לו עיקר כגמ' וכ"ת היה רגיל בסיהיה מתפלל ביחיד" כשהחזן מגיע למודים היה כורע עם הקהל בלא לחמיד כלל ודוקא בתחנת ברכה אבל בסוף ברכה לא לחמר לקמן (דף ל"ו.) לחסור לעשות בסוף כל ברכה וברכה מיהו לכתחלה אין לעשות כן כדמשמע הכא וכתב רש"י בסוכה פרק לולב הגזול (דף מ"ב.) לחדם המתפלל ושמע מפי החזן קדיש או קדושה אינו יכול להפסיק ולענות עם הצבור אלא יאמתן ויתמין מעט לשומע לעונה ויא"ל לכתחלה אין לעשות כן לענייה מצינא טפי הדור מצוה. ול"ת וכ"ש היו אומרים לחלדרבה אי שומע כעונה הרי הפסיקה אם יאמתן. ומ"ש נהגו העם לאמתן ולשמוע וגדול המנהג. כירושלמי פרק תפלת השחר קאמר לא המתפלל (ב) וכו' ומ"מ מתפלל ואינו מפסיק חוץ מן יהא שמו הגדול מבורך כי אתא רב דימי אמר ר' יהודה [ד] ור"ש תלמידי דרבי יוחנן אמרי לכל אין מפסיקין חוץ מן יהא שמו הגדול מבורך שאפילו עוסק במעשה מרכבה פוסק ולית [ה] להלכתא כוותיה: ר' יהודה אומר מברך לפניהם ולאחריהם: למימרא דקסבר רבי יהודה בעל קרי מותר בדברי תורה והאמר ריב"ל מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה [ו] שנאמר [ז] והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו' מה להלן בעלי קריין אסורין אף כאן בעלי קריין אסורין וכי תימא [ח] רבי יהודה [ט] לא דריש סמוכים והאמר [י] רב יוסף אפילו מאן דלא דריש סמוכים בכל התורה במשנה תורה דריש דהא רבי יהודה לא דריש סמוכין בכל התורה כולה ובמשנה תורה דריש ובכל התורה כולה מנא לן דלא דריש דתניא [יא] בן עזאי אומר נאמר [יב] מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו לומר מה שוכב עם בהמה בסקילה [יג] אף מכשפה נמי בסקילה אמר ליה ר' יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא לזה לסקילה אלא אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש להן ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה ובמשנה תורה מנא לן דדריש דתניא רבי אליעזר אומר [יד] נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו ר' יהודה אוסר באנוסת אביו ובמפותת אביו ואמר רב גידל אמר רב מאי טעמא דר' יהודה דכתיב [טו] לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה (את) כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה וממאי דבאנוסת אביו כתיב דסמיך ליה [טז] ונתן האיש השוכב עמה וגו' אמרי אין במשנה תורה דריש והני סמוכין מבעי ליה לאידך דריב"ל דאמר ריב"ל [יז] כל המלמד לבנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב שנאמר [יח] והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב [יט] מה זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע המשמשת וראתה [כ] דם צריכין טבילה ורבי יהודה פוטר עד כאן לא פטר רבי יהודה אלא בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי גרידא מחייב וכי תימא ה"ה דאפילו בעל קרי גרידא נמי פטר רבי יהודה והאי דקא מפלגי בזב שראה קרי להודיעך כחן דרבנן אימא סיפא המשמשת וראתה [כא] דם צריכה טבילה למאן קתני לה אילימא לרבנן פשיטא השתא ומה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא מחייבי רבנן המשמשת וראתה [כב] דם דמעיקרא בת טבילה היא לא כל שכן אלא לאו ר' יהודה היא ודוקא קתני לה

משמשת

או זכור ונכור. כין כרמשנה כין כשניה היה עם הצבור כגון שעמה אחר עמהם כשחיתן שכבת שהמפלל עם הרבים: ר"ב פונה סביב. יחיד המתפלל עם הצבור אומר קדוש הלכך אם לא גמר עד שלא יגיע ש"ץ לקדוש לית לן בה אבל מודים אף על פי שיחיד אומר מודים אם לית לחומרו עם הצבור הרוחה לת כולם כורעים והוא לית כורע נרלה ככופר כמי שאנרינו משתחוין לו: **מפסק לא פסיק.** תפלתו לקדושה לענות עם הצבור וכן למודים: **כמשנה פורס דרים.** והלי קבל כמשנה תורה הוא נאמר: **מכשפה לא תחיה.** ולא פיכם נאחו מיתה תמות ונאמר אנלו כל שוכב עם בהמה מות יומת: **סמכו ענין לו.** סמכתו פרשת מכשפה לא תחיה לשוכב עם בהמה: **מה שוכב עם בהמה בסקילה.** כדלמרינן לה בסנהדרין פרק ד' מיתות (דף נ"ד:) בגזירה שוה דמהכותו כתיב כאן ומהכותו כתיב להלן מהרגנו למטה אף מכשף בסקילה: **אמר ליה רבי יהודה וכי מפני שסמכו ענין.** לשוכב עם בהמה נוצא זה מהכשף לסקילה שהרי תמורה מכל מיתות שבתורה אינה מקבל מפורש ים לו במקום אחר שהוא בסקילה: **אוב וידעוני בכלל.** לא תחיה לכל המכשפים היו ואתה יכול עלמן כשהפרישן לסקילה כדכתיב נאחן יגשמו אותם דמיהם בם[כ] להקיש אליהם את כל הכלל כולו יצא: **וכ"ש מלמד על הכלל כולו יצא:** וכ"ש מלמד שאפילו עוסק במעשה מרכבה פוסק ולית [ה] להלכתא כוותיה: **פוטר עצמו מקריאת שמע.** כדי שיהא כשהוא מתפלל בכוונה: **ומתפלל שמונה עשרה.** כדי שיהא כשהוא מתפלל בכוונה: **ר' יהודה אומר מברך לפניהם ולאחריהם.** לפי שסבור שהוא מותר בדברי תורה: **למימרא דקסבר רבי יהודה בעל קרי מותר בדברי תורה.** והאמר ריב"ל מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה [ו] שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו' מה להלן בעלי קריין אסורין אף כאן בעלי קריין אסורין: **וכי תימא רבי יהודה לא דריש סמוכין.** והאמר רב יוסף אפילו מאן דלא דריש סמוכין בכל התורה כולה ובמשנה תורה דריש דהא רבי יהודה לא דריש סמוכין בכל התורה כולה ובמשנה תורה דריש ובכל התורה כולה מנא לן דלא דריש דתניא בן עזאי אומר נאמר מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו לומר מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה נמי בסקילה: **אוב וידעוני.** כל המלמד לבנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב: **תנן זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע המשמשת וראתה דם צריכין טבילה.** ורבי יהודה פוטר עד כאן לא פטר רבי יהודה אלא בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי גרידא מחייב וכי תימא ה"ה דאפילו בעל קרי גרידא נמי פטר רבי יהודה והאי דקא מפלגי בזב שראה קרי להודיעך כחן דרבנן אימא סיפא המשמשת וראתה דם צריכה טבילה למאן קתני לה אילימא לרבנן פשיטא השתא ומה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא מחייבי רבנן המשמשת וראתה דם דמעיקרא בת טבילה היא לא כל שכן אלא לאו ר' יהודה היא ודוקא קתני לה

משמשת

ם א [מכות יג:] פרש"י פר"ח סנהדרין פ"ו ה"ט:
ב מיי' פ"י מאכלות אסורות הלכה יח סמג עשין קט טור יו"ד סימן קיז סעיף ו וטור סי' קכ"ו:
מא ג מיי' פ"ט מה' שבת הלכה י טור ושו"ע או"ח סימן נה סעיף ג:
מב ד מיי' פ"י מה' שבת הלכה טו טור ושו"ע או"ח סימן קך סעיף ו:
מג ה מיי' פי"ב מהל' ברכות הלכה טו ופפרי מאכלות שנאדרן הלכה ו סמג לאוין עה טור יו"ד סימן קעט:
מד ו מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלכה ה"ו טוש"ע או"ח סי' סו סעיף ה:

רבינו חננאל

אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל. וריב"ל אמר אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל. הלכה כריב"ל ולא יתחיל אא"כ יודע שיכול לסיים עד קדושה. תיכולי פלמא מיהת מפסיק לא מפסיק. פי'. אינו פוסק ועונה אבל פוסק ישהוק עד שהצבור עונין. יתחיל להפלתו. ויאמ' יש' תוכחה בשפיעה. ששומע בעונה קי"ל. איבעיא להו מהו להפסיק ליהא שמיא רבה מברך. בי אתא רב דימי אמר ר"י ור"ש שמע' תלמידי רי' יוחנן אמרי לכל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיא רבא דאפילו עוסק במשנה מרכבה פוסק ולית הלכתא כוותייהו. ואפיקנא הא דאמר לכל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיא רבא מברך שאפי' עוסק במעשה מרכבה פוסק ולית הלכתא כוותייהו עם הצבור. הא אפיקנא ולית הלכתא כוותייהו. מ"מ מנהגא דרבנן לשתוק ולשמוע הצבור בשעתין אמן יהא שמיה רבא מברך אחתר ומשלים תפלתו. ראיהו עוד לרבותיא הנאתים דאי על יחיד לכנסת ואשכח צבור דלמי בלחש, מעכב עד דמסיימי. וכי פתח שליח צבור בקדיש מסרר צלותיה בהדי שליח צבור מילתא מילתא בלחש ואומר קדוש עם הצבור. ושפיר דמי. דבי האי גיננא לאו הפסקה היא. וכי אמרי רבנן אם יכול להתחיל ולגמור. היכא דאתחיל מקמי דפתח שליח צבור אבל כדמתחיל בהדי שליח צבורא משום דמרחיק.

רב נסים גאון

ר' יהודה הלוי דרש סמיכתן בכל התורה ובמשנה תורה דרש. פירשי לטעמא דמילתא בפרק ע"ו נשים (דף ז) ואמרי ובמשנה תורה מאי טעמא דריש איבעית אימא משום דסמיכה ואיבעית אימא משום דמרחקה:

תורה אור השלם

1. ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם:
ויקרא כב לב
2. הנזהרו מתוך התורה האמת ואבלא אתם קרנעם במדבר מה כא
3. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון: דברים ד ט
4. מכשפה לא תחיה:
שמות כב יז
5. לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו:
דברים כב א
6. ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנער חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו: דברים כב כט

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ור' יהודה פוטר וקסבר לקמן: (ו) תוס' ד"ה מה פר מה ר' פרשתלמי וכו': (ז) [ל"ל ואמרי נמי] ד"ה ואמרי נמי נמי נמ

דכתיב *Как написано*[6]: **לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו** *"Да не возьмет человек себе в жены жену своего отца, да не откроет край* одежды *своего отца"*. Раби Йеуда толкует: **כנף שראה אביו לא יגלה** *край* одежды, *который видел его отец, пусть не откроет*. Т. е. женщина, с которой был близок его отец, ему запрещена.

וממאי דבאנוסת אביו כתיב *Но из чего* видно, *что* слова о "крае одежды" *написаны об изнасилованной отцом*? **דסמיך ליה** *Потому что соседствует с этим* стихом (предшествует ему): **ונתן האיש השוכב עמה וגו'** "Если найдет человек молодую девицу... и схватит ее, и ляжет с ней... *пусть даст этот человек, легший с ней,* отцу этой девицы пятьдесят серебряных". Из соседства стихов видно, что слова "край одежды" имеют в виду также изнасилованную. – Это доказывает, что раби Йеуда толкует соседство стихов в книге Дварим. Тогда почему он не учит запрет заниматься Торой для человека, у которого было выделение семени, из соседства стихов "И сообщи о них своим сыновьям" и "О дне, когда ты стоял"?

6. Дварим 23:1

אמרי *Сказали*: **אין** *верно*, **במשנה תורה דריש** *в книге Дварим* раби Йеуда *толкует* соседство стихов. **והני סמוכין מבעי ליה לאידך דרבי יהושע בן לוי** *Но соседство* указанных стихов *нужно ему для другого* толкования, сделанного *раби Йеошуа бен Леви*.

7. Дварим 4:9

דאמר רבי יהושע בן לוי *Как сказал раби Йеошуа бен Леви*: **כל המלמד לבנו תורה** когда *человек обучает своего сына Торе* – **מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב** *закон смотрит на него как* на *получившего ее на горе Хорев*. **שנאמר** *Как сказано*[7]: **והודעתם לבניך ולבני בניך** *"И сообщи о них своим сыновьям и сыновьям своих сыновей"*. **וכתיב בתריה** *И написано за этим*: **יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב** *"О дне, когда ты стоял перед Всевышним, своим Богом, на* горе *Хорев"*.

תנן *Учили в мишне* (см. ниже, 26а): **זב שראה קרי** *"зав"* (человек, у которого течет слизь из полового органа), *увидевший* у себя *выделение семени*, **ונדה שפלטה שכבת זרע** *и "нида"* (женщина в менструальном периоде до посещения миквы), *из которой вышло семя* (после связи с мужем), **המשמשת וראתה דם** а также женщина, *вступившая в половую связь*, а затем *увидевшая* у себя менструальную *кровь*, – **צריכין טבילה** всем *им надо окунуться* в микву, после чего могут заняться Торой или молитвой (хотя миква очищает их только от ритуальной нечистоты, связанной с выделением семени, но не от остальных видов нечистоты).

ורבי יהודה פוטר *Но раби Йеуда освобождает* их от необходимости посещения миквы перед занятиями Торой.

עד כאן לא פטר רבי יהודה אלא בזב שראה קרי *Освободил раби Йеуда* в этой мишне *только "зава", увидевшего* у себя *выделение семени*, **דמעיקרא לאו בר טבילה הוא** *потому что он изначально не нуждался* в микве, ибо она все равно не очистит его от нечистоты "зав". **אבל בעל קרי גרידא מחייב** *Но если он тот*, у кого *только выделение семени*, и не "зав", то *обязан* окунуться в микву перед занятиями Торой. – И этот вывод противоречит нашей мишне, где сказано, что раби Йеуда считает, что тот, у кого было выделение семени, может (без посещения миквы) *произнести* вслух *благословения*, которые идут *перед ними* (перед Шма и перед трапезой) *и после них*.

וכי תימא הוא הדין דאפילו בעל קרי גרידא נמי פטר רבי יהודה что *таков закон даже для того*, кто *видел только выделение семени* (не находясь в состоянии "зав"), а именно: что *раби Йеуда* его *тоже освободил* от миквы перед занятиями Торой, – **והאי דקא מפלגי בזב שראה קרי** *а то, о чем спорили* в мишне мудрецы и раби Йеуда о *"заве", видевшем выделение семени*, **להודיעך כחן דרבנן** приведено, *чтобы показать тебе силу* постановления *мудрецов*, которые без миквы запрещают заниматься Торой человеку с выделением семени, – если так скажешь, то:

אימא סיפא *произнеси заключительную часть*: **המשמשת וראתה דם צריכה טבילה** женщина, *вступившая в половую связь*, а затем *увидевшая* у себя менструальную *кровь*, *должна окунуться* в микву, прежде чем заняться Торой. – **למאן קתני לה** *Согласно чьему* мнению *учим этот* закон?

אילימא לרבנן *Если скажем*, что *согласно* мнению *мудрецов*, **פשיטא** то это *очевидно*! **השתא** *Ведь в таком случае* можно сказать: **ומה זב**

כא: מי שמתו פרק שלישי ברכות

עד שלא יגיע שליח צבור לסודרים. וטעמא לפי שצריך לשוח עם הצבור שלא ירגיש כשופר נמי אם יגיע למודים כשאינו צבור יגיע למודים לשפיר דמי כיון שהוא משתחוה עם מכיריו אבל אין גמרת פסיקא ליה כי האי גוונא אבל אין נראה דמשום מודים דלגבן נקט הכי שמצוה לעשות שזה לא תגיעו לו עיקר בגמ' וכ"ת היה רגיל כשהיה מתפלל בימיו כשהחזן מגיע למודים היה כורע עם הקהל בלא לחמירה כלל ודוקא בלחש ברכה אבל בסוף ברכה לא לחמר לקמן (דף לד.) לשמור לשחות בסוף כל ברכה וברכה מיהו בלחש אין לעשות כן כדמשמע הכא וכתב רש"י בסוכה פרק לולב הגזול (דף לח:) דלשם המתפלל ושמע מפי החזן קדיש או קדושה אינו יכול להפסיק ולעשות עם הצבור אלא ישתוק ויתפיק מעט דשומע כעונה וי"ל דלכתחלה אין לעשות כן דעשיה מצינו טפי הזדו מלוה. ור"ת ור"י אין למודים דלדרכה לי שומע כעונה הוי הפסקה אם שותק. ומ"מ נהגו הכל לשתוק ולשמוע ונדול המנהג. כירושלמי פרק תפלת השחר קתמר לא המתפלל (ג) וכן ומצאן מתפללין מוסף אם היה יודע שיהיה מתפלל וגומר עד שלא יתחיל ש"ץ כדי לענות אמן מתפלל אם לאו לא יתפלל. ניחזי אמן אמרי אמן של שומע תפלה ולא פליגי כאן כאמן של שומע תפלה ולא לחמרינן אמן של שומע תפלה היינו כאמן לכך יש ליזהר לענות אמן בהלל הקדוש וגם לענות אמן בשומע תפלה ומתוך הירושלמי משמע שהיו רגילין לומר י"ת ברכות שלנות במוסף של חול כגון נר"ת ובמוצ"ש המועד ומיהו אין מסכימין מהא דלחמר פרק תפלת השחר (לקמן דף כט.) דקאמר תמני סרי מקון מסקרי לא מקון ומה שלנו אומרים ענינו אין גוזל לנופף לו קשה שלנו אלא נ"ש אבל תימא הכא יחיד כולה נ"ש ועוד אומר הר"ר חיים לחימה מוסיפתא (דפ' פ"ה) דהיה כמנהגו דקאמר התם ימים שיש בהן קבוץ מוסף כגון ר"ח ומ"ה ערבית ושחרית מתפלל י"ח שלנות ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירים אותו ובמוספים מתפלל שבע ואומר קדושת היום בלחש ובירושלמי נמי י"ל דלעולם סופר הוא ול"ג אל מוסף אלא נ"ש ומתפלל מתפלים וכן משמע בירושלמי פרק מי שמתו דגם זו המימרא כתובה שם ואם הזכיר של מוסף כלו: **אין** יחיד מתפלל קדושה. וכן הלכה אבל המתפלל י"ח עם החזן לכשיגיע ש"ץ לקדושה יאמר עם החזן לכשיגיע ש"ץ לקדושה יאמר עם השליח צבור נקדש וכל הקדושה משלים יכול לענות עם הצבור לאמן זה קדוש יחיד:

ונחזי

או צבור וצבור אבל יחיד לגבי צבור כמאן דלא צלי דמי קמ"ל ואי אשמעינן הכא משום דלא אתחיל בה אבל התם דאתחיל בה אימא לא צריכא אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין [א]אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל ריב"ל אמר [ב]אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"צ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל במאי קא מפלגי מר סבר יחיד אומר קדושה ומר סבר אין יחיד אומר קדושה [ג]וכן אמר רב אדא בר אהבה [ד]מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר [ה]ונקדשתי בתוך בני ישראל [ו]כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי משמע דתני [ז]רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם [ח]הבדלו מתוך העדה הזאת [ט]מה להלן עשרה אף כאן עשרה ודכולי עלמא מיהת מפסק לא פסיק אביעיא להו מהו להפסיק ליהא שמו הגדול מבורך כי אתא רב דימי אמר ר' יהודה [י]ור"ש תלמידי דרבי יוחנן אמרי לכל אין מפסיקין חוץ מן יהא שמו הגדול מבורך שאפילו עוסק במעשה מרכבה פוסק ולית [יא]הלכתא כותיה: ר' יהודה אומר מברך לפניהם ולאחריהם: למימרא דקסבר רבי יהודה בעל קרי מותר בדברי תורה והאמר ריב"ל מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה [יב]שנאמר [יג]והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו' מה להלן בעלי קריין אסורין אף כאן בעלי קריין אסורין וכי תימא [יד]רבי יהודה [טו]לא דריש והאמר [טז]רב יוסף אפילו מאן דלא דריש סמוכים בכל התורה במשנה תורה דריש דהא רבי יהודה לא דריש סמוכין בכל התורה כולה ובמשנה תורה ובכל התורה כולה מנא לן דלא דריש דתניא [יז]בן עזאי אומר נאמר [יח]מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו לומר מה שוכב עם בהמה בסקילה [יט]אף מכשפה נמי בסקילה אמר ליה ר' יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא לזה לסקילה אלא אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש להן ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה ובמשנה תורה מנא לן דדריש דתניא רבי אליעזר אומר [כ]נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו ר' יהודה אוסר באנוסת אביו ובמפותת אביו ואמר רב גידל אמר רב מאי מעמא דר' יהודה דכתיב [כא]לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה (את) כנף אביו שראה אביו לא יגלה ומאי דבאנוסת אביו כתיב דסמיך ליה [כב]ונתן האיש השוכב עמה וגו' אמרי אין במשנה תורה דריש והני סמוכין מבעי ליה לאידך דריב"ל דאמר ריב"ל [כג]כל המלמד לבנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב שנאמר [כד]והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב [כה]תנן זב שראה קרי ונרה שפלטה שכבת זרע המשמשת וראתה [כו]דם צריכין טבילה ורבי יהודה פוטר עד כאן לא פטר רבי יהודה אלא בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי גרידא מחייב וכי תימא ה"ה דאפילו בעל קרי גרידא נמי פטר רבי יהודה והאי דקא מפלגי בזב שראה קרי להודיעך כחן דרבנן אימא סיפא המשמשת וראתה [כו]דם צריכה טבילה למאן קתני לה אילימא לרבנן פשיטא השתא ומה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא מחייבי רבנן המשמשת וראתה [כו]דם דמעיקרא בת טבילה היא לא כל שכן אלא לאו ר' יהודה היא ודוקא קתני לה

משמשת

א) ומיהו ש"מ מהכא דלא כמ"ד בפרק תפלת השחר (ברכות דף כט.) דאין להתחיל בתפלת המוספין אחר חצות ב) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה נה מתוי פרק ג' מהלכות תפלה הלכה ט ג) ועיין ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ג ד) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ד ה) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ג ו) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב ז) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב ח) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב ט) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב י) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב יא) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב יב) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב יג) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב יד) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב טו) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב טז) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב יז) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב יח) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב יט) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב כ) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב כא) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב כב) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב כג) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב כד) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב כה) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב כו) ר"י מי' פ"י מהלכות תפלה הלכה ב

רבינו חננאל

אמר רב הונא ונכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל. וריב"ל אמר אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל. הלכה כריב"ל דלא יחתיל אא"כ יודע שיכול לסיים עד קדושה. ודבולי עלמא מיהת מסתפק לא פסיק. פי'. אינו סוסק ועומד אבל פוסק ושותק עד שהצבור עונין. ואחר להתפלל. ויצא ידי חובתו בשמיעה. ששומע בעונה קי"ל. ביעיא להו מהו להפסיק ליהא שמיא רבה מברך. כי אתא רב דימי אמר ר"י ור' שמע. תלמידי דר' יוחנן אמרי לכל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיא רבא דאפילו עוסק במשנה מרכבה פוסק ולית הלכתא כוותיה. ואסיקנא הא דאמר לכל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיא רבא מברך שאפי' עוסק במעשה מרכבה פוסק ולית הלכתא כוותיה. מיהו מנהגא דרבנן לשתוק ולשמוע הצבור בשעתן אמן יהא שמיה רבא מברך אחור ומשלים חבלתו. וראינו עוד להרבותא הנזכרות דאי על יחיד לכנסת ואשכח צבור רצלי בלחש, מעכב עד דמסיימי. וכר פתח שליח צבורא מסדר צלותיה בהדי שליח צבור מילתא מילתא בלחש ואומר קדוש עם הצבור. ושפיר דמי. רבי הוא גינוא לאו הפסקה היא. וכי אמור רבנן אם יכול להתחיל ולגמור. היכא דאתחיל מקמי דשתא שליח צבור אבל בימתחיל בהדי שליח צבורא ששמע דמי.

רב נסים גאון

ר' יהודה ולא דריש סמוכין בכל התורה ובמשנה תורה דריש. מיתיבי לטעמא דמילתא בפרק ט"ו נשים (דף ז) ואמרי ובמשנה תורה מאי טעמא דריש אביצית אימא משום רמיכה ואביצית אימא משום רמיונה:

תורה אור השלם

1. ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדש אתכם:
ויקרא כב לב
2. הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם ברגע:
במדבר טז כא
3. רק השמר לך והשמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון:
דברים ד ט
4. מכשפה לא תחיה:
שמות כב יז
5. לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו:
דברים כג א
6. ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנער חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו:
דברים כב כט

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה וכי יהודה פוטר וקסבר לקרי: (ג) תוס' ד"ה מי שמתו מיהו ומכי"מ ס"ל כתי' ס"ק ג) [ועי' תוס' ד"ה מאי]

מוסף תוספות

א בתוס' ר"י כתב, בשחרית עומד באמצע התפילה ומניע ש"ץ למודים.

מוסף רש"י

מה להלן עשרה. מדה אין מסופה מצויה אלא (במדבר יד) עד מתי לעדה הרעה הזאת, יתפו יהושע וכלב (ומיכה ב,ג). מה שוכב עם בהמה בסקילה. ומכאן ואילך מלמד הגזרה שגזרה (ויקרא כ) למיטה גם, וכל המיטה גם בסקילה היא הגזרה מאוי ידעוני לכתיב כאן (שם) נתון יתנו אותם למיטה גם, ידעוני ד' שהוזהרו עליו. נשוא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו. שגם נאסרה עליו עולמים אשת אביו ומפותת אביו. מכסיא ויקרא יח) ערוה אשת אביך, ולמטה מכסיא פרי משפט ויקהלתן ויבמות ד). אנוסת בנו. שגם כלכתו היא ולפון כלם אלא מקדימים ולפיכך נאסרה עליו.

שראה קרי דמעיקרא если "зава", которому, начиная с момента, когда увидел у себя выделение семени, לאו בר טבילה הוא *не нужно окунаться* в микву (она все равно не очистит его от нечистоты "зав"), מחייבי רבנן тем не менее *мудрецы обязали* окунуться в микву, чтобы мог заняться Торой, המשמשת וראתה דם דמעיקרא בת טבילה היא то разве женщину, *вступившую в половую связь*, а затем *увидевшую* у себя менструальную *кровь*, а значит, она *изначально обязана окунуться* в микву, – לא כל שכן разве такую женщину *тем более не* обязали окунуться в микву для занятий Торой?

אלא לאו רבי יהודה היא *Но не иначе* как *это* мнение *раби Йеуды*. ודוקא קתני לה *И именно* так *учим эту* мишну:

משמשת וראתה נדה אינה צריכה טבילה лишь женщина, *вступившая в половую связь*, а затем *увидевшая* у себя менструальную *кровь*, *не нуждается* в *погружении* в микву перед занятиями Торой. **אבל בעל קרי גרידא** *Но того*, у кого *только выделение семени* (т. е. он не "зав"), **מחייב** *обязывает* раби Йеуда окунуться в микву перед занятиями Торой. Тогда остается прежний вопрос: почему раби Йеуда считает, что тот, у кого было выделение семени, может (без посещения миквы) произносить благословения?

לא תימא מברך Ответ: *не говори* (не учи) нашу мишну, будто он *благословляет* вслух, **אלא מהרהר** *но* учи ее: *произносит про себя*. Так надо понимать слова раби Йеуды.

ומי אית ליה לרבי יהודה הרהור *И* что, *разве есть у раби Йеуды* чтение Шма или произнесение благословений и молитв *про себя*? **והתניא** *Ведь учили* в барайте: **בעל קרי שאין לו מים לטבול** *тот*, у кого было *выделение семени*, – если *нет у него воды окунуться* (если нет миквы), **קורא קריאת שמע** *читает Шма*, **ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה** *но не благословляет ни перед ним, ни после*; **ואוכל פתו ומברך לאחריה ואינו מברך לפניה** *ест свой хлеб и благословляет после* еды, но *не до нее* (не говорит "Амоци"). **אבל מהרהר בלבו ואינו מוציא** *Но произносит* их *про себя, не вслух*. **בשפתיו דברי רבי מאיר** Это *слова раби Меира*.

רבי יהודה אומר בין כך ובין כך מוציא בשפתיו *Раби Йеуда говорит*: *это и это произносит вслух*. – Отсюда видим, что у раби Йеуды нет чтения Шма или произнесения благословений и молитв про себя.

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак*: раби Йеуда разрешил тому, у кого выделение семени, без посещения миквы произносить вслух эти благословения, – потому что **עשאן רבי יהודה כהלכות דרך ארץ** *раби Йеуда уподобил эти* законы благословений *бытовым* (этическим) *законам*, не требующим глубокой сосредоточенности при исполнении.

דתניא *Как учили* в барайте: написано[1]: **והודעתם לבניך ולבני בניך** "*И сообщи о них своим сыновьям и сыновьям своих сыновей*". **וכתיב יום אשר עמדת בתריה לפני ה' אלהיך בחורב** "*О дне, когда ты стоял перед Всевышним, своим Богом, у* горы *Хорев*". **מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע** *Подобно тому как ниже* сказано о получении Торы на Синае *в страхе, трепете, содрогании и поте*, **אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע** *так* и *здесь* для изучения Торы надо пребывать *в страхе, трепете, содрогании и поте*.

מכאן אמרו הזבים והמצרעים ובאין על נדות *Поэтому сказали* мудрецы: люди в состоянии "*зав*", в состоянии "*мецора*" и те, которые *вступили в контакт с* женщинами в состоянии "*нида*", **מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות** *могут читать Тору, Пророков и Писания, учить Мишну, Гемару, законы и сказания*. **אבל בעלי קריין אסורים** *Но тем*, у кого *выделение семени, запрещено* заниматься Торой, пока не окунутся в микву.

רבי יוסי אומר שונה הוא ברגיליות ובלבד שלא יציע את המשנה *Раби Йосе говорит*: тот, у кого выделение семени, *учит* то, что *привычен* учить (т. е. знает на память), *лишь бы не излагал Мишну* подробно, с комментариями.

1. Дварим 4:9

רבי יונתן בן יוסף אומר מציע הוא את המשנה ואינו מציע את הגמרא *Раби Йонатан бен Йосеф говорит*: *излагает Мишну* с комментариями, *но не излагает Гемару*.

רבי נתן בן אבישלום אומר אף מציע את הגמרא ובלבד שלא יאמר אזכרות שבו *Раби Натан бен Авишалом говорит*: *даже Гемару излагает, лишь бы не произносил упоминаний*, т. е. имен Всевышнего, приведенных *в ней*.

רבי יוחנן הסנדלר תלמידו של רבי עקיבא משום רבי עקיבא אומר *Раби Йоханан Асандлар* (Сапожник), *ученик раби Акивы, от имени раби Акивы говорит*: **לא יכנס למדרש כל עיקר** *совсем не занимается изучением*, т. е. не учит Тору, но может войти в дом учения, чтобы присутствовать на уроке и молчать. **ואמרי לה** *А* некоторые *говорят*, что он сказал: **לא יכנס לבית המדרש כל עיקר** *совсем не входит в дом учения*.

שונה הוא רבי יהודה אומר בהלכות דרך ארץ *Раби Йеуда говорит*: *изучает бытовые* (этические) *законы*. Т. е. тому, у кого выделение семени, такие законы можно изучать без необходимости окунуться в микву, а значит,

משמשת וראתה נדה אינה צריכה טבילה אבל בעל קרי גרידא מחייב לא תימא מברך אלא מהרהר ומי אית ליה לרבי יהודה והתניא בעל קרי שאין לו מים לטבול קורא קריאת שמע ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואוכל פתו ומברך לאחריה ואינו מברך לפניה אבל מהרהר בלבו ואינו מוציא בשפתיו דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בין כך ובין כך מוציא בשפתיו אמר רב נחמן בר יצחק ששאן ר' יהודה כהלכות דרך ארץ דתניא [ח] והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע מבאן אמרו [ט] הזובים והמצורעים ובאין על נדות מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות אבל בעלי קריין אסורים רבי יוסי אומר שונה הוא ברגיליות ובלבד שלא [י] יציע את המשנה רבי יונתן בן יוסף אומר מציע הוא את המשנה ואינו מציע את [יא] הגמרא רבי נתן בן [יב] אבישלום אומר אף מציע את הגמרא ובלבד שלא יאמר אזכרות שבו רבי יוחנן הסנדלר תלמידו של רבי עקיבא משום ר"ע אומר לא יכנס למדרש כל עיקר ואמרי לה לא יכנס לבית המדרש כל עיקר ר' יהודה אומר שונה הוא בהלכות דרך ארץ מעשה ברבי יהודה שראה קרי והיה מהלך על גב הנהר אמרו לו תלמידיו רבינו שנה לנו פרק אחד בהלכות דרך ארץ ירד וטבל ושנה להם אמרו לו לא כך למדתנו רבינו שונה הוא בהלכות דרך ארץ אמר להם אע"פ שמיקל אני על אחרים מחמיר אני על עצמי: תניא ר' יהודה בן בתירא היה אומר [יג] אין דברי תורה מקבלין טומאה מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא אמר ליה בני פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר [יד] הלא כה דברי כאש נאם ה' מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה אמר מר מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא מסייע ליה לרבי אלעאי דאמר רבי אלעאי אמר ר' אחא בר יעקב משום רבינו הלכה מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא דברי רבי מאיר רבי יהודה בן גמליאל אומר משום רבי חניגא בן גמליאל זה וזה אסור ואמרי לה זה וזה מותר מ"ד זה וזה אסור כרבי יוחנן הסנדלר מ"ד זה וזה מותר כרבי יהודה בן בתירא ואמרי רב נחמן בר יצחק נהוג עלמא כהני תלת סבי כרבי אלעאי בראשית הגז כרבי יאשיה בכלאים כרבי יהודה בן בתירא בר"ת כרבי אלעאי בראשית הגז דתניא [טו] רבי אלעאי אומר [טז] בראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ כרבי יאשיה בכלאים כדכתיב [יז] (כרמך) לא תזרע [כרמך] כלאים [יח] רבי יאשיה אומר [יט] לעולם [כ] אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן בפולת יד כרבי יהודה בן בתירא בדברי תורה דתניא רבי יהודה בן בתירא אומר [כא] אין דברי תורה מקבלין טומאה בי אתא זעירי אמר בטלה לטבילותא ואמרי לה בטלה לנטילותא מאן דאמר בטלה לטבילותא כרבי יהודה בן בתירא מאן דאמר בטלה לנטילותא כי הא [כב] דרב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא: תנו רבנן בעל קרי שנתנו עליו תשעה קבין מים טהור נחום איש גם זו לחשה לרבי עקיבא ורבי עקיבא לחשה לבן עזאי ובן עזאי יצא ושנאה לתלמידיו בשוק פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר שנאה וחד אמר לחשה מאן דאמר לחשה משום בטול תורה ומשום בטול פריה ורביה ומאן דאמר שנאה [כג] לחשה יהו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים אמר רבי יצאי שמעתי שמקילין בה ושמעתי שמחמירין בה [כד] וכל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו אמר ריב"ל מה טיבן של טובלי שחרין מה טיבן של בעלי קריין הא איהו דאמר בעל קרי אסור בדברי תורה הכי קאמר מה טיבן בארבעים סאה אפשר בתשעה קבין מה טיבן במבילה אפשר בנתינה אמר רבי חנינא גדר גדול גדרו בה דתניא מעשה באחד שתבע אשה לדבר עבירה אמרה לו ריקא יש לך ארבעים סאה שאתה טובל בהן מיד פירש אמר להו רב הונא לרבנן רבותי מפני מה אתם מזלזלין במבילה זו אי משום צינה אפשר במרחצאות אמר ליה רב חסדא [כה] וכי יש טבילה בחמין אמר ליה רב אדא בר אהבה קאי כוותך רבי זירא הוה יתיב באגנא דמיא אמר ליה לשמעיה זיל ואייתי לי תשעה קבין ושדי עלואי אמר ליה רבי חייא בר אבא למה ליה למר כולי האי והא יתיב בגווייהו אמר ליה כארבעים סאה מה [כו] ארבעים סאה במבילה ולא בנתינה אף [כז] תשעה קבין בנתינה ולא במבילה רב נחמן תקן חצבא בת תשעה קבין כי אתא רב דימי אמר רבי עקיבא ורבי יהודה גלוסטרא אמרו לא שנו אלא לחולה לאונסו אבל לחולה המרגיל ארבעים סאה אמר רב יוסף אתבר חצביה דרב נחמן כי אתא רבין אמר [כח] באושא הוה עובדא

בקילעא

ן עזאי התונתן מרנעה דבריס אל (ט) מגמגם וקורא. נעל קרי סיה: נרתה בעיני דה"ג ג"ר גלעדי פלכה כו. ולא גרסיון מסיע ליה: משום רביעי. רכ: כי סנך מלא סבי. וכולהו לקולא: אינו נוסג אלא כארץ. בפרק מונין יליף טעמא בפרק הזורע: חטה ושעורה וחרצן. שלשתן כמפולת יד דהוו להו כלאי זרעים וכלאי הכרם כאחת: לטבילותא. דטעבילותא. לנטילותא. דנטילות ידים: מאן דאמר בטלה לטבילותא כרבי יהודה בן בתירא. דאמר מגמגם ופסול לעדות: מאן דאמר בטלה לנטילותא כרבי יהודה בן בתירא. דאמר מגמגם כשר לעדות: אמקילין בה. במרחצאות או בנתינת תשעה קבין: אמחמירין בה. במרחצים: אל טובלי שחרין. בעלי קריין הטובלין שחרית: והא אימר אמר כו'. לעיל ברייש שמעתין (י): אפשר בנתינה. תשעה קבין ותע"ג אלא תנא לקמן אלא בטבילה (כ) סאה פלמידי חכמים מוסיס הם כדאמר במסכת נדרים (דף מט:) כמאן מצלין לקמיה ואמריי לכרי יוסי. קמיה מוקי מריעי רבנן: גדר גדול גדרו. כמה שהגדילו בתרגום סלה: אפצר בפצר. לוחה בפצר פעיה היתה וחכמים גזרו על היחיד לף על הפעיה (כ) אפס מזלזלים. לשהות כרבי יהודה בן בתירא: אפצר כמרחפתות. תמיך: קלי כוותך. דבעי טבילה זו בתקוה כשאר טבילות: בפנגא דמיא. גיגית: מקן מנבא. ליתן מים לתלמידים עליהם שתרת קדם קריאת התורה: לא שנו. דקני בתיאת אלא בתולה שרלה קני לגופיה: סמרגיל. ומתסיך את הקרי עליו שמשמש מטתו: אפצר מצטיב. אינו נריך לב דמולה לגופיה לא שניה:

מסורת הש"ס

ט) [ירמ' ל:ג]. י) פיסחים קי: יא) [ע"ש ס"ב, ג] [ועיין מנך לע"ש ס"ב, ג] [ועיין יומא לח: ומגילה לב: אם לא לומדים תדיר משלי שם ועוד לעמוד לעמד ב"ב יב:]. יב) [ועיין מנחות יומא לח: ב"ב קיג: ולא ידעתי מנין לו: ב"ב קיג: ב"ק ב"ב ב:]. יג) [ע' מנחות ב"ק ס"ב: ב"ק ס"ב: ב"ב ב:]. יד) [ירמ' כג, כט]. טו) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. טז) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. יז) [ע' דברים כב, ט]. יח) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. יט) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. כ) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. כא) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. כב) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. כג) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. כד) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. כה) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. כו) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. כז) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:]. כח) [ע' ברכות כ"ב, ב] [ועיין מנחות יב:].

תורה אור השלם

ו. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון:

דברים ד טו-י

2. הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע:

ירמיהו כג כט

3. לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם:

דברים כב ט

הנהות הב"ח

(ט) גמ' מגמג אם (הגה"מ) מו"מ. ג"כ גי' רש"י המדפיס וכן כתב המפרש: (כ) רש"י ד"ה אפצר וכי הלא אמר אלא כתולה. ג"כ בפרק כלים פ"ב מ"ב:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ובעלי קריין אם שכלו לקריין. עי' ב"ב ס"ב ב"ב ס"ב. ב"ק ס"ב: ביצה ס"ב:

רב ניסים גאון

מה אנשים מאה בטבילה ולא בנתינה. פירשו בבריתא דשיעור מקוה שכשר לטבילה מ' סאה ואיתה להא בריתא בפרק ערבי פסחים (דף עח) ובשבועות בפרק מבוי (דף יז:) צורבא מרבנן היכן להן לטבילה לבעלי קריין. וו אחת מי חקנות שתיקנו צורבא מפרשא בבבא קמא כמ: מרובה (דף פו:) ובבבא דהקדיא את המבילה עיפור דבבי מערבא (והגה"מ):

רבינו חננאל

רבי יוסי אומר שהוה היא ברגיליות. פירוש. דבר שהוא רגיל לשנות בו. ובלבד שלא יציענו. פירוש. שלא ילמד לאחרים בשהוא בעל קרי. ואבר הא אנו למדין מקל וחומר מסיני אם ללמוד אסור, ללמד לא כל שכן. ר' יהודה אומר שהמי הוא בהלכות דרך ארץ. פירוש מפסחא קטנה ושמה דרך ארץ ומתחר לשנות בה. תניא ר' יהודה בן בתירה אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה. והאידנא קיימ"ל כר' יהודה בן בתירה דאמר ליה להחוא תלמיד דהוה מגמגם וקרוא מלמעלה מר' יהודה בן בתירא, א"ל פתח פיך דאיירי דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה. שנאמר הלא כה דברי כאש. מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינם מקבלים טומאה. וקיימ"ל כר' יהודה בן גמליאל דאמר משום ר' חנינא בן גמליאל זה וזה מותר, ומתחר להציע המשנה והמדרש. ובחר הני בולהו אמר רב נחמן בר יצחק נהוג עלמא בתלת סבי, כרבי בן בתירא שאין דברי תורה מקבלין טומאה. והא דתניא וכמלה לטבילותא מסייע ליה לרב נחמן בר יצחק דאמר נהוג עלמא בדברי תורה כרבי בן בתירא, והיכ בדברי תורה אבל בתפלה עד שיהיה. לא שנו אלא תולה לאונסו. פי. שראוה קרי באותם שלא בתשמיש. אבל חולה המרגיל שראה קרי מחמת תשמישו, אינו נהנה אלא כמי סאה של מקוה.

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ח סמג עשין קמב טוש"ע א"ח סי' עה סעיף ג:

סו ב מיי' ס"ו מהלכות נדרים הלכה ג סמג עשין קמב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ג:

סז ג מיי' פ"ה מהלכות מלוה הלכה יג ופ"ח מהל' נדרים הלכה ט ופ"ט מהל' ס"ת ה"ב ופ"ב מהל' תפלה הל' ד [ה] ופ"ג מהל' מגילה הל' ב ופ"ד מהל' ספר תורה הל' ח סמג עשין קמב טוש"ע א"ח סי' סח ס"ב ופ' תלי סעיף ב:

סח ד מיי' פ"ד מהל' ק"ש הלכה ח ופ"ד מהל' תפלה הל' ד [ה] ופ"ג מהל' מגילה הל' ב ופ"ד מהל' ספר תורה הל' ח סמג עשין קמב טוש"ע א"ח סי' סח ס"ב ופ' תלי סעיף ב:

סט ה מיי' פ"ה מהלכות תפלה הל' ד ופ"ד מהלכות ספר תורה הלכה ד [וסמ"ג עשין כלי ע] פ"ש מהל' ביאה הלכה יא סמג עשין קמב טוש"ע א"ח סי' עה סעיף ב:

ע ו מהל' ק"ש סי' רמט:

עא ז מהל' ק"ש סי' רמט:

עב ח מהל' ק"ש ובי' סי' רמט:

и произносить благословения, которые к ним приравнены, как учили выше в нашей мишне и барайте.

מעשה ברבי יהודה שראה קרי והיה מהלך על גב הנהר *Случай*, происшедший *с раби Йеудой, у которого произошло выделение семени.* Он *шел по берегу реки.* **אמרו לו תלמידיו** *Сказали ему его ученики:* **רבינו** *наш учитель,* **שנה לנו פרק אחד בהלכות דרך ארץ** *преподай нам одну главу из бытовых* (этических) *законов.* **ירד וטבל ושנה להם** *Спустился* он в реку, *и окунулся, и преподал им.* **אמרו לו** *Сказали ему:* **לא כך למדתנו רבינו** разве *не так учил нас наш учитель:* **שונה הוא בהלכות דרך ארץ** *"изучает бытовые* (этические) *законы* без предварительного погружения в микву"? Тем самым они спросили: зачем их учитель окунулся? **אמר להם** *Сказал им:* **אף על פי שמיקל אני על מחמיר אני על אחרים** *хотя "облегчаю" другим,* **עצמי** все же *"устрожаю" себе.*

תניא *Учили* в барайте: **רבי יהודה בן בתירא היה אומר** *раби Йеуда бен Бетэра говорил:* **אין דברי תורה מקבלין טומאה** *слова Торы не принимают* ритуальную *нечистоту.* Т. е. тому, у кого выделение семени, можно заниматься Торой без предварительного погружения в микву.

מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא *Случай*, происшедший *с одним учеником, который запинался,* читая Тору *перед раби Йеудой бен Бетэра.* (Нечетко произносил слова Торы, потому что обнаружил у себя выделение семени.) **אמר ליה** *Сказал ему* раби Йеуда бен Бетэра: **בני** *мой сын,* **פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה** *открой рот и сделай свои слова ясными, потому что слова Торы не принимают* ритуальную *нечистоту;* **שנאמר** *как сказано*[2]: **הלא כה דברי כאש נאם ה'** "Разве *не подобно Мое слово огню? – сказал Всевышний*". Отсюда: **מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה** *как огонь не принимает нечистоту, так и слова Торы не принимают нечистоту.*

אמר מר *Сказал* один *учитель* в барайте: **מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא** *излагает Мишну, но не излагает Гемару.* **מסייע ליה לרבי אלעאי** Эта барайта *помогает* высказыванию *раби Илаи.* **דאמר רבי אלעאי אמר רבי אחא בר יעקב משום רבינו** *Как сказал раби Илаи: сказал раби Аха бар Яаков от имени нашего учителя* Рава: **הלכה** таков *закон:* **מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא** *излагает Мишну, но не излагает Гемару.*

כתנאי Это *подобно* спору между учителями-*танаим* в барайте: **מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא** *излагает Мишну* с комментариями, *но не излагает Гемару.* **דברי רבי מאיר** Таковы *слова раби Меира.*

רבי יהודה בן גמליאל אומר משום רבי חנינא בן גמליאל *Раби Йеуда бен Гамлиэль говорит от имени раби Ханины бен Гамлиэль:* **זה וזה אסור** *то и другое* (Мишна и Гемара) *запрещено* учить тому, у кого выделение семени. **ואמרי לה** *А* некоторые *говорят,* что он сказал: **זה וזה מותר** *то и другое разрешено.*

מאן דאמר זה וזה אסור *Тот,* кто полагает, *что* раби Йеуда бен Гамлиэль *сказал: то и другое запрещено,* – **רבי יוחנן הסנדלר** считает *как раби Йоханан Асандлар.*

מאן דאמר זה וזה מותר *Тот,* кто полагает, *что* раби Йеуда бен Гамлиэль *сказал: то и другое разрешено,* – **רבי יהודה בן בתירא** считает *как раби Йеуда бен Бетэра.*

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак:* **נהוג עלמא כהני תלת סבי** *всеми принято* поступать, *как* постановили эти *три старца:* **רבי אלעאי בראשית הגז** *как раби Илаи относительно* заповеди *первой стрижки;* **רבי יאשיה בכלאים** *как раби Йошия относительно* запрета "*килаим*" (смеси); **רבי יהודה בן בתירא בדברי תורה** *как раби Йеуда бен Бетэра относительно* разрешения *заниматься Торой* тому, у кого выделение семени.

רבי אלעאי בראשית הגז *Как раби Илаи относительно* заповеди *первой стрижки.* **דתניא** *Так учили* в барайте: **רבי אלעאי אומר** *раби Илаи говорит:* **ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ** заповедь отдать коэну шерсть *первой* овечьей *стрижки действует только в Стране* Израиля.

רבי יאשיה בכלאים *Как раби Йошия относительно* запрета "*килаим*" (смеси). **כדכתיב** *Так написано*[3]: **לא תזרע כרמך כלאים** *"Не засевай в своем винограднике смесь".* **רבי יאשיה אומר** *Раби Йошия говорит:* **לעולם אינו חייב עד שיזרע חמשה ושעורה וחרצן במפולת יד** *наказание*

2. Йирмея 23:29
3. Дварим 22:9

ג) [ירמ' לה, ג]. ד) [משלי כג, כה]. ה) [ירמ' לה, ג]. ו) [ובתוך שלך נמי ר"ח]. ז) [ערך מתפשת ירמוז נמי]. ח) ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: ט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: י) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: יא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: יב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: יג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: יד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: טו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: טז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: יז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: יח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: יט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: כ) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: כא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: כב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: כג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: כד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: כה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: כו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: כז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: כח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: כט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: ל) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: לא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: לב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: לג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: לד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: לה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: לו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: לז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: לח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: לט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: מ) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: מא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: מב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: מג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: מד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: מה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: מו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: מז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: מח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: מט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: נ) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: נא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: נב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: נג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: נד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: נה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: נו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: נז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: נח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: נט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: ס) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: סא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: סב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: סג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: סד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: סה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: סו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: סז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: סח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: סט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: ע) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: עא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: עב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: עג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: עד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: עה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: עו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: עז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: עח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: עט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: פ) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: פא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: פב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: פג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: פד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: פה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: פו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: פז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: פח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: פט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: צ) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: צא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: צב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: צג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: צד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: צה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: צו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: צז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: צח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: צט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: ק) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קי) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קיא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קיב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קיג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קיד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קטו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קטז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קיז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קיח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קיט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קכ) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קכא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קכב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קכג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קכד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קכה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קכו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קכז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קכח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קכט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קל) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קלא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קלב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קלג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קלד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קלה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קלו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קלז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קלח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קלט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קמ) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קמא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קמב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קמג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קמד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קמה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קמו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קמז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קמח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קמט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קנ) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קנא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קנב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קנג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קנד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קנה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קנו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קנז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קנח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קנט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קס) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קסא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קסב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קסג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קסד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קסה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קסו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קסז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קסח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קסט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קע) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קעא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קעב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קעג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קעד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קעה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קעו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קעז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קעח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קעט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קפ) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קפא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קפב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קפג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קפד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קפה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קפו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קפז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קפח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קפט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קצ) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קצא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קצב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קצג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קצד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קצה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קצו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קצז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קצח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קצט) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קת) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קתא) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קתב) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קתג) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קתד) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קתה) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קתו) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קתז) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קתח) [ר"ח גרס בתוספתא ובמדרש קד: קת

за нарушение запрета – *только* тому, кто *сеет пшеницу, ячмень и виноградные косточки* одним *движением руки* (т. е. вместе).

כרבי יהודה בן בתירא בדברי תורה *Как раби Йеуда бен Бетэра относительно* разрешения *заниматься Торой* тому, у кого выделение семени. **דתניא** *Так учили* в барайте: **רבי יהודה בן בתירא אומר** *раби Йеуда бен Бетэра говорит*: **אין דברי תורה מקבלין טומאה** *слова Торы не принимают* ритуальную *нечистоту*. И поэтому принято: тому, у кого выделение семени, можно заниматься Торой без предварительного погружения в микву.

כי אתא זעירי *Когда пришел Зеири* из Страны Израиля в Вавилонию, **אמר** он так *сказал*: **בטלוה לטבילותא** мудрецы *отменили* обязанность *окунаться* в микву. **ואמרי לה** *А* некоторые *говорят*, что он сказал: **בטלוה לנטילותא** *отменили* обязанность *возносить* (омывать) руки.

מאן דאמר בטלוה לטבילותא *Тот*, кто полагает, *что он сказал*: *отменили* обязанность *окунаться* в микву, – **כרבי יהודה בן בתירא** считает, *как раби Йеуда бен Бетэра*.

מאן דאמר בטלוה לנטילותא *Тот*, кто полагает, *что он сказал*: *отменили* обязанность *возносить* (омывать) руки, – **כי הא דרב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא** считает, *что это* сказано не о человеке, у которого было выделение семени, а об омовении рук перед молитвой. *Как рав Хисда*, который *резко порицал того, кто ищет воду во время молитвы*. Т. е. ищет воду, чтобы омыть руки, потому что наступило время молиться (см. стр. Гемары 15а).

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **בעל קרי שנתנו עליו תשעה קבין מים** если *на того*, у кого *выделение семени, вылили девять кавов воды*, **טהור** то он *чист*. (Один кав – мера объема, примерно равная или 1,3 литра, или 2,4 литра.) Чист в том смысле, что теперь может заниматься Торой, даже если на нем есть другие виды ритуальной нечистоты.

נחום איש גם זו לחשה לרבי עקיבא *Нахум* по прозвищу *Гам-Зу шепотом* сообщил *этот* закон *раби Акиве*. **ורבי עקיבא לחשה לבן עזאי** *Раби Акива* тоже *шепотом* передал *этот* закон *Бен-Азаю*. **ובן עזאי יצא ושנאה לתלמידיו בשוק** *А Бен-Азай вышел на рынок и научил этому* закону *своих учеников*.

פליגי בה תרי אמוראי במערבא *Спорили об этом два* учителя-*амораим*, жившие *на Западе*, т. е. в Стране Израиля, – **רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא** *раби Йосе бар Авин и раби Йосе бар Звида*.

חד תני שנאה *Один учил* вариант "*научил этому* закону", т. е. Бен-Азай сообщил при всех, что человеку с выделением семени для занятий Торой достаточно 9 кавов.

וחד תני לחשה *А второй учил* вариант "*шепотом* сообщил *этот* закон", т. е. Бен-Азай не хотел, как и его учителя, чтобы этот закон стал известен всем.

מאן דתני שנאה משום בטול תורה *Тот, кто принял* вариант "*научил этому* закону", считал, что Бен-Азай поступил так *из-за* того, что хотел пресечь *остановки в занятиях Торой*: людям теперь не надо искать микву с 40 сэа воды (1 сэа = 6 кавов) перед посещением урока, достаточно вылить на себя 9 кавов воды. **ומשום בטול פריה ורביה** А также *из-за* того, что хотел убрать *препятствия в выполнении* заповеди "*плодиться и размножаться*": людям не надо уклоняться от нее из-за поисков миквы.

ומאן דתני לחשה *А тот, кто принял* вариант "*шепотом* сообщил *этот* закон", считал, что Бен-Азай поступил так, **שלא יהו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים** *чтобы мудрецы не находились при своих женах, как петухи* (поскольку 9 кавов найти легче, чем микву).

אמר רבי ינאי שמעתי שמקילין בה *Сказал раби Янай*: *я слышал, что* есть такие, которые "*облегчают*" *этот* закон, разрешая очиститься девятью кавами. **ושמעתי שמחמירין בה** *И слышал, что* есть такие, которые "*устрожают*" *этот* закон, требуя окунуться в микву. **וכל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו** *И каждому*, кто "*устрожает*" *этот* закон *для себя*, Небеса *увеличивают* число *дней и лет его* жизни.

אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: **מה טיבן של טובלי שחרין** *что толку от*

ג)משמשם ורפסם נדם. דטומאת קרי קדמה וכדרלפה הקרי לחויה היתה לטהול מיד: גמ' כ"ש. דלמ' לחיל טומאת נדה שהיל לחרוגה ומפקעה לטהילה שמחמירה נה כנר: אלא גמ' רבי יהודה. קמני להדיעך דלפני היכל דקדם הקרי לחיל טומאת נדה ומפקעה טהילה לחין טהילה אלא המטהרת ואי לרבי יהודה ליה ליה מקום עזרת נשים למה ליה לאשמעינן נהא כל בעלי קריין נמי לא נעו טהילה לנדני מורה הלכך על כרחך דוקא קמני לה: גמ' פיסם. כמתני' מנהך אלא משהרה: משמן ר' יהודה. לנרכת המזון: כשלוש ד"ש. שמוחר לשטוחן נעל קרי כדלנרי: פס נשלן נפיסם. לכחיב ואלא הטם ויטעו ונו' (שמות ט): מכאן אמרו. כל הטעמים מוסרים נמורה שלא הס יכולים להיות נחיטה ונרחמ אלא נעל קרי אינו אלא ממוך קלות ולא חמות הדעת: ונוטלי נדום. אם טהלו לקריין לדנרי מורה הטהילה אינה עולה להם לטהרם מטומאת כועל נדה שהי שנעת ימים אלא לחקנת עזרת עולה להם כלמען נמתיקין[ב] זב שלחה קרי ומה בו' לריכין טהילה: כרגיליות. נמשניות השנוחות נפיו שהוא מוליחן מפיו נמהוה ואין לריך להטריך נהן: אלא ליש. נטעמי פירושין: ואינו מליא עם המדרש גרסי'. מפני שלריך הוא חמיד להזכיר בו את הפסוקים שהוא דורש: מוכרום. שבמקלות המדרשים: לא יכנס למדרש כל עיקר. לא להניח ולא לשנות אלא כל לניס המדרש הוא נכנס ושותק: סלוסף דרך ארץ. כגון דלכן של ת"ח שהי נריים[ב] ופרק משמשת וראתה נרה אינה לריכה טבילה אבל בעל קרי גרידא מחייב לא תימא מברך אלא מהדהר ומי אית ליה לרבי יהודה הדהור והתניא בעל קרי שאין לו מים לטבול קורא קריאת שמע ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואוכל פתו ומברך לאחריה ואינו מברך לפניה אבל מהדהר בלבו ואינו מוליא בשפתיו דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בין כך ובין כך מוליא בשפתיו אמר רב נחמן בר יצחק עשאן ר' יהודה כהלכות דרך ארץ דתניא[ג] והודעתם לבניך ולבני בניך כתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע מכאן אמרו[ד] הזבים והמצורעים ובאין על נדות מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות אבל בעלי קריין אסורים רבי יוסי אומר שונה הוא ברגיליות ובלבד שלא [ה] יציץ את המשנה רבי יונתן בן יוסף אומר מליע הוא את המשנה ואינו מציע את [ו] הגמרא רבי נתן בן [ז] אבישלום אומר אף מליע את הגמרא ובלבד שלא יאמר אוכרות שבו רבי יוחנן הסנדלר תלמידו של רבי עקיבא משום ר"ע אומר לא יכנס למדרש כל עיקר ואמרי לה לא יכנס לבית המדרש כל עיקר ר' יהודה אומר שונה הוא בהלכות דרך ארץ מעשה ברבי יהודה שראה קרי והיה מהלך על גב הנהר אמרו לו תלמידיו רבינו שנה לנו פרק אחד בהלכות דרך ארץ ירד וטבל ושנה להם אמרו לו לא כך למדתנו רבינו שונה הוא בהלכות דרך ארץ אמר להם אע"פ שמיקל אני על אחרים מחמיר אני על עלמי: תניא ר' יהודה בן בתירא היה אומר[ח] אין דברי תורה מקבלין טומאה מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא אמר ליה בני פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר[ט] הלא כה דברי כאש נאם ה' מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה אמר מר מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא מסייע ליה לרבי אלעאי דאמר רבי אלעאי אמר ר' אחא בר יעקב משום רבינו הלבה מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא כתנאי מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא דברי רבי מאיר רבי יהודה בן גמליאל אומר משום רבי חניגא בן גמליאל זה וזה אסור ואמרי לה זה וזה מותר מ"ד זה וזה אסור כרבי יוחנן הסנדלר מ"ד זה וזה מותר כרבי יאשיה בכלאים כרבי רב נחמן בר יצחק נהוג עלמא כהני תלת סבי כרבי אלעאי בראשית הגז כרבי יאשיה בכלאים כרבי יהודה בן בתירא בר"ת כרבי אלעאי בראשית הגז דתניא[י] רבי אלעאי אומר [כ] בראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ כרבי יאשיה בכלאים כדכתיב[ג] (כרמך) לא תזרע [כרמך] כלאים[ס] רבי יאשיה אומר [ל] לעולם [מ] אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן בממולת יד כרבי יהודה בן בתירא בדברי תורה דתניא רבי יהודה בן בתירא אומר[נ] אין דברי תורה מקבלין טומאה כי אתא זעירי אמר בטלה לטבילותא ואמרי לה בטלה לנטילותא מאן דאמר בטלה לטבילותא כרבי יהודה בן בתירא מאן דאמר בטלה לנטילותא כי הא[ס] דרב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא: תנו רבנן בעל קרי שנתנו עליו תשעה קבין מים טהור נחום איש גם זו לחשה לרבי עקיבא ורבי עקיבא לחשה לבן עזאי ובן עזאי יצא ושנאה לתלמידיו בשוק פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר שנאה וחד אמר לחשה מאן דאמר לחשה משום בטול תורה ומשום בטול פריה ורביה ומאן דאמר שנאה[ע] שלא יהו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים אמר רבי ינאי שמעתי שמקילין בה ושמעתי שמחמירין בה יוכל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו אמר ריב"ל מה טיבן של טובלי שחרין מה טיבן הא איהו דאמר בעל קרי אסור בדברי תורה הכי קאמר מה טיבן בארבעים סאה אפשר בחשעה קבין מה טיבן בטבילה אפשר בנתינה אמר רבי חניגא גדר גדול גדרו בה דתניא מעשה באחד שחבע אשה לדבר עבירה אמרה לו ריקא יש לך ארבעים סאה שאתה טובל בהן מיד פירש אמר להו רב הונא לרבנן רבותי מפני מה אתם מזלזלין בטבילה זו אי משום ציונה אפשר במרחצאות אמר ליה רב חסדא[פ] יוכי יש טבילה בחמין אמר ליה רב אדא בר אהבה קאי כוותך רבי זירא הוה יתיב באגנא דמיא בי מסותא אמר ליה לשמעיה זיל ואייתי לי תשעה קבין ושדי עלואי אמר ליה רבי חייא בר אבא למה ליה למר כולי האי והא יתיב בגוויהו אמר ליה כארבעים סאה מה[ר] ארבעים סאה בטבילה ולא בנתינה אף תשעה קבין בנתינה ולא בטבילה רב נחמן תקן חצבא בת תשעה קבין בי אתא רב דימי אמר רבי עקיבא ורבי יהודה גלוסטרא אמרו לא שנו אלא לחולה לאונסו אבל לחולה המרגיל ארבעים סאה אמר רב יוסף אחבר חצביה דרב נחמן בי אתא רבין אמר[ש] באושא הוה עובדא

בקילעא

תוספות אור השלם

ו. וְיָדַעְתָּם לְךָ הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא רָאוּ אֶת מוּסַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם גָּדְלוֹ יָדוֹ הַחֲזָקָה וּזְרוֹעוֹ הַנְּטוּיָה וְאֹתוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וּלְכָל אַרְצוֹ

ז. וְלִבְנֵי בָנֶיךָ יֵחָם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחוֹרֵב בֶּאֱמֹר יְיָ אֵלַי הַקְהֶל לִי אֶת הָעָם וְאַשְׁמִיעֵם אֶת דְּבָרַי אֲשֶׁר לִמְּדוּן לְיִרְאָה אֹתִי כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה וְאֶת בְּנֵיהֶם יְלַמֵּדוּן:

דברים ד ט-י

2. הֲלֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם יְיָ וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע:

ירמיהו כג כט

3. לֹא תַזְרִיעַ כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם:

דברים כב ט

הגהות הב"ח

(ב) גמ' מליא עם (וכנ"ל) פנים"ו, וכ"כ בי' הב"ח ובן כתב המחבר ד"ה משמר וכי' בלא מליא עם ד"ה משמר וכי' בלא מליא עם ד"ה משמר וכי' בלא מליא עם

утреннего погружения в микву? Нет в этом необходимости.

מה טיבן *Что толку*?! **הא איהו דאמר** *Да он же сам сказал* (см. стр. 21б): **בעל קרי אסור בדברי תורה** *тому*, у кого *выделение семени*, *запрещено* произносить *слова Торы*, если он не окунулся в микву.

הכי קאמר *Вот что* он *сказал* (имел в виду): **מה טיבן באربעים סאה** *что толку от 40 сэа* воды, т. е. зачем нужна миква, если **אפשר בתשעה קבין** *можно* очиститься *девятью кавами*! А также: **מה טיבן בטבילה** *что толку* в том, чтобы *окунуться* в воду, если **אפשר בנתינה** *можно* ее *вылить*, т. е. опрокинуть, на себя!

אמר רבי חנינא *Сказал раби Ханина*: **גדר גדול גדרו בה** *большую ограду поставили* мудрецы своим постановлением о необходимости тому, у кого выделение семени, окунуться в микву для занятий Торой.

דתניא *Как учили* в барайте **מעשה באחד שתבע אשה לדבר עבירה** о *случае*, происшедшем *с одним* человеком, *который с греховной целью добивался* близости с одной незамужней *женщиной*. **אמרה לו** *Сказала ему*: **ריקא** *пустой* человек! **יש לך ארבעים סאה שאתה טובל בהן** *Есть ли у тебя 40 сэа, в которые ты* потом *окунешься*? **מיד פירש** *Тут же отстал* от нее, не согрешив.

אמר להו רב הונא לרבנן *Сказал рав Уна мудрецам*: **רבותי** *господа*, **מפני מה אתם מזלזלין בטבילה זו** *почему вы* (в случае выделения семени) *пренебрегаете погружением* в микву? **אי משום צינה אפשר במרחצאות** *Если из-за холода* – то *можно* окунуться *в бане*, где есть теплая вода.

אמר ליה רב חסדא *Сказал ему рав Хисда*: **וכי יש טבילה בחמין** *разве можно окунуться в теплую воду* бани? Ведь там теплая вода – начерпана, что делает микву непригодной.

אמר ליה רב אדא בר אהבה *Сказал ему* рав Уна: **קאי כוותך** *рав Ада бар Аава считал как ты*, что тому, у кого выделение семени, для занятий Торой нужна кашерная (устроенная по всем правилам) миква. Но я, рав Уна, полагаю, что для этого случая годится просто погружение в теплую воду.

רבי זירא הוה יתיב באגנא דמיא בי מסותא *Раби Зэра сидел в ванне*, полной *воды*. Дело происходило *в бане*. **אמר ליה לשמעיה** *Сказал прислужнику*: **זיל ואייתי לי תשעה קבין ושדי עלואי** *иди, принеси мне девять кавов* воды *и вылей на меня*. **אמר ליה רבי חייא בר אבא** *Сказал ему раби Хия бар Аба*: **למה ליה למר כולי האי** *зачем все это господину*? **והא יתיב בגווייהו** *Ведь он сидит внутри* воды!

אמר ליה *Сказал ему* раби Зэра: вылить на себя девять кавов – **כארבעים סאה** то же самое, *что* погрузиться в *сорок сэа* миквы. Каждое из этих постановлений требует соблюдения определенных условий: **מה ארבעים סאה בטבילה ולא בנתינה** *как 40 сэа – для погружения, но не* для того, чтобы *вылить* (на человека), **אף תשעה קבין בנתינה ולא בטבילה** *так и 9 кавов* – для того, чтобы *вылить, но не для погружения*.

רב נחמן תקן חצבא בת תשעה קבין *Раби Нахман устроил* бадью (большой подвесной кувшин) *емкостью 9 кавов*, чтобы ученики утром могли вылить на себя воду перед занятиями Торой.

כי אתא רב דימי אמר *Когда пришел* из Страны Израиля в Вавилонию *рав Дими*, он *сказал*: **רבי עקיבא ורבי יהודה גלוסטרא אמרו לא שנו אלא לחולה לאונסו** *раби Акива и раби Йеуда Глустра сказали*: *выучили закон*, согласно которому 9 кавов помогают очиститься для занятий Торой *только больному*, который видел у себя *поллюцию* (т. е. самопроизвольное выделение семени, не в результате близости с женой). **אבל לחולה המרגיל ארבעים סאה** *Но для* очищения *больного, который был близок с женой*, помогают только *40 сэа*.

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: **אתבר חצביה דרב נחמן** *была сломана* та *бадья рава Нахмана*. Ибо больной с поллюцией – редок.

כי אתא רבין אמר באושא *Когда пришел* из Страны Израиля в Вавилонию *Равин*, он *сказал*: **הוה עובדא** *в* городе *Уша был* такой *случай*:

ג) משפטים ופסקי הדב. דטומאת קרי קדמה וכו' דמקרא הקרי לעזיה היתה לטהול מיד: גם כ"ש. ללא תמיד טומאת מת היה מחרוזם ומפקעה לטהילה שמתחילה הם ככר: אלא לפי רבי יהודה. קמני להודיעך דאפי' היכא דקדם הקרי לתמיד טומאת מת ומפקעה טהילה לתיר טהילה אלא למטהרה ומי לרבי יהודה ליה ליה תקנת עזרא למה ליה לאתמנויי כהא כל בעלי קריין נמי לא נעו טהילה לדברי תורה הלכך על כרחך דוקא קמני לה: לא פיטם. כמתני' מבדך אלא מהרהר: משלו ר' יהודה. לברכת המזון: כשלכוש ד"ש. שמותר לשמוע בעל קרי כדכתיב: פח נפלו פיטים. לכתיב ולא הטם ויטעו וגו' (שמות ט): מכלן שמעו. כל הטמאים מותרים בתורה שלא הם יכולים להיות בטומאה וברחמי אלא בעל קרי אינו אלא מתוך קלות ראש חחות הדעת: ונוטלי נדוי. אם טעלו לקריין לדברי תורה הטהילה אינה עולה להם שהיא שבעת ימים אלא לתקנת עזרא עולה להם כדתנן בתמיניתן ג) זב שראה קרי ונדה כו' נריכין טהילה: כרגיליות. בתמניות השנזות נפיו שהוא מוליון מפיו במהומה ואין נריך להמריך כהן: אלא ליפי. בטעמי פירושיהן: ואינו מניע אם הממדש גרסי'. מפני שנריך הוא תמיד להזכיר בו את הפסוקים שהוא דורש: מוכיחים. שמתקלות המדרשים: לא יכנס למדרש כל עיקר. לא להניע ולא לשמוע אלא בעל נעים המדרש הוא נכנס ושומק: אלמות דרך ארץ. כגון דרכן של מ"ח שהיא בריימתא ופרק משמשת וראתה נדה אינה צריכה טבילה אבל בעל קרי גרידא מחייב לא תימא מברך אלא מהרהר ומי אית ליה לרבי יהודה הרהור והתניא בעל קרי שאין לו מים לטבול קורא קריאת שמע ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואוכל פתו ומברך לאחריה ואינו מברך לפניה אבל מהרהר בלבו ואינו מוציא בשפתיו דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בין כך ובין כך מוציא בשפתיו אמר רב נחמן בר יצחק עשאן ר' יהודה כהלכות דרך ארץ דתניא [ד] והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב בשלמה ובנביאים ובכתובים לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות אבל בעלי קריין אסורים רבי יוסי אומר שונה הוא ברגיליות ובלבד שלא [ה] יציע את המשנה רבי יונתן בן יוסף אומר מציע הוא את המשנה ואינו מציע את [ו] הגמרא רבי נתן בן [ז]אבישלום אומר אף מציע את הגמרא ובלבד שלא יאמר אזכרות שבו רבי יוחנן הסנדלר תלמידו של רבי עקיבא משום ר"ע אומר לא יכנס למדרש כל עיקר ואמרי לה לא יכנס לבית המדרש כל עיקר ר' יהודה אומר שונה הוא בהלכות דרך ארץ מעשה ברבי יהודה שראה קרי והיה מהלך על גב הנהר אמרו לו תלמידיו רבינו שנה לנו פרק אחד בהלכות דרך ארץ ירד וטבל ושנה להם אמרו לו לא כך למדתנו רבינו שונה הוא בהלכות דרך ארץ אמר להם אע"פ שמיקל אני על אחרים מחמיר אני על עצמי: תניא ר' יהודה בן בתירא היה אומר [ח]אין דברי תורה מקבלין טומאה מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא אמר ליה בני פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר [ט]הלא כה דברי כאש נאם ה' מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה אמר מר מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא מסייע ליה לרבי אלעאי דאמר רבי אלעאי אמר ר' אחא בר יעקב משום רבינו הלכה מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא מציע את הגמרא דברי רבי מאיר רבי יהודה בן גמליאל אומר משום רבי חנינא בן גמליאל זה וזה אסור ואמרי לה זה וזה מותר מ"ד זה וזה אסור כרבי יוחנן הסנדלר מ"ד זה וזה מותר כרבי יהודה בן בתירא [י]אמר רב נחמן בר יצחק נהוג עלמא כהני תלת סבי כרבי אלעאי בראשית הגז כרבי יאשיה בכלאים כרבי יהודה בן בתירא בד"ח כרבי אלעאי בראשית הגז דתניא [כ]רבי אלעאי אומר [ל]ראשית הגז אינו נותנו אלא בארץ כרבי יאשיה בכלאים בדכתיב [מ](כרמך) לא תזרע [כרמך] כלאים [נ]רבי יאשיה אומר [ס]לעולם [ע]אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן בפולת יד כרבי יהודה בן בתירא בדברי תורה דתניא רבי יהודה בן בתירא אומר [פ]אין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר [צ]הלא כה דברי כאש נאם ה' מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה אמר רבי אלעאי אמר ר' אחא בר יעקב משום רבינו הלכה מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא מציע את הגמרא דברי רבי מאיר רבי יהודה בן גמליאל אומר משום רבי חנינא בן גמליאל זה וזה אסור ואמרי לה זה וזה מותר מ"ד זה וזה אסור כרבי יוחנן הסנדלר מ"ד זה וזה מותר כרבי יהודה בן בתירא [ק]אמר רב נחמן בר יצחק נהוג עלמא כהני תלת סבי כרבי אלעאי בראשית הגז כרבי יאשיה בכלאים כרבי יהודה בן בתירא בד"ח כרבי אלעאי אומר [ר]ראשית הגז אינו נותנו אלא בארץ כרבי יאשיה בכלאים בדכתיב [ש](כרמך) לא תזרע [כרמך] כלאים [ת]רבי יאשיה אומר [א]לעולם [ב]אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן בפולת יד כרבי יהודה בן בתירא בדברי תורה דתניא רבי יהודה בן בתירא אומר [ג]אין דברי תורה מקבלין טומאה ואמרי לה בטלוה לנטילותא מאן דאמר בטלוה לטבילותא כרבי יהודה בן בתירא מאן דאמר בטלוה לנטילותא כי הא [ד]דרב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא: תנו רבנן בעל קרי שנתנו עליו תשעה קבין מים טהור נחום איש גם זו לחשה לרבי עקיבא ורבי עקיבא לחשה לבן עזאי ובן עזאי יצא ושנאה לתלמידיו בשוק פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר שנאה וחד אמר לחשה מאן דאמר לחשה משום בטול תורה ומשום בטול פריה ורביה ומאן דאמר שנאה [ה]שלא יהו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים אמר רבי ינאי שמעתי שמקילין בה ושמעתי שמחמירין בה יוכל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו אמר ריב"ל מה טיבן של טובלי שחרין מה טיבן הא איהו דאמר בעל קרי אסור בדברי תורה הכי קאמר מה טיבן בארבעים סאה אפשר בתשעה קבין מה טיבן בטבילה אפשר בנתינה אמר רבי חנינא גדר גדול גדרו בה דתניא מעשה באחד שתבע אשה לדבר עבירה אמרה לו ריקא יש לך ארבעים סאה שאתה טובל בהן מיד פירש אמר להו רב הונא לרבנן רבותי מפני מה אתם מזלזלין בטבילה זו אי משום ציונה אפשר במרחצאות אמר ליה רב חסדא [ו]יוכי יש טבילה בחמין אמר ליה רב אדא כר אהבה קאי כוותך רבי זירא הוה יתיב באגנא דמיא בי מסותא אמר ליה לשמעיה זיל ואייתי לי תשעה קבין ושדי עלואי אמר ליה רבי חייא בר אבא למה ליה למר כולי האי והא יתיב בגוויהו אמר ליה כארבעים סאה מה [ז]ארבעים סאה בטבילה ולא בנתינה אף [ח]תשעה קבין בנתינה ולא בטבילה רב נחמן חקן חצבא בת תשעה קבין בי אתא רב דימי אמר רבי עקיבא ורבי יהודה גלוסטרא אמרו לא שנו אלא לחולה לאונסו אבל לחולה המרגיל ארבעים סאה אמר רב יוסף אתבר חצביה דרב נחמן אמר [ט]באושא הוה עובדא

בקילעא

תורה אור השלם

1. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון:

דברים ד ט-י

2. הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפצץ סלע: ירמיהו כג כט

3. לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע והבואת הכרם: דברים כב ט

הנהות הב"ח

(ה) גמ' מציע את והגמ' פ"ה, ופ"ע ג' ר"י ממדרש ופ"ג ר"י מהלכות ופ"ג ר"י מתוספתא: (ו) ר"ה שמעתי' ופי' ולא תעבד ג"ר ולא תעבד ג"ר ולא תעבד ג"ר: (ז) ר"ה אבישלום: (ח) ר"ה אין: (ט) שם: הלא: (י) מהלן נה. מהלן סב: קלי: נסחים נד. מ) ר"ה כרכ"ש ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (כ) ר"ה ר' יוסי: (ל) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (מ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (נ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ס) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ע) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (פ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (צ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ק) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ר) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ש) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ת) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (א) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ב) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ג) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ד) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ה) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ו) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ז) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ח) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ט) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (י) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (כ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ל) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (מ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (נ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ס) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ע) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (פ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (צ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ק) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ר) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ש) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ת) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (א) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ב) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ג) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ד) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ה) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ו) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ז) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ח) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ט) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (י) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (כ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ל) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (מ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (נ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ס) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ע) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (פ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (צ) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ק) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ר) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ש) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים: (ת) ר"ה ג"ר ולא תזרע כרמך כלאים:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ובעלי נדות אם שבלי לקרקן. פי' ב"ל פ"ב פ"ג מהל' פלה המקדש:

רב ניסים גאון

מה אירעכם שאה בטבילה ולא בנתינה. פירשו בבריתא רשיעור מקוה שכשר לטבילה מ' סאה ושיטה להם בריימתא בפרק ערבי פסחים (דף קט) ובשבועות בפרק שבועת העדות (דף יג:) עזרא תיקן להן טבילה לבעלי קריין. זו אחת מי תקנות שתיקן עזרא ובפרשה בבבא קמא בפ' מרובה (דף פו:) ובגמ' דהקדוש את הטבילה עומד דבר מפרש (ויקרא יא):

רבינו חננאל

רבי יוסי אומר שונה היא ברגיליות. פירוש, דבר שהוא רגיל לשנות בו. ובלבד שלא יציע. פירוש, שלא יפתח לאחרים בשהוא בעל קרי. ודבר זה אנו למדין מקל הזוכר בסיני אם ללמוד אסור, ללמד לא כל שכן. ר' יהודה אומר שונה הוא בהלכות דרך ארץ. פירוש שונה מבכורות קטנה ושנה דרך ארץ ושנתר לשנות בה. תניא ר' יהודה בן בתירה אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה. והאידנא קיימ"ל כר' יהודה בן בתירה דאפר ליה לההוא תלמיד דהוה מגמגם וקרוקי מלמעלה מר' יהודה בן בתירה, א"ל פתח פך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה. שנאמר הלא כה דברי כאש, מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינם מקבלים טומאה, וקיימ"ל כר' יהודה בן גמליאל דאמר משום ר' חנינא בן גמליאל זה וזה מותר, ומותר להציע המשנה המדרש. ומותר הני כולהו אמר רב נחמן בר יצחק נהוג עלמא בהלה סבי, כרבי בן בתירא שאין דברי תורה מקבלין טומאה. והא רועיה ובהלה לטבילותא פסיק ליה לרב נחמן בר יצחק דאפר נהוג עלמא בדברי תורה כרבי בן בתירא, והיינו בדברי תורה אבל בתפלה ער שיירתך. לא שנו אלא תולה לאונסו. פי. שראה קרי באותם שלא בתשמיש. אבל תולה המרגיל שראה קרי מחמת תשמישו, אינו נוהר אלא בכי מאה של מקוה.

ונחזי עזרא היכן תקן. בהכנסת סופרים[א] (ג) גבי שאר תקנות לא פריך גמרא מכי אתא עזרא מאי הוה עבדי אלא מעתה אכל יום הוא על כן תנו רבנן: **ולית** הלכתא כוותיה. דתניא אכל יום מרכיבים פלפלי לא יפלו לחמרים ממי סגי נחשוה קטן לי ממי הכי פירושו ולית הלכתא כוותיה אלא כר' יהודה בן בתירא דאמר דברי תורה אין מקבלין טומאה ד"מ דוקא לתורה[ב] אבל לתפלה קבלוה[ג] (ד) טבילה ופי' ר"י דלא שנא וטבול גמור יום"כ אין לו לברך והמנהיג הוה ברכה לבטלה:

(ה)**אלא** דכולי עלמא חוזר לראשו.

וה"ה דהוי"מ לתוקמי דמולי עלמא אין חוזר לרגלו ומלמא מוקי הכי ד"מ דהלכה לחוזר לרגלו וכן לקמן (ו) נהדיא אמר ר' אבהו חוזר לרגלו ותימה דבמסכת ר"ה (דף ל:) ס"ל יומן שמע משעה מקיעות נע' שעות ביום יצא אלמא מקיעות מצטרפות לש"ע דשמה כדי לעשות כולם וכן במגילה (ס"ע ד' יח:) גמי דלמרגין אמר רב אין הלכה כרבי מונא דאמר אם שהה מחר לרגלו דקאמר נקוט דלכ ביני ביך ואומר הכי אין הלכה כמותו ד"ע ומדו לחזור לרגלו אכל היכא דגברא חזי כמו מגילה ושופר כולי עלמא מודו דאינו חוזר לרגלו אלא לתקוס אבל עלמא מודו דאינו יהודה פירש (ז) דהכא לא מצי למימר דכולי עלמא אין חוזר לרגלו ובדשהה קמיפלגי דהא לכ"ע הוי גברא חזי כיון דאינו חוזר לרגלו אכל ולמי לי סו"ם למימר הכי הוה אמר ליה: **והא** זבח רשעים תועבה. פרי"ש דדוקא בתקוס שהיה יכול להתפלל ולהתחנן שיש שם טהה: **אע"פ** שחתפלל תפלתו תועבה. והוי מעוות לא יוכל למנות וי"ש פי' דימחול ויתפלל:

ממתין עד שיכלו הסים. בשמין על גבי קרקע או ע"ג בגדים ואין שם טופח ע"מ להטפיח כדמשמע לקמן (ד' כה.) כגון דעביד מיף טיף שנבלעין מהיה בן פי' הכד כי יוסף ומיהו נרחה לפילו אם יש בהן טופח על מנת להטפיח מותרין כיון דמלחורתא אין חוזרין אלא כנגד העמוד בלבד וכבן הוא לגזור וכיון שעומד כבר נתפללו לא תחרחיזו רבנן לחזור נתפלה: מיישין

בקילעא דרב אושעיא אתו ושאלו לרב אסי אמר להו לא שנו אלא לחולה המרגיל אבל לחולה לאונסו פטור מכלום א"ר יוסף אצטמיד חצביה דרב נחמן מבדי כולהו אמוראי ותנאי ברעזרא קמיפלגי ונחזי עזרא היכי תקן אמר אביי עזרא תקן לבריא המרגיל מ' סאה ובריא לאונסו ט' קבין ואתו אמוראי ופליגי בחולה מר סבר חולה המרגיל כבריא וחולה לאונסו כבריא לאונסו ומר סבר חולה המרגיל כבריא לאונסו וחולה לאונסו פטור מכלום אמר רבא נהי דתקן עזרא טבילה נתינה מי תקן והאמר מר עזרא תקן טבילה לבעלי קריין אלא אמר רבא [ו]עזרא תקן טבילה לבריא המרגיל מ' סאה ואתו רבנן ותתקינו לבריא לאונסו ט' קבין ואתו אמוראי וקא מיפלגי בחולה מר סבר חולה המרגיל כבריא המרגיל וחולה לאונסו כבריא לאונסו ומר סבר לבריא המרגיל מ' סאה וחולה המרגיל כבריא לאונסו ט' קבין אבל לחולה לאונסו פטור מכלום אמר רבא [ז]הלכתא בריא המרגיל וחולה המרגיל ארבעים סאה ובריא לאונסו תשעה קבין אבל לחולה לאונסו פטור מכלום: [ח]ת"ר בעל קרי שנתנו עליו ט' קבין מים טהור בד"א לעצמו אבל לאחרים ארבעים סאה ר' יהודה אומר מ' סאה מכל מקום ר' יוחנן וריב"ל ור"א ור' יוסי בר' חנינא חד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא אריש חד אמר הא דאמרת במה דברים אמורים לעצמו אבל לאחרים מ' סאה לא שנו אלא לחולה המרגיל אבל לחולה לאונסו ט' קבין וחד אמר כל לאחרים אפילו חולה לאונסו עד דאיכא מ' סאה וחד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא אסיפא חד אמר הא דאמר רבי יהודה מ' סאה מכל מקום לא שנו אלא בקרקע אבל בכלים לא וחד אמר אפי' בכלים נמי בשלמא למ"ד אפי' בכלים היינו דקתני ר' יהודה אומר מ' סאה מכל מקום אלא למ"ד בקרקע אין בכלים לא מכל מקום לאתויי מאי לאתויי מים שאובין רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ורבא (ברבי) בר שמואל כריכו ריפתא בהדי הדדי א"ל רב פפא הבו לי לדידי לברוך דנפול עילואי ט' קבין אמר להו רבא (ברבי) [בר] שמואל תנינא כמה דברים אמורים לעצמו אבל לאחרים מ' סאה אלא הבו לי לדידי לברוך דנפול עילואי ארבעים סאה אמר להו רב הונא הבו לי לדידי לברוך דליכא עילואי לא האי ולא האי רב חמא טביל במעלי יומא דפסחא להוציא רבים ידי חובתן ולית הלכתא כוותיה:

מתני' [ט]היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר ירד [י]לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תהא הנץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא ואם לאו יתכסה במים ויקרא ולא יתכסה לא כמים הרעים ולא [יא]במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים [יב]וכמה ירחיק מהן ומן הצואה ד' אמות:

גמ' ת"ר היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר חיה קורא בתורה ונזכר שהוא בעל קרי אינו מפסיק ועולה אלא מנמנם וקורא ר"מ אומר אין בעל קרי רשאי לקרות בתורה יותר מג' פסוקים תניא אידך [יג]היה עומד בתפלה וראה צואה כנגדו מהלך לפניו עד שיזרקנה לאחוריו ד' אמות והתניא לצדדין ל"ק [יד]הא דאפשר הא דלא אפשר [טו]היה מתפלל ומצא צואה במקומו אמר רבה אע"פ שחטא תפלתו תפלה מתקיף ליה רבא והא [טז]זבח רשעים תועבה אלא אמר רבא הואיל וחטא [יז]אע"פ שהתפלל תפלתו תועבה": ת"ר היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו פוסק עד שיבלו המים וחוזר ומתפלל להיכן חוזר רב חסדא ורב המנונא חד אמר חוזר לראש וחד אמר ילמקום שפסק לימא בהא קמיפלגי

מר

נב א מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו:
נג ב מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ז ומיי' פ"ח מהל' תפלה ה"ב סמ"ג עשין ג ד מיי' פ"ג מהל' תפלה הל' ט סמג עשין ס"ח טוש"ע או"ח סי' ס"ט סעיף ב:
נד ה מיי' ופמג שם טוש"ע או"ח סי' ס"ט סעיף ה:
נה ו ז מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע או"ח סי' ס"ט סעיף ט:

רבינו חננאל

ר' יוחנן וריב"ל ור' אלעזר ור' יוסי בר' חנינה חד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא. מר, נמצאנו תנאי זוגי ור' יוחנן וריב"ל זוגא וחד, ר' אלעזר ור' יוסי בר' חנינא זוגא חד, מר מהאי זוגא וחד מהאי זוגא חד כנגן ר' יוחנן ור"א ור' יהושע ור' יוסי, אף אוסבא ר' יוחנן ור' יוסי ור' יהושע עומדי בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר ירד לטבול וכו'. תנאינא קיל"ל בר' יהודה בן בתירא וכדאוקי דאמר בטלית לבגילותא ואוקימה אוקמוה, וליכא טבילה לבעל קרי ולמשתש פשוט אלא לתורה וקדוש בלבר. מיהו אשכחן דנדרו נדר והתחיל להן לתחר בתחינת ט' קבין מים עליהם. וכדרבא דאמר מדברי כולם נלמד חולה המרגיל ט' קבין, וכשי"ב בריא. וה"מ בחולה שאינו מסתכן אבל חולה המסתכן סמוך מכלום והרי הוא כבעל קרי שאין לו מים לטבול, וכמו הנותן הפקדונין שאין חוששין לא לסבילה ולא לנתינת ט' קבין אלא קדין בדרכן. וכיוצא בהן נשים ורולדות שמתפללות ומברכות כל ברכות שהן חייבות. וכדרבינא דאמר הילכתא נדה קודה לה חלה בר. הוא דרך חמי הוה מטבל כל מעלי שבתא להתיבא רבים ידי חובתן. אסיקנא [ו]לית הלכתא כוותיה, אלא אע"ג דלא טביל מפיק להו ידי חובתן. מיהו להתפלל כולי עלמא מחסידין ולא מבעלי זמני' בע"ק עד שיתן עליו ט' קבין מים, מדתנן היה עומד ונזכר שהוא בע"ק לא יפסיק אלא יקצר, שמעינן מינה שאסור להתפלל כשהוא בעל קרי. וכן צמא דבר שהנוגע כל ישראל לחומרא מן התפלה עד פי"ה בהתיבת ט' קבין מים. ור' יהודה ב"כ לא פסר אלא בדברי תורה אבל לתפלה לא פסר. הוא דאמר ר' מאיר אין בעל קרי רשאי לקרות יותר מג' פסוקים, לית הלכתא כוותיה מדר"י בן בתירה. אלא אמר רבא הואיל ותנא אע"פ שהתפלל תפלתו תועבה. קי"ל כר"ל דבבא דהואיל והיה לו לעיין אי מקום מדבר הוא ולא עיין, תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל. הך אמר תיבד לראש וחד אמר לסקום שפסק. וקי"ל דחד לתפלה מדרבנן הוא וכדרבנן הלך אחרי המיקל. ועוד דספחברא דהשתא הוא דאיתמי ולא חזרי מעיקרא הוא, דבמאי אחרי, אי בהדגשת מי רגלים, קי"ל כמה ריכול לעפור על עצמו לא מרחי.

תורה אור השלם

1. וְכָל רְשָׁעִים תּוֹעֲבָה אָף כִּי כַּוָּנָה יְבִיאֶנּוּ:
משלי כא כז

הגהות הב"ח

(ה) בפשוטה ק"ש ד"ה מי שיתן וכו' ונכנס' פ"ק ממה: (ו) תוס' ד"ה ומתי וכו' נסרכה מקומות. ג"כ נסרכן ק"ן עומדין דף ל"ב: גבי בעלה פרק בתרא נמי הכי קתני מפסיק ואינו חוזר ד"ה מי שיתן וכו' ומיהו ג"כ ממ"ש בפ"ק ממה: (ז) בא"ד ומיהו ירחיק פרש. ג"כ עיין בספר נתלת נר מיתן ו' ס"ה ממנו נתלה נרבינו חנן:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה ש"ב כתב. בכל דוכתא לא מיבעיא לן עזרא היכי תקן אלא הכא וכן לקמן גבי סדר הבדלה לפי שהוא דבר הדבוק בכל יום וכבל מצטרף ובו"ש שיעבי בהר. ב בתוס' ד"ה ש"ב כתב. ולא בספר הישר שפיי דלתפילה לא הגזו. ג בתוס' ד"ה הוסיף. אבל אינו מקום שיבול לחלות להתפחק בדבר לא מקרי וכת רשעים.

לעזי רש"י

שרטיי"ר [פורק"א]. אכסדרה.

מוסף רש"י

שותתין. קולי"ר בלע"ז שפיי ניזל [מתוך] אלא טפל ויורד בעבדי וסבודרין עה"ג.

רב נסים גאון

היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק. אמרי' עלה בהלפתי ארץ ישראל [פ"ב הלכה ה'] מתניתא קרובים אבל ביום לבין עצמו מפסיק וכרי תאיר בים כרי יהודה אפי' ביום לבין עצמו אינו מפסיק כשאין לו מים לטבול אבל יש לו מים לטבול אפי' ר' יהודה מודה שהוא מפסיק:

ג) ר"ש פכ. ב) מוספתא פ"ג מ"ל, ג) [ועיי תוס'].
ד) [ע' מיש"י ברכות סה: ד"ה מי שהתה]. ה) בגליון מ"ו, ו) [ע' מיש"י ברכות סה: ד"ה ומתי]. ז) ג"כ מלי מקמא בשהר תלגי. ח) ע' מוספתא מולין פכ"ב: ד"ה (נגעים).
ט) [ערך נקף מג.].

בקילעא דרב אושעיא однажды *в прихожей дома рава Ошая* возникло такое же обсуждение, אתו ושאלו לרב אסי *пошли и спросили рава Аси* относительно 9 кавов.

אמר להו *Сказал им*: לא שנו אלא לחולה המרגיל *изучался закон*, что 9 кавов помогают очиститься для занятий Торой *больному, который был близок с женой*. אבל לחולה לאונסו *Но больной*, который видел *поллюцию*, פטור מכלום *свободен от всего*, и он может сразу приступать к занятиям Торой.

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: אצטמיד חצביה דרב נחמן *была* снова *укреплена* та *бадья рава Нахмана* (разбитая раньше). Потому что ученики рава Нахмана – как те больные, которые ночью были близки со своими женами.

מכדי כולהו אמוראי ותנאי בדעזרא קמיפלגי *Все эти учителя-амораим и таная́м* (мнения которых по поводу 40 сэа и 9 кавов приведены выше) *спорили о* постановлении *Эзры*. ונחזי עזרא היכי תקן Сказали: давайте *посмотрим, что постановил Эзра*.

אמר אביי *Сказал Абае*: עזרא תקן לבריא המרגיל ארבעים סאה *Эзра постановил*: *здоровому* человеку, *который был близок с женой*, требуются *40 сэа* для занятий Торой. ובריא לאונסו *А здоровому*, который видел *поллюцию*, – תשעה קבין *9 кавов*.

Продолжает Абае: ואתו אמוראי וספלגי בחולה *и пришли учителя-амораим, и спорили по поводу больного*.

מר סבר Один *учитель* (рав Дими) *считал*: חולה המרגיל כבריא המרגיל *больной, который был близок с женой*, относительно этого закона *приравнивается к здоровому* человеку, *который был близок с женой*. Ему требуется 40 сэа.

וחולה לאונסו כבריא לאונסו *А больной*, который видел *поллюцию, приравнивается к здоровому*, который видел *поллюцию*. Ему достаточно 9 кавов.

ומר סבר *Но* другой *учитель* (Равин) *считал*: חולה המרגיל כבריא לאונסו *больной, который был близок с женой*, относительно этого закона *приравнивается к здоровому* человеку, который видел *поллюцию*. Ему требуется 9 кавов.

וחולה לאונסו פטור מכלום *А больной*, который видел *поллюцию, свободен от всего*.

אמר רבא *Сказал Рава*: נהי דתקן עזרא טבילה *так ведь постановил Эзра окунаться* в микву! נתינה מי תקן *Разве* о том, чтобы *вылить на себя* 9 кавов, *постановил*? והאמר מר *Ведь* учили: *сказал учитель*: עזרא תקן טבילה לבעלי קריין *Эзра постановил окунаться* в 40 сэа *тем*, у кого *выделение семени*.

אלא אמר רבא *Но* вот, – *сказал Рава*, – что עזרא תקן *постановил Эзра*: טבילה לבריא המרגיל ארבעים סאה *здоровому* человеку, *который был близок с женой*, требуются *40 сэа* для занятий Торой. ואתו רבנן והתקינו *И пришли* после Эзры *мудрецы, и постановили*, לבריא לאונסו תשעה קבין что *здоровому* человеку, который видел *поллюцию*, требуется *9 кавов*.

Продолжает Рава: ואתו אמוראי וקא מיפלגי בחולה *и пришли учителя-амораим, и спорили по поводу больного*.

מר סבר Один *учитель* (рав Дими) *считал*: חולה המרגיל כבריא המרגיל *больной, который был близок с женой, приравнивается к здоровому* человеку, *который был близок с женой*. Ему требуется 40 сэа.

וחולה לאונסו כבריא לאונסו *А больной*, который видел *поллюцию, приравнивается к здоровому*, который видел *поллюцию*. Ему достаточно 9 кавов.

ומר סבר *Но* другой *учитель* (Равин) *считал*: לבריא המרגיל ארבעים סאה *здоровому* человеку, *который был близок с женой*, требуются *40 сэа*.

וחולה המרגיל כבריא לאונסו *А больной, который был близок с женой, приравнивается к здоровому* человеку, который видел *поллюцию*. תשעה קבין Ему достаточно *9 кавов*.

אבל לחולה לאונסו *Больной же*, который видел *поллюцию*, פטור מכלום *свободен от всего*, т. е. может заниматься Торой без очищения водой.

אמר רבא *Сказал Рава*: הלכתא *закон* звучит так: בריא המרגיל וחולה המרגיל *здоровому*,

ונחזי עזרא היכן תקן. בהכנה מקומות[א] (ג) גבי שאר תקנות לא פריך גמרא מי אמרי' שאני הכא דלאו כל יום הוא על כן תנו זכורים: **ולית הלכתא כוותיה.** דטכילה בכל יום מרננים עליה שלא לפילו למחרים נמי קבי בתשעה קנין לי נמי הכי פירושו ולית הלכתא כוותיה אלא כר' יהודה בן בתירא דאמר מוכה אין מקבלין עומדה ו"מ דוקא לתורה[ב] אבל לתפלה נרין מ)טכילה ופי' ר"י ללא שגת והטובל בערב יוה"כ אין לו לנרך והמנרך הוה נרכה לבטלה:

מ)**אלא** דכולי עלמא אחד לראש. וה"ה דהו"מ לתוקמי דמולי עלמא אין מחר לרחם ומלא מוקי הכי ס"מ דהלכה למחר לרחם וכן לקמן (ג) נהדיא אמר ר' אלעזר לרחם ותימה דבמסכת ר"ה (דף מ:) ס"ל יומן שמע תשע מקיעות בע' שעות כיום יפת אלא מקיעות מצטרפות ס"ע דשמה כדי לעשות כולם וכן במגילה (ס"ע ד' יח:) גמי דאמרינן אמר רב אין הלכה כרבי מונא דאמר שם שהה מחר לרחם דקאמר מקום דיכ ניכי נידן ומומר הכר מקומי דיש לחלק דשאני הכא דאין לאוי לקרות וכן לקמן (ד' כד:) דרבי אבהו אזל במתניתת המטוגפות דהתם ס"ע מודו למחר לרחם אבל היכא דנברא מזי כמו מגילה ושופר כולי עלמא מודו לתיעו מחר לרחם אלא למקום שפסק ורבינו יהודה פירש (ד) דהכא לא מני למימר לכולי עלמא לאין מחר לרחם ודבשאר קמיפלגי דהא לכ"ע הוי נברא מזי כיון לאיע מחר לרחם אבל ולמי אי הו"מ למימר הכי הוה אמר ליה: **והא** וכה רשעים תועבה. פרי"ו דדוקא במקום שהיה יכול להתפלל ולתלמי שים שם נוחה: **אע"פ** שהתפלל תפלתו תועבה. והוי מעוות לא יוכל למקן וי"ו פי' דימחול ויתפלל: **ממתין** עד שיכלו הסים. נמצמין על גבי קרקע אי ע"ג גגים ואין שם טופח ע"מ להטפיח כדמשמע לקמן (ד' כה.) כגון דעביד טיף טיף שנבלעין מהכא כן פי' הרב רבי יוסף ומיהו נרחה לפילו אם יש נהן טופח על מנת להטפיח מותרין כיון דמלחורייתא אין לאוסרן אלא מדבריהם ס' קנין הוא לנזור וכיון שעומד ככר נתפללו לא לחרמוהו רבנן למחר נתפלה:

מיימין

בקילעא דרב אושעיא אתו ושאלו לרב אסי אמר להו לא שנו אלא לחולה לאונסו אבל לחולה לאונסו פטור מבלום א"ר יוסף אצטמיד חצביה דרב נחמן מבדי כולהו אמוראי ותנאי ברעזרא קמיפלגי ונחזי עזרא היכי תקן אמר אביי עזרא תקן לבריא המרגיל מ' סאה ובריא לאונסו ט' קבין ואתו אמוראי ופליגי בחולה מר סבר חולה המרגיל כבריא המרגיל וחולה לאונסו בבריא לאונסו ומר סבר חולה המרגיל כבריא לאונסו וחולה לאונסו פטור מבלום אמר רבא נהי דתקן עזרא טבילה נתינה מי תקן והאמר מר עזרא תקן טבילה לבעלי קריין אלא אמר רבא [ס]עזרא תקן טבילה לבריא המרגיל מ' סאה ואתו רבנן ותתקינו לבריא לאונסו ט' קבין ואתו אמוראי וקא מיפלגי בחולה מר סבר חולה המרגיל כבריא המרגיל וחולה לאונסו כבריא לאונסו ומר סבר לבריא המרגיל מ' סאה וחולה המרגיל כבריא לאונסו ט' קבין אבל לחולה לאונסו פטור מבלום אמר רבא [ע]הלכתא בריא המרגיל וחולה המרגיל ארבעים סאה ובריא לאונסו תשעה קבין אבל לחולה לאונסו פטור מכלום: [פ]ת"ר בעל קרי שנתנו עליו ט' קבין מים טהור בר"א לעצמו אבל לאחרים ארבעים סאה ר' יהודה אומר מ' סאה מבל מקום ר' יוחנן וריב"ל ור"א ור' יוסי בר' חנינא חד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא אריש אריש חד אמר הא דאמרת במה דברים אמורים לעצמו אבל לאחרים מ' סאה לא שנו אלא לחולה המרגיל אבל לחולה לאונסו ט' קבין וחד אמר כל לאחרים אפילו חולה לאונסו עד דאיכא מ' סאה וחד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא אסיפא חד אמר הא דאמר רבי יהודה מ' סאה מבל מקום לא שנו אלא בקרקע אבל בבלים לא וחד אמר אפי' בבלים נמי בשלמא למ"ד אפי' בבלים היינו דקתני ר' יהודה אומר מ' סאה מכל מקום אלא למ"ד בקרקע אין בבלים לא מכל מקום לאתויי מאי לאתויי מים שאובין רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ורבא (ברבי) בר שמואל כריכו ריפתא בהדי הדדי א"ל רב פפא הבו לי לדידי לברוך רנפול עילואי ט' קבין אמר להו רבא (ברבי) [בר] שמואל תנינא במה דברים אמורים לעצמו אבל לאחרים מ' סאה אלא הבו לי לדידי לברוך דנפול עילואי ארבעים סאה אמר להו רב הונא הבו לי לדידי לברוך דליכא עילואי לא האי ולא האי רב חמא טביל במעלי יומא דפסחא להתניא רבים בי חובתן ולית הלכתא כוותיה:

מתני' [ו]היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר ירד [ז]לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תהא הנץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא ואם לאו יתכסה במים ויקרא ולא יתכסה לא במים הרעים ולא [ח]במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים [ט]וכמה ירחיק מהן ומן הצואה ד' אמות:

גמ' ת"ר היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר תיה קורא בתורה ונזכר שהוא בעל קרי אינו מפסיק ועולה אלא מנמנם וקורא ר"מ אומר אין בעל קרי רשאי לקרות בתורה יותר מג' פסוקים תניא אידך [י]היה עומד בתפלה וראה צואה כנגדו מהלך לפניו עד שיזרקנה לאחוריו ד' אמות והתניא לצדדין ל"ק [יא]הא דאפשר הא דלא אפשר [יב]היה מתפלל ומצא צואה במקומו אמר רבה אע"פ שחטא תפלתו תפלה מתקיף ליה רבא והא [יג]זבח רשעים תועבה אלא אמר רבא הואיל וחטא [יד]אע"פ שהתפלל תפלתו תועבה": ת"ר [טו]היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר ומתפלל להיכן חוזר רב חסדא ורב המנונא חד אמר חוזר לראש וחד אמר [טז]למקום שפסק לימא בהא קמיפלגי

מר

נב א מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה ו:
נד ב מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ז ושור או"ח סי' ס"ג סעיף ב:
נה ג ד מיי' פ"ד מהל' תפלה הל' ט סמג עשין ס"ש סור"מ סח סעיף ג:
נו ה מיי' ופמג שם טוש"ע או"ח סי' ס"ט סעיף ב:
נז ו מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

ר' יוחנן וריב"ל ור' אלעזר ור' יוסי בר' חנינה חד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא. פר' נמצאנו תרי זוגי ר' יוחנן וריב"ל זוגא חד, ר' אלעזר ור' יוסי בר' חנינא זוגא חד, תר מהאי וחא וחד מהאי חוא כגון ר' יוחנן ור"א ור' יהושע ור' יוסי, או אימכא ר' יוחנן ור' יוסי ור' יהושע ור"א. מתני'. היה עומד בתפלה וזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק ויבר. האידנא קי"ל כר' יהודה בן בתירא וכראיתי דאמר בטלה לטבילותא ולוקימה אלא דתיימא, דליכא טבילה לבעל קרי ולמשתא מקרא אלא לתרומה וקדש בלבר. מיהו אשכחן דנדרו נדר והתחיל להן לשהר בתחינת ס' קבין מים עליהם. וכדהכא דאמר מדכרי כולם נלמד תלה המרגיל ס' קבין. וכשיב בריא. ה"ה בחולה שאינו מסתבן אבל תלה המסתכן פטור מכלום והרי הוא כבעל קרי שאין לו מים לטבול. וכמו הזבין והמצורעין שאין חיישין לא לטבילה ולא לנתינת ט' קבין אלא קורין בדרכן. וכיוצא בזה נשים ויולדות שמתפללות ומברכות כל ברכות שהן חייבות. וברייתא דאמר הלכתא נהי קנזה לה תלה בר. הא דרב חמי נהי טביל כל מעלי יומא להתניא רבים בי חובתן. אסיקנא ורלית הלכתא כוותיה. אלא אע"נ דלא טביל מעיק להו בי חובתן. מיהו להתפלל כולי עלמא מחסירין ולא מצלו ואפי' בע"ק קר שיתן עליו ס' קבין מים. מתניתן היה עומד ונזכר שהוא בע"ק לא יפסיק אלא קצר. שמעינן מינה שאסור להתפלל כשהוא בעל קרי. וכן עמא דבר שנהגו כל ישראל להטבל מן החמה עד שישהרו בותיות ס' קבין מים. ור' יהודה ב"ב לא פסר אלא בדברי תורה אבל להפלה לא פסר. והא דאמר ר' מאיר אין בעל קרי רשאי לקרות יותר מג' פסוקים. לית הלכתא כוותיה מדרי' בן בתירה. אלא אפר רבא הואיל וחטא אע"פ שהתפלל תפלתו תועבה. קי"ל כרבא והואיל והיה לו לעיין אי מקום שהוא הוא ולא עיין, תפלתו תועבה. וצריך לחזור ולהתפלל. ודר אמר תיהד לראש וחד אמר למקום שפסק. וקי"ל דחזר למקום שפסק, ודא דחפלה מדרבנן היא וכדרבנן הלך אחרי המיקל. ועוד דספוקבוא דהשתא הוא ודאיתי ולא יחזר מעיקרא הוא, דבמאי אילימי, אי בהדגשת מי רגלים, קי"ל במה דיכול לעמוד על עצמו לא מדחי.

תורה אור השלם

1. וְגַם רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה אַף כִּי בְזִמָּה יְבִיאֶנּוּ:
משלי כא כז

הגהות הב"ח

(א) בברייתא ר"ש ד"ה מי שיתן וסי' ונגמ' שריך כמה: (ב) תוס' ד"ה ומתי וסי' נסרבה מקומות. ג"כ בסרקן שין עומדין דף [ג"כ גבי מבלה שריך לחזור ג"כ בס"ג מהמשנה הבא: (ג) ר"ה אלא וסי' וכן בקמן. ג"כ שף דף כ"ט: (ד) בא"ד ורבינו יהודה פירש. ג"כ עין בספר מצלת נבי פיטן ו' ס"ה תמלא נאלו נדברים אלו:

מוסף תוספות

א בתוס' ר"ש כתב. בכל דוכתא לא מיבעיא לן צוורא היכי תקון אלא הכא וכן לקמן נבי סדר הבדלה לפי שהוא דבר הנוהל בכל יום ובכל מקום ב"ש וב"ה שוין בהא. ב בתוס' ר"ש כתב. ולא כספר הישר שפי' דלתפלה לא נהוג. ג בתוס' ר"ש הוסיף. אבל אינו מקום שיכול לחלות להתפתק בדבר לא מקרי ובח רשעים.

לעזי רש"י

פרדשי"ר [פורש"א] אכסדרה.

מוסף רש"י

שותתין. קולי"ר בלע"ז שפיא נימי [מתיזין] אלא טפין (ביצה יב:).

רב נימים גאון

היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק. פלה בתלמוד ארץ ישראל [פ"ג הלכה ה"] מתניתא כרבים אבל ביחו לבין עצמו מפסיק ובר' מאיר סים בר' יהודה אפר ביחו לבין עצמו אינו מפסיק כשאין לו מים לטבול אבל יש לו מים לטבול אפי' ר' יהודה מדה שהוא מפסיק:

ה) ר"ה פב. ו) מוספתא פ"ג דמילה ס"ב, ז) [נ"ל פא.], ח) [ב"ב פ"ק.] [נקמן סה:] ר"ח מי המשנה]. ט) בפילה מ:, י) [ר' חנם] ברייתא פר. ר"ה ס"ב, יא) [ר' חנם] ברייתא פר. ר"ה שם, יב) [ר' חנם] ברייתא פר. ר"ה שם, יג) ג"ל מלי מתקמ' בפרק נתר תלוי. יד) [ע' מוספתא פ"ג דמילה הלכה ב: ר"ה שם] (נמנן), טו) [ע"ש בלף כב.].

который был близок с женой, и больному, который был близок с женой, для занятий Торой требуется ארבעים סאה *40 сэа.* ובריא לאונסו *Здоровому,* который видел *поллюцию,* надо תשעה קבין *9 кавов.* אבל לחולה לאונסו פטור *Но больной,* который видел *поллюцию, свободен от всего.*

בעל קרי תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: שנתנו עליו תשעה קבין מים טהור если *на человека,* у которого было *выделение семени, вылили 9 кавов воды,* он *чист* и может заниматься Торой. במה דברים אמורים *О каком случае* здесь *говорится?* לעצמו Когда учится *сам.* אבל לאחרים *Но* если учит *других* – требуется ארבעים סאה *40 сэа.*

רבי יהודה אומר ארבעים סאה מכל מקום *Раби Йеуда говорит: 40 сэа во всех случаях.*

רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי ורבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא *Раби Йоханан и раби Йеошуа бен Леви* спорили по поводу приведенной барайты с *раби Элазаром и раби Йосе, сыном раби Ханины.*

חד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא אריש *Один из* первой *пары* мудрецов *и один из* второй *пары* спорили *по поводу первой части* барайты, где приведено высказывание первого учителя (не раби Йеуды).

חד אמר *Один* из них *сказал:* הא דאמרת *то, что ты сказал:* במה דברים אמורים לעצמו אבל לאחרים ארבעים סאה *"О каком случае* здесь *говорится?* Когда учится *сам. Но,* если учит *других,* требуется *40 сэа",* – לא שנו אלא לחולה המרגיל *это учили только о больном, который был близок с женой.* אבל לחולה לאונסו תשעה קבין *Однако больному,* который видел *поллюцию,* достаточно *9 кавов.*

וחד אמר *А другой сказал:* כל לאחרים *любому,* пришедшему учить *других,* אפילו חולה לאונסו *даже* если он *больной,* который видел *поллюцию,* – запрещено учить, עד דאיכא ארבעים סאה *пока не будет* у него *40 сэа,* в которые окунется.

וחד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא אסיפא *Один из* первой *пары* мудрецов *и один из* второй *пары* спорили *по поводу заключительной части* барайты, где приведено высказывание раби Йеуды.

חד אמר הא דאמר רבי יהודה *Один из них сказал:* ארבעים סאה מכל מקום *то, о чем раби Йеуда сказал: "40 сэа во всех случаях",* – לא שנו אלא בקרקע *относится только* к микве *на земле.* אבל בכלים לא *Но* если он окунается *в емкости* (куда налиты 40 сэа), то для занятий Торой *не* очищается.

וחד אמר *А другой сказал:* אפילו בכלים נמי *даже в емкости!* Т. е. если тот, у кого выделение семени, окунется в 40 сэа, налитые в емкость, он чист и может заниматься Торой.

בשלמא למאן דאמר אפילו בכלים *Понятно для того, кто сказал "даже в емкости",* היינו רבי יהודה אומר ארבעים סאה מכל מקום דקתני он *учит так: раби Йеуда говорит: "40 сэа во всех случаях"* – даже в емкости.

אלא למאן דאמר בקרקע אין *Но для того, кто сказал:* "если окунется в микву *на земле,* то *да,* очистится, בכלים לא но если *в емкости,* то *не* очистится", – מכל מקום לאתויי מאי выражение *"во всех случаях" что добавляет?*

לאתויי מים שאובין Это выражение *добавляет,* что тот, у кого выделение семени, для занятий Торой может окунуться *в начерпанную воду,* вылитую в земляную емкость. В остальных случаях подобная миква не очищает.

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ורבא בר שמואל *Рав Папа, рав Уна, сын рава Йеошуа, и Рава бар Шмуэль* כריכו ריפתא בהדי הדדי *сидели вместе за трапезой.* Пришло время сказать Биркат-Амазон. (Раньше эту молитву говорил один из присутствующих, выполняя эту обязанность за остальных. На языке Талмуда: вывел остальных из обязанности произносить благословение.)

אמר להו רב פפא *Сказал им рав Папа:* הבו לי דנפול לדידי לברוך *дайте мне благословить,* עילואי תשעה קבין *потому что вылили на меня 9 кавов* воды. (Тот, у кого выделение семени, становится чист для произнесения благословения не только за себя, но и за других, если очистился водой в 9 кавов.)

אמר להו רבא בר שמואל *Сказал им Рава бар Шмуэль:* תנינא *учили* в барайте: במה דברים אמורים לעצמו *"О каком случае говорится?* Когда *за себя.* אבל לאחרים ארבעים סאה *Но,* если *за других,* требуется *40 сэа".* אלא הבו

ונחזי עזרא היכן תקן. נהרדעא מקומות[א] (ג) גבי שאר תקנות לא פריך לימא קמ"ל שאני תקנת עזרא דאיכא למימר דכולי עלמא ידעי ליה ולא בעי למיכתב ליה משום דכתיבי בספרא אחריתי. דטעמא דכל יום מרננים אחר מי שמת לא פליגי לאחרים ממי שגי בתשעה קנין לי ממי שכי פירושו ולית הלכתא כוותיה ולית הלכתא כוותיה כן בגירסת רבינו יהודה ז"ל ומתוקנת היא בגירסת רבינו יהודה ז"ל ומתוקנת היא בגירסת רבינו יהודה ז"ל ומתוקנת היא

לי לדידי לברוך *Так что дайте мне благословить,* **דנסול עילואי ארבעים סאה** *потому что вылили на меня 40 сэа* воды (окунулся я в микву).

אמר להו רב הונא *Сказал им рав Уна:* **הבו לי לדידי דליכא עילואי לברוך** *дайте мне благословить, потому что* **לא האי ולא האי** не выливали *на меня ни то, ни это* – ибо не было у меня выделения семени.

רב חמא טביל במעלי יומא דפסחא *Рав Хама окунался в 40 сэа* миквы *накануне дня Пэсах,* **להוציא רבים ידי חובתן** *чтобы вывести остальных из обязанности* произносить благословение.

ולית הלכתא כוותיה *И закон не идет по его мнению.* Или потому, что для этого достаточно 9 кавов. Или потому, что, согласно мнению раби Йеуды бен Бетэра, постановление Эзры не соблюдается.

МИШНА

היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי *Стоял на молитве* (т. е. уже начал молиться) *и вспомнил, что у него* было *выделение семени* (после которого еще не окунулся в микву), – **לא יפסיק אלא יקצר** *не должен прекращать* молитву, *но* пусть *сократит* благословения.

ירד לטבול *Спустился, чтобы окунуться* в микву, и пришло время читать Шма. **אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תהא הנץ החמה** *Если может подняться* из миквы *и покрыться* (надеть одежду), чтобы *прочесть Шма до восхода солнца,* **יעלה ויתכסה ויקרא** пусть *поднимется, покроется и прочтет.* **ואם לאו** *А если нет,* если видит, что не успевает все это сделать, **יתכסה במים ויקרא** пусть *укроется в воде* (чтобы снаружи оставалась только голова) – *и прочтет.*

ולא יתכסה לא במים הרעים *И нельзя укрываться в плохой воде* (с дурным запахом), **ולא במי המשרה** *а также в воде,* в которой *вымачивают лен.*

Нельзя читать Шма, если перед ним находится моча в сосуде, **עד שיטיל לתוכן מים** *пока не плеснул туда воды.*

וכמה ירחיק מהן ומן הצואה *И на сколько* надо *удалиться от нее* (от мочи или воды с дурным запахом), чтобы прочесть Шма? А также *от экскрементов?* – **ארבע אמות** *На четыре локтя.*

ГЕМАРА

תנו רבנן היה עומד *Учили мудрецы* в барайте: **בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי** *стоял на молитве и вспомнил, что у него* было *выделение семени,* – **לא יפסיק אלא יקצר** *не должен прекращать* молитву, *но* пусть *сократит* благословения.

היה קורא בתורה ונזכר שהוא בעל קרי *Читал Тору* (в синагоге) *и вспомнил, что у него* было *выделение семени,* – **אינו מפסיק ועולה** *не должен прекращать* чтение, **אלא מגמגם וקורא** *но* пусть *читает нечетко.*

רבי מאיר אומר אין בעל קרי רשאי לקרות בתורה יותר משלשה פסוקים *Раби Меир говорит: тому,* у кого было *выделение семени, не разрешено читать по* свитку *Торы больше трех стихов.* (Меньше трех стихов нельзя читать любому, кого вызвали к чтению Торы в синагоге.)

תניא אידך היה עומד *Учили в другой* барайте: **בתפלה וראה צואה כנגדו** *стоял на молитве и увидел экскременты перед собой* – **מהלך לפניו עד שיזרקנה לאחוריו ארבע אמות** *проходит вперед, пока не окажутся за ним* на расстоянии *четырех локтей.*

והתניא *Но ведь учили* в другой барайте закон: **לצדדין** надо отойти на четыре локтя *в* любую из *сторон.*

לא קשיא הא דאפשר *Не трудность!* *Эта* барайта говорит о случае, *когда можно* пройти вперед. **הא דלא אפשר** А *эта – когда невозможно.*

היה מתפלל ומצא צואה במקומו *Молился* Шимон-Эсрэ *и обнаружил экскременты на том же месте* (где молился). **אמר רבה** *Сказал Раба:* **אף על פי שחטא** *хотя и согрешил* (потому что не проверил заранее место), **תפלתו תפלה** *его молитва* считается *молитвой.*

ונחזי עזרא היכן תקן. כהכרכה מקומות[א] (ב) גבי שאר תקנות לא פריך גמרא קאי לגלגל שאמי הכא דלכך הרגיל בכל יום הוא על כן לנו וכוליס: ולית הלכתא כוותיה. דטעילה בכל יום מרבעים שאה לגלגל לפילו לאחרים נמי קבי בתשעה קנין לי נמי הכי הלכתא כוותיה לגלגל כר' יהודה בן בתירא דתניא לגלגל דרכו מורה לן מקבלין טומאה ויום מקוה לטהרה[ב] אבל לתפלה צריך[ג] טבילה ופרי"ש לגלגל שנת והטובל בערב יוה"כ לן לו לנדך והמנהג הוה נכרה לנטעלה:

[ג]אלא דכולי עלמא חוור לראש. וה"ה דהר"ם לחוקמי למולי עלמא לן מחר לנדם ומלגלג מוקי הכי ש"מ דהלכה למחר לנדם וכן נקמן (ג) בהדיא לחר ר' לחנא דמתקא דבמקבת ר"ה (דף ל:) ל"ר יוחנן שמע מעם מקיעות בני שעות ביום יצא לגלגל מקיעות מבטרפות תפ"ג דתכה כדי לעשות כולם וכן במגילה (פ"ג ד' יח:) נמי לגלגל לחר ר' לחנא דמתקא דבמקבת ר"ה (דף ל:) ל"ר יוחנן שמע מעם מקיעות בני שעות ביום יצא לגלגל מקיעות מבטרפות תפ"ג דתכה כדי לעשות כולם וכן במגילה (פ"ג ד' יח:) נמי לגלגל ח

מתקיף ליה רבא *Нашел ему противоречие Рава*: **והא** *ведь* написано[1]: **זבח רשעים תועבה** *"Жертва нечестивца мерзка"*. Поэтому молитва того, кто не проверил чистоту места, неприятна Всевышнему.

На этом основании Рава оспаривает мнение Рабы.

1. Мишлей 21:27

אלא אמר רבא *Но, – сказал Рава, –* **הואיל וחטא** *поскольку согрешил*, не проверив место, то, **אף על פי שהתפלל** *несмотря на то что помолился*, **תפלתו תועבה** *его молитва мерзка* (неприятна Всевышнему).

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **היה עומד בתפלה** *стоял на молитве* Шмонэ-Эсрэ, **ומים שותתין על ברכיו** *и моча* полилась *по его коленям* – **פוסק עד שיכלו המים** *прерывает* молитву, *пока моча не перестанет литься*, **וחוזר ומתפלל** после чего *возвращается к молитве*.

להיכן חוזר *К какому месту возвращается?* – **רב חסדא ורב המנונא** Спорили *рав Хисда и рав Амнуна*. **חד אמר** *Один сказал*: **חוזר לראש** *возвращается к началу* молитвы. **וחד אמר** *А другой сказал*: **למקום שפסק** возвращается *туда, где прервался*.

לימא בהא קמיפלגי *Скажем, вот о чем спорили*:

מר סבר один *учитель считал*: **אם שהה כדי לגמור את כולה** *если сделал паузу* посреди молитвы, достаточную, *чтобы закончить всю* молитву, **חוזר לראש** то *возвращается к началу*. **ומר סבר** *А* другой *учитель считал*: **למקום שפסק** возвращается *туда, где прервался*, даже если сделал достаточно большую паузу.

אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: если так, то надо было сказать по-другому: **האי אם שהה** *если сделал* достаточно большую *паузу*, то возвращается к началу, **אם לא שהה** а *если не сделал паузу*, то не возвращается к началу, – **מיבעי ליה** так *надо было* разделить позиции спора. Поскольку на такое деление не указано, значит, спор велся на другую тему.

אלא דכולי עלמא *Но* вот как надо понимать: *все согласны*, что **אם שהה כדי לגמור את כולה** *если сделал паузу*, достаточную, *чтобы закончить всю* молитву, **חוזר לראש** то *возвращается к началу*. **והתם בדלא שהה קמיפלגי** *Однако там*, в нашем случае, *спорили* на тему: если *не сделал* большую *паузу*.

דמר סבר Один *учитель считал*: поскольку должен был до молитвы справить нужду, но не справил, то **גברא דחויא הוא** *ему нельзя было* молиться, т. е. **ואין ראוי** *он не годился* к молитве изначально. **ואין תפלתו תפלה** *И его молитва не* считается *молитвой*. А поэтому должен вернуться к началу молитвы.

ומר סבר *А* другой *учитель считал*: **גברא חזיא הוא** изначально *годился*, а потому **ותפלתו תפלה** *его молитва* считается *молитвой* и в случае короткой паузы он возвращается к месту, где прервался.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **הנצרך לנקביו** тот, кто чувствует *потребность справить нужду*, **אל יתפלל** пусть *не молится*, пока не справит. **ואם התפלל** *Но если помолился* в таком состоянии – **תפלתו תועבה** *его молитва неприятна* Всевышнему.

אמר רב זביד *Сказал рав Звид*, **ואיתימא רב יהודה** *а некоторые говорят*, что сказал *рав Йеуда*: **לא שנו אלא שאינו יכול לשהות בעצמו** в барайте *говорится только о том*, кто *не может сдержаться* (именно его молитва неприятна Всевышнему). **אבל אם יכול לשהות בעצמו** *Но если может сдержаться* – **תפלתו תפלה** *его молитва* считается *молитвой*.

ועד כמה *И до каких* пор сдерживается? **אמר רב ששת** *Сказал рав Шэшет*: **עד פרסה** *до парсы* (8 тысяч локтей). Другими словами: если может сдержать себя на время, которое требуется, чтобы пройти одну парсу.

איכא דמתני לה אמתניתא *Есть* такие, *что учат* слова рава Звида *в* самой *барайте*.

במה דברים אמורים *О чем* здесь *говорится*? **כשאין יכול לעמוד על עצמו** О ситуации, *когда не может терпеть*. **אבל אם יכול לעמוד על עצמו** *Но если может терпеть* – **תפלתו תפלה** *его молитва* считается *молитвой*. **ועד כמה** *И до каких* пор? **אמר רב זביד** *Сказал рав Звид*: **עד פרסה** *до парсы*.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן *Сказал раби Шмуэль бар Нахмани: сказал раби Йонатан*: **הנצרך לנקביו הרי זה לא יתפלל** тот, кто чувствует *потребность справить нужду*, пусть *не молится*, пока не справит. **משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל** *Потому что сказано*[1]: *"Готовься к встрече со своим Богом, Израиль"*.

ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן *И* еще *сказал раби Шмуэль бар Нахмани: сказал раби Йонатан*: **מאי דכתיב** *о чем написано* в стихе[2]: **שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים** *"Следи за своими ногами, когда пойдешь в Дом Бога"*? – **שמור עצמך שלא תחטא** *Берегись, чтобы не согрешить*. **ואם תחטא** *А если согрешишь*, то (говорит Всевышний) **הבא קרבן לפני** *принеси Мне жертву*.

В продолжении стиха написано: **וקרוב לשמע** *"И старайся слушать*, чтобы не приносить жертву вместе с глупцами, потому что не умеют творить зло".

אמר רבא *Сказал Рава*, комментируя стих: **הוי קרוב לשמוע דברי חכמים** *"старайся слушать"* – внимай *словам мудрецов* о том, что **שאם חוטאים מביאים קרבן ועושים תשובה** *если* люди *грешат*, то *приносят жертву и раскаиваются*. **מתת הכסילים זבח** *"Чтобы не приносить жертву с глупцами"* – **אל תהי ככסילים שחוטאים ומביאים קרבן ואין עושים תשובה** *не будь как глупцы, которые грешат, приносят жертву, но не раскаиваются*.

1. Амос 4:12
2. Коэлет 4:17

מר סבר [ס]אם שהה כדי לגמור את כולה תחזר לראש ומר סבר למקום שפסק אמר רב אשי האי אם שהה אם לא שהה מיבעי ליה [ע]אלא [ף]דכולי עלמא אם שהה כדי לגמור את כולה תחזר לראש [צ]והתם בדלא שהה קמיפלגי דמר סבר גברא דחויא הוא ואין ראוי ואין תפלתו תפלה ומר סבר גברא חויא הוא ותפלתו תפלה תנו רבנן [ר]הנצרך לנקביו אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה אמר רב זביד ואיתימא רב יהודה לא שנו אלא שאינו יכול לשהות בעצמו אבל אם יכול לשהות בעצמו תפלתו תפלה ועד כמה אמר רב ששת [ש]עד פרסה איכא דמתני לה [ת] אמתניתא במה דברים אמורים כשאין יכול לעמוד על עצמו אבל אם יכול לעמוד על עצמו תפלתו תפלה ועד כמה אמר רב זביד [ת] [ק]עד פרסה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן [ק]הנצרך לנקביו הרי זה לא יתפלל משום שנאמר [י]הכון לקראת אלהיך ישראל ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מ"ד [ז]שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים שמור עצמך שלא תחטא ואם תחטא הבא קרבן לפני וקרוב לשמוע [ח](דברי חכמים) אמר רבא הוי קרוב לשמוע דברי חכמים שאם חוטאים מביאים קרבן ועושים תשובה מתת הכסילים [זבח] אל תהי בכסילים שחוטאים ומביאים קרבן ואין עושים תשובה כי אינם יודעים לעשות רע אי הכי צדיקים נינהו אלא אל תהי בכסילים שחוטאים ומביאים קרבן ואינם יודעים אם על התובה הם מביאים אם על הרעה הם מביאים אמר הקב"ה בין טוב לרע אינן מבחינים והם מביאים קרבן לפני רב אשי ואיתימא רב חנינא בר פפא אמר שמור נקביך בשעה שאתה עומד בתפלה לפני. תנו רבנן [ט]הנכנס לבית הכסא חולץ תפיליו ברחוק ד' אמות ונכנס אמר רב אחא בר רב הונא אמר רב ששת לא שנו אלא בית הכסא קבוע אבל בית הכסא עראי חולץ ונפנה לאלתר [י]ובשהוא יוצא מרחיק ד' אמות ומניחן מפני שעשאו בית הכסא קבוע איבעיא להו מהו שיכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין מים רבינא שרי רב אדא בר מתנא [י]אסר אתו שיילוה לרבא אמר להו אסור חיישינן שמא יפנה בהן ואמרי לה שמא יפיח בהן תניא אידך הנכנס לבית הכסא קבוע חולץ תפיליו ברחוק ד' אמות ומניחן בחלון הסמוך לרשות הרבים ונכנס ובשהוא יוצא מרחיק ד' אמות ומניחן רבי בית שמאי ובית הלל אומרים אוחזן בידו ונכנס ר"ע אומר אוחזן בבגדו ונכנס בבגדו ס"ד זימנין מישתלי להו ונפלי אלא אימא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס ומניחם בחורין הסמוכים לבית הכסא [ו]ולא יניחם בחורין הסמוכים לרשות הרבים ובאת אחת ונטלתן ובאת לבית המדרש ואמרה ראו מה נתן לי פלוני בשברי כיון ששמע אותו תלמיד כך עלה לראש הגג ונפל ומת באותה שעה התקינו [ש]שיהא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס תנו רבנן בראשונה היו מניחין תפילין בחורין הסמוכין לבית הכסא ובאין עכברים ונוטלין אותן והתקינו שיהו מניחין אותן בחלונות הסמוכות לרשות הרבים ובאין עוברי דרכים ונוטלין אותן התקינו שיהא אוחזן בידו ונכנס אמר רבי מיאשא [פ]בריה דריב"ל הלכה [ג]גוללן כמין ספר ואוחזן בימינו כנגד לבו אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ובלבד [ש]שלא תהא רצועה יוצאת מתחת ידו טפח אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי זירא [ל]לא שנו אלא שיש שהות ביום ללבשן אבל אין שהות ביום ללבשן עושה להן כמין כיס טפח ומניחן [מ]אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ביום גוללן כמין ספר ומניחן בידו כנגד לבו ובלילה עושה להן כמין כיס טפח ומניחן אמר אביי [ל]לא שנו אלא בבלי שהוא כליין אבל בכלי שאינו כליין אפילו פחות מטפח אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי תדע שהרי [י]פרין קטנים מצילין באהל המת ואמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן כי הוה בעי למיעל לבית הכסא כי הוה נקיט ספרא דאגרתא הוה יהיב לן כי הוה נקיט תפילין לא הוה יהיב לן אמר הואיל ושרונהו רבנן

ננטרן

דבר סבר. כל המפסיק בתפלתו אם שהה כדי לגמור כולה מחזר לראש כדלעיל גבי ק"ש (לקמן בפירקין דף מ:) ובשהה קל מיפלגי בה: [פ]אלא אם שהה אם לא שהה מיבעי ליה. במילתא דלא חפצא וכל המונח מיבעי ליה לאפלוגי בין שהה כלא כלום ומדלא אפליג שמע מינה אפילו כדלא שהה קאמר: גברא דחויא הוא. כשהמיעל להתפלל והיה צריך לנקביו דמחי הוא מלהתפלל לנקך מה שהתפלל חיטה תפלה ומחר לגמלו: ואין ראוי ואין תפלתו תפלה. תמ"ל שאינו יכול להתמין על שיעורי תפלתו תפלה רחויה היא מה שהתפלל קודם שהיתה: ועד כמה. יכול להתמיד עצמו מנקביו שיהא מותר להתחיל בתפלה: פרסה דמתני'. להלן גמי בכירים לחורים בתחילת גופה ולא משמעתא דלכ זביד וכ יהודה וכ מילי לימנו בשיעורא הוא דלימרי: שמור פתחך שלא תחטא. ותנדרך רגלך ללכת אל בית האלהים. להניח תפלה: פרי קדוש נשמע. תשובה בהתמת קרבן מתת חוטא כלומר שבשמרת על פני הבשר הם נלא תפיליה: פרפי. זוה מתחיל עכשיו לעשותו ים הכסא: חולץ ונפנה לאלתר. ויחמ תפילין בידו כדלמרינן לקמן ונקבוע נמי חוחזן בידו שלא שנרין לחלון ברחוק ד' אמות שנחזן שהם כרלמו הם בגלי ונגלי הלבר: מפני שיעשאו בית הכסא קבוע. כשהן ברחוק חלון ד' אמות: אסור חיישינן שמא יפנה בהן. גדולים: כחורים הסמוכים לבית הכסא. לפניס מן הגדר בשדה שהוא נפנה בה נותנן בחורים שבכותל: כחורים הסמוכים לרשות הרבים. חורי כותלי מחיצות השדה שלין שבכנסיות מלוין במקום הילוך בני אדם והוא יכנס לחתרי הגדר לפנות: גוללן. בלטיות שלהן: [ע]שלא פגם רצועה. שיש בה קדושה שהרי בהן הוא קושרן ונקשר נלמה בעשייתו כמין לי"ת על שם אחת מאותיות של שדי והש"ן עשויה כראשי הקלילה המיוחה והיו"ד עשויה כראש לולמא לרצועת תפילין של יד ולרצועה קטנה מלד כפוף לאחה ונלמית כמין יו"ד: ואוחזן בימינו. שלא כנגדו כדי שלא יפלו: כיוס. כשהוא גוללן בשביל שיה ככיס גוללן כמין ספר כדלמרן: ובלילה. כשהוא גוללן בניחו על מנת להניע על הכנקר: עושה לפס כיס טפח. דמלוי טפח דחזיל ככלי אהל להפסיק ביניס לנקבים: לא שנו. דבעני טפח שלא ככלי שהוא כליין. כיס העשוי לנרכן דכליין קבוע להיות נטול שלנס הילכך בעיון דבר הניכר שיהא מונף נפמיכס: פרפי פרין קטנים מצילין. דהיקף לממיל בהאהל המת ואף על גב דלא הוי טפח מילי: אמר מוקיל ושרונהו רבנן. לאוחזן בידו משום שמירתן:

תורה אור השלם

1. לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וְתֹדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתְּרָה דַרְכִּי מֵיְיָ וּמֵאֱלֹהַי מִשְׁפָּטִי יַעֲבָר: (ישעיה מ כז)

2. שִׁמְרִי רַגְלֵךְ בְּאֶשֶׁר תֵּלְכִי אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים וְקָרוֹב לִשְׁמֹעַ מִתֵּת הַכְּסִילִים זָבַח כִּי אֵינָם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע: (קהלת ה ג)

הנהות הב"ח

(ס) גמ' אימא שמעני לה במתניתא וכי תמר רב זביד אמר רב יהודה מר פרסה:

גליון הש"ס

תום' ד"ה שהיה וכו' שפסקלית מחשבה בשהל המת. מלשמע וכוחם דף ג ע"ב:

מוסף תוספות

ג כתוס' ד"ה כתב. אבל אם לא היה [חשוב] אריך שלהם לא היה מציל באהל המת מדי דהכי אשכלית שנבלין בטיט דאפרי' בפ"ק דזבחים שאין ניצולין באהל המת.

רב נסים גאון

פרין קטנים מצילין באהל המת. עיקרה בפיסחי (פרשה חקת) וכל בלי פתחת בכלי חרש הכתוב מדבר מה ת"ל פתחת ואפילו כל שהוא (והתורל הזה) [והא] שמא באהל המת לפיכך אם יהיה פתוח כצמיד פתיל מציל על מה שבתוכו כדמפרש התם ומי יכל כלי פתוח מיכן אמרי כלים מצילין בצמיד פתיל באהל המת ואמרי עיר שמא הוא אין ת"ל הוא אלא הוא שיציל על עצמו ובשבת בפ' אמר רבי עקיבא (דף קד:) ובבבא קמא בפ' כיצד הרגל מועדת (דף נה:) נרסי' תניא ממץ בפת מניו היו הוא שפרין קטנים שמהרין כזב מעלין בפת:

נח א מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ג סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן קז סעיף ס:

נט ב ג מיי' שם הלי' י סמג שם טוש"ע או"ח סימן נ סעיף ג:

ס ד מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף ג ג:

סא ה ו מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה ז סמג עשין כה טוש"ע או"ח סימן פט סעיף ה [וכ סמג עשין כג] וכלל מפלין קף עמ):

סב ז מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

סג ח י כ מיי' וסמג שם טור ש"ע שם סעיף ה:

סד ל מ מיי' שם הלכה יט סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:

ג [מיי' פ"ג מהל' תפלה] סמג עשין ג):

רבינו חננאל

בית הכסא קבוע. פירוש, מקום שהוכן ליפנות בו בני אדם לנדלים וכל שכן להשתנות. מדרון. קום שהמים נמשכין ויורדין ואינן (נקעין) [נקרין] ולא נבלעי במקומן. ובית הכסא ארעי. מקום שנדמדם לצרם בהליכתו (מפנה) [תפנה] שם או השתין בו מים. [ואביא להו מהו שיכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין מים וכו'. וקים"ל דלא יכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע אפ"ה להשתין מים]. התרתי לך בגון קבוע אסרתי לך בגון בית הכסא ארעי. פי', רבכרית הכסא קבוע אסר להניחם בראשו. אבל בידו שרי ולימא למיחש לניצוצות ולשפשף. ולהכי בבית הכסא ארעי שהמקום קשה. שאסור לאחחם בידו משום ניצוצות אלא מניחם בכיסם. אבל מותר בשהוא בראשו ואין צריך להלוך רק שיכנסו אותם. א"ר יצחק הנכנס למערת קבר חולץ תפיליו ואחר כך נכנס ופליגא דר' חייא דא"ר חייא מניחן על שלחנו וכן הדין לו. כל היכא דאיכא בהאי גוונא בהלמוד ופליגא דשלני קי"ל כחולק. הלכך קי"ל כר' חייא

כי אינם יודעים לעשות רע *"Потому что не умеют творить зло"*. אי הכי צדיקים נינהו *Если так*, то *они праведники*, а не глупцы!

אלא *Но* вот как надо объяснить: אל תהי ככסילים שחוטאים ומביאים קרבן *не будь как глупцы, которые грешат, приносят жертву* ואינם יודעים אם על הטובה הם מביאים אם על הרעה הם מביאים *и не знают – за добро ее приносят* (как благодарность) *или за зло* (как искупление). Т. е. слова "потому что не умеют творить зло" означают, что они не знают, каким образом храмовая жертва исправляет грех.

אמר הקדוש ברוך הוא *Сказал Всевышний*: בין טוב לרע אינן מבחינים *не различают между добром и злом* – והם מביאים קרבן לפני *и приносят Мне жертву*?!

Гемара приводит другое толкование того же стиха.

רב אשי ואיתימא רבי חנינא בר פפא אמר *Рав Аши, а некоторые говорят*, что *раби Ханина бар Папа, сказал*: слова "Следи за своими ногами, когда пойдешь в Дом Бога" означают: שמור נקביך בשעה שאתה עומד בתפלה לפני *следи за своими отверстиями*, которые между ног, *когда ты стоишь в молитве передо Мной*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: הנכנס לבית הכסא тот, кто *входит в туалет*, חולץ תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס заранее *снимает* свои *тфилин на расстоянии в четыре локтя* от туалета, затем *входит*. (В те времена туалеты представляли собой отгороженные участки в поле. Постоянный туалет – тот, которым начали пользоваться. Случайный – чист от экскрементов.)

אמר רב אחא בר רב הונא אמר רב ששת *Сказал рав Аха бар рав Уна: сказал рав Шэшет*: לא שנו אלא בית הכסא קבוע в этой барайте *учили только* о том, кто входит в *постоянный туалет*.

אבל בית הכסא עראי *Но* когда входит в *случайный туалет*, חולץ ונפנה לאלתר *снимает* тфилин и *сразу же справляет нужду*. וכשהוא מרחיק ארבע אמות ומניחן יצא *А когда выходит, удаляется на четыре локтя* и снова *накладывает* тфилин, מפני שעשאו בית הכסא קבוע *потому что сделал туалет постоянным*.

איבעיא להו *Спросили*: מהו שיכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין מים *что* говорит закон, если *зайдет человек с тфилин* на голове *в постоянный туалет справить малую нужду*?

רבינא שרי *Равина разрешил*. רב אדא בר מתנא אסר *Рав Ада бар Матна запретил*. אתו שיילוה לרבא *Пошли спросить у Равы*. אמר להו *Сказал им* Рава: חיישינן שמא יפנה בהן אסור *запрещено*, потому что *опасаемся, что справит большую нужду*. ואמרי לה А некоторые *говорят*: опасаемся, שמא יפיח בהן *что выпустит газы*.

הנכנס לבית הכסא קבוע тот, кто *входит в постоянный туалет*, חולץ תפיליו ברחוק ארבע אמות *снимает* свои *тфилин на расстоянии четыре локтя* от туалета, ומניחן בחלון הסמוך לרשות הרבים *кладет их на окно* (отверстие в ограде вокруг туалета), *выходящее в сторону общего владения* (но не в сторону поля), *и входит*.

וכשהוא יוצא מרחיק ארבע אמות ומניחן *А когда он выходит, удаляется на четыре локтя* от туалета *и* снова *накладывает* тфилин. דברי בית שמאי Таковы *слова* мудрецов *школы Шамая*.

ובית הלל אומרים Мудрецы же *школы Илеля говорят*: אוחזן בידו ונכנס *держит их в руке и входит*. Т. е. не надо оставлять их снаружи.

רבי עקיבא אומר *Раби Акива говорит*: אוחזן בבגדו ונכנס *держит их в своей одежде и входит*.

בבגדו סלקא דעתך *В одежде*? Если *решишь*, что так надо понимать слова раби Акивы, то есть опасность, что זימנין מישתלי להו ונפלי *иногда* может *забыть о них – и они упадут*. אלא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס אימא *Поэтому скажи*: *держит их в одежде* (завернутыми в одежду, которая на нем) *и* при этом поддерживает *рукой – и входит*.

Гемара приводит заключительную часть высказывания раби Акивы в барайте.

ומניחם בחורין הסמוכים לבית הכסא *Или кладет их в отверстие* ограды, *смотрящее в сторону туалета* (т. е. на окно ограды вокруг туалета, выходящее в поле). ולא יניחם בחורין

דמר סבר. כל המפסיק בתפלתו אם שהה כדי לגמור כולה מחזר לראש (לקמן קי"ג ע"ב) ואפשר קא סלקא דעתין נמי קי"ג לקמן בפירקין (דף מ:) ואפשר רגילים לפטור אם מותר להשתין בהן ולא מיישינן שמא יפנה בהן ואפילו הכי קתני אם שהה כדי לגמור כולה מחזר לראש ומר סבר אם לא שהה מיבעי ליה. כמילתא דרבי חנינא דאמר לקמן (דף מ:) ובשהה קא מיפלגי הכא: כאי אם שהה

הסמוכים לרשות הרבים *Но не кладет их в отверстие* ограды, *смотрящее в сторону общего владения* (т. е. не на окно ограды вокруг туалета, выходящее в сторону общего владения), **שמא יטלו אותם עוברי דרכים** *потому что их могут взять прохожие*, **ויבא לידי חשד** *и он попадет под подозрение*.

ומעשה בתלמיד אחד שהניח תפיליו בחורין הסמוכים לרשות הרבים Так *случилось с одним учеником, который положил свои тфилин в отверстие* ограды, *смотрящее в сторону общего владения*. **ובאת זונה אחת ונטלתן** *Прошла одна блудница и взяла их*. **ובאת לבית המדרש ואמרה** *Явилась в дом учения и сказала*: **ראו מה נתן לי פלוני בשכרי** *смотрите, что дал мне такой-то в виде платы*. **כיון ששמע אותו תלמיד** *Когда услышал эти слова тот ученик*, **עלה לראש הגג ונפל ומת** *поднялся на крышу, бросился* вниз *и умер*.

באותה שעה התקינו שיהא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס *Тут же мудрецы постановили, что* следует *держать их в одежде*, поддерживая *рукой*, когда человек *входит* в туалет.

תנו רבנן בראשונה *Учили мудрецы* в барайте: **היו מניחין תפילין בחורין הסמוכין לבית הכסא** *вначале клали их в отверстие* ограды, *смотрящее в сторону туалета* (со стороны поля). **ובאין עכברים ונוטלין אותן** *Но приходили мыши и забирали их*. **התקינו שיהו מניחין אותן בחלונות הסמוכות לרשות הרבים** Тогда *постановили, чтобы клали их на окно* в ограде, *выходящее в сторону общего владения*, ибо там нет мышей. **ובאין עוברי דרכים ונוטלין אותן** *Но приходили прохожие и забирали их*. **התקינו שיהא אוחזן בידו ונכנס** Поэтому *постановили, что* следует *держать их в руке – и входить*.

אמר רבי מיאשא בריה דרבי יהושע בן לוי *Сказал раби Меяша, сын раби Йеошуа бен Леви*: **הלכה** *закон* гласит: **גוללן כמין ספר** *обвязывает* тфилин их собственным ремешком, *как* обвязывают *свиток*, **ואוחזן בימינו כנגד לבו** *и держит их в правой руке*, прижав *к сердцу*.

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן *Сказал рав Йосеф бар Маньюми: сказал рав Нахман*: **ובלבד שלא תהא רצועה יוצאת מתחת ידו טפח** *лишь бы ремешок*, которым он обвязал тфилин, *не выходил* (не свисал) *из его руки на тэфах* (единица длины, равная ширине ладони), потому что на ремешке тоже лежит святость.

אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי זירא *Сказал раби Яаков бар Аха: сказал раби Зэра*: **לא שנו אלא שיש שהות ביום ללבשן** о том, что обвязывает тфилин ремешком, *учили только* для случая, *когда есть время днем наложить* тфилин, т. е. когда осталось время при свете дня снова наложить тфилин.

אבל אין שהות ביום ללבשן *Но* если *нет времени днем наложить* тфилин, поскольку наступает ночь, то **עושה להן כמין כיס טפח ומניחן** пусть *сделает для них* (заранее) *мешочек* (или карман в одежде) размером с *тэфах* и *держит их* в нем, когда входит в туалет.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *Сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан*: **ביום גוללן כמין ספר ומניחן בידו כנגד לבו** *днем*, входя в туалет, *обвязывает их, как свиток, и держит в руке*, прижав *к сердцу*.

ובלילה עושה להן כמין כיס טפח ומניחן *А ночью, когда снимает их*, – пусть *сделает для них мешочек* размером с *тэфах и держит их* в нем до утра. Такой мешочек с тфилин можно положить даже на землю, потому что считается, что поверхность емкости размером не меньше, чем тэфах, отделяет предмет, положенный внутрь, от земли.

אמר אביי לא שנו אלא בכלי שהוא כליין *Сказал Абае*: *учили* о мешочке размером с тэфах *только* в случае, если *он* представляет собой *футляр*, сделанный специально для тфилин. Ибо без тфилин он – не предмет сам по себе (т. е. он как бы часть тфилин), а поэтому требуется минимальный размер (тэфах), чтобы отделить тфилин от земли.

אבל בכלי שאינו כליין *Но* если этот мешочек – *не* специальный *футляр* для тфилин, а вещь, предназначенная для хранения любого предмета, **אפילו פחות מטפח** то *даже* при размере *меньше, чем тэфах*, он отделяет предмет, положенный внутрь, от земли.

אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי Об этом *сказал Мар-Зутра, а некоторые говорят*, что *рав Аши*: **תדע שהרי פכין קטנים מצילין באהל המת** *знай*, что *маленькие* глиняные *горшочки* размером меньше тэфаха *спасают* любую вещь, положенную внутрь, от ритуальной нечистоты *в шатре умершего*.

דמר סבר. כל המפסיק בתפלתו אם שהה כדי לגמור כולה מחר גרסינן בתלמידין גבי ק"ש לקמן בפירקין (לקמן דף כד:) ובשהה קצת מיפלגי בכך: **כדי אם שהה אם לא שהה מיבעי ליה.** כמילתא דרב חסדא וכך המנהג מיבעי ליה לאפלגתי בין שהה כדי לגמור כולה מחר לראש ומר סבר למקום שפסק אמר רב אשי האי אם שהה אם לא שהה מיבעי ליה [ס]אלא [ע]דכולי עלמא אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש [פ]והתם בדלא שהה קמיפלגי דמר סבר גברא דחויא הוא ואין ראוי ואין תפלתו תפלה ומר סבר גברא חזיא הוא ותפלתו תפלה תנו רבנן [ק]הנצרך לנקביו אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה אמר רב זביד ואיתימא רב יהודה לא שנו אלא שאינו יכול לשהות בעצמו אבל אם יכול לשהות בעצמו תפלתו תפלה ועד כמה אמר רב ששת [ר]עד פרסה איכא דמתני לה [ש] אמתניתא במה דברים אמורים כשאין יכול לעמוד על עצמו אבל אם יכול לעמוד על עצמו תפלתו תפלה ועד כמה אמר רב זביד [ת] עד פרסה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מ"ד [ב]הנצרך לנקביו הרי זה לא יתפלל משום שנאמר [ג]והכון לקראת אלהיך ישראל ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מ"ד [ד]שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים שמור עצמך שלא תחטא ואם תחטא הבא קרבן לפני וקרוב לשמוע [ה](דברי חכמים) אמר רבא הוי קרוב לשמוע דברי חכמים שאם חוטאים מביאים קרבן ועושים תשובה מתת הכסילים [זבח] אל תהי ככסילים שחוטאים ומביאים קרבן ואין עושים תשובה כי אינם יודעים לעשות רע אי הכי צדיקים נינהו אלא אל תהי ככסילים שחוטאים ומביאים קרבן ואינם יודעים אם על הטובה הם מביאים אם על הרעה הם מביאים אמר הקב"ה בין טוב לרע אינן מבחינים והם מביאים קרבן לפני רב אשי ואיתימא רב חנינא בר פפא אמר שמור נקביך בשעה שאתה עומד בתפלה לפני. תנו רבנן [ו]הנכנס לבית הכסא חולץ תפיליו ברחוק ד' אמות ונכנס אמר רב אחא בר רב הונא אמר רב ששת לא שנו אלא בית הכסא קבוע אבל בית הכסא עראי חולץ ונפנה לאלתר יוכשהוא יוצא מרחיק ד' אמות ומניחן מפני שעשאו בית הכסא קבוע איבעיא להו מהו שיכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין מים רבינא שרי רב אדא בר מתנא [י]אסר אתו שיילוה לרבא אמר להו אסור חיישינן שמא יפנה בהן ואמרי לה שמא יפיח בהן תניא אידך הנכנס לבית הכסא קבוע חולץ תפיליו ברחוק ד' אמות ומניחן בחלון הסמוך לרשות הרבים ונכנס וכשהוא יוצא מרחיק ד' אמות ומניחן דברי בית שמאי ובית הלל אומרים אוחזן בידו ונכנס ר"ע אומר אוחזן בבגדו ונכנס בבגדו ס"ד זימנין מישתלי להו ונפלי אלא אימא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס ומניחם בחורין הסמוכים לבית הכסא [ו]ולא יניחם בחורין הסמוכים לרשות הרבים שמא ישלו אותם עוברי דרכים ויבא לידי חשד ומעשה בתלמיד אחד שהניח תפיליו בחורין הסמוכים לרשות הרבים ובאת אחת ונטלתן ובאת לבית המדרש ואמרה ראו מה נתן לי פלוני בשכרי כיון ששמע אותו תלמיד כך עלה לראש הגג ונפל ומת באותה שעה התקינו [ש]שיהא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס תנו רבנן בראשונה היו מניחין תפילין בחורין הסמוכין לבית הכסא ובאין עכברים ונוטלין אותן התקינו שיהו מניחין אותן בחלונות הסמוכות לרשות הרבים ובאין עוברי דרכים ונוטלין אותן התקינו שיהא אוחזן בידו ונכנס אמר רבי מיאשא [פ]בריה דריב"ל הלכה גוללן במין ספר ואוחזן בימינו כנגד לבו אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ובלבד [כ]שלא תהא רצועה יוצאת מתחת ידו טפח אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי וידא [ל]לא שנו אלא שיש שהות ביום ללבשן אבל אין שהות ביום ללבשן עושה להן כמין כיס טפח ומניחן [מ]אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ביום גוללן במין ספר ומניחן בידו כנגד לבו ובלילה עושה להן כמין כיס טפח ומניחן אמר אביי [נ]לא שנו אלא בכלי שהוא כליין אבל בכלי שאינו כליין אפילו פחות מטפח אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי תדע שהרי [ס]פין קטנים מצילין באהל המת ואמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן כי הוה יהיב בעי למיעל לבית הכסא כי הוה נקיט ספרא דאגרתא הוה יהיב לן כי הוה נקיט תפילין לא הוה יהיב לן אמר הואיל ושרונהו רבנן

ננטרן

נח א מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה יא סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן קז סעיף ס:

נט ב ג מיי' שם הלי' י סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

ס ד מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם סעיף ג ג:

סא ה ו מיי' פ"ב מהל' תפילין הלכה יח סמג עשין כה טוש"ע שם סעיף ה ז) [ועי' מ"מ פ"ד מהל' תפלה הלכה ב]:

סב ז מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

סג ט י כ מיי' וסמג שם טור שו"ע שם פסיף ה':

סד ל מ מיי' שם הלכה יט סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:

ג [מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה ג].

רבינו חננאל

בית הכסא קבוע. פירוש. מקום שהכין ליסנות בו בני אדם לנוחלים וכל שכן להשתנות. מדרש. קום שהמים נמשכין דיודין ואינן (נקרן) [נקרן] ולא נבלעי במקומן. ובית הכסא ארעי. מקום שנוהגין לאדם בהליכתו (פסנה) [ונפנה] שם או השתין בו מים. [ואביי"א לית מהו שיכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין מים ורבי. וקים"ל ולא יכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע אפי' להשתין מים]. התיחד לך כאן קבוע ואסרתי לך כאן בית הכסא ארעי. פ'. רבבית הכסא קבוע אסור להניחם בראשו. אבל בידו שרי הילכא למיחש לניצוצות ולשכשוך. ולהסך בבית הכסא ארעי שהמקום קשה. שאסור לארחוץ בידי משום ניצוצות אלא מניחם בכיסם. אבל מותר כשהוא בראשו ואין צריך להלוך רק שיכסה אותם. א"ר יצחק הנכנס למערת קבע חולץ תפיליו ואחר כך נכנס ופליגא דר' חייא דא"ר חייא מניחן על שלחנו וכן הדיוט לו. כל היכא דאיכא בהאי גוונא בהלמודי ופליגא דשלמי קיי"ל כחולק. הלכך קיי"ל כר' חייא.

תורה אור השלם

1. לָכֵן מֵה אֶעֱשֶׂה לָךְ יִשְׂרָאֵל עֵקֶב כִּי זֹאת אֶעֱשֶׂה לָּךְ הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל:
עמוס ד יב

2. שְׁמֹר רַגְלְךָ כַּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים וְקָרוֹב לִשְׁמֹעַ מִתֵּת הַכְּסִילִים זָבַח כִּי אֵינָם יֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע:
קהלת ד יז

הגהות הב"ח

(ס) גב' לימא דמפני לם בסתיתא וסי' אמר רב יהודה מד פרסה:

גליון הש"ס

תום' ד"ה שהה וכו' שסקבלין סומאה באהל המת. כלילות ומיתם פ"ג ג ע"ב:

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה כתב. אבל אם לא היה [חשוב] אוהל שלהם לא היה מציל באהל המת מירוי דהוי אוהלין שובלן בניהם דאמרי' בפ"ק דזבחים שאין ניצולין באהל המת.

רב נסים גאון

פרק קמנים מצילין באהל המת. ביקרא בסיפרי (שמות יקון) וכל כלי פתוח בכלי תרש הכתוב מדבר מה ת"ל פתוח ואפילו כל שהוא (והחויל החוא) [והא] מסא באהל המת לפיכך אם היה פקוי בצמיד פתיל מצילן על מה שבתוכו כדפרשי התם ומי יכל כלי פתוח מיכן אמרי כלים מצילין בצמיד פתיל באהל המת ואמרי עוד שמא הוא אין ת"ל היא אלא היא שיציל על עצמו ובשבת בפ' אמר רבי עקיבא (דף פה) ובבבא קמא בפ' כיצד הרגל מועדת (דף נב) נרסי' תניא ממן בבית מדן דין היא ואפי פרק קמנים שמהניין בזוב טמאין בבית:

אמר רבה בר בר חנה *Сказал Раба бар Бар-Хана:* כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן *когда мы шли,* учась, *за раби Йохананом* כי הוה בעי למיעל לבית הכסא и *когда* ему *надо было зайти в туалет,* то, כי הוה נקיט ספרא דאגדתא *если он держал* в руках *свиток с агадой,* הוה יהיב לן *передавал* его *нам,* а сам заходил; но כי הוה נקיט תפילין *если держал тфилин,* לא הוה יהיב *не передавал* их *нам,* אמר а *говорил:* הואיל ושרונהו רבנן *поскольку разрешили мудрецы,*

דמר סבר. כל המפסיק בתפלתו אם שהה כדי לגמור כולה מחר לרחש כדאמרינן גבי ק"ש לקמן בפירקין (לף מ:) וכשהה קל מיפלגי הכא: **כאי אם שהה אם לא שהה מיבעי ליה.** כמילתא דלא מקדא וכך המנהג מיבעי ליה לאפלוגי בין שהה לגלה ואפלגי אמר מיבעי ליה לאפלוגי בדלא שהה ומדלא קתני: **גברא דחויא הוא.** כשהמתיל להתפלל והיה צריך לנקביו דמר הוא מלהתפלל הלכך מה שהתפלל חיישה תפלה ואחר לרחש: **ומר סבר גברא חויא.** לפ"ז שחינו יכול להמתין עד שיסיים תפלתו תפלה לחוייה היא מה שהתפלל קודם שחימה: **ומר סבר.** יכול להמתיד עלמו מנקביו שיגא מוטר להתחיל בתפלה: **פיכא דמפני.** להאי גוונא דכרים חמורים כמתיחת גופא ולא משמעתת דלא זכיך וכך יהודה וכי מירי לינהו כשיעורא הוא דלימרי: **שמור מצמך שלא מחפח.** ומצוצך רגלך ללכת אל בית הלולים להכיא חטטא: **פור קרוב נשמוע.** חשובה שהחלת קרבן ממת חומו ככסילים שלא חשובה: **שמור נקיך.** מצין רגליך כמו להסך לת רגליו (שמואל ב מ) שמור נקיך שלא יפיחו: **כיס שכפף קטוב.** שיש בו לוחה וכל כמי כשלוחה שבגמרא על פי הדמה הם שלא מפיכה: **פרפי.** זה מתחיל עכשיו לעשותו כיס הכסף: **פולן ונפנף לנפער.** ויחמו תפילין בילו כלחמרינן לקמן ונקבוע נמי חומן בילו שלא שבירך לחלן ברחוק ד' חמות שחזמן שהם ברחוק הם שגלי ושגלי הדבר: **מפו שיבנם בפפיליו.** כשהן ברחוקו קחמר: **שמא יפנה בהן.** גדולים: **כמוריס שפמוכים לבית שכפא.** לפיכך מן הגדר כשלה שהות שלפה כה נוחן כמוריס שבכותל: **כמוריס שפמוכים לרשות פרבים.** חורי כותלי מחיצות השלה שלין שבכרים מלוין במקום חילוך כי חלס והות יכנס לחמורי הגדר לפעמים: **גולגן.** נרטוטות שלהן: **שלא שלא לרוטפ.** כיס כה קדושה שהרי בהן הות קושרן ונקשר נרחה בעשייתו כמין ד"ת על שם חלת מחותיה של שדי והשי"ן עשויה כקוחלי הקליפה המיוטה וכיו"ד עשויה נרחה לוטפת תפילין של יד ולוטפה קטנה מאד כפוף לחשה ונרחית כמין יו"ד: **ומוחזן בימינו.** שלא ינגדנו כדי שלא יפלו: **ניוס.** כשהות מולגן בשביל כיס הכסף גולגן כמין ספר כדאמרן: **ובלילה.** כשהות מולגן נכיחו על מנת להניע על הנקר: **עושה לפי כיס שפפ.** דחללו טפח דחשיב הכלי אהל להפסיק כיוס לקרקע: **לא שנו.** דבעי טפח שלא ככלי שהות כלין. כיס העשוי לנרכן דכלין קרוב להיות כעל שלגם הילכך בעינן דבר הניכר שיהא מולן בפמיכה: **שפרי פכין קטנים מצילין.** כשיקף בעיד בחהל המת ואף על גב דלא הוו טפח מיילי: **אמר פופיל ושרונהו רבנן.** לומחזן ניהו משום שמירתן:

גענטרן

מר סבר [ס]אם שהה כדי לגמור את כולה חחר לראש ומר סבר למקום שפסק אמר רב אשי האי אם שהה אם לא שהה מיבעי ליה [ס]אלא [א]דכולי עלמא אם שהה כדי לגמור את כולה חחר לראש [ס]ודחם ברלא שהה קמיפלגי דמר סבר גברא דחויא הוא ואין ראוי ואין תפלתו תפלה ומר סבר גברא חזיא הוא ותפלתו תפלה תנו רבנן [ב]הנצרך לנקביו אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה אמר רב זביד ואיתימא רב יהורה לא שנו אלא שאינו יכול לשהות בעצמו אבל אם יכול לשהות בעצמו תפלתו תפלה ועד כמה אמר רב ששת [ג]עד פרסה איכא דמתני לה [ס] אמתניתא במה דברים אמורים כשאין יכול לעמוד על עצמו אבל אם יכול לעמוד על עצמו תפלתו תפלה ועד כמה אמר רב זביד [ס] [ד]עד פרסה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן [ס][ה]הנצרך לנקביו הרי זה לא יתפלל משום שנאמר [ו]הכון לקראת אלהיך ישראל ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מ"ד [ז]שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים שמור עצמך שלא תחטא ואם תחטא הבא קרבן לפני וקרוב לשמוע [ט](דברי חכמים) אמר רבא הוי קרוב לשמוע דברי חכמים שאם חוטאים מביאים קרבן ועושים תשובה מתת הכסילים [זבח] אל תהי ככסילים שחוטאים ומביאים קרבן ואין עושים תשובה כי אינם יודעים לעשות רע אי הכי צדיקים נינהו אלא אל תהי ככסילים שחוטאים ומביאים קרבן ואינם יודעים אם על התובה הם מביאים אם על הרעה הם מביאים אמר הקב"ה בין טוב לרע אינן מבחינים והם מביאים קרבן לפני רב אשי ואיתימא רב חנינא בר פפא אמר שמור נקביך בשעה שאתה עומד בתפלה לפני. תנו רבנן [י]הנכנם לבית הכסא חולץ תפיליו ברחוק ד' אמות ונכנם אמר רב אחא בר רב הונא אמר רב ששת לא שנו אלא בית הכסא קבוע אבל בית הכסא עראי חולץ ונפנה לאלתר [יא]וכשהוא יוצא מרחיק ד' אמות ומניחן מפני שעשאו בית הכסא קבוע איבעיא להו מהו שיכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין מים רבינא שרי רב אדא בר מתנא [יב]אמר אתו שיילוה לרבא אמר להו אסור חיישינן שמא יפנה בהן ואמרי לה שמא יפיח בהן תניא אידך הנכנם לבית הכסא קבוע חולץ תפיליו ברחוק ד' אמות ומניחן בחלון הסמוך לרשות הרבים ונכנם וכשהוא יוצא מרחיק ד' אמות ומניחן דברי בית שמאי ובית הלל אומרים אוחזן בידו ונכנם ר"ע אומר אוחזן בבגדו ונכנם בבגדו ס"ד זימנין מישתלי להו ונפלי אלא אימא אוחזן בבגדו ובידו ונכנם ומניחם בחורין הסמוכים לבית הכסא [יו]ולא יניחם בחורין הסמוכים לרשות הרבים ובאת אחת ונטלתן ובאת לבית המדרש ואמרה ראו מה נתן לי פלוני בשכרי כיון ששמע אותו תלמיד כך עלה לראש הגג ונפל ומת באותה שעה התקינו [יח]שיהא אוחזן בבגדו ובידו ונכנם תנו רבנן בראשונה היו מניחין תפילין בחורין הסמוכין לבית הכסא ובאין עכברים ונוטלין אותן ומניחין אותן בחלונות הסמוכות לרשות הרבים ובאין עוברי דרכים ונוטלין אותן התקינו שיהא אוחזן בידו ונכנם אמר רבי מיאשא [יט]בריה דריב"ל הלכה גוללן כמין ספר ואוחזן בימינו כנגד לבו אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ובלבד [כ]שלא תהא רצועה יוצאת מתחת ידו טפח אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי זירא [כא]לא שנו אלא שיש שהות ביום ללבשן אבל אין שהות ביום ללבשן עושה להן כמין כיס טפח ומניחן [כב]אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ביום גוללן כמין ספר ומניחן בידו כנגד לבו ובלילה עושה להן כמין כיס טפח ומניחן אמר אביי [כג]לא שנו אלא בכלי שהוא כליין אבל בכלי שאינו כליין אפילו פחות מטפח אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי תדע שהרי [כד]פכין קטנים מצילין באהל המת ואמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן כי הוה בעי למיעל לבית הבסא כי הוה נקיט ספרא דאגדתא הוה יהיב לן כי הוה נקיט תפילין לא הוה יהיב לן אמר הואיל ושרונהו רבנן

גענטרן

רבינו חננאל

בית הכסא קבוע. פירש"י. מקום שהוכן ליסנות בו בני אדם לנרלים וכל שכן להשתנות. מדרון. קום שהמים נמשכין וירדרין ואינן (נקנין) [נקרין] ולא נבלעו במקומן. ובית הבסא ארעי. מקום שנודמן לאדם בהליכתו (מסנה) [ונפנה] שם או השתין בו מים. [ואביא להו מהו שיכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין מים וכו'. וקיימ"ל הלא יכנס אדם בתפילין לבית הבסא קבוע אפי' להשתין מים]. התראתי לך כאן קבוע אפרתי לך כאן בית הכסא ארעי. פי'. רבבית הבסא קבוע אסור להניחם בראשו. ואבל בידו שרי הילכא למיחש לניצוצות ולשפשף. ולהסך בבית הכסא ארעי שהמקום קשה. שאפר לאוחזם בידו משום ניצוצות אלא מניחם בכיסם. אבל מותר בשהוא בראשו ואין צריך להלוך רק שיכנסה אותם. א"ר יצחק הנכנס לשערית קבוע חולץ תפיליו ואחר כך נכנס ופליגא דרי חייא דא"ר חייא מניחן על שלחנו וכן הדדר לי. כל היכא דאיכא כהאי גוונא בהלמוד ופליגא דפליגי קי"ל כחולק. הלכך קי"ל בר' חייא.

מוסף תוספות

ג כתוס' ד"ה כתב. אבל אם לא היה [חשוב] אריר שלהם לא היה מציל באהל המת מירי דהוי אאוכלין שנבלו בכוים ראפרי' בפ"ק דזבחים שאין ניצולין באהל המת.

רב נסים גאון

פכין קטנים מצילין באהל המת. עיקרה בסיפרי (פרשת חקת) וכל כלי פתוח בכלי חרש הכתוב מדבר מה ת"ל פתוח אפילו כל שהוא (והאיל היוא) [והא] מסכא באהל המת ליכך אם היה מקוף בצמיד אחיל מצילו על מה שבתוכו ב'מפרש התם נמי וכל כלי פתוח סיכן אמרי כלים מצילין בצמיד אחיל באהל המת ואפרו עיד שמא הוא אין ת"ל הוא אלא היא שיציל על עצמו ובשובת בפ' אמר רבי עקיבא (דף פז) ובבבא קמא בפ' כיצד הרגל מוערת (דף נה) גרסי' תניא מפץ בפת מצין דין הוא ומה פכין קטנים שטהורין בזב טמאין בפת:

נגטרן. יסמרוני מכמיס עמי ויסמרוני מן המזיקין: לא יאמרו כידו וכו' ויפסלנו. שמין לעמו מיוצנת עליו בתפלה שהרי לבו תמיד עליהן שלא יפלו מידו: ולא ייצן בפן. ° שמע [א] יפיח: פרי אלו כיוצא בהן. לענין תפלה שדומה עליהן שלא תפול הסכין ותזיקנו והקערה תשפך והמעות יתכדו והככר יגוף: ליח פלכפא כי פא מפניפא. דקתני לא ישתין בתפילין: דניס שמפי סיפ. לתמרי לעיל(ו) מניחן בתלון הסמוך לר"ה ולא יכמיס בידו ויכנס: דפי כ"פ. הא תמרי לעיל(ב) מוחזן בידו ויכנס: ניס פכפא שרפי. כגון להשתין שתין תחם הולך בשלשלם לניח הכפא והפעם החמת עשוה המקום הזה ניח הכפא מחלה: שפפרפי לך כאן. בניח הכפא קנוע: שפרפי לך כאן. בניח הכפא ערלי: מפי לאו פפילין. שתמרו ניח הלל מוחזן בידו ומכנס לניח הכפא קנוע ולהשתין בהם תמרו כדמפרש טעמא לקמן: פפ לא שרו. בניח הכפא קנוע: כי פניפ פפיפ. לאו לענין תפילין תניא ולא לענין גלי טפח וטפחיים לגדולים ניתו מגלה ולא טפח ולקטנים מגלה טפחיים ועלה קלי גלי טפחיים שהתרתי לך כאן לקמן לך כאן: לאתרין שפפ. ולא יוסר משום לימעות: ולפניו טפחיים. משום קילות מי רגליס הנמזון למרחוק: מפי לאו כו'. והייט דקאמר לעיל דבריס שהתרתי לך בניח הכפא ערלי לתקנס לך בקטנים: אלא פידי ופידי בגדולים. וממון שהוא לרוחק עלמו לגדולים הוא בא לידי קטטה אלא לכל בתים מלאתרין טפח ומלפניו טפחיים ובתשה מלפניה ולא כלום והכי קאמר הא לעיל דבריס שהתרתי לך בתשה התרתי לך בתים: אי פכי. לעלמן טפח וטפחיים קתני דבריס שהתרתי לך כאן לתקנתי לך כאן: פפ דקפני עלס. בקיפא לידה חה הוא ק"ו שתין עליו משוה בדבר הזה יש לך להשיבני ק"ו ואין לי עליו תשובה להחזיר לך אי אתרת בשלמא בתפילין קאמר וכדאתרן וב"ה היא היינו דקתני בית ביה תפילין אסור למיצר ביה פשיטי אזמניה ולא צר ביה צר ביה ולא אזמניה שרי למיצר ביה זוזי ולאבייי דאמר ליהזמנה מילתא היא אזמניה אע"ג דלא צר ביה צר ביה אי אזמניה אסיר אי לא אזמניה לא בעא מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה מהו שיניח אדם תפיליו תחת מראשותיו יתחת מרגלותיו לא קא מיבעיא לי שנוהג בהן מנהג בזיון כי קא מיבעיא לי תחת מראשותיו מאי א"ל הכי אמר שמואל למותר אפילו אשתו עמו מיתיבי לא יניח אדם תפיליו תחת מרגלותיו מפני שנוהג בהם דרך בזיון תחת מראשותיו ואם היתה אשתו עמו אסור היה מקום שגבוה ג' טפחים או נמוך ג' טפחים מותר תיובתא דשמואל הלכתא תיובתא אמר רבא אע"ג דתניא תיובתא דשמואל הלכתא מ"ט כל

דברים שהתרתי לך כאן כו'. ולא כעי לשנוי לבריס שהתרתי לך בניח הכפא ערלי שתמרתי לך בקנוע לתסור לפנות בגדולים והתפילין בראשו אבל להשתין מותר משום דלא משכחת בלא הך דטפח וטפחיים משכחת ליה בבריתא בהדיא הכי"ל יוסף והא

נגטרן אמר רבא כי הוה אזלינן בתריה דר"ג כי הוה נקיט ספרא דאגדתא יהיב לן כי הוה נקיט תפילין לא יהיב לן אמר הואיל ושרונהו רבנן נגטרן ת"ר [ג]לא יאחז אדם תפילין בידו ום"ת בזרועו ויתפלל [ד]ולא ישתין בהן מים [ה]ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי. אמר שמואל [ו]בכין ומעות וקערה וכבר הרי אלו כיוצא בהן. אמר רבא אמר רב ששת לית הלכתא כי הא מתניתא דב"ש היא דאי ב"ה השתא בית הכסא קבוע שרי בית הבסא עראי מיבעיא מיתיבי דברים שהתרתי לך באן אסרתי לך באן מאי לאו תפילין אי אמרת בשלמא בית הלל התרתי לך באן קבוע אסרתי לך באן בית הכסא עראי אלא אי אמרת ב"ש הא לא שרו ולא מידי כי תניא ההיא לענין טפח וטפחיים דתני חדא כשהוא נפנה מגלה לאחריו טפח ולפניו טפחיים ותניא אידך לאחריו טפח ולפניו ולא כלום מאי לאו אידי ואידי באיש ולא קשיא כאן לגדולים כאן לקטנים ותסברא אי בקטנים לאחריו טפח למה לי אלא אידי ואידי בגדולים ולא קשיא [ז]הא באיש הא באשה אי הכי הא דקתני עלה [ח]והו ק"ו שאין עליו תשובה מאי אין עליו תשובה דרכא אמר רב ששת תיובתא מכל מקום קשיא השתא בית הכסא קבוע שרי בית הכסא עראי לא כל שכן הכי קאמר [י]בית הבסא קבוע דליכא ניצוצות שרי בית הכסא עראי דאיכא ניצוצות אמרי אי הכי אמאי אין עליו תשובה תשובה מעלייתא היא הכי קאמר הא מילתא תיתי לה בתורת טעמא ולא תיתי לה בק"ו דאי אתיא לה בתורת ק"ו והו ק"ו שאין עליו תשובה: [יא]ת"ר יהרוצה ליכנס למעורת קבע מהלך עשרה פעמים ד' אמות או ד' פעמים י' אמות ויפנה ואח"כ נכנס אמר ר' יצחק הנכנס למעורת קבע חולץ תפיליו ואח"כ נכנס ופליגא דר' חייא דא"ר חייא [יב]מניחן על שלחנו וכן הדור לו ועד אימת אמר רב נחמן בר יצחק [יג]עד זמן ברכה תני חדא צורך אדם תפיליו עם מעותיו באפרקסותו ותניא אידך לא יצור לא קשיא הא דאזמניה הא דלא אזמניה [יד]דאמר רב חסדא יהאי סודרא דתפילין דאזמניה למיצר ביה תפילין צר ביה תפילין אסור למיצר ביה פשיטי אזמניה ולא צר ביה צר ביה ולא אזמניה שרי למיצר ביה זוזי ולאבייי דאמר [יד]הזמנה מילתא היא אזמניה אע"ג דלא צר ביה צר ביה אי אזמניה אסיר אי לא אזמניה לא בעא מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה מהו שיניח אדם תפיליו תחת מראשותיו [יב]תחת מרגלותיו לא קא מיבעיא לי שנוהג בהן מנהג בזיון כי קא מיבעיא לי תחת מראשותיו מאי א"ל הכי אמר שמואל [יה]מותר אפילו אשתו עמו מיתיבי לא יניח אדם תפיליו תחת מרגלותיו מפני שנוהג בהם דרך בזיון תחת מראשותיו ואם היתה אשתו עמו אסור היה מקום שגבוה ג' טפחים או נמוך ג' טפחים מותר תיובתא דשמואל הלכתא אמר רבא אע"ג דתניא תיובתא דשמואל הלכתא מ"ט כל

כימיו מעל רגליו: כיס הכפא ערלי. לקטנים: דפיכא ניצוצות. המזון על גבי רגליו ומתרין במסכת יומא (דף כ.) מצוה לשפשפן שאסור לאדם שיהא ניצוצות שעל גבי רגליו שמא ילחה ככרית שפכה ומתוך מוניח לאו על כמו שהם ממוזרים היאך לי תפשר לנחח תפילין בידו: פפ מילפא. לתפילין דניס הכפא ערלי וקנוע: פיפי לפ כפורפ פעמא. להחיר בניס הכפא קנוע את האסור בניס הכפא ערלי משום טעמא למיזוחות: דפי פפיא לפ כפורפ ק"ו. לומר דין הוא להקל בניס הכפא ערלי ולהחמיר בניס הכפא (ע) תמור ולא מזול בחר טעמא אלא בחר תומרת וקולת ואלן עבדינן מיפכא אין לי עליו מה להשיבך שתין לי למנות שיהא בשום מקום ניח הכפא ערלי תמור מן הקנוע שתוכל להשיבך פס התתי בקנוע שהוא קל בדבר פלוני ניתל ערלי שהוא תמור בה אבל טעמא ליכא למאי דעבדינן דהכא ליכא ניצוצות והכא ליכא ולכך זה ולאו קל ולא תמור: פנכנס לפפודפ קבע. וגנאי הוא שיטטרך לנקביו בתוך הסעודה: פפלך פצרפ פממים כו'. וכבל פעם ופעם בתוך עלמו ויוצא חוצי יוכל להפעות שהשילוך תוריך הגדולים לנקב: תולך פפיליו. שמא ישתכר בסעודה ויתגנה בתפיליו: וכן פדור לו. פיהו מזומנים לו ויחזור ויניחם בשעת כרכה: כפפרקסותיפ. קתר אל רלחו: פפ תפותיו. לא עם המעות ממש אלא שני קשרים זה אצל זה: כ"ג פא דאומניה פפ דלא אומניה. לפפיא פודר לפפילין דכיון דאומניה שוב אפור לגור בו תשוה תפתר בפקנו לכך: לר ניס. לי תחמיה אין לי לא תחמיה לא קשיא ושרי למיגר ניס דהכי תניא בהשהדרין (מח:) הניח בו תפיליו יניח בו תעות: ולאבייי דאמר הזמנה מילתא היא. גבי תורג גגד למת בסנהדרין בפרק עגמר הדין (ד' מז:): תפו שיניח תפיליו תפא תרפעותיו. גלילה כשהוא ישן: תפ ניס תקוס גבוה ג' טפחים. למעלה תרחשותיו ועליו נותן התפילין או למטה תרחשותיו יוצא תקוס תן המטה:

כל

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה ולא יכנס וכו' בניח הכפא קבוע תמיד:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ולא יישן בהן שבא "ז"ת. עיין סוכה ד' כ ע"ב ד"ה ת"ש:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ולא יישן בהן שמע ישתין בהן:

מוסף רש"י

ולא יישן בהן. שמא יפלו מידו, וכבי מיקימנה ליה בסהדרין (שבת כג.) דהכי קתני לה קנוע ולא ערלי מינקט ליה בריה (שם מא:). אומניה ולא צר ביה. תמנה לאו מילתא היא (שבועות מח:), צר ביה ולא אומניה. לקרקי נעלמת היא (שם).

רב נים גאון

ולאביי דאמר הזמנה מילתא היא. עיקר הברייתא של אביי בסנהדרין בפ' נגמר הדין (דף מז:) איתמר האורג בגד לחבת אביי אמר אסור רבא אמר מותר אביי אמר אסור הזמנה מילתא היא:

ג) סוכה מח:, ד) [ובמ"ק יב:], ה) [ב"מ נה.], ו) שבת סב., ז) [ב"מ נה.], ח) [שם מג:], ט) מגילה כו: [מנחות לד:], י) [ע"ז], יא) [ב"מ], יב) [שם].

נגטרן возьму с собой, и *сохранят* меня от сил скверны, обитающих в туалете.

אמר רבא *Сказал Рава*: כי הוה אזלינן בתריה דרב נחמן *когда мы шли за равом Нахманом* и он хотел зайти в туалет, то, כי הוה נקיט ספרא דאגדתא יהיב לן *если держал* в руках *свиток с агадой, передавал* его *нам*, а сам заходил; но כי הוה נקיט תפילין לא יהיב לן *если держал тфилин, не передавал* их *нам*, אמר а *говорил*: הואיל ושרונהו רבנן נגטרן *поскольку разрешили мудрецы*, возьму с собой, и *сохранят меня*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: לא יאחז אדם תפילין בידו וספר תורה בזרועו ויתפלל пусть *человек не держит в руке тфилин и не прижимает к себе свиток Торы*, когда *молится*, потому что не может сосредоточиться на молитве, боясь, что упадут тфилин или свиток Торы. ולא ישתין בהן מים *И не справляет с ними* (с тфилин в руке) *малую нужду*. ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי *И не спит с ними – ни постоянным сном, ни случайным*.

אמר שמואל *Сказал Шмуэль*: סכין ומעות וקערה וככר הרי אלו כיוצא בהן *нож, деньги, блюдо* (тарелка) *и буханка* хлеба – все *это подобно им*: тфилин и свитку, которые нельзя держать в руках во время молитвы. Причем в силу той же причины.

אמר רבא אמר רב ששת *Сказал Рава: сказал рав Шэшет*: לית הלכתא כי הא מתניתא *нет закона по этой барайте*, запрещающей человеку держать в руках тфилин или свиток, когда он справляет малую нужду. דבית שמאי היא *Потому что она* выражает мнение *школы Шамая*, которая запрещает входить в туалет с тфилин в руке (см. выше).

דאי בית הלל *Потому что* если предположить, что она идет по мнению *школы Илеля*, השתא בית הכסא קבוע שרי то *тогда* получаем: раз в *постоянный туалет разрешено* входить с тфилин в руке, בית הכסא עראי מיבעיא то о *случайном туалете* (месте, где никакой нужды еще не справляли) *надо ли* сообщать, что в него разрешено входить с тфилин в руке? Понятно, что не надо!

מיתיבי *Нашли противоречие* из продолжения этой барайты: דברים שהתרתי לך כאן *то, что разрешил тебе здесь*, в постоянном туалете, אסרתי לך כאן *запретил тебе здесь*, в случайном туалете.

מאי לאו תפילין *Разве* эта барайта *не о тфилин*? Ведь именно по поводу тфилин школа Илеля сказала, что их можно держать в руке, когда входишь в постоянный туалет, и нельзя – когда туалет случайный.

אי אמרת בשלמא בית הלל *Если скажешь*, что эта барайта идет *по школе Илеля*, то все *понятно*, ибо התרתי לך כאן קבוע *разрешил тебе здесь, в постоянном* туалете, и אסרתי לך כאן בית הכסא עראי *запретил тебе здесь, в случайном* туалете.

אלא אי אמרת בית שמאי *Но если скажешь*, что барайта идет *по школе Шамая*, הא לא שרו ולא מידי то *эта* школа *не разрешает нигде*! Как тогда согласовать это мнение с барайтой о том, что здесь можно, а здесь нельзя?

כי תניא ההיא לענין טפח וטפחיים Нет, *эту* барайту *учили* не о тфилин, а совсем *на* другую *тему*: "*тэфах*" и "*два тэфаха*", – связанную с темой скромного поведения в общественном туалете. А именно: насколько разрешено оголять свое тело?

דתני חדא *Потому что одна* барайта *учит*: מגלה כשהוא נפנה *когда справляет нужду*, לאחריו טפח ולפניו טפחיים *оголяет* свое тело *сзади на тэфах, а спереди на два тэфаха*.

ותניא אידך *А другая* барайта *учит*: לאחריו טפח ולפניו ולא כלום *сзади* оголяет тело *на тэфах*, *а спереди* нисколько.

מאי לאו אידי ואידי באיש *Разве обе эти* барайты *не о мужчине*? ולא קשיא *И нет* между ними *противоречия*: כאן לגדולים *здесь*, во второй барайте, говорится *о большой нужде*, כאן לקטנים а *здесь*, в первой барайте, говорится *о малой нужде*.

ותסברא *Ты* действительно *так считаешь*? אי בקטנים לאחריו טפח למה לי *Если* эта барайта говорит *о малой нужде*, то об оголении *сзади на тэфах зачем мне* сообщается?

אלא *Но* надо признать, אידי ואידי בגדולים что *обе* барайты говорят *о большой нужде*. ולא קשיא *И нет* между ними *противоречия*: הא באיש *эта* барайта говорит *о мужчине*,

נגטרן. יסמכוני מכיסם עמי ויסמכוני מן המזיקין: לא יאמרו כידו וכו' ויפסלו. שלין לעשות מיוצאת עליו בתפלה שהרי לבו תמיד עליהן שלא יפלו מידו: ולא ייקן כאן. ס שמע [א] יפיח: שרי אלו כיוצא בהן. לענין תפלה שדומה עליהן שלא תפול הסכין ומזיקו והקערה תשפך והמעות יתכדו והככר יטוף: לים פלכפא כי פא מפניפא. דקתני לא יסמין בתפילין: דכיש שמפי סיש. דתמרי לעיל[1] מניחן בחלון הסמוך לכ"ה ולא יכניסם כידו ויכנס: דמי כ"ה. הא תמרי לעיל[2] מוחזן כידו וכנס: כיש סכפא טרפי. כגון להשמין שלין מדם הולך בשלילה לגיה הכפא והפעם הזאת נעשה המקום הזה גיש הכפא מחלה: שפרפי לך כלן. נכיש הכפא קטוע: שפרפי לך כלן. נכיש הכפא ערמי: מפי לאו פפילין. שלמרו גיש הלל מוחזן בידו ונכנס לגיש הכפא קטוע ולהשמין כהם לתרו כדמפרש טעמא לקמן: פא לא שרו. נכיש הכפא קטוע: כי פניש פפיש. לאו לענין תפילין ממש אלא לענין גלוי טפח וטפחיים לגדולים גיש מגלה אלא טפח ולקטנים גיש מגלה ועלה קלי גלוי טפחיים שהתרתי לך כלן לאחריו לך כלן: לאחריו שפא. ולא יומר משום לגיעות: ולפניו שפחיים. משום קיטון מי רגלים המזון למרחוק: מפי לאו כו'. והיינו דקאמר לעיל דכרים שהתרתי לך נכיש הכפא ערמי לאחרים לך נקטוע: אלא לידי ולידי בגדולים. וממך שהוא דוחק עלמו לגדולים הוא נא לידי קטנים הלכך בלים מלאחריו טפח ומלפניו טפחיים ונראה מלפניה ולא כלום והכי קאמר הא לעיל דכרים שהתרתי לך נאשה התרתי לך בלים: מי שכי. לעלמן טפח וטפחיים קתני דכרים שהתרתי לך כלן לאחרים לך כלן: פא דקפני עלה. כמיפא דידה חה הוא ק"ו שלין עליו תשובה כדכר הזה יש לך להשיבני ק"ו ולין לי עליו תשובה להחזיר לך מי לחמרת כשלמא בתפילין קאמר וכדאמרן וב"ה היא דיינו דקתני דים כלן להקטוע קל ותומר השתא נים הכפא ערמי מיבעיא ולין לי תשובה להשיבך עליו אלא מי לחמרת לענין טפח וטפחיים מפי ק"ו יש להקטוע כלן: פורחא דמילתא שכי הוא. שהלים לריך לגלות לפניו ולא התצה: פיוכפא דרכא אמר רב עמא. לחמר נים שמעי היא ולא נים הלל לחם כן לא משכחת מידי לאוקמה הך בריימא דקתני מפי שהתרתי לך כלן לחמרתי לך כלן: דליכא ניצוצות. שיהא לריך לשפשפן בימינו מעל רגליו: כיש סכפא ערמי. לקטנים: דליכא ניצוצות. המיחזן על גבי רגליו ותמרינן במסכת יומא (דף כ.) מלוה לשפשפן שלסור לחדם שיצא ניצוצות שעל גבי רגליו שמא ילחה ככרית שפכה ומתלה מוליא לפו על גבי שהם ממוכרים שילכך לי לחפשר לחחו מפילין כידו: פא מילתא. דמפילין דנים הכפא ערמי וקטוע: מיפי לא כפורם טעמא. להחיר נכיש הכפא קטוע חת החסור נים הכפא ערמי משום טעמא דניצוצות: דמי שפיש לא כפורם ק"ו. לומר דין הוא להקל נכיש הכפא ערמי קל ולהחמיר נכיש הכפא (ו) חמור ולא מזול כחר טעמא שלא כחר תומרת וקולא ואלן עבדינן לימכא אין לי עליו מה להשיבך שאין לי למנות שיהא כשום מקום גיש הכפא ערמי חמור מן הקטוע שתוכל להשיבך אם התמרי נקטוע שהוא קל כדכר פלוני נמיר כשל ערמי שהוא חמור הא אגל טעמא מיכא למאי דעכדינן דהכא מיכא ניצוצות והכא ליכא ודכר זה לאו קל ולא חמור: פנכנם לפפודם קכש. וגמלי היא שיטרך לנקביו כתוך הסעודה: פפלך פעדש פפעים כו'. וכגל פעם ופעם כתוך עלמו ויוצא חולי יוכל להפעות שהטילוך תוריך הגדולים לנקב: תולן פפיליו. שמא ישתכר כסעודה ויחגנה כתפיליו: וכן פדור לו. שיהו מזומנים לו ויחזור ויימא כשעת ברכה: כשפרקסופיש. תודר של רחטו: פש מטופיו. לא עם המעות ממש אלא שני קטרים זה אגל זה: כ"ג פא דאומניס פא דלא אומניס. לשפיא פודר לפפילין דכיון דאומניס שוב אחור לנזר כו מטעם מאחר שפקנו לכך: לר כיש. לי לחמניה לין לי לא לחמניה לא קדים ושרי למילר ניה דהכי תניא כהגהדרין (מח:) הניח כו תפיליו יניח כו מטעם: ולאכיי דאמר זומנס מילתא היא. גבי חורב בגד למת כמגהדרין בפרק עגמר הדין (ד מז:): מהו שיניח פפיליו פפם מרגלוסיו. בגילה כפהוא יאן: פם היש מקום נטוס ג' טפחים. למעלה מרגלוסיו ועליו ומן התפילין או למטה מרגלוסיו יוצא מקום מן המטה:

דברים שהתרתי לך כאן כו'. ולא נעני לשנוי דכרים שהתרתי לך נגיש הכפא ערמי שהתרתי לך נקטוע לאחור לפעמים נגדולים והתפילין כרחשו אגל להשמין מומר משום דלא משכחן נגריימא אגל הך דטפח וטפחיים משכחן ליה נגריימא נהדיא הכ"ל יוסף: והא

נגטרן אמר רבא כי הוה אזלינן כתריה דר"ג כי הוה נקיט ספרא דאגרתא יהיב לן כי הוה נקיט תפילין לא יהיב לן אמר הואיל ושרונהו רבנן נגטרן ת"ר [ב]לא יאחז אדם תפילין בידו ום"ת בזרועו ויתפלל [ג]ולא ישתין בהן מים [ד]ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי. אמר שמואל [ה]יסכין ומעות וקערה וכבר הרי אלו כיוצא בהן. אמר רבא אמר רב ששת

לית הלכתא כי הא מתניתא דב"ש היא דאי ב"ה השתא בית הכסא קבוע שרי בית הכסא עראי מיבעיא מיתיבי דברים שהתרתי לך כאן אסרתי לך כאן מאי לאו תפילין אי אמרת בשלמא בית הלל התרתי לך כאן קבוע אסרתי לך כאן בית הכסא עראי אלא אי אמרת ב"ש הא לא שרו ולא מידי כי תניא ההיא לענין טפח וטפחיים דתני חדא כשהוא נפנה מגלה לאחריו טפח ולפניו טפחיים ותניא אידך לאחריו טפח ולפניו ולא כלום מאי לאו אידי ואידי באיש ולא קשיא כאן לגדולים כאן לקטנים ותסברא אי בקטנים לאחריו טפח למה לי אלא אידי ואידי בגדולים ולא קשיא [ו]הא באיש הא באשה אי הכי הא דקתני [ז]עלה [ח]זהו ק"ו שאין עליו תשובה מאי אין עליו תשובה דרכא דמילתא הכי איתא אלא לאו תפילין ותיובתא דדבא אמר רב ששת תיובתא מכל מקום קשיא השתא בית הכסא קבוע שרי בית הכסא עראי לא כל שכן הכי קאמר [י]בית הכסא קבוע דליכא ניצוצות שרי בית הכסא עראי דאיכא ניצוצות אסרי אי הכי אמאי אין עליו תשובה תשובה מעלייתא היא הכי קאמר הא מילתא תיתי לה בתורת טעמא ולא תיתי לה בק"ו דאי אתיא לה בתורת ק"ו זהו ק"ו שאין עליו תשובה: [ט]ית"ר יהרוצה ליכנס לסעודת קבע מהלך עשרה פעמים ד' אמות או ד' פעמים י' אמות ויפנה ואח"כ נכנס אמר ר' יצחק הנכנס לסעודת קבע חולץ תפיליו ואח"כ נכנס ופליגא דר' חייא דא"ר חייא [יא]מניחן על שלחנו וכן הדור לו ועד אימת אמר רב נחמן בר יצחק [יב]עד זמן ברכה תני חדא צורך אדם תפיליו עם מעותיו באפרקסותו ותניא אידך לא יצור לא קשיא הא דאומניה הא דלא אומניה [יג]דאמר רב חסדא האי סודרא דתפילין דאומניה למיצר ביה תפילין אסור למיצר ביה פשיטי אומניה ולא צר ביה צר ביה ולא אומניה שרי למיצר ביה זוזי ולאביי דאמר [יד]הזמנה מילתא היא אומניה אע"ג דלא צר ביה צר ביה אי אומניה אסיר אי לא אומניה לא בעא מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה מהו שיניח אדם תפיליו תחת מראשותיו [טו]תחת מרגלותיו לא קא מיבעיא לי שנוהג בהן מנהג בזיון כי קא מיבעיא לי תחת מראשותיו מאי א"ל הכי אמר שמואל [טז]מותר אפילו אשתו עמו מיתיבי לא יניח אדם תפיליו תחת מרגלותיו מפני שנוהג בהם דרך בזיון אבל מניחן תחת מראשותיו ואם היתה אשתו עמו אסור היה מקום שנבוה ג' טפחים או נמוך ג' טפחים מותר תיובתא דשמואל הלכתא אמר רבא אע"ג דתניא תיובתא דשמואל

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה ולא יישן בהן שבא ישיה. עיין עירוכין כו' ס ע"א ד"ה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ולא יישן בהן שבא ישיה. עיין עירוכין כו' ס ע"א ד"ה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ולא יישן בהן שמע ישיב פ"ו:

מוסף רש"י

ולא יישן בהן. שמא יפלו מידו, הכי מוקמינן ליה בהגהדרין (שבת כו.) דהא דקתני לא קנט ולא מרבי בנעקים ניה כיליה (שם חא.). אזמניה ולא צר ביה. המנה לפי מילתא היא (שהגהדרין שם). צר ביה ולא אזמניה. לקרקי נעלמא היא (שם).

רב נים גאון

ולאביי דאמר הזמנה מילתא היא. עיקר הבריי של אביי בסנהדרין בפ' נגמר הדין (דף מז) איתמר האורג בגד לחבו אביי אמר אסור רבא אמר מותר אביי אסור הזמנה מילתא היא:

(ז) סוכה מח:. כו [שם כו.]. ג) [ב"מ נה.]. ד) שבת סב. ה) סנהדרין שם. ו) [שם נו.]. מנחות לד:]. ז) [ע"ז, ח) [שם].

который и при большой нужде должен справить малую, **הא באשה** а *эта* барайта говорит *о женщине*.

אי הכי *Если так* (если продолжение барайты говорит не о тфилин, а о скромности в туалете), **הא דקתני עלה** *тогда* есть трудность в том, *что учили по поводу этой* барайты: **זהו קל וחומר שאין עליו תשובה** *это* вывод по принципу *"тем более", на который нет ответа*. Ведь если бы речь шла о тфилин, то действительно нет ответа: почему в постоянный туалет разрешено входить с тфилин в руке, а в случайный запрещено? Разве нельзя сказать, что тем более разрешено? И нет ответа.

Но, если речь идет о скромности в туалете, когда то, что разрешил для мужчины, запретил для женщины, **מאי אין עליו תשובה** *на какое* "тем более" тут *нет ответа*? **דרכא דמילתא הכי אלא לאו תפילין איתא** *Такова природа вещей! Но разве* тогда *не о тфилин* идет речь?

ותיובתא דרבא אמר רב ששת *Осталась трудность* для того, что сказал *Рава о словах рава Шэшета*. **תיובתא** *Осталась трудность*! Ведь нельзя сказать, что школа Шамая, разрешая что-то в постоянном туалете, запрещает то же самое в случайном.

מכל מקום קשיא *В любом случае* есть *трудность*: **השתא בית הכסא קבוע שרי** если *теперь* (по твоим словам) *в постоянном туалете разрешено*, **בית הכסא עראי לא כל שכן** *в случайном разве не тем более*?

Ответ: **הכי קאמר** *так говорит* барайта: **בית הכסא קבוע דליכא ניצוצות שרי** *в постоянный туалет, где нет брызг, разрешено* заходить с тфилин в руке. **בית הכסא עראי דאיכא ניצוצות אסרי** Но *в случайный, где есть брызги* (и человек может вытереть ноги рукой), *запрещено*.

אי הכי *Если так*, **אמאי אין עליו תשובה** то *о каком "тем более"* сказано, что *нет на него ответа*? **תשובה מעלייתא היא** Ведь насчет брызг – *отличный ответ*!

הא מילתא הכי קאמר Но вот *как сказано*: **תיתי לה בתורת טעמא** *эту вещь* (закон о тфилин в туалетах) *приведи через объяснение причины* (наличие или отсутствие брызг определяет запрет или разрешение входить с тфилин в руке), **ולא תיתי לה בקל וחומר** *а не через "тем более"*.

דאי אתיא לה בתורת קל וחומר *Потому что если ты приводишь этот* закон *через "тем более"*, **זהו קל וחומר שאין עליו תשובה** то *это "тем более", на которое нет ответа*. Действительно, почему в постоянный туалет можно заходить с тфилин, а в случайный нельзя? Разве не тем более можно?

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **הרוצה ליכנס לסעודת קבע** *собирается пойти на постоянную трапезу* (а не на случайную) и не хочет посреди трапезы идти в туалет (потому что это недостойное поведение) – **מהלך עשרה פעמים ארבע אמות או ארבע פעמים עשר אמות ויפנה** пусть перед трапезой *пройдет десять раз по четыре локтя или четыре раза по десять локтей – и справит нужду*. **ואחר כך נכנס** *После чего пойдет* на трапезу.

הנכנס אמר רבי יצחק *Сказал раби Йицхак*: **לסעודת קבע** *идет на постоянную трапезу* – **חולץ תפיליו ואחר כך נכנס** пусть *снимет тфилин* (ибо, может быть, опьянеет, что позорно для того, на ком тфилин), *после чего пойдет* на трапезу.

ופליגא דרבי חייא *И оспорил* раби Йицхак мнение *раби Хии*, **דאמר רבי חייא** *потому что сказал раби Хия*: собирается пойти на трапезу – пусть снимет тфилин и **מניחן על שלחנו** *положит их на стол*. **וכן הדור לו** *И так стоит ему* сделать, чтобы сразу после завершения трапезы мог снова наложить тфилин.

ועד אימת *И до какого времени* они остаются на столе? – **אמר רב נחמן בר יצחק** *Сказал рав Нахман бар Йицхак*: **עד זמן ברכה** *до благословения* после трапезы, до Биркат-Амазон.

צורר אדם תפיליו *Одна* барайта *учит*: **תני חדא עם מעותיו באפרקסותו** *завязывает человек свои тфилин вместе с деньгами на своем головном платке*. (Речь идет о своего рода чалме с полями, которые свешивались по сторонам и в которые завязывали переносимые предметы.)

ותניא אידך לא יצור *А другая* барайта *учит*: *нельзя завязывать* их вместе, на одном платке.

נגטרן. יתמרומי מכניסם עמי ויתמרומי מן המזיקין: לא יתחו כידו וכו' ויספלל. שתין דעתו מיזכמת עליו בתפלה שהרי לבו תמיד עליהן שלא יפלו מידו: ולא יישן כשן. * שנת [א] יפיות: שרי אלו כיוצא בהן. לענין תפלה שדומה עליהן שלא תפול הסכין ומזיקו והקערה משפך והמעות יתכדו והכלכר יגוף: לית הלכתא כי הא דמפיקא. דקתני לא יתמין בתפילין: דכיב שמתי ליה. דתמרי לעיל(ו) מיתין בתלין הממוך לכ"ה ולא יכמיסם כידו וישכב: דתי כ"ה. הא תמרי לעיל(ב) מחזן כידו וכגון: כיב סכסף ערפי. כגון להשתין שתין מתם הוא כשכילם לגיב הכסא והפעם הזאת עשה המקום הזה גיב הכסא מחלה: שפטרתי לך כאן. נכנס הכסא קכוע: שפטרתי לך כאן. נכנס הכסא ערפי: מפי לאו ספילין. שתמרו גיב הלל מוחן כידו וכגון לגיב הכסא קכוע ולהשתין בסם הסרו כתמרי טעמא לקמן: הא לא צרו. נכנס הכסא קכוע: כי פניא ליה. לאו לענין תפילין תניא אלא לענין גלי טפח וטפחיים לגדולים גיגו מגלה אלא טפח ולקטנים מגלה טפחיים ועלה קלי גלי טפחיים שהתרתי לך כאן לתמרי לך כאן: לאתרויי מפח. ולא יוחר מסוס לגיעות: ולפניו מפחיים. מסוס קיעות מי רגליס הנמזין למכחוק: מפי לאו כו'. והייגו דקתמר לעיל דכרים שהתרתי לך נכנס הכסא ערפי לתמרי לך בקטוע: אלא בידי ובידי בגדולים. וממוך שהוא דוחק עלמו לגדולים הוא גם לידי קטנים הלכך בתים מלחמריו טפח ומלפניו טפחיים וכשהוא מלפניה ולא כלום והכי קתמר הא לעיל דכרים שהתרתי לך נתשה התרתי לך בתים: מי פכי. לענין טפח וטפחיים קתני דכרים שהתרתי לך כאן לתמרי לך כאן: פא דקתני עלס. כמיפא לידה וזה הוא ק"ו שתין עליו מסוכה כדכר הזה יש לך להשיבני ק"ו ואין לי עליו מסוכה להחזיר לך מי לתמרת כשלמא בספילין קתמר וכדתמרן וב"ה היא היינו דקתני בית כאן להקטוע קל ומוחר השתא בית הכסא קטוע שרי בית הכסא ערפי מיבעיא ואין לי מסוכה להשיבך עליו תלא לי מי לתמרת לענין טפח וטפחיים מתי ק"ו בים להקטוע כאן: מוריתא דמילתא פכי פוא. שהתים לריך לגלות לפניו ולא התשה: תיובתא דרבא אמר רב ששת. דתמר בית היא ולא בית אלא בית הכסא ערפי. לקטנים: בית הכסא ערפי. הסתון על גבי רגליו ותתרינן בתמכת יומא (דף ג.) מלוה לשפשפן שתסור לתדם שיהא בגילוחת שעל גבי רגליו שתא ילתה ככרות שפכה ומעלה מוציא לאו על בני שהם ממוזרים היכך לי תפשר לאחה תפילין כידו: פא מילתא. דתפילין דכית הכסא ערפי וקטוע: פיפי לא כתורם מעשה. להתיר בנית הכסא קטוע את התסור בנית הכסא ערפי משום טעמת דגילוחת: דפי פפיא לא כתורם ק"ו. לומר דין הוא להקל בנית הכסא ערפי קל ולהחמיר בנית הכסא (ג) תמור ולא מזיל בתר טעמא אלא בתר תומרא וקולא ותן עבדינן תיפכא תין לי עליו תה להשיבך שהוא בשום תקום בית הכסא ערפי תמור תן הקטוע שתוכל להשיבך תס התרתי בקטוע שהוא קל כדבר פלוני מתיר בשל ערפי שהוא תמור בה אבל טעמא תיכא למיפ דעבדינן להכא תיכא בגילוחת והכא ליכא ודבר זה לאו קל ולא תמור: פנכנס לפנודם קכא. וגגתי הוא שיעטרך לנקביו בתוך הטעורה: מפלך פעזרא פשמים כו'. וכבל פעם ופעם בודק עלמו ויוצא תולי יוכל להטעת שבהילוך מוריד הגדולים לנקב: תולן ספיליו. שתא ישתכר בטעורה ויתגנה בתפיליו: וכן סדור לו. שיהו מזומנים לו ויחזור ויניתם בשעת ברכה: בפרקסופיס. סדור של רתצה: סס מעופיו. לה עס המעות ממש אלא שתי קשרים זה תצל זה: ס"ג פא דתומניס הא דלא תומניס. לספיא סודר לספילין דכיון דתומניס שוב אסור לגוף כו מעות מאחר שפקנו לכך: לר כיס. תי לחומניס תין תי לה לחומניס לה קדים ושרי למילר ביה דהכי תניא בסנהדרין (מח:) הניא כו מפילו יתא כו מעות: ולאבוי דאמר תומנס מילתא פיס. גבי תורג בגד למת בסנהדרין בפרק גמר הדין (ד' מז:): מפו מיניה ספיליו תחם מרחשופיו. גלילה כשהוא יתן: אס פיס מקום גבוה ג' טפחים. למעלה מרחשותיו ועליו יתן התפילין תו למטה מרחשותיו יהא מקום תן המטה:

כל

נגטרן אמר רבא כי הוה אזלינן בתריה דר"ג כי הוה נקיט ספרא דאגדתא יהיב לן כי הוה נקיט תפילין לא יהיב לן אמר הואיל ושרונהו רבנן נגטרן ת"ר [ג]לא יאחז אדם תפילין בידו ום"ת בזרועו ויתפלל [ד]ולא ישתין בהן מים [ה]ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי. אמר שמואל [ו]סבין ומעות וקערה וכבר הרי אלו כיוצא בהן. אמר רבא אמר רב ששת

דברים שהתרתי לך כאן כו'. ולא נמי לגמרי דברים שהתרתי לך בנית הכסא ערפי לתמרתי לך בקטוע לפטת בגדולים והתפילין כרחשו תכל להשתין מוטר משום דלא משכחן בגרייתא כלל כך דטפח וטפחיים משכחן ליה בגרייתא בהדיא הר"ר יוסף והא לית הלכתא כי הא מתניתא דב"ש היא דאי ב"ה השתא בית הכסא קבוע שרי בית הכסא עראי מיבעיא מיתיבי דברים שהתרתי לך כאן אסרתי לך כאן מאי לאו תפילין אי אמרת בשלמא בית הלל התרתי לך כאן קבוע אסרתי לך כאן בית הכסא עראי אלא אי אמרת ב"ש הא לא שרו ולא מידי כי תניא ההיא לענין טפח וטפחיים דתני חדא כשהוא נפנה מגלה לאחריו טפח ולפניו טפחיים ותניא אידך לאחריו טפח ולפניו ולא כלום מאי לאו אידי ואידי באיש ולא קשיא כאן לגדולים כאן לקטנים ותסברא אי בקטנים לאחריו טפח למה לי אלא אידי ואידי בגדולים ולא קשיא [ז]הא באיש הא באשה אי הכי הא דקתני עלה [ח]זהו ק"ו שאין עליו תשובה מאי אין עליו תשובה דדבא דמילתא הכי איתא אלא לאו תפילין ותיובתא דרבא אמר רב ששת תיובתא מכל מקום קשיא השתא בית הכסא קבוע שרי בית הכסא עראי לא כל שכן הכי קאמר [ט]בית הכסא קבוע דליכא ניצוצות שרי בית הכסא עראי דאיכא ניצוצות אסרי אי הכי אמאי אין עליו תשובה תשובה מעלייתא היא הכי קאמר הא מילתא תיתי לה בתורת טעמא ולא תיתי לה בק"ו דאי אתיא לה בתורת ק"ו זהו ק"ו שאין עליו תשובה: [י]ת"ר יהרוצה ליכנס למעודת קבע מהלך עשרה פעמים ד' אמות או ד' פעמים י' אמות ויפנה ואח"כ נכנס אמר ר' יצחק הנכנס למעודת קבע חולץ תפיליו ואח"כ נכנס ופליגא דר' חייא דא"ר חייא [יא]מניחן על שלחנו וכן הדוור לו ועד אימת אמר רב נחמן בר יצחק [יב]עד זמן ברכה תני חדא צורך אדם תפיליו עם מעותיו באפרקסותו ותניא אידך לא יצור לא קשיא הא דאומניה הא דלא אומניה [יג]דאמר רב חסדא יהאי סודרא דתפילין דאומניה למיצר ביה תפילין אסור למיצר ביה פשיטי אומניה ולא צר ביה צר ביה ולא אומניה שרי למיצר ביה זוזי ולאביי דאמר [יד]הומנה מילתא היא אומניה אע"ג דלא צר ביה צר ביה אי אומניה אסיר אי לא אומניה לא בעא מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה מהו שיניח אדם תפיליו תחת מראשותיו [טו]תחת מרגלותיו לא קא מיבעיא לי שנוהג בהן מנהג בזיון כי קא מיבעיא לי תחת מראשותיו מאי א"ל הכי אמר שמואל [טז]מותר אפילו אשתו עמו מיתיבי לא יניח אדם תפיליו תחת מרגלותיו מפני שנוהג בהם דרך בזיון אבל מניחן תחת מראשותיו ואם היתה אשתו עמו אסור היה מקום שגבוה ג' טפחים או נמוך ג' טפחים מותר תיובתא דשמואל הלכתא תיובתא אמר רבא אע"ג דתניא תיובתא דשמואל הלכתא בוותיה מ"ט

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ולא יישן וכו' לפנים בנים הכסא קבוע תמור:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ולא יישן בהן שבא "שיה". עיין סוכה ד' כ ע"ש ותיש:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ולא יישן בהן נמת שינת קבע. נ"ב:

מוסף רש"י

ולא יישן בהן. שמא יפלו מידו, ואפי' מיקיצנא ליה כיסאן (סוכה כ.) דהא דקתני לא קבע ולא עראי נמקום שנהגו (שם מח:). אומניה: ולא צר ביה. התנה עלי מלמע שלא (מוהדרן שם). צר ביה ולא אומניה. לקדש נעלמא הוא (שם).

רב נסים גאון

ולאביי דאמר הומנה מילתא היא. עיקר דבריו של אביי בסנהדרין בפ' גנבי הדין (דף מז:) איתמר האודע בגד למת אביי אמר אסור רבא אמר מותר אביי אמר הומנה מילתא היא:

ג) פוסקי מס'. ד) [שם כ.], [ב"מ נה.], ה) שמ מכ. ו) סנהדרין מט., ז) [שם מו: מת. מגילה כ:]: מנחות לד:], ח) [ע"ז.], ט) [ע"ז.], י) [שם].

לא קשיא *Нет* здесь *трудности*. **הא דאזמניה** *Эта* барайта (запрещающая завязывать тфилин и деньги на одном платке) говорит о головном платке, *который* человек *предназначил для* того, чтобы носить тфилин. **הא דלא אזמניה** А *эта* барайта (разрешающая завязывать тфилин и деньги) – о таком платке, *который* он *не предназначил для* тфилин.

האי דאמר רב חסדא *Как сказал рав Хисда*: **סודרא דתפילין דאזמניה למיצר ביה תפילין** если он *предназначил платок для тфилин* **צר ביה תפילין** и однажды завязал *на нем тфилин*, то **אסור למיצר ביה פשיטי** *запрещено завязывать на нем обычные вещи*.

אזמניה ולא צר ביה Однако если он *предназначил* платок для тфилин, *но* еще *не завязал на нем* тфилин, или **צר ביה ולא אזמניה** *завязал, но* все еще *не предназначил его* для тфилин, то **שרי למיצר ביה זוזי** *можно завязывать на нем деньги*.

ולאביי דאמר Что касается *Абае, который сказал*, что **הזמנה מילתא היא** *назначение* – уже *действие*, то, по его мнению, правило звучит так: **אזמניה אף על גב דלא צר ביה** если он *предназначил* платок для тфилин, то, *даже если еще не завязал на нем* тфилин, запрещено завязывать на нем деньги.

צר ביה А если уже *завязал* на нем тфилин, то: **אי אזמניה אסיר** *если предназначил его для* тфилин – *запрещено* завязывать на нем деньги; **אי לא אזמניה לא** *если не предназначил* – *не* запрещено.

בעא מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה *Спросил рав Йосеф, сын рава Нехуньи, у рава Йеуды*: **מהו שיניח אדם תפיליו תחת מראשותיו** *может ли человек положить свои тфилин в изголовье* на время ночного сна? **תחת מרגלותיו לא קא מיבעיא לי** О случае, когда положил *в ногах, я не спрашиваю,* **שנוהג בהן מנהג בזיון** *потому что это недостойное поведение.* **כי קא מיבעיא לי תחת מראשותיו מאי** Но вот что *мне неясно*: **תחת מראשותיו** *в изголовье – каков* закон?

אמר ליה *Сказал ему* рав Йеуда: **הכי אמר שמואל** *так сказал Шмуэль*: **מותר** *разрешено,* **אפילו אשתו עמו** *даже* если *его жена* лежит рядом *с ним*.

מיתיבי *Нашли трудность* из барайты: **לא יניח אדם תפיליו תחת מרגלותיו מפני שנוהג בהם דרך בזיון** *нельзя человеку положить свои тфилин в ногах, потому что это недостойное поведение.* **אבל מניחן תחת מראשותיו** *Но можно класть их в изголовье.* **ואם היתה אשתו עמו אסור** *Однако если жена была с ним*, то *запрещено*.

היה מקום שגבוה שלשה טפחים *Было* на кровати *место в три тэфаха высотой* над изголовьем **או נמוך שלשה טפחים** *или на три тэфаха ниже* изголовья – **מותר** *может* положить туда тфилин на ночь, даже когда он с женой.

תיובתא דשמואל *Осталась трудность для* слов *Шмуэля*, который сказал, что можно класть тфилин в изголовье, находясь на кровати с женой. **תיובתא** *Осталась трудность*!

אף על גב דתניא תיובתא **אמר רבא** *Сказал Рава*: **דשמואל** *хотя* и *учили* в барайте, что *осталась трудность для Шмуэля,* **הלכתא כוותיה** *закон* все равно идет *по его мнению*. **מאי טעמא** *По какой причине*?

כל לנטורינהו טפי עדיף *Все*, что приводит *к большей сохранности* тфилин, – *предпочтительно*.

אמר והיכא מנח להו *И куда кладет* тфилин? – **רבי ירמיה בין כר לכסת** *Сказал раби Йирмея*: *между подушкой и постелью* (матрасом, периной), **שלא כנגד ראשו** но *не под голову*.

והא תני רבי חייא *Но ведь учил раби Хия* в барайте: **מניחן בכובע תחת מראשותיו** *кладет их в футляре* (мешочке) *у себя в изголовье*. Под голову!

דמפיק ליה למורשא דכובע לבר *Вытаскивает выступ мешочка наружу*. Т. е. кладет так, чтобы часть мешочка с выпуклостью от лежащих внутри тфилин выступала из-под подушки.

בר קפרא צייר להו בכילתא *Бар-Капара завязывал их в балдахин*, завесу вокруг кровати, **ומפיק למורשהון לבר** *и делал* так, чтобы та часть, где виден *выступ* от тфилин, была *снаружи*, не над кроватью.

רב שישא בריה דרב אידי מנח להו אשרשיפא ופריס סודרא עלוייהו *Рав Шиша, сын рава Иди, клал их на табурет и накрывал платком*.

אמר רב המנונא בריה דרב יוסף *Сказал рав Амнуна, сын рава Йосефа*: **זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דרבא** *однажды стоял я перед Равой*, **ואמר לי זיל אייתי לי תפילין** *и сказал* он *мне*: *иди принеси мне* мои *тфилин*. **ואשכחתינהו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו** *И нашел я их между подушкой и постелью*, но *не под головой*. **והוה ידענא דיום טבילה הוה** Так *я узнал*, *что в тот день* его жена *окуналась* в микву. **ולאגמורן הלכה למעשה הוא דעבד** *И сделал он* так (т. е. послал меня за тфилин), *чтобы научить меня практическому закону*.

בעי מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה שנים שישנים במטה אחת *Спросил рав Йосеф, сын рава Нехуньи, у рава Йеуды*: *двое* голых *спят в одной кровати*. **מהו שזה יחזיר פניו ויקרא קריאת שמע** *Что* будет (каков закон), *если один отвернется* в одну сторону *и прочтет Шма*, **וזה יחזיר פניו ויקרא קריאת שמע** *а второй отвернется* в другую сторону *и прочтет Шма*?

אמר ליה הכי אמר שמואל ואפילו אשתו עמו *Сказал ему*: *так сказал Шмуэль*: разрешено, *даже* если *его жена* лежит рядом *с ним*.

מתקיף לה רב יוסף На эти слова *возразил рав Йосеф*: Шмуэль сказал: **אשתו** даже *его жена*. **ולא מיבעיא אחר** Следовательно, *не требуется* говорить, что можно, отвернувшись, прочесть Шма, когда рядом лежит *другой* человек (не жена).

אדרבה אשתו אחר לאו כגופו Но на самом деле *наоборот*: *его жена – как он сам*, но *другой – не как он сам*! Значит, с женой можно, а с другим нельзя. Так считает рав Йосеф.

מיתיבי *Нашли противоречие* на слова Шмуэля из барайты: **שנים שישנים במטה אחת** *двое спят в одной кровати*. **זה מחזיר פניו וקורא** *Один отворачивается* в одну сторону *и читает* Шма, **וזה מחזיר פניו וקורא** *а второй отворачивается* в другую сторону *и читает* Шма.

תניא אחריתי הישן במטה ובניו ובני ביתו בצדו הרי זה לא יקרא *И учили в другой* барайте: *спит в кровати, а его дети и домочадцы – сбоку*. *Может прочесть Шма*, **קריאת שמע אלא אם כן היתה טלית מפסקת ביניהן** *только если между ними лежит одежда*. **ואם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר** *Но если его дети и домочадцы – маленькие*, то *может* даже без одежды.

בשלמא לרב יוסף לא קשיא *Понятно*, что *для* слов *рава Йосефа*, разрешающего с женой и запрещающего с другим человеком, *нет трудности*: **הא באשתו** *эта* барайта (первая) говорит о случае, когда лежит *с женой*, **הא באחר** *эта* (вторая) – о случае, когда лежит *с другим* человеком. **אלא לשמואל קשיא** *Но для* слов *Шмуэля*, сказавшего "даже с женой можно", – *трудность*!

אמר לך שמואל לרב יוסף מי ניחא *Сказал тебе Шмуэль* (мог бы сказать): а *для рава Йосефа разве* все *гладко*, нет трудности? **והתניא** *Ведь учили* в барайте: **היה ישן במטה ובניו ובני ביתו לא יקרא קריאת שמע אלא אם כן היתה טליתו מפסקת ביניהן** *спал в кровати, и его дети и домочадцы – в* той же *кровати*, – *не может прочесть Шма, если между ними не лежит одежда*. Жена – домочадец, значит, и с ней не может читать Шма, отвернувшись.

אלא מאי אית לך למימר אשתו לרב יוסף תנאי היא *И что ты на это скажешь*? Только одно: *для рава Йосефа "его жена"– это* тема спора мудрецов-*танаим*. И рав Йосеф согласен

כל לנטורינהו טפי עדיף. להו מנזיוני (ג) כמה שהוא מחבר על שמירתן מן העכברים ומן הנגפים טפי עדיף להו מנזיוני: **גכוצב.** שהם לשלם: **למורמא דכוצב.** שהמפילין נכרין בנילמתן כמורמא: **לייר נהו נכילמא.** פירוש הפרוסה סביבו' מטעו קוברן: **ומפיק למורמאן נגר.** נלינת הקבר שהמפילין נוטלין מן הירישה היה הופך לגד החוץ ולא לגד המטה: **לתרגיפא.** לפקפל: יום עגילה הוא. יום שנעלה לשמו דהוה ליה ליל תמשים והיינו כשמואל לחמר לפילו לחמא עמו: **ולאגמורן הלכה למעשה.** מה שנוי להניחם לו לא עשה אלא ללמדני הלכה לעשות מעשה כשמואל: **ואפילו לחמא עמו.** (ד) שיחזיר פניו לכל זמן שהן פונים פנים כנגד פנים פשיטא ליה לחקור לחיכך הרהור נגיעת ערוה על ידי חברי תמשים: **לחמא כגופו.** ודגיל נה ולינל הרהור כולי האי: **נשלמא לרב יוסף.** לחמר לחמא היל לרשיל לחל לחר לל חמרן להו למחניחא הל נחמא הל נחמר והל דקחני נני ניחו לינו לחמא: פיה יפן נמטה ונני ניחו. ולחמא נכלל ניחו: **נדידי נמי.** נין לחמא נין לחר פלוגתא דהני תנאי היל: **לח ליכל עגנות.** דנגני לחבדי: וקולה חלפה עלומה. ולף על פי שעדום לקור לנרך לגה יושנת מומנת שניניהנה פניה שלמטה מכוסים נקרקע: לכל נל היים. מפני שהניליס והגיד כולטן ונרלין ולף על פי שמגולות עגבותיה והיינו סייעתל: **כגון שפיו פניס טוחות.** דנוקות ומכוסות נקרקע טוחות מלמא לשון שניעות ניח מלך שליטה כולטת לפלטיירש"ל נלע"ן: **נח שלש ובן פשע.** שהוא זמן שהן נתין לנלל ניהה: נח י"ל ובן י"ב זמן שהן נאות לנלל שעדות ושדיהן נכוסים שמשם ואילך נאות לנלל [ניהה] שחדם מחלוה להן: **פשם לחמר רבא.** גבי תפילין מחת מרחשותיו דקחמר שמואל לחפי לחמא עמו הלכה כשמואל: **לפל.** גבי שיש שהם שיעים דקל שרי שמואל נחמא עמו מלי: **מחפת מפסיגנו.** לחריגה לחת ל: **ילף מעדו בנגדו.** שנקב נגדו כנגד זקן המתעון ויצל מן הפער שנקב מהו מי חוי עדוה לקדום ק"ש כנגדו לו לל: **פער פער.** כלומר מה נכך: **נלפסכולי נה.** לם לחמ לים היל: **מכשיעין שנפנים.** כומה לפוס של נים הלהם שהיו עושין לנטמיהן ועוקנין כתלי נים הלהם כדרך שעוקנין לת החזים ומוחנין לומה כדי שלל יזדקקו להן זכרים: **עם פכשיעין שנחון.** לנעדה ונמיד הן הניחו לותן על כפרת הלהון עגילה שנפתלנו נגנות מדין: **נחמא ולק"ם.** לם טפח מגולה נה לל יקרל ק"ש כנגדה: **עוק.** (ה) נחמא לים: **עדוה.** להפתכל וכן נחמא לק"ם: **גלי עוק.** וכמיב נמריה מגל ערומך: **קוקך ערב.** מדמשמע לה קרל נגוה שמע מינה מלוה היל: **הפולה ספיניו.** ניחד יחלו חיין: **חורפי נפולות.** קלרים וקמומים הלגולים נמולה לורפי ממורות גרסינן והיל היל: **זה הפולה ספיניו.** שהמורה חיין לל מדם (ו) וכמו לך הכמוח שיחלו חיין: **נרגופה.** והקילה למטה גגלי הול לָהם לגל תולה הול לומם בקילה ומהל הקילה מוחמת על היחד והרגופה למטה: **גיסיפת פלה.** נמוך חיקן היו ומלה המיק: **פגיהק.** לוטי"ר נלע"ן פעמים שלדם מוגיפו לפיו לפיהה מחוך שוכחו וריחה כריח המחלל שלכל: פיהק. נחלי"ר נלע"ן חיך מלקוחיו פוחה להוציל רוח הפה מלא כלדם שרוחה ליטין לו שעמד מפיהה: ונפעטש. שטרנוד"ר נלע"ן ורם שדורטיס ניהק נוטריקון גו הקיס שטרילי"ר פיהק פיו הקיס: ורק. ע"ג קרקע:

וממשמש

והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו. ולפס מחמר לימה נכובע שלא כנגד רלשו שהרי נבריחה לדעיל נמי מני תחת מרחשותיו ולל פריך מיניה מפוס למניחן לפרוסי שלא כנגד רלשו ולחמר (ו) הרב דל"ל מלי לימיל נכובע שפיל שלא נכובע נמי שלא ג"ם למיירי לפיל נכובע דלשו כנגד רלשו ומ"ם קשיא לפיל למיירי נשמו עמו דכשעה ולי"ל רוחה ערות עלמו ול"ל שיוליח רלשו למוך ול"ם והרי לנו רוחה לת הערוה ול"ל דקשבר לנו רוחה לת הערוה מוחר לי נמי מוכן כנגדו כנגד לנו:

והתניא היה יושן במטה ובני ביתו ובו'. פי' רש"י משמו כנלל ניחו ולל נהיכל מדל דלל משכחן משמו ° למקריל נני ניחו ועוד לפירושו הול"ל והל קחני כלן כיון דלנכייתל דלעיל קלי לכל מדקחמר ומפיל משמע דנכייתל לחמת היל ולחומר ה"ל יוסף דגרסינן היה יכן נמטה ולשמו יכנה נלדו לל יחזיר פניו ויקרל ק"ש היה טלית מפסקת ניחו לניהה: וממשמש

כל לנטורינהו טפי עדיף (ג) והיכא מנח להו אמר ר' ירמיה אבין כר לכסת שלא כנגד ראשו והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו דכובע לבר (ד) קפרא צייר להו בכילתא ומפיק למורשהון לבר רב שישא בריה דרב אידי מנח להו אשרשיפא ופרים סודרא עלוייהו אמר רב המנונא בריה דרב יוסף זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דרבא ואמר לי זיל אייתי לי תפילין ואשכחתינהו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו והוה ידענא דיום טבילה הוה ולאגמורן (ה) הלכה למעשה הוא דעבד בעי מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה שנים שישנים במטה אחת מהו שזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש וזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש א"ל הכי אמר שמואל ואפילו אשתו עמו מתקיף לה רב יוסף אשתו ולא מיבעיא אחר (ו) אדרבה (ז) אשתו כגופו (ח) אחר לאו כגופו מיתיבי שנים שישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא ואניא אחריתי הישן במטה ובניו ובני ביתו בצדו הרי זה לא יקרא ק"ש אא"כ היתה טלית מפסקת ביניהן ואם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר בשלמא לרב יוסף לא קשיא הא באשתו הא באחר אלא לשמואל קשיא אמר לך שמואל לרב יוסף מי ניחא והתניא היה ישן במטה (ט) ובניו ובני ביתו במטה לא יקרא ק"ש אא"כ היתה טלית מפסקת ביניהן אלא מאי איית לך למימר אשתו לרב יוסף תנאי היא לדידי נמי תנאי היא: אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק"ש והא איכא עגבות מסייע ליה לרב הונא דא"ר הונא עגבות אין בהם משום ערוה לימא מסייע ליה לרב הונא (י) האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע אבל לא האיש תרגמה רב נחמן בר יצחק כגון שהיו פניה טוחות בקרקע: אמר מר יאם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר ועד כמה אמר רב חסדא תינוקת בת שלש שנים ויום אחד ותינוק בן ט' שנים ויום אחד איכא דאמרי (יא) תינוקת בת י"א שנה ויום אחד ותינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד (יב) אידי ואידי עד כדי (יג) ישדים נכונו ושערך צמח א"ל רב כהנא לרב אשי התם אמר רבא אע"ג דתיובתא דשמואל הלכתא כוותיה דשמואל הכא מאי אמר ליה (יד) אטו כולהו בחדא מחתא מחתינהו אלא היכא דאיתמר איתמר לא איתמר א"ל רב מרי לרב פפא שער יוצא בבגדו מהו קרא עליה שער שער: א"ר יצחק טפח באשה ערוה למאי אילימא לאסתכולי בה והא (טו) א"ר ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך (טז) כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף אלא באשתו ולק"ש אמר רב חסדא שוק באשה ערוה שנאמר (יז) גלי שוק עברי נהרות וכתיב (יח) תגל ערותך וגם תראה חרפתך (יט) אמר שמואל (כ) קול באשה ערוה שנא' (כא) כי קולך ערב ומראך נאוה אמר רב ששת (כב) שער באשה ערוה שנא' (כג) שיערך כעדר העזים: אמר ר' חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו מיתיבי (כד) התולה תפיליו יתלו לו חיין (כה) דורשי חמורות אמרו (כו) והיו חייך תלואים לך מגנד זה התולה תפיליו לא קשיא הא ברצועה הא בקציצה (כז) ואיבעית אימא לא שנא רצועה ולא שנא קציצה אסור וכי תלה רבי בכיסתא תלה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא תיבעי הנחה כספר תורה קמ"ל: ואמר ר' חנינא אני ראיתי את רבי (כח) שגיהק ופיהק ונתעטש ורק וממשמש

עד (א) מיי' פ"ג מהל' תפילין הל' כה סמג עשין כא טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ב:
עה (ב) טוש"ע או"ח סימן כח סעיף ו:
עו (ג) מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ב:
עח (ד) מיי' פ"ג מהל' נרכות ופ"ז מהל' תפילין הל' כה סמג עשין כא טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ב: עה ב טוש"ע או"ח סימן כח סעיף ו:
עו ג מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ב:
עז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
עח ה ו מיי' פ"ג מהל' נרכות ופ"ז מהל' תפילין הל' כה סמג עשין כא טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ב: עה ב ומיי' פכ"ג מהל' תפילין הל' ג סמג עשין כג טוש"ע או"ח סי' לב סעיף ג:
פא ז מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ב:
פב ח מיי' שם הלי יט טוש"ע שם סעיף ד:
פג ב ומיי' פכ"ג מהל' תפילין הלכה ג טוש"ע או"ח סי' לב סעיף ג:
פד ל ומיי' שם טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ב:
פה מ נ מיי' פ"ד מהל' תפילין הל' ט סמג עשין כג טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ב:
פו ס מיי' פ"ד מהלכות תפילה הל' יח סמג עשין טו טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ו (ז):

תורה אור השלם

1. וְנִבְקָה בְּצִמְחַ הַשָּׂדֶה נִתַּתִּיךָ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה: יחזקאל פז ז
2. קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת: שה"ש ב ח
3. תַּגֶּל עֶרְוָתֵךְ גַּם תֵּרָאֶה חֶרְפָּתֵךְ נָקָם אֶקָּח וְלֹא אֶפְגַּע אָדָם: ישעיה מז ג
4. יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִינִי אֶת קוֹלֵךְ כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאַיִךְ נָאוֶה: שיר השירים ב יד
5. הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד: שיר השירים ד א
6. הִנֵּה חֵיל תַּלְאֵים לָךְ מִנֶּגֶד תִּפְחַד לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ: דברים כח סו

רבינו חננאל

א"ר ירמיה בין כר לכסת שלא כנגד ראשו. ואסיקנא מניחן במראשותיו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו, ואע"ג שמשמש מיטתו שפיר דמי. [אמר לך שמואל ולרב יוסף מי ניחא] והתניא היה ישן במטה ואשתו ישנה בצדו [לא יחזיר פניו] קרא ק"ש אלא א"כ היתה טלית מפסקת ביניהן לכרכה, אלא מאי איית לך למימר אשתו לרב יוסף תנאי היא, לדידי אחר נמי תנאי היא. והלכה כר' יוסף דהא איכא תנאי דקאי כוותיה באחר. ועוד א"ל רב כהנא לרב עגבות אין בהם משום ערוה: קוקך ערב. מדמשמע לה קרא נגוה שמע מינה מלוה היל: **הפולה ספיניו.** ניחד יחלו חיין: **חורפי נפולות.** קלרים וקמומים הלגולים נמולה לורפי ממורות גרסינן והיל היל: **זה הפולה ספיניו.** שהמורה חיין לל מדם (ו) וכמו לך הכמוח שיחלו חיין: **נרגופה.** והקילה למטה גגלי הול לָהם לגל תולה הול לומם בקילה ומהל הקילה מוחמת על היחד והרגופה למטה: **גיסיפת פלה.** נמוך חיקן היו ומלה המיק: **פגיהק.** לוטי"ר נלע"ן פעמים שלדם מוגיפו לפיו לפיהה מחוך שוכחו וריחה כריח המחלל שלכל: פיהק. נחלי"ר נלע"ן חיך מלקוחיו פוחה להוציל רוח הפה מלא כלדם שרוחה ליטין לו שעמד מפיהה: ונפעטש. שטרנוד"ר נלע"ן ורם שדורטיס ניהק נוטריקון גו הקיס שטרילי"ר פיהק פיו הקיס: ורק. ע"ג קרקע:

וממשמש

התם אמר רבא אע"ג דתניא תיובתא דשמואל הלכתא כוותיה הכא מאי, יא"ל היכא דאתמר הלכה כשמואל הלכתא כוותיה, הכא לא אתמר הלכתא כוותיה. אבל באשתו דאתמר הלכה כשמואל שרי אע"ג דאיכא תנא דפליג, הא איכא תנא אחרינא דקאי כוותייהו, דתניא שנים שהיו ישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא זה מחזיר פניו וקורא. ולית לן לאוקמה אלא באשתו. אפילו אחר עמו אם הטלית מפסקת ביניהם לכולי עלמא שרי. אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק"ש והא איכא עגבותיהם דנעני אהדדי. ואסיקנא דעגבות וביצא כהן שהן נוענות באחוריהן הזן באחוריהן [ג"א: באבריהן] שאין אישׁ רואה אותן אפי' באשתו ערוה היא, ולא שרינן ליה למקרי ק"ש. והא דתניא מינה האשה יושבת וקוצה הלתה ומברכת ולא חיישינן משום ערוה, אוקימנא דוקא ישבה כדי שיהיו פניה שלמטה מכוסות בקרקע ואינה נראה, הכי הוא דשרי, ואי ליתא הכי אסור. שער יוצא לה בבגדיהמהו קרא עליה שער שער. פי' היה שער יוצא מתוך בגדה ובשרה מכוסה אין כו משום ערוה, כי שער הוא לא בשר. וזה שקרא רב כהנא על רב מרי שער שער, כלומר השער שער הוא ולא בשר. ביניהם בו קרינן עליה נרי נרי. למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים. פי' תכשיטין שבחוץ הן מכעת נגיל ונפיכר שהן תכשיטין ירים, תכשיטין שבפנים אצערה ברגלים והכומו בפקום התרוך שהוא פקום ומה, הלכך פפח מכשר אשתו שפגולה בפקום שרגיל להיות מכוסה אסור לקרות ק"ש עד שתכסה. ובאשה אחרת אפי' בתחית מפפת שנתגלה מכשיה בפקום הראוי להיות מכוסה, אסור לקרות ק"ש עד שתכסה. הא דאמרינן שוק באשה ערוה, וכן שער באשה ערוה וכן קול באשה ערוה, כל הני אסור לקרות ק"ש כנגדם

רש"י ד"ה ואפילו אשתו עמו. ואפילו אשתו דקרא בני ביתו. עי' סנהדרין קף נט ע"ב תוס' ד"ה ולא יפחדו. ועי' ב"ק קי"ו ע"ב ד"ה ולא יפחדו (שיטת ר"ת):

לעזי רש"י

אפלשטירש"א [אפלשטירדי"ש]. מכוסות שח. רחש"ר. למקף. באליי"ר [בריילי"ר]. לשהף. שטרנודי"ר [אירשטירנודי"ר]. עיטוש. שטרילי"ר [אירשטירנודלי"ר]. להתפתח.

מוסף רש"י

בחדא מחתא מחתינהו. שכולן פוכד אחד (שבועות לם כב: ועבודה זרה יד:). למיקון נגד קרא (ו' לימל מרינה. שפעמד שם דניהן (חולין נו: וב"ק ד' ופסחים מב:). תכשיטיהן שבחוץ. עגמת (שבת סד:). **כל המסתכל באצבע.** שהוא מקום עגמת, מתפתל מקום טהר, שהרי כתיב א על נמנמלנו כה (שם). דורשי חמורות. מקבלות שמועות (פסחים נד חולין קכו:). **בקציצה.** הוא מיטת של עור שתוחן לה נשים כמין כים יש על עור ואומרות נמוכן (שבת סה:) לפוסי מפילין תחן תן הרגשה קרי קציצה. כלתמרין נמסכת סוכה (ם:) שמא נרגשה ואינו מרגיש נקציצה (נ"ש"ן נח:).

רב נסים גאון

מפ"ק ליה לרב התנא האמר רב התנא ענבות אין בהן משום ערוה. הא מילתא מיפרשא בש' כי רמס חלה בגמ' רבני בפרכא (הכלכא) דהאמרה ענבות אין בהם משום ערוה הרא ראיתכר לברכה אבל להבדים אפי' כל שהוא אפר להבדים כהיכה דתני' המפתכל בעקיבה של אשה כמפתכל בבית הרחם והמפתכל בבית הרחם כאילו בא עליה: **ואמאי** רב ששת להה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים. מפרשי לה בפס' שכח בפ' כמה אשה (ד' סה) ותקבל את קרבן ה': אמר ר' אלעזר עגיל זה דפוס נומו זה דפוס של בית הרחם אמר ליה רבא אמר מקרא לא שמעת מיניה כומו נאן מקום ומה והנה כבר

с теми, кто разрешает читать Шма (отвернувшись), лежа с женой. **לדידי נמי תנאי היא** *Для меня* (так говорит Шмуэль) это *тоже* спор мудрецов-*танаим*. И я согласен с теми, кто разрешает читать Шма, находясь на кровати не только с женой.

Гемара возвращается к первой барайте.

אמר מר *Сказал учитель*: **זה מחזיר פניו וקורא קריאת שמע** *один отворачивается* в сторону *и читает Шма*.

והא איכא עגבות *Но* они же касаются друг друга *ягодицами*! Разве можно в таком случае читать Шма?

מסייע ליה לרב הונא Эта барайта *помогает раву Уне* (поддерживает его мнение). **דאמר רב הונא** *Как сказал рав Уна*: **עגבות אין בהם משום ערוה** *ягодицы – не* место *срамного* обнажения, а обычные части тела.

לימא מסייע ליה לרב הונא *Скажем*, что можно *помочь раву Уне* из мишны[1]: **האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה** *женщина сидит и отделяет халу*; разрешается ей произнести благословение, когда она (женщина) *голая*, **מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע** *потому что может прикрыться* – прикрыть свою нижнюю часть – *землей*, а именно: сесть, сложив ноги таким образом, что не будет видно переднего места. **אבל לא האיש** *Но* голому *мужчине* так делать *нельзя*, ибо его органы видны, даже когда он сидит на земле. Следовательно, ягодицы, которые видны, когда голый человек сидит на земле, не считаются срамным местом, ибо иначе мишна запретила бы голой женщине произносить благословение на отделение халы.

תרגמה רב נחמן בר יצחק *Объяснил эту* мишну *рав Нахман бар Йицхак* **כגון שהיו פניה טוחות בקרקע** *таким образом*: *нижняя часть* голой женщины, сидящей на земле, была *замазана* (закрыта) *землей* включая ягодицы (например, она сидела на взрыхленной почве или на песке).

Гемара возвращается ко второй барайте.

אמר מר *Сказал учитель*: **אם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר** *если его дети и домочадцы – маленькие*, то *может* читать Шма, отвернувшись в сторону.

ועד כמה *И до какого* возраста они считаются маленькими? – **אמר רב חסדא** *Сказал рав Хисда*: **תינוקת בת שלש שנים ויום אחד** *девочка – до трех лет и одного дня*, **ותינוק בן תשע שנים ויום אחד** *мальчик – до девяти лет и одного дня*.

איכא דאמרי *Некоторые говорят*: **תינוקת בת אחת עשרה שנה ויום אחד** *девочка – до одиннадцати лет и одного дня*, **ותינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד** *мальчик – до двенадцати лет и одного дня*. **אידי ואידי עד כדי** *И оба они – до* возраста, когда[2] **שדים נכנו ושערך צמח** *"Груди наполнились статью, а твои волосы выросли"*.

אמר ליה רב כהנא לרב אשי *Сказал рав Каана раву Аши*: **התם אמר רבא** *там*, в случае тфилин, положенными в изголовье (см. завершение предыдущего листа Гемары), *сказал Рава*: **אף על גב דתיובתא דשמואל** *хотя* осталась *трудность для Шмуэля*, **הלכתא כוותיה** *закон идет по* мнению *Шмуэля*. **הכא** *Здесь*, когда разрешил Шмуэль читать Шма, если жена с ним в кровати, – *какой* закон утвердил Рава?

אמר ליה *Сказал ему* рав Аши: **אטו כולהו בחדא מחתא מחתינהו** *почему ты все ткешь одной тканью*? Т. е. разве все решения Шмуэля приняты в качестве закона? **אלא** *Но* вот как: **היכא דאיתמר איתמר** *где сказано*, что закон идет по мнению Шмуэля, там *сказано*; **והיכא דלא איתמר לא איתמר** *а где не сказано – не сказано*.

אמר ליה רב מרי לרב ספא *Сказал рав Мари раву Папе*: **שער יוצא בבגדו מהו** у человека *волос* из срамного места *выходит сквозь его одежду – каков* закон? Можно ли напротив такого человека читать Шма?

קרא עליה *Ответил ему*: **שער שער** *волос, волос*! Можешь так говорить хоть целый день, но в этом нет смысла: один волос не считается срамным местом.

אמר רבי יצחק *Сказал раби Йицхак*: **טפח באשה ערוה** место размером с *тэфах*, которое принято прикрывать *на* теле *женщины*, считается *срамным*. (Тэфах равен ширине

1. Хала 2:3
2. Йехезкель 16:7

כל לנטורינהו טפי עדיף. להו מנזיוני (ג) כמה שהות מוהכר על שמירתן מן העכברים ומן הנגנים טפי עדיף להו מנזיוני: **גכוצע.** הוא הכיס שלהם: **למורמא דכוצע.** שהתפילין נכרין בנליעתן בקוה הכיס והוא כמורמא: **לייר להו בגליפא.** כיריעה הפרוסה סביבו' מעטו קושרן ומפיק למורמאן לבר. גליעת הקשר שהתפילין בולעין מן היריעה הוסף לגד החוץ ולא לגד המטה: **תפילין.** ספקל': יום שנולה הוא. יום שנולה לשמו להוה ליה ליל תמציות והיינו כשמואל דאמר אפילו לשמו עמו: **ולאגמורן מלכה למעבד.** מה שנוי להניחם לו לא עשה אלא ללמדני הלכה לעשות מעשה כשמואל: **ואפילו לשמו עמו.** (ד) שיחזיר פניו לכל זמן שהן פונים פנים כנגד פנים פשיטא ליה למקור לתיכף הרהור שגיעה עבירה על ידי מחבי תמציות לשמו עמו. ורגיל בה ולילה הרהור כולי האי: **נשלמא לרב יוסף.** דאמר לשמו היא דשריא לאכל אחר לא לשמו דאסיר אלא לרב דאמר אפילו לשמו אסיר לאכול אחר לא לשמו ואפילו לשמו נמי אסיר: **ולרבי אלעזר.** דאמר אפילו לשמו נמי שרי: **מי שמתו ובני ביתו.** (ה) ר"ת ובני ביתו לשמו ולא לשמו אפילו שהתפילין חיים על גבם. ויש מפקת הסכלת דף מ"ד ואמר יש מקום לומר שמחר שהתפילין חיים שהמת לתני עליהם יחיו: (ו) תוס' ד"ה ובני מני וכן יאמר הרב רבינו יוסף ז"ל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והתניא ב"ו הלא אשכחן אשתו דקרא בני ביתו. עי' סנהדרין דף נ"ב ע"ב תוס' ד"ה ולא יפחתו. וכן פרקים תרס"ג בלקוטים (שימון רל"ח):

לעזי רש"י

אפלשטרידש"ן [אפלשטרידש"ן]. מבוטות טרח. רחטי"ר. לנהג. באליי"ר [בחילי"ר]. לפקן. שטרנדי"ר [אישטרנדי"ר]. עיטוש. שטרלי"ר [אישטרנלי"ר]. להחמתה.

מוסף רש"י

בחדא מחתא מחתינהו. יכי נחינהו לתת לפנינם לטבח. לשון שנוד מהי (שמות לט כב: שכמה אורג) למקום רבר קרי לי משני לרינם. שמצוד שם דניאל (דניאל נח: ובמ"י פסחים סב:). תכשיטים שבחוץ. שקנם (שבת סד:). כל המסתכל באצבע. שהוא מקום שקנם, מתסתכל במקום כוחו, שהרי נשרה ו' על שנתכלל בה (שבת. דורשי תמורות. מקלות שמוחים (פסחים נד: חולין קכו:). בקציצה. היא הנשוח על עור שתחך לבי נשים כמין בים יש על עור ואתרנגת נמוכ (שבת קמ:) לפוש מפילין מון הלטבה קרי קציצה. כלשמרינן במקבת קוטה (ס:). מוח נרועה ושיו מוח בקציצה (נ"ש ו"ח).

רב נסים גאון

מס"א ליה לרב הונא דאמר רב התא עבורת אין כהן משום ערוה. הא מילתא מיפרשא בפ' כי דמס. תלה בגם: רבני מערבא (תיכהא) דהא אמרה עבורת אין בהם משום ערוה הוא דאיתמר לברכה אבל להבים אמר כל שהוא אמור להבים בהדה דתני המסתכל בעקיבה של אשה המסתכל בכית הרחם והמסתכל בבית הרחם באילו בא עליה: **ואמאי** רב ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים. מפרשי לה בפ' שבת בפ' במה אשה (ד: זד) תקבל את קרבן ה' אמר ר' אלעזר עגיל זה רמוז בזמן זה רמוז של בית הרחם אמר ליה רבא אמר מקרא לא שמעת מינה בומו כאן מקום ומה הנה כבר

והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו. ומס תאמר לימת בכובע שלא כנגד לבשו שהרי נבריחת לעיל נמי תני תחת מראשותיו ולא פרין מיניה משום דמניין לפרוסי שלא כנגד לבשו ומומר (ו) הרב ל"ר מאי לימיה בכובע תפילו שלא כנגד לבשו ומ"מ קשיא לישני לימיה בחשמו עמו ול"ל שנים שהיו ישנים במטה. ול"ת והלא רוחה עורת עלמו ול"ל ציעיה לבשו לחון ול"ת והרי לנו רוחה לת הערוה ול"ל לקשבר לנו רוחה לת הערוה מוחר מי נמי חוכן בנגד בשו:

והתניא היה ישן במטה ובני ביתו וכו'. פי' רש"י חשמו בולל ביתו ולא נהירא חלל לשמכון חשמו ◦ למקריא בני ביתו ועוד לפירושו הול"ל והא קתני סיפא לשנייתא דלעיל קתי לשל מדקתמר ותמניא משמע דשנייתא אחרת היא ומומר ר"ל יוסף לגרסינן היה ישן במטה ובשמו שנה גללו לא יחזיר פניו ויקרא ק"ש ול"ל היתה טלית מפסקת ביניהן אלא מאי איה לך למימר אשתו לרב יוסף תנאי היא לדידי נמי תנאי היא: אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק"ש והא איכא עגבות מסייע ליה לרב הונא דא"ר הונא עגבות אין בהם משום ערוה לימא מסייע ליה לרב הונא ◦◦האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שיבולה לכסות פניה בקרקע אבל לא האיש תרגמה רב נחמן בר יצחק ◦כגון שהיו פניה טוחות בקרקע: אמר מר ◦אם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר ועד כמה אמר רב חסדא תינוקת בת שלש שנים ויום אחד ותינוק בן ט' שנים ויום אחד איכא דאמרי ◦◦תינוקת בת י"א שנה ויום אחד ותינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד ◦◦אידי ואידי עד כדי ◦שדים נבונו ושערך צמח א"ל רב כהנא לרב אשי התם אמר רבא אע"ג דתיובתא דשמואל הלכתא כוותיה דשמואל הכא מאי אמר ליה ◦◦אטו כולהו בחדא מחתא מחתינהו אלא היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר א"ל רב מרי לרב פפא שער יוצא בבגדו מהו קרא עליה שער שער: א"ר יצחק טפח באשה ערוה למאי אילימא לאסתכולי בה והא ◦◦א"ר ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך ◦◦כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף ◦אלא באשתו ולק"ש אמר רב חסדא שוק באשה ערוה שנאמר ◦גלי שוק עברי נהרות וכתיב ◦תגל ערוותך וגם תראה חרפתך ◦◦אמר שמואל ◦קול באשה ערוה שנא' ◦כי קולך ערב ומראך נאוה אמר רב ששת ◦לשער באשה ערוה שנא' ◦שערך כעדר העזים: אמר ר' חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו מיתיבי ◦◦התולה תפיליו יתלו לו חיין ◦◦דורשי חמורות אמרו ◦יהיו חיך תלואים לך מגנר זה התולה תפיליו לא קשיא הא ברצועה הא בקציצה ◦יואיבעית אימא לא שנא רצועה ולא שנא קציצה אסור וכי תלה רבי בביסתא תלה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא תיבעי הנחה כספר תורה קמ"ל: ואמר ר' חנינא אני ראיתי את רבי ◦שניהק ופיהק ונתעטש ורק וממשמש

תורה אור השלם

1. רִבְבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה וַתִּתְּנִי וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בְּעָדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה: יחזקאל טז ז
2. קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ב
3. תְּגַל עֶרְוָתֵךְ גַּם תֵּרָאֶה חֶרְפָּתֵךְ נָקָם אֶקָּח וְלֹא אֶפְגַּע אָדָם: ישעיהו מז ג
4. יְהוָה בְּחֶבְרִי הִקְלָע סְתֹר הַמְדָנָה הֵרִיאֵנִי אֶת מְרָאֵיךְ הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאֵיךְ נָאוֶה: שיר השירים ב יד
5. יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד: שיר השירים ד א
6. הֵיטִיבָה דַרְכֵּךְ תַּלְאִים לָךְ מִקְצֵה תִּפְתְּחִי לֵילָה וְתִתְעַלְּפִי הַמַּטִּים עָלָיִךְ בַּדָּרֶךְ: ירמיהו ב לג

רבינו חננאל

א"ר ירמיה: בין כי לכסת שלא כנגד ראשו. ואסיקנא מריחן במראשותיו בין כי לכסת שלא כנגד ראשו, ואפ"ה שמשמש מיטתו שפיר רמי. [אמר לך שמואל ולרב יוסף מי ניחא] והתניא היה ישן במטה ואשתו ישנה בצדו (לא יחזיר פניו ק"ש ק"ש אלא א"כ היתה טלית מפסקת ביניהן לטלי עלמא שרי. אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק"ש והא איכא עבודתיהם דנעני אהדדי. ואסיקנא אל רב כהנא לרב אסא

רענבות וביוצא בהן שהן נוטעות באחוריהן הרי באחריהן [נ"א, באברים] שאין איש רואה אותן אפי' באשתו ערוה היא. ולא שרינן ליה לקרוי ק"ש. והא דתנן"ת פינה האשה יושבת ורקוצה הלתה ומברכת ולא חיישינן משום ערוה, אוקימנא דקא יושבה בדי שיהיו פניה שלמטה בכרשות בקרקע ופרוחה מחבטה ואינה נראה. הכי הוא דשרי, ואי ליתה הכי אסור. שערי יוצא לה בבגדהמהו קרא עליה שער שער. פי'. היה שער יוצא מתוך בגדה ובשרה מבוסה אין בו משום ערוה, כי שער הוא לא בשר. וזה שקרא רב כהנא על רב מרי שער שער, כלומר השער שער הוא ולא כשר, כיוצא בו קרינן עליה נוי נוי. למה מנה התהב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים. פי'. תכשיטין שבחוץ הן שבעת ענגל וצמיד שהן תכשיטי נשים, תכשיטין שבפנים אצעדה וכומז, אצעדה ברגלים והכומז במקום התרוך שהוא מקום שרגיל להיות מבוסה אסור לקרות ק"ש ער שתכסה. ובאשה אהרת אפי' בשחוטת ממשה שנתגלה מבשרה במקום הראוי להיות מבוסה, אסור לקרות ק"ש עד שתכסה. הא דאמרינן שוק באשה ערוה, וכן שער באשה ערוה וכן קול באשה ערוה, כל הני אסור לקרות ק"ש בנוכח

ладони.) – **למאי** Это сказано *по поводу какого* закона?

אילימא לאסתכולי בה *Если скажешь, по поводу* запрета *смотреть на него*, на такое место у замужней женщины, **והא אמר רב** то *ведь сказал рав Шэшет*: **למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים** *зачем перечисляет Тора* в описании трофеев после войны с Мидьяном[3] *внешние* женские *украшения* (такие как кольца, серьги и пр.) наряду *с внутренними украшениями* (которые надевали под платье на грудь и живот)?

לומר לך *Чтобы сказать тебе*: **כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף** *всякий*, кто *смотрит на мизинец* запрещенной ему *женщины, как будто смотрит на срамное место*. А значит, раби Йицхак (сказавший: "место размером с тэфах, которое принято прикрывать на теле женщины, считается срамным") не говорил о запрете смотреть.

אלא באשתו ולקריאת שמע *Но* сказано это *о жене* по поводу запрета мужу *читать Шма* напротив нее.

אמר רב חסדא *Сказал рав Хисда*: **שוק באשה ערוה** *голень женщины – срамное место*, и поэтому нельзя смотреть на обнаженную голень посторонней женщины или читать Шма напротив своей жены с обнаженной голенью. **שנאמר** *Как сказано*[4]: **גלי שוק עברי נהרות** "*Обнажи голень, переходя через реки*". **וכתיב** *И* в следующем стихе *написано*: **תגל ערותך וגם תראה חרפתך** "*Обнажится твое срамное место, и будет виден твой позор*".

אמר שמואל *Сказал Шмуэль*: **קול באשה ערוה** *голос* поющей *женщины* – как *срамное место* (в смысле запрета читать Шма, потому что он привлекателен). **שנאמר** *Как сказано*[5]: **כי קולך ערב ומראך נאוה** "*Ибо твой голос приятен, а вид прекрасен*".

אמר רב ששת *Сказал рав Шэшет*: **שער באשה ערוה** *волосы женщины* – как *срамное место* (в смысле запрета читать Шма, потому что они привлекательны). **שנאמר** *Как сказано*[6]: **שערך כעדר העזים** "Как ты красива, моя милая! *Твои волосы – как стадо коз*, сходящее с гор Гилада".

Гемара возвращается к законам тфилин.

אני ראיתי אמר רבי חנינא את רבי שתלה תפיליו *Сказал рав Ханина*: *я видел Раби, который подвесил свои тфилин* на гвоздь (крючок).

מיתיבי *Нашли противоречие* из барайты: **התולה תפיליו** тому, кто *подвешивает свои тфилин*, **יתלו לו חייו** "*подвесят*" *его жизнь*. **דורשי חמורות אמרו** *Толкователи скрытого* в Торе *сказали* о стихе[7] **והיו חייך תלואים לך מנגד** "*И будет твоя жизнь висеть перед тобой*": **זה התולה תפיליו** *это* о том, *кто подвешивает свои тфилин*.

לא קשיא *Нет* здесь *трудности* (противоречия)! **הא ברצועה** *Эта* барайта говорит о человеке, который подвешивает тфилин *за ремешок*, так что коробочка повисает в воздухе, что является недостойным по отношению к тфилин поступком. **הא בקציצה** Но *то*, что сказал раби Ханина, касается случая, когда тфилин подвешивают *за коробочку*, а не за ремешок, и это разрешено.

ואיבעית אימא *А если хочешь, скажи* (приведи другое объяснение): **לא שנא רצועה ולא שנא קציצה** *не отличается* ничем подвешивание за *ремешок* от подвешивания за *коробочку* – **אסור** оба *запрещены*. **וכי תלה רבי** *И когда подвесил Раби* свои тфилин, **בכיסתא תלה** он *подвесил мешочек*, в котором лежали тфилин, но не сами тфилин за ремешок или коробочку.

אי הכי Но *если так*, **מאי למימרא** *что* хочет *сказать* раби Ханина?

תיבעי הנחה מהו דתימא *Ты* бы мог *сказать*: **כספר תורה** *надо*, чтобы тфилин *лежали*, но не висели, даже в мешочке, – *как свиток Торы*, который запрещено подвешивать даже в футляре, но можно только класть на стол или полку. **קמשמע לן** Поэтому *нам сообщается*, что тфилин можно подвешивать в мешочке.

ואמר רבי חנינא *И* еще *сказал раби Ханина*: **אני ראיתי את רבי שגיהק ופיהק ונתעטש ורק** *я видел Раби, который* иногда *отрыгивал, зевал, чихал и плевал* посреди молитвы Шмонэ-Эсрэ,

3. См. Бемидбар 31:50
4. Йешаяу 47:2
5. Шир-Аширим 2:14
6. Шир-Аширим 4:1
7. Дварим 28:66

כל לנטורינהו טפי עדיף. להו מנזיוני (ג) כמה שהוא מוזהר על שמירתן מן העכברים ומן הנמיים טפי עדיף להו מנזיוני: **גמרא** שלמה. שהמפילין נכרין בנליטתן בקה כהים והוא כמורכה: **לייר** (ד) נפילת. פירישה הפרוסה סביבו' מטעו קוברין:

ומפיק (מורכשון) [מורכשון] לבר. גליטת הקשר שהמפילין נוליין מן הירישה היא הופך לבד החוץ ונלה לבד המטה: **תשרשיף.** לפקפל: **יוס טעילה פוה.** יוס שטעלה לשמו לוהה ליה ליל תשמיש והיינו כשמוחל לאחר לפילו לשמו עמו: **ולאגמורן טלמה למעשה.** מה שניו להניחס לו לא עשה אלא ללמדני הלכה לעשות מעשה כשמוחל:

ואפילו לשמו עמו. (ד) שיחזיר פניו לכל זמן שהן פונים פנים כנגד פנים פשיטא ליה לאקור לאיכא הרהור נגיעת עבירה על ידי אברי תשמיש: **לשמו בגופו.** ונראל נה ואיכא הרהור כולי האי: **בשלמא לרב יוסף.** דאמר לשמו היא לדבריו אבל אחר לא ממעתת הא בשמו ואחר והא דקאמר לה בשמו היא ליה לפי שהוא מכוון בשעת תפילתו ולא בשעת תשמיש: **פיה ישן במטה ובני ביתו.** ולשמו בכלל ביתו: **לדידי נמי.** בין לשמו בין אחר פלוגתא דהכי תנאי היא: **כח לימא ענבות.** לנענני לאהדדי: **וקולה תלמה ערומה.** ולא על פי שערוס לאור לנרך אלא יושבת מוחרת שביניהם פניה בלמטה מכוסים בקרקע: **אבל לא פיה.** מפני שהבילים והגיל כולטין ונרחין ולא על פי שמגולות ענבותיה והיינו סייעתא: **לגון שפיו פניה טוחות.** לבוקות ומכוסות בקרקע טוחות משמע לשון שניעות טיח חלק שמינה כולטת לפלטירי"ש בלע"ז: **כח שלש וכן שבע.** שהוא זמן שהן בולין בכלל ביאה: **כח י"ח וכן י"כ.** זמן שהן נאות בכלל שעונת ושדיהן נכוים משמש ואילך נאות בכלל [ביאה] שלמה שמוה להן: **פשה אמר רבה.** גבי תפילין תמה מרשעותיו דקאמר שמוחל לאחר לשמו עמו הלכה כשמוחל: **הלא.** גבי שנים שהם שנים דקא אדי שמוחל לשמו עמו מאי: **מחשך מחשיכו.** (ה) לשון: **יגע שעה בנגדו.** שנקב בנגדו כנגד זקן המתחון ויגע מן השער בנקב מהו מי הוי עדות לקדוש ק"ש בנגדו או לא: **שער שער.** כלומר מה נכך: **לשמשכוני בה.** שם לשמש היא: **שבשיעין שבפנים.** כומו לפוף של בית הרחם שהיו עושין לבנותיהן ומוקנין לבאי בית הרחם כדרך שמוקנין את הלחנים ומחוכין אומו כדי שלא יחלקו להן זכרים: **עם שבשיעין שבחוץ.** לענדה ונמיד הן הניולו אומן על כפרת הרהור עבירה שמשמלנו בנעות מדין: **נשמו ולא"ם.** שם טפח מגולה הא לא יקרא ק"ש בנגדה: **שוק.** (ו) לשמש: **ערוה.** להשמל וכן לשמו לא"ם: **גלי שוק.** וכתיב בתריה תגל ערוחך: **קולך ערב.** מדמשמח לה קרא לשון ערוה היא: **קחולה שפיליו.** ביחד יחלו חיין: **זורשי רשומות.** קשרים ופחומים הלנולים בחוכה זורשי חמורות גרסינן והיא היא: **זה קחולה שפיליו.** שהחוכה חיין של לדם (ו) וכמו לך הכחול שימלו חיין: **נרלועה.** והקריאה למטה גנאי הוא לָהֶם אבל חולה הוא חומם בקריאה והקריאה חומחת על היחד והרלועה למטה: **קריפסא שלא.** לחוך חיקן היו וחלה המיק: **שניפק.** רוחו"ר בלע"ז פעמים שלדם חולשה מגופו לפיו נפיחה חחוך שוכעו וריחה כריח המחכל שלכל: **פיפק.** בחלי"ר בלע"ז חיך חלקוחיו פוחה להוליא רוח הפה חלא שלדם שרולה ליחון לו שעמד משינה: **ונפעטש.** טטרנוד"ר בלע"ז ים שלורשים ניהק הקיס טטרילי"ר פיהק פיו הקיס: **ורק.** ע"ג קרקע:

וממשמש

והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו. ולא תלמר לימח בכובע שלא כנגד לשמו שהרי בגרייתא לעיל נמי חני חחת מרלשותיו ולא פריך מימה משום דמניחן לפרוסי שלא כנגד לשמו ולומר (ו) הרב ל"ל מלי לימיל בכובע שפיו כנגד לשמו ומ"ח לשמו בכובע שלא כנגד לשמו שהרי בגרייתא לעיל נמי חני חחת מרא

וממשמש בבגדו. פרש"י להעביר הכינה העוקצתו אבל לא מתעטף אם נפלה טליתו ותרי מילי ניהו. ור"ח פי' דאבל מילתא היא פי' ממשמש בבגדו תקון (ס) שלא יפול מעל ראשו אבל אם נפל מעל ראשו לא היה מתעטף אם נפלה טליתו כיון שנפל לגמרי אבל לתקן קצת שלא יפול לא הוי הפסקה:

ואומר רבון העולמים. מיד נתעטף תפלתו ותתיר מתחיל ממקום שפסק: **אמר** ליה לדידי לא סבירא לי. פירוש משום תרתי מילי אבל לכתיבת ליטו חוזר לגמרי לתמר רבי יוחנן (ר"ה דף ל"ד:) שמע מצע תקיעות בתצע שעות יצא ועוד לכתיבת לי מימ ידו על פיו ואם כן הוי ליה רבוי שלא לדיבר לכתיבת לך לתיבי לתפסיק וכו': **בחבלי** השוא. כלומר בתנם מוכיחים עליהם עון כי טוב היה שלא היו מקיימין אותו כלל: **פסק**. רבינו מנחלל כרב תסלת לתמור לקטות ק"ש לפילו נוהה תתם נגדו על נשמו וק"ל כל עלמותי תלמרנה (תהלים לה:) לתע"ג דר' תסלת תלמיד דר' הונא הוה לתומרת חזקין וכן תלמם פסק כרב הונא תלמיד מלקתי גמרא מיניה ביומא פרק הממונה (ד' ג'): לית

ואומר רבון העולמים. מיד נתעטף תפלתו ותתיר מתחיל ממקום שפסק: **אמר** ליה לדידי לא סבירא לי. פירוש משום תרתי מילי אבל לכתיבת ליטו חוזר לגמרי לתמר רבי יוחנן (ר"ה דף ל"ד:) שמע מצע תקיעות בתצע שעות יצא ועוד לכתיבת לי מימ ידו על פיו ואם כן הוי ליה רבוי שלא לדיבר לכתיבת לך לתיבי לתפסיק וכו': **בחבלי** השוא. כלומר בתנם מוכיחים עליהם עון כי טוב היה שלא היו מקיימין אותו כלל: **פסק**. רבינו מנחלל כרב תסלת לתמור לקטות ק"ש לפילו נוהה תתם נגדו על נשמו וק"ל כל עלמותי תלמרנה (תהלים לה:) לתע"ג דר' תסלת תלמיד דר' הונא הוה לתומרת חזקין וכן תלמם פסק כרב הונא תלמיד מלקתי גמרא מיניה ביומא פרק הממונה (ד' ג'): לית

ומשמש בבגדו אבל לא היה מתעטף מפחד היה מניח ידו על סנטרו מיתיבי המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה המגביה קולו בתפלתו הרי זה מנביאי השקר מגהק ומפהק הרי זה מגסי הרוח המתעטש בתפלתו סימן רע לו ויש אומרים (ס) ניכר שהוא מכוער הרק בתפלתו כאילו רק בפני המלך בשלמא מגהק ומפהק לא קשיא כאן לאונסו כאן לרצונו אלא מתעטש אמתעטש קשיא מתעטש אמתעטש נמי לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה דאמר רב זירא הא מילתא אבלעא לי בי רב המנונא ותקילא לי בי כולי תלמודאי המתעטש בתפלתו סימן יפה לו בשם שעושים לו נחת רוח מלמטה כך עושין לו נחת רוח מלמעלה אלא רק ארק קשיא רק ארק נמי לא קשיא אפשר כדרב יהודה דאמר רב יהודה היה עומד בתפלה ונזדמן לו רוק מבליעו בטליתו ואם טלית נאה הוא מבליעו באפרקסותו רבינא הוה קאי אחורי דרב אשי נזדמן לו רוק פתקיה לאחוריה א"ל לא סבר לה מר להא דרב יהודה מבליעו באפרקסותו א"ל אנא יאנינא דעתאי: המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה: אמר רב הונא לא שנו אלא שיכול לכוין את לבו בלחש אבל אין יכול לכוין את לבו בלחש מותר וה"מ ביחיד אבל בצבור אתי למיטרד צבורא: רבי אבא הוה קא משתמיט מינה דרב יהודה דהוה קא בעי למיסק לארעא דישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא' עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' אמר איזיל ואשמע מינה מילתא מבית וועדא והדר אפיק אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דרב יהודה היה עומד בתפלה ונתעטש ממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל איכא דאמרי היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק לאחריו ד' אמות ומתעטש וממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל ואומר רבש"ע יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו בחיינו ובאחריתנו רמה ותולעה ומתחיל ממקום שפסק [א] אמר ליה (ס) אילו לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי: ת"ר היה ישן בטליתו ואינו יכול להתיצא את ראשו מפני הצנה חוצץ בטליתו על צוארו וקורא ק"ש וי"א על לבו ותנא קמא הרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר אמר רב הונא א"ר יוחנן היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש א"ל רב חסדא האלהים אם אמרה לי ר' יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ריב"ל היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש א"ל ר' חסדא האלהים אם אמרה לי ריב"ל בפומיה לא צייתנא ליה ומי אמר ר' הונא הכי והאמר רב הונא יתח אסור לו לעמוד במקום הטנופת לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה לא קשיא כאן בעומד כאן במהלך ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא וכי תימא הכא נמי כאן בעומד כאן במהלך איני והא רבי אבהו הוה קא אזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קא קרי ק"ש כי מטא במבואות המטונפות אשתיק א"ל לר' יוחנן להיכן אהדר א"ל אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש הכי קאמר ליה לדידי לא סבירא לי לדידך דסבירא לך אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש תניא כותיה דרב הונא תניא כותיה דרב חסדא תניא כותיה דרב הונא המהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו ויקרא ק"ש תניא כותיה דרב חסדא היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא ק"ש ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פסק לא פסק מאי אמר ר' מיאשה בר בריה דריב"ל עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו [בהם] ר' אסי אמר ר' אבהו העון בחבלי השוא רב אדא בר אהבה אמר מהכא כי דבר ה' בזה ואם פסק מה שכרו אמר ר' אבהו עליו הכתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים: אמר רב הונא היתה טליתו חגורה לו על מתניו מותר לקרות ק"ש תניא נמי הכי היתה טליתו של בגד ושל עור ושל שק חגורה על מתניו מותר לקרות ק"ש אבל

ומשמש בבגדו. פרש"י להעביר הכינה העוקצתו אבל לא מתעטף אם נפלה טליתו ותרי מילי ניהו. ור"ח פי' דאבל מילתא היא פי' ממשמש בבגדו תקון (ס) שלא יפול מעל ראשו אבל אם נפל מעל ראשו לא היה מתעטף אם נפלה טליתו כיון שנפל לגמרי אבל לתקן קצת שלא יפול לא הוי הפסקה:

ואומר רבון העולמים. מיד נתעטף תפלתו ותתיר מתחיל ממקום שפסק: **אמר** ליה לדידי לא סבירא לי. פירוש משום תרתי מילי אבל לכתיבת ליטו חוזר לגמרי לתמר רבי יוחנן (ר"ה דף ל"ד:) שמע מצע תקיעות בתצע שעות יצא ועוד לכתיבת לי מימ ידו על פיו ואם כן הוי ליה רבוי שלא לדיבר לכתיבת לך לתיבי לתפסיק וכו': **בחבלי** השוא. כלומר בתנם מוכיחים עליהם עון כי טוב היה שלא היו מקיימין אותו כלל: **פסק**. רבינו מנחלל כרב תסלת לתמור לקטות ק"ש לפילו נוהה תתם נגדו על נשמו וק"ל כל עלמותי תלמרנה (תהלים לה:) לתע"ג דר' תסלת תלמיד דר' הונא הוה לתומרת חזקין וכן תלמם פסק כרב הונא תלמיד מלקתי גמרא מיניה ביומא פרק הממונה (ד' ג'): לית

וממשמש בבגדו *и ощупывал свою одежду*, чтобы скинуть кусающее насекомое. אבל לא היה מתעטף *Но*, если падал его талит, *не накидывал его* снова *на себя*, чтобы не прервать молитву. וכשהוא מפהק היה מניח ידו על סנטרו *И когда зевал, прикладывал руку к подбородку*, чтобы не видели, как зевает.

מיתיבי *Нашли противоречие* из барайты: המשמיע קולו בתפלתו *произносящий молитву громко* – הרי זה מקטני אמנה один *из тех, у кого вера слаба*, поскольку думает, что тихая молитва не будет услышана.

המגביה קולו בתפלתו *Повышающий голос в молитве*, тот, кто кричит ее слова, הרי זה מנביאי השקר подобен *ложным пророкам*, т. е. идолопоклонникам, которые выкрикивали свои заклинания[1].

Завершение барайты: מגהק ומפהק *отрыгивает и зевает* посреди молитвы – הרי זה מגסי הרוח *из тех*, кого зовут *грубыми людьми*. המתעטש בתפלתו *Чихает во* время *молитвы* – סימן רע לו *плохой для него знак*. ויש אומרים *А некоторые говорят*: ניכר שהוא מכוער *видно, что недостойный* человек. הרק בתפלתו *Плюет во* время *молитвы* – כאילו רק בפני המלך *будто плюет перед Царем*.

1. См. Млахим 1, 18:28

בשלמא מגהק ומפהק לא קשיא *Понятно*, что по поводу *отрыгивающего и зевающего* во время молитвы *нет противоречия* между приведенной барайтой и тем, что сказано о Раби. כאן לאונסו *Здесь*, в словах о Раби, говорится о том, кто делает все это *вынужденно*, не по своей воле. כאן לרצונו А *здесь*, в барайте, – о том, кто ведет себя указанным образом *сознательно*, не нечаянно. אלא מתעטש אמתעטש קשיא *Однако* о том, *кто чихает*, – в барайте и в словах о Раби – *трудность* (противоречие). Ведь любое чихание – вынужденно!

מתעטש אמתעטש По поводу *чихающего* – в словах о Раби и в барайте – נמי לא קשיא *тоже нет трудности*. כאן מלמעלה *Здесь*, о Раби, – о том, кто чихает *сверху*, через рот. כאן מלמטה А *здесь*, в барайте, – о том, кто не сдерживает себя посреди молитвы, выпуская воздух *снизу*.

דאמר רב זירא *Ибо сказал рав Зэра* (который сам часто чихал): הא מילתא אבלעא לי בי רב המנונא *эта вещь* (правило о том, кто чихает) *мне стала известна в доме учения рава Амнуны*, ותקילא לי כי כולי תלמודאי *и она* одна *стоит всего моего учения*. Вот это правило: המתעטש בתפלתו *чихает во* время *молитвы* – סימן יפה לו *хороший для него знак*. Потому что כשם שעושים לו נחת רוח מלמטה *как делают ему облегчение внизу* (в нашем мире) – через чихание, כך עושין לו נחת רוח מלמעלה *так делают ему облегчение наверху*, принимая его молитву.

אלא רק ארק קשיא *Но* вот по поводу того, кто *плюет*, – *трудность*! О Раби сказано, что плевал во время молитвы. В то время как в барайте сказано про плюющего во время молитвы: "будто плюет перед Царем".

רק ארק נמי לא קשיא По поводу *плюющего* – *тоже нет трудности*. אפשר כדרב יהודה *Можно* поступать *по* совету *рава Йеуды*. דאמר רב יהודה היה עומד בתפלה *Как сказал рав Йеуда*: ונזדמן לו רוק *стоит на молитве, и случилось* так, что *у него* во рту скопилась *слюна*, которая мешает молиться. מבליעו בטליתו Пусть *сплюнет ее в талит* (или одежду), т. е. пусть вытрет слюну талитом. ואם טלית נאה הוא מבליעו באפרקסותו *А если талит ему дорог*, пусть *сплюнет ее в головной платок*, который спускается на плечи (не снимая его с головы). Но нельзя плевать на пол! Ибо – "будто плюет перед Царем".

רבינא הוה קאי אחורי דרב אשי נזדמן לו רוק *Равина стоял поэади* молящегося *рава Аши*. *Случилось* так, что *у того* скопилась *слюна* во рту (у рава Аши). פתקיה לאחוריה *Плюнул сзади себя*.

לא סבר לה מר להא אמר ליה *Сказал ему* Равина: דרב יהודה מבליעו באפרקסותו разве *не разделяет господин* мнение *рава Йеуды*, что надо *сплюнуть в головной платок*?

אמר ליה *Сказал ему*: אנא אניגא דעתאי *я брезглив* и не могу вытереть слюну своей одеждой.

Учили выше: המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה *произносящий молитву громко – из тех, у кого вера слаба*. אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: לא שנו אלא שיכול לכוין את לבו בלחש это *учим только* о том, *кто может сосредоточиться* на словах молитвы, *когда* произносит их *тихо*. אבל אין יכול לכוין את לבו בלחש *Но* если *не*

וממשמש בבגדו. פרש"י להעניר הכיסה העוקצתו אבל לא מתעטף אם נפלה טליתו ומרי מילי מינהו. ור"ח פי' למדל מילתא היא פי' ממשמש בבגדו מקן (ס) שלא יפול מעל רגלו אבל אם נפל מעל רגלו לא היה מתעטף שהרי היא הפסקה אם מתעטף כיון שנפל לגמרי אבל למקן קמן שלא יפול לא הוי הפסקה:

ואומר רבון העולמים. מיד נזמנע תפלתו ותח"כ מתחיל ממקום שפסק: **אמר** ליה לדידי לא סבירא לי. פירוש משום תרתי מילי חדא דקכינהו לתיו תוכ לחמץ דלמר רבי יוחנן (ר"ה דף ל"ד:) שמע מצע תקיעות בחצע שעות יצא ועוד דקכינהו לי מיניה ידו על פיו ואם כן הוי ליה רווח שלא לדיבך דקכינהו לך למיבך להפסיק וכו':

בחבלי השוא. כלומר בחבל מוכנים עליהם עון כי טוב היה שלא היו מקיימין אותו כלל: **פסק**. רבינו מנגמל כלב מצדא לחמור לקרות ק"ש אפילו טוהה מחת נגדו על כתפו וק"ל כל עלמותי תאמרנה (תהלים לה:) ולעני"ג דלר' חקדא תלמיד דר' הונא הוה לחומרא לחזיק וכ' שלפסק פסק כלב הונא מדלקמן גמרא מיניה ביומא פרק הממונה (ד' ג'):

ואומר רבון העולמים. מיד נזמנע תפלתו ותח"כ מתחיל ממקום שפסק: **אמר** ליה לדידי לא סבירא לי. פירוש משום תרתי מילי חדא דקכינהו לתיו תוכ לחמץ דלמר רבי יוחנן (ר"ה דף ל"ד:) שמע מצע תקיעות בחצע שעות יצא ועוד דקכינהו לי מיניה ידו על פיו ואם כן הוי ליה רווח שלא לדיבך דקכינהו לך למיבך להפסיק וכו':

בחבלי השוא. כלומר בחבל מוכנים עליהם עון כי טוב היה שלא היו מקיימין אותו כלל: **פסק**. רבינו מנגמל כלב מצדא לחמור לקרות ק"ש אפילו טוהה מחת נגדו על כתפו וק"ל כל עלמותי תאמרנה (תהלים לה:) ולעני"ג דלר' חקדא תלמיד דר' הונא הוה לחומרא לחזיק וכ' שלפסק פסק כלב הונא מדלקמן גמרא מיניה ביומא פרק הממונה (ד' ג'):

וממשמש בבגדו א"ל אבל לא היה מתעטף ג"ש וכשהוא מפהק היה מניח ידו על סנטרו מיתיבי המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה המגביה קולו בתפלתו הרי זה מנביאי השקר מגהק והמפהק הרי זה מגסי הרוח המתעטף בתפלתו סימן רע לו ויש אומרים (ו) ניכר שהוא מכוער הרק בתפלתו כאילו רק בפני המלך בשלמא מגהק ומפהק לא קשיא כאן לאונסו כאן לרצונו אלא מתעטף אמתעטף קשיא מתעטף אמתעטף נמי לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה דאמר רב זירא הא מילתא באבלעא לי בי רב המנונא ותקילא לי כי כולי תלמודאי המתעטף בתפלתו סימן יפה לו כשם שעושים לו נחת רוח מלמטה כך עושין לו נחת רוח מלמעלה אלא רק ארק קשיא רק ארק נמי לא קשיא אפשר כדרב יהודה דאמר רב יהודה היה עומד בתפלה ונזדמן לו רוק מבליעו בטליתו ואם טלית נאה הוא מבליעו באפרקסותו רבינא הוה קאי אחורי דרב אשי נזדמן לו רוק פתקיה לאחוריה א"ל לא סבר לה מר להא דרב יהודה מבליעו באפרקסותו א"ל אנא דעתאי: המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה: אמר רב הונא לא שנו אלא שיכול לכוין את לבו בלחש אבל אין יכול לכוין את לבו בלחש מותר וה"מ ביחיד אבל בצבור אתי למיטרד צבורא: רבי אבא הוה קא משתמיט מינה דרב יהודה דהוה קא בעי למיסק לארעא דישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא' עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' אמר איזיל ואשמע מינה מילתא מבית וועדא והדר אפיק אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דרב יהודה היה עומד בתפלה ונתעטש ממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל איכא דאמרי היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק לאחריו ד' אמות ומתעטש וממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל ואומר רבש"ע יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו בחיינו ובאחריתנו רמה ותולעה ומתחיל ממקום שפסק (א) אמר ליה (ס) אילו לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי: ת"ר היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה חוצץ בטליתו על צווארו וקורא ק"ש וי"א על לבו ותנא קמא הרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר אמר רב הונא א"ר יוחנן היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש א"ל ר' חסדא האלהים אם אמרה לי ר' יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ריב"ל היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש א"ל ר' חסדא האלהים אם אמרה לי ריב"ל בפומיה לא צייתנא ליה ומי אמר ר' הונא הכי והאמר רב הונא ית"ח אסור לו לעמוד במקום הטנופת לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה לא קשיא כאן בעומד כאן במהלך ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר (ס) רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא וכי תימא הכא נמי כאן בעומד כאן במהלך איני והא (ס) רבי אבהו הוה קא אזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קא קרי ק"ש כי מטא במבואות המטונפות אשתיק א"ל לר' יוחנן (ע) להיכן אהדר א"ל אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש הכי קאמר ליה לדידי לא סבירא לי לדידך דסבירא לך אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש תניא כותיה דרב הונא תניא כותיה דרב חסדא תניא כותיה דרב הונא המהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו ויקרא ק"ש תניא כותיה דרב חסדא (פ) היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא ק"ש ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פסק לא פסק מאי אמר ר' מיאשה בר בריה דריב"ל עליו הכתוב אומר (צ) וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו [בהם] ר' אסי אמר (ק) יהוי מושכי העון בחבלי השוא רב אדא בר אהבה אמר מהכא (ר) כי דבר ה' בזה ואם פסק מה שכרו אמר ר' אבהו עליו הכתוב אומר (ש) ובדבר הזה תאריכו ימים: אמר רב הונא היתה טליתו חגורה לו על מתניו מותר לקרות ק"ש תניא נמי הכי (ת) היתה טליתו של בגד ושל עור ושל שק חגורה על מתניו מותר לקרות ק"ש אבל

תורה אור השלם

1. בְּבָבֶלָה יוּבְאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פָּקְדִי אֹתָם נְאֻם יְיָ וְהַעֲלִיתִים וְהֵשִׁיבֹתִים אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה:
ירמיהו כז כב

2. וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָּהֶם:
יחזקאל כ כה

3. הֵי מִשְׁכֵי הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חַטָּאָה:
ישעיהו ה יח

4. כִּי דִבֶּר יְיָ בָּזָה אֶת דְּבָרוֹ וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ:
במדבר טו לא

5. כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיֵּיכֶם וּבִדְבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לָרִשְׁתָּהּ:
דברים לב מז

הגהות הב"ח

(א) נס' סנהדרין והמפקח יכר' יום פ' תמידים (ניכר שהוא מסובר) מל"מ ונ"ב ס"ג שהרא עברון: (ב) שם מ"ש מן הטלית ולמעלה מן כתפיו מדקיק בגוזלו וכיוצן עכוס קלמר: **לדידי לא סבירא לי.** לא שייכי מזקיקו להפסיק: **נחבלי השוא.** נחבלים שאינם מזקים שלא נוחין להנתק הן מוכיחן העון על עלמם: **לפי** שאי לבור בעלמו הוא נעגם: **ובדבר הזה.** כשניל לבור זה שמהרתם עליו מתריכין ימים: **פיסה עליפו חגורה על מתניו.** לכבודו ממתניו ולמטה מע"ם שממתניו ולמעלה הוא עכוס קורע ק"ש:

(ג) מיכא וכשהוא מתפקח ניחם מן שגגתי שלא מפיכים"י נמנה גמרי רכ"ם, ג) ס"ל מיכאי לי, ד) [שמות יח], ה) שבת סב. מלוחות קי"ב, ו) מביא ומעיד ומתי ומחול בני"ל רש"י, ז) [כ"ב כרת"ם שבל נכתוב"ע פיסקא ההיא], ח) [ערכין טו. שבת מ"ב], ט) שבת מ: קב קדושין נ. ס"ג מד: ובמים קב: ס) ר"ה לה"ר, י) [ועיל כג.], כ) מופסקת ס"ג ה"ם. ל) [שיר לסלון כה.].

תורה אור השלם

1. בְּבָבֶלָה יוּבְאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פָּקְדִי אֹתָם נְאֻם יְיָ וְהַעֲלִיתִים וְהֵשִׁיבֹתִים אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה:
ירמיהו כז כב

2. וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָּהֶם:
יחזקאל כ כה

3. הֵי מִשְׁכֵי הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חַטָּאָה:
ישעיהו ה יח

4. כִּי דִבֶּר יְיָ בָּזָה אֶת דְּבָרוֹ וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ:
במדבר טו לא

5. כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיֵּיכֶם וּבִדְבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לָרִשְׁתָּהּ:
דברים לב מז

הגהות הב"ח

(א) נס' סנהדרין והמפקח יכר' יום פ' תמידים (ניכר שהוא מסובר) מל"מ ונ"ב ס"ג שהרא עברון: (ב) שם מ"ש מן הטלית ולמעלה מן כתפיו מדקיק בגוזלו וכיוצן עכוס קלמר: **לדידי לא סבירא לי.** לא שייכי מזקיקו להפסיק: **נחבלי השוא.** נחבלים שאינם מזקים שלא נוחין להנתק הן מוכיחן העון על עלמם: **לפי** שאי לבור בעלמו הוא נעגם: **ובדבר הזה.** כשניל לבור זה שמהרתם עליו מתריכין ימים: **פיסה עליפו חגורה על מתניו.** לכבודו ממתניו ולמטה מע"ם שממתניו ולמעלה הוא עכוס קורע ק"ש:

(ג) מיכא וכשהוא מתפקח ניחם מן שגגתי שלא מפיכים"י נמנה גמרי רכ"ם, ג) ס"ל מיכאי לי, ד) [שמות יח], ה) שבת סב. מלוחות קי"ב, ו) מביא ומעיד ומתי ומחול בני"ל רש"י, ז) [כ"ב כרת"ם שבל נכתוב"ע פיסקא ההיא], ח) [ערכין טו. שבת מ"ב], ט) שבת מ: קב קדושין נ. ס"ג מד: ובמים קב: ס) ר"ה לה"ר, י) [ועיל כג.], כ) מופסקת ס"ג ה"ם. ל) [שיר לסלון כה.].

גליון הש"ס

תום' ד"ה פסק ר"ח וכו' ראע"ג דה"ל וכו'. עי' נג"מ (לף נ"ג ע"ב):

הגהות הגר"א

(א) נסרא (ומתחיל ממקום שפסק) מל"מ (וכ"מ נסום' ולפ"ם ותו"י ל"ג נ"ב):

מוסף תוספות

א בתום' ד"ה ב"ש כתב. מוטב שלא יקראנה.

לעזי רש"י

מנטר"ן [מינטרן]. סנטר.

רב נסים גאון

הזכיר מכבת שהרא תבשיט שבתוך פם בינו שהוא תבשיט שבנגים ובתר הכי החזרה שמעתא דרב ששת התם היא ע"קרה ולא החזרה בבאן אלא כדי להקשות ממנה:

מוסף רש"י

סנטרו. מקום מינון שני לחיים ימד ויראה ים כג. שבת בא שבועות נ). אבלעא לי. הקשימני ולמדני (תחנות יז). דהוה קא בעי למיסק לארעא דישראל. דר' יהודה לא סבירא ליה. דיבר מן יצוד עלי מלוך (שבת מא ובמ"ו תחניות ט"ו). לדידי לא סבירא לי. מה שהקשה. לפיס ניח לר' יוחנן היה קורס ק"ש והגיע למנוחות. המטונפות מקום יצי על פיו וקורס. ולפ סבירא לי נמי דמשום שהה יבא נזיק (שבת יה: ורה כג.). לדידך דסבירא לך. ולמה מולק עלי בפסוקין. לכיון דקל נעשת מהו לנומרם מכלל דקבירא לך כרבינן מעבכי קרייס. ומנעשת לך בכמה הוי ברבינן (שם).

רבינו חננאל

וממשמש בבגדיו. פי' בטליתו הפרוסה עליו. אבל לא היה מתעטף. פי'. וממשמש בבגדיו (בחפלתו). ולא נתעטף תרא מילתא הוא. כלומר שהכן בגדיו שלא ישול מעל ראשו. אבל אם נפל מעל ראשו לא היה מתעטף. שהיה חישבו הפסקה להתעטף בתפלתו. אבל לתקן טליתו עליו שלא ישול מעליו אין זו הפסקה. ולא ניח ידו על סנטרו. פי'. לא הניח ידו על צדו והן בכליר שנראה בעומד בקלות ראש. א"ל אנא אניא רעתא. הבי בלכתא דכל מאן דאניא דעתיה וזרקו לאהדורי בלבך שלא יזרקהו באיסטלין. ת"ר היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה חוצץ בטליתו על צווארו וקורא ק"ש וי"א על לבו. והלבתא לבו רואה את הערוה אסור. מדמרך סתמא דנמרא והיי לבו רואה את הערוה. אמר ליה רב חסדא האלהים אם אמרה לי ר' יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה. ש"מ דקבלה היתה בידו דאסור, ובא רב הונא להתירו, ולא קבלה רב חסדא. אע"ג דרב חסדא תלמיד לגבי רב הונא ורבי יוחנן, קי"ל בהוריה דאסור, מדהני אמוראי בהלהו מסייעי דמעיקרא הוא הנא דקאי כרב חסדא, ש"מ ולהבתא בהחיה.

может сосредоточиться, когда произносит *тихо*, – **מותר** *разрешено* ему произносить их громко. **והני מילי ביחיד** *И это* касается того, кто молится *один*. **אבל בצבור** *Однако* тот, кто молится *с общиной*, так не должен поступать, **אתי למיטרד צבורא** потому что *утруждает общину*, т. е. мешает ей.

רבי אבא הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה דהוה קא בעי למיסק לארעא דישראל *Раби Аба избегал рава Йеуду, потому что хотел подняться в Страну Израиля*, но боялся, что рав Йеуда ему запретит. **דאמר רב יהודה** *Ибо сказал рав Йеуда*: **כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה** *всякий*, кто *поднимается из Вавилонии в Страну Израиля, нарушает* заповедь "*делай*", **שנאמר** *как сказано* о храмовых сосудах[2]: **בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה'** *"В Вавилонию они перенесены и будут там до дня*, когда *вспомню о них*, – так *сказал Всевышний*".

אמר *Сказал* раби Аба: **איזיל ואשמע מיניה מילתא מבית וועדא** *пойду и послушаю урок* рава Йеуды *из дома учения* (т. е. встану снаружи и буду слушать), **והדר אפיק** *а* потом *выйду* из Вавилонии. **אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דרב יהודה** *Пошел* и встал рядом с домом учения. *Обнаружил учителя, который учил* барайту *перед равом Йеудой*: **היה עומד בתפלה ונתעטש** *стоял на молитве* и "*чихнул* снизу", т. е. выпустил ветры, – **ממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל** пусть *подождет, пока* не *пройдет ветер* (запах), *и* тогда *возвращается* к тому месту молитвы, где прервался, *и молится*.

איכא דאמרי היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק לאחריו ארבע אמות ומתעטש ומתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל *Некоторые говорят*: *стоял на молитве и хотел выпустить ветры* – пусть *отойдет назад на* расстояние в *четыре локтя, выпустит и подождет, пока* не *пройдет ветер* (запах). *И* тогда *возвращается* к тому месту, где стоял, *и молится*.

ואומר רבונו של עולם יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים! גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו בחיינו ובאחריתנו רמה ותולעה ומתחיל ממקום שפסק *Но* перед тем *говорит*: *"Господин мира! Создал Ты нас с полостями и отверстиями. Открыты Тебе и известны наши срам и стыд при нашей жизни. А наш конец – могильные черви". И начинает* молиться *с места, где прервался*.

אילו לא באתי אלא (ליה) אמר לשמוע דבר זה די *Сказал* раби Аба: *если бы я пришел только* для того, чтобы *услышать* одно *это*, *мне* было бы *достаточно*.

תנו רבנן היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה חוצץ בטליתו על צוארו וקורא קריאת שמע *Учили мудрецы* в барайте: *спал* голый, покрытый *талитом* (накидкой, одеялом), *и не мог высунуть* наружу *голову из-за холода* – пусть *прижмет талит к горлу*, создав преграду между головой и остальной частью тела, *и читает Шма*. **ויש אומרים על לבו** *А некоторые говорят*: пусть прижмет *к сердцу*, чтобы создать преграду между сердцем и нижней частью тела.

ותנא קמא הרי לבו רואה את הערוה *Но* почему *первый учитель* барайты не учит о сердце? *Ведь*, если прижать талит к горлу, как он учил, *сердце "видит" срамные органы*!

קסבר לבו רואה את הערוה מותר Потому что, *по мнению* первого учителя, даже если *сердце "видит" срамные органы – разрешено*. Другими словами, запрещено читать Шма, только когда глаза "видят" неприкрытой нижнюю часть тела, т. е. между глазами и нижней частью нет на теле преграды.

אמר רב הונא אמר רבי יוחנן היה מהלך במבואות המטונפות *Сказал рав Уна*: *сказал раби Йоханан*: *шел по загаженным переулкам* (где лежат экскременты), и наступило время читать Шма – **מניח ידו על פיו וקורא קריאת שמע** пусть *прикроет рот рукой и прочтет Шма*.

אמר ליה רב חסדא לרב אונא האלהים אם אמרה לי רבי יוחנן בפומיה *Сказал ему* (раву Уне) *рав Хисда*: *клянусь*, даже *если* бы *мне сказал это* сам *раби Йоханан*, **לא צייתנא ליה** *я* бы *его не послушал*, не принял бы этот закон.

איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי היה מהלך במבואות המטונפות *Некоторые говорят* (приводят другой вариант того же рассказа): *сказал Раба бар Бар-Хана*: *сказал раби Йеошуа бен Леви*: *шел по загаженным переулкам*, и наступило время читать Шма – **מניח ידו על פיו וקורא קריאת שמע** пусть *прикроет рот рукой и прочтет Шма*.

אמר ליה רב חסדא לרב אונא האלהים אם אמרה לי רבי יהושע בן *Сказал ему* (Рабе бар Бар-Хана) *рав Хисда*: **האלהים אם אמרה לי רבי יהושע בן**

2. Йирмея 27:22

כד: מי שמתו פרק שלישי ברכות

וממשמש בבגדו. פרש"י להעביר הכיסה העוקצתו אבל לא מתעטף אם נפלה טליתו ותרי מילי נינהו. ור"ח פי' דאבל מילתא היא פי' ממשמש בבגדו תקון (ה) שלא יפול מעל ראשו אבל אם נפל מעל ראשו לא היה מתעטף שהרי היא הפסקה אם מתעטף כיון שנפל בגמרי אבל לתקן קטת שלא יפול לא הוי הפסקה:

ואומר רבון העולמים. מיד נתמלא תפלתו ותחיל"ך מתחיל ממקום שפסק:

אמר ליה לדידי לא סבירא לי. פירוש משום תרתי מילי אבל לסבירנא לתיעו חוזר לראש תפלתו כאילו רק בפני המלך בשלמא מגהק ומפהק לא קשיא כאן לרצונו אלא מתעטש אמתעטש קשיא מתעטש אמתעטש נמי לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה דאמר רב זירא הא מילתא דאבלעא לי בי רב המנונא ותקילא לי כי כולי תלמודאי המתעטש בתפלתו סימן יפה לו כשם שעושים לו נחת רוח מלמטה כך עושין לו נחת רוח מלמעלה אלא רק ארק קשיא רק ארק נמי לא קשיא אפשר כדרב יהודה דאמר רב יהודה היה עומד בתפלה ונזדמן לו רוק מבליעו בטליתו ואם טלית נאה הוא מבליעו באפרקסותו רבינא הוה קאי אחורי דרב אשי נזדמן לו רוק פתקיה לאחוריה א"ל לא סבר לה מר להא דרב יהודה מבליעו באפרקסותו א"ל אנא יאנינא דעתאי: המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה: אמר רב הונא לא שנו אלא שיכול לכוין את לבו בלחש אבל אין יכול לכוין את לבו בלחש מותר וה"מ ביחיד אבל בצבור אתי למיטרד צבורא: רבי אבא הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה דהוה קא בעי למיסק לארעא דישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא' עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' אמר איזיל ואשמע מינה מילתא מבית וועדא והדר אפיק אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דרב יהודה היה עומד בתפלה ונתעטש ממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל איכא דאמרי היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק לאחריו ד' אמות ומתעטש וממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל ואומר רבש"ע יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו בחיינו ובאחריתנו רמה ותולעה ומתחיל ממקום שפסק [א] אמר ליה אילו לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי: ת"ר היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה חוצץ בטליתו על צווארו וקורא ק"ש וי"א על לבו ותנא קמא הרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר אמר רב הונא א"ר יוחנן היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש א"ל רב חסדא האלהים אם אמרה לי ר' יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ריב"ל היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש א"ל ר' חסדא האלהים אם אמרה לי ריב"ל בפומיה לא צייתנא ליה ומי אמר ר' הונא הכי והאמר רב הונא י"ת אסור לו לעמוד במקום הטנופת לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה לא קשיא כאן בעומד כאן במהלך ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכל מקום מותר להרהר כדברי תורה חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא וכי תימא הכא נמי כאן בעומד כאן במהלך איני והא רבי אבהו הוה קא אזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קא קרי ק"ש כי מטא במבואות המטונפות אשתיק א"ל לר' יוחנן להיכן אהדר א"ל אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש הכי קאמר ליה לדידי לא סבירא לי לדידך דסבירא לך אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש תניא כותיה דרב הונא תניא כותיה דרב חסדא תניא כותיה דרב הונא המהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו ויקרא ק"ש תניא כותיה דרב חסדא היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא ק"ש ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פוסק לא פסק מאי אמר ר' מיאשה בר בריה דריב"ל על עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו [בהם] ר' אסי אמר הוי מושכי העון בחבלי השוא רב אדא בר אהבה אמר מהכא כי דבר ה' בזה ואם פסק מה שכרו אמר ר' אבהו עליו הכתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים: אמר רב הונא היתה טליתו חגורה לו על מתניו מותר לקרות ק"ש תניא נמי הכי היתה טליתו של בגד ושל עור ושל שק חגורה על מתניו מותר לקרות ק"ש אבל

ומשמש בבגדו אבל לא היה מתעטף ידו על פיו ואומר רבון העולמים וכו' ואומר לפני מי אתה עומד ואומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שנאמר ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ואומר כי אשמע את צעקת העם הזה אשר הם מדברים אלי היטיבו כל אשר דברו ואומר מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים לטוב להם ולבניהם לעולם ואומר ושבתם ורפאתיו ונחיתם להם אמת ואומר ואמת לעולם יהיה ואומר ואמת ה' לעולם ואומר ואמת ה' לעולם ואומר ואמת ה' לעולם

לוי בפומיה *клянусь*, даже *если* бы *мне сказал это* сам *раби Йеошуа бен Леви*, לא צייתנא ליה *я* бы *его не послушал*!

ומי אמר רב הונא הכי *Но разве* мог *так сказать рав Уна*? והאמר רב הונא *Ведь сказал рав Уна*: תלמיד חכם אסור לו לעמוד במקום הטנופת *мудрецу запрещено стоять в загаженном месте*, לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה *потому что он не может стоять, не размышляя о Торе*, т. е. не уча ее даже про себя.

לא קשיא *Нет противоречия*. כאן בעומד *Здесь*, в запрете из-за того, что размышляет о Торе, – *когда стоит*. כאן במהלך А *здесь*, в разрешении читать Шма в загаженном переулке, – *когда идет*.

ומי אמר רבי יוחנן הכי *И разве* мог *так сказать раби Йоханан*? והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *Ведь сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан*: בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה *везде разрешено размышлять о словах Торы*, חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא *кроме бани и туалета* (кроме тех мест, где люди моются и справляют нужду). И разве это не касается загаженного переулка?

3. Йехезкель 20:25
4. Йешаяу 5:18

וכי תימא *А если скажешь*, что הכא נמי *тут тоже* надо различать: כאן בעומד *здесь – когда стоит*, כאן במהלך а *здесь – когда идет*, איני то *разве* можно *так* сказать?

והא רבי אבהו הוה קא אזיל בתריה דרבי יוחנן *Ведь раби Абау шел* однажды *сзади раби Йоханана* והוה קא קרי קריאת שמע *и читал Шма*, потому что пришло время. כי מטא במבואות המטונפות אשתיק *Когда вошел в загаженные переулки, замолчал*. Выйдя оттуда, אמר ליה לרבי יוחנן *сказал раби Йоханану*: להיכן אהדר *куда я должен вернуться*? С какого места надо возобновить чтение?

אמר ליה *Сказал ему*: אם שהית כדי לגמור את כולה *если ты прождал* время, достаточное, *чтобы закончить все* три части Шма, то חזור לראש *вернись к началу* чтения. Отсюда следует, что раби Йоханан согласен, что нельзя читать Шма в загаженном переулке, даже если идти по нему с рукой у рта.

הכי קאמר ליה *Так сказал ему* раби Йоханан, т. е. вот что он имел в виду: לדידי что *касается меня*, לא סבירא לי *я не считаю*, что тебе надо было прерывать чтение Шма в загаженном переулке, достаточно было прикрыть рот рукой. לדידך דסבירא לך *Но* что *касается тебя*, то *ты считаешь*, что надо было прервать чтение Шма, и раз ты прервался, то: אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש *если прождал* время, достаточное, *чтобы закончить все* Шма, – *вернись к началу*.

תניא כותיה דרב הונא *Учили* барайту, *совпадающую* с мнением *рава Уны*. תניא כותיה דרב חסדא И *учили* барайту, *совпадающую* с мнением *рава Хисды*.

תניא כותיה דרב הונא *Учили* барайту, *совпадающую* с мнением *рава Уны*: המהלך במבואות המטונפות *идет по загаженным переулкам*, и наступило время читать Шма – מניח ידו על פיו ויקרא קריאת שמע *прикрывает рот рукой и читает Шма*.

תניא כותיה דרב חסדא *Учили* барайту, *совпадающую* с мнением *рава Хисды*: היה מהלך במבואות המטונפות *идет по загаженным переулкам* – לא יקרא קריאת שמע *нельзя* ему *читать Шма*. ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא *Больше того*: *если* уже *читал* (т. е. находился посредине Шма), когда *пришел в это* нечистое место, – פוסק пусть *прервется*.

לא פסק מאי А *если не прервался – каков* закон?

אמר רבי מיאשה בר בריה דרבי יהושע בן לוי *Сказал раби Меяша, внук раби Йеошуа бен Леви*: עליו הכתוב אומר *о нем говорит стих*[3]: וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם "*А также Я дал им неправильные законы и указы, по которым не будут жить*". Дал им возможность неправильно выполнять правильные законы, например, читать Шма в неподобающем месте. Таким исполнением заповедей они жить не будут!

רב אסי אמר *Раби Аси сказал*: другой стих говорит о нем[4]: הוי מושכי העון בחבלי השוא "*Горе влекущим вину никчемными веревками*". Навлекают на себя вину, когда ее легко избежать: могли бы не читать Шма в неподобающем месте.

רב אדא בר אהבה אמר מהכא *Рав Ада бар Аава сказал*: правило о том, кто читает Шма

וממשמש בבגדו. פרש"י להעביר כסיניה כעוקלתו אבל לא מתעטף אם נפלה טליתו ותרי מילי ניתנו. ור"ח פי' דחדא מילתא היא פי' ממשמש בבגדו תקון (ה) שלא יפול מעל ראשו אבל אם נפל מעל ראשו לא היה מתעטף שהרי היא כספקה אם מתעטף כיון שנפל לגמרי אבל לתקן קלת שלא יפול לא הוי כספקה:

ואומר רבון העולמים. מיד כשמתע מפלתו ותפ"כ מתחיל ממקום שפסק:

אמר ליה לדידי לא סבירא לי. פירוש משום תרתי מילי חדא דסבירא דאינו מוחזר לתפל דאמר רבי יוחנן (ר"ה דף י"ז:) שמע מצע תקיעות כשמע שופר יצא ועוד דסבירא לי מניח דו על פיו ופס קו הוי ליה רווח שלא לדידך דסבירא לך דמיבר לספסק וכו':

בחבלי השוא. כלומר בחנם מוסכים עליהם עון כי עוד היה שלא היו מקיימין (ה) אותו כלל:

(ו) **פסק**. רבינו מנחם כתב חסדא דאמור לקמן ק"ש לפילו נותה תחת נגדו על כתפו וס"ל כל עלמותי תאמרנה (תהלים לה) (ז) ולעיג"ן דר' חסדא תלמיד דר' הונא הוה לחומרא מזקין וכ' מנחם פסק כרב הונא מדלקמי גמרא מייתי ביומא פרק הממונה (ד' נ.): ליתא

ומשמש בבגדו (ה) ואבל לא היה מתעטף (ו) וכשהוא מפהק היה מניח ידו על סנטרו מיתיבי המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה המגביה קולו בתפלתו הרי זה מגביאי השקר מנהק ומפהק הרי זה מגסי הרוח המתעטף בתפלתו סימן רע לו ויש אומרים (ז) ניכר שהוא מכוער הרק בתפלתו כאילו רק בפני המלך בשלמא מנהק ומפהק לא קשיא (ח) כאן לאונסו כאן לרצונו אלא מתעטף אמתעטף קשיא מתעטף אמתעטף נמי לא קשיא (ט) כאן מלמעלה כאן מלמטה דאמר רב זירא הא מילתא (י) אבלעא לי בי רב המנונא (כ) ותקילא לי כי כולי תלמוראי המתעטף בתפלתו סימן יפה לו כשם שעושים לו נחת רוח מלמטה כך עושין לו נחת רוח מלמעלה אלא רק ארק קשיא רק ארק נמי לא קשיא אפשר כדרב יהודה דאמר רב יהודה (י) היה עומד בתפלה ונזדמן לו רוק מבליעו בטליתו ואם טלית נאה הוא מבליעו באפרקסותו רבינא הוה קאי אחורי דרב אשי נזדמן לו רוק פתקיה לאחוריה א"ל לא סבר לה מר להא דרב יהודה מבליעו באפרקסותו א"ל אנא (כא) דעתאי: (כב) המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה: אמר רב הונא (כג) לא שנו אלא שיכול לכוין את לבו בלחש אבל אין יכול לכוין את לבו בלחש מותר וה"מ ביחיד אבל בצבור אתי למיטרד צבורא: רבי אבא הוה קא משתמיט מינה דרב יהודה דהוה קא בעי למיסק לארעא דישראל (כד) דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר (כה) בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' אמר איזיל ואשמע מינה מילתא (כו) מבית וועדא והדר אפיק אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דרב יהודה (כז) היה עומד בתפלה ונתעטש ממתין עד שיכלה (כח) הרוח וחוזר ומתפלל איכא דאמרי (כט) היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק לאחריו ד' אמות ומתעטש וממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל ואומר רבש"ע יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו בחיינו ובאחריתנו רמה ותולעה ומתחיל ממקום שפסק (א) אמר ליה (ט) (ל) אילו לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי: ת"ר היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה חוצץ בטליתו על צוארו וקורא ק"ש וי"א על (ל) לבו ותנא קמא הרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר אמר רב הונא א"ר יוחנן היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש א"ל רב חסדא האלהים אם אמרה לי ר' יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ריב"ל היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש א"ל ר' חסדא האלהים אם אמרה לי ריב"ל בפומיה לא צייתנא ליה ומי אמר ר' הונא הבי והאמר רב הונא יתי"ח אסור לו לעמוד במקום הטנופת לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה לא קשיא כאן בעומד כאן במהלך ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר (מ) רבה בר בר חנה א"ר יוחנן (נ) בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא וכי תימא הכא נמי כאן בעומד כאן במהלך איני והא (ס) רבי אבהו הוה קא אזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קא קרי ק"ש כי מטא במבואות המטונפות אשתיק א"ל לר' יוחנן (ע) להיכן אהדר (פ) א"ל אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש הבי קאמר ליה לדידי לא סבירא לי לדידך דסבירא לך אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש תניא כותיה דרב הונא תניא כותיה דרב חסדא תניא כותיה דרב הונא המהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו ויקרא ק"ש תניא כותיה דרב חסדא (צ) היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא ק"ש ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פסק לא פסק מאי אמר ר' מיאשה בר בריה דריב"ל על עליו הכתוב אומר (ק) וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו [בהם] ר' אסי אמר (ר) יהי מושכי העון בחבלי השוא רב אדא בר אהבה אמר מהכא (ש) כי דבר ה' בזה ואם פסק מה שכרו אמר ר' אבהו עליו הכתוב אומר (ת) ובדבר הזה תאריכו ימים: אמר רב הונא היתה טליתו חגורה לו על מתניו מותר לקרות ק"ש תניא נמי הכי (א) היתה טליתו של בגד ושל עור ושל שק חגורה על מתניו מותר לקרות ק"ש אבל

(ה) נ"ב מתנחם ומפסק וכן הגהת מהרש"ל (ועיין מ"ש בשמו) ועיין ב"י ס"ג ס"ב שהוא ערבון: (ו) שם ואין מתפלל כלל: (ז) שם ר' אפי אמר מהכא הני מוסכי: (ח) רש"י ד"ה מי אי וכו' נתם ס"ד ותתיב מגמ' בסוכה (כה:), (ט) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (י) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (כ) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ל) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (מ) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (נ) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ס) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ע) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (פ) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (צ) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ק) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ר) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ש) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ת) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (א) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל,

תורה אור השלם

1. בְּבַבֶלָה יוּבָאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פָּקְדִי אֹתָם נְאֻם יְיָ וְהַעֲלִיתִים וְהֵשִׁיבוֹתִים אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה:
ירמיהו כז כב

2. וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָּהֶם:
יחזקאל כ כה

3. הֵי מְשִׁכֵי הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חַטָּאתָה:
ישעיהו ה יח

4. כִּי דְבַר יְיָ בָּזָה וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ:
במדבר טו לא

5. כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיֵּיכֶם וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לָרִשְׁתָּהּ:
דברים לב מז

הגהות הב"ח

(ה) נ"ב מתנחם ומפסק וכן הגהת מהרש"ל (ועיין מ"ש בשמו) ועיין ב"י ס"ג ס"ב שהוא ערבון: (ו) שם ואין מתפלל כלל: (ז) שם ר' אפי אמר מהכא הני מוסכי: (ח) רש"י ד"ה מי אי וכו' נתם ס"ד ותתיב מגמ' בסוכה (כה:), (ט) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (י) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (כ) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ל) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (מ) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (נ) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ס) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ע) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (פ) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (צ) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ק) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ר) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ש) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (ת) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל, (א) [ועיין מ"ש בשמו] ב"י ס"ג ס"ב ד"ה ומתעטף ח"ל,

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אפסק ד"ה וכו' ראש"י ד"ה וכו'. עי' נג"א (לף נ"ג ע"ב):

הגהות הגר"א

[א] נסרא (ומתחיל ממקום שפסק) תל"מ (וכ"מ בסוס' תל"מ ותל"פ ומ"ש תל"נ (ב):

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה כתב. מוטב שלא יקראנו.

לעזי רש"י

סנטר"ן [מינטו"ן]. סנטר.

רב נסים גאון

הזכיר שבעת שהוא תכשיט שבתוך עם בניו שהוא חכשים שבמנים ובתר הכי הזכירה שמפתא דרב ששת והתם היא עיקרה ולא החזרה. בכאן אלא כדי להקשות ממנה:

מוסף רש"י

סנטרו. מקום מיטור שני לחיים יחד (ויקרא יג כג. מכות כא שבועות ג.). אבלעא לי. טמנתי ולמדני ותחנות יד:). דהיה קא בעי למיסק לארעא דישראל. יב. יכולה לא סבירא ליה. ויש מן יגורו עליו מלוך (שבת סא יבמות ד:). לדידי לא סבירא לי. מה שמקשה. לתת ניח לו. יחננו היה קורס ק"ש והגיע למנוחות התטונות מניח ידו על פיו וקורס. ונח שכירא לי ממי שמשום שכבר יצא ניחו למיזר (ר"ה כו:). לדידך דסבירא לך. ולמה חולק עלי בסתירן. לכאן נקט נקבים מהו לנמרים מכלל דבקבילך לך סרוגין מעכבי קריאי, ומצטיין לך כמחה הוי סרוגין (שבת).

רבינו חננאל

וממשמש בבגדיו. פי' בטליתו הפרוסה עליו. אבל לא היה מתעטף. פי' וממשמש בבגדיו (בחפלתו). ולא נאמנתי תרא מילתא הוא. כלומר שהיה בגדיו שלא יפול מעל ראשו. אבל אם נפל מעל ראשו לא היה מתעטף. שהיה חושבו הפסקה להתעסק בתפלתו. אבל להקן טליתו עליו שלא יפול מעליו אין זו הפסקה. ולא ניח ידו על סנטרו. פי' לא הניח ידו על צדו הקן כבליו שנראה בעומד בקלות ראש. א"ל אנא אגינא דעתא. הכי הלכתא דכל מאן דאגינא דעתיה זריזין ובלבר שלא יזרקהו באיסטלין. ת"ר היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה חוצץ בטליתו על צוארו וקורא ק"ש וי"א על לבו. והלכתא לבו רואה את הערוה אסור. מדשרך סתמא דגמרא והכי לבו רואה את הערוה. אמר ליה רב חסדא להלכתא אם אמרה לי ר' יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה. פירוש. מראמר רב חסדא להלכתא אי אמר ר' יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה. ש"מ דקבלה היתה בידו דאסור, ובא רב הונא להתירו, ולא קבלה רב חסדא. אע"ג דרב חסדא תלמיד לגבי רב הונא דרבי יוחנן. קי"ל כוותיה דאסור, מדהני אמוראי כולהו מסייעי טעמיה דהא תנא דקאי כרב חסדא. ש"מ דלהלכתא כוותיה.

в загаженных переулках, учим *отсюда*, из стиха[5]: **כי דבר ה' בזה** *"Ибо слово Всевышнего презрел"*.

ואם פסק מה שכרו *А если прервался – какова награда?*

אמר רבי אבהו *Сказал раби Абау*: **עליו הכתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים** *о нем говорит стих*[6]: *"И благодаря этому продлятся ваши дни"*.

אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: **היתה טליתו חגורה לו על מתניו** *была его одежда повязана вокруг пояса*, так что снизу он был прикрыт, – **מותר לקרות קריאת שמע** *может читать Шма*, несмотря на то что от пояса и выше он голый.

תניא נמי הכי *Учили то же самое* в барайте: **היתה של בגד ושל עור ושל שק טליתו** сшитая *из материи, кожи или мешковины*, **חגורה על מתניו מותר לקרות קריאת שמע** *может читать Шма*.

5. Бемидбар 15:31
6. Дварим 32:47

אבל לתפלה *Но для молитвы*, когда он стоит перед Царем царей, **עד שיכסה את לבו** должен *покрыть свое сердце*, т. е. одеться подобающим образом.

ואמר רב הונא *И еще сказал рав Уна*: **שכח ונכנס בתפילין לבית הכסא** *забыл и вошел с тфилин в туалет*, и начал справлять нужду – **מניח ידו עליהן עד שיגמור** пусть *положит на них руку* (ладонь), *пока не закончит*.

עד שיגמור סלקא דעתך "*Пока не закончит*" – так *ты подумал*? **אלא כדאמר רב נחמן בר יצחק** *Но* вот *как* надо: *сказал рав Нахман бар Йицхак*: **עד שיגמור עמוד ראשון** *пока не закончит первую порцию*.

ולפסוק לאלתר וליקום Почему не *прекратить сразу*, как только вспомнил о тфилин, *и не встать*?

Ответ: **משום דרבן שמעון בן גמליאל** *по причине*, приведенной *рабаном Шимоном бен Гамлиэль*. **דתניא** *Как учили* в барайте: **רבן שמעון בן גמליאל אומר** *рабан Шимон бен Гамлиэль говорит*: **עמוד החוזר מביא את האדם לידי הדרוקן** *порция* большой нужды, *возвращенная* обратно в тело, *приводит человека к водянке*. **סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון** *Порция* малой нужды, *возвращенная* обратно, *приводит человека к желтухе*.

אתמר *Учили* в доме учения: **צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא** *экскременты на теле* человека, *или* сам стоит вне туалета по ту сторону ограды, в то время как *его рука находится внутри туалета* (протянул через окно), – об этих случаях **רב הונא אמר** *рав Уна сказал*: **מותר לקרות קריאת שמע** *разрешено читать Шма*. **רב חסדא אמר** *Рав Хисда сказал*: **אסור לקרות קריאת שמע** *запрещено читать Шма*.

אמר רבא *Сказал Рава*: **מאי טעמא דרב הונא** *по какой причине* разрешил *рав Уна*? На какой опирался стих? – **דכתיב** *Как написано*[1]: **כל הנשמה תהלל יה** "*Каждая душа прославит Создателя*". Душа = дышит. Все, чем дышит человек: рот и нос – пусть эти органы восславят Творца, т. е. прочтут Шма.

ורב חסדא אמר *А рав Хисда сказал*: **אסור לקרות קריאת שמע** *запрещено читать Шма*. **מאי טעמא דרב חסדא** *По какой причине* запретил *рав Хисда*? – **דכתיב** *Как написано*[2]: **כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך** "*Все мои органы скажут: Всевышний, кто подобен Тебе!*" Все органы вместе – а не только рот.

אתמר *Учили* в доме учения: человеку надо прочесть Шма там, **ריח רע שיש לו עיקר** где стоит *плохой запах, у которого есть* видимый *источник*, например экскременты на земле. **רב הונא אמר** На это *рав Уна сказал*: **מרחיק ארבע אמות וקורא קריאת שמע** *удаляется на четыре локтя* от источника плохого запаха *и читает Шма*. Даже если там чувствуется запах.

ורב חסדא אמר *А рав Хисда сказал*: **מרחיק ארבע אמות ממקום שפסק הריח** *удаляется на четыре локтя от места, где прекратился* (не чувствуется) *запах*, **וקורא קריאת שמע** *и читает Шма*.

תניא כותיה דרב חסדא *Учили* барайту, *совпадающую* с мнением *рава Хисды*: **לא יקרא אדם קריאת שמע** *не может человек* (т. е. запрещено) *читать Шма* **לא כנגד צואת אדם** *ни перед экскрементами человека*, **ולא כנגד צואת כלבים** *ни перед экскрементами собак*, **ולא כנגד צואת חזירים** *ни перед экскрементами свиней*, **ולא כנגד צואת תרנגולים** *ни перед экскрементами кур*, **ולא כנגד צואת אשפה שריחה רע** *ни перед* (экскрементами помойки) *помойкой с плохим запахом*. Даже если там, где он стоит, не чувствуется запах.

ואם היה מקום גבוה עשרה טפחים *Но если* то *место*, где находятся экскременты (или помойка), *выше на десять тэфахов*, чем место, где стоит человек, **או נמוך עשרה טפחים** *или ниже на десять тэфахов*, **יושב בצדו וקורא קריאת שמע** то он может *сесть в стороне и прочесть Шма*.

ואם לאו מרחיק מלא עיניו *А если нет* такого перепада высот, то пусть *отойдет*, пока *не перестанет видеть* эти экскременты (или помойку) и прочтет Шма. **וכן לתפלה** *И то же самое с молитвой*.

Завершение барайты: **ריח רע שיש לו עיקר** стоит *плохой запах, у которого есть* видимый *источник*, например экскременты на земле. **מרחיק ארבע אמות ממקום הריח** Человек *удаляется на четыре локтя от места*, где прекращается *запах*, **וקורא קריאת שמע** *и читает*

1. Теилим 150:6
2. Теилим 35:10

אבל [א]לתפלה עד שיכסה את לבו וא"ר הונא [ב]שכח ונכנם בתפילין לבית הכסא מניח ידו עליהן עד שיגמור עד שיגמור ס"ד אלא כדאמר ר"נ בר יצחק עד שיגמור עמוד ראשון ולפסוק לאלתר וליקום משום דרשב"ג [ג]דתניא רשב"ג אומר עמוד החזר מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החזר מביא את האדם לידי יקון: [ד]אתמר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא רב הונא אמר [ה]מותר לקרות ק"ש רב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש אמר רבא מ"ט דרב הונא דכתיב [ו]כל הנשמה תהלל יה ורב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש מ"ט דרב חסדא דכתיב [ז]כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך: אתמר ריח רע שיש לו עיקר רב הונא אמר [ח]מרחיק ד' אמות וקורא ק"ש ורב חסדא אמר מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח וקורא ק"ש תניא כותיה דרב חסדא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת תרנגולים [ט]ולא [י]כנגד צואת אשפה שריחה רע ואם יהיה מקום גבוה עשרה טפחים או נמוך עשרה טפחים יושב בצדו וקורא ק"ש ואם לאו מרחיק מלא עיניו יכון לתפלה ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות ממקום הריח וקורא ק"ש אמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא [יא](בבל הני שמעתתא) אלא כי הא [יב]דתניא [יג]לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם [יד] ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר מהו אמר להו [טו]אתו חזו הני ציפי דבי רב דהני גנו והני גרסי וה"מ [טז]בדברי תורה אבל בק"ש לא ודברי תורה נמי לא אמרן [יז]אלא דחבריה אבל דידיה לא: אתמר צואה עוברת אביי אמר מותר לקרות ק"ש רבא אמר לאסור לקרות ק"ש אמר אביי מנא אמינא לה [יח]דתנן [יט]המטא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא טהור עומד תחת האילן וטמא עובר טהור ואם עמד טמא [כ]וכן באבן המונעת ורבא אמר לך התם בקביעותא חליא מילתא דכתיב [כא]בדד ישב מחוץ למחנה מושבו הבא [כב]והיה מחניך קדוש אמר רחמנא והא ליכא: א"ר פפא [כג]פי חזיר כצואה עוברת דמי פשיטא לא צריכא [כד]יאע"ג דסליק מנהרא א"ר יהודה ספק צואה אסורה ספק מי רגלים מותרים א"ד אמר רב יהודה [כה]ספק צואה בבית מותרת באשפה אסורה ספק מי רגלים אפילו באשפה נמי מותרין סבר לה כי הא דרב המנונא דאמר רב המנונא [כו]לא אסרה תורה אלא בנגד עמוד בלבד וכדרבי יונתן דר' יונתן רמי כתיב [כז]ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ וכתיב [כח]ויתד תהיה לך וגו' וכסית את צאתך הא כיצד כאן בגדולים [כט]כאן בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא בנגד עמוד בלבד הא נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בודאן אבל בספקן לא גזור ובודאן עד כמה אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שמטפיחין וכן אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שמטפיחין וכן אמר עולא כל זמן שמטפיחין גניבא משמיה דרב אמר כל זמן שרשומן ניכר א"ד יוסף שרא ליה מריה לגניבא השתא צואה אמר רב יהודה אמר רב כיון שקרמו פניה מותר מי רגלים מיבעיא א"ל אביי מאי חזית דסמכת אהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב צואה אפילו כתרס אסורה והיכי דמי צואה כחרס אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שזורקה ואינה נפרכת וא"ד כל זמן שגוללה ואינה נפרכת אמר רבינא הוה קאימנא קמיה דרב יהודה מדפתי חזא צואה אמר לי עיין אי קרמו פניה אי לא א"ד הבי א"ל עיין אי מפלאי אפלויי מאי הוי עלה אתמר צואה כחרס אמימר אמר אסורה ומר זוטרא אמר מותרת אמר רבא [ל]הלכתא צואה כחרס אסורה ומי רגלים כל זמן שמטפיחין מיתיבי מי רגלים כל זמן שמטפיחין אסורין נבלעו או יבשו מותרים מאי לאו נבלעו דומיא דיבשו מה יבשו דאין רשומן ניכר אף נבלעו דאין רשומן ניכר הא רשומן ניכר אסור אע"ג דאין מטפיחין ולמעמיך אימא ריישא כל זמן שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי [לא]אלא מהא ליכא למשמע מינה לימא כתנאי כלי שנשפכו ממנו מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדו ומי רגלים עצמן שנשפכו נבלעו מותר לא נבלעו אסור ר' יוסי אומר כל זמן שמטפיחין מאי נבלעו ומאי לא נבלעו דקאמר ת"ק אילימא נבלעו דאין מטפיחין לא נבלעו דמטפיחין ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי היינו ת"ק אלא נבלעו דאין רשומן ניכר לא נבלעו דרשומן ניכר ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי לא דכ"ע כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי והכא

ליתי הלכתא כי הא מתניתא אלא כי הא דתניא כוי. פרש"י ליתי הלכתא כי הא מתניתא לעיל דמקרה נותנת לנחיים ומחירים מפי בשליח נכסי עזרות מכל נכסיה נותנת לחם לנחיים ומחירים מכל נכסיה נותנת לחם לנחיים ומחירים מכל נכסיה מרגלית אחת יקרה וכיוצא בה

Шма. – Отмечаем, что барайта совпадает с мнением рава Хисды.

אמר רבא *Сказал Рава*: **לית הלכתא כי הא מתניתא** *закон не таков, как учили в этой* барайте, **אלא כי הא דתניא** *но как учили* в другой барайте: **לא יקרא אדם קריאת שמע לא כנגד צואת אדם** *не может человек* (т. е. запрещено) *читать Шма ни перед экскрементами человека,* **ולא כנגד צואת חזירים** *ни перед экскрементами свиней,* **ולא כנגד צואת כלבים** *ни перед экскрементами собак,* **בזמן שנתן עורות לתוכן** *когда в них положена кожа* для обработки. (Раньше кожи обрабатывали, выдерживая их в ямах с экскрементами свиней и собак.) Но если нет кожи, то может (разрешено).

בעו מיניה מרב ששת *Спросили у рава Шэшета*: **ריח רע שאין לו עיקר מהו** *плохой запах без источника – каков* закон относительно чтения Шма?

אמר להו *Ответил им* рав Шэшет: **אתו חזו הני ציפי דבי רב** *идите, посмотрите на циновки дома учения*: **דהני גנו והני גרסי** *одни ученики спят* (а значит, могут непроизвольно испортить воздух), *другие учатся*.

והני מילי בדברי תורה *Но эти слова* (разрешающие учиться, когда есть плохой запах, выпущенный людьми) относятся *к изучению Торы*, потому что нет другой возможности. **אבל בקריאת שמע לא** *Однако для чтения Шма* такого разрешения *нет*. Потому что можно выйти наружу из помещения и прочесть.

ודברי תורה נמי לא אמרן אלא דחבריה *И об изучении Торы сказано тоже только* для случая, когда плохой воздух принадлежит *его товарищу*. **אבל דידיה לא** *Но* если принадлежит *ему*, то он *не* может учить Тору, пока запах не пройдет.

אתמר *Учили* в доме учения: **צואה עוברת** случай, когда *экскременты "перемещаются"*; например, перед человеком несут ночной горшок. **אביי אמר** Об этом случае *Абае сказал*: **מותר לקרות קריאת שמע** *разрешено прочесть Шма*. **רבא אמר** *Рава сказал*: **אסור לקרות קריאת שמע** *запрещено прочесть Шма*.

אביי אמר *Сказал Абае*: **מנא אמינא לה** *почему я говорю*, что закон различает между перемещающимся источником запаха и неподвижным? – **דתנן** *Как учили* в мишне (трактат Негаим 13:7): **הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר** если *нечистый* ("мецора") *стоит под деревом, а чистый проходит* там же – **טמא** *нечист* прошедший; **טהור עומד תחת האילן וטמא עובר** если *чистый стоит под деревом, а нечистый проходит* – **טהור** *чист* стоящий; **ואם עמד** *а если остановился* нечистый под этим деревом – чистый стал **טמא** *нечистым*. **וכן באבן המנוגעת** *И то же самое с камнем, "пораженным"* болезнью "цараат".

ורבא אמר לך התם *Но Рава сказал тебе*: **בקביעותא תליא מילתא** *там*, в случае "цараат", все *зависит* от того, *постоянно* место нечистого или нет. **דכתיב** *Как написано*[3]: **בדד ישב מחוץ למחנה מושבו** "*Отдельно* пусть *живет, вне лагеря его жилище*". Жилище – постоянное место. **הכא** Но *здесь*, в случае экскрементов[4]: **והיה מחניך קדוש** "*Да будет твой лагерь святым*", – **אמר רחמנא** *сказал Милосердный*. **והא ליכא** *И нет* здесь святости, даже когда экскременты "перемещаются".

אמר רב פפא *Сказал рав Папа*: **פי חזיר כצואה עוברת דמי** *пасть свиньи подобна "перемещающимся" экскрементам*, и, по Раве, запрещено читать Шма перед свиньей.

3. Ваикра 13:46
4. Дварим 23:15

פשיטא *Очевидно*, что пасть свиньи подобна экскрементам, и не надо об этом специально говорить. Ведь в пасти этого нечистоплотного животного всегда есть экскременты.

אף על גב דסליק מנהרא לא צריכא *Нет, надо*! *Несмотря на то что* свинья *поднимается от реки* – даже тогда она нечиста, как экскременты.

אמר רב יהודה *Сказал рав Йеуда*: **ספק צואה אסורה** "*сомнительные" экскременты запрещены*, т. е. нельзя читать Шма в пределах четырех локтей от места, если есть подозрение, что там находятся экскременты. **ספק מי רגלים מותרים** "*Сомнительная" моча разрешена*, т. е., когда есть сомнение по поводу мочи, читать Шма можно.

איכא דאמרי אמר רב יהודה *Некоторые говорят*: *сказал рав Йеуда*: **ספק צואה בבית מותרת** "*сомнительные" экскременты в доме разрешены,* **באשפה אסורה** *на помойке – запрещены*. **ספק מי רגלים אפילו באשפה נמי מותרין** "*Сомнительная" моча даже на помойке разрешена*.

שאכל נפשו. נמיך הוא להרהורי עמו עצמו כעומד לפני המלך ועעמד בתימה אכל ק"ש אינו מדבר לפני המלך: סדרונקי. מולי המלכה את הכרכן: סילון. של מי רגלים: ידקון. מולי שממע מכל בעות מרעולות בי מירי רבה ובפרק בריתה בי ידיו לפניו מן המתילה: כל בנפשו. הפה והחוטם נכלל בהילול ולא שאר מבריס: שיש לו עיקר. שהעולה מותמת עם ומסרחת. ושאין לו עיקר בפמח רוח: מרחיק ד' אמות. מן העיקר ועע"פ שהריח בא מלין וכגון שהיה להחורין שאינו רואה ומוה: ממקום שפסק קריח. שהריח בלה עם: לא כנגד עולם אלא כנגד כו'. ועע"פ שאין ריח: לית הלכתא כי הא מתניתא. לעגיל ולפי זה יש לומר עולת מרעולין ומומר רבינו יהודה דקוקא כשכן גדול שבעם שיש עם סרחון גדול אכל בתרעולים הפולטים צואה מן מוסגין. וכימולמלמי ים בעלמוחים בלבד יש לחוש ולפי דעתי ועוד קאמר מרחיקין מגללי בהמה ד' אמות ר' שמעון אכרי יפחק אומר ובלבד של ממור:

ריח רע שאין לו עיקר. ר"מ דכתי כפמות שאנו נעומק אפילו כתי יש בה מכשים: ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות ומקום ממקום הריח וקורא ק"ש אמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא (בבל הני שמעתתא) אלא כי הא דתניא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר מהו אמר להו אתו חזו הני ציפי דבי רב דהני גנו והני גרסי והם' בדברי תורה אבל בק"ש לא ודברי תורה נמי לא אמרן אלא דתבריה אבל דידיה לא: אתמר צואה עוברת אביי אמר מותר לקרות ק"ש רבא אמר לאסור לקרות ק"ש אמר אביי מנא אמינא לה דתנן המטמא עומד תחת האילן והמהור עובר מטמא מהור עומד תחת האילן וטמא עובר מהור ואם עמד טמא יכול באבן המגוגעת ורבא אמר לך התם בקביעותא מילתא דכתיב בגדד ישב מחוץ למחנה מושבו הכא והיה מחניך קדוש אמר רחמנא והא ליכא: א"ר פפא פי חזיד בצואה עוברת דמי פשיטא לא צריכא דאע"ג דסליק מנהרא א"ר יהודה ספק צואה אסורה ספק מי רגלים מותרים א"ד אמר רב יהודה ספק צואה בבית מותרת באשפה אסורה ספק מי רגלים אפילו באשפה נמי מותרין סבר לה כי הא דרב המנונא דאמר רב המנונא לא אסרה תורה אלא בנגב עמוד בלבד וכדרבי יונתן דר' יונתן רמי כתיב ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ וכתיב ויתד תהיה לך וגו' וכסית את צאתך הא כיצד כאן בגדולים כאן בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא בנגב עמוד בלבד הא נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בודאן אבל בספקן לא גזור ובודאן עד כמה אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שמטפיחין וכן אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שמטפיחין וכן אמר עולא כל זמן שמטפיחין גניבא משמיה דרב אמר כל זמן שרשומן ניכר א"ד יוסף שרא ליה מריה לגניבא השתא צואה אמר רב יהודה אמר רב כיון שקרמו פניה מותר מי רגלים מיבעיא א"ל אביי מאי חזית דסמכת אהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב צואה אפילו כתרם אסורה והיכי דמי צואה כתרם אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שזורקה ואינה נפרכת וא"ד כל זמן שגוללה ואינה נפרכת אמר רבינא הוה קאימנא קמיה דרב יהודה מדפתי חזא צואה אמר לי עיין אי קרמו פניה אי לא א"ל הבי א"ל עיין אי מפלאי אפלויי מאי הוי עלה אתמר צואה כחרם אמימר אמר אסורה ומר זוטרא אמר מותרת אמר רבא הלכתא צואה כחרם אסורה ומי רגלים כל זמן שמטפיחין מיתיבי מי רגלים כל זמן שמטפיחין אסורין נבלעו או יבשו מותרים מאי לאו נבלעו דומיא דיבשו מה יבשו דאין רשומן ניכר אף נבלעו דאין רשומן ניכר הא רשומן ניכר אסור אע"ג דאין מטפיחין ולטעמיך אימא ריישא כל זמן שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי "אלא מהא ליכא למשמע מינה לימא כתנאי כלי שנשפכו ממנו מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדו ומי רגלים עצמן שנשפכו נבלעו מותר לא נבלעו אסור ר' יוסי אומר כל זמן שמטפיחין מאי נבלעו ומאי לא נבלעו דקאמר ת"ק אילימא נבלעו דאין מטפיחין לא נבלעו דמטפיחין ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי היינו ת"ק אלא נבלעו דאין רשומן ניכר לא נבלעו דרשומן ניכר ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי לא רכ"ע כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי והכא

אבל אלהפלה עד שיכסה את לבו וא"ד הונא בשכח ונכנם בתפילין לבית הכסא מניח ידו עליהן עד שיגמור עד שיגמור ס"ד אלא כדאמר ר"נ בר יצחק עד שיגמור עמוד ראשון ולפסוק לאלתר ולילוק משום דרשב"ג דתניא רשב"ג אומר עמוד האחור מביא את האדם לידי הדרוקן סילון האחור מביא את האדם לידי יקון: אתמר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא רב הונא אמר מותר לקרות ק"ש רב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש מ"ט דרב הונא דכתיב כל הנשמה תהלל יה ורב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש מ"ט דרב חסדא דכתיב כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך:

אתמר ריח רע שיש לו עיקר רב הונא אמר מרחיק ד' אמות וקורא ק"ש ורב חסדא אמר מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח וקורא ק"ש תניא כותיה דרב חסדא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת תרנגולים ולא כנגד צואת אשפה שריחה רע ואם יהיה מקום גבוה עשרה טפחים או נמוך עשרה טפחים ישב בצדו וקורא ק"ש ואם לאו מרחיק מלא עיניו יכן לתפלה ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות ממקום הריח וקורא ק"ש אמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא (בבל הני שמעתתא) אלא כי הא דתניא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם וגו' ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר מהו אמר להו אתו חזו הני ציפי דבי רב דהני גנו והני גרסי והם' בדברי תורה אבל בק"ש לא ודברי תורה נמי לא אמרן אלא דתבריה אבל דידיה לא: אתמר צואה עוברת אביי אמר מותר לקרות ק"ש רבא אמר לאסור לקרות ק"ש אמר אביי מנא אמינא לה דתנן המטמא עומד תחת האילן והמהור עובר מטמא מהור עומד תחת האילן וטמא עובר מהור ואם עמד טמא יכול באבן המגוגעת ורבא אמר לך התם בקביעותא מילתא דכתיב בגדד ישב מחוץ למחנה מושבו הכא והיה מחניך קדוש אמר רחמנא והא ליכא: א"ר פפא פי חזיד בצואה עוברת דמי פשיטא לא צריכא דאע"ג דסליק מנהרא א"ר יהודה ספק צואה אסורה ספק מי רגלים מותרים א"ד אמר רב יהודה ספק צואה בבית מותרת באשפה אסורה ספק מי רגלים אפילו באשפה נמי מותרין סבר לה כי הא דרב המנונא דאמר רב המנונא לא אסרה תורה אלא בנגב עמוד בלבד וכדרבי יונתן דר' יונתן רמי כתיב ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ וכתיב ויתד תהיה לך וגו' וכסית את צאתך הא כיצד כאן בגדולים כאן בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא בנגב עמוד בלבד הא נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בודאן אבל בספקן לא גזור ובודאן עד כמה אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שמטפיחין וכן אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שמטפיחין וכן אמר עולא כל זמן שמטפיחין גניבא משמיה דרב אמר כל זמן שרשומן ניכר א"ד יוסף שרא ליה מריה לגניבא השתא צואה אמר רב יהודה אמר רב כיון שקרמו פניה מותר מי רגלים מיבעיא א"ל אביי מאי חזית דסמכת אהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב צואה אפילו כתרם אסורה והיכי דמי צואה כתרם אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שזורקה ואינה נפרכת וא"ד כל זמן שגוללה ואינה נפרכת אמר רבינא הוה קאימנא קמיה דרב יהודה מדפתי חזא צואה אמר לי עיין אי קרמו פניה אי לא א"ל הבי א"ל עיין אי מפלאי אפלויי מאי הוי עלה אתמר צואה כחרם אמימר אמר אסורה ומר זוטרא אמר מותרת אמר רבא הלכתא צואה כחרם אסורה ומי רגלים כל זמן שמטפיחין מיתיבי מי רגלים כל זמן שמטפיחין אסורין נבלעו או יבשו מותרים מאי לאו נבלעו דומיא דיבשו מה יבשו דאין רשומן ניכר אף נבלעו דאין רשומן ניכר הא רשומן ניכר אסור אע"ג דאין מטפיחין ולטעמיך אימא ריישא כל זמן שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי "אלא מהא ליכא למשמע מינה לימא כתנאי כלי שנשפכו ממנו מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדו ומי רגלים עצמן שנשפכו נבלעו מותר לא נבלעו אסור ר' יוסי אומר כל זמן שמטפיחין מאי נבלעו ומאי לא נבלעו דקאמר ת"ק אילימא נבלעו דאין מטפיחין לא נבלעו דמטפיחין ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי היינו ת"ק אלא נבלעו דאין רשומן ניכר לא נבלעו דרשומן ניכר ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי לא רכ"ע כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי והכא

לית הלכתא כי הא מתניתא אלא כי הא דתניא כו'. פרש"י לית הלכתא כי הא ממניתא לעיל דלקמה נוחא כלים ומזיקים חפי' בשלין בסס עוזות אכל בעוזות אדם לא שייך ולפזר בשייך עניו מכל בעוזות מרעולות לא מירי רבא ובפרק בריתה לא גרם נוחא מרעולים כלל ולא פליג בסה לממניתא לעיל ולפי זה יש לומר עולת מרעולין ומומר רבינו יהודה דקוקא כשכן גדול שבעם שיש עם סרחון גדול אכל בתרעולים הפולטים צואה מן מוסגין. וכימולמלמי ים בעלמוחים בלבד יש לחוש ולפי דעתי ועוד קאמר מרחיקין מגללי בהמה ד' אמות ר' שמעון אכרי יפחק אומר ובלבד של ממור:

ריח רע שאין לו עיקר. ר"מ דכתי כפמות שאנו נעומק אפילו כתי יש בה מכשים: ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות ומקום ממקום הריח וקורא ק"ש אמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא (בבל הני שמעתתא) אלא כי הא דתניא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם וגו' ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר מהו אמר להו אתו חזו הני ציפי דבי רב דהני גנו והני גרסי והם' בדברי תורה אבל בק"ש לא ודברי תורה נמי לא אמרן אלא דתבריה אבל דידיה לא: אתמר צואה עוברת אביי אמר מותר לקרות ק"ש רבא אמר לאסור לקרות ק"ש אמר אביי מנא אמינא לה דתנן המטמא עומד תחת האילן והמהור עובר מטמא מהור עומד תחת האילן וטמא עובר מהור ואם עמד טמא יכול באבן המגוגעת ורבא אמר לך התם בקביעותא מילתא דכתיב בגדד ישב מחוץ למחנה מושבו הכא והיה מחניך קדוש אמר רחמנא והא ליכא: א"ר פפא פי חזיד בצואה עוברת דמי פשיטא לא צריכא דאע"ג דסליק מנהרא א"ר יהודה ספק צואה אסורה ספק מי רגלים מותרים א"ד אמר רב יהודה ספק צואה בבית מותרת באשפה אסורה ספק מי רגלים אפילו באשפה נמי מותרין סבר לה כי הא דרב המנונא דאמר רב המנונא לא אסרה תורה אלא בנגב עמוד בלבד וכדרבי יונתן דר' יונתן רמי כתיב ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ וכתיב ויתד תהיה לך וגו' וכסית את צאתך הא כיצד כאן בגדולים כאן בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא בנגב עמוד בלבד הא נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בודאן אבל בספקן לא גזור ובודאן עד כמה אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שמטפיחין וכן אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שמטפיחין וכן אמר עולא כל זמן שמטפיחין גניבא משמיה דרב אמר כל זמן שרשומן ניכר א"ד יוסף שרא ליה מריה לגניבא השתא צואה אמר רב יהודה אמר רב כיון שקרמו פניה מותר מי רגלים מיבעיא א"ל אביי מאי חזית דסמכת אהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב צואה אפילו כתרם אסורה והיכי דמי צואה כתרם אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שזורקה ואינה נפרכת וא"ד כל זמן שגוללה ואינה נפרכת אמר רבינא הוה קאימנא קמיה דרב יהודה מדפתי חזא צואה אמר לי עיין אי קרמו פניה אי לא א"ל הבי א"ל עיין אי מפלאי אפלויי מאי הוי עלה אתמר צואה כחרם אמימר אמר אסורה ומר זוטרא אמר מותרת אמר רבא הלכתא צואה כחרם אסורה ומי רגלים כל זמן שמטפיחין מיתיבי מי רגלים כל זמן שמטפיחין אסורין נבלעו או יבשו מותרים מאי לאו נבלעו דומיא דיבשו מה יבשו דאין רשומן ניכר אף נבלעו דאין רשומן ניכר הא רשומן ניכר אסור אע"ג דאין מטפיחין ולטעמיך אימא ריישא כל זמן שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי "אלא מהא ליכא למשמע מינה לימא כתנאי כלי שנשפכו ממנו מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדו ומי רגלים עצמן שנשפכו נבלעו מותר לא נבלעו אסור ר' יוסי אומר כל זמן שמטפיחין מאי נבלעו ומאי לא נבלעו דקאמר ת"ק אילימא נבלעו דאין מטפיחין לא נבלעו דמטפיחין ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי היינו ת"ק אלא נבלעו דאין רשומן ניכר לא נבלעו דרשומן ניכר ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי לא רכ"ע כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי והכא

נמשפט

ב) נסרים מד: [נקרן סכ: מ"ש ס: ב) יומא ל. ג) ולא כנגד מסכת פ"ל (מ"ש), ס) מסכת פ"ב ופ"ה מ"ב (מ"ש), ו) [שנת קמ]. פרקים ה פסיכ), ז) [שנת קמ]. ט"ש נרש"י ס: מגלה כב. מ. יומא ש: נדרים ס: עב. ופ"ב ב"מ מ: ג מ. פפ: ב"ב קי. קלב: קסב: ב"ב כב. עב. שבועות לח: ובמים סט: חולין קה. מה לב: ועד: הינח קדושין ה:). מ) פ"ב הל' ס"ו, מ) [נבואה מדלכי מירם לפי שבעלן מהם כיי מהומת סה: ומיי מלכים כפ"י מהומת סה: ומיי מלכים המתעלין שמעתי' ותולמן מפרשים וע"ב ב"י פי' עם].

תורה אור השלם

1. כל הנשמה תהלל יה הללויה: תהלים קנ ו
2. כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגזלו:
תהלים לה י
3. כל ימי אשר הצבא בני יעקב עמא הא לבדי ושב מחצב למחצב משכבי:
ירמיה ג מו
4. כי יד אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך:
דברים כג טו
5. יהי התהה לך מדעיך למחנה וחפאת שמה חוץ:
דברים כג יג
6. ויהי תהיה לך על אזנך והקשבת אזן האזינו את צאצאיך: כה השבת ובשכת את שתיך בכל נפשך:
דברים כט יח

גליון הש"ס

גמ' כאן בכפבים. ע' נסרים ביב"ב מ"ב מע'. ר"ה לימני: רש"י ד"ה נותן שיש בר שהיכן לתתן בו'. עי' בחי"ר מקומות ע"ז ע"ב ד"ה מקפן ר"ה. שם בקבר העוירות. וכן פחמ מילקוט ע' בא בפסוק ולא יחרן כלב בשונו. ולא מה מלא שכו לעבד עניות מלשמן ולכתוב בפס פס"ם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ולא כנגד מסכה ב"ב. [ב] שם ולא כנגד נחש מרימס). פס"מ ת"ב בתוספפ ב"ב לב:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה כתב. ומ"מ אם נמשך שיש לנו לאסור צואת התרנגולים שמא רוקא בלול שלהם שיש שם פרחון אבל בשובלים בבתים ואין שם כ"א מעם אין לאסור עד אין שם פרחון. ב בתוס' ד"ה כתב. ת"ב ואין לחוש מהו מי' של בארובים.

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רב נימים גאון

ריח רע שיש לו עיקר. נרפי בני מערבא [בפרקין הלכה הן אמר רב חסדא] מקום ריח רע ר' אמות הוא דאיתמר לאחויי אבל לפניו עד מקום שעיניו רואות בהדיא ר' בא ואבוהה הוי יתבין קמי מתניתיה בריפקא אמרין מהו מתניתין מילי דאורייתא אמרין מכיון דאילו הוה ביממא הויגן חמרן ליה ואסר ברם כדון אפור:

ב) לפניו בני ד' סמי.

Рав Йеуда **סבר לה כי הא דרב המנונא** *считал* по поводу *этого* правила так же, *как и рав Амнуна*. **דאמר רב המנונא** *Как сказал рав Амнуна*: **לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד** *Тора запретила* чтение Шма *только перед струей* мочи. **וכדרבי יונתן** *И* это *согласуется* с мнением *раби Йонатана*. **דרבי יונתן רמי** *Потому что раби Йонатан нашел несоответствие* между следующими стихами.

כתיב *Написано*[5]: **ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ** "*Пусть рука* (в данном случае – место) *будет у тебя вне лагеря, куда будешь выходить наружу* (чтобы справить нужду)". **וכתיב** *И написано* за этим: **ויתד תהיה לך וגו' וכסית את צאתך** "*И колышек* (лопатка) *будет у тебя... и покроешь* (землей) *свои экскременты*". В первом стихе достаточно выйти за лагерь, во втором – надо покрыть.

הא כיצד *Каким образом* объяснить оба стиха? **כאן בגדולים** *Здесь*, во втором стихе, сказано *о большой* нужде. **כאן בקטנים** *Здесь*, в первом, – *о малой*.

אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד *Следовательно*, в случае *малой* нужды *Тора запретила* чтение Шма *только перед струей* мочи. **הא נפול לארעא שרי** *Но* когда моча уже *упала на землю – можно*.

ורבנן הוא דגזרו בהו *Но мудрецы установили запрет* на чтение даже *на нее*, т. е. в случае мочи, вылитой на землю. **וכי גזרו בהו רבנן בודאן** Причем *мудрецы установили запрет* лишь *в очевидном случае*, **אבל בספקן לא גזור** *но в случае сомнения запрет не установлен*. А значит, "сомнительная" моча не запрещает чтение.

ובודאן עד כמה *В очевидном случае – до какого* времени пролитая на землю моча запрещает чтение Шма? **אמר רב יהודה אמר שמואל** *Сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль*: **כל זמן שמטפיחין** *все время, пока* может *намочить* предмет, ее коснувшийся.

וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *И так же сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан*: **כל זמן שמטפיחין** *все время, пока* может *намочить*. **וכן אמר עולא** *И так же сказал Ула*: **כל זמן שמטפיחין** *все время, пока* может *намочить*.

גניבא משמיה דרב אמר *Гнива со слов Рава сказал*: **כל זמן שרשומן ניכר** *все время, пока следы* мочи *видны* на земле (или на полу и т. д.).

אמר רב יוסף שרא ליה מריה לגניבא *Сказал рав Йосеф*: *его Владыка да простит Гниву* за то, что дал неверное свидетельство от имени Рава.

השתא צואה Потому что даже *об экскрементах*, закон о которых более строг, чем о моче, **אמר רב יהודה אמר רב** *сказал рав Йеуда: сказал Рав*: **כיון שקרמו פניה מותר** *если подсохли они сверху, можно* напротив них читать Шма. **מי רגלים מיבעיא** *Надо ли* теперь о *моче*, которая высохла, оставив только следы, говорить, что напротив нее тем более можно читать Шма?

אמר ליה אביי *Сказал ему* (раву Йосефу) *Абае*: **מאי חזית דסמכת אהא** *что ты увидел, что опираешься на это* высказывание рава Йеуды от имени Рава? **סמוך אהא** *Опирайся на другое* высказывание: **דאמר רבה בר רב הונא אמר רב** *сказал Раба бар рав Уна: сказал Рав*: **צואה אפילו כחרס אסורה** *экскременты, даже* подсохшие до состояния *глины, запрещены* (в том смысле, что напротив них нельзя читать Шма). А поэтому возможно, что и моча запрещена все время, пока ее следы видны на земле.

והיכי דמי צואה כחרס *И на что это похоже – "экскременты, как глина"*? Что означает это выражение? **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן** *Сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан*: **כל זמן שזורקה ואינה נפרכת** *все время, пока их бросаешь, а они не рассыпаются*, поскольку сохраняют влажность. Но если рассыпаются – запрета на чтение Шма нет.

ואיכא דאמרי כל זמן שגוללה ואינה נפרכת *А некоторые говорят*: *все время, пока их перекатываешь, а они не рассыпаются*, хотя и рассыпаются при бросании.

אמר רבינא *Сказал Равина*: **הוה קאימנא קמיה דרב יהודה מדפתי חזא צואה** *стоял я* однажды *перед равом Йеудой из* местечка *Дифти*. *Увидел* он *экскременты*, **עיין אי קרמו פניה אמר לי** *сказал мне*: *взгляни, подсохли они сверху или нет*.

איכא דאמרי הכי אמר ליה *Некоторые говорят*: *так* он *ему сказал*: **עיין אי מפלאי אפלוי** *взгляни, покрылись* ли они *трещинами*. Если покрылись, то это знак того, что они высохли, и тогда можно читать напротив них Шма.

5. Дварим 23:13

שכל נפשנא. צריך הוא להרהורי תשובה עמו כשעומד לפני המלך ובשעת גמירא נמי מיתמה אכל ק"ש מיבעי מדכתיב ודברת בם: סדרוקן. מולי המנקה את הכרם: פינון. של מי רגלים: יקלון. מולי שממו מאכל נבלות מרגלים גם מירי רבים ונבלת בהמה וכחרך גרמידה גם ירדו לפנים מן המתיבה: כל פשמה. כסה והחזיק בכולן ההיעול ולא שלר אחריהם: שיש לו עיקר. שהנוטה מוזמת עם ומכרמת. ושלן לו עיקר הפחת רוח: מרחיק ד' אמות. מן העיקר ופ"ש שהרית גם מיני כזכון וכגון שהיא לתחוריו שאינו רואה לותה: משקוע שפסק פריה. שהרית כלה עם: לא כגבר נופא פרש כו'. ופ"ש שאין ריח: לית בלכתא כי פא מתניתא. דלעיל לחסר נופת כלנים ומזירים נשאין נכם עוזות: כזמן שיש כהן עוזות. מלוזת כלנים ומזירים קלי "שדרכן לתתן "בעבוד העוזות אכל נופת פרש פריה כלא עוזות שהרי אין דרכן לתתן עם הלכך פ"כ גלא עוזות קאמר: שאין לו עיקר. הפחת רוח: ליפי. מתלנות על בית המדרש: דפני גפו וכני גרפי. ופ"ש שדרך היפנים להפחית: וכ"ש לגרפא. משום לגא תפשר: אכל לק"ש. יפא לתוך ויקרא: אכל לדידיה. הפית הוא עלמו ממתין עד שיכלה הריח: נופה עוכרת. פדם שנפחתים לפניו גרף של רעי להעניבו: פוסר לקרות. ופ"ש להפסיק: כמפא עומד מפא פיליך. ולא כנוסא לא כמא קלי דמא לא שנא עומד ופ"ש יושב ופ"ש הולך להל הוא וגבי מנורא קאני לה כמ"ב דגלי ביה רחמנא שיהיה לכתיב בלך ביא פשמן למנורה (שמות כז כ) ולכתיב בלך ביא פשמן לשלחן (ויקרא כד ז): פשיפא. דפי חזיר אינו בלא נוקה: כביס פופר. לשון דרך להניח נוקה בניח: לא פשרא פופא. כמי רגלים לקרות בלא כנגד עמות הקלות בלבד: וינפא שמא פון. ולא בלריכו כפרי וכמיני וכקיפא: עד כמא. יפאו על גבי קרקע ויהא לשון לפוך: שרא ליה פריה. יתמוה לו רבונו דודלי שקר העיד משמיה דרב: היכא דפא. היכא דפא יוכר מן הלמה: פיכא דפמרי. תומרת היא לף פ"ש שלא שלקה ונפרכת הוא ונפרכת כתוא ואינה נפרכת מנגוע לזה היא: קרפו. לשון קלוס טיל"ת כלומר גלך מעטו: מי מפלפי מפלויי. פס יש כה מקשים מקשים יכשה היא ושרי: מפי פוי עלה. למי רגלים: גגלפו. נאחך: יבאו. על גבי מגיס נאחה: כצופה

אבל "לתפלה עד שיכסה את לבו וא"ר הונא "ישכח ונכנם בתפילין לבית הכסא מניח ידו עליהן עד שיגמור עד שיגמור ס"ד אלא כראמר ר"נ בר יצחק עד שיגמור עמוד ראשון ולפסוק לאלתר וליקום משום דרשב"נ [ס]דתניא רשב"ג אומר עמוד החזור מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החזור מביא את האדם לידי יסרקון: [ע]אתמר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא רב הונא אמר "מותר לקרות ק"ש רב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש אמר רבא מ"ט דרב הונא דכתיב "כל הנשמה תהלל יה ורב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש מ"ט דרב חסדא דכתיב "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך: אתמר ריח רע שיש לו עיקר רב הונא אמר "מרחיק ד' אמות וקורא ק"ש ורב חסדא אמר מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח וקורא ק"ש תניא כותיה דרב חסדא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת תרנגולים "ולא "כנגד [א] צואת אשפה שריחה רע ואם יהיה מקום גבוה עשרה טפחים או נמוך עשרה טפחים יושב בצדו וקורא ק"ש ואם לאו מרחיק מלא עיניו יכן לתפלה ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות ממקום הריח וקורא ק"ש אמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא "(בכל הני שמעתתא) אלא כי הא "דתניא "לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם [ב] ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר מהו אמר להו "אתו חזו הני ציפי דבי רב דהדי גנו והני גרסי וה"מ "בדברי תורה אבל בק"ש לא ודברי תורה נמי לא אמרן "אלא דחבריה אבל דידיה לא: אתמר צואה עוברת אביי אמר מותר לקרות ק"ש רבא אמר "אסור לקרות ק"ש אמר אביי מנא אמינא לה "דתנן "המטמא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא טהור עומד תחת האילן וטמא עובר טהור ואם עמד טמא "וכן באבן המונעת ורבא אמר לך התם בקביעותא תלא מילתא דכתיב "ברד ישב מחוץ למחנה משבנו הכא "והיה מחניך קדוש אמר רחמנא והא ליכא: א"ר פפא "פי חזיר כצואה עוברת דמי פשיטא לא צריכא "אע"ג דסליק מנהרא א"ר יהודה ספק צואה אסורה ספק מי רגלים מותרים א"ר אמר רב יהודה "ספק צואה בבית מותרת באשפה אסורה ספק מי רגלים אפילו באשפה נמי מותרין סבר לה כי הא דרב המנונא דאמר רב המנונא "לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד וכדרבי יונתן דר' יונתן דמי כתיב "ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ וכתיב "ויתד תהיה לך וגו' וכסית את צאתך הא כיצד כאן בגדולים "כאן בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד הא נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בוראן אבל בספקן לא גזור ובודאן עד כמה אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שמטפיחין וכן אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שמטפיחין וכן אמר עולא כל זמן שמטפיחין גניבא משמיה דרב אמר כל זמן שרשומן ניכר א"ר יוסף שרא ליה מריה לגניבא השתא צואה אמר רב יהודה אמר רב כיון שקרמו פניה מותר מי רגלים מיבעיא א"ל אביי מאי חזית דסמכת אהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב צואה אפילו כתרם אסורה והיכי דמי צואה כחרם אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שזורקה ואינה נפרכת וא"ד כל זמן שגוללה ואינה נפרכת אמר רבינא הוה קאימנא קמיה דרב יהודה מדפתי חזא צואה אמר לי עיין אי קרמו פניה אי לא א"ל הכי א"ל עיין אי מפלאי אפלויי מאי הוי עלה אתמר צואה כתרם אמימר אמר אסורה ומר זוטרא אמר מותרת אמר רבא "הלכתא צואה כתרם אסורה ומי רגלים כל זמן שמטפיחין מיתיבי מי רגלים כל זמן שמטפיחין אסורין נבלעו או יבשו מותרים מאי לאו נבלעו דומיא דיבשו מה יבשו דאין רשומן ניכר אף נבלעו דאין רשומן ניכר הא רשומן ניכר אסור אע"ג דאין מטפיחין ולמעמיך אימא ריישא כל זמן שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי "אלא מהא ליכא למשמע מינה לימא כתנאי כלי שנשפכו ממנו מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדו ומי רגלים עצמן שנשפכו נבלעו מותר לא נבלעו אסור ר' יוסי אומר כל זמן שמטפיחין מאי נבלעו ומאי לא נבלעו דקאמר ת"ק אילימא נבלעו דאין מטפיחין לא נבלעו דמטפיחין ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי היינו ת"ק אלא נבלעו דאין רשומן ניכר לא נבלעו דרשומן ניכר ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי לא דכ"ע כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי והכא

לעזרי"א (ולהמיא"ה).
נהנה. שיל"א. קרום.

רבינו חננאל

[ואתיא רשב"ג אומר וכו'. ראה להלן סב. ב]. איתמר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא רב הונא אמר מותר לקרות ק"ש רב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש. ותקיל"ל מרב הונא דאמר מרחיק ארבע אמות וקורא, והא מתניתא דתנא כרב חסדא דתנן רבא ואמר לית הלכתא כי הא מתניתא. ויש מרבותינו שאומרים הלכתא כריש והא תניא בהדיא, ותקיל"ל אפי' תלמיד בהדי רבים הלכתא כתלמיד אי תניא בהדיא. ואי משום דאמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא, אפשר בהני לחוד בצואת אדם ובצואת כלבים דרשב"ת תנא דפליג עליה, אבל בשאר מילי אימא למימר דהני תנאי מודה ליה הלכך הלכתא כוותיה. כעי מיניה מרי ששת ריח רע שאין לו עקר מהו. פירוש, כגון אדם ששלחה ותחרה. אמר להו אתו חזו הני גיסי דבי רב דהדי גנו והני גרסי. פירוש, מתצלותת שיושבים עליהם הנערים ללמוד ומתצלחות שהיו ישנים עליהם. והני גאוני הוה גרסי. פירוש אלו ישנים הלו קדרין. ואי אפשר לישן בלא ריח רע בשינה סמכר. ואלו היו שולחים ותורה ואחרים בני רב היו עוסקין בדברי תורה. הלכה כר' ששת וכראמרין הני מילי לדברי תורה אבל לא לק"ש, והני מילי דחבריה אבל לדידיה לא. צואה שיבשה. הלכתא כרבא דאמר אסור

לעזרי"א (ולהמיא"ה).
נהנה. שיל"א. קרום.

רבינו חננאל

[ואתיא רשב"ג אומר וכו'. ראה להלן סב. ב]. איתמר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא רב הונא אמר מותר לקרות ק"ש רב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש אמר רבא מ"ט דרב הונא דכתיב כל הנשמה תהלל יה ורב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש מ"ט דרב חסדא דכתיב כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך: אתמר ריח רע שיש לו עיקר רב הונא אמר מרחיק ד' אמות וקורא ק"ש ורב חסדא אמר מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח וקורא ק"ש תניא כותיה דרב חסדא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת תרנגולים ולא כנגד צואת אשפה שריחה רע ואם יהיה מקום גבוה עשרה טפחים או נמוך עשרה טפחים יושב בצדו וקורא ק"ש ואם לאו מרחיק מלא עיניו יכן לתפלה ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות ממקום הריח וקורא ק"ש אמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא "(בכל הני שמעתתא) אלא כי הא "דתניא "לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם [ב] ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר מהו אמר להו "אתו חזו הני ציפי דבי רב דהדי גנו והני גרסי וה"מ "בדברי תורה אבל בק"ש לא ודברי תורה נמי לא אמרן "אלא דחבריה אבל דידיה לא: אתמר צואה עוברת אביי אמר מותר לקרות ק"ש רבא אמר "אסור לקרות ק"ש אמר אביי מנא אמינא לה "דתנן "המטמא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא טהור עומד תחת האילן וטמא עובר טהור ואם עמד טמא "וכן באבן המונעת ורבא אמר לך התם בקביעותא תלא מילתא דכתיב "ברד ישב מחוץ למחנה משבנו הכא "והיה מחניך קדוש אמר רחמנא והא ליכא: א"ר פפא "פי חזיר כצואה עוברת דמי פשיטא לא צריכא "אע"ג דסליק מנהרא א"ר אמר רב יהודה "ספק צואה אסורה ספק מי רגלים מותרים א"ר אמר רב יהודה "ספק צואה בבית מותרת באשפה אסורה ספק מי רגלים אפילו באשפה נמי מותרין סבר לה כי הא דרב המנונא דאמר רב המנונא "לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד וכדרבי יונתן דר' יונתן דמי כתיב "ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ וכתיב "ויתד תהיה לך וגו' וכסית את צאתך הא כיצד כאן בגדולים "כאן בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד הא נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בוראן אבל בספקן לא גזור ובודאן עד כמה אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שמטפיחין וכן אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שמטפיחין וכן אמר עולא כל זמן שמטפיחין גניבא משמיה דרב אמר כל זמן שרשומן ניכר א"ר יוסף שרא ליה מריה לגניבא השתא צואה אמר רב יהודה אמר רב כיון שקרמו פניה מותר מי רגלים מיבעיא א"ל אביי מאי חזית דסמכת אהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב צואה אפילו כתרם אסורה והיכי דמי צואה כחרם אמר רבה בב"ח א"ד יוחנן כל זמן שזורקה ואינה נפרכת וא"ד כל זמן שגוללה ואינה נפרכת אמר רבינא הוה קאימנא קמיה דרב יהודה מדפתי חזא צואה אמר לי עיין אי קרמו פניה אי לא א"ל הכי א"ל עיין אי מפלאי אפלויי מאי הוי עלה אתמר צואה כתרם אמימר אמר אסורה ומר זוטרא אמר מותרת אמר רבא "הלכתא צואה כתרם אסורה ומי רגלים כל זמן שמטפיחין מיתיבי מי רגלים כל זמן שמטפיחין אסורין נבלעו או יבשו מותרים מאי לאו נבלעו דומיא דיבשו מה יבשו דאין רשומן ניכר אף נבלעו דאין רשומן ניכר הא רשומן ניכר אסור אע"ג דאין מטפיחין ולמעמיך אימא ריישא כל זמן שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי "אלא מהא ליכא למשמע מינה לימא כתנאי כלי שנשפכו ממנו מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדו ומי רגלים עצמן שנשפכו נבלעו מותר לא נבלעו אסור ר' יוסי אומר כל זמן שמטפיחין מאי נבלעו ומאי לא נבלעו דקאמר ת"ק אילימא נבלעו דאין מטפיחין לא נבלעו דמטפיחין ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי היינו ת"ק אלא נבלעו דאין רשומן ניכר לא נבלעו דרשומן ניכר ואתא ר' יוסי למימר כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי לא דכ"ע כ"ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי והכא

ק א [מיי' פ"ב מהלכות מגילה והלכות ב) שולחן ערוך סימן כה סעיף ג:
ק ב מיי' שם הלכה ט"ו סמג עשין כב טור שולחן ערוך סימן כה סעיף ג:
ק ג מיי' שם הלכה ט"ז סמג שם טור שולחן ערוך שם סעיף ד:
ק ד מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טור שולחן ערוך שם סעיף ה:
ק ה מיי' שם הלכה ט"ז סמג שם טור שולחן ערוך שם סעיף ו:
ק ו [מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טור שולחן ערוך שם סעיף ז:
קו ז מיי' פ"ד מהלכות מגילה הלכה ט סמג שם טור שולחן ערוך שם סעיף ח:
קז ח מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ו [מיי' שם הלכה ט טור שולחן ערוך שם סעיף ט:
קח ט מיי' שם הלכה יג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף י:
קט י מיי' שם הלכה יג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף יא:
קי יא מיי' שם הלכה יג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף יב:
קיא יב מיי' שם הלכה יג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף יג:
קיב יג מיי' שם הלכה יד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף יד:
קיג יד מיי' שם הלכה טו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף טו:
קיד טו מיי' שם הלכה יז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף טז:
קטו טז מיי' שם הלכה יח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף יז:
קטז יז מיי' שם הלכה יט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף יח:
קיז יח מיי' שם הלכה כ סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף יט:
קיח יט מיי' שם הלכה כא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף כ:
קיט כ מיי' שם הלכה כב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף כא:
קכ כא מיי' שם הלכה כג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף כב:
קכא כב מיי' שם הלכה כד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף כג:
קכב כג מיי' שם הלכה כה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף כד:
קכג כד מיי' שם הלכה כו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף כה:
קכד כה מיי' שם הלכה כז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף כו:
קכה כו מיי' שם הלכה כח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף כז:
קכו כז מיי' שם הלכה כט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף כח:
קכז כח מיי' שם הלכה ל סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף כט:
קכח כט מיי' שם הלכה לא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף ל:
קכט ל מיי' שם הלכה לב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף לא:
קל לא מיי' שם הלכה לג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף לב:
קלא לב מיי' שם הלכה לד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף לג:
קלב לג מיי' שם הלכה לה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף לד:
קלג לד מיי' שם הלכה לו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף לה:
קלד לה מיי' שם הלכה לז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף לו:
קלה לו מיי' שם הלכה לח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף לז:
קלו לז מיי' שם הלכה לט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף לח:
קלז לח מיי' שם הלכה מ סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף לט:
קלח לט מיי' שם הלכה מא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף מ:
קלט מ מיי' שם הלכה מב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף מא:
קמ מא מיי' שם הלכה מג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף מב:
קמא מב מיי' שם הלכה מד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף מג:
קמב מג מיי' שם הלכה מה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף מד:
קמג מד מיי' שם הלכה מו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף מה:
קמד מה מיי' שם הלכה מז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף מו:
קמה מו מיי' שם הלכה מח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף מז:
קמו מז מיי' שם הלכה מט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף מח:
קמז מח מיי' שם הלכה נ סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף מט:
קמח מט מיי' שם הלכה נא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף נ:
קמט נ מיי' שם הלכה נב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף נא:
קנ נא מיי' שם הלכה נג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף נב:
קנא נב מיי' שם הלכה נד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף נג:
קנב נג מיי' שם הלכה נה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף נד:
קנג נד מיי' שם הלכה נו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף נה:
קנד נה מיי' שם הלכה נז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף נו:
קנה נו מיי' שם הלכה נח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף נז:
קנו נז מיי' שם הלכה נט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף נח:
קנז נח מיי' שם הלכה ס סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף נט:
קנח נט מיי' שם הלכה סא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף ס:
קנט ס מיי' שם הלכה סב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף סא:
קס סא מיי' שם הלכה סג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף סב:
קסא סב מיי' שם הלכה סד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף סג:
קסב סג מיי' שם הלכה סה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף סד:
קסג סד מיי' שם הלכה סו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף סה:
קסד סה מיי' שם הלכה סז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף סו:
קסה סו מיי' שם הלכה סח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף סז:
קסו סז מיי' שם הלכה סט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף סח:
קסז סח מיי' שם הלכה ע סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף סט:
קסח סט מיי' שם הלכה עא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף ע:
קסט ע מיי' שם הלכה עב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף עא:
קע עא מיי' שם הלכה עג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף עב:
קעא עב מיי' שם הלכה עד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף עג:
קעב עג מיי' שם הלכה עה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף עד:
קעג עד מיי' שם הלכה עו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף עה:
קעד עה מיי' שם הלכה עז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף עו:
קעה עו מיי' שם הלכה עח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף עז:
קעו עז מיי' שם הלכה עט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף עח:
קעז עח מיי' שם הלכה פ סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף עט:
קעח עט מיי' שם הלכה פא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף פ:
קעט פ מיי' שם הלכה פב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף פא:
קפ פא מיי' שם הלכה פג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף פב:
קפא פב מיי' שם הלכה פד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף פג:
קפב פג מיי' שם הלכה פה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף פד:
קפג פד מיי' שם הלכה פו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף פה:
קפד פה מיי' שם הלכה פז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף פו:
קפה פו מיי' שם הלכה פח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף פז:
קפו פז מיי' שם הלכה פט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף פח:
קפז פח מיי' שם הלכה צ סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף פט:
קפח פט מיי' שם הלכה צא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף צ:
קפט צ מיי' שם הלכה צב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף צא:
קצ צא מיי' שם הלכה צג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף צב:
קצא צב מיי' שם הלכה צד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף צג:
קצב צג מיי' שם הלכה צה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף צד:
קצג צד מיי' שם הלכה צו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף צה:
קצד צה מיי' שם הלכה צז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף צו:
קצה צו מיי' שם הלכה צח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף צז:
קצו צז מיי' שם הלכה צט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף צח:
קצז צח מיי' שם הלכה ק סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף צט:
קצח צט מיי' שם הלכה קא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף ק:
קצט ק מיי' שם הלכה קב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קא:
קק קא מיי' שם הלכה קג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קב:
קקא קב מיי' שם הלכה קד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קג:
קקב קג מיי' שם הלכה קה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קד:
קקג קד מיי' שם הלכה קו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קה:
קקד קה מיי' שם הלכה קז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קו:
קקה קו מיי' שם הלכה קח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קז:
קקו קז מיי' שם הלכה קט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קח:
קקז קח מיי' שם הלכה קי סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קט:
קקח קט מיי' שם הלכה קיא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קי:
קקט קי מיי' שם הלכה קיב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קיא:
קל קיא מיי' שם הלכה קיג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קיב:
קלא קיב מיי' שם הלכה קיד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קיג:
קלב קיג מיי' שם הלכה קטו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קיד:
קלג קיד מיי' שם הלכה קטז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קטו:
קלד קטו מיי' שם הלכה קיז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קטז:
קלה קטז מיי' שם הלכה קיח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קיז:
קלו קיז מיי' שם הלכה קיט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קיח:
קלז קיח מיי' שם הלכה קכ סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קיט:
קלח קיט מיי' שם הלכה קכא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קכ:
קלט קכ מיי' שם הלכה קכב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קכא:
קמ קכא מיי' שם הלכה קכג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קכב:
קמא קכב מיי' שם הלכה קכד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קכג:
קמב קכג מיי' שם הלכה קכה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קכד:
קמג קכד מיי' שם הלכה קכו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קכה:
קמד קכה מיי' שם הלכה קכז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קכו:
קמה קכו מיי' שם הלכה קכח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קכז:
קמו קכז מיי' שם הלכה קכט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קכח:
קמז קכח מיי' שם הלכה קל סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קכט:
קמח קכט מיי' שם הלכה קלא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קל:
קמט קל מיי' שם הלכה קלב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קלא:
קנ קלא מיי' שם הלכה קלג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קלב:
קנא קלב מיי' שם הלכה קלד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קלג:
קנב קלג מיי' שם הלכה קלה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קלד:
קנג קלד מיי' שם הלכה קלו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קלה:
קנד קלה מיי' שם הלכה קלז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קלו:
קנה קלו מיי' שם הלכה קלח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קלז:
קנו קלז מיי' שם הלכה קלט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קלח:
קנז קלח מיי' שם הלכה קמ סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קלט:
קנח קלט מיי' שם הלכה קמא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קמ:
קנט קמ מיי' שם הלכה קמב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קמא:
קס קמא מיי' שם הלכה קמג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קמב:
קסא קמב מיי' שם הלכה קמד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קמג:
קסב קמג מיי' שם הלכה קמה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קמד:
קסג קמד מיי' שם הלכה קמו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קמה:
קסד קמה מיי' שם הלכה קמז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קמו:
קסה קמו מיי' שם הלכה קמח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קמז:
קסו קמז מיי' שם הלכה קמט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קמח:
קסז קמח מיי' שם הלכה קנ סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קמט:
קסח קמט מיי' שם הלכה קנא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קנ:
קסט קנ מיי' שם הלכה קנב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קנא:
קע קנא מיי' שם הלכה קנג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קנב:
קעא קנב מיי' שם הלכה קנד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קנג:
קעב קנג מיי' שם הלכה קנה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קנד:
קעג קנד מיי' שם הלכה קנו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קנה:
קעד קנה מיי' שם הלכה קנז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קנו:
קעה קנו מיי' שם הלכה קנח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קנז:
קעו קנז מיי' שם הלכה קנט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קנח:
קעז קנח מיי' שם הלכה קס סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קנט:
קעח קנט מיי' שם הלכה קסא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קס:
קעט קס מיי' שם הלכה קסב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קסא:
קפ קסא מיי' שם הלכה קסג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קסב:
קפא קסב מיי' שם הלכה קסד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קסג:
קפב קסג מיי' שם הלכה קסה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קסד:
קפג קסד מיי' שם הלכה קסו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קסה:
קפד קסה מיי' שם הלכה קסז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קסו:
קפה קסו מיי' שם הלכה קסח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קסז:
קפו קסז מיי' שם הלכה קסט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קסח:
קפז קסח מיי' שם הלכה קע סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קסט:
קפח קסט מיי' שם הלכה קעא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קע:
קפט קע מיי' שם הלכה קעב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קעא:
קצ קעא מיי' שם הלכה קעג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קעב:
קצא קעב מיי' שם הלכה קעד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קעג:
קצב קעג מיי' שם הלכה קעה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קעד:
קצג קעד מיי' שם הלכה קעו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קעה:
קצד קעה מיי' שם הלכה קעז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קעו:
קצה קעו מיי' שם הלכה קעח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קעז:
קצו קעז מיי' שם הלכה קעט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קעח:
קצז קעח מיי' שם הלכה קפ סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קעט:
קצח קעט מיי' שם הלכה קפא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קפ:
קצט קפ מיי' שם הלכה קפב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קפא:
קק קפא מיי' שם הלכה קפג סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קפב:
קקא קפב מיי' שם הלכה קפד סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קפג:
קקב קפג מיי' שם הלכה קפה סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קפד:
קקג קפד מיי' שם הלכה קפו סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קפה:
קקד קפה מיי' שם הלכה קפז סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קפו:
קקה קפו מיי' שם הלכה קפח סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קפז:
קקו קפז מיי' שם הלכה קפט סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קפח:
קקז קפח מיי' שם הלכה קצ סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קפט:
קקח קפט מיי' שם הלכה קצא סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קצ:
קקט קצ מיי' שם הלכה קצב סמג עשין כב טור שולחן ערוך שם סעיף קצא:
קל קצא מיי' שם הלכה קצג סמג עשין כ

מאי הוי עלה *Что об этом* говорит закон?

אתמר *Учили* в доме учения: **צואה כחרס** об *"экскрементах – как глина"* **אמימר אמר** *Амэмар сказал*: **אסורה** *запрещены*, т. е. запрещается перед ними читать Шма. **ומר זוטרא אמר** *А Мар-Зутра сказал*: **מותרת** *разрешены*.

אמר רבא *Сказал Рава*: **הלכתא** *закон* гласит: **צואה כחרס אסורה** если *"экскременты – как глина"*, то *запрещены*; **ומי רגלים כל זמן שמטפיחין** *а моча* запрещена *все время, пока* может *намочить*.

מיתיבי *Нашли трудность* из барайты: **מי רגלים כל זמן שמטפיחין** *моча все время, пока* может *намочить*, – **אסורין** *запрещена*; **נבלעו או יבשו** *впиталась* в землю *или высохла* – **מותרים** *разрешена*.

מאי לאו נבלעו דומיא דיבשו *Разве* отсюда *не* следует, что *"впиталась" – то же самое что "высохла"*? **מה יבשו** *Как "высохла"* – **דאין אף נבלעו רשומן ניכר** *следы* мочи *не видны*, *так* и *"впиталась"* – **דאין רשומן ניכר** *ее следы не видны*. Логический вывод: **הא רשומן ניכר אסור** если *ее следы видны* – то *запрещено* читать Шма, **אף על גב דאין מטפיחין** *хотя она и не* может *намочить*. Что противоречит мнению Равы: моча запрещена, только пока может намочить.

ולטעמיך *Согласно твоим* словам (твоей логике) – **אימא רישא** *произнеси начало* барайты: **כל זמן שמטפיחין הוא דאסור** *все время, пока* моча может *намочить*, – *запрещено* читать Шма. **הא רשומן ניכר שרי** Отсюда *следует*, что если *ее следы видны* (но сама она уже не может намочить) – то *разрешено*. Что противоречит второй части барайты!

אלא *Следовательно*, **מהא ליכא למשמע מינה** *из этой* барайты *нельзя* делать логических *выводов*.

לימא כתנאי Попробуем *сказать*, что это спор мудрецов-*танаим*, как в барайте: **כלי שנשפכו ממנו מי רגלים** в случае *сосуда, из которого выплеснули мочу*, – **אסור לקרות קריאת שמע כנגדו** *запрещено читать Шма напротив него*. **ומי רגלים עצמן שנשפכו נבלעו** если *впиталась* в землю **מותר** то *можно* читать Шма; **לא נבלעו** если *не впиталась*, **אסור** то *нельзя*.

Завершение барайты: **רבי יוסי אומר** *раби Йосе говорит*: **כל זמן שמטפיחין** *все время, пока* может *намочить*, нельзя читать; как только высохла – можно.

מאי נבלעו ומאי לא נבלעו דקאמר תנא קמא *Что* имеется в виду под *"впиталась"* и *"не впиталась" в словах первого учителя* барайты?

אילימא *Если скажешь*: **נבלעו דאין מטפיחין** *"впиталась"* означает *"не может намочить"*, **לא נבלעו דמטפיחין** *"не впиталась" – "может намочить"*, **ואתא רבי יוסי למימר** *то пришел раби Йосе сказать*: **כל זמן שמטפיחין הוא דאסור** *все время, пока* может *намочить, нельзя* читать. **הא רשומן ניכר שרי** Отсюда *следует, что* если *ее следы видны – можно*. **היינו תנא קמא** Но *ведь это* мнение *первого учителя*!

אלא *Но* вот как надо понимать слова первого учителя: **נבלעו דאין רשומן ניכר** *"впиталась"* означает *"ее следы не видны"*, **לא נבלעו דרשומן ניכר** *"не впиталась" – "следы видны"*. **ואתא רבי יוסי למימר** *И пришел раби Йосе сказать*: **כל זמן שמטפיחין הוא דאסור** *все время, пока* может *намочить, нельзя* читать. **הא רשומן ניכר שרי** *Значит*, если *ее следы видны – можно*.

לא *Нет*! **דכולי עלמא** *По мнению всех*, **כל זמן שמטפיחין הוא דאסור** *все время, пока* моча может *намочить, запрещено* напротив нее читать Шма. **הא רשומן ניכר שרי** *Значит*, если *ее следы видны*, но намочить она не может, читать *разрешено*.

ז) נכנסים מד: [קדו סב: סמיל סו, ב) יומא ב, ג) ולא כנגד משפט פ"ל (פ"מ), ד) [ב"ק ותוס"ש ב"מ ו), ה) מקוואות ב"ב ב, ו) מקוואות ב, ז) [ב"ק ד, ב) עבודת פ"ג מיי' משפטי הנציאים פ"ו ה"ב ופ"ל ה"ב ופרה מלוסה) [מרוים סרכות ה ספ"ב], ז) [שנת קסג, ופ"ש נרים פ"ב מגלה כב, ט. יומות ט: נזירים ט: עב. ופ"ש ב"מ ט: ב"ב ט: ב"ק קי. קלב: קסב: פ"ג כב. סב. שבועות לה. ובמיי' מאכלות אסורות ה"ו), ט) פ"ב הל' ה, יט) [בגמ"ל מגילה סרים נפי שבועות מחוי פי' ואין מעלין מהעולין שבועי' ותולין מהתחם ופ"ב ה"ב פ"ד מע].

תודה אור השלם

1. כל הקשקה תהלל יה הללו יה: תהלים קנ ו
2. קל עצבותי תאמרנה יי מי כמוך מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגזלו:
3. תהלים לה י
3. כל יחי אשר הניע בו יספרו צדקה והא בקדד ישב מחציע למחניה משכנו:
4. כי יי אלהיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך: דברים כג טו
5. והיה תהיה לך מדעת למחניה וחניתת שקוה תהיה:
דברים כג יג
6. והיה תהיה לך על אזנך חקה בשבתך ובקומך והקפרתה בה והשבת והכתוב את צאתך: דברים כג יד

גליון הש"ס

גמ' כאן בכתבים. ע' נסיונות מ"ב ב"ב שמ"ר ד"ה ומפני: רש"י ד"ה נותן שיש כר שהיתן ליתן בו. פי' נרים"ש מגילה פ"ו ב"ק ד"ה מקפין ה"ש: שם בקובר הפוריות. וכן פ"ש מ"ק ד"ה נא ומשום ולא יהיו נלע נוגה: ולא שכר לפני ולפנים. ולא שכר לפני ולפנים. ולא שכר לפני ולפנים.

והדרי לבו רואה את הערוה. פירש"י א מדפרץ גמרת הכי בפסיקתות משמע לבו רואה את הערוה לפול ולא דרבינו שמעיה תלמידו של רש"י פסק כמ"ק לבו רואה את הערוה מותר ומייתו נמי כמאן דמשמע דאסור דלא פליגי הכי במתניתי' לבו רואה את הערוה אבל לבו רואה את הערוה כ"ע מודו דאסור והלכתא נוהג עקבו אסור. ומשמע דגזרינן טהג עקבו שמא יגע בידיו: גרף של רעי. פי' רש"י של מרס גלוס משמע לסירוגין אבל כלי לא גלע כלע קנון וכומס מפסר דשרי: (א) ובלבד שיטיל בהן רביעית מים. אבל אכל נגרף מפסר דלא: מסרי מיס: ספר

והכא בטופח על מנת להטפיח איכא ביניהו: ירד למטבל אם יכול לעלות כו': לימא תנא סתמא כר' אליעזר דאמר [ב]עד הנץ החמה אפי' תימא ר' יהושע ודלמא כותיקין [ג]דא"ר יוחנן ותיקין היו נוטרין אותה עם הנץ החמה: ואם לאו יתכסה במים ויקרא: והרי לבו רואה את הערוה א"ר אלעזר ואי תימא ר' אחא בר אבא בר אחא משום רבינו [ד]במים עכורין שנו דדמו כארעא סמיכתא שלא יראה לבו ערוותו. ת"ר מים צלולין ישב בהן עד צוארו וקורא וי"א עוכרן ברגלו ות"ק והרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר והרי עקבו רואה את הערוה קסבר עקבו רואה את הערוה מותר אחמר עקבו רואה את הערוה מותר נוגע אביי אמר אסור ורבא אמר מותר רב זביד מתני לה להא שמעתא הבי רב חינגא בריה דרב איקא מתני לה הכי נוגע דברי הכל אסור רואה אביי אמר אסור רבא אמר מותר [ה]לא נתנה תורה למלאכי השרת [ו]והלכתא נוגע אסור רואה מותר אמר רבא [ז]צואה בעששית מותר לקרות ק"ש ורואה [ח]ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה רצואה בכסוי תליא מילתא והא מיכסיא ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה [ט]ולא יראה בך ערות דבר אמר רחמנא והא קמיתחזיא אמר אביי [י]צואה כל שהוא מבטלה ברוק אמר רבא יוכרוק עבה אמר רבא יצואה בגומא מניח סנדלו עליה וקורא ק"ש בעא מר בריה דרבינא [יא]צואה דבוקה בסנדלו מאי תיקו [יב]אמר רב יהודה [יג]עכו"ם ערום אסור לקרות ק"ש כנגדו מאי איריא עכו"ם אפילו ישראל נמי ישראל פשיטא ליה דאסור אלא עכו"ם אצטריכא ליה מהו דתימא הואיל וכתיב בהו [ב]אשר בשר חמורים בשרם אימא כחמור בעלמא הוא קמ"ל דאינהו נמי איקרו ערוה דכתיב [יג]ערות אביהם לא ראו: ולא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים: וכמה מיא רמי ואוזל אלא ה"ק לא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה כלל ומי רגלים עד שיטיל לתוכן מים ויקרא ת"ר [יד]כמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר' זבאי אומר [טו]רביעית אמר רב נחמן מחלוקת לבסוף אבל בתחלה כל שהן ורב יוסף אמר [טז]מחלוקת לכתחלה אבל לבסוף דברי הכל רביעית אמר ליה רב יוסף לשמעיה אייתי לי רביעיתא דמיא כר' זכאי: [יז]ת"ר [יח]גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדן ואף ע"פ שאין בהן כלום ומי רגלים עצמן עד שיטיל לתוכן מים וכמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר רביעית בין לפני המטה בין לאחר המטה רבן שמעון בן גמליאל אומר לאחר המטה קורא לפני המטה אינו קורא אבל מרחיק הוא ארבע אמות וקורא ר"ש בן אלעזר אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה איבעיא להו היכי קאמר [יט]אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות וקורא או דלמא הכי קאמר לאחר המטה מרחיק ד' אמות וקורא לפני המטה אינו קורא כלל ת"ש דתניא ר"ש בן אלעזר אומר [כ]אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות רבן שמעון בן גמליאל אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה בעין אפשיטא לן מתנייתא קשיין אהדדי איפוך בתרייתא מה חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא מאן שמעת ליה דאמר [כא]כוליה בית כארבע אמות דמי ר"ש בן אלעזר היא אמר רב יוסף כעאי מינה מרב הונא מטה פחות משלשה פשיטא לי דכלבד דמי שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמנה תשעה מהו א"ל לא ידענא עשרה ודאי לא מיבעי לי אמר אביי שפיר עברת דלא איבעיא לך כל עשרה רשותא אחריתי היא אמר רבא הלכתא פחות משלשה כלבד דמי עשרה רשותא אחריתי היא משלשה עד עשרה היינו דבעא מיניה רב יוסף מרב הונא ולא פשט ליה אמר רב הלכה כר"ש בן אלעזר וכן אמר באלי א"ר יעקב [כב]ברה דבת שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ורבא אמר אין הלכה כר"ש בן אלעזר רב אחאי איעסק ליה לבריה בי רב יצחק בר שמואל בר מרתא עייליה לחופה ולא הוה מסתייעא מילתא אזל בתריה לעיוני חזא ספר תורה דמנחא אמר להו איכו השתא לא אתאי סכנתון לברי דתניא [כג]בית שיש בו ספר תורה או תפילין אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כלי אמר אביי לא שנו [כד]אלא בכלי שאינו כליין אבל בכלי שהוא כליין אפילו עשרה אחריתי היא אמר רבא גלימא דמי אמר רבא גלימא אקמטרא

כן אלעזר. עיקר הכריע של ר' שמעון בן אלעזר בהתפתא דעיזיבתין (ס"ם הכריע בשרץ עושין פסין ודף כב.) ואמר רבי שמעון בן אלעזר כל שהוא שהשמיעו לדיבה כגון דיר ושהה והשקעה חוצר אפילו בית ה' בחיל אפילו בית ה' בחיל מותר שמעון מהמא דרי שמעון היה מתיר לטלטל כל בי הצי שיעור ספר שהשמיעו לדיבה וטלו כר' אמתו דרי ליה: אמר רב יוסף כעי מינה מרב הונא מטה פחות מג' לכלבד דמי. עיקרא דהא מילתא וכל פחות מג' כלבד דמי שני בתשעה והכרכה מקומות ונם בהתפתא ואנו מוכרים מה שנמצא בידינו במסכת כלאים בשרץ קרוקח הכרם (משנה ז) שכתב מחיצת הקנים אם אין בין קנה לקנה ג' טפחים בדי שיכנס הנדי הרי זה בחיצה ובהתפתא נמי רבותיה דשרץ דעיזיבתין (דף פה:) מקיפין ג' תבלים כר' מקיפין בקנים וכלבר שלא היה בין קנה לחבירו ג' טפחים והכותב ר' מרדכי בתחילת בר' היא שנויה בהתפתא כלאים (פרק ו) והכותב (שבת פרק א ה"ס) המשלשל דשנות מלמעלה למטה אם נבהוות מן הארץ ג' טפחים מסולה משום דעקא לה מחורות לכרך הוא דאמרינן הכא עשרה רשותא אחריתי היא איהיה לדעקרא בשרץ קמא דשבת (דף ו:) בבריית רבנן ד' רשויות לשבת כר' [וכן בכתבה דף ה ע"ש].

כמוסף פ"ם לפסחים פיסא כיניהו. מ"ק כמי על מנת להטפיח וכו' יוסי מתמיה: ליתא פנא פסחים כר' אליעזר. והלכה כמותו: דילמא לופיקין. קלמרה מתמי' עם הנץ החמה מכל לכ"ע עד שלש שעות: והרי לבו רואה את הערוה. קס"ד כל מכר שמין לרכו לרחות את הערוה [ורואה] אותו כשעה שקורא בתורה קרין ביה ולא יראה ערות דבר ערוה שבכר[ה]: לא נתנה תורה למלאכי השרת. שמין לכם ערוה על כרחכו יש לנו ערוה ואין לנו יכולים להשמר מכל זה: (ה) כל פחות. מעט: כרוך. רוקק עליה ומכסה אותה כרוך: כשעשים. לגמרי"ל בלע"ז כלומר מחיצת זכוכית או קלף דק מפסיק בנתיים והיא נרחית: כלכתי מלים מילתא. וכסיק לה לתלמי': מים כרמים. קרומים: [ו]מי ממערה. שעורים שם פשפון ופקנטון ושם מפרימים: ומפה מים רמי ותניל. כמה יהלין למוכס ויכטלם הלח מרוכין הם: ומי רגלים. מועטין והם כללי והוא נא לקרות ק"ש מלמ: לנפוף. שמי רגלים כללי חה טתן למוכן מים בהיהל קלמר ר' זכאי רביעית: אבל לכפתלם. שקלמו המים למי רגלים דבכי הכל כל שהוא שכשמטיל מי רגלים בכלי לנפוף רלמון רלמוך שנופל למוך המים מתבטל ולפ"ם שהם רבים והולכין [ח]ככר בעלו: שייפי לי רביעיתא. לפי' נתמלה: גרף ועביט. שניהם כלי חרס הם אלא של רעי קרוי גרף ושל מי רגלים קרוי עביט: אסור לקרות ק"ש כנגדם. הואיל ומיוחדין לכך ולפ"ם שאין בתוכן כלום: ומי רגלים עלמן. בכלי שאינו מיוחד לכך: בין לפני המטה. שאין המטה מפסקת ביט לביתם: בין לאחר המטה. שהמטה מפסקת ביניהם לסור: או שיניחם תחת המטה גרסינן. ולא גרסינן כלי בתוך כלי: אחת המטה. כלומר היו עומדים בתרן: שיני קלמר. רשב"ג: בשיין לישנא לן. שלמתני נמפרשה לה בתוך שהן לפני המטה ולאחר המטה: מעניינא מיסו קשיין. שהולפה שיטתו: מפן שעשה ניס וכו'. [ט]לא ידעתי היכן היא: עשיתי לי. במימן תחת המטה ורגליה קורים שהן הימנה ולקרקע שלשה טפחים ללבוד דמי והרי הן כטומים: עשרה ודאי. לא שלמי ממנו לגרמה כלילו אינה מחמיה מאחר שיש בפסק כל קך אין זה כסוי: עיילית לסופה ולא סוף מפסיעתה מילתא. דיעזוקן שלא היה יכול לנעול: מכנסן לברי. כמעט מכנסה לא בני למות בעונש הטון: אפילו עשרה מלי. וכולן כליין כמי מלמא דמי: לקמטרא

(ה) [נעיל ט:]. ב) [נעיל דף ט:] ג) [נעיל ט:]. ד) [נדרים כג:]. ה) [ובמקור"ח:]. ו) [נדרים כג:]. ז) [ובמקור"ח:]. ח) [נעיל ט:]. ט

והכא *Здесь*, в этой барайте, בטופח על מנת להטפיח на тему *влажной* (не высохшей) мочи, которая может *передать* свою *влажность*, איכא בנייהו *они спорят* (первый учитель и раби Йосе). Первый учитель считает, что читать Шма нельзя только перед выплеснутой на землю мочой, в которой достаточно влажности, чтобы предмет, коснувшийся ее, смог передать эту влажность другому предмету. Раби Йосе придерживается более строгого закона: даже если в моче нет такой влажности, но она еще не высохла – читать нельзя.

Гемара возвращается к нашей мишне.

ירד לטבול *Спустился окунуться* в микву – אם יכול לעלות כו' *если может подняться*, покрыться одеждой и прочесть Шма до восхода солнца, пусть поднимется, покроется и прочтет. А если нет, пусть укроется в воде и прочтет.

לימא תנא סתמא כרבי אליעזר *Скажем*, что *учитель* мишны считает *как раби Элиэзер*, דאמר *сказавший*, что утреннее Шма читают עד הנץ החמה *до восхода солнца* (см. мишну на стр. 9б).

אפילו תימא רבי יהושע Можешь *даже сказать*, что мишна придерживается мнения *раби Йеошуа*, сказавшего: до трех часов дня. ודלמא כותיקין *Ибо возможно*, она говорит об обычае "*ватикин*", людей, выполняющих заповеди наилучшим образом. דאמר רבי יוחנן *Как сказал раби Йоханан*: ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה "*ватикин*" *заканчивали* чтение Шма *с восходом солнца*. Но по закону можно читать Шма до трех часов дня.

Учили в мишне: ואם לאו *а если нет* (если не успевает до восхода подняться и покрыться), יתכסה במים ויקרא пусть *укроется в воде и прочтет*.

והרי לבו רואה את הערוה *Но ведь*, когда укроется в воде, *его сердце "видит" срамное место* (между ними на теле нет преграды).

ואי תימא אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар*, *а некоторые говорят*, что сказал רבי אחא בר אבא בר אחא משום רבינו במים עכורין שנו דדמו כארעא סמיכתא *раби Аха бар Аба бар Аха от имени нашего учителя* Рава: *о мутной воде учили* (что в ней можно "укрыться"), *уподобляя ее слою земли*, которым тело обмазано так, שלא יראה לבו ערותו *что "не увидит" его сердце его срамного места*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: מים צלולין *чистая вода* – ישב בהן עד צוארו וקורא *сидит в ней* человек *по горло и читает* Шма. ויש אומרים *А некоторые говорят*: יעכרן ברגלו пусть *помутит ее ногой*, подняв почву со дна.

ותנא קמא *Но* ведь, согласно *первому учителю*, который считает, что достаточно сидеть просто в чистой воде, והרי לבו רואה את הערוה *его сердце "видит" срамное место*!

קסבר Так *считает* первый учитель: לבו רואה את הערוה מותר даже если *его сердце "видит" срамное место, можно* читать.

והרי עקבו רואה את הערוה *Но ведь его пятка* (или другой орган его тела) *"видит" срамное место*!

קסבר *Считает* первый учитель: עקבו רואה את הערוה מותר также если *его пятка "видит" срамное место, то можно* читать. (Говорится о случае, когда между органом и срамным местом нет преграды на теле, т. е. они оба или обнажены, или покрыты одной свободной одеждой.)

אתמר *Учили* в доме учения: עקבו רואה את הערוה מותר если *его пятка "видит" срамное место, можно* читать Шма. Но если его пятка נוגע *касается* срамного места, אביי אמר то *Абае сказал*: אסור *запрещено*, ורבא אמר *а Рава сказал*: מותר *можно* читать Шма.

רב זביד מתני לה להא שמעתא הכי *Рав Звид учил этот* спор (приводил его на своих уроках), как только что приведено.

רב חינא בריה דרב איקא מתני לה הכי *Рав Хинана, сын рава Ики, учил его так* (по-другому): если его пятка נוגע *касается* срамного места, דברי הכל אסור *мнение всех*: *запрещено* читать Шма. Но если רואה *"видит"* – אביי אמר אסור *Абае сказал*: *запрещено*; רבא אמר מותר *Рава сказал*: *разрешено*. לא נתנה תורה למלאכי השרת Потому что *Тора дана не ангелам, прислуживающим* Всевышнему, у которых нет срамных мест.

והלכתא *И закон* гласит: נוגע אסור *касается* – *запрещено*, רואה מותר *"видит"* – *разрешено*.

והדרי לבו רואה את הערוה. פירש"י ז"א מדפרין נמרת הכי בפשיטות משמע לנו רואה את הערוה לפוך ולא דרכינו שמעינה תלמידו של רש"י פסק כת"ק לנו רואה את הערוה מותר ומיהו נמקוך משמע דלפוך ולא פניני הני לתמודתי ולא נעקנו רואה את הערוה לפל נלנו רואה את הערוה כ"ש מדלו והלכתא נוגע בעקנו אסור. ומעמת לנזכירן נוגע עקנו שמת יגע בידיו: גרף של רעי. פי' רש"י של חרס נלוע משמע לפירושו לפל כלי ללא נלע כגון וכוכית לפפר לשרי (א): ובלבר שיש"ל בהן רביעית סים. פל כלי גרף לפפר ללא"ז מהני מים ספר

והכא בטופח על מנת להטפיח איכא ביניידו: יוד לטבול אם יכול לעלות כו': לימא תנא סתמא כר' אליעזר דאמר (ב) עד הנץ החמה אפי' תימא ר' יהושע ודלמא כותיקין (ג) דא"ר יוחנן ותיקין היו נומרין אותה עם הנץ החמה: ואם לאו יתכבה במים ויקרא: והרי לבו רואה את הערוה א"ר אלעזר ואי תימא ר' אחא בר אבא בר אחא משום רבינו (ד) במים עכורין שנו דדמו כארעא סמיכתא שלא יראה לבו ערוותו. ת"ר מים צלולין ישב בהן עד צוארו וקורא וי"א עוכרן ברגלו ות"ק והרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר והרי עקבו רואה את הערוה קסבר עקבו רואה את הערוה מותר אתמר עקבו רואה את הערוה מותר נוגע אבי אמר אסור ורבא אמר מותר רב זביד מתני לה להא שמעתא הבי רב חינגא בריה דרב איקא מתני לה הכי נוגע דברי הכל אסור רואה אביי אמר אסור רבא אמר מותר (ה) לא נתנה תורה למלאכי השרת (ו) והלכתא נוגע אסור רואה מותר אמר רבא (ז) צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה (ח) ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה רצואה בבסוי חליא מילתא והא מיכסיא ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה (ט) ולא יראה בך ערות דבר אמר רחמנא והא קמיתחזיא אמר אביי (י) צואה כל שהוא מבטלה ברוק אמר רבא (יא) וכרוק עבה אמר רבא (יב) צואה בגומא מניח סנדלו עליה וקורא ק"ש בעא מר בריה דרבינא (יג) צואה דבוקה בסנדלו מאי תיקו (יד) אמר רב יהודה (טו) עכו"ם עדום אסור לקרות ק"ש כנגדו מאי אירא עכו"ם אפילו ישראל נמי ישראל פשיטא ליה דאסור אלא עכו"ם אצטריכא ליה מהו דתימא הואיל וכתיב בהו (יב) אשר בשר חמורים כשרם אימא כחמור בעלמא הוא קמ"ל דאינהו נמי איקרו ערוה דכתיב (יג) וערות אביהם לא ראו: ולא יתכבה לא במים הרעים ולא במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים: וכמה מיא רמי ואוזל אלא ה"ק לא יתכבה לא במים הרעים ולא במי המשרה כלל ומי רגלים עד שיטיל לתוכן מים ויקרא ת"ר (טז) כמה ישיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר (יז) רביעית אמר רב נחמן מחלוקת לכסוף אבל בתחלה כל שהן ורב יוסף אמר (יח) מחלוקת לכתחלה אבל לכסוף דברי הכל רביעית אמר ליה רב יוסף לשמעיה אייתי לי רביעיתא דמיא כר' זכאי: (יט) ת"ר (כ) גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדן ואף ע"פ שאין בהן כלום ומי רגלים עצמן עד שיטיל לתוכן מים וכמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר רביעית בין לפני המטה בין לאחר המטה רבן שמעון בן גמליאל אומר לאחר המטה קורא לפני המטה אינו קורא אבל מרחיק הוא ארבע אמות וקורא ר"ש בן אלעזר אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה איבעיא להו היבי קאמר (כא) אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות וקורא או דלמא הכי קאמר לאחר המטה מרחיק ר' אמות וקורא לפני המטה אינו קורא בלל ת"ש דתניא ר"ש בן אלעזר אומר (כב) יאחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות רבן שמעון בן גמליאל אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה בעין איפשיטא לן מתניתא קשיין אהדדי איפוך בתרייתא מה חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא מאן שמעת ליה דאמר (כג) כוליה בית כארבע אמות דמי ר"ש בן אלעזר היא אמר רב יוסף בעאי מיניה מרב הונא מטה פחות משלשה פשיטא לי דכלבוד דמי שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמנה תשעה מהו א"ל לא ידענא עשרה ודאי לא מיבעי לי אמר אביי שפיר עבדת דלא איבעיא לך כל עשרה רשותא אחריתי היא אמר רבא הלכתא פחות משלשה כלבוד דמי עשרה רשותא אחריתי היא משלשה עד עשרה היינו דבעא מיניה רב יוסף מרב הונא ולא פשט ליה אמר רב הלכה כר"ש בן אלעזר וכן אמר באלי א"ר יעקב (כד) ברה דכת שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ורבא אמר אין הלכה כר"ש בן אלעזר רב אחאי איעסק ליה לבריה בי רב יצחק בר שמואל בר מרתא עייליה לחופה ולא הוה מסתייעא מילתא אזל כתריה לעיוני חזא ספר תורה דמנחא אמר להו איכו השתא לא אתאי סכנתון לכרי דתניא (כה) בית שיש בו ספר תורה או תפילין אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי אמר אביי לא שנו (כו) אלא בכלי שאינו כליין אבל בכלי שהוא כליין אפילו עשרה מאני בחד מאנא דמי אמר רבא גלימא אקמטרא

כיצד א מי' פ"ג שם אלמה מכל' ק"ם אלמה ו מתנ' מעבין פ"ו מ"ב מ"ח מ"ג סר' מל פרקים ב: קמנו ב מי' פ"ג שם אלמה ז מ"ם מ"ב שם פרקים ב: קמנו ג מי' שם אלמה י מתנ' שם מ"ם מ"ח סר' עו פרקים ב: קיח ד מי' שם אלמה מ מתנ' שם מ"ם מ"ח סר' פר פרקים ב: קיח ה ו מי' שם אלמה מ מתנ' שם מ"ם מ"ח סר' פר פרקים ד: קיט ו ה מי' שם אלמה ז מ"ם מ"ח סר' שם שנר ב: קב ט מי' שם אלמה מ מתנ' שם מ"ם מ"ח סר' פר פרקים ד: קכא י מי' פ"ג שם אלמה ז מ"ם מ"ח סר' על פרקים ב ו(ושתנן פו): קכב כ ל מי' שם פ"ג אלמה י מ"ם מ"ח סר' פר פרקים ב: קכב מ (נ) מי' שם אלמ' ש מתנ' שם מ"ם מ"ח סתנן פו פרקים ב: נ (שנר שם): קכד ס ע מי' פ"ד אלמ' מהלי' הלי' כד ופי' מהלי' ס"ת הלי' ו מתנ' מעבין כב עמ"ם פ"ח מ"ח סתנן מ פרקים ב וכ"ר כת פרקים ו (וי"ב סר' רפב ס"ק):

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אבל בר בבר בבלי. עי' ע"ג ד"ף כב ב ס"ה תוס' ד"ה בי מתח. רש"י ד"ה מאן שמעת ליה בר לא ידעינ בר. וכן בכ"י שנת נח: ד"ה למ"ד. ח. ד"ה מנהת. מס: ד"ה ל"ם הוי. ק: ד"ה בטפחיין. קלח: ד"ה מלחם ד"ה זה הקן. פרוקין מ: ד"ה דבר פחת. שפחים לד: ד"ה מאי [ברייתא]. ד"ה מכלן. קנח: מיכאלים ד"ה נגלח. יומא יט. ד"ה שפר הלבנה. עב: ד"ה כל כמ"ד. סה. ד"ה ולא הקנה. מוסה ס: ד"ה שלא שמתה. מח. ד"ה שיחות. נט. ד"ה כשהיל מז. ד"ה שיר. נב: ד"ה שנשנב. מלה סו: ד"ה ומיכתובים. סה: ד"ה נקי. מנחים מוף פ"ב ד"ה אחצים. מגילה יד. ד"ה ונחלה. שטה לו: ד"ה אלא אב. סע. ד"ה זו המכתב. קדושין ל ד"ה לם וה. ב"ק ה: ד"ה ולא"ת. נ: ד"ה לם פ"ם. סנהדרין יד. ד"ה מוהמפקין. מה: ד"ה ואפילו. ע: ד"ה נמה. שבועות ס. ד"ה לם פ"ם. זבחים כב. ד"ה ואפ מגלם. ת: ד"ה נר יחיה. מנחות קנ: ד"ה שמעתין. תולין [מה: ד"ה ענרן נ: ד"ה ומקמיחמ]. נב. ד"ה נר ומלר. נם: ד"ה ומכר. קכו: ד"ה נגלל. קלם. ד"ה מצמה. ערכין י. ד"ה לם ומיסיפין. ד: ד"ה לם פ"ם. יב. ד"ה מלמעלה. תמורה מו: ד"ה מיגלם. כח: ד"ה ומאר נמי:

רבינו חננאל

יהודי לבו רואה את הערוה. ומקשינן ומתניתין ובי מתכבה במים מאי הוה. יהודי לבו רואה את הערוה. ופרקינן בעכורין שנו. ומפוש משמיתנו ביש אומרים עוכרן ברגליו. הלכך הלכתא ביהודי שאם אינן עכורין אינו רואני לקרות. אלא יעבור דומם במים ברגליו. ואיבו דומה לבי לעקבו. אלא לבו רואה את הערוה אסור. אבל עקבו אפילו הלכתא עקבו נוגע את הערוה אסור ובי מתכבה במי מאי. ומקו. אולינן בה לחומרא רבל תיקו דאיסורא לחומרא. קם"ל דאוקמה נמי אקרו ערוה דבתיב ערות אביהם לא ראו. היינו בעורתו נראית. א"ל רב יוסף לשמעיה אייתי לי רביעיתא דמיא כר' זכאי: אמר רב יוסף בעי מיניה מרב בין בסוף רביעית מים כרבי זכאי, רבב יוסף והוא בראשי בוותיה. מאן שמעת ליה דאמר כולית בית כדי אמות דמי דשבת. דהיינו דשב"א. עושין סמין דתניא התם כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר כל היקף שהשפיעה לזריקה בגון הדיר ההמור המוקצות וחזר אפילו בת חמשת רבת עשרה בריין מותר. לפני המטה. פירוש הבא ראוי הן עמי במקום אחר, וכשיגן והיה מונין קדוש לליבוא. אבל אם הם לאחר המטה הרינו כמחוגלו ומותר. שבשבה שמונה תשעה מהו. א"ל לא ידענא. פירוש, למטה משלשה טפחים דברי הכל קדוש והא שכותין הן. רבל אחות משלשה כלבוד דמי. למעלה מעשרה ובדי הבל אמר לקרות כנגדו, ומטה זו רשות אחריתי הבמי עצמה. ונמצא דהוא הם בתחנה אחת. והתורה אמרה והיה מונין קדוש לליבוא. משלשה עד עשרה אינבי ולא אישפשים. ובבי האי נמא לחומרא עבדינן דאסור. ורבא אמר אין הלכה כר"ש בן אלעזר. ק"ל בדבא דהוא בתראה. ובבית שיש בו ספר תורה. או תפילין אמור לשמש מסחר באותו בית עד שיוציאם, ואם אי אפשר לו להוציאם אסור עד שיניחם כלי בתוך כלי שאינו כליין. ואם אי אפשר לו לא זה ולא זה עושה לו מחיצה עשרה טפחים והני מילי דלית ליה בית אחר. אמר רבא גלימא אקמטרא בבלי בתוך כלי דמי. פירוש, באקמטרי שהוא עשוי לצרוך הספר והוא כליין והוא נעטיה קדוש.

תורה אור השלם

1. כי יי אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך:
דברים כג טו
2. והעבקה על פלגשיהם אשר בשר יחמורים בשרם וזרמתם כסוסים זרמתם:
יחזקאל כג כ
3. ויקח שם [חם] את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחורנית וערות אביהם לא ראו:
בראשית ט כג

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ומי סיכי קתמר רשב"ג מאי המעם: (ב) רש"י ד"ה כל שאתה ד"ה נוקק ל"ל מאי ד"ה כמו:

הגהות הגר"א

[א] בתוס' פ"ב ד"ה נרף נאמר כי נקוטי המסמק וד"ה נרף ד"ה כלבר הוא כמו אמר ד"ה וכ"ה בפרקי ד"מ נמרקבי ולא נרס"ג):

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה בתב. מי ד"ה. ב בתוס' ד"ה בתב. מדסבר ת"ק ד"ה ולבו רואה את הערוה מותר דהוי כרבים לגבי יחיד. ג בתוס' ד"ה בתב. ולא ידענא אי אמר הבי בבבים של ערן ושל ובוכית. ד בתוס' ד"ה בתב. ומסתבר ולא מהני בהו הטלת מים (כתוס' ד"ה שני הדבורים הם דבר אחר).

לעזי רש"י

לנמדינ"א. סגם.

מוסף רש"י

ותיקין. סגסים עטים (מתנגדין מנוים (לעיל ס ב): תו המתקדמין למלות ומאחרים (עמות דבר נאמנו ותנחומ (קהלת נב ב). עבריים עורם. כל שהן ספוג מעפרת שלהל (שבת קנ:). כלבוד. לשון לגוד כתו קרוב, דבר קלר שהשימוש עליו והמניחו (ערובין ד ובע"ז סתה ד).

רב נסים גאון

לימא תנן מתמא בר אליעזר דאמר עד הנץ החמה. (דאמר) [ציקר] מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע בפ"ק דברכות קמא (דף ט) דהא מסכתא: מאן שמעת ליה דאמר כל הבית כולו כר' אמות דמי ר' שמעון בן אלעזר. ציקר דבריו של ר' שמעון בן אלעזר בתוספתא דעירובין (פ"ב) דבגמרא בפרק עושין סמין (דף כב:) אמר רבי שמעון בן אלעזר בל אדם שחשמישו לדידה כגון דיר ושדר ומטלטה וחזר ומטלטה אפילו בית ה' כדרין אפילו בית ר' כדרין מיתיב שמעון מיהא דר' שמעון היה מתיר לטלטל בל בי האי שיעורי' מפני שחשמישו לדידה וכולו בר' אמות דמי ליה: אמר רב יוסף בעי מיניה מרב הונא מטה פחות מג' כלבוד דמי. ציקרא דהא פילתא מג' כלבוד דמי שתי מג' כלבוד דמי שתי משנה ובהרבה מקומות ונם בתוספתא ואנו מוכיחים מה שנמצא בירושלמי בפרק קרחה הכרם (משנה ד) שנינו מחיצת הקנים אם אין בין קנה לקנה ג' טפחים בדי שיכנס הנדי הרי זה בתחיצה ובתוספתא נמי רבותא דפרק קמא דעירובין (דף מז) מקיפין ג' חבלים בני מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים ובגמרא דשאר מילתא (שם דף מח) תא שמע ג' מרחי בחחיצה בר' היא שנינה בתוספתא כלאים (פרק ב' ובבתרי' (ומיהא פ"ם א דף מג) המשלשל ושנות מלמעלה למטה אם ובהחות מן הארץ ג' טפחים פסולה משום דעקרא לה מחורת לבר' היא דאמרינן הבא עשרה רשותא אחריתי היא אחיתי לעיקרא קמא רשמת (דף ו) בבריחיה דחצר רבנן ד' רשויות לשבת בר' [ובן בתוכה דף ה ע"ש]:

אמר רבא *Сказал Рава*: **צואה בעששית** если *экскременты* покрыты *прозрачным* предметом – **מותר לקרות קריאת שמע כנגדה** *разрешено читать Шма напротив них*. **ערוה בעששית** Но если *срамное место* покрыто таким же *прозрачным* предметом – **אסור לקרות קריאת שמע כנגדה** *запрещено читать Шма напротив него*.

צואה בעששית מותר לקרות קריאת שמע כנגדה Если *экскременты* покрыты *прозрачным* предметом, то *разрешено читать Шма напротив них*, **דצואה בכסוי תליא מילתא** *потому что* в случае *экскрементов все зависит от* наличия *покрытия*, **והא מיכסיא** *а* здесь они *покрыты*!

ערוה בעששית אסור לקרות קריאת שמע כנגדה Но если *срамное место* покрыто *прозрачным* предметом – *запрещено читать Шма напротив него*, потому что в случае срамного места все зависит от видения, поскольку[1]: **ולא יראה בך ערות דבר** *"И не увидит у тебя* (Всевышний) *срамной вещи"*, – **אמר רחמנא** *сказал Милосердный*; **והא קמיתחזיא** *а* здесь она *видна*.

1. Дварим 23:15
2. Йехезкель 23:20
3. Берешит 9:23

אמר אביי *Сказал Абае*: **צואה כל שהוא מבטלה ברוק** запрет на чтение Шма перед *небольшим количеством экскрементов* можно *отменить при помощи слюны*, т. е. плюнув на них так, что слюна их покроет. **אמר רבא** *Сказал Рава*: **וברוק עבה** *при помощи густой слюны*.

אמר רבא *Сказал Рава*: **צואה בגומא** в случае *экскрементов, лежащих в ямке*, – **מניח סנדלו עליה וקורא קריאת שמע** *наступает на нее своей обувью и читает Шма*.

בעא מר בריה דרבינא *Спросил Мар, сын Равины*: **צואה דבוקה בסנדלו מאי** *экскременты прилипли к его обуви – каков* закон по поводу чтения Шма?

תיקו Гемара отвечает: *оставь* свой вопрос, на него нет ответа.

אמר רב יהודה *Сказал рав Йеуда*: **נכרי ערום** *голый нееврей* (идолопоклонник) – **אסור לקרות קריאת שמע כנגדו** *запрещено читать Шма напротив него*.

מאי איריא נכרי *Почему сказал* о *нееврее*? **אפילו ישראל נמי** *Даже* в случае голого *еврея также* запрещено!

ישראל פשיטא ליה דאסור В случае голого *еврея для* раби Йеуды *очевидно, что запрещено*. **אלא נכרי אצטריכא ליה** *Но* о голом *нееврее ему необходимо* сказать. **מהו דתימא** Потому что иначе *бы ты сказал*: **הואיל וכתיב בהו** *из-за того что написано о них*[2]: **אשר בשר חמורים בשרם** *"Плоть которых – ослиная плоть"*, – **אימא כחמור בעלמא הוא** *скажем*, что *он – как осел* на предмет закона о чтении Шма в его присутствии, а значит, читать можно. **קמשמע לן** Поэтому *сообщается нам*, **דאינהו נמי איקרו ערוה** *что их* плоть *тоже называется срамным местом*, т. е. имеет срамное место, напротив которого читать нельзя. **ועורות דכתיב** *Ибо написано* о Йефете и Шэме[3]: **אביהם לא ראו** *"И срамного места своего отца не видели"*.

Гемара возвращается к нашей мишне.

ולא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה *И нельзя укрываться в плохой воде* (с дурным запахом), а также *в воде*, в которой *вымачивают лен*, – **עד שיטיל לתוכן מים** *пока не плеснул в нее* чистой *воды*.

וכמה מיא רמי ואזיל *И сколько* же *воды надо добавить*! (Это не вопрос, а восклицание.) Ведь лен вымачивают в очень большом количестве воды.

אלא הכי קאמר *Но вот как сказал* учитель мишны (вот что он имел в виду): **לא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה כלל** *нельзя укрываться в плохой воде*, а также *в воде*, в которой *вымачивают лен*, – это *общее* правило. В этом случае добавление воды не поможет.

ומי רגלים *Но* в случае *мочи*, которой обычно немного, читать Шма нельзя, **עד שיטיל לתוכן מים ויקרא** *пока не плеснул в нее* чистой *воды*. После чего *пусть читает*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **כמה יטיל לתוכן מים** *сколько* надо *плеснуть в нее воды*? – **רבי זכאי אומר כל שהוא** *Любое количество*. **רבי זכאי אומר** *Раби Закай говорит*: **רביעית** *четверть*. Имеется в виду четверть лога. (Т. е. или 87 мл, или 150 мл.)

אמר רב נחמן *Сказал рав Нахман*: **מחלוקת לבסוף** *спор* между первым учителем и раби Закаем ведется в случае, когда вода добавляется

והרי לבו רואה את הערוה. פירש ר"י מדפרין גמרת סכי בפשיטות משמע לנו רואה את הערוה לפור ולא דרבינו שמעיה תלמידו של רש"י פסק כמ"ק לנו רואה את הערוה מותר ומיהו נמסוך משמע לפור ולא פליגי הכי אמוראי ולא נפקנו רואה את הערוה [ורואה] לאחו בשעה שקורא בתורה קרין ביה ולא יפלה כך עברה דכתי"ב: לא נפנה פרוה על מלאכי השרת. שאין להם עברה על כרחנו יש להו עברה ואין אנו יכולים להשמר מכל זה: (ב) כל שמחו. מעט: ברוך. רוקק עליה ומכסה אותה ברוך: בשעשים. לעיל"ל בלע"ז כלומר מחיצת זכוכית או קלף דק מפסיק בנתיים ואינו נראית: בלפוי מלגא. וכפיח את לחמך?: מים ברעים. קרומים: (ג) מי המערה. שעורים שם הפשתן והקנבוס ושם מפריחים: ומה מים רעי ושלג. כמה יפליך למוכס ויבטלם הלח מרוכין הם: ומי רגלים. מועטין והם בכלי וחוזו את לקרות ק"ש אלמא לנפוף: שמי רגלים בכלי חס נתן לתוכן מים שהיה קמחר ר' זכאי רביעית: אבל לבפנים. שקדמו המים למי רגלים דכרי הכל כל שהוא שבשמטיל מי רגלים בכלי לנפוף לתוך לתוכן שנופל ולתוך המים מתבטל ולפ"ם שהם רבים והולכין כבר בטלו: לייתי לי רביעיתא. לפי בתחלה: גרף ועציס. שניהם כלי חרס הם אלא של רבי קרוי גרף ושל חי רגלים קרוי עציס: לפור לקרוס ק"ש כנגדם. הואיל ומיוחדין לכך ולפ"ם שלין בתוכן לכלום: ומי רגלים פנמן. בכלי שיש מיוחד להם: בין לפני המטה. שלין המטה מפסקת ביניהם ולפני לניהם: בין לאחר המטה. שהמטה מפסקת ביניהם לפור: או שיניהם שתם המטה גרסינן. ולא גרסינן כלי בתוך כלי: שתם המטה. כלילו היו עומדים בארן: היכי קאמר. דשב"ג: בפיון לישנינא לן. אחלתנו נתפרשה לה בתוך שלין לפני המטה ולאחר המטה: מעיינינא מיכו קשיין. שהוצלפה שיטתן: מפן שעשה ליה וכו'. (ד) לא ידעתי היכן היא: פשיטא לי. בתניתן תחת המטה וגרגיה קרניס שלין בימנה ובקרקע שנשה עשמים בלבוד דמי והכי הן בטומנים: מעזרה ולהלי. לא אחלתי ממנו דנראה כלילו לינה מחתיה מאחר שים הפסק כל קך לין זה כפור: עיילוה לפופה ולא הוה מפסיעינא מילתא. דניטומין שלא היה יכול לנטול: מכנפן לבני. כמעט שכנתם את בני למות בעוני העון: לפילו מעזרה מלני. וכולן כליין כחד מתנת דמי: [מקמטרא]

כנופה ס"ם להפסיק אילא ביניהן. ת"ק בעי על מנת להטפיח וכ' יוסי מחמיר: ליתא אנא פסקא כר' אליעזר. והלכה כמותו: דילמא נופיקין. קאמרה מתני' שם הנן בחמה אבל בי"ע עד שעת שעות: והרי לבו רואה את הערוה. קס"ד כל אבר שהן נראות את הערוה [ורואה] אותו בשעה שקורא בתורה קרין ביה ולא יפלה כך עברה דכתי"ב: לא נפנה פרוה על מלאכי השרת. שאין להם עברה על כרחנו יש להו עברה ואין אנו יכולים להשמר מכל זה: (ב) כל שמחו. מעט: ברוך. רוקק עליה ומכסה אותה ברוך: בשעשים. לעיל"ל בלע"ז כלומר מחיצת זכוכית או קלף דק מפסיק בנתיים ואינו נראית: בלפוי מלגא. וכפיח את לחמך?: מים ברעים. קרומים: (ג) מי המערה. שעורים שם הפשתן והקנבוס ושם מפריחים: ומה מים רעי ושלג. כמה יפליך למוכס ויבטלם הלח מרוכין הם: ומי רגלים. מועטין והם בכלי וחוזו את לקרות ק"ש אלמא לנפוף: שמי רגלים בכלי חס נתן לתוכן מים שהיה קמחר ר' זכאי רביעית: אבל לבפנים. שקדמו המים למי רגלים דכרי הכל כל שהוא שבשמטיל מי רגלים בכלי לנפוף לתוך לתוכן שנופל ולתוך המים מתבטל ולפ"ם שהם רבים והולכין כבר בטלו: לייתי לי רביעיתא. לפי בתחלה: גרף ועציס. שניהם כלי חרס הם אלא של רבי קרוי גרף ושל חי רגלים קרוי עציס: לפור לקרוס ק"ש כנגדם. הואיל ומיוחדין לכך ולפ"ם שלין בתוכן לכלום: ומי רגלים פנמן. בכלי שיש מיוחד להם: בין לפני המטה. שלין המטה מפסקת ביניהם לפור: בין לאחר המטה. שהמטה מפסקת ביניהם לפור: או שיניהם שתם המטה גרסינן. ולא גרסינן כלי בתוך כלי: שתם המטה. כלילו היו עומדים בארן: היכי קאמר. דשב"ג: בפיון לישנינא לן. אחלתנו נתפרשה לה בתוך שלין לפני המטה ולאחר המטה: מעיינינא מיכו קשיין. שהוצלפה שיטתן: מפן שעשה ליה וכו'. (ד) לא ידעתי היכן היא: פשיטא לי. בתניתן תחת המטה וגרגיה קרניס שלין בימנה ובקרקע שנשה עשמים בלבוד דמי והכי הן בטומנים: מעזרה ולהלי. לא אחלתי ממנו דנראה כלילו לינה מחתיה מאחר שים הפסק כל קך לין זה כפור: עיילוה לפופה ולא הוה מפסיעינא מילתא. דניטומין שלא היה יכול לנטול: מכנפן לבני. כמעט שכנתם את בני למות בעוני העון: לפילו מעזרה מלני. וכולן כליין כחד מתנת דמי: [מקמטרא]

והכא בטופח על מנת להטפיח איכא ביניהו: ירד למבול אם יכול לעלות כו': לימא תנא סתמא כר' אליעזר דאמר (ה)עד הנץ החמה אפי' תימא ר' יהושע ודלמא כותיקין (ו)ר"א"ר יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה: ואם לאו יתכסה במים ויקרא: והרי לבו רואה את הערוה א"ר אלעזר ואי תימא ר' אחא בר אבא בר אחא משום רבינו (ז)במים עכורין שנו דדמו כארעא סמיכתא שלא יראה לכו ערוותו. ת"ר מים צלולין ישב בהן עד צוארו וקורא וי"א עוכרן ברגלו ות"ק והרי לבו רואה את הערוה קסבר לכו רואה את הערוה מותר והרי עקבו רואה את הערוה קסבר עקבו רואה את הערוה מותר אחמר עקבו רואה את הערוה מותר נוגע אבי אמר אסור ורבא אמר מותר רב זביד מתני לה להא שמעתא הבי רב חיננא בריה דרב איקא מתני לה הבי נוגע דברי הכל אסור רואה אבי אמר אסור רבא אמר מותר (ח)לא נתנה תורה למלאכי השרת (ט)והלכתא נוגע אסור רואה מותר אמר רבא (י)צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה (כ)ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה רצואה בבסוי תליא מילתא והא מיבסיא ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה (ל)ולא יראה בך ערות דבר אמר רחמנא והא קמיתחזיא אמר אביי (מ)צואה כל שהוא מבטלה ברוק אמר רבא (נ)ורוק עבה אמר רבא (ס)צואה בגומא מניח סנדלו עליה וקורא ק"ש בעא מר בריה דרבינא (פ)צואה רבוקה בסנדלו מאי תיקו (צ)אמר רב יהודה (ק)עכו"ם ערום אסור לקרות ק"ש כנגדו מאי אירא עכו"ם אפילו ישראל נמי ישראל פשיטא ליה דאסור אלא עכו"ם אצטריכא ליה מהו דתימא דאויל וכתיב בהו (ר)אשר בשר חמורים בשרם וזרמת בעלמא הוא קמ"ל דאינהו נמי איקרו ערוה דכתיב (ש)וערות אביהם לא ראו: ולא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים: וכמה מיא רמי ואוזל אלא ה"ק לא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה כלל ומי רגלים עד שיטיל לתוכן מים ויקרא ת"ר (ת)כמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר (א)רביעית אמר רב נחמן מחלוקת לכסוף אבל בתחלה כל שהן ורב יוסף אמר (ב)מחלוקת לכתחלה אבל לכסוף דברי הכל רביעית אמר ליה רב יוסף לשמעיה אייתי לי רביעיתא דמיא כר' זכאי: (ג)ת"ר (ד)גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדן ואף ע"פ שאין בהן כלום ומי רגלים עצמן עד שיטיל לתוכן מים וכמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר רביעית בין לפני המטה בין לאחר המטה רבן שמעון בן גמליאל אומר לאחר המטה קורא לפני המטה אינו קורא אבל מרחיק הוא ארבע אמות וקורא ר"ש בן אלעזר אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה איבעיא להו היכי קאמר (ה) אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות וקורא או דלמא הכי קאמר לאחר המטה מרחיק ד' אמות וקורא לפני המטה אינו קורא כלל ת"ש דתניא ר"ש בן אלעזר אומר (ו)אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות רבן שמעון בן גמליאל אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה בעיין איפשיטא לן מתנייתא קשיין אהדדי איפוך בתרייתא מה חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא מאן שמעת ליה דאמר (ז)כוליה בית כארבע אמות דמי ר"ש בן אלעזר היא אמר רב יוסף בעאי מיניה מרב הונא מטה פחות משלשה פשיטא לי דכלבוד דמי שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמנה תשעה מהו א"ל לא ידענא עשרה ודאי לא מיבעי לי אמר אביי שפיר עבדת דלא איבעיא לך כל עשרה רשותא אחריתי היא אמר רבא הלכתא פחות משלשה כלבוד דמי עשרה רשותא אחריתי היא משלשה עד עשרה היינו דבעא מיניה רב יוסף מרב הונא ולא פשט ליה אמר רב הלכה כר"ש בן אלעזר וכן אמר באלי א"ר יעקב (ח)ברה דבת שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ורבא אמר אין הלכה כר"ש בן אלעזר רב אחאי איעסק ליה לבריה בי רב יצחק בר שמואל בר מרתא עייליה לחופה ולא הוה מסתייעא מילתא אזל בתריה לעיוני חזא ספר תורה דמנחא אמר להו איבו השתא לא אתאי שכנתן לבתי דתניא (ט)בית שיש בו ספר תורה או תפילין אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כלי אמר אביי לא שנו (י)אלא בכלי שאינו כליין אבל בכלי שהוא כליין אפילו עשרה מאני כחד מאנא דמי אמר רבא גלימא אקמטרא

בן אלעזר. עיקר דבריו של ר' שמעון בן אלעזר בתוספתא דעירובין (פ"ב) ובברכות בפרק עשרה מתפללין (פ"ו הי"ב) אמר רבי שמעון בן אלעזר כל אויר שחשמישו לדירה בגון ריר ופהר וטוקצה חוצר אפילו בית ה' כדרין מותר שמעון אומר אפילו בית ר' בדרין מותר שמעון היה מתיר לשלול כל בי האי שיערי מפני שחשמישו לדירה וכולו כר' אמות דמי ליה: אמר רב יוסף בשר חזיר בתוך פרה הוא פחות מג' כלבוד דמי. עיקרא דהא מילתא כדי שהיה הבשר מותר בשעה ובהרכה מקומות ונם בתוספתא נמי מוכיחים מה שנמצא בידינו במסכת כלאים בפרק קרחת הכרם (משנה ד) שניהו מחיצת הקנים אם אין בין קנה לקנה ג' טפחים כדי שיכנס הנחי הרי זה במחיצה ובתוספתא נמי רכוותה ובפרק קמא דעירובין (דף מ"ב) תנן מחיצת ג' חבלים כדי: מעיינין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים ובגמרא דהאי פירקא (שם דף מ"ג) תנא שמעה ג' מגדות במחיצה כר' היא שנויה בתוספתא כלאים (פרק ד) ובסתרי (סוכה פ"ק א דף מ"ז) המשלשל דשנות מלמעלה למטה אם נבדוחות מן הארץ ג' טפחים פסולה משום דעקא לה מתורת לבוד והא דאמרינן הכא עשרה רשותא אחריתי היא איתיה בפירקא קמא דשבת (דף י"ג) בברייתא דתני רבנן ד' רשויות הן:

כן משמע ליה מדאמר רב יוסף בשר חזיר בתוך פרה הוא פחות מג' כלבוד דמי ואי לא הוי מחיצה לא הוי בית כלל ואפילו הכי אמר בלבוד דמי ולא בעי שיעור ג' טפחים ומיהו בשר חזיר בשר מגולה הוא ואין לו שיעור ג' טפחים אלא ודאי מחיצה

в конце, в уже налитую в сосуд мочу. **אבל בתחלה כל שהן** *Но* если налить чистую воду *изначально*, то все согласны, что достаточно *любого* малого *объема*. Ибо первые капли мочи приобретают статус чистой воды, растворяясь в большем объеме воды. Так что следующие капли попадают во все более возрастающий объем чистой воды.

ורב יוסף אמר מחלוקת לכתחילה *А рав Йосеф сказал*: *спор* ведется о случае, когда вода добавляется *изначально*. **אבל לבסוף** *Но* если налить чистую воду *в конце*, **דברי הכל רביעית** то *все согласны*, что надо добавить не меньше *четверти*.

אמר ליה רב יוסף לשמעיה *Сказал рав Йосеф своему слуге*: **אייתי לי רביעיתא דמיא כרבי זכאי** *принеси мне четверть* меры *воды*, *по раби Закаю*. Т. е. принеси мне четверть до того, как моча попала в сосуд, чтобы можно было потом прочесть Шма.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **גרף של רעי** и **עביט של מי רגלים** *ночной горшок* (в данном случае глиняный сосуд для экскрементов) *и емкость для мочи* – **אסור לקרות קריאת שמע כנגדן** *запрещено читать Шма напротив них*, **ואף על פי שאין בהן כלום** *даже* если *в них ничего нет*. Потому что они предназначены для экскрементов и мочи.

ומי רגלים עצמן *Но сама моча* – в любом другом сосуде – запрещает читать Шма, **עד שיטיל לתוכן מים** *пока не плеснул в нее* чистой *воды*.

וכמה יטיל לתוכן מים *И сколько* надо *плеснуть в нее воды*? – **כל שהוא** *Любое количество*. **רבי זכאי אומר רביעית** *Раби Закай говорит*: *четверть*.

Продолжает барайта: запрет читать Шма касается всех случаев: **בין לפני המטה בין לאחר המטה** горшок стоит *перед кроватью или позади кровати*. Т. е. кровать не является преградой, а значит, надо отойти от горшка на четыре локтя.

רבן שמעון בן גמליאל אומר *Рабан Шимон бен Гамлиэль говорит*: **לאחר המטה קורא** если горшок стоит *за кроватью*, то можно *читать*, т.к. кровать – преграда. **לפני המטה אינו קורא** Но если стоит *перед кроватью, нельзя читать*, **אבל מרחיק הוא ארבע אמות וקורא** *но* пусть *отойдет* от него на *четыре локтя* и тогда *прочтет*.

רבי שמעון בן אלעזר אומר *Раби Шимон бен Элазар говорит*: **אפילו בית מאה אמה** *даже* если в *доме 100 локтей*, **לא יקרא עד שיוציאם** *нельзя читать, пока не вынесут* горшок из дома **או שיניחם תחת המטה** *или не поставят под кровать*.

איבעיא להו *Спросили*: что сказал рабан Шимон бен Гамлиэль? Что имел в виду, когда сказал, что надо удалиться на четыре локтя?

היכי קאמר אחר Может быть, *так сказал*: **המטה קורא מיד** если горшок стоит *за кроватью*, то можно *читать на месте*, **לפני המטה מרחיק ארבע אמות וקורא** а если *перед кроватью* – пусть *отойдет на четыре локтя и читает*?

או דלמא הכי קאמר *Или, может быть, так сказал*: **לאחר המטה מרחיק ארבע אמות וקורא** *за кроватью* – пусть *отойдет на четыре локтя и читает*, **לפני המטה אינו קורא כלל** но если *перед кроватью – нельзя читать* Шма *вообще* (пока горшок не вынесут или не поставят под кровать)?

תא שמע *Иди* и *слушай* (получи ответ) из барайты, **דתניא** *как учили*: **רבי שמעון בן אלעזר אומר** *раби Шимон бен Элазар говорит*: **אחר המטה קורא מיד** если горшок стоит *за кроватью*, то можно *читать на месте*, **לפני המטה מרחיק ארבע אמות** а если *перед кроватью* – пусть *отойдет на четыре локтя* и читает.

רבן שמעון בן גמליאל אומר *Рабан Шимон бен Гамлиэль говорит*: **אפילו בית מאה אמה לא יקרא** *даже* если в *доме 100 локтей, нельзя читать*, **עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה** *пока* горшок *не вынесут или не поставят под кровать*.

בעיין איפשיטא לן מתנייתא קשיין אהדדי *Наша проблема решена*, но *барайты противоречат одна другой*!

איפוך בתרייתא *Переверни вторую* барайту! Поменяй местами в ее тексте имена мудрецов-танаим – рабана Шимона бен Гамлиэль на раби Шимона бен Элазар, а раби

והרי לכו רואה את הערוה. פירש ר"י א מדפרין גמרא הכי בפשיטות משמע לכו רואה את הערוה לפוך לגא דלכיבו שמעינה תלמידו של רש"י פסק כת"ק לכו רואה את הערוה מומר ומיהו בפשוט משמע לפוך לגא פליגי הכי מומרלי לגא נעקבו רואה את הערוה אבל לכו רואה את הערוה כ"ע מודו לפוך: **והלכתא** נוגע עקבו אסור. ומעמא דנזקיק נוגע עקבו יגע כיליו: **גרף** של רעי. פי' רש"י של חרס נוגע משמע לפירושו אבל כלי לגא נגע לפוך לגא' מכני מיס: ספר

והכא בטופח על מנת להטפיח איכא בינייהו: ירד למבול אם יכול לעלות כו': לימא תנא סתמא כר' אליעזר דאמר [ט]עד הגץ החמה אפי' תימא ר' יהושע ודלמא כותיקין [י]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הגץ החמה: ואם לאו יתכסה במים ויקרא: והרי לבו רואה את הערוה א"ר אלעזר ואי תימא ר' אחא בר אבא בר אחא משום רבינו [א]במים עכורין שנו דדמו כארעא סמיכתא שלא יראה לבו ערוותו. ת"ר מים צלולין ישב בהן עד צוארו וקורא וי"א עוכרן ברגלו ות"ק והרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר והרי עקבו רואה את הערוה קסבר עקבו רואה את הערוה מותר אתמר עקבו רואה את הערוה מותר נוגע אביי אמר אסור ורבא אמר מותר רב זביד מתני לה להא שמעתא הכי רב חיננא בריה דרב איקא מתני לה הכי נוגע דברי הכל אסור רואה אביי אמר אסור רבא אמר מותר [ב]לא נתנה תורה למלאכי השרת [ג]והלכתא נוגע אסור רואה מותר אמר רבא [ד]צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה [ה]ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה רצואה בבסוי תליא מילתא והא מיכסיא ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה [ו]ולא יראה בך ערות דבר אמר רחמנא והא קמיתחזיא אמר אביי [ז]צואה כל שהוא מבטלה ברוק אמר רבא [ח]וברוק עבה אמר רבא [ט]צואה בגומא מניח סנדלו עליה וקורא ק"ש בעא מר בריה דרבינא [י]צואה דבוקה בסנדלו מאי תיקו [יא]אמר רב יהודה [יב]עכו"ם ערום אסור לקרות ק"ש כנגדו מאי איריא עכו"ם אפילו ישראל נמי ישראל פשיטא ליה דאסור אלא עכו"ם אצטריכא ליה מהו דתימא הואיל וכתיב בהו [ב]אשר בשר חמורים בשרם אימא כחמור בעלמא הוא קמ"ל דאינהו נמי איקרו ערוה דכתיב [ג]וערות אביהם לא ראו: ולא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים: וכמה מיא רמי ואוזל אלא ה"ק לא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה כלל ומי רגלים עד שיטיל לתוכן מים ויקרא ת"ר [יג]כמה ישיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר [יד]רביעית אמר רב נחמן מחלוקת לכסוף אבל בתחלה כל שהן ורב יוסף אמר [טו]מחלוקת לכתחלה אבל לכסוף דברי הכל רביעית אמר ליה רב יוסף לשמעיה אייתי לי רביעיתא דמיא כר' זכאי: [טז]ת"ר [יז]גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדן ואף ע"פ שאין בהן כלום ומי רגלים עצמן עד שיטיל לתוכן מים וכמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר' זכאי אומר רביעית בין לפני המטה בין לאחר המטה רבן שמעון בן גמליאל אומר לאחר המטה קורא לפני המטה אינו קורא אבל מרחיק הוא ארבע אמות וקורא ר"ש בן אלעזר אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה איבעיא להו היכי קאמר [יח]אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות וקורא או דלמא הכי קאמר לאחר המטה מרחיק ד' אמות וקורא לפני המטה אינו קורא כלל ת"ש דתניא ר"ש בן אלעזר אומר [יט]אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות רבן שמעון בן גמליאל אומר אפי' בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה בעיין איפשיטא לן מתנייתא קשיין אהדדי בתרייתא מה חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא מאן שמעת ליה דאמר "כוליה בית כארבע אמות דמי ר"ש בן אלעזר היא אמר רב יוסף בעאי מיניה מרב הונא מטה פחות משלשה פשיטא לי דכלבוד דמי שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמנה תשעה מהו א"ל לא ידענא עשרה ודאי לא מיבעי לי אמר אביי שפיר עבדת דלא איבעיא לך כל עשרה רשותא אחריתי היא אמר רבא הלכתא פחות משלשה כלבוד דמי עשרה רשותא אחריתי היא משלשה עד עשרה היינו דבעא מיניה רב יוסף מרב הונא ולא פשט ליה אמר רב הלכה כר"ש בן אלעזר וכן אמר באלי א"ר יעקב [יט]ברה דבת שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ורבא אמר אין הלכה כר"ש בן אלעזר רב אחאי איעסק ליה לבריה בי רב יצחק בר שמואל בר מרתא עייליה לחופה ולא הוה מסתייעא מילתא אזל בתריה לעיוני חזא ספר תורה דמנחא אמר להו איכו השתא לא אתאי סכנתון לברי דתניא [כ]בית שיש בו ספר תורה או תפילין אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כלי אמר רבי אבין לא שנו [כא]אלא בכלי שאינו כליין אבל בכלי שהוא כליין אפילו עשרה מאני כחד מאנא דמי אמר רבא גלימא אקמטרא

צואה בטופח ס"מ להפטיר ליכא בינייהו. ת"ק נמי על מנת להטפיח ור' יוסי ממתיל: **ליתא** מנא דמסתפג כל אניעור. **והלכה** כמותו: **דילמא** נוסיקין. קאמרה מתני' עם הגץ החמה אבל כ"ע עד שלש שעות: **והרי** לבו רואה את הערוה. קס"ד כל אבר שהן דרכו לראות את הערוה [ורואה] לאותו בשעה שקורא מחוסר קריעה היה ולא יראה בך ערות דבר (דברים כג) [דברים כג]. **והלכתא** נוגע עקבו אסור. ומעמא דנזקיק נוגע עקבו יגע כיליו: **גרף** של רעי. פי' רש"י של חרס נוגע משמע לפירושו אבל כלי לגא נגע לפוך לגא' מכני מיס: **ספר** תורה

Шимона бен Элазар на рабана Шимона бен Гамлиэль.

מה חזית דאפכת בתרייתא *Что ты увидел для того, чтобы перевернуть вторую* барайту? **איפוך קמייתא** *Переверни первую*!

מאן שמעת ליה דאמר *О ком ты слышал, чтобы он сказал,* что **כוליה בית כארבע אמות דמי** *весь дом подобен четырем локтям*? **רבי שמעון בן אלעזר היא** *Это раби Шимон бен Элазар.* А значит, надо поменять местами имена во второй барайте.

בעאי מיניה מרב אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: **מטה פחות משלשה הונא** *спросил я у рава Уны*: о *кровати*, которая *ниже*, чем *три* тэфаха (тэфах – примерно 8–9 см), **פשיטא לי דכלבוד דמי** *мне известно, что* она *считается как* бы *приклеенной* к полу, т. е. пространство между ней и полом можно не учитывать (а поэтому всякая вещь, там стоящая, считается закрытой). Но о кровати *высотой* **שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמנה תשעה מהו** *в три, четыре, пять, шесть, семь, восемь* или *девять* тэфахов – *что* говорит закон?

אמר ליה לא ידענא *Сказал ему* рав Уна: *не знаю*.

עשרה Если кровать выше *десяти* тэфахов, **ודאי לא מיבעי לי** *понятно,* что *нет у меня сомнения,* что она не является укрытием для ночного горшка.

אמר אביי *Сказал Абае* раву Йосефу: **שפיר עבדת דלא איבעיא לך** *правильно сделал, что не спросил* о кровати высотой в десять тэфахов. **כל עשרה רשותא אחריתי היא** Потому что *любая* высота в *десять* тэфахов – *другое владение* (пространство).

אמר רבא *Сказал Рава*: **הלכתא** *закон* гласит: **כלבוד פחות משלשה דמי** *меньше трех* тэфахов – *считается приклеенным*. **עשרה רשותא אחריתי היא** *Десять* и выше – *другое владение*. **היינו משלשה עד עשרה** *От трех до десяти* – *это* то, *что спросил рав Йосеф у рава Уны*. **ולא פשט ליה** *И* тот *не ответил ему*.

אמר רב הלכה כרבי שמעון בן אלעזר *Сказал Рав*: *закон – по* мнению *раби Шимона бен Элазар,* сказавшего, что весь дом подобен четырем локтям и если в нем есть специально предназначенные сосуды для экскрементов или мочи, то нельзя читать Шма в любом месте дома, пока их не вынесли наружу или не поставили под кровать.

וכן אמר באלי אמר רב יעקב ברה דבת שמואל *И то же самое сказал Бали: сказал рав Яаков,* сын *дочери Шмуэля*: **הלכה כרבי שמעון בן אלעזר** *закон – по* мнению *раби Шимона бен Элазар*.

אין הלכה כרבי שמעון ורבא אמר *Но Рава сказал*: **בן אלעזר** *закон – не по* мнению *раби Шимона бен Элазар*.

רב אחאי איעסק ליה לבריה בי רב יצחק בר שמואל בר מרתא *Рав Ахай был занят* женитьбой *своего сына на дочери рава Йицхака бар Шмуэль бар Марта*. **עייליה לחופה** *Привел того к хупе* (сыграл свадьбу). **ולא הוה מסתייעא מילתא** *И не удалось тому совершить,* что положено между мужем и женой. **אזל בתריה לעיוני** *Пришел* рав Ахай *к нему узнать,* в чем дело. **חזא ספר תורה דמנחא** *Увидел,* что *свиток Торы находится* в комнате. **אמר להו** *Сказал им,* тем, кто обустраивал комнату: **איכו השתא לא אתאי סכנתון לברי** *если бы я ныне не пришел* проверить, то привели бы вы *моего сына к* большой *опасности*.

בית שיש בו ספר דתניא *Как учили* в барайте: **תורה או תפילין** в *доме* (вернее, в помещении), *где есть свиток Торы или тфилин,* **אסור לשמש בו את המטה** *запрещены брачные отношения,* **עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כלי** *пока* эти предметы *не вынесли или не положили в сосуд внутри сосуда*, т. е. пока не сделали им два покрытия. (Под сосудом здесь имеется в виду любая вещь для хранения.)

אמר אביי *Сказал Абае*: **לא שנו אלא בכלי שאינו כליין** *учили,* что можно исполнять супружеские обязанности в одном помещении со свитком или тфилин, *только* если они положены *в сосуд, который не* является *футляром,* специально сделанным для свитка или тфилин. **אבל בכלי שהוא כליין** *Но* если они положены *в* специальный *футляр,* **אפילו עשרה מאני כחד מאנא דמי** то *даже десять* таких *сосудов,* вложенных один в другой, *считаются одним сосудом*. А значит, надо добавить еще один – неспециальный.

אמר רבא *Сказал Рава*: **גלימא** *плащ* (имеется в виду любая одежда)

אקמטרא *на ящике с книгами* (со свитками) – **ככלי בתוך כלי דמי** это *как "сосуд внутри сосуда"* (двойное покрытие). Потому что плащ не предназначен для покрытия книг.

אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: **ספר תורה** перед *свитком Торы* **צריך לעשות לו מחיצה עשרה** *надо установить перегородку* в *десять* тэфахов, отделяющую свиток от кровати супружеской пары.

מר זוטרא איקלע לבי רב אשי *Мар-Зутра побывал в доме рава Аши*. **חזייה לדוכתיה דמר בר רב אשי דמנח ביה ספר תורה ועביד ליה מחיצה עשרה** *Увидел на* том *месте*, где стояла кровать *Мара, сына рава Аши, лежащий там свиток Торы и установленную перегородку* в *десять* тэфахов. **אמר ליה** *Сказал ему*, раву Аши: **כמאן** *Согласно чьему мнению* установлена перегородка? **כרבי יהושע בן לוי** *Согласно мнению раби Йеошуа бен Леви*? **אימר דאמר רבי יהושע בן לוי** *Скажу* тебе, *что раби Йеошуа бен Леви* так *сказал* для случая, **דלית ליה ביתא אחרינא** *когда нет другого дома* (т. е. нет помещения) для свитка. **מר הא אית ליה ביתא אחרינא** Но *у господина* (у рава Аши) *есть* в доме *другое помещение*. **אמר ליה** *Сказал ему* рав Аши: **לאו אדעתאי** *не обратил* я на это *внимания*.

Гемара переходит к обсуждению заключительных слов нашей мишны.

כמה ירחיק מהן ומן הצואה И *насколько* надо *удалиться от нее* (от мочи или воды с дурным запахом) *и от экскрементов*, чтобы прочесть Шма? – **ארבע אמות** На *четыре локтя*.

אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא *Сказал Рава: сказал рав Схора: сказал рав Уна*: **לא שנו אלא לאחוריו** *учили* эту мишну *только* для случая, когда они находятся *позади него*, т. е. позади человека, который собирается читать Шма. **אבל לפניו** *Но если спереди* – **מרחיק מלא עיניו** то пусть *удалится* на расстояние, пока *не перестанет* их *видеть*. **וכן לתפלה** *И то же самое* в случае *молитвы*.

והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא *Разве*? *Ведь сказал Рафрам бар Папа: сказал рав Хисда*: **עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל** *стоит человек напротив туалета* на расстоянии в 4 локтя *и молится*. И не надо ему удаляться на расстояние, с которого не видно туалета.

הכא במאי עסקינן *Здесь чем мы заняты*? Каким случаем? – **בבית הכסא שאין בו צואה** Чистым *туалетом, в котором нет экскрементов*. Но напротив нечистого туалета нельзя молиться.

איני *Разве*? **והאמר רב יוסף בר חנינא** *Ведь сказал рав Йосеф бар Ханина*: **בית הכסא שאמרו** *сказано о туалете*, напротив которого нельзя молиться или читать Шма, **אף על פי שאין בו צואה** *даже* если *в нем нет экскрементов*. **ובית המרחץ שאמרו** *И* то же самое *сказано о бане* – **אף על פי שאין בו אדם** *даже* если *в ней нет* голых *людей*.

אלא הכא במאי עסקינן *Но чем мы здесь заняты*? – **בחדתי** *Новым* туалетом и новой баней. Так объясняется барайта, приведенная от имени рава Хисды.

והא מיבעי ליה לרבינא *Но ведь спросил Равина*: **הזמינו לבית הכסא מהו** если *предназначили участок для туалета*, то *каков* закон? **יש זימון או אין זימון** Считается ли *это назначением* (в результате чего участок приобретает статус туалета) *или нет*? Если считается, то это – туалет (даже если он все еще чист) и молиться там нельзя. Но если не считается, то можно.

Ответ: **כי קא מיבעי ליה לרבינא** *когда Равина задал* свой *вопрос*, его интересовал случай, **למיקם עליה לצלויי בגויה** когда человек *стоит и молится внутри* такого места. **אבל כנגדו לא** *Но напротив* такого места – об этом он *не* спрашивал, т.к. знал, что можно. Причем даже если молящийся видит туалет (согласно мнению рава Хисды).

אמר רבא *Сказал Рава*: **הני בתי כסאי דפרסאי** *туалеты парсов* относительно рассматриваемого закона – **אף על גב דאית בהו צואה** *несмотря на то что в них есть экскременты* (т. е. не только новые туалеты) – **כסתומין דמו** *считаются скрытыми*, убранными, очищенными, словно там нет туалета. (Парсы свои туалеты, сделанные в поле, оборудовали ямами, куда фекалии скатывались по наклону, так что сверху их не было видно.)

אקמטרא אכלי בתוך כלי דמי. אמר רבי יהושע בן לוי ס"ת צריך לעשות לו מחיצה עשרה מר זוטרא איקלע לבי רב אשי חזייה לדוכתיה דמר בר רב אשי דמנח ביה ספר תורה ועביד ליה מחיצה עשרה אמר ליה כמאן כרבי יהושע בן לוי [ב]אימר דאמר רבי יהושע בן לוי דליח ליה ביתא אחרינא מר הא איח ליה ביתא אחרינא אמר ליה [ג]לאו אדעתאי: כמה יתחיק מהן ומן הצואה ארבע אמות: אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא [ד]לא שנו אלא לאחוריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו [ה]וכן לתפלה איני והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל הכא במאי עסקינן בבית הכסא שאין בו צואה איני והאמר [ו]רב יוסף בר חנינא [ז]בית הכסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה ובית המרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם אלא הכא במאי עסקינן בחדתי [ח]והא מיבעי ליה לרבינא למיקם בבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון כי קא מיבעי ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגויה אבל כנגדו לא אמר רבא יהני בתי כסאי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה כסתומין דמו: **מתני'** [ט]זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה [י]צריכין טבילה ורבי יהודה (י) פוטר: **גמ'** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר' יהודה מהו בי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי דמעיקרא לאו כר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא בהדיא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר [יא]עד ד' שעות תפלת [יב]המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה [יג]תפלת הערב אין לה קבע [יד]ושל מוספים כל היום "(ר' יהודה אומר עד ז' שעות): **גמ'** ורמינהו מצותה 'עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום כי תניא ההיא לותיקין [טו]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה וכ"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן [טז]טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים [יז]שחרית מתפלל במנחה שתים כולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה בזמנה מכאן ואילך [יח]שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב [יט]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הכא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו [כ]בטל קרבנו או דילמא ביון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן [כא]טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתיבי [כב]טעה ולא וחסרון לא יוכל להמנות [כג]מעות לא יוכל לתקון זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו תביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר יצחק א"ר יוחנן הכא במאי עסקינן [כד]שבטל במזיד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני טעה ש"מ: תנן

[כה]ספר תורה עושה לו מחיצה. ותוקע ספר תורה וגם מחזיקים [כו]אין להחמיר כמו בספר תורה לגבי ספרים דיין נכסיו בעלמא: **הדרן עלך מי שמתו**

תפלת השחר עד חצות וכו' תפלת המנחה עד הערב.

ותו"ת לחמי לא קתני גבי תפלת המנחה כל היום כמו גבי תפלת המוספין ור"ל דזמן מוספין הוא כל היום לפיכך מתחילת שהרי קרבנות יכול להקריב מיד אחר התמיד ס"ג גם תפלת מוספין יכול להתפלל מיד מן הנקר מה זמין כן נמנחה (ג) [לא] מצא מצות ומחצה וכו' נמי כפ"ק דע"ג (ד' ד:) לא ניליף מינה לגמרי למוספין בתלת שני קמיפלגי בהו ר"ת סבר ר' לחמי יכול להתפלל ולהכי מקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין משום שהיא תדירה ככל יום ולא"ס שתפלת מוספין קודמת: **טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים.** ותו"ת והלחמי רב לקמן (ד' ט:) תפלת ערבית רשות וקי"ל כותיה בלימודי ועוד קשה לחמי לקמן (ד' ט:) טעה ולא התפלל יעלה ויבוא בלילה לית מחדרים לחתו משום דלמן מקדשין את החדש בלילה ולמה ליה לתי טעמא מיפוק ליה דתפלת ערבית רשות וי"ל הא דלחמיני לתפלת ערבית רשות היינו לגבי מנוה לחתת והיל עוברת [א] לחו לחמיני תדמה תפלת ערבית תפיכה לכל לחתם מין לו לנטלה [ב]ומיהו אם איחר עד המנחה נלחה לעבר זמנו נטל קרבנו כיון דעשה כל כך ולחתר כ' תפלות לא מלינו שתיקנו תכמים לחזור ולהתפלל אם שכח ולפילו תפלה לחת אם נטל נמוך לא יוכל לתקן ונכמוך קרי ליה מעות לא יוכל לתקן:

איבעיא להו **טעה ולא התפלל תפלת מנחה כו'.** לא נתי טעה ולא התפלל תפלת מוסף דהא ודאי לינו מתפללי בערבית להילך יקיל לח הקרנות וכבר עבר זמן מוסף וגם לא תיקנו שכח כרכות של מוסף לגלי משום ונשלמה פרים שפתינו וכה ולפי עבר זמנו נטל קרבנו לכל אחר תפלות דלחמי ניעכו ולפי שיתפלל לדס כל היום כולו ומיו כלן עבר זמנו נתפלה לחתר: טעה

רבינו חננאל

להקריבה תמידין. של שחר עד חצות, ושל בין הערבים עד הערב. ור' יהודה סבר אין הקרבת התמידין בשר אלא שאמרו שעות יעוד ביום. תמיד של שחר היה נשחט משיאיר המזרח, ומצאנו שהיו שוחטין אותו ומקריבים אותו ומוליכין האיברים ומולחין אותן. ועדיין לא היה הגץ החמה, ויהגן הלבן ותתנם מתחי ככש ולמטה ופלחום וידדו ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע. וחגן הילני אמר עשרה נכרשת של זהב, ואנוש כשהמה ושיחות יוצאין ממנה ניצוצות וירתיעו ורמיתני הקורא את שמע עם אנשי משמר תם אנשי מעמד לא יצא ידי חובתו ממני שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאוחרין. ומריק אבי נכרשת זו עשויה לידע שאר עמא דבירושלים ולהני אנשי משמר. ונלבדר שהיה נשחט תמיד של שחר קודם הגץ החמה, היה מעת ועיחת השמש עד סוף ד' שעות כשר להקריבו, שהם ד' שעות יעוד משעת שחיטתו עד זמן הקרבתו. היה שוחט ר' יהודה. ומסק רב בהונא הלכה כר' יהודה. ומכר ר' יהודה כשם שאין להמיד של שחר הכשר ביום להקרבתו מעת שחיטתו, אלא עד ד' שעות יעוד, כך לתמיד של בין הערבים אין לו מעת שחיטתו, והוא מבי יעבר גלגל שיב כשר להקרבתו אלא ד' שעות יעוד ביום. בשיעור חדות תמיד של שחר, מחצי שביעית שהיא כשהיה לשחיטתו. בדתנן תל ערבי שחרים להיות בערב שבת נשחט בשש שעות ומחצה, נמצא מחצי שעה שביעית שהוא כשהיה לשחיטתו עד ד' שעות יעוד, שהוא זמן הקרבתו. וי"א שעות חסר רביע ביום. היה חשבונם, יעוד שעה שביעית ושמינית ותשיעית יעשירית וחצי שעה מי"א. הרי ד' שעות שלמות. והוסף רביע שעה בגנר שעה משהאיר המזרח עד הגץ החמה שהוא יותר מד' שעות בתמיד של שחר. ומבואר תכמים ור' יהודה תלוקתם בזה הדין, דבבן דייקי שכים ליום עלה תמיד. מלמד שכל היום כשר

ס) [שבת נה. ע"ש נסיכי"ר מיהמין נט: ביצה כב. קידושין נ. מילה נט: מנחות ס: סנהדרין ה: מכות יא: מולין ו:], ב) שבת י. [ומס ס"ס ר' יוסי], ג) [נדרים ו. שבת י.], ד) [ועי' תוס' סנהדרין ה: ד"ה ר' יוסי], ה) [ועי' תוס' שבועות יב: ד"ה ואין], ו) [ועי' תוס' ר"ה כו. ד"ה ואין], ז) [ועי' תוס' שבועות יב: ד"ה ואין], ח) [ועי' תוס' ר"ה כו. ד"ה ואין], ט) [נדה נו:], י) [ועי' תוס' סנהדרין ה: ד"ה ר' יוסי], יא) [ועי' תוס' שבועות יב: ד"ה ואין], יב) [ועי' תוס' ר"ה כו. ד"ה ואין], יג) [ועי' תוס' שבועות יב: ד"ה ואין], יד) [ועי' תוס' ר"ה כו. ד"ה ואין], טו) [נדה נו:], טז) [ועי' תוס' שבועות יב: ד"ה ואין], יז) [ועי' תוס' ר"ה כו. ד"ה ואין], יח) [ועי' תוס' שבועות יב: ד"ה ואין], יט) [ועי' תוס' ר"ה כו. ד"ה ואין], כ) [ועי' תוס' שבועות יב: ד"ה ואין], כא) [ועי' תוס' ר"ה כו. ד"ה ואין], כב) [ועי' תוס' שבועות יב: ד"ה ואין], כג) [ועי' תוס' ר"ה כו. ד"ה ואין], כד) [ועי' תוס' שבועות יב: ד"ה ואין], כה) [ועי' תוס' ר"ה כו. ד"ה ואין], כו) [ועי' תוס' שבועות יב: ד"ה ואין],

תורה אור השלם

1. וְעָבַרְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ יְשַׁלְּחֶנּוּ בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוַּאר עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתָךְ:

בראשית א ה

2. מַעֲרָת לֹא יֹאכַל לְחַשֵּׂף תַּחְטֹנֶיהָ לֹא יֹאכַל לְהַשְׁחִית

קהלת א טו

הצהות הב"ח

(ס) רש"י ד"ה נתיקון ומי מקדימין להתפלל לאחר הנץ החמה וכו' עכ"ל. (ס) תוס' ד"ה מפלג המנחה ומי מפלג המנחה ראיה ממ"ש:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה כתב. ולא בשאר ספרים, אבל בתוספתן שלנו שאין עשירין בגליון צ"ע אם צריך להתפיר ומסתבר שאין צריך. ב בתוס' ד"ה ה"ק. וכן שרא המיניה בס"ק ושבת לא מצרתי לי וכן עלה על מכתו ירושלמי האין מסריחים אותו מיד.

מוסף רש"י

לאו אורתאי. (א) היינו ומכ. ורבנו מרכו (ב) מרכיב לי ומנח עה.). לי: שהוא היינו מוחזק לה.). הדרן עלך מי שמתו ותיקין. מפרש פעמים ומתכוין מלמד (ובכ"ב ס.). שנתנו תכריה לדבר מצוה. שלמרי לי מה עמו ולא אלך, נמלא אחר עלמו ולמיטי מיד. לא יהל ליעמוד עוד נמיטי מיד. שכבר עבדו את שלהם (מגילה ג:).

רבינו חננאל

בבית יחזקיה מתן ומן הצואה ר' אשתי. ואפיקנוה הוו רתנן שצריך להחזיק מפי השמועה ומפרש הגיעים ר' אשתי. ה"ם לאחוריו אבל לפניו פלא עיניו. וכן בצואה בקיש יכן בתפלה. כי קא מיבעיא ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגויה אבל בנגדו בפקום שהמיעטו לבית הכסא, אבל להכנס בתוכו להתפלל אסור. הני בתי כסאי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה מרוש רמי. פי. כרוחה הפרסים בקרקע הם, ויש מהם בפין קטר מרוחד שהצואה מתגלגלת בהן. אלו הרי כתחנות השוכבות ראין הצואה נראית בתוכם. מתני'. זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע שהן ישכיון בטומאה הצורה ארוע טומאה קלה, והמשמשת שראתה נדה ישוכב בטומאה קלה צריכין טבילה כטומאה קלה. ואע"ג דטומאה חמורה השתא ארוע עולה לשהרה, אפי' הכי מצוה קלבה. ש"מ הא הדידנא אע"ג דאין בארץ טומאה ראין לנו טהרה לנמרי, צריכין אנו טבילה מכל טומאה דמצוה היא. סליק פ"ג לפ"ש

תפלת השחר עד חצות וכו'. משנתנו זו תנא קמא ר' יהודה ורמיהו סבירא להו תפלות כנגד תמידים הקטן, דתניין בהדיא כשם שמנחה תרמה קבע לק"ש כך נתנו חז"ל ומן לתפלה. ספני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שכן תמיד של שחר קרב עד חצות, ר' יהודה אומר עד ד' שעות, וכמני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שכן תמיד של בין הערבים קרב עד הערב. ור' יהודה אומר עד פלג המנחה. הכמה הוא פלג המנחה י"א שעות חסר רביע. תפלת הערב אין לה קבע. ורבי אליעזר כרבי יוסי אומר עם נשלח שעות, ואי אלעזר ברבי יוסי היה מתפלל אותה עם תפילת שחרים. תפלת המוספים כל היום. פי' פלג מנחה דקאמר ר' יהודה, מה שבשאר מתפש שעות ומחצה עד סוף היום, והוא שהי שעות ומחצה לשני חלקים יבא בכל חלק שעה ורביע, כשתוסיף שעה ורביע על השע שעות ומחצה שהן ומן קריאה התמיד כראשן וקרב בתשע ומחצה. הוא סוף פלג ראשון. וקי"ל עד הנה בכלל. שמעינן מינה דרבנן סברי כל היום כשר

קכה א [טוש"ע סרס סי' מ סעי' ב ופסי' תרי סי' מ"ו]: קכו ב מיי' פ"ג מהל' תפלה הל"ב טוש"ע סרס סי' צ סעי' ג]: קכז ג מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל"ג ו' טוש"ע סרס סי' נח סעי' ב]: קכח ד מיי' פ"ג מהל' תפלה הל"ב ה ופ"ד מהל' תפלה הל' ה ומצא מעיין זה מהר סרס סי' ס]: קכט ה מיי' פ"ג מהל' תפלה הל"ב ו טוש"ע סרס סי' ס סעי' ב]: קל ז מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל"ב ח ופ"ד מהל' תפלה הל' ה ומצא מעיין זה מהר סרס סי' ס]: קלא ח מיי' פ"ג מהל' תפלה הל"ב ט טוש"ע סרס סי' ס סעי' ג]: קלב ט מיי' פ"ג מהל' תפלה הל"ב י טוש"ע סרס סי' ס סעי' ד]: קלג י מיי' פ"ג מהל' תפלה הל"ב יא טוש"ע סרס סי' ס סעי' ה]: קלד יא מיי' פ"ג מהל' תפלה הל"ב יב טוש"ע סרס סי' ס סעי' ו]: קלה יב מיי' פ"ג מהל' תפלה הל"ב יג טוש"ע סרס סי' ס סעי' ז]:

טבילה всем *им надо окунуться* в микву, прежде чем заняться Торой или молитвой (хотя миква очищает их только от ритуальной нечистоты, связанной с выделением семени, но не от остальных видов нечистоты).

ורבי יהודה פוטר *Но раби Йеуда освобождает* их от необходимости посещения миквы перед занятиями Торой.

МИШНА

זב שראה קרי *"Зав"* (человек, у которого течет слизь из органа), *увидевший* у себя *выделение семени*, **ונדה שפלטה שכבת זרע** *и "нида"* (женщина в менструальном периоде до посещения миквы), *из которой вышло семя* (после связи с мужем накануне менструального периода), **והמשמשת שראתה נדה** *а также женщина, вступившая в половую связь*, а затем *увидевшая* у себя *менструальную кровь*, – **צריכין**

ГЕМАРА

איבעיא להו *Спросили* ученики дома учения: **בעל קרי שראה זיבה** *тот*, у кого *выделение семени, увидел* у себя *истечение слизи* – **לרבי יהודה מהו** *каков* его статус *по раби Йеуде*? Освобождает ли раби Йеуда также и его от миквы?

Гемара поясняет вопрос.

כי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי Возможно, что *когда освободил раби Йеуда* от миквы *там*, в нашей мишне, то только *"зава", увидевшего* у себя *выделение семени*, – **דמעיקרא לאו בר טבילה הוא** *потому что тот изначально не нуждался в микве*, ибо она все равно не очистит его от нечистоты "зав". ("Заву" можно заниматься Торой до посещения миквы.)

אבל בעל קרי שראה זיבה *Однако человек с выделением семени, увидевший* у себя *истечение слизи*, **דמעיקרא בר טבילה הוא** *изначально нуждался в микве*, а поэтому раби Йеуда **מחייב** *обязывает* его окунуться в ней и теперь.

או דילמא לא שנא *Или* же, *возможно*, между ними в этом законе *нет различий* – между человеком с выделением семени, ставшим "завом", и "завом", увидевшим у себя выделение семени. И оба они свободны от необходимости посетить микву.

תא שמע *Иди* и *выслушай* ответ из нашей мишны: **המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה** *женщине, вступившей в половую связь*, а затем *увидевшей* у себя *менструальную кровь, требуется погружение* в микву. **ורבי יהודה פוטר** *А раби Йеуда освобождает* ее от миквы.

והא משמשת וראתה נדה Объяснение: *вступила в половую связь*, после чего *увидела* кровь *"нидды"* – **כבעל קרי שראה זיבה דמיא** *подобна человеку с выделением семени, увидевшему* у себя *истечение слизи*. **וקא פטר רבי יהודה** *И*, несмотря на это, *освобождает* ее от миквы *раби Йеуда*.

שמע מינה *Слушай отсюда* (отсюда следует), что и его раби Йеуда освобождает от необходимости посетить микву перед занятиями Торой.

תני רבי חייא בהדיא *Учили* в барайте *раби Хии*, где сказано *впрямую*: **בעל קרי שראה זיבה** *человеку с выделением семени, увидевшему истечение слизи*, **צריך טבילה** *нужно окунуться* в микву перед занятиями Торой. **ורבי יהודה פוטר** *Но раби Йеуда* его *освобождает*.

הדרן עלך מי שמתו

אקמטרא א"ככלי בתוך כלי דמי. אמר רבי יהושע בן לוי ס"ת צריך לעשות לו מחיצה עשרה מר זוטרא איקלע לבי רב אשי חזייה לדוביתיה דמר בר רב אשי דמנח ביה ספר תורה ועביד ליה מחיצה עשרה אמר ליה כמאן כרבי יהושע בן לוי ב[1]אימר דאמר רבי יהושע בן לוי דלית ליה ביתא אחרינא מר הא אית ליה ביתא אחרינא אמר ליה [2]לאו אדעתאי: כמה ירחיק מהן ומן הצואה ארבע אמות: אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא [3]לא שנו אלא לאחוריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו [4]רובן לתפלה איני והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל הכא במאי עסקינן בבית הכסא שאין בו צואה איני והאמר [5]רב יוסף בר חנינא [6]בית הכסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה ובית המרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם אלא הבא במאי עסקינן בחדתי [7]והא מיבעי ליה לרבינא יהזמינו לבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון כי קא מיבעי ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגויה אבל כנגדו לא אמר רבא יהני בתי כסאי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה כסתומין דמו: **מתני'** [8]זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה [9]צריכין טבילה ורבי יהודה (י) פוטר: **גמ'** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר' יהודה מהו כי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא בהדיא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר [10]עד ד' שעות תפלת [11]המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע [12]ושל מוספים כל היום [13](ר' יהודה אומר עד ז' שעות): **גמ'** ורמינהו מצותה 'עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום בי תניא ההיא לותיקין [14]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה וב"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן [15]טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים [16]שחרית מתפלל במנחה שתים בולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה כזמנה מכאן ואילך [17]שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב [18]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הבא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו [19]בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן [20]טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתיבי [21]מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות [22]מעות לא יוכל לתקן זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר יצחק א"ר יוחנן הכא במאי עסקינן [23]שבטל במזיד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני טעה ולא קתני טעה ש"מ:

תנו רבנן [24]ספר תורה עושה לו מחיצה. ותוקף ספר תורה וגם כותבין אותו להחמיר כמו בספר תורה לגבי ספרים דיין נכסוי בעלמא: **הדרן עלך מי שמתו**

תפלת השחר עד הצות וכו' תפלת המנחה עד הערב. וא"ת ממאי לא קתני גבי תפלת המנחה כל היום כמו גבי תפלת המוספין וי"ל דחמן מוספין הוא כל היום תפילו מוחמיין שהרי קרבנות יכול להקריב מיד מחר התמיד ת"ש גם תפלת מוספין יכול להתפלל מיד מן הנקר מה שאין כן במנחה (ו) אלא משם שעות ומחצה והכי נמי נפ"ק דע"ג (ד' ד:) לא גילו חיים לומר להחזיר תפלת שחי קמייתא ברים אחת ביחיד כו' אלמא עד שעות אחת שאחר יעות השנה יכול להתפלל ולהכי מקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין משום שהיא תדירה ככל יום ת"ש [25]תפלת מוספין קודמת: **מעה** ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים. ות"ת והלמר רב נקמן (ד' מ:) תפלת ערבית רשות וקי"ל כותיה בלימורי ועוד קשה ללמר נקמן (ד' ל:) טעה ולא התפלל מעלה ויכוח בגליה אין מחזירים אותו משום דאין מקדימין את החדש בגליה ואמה ליה לאי טעמא מיפוק ליה דתפלת ערבית רשות וי"ל הא דאמרינן דתפלת ערבית קבועה ועומדת [26] ולא אמרינן בעלי מלאכה שעשו מלאכתן בדוחק ואינן יכולין להתפלל תפלת ערבית עד שיחשך אבל תפלת שחרית שעת הנץ החמה אפילו בעלי מלאכה שעשו מלאכתן בדוחק יכולין להתפלל עד שיגיע חצות ולא אמרינן בעלי מלאכה שעשו מלאכתן בדוחק אינן יכולין להתפלל תפלת שחרית עד שיגיע חצות ולפיכך תפלת שחרית קבועה ועומדת עד חצות: **גמ'** [27]זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה [28]צריכין טבילה ורבי יהודה (י) פוטר: **גמ'** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר' יהודה מהו כי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא בהדיא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר [10]עד ד' שעות תפלת [11]המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע [12]ושל מוספים כל היום [13](ר' יהודה אומר עד ז' שעות): **גמ'** ורמינהו מצותה 'עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום בי תניא ההיא לותיקין [14]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה וב"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן [15]טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים [16]שחרית מתפלל במנחה שתים בולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה כזמנה מכאן ואילך [17]שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב [18]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הבא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו [19]בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן [20]טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתיבי [21]מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות [22]מעות לא יוכל לתקן זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר יצחק א"ר יוחנן הכא במאי עסקינן [23]שבטל במזיד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני טעה ולא קתני טעה ש"מ:

תנו רבנן [24]ספר תורה עושה לו מחיצה. ותוקף ספר תורה וגם כותבין אותו להחמיר כמו בספר תורה לגבי ספרים דיין נכסוי בעלמא: **הדרן עלך מי שמתו**

תפלת השחר עד הצות וכו' תפלת המנחה עד הערב. וא"ת ממאי לא קתני גבי תפלת המנחה כל היום כמו גבי תפלת המוספין וי"ל דחמן מוספין הוא כל היום תפילו מוחמיין שהרי קרבנות יכול להקריב מיד מחר התמיד ת"ש גם תפלת מוספין יכול להתפלל מיד מן הנקר מה שאין כן במנחה (ו) אלא משם שעות ומחצה והכי נמי נפ"ק דע"ג (ד' ד:) לא גילו חיים לומר להחזיר תפלת שחי קמייתא ברים אחת ביחיד כו' אלמא עד שעות אחת שאחר יעות השנה יכול להתפלל ולהכי מקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין משום שהיא תדירה ככל יום ת"ש [25]תפלת מוספין קודמת: **מעה** ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים. ות"ת והלמר רב נקמן (ד' מ:) תפלת ערבית רשות וקי"ל כותיה בלימורי ועוד קשה ללמר נקמן (ד' ל:) טעה ולא התפלל מעלה ויכוח בגליה אין מחזירים אותו משום דאין מקדימין את החדש בגליה ואמה ליה לאי טעמא מיפוק ליה דתפלת ערבית רשות וי"ל הא דאמרינן דתפלת ערבית קבועה ועומדת [26] ולא אמרינן בעלי מלאכה שעשו מלאכתן בדוחק אינן יכולין להתפלל תפלת ערבית עד שיחשך אבל תפלת שחרית שעת הנץ החמה אפילו בעלי מלאכה שעשו מלאכתן בדוחק יכולין להתפלל עד שיגיע חצות ולא אמרינן בעלי מלאכה שעשו מלאכתן בדוחק אינן יכולין להתפלל תפלת שחרית עד שיגיע חצות ולפיכך תפלת שחרית קבועה ועומדת עד חצות: **גמ'** [27]זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה [28]צריכין טבילה ורבי יהודה (י) פוטר: **גמ'** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר' יהודה מהו כי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא בהדיא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר [10]עד ד' שעות תפלת [11]המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע [12]ושל מוספים כל היום [13](ר' יהודה אומר עד ז' שעות): **גמ'** ורמינהו מצותה 'עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום בי תניא ההיא לותיקין [14]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה וב"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן [15]טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים [16]שחרית מתפלל במנחה שתים בולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה כזמנה מכאן ואילך [17]שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב [18]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הבא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו [19]בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן [20]טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתיבי [21]מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות [22]מעות לא יוכל לתקן זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר יצחק א"ר יוחנן הכא במאי עסקינן [23]שבטל במזיד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני טעה ולא קתני טעה ש"מ:

תנו רבנן [24]ספר תורה עושה לו מחיצה. ותוקף ספר תורה וגם כותבין אותו להחמיר כמו בספר תורה לגבי ספרים דיין נכסוי בעלמא: **הדרן עלך מי שמתו**

תפלת השחר עד הצות וכו' תפלת המנחה עד הערב. וא"ת ממאי לא קתני גבי תפלת המנחה כל היום כמו גבי תפלת המוספין וי"ל דחמן מוספין הוא כל היום תפילו מוחמיין שהרי קרבנות יכול להקריב מיד מחר התמיד ת"ש גם תפלת מוספין יכול להתפלל מיד מן הנקר מה שאין כן במנחה (ו) אלא משם שעות ומחצה והכי נמי נפ"ק דע"ג (ד' ד:) לא גילו חיים לומר להחזיר תפלת שחי קמייתא ברים אחת ביחיד כו' אלמא עד שעות אחת שאחר יעות השנה יכול להתפלל ולהכי מקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין משום שהיא תדירה ככל יום ת"ש [25]תפלת מוספין קודמת: **מעה** ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים. ות"ת והלמר רב נקמן (ד' מ:) תפלת ערבית רשות וקי"ל כותיה בלימורי ועוד קשה ללמר נקמן (ד' ל:) טעה ולא התפלל מעלה ויכוח בגליה אין מחזירים אותו משום דאין מקדימין את החדש בגליה ואמה ליה לאי טעמא מיפוק ליה דתפלת ערבית רשות וי"ל הא דאמרינן דתפלת ערבית קבועה ועומדת [26] ולא אמרינן בעלי מלאכה שעשו מלאכתן בדוחק אינן יכולין להתפלל תפלת ערבית עד שיחשך אבל תפלת שחרית שעת הנץ החמה אפילו בעלי מלאכה שעשו מלאכתן בדוחק יכולין להתפלל עד שיגיע חצות ולא אמרינן בעלי מלאכה שעשו מלאכתן בדוחק אינן יכולין להתפלל תפלת שחרית עד שיגיע חצות ולפיכך תפלת שחרית קבועה ועומדת עד חצות: **גמ'** [27]זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה [28]צריכין טבילה ורבי יהודה (י) פוטר: **גמ'** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר' יהודה מהו כי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא בהדיא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר [10]עד ד' שעות תפלת [11]המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע [12]ושל מוספים כל היום [13](ר' יהודה אומר עד ז' שעות): **גמ'** ורמינהו מצותה 'עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום בי תניא ההיא לותיקין [14]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה וב"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן [15]טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים [16]שחרית מתפלל במנחה שתים בולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה כזמנה מכאן ואילך [17]שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב [18]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הבא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו [19]בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן [20]טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתיבי [21]מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות [22]מעות לא יוכל לתקן זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר יצחק א"ר יוחנן הכא במאי עסקינן [23]שבטל במזיד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני טעה ולא קתני טעה ש"מ:

תנו רבנן [24]ספר תורה עושה לו מחיצה. ותוקף ספר תורה וגם כותבין אותו להחמיר כמו בספר תורה לגבי ספרים דיין נכסוי בעלמא: **הדרן עלך מי שמתו**

רבינו חננאל

בשה יחזיק מהן ומן האוצה ר' אמות. ואסיקנא הא דתנן שצריך להרחיק מפני המשרה ומפני הרעים ר' אמות. ה"מ לאותו שבל לצניע מלא עיניו. וכן מצואה בקיטו וכן בתפלה. כי קא מיבעיא ליה לרבינא למיקם עליה בבלולי בבית אבל בגודר לא. פי', רבית הכסא הרוח שאין בו צואה בתפלל אדם בגודר בתפים שהזמינו לבית הכסא. אבל להכנס בתוכו להתפלל אסור. תני בתי בפפי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה בתו לתפלה. פי' בהדיא מתרגמין דמי. פי' בהדיא מתרגמין בקרקע הם. ופיהם מתוס בתין קטנר מרודד שהצואה מתגלגלת בהן. אלו הבי בתיהנות תשובות דתן הצואה נראית בתוכם. מתני' זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע שהן ישכבן בטומאה הקורה הוציא טומאה קלה, והמשמשת שראתה נדה ישובת בטומאה קלה צריכין טבילה ור' יהודה פוטר. וכן תני ר' חייא בעל קרי שראה וקבן צריך טבילה ור' יהודה פוטר. וקי"ל כרבנן דמתניתי בטבילה בטומאה קלה, ואע"ג דטומאה חמורה השתא אינו עולה לטהרה, אפי' הכי מצוה קצבה. ש"מ דהאידנא אע"ג דאין לנו טהרה לגמרי, צריכין אנו טבילה מכל טומאה דמצוה היא. פליג ג"ג לע"ש תפלת השחר עד חצות וכו'. משנתנו זו תנא קמא דן יהודה דתרוייהו סבירא להו תפלות כנגד התמידים תקנום. דתניען בהריא בשם שמעה תורה קבע לק"ש בך נתנו תו"ל ומן לתפלה. אפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שכן תמיד של שחר קרב עד חצות. ר' יהודה אומר עד ד' שעות. ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שכן תמיד של בין הערבים קרב עד הערב. ת' יהודה אומר עד פלג המנחה. וכמה הוא פלג המנחה ריא שעות חסר רביע. תפלת הערב אין לה קבע. ורבי אלעזר בר' יוסי אומר עם נשלח עם תפלת שחרים. א"ר אלעזר בי' יוסי אבא היה מתפלל אותה עם תפלת שחרים. תפלת המוספים כל היום. פי' פלג מנחה דקאמר ר' יהודה, מה שנשאר מחשע שעות ומחצה עד פלג היום. והוא שתי שעות ומחצה לשר תלקים יבא בכל חלק שנה ורביע. כשתוסיף שעה ורביע על חשע שעות ומחצה שהן ומן קריאת התמיד בחרגן וקרב בחשע ומחצה. הוא סוף פלג ראשון. וקי"ל עד חצי בכלל. שמעינן מינה דרבנן סבירי כל היום כשר

ו) [שמות יב:] פ"ש נפרקי"י פירחין (ע"ז מלה סב. קידושין ב. סט.) מנחות ס: מנחות לה: מולין ו.). 2) שמ' י. [ושם פ"ש ר' יוסי]. 3) [דברים ו. שמ' י.]. ד) [ע"ז ד:] נ"ל דף מ"ב. ה) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] ו) [ע' תוס' ר"ה ל:. ד"ה הגלו. ז) ד"ה ל"ג ל"ג] [ודברים ו. שמ' י.]. ח) [ע"ז דף מ"ב. ט) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] י) [ע"ז ב.]. ל) [ע"ז ב.]. מ) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] נ) [ע' תוס' ר"ה ל:. ד"ה הגלו. ס) [ע"ז ב.]. ע) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] פ) [ע"ז ב.]. צ) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] ק) [ע"ז ב.]. ר) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] ש) [ע"ז ב.]. ת) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] א) [ע"ז ב.]. ב) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] ג) [ע"ז ב.]. ד) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] ה) [ע"ז ב.]. ו) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] ז) [ע"ז ב.]. ח) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] ט) [ע"ז ב.]. י) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] כ) [ע"ז ב.]. ל) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי] מ) [ע"ז ב.]. נ) [ע' תוס' שבועות ט:. ד"ה שמעתי]

МИШНА

תפלת השחר עד חצות *Утренняя молитва* Шмонэ-Эсрэ (или Амида), которая называется Шахрит, – *до полудня*.

רבי יהודה אומר עד ארבע *Раби Йеуда говорит*: **שעות** *до четырех часов*. (Здесь час – одна двенадцатая светлой части суток; причем счет часов начинается с начала дня.)

תפלת המנחה עד הערב Дневная *молитва*, которая называется *Минха*, – *до вечера*.

רבי יהודה אומר עד פלג המנחה *Раби Йеуда говорит*: *до "половины Минхи"*, т. е. ее время заканчивается за час с четвертью до наступления вечера. (Это середина между "малой Минхой" и наступлением вечера, как объяснено ниже.)

תפלת הערב אין לה קבע Для *вечерней молитвы*, которая называется Арвит, *нет установленного* времени. Т. е. ее время – вся ночь.

ושל מוספין כל היום Время молитвы *Мусаф* – *весь день*. **רבי יהודה אומר** А *раби Йеуда говорит*: **עד שבע שעות** *до семи часов*.

ГЕМАРА

ורמינהו *И нашли противоречие* на эту мишну из барайты: **מצותה עם הנץ החמה** *заповедь* читать Шма – *с восходом*, чуть раньше появления края солнечного диска, **כדי שיסמוך גאולה לתפלה** *чтобы присоединить* благословение *"Освобождение" к молитве*, которая произносится после восхода, но не раньше.

ונמצא מתפלל ביום *Получается*, что *молится днем*, вернее, в самом начале дня! Почему тогда мишна говорит, что время Шахрита – до полудня, вместо того чтобы сказать, что время Шахрита – начало дня?

Ответ: **כי תניא ההיא לותיקין** *когда учили эту* барайту, имели в виду *"ватикин"*, которые спешат выполнить заповедь молитвы сразу же, как только наступило ее время. **דאמר רבי יוחנן** Как *сказал раби Йоханан* о заповеди Шма: **ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה** *"ватикин" заканчивают* читать Шма *с восходом солнца* (чтобы произнести Шмонэ-Эсрэ сразу после восхода солнца). Но остальные могут произносить молитву позже.

וכולי עלמא עד חצות ותו לא *А все остальные*, кроме "ватикин", – *до полудня, но не позже*? **והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דרבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן** *Но ведь сказал рав Мари, сын рава Уны, сына раби Йирмея бар Аба: сказал раби Йоханан*: **טעה ולא התפלל ערבית** *ошибся и не молился Арвит* – **מתפלל בשחרית שתים** пусть *молится* во время *Шахрита дважды*, первый раз – как Шахрит, второй – как восполнение пропущенного Арвита. **שחרית** Забыл прочесть *Шахрит* – **מתפלל במנחה שתים** пусть *молится* во время *Минхи дважды*, первый раз – как Минху, второй – как восполнение пропущенного Шахрита. Отсюда следует, что Шахрит можно произносить во время Минхи, т. е. после полудня!

כולי יומא מצלי ואזיל *Весь день* может *произносить* Шахрит, если не сказал его вовремя. **עד חצות** Если молится *до полудня* – **יהבי ליה שכר תפלה בזמנה** *дадут ему* с Небес *награду за молитву*, сказанную *вовремя*. **מכאן ואילך** *Отсюда и дальше*, т. е. если произносит Шахрит после полудня, **שכר תפלה יהבי ליה** *награду* просто *за молитву ему дадут*, **שכר תפלה בזמנה** но *награду за молитву*, произнесенную *вовремя*, **לא יהבי ליה** *ему не дадут*.

איבעיא להו *Спросили* в доме учения о человеке, который **טעה ולא התפלל מנחה** *ошибся и не произнес Минху* в положенное для нее время: **מהו שיתפלל ערבית שתים** *что* говорит закон, *если он помолится* во время *Арвита дважды*, первый раз – как Арвит, второй – как восполнение пропущенной Минхи?

אם תמצא לומר *Сочтешь ли ты* возможным *сказать*, что этот закон можно вывести из слов раби Йоханана, сказавшего: **טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים** *ошибся и не произнес Арвит* – пусть *молится* во время

מקמטרא. מרגז של ספרים ובמגילה (דף סו:) קמטרי דספרי וכן מרגם יונתן ובנגוד גרמיים (יחזקאל ה) מלמין דחזירין ממחין בקמטרין וכן לשאר על המלחמה (מלכים ג י) לשעל קמטרא: **ככלי כשוך כלי דמי.** להא לגימא לשו כלין הוא: **ממילא עשרה.** ואם לאו לא ישמע: **לדוכפיה.** במקום מטתו: **לאו מדמפלי.** לא נתני לכי: **כנגד כיס ספסל.** נגרמוך מרכע ממות: **דלית ליה נס ונפט.** שפיט לותה: **כיס סמרטן.** לשון להרהר בו: **דפרמפלי.** נתפיכה היו ופיכם נגרמוך מן הגומא והוא בשיפון והרעי מתגלגל ונופל לגומא: **מתני'** זב שראה קרי. תע"ס שממת טומאת שבעה משום דיבה ואין טבילה זו מטהרתו תע"ס צריך טבילה לנכרי תורה כתקנת עזרא משום קרי וכן נדה מס נפה להטמיא ר"ת: **שפלפה שבכם ורע.** הרי היא כגבל קרי כדמפרכינן בפרי שלשת ימים על מגבו על מגה (שמות יט) לפי שבכתם זרע מטמא בפליטתו כל שלשה ולאחר מכאן כגר הסרית בגופה ואין רואי עוד להזריע ליום עוד ולד עובר הימנה והיכ נדה שפלפה עמה התמצים שממצה לחמול קדש שרחמה: **ורבי יהודה פוטר.** קל שלקח דעתן השמא הוזיל וטומאת זיבה קודמת והרי הוא טמא טומאה חמורה ואינו חוזרתו בדברי תורה כדמפרכינן[ג] הזכים והמעוברים מותרים בקריעין[ד] ואמר רבא יהני בתי כסאי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה כסתומין דמו: **מתני'** [ה]זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה [ו]צריכין טבילה ורבי יהודה (ו) פוטר: **גמ'** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר' יהודה מהו בי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא בהדיא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר [ז]עד ד' שעות תפלת [ח]המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה. תפלת הערב אין לה קבע [ט]ושל מוספים כל היום [י](ר' יהודה אומר עד ז' שעות): **גמ'** ורמינהו מצותה [יא]עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום בי תניא ההיא לותיקין [יב]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה וכ"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן [יג]טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים [יד]שחרית מתפלל במנחה שתים כולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה בזמנה מבאן ואילך [טו]שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב [יו]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הכא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו [יז]בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא בל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן [יח]טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתיבי [יט]מעות [כ]לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות [כא]מעות לא יובל לתקון זה שבטבל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר יצחק א"ר יוחנן הכא במאי עסקינן [כב]שבטל במיזד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני בטל ולא קתני טעה ש"מ: **תנו**

[א] ובמס' ב"ב פ"ק דף ג: ובמס' מכות פ"ק דף ג: ובמס' שבועות פ"ג דף כא: ובמס' ע"ז פ"ב דף לה: ובמס' חולין פ"ב דף קלב: ובמס' נדה פ"ב דף כ: ובמס' כלים פ"ב מ"ב ובפ"ה מ"ב ובפ"ט מ"ב ובפ"י מ"ב ובפ"כ מ"ב ובפ"כ מ"ב ובפ"כא מ"ב ובפ"כב מ"ב ובפ"כה מ"ב ובפ"כו מ"ב ובפ"כז מ"ב ובפ"כח מ"ב ובפ"כט מ"ב ובפ"ל מ"ב ובפ"לא מ"ב ובפ"לב מ"ב ובפ"לג מ"ב ובפ"לד מ"ב ובפ"לה מ"ב ובפ"לו מ"ב ובפ"לז מ"ב ובפ"לח מ"ב ובפ"לט מ"ב ובפ"מ מ"ב ובפ"מא מ"ב ובפ"מב מ"ב ובפ"מג מ"ב ובפ"מד מ"ב ובפ"מה מ"ב ובפ"מו מ"ב ובפ"מז מ"ב ובפ"מח מ"ב ובפ"מט מ"ב ובפ"נ מ"ב ובפ"נא מ"ב ובפ"נב מ"ב ובפ"נג מ"ב ובפ"נד מ"ב ובפ"נה מ"ב ובפ"נו מ"ב ובפ"נז מ"ב ובפ"נח מ"ב ובפ"נט מ"ב ובפ"ס מ"ב ובפ"סא מ"ב ובפ"סב מ"ב ובפ"סג מ"ב ובפ"סד מ"ב ובפ"סה מ"ב ובפ"סו מ"ב ובפ"סז מ"ב ובפ"סח מ"ב ובפ"סט מ"ב ובפ"ע מ"ב ובפ"עא מ"ב ובפ"עב מ"ב ובפ"עג מ"ב ובפ"עד מ"ב ובפ"עה מ"ב ובפ"עו מ"ב ובפ"עז מ"ב ובפ"עח מ"ב ובפ"עט מ"ב ובפ"פ מ"ב ובפ"פא מ"ב ובפ"פב מ"ב ובפ"פג מ"ב ובפ"פד מ"ב ובפ"פה מ"ב ובפ"פו מ"ב ובפ"פז מ"ב ובפ"פח מ"ב ובפ"פט מ"ב ובפ"צ מ"ב ובפ"צא מ"ב ובפ"צב מ"ב ובפ"צג מ"ב ובפ"צד מ"ב ובפ"צה מ"ב ובפ"צו מ"ב ובפ"צז מ"ב ובפ"צח מ"ב ובפ"צט מ"ב ובפ"ק מ"ב ובפ"קא מ"ב ובפ"קב מ"ב ובפ"קג מ"ב ובפ"קד מ"ב ובפ"קה מ"ב ובפ"קו מ"ב ובפ"קז מ"ב ובפ"קח מ"ב ובפ"קט מ"ב ובפ"קי מ"ב ובפ"קיא מ"ב ובפ"קיב מ"ב ובפ"קיג מ"ב ובפ"קיד מ"ב ובפ"קטו מ"ב ובפ"קטז מ"ב ובפ"קיז מ"ב ובפ"קיח מ"ב ובפ"קיט מ"ב ובפ"קכ מ"ב ובפ"קכא מ"ב ובפ"קכב מ"ב ובפ"קכג מ"ב ובפ"קכד מ"ב ובפ"קכה מ"ב ובפ"קכו מ"ב ובפ"קכז מ"ב ובפ"קכח מ"ב ובפ"קכט מ"ב ובפ"קל מ"ב ובפ"קלא מ"ב ובפ"קלב מ"ב ובפ"קלג מ"ב ובפ"קלד מ"ב ובפ"קלה מ"ב ובפ"קלו מ"ב ובפ"קלז מ"ב ובפ"קלח מ"ב ובפ"קלט מ"ב ובפ"קמ מ"ב ובפ"קמא מ"ב ובפ"קמב מ"ב ובפ"קמג מ"ב ובפ"קמד מ"ב ובפ"קמה מ"ב ובפ"קמו מ"ב ובפ"קמז מ"ב ובפ"קמח מ"ב ובפ"קמט מ"ב ובפ"קנ מ"ב ובפ"קנא מ"ב ובפ"קנב מ"ב ובפ"קנג מ"ב ובפ"קנד מ"ב ובפ"קנה מ"ב ובפ"קנו מ"ב ובפ"קנז מ"ב ובפ"קנח מ"ב ובפ"קנט מ"ב ובפ"קס מ"ב ובפ"קסא מ"ב ובפ"קסב מ"ב ובפ"קסג מ"ב ובפ"קסד מ"ב ובפ"קסה מ"ב ובפ"קסו מ"ב ובפ"קסז מ"ב ובפ"קסח מ"ב ובפ"קסט מ"ב ובפ"קע מ"ב ובפ"קעא מ"ב ובפ"קעב מ"ב ובפ"קעג מ"ב ובפ"קעד מ"ב ובפ"קעה מ"ב ובפ"קעו מ"ב ובפ"קעז מ"ב ובפ"קעח מ"ב ובפ"קעט מ"ב ובפ"קפ מ"ב ובפ"קפא מ"ב ובפ"קפב מ"ב ובפ"קפג מ"ב ובפ"קפד מ"ב ובפ"קפה מ"ב ובפ"קפו מ"ב ובפ"קפז מ"ב ובפ"קפח מ"ב ובפ"קפט מ"ב ובפ"קצ מ"ב ובפ"קצא מ"ב ובפ"קצב מ"ב ובפ"קצג מ"ב ובפ"קצד מ"ב ובפ"קצה מ"ב ובפ"קצו מ"ב ובפ"קצז מ"ב ובפ"קצח מ"ב ובפ"קצט מ"ב ובפ"קצי מ"ב ובפ"קציא מ"ב ובפ"קציב מ"ב ובפ"קציג מ"ב ובפ"קציד מ"ב ובפ"קציה מ"ב ובפ"קציו מ"ב ובפ"קציז מ"ב ובפ"קציח מ"ב ובפ"קציט מ"ב ובפ"קצכ מ"ב ובפ"קצכא מ"ב ובפ"קצכב מ"ב ובפ"קצכג מ"ב ובפ"קצכד מ"ב ובפ"קצכה מ"ב ובפ"קצכו מ"ב ובפ"קצכז מ"ב ובפ"קצכח מ"ב ובפ"קצכט מ"ב ובפ"קצל מ"ב ובפ"קצלא מ"ב ובפ"קצלב מ"ב ובפ"קצלג מ"ב ובפ"קצלד מ"ב ובפ"קצלה מ"ב ובפ"קצלו מ"ב ובפ"קצלז מ"ב ובפ"קצלח מ"ב ובפ"קצלט מ"ב ובפ"קצמ מ"ב ובפ"קצמא מ"ב ובפ"קצמב מ"ב ובפ"קצמג מ"ב ובפ"קצמד מ"ב ובפ"קצמה מ"ב ובפ"קצמו מ"ב ובפ"קצמז מ"ב ובפ"קצמח מ"ב ובפ"קצמט מ"ב ובפ"קצנ מ"ב ובפ"קצנא מ"ב ובפ"קצנב מ"ב ובפ"קצנג מ"ב ובפ"קצנד מ"ב ובפ"קצנה מ"ב ובפ"קצנו מ"ב ובפ"קצנז מ"ב ובפ"קצנח מ"ב ובפ"קצנט מ"ב ובפ"קצס מ"ב ובפ"קצסא מ"ב ובפ"קצסב מ"ב ובפ"קצסג מ"ב ובפ"קצסד מ"ב ובפ"קצסה מ"ב ובפ"קצסו מ"ב ובפ"קצסז מ"ב ובפ"קצסח מ"ב ובפ"קצסט מ"ב ובפ"קצע מ"ב ובפ"קצעא מ"ב ובפ"קצעב מ"ב ובפ"קצעג מ"ב ובפ"קצעד מ"ב ובפ"קצעה מ"ב ובפ"קצעו מ"ב ובפ"קצעז מ"ב ובפ"קצעח מ"ב ובפ"קצעט מ"ב ובפ"קצפ מ"ב ובפ"קצפא מ"ב ובפ"קצפב מ"ב ובפ"קצפג מ"ב ובפ"קצפד מ"ב ובפ"קצפה מ"ב ובפ"קצפו מ"ב ובפ"קצפז מ"ב ובפ"קצפח מ"ב ובפ"קצפט מ"ב ובפ"קצצ מ"ב ובפ"קצצא מ"ב ובפ"קצצב מ"ב ובפ"קצצג מ"ב ובפ"קצצד מ"ב ובפ"קצצה מ"ב ובפ"קצצו מ"ב ובפ"קצצז מ"ב ובפ"קצצח מ"ב ובפ"קצצט מ"ב ובפ"קצק מ"ב ובפ"קצקא מ"ב ובפ"קצקב מ"ב ובפ"קצקג מ"ב ובפ"קצקד מ"ב ובפ"קצקה מ"ב ובפ"קצקו מ"ב ובפ"קצקז מ"ב ובפ"קצקח מ"ב ובפ"קצקט מ"ב ובפ"קצקי מ"ב ובפ"קצקיא מ"ב ובפ"קצקיב מ"ב ובפ"קצקיג מ"ב ובפ"קצקיד מ"ב ובפ"קצקיה מ"ב ובפ"קצקיו מ"ב ובפ"קצקיז מ"ב ובפ"קצקיח מ"ב ובפ"קצקיט מ"ב ובפ"קצקכ מ"ב ובפ"קצקכא מ"ב ובפ"קצקכב מ"ב ובפ"קצקכג מ"ב ובפ"קצקכד מ"ב ובפ"קצקכה מ"ב ובפ"קצקכו מ"ב ובפ"קצקכז מ"ב ובפ"קצקכח מ"ב ובפ"קצקכט מ"ב ובפ"קצקל מ"ב ובפ"קצקלא מ"ב ובפ"קצקלב מ"ב ובפ"קצקלג מ"ב ובפ"קצקלד מ"ב ובפ"קצקלה מ"ב ובפ"קצקלו מ"ב ובפ"קצקלז מ"ב ובפ"קצקלח מ"ב ובפ"קצקלט מ"ב ובפ"קצקמ מ"ב ובפ"קצקמא מ"ב ובפ"קצקמב מ"ב ובפ"קצקמג מ"ב ובפ"קצקמד מ"ב ובפ"קצקמה מ"ב ובפ"קצקמו מ"ב ובפ"קצקמז מ"ב ובפ"קצקמח מ"ב ובפ"קצקמט מ"ב ובפ"קצקנ מ"ב ובפ"קצקנא מ"ב ובפ"קצקנב מ"ב ובפ"קצקנג מ"ב ובפ"קצקנד מ"ב ובפ"קצקנה מ"ב ובפ"קצקנו מ"ב ובפ"קצקנז מ"ב ובפ"קצקנח מ"ב ובפ"קצקנט מ"ב ובפ"קצקס מ"ב ובפ"קצקסא מ"ב ובפ"קצקסב מ"ב ובפ"קצקסג מ"ב ובפ"קצקסד מ"ב ובפ"קצקסה מ"ב ובפ"קצקסו מ"ב ובפ"קצקסז מ"ב ובפ"קצקסח מ"ב ובפ"קצקסט מ"ב ובפ"קצקע מ"ב ובפ"קצקעא מ"ב ובפ"קצקעב מ"ב ובפ"קצקעג מ"ב ובפ"קצקעד מ"ב ובפ"קצקעה מ"ב ובפ"קצקעו מ"ב ובפ"קצקעז מ"ב ובפ"קצקעח מ"ב ובפ"קצקעט מ"ב ובפ"קצקפ מ"ב ובפ"קצקפא מ"ב ובפ"קצקפב מ"ב ובפ"קצקפג מ"ב ובפ"קצקפד מ"ב ובפ"קצקפה מ"ב ובפ"קצקפו מ"ב ובפ"קצקפז מ"ב ובפ"קצקפח מ"ב ובפ"קצקפט מ"ב ובפ"קצקצ מ"ב ובפ"קצקצא מ"ב ובפ"קצקצב מ"ב ובפ"קצקצג מ"ב ובפ"קצקצד מ"ב ובפ"קצקצה מ"ב ובפ"קצקצו מ"ב ובפ"קצקצז מ"ב ובפ"קצקצח מ"ב ובפ"קצקצט מ"ב ובפ"קצקק מ"ב ובפ"קצקקא מ"ב ובפ"קצקקב מ"ב ובפ"קצקקג מ"ב ובפ"קצקקד מ"ב ובפ"קצקקה מ"ב ובפ"קצקקו מ"ב ובפ"קצקקז מ"ב ובפ"קצקקח מ"ב ובפ"קצקקט מ"ב ובפ"קצקר מ"ב ובפ"קצקרא מ"ב ובפ"קצקרב מ"ב ובפ"קצקרג מ"ב ובפ"קצקרד מ"ב ובפ"קצקרה מ"ב ובפ"קצקרו מ"ב ובפ"קצקרז מ"ב ובפ"קצקרח מ"ב ובפ"קצקרט מ"ב ובפ"קצקש מ"ב ובפ"קצקשא מ"ב ובפ"קצקשב מ"ב ובפ"קצקשג מ"ב ובפ"קצקשד מ"ב ובפ"קצקשה מ"ב ובפ"קצקשו מ"ב ובפ"קצקשז מ"ב ובפ"קצקשח מ"ב ובפ"קצקשט מ"ב ובפ"קצקת מ"ב ובפ"קצקתא מ"ב ובפ"קצקתב מ"ב ובפ"קצקתג מ"ב ובפ"קצקתד מ"ב ובפ"קצקתה מ"ב ובפ"קצקתו מ"ב ובפ"קצקתז מ"ב ובפ"קצקתח מ"ב ובפ"קצקת

Шахрита дважды. Причем закон выводится так: может быть, восполнение Арвита во время Шахрита возможно משום דחד יומא הוא *из-за того, что* Арвит и Шахрит – молитвы *одного дня, как написано*[1]: ויהי ערב ויהי בקר יום אחד *"И был вечер, и было утро, – один день"*. – אבל הכא *Но здесь*, когда забыл произнести Минху, вечером наступает другой день, и нет восполнения непроизнесенной Минхе, потому что תפלה במקום קרבן היא *молитву установили вместо жертвоприношения*, וכיון דעבר יומו בטל קרבנו *и, поскольку прошел день, упущено* время *жертвоприношения* и нельзя его совершить. Можешь ли ты так сказать?

או דילמא *Или, может быть*, כיון דצלותא רחמי היא *из-за того что молитва* – это просьба о *милосердии* Всевышнего, то כל אימת דבעי מצלי ואזיל *все время, пока хочет*, может *молиться*, т. е. разрешено произнести ее даже на следующий день – например, пропущенную Минху во время Арвита?

תא שמע *Иди и слушай* (получи ответ) из того, דאמר רב הונא בר יהודה אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן *что сказал рав Уна бар Йеуда: сказал раби Йицхак: сказал раби Йоханан*: טעה ולא התפלל מנחה *ошибся и не произнес Минху* – מתפלל ערבית שתים пусть *помолится* во время *Арвита дважды*. ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו *И не скажем*: *"поскольку прошел день, упущено* время *жертвоприношения"* и нельзя восполнить молитву.

מיתיבי *Нашли противоречие* из барайты: сказано[2]: מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות *"Испорченное не сможет поправить, а нехватку не сможет возместить"*.

Трактовка: מעות לא יוכל לתקן *"Испорченное не сможет поправить"* – זה שבטל קריאת שמע של ערבית וקריאת שמע של שחרית *это когда пропустил чтение вечернего Шма или утреннего Шма*, או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית *или молитву Арвит, или молитву Шахрит* и уже не может восполнить пропущенное. וחסרון לא יוכל להמנות *"Нехватку не сможет возместить"* – זה שנמנו חבירו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם *это когда его пригласили* (записали, назначили) *его товарищи к выполнению заповеди, а он "не записался" с ними*, отказался, и теперь этот отказ нельзя исправить. Как видим отсюда, нет восполнения упущенной молитве.

1. Берешит 1:5
2. Коэлет 1:15

אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йицхак: сказал раби Йоханан*: הכא במאי עסקינן *чем мы тут заняты*? Какой случай рассматривает эта барайта? – שבטל במזיד Случай, *когда пропустил* молитву *намеренно*. Тогда действительно нет возможности восполнить.

אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: דיקא נמי то же самое можно получить *также из грамматического анализа* текста барайты: דקתני בטל ולא קתני טעה *потому что учили* в барайте – *"пропустил"* намеренно, *но не учили* – *"ошибся"*. שמע מינה *Слушай* (учи) *отсюда*! Т. е. окончательный вывод: пропущенную по ошибке молитву можно восполнить со следующей молитвой.

ספר תורה עושה לו מחיצה. ותוקע ספר תורה וגם כותשים[א] ים להחמיר כמו בספר תורה אבל בשאר ספרים דיין בכתפו בעלמא: **הדרן עלך מי שמתו**

תפלת השחר עד הצות וכו' תפלת המנחה עד הערב. ומ"ת מתלי לן קמני גבי תפלת המנחה כל היום כמו גבי תפלת המוספין ומ"ל דחמן מוספין הוא כל היום תפילו מתחילת שהכי קתנינת יכול להקדיש מיד מחר תהמיד ת"ש גם תפלת מוספין יכול להתפלל מיד מן הנקר מה שמין כן נמנחה (ו) תלת משע שעות ומחצה והכי נמי בפ"ק דע"ב (ר' ד':) לא ניליל מינים ללומר למוספין נתלת שני קמיתא כרים שתפלת מוספין מיחיד כו' תלמוד לומר עליו כאשר יעות השנה יכול להתפלל ולהכי מקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין משום שהיא מדינה ככל יום ת"ש תפלת מוספין קודמת: **מעה** ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים. ותימה דא ת"ל מעה לא קמני אלא תפלת המנחה כל היום כמו גבי תפלת המוספין וי"ל דחמן מוספין הוא כל היום תפילו מתחילת שהכי קתנינת יכול להקדיש מיד מחר תהמיד ת"ש גם תפלת מוספין יכול להתפלל מיד מן הנקר מה שמין כן נמנחה (ו) תלת משע שעות ומחצה והכי נמי בפ"ק דע"ב (ר' ד':) לא ניליל מינים ללומר למוספין נתלת שני קמיתא כרים שתפלת מוספין מיחיד כו' תלמוד לומר עליו כאשר יעות השנה יכול להתפלל ולהכי מקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין משום שהיא מדינה ככל יום ת"ש תפלת מוספין קודמת: **מעה** ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים. והתמר רב חסדא עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל הבא במאי עסקינן בבית הכסא שאין בו צואה איני והאמר [ג]רב יוסף בר חנינא [ד]בית הבסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה ובית המרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם אלא הכא במאי עסקינן בתדתי [ה]והא מיבעי ליה לרבינא יהזמינו לבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון כי קא מיבעי ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגויה אבל כנגדו לא אמר רבא יהני בתי כמאי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה כסתומין דמו: **מתני'** [ז]זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה [ח]צריכין טבילה ורבי יהודה (ט) פוטר: **גמ'** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר' יהודה מהו בי פטר רבי יהודה התם בוב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא בהדייא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר [י]עד ד' שעות תפלת [יא]המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע [יב]ושל מוספים כל היום [יג](ר' יהודה אומר עד ז' שעות): **גמ'** ורמינהו מצותה 'עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום בי תניא ההיא לותיקין [יד]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה וכ"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן [טו]טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים [טז]שחרית מתפלל במנחה שתים בולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה כזמנה מכאן ואילך [יז]שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב [יז]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הבא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו [יח]בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן [יט]טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתיבי [כ]מעות [כא]לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות [כב]מעות לא יוכל לתקון זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר יצחק א"ר יוחנן הבא במאי עסקינן [כג]שבטל במיזד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני בטל ולא קתני טעה ש"מ: **תנו**

עקמטרא [טז]כלי בתוך כלי דמי. אמר רבי יהושע בן לוי ס"ת צריך לעישות לו מחיצה עשרה מר זוטרא איקלע לבי רב אשי חזייה לדובתיה דמר בר רב אשי דמנח ביה ספר תורה ועביד ליה מחיצה עשרה אמר ליה כמאן כרבי יהושע בן לוי [יז]אימר דאמר רבי יהושע בן לוי דלית ליה ביתא אחרינא מר הא אית ליה ביתא אחרינא אמר ליה [יח]לאו אדעתאי: כמה יהחיק מהן ומן הצואה ארבע אמות: אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא [יט]לא שנו אלא לאחוריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו [כ]וכן לתפלה איני והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל הבא במאי עסקינן בבית הכסא שאין בו צואה איני והאמר [כא]רב יוסף בר חנינא [כב]בית הבסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה ובית המרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם אלא הכא במאי עסקינן בתדתי [כג]והא מיבעי ליה לרבינא יהזמינו לבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון כי קא מיבעי ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגויה אבל כנגדו לא אמר רבא יהני בתי כמאי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה כסתומין דמו: **מתני'** [כד]זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה [כה]צריכין טבילה ורבי יהודה (כו) פוטר: **גמ'** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר' יהודה מהו בי פטר רבי יהודה התם בוב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא בהדייא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר [כז]עד ד' שעות תפלת [כח]המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע [כט]ושל מוספים כל היום [ל](ר' יהודה אומר עד ז' שעות): **גמ'** ורמינהו מצותה 'עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום בי תניא ההיא לותיקין [לא]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה וכ"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן [לב]טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים [לג]שחרית מתפלל במנחה שתים בולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה כזמנה מכאן ואילך [לד]שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב [לה]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הבא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו [לו]בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן [לז]טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתיבי [לח]מעות [לט]לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות [מ]מעות לא יוכל לתקון זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר יצחק א"ר יוחנן הבא במאי עסקינן [מא]שבטל במיזד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני בטל ולא קתני טעה ש"מ:

תנו

ממורת הש"ס

ב) זבחים נה. ע"ש נסיכי"מ מיהכון (ע: ביצה כב. קידושין נ. פסחים לה:) מגילה כז. ב) [נקמן ה:], ג) שבת י. [ועיין תוספות ד"ה יוסף], ד) [נקמן ה:], ה) שבת י:, ו) [נקמן ה:], ז) [נ"ל דף מז:], ח) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], ט) [נקמן ה:], י) ר"ה כו:, יא) [נ"ל דף מז:], יב) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], יג) [נקמן ה:], יד) [ע"ז:], טו) [נקמן ה:], טז) [נ"ל דף מז:], יז) [ע"ז:], יח) [נקמן ה:], יט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], כ) [נקמן ה:], כא) [ע"ז:], כב) [נקמן ה:], כג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], כד) [נקמן ה:], כה) [ע"ז:], כו) [נקמן ה:], כז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], כח) [נקמן ה:], כט) [ע"ז:], ל) [נקמן ה:], לא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], לב) [נקמן ה:], לג) [ע"ז:], לד) [נקמן ה:], לה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], לו) [נקמן ה:], לז) [ע"ז:], לח) [נקמן ה:], לט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], מ) [נקמן ה:], מא) [ע"ז:], מב) [נקמן ה:], מג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], מד) [נקמן ה:], מה) [ע"ז:], מו) [נקמן ה:], מז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], מח) [נקמן ה:], מט) [ע"ז:], נ) [נקמן ה:], נא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], נב) [נקמן ה:], נג) [ע"ז:], נד) [נקמן ה:], נה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], נו) [נקמן ה:], נז) [ע"ז:], נח) [נקמן ה:], נט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], ס) [נקמן ה:], סא) [ע"ז:], סב) [נקמן ה:], סג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], סד) [נקמן ה:], סה) [ע"ז:], סו) [נקמן ה:], סז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], סח) [נקמן ה:], סט) [ע"ז:], ע) [נקמן ה:], עא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], עב) [נקמן ה:], עג) [ע"ז:], עד) [נקמן ה:], עה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], עו) [נקמן ה:], עז) [ע"ז:], עח) [נקמן ה:], עט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], פ) [נקמן ה:], פא) [ע"ז:], פב) [נקמן ה:], פג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], פד) [נקמן ה:], פה) [ע"ז:], פו) [נקמן ה:], פז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], פח) [נקמן ה:], פט) [ע"ז:], צ) [נקמן ה:], צא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], צב) [נקמן ה:], צג) [ע"ז:], צד) [נקמן ה:], צה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], צו) [נקמן ה:], צז) [ע"ז:], צח) [נקמן ה:], צט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], ק) [נקמן ה:], קא) [ע"ז:], קב) [נקמן ה:], קג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קד) [נקמן ה:], קה) [ע"ז:], קו) [נקמן ה:], קז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קח) [נקמן ה:], קט) [ע"ז:], קי) [נקמן ה:], קיא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קיב) [נקמן ה:], קיג) [ע"ז:], קיד) [נקמן ה:], קטו) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קטז) [נקמן ה:], קיז) [ע"ז:], קיח) [נקמן ה:], קיט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קכ) [נקמן ה:], קכא) [ע"ז:], קכב) [נקמן ה:], קכג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קכד) [נקמן ה:], קכה) [ע"ז:], קכו) [נקמן ה:], קכז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קכח) [נקמן ה:], קכט) [ע"ז:], קל) [נקמן ה:], קלא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קלב) [נקמן ה:], קלג) [ע"ז:], קלד) [נקמן ה:], קלה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קלו) [נקמן ה:], קלז) [ע"ז:], קלח) [נקמן ה:], קלט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קמ) [נקמן ה:], קמא) [ע"ז:], קמב) [נקמן ה:], קמג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קמד) [נקמן ה:], קמה) [ע"ז:], קמו) [נקמן ה:], קמז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קמח) [נקמן ה:], קמט) [ע"ז:], קנ) [נקמן ה:], קנא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קנב) [נקמן ה:], קנג) [ע"ז:], קנד) [נקמן ה:], קנה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קנו) [נקמן ה:], קנז) [ע"ז:], קנח) [נקמן ה:], קנט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קס) [נקמן ה:], קסא) [ע"ז:], קסב) [נקמן ה:], קסג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קסד) [נקמן ה:], קסה) [ע"ז:], קסו) [נקמן ה:], קסז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קסח) [נקמן ה:], קסט) [ע"ז:], קע) [נקמן ה:], קעא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קעב) [נקמן ה:], קעג) [ע"ז:], קעד) [נקמן ה:], קעה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קעו) [נקמן ה:], קעז) [ע"ז:], קעח) [נקמן ה:], קעט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קפ) [נקמן ה:], קפא) [ע"ז:], קפב) [נקמן ה:], קפג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קפד) [נקמן ה:], קפה) [ע"ז:], קפו) [נקמן ה:], קפז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קפח) [נקמן ה:], קפט) [ע"ז:], קצ) [נקמן ה:], קצא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קצב) [נקמן ה:], קצג) [ע"ז:], קצד) [נקמן ה:], קצה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קצו) [נקמן ה:], קצז) [ע"ז:], קצח) [נקמן ה:], קצט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קת) [נקמן ה:], קתא) [ע"ז:], קתב) [נקמן ה:], קתג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתד) [נקמן ה:], קתה) [ע"ז:], קתו) [נקמן ה:], קתז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתח) [נקמן ה:], קתט) [ע"ז:], קתי) [נקמן ה:], קתיא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתיב) [נקמן ה:], קתיג) [ע"ז:], קתיד) [נקמן ה:], קתטו) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתטז) [נקמן ה:], קתיז) [ע"ז:], קתיח) [נקמן ה:], קתיט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתכ) [נקמן ה:], קתכא) [ע"ז:], קתכב) [נקמן ה:], קתכג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתכד) [נקמן ה:], קתכה) [ע"ז:], קתכו) [נקמן ה:], קתכז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתכח) [נקמן ה:], קתכט) [ע"ז:], קתל) [נקמן ה:], קתלא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתלב) [נקמן ה:], קתלג) [ע"ז:], קתלד) [נקמן ה:], קתלה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתלו) [נקמן ה:], קתלז) [ע"ז:], קתלח) [נקמן ה:], קתלט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתמ) [נקמן ה:], קתמא) [ע"ז:], קתמב) [נקמן ה:], קתמג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתמד) [נקמן ה:], קתמה) [ע"ז:], קתמו) [נקמן ה:], קתמז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתמח) [נקמן ה:], קתמט) [ע"ז:], קתנ) [נקמן ה:], קתנא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתנב) [נקמן ה:], קתנג) [ע"ז:], קתנד) [נקמן ה:], קתנה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתנו) [נקמן ה:], קתנז) [ע"ז:], קתנח) [נקמן ה:], קתנט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתס) [נקמן ה:], קתסא) [ע"ז:], קתסב) [נקמן ה:], קתסג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתסד) [נקמן ה:], קתסה) [ע"ז:], קתסו) [נקמן ה:], קתסז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתסח) [נקמן ה:], קתסט) [ע"ז:], קתע) [נקמן ה:], קתעא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתעב) [נקמן ה:], קתעג) [ע"ז:], קתעד) [נקמן ה:], קתעה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתעו) [נקמן ה:], קתעז) [ע"ז:], קתעח) [נקמן ה:], קתעט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתפ) [נקמן ה:], קתפא) [ע"ז:], קתפב) [נקמן ה:], קתפג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתפד) [נקמן ה:], קתפה) [ע"ז:], קתפו) [נקמן ה:], קתפז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתפח) [נקמן ה:], קתפט) [ע"ז:], קתצ) [נקמן ה:], קתצא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתצב) [נקמן ה:], קתצג) [ע"ז:], קתצד) [נקמן ה:], קתצה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתצו) [נקמן ה:], קתצז) [ע"ז:], קתצח) [נקמן ה:], קתצט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתק) [נקמן ה:], קתקא) [ע"ז:], קתקב) [נקמן ה:], קתקג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקד) [נקמן ה:], קתקה) [ע"ז:], קתקו) [נקמן ה:], קתקז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקח) [נקמן ה:], קתקט) [ע"ז:], קתקי) [נקמן ה:], קתקיא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקיב) [נקמן ה:], קתקיג) [ע"ז:], קתקיד) [נקמן ה:], קתקטו) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקטז) [נקמן ה:], קתקיז) [ע"ז:], קתקיח) [נקמן ה:], קתקיט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקכ) [נקמן ה:], קתקכא) [ע"ז:], קתקכב) [נקמן ה:], קתקכג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקכד) [נקמן ה:], קתקכה) [ע"ז:], קתקכו) [נקמן ה:], קתקכז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקכח) [נקמן ה:], קתקכט) [ע"ז:], קתקל) [נקמן ה:], קתקלא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקלב) [נקמן ה:], קתקלג) [ע"ז:], קתקלד) [נקמן ה:], קתקלה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקלו) [נקמן ה:], קתקלז) [ע"ז:], קתקלח) [נקמן ה:], קתקלט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקמ) [נקמן ה:], קתקמא) [ע"ז:], קתקמב) [נקמן ה:], קתקמג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקמד) [נקמן ה:], קתקמה) [ע"ז:], קתקמו) [נקמן ה:], קתקמז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקמח) [נקמן ה:], קתקמט) [ע"ז:], קתקנ) [נקמן ה:], קתקנא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקנב) [נקמן ה:], קתקנג) [ע"ז:], קתקנד) [נקמן ה:], קתקנה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקנו) [נקמן ה:], קתקנז) [ע"ז:], קתקנח) [נקמן ה:], קתקנט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקס) [נקמן ה:], קתקסא) [ע"ז:], קתקסב) [נקמן ה:], קתקסג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקסד) [נקמן ה:], קתקסה) [ע"ז:], קתקסו) [נקמן ה:], קתקסז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקסח) [נקמן ה:], קתקסט) [ע"ז:], קתקע) [נקמן ה:], קתקעא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקעב) [נקמן ה:], קתקעג) [ע"ז:], קתקעד) [נקמן ה:], קתקעה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקעו) [נקמן ה:], קתקעז) [ע"ז:], קתקעח) [נקמן ה:], קתקעט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקפ) [נקמן ה:], קתקפא) [ע"ז:], קתקפב) [נקמן ה:], קתקפג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקפד) [נקמן ה:], קתקפה) [ע"ז:], קתקפו) [נקמן ה:], קתקפז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקפח) [נקמן ה:], קתקפט) [ע"ז:], קתקצ) [נקמן ה:], קתקצא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקצב) [נקמן ה:], קתקצג) [ע"ז:], קתקצד) [נקמן ה:], קתקצה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקצו) [נקמן ה:], קתקצז) [ע"ז:], קתקצח) [נקמן ה:], קתקצט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקק) [נקמן ה:], קתקקא) [ע"ז:], קתקקב) [נקמן ה:], קתקקג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקד) [נקמן ה:], קתקקה) [ע"ז:], קתקקו) [נקמן ה:], קתקקז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקח) [נקמן ה:], קתקקט) [ע"ז:], קתקקי) [נקמן ה:], קתקקיא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקיב) [נקמן ה:], קתקקיג) [ע"ז:], קתקקיד) [נקמן ה:], קתקקטו) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקטז) [נקמן ה:], קתקקיז) [ע"ז:], קתקקיח) [נקמן ה:], קתקקיט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקכ) [נקמן ה:], קתקקכא) [ע"ז:], קתקקכב) [נקמן ה:], קתקקכג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקכד) [נקמן ה:], קתקקכה) [ע"ז:], קתקקכו) [נקמן ה:], קתקקכז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקכח) [נקמן ה:], קתקקכט) [ע"ז:], קתקקל) [נקמן ה:], קתקקלא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקלב) [נקמן ה:], קתקקלג) [ע"ז:], קתקקלד) [נקמן ה:], קתקקלה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקלו) [נקמן ה:], קתקקלז) [ע"ז:], קתקקלח) [נקמן ה:], קתקקלט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקמ) [נקמן ה:], קתקקמא) [ע"ז:], קתקקמב) [נקמן ה:], קתקקמג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקמד) [נקמן ה:], קתקקמה) [ע"ז:], קתקקמו) [נקמן ה:], קתקקמז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקמח) [נקמן ה:], קתקקמט) [ע"ז:], קתקקנ) [נקמן ה:], קתקקנא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקנב) [נקמן ה:], קתקקנג) [ע"ז:], קתקקנד) [נקמן ה:], קתקקנה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקנו) [נקמן ה:], קתקקנז) [ע"ז:], קתקקנח) [נקמן ה:], קתקקנט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקס) [נקמן ה:], קתקקסא) [ע"ז:], קתקקסב) [נקמן ה:], קתקקסג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקסד) [נקמן ה:], קתקקסה) [ע"ז:], קתקקסו) [נקמן ה:], קתקקסז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקסח) [נקמן ה:], קתקקסט) [ע"ז:], קתקקע) [נקמן ה:], קתקקעא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקעב) [נקמן ה:], קתקקעג) [ע"ז:], קתקקעד) [נקמן ה:], קתקקעה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקעו) [נקמן ה:], קתקקעז) [ע"ז:], קתקקעח) [נקמן ה:], קתקקעט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקפ) [נקמן ה:], קתקקפא) [ע"ז:], קתקקפב) [נקמן ה:], קתקקפג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקפד) [נקמן ה:], קתקקפה) [ע"ז:], קתקקפו) [נקמן ה:], קתקקפז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקפח) [נקמן ה:], קתקקפט) [ע"ז:], קתקקצ) [נקמן ה:], קתקקצא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקצב) [נקמן ה:], קתקקצג) [ע"ז:], קתקקצד) [נקמן ה:], קתקקצה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקצו) [נקמן ה:], קתקקצז) [ע"ז:], קתקקצח) [נקמן ה:], קתקקצט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקק) [נקמן ה:], קתקקקא) [ע"ז:], קתקקקב) [נקמן ה:], קתקקקג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקד) [נקמן ה:], קתקקקה) [ע"ז:], קתקקקו) [נקמן ה:], קתקקקז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקח) [נקמן ה:], קתקקקט) [ע"ז:], קתקקקי) [נקמן ה:], קתקקקיא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקיב) [נקמן ה:], קתקקקיג) [ע"ז:], קתקקקיד) [נקמן ה:], קתקקקטו) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקטז) [נקמן ה:], קתקקקיז) [ע"ז:], קתקקקיח) [נקמן ה:], קתקקקיט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקכ) [נקמן ה:], קתקקקכא) [ע"ז:], קתקקקכב) [נקמן ה:], קתקקקכג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקכד) [נקמן ה:], קתקקקכה) [ע"ז:], קתקקקכו) [נקמן ה:], קתקקקכז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקכח) [נקמן ה:], קתקקקכט) [ע"ז:], קתקקקל) [נקמן ה:], קתקקקלא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקלב) [נקמן ה:], קתקקקלג) [ע"ז:], קתקקקלד) [נקמן ה:], קתקקקלה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקלו) [נקמן ה:], קתקקקלז) [ע"ז:], קתקקקלח) [נקמן ה:], קתקקקלט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקמ) [נקמן ה:], קתקקקמא) [ע"ז:], קתקקקמב) [נקמן ה:], קתקקקמג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקמד) [נקמן ה:], קתקקקמה) [ע"ז:], קתקקקמו) [נקמן ה:], קתקקקמז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקמח) [נקמן ה:], קתקקקמט) [ע"ז:], קתקקקנ) [נקמן ה:], קתקקקנא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקנב) [נקמן ה:], קתקקקנג) [ע"ז:], קתקקקנד) [נקמן ה:], קתקקקנה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקנו) [נקמן ה:], קתקקקנז) [ע"ז:], קתקקקנח) [נקמן ה:], קתקקקנט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקס) [נקמן ה:], קתקקקסא) [ע"ז:], קתקקקסב) [נקמן ה:], קתקקקסג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקסד) [נקמן ה:], קתקקקסה) [ע"ז:], קתקקקסו) [נקמן ה:], קתקקקסז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקסח) [נקמן ה:], קתקקקסט) [ע"ז:], קתקקקע) [נקמן ה:], קתקקקעא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקעב) [נקמן ה:], קתקקקעג) [ע"ז:], קתקקקעד) [נקמן ה:], קתקקקעה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקעו) [נקמן ה:], קתקקקעז) [ע"ז:], קתקקקעח) [נקמן ה:], קתקקקעט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקפ) [נקמן ה:], קתקקקפא) [ע"ז:], קתקקקפב) [נקמן ה:], קתקקקפג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקפד) [נקמן ה:], קתקקקפה) [ע"ז:], קתקקקפו) [נקמן ה:], קתקקקפז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקפח) [נקמן ה:], קתקקקפט) [ע"ז:], קתקקקצ) [נקמן ה:], קתקקקצא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקצב) [נקמן ה:], קתקקקצג) [ע"ז:], קתקקקצד) [נקמן ה:], קתקקקצה) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקצו) [נקמן ה:], קתקקקצז) [ע"ז:], קתקקקצח) [נקמן ה:], קתקקקצט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקק) [נקמן ה:], קתקקקקא) [ע"ז:], קתקקקקב) [נקמן ה:], קתקקקקג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקקד) [נקמן ה:], קתקקקקה) [ע"ז:], קתקקקקו) [נקמן ה:], קתקקקקז) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקקח) [נקמן ה:], קתקקקקט) [ע"ז:], קתקקקקי) [נקמן ה:], קתקקקקיא) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקקיב) [נקמן ה:], קתקקקקיג) [ע"ז:], קתקקקקיד) [נקמן ה:], קתקקקקטו) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקקטז) [נקמן ה:], קתקקקקיז) [ע"ז:], קתקקקקיח) [נקמן ה:], קתקקקקיט) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקקכ) [נקמן ה:], קתקקקקכא) [ע"ז:], קתקקקקכב) [נקמן ה:], קתקקקקכג) [ע' תוס' שבועות מז. ד"ה ואמרי], קתקקקקכד) [

טעה ולא התפלל מנחה בע"ש וכו' טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל ערבית שתים. להיינו של מוצאי שבת ומבדיל בהבדלה וכו'. כתב רבינו יהודה מם טעה ולא הזכיר ר"ח בתמנה לא יתפלל עוד בלילה[א] ללמה יתפלל עוד הרי כבר התפלל כל תפלת המנחה מבעוד יום לבד ר"ח שלא הזכיר ר"ח אין לחזור ולהתפלל שמונה עשרה שהרי אם יחזור ויתפלל נמוצאי ר"ח הרי הוא כאלו לא יכיר עוד תפלת ר"ח וי"ח כבר התפלל ולא דמי להא דלמר הכא טעה ולא התפלל מנחה בשבת דמתפלל ערבית בחול שהים פיכום של חול משום שלא התפלל כלל ג"כ יחדיה תפלת י"ח כשמתפלל במ"ש אע"פ שלא יכיר של שבת ות"ח והלא הוא מתפלל יותר ממה שהוא מיים להתפלל שלא היה לו להתפלל כי אם ז' ברכות והוא מתפלל י"ח נכך אין לחוש שמא נשבת היה דין שיתפלל כל י"ח רק שלא הכניסוהו מפני הטורח ומתוך שמטריחו על תפלתו אינו כשטעה ולא הזכיר של ר"ח כבר התפלל ג"כ לא יחזיר כלום אם יתפלל במוצאי ר"ח (להלן) (והי"ה) נמי אם התפלל במנחה בשבת י"ח בחלות ולא הזכיר של שבת בלילה למ"ד לא יתפלל שהים לכבר התפלל י"ח ברכות ומיהו נכך אינשב לא משמע כן לחלי היכא לחינו מרוחא כלום מלריך להתפלל פעם אחרת הה לשונו שכתב להא דקאמר שמבדיל בהבדלה ויחיו מבדיל בשיה וחם בהבדיל בשיה אינה עלתה לו בהבדיל בשיה ואינה עלתה לו לחזרה לו לחיכעי להפלת שיה בהבדיל (להי) מוכה וכין לא אבדיל בר"ח ומבדיל בשיה

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל בליל שבת שתים** *ошибся и не произнес Минху накануне субботы* – пусть *произнесет вечером в субботу дважды*, две субботних молитвы Шмонэ-Эсрэ.

טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת שתים של חול *Ошибся и не произнес Минху в субботу* – пусть *произнесет* вечером *на исходе субботы две будничных* молитвы. Причем **מבדיל בראשונה** надо *произнести* вставку "*авдала*" ("разделение" между субботой и буднями) *в первой* молитве, поскольку она считается молитвой Арвит на исходе субботы; **ואינו מבדיל בשניה** *но не* надо *произносить* "*авдалу*" *во второй* молитве, поскольку она считается восполнением пропущенной субботней молитвы Минха.

ואם הבדיל בשניה ולא הבדיל בראשונה שניה עלתה לו *Но если произнес "авдалу" во второй* молитве *и не произнес "авдалу" в первой*, то *вторая* молитва *засчитывается ему* как Арвит исхода субботы (поскольку сказал в ней "авдалу"), **ראשונה לא עלתה לו** а *первая ему* вообще никак *не засчитывается*. (Не засчитывается как Арвит, потому что не сказал в ней "авдалу". И не засчитывается как восполнение пропущенной Минхи, потому что восполненная молитва всегда произносится после обязательной, т. е. той, чье время наступило, в данном случае после Арвита.)

למימרא דכיון דלא אבדיל בקמייתא כמאן דלא צלי דמי ומהדרינן ליה Можно ли *сказать*, *что поскольку не произнес "авдалу" в первой* молитве, то он – *как тот, кто не произнес* эту молитву, а поэтому *возвращают его* (обязывают) к ее повторению?

ורמינהו Если так, то *нашли противоречие* в барайте: **טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים** *ошибся и не упомянул* вставку *"сила дождей" в* благословении об *"оживлении умерших"* **ושאלה ברכת השנים** *или* не упомянул *просьбу о* дожде *в благословении годов*, – **מחזירין אותו** *возвращают его* к повторению.

הבדלה בחונן הדעת Но если ошибся и не сказал *"авдалу"* ("разделение" между субботой и буднями) *в* благословении *"Дарующий разумение"* на исходе субботы – **אין מחזירין מפני שיכול לאומרה אותו** *не возвращают его, потому что может сказать ее* **על הכוס** ("авдалу") *над бокалом* вина.

Вывод: **קשיא** *противоречие* остается нерешенным! Потому что нет оснований приравнивать человека, не сказавшего "авдалу" в первой молитве, к тому, кто не молился вовсе. Ведь "авдалу" он может сказать и над вином. Тогда что имеет в виду барайта, в которой учили, что если сказал "авдалу" во второй молитве и не сказал в первой, то первая ему не засчитывается как Арвит на исходе субботы? Ответа нет.

רבי יוסי ברבי חנינא איתמר *Учили* в доме учения: **אמר** *раби Йосе, сын раби Ханины, сказал*: **תפלות אבות תקנום** три *молитвы* тремя нашими *праотцами установлены*. **רבי יהושע בן לוי אמר** *А раби Йеошуа бен Леви сказал*: **תפלות כנגד תמידין תקנום** *молитвы в соответствии с* жертвоприношениями *"тамид" установлены* членами Большого собрания.

תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא *Учили* барайту, *совпадающую с* мнением *раби Йосе, сына раби Ханины*. **ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי** *И учили* барайту, *совпадающую с* мнением *раби Йеошуа бен Леви*.

תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא *Учили* барайту, *совпадающую с* мнением *раби Йосе, сына раби Ханины*: **אברהם תקן תפלת שחרית** *Авраам установил молитву Шахрит*. **שנאמר** *Как сказано*[1]: **וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם** *"И поднялся Авраам рано утром к месту, где он стоял* (накануне)". **ואין עמידה אלא תפלה** *И везде*, где упоминается *"стояние"* ("встал"), имеется в виду *молитва*; **שנאמר** *как сказано*[2]: **ויעמד פינחס ויפלל** *"И встал Пинхас, и помолился"*. "Рано утром" – указание на Шахрит.

יצחק תקן תפלת מנחה *Йицхак установил молитву Минха*. **שנאמר** *Как сказано*[3]: **ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה** *"И вышел Йицхак под вечер беседовать в поле"*. *И везде*, где упоминается *"беседа"*, имеется в виду *молитва*; **שנאמר** *как сказано*[4]: **תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו** *"Молитва страждущего, который, ослабев, перед Всевышним изливает свою беседу"*. "Под вечер" – указание на Минху.

1. Берешит 19:27
2. Теилим 106:30
3. Берешит 24:63
4. Теилим 102:1

טעה ולא התפלל מנחה כע"ש וכו' טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל ערבית שתים. להיות של מוספי שבת ומבדיל בהבדלה וכו'. כתב רבינו יהודה מס טעה ולא הזכיר ר"ח בתפלת שבת אינו צריך לחזור ולהתפלל שאין שבת מעכבת את התפלה אלא בתפלת מוסף ובתפלת המנחה אבל בשאר תפלות אינו חוזר ומתפלל. ומיהו אם נזכר קודם שהתחיל שליח ציבור להתפלל מוסף חוזר ומתפלל ואם לאו

יעקב תקן תפלת ערבית *Яаков установил молитву Арвит.* שנאמר *Как сказано*[5]: ויפגע במקום וילן שם *"И встретил одно место, и переночевал там".* ואין פגיעה אלא תפלה *И везде,* где упоминается *"встреча"*, имеется в виду *молитва;* שנאמר *как сказано*[6]: ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי *"Но ты не молись за этот народ, не возноси за них стенания и молитвы и не ищи встречи со Мной* (не молись ко Мне)". "Переночевал там" – указание на Арвит.

ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי *И учили* барайту, *совпадающую с* мнением *раби Йеошуа бен Леви:* מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות *почему сказали* (установили) мудрецы, что время *утренней молитвы – до полудня?* שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות *Потому что утренний "тамид"* (постоянное жертвоприношение) *приносили до полудня.* רבי יהודה אומר *А раби Йеуда говорит:* עד ארבע שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות *до четырех часов, потому что утренний "тамид" приносили до четырех часов.*

ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב *И почему сказали* мудрецы, что время *молитвы Минха – до вечера?* שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב *Потому что предвечерний "тамид" приносили до вечера.* רבי יהודה אומר *А раби Йеуда говорит:* время Минхи – עד שהרי תמיד פלג המנחה *до "половины Минхи", потому что предвечерний "тамид" приносили до "половины Минхи".*

ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע *И почему сказали* мудрецы, что *для вечерней молитвы нет постоянного* (установленного) времени? שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה *Потому что* те *части* жертвы "всесожжения" *и тук* всех остальных жертв, *которые не сгорели* окончательно на жертвеннике Храма *с вечера* (или их не успели сжечь), *приносили* (сжигали) *всю ночь.*

ומפני מה אמרו של מוספין כל היום *И почему сказали* мудрецы, что время молитвы *Мусаф – весь день?* שהרי קרבן של מוספין קרב כל היום *Потому что жертву Мусаф приносили весь день.* רבי יהודה אומר *А раби Йеуда говорит:* עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות *Потому что жертву Мусаф приносили до семи часов.*

ואיזו היא מנחה גדולה *И какое* время называется *"большой Минхой"?* – משש שעות ומחצה ולמעלה *С шести часов с половиной и дальше.* С этого часа можно произносить Минху, потому что предвечерний "тамид" не приносили раньше этого срока.

ואיזו היא מנחה קטנה *И какое* время называется *"малой Минхой"?* – מתשע שעות ומחצה ולמעלה *С девяти часов с половиной и дальше.* С этого срока практически начинали приносить предвечерний "тамид".

איבעיא להו *Спросили* в доме учения: רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר *раби Йеуда,* когда говорил о *"половине Минхи"*, о *первой* Минхе *сказал?* Т. е., когда он сказал, что время Минхи – до "половины Минхи", имел ли он в виду "большую Минху" (названную первой)? Тогда молитва Минха – до девяти часов с четвертью (от двенадцати часов отнимаем шесть с половиной и делим пополам).

או פלג מנחה אחרונה קאמר *Или,* упомянув *"половину Минхи"*, он *о последней* Минхе *сказал?* Т. е. имел ли он в виду "малую Минху" (названную последней)? Тогда молитва Минха – до одиннадцати часов без четверти (от двенадцати часов отнимаем девять с половиной и делим пополам).

[Другое объяснение. Раби Йеуда, сказав "до половины Минхи", имел в виду половину "малой Минхи", включая эту половину. Если речь идет о первой половине, то время Минхи – до одиннадцати часов без четверти. Если о второй, то время Минхи – начиная с одиннадцати часов без четверти и дальше.]

תא שמע *Иди* и *слушай* ответ, דתניא *как учили* в барайте: רבי יהודה אומר *раби Йеуда говорит:* פלג המנחה אחרונה אמרו *о последней* Минхе *сказали.* והיא אחת עשרה שעות חסר רביע *И это – одиннадцать часов без четверти.*

נימא תיהוי תיובתיה דרבי יוסי ברבי חנינא *Можем ли сказать,* что из приведенной барайты *следует противоречие* (трудность) *для* слов *раби Йосе, сына раби Ханины,* который сказал, что молитвы установлены праотцами?

5. Берешит 28:11
6. Йирмея 7:16

מעה ולא התפלל מנחה בע"ש וכו' מעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל ערבית שתים. להיות על מוצאי שבת ומבדיל בהלוואה וכו'. כתב רבינו יהודה מם טעה ולא הזכיר ר"ח בתפלה לא יתפלל עוד בלילה[א] ללמה יתפלל עוד הרי כבר התפלל כל תפלת המגחה מבעוד יום לבד ר"ח שלא הזכיר ר"ל אין מחזור מתפלל במוצאי ר"ח הרי לא יחזור ויתפלל במוצאי ר"ח הרי לא יכיר עוד תפלת ר"ח ור"ח כבר התפלל ולא דמי להא דלמר הכא טעה ולא התפלל מנחה בשבת דמתפלל ערבית בחול שתים פירוש של חול משום שלא התפלל כלל ל"ל יודיע תפלת ר"ח כשמתפלל במ"ש מע"ש שלא יזכיר של שבת ור"ח והלא הוא מתפלל יותר ממה שהוא חייב להתפלל שלא היה לו להתפלל כי אם ז' ברכות והוא מתפלל י"ח בכך אין לחוש שגם בשבת היה דין שיתפלל כל י"ח רק שלא הכריכוהו מפני הטורח ממלא שמחייבים כל תפלתו אבל כשטעה ולא הזכיר של ר"ח כבר התפלל ל"ל לו יודיע כלום אם יתפלל במוצאי ר"ח (להלן) [וה"ה] נמי אם התפלל במנחה בשבת י"ח ברכות ולא הזכיר של שבת נראה למ"ש לו יתפלל שתים לכבר התפלל י"ח ברכות ומיהו נראה לי שאם לא נזכר אלא לאחר שהתפלל פעם אחרת כלום מצריך להתפלל פעם אחרת חה לשון שכתב להה דקתמר שהבדיל בהלוואה ולית מבדיל בשניה ואם כן בהבדיל בשניה ואם לא הבדיל בשניה אם לא יצא ידי חובתו בראשונה שניה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו למימרא דבין דלא אבדיל בקמייתא כמאן דלא צלי דמי ומהדרינן ליה ורמינהו [ז]טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים ושאלה [ח]בברכת השנים מחזירין אותו הבדלה [ט]בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס קשיא איתמר רבי יוסי ברבי חנינא אמר [י]תפלות אבות תקנום רבי יהושע בן לוי אמר [יא]תפלות כנגד תמידין תקנום תניא כוותיה דר' יוסי ברבי חנינא ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי תניא כוותיה דרבי יוסי בר' חנינא אברהם תקן תפלת שחרית שנא' [יב]וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם [יג]ואין עמידה אלא תפלה שנאמר [יד]ויעמד פינחס ויפלל יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר [טו]ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה [טז]שנאמר [יז]תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפוך שיחו יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר [יח]ויפגע במקום וילן שם [יט]ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר [כ]ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי ותניא כוותיה דר' יהושע בן לוי [כא]מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות ורבי יהודה אומר עד ארבע שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד פלג המנחה ומפני מה אמרו [כב]שהרי אברים ופרדים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום [כג]שהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואיזו היא [כד]מנחה גדולה משש שעות ומחצה ולמעלה ואיזו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומחצה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתניא ר' יהודה אומר [כה]פלג המנחה אחרונה אמרו והיא [כו]שעות חסר רביע נימא תיהוי תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכינהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכינהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו [כז]עד ועד בכלל או דלמא עד ולא עד בכלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד בכלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד בכלל ר' יהודה היינו

תנו רבנן [י]טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל בליל [יא]שבת שתים [יב]טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת שתים של חול מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה ואם הבדיל בשניה ולא הבדיל בראשונה שניה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו למימרא דבין דלא אבדיל בקמייתא כמאן דלא צלי דמי ומהדרינן ליה ורמינהו [יג]טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים ושאלה [יד]בברכת השנים מחזירין אותו הבדלה [טו]בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס קשיא איתמר רבי יוסי ברבי חנינא אמר [טז]תפלות אבות תקנום רבי יהושע בן לוי אמר [יז]תפלות כנגד תמידין תקנום תניא כוותיה דר' יוסי ברבי חנינא ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי תניא כוותיה דרבי יוסי בר' חנינא אברהם תקן תפלת שחרית שנא' [יח]וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם [יט]ואין עמידה אלא תפלה שנאמר [כ]ויעמד פינחס ויפלל יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר [כא]ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה [כב]שנאמר [כג]תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפוך שיחו יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר [כד]ויפגע במקום וילן שם [כה]ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר [כו]ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי ותניא כוותיה דר' יהושע בן לוי [כז]מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות ורבי יהודה אומר עד ארבע שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד פלג המנחה ומפני מה אמרו [כח]שהרי אברים ופרדים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום [כט]שהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות ואיזו היא [ל]מנחה גדולה משש שעות ומחצה ולמעלה ואיזו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומחצה ולמעלה איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתניא ר' יהודה אומר [לא]פלג המנחה אחרונה אמרו והיא [לב]שעות חסר רביע נימא תיהוי תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא אמר לך ר' יוסי בר' חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכינהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר' יוסי בר' חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכינהו רבנן אקרבנות: רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו [לג]עד ועד בכלל או דלמא עד ולא עד בכלל תא שמע ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד בכלל היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד בכלל ר' יהודה היינו

מבדיל כרגמנוה. פעם ראשונה מתפלל בשביל תפלה של עכשיו ליכך אומר כה הכלה בתוך הדעת והשניה להיות בשביל מוצאי תפלת שבת אינו מבדיל כה: **שנים עשר לו.** בשביל תפלת מ"ש ותשעה לא עלתה לו שהיה כלוס שלין לו להקדים (ו) תפלה שעבר זמנה לתפלה שזמנה עכשיו והשניה נמי לא עלתה לו לשל שבת הואיל והכדיל כה גילה דעתו שהיה של שבת והיה מתפלל שלשה של ערבית: **שבוס סקטוס.** כדקתני בברייתא לקמיה: **כנגד תמידים סקטוס.** תנאי היא בגמרא הגדולה: **רבי יהודה.** ס"ל שלין תמיד של שחר קרב אלא עד חצות שעות: **שבריס.** של עולות: **ופדרים.** של שחר קרבנות שמוק דמן קודש שקיעת החמה קרבין כל הלילה וכגון תקנו תפלת ערבית: **מנסה גדולה.** אם גם להקדים תמיד של בין הערבים אינו יכול להקדימו קודם שש שעות ומחלה דבין הערבים קתני ביה[ו] מכי יתנו גללי ערב משהתמה טוטה למערב דהיינו משש שעות ומחלה ולמעלה דלמר מר מלי שש ומלי שבע תמה שומעת בהלים כל מלם בלחמנע הרקיע (תהלים ד' נ"ב): **מנחה קטנה.** זמן תמיד של בין הערבים בכל יום מתשע שעות ומחלה ולמעלה כדתנן בתמיד נשחט (שמות כ"ט.) בשבע ומחלה וקרב בשבע ומחלה והתם מפרש טעמא: **פלג מנחה אחרונה.** מלן לת כ' שעות ומחלה הנותרים ביום ותמלה פלג לחרון של מנחה מ"ל שעות מסר רביע ולמעלה: **דתי לא תימא הכי.** דמודה רבי יוסי ברבי חנינא דרבנן לתמכיהו לקרבנות: **אפלה המוספין מלן מקנה.** תלה ע"כ רבנן לתמכיהו לקרבנות וכי עיינו במוספין ולא מלאו תפלה לנגדן עומדו הם ותקנוה: **עד ועד בכלל.** לרבי יהודה הוא דקא בעי לתילו לרבנן עד ולא עד בכלל:

היינו

מוסיף [ז] תפלה מוציא ילמק נשוח בשבה ל"ל לכיוצא בו מניע בפגילה (ס"ק ד' יג.) ויכי תומן לת הדפה ולין הדפים אלא לדיקים לכתיב והוא שומד בין הדפים °ובפרק חלק (סנהדרין ד' צ.) הוא לומר להיפך:

יעקב תקן תפלת ערבית. תימה לתמר בפרק גיד הנשה (חולין ד' צה:) תלן מרנה כי מטי לתן בעי למיהדר תמר לפנר שנגמרתי במקום וכו' אלמא דהתם מוכח דהתפלל ערבית ביום מאחר שהתפלל כבר והוה דעתיה למהדר ובקמה למתמיתן לפרק קמא דקתמר שתינו (ב) זמן תפלה עד לתת הסוכרים ולפי מה שפירשתו דקי"ל כר' יהודה לתמר עד פלג המנחה ניחה ויפה מנהג שלנו [יא]להדרכה טוב להתפלל מבעוד יום קלת:

עד פלג המנחה. תימה מנת לית לה בשלמא עד תשע שעות ומחלה דעד לותו זמן הר תפלת המנחה ניחא להיות מנחה קטנה אבל לה מנת לית לה וי"ל דר' יהודה ס"ל דתפלה כנגד קטרת תקנוה דכתיב תמן תפלתי קטרת לפנין (תהלים קמ"א): **איבעיא** להו עד ועד בכלל וכו'. תימה לתמר בגמרא פרק הרואה כתם (ד' נח:) כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מבגדים של כתמים שלמת עד ולא עד בכלל וי"ל מי לתמרי עד ועד בכלל יש בו גם תומת שתפלל ולא לתמרי עבר זמנו בטל קרבנו ולפי' נתמיד:

תת

ספרי שיכול לאוכרה על הכוס. ושאני התם דגלי אוכרה דלא ניחא ליה בהבדלה שגל הכוס. ומהלים שמעינן לה דאי סעה ולא צלי במנחה בשבת, ומלי ערבית של מול ולא אבדיל בחרוג מבידול, יצא ידי חובתו, דהא גלי אוכרה בהבדלה על הכוס ניחא ליה: [תפלות אבות תקנום וכו']. ירושלמי כתוב ולעבדי כבל לתובתה ותשוריה שלא הבדיל כה היא לשכר תפלה שלא בשבתה. ואם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשניה. שניה עלתה לו לחובתו ראשונה לא עלתה לו כלל. ומצריך לפרוש תפלה הראשונים כללא פירוש בדברים ובאוכרה כהם ובדים שצריכין ראיה וביותר דברי הבמי התלמוד כי לא בידדו שמעם יפה יפה. מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה. ראשונה שהבדיל כה לחובתו ותשוריה שלא הבדיל כה היא לשכר תפלה שלא בשבתה. ואם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשניה. שניה עלתה לו לחובתו ראשונה לא עלתה לו כלל. ומצריך לפרוש תפלה

תורה אור השלם

1. וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה׳: בראשית יט כז
2. ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה:
תהלים קו ל
3. ויצא יצחק לשוח בשדה: לשעות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים: בראשית כד סג
4. תפלה לעני כי יעטף ולפני ה׳ ישפוך שיחו:
תהלים קב א
5. ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא:
בראשית כח יא
6. ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי כי איני שומע אותך:
ירמיהו ז טז

מוסף רש"י

מנחה גדולה. ממחלת אמן מתיר אל בין הערבים סני מתחל להתיר, ורבינו מחלי שנא למעלה, ויש אלי שנא אחלי שנתן כולם לתמת כל מלם וקודמים מנגנה למנה ולינה טעה לשם נד, ומחלי שנא ולמעלה טעה נקדש קטנה. כתוס ומלה שהי נתפרש ושנת ס ג. מנחה קטנה. כתוס ומלה שהי נתלין שלא למהרי יאחר מקן מלחמרין בתמיד נשחט (שם).

רבינו חננאל

מתחלין תחלת הערב, ואחיל אלבי תמיד בלילה הוא השוב. פירוש נקראת מנחה גדולה שהוא ומנה שלש שעות ביום, ואלו הם, חצי שעה שביעית ושמינית ותשיעית וחצי שעה עשירית. ונקראת מאחר כן מנחה קטנה שהיא שעה ורביע. והיא מתני שעה עשירית עד שעת ריא חסר רביע. וכבר פירשתי למעלה מה שהם מנחה גדולה שהיא מתני שעה שביעית ולמעלה בגבי מצות שהיחתו. ומנחה קטנה בגבי זמן הקרבתו, בבר פירשתי חלוקת רבנן ור' יהודה ושם בל אחד ואחד. והתמיד של שחר נשחטה הלכה בר' יהודה, אבל מתני' של בין הערבים לא נתחלה הלכה כאחד מהן, להצמיד בזמן הזה מצוה התפלה בגבי הכשר תמיד של בין הערבים. ושלקח שמעתא מהן רבנן כרבנן עבד מהן דעבד כר' יהודה עבד. והאידנא מסברנן על מאי דאיתמר פוק חזי מאי רשמא רבי. והתרנכא לשרש טלי האי שראינו בפירושי הבתיהנו הראשונים בללא פירוש בדברים ובאוכרה בהם ודרים שצריכין ראיה וביותר דברי הבמי התלמוד כי לא בידדו שמעם יפה יפה. מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה. ראשונה שהבדיל בה לחובתו והשוריה שלא הבדיל בה היא לשכר תפלה שלא בשבתה. ואם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשניה. שניה עלתה לו לחובתו ראשונה לא עלתה לו כלל. ומצריך לפרוש תפלה

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה שניה עלתה וכו' שלין לו להקדים. נ"ב מהיכא יהלה הוא לו להקדים תפלה שלא התפלל מתחלה ס"ב מסמתת (דפנו הים) גם מהכא ולפם [שהכה (ה)] עלתה מעם הלה הבדיל בה ס"ב [שהכה (ה)] מתני' אין מתפללין בתחלת היום אלא בשעת הנץ החמה וכו' [ס"ב

אמר לך רבי יוסי ברבי חנינא *Сказал тебе раби Йосе, сын раби Ханины* (т. е. мог он так объяснить): **לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום** *все-таки скажу тебе,* что *молитвы праотцы установили* **ואסמכינהו רבנן אקרבנות** *и обосновали их мудрецы* (установили их сроки), опираясь на жертвоприношения. **דאי לא תימא הכי** *Потому что если не скажешь так,* то **תפלת מוסף לרבי יוסי ברבי חנינא מאן תקנה** *молитву Мусаф, согласно раби Йосе, сыну раби Ханины, кто установил?*

אלא *Поэтому* надо признать, что, по его мнению, **תפלות אבות תקנום** *молитвы праотцы установили,* **ואסמכינהו רבנן אקרבנות** *и обосновали их мудрецы,* опираясь *на жертвоприношения*. Т. е. молитвы установлены праотцами, а их сроки установлены мудрецами на основе сроков приношения храмовых жертв, включая жертву Мусаф, для которой была установлена молитва Мусаф.

Учили в нашей мишне *о* молитве Шахрит: **רבי יהודה אומר** *раби Йеуда говорит*: ее время – **עד ארבע שעות** *до четырех часов.*

איבעיא להו *Спросили*: о каком "до" (в выражении "до четырех часов") здесь говорится – **עד או דילמא** *"включительно"* **ועד בכלל** *или, может быть,* **עד ולא עד בכלל** *"не включительно"*? Т. е. "до четырех часов" или "до (начала) четвертого часа"?

תא שמע *Иди и слушай* ответ из нашей мишны: **רבי יהודה אומר** *раби Йеуда говорит*: время Минхи – **עד פלג המנחה** *до "половины Минхи"*. **אי אמרת בשלמא עד ולא עד בכלל** *Если ты говоришь* (считаешь), что имеется в виду *"не включительно"*, то мишна *понятна*: **היינו דאיכא בין רבי יהודה לרבנן** *есть* разница *между* мнениями *раби Йеуды и мудрецов*. А именно: по раби Йеуде, Минха произносится до одиннадцати часов без четверти, в то время как мудрецы считают, что она произносится до двенадцати часов (до окончания светлой части суток).

אלא אי אמרת עד ועד בכלל *Но если ты говоришь* (считаешь), что имеется в виду *"включительно"*, то надо включить и вторую половину срока Минхи, **רבי יהודה** и тогда мнение *раби Йеуды*

היינו רבנן совпадает с мнением *мудрецов*. Чего быть не может! Отсюда видим, что, говоря *о* Шахрите "*до* четырех часов", раби Йеуда имеет в виду "не включительно", т. е. до начала четвертого часа.

אלא מאי *Но что* тогда? Даже если принять, что раби Йеуда имеет в виду **עד ולא עד בכלל** "*не включительно*", все равно получаем трудность. **אימא סיפא** *Прочти заключительную часть* мишны: **ושל מוספין כל היום** время молитвы *Мусаф – весь день*. **רבי יהודה אומר** А *раби Йеуда говорит*: **עד שבע שעות** *до семи часов*. Если "не включительно" – то это надо понимать как "до (начала) седьмого часа".

ותניא *Но* ведь *учили* в барайте: **היו לפניו שתי אחת תפלות** *перед человеком – две молитвы*, **של מוסף ואחת של מנחה** *одна – Мусаф, другая – Минха*. **מתפלל של מנחה ואחר כך של מוסף** *Произносит* сперва *Минху, потом Мусаф*, **שזו תדירה** *потому что одна – регулярная* (ежедневная), **וזו אינה תדירה** *другая – нерегулярная* (Мусаф произносят по субботам, новомесячьям и праздникам). Ибо у нас есть правило: если перед человеком стоят две заповеди – регулярная и нерегулярная, то сначала он выполняет регулярную.

רבי יהודה אומר *Раби Йеуда говорит*: **מתפלל של מוסף** *произносит* сперва *Мусаф*, **ואחר כך של מנחה** *потом Минху*, **שזו עוברת וזו אינה עוברת** *потому что* время заповеди *первой* молитвы *проходит, а второй не проходит*.

אי אמרת בשלמא עד ועד בכלל *Если ты говоришь* (считаешь), что раби Йеуда (говоря, что время Мусафа – до семи часов, а время Минхи – до "половины Минхи") имеет в виду "*включительно*", то мишна *понятна*: **היינו דמשכחת להו שתי תפלות בהדי הדדי** *получается, что перед ним – две молитвы одновременно*: с шести с половиной часов (когда начинается Минха) до конца седьмого часа (когда завершается Мусаф).

אלא אי אמרת עד ולא עד בכלל *Но если ты говоришь* (считаешь), что он имеет в виду "*не включительно*", то **היכי משכחת להו שתי תפלות בהדי הדדי** *как* может *получиться*, что *перед ним – две молитвы одновременно*? Ведь, **כיון דאתיא לה של מנחה אזלא לה של מוספין** *когда пришла Минха* (в шесть с половиной часов), уже *прошел Мусаф* (до начала седьмого часа). Отсюда следует, что раби Йеуда, говоря "до семи часов", имеет в виду "включительно"!

אלא מאי *Но что* тогда? **עד ועד בכלל** Даже если принять, что раби Йеуда имеет в виду "*включительно*", **קשיא רישא** все равно получаем *трудность* – теперь уже для *первой части* мишны: "до половины Минхи". Ведь в таком случае "до половины Минхи включительно" означает "до начала вечера". **מאי איכא בין רבי יהודה לרבנן** И *в чем* разница во мнениях *между раби Йеудой и мудрецами*?

מי סברת דהאי פלג מנחה פלג אחרונה קאמר Но *разве ты решил*, что, сказав "до *половины Минхи*", раби Йеуда "до *второй половины* (включительно)" *сказал*? Нет, **פלג ראשונה קאמר** он "до *первой половины* (включительно)" *сказал*! Т. е. имеется в виду первая половина "малой Минхи", которая заканчивается за час с четвертью до завершения дня.

והכי קאמר *И так* он *сказал*, раби Йеуда: **אימת נפיק פלג ראשונה ועייל פלג אחרונה** *когда выходит* (заканчивается) *первая половина* (Минхи) *и приходит вторая половина*? **מכי נפקי אחת עשרה שעות חסר רביע** *Когда прошли* с начала дня *одиннадцать часов без четверти*. Завершение первой "половины Минхи" – это и есть, по раби Йеуде, срок завершения молитвы Минха.

1. Эдуёт 6:1

אמר רב נחמן *Сказал рав Нахман*: **אף אנן נמי** *и мы* так *учили* в мишне[1]: **רבי יהודה בן תגינא** *раби Йеуда бен Бава* **בבא העיד חמשה דברים** *засвидетельствовал пять вещей* (сформулировал перед мудрецам пять законов, которые те приняли).

(1) **שממאנין את הקטנה** В особых случаях судьи *учат маленькую девочку*, выданную замуж матерью или братом после смерти ее отца, *аннулировать* свой брак, т. е. отменить "освящение ("кидушин").

(2) **ושמשיאין את האשה על פי עד אחד** *Выдают замуж женщину* (разрешают ей снова выйти замуж) *на* основе *показаний одного свидетеля о* том, что ее муж умер.

(3) **ועל תרנגול שנסקל בירושלים על שהרג את הנפש** *О петухе, казненном "побиением камнями" в Иерусалиме за то, что убил человека,*

היינו רבנן אלא מאי [ו]עד ולא עד בכלל אימא סיפא ושל מוספין כל היום ור' יהודה אומר עד שבע שעות ותניא [ז]היו לפניו שתי תפלות אחת של מוסף ואחת של מנחה מתפלל של מנחה ואחר כך של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה רבי יהודה אומר מתפלל של מוסף ואחר כך של מנחה שזו עוברת וזו אינה עוברת אי אמרת בשלמא עד ועד בכלל היינו דמשכחת להו שתי תפלות בהדי הדדי אלא אי אמרת עד ולא עד בכלל היכי משכחת להו שתי תפלות בהדי הדדי כיון דאתיא לה של מנחה אולא לה של מוספין אלא מאי עד ועד בכלל קשיא רישא מאי איכא בין רבי יהודה לרבנן מי סברת דהאי פלג מנחה פלג אחרונה קאמר פלג ראשונה קאמר והכי קאמר אימת נפיק פלג ראשונה ועייל פלג אחרונה מכי נפקי ר"א שעות חסר רביע אמר רב נחמן אף אנן נמי תנינא [ח]רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים [ט]שממאנין את האשה [י]על פי עד אחד ועל [יא]תרנגול שנסקל בירושלים על שהרג את הנפש ועל [יב]יין בן ארבעים יום שנתנסך על גבי המזבח [יג]ועל [יד]תמיד של שחר שקרב בארבע שעות ש"מ [טו]עד ועד בכלל ש"מ אמר רב כהנא יהלכה כרבי יהודה הואיל [טז]ותנן בבחירתא כוותיה: ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות: מאן תנא להא [יז]דתנן [יח]וחם השמש ונמס בארבע שעות אתה אומר בארבע שעות או אינו אלא בשש שעות כשהוא אומר [כ]בחום היום הרי שש שעות אמור הא מה אני מקיים וחם השמש ונמס בארבע שעות מני לא רבי יהודה ולא רבנן אי רבי יהודה עד ארבע שעות נמי צפרא הוא אי רבנן עד חצות נמי צפרא הוא אי בעית אימא רבי יהודה אי בעית אימא רבנן אי בעית אימא רבנן אמר קרא בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים ואי בעית אימא רבי יהודה האי בקר יתירא להקדים לו שעה אחת דכולא עלמא מיהא וחם השמש ונמס בארבע שעות מאי משמע אמר רבי אחא בר יעקב אמר קרא וחם השמש ונמס איזו היא שעה שהשמש חם והצל צונן הוי אומר בארבע שעות: תפלת המנחה עד הערב וכו': אמר ליה רב חסדא לרב יצחק התם אמר רב כהנא הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה הכא מאי אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי אמר רב חסדא נחזי אנן מדרב מצלי של שבת בערב שבת מבעוד יום ש"מ הלכה כרבי יהודה אדרבה מדרב הונא ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא שמע מינה אין הלכה כרבי יהודה השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר [כא]דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד רב איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בערב שבת והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא [כב]לאחוריה דרב וסיים רב ולא פסקיה לצלותיה דרבי ירמיה שמע מינה [כג]מתפלל אדם של שבת בערב שבת ושמע מינה מתפלל תלמיד אחורי רבו ושמע מינה 'אסור לעבור כנגד המתפללין מפיהא ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי אסור לעבור כנגד המתפללין איני והא רבי אמי ורבי אסי חלפי רבי אמי ורבי אסי חזי לארבע אמות הוא דחלפי ורבי ירמיה היכי עביד הכי והא אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יתפלל אדם לא

עדיות: כשהוא סופר כחום היום כדי שם שעות למור. כלומר מניינו במקום אחר שהיה הכתוב מונה בלשונו ואמר והוא יוצא ממה שהזהיר כחום היום ולא אמר כחום השמש ללמד שמעת כל המקומות ממין זה אין אנו על הדעת מדבר בשעה שלישית: פה מה להלן מקיים וחם השמש. למשמע השמש חם והצל צונן: כאכצע שעות. ללמד קדם מרגע שעות אף השמש צונן: מני. הא למשמע לאכצע ללמד שהוא נקר והא למשמע השמש חם והצל צונן נקבר נקבר וחם השמש ונמס השחר ומדמוקי ונמס כאכצע שעות מכלל דלמא זמן לקיטה הוא ולמא נקר הוא כתיב הלקנו למא נקבר נקבר וחם השמש ונמס השחר ומדמוקי ונמס כאכצע שעות מכלל דלמא זמן לקיטה הוא ולמא נקר מיקרי: כאכצע שעות נמי לפרש הוא. דהא למעלה מיהו דכתיב ויקחו איש עומרו ככמות אשר יאכל וגבי תמיד כתיב) תעשה ונקבו: לשני בקרים. שלא היו לוקטים אלא כשלש שעות ולשלושת שהוא נקר ללחון: בשם אמר רב בחנא. גבי תפלת השחר: על שכם בערב שבת. שקבל עליו שבת מבעוד יום: שמע מינה. כלומר מפלג המנחה אזיל ליה זמן תפלת המנחה ועייל ליה זמן תפלת ערבית: ולא פסקיה לגלופיה. כלומר לא הפסיק בין רבי ירמיה ולומתל לעבור לפניו ולישב במקומו אלא עמד על עמדו: כנגד

כיצד רבנן. דקס"ד רבי יהודה פלג למחרן של מנחה למחרונה קאמר: מספיקן של מנחה וכו'. רבנן לטעמייהו דאמרי תפלת המוספים כל היום כמו של מנחה הלכך מדיר קודם ור' יהודה לטעמיה דאמר מוספין עד שבע שעות ותו לא הויא לה מצוה עוברת ושל מנחה יש לה עוד שהות עד פלג המנחה: שמי שפלגום בבדי תדרי. מני אחתון שבימים הוא שעה שביעית ואמרינן לקמן זמן לשחיטה להא למר אמר מנחה גדולה משש שעות ומחצה ולמעלה: היכי משכחת לה. הני עבר זמן המוספים משעברה שעה שמינית: פלג לפשוטו. של מנחה מחרונה ועד כלות ואף על גב דתנן יכול פימעת לפלג למחרונה דקתני לחו פלג מנחה מ"מ שעות מסך רביע ס"ק כו': לף אין נמי סכיצד. לרבי יהודה עד ועד בכלל: שממאנין אם הקטנה. קטנה שהשיאתה אמה לאחר מיתת אביה דמדלויימת לה קדושיה כלום שהרי קטנה אינה בת דעת ואת אמה לא זכתה תורה להיות לה כח להקדשה אלא לאב שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה (דברים כב) ומיהו רבנן מקיש לה קדושין להגבייה מיתון כדי שיפלוה ולא תצא לזנות לפיכך אם מיאנה לאחר זמן ואמרה אי לאפיי בו יוצאת ומותרת לכל אדם ואינה צריכה גט. והעיד ר' יהודה כן בגדי שפעמים שאנשי על כיס אין לו ללמדה שתמלוך בו כגון שני אחים גדולה וקדושיה קדושי תורה ואחת קטנה שאין קדושיה אלא מדברנן ואת בעלה של גדולה בא כיס ונפלה לפני אחיו ליבום ונמצאת זקוקה לו מן התורה ואיקה ז' לוסרת את אחת עליו משום אחות ואי"צ לגיעזר שהיא כאחות אשתו ואי"צ לגיעזר במסכת יבמות (דף קנ.) מלמדין קטנה ז' שתמלוך בבעלה ותעקור קדושיה למפרע ותעשה כל נפילותיה כאלו לן בל זות כדי להתיר את בעלה ליבם את אחותה דמתו נשאין על האומנה ועל המפותה ויבמות (דף נ.) והעיד רבי יהודה כן בגד כיוס שנשנית עדות שהלכה כר"ת: ש"מ עד אחד. שאמר לה מת בעליך במדינת הים (יבמות דף קכב.): שנפקל סרנגול. שיקר קדקדו של תינוק במקום שהמוח כופף ויקב את מוחו ומקלוהו במספט שוב שנגח את חלמוד לכתיב (שמות כא) השור יסקל ונמרינן בג"ס שור שור מסבת לעשות כל כהמה מיה ועוף כשור (ב"ק ד' מ:): ושל יין בן ארבעים יום. שיצא מכלל יין מגפו ופא לכלל יין גמור וקריק ביה נפן שכר (במדבר כח): באכצע שעות. ומו לא מלמא כרבי יהודה ס"ל ומקמר באכצע שעות מלמא כרבי יהודה עד ועד בכלל: שלכה כרבי יהודה. דממני' למין תמיד של שחר קרב לאחר מרבע שעות וה"ה למפלה: בבחירתא. עדיות קבי בחירתא שהלכה כותחן

א) [ע' תוס' חולין עה. ד"ה כל שיעורין, ב) [נמקן קף סט, ג) פירוש ר"ח מסכה ה מה קף ס., ד) [ע' תוס' מנחות סה: ד"ה ואכל, ה) [קדושין נב: בסדרם סט, ו) מיכאל ורי' סרסם כתנת. ז) [במדבר סח, ח) [נט"ב], ט) [ירושלמי י) [פס"ח].

תורה אור השלם

1. וְלִקַּטְתֶּם אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אָכְלוֹ וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמָס: שמות טז כא
2. וְהִנֵּה אֵלָיו יְיָ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם: בראשית יח א

הגהות הב"ח

(ה) תום' ד"ה דלא וכו' מלמד במ"ב. ג"ב ולמחי יום הא קן [נמן מוספת שנת לן נרך להוסף קדם פלג המנחה:

גליון הש"ס

גמ' שממאנין את הקטנה. הקטנה בת י"ב (ימנחות נמלה ט.): שם על העד של שחר. עי' נרכ"י מכלי (ג) ומי' מנחות ל' מד ע"ב מום. ד"ה ועל: שם לאחריית הרב. עפלה בל מוב. ק הא נגב"ן:

מוסף תוספות

א כתוב ר"י כתב, ולענין תוספת שבת ויה"כ ור"ה דקי"ל שהיא מן התורה לא משמע שכ"כ צריך שיעור גדול לתוספת.

מוסף רש"י

הובא בתוך המסכת.

רבינו חננאל

יתנן בבחירתא וכו'. בתירתא, מסכת ערידות נקראת בתירתא שכן הלכותיה מבוררות מקובצות מכל המשנה. פירושי ממאנין הקטנה. מלמדין אותה שתמאן. ואם יבא עד אחד ויעיד במיתת איש ידוע. משיאין אשתו על פיו. ולא תאמר מאיין מכל הבהמה נשקל בשיהרג אדם, אלא שור בלבד שפורט הכתוב השור יסקל, אלא כל בהמה ועופלי עיפות. שהרי התנא בירושלים הרג תינוק שנקר בחוטו ונשקל אותו התנא בירושלים. ובן יבא על התמיד של שחר שקרב בארבע שעות של היום. בימי מלכות הרשעה. מפורש בהלמרי ארץ ישראל. כתיב וחם השמש. ריקיעין פתה הוא שעה רביעית. ואתרא דאית ביה שימשא חמים. ובאוירא דליה בה שימשא קריר. [והא] כתם היום דמשמע כל אותר הוא חמים כין בשמשא כין בשלא היא שעה שפירת שהחמה בתוקי הריקע ומתפשטת כל העולם. רבנן סברי בקבר דכתיב באחריה הוא עד חצי היום שהן שש שעות. אבל כליקטו המן דכתיב בבקר בלקטו לתני שש שעות לשני בקרים. ומצא שהיו מלקטים המן עד שלש שעות. שהן חצי הבקר. ובשעה רביעית היה נמס. דר' יהודה סבר הבקר אורכא שעות כתיב בבקר להקדים אפילו שעה אחת. וכיון דקימא לן בתפלת כנגד תמידין. כמה הלית לן לאפוקי על שני תמידין בן אין לנו להשיך בתפלות. ובהלמרי ארץ ישראל שנו להא דר' יהושע בן לוי בתנגן דאמר תפלת השחר מתמיד של שחר שנאמר את הכבש אחד תעשה בבקר. תפלת המנחה מתמיד של בין הערבים שנאמר את הכבש השני תעשה בין הערבים. אמר ר' יוסי לא הוקשה [אלא] לקטרת שנ' תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב. מ"מנ' תפלת המנחה עד הערב ר' יהודה אומר עד פלג המנחה. ואתא רב חסדא לן[מדיק אי הלכה] כר' יהודה. ר' יהודה אומר תפלת המנחה עד פלג המנחה קטנה. שהיא י"א שעות חסר רביע שעה, נשאר מן היום שעה ורביע תשלום י"ב שעות. ר"ד יהודה אומר סבר מן י"א שעות ולמעלה חסר רביע שעה. לילה הוא לתפלת הערבית, ואפוד לתפלת המנחה. ורבנן דאמרי תפלת המנחה עד הערב יום הכשר לתפלת המנחה. ולא הכרע שום אחד מהם וגם לא נדחה. וכיון דתנא רב חסדא דרב הוה מצלי תפלת ערב של שבת בע"ש, לא כרבנן שהם אומרים עד הערב הוא יום הכשר לתפלת המנחה ואפוד לתפלת ערבית, מכלל דהלכתא כרבי יהודה. ומרשמעינן מדרב הונא דרבנן ולא מצלי עד לאורתא תפלת הערב, שמע מינה הילכתא כרבנן. ואפיקנא השתא ולא אימתר

ד) א מיי' פ"ג מהלכות יסוה"ת והלכה ט"ו מ"ע ה"ח סמ"ג עשין קנה סמ"ג: סו ב מיי' פ"ל מהל' נחלות הלכה טו מ"ע ה"ח סמ"ג עשין ג מ"ע ה"ח סמ"ג עשין ג: סח ג מיי' פ"ל מהל' שבועות הלכה ג סמ"ג עשין קנה סמ"ג: סט ד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ג: עא ה מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה ו ז ח סמ"ג עשין קנ: עב ו מיי' פ"ג מהל' תפלה (הל' ח) סמ"ג עשין יט עג ז מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה ג סמ"ג עשין נה עד ח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ד סמ"ג עשין נה: עה א מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: עו ד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: עז ה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ג: עח ו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: עט ז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: פ ח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: פא ט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: פב י מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: פג יא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: פד יב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: פה יג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: פו יד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: פז טו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: פח טז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: פט יז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: צ יח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: צא יט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: צב כ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: צג כא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: צד כב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: צה כג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: צו כד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: צז כה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: צח כו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: צט כז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: ק כח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קא כט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קב ל מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קג לא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קד לב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קה לג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קו לד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קז לה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קח לו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קט לז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קי לח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קיא לט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קיב מ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קיג מא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קיד מב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קטו מג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קטז מד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קיז מה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קיח מו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קיט מז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קכ מח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קכא מט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קכב נ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קכג נא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קכד נב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קכה נג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קכו נד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קכז נה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קכח נו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קכט נז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קל נח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קלא נט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קלב ס מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קלג סא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קלד סב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קלה סג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קלו סד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קלז סה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קלח סו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קלט סז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קמ סח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קמא סט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קמב ע מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קמג עא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קמד עב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קמה עג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קמו עד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קמז עה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קמח עו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קמט עז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קנ עח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קנא עט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קנב פ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קנג פא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קנד פב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קנה פג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קנו פד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קנז פה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קנח פו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קנט פז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קס פח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קסא פט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קסב צ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קסג צא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קסד צב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קסה צג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קסו צד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קסז צה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קסח צו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קסט צז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קע צח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קעא צט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קעב ק מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קעג קא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קעד קב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קעה קג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קעו קד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קעז קה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קעח קו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קעט קז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קפ קח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קפא קט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קפב קי מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קפג קיא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קפד קיב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קפה קיג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קפו קיד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קפז קטו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קפח קטז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קפט קיז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ קיח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא קיט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב קכ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג קכא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד קכב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה קכג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו קכד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז קכה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח קכו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט קכז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ קכח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא קכט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב קל מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג קלא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד קלב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה קלג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו קלד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז קלה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח קלו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט קלז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ קלח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא קלט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב קמ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג קמא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד קמב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה קמג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו קמד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז קמה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח קמו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט קמז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ קמח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא קמט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב קנ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג קנא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד קנב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה קנג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו קנד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז קנה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח קנו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט קנז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ קנח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא קנט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב קס מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג קסא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד קסב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה קסג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו קסד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז קסה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח קסו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט קסז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ קסח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא קסט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב קע מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג קעא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד קעב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה קעג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו קעד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז קעה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח קעו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט קעז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ קעח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא קעט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב קפ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג קפא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד קפב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה קפג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו קפד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז קפה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח קפו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט קפז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ קפח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא קפט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב קצ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג קצא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד קצב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה קצג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו קצד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז קצה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח קצו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט קצז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ קצח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא קצט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב ר מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג רא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד רב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה רג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו רד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז רה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח רו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט רז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ רח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא רט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב רי מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג ריא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד ריב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה ריג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו ריד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז רטו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח ריז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט ריח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ ריט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא רכ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב רכא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג רכב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד רכג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה רכד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו רכה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז רכו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח רכז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט רכח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ רכט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא רל מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב רלא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג רלב מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצד רלג מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצה רלד מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצו רלה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצז רלו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצח רלז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצט רלח מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצ רלט מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצא רמ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצב רמא מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו סמ"ג עשין נה: קצג רמב מיי' פ"

маленького ребенка. (В Торе написано, что так надо казнить быка, убившего человека.)

(4) **ועל יין בן ארבעים יום שנתנסך על גבי המזבח** *О* молодом *сорокадневном вине, которым совершили возлияние на жертвенник* Храма.

(5) **ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות** *И об утреннем "тамиде", который приносили в четыре часа.*

שמע מינה *Слушай отсюда* (т. е. сделай вывод): из пятого свидетельства раби Йеуды бен Бава получаем, что "тамид" приносили весь четвертый час, т. е. выражение "до" трактуется **עד ועד בכלל** *"включительно"*. **שמע מינה** *Слушай отсюда*!

אמר רב כהנא הלכה כרבי יהודה *Сказал рав Каана*: *закон* идет *по* мнению *раби Йеуды*, **דתניא בבחירתא כוותיה** *поскольку* то, что *учили в* мишне *"Избранного"* трактата (Эдуёт), *согласуется с его мнением.*

Учили в мишне: **ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות** *и об утреннем "тамиде", который приносили в четыре часа.* В связи с этим возникает вопрос: **מאן תנא להא** *какой* мудрец-*тана* учил следующую барайту?

דתנן *Как учили* в барайте о мане[2]: "И собирали его утром-утром (каждое утро), каждый, сколько мог съесть; **וחם השמש ונמס** *но* когда *нагревало солнце* (т. е. заканчивалось утро), он *таял*". **בארבע שעות** Это *в четыре часа* (время, когда начинал таять ман).

Сама барайта замечает: **אתה אומר בארבע שעות** *ты говоришь – в четыре часа.* **או אינו אלא בשש שעות** *Или*, может быть, *все же – в шесть часов*?

כשהוא אומר Ведь *когда Тора говорит* об Аврааме[3]: "А он сидит у входа в шатер **כחם היום** *на дневной жаре*" – **הרי שש שעות אמור** то *это о шести часах сказано*, самом знойном времени дня, когда жарко даже в тени. **הא** *Тогда как мне объяснить*: **וחם השמש ונמס** *"нагревало солнце – и* он *таял"*? **מה אני מקיים כחם היום** О мане Тора не пишет "на дневной жаре". Вывод: поскольку ман только начинал таять, речь идет о сроке более раннем, чем шесть часов, – когда в тени еще прохладно. Так получаем: **בארבע שעות** *в четыре часа*!

Вопрос к барайте: **מני** *кто* ее учил (т. е. сообщил ее нам)? – **לא רבי יהודה ולא רבנן** *Не раби Йеуда и не мудрецы.* **אי רבי יהודה** *Если раби Йеуда*, то **עד ארבע שעות נמי צפרא הוא** *до четырех часов – все еще утро.* Ведь, по его мнению, утренний "тамид" приносили весь четвертый час, а это – утро, как сказано про жертву[4]: "Одного барана приноси утром". В то время как, согласно барайте, четыре часа – уже не утро. (К четвертому часу, когда ман начинал таять, его сбор прекращался.)

אי רבנן *Если* барайта – как *мудрецы*, то **עד חצות נמי צפרא הוא** *до полудня – тоже утро.* Поскольку они считают, что утренний "тамид" приносили до полудня. Но согласно барайте утро заканчивается в четыре утра!

אי בעית אימא רבי יהודה *Если хочешь, скажи*: как *раби Йеуда*. **אי בעית אימא** *Если хочешь, скажи*: **רבנן** как *мудрецы.*

אי בעית אימא רבנן *Если хочешь, скажи*: как *мудрецы.* Потому что **אמר קרא** *сказал стих* о мане: **בבקר בבקר** *"утром-утром"*. Т. е. одно утро **חלקהו לשני בקרים** *разделили на два утра*, каждое – по три часа. Ман собирали в "первое" утро, а начиная с четвертого часа он таял на солнце.

ואי בעית אימא רבי יהודה *Если хочешь, скажи*: как *раби Йеуда.* **האי בקר יתירא** *Потому что* в стихе про ман одно *"утро" – избыточное*, оно указывает на то, что надо **להקדים לו שעה אחת** *упредить* на *один час.* Ман надо было собирать до трех часов, потому что в четвертом часу он начинал таять.

דכולא עלמא מיהא וחם השמש ונמס בארבע שעות *Тем не менее, по общему мнению*, утро продолжается до четвертого часа, как сказано: *"нагревало солнце, и* он *таял" – в четыре часа.* **מאי משמע** *Откуда учим*, что он таял в четвертом часу?

אמר רבי אחא בר יעקב *Сказал раби Аха бар Яаков*: **אמר קרא** *сказал стих*: **וחם השמש ונמס** *"нагревало солнце, и* он *таял"*. **איזו היא שעה שהשמש חם והצל צונן** *В каком часу солнце нагревает, но в тени* еще *прохладно*, так что пока нет "знойного дня"? **הוי אומר בארבע שעות** *Скажи: в четыре часа.*

Гемара возвращается к нашей мишне.

2. Шмот 16:21
3. Берешит 18:1
4. Бемидбар 28:4

היינו רבנן אלא מאי [ו]עד ולא עד בכלל אימא סיפא ושל מוספין כל היום ר' יהודה אומר עד שבע שעות ותניא [ז]היו לפניו שתי תפלות אחת של מוסף ואחת של מנחה מתפלל של מנחה ואחר כך של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה רבי יהודה אומר מתפלל של מוסף ואחר כך של מנחה שזו עוברת וזו אינה עוברת אי אמרת בשלמא עד ועד בכלל היינו דמשכחת להו שתי תפלות בהדי הדדי אלא אי אמרת עד ולא עד בכלל היכי משכחת להו שתי תפלות בהדי הדדי כיון דאתיא לה של מנחה אזלא לה של מוספין אלא מאי עד ועד בכלל קשיא רישא מאי איכא בין רבי יהודה לרבנן מי סברת דהאי פלג מנחה פלג אחרונה קאמר פלג ראשונה קאמר והכי קאמר אימת נפיק פלג ראשונה ועייל פלג אחרונה מכי נפקי י"א שעות חסר רביע אמר רב נחמן אף אנן נמי תנינא [ח]רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים [ט]שממאנין את [י]הקטנה ושמשיאין [יא]את האשה על פי עד אחד ועל [יב]תרנגול שנסקל בירושלים על שהרג את הנפש ועל [יג]יין בן ארבעים יום שנתנסך על גבי המזבח [יד]ועל [טו]תמיד של שחר שקרב בארבע שעות ש"מ [טז]עד ועד בכלל ש"מ אמר רב כהנא יהלכה כרבי יהודה הואיל [יז]ותנן בבחירתא כוותיה: ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות: מאן תנא להא [יח]דתנן [יט]וחם השמש ונמס בארבע שעות אתה אומר בארבע שעות או אינו אלא בשש שעות כשהוא אומר [כ]כחום היום הרי שש שעות אמור הא מה אני מקיים וחם השמש ונמס בארבע שעות מני לא רבי יהודה ולא רבנן אי רבי יהודה עד ארבע שעות נמי צפרא הוא אי רבנן עד חצות נמי צפרא הוא אי בעית אימא רבי יהודה אי בעית אימא רבנן אי בעית אימא רבנן אמר קרא בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים ואי בעית אימא רבי יהודה האי בקר יתירא להקדים לו שעה אחת דכולא עלמא מיהא וחם השמש ונמס בארבע שעות מאי משמע אמר רבי אחא בר יעקב אמר קרא וחם השמש ונמס איזו היא שעה שהשמש חם והצל צונן הוי אומר בארבע שעות: תפלת המנחה עד הערב וכו': אמר ליה רב חסדא לרב יצחק התם אמר רב כהנא הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה הכא מאי אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי אמר רב חסדא נחזי אנן מדרב מצלי של שבת בערב שבת מבעוד יום ש"מ הלכה כרבי יהודה אדרבה מדרב הונא ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא שמע מינה אין הלכה כרבי יהודה השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר [כא]דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד רב איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בערב שבת והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא [כב]לאחוריה דרב ופיים רב ולא פסקיה לצלותיה דרבי ירמיה שמע מינה [כג]מתפלל אדם של שבת בערב שבת ושמע מינה מתפלל תלמיד אחורי רבו ושמע מינה 'אסור לעבור כנגד המתפללין מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי אסור לעבור כנגד המתפללין איני והא רבי אמי ורבי אסי חלפי רבי אמי ורבי אסי חוץ לארבע אמות הוא דחלפי ורבי ירמיה היכי עביד הבי והא אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יתפלל אדם לא

עדיות: כשהוא אומר כחום היום הרי שש שעות אמור. כלומר מניינו במקום אחר שנזכר בכתוב נלמדנו ואמר והוא יושב פתח האוהל כחום היום ונא ולא אמר כחום השמש אלא כחום היום משמע כל המקומות תמין אין תמה אין אי הוא מדבר בשעה שמיית: כל מה שני מקיים ופסח בשמש. דמשמע בשמש מס והכל נותן: כאחרונה שעות. לתיתו קודם לתרכא שעות אף בשמש נותן: מני. הא דמשמע לתרכא נלמד מן [כד]שבת שנקבו נקבו ומס בשמש ומס בשמש ומס בשמש ומדמוקי ומס בתרכא שעות מכלל דלאו זמן לקיטה הוא ולאו נקב הוא דהא כתיב ולקטו אותו נקבו נקבו ומס בשמש ומס בשמש ומס בשמש

תפלת המנחה עד הערב וכו' *Молитва Минха – до вечера*. Раби Йеуда говорит: до "половины Минхи".

אמר ליה רב חסדא לרב יצחק *Сказал рав Хисда раву Йицхаку* (спросил его): **התם אמר רב כהנא** *там*, по поводу Шахрита, *сказал рав Каана*: **הלכה כרבי יהודה** *закон* идет *по* мнению *раби Йеуды*, **דתנן בבחירתא כוותיה** *поскольку* то, что *учили в* мишне "*Избранного*" трактата (Эдуёт), *согласуется с его мнением*. **הכא מאי** Но *здесь*, по поводу Минхи, *каков* закон?

אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי *Смолчал* рав Йицхак *и ничего ему* (раву Хисде) *не сказал*.

אמר רב חסדא *Сказал рав Хисда*: **נחזי אנן** *посмотрим мы* сами, попытаемся найти решение проблемы **מדרב מצלי של שבת בערב שבת מבעוד יום** *из того, что Рав произносил субботнюю* молитву *накануне субботы еще днем* (принимая на себя субботу), т. е. после "половины Минхи". **שמע מינה הלכה כרבי יהודה** *Учи отсюда*, что *закон – как раби Йеуда*.

אדרבה *Наоборот*! **מדרב הונא ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא** *Из того, что рав Уна и мудрецы не произносили* молитву Арвит *до* наступления *вечера*, – **שמע מינה אין הלכה כרבי יהודה** *учи отсюда*, что *закон – не как раби Йеуда*.

השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר *Теперь, поскольку не сказано* о *законе*: *ни как* этот *учитель, ни как* этот *учитель*, **דעבד כמר עבד** то *если сделал как* этот *учитель*, – *сделал* правильно; **ודעבד כמר עבד** *а если сделал как* этот *учитель*, – тоже *сделал* правильно.

רב איקלע לבי גניבא *Рав побывал в доме Гнивы*, где он **וצלי של שבת בערב שבת** *произносил субботнюю* молитву *накануне субботы*. **והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא לאחוריה דרב** *И молился раби Йирмея бар Аба позади Рава*. **וסיים רב** *И закончил Рав* свою молитву, **ולא פסקיה לצלותיה דרבי ירמיה** *и не прошел между раби Йирмеей и* стеной, перед которой тот *молился*.

שמע מינה תלת *Учи отсюда три* вещи.

(1) **שמע מינה מתפלל אדם של שבת בערב שבת** *учи отсюда*, что *человек произносит* (может произнести) *субботнюю* молитву (Арвит) *накануне субботы* после "половины Минхи".

(2) **ושמע מינה מתפלל תלמיד אחורי רבו** *И учи отсюда*, что *ученик молится позади своего учителя*.

(3) **ושמע מינה אסור לעבור כנגד המתפללין** *И учи отсюда*, что *запрещено проходить перед молящимися* Шмонэ-Эсрэ на расстоянии четырех локтей.

מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי Этот рассказ *помогает* мнению *раби Йеошуа бен Леви* (подтверждает его правоту). **דאמר רבי יהושע בן לוי** *Как сказал раби Йеошуа бен Леви*: **אסור לעבור כנגד המתפללין** *запрещено проходить перед молящимися*.

איני *Разве*? **והא רבי אמי ורבי אסי חלפי** *Но ведь раби Ами и раби Аси проходили*!

רבי אמי ורבי אסי חוץ לארבע אמות הוא דחלפי *Раби Ами и раби Аси за пределами четырех локтей проходили*.

ורבי ירמיה היכי עביד הכי *Но раби Йирмея – почему он таким образом поступил*? **והא אמר רב יהודה אמר רב** *Ведь сказал рав Йеуда: сказал Рав*: **לעולם אל יתפלל אדם** *не может человек молиться*

היינו רבנן אלא מאי [ב]עד ולא עד בכלל אימא סיפא ושל מוספין כל היום ורבי יהודה אומר עד שבע שעות ותניא [ג]היו לפניו שתי תפלות אחת של מוסף ואחת של מנחה מתפלל של מנחה ואחר כך של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה רבי יהודה אומר מתפלל של מוסף ואחר כך של מנחה שזו עוברת וזו אינה עוברת אי אמרת בשלמא עד ועד בכלל היינו דמשכחת להו שתי תפלות בהדי הדדי אלא אי אמרת עד ולא עד בכלל היכי משכחת להו שתי תפלות בהדי הדדי כיון דאתיא לה של מנחה אזלא לה של מוספין אלא מאי עד ועד בכלל קשיא רישא מאי איכא בין רבי יהודה לרבנן מי סברת דהאי פלג מנחה פלג אחרונה קאמר פלג ראשונה קאמר והכי קאמר אימת נפיק פלג ראשונה ועייל פלג אחרונה מבי נפקי [ד]א"א שעות חסר רביע אמר רב נחמן אף אנן נמי תנינא [ה]רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים [ו]שממאנין את [ז]הקטנה ושמשיאין [ח]את האשה על פי עד אחד ועל [ט]תרנגול שנסקל בירושלים על שהרג את הנפש ועל [י]יין בן ארבעים יום שנתנסך על גבי המזבח [יא]ועל [יב]תמיד של שחר שקרב בארבע שעות ש"מ [יג]עד ועד בכלל ש"מ אמר רב כהנא [יד]הלכה כרבי יהודה הואיל [טו]ותנן בבחירתא כוותיה: ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות: מאן תנא להא [טז]דתנן [יז]וחם השמש ונמס בארבע שעות אתה אומר בארבע שעות או אינו אלא בשש שעות כשהוא אומר [יח]כחום היום הרי שש שעות אמור הא מה אני מקיים וחם השמש ונמס בארבע שעות מני לא רבי יהודה ולא רבנן אי רבי יהודה עד ארבע שעות נמי צפרא הוא אי רבנן עד חצות נמי צפרא הוא אי בעית אימא רבי יהודה אי בעית אימא רבנן אי בעית אימא רבנן אמר קרא בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים ואי בעית אימא רבי יהודה האי בקר יתירא להקדים לו שעה אחת דכולא עלמא מידה וחם השמש ונמס בארבע שעות מאי משמע אמר רבי אחא בר יעקב אמר קרא וחם השמש ונמס איזו היא שעה שהשמש חם והצל צונן הוי אומר בארבע שעות:

עד הערב וכו': אמר ליה רב חסדא לרב יצחק התם אמר רב כהנא הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה הכא מאי אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי אמר רב חסדא נחזי אנן מדרב מצלי של שבת בערב שבת מבעוד יום ש"מ הלכה כרבי יהודה אדרבה מדרב הונא ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא שמע מינה אין הלכה כרבי יהודה השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר [יט]דעבד כמר עבד ודעבד במר עבד רב איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בערב שבת והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא [כ]לאחוריה דרב וסיים רב ולא פסקיה לצלותיה דרבי ירמיה שמע מינה [כא]מתפלל אדם של שבת בערב שבת ושמע מינה מתפלל תלמיד אחורי רבו ושמע מינה [כב]אסור לעבור כנגד המתפללין מסייע ליה לדבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי אסור לעבור כנגד המתפללין איני והא רבי אמי ורבי אסי חלפי רבי אמי ורבי אסי חזי לארבע אמות הוא דחלפי ורבי ירמיה היכי עביד הכי והא אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יתפלל אדם

לא

עדיות: כשהוא אומר כחום היום הרי שש שעות אמור. כלומר מניין שמקום אחר שנזכר בכתוב נלמדו ואמר והוא יוצא ממה שהוזכר כחום היום ולא אמר כחום השמש מלא מהיום שמעת מן המקומות חמין אין חמה אין לו הוא מדבר אלא בשעה שנייה: הא מה אני מקיים וחם השמש. משמע השמש חם והצל צונן: כאברכא שמע. לשון קידה שמצינו בכל מקום: ואמר רב חסדא נחזי אנן מדרב מצלי של שבת בערב שבת מבעוד יום. כלומר מנהגו של רב שהיה מתפלל קודם שקיעת החמה ולא היה מתפלל בלילה ומכאן למדנו שאין מתפללין תפלת המוספין בלילה אלא ביום: ולא אמר ליה ולא מידי. לא השיב לו דבר: השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר. כלומר השתא שלא נאמר הלכה כרבי יהודה ולא כרבי יוסי אלא נשאר הדבר בספק אין לנו ראיה לומר כדברי מי מהם: דעבד כמר עבד ודעבד במר עבד. כל אחד ואחד עשה כמנהגו של רבו: רב איקלע לבי גניבא. לעיר גניבא: וצלי של שבת בערב שבת והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא לאחוריה דרב. כשהיה רב מתפלל היה רבי ירמיה בר אבא עומד מאחוריו ומתפלל: וסיים רב ולא פסקיה לצלותיה דרבי ירמיה. לא הפסיק רב תפלתו כדי שיסיים רבי ירמיה תפלתו: שמע מינה מתפלל אדם של שבת בערב שבת ושמע מינה מתפלל תלמיד אחורי רבו ושמע מינה אסור לעבור כנגד המתפללין. מכאן שאין לעבור לפני המתפללין: מסייע ליה לדבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי אסור לעבור כנגד המתפללין. מכאן שאין לעבור לפני המתפללין: איני והא רבי אמי ורבי אסי חלפי רבי אמי ורבי אסי חזי לארבע אמות הוא דחלפי. מכאן שאין לעבור לפני המתפללין אלא כדי ארבע אמות: ורבי ירמיה היכי עביד הכי. כיצד עשה שעבר לפני המתפללין יותר מכדי ארבע אמות: והא אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יתפלל אדם אלא כנגד. אם עבר לפני המתפללין יותר מכדי ארבע אמות לא עשה כדין: כלומר לא יתפלל אדם אלא כנגד המתפללין ולא יעבור לפניהם יותר מכדי ארבע אמות: ורבי ירמיה היכי עביד הכי. כיצד עשה שעבר לפני המתפללין יותר מכדי ארבע אמות: אמר ליה לא שנא. לא חילק בין מעט לרבות: כי אתא רבין אמר ר' יוחנן. כשבא רבין מארץ ישראל לבבל אמר בשם ר' יוחנן: בשלמא לרבי יוחנן. לפי שלדעתו אין לעבור כנגד המתפללין אלא כדי ארבע אמות ואין לעבור יותר מכן: אלא לרבי אלעזר. שאומר שמותר לעבור כנגד המתפללין יותר מכדי ארבע אמות: מאי איכא למימר. מה יש לומר בדבר: אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבינא. אמר לו רב אחא בנו של רבא לרבינא: דלמא רבי אלעזר לית ליה הא דאמר רבי אלעזר. שמא רבי אלעזר אינו סובר כדברי האומר שאין לעבור יותר מכדי ארבע אמות: אפילו תימא ליה. אף אם תאמר שרבי אלעזר סובר כן: הא דאמר רבי אלעזר. שאין לעבור יותר מכדי ארבע אמות: בתפלה. שעומד ומתפלל: אבל בקריאת שמע מותר. שאינו עומד ומתפלל אלא יושב וקורא קריאת שמע: ורבי אלעזר. אם כן מה ראה לומר דבר זה שאין לעבור יותר מכדי ארבע אמות: אפילו בקריאת שמע נמי. אף בקריאת שמע אסור לעבור יותר מכדי ארבע אמות

ולא אחורי רבו. פירש רש"י משום יוהרא ויש מפרש שנראה כמתמהמה לרבו: והנותן שלום לרבו וחמחזיר שלום. פירוש כשאתה בא מלד שלישי אומר שלום עליך רבי והייט דלמיכן (ויק"ר פ"ד פ"ג:) כתי שלישי תלמיד לרב מי שהוא לפתחלה ונחלמיך מכר דשרי ככל הני דלקמן:

הואיל והתפללו וכו'. הכא נמי ניחמ (ו) מומחה ותלמיד שרי ליה ונקונטרס פי' בפיסח אחר: **שאני צבור.** תע"ג ולא מטח זמן (ז) תיקון (ח) תיקורא תיקור בעשיית מלאכה אף על גב דטפחת הוא: **צלי של מוצאי שבת וכו'.** יש לומר דהכא מיירי שיש לו לוכך תנורה לעשות כמותו שבת כגון ללבת למול תינוק ולא יהיה לו יין להבדלה אם לא יקדים ודאי נרין להוסיף מחול על הקדש לחוליות אבל בחנם לא ופסיטת שלא היו מתכוונים להבדיל ולהמפגל על מוצאי שבת בשבת דגס בעלאכה אסור בכל עם תשיכה:

הלכה כרבי האומר רשות. לאו דוקא רשות אלא כדפריטים בעיל (ד' מ.) ולכך נקרא רשות לנטלה עבור מצוה אחרת העומדת: **והלכתא** כוותיה דרב. ונלאה לכך מקרא פסוקים וקרים בין גאולה לתפלה לרשות הי"א: (ע' תוס' לעיל ד: ד"ה אחר ר"י): ושל

לא אכנגד רבו ולא אחורי רבו ותניא רבי אליעזר אומר המתפלל אחורי רבו בוהנותן שלום לרבו גוהמחזיר שלום לרבו דוהחולק על ישיבתו של רבו והאומר טודבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שאני רבי ירמיה בר אבא זהתלמיד חבר הוה והיינו חדקאמר ליה רבי ירמיה בר אבא לרב מי בדלת אמר ליה אין בדילנא ולא אמר מי בדיל מר ומי בדיל והאמר רבי אבין פעם אחת התפלל רבי של שבת בערב שבת ונכנם למרחץ ויצא ושנה לן פרקין ועדיין לא חשכה טאמר רבא הרוא דנכנם להזיע יוקידם גזירה הוה איני והא אביי שרא ליה לרב דימי בר ליואי לכברויי סלי ההוא יטעותא הואי וטעותא מי הדרא והא אמר אבידן פעם אחת נתקשרו שמים בעבים כסבורים העם לומר חשכה הוא ונכנסו לבית הכנסת והתפללו של מוצאי שבת בשבת ונתפזרו העבים ורחה החמה ובאו ושאלו את רבי ואמר הואיל והתפללו התפללו שאני יצבור דלא מטרחינן להו: א"ר חייא בר אבין רב צלי של שבת בערב שבת רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת רב צלי של שבת בערב שבת אומר קדושה על הכוס או אינו אומר קדושה על הכוס ת"ש דאמר רב נחמן אמר שמואל מהמתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס והלכתא כוותיה רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת אומר הבדלה על הכוס או אינו אומר הבדלה על הכוס ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל מהמתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס אמר ר' זירא אמר רבי אסי אמר ר' אלעזר א"ר חנינא אמר רב בצד עמוד זה התפלל ר' ישמעאל בר' יוסי של שבת בערב שבת כי אתא עולא אמר בצד תמרה הוה ולא בצד עמוד הוה ולא ר' ישמעאל ברבי יוסי הוה אלא ר' אלעזר בר' יוסי הוה ולא של שבת בערב שבת הוה אלא של מוצאי שבת בשבת הוה: תפלת הערב אין לה קבע: מאי אין לה קבע אילימא דאי בעי מצלי כוליה ליליא ליתני תפלת הערב כל הלילה אלא מאי אין לה קבע כמאן דאמר תתפלת ערבית רשות דאמר רב יהודה אמר שמואל תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ר' יהושע אומר יורשות אמר אביי הלכה כדברי האומר חובה ורבא אמר יהלכה כדברי האומר רשות. ת"ר מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר' יהושע א"ל תפלת ערבית רשות או חובה א"ל חובה ליה רשות בא לפני רבן גמליאל א"ל תפלת ערבית רשות או חובה א"ל חובה א"ל והלא ר' יהושע אמר לי רשות א"ל תהמתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש כשנכנסו בעלי תריסין עמד השואל ושאל תפלת ערבית רשות או חובה א"ל רבן גמליאל חובה אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שחולק בדבר זה אמר ליה ר' יהושע לאו א"ל והלא משמך אמרו לי רשות אמר ליה יהושע עמוד על רגלך ויעידו בך עמד רבי יהושע על רגליו ואמר אלמלא אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת ועכשיו שאני חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי היה רבן גמליאל יושב ודורש ור' יהושע עומד על רגליו עד שרננו כל העם ואמרו לחרצפית התורגמן עמוד ועמד אמרי עד כמה נצעריה וניזיל בר"ה אשתקד צעריה בבכורות במעשה דר' צדוק צעריה הכא נמי צעריה תא ונעבריה מאן נוקים ליה נוקמיה לרבי יהושע בעל מעשה הוא נוקמיה לר' עקיבא דילמא עניש ליה דלית ליה זכות אבות אלא נוקמיה לר' אלעזר בן עזריה דהוה חכם ועשיר לעזרא הוא חכם דאי מקשי ליה מפרק ליה והוא עשיר דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר אף הוא אזל ופלח והוא עשירי לעזרא דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה אתו ואמרו ליה ניחא ליה למר דליהוי ריש מתיבתא אמר להו איזיל ואימלך באנישי ביתי אזל ואמלך ברביתהו אמרה ליה

כנגד רבו. תנא רבו ומלמה כתיב שם: לתורי רבו. נמי יוהרא הוא: שלום לרבו. כתתר כל מלד שלום עליך ולא תתר לו שלום עליך רבי: ומיינו דקתתר ליה. תותו היום שהתפלל רב על שכת בערב שכת תתר ליה רבי ירמיה מי כללת תן המלתכה הותיל וקבלת עליך שבת כתפלתך: ולא אתר ליה מי כדיל מר. שתע מינה תלמיד תבר הוה ליה: לכים פתרתן. תלקה לתעמד לתחר בגזרו על הזיעה ועל הרחיצה כשבת כדתתרי' במסכת שבת שפרק כירה שהמיקוה (ד' מ.) תלמה תע"ג דלעי לה כדיל מתיסורי שבת: אתר רבא תמתת תוס בים המערן ולא נתן עליו מים: וקודם גזרה. עד שלא גזרו על הזיעה. וכיל דזכתת דתתרינן כדתתר רבא להזיע כו' מכלא תתרינן: לכברויי סלי. לעשן תותן בנפרים לתתר שהתפלל של שבת בערב שבת: פעותא הוא. לא קבל עליו תוספת שבת משבת תפלה תדעת תלה יום המעונן היה וכשנור תשכה ותתר כך זרתה תמה: כוליא והתפללו התפללו. ולא תניכה להתפלל משתתיך לתתר תפלה היא. ותע"ש שלא היתרו על ד"א אבל לענין תוספת תע"ג דנטעות הוה תוספת הוא ע"י תפלה הוליל ותתר תפלה קבלה היא: כצלי תריסין. תכמים התגלמים זה תת זה בהלכה: כיליך יכול אתי לכפתים תם פתי. על כרתי תתי נרין להודות שתתרתי לו רשות: פסורגמן. שהיה עומד לפני רבן גמליאל ומשמיע לרבים תת הדרשה תפי רבן גמליאל: פעמוד. שתוך: מפפקד. שנה שעברה כרגע פעמים. כמסכת נלים (דף כה.) שתתר לו נתר תתי עליך שתבא תלי נתקוך ונמשתיע כיוס הכפורים שתל להיות כתשבון: כבכורות. במסכת בכורות (דף ט.): במעשה דרבי נחוך. נבכורות הוא. ר' נחוך הוה ליה בוכרת ותתר ליה רבן גמליאל לר' יהושע עמוד על רגליך הוי כתן: פם ונעבריה. כלומר ונעבירך לותו תן הנסיותת: כעל מעשה הוא. והוה ליה לרבן גמליאל לערת עליי: ליה ליה זכות אבות. ולעלמא עניש ליה רבן גמליאל: מפעברין לך. יורידון תן הנסיותת בשביל תתר:

ס"ג

הנהות הב"ח

(ו) תוס' ד"ה תלמיד וכו' ונתי ניחמ (בגיון תלתכות ותלתי תרי: (ז) ד"ה תלתי ותר תין תיקור תפסיים כ"ל ותיכם ניחא ליתתלל בתמן:

גליון הש"ם

גם' והשתדר שלום ליבו. בי"ד ובכ"מ ליתא לפי' ויתמתיר שלום ביבו: שם ויתלמיד תבר היה. עיין קדושין ד' מ"ג ע"ב תוס' ד"ה נתלן: שם ויקדים נזירא חות. ע' שבת ד' מ' ע"ב בגי"י ד"ה וחא תמצה. ותכ"ב בתלוקיו שם:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה כתב, וכן הוא תדאי (ותלכתא כרבן) ממה שתקנו פסוקים בין הקביבנו לתפלת ערבית וכן קריש שלא תקנו בשל שחרית ש"מ דקי"ל תפלת ערבית רשות.

מוסף רש"י

דתלמיד תבר הוה. פסם בתתו לגלן שלמד ממנו דבר אחד פו' יותר (ערובין סג.). מי בדלת. פעם אחת נתקבלו שתים בפנים ותפסלו: כל שלא שתבא יום ותתר ליה רב ירתים לרב תן בגלת תן תגלותה תתקבלת עליך שבת (שבועות ט:). תפלת ערבית רשות. תפני שהיא כנגד הקטר תלבים ותפנים שלין תתכון כשתגיע לשבת (שבת ט:). בעלי תריסין. תגיעים, תלמידי תכמים שתלמים בתלמים של סופרים (בכורות לו:). יכול התי לתכחיש את התת. שיהי יכול לכפים ולותר לו תתתי (שם). תיאך יכול התי להכחיש את התי. תלי כך תתלי ותחלקי כי (שם).

רב נימים גאון

אמר רבא (בר"ה) להיש יוקדים נזירה. איתה מיפשה בפם. שכת בפי בירה (דף ט) אמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי פשום בר קפרא בתחלה היו דתתגין בתתגין שהוחפו פעיב שכת בר' ראו שאין הדבר עומד תידור לתן תפי עכרא תדיק תיה בפקומה עומדת הדיעני בבאן כי רבי שהתפלל של שבת בערב שבת בבר קיבלה לשבת ובירוחיב לשבות ונאמרו עליו התסין לידון בתן ולא נבנם בכרתין אלא להזיע כלבר היה תקדם שנודו תכמים על היתה לפי מה שיש בהלבה שהוזכרה: אמרו להן להזיע: אמרי (בר"ה) בתה בצערתה ניזיל

לא כנגד רבו ולא אחורי רבו *ни рядом со своим учителем*, ибо тогда он как бы показывает, что равен ему, *ни позади него*, ибо это тоже знак высокомерия.

ותניא *И* так *учили* в барайте: **רבי אליעזר אומר** *раби Элиэзер говорит*: **המתפלל אחורי רבו** тот, *кто молится позади своего учителя* **והנותן שלום לרבו** *или приветствует своего учителя* обычным приветствием (не добавляя слово "раби"), **והמחזיר שלום לרבו** *или отвечает на приветствие своего учителя* обычным ответом (не добавляя слово "раби"), **והחולק על ישיבתו של רבו** *или оспаривает* дом *учения своего учителя* (т. е. создает свой дом учения без разрешения учителя), **והאומר דבר שלא שמע מפי רבו** *или говорит вещи* (закон или толкование), *которые не слышал от своего учителя*, – **גורם לשכינה שתסתלק מישראל** такой человек *способствует* тому, что *Присутствие* Всевышнего *уходит от Израиля*.

שאני רבי ירמיה בר אבא *Отличается* случай, происшедший с *раби Йирмеей бар Аба*, от остальных случаев тем, **דתלמיד חבר הוה** *что учеником* и *другом* он *был* у Рава (т. е. равным ему), а не простым учеником. И подтверждается это случаем, **והיינו דקאמר ליה רבי ירמיה בר אבא לרב** когда *сказал раби Йирмея бар Аба* своему учителю и другу *Раву*: **מי בדלת** *прекратил ли ты* работы и принял ли на себя святость субботы, произнеся Арвит накануне субботы? **אמר ליה** Тот *ответил ему*: **אין בדילנא** *да, прекратил*. **ולא אמר** *И не сказал* раби Йирмея: **מי בדיל מר** *прекратил ли господин* работы? – как подобает простому ученику.

ומי בדיל А на самом деле, *разве прекращает* человек работы и принимает на себя святость субботы, произнося Арвит накануне субботы? **והאמר רבי אבין** *Ведь сказал раби Авин*: **פעם אחת התפלל רבי של שבת בערב שבת** *однажды произнес Раби субботнюю* молитву *накануне субботы*. **ונכנס למרחץ ויצא ושנה לן פרקין** А потом *пошел в баню* (чего не делают в субботу), *вышел* оттуда и *дал нам урок*. **ועדיין לא חשכה** *И еще не было темно*, т. е. не наступила суббота.

אמר רבא *Сказал Рава*: **ההוא דנכנס להזיע** *это* было, когда он *пошел в парилку* (сауну), а не в баню. **וקודם גזירה הוה** *И было это раньше*, чем установили мудрецы запрет на посещение в субботу не только бани, но и парилки при бане.

איני *Разве*? Верно ли, что, произнеся Арвит накануне субботы, человек принимает на себя святость субботы? **והא אביי שרא ליה לרב דימי בר ליואי לכברויי סלי** *Ведь Абае разрешил раву Дими бар Левай окурить корзины* серой, а это запрещенная в субботу работа.

ההוא טעותא הוא *Тот* случай *произошел по ошибке*. Рав Дими был уверен, что наступила суббота и ошибочно произнес Арвит, но облака разошлись и показалось солнце. Поэтому Абае разрешил ему заняться работой.

וטעותא מי הדרא *Но разве ошибка возвращает* человека в прежнее состояние? Можно ли сказать, что если помолился по ошибке, то будто вовсе не молился? **והא אמר אבידן** *Ведь сказал Авидан*: **פעם אחת נתקשרו שמים בעבים** *однажды заволокло небо тучами*, **כסבורים העם לומר חשכה הוא ונכנסו לבית הכנסת והתפללו של מוצאי שבת בשבת** *и народ решил, что стемнело*, наступил вечер, *и вошли люди в синагогу, и произнесли* Арвит *исхода субботы*, хотя еще была *суббота*. **ונתפזרו העבים וזרחה החמה** *Но разошлись тучи, и выглянуло солнце*.

ובאו ושאלו את רבי *Пришли спросить Раби*, надо ли молиться снова, когда стемнеет. **ואמר** *И сказал* им Раби: **הואיל והתפללו התפללו** *раз молились* – значит, *молились*. И не надо повторно молиться, хотя первая молитва была ошибочной (будничная молитва, произнесенная в субботу).

שאני צבור *Отличается община* от отдельного человека. Несмотря на то что ошибочно произнесла община послесубботний Арвит, когда еще была суббота, он засчитывается, **דלא מטרחינן להו** так как *не утруждают* общину повторением молитвы. Но молитва отдельного человека, помолившегося ошибочно, не засчитывается. Поэтому Абае разрешил раву Дими окурить корзины.

אמר רבי חייא בר אבין *Сказал раби Хия бар Авин*: **רב צלי של שבת בערב שבת** *Рав произнес субботнюю* молитву Арвит *накануне субботы*. **רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת** *Раби Йошия произнес послесубботнюю* молитву Арвит *в субботу*.

רב צלי של שבת בערב שבת *Рав произнес субботнюю* молитву *накануне субботы*. Вопрос: тот,

ולא אחורי רבו. פירש"י משום יוהרא ויש מפרש שנראה כמשתמש בגדו: והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום. פירוש כאחר כני מדם שחינו מומר שלום עליך רבי וחינו למחרינן (כ"ק דף ע:) כני שלחת חלמיד לבו מי נמי ההוח לכתחלה קחמר וכחלמיד חבר דשרי ככל מי דלקמן:

הואיל והתפללו וכו'. הכח נמי ניחח ליה (ב) לענין (ג) מומרת ומחמי שרי ליה ונקוטינהו פי' בפניס מחר: **שאני צבור.** חע"ג דלח חטח זמן ליחן (ג) לחיכוה חיכור בעלמיה מלחכה לח חכח ליה לחיכוה: (ד' ח.) חלמח חע"ג דלחי לח כדל חליקורי שנת: **אמר רבא לשוויי.** נכנס להזיע חחמת מוס בית המרחץ ולח נחן עליו מים: **וקודם גוזרה.** עד שלח גזרו על החיבה. וכבל דוכחת דלמרינן כדחמר רבח להזיע כו': מכחן למרינן: **לכבודו פלי.** לענין קומן נגפרים ליחר שהחפללו של שבת קצרה שנת: **מעומד יוסי.** לח קבל עליו חוספת שבת משבת חפלה מדעת חלח יום המעונן היה וכשנור חשבה ומחר לך זרחה חמה: **יוסי ומפללנו מפללנו.** ולח לריכס להחפלל משחחשך למחר חפלה היח. וחע"פ שלח היחנו במלחכה החם הוח דלח נעבור על ד"ח חבל לענין חוספת חע"ג דבשעות הוה חוספת הוח ע"ש חפלה הוחיל ומחר חפלה קבלה היח: **בפלי פריסין.** חכמים המנלחים זה לח זה בהלכה: **היכך יכול פחי לכפסים פם פחי.** על כרחי חני לריך להודות שלחמרתי ו רשות: **שתורגמן.** שהיה עומד לפני רבן גמליחל ומשמיע לרבים לח הדרשה מפי רבן גמליחל: **פמוד.** שתוק: **פשפקד.** שנה שעבורה: **כרשם הבשם.** נחמכת נלחם בשנה (דף סה.) שלמר לו נחר לחי עליך שחבת חלחי נחמקוך ונחמוחיך ביום שחמר ליה רב יהודה לרב חם נחלם חת חלחסה שלח חקנו בשל שחרית של שם רבי'ה לפל חפלת ערבית רשות.

מוסף תוספות

ח בתוס' ר"ש כתב, וכן הוא חדחי (והלכתא כרב) משה שחקנו פטוקים בין השביבנו לחפלת ערבית וכן קריש שלא חקנו בשל שחרית של שם רבי'ה לפל חפלת ערבית רשות.

מוסף רש"י

דחלמיד חבר הוה. שכם כחיתו חלח שלמד ממנו דבר חחד לו יחתר (ערובין סג.). מי בדלת. פעם חחת נחקבלו כל חד חמים שנחנו ביום והמשכל כל חד שבת חנענוע יום ולחר ליה רב יהודה לרב חם נחלם חת חלחסה שלח חקנו בשל שחרית של שם רבי'ה לפל חפלת ערבית רשות.

מוסף הגהות

(ב) תוס' ד"ה הואיל וכו' נמי פיעמ (ענין מלאכה ומחמי שרי: (ג) ד"ה שאני וכו' אין חיקור נשחים ב"ל ומיהו ל"ל ומיהו ל"ל נחמק:

גליון הש"ס

גם' והמחזיר שלום לרבו. נ"ב ובגי"ם ליחל נחל המחזיר שלום לרבו: שם ויחלמיד חבר היה. עיין קדושין ד' מ"ו ב"מ ס"ם ד"ה קדושין: שם וקודם נזירה חחת. ע' שבת ד' מ"ו ב"ב נדרים ד"ה לפל מנמה. וכ"כ"ב כחלמיע שם:

רבינו חננאל

הוקשה חפלת מנחה לחמיד של בין הערבים חלח לקטרח שנחמר חכון חפלתי קטרח לפניך וגו'. ותר הא דחמר ר' [חליעזר] הנישה חפלתו קבע חין חפלתו תחנונים. חוקמוה חבני בר חבין בר חבין חי' חניגה בר חבין כל שחינו מחפלל עם רמוחיי חמה שונא על ואח יחפלל כל חמיד חליך לעת מנחה. לעת מנוח של יום. ומ"ר רשעת חפלת מנחה משש שעות ומחנה ולמעלה עד הערב. מאן דמנלי [להו] מפלג מנחה קטנה ולמעלה טפי ערוך. וכלבך שלא ידחה

את השעה

[והאומר רבר שלא שמע מרבו. ז'. שלא ליתר רבר שלא שמע מרבו פעולם]. [וקשה ליה רבי יחמיה בר אבא לרב מבילת. בין דשת מצלי של שבת מבעוד יום אי בלילה וקבלת שבת עליך. וח"ל בדילוג]. [וקודם נזירה. עי' פ' ר"ח שבת ס. אן. פעם אחת נתקשרו שמים בעבים בסבורים העם לומר חשבה היא ובמלו לבית הכנסת ולהתפלל של מנחה שבת בשבת ונתעוררו העבים ונזרחה החמה ובר. מעשה היה ביסי אבותינו הקדושים ז"ל, פעם אחת ערב שבת היה יום המעונן, ונסברו העם שהשיכה החליקו את הנירות, ולא הספיקו להתפלל מנחה עד שנשבה הירה תנמודו העבים וראו השמש. ולא התפללו ערבית היה שהות ביום התחילו הנרות לכבות. ושאלו לחכמי הדור ואמרו, שחיתם שהחליקו הנרות שחורין להוליך ולעשות מלאכה, משום שכבר קבלו עליהם את השבת. אכל שאר אנשי בית מחרין להוליך בו אחר. אבל באותו נר שהוליך לשם שבת אמור לינב בו להוסיף עליו שמן, ואפילו אם נכבה אפור לטלטל ולינב בו עד מוצאי שבת, אבל איש אחר מותר להוליך נר אחר. וכך פלתה שמעתי: זו, כל המתפלל של שבת בערב שבת מדעתו כלא נעות. ה"ב לשבת מלאכה מיה, שכבר קבל עליו את השבת ומוסיפין מחול על הקדש. ואי בשבר מיכל מקדש. ואע"ג דשריין לא השבה לילי שבת. ין המתפלל שמנה עשרה ברכות של מוצאי שבת מבדלה על הכוס מיר. ואע"פ בן אומר בשלאבה עד שתחשך. מאי אין לו קבע כמאן דאמר תפלת ערבית רשות. שהלבה כר' יהושע דאמר רשות, משום דיב דאמרי דחפלה ערבית רשות. ואמרינן הכא. והא דאמר בפ"ק בבבא"מ אי בעית אימא לאפוקי ממאן דאמר תפלת ערבית רשות קמ"ל דחובה. ה"ג בבבא"מ שובבות בתפלת ערבית בינן בגליאל ולית הלבתא בוחיתה. [והני מילין מי שלא נתן להתפלל אבל אם נתן להתפלל. נעשית עליו תובה. ואמר רבנן מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר' יהושע. א"ל תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה רשות. ונקטינן מרבינהו שמה שאמר ר' יהושע רשות, במקום שלא נהגו להתפלל כלל. ואתו תלמיד הוא שלא ידיקדק. וכשאשאל רבן גמליאל בלום יש אדם חולק בדבר זה. השיבו ר' יהושע לאו, מפני שהוא אומר בדעתו שגם רבן גמליאל מודה שהוא רשות. וכיון ששמע שהודה לו התיבה חזר בו. ופסק בזה שאפור אם באין אנו לדון אחר רבן גמליאל צדיכין אנו לדון אחר כל בית דין שעמד מימות משה. ולא עוד אלא שר' יהושע לא הודה רשות אלא כמקום שלא נהגו להתפלל תפלת הערבית כלל. ולפיכך אמר ר' יהושע שלא אמר שהוא רשות, וזיו שכפר. כי בדעתו אמר, שלא אפידתי לו שהיא רשות לגמרי אפילו במקום שנהגו. כי ר"ג ור' יהושע שנהגו (שלא לעשות כלל) [נעשית עליהן חובה] והתלמיד הוא שלא ידיקדק [שלהן חובה]. והודיעה ששם רבי זה ונהגו כל ישראל ונתעשת ותובה. והוא רב דאמרי לקמן (ולפיכך א"ר יהושע שלא אמר שהוא רשות) אם שנה ולא הזכיר של ר"ה. ערבית אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין את היום בתפלת ערבית (רשות ח"ו יהושע שכפר בו שלא על בלילה אלא ביום. ש"מ דאי שנה בולהי ר"ה בגון בשבתות ויו"ט מחזירין אותו כמו בתפלת חובה. אלא נקטינהו לר' אלעזר בן מהרסת אין מקישין בפנהדרין וקן ומרים ומי שאין לו בנים ואבודיר.

בר"ה צעריה בבבהדת צעריה. הני רצעריה בראש השנה שהני הוא בשרק אם אינן מכירין אותו (ה"ג) [תתנן תנר באו שוים ואפרו ראיהודה נימבו שלח לו רבן גמליאל נחד אני עליך שתבא אצלי במקלך ובספוחיך ביום הכפורים שהל להיות בחשבתך ובבבהתך (ע"ר) בשרק בי שפבלי מיה. שכבר קבל עליו את השבת ומוסיפין בהול על הקדש. ואי בשבר מיכל מקדש. ואע"ג דשריין לא השבה לילי שבת. רבן הפתפלל שפתה עשרה ברכות של מוצאי שבת מבדלה על הכוס מיר. ואע"פ בן אומר בשלאבה עד שתחשך. מאי אין לו קבע כמאן דאמר תפלת ערבית רשות. שהלבה כר' יהושע דאמר רשות, משום דיב דאמרי דחפלה ערבית רשות. ואמרינן הכא. והא דאמר בפ"ק בבבא"מ אי בעית אימא לאפוקי ממאן דאמר תפלת ערבית רשות קמ"ל דחובה. ה"ג בבא"מ שובבות בתפלת ערבית בינן בגליאל ולית הלבתא בוחיתה. [והני מילין מי שלא נתן להתפלל אבל אם נתן להתפלל. נעשית עליו תובה. ואמר רבנן מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר' יהושע. א"ל תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה רשות. ונקטינן מרבינהו שמה שאמר ר' יהושע רשות, במקום שלא נהגו להתפלל כלל. ואתו תלמיד הוא שלא ידיקדק. וכשאשאל רבן גמליאל בלום יש אדם חולק בדבר זה. השיבו ר' יהושע לאו, מפני שהוא אומר בדעתו שגם רבן גמליאל מודה שהוא רשות. וכיון ששמע שהודה לו התיבה חזר בו. ופסק בזה שאפור אם באין אנו לדון אחר רבן גמליאל צדיכין אנו לדון אחר כל בית דין שעמד מימות משה. ולא עוד אלא שר' יהושע לא הודה רשות אלא כמקום שלא נהגו להתפלל תפלת הערבית כלל. ולפיכך אמר ר' יהושע שלא אמר שהוא רשות, וזיו שכפר. כי בדעתו אמר, שלא אפידתי לו שהיא רשות לגמרי אפילו במקום שנהגו. כי ר"ג ור' יהושע שנהגו (שלא לעשות כלל) [נעשית עליהן חובה] והתלמיד הוא שלא ידיקדק [שלהן חובה]. והודיעה ששם רבי זה ונהגו כל ישראל ונתעשת ותובה. והוא רב דאמרי לקמן (ולפיכך א"ר יהושע שלא אמר שהוא רשות) אם שנה ולא הזכיר של ר"ה. ערבית אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין את היום בתפלת ערבית (רשות ח"ו יהושע שכפר בו שלא על בלילה אלא ביום. ש"מ דאי שנה בולהי ר"ה בגון בשבתות ויו"ט מחזירין אותו כמו בתפלת חובה. אלא נקטינהו לר' אלעזר בן מהרסת אין מקישין בפנהדרין וקן ומרים ומי שאין לו בנים ואבודיר.

אמר רבא [בר"ו] להודע וקדים בנירה. איתה מיפחיה במם שבת בש: בירה: נוף ת) אמר ר' שמעון בן אבי אמר ר' יהושע בן לר משום בר קפרא בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת בר' ראו שאין הדבר עושר התירו להן חמי טבריא ועדיין דינה במקומה ונחרת הר"ענו בבאן כי רבי שהתפלל של שבת מערב שבת בבר קיבלה לשבת עליהה ואיהיב לשבת נשמה יתירה ונאמרו עליו החכין ירחץ בהן ולא נכנס בהרחץ אלא להזיע בלבר זה המעשה היה קרום שנזרו חכמים על הזיעה לפי מה שיש בהלבה שהוכיחה: אמרי להן להזיע: אמרי [בר] כמה נזעריה ונידל

кто так поступает, אומר קדושה על הכוס может ли *сказать "кдушу" над бокалом* вина до наступления ночи? או אינו אומר קדושה על הכוס *Или не может сказать "кдушу" над бокалом* вина?

דאמר רב נחמן תא שמע *Иди и учи* из того, *что сказал рав Нахман: сказал Шмуэль:* מתפלל אדם של שבת בערב שבת *произносит человек* (разрешено ему произнести) *субботнюю* молитву *накануне субботы* (после "половины Минхи ") ואומר קדושה על הכוס *и* тогда же *говорит "кдушу" над бокалом* вина. והלכתא כוותיה *Закон* установлен *в согласии с его* (Шмуэля) *мнением.*

רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת *Раби Йошия произнес послесубботнюю* молитву *в субботу.* Вопрос: тот, кто так поступает, אומר הבדלה על הכוס может ли *сказать "авдалу" над бокалом* вина еще в субботу? או אינו אומר הבדלה על הכוס *Или не* может *сказать "авдалу" над бокалом* вина?

דאמר רב יהודה אמר תא שמע *Иди и учи* из того, *что сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль:* מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת *произносит человек* (разрешено ему произнести) *послесубботнюю* молитву *в субботу* (после "половины Минхи") ואומר הבדלה על הכוס *и* тогда же *говорит "авдалу" над бокалом* вина.

אמר רבי זירא אמר רבי אסי אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אמר רב *Сказал раби Зэра: сказал раби Аси: сказал раби Элазар: сказал раби Ханина: сказал Рав:* בצד עמוד זה התפלל רבי ישמעאל ברבי יוסי של שבת בערב *возле этой колонны произнес раби Йишмаэль, сын раби Йосе, субботнюю* молитву *накануне субботы.*

כי אתא עולא *Когда пришел Ула* из Страны Израиля в Вавилонию, אמר *сказал,* поправив предыдущее высказывание: то событие בצד תמרה הוה ולא בצד עמוד הוה *произошло возле пальмы, а не колонны,* ולא רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה *и не с раби Йишмаэлем, сыном раби Йосе,* אלא רבי אלעזר ברבי יוסי הוה *а с раби Элазаром, сыном раби Йосе,* ולא של שבת בערב *и* произнес он *не субботнюю* молитву *накануне субботы,* אלא של מוצאי שבת בשבת הוה *а послесубботнюю в субботу.*

Учили в нашей мишне: תפלת הערב אין לה קבע *для вечерней молитвы* Арвит *нет установленного времени.*

מאי אין לה קבע *Что* означает *"нет для нее установленного времени"?* אילימא דאי בעי מצלי כוליה ליליא *Если скажешь, что если хочет,* то *молится всю ночь,* – тогда учителю мишны ליתני תפלת הערב כל הלילה надо было *сказать: вечерняя молитва – всю ночь.* אלא מאי אין לה קבע *Но что* означает *"нет для нее установленного времени"?* – כמאן דאמר Это означает, что мишна идет *по мнению того* учителя, *который сказал:* תפלת ערבית רשות *вечерняя молитва необязательна.*

דאמר רב יהודה אמר שמואל *Как сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль:* תפלת ערבית רבן גמליאל אומר о *вечерней молитве рабан Гамлиэль говорит:* חובה *обязательна;* רבי יהושע אומר *раби Йеошуа говорит:* רשות *необязательна.* (Необязательна в том смысле, что если она совпала по времени с исполнением другой заповеди, которая обязательна и срок исполнения которой истекает, то сначала надо исполнить другую заповедь.)

הלכה כדברי האומר חובה אמר אביי *Сказал Абае:* закон – *как слова* того, *кто сказал:* вечерняя молитва *обязательна.* ורבא אמר *А Рава сказал:* הלכה כדברי האומר רשות *закон – как слова* того, *кто сказал:* вечерняя молитва *необязательна.*

מעשה תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: שבא *история с одним учеником,* בתלמיד אחד לפני רבי יהושע *который пришел к раби Йеошуа* и אמר לו *сказал ему* (спросил): תפלת ערבית רשות או חובה *вечерняя молитва – необязательна или обязательна?* אמר ליה *Сказал ему* раби Йеошуа: רשות *необязательна.*

בא לפני רבן גמליאל *Пошел к рабану Гамлиэлю* и אמר לו *сказал ему:* תפלת ערבית רשות או חובה *вечерняя молитва – необязательна или обязательна?* אמר לו *Сказал ему* рабан Гамлиэль: חובה *обязательна.*

והלא רבי יהושע אמר לו *Сказал ему* ученик: לי רשות *но разве раби Йеошуа не сказал мне,* что *необязательна?* אמר לו *Сказал ему* рабан Гамлиэль: המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש *подожди, пока не придут "щитоносцы"* (воины учения; так он назвал мудрецов) *в дом учения.*

כשנכנסו בעלי תריסין *Когда пришли "щитоносцы",* עמד השואל ושאל *поднялся* тот, кто

ולא אחורי רבו. פירש"י משום יוהרא ויש מפרש שנראה כמשמחה לרבו: והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום. פירוש כשאמר מי מדש שלינו מומר שלום עליך רבי והיינו דלמעיל (כ"ק דף עג:) מי שלילת תלמיד לרב מי נמי הסוא לכתחלה קאמר ובתלמיד מבר דשרי בכל מי לקמן:

הואיל והתפללו וכו'. הכא נמי ומאי שני ליה ונקוטינהו מי' נפשים מאחר: שאני צבור. פע"ג דלא מטא זמן (ס) תפילה מיקור בעשיית מלאכה לפ שהוא צלי של מוצאי שבת וכו'. יש לומר דהכא מיירי שיש לו זרוך מלוה לעשות בתוכתי שבת כגון ללכת למול תינוק ולא יהיה לו יין להבדלה אם לא יקדים ולתי צריך להוסיף מחול על הקדש לחוליהם אבל בחוכ לא ופשיטא שלא היו מתרחים להבדיל על מוכתי שבת בשבת דגם בתלמוד לבי קיסר אף הוא אזל ופלח והוא עשירי לעזרא דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה אתו ואמרו ליה ניחא ליה למר דליהוי ריש מתיבתא אמר להו איזיל ואימליך באינשי ביתי אזל ואמליך כרביתהו אמרה ליה

לא כנגד רבו ולא אחורי רבו ותניא רבי אליעזר אומר המתפלל אחורי רבו והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום לרבו והחולק על ישיבתו של רבו והאומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שאני רבי ירמיה בר אבא דירתלמיד חבר הוה והיינו דקאמר ליה רבי ירמיה בר אבא לרב מי ברלת אמר ליה אין בדילנא ולא אמר מי בדיל מר ומי בדיל והאמר רבי אבין פעם אחת התפלל רבי של שבת בערב שבת ונכנם למרחץ ויצא ושנה לן פרקין ועדיין לא חשכה אמר רבא ההוא דנכנם להזיע וקודם גזירה הוה איני והא אביי שרא ליה לרב דימי בר ליואי לכברוי מלי ההוא יטעותא הואי וטעותא מי הדרא והא אמר אבידן פעם אחת נתקשרו שמים בעבים כסבורים העם לומר חשכה הוא ונכנסו לבית הכנסת והתפללו של מוצאי שבת בשבת ונתפזרו העבים ורחה החמה ובאו ושאלו את רבי ואמר הואיל והתפללו התפללו שאני יצבור דלא מטרחינן להו: א"ר חייא בר אבין רב צלי של שבת בערב שבת רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת רב צלי של שבת בערב שבת אומר קדושה על הכום או אינו אומר קדושה על הכום ת"ש דאמר רב נחמן אמר שמואל ימתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכום והלכתא כוותיה רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת אומר הבדלה על הכום או אינו אומר הבדלה על הכום ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל ימתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכום אמר ר' זירא אמר רבי אסי אמר ר' אלעזר א"ר חנינא אמר רב בצד עמוד זה התפלל ר' ישמעאל בר' יוסי של שבת בערב שבת כי אתא עולא אמר בצד תמרה הוה ולא בצד עמוד הוה ולא ר' ישמעאל ברבי יוסי הוה אלא ר' אלעזר בר' יוסי הוה ולא של שבת בערב שבת הוה אלא של מוצאי שבת בשבת הוה: תפלת הערב אין לה קבע: מאי אין לה קבע אילימא דאי בעי מצלי כוליה ליליא ליתני תפלת הערב כל הלילה אלא מאי אין לה קבע כמאן דאמר ימתפלת ערבית רשות דאמר רב יהודה אמר שמואל תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ר' יהושע אומר ירשות אמר אביי הלכה כדברי האומר חובה ורבא אמר יהלכה כדברי האומר רשות. ת"ר מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר' יהושע א"ל תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה רשות בא לפני רבן גמליאל א"ל תפלת ערבית רשות או חובה א"ל חובה א"ל והלא ר' יהושע אמר לי רשות א"ל "המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש כשנכנסו בעלי תריסין עמד השואל ושאל תפלת ערבית רשות או חובה א"ל רבן גמליאל חובה אמר להם רבן גמליאל לחכמים בלום יש אדם שחולק בדבר זה אמר ליה ר' יהושע לאו א"ל והלא משמך אמרו לי רשות אמר ליה יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך עמד רבי יהושע על רגליו ואמר אלמלא אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת ועכשיו שאני חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי היה רבן גמליאל יושב ודורש ור' יהושע עומד על רגליו עד שרננו כל העם ואמרו לחוצפית התורגמן עמוד ועמד אמרי עד כמה נצעריה וניזיל בר"ה אשתקד בצעריה בבכורות במעשה דר' צדוק צעריה הכא נמי צעריה תא ונעבריה מאן נוקים ליה נוקמיה לרבי יהושע בעל מעשה הוא נוקמיה לר' עקיבא דילמא עניש ליה דלית ליה זכות אבות אלא נוקמיה לר' אלעזר בן עזריה דהוה חכם והוא עשיר לעזרא הוא חכם דאי מקשי ליה מפרק ליה והוא עשיר דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר אף הוא אזל ופלח והוא עשירי לעזרא דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה אתו ואמרו ליה ניחא ליה למר דלילהוי ריש מתיבתא אמר להו איזיל ואימליך באינשי ביתי אזל ואמליך כרביתהו אמרה ליה

כנגד רבו. מגל רבו ומלמה כלילו הם שרוט: מחורי רבו. נמי יוהרא הוא: שלום לרבו. כשאר כל אדם שלום עליך ולא אמר לו שלום עליך רבי: והיינו דקאמר ליה. פותו היום שהתפלל רב של שבת בערב שבת אמר ליה רבי ירמיה מי נללת מן המלאכה הואיל וקבלת עליך שבת בתפלתך: ולא אמר ליה מי כדיל מר. שמע מינה מלאכי שבת (אחר) הוא ליה: לכיס שפרתך. פלקא דעתך לאחר שנזרו על הדיבה ועל הרמיזה כשבת כדאמרי' במסכת שבת שבת בפרק כירה שהמיקוד (ד' ח.). פע"ג דלעי לא כדיל מלאכתי שבת: אמר רבא להזיע. וכגון שהזיע מחמת חום היום בתמרוקי ולא נתן עליו מים: וקודם גזירה. עד שלא גזרו על הזיעה. וכגל דוכתא דלמרינן כדאמר רבא להזיע כי' מהכא למרינן: לכבודי פלי. שעשן מותן בגפרית ליחה שהתפללו על שבת בערב שבת: פעופע פופי. לה קבל עליו תוספת שבת משעת תפלה מדעת אלא יום המעונן היה וכקטר מחשכה ואמר לך זרמה תמה: פופיל ופפפלנו שפפללנו. ולא הלריכה להתפלל משתחשך אלמא תפלה היא. ופע"ג שלא הותרו בגמלאכה אתם הוא אלא לענין שיתפלל אבל לענין תוספת הוא ע"ג תפלה הוא"ל ואמר תפלה קבלה היא: כאלי פריפין. חכמים המעלימים זה מזה בהלכה: פיקך יכול אתי לאכפויי אם אי. על כרחי אני נריך להודות שלמרתני ליה רשות: פפורגמן. שהיה שומד לפני רבן גמליאל ומשמיע להרים את הדרשה מפי רבן גמליאל: פעוך. שעון: פפפקך. שנה שעברה כרגע שנשנה. בתוספתא נקרא שנה (דף כה.) שאמר לו גחר מני עליך שתפלת אלאי מקלך ומטושטש ביום שהכפורים שאל להיום נחשטוך: בכבורות. בתוספתא בכורות (דף ט.): בשעשה דרכי לדוק. בכבורות הוא: ר' לדוק הוה ליה בוכרא ואמר ליה רבן גמליאל לר' יהושע עמוד על רגליך כו' כי הכא: פע ונעבריה. נותו ונעביר אותו מן הגשילות: כשל מעשה הוא. והוה ליה לרבן גמליאל לגזרת עלמי: לית ליה זכות אבות. ולילמל עניש ליה רבן גמליאל: ופפכברין לך. יורידון מן הגשילות ונשביל אחר:

ס"ג

כב א מיי' פ"ח מהל' ת"ת הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע יו"ד סי' נ סעיף מ ובו"י סעיף נתיב סעיף מח: כג ב מיי' שם הל' ג סמג עשין יט טוש"ע יו"ד סי' רמב סעיף מח: כד ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ג וז: כה ב מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף מה: כו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג: כח ז ז טוש"ע או"ח סימן רפב סעיף יד: כם ח מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלי ו וטוש"ע שם סעיף ב: ל ט מיי' ופמב שם טוש"ע שם סעיף ב: לא י מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלכה ו: לב כ מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו ופ"ד הל' ו ופ"ט הלכה ט סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' תלה ס"ה ופ"ט סי' תלה ס"ב ופ"ג סי' תלה ס"ב ופ"ד סי' תלה ס"ב ופ"ט סי' תלה ס"ב ופ"ט סי' תלה ס"ב ופ"ט

задавал вопрос мудрецам, *и спросил*: **תפלת ערבית רשות או חובה** *вечерняя молитва – необязательна или обязательна?* **אמר לו רבן גמליאל** *Сказал ему рабан Гамлиэль*: **חובה** *обязательна.*

אמר להם רבן גמליאל לחכמים *Сказал рабан Гамлиэль мудрецам*: **כלום יש אדם שחולק בדבר זה** *есть кто-нибудь, кто это оспаривает?* **אמר ליה רבי יהושע** *Сказал ему раби Йеошуа*: **לאו** *нет.*

אמר לו והלא *Сказал ему* рабан Гамлиэль: *но разве не от твоего* **משמך אמרו לי רשות** *имени сказали мне,* что молитва Арвит *необязательна?*

אמר ליה יהושע *Сказал ему* рабан Гамлиэль: *Йеошуа,* **עמוד על רגליך ויעידו בך** *поднимись,* сейчас *будут свидетельствовать против тебя.*

עמד רבי יהושע על רגליו ואמר *Поднялся раби Йеошуа и сказал*: **אלמלא אני חי והוא מת** *если бы я был жив, а этот* свидетель *мертв,* **יכול החי להכחיש את המת** то *мог* бы *живой опровергнуть* слова *мертвого.* **ועכשיו שאני חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי** *Но ныне, когда я жив и он жив, как может живой опровергнуть* слова *живого?*

היה רבן גמליאל יושב ודורש Так и *было*: *рабан Гамлиэль сидит и толкует* Тору, **ורבי יהושע עומד על רגליו עד שרננו כל העם** *а раби Йеошуа стоит. Пока не возмутился весь народ,* все присутствующие. **ואמרו לחוצפית התורגמן** *И сказали* мудрецу по имени *Хуцпит, переводчику* (который громко пересказывал толкование учителя): **עמוד** *остановись!* **ועמד** *И он остановился.*

אמרי *Сказали* присутствующие: **עד כמה נצעריה וניזיל** *до каких пор* рабан Гамлиэль *будет унижать* раби Йеошуа? **בראש השנה אשתקד צעריה** *На Новый год в прошлом году унизил.* В тот раз разошлись во мнениях рабан Гамлиэль и раби Йеошуа, в какой день начиналось новомесячье, и приказал рабан Гамлиэль, чтобы раби Йеошуа пришел к нему с посохом и деньгами в день, который, по мнению последнего, выпал на Йом-Кипур.

בבכורות במעשה דרבי צדוק צעריה *И в эпизоде с раби Цадоком,* который описан *в* трактате *Бхорот, унизил.* В тот раз раби Цадок, коэн, пришел посоветоваться по поводу изъяна на теле своего быка, который был первенцем у родившей его коровы. Раби Йеошуа опротестовал решение рабана Гамлиэля, за что тоже простоял весь урок на ногах перед всеми мудрецами.

הכא נמי צעריה И *здесь тоже унижает!* **תא ונעבריה** *Идем и свергнем* рабана Гамлиэля с его поста руководителя. **מאן נוקים ליה** Но *кого поставим вместо него?*

נוקמיה לרבי יהושע *Поставим* на этот пост *раби Йеошуа?* – **בעל מעשה הוא** Нет, *он участник события,* и его назначение приведет к чрезмерному страданию рабана Гамлиэля.

נוקמיה לרבי עקיבא *Поставим* на этот пост *раби Акиву?* – **דילמא עניש ליה** Нет, потому что *может* так случиться, что обида рабана Гамлиэля *повредит* раби Акиве, **דלית ליה זכות אבות** *поскольку нет* у раби Акивы *заслуг отцов,* которые могли бы его защитить. (Раби Акива был потомком принявших иудаизм.)

אלא נוקמיה לרבי אלעזר בן עזריה *Но* тогда *поставим* на этот пост *раби Элазара бен Азарья.* **דהוא חכם והוא עשיר** *Потому что он мудр и богат.* **והוא עשירי לעזרא** *И он – десятое* поколение *от Эзры.*

דאי מקשי ליה מפרק ליה הוא חכם *Он мудр – потому что, когда ему задают трудные вопросы, он дает толкование.* **והוא עשיר** *И он богат –* **דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר אף הוא אזל ופלח** *потому что, если* придется *вести переговоры с кесарем, также и он* может *вести переговоры.* **והוא עשירי לעזרא** *И он десятое* поколение *от Эзры –* **דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה** а поэтому *у него есть заслуги отцов, и* обида рабана Гамлиэля *не сможет ему повредить.*

אתו ואמרו ליה *Пошли и сказали* раби Элазару бен Азарья (спросили его): **ניחא ליה למר דלידהוי ריש מתיבתא** *хочет ли господин быть главой дома учения?* **אמר להו** *Сказал им*: **איזיל ואימליך באינשי ביתי** *пойду и посоветуюсь с домочадцами.* **אזל ואמליך בדביתהו** *Пошел и посоветовался со своей женой.* **אמרה ליה** *Сказала ему* его жена:

דלמא מעברין לך *может, и тебя сместят* с поста руководителя?

אמר לה *Сказал ей*: לשתמש אינש יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר пусть *человек пользуется один день дорогим бокалом*, даже если *завтра* тот *разобьется*.

אמרה ליה *Сказала ему* его жена: לית לך חיורתא *нет у тебя седины*. А у руководителя должна быть седая борода.

ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה *В тот день* раби Элазару бен Азарья *исполнилось восемнадцать лет*. אתרחיש ליה ניסא *Произошло с ним чудо*, ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיורתא *и появилось у него* в бороде *восемнадцать рядов седых* волос.

היינו דקאמר רבי אלעזר בן עזריה *Это* то, *о чем сказал раби Элазар бен Азарья* (см. стр. 12б): הרי אני כבן שבעים שנה *вот я – как семидесятилетний*. ולא בן שבעים שנה *И не* сказал: *я – семидесятилетний*. Т. е. раби Элазар бен Азарья признал, что теперь похож на старца.

תנא *Учили* в барайте: אותו היום סלקוהו לשומר הפתח *в тот день убрали сторожа у входа* в дом учения ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס *и разрешили ученикам приходить* на занятия. שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר *Потому что* все время, пока руководителем *был рабан Гамлиэль*, он *объявлял*: כל תלמיד שאין תוכו כברו *любой ученик, который внутри не* такой, *как снаружи* (т. е. у него нет боязни перед Всевышним), לא יכנס לבית המדרש *не войдет в дом учения*.

ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי *В тот день добавили скамьи* в дом учения. אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן *спорили на эту* тему *Аба Йосеф бен Достаи и мудрецы*. חד אמר *Один сказал*: אתוספו ארבע מאה ספסלי *добавили четыреста скамей*. וחד אמר *Другой сказал*: שבע מאה ספסלי добавили *семьсот скамей*.

הוה קא חלשא דעתיה דרבן גמליאל *Упал духом рабан Гамлиэль*, когда увидел, что теперь разрешается всем приходить на обсуждение законов: как бы Небеса не наказали его за то, что запрещал приходить всем желающим. אמר *Сказал*: דלמא חס ושלום מנעתי תורה מישראל *может, не дай Бог, отклонил я Тору от Израиля*?

אחזו ליה בחלמיה חצבי חיורי דמליין קטמא *Дали ему* с Небес *увидеть во сне белые кувшины, полные пепла*. Намек на то, что он прав и новые ученики не достойны учиться. ולא היא *Но не так* было дело! ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה Потому что *тот* сон *был показан ему для поддержки духа*. (Так он узнал, что его не накажут.).

תנא *Учили* в барайте: עדיות בו ביום נשנית *в тот день был составлен* трактат *Эдуёт*. וכל היכא דאמרינן בו ביום *И везде, где сказано* "*в тот день*", ההוא יומא הוה имеется в виду *тот самый день*. ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה *И не было* ни одного *закона* из тех, *смысл которых* до сих пор *оставался неясным*, чтобы *его не объяснили* в тот день мудрецы *дома учения* (так их было много).

ואף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת *И также рабан Гамлиэль не уклонялся от* обсуждения законов в *доме учения ни на один час*. דתנן *Как учили* в мишне: בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש *в тот день пришел Йеуда, гер-амонеец* (перешедший в еврейство житель страны Амон), к мудрецам *в дом учения*. אמר להם *Сказал им*: מה אני לבא בקהל *каков* закон по поводу *моего вхождения в общину* Израиля? Т. е. могу ли я жениться на еврейке?

1. Дварим 23:4

אמר לו רבן גמליאל *Сказал ему рабан Гамлиэль*: אסור אתה לבא בקהל *запрещено тебе войти в общину*. אמר לו רבי יהושע *Сказал ему раби Йеошуа*: מותר אתה לבא בקהל *разрешено тебе войти в общину*.

אמר לו רבן גמליאל *Сказал рабан Гамлиэль* своему оппоненту, раби Йеошуа: והלא כבר נאמר *но разве уже не сказано*[1]: לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' *"Не войдет амонеец и моавитянин в общину Всевышнего"*?

אמר לו רבי יהושע *Сказал ему раби Йеошуа*: וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין *но разве Амон и Моав на своих местах живут*? כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות *Уже пришел Санхерив, царь Ассирии, и перемешал все народы*. Переселил их на новые земли, чтобы не усилились и не восставали против

ה"ג דלמא מעברין לך אמר לה יומא חדא בכבא דמוקרא ולמחר ליכבר. ול"ג מעלין בקדש: כבא דמוקרא. [ס]כום זכוכית יקרה שקורין לה בלשון ישמעאל עדקי"ש ותומרים כי מלא כזיזו יום אחד ישתמש בו בעליו ויתכבד בו ואם ישבר ישברו לו תיובתא. לית לך שברות לבנות של זקנה ומלה לדרכן להיות זקן: י"ם דרי תיובתא. י"ח שורות של זקנה: קם מלא דפיה דר"ג. כלומר קם מלא דפיה של ר"ג. כלומר קם מלא פיו לומים: פלוגיה. נחפך שלא פירשה מתוך שרבו התלמידים רב המדוד והפלוגתא: נפלגיה דכיפי דמסחרן. כופלי כימו של ר' יהושע שהיו שחורות: שפחתי ספה. עוסה פחמים וי"ת נסח: נעניפי לך. דברתי למוך יומר מן הרמוי: דלכיש מדא. הרגיל לנבוח המעיל ילבש כלומר הרגיל בנשיקות יהיה נשוק: מוס כן מוס. כמן כן כמן יהא לת מי מתחת: ספר מקלט. ספר הקלוי נתנורים וכיכירות כלומר ספר סתם: שכם על מי פיפה. נמסכת מגילה: ופוסו פלמיד. שעשל תפלת ערבית לשות לו מוכה לשב"א הוא: ונקרא פוסא. המתחר כ"כ: מפעלל על מנחה. מתחר שהגיע זמנה כדי להקדימה בתחלת זמנה שלא יקרא פוסא גם עליה: ומ"ש על מוספין. הואיל ומיתר [ס]זמנה אינו עוכר להא דתני רבנן ושל מוספים כל היום: שוו מזוה מוכרת. ר' יהודה לטעמיה דלמר עד שבא שעות ומו לת: כי תלפי רבנן. תלמידים היולמים מבית ר' נתן: מלן למר פלגא כי מדרשא. מי מנני היכיבה למר בבית המדרש שהלכה כר' יהודה: מדא פיא לך או מדם פיא לך. למת פיא לך שלא למדת דבר משמו של ר' יוחנן שלא זו נלבד לכך תכיבה היא לך או מדשה היא לך שהיית עכור שחמל מן המחרים למרה: ס"ג ס"ל מדא פיא לי דמספקא לי כר' יפושע בן לוי. סבור היתי ר' יהושע בן לוי למרה: למר ר"ל גרסי'. ול"ג למר: ממופר. מחמת שהעבירו מועדי המפלות ומניס יהיו נוגים ומתופים וכלים: לא

ולשל מוספין כל היום. הקשה הרב רבינו שמשון ז"ל למאי נפרק תמיד נשחט (דף נח.) מוספין בשם בזיכין בשבע וכ"ת ס"ס למנחה מבל דיעבד כל יומא נמי זמניה הוא הכי [ס]בשמוכרה (פ"ב ב' יז) משמע שהמוספין היו נשחטין עם התמיד ונקטרין עמו.

ותירן דהתם מיירי בשבת[ס]:

הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף. מכלן יש ליזהר ביותר שלא להתפלל תפלת שחרית קודם שיז שעות ומנחה דהיינו קודם שיגיע שעת המנחה דלא"כ היו נריכין להתפלל תפלת המנחה קודם[א] והר"י מומר דאין נריך דהא דקאמר שיתפלל תפלת המנחה קודם שיגיע שעת המנחה נראין שלא יוכל להתפלל תפלת המנחה כזמנה ונריך להתפלל שחרית מיד כגון שהיה לו ליל לנעוסה גדולה כמו לגשולין ומחירות שמא ימנון נמעודתו או שיטעבר לבל אם היה לו שהות להתפלל תפלת מוסף לאחר תפלת המנחה כזמנה מיך לו להקדים תפלת המנחה אלא יתפלל כסדר מוסף ואח"כ מנחה: **בדמתרגם** רב יוסף על דאחרו זמני מועדיא.

ולי מסתבי נראלם אין צריך לומר לעולם לימור שהרי אין להם תפלומין אלא ע"כ מתפלה מסתבי קרא: כיון

דלמא מעברין לך [לשתמש אינש] יומא חדא בבבא דמוקרא ולמחר ליתבר אמרה ליה לית לך חיורתא ההוא יומא בר חמני סרי שני הוה אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דדי חיורתא היינו דקאמר ר' אלעזר בן עזריה [ס]הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח [א]ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנם שהיה ר"ג מכריז ואומר [ב]כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנם לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי א"ר יוחנן פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר שבע מאה ספסלי הוה קא חלשא דעתיה דר"ג אמר דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל אחזו ליה בחלמיה חצבי חיודי דמלין קטמא ולא היא ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה תנא עדיות בו ביום נשנית וכל היכא דאמרינן בו ביום ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה ואף ר"ג לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דתנן [ג]בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם [ס] מה אני לבא בקהל א"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל א"ל ר' יהושע [ב]מותר אתה לבא בקהל א"ל ר"ג והלא כבר נאמר [ל]לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' א"ל ר' יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין [ס] [ק]כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר [ד]ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כאביר יושבים [ס]וכל דפריש מרובא פריש אמר לו ר"ג והלא כבר נאמר [ג]ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם ה' וכבר שבו אמר לו ר' יהושע והלא בבר נאמר [ה]ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו מיד התירוהו לבא בקהל אר"ג הואיל והבי הוה איזיל ואפייסיה לר' יהושע כי מטא בביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן א"ל [ס]מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה א"ל אוי לו לדור שאתה פרנסו [ס]שאי אתה יודע בצערן של ת"ח [ב]במה הם מתפרנסים ובמה הם נזונים אמר לו נעניתי לך מחול לי לא אשנח ביה עשה בשביל כבוד אבא פיים אמרו מאן ניזיל ולימא להו לרבנן אמר להו ההוא כובס אנא אזילנא שלח להו ר' יהושע לבי מדרשא מאן דלביש מדא ילבש מדא ומאן דלא לביש מדא יימר ליה למאן דלביש מדא שלח מדך ואנא אלבשיה אמר להו ר"ע לרבנן טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דר"ג ולצערו לרבנן א"ר יהושע מוטב דאיקום ואיזיל אנא לגבייהו אתא טרף אבבא א"ל [ס]מזה בן מזה זה ושאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימיך מי מערה ואפרך אפר מקלה א"ל ר"ע רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא בשביל בבודך למחר אני ואתה נשבים לפתחו אמרי היכי נעביד נעבריה [ס]נמידי מעלין בקדש ואין מורידין נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא אתי לקנאוני אלא לדרוש ר"ג [ס]תלתא שבתי וראב"ע חדא שבתא והיינו דאמר מר [ס]שבת של מי היתה של ראב"ע היתה ואותו תלמיד ר' שמעון בן יוחאי הוה: [ה]ושל מוספין כל היום: א"ר יוחנן [ס]ונקרא פושע ת"ר [ס]היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה ר' יהודה אומר מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת [ס]א"ר יוחנן יהלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ר' זירא [ס]כי הוה חליש מגירסיה הוה אזיל ויתיב אפתחא דבי ר' נתן בר טובי אמר כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא נפק אתא ר' נתן בר טובי א"ל מאן אמר הלכה בי מדרשא א"ל הכי א"ר יוחנן אין הלכה כר' יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה א"ל רבי יוחנן אמרה אמר ליה אין [ס]תנא מיניה ארבעין זמנין א"ל חדא היא לך או חדת היא לך א"ל חדת היא לי משום דמספקא לי בר' יהושע בן לוי: אריב"ל [ל]כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר [ס]נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דתברא הוא כדמתרגם רב יוסף תברא אתי על שנאחרון רבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים א"ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא רצערא הוא דכתיב [ס]דלפה נפשי מתוגה רב נחמן בר יצחק אמר מהבא [ב]תבולותיה נוגות והיא מר לה

רב

לי' אלעזר בן עזריה פירשו בהלמוד ארץ ישראל אלא מינו אותו אב בית דין והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של ר' אלעזר בן עזריה היתה ואיתא בפירקא קמא דחגיגה נדף ט תנו רבנן מעשה בר' יוחנן בן ברוקא ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל את פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חדוש היה היום בבית המדרש אמרו לו תלמידיך ואנחנו ומימיך ואנו שותין אמר להן אעפ"כ זה אפשר לבית המדרש בלא חדוש שבת של מי היתה אמרו לו שבת של ר' אלעזר בן עזריה:

ה) נפל"א ס"ל דף יב: ב) [ונ]מתני יומא עב:, ג) מס' יומא פ"ד מסנה ב', ד) [יומא פ: ופס' מגילה יג: ד"ה הל ומום' יבמות עו: ופסחים ע. ד"ה מימיך], ה) [יומא פד: יבמות נח: כתובות סו. קידושין עב. נדה יט: עב.], ו) ס"ל אלו בא לפניכם שלמה קנלסיות, ו) [יומא יג: עב. מגילה ע: כא: ד"ה מימיך: שבת כא: [מכילתא נ:] מכות ט: ד"ה נתן נתמי], ח) [יומא יג: ד"ה מימיך], ט) [יומא פב. מגילה כא.], י) [פסחים פב. מגילה כא.], כ) [נפל"א ס.], ל) [פסחים ד: ד"ה מתוך: מגילה כב: ב.], מ) [יומא יב: ד"ה נתן], נ) [יומא יב: ד"ה נתן], ס) [ב"ב ס"ה ומלו], ע) [נפל"א ס.], פ) [נפל"א ס.], צ) [נפל"א ס.], ק) [נפל"א ס.], ר) [נפל"א ס.], ש) [נפל"א ס.], ת) [נפל"א ס.], א) [נפל"א ס.], ב) [נפל"א ס.], ג) [נפל"א ס.], ד) [נפל"א ס.], ה) [נפל"א ס.], ו) [נפל"א ס.], ז) [נפל"א ס.], ח) [נפל"א ס.], ט) [נפל"א ס.], י) [נפל"א ס.], כ) [נפל"א ס.], ל) [נפל"א ס.], מ) [נפל"א ס.], נ) [נפל"א ס.], ס) [נפל"א ס.

него. **שנאמר** *Как сказано*[2]: **ואסיר גבלות עמים ואוריד כאביר יושבים ועתודותיהם שוסתי** "*Стер я границы народов, разграбил их сокровищницы, низверг уверенно сидящих*". А поэтому амонейцы могут находиться в любом месте. Но у нас есть правило: **וכל דפריש** *все, что отделилось,* – **מרובא פריש** *от большинства отделилось*. Т. е. мы идем за большинством: большинство людей в мире – не амонейцы, и поэтому после Санхерива даже жители страны Амон не считаются амонейцами, пока не доказано обратное.

אמר לו רבן גמליאל *Сказал ему рабан Гамлиэль*: **והלא כבר נאמר ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם ה'** "*После этого верну пленных сыновей Амона,* – так *сказал Всевышний*"? **וכבר שבו** *И уже вернулись*!

אמר לו רבי יהושע *Сказал ему раби Йеошуа*: **והלא כבר נאמר ושבתי את שבות עמי ישראל** "*И верну пленных Моего народа, Израиля*"? **ועדיין לא שבו** *Но все еще не вернулись*! Раз пророчество об Израиле еще не осуществилось, возможно, пророчество об Амоне тоже не осуществилось.

מיד התירוהו לבא בקהל *Сразу* после этих обсуждений мудрецы *разрешили тому* геру-амонейцу *войти в общину* Израиля, т. е. дали право жениться на еврейке.

אמר רבן גמליאל *Сказал рабан Гамлиэль*: **הואיל והכי הוה איזיל ואפייסיה לרבי יהושע** *раз так*, раз закон принимается по его мнению (по мнению раби Йеошуа), *пойду и помирюсь с раби Йеошуа* (попрошу у него прощения).

כי מטא לביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן *Когда пришел к нему домой, увидел, что стены его дома – черные*. **אמר לו** *Сказал ему*: **מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה** *по стенам твоего дома видно, что ты угольщик* (или кузнец).

אמר לו *Сказал ему* раби Йеошуа: **אוי לו לדור שאתה פרנסו** *горе поколению, которым ты руководишь*. **שאי אתה יודע בצערן של תלמידי חכמים במה הם מתפרנסים ובמה הם נזונים** *Ибо не знаешь ты о страданиях мудрецов, чем они живут и чем кормятся*.

אמר לו *Сказал ему* рабан Гамлиэль: **נעניתי לך** *причинял я тебе страдания,* **מחול לי** *прости меня*! – **לא אשגח ביה** *Не ответил* ему раби Йеошуа, т. е. не простил. Сказал ему рабан Гамлиэль: **עשה בשביל כבוד אבא** *сделай* (прости меня) *ради уважения* моего *отца* (ради его памяти). – **פייס** *Простил*!

אמרו *Сказали*: **מאן ניזיל וליימא להו לרבנן** *кто пойдет и скажет мудрецам*, что помирились рабан Гамлиэль и раби Йеошуа? **אמר להו ההוא כובס** *Сказал им один человек*, который зарабатывал *стиркой* белья: **אנא אזילנא** *я пойду*.

שלח להו רבי יהושע לבי מדרשא *Послал* с ним *раби Йеошуа* передать *в дом учения*: **מאן דלביש מדא ילבש מדא** *кто* привык *облачаться в одеяние* руководителя, пусть *облачается в это одеяние*; **ומאן דלא לביש מדא** *а кто не* привык *облачаться* в это *одеяние*, **ייתי ליה למאן דלביש מדא** разве *может сказать тому, кто* привык *облачаться в одеяние*: **שלח מדך ואנא אלבשיה** "*сними с себя одеяние* руководителя, *и я в него облачусь*"?

אמר להו רבי עקיבא לרבנן *Сказал раби Акива мудрецам* в доме учения: **טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דרבן גמליאל ולצערו לרבנן** *чтобы не вошли слуги рабана Гамлиэля и не доставили неприятностей мудрецам*. Раби Акива, не зная о примирении, принял посланца (того, что зарабатывал стиркой) за слугу рабана Гамлиэля.

אמר רבי יהושע *Сказал раби Йеошуа*, узнав о провале миссии посланца: **מוטב דאיקום ואיזיל אנא לגבייהו** *лучше я встану и пойду к ним*. **אתא טרף אבבא** *Пришел и постучал в дверь* дома учения. **אמר להו** *Сказал им*: **מזה בן מזה יזה** тот, *кто кропит, сын* того, *кто кропил, пусть продолжает кропить*. (Речь идет о коэне, который кропил в Храме "водой греха" с растворенным в ней пеплом "красной коровы" тех, кто пришел очиститься от ритуальной нечистоты.) **ושאינו לא מזה ולא בן מזה** *Но* тот, *кто не кропит, и* он *не сын* того, *кто кропил,* **יאמר למזה בן מזה** *разве* может *сказать* тому, *кто кропит, сыну* того, *кто кропил*: **מימיך מי מערה ואפרך אפר מקלה** "*твоя вода* (которой ты кропишь) – *вода из пещеры* (а не живая вода), *а твой пепел* (который в той воде) – *простой пепел* (не от "красной коровы")"? (Намек на то, что раби Элазару бен Азарья, который был коэном, не следует занимать пост руководителя общины

2. Йешаяу 10:13
3. Йирмеяу 49:6
4. Амос 9:14

ה"ג דלמא מפכרין לך אמר לה יומא חדא ככסא דמוקרא ולמחר ליכבר. ול"ג מעלין בקדש: ככסא דמוקרא. [ס]כום זכוכית יקרה שקורין לה בלשון ישמעאל ערקי"ן ולומרים בני אדם בשמעם היום יום אחד ישמעם כו בעליו ויתכבד בו ואם ישבר ישבר: לית לך תיובתא. אין לך שברות לכוס של זכוכה ומפה לדבקן להיות זקן: ה"ד דרי תיובתא. י"ת שוברות של זכוכה: קם מקמ דשפיר דר"ג. כלומר קם מקמ דשפיר ומתוך שרבו התלמידים רב המנוי והפלגות: נפשיה דשיפיר דמסתכן. כומלי כימו של ר' יהושע שהיו שחורות: שפחתי שפה. עוסה פחמים וי"ת נפח: נעניפי לך. דברתי למוך יומר מן הרמוי: דלכים מדא. הרגיל לנטות הממיל ילכם לכלומר הרגיל בנשיקות יהיה נשיקו: מוס כן מוס. כהן כן כהן יהה לת מי מעמת: אפר מקלה. אפר הקלי בתנורים וכיכיות כלומר אפר פחם: שכם על מי סיסה. בתמכת מגינה: ומופו פלמיד. שצשל תפלת ערבית לשות לו מוכה לשב"י הוא: ונקרא פושע. המתחר כ"כ: מפפלל של מנחה. מלמד שהגיע זמנה כדי להקדימה בתחלת זמנה שלא יקרא פושע גם עליה: ומפ"כ של מוספין. פוחל ומיחר [ס]זמנה אינו עובר דהא לחמי רבנן ושל מוספים כל היום: שוו מוס עוברם. ר' יהודה לטעמיה דלמר עד שבע שעות ומו לת: כי מלפי רבנן. תלמידים היוחלים מבית ר' נתן: מפן אפר מלכה כי מדקפא. מי מנכי היכיבה לחר בבית המדרש שהלכה כר' יהודה: מדא פיא לך או מדא פיא לך. אחת היא לך שלא למדת דבר משמו של ר' יוחנן אלא זו נלכך לכך מביאה היא לך או מדאה היא לך שהיא סבור שלמד מן החכיים לחרה: ר"ג ג"ל מדא פיא לי דמפפקא לי כר' יהושע בן לוי. סבור היחי ר' יהושע בן לוי לחרה: לחר ביר"ל ול"ג גרסי'. ממופד. מחמת שהעבירו מועדי המפלות וחגים יהיו נוגים ומטופים וכולם: לג

דלמא מעברין לך אמר לה [לשתמש אינש] יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר אמרה ליה לית לך חיורתא ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיורתא היינו דקאמר ר' אלעזר בן עזריה [ס]הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח [ס]ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה ר"ג מכריז ואומר [ס]כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יבנם לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי א"ר יוחנן פליגי כה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר שבע מאה ספסלי הוה קא חלשא דעתיה דר"ג אמר דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל אחזו ליה בחלמיה חצבי חיודי דמלין קטמא ולא היא ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה תנא עדיות בו ביום ושנית וכל היכא דאמרינן בו ביום ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה ואף ר"ג לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דתנן [ס]בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם [פ] מה אני לבא בקהל א"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל א"ל ר' יהושע [ס]מותר אתה לבא בקהל א"ל ר"ג והלא כבר נאמר [ל]לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' א"ל ר' יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין [פ] [ס]כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר [ו]ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כאביר יושבים [פ]ובל דפריש מרובא פריש אמר לו ר"ג והלא כבר נאמר [ו]ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם ה' וכבר שבו אמר לו ר' יהושע והלא כבר נאמר [ו]ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו מיד התירוהו לבא בקהל אר"ג הואיל והכי הוה איזיל ואפייסיה לר' יהושע כי מטא לביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן א"ל [ס]מכותלי ביתך אתה יודע בצערן של ת"ח [ו]במה הם מתפרנסים ובמה הם נזונים אמר לו נעניתי לך מחול לי לא אשגח ביה עשה כשביל כבוד אבא פיים אמרו מאן נייל ולימא להו לרבנן אמר להו כובם אנא אזילנא שלח להו ר' יהושע לבי מדרשא מאן דלביש מדא ילבש מדא ומאן דלא לביש מדא יימר ליה למאן דלביש מדא שלח מדך ואנא אלבשיה אמר להו ר"ע לרבנן טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דר"ג ולצערו לרבנן א"ר יהושע מוטב דאיקום ואיזיל אנא לגבייהו אתא טרף אבבא א"ל [ו]מזה בן מזה יזה ושאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימיך מי מערה ואפרך אפר מקלה א"ל ר"ע רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא בשביל כבודך למחר אני ואתה נשבים לפתחו אמרי היכי נעביד נעביד [ס]גמידי מעלין בקדש ואין מורידין נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא אתי לקנאויי אלא לדרוש ר"ג [ס]תלתא שבתי וראב"ע חדא שבתא והיינו דאמר מר [פ]שבת של מי היתה של ראב"ע היתה ושותו תלמיד ר' שמעון בן יוחאי הוה: [ו]ושל מוספין כל היום: א"ר יוחנן [פ]ונקרא פושע ת"ר [ס]היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה ר' יהודה אומר מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וזו אינה עוברת [פ]א"ר יוחנן ילכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ר' זירא [פ]כי הוה חליש מגירסיה הוה אזיל ויתיב אפתחא דבי ר' נתן בר טובי אמר כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא נפק אתא ר' נתן בר טובי א"ל מאן אמר הלכה בי מדרשא א"ל הכי א"ר יוחנן אין הלכה כר' יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה א"ל רבי יוחנן אמרה אמר ליה אין [ס]תנא מיניה ארבעין זמנין א"ל תדא היא לך או חדת היא לך א"ל חדת היא לי משום דמספקא לי בר' יהושע בן לוי: אריב"ל [ל]כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר [פ]נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דתברא הוא כדמתרגם רב יוסף תברא אתי על שנאהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים א"ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא רצערא הוא דכתיב [ו]דלפה נפשי מתוגה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [ס]ושל מוספין כל היום. הקשה הכא רבינו שמשון ז"ל למתני' נפרק תמיד נשחט (לף מת.) מוספין כשם נזיכין נשחט וכ"ת ה"מ למצוה לגבל ליעכב כל יומא נמי זמניה הוא כדי [ס]שמוכה (פ"ג ד' יז) משמע שהמוספין היו נשחטין עם התמיד ונקטינן עמו.

ותירץ דהתם מיירי בשנים [פ]:

הלכה

מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף. מכלן יש ליתר כיוצ"כ להתפלל תפלת שחרית קודם עם שעות ומתנה דהיינו קודם שיגיע שעת המנחה דלמ"כ היו נריכין להתפלל תפלת המנחה קודם [פ] וכר"י לומר כלף מי שהגיע עת תפלת המנחה נזמנה ונריך להתפלל שיהיה מיד כדי שהיה לו ליך לתפלה גדולה כמו לעשולין ומנירה שמא ימצון נעשדתו או שיתאכר לחל לם היה לו שהות להתפלל לחר תפלת מוסף תפלת המנחה נזמנה לין לו להקדים תפלת המנחה לעלה יתפלל כסדר מוסף ולח"כ מנחה: כדמתרגם רב יוסף על האחרו זמני פוערא.

ולי מסתפי נרגלים לין שיך לומר נשון לימור שהרי לין להם תעלומין לעלה ע"כ נתפלה מסתפי קרא: כיון

תורה אור השלם

1. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם: דברים כג ד

2. כִּי אֲשֶׁר קִבְּלוּ יְדֵי עָשִׂיתִי וּבוֹזַזְתָּ בִּי נְבוּזוֹתַי וְאֶסְיֹר עֲבוֹדַת עֲשָׂרֵי וְאוֹרְיר קֵאבְיר יְשִׁיבוּם: ישעיהו י יג

3. וְאַתֶּם בְּנֵי עֲשִׁיר את שִׁבְטֵת בְּנֵי עַמִּי נָאֻם יְיָ: ירמיהו מה ד

4. וְשִׁבְתִּי אֶת שִׁבְוַת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשְׁבוּ וְנָטְעוּ כְּרָמִים וְשָׁתוּ אֶת יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פִּרְיָהֶם: עמוס ט יד

5. נְוִי מִמְּעוֹד אֲסַפְתִּי מִמֵּךְ הָיוּ מַשָּׂאת עָלֶיהָ חֶרְפָּה: צפניה ג יח

6. וְלִלְמָה נַפְשִׁי מִתְּוּגָה קְמֵנִי כִּדְבָרֶךָ:

תהלים קיט כח

7. וְיִרְעֵי צִיּוֹן אֲכָלוֹת מִבֶּלִי בֵּית מוֹעֵד כָּל שִׁעֲרֶיהָ שׁוֹמְמִין כְּהֲנֶיהָ נֶאֱנָחִים בְּתוּלֹתֶיהָ נוּגוֹת וְהִיא מַר לָהּ: איכה א ד

רבינו חננאל

[ש]ההיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו שאין ... [ואלא אחת בן שת ואחת כלב. תנאי היודרי ורבליון מרקיקא. פירי בדים לבנים [מלאים קרשים. גם רבן גמליאל לא [מצא עצמו מבית המדרש כן כיום. יהודה נגר עתרי .... א"ל מכובאלכון ביתך ניכר שפחמי אתה. עושה מעשה מחם שפלאכתן בפחמים. א"ל מאן אמר הלכה כי מדרשא א"ל ר' יוחנן מאי היא א"ל מתפלל של מנחה ואח"כ של מוספין. אע"ג (ר"ת) רתני ר' יהודה כי תפלת המוספין עד שבע שעות. ואמר ר' יהושע בן לוי כל המתפלל תפלת המוספין אחר ד' שעות לר' יהודה חשוב כנוגי ממועד. פי' כיון שאחר תפלת המוספין מצטערני הכר איזיל עליה. כאשר פי' בערוגם נוגי חברא. קיל"ל כר' יוחנן דפסק הלכתא וחזקן פחמא של מוספין כל היום.

רב נסים גאון (המשך)

שבת בפרק כמה כהמה (דף ז ע"ב) רבי דאתי מדרי מהפך בזכותיה דדוד ובבבורא דפרק אחרון דתענית רבבי מארבעה אהבה (ב) אמרי אמר לי מגולת יהוסף מצאו בירושלים וכתוב בה הלל בן דוסי ואיתא נפ' אע"פ שאמרו בתורתכם (ד' טז) כזקר בפשפחות רבי אתי משפטיה בן אביטל. והני דאמרינן אעפ"כ לא עבדוה לר' אלעזר בן עזריה פירשי בתלמוד ארץ ישראל אלא מיני אותו ואב בית דין היינו דאמר מר שבת של מי היתה של ר' אלעזר בן עזריה היתה דאיתא בפרקא קמא דחגיגה (דף ט) תנו רבנן מעשה בר' יוחנן בן ברוקא ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל את פני ר' יהושע בנפקינין אמר להם מה חידוש היה היום בבית המדרש אמרו לו תלמידיך אותנו ומימיך ואנו שותין אמר להן אעפ"כ אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש שבת של מי היתה אמרו לו שבת של ר' אלעזר בן עזריה: לג א מי' פ"ד מכלאים מ"ט פ"ו מ"ה פ"ו מ"ב פ"ו מ"ג פ"ו מ"ד פ"ו מ"ה פ"ו: לד ב מי' פ"ב מכלי חמדה פ"ב מ"ב פ"ב מ"ג פ"ב מ"ד פ"ב מ"ה פ"ב מ"ו פ"ב מ"ז פ"ב מ"ח פ"ב מ"ט פ"ב מ"י פ"ב מ"יא פ"ב: לה ג מי' פ"ג מכלי מ"ח מ"ט פ"ג מ"י פ"ג מ"יא פ"ג מ"יב פ"ג מ"יג פ"ג מ"יד פ"ג מ"טו פ"ג מ"טז פ"ג מ"יז פ"ג מ"יח פ"ג מ"יט פ"ג מ"כ פ"ג מ"כא פ"ג מ"כב פ"ג מ"כג פ"ג מ"כד פ"ג מ"כה פ"ג מ"כו פ"ג מ"כז פ"ג מ"כח פ"ג מ"כט פ"ג מ"ל פ"ג מ"לא פ"ג מ"לב פ"ג מ"לג פ"ג מ"לד פ"ג מ"לה פ"ג מ"לו פ"ג מ"לז פ"ג מ"לח פ"ג מ"לט פ"ג מ"מ פ"ג מ"מא פ"ג מ"מב פ"ג מ"מג פ"ג מ"מד פ"ג מ"מה פ"ג מ"מו פ"ג מ"מז פ"ג מ"מח פ"ג מ"מט פ"ג מ"נ פ"ג מ"נא פ"ג מ"נב פ"ג מ"נג פ"ג מ"נד פ"ג מ"נה פ"ג מ"נו פ"ג מ"נז פ"ג מ"נח פ"ג מ"נט פ"ג מ"ס פ"ג מ"סא פ"ג מ"סב פ"ג מ"סג פ"ג מ"סד פ"ג מ"סה פ"ג מ"סו פ"ג מ"סז פ"ג מ"סח פ"ג מ"סט פ"ג מ"ע פ"ג מ"עא פ"ג מ"עב פ"ג מ"עג פ"ג מ"עד פ"ג מ"עה פ"ג מ"עו פ"ג מ"עז פ"ג מ"עח פ"ג מ"עט פ"ג מ"פ פ"ג מ"פא פ"ג מ"פב פ"ג מ"פג פ"ג מ"פד פ"ג מ"פה פ"ג מ"פו פ"ג מ"פז פ"ג מ"פח פ"ג מ"פט פ"ג מ"צ פ"ג מ"צא פ"ג מ"צב פ"ג מ"צג פ"ג מ"צד פ"ג מ"צה פ"ג מ"צו פ"ג מ"צז פ"ג מ"צח פ"ג מ"צט פ"ג מ"ק פ"ג מ"קא פ"ג מ"קב פ"ג מ"קג פ"ג מ"קד פ"ג מ"קה פ"ג מ"קו פ"ג מ"קז פ"ג מ"קח פ"ג מ"קט פ"ג מ"קי פ"ג מ"קיא פ"ג מ"קיב פ"ג מ"קיג פ"ג מ"קיד פ"ג מ"קטו פ"ג מ"קטז פ"ג מ"קיז פ"ג מ"קיח פ"ג מ"קיט פ"ג מ"קכ פ"ג מ"קכא פ"ג מ"קכב פ"ג מ"קכג פ"ג מ"קכד פ"ג מ"קכה פ"ג מ"קכו פ"ג מ"קכז פ"ג מ"קכח פ"ג מ"קכט פ"ג מ"קל פ"ג מ"קלא פ"ג מ"קלב פ"ג מ"קלג פ"ג מ"קלד פ"ג מ"קלה פ"ג מ"קלו פ"ג מ"קלז פ"ג מ"קלח פ"ג מ"קלט פ"ג מ"קמ פ"ג מ"קמא פ"ג מ"קמב פ"ג מ"קמג פ"ג מ"קמד פ"ג מ"קמה פ"ג מ"קמו פ"ג מ"קמז פ"ג מ"קמח פ"ג מ"קמט פ"ג מ"קנ פ"ג מ"קנא פ"ג מ"קנב פ"ג מ"קנג פ"ג מ"קנד פ"ג מ"קנה פ"ג מ"קנו פ"ג מ"קנז פ"ג מ"קנח פ"ג מ"קנט פ"ג מ"קס פ"ג מ"קסא פ"ג מ"קסב פ"ג מ"קסג פ"ג מ"קסד פ"ג מ"קסה פ"ג מ"קסו פ"ג מ"קסז פ"ג מ"קסח פ"ג מ"קסט פ"ג מ"קע פ"ג מ"קעא פ"ג מ"קעב פ"ג מ"קעג פ"ג מ"קעד פ"ג מ"קעה פ"ג מ"קעו פ"ג מ"קעז פ"ג מ"קעח פ"ג מ"קעט פ"ג מ"קפ פ"ג מ"קפא פ"ג מ"קפב פ"ג מ"קפג פ"ג מ"קפד פ"ג מ"קפה פ"ג מ"קפו פ"ג מ"קפז פ"ג מ"קפח פ"ג מ"קפט פ"ג מ"קצ פ"ג מ"קצא פ"ג מ"קצב פ"ג מ"קצג פ"ג מ"קצד פ"ג מ"קצה פ"ג מ"קצו פ"ג מ"קצז פ"ג מ"קצח פ"ג מ"קצט פ"ג מ"קצי פ"ג מ"קציא פ"ג מ"קציב פ"ג מ"קציג פ"ג מ"קציד פ"ג מ"קציה פ"ג מ"קציו פ"ג מ"קציז פ"ג מ"קציח פ"ג מ"קציט פ"ג מ"קצכ פ"ג מ"קצכא פ"ג מ"קצכב פ"ג מ"קצכג פ"ג מ"קצכד פ"ג מ"קצכה פ"ג מ"קצכו פ"ג מ"קצכז פ"ג מ"קצכח פ"ג מ"קצכט פ"ג מ"קצל פ"ג מ"קצלא פ"ג מ"קצלב פ"ג מ"קצלג פ"ג מ"קצלד פ"ג מ"קצלה פ"ג מ"קצלו פ"ג מ"קצלז פ"ג מ"קצלח פ"ג מ"קצלט פ"ג מ"קצמ פ"ג מ"קצמא פ"ג מ"קצמב פ"ג מ"קצמג פ"ג מ"קצמד פ"ג מ"קצמה פ"ג מ"קצמו פ"ג מ"קצמז פ"ג מ"קצמח פ"ג מ"קצמט פ"ג מ"קצנ פ"ג מ"קצנא פ"ג מ"קצנב פ"ג מ"קצנג פ"ג מ"קצנד פ"ג מ"קצנה פ"ג מ"קצנו פ"ג מ"קצנז פ"ג מ"קצנח פ"ג מ"קצנט פ"ג מ"קצס פ"ג מ"קצסא פ"ג מ"קצסב פ"ג מ"קצסג פ"ג מ"קצסד פ"ג מ"קצסה פ"ג מ"קצסו פ"ג מ"קצסז פ"ג מ"קצסח פ"ג מ"קצסט פ"ג מ"קצע פ"ג מ"קצעא פ"ג מ"קצעב פ"ג מ"קצעג פ"ג מ"קצעד פ"ג מ"קצעה פ"ג מ"קצעו פ"ג מ"קצעז פ"ג מ"קצעח פ"ג מ"קצעט פ"ג מ"קצפ פ"ג מ"קצפא פ"ג מ"קצפב פ"ג מ"קצפג פ"ג מ"קצפד פ"ג מ"קצפה פ"ג מ"קצפו פ"ג מ"קצפז פ"ג מ"קצפח פ"ג מ"קצפט פ"ג מ"קצצ פ"ג מ"קצצא פ"ג מ"קצצב פ"ג מ"קצצג פ"ג מ"קצצד פ"ג מ"קצצה פ"ג מ"קצצו פ"ג מ"קצצז פ"ג מ"קצצח פ"ג מ"קצצט פ"ג מ"קצק פ"ג מ"קצקא פ"ג מ"קצקב פ"ג מ"קצקג פ"ג מ"קצקד פ"ג מ"קצקה פ"ג מ"קצקו פ"ג מ"קצקז פ"ג מ"קצקח פ"ג מ"קצקט פ"ג מ"קצר פ"ג מ"קצרא פ"ג מ"קצרב פ"ג מ"קצרג פ"ג מ"קצרד פ"ג מ"קצרה פ"ג מ"קצרו פ"ג מ"קצרז פ"ג מ"קצרח פ"ג מ"קצרט פ"ג מ"קצש פ"ג מ"קצשא פ"ג מ"קצשב פ"ג מ"קצשג פ"ג מ"קצשד פ"ג מ"קצשה פ"ג מ"קצשו פ"ג מ"קצשז פ"ג מ"קצשח פ"ג מ"קצשט פ"ג מ"קצת פ"ג מ"קצתא פ"ג מ"קצתב פ"ג מ"קצתג פ"ג מ"קצתד פ"ג מ"קצתה פ"ג מ"קצתו פ"ג מ"קצתז פ"ג מ"קצתח פ"ג מ"קצתט פ"ג מ"קצי פ"ג מ"קציא פ"ג מ"קציב פ"ג מ"קציג פ"ג מ"קציד פ"ג מ"קציה פ"ג מ"קציו פ"ג מ"קציז פ"ג מ"קציח פ"ג מ"קציט פ"ג מ"קצכ פ"ג מ"קצכא פ"ג מ"קצכב פ"ג מ"קצכג פ"ג מ"קצכד פ"ג מ"קצכה פ"ג מ"קצכו פ"ג מ"קצכז פ"ג מ"קצכח פ"ג מ"קצכט פ"ג מ"קצל פ"ג מ"קצלא פ"ג מ"קצלב פ"ג מ"קצלג פ"ג מ"קצלד פ"ג מ"קצלה פ"ג מ"קצלו פ"ג מ"קצלז פ"ג מ"קצלח פ"ג מ"קצלט פ"ג מ"קצמ פ"ג מ"קצמא פ"ג מ"קצמב פ"ג מ"קצמג פ"ג מ"קצמד פ"ג מ"קצמה פ"ג מ"קצמו פ"ג מ"קצמז פ"ג מ"קצמח פ"ג מ"קצמט פ"ג מ"קצנ פ"ג מ"קצנא פ"ג מ"קצנב פ"ג מ"קצנג פ"ג מ"קצנד פ"ג מ"קצנה פ"ג מ"קצנו פ"ג מ"קצנז פ"ג מ"קצנח פ"ג מ"קצנט פ"ג מ"קצס פ"ג מ"קצסא פ"ג מ"קצסב פ"ג מ"קצסג פ"ג מ"קצסד פ"ג מ"קצסה פ"ג מ"קצסו פ"ג מ"קצסז פ"ג מ"קצסח פ"ג מ"קצסט פ"ג מ"קצע פ"ג מ"קצעא פ"ג מ"קצעב פ"ג מ"קצעג פ"ג מ"קצעד פ"ג מ"קצעה פ"ג מ"קצעו פ"ג מ"קצעז פ"ג מ"קצעח פ"ג מ"קצעט פ"ג מ"קצפ פ"ג מ"קצפא פ"ג מ"קצפב פ"ג מ"קצפג פ"ג מ"קצפד פ"ג מ"קצפה פ"ג מ"קצפו פ"ג מ"קצפז פ"ג מ"קצפח פ"ג מ"קצפט פ"ג מ"קצצ פ"ג מ"קצצא פ"ג מ"קצצב פ"ג מ"קצצג פ"ג מ"קצצד פ"ג מ"קצצה פ"ג מ"קצצו פ"ג מ"קצצז פ"ג מ"קצצח פ"ג מ"קצצט פ"ג מ"קצק פ"ג מ"קצקא פ"ג מ"קצקב פ"ג מ"קצקג פ"ג מ"קצקד פ"ג מ"קצקה פ"ג מ"קצקו פ"ג מ"קצקז פ"ג מ"קצקח פ"ג מ"קצקט פ"ג מ"קצר פ"ג מ"קצרא פ"ג מ"קצרב פ"ג מ"קצרג פ"ג מ"קצרד פ"ג מ"קצרה פ"ג מ"קצרו פ"ג מ"קצרז פ"ג מ"קצרח פ"ג מ"קצרט פ"ג מ"קצש פ"ג מ"קצשא פ"ג מ"קצשב פ"ג מ"קצשג פ"ג מ"קצשד פ"ג מ"קצשה פ"ג מ"קצשו פ"ג מ"קצשז פ"ג מ"קצשח פ"ג מ"קצשט פ"ג מ"קצת פ"ג מ"קצתא פ"ג מ"קצתב פ"ג מ"קצתג פ"ג מ"קצתד פ"ג מ"קצתה פ"ג מ"קצתו פ"ג מ"קצתז פ"ג מ"קצתח פ"ג מ"קצתט פ"ג

מוסף חוספות

ג בתוס' ד"ה הנסיך, רהא אמרי בזמן מנחה גדולה אמר לה.

מוסף רש"י

הרי אני בן שבעים שנה. בגר שיימי נלמה וקו. לא קן מנמם. שכתם עליו שיבה (ויקרא יג). מבחולי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה. בתנו (שמות ג). כשהוא מפולגים בכלי מכוער (ב"מ ח:). גלי. שפרים ובים (ב"ב יב:-יג). מי מערה. מרומים שם (פרוש"י נח:). אפר מקלה. כלומר שהם אפר שנא מן הקלי כשם (שם). מעלין בקודש ואין מורידין. מקרא ילפינן לה בתמורה (יא.). ואין הלכה כשלא שלח (שבת כא.). היו לפניו שתי תפלות. של מוספין עד זמן מנחה (ברכות כו.).

רב נסים גאון

וזה שאמרו כל בו ביום דאמרינן ההוא יומא א'אמר. יש בשמועה הרבה מזה הענין בבן האי דתנן בפרק (ביצה ל"ג ה"ה) אמר ר' שמעון בן עזאי מקובל אני מפי שבעים זקנים ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה בראש ישיבה ורבו עליו הדיוטי אמר ר' עקיבא הם ושלום הכל עדיו ר"ע) כל ביום נמנו וגמרו על עריכת (הרגלים) כו ביום אחרי (משנה ב) כל הזבחים הבי והתשמישה (ויקרא ט"ב) בו ביום אמר ר' יהושע בן לוי: אריב"ל [ל]כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר [פ]נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דתברא הוא כדמתרגם רב יוסף תברא אתי על שנאהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים א"ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא רצערא הוא דכתיב [ו]דלפה נפשי מתוגה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [ס]ושל מוספין כל היום. הקשה הכא רבינו שמשון ז"ל למתני' נפרק תמיד נשחט (לף מת.) מוספין כשם נזיכין נשחט וכ"ת ה"מ למצוה לגבל ליעכב כל יומא נמי זמניה הוא כדי [ס]שמוכה (פ"ג ד' יז) משמע שהמוספין היו נשחטין עם התמיד ונקטינן עמו.

ותירץ דהתם מיירי בשנים [פ]:

הלכה

מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף. מכלן יש ליתר כיוצ"כ להתפלל תפלת שחרית קודם עם שעות ומתנה דהיינו קודם שיגיע שעת המנחה דלמ"כ היו נריכין להתפלל תפלת המנחה קודם [פ] וכר"י לומר כלף מי שהגיע עת תפלת המנחה נזמנה ונריך להתפלל שיהיה מיד כדי שהיה לו ליך לתפלה גדולה כמו לעשולין ומנירה שמא ימצון נעשדתו או שיתאכר לחל לם היה לו שהות להתפלל לחר תפלת מוסף תפלת המנחה נזמנה לין לו להקדים תפלת המנחה לעלה יתפלל כסדר מוסף ולח"כ מנחה: כדמתרגם רב יוסף על האחרו זמני פוערא.

ולי מסתפי נרגלים לין שיך לומר נשון לימור שהרי לין להם תעלומין לעלה ע"כ נתפלה מסתפי קרא: כיון

תורה אור השלם

1. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם: דברים כג ד

2. כִּי אֲשֶׁר קִבְּלוּ יְדֵי עָשִׂיתִי וּבוֹזַזְתָּ בִּי נְבוּזוֹתַי וְאֶסְיֹר עֲבוֹדַת עֲשָׂרֵי וְאוֹרְיר קֵאבְיר יְשִׁיבוּם: ישעיהו י יג

3. וְאַתֶּם בְּנֵי עֲשִׁיר את שִׁבְטֵת בְּנֵי עַמִּי נָאֻם יְיָ: ירמיהו מה ד

4. וְשִׁבְתִּי אֶת שִׁבְוַת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשְׁבוּ וְנָטְעוּ כְּרָמִים וְשָׁתוּ אֶת יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פִּרְיָהֶם: עמוס ט יד

5. נְוִי מִמְּעוֹד אֲסַפְתִּי מִמֵּךְ הָיוּ מַשָּׂאת עָלֶיהָ חֶרְפָּה: צפניה ג יח

6. וְלִלְמָה נַפְשִׁי מִתְּוּגָה קְמֵנִי כִּדְבָרֶךָ:

תהלים קיט כח

7. וְיִרְעֵי צִיּוֹן אֲכָלוֹת מִבֶּלִי בֵּית מוֹעֵד כָּל שִׁעֲרֶיהָ שׁוֹמְמִין כְּהֲנֶיהָ נֶאֱנָחִים בְּתוּלֹתֶיהָ נוּגוֹת וְהִיא מַר לָהּ: איכה א ד

רבינו חננאל

[ש]ההיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו שאין ... [ואלא אחת בן שת ואחת כלב. תנאי היודרי ורבליון מרקיקא. פירי בדים לבנים [מלאים קרשים. גם רבן גמליאל לא [מצא עצמו מבית המדרש כן כיום. יהודה נגר עתרי .... א"ל מכובאלכון ביתך ניכר שפחמי אתה. עושה מעשה מחם שפלאכתן בפחמים. א"ל מאן אמר הלכה כי מדרשא א"ל ר' יוחנן מאי היא א"ל מתפלל של מנחה ואח"כ של מוספין. אע"ג (ר"ת) רתני ר' יהודה כי תפלת המוספין עד שבע שעות. ואמר ר' יהושע בן לוי כל המתפלל תפלת המוספין אחר ד' שעות לר' יהודה חשוב כנוגי ממועד. פי' כיון שאחר תפלת המוספין מצטערני הכר איזיל עליה. כאשר פי' בערוגם נוגי חברא. קיל"ל כר' יוחנן דפסק הלכתא וחזקן פחמא של מוספין כל היום.

רב נסים גאון (המשך)

שבת בפרק כמה כהמה (דף ז ע"ב) רבי דאתי מדרי מהפך בזכותיה דדוד ובבבורא דפרק אחרון דתענית רבבי מארבעה אהבה (ב) אמרי אמר לי מגולת יהוסף מצאו בירושלים וכתוב בה הלל בן דוסי ואיתא נפ' אע"פ שאמרו בתורתכם (ד' טז) כזקר בפשפחות רבי אתי משפטיה בן אביטל. והני דאמרינן אעפ"כ לא עבדוה לר' אלעזר בן עזריה פירשי בתלמוד ארץ ישראל אלא מיני אותו ואב בית דין היינו דאמר מר שבת של מי היתה של ר' אלעזר בן עזריה היתה דאיתא בפרקא קמא דחגיגה (דף ט) תנו רבנן מעשה בר' יוחנן בן ברוקא ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל את פני ר' יהושע בנפקינין אמר להם מה חידוש היה היום בבית המדרש אמרו לו תלמידיך אותנו ומימיך ואנו שותין אמר להן אעפ"כ אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש שבת של מי היתה אמרו לו שבת של ר' אלעזר בן עזריה:

לג א מי' פ"ד מכלאים מ"ט פ"ו מ"ה פ"ו מ"ב פ"ו מ"ג פ"ו מ"ד פ"ו מ"ה פ"ו: לד ב מי' פ"ב מכלי חמדה פ"ב מ"ב פ"ב מ"ג פ"ב מ"ד פ"ב מ"ה פ"ב מ"ו פ"ב מ"ז פ"ב מ"ח פ"ב מ"ט פ"ב מ"י פ"ב מ"יא פ"ב: לה ג מי' פ"ג מכלי מ"ח מ"ט פ"ג מ"י פ"ג מ"יא פ"ג מ"יב פ"ג מ"יג פ"ג מ"יד פ"ג מ"טו פ"ג מ"טז פ"ג מ"יז פ"ג מ"יח פ"ג מ"יט פ"ג מ"כ פ"ג מ"כא פ"ג מ"כב פ"ג מ"כג פ"ג מ"כד פ"ג מ"כה פ"ג מ"כו פ"ג מ"כז פ"ג מ"כח פ"ג מ"כט פ"ג מ"ל פ"ג מ"לא פ"ג מ"לב פ"ג מ"לג פ"ג מ"לד פ"ג מ"לה פ"ג מ"לו פ"ג מ"לז פ"ג מ"לח פ"ג מ"לט פ"ג מ"מ פ"ג מ"מא פ"ג מ"מב פ"ג מ"מג פ"ג מ"מד פ"ג מ"מה פ"ג מ"מו פ"ג מ"מז פ"ג מ"מח פ"ג מ"מט פ"ג מ"נ פ"ג מ"נא פ"ג מ"נב פ"ג מ"נג פ"ג מ"נד פ"ג מ"נה פ"ג מ"נו פ"ג מ"נז פ"ג מ"נח פ"ג מ"נט פ"ג מ"ס פ"ג מ"סא פ"ג מ"סב פ"ג מ"סג פ"ג מ"סד פ"ג מ"סה פ"ג מ"סו פ"ג מ"סז פ"ג מ"סח פ"ג מ"סט פ"ג מ"ע פ"ג מ"עא פ"ג מ"עב פ"ג מ"עג פ"ג מ"עד פ"ג מ"עה פ"ג מ"עו פ"ג מ"עז פ"ג מ"עח פ"ג מ"עט פ"ג מ"פ פ"ג מ"פא פ"ג מ"פב פ"ג מ"פג פ"ג מ"פד פ"ג מ"פה פ"ג מ"פו פ"ג מ"פז פ"ג מ"פח פ"ג מ"פט פ"ג מ"צ פ"ג מ"צא פ"ג מ"צב פ"ג מ"צג פ"ג מ"צד פ"ג מ"צה פ"ג מ"צו פ"ג מ"צז פ"ג מ"צח פ"ג מ"צט פ"ג מ"ק פ"ג מ"קא פ"ג מ"קב פ"ג מ"קג פ"ג מ"קד פ"ג מ"קה פ"ג מ"קו פ"ג מ"קז פ"ג מ"קח פ"ג מ"קט פ"ג מ"קי פ"ג מ"קיא פ"ג מ"קיב פ"ג מ"קיג פ"ג מ"קיד פ"ג מ"קטו פ"ג מ"קטז פ"ג מ"קיז פ"ג מ"קיח פ"ג מ"קיט פ"ג מ"קכ פ"ג מ"קכא פ"ג מ

Израиля, поскольку этот пост приравнен к посту царя, а коэн, по закону, не может быть царем.)

אמר לו רבי עקיבא *Сказал ему раби Акива*: **רבי יהושע** *раби Йеошуа*, из твоих слов видно, что ты **נתפייסת** *помирился* с рабаном Гамлиэлем и простил его. **כלום עשינו אלא בשביל כבודך** *Разве* то, что *мы сделали* (сместив рабана Гамлиэля с поста руководителя), *не для твоей чести* сделали? **למחר אני ואתה נשכים לפתחו** *Завтра я и ты встанем рано утром* и пойдем *к дверям его* дома, чтобы снова пригласить в руководители.

אמרי *Сказали* мудрецы: **היכי נעביד** *что сделаем*? Т. е. как надо поступить? **נעבריה** *Переведем* (попросим уйти) раби Элазара бен Азарья с поста, чтобы отдать пост рабану Гамлиэлю? **גמירי** Но ведь *учили* традицию (с Синая): **מעלין בקדש ואין מורידין** *добавляют в святости, но не уменьшают*, а поэтому нельзя понизить статус раби Элазара бен Азарья.

נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא А если сделаем так, чтобы *один учитель преподавал* (руководил домом учения) *одну неделю, а другой учитель – вторую* неделю, так, чтобы они постоянно менялись, – **אתי לקנאויי** тогда *станут ревновать*, завидовать друг другу. **אלא** *Но* вот как поступим: **לדרוש רבן גמליאל תלתא שבתי** пусть *преподает рабан Гамлиэль три недели*, **ורבי אלעזר בן עזריה חדא שבתא** *а раби Элазар бен Азарья одну неделю*.

והיינו דאמר מר *Это* то, *о чем сказал учитель* в другой барайте (см. Хагига 3а): **שבת של מי היתה** *чья суббота была*? (Т. е. чья очередь была давать урок в эту субботу?) И ответили ему: **של רבי אלעזר בן עזריה היתה** *была суббота раби Элазара бен Азарья*.

ואותו תלמיד *А тот ученик*, который пришел к мудрецам с вопросом "Вечерняя молитва – необязательна или обязательна?" – **רבי שמעון בן יוחאי הוה** *был раби Шимон бен Йохай*.

Гемара возвращается к обсуждению нашей мишны.

ושל מוספין כל היום Время молитвы *Мусаф – весь день*. А раби Йеуда говорит: до семи часов.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: если настолько запаздывает с молитвой Мусаф, **ונקרא פושע** то *называется преступником*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף** Сперва *произносит Минху, потом произносит Мусаф*, **שזו תדירה וזו אינה תדירה** *потому что одна – регулярная* (ежедневная), *другая – нерегулярная* (Мусаф произносится по субботам, новомесячьям и праздникам). Ибо есть правило: если перед человеком стоят две заповеди, регулярная и нерегулярная, то сначала выполняет регулярную.

רבי יהודה אומר מתפלל של מוסף ואחר כך מתפלל של מנחה сперва *произносит Мусаф, потом произносит Минху*, **שזו מצוה עוברת** *потому что* время *заповеди одной* молитвы *проходит* (Мусаф, по раби Йеуде, произносится до семи часов), **וזו מצוה שאינה עוברת** *а* время *заповеди другой* молитвы *не проходит* (Минха, по раби Йеуде, произносится до "половины Минхи").

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: **הלכה** *закон* таков: **מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוסף** сперва *произносит Минху, потом произносит Мусаф*.

רבי זירא כי הוה חליש מגירסיה הוה אזיל ויתיב אפתחא דבי רבי נתן בר טובי *Раби Зэра, когда уставал от своей учебы, приходил и садился у входа в дом учения раби Натана бар Тови*. **אמר כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא** *Говорил: когда пройдут мудрецы, встану перед ними и получу* за это *награду* Небес.

נפק אתא רבי נתן בר טובי Однажды *вышел* из дома учения и *подошел* к нему *раби Натан бар Тови*. **אמר ליה** *Сказал ему* раби Зэра: **מאן אמר הלכה בי מדרשא** *кто сказал в доме учения, что закон – как раби Йеуда*?

אמר ליה *Сказал ему* раби Натан бар Тови: **הכי אמר רבי יוחנן** *так сказал раби Йоханан*: **אין הלכה כרבי יהודה** *закон – не как раби Йеуда*, **דאמר** *который сказал*: **מתפלל אדם של מוסף ואחר כך מתפלל של מנחה** *человек произносит* сперва *Мусаф, потом Минху*.

ה"ג דלמא מעברין לך אמר לה יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליכבר. ול"ג מעלין בקדש: בסא דמוקרא. [ה]כום זכוכית יקרה שקורין לה בלשון ישמעאל עקרי"ש ולמורים כמי שלם נמצא יום אחד ישמעם בו בעליו ויתכבד בו ומס יכבר יכבר: ליה לך חיורתא. לית לך שערות לבנות על זקנה ומלה לדרשן להיות זקן: ר"ח דהי חיורתא. ר"ת שורות של זקנה: קם מלגא דמפיש דר"ג. כשראה שנתוספו היום מלמידים רבים והיה דוחק שלא יעכס כמה שמעכס בימי מלכא: דמלין קמפש. כלומר אף אלו לימים רחוקים: פלויה. נפקפ שלא פירשוה מתוך שרבו התלמידים רב המדיר והפלפול: נפקפא דציפי דמסתרן. כוחלי כימו של ר' יהושע שהיו שחורות: שפחתי שפה. עושה פחמים וי"ת נפח: נפציפי לך. דברתי למולך יומר מן הלמודי: דלגיש מדא. הרגיל לגמום המעיל יבא לגומר הרגיל בנעילות יהיה נעיל: מוזי בן מזי. כהן בן כהן חה לת מי מתלת: ספר מקלט. ספר הקלוי בתנורים וכיכרות כלומר ספר פחם: שבפ על מי פיפס. נמכמת מגיגה: ופופו פלמיד. שעשל תפלת ערבית לשות לו מוכה רשע"י הוא: ונקרפ פופפ. המתחר כ"כ: מפפלו על מנפפ. מחמר שהגיע זמנה כדי להקדימה בתפלת זמנה שלא יקרא פופפ גם עליה: ופמ"כ על מופפין. הוחל ומיחר [ו]זמנה לינו עוכר דהא לחמרי רבנן ובל מופפים כל היום: פוו מלוס פוכרם. ר' יהודה לטעמיה דלמר עד שבע שעות ומו לפ: כי מלפי רבנן. תלמידים היולחים מניח ר' נתן: מפן ספר פלכה כי מדרפפ. מי מנני היפיבה לחמר ניחא המדרש שהלכה כר' יהודה: מדפ פיפ לך או מדפ פיפ לך. לחת לית לך שלא למדת דבר ממנו של ר' יוחנן שלא יהא זו נלבד לכך מכיבה לית לך או מדפה לית לך שהיית קבור שלחד מן החמרים לחמרה: ר"ג ל"ל מדפ פיפ לי דמספפא לי כר' יהושע בן לוי. קבור היתי ר' יהושע בן לוי לחמרה: לחמר ר"י ב"ל נגרסי'. ול"ג לחמר: מפוסר. מחמת שהעבירו מועדי המפלות וחגים יהיו עוגים ומפוסים וכלים: לפ

דלמא מעברין לך אמר לה [לשתמש אינש] יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר אמרה ליה לית לך חיורתא ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיורתא היינו דקאמר ר' אלעזר בן עזריה [ה]הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח [ו]ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה ר"ג מכריז ואומר [ז]כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי א"ר יוחנן פליגי כה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר אתוספו ארבע מאה בספסלי וחד אמר שבע מאה ספסלי הוה קא חלשא דעתיה דר"ג אמר דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל אחזו ליה בחלמיה חצבי חיודי דמלין קטמא ולא היא ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה תנא ערירות בו ביום נשנית וכל היכא דאמרינן בו ביום ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה ואף ר"ג לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דתנן [ח]בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם [ט] מה אני לבא בקהל א"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל א"ל ר' יהושע [י]מותר אתה לבא בקהל א"ל ר"ג והלא כבר נאמר [יא]לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' א"ל ר' יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין [יב]כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר [יג]ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כאביר יושבים [יד]וכל דפריש מרובא פריש אמר לו ר"ג והלא כבר נאמר [טו]ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם ה' וכבר שבו אמר לו ר' יהושע והלא כבר נאמר [טז]ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו מיד התירוהו לבא בקהל אר"ג הואיל והכי הוה איזיל ואפייסיה לר' יהושע כי מטא לביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן א"ל [יז]מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה א"ל אוי לו לדור שאתה פרנסו [יח]שאי אתה יודע בצערן של ת"ח [יט]במה הם מתפרנסים ובמה הם נזונים אמר לו נעניתי לך מחול לי לא אשגח ביה עשה כשביל כבוד אבא פיים אמרו מאן נייל ולימא להו לרבנן אמר להו ההוא כובס אנא אזילנא שלח להו ר' יהושע לכי מדרשא מאן דלביש מדא ילבש מדא ומאן דלא לביש מדא ימר ליה למאן דלביש מדא שלח מדך ואנא אלבשיה אמר להו ר"ע לרבנן טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דר"ג ולצערו לרבנן א"ר יהושע מוטב דאיקום ואיזיל אנא לגבייהו אתא טרף אבבא א"ל [כ]מזה בן מזה יזה ושאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימיך מי מערה ואפרך אפר מקלה א"ל ר"ע רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא בשביל כבודך למחר אני ואתה נשבים לפתחו אמרי היכי נעביד נעבריה [כא]נמירי מעלין בקדש ואין מורידין נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא אתי לקנאויי אלא לדרוש ר"ג [כב]תלתא שבתי וראב"ע חדא שבתא והיינו דאמר מר [כג]שבת של מי היתה של ראב"ע היתה ואותו תלמיד ר' שמעון בן יוחאי הוה: [כד]ושל מוספין כל היום: א"ר יוחנן [כה]ונקרא פושע ת"ר [כו]היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה ר' יהודה אומר מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת [כז]א"ר יוחנן יהלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ר' זירא [כח]כי הוה חליש מגירסיה הוה אויל ויתיב אפתחא דבי ר' נתן בר טובי אמר כי חלפי רבנן או איקום מקמייהו ואקבל אגרא נפק אתא ר' נתן בר טובי א"ל מאן אמר הלכה בי מדרשא א"ל הכי א"ר יוחנן אין הלכה כר' יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה א"ל רבי יוחנן אמרה אמר ליה אין [כט]תנא מניה ארבעין זמנין א"ל חדא היא לך או חדת היא לי א"ל חדת היא לי משום דמספקא לי בר' יהושע בן לוי: אריב"ל יכל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר [ל]נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דתברא הוא כדמתרגם רב יוסף תברא אתי על שנאיהון רבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים א"ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא רצערא הוא דכתיב [לא]דלפה נפשי מתוגה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [לב]בתולותיה נוגות והיא מר לה

רב

לר' אלעזר בן עזריה פירשו בהלמודה ארץ ישראל אלא מיהו אוב בית רין והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של ר' אלעזר בן עזריה היתה ואיתא בירושלמי נמצא לוי שהיה בן ל' שנה כשמת רבו ונמצא ר' אלעזר בן ל"ב שנה כשנתמנה נשיא ומשנתמנה נשיא ישב ל"ב שנה ומת בן ס"ד שנה הוה רבן גמליאל הזקן בכתוב בכתב של רבן שמעון בן גמליאל שהוא רבינו הקדוש הוי שביעי להלל הזקן ואיתא בפסקת להלל ובנו רבן שמעון ששי להלל ובנו ר' יהודה הנשיא שהוא רבי הוא רבינו הקדוש הוי שביעי להלל הזקן ואיתא בפסקת

הנהות הב"ח

(ה) גמ' אמר להם (מהר"י חלו"ם. ועי' ס"ח מהר"י מהרי"ו: (ו) שם ונתקנו הן יושבין והלא כבר:

גליון הש"ס

גמ' מכותלי ביתך. עיין מהרש"ל ס"ח ענין קמוכ: שם ונקרא פושע. עיין נקמן (לקמן ס"ע ע"ב): שם בי חזה חרש בירושלמי. עיין פירוקין (לקמן כ"ט ע"ב):

מוסף תוספות

ג' בתוס' ד"ה הנוסין. והא אמר. כזמן מנחה גדולה אמר לה.

מוסף רש"י

תרי אני כבן שבעים שנה. כבר הימי נילה וקו. ולא קו ממש. אלמא פליו שיבה (לעיל יב:). מבחולי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה. כמו (בפניות ג) במסה מסוחרים בכלי מכסר (ע"ג ת. ע"ב). גלי. שפרים (ב"מ קח. ובכ"ב ח:). מי מערה. מרחיים הם (שבועות יח:). אפר מקלה. כלומר מהם מאר שנא מן הקלי בשם (שם). מעלין בקדש ואין מורידין. מקרא לפיעו לא נתנוהו נאמרו אמי מלחם (שבת כא:). היה לפניו שתי תפלות. של מוספין עד ואין מנוחה (ברכות ב:).

רב נימים גאון

וזה שאמרו כל בו ביום דאמרינן התוא יומא איתמר. יש במשנה הרבה מזה הענין בגון האי דתנן בפסי' ירדים (פ"ג מ"ה) אמר ר' שמעון בן נזיר מקובל אני מפי ע"ב וקנים ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה וקהלת הפסיפון את הירי אמר ר' עקיבא חס ושלום וכי מה ראה היא בו ביום נפנו ונטרו על עריבת [הנרלים] בו ביום אמרו [משנה בן כל הזכרים הבי ברתוספתא (בירים פ"כ) בו ביום עמד יהודה בר נתני' אמר רבן גמליאל האומה איזיל ואפייסיה לר' יהושע אזל תדנהו לאשיתא בביתיה והוו קא משחרן בר. ופירשו בגמרא רבני מערבא אזל האשכח לר' יהושע יתיב עביד מחטין אמר ליה מן אילין את חזי אמר ליה עד כדון את בעי פירש אזל אתא אב בית דין והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של הלל הזקן וקני שהיה מורה הדר בירנסרין בפי יציאות השבת (דף סה) הלל ושמעון נהגו נשיאותן בבני הבית ק' שנה הוה רבן גמליאל הנזכר בכתוב הוא בנו של רבן שמעון בן גמליאל שהוא רבינו הקדוש הוי שביעי להלל הזקן ואיתא בפסקת

תורה אור השלם

1. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם: דברים כג ד
2. כִּי אֲמַר בְּכֹחַ יָדִי עָשִׂיתִי וּבְחָכְמָתִי כִּי נָבֹנְתִי וָאָסִיר גְּבוּלֹת עַמִּים וְאֹצְרוֹתֵיהֶם שָׁסִיתִי וָאוֹרִיד כָּאַבִּיר יוֹשְׁבִים: ישעיהו י יג
3. וְאַחֲרֵי כֵן אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת בְּנֵי עַמּוֹן נְאֻם יְיָ: ירמיהו מט ו
4. וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ כְּרָמִים וְשָׁתוּ אֶת יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פִּרְיהֶם: עמוס ט יד
5. נִגְעֵי מַפֹּלְתּוֹ אַסְפְתִּי מִמֵּךְ הָיוּ מִשְׂאַת עָלֶיהָ וְחֶרְפָּה: צפניה ג יח
6. לִלְעֹג נַפְשִׁי מִתּוּגוֹת כִּי מָרָה: איכה ג כ

הַהֲלִים קִיט כח
7. וַיְהִי כְּעֵין אֲבֵלוּת מִבְּלִי בֹּאֵי מוֹעֵד כָּל שִׁעְרֶיהָ שׁוֹמֵמִין כֹּהֲנֶיהָ נֶאֱנָחִים בְּתוּלֹתֶיהָ נוּגוֹת וְהִיא מַר לָהּ: איכה א ד

רבינו חננאל

[שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר בל תלמיד שאין תוכו כברו שאין ... [אלא אחת בן שה ראחת בלב. חנוכי חיודי [דמלין קטמא. פירוש כדים לבנים [מלאים יקרושים. גם רבן גמליאל לא [מצא עצמו מבית המדרש בין כיום. ההוה נר עמוני .... א"ל מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה. פושה מעשה מחם שפלאכתן בפחמים. א"ל מאן אמר הלכה כי מדרשא א"ל ר' יוחנן מאי היא א"ל מתפלל של מנחה ואח"כ של מוספין. אע"ג (ראע"ג) דתני ר' יהודה כי תפילה המוספין עד שבע שעות. ואמר ר' יהושע בן לוי כל המתפלל תפלה המוספין אחר ד' שעות לר' יהודה חשוב כנוגי ממועד, פי' כיון שאיחר תפלת המוספין מתחילה ואבר אויבי עליה. כאשר פי' בתרגום נוגי תברא, קיל"ל כרי יוחנן דפסק והלכתא וחזינן מחמא של מוספין כל היום.

רב נימים גאון (המשך)

שבת בפרק כמה בהמה (דף ז) רבי ראתי מדוד מהפך בזוכותיה דידך ובאבותיו דעתיד אחרון דתענית דכתי מערבא (והלה ב) אמרי אמר לי בנעלת יהוחנן מנאנו בירושלים וכתיב בה הלל בן דוד ואיתא בפ' אע"פ שאמרו בתרתיה (ר' סג) ביקו במשפחות רבי אחוי משפטיה בן אבימל. והאי דאמרינן אנפ"ב לא עבדה

רבי יוחנן אמרה *Сказал ему* раби Зэра: разве *раби Йоханан это сказал?* **אמר ליה** *Сказал ему* раби Натан бар Тови: **אין** *да*.

תנא מיניה ארבעין זמנין *Повторил за ним* раби Зэра эти слова *сорок раз*. **אמר ליה** *Сказал ему* раби Натан бар Тови: почему ты к ним возвращаешься? Из-за того ли, что они дороги тебе, **חדא היא לך** ибо *это единственное* правило из *тебе* известных от имени раби Йоханана? **או חדת היא לך** *Или* из-за того, что *этот* закон *для тебя нов*, поскольку раньше ты полагал, что он высказан другим мудрецом? **אמר ליה** *Сказал ему* раби Зэра: из-за того, что **חדת היא לי משום דמספקא לי** *он для меня нов*. **ברבי יהושע בן לוי** *Ибо* раньше *я сомневался*, не сообщил ли его *раби Йеошуа бен Леви*.

אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: **כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לרבי יהודה** *любой*, кто *произносит молитву Мусаф после семи часов, – по* мнению *раби Йеуды*, **עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך היו** *о нем говорит стих*[5]: *"Грустящих по поводу срока собрал Я; из твоей среды они были*, на них позор (Иерусалима)". Грустящие = наказанные смертью по поводу срока, потому что пропускали сроки молитв и праздников.

מאי משמע דהאי נוגי לישנא דתברא הוא *Откуда слышится* (откуда учим), *что* здесь *"грустящие" означает "беда"* (поражение, сокрушение)? Т. е. беда приходит из-за того, что люди пропускают молитвы, – откуда это?

כדמתרגם רב יוסף *Как перевел рав Йосеф* этот стих на арамейский язык: **תברא אתי על שנאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים** *"Беда обрушится на ненавистников дома Израиля* (в данном случае на сам дом Израиля) *за то, что пропускали сроки* праздников и молитв *в Иерусалиме*".

אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар*: **כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לרבי יהודה** *любой*, кто *произносит молитву Шахрит после четырех часов, – по* мнению *раби Йеуды*, **עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך היו** *о нем говорит стих*: *"Грустящих по поводу срока собрал Я; из твоей среды они были"*. Грустящие = измученные страданиями.

מאי משמע דהאי נוגי לישנא דצערא הוא *Откуда слышится* (откуда учим), *что "грустящие" означает "муки"* (печаль, страдание)? **דכתיב** *Как написано*[6]: **דלפה נפשי מתוגה** *"Страдает моя душа от мук"*.

רב נחמן בר יצחק אמר А *рав Нахман бар Йицхак сказал*, что это учим из другого стиха. **מהכא** *Отсюда*[7]: **בתולותיה נוגות והיא מר לה** *"Ее девушки печальны, и ей* самой *горько"*. Так сказано о горе еврейского народа после разрушения Иерусалима.

5. Цфанья 3:18
6. Теилим 119:28
7. Эйха 1:4

ה"ג דלמא מעכבין לך למר לה יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליכבר. ול"ג מעלין בקדש: כסא דמוקרא. [ח] כום זכוכית יקר שקורין לה בלשון יעמעל ערקי"ת ולומרים כמי מדם במקל הזיעו יום אחד ששמע בו נעליו ויתכבד בו ומה יכבר יכבר: לית לך תיובתא. אין לך שברות לבנות של זקנה ונמה לדרשן להיות זקן: י"מ דרי תיובתא. י"מ שורות של זקנה: קם מלמד דפריש דר"ג. כשראה שמספרו היום תלמידים רבים והיה דואג שלא יענג כמה שמענג בימי מלכא: דמלין קמפל. כלומר לף מלו מיכן לחויים: פלויה. נפקף שלא פירשוה מתוך שרבו התלמידים רב המדוד והפלפול: נפקפא דביתיה דמסחרן. כותבי ביתו של ר' יהושע שהיו שמורות: שפפתי שפה. עושה שממים וי"ת נפח: נמנימי לך. דברתי למולך יומר מן הלחוי: דלכיש מדא. הלגיל בלבנת המעיל יבא כלומר הלגיל בנאמות יהיה נשיל: מוד בן מוד. כהן בן כהן יהא לת מי מנחת: ספר מקלם. ספר הקלוי בתנורים וכיכרות כלומר ספר סתם: שבא על מי פיפה. נמסכת מגילה: ופופו פלפיד. שעשל תפלת ערבית לשום לו תוכה לשב"י הוא: ונקרא פופא. המתחר כ"כ: מפפלל על מנחה. מתחר שהגיע זמנה כדי להקדימה בתפלת זמנה שלא יקדל פופא גם עליה: ופח"כ על מוספין. הוחל ותיתר [ט]זמנה מיגו עובר להא למרי רבנן ושל מוספים כל היום: שוו מלוה מוכרת. ר' יהודה לטעמיה דלמר עד שבא שעות ומו לת: כי הלפי רבנן. תלמידים היוחלים מבית ר' נתן: מלן למר פלבה כי מדרפא. מי מבני היפיבה למר בבית המדרש שהלכה כר' יהודה: חדש פיפ לך או חדש פיפ לך. חמת היא לך שלא למדת דבר משמו של ר' יוחנן שלא אמרו זו נלבד לכך מביבה היא לך או חדשה היא לך שהיית שכוח שתחד מן החתיים לתרבה: א"ל ר' אלעזר לא [מבנע עצמו מבית המדרש בין ביום. יהודה [בר עמוני .... א"ל מבבוחלי ביתך ניכר שפחמי אתה. עושה מעשה מחם שפלאכתן בפחמים. א"ל מאן אמר הלכה כי מדרשא א"ל ר' יוחנן מאי היא א"ל מתפלל של מנחה ואח"כ של מוסף. אע"ג (ראע"ג) ורתני ר' יהודה כי תפילת המוספין עד שבע שעות. ואמר ר' יהושע בן לר כל המתפלל תפלת המוספין אחר ו' שעות לר' יהודה חשוב כנוגע במתבר. מ' בירן שאיחר תפלת המוספין מתחלתו אבר איחר עליה. באשר מי בערגים נוני תברא. ק"ל כר' יוחנן דתסק ר' אלעזר בן עזריה וחזקיה נוני מחסא של מוספין כל היום.

ושל מוספין כל היום. הקשה הרב רבינו שמשון ז"ל למאי דפרק תמיד נשחט (לף נח.) מוספין בשש וכיון בשבע וכ"ת ה"ת למנוה מבל ליכבר כל יומא נמי זמניה הוא הבי [ט]בתמורה (פ"ג ד' י"ד) משמע שהמוספין היו נשחטין עם התמיד ונקטרין עמו. ומיהו להתם מיירי בשבת[ט]:

הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף.

מכלן יש ליחבר ביותר"כ להתפלל תפלת שחרית קודם עד שעות ומנחה דהייט קודם שיגיע שעת המנחה דלמ"כ היו לריכין להתפלל תפלת המנחה קודם[י] והכי"ת מומר דמיו לריך דהא דקאמר שיתפלל תפלת המנחה קודם היינו כשיש לו לעשות לריכו שלא יוכל להתפלל תפלת המנחה בזמנה ולריך להתפלל שחרית מיד כגון שהיה לו ליל לעשותה גדולה כמו לגשואין ומתירה שמא יעמוד בפשוטתו לו שיתאחר לבל מס היה לו שהוא להתפלל אחר תפלת מוסף תפלת המנחה בזמנה לין לו להקדים תפלת המנחה שלא יתפלל כמדר מוסף ומ"ל מנחה: כרמתרגם רב יוסף על האחרו זמני מועדיא.

ולי מסתברי דלריך לין לריך לומר לגון לימור שהרי לין להם תשלומין שלא ע"ל נתפלה מתפלי קרי לין

דלמא מעברין לך אמר לה [לשתמש אינש] יומא חדא בבסא דמוקרא ולמחר ליתבר אמרה ליה לית לך חיורתא ההוא יומא בר חמני סרי שני הוה אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה חמני סרי דרי חיורתא היינו דקאמר ר' אלעזר בן עזריה [ט]הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח [י]ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה ר"ג מכריז ואומר [כ]כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי א"ר יוחנן פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר אתוספו ארבע מאה ספסלי וחד אמר שבע מאה ספסלי הוה קא חלשא דעתיה דר"ג אמר דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל אחזו ליה בחלמיה חצבי חיורי דמלין קטמא ולא היא ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה תנא עדיות בו ביום נשנית וכל היכא דאמרינן בו ביום ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה ואף ר"ג לא מנע עלמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דתנן [כ]בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם [ל] מה אני לבא בקהל א"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל א"ל ר' יהושע [כ]מותר אתה לבא בקהל א"ל ר"ג והלא כבר נאמר [א]לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' א"ל ר' יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין [ל] [כ]כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר [ב]ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כאביר יושבים [ט]ובל דפריש מרובא פריש אמר לו ר"ג והלא כבר נאמר [ג]ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם ה' וכבר שבו אמר לו ר' יהושע והלא כבר נאמר [י]ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו מיד התירוהו לבא בקהל אר"ג הואיל והבי הוה איזיל ואפייסיה לר' יהושע בי מטא לביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמסחרן א"ל [ל]מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה א"ל אוי לו לדור שאתה פרנסו [י]שאי אתה יודע בצערן של ת"ח [כ]במה הם מתפרנסים ובמה הם נזונים אמר לו נעניתי לך מחול לי לא אשנח ביה עשה בשביל כבוד אבא פיים אמרו מאן ניזיל ולימא להו לרבנן אמר להו כובם אנא אזילנא שלח להו ר' יהושע לבי מדרשא מאן דלביש מדא ילבש מדא ומאן דלא לביש מדא יימר ליה למאן דלביש מדא שלח מדך ואנא אלבשיה אמר להו ר"ע לרבנן טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דר"ג ולצערו לרבנן א"ר יהושע מוטב דאיקום ואיזיל אנא לגבייהו אתא מרפ אבבא א"ל [י]מזה בן מזה יזה ושאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימיך מי מערה ואפרך אפר מקלה א"ל ר"ע רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא בשביל כבודך למחר אני ואתה נשכים לפתחו אמרי היבי נעביד נעבריה [י]נמידי מעלין בקדש ואין מורידין נדרדוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא אתי לקנאותי אלא לדדוש ר"ג [י]תלתא שבתי וראב"ע חדא שבתא והיינו דאמר מר [י]שבת של מי היתה של ראב"ע היתה ואותו תלמיד ר' שמעון בן יוחאי הוה: [ה]ושל מוספין כל היום: א"ר יוחנן [י]ונקרא פושע ת"ר [י]היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף שזו תדירה זו אינה תדירה ר' יהודה אומר מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה שזו מלוה שאינה עוברת [י]א"ר יוחנן ה[כ]לכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ר' זירא [י]בי הוה חליש מגידסיה הוה אזיל ויתיב אפתחא דבי ר' נתן בר טובי אמר כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא נפק אתא ר' נתן בר טובי א"ל מאן אמר הלכה בי מדרשא א"ל הכי א"ר יוחנן אין הלכה כר' יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה א"ל רבי יוחנן אמרה אמר ליה אין [כ]תנא מיניה ארבעין זמנין א"ל תרא היא לך או חדת היא לך א"ל חרת היא לי משום רמספקא לי בר' יהושע בן לוי: אריב"ל [י]כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר [ג]נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא רתברא הוא כדמתרגם רב יוסף תברא אתי על שנאהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבידושלים א"ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא רצערא הוא דכתיב [י]דלפה נפשי מתוגה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [י]בתולותיה נוגות והיא מר לה

רב

לר' אלעזר בן עזריה פירשו בהלמוד ארץ ישראל אלא מינו אותו אב בית דין והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של ר' אלעזר בן עזריה היתה דאיהו בפיקפא קמא דחזינה דף ג תנו רבנן מעשה בר' יוחנן בן ברוקא ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל את פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה היום בבית המדרש אמרו לו תלמידיך אומנו ומיכיך אנו שהורין אמר להן אעפ"כ אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש שבת של מי היתה אמרו לו שבת של ר' אלעזר בן עזריה:

תורה אור השלם

1. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם:
2. כִּי אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמָּיִם וְכִי שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת בִּלְעָם בְּתוֹר לְקַלְלֶךָּ: וַיַּהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
3. וְאָסִירִי בֶן אַשִּׁיב אֶת שִׁבְתַת בְּנֵי עַמִּון נְאֻם יְיָ יְרוּחַיִם פם ו
4. וְשָׁבְתִּי אֶת שִׁבְתַת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשְׁבוּ וְנָטְעוּ כְּרָמִים וְשָׁתוּ אֶת יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פִּרְיָם: עמוס ט יד
5. נוֹנִי מִמּוֹעֵד אָסַפְתִּי מִמֵּךְ הָיוּ מֵאַי מִשְׁמַע עָלַיְהוּ תַּרְגּוּם: נחמיה ג יח
6. וְלִשְׁמַע נוֹגְשֵׁי מִרְמָתָם כִּדְבָרָיו: תהלים קיט נח
7. וְיִרְכּוּ עֵינֵן אֲכִלוֹת מִבְּלִי רְאוֹת מִעֹנֶר בֶּל שִׁעְרֵיהָ שׁוֹמְמִין כְּזֵיתָהּ נְאֻמֵי כְּתוֹבֹתֶיהָ נוֹגוֹת הֵיא מַר לָהּ: איכה א ד

רבינו חננאל

[שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו פוגין ... [אלא אחת מן שה האחת בלבו. חצבי חיוורי [דמלין קמפל. פירוש כדים לבנים [מלאים קתרשים. גם רבן גמליאל לא [מבע עלמו מבית המדרש בין ביום. יהודה [בר עמוני .... א"ל מבבוחלי ביתך ניכר שפחמי אתה. עושה מעשה מחם שפלאכתן בפחמים. א"ל מאן אמר הלכה כי מדרשא א"ל ר' יוחנן מאי היא א"ל מתפלל של מנחה ואח"כ של מוסף. אע"ג (ראע"ג) ורתני ר' יהודה כי תפילת המוספין עד שבע שעות. ואמר ר' יהושע כן לר כל המתפלל תפלת המוספין אחר ו' שעות לר' יהודה חשוב כנוגע במתבר. מ' בירן שאיחר תפלת המוספין מתחלתו אבר איחר עליה. באשר מי בערגים נוני תברא. ק"ל כר' יוחנן דתסק ר' אלעזר בן עזריה וחזקיה נוני מחסא של מוספין כל היום.

רב נימים גאון (המשך)

שבת בפרק כמה מהמה (דף מ) רבי דאתי מדרי מתפלל בזוכותיה דידיה ובגמרא פרוק אחרון דחגיגה רבני מערבא (אלהים ג) אמרי אמר לי' מגילת יחזקאל מצאנו בירושלים וכתוב בה הלל בן דוד ואיתא בפי' אע"פ שאמרו בבתרונות (ד' מג) בקיבו במשפחות רבי אחי משמיה בן אביטל. והאי דאמרינן אעפ"כ לא עבדוה

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אמר לסם (שם סע"ב) תפ"ב. ג) ש"ב סי"ם מ"ב: (ב) שם נמקומן הן יכבר ולא כבר:

גליון הש"ס

גמ' מבולבלי ביתך. עיין מנחות פ"ט ע"ב תוס' ד"ה ומקו: שם ומקו מקוה פושע. עיין לקמן (דף ח"ג ע"ב): שם בי חזה מרישא. עיין ירושלמי (דף כ"ט ע"ב):

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה הוסיף. רהא אפי' בזמן מנחה גדולה אמר לה:

מוסף רש"י

הרי אני כבן שבעים שנה. כבר מיימי גילה וקן, וקן ומת, שנאמר פליו שיבה (דברי יב:). מבחולי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה. כמו (משלי ו.) מכמה מחומים בכלי מכסר (ש"ב יב:) מלי. גלוי. שפחים ובי"ם קח (ב"ב ח:). מבי מערה. פרנסים שם (פרושין נח:). אפר מקלה. כלומר קחם ממר שנא מן הקלי נפש שמח. שעלין בקדש ואין מורידין. מקדש לשעיר לה נמנחות נאמרו שני שלחם (שבת כא:). היו לפניו שתי תפלות. של מוספין עד ומן שמנחה (ברכות ב ב.).

רב נימים גאון

וחת שאמרו כל כו ביום האמרינן ההוא יומא איתמר. יש במשנה הרבי מזה הענין בגון האי דתנן בפסי' יחים (פ"ג מ"ה) אמ' ר' שמעון בן נחאי מקובל אני מפי ע"ב וקנים ביום שהשיבו את ר' אלעזר בן עזריה בישיבה בעזרה ובקשו השרידין וקהלת מספרין את היחי אמר ר' עקיבא הם ושלום ובר' מרי מ"א) בו ביום נתנו ונטרו על ערימה [הרגלים] בו ביום אמרו [משנה ב] כל הוכחים הבי ובתוספתא [בדיים פ"ב] בו ביום עמר יהודה בר עמוני: אמר רבן גמליאל האשה אידיל האפייסיה לר' יהושע אזל חזיבה לאשיתא דביתיה והוו קא משחרן בר. ופירשו בגמרא רבני מערבא אזל ואפסה לר' יהושע יהיב עבדי מחסרן אמר ליה מן אילין את חני אמר ליה מי בדון את כבי מידע אנר לידי שאתה פרנסו. והאי דאמר ליה עשה כשביל בבתי בית אבא בלימר בשביל הלל הזקן וקני שהיה מזדע דוד כדגרסינן בפ' יציאות השבת (דף סה) הלל ושמעון נמליאל ושמעון נתנו נשיאותן בפני הבית ק' שנה וזה רבן גמליאל הנזכר בכאן הוא בנו של רבן שמעון בן גמליאל שהוא רבינו הקדוש הוי שביני להלל הזקן ואיתא בסכה להלל ובנו רבן שמעון שפי להלל ובנו ר' יהודה הנשיא שהוא רבי ורבינו הקדוש הוי שביני להלל הזקן ואיתא בסכה

לא א ב מיי׳ פ״י מהל׳ תפלה הלכה טז סמג עשין טו טוש״ע או״ח סימן נ סעיף י׳:

לב ג מיי׳ פ״ו שם הלכה ל סמג שם טוש״ע או״ח סימן רפי סעיף ב:

לג א מיי׳ שם סמג שם טור שו״ע או״ח סי׳ קי״ג סעיף ג:

לד ה מיי׳ פ״ה מהל׳ תפלה הלכה יג סמג שם טוש״ע או״ח סימן קיג סעיף ד:

לה ד מיי׳ שם סמג שם טוש״ע או״ח סימן קיג סעיף ה:

רבינו נסים

רבן גמליאל אומר בכל יום אדם מתפלל י״ח. בתלמוד ארץ ישראל הוכידו עוד שמעתים אחרים (כצין) [ואולי צ״ל על שתקנו י״ח חוספות על מה שיש בתלמודינו דאמרינן ר׳ חנינה בשם ר׳ פינחס בנגר י״ח פעמים שאמרות בתורין בתורה אברהם יצחק ויעקב אם יאמר לך אדם י״ט הן אמור לו והנה ה׳ נצב עליו ליח הוא מיהן אם יאמר לך אדם י״ז הן אמור לו ויקרא כהן שמי ושם אבותי מיהנון הוא ר׳ שמואל בר נחמני בשם ר׳ יונתן בנגר י״ח ביחידים שיהב בפרשת משכן שני אמר ר׳ חייא בר אוא ובלבד מן האחו אהליאב בן אחיסמך עד סוזיה דספרא: היה יושב בסניגה או באסדא. בגמ׳ רבני מערבא נרסי היא אסדא היא רשפחדות דבתיב (דברי הימים ב ב) ובניאם לך רפפחדות על ים יפו:

רבינו חננאל

ראמר ר׳ יהושע בן לוי בזמן שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה. אין הלכה כי הא דרבי ל. [מתני׳] ר׳ אליעזר אומר הערשה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים. ואוקמוה רבנן מאי קבע. כל שאינו אומיה בלשון תחנונים. ויקימא לן בריתיתא. ואע״פ דרבינא עליה במשאל. אם מתפלל בלשון תחנונים יבא, כדכתיב ואתחנן אל יי׳. הא דרבה רי׳ יוסף דאמרי [ודוידהן] מאי הוא קבע כל שאינו מתרגם רבר בתפלתו. ליתיה, דהא אפי׳ רידא דגברא רבה הוא, היה מתפלל לחודיי בלילא בצלותיה דלמא אתי ליה מורחנא, כל שכן דלתו. והא דאמרי אבני ר׳ חנינא בר אבין דכל מי שעשה תפלתו קבע (להתחלל) קודם רמדומי חמה אין תפלתו תחנונים, ואיסתייעו מדרי יוחנן [דאמר] מצוה להתפלל עם הנמדומי חמה. ואמר ר׳ ירמא מהאי קרא ויזרחך עם שמש ילפני ירח דור ונו׳. הא ליישי עלה במשרבא שמא נטרפה לו שעה. כלומר כל הרוחק תפלה מנחה עם הנמדומי חמה אם יזדמן לו שהרה שעה לא יתפלל חשך השמש תמצא בכל מן התשלה. הילכך להקדים כמעט מפי צריך. פירוש פרשת העבור ר׳ חסרא אמר בשעה שעברו ישראל על תורתך הם בצרה באשה עברה שאחה מלא עליהם ושם ועברה ומעברת עליהם משברי גליך יהיו כל צריבהם לפניך. ירושלמי: ר׳ אחא בשם ר׳ [אמי] (אסא) כל זמן ששלית ציבור עובר לפני התיבה ותובע צרכי עמך ישראל מלפנך. ואמר ר׳ תנחום אמר ר׳ יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקפקו כל חוליות שבשדרה. פיקפוק פתיחה כרנדסין בארב קמא דסתה. מפקפק ונמל אחת מבינתים. וכשכורע אדם וביוסף קומתו מתפתחות החוליות ונראות כי מתפתחות החוליה מבחוץ מאחוריו ומסתתמות מבפנים, והנמשא לרבר קשרי אצבעותיו. עולא אמר עד שיראה איסר בנגר לבו. פי׳ עד שיראה איסר בנגר לבו. יש מי שאומר שכשכוחף אדם עצמו מתקטל ביבודו כתוך

רב אויא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף למחר כי אתא בעא אביי לאנוחי דעתיה דרב יוסף א״ל מ״ט לא אתא מר לפרקא א״ל דהוה חליש לבאי ולא מצינא א״ל אמאי לא טעמת מידי ואתית א״ל לא סבר לה מר להא דרב הונא דאמר רב הונא אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין א״ל איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחיד ולטעום מידי ולמיתי א״ל ולא סבר לה מר להא רא״ר יוחנן יאסור לו לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור א״ל לאו אתמר עלה א״ר אבא יבצבור שנו ולית הלכתא ילא כרב הונא ולא יכריב״ל כרב הונא הא דאמרן כריב״ל דאריב״ל יכיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה: מתני׳ ר׳ נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בבניסתי אני מתפלל שלא יארע רבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי: גמ׳ ת״ר יבכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר (א) על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי ברבר הלכה ואשמח בהם ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה׳ אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת: ת״ר כשחלה ר׳ אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם הזהרו בכבור חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברבי תלמידי חכמים ובשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעם עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אעפ״כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני ממ״ה הקב״ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי בעסו כעם עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון ישתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תדעו בשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני ארם. בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא: מתני׳ רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל ארם שמנה עשרה רבי יהושע אומר מעין י״ח ר״ע אומר יאם שגורה תפלתו בפיו מתפלל י״ח ואם לאו מעין י״ח ר״א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ר׳ יהושע אומר ההולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה׳ את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור יויהי צרכיהם לפניך ברוך אתה ה׳ שומע תפלה היה רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגר בית קדשי הקדשים היה מהלך בספינה או באסדא יכוין את לבו כנגר בית קדשי הקדשים: גמ׳ הני י״ח כנגד מי א״ר הלל בריה דר׳ שמואל בר נחמני יכנגד י״ח אזכרות שאמר דוד יבהבו לה׳ בני אלים רב יוסף אמר כנגד י״ח אזכרות שבקריאת שמע (ב) א״ר חנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגר שמונה עשרה חוליות שבשדרה: ואמר ר׳ חנחום אמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקפקו כל חוליות שבשדרה עולא אמר יעד כרי שיראה איסר כנגד לבו רבי חנינא אמר כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך אמר רבא יוהוא דמצער נפשיה ומחזי כמאן דכרע הני תמני סרי תשסרי הויין אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקנוה כנגר מי תקנוה א״ר לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד אהכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לר׳ חנחום א״ר יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה: ת״ר יישמעון הפקולי הסדיר י״ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם ר״ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לחקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שבחה והשקיף

כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לטעום כלום וכו׳. ומית ליה לרבי יהושע מפסקין ומפילו מן המכילה ולא היא: ליט

תורה אור השלם

1. מזמור לדוד הבו לה׳ בני אלים הבו לה׳ כבוד ועז: תהלים כט ב

2. קול ה׳ על המים אל הכבוד הרעים ה׳ על מים רבים: תהלים כט ג

הגהות הב״ח

(ב) גמ׳ תוכיחת שנקי״ם ר׳ תנחום א״ר יהושע בן לוי אמר מעה: (ב) רש״י ד״ה ומיפקקנו וכו׳ מן הפקק למעלה:

גליון הש״ם

גמ׳ בשחלה ר״א. נמצ׳ ניך מרן רנב פ״ב מיומא ריש ד״ה מרן ריש פרק שני שם ופרק שני שבועות. שם הגי׳ ית בנגר ית. ע״ש. ותי״ם פרק שני מיומא ריש ד״ה ומיפקקנו ומיפקקנו ד״ה ומיפקקנו ד״ה ומיפקקנו ד״ה

רב אויא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף *Рав Авья заболел и не пришел на урок рава Йосефа*, который тот давал в доме учения перед субботней молитвой Мусаф. למחר כי אתא *Назавтра, когда он пришел,* בעא אביי לאנוחי דעתיה דרב יוסף *захотел Абае успокоить рава Йосефа,* объяснив ему, что рав Авья отсутствовал по уважительной причине. אמר ליה Поэтому *сказал* Абае раву Авье: מאי טעמא לא אתא מר לפרקא *по какой причине не пришел господин на урок*?

אמר ליה *Сказал ему* рав Авья: דהוה חליש לבאי *мое сердце ослабло* (я проголодался), *и не смог* прийти.

אמר ליה *Сказал ему* Абае: אמאי לא טעמת מידי ואתית *почему не поел, чтобы* смог *прийти*?

אמר ליה *Сказал ему* рав Авья: לא סבר לה מר להא דרב הונא разве *господин не считает как рав Уна*? דאמר רב הונא *Ведь сказал рав Уна*: אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין *запрещено человеку есть* хоть *что-нибудь, прежде чем произнесет молитву Мусаф*.

אמר ליה *Сказал ему* Абае: איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחיד *надо было господину произнести молитву Мусаф без общины,* ולטעום מידי ולמיתי а потом *поесть что-нибудь и прийти*.

אמר ליה *Сказал ему* рав Авья: ולא סבר לה מר להא דאמר רבי יוחנן разве *господин не полагает как раби Йоханан*? Ведь сказал раби Йоханан: אסור לו לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור *запрещено человеку молиться раньше, чем молится община*.

אמר ליה *Сказал ему* Абае: לאו אתמר עלה разве *не сказано об этом*: אמר רבי אבא *сказал раби Аба*: בצבור שנו это *учили про общину*. Если ты в синагоге, то не можешь молиться раньше остальных. Но если ты один в доме учения, то можешь молиться без общины, которая молится в синагоге. В нашем случае община оставила синагогу после молитвы Шахрит и пошла в дом учения слушать урок рава Йосефа перед молитвой Мусаф. Ты мог бы произнести Мусаф один, без общины, затем поесть и пойти на урок.

לא כרב הונא ולא כרבי יהושע בן לוי ולית הלכתא *И закон идет не в согласии с* мнением *рава Уны и не в согласии с* мнением *раби Йеошуа бен Леви* (см. ниже).

כרב הונא Не идет *в согласии с мнением рава Уны,* הא דאמרן *как* только что *сказали* ("запрещено человеку есть что-нибудь до молитвы Мусаф").

כרבי יהושע בן לוי Не идет *в согласии с мнением раби Йеошуа бен Леви.* דאמר רבי יהושע בן לוי *Как сказал раби Йеошуа бен Леви:* כיון שהגיע זמן תפלת המנחה *когда приходит время произнести молитву Минха,* אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה *запрещено человеку есть* хоть *что-нибудь, прежде чем произнесет молитву Минха.* – Но, по закону, разрешено есть до Мусафа и Минхи, не устраивая трапез.

МИШНА

רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה *Раби Нехунья бен Акана произносил, входя в дом учения и выходя* из дома учения, особую *короткую молитву*.

אמרו לו *Сказали ему* мудрецы: מה מקום אמר להם *что это за молитва*? בכניסתי אני מתפלל שלא יארע *Сказал им:* דבר תקלה על ידי *входя, я молюсь, чтобы не случилось из-за меня никакого преткновения* (нарушения). וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי *А выходя, благодарю* Всевышнего *за свою долю*.

ГЕМАРА

ВАВИЛОНСКИЙ ТАЛМУД
ТРАКТАТ БРАХОТ

בכניסתו מהו תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: בכניסתו מהו אומר *входя, что он говорит?* – יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, мой Бог, чтобы не случилось из-за меня* никакого *нарушения.* ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי Дабы *не совершил я промаха в* толковании *закона, а мои товарищи* этому *обрадовались.*

כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לטעום כלום וכו'. ולית ליה לרבי יהושע ופליגי ולפלוגי מן המלינה ולא חיי: נ"ל

רב אויא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף למחר כי אתא בעא אביי לאנוחי דעתיה דרב יוסף א"ל מ"ט לא אתא מר לפרקא א"ל דהוה חליש לבאי ולא מצינא א"ל אמאי לא טעמת מידי ואתית א"ל לא סבר לה מר להא דרב הונא דאמר רב הונא אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין א"ל איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחיד ולטעום מידי ולמיתי א"ל ולא סבר לה מר להא דא"ר יוחנן [י]אסור לו לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור א"ל לאו אתמר עלה א"ר אבא [כ]בצבור שנו ולית הלכתא [ל]לא כרב הונא ולא [כ]ריב"ל כרב הונא הא דאמרן כריב"ל דאריב"ל [מ]כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה: **מתני'** ר' נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי: **גמ'** ת"ר [ס]בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר [א]ו על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת: ת"ר [פ]כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אעפ"כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון [ש]תהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תדעו כשארם עובר עבירה אומר שלא יראני ארם. בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא: **מתני'** רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמנה עשרה רבי יהושע אומר מעין י"ח ר"ע אומר יאם שגורה תפלתו בפיו מתפלל י"ח ואם לאו מעין י"ח ר"א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ר' יהושע אומר ההולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה' את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור [ד]יהיו צרכיהם לפניך ברוך אתה ה' שומע תפלה היה רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים היה מהלך בספינה או באסדא יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: **גמ'** [ה]הני י"ח כנגד מי א"ר הלל בריה דר' שמואל בר נחמני [ו]כנגד י"ח אזכרות שאמר דוד [ז]הבו לה' בני אלים רב יוסף אמר כנגד י"ח אזכרות שבקריאת שמע [ח] א"ר תנחום אמר רבי יהושע בן לוי בנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה: ואמר ר' תנחום אמר רבי יהושע בן לוי [ט]המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה עולא אמר [י]עד כדי שיראה איסר כנגד לבו רבי חנינא אמר 'כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך אמר רבא [י]והוא דמצער נפשיה ומחזי כמאן דכרע הני תמני סרי תשסרי הווין אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקנוה כנגד מי תקנוה א"ר לוי לדריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד [ב]אל הכבוד הרעים לדב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לר' תנחום בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה: ת"ר [ל]שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שכחה והשקיף

רבינו ניסים

רבן גמליאל אומר בכל יום אדם מתפלל י"ח. בתלמוד ארץ ישראל הזכירו עוד נוסחים אחרים (בעין) [ואולי צ"ל על שתקנו] י"ח תוספות על מה שיש בתלמידינו דאמרינן ר' חנניה בשם ר' פינחס בנגד י"ח פעמים שאברהם בתרכין ויצחק ויעקב אם יאמר לך אדם י"ש הן אמת לו והנה ה' נצב עליה ליח היא מיתתן אם יאמר לך אדם י"ש הן ויקרא בהן שמי ושם אבותי מיהנון הוא ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן בנגד י"ח ביחידים שכתב בפרשת משכן שני אמר ר' חייא בר אדא ויכלכר מן ואתו אהליאב בן אחיסמך עד סוסיה דסיסרא; וידה וישב בספיה או באסרא. בגמ' רבני מערבא נוסי היא אסרא היא רפסדות דכתיב (נדבי חיים ב ב) תבראם לך רפסדות על יס יפו:

רבינו חננאל

ואמר ר' יהושע בן לוי בירן שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה. אין הלכה כר' הא דר"ל. [מתני'] ר' אליעזר אומר הערשה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים. ואוקמה רבנן מאי קבע. כל שאינו אומרה בלשון תחנונים. וקימא לן כותיה. ואע"פ דתניא עליה כמשאר. אם מתפלל בלשון תחנונים יצא. כרכתיב ותתחנן אל יי'. הוא ורבה רי' יוסף דאמרי [תרוייהו] מאי הוא קבע כל שאינו מחדש דבר בתפלתו. ויתיה. והא אפיי ר' זירא דנקרא רבה הוא. היה מסתפר לחדית מלילא באלוהיה ולמא אתי ליה מורחנא. כל שכן זולתו. הוא דאמרי אבבי דר' חנינא בר אבהן דכל מי שעשה תפלתו קבע [להתפלל] קודם דסדומי חמה אין תפלתו תחנונים. ואיכא דאמרי מהר' יוחנן [דאמרן] מצוה להתפלל עם הסדומי חמה. ואמר ר' זירא מהאי קרא דיאוך עם שמש ללפני יה"ה חד ונו'. הא ליתי עלה כמערבא שמא נפרפה לו שעה. כלומר כל היחוק תפלת מנחה עם דמימי חמה אם יזדמן לו טרדת שעה ואינה יכולה להקדים כמעט טפי עדיף. פירוש פרשת העבור ר' חסדא אמר בשעה שעבור ישראל על תורתך והם בצרה בשעה צרה שאתה מלא עליהם ועם תעבור ומעברת עליהם משברי גליך יהיו כל צרכיהם לפניך. ירושלמי: ר' אחא בשם ר' [אמי] [אמא] כל זמן ששליח ציבור עובר לפני התיבה ותיבע צרכי עמך ישראל מלפניך. ואמר ר' תנחום אמר ר' יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה. פיקפוק ולחי פיקוק. דקימא לן פיקוק פתיחה בדנרסינן פקע קמא דפוכה. מפקפק ונוטל אחת מכתיפיו. ובשכורא אדם לבוקר קומתו מאחתחות החוליות ובראות בי מתפתחות החוליות מכתף מאחוריו ומפתחתות מבפנים. והזמנא לדבר קשה אצבעותיו. עולא אמר עד שיראה איסר בנגר לבו. ס"ד עד שיראה איסר בנגר לבו. יש מי שאומר שכשכוסף אדם עצמו מתקפל בידוניו כתוך

ממקום למקום שהולכין בספינה הקטנה. או באסרא שהם בבלים הנתונין בגלי הכלא"ם בבית הכלא. י"ח התקין שמעון הפקולי יבר'. פירוש, בתחלה היו מתפללין שלש ראשונות ושלש אחרונות והאמצעיות בלא סדר זה"ב לבד, אלא כל אחד כפי מה ששמע מרבו, וכיון רבא שמעון הפקולי יחיד לזכי התבה לפני רבן גמליאל ביבנה. והסדיר י"ח ברכות על הסדר שאנו נתפללין עכשיו, נתישרו הדברים כעיני רבן גמליאל וקבעם לבל להיות הכל מתפללין סדר אחר. אבל ברכת המינים לא היתה בידו מסורת [מרבן]. יחד [צמח] שמואל [הקטן] ותקנה בבלל אלו י"ח ברכות, וקבלו הצבור בולן להיות מתפללין בעניך הזה. לשנה אחרת ירד שמואל הקטן לפני התיבה, ושמעי אינשי הציבור התחיל בברכת המינין ושכח מהו, וכיון שהוא תיקנה לא העבירוהו מלפני התיבה והורידו אחר תחתיו, אלא המתינו עד שנזכר ממיקומה והשלים התפלה.

תורה אור השלם

1. מזמור לדוד הבו לי' בני אלים הבו לי' כבוד ועז:
תהלים כט א
2. קול י' על המים אל הכבוד הרעים י' על מים רבים: תהלים כט ג

הגהות הב"ח

(ה) גמ' מתניתא שנינו ר' תנחום א"ר יהושע בן לוי אמר כעגר: (ו) רש"י ד"ה שיתפקקו וכו' עד גלגי להקב"ה ושיו מניח כך: מפני פגומפא. טומאת אהל המת בכל כניסתו: להזקיהו. שכא לוי לנוחני: **מתני'** מעין שמנה עשרה. בגמרא[ו] מפרש: כושף ה' וכו'. זו תפלה קלנה: כלל פרשת העבור כו'. מפרש בגמרא[ו]: אם אינו יכול לידד. אפיי לו מי שיחתו לת ממורו: יחויר אם פניו. לצד ירושלים: **גמ'** כמו ותסב נסך רגלי (ישיי יג) בית הסכר שקורין ליפ"ש בלע"ז. לשון אחר עניש מקבורים זה עם זה הרבה יחד ונלחון מקרע קוטע לומס רפסודות (ד"ה ב ב) ובלע"ז רדיי"ל ונלחון תלכנו ולו"ם ומשיטן בנהר להוליכן ממקום למקום ויטילן לנהר עליהן כמו בספינה: **גמ'** הכו לה' בני אלים. שהוא רמז לאומות וגבורות וקדושת הש"י כדלמרינן בילחא שבה (לף נב.) ממין שלומרים אומות ת"ל הבו לה' בני אלים כו': **שיפפקקו.** שיחלו הפקקים הם הקשרים כמו שפשינו[ס] (ב"ב פ:) נקנים ונפגמים מן הפקק[ס] שלמעלה והוא הקשר שחלל הקנה פקוק ופתוח שם: **ליסב.** שני קמטים אחד מלמטה ואחד מלמעלה וכשיכוף רואה בשר נאחנע: **דמנער נפשיה.** שהוא ניכר לכרוע לגלי שהוא מלטער: **ניכנה פקנוה.** לאחר זמן מרובה: **הפקולי.** מוכר פקולי שמו מרוחה: **קטולי** [ס] בגמ' לף טו:, ג) ר"י ורשיי ד) תוספתא פ"ג בבא בתרא, ה) מנחה ד:, ו) [ע"ש בגמ'], ז) [ילקוט מלכים ח' ב'], ח) [ילקוט מלכים ח' ב'] [ומענין שם: ב"ק פב:].

הגהות הגר"א

[א] גמ' הלא אומר על מטה מחזיר ואינו על מיטה מחזיר. כל זה ל"ל למעלה קודם ואל מטה:

לעזי רש"י

פי"ק. מערי. ציפ"ש [צ"ר-ץ]. סר מכשיר הביכל את הרגלים). ד"ה ל' [ב"ר-ן]. הספירה. ולו"ם. אסרא. קוטרון. בוזנוה:

מוסף רש"י

בר ישראל. שלמה מאיר [עיי תוספות ערכין ג.]. על הסדר. כמשמע שמקדמות [ומניכה יז ע"ש בגמ'].

רבינו חננאל (המשך)

מעיז ונראה החסוים. והוא הנקרא צפור נפש שבשלהי החזה [באמצעיתו בולט] והוא כשיעור איטר. ויש מי שאומר עד שיכוף קומתו ויראה איטר מהל בארץ בנגר לבו. מפני שהאיטר מסבא קמן. ואם לא ישוה [ויכיון] אינו מביטו בארץ בעת שהוא מכוון ושוטל בנגד לבו. ר' מתניא אומר ביון שנענע ראשו יצר'. מי. שהיכון בראשו ומתראה ככדור. ויה. וקימא לן כוותיה. מיהו מאן דטרח וכרע טרבא טפי צדיק. והא ר' ששת כי כרע כרע כחדוא. שהוא רך ונכפף הרבה. וכי זקיף זקיף בחדוא [שזוקף הראש לכתחלה]. אחזיר פניו. מי. בנגר מקום התפלה. היה יושב בספינה או באסדא. מי. אסרא רפסדות בלכתיב רפסדות על יס יפו. ירושלמי: היא אסרא היא אסקריא היא רפסדות. מי. קרוות רבות קשורות בולן אחת אל אחת ואחזות אל אחת, והולכין בהן בהרוחת

(Другими словами: чтобы я не был наказан за свой промах и чтобы мои товарищи не были наказаны за то, что рассмеялись моему промаху.) ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא *И* чтобы *не сказал я на* ритуально *нечистое – чистое, а на* ритуально *чистое – нечистое.* ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם *И* чтобы *не совершили мои товарищи промаха, а я* этому *обрадовался*".

ביציאתו מהו אומר *Выходя, что он говорит?* – מודה אני לפניך ה' אלהי *"Благодарю я Тебя, Всевышний, мой Бог,* ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות за то, *что дал мне долю среди тех, кто сидит в доме учения, а не среди лавочников и праздных простолюдинов.* שאני משכים והם משכימים *Ибо я встаю рано утром, и они встают;* אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים *я встаю утром для занятий Торой, а они встают для пустых дел.* אני עמל והם עמלים *Я тружусь, и они трудятся;* אני עמל ומקבל שכר *я тружусь и получаю награду* в грядущем мире, והם עמלים ואינם מקבלים שכר *а они трудятся и не получают награды* в грядущем мире. אני רץ והם רצים *Я бегу* (спешу), *и они бегут;* אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת *я бегу к жизни в грядущем мире, а они бегут к преисподней*".

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: כשחלה רבי אליעזר *когда заболел раби Элиэзер,* נכנסו תלמידיו לבקרו *пришли его ученики навестить* учителя. אמרו לו *Сказали ему:* רבינו *наш учитель,* למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא *научи нас законам поведения,* чтобы *удостоились мы жизни в грядущем мире.*

אמר להם *Сказал им* раби Элиэзер: הזהרו בכבוד חבריכם *остерегайтесь* нанести урон *чести своих товарищей.* ומנעו בניכם מן ההגיון *И не приучайте своих детей к чрезмерному чтению Писания,* т.к. оно затягивает и отвращает от Устной Торы. והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים *И посадите их между мудрецами* (приближайте их к мудрецам). וכשאתם דעו לפני מי אתם מתפללים *И, когда молитесь, знайте, перед Кем вы стоите!* ובשביל עומדים כך תזכו לחיי העולם הבא *Благодаря этому удостоитесь жизни в грядущем мире.*

וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי *А когда заболел раби Йоханан бен Закай,* נכנסו תלמידיו לבקרו *пришли его ученики навестить* учителя. כיון שראה אותם התחיל לבכות *Когда увидел их, начал плакать.* אמרו לו תלמידיו *Сказали ему его ученики:* נר ישראל *светоч Израиля!* עמוד היימיני *Столп силы,* פטיש החזק *Молот мощи!* מפני מה אתה בוכה *Из-за чего ты плачешь?*

אילו לפני מלך בשר ודם אמר להם *Сказал им:* היו מוליכין אותי *если бы меня повели на суд к смертному царю,* שהיום כאן ומחר בקבר *который сегодня здесь, а завтра – в могиле,* שאם כועס עלי *и если он гневается на меня,* то אין כעסו כעס עולם *его гнев не вечен;* ואם אוסרני *и если он меня заключает* в темницу, то אין איסורו איסור עולם *его заключение* (т. е. по его приказу) *не навечно;* ואם ממיתני *и если он меня приговаривает к смерти,* то אין מיתתו מיתת עולם эта *смерть не навеки* (ибо есть грядущий мир); ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון *и я могу умилостивить его словами или подарком,* – אף על פי כן הייתי בוכה *даже несмотря на это,* если бы меня повели на суд такого царя, *я бы плакал.*

ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא *Но теперь, когда меня ведут на суд к Царю царей, Всевышнему,* שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים *Который жив во веки вечные,* – שאם כועס עלי *и если гневается на меня,* то כעסו כעס עולם *Его гнев вечен;* ואם איסורי אוסרני *и если Он заключает меня,* то איסורו איסור עולם *Его заключение навечно;* ואם ממיתני *и если Он приговаривает меня к смерти,* то מיתתו מיתת עולם эта *смерть навеки;* ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון *и не могу я умилостивить Его ни словами, ни подарком;* ולא אלא שיש לפני שני דרכים עוד *вот более того, я стою перед двумя путями:* אחת של גן עדן ואחת של גיהנם *один – в Ган-Эден, другой – в преисподнюю,* ואיני יודע באיזו מוליכים אותי *и не знаю, по какому пути меня поведут,* – ולא אבכה как *мне* в этом случае *не плакать!*

אמרו לו *Сказали ему* ученики: רבינו *учитель,* ברכנו *благослови нас!* אמר להם *Сказал им* раби Йоханан бен Закай: יהי רצון שתהא מורא שמים *да будет воля* Всевышнего, *чтобы был ваш страх* перед *Небесами* таким же, *как страх* перед *смертным.*

אמרו לו תלמידיו *Сказали ему его ученики:* עד אמר כאן *только такой* страх, не больше? ולואי להם *Сказал им:* תדעו *Знайте,* что, כשאדם עובר עבירה *когда человек совершает проступок, он* אומר

לא א ב מיי׳ פ״י מהל׳ תפלה הלכה טז סמג עשין עט טוש״ע א״ח סימן ס סעיף י:

לב ג מיי׳ פ״ו הלכה ג סמג עשין סט טוש״ע א״ח סימן רסי סעיף ו:

לג א מיי׳ פ״ו מהל׳ תפלה הלכה ב סמג עשין סט טוש״ע א״ח סימן רסי סעיף ג:

לד ד מיי׳ שם הלכה ד סמג שם טוש״ע שם סעיף ד:

לה ה מיי׳ פ״ב מהל׳ תפלה הלכה ג סמג עשין סט טוש״ע א״ח סימן קיג סעיף ד:

לו ו מיי׳ שם הלכה ה סמג שם טוש״ע שם סעיף ה:

רבינו נסים

רבן גמליאל אומר בכל יום אדם מתפלל י״ח. בתלמוד ארץ ישראל הזכירו עיר בשמים אחרים (בעין) [ואולי צ״ל על שתקנו י״ח תוספת על מה שיש בתלמדינו ראמרינן ר׳ חנינה כשם ר׳ פינחס בנגר י״ח פעמים שאמרת בתהלים בתורה אברהם יצחק ויעקב אם יאמר לך אדם י״ש הן אמת לו והכה ה׳ נצב עליו ליח הוא מיהתן אם יאמר לך אדם י״ש הן אמור לו ויקרא בהן שמי ושם אבותי מיהתן הוא ר׳ שמואל בר נחמני כשם ר׳ יונתן כנגד י״ח צירופים שכתב בפרשת משכן שני אמר ר׳ חייא בר אבא ובלבד מן ואתו אהליאב בן אחיסמך עד שהיה דסיפרא, היה יושב בספינה או באסדא. בגמ׳ דבני מערבא גרסי היא אסדא היא הפסדרות דכתיב (דברי הימים ב ב) ותביאם לך הפסדרות על שן יפו:

רבינו חנאל

ראמר ר׳ יהושע בן לוי בזמן שהציבו זמן תפלה המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה. אין הלכה כי הא דתנן ר׳ [מתני׳] ר׳ אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים. ואוקמוה רבנן מאי קבע, כל שאינו אומרה כלשון תחנונים, ריקטא לן כותיה, האי מ״ם דתניא עליה כמשאר, אם מתפלל בלשון תחנונים יצא, כדכתיב ואתחנן אל יי׳. הא דרבה בר יוסף דאמרי [תרוייהו] מאי הוא קבע כל שאינו מתרגם דבר בתפלתו, ליתיה, הא אפי׳ ר׳ זירא דגברא רבה הוא, היה מסתפר לחריש מליבא בצלותיה ולבתר אתי ליה מורמנא, כל שכן ותלתו. הא ראמרי אביי תדי׳ תניא כר אבהן דכל מי שעשה תפלתו קבע [להתפלל] קודם לתורתו תפלה אין תפלתו תחנונים, ואיסתייעו מדר׳ יוחנן [ראמרן] פנדוה להתפלל עם המרומי חמה, ואמר ר׳ זירא מהאי קרא ידאדך עם שפש ולמני ירח דוד וגו׳. הא ליתי עלה כמערבא שפא נערפה לו שעה. כלומר כל הדוחק תפלת מנחה עם דמרומי חמה אם יזדמן לו מדחיה שעה ולא יתפלל תשך השמש ומצא כמל מן התפלה. הילכך להקדים כמעט מפי ערוך. מידוש פרשת העבור ר׳ חסדא אמר בשעה שעברו ישראל על החרוך הם בצרה כאשה עבריה שאחזה מלא עליהם ועם תעברה ומצרות עליהם משברי גליך וגליך כל עוברים לפניך. ירושלמי: ר׳ אחא בשם ר׳ (אמי׳) (אסא) כל זמן ששלית צייבור עובר לפני התיבה ותובע צרכי עמך ישראל פלגניך. ואמר ר׳ תנחום אמר ר׳ יהושע בן לוי המתפלל שכשהוא פיקוק. רקימא לן פיקוק סתימה כרנסיתן סקב החלין, ופקוק פתיחה כרנסיתן בפרק קמא דסוטה. מפקפק וטרפל אחת מבתיהם. וכשבורע אדם וכוסף קומתו מפתחיות החליות ונראות כי מתפתחות החליות מבחוץ מאחוריו ומסתתמות מבפנים, ודומות לדבר קשור אצבעותיו. עולא אמר עד שיראה איסר בנגר לבו. יש מי שאומר שכשכופף אדם עצמו מתקטל נדבודו בתוך

כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לטעום כלום וכו׳. ואיתא ליה לרבי יהושע מפסיקין ואפילו מן המלילה ולא היו ליישן

רב אויא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף למחר כי אתא בעא אביי לאנוחי דעתיה דרב יוסף א״ל מ״ט לא אתא מר לפרקא א״ל דהוה חליש לבאי ולא מצינא א״ל אמאי לא טעמת מידי ואתית א״ל לא סבר לה מר להא דרב הונא דאמר רב הונא אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה: **מתני׳** ר׳ נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי: **גמ׳** ת״ר [ב]בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר (א) על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם בציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה׳ אלהי ששמת חלקי מישובי בית המדרש ולא שמת חלקי מישובי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת: ת״ר [ג]כשחלה ר׳ אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעם עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אעפ״כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני ממ״ה הקב״ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעם עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תרעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם. בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא: **מתני׳** רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמנה עשרה רבי יהושע אומר מעין י״ח ר״ע אומר יאם שגורה תפלתו בפיו מתפלל י״ח ואם לאו מעין י״ח ר״א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ר׳ יהושע אומר ההולך במקום שכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה׳ את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור [ד]יהי צרכיהם לפניך ברוך אתה ה׳ שומע תפלה היה רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים היה מהלך בספינה או באסדא יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: **גמ׳** [ה]הני י״ח כנגד מי א״ר הלל בריה דר׳ שמואל בר נחמני [ו]כנגד י״ח אזכרות שאמר דוד [ז]הבו לה׳ בני אלים רב יוסף אמר כנגד י״ח אזכרות שבקריאת שמע (ח) א״ר תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה: ואמר ר׳ תנחום אמר רבי יהושע בן לוי [ח]המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה עולא אמר [ט]עד כדי שיראה איסר בנגד לבו רבי חנינא אמר [י]כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך אמר רבא [יא]והוא דמצער נפשיה ומחזי כמאן דכרע הני תמני סרי תשסרי הויין אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקנוה כנגד מי תקנוה כנגד מי תקנוה א״ר לוי לדכי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד [יב]אל הכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לר׳ תנחום א״ר יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה: ת״ר [יג]שמעון הפקולי הסדיר י״ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם ר״ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שכחה והשקיף

לג על לפרקא דרב יוסף. שהיה רגיל היכיצה כפותכניתא והיה דוחק בשנת קודש תפלת המוספין ונאחר הסרשה היו הולכים לבית הכנסת ומתפללים תפלת המוספין: **בגבור שנו.** אם הוא נגבה״י עם הגבור לא יקדים להתפלל: **מתני׳ מה מקום.** כלומר מה טיבה: **גמ׳ ולא אכשל.** ויש[מו] מגרי על כשלוני הרי רשות שתים שיכשלו על ידי שאגרום להם [ט]שיענשו: **מיושבי קרנות.** תגוזים או עמי התרן שעוסקים בדבר שיחה: **מהכניסתו.** לא מרגלוס נמקנא יותר מדאי משום דמשכח. לשון אחר **לפני מי וכו׳.** כלי שתתפללו בירושה וכוונה: **עמד פימיני.** שני עמודים העמיד שלמה בהיכלו שם הימני ימין ושם השמאלי כוגז (מלכים ז ז). הימיני לעולם משוב: **פטיש.** המפוצץ פי״ק בלע״ז: **מופרני.** מוכן לומר: **מיפס עולם.** לעוה״ב: **פייפי בוכה.** מתיירת משפטו שם לדין מוליכין אותי לפניו: **עד כאן.** בתמיה כלומר ולא יותר ממוכת בשר ודם: **ולואי.** שיהא כמוכת בשר ודם שאם כן תמהלו מעכירות הכהה: **עכירה.** נקתר ממוכת הכירות ויודע שהכל הוא גלוי להקב״ה ואינו מועיל שהכל הוא כפוי: **מפני הטומאה.** טומאת אהל שהת כל הבית: **להזקיהו.** שהא לוי לעוותי: **מתני׳ מפיו שמנה עשרה.** נגמרה[ו] מפרש: **כושע ה׳ וכו׳.** זו תפלה קלנה: **כגל פרקא פעבור כו׳.** מפרש בגמרא[ז]: **פם אינו יכול לירד.** שאין לו מי שיחלו את חמורו: **יפויר אם פניו.** לגד יהושלים: **בגמרא.** כמו ומשם נסע רגלי (שיר יג) בית הספר שקורין ליפ״ש בלע״ז. לשון אחר עניים הפקוריים זה עם זה הרבה יחד ונלשון מקרע קולע לומס רפסודות (ד״ה ג ב) ובלע״ז דליי״ל ונלשון מסכנו ולו״ם ומשיטן בנהר להוליכן ממקום למקום ויכולין להלך עליהן כמו בספינה: **גמ׳ הכי ג׳ בני גוים.** שהוא רמז לאמות וגבורות וקדושת השם כדלמרינן בגמ׳ השנה (דף יב.) ממין שלומרים מנוח ת״ל הכי לה׳ בני אלים כו׳: **שיפפקקו.** שילאו הפקקים הם הקשרים כמו שפיעיו[ח] (ב״ב פ.): נקניס ונפנים מן הפקק (ט) שלמעלה והוא הקשר שחגל הקנה פקוק ופתוס שם: **מיפר.** שני קמטים מחד מלמטה ואחד מלמעלה וכלשיר ריוחא בשר בחמצע: **דמנער נפשיה.** שהוא ניכר שמפץ לכרוע אלא שהוא מלטער: **כיבנה פקנוה.** לאחר זמן מרוחה: **פפקולי.** מוכר פקולי למר גמן שקורין קוטרי״ן: **והשקיף**

לד א מיי׳ פ״ד מהל׳ תפלה הלכה ה סמג עשין עט טוש״ע א״ח סימן צג סעיף ב:

לה ב מיי׳ שם הלכה ו סמג שם טוש״ע שם סעיף ג:

לו ג מיי׳ שם הלכה ז סמג שם טוש״ע שם סעיף ד:

מא ד מיי׳ פ״ב מהל׳ תפלה הלכה יא סמג עשין עט טוש״ע א״ח סימן קיג סעיף ב:

מב ה מיי׳ פ״ב מהל׳ תפלה הלכה כג סמג עשין עט טוש״ע א״ח סימן קי סעיף ג:

מג ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ה:

מד ז מיי׳ פ״ב מהל׳ תפלה הלכה ג סמג עשין עט טוש״ע א״ח סימן קי סעיף ה:

מה ח ט מיי׳ פ״ה שם הלכה יא סמג שם טוש״ע א״ח סימן קיג סעיף ד:

מו י כ מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ה:

תורה אור השלם

1. מזמור לדוד הבו ליי בני אלים הבו ליי כבוד ועז:
תהלים כט א
2. קול יי׳ על המים אל הכבוד הרעים יי׳ על מים רבים:
תהלים כט ג

הגהות הב״ח

(ה) גמ׳ מאכתי אכקש״ה ר׳ תנחום אייר יהושע בן לוי אמר כגנ׳: (ו) רש״י ד״ה שיפפקקו וכו׳ מן פפקק ולמעלה:

גליון הש״ס

גמ׳ כשחלה ר״א נמס׳ דרך ארץ נכנס פ״ב משנה ר״ה בן עזאי. תוס׳ פיד פחה שיעורים. שם הני י״ח כנגד ס׳. עיי מדקס מנחות ס״פ ירוק פחה עשרים. ומס פחת בלע״ז ר״ת כרכום. שם ר״ת פרוס ופרוש. ומס פחת בלע״ז ר״ת כרכום דתניא בתוספתא כרכום דתניא בתוספתא כרכום דתניא בתוספתא

говорит себе: **שלא יראני אדם** *лишь бы люди не увидели*. Так и вы должны говорить перед проступком: лишь бы Всевышний не увидел. И тем самым, поскольку Он видит все, вы воздержитесь от проступка.

בשעת פטירתו אמר להם *В час своей смерти* раби Йоханан бен Закай *сказал им*: **פנו כלים** *вынесите предметы* из дома *из-за* ритуальной *нечистоты* (чтобы не стали ритуально нечистыми из-за того, что находятся в одном помещении с умершим). **והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא** *И* еще добавил: *приготовьте трон для Хизкияу, царя Иудеи, который идет* ко мне, чтобы участвовать в траурной процессии.

МИШНА

רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמונה עשרה *Рабан Гамлиэль говорит*: *каждый день* должен *произносить человек молитву* Шмонэ-Эсрэ, "Восемнадцать благословений".

רבי יהושע אומר *Раби Йеошуа говорит*: должен произносить **מעין שמונה עשרה** "*подобие Шмонэ-Эсрэ*" (сокращенный вариант Шмонэ-Эсрэ).

רבי עקיבא אומר *Раби Акива говорит*: **אם שגורה תפלתו בפיו** *если молитва привычна для его уст* (если помнит ее наизусть и произносит без ошибок), **מתפלל שמונה עשרה** должен *произносить Шмонэ-Эсрэ* (как сказал рабан Гамлиэль), **ואם לאו** *а если не* привычна, должен произносить **מעין שמונה עשרה** "*подобие Шмонэ-Эсрэ*" (как сказал раби Йеошуа).

רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים если *сделал свою молитву привычкой*, т. е. рутиной, то *она не является просьбой* к Всевышнему.

רבי יהושע אומר ההולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה *идет* человек *в опасном месте*, и пришло время произнести молитву, – пусть *произнесет короткую молитву* **ואומר** *и* так *говорит*: **הושע ה' את עמך את שארית ישראל** "*Спаси, Всевышний, Свой народ, остаток Израиля.* **בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך** *Даже когда* они *тяготят* Тебя (т. е. даже когда они недостойны; в Гемаре ниже это объяснено), *удовлетвори их потребности.* **ברוך אתה ה' שומע תפלה** *Благословен Ты, Всевышний, внимающий молитве*".

ירד ויתפלל היה רוכב על החמור *Ехал на осле* – пусть *спустится и помолится*. **ואם אינו יכול לירד** *Но если не может спуститься* (так как некому подержать осла), **יחזיר את פניו** пусть *повернется* в сторону Иерусалима и помолится, не сходя с осла. **ואם אינו יכול להחזיר את פניו** *Но если не может повернуться* в сторону Иерусалима, **יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים** пусть *обратит свое сердце к Святая святых* Храма и молится.

היה מהלך בספינה או באסדא *Плыл на судне или плоту* (другой вариант: или сидел в темнице) – **יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים** пусть *обратит свое сердце к Святая святых* и молится.

ГЕМАРА

הני שמונה עשרה כנגד מי *Шмонэ-Эсрэ*, "Восемнадцать благословений" *чему соответствуют*? Почему их именно восемнадцать?

אמר רבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד שמונה עשרה אזכרות שאמר דוד בהבו לה' בני אלים *Сказал раби Илель, сын раби Шмуэля бар Нахмани: сказал раби Танхум: сказал раби Йеошуа бен Леви: соответствуют восемнадцати упоминаниям* имени Всевышнего, *которые произнес Давид в* псалме "*Воздайте Всевышнему, потомки сильных*"[1]. *соответствуют восемнадцати позвонкам, которые в позвоночнике* у человека.

1. Теилим 29

רב יוסף אמר כנגד שמונה עשרה אזכרות שבקריאת שמע ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה *Рав Йосеф сказал*: *соответствуют восемнадцати упоминаниям* имени Всевышнего, которые произносятся при *чтении Шма*. *И сказал раби Танхум: сказал раби Йеошуа бен Леви*: *произносящий молитву*

לא א ב מי׳ מ״ו מהל׳ מלכה פ״ה הל״ה סמ״ג עשין עה טוש״ע א״ח סי׳ סקון ס״ק ג:

ב מי׳ ט״ו מהל׳ תפלה פ״ב הל״ב סמ״ג עשין רפ טוש״ע א״ח סי׳ ק״ו ס״ק ג:

ג מי׳ ט״ו מהל׳ תפלה פ״ב הל״ב סמ״ג עשין רפ טוש״ע א״ח סי׳ ק״ו ס״ק ג:

מב ה מי׳ ב״י מהל׳ ברכות פ״ב הל״ב סמ״ג עשין טו טוש״ע א״ח סי׳ מ״ו ס״ק ג:

מג ו מי׳ ה״ב מ״ש סי׳ ק״ו ס״ק ג:

מד ז מי׳ ב״י מהל׳ תפלה פ״ב הל״ב סמ״ג עשין טו טוש״ע א״ח סי׳ ק״ו ס״ק ג:

מה ח מי׳ ב״י מי׳ ק״ח סי׳ ס״ק ג:

מו י ב מי׳ שם טוש״ע שם סי׳ ק״ו ס״ק ג:

רבינו נסים

רבן גמליאל אומר בכל יום אדם מתפלל י״ח. בתלמוד ארץ ישראל הוכיחו עיר שתעים אחרים (כעין) [ואולי צ״ל על שתקנו] י״ח ותמהת על מה שיש בתלמודינו דאמרינן ר׳ חנניה בשם ר׳ פינחס בנגר י״ח פעמים שאמרת בתורתן בתורה אבותם יצחק ויעקב אם יאמר לך אדם י״מ הן אמר לו והנה ה׳ נצב עליך ליח הוא מיתנה אם יאמר לך אדם י״ז הן אמר לו רבינו למדנו אותות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם אמרו לו רבינו למדנו אותות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אעפ״כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני ממ״ה הקב״ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תרעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם. בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא: **מתני׳** רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמנה עשרה רבי יהושע אומר מעין י״ח ר״ע אומר יאם שגורה תפלתו בפיו מתפלל י״ח ואם לאו מעין י״ח ר״א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ר׳ יהושע אומר ההולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה׳ את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך ברוך אתה ה׳ שומע תפלה היה רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים היה מהלך בספינה או באסרא יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: **גמ׳** הני י״ח כנגד מי א״ר הלל בריה דר׳ שמואל בר נחמני כנגד י״ח אזכרות שאמר דוד יכהבו לה׳ בני אלים רב יוסף אמר כנגד י״ח אזכרות שבקריאת שמע (ו) א״ר חנחום אמר רבי יהושע כן לוי כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה: ואמר ר׳ חנחום אמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה עולא אמר עד כדי שיראה איסר כנגד לבו רבי חנינא אמר כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך אמר רבא והוא דמצער נפשיה ומחזי כמאן דכרע הני תמני סרי תשסרי הויין אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקנוה כנגד מי תקנוה א״ר לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד אל הכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לר׳ חנחום א״ר יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה: ת״ר ישמעון הפקולי המדיר י״ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם ר״ג לחכמים יש אדם שיודע לחקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שכחה והשכיח

כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לטעום כלום וכו׳. ואית ליה לרבי יהושע מפסיקין ואפילו מן המלכה ולא היו ליישן

רב אויא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף למחר כי אתא בעא אביי לאנוחי דעתיה דרב יוסף א״ל מ״ט לא אתא מר לפרקא א״ל דהוה חליש לבאי ולא מצינא א״ל אמאי לא טעמת מידי ואתית א״ל לא סבר לה מר להא דרב הונא דאמר רב הונא אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין א״ל איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחיד ולטעום מידי ולמיתי א״ל ולא סבר לה מר להא דא״ר יוחנן יאסור לו לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור א״ל לאו אתמר עלה א״ר אבא בצבור שנו ולית הלכתא כלא כרב הונא ולא יכריב״ל כרב הונא הא דאמרן כריב״ל דאריב״ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה: **מתני׳** ר׳ נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי: **גמ׳** ת״ר בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם בביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה׳ אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת: ת״ר כשחלה ר׳ אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אותות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אעפ״כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני ממ״ה הקב״ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תרעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם. בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא: **מתני׳** רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמנה עשרה רבי יהושע אומר מעין י״ח ר״ע אומר יאם שגורה תפלתו בפיו מתפלל י״ח ואם לאו מעין י״ח ר״א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ר׳ יהושע אומר ההולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה׳ את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך ברוך אתה ה׳ שומע תפלה היה רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים היה מהלך בספינה או באסרא יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: **גמ׳** הני י״ח כנגד מי א״ר הלל בריה דר׳ שמואל בר נחמני כנגד י״ח אזכרות שאמר דוד יכהבו לה׳ בני אלים רב יוסף אמר כנגד י״ח אזכרות שבקריאת שמע (ו) א״ר חנחום אמר רבי יהושע כן לוי כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה: ואמר ר׳ חנחום אמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה עולא אמר עד כדי שיראה איסר כנגד לבו רבי חנינא אמר כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך אמר רבא והוא דמצער נפשיה ומחזי כמאן דכרע הני תמני סרי תשסרי הויין אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקנוה כנגד מי תקנוה א״ר לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד אל הכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לר׳ חנחום א״ר יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה: ת״ר ישמעון הפקולי המדיר י״ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם ר״ג לחכמים יש אדם שיודע לחקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שכחה והשכיח

ממקום למקום כפי שהולכין בספינה הקטנה. או באסרא שהם בבלים הנתחין בהרבי הכלאים בבית הכלא. י״ח התקין שמעון הפקולי יכר׳. פירוש. בתחלה היו מתפללין שלש ראשונות ושלש אחרונות והאמצעיות כלא סדר פירוש לכל. אלא כל אחד כפי מה ששפע מרבו, וכיון דבא שמעון הפקולי דיבר לפני רבן גמליאל ביבנה, התקיר י״ח ברכות על הסדר שאנו מתפללין עכשיו. נתישרו הדברים בימי רבן גמליאל וקבעם לכל להיות הכל מתפללין סדר אחד. אבל ברכת המינים לא היתה בידו משורת [מרכן]. ירד [עמדו שמואל [הקטן] והקנה בכולל אלו י״ח ברכות, וקבלו הצבור כולן להיות מתפללין בענין הזה. לשנה אחרת ירד שמואל הקטן לפני התיבה, ושפני אימת הציבור החתיל בברכת המינין ישבה שוטפה, וכיון שהגיע תיקנה לא העבירהו מלפני התיבה הזורידו אחר תחתיו, אלא המתינו עד שנזכר מעומדה והשלים חסלה.

ג) שגם דף ט ע״ב. ב) כי היכי, ג) מסופקתא פ״ג הכ״ה, ד) מגילה ל״ב, ה) [ב׳ מכות], ו) [נקמן כט.]. ז) [ומנקן כט.]. ח) [מנחות סה: ב״ק פה.].

תורה אור השלם

1. מחמול לרחף הבה לזך בני אלים הבו לה׳ כבוד ועז:
תהלים כט א

2. קול ה׳ על המים אל הכבוד הרעים ה׳ על מים רבים: תהלים כט ג

הגהות הב״ח

(ו) גמ׳ אזכרות שבקר״ש ר״י תנחומא אר״ה יהושע בן לוי אמר כנגד: (ב) רש״י ד״ה שיתפקקו וכו׳ עד גלוי לפניך:

גליון הש״ס

גמ׳ בשחלה ר״א. נמצ׳ בכך מרן רכב פ״ג מהל׳ ת״ת בן עזאי. ועיין עוד לקמן ענייטים. שם הגי׳ י״ח בנגד ס״ת. עיי מדלקן מחומש ר״פ אילו עוד לקמן ענייטים. ושם לשון ר״ל ר׳ אחד נגד ר״מ אזכרות שבתב דוד ונכוו לה׳ בני אלים:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ נפ״ל אסור עד שיתפלל ואם אכל מותר עד שיתפלל מנחה. כל זה ל״ל למתני׳ קודם ולא אכול:

לעזי רש״י

פרי״ק. מערב. צ״פ״ש [צ״ר״פ]. סר (מכשיר הכרכל את הרגלים). רד״י ל [ר״י ר״ן]. רספורה. ולוי״ם. אסרה. קיטרין. בוהנה:

מוסף רש״י

בר ישראל. שלמה מלך ישראל. שמים ומעכין י״ג. על הסדר. ממשפט המקדושת (מגילה יז ע״ב ובנה:).

רבינו חננאל (המשך)

מעיר ונראה המתום. הוא הנקרא צמאד נפש שבשלהי החזה (כאמצעיתו בולם) הוא כשיעור איסר. ויש מי שאומר עד שיכוף קומתו יראה איסר מהול בארץ כנגד לבו. מפני שהאיסר מטבע קטן. ואם לא יכוף [ר״ת ר״ן] איני מביטו בארץ בעת שהוא מברך ומטול כנגד לבו. ר׳ נחוניא אומר ביון שנענע ראשו יצא. שהביון בראשו ומתראה בכרתי. ויש וקימא לן כוותיה. מיהו מאן דמתרת וברע מברא טפי עדיף. והא ר׳ ששת בי ברע ברע בחדרא. שהוא רך ונכפף הרבה. וכי וקיף וקיף בחריא [שוקוף הראש לכתחלה]. יחזיר פניו. מ״ר כנגד מקום התפלה. היה ישמש בספינה או באסרא. מי׳ אסרא רספורתת בלשון הרספורות על ים יפו ירושלמי: היא אסרא היא אסקריא היא רספורתת. מ״ר קורות רבות קשורות בולן אחת אל אחת ואחת אל אחת. והולכין בהן בנהיות

Шмонэ-Эсрэ *должен поклониться* в нужных местах молитвы так, *чтобы выступили* (были видны) *все позвонки, что в позвоночнике*, т. е. надо поклониться, изогнувшись всей спиной.

עולא אמר *Ула сказал*: **עד כדי שיראה איסר כנגד לבו** согнуться надо так, *чтобы был виден* "*исар*" (мелкая римская монета) *в области его сердца*. Т. е. чтобы, когда он согнется, в области сердца были видны две складки на расстоянии в одну монету одна от другой. (Другой вариант: чтобы сам увидел две складки.)

רבי חנינא אמר *Раби Ханина сказал*: **כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך** *когда наклонил свою голову* – достаточно, и *больше не надо наклоняться*.

אמר רבא *Сказал Рава*: **והוא דמצער נפשיה** *и это* (то, о чем сказал раби Ханина) – *когда трудно* человеку наклониться **ומחזי כמאן דכרע** *и видно*, что *он наклоняется*, т. е. хочет, но не может. Но если ему нетрудно, обязан согнуться в спине.

הני תמני סרי Но разве *их* в молитве *восемнадцать* (благословений), как сказано в нашей мишне? **תשסרי הויין** Ведь *их девятнадцать*!

אמר רבי לוי *Сказал раби Леви*: **ברכת הצדוקים ביבנה תקנוה** *благословение о "цдуким"* (вероотступниках), которое начинается со слова **ולמלשינים** ("Доносчикам не будет надежды"), *в Явнэ было установлено*, а не мудрецами Большого собрания.

כנגד מי תקנוה И *чему соответствует* это девятнадцатое благословение?

אמר רבי לוי *Сказал раби Леви*: **לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני** *по раби Илелю, сыну раби Шмуэля бар Нахмани* (который сказал, что число благословений в молитве Шмонэ-Эсрэ соответствует восемнадцати упоминаниям имени Всевышнего, которые произнес Давид в псалме "Воздайте Всевышнему"), благословение о "цдуким" **כנגד אל הכבוד הרעים** *соответствует* стиху[2]: *"Бог славы гремит"*. Ибо это девятнадцатое упоминание имени Всевышнего в псалме. (Восемнадцать остальных представляют собой "четырехбуквенное" имя.)

לרב יוסף А *по раву Йосефу* (который сказал, что число благословений в молитве Шмонэ-Эсрэ соответствует восемнадцати упоминаниям имени Всевышнего, которые произносятся при чтении Шма), благословение о "цдуким" **כנגד אחד שבקריאת שמע** *соответствует* слову *"один" в Шма*.

לרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי А *по раби Танхуму*, приведшему *слова раби Йеошуа бен Леви* (который сказал, что число благословений в молитве Шмонэ-Эсрэ соответствует восемнадцати позвонкам, которые в позвоночнике у человека), благословение о "цдуким" **כנגד חוליא קטנה שבשדרה** *соответствует* самому *маленькому*, девятнадцатому, *позвонку в позвоночнике*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **שמעון הסדיר המקולי** *Шимон Апакули* (мудрец, зарабатывавший торговлей хлопком) **שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה** *расставил по порядку "Восемнадцать благословений" для рабана Гамлиэля* (т. е. по его просьбе) *в Явнэ*. Вернее, он восстановил порядок благословений, установленный ранее мудрецами Большого собрания.

אמר להם רבן גמליאל לחכמים *Сказал рабан Гамлиэль мудрецам*: **כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים** *есть ли* среди вас *человек, который может составить благословение о "цдуким"*? **עמד שמואל הקטן ותקנה** *Встал Шмуэль Акатан* (Маленький) *и составил это* благословение.

לשנה אחרת שכחה *На следующий год*, когда его пригласили вести общественную молитву, он *забыл это* благословение (из-за своей погруженности в учение)

2. Теилим 29:3

והשקיף בה שתים ושלש שעות ולא העלוהו *и всматривался в него* (пытался вспомнить это благословение) в течение *двух-трех часов. И* все это время *его не "поднимали"*, т. е. не лишили права вести общественную молитву. (Ведущий общественную молитву обычно стоял на низком месте.)

אמאי לא העלוהו *Почему его не "поднимали"?* **והאמר רב יהודה אמר רב** *Ведь сказал рав Йеуда: сказал Рав:* **טעה בכל הברכות כלן** если тот, кто ведет общественную молитву, *ошибся в каком-либо благословении* Шмонэ-Эсрэ, т. е. забыл его произнести, – **אין מעלין אותו** *его не "поднимают"*, но дают возможность вернуться к этому благословению и молиться дальше. [Дают ему время вспомнить, или подсказывают забытые им слова, или, если ничего не помогло, меняют на другого.]

Но если ошибся **בברכת הצדוקים** *в благословении о "цдуким"* и не произнес его, то **מעלין אותו** *"поднимают" этого* человека, т. е. не дают ему закончить общественную молитву. Потому что **חיישינן שמא מין הוא** *мы опасаемся, вдруг он* – один *из вероотступников* и пропустил это благословение намеренно.

Ответ на вопрос, почему не "поднимали" Шмуэля Акатана, когда он не мог вспомнить благословение о "цдуким": **שאני שמואל הקטן** *отличался Шмуэль Акатан* от всех остальных мудрецов, **דאיהו תקנה** *потому что он* сам и *составил это* благословение, а значит, не мог быть вероотступником.

וניחוש דלמא הדר ביה *Но* почему не *подозревать* его в том, что, *возможно*, он *отступил* от своей праведности (изменил вере) позже?

אמר אביי *Сказал Абае:* **גמירי** *получили по традиции* (с Синая), что **טבא לא הוי בישא** *праведный* человек *не становится грешником.*

ולא *Разве не* становится? **והכתיב** *Ведь написано*[1]: **ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול** *"Если отступит праведник от своей праведности и совершит беззаконие"*. Значит, такая возможность существует!

ההוא רשע מעיקרו *Этот* стих говорит о *злодее*, который *изначально* был злодеем, но потом исправился и стал праведником, способным иногда совершить проступок. **אבל צדיק מעיקרו לא** *Однако праведник*, который *изначально* был праведником, совершить беззаконие *не* может.

ולא *Разве не* может? **והא תנן** *Но ведь учили*[2]: **אל תאמין בעצמך** *"Не полагайся на себя* (не думай самонадеянно, что никогда не оступишься) **עד יום מותך** *до дня своей смерти"*. **שהרי יוחנן כהן גדול שמש בכהונה גדולה שמנים שנה** *Потому что*, например, *Йоханан-первосвященник занимал пост первосвященника* в течение *восьмидесяти лет*, **ולבסוף נעשה צדוקי** *а в конце стал "цдукеем"* вероотступником).

אמר אביי *Сказал Абае:* **הוא ינאי הוא יוחנן** *это Янай*, царь-злодей, *он же Йоханан.* **רבא אמר** *Рава сказал:* **ינאי לחוד ויוחנן לחוד** *Янай отдельно, а Йоханан отдельно.* **ינאי רשע מעיקרו** *Янай* был *злодеем изначально*, **ויוחנן צדיק מעיקרו** *а Йоханан* был *праведником изначально*, но потом стал "цдукеем".

הניחא לאביי *Нет трудности для Абае:* сначала Йоханан был злодеем, потом исправился и стал первосвященником, а затем снова "испортился". **אלא לרבא קשיא** *Но для Равы – трудность!*

אמר לך רבא *Сказал тебе Рава* (мог бы сказать): **צדיק מעיקרו נמי** человек, *праведный изначально, тоже*, **דלמא הדר ביה** *вероятно*, может *отступить* от своей праведности. Т. е. Рава не согласен с правилом "получили по традиции", приведенным Абае (см. выше).

אי הכי *Если так*, то **אמאי לא אסקוהו** *почему не "поднимали"* Шмуэля Акатана, когда тот забыл благословение о "цдуким"? Возможно, стал вероотступником и намеренно не сказал благословение, несмотря на свою прежнюю праведность?

שאני שמואל הקטן דאתחיל בה *Отличается* случай, происшедший со *Шмуэлем Акатаном*, от прочих случаев тем, *что* он не пропустил это благословение, а *начал его* произносить, однако ошибся в середине. В таком случае нет основания для подозрений.

דאמר רב יהודה אמר רב *Как сказал рав Йеуда: сказал Рав,* **ואיתימא רבי יהושע בן לוי** *а некоторые говорят*, что сказал *раби Йеошуа бен Леви:* **לא**

1. Йехезкель 18:24
2. Авот 2:4

ובשקיף. משכ לזכור לותה. לשון קוטה כדמתרגמינן ושקף ומתמני (בראשית יט): רשע מעיקרו. וכן מרשעתו פעמים שמהר ועשה רשע: הוא יגמי. שנתנו בקדושין (פ"ג דף סו.) שהרג חכמי ישראל: יגמי רשע מעיקרו. ועשה לדיק וחזר לרשעתו: דמתחיל בה. התחיל לגומרה וטעה בתמניעיתה: לא שנו. הא למה לי יהודה מעלין לותו: שכשם קוטו. כגמור קול ה' על המים (תהלים כט): שמפרש מנה. בפרשת עלן לני (ג"ש ג): כלד רגנות. בפרשת ויעמוד אלמה (מלכים ו ח) רגה תפלה תחנה כלהון כ"ד מיכוי: ביומא דרחמי. שהוכך לנקש רחמים שלכנקו שערים זה בזה ולא היו ממיחין להכנים לתין לנית קדשי הקדשים כדאמרי' במועד קטן (דף ט.): מעין כל ברכה. לומר בקומר ומכרך על כל לחת ולחת: בביגנו. ולימו מנהך לגלי שומע תפלה בכל הברכות שנין שלש לחלוות לשלש תחלוות. בביגנו כנגד אלה מוגן ומול לא לבנינו כנגד בביגנו לקלוח לנו כנגד גלח לנו להיות גאולים כנגד גאולה וכן כולם: בגאות אלנך. לשון עוה כמו בגאות דשא יבישי (תהלים כג) וכאן כנגד ברכת השנים: ובסועים של דשבך. העוברים על דנרך: ישפטו. כנגד לדקה ומשפט. לשון אחר והאומים במשפט על דשבך ישפטו השיכם לגלמד לשפוט כדבריך וכן עיקר נרלה לי וכן בה"ג: לייט אלה אביי. לפי שאלמלא הברכות וכולן בגרכה אחת: כל בשכה מי עבדינן כרבי עקיבא. כלומר כשאנו מתפללין י"ח שלמות מי עבדינן כר' עקיבא לומר ברכה רביעית בפני עלמה דהשתא כשמתפללין בביגנו נעבד כותיה: שבע פעמים. שלש לחלוות ושלש לאחרונות ובביגנו: וגלגלה. להכללה: מכלל. נאות בביגנו לדבר שהוא כולה נאות לדעת ולומר בביגנו ה' אלהינו המגדיל בין קדש לחול לדעת לדבריך: לפטרוני. לנטעות: בשלש. התפלה יכול אלם לכוין דעתו יותר מן המנין: גבורות גשמים. הזכרה בעלמא היא לפיכך מחזירין אותו שמיני תפלה שיכול לאומרה בשומע תפלה: ביחיד. אבל אין מחזירין אותו: בלבור. יחיד המתפלל עם הלבור: דמדכר קודש ש"מ. אין מחזירין אותו שיכול לאומרה בשומע תפלה: מתניתין

והשקיף בה שתים ושלש שעות ולא העלוהו אמאי לא העלוהו והאמר רב יהודה אמר רב אמעה בכל הברכות כלן אין מעלין אותו בברכת הצדוקים מעלין אותו חיישינן שמא מין הוא שאני שמואל הקטן דאיהו תקנה וניחוש דלמא הדר ביה אמר אביי גמירי מבא לא הוי בישא ולא והכתיב ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ההוא רשע מעיקרו אבל צדיק מעיקרו לא ולא והא תנן אל תאמין בעצמך עד יום מותך שהרי יוחנן כ"ג שמש בכהונה גדולה שמנים שנה ולבסוף נעשה צדוקי אמר אביי הוא יגאי הוא יוחנן רבא אמר יגאי לחוד ויוחנן לחוד יגאי רשע מעיקרו ויוחנן צדיק מעיקרו הניחא לאביי אלא לרבא קשיא אמר לך רבא צדיק מעיקרו נמי דלמא הדר ביה אי הכי אמאי לא אסקוהו שאני שמואל הקטן דאתחיל בה דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי ילא שנו אלא שלא התחיל בה אבל התחיל בה גומרה: הני שבע דשבתא כנגד מי א"ר חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים הני תשע דר"ה כנגד מי א"ר יצחק דמן קרטיגנין כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה דאמר מר יבראש השנה נפקדה שרה רחל ותעניתא כנגד מי א"ר חלבו כנגד כ"ד רננות יושאמר שלמה בשעה שהכנים ארון לבית קדשי הקדשים אי הכי כל יומא נמי נמרינהו אימת אמרינהו שלמה ביומא דרדמי אנן נמי ביומא דרחמי אמרי להו: רבי יהושע אומר מעין שמנה עשרה: מאי מעין שמנה עשרה רב אמר מעין כל ברכה ושמואל אמר יהבינו ה' אלהינו לדעת דרכיך ומול את לבבנו ליראתך ותסלח לנו להיות גאולים ורחקנו ממכאובינו ודשננו בנאות ארצך ונפוצותינו מארבע תקבץ והתועים על דעתך ישפטו ועל הרשעים תניף ידיך וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא [א] אתה תענה ברוך אתה ה' שומע תפלה ילייט עלה אביי אמאן דמצלי בינינו אמר רב נחמן אמר שמואל יכל השנה כולה מתפלל אדם בינינו חוץ ממוצאי שבת וממוצאי ימים טובים מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת מתקיף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה רביעית בפני עצמה מי לא תנן יר"ע אומר ברכה רביעית בפני עצמה ר' אליעזר אומר בהודאה [ב] אטו כל השנה כולה מי עבדינן בר' עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כר"ע תמני סרי תקון תשסרי לא תקון הכא נמי שבע תקון תמני לא תקון מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל הבינו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול קשיא: אמר רב ביבי בר אביי כל השנה כולה מתפלל אדם הבינו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל ודשננו בנאות ארצך ותן טל ומטר אתי לאטרודי אי הכי הבדלה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא ביון דאתיא באמצע צלותא מטריד מתקיף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דא"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס טעה שאני: גופא א"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס מיתיבי יטעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה יבברכת השנים מחזירין אותו והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס ל"ק הא ביחיד הא בצבור בצבור מ"ט לא משום דשמעה משליח צבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה אלא איזי ואידי ביחיד ול"ק יהא דאדכר קודם שומע תפלה הא

ליים עלה אביי אמאן דמצלי בינינו. והכי קיל ויש ספרים דמסיק ה"מ במתפלל אבל כדרך שרי כדמשמע במכילתין (ט) גבי רבי יוסי וכו':

ונכללה בחבינו. והא דלמרין בפ"ק דנדה (דף ח:) כל השנה כולה מתפלל אדם י"מ חון ממוצאי יה"כ מפני טורח צבור מפני החעית וי"מ שלימות מפני ש"ל הבדלה בחון הדעת ותימה אמאי לא פריך ונכללה בבינינו וי"ל דלא דמי להתם כל השנה כולה מתפלל י"מ ואין לנו להקשות ונכללה מכלל כדי לשנות המנהג שלא כל השנה שלא כל השנה מתפלל בבינינו פריך שפיר למה לי לשנות המנהג בשביל אחה חוננתנו ונכללה בבינינו:

מפני שיכול לאומרה בשו"ת.

כדאמר [ונקמן לג.] (ע"ז דף ח) שואל אדם צרכיו בשו"ת ותוקע צרכיו כגון שיש לו חולה בחוך ביתו לו שנירפא שלחו מיס לחוח מעין חפלה וכן שמלה אבל חזכה והבדלה ושאר שבחים אפור שאינה מעין ש"מ ונלמה שבל האומר ברוך אחה ה' ש"מ אפילו אבל אומר ברוך אחה ה' חונן הדעת (שם) ומה שלים שבור שוה בהן היינו להוליא רבים ידי חובתן ומה שמתפלל בלחש היינו כדי להסדיר תפלתו כדאמרינן בפרק בחרא דל"ה (דף לב:):

הא

מסורת אור השלם

ו. וקשוב צדיק מעקרו וקשה על בבל הקטבות אשר עשה קדקש יעשה וחי כל צדקניו אשר עשה לא תוכרנה בצדקתו אשר חטא קם יחטאו. יחזקאל יח כד

הגהות הב"ח

(ב) תוס' ד"ה ביום וכו' במתניתין. ר"ב [ע"ל ב"ק דף נ' ופ"ק נחוך ס"ב היה לך: (ג) ר"ח מפני ומו' ויש דוקק בספק המפלל אבל בדברי התפלל דוקמינן:

הגהות הר"א

[א] שם ונקמן אחם מעגה. ג"ב מי אחם עונה בבל כי. ני ר"ף ותל"פ חיין המרים:

מוסף רש"י

במרי. מפרים מלמסיגו (פסחים נב:) מפרים ביהי מרנחמי (שמות ח). בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה. נמ אלחים לעונה ועגר עליהם לחיין (ר"ה יא וכע"ז יבמות סד:). ב"ד רעות. הוא שפלה אחנה מהנים מחפלה אלמה עד כ"ב. ד"ה ביבי נרסינן בפ"ק דנדה (ח:) ובשבת ל:). אומרה ברכה רביעית בפני עלמה. לחפלה בחולי שבחים ושיט בולה בחוך הלפה שבחים (ברכות ל:).

רבינו נסים

חני ב"ד חלפתא בנגד מי אמר ר' חלבו בנגד ב"ד רננות שאמר שלמה. הא מילחא פרשה בחלמוד ארץ ישראל בפ"ק דברכות ובפ"ב דחענית (הלכה ה) ר' חלבו ור' שמואל בנגד ב"ד מעמים הוה חפלה חחנה שבחוכין בפרשת שלמה ראית בבורא בפ"ק משקין בית השלחין (מועד קטן דף ט) ובפרק בל ישראל יש להם חלק (דף קו) בשעה שבנה שלמה את בית המקדש קיש הקדושים ובקו אותן לבית קדשי הקדשים ובקו שערים זה בזה אמר ב"ר חנינא בר':

רבינו חננאל

חני עשרים וארבע ביחענידא בנגד מי אמר ר' חלבו בנגד ב"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכנים ארון לבית קדשי הקדשים. ירושלמי: כ"ד תעניות בנגד ב"ד מעמים שבחוב בפרשת שלמה רננה חפלה חחנה. מאי מעין שמונה עשרה רב אמר מעין כל ברכה וברכה. מירוש. מוכיר שלש ראשונות בסדרן ואומר ברכה רביעית חנון מאוחר רעה ביניה השכל בא"י חונן הדעת. והחזירנו בחשובה שלמה לפניך. בא"י הרוצה בחשובה. מחל לנו מלבנו כי משענו בא"י חנון המרבה לסלוח. נואלנו מהרה למען שמך בא"י גואל ישראל. חחלה רפואה שלמה לכל מבוחינו בא"י רופא חולי עמו ישראל. וברך שנחינו בשנים הטובות בא"י מברך השנים. וקבצנו יחד מארבע בנפות הארץ בא"י מקבץ נדחי עמי ישראל. מלוך עלינו אחה ה' לבדך בחסד וברחמים וצדקנו במשפט בא"י מלך אוהב צדקה ומשפט. את המינים ואת מל[כות] זדון במהרה בימינו בא"י תשבר ותכניע ותרים. ועל כל הבוטחים בך יהמו רחמיך ישים חלקנו עמהם בא"י משען ומבטח לצדיקים. בנה ירושלים בהרחה ובימיו ביחד לחנכה תכין בא"י בונה ירושלים. את צמח דוד עבדך תצמיח והרימנו בא"י מצמיח קרן ישועה. קבל ברחמים את תפילחנו בא"י שומע תפלה. ויאמר שלש אחרונות כחקנן. ישמחאל אמר הבינו. מי אומר שלש ברכות הראשונות בחקנן ומחחיל הבינו. הבינו ה' אלקינו לדעת דרכיך. מול ללבינו לשוב ליראחך. סלח ה' לנו להיות גאולים. רחקנו ממבוקים ודשננו בנאות ארצך. חפחים מאוכע חקבץ. והחעים השב בדיך ומשפט. ועל הרשעים חניף ידך. צדיקים ישמחו בבנין עירך ובחיקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ועריכת נר לבן ישי משיחך. טרם נקרא חענה בא"י שומע חפלה [ושלש אחרונות כחקנן]. ירושלמי: אית חנא חני שבע מעין י"ח. ואית חנא חני י"ח מעין י"ח. מאן דחני י"ח מעין י"ח מסייע ליה לשמואל. ני ראשונות וני אחרונות הרי שש. הבינו ברכה אחת שהחם בה בא"י שומע חפלה הרי ז' מעין י"ח. מאן דחני י"ח מעין י"ח מסייע ליה לרב דאמר ברכה בפני עלמה פרשנו

למעלה: ושגיא דשמעתא בשמואל דהטא. מיהו חזינן דנהגו לצלויי כי הא דרב בחפלת המנחה בעידנא דמהתי, ולא חזינן דבבן קשישאי דהוו מחו בידייהו. ש"מ דהלכחא בותיה דרב. ליים עלה: אביי אמאן דמצלי הבינו. ואע"ג דליים אביי אמאן דמצלי הבינו, יש מי שאומר לבל מאן דאפשר ליה. אבל מאן דעדיף לא ליים אביי. אמר ר' חנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים וכו'. ירושלמי: אמר ר' יעירא בשם ר' חנינא, היה עומד בגשם הזכיר של מל אין מחזירין אותו, בגל דחזיר של גשם מחזירין אותו. והחניא בגל יבהחזיר לא חייבו חבמים להחזיר ואם בא להזכיר מוכיר. לא דאמי הכא דמיקל להחזיר ולא מצלי ולא מיקל, בגשם והזכיר של גל אין מחזירין אותו. והחניא אם לא שאל בברכת השנים או שלא אמר גבורות גשמים מחזירין אותו. כהחזיר ולא אידבר לא גל ולא מטר.

שנו אלא שלא התחיל בה *учили* в приведенном выше правиле (о том, что "поднимают" ведущего общественную молитву, если он ошибся с благословением о "цдуким") *только* по поводу того, *кто не начал* произносить *это* благословение, но пропустил его. **אבל התחיל בה גומרה** *Однако* тому, кто *начал* произносить *это* благословение и ошибся, дают *его закончить* и не "поднимают" его.

הני שבע דשבתא כנגד מי *Те семь* благословений, *которые* входят в *субботнюю* молитву, *чему соответствуют*? Почему их именно семь?

אמר רבי חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים *Сказал раби Халафта бен Шауль*: *соответствуют семи "голосам", о которых сказал Давид* в 29-й главе Теилим: "Голос Всевышнего – *над водами*". В ней семь раз сказано "голос". (Объяснение: Тора была дана на Синае в субботу через "голос" Всевышнего.)

הני תשע דראש השנה כנגד מי אמר רבי יצחק דמן קרטיגנין כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה *Девять* благословений, *которые* входят в молитву на *Рош-Ашана, чему соответствуют*? *Сказал раби Йицхак из* города *Картигнин*: *соответствуют девяти упоминаниям* имени Всевышнего *в молитве Ханы*, благодарившей Всевышнего за рождение сына[3].

דאמר מר בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה *Как сказал учитель*: *на Рош-Ашана были вспомянуты* беременностью *Сара, Рахель и Хана.*

הני עשרים וארבע דתעניתא כנגד מי אמר רבי חלבו כנגד עשרים וארבע רנות שאמר שלמה בשעה שהכנים ארון לבית קדשי הקדשים *Двадцать четыре* благословения, *которые* входят в молитву, произносимую во время *поста, чему соответствуют*? *Сказал раби Хелбо*: *соответствуют 24 молениям, о которых сказал Шломо, когда вносил Ковчег в Святая святых* Храма[4].

אי הכי כל יומא נמי נמרינהו *Если так*, то *каждый день также* надо *произносить их* (эти 24 благословения дня поста)!

אימת אמרינהו שלמה *Когда их* (свои моления) *произнес Шломо*? **ביומא דרחמי** *В день*, когда он не смог открыть ворота Храма и нуждался в *милосердии* Небес. **אנן נמי ביומא דרחמי אמרי להו** *Мы тоже в день*, когда нуждаемся в *милосердии* Небес, *произносим их* (эти благословения на день поста).

В мишне учили: **רבי יהושע אומר** *Раби Йеошуа говорит*: должен произносить **מעין שמונה עשרה** "*подобие Шмонэ-Эсрэ*" (сокращенный вариант Шмонэ-Эсрэ).

מאי מעין שמנה עשרה *Что* понимается под термином "*подобие Шмонэ-Эсрэ*"?

רב אמר *Рав сказал*: **מעין כל ברכה וברכה** то, что *подобно каждому благословению*. Т. е. должен произнести выдержку из каждого благословения, которые в средней части Шмонэ-Эсрэ (исключая первые три и последние три).

ושמואל אמר *А Шмуэль сказал*: должен произнести одно благословение, заменяющее все. (Т. е. из каждого благословения средней части Шмонэ-Эсрэ берется главная часть и в совокупности они становятся одним благословением **הביננו** "Дай нам познать".) И вот оно:

הביננו ה' אלהינו לדעת דרכיך *Дай нам, Всевышний, наш Бог, познать Твои пути* – вместо **חונן הדעת** "Дарующий разумение";

וכמול את לבבנו ליראתך *И обрежь наши сердца, дабы мы боялись Тебя* – вместо благословения **הרוצה בתשובה** "Благосклонный к (нашему) раскаянию";

ותסלח לנו *И прости нас* – вместо благословения **המרבה לסלוח** "Всепрощающий";

להיות גאולים *Дабы мы освободились* – вместо благословения **גואל ישראל** "Освободитель Израиля";

ורחקנו ממכאובינו *И удали нас от наших болезней* – вместо благословения **רפאנו** "Излечи нас";

ודשנו בנאות ארצך *И насыть нас изобильными нивами Своей Страны* – вместо благословения **ברכת השנים** "Благословляющий годы";

ונפוצותינו מארבע תקבץ *И наши рассеяния с четырех* сторон света *собери* – вместо

3. См. Шмуэль I, 2:1-10
4. См. Млахим I, 8:22-53

ובשקיף. תמה לזכור לומה. לשון סיוה כלמתרגמינן ושקף ומתמני (נהלמים יט): רשע מעיקרו. וכן מרשעתו פעמים שמחר ועשה רשע: הוא יגאי. שהניח בקיומין (פ"ג דף סו.) שהרג מכמי ישראל: יגאי רשע מעיקרו. ועשה לריך ומזר לרשעתו: דמתחיל בה. התחיל לגומרה וטעה נתמנעיתה: לא שנו. הא למתר רב יהודה מעלין לומו: שכשב קולות. כמזמור קול ה' על המים (תהלים כט): שלמרב תגה. כפרשת עלן לני (ש"ח ג): כ"ד רננות. כפרשת ויעתוד שלמה (מלכים ח ס) רנה תפלה תתנה כלהון כ"ד מיכת: כיומא דרמימי. שהוליך לנקב רמימים שלנקו שערים זה כזה ולא היו ממיחין להכנים אלון לנית קדשי הקדשים כלתמרי' במועד קטן (דף ט.): מעין כל ברכה. לומר בקומר ומכרך על כל אחת ואחת: בכינו. ואיו מכרך אלא שומע תפלה כל הברכות שכין שלש לשלושות נשלש לאחרונות. בכינו כנגד אמה מוצן ואול לא לנבנו כנגד בשיעו לפלוח נגד גאולה וכן כולם: כנגוש אלנך. לשון נוה כמו נגאות דשן ירכיני (תהלים כג) והול כנגד ברכת השנים: ופסוטים על דשפל. העוכרים על דנרין: ישפטו. כנגד לקה ומשפט. לשון אחר והמוטים כמשפט על דשפל ישפטו בשיעה שילמד לשפוט כדרכיך וכן עיקר נגלה לי וכן בה"ג: לייט עלם אבני. לפי שמלוג הברכות ומולון ברכה אחת: כל פשה מי שבדינן כרבי עקיבא. כלומר כשאני מתפללין ר"ח שלאות מי שבדינן כר' עקיבא לומר ברכה רביעית בפני עלמה דהשתא כשמתפללין בניעו נעביד כותיה: שבע פעמים. שלש לשלושות ושלש אחרונות ובניעו: ונגללה. להגדלה: מגלל. נאתן בניעו כדרך שהול כולה בחול הדעת ואומר בניעו ה' אלהיהו המגדיל בין קדש לחול לדעת דרכיך: לשטחות. לשטחם. התפלה יכול אלם לכוין דעתו יותר מן המתנה: גבורום נגשים. הזכיה בעלמה היא לפיכך מחזירין אותו שמיה תפלה שיכול לאומרה כשומע תפלה: ביחיד. מחזירין אותו: בלבור. יחיד שהתפלל עם הלבור: דאלבר קודש ב"ם. אין מחזירין אותו שיכול לאומרה כשומע תפלה: מחנוים

ליים עלה אביי אסאן דמצלי בניעו. ובמי ק"ל דים שפרים דמסיק ה"מ בשתא אבל בדרך שרי כדשתא אמרינן (ב) גבי רבי יוסי וכו':

והשקיף בה שתים ושלש שעות ולא העלוהו אמאי לא העלוהו והאמר רב יהודה אמר רב ייטעה בכל הברכות כלן אין מעלין אותו בברכת הצדוקים מעלין אותו חיישינן שמא מין הוא שאני שמואל הקטן דאיהו תקנה וניחוש דלמא הדר ביה אמר אביי גמירי מבא לא הוי בישא ולא והכתיב יובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ההוא רשע מעיקרו אבל צדיק מעיקרו לא ולא והא ו[ב]תנן אל תאמין בעצמך עד יום מותך שהרי יוחנן כ"ג שמש בכהונה גדולה שמנים שנה ולבסוף נעשה צדוקי יאמר אביי הוא ינאי הוא יוחנן רבא אמר ינאי לחוד ויוחנן לחוד ינאי רשע מעיקרו ויוחנן צדיק מעיקרו הניחא לאביי אלא לרבא קשיא אמר לך רבא צדיק מעיקרו נמי דלמא הדר ביה אי הכי אמאי לא אסקוהו שאני שמואל הקטן דאתחיל בה דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי יולא שנו אלא שלא התחיל בה אבל התחיל בה גומרה: הני שבע דשבתא כנגד מי א"ר חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים הני תשע דר"ה כנגד מי א"ר יצחק דמן קרטיגנין כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה דאמר מר יבראש השנה נפקדה שרה רחל ותעניתא כנגד מי א"ר חלבו כנגד כ"ד רננות יושאמר שלמה בשעה שהכנים ארון לבית קדשי הקדשים אי הכי כל יומא נמי נמרינהו אימת אמרינהו שלמה ביומא דרחמי אנן נמי ביומא דרחמי אמרי להו: רבי יהושע אומר מעין שמנה עשרה: מאי מעין שמנה עשרה רב אמר מעין כל ברכה ושמואל אמר יהבינו ה' אלהינו לדעת דרכיך ומול את לבבנו ליראתך ותסלח לנו להיות גאולים ורחקנו ממכאובינו ודשננו בנאות ארצך ונפוצותינו מארבע תקבץ והתועים על דעתך ישפטו ועל הרשעים תניף ידיך וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא [א] אתה תענה ברוך אתה ה' שומע תפלה ייליים עלה אביי אסאן דמצלי הבינו אמר רב נחמן אמר שמואל יכל השנה כולה מתפלל אדם בחונן הדעת מחקיף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת מחקיף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה רביעית בפני עצמה מי לא תנן ירר"ע אומר ברכה רביעית בפני עצמה יואטו כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כר"ע תמני סרי תקון תשסרי לא תקון הבא נמי שבע תקון תמני לא תקון מחקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל הבינו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול קשיא: אמר רב ביבי בר אביי יכל השנה כולה מתפלל אדם הבינו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים מחקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל ודשננו בנאות ארצך ותן טל ומטר אתי לאטרודי אי הכי הבדלה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא כיון דאתיא באמצע צלותא מטריד מחקיף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דא"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום טעה שאני: גופא א"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום מיתיבי יטעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה יבברכת השנים מחזירין אותו והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום ל"ק הא ביחיד הא בלבור בלבור מ"ט לא משום דשמעה משליח לבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה מפני ששומע משליח לבור מיבעי ליה אלא איידי ואידי ביחיד ול"ק יהא דאדבר קודם שומע תפלה הא

והשקיף בה שתים ושלש שעות ולא העלוהו אמאי לא העלוהו והאמר רב יהודה אמר רב יטעה בכל הברכות כלן אין מעלין אותו בברכת הצדוקים מעלין אותו חיישינן שמא מין הוא שאני שמואל הקטן דאיהו תקנה וניחוש דלמא הדר ביה אמר אביי גמירי מבא לא הוי בישא ולא והכתיב יובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ההוא רשע מעיקרו אבל צדיק מעיקרו לא ולא והא ו[ב]תנן אל תאמין בעצמך עד יום מותך שהרי יוחנן כ"ג שמש בכהונה גדולה שמנים שנה ולבסוף נעשה צדוקי יאמר אביי הוא ינאי הוא יוחנן רבא אמר ינאי לחוד ויוחנן לחוד ינאי רשע מעיקרו ויוחנן צדיק מעיקרו הניחא לאביי אלא לרבא קשיא אמר לך רבא צדיק מעיקרו נמי דלמא הדר ביה אי הכי אמאי לא אסקוהו שאני שמואל הקטן דאתחיל בה דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי יולא שנו אלא שלא התחיל בה אבל התחיל בה גומרה: הני שבע דשבתא כנגד מי א"ר חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים הני תשע דר"ה כנגד מי א"ר יצחק דמן קרטיגנין כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה דאמר מר יבראש השנה נפקדה שרה רחל ותעניתא כנגד מי א"ר חלבו כנגד כ"ד רננות יושאמר שלמה בשעה שהכנים ארון לבית קדשי הקדשים אי הכי כל יומא נמי נמרינהו אימת אמרינהו שלמה ביומא דרחמי אנן נמי ביומא דרחמי אמרי להו: רבי יהושע אומר מעין שמנה עשרה: מאי מעין שמנה עשרה רב אמר מעין כל ברכה ושמואל אמר יהבינו ה' אלהינו לדעת דרכיך ומול את לבבנו ליראתך ותסלח לנו להיות גאולים ורחקנו ממכאובינו ודשננו בנאות ארצך ונפוצותינו מארבע תקבץ והתועים על דעתך ישפטו ועל הרשעים תניף ידיך וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא [א] אתה תענה ברוך אתה ה' שומע תפלה יילייט עלה אביי אסאן דמצלי הבינו אמר רב נחמן אמר שמואל יכל השנה כולה מתפלל אדם בחונן הדעת מחקיף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת מחקיף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה רביעית בפני עצמה מי לא תנן ירר"ע אומר ברכה רביעית בפני עצמה יואטו כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כר"ע תמני סרי תקון תשסרי לא תקון הבא נמי שבע תקון תמני לא תקון מחקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל הבינו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול קשיא: אמר רב ביבי בר אביי יכל השנה כולה מתפלל אדם הבינו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים מחקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל ודשננו בנאות ארצך ותן טל ומטר אתי לאטרודי אי הכי הבדלה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא כיון דאתיא באמצע צלותא מטריד מחקיף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דא"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום טעה שאני: גופא א"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום מיתיבי יטעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה יבברכת השנים מחזירין אותו והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום ל"ק הא ביחיד הא בלבור בלבור מ"ט לא משום דשמעה משליח לבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה מפני ששומע משליח לבור מיבעי ליה אלא איידי ואידי ביחיד ול"ק יהא דאדבר קודם שומע תפלה הא

מסורת אור השלם

ו. וכשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ככל התועבות אשר עשה רשע יעשה וחי כל צדקתו אשר עשה לא תזכרנה במעלו אשר מעל ובחטאתו אשר חטא בהם ימות: יחזקאל יח כד

הגהות הב"ח

(ב) תוס' ד"ה ואיתימא וכו' נתמלמוד. ג"כ נ"ל נ"ס דף נ' ע"ב נתוך. נ"ב היה נ"ל דחוקף בסוף התפלה ולכן בתרחאי התפלל פוקמינן:

הגהות הגר"א

[א] שם נקדש שמה מעגה. ג"כ כי שמם טוהה נכל כל. נ' ר"ף ותו"ם ועיין למכרים:

מוסף רש"י

נמרי. מקרא מלמדנו (משלי ו) מקום בידי מרנימי (נמדנר ח). בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה. נם אלחים נמקום אמר מלאכי מהיין (ד"ה ויא וכנ"ל נבמות מד:). כ"ר רננות. לשם מפלה מתנה שמדים מתפלל שלמה על כ"ר. ר"ח כ"ר נרכים נפני עלמה דהשתא כשמתפללין הניעו נעביד כותיה: שבע פעמים. שלש לשלושות ושלש אחרונות והניעו: ונגללה. להגדלה: מגלל. נאתן הניעו כדרך שהול כולה בחול הדעת ואומר הניעו ה' אלהיהו המגדיל בין קדש לחול לדעת דרכיך: לשטחות. לשטחם. התפלה יכול אלם לכוין דעתו יותר מן המתנה: גבורום נגשים. הזכיה בעלמה היא לפיכך מחזירין אותו שמיה תפלה שיכול לאומרה כשומע תפלה: ביחיד. מחזירין אותו: בלבור. יחיד שהתפלל עם הלבור: דאלבר קודם ב"ם. אין מחזירין אותו שיכול לאומרה כשומע תפלה: מחנוים

רבינו חננאל

הני עשרים וארבע דיחצניחא בנגד מי אמר ר' חלבו בנגד כ"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכניס ארון לבית קדשי הקדשים. ירושלמי: כ"ד תעניות בנגד כ"ד פעמים שכתוב בפרשת שלמה רנה תפלה תחנה. מאי מעין שמנה עשרה רב אמר מעין כל ברכה וברכה. פירוש. מוכיר שלש ראשונות כסדרן ואומר ברכה רביעית חננו מאתך דעה ביינה השכל כא"י חונן הדעת. והחזירנו בתשובה שלמה לפניך. כא"י הרוצה בתשובה. כהל לנו מלכנו כי ששעבנו כא"י חנון המרבה לסלוח. נואלנו מהרה למען שמך כא"י גואל ישראל. והעלה ורפאה שלמה לכל מכוחינו כא"י רופא חולי עמו ישראל. וברך שנותינו בשנים המוכות כא"י מברך השנים. וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ כא"י מקבץ נדחי עמו ישראל. מלוך עלינו אתה ה' לבדך בחסד וברחמים וצדקנו במשפט כא"י מלך אוהב צדקה ומשפט. את המיננו ואת כל[כות] זדון כמהרה תעקר ותשבר ותבטל ותכניעם במהרה בימינו כא"י שוברב אויבים ומכניע זדים. ועל כל הכוסחים בך יהמו רחמיך ישים חלקנו עמהם כא"י משען ומבטח לצדיקים. כנה ירושלים כמהרה וכמא ויד לתוכה תכין כא"י בונה ירושלים. את צמח דוד עבדך תצמיח והרימנו כא"י מצמיח קרן ישועה. קבל ברחמים את תפילתנו כא"י שומע תפלה. ויאמר שלש אחרונות כתקנן. ישמחאל אמר הבינו. פי' אופר שלש ברכות הראשונות כתקנן ומתחיל הבינו. הבינו ה' אלקינו לדעת דרכיך. מול לבבינו לשוב ליראתך. סלח ה' לנו להיות נאולים. ורחקנו ממכוקים ידשנון בנאות ארצך. תפוצים מארבע תקבץ. והתועים השב בתיך ומשפט. ועל הרשעים תניף יד. צדיקים ישמחו בבנין עירך ובתיקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ועריכת נר לבן ישי משיחך. טרם נקרא תענה כא"י שומע תפלה ונשלש אחרונות כתקנן. ירושלמי: אית תנא הני שבע מעין ר"ח. ואית תנא הני ר"ח מעין ר"ח. מאן דאמר זיין מעין ר"ח פסיע ליה לשמואל. ני ראשונות ני אחרונות הני שש. הבינו ברכה אחרת שיתקן בה כא"י שומע תפלה הני ו' מעין ר"ח. מאן דאמר ר"ח פסיע ליה מעין ר"ח פסיע ליה לרב ואמר התימה מעין כל ברכה וברכה כאשר פירשנו

למצלה. ושוניא ישמחאל בשמחתא בשמחאל והבוש. מיהו חזינן רבנו לבלייי כי הא דריב בחפלה המחה בירושה דמהרי, ולא חזינן רבנן קשישאי הוה מחו בידייהו, ש"מ דהלכחא כוחיה דריב. לייט עלה אביי אסאן דמצלי הבינו. ואע"ג דלייט אביי אסאן דמצלי הבינו, יש מי שאומר לכל מאן דאשכר ליה, אבל מאן דטריד או בירוך לא לייט אביי. אמר ר' תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים וכו'. ירושלמי: אמר ר' יעיא בשם ר' חנינא, היה עומד בנשמ הזכיר של בל אין מחזירין אותו, בשל הזכיר של שם מחזירין אותו, והתניא בשל הברחות לא חייבו חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר, לא דאמי הניא ומיקל להחזיר ולא מצלי ולא מיקל, בנשם הזכיר של בל אין מחזירין אותו, והתניא אם לא שאל בברכת השנים או שלא אמר בברחות נשמים מחזירין אותו, בהחלה ולא אידבר לא בל ולא מטר.

благословения מקבץ נדחי עמו ישראל "Собирающий разбросанных Своего народа, Израиля";

והתועים על דעתך ישפטו *А судьи, отклоняющиеся* от Твоего суда, пусть *по Твоему закону судят*, т. е. научи их судить справедливо по Твоим законам, – вместо благословения צדקה ומשפת "Любящий справедливость и правосудие";

ועל הרשעים תניף ידיך *И на злодеев вознеси Свою руку* – вместо благословения שובר אויבים ומכניע זדים "Сокрушающий врагов и покоряющий злоумышленников";

וישמחו צדיקים *И возрадуются праведники* – вместо благословения ברכת הצדיקים "Опора и поддержка праведникам";

בבנין עירך ובתקון היכלך *Строительству Твоего города и восстановлению Твоего чертога* – вместо благословения בונה לירושלים "Возводящий Иерусалим";

ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך *Возрождению царства Давида, Твоего раба, и распространению власти сына Ишая, Твоего помазанника*, – вместо благословения מצמיח קרן ישועה "Взращивающий спасение";

טרם נקרא אתה תענה *Прежде чем мы воззовем к Тебе, ответь нам*! ברוך אתה ה' שומע תפלה *Благословен Ты, Всевышний, внимающий молитве*! – На этом заканчивается короткая молитва הביננו "Дай нам познать", предложенная Шмуэлем (в дополнение к первым трем и последним трем благословениям обычной молитвы Шмонэ-Эсрэ).

לייט עלה אביי אמאן דמצלי הביננו Но *осудил Абае* того, *кто произносит* молитву "*Дай нам познать*", за то, что не произносит полную молитву Шмонэ-Эсрэ, заменяя все средние благословения одним благословением "Дай нам познать".

אמר רב נחמן אמר שמואל *Сказал рав Нахман: сказал Шмуэль*: כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו *весь год произносит человек* (может произнести) молитву "*Дай нам познать*", חוץ ממוצאי שבת וממוצאי ימים טובים *кроме исхода субботы и исходов праздников*, מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת *потому что обязан произнести "авдалу" в* благословении "*Дарующий разумение*".

מתקיף לה רבה בר שמואל *На это возразил Раба бар Шмуэль*: ונימרה ברכה רביעית בפני עצמה *ну так произнесем "авдалу"* в виде *четвертого отдельного благословения*! И скажем его перед благословением "Дай нам познать". מי לא תנן *Разве не учили* в мишне (см. ниже на стр. 33а): רבי עקיבא אומר *раби Акива говорит*: אומרה ברכה רביעית בפני עצמה *произносит ее* ("авдалу") в виде *четвертого отдельного благословения*. רבי אליעזר אומר *Раби Элиэзер говорит*: בהודאה *в* благословении "*благодарность*" произносит "авдалу". – Почему бы нам (так спрашивает Раба бар Шмуэль) не поступать по совету раби Акивы?

אטו כל השנה כולה מי עבדינן כרבי עקיבא *Разве мы целый год поступаем, как* советует *раби Акива*, произнося "авдалу" как четвертое отдельное благословение в молитве Шмонэ-Эсрэ, דהשתא נמי נעביד *чтобы теперь тоже* так *поступить* в молитве "Дай нам познать"?

כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כרבי עקיבא *Почему целый год мы не поступаем, как* советует *раби Акива*? תמני סרי תקון Потому что *18* благословений *установили* мудрецы, הכא נמי תשסרי לא תקון но *19 не установили*. *Здесь то же самое*: שבע תקון *семь* благословений *установили* (взяв три первые и три последние из Шмонэ-Эсрэ и добавив к ним одно посредине), תמני לא תקון но *восемь не установили*. А поэтому не надо говорить "авдалу" в виде отдельного, добавочного благословения.

מתקיף לה מר זוטרא *На это возразил Мар-Зутра*: ונכללה מכלל *ну так включим* "авдалу" в благословение "Дай нам познать", предложенное Шмуэлем: הביננו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול *"Дай нам, Всевышний, наш Бог, отделяющий святое от будничного, познать* Твои пути и т. д." – קשיא Итог обсуждения: нерешенная *трудность*!

אמר רב ביבי בר אביי *Сказал рав Биви бар Абае*: כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו *весь год произносит* (может произнести) молитву "*Дай нам познать*", חוץ מימות הגשמים *кроме периода дождей* (т. е. зимы), מפני שצריך לומר שאלה, בברכת השנים *потому что* в этот период года

ובשקיף. תמצ לזכור לותה. לזון קוזה כדמתרגמינן ושקף ומפמכי (נחמיה יט): רשע מעיקרו. וכן מרשעתו פעמים שחוזר ונעשה רשע: פוף יגאי. שהיו נקדושין (פ"ג דף סו.) שהרג מנשי ישראל: יגאי רשע מעיקרו. ונעשה לדיק וחזר לרשעתו: דתמחיל כב. התמיל לגומרה וטעה נתמנעיתה:

לא שנו. הא לתמר רב יהודה מעלין לותו: שכשב קולות. כמזמור קול ה' על המים (תהלים כט): שתמרה תגה. נפרכת ענן לני (מ"ב ט): כ"ד רגנות. נפרכת ויעמוד שלמה (מלכים ח ט) רגה תפלה תחנה כלהון כ"ד מיכת: כיוצא דתמני. שהוזרך לנקע רמיזים שהנקע שערים זה נזה ולא היו מיזתין להכנים לתון לנית קדשי הקדשים כדתמרי' במועד קטן (דף ט.): מעין כל ברכה. תומר נקולר ומכרך על כל לחת ולחת: בהינגו. ולימו מכרך לגלי שומע תפלה בכל הברכות שבין שהם לשבועות לשהם לחתרונות. בהינגו כנגד לחתה בהינגו לשלות ותול לת לנכנו כנגד שהם בהינגו לשלות לנו כנגד שהם לנו להיות גחולים כנגד גחולה וכן כולם: בשוש ארוך. לשון עוה כתו בשוח דשן ירכיני (תהלים כג) והוא כנגד ברכת השנים: ופסועים על דשפר. העוברים על דנרין: ישפטו. כנגד נדקה ומשפט. לשון לחר והמועים בשפטו על דשפר ישפטו השיפה לשמש לשפוט כדברך וכן עיקר נרלה לי וכן בה"ג: לייט עלה אביי. לפי שהלכה בברכות וכולן בברכה לחת: כל השנה מי שבדינן כרבי עקיבא. כלומר כשהגי מתפללין י"ח שלחות מי שבדינן כר' עקיבא לומר ברכה רביעית בפני עלמה דהשתא כשמתפללין בהינגו נעניד כותיה: שבע פעמים. שהם לשבועות ושהם לחתרונות בהינגו: ונכללה. לשכללה: מכלל. נשון בהינגו כדרך שהוא כולל נשון הדעת וימר בהינגו ה' לולהינו שמבדיל בין קדש לחול לדעת דרכיך: לשמרותי. לשעות: בשחלם. שתפלה יכול מהם לכוין דעתו יותר מן שהמגע: גבורים גשמים. שזכרה בעלמא היא לפיכך מחזירין לותו שהיה תפלה שיכול לשומרה כשומע תפלה: בייחיד. מחזירין לותו: בשבור. יחיד שהתפלל עם שבור: דשדכר קודש ג"ם. אין מחזירין לותו שיכול לשומרה כשומע תפלה: תחנונים

ליים עלה אביי אשאן דשצלי הבינגו. ושכי ק"ל וים שפרים דשקיש ה"ת בשתפ שלכל כדרך שבי כשמשמע שכילתן (ה) נבי רבי יוסי וכו':

ונכללה בהבינגו. והא לתמרין בפ"ק דנרכה (דף ח.): כל השנה כולה שתפלל שדם י"ח שון ממולעי יה"כ שפני טורח לשור שפני ר"ח שתפלגים י"ח שלימות שפני ע"ל שכללה בשון הדעת ושימה שתפי לא פרין ושכללה בהבינגו ר"ל דלא דמי לשהם כל השנה כולה שתפלל י"ח ושין לנו להקשות ושכללה שכל כל לשנות שהנשב על כל השנה שכל הכא שכל השנה שתפלל הבינגו פרין שפיר לשה לי לשנות שהנשב בשבול שהם שותנתנו ושכללה בהבינגו: מפני שיבול לאומרה בשו"ת.

כלתמר [נקמן לג.] (פ"ג דף ח) שואל שדם ברכיו בשו"ת ותוקף ברכיו כגון שים לו חולה שתון ניתו לו שלניך שדהו שים להון שהכה ושכללה ושלר שבשים שפור שלינה שעה ר"ת שבשים שפור שלינה שעה ר"ת שבשים שפור שלינה שעה ר"ת

обязан произносить просьбу о дожде ("дай росу и дождь") *в благословении годов.*

מתקיף לה מר זוטרא *На это возразил Мар-Зутра:* **ונכללה מכלל** *ну так включим* просьбу о дожде в молитву "Дай нам познать", которую будем произносить также зимой: **ודשנו בנאות ארצך ותן טל ומטר** *"И насыть нас обильными нивами Своей Страны, и дай росу и дождь* и т. д."

אתי לאטרודי Тогда человек может *сбиться* (запутаться) из-за изменений в привычном порядке и скажет просьбу о дожде также летом.

אי הכי הבדלה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי *Если так,* то, включив *"авдалу" в* благословение *"Даруешь* человеку *разумение"*, он *тоже* может *сбиться* – причем по той же причине, и скажет "авдалу" также в другие дни недели.

אמרי Можно *сказать:* **התם כיון דאתיא בתחלת צלותא** *там,* с "авдалой", *из-за того что* вставка *пришла в начале молитвы,* **לא מטריד** он *не запутается.* **הכא כיון דאתיא באמצע צלותא** *Здесь,* с просьбой о дожде, *из-за того что* вставка *пришла в середине молитвы,* **מטריד** он может *сбиться.*

מתקיף לה רב אשי *На это возразил рав Аши:* **ונימרה בשומע תפלה** *ну так произнесем* вставку о дожде *в* молитве "Дай нам познать", в самом ее конце, с теми словами, которые соответствуют благословению *"Внимающий молитве"*, и тогда не собьется.

דאמר רבי תנחום אמר רב אסי *Как сказал раби Танхум: сказал рав Аси:* если тот, кто произносит Шмонэ-Эсрэ, **טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים** *ошибся и не упомянул "силу дождей" в* благословении об *"оживлении умерших"* – **מחזירין אותו** *возвращают его,* т. е. он обязан вернуться к началу.

Если ошибся и не упомянул **שאלה בברכת השנים** *просьбу* о дожде *в благословении годов* – **אין מחזירין אותו** *не возвращают его,* **מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה** *потому что может произнести ее в* благословении *"Внимающий молитве"*.

והבדלה בחונן הדעת *И* то же самое, если ошибся и не произнес *"авдалу" в* благословении *"Даруешь разумение"* – **אין מחזירין אותו** *не возвращают его,* **מפני שיכול לאומרה על הכוס** *потому что может произнести ее* в благословении *над бокалом* вина.

Ответ на предложение рава Аши: **טעה שאני** случай, когда, произнося Шмонэ-Эсрэ, *ошибся* и не произнес вставку о дожде, *отличается* от остальных. Потому что, если забыл, может постфактум произнести эту вставку в благословении "Внимающий молитве". Но изначально надо произнести ее в благословении годов. И поскольку в благословении годов, которое включено в молитву "Дай нам познать", нет места для этой вставки (ее там не установили, потому что нельзя произносить ее в этом благословении изначально), то в период дождей обязан произносить полную молитву Шмонэ-Эсрэ.

גופא *Само* высказывание, приведенное выше, звучит так: **אמר רבי תנחום אמר רב אסי** *сказал раби Танхум: сказал рав Аси:* **טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו** *ошибся и не упомянул "силу дождей" в* благословении об *"оживлении умерших" – возвращают его,* т. е. обязан вернуться к началу. **שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו** Не упомянул *просьбу* о дожде *в благословении годов – не возвращают его,* **מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה** *потому что может произнести ее в* благословении *"Внимающий молитве"*. **והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו** Не произнес *"авдалу" в* благословении *"Даруешь разумение" – не возвращают его,* **מפני שיכול לאומרה על הכוס** *потому что может произнести ее* в благословении *над бокалом* вина.

מיתיבי *Нашли трудность* из барайты: **טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו** *ошибся и не упомянул "силу дождей" в* благословении об *"оживлении умерших" – возвращают его.* **שאלה בברכת השנים מחזירין אותו** Не упомянул *просьбу* о дожде *в благословении годов – возвращают его.* **והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו** Не произнес *"авдалу" в* благословении *"Даруешь разумение" – не возвращают его,* **מפני שיכול לאומרה על הכוס** *потому что может произнести ее* в благословении *над бокалом* вина.

לא קשיא *Нет* здесь *трудности!* **הא ביחיד** *Это* (т. е. барайта) – о том, кто молится *один,* без общины. **הא בצבור** А *это* (закон,

ובשקיף. תניא זכור לומה. לטון סוכה כדמתרגמינן ושקף ומפמי (נחמיה יט): **רשע מעיקרו.** וכל מרשעתו פעמים שחזר ועשה רשעה: **כוח יגיעי.** שעניני בקדושין (פ"ג דף סו.) שהרג חכמי ישראל: **יגיעי רשע מעיקרו.** ועשה לדיק וחזר לרשעתו: **דמתחיל נב.** החמיל לומרה וטעה בחמלעיתה: **לא שנו.** הא דאמר רב יהודה מעלין לומו: **שכשם קולום.** כמזמור קול ה' על המים (תהלים כט): **שאמרה מגה.** נפרשת עלן לני (ש"א ט): **כ"ד רננום.** נפרשת ויעמוד שלמה (מלכים ח ח) רנה תפלה תחנה כלהון כ"ד מיכא: **כיומא דרחמי.** שהוכרך לנקט רחמים שהנקט שפרים זה מה ולא היו מניחין להכנים לתוך לניה קדשי הקדשים כדאמרי' בזמועד קטן (דף ט.): **מעין כל ברכה.** לומר בקולר ומכרך על כל לחת ולחת: **כביכול.** ולימו מכרך הלא שומע תפלה בכל הכרכות שכין שהם לרחמות נשלם לחתרוכה. כביכול כנגד לחה מוכן ומול לח לנכנו כנגד הביכול נקלות לנו כנגד הלא לנו להיות גחולים כנגד גחולה וכן כולם: **כשאם אלנך.** לטון זוה כמו בנלות דשם ירבילני (תהלים נג) והול כנגד ברכת השנים: **וסטוטים על דעסך.** העוברים על דנרין: **ישפטו.** כנגד לדקה ומשפט. לטון לחר והחותים כמשפטו על דעתך ישפטו הביכם ללמדם לשפוט כדבריך וכן עיקר נלחה לי וכן נ"ב: **לייט עלה אביי.** לפי שמלבב הכרכות וכולן כנרכה לחת: **כל הענה מי עבדינן כרבי עקיבא.** כלומר כשאנו מתפללין י"ח שלמות מי עבדינן כר' עקיבא לומר ברכה רביעית בפני עלמה להשתא כשמתפללין הביכו נעבד כותיה: **שבע פקון.** שלש לשבועות ושלש לחדשים והביכו: **ונכללה.** להכללה: **מכלל.** לטון כביכו לדרך שהוא כולל נחון הדעת וילמר הביכו ס' לולהיכו המבדיל בין קדש לחול לדעת לדרכך: **נאמרוה.** לנטעות: **בשחלא.** התפלה יכול חלם לכוין דעתו יותר מן החמלע: **גבורום נשמים.** הזכרה נעלמת היא לפיכך מחזירין לותו שלישה תפלה שיכול לומרה כשומע תפלה: **ניחיד.** מחזירין לותו: **בלכור.** יחיד שהתפלל עם הלבור: **דאלכר קודש ג"ם.** אין מחזירין לותו שיכול לומרה כשומע תפלה: תחנוים

ר' אליעזר אומר בהודאה [יא]אטו כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כר"ע תמני סרי תקון תשסרי לא תקון הבא נמי שבע תקון תמני לא תקון מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל הבינו ה' אלהינו המבריל בין קדש לחול קשיא: אמר רב ביבי בר אביי [יב]כל השנה כולה מתפלל אדם הבינו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל ודשנו בנאות ארצך ותן טל ומטר אתי לאטרודי אי הכי הבדלה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא כיון דאתיא באמצע צלותא מטריד מתקיף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דא"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום טעה שאני: גופא א"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום מיתיבי [יג]טעה [יד]ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה [טו]בברכת השנים מחזירין אותו והבדלה [טז]בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום ל"ק הא ביחיד הא בצבור בצבור מ"ט לא משום דשמעה משליח צבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה אלא איידי ואידי ביחיד ול"ק [יז]הא דאדכר קודם שומע תפלה הא

והשקיף בה שתים ושלש שעות ולא העלוהו אמאי לא העלוהו והאמר רב יהודה אמר רב [יז]טעה בכל הברכות כלן אין מעלין אותו בברכת הצדוקים מעלין אותו חיישינן שמא מין הוא שאני שמואל הקטן דאהדו תקנה וניחוש דלמא הדר ביה אמר אביי גמירי מבא לא הוי ביישא ולא והכתיב [יח]ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ההוא רשע מעיקרו אבל צדיק מעיקרו לא ולא והא [יט]תנן אל תאמן בעצמך עד יום מותך שהרי [כ]יוחנן כ"ג שמש בכהונה גדולה שמנים שנה ולבסוף נעשה צדוקי [כא]אמר אביי הוא יאני הוא יוחנן רבא אמר יאני לחוד ויוחנן לחוד יאני רשע מעיקרו ויוחנן צדיק מעיקרו הניחא לאביי אלא לרבא קשיא אמר לך רבא צדיק מעיקרו נמי דלמא הדר ביה אי הכי אמאי לא אסקוהו שאני שמואל הקטן דאתחיל בה דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי [כב]לא שנו אלא שלא התחיל בה אבל התחיל בה גומרה: הני שבע דשבתא כנגד מי א"ר חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים הני תשע דר"ה כנגד מי א"ר יצחק דמן קרטגנין כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה דאמר מר [כג]בראש השנה נפקדה שרה רחל ותעניתא כנגד מי א"ר חלבו כנגד כ"ד רננות [כד]שאמר שלמה שהכנים ארון לבית קדשי הקדשים אי הכי כל יומא נמי נמרינהו אימת אמרינהו שלמה ביומא דרחמי אנן נמי ביומא דרחמי אמרי להו: רבי יהושע אומר מעין שמנה עשרה: מאי מעין שמנה עשרה רב אמר מעין כל ברכה ושמואל אמר [כה]הבינו ה' אלהינו לדעת דרכיך ומול את לבבנו ליראתך ותסלח לנו להיות גאולים ורחקנו ממכאובינו ודשנו בנאות ארצך ונפוצותינו מארבע תקבץ והתועים על דעתך ישפטו ועל הרשעים תניף ידיך וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא [כו] אתה תענה ברוך אתה ה' שומע תפלה [כז]ליט עלה אביי אמאן דמצלי הבינו. ומכי ק"ל וים ספרים דמסיק ה"מ כמתפלל לבל כדרך שרי כדמשמע כמכילתין (פ) גבי רבי יוסי וכו':

ונכללה בחבינו. והא דלמרין נפ"ק דנדה (דף ח:) כל השנה כולה מתפלל אדם י"ח מון ממולמי יה"כ מפני טורח צבור מפני כתעמת י"ח שלישות מפני שמתפללים י"ח שלישות מפני ש"ל הכלה כתון הדעת ותימה לתמי' לא פריך ונכללה בחבינו וי"ל דלא דמי לתפס כל השנה כולה מתפלל י"ח ותין לנו להקשות ונכללה מכלל כדי לשנות המנהג של כל השנה לבל הכא של כל השנה מתפלל חבינו פריך שפיר למה לי לשנות המנהג כשביל תמה חוזרתו ונכללה בחבינו: **מפני שיכול לאומרה בשו"ת.** כדלמר (נקמן לג.) (ע"ג דף ח) שואל אדם לרבים בשו"ת ואוקמ לרבים כגון שים לו חולה בתון בימו לו שלישי שלשו אדם לפוף לו שמע מפני שלישי שלשו אדם לפוף לו שמע מפני שלישי שלשו אדם לפוף לו שמע מפני

приведенный выше раби Танхумом) – о том, кто молится *с общиной*.

בצבור מאי טעמא לא Того, кто молится *с общиной, почему не* возвращают к началу молитвы, если он пропустил просьбу о дожде? **משום דשמעה משליח צבור** *Потому что услышит* эту вставку *из* уст того, *кто ведет общественную молитву*.

אי הכי *Если так,* **האי מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה** тогда *то* объяснение (почему не возвращают к началу молитвы того, кто пропустил просьбу о дожде), которое приведено выше: "*потому что может произнести* пропущенную просьбу *в* благословении "*Внимающий молитве*", – неточно. **מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה** "*Потому что услышит* эту вставку *из* уст того, *кто ведет общественную молитву*", – вот как *должен был* объяснить.

אלא *Но* вот как надо сказать: **אידי ואידי ביחיד** *это и это* (и высказывание раби Танхума, и барайта) – о том, кто молится *один*, без общины. **ולא קשיא** *И нет* тут *трудности*. **הא דאדכר קודם שומע תפלה** *Это* (т. е. высказывание раби Танхума) – о том, *кто вспомнил* о пропущенной просьбе *до* благословения "*Внимающий молитве*".

והשקיף. משמע שמכוון לשון סוכה כדמתרגמינן ושקף ומקמי דמקשי ליה מ"מ נמחת מאי דכתיב שדי מרפאתו פעמים שמחר ועשה רשע: **רשע מעיקרו.** שנינו בקדושין (פ"ג דף פו.) שהרג ממני ישראל: **ינאי רשע מעיקרו.** ועשה לדיק ומזר לרשעתו: **דתמיל נב.** התמיל לגומרה ועשה נחמעיתה: **לא שנו.** הא דאמר רב יהודה מעלין לומו: **שכעב קולות.** כמזמור קול ה' על המים (תהלים כט): **שמעיב מגה.** כפרשת ענן לבי (ב"מ ג:): **כ"ד רננות.** כפרשת ויעמוד שלמה (מלכים ח ה): רגה תפלה תחנה כלהון כ"ד מיכא: **ביומא דרפמי.** שהוכרך לנקט רחמים שדנקו שערים זה בזה ולא היו מניחין להכנים אחין לבית קדשי הקדשים כדאמרי' במועד קטן (דף ט.): **מעין כל ברכה.** לומר בקונר ומכרך על כל אחת ואחת: **בכינו.** ואיו מכרך אלא שומע תפלה בכל ברכות שבין שהש לתפוזות נשלש מחמוזות. בכינו כנגד אחה מוען ומול אח לכנסו כנגד בשינו לסלוח לנו כנגד שלח לנו להיות גאולים כנגד גאולה וכן כולם: **בנאום ארנך.** לשון אוה כמו בנאות דשא ירכיני (תהלים כג) והוא כנגד ברכת השנים: **וכסועים על דשפך.** העוברים על דנרין: **ישפטו.** כנגד לקח ומשפט. לשון אחר והמועים בשפטו על דעתך ישפטו השיבה לשלמד לשפוט כדרכך וכן עיקר נראה לי וכן בה"ג: **לייט עלה אביי.** לפי שמלא הכרכות יכולן בברכה אחת: **כל השנה מי שבדינן כרבי עקיבא.** לומר כשאנו מתפללין י"ח שלמות מי שבדינן כר' עקיבא לומר ברכה רביעית בפני עלמה דכשמתפללין בבינו נעביד כותיה: **שבע פעמים.** שלש לשלוות ושלש לאחרונות ובינינו: **ונכללה.** להכללה: **מכלל.** לשון בינינו כדרך שהוא כולה נאחן הדעת ואומר בינינו ה' אלהינו אמהדיל בין קדש לחול לדעת לדרכיך: **לאטרודי.** לטעות: **בשלש.** התפלה יכול מלא לכוין דעתו יותר מן המנוע: **נזכרום נשמים.** הזכרה בעלמא היא לפיכך מחזירין לומו שליח תפלה שיכול לאומרה כשומע תפלה: **ביחיד.** יחיד המתפלל עם הצבור: **דאדכר קודש ג"ם.** אין מחזירין אותו שיכול לאומרה כשומע תפלה: מחנוים

והשקיף בה שתים ושלש שעות ולא העלוהו אמאי לא העלוהו והאמר רב יהודה אמר רב ימעה בכל הברכות כלן אין מעלין אותו בברכת הצדוקים מעלין אותו חיישינן שמא מין הוא שאני שמואל הקטן דאיהו תקנה וניחוש דלמא הדר ביה אמר אביי גמירי מבא לא הוי בישא ולא והכתיב ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ההוא רשע מעיקרו אבל צדיק מעיקרו לא ולא והא תנן אל תאמן בעצמך עד יום מותך שהרי יוחנן כ"ג שמש בכהונה גדולה שמנים שנה ולבסוף נעשה צדוקי ואמר אביי הוא ינאי הוא יוחנן רבא אמר ינאי לחוד ויוחנן לחוד ינאי רשע מעיקרו ויוחנן צדיק מעיקרו הניחא לאביי אלא לרבא קשיא אמר לך רבא צדיק מעיקרו נמי דלמא הדר ביה אי הכי אמאי לא אסקוהו שאני שמואל הקטן דאתחיל בה דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא שלא התחיל בה אבל התחיל בה גומרה: הני שבע דשבתא כנגד מי א"ר חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים הני תשע דר"ה כנגד מי א"ר יצחק דמן קרטיגנין כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה דאמר מר בראש השנה נפקדה שרה רחל ותעניתא כנגד מי א"ר חלבו כנגד כ"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכנים ארון לבית קדשי הקדשים אי הכי כל יומא נמי נמרינהו אימת אמרינהו שלמה ביומא דרחמי אנן נמי ביומא דרחמי אמרי להו: רבי יהושע אומר מעין שמנה עשרה: מאי מעין שמנה עשרה רב אמר מעין כל ברכה וברכה ושמואל אמר יהבינו ה' אלהינו לדעת דרכיך ומול את לבבנו ליראתך ותסלח לנו להיות גאולים ורחקנו מכאובינו ודשננו בנאות ארצך ונפוצותינו מארבע תקבץ והתועים על דעתך ישפטו ועל הרשעים תניף ידיך וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא ואת אתה תענה ברוך אתה ה' שומע תפלה לייט עלה אביי אמאן דמצלי הבינו אמר רב נחמן אמר שמואל כל השנה כולה מתפלל אדם בחונן הדעת מתקיף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת מתקיף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה רביעית בפני עצמה מי לא תנן ר"ע אומר ברכה רביעית בפני עצמה ר' אליעזר אומר בהודאה אטו כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כר"ע תמני סרי תקון תשסרי לא תקון הכא נמי שבע תקון תמני לא תקון מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל הבינו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול קשיא: אמר רב ביבי בר אביי כל השנה כולה מתפלל אדם הבינו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל ודשננו בנאות ארצך ותן טל ומטר אתי לאטרודי אי הכי הבדלה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא כיון דאתיא באמצע צלותא מטריד מתקיף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דא"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס טעה שאני: גופא א"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס מיתיבי טעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים מחזירין אותו והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס ל"ק הא ביחיד הא בצבור בצבור מ"ט לא משום דשמעה משליח צבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה אלא אידי ואידי ביחיד ול"ק הא דאדכר קודם שומע תפלה הא

ליית עלה אביי אמאן דמצלי הבינו. ובכי קי"ל ום ספרים דמסיק ה"מ נמחת מאי דכתיב שדי מרפאתו פעמים שמחר ועשה נגעי רבי יוסי וכו':

ונכללה בהבינו. והא דתמרין בפ"ק דנדה (דף ח:) כל השנה כולה מתפלל אדם י"ח חון ממוצאי יה"כ מפני טורח מפני דמ"ע שמתפללים י"ח שלימות מפני שלא לא שמתפלל אדם בחונן הדעת ומימה מאחר לא פריך וכללה בהבינו ול"ל דלא דמי להתם כל השנה כולה מתפלל י"ח ואין לנו להקשות וכללה מכלל כדי לשנות המנהג של כל השנה מאי הכא של כל השנה מתפלל הבינו פריך שפיר למה לי לשנות המנהג בשביל מאה תוגמתו וכללה בהבינו: **מפני שיכול לאומרה כשו"ת.**

כדתמר' (נקמן [נ.]) (ע"ג דף ח) שואל אדם צרכיו בשו"ת ותוקע צרכיו כגון שיש לו חולה בתוך ביתו לו שלנין שלהו מיס להוח מעין תפלה וכן שלנה אל הזכיר וכללה ושלר שמיס לסור שלינה מעין ש"ת ונרלה שכל המומר כאין לחה כ' שו"ת מחנוים מיוסד מגוה כדתמר' (מגילה דף י"ח). מכאן לתוך לספר בשבחו של מקום לומר להוסיף ברכות על אלו ולפילו אם נח להתפלל שמנה עשרה עוד פעם אחת לסור שנרלה כמוסיף על הברכות והא דתמר לעיל (דף כח.) ולוחי שיתפלל אדם כל היום (ב) היינו לוקח קפה התפלל אבל ולמי לוקיעין לעיל שפוסק לפי כמחנע ברכה כשמואל דפרק מי שחתו (שם) ומה שלית לצור שוחה כהן היינו להוליך רגיס לי מוכחן ומה שמתפלל נלחט היינו כדי להסדיר תפלתו כדמוקימין בפרק בחרא דר"ש (דף לד:):

כט

ר' שמעון בן יוחי אומר מי שהוא עוסק בצרכי רבים בא לידו חטא שנאמר (שיר השירים א) שמני נטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי: ת"ר מי שהוא עוסק בצרכי רבים אין מהרהרין אחריו שנאמר (שמות לב) ויאמר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים ואין שחת אלא עבודת כוכבים שנאמר (דברים לב) שחתו לו לא בניו מומם הוא דור עקש ופתלתל: ת"ר מי שהוא עוסק בצרכי רבים יהא עניו ושפל ברוח ומלמדו תורה ומלמדו יראת חטא ומלמדו דרך ארץ ומלמדו לעשות תשובה ומלמדו לקרות ולשנות ומלמדו לשון נקיה ומלמדו חכמה ומלמדו אומנות ומלמדו לשון חכמים ומלמדו הלכות ואגדות ומלמדו מנהגות ומלמדו מנהגות ומלמדו מנהגות: ת"ר מי שהוא עוסק בצרכי רבים לא יעשה עצמו כבעל הבית בבית המדרש ולא יתנמנם לפני הגדולים ולא יתכבד בדברים ולא יהא שחוק בפיו ולא יהא קל בעיניו ולא יהא מתפאר ולא יהא מתגאה ולא יהא מתרפה ולא יהא מתעצל ולא יהא מתקוטט ולא יהא מתחכם ולא יהא מתחבב ולא יהא מתחנף ולא יהא מתחכך

הא דאדכר בתר שומע תפלה: אמר רבי תנחום אמר רב אסי אמר ר' יהושע בן לוי משעה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה חוזר לעבודה נזכר בהודאה חוזר לעבודה בשים שלום חוזר לעבודה ואם סיים חוזר לראש אמר רב פפא בריה דרב אחא בר אדא הא דאמרן סיים חוזר לראש לא אמרן אלא שעקר רגליו אכל לא עקר רגליו חוזר לעבודה א"ל מנא לך הא א"ל מאבא מרי שמיע לי ואבא מרי מרב. אמר רב נחמן בר יצחק הא דאמרן עקר רגליו חוזר לראש לא אמרן אלא שאינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לעבודה איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק הא דאמרן כי לא עקר רגליו חוזר לעבודה לא אמרן אלא שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לראש: ר' אליעזר אומר העושה תפלתו קבע וכו': מאי קבע א"ר יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא כל שתפלתו דומה עליו כמשוי ורבנן אמרי כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר א"ר זירא אנא יכילנא לחדושי בה מילתא ומסתפינא דלמא מטרדינא אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו כל שאין מתפלל עם דמרומי חמה רא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה וא"ר זירא מאי קראה יראיך עם שמש ולפני ירח דור דורים לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה שיתא: רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ובו' בכל פרשת העבור: מאי פרשת העבור אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפי' בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה יהיו בל צרכיהם לפניך איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שהם עוברים על דברי תורה יהיו כל צרכיהם לפניך ת"ר המהלך במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל תפלה קצרה ואיזה היא תפלה קצרה ר' אליעזר אומר עשה רצונך בשמים ממעל ותן נחת רוח ליראיך מתחת והטוב בעיניך עשה בא"י שומע תפלה ר' יהושע אומר שמע שועת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה רבי אלעזר ברבי צדוק אומר שמע צעקת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה אחרים אומרים צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה ברוך אתה ה' שומע תפלה אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא לא תרתח ולא תחטי לא תרוי ולא תחטי ובשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא מאי המלך בקונך וצא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא בל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך מאי תפלת הדרך יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך ותשלח ברכה במעשי ידי ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי באי"י שומע תפלה אמר אביי לעולם לישתף

פחנונים. כגון מלכי נגור לשוני מרע שתעו אומרים בעמידה לחר תפלה: אכל אם אינו רגיל. הוא סיום תפלתו כעקידה לפילו לא עקר: כמשוי. והיינו לשון קבוע. חוק קבוע הוא עלי להתפלל ואריך מני לשתף ידי חובתי (ה): מי שאינו יכול. לכוין לבו לשחול לריכין: לחדש כח דבר. שנקשתו והיינו לשון קבוע כיוס (ו) ק לחמוד ק מחר: דילמא מטרידנא. שמא תעשה ולא תדע למחוד למקום שהפסקתי: שאינו מתפלל עם דמדומי חמה. והיינו לשון קבוע. תפלתו עליו חוק קבוע נשתף ידי חובה ואינו מקיף לחזר לחר שעת מנוה ועת לנון: עם דמדומי חמה. תפלת יחיד עם הנץ החמה ותפלת המנחה עם שקיעת החמה: יירלוף עם שמש. ז' תפלת יונה (ו): ולפני ירח. זו מנחה: לייטי כמערבא. על מי שמתפה תפלת המנחה עד דמדומי חמה שמא תטרף לו השעה ע"י חוש ועבר הזמן: ככל פרשת המכור וכו'. כמו פרישת העבור: אפי' בשעה שאתה מתמלא עליהם מברה כלפי שוברה. והכי תשמע ככל ענייני פרישת העבור כגון עברה ד) בעבירה: יכיו כל נדכיכם. גלוים לפניך נרחם עליהם: אפי' בשעה שהם מוכרים. ולשון פרשת העבור שהן פורשין לעבירה: עשה לנוף בשמים. שהן עם חטח ואין רוחך עליהם אלא לעוט ועבור להחטוחים על לנוף: ומן. להם לירחין: נחת רוח. שלא יתעברב רוחם על ידי הבריות כגון ע"י חיות ולטרטים: והטוב כעיניך עשה. אתה להם ורחמיו זו מניט בפיר שופטים ה) ויאמרו בני ישראל חטאתי עשה אתה לנו (כתוב) [ככל הכתוב] בעיניך לך הלילנו וגו': שופט. לשון גיחה יותר מתפלה: ודשפט קנירה. ומיחס יודעים לפרש נרכיהם: לא פרשם ולא שחפי. לא תכעום שחתון הכעם אתה בא לידי חטח: לא סרוני. לא תשחכר ניין: המלך. טול רשות: לישתף

תורה אור השלם

1. יהיראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים:

תהלים עב ה

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה כמנחי וכו' ידי חובתי מקיף אתר קי מחמיל הכתוב כי שאינו אומר בלשון התנונים. מי שקיעה: (ו) ד"ה יחלוף וכו' קנע בהיתים ק: (ז) ד"ה יירלוף וכו' תפלת יונה. נ"ב ע' נעיל ד' ט ע"ב פירש"י דקאי אקים: (ח) תוס' ד"ה אם נלמכר וכו' ולא אלכר לא על פרישה אם לא אלכר לא על אלא מנה לכך מחירין אותו אם האדכר בהכיר:

הגהות הר"א

[א] גמ' (ר"ח) שמא שומע בעבר שהגיע ובשבה מהרהר בקשתם נא"י ב"ת) אם"ם ת"ב נמוסקפת ג"ב לה: [ב] שם מי מחטרט. ג"ב והטוב כעיניך עשה. נירסת ב"ר ומהב"ם ולא"ם: [ג] שם ומתמהי לשנים. ג"ב ומתמהני לישי לשנים: [ד] שם ומשלח ברכה במעשה ידי. מלת: [ה] שם ובעיני כל חתי. ג"ב כי אסה שומע סי. טור:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה כתב. מיהו לא ידענא אם התלמוד שלנו תולק על הירושלמי.

מוסף רש"י

עם דמדומי חמה. בשיהיו חתומה. בתחלת אתרי הנלה מיד היא חתומה. ותרגומו בעבור (שמות קיח:). עם שמש. עם זריחתה (שם). ולפני ירח. קודם סוף הירח בשעה שהלבנה לא שקטה (שם).

הא דאדכר בתר שומע תפלה *А это* (т. е. барайта) – о том, *кто вспомнил после* благословения *"Внимающий молитве"*.

אמר רבי תנחום אמר רב אסי אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Танхум: сказал рав Аси: сказал рав Йеошуа бен Леви:* **טעה ולא הזכיר של ראש חדש בעבודה** *ошибся и не упомянул* вставку *о новомесячье в* благословении *"служение* Всевышнему" – **חוזר לעבודה** *возвращается к* благословению *"служение"*. **נזכר בהודאה חוזר לעבודה** *Вспомнил в* благословении *"благодарность" – возвращается к* благословению *"служение"*. **בשים שלום חוזר לעבודה** Вспомнил *в* благословении *"Даруй мир" – возвращается к* благословению *"служение"*. **ואם סיים חוזר לראש** *А если закончил* молитву, не вспомнив о новомесячье, *– возвращается к началу* молитвы.

אמר רב פפא בריה דרב אחא בר אדא *Сказал рав Папа, сын рава Ахи бар Ада:* **הא דאמרן סיים חוזר לראש** *то, что сказали* о человеке, который *закончил* произносить молитву, не вспомнив о новомесячье: *возвращается к началу, –* **לא אמרן אלא שעקר רגליו** *сказано только* о том, *кто отошел* от того места, где стоял и молился. **אבל לא עקר רגליו** *Но* если *не отошел –* **חוזר לעבודה** *возвращается к* благословению *"служение"*.

אמר ליה *Сказал ему* раби Танхум: **מנא לך הא** *откуда тебе это* известно?

אמר ליה *Сказал ему* (ответил): **מאבא מרי שמיע לי** *от отца, моего учителя,* получил *я* это *известие,* этот закон. **ואבא מרי מרב** *А отец, мой учитель,* получил его *от Рава*.

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак:* **הא דאמרן עקר רגליו חוזר לראש** *то, что сказали,* что человек, который *отошел* от того места, где стоял и молился, после чего вспомнил о пропущенном новомесячье, *возвращается к началу, –* **לא אמרן אלא שאינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו** это *сказано только* о том, *кто обычно не произносит после своей молитвы* дополнительные *просьбы,* которые начинаются словами **אלקי נצור** "Мой Бог, убереги мой язык и т. д." **אבל רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו** *Но* если *обычно произносит* эти *просьбы после своей молитвы* – такой человек, если забыл упомянуть новомесячье (и вспомнил о нем, еще не сказав дополнительных просьб), **חוזר לעבודה** *возвращается к* благословению *"служение"*, даже если отошел от места молитвы.

אמר רב נחמן איכא דאמרי אמר רבי יצחק *Некоторые говорят: сказал рав Нахман бар Йицхак:* **הא דאמרן כי לא עקר רגליו חוזר לעבודה** *то, что сказали,* что человек, который вспомнил о новомесячье, еще *не отойдя* от места молитвы, *возвращается к* благословению *"служение", –* **לא אמרן אלא שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו** это *сказано только* о том, *кто обычно произносит* дополнительные *просьбы после своей молитвы.* **אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו** *Но если обычно не произносит* этих *просьб после своей молитвы* – такой человек, если вспомнил о новомесячье, только когда закончил молитву, **חוזר לראש** *возвращается к началу,* даже если не отошел от места молитвы.

В нашей мишне учили: **רבי אליעזר אומר** *раби Элиэзер говорит:* **העושה תפלתו קבע וכו'** если *сделал свою молитву привычкой,* т. е. рутиной, то она не является просьбой к Всевышнему. **מאי קבע** *Что* такое *рутинная* молитва?

אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא *Сказал раби Яаков бар Иди: сказал раби Ошая:* **כל שתפלתו דומה עליו כמשוי** это сказано о *любом, чья молитва* для него *– как ноша.* Молится из-за приказа молиться, но не потому, что просит Всевышнего.

ורבנן אמרי *А мудрецы сказали:* **כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים** это сказано о *любом, кто не произносит ее* (молитву) *как просьбу*.

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו *Раба и рав Йосеф, оба говорят:* **כל שאינו יכול לחדש בה דבר** это сказано о *любом, кто не может произнести* в ней (добавить к молитве) *что-то новое,* т. е. свою личную просьбу.

אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра:* **אנא יכילנא לחדושי בה מילתא** *я могу произнести в ней что-то новое* (свою личную просьбу), **ומסתפינא דלמא מטרידנא** *но боюсь,* что *собьюсь* и нарушу порядок молитвы.

אביי ורבי חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו *Абае бар Авин и раби Ханина бар Авин, оба говорят:* **כל שאין מתפלל עם דמדומי חמה** это сказано о *любом, кто не молится при красноватом*

הא דאדכר (אחר) [בתר] שומע תפלה. לו יתלי מחזירין לומו מיהו מסגונים. כגון אלהי נצור לשוני מרע שאנו אומרים בעמידה לאחר תפלה: **אבל אם אינו רגיל.** הוא סיום תפלתו כעקידה לפילו לו עקר: **כמשוי.** והיינו לשון קבוע. חוק קבוע הוא עלי להתפלל וצריך אני לנתח ידי חובתי (ס): **מי שאינו יכול.** לכוין לבו לשאול צרכיו: **לחדם** כם דבר. כנקשתו והיינו לשון קבוע כיוס (ג) כן לממול כן מחר: **דילמא** מסרידנא. שמא אטעה ולא אדע לחזור לתקום שהשפקתי: **שאינו** מספיק עם דמדומי חמה. והיינו לשון קבע. תפלתו עליו תוך קבוע נלחת ידי חובה ואינו מקפיד לחזר לאחר שעת תלוה ועת לכן: **עם** דמדומי חמה. תפלת יוצר עם הכן החמה ותפלת המנחה עם שקיעת החמה: **יצירוך עם שמש.** זו תפלת יוצר (ג): **ולפני ירם.** זו מנחה: **לייטי** כשחרית. על מי שמשכה תפלת המנחה עד דמדומי חמה שמא מטרף לו בשעה ע"י חוש ועבר הזמן: **כבל** פרשם שעבור וכו'. כמו פרישת העבור: **אפי' כשעה שאפשר מפלגא** עליהם מבדם כאפשר עוברה. ומכי מעשם ככל עניני פרישת העבור כגון עבדה (ד) כשבדה: **יפיו כל** נדיכיסם. נלוים לפניך לרחם עליהם: **אפי' כשעה שאם עוכרים.** ולשון פרישת העבור שהן פורשין לעבירה: **עשם לינוך כשמים.** שלין שם חטא ולין לינוך עליהם אלא לטוב ועבור לחמחוים על לינוך: **ומן.** להם לילמיך: **נשם רוח.** שלא יתעבר רוחם על ידי הבריות כגון ע"י חיות ולפרעים: **והשוב כמיניך עשם.** לחמה להם תשובתו זו מלינו בספר שופטים (ו) ויחלמו בני ישראל חטאו עשה חמה לנו (כשוב) [ככל הטוב] בעיניך לך הלילנו וגו': **שוטם.** לשון גניחה יוחר מחפלה: **ושאם קלרם.** ולאיש יודעים לפרש נרמיהם: **לא פרשם ולא אחטי.** לא מכעום שחמוך הכעם לחמה כא לידי חטא: **לא תשכח.** לא תשחכר ניין: **שמלך.** טוול רשות: ליחתף

הא דאדכר בתר שומע תפלה: אמר רבי תנחום אמר רב אסי אמר ר' יהושע בן לוי [1]מעשה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה חזר לעבודה נזכר בהודאה חזר לעבודה בשים שלום חזר לעבודה ואם סיים חזר לראש אמר רב פפא בריה דרב אחא בר ארא הא דאמרן סיים חזר לראש לא אמרן אלא שעקר רגליו אבל לא עקר רגליו חזר לעבודה א"ל מנא לך הא א"ל מאבא מרי שמיע לי ואבא מרי מרב. אמר רב נחמן בר יצחק הא דאמרן עקר רגליו חזר לראש לא אמרן אלא שאינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חזר לעבודה איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק [2]הא דאמרן כי לא עקר רגליו חזר לעבודה לא אמרן אלא שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חזר לראש: ר' אליעזר אומר העושה תפלתו קבע וכו': מאי קבע א"ר יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא [3]כל שתפלתו דומה עליו כמשוי ורבנן אמרי [4]כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר א"ר זירא אנא יכילנא לחדושי בה מילתא ומסתפינא דלמא מטרידנא אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו כל שאין מתפלל עם דמדומי חמה דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [5]מצוה [6]להתפלל עם דמדומי חמה וא"ר זירא מאי קראה [7]יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים [8]לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה שינתא: רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה וכו' בכל פרשת העבור: מאי פרשת העבור אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפי' בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה יהיו כל צרכיהם לפניך איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שהם עוברים על דברי תורה יהיו כל צרכיהם לפניך ת"ר [9]המהלך במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל תפלה קצרה ואיזה היא תפלה קצרה ר' אליעזר אומר עשה רצונך בשמים ממעל ותן נחת רוח ליראיך מתחת והטוב בעיניך עשה בא"י שומע תפלה ר' יהושע [10]אומר שמע שועת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה רבי אלעזר ברבי צדוק אומר שמע צעקת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה אחרים אומרים צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולבל גויה וגויה די מחסורה [11]ברוך אתה ה' שומע תפלה אמר רב הונא [12]הלכה כאחרים אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא [13]לא תרחח ולא תחטי [14]לא תרוי ולא תחטי ובשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא מאי המלך בקונך וצא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך מאי תפלת הדרך [15]יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום [16]ותסמכני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך ותשלח ברכה במעשי ידי [17]ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי [18]בא"י שומע תפלה אמר אביי לעולם

לישתף

ניחיד אבל נמנוי אינו מחר מפני שטומעה מס"ל מיהו נרין לדקדק מפי החזן כל מות ותות של תפלה מע"פ שהוא נקי להה מחרין נרחם השמה (פ"ד דף נ"ב:) כשם שמוליה אם שאינו נקי כך מוליא הנקי ומ"ג לחחרין החם לא פטר רבן נמליאל אלא העם שבאותם דחחרי וטרידי אבל מעטה לא יש לומר היינו שלא התפלל כלל אבל היכא שהתפלל כבר לא חשבינן ליה כאילו לא התפלל כלל והי"ה נכל דבר שחחרין אותו אי הדר שמע ליה משלחת לנמרא ועד סוף נפיק והרב ר"ת פסק דוקא שמע להזכיר של ר"ח אבל שכח נרכה שלמה מחזירין אותו ואינו יוצא בשמיעתו משליח צבור (פ"ק דר"ה דף כ"ה ע"ב): **איבא** דאמרי אמר רב נחמן ובו' רב אלפס פסק כהיכא דלחרי לכרגיל לומר חחנונים ולא עקר רגליו אינו מחר לרחם ואם אינו רגיל גם כי לא עקר רגליו מחר לרחם ואם עקר גם כי רגיל לומר חחנונים כמו אלהי נצור לשוני מחר לרחם:

כל שאינו יכול לומר תחנונים. פי' ר"ח דאם יכול לומר לשון מחנונים אפי' עליו כמשא הוי תפלה מעליח דלא בעינן אלא לשון מחנונים בלבד: והיכי

מוסף רש"י

עם דמדומי חמה. בשעת חמה. שחרית אחרי הנלה מחזיק, שחרית אחרי הנלה מיד היא מחזיק, ותרגיל לפניך (שבות קיח:). עם שמש. עם זריחתה (שם). ולפני ירח. קדם סוף היות נשוד השמש לא שקעה (שם).

תורה אור השלם

ו. יִרְאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דֹּר דֹּרִים:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כשבני ומי שהיתה תפילתו של שחרית קו מתחיל להדגיל מי שאינו אומר בלשון התנונים. מי שהיו: (ב) ר"ח נחתם וכו' קנע בהיחים ק: (ג) ר"ח יילוך וכו' תפלת מנחה יצה. נ"ב ע' נמ"ל ד' ס ס"ב פ"ו ס"ב ופ"ח דקלי קק"ם: (ד) תום' ד"ה אם ולאכלוך וכו' ולא מלכך לא על ולא מצוי לך מחזירין אותו אם הלדבר החכור:

הגהות הגר"א

[א] נמ' (ר"ח) שמא אטעה ונתן עליהן ואמה מבויה נקשתם נפ"ו ס"ם) פפ"ע ת"כ נמוסקמא ל"ג ה: [ב] שם כי מחסרה. נ"ב והטוב נעיניך מאה. נ"ב ר"ח והמנים ירמ"ה: [ג] שם ותמנחה לכלום. נ"ב ומחזירין ליתי לשנם: [ד] שם (ומשנה נרכה כמשנה ידי חלה. נ"ב כי אמה שומע מי. עוד:

מוסף תוספות

א בחום. ר"ת כתב. מיהו לא ידענא אם התלמוד שלנו חולק על הירושלמי.

ו. יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים: תהלים עב ה

(ה) שמא קיס: ג) [קיטוס ע"ג: ד) [ע' רש"י ה) [ע' רש"י מחזיקי מנחה]. ו) [בפרק ג' ל"ל וכ"ה עם נרח"ש].

солнце, т. е. Шахрит не произносит на рассвете, а Минху на закате – лучшее время, чтобы обратиться к Всевышнему, ибо в эти часы Он особенно внимает молитве.

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה *Как сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:* **заповедь** – *молиться при красноватом солнце*, в начале дня и в конце дня. **ואמר רבי זירא** *И сказал раби Зэра:* **מאי קראה** *какой стих* об этом говорит? Как сказано[1]: **ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים** *"Будут трепетать перед Тобой под солнцем и при луне во всех поколениях"* (имеется в виду, когда выходит солнце и когда при его закате становится видна луна). "Под солнцем" – это молитва **יוצר אור** "Создающий свет", "при луне" – это Минха.

לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה *Осудили на Западе*, т. е. в Стране Израиля, того, *кто произносит молитву* Минха *при красноватом солнце*, т. е. дождавшись его заката. **מאי טעמא** *По какой причине?* **דלמא מיטרפא ליה שעתא** *Вдруг "испортится для него час"*, т. е. случится непредвиденное и он опоздает произнести Минху.

1. Теилим 72:5

Учили в нашей мишне: **רבי יהושע אומר** *раби Йеошуа говорит:* **המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה וכו'** *идет* человек *в опасном месте*, и наступило время молиться, – пусть *произносит короткую молитву* и так говорит: "Спаси, Всевышний, Свой народ, остаток Израиля **בכל פרשת העבור** *Даже когда* они *тяготят* Тебя, удовлетвори их потребности".

מאי פרשת העבור *Что* означают слова "даже *когда тяготят*"? **אמר רב חסדא אמר מר עוקבא** *Сказал рав Хисда: сказал Мар-Уква:* **אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה** *даже когда Ты полон гнева на них, как беременная женщина*, наполненная плодом, – все равно **יהיו כל צרכיהם לפניך** *удовлетвори все их потребности*, т. е. рассмотри все их нужды, чтобы сжалиться над ними.

אמר רב חסדא *Некоторые говорят:* **איכא דאמרי אמר מר עוקבא** *сказал рав Хисда: сказал Мар-Уква:* **אפילו בשעה שהם עוברים על דברי תורה** *даже когда они склоняются к нарушению Торы* – **יהיו כל צרכיהם לפניך** *удовлетвори их потребности*! (Слова **עובר**, "овэр", "нарушает", и **עבור**, "ибур", "беременность", – одного корня.)

המהלך במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל תפלה קצרה *идет человек там*, где встречаются *стаи хищников и* шайки *разбойников*, – пусть *произносит короткую молитву*. **ואיזה היא תפלה קצרה** *И что это* за *короткая молитва?*

עשה רבי אליעזר אומר *Раби Элиэзер говорит:* **רצונך בשמים ממעל ותן נחת רוח ליראיך מתחת והטוב בעיניך עשה** *"Верши Свою волю на Небесах, наверху, и успокой* тех, *кто Тебя боится, внизу. И* то, что *считаешь добром, твори.* **ברוך אתה ה' שומע תפלה** *Благословен Ты, Всевышний, внимающий молитве!"*

שמע רבי יהושע אומר *Раби Йеошуа говорит:* **שועת עמך ישראל** *"Выслушай мольбу Твоего народа, Израиля.* **ועשה מהרה בקשתם** *И скорей удовлетвори их просьбы.* **ברוך אתה ה' שומע תפלה** *Благословен Ты, Всевышний, внимающий молитве!"*

רבי אלעזר ברבי צדוק אומר *Раби Элазар, сын раби Цадока, говорит:* **שמע צעקת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם** *"Выслушай крик* (о помощи) *Твоего народа, Израиля. И скорей удовлетвори их просьбы.* **ברוך אתה ה' שומע תפלה** *Благословен Ты, Всевышний, внимающий молитве!"*

אחרים אומרים *Другие говорят:* **צרכי עמך ישראל מרובין** *"Много нужд у Твоего народа, Израиля;* **ודעתם קצרה** *но их познания ограничены* (т. е. не все могут их изложить). **יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו** *Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог, дать каждому, чтобы ему хватило,* **ולכל גויה וגויה די מחסורה** *и любому – чтобы* не было у него *недостатка.* **ברוך אתה ה' שומע תפלה** *Благословен Ты, Всевышний, внимающий молитве!"*

אמר רב הונא *Сказал рав Уна:* **הלכה כאחרים** *закон – как "другие"*. Т. е. принята их версия короткой молитвы.

אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא *Сказал* пророк *Элияу раву Йеуде, брату рава Салы Хасида:* **לא תרתח ולא תחטי** *не гневайся – и не согрешишь;* **לא תרוי ולא תחטי** *не напивайся – и не согрешишь.* **וכשאתה יוצא לדרך המלך בקונך** *И когда выходишь в путь – спроси разрешения у своего Создателя* **וצא** *и выходи.*

הא דאדכר (אחר) [בתר] שומע תפלה. לן דלמי מחזירין לומתו מיהו אם לא עקר רגליו מיהו צריך לחזור לראש ולא לברכת השנים אלא מחר לשומע תפלה וכן משמע בירושלמי פ' לין עומדין דקאמר אם לא שהה כנרכת השנים מחזירין לומתו ולהיכן מחר ר' שמעון פתגונים. כגון אלהי נצור לשוני מרע שאנו אומרים בעמידה לאחר תפלה: אכל אם אינו רגיל. הוא סיום תפלתו כעקירה לפילו לן עקר: כמשוי. והיינו לשון קבוע. חוק קבוע הוא עלי להתפלל וצריך אני לנעות ידי חובתי (ס): מי שאינו יכול. לכוין לבו לשאול צרכיו: לחדם כפ דבר. כנקשתו והיינו לשון קבע כיוס (ג) כן לתמול כן מחר: דילמא מפרידנא. שמא אטעה ולא אדע לחזור לתקוס שהפסקתי: שאינו מפסיק טפ דמדומי חמה. והיינו לשון קבע. תפלתו עליו חוק קבוע לנעות ידי חובה וצריך לחזר לאחר שעת תלוה ועת לנון: עם דמדומי חמה. תפלת יוצר עם הנץ החמה ותפלת המנחה עם שקיעת החמה: ירלוף עם שמש. זו תפלת יוצר (ג): ולפני ירח. זו מנחה: לייטי כמערבא. על מי שמתפה תפלת המנחה עד דמדומי חמה שמא מטרף לו השעה ע"י תוקע ועבר הזמן: ככל פרשא שעבור וכו'. כמו פרישת העבור: לפי כשעה שפשה מפפלג עליסס שברש כפשה עוברה. והכי משמע ככל עניני פרישת העבור כגון שבבה (ד) כשבברה: יפיו כל נרכיסס. גלוים לפניך נרחם עליסס: לפי כשעה שבה עוברים. ולשון פרישת העבור שהן פורשין לעבירה: עשה לנוך כשמים. שאין שם חטא ואין לנוך עליהם אלא לעוה ועבור מהחטוים על לנוך: ושן. להם לירחין: נחם רוח. שלא יתערבב רוחס על ידי הבריות כגון ע"י חיות ולפרעים: והעוב כעיניך עשה. אתה להם ורוצמת זו מלינו בספר שופטים (ו) וילחמו בני ישראל את מטטע עשה אתה לנו (כעוב) [ככל הטוב] בעיניך לך הלילנו וגו': שוטש. לשון גמיחה יותר מתפלה: ודעשה קלרס. ואינם יודעים לפרש נרכיהס: לא פרשה ולא שחטי. לא תכעוס שמתוך הכעס אתה בא לידי חטא: לא שרני. לא תשכחני נ"ן: שמלך. טול רשות: ליסתף

הא דאדכר בתר שומע תפלה: אמר רבי תנחום אמר רב אסי אמר ר' יהושע בן לוי ימעה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה חוזר לעבודה נזכר בהודאה חוזר לעבודה בשים שלום חוזר לעבודה ואם סיים חוזר לראש אמר רב פפא בריה דרב אחא בר ארא הא דאמרן סיים חוזר לראש לא אמרן אלא שעקר רגליו אבל לא עקר רגליו חוזר לעבודה א"ל מנא לך הא א"ל מאבא מרי שמיע לי ואבא מרי מרב. אמר רב נחמן בר יצחק הא דאמרן עקר רגליו חוזר לראש לא אמרן אלא שאינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לעבודה איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק [ב]הא דאמרן כי לא עקר רגליו חוזר לעבודה לא אמרן אלא שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לראש: ר' אליעזר אומר העושה תפלתו קבע וכו': מאי קבע א"ר יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא יכל שתפלתו דומה עליו כמשוי ודבנן אמרי יכל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר א"ר זירא אנא יכילנא לחדושי בה מילתא ומסתפינא דלמא מטרידנא אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו כל שאין מתפלל עם דמדומי חמה דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ו]מצוה [ז]להתפלל עם דמדומי חמה וא"ר זירא מאי קראה [ח]יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים [ט]לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה שיתא: רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה וכו' בכל פרשת העבור: מאי פרשת העבור אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפי' בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה יהיו כל צרכיהם לפניך איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שהם עוברים על דברי תורה יהיו כל צרכיהם לפניך ת"ר [י]המהלך במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל תפלה קצרה ואיזה היא תפלה קצרה ר' אליעזר אומר עשה רצונך בשמים ממעל ותן נחת רוח ליראיך מתחת והטוב בעיניך עשה בא"י שומע תפלה ר' יהושע [יא] אומר שמע שועת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה רבי אלעזר ברבי צדוק אומר שמע צעקת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה אחרים אומרים צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה [יב] ברוך אתה ה' שומע תפלה אמר רב הונא יהלכה כאחרים אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ילא תרתח ולא תחטי ילא תרוי ולא תחטי וכשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא מאי המלך בקונך וצא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך מאי תפלת הדרך [יג]יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום [יד] ותסמכני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך ותשלח ברכה במעשי ידי [טו] ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי [טז] בא"י שומע תפלה אמר אביי לעולם לישתף

ביחיד אבל נלבור אינו אחר מפני שטועה מש"ל אינו צריך לדקדק מפי החזן כל אות ואות של תפלה מע"פ שהוא נקי דהא אמרינן נרחם השנה (ס"ד קף לד:) כשם שמוליח את שאינו נקי כך מוליח הנקי ומ"ג לחמרינן התם לא פטר רבן נמליאל אלא העם שבשדות משום דחמיחי וטרידי אבל שטעה לא יש לומר היינו שלא התפלל כלל אבל היכא שהתפלל כבר לא חשכינן ליה כלומר לא התפלל כלל והי"ה נכל דבר שאחזירין לומתו אלא הבר שמא ליה מצלחא לנטורא מרחם ועד סוף נפיק והברכ ר"מ פסק דוקא שכא להזכיר של ר"ח אבל שכא נרכה שלמה אחזירין לומתו ואינו יולא בשמיעתו משליח לנטור (ועי"ש סוס' ר"ה לד: ד"ה קן) **אי"א** דאמרי אמר רב נחמן וכו'. רב אלפס פסק כהיכא דאמרי דברגיל לומר אחטוים אבל עקר רגליו אינו אחר נרחם ואם אינו רגיל גם כי לא עקר רגליו אחר נרחם ואם עקר גם כי רגיל לומר אחטוים כמו אלהי נצור לשומו נרחם:

כל שאינו יכול לומר תחנונים. פי' ר"ח דאם יכול לומר לשון אחטוים אפי' אינו כמשמ הוי תפלה מעליא דלא כשיון אחטוים נלבד: והיכי

נר א ב מיי' פ"י מסל' תפלה הלכה י' סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' סכ סעיף ו [ומור סי"ח סי' קיב]:

נה ג ד מיי' פ"ל שם הלכה יח סמג שם טוש"ע או"ח סי' סמ סעיף ג:

נו ה מיי' פ"ב שם הל' ד סמג עשין טו טוש"ע או"ח סי' סט סעיף ו ומור ורב סי' קיח סעיף ב:

נז ו מיי' פ"ל שם הל' יט סמג עשין טו טוש"ע או"ח סי' קי סעיף ב:

נח ז מיי' פ"ל מהלכות ותשוח הלכה ד טוש"ע שם הלכה ג:

ס ח [מיי' פ"ב שם הל' ג]:

נט ט י מיי' פ"י שם סמג עשין טו טוש"ע או"ח סי' קיח [וכ' סה] [ס"ג ולא ממש והכי"ה סי' קי ממש על הכתוב שבמשנתו שמע בשעת קי"ש ומשמע שאין לו לקרות אלא עד סוף ג' סעיפים ד':

רבינו חננאל

הא דאדכר לבתר שומע תפלה. ירושלמי: אם לא הזכיר נשמים בתחיית המתים ולא שאלה בברכת השנים מחזירין אותו. היכן הוא חוזר בר' ויהיה בטר שאמר בראש חרש אם עקר את רגלו חוזר בתחלה. ואם לאו חוזר לעבודה. והכא אם עקר את רגליו חוזר בתחלה. ואם לאו לשומע תפלה. ואיתקנא לא הזכיר שאלה בברכת השנים אומרה בשומע תפלה. אם נזכר בעבודה. או בהודאה או בשים שלום, חוזר ומזכיר בשומע תפלה. ואם סיים תפלתו. אם רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו כל זמן שלא עקר רגליו מזכיר בשומע תפלה. ואם אין רגיל חוזר לראש ואפילו שלא עקר רגליו. וכן אם לא הזכיר של ראש חרש ונזכר בהודאה. או בשים שלום חוזר לעבודה. ואם סיים כמו שפרשנו חוזר לראש. והיינו יחיד שהתפלל שלא עם הצבור. אבל עם הצבור מפני טורחם שלא יתחייהו עד שישלים תפלתו. לא הטריחוהו לחזור כדקאמר תלמודא בציבור שאני.

הא דאדכר בתר שומע תפלה: אמר רבי תנחום אמר רב אסי אמר ר' יהושע בן לוי ימעה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה חוזר לעבודה נזכר בהודאה חוזר לעבודה ובשים שלום חוזר לראש אמר רב פפא בריה דרב אחא בר ארא הא דאמרן סיים חוזר לראש לא אמרן אלא שעקר רגליו אבל לא עקר רגליו חוזר לעבודה א"ל מנא לך הא א"ל מאבא מרי שמיע לי ואבא מרי מרב. אמר רב נחמן בר יצחק הא דאמרן עקר רגליו חוזר לראש לא אמרן אלא שאינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לעבודה איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק [ב]הא דאמרן כי לא עקר רגליו חוזר לעבודה לא אמרן אלא שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לראש: ר' אליעזר אומר העושה תפלתו קבע וכו': מאי קבע א"ר יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא יכל שתפלתו דומה עליו כמשוי ודבנן אמרי יכל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר א"ר זירא אנא יכילנא לחדושי בה מילתא ומסתפינא דלמא מטרידנא אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו כל שאין מתפלל עם דמדומי חמה דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ו]מצוה [ז]להתפלל עם דמדומי חמה וא"ר זירא מאי קראה [ח]יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים [ט]לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה שיתא: רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה וכו' בכל פרשת העבור: מאי פרשת העבור אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפי' בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה יהיו כל צרכיהם לפניך איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שהם עוברים על דברי תורה יהיו כל צרכיהם לפניך ת"ר [י]המהלך במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל תפלה קצרה ואיזה היא תפלה קצרה ר' אליעזר אומר עשה רצונך בשמים ממעל ותן נחת רוח ליראיך מתחת והטוב בעיניך עשה בא"י שומע תפלה ר' יהושע [יא] אומר שמע שועת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה רבי אלעזר ברבי צדוק אומר שמע צעקת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה אחרים אומרים צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה [יב] ברוך אתה ה' שומע תפלה אמר רב הונא יהלכה כאחרים אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ילא תרתח ולא תחטי ילא תרוי ולא תחטי וכשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא מאי המלך בקונך וצא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך מאי תפלת הדרך [יג]יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום [יד] ותסמכני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך ותשלח ברכה במעשי ידי [טו] ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי [טז] בא"י שומע תפלה אמר אביי לעולם לישתף

תורה אור השלם

ו. יִרְאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים:

תהלים עב ה

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה כשבני ואר"י מתוכח מדבור מי שאינו אומר לכשהן התנונים. מי שלינו: (ג) ר"ה ומפני קבע בהיום ק: (ד) ר"ה יירלוף וכו' תפלת יוצר. נ"ב ע' נ"ע ד' ס ע"ב פירש"י ד"ה ומפני וכו' ותוס' ד"ה ומפני וכו' ותוס' ד"ה ומפני וכו' ותוס'

מאי המלך בקונך וצא *Что* означает выражение *"спроси разрешения у своего Создателя и выходи"?* **אמר רבי יעקב אמר רב חסדא** *Сказал раби Яаков: сказал рав Хисда:* **זו תפלת הדרך** *это дорожная молитва.*

ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא *И* так *сказал раби Яаков: сказал рав Хисда:* **כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך** *всякий выходящий в путь обязан произнести дорожную молитву.*

מאי תפלת הדרך *Что* за *дорожная молитва? –* **יהי רצון מלפניך ה' אלהי** *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, мой Бог,* **שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום** *вести меня с миром и направлять мои шаги с миром,* **ותסמכני לשלום** *и поддерживать меня с миром,* **ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך** *и спасать меня от любого врага и от засады на пути.* **ותשלח ברכה במעשי ידי** *И пошли успех делам моих рук.* **ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי** *И дай мне благоволение, милость и милосердие в Твоих глазах и глазах всех, кто меня видит.* **ברוך אתה ה' שומע תפלה** *Благословен Ты, Всевышний, внимающий молитве!"*

אמר אביי *Сказал Абае:* **לעולם** пусть *всегда*

לישתף אינש נפשיה בהדי צבורא *присоединяется человек к общине.* (Т. е. человеку надо произнести дорожную молитву от лица общины, во множественном числе, не только за себя, но и за других вышедших в путь.) **היכי נימא** И *как* надо *произнести* дорожную молитву? – **יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו'** *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, наш Бог, вести нас с миром и т. д."*

אימת מצלי *Когда произносит* эту молитву? – **אמר רבי יעקב אמר רב חסדא** *Сказал раби Яаков: сказал рав Хисда:* **משעה שמהלך בדרך** *когда выходит в путь.* – **עד כמה** *До какого* расстояния от города еще может ее произносить? (Т. е. пройдя какое расстояние, ее произносит?) – **אמר רבי יעקב אמר רב חסדא** *Сказал раби Яаков: сказал рав Хисда:* **עד פרסה** *до парсы.* (Восемь тысяч локтей; от 3,8 до 4,6 км.)

רב חסדא והיכי מצלי לה *И как ее произносит?* – **אמר** *Рав Хисда сказал:* **מעומד** *стоя* на месте. **רב ששת אמר** *Рав Шэшет сказал:* **אפילו מהלך** *даже на ходу.*

רב חסדא ורב ששת הוו קאזלי באורחא *Рав Хисда и рав Шэшет шли по дороге.* **קם רב חסדא וקא מצלי** *Остановился рав Хисда и произнес* дорожную *молитву.* **אמר ליה רב ששת לשמעיה** *Сказал рав Шэшет своему слуге:* **מאי קא עביד רב חסדא** *что* сейчас *делает рав Хисда?* (Рав Шэшет был слепым.) **אמר ליה** *Сказал ему* слуга: **קאי ומצלי** *стоит и молится.* **אמר ליה** *Сказал ему* рав Шэшет: **אוקמן נמי לדידי ואצלי** *поставь также и меня, и я помолюсь.* (Хотя рав Шэшет считал, что дорожную молитву можно произносить даже на ходу.) И добавил: **מהיות טוב אל תקרא רע** если можешь *быть хорошим – не называйся плохим.* Т. е. не стремись к облегчению там, где можно без него обойтись.

מאי איכא בין הבינו לתפלה קצרה *В чем различие между* молитвами *"Дай нам познать"* (которая выше названа "подобие Шмонэ-Эсрэ"; см. предыдущий лист Гемары) *и короткой молитвой,* которую произносят в опасном месте?

הבינו בעי לצלויי שלוש קמייתא Тот, кто говорит молитву *"Дай нам познать", должен произнести перед ней три* первых благословения из Шмонэ-Эсрэ, **ושלוש בתרייתא** *а после нее – три* последних благословения из Шмонэ-Эсрэ. **וכי מטי לביתיה לא בעי למהדר לצלויי** *И когда придет к себе домой, не обязан снова* молиться Шмонэ-Эсрэ.

בתפלה קצרה לא בעי לצלויי Произносящий *короткую молитву не обязан произносить* **לא שלוש קמייתא ולא שלוש בתרייתא** *три благословения ни перед ней, ни после нее.* **וכי מטי לביתיה בעי למהדר לצלויי** *И когда придет к себе домой, обязан снова* молиться Шмонэ-Эсрэ.

הבינו מעומד והלכתא *И* так говорит *закон:* **הבינו** *"Дай нам познать"* произносят *стоя* на месте, **תפלה קצרה בין מעומד בין מהלך** *короткую молитву* произносят *как стоя, так и на ходу.*

Гемара возвращается к обсуждению нашей мишны.

היה רוכב על החמור וכו' *Ехал на осле* – пусть спустится и помолится.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה** *ехал на осле, и пришло время молитвы;* **אם יש לו מי שיאחז את חמורו** если *есть* кому *подержать его осла* – **ירד למטה ויתפלל** пусть *спустится вниз* (с осла) *и помолится.* **ואם לאו** *А если нет* – **ישב במקומו ויתפלל** пусть *сидит на своем месте,* продолжая путь, *и молится.*

1. Млахим 1, 8:44

רבי אומר *Раби говорит:* **בין כך ובין כך** *в обоих случаях* **ישב במקומו ויתפלל** пусть *сидит на своем месте и молится,* **לפי שאין דעתו מיושבת עליו** *потому что* из-за задержки в пути *будет чувствовать себя неспокойно.*

אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי *Сказал Рава, а некоторые говорят,* что *раби Йеошуа бен Леви:* **הלכה כרבי** *закон – как* сказал *Раби.*

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **סומא ומי שאינו יכול לכוין את הרוחות** *слепой и тот, кто не знает,* как *определить направление,* т. е. куда надо повернуться для молитвы Шмонэ-Эсрэ, **יכוין לבו כנגד אביו שבשמים** *обращают свое сердце к Отцу, Который на Небесах.* **שנאמר** *Как сказано*[1]: **והתפללו אל ה'** *"И помолятся* (евреи) *к Всевышнему",* в сторону Всевышнего.

Но тот, кто умеет определить направление, – если **היה עומד בחוץ לארץ** *находился*

ליפסק נפשיה. אל יתפלל תפלה קצרה כנוסח ירמ כמתון כך תפלתו נשמעת: עד כמה. זמנה להתפלל עד פרקים. אבל לא לאחר שהלך פרסה. וכ"ג מפרש עד כמה יכנס ליל שיהא נריך להתפלל עד פרקים אין לו לילך עד פרסה אבל מתחת פרסה אין נריך להתפלל אלא עד פרקים. תימה לימא למיכא בין הבינו לתפלה קצרה. תימה לימא למיכא דתפלה קצרה אינו מתפלל אלא בנוסח שהתפלל בו רבו ואינו יכול לשנות ולהוסיף ולהכי לא קאמר הכי אלא לומר שאם רצה להתפלל תפלה ארוכה יכול להתפלל אבל תפלה קצרה אינו יכול לשנות ולהוסיף: מצלי לה. מתפלת הדרך וכ"ג שמא אחר תפלי מהלך וקי"ל כרב ששא ומיהו נהוספ' פסק ה"ר יוסף כרב חסדא וכן רב אלפס פי' דרב חסדא עדיפא ליה טפי: מאי איכא בין הבינו לתפלה קצרה. תימה לימא למיכא דתפלה קצרה אינו מתפלל אלא בנוסח שהתפלל בו רבו ואינו יכול לשנות ולהוסיף אין לו לילך לישתוף אינש נפשיה בהדי צבורא היכי נימא יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו' אימת מצלי אמר רבי יעקב אמר רב חסדא [א]משעה שמהלך בדרך עד כמה אמר רבי יעקב אמר רב חסדא [ב]עד פרסה והיכי מצלי לה רב חסדא אמר מעומד רב ששת אמר [ג]אפילו מהלך רב חסדא ורב ששת הוו קאזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי א"ל רב ששת לשמעיה מאי קא עביד רב חסדא אמר ליה קאי ומצלי א"ל אוקמן נמי לדידי ואצלי [ד]מהיות טוב אל תקרא רע. מאי איכא בין הבינו לתפלה קצרה [ה]הבינו בעי לצלויי ג' קמייתא וג' בתרייתא וכי מטי לביתיה לא בעי למהדר לצלויי בתפלה קצרה לא בעי לצלויי לא ג' קמייתא ולא ג' בתרייתא וכי מטי לביתיה בעי למהדר לצלויי והלכתא [ו]הבינו מעומד תפלה קצרה בין מעומד בין מהלך: היה רוכב על החמור וכו': ת"ר [ז]היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה אם יש לו מי שיאחז את חמודו ירד למטה ויתפלל ואם לאו ישב במקומו ויתפלל רבי אומר [ח]בין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי: ת"ר [ט]סומא ומי שאינו יכול לכוין את הרוחות יכוין לבו כנגד אביו שבשמים שנא' [י]והתפללו אל ה' היה [יא]עומד בח"ל יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל שנא' [יב]והתפללו אליך דרך ארצם היה עומד בארץ ישראל יכוין את לבו כנגד ירושלים שנאמר [יג]והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת היה עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש שנאמר [יד]והתפללו אל הבית הזה היה עומד בבית המקדש יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים שנאמר [טו]והתפללו אל המקום הזה היה עומד בבית קדשי הקדשים יכוין את לבו כנגד בית הכפורת [טז]היה עומד אחורי בית הבפורת יראה עצמו כאילו לפני הכפורת נמצא עומד במזרח מחזיר פניו למערב במערב מחזיר פניו למזרח בדרום מחזיר פניו לצפון בצפון מחזיר פניו לדרום נמצאו כל ישראל מכוונין את לבם למקום אחד א"ר אבין ואיתימא ר' אבינא מאי קראה [יז]כמגדל דויד צואריך בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונים בו: אבוה דשמואל ולוי [יח]כי הוו בעו למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי כי הוה מטי זמן ק"ש קרו כמאן כי האי תנא דתניא [יט]השכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה ובשיגיע זמן ק"ש קורא השכים לישב בקרון או בספינה מתפלל ובשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א אומר בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שימסוך גאולה לתפלה במאי קמיפלגי 'מר סבר תפלה מעומד עדיף ומר סבר מסמך גאולה לתפלה עדיף מרימר ומר זוטרא הוו מכנפי בי עשרה בשבתא דרגלא ומצלו והדר נפקא לפרקא רב אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב כי הוה אתי לביתיה הדר ומצלי מעומד אמרי ליה רבנן ולעביד מר כמרימר ומר זוטרא אמר להו טריחא לי מלתא ולעביד מר כאבוה דשמואל ולוי אמר להו לא חזינא להו לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי: מתני' ר' אלעזר בן עזריה אומר אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר וחב"א [כ]בחבר עיר ושלא בחבר עיר ר' יהודה אומר משמו כל מקום שיש שם חבר עיר יחיד פטור מתפלת המוספין: גמ' ר' יהודה היינו ת"ק איכא ביניהו יחיד שלא בחבר עיר ת"ק סבר פטור ור' יהודה סבר חייב א"ר הונא בר חיננא אמר ר' חייא בר רב הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע א"ל רב חייא בר אבין שפיר קאמרת דאמר שמואל מימי לא מצלינא צלותא דמוספין ביחיד בנהרדעא

[א] [כ"ק פט:]. [ב] מוספתפ"ג [ג] מוספתפ"ג הרא"ש. [ד] מוספתפ"ג [ה] פ"ג.

תורה אור השלם

1. כי יבא עמך לשלחמה על אויבו מדרך אשר תשלחם והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה והבית אשר נבנית לשמך:
מלכים ח ח מד

2. ושבו אליך בכל לבבם ובכל נפשם בארץ איביהם אשר שבו אתם והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר בחרת והבית אשר בניתי לשמך:
מלכים ח ח מח

3. וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך הגדול וידך החזקה וזרועך הנטויה ובא והתפלל אל הבית הזה:
דברי הימים ב ו לב

4. בהצנר שמים ולא יהיה מטר כי יחטאו לך והתפללו אל המקום הזה והודו את שמך ומחטאתם ישובון כי תענם:
מלכים א ח מה

5. כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות אלף התקון תלוי עליו כל שלטי הגבורים:
שיר השירים ד ד

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה מהיות וכו' עד ואצלי מלי בתפלה היום ביום דמתיין מינו יום:

גליון הש"ם

גמ' היה עומד ואחור בית הכפורת. עי' נדרים יומה פ"ה דף נה ו' פ"ח ובמק"א בפסחים דף כ' ע"ב: רש"י ד"ה בשבתא דרגלא וכו' ובעבודת עי' נעיל יח ע"ב ד"ה ר"ה שנתח ותוס' שם ד"ה מפני מה:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה הוסיף. ונראה נמי לא עבידא דבבה בר"ח אלא משום מהיות מרב יכול שבלאו הכי היה לו לעמוד להתחיל לר"ח. ב בתוס' ד"ה הוסיף. כיון שהולך לכתוב על ההתרא שהולך לצדוקי. ג בתוס' ד"ה בתב. ראפר' ר' אשר דבספוק לא מלינ עלייהו אלא לא חיוק לרבנן קשישי הוא דקאמר.

רב נסים גאון

אמר ליה אוקמן לדידי נמי ואצלי מהיות טוב אל תקרא רע. התם בבבא קמא בפרק מרובה (ד' פא:) אמרינן מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה בחלומו הרי שבלו מידותיו מן השורה ואינו פנוי לבני אדם ליכנס בתוך שדהו מה הבריות אומרות עליו מה הנאה יש לו לאלוני ומה תבריות מדיקות צותו עליו הכתוב אומר טהיות טוב אל תקרא רע ומתחזיתן מהיות טוב אל תקרא רע קרא הוא ומתורגמי אין כתיב בי האי נוונא נמטי ו אל תסגע טוב מבעליו:

ם א ב טוס"ע ס"ח סי' קי סעיף ו:
בא ג טוס"ע שם סעיף ד:
סב ד ה מיי' פ"ג מהל' תפלה ה"ב [וסעיף ד]
טוס"ע שם סעיף ו ז:
סג ו מיי' פ"ח שם הלכה ב
סמג עשין יט טור
וטוס"ע או"ח סי' קי סעיף ד:
סה ז מיי' שם הלכה ג
טוס"ע שם סעיף ה:
סו ט י"מיי פ"ג שם הל' ז] טוס"ע או"ח סי' שם סעיף ם] ו:
סז ב טוס"ע שם סי' רסו סעיף ג:

רבינו חננאל

אימת מצלי אמר רבי יעקב אמר רב חסדא משעה שמהלך בדרך. עד כמה. פי' עד כמה ילך ויתפלל. אמר רבי יעקב אמר רב חסדא אפילו אין רוצה לילך עד פרסה. ואל פחות לא. ואומר בין כך ובין כך ישוב במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו. פי' אם רוצה מישבת עליו. ופי' אם ירד. אבל השבוע ל"ל הרי בני למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי. משעלה עמוד השחר ירים הוא, ולא הגיע זמן תפלה עדין, שלא הגיע הנץ החמה, דס"ל דתפלה בעמוד בדבון רשב"א דבסמוך. אבל בעמוד בלילה אין לו להקדים להתפלל. ואבוה דשמואל ולוי הוו רבבי דבבי קמא. ובי הוה בעו למיפק באורחא, הוו מקדמי ומצלי בעמוד קודם שיתחזקו בדרך, ולא הוו קרו קריאת שמע, כי מטי זמן קריאת שמע קרו ק"ש. וקיימא לן בתנא קמא והא אבוה דשמואל ולוי עבדי כותיה דמעמה רב. ור' שמעון בן אלעזר דאמר מיסמך גאולה לתפלה ערוך, ויתפלל מיושב בדי שיסמוך גאולה לתפלה, יחיד הוא, ולא אשכחן מאן דעבד כוותיה. ורב אשי דאמר לא חזינא לרבנן קשישי דעבדי כי הא דאבוה דשמואל ולוי, לא אמר דלית הלכתא כוותייהו, אלא לא חזינא מאן דעבד הכי ואהאמרי הוא דאמרינן אנפשיה. מתני' ר"א בן עזריה אומר אין תפלת המוספין נהגות אלא בחבר עיר. פי' אין תפלת המוספין נהגות אלא בחבר עיר. שאין תפלת מוספין נהגות אלא בחבר עיר. בצבור הוא חבר עיר. פי' מקום שמתחברין בני העיר ומתפללין. ר' יהודה אומר משמו כל מקום שיש שם חבר עיר יחיד חייב שאר מתפלת המוספין. אין שם צבור מתפללין תפלת המוספין, היחיד חייב בתפלת המוספין, וזה פי' יחיד שלא בחבר עיר איכא ביניהו. וקיימא לן האומרי יחיד חייב בתפלת המוספין. והא אמר ר' יוחנן אני ראיתי את ר' יוסי רצלי הדיר בלי, ואוקימנא דהא צלותא פורח מטוף בלי, ואע"ג דהוה חמן חבר עיר, ואמר חזי מאן דמפסיד עלה. כלומר ר' יוחנן מעיד עליו שנתבדר לו שתפלת המנחה מפסדת בלי, מפני שבשכחתה וימים מרובים תפלת שחרית קצרה ותפלת המוספין ארוכה, ובמעבר ובראשי חדשים של שחרית ארוכה ושל נוספין קצרה ממנה. ואין אדם כדי יוחנן טועה בבן.

вне Страны Израиля – **יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל** *повернется в сторону Страны Израиля*; **שנאמר** *как сказано*[2]: **והתפללו אליך דרך ארצם** *"Будут молиться Тебе, повернувшись к своей Стране"*.

היה עומד בארץ ישראל *Находился в Стране Израиля* – **יכוין את לבו כנגד ירושלים** *повернется в сторону Иерусалима*; **שנאמר** *как сказано*[3]: **והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת** *"Будут молиться Всевышнему, повернувшись к городу, который Ты выбрал"*.

היה עומד בירושלים *Находился в Иерусалиме* – **יכוין את לבו כנגד בית המקדש** *повернется в сторону Храма*; **שנאמר** *как сказано*[4]: **והתפללו אל הבית הזה** *"Будут молиться к этому Дому"*.

היה עומד בבית המקדש *Находился внутри Храма* – **יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים** *повернется в сторону Святая святых*; **שנאמר** *как сказано*[5]: **והתפללו אל המקום הזה** *"Будут молиться к этому месту"*.

היה עומד בבית קדשי הקדשים *Находился внутри Святая святых* – **יכוין את לבו כנגד בית הכפורת** *повернется в сторону Ковчега* (сказано: в сторону крышки Ковчега). **היה עומד אחורי בית הכפורת** *Находился позади Ковчега* (между Святая святых и западной стеной храмового двора) – **יראה עצמו כאילו לפני הכפורת** *представит себе, будто* находится *перед Ковчегом*.

נמצא *Получается*, что, если **עומד במזרח** *стоит на востоке* (к востоку от Храма) – **מחזיר פניו למערב** *поворачивается лицом на запад*; **במערב** стоит *на западе* – **מחזיר פניו למזרח** *поворачивается лицом на восток*; **בדרום** *на юге* – **מחזיר פניו לצפון** *поворачивается на север*; **בצפון** *на севере* – **מחזיר פניו לדרום** *поворачивается на юг*. **נמצאו כל ישראל מכוונין את לבם למקום אחד** *Получается*, что *все евреи направляют свои сердца* (поворачиваются) *к одному месту*.

אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא *Сказал раби Авин, а некоторые говорят*, что *раби Авина*: **מאי קראה** из *какого стиха* выводим этот закон? – Как сказано[6]: **כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות** *"Как башня* (дворец) *Давида, твоя шея величава* (буквально: возведена) *на холме уст"*. **תל שכל פיות פונים בו** *Холм* (Храмовая гора) – *к которому обращены все уста*.

אבוה דשמואל ולוי כי הוו בעו למיפק לאורחא *Когда Леви и отцу Шмуэля надо было выйти в путь*, **הוו מקדמי ומצלי** *они произносили* утреннюю *молитву* Шмонэ-Эсрэ перед восходом солнца (потому что иначе пришлось бы произнести ее на ходу) . **וכי הוה מטי זמן קריאת שמע קרו** *А когда наступало время читать Шма – читали* Шма.

כמאן В согласии *с чьим* мнением они произносили молитву Шмонэ-Эсрэ перед Шма?

כי האי תנא דתניא *Как тот учитель, который учил* в барайте: **השכים לצאת לדרך** *встал рано утром*, чтобы *выйти в путь*, где у него не будет возможности исполнить заповеди, – **מביאין לו שופר ותוקע** *дают ему шофар* (на Рош-Ашана) – *и он трубит* в него, **לולב ומנענע** *лулав* (в Сукот) – *и* он его возносит, *сотрясая*, **מגילה וקורא בה** *свиток Эстер* (на Пурим) – *и он его читает*; так он делает с рассветом, но до восхода солнца. Это означает, что указанные заповеди можно исполнить в случае нужды раньше положенного времени. **וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא** *Когда же наступает время читать Шма*, непосредственно перед восходом, – *читает* Шма.

השכים לישב בקרון או בספינה *Встал рано утром*, чтобы *ехать в повозке или на судне*, – **מתפלל** *молится* дома до восхода солнца (так как в повозке или на судне не сможет молиться стоя), **וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא** *а когда наступает время читать Шма – читает* Шма.

רבי שמעון בן אלעזר אומר *Раби Шимон бен Элазар говорит*: **בין כך ובין כך קורא קריאת שמע ומתפלל** *читает* сначала *Шма*, а потом *молится*, – **כדי שיסמוך גאולה לתפלה** *чтобы присоединить "освобождение" к молитве*, т. е. чтобы не было перерыва между благословением после Шма ("Освободитель Израиля") и молитвой. (Здесь заканчивается приведенная барайта.)

במאי קמיפלגי *О чем спорили* первый учитель барайты и раби Шимон бен Элазар?

מר סבר Один *господин* (первый учитель барайты) *считал*: **תפלה מעומד עדיף** *предпочтительно* произносить *молитву стоя*. **ומר סבר** *А* другой *господин* (раби Шимон бен Элазар) *считал*: **מסמך גאולה לתפלה עדיף** *предпочтительно присоединить "освобождение" к молитве*.

2. Млахим I, 8:48
3. Млахим I, 8:44
4. Диврей-Аямим 2, 6:32
5. Млахим I, 8:35
6. Шир-Аширим 4:4

ליפסף נפשיה. אל יתפלל תפלה קלה בלשון יחיד אלא בלשון רבים שמתוך כך תפלתו נשמעת: עד כמה. זמנה להתפלל: עד פרסה. אבל לא לאחר שהלך פרסה. וכ"ג מפרש עד כמה יבקש ליך שיהא נריך להתפלל עד פרסה אפי' אין לו ליך אלא עד פרסה אבל דרך פחות מפרסה אין נריך להתפלל תפלה זו: רב ששת. מתור עיוים הוה: מיטיו טוב אל מקרא רע. הוחיל ומי יכול להתפלל תמיד שהרי מצוות עומדת לא תקרא רע להתפלל מהלך ומ"ש שמותר: וכי מפי לניסיה כמי מדבר בלוויי. שהרי לא התפלל כלום מתפלת י"ח: אלין דעמו מיזמכם עלוי. שקשה עליו עבוד הלרך: לכוין אם הרופוס. לא מרן ישראל כדאיתיל למיתר תל שהכל פוסק כו: לאחורי כיס הכפורס. כמערב המזרה היו י"ח אמה חלר מכוחל כיס קדמי הקדשים למוחל מערבי של מזרה והעומד שם מחזיר פניו נגיס הכפורס למזרה: הוו מקדמי. קודם היום: בקרון וכפפיה. אינה כעתומת דמיל: קורא ק"ש. ימתין עד שיגיע זמן ק"ש ויקרלנה ואח"כ יתפלל: ספלה מעומד עדיף. אינהל לכרון אח לבו לפיכך היו מקדימין להתפלל מעומד בניסה שלא יעטרכו להתפלל בדרך בהלך: כשכפא דרגלא. שלפני פסח מועלרת וקוטים. ומרימר בעירו ומר זוטרל בעירו היו הלרכסים ומחרים היו העם הולכים לבית המדרש וכשמגיע זמן ק"ש קורין והדרכן דורש והעם נשמעים ומתפללים אים אים לבדו ולכך הם היו מתפללין להם ר' שחרית קודם שילכו לבית המדרש וקורין ק"ש ומתפללים בשמיכת גאולה לתפלה והדר נפקי לפרקא ודרשי: ומצלי בשדי נבורא ל"ג: רב אשי. היה רואה ישיבה בתוך מחיצה ודורש והוא לא היה מתפלל קודם לית הלרכה אלא כשמגיע זמן ק"ש ואחם הרבה יחד לתחורגתן העומד לפניו ובעת שהתורגמן משמיע לרבים הוא קורא את שמע ומותר גאולה לתפלה ומתפלל מיושב שלא היה רואה לנאת שלא להטריח את הלבור לקום מפניו: בשדי נבורא. בשעה שהלבור נשמעין ומתפללין. אי נמי בשדי נבורא כמו שהוא יושב בתוך הלבור כלומר שאינו יולא. וכי הוה אתי לניחיה מחר ומתפלל מעומד לכוין את לבו: מריחיה לי מילתא. לאחר בית המדרש עד שתתפללין. ולעביד מר לחלופי דשמואל ולוי. שמתפללין קודם היום בניחום מעומד ולא תנטרך לב' תפלות ומשום מסמך גאולה לתפלה כיון דמלנו קודם ק"ש לא קפדי: לא תזיק ליה לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי. שיקדימו תפלה לקריאת שמע לכתך כיון דמתמנין מתפלה עד זמן ק"ש מנוה לסמוך תפלה לאחר גאולה לפיכך מתפלל מיושב מתקופו ולפי שאין לעתו מיושב עליו כ"כ נריך לאחוז ולהתפלל בניחות: מתני' אין פוחתין מג"ח בשבר עיר. לא מקטנה מג"ח בגדול. אבר עיר מגדול בית הכנסת העיר. אל תקרי אבר אלא בחר כמו (שופטים יט) ויחבוש את חמורו: אין פוחתין מי"ח בשאר ימות השנה. שאין ישראל מרובין בהן כל כך: ובשבתות ויו"ט. שישראל מרובין בהן: ובמוסף ובנעילה. שהן כנגד שלש תפלות של יום: אין פוחתין משבע בהבדלה. שהיא כנגד שבע של שבת: ובמוצאי יום הכפורים. שהוא כנגד שבע של יום הכפורים: גמ' מנא הני מילי. מנין לנו שלש עשרה ברכות בתפלת שמונה עשרה: אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא. שלמד מן הכתוב: דאמר קרא. בתפלת מנחה של יום הכפורים: ונשא העון. מלמד שהעון נושא: ויעבור. מלמד שהעון עובר: ויסלח. מלמד שהעון נסלח: לפשע. מלמד שהעון נמחל: לשארית נחלתו. מלמד שהעון נעשה לו כשגגות: לא החזיק לעד אפו. מלמד שהעון נעקר: כי חפץ חסד הוא. מלמד שהעון נעשה לו כזכיות: ישוב ירחמנו. מלמד שהעון נכבש: תשליך במצולות ים כל חטאתם. מלמד שהעון נמחל: תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. מלמד שהעון נעשה לו כשתי זכיות: אשר נשבעת לאבותינו. מלמד שהעון נעשה לו כזכות שבועה: מימי קדם. מלמד שהעון נעשה לו כזכות קדמונים: אי הכי מאי אבות. אי הכי שלש עשרה ברכות בתפלת שחרית מאי אבות: אבות. שלש ראשונות: גבורות. שלש אמלעיות: קדושת השם. אחרונה: ואמאי קרי לה אבות. ומאי שנא שלש ראשונות שנקראו אבות: משום דאית בהו. שלש ראשונות יש בהן: אבות. שלש ראשונות: וגבורות. שלש אמלעיות: וק

מרימר ומר זוטרא הוו מכנפי בי עשרה בשבתא דרגלא ומצלו *Марэмар и Мар-Зутра собирали десять* человек ("миньян", кворум для молитвы) у себя дома *в предпраздничную субботу и молились* Шахрит. **והדר נפקי לפרקא** *После* чего *шли на урок*, который они давали на тему законов праздника (а значит, не могли произнести молитву вовремя).

רב אשי מצלי בהדי צבורא *Рав Аши*, давая урок, *молился посреди общины* (среди учеников, пришедших на его урок), **ביחיד מיושב** произнося молитву *наедине* и *сидя*, но не "вместе с общиной, стоя". **כי הוה אתי לביתיה הדר ומצלי מעומד** *Когда возвращался к себе домой, снова произносил молитву*, но уже *стоя*.

ולעביד מר כמרימר ומר זוטרא почему *господину* не *делать, как* делали *Марэмар и Мар-Зутра*, которые читали Шма и молились перед тем, как выйти из дома? **אמר להו** *Сказал им*: **טריחא לי מלתא** *для меня* это *трудное дело* – дождаться времени чтения Шма и задержать урок.

Сказали ему: **ולעביד מר כאבוה דשמואל ולוי** почему *господину* не *делать, как* делали *отец Шмуэля и Леви*, которые произносили молитву до чтения Шма (тем самым не присоединяя "освобождение" к молитве)? – **אמר להו** *Сказал им*: **לא חזינא להו לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי** *не видел я мудрецов*, чтобы были *старше нас и так поступали*!

МИШНА

רבי יהודה אומר משמו *Раби Йеуда говорит от его имени*, от имени раби Элазара бен Азарья: **כל מקום שיש שם חבר עיר** *везде, где есть община города*, готовая для молитвы (т. е. всегда есть миньян молящихся), **יחיד פטור מתפלת המוספין** молящийся *один* (вне миньяна) *свободен от* необходимости произносить *молитву Мусаф*.

רבי אלעזר בן עזריה אומר *Раби Элазар бен Азарья говорит*: **אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר** *молитва Мусаф – только* вместе *с общиной города*. Т. е. ее установили для произнесения в общине, но не наедине.

וחכמים אומרים בחבר עיר ושלא בחבר עיר *Мудрецы говорят*: как *в общине города*, так *и не в общине города*.

ГЕМАРА

רבי יהודה היינו תנא קמא *Раби Йеуда – это же первый учитель мишны*, т. е. раби Йеуда повторил слова раби Элазара бен Азарья! О чем они тогда спорят? (На первый взгляд, сказанное раби Йеудой от имени раби Элазара бен Азарья совпадает со сказанным раби Элазаром бен Азарья в пересказе первого учителя Мишны.)

איכא בינייהו Вот *о чем они спорят*: о случае, когда **יחיד שלא בחבר עיר** *один* остался без *городской общины*, т. е. в его городе нет миньяна молящихся Мусаф. **תנא קמא סבר** *Первый учитель считал*: **פטור** такой человек *свободен* от произнесения Мусафа. **ורבי יהודה סבר** *Раби Йеуда считал*: **חייב** такой человек *обязан* произносить Мусаф, как прочие молитвы дня. Но если в городе есть миньян молящихся, то молитва ведущего освобождает от Мусафа даже того, кто не присутствует на общественной молитве.

אמר רב הונא בר חינא אמר רב חייא בר רב הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה *Сказал рав Уна бар Хинана: сказал рав Хия бар Рав: закон – как раби Йеуда, который высказал* мнение *от имени раби Элазара бен Азарья*.

אמר ליה רב חייא בר אבין דאמר שפיר קאמרת מימי לא שמואל מצלינא צלותא דמוספין ביחיד *Сказал ему рав Хия бар Авин*: *хорошо ты сказал, потому что сказал Шмуэль*: *ни разу я не произносил молитву Мусаф один*, без общины, когда жил

ליפסק נפשיה. לא יתפלל תפלה קטנה בשעת ירידו לצורך הציבור שמתוך כך תפלתו נשמעת: עד כמה. שיהא מהרהר בלבו עד פרסה. וכל זה לאחר שהלך פרסה. ור"ג מפרש עד כמה יכוון ליבו שיהא נראה להתפלל עד פרסה לפי מי שהוא בן הבינוני שלא עד פרסה אבל פחות מפרסה אין נראה להתפלל תפלה זו: רב ששת. אומר שיעור פרסה: מיושב ועומד לא פקרא רם. הואיל ואי יכול להתפלל מעומד שהרי מנורתי עומדת לא תקרא רם להתפלל מהלך ותפ"ש שמותר: וכי מפני לכיסיס כמי מדבר נגוי. שהרי לא התפלל כלום מתפלת י"ח: שלין דפפו מיזמא מני. שקשה עליו עכוב הדרך: לכוין אם הרופוס. לא תרע ישראל כלבונין למימר תל שהכל פוסים בו: לחורי כים בכפורס. כמערב העזרה היו י"ל תמה מלך מכותל כית קדשי הקדשים לכותל מערבי של עזרה והעומד שם מזזיר פניו כנים הכפורת למזרח: הוו מקדמי. קודם היום: בקרין ובפפיזא. ליכא בשמותא דמיא: קורא ק"ש. ימתין עד שיגיע זמן ק"ש ויקבלנה ותפ"כ יתפלל: בפלה מעומד פדיף. שיכול לכוין את לבו ליפיך היו מקדימין להתפלל מעומד בניתם שלא יטרכו להתפלל בדרך נמהלך: בשמשא דרגלא. שלפני שמש ועגרת ושוכות. ומרימר בעידו ומר זוטרא בעידו היו הלבשים ומחתים היו השם הולכים לבית המדרש ומשמיע זמן ק"ש קורין והדרכן דורש והעם נשמעים ומתפללים אים אים לנדו ולכך הם היו מתפללין לשם " שמרים קודם שילכו לבית המדרש וקורין ק"ש ומתפללים בשמיכת גמולה לתפלה והדר נפקי לפרקא ודרשי: ומצלי בפדי לנורא ל"ג: רב אפי. היה רשם שיבה בשמת מחמיץ ודורש והוא לא היה מתפלל קודם בית המדרש אלא כשמגיע זמן ק"ש ושם הרבה יחד לתפורגמן העומד לפניו ועתר שהתורגמן משמיע לרבים הוא קורא את שמע ושותק גמולה לתפלה ומתפלל מיושב שלא היה רוצה לגלות שלא להטריח את הצבור לקום ממנו: בפדי לנורא. כשעה שהצבור נשמעין ומתפללין. לי נמי בפדי לנורא כמו שהוא יושב נתוך הצבור כלומר שלא יגלה. וכי היה לאי לניחיה מחר ומתפלל מעומד לכוין את לבו: מיניפא לי מילפא. לאחר בית המדרש עד שתתפלל: ולמיכיד מר כפלוגא דשמואל ולוי. שמתפללין קודם היום בניתם מעומד ולא תנמרך לב' תפלות ומשום תסמך גמולה לתפלה ביון דתלמי קודם ק"ש לא קפדי: לא תזיק לכו לרבנן קשיי מינ דעבדי בכי. שיקדימו תפלה לקריאת שמע הלכך כיון דממתין מתפלה עד זמן ק"ש מלוה לממון תפלה אחר גמולה לפיכך מתפלל מיושב במקומו ולפי שאין דעתו מיושבת עליו כ"כ נרין לאחור ולהתפלל בניתו: מתני' אין מפלם פסוספין אלא בכתר עיר. לא תקנוה אלא בגדול. תכר עיר תגדולה העיר. תכל לא ליחיד: משמו. של רתב"ע: כל מקום כו'. וגמ' פריך היינו מ"ק אלא דרתב"ע: גמ' יחיד אלא בכתר עיר. יחיד הדר בעיר שאין שם עשרה לא ליבעי דרבי שאין שם עשרה לא תקנוה אלא בעיר שיש בה עשרה יחיד זה פטור ולרבי יהודה אין יחיד פטור אלא במקום עשרה שצלית בגזר פטורו:

בגהדדעא

והיכי מצלי לה. לתפלת הדרך וכ"ש שאמר לחבי מהלך וק"ל כרב שאמר ומיהו נמוסף' פסק ה"ל יוסף כרב תפלת הדרך ואין לו לאדם לשנות נוסח תפלה קצרה. תימה למה לחכמים לישנויי לתפלה קצרה ליטו מתפלל אלא במקום סכנה והכינו מתפלל לפילו אלא במקום סכנה ור"ל דהכי קא נמי מלי לישנויי כל ג' נמקומו תפלה קלה במקום סכנה והכינו אלא במקום סכנה: הלכה כרבי. אלא ירד למטה ולפילו אלא במקום סכנה ולפילו מהלך מתפלל ואין צריך להחזיר פניו כנגד ירושלים:

היה עומד בח"ל יכוין כנגד ארץ ישראל. ול"ג לכו לתפניו קלי כדקתני סיפא היה עומד במזרח מחזיר פניו למערב:

לתלפיות תל שבל פיות פונים בו. וכתן שמעתתא ק"ל וכן מסקינן נלא יתפוך (ג"ב כה:) דקתמר מתון דקיימיתון לפפוא דל"ש מדניתו ולא כהני תמולתי דלעיל (שם) דפליגי לי הסניה נמזרח או נמערב עכשיו אנו נמערבה של ל"י על כן אנו פונין למזרח:

אבוה דשמואל ולוי הוו מקדמי ומצלו. פירש רש"י קודם עמוד השחר ולא נרמה לשם כן לו יתלין בו כלל (ו) דעדיין אינו יום לכך נרמה כפרי ר"ח דמשמעה עמוד השחר קאמר והוו מקדמי קודם הנץ החמה קאמר ועדיין אינו עיקר זמן תפלה: **מסמך** נאולה לתפלה עדיף. מלהתפלל מעומד ומכי תפקי נב"ג תלכה כר"ש בן אלעזר ומשמע ד"א נרכות מותר להתפלל מיושב כדי שיסמוך נאולה לתפלה, ואפילו הכי אנו רואין שהיו מתפללין מעומד ול"ל דשמעי מינה שהיו קוראין ואין כאן נטול דרך כ"כ כמו ב"א נרכות ועוד פירש הר"ם דהכי כי הדר ניחיה מלי מעומד דמתמרינן נסמוך רב אלי מלי דהדר נימיד מיוסב כדי לקרות ק"ש כשעמה וכי הדר ניחיי מלי מעומד ור"ח פפק כתוה דשמואל ולוי ומיהו מדקתמרי רב אלי לא חזינן לרבנן קשיי דקא עבדי כי משמע לתן הלכה למועס: ה"ג

לישתף אינש נפשיה בהדי צבורא היכי נימא יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו' אימת מצלי אמר רבי יעקב אמר רב חסדא [א]משעה שמהלך בדרך עד כמה אמר רבי יעקב אמר רב חסדא [ב]עד פרסה והיכי מצלי לה רב חסדא אמר מעומד רב ששת אמר [ג]אפילו מהלך רב חסדא ורב ששת הוו קאולי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי א"ל רב ששת לשמעיה מאי קא עביד רב חסדא אמר ליה קאי ומצלי א"ל אוקמן נמי לדידי ואצלי [ד]מהיות טוב אל תקרא רע. מאי איכא בין הבינוני לתפלה קצרה [ה]הבינוני בעי לצלויי ג' קמייתא וג' בתרייתא וכי מטי לביתיה לא בעי למהדר לצלויי בתפלה קצרה לא בעי לצלויי לא ג' קמייתא ולא ג' בתרייתא וכי מטי לביתיה בעי למהדר לצלויי והלכתא [ו]הבינוני מעומד תפלה קצרה בין מעומר בין מהלך: היה רוכב על החמור וכו': ת"ר [ז]היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה אם יש לו מי שיאחז את חמורו ירד למטה ויתפלל ואם לאו ישב במקומו ויתפלל רבי אומר [ח]בין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי: ת"ר [ט]סומא ומי שאינו יכול לכוין את הרוחות יכוין לבו כנגד אביו שבשמים שנא' [י]והתפללו אל ה' היה [יא]עומד בח"ל יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל שנא' [יב]והתפללו אליך דרך ארצם היה עומד בארץ ישראל יכוין את לבו כנגד ירושלים שנאמר [יג]והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת היה עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש שנאמר [יד]והתפללו אל הבית הזה היה עומד כבית המקדש יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים שנאמר [טו]והתפללו אל המקום הזה היה עומר בבית קדשי הקדשים יכוין את לבו כנגד בית הכפורת [טז]היה עומד אחורי בית הכפורת יראה עצמו כאילו לפני הכפורת נמצא עומד במזרח מחזיר פניו למערב במערב מחזיר פניו למזרח בדרום מחזיר פניו לצפון בצפון מחזיר פניו לדרום נמצאו כל ישראל מכוונין את לבם למקום אחד א"ר אבין ואיתימא ר' אבינא מאי קראה [יז]כמגדל רויד צוארך בנוי לתלפיות תל שבל פיות פונים בו: אבוה דשמואל ולוי [יח]כי הוו בעו למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי וכי הוה מטי זמן ק"ש קרו כמאן כי האי תנא דתניא [יט]השכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה וכשיגיע זמן ק"ש קורא השכים לשב בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א אומר בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה במאי קמיפלגי [כ]מר סבר תפלה מעומד עדיף ומר סבר מסמך גאולה לתפלה עדיף מרימר ומר זוטרא הוו מבנפי בי עשרה בשבתא דרגלא ומצלו והדר נפקא לפרקא רב אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב כי הוה אתי לביתיה הדר ומצלי מעומד אמרי ליה רבנן ולעביד מר כמרימר ומר זוטרא אמר להו מריחא לי מלתא ולעביד מר כאבוה דשמואל ולוי אמר להו לא חזינא להו לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי: **מתני'** ר' אלעזר בן עזריה אומר אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר וחכ"א [כא]בחבר עיר ושלא בחבר עיר ר' יהודה אומר משמו כל מקום שיש שם חבר עיר יחיד פטור מתפלת המוספין: **גמ'** ר' יהודה היינו ת"ק איכא ביניהו יחיד שלא בחבר עיר ת"ק סבר פטור ור' יהודה סבר חייב א"ר הונא בר חינגא אמר ר' חייא בר רב הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע א"ל רב חייא בר אבין שפיר קאמרת דאמר שמואל מימי לא מצלינא צלותא דמוספין ביחיד

א) [ברכ' כח:]. ב) [פסחים ס"ב ס"ה, ג) [פסחים ס"ב תמרי, ד) [פסחים ס"ב ס"ה,

תורה אור השלם

1. כי יבא אשר עשקך לשלמתה על אינו בדרך אשר תשלחם תשובלנו אל יי דרך העיר אשר בדרך פה והבית אשר נקרא שמי פה [מלכים א ח מד]
2. ושמע אלוף בקל לבבם וכקל נשפם בארץ איביהם אשר שבו אתם והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר בחרת והבית אשר בניתי לשמך: [מלכים א ח מח]
3. ונם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך הגדול ידך החזקה וזרועך הנטויה ובאו והתפללו אל הבית הזה: [דברי הימים ב ו לב]
4. והעיר שמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם: [דברים יא יז]
5. כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים: [שיר השירים ד ד]

הגהות הב"ח

(ו) תוס' ד"ה אבוה וכו' ול"ג היו יכולין מלו בתפלה דיום ביוך דעדיין פיעו יום:

גליון הש"ס

גמ' היה עומד ואחר כך בית הכנסת. עי' נרכות יוכה פ"ק דף ה' ע"ב ותוס' שם ד"ה אחר כך ה' ע"ב: רש"י ד"ה בשחרא דלא וכו' ועגרת. עי' לעיל י"ז ע"ב נרש"י ד"ה שמש ותוס' שם ד"ה אני ימני:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה הוסיף. ועיין נמי לא עביד כרבנא כר"ח אלא משום מהיות מרב יכול שכלאו הכי היה לו לעמוד להתחיל לר"ח. ב בתוס' ד"ה הוסיף. כיון שהולך לבהכ"נ על ההסר שהולך לצדכו. ג בתוס' ד"ה אם. ראפשר דבסמוך לא מליג עלייהו אלא לא חזינן לרבנן קשישי הוא דקאמרי.

רב נסים גאון

אמר ליה אוקמן לדידי נמי

האצלי מהיות טוב אל תקרא רע. התם בבבא קמא בפרק מרובה (נד ופא) אמרינן מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה בחלומו הרי שכלו מידותיו מן השורה ואינו מגרה בני אדם ליכנס בתוך שדהו מה הכרזת עוברות עליו מה הנאה יש לו לפלוני ומה הכרזת מזיקות אותו עליו הכתוב אומר מהיות טוב אל תקרא רע ומתחהנהן מהיות טוב אל תקרא רע קרא הוא ומתרגמי אין כתיב כי האי גוונא שמשי ג אל תסנב טוב מבעליו:

רבינו חננאל

גירסת מצלי אמר רבי יעקב אמר רב חסדא משעה שמהלך בדרך. עד כמה. פי' עד כמה ילך ויתפלל. אמר רבי יעקב אמר רב חסדא אפילו אין רוצה לילך עד פרסה, יתפלל תפלת הדרך. וכל שכן יותר. אבל פחות לא. רבי אומר בין כך ובין כך יאשר במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו. פי' אם ירד אבוה דשמואל ולוי כי הוו בני למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי. משעלה מעמוד השחר היום הוא. ולא הגיע זמן תפלה עדיין, שלא הגיע הנץ החמה. ופי"ל התפלה מעומד כדכתן דרשב"א דכסמוך. אבל מבעוד לילה אין לו להקדים ולהתפלל. ואבוה דשמואל ולוי הוו דעבדי כתנא קמא. וכי הוה בעו למיפק באורחא, הוה מקדמי ומצלי מעומד כדרך. ולא הוו קרו קריאת שמע, כי מטי זמן קריאת שמע קרו קש. וקיימא לן כתנא קמא דהא אבוה דשמואל ולוי עבדי כוותיה דמעמד רב. וי' שמעון בן אלעזר דאמר מיסמך גאולה לתפלה עדיף. ויתפלל מיושב כדי שיסמוך גאולה לתפלה. יחיד הוא. ולא אשכחן מאן דעבד כוותיה. וכי אשי דאמר לא חזינא ליכנן קשישי דעבדי כי הוא דאבוה דשמואל ולוי. לא אמר דלית הלכתא כוותיה, אלא לא חזינא מאן דעבד הכי ואחמרי הוא דאחמיד אנפשיה. מתני': ר"א בן עזריה אומר אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר. פי' אין תפלת המוספין נהגות אלא בחבר עיר. אין יחיד רשאי להתפלל תפלת מוספין כל עיקר. שאין תפלת מוספין נהגות אלא בחבר עיר. פי' בצבור הוא חבר עיר. פי' מקום שמתחברין בני העיר ומתפללין. פי' יהודה אומר משמו כל מקום שיש שם חבר עיר יחיד החייב פשרר מתפלת המוספין. אין שם צבור מתפללין תפלת המוספין, היחיד חייב בתפלת המוספין, הוה פי' יחיד שלא בחבר עיר ואינו חייב בתפלת המוספין, והוא אומר ר' יהודן אני ראיתי את ר' יוסי הגלי הדר בלי. ואוקימנא הוא עלותא שויה מוסף בלי. ואע"ג דהוה חמן בחבר עיר. דאמר חד מתן דמפסידה עליה. כלומר ר' יהודן מעיד עליו שנתבדר לו שתפלת המוסף החפלל. מפני שבשבתות וימים טובים תפלת שחרית קצרה וחפלה הנוספין ארוכה. ובמעמד וכראשי חדשים של שחרית וארוכה ושל נוספין קצרה ממנה. ואין אדם בר יהודן נותנה בכך.

ס"ה ג' אין הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע. מגן הלכה כרבנן וכן פסק ר"מ להלכי מיימי (ה) רבי אלעזר ורבי שמעון דהלכה שהיו מתפללים ביחיד כרבנן ביני עמודי דגרסי לעמעמינן דהלכה כרבנן: **והתניא** מעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה דהא לתרוצי בסמוך מעה ולא הזכיר של ר"ח אין מחזירין לומר לפי שאין מקדשין בו' לפי שאין מחזירין אותו לגבי נמי דלא תקנו אלא לתפלה. **כמה** ישהה בין תפלה לתפלה. כגון מלד שטעה וטעה להתפלל שמע וכן בין תפלת שחרית לתפלת המוספין: **כדי** שתתחולל רעתו עליו. ומפרש בירושלמי דהיינו כשילך מרכע לחמת: **לפי** שאין מקדשין את החדש בו'. פי' לעיל בריש פרקין (דף כו.) מה שמקשין ומיפוק ליה משום רשות משום להיינו דוקא לעשות מלוה אחרת עוכרת וי"מ דוקא בלילה ולשונה אין מחזירין לומר לפי שאין מקדשין החדש בלילה אבל בלילה שהיה מחזירין לומר שכבר מקודש מיום שלאחריו:

שלפניו ולא נרצה למלוא:

מסתברא מילתא דאב בחדש אלא. כלומר שהיה לומר שלפניו מלוא: דלא יכול לשנותה בערבית של ממר שהוא עיקר והיה לומר ה"ר יעקב לכל דבר שלמרו חכמים אין מחזירין לומר: כגון יעלה ויבא בערבית ועל הנסים לפי שיעשיו אם עקר רגליו (ג) ופתח בברכה שלאחריה לפי שמחזירין לומר אלא לפיעלו לפי עקר אלא שמיים לומה ברכה שסקנו הה לשומרה אין מחזירין לומו ולא נהילה לגיבי שלאחר להתו חזינן בברכת המזון לשומן שממרו חכמים מחזירין וגם שומן שאין מחזירין שוין היכא לפי עקר רגליו כדאמר (דף מט.) אם שכח של שבת ויום הברכה כולה ועליין לפי המתיל בברכת הטוב והמטיב שומר בדין מצר נתן שבתות למנוחה כו' וקאמר נמי התם אם טעה ולא הזכיר של ר"ח קודש שעקר רגליו להיינו קודש שיתמיל בברכת הטוב והמטיב לשומה קודש עקר רגליו שומר בדין לעבר נתן לשני מלמת היכא לפי עקר רגליו להיינו שהתחיל בברכת הטוב והמטיב של שבת שהר לילה ושל ר"ח מעות לפי יכול לשקון ואפי שומה (ה) כשומה אם לפי המתיל שבדר שלאחריה. ומיהו אין לשיה מהתם דשאני התם דברכת המזון שבדר ניכר ג' ברכות וברכת הטוב והמטיב לפו לשומרה היא על כן אין מחזירין שומו לעמרי כי אין דומה שם הפסק כל כך ואין להניח ממנו רשיה לי"מ ברכות לשם יחזירהו כדבר שאין לו לחזור הוי כמו הפסקה ועוד לאין להניח רשיה לשאין לשם שיה שומר היכא שלא עקר רגליו ר"ח ברכות שהיה לו לחזור ל"ב היה נריך לחזור לילה ואין זה הגיון: ומיהו שומר ר"י דלשה לא עקר רגליו חזר לרשה אפי' כדבריש אין מחזירין כגון על הנסים וכן עמש דבר:

חדרן עלך תפלת השחר

אל תקרי בהדות אלא בחרדת. מימה לשמי לא מוכח בהדיא מדבריהם בתריה הילו מלפניו כל האדץ ור"ל היינו קרא דכתיב בשמחו שלא בחרדת קרא נמי לגיס ותההות קרא נמי להוכיח בשמחת מגילה (דף ו:) שאומרים לנות וגבורות וקדושת השם ור"ח ברכות שקנו בכנד החזכרות ותשוה הכי דייק מלותו קרא שכתוב בשמחו בשמיה תהלו וגו' שיש בתוב בשמחה: לשיעי

ס"ה ג' אין הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע. מגן הלכה כרבנן וכן פסק ר"מ להלכי מיימי (ה) רבי אלעזר ורבי שמעון דהלכה שהיו מתפללים ביחיד כרבנן ביני עמודי דגרסי לעמעמינן דהלכה כרבנן: **והתניא** מעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה דהא לתרוצי בסמוך מעה ולא הזכיר של ר"ח אין מחזירין לומר לפי שאין מקדשין בו' לפי שאין מחזירין אותו לגבי נמי דלא תקנו אלא לתפלה. **כמה** ישהה בין תפלה לתפלה. כגון מלד שטעה וטעה להתפלל שמע וכן בין תפלת שחרית לתפלת המוספין: **כדי** שתתחולל רעתו עליו. ומפרש בירושלמי דהיינו כשילך מרכע לחמת: **לפי** שאין מקדשין את החדש בו'. פי' לעיל בריש פרקין (דף כו.) מה שמקשין ומיפוק ליה משום רשות משום להיינו דוקא לעשות מלוה אחרת עוכרת וי"מ דוקא בלילה ולשונה אין מחזירין לומר לפי שאין מקדשין החדש בלילה אבל בלילה שהיה מחזירין לומר שכבר מקודש מיום שלאחריו:

שלפניו ולא נרצה למלוא:

מסתברא מילתא דאב בחדש אלא. כלומר שהיה לומר שלפניו מלוא: דלא יכול לשנותה בערבית של ממר שהוא עיקר והיה לומר ה"ר יעקב לכל דבר שלמרו חכמים אין מחזירין לומר: כגון יעלה ויבא בערבית ועל הנסים לפי שיעשיו אם עקר רגליו (ג) ופתח בברכה שלאחריה לפי שמחזירין לומר אלא לפיעלו לפי עקר אלא שמיים לומה ברכה שסקנו הה לשומרה אין מחזירין לומו ולא נהילה לגיבי שלאחר להתו חזינן בברכת המזון לשומן שממרו חכמים מחזירין וגם שומן שאין מחזירין שוין היכא לפי עקר רגליו (דף מט.) אם שכח של שבת ויום הברכה כולה ועליין לפי המתיל בברכת הטוב והמטיב לשומה קודש עקר רגליו להיינו קודש שיתמיל בברכת הטוב והמטיב לשומה קודש עקר רגליו שומר בדין לעבר נתן לשני מלמת היכא לפי עקר רגליו להיינו שהתחיל בברכת הטוב והמטיב של שבת שהר לילה ושל ר"ח מעות לפי יכול לשקון ואפי שומה (ה) כשומה אם לפי המתיל שבדר שלאחריה. ומיהו אין לשיה מהתם דשאני התם דברכת המזון שבדר ניכר ג' ברכות וברכת הטוב והמטיב לפו לשומרה היא על כן אין מחזירין שומו לעמרי כי אין דומה שם הפסק כל כך ואין להניח ממנו רשיה לי"מ ברכות לשם יחזירהו כדבר שאין לו לחזור הוי כמו הפסקה ועוד לאין להניח רשיה לשאין לשם שיה שומר היכא שלא עקר רגליו ר"ח ברכות שהיה לו לחזור ל"ב היה נריך לחזור ל"ב היה נריך לחזור לילה ואין זה הגיון: ומיהו לומר ר"י דלשה לא עקר רגליו חזר לרשה אפי' כדבריש אין מחזירין כגון על הנסים וכן עמש דבר:

בהרדעא לבר מההוא יומא דאתא פולמוסא דמלכא למתא ואטרידו רבנן ולא צלו וצלי לי ביחיד והואי יחיד שלא בחבר עיר יתיב רבי חנינא קרא קמיה רב' יגאי ויתיב וקאמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה א"ל [ו]פוק קרא קראיך לברא ראין הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע א"ר יוחנן אני ראיתי את רבי יגאי דצלי והדר צלי א"ל רבי ירמיה לר' זירא [ז]דילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה א"ל [ח]חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה: [ט]ר' אמי ור' אסי [י]אע"ג דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא הוו מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי איתמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע ר' חייא בר אבא צלי והדר צלי א"ל רבי זירא מאי טעמא עביד מר הכי אילימא משום דלא כוון מר דעתיה והאמר ר"א [י]לעולם יזמוד אדם את עצמו אם [יא]יכול לכוין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל אלא דלא אדכר מר דרישׁ ירחא והתניא טעה ולא הזכיר של ר"ח [א] [ב] בערבית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשחרית [יב]בשחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין [יג]במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה א"ל לאו איתמר עלה א"ר יוחנן [יד]בצבור שנו: כמה [טו]ישהה בין תפלה לתפלה רב הונא ור"ח חד אמר [טז]כדי שתתחונן דעתו עליו וחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו מאן דאמר כדי שתתחונן דעתו עליו רכתיב [יז]ואתחנן אל ה' ומ"ר כדי שתתחולל דעתו עליו רכתיב [יח]ויחל משה אמר רב ענן אמר רב [יט]טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי [כ]שאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום אמר אמימר מסתברא מילתא רבה בחדש מלא אבל בחדש חסר מחזירין אותו א"ל רב אשי לאמימר מכדי רב טעמא קאמר [כא]מה לי חסר ומה לי מלא אלא לא שנא:

הדרן עלך תפלת השחר

אין [א]עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים [ב]אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: **גמ'** מנא ה"מ א"ר אלעזר דאמר קרא [ג]והיא מרת נפש ממאי דילמא חנה שאני דהוה מרירא לבא טובא אלא א"ר יוסי בר' חנינא מהכא [ד]ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך בירא ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אמר ר' יהושע בן לוי מהכא [ה]השתחוו לה' בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בחרדת ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש בי הא דתד יהודה [ו]הוה מציין נפשיה והדר מצלי אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא [ז]עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה [ח]מאי וגילו ברעדה א"ר אדא בר מתנא אמר [ט]רבה במקום גילה שם תהא רעדה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא ברח טובא אמר וגילו ברעדה כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא ר' זימרה הוה יתיב קמיה דר' זירא חזייה דהוה קא ברח טובא אמר ליה [י]בכל עצב יהיה מותר כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא אייתי

בנהרדעא לבר מההוא יומא דאתא פולמוסא דמלכא למתא ואטרידו רבנן ולא צלו וצלי לי ביחיד והואי יחיד שלא בחבר עיר יתיב רבי חנינא קרא קמיה רב' יגאי ויתיב וקאמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה א"ל [ו]פוק קרא קראיך לברא ראין הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע א"ר יוחנן אני ראיתי את רבי יגאי דצלי והדר צלי א"ל רבי ירמיה לר' זירא [ז]דילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה א"ל [ח]חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה: [ט]ר' אמי ור' אסי [י]אע"ג דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא הוו מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי איתמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע ר' חייא בר אבא צלי והדר צלי א"ל רבי זירא מאי טעמא עביד מר הכי אילימא משום דלא כוון מר דעתיה והאמר ר"א [י]לעולם יזמוד אדם את עצמו אם [יא]יכול לכוין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל אלא דלא אדכר מר דרישׁ ירחא והתניא טעה ולא הזכיר של ר"ח [א] [ב] בערבית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשחרית [יב]בשחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין [יג]במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה א"ל לאו איתמר עלה א"ר יוחנן [יד]בצבור שנו: כמה [טו]ישהה בין תפלה לתפלה רב הונא ור"ח חד אמר [טז]כדי שתתחונן דעתו עליו וחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו מאן דאמר כדי שתתחונן דעתו עליו רכתיב [יז]ואתחנן אל ה' ומ"ר כדי שתתחולל דעתו עליו רכתיב [יח]ויחל משה אמר רב ענן אמר רב [יט]טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי [כ]שאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום אמר אמימר מסתברא מילתא רבה בחדש מלא אבל בחדש חסר מחזירין אותו א"ל רב אשי לאמימר מכדי רב טעמא קאמר [כא]מה לי חסר ומה לי מלא אלא לא שנא:

הדרן עלך תפלת השחר

אין [א]עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים [ב]אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: **גמ'** מנא ה"מ א"ר אלעזר דאמר קרא [ג]והיא מרת נפש ממאי דילמא חנה שאני דהוה מרירא לבא טובא אלא א"ר יוסי בר' חנינא מהכא [ד]ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך בירא ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אמר ר' יהושע בן לוי מהכא [ה]השתחוו לה' בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בחרדת ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש בי הא דתד יהודה [ו]הוה מציין נפשיה והדר מצלי אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא [ז]עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה [ח]מאי וגילו ברעדה א"ר אדא בר מתנא אמר [ט]רבה במקום גילה שם תהא רעדה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא ברח טובא אמר וגילו ברעדה כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא ר' זימרה הוה יתיב קמיה דר' זירא חזייה דהוה קא ברח טובא אמר ליה [י]בכל עצב יהיה מותר כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא אייתי

חדרן עלך תפלת השחר

אל תקרי בהדרת אלא בחרדת. מימה לשמי לא מוכח בהדיא מדבריהם בתריה הילו מלפניו כל האדץ ור"ל היינו קרא דכתיב בשמחו שלא בחרדת קרא נמי לגיס ותההות קרא נמי להוכיח בשמחת מגילה (דף ו:) שאומרים לנות וגבורות וקדושת השם ור"ח ברכות שקנו בכנד החזכרות ותשוה הכי דייק מלותו קרא שכתוב בשמחו בשמיה תהלו וגו' שיש בתוב בשמחה: לשיעי

ג) [מגילה כ:], ד) [לעיל דף ח.], ה) [ע' תוס' לקמן נ:]. ו) [ר"ח ותל"ם], ז) [ר"ח ותל"ם ומ"ל], ח) [ע' תוס' לקמן נ:]. ט) [ר"ח ותל"ם], י) [ר"ח ותל"ם], יא) [ר"ח ותל"ם], יב) [ר"ח ותל"ם], יג) [ר"ח ותל"ם], יד) [ר"ח ותל"ם], טו) [ר"ח ותל"ם], טז) [ר"ח ותל"ם], יז) [ר"ח ותל"ם], יח) [ר"ח ותל"ם], יט) [ר"ח ותל"ם], כ) [ר"ח ותל"ם], כא) [ר"ח ותל"ם].

תורה אור השלם

1. וְאַתֶּתֶן אֶל יְיָ בְּעֵת הַהִוא לֵאמֹר: רבי"ם ג כב
2. וְאַתֶּל מִקְשָׁה אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹקָיו וְאֶאֱמֹר לְמָה יְיָ יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: שמות לב יא
3. הַהִיא קָרֵת נָקִשׁ וְכָבֵה וְתִתְעַלֵּל עַל יְיָ וְכָבֵה תִּבְבָּה: שמואל ב כא ו
4. וְאֲנִי קִרְבַת אֱלֹקִים לִי טוֹב שַׁתִּי בַאדֹנָי יְיָ אֱלֹקִים מַחְסִי לְסַפֵּר כָּל מַלְאַכְתֶּיךָ: תהלים עג כח
5. וְהִנֵּה לִיֵּי בְּבוֹדוֹ שִׁמְחוּ הַשְׁתַּחֲוֻיָּה לַיְיָ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ: תהלים צו ב
6. עִבְדוּ אֶת יְיָ בְּיִרְאָה וְגִילוּ בִּרְעָדָה: תהלים ב יא
7. כֹּל עָצֵב יִהְיֶה מוֹתָר וְהִנֵּה שִׂפְתַיִם אַךְ לְמַחְסוֹר: משלי יד כג

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ולא הזכיר של ר"ח (נערכים וסר. בסחרים) סע"ש. ת"ב פ"ל דף ח: (ו) תוס' ד"ה אין הלכה סר' ולכי מיימי הבא רבי אלעזר ורבי שמעון ורסי בשיל בית שמחי היכא דהוו גרסי בית שמחי היכא דהוו גרסי בל"ג ומיהם בתנע נמחק: (ז) ר"ח מסכתות וסר' עקר רגליו ושמת. ג"כ סר' לו סמת: (ח) בא"ד וכ"ג יחזור לאותה ברכה:

גליון הש"ס

מהגר' אשר הסלר. סר' ומת ר"ע ס"ג מעש. ד"ה מם:

הגהות הגר"א

[אן] גמ' של ר"ח נערכים. נ"ב ר"ף ס"ש ל"ג ולא נסחרים אין סר' נכר:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה כתב. ד"ל ולא שנא כיון שאין ראוי לקרש בלילה דמה מששם ביום אף קדוש החדש ביום לכך אין מחזירים. ב בתוס' ד"ה הוסיף. ואז יש ר"ח בשני ימים. ג בתוס' ד"ה כתב. אינו חוכר שהיה רומה לכרכה לבטלה אם היה החדר כלל. ד בתוס' ד"ה כתב. ואין ללמוד מכההם"ו שמשנה ברכה תרשים שיחזור לעבודה כאן שהי ברכות.

מוסף רש"י

חדי מאן נברא רבא דקמסהיד עליה. ולא מת ולא נחש נגיל לעיל עליו. ולעיל דף ו ואמר על אם יפה כיון ומקדק מכנר על נסן (ח"ל ו:). ביבי עמודי. שנים סמוכים נסן בליסם מלמעלה (ל"ל ח:).

חדרן עלך תפלת השחר

בנהרדעא *в* городе *Неардеа*, где всегда есть группа молящихся (или "городская община"). לבר מההוא יומא דאתא פולמוסא דמלכא למתא *Кроме того дня, когда пришли* царские *солдаты в город* ואטרידו רבנן ולא צלו *и помешали мудрецам, так что они не молились* в миньяне. וצלי לי ביחיד *И я молился один,* והואי יחיד שלא בחבר עיר потому что *был тем,* кто "остался без городской общины". – Так Шмуэль поступал в согласии с мнением раби Йеуды, приведенным в мишне от имени раби Элазара бен Азарья.

יתיב רבי חנינא קרא קמיה דרבי יאי *Сидел раби Ханина* по прозвищу *Кара* (Знаток Писания) *перед раби Янаем.* ויתיב וקאמר *Сидел и сказал:* הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה *закон – как раби Йеуда, который высказал* мнение *от имени раби Элазара бен Азарья.*

אמר ליה *Сказал ему* раби Янай с насмешкой: פוק קרא קראיך לברא *иди и расскажи свое Писание снаружи,* т. е. твои слова неверны. דאין הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה *Потому что закон* в этом вопросе – *не как* сказал *раби Йеуда от имени раби Элазара бен Азарья.*

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан:* אני ראיתי את רבי יאי דצלי והדר צלי *я видел раби Яная, который произнес молитву,* а потом *снова произнес молитву* (и очевидно, что вторая молитва была Мусаф). Отсюда видим, что раби Янай был согласен с мудрецами в мишне, считавшими, что если молится один, без общины, тоже должен произносить Мусаф.

אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא *Сказал раби Йирмея* своему коллеге, *раби Зэра:* ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה *может быть, сперва* раби Янай *не сосредоточился* на молитве, ולבסוף כוון דעתיה *а потом* собрался и *сосредоточился,* произнеся молитву повторно? (И тогда обе молитвы были Шахрит.)

אמר ליה *Сказал ему* раби Зэра: חזי מאן גברא רבה דקמסהיד עליה *посмотри, кто* этот *великий муж, который свидетельствует о нем,* о раби Янае! Такой человек, как раби Йоханан, несомненно, проверил и выяснил, что раби Янай произнес именно Мусаф.

אף על גב דהוו רבי אמי ורבי אסי *Раби Ами и раби Аси, несмотря на то что у них в Тверии было тринадцать синагог,* לא הוו מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי *молились только между колоннами там, где учились.* (В том числе там произносили и молитву Мусаф, а значит, поступали как мудрецы в нашей мишне.)

איתמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אמר הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה *Учили* в доме учения: *рав Йицхак бар Авдими от имени Равины сказал: закон – как раби Йеуда, который высказал* мнение *от имени раби Элазара бен Азарья.*

Однажды в новомесячье רבי חייא בר אבא צלי והדר צלי *раби Хия бар Аба произнес молитву,* а потом *снова произнес молитву.*

אמר ליה רבי זירא *Сказал ему раби Зэра:* מאי טעמא עביד מר הכי *почему господин так сделал?* אילימא משום דלא כוון מר דעתיה *Если скажем,* что *поскольку не сосредоточился господин* на словах первой молитвы, то молился повторно, – והאמר רבי אליעזר *так ведь сказал раби Элиэзер:* לעולם ימוד אדם את עצמו *надо человеку проверить себя* перед молитвой: אם יכול לכוין את לבו יתפלל *если может сосредоточиться* – пусть *молится,* ואם לאו אל יתפלל *а если не* может – пусть *не молится.*

אלא *Но* если причина в том, דלא אדכר מר דרישׁ ירחא *что не упомянул господин* в первой молитве *новомесячье,* – והתניא *так ведь учили* в барайте: טעה ולא הזכיר של ראש חודש בערבית *ошибся и не упомянул* вставку о *новомесячье в* молитве *Арвит* – אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשחרית *не возвращают его* к началу молитвы, *потому что может произнести ее в* молитве *Шахрит.* בשחרית Не произнес *в* молитве *Шахрит* – אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין *не возвращают его, потому что может произнести ее в* молитве *Мусаф,* которая вся посвящена новомесячью. במוספין Ошибся *в* молитве *Мусаф* (произнося вместо нее обычную молитву) – אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה *не возвращают его, потому что может произнести эту* вставку *в* молитве *Минха.* – Тогда почему раби Хия бар Аба произносил молитву два раза подряд?

אמר ליה *Сказал ему* раби Хия бар Аба: לאו איתמר עלה разве *не сказано об этой* барайте: אמר רבי יוחנן *сказал раби Йоханан:* בצבור

סה"ג **אין** הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע. גמ' הלכה כרבן וכן פסק ר"מ להלכי מיימי (ס) רבי תמי ור' תמי שהיו מתפללים בימיו כרבן כיני מתודי לרבי לגמעיון להלכה כרבן: **והתניא** מעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה להא דתנן בפרק תפלה למפלה מעה ולא הזכיר של ר"ח אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין בו. פי' ליתא לגמ' דלא תנן אין מחזירין אלא מי שיתא מגב מחזירין נקט ליה: **כמה** ישהה בין תפלה לתפלה. כגון מלם שטעה ורוצה להתפלל שנית וכן בין תפלת שחרית לתפלת המוספין: **כדי** שתתחדש דעתו עליו. ומפרש בירושלמי דהיינו כשילך מרכע לחמת: **לפי** שאין מקדשין את החדש כו'. פי' לעיל בריש פרקין (דף כו.) מה שמקשין ומיפוק ליה משום רשות משום דהיינו דוקא לעשות מלוה אחרת עוברת וי"מ דוקא בלילה דלשונה אין מחזירין לומר לפי שאין מקדשין החדש בלילה אבל בלילה שניה מחזירין לומר שכבר מקודש מיום שלשים ולא נראה לפרש"י:

מסתברא מלתא דבר בחדש מלא. כלומר שהיה לומר שלשים מלא? דלא יכול לגלומרה בערבית של מחר שהוא עיקר והיה לומר ה"ר יעקב לכל דבר שאמרו חכמים אין מחזירין לומר: כגון יעלה ויבא בערבית ועל הנסים לא מיבעיא אם עקר רגליו (ג) ופתח בברכה שלאחריה לאין מחזירין לומר אלא אפילו לא עקר אלא שסיים לומה ברכה שאקנו בה לגומרה אין מחזירין לומו ולא בילגל לגיבו שלאחן שהוא בשחרית דאין מחזירין אותו. אבל אם עקר רגליו (ג) ופתח בברכה שלאחריה לאין מחזירין לומו

שנו это *учили про общину*. Объяснение: сказанное в барайте относится к тому, кто молится вместе с общиной: если он пропустил вставку о новомесячье, то не возвращают его, потому что (кроме того что произнесет вставку в следующей своей молитве) услышит ее из уст ведущего общественную молитву. Но, если молится один и забыл произнести вставку, обязан вернуться к началу. (Второе объяснение: барайта говорит о том, кто ведет общественную молитву: ошибся и не произнес вставку – его не возвращают, чтобы не утруждать общину.)

כמה ישהה בין תפלה לתפלה *Сколько* времени надо *ждать между молитвой и молитвой* (например, между молитвами Шахрит и Мусаф)? **רב הונא ורב חסדא** Спор вели *рав Уна и рав Хисда*. **חד אמר** *Один сказал*: **כדי שתתחונן דעתו עליו** *чтобы подготовить себя к просьбе* (т. е. произнести молитву в форме просьбы). **וחד אמר** *Другой сказал*: **כדי שתתחולל דעתו עליו** *чтобы подготовить себя к молитве*.

מאן דאמר כדי שתתחונן דעתו עליו *Тот, кто сказал: чтобы подготовить себя к просьбе*, – опирался на то, **דכתיב** *что написано*, как Моше просил Всевышнего разрешить ему войти в Страну[1]: **ואתחנן אל ה'** *"И упрашивал я Всевышнего"*.

ומאן דאמר כדי שתתחולל דעתו עליו *А тот, кто сказал: чтобы подготовить себя к молитве*, – опирался на то, **דכתיב** *что написано*, как Моше умолял Всевышнего простить евреев за грех тельца[2]: **ויחל משה** *"И умолял Моше"*.

אמר רב ענן אמר רב *Сказал рав Анан: сказал Рав*: **טעה ולא הזכיר של ראש חדש ערבית** *ошибся и не упомянул* вставку *о новомесячье* в молитве *Арвит* – **אין מחזירין אותו** *не возвращают его*, **לפי שאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום** *потому что в суде освящают* календарный *месяц только днем*, а не ночью. После того как в Иерусалим приходили свидетели, видевшие новую луну, и суд принимал их свидетельство, объявление о новом месяце (его освящение) совершалось только днем.

אמר אמימר *Сказал Амэмар*: **מסתברא מילתא דרב בחדש מלא** *понятно*, что *слова Рава* сказаны *по поводу полного месяца* (в котором 30 дней), в конце которого новомесячье – два дня (30-е число прошедшего месяца и 1-е число наступающего). Если не произнес вставку вечером первого дня новомесячья, то может упомянуть ее вечером второго дня. **אבל בחדש חסר** *Но по поводу неполного месяца* (в котором 29 дней), в конце которого новомесячье – один день (1-е число наступающего месяца), правило звучит иначе: **מחזירין אותו** *возвращают его*, если не упомянул вставку в вечерней молитве.

אמר ליה רב אשי לאמימר *Сказал рав Аши Амэмару*: **מכדי רב טעמא קאמר** *поскольку* Рав *указал причину* закона (а именно: "не должен возвращаться, если не упомянул вставку в вечерней молитве, потому что в суде освящают новый месяц только днем"), **מה לי חסר ומה לי מלא** то *какое мне дело – неполный* месяц *или полный*? **אלא** *Но* вот как надо сказать: **לא שנא** они *не отличаются* друг от друга (полный месяц и неполный) с точки зрения закона о том, кто забыл сказать вставку в вечерней молитве.

הדרן עלך תפלת השחר

1. Дварим 3:23
2. Шмот 32:11

ג) ה"ג אין הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע. מיי' פ"ב מהל' תפלה הלכה טז ומיי' פ"ד מהל' ק"ש הלכה ט ושו"ע או"ח סי' ס"ג סעיף ב:

כרבנן וכן פסק ר"ח דלהכי מייתי (ג) רבי חמי ורבי חסי שהיו מתפללים ביחיד כרבנן ניחי עמהדי דגרסי לקמיה דהלכה כרבנן: **והתניא** מעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה להא דמתרץ נקמוך מעה ולא הזכיר של ר"ח אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין כו' אי נמי אי מיתא לגב מחזינן נקט ליה:

כמה ישהה בין תפלה לתפלה. כגון מלט שטעה ורצה להתפלל שנית וכן בין תפלת שחרית לתפלת המוספין: **כדי** שתתחולל דעתו עליו. ומפרש בירושלמי דהיינו כשילך מרכע לחמת: **לפי** שאין מקדשין את החדש כו'. פי' לעיל כרים פרקין (דף כו.) מה שמקשין ומיפוק ליה משום רשות משום להיינו דוקא לעשות מלוה אחרת עוברת וי"מ דוקא בלילה דלשונה אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש בלילה אבל בלילה שהיה מחזירין אותו שכבר מקודש מיום שלאחריו ולא קרינן ביה בהדרת מלא.

מסתברא מלתא דבר בחדש מלא. כלומר שהיה אותו שלאחריו מלא: דלא יכול לשנותה בערבית של מחר שהוא עיקר והיה אומר ה"ר יצחק לכל דבר שבחמה מכמים אין מחזירין אותו כגון יעלה וירד בערבית ועל הגשם לא מיבעיא אם עקר רגליו (ג) ופחת בברכה שלאחריה דאין מחזירין אותו אלא אפילו לא עקר אלא שמיים אותה בברכה שאקנו בה לשומרה אין מחזירין אותו ולא נהגלו לכיון שלאחר שלא בשבור אחר. ב"ש בירושלמי שאין מקדשין את החדש אלא ביום. אבל יחיד שלא בשבור אחר. במה ישהה בין תפלה שחרית ותפלת של מוספין וכו'. תד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו וכו'. פי' בשיעור שחסיד אומר צבור מלבו, כי בעת שעובר לפני התיבה מתבהל מפני הצבור וכשמתחיל להתפלל לכרוע לבר להתחנן מסיד אותה האישה מלבו, כדכתיב ואותחנן אותר האומנל. ואר אמר כדי שתתחולל, פירוש בשיעור שחסיד האומה מלבו וירכון לבו לחלות פני צורכו, שיתחיל לו על כל מה שמשבח ומהר, שזה יהר פירש בן המתחנן לקבל פרס. כי ענין ואותחנן כמו יקבל פרס הוא, שהיה משה רבינו ע"ה מתחנן. אבל ענין ויחל בקשת מחילה תורך דבר רצוי בכיה ותחינה. ירושלמי: כמה ישהה בין תפלה לתפלה כדי הילוך ארבע אמות. פליט ש"ד לש"ש

מתני' **אין** עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים °אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: **גמ'** מנא ה"מ א"ר אלעזר דאמר קרא יוהיא מרת נפש ממאי דילמא חנה שאני דהות מרירא לבא טובא אלא א"ר יוסי בר' חנינא מהכא יואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אמר ר' יהושע בן לוי מהכא יהשתחוו להי בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בחרדת ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה יהוה מציין נפשיה והרר מצלי אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא יעבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה ימאי וגילו ברעדה א"ר אדא בר מתנא אמר יורבה במקום גילה שם תהא רעדה אבי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא ברח טובא אמר וגילו ברעדה כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא חזייה דהוה קא ברח טובא אמר ליה יבכל עצב יהיה מותר כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא אייתי

בהדדעא לבר מההוא יומא דאתא פולמוסא דמלכא למתא ואטרידו רבנן ולא צלו וצלי לי ביחיד והואי יחיד שלא בחבר עיר יתיב רבי חנינא קרא קמיה דר' ינאי ויתיב וקאמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה א"ל °פוק קרא קראיך לברא דאין הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע א"ר יוחנן אני ראיתי את רבי ינאי דצלי והדר צלי א"ל רבי ירמיה לר' זירא יוהדלמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה א"ל יחזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה: יור' אמי ור' אסי יאע"ג דהוו להו תליסר בי כנישתא במבריא לא הוו מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי איתמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע ר' חייא כר אבא צלי והדר צלי א"ל רבי זירא מאי מעמא עביד מר הכי אילימא משום דלא כוון מר דעתיה והאמר ר"א ילעולם יזמוד אדם את עצמו אם יוכל לכוין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל אלא דלא אדכר מר דרישׁ ירחא והתניא טעה ולא הזכיר של ר"ח [א] (ה) בערבית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשחרית ישבחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין °במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה א"ל לאו איתמר עלה א"ר יוחנן יבצבור שנו: כמה ישהה בין תפלה לתפלה רב הונא ור"ח חד אמר יכדי שתתחונן דעתו עליו וחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו מאן דאמר כדי שתתחונן דעתו עליו רכתיב יואתחנן אל ה' ומ"ד כדי שתתחולל דעתו עליו רכתיב ²ויחל משה אמר רב ענן אמר רב יצעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי °ישאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום אמר אמימר מסתברא מילתא דרב בחדש מלא אבל בחדש חסר מחזירין אותו א"ל רב אשי לאמימר מכדי רב טעמא קאמר °מה לי חסר ומה לי מלא אלא לא שנא

הדרן עלך תפלת השחר

אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים °אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: **גמ'** מנא ה"מ א"ר אלעזר דאמר קרא יוהיא מרת נפש ממאי דילמא חנה שאני דהות מרירא לבא טובא אלא א"ר יוסי בר' חנינא מהכא יואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אמר ר' יהושע בן לוי מהכא יהשתחוו להי בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בחרדת ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה יהוה מציין נפשיה והרר מצלי אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא יעבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה ימאי וגילו ברעדה א"ר אדא בר מתנא אמר יורבה במקום גילה שם תהא רעדה אבי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא ברח טובא אמר וגילו ברעדה כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא חזייה דהוה קא ברח טובא אמר ליה יבכל עצב יהיה מותר כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא אייתי

הדרן עלך תפלת השחר

אל תקרי בהדרת אלא בחרדת. תימה לימלי לא מוכח בהדיא מדכתיב בחריה מילו מלפניו כל הארץ ויל היינו קרא דכתיב בחמור הכו לה' כני אלים ומהתם קרא כעי להוכיח בחמכת מגילה (דף יז:) שמומרים אחות וגבורות וקדושת הסם ויל בכתוב מקנו כנגד החזכרות ומשום הכי דייק מחותו קרא שכתוב בחותה פרשה אבל לחותו דמילו דמיו' אינו כחות בחותה פרשה:

תיתי

רבינו חננאל

איתמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אמר אין הלכה כר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה. אלא כרבנן דאמרי בין בחבר עיר בין שלא בחבר עיר, דעובדא דר' יוחי מסייע להו. והתניא טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו משני וכו' אמר ר' יוחנן בצבור שנו. יחיד שהתפלל בצבור אם טעה ולא הזכיר של ראש חודש. שחרית אין מחזירין אותו, שלא ישרית את הצבור ושלא יתחינו אותו עד שישלים תפלתן. וב"ש בירושלמי שאין מקדשין את החדש אלא ביום. אבל יחיד שלא בצבור חבר. במה ישהה בין תפלה שחרית ותפלת של מוספין וכו'. תד אמר כדי שתתחונן דעתו עליו וכו'. פי' בשיעור שחסיד אומר צבור מלבו, כי בעת שעובר לפני התיבה מתבהל מפני הצבור וכשמתחיל להתפלל לכרוע לבר להתחנן מסיד אותה האישה מלבו, כדכתיב ואותחנן אותר האומנל. ואר אמר כדי שתתחולל, פירוש בשיעור שחסיד האומה מלבו וירכון לבו לחלות פני צורכו, שיתחיל לו על כל מה שמשבח ומהר, שזה יהר פירש בן המתחנן לקבל פרס. כי ענין ואותחנן כמו יקבל פרס הוא, שהיה משה רבינו ע"ה מתחנן. אבל ענין ויחל בקשת מחילה תורך דבר רצוי בכיה ותחינה. ירושלמי: כמה ישהה בין תפלה לתפלה כדי הילוך ארבע אמות. פליט ש"ד לש"ש

מתני' **אין** עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. פי' בשיעור הראוי וירכון תפלתו באדם שיש לו עצר. אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו. ואיקנא בפלני ישראל אלא שואל בשלומו אינו מפסיק ומשיב לו. אבל מלבי אומות העולם או הנמלח או נחר, או אנס או קרון בא בצבור, אם יכול יקצר ואם לאו יפסיק.

תורה אור השלם

1. וְאַתֶּתֶן אֶל יְיָ בְּעֵת הַהִוא לֵאמֹר: דברים ג כג
2. וְחֵיל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְיָ יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: שמות לב יא
3. וְהִיא קָרֵת נֶפֶשׁ וְתִתְפַּלֵּל עַל יְיָ וְקִבְּלָה תִּבְקַע: שמואל א א טו
4. וְאֲנִי קִרְבַת אֱלֹהִים אֲבוֹא בִיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ:
תהלים ה ח
5. הֲבוֹ לַיְיָ כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַיְיָ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ: תהלים כט ב
6. עִבְדוּ אֶת יְיָ בְּיִרְאָה וְגִילוּ בִרְעָדָה:
תהלים ב יא
7. כֹּל עֲצֶב יִהְיֶה מוֹתָר וּדְבַר שִׂפְתַיִם אַךְ לַמַּחְסוֹר: משלי יד כג

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ולא הזכיר של ר"ח (נערכים וסר. בסמיים סמ"ס. ת"כ פ"ח מיז יח: (ג) תוס' ד"ה אין הלכה כר' אלעזר ויומא ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ו) יומא ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ז) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ח) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ט) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. י) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. כ) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל.

גליון הש"ס

מתני' **אפי'** המלך. סי' ז'מ"ג ע"ש ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל.

הגהות הגר"א

[א] גמ' ולא הזכיר של ר"ח נערכים. ג"כ ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ב) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ג) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ד) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ה) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ו) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ז) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ח) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. ט) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. י) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל. כ) [ועי' תוס' ר"ה כח. ד"ה ואי"ת ותד"ה ואי"ת ומיכל.

מוסף תוספות

א בחוס' ד"ה כתב. ויל"ל דלא שנא כיון שאין ראוי לקרוש בלילה רמה משמש ביום אף קדוש החדש ביום לכן אין מחזירים. ב בתוס' ד"ה הוסיף. דאז יש ד"ח בשני ימים. ג בתוס' ד"ה כתב. וגיטו אחד שהיה רגיל לברכה לבטלה אם היה אחד כלל. ד בתוס' ד"ה כתב. ואין ללמוד מברהמ"ו שעשוה ברכה הרשה אחר בתה ירושלים שיחזור לעבודה בגין שחי ברכות.

מוסף רש"י

חדי מגן גבורא רבא דקמסהיד עליה. לשה מתם מרם נרול שמיד עלין, שאול אם להמית על ידם יפה כיון ולקדיק מכבר על נסין (שוכ"ו). ביני עמודי. שנים ממדרש נסין פליסם מלמעלה (ביצ"ל ח).

הדרן עלך תפלת השחר

МИШНА

אין עומדין *Встают на молитву* Шмонэ-Эсрэ *только в смирении* перед Всевышним. **חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין** *Раньше благочестивые* люди, придя молиться, *ждали целый час, после* чего *молились,* **כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים** *чтобы обратить свое сердце к своему Небесному Отцу.*

אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו *Даже* если *царь приветствует* человека, когда тот произносит Шмонэ-Эсрэ, он *не ответит ему* на приветствие. **ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק** *И даже* если *змея обвила его ногу, не прервет* молитву.

ГЕМАРА

מנא הני מילי *Откуда это* правило о том, что встают на молитву в смирении перед Всевышним? Из какого стиха Торы?

דאמר אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар:* **קרא** *как сказал стих* о Хане, которая просила у Всевышнего о ребенке[3]: **והיא מרת נפש** *"А она,* в *душевной горечи* (т. е. страдая сердцем и мучаясь), молилась Всевышнему и рыдала".

ממאי *Откуда* здесь доказательство, что перед Всевышним надо молиться в смирении? **דילמא חנה שאני** *Возможно, Хана отличалась* от прочих тем, **דהות מרירא לבא טובא** *что горечь ее сердца была чрезмерной.*

אלא אמר רבי יוסי ברבי חנינא מהכא *Но* вот что *сказал раби Йосе, сын раби Ханины: отсюда* получаем наше правило – из того, что сказал царь Давид перед Всевышним[4]: **ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך** *"Но я, по Твоему великому милосердию, войду в Твой Храм, поклонюсь чертогу Твоей святости в страхе перед Тобой".* Страх перед Всевышним – это и есть смирение, необходимое для молитвы.

ממאי *Откуда* здесь доказательство? **דילמא דוד שאני** *Возможно, Давид отличался* от других **דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא** тем, *что чрезмерно терзал свою душу* (т. е. вкладывал ее в молитву), прося у Всевышнего *милосердия.*

אלא אמר רבי יהושע בן לוי *Но* вот что *сказал раби Йеошуа бен Леви:* **מהכא** *отсюда* выводим это правило[5]: **השתחוו לה' בהדרת קדש** *"Поклонитесь Всевышнему в великолепии* (т. е. в величии) Его *святости".* **אל תקרי בהדרת אלא בחרדת** *Не читай "в великолепии", но* читай *"в страхе".*

ממאי *Откуда* здесь доказательство? **דילמא הדרת לעולם אימא לך** *Возможно, сказано тебе "в великолепии" на самом деле.* **כי הא דרב ממש יהודה הוה מציין נפשיה והדר מצלי** *Как рав Йеуда,* который *украшал себя* (надевал красивую одежду), *а потом молился.*

אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא *Но* вот что *сказал рав Нахман бар Йицхак: отсюда*[6]: **עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה** *"Служите Всевышнему* (молитвой) *в страхе, радуйтесь в трепете".*

מאי וגילו ברעדה *Что* означает *"радуйтесь в трепете"?* **אמר רב אדא בר מתנא אמר רבה** *Сказал рав Ада бар Матна: сказал Раба:* **במקום גילה שם תהא רעדה** *в* том *месте,* где есть *радость, там должен быть трепет,* страх перед Всевышним. Т. е. радость от соблюдения заповеди (в том числе от молитвы) должна быть связана со страхом перед Творцом.

אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא בדח טובא *Абае сидел напротив Рабы,* который *увидел, что* Абае *излишне весел.* **אמר** *Сказал* ему Раба: **וגילו ברעדה כתיב** *но* ведь *написано: "радуйтесь в трепете".* **אמר ליה** *Сказал ему* Абае: **אנא תפילין מנחנא** *я тфилин наложил на себя,* поэтому радуюсь. Они свидетельствуют, что я служу Всевышнему и подчиняюсь Его воле, поэтому в моем веселье нет легкомыслия.

רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא חזייה דהוה קא בדח טובא *Раби Йирмея сидел напротив раби Зэры,* который *увидел, что* раби Йирмея *излишне весел.* **אמר ליה** *Сказал ему* раби Зэра:

3. Шмуэль I, 1:10
4. Теилим 5:8
5. Теилим 29:2
6. Теилим 2:11

ג) ה"ג **אין** הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע. גלגל הלכה כרבן וכן פסק ר"מ להלכי מיתי (ג) רבי לעמי ורבי לעמי שהיו מתפללים ביחיד כרבן ביני עמודי דגרסי לעיל בהלכה כרבן: **והתניא** מעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה להא דאמרינן בסמוך טעה ולא הזכיר של ר"מ אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין כו' אי מיתא מגב מחזרינן נקט ליה:

כמה ישהה בין תפלה לתפלה. כגון מלד שטעה ושוה להתפלל שמע וכן בין תפלת שחרית לתפלת המוספין: **כדי** שתתחולל רעתו עליו. ומפרש בירושלמי דהיינו כשילך מרכע לחמת: **לפי** שאין מקדשין את החדש כו'. פי' לעיל בריש פרקין (דף כו.) מה שמקשין ומיפוק ליה משום רשות משום דהיינו דוקא לעשות מלוה לחרת עובדת וי"מ דוקא בגילה דלשנה אין מחזירין לחומו לפי שאין מקדשין החדש בגילה אבל בגילה שניה מחזירין לחומו שכבר מקודש מיום שלפניו ולא נרמה למקרא:

מסתברא מ"מ דבר בחדש מלא. כלומר שהיה חומו שלפניו מלא: דלא יכול לחומרה בערבית של מחר שהוא עיקר והיה חומר ה"ר יחחק לכל דבר שחמרו חכמים אין מחזירין חומו: כגון יעלה ויבא בערבית ועל הנסים לא מיבעיא אם עקר רגליו (ג) ופחד בברכה שלאחריה דאין מחזירין חומו אלא אפילו לא עקר אלא שסיים חומה ברכה שחקנו בה לחומרה אין מחזירין חומו ולא נהירלי לרבינו שלחתן להא חזינן בברכת המזון דחומן שחמרו חכמים מחזירין וגם חומן שאין מחזירין אין היכא עקר רגליו כלומר לקמן (דף מט.) אם שכח של שבת וסיים הברכה כולה ועדיין לא התחיל בברכת הטוב והמטיב חומר בריך אלהי נתן שבחות למחומה כו' וקאמר נמי התם אם טעה ולא הזכיר של ר"ח קודם שעקר רגליו דהיינו קודם שיתחיל בברכת הטוב והמטיב לחומה קודם עקר רגליו חומר בריך אלהי מבי דניח לעני מדשים וכו' אלמא היכא דלא עקר אלו ואלו אין ואם עקר רגליו שהתחיל בברכת הטוב והמטיב של שבת בברכת המזון שכבר התחיל מחר לחתם וכל ר"ח מעות לא יכול לחקון וחכי נמי יחזור (ד) לחומה בברכה אם לא התחיל בברכת הטוב והמטיב שלאחריה. ומיהו אין רחיה מהתם דשאני התם בברכת המזון שכבר גיכך ג' ברכות וברכת הטוב והמטיב לא חשיבי ברכה אחת שהרי אינה אלא לחזרת קדש על הכוס ואין להניח ממנו רחיה לי"מ ברכות לחם שיחזירוהו כדבר שאין לו לחזור הוי כמו הפסקה ועוד לחין להניח רחיה לחתם לחם היינו לומר היכא שלא עקר רגליו כי"מ ברכות שהיה לו לחזור ל"ל היה צריך לחזור אלא בחדרא. תימה חמחי לא מוכח בהדיא מדכתיב בתריה חיו מלפניו כל המרן וי"ל היינו קרא לכתיב בחזקת קרא כתי להי' כגי לגים ומהתם קרא כתי להכיח במסכת מגילה (דף יח:) שחומרים תכות וגבורות וקדושת הכם וי"מ ברכות מקנו כנגד המזכירות ומשום הכי דייק מחומו קרא שכתוב בחומה פרשה אבל לחומו דחילו וגו' חיכו כתוב בחומה פרשה:

ליחיכי

בהרהדעא לבר מההוא יומא דאתא פולמוסא דמלכא למתא ואטרידו רבנן ולא צלו וצלי לי ביחיד והואי יחיד שלא בחבר עיר יחיב רבי חנינא קרא קמיה דד' יגאי ויתיב וקאמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה א"ל [ו]פוק קרא קראיך לברא דאין הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע א"ר יוחנן אני ראיתי את רבי יגאי דצלי והדר צלי א"ל רבי ירמיה לר' זירא יודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה א"ל [ז]חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה: [ח]ר' אמי ור' אסי [ט]אע"ג דהוו להו חליסר בי כנישתא בטבריא לא הוו מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי איתמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע ר' חייא בר אבא צלי והדר צלי א"ל רבי זירא מאי טעמא עביד מר הכי אילימא משום דלא כוון מר דעתיה והאמר ר"א [י]לעולם יזמוד אדם את עצמו אם [יא]יכול לכוין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל אלא דלא אדכר מר דרישׁ ירחא והתניא טעה ולא הזכיר של ר"ח [יב] בערבית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשחרית [יג]בשחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין [יד]במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה א"ל לאו איתמר עלה א"ר יוחנן [טו]בצבור שנו: כמה ישהה בין תפלה לתפלה רב הונא ור"ח חד אמר [טז]כדי שתתחונן רעתו עליו וחד אמר כדי שתתחולל רעתו עליו מאן דאמר כדי שתתחונן רעתו עליו רכתיב [יז]ואתחנן אל ה' ומ"ד כדי שתתחולל רעתו עליו רכתיב [יח]ויחל משה אמר רב ענן אמר רב [יט]טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי [כ]שאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום אמר אמימר מסתברא מילתא דרב כחדש מלא אבל בחדש חסר מחזירין אותו א"ל רב אשי לאמימר מכדי רב טעמא קאמר [כא]מה לי חסר ומה לי מלא אלא לא שנא

הדרן עלך תפלת השחר

אין [א]עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים [ב]אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: **גמ'** מנא ה"מ א"ר אלעזר דאמר קרא [ג]והיא מרת נפש ממאי דילמא חנה שאני דהות מרירא לבא טובא אלא א"ר יוסי בר' חנינא מהכא [ד]ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אמר ר' יהושע בן לוי מהכא [ה]השתחוו לה' בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בחדרת ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה [ו]הוה מציין נפשיה והדר מצלי אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא [ז]עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה [ח]מאי וגילו ברעדה א"ר אדא בר מתנא אמר [ט]רבה במקום גילה שם תהא רעדה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא ברח טובא אמר וגילו ברעדה כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא ר' זירא קמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא חזייה דהוה קא ברח טובא אמר ליה [י]בבל עצב יהיה מותר כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא אייתי

נגרדמא. לפי שיש שם נכור והשליח פוטרני: **פולמוסא.** מיל: **דלני ודלד גלי.** ולמה ליה כ' תפלות גלגל לחת של שחרית ולחת של מוספין ס"מ לית ליה דלחלל"ע: **ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה.** ומתוויהו דשחרית: **מפני שיכול לאומרה במנחה.** לפי שיש שם נכור והשליח פוטרני: **פולמוסא.** מיל: **דלני ודלד גלי.** ולמה ליה כ' תפלות גלגל לחת של שחרית ולחת של מוספין ס"מ לית ליה דלחלל"ע: **ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה.** מפני שיכול לאומרה במנחה. ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה להא דאמרינן בסמוך טעה ולא הזכיר של ר"מ אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין את החדש כו'. פי' לעיל בריש פרקין (דף כו.) מה שמקשין ומיפוק ליה משום רשות משום דהיינו דוקא לעשות מלוה לחרת עובדת וי"מ דוקא בגילה דלשנה אין מחזירין לחומו לפי שאין מקדשין החדש בגילה אבל בגילה שניה מחזירין לחומו שכבר מקודש מיום שלפניו ולא נרמה למקרא:

מסתברא מ"מ דבר בחדש מלא. כלומר שהיה חומו שלפניו מלא: דלא יכול לחומרה בערבית של מחר שהוא עיקר והיה חומר ה"ר יחחק לכל דבר שחמרו חכמים אין מחזירין חומו: כגון יעלה ויבא בערבית ועל הנסים לא מיבעיא אם עקר רגליו (ג) ופחד בברכה שלאחריה דאין מחזירין חומו אלא אפילו לא עקר אלא שסיים חומה ברכה שחקנו בה לחומרה אין מחזירין חומו ולא נהירלי לרבינו שלחתן להא חזינן בברכת המזון שחמרו חכמים מחזירין חומו וגם חומן שאין מחזירין אין היכא עקר רגליו כלומר לקמן (דף מט.) אם שכח של שבת וסיים הברכה כולה ועדיין לא התחיל בברכת הטוב והמטיב חומר בריך אלהי נתן שבחות למחומה כו' וקאמר נמי התם אם טעה ולא הזכיר של ר"מ קודם שעקר רגליו דהיינו קודם שיתחיל בברכת הטוב והמטיב לחומה קודם עקר רגליו חומר בריך אלהי מבי דניח לעני מדשים וכו' אלמא היכא דלא עקר אלו ואלו אין ואם עקר רגליו שהתחיל בברכת הטוב והמטיב של שבת בברכת המזון שכבר התחיל מחר לחתם וכל ר"מ מעות לא יכול לחקון וחכי נמי יחזור (ד) לחומה בברכה אם לא התחיל בברכת הטוב והמטיב שלאחריה. ומיהו אין רחיה מהתם דשאני התם בברכת המזון שכבר גיכך ג' ברכות וברכת הטוב והמטיב לא חשיבי ברכה אחת שהרי אינה אלא לחזרת קדש על הכוס ואין להניח ממנו רחיה לי"מ ברכות לחם שיחזירוהו כדבר שאין לו לחזור הוי כמו הפסקה ועוד לחין להניח רחיה לחתם לחם היינו לומר היכא שלא עקר רגליו כי"מ ברכות שהיה לו לחזור ל"ל היה צריך לחזור אלא בחדרא. תימה חמחי לא מוכח בהדיא מדכתיב בתריה חיו מלפניו כל המרן וי"ל היינו קרא לכתיב בחזקת קרא כתי להי' כגי לגים ומהתם קרא כתי להכיח במסכת מגילה (דף יח:) שחומרים תכות וגבורות וקדושת הכם וי"מ ברכות מקנו כנגד המזכירות ומשום הכי דייק מחומו קרא שכתוב בחומה פרשה אבל לחומו דחילו וגו' חיכו כתוב בחומה פרשה:

ליחיכי

הדרן עלך תפלת השחר

אל תקרי בהדרת אלא בחדרת. תימה חמחי לא מוכח בהדיא מדכתיב בתריה חיו מלפניו כל המרן וי"ל היינו קרא לכתיב בחזקת קרא כתי להי' כגי לגים ומהתם קרא כתי להכיח במסכת מגילה (דף יח:) שחומרים תכות וגבורות וקדושת הכם וי"מ ברכות מקנו כנגד המזכירות ומשום הכי דייק מחומו קרא שכתוב בחומה פרשה אבל לחומו דחילו וגו' חיכו כתוב בחומה פרשה:

ליחיכי

רבינו חננאל

[אחתר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אסר אין הלכה כרי יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה. אלא כרבנן דאמרי בין בחבר עיר בין שלא בחבר עיר, ועובדא הוי יגאי מסייע ליה. והתניא טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשחרית. ר' יוחנן באבור שם. יחיד שהתפלל באבור אם טעה ולא הזכיר של ראש חדש. שחרית אין מחזירין אותו, שלא ישרשו את האבור [שלא יחזינו אותו עד שישלים חפלתן]. וכ"ש ערבית שאין מקדשין את החדש אלא ביום. אבל יחיד שלא באבור חוזר. כמה ישהה בין תפלה שחרית ותפלת של מוסחפין וכו'. תני אסר כדי שתתחונן רעתו עליו וכו'. מי' בשיעור שתסור אימת צבור מלבו, כי בעת שעובר לפני התיבה מתבהל מפני הצבור וכשותחיל להתפלל אותה האימה מלבו. כדכתיב ואתחנן אתר ואתנפל. תחר אסר כדי שתתחולל, פירוש בשיעור שתסור האימה מלבו ויכרון לבו לחלות פני בוראו. שימחיל לו על כל כה שפשע ויסרו. פוה יחזר שיעור בן המתחנן לקבל פרס. כי ענין האתחנן כמו יקבל פרס הוא. שהיה משה רבינו ע"ה מתחנן. אבל ענין יחזל בקשת מחילה וצריך יהרשלמי: כמה ישהה בין תפלה לתפלה כרי הלוך ארבע אמות. פליג ש"ד לפ"ש

מתני' אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. פי'. בפרשת ראש שיבוך ראשי יכרון שלהו כאדם שיש לו צער. אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו. אפיקנא במלבי ישראל האם שואל בשלומו וינו מפסיק ומשיב לו. אבל מלבי אומות העולם או הנכרי או נער, או אנס או קרון בא בנגדו, אם יכול יקצר האם לאו יפסיק.

תורה אור השלם

1. ואתחנן אל יי בעת ההיא לאמור: דברים ג כג
2. ויחל משה את פני יי אלהיו ויאמר למה יי יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה: שמות לב יא
3. והיא קדרת נחשת והתפללו על יי ויכבה האבבה: שמואל א ז ט
4. ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך:

תהלים ה ח

5. הבט לין בברך שמך השתחוה אל בחיכל קדשך: תהלים נב ב
6. עבדו את יי ביראה וגילו ברעדה: תהלים ב יא
7. בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור: משלי יד כג

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ולא הזכיר של ר"ח (נסרטים וסר. בסמיים סמ"ס. וע"ב ס"ה לין אם: (ו) תוס' ד"ה לין הלכה כר' עלבי מיתי הבא רבי ממי וכו' מיתי בריש ביני עמודי היכא דהוו גרסי בל"ל ומיכא כרבנן נמחק: (ז) ר"ה מתסהיד וכו' עקר רגליו ומיכא ומסת. ב"מ מי לו מסת: (ח) בא"ד וכו' יחזור לאחוריה כרבה:

גליון הש"ס

מתני' אפי' הסלך. עי' יומא ט"ו ע"ב תוס' ד"ה וכו' שם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' של ר"ח נסרטים. ג"ב ר"ף ס"ס ג"ב גלגל נסמיים לין כר' עבד:

מוסף תוספות

א בתוס' ר"ה בתב, ר"ל אלא שנא כיון שאין ראוי לקדש בלילה דמה משמש ביום אף קדוש החדש ביום לכך אין מחזירים. ב בתוס' ר"ה בתב, ואין ללמוד מברהמ"ז שעושה ברכה חדשה אחר כתה ירושלים שיחזור לעבודה כאן שחי ברכות.

מוסף רש"י

חדי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה. ולא מנה אחם גדול הנוף עליו, שהכל נוח ונפל על אחם יפה ביון שקקע בנכר על נפן (חולין ו:). ביבי שמרתי. שנחת המלרע נפן עליהם מלמעלה (לעיל ח:).

חדרן עלך תפלת השחר

בכל עצב יהיה מותר כתיב *написано*[7]: *"В любой печали будет прибыль"*, что означает: печаль, которую показывает человек, будет награждена. Тем самым раби Зэра сказал: если раби Йирмея будет выглядеть печальным, то получит награду. **אמר ליה** *Сказал ему* раби Йирмея: **אנא תפילין מנחנא** *я тфилин наложил на себя*, поэтому в моем веселье нет легкомыслия.

מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה *Мар, сын Равины, устроил свадебную трапезу своему сыну*. **חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא** *Увидел*, что *мудрецы излишне веселы*,

7. Мишлей 14:23

אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי *принес бокал ценой 400 зуз* **ותבר קמייהו** *и разбил при всех.* **ואעציבו** *И* присутствующие *расстроились.*

רב אשי עבד הלולא לבריה *Рав Аши устроил свадебную трапезу своему сыну.* **חזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא** *Увидел,* что *мудрецы излишне веселы.* **אייתי כסא דזוגיתא חיורתא ותבר קמייהו** *Принес бокал из белого стекла и разбил при всех.* **ואעציבו** *И* присутствующие *расстроились.*

אמרו ליה רבנן לרב המנונא זוטי *Сказали мудрецы раву Амнуне* по прозвищу *Зути* (Маленький) **בהלולא דמר בריה דרבינא** *на свадебной трапезе Мара, сына Равины:* **לישרי לן מר** пусть *споет нам господин.* **אמר להו** *Сказал им* (пропел): **ווי לן דמיתנן** *горе нам, ибо умрем;* **ווי לן דמיתנן** *горе нам, ибо умрем!* Что означает: после смерти нас ждет строгий суд.

אמרי ליה *Сказали ему:* **אנן מה נעני בתרך** *что нам тебе ответить* (какой припев у твоей песни-плача)? **אמר להו** *Сказал им:* отвечайте так: **הי תורה והי מצוה דמגנו עלן** *где Тора и где заповеди, которые защитят нас?* – Т. е. разве Тора, которую мы учили, и заповеди, которые мы выполняли, не защитят нас от наказания после смерти?

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי *Сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай:* **אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה** *запрещено человеку "наполнять смехом свой рот"* (т. е. чрезмерно веселиться) *в этом мире;* **שנאמר** *как сказано*[1]: **אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה** *"Тогда наполнится смехом наш рот, а наш язык – пением".* **אימתי** *Когда?* **בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה** Продолжение стиха: "(Когда) *скажут между народами: великое сотворил с ними Всевышний",* вернув народ Израиля из изгнания.

אמרו עליו על ריש לקיש *Рассказывают о Рэш-Лакише,* **שמימיו לא מלא שחוק פיו בעולם הזה** *что никогда* он *"не наполнял смехом свой рот" в этом мире* – **מכי שמעה מרבי יוחנן רביה** *с тех пор как услышал* эти слова *от раби Йоханана, своего учителя.*

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **אין עומדין להתפלל לא מתוך דין ולא מתוך דבר הלכה** *не встают на молитву* Шмонэ-Эсрэ *ни* сразу *после суда, ни* сразу *после обсуждения закона* Торы. Потому что судья и тот, кто был занят законом, слишком погружены в материал, чтобы не продолжить обдумывать их во время молитвы. **אלא מתוך הלכה פסוקה** *Но* можно становиться на молитву *после* изучения *"ясного закона"*, который никем не оспаривается.

והיכי דמי הלכה פסוקה *Что* такое *"ясный закон"*? Каков он, если мы не опасаемся, что человек будет размышлять о нем во время молитвы? – **אמר אביי** *Сказал Абае:* **כי האי דרבי דאמר רבי זירא** *это как* закон *раби Зэры. Как сказал раби Зэра:* **בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל** *даже* когда *видят каплю крови с горчичное зерно,* **יושבות עליה שבעה נקיים** *выдерживают из-за нее семь "чистых"* дней. Проверяют себя семь дней и, если крови больше не было, идут окунуться в микву. Это правило принято мудрецами как "ясный закон".

רבא אמר *Рава сказал* (приведя еще один пример): **כי האי דרב הושעיא** *это как* правило *рава Ошаи,* по мнению которого закон разрешает некоторые действия, позволяющие не соблюдать заповедь отделения десятины. **דאמר מערים אדם** *Как сказал рав Ошая:* **רב הושעיא על תבואתו ומכניסה במוץ שלה** *человек хитрит,* чтобы уклониться от обязанности отделить *от своего урожая* части, которые надо отдать коэну и леви, *и вносит его* в свой дом *с мякиной,* **כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר** *чтобы его скотина ела* зерно, которое *свободно от* необходимости отделения *десятины.* (Заповедь касается урожая, который внесли в ворота дома после завершения всех работ.)

ואיבעית אימא *А если хочешь, скажи* (приведи другой пример "ясного закона"): **כי האי דרב הונא** это как закон *рава Уны.* **דאמר רב הונא אמר רבי זעירא** *Как сказал рав Уна: сказал раби Зэра:* **המקיז דם בבהמת קדשים** если человек *пустил кровь жертвенной скотине* (чтобы вылечить ее) – **אסור בהנאה** такая кровь *запрещена для использования,* **ומועלין בו** а в случае нечаянного нарушения запрета *наказывают его* тем, что должен принести жертву *"меила"* и заплатить[2].

רבנן עבדי כמתניתין *Мудрецы поступали в согласии с мишной,* приступая к молитве со смирением перед Всевышним. **רב אשי**

1. Теилим 126:2
2. См. Ваикра 5:14-16

אין עומדין פרק חמישי ברכות לא.

כסף משנה. ד) כ"כ הג"א בשם הראב"ד ז"ל ומביא ראיה מהא דאמרינן בפ"ק דברכות (דף ח.) אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש וכתב שכן הוא בירושלמי ומסיק שכן נהגו חסידים הראשונים ז"ל ולא נהירא לי דהתם לא מיירי אלא בתפלת י"ח שהיא תפלה עיקרית ומשום הכי בעי כובד ראש אבל בתפלה שאינה עיקרית כגון תפלת הדרך ותפלת הנדר ותפלת החולה ותפלת המזון ותפלת המוסף ביום שאין לו אלא תפלה אחת וכיוצא בהן לא בעי כובד ראש ולא מצינו בשום מקום שיהא צריך לכוין בהן אלא בתפלת י"ח ומיהו מצוה לכוין בכל התפלות כולן ואפילו בתפלת הדרך ובתפלת החולה ובתפלת המזון ובתפלת המוסף ביום שאין לו אלא תפלה אחת ואפילו בתפלת הנדר אם נדר להתפלל בכל יום ויום תפלה מיוחדת לא יצא ידי נדרו אלא בכוונה ואם נדר להתפלל תפלה סתם יצא בכל תפלה שיכוין בה ואם נדר להתפלל בכוונה יצא בכל תפלה שיכוין בה ואם נדר להתפלל תפלה מיוחדת לא יצא ידי נדרו אלא בתפלה מיוחדת שיכוין בה ואם נדר להתפלל בכוונה יצא בכל תפלה שיכוין בה ואם נדר להתפלל תפלה סתם

עביד כברייתא *Рав Аши поступал в согласии с барайтой*, изучая перед молитвой "ясный закон".

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **אין עומדין להתפלל** *не встают на молитву* Шмонэ-Эсрэ **לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות** *в печали или с ленью*, **ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה** *со смехом или шутя*, **ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים** *легкомысленно или после пустых разговоров*, – **אלא מתוך שמחה של מצוה** *но радуясь заповеди*.

וכן לא יפטר אדם מחברו *И так* же: *не расстанутся люди*, **לא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק** *ведя* шутливый *разговор или смеясь*, **ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים** *легкомысленно или после пустых разговоров*, – **אלא מתוך דבר הלכה** *но после беседы* на тему *закона* Торы (упомянув его или изучив).

שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומים поступали *ранние пророки, которые завершали свои пророчества словами поддержки и утешения* еврейского народа.

וכן תנא מרי בר בריה דרב הונא בריה דרבי ירמיה בר אבא *И так учил* в барайте *Мари, сын сына рава Уны, сына раби Йирмея бар Аба*: **אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה** *не расстанутся люди иначе, как после беседы* на тему *закона* Торы. **שמתוך כך זוכרהו** *Ибо по этой причине* каждый из них *будет его помнить*. Т. е. вспомнит о друге – и вспомнит о рассказанном ему законе.

כי הא דרב כהנא אלוייה לרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי צניתא דבבל *Как* в случае, *когда рав Каана сопровождал рава Шими бар Аши* по пути *из* города *Пум-Неара до места Бе-Ценита* (до Пальмы), *что* в *Вавилонии*. **כי מטא להתם אמר ודאי ליה** *Когда прибыли туда, сказал ему* рав Каана: **מר** *господин*, **דאמרי אינשי הני צניתא דבבל איתנהו מאדם הראשון ועד השתא** *правда ли, что люди говорят, будто эти вавилонские пальмы стоят* тут со времен *первого человека* (Адама) *до нынешних пор*?

אמר ליה *Сказал ему* рав Шими бар Аши: своим вопросом **אדכרתן מילתא דרבי יוסי ברבי חנינא** ты *напомнил* мне *то*, о чем сказал *раби Йосе, сын раби Ханины*.

דאמר רבי יוסי ברבי חנינא *Как сказал раби Йосе, сын раби Ханины*: **מאי דכתיב** *о чем написано* в стихе про пустыню, по которой евреи шли из Египта[3]: **בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם** *"По земле, по которой никто* (буквально: "адам", человек) *не прошел и где никто не жил"*? **וכי מאחר דלא עבר היאך ישב** *Если* никто *не прошел*, то *каким образом* там мог кто-то *жить*? Вторая часть кажется лишней.

אלא לומר לך *Но* вот ответ: стих намерен *сказать тебе*: **כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתישבה** *все земли, о которых постановил первый человек*, что они – *для заселения, заселены*. **וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישוב לא נתישבה** *А все земли, о которых не постановил первый человек*, что они – *для заселения, не заселены*. Т. е. по ним можно пройти, но не жить. – Что касается места с пальмами, то постановил Адам, что оно будет заселено и пальмы будут насажены; но сами пальмы, возможно, в его времена тут не стояли.

רב מרדכי אלוייה לרבי שימי בר אשי מהגרוניא ועד בי כיפי *Рав Мордехай сопровождал раби Шими бар Аши* по пути *из* города *Агронья до* места под названием *Бе-Кэфе*, **ואמרי לה עד בי דורא** *а* некоторые *говорят – до* места *Бе-Дура*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים** *молящийся должен обратить свое сердце к Небесам*. **אבא שאול סימן לדבר אומר** *Аба Шауль говорит*: неявное *указание на это* дано в стихе, обращенном к Всевышнему[4]: **תכין לבם תקשיב אזנך** *"Приготовь их сердца* (помоги им подготовиться к молитве) – и *выслушай их*". Если человек приготовит свое сердце, обратив его к Творцу, Творец услышит его молитву.

תניא *Учили* в барайте: **אמר רבי יהודה** *сказал раби Йеуда*: **כך היה מנהגו של רבי עקיבא** *так поступал раби Акива*: **כשהיה מתפלל עם הצבור** *когда молился с общиной*, **היה מקצר ועולה** говорил *коротко* (т. е. быстро) *и поднимался*, **מפני טורח צבור** *чтобы не утруждать общину* (т. е. не задерживать людей, потому что ведущий ждал, когда раби Акива закончит свою молитву). **וכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו אדם מניחו בזוית זו** *Но когда молился наедине – человек оставлял его* в начале молитвы

3. Йирмея 2:6
4. Теилим 10:17

אין עומדין פרק חמישי ברכות לא.

כפא דמוקרא. ריכוס של זכוכית לנשרי ליטרי לן מר. ציירה: פי פורה וכי מלוה דמגנו עלן. היכן התורה שעסקנו ואיכן המצות שאנו מקיימין ציינו עליו מדינה של גיהנם: בלבה פסוקה. שאינה נראית עיון שלא יהא מהרהר בה בתפלתו: יוצפצ עליה ז' נקיים. לגד מתומו יום שפוסקה והתורה לא הגיהה ז' נקיים שלא לזכה שנאמר (משלי ו) ואם טהרה מזוכה ואין זכה שלא הרוחה שלשה ימים לטופין כמוך ר"ל יום שבין נדה לנדה: ומכניסה. נבית: כמוך שלא. קודם שהרה תוכה שאין מתחייב במעשר מן התורה שלא נראיית פני הבית ומשמרת נכרי שלא לפני מיכות אין ראיית פני הבית קונצתו לנכי מכוסה ומעשר כתיב בהן (כתיב יח) והוא המיכות לפיכך כשמכניסה לבית קודם מיכות לא הוקבעה למעשר מן התורה וכיון שהוא לחכמים לחלת קנע נדבר שלא נגמר מלאכתו לגל שלית עליה לא חסרו ומחל נכתה עליה הוא לחנן בסנסת פתה (פ"ח מ"ו) מתיל לנכתה מיה ושוף עד שיגמר הלבן בהמתו חוכלת ופטורה שלא ליהו לחסור בחלית קנע: לפור בכנפה ומופלין בו. ולע"ג דקי"ל אין מופלין בדמים ולפיון לה מקלי בחסכת יומא (דף עט:) ובשחיטת חולין (דף קח.) ס"מ כשנשחטו בעזרה לחיכא למימר נחמיו לכם על המזבח לכפר (ויקרא ח) לכפר נחמיו לך ולא למילה שגל כדם הקזה מופלין לומר שם נהנה מניח קיבן מעילה. והך היין הלנות פסוקות שאין עליהן קונות ומיכוחים שיהא צריך להרהר בהן: כמהניסין. מחוך כוכ רשע: כבריסא. מחוך הלכה פסוקה: שיחה. לינות: מפוך קנות רשע. מילוף של כוכ רשע. מחוך זחות לב ופחק: שלא מפוך שמחה (ה). כגון דברי מחומים של תורה כגון שחוק לגחולת מנריס לו שחוק לחלה לדוד שהוא של שבח ומחומין כגון לגן ילחי יעשה שומר ר' חת כל חוכיו וכגון מקלות הקדושות בחפלת ערבית כי לא יטוש ר' חת עמו וכיוצא בהן: מלויה. ליזהו בדבר: לניסא. דקיט: מדכרן מילחא כו'. וזה שחומרים מימות מלך הרחמן הם שהוא גזר על חומו מקום ליהוד דקיט: אם אכין נהם. לו מקשיב לחוך: ומנין שלשה. שחרים מתחה וערבית: יכול מעבה גדולה כוחלה. החפלה הזחה הוחלה כחו נחחלה. החפלה הזחה היה רגיל בכך: יכול יפא כולן. בשלש חפלות הללו בשעה חחת: יכול ישחל בריכו. כגון ברכות לחחה חוץ עד ג"ת ואח"כ יחפלל שלא ברכות לחלוחות שהן של שבח: בקשה. שחלת בריכו: אחר אמת ויציב. קודם ג' לחלוחות: שנריך

איירי בסא דזוניתא חיורתא. מכאן נהגו לשנר זכוכית נשומין: במקום גילה שם תהא רעדה. פשוטו של מקרא עבדו את ה' בירחה וכשביא יום רעדה מגילו וכמי מפורש ביהושלמי עבדו את ה' בילחה היינו חפלה לחיקרי עבודה כדתניא בספרי (פ' עקב) ולעבדו בכל לבבכם זו חפלה:

המקיז דם בבהמת קדשים וכו'.

וקשה לחמר בפ"ג דע"ז (דף מד.) גבי דמים מיקוצים ודמים פגימים של קרבנות חלו ואלו נמכרים לגבוה וכזל חלמת לחין מועלין בהן ול"ל דבהמה היינו לאחר זריקת דמים וכבר נתכפרו בעליס מה שאין כן בכאן: **רבנן** אמרי בסתניתין. וכומיהו קי"ל ולכן אין מחפללין מחוך קנות רשע ושחוק של מלוה כגון שפתח בדברי תורה ולכן נהגו לומר פסוקי דזמרה ושאר קדש חפלה: **רב** אשי עביד כברייתא. יכולתי לא יעמוד ויחפלל אלא מחוך דבר הלכה ר"ע יכמיה העוסק בדברי חורה חבירו.

שכן סצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבה ותנחומין. ומקשה ניכולתי מוך מיכמיה וכו' והא כחיב כי אם מחם מלחמתו (דברים ה) מיהו מהכוח קרקי לפוף מרי עבר וקבלת לא פריך מידי שמוסבו בטוב בדברי מנחומין ולא מיירי בפורעניות ליטהלל: **ומוצאו** בזוית אחרת. חימה למאר לקמן (דף ל.) כגון לשמוע פסוק כל ברכה וברכה מלמדין חומו שלא ישחה ומירץ ר"י ביוסף דהכא מיירי בממונים שהיה חומר מחר י"ח ברכות ולא נהירא דהא מ"ח קחמר ורמה לבר"י דחלי פסוק כל ברכה לחסור לשמוע חבל נחמעט הברכה מיכא חומר לשמוע ובהכי מיירי הכא ובשהיה מגיע לפוף הברכה היה זוקף ולכך נהגו העולם ברחם השנה וביום הכפורים שממפללין זכרנו וכתן תן וממלוך שמוסיפים כשמגיעים לפסוקים ופסוק נרכה" זוקפין שלין לשמוע פסוק ברכות שלא היכל לחקוף: לכך

ב) [ס' טוש' שנת כ: ד"ה שלן ושנ' כ"ש כה: ושוקן מ: ד"ה ניחוחיא], ג) [ע"ן ס"ב ד"ה ומקשה], ד) [ס"ב ד"ה ומקשה], ה) [ס"ב ד"ה ומקשה], ו) [ס"ב ד"ה ומקשה], ז) [ס"ב ד"ה ומקשה], ח) [ס"ב ד"ה ומקשה], ט) [ס"ב ד"ה ומקשה], י) [ס"ב ד"ה ומקשה], כ) [ס"ב ד"ה ומקשה], ל) [ס"ב ד"ה ומקשה], מ) [ס"ב ד"ה ומקשה], נ) [ס"ב ד"ה ומקשה], ס) [ס"ב ד"ה ומקשה], ע) [ס"ב ד"ה ומקשה], פ) [ס"ב ד"ה ומקשה], צ) [ס"ב ד"ה ומקשה], ק) [ס"ב ד"ה ומקשה], ר) [ס"ב ד"ה ומקשה], ש) [ס"ב ד"ה ומקשה], ת) [ס"ב ד"ה ומקשה], א) [ס"ב ד"ה ומקשה], ב) [ס"ב ד"ה ומקשה], ג) [

в одном углу, ומוצאו בזוית אחרת *а находил* в конце молитвы *в другом углу*. וכל כך למה *И почему так?* מפני כריעות והשתחויות *Из-за* множества *преклонений и поклонов*.

אמר רבי חייא בר אבא *Сказал раби Хия бар Аба*: לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות *человек должен молиться в помещении, где есть окна*. שנאמר *Как сказано*[5]: וכוין פתיחן ליה וגו' *"И были у него* (у Даниэля в доме) *окна* наверху, *открытые* в сторону Иерусалима, и трижды в день он преклонял колени, и молился, и прославлял Всевышнего, как делал он и раньше".

Гемара приводит барайту, которая спрашивает: יכול יתפלל אדם כל היום כולו *может, человеку позволено произносить молитву* Шмонэ-Эсрэ *целый день*? Т. е. разрешено ли в течение дня молиться столько раз, сколько захочется? Ответ: כבר מפורש על ידי דניאל *уже объяснено* пророком *Даниэлем*, что нельзя[6]: וזמנין תלתא וגו' *"И трижды* в день (Шахрит, Минха и Арвит) он преклонял колени и молился".

יכול משבא לגולה הוחלה *Может*, только *когда прибыли в изгнание* (рассеяние народа; за пределами Эрец Исраэль), так *начали* поступать? כבר נאמר Нет, поскольку *уже сказано*[7]: די הוא עבד מן קדמת דנא *"Как делал он и раньше"*.

יכול יתפלל אדם לכל רוח שירצה *Может, человеку* разрешено *молиться*, повернувшись *в любую сторону – как захочет*? תלמוד לומר *Писание говорит*[8]: נגד ירושלם *"В сторону Иерусалима"*.

יכול יהא כוללן בבת אחת *Может*, разрешено произнести *все молитвы сразу*, одновременно? כבר מפורש על ידי דוד *Уже объяснено Давидом*, что нельзя; דכתיב *как написано*[9]: ערב ובקר וצהרים וגו' *"Вечером, утром и в полдень* буду молить и стенать".

יכול ישמיע קולו בתפלתו *Может*, разрешено *громко произнести свою молитву*? כבר מפורש על ידי חנה *Уже объяснено Ханой*, что нельзя; שנאמר *как сказано*[10]: וקולה לא ישמע *"Но ее голоса не было слышно"*.

יכול ישאל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל *Может*, разрешено *человеку* в начале молитвы *высказать* Всевышнему *свои нужды* (свои просьбы), *а потом молиться*? Т. е. переставить благословения? כבר מפורש על ידי שלמה *Уже объяснено царем Шломо*, что нельзя; שנאמר *как сказано*[11]: לשמוע אל הרנה ואל התפלה *"Чтобы услышать воспевание и молитву"*. רנה זו תפלה *"Воспевание" – это молитва* (первые три благословения Шмонэ-Эсрэ), תפלה זו בקשה *"молитва" – это просьба* об удовлетворении нужд.

Завершение барайты: אין אומר דבר (בקשה) אחר אמת ויציב молящийся ничего *не говорит* (т. е. ему не следует высказывать просьбы) *после* слов *"Правда и правильно"*, которые следуют за Шма, до молитвы Шмонэ-Эсрэ. אבל אחר התפלה *Но после молитвы* – если хочет высказать свои просьбы Всевышнему – אפילו כסדר וידוי של יום הכפורים אומר может *сказать* их *даже* в таком же объеме, *как покаяния на Йом-Кипур*.

איתמר נמי *То же самое учили* в Доме учения: אמר רב חייא בר אשי אמר רב *сказал рав Хия бар Аши: сказал Рав*: אף על פי שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה *хотя и сказали* мудрецы: разрешено *человеку просить о своих нуждах в* благословении *"Внимающий молитве"*, אם בא לומר אחר תפלתו но *если хочет сказать* о них *после своей молитвы* (т. е. после Шмонэ-Эсрэ) – אפילו כסדר של יום הכפורים אומר может *сказать* их *даже* в таком же объеме, *как покаяния на Йом-Кипур*.

אמר רב המנונא *Сказал рав Амнуна*: כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה *сколько важных законов можно выучить из тех стихов, что* говорят *о Хане*!

Написано[12]: וחנה היא מדברת על לבה *"Хана говорила в своем сердце*, только ее губы двигались, но ее голоса не было слышно". מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו *Отсюда* следует, *что произносящий молитву* Шмонэ-Эсрэ *должен направить свое сердце*, сосредоточиться на словах молитвы.

רק שפתיה נעות *"Только ее губы двигались"*. מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו *Отсюда* следует, *что произносящий молитву* должен *произнести* ее *своими устами*, а не прочесть мысленно.

וקולה לא ישמע *"Но ее голоса не было слышно"*. מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו *Отсюда*

5. Даниэль 6:11
6. Там же
7. Там же
8. Там же
9. Теилим 55:18
10. Шмуэль I, 1:13
11. Млахим I, 8:28
12. Шмуэль I, 1:13

אין עומדין פרק חמישי ברכות לא.

כפם דמוקרא. ריכוס של זכוכית לנגה: ליצרי לן מר. שירה: מי פורה ומי מנוה דמגו עלן. היכן התורה שעסקנו והיכן התלות מקיימין שיגינו עלינו מדינה של גיהנם: סלקה פסוקא. שלינה לריכה עיון שלא יהא מהרהר בה בתפלתו: יוסבח עליה ז' נקיים. עכדו לת ס' מילחה היינו מפלה לחיקרי עכודה: כתחנית כספרי (ס' עקב) ולעכדו כלל לכנכוס זו תפלה: המקיז דם בבהמת קדשים וכו'.

וקשה לחמר בפ"ג דע"ז (דף מד.) גבי דמיס מיטויים ודמיס פיגוליים של קרבנות תלו ותלו מהכריס לגגיעס לוכל תלמת לחין מועלין בהן ול"ל דהתם היינו לאחר זריקת דמיס וכבר נתכפרו בעליס מה שאין כן הכא: רבנן עבדי כתחניתיה. וכומייהו ק"ל ולכן אין מתפללין תחנון קולות רגש ושחוק תלת ממון כוכד רגש ושמחה של מלוה כגון שעסק בהלכי תורה ולכן נהגו לומר פסוקי דזמרה ואשרי קודם תפלה: דב אשי עבוד כבריתא. ירושלמי לא יעמוד ויתפלל תלת ממון דכר כפוסק ת"ר יכיעה העוסק בהלכי נלריכ לכוכר פוסק בדכרי תורה דמי:

שכן מלינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שכח ותנחומין. ומקשה בירושלמי מוך מילמיה וכו' והל כתיב כי לם מלם מלפמתו (ירמיה ה) מיכו מהכוח קלקי לסוף מרי עשר וקכלת לי פירק מילי שמושכו נטוד נדכרי מנחומין ולם מילי כפורעוות לישכלל: **ומוצאו** בווית אחרת. תימה לחמר לקמן (דף לג.) כהל לשמוח כסוף כל נרכה וכרכה מלמדין לומו שלא ישמה ומיהן ר"י יוסף דהכל מילי ד"ח נרכות ולא נהילת דהל מ"ח קלמר ונרמה לקרי"ש לחלמי כסוף כל נרכה לסור לשמוח מכל נלמעט הנרכה מיהל מומר לשמוח ונכמי מילי הכל וכשהיה מגיע לסוף הנרכה היה זוקף ולכך נהגו העולם בהלל הגדה וכיוס הכפורים שמתפללין זכרון וכן תן ומתולן שנוחים כשמגיעים לפסוקים וכסוף נרכה" זוקפין לשון לשמוח כסוף נרכות תלת היכל לתקון: דכר

מוסף רש"י

ישכעת עליה שבעה נקיים. המנהיגיה"ת אין נריכה שבעה נקיים אלא להלכה אלימה יום שכיון שיש כאן ספק שמא נתחלה נחמה לפני המת ואינה אלא כל שבעה ומקשה לעצמו ומיהו נ"ל שלין שלל כל נקיים כשפת ומחמה לא יתחיל מיום כן שיש ימים שכין יום לחכירו (ויקרא טו) יש ימים רגים נלו שם. ומיהו מתחיל מהיום שנודע לו שמת שם שמא עם שנודע לו שמת שם שמא עם שנודע לו שמת שם שמא עם

следует, что *запрещено поднимать свой голос в молитве*, т. е. произносить Шмонэ-Эсрэ очень громко.

Написано[13]: **ויחשבה עלי לשכרה** "*И подумал о ней Эли, что она пьяна*, и сказал ей: доколе будешь пьяной? Освободись от своего вина". **מכאן ששכור אסור להתפלל** *Отсюда* следует, *что пьяному запрещено говорить молитву* Шмонэ-Эсрэ.

ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין וגו' "*И сказал ей: доколе будешь пьяной? и т. д.*" **אמר מכאן לרואה רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар*: **בחברו** *отсюда* следует, что тот, *кто увидел в другом*

13. Там же 13-14

אין עומדין פרק חמישי ברכות לא.

כפא דמוקרא. ר"ח כום של זכוכית לנה: ליתרי לן מר. שירה: סי פורה וסי מטה דמגו מלן. היכן התורה שעסקנו ואיכן המלות שלנו מקיימין שיגיע עלינו מזיקה של גיהנם: פלגא פסוקא. שריכה עיון שלא יהא מהרהר כה כתפלתו: יוצפ עליה ז' נקיים. עכדו מלתו יום שפוסקת והתורה לו שריכה ז' נקיים שלא ליצה שנאמר ומם טהרה מזוכה[ט] ואין זכה שלא הרהה שלשה ימים לעופין כמוך ר"ת יום שניין נדה לנדה: ומכניסה. כניסת: כמוך שלא. קודם שיכה חותה שלין מתחייב כמעבר מן התורה ומעבר כתיב בגין לחלים לגוך (ויכרים יו) והוה המילות לפיכך כשמכניסה לבית קודם מיכות לו הוקבעה למעבר מן התורה וכיון הוא לחסרו חלית קבע כדבר שלא נגמר מלחסרו חלב חלית ערלי לו לחסרו ומחלב כהמה ערלי הוא לחנן כמסכת פלה (פ"ח מ"ו) מחלב לבהמה מיה ושוף עד שיגדל בלבן כהמתו מותלת ופטורה חלב לחיות לחסור בחלית קבע: לפסוד כשנפה ומוסלין בו. ותע"ג דקי"ל אין מוסלין בדמים וליפין לה מקרלי בחסכת יומא (דף עט:) וכשחיטת חולין (דף קח.) ר"ח כשנשחטו בעזרה לחיכה למימר נתתיו לכם על המזבח לכפר (ויקרא יו) לכפר נתתיו לך ולא למילה חלב כדם הקוה מוסלין לסומר שם נהנה מניח קיכן מעילה. והך היין הלכות פסוקות שלין עליהן קושיות ותימיות שיהא לריך להרהר בהן: כמהניפין. מחוך כוכ רשם: כבורייפ. מחוך הלכה פסוקה: שיפה. לינוח: מפוך קום רפא. מילוף של כוכ רשם. מחוך זחוח לב ופתח: אלא מפוך שמחה (ב). כגון דברי מלומים של חורה כגון שמוך לחהלה לדוד שהוח של שבת ומלומין כגון לגון ירלחו יעשה שומר ר' לת כל חוכיו וכגון מקרלות המלוות בחפלת ערבית כי לא יטוש ר' לת עמו וכיולא בהן: אלייפ. ליהיו בלכך: לגיפא. דקלים: מדקרפן מילפא כו. וזה שלומרים מימות חלם הרחמן הם שהוח גזר על חומו מקום ליהוד דקלים: אם פכין לבם. לו מקשיב לחוך: ומניך פלפא. שחרים מנחה ולרבית: יכול מעכב בגולה כוחלה. חחפלה הזחת. כוחלה כמו נחחלה. אלל קודם לכן לא היה לריך בכך: יכול יפא כוולן. לשלם חפלות הללו כשעה אחת: יכול ישאל לריכו. כגון ברכות לחחה חוץ עד ש"ת וחח"כ יחפלל שלא ברכות שנאמר לחטר לפמם ויליב. קודם ג' לחשועות: שלריך

איתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייהו ואעציבו רב אשי עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא אייתי כסא דזוגייתא חיורתא ותבר קמייהו ואעציבו אמרו ליה רבנן לרב המנונא זוטי בהלולא דמר בריה דרבינא לישדי לן מר אמר להו ווי לן דמיתנן ווי לן דמיתנן אמרי ליה אנן מה נעני בתרך א"ל יהי תורה והי מצוה דמגנו עלן א"ר יוחנן משום רשב"י יאסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה שנאמר אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה אימתי בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה אמרו עליו על ר"ל שמימיו לא מלא שחוק פיו בעוה"ז מכי שמעה מר' יוחנן רביה: ת"ר יאין עומדין להתפלל לא מתוך דין ולא מתוך דבר הלכה אלא מתוך הלכה פסוקה והיכי דמי הלכה פסוקה אמר אביי כי הא דר' זירא דאמר ר' זירא בנות ישראל החמירו על עלמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבת עליה שבעה נקיים רבא אמר כי הא דרב הושעיא דאמר רב הושעיא מעברים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר ואב"א כי הא דרב הונא דרב הונא א"ר יועירא הכוקין דם בבהמת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו רבנן עבדי כמתניתין רב אשי עביד כברייתא: ת"ר יאין עומדין להתפלל לא מתוך עלבות ולא מתוך עלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך שמחה של מלוה וכן לא יפטר אדם מחברו לא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך [א] דבר הלכה שכן מלינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומים [ב] וכן תנא מרי כר בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו כי הא יודרב כהנא אלוייה לרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי לניתא דבבל כי מטא להתם א"ל מר ודאי דאמרי אינשי הני לניתא דבבל איתנהו מאדם הראשון ועד השתא א"ל אדכרתן מילתא דרבי יוסי ברבי חנינא דאמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב בארץ אשר לא עבר כה איש ולא ישב אדם שם וכי מאחר דלא עבר היאך ישב אלא לומר לך כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתישבה וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישוב לא נתישבה רב מרדכי אלוייה לדבי שימי בר אשי מהגרוניא ועד בי כיפי ואמרי לה עד בי דורא: ת"ר יהמתפלל לריך שיכוין את לבו לשמים אבא שאול אומר סימן לדבר יתכין לבם תקשיב אזנך תניא יא"ר חייא בר אבא יולעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות שנאמר ויכוין פתיחין ליה וגו' יכיול יתפלל אדם כל היום כלו כבר מפורש על

אייתי כסא דזוגייתא חיורתא. מכאן נהגו לשבר זכוכית בשואין: במקום גילה שם תהא רעדה. פשוטו של מקרא עבדו את ה' בילחה ושביעה יום רעדה מגילו וכמי מפורש ביהושלמי עבדו את ה' בילחה היינו תפלה לחיקרי עבודה כדחמרינן בספרי (פ' עקב) ולעבדו בכל לבבכם זו תפלה: המקיז דם בבהמת קדשים וכו'. וקשה לחמר בפ"ג דע"ז (דף מד.) גבי דמים מיוחים ודמים פגומים של קרבנות חלו וחלו מכרבים לגבים וכל חלמת לחין מועלין בהן ול"ל דהתם היינו לחחר זריקת דמים וכבר נתכפרו בעלים מה לחין כן כתי: רבנן אבבי בחתניתין. וכמיהו קי"ל ולכן לין מתפללין מתוך קלות ראש ושחוק חלא מתוך כובד לב ושמחה של מלוה כגון שעסק בדברי תורה ולכן נהגו לומר פסוקי דזמרה ושירי קדש תפלה: רב אשי עביד כברייתא. יכולמלי דכר הלכה ת"ר יכמיה כעוסק בדברי תורה:

שכן מלינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומין. ומקשה ניכולמלי מוך מימריה וכו' והל כתיב כי לם מלם מלפתנו (מיכה ה) מיהו מהוה קלתי לסוף מרי עשר וקבלה לה פרוץ מידי שמוצטו בטוב נדברי תמהומין ולח מיירי בפורעניות דישרלל: ומוצלו בזוית אחרת. מימה לחמר לקמן (דף ל.) הכל לשמות בסוף כל ברכה וברכה מלמדין חומו שלא ישמה ומירן ר"י יוסף דהכל מיירי בתחנונים שהיה חומר לחר י"ח ברכות ולח נהירא דהל מ"ח קלמר ונרלה לר"י דלחלי בסוף כל ברכה לסור בשמות לכל בשמלע הברכה מיהל חומר לשמות ובהכי מיירי הכל וכשהיה מגיע לסוף הברכה היה זוקף ולכך נהגו העולם ברחש השנה וביום הכפורים שמתפללין זכרנו וכן חן וחמלוך בשמחים כשמגיעים לפסוקים ובסוף ברכה זוקפין שלין לשמות בסוף ברכות שלא היכל לחקון: דכר

ידי דניאל יוזמנין חלתא וגו' יכול משבא לגולה הוחלה כבר נאמר ידי הוא עבד מן קדמת דנא יכול יתפלל אדם לכל רוח שירלה ת"ל יולקבל) [נגד] ירושלם יכול יהא כוללן בבת אחת כבר מפורש ע"י דוד דכתיב יערב ובקר וללהרים וגו' יכול ישמיע קולו בתפלתו יכבר מפורש על ידי חנה שנאמר יוקולה לא ישמע יכול יישאל אדם צרכיו ואח"כ יתפלל כבר מפורש על ידי שלמה שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה רנה זו תפלה תפלה זו בקשה אין אומר דבר יו(בקשה) אחר אמת ויליב אבל יאחר התפלה אפי' כסדר וידוי של יה"כ אומר איתמר נמי אמר רב חייא בר אשי אמר רב יו"אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר של יה"כ אומר: אמר רב המנונא כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה יוחנה היא מדברת על לבה יימכאן למתפלל צריך שיכוין לבו יורק שפתיה נעות ימכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו יוקולה לא ישמע ימכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו יויחשבה עלי לשכורה ימכאן יששכור אסור להתפלל יויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין וגו' אר"ע אלעזר מכאן לרואה בחברו דבר

לחפלה. [נהם מפני שלריך לסור שכחו של הקב"ה חפלה קודם שיחפלל כ"ה לפנינו ממשה, הילכך אין לבקש דבר אחר אמת ויליב, וכי כיון בחנה דברי בקשה אין מחנין].

מוסף רש"י

ישתכח עליה שבעה נקיים. המלומין חת אין נ"ל שבעה נקיים גבל בחלם שלבעה ימים ולימים ובגון ר"ח יום שבין חדש לחדש, שגל בחמלות נחתה חמילו בחלום כל שבעה ושמקה לשבת שלולת בלילה, וכן המחירו על עלמן, לפי שלין שם כל בקיום בשבת נחתה מימי בן שלומין בימים שבין חדש לחדש, חלם שלחר לה יחמירו (ויקרל טו) ימים רבים ולה שבעה שגל לסוף שבעה ימים ולומין בשבת שם מתה, שממים שבחלית שבעה נקיים ומקבה בשבת ומחמיר בה מהה שלחרים בימי חדש שבין חדש לחדש, וכן בשבת שבין ר"ח לסוף שבעה ימים ולומין בשבת שם מתה מוקקה לשבעה מן יום מה מוקקה לשבעה מן שמוהר, כילד, המחילה לספור שבעה נקיים ומאר לשבת שבעה שבעה שבעה נקיים ומספיק לשבעה נקיים ובשביעי מלחה מהילו מחרינ, סמהר הכל לחריכה למחר ולספור שבעה נקיים, ל"ל נמי שגל מלחה שם ימים ולה יספיק ביום השני מלחה ביום ולומין לחריכה שבעה נקיים ומבל בן בחמירו (מגילה כח:). ומבכירמה במרץ שלה. כשין מלבל נחמה, ומפכל בחמה שמוך מן המקבר ומחוות מ:) לפ: מלכירמה לגיה בשין שלה ומחר כך בים ומחרת, ומוסף הסגל שלה בחלית סני בגים נב"ש בחשוכר (שם:) חם בחלית פני בגים לגו שבעה נקיים

לא: אין עומדין פרק חמישי ברכות

דבר שאינו הגון. פירוש תע"ג לגיכא לפיסוקא לתוריית"א דלא ליכא לפיסוקא לתוריית"א פשיטא הוכא מוכיח כמיב (ויקרא יט): **גברא** בגוברין. פי' לגם שיהא מצוי לימנות בין מנשים: **מכאן** ששכור אסור להתפלל. ירושלמי במסכת מכומות פרק קמא הכי גרסי' ורבי אבא בשם רבי יוחנן אמר שכור כמי שכולו מלא קמיה דרבי לעי שכור מהו שיכנס ויתפלל ואמר לו אם אתה יכול לדבר כלפני מלך בשר ודם אל תכנס ואם לאו אל תכנס ואם אתה נכנס אי אתה נכנס בשחוק ואי אתה נכנס בקלות ראש ואי אתה נכנס בדברים בטלים ואי אתה נכנס בדברים שאין בהם צורך הציבור שכל הנכנס בהם אין מניחין לו לצאת משם חיים לעולם הבא:

מכאן שאסור להשב בר' אמות של תפלה. בין מלפניו (ב)[בין] מלאחריו) ובין מן הצדדין ופילגו מסוכם הגמוניים דוקא ניסוב ובעל גבל לם היה עוסק בק"ש ובכרכותיה וכיוצא בהם לפילו יוסב ושפיר דמי: [עמבה]. עמך מסמע נתון מרגע אמות ב מסוס דכתיב עמכה מלא בה"ג כלומר שלא היה יוסב נתוך מרגע אמות שלה כי לם כמחיצות:

מורה חלכה בפני רבך את. ולפ ע"פ שלא למד עדיין בפניו מ"מ גדול הדור היה ° ונא לגמוד לפניו: **כל** היושב בתענית בשבת. פירש ר"ח בתענית חלוס וכיוצא בהם בשבת שהרי מתענגים בו והוא מתענה: **מתענים** לפניהם. יתענה למחר: **ומפללו** על ס'. כך כמוב הוא במקלו. ולא גרסינן הכא על תקרי: **שחור** ומודם לפליהו. לדכרין הדה למחר זמן מנוחת נביאים למחרים: לכתיב

דבר ישאינו הגון צריך להוכיחו ותען חנה ותאמר לא אדני אמר עולא ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא אמרה ליה לא אדון אתה בדבר זה ולא רוח הקודש שורה עליך שאתה חושדני בדבר זה איכא דאמרי הכי אמרה ליה לא אדון אתה לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך שדנתני לכף חובה ולא דנתני לכף זכות מי לא ידעת ראשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי אמר רבי אלעזר מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו אל תתן את אמתך לפני בת בליעל אמר רבי אלעזר מכאן לשכור שמתפלל כאלו עובד ע"ז כתיב הכא לפני בת בליעל וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל מקרבך מה להלן ע"ז אף כאן ע"ז ויען עלי ויאמר לכי לשלום אמר רבי אלעזר מכאן לחושד את חבירו בדבר שאין בו שצריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לברכו שנאמר ואלהי ישראל יתן את שלתך: ותדר נדר ותאמר ה' צבאות אמר רבי אלעזר מיום שבראו הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם תנו לי פרוסה אחת ולא השגיחו עליו דחק ונכנס אצל המלך א"ל אדוני המלך מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת: אם ראה תראה א"ר אלעזר אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע אם ראה מוטב ואם לאו תראה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר [ב]ונקתה ונזרעה זרע הניחא למאן דאמר אם היתה עקרה נפקדת שפיר אלא למאן דאמר אם היתה יולדת בצער יולדת בריוח ונקבות יולדת זכרים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים מאי איכא למימר [ד]דתניא ונקתה ונזרעה זרע מלמד [ה]שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר' ישמעאל א"ל רבי עקיבא אם כן ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו וזו שלא קלקלה [ו]נפקדת אלא מלמד שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח קצרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים אחד יולדת שנים מאי אם ראה תראה [ז]דברה תורה כלשון בני אדם: בעני אמתך אל תשכח את אמתך ונתתה לאמתך א"ר יוסי בר' חנינא ג' אמתות הללו למה אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע [ח]שלשה בדקי מיתה בראת באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה ואלו הן נדה וחלה והדלקת הנר כלום עברתי על אחת מהן: ונתתה לאמתך זרע אנשים מאי זרע אנשים אמר רב גברא בגוברין ושמואל אמר זרע שמושה שני אנשים ומאן אינון שאול ודוד ורבי יוחנן אמר זרע ששקול כשני אנשים ומאן אינון משה ואהרן שנאמר [ט]משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו ודבנן אמרי זרע אנשים זרע שמובלע בין אנשים כי אתא רב דימי אמר לא ארוך ולא גרע [י] ולא קטן ולא אלם ולא צחור ולא גיחור ולא חכם ולא טפש: אני האשה הנצבת עמכה בזה אמר ריב"ל [יא]מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה: אל הנער הזה התפללתי א"ר אלעזר שמואל מורה הלכה לפני רבו היה שנאמר וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי משום דוישחטו את הפר הביאו הנער אל עלי אלא אמר להן עלי קראו כהן ליתי ולשחוט חזנהו שמואל דהוו מהדרי בתר כהן למישחט אמר להו למה לכו לאהדורי בתר בהן למישחט [יב]שחישה בזר כשרה אייתוהו לקמיה דעלי אמר ליה מנא לך הא אמר ליה [יג]מי כתיב ושחט הכהן והקריבו הכהנים כתיב [יד]מקבלה ואילך מצות כהונה מכאן לשחישה שכשרה בזר אמר ליה מימר שפיר קא אמרת מיהו מורה הלכה לפני רבך את [טו]וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה אתיא חנה וקא צוחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו' אמר לה שבקי לי דאענשיה ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי: ותנה היא מדברת על לבה אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא על עסקי לבה אמרה לפניו רבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה עינים לראות ואזנים לשמוע חוטם להריח פה לדבר ידים לעשות בהם מלאכה רגלים להלך בהן דדים להניק בהן דדים הללו שנתת על לבי למה לא להניק בהן תן לי בן ואניק בהן: ואמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא [טז]כל היושב בתענית קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת [יז]מאי תקנתיה אמר רב נחמן בר יצחק [יח]ליתיב תעניתא לתעניתא: ואמר רבי אלעזר חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנאמר ותתפלל על ה' מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה ואמר רבי אלעזר אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר [יט]ואתה הסבות את לבם אחורנית א"ר שמואל בר רבי יצחק מנין שחזר הקב"ה והודה לו לאליהו

דכתיב

שבשכבת יש לו סעודה מובטת ותענוגים, מה שאין לו בחול, וכשמתענג מהן קשה לו כלבו יותר מתעניתו בחול, ואעפ"כ יש עליו רין עונג שבת, ואפשר דכבן לתיכה תענית בשבת לתענית:

יז א מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה ו סמג עשין יט: יח ב מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלכה כב: יט ג מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' ס סעיף ה: כ ד ה מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה ו ופ"ה מהל' תלמוד תורה הלכה ג סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סימן רמב סעיף ד: כא ו מיי' פ"ה מהלכות ת"ת הלכה ג סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סימן רמב סעיף ד: כב ז ח מיי' פ"ט מהל' תפלה הלכה ו ופ"ה מהל' תלמוד תורה הלכה ג סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סימן רמב סעיף ד:

מוסף רש"י

שיריך לעמוד קודם כדי שתהא בהתרה אוכלת. שתפילו לאחר מיכלת (ובה סי') שם נוהגו של טבל עליו שאינו שוכר נתכלה לתיכי ולא פלגה נמחם נתחם לא פלגה קנס ותנן נמקי' מפה מפכל נהמחם לחיב ולעטוחת שמחת. אבל נאכל לחם עכי"ם ול

דבר שאינו הגון צריך להוכיחו *недостойную вещь, должен сделать ему замечание.*

Написано[1]: **ותען חנה ותאמר לא אדני** *"И ответила Хана, и сказала: нет, мой господин, я* жена, скорбящая духом". – **אמר עולא ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא** *Сказал Ула, а некоторые говорят,* что сказал *раби Йосе, сын раби Ханины:* **אמרה ליה** *сказала ему* Хана: **לא אדון אתה בדבר זה ולא רוח הקודש שורה עליך שאתה חושדני בדבר זה** *не господин ты в этом, и пророческий дар не пребывает на тебе, ибо ты подозреваешь меня в этом.* Иначе ты бы знал, что я не пьяна.

איכא דאמרי הכי אמרה ליה לא אדון אתה לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך *Некоторые говорят: так сказала ему:* разве *ты не господин?* Разве *нет на тебе Присутствия Всевышнего и пророческого дара* (разве нет на тебе "Хошен" и "Урим и Тумим", которые отвечают на вопросы), **שדנתני לכף חובה ולא דנתני לכף זכות** *что судишь меня, обвиняя, и не судишь меня, оправдывая?* **מי לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי** *Разве не знаешь* (не открыто тебе), *что "я жена, скорбящая духом,* но вина и крепкого напитка я не пила"?

ויין ושכר לא שתיתי *"Вина и крепкого напитка я не пила".* **אמר רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар:* **מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו** *отсюда* следует, что тому, *кто подозревает* человека *в том, чего нет, надо указать,* что его подозрения напрасны. Т. е. ему надо очистить себя от подозрений.

Написано[2]: **אל תתן את אמתך לפני בת בליעל** *"Не считай свою рабыню* (т. е. меня) *негодной",* подозревая меня в пьянстве. **אמר רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар:* **מכאן** *отсюда* следует, **לשכור שמתפלל כאלו עובד עבודה זרה** что если человек *молится* в состоянии *опьянения,* то он *подобен идолопоклоннику.* **כתיב הכא לפני בת בליעל** Потому что *написано здесь:* *"Как негодную".* **וכתיב התם** *И написано там,* в другом стихе[3]: **יצאו אנשים בני בליעל מקרבך** *"Вышли негодные люди из твоей среды".* **מה להלן עבודה זרה** *Как ниже – поклонение идолам,* **אף כאן עבודה זרה** *так и тут – поклонение идолам.*

Написано[4]: **ויען עלי ויאמר לכי לשלום** *"И ответил Эли, и сказал: иди с миром".* **אמר רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар:* **מכאן לחושד את חברו בדבר שאין בו שצריך לפייסו** *отсюда* следует, что тот, *кто подозревает* человека *в том, чего нет, должен его умилостивить.* **ולא עוד אלא שצריך לברכו** *Больше того, должен благословить его.* **שנאמר** *Как сказано* (в продолжении стиха): **ואלהי ישראל יתן את שלתך** *"Бог Израиля удовлетворит твою просьбу".*

Написано[5]: **ותדר נדר ותאמר ה' צבאות** *"И дала обет, и сказала: Всевышний воинств!"* **אמר מיום שברא רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар:* **הקדוש ברוך הוא את עולמו** *с тех пор как Всевышний сотворил Свой мир,* **לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא צבאות** еще *никто не называл Всевышнего* именем *"Всевышний воинств"* – **עד שבאתה חנה וקראתו צבאות** *пока не пришла Хана и не назвала Его* именем *"Всевышний воинств".*

Объяснение, почему Хана назвала его именем "Всевышний воинств": **אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא** *сказала Хана Всевышнему:* **רבונו של עולם** *Господин мира!* **מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך** *Из всех воинств и воинств, которые Ты создал в Своем мире* (т. е. из всего Тобой созданного), **קשה בעיניך שתתן לי בן אחד** неужели *Тебе трудно дать мне одного ребенка?*

משל למה הדבר דומה *Пример* того, *на что это похоже:* **למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו** на историю о *земном царе, который устроил пир для своих слуг.* **בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם** *Пришел один бедняк и, встав у входа, сказал им:* **תנו לי פרוסה אחת** *дайте мне один кусок* хлеба. **ולא השגיחו עליו** *Не услышали его.* **דחק ונכנס אצל המלך אמר לו** *Решительно прошел вперед и, встав перед царем, сказал ему:* **אדוני המלך** *мой господин царь,* **מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת** *из всего,* что на этом *пиру, устроенном тобой для* твоих слуг, неужели *тебе трудно дать мне один кусок* хлеба?

Написано, как молилась Хана[6]: **אם ראה תראה** *"Если увидеть увидишь* страдание Твоей рабыни". Почему глагол повторен? **אמר רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар:* **אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא** *сказала Хана Всевышнему:* **רבונו של עולם** *Господин мира!* **אם ראה מוטב** *Если* сочтешь нужным *увидеть* и благословишь меня ребенком – *хорошо.* **ואם לאו תראה** *А если нет,* то *увидишь,* что сделаю, чтобы Ты дал мне сына.

1. Шмуэль I, 1:15
2. Там же 16
3. Дварим 13:14
4. Шмуэль I, 1:17
5. Там же 11
6. Там же 11

דבר שאינו הגון. פירוש מע"ג לליכא לאסורא דלמורייתא דלמי ליכא לאסורא לדמורייתא פשיטא הוכא מוכיח כמיב (ויקרא יט): **נבראי** בגוברין. פי' מלמ שיהא משוב לימנות בין מנשים: **מכאן** ששכור אסור להתפלל. ירושלמי מתקנת מרומות פרק קמא רבי זעירא אמ' נפי קמיה דרבי אמי שכור מהו שיכנס ל"ל ומלמ ומנעמ ונרכמ ומפילו מדומלמ. פירוש ומפי' הוא שפוי ומכור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי דהכי משמע ומנעמ ונרכמ:

מכאן שאסור להשב בר' אמות של תפלה. כיון מלפניו [1](כיון מלמחריו) וכיון מן המנדין ופילגו מפומם הגמומים דוקא ניומב וכטל אבל אם היה עוסק בק"ם ובנרכומים וכיוצא בהם היה יוצב ומפיל לפני [עמכה]. ענין מפמע נמוך מלכע אמות ב משום דכמיב עמכה מלמ בק"ם כלומר שלמ היה יוצב נמוך מלכע אמות אלה כי אם בחמישים:

מורה הלכה בפני רבו את. ואף ע"פ שלמ למד עדיין בפניו מ"מ גדול כדור היה [2] ונפ למוד לפניו: **כל** היושב בתענית בשבת. פירש ר"ח בפעמים תעם וכן ליתא בפרקים בהליס וכיוצב בפעמים תעם נאכם פי' בק"ג שלומר ענינו בפלגי נוור ומפילו קונע נרכה בפלמו כיון שהיו במוך י"מ ג: גדולה

[3]דבר אשאינו הגון צריך להוכיחו ותען חנה ותאמר לא אדני אמר עולא ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא אמרה ליה לא אדון אתה בדבר זה ולא רוח הקודש שורה עליך שאתה חושדני בדבר זה איכא דאמרי הכי אמרה ליה לא אדון אתה לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך שרגתני לכף חובה ולא דגתני לכף זכות מי לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי אמר רבי אלעזר מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו אל תתן את אמתך לפני בת בליעל אמר רבי אלעזר מכאן לשכור שמתפלל כאלו עובד ע"ז כתיב הכא לפני בת בליעל וכתיב התם [4]יצאו אנשים בני בליעל מקרבך מה להלן ע"ז אף כאן ע"ז ויען עלי ויאמר לכי לשלום אמר רבי אלעזר מכאן לחושד את חבירו בדבר שאין בו שצריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לברכו שנאמר ואלהי ישראל יתן את שלתך: ותדר נדר ותאמר ה' צבאות אמר רבי אלעזר מיום שבראב הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם חנו לי פרוסה אחת ולא השגיחו עליו דחק ונכנס אצל המלך א"ל אדוני המלך מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת: אם ראה תראה א"ר אלעזר אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע אם ראה מוטב ואם לאו תראה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר [2]ונקתה ונזרעה זרע הניחא למאן דאמר אם היתה עקרה נפקדת שפיר אלא למאן דאמר אם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים מאי איכא למימר [3]דתניא ונקתה ונזרעה זרע מלמד [4]שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר' ישמעאל א"ל רבי עקיבא אם כן ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו חו שלא קלקלה [5]נפקדת אלא מלמד שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח קצרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים אחד יולדת שנים מאי אם ראה תראה [6]דברה תורה כלשון בני אדם: בעני אמתך אל תשכח את אמתך ונתתה לאמתך א"ר יוסי בר' חנינא ג' אמתות הללו למה אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע [7]שלשה בדקי מיתה בראת באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה ואלו הן נדה וחלה והדלקת הנר בלום עברתי על אחת מהן: ונתתה לאמתך זרע אנשים מאי זרע אנשים אמר רב גבראי בגוברין ושמואל אמר זרע שמושה שני אנשים ומאן אינון שאול ודוד ורבי יוחנן אמר זרע ששקול כשני אנשים ומאן אינון משה ואהרן שנאמר [8]משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו ורבנן אמרי זרע אנשים זרע שמובלע בין אנשים כי אתא רב דימי אמר לא ארוך ולא גוץ [9] ולא קטן ולא אלם ולא צחור ולא גיחור ולא חכם ולא טפש: אני האשה הנצבת עמכה בזה אמר ריב"ל [10]מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה: אל הנער הזה התפללתי א"ר אלעזר שמואל מורה הלכה לפני רבו היה שנאמר וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי משום דוישחטו את הפר הביאו הנער אל עלי אלא אמר להן עלי קראו כהן ליתי ולשחוט חזנהו שמואל דהוו מהררי בתר כהן למישחט אמר להו למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט [11]שחיטה בזר כשרה אייתוהו לקמיה רעלי אמר ליה מנא לך הא אמר ליה [12]מי כתיב ושחט הכהן והקריבו הכהנים כתיב [13]מקבלה ואילך מצות כהונה מכאן לשחיטה שכשרה בזר אמר ליה מימר שפיר קא אמרת מיהו מורה הלכה בפני רבך את [14]יוכל [15]המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה אתיא חנה וקא צוחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו' אמר לה שבקי לי דאענשיה ובעינא רחמי ויהיב לך רכא מיניה אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי: וחנה היא מדברת על לבה אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא על עסקי לבה אמרה לפניו רבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה עינים לראות ואזנים לשמוע חוטם להריח פה לדבר ידים לעשות ברם מלאכה רגלים להלך בהן דדים להניק בהן הללו שנתת על לבי למה לא להניק בהן תן לי בן ואניק בהן: ואמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא [16]כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת [17]מאי תקנתיה אמר רב נחמן בר יצחק [18]ליתיב תעניתא לתעניתא: ואמר רבי אלעזר חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנאמר ותתפלל על ה' מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה ואמר רבי אלעזר אליהו הטיח רברים כלפי מעלה שנאמר [19]ואתה הסבות את לבם אחורנית א"ר שמואל בר רבי יצחק מנין שחזר הקב"ה והודה לו לאליהו דכתיב

שלריך להודיעו. המחשד לריך לנקות מת עלמו ולהודיע לת מוכדו שלין בו מומו דבר מגונה: **לפני** בת בליעל. מל מתגני כמת בליעל לחשדני כשכורות: **ותפללר**. לתייחד עם מחרים ויחשדני בעלי: **ותדר** נדר. שלם לחמשה. דרש לה לשון מיתה: **נדבי מיפה**. שהחשה נכדקת בהן בשעת הסכנה שלם יזכנה לה לחד מהם ממות: **נדר** ותלב ופדלקת נר. מל שבת. על ג' עבירות הללו כשים ממות וטעמה ליף בפרקם שבת (ד' לב:): **שמובלע** בין אנשים. רב דימי מפרש לה לל מלרוך ולל גוץ וכו': **אלם**. פי' עב: [5]לחור. רו"ם בלע"ז: **גיחור**. שהוא לבן יותר מדלי: **ולל חכם**. יותר מדלי. **אלל** יהיה תימה בעיני הבריות ותשון שמדברין בו שולמת בו עין הרע: **בגלגם שמכה**. משמע לף הוא עשה בעלמה: **אל בגבר** הוב. על זה ולל לאחר. מכלן שחטא לעלי ולל לבעזו ולהתפלל שיזכו לה בן לחר: **והקריבו** בבכניס. לחרו בפרק קמל לחגיגה (ד' ט.) **והקריבו** זה קבלת הדם: **על שבעים שנה**. כלומר לפילו לגזר עליו מנעוריו לפי שחטעים קשה בשבת לפי שהכל מתענגים בו והוא מתענה: **שמונים לפגניפס**. יתענה למחר: **ותפללן** על ס'. כך כתוב הוא בחקלת: **שחוז** ולל גרסינן הכל על תקרי: **שחוז** והודה **לפגיפו**. לדבריו הודה למחר ומן בחנותת נביחים לחרים:

לכתיב

תורה אור השלם

1. יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיָּעַל מִקִּרְבֶּךָ וַיַּדִּיחוּ אֶת יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם: דברים יג יד
2. וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וּטְהֹרָה הִוא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע: במדבר ה כח
3. מִשָּׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ קֹרְאִים אֶל יְיָ וְהוּא יַעֲנֵם: תהלים צט ו
4. עֲנֵנִי יְיָ עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסַּבְתָּ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית: מלכים א יח לז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא קמן. ני' פי' שכתוב דק ניתכר ולא שלם מיהם שכתוב שב הכהב למען ילמין:

גליון הש"ס

תום' ד"ה שהיה וכו' וכא ללפור לפניו. עי' סה"ד סימן קל"ח:

מוסף תוספות

ג בתוס' ר"ש כתב. ד' ועיין בפא קומי לאסי. ב בתוס' ר"ש כתב. עמך משמע בתוך ד' ר"ה. ריש אוכרים עמכה פלא בה"א וכו'. ב ובתוס' ר"ש הוסיף. או שמא בלולי כאלקי נצור.

לעזי רש"י

רי"ש. אורם.

רבינו חננאל

אבי האשה הנצבת עמך בזות וכו' שכאן שאסרה לישב בתוך ד' אמות של תפלה. שמעינן מדקיא דקרא דכתיב הנצבת עמכה מלמד שהיה עליה עצב עמה כל זמן שהיתה תנה מתפללת. בל הישב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של ע' שנה. קבלנו מרבותינו דבישב בתענית חלום מיירי. ברקיאל יפה תענית לחלום כאש לנעורה. כי כל אדם שנזרה עליו נזרה רעה על ענן שעשה. מגלין אזנו ע"י חלום מה שעתיד להבא עליו. וכיון שקורעים בה מתענה ויתר בתשובה והקב"ה מחיל לו. וכיון שיתר בתשובה שלמה אפילו חסא כל שנתיה. שהן ע' שנה כדכתיב יפי שנותינו בהם ע' שנה. ומפני מה מתענינן בשבת נזילה מתענינן בחול, לפי שבשבת יש לו מנוחה מוכנת ומצוגים. מה שאין לו בחול, ובשאנתא מהן קשה לו בלבו יותר מתענינן בחול, ואעפ"כ יש עליו דין ענג שבת, ואפור הכהן להיכנס בתענית.

אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי *Пойду и скроюсь* (уединюсь) с чужим мужчиной *перед своим мужем Алканой* (на его глазах). И это заставит его подозревать меня в измене; он предупредит меня, чтобы я больше с ним не скрывалась (не уединялась). **וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה** *И из-за того, что* снова *скроюсь, напоят меня водой "соты"*. **ואי אתה עושה תורתך פלסתר** *Но Ты не делаешь из своей Торы фальши*, а значит, все Твои обещания сбываются. Ты обещал, что после приема вод "соты" женщина, которая не изменила мужу, забеременеет. **שנאמר** *Как сказано*[7]: **ונקתה ונזרעה זרע** *"И очистится, и оплодотворится семенем"*, забеременеет.

הניחא למאן דאמר אם היתה עקרה נפקדת שפיר Это объяснение слов Ханы *хорошо согласуется со словами того, кто сказал*: *если* женщина (не изменившая мужу, который ее приревновал) *была бездетна*, то, выпив воду "соты", *будет вспомянута* детьми (забеременеет). Такое объяснение *согласуется* с его словами.

אלא למאן דאמר אם היתה יולדת בצער יולדת בריוח *Но тот, кто сказал*: если *рожала с трудом – будет рожать без мук*; **נקבות יולדת** рожала только *девочек – родит мальчиков*; **שחורים יולדת לבנים** рожала *темных детей – родит светлых*; **קצרים יולדת ארוכים** рожала *низких – родит высоких*, – **מאי איכא למימר** *что* он *может сказать* о словах Ханы? Ведь, согласно этому мнению, у женщины (не изменившей мужу, который ее приревновал) после воды "соты" будут рождаться не девочки, а мальчики, не темные, а светлые и т.д, но не сказано, что бездетная родит ребенка.

Гемара приводит спор на эту тему между мудрецами.

דתניא *Ибо учили* в барайте: написано: **ונקתה ונזרעה זרע** *"И очистится, и оплодотворится семенем"*. Этот стих **מלמד** *учит*, **שאם היתה עקרה נפקדת** *что если была бесплодна*, то *будет вспомянута* детьми. – **דברי רבי ישמעאל** *Слова раби Йишмаэля.*

אמר ליה רבי עקיבא *Сказал ему раби Акива*: **אם כן ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו** *если так, пойдут все бездетные* жены *и скроются* (уединятся) с чужими мужчинами. **וזו שלא קלקלה נפקדת** *И та, которая не согрешила* (не изменила своему мужу), *будет вспомянута* детьми. **אלא** *Но* вот как надо понимать этот стих: **מלמד** он *учит*, **שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח** *что, если рожала с трудом – будет рожать без мук*; **קצרים יולדת ארוכים** рожала *низких – родит высоких*; **שחורים יולדת לבנים** рожала *темных – родит светлых*; **אחד יולדת שנים** рожала по *одному – будет рожать* по *два*.

מאי אם ראה תראה Но тогда *что*, по раби Акиве, имеет в виду стих: *"Если увидеть увидишь* мое страдание"? Почему в нем повторен глагол? Ответ: **דברה תורה כלשון בני אדם** *Тора говорит на языке людей*, которые в своей обыденной речи используют повторы.

Написано, что так молилась Хана Всевышнему[8]: **בעני אמתך** "Если увидишь *страдание Твоей рабыни* и вспомнишь обо мне, **לא תשכח את אמתך** и *не забудешь Твою рабыню*, **ונתתה לאמתך** *и дашь Твоей рабыне* потомство и т. д."

אמר רבי יוסי ברבי חנינא *Сказал раби Йосе, сын раби Ханины*: **שלש אמתות הללו למה** *эти три "рабыни" почему* здесь упомянуты? **אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא** *Сказала Хана Всевышнему*: **רבונו של עולם** *Господин мира*! **שלשה בדקי מיתה בראת באשה** *Три смертельных проверки* Ты *создал для женщины*. В момент опасности женщина, дела которой проверяются, наказывается за три греха, если она их совершила. **ואמרי לה** *А* некоторые *говорят* чуть иначе: **שלשה דבקי מיתה** *три* греха как бы *пристают* к женщине и приводят к ее *смерти*. **ואלו הן** *И вот они*: **נדה** *"нида"*, соблюдение законов "семейной чистоты", **וחלה** *"хала"*, отделение от теста куска, предназначенного коэну, **והדלקת הנר** *и зажигание свечей* перед субботой и праздниками. Хана продолжает: **כלום עברתי על אחת מהן** *разве я нарушила* хотя бы *одну из этих* заповедей? Тогда почему Ты наказываешь меня отсутствием детей (ведь бездетность приравнивается к смерти)?

Написано: **ונתתה לאמתך זרע אנשים** *"И дашь Своей рабыне потомка* среди *людей"*. **מאי זרע אנשים** *Что* это за *"потомок* среди *людей"*? **אמר רב גברא בגוברין** *Сказал Рав*: *муж среди мужей*, важный человек.

7. Бемидбар 5:28
8. Шмуэль I, 1:11

לא: אין עומדין פרק חמישי ברכות

דבר שאינו הגון. פירוש אע"ג דליכא ליסורא לדידיה לדידיה אלא ליכא ליסורא לדידיה הוכח מוכיח כתיב (ויקרא יט): **גברא** בגוברין. פי' לדם שיהא מצוי לימנות בין מנשים: **מכאן** ששכור אסור להתפלל. ירושלמי מתקנת מרומות פרק קמא רבי וירמ"א בשי קמיה דרבי אמי שכור מהו שיכנס ויתפלל ואכלת ושבעת וברכת ומפיצו מדומעתם. פירוש ומפי' הוא שמוי ושכור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי לכבוד מלמעלה ושבעת וברכת:

מכאן שאסור לישב בר' אמות של תפלה. כתן מלפניו ג) (כתן מלאכיו) וכתן מן הגדתין ופילגו מצוכם הגלוגים בוקא כיוצב וכטל אבל אם היה עוסק בק"ש ובברכותיה וכיוצא בהם יפילו יוצב ספיר למי: [עמבה]. עמן מצמע נתון מרכע אמות ב מצום לכתיב עמבה מלא בה"א לגומר שלא היה יוצב נתון מרכע אמות אלא כי אם בתחתיות:

מודה הלכה כפני רבך את. ואף ע"פ שלא למד עדיין כפניו מ"מ גדול הדור היה * ובא ללמוד לפניו: **כל** הישב בתענית בשבת. פירש ר"ח בתענית חלום וכשיוצב בתענית כמדבש מהלים וכשיוצב בתענית חלום נאכם פי' בה"ג שאומר עננו בגלוי נגור ואפילו קוטע ברכה לעצמו כיון שאינו נתון י"מ: גדולה

דבר א שאינו הגון צריך להוכיחו ותען חנה ותאמר לא אדני אמר עולא ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא אמרה ליה לא אדון אתה בדבר זה ולא רוח הקודש שורה עליך שאתה חושדני כדבר זה איכא דאמרי הכי אמרה ליה לא אדון אתה לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך שדנתני לכף חובה ולא דנתני לכף זכות מי לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי אמר רבי אלעזר מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו אל תתן את אמתך לפני בת בליעל אמר רבי אלעזר מכאן לשכור שמתפלל כאלו עובד ע"ז כתיב הכא לפני בת בליעל וכתיב התם ב יצאו אנשים בני בליעל מקרבך מה להלן ע"ז אף כאן ע"ז ויען עלי ויאמר לכי לשלום אמר רבי אלעזר מכאן לחושד את חבירו בדבר שאין בו שצריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לברכו שנאמר ואלהי ישראל יתן את שלתך: ותדר נדר ותאמר ה' צבאות אמר רבי אלעזר מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע מכל

צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבריו בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם תנו לי פרוסה אחת ולא השגיחו עליו דחק ונבנם אצל המלך א"ל אדוני המלך מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת: אם ראה תראה א"ר אלעזר אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע אם ראה מוטב ואם לאו תראה אלך ואסתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר ג ונקתה ונזרעה זרע הניחא למאן דאמר אם היתה עקרה נפקדת שפיר אלא למאן דאמר אם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים מאי איכא למימר ד דתניא ונקתה ונזרעה זרע מלמד ה שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר' ישמעאל א"ל רבי עקיבא אם כן ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו חו שלא קלקלה ו נפקדת אלא מלמד שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח קצרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים אחד שנים מאי איכא למימר ז דברה תורה כלשון בני אדם: בעני אמתך אל תשכח את אמתך ונתתה לאמתך א"ר יוסי בר' חנינא ג' אמתות הללו למה אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע ח שלשה בדקי מיתה בראת באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה ואלו הן נדה וחלה והדלקת הנר כלום עברתי על אחת מהן: ונתתה לאמתך זרע אנשים מאי זרע אנשים אמר רב גבריא בגוברין ושמואל אמר זרע שמושה שני אנשים ומאן אינון שאול ודוד ורבי יוחנן אמר זרע ששקול כשני אנשים ומאן אינון משה ואהרן שנאמר ט משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו ורבנן אמרי זרע אנשים זרע שמובלע בין אנשים כי אתא רב דימי אמר לא ארוך ולא גוץ י ולא קטן ולא אלם ולא צחור ולא גיחור ולא חכם ולא טפש: אני האשה הנצבת עמכה בזה אמר ריב"ל יא מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה: אל הנער הזה התפללתי א"ר אלעזר שמואל מורה הלכה לפני רבו היה שנאמר וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי משום דוישחטו את הפר הביאו הנער אל עלי אלא אמר להן עלי קראו כהן ליתי ולשחוט חזנהו שמואל דהוו מהדרי בתר כהן למישחט אמר להו למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט יב שחיטה בזר כשרה אייתוהו לקמיה דעלי אמר ליה מנא לך הא אמר ליה יג מי כתיב ושחט הכהן והקריבו הכהנים כתיב יד מקבלה ואילך מצות כהונה מבאן לשחיטה שכשרה בזר אמר ליה מימר שפיר קא אמרת מיהו מורה הלכה בפני רבך את יוכל טו המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה אתיא חנה וקא צוחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו' אמר לה שבקי לי דאענשיה ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי: וחנה היא מדברת על לבה אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא על עסקי לבה אמרה לפניו רבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בריאת דבר אחר לבטלה עינים לראות ואזנים לשמוע חוטם להריח פה לדבר ידים לעשות בהם מלאכה רגלים להלך בהן דדים להניק בהן הללו שנתת על לבי למה לא להניק בהן תן לי בן ואניק בהן: ואמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא יכל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה ואף על פי בן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת טז מאי תקנתיה אמר רב נחמן בר יצחק יזליתיב תעניתא לתעניתא: ואמר רבי אלעזר תנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנאמר ותתפלל על ה' מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה ואמר רבי אלעזר אליהו הטיח דברים בלפי מעלה שנאמר יואתה הסבות את לבם אחורנית א"ר שמואל בר רבי יצחק מנין שחזר הקב"ה והודה לו לאליהו

דכתיב

שצריך להודיעו. המחשד צריך לנקות את עצמו ולהודיע לת מחשדו שאין בו אותו דבר מגונה: **לפני** בת בליעל. אל תתני כבת בליעל לחשדני בשכורות: **ופפספר.** לתמיהה עם לחרים ויחשדני בעלי פלספר. שקר: **אלא** מתוות. דרש להו לשון מיתה: **כדקי מיפס.** שהחזה נבדקת בהן בשעת הסקנה שאם ימלא בה לחד מהם ממות: **נדה** וחלה והדלקת נר. אל שכח. על ג' עבירות הללו נשים מתות ושעתא ליף בהקכת שכח (ד' ט:): **שמובלע בין אנשים.** כל דימי מפרש לה לא ארוך ולא גוץ וכו': **אלם.** פי' עב: **ט)לחור.** ר"ח בלע"ז: **גיחור.** שהוא לבן יותר מדאי: **ולא חכם.** יותר מדאי: **ולא טפש.** שאין יכיר מימה בעיני הבריות ומתון שמדברין בו שולטת בו עין הרע: **הללו בפני עמכה.** מלמד שלף הוא עמה בעמידה: **אל הנער הזה.** על זה ולא לאחר. מכאן אחטת לעלי ולא לענשו ולהתפלל שיתן לה בן לאחר: **והקריבו לכהניס.** ממרו בפרק קמא דתגיגה (ד' יט.) והקריבו זה קבלת הדם: **על שבעים שנה.** כלומר אפילו נגזר עליו מנעוריו לפי שתעניתו קשה בשבת לפי שהכל מתענגים בו והוא מתענה: **שפניפס לפפניפס.** יתענה למחר: **ופפספל על ס'.** כך כתוב הוא בתקון: **שקר** והודה לפניו. לדבריו הודה למחר זמן מנוחת נביאים לתחיה: לכתיב

מוסר רש"י

שיהא לעמוד קודם בדי שתהא בהתעוררות אובלת. אפילו לאחר תפילת (נדה סו.) אם עודנו על מקום תפילתו אפילו קצת, דהכל זמן שלא הלך ממקום תפילתו נקרא מתפלל ולא נראה כמפסיק בדבר (ברכות לג:). ואפילו קצת גדולה מקום שהיה עומד בתפילתו נקרא מתפלל ולא נראה כמפסיק בדבר (ברכות לג:). ואפילו קצת גדולה מקום שהיה עומד בתפילתו נקרא מתפלל ולא נראה כמפסיק בדבר (ברכות לג:). ואפילו קצת גדולה מקום שהיה עומד בתפילתו נקרא מתפלל ולא נראה כמפסיק בדבר (ברכות לג:).

תוספות

ג כתוס' ד"ה כתב. ד' יצחק בשם קהתי לאפוי. ב כתוס' ד"ה כתב. שכך משמע בתוך ד"ה. ויש אומרים שכבה מלא בה"א וכו'. ג ובתוס' ד"ה הוסיף. או שמא בולגי נוצרי.

לעזי רש"י

ד"ה. אורס.

רבינו חננאל

אבי האשה המצבת עמך בזה וכו' מכאן שאסור לישב בתוך ד' אמות של תפלה. שמעתן מדקתא דקרא דכתיב הנצבת עמכה מלמד שהיה עליו עצב עמה כל זמן שהיתה תנה מתפללת. כל הישב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של ע' שנה. קבלנו מרבותינו דבישוב בתענית חלום מיירי. ברקיאל יפה תענית לחלום מאש לוענית. כי כל אדם שגוזרו עליו גזרה רעה על עון שעשה. מגלין אזנו ע"י חלום מה שתהיה בה לבוא עליו. וכיון שמרגיש בה מתענה וחוזר בתשובה והקב"ה מהל לו. וכיון שחזר בתשובה שלמה אפילו חסא כל שנותיו. שהן ע' שנה כדכתיב יסי שנותיהן בטוב ע' שנה. ומפני מה תענית בשבת גדולה מתעניתו בחול. לפי

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ולא קטן. נ"ב פי' שהוא לך ויותר ולא פלם שיהיה שהוא עב הרבה לשון פלים:

גליון הש"ס

תום' ד"ה מה"ת וכו' הגא ללפר לפניו. פי' תה"ד שיהן קלי"ת:

נר מצוה

יז א מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה ו סמג עשין יט: יח ב מיי' פ"ג מהלכות מלכים הלכה כג: יט ג מיי' פ"ה מהל' תפלה ומנהגה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן קב סעיף ב: כ ד ה מיי' פ"ט מהל' תפלה הלכה ה ופ"י הלכה ג סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן צ סעיף ד: כא ו מיי' פ"ה מהלכות ת"ת הלכה ג סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סימן רמב סעיף ד: כב ז ה מיי' ופ"ל מהל' שבת הלי ג) ופ"ש מהל' מעשים הלי יב סמג עשין יג טוש"ע או"ח סימן רמב סעיף ד: סר רמח סעיף ד:

תורה אור השלם

1. יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את ישבי עירם לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעתם: דברים יג יד
2. ואם לא נעשתה האשה הזאת ותורתה הזאת ותורה אחת לכם בקרבך: במדבר ה כת
3. מלמה ואהיכן בכתובי השמואל בקראי שכתו קראים אל יי והוא יענה: תהלים צט ו
4. ענני יי ענני וידעו העם הזה כי אתה יי האלהים ואתה הסבות את לבם אחורנית: מלכים א יח לז

נר מצוה

יז א מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה ו סמג עשין יט: יח ב מיי' פ"ג מהלכות מלכים הלכה כג: יט ג מיי' פ"ה מהל' תפלה ומנהגה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן קב סעיף ב: כ ד ה מיי' פ"ט מהל' תפלה הלכה ה ופ"י הלכה ג סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן צ סעיף ד: כא ו מיי' פ"ה מהלכות ת"ת הלכה ג סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סימן רמב סעיף ד: כב ז ה מיי' ופ"ל מהל' שבת הלי ג) ופ"ש מהל' מעשים הלי יב סמג עשין יג טוש"ע או"ח סימן רמב סעיף ד: סר רמח סעיף ד:

מוסר רש"י

שיהא לעמוד קודם בדי שתהא בהתעוררות אובלת. אפילו לאחר תפילת (נדה סו.) אם עודנו על מקום תפילתו אפילו קצת, דהכל זמן שלא הלך ממקום תפילתו נקרא מתפלל ולא נראה כמפסיק בדבר (ברכות לג:). ואפילו קצת גדולה מקום שהיה עומד בתפילתו נקרא מתפלל ולא נראה כמפסיק בדבר (ברכות לג:). ואפילו קצת גדולה מקום שהיה עומד בתפילתו נקרא מתפלל ולא נראה כמפסיק בדבר (ברכות לג:).

דרש לעמוד קודם בדי שתהא בהתעוררות אובלת. אפילו לאחר תפילת (נדה סו.) אם עודנו על מקום תפילתו אפילו קצת, דהכל זמן שלא הלך ממקום תפילתו נקרא מתפלל ולא נראה כמפסיק בדבר (ברכות לג:). ואפילו קצת גדולה מקום שהיה עומד בתפילתו נקרא מתפלל ולא נראה כמפסיק בדבר (ברכות לג:). ואפילו קצת גדולה מקום שהיה עומד בתפילתו נקרא מתפלל ולא נראה כמפסיק בדבר (ברכות לג:).

שכשובת יש לו מערה מוכנת ותענונים, מה שאין לו בחול, וכשמתענ מהן קשה לו כלכול יותר מתעניתו בחול, ואעפ"כ יש עליו דין עינוי שבת, ואפשר דכמן ליותיב תענית בתענית.

דברה תורה כלשון בני אדם. כבי מתתנו נמי לחם (נדרים נ:), דבקי מיתה. שמהנקין ומקרבין מיתה לפני אומה (שבת לב:). והקריבו הכהנים כתיב. ומלמדנו שהן מניחים לו מיתה, מכלל דיחשוב שמניחים לו מיתה, ומתן דמי הפסד, ליתן על המחשב שנזרק נר ויצא בו (ויקרא כו:). המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. כדי שיהא נהוג בכבוד תלמידי חכמים (מגילה כח:). תענית

לתעניתא. פי' שתיב לתעניתא לפסר יום אחר כדי שיתחזל הקב"ה טוב בשביל טוב שבעים שבכל יום ולא בלילה ולא שתיב. אבל מדין טוב שבת בלא מלוה. ולקמיה לן בר דיסי שבת. טוב כתו לו כשמתענה ומקדש נר דיסי. שפס אין מתענה יוסי ויתחל בל יום טוב ולילו נהנה נטוב שבת מפני הפסד (והאורה ח"א סי' מא).

זרע שמושח שני ושמואל אמר *А Шмуэль сказал:* **זרע אנשים** *потомок, который помажет двух* царей. **ומאן אינון** *И кто эти* цари, которых он помажет? **שאול ודוד** *Шауль и Давид.*

זרע ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал:* **זרע ששקול כשני אנשים** *потомок, который равноценен двум людям* вместе. **ומאן אינון** *И кто эти* двое? **משה ואהרן שנאמר** *Моше и Аарон. Как сказано*[9]: **משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו** *"Моше и Аарон – Его коэны; Шмуэль – среди призывающих Его имя"*, т. е. среди взывающих к Всевышнему, которым Он отвечает.

זרע אנשים ורבנן אמרי *А мудрецы сказали:* **זרע אנשים** *"потомок среди людей"* – **זרע שמובלע בין אנשים** это *потомок, который растворится между людьми*, будет среди них незаметен. Т. е. обладатель обычных способностей.

Гемара поясняет последнее высказывание.

כי אתא רב דימי אמר *Когда пришел* из Страны Израиля в Вавилонию *рав Дими, сказал:* **לא ארוך ולא גוץ ולא קטן ולא אלם** *не высокий и не низкий; не маленький*, т. е. не худой, *и не толстый; не* слишком *белый и не красный; не* слишком *умный* (чтобы не вызвать зависть) *и не глупый.*

Написано, что Хана, родившая ребенка и снова пришедшая в Шило, сказала первосвященнику Эли[10]: **אני האשה הנצבת עמכה בזה** *"Я – та женщина*, которая *стояла с тобой тут*, чтобы молиться Всевышнему". (Отсюда видим, что Эли стоял рядом с молящейся Ханой.)

אמר רבי יהושע בן לוי מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה *Сказал раби Йеошуа бен Леви: отсюда следует, что запрещено сидеть в пределах четырех локтей от молящегося.*

Написано, что она сказала[11]: **אל הנער הזה התפללתי** *"Об этом отроке я молилась".*

Трактуя этот стих, **אמר רבי אלעזר** *сказал раби Элазар:* **שמואל מורה הלכה לפני רבו היה** *Шмуэль дал указание*, как выполнить *закон, перед своим учителем.* **שנאמר** *Как сказано*[12]: **וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי** *"И зарезали быка, и привели отрока к Эли"*. Какая связь между двумя частями стиха: **משום דוישחטו את הפר הביאו הנער אל עלי** неужели *из-за того что зарезали быка*, привели отрока к Эли?

אלא *Но* вот как его надо объяснить: **אמר להן קראו כהן עלי** *сказал им Эли*, своим людям: *позовите коэна*, чтобы *пришел и зарезал* жертву, принесенную Ханой. **חזנהו שמואל דהוו מהדרי בתר כהן למישחט** *Увидел Шмуэль, что они ищут коэна, чтобы резал* жертву, **אמר להו למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט** *сказал им: зачем вам искать коэна, чтобы резал?* **שחיטה בזר כשרה** *"Шхита"* (забой животного по законам Торы), сделанная *не коэном, кашерна* (годится).

אמר איתוהו לקמיה דעלי ליה *Привели его к Эли.* Тот *сказал ему:* **מנא לך הא** *откуда тебе* известно *это* правило? **אמר ליה** *Сказал ему* Шмуэль: **מי כתיב ושחט הכהן והקריבו הכהנים כתיב** *разве написано* в главе о жертвах – *"и зарежет коэн"*? *Написано*[13]: "И зарежет теленка перед Всевышним, *и примут* сыновья Аарона, *коэны*, (жертвенную) кровь от жертвы и бросят ее на жертвенник (окропят его)". **מקבלה ואילך מצות כהונה מכאן לשחיטה שכשרה בזר** *От взятия* крови *и дальше – заповедь для коэнов. Отсюда* следует, *что "шхита" годится*, даже когда ее сделал *не коэн.*

מימר שפיר קא אמרת אמר ליה *Сказал ему* Эли: *правильную вещь ты сказал.* **מיהו מורה הלכה בפני רבך את** *Но* ты *дал указание*, как выполнить *закон, перед своим учителем*, т. е. передо мной. **וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה** *А всякий*, кто *дает указание*, как выполнить *закон, перед своим учителем, присуждается к смерти* с Небес.

אתיא חנה וקא צוחה קמיה В этот момент *пришла Хана и закричала перед ним*, перед Эли[14]: **אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו'** *"Я та женщина*, что *стояла с тобой здесь"*. Не наказывай ребенка, ради которого я молилась.

אמר לה שבקי לי דאענשיה *Сказал ей* Эли: *оставь меня, и я его накажу,* **ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה** *и попрошу милосердия* у Всевышнего, *и* Он *даст тебе лучшего, чем этот.* **אמרה ליה** *Сказала ему* Хана[15]: **אל הנער הזה התפללתי** *"Об этом отроке я молилась".*

Написано о Хане[16]: **וחנה היא מדברת על לבה** *"Хана говорила* (молилась) *от* всего *сердца".*

9. Теилим 99:6
10. Шмуэль I, 1:26
11. Там же 27
12. Там же 25
13. Ваикра 1:5
14. Шмуэль I, 1:26
15. Там же 27
16. Там же 13

דבר שאינו הגון. פירוש מע"ג לילכת ליסורת לתורייתא דלי ליכת ליסורת לתורייתא פשיטא הוכח מוכיח כתיב (ויקרא יט): **נברא** בנוברין. פי' חדם שיהא מצוי לימות בין מנשים: **מכאן** ששכור אסור להתפלל. ירושלמי בפרקא תרומות פרק קמא דכי דרמ"א כפי קמיה דרבי אמי שכור מהו שיתפלל ת"ל ואכלת ושבעת וברכת ואפילו מדומעים. פירוש ואפילו הוא שתוי ושכור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי דהכי משמע ושבעת וברכת:

מכאן שאסור לישב בר' אמות של תפלה. כתן מלפניו (מלחמיו) וכתן מן המנחה ואפילו מסובב הגמוסים דוקא ניחוב ובטל אבל אם היה עוסק בק"ש ובגרלותיה וכיוצא בהם אפילו יושב בתוך ד' אמות של תפלה לא הפסיד כלום. [עמבה]. ענין משמע בתוך מרגע ב משוס דכתיב עמבה מלא בה"ן כלומר שלא היה יושב בתוך מרגע ממות שלא כי אם בחמישים:

מורה הלכה בפני רבו את. ואפ ע"פ שלא למד עדיין בפניו מ"מ גדול הדור היה ° ונא ללמוד בפניו: **כל** הישוב בתענית בשבת. פירש ר"ח בתענית חלום וכיוצא בתענית מהלכים ובכיוצא בתענית חלום בשבת פי' בה"ג שאומר ענינו בתלוי בגוף ואפילו קובע בדבה בעלמו מין שתיו בתוך י"מ ג' גדולה

°דבר ישאינו הגון צריך להוכיחו ותען חנה ותאמר לא אדני אמר עולא ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא אמרה ליה לא אדון אתה בדבר זה ולא רוח הקודש שורה עליך שאתה חושדני בדבר זה איכא דאמרי הכי אמרה ליה לא אדון אתה לאו איכא שבינה ורוח הקודש גבך שדנתני לכף חובה ולא דנתני לכף זכות מי לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי אמר רבי אלעזר מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו אל תתן את אמתך לפני בת בליעל אמר רבי אלעזר מכאן לשכור שמתפלל כאלו עובד ע"ז כתיב הכא לפני בת בליעל וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל מקרבך מה להלן ע"ז אף כאן ע"ז ויען עלי ויאמר לכי לשלום אמר רבי אלעזר מכאן לחשוד את חברו בדבר שאין בו שצריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לברכו שנאמר ואלהי ישראל יתן את שלתך: ותדר נדר ותאמר ה' צבאות אמר רבי אלעזר מיום שבראב הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם תנו לי פרוסה אחת ולא השגיחו עליו דחק ונכנס אצל המלך א"ל אדוני המלך מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת: אם ראה תראה א"ר אלעזר אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע אם ראה מוטב ואם לאו תראה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר ²ונקתה ונזרעה זרע הניחא למאן דאמר אם היתה עקרה נפקדת שפיר אלא למאן דאמר אם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים מאי איכא למימר ³דתניא ונקתה ונזרעה זרע מלמד ⁴שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר' ישמעאל א"ל רבי עקיבא אם כן ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו וזו שלא קלקלה ⁵נפקדת אלא מלמד שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח קצרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים אחד שנים מאי אם ראה תראה ⁶דברה תורה כלשון בני אדם: בעני אמתך אל תשכח את אמתך ונתתה לאמתך א"ר יוסי בר' חנינא ג' אמתות הללו למה אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע ⁷שלשה ברכי מיתה בראת באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה ואלו הן נדה וחלה והדלקת הנר בלום עברתי על אחת מהן: ונתתה לאמתך זרע אנשים מאי זרע אנשים אמר רב גבריא בנוברין ושמואל אמר זרע שמושת שני אנשים ומאן אינון שאול ודוד ורבי יוחנן אמר זרע ששקול כשני אנשים ומאן אינון משה ואהרן שנאמר ⁸משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו ורבנן אמרי זרע אנשים זרע שמובלע בין אנשים כי אתא רב דימי אמר לא ארוך ולא גוץ (9) ולא קטן ולא אלם ולא צחור ולא גיחור ולא חכם ולא טפש: אני האשה הנצבת עמכה בזה אמר ריב"ל ¹⁰מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה: אל הנער הזה התפללתי א"ר אלעזר שמואל מורה הלכה לפני רבו היה שנאמר וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי משום דוישחטו את הפר הביאו הנער אל עלי אלא אמר להן עלי קראו כהן ליתי ולשחוט חזנהו שמואל דהוו מהדרי בתר כהן למישחט אמר להו למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט ¹¹שחיטה בזר כשרה אייתוהו לקמיה דעלי אמר ליה מנא לך הא אמר ליה ¹²מי כתיב ושחט הכהן והקריבו הכהנים כתיב ¹³מקבלה ואילך מצות כהונה מכאן לשחיטה שכשרה בזר אמר ליה מימר שפיר קא אמרת מיהו מורה הלכה בפני רבך את ¹⁴יוכל ¹⁵המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה אתיא חנה וקא צוחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו' אמר לה שבקי לי דאענשיה ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי: וחנה היא מדברת על לבה אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא על עסקי לבה אמרה לפניו רבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה עינים לראות ואזנים לשמוע חוטם להריח פה לדבר ידים לעשות בהם מלאכה רגלים להלך בהן דדים להניק בהן דדים הללו שנתת על לבי למה לא להניק בהן תן לי בן ואניק בהן: ואמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא ¹⁶כל הישוב בתענית קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת ¹⁷מאי תקנתיה אמר רב נחמן בר יצחק ¹⁸ליתיב תעניתא לתעניתא: ואמר רבי אלעזר חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנאמר ותתפלל על ה' מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה ואמר רבי אלעזר אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר ¹⁹ואתה הסבות את לבם אחורנית א"ר שמואל בר רבי יצחק מנין שחזר הקב"ה והודה לו לאליהו

דכתיב

שכשובת יש לו סעורה מובחת ותענוגים, מה שאין כן בחול, וכשטרנסו מהן קשה לו בלכתו יחבר מתעניתו בחול, ואעפ"כ יש עליו רין עונג שבת, ואמרי רבנן לויתיב תעניתא לתעניתיה.

יז א מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה ז ומצוה עשין יט
יח ב מיי' פ"ג מהלכות סוטה הלכה כג:
יט ג מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ו ופרק עשין יט סמ"ג עשין קב סמ"ע סי':
כ ד ה מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה ה ופ"ה מהל' תענית הלכה ג ופרק עשין יג סמ"ג עשין קפ"ו ד':
כא ו מיי' פ"ה מהלכות תפלה הלכה ג ופרק עשין יג סמ"ג עשין קפ"ו ד':
כב ז ח מיי' ופ"ל מהל' שבת הלי יג) ופ"ט מהל' תענית הלי יב ופרק עשין יג סמ"ג עשין קפ"ו ד':

מוסף רש"י

מלחמיו לחמיו קודם. בדבר שהתורה בהתרו אוכלו. ואפילו לחמי מילתא (נדה סו.) ואפילו קבע, דכל זמן שאין שם נוהג על שלו אלא לאכול ולשתות ולישן ואפילו לתפלה אבל בהתפלה אסור (פסחים ק.) ובעירובין (דף סא ונדה סה:) אבל לי לשם פני הכתוב מדבר בשאינו מקבל עליו תפלה (ברכות כט.) אסור בהנאה ובתעלומות בר. שאינו דם שיצא, דכתיב בלח ולא יוצא (תענית כ:). ולא מתוך שחוק. שאוק ממש, שלין דעת האדם מיושבת עליו, אפילו אינו של קבע מכל מקום אין בו יושב (שבת כ:). קלות ראש. לשון (שמות). כי פעניתא. מקום הוא וכן ילקוט הרובה כתוב כמו ניפי כר אבראל (במדבר חוז). ודאי דאמרי אינשי. לשון שלא ראוי, שאת הוא שתשורים הכר אם על תימה (בחוכות פו). לא נתיישבה. ישיבה לא יפה מדם זב, לא נגר מדם המלוכן יפה מדם, ישיבה דאמרי אינשי מעני מדם המלוכן, שנגר עליו מדם המלוכן יפה נקראים ולא ישב מלא שיש בו חלודות. שנתקנו לו שיכין לנו שהוא מסמכל כלפי שמים ולנו נמצא (ילקוט לד:). **מכאן** שאסור להתבזיות קולו בתפלתו. ומתי נמדה לפעמים ק. מהקב"ה, נמקום שבי מזמנו שמלמת ומקום (ילקוט ו יח) שפני כבוד שכינתא שמלמת נפה נמדה ישמלמת נמקום שבי של שם, ואם היה מקום מיוחד נמצאים לשמוע מן מתלמת, ידעו הכל שמלמת היה ו רלפיכך פתי של א, שנשמעו מפי הקב"ה ומפי משה שמלמת נמקום שבי של שם, ולא ידעו כמלמת של א, מחרם שנה בין הקב"ה לם על כבוד הבריות, שם שנו נרים נמם ומפני שנתנו, שנשם מפורש שמם של שלשה ולא נמצא בירה, ואל שלר מפלת שלין של ולידי כעס נרעת שלפני ק"ם ישנלחרי, לין נרך לאמרו נשם (ע"ד ורש"י ד"ה ואמר כאן) ולא ידעו קודם לכן, מד כאן ש"ר ד"ה ואמר קודם ולא רוח הקדש שדרה עליך. נלא נמלמך שלין רוח הקדש שורה עליך אלא שאני שכורס יין ומפורש א א מ"ו. דוד שלא קלקלה. כל מקום שנתה עקרה משום ולנ

תורה אור השלם

1. יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיָּעַל מִקִּרְבֶּךָ וַיַּדִּיחוּ אֶת יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם: דברים יג יד
2. וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וּנְקִיָּה הִוא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע: במדבר ה כח
3. מִשָּׁה אֶהֱרֹן בְּמֹשָׁיו וְשִׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ קֹרְאִים אֶל יְיָ וְהוּא יַעֲנֵם: תהלים צט ו
4. עֲנֵי יְיָ עֲנֵי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הֲסַבּוֹתָ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית: מלכים א יח לז

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ולא קמן. נ"ב פי' שהוא קן ניחוב ולא פלם פירש שהוא עב הרבה בשן חלים:

נליון הש"ם

תום' ד"ה מרה וכו' וכא ללפחר לעברי. עי' תה"ד סימן קל"ח:

מוסף תוספות

א בתום' ד"ה כתב, ד' ועירא בפא קומי לאפי'. ב בתום' ד"ה בתב, עמך משמע בתוך ד' ה"א. ריש אחרים עמכה מלא בה"א וכו'. ג ובתום' ד"ה הוסיף, או שפא בלולי באלקי נאור.

לעזי רש"י

ד"ה ש. אורם.

רבינו חננאל

אני האשה הנצבת עמך בזה וכו' מכאן שאסור לישב בתוך ד' אמות של תפלה. שמעינן מדוקא דקרא דכתיב הנצבת עמכה מלמד שהיה עליה עצב עמה כל זמן שהיתה תנה בתפלתה. כל הישוב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של ע' שנה. קבלנו מרבותינו דבישוב בתענית חלום פתרי, ברקיל יפה תענית לחלים באש לנעורה. כי כל אדם שנודו עליו נזדה רעה על עון שעשה. מגלין אזנו ע"י חלום מה שעתיד לבוא עליו, וכיון שמרגיש בה מתענה וחוזר בתשובה והקב"ה מהול לו. וכיון שחזר בתשובה שלמה אפילו הכא כל שנותיו. שהן ע' שנה כרכתיב ימי שנותינו בהם ע' שנה. ומפני מה תענית בשבת נדולה מתעניתא בחול, לפי שרגיל להודיעו. הכתוב לרין לנקות אדם עמו ולהודיע לאדם מוטדו שאין בו מומו דבר מגונה: לפני בם בגיעל. אל תתני כוחך בגיעל לחללי בשכורות: ולספסר. לתיימר עם לחרים ויחללני בעלי מלספסר. שקר: שלא לחמוס. דרכי מיפה. שבאחה נגדקת בהן בשעת הסכנה שאם ימנע בה לחד מהם ממות: נדה ולה ודפלקת נר. על שבת. על ג' עברות הללו נשים ממות וטעמא ליף בפרקא שבת (ד' לב:): שמובלע בין אנשים. כך דימי מפרש לה לא ארוך ולא גוץ וכו': אלם. פי' עב: ¹⁵לחור. ור"ח בלע"ז: גיחור. שהוא לבן יותר מדאי: ולא חכם. יותר מדאי. שלא יהיה תימה בעיני הכריות ומתוך שנדנרין בו שולטת בו עין הרע: בגלגא עמכה. משמע אף הוא עמה בעמידה: על הנער הזה. על זה ולא לאחר. מכאן שחטת נעלי ולה לנענוע ולהחפלל צריכין לה בן לאחר: ופקריכו סכבניס. ממרו בפרק קמא דמגיגה (ד' ט.) והקריבו זה קבלת הדם: על שבעים שנה. כלומר אפילו נזר עליו מעבורין לפי שחעניות קשה בשבת לפי שהכל מתענגים בו והוא מתענה: פטנינפא. לפטניפא. יתענה למחר: ופפפלל על ס'. כך כתוב הוא בתקלת. ולא גרסינן הכא לא מקרי: שחוד וכודש נאליהו. לדבריו הודה לאחר זמן בנבואת נביאים אחרים:

לכתיב

(ג) נמ' ולא קמן. נ"ב פי' שהוא קן ניחוב ולא פלם פירש שהוא עב הרבה בשן חלים:

אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא *Сказал раби Элазар от имени раби Йосе бен Зимра*: **על עסקי לבה** Хана говорила *по поводу своего сердца* (таков прямой смысл стиха). **אמרה לפניו רבונו של עולם** *Сказала перед Ним*: Господин мира! **כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה** *Все, что ты создал в женщине, – ничего не создал напрасно.* **עינים לראות** *Глаза – чтобы смотреть,* **ואזנים לשמוע** *и уши – слышать,* **חוטם להריח** *нос – нюхать,* **פה לדבר** *рот – говорить,* **ידים לעשות בהם** *руки – делать ими работу,* **רגלים להלך מלאכה** *ноги – ходить ими,* **דדים להניק בהן** *груди – кормить ими.* **דדים הללו שנתת על לבי למה** *Эти груди, которые дал* мне *поверх моего сердца, – зачем* они мне? **לא להניק בהן** Разве *не для* того, чтобы *кормить ими* ребенка? **תן לי בן ואניק בהן** *Дай мне ребенка, и буду* его *ими кормить*!

ואמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא *И* еще *сказал раби Элазар от имени раби Йосе бен Зимра*: **כל היושב בתענית בשבת** *любой, кто постится в субботу* (поскольку пост в субботу особенно тяжел), – **קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה** *разрывают ему* (отменяют) *тяжелое решение* Небесного *суда семидесятилетней давности*. Т. е. даже за те прегрешения, которые были совершены 70 лет назад.

ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת *И несмотря на это, вновь взыскивают с него* за новое нарушение – за то, что не выполнил заповедь получить *удовольствие от субботы*. **מאי תקנתיה** *Как ему исправиться* (спастись от наказания)? **אמר רב נחמן בר יצחק** *Сказал рав Нахман бар Йицхак*: **ליתיב תעניתא לתעניתא** *пусть постится за* этот *пост*. Т. е. пусть выдержит еще один день поста за то, что постился в субботу.

ואמר רבי אלעזר *И сказал раби Элазар*: **חנה הטיחה דברים כלפי מעלה** *Хана* дерзко *бросила* свои *слова Небесам*, т. е. молилась не умоляя, а требуя. **שנאמר** *Как сказано* в стихе[17]: **ותתפלל על ה'** "*И молилась на Всевышнего*", вместо – **אל ה'** "к Всевышнему". **מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה** Стих *учит, что она бросила слова Небесам* (слово **על** указывает направление вверх).

ואמר רבי אלעזר *И сказал раби Элазар*: **אליהו הטיח דברים כלפי מעלה** пророк *Элияу* дерзко *бросил слова Небесам*, когда молился на горе Кармэль. **שנאמר** *Как сказано*[18]: **ואתה הסבת את לבם אחרנית** "*А Ты склонил* (оттолкнул) *их сердца от* Себя".

אמר רבי שמואל בר רבי יצחק *Сказал раби Шмуэль, сын раби Йицхака*: **מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו לאליהו** *откуда* известно, *что в дальнейшем Всевышний согласился с пророком Элияу*, признав справедливыми его слова?

17. Там же 10

18. Млахим I, 18:37

דכתיב *Как написано*[1]: **ואשר הרעתי** "Соберу... и объединю... тех, *которым Я причинил зло*", т. е. тех, которые из-за Меня были наказаны. Всевышний как бы сказал: Я наделил их плохим стремлением (дурным началом), а значит, стал причиной того, что они отклонились от Меня, – поэтому соберу их обратно.

אמר רבי חמא ברבי חנינא *Сказал раби Хама, сын раби Ханины:* **אלמלא שלש מקראות הללו** *если бы не эти три стиха* (см. ниже) – **נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל** *ослабли бы* (подкосились) *ноги ненавистников Израиля* (в данном случае: самого Израиля). Другими словами, если бы Всевышний не признал, что именно Он наделил евреев плохим стремлением, они бы не смогли оправдаться на Небесном суде.

И вот эти три стиха. **חד** *Один* стих – **דכתיב** *как написано* у пророка Михи: **ואשר הרעתי** *"Которым Я причинил зло".*

וחד *Еще один* стих – **דכתיב** *как написано*[2]: **הנה כחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל** *"Как глина в руке горшечника – так и вы в Моей руке, дом Израиля".* Всевышний говорит, что может убрать у евреев их плохое стремление.

וחד *И* еще *один*, третий стих – **דכתיב** *как написано*[3]: **והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר** *"Уберу каменное сердце из ваших тел и дам вам телесное сердце".* Он не только говорит евреям, что уберет их плохое стремление, но обещает, что так и сделает.

רב פפא אמר *Рав Папа сказал:* то же самое можно вывести **מהכא** *отсюда*[4]: **ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו** *"Своим духом наделю вас и сделаю так, что пойдете* дорогой *Моих законов".*

ואמר רבי אלעזר *И сказал раби Элазар:* **משה** *Моше* дерзко *бросил* свои *слова Небесам;* **שנאמר** *как сказано*[5]: **ויתפלל משה אל ה'** *"И молился Моше к Всевышнему".* **אל תקרי אל ה' אלא על ה'** *Не читай "к Всевышнему", но – "на Всевышнего".* **שכן דבי רבי אליעזר בן יעקב קורין לאלפי"ן עייני"ן ולעייני"ן אלפי"ן** *Ибо так* мудрецы *школы раби Элиэзера бен Яаков,* трактуя Тору, *читали вместо* букв *"алеф" – "айин", а вместо* букв *"айин" – "алеф".*

דבי רבי ינאי אמרי Мудрецы *школы раби Яная говорили:* **מהכא** это можно вывести *отсюда*[6]: **ודי זהב** "Вот слова, которые говорил Моше... между Параном *и Ди-Заав".* **מאי ודי זהב** *Какой* намек скрывается под именем *Ди-Заав?* Т. е. на какой совершенный евреями проступок намекает Моше в своей речи?

אמרי דבי רבי ינאי *Сказали* мудрецы *школы раби Яная:* **כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די** Оступились евреи *из-за серебра и золота, которые Ты в изобилии дал им, Израилю, так что они сказали: хватит!* (Ди-Заав: **די** – хватит, достаточно, **זהב** – золото.) **הוא גרם שעשו את העגל** *Это стало причиной* того, *что* они *сделали золотого тельца.* Т. е. не дай Ты им серебра и золота, они бы не согрешили.

אמרי דבי רבי ינאי *Сказали* мудрецы *школы раби Яная:* то же самое можно сказать в виде притчи, примера: **אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר** *лев становится свирепым не от сена, а от мяса.*

אמר רבי אושעיא *Сказал рав Ошая:* **משל** приведу другой *пример* – **לאדם שהיתה לו פרה כחושה ובעלת אברים** *о человеке, у которого была корова,* настолько *тощая,* что все ее *органы* проглядывали *наружу.* **האכילה כרשינין והיתה מבעטת בו** Начал *кормить ее отборной травой – и стала она его лягать.* **אמר לה** *Сказал ей:* **מי גרם ליך שתהא מבעטת בי** *что заставило тебя лягать меня?* **אלא כרשינין שהאכלתיך** *Только отборная трава, которой я тебя кормил.*

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *Сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:* **משל** приведу *пример* – **לאדם אחד שהיה לו בן** *об одном человеке, у которого был сын.* **הרחיצו וסכו** *Купал он его и натирал маслом,* **והאכילו והשקהו** *кормил и поил.* **ותלה לו כיס על צוארו** *И повесил ему кошелек* денег *на шею,* и привел, **והושיבו על פתח של זונות** *и посадил у входа* в дом *с гуляющими женщинами.* **מה יעשה אותו הבן שלא יחטא** *Что делать тому сыну, как не согрешить?*

אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששת *Сказал рав Аха, сын рава Уны: сказал рав Шэшет:* **היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זני בישי** *это то, о чем говорят люди: набитое брюхо* – один *из*

1. Миха 4:6
2. Йирмея 18:6
3. Йехезкель 36:26
4. Йехезкель 36:27
5. Бемидбар 11:2
6. Дварим 1:1

דכפיב ומפר ברעותי. ריש"א דקרא מוספה הלועה והמדחה מקנאה ומפר ברעותי מי גרמתי להם שנכרתו יגר הרע: שנמנע שנא מקלסוס הללו. שנמנעו שיש בית הקדוש נרוך הוא יגרעו ולהמיל יגר הרע ממנו: נפטוטו. רגלינו נמשפט לכל עכשיו יש לנו פתחון פה שהוא גרם לנו שנכרת יגר הרע: פטיש. לשון זריקה כמו כמעטאי קשת (בראשית כא): פין פרי נוסס. שמח ומשמנג ומזיק: מלי כריסיה וני ביטי. מילוי הכרס הוא ממיני מטעמים הרעים. וני מתרגמינן למיגזו לזגוזי (בראשית ו): פרף ממני. הרחמו שיש כח בידו למחול) ע"י תפלה: הניפס לי. משמע שהיה מוחז בו: שנא רגליס. שהרחם ילחק ויעקב: שהחלנו. הפליל בו תנוי"ל בלע"ז: נדרו. דבוקו שתמר ותלכון: שמפר פלמו למיפס. ויחל לשון חלל: שפתא עליפס מדם רחמים. כמו יחולו על רחם יולח (ש"ב ג) לשון הניח: שתמוסו אמילו גרס. שמפא דגרמי. מולי"ר בלע"ז: שפר נשמעם לפס כך. שנתמר בעקדת ילחק כי נשבעתי (בראשית כב): עד לאן. עד ככוכבי השמים: מכאן ואילך דבניי הכיב. אמר לו תעשה כדבריך: דכרים שמפרש לי. בפנה תמרת לי תעלה אחסם מעני מגרים אל תרן טובה ורחמה (שמות ג): פמייסני. נפמי החומות: פנה

דכתיב [1]ואשר הרעותי: [2]אמר רבי חמא ברבי חנינא אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל אחד דכתיב ואשר הרעותי ואחד דכתיב [2]הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל ואחד דכתיב [3]והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר רב פפא אמר מהכא [4]ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ואמר רבי אלעזר משה החזיח דברים כלפי מעלה שנאמר [5]ויתפלל משה אל ה' אל תקרי אל ה' אלא על ה' שכן דבי רבי אליעזר בן יעקב [6]קורין לאלפין (ו) עיינין ולעיינין אלפין דבי רבי ינאי אמרי מהכא [7]ודי זהב מאי ודי זהב אמרי דבי ר' ינאי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא אמר ר' יוחנן משל לאדם אחד שהיה לו בן הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו ותלה לו כיס על צווארו והושיבו על פתח של זונות מה יעשה אותו הבן שלא יחטא אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששת היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זני ביש שנאמר [7]כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני רב נחמן אמר מהכא [8]ורם לבבך ושכחת את ה' וכבן אמרי מהכא [9]ואכל ושבע ודשן ופנה ואי בעית אימא מהכא [10]וישמן ישרון ויבעט אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר [11]וכספ הרביתי [7]להם וזהב עשו לבעל: [12]וידבר ה' אל משה לך רד מאי לך רד אמר רבי אלעזר אמר לו הקדוש ב"ה למשה משה רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו (ו) אתה למה לי מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר וכיון שאמר [13]הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים משל למלך (ו) שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה והיה אוהבו יושב לפניו ומתירא לומר לו דבר אמר המלך אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתך אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והצילו: [14]ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם: [14]ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה ולא עוד אלא שיש בי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים: [15]ויחל משה את פני ה' אמר רבי אלעזר (ז) מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהחלהו [16]ורבא אמר עד [17]שהפר לו נדרו הכא ויחל וכתיב התם [18]לא יחל דברו [19]ואמר מר הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו ושמואל אמר מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם שנאמר [17]ואם אין מחני נא מספרך [20]אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שהחלה עליהם מדת רחמים ורבנן אמרי מלמד שאמר משה לפני הקב"ה רבש"ע [21]חולין הוא לך מעשות כדבר הזה ויחל משה את פני ה' תניא רבי אליעזר הגדול אומר מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שאחזתו אחילו [22]מאי אחילו אמר רבי אלעזר אש של עצמות מאי אש של עצמות אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם אלמלא נשבעת להם בשמים ובארץ הייתי אומר כשם ששמים וארץ בטלים כך שבועתך בטלה ועכשיו שנשבעת להם בשמך הגדול מה שמך הגדול חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים: [23]ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אשר אמרת מיבעי ליה אמר רבי אלעזר עד כאן דברי תלמיד מכאן ואילך דברי הרב ורבי שמואל בר נחמני אמר אלו ואלו דברי תלמיד (ו) אלא כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם דברים שאמרת לי לך אמור להם לישראל בשמי הלכתי ואמרתי להם בשמך אמרתי: [24]מבלתי יכולת ה' יכול ה' מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע עכשיו יאמרו אומות העולם תשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל אמר הקב"ה למשה והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי להם על הים אמר לפניו רבונו של עולם עדיין יש להם לומר למלך אחד יכול לעמוד לשלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד אמר ר' יוחנן מנין שאזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר [25]ויאמר ה' סלחתי כדבריך תני דבי רבי ישמעאל כדבריך עתידים אוה"ע לומר כן אשרי תלמיד שרבו מודה לו [26]ואולם חי אני אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שאמר לו הקדוש ב"ה למשה משה החייתני כדבריך: [27]דרש רבי שמלאי [28]לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל מגלן ממשה דכתיב [29]ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכתיב [30]ה' אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך וכתיב בתריה [31]אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו': (סימן מעשי"ם צדק"ה קרב"ן כה"ן תעני"ת מנע"ל ברז"ל):

אמר

20. ויאמר ה' סלחתי כדברך: כמדבר יד כ. 21. ואולם חי אני ומלא כבוד ה' את כל הארץ: כמדבר יד כא. 22. ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר: דברים ג כג. 23. אתה אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך התזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתיך: דברים ג כד. 24. אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב והלבנון: דברים ג כה.

הנהות הב"ח

(ו) גמ' קורין לאלפין. נ"ב מכ"י ס' הקורל מעתה היינו דרים, אבל בסמלה לישתא פיסא ס"ס ד' ב"י ס"ב: (ז) שם ועכשיו ישראל חטאו (אסה"ב ס"ס ל) מלים ו"ב עם ה"א למה לך בדולה: (ח) שם משל למלך (אגלי טל ס"ס ל) שם: (ט) שם ויחל (אגלי טל ס"ס לא) שמר כלומר (אסה"ב) מלים ו"ב ס"ס מלמד שהתפלל משה עד שהחילה אביי אמר עד שהחילה להקב"ה: (י) שם בני רבי מלמיד הן אלא.

לעזי רש"י

אמי"ר. להמציר, להסיר. טולי"ר [טולי"ר]. קרחת.

מוסף רש"י

אלמלא שלש מקראות הללו. המעידין שמטמוטם ומחכים ניהו ומוכן שלנגנת (סוכה נב:). לשלם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל. שלא כרסים לשבחות. שנאת הנוטרים ומקנאים הסם, שלין נהן תפלה שלא ננא, ומלד ק נשפר נרסים יש רבני מחנ תפלה (ע"ז ו:) ולשיק מקנו חכמים פסוק דומנק. ניהו (ב: וכל המזמירים שלמניו ישלחרע, לפי שאין שמחו של אדם קיים, ומלר ק שתרים (משלי) ומידוש רש"י ס"ר ו:).

רבינו חננאל

מנין שחזר הקב"ה והודה לו למשה. פירוש, הודיר לו טובה שחבין מה שגומות העולם היו עתידים לומר. ואמר לו שלחתי להם. כי הראי כדבריך היו עתידין לדבר. ואולם חי אני. אמר ר' יצחק אמר לו הקב"ה למשה החייתני כדבריך. פירוש, אשר לו הקב"ה למשה במה שדברת לפני ושלחתי לישראל החייתני. כלומר עתידין האומות ליומר חי אני כהשלי ליא מלכים ואנפיה השפש היהיה, ואו שלא בבחרי את כל הארץ, ריש ואולם חי אני ימלא בכבוד ה' את כל הארץ.

רב נסים גאון

ואולם חי אני אמר לו הקב"ה למשה משה החייתני כדבריך. זה הדבר קשה היה בפני התלמידים והיו מלעיגים בו עליהן החולקין על דברי רבותינו ז"ל ואמנם כי פשוטו של זה הדבר נראה שאינו מתקבל על הדעת שפשטיהן פירוש צת וביאורו שמשה בהיאר יפה שהוא שוה לענין הכתוב ולסברא והרי אנו מזכירין המימרא כללא כדרכי בנמי ואחר כן נאמר פירושה (נמדבר יד) מבלתי יכולת ה' יכול ה' מיכני ליה אשר ר' אלעזר אמר משה לפני הקב"ה כשר"ע בשאר אמרו אומות העולם ששמ [כתוך כנקבה ואין כו כח להגילם אפר לו כן עפרם והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי על הים אמר לפניו רבונו של עולם אמרו למי מלך אחר יכול לעמוד כפני ליא (מלך) [מלכים] אינו יכול לעמוד אמר ר' יוחנן מנין שחזר הקב"ה והודה למשה שנא' (שמ) ויאמר ה' סלחתי כדברך תנא דבי ר' ישמעאל כדברך עתידין אומות העולם לומר אשרי תלמיד שרבו מודה לו ואולם חי אני אמר רבא א"ר יצחק אמר לו הקב"ה למשה משה החייתני כדבריך. זה כשר"ע בשאר אמרו אומות העולם ששמ [כתוך כנקבה ואין כו כח להגילם אפר לו כן עפרם והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי על הים אמר לפניו רבונו של עולם אמרו למי מלך אחר יכול לעמוד כפני ליא (מלך) [מלכים] אינו יכול לעמוד אמר ר' יוחנן מנין שחזר הקב"ה והודה למשה שנא' (שמ) ויאמר ה' סלחתי כדברי

наихудших видов греха. **שנאמר** *Как сказано*[7]: **כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני** *"Пока паслись – насыщались, а* когда *насытились – вознеслось их сердце, поэтому забыли Меня"*.

רב נחמן אמר *Рав Нахман сказал*: **מהכא** доказательство *отсюда*[8]: **ורם לבבך ושכחת את ה'** *"И вознесется ваше сердце, и забудете Всевышнего"*.

ורבנן אמרי *А мудрецы сказали*, приведя другое доказательство: **מהכא** *отсюда*[9]: **ואכל ושבע ודשן ופנה** *"И будет есть, и насытится, и станет тучным, и обратится* к другим богам". **ואי בעית אימא מהכא** *А если хочешь, скажи*, что *отсюда*[10]: **וישמן ישרון ויבעט** *"И стал тучным Йешурун* (еврейский народ), *и* принялся *брыкаться* (лягаться)".

Гемара возвращается к обсуждению стиха: "И молился Моше на Всевышнего", т. е. высказал Ему претензию.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן *Сказал раби Шмуэль бар Нахмани: сказал раби Йонатан*: **מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה** *откуда* известно, *что в дальнейшем Всевышний согласился с Моше*, признав справедливыми его слова? – **שנאמר** *Как сказано*[11]: **וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל** *"И серебро*, которое Я *умножил для них, и золото использовали для идола"*. Т. е. Я дал – и поэтому они испортились.

Упомянув грех золотого тельца, Гемара приводит несколько стихов на эту тему.

Написано[12]: **וידבר ה' אל משה לך רד** *"И сказал Всевышний* (пророку) *Моше: иди и спустись* (с горы)". **מאי לך רד** *Что* понимается под словами *"иди и спустись"*, если не сказано, что конкретно он должен сделать?

אמר לו אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар*: *сказал Всевышний* пророку *Моше* так: **משה רד מגדולתך** *Моше, спустись с* высокого уровня *своего величия*. **כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו אתה למה מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר** *Разве Я дал тебе* это *величие не ради Израиля? Но сейчас*, когда *Израиль согрешил, зачем ты Мне? Моментально оставили силы Моше, и не стало у него сил говорить*, чтобы выпросить прощение для евреев.

וכיון שאמר *Но как только* Всевышний *сказал*[13]: **הרף ממני ואשמידם** *"Оставь Меня, и уничтожу их"*, – **אמר משה** *сказал Моше* в своем сердце: **דבר זה תלוי בי** *"Это зависит от меня!"* Раз Всевышний, чтобы уничтожить евреев, просит меня не молиться за них, значит, моя молитва имеет силу. **מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים** *Сразу же встал, укрепился в молитве и попросил милосердия* для евреев.

משל למלך שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה *Пример*, на что это похоже: *на царя, который разгневался на своего сына и сильно его ударил*. **והיה אוהבו יושב לפניו ומתירא לומר לו דבר** *И было* так, что *его фаворит сидел перед ним* (сидел там же), *но побоялся что-нибудь сказать ему*. **אמר המלך** *Сказал царь* сыну: **אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך** *если бы не мой любимец, который сидит передо мной, убил бы я тебя*. **אמר** *Сказал* фаворит себе: **דבר זה תלוי בי** *это*, оказывается, *зависит от меня!* **מיד עמד והצילו** *Сразу же встал – и спас* царского сына.

Написано, что Всевышний сказал Моше[14]: **ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו'** *"А теперь оставь Меня, и разгорится Мой гнев на них* (на евреев), *и истреблю их, а тебя сделаю великим народом"*. Что означают слова "оставь меня"?

אלמלא מקרא אמר רבי אבהו *Сказал раби Абау*: *если бы* этот *стих не был написан, такое нельзя* было бы *сказать*. **מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו** Он *учит, что Моше* как бы *схватил Всевышнего, подобно человеку, который хватает другого человека за одежду*, **ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם** *и сказал Ему*: *Господин мира! Не отпущу Тебя, пока не простишь и не пожалеешь их*.

ואעשה אותך לגוי גדול וגו' *"А тебя сделаю великим народом"*. **אמר רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар*: **אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא** так *сказал Моше Всевышнему*: **רבונו של עולם** *Господин мира!* **ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך** *Если стул на трех ножках не может устоять перед Тобой в час Твоего гнева* (намек на то, что у евреев есть заслуга трех праотцев), **כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה** то *стул на одной ножке* (намек на

7. Ошэа 13:6
8. Дварим 8:14
9. Дварим 31:20
10. Дварим 32:15
11. Ошэа 2:10
12. Шмот 32:7
13. Дварим 9:14
14. Шмот 32:10

דכסיף ומשר ברעופי. ריפא לקרא מוספה הטועה והנלחה מקנאה ומשר הרעותי מי גרמתי להם **שנאמר שלמא שלם מקלסום הללו.** שמעיתין שים ביד הקדוש ברוך הוא יצרנו ולהסיר יצר הרע ממנו: **נשמעטו.** רגליו במשפט **לגל עכשיו ים לנו פתחון פה שהוא גרם לנו שנברא יצר הרע: פשיט.** לשון זריקה כמו כמעחי קשת (בראשית כא): **לין מרי נופש.** שמח ומשמנג ומזיק: **מלי כריסיה וני ביטי.** מילוי הכרס הוא ממיני מטעמים הרעים. זני מתרגמינן למיכוז לוטוני (בראשית ו): **כרף ממני.** הרחמה שים כח כיבו למחול[1] ע"י תפלה: **כניסף לי.** משמע שהיה לוחש בו: **שלא רגלים.** לחברים ולשונאים. מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל חד דכתיב ואשר הרעותי וחד דכתיב[2] הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל וחד דכתיב[3] והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר רב פפא אמר מהכא[4] ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ואמר רבי אלעזר משה הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר[5] ויתפלל משה אל ה' אל תקרי אל ה' אלא על ה' שכן דבי רבי אליעזר בן יעקב קורין לאלפין[6] עיינין ולעיינין אלפין דבי רבי ינאי אמרי מהכא[7] ודי זהב מאי ודי זהב אמרי דבי ר' ינאי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה כחושה ובעלת אברים האכילה כרשינין והיתה מבעטת בו אמר לה מי גרם לך שתהא מבעטת בי אלא כרשינין שהאכלתיך אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן משל לאדם אחד שהיה לו בן הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו ותלה לו כיס על צווארו והושיבו על פתח של זונות מה יעשה אותו הבן שלא יחטא אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששת היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זני ביישי שנאמר[7] כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני רב נחמן אמר מהכא[8] ורם לבבך ושכחת את ה' ורבנן אמרי מהכא[9] ואכל ושבע ודשן ופנה ואי בעית אימא מהכא[10] וישמן ישרון ויבעט אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר[11] וכספך הרביתי[12] להם וזהב עשו לבעל:

[13]וידבר ה' אל משה לך רד מאי לך רד אמר רבי אלעזר אמר לו הקדוש ב"ה למשה משה רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו[14] אתה למה לי מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר וכיון שאמר[15] הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים משל למלך[16] שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה והיה אוהבו יושב לפניו ומתיירא לומר לו דבר אמר המלך אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והצילו: [17]ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם: [18]ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה ולא עוד אלא שיש בי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים: [19]ויחל משה את פני ה' אמר רבי אלעזר (ז) מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהחלהו[20] וזרבא אמר עד [21]שהפר לו נדרו הכא ויחל וכתיב התם [22]לא יחל דברו [23]ואמר מר הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו ושמואל אמר מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם שנאמר[24] ואם אין מחני נא מספרך [25]אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שהחלה עליהם מדת רחמים ורבנן אמרי מלמד שאמר משה לפני הקב"ה רבש"ע [26]חולין הוא לך מעשות כדבר הזה ויחל משה את פני ה' תניא רבי אליעזר הגדול אומר מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שאחזתו אחילו [27]מאי אחילו אמר רבי אלעזר אש של עצמות מאי אש של עצמות אמר אביי אשתא דגרמי [28]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך מאי בך אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם אלמלא נשבעת להם בשמים ובארץ היית אומר כשם ששמים וארץ בטלים כך שבועתך בטלה ועכשיו שנשבעת להם בשמך הגדול מה שמך הגדול חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים: [29]ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי האי אשר אמרתי אשר אמרת מיבעי ליה אמר רבי אלעזר עד כאן דברי תלמיד מכאן ואילך דברי הרב ורבי שמואל בר נחמני אמר אלו ואלו דברי תלמיד (ח) אלא כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם דברים שאמרת לי לך אמור להם לישראל בשמי הלכתי ואמרתי להם בשמך עכשיו אמרו יאמרו אומות העולם תשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל אמר הקב"ה למשה והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי להם על הים אמר לפניו רבונו של עולם עדיין יש להם לומר למלך אחד יכול לעמוד לשלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד אמר ר' יוחנן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר[30] ויאמר ה' סלחתי כדבריך תני דבי רבי ישמעאל כדבריך עתידים אוה"ע לומר כן אשרי תלמיד שרבו מודה לו [31]ואולם חי אני אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שאמר לו הקדוש ב"ה למשה משה החייתני בדבריך: [32]דרש רבי שמלאי [33]לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל מגלן ממשה דכתיב [34]ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכתיב [35]ה' אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך וכתיב בתריה [36]אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו': (סימן מעשי"ם צדק"ה קרב"ן כה"ן תעני"ת מנע"ל ברז"ל):

אמר

דכתיב [1]**ואשר הרעותי:** [2]אמר רבי חמא ברבי חנינא אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל חד דכתיב ואשר הרעותי וחד דכתיב [2]הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל וחד דכתיב [3]והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר רב פפא אמר מהכא [4]ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ואמר רבי אלעזר משה הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר [5]ויתפלל משה אל ה' אל תקרי אל ה' אלא על ה' שכן דבי רבי אליעזר בן יעקב [6]קורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין דבי רבי ינאי אמרי מהכא [7]ודי זהב מאי ודי זהב אמרי דבי ר' ינאי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה כחושה ובעלת אברים האכילה כרשינין והיתה מבעטת בו אמר לה מי גרם לך שתהא מבעטת בי אלא כרשינין שהאכלתיך אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן משל לאדם אחד שהיה לו בן הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו ותלה לו כיס על צווארו והושיבו על פתח של זונות מה יעשה אותו הבן שלא יחטא אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששת היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זני ביישי שנאמר [7]כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני רב נחמן אמר מהכא [8]ורם לבבך ושכחת את ה' ורבנן אמרי מהכא [9]ואכל ושבע ודשן ופנה ואי בעית אימא מהכא [10]וישמן ישרון ויבעט אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר [11]וכספך הרביתי [12]להם וזהב עשו לבעל:

[13]וידבר ה' אל משה לך רד מאי לך רד אמר רבי אלעזר אמר לו הקדוש ב"ה למשה משה רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו (ט) אתה למה לי מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר וכיון שאמר [14]הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים משל למלך (י) שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה והיה אוהבו יושב לפניו ומתיירא לומר לו דבר אמר המלך אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והצילו: [15]ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם: [16]ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה ולא עוד אלא שיש בי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים: [17]ויחל משה את פני ה' אמר רבי אלעזר (יא) מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהחלהו [18]ורבא אמר עד [19]שהפר לו נדרו הכא ויחל וכתיב התם [20]לא יחל דברו [21]ואמר מר הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו ושמואל אמר מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם שנאמר [22]ואם אין מחני נא מספרך [23]אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שהחלה עליהם מדת רחמים ורבנן אמרי מלמד שאמר משה לפני הקב"ה רבש"ע [24]חולין הוא לך מעשות כדבר הזה ויחל משה את פני ה' תניא רבי אליעזר הגדול אומר מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שאחזתו אחילו [25]מאי אחילו אמר רבי אלעזר אש של עצמות מאי אש של עצמות אמר אביי אשתא דגרמי [26]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך מאי בך אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם אלמלא נשבעת להם בשמים ובארץ היית אומר כשם ששמים וארץ בטלים כך שבועתך בטלה ועכשיו שנשבעת להם בשמך הגדול מה שמך הגדול חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים: [27]ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי האי אשר אמרתי אשר אמרת מיבעי ליה אמר רבי אלעזר עד כאן דברי תלמיד מכאן ואילך דברי הרב ורבי שמואל בר נחמני אמר אלו ואלו דברי תלמיד (יב) אלא כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם דברים שאמרת לי לך אמור להם לישראל בשמי הלכתי ואמרתי להם בשמך עכשיו אמרו יאמרו אומות העולם תשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל אמר הקב"ה למשה והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי להם על הים אמר לפניו רבונו של עולם עדיין יש להם לומר למלך אחד יכול לעמוד לשלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד אמר ר' יוחנן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר [28]ויאמר ה' סלחתי כדבריך תני דבי רבי ישמעאל כדבריך עתידים אוה"ע לומר כן אשרי תלמיד שרבו מודה לו [29]ואולם חי אני אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שאמר לו הקדוש ב"ה למשה משה החייתני בדבריך: [30]דרש רבי שמלאי [31]לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל מגלן ממשה דכתיב [32]ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכתיב [33]ה' אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך וכתיב בתריה [34]אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו': (סימן מעשי"ם צדק"ה קרב"ן כה"ן תעני"ת מנע"ל ברז"ל):

20. ויאמר ה' סלחתי כדברך: במדבר יד ב. 21. ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ: במדבר יד כא. 22. ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר: דברים ג כג. 23. אדני אלהים אתה החלות לעבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתיך: דברים ג כד. 24. אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב והלבנון: דברים ג כה

הגהות הב"ח

(א) גמ' קורין לאלפין. נ"ב פרש"י ס' הקורא מגמד הישיש מדבש, מגל מחמלה לשון מחלפת פרש"י ס' ב"ב ד"ע: (ב) שם ותבשיר שמואל שמלה (שמא נמה לך בדולה: (ג) שם מגל נמלך ב"ר שמחם: (ד) שם ס"ד אמר ורבי שמואל: (ה) שם ס"ד אמר ורבי שמואל: (ו) שם ס"ד תלמד שהתפלל משה עד שהחלה אביי אמר עד שהחלה להקב"ה: (ז) שם הן הן גלגל:

לעוי רש"י

אמי"ר. להצירי. להטריד. מולי"ר (מלריי"ר). קרחת.

מוסף רש"י

אלמלא שלש מקראות הללו. במעיתין שמעמעם והמיות ניד ושוק שלנגם (סוטה נב:). לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל. שלא ברגעת. תנחת ונגיעות וקדושה בשם. שלין נתן תפלה אלא אחת, ואמר ק' נשמר נתפש ים הנני מתנ' תפלה (ברכות ד:) ולשיון מקוי תפלה תפלתן. כתיב (ישעיה נה) ולא שמעתם בקולי ואלמיעו (שמות יט) ולשיון רש"י (ברכות ד:).

רבינו חננאל

מנין שחזר הקב"ה והודה לו למשה. פירוש, החזיר לו טובה שהבין מה שאומות העולם היו עתידים לומר, ואמר לו שלחתי להם. כי ראוי כדבריך היו עתידין לדבר. ואולם חי אני. אמר ר' יצחק אמר לו הקב"ה למשה החייתני בדבריך. פירוש, אמר לו הקב"ה למשה בבה שדברת לפני ולשלחני לישראל החייתני. כלומר עתידין האומות לומר חי אני כהשילי ל"ג מלכים ואעמיד השמש היתה, ואז ויאל כבודי את כל הארץ. ר"ש ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ.

רב נסים גאון

ואולם חי אני אמר לו הקב"ה למשה משה החייתני בדבריך. זה הדבר קשה היה בפני התלמידים היו מלעיגים בו עלינו החולקין על רבני רבותינו ז"ל ואמנם כי פשוטו של זה הדבר נראה שאינו מתקבל על הדעת שכשהקב"ה עשה עמהם נסים וגבורות כאלו הוא מבקש מהם שיאמרו שהוא יכול לעשות כל אלו הנסים והגבורות, אבל הענין בדברי חכמים הוא שהקב"ה עשה עמהם נסים וגבורות כדי שיאמרו האומות העולם ששמע שמעו כי ה' אלהינו ה' אחד, ואמר בן נאמר פירושה ונהדר יה' מבלתי יכולת ה' יכול ה' מיבעי ליה אמר ר' אלעזר אמר משה לפני הקב"ה בשעה שיאמרו האומות העולם ששמע שמעו כי ה' אלהינו ה' אחד, ואמר בן נאמר פירושה ונהדר יה' מבלתי יכולת ה' יכול ה' מיבעי ליה אמר ר' אלעזר אמר משה לפני הקב"ה בשעה שיאמרו א

народ, который произойдет от Моше) *тем более* не устоит!

ולא עוד אלא שיש בי בושת פנים מאבותי *Более того,* – продолжает Моше, – *мне стыдно перед моими праотцами,* которые **עכשיו יאמרו** *теперь скажут* (могут сказать): **ראו פרנס שהעמיד עליהם** *взгляните на кормильца* (на руководителя), *которого* Он *поставил над ними* (нашими потомками). **בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים** *Выпросил величие для себя, но не попросил милосердия для них.*

Написано в продолжении: **ויחל משה את פני ה'** *"И умолял Моше Всевышнего".* **אמר רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар:* **מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהחלהו** стих *учит, что стоял Моше в молитве перед Всевышним, пока* Тот *не простил их.*

ורבא אמר *А Рава сказал:* **עד שהפר לו נדרו** *пока* (как бы) *не освободил* Всевышнего *от Его обета,* т. е. от обещания уничтожить евреев. **כתיב הכא** *Здесь написано:* **ויחל** *"И умолял".* **וכתיב התם** *И там написано,* в главе по поводу обетов[15]: **לא יחל דברו** *"Не нарушит* (не отменит) *свой обет".* (В обоих стихах написано одно и то же слово – יחל.)

ואמר מר *Сказал учитель,* объясняя стих из раздела об обетах: **הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו** *он* (человек, давший обет) *не* может себе *отменить, но другие* могут *отменить ему.* Т. е. из фразы "он не отменит себе" следует, что именно он не отменит, но другие ему отменят (судьи-раввины).

ושמואל אמר *А Шмуэль сказал:* **מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם** стих *учит, что Моше послал себя на смерть за них,* не испугался умереть вместо них, т.к. слово **ויחל** указывает на **חלל** "умер", изъявил готовность умереть. **שנאמר ואם אין מחני נא מספרך** *Как сказано*[16]: *"А если нет,* то *сотри меня из Своей книги",* т. е. если не простишь их, то сотри меня из Книги жизни.

אמר רבא אמר רב יצחק *Сказал Рава: сказал рав Йицхак:* **מלמד שהחלה עליהם מדת רחמים** стих *учит, что пало на них милосердие* Всевышнего. От слова **חול** (падать, приходиться).

ורבנן אמרי מלמד שאמר משה לפני הקדוש ברוך הוא стих *учит, что сказал Моше Всевышнему:* **רבונו של עולם** *Господин мира!* **חולין הוא לך מעשות כדבר הזה** *Не подобает Тебе* (не соответствует Твоей святости) *так поступать!* (Сравни со словами нашего праотца Авраама[17].)

ויחל משה את פני ה' О стихе[18] *"И умолял Моше Всевышнего"* **תניא** *учили* в барайте: **רבי אליעזר הגדול אומר** *раби Элиэзер Агадоль* (Большой) *говорит:* **מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שאחזתו אחילו** стих *учит, что стоял Моше в молитве перед Всевышним, пока не схватила его* болезнь *"ахилу".* **מאי אחילו** *Что* означает *"ахилу"?* **אמר רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар:* **אש של עצמות** *огонь костей.* **מאי אש של עצמות** *Что* означает *"огонь костей"?* **אשתא דגרמי אמר אבי** *Сказал Абае: воспаление костей.*

Написано в следующем стихе[19]: **זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך** *"Вспомни Авраама, Йицхака и Йисраэля, Своих рабов, которым* Ты *поклялся Собой".* **מאי בך** *Что* означает *"Собой"?*

אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар:* **אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא** так *сказал Моше Всевышнему:* **רבונו של עולם** *Господин мира!* **אלמלא נשבעת להם בשמים ובארץ הייתי אומר כשם שמים וארץ בטלים בך שבועתך בטלה** *Если бы Ты поклялся им небом и землей, я бы сказал: как небо и земля* в будущем *пропадут, так* и *Твоя клятва* (об увеличении их потомства) *пропадет,* будет отменена. **ועכשו שנשבעת להם בשמך הגדול** *Но теперь, когда Ты поклялся им Своим великим именем,* я скажу: **מה שמך הגדול חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים** *как Твое великое имя живо и существует навеки, так* и *Твоя клятва будет существовать вечно.*

Написано в продолжении стиха: **ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים** *"И говорил Ты им: увеличу ваше потомство, как небесные звезды.* **וכל הארץ הזאת אשר אמרתי** *И всю эту Страну, о которой я сказал,* отдам вашему потомству". **האי אשר אמרתי** Слова *"о которой Я сказал"* не точны; **אשר אמרת מיבעי ליה** *надо было сказать: "о которой* Ты *сказал".* **אמר רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар:* **עד כאן דברי תלמיד** *до этих пор,* до слов "небесные звезды", – *слова ученика,* т. е. молитва Моше. **מכאן ואילך** *Отсюда и дальше,* т. е. слова "о которой

15. Бемидбар 30:3
16. Шмот 32:32
17. Берешит 18:25
18. Шмот 32:11
19. Шмот 32:13

מסורת הש"ס

ו) [סוטה נב: ע"ש].
ב) [מגילה כה:], ג) [ר"ה כג:
מהדורין קכ:], ד) [ר"ה ל:
ו) [שלח ל"ג וכו'], ו) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ז) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ח) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ט) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], י) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], כ) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ל) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], מ) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], נ) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ס) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ע) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], פ) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], צ) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ק) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ר) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ש) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ת) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], א) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ב) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ג) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ד) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ה) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ו) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ז) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ח) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ט) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], י) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], כ) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ל) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], מ) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], נ) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ס) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ע) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], פ) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], צ) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ק) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ר) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ש) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'], ת) [ל"ל
ס"ל ל"ג וכו'],

הגהות הב"ח

(ו) גמ' קורין (אלפס"ן).
כ"ע פכ"ש ס' מקורא
עומד ויהיו קורין. אבל
בסמלה לשמע מיפו ס"ש ר'
כ"ע כ"ש: (ב) שם ומכוין
לבו שמא שטות (אלפס ומה
ל) מל"מ וכ"ע כ"פ למה
לך גדולה: (ג) שם מכל
מלך ב"ר שמעם: (ד) שם
כ"ר אלעזר (במלא שמעד
וכו' שמלאכו) מל"מ ר"ב
כ"פ מלמד שהתפלל משה
עד שהחילה אביי אמר
עד שהחילה להקב"ה:
(ה) שם כבי מלמיד הן
אלפ:

לעזי רש"י

אמיי"ר. להשביר, להסדיר.
מולי"ר (מלי"ר).
קרחת.

מוסף רש"י

אלמלא שלש מקראות
חללו. המעידין שסטוטות
והחוטים ניתן ומוכן שלנגנות
(סוכה נב:). לעולם יסדר
אדם שבחו של הקב"ה
ואחר כך יתפלל. שלש
נרסים לסטוטות, חטט
ומכוונים וקדושים הפה. שלין
נתן תפלה פלא שנת, ולחד
קי נשלי נרסים יש הבני
מתנם ומפלם (ערי ז:). לשסקן
מקנו המכוים פסוקי דזמרא,
כדאי (פ' וכל מתמורים
שנאמר על מקניהם, ולחד קי
עומדים (שמות יט:) [מיכאל רש"י
פ' רז].

רבינו חננאל

מנין שאחר הקב"ה ומדבר
לו למשה. פירוש, ההוציך לו
מוכח שהבין מה שאומרות
העולם היו עתידים לומר.
ואמר לו שלחתי להם. כי
ידעי כדברך היו עתידין
לדבר. ואולם וחי אני. אמר
ר' יצחק אמר לו הקב"ה
למשה בהחייתי בדבריך.
פירוש, אמר לו הקב"ה
למשה בכח שרצוני לפני
ושלחתי לישראל החייתי.
כלומר עתידין האומות
לומר חי אני בהשילי ל"ג
מלכים ואגמיד השפש
היחיד, ואז ימלא בבחיי את
כל הארץ. ר"ש ואולם חי
אני וימלא כבוד ה' את כל
הארץ.

רב נסים גאון

ואולם חי אני אמר
לו הקב"ה למשה
משה החייתי בדבריך. זה
הדבר קשה היה בפני
הלמידים היו מלעיגים בו
עלינו החולקין על דברי
רבותינו ז"ל ואמנם כי
פשוטו של זה הדבר נראה
שאינו מתקבל על הדעת
שפשוטשיון בה חני ברחמים
שמיא פירושהיה פירוש צח ובראיתי מתמיה ביאור שה שהוא שוה לענין הכתוב ולסברא והרי אנו מוכיחין המיטיא כללא
בדעטי בנוס' ואחר כן ואמר פירושה (נמדבר יח) מבלתי יכולת ה' יכול ה' מיכני ליה אמר ר' אלעזר אמר משה לפני
הקב"ה רבש"ע עבשיו יאמרו אומות העולם ששם [כתן בנקבה ואין כז כוה להגילם אמר לו כן כמרם והלא כבר ראו
נסים וגבורות שעשיתי על הים אמר לפניו רבונו של עולם אמרו למי שלך אחר יכול להמית בפני ל"א (מלך) [מלכים]
אינו יכול להמית אמר ר' יוחנן מנין שאחר הקב"ה והדבר למשה שנא' (שמו) ויאמר ה' סלחתי כדברך תנא דבי ר' ישמעאל
בדברך נתירין אומות העולם לומר אשרי תלמיד שרבו מודה לו ואולם חי אני אמר רבא א"ר יצחק אמר לו הקב"ה למשה משה הסתיירת בדבריך עד כאן היא הדרשה ומפרושה אנו מוכיחין דע לך כי החיים והיכולת שתי
מידות הן מפרחיני של הקב"ה שהן מדות שנמנו ונרשלתו שאינן נחלפין ממנו כלל כי הכח והיכולת אינם נמצאים אלא בפי שהוא חי ומי שהוא מת העולמים שלא ימתו שנותיו אי אפשר שלא יהיה יכול הוה הדבר אינ"ם שהוא שריר ומקויים
בסברא יש לו חיזוק מן הכתוב והיינו דכתב רחמנא ודרים כמו כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם פתח בזכרון היי שהוא והיכולת וסיים בזכר החיים ואמר חי העולמים מפני שהוא חי העולמים והנה שאירע
מעשה המרגלים ואמר הקב"ה להשמידם לאחתנו נעש הגביא עליו השלום בתפלה בעדם ואמר בכולל דבריו מבלתי יכולת ה' ולפי שידע הקב"ה כי אמת דבר זכי אם הוא משמיד את העם במדבר ואינו מכבש לפניהן את ארץ בעון האומות
אומרים עליו כי קצרה יד ויחשש בחו ואינו יכול לעמוד בנגד ל"א (מלך) [מלכים] ולנרשם מפני בניו ולפיכך קבל תפלתו בעדם ועתה לי ואמר סלחתי כדברך ואמר לו אחר כן ואולם חי אני הדיבר שבדרשאי אולה השמידם לעם היו
האומות שאין לו יכולת ולא היו מכדיין נבחינתו ההואל ואין מתברר להם שהוא יכול גם כן אין מתברר להם שהוא חי ומנה בשביל שתירת הגביא בעד העם היו האומות כי יש להקב"ה החיים לשלמין ומתברר להם שהוא חי וקיים
חכה הגביא לשבח בשביל זה הדבר כי בשביל שתירתו נדעה נגלתו של מלבנו יעצמו ובגבורתו ותתרשמו בקצות הארץ ותתברר יתקיים כי הקב"ה ותעלה שמו חי וה הוא צור התירון של זה הדבר היה נעלם מאד ומיתני הקב"ה לגלותו ולפרשו ולא ראיתי אדם שקדמני לזה התירון וזה הפירוש יהיה שמור בידך:

דכתיב ואשר קרעת מוספה הטועה והגדמה מקנקה ומאד הרעותני אני גרמתי להם שנאמר אנמנה אנם מקרעות אלו. שמעידין שים כיד הקדוש ברוך הוא לתקן יעקב ולהסיר יצר הרע ממנו: נפטוטנו. רגליו כמשפט לבל יכשיו ים לנו פתמון פה שהוא נגם לנו שנאמר יצר הרע: פעיה. לשון זריקה כמו כמותחי קשת (ירמיה נ): אין לחי נוסס. שמת ומשתגע ומזיק: מלי כריסיה וני כיסי. מילוי הכרס הוא ממיני מתעים הרעים. זני מתרגמינן למיתנו לוטיו (ירמיה ו): פרף ממני. הרחמנו שים כח כידו למחול: ע"ז תפלה: כניפה לי. משמע שהיה פוזמו בו: אנם רגלים. שנרגיש ידמוך ויקנה: שפחלפו. הפליג בו מנחיי"ר נלע"ז: נדרו. דבוקו שלמר ולכלכו: שמפר פלמו למיפה. ויחל לשון חלל: שפחלפ עליפיס מדם רמשים. כמו יחולו על לחם יוחב (ש"ב ג) לשון הגיון: שפחלפו פפליר בו מנחיי"ר נלע"ז: נדרו. מולי"ר נלע"ז: שפ

Я сказал" и дальше, – это **דברי הרב** *слова Учителя*, ответ Всевышнего.

ורבי שמואל בר נחמני אמר *А раби Шмуэль бар Нахмани сказал*: **אלו ואלו דברי תלמיד** *это и это* (обе части фразы) – *слова ученика* ("о которой я сказал"). **אלא כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא** *Но вот как сказал Моше Всевышнему*: **רבונו של עולם** *Господин мира*! **דברים שאמרת לי** *Слова, которые Ты сказал мне*: **לך אמור להם לישראל בשמי** *"Иди, скажи это им, Израилю, от Моего имени"*, – **הלכתי ואמרתי להם בשמך** *я пошел и сказал им от Твоего имени*. **עכשו מה אני אומר להם** *Теперь что я им скажу*, как оправдаюсь в том, что Твое обещание (о том, что они войдут в Эрец Исраэль) отменено?

Написано, что Моше сказал Всевышнему, как скажут народы[20]: **מבלתי יכלת ה'** *"Из-за того, что не может* [глагол дан в женском роде] *Всевышний* привести этот народ в Страну, о которой обещал им (дать ее), – Он их уничтожил в пустыне". Почему написано "(она) не может"? **יכול ה' מיבעי ליה** *Надо* было написать "(он) не *может*"?

אמר רבי אלעזר אמר משה *Сказал раби Элазар: Сказал Моше* **לפני הקדוש ברוך הוא** *Всевышнему*: **רבונו של עולם** *Господин мира*! **עכשיו יאמרו אומות העולם** *Теперь скажут народы мира*: не из-за греха разведчиков уничтожил Всевышний евреев в пустыне, а только потому, что **תשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל** *ослабли у Него силы, словно у женщины, и не может спасти* их в войне с кнаанскими народами. – Поэтому глагол дан в женском роде.

אמר הקדוש ברוך הוא למשה *Сказал Всевышний* пророку *Моше*: **והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי להם על הים** *разве* они (народы мира) *уже не видели чудеса и свершения, которые Я устроил им* (евреям) *на море*? **אמר לפניו** *Сказал Ему* Моше: **רבונו של עולם** *Господин мира*! **עדיין יש להם לומר למלך אחד יכול לעמוד** *Они все еще могут сказать*: *против одного царя* (фараона) *Он может выстоять*, **לשלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד** *против 31 царя* (в стране Кнаана) *не может выстоять*.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: **מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה** *откуда* известно, *что в дальнейшем Всевышний согласился с Моше*, признав справедливыми его дерзкие слова? – **שנאמר** *Как сказано*[21]: **ויאמר ה' סלחתי כדבריך** *"И сказал Всевышний: Я простил по твоему слову"* (буквально: твоими словами). Т. е. принял твою просьбу и простил их.

תני דבי רבי ישמעאל *Учили* мудрецы *школы раби Йишмаэля* в барайте: сказал Всевышний пророку Моше: **כדבריך עתידים אומות העולם לומר כן** *"твоими словами" в будущем народы мира так бы и сказали* – что Всевышний не может спасти евреев, поэтому Он уничтожил их в пустыне. **אשרי תלמיד שרבו מודה לו** *Счастлив ученик, с которым соглашается его учитель*!

Написано в продолжении[22]: **ואולם חי אני** *"И жив Я!"* **אמר רבא אמר רב יצחק** *Сказал Рава: сказал рав Йицхак*: **מלמד שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה** стих *учит, что сказал Всевышний* пророку *Моше*: **משה החייתני בדבריך** *Моше, твоими словами* ты *оживил Меня* в глазах народов мира. Теперь они скажут: жив Всевышний! Есть у Него сила и мощь победить кнаанские народы!

דרש רבי שמלאי *Дал толкование раби Симлаи*: **לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל** надо, чтобы *человек сначала* произнес *прославления Всевышнего, а потом молился*, т. е. высказал свои просьбы.

מנלן ממשה *Откуда* у нас это правило? *Из* слов молитвы самого *Моше*; **דכתיב** *как написано*[23]: **ואתחנן אל ה' בעת ההיא** *"И упрашивал я Всевышнего в то время"*. **וכתיב** *И написано* в продолжении: **ה' אלהים** *"Всевышний, мой Бог*! **אתה החלת להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה** *Ты начал показывать Своему рабу Свое величие и Свою крепкую руку*. **אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך** *Есть ли такая сила на небе или земле, которая может сделать подобное Твоим деяниям и Твоим свершениям*!" **וכתיב בתריה** *И написано после этого*: **אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו'** *"Позволь, перейду и взгляну на эту славную Страну"*.

Гемара предлагает мнемоническую примету, помогающую запомнить семь высказываний, которые приведены по тексту ниже.

סימן מעשי"ם צדק"ה קרב"ן כה"ן תעני"ת מנע"ל ברז"ל *Примета* для памяти: поступки, цдака, жертва, коэн, пост, замок, железо.

20. Бемидбар 14:16
21. Бемидбар 14:20
22. Бемидбар 14:21
23. Дварим 3:23

דכתיב ואשר דקרח מוספה הלוקה והמתה מקנאה ואשר הרעותי מי גרמתי לכם שכרתני יכר הרע: **אלמלא אלמ מקרפוס אלו.** שמתירין שיש בידי הקדוש ברוך הוא לתקן עירו ולהסיר יכר הרע ממנו: **נפטומטו.** רגליו כמשפט אבל עכשיו יש לנו פתמון פה שהוא גדם לנו שכרת יכר הרע: **ספיים.** לשון זריקה כמו כתותרי קשת (בראשית מט): **אין מרי נוסס.** שמת ומשתגע ומזיק: **מלי כריסיס וזי ביסי.** מילוי הכרס הוא ממיני מטעמים כרסיים. זי ממרגמין למיגהו לזוהי (בראשית ו): **כרסא ממני.** הרחמן שיש לו כילו (מחול) ע"י תפלה: **סניפס לי.** משמש שהיה לוחש לו: **שלם רגליס.** שהרחם ילחך ויעקב: **שפחלטו.** כפליר לו לחנוכי ב"ש נפע"ו: **נדרו.** דכותו שאמר ואלכה: **שפטר פלטו למיפס.** ויחל לשון חלל: **שפחלפ עניפס מדם רממים.** כמו יחולו על לחם יחלב (ש"ב ג) לשון הניח: **שפחופו פמילו** גרס: **פשפס דגרמי.** מולי"ר נפע"ו: **פשר נשפעם נפס כך.** שנאמר בפקדת יפחך כי נשבעתי (בראשית כו): **עד לפן.** עד ככוכבי השמים: **מכלן ומיך דנרי סרב.** אמר לו תפשה כדברין: **דכריס שפמרם לי.** נפקה אמרת לי אלה אתכם מעני מגרים אל מרן טובה ורחמה (שמות ג): **סמייסני.** כפני המזומות: **עלה**

דכתיב [1]ואשר הרעותי: [6]אמר רבי חמא ברבי חנינא אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל חד דכתיב ואשר הרעותי וחד דכתיב [2]הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל וחד דכתיב [3]והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר רב פפא אמר מהכא [4]ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ואמר רבי אלעזר משה החזיק דברים כלפי מעלה שנאמר [5]ויתפלל משה אל ה' אל תקרי אל ה' אלא על ה' שכן דבי רבי אליעזר בן יעקב [7]קורין לאלפין [8] עיינין ולעיינין אלפין דבי רבי ינאי אמרי מהכא [9]ידי זהב מאי ידי זהב אמרי דבי [10]רבי ר' ינאי כך אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די הוא גרם שעשו את העגל אמרי דבי ר' ינאי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא בשר אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה בחושה ובעלת אברים האכילה כרשינין והיתה מבעטת בו אמר לה מי גרם לך שתהא מבעטת בי אלא ברשינין שהאכלתיך אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן משל לאדם אחד שהיה לו בן הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו ותלה לו כיס על צווארו והושיבו על פתח של זונות מה יעשה אותו הבן שלא יחטא אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששת היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זי ביש שנאמר [7]כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני רב נחמן אמר מהכא [8]ורם לבבך ושכחת את ה' ורבנן אמרי מהכא [9]ואכל ושבע ודשן ופנה ואי בעית אימא מהכא [10]וישמן ישרון ויבעט אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאמר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר [11]וכספך הרביתי [12]להם וזהב עשו לבעל: [12]וידבר ה' אל משה לך רד מאי לך רד אמר רבי אלעזר אמר לו הקדוש ב"ה למשה משה רד מגדולתך בלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו [13] אתה למה לי מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר וכיון שאמר [13]הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים משל למלך [14] שבעם על בנו והיה מכהו מכה גדולה והיה אוהבו יושב לפניו ומתירא לומר לו דבר אמר המלך אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והצילו: [14]ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם: [14]ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם ומה בסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת בעסק כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה ולא עור אלא שיש בי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים: [15]ויחל משה את פני ה' אמר רבי אלעזר (י) מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהחלהו [16]ורבא אמר עד [17]שהפר לו נדרו כתיב הכא ויחל וכתיב התם [18]לא יחל דברו [19]ואמר מר הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו ושמואל אמר מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם שנאמר [17]ואם אין מחני נא מספרך [20]אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שהחלה עליהם מרת רחמים ורבנן אמרי מלמד שאמר משה לפני הקב"ה רבש"ע [21]חולין הוא לך מעשות ברבר הזה ויחל משה את פני ה' תניא רבי אליעזר הגדול אומר מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שאחזתו אחילו [22]מאי אחילו אמר רבי אלעזר אש של עצמות מאי אש של עצמות אמר אביי אשתא דגרמי [23]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך מאי בך אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם אלמלא נשבעת להם בשמים ובארץ הייתי אומר כשם ששמים וארץ בטלים כך שבועתך בטלה ועכשיו שנשבעת להם בשמך הגדול מה שמך הגדול חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים: [24]ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם וינחלו לעלם מיבעי ליה אמר רבי אלעזר עד כאן דברי תלמיד מכאן ואילך דברי הרב ורבי שמואל בר נחמני אמר אלו ואלו דברי תלמיד (י) אלא כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם דברים שאמרת לי לך אמור להם לישראל בשמי הלכתי ואמרתי להם בשמך עכשיו מה אני אומר להם: [25]מבלתי יכולת ה' יכול ה' מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע עכשיו יאמרו אומות העולם תשש כחו של בנקבה ואינו יכול להציל אמר הקב"ה למשה והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי להם על הים אמר לפניו רבונו של עולם עריין יש להם לומר למלך אחר יכול לעמוד לשלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד אמר ר' יוחנן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר [26]ויאמר ה' סלחתי כדבריך תני דבי רבי ישמעאל כדבריך עתידים אוה"ע לומר כן אשרי תלמיד שרבו מודה לו [27]ואולם חי אני אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שאמר לו הקדוש ב"ה למשה משה החייתני בדבריך: [28]דרש רבי שמלאי [29]לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל מנלן ממשה דכתיב [30]ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכתיב [31]ה' אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת יד החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך וכתיב כתריה [32]אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו': (סימן מעשי"ם צדק"ה קרב"ן כה"ן תעני"ת מגע"ל ברז"ל):

אמר

20. ואמר ה' סלחתי כדברך: במדבר יד ב. 21. ואולם חי אני ומלא כבוד ה' את כל הארץ: במדבר יד כא. 22. ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר: דברים ג כג. 23. אלוך אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתיך: דברים ג כד. 24. אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב והלבנון: דברים ג כה.

כב א מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה כ:

תורה אור השלם

1. כִּי תָּחֹם הַדֶּשֶׁא וְאֹכֶל עֵשֶׂב בֶּהָרִים הֻאֱסָפָה וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:
מיכה ד ז
2. הֵבִיאֹתִי וְהִוָּה לֹא אֹאכַל לְעַשְׂתוֹת לָהֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם יְהוָה קְרֹב בֵּיתִי הֵחֹרֶב כֵּן אֹתָם בִּידֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל: יחזקאל יח ו
3. וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהַסִרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: יחזקאל יא כו
4. וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וְמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם: יחזקאל לו כז
5. וַיִּצְעַק הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל יְיָ וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ:
במדבר יא ב
6. אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בָּעֲרָבָה מוֹל סוּף בֵּין פָּארָן וּבֵין תֹּפֶל וְלָבָן וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב:
דברים א א
7. כִּמַרְעִיתָם וַיִּשְׂבְּעוּ שָׂבְעוּ וַתָּרָם לִבָּם עַל כֵּן שְׁכֵחוּנִי:
הושע יג ו
8. וְרָם לִבָּבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
דברים ח יד
9. כִּי אֲבִיאֲנוּ אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָיו וְכָלְתָ וְשָׂבָעְתָ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:
דברים ח י
10. וְיִשְׁמֵן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ וַיְנַבֵּל צוּר יְשֻׁעָתוֹ:
דברים לב טו
11. חִיזֵה לֹא יָקֵעָה כִּי אֲנִי נָתַתִּי לָהּ הַדֻּגָּן וְהַתִּירוֹשׁ וְהִיצְהָר וְכָקָח תַּרְבִּיתִי לָהּ תַּקֵּנֵי עֲשֶׂב לִבְהֵמְתֶּךָ:
הושע ב י
12. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ רֵד כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
שמות לב ז
13. זִכְרָה מְנֵי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם:
שמות לב יג
14. וַתֹּאמֶר הֲגִידָה נָּא לִי אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁלֵחַ עִמָּדִי וְאַתָּה אָמַרְתָּ אֲשֶׁר אֲנִי אֲכַלְכֶּלְךָ בְּשֵׁם וְגַם מָצָאתָ חֵן בְּעֵינָי:
שמות לג יב
15. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֵת פָּנַי יֵלֵכוּ וְהֵנַחְתִּי לָךְ: וַיֹּאמֶר לוֹ אִם אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אַל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:
שמות לג יד
16. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה:
במדבר ל ג
17. וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ:
שמות לב לב
18. הֵבֵר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם:
שמות לב יג
19. מִבְּלִתִּי יְכֹלֶת יְיָ לְהָבִיא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר:
במדבר יד טז

לב ב"מ פ"ה ע"ב. ברכות ח ע"ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג. ב"ר פ"ד ה"ב. ויק"ר פ"ב ה"ב. ילקוט ישעיה רמז תכ. ילקוט תהלים רמז תתפ. ילקוט ירמיה רמז רעג. ילקוט יחזקאל רמז שסב. ילקוט הושע רמז תקה. ילקוט יואל רמז תקסה. ילקוט עמוס רמז תקנה. ילקוט עובדיה רמז תקנו. ילקוט יונה רמז תקנז. ילקוט מיכה רמז תקנח. ילקוט נחום רמז תקנט. ילקוט חבקוק רמז תקס. ילקוט צפניה רמז תקסא. ילקוט חגי רמז תקסב. ילקוט זכריה רמז תקסג. ילקוט מלאכי רמז תקסד. ילקוט תהלים רמז תתקמה. ילקוט משלי רמז תתקנב. ילקוט איוב רמז תתקנג. ילקוט שיר השירים רמז תתקנד. ילקוט קהלת רמז תתקנה. ילקוט איכה רמז תתקנו. ילקוט אסתר רמז תתקנז. ילקוט דניאל רמז תתקנח. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקנט. ילקוט דברי הימים רמז תתקס. ילקוט שיר השירים רמז תתקסא. ילקוט רות רמז תתקסב. ילקוט קהלת רמז תתקסג. ילקוט איכה רמז תתקסד. ילקוט אסתר רמז תתקסה. ילקוט דניאל רמז תתקסו. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקסז. ילקוט דברי הימים רמז תתקסח. ילקוט שיר השירים רמז תתקסט. ילקוט קהלת רמז תתקע. ילקוט איכה רמז תתקעא. ילקוט אסתר רמז תתקעב. ילקוט דניאל רמז תתקעג. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקעד. ילקוט דברי הימים רמז תתקעה. ילקוט שיר השירים רמז תתקעו. ילקוט קהלת רמז תתקעז. ילקוט איכה רמז תתקעח. ילקוט אסתר רמז תתקעט. ילקוט דניאל רמז תתקפ. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקפא. ילקוט דברי הימים רמז תתקפב. ילקוט שיר השירים רמז תתקפג. ילקוט קהלת רמז תתקפד. ילקוט איכה רמז תתקפה. ילקוט אסתר רמז תתקפו. ילקוט דניאל רמז תתקפז. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקפח. ילקוט דברי הימים רמז תתקפט. ילקוט שיר השירים רמז תתקצ. ילקוט קהלת רמז תתקצא. ילקוט איכה רמז תתקצב. ילקוט אסתר רמז תתקצג. ילקוט דניאל רמז תתקצד. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקצה. ילקוט דברי הימים רמז תתקצו. ילקוט שיר השירים רמז תתקצז. ילקוט קהלת רמז תתקצח. ילקוט איכה רמז תתקצט. ילקוט אסתר רמז תתקצ. ילקוט דניאל רמז תתקצא. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקצב. ילקוט דברי הימים רמז תתקצג. ילקוט שיר השירים רמז תתקצד. ילקוט קהלת רמז תתקצה. ילקוט איכה רמז תתקצו. ילקוט אסתר רמז תתקצז. ילקוט דניאל רמז תתקצח. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקצט. ילקוט דברי הימים רמז תתקצ. ילקוט שיר השירים רמז תתקצא. ילקוט קהלת רמז תתקצב. ילקוט איכה רמז תתקצג. ילקוט אסתר רמז תתקצד. ילקוט דניאל רמז תתקצה. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקצו. ילקוט דברי הימים רמז תתקצז. ילקוט שיר השירים רמז תתקצח. ילקוט קהלת רמז תתקצט. ילקוט איכה רמז תתקצ. ילקוט אסתר רמז תתקצא. ילקוט דניאל רמז תתקצב. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקצג. ילקוט דברי הימים רמז תתקצד. ילקוט שיר השירים רמז תתקצה. ילקוט קהלת רמז תתקצו. ילקוט איכה רמז תתקצז. ילקוט אסתר רמז תתקצח. ילקוט דניאל רמז תתקצט. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקצ. ילקוט דברי הימים רמז תתקצא. ילקוט שיר השירים רמז תתקצב. ילקוט קהלת רמז תתקצג. ילקוט איכה רמז תתקצד. ילקוט אסתר רמז תתקצה. ילקוט דניאל רמז תתקצו. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקצז. ילקוט דברי הימים רמז תתקצח. ילקוט שיר השירים רמז תתקצט. ילקוט קהלת רמז תתקצ. ילקוט איכה רמז תתקצא. ילקוט אסתר רמז תתקצב. ילקוט דניאל רמז תתקצג. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקצד. ילקוט דברי הימים רמז תתקצה. ילקוט שיר השירים רמז תתקצו. ילקוט קהלת רמז תתקצז. ילקוט איכה רמז תתקצח. ילקוט אסתר רמז תתקצט. ילקוט דניאל רמז תתקצ. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקצא. ילקוט דברי הימים רמז תתקצב. ילקוט שיר השירים רמז תתקצג. ילקוט קהלת רמז תתקצד. ילקוט איכה רמז תתקצה. ילקוט אסתר רמז תתקצו. ילקוט דניאל רמז תתקצז. ילקוט עזרא ונחמיה רמז תתקצח. ילקוט דברי הימים רמז תתקצ

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פי"ו מהל' תפלה הלכה ג סמג עשין ב טוש"ע או"ח סי' קמח סעיף לג:
כה ב טוש"ע או"ח סי' לח סעיף ה:
כו ג מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה טז סמג עשין יט טור וש"ע או"ח סי' נג סעיף ח:
כז ד ה מיי' פ"ו שם הל' ט סמג שם טור וש"ע או"ח סימן קד סעיף א:
כח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

רבינו חננאל

תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין וכו'. וכי מאחר שט' שעות ביום מתעסקין בתפלה תורתן ומלאכתן אימתי נעשית אלא מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת. תנינן סתמא כר' יהודה דאמר תפלת המנחה עד פלג המנחה קטנה, והיא שעה י"א חסר רביע, עבדה תפלת המנחה ומתפלל תפלת ערבית, והיינו דמשכחת שהיא שעה אחת ביום אחר תפלה. דאי לרבנן דאמרי עד הערב לא משכחת שלש תפלות [ביום] ובכל תפלה שלש שעות ביום. וקודם דימדומי חמה היו שוהין שעה אחת ביום, כי מעלות השחר ועד הנץ החמה ה' מילין. [אמר רב יוסף לא שנו אלא למלכי ישראל וכו'. פי' לעיל ל, ב ד"ה אפילו.

גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. * שהרי משה רבינו ע"ה אף על פי שהיו בידו מעשים טובים [א] הוצרך לתפלה:

כל המאריך בתפלתו ומעיין בה. פירוש שמצפה שתבא בקשתו לפי שכוון בתפלתו. תימה דהכא משמע דעיון תפלה לאו מעליותא הוא וכן משמע פ' הרואה (לקמן נה.) ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם וקאמר עיון תפלה. ולא כן משמע בפ' מפנין (שבת קכז.) דקאמר אדם אוכל פירותיהן בעוה"ז וקא חשיב עיון תפלה אלמא מעליותא הוא וכן משמע נגע פשוט (ב"ב קסד:) דקאמר שלשה דברים אין אדם ניצול בכל יום וקאמר עיון תפלה [ב] פירוש שאין אדם מעיין בה אם כן משמע שהוא טוב וי"ל דתרי עיון תפלה יש עיון תפלה דהכא המצפה שתבא בקשתו ועיון תפלה דהתם שמכוין את לבו לתפלה[ג]:

אל דמעתי אל תחרש. פרש"י דדייק מדיוקא מדלא קאמר ודמעתי תראה ש"מ שהיא נראית בכל פעם ואין להתפלל רק שתתקבל:

קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך. ולפיכך תקנו לומר זה הפסוק קודם תהלה לדוד לאפוקי מהנהו דאמרי אשרי הרבה: אבל

אמר ר' אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו אעפ"כ לא נענה אלא בתפלה שנאמר [1]אל תוסף דבר אלי וסמיך ליה [2]עלה ראש הפסגה: וא"ר אלעזר גדולה תענית יותר מן הצדקה מאי טעמא זה בגופו וזה בממונו: וא"ר אלעזר גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנא' [3]למה לי רוב זבחיכם וכתיב ובפרשכם כפיכם (א) א"ר יוחנן *[א]כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנא' [4]ידיכם דמים מלאו: [ב]וא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר [5]גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואע"פ ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו שנאמר [6]שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא משום שנא' [7]סכותה בענן לך מעבור תפלה: וא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים שנא' [8]ואתה [ג]קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר: א"ר חנין א"ר חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לן ממשה רבינו שנא' [9]ואתפלל אל ה' וכתיב בתריה [10]וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא איני והא [ד]א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנא' [11]תוחלת ממושכה מחלה לב מאי תקנתיה יעסוק בתורה שנא' ועץ חיים תאוה באה ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר [12]עץ חיים היא למחזיקים בה לא קשיא [ה]הא דמאריך ומעיין בה הא דמאריך ולא מעיין בה א"ר חמא בר' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר [13]קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה': ת"ר ארבעה צריכין חזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ תורה ומעשים טובים מנין שנא' [14]רק חזק ואמץ מאד לשמור ולעשות ככל התורה חזק בתורה ואמץ במעשים טובים תפלה מנין שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' דרך ארץ מנין שנא' [15]חזק ונתחזק בעד עמנו וגו': [16]ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני היינו עזובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתני אמר לה הקב"ה בתי י"ב מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתני [17]התשכח אשה עולה אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים [א] ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפניו רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת: מנא הני מילי א"ר יהושע ב"ל אמר קרא [18]אשרי יושבי ביתך ואמר ר' יהושע ב"ל המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנא' [19]אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תניא נמי הכי [ו]המתפלל צריך שישהא שעה אחת קודם תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך לאחר תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו [ז]המלך שואל בשלומו לא ישיבנו: אמר רב יוסף [ח]לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתיבי [ט]המתפלל וראה אנס בא כנגדו ראה קרון בא כנגדו לא יהא מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא הא [י]דאפשר לקצר [כ](יקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא כתוב בתורתכם [20]רק השמר לך ושמור נפשך וכתיב [21]ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית מחזיר

עלה ראש הפסגה. בדבר תפלה זו נתרציתי להראותך אותה: ובפרשכם כפיכם. אי לאו דגדולה תפלה כיון דאמר למה לי רוב זבחיכם למה לי תו ובפרשכם הא אפילו זבחיהם לא ניחא ליה: אל תחרש. מדלא (ג) כתיב את דמעתי תראה ש"מ נראית היא לפניו ואין צריך להתפלל אלא שתתקבל לפניו: ונתתה אותה קיר ברזל. סימן למחיצת ברזל המפסקת בינו לבינם: ומעיין בה. מצפה שתעשה בקשתו על ידי האריכתו סוף שאינה נעשית ונמצאת תוחלת ממושכה תנם והיא כאב לב כשאדם מצפה ואין תאותו באה: תוחלת. לשון חלוי ותקוה: ועץ חיים תאוה באה. סופו של מקרא הוא: קוה. והתחזק ולא תמשוך ידך אלא חזור וקוה: צריכין חזוק. שיתחזק אדם בהן תמיד בכל כחו: דרך ארץ. אם אומן הוא לאומנותו אם סוחר הוא לסחורתו אם איש מלחמה הוא למלחמתו: שלשים חיל. ראשי גייסות ותבורות חלוקות: לגיון וקרטון וגסטרא. שמות של שררה כגון שלטון והגמון ודוכס ופחה: עולם. כמו עולות וקרבנות: גם אלה. מעשה העגל שאמרו אלה אלהיך ישראל (שמות לב): ואנכי זה מעשה סיני. שנאמר בו אנכי ה' אלהיך (שם כ): יושבי ביתך. והדר יהללוך: יודו לשמך. והדר ישבו ישרים את פניך: שעה אחת. לשלש תפלות: תורתם משתמרת. בתוך לבם שאין תלמודם משתכח: אבל למלכי עכו"ם פוסק. שלא יהרגנו: הא דאפשר לקצור. כגון שסמוך לגמור תפלתו: אבל

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' סנהדרין לה: וכן בתוס' ריבמות ז. ד"ה שנאמרה], ב) ב"מ נט., ג) בן אדם קרא לך כל"ל, ד) לקמן נה., ה) נ"ל לפאת, ו) ובירו' אמרו שני יודא רבא אפשר לקצר אפשר לקצר מקצר ואי לא מפסיק, ז) [ועי' תוס' שבת קיט: וברי"ה נח: וב"ב קסד:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' שנאמר ובפרשכם כפיכם וגו' ידיכם דמים: (ב) רש"י ד"ה אל תחרש מדלא, נ"ב ועכ"ת דף נ"ט פי' נכ"א ע"ש:

גליון הש"ס

גמ' כל כהן שהרג. נהגה מהר"ב א"נ וכן בתוס' יבמות (דף ז.) ד"ה שנאמר. ועי' במור"ט סוף פרק ז' דנבזוהים: תוס' ד"ה גדולה וכו' בלא תפלה. ועי' תשובת מהרשד"ם חא"ח סי' ל':

הגהות הגר"א

[א] גמ' עולות (אילים) תו"מ וכ"ב אלים:

מוסף תוספות

א. ובתוס' רי"ש כתב, כלומר מעשים טובים בלא תפלה לא סגי שהרי משה רבינו הוצרך לתפלה. ב. בתוס' רי"ש הוסיף, פי' שמחשב בלבו שיש לתפלתו להתקיים כי מאד כיון בה ותו"י כן מזכיר עונותיו ובא לידי כאב לב.

מוסף רש"י

שמעה תפלתי וגו' אל דמעתי אל תחרש. שמעה תפלתי אין לשונו מלשון בקשה שמבקש מאת הקב"ה שישמע תפלתו, אבל אל תחרש יש לשונו מלשון בקשה ולומר מו אני בוטח שאין דרכך לשתוק ולא להחריש (ב"מ נט.). ביומא דעיבא. יום המעונן (יבמות עב.). ומעיין בה. אומר בלבו שתיעשה בקשתו לפי שהתפלל בכוונה (לקמן נה.). כאב לב. שאין בקשתו נעשית (שם). תוחלת. לשון תוחלה כמו ויחל משה (שם). גסטרא. מחנה (סוטה יד.).

רבינו נסים

אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו. ושנינו עוד בתוספתא הכותב את השם אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו היה כותב ה' או ד' שמות כיון שגמר אחד מהן משיב שאילת שלום ואיתא להא ברייתא בגמרא דבני מערבא דפירקין: תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך. איתא בבבא קמא בפ' הגוזל (דף קג.) כל מעשה בחסיד אחד אינו אלא ר' יהודה בן בבא או ר' יהודה בר' אילעאי ואיתא דכוותה בתמורה (דף טו) בפרק יש בקרבנות הצבור:

תורה אור השלם

1. ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה: דברים ג כו
2. עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה: דברים ג כז
3. למה לי רב זבחיכם יאמר ה' שבעתי עלות אילים וחלב מריאים ודם פרים וכבשים ועתודים לא חפצתי: ישעיהו א יא
4. ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה אינני שמע ידיכם דמים מלאו: ישעיהו א טו
5. גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי: איכה ג ח
6. שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי: תהלים לט יג
7. סכותה בענן לך מעבור תפלה: איכה ג מד
8. ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר והכינתה את פניך אליה והיתה במצור וצרת עליה אות היא לבית ישראל: יחזקאל ד ג
9. ואתפלל אל ה' ואמר אדני אלהים אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה: דברים ט כו
10. ואנכי עמדתי בהר כימים הראשנים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע ה' אלי גם בפעם ההוא לא אבה ה' השחיתך: דברים י י
11. תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאוה באה: משלי יג יב 12. עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר: משלי ג יח 13. קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה': תהלים כז יד 14. רק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאול למען תשכיל בכל אשר תלך: יהושע א ז 15. חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו וה' יעשה הטוב בעיניו: שמואל ב י יב 16. ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני: ישעיהו מט יד 17. התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך: ישעיהו מט טו 18. אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה: תהלים פד ה 19. אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך: תהלים קמ יד 20. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: דברים ד ט 21. ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה' אליכם בחרב מתוך האש: דברים ד טו

גדולה תפלה אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар:* **גדולה תפלה יותר ממעשים טובים** *молитва сильней хороших поступков,* т. е. она помогает человеку лучше, чем его хорошие поступки. **שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו** *Потому что нет у тебя более великого человека в хороших поступках, нежели Моше, наш учитель.* **אף על פי כן לא נענה אלא בתפלה** *И, несмотря на это,* Всевышний *ответил* ему *только на молитву.* **שנאמר** *Как сказано* о том, что ответил ему Всевышний на просьбу перейти Иордан и посмотреть на Страну[1]: **אל תוסף דבר אלי** *"Больше не говори Мне* об этом". **וסמך ליה עלה ראש הפסגה** *И в продолжении этого* стиха: *"Поднимись на горную вершину".* Т. е. частично просьба была выполнена – из-за молитвы.

גדולה ואמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар:* **תענית יותר מן הצדקה** *пост сильней цдаки.* **מאי טעמא** *По какой причине?* **זה בגופו** *Эту* заповедь (о посте) человек совершает *своим телом,* **וזה בממונו** *а эту* (о цдаке) – *своим имуществом.*

1. Дварим 3:26
2. Йешаяу 1:11
3. Там же 15
4. Эйха 3:8
5. Теилим 39:13
6. Эйха 3:44
7. Йехезкель 4:3
8. Дварим 9:26
9. Там же 10:10
10. Мишлей 13:12
11. Там же

אמר רבי חנין אמר רבי חנינא *Сказал раби Ханин:* *сказал раби Ханина:* **כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם** *каждый,* кто *удлиняет свою молитву, – его молитва не возвращается пустой,* на нее всегда отвечает Всевышний. **ממשה רבינו מנא לן** *Откуда нам* это известно? *От Моше, нашего учителя;* **שנאמר** *как сказано*[8]: **ואתפלל אל ה'** *"И молился я Всевышнему".* **וכתיב** *И написано после этого*[9]: **וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא** "И стоял я на горе, как раньше, сорок дней и сорок ночей. *И услышал Всевышний меня также и на этот раз".*

והא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *Но ведь сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:* **כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב** *каждый, удлиняющий свою молитву и возлагающий на нее надежду,* т. е. каждый, кто ожидает, что на его молитву ответят с Небес, потому что он ее удлинил, – *в конце* концов *придет к болезни сердца.* **שנאמר** *Как сказано*[10]: **תוחלת ממשכה מחלה לב** *"Продолжительная надежда – болезнь сердца".* В данном случае человек заболевает потому, что увеличивает молитву и ожидания, а ответ задерживается.

מאי תקנתיה יעסוק בתורה *Как ему исправиться,* чтобы просьба исполнилась? Пусть *займется Торой;* **שנאמר** *как сказано*[11]: **ועין שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש** *"Услышь мою молитву, Всевышний, внемли моей мольбе, не будь немым к моим слезам",* т. е. ответь на мои слезы. О молитве сказал: услышь, – а о слезах сказал: ответь (не будь немым).

רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא משום שנאמר *Рава не устанавливал пост в облачный день, потому что сказано*[6]: **סכותה בענן לך מעבור תפלה** *"Покрылся Ты облаком,* чтобы *не дошла молитва".*

מיום ואמר רבי אלעזר *И* еще *сказал раби Элазар:* **שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים** *с тех пор как разрушен Храм, встала преградой железная стена между Израилем и их Небесным Отцом.* **שנאמר** *Как сказано*[7]: **ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל ביני ובין העיר** *"А ты возьми себе железную сковороду и поставь ее железной стеной между собой и городом".*

כל כהן אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан:* **שהרג את הנפש לא ישא את כפיו** *любой коэн, убивший человека, не поднимет своих рук,* чтобы благословить народ "благословением коэнов". **שנאמר** *Как сказано* (в продолжении стиха): **ידיכם דמים מלאו** *"Ваши руки полны крови".*

ואמר רבי אלעזר *И* еще *сказал раби Элазар:* **מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה** *с тех пор как разрушен Храм,* на Небесах *закрыты врата молитвы* и молитвы не достигают Всевышнего. **שנאמר** *Как сказано* пророком Йирмеяу во времена разрушения Храма[4]: **גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי** *"Даже если закричу и буду умолять – перекрыл* Он *мою молитву",* не дает ей дойти.

ואף על פי ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו *Но, хотя врата молитвы закрыты, врата слез не закрыты.* **שנאמר** *Как сказано*[5]: **שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש** *"Услышь мою молитву, Всевышний, внемли моей мольбе, не будь немым к моим слезам",* т. е. ответь на мои слезы. О молитве сказал: услышь, – а о слезах сказал: ответь (не будь немым).

גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. ° נגה תפלה שהרי משה רבינו ע"ה לחף על פי שהיו בידו מעשים טובים^א הוצרך לתפלה:

כל המאריך בתפלתו ומעיין בה. פירוש שמלפה שתבא בקשתו לפני מכוון בתפלתו. תימה דהכא משמע דעיון תפלה לאו מעליותא הוא וכן משמע פ' הרואה (לקמן נה.) ג' דברים מזכירין עוונותיו של אדם וקאמר עיון תפלה. ולא כן משמע בפ' מפנין (שבת קכח.) דקאמר אדם חכול פירותיהן בשה"ז וקא משבח עיון תפלה אלמא מעליותא הוא וכן משמע בגנו פשוט (כ"ג קמד:) דקאמר מצלה דברים מן אדם ניחל בכל יום וקאמר עיון תפלה: פירוש שלא אדם מעיין בה אם כן מ"מ משמע שהוא מוב וי"ל דתרי עיון תפלה יש עיון תפלה דהכא המלפה שתבא בקשתו ועיון תפלה דאתם שתכוין את לבו (לתפלה): אל דמעתי אל תחרש. פרש"י דייק מדיוקא מצלה קאמר ולמעתי מרמה ש"מ שהיו נראית בכל פעם ועין להתפלל רק שתתקבל:

קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך. ולפיכך תקנו לומר זה הפסוק קודם תפלה לזוד לתפוקי מהנהו לחמרי דמרי הרכה: מכל

אמר ר' אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו שעפ"כ לא נענה אלא בתפלה שנאמר יאל תוסף דבר אלי וסמך ליה ²עלה ראש הפסגה: וא"ר אלעזר גדולה תעניות יותר מן הצדקה מאי טעמא זה בגופו וזה בממונו: וא"ר אלעזר גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנא' ³למה לי רוב זבחיכם וכתיב ובפרשכם כפיכם (ס) א"ר יוחנן °(ס)כל כהן שהדרג את הנפש לא ישא את כפיו שנא' ⁴ידיכם דמים מלאו: °וא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר ⁵גם כי אועק ואשוע שתם תפלתי ואע"פ ששערי תפלה ננעלו שערי רמעה לא ננעלו שנאמר ⁶שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא משום שנא' ⁷סבותה בענן לך מעבור תפלה: וא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים שנא' ⁸ואתה °קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל ביך ובין העיר: א"ר חנין א"ר חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לן ממשה רבינו שנא' ⁹ואתפלל אל ה' וכתיב בתריה ¹⁰וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא איני והא ¹¹א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנא' ¹²תוחלת ממושכה מחלה לב מאי תקנתיה יעסוק בתורה שנא' ועץ חיים תאוה באה ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר ¹³עץ חיים היא למחזיקים בה לא קשיא ¹הא המאריך ומעיין בה הא המאריך ולא מעיין בה א"ר חמא בר' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר ¹³קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה': ת"ר ארבעה צריכין חזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ תורה ומעשים טובים מנין שנא' ¹⁴רק חזק ואמץ מאד לשמור °ולעשות ככל התורה חזק בתורה ואמץ במעשים טובים תפלה מנין שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' דרך ארץ מנין שנא' ¹⁵חזק ונתחזק בעד עמנו וגו': ¹⁶ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני היינו עזובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתני אמר לה הקב"ה בתי י"ב מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתני ¹⁷התשכח אשה עולה אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים [א] ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמורה לפניו רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת אחר תפלתו שנא' ¹⁸אשרי יושבי ביתך ואמר ר' יהושע ב"ל המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנא' ¹⁹אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תניא נמי הכי ²המתפלל צריך שישהא שעה אחת קודם תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך לאחר תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו ²המלך שואל בשלומו לא ישיבנו: אמר רב יוסף ³לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתיבי ⁴המתפלל וראה אנס בא כנגדו ראה קרון בא כנגדו לא יהא מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא הא ידאפשר לקצר °(יקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שפיים תפלתו לאחר שפיים תפלתו א"ל ריקא והלא כתוב בתורתכם ²²רק השמר לך ושמור נפשך וכתיב ²¹ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא תברך ונתן לך שלום היית מחזיר

11. תוחלת ממושכה מחלה לב תען רחים היא תאוה באה כאוז משלי יג יב 12. עץ חיים היא למחזיקים בה ומאשריה מאושר משלי ג יח 13. קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי תהלים כז יד 14. רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך יהושע א ז 15. חזק ונתחזק בעד עמנו ובערי אלהינו יי יעשה הטוב בעיניו: שמואל ב י יב 16. ותאמר ציון עזבני יי וארני שכחני: ישעיהו מט יד 17. התשכח אשה עולה רחמיה בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך: ישעיהו מט טו 18. אשרי ישבי ביתך עוד יהללוך סלה: תהלים פד ה 19. אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך: תהלים קמ יד 20. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: דברים ד ט 21. ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר יי אליכם בחורב מתוך האש: דברים ד טו

עין משפט נר מצוה

בר א מיי׳ פט״ו מהל׳ תפלה הלכה ג סמג עשין כ טוש״ע או״ח סי׳ קכח סעיף לה:

כה ב טוש״ע או״ח סי׳ סה סעיף ב:

כו ג מיי׳ פ״ד מהל׳ תפלה הלכה טז סמג עשין יט טוש״ע או״ח סי׳ נה סעיף ב:

כז ד ה מיי׳ פ״ט שם הלי ט ומ שמג שם טור ושו״ע או״ח סימן קד סעיף ה:

כח ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג:

כט ז מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ה:

רבינו חננאל

ותר רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין רבי׳. וכי מאחר שני שעות ביום מתעסקין בתפלה ומלאכתן ומיבתן משתמרת אלא מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת. תניא אחמא בר׳ יהודה ראמר תפלת המנחה עד פלג המנחה קטנה, והיא שעה י״א חסר רביע. ובהה תפלת המנחה ותתפלל תפלת ערבית, והיינו דשמעתת שהיא שעה אחת ביום אחר תפלה. ראי׳ לרבנן דאמרי עד הערב לא משכחת שלש תפלות [ביום] ובכל תפלה שלש שעות ביום. וקרנם וימרומי חמה היו שוהין שעה אחת ביום, כי מעלות שחרי תער רבי יוסף לא שהו אלא למלכי ישראל רבי׳. עי׳ לעיל ל, ב ד״ה אשלין.

תורה אור השלם

1. ויתאנפ יי בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר יי אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה:
דברים ג כו

2. עלה ראש הפסגה ושא עיניך נגבה וצפונה וימה וקדמה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה:
דברים ג כז

3. לקח לי רב ובזיקים יאמר יי שבעתי עלות אילים וחלב מראים הם ערים ובבשים ועתודים לא חפצתי: ישעיהו א יא

4. ומקרשכם בפיכם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה איני שמע ידיכם דמים מלאו:
ישעיהו א טו

5. גם כי אועק ואשוע שתם תפלתי: איכה ג ח

6. שמעה תפלתי יי ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי:
תהלים לט יג

7. סבותה בענן לך מעבור תפלתי: איכה ג מד

8. ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל ביך ובין העיר והכיותה את פניך אליה והיתה במצור ועררת עליה אות היא לבית ישראל:
יחזקאל ד ג

9. ואתפלל אל יי ואמר אדני אלהים אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים ליד חזקה:
דברים ט כו

10. ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יי אלי גם בפעם ההוא לא אבה יי השחיתך:
דברים י י

מסורת הש״ס

(ס) גם׳ אלעזר וגו׳ עד ואין עץ חיים אלא תורה. עיין בפירוש רש״י ד״ה אלעזר ובתוס׳ ד״ה אלעזר ובתוס׳ ד״ה אלעזר ובתוס׳

חיים תאוה באה *"Но дерево жизни – исполнение желания"*. ואין עץ חיים אלא תורה *И нет* другого *"дерева жизни"*, *кроме Торы*; שנאמר *как сказано*[12]: עץ חיים היא למחזיקים בה *"Дерево жизни она* (Тора) *для тех, кто за нее держится"*. – Получается, что тот, кто удлиняет молитву, не получает ответа с Небес. Почему выше сказано наоборот?

לא קשיא *Нет* здесь *трудности*, т. е. противоречия. הא דמאריך ומעיין בה *Это* высказывание (со слов раби Йоханана) – о том, *кто удлиняет* молитву *и возлагает на нее надежду*, ожидая, что сразу придет ответ. הא דמאריך ולא מעיין בה А *это* высказывание (со слов раби Ханины) – о том, *кто удлиняет* молитву, *но не возлагает на нее надежду*, т. е. не ждет моментального ответа.

אמר רבי חמא ברבי חנינא *Сказал раби Хама, сын раби Ханины*: אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל *если человек видит, что он молится, а ответа нет, пусть снова молится*; שנאמר *как сказано*[13]: קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' *"Надейся на Всевышнего. Будь тверд, и пусть крепким станет твое сердце. И надейся на Всевышнего"*. Двойное упоминание говорит о том, что надо вернуться к молитве и не отчаиваться.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: ארבעה צריכין חזוק *четыре* вещи *нуждаются в усилиях*, т. е. требуют полной самоотдачи человека. תורה ומעשים טובים *И вот они*: изучение *Торы и хорошие поступки* (благодеяние), תפילה ודרך ארץ *молитва и ремесло*, которым человек кормится.

תורה ומעשים טובים מנין *Тора и хорошие поступки – откуда* мы знаем, что они нуждаются в усилиях? שנאמר *Как сказано*[14]: רק חזק ואמץ מאד לשמר ולעשות ככל התורה *"Только будь тверд* (будь сильным) *и очень крепок* (будь мужественным), *чтобы строго соблюдать всю Тору"*. חזק בתורה *Будь тверд – в* изучении *Торы*, ואמץ במעשים טובים *и будь крепок – в хороших поступках*.

תפלה מנין О *молитве – откуда* мы знаем, что она нуждается в усилиях? שנאמר *Как сказано*[15]: קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' *"Надейся на Всевышнего. Будь тверд, и пусть крепким станет твое сердце. И надейся на Всевышнего"*.

דרך ארץ מנין О *ремесле – откуда* мы знаем, что оно нуждается в усилиях? שנאמר *Как сказано*[16]: חזק ונתחזק בעד עמנו וגו' *"Будь тверд, и мы будем твердо стоять за наш народ"*. Сказано о военных действиях, а значит, все, от чего зависит жизнь человека, требует усилия.

Гемара приводит мидраш на тему золотого тельца, который упоминался выше.

Написано[17]: ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני *"И говорила Цийон* (гора Сион; имеется в виду народ Израиля): *оставил меня Всевышний, Всевышний меня забыл"*. היינו עזובה היינו שכוחה *Раз оставлена – значит, забыта*! Зачем говорить, что забыл?

אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא *Сказал Рэш-Лакиш*: אמר ריש לקיש *сказала община Израиля Всевышнему*: רבונו של עולם *Господин мира*! אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה Если *человек женится* еще раз *после своей* первой *жены*, то все равно *помнит первую* жену (и ее преданность ему). אתה עזבתני ושכחתני *Ты* же *меня оставил и забыл*!

אמר לה הקדוש ברוך הוא *Сказал ей Всевышний*: בתי *моя дочь*! שנים עשר מזלות בראתי ברקיע *Двенадцать созвездий Я сотворил на своде* ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל *и в каждом созвездии поставил 30* предводителей *войск*. ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון *И в каждом войске поставил 30* начальников *легионов*. ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון *И в каждом легионе поставил 30* начальников *эскадронов*. ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון *И в каждом эскадроне поставил 30* начальников *дивизионов*. ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא *И в каждом дивизионе поставил 30* начальников *станов*. ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים *И над каждым станом повесил 365 тысяч раз по 10 тысяч звезд* – כנגד ימות החמה *в соответствии с* числом *дней солнечного* года. וכולן לא בראתי אלא בשבילך *И все* это *Я создал только для тебя*! ואת אמרת עזבתני ושכחתני *А ты говоришь*, что *Я тебя оставил и забыл*?!

Написано в продолжении стиха: התשכח אשה עולה *"Забудет ли женщина своего младенца?"*

12. Там же 3:18
13. Теилим 27:14
14. Йеошуа 1:7
15. Теилим 27:14
16. Шмуэль 2, 10:12
17. Йешаяу 49:14

גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. ס נלמ תפלה שהרי משה רבינו ע"ה לסף על פי שהיו בידו מעשים טובים[א] הוצרך לתפלה:

כל המארך בתפלתו ומעיין בה. פירוש שמצפה שתצא נקשתו לפי שכוון בתפלתו. תימה להכא משמע דעיון תפלה לאו מעליותא הוא וכן משמע פ' הרואה (לקמן לה.) ג' דברים מזכירין עוונותיו של אדם וקאמר עיון תפלה. ולא כן משמע כפ' מפנין (שבת קכ.) דקאמר אדם חוכל פירותיהן בעוה"ז וקא משיב עיון תפלה שלמא מעליותא הוא וכן משמע נמי פסוט (ב"מ קמד:) דקאמר מצלה דברים מן אדם ניעול בבל יום וקאמר עיון תפלה[ב] פירוש שמן אדם מעיין בה אם כן משמע שהוא טוב וי"ל דמר עיון תפלה יש עיון תפלה דהכא המצפה שתצא נקשתו ועיון תפלה דהתם שמכוין את לבו בתפלה:

אל דמעתי אל תחרש. פרש"י דמיק מדיוקא מדלא קאמר ותמעתי מרמה ש"מ שהיו נראית בכל פעם ומן להתפלל לך שתתקבל:

קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך. ולפיכך מקנו לומר זה בפסוק קודם מלה לדוד לתפוקי מינה דלמתי למשרי הכנה: מכל

אמר ר' אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו שעפ"כ לא נענה אלא בתפלה שנאמר [1]אל תוסף דבר אלי וסמיך ליה [2]עלה ראש הפסגה: וא"ר אלעזר גדולה תענית יותר מן הצדקה מאי טעמא זה בגופו וזה בממונו: וא"ר אלעזר גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנא' [3]למה לי רוב זבחיכם וכתיב ובפרשכם כפיכם (ס) א"ר יוחנן [ס]א"כ כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנא' [4]ידיכם דמים מלאו: [5]וא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר [6]גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואע"פ ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו שנאמר [7]שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא משום שנא' [8]סכותה בענן לך מעבור תפלה: וא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים שנא' [9]ואתה [10]קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל ביך ובין העיר: א"ר חנינא כל המארך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לן ממשה רבינו שנא' [11]ואתפלל אל ה' וכתיב בתריה [12]וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא איני והא [13]א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המארך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנא' [14]תוחלת ממושכה מחלה לב מאי תקנתיה יעסוק בתורה שנא' ועץ חיים תאוה באה ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר [15]עץ חיים היא למחזיקים בה לא קשיא [16]הא דמארך ומעיין בה הא דמארך ולא מעיין בה א"ר חמא בר' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר [17]קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה': ת"ר ארבעה צריכין חזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ תורה ומעשים טובים מנין שנא' [18]רק חזק ואמץ מאד לשמור [19]ולעשות ככל התורה חזק בתורה ואמץ במעשים טובים תפלה מנין שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' דרך ארץ מנין שנא' [20]חזק ונתחזק בעד עמנו וגו': [21]ואמר ציון יעזבני ה' וה' שכחני היינו עזובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתני אמר לה הקב"ה בתי י"ב מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתני [22]התשכח אשה עולה אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים [ו]ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני בסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפניו רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת א"ר יהושע ב"ל אמר קרא [23]אשרי יושבי ביתך ואמר ר' יהושע כ"ל המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנא' [24]אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תניא נמי הכי [25]המתפלל צריך שישהא שעה אחת קודם תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך לאחר תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו [26]המלך שואל בשלומו לא ישיבנו: אמר רב יוסף [ו]לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתיבי [27]המתפלל וראה אנס בא בנגדו ראה קרון בא בנגדו לא יהא מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא הא [28]דאפשר לקצר [29](יקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל ברוך בא שר אחר ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא כתוב בתורתכם [30]רק השמר לך ושמור נפשך וכתיב [31]ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית מחזיר

11. תוחלת ממושכה מחלה לב ועץ חיים תאוה באה: משלי יג יב 12. עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר: משלי ג יח 13. קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה': תהלים כז יד 14. רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות בכל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך: יהושע א ז 15. חזק ונתחזק בעד עמנו ובערי אלהינו וה' יעשה הטוב בעיניו: שמואל ב י יב 16. ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני: ישעיהו מט יד 17. קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה': תהלים כז יד 18. רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך: יהושע א ז 19. אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך: תהלים קמ יד 20. רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: דברים ד ט 21. ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה' אליכם בחורב מתוך האש: דברים ד טו

עין משפט נר מצוה

ברי א מיי' פ"ו מה' תפלה הלכה ג סמג עשין כ טוש"ע או"ח סי' קכח סעיף לה:

בה ב טוש"ע או"ח סי' קכח סעיף ה:

כו ג מיי' פ"ט מה' תפלה הלכה יח סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' צה סעיף ו:

בז ד ה מיי' פ"ו מה' תפלה הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח סי' קכח סעיף ה:

ס שמג שם טוש"ע או"ח סי' קיט סעיף ו:

בח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

כט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

רבינו חננאל

תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין וכו'. וכי מאחר שט' שעות ביום מתעסקין בתלה תורתן ומלאכתן איכתי נמשית אלא מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת. תניא אמרה כנ' יהודה דאמר תפלת המנחה עד פלג המנחה קטנה, והיא שעה י"א תפר רבינו, עכרה תפלת המנחה ותפלת תפלת ערבית, והיינו דמשכחת שהיא שעה אחת ביום ואחר תפלה. ראי לרבנן דאמרי עד הערב לא משכחת שלש תפלות [ביום] דכל תפלה שלש שעות ביום. ולקרא דימרומי חמה היו שוהין שעה אחת ביום, כי מעלות השחר ועד הנץ החמה ה' מילין. (אמר רב יוסף לא שנו אלא למלכי ישראל וכו'. עי' לעיל ל, ב ד"ה אפילו).

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ כִּי לִסְעָנֻם ולא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי רַב לָךְ אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה:
דברים ג כו

2. עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשָׂא עֵינֶיךָ יָמָּה וְצָפוֹנָה וְתֵימָנָה וְקֵדְמָה וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:
דברים ג כז

3. לָמָּה לִי רִב וְבוֹזְקֶם יֹאמַר יְיָ שָׂבַעְתִּי עֹלוֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָשִׂים וְעַתּוּדִים לֹא חָפָצְתִּי: ישעיהו א יא

4. וּבְפָרִשְׂכֶם כַּפֵּיכֶם אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ:
ישעיהו א טו

5. גַּם כִּי אֶזְעַק וְאֲשַׁוֵּעַ שָׂתַם תְּפִלָּתִי: איכה ג ח

6. שָׁמְעָה תְפִלָּתִי יְיָ וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ כִּי גֵר אָנֹכִי עִמָּךְ תוֹשָׁב כְּכָל אֲבוֹתָי:
תהלים לט יג

7. סְכוּתָה בֶעָנָן לָךְ מֵעֲבֹר תְּפִלָּה: איכה ג מד

8. וְאַתָּה קַח לְךָ מַחֲתָּת בַּרְזֶל וְנָתַתָּה אֹתָהּ קִיר בַּרְזֶל בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר וְהֵכַנְתָּה אֶת פָּנֶיךָ אֵלֶיהָ וְהָיְתָה מְצוֹר וְצַרְתָּ עָלֶיהָ אוֹת הִיא לְבֵית יִשְׂרָאֵל:
יחזקאל ד ג

9. וְאִתְפַּלֵּל אֶל יְיָ וְאֹמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַל תַּשְׁחֵת עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְגְדֻלָּתְךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה:
דברים ט כו

10. וְאָבִי עִמְּדוּ בְהַר כְּיָמִים הָרִאשֹׁנִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְיָ אֵלַי גַּם בַּפַּעַם הַהִוא לֹא אָבָה יְיָ הַשְׁחִיתֶךָ:
דברים י י

11. תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלֵה לֵב וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה: משלי יג יב 12. עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: משלי ג יח 13. קַוֵּה אֶל יְיָ חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל יְיָ: תהלים כז יד 14. רַק חֲזַק וֶאֱמַץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת בְּכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אַל תָּסוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תַּשְׂכִּיל בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ: יהושע א ז 15. חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעַד עַמֵּנוּ וּבְעָרֵי אֱלֹהֵינוּ וַיְיָ יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו: שמואל ב י יב 16. וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבַנִי יְיָ וַאדֹנָי שְׁכֵחָנִי: ישעיהו מט יד 17. קַוֵּה אֶל יְיָ חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל יְיָ: תהלים כז יד 18. רַק חֲזַק וֶאֱמַץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אַל תָּסוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תַּשְׂכִּיל בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ: יהושע א ז 19. אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ: תהלים קמ יד 20. רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ: דברים ד ט 21. וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה בְּיוֹם דִּבֶּר יְיָ אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: דברים ד טו

מסורת הש"ס

ס) זב' תוס' סנהדרין לה: וקי"ס תוס' דיבמות ג. ד"ה אמתלא]. ב) ב"מ נט. ג) ק"ס סוס קף לך כ"ב ד) נקמן נה. ה) ג"ל [עמוס. ו) וכ"ה גמנסס סר' יהס ג"ל ונלמ"ד נקר מקנר סר' יהס ומסנר]. ו) [ס"ע מוסי שנת קיט: וכ"ה נח: וכ"ה קמד:].

הגהות הב"ח

(ס) גם' אומר ואפילו משמים ואפילו הדיבים רמים: (ב) רש"י ד"ה לא מתרם מלא. ג"כ ובכ"מ נף ג"ס ספר מפיל ע"ש:

גליון הש"ס

גמ' כל כהן שרגל. נהגהה מוהר"ב א"ל וכן נמנסס ונמי [ועי' ג]. ד"ה מלמד ות' מהר"ם סוף פרק ג' נדנמנסס: תוס' ד"ה נחלה וכר בלא תפלה. ות' מהרש"א מהגהות הגליון סר' ו':

הגהות הגר"א

[א] גם' עלות (תילים מ"ח ד"ה ד' ד"ה ד"ה:

מוסף תוספות

א. וכתוס' ד"ה כתב. בלומר מעשים טובים בלא תפלה לא סגי שהרי משה רבינו הוצרך לתפלה. ב. כתוס' ד"ה הומיף. פי' שמחשב בלבו שיש לתפלתו להתקיים כי מאר כיון כה ות"י כן מוכיר עיונותיו וכא לידי כאב לב.

מוסף רש"י

שמעה תפלתי וגו'. אל דמעתי אל תחריש. שמעה מפלתי לח לשטתו מלשון נקמה שמנקם מלא הקב"ה שיתפלל לפניו ואל תחריש. שמע לי לשונות מלשון נקמה ולומר כזו מי נוסח שלח ואיכך לשמוע ולא להחריש (ב"מ נט:). ביומא דעיבא. יום המעונן (ביצה עב:). ומעיין בה. לומר בלבו שמיעטים נקמתו לפי שהמלך כתוב (משלי יה:). שלח נקמתו נעשית (שם). שלח תפלה. [לשון תפלה כמו ויתפלל משה (שמות) במדבר. מהלך (בתובה יד:).

רבינו נסים

אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו. ושנינו עוד בתוספתא הכותב את השם אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו היה כותב ה' אור ר' שמעון חייב שנאמר ואתה מהן משיב שאילת שלום ואומרא להא בריתא בבבא רבתי מערבא דפיתקין: תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך. איתי בבבא קמא בפ' הגזל (דף קג:) כל מעשה בחסיד אחד אינו אלא ר' יהודה בן בבא אבל ר' יהודה בר' אלעאי ואיתא רבוותא בתמורה (דף סו:) בפרק יש בקרבנות הצבור:

Толкование стиха: **אמר הקדוש ברוך הוא** *сказал Всевышний* общине Израиля, уподобленной женщине: **כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר** *разве забуду* жертвы *всесожжения баранов и первенцев* (скота), *которые ты приносила Мне в пустыне*? (Слова **עולה**, "ула", "ее ребенок", и **עולה**, "ола", "жертва всесожжения", подобны.)

אמרה לפניו *Сказала Ему* община Израиля: **רבונו של עולם** *Господин мира*! **הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל** *Поскольку нет забвения перед троном Твоей славы* (поскольку Ты ничего не забываешь), *может быть*, Ты *не забудешь мне грех* золотого *тельца*? – **אמר לה** *Сказал* Он *ей* (продолжение стиха): **גם אלה תשכחנה** *"И эти будут забыты"*. Здесь слово "эти" намекает на фразу, сказанную евреями перед тельцом[18]: "Вот (эти) твое божество, Израиль, которое вывело тебя из страны Египта".

אמרה לפניו *Сказала Ему* община Израиля: **רבונו של עולם** *Господин мира*! **הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני** *Поскольку есть забвение перед троном Твоей славы, может быть*, Ты *забудешь мне* Свои *слова на Синае*: "Я Всевышний, твой Бог!" **אמר לה** *Сказал* Он *ей* (завершение стиха): **ואנכי לא אשכחך** *"Я тебе* (Свои слова) *не забуду"*.

והיינו דאמר רבי אלעזר אמר רב אושעיא *Это то, о чем сказал раби Элазар: сказал рав Ошая:* **מאי דכתיב גם אלה תשכחנה** *о чем написано* в стихе: *"И эти будут забыты"*? – **זה מעשה העגל** *Это грех* золотого *тельца*. О чем написано в стихе: **ואנכי לא אשכחך** *"Я не забуду тебе"*? – **זה מעשה סיני** *Это слова* Всевышнего *на Синае*.

Учили в нашей мишне (см. стр. 30б): **חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת** *раньше благочестивые* люди, придя молиться, *ждали целый час* (готовясь к молитве), *после* чего *молились*.

מנא הני מילי *Откуда это* известно? Из какого стиха? – **אמר רבי יהושע בן לוי** *Сказал раби Йеошуа бен Леви:* **אמר קרא** *сказал стих*[19]: **אשרי יושבי ביתך** *"Счастливы сидящие в Твоем доме*, они еще прославят Тебя". В синагогах сначала "сидят", т. е. готовятся к молитве, потом молятся, прославляя Творца.

ואמר רבי יהושע בן לוי *И* еще *сказал раби Йеошуа бен Леви:* **המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו** *молящийся должен подождать целый час после* окончания *своей молитвы*. **שנאמר** *Как сказано*[20]: **אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך** *"Праведники будут благодарить Твое имя, искренние воссядут перед Тобой"*. После молитвы все еще сидят перед Творцом.

תניא נמי הכי *То же самое учили* в барайте: **המתפלל צריך שישהא שעה אחת קודם תפלתו** *молящийся должен подождать целый час перед* началом *своей молитвы* **ושעה אחת אחר תפלתו** *и целый час после* окончания *своей молитвы*.

קודם תפלתו מנין *"Перед своей молитвой" откуда* известно? – **שנאמר** *Как сказано:* **אשרי יושבי ביתך** *"Счастливы сидящие в Твоем доме"*. **לאחר תפלתו מנין** *"После своей молитвы" откуда* известно? – **דכתיב** *Как написано:* **אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך** *"Праведники будут благодарить Твое имя, искренние воссядут перед Тобой"*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת** *раньше благочестивые* люди *ждали целый час* перед молитвой, **ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת** *молились целый час и снова ждали целый час* после молитвы.

וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה *И поскольку проводили каждый день девять часов в молитвах* (три раза по три часа), **תורתן היאך משתמרת** *как их Тора сохранялась*? Т. е. как не забывалось выученное? **ומלאכתן היאך נעשית** *И как делалась их работа*? **אלא** *Но* вот ответ: **מתוך שחסידים הם** *из-за того, что они* были *праведниками*, им помогал Всевышний, т. е. **תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת** *их Тора сохранялась, а их работа благословлялась*. Им не надо было много времени, чтобы добиться успеха.

Гемара возвращается к обсуждению нашей мишны.

אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו *Даже* если *царь приветствует* человека, когда тот произносит Шмонэ-Эсрэ, он *не ответит ему* на приветствие. Нельзя прерывать молитву.

18. Шмот 32:4
19. Теилим 84:5
20. Теилим 140:14

גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. ° נלמ תפלה שהרי מעשה רבינו ע"ה לף על פי שהיו בידו מעשים טובים^א הוצרך לתפלה:

כל המארך בתפלתו ומעיין בה. פירוש שמלפה שתהא נקשתו לפני שכוון בתפלתו. תימה להכא ממש דעיין תפלה נלו מעליותא הוא וכן ממש פ' הרואה (לקמן לה.) ג' דבריס מזכירין עוונותיו של אדם וקאמר עיין תפלה. ולא כן ממש כפ' מפנין (שבת קכ.) דקאמר אדם אוכל פירותיהן בעוה"ז וקא מקיב עיין תפלה אלמא מעליותא הוא וכן ממש כגט פשוט (ב"ב קמד:) דקאמר מעשה דבריס אין אדם מיטל בכל יום וקאמר עיין תפלה^ב פירוש שלין אדם מעיין בה אם כן ממש שהוא טוב וי"ל דמרי עיין תפלה יש עיון תפלה לכתל המעפר שתהא נקשתו יפיון תפלה להתם שמכוין את לבו (לקמן): אל דמעתי אל תחרש. פרש"י דליק מדיוקא מדלא קאמר ודמעתי תרמה ש"מ שהיו נרמית בכל פעם ואין להתפלל רק שתתקבל:

קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך. ולפיכך תקנו לומר זה בפסוק קודם תפלה לזמר לפיוטי מהנהו לתמרי מצרי הרכה: תכל

אמר ר' אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו שעפ"כ לא נענה אלא בתפלה שנאמר [1]יאל תוסף דבר אלי וסמיך ליה [2]עלה ראש הפסגה: וא"ר אלעזר גדולה תענית יותר מן הצדקה מאי טעמא זה בגופו וזה בממונו: וא"ר אלעזר גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנא' [3]למה לי רוב זבחיכם וכתיב וכפרשכם בפיכם (פ) א"ר יוחנן [פ][4]אל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנא' [5]ידיכם דמים מלאו: [6]וא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר [7]גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואע"פ ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו שנאמר [8]שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא משום שנא' [9]סבותה בענן לך מעבור תפלה: וא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים שנא' [10]ואתה זקח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל ביני ובין העיר: א"ר חנין א"ר חנינא בל המארך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לן ממשה רבינו שנא' [11]ואתפלל אל ה' וכתיב בתריה [12]וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא איני והא [13]א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המארך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי באב לב שנא' [14]תוחלת ממושכה מחלה לב מאי תקנתיה יעסוק בתורה שנא' ועץ חיים תאוה באה ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר [15]עץ חיים היא למחזיקים בה לא קשיא [2]הא דמארך ומעיין בה הא דמארך ולא מעיין בה א"ר חמא בר' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר [13]קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה': ת"ר ארבעה צריכין חזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ תורה ומעשים טובים מנין שנא' [14]רק חזק ואמץ מאד לשמור [15]ולעשות ככל התורה חזק בתורה ואמץ במעשים טובים תפלה מנין שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' דרך ארץ מנין שנא' [15]חזק ונתחזק בעד עמנו וגו': [16]ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני היינו עזובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתני אמר לה הקב"ה בתי י"ב מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גמטרא ועל כל גמטרא וגמטרא תליתי בו שלש מאות ושש וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה ובולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתני [17]התשכח אשה עולה אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים [א] ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני בסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפניו רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנבי לא אשכחך והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל ואנבי לא אשכחך זה מעשה סיני: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת א"ר יהושע בן לוי א"ר אמר קדא [18]אשרי יושבי ביתך ואמר ר' יהושע בן לוי המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנא' [19]אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תניא נמי הכי [1]המתפלל צריך שישהא שעה אחת קודם תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת ובי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו [1]המלך שואל בשלומו לא ישיבנו: אמר רב יוסף [20]לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתיבי יהמתפלל וראה אנס בא כנגדו ראה קרון בא כנגדו לא יהא מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא הא ידאפשר לקצר [21](יקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא כתוב בתורתכם [20]רק השמר לך ושמור נפשך וכתיב [21]ונשמרתם מאד לנפשותיכם בשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי עד שאפייסך כרברים א"ל אילו היית עומר לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית

מחזיר

11. תוחלת ממשכה מחלה לב תעץ חיים תאוה באה. משלי יג יב 12. עין חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר. משלי ג יח 13. קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'. תהלים כז יד 14. רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות בכל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאול למען תשכיל בכל אשר תלך. יהושע א ז 15. חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו וה' יעשה הטוב בעיניו. שמואל ב י יב 16. ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני. ישעיהו מט יד 17. התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך. ישעיהו שם טו 18. אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה. תהלים פד ה 19. אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך. תהלים קם יד 20. רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: דברים ד ט 21. ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה' אליכם בחורב מתוך האש: דברים ד טו

רבינו חננאל

חנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין וכו'. וכי מאחר שני שעות ביום מתעסקין בתפלה תורתן ומלאכתן אימתי נעשית אלא מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת. תניא תמצא כו' יהודה דאמר תפלת המנחה עד פלג המנחה קטנה, היא שעה י"א חסר רביע. ערבה תפלת המנחה ומתפלל תפלת ערבית. והיינו דשמעתת שהיא שעה אחת ביום אחר תפלה. דאי לרבנן דאמרי עד הערב לא משכחת שלש תפלות [ביום] ובכל תפלה שלש שעות ביום. וקודם דימרומי חמה היו שוהין שעה אחת ביום, כי מעלית חמה ועד הין החמה ה' פילין. [אסר רב יוסף לא שנו אלא למלכי ישראל וכו'. עי לעיל ל, ב ד"ה אפילו].

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ כִּי לִמְעָנֶךָ וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי רַב לָךְ אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה:
דברים ג כו

2. עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשָׂא עֵינֶיךָ יָמָּה וְצָפוֹנָה וְתֵימָנָה וְקֵדְמָה וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:
דברים ג כז

3. לָמָּה לִי רֹב זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יְיָ שָׂבַעְתִּי עֹלוֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים וְדַם פָּרִים וּכְבָשִׂים וְעַתּוּדִים לֹא חָפָצְתִּי: ישעיהו א יא

4. וּבְפָרִשְׂכֶם כַּפֵּיכֶם אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ:
ישעיהו א טו

5. גַּם כִּי אַזְעִיק וְאֲשַׁוֵּעַ שָׂתַם תְּפִלָּתִי: איכה ג מד

6. שִׁמְעָה תְפִלָּתִי יְיָ וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ אֶל תָּסִתֶּר אֶל תַּעְלַם אָזְנְךָ לְרַוְחָתִי לְשַׁוְעָתִי הַצְּעָקָתִי אֵלֶיךָ בְּיוֹם אֶקְרָא מְהֵרָה עֲנֵנִי:
תהלים לט יג

7. סְכֻתָּה בֶעָנָן לָךְ מֵעֲבֹר תְּפִלָּה: איכה ג מד

8. וְאַתָּה קַח לְךָ מַחֲבַת בַּרְזֶל וְנָתַתָּה אֹתָהּ קִיר בַּרְזֶל בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר וְהֵכַנְתָּה אֶת פָּנֶיךָ אֵלֶיהָ וְהָיְתָה בְמָצוֹר וְצַרְתָּ עָלֶיהָ אוֹת הִיא לְבֵית יִשְׂרָאֵל:
יחזקאל ד ג

9. וְאֶתְפַּלֵּל אֶל יְיָ וַאֲמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַל תַּשְׁחֵת עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בִגְדֻלָּתֶךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה:
דברים ט כו

10. וְאֶעֱבֹר עַמְּדֵי בָּהָר כַּיָּמִים הָרִאשֹׁנִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְיָ אֵלַי גַּם בַּפַּעַם הַהִוא לֹא אָבָה יְיָ הַשְׁחִיתֶךָ:
דברים י י

הגהות הב"ח

(ה) גם' שנאמר ופרשכם כפיכם וגו' ידיכם דמים: (ו) ישעי' נ"ט ולא תאזין מלמ. ל"ל ובכתיב קף ל"ט ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה:

גליון הש"ס

גם' בל בהן שורש. נסנהב מוסכ"ק ע"ל וכן פרקים ישמות (קף ג.) ל"ה שנאמר. ום' בתרי"ט קוף פרקן ד' נכבודות: תוס' ד"ה גדולה וכר בלא תפלה. ום' תענית מ"ב:

הגהות הגר"א

[א] גם' עולות (תילים) [ס"ת ע"ל ל"ט]:

מוסף תוספות

א ובתוס' ד"ה ש כתב, בלומר מעשים טובים בלא תפלה לא מני שהרי משה רבינו הוצרך לתפלה. ב בתוס' ד"ה הוסיף, פי' שהוסבר בלבו שיש לתפלתו להתקיים כי מאד כיון בה ועי' כן מוביר עיונותיו ובא לידי באב לב.

מוסף רש"י

שמעה תפלתי וגו' אל דמעתי אל תחרש. שמעה תפלתי אין לשמעו מלשון נקפה שמנקש מפה הקנים שיממ שנפלו, שכל מל תפרש ים לשנוני מלשון נקפה ולומר מי שיש בעוה שלין דרכך לשמוע לף להתרים (במ"ח נפ). ביומא דעיבא. יום המעונן ו'מחות עב. ומעיין בה. תוחר בלט שמיעה נקפה לפי שהתפלל בכוונה (לקמן לה.). באב לב. שלין נקפתו נפצית (שם). תוחלת. (שין) תפלה ממו ימשל משה (משלי יג).

רבינו נסים

אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו. ושנינו עוד בתוספתא הנוהב את השם אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו היה נותב ה' או ר' שמרת כיון שנמצי אחד מהן משיב שאילת שלום ואיתא לזה בריש"א בגמרא רבני מערבא דפרקין: תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך. איתבכא קמא בס' הגיהל ודף קנ. כל מעשה בחסיד אחד אינו אלא ר' יהודה בן בבא או ר' יהודה בר' אלעאי ואיתא רכוותה בתמידה (דף קי) בפרק יש בקרבנות הצבור:

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: **לא שנו אלא למלכי ישראל** *это учили только о еврейских царях,* **אבל למלכי עובדי כוכבים פוסק** *но ради царей идолопоклонников* (т. е. правителей народов мира) – *прерывает* молитву.

מיתיבי *Нашли противоречие* из барайты: **המתפלל וראה אנס בא כנגדו** *молится и видит,* что *насильник идет на него* (бандит, преступник), или **ראה קרון בא כנגדו** *видит,* что *повозка едет на него,* – **לא יהא מפסיק אלא מקצר ועולה** *не прервет молитву, но сократит* ее. – Тогда почему рав Йосеф сказал, что прерывает молитву?

לא קשיא *Нет* здесь *трудности.* **הא דאפשר לקצר יקצר** *Это* сказано – *когда есть возможность сократить*; тогда пусть *сократит.* **ואם לאו פוסק** *А если нет* такой возможности – тогда *прерывает* молитву. Т. е., если видит, что молитву можно закончить прежде, чем станет опасно, должен произнести ее до конца.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте **מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך** о *случае,* происшедшем *с одним благочестивым* человеком, *когда* он *молился на дороге.* **בא הגמון אחד ונתן לו שלום** *Появился один вельможа и приветствовал его.* **ולא החזיר לו שלום** *Но* он *не ответил ему на приветствие.* **המתין לו עד שסיים תפלתו** *Подождал* вельможа, *пока тот закончит свою молитву.* **לאחר שסיים תפלתו אמר לו** *После того как* тот *закончил свою молитву, сказал ему*: **ריקא** *глупец,* **והלא כתוב בתורתכם** *разве не написано в вашей Торе*[21]: **רק השמר לך ושמור נפשך** *"Только береги себя и береги свою душу* (свою жизнь)"? **וכתיב** *И* еще *написано*[22]: **ונשמרתם מאד לנפשתיכם** *"Весьма берегите ваши души".*

כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום *Когда я приветствовал тебя, почему* ты *не ответил мне на приветствие?* **אם הייתי חותך ראשך בסייף** *Если бы я отрубил тебе голову мечом,* **מי היה תובע את דמך מידי** *кто* бы *взыскал с меня за твою кровь?*

אמר לו *Сказал ему* благочестивый человек: **המתן לי עד שאפייסך בדברים** *подожди,* выслушай *меня, чтобы я тебя успокоил.* **אמר אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם** *Сказал тому* вельможе: *если бы ты стоял перед земным царем* **ובא חברך ונתן לך שלום** *и пришел твой друг, и приветствовал тебя,* – **היית** *ты* бы

21. Дварим 4:9

22. Там же 15

מחזיר לו *ответил ему* на приветствие? אמר לו *Сказал ему* вельможа: לאו *нет*. – ואם היית לו *А если бы ты ответил ему* на приветствие, מה היו עושים לך *что бы тебе сделали*? אמר לו *Сказал ему*: היו חותכים את ראשי בסייף *отрубили бы мне голову мечом*.

אמר לו *Сказал ему* благочестивый: והלא דברים קל וחומר *разве не* следует из *твоих слов* такой *вывод*: ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר *если* бы *ты стоял перед земным царем, который сегодня жив, а завтра в могиле*, и все равно – כך ты бы вел себя *как* сказал, אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא то *я, который* только что *стоял перед Царем царей, Всевышним*, שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים *Который жив и существует во веки веков*, – על אחת כמה וכמה *разве тем более не* должен так себя вести?!

מיד נתפייס אותו הגמון ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום *Моментально успокоился вельможа и отпустил того благочестивого с миром домой*.

Учили в мишне: אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק *даже* если *змея прислонилась к его пятке* (т. е. обвила его ногу), *не прервет* молитву.

אמר רב ששת *Сказал рав Шэшет*: о том, что не прервет молитву, לא שנו אלא נחש *учили только* в случае *змеи*. אבל עקרב פוסק *Но* если *скорпион* – то *прервет*.

מיתיבי *Нашли противоречие* из барайты: נפל לגוב אריות если видели, что человек *упал в логово львов* – אין מעידין עליו שמת *не свидетельствуют о нем, что он мертв*, чтобы разрешить его жене в качестве вдовы снова выйти замуж. Потому что, возможно, львы его не растерзали. נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים Но если *упал в яму, полную змей или скорпионов*, – מעידין עליו שמת *свидетельствуют о нем, что он мертв*. – Раз так, то почему в мишне сказано, что в случае змеи не прервет молитву?

Ответ: שאני התם *там*, в барайте, ситуация *отличается* от той, что в мишне. דאגב איצטא מזקי *Ибо* можно не сомневаться, что, *из-за того что* упал в яму, где обитают змеи или скорпионы, он их придавил – и они его ужалили. Но вне ямы змея менее агрессивна, чем скорпион.

אמר רבי יצחק *Сказал раби Йицхак*: посреди молитвы ראה שוורים פוסק *увидел быков – прерывает* молитву. דתני רב אושעיא *Ибо учил рав Ошая* в барайте: מרחיקין משור תם חמשים אמה *удаляются от мирного быка на 50 локтей*, ומשור מועד כמלא עיניו *а от "рецидивиста" – на расстояние, откуда* его *не видно*. ("Рецидивистом", "муад", называют быка, о котором известно не менее трех случаев, когда он бодался.)

תנא משמיה דרבי מאיר *Учили от имени раби Меира*: даже если ריש תורא בדקולא *голова быка внутри корзины* с сеном – סליק לאגרא *спасайся* от него *на крышу* ושדי דרגא מתותך *и сбрось за собой лестницу*, настолько быки опасны.

אמר שמואל *Сказал Шмуэль*: הני מילי *эти слова* сказаны только בשור שחור וביומי ניסן *о черном быке и в дни нисана*, מפני שהשטן מרקד לו בין קרניו *потому что* в этом месяце "*сатан*" (желание причинить ущерб) "*играет у него в рогах*", т. е. он "теряет голову". Другими словами, быки особенно опасны весной, когда вокруг все зеленеет, от чего быки "теряют голову" и становятся агрессивными (это называется "сатан играет у него в рогах").

תנו רבנן *Учили мудрецы*: מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות *случай в одном местечке, где появился ядовитый змей, который жалил людей*. באו והודיעו לו לרבי חנינא בן דוסא *Пришли и сообщили* об этом *раби Ханине бен Доса*. אמר להם *Сказал им* раби Ханина бен Доса: הראו לי את חורו *покажите мне его нору*. הראוהו את חורו *Показали ему нору того* змея. נתן עקבו על פי החור *Поставил* раби Ханина бен Доса голую *пятку на вход в нору*. יצא ונשכו ומת אותו ערוד *Вышел* змей, *укусил его – и сдох тот змей*.

נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש *Взвалил* раби Ханина бен Доса *мертвого змея и принес в дом учения*. אמר להם *Сказал* он *им*: ראו בני *смотрите, мои дети*, אין ערוד ממית אלא החטא ממית *не змей убивает, но грех убивает*. באותה שעה אמרו *В ту пору сказали* (сложили поговорку): אוי לו לאדם שפגע בו ערוד *горе человеку, который повстречал ядовитого змея*; ואוי לו לערוד שפגע בו רבי חנינא בן דוסא *и горе ядовитому змею, который повстречал раби Ханину бен Доса*.

אבל עקרב פוסק. כירושלמי קמיפלג דלמא היה נחש מרפיע לפי כעגלו פוסק לפי שכן כעגלו כאדם מתכוין להזיקו ומיהו לא מליט אם פסק איחזור לרגלם מדלמא קמפלג ואם פסק מחר לרגלם אבל למחלת נרכה מיהא יחזור ואם טעה בג' לשמונת או בג' למחרונות מחר למחלת בג' בשמונת נרגלמחרונות ובשנודה בלמחרונות לקמן בפרקין (דף לג.): אמר

מחזיר לו א"ל לאו ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך א"ל היו חותכים את ראשי בסיף א"ל והלא דברים ק"ו ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם [ה]שהיום כאן ומחר בקבר כך אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה מיד נתפייס אותו השר ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום: אפי' [ו]נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: אמר רב ששת לא שנו [ז]אלא נחש אבל עקרב פוסק מיתיבי [ח]נפל [ט]לגוב אריות אין מעידין עליו שמת נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת שאני התם דאגב איצטא מזקי א"ר יצחק [י]ראה שוורים פוסק דתני רב אושעיא [יא]מרחיקין [יב]משור תם חמשים אמה ומשור מועד במלא עיניו תנא משמיה דר' מאיר ריש תורא ברקולא סליק לאגרא ושדי דתנא מתותך אמר שמואל הני מילי בשור שחור וביומי ניסן מפני שהשטן מרקד לו בין קרניו ת"ר [יג]מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא אמר להם הראו לי את חורו הראוהו את חורו [יד]נתן עקבו על פי החור יצא ונשכו ומת אותו ערוד נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש אמר להם ראו בני אין ערוד ממית אלא החטא ממית באותה שעה אמרו אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא: **מתני'** [טו]מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים [יז]ושאלה בברכת השנים [יח]והבדלה בחונן הדעת [יט]ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה רבי אליעזר אומר בהודאה: **גמ'** מזכירין גבורות גשמים מאי טעמא [כ]אמר רב יוסף מתוך ששקולה כתחיית המתים לפיכך קבועה בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים מאי טעמא אמר רב יוסף מתוך שהיא פרנסה לפיכך קבועה בברכת פרנסה הבדלה בחונן הדעת מ"ט א"ר יוסף מתוך שהיא חכמה קבועה בברכת חכמה ורבנן אמרי מתוך שהיא חול לפיכך קבועה בברכת חול א"ר אמי גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה של חול וא"ר אמי [כא]גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר [כב]כי אל דעות ה' וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר [כג]כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו אמר רבי אלעזר גדול מקדש שנתן בין ב' אותיות שנאמר [כד]פעלת ה' מקדש ה' וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו דעה נתנה בין שתי אותיות מקדש נתן בין שתי אותיות מתקיף לה [כה]רב אחא קרחינאה אלא מעתה גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר [כו]אל נקמות ה' אמר ליה אין במילתה מיהא גדולה היא והיינו דאמר עולא שתי נקמות הללו למה אחת לטובה ואחת לרעה לטובה דכתיב [כז]הופיע מהר פארן לרעה דכתיב אל נקמות ה' אל נקמות הופיע: רבי עקיבא אומר אומרה ברכה רביעית כו': א"ל רב שמן בר אבא לר' יוחנן מכרי אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות נחזי [כח] היכן תקון א"ל בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס הענו חזרו וקבעוה בתפלה והם אמרו [כט]המבריל בתפלה צריך שיבריל על הכוס איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס חזרו והענו קבעוה בתפלה והם אמרו המבריל בתפלה צריך שיבריל על הכוס איתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו המבריל בתפלה צריך שיבריל על הכוס אמר [ל]רבא [לא]ומותבינן אשמעתין [לב]טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים [לג]ושאלה בברכת השנים מחזירין אותו [לד]והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיבול לאומרה על הכוס לא תימא מפני שיכול לאומרה על הכוס אלא אימא מפני שאומרה על הכוס איתמר נמי אמר רבי בנימין בר יפת שאל ר' יוסי את ר' יוחנן בצידן ואמרי לה ר' שמעון בן יעקב דמן צור את ר' יוחנן ואנא שמעית המבריל בתפלה צריך שיבריל על הכוס או לא ואמר ליה צריך שיבריל על הכוס איבעיא להו המבריל על הכוס מהו שיבריל בתפלה אמר רב נחמן בר יצחק [לה]קל וחומר מתפלה ומה תפלה דעיקר תקנתא היא אמרי המבריל בתפלה צריך שיבריל על הכוס המבריל על הכוס דלאו עיקר תקנתא היא לא כ"ש תני ר' [לו]אחא אריכא קמיה דרב חיננא המבריל בתפלה משובח יותר ממי שיבריל על הכוס ואם הבריל בזו ובזו [לז]ינוחו לו ברכות על ראשו הא גופא קשיא אמרת המבריל בתפלה משובח יותר ממי שיבריל על הכוס אלמא תפלה לחודה סגי והדר תני אם הבריל בזו ובזו ינוחו לו ברכות על ראשו וכיון דנפיק ליה בחדא אפטר והויא [לח]ברכה שאינה צריכה ואמר רב ואיתימא ר"ל ואמרי לה ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו [לט]כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום [מ]לא תשא אלא אימא הבי אם הבריל בזו ולא הבריל בזו ינוחו לו ברכות על ראשו בעא מיניה רב חסדא מרב ששת מעה בזו ובזו [מא]מהו אמר ליה [מב]טעה בזו ובזו חוזר לראש אמר

פתיחה ובזו פתיחה בזו יד ר' ישמעאל (ב) היכה עלי יד ה' ובזו יד (ג) [ה]אלים שמא פותחת את ידך בזו פתיחה ר' ישמעאל (ד) הגי פותחת את קבריהם ר' יהודן בשם ר' אלעזר בר אבינה בזו שריה ובזו שריה בזו שריה ובזו שריה ר' יהודה בשם ר' אלעזר בר אבינ

Произнося Шмонэ-Эсрэ, **מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים** *упоминают* (произносят вставку) *"силу дождей"* в благословении об *"оживлении умерших"* **ושאלה ברכת השנים** *и просьбу* о дожде *в благословении годов*, **והבדלה בחונן הדעת** *а "авдалу"* ("разделение" между субботой и буднями) произносят *в* благословении *"Даруешь разумение"* (в молитве на исходе субботы).

אומרה ברכה רבי עקיבא אומר *Раби Акива говорит*: произносит "авдалу" как *отдельное четвертое благословение*. **רבי אליעזר בהודאה אומר** *Раби Элиэзер говорит*: произносят "авдалу" *в* благословении *"благодарность"*.

МИШНА

В мишне учили: **מזכירין גבורות גשמים** *упоминают "силу дождей"* в благословении об "оживлении умерших". **מאי טעמא** *Почему* именно там? Какая связь между дождями и оживлением умерших? **אמר רב יוסף** *Сказал рав Йосеф*: **מתוך ששקולה כתחיית המתים** *потому что* выпадение дождей *равноценно оживлению умерших*: дожди приносят жизнь людям, орошая поля. **לפיכך קבעוה בתחיית המתים** *Поэтому постановили* произносить *эту* вставку *в* благословении об *"оживлении умерших"*.

Продолжение мишны: **ושאלה בברכת השנים** *а просьбу* о дожде произносят *в благословении годов*. **מאי טעמא** *Почему* именно там? **אמר רב יוסף** *Сказал рав Йосеф*: **מתוך שהיא פרנסה** *потому что эта* просьба касается *пропитания*. **לפיכך קבעוה בברכת פרנסה** *Поэтому постановили* произносить *ее в благословении о пропитании*. Ведь в благословении годов человек просит об удачном годе и обильном урожае.

Продолжение мишны: **הבדלה בחונן הדעת** *"авдалу"* произносят *в* благословении *"Даруешь разумение"*. **מאי טעמא** *Почему* там? **אמר רב יוסף** *Сказал рав Йосеф*: **מתוך שהיא חכמה** *потому что* умение разделять (различать) связано с *мудростью*, ибо только мудрец может разделить между святым и будничным и между ритуально чистым и нечистым. Поэтому мудрецы **קבעוה בברכת חכמה** *постановили* произносить *эту* вставку *в благословении мудрости* ("Даруешь разумение").

ורבנן אמרי מתוך שהיא חול *А мудрецы сказали*: *потому что она* ("авдала") – *будни*, т. е. свидетельствует о наступлении будней. **לפיכך קבעוה בברכת חול** *Поэтому постановили* произносить *ее в* начале благословений, которые говорят по *будням* и которые идут сразу за тремя первыми благословениями в Шмонэ-Эсрэ, т. е. в благословении "Даруешь разумение".

ГЕМАРА

אמר רב אמי *Сказал рав Ами*: **גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה של חול** *велико разумение, ибо поставлено в начале благословения на будни*. Т. е. важность этого качества подчеркнута тем, что просьба о нем идет в самом начале.

ואמר רב אמי *И* еще *сказал рав Ами*: **גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות** *велико разумение, ибо поставлено между двумя "буквами"* (между именами Всевышнего); **שנאמר** *как сказано*[1]: **כי אל דעות ה'** *"Ибо Бог разумений – Всевышний"*.

וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו *Каждого, в ком нет разумения* (т. е. каждого, кто не заставляет себя думать и размышлять и не взвешивает свои поступки), *запрещено жалеть*. **שנאמר** *Как сказано*[2]: **כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו** *"Ибо этот народ неразумен, поэтому не пожалеет его Тот, Кто его создал"*.

אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар*: **גדול מקדש שנתן בין שתי אותיות** *велик Храм, ибо поставлен между двумя "буквами"* (между именами Всевышнего); **שנאמר** *как сказано* в "Песне на море"[3]: **פעלת ה' מקדש ה'** "Жилище для Себя Ты *создал, Всевышний. Святилище, Всевышний*, Ты поставил Своими руками".

ואמר רבי אלעזר *И* еще *сказал раби Элазар*: **כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו** – *каждый человек, в котором есть разумение, – как будто Храм возведен в его дни*, при его жизни. Учим по аналогии: **דעה נתנה בין שתי אותיות** *разумение поставлено между двумя "буквами"* (Его именами) – **מקדש נתן בין שתי אותיות** и *Храм поставлен между двумя "буквами"*.

1. Шмуэль I, 2:3
2. Йешаяу 27:11
3. Шмот 15:17

אבל עקרב פוסק. ונוטלו לפי שהעקרב [ג]מסוכן ליקח יותר מנחש מוכן ליזוק: **אין מעמידין עליו.** לומר לנחש מת כעליך להחזיר ליגעת בעמים שלין הפריות לעניים ולין מוכלין לומו: **נפשים ועקרבים.** לו זה לו זה מעידים עליו שמת ולעמת מועד הנחש ליזוק: **מגב מיללת.** כשנפל עליהם והחקם הזיקוהו: **שור פס.** שלא נגח לחלם: **מופד.** שנגח ג' פעמים: **בדקולא.** של שמוליו כו חכן כרחבו וחוכל: **ושדי דרגא.** לפו דוקא שלא כלומר הזהר ממנו הרבה: **כיומי ניסן.** מתוך שעברו ימי הפמרי שהלחן יבשה ועכשיו רוחה לוחמה מלחה לשלים זהה לעמו עליו וכנכם כו יזק הרע: **פרוה.** מן הנחש והכי כא שנוקקין זה עם זה ויוצא משניהם ערוד ק: **פס חורו.** שהוא יוצא משם: **ופס פערוד.** מלמד שה"נ שמרי במערבא[ד] כשהערוד נוטן לת הלחם פס הערוד קודם לניס מת הלחם ופס הלחם קודם לניס מת הערוד ועשה נס לר' חניא ונקוט מעין מחמת עקבו: **מרגי' מזיקין נגורות נשמים.** משיב הרוח שלינו לשון נקבה שלא לשון הזכרה ושנה: **ופולחן.** ופן טל ומטר לשון נקבה: **וכבלה בחוון הדעת.** כמולני שכת לחמה מוגמנו: **גמ' מפוך שניה לחמה.** החכם יודע להבדיל בין קלם לחול ובין טמא לטהור: **בין שני פוחים.** בין שני הזכרות: **כמילפה מיבש גדולה היא.** נמקום שלריכה נקמה לבר גדול הוא: **שני נקבות בלו לחם אחת נרעב.** להנקם מן העכו"ם שלא קבלו לת התורה: **ואחת לעוכה.** כלמרינן נב"ק (דף נ.) מפלחן הופיע והפקיר ממונן ליזרחל שור של ישרחל שנגח שור של עכו"ם פטור: **פופיע.** גלה והפקיר כשלא קבלו לת התורה: **פעמיהו.** לקנות יין: **קבעוה על כוס.** ולו נשחכחה מקנת עזרא וכשחזרו ומלו קבעוה בחפלה ונחלקו היכן יחמרוה: **בחפלה.** כשעלו מן הגולה והיו לחוקים: **קדושה.** קלוס היום: **מפני שיכול.** משמע לס יכלה שלא לחזור ולהפפלל הא לס לחמרה בחפלה ג"כ לחומרה על הכוס: **ואפילו שמעתי.** לחי שמעתי: **פחר לרחם.** לחפלה ולכוס:

מחזיר לו א"ל לאו ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך א"ל היו חותכים את ראשי בסייף א"ל והלא דברים ק"ו ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ורם [ה]שהיום כאן ומחר בקבר כך אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה מיד נתפיים אותו השר ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום: **אפי'** [ו]נחש כריוך על עקבו לא יפסיק: אמר רב ששת לא שנו [ז]אלא נחש אבל עקרב פוסק מיתיבי [ח]נפל [ט]לגוב אריות אין מעידין עליו שמת נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת שאני התם דאגב איצטא מזקי א"ר יצחק [י]ראה שוורים פוסק דתני רב אושעיא [יא]מרחיקין [יב]משור תם חמשים אמה ומשור מועד כמלא עיניו תנא משמיה דר' מאיר ריש תורא בדקולא סליק לאגרא ושדי דרגא מתותך אמר שמואל הני מילי בשור שחור וביומי ניסן מפני שהשטן מרקד לו בין קרניו ת"ר [יג]מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא אמר להם הראו לי את חורו הראוהו את חורו [יד]נתן עקבו על פי החור יצא ונשכו ומת אותו ערוד נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש אמר להם ראו בני אין ערוד ממית אלא החטא ממית באותה שעה אמרו אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא: **מתני'** [טו]מזיקין גבורות נשמים בתחיית המתים [יז]ושאלה בברכת השנים [יח]והבדלה בחונן הדעת [יט]ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה רבי אליעזר אומר בהודאה: **גמ'** מזיקין גבורות נשמים מאי טעמא [כ]אמר רב יוסף מתוך ששקולה כתחיית המתים לפיכך קבועה בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים מאי טעמא אמר רב יוסף מתוך שהיא פרנסה לפיכך קבועה בברכת פרנסה הבדלה בחונן הדעת מ"ט א"ר יוסף מתוך שהיא חכמה קבועה בברכת חכמה ורבנן אמרי מתוך שהיא חול לפיכך קבועה בברכת חול א"ר אמי גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה של חול וא"ר אמי [כא]גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר [כב]כי אל דעות ה' וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר [כג]כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו אמר רבי אלעזר גדול מקדש שנתן בין ב' אותיות שנאמר [כד]פעלת ה' מקדש ה' וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו דעה נתנה בין שתי אותיות מקדש נתן בין שתי אותיות מתקיף לה [כה]רב אחא קרחינאה אלא מעתה גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר [כו]אל נקמות ה' אמר ליה אין במילתה מיהא גדולה היא והיינו דאמר עולא שתי נקמות הללו למה אחת לטובה ואחת לרעה לטובה דכתיב [כז]הופיע מהר פארן לרעה דכתיב אל נקמות ה' אל נקמות הופיע: רבי עקיבא אומר ברכה רביעית כו': א"ל רב שמן בר אבא לר' יוחנן מכרי אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות נחזי [כט] היכן תקון א"ל בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס הענו חזרו וקבעוה כתפלה והם אמרו [ל]המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס חזרו והענו קבעוה בתפלה והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס איתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס אמר [לא]רבא [לב]ומותבינן אשמעתין [לג]טעה ולא הזכיר גבורות נשמים בתחיית המתים [לד]ושאלה בברכת השנים מחזירין אותו והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס לא תימא מפני שיכול לאומרה על הכוס אלא אימא מפני שאומרה על הכוס איתמר נמי אמר רבי בנימין בר יפת שאל ר' יוסי את ר' יוחנן בצידן ואמרי לה ר' שמעון בן יעקב דמן צור את ר' יוחנן ואנא שמעית המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס או לא ואמר ליה צריך שיבדיל על הכוס איבעיא להו המבדיל על הכוס מהו שיבדיל בתפלה אמר רב נחמן בר יצחק [לה]קל וחומר מתפלה ומה תפלה דעיקר תקנתא היא אמרי המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס המבדיל על הכוס דלאו עיקר תקנתא היא לא כ"ש תני ר' [לו]אחא אריכא קמיה דרב חיננא המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס ואם הבדיל בזו ובזו [לז]יצחו לו ברכות על ראשו הא גופא קשיא אמרת המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס אלמא תפלה לחודה סגי והדר תני אם הבדיל בזו ובזו יצחו לו ברכות על ראשו וכיון דנפיק ליה בחדא אפטר והויא [לח]ברכה שאינה צריכה ואמר רב ואיתימא ר"ל ואמרי לה ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו [לט]כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום [מ]לא תשא אלא אימא הבי אם הבדיל בזו ולא הבדיל בזו יצחו לו ברכות על ראשו בעא מיניה רב חסדא מרב ששת [מא]טעה בזו ובזו מהו אמר ליה [מב]טעה בזו ובזו חוזר לראש אמר

פתיחה וכתו פתיחה בזו יד (ויקהאל לה) היתה עלי יד ה' וכתו יד (ותהלים קמט) פותח את ידך כתו פתיחה (ויקהאל לה) הנני פותח את קברותיכם ר' יהון בשם ר' אלעזר בר אבינה כתו שירה (שופטים ה) יהוה ישמיר שלא וכתו שירה (ותהלים קמו) יוצרתעצו אף ישירו:

ג) (ויכל מח:). ד) יומח ק"ח. ה) [ומח ק"ח. ו) ספסים קיב:. ז) [ומח ס"ג. ח) ספסים קיב:. ט) ספסים קיח ב. י) ויכל מח. יא) ספסים ב"ק. יב) מכחות נא. ס"ג. יג) ב"ק קיז: קיח: ס"ג. יד) [ומח קג: ס"ג. טו) [ומח ס"ג. טז) ב"ק קיז: ס"ג. יז) [ומח ס"ג. יח) [ומח קג: ס"ג. יט) [ומח ס"ג. כ) [ומח קג: ס"ג. כא) [ומח ס"ג. כב) [ומח ס"ג. כג) [ומח ס"ג. כד) [ומח ס"ג. כה) [ומח ס"ג. כו) [ומח ס"ג. כז) [ומח ס"ג. כח) [ומח ס"ג. כט) [ומח ס"ג. ל) [ומח ס"ג. לא) [ומח ס"ג. לב) [ומח ס"ג. לג) [ומח ס"ג. לד) [ומח ס"ג. לה) [ומח ס"ג. לו) [ומח ס"ג. לז) [ומח ס"ג. לח) [ומח ס"ג. לט) [ומח ס"ג. מ) [ומח ס"ג. מא) [ומח ס"ג. מב) [ומח ס"ג.

תורה אור השלם

1. אל תרבו תדברו גבהה גבהה יצא עתק מפיכם כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלליות: שמואל א ב ג
2. ביכלה קצידה תשכרנה נשים באות מאירות אותה כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויצרהו לא יחנם: ישעיהו כז יא
3. ותבאנה ותשעטנה קרב נחלתך ומכון לשבתך פעלת ה' מקדש ארני כוננו ידיך: שמות טו יז
4. אל נקמות ה' אל נקמות הופיע: תהלים צד א
5. ואשבר ידי מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אש דת למו:

דברים לג ב

6. לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא: שמות כ ז

הגהות הב"ח

(ה) גמ' נתני היכן תיקון. נ"ב נסתכן מי שמתו. וקי כב ס"ב נב' מלמה נמני קני מרע מלמתו נתי הכי וש"ם נתים:

גליון הש"ס

גמ' נתן עקבו על צ' החור. עיין יפה מרחה נמפנים ופרק ג פימן יח ד"ה מפלתו:

מוסף רש"י

אומרה ברכה רביעית בפני עצמה. להבדלה נמוצאי שנמות ושינו סלנה מתון הדעת ונוה ח"ו. בין שתי אותיות. של שם. קן שמפטיר. ל"ה בל שמות. על שם הפתיחון נמלנם (תניגה ו:) שת הם נקבע שלו. קני לכו מוסיפים (שין מוסלת (שה"ברכות צב:). גדול מקדש. מחנך הלל (שבת). אחת לטובה. של ישרחל. שסיגף מלאותיו השלום ועל ישרחל. וקני ליה נקמות משום דמנחתל מיד הלל אמר נשבע על שלמרו נעשה ונשמע. ונקמה היינו מעמול (שם). ראשית לרעה. לפרעתנו (נעכך סכסים שנפרע מהן ליט הדין. בלמתרין נב"ק (שם). פ"ו (ב.). עקם ה' ושפל אמה (נפרסים שיפה מנלנו ונכתוב נפרע מהן ויהיו הוספה (שם). ומרבבתן אשמעתין. ים לי לפיש על דברי (שבועות (ב.). שמיניו פלנטו (ב"ק יח: (ומנחות שם).

ל) א ב מיי פ"ו מהל' מלנה הלנה ם (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ג:
לא) ג מיי פ"ג מהל' נירושין הלנה ו (ומנה לאוין ל) טושיע חרח סי ו סעיף כה:
לב) ד ה ומיי פ"ו מהל' מפלה הלנה מנ (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ד:
לג) ו מיי פ"ב מהל' מפלה הלנה מו (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ו:
לד) ז מיי שם הלנה ח (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ו:
לה) ח ט מיי שם הלנה ד (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ה:
יג) (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ו:
לו) י מיי פ"ו מהל' מפלה הלנה ם (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ה:
לז) יא מיי שם הלנה ב (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ה:
לח) יב מיי שם הלנה ג (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ו:
לט) יג מיי שם הלנה ה (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ו:
מ) יד מיי שם הלנה ו (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ו:
מא) טו מיי פ"ו מהל' מפלה הלנה ו (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ו:
מב) טז מיי שם הלנה ז (ומנה עשין יט) טושיע חרח סי קלי סעיף ו:

רבינו חננאל

והם אומרי המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס. יש"לפי: אם לא הבדיל בתפלה משכח שכח מבדיל ואפילו בתפלה שלישית בשכח. הדא דתימא המבדיל בין קדוש לחול. אבל בורא מאורי האש אומרי מיד בתפלה שכח. ואם לא אמר. מעוות אשר לא יוכל לתקן.

רב נים גאון

אמר' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק אמר רב ששת לא שנו אלא נחש אבל עקרב פוסק. בתלמוד ארץ ישראל פירשו בטעמא דמלתא ואמרי הא עקרב מפסיק למה משום דמחיא חזדה ומחיא:

באותה שעה אמרו אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא. פירשו עוד בתלמוד ארץ ישראל ואמרו מאי עיסקא דהדין מכרכרה אלא כך הוא נביח לכר נשא אין כר נשא קרים למיא מכרכרה קרים למיא חלמידוי רבי ולא הרגשוה יכא עלי ממה שהיה לבי מכהן בתפלתי לא הרגשתי אמר ר' יצחק בן אלעזר מ"ט לו הקב"ה מעין מתחת בפות רגליו לקיים מה שנאמר מתחים קהו רצון יראיו יעשה: מזיקין גבורות נשמים בתחיית המתים. פירשו בתלמוד ארץ ישראל כשם שתחיית המתים חיים לעולם כך יהיודע נשמים חיים לעולם ר' חייא בר אבא שמע ליה מן הדא קרייה (ושמואל ב) יחיינו מיומים ולדעה נרדפה לדעת את ה' ויבא בנשם לנו ובברכת השנים רבה דר' השביעי (שבת) יש ר' חייא בר אבא אמר שקולה בנגד תחיית המתים ר' אבא בריה ר' חייא בר אבא אף חכמים קבעו אותה בתחיית המתים בזו יד ובזו יד בזו

מתקיף לה רב אחא קרחינאה *На это возразил рав Аха Кархинаа:* **אלא מעתה** *если так,* как ты сказал, то добавим, что **גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות** *велика месть, ибо поставлена между двумя "буквами".* **שנאמר** *Как сказано*[4]: **אל נקמות ה'** *"Бог отмщений – Всевышний".*

אמר ליה *Сказал ему* раби Элазар: **אין** *да!* **במילתה מיהא גדולה היא** *Для* нужного *дела она* (месть) *велика,* т. е. является важным качеством. **והיינו דאמר עולא** *Это то, о чем сказал Ула:* **שתי נקמות הללו למה** *эти отмщения,* что в стихе ("Бог отмщений"), *зачем* приведены? **אחת לטובה ואחת לרעה** *Одно для добра, второе для зла.*

לטובה דכתיב הופיע *Для добра – как написано*[5]: **מהר פארן** "(Всевышний) *явился с горы Паран*" – чтобы взыскать со злодеев в пользу еврейского народа. **לרעה דכתיב** *Для зла – как написано:* **אל נקמות ה' אל נקמות הופיע** *"Бог отмщений, Всевышний, Бог отмщений, явился"* – чтобы наказать народы мира за то, что отказались принять Тору.

Продолжение мишны: **רבי עקיבא אומר** *раби Акива говорит:* **אומרה ברכה רביעית כו'** *произносит ее* ("авдалу") в виде отдельного *четвертого благословения.*

אמר ליה רב שמן בר אבא לרבי יוחנן *Сказал рав Шэмен бар Аба раби Йоханану:* **מכדי אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות** *поскольку мужи Большого собрания установили евреям благословения и молитвы, освящения* суббот и праздников, а также *"авдалот",* **נחזי היכן תקון** то давайте *посмотрим, где установили их* произносить. Другими словами, откуда взялся спор на эту тему между мудрецами последующих поколений?

אמר ליה *Сказал ему* раби Йоханан: **בתחילה קבעוה בתפלה** *сначала,* когда евреи вернулись из первого рассеяния, мудрецы *установили* "авдалу" *в молитве* Шмонэ-Эсрэ, потому что не могли люди достать вина. **העשירו קבעוה על הכוס** Затем, когда евреи *разбогатели* и могли достать вино, *установили* "авдалу" *над бокалом* вина. **העני חזרו וקבעוה בתפלה** Когда евреи снова *обеднели, вернулись* мудрецы к первому решению *и* опять *установили ее в молитве.* (Но к этому времени люди забыли, в каком месте молитвы ее произносить. По этому поводу возник спор между мудрецами.) **והם אמרו** *И они же сказали:* **המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס** тот, кто *произносит "авдалу" в молитве, обязан произносить ее* также *над бокалом,* если есть вино.

איתמר נמי *То же самое учили* в доме учения: **אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן** *сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:* **אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות** *мужи Большого собрания установили евреям благословения и молитвы, освящения* суббот и праздников, а также *"авдалот".* **בתחלה קבעוה בתפלה** *Сначала установили* произносить "авдалу" *в молитве.* **העשירו קבעוה על הכוס** Когда *разбогатели – установили* произносить ее *над бокалом.* **חזרו והעני קבעוה בתפלה** *Снова обеднели – установили* мудрецы произносить *ее в молитве.* **והם אמרו** *И они же сказали:* **המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס** тот, кто *произносит "авдалу" в молитве, обязан произнести ее и над бокалом.*

איתמר נמי *То же самое учили* в доме учения: **רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו** *Раба и рав Йосеф, оба сказали:* **המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס** тот, кто *произносит "авдалу" в молитве, обязан произнести ее и над бокалом.*

4. Теилим 94:1
5. Дварим 33:2

אמר רבה *Сказал Раба:* **ומותבינן אשמעתין** *но мы нашли противоречие на* приведенное *высказывание* из следующей барайты: **טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים** *ошибся и не упомянул вставку о дождях в* благословении об *"оживлении умерших"* **ושאלה בברכת השנים** *или* не упомянул *просьбу* о дождях *в благословении годов,* **מחזירין אותו** *возвращают его* к началу молитвы, т. е. должен вернуться к началу.

Продолжение барайты: **והבדלה בחונן הדעת** *Но* если ошибся и не сказал *"авдалу" в* благословении *"Дарующий разумение"* на исходе субботы, то **אין מחזירין אותו** *не возвращают его,* **מפני שיכול לאומרה על הכוס** *потому что может сказать ее над бокалом.* – Барайта учит, что может сказать вставку над бокалом, если забыл произнести ее в молитве. Следовательно, если не забыл ее в молитве – разрешено не говорить над бокалом!

מפני שיכול לא תימא *Не говори* в барайте: **לאומרה על הכוס** *потому что может сказать*

אבל עקרב פוסק. כירוזלמי קאמר דלמא היה נמי מרתיע לנמי כנגדו פוסק לפי שנמי כנגדו נכנעם מתכוין להזיקו ומיהו נמי מינו אם פסק איזהו נרגש מלגלג קאמר ואם פסק פסק מחר נרגש אכל נחמלת נרכה מיהא יחזור ואם טעה נמי נרגשות הוי נמי מחרוטת מחר נחמלת הכי נרגשות כרגשות ובעבודה כתחרוטת כלמלרינן לקמן נפרקין (דף לד.): לחמר

מחזיר לו א"ל לאו ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך א"ל היו חותכים את ראשי בסייף א"ל והלא דברים ק"ו ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם [ה]שהיום כאן ומחר בקבר כך אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה מיד נתפיים אותו השר ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום: אפי' [ו]נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: אמר רב ששת לא שנו [ז]אלא נחש אבל עקרב פוסק מיתיבי [ח]נפל [ט]לגוב אריות אין מעידין עליו שמת נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת שאני התם דאגב איצטא מזקי א"ר יצחק יראה שוורים פוסק דתני רב אושעיא [י]מרחיקין [יא]משור תם חמשים אמה ומשור מועד כמלא עיניו חנא משמיה דר' מאיר ריש תורא ברקולא סליק לאגרא ושדי דרגא מתותך אמר שמואל הני מילי בשור שחור וביומי ניסן מפני שהשטן מרקד לו בין קרניו ת"ר [יב]מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא אמר להם הראו לי את חודו הראוהו את חודו [יג]נתן עקבו על פי החור יצא ונשכו ומת אותו ערוד נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש אמר להם ראו בני אין ערוד ממית אלא החטא ממית באותה שעה אמרו אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא: **מתני'** [יד]מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים [טו]ושאלה בברכת השנים [טז]והבדלה בחונן הדעת [יז]ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה רבי אליעזר אומר בהודאה: **גמ'** מזכירין גבורות גשמים מאי טעמא [יח]אמר רב יוסף מתוך ששקולה בתחיית המתים לפיכך קבעוה בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים מאי טעמא אמר רב יוסף מתוך שהיא פרנסה לפיכך קבעוה בברכת פרנסה הבדלה בחונן הדעת מ"ט א"ר יוסף מתוך שהיא חכמה קבעוה בברכה חכמה ורבנן אמרי מתוך שהיא חול לפיכך קבעוה בברכת חול א"ר אמי גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה של חול וא"ר אמי [יט]גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר [כ]כי אל דעות ה' וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר [כא]כי לא עם ביונות הוא על כן לא ירחמנו עושהו אמר רבי אלעזר גדול מקדש שנתן בין ב' אותיות שנאמר [כב]פעלת ה' מקדש ה' וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו דעה נתנה בין שתי אותיות מקדש נתן בין שתי אותיות מתקיף לה [כג]רב אחא קרחינאה אלא מעתה גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר [כד]אל נקמות ה' אמר ליה אין במילתה מיהא גדולה היא והיינו דאמר עולא שתי נקמות הללו למה אחת לטובה ואחת לרעה לטובה דכתיב [כה]הופיע מהר פארן לרעה דכתיב אל נקמות ה' אל נקמות הופיע: רבי עקיבא אומר אומרה ברכה רביעית בו': א"ל רב שמן בר אבא לר' יוחנן מכדי אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות נחזי [כו] היכן תקון א"ל בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכום הענו חזרו וקבעוה בתפלה והם אמרו [כז]המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכום איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכום חזרו והענו קבעוה בתפלה והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכום איתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכום אמר [כח]רבא [כט]ומותבינן אשמעתין [ל]טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים [לא]ושאלה בברכת השנים מחזירין אותו [לב]והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום לא תימא מפני שיכול לאומרה על הכום אלא אימא מפני שאומרה על הכום איתמר נמי אמר רבי בנימין בר יפת שאל ר' יוסי את ר' יוחנן בצידן ואמרי לה ר' שמעון בן יעקב דמן צור את ר' יוחנן ואנא שמעית המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכום או לא ואמר ליה צריך שיבדיל על הכום איבעיא להו המבדיל על הכום מהו שיבדיל בתפלה אמר רב נחמן בר יצחק [לג]קל וחומר מתפלה ומה תפלה דעיקר תקנתא היא אמרי המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכום המבדיל על הכום דלאו עיקר תקנתא היא לא כ"ש תני ר' [לד]אחא אריכא קמיה דרב חיננא המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכום ואם הבדיל בזו ובזו [לה]יצאו לו ברכות על ראשו הא גופא קשיא אמרת המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכום אלמא תפלה לחודה סגי והדר תני אם הבדיל בזו ובזו יצאו לו ברכות על ראשו וכיון דנפיק ליה בחדא אפטר והויא [לו]ברכה שאינה צריכה ואמר רב ואיתימא ר"ל ואמרי לה ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו [לז]כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום [לח]לא תשא אלא אימא הבי אם הבדיל בזו ולא הבדיל בזו יצאו לו ברכות על ראשו בעא מיניה רב חסדא מרב ששת [לט]טעה בזו ובזו חתר לראש אמר

מסורת הש"ס

ג) [נפל מח:]. ד) יומא פה:, ה) סוטה קיב:, ו) [תוס' ס"ב ב"ב]. ז) נפל מח. ח) מעשים רפ כב, ו) [מגלה יג:], מכות יח, ו) [מעשים יג:], ט) מעשים כב. ס"ב, ג) סה ס"ב, ג) [בכות נא: ס"ס, ב"ב קג: קה: ק:], ב) [יומא פ. ס"ב רבה. ג) [קדר: ב: ס"ב], ד) [מוספתא פ"ב ס"ב נפל מ: מב: ב) [ב"ב קג:], ה) [ב"ב קיג:], ו) [בכות נא: ס"ב], ז) [מגלי כה: ס"ב ב: ג) [יומא פ. ס"ב], ח) [ב"ב קיב: ס"ב], ט) [ב"ב קיב: ס"ב], י) [ב"ב קיב: ס"ב], יא) [ב"ב קיב: ס"ב], יב) [ב"ב קיב: ס"ב], יג) [ב"ב קיב: ס"ב], יד) [ב"ב קיב: ס"ב], טו) [ב"ב קיב: ס"ב], טז) [ב"ב קיב: ס"ב], יז) [ב"ב קיב: ס"ב], יח) [ב"ב קיב: ס"ב], יט) [ב"ב קיב: ס"ב], כ) [ב"ב קיב: ס"ב], כא) [ב"ב קיב: ס"ב], כב) [ב"ב קיב: ס"ב], כג) [ב"ב קיב: ס"ב], כד) [ב"ב קיב: ס"ב], כה) [ב"ב קיב: ס"ב], כו) [ב"ב קיב: ס"ב], כז) [ב"ב קיב: ס"ב], כח) [ב"ב קיב: ס"ב], כט) [ב"ב קיב: ס"ב], ל) [ב"ב קיב: ס"ב], לא) [ב"ב קיב: ס"ב], לב) [ב"ב קיב: ס"ב], לג) [ב"ב קיב: ס"ב], לד) [ב"ב קיב: ס"ב], לה) [ב"ב קיב: ס"ב], לו) [ב"ב קיב: ס"ב], לז) [ב"ב קיב: ס"ב], לח) [ב"ב קיב: ס"ב], לט) [ב"ב קיב: ס"ב], מ) [ב"ב קיב: ס"ב], מא) [ב"ב קיב: ס"ב], מב) [ב"ב קיב: ס"ב], מג) [ב"ב קיב: ס"ב], מד) [ב"ב קיב: ס"ב], מה) [ב"ב קיב: ס"ב], מו) [ב"ב קיב: ס"ב], מז) [ב"ב קיב: ס"ב], מח) [ב"ב קיב: ס"ב], מט) [ב"ב קיב: ס"ב], נ) [ב"ב קיב: ס"ב], נא) [ב"ב קיב: ס"ב], נב) [ב"ב קיב: ס"ב], נג) [ב"ב קיב: ס"ב], נד) [ב"ב קיב: ס"ב], נה) [ב"ב קיב: ס"ב], נו) [ב"ב קיב: ס"ב], נז) [ב"ב קיב: ס"ב], נח) [ב"ב קיב: ס"ב], נט) [ב"ב קיב: ס"ב], ס) [ב"ב קיב: ס"ב], סא) [ב"ב קיב: ס"ב], סב) [ב"ב קיב: ס"ב], סג) [ב"ב קיב: ס"ב], סד) [ב"ב קיב: ס"ב], סה) [ב"ב קיב: ס"ב], סו) [ב"ב קיב: ס"ב], סז) [ב"ב קיב: ס"ב], סח) [ב"ב קיב: ס"ב], סט) [ב"ב קיב: ס"ב], ע) [ב"ב קיב: ס"ב], עא) [ב"ב קיב: ס"ב], עב) [ב"ב קיב: ס"ב], עג) [ב"ב קיב: ס"ב], עד) [ב"ב קיב: ס"ב], עה) [ב"ב קיב: ס"ב], עו) [ב"ב קיב: ס"ב], עז) [ב"ב קיב: ס"ב], עח) [ב"ב קיב: ס"ב], עט) [ב"ב קיב: ס"ב], פ) [ב"ב קיב: ס"ב], פא) [ב"ב קיב: ס"ב], פב) [ב"ב קיב: ס"ב], פג) [ב"ב קיב: ס"ב], פד) [ב"ב קיב: ס"ב], פה) [ב"ב קיב: ס"ב], פו) [ב"ב קיב: ס"ב], פז) [ב"ב קיב: ס"ב], פח) [ב"ב קיב: ס"ב], פט) [ב"ב קיב: ס"ב], צ) [ב"ב קיב: ס"ב], צא) [ב"ב קיב: ס"ב], צב) [ב"ב קיב: ס"ב], צג) [ב"ב קיב: ס"ב], צד) [ב"ב קיב: ס"ב], צה) [ב"ב קיב: ס"ב], צו) [ב"ב קיב: ס"ב], צז) [ב"ב קיב: ס"ב], צח) [ב"ב קיב: ס"ב], צט) [ב"ב קיב: ס"ב], ק) [ב"ב קיב: ס"ב], קא) [ב"ב קיב: ס"ב], קב) [ב"ב קיב: ס"ב], קג) [ב"ב קיב: ס"ב], קד) [ב"ב קיב: ס"ב], קה) [ב"ב קיב: ס"ב], קו) [ב"ב קיב: ס"ב], קז) [ב"ב קיב: ס"ב], קח) [ב"ב קיב: ס"ב], קט) [ב"ב קיב: ס"ב], קי) [ב"ב קיב: ס"ב], קיא) [ב"ב קיב: ס"ב], קיב) [ב"ב קיב: ס"ב], קיג) [ב"ב קיב: ס"ב], קיד) [ב"ב קיב: ס"ב], קטו) [ב"ב קיב: ס"ב], קטז) [ב"ב קיב: ס"ב], קיז) [ב"ב קיב: ס"ב], קיח) [ב"ב קיב: ס"ב], קיט) [ב"ב קיב: ס"ב], קכ) [ב"ב קיב: ס"ב], קכא) [ב"ב קיב: ס"ב], קכב) [ב"ב קיב: ס"ב], קכג) [ב"ב קיב: ס"ב], קכד) [ב"ב קיב: ס"ב], קכה) [ב"ב קיב: ס"ב], קכו) [ב"ב קיב: ס"ב], קכז) [ב"ב קיב: ס"ב], קכח) [ב"ב קיב: ס"ב], קכט) [ב"ב קיב: ס"ב], קל) [ב"ב קיב: ס"ב], קלא) [ב"ב קיב: ס"ב], קלב) [ב"ב קיב: ס"ב], קלג) [ב"ב קיב: ס"ב], קלד) [ב"ב קיב: ס"ב], קלה) [ב"ב קיב: ס"ב], קלו) [ב"ב קיב: ס"ב], קלז) [ב"ב קיב: ס"ב], קלח) [ב"ב קיב: ס"ב], קלט) [ב"ב קיב: ס"ב], קמ) [ב"ב קיב: ס"ב], קמא) [ב"ב קיב: ס"ב], קמב) [ב"ב קיב: ס"ב], קמג) [ב"ב קיב: ס"ב], קמד) [ב"ב קיב: ס"ב], קמה) [ב"ב קיב: ס"ב], קמו) [ב"ב קיב: ס"ב], קמז) [ב"ב קיב: ס"ב], קמח) [ב"ב קיב: ס"ב], קמט) [ב"ב קיב: ס"ב], קנ) [ב"ב קיב: ס"ב], קנא) [ב"ב קיב: ס"ב], קנב) [ב"ב קיב: ס"ב], קנג) [ב"ב קיב: ס"ב], קנד) [ב"ב קיב: ס"ב], קנה) [ב"ב קיב: ס"ב], קנו) [ב"ב קיב: ס"ב], קנז) [ב"ב קיב: ס"ב], קנח) [ב"ב קיב: ס"ב], קנט) [ב"ב קיב: ס"ב], קס) [ב"ב קיב: ס"ב], קסא) [ב"ב קיב: ס"ב], קסב) [ב"ב קיב: ס"ב], קסג) [ב"ב קיב: ס"ב], קסד) [ב"ב קיב: ס"ב], קסה) [ב"ב קיב: ס"ב], קסו) [ב"ב קיב: ס"ב], קסז) [ב"ב קיב: ס"ב], קסח) [ב"ב קיב: ס"ב], קסט) [ב"ב קיב: ס"ב], קע) [ב"ב קיב: ס"ב], קעא) [ב"ב קיב: ס"ב], קעב) [ב"ב קיב: ס"ב], קעג) [ב"ב קיב: ס"ב], קעד) [ב"ב קיב: ס"ב], קעה) [ב"ב קיב: ס"ב], קעו) [ב"ב קיב: ס"ב], קעז) [ב"ב קיב: ס"ב], קעח) [ב"ב קיב: ס"ב], קעט) [ב"ב קיב: ס"ב], קפ) [ב"ב קיב: ס"ב], קפא) [ב"ב קיב: ס"ב], קפב) [ב"ב קיב: ס"ב], קפג) [ב"ב קיב: ס"ב], קפד) [ב"ב קיב: ס"ב], קפה) [ב"ב קיב: ס"ב], קפו) [ב"ב קיב: ס"ב], קפז) [ב"ב קיב: ס"ב], קפח) [ב"ב קיב: ס"ב], קפט) [ב"ב קיב: ס"ב], קצ) [ב"ב קיב: ס"ב], קצא) [ב"ב קיב: ס"ב], קצב) [ב"ב קיב: ס"ב], קצג) [ב"ב קיב: ס"ב], קצד) [ב"ב קיב: ס"ב], קצה) [ב"ב קיב: ס"ב], קצו) [ב"ב קיב: ס"ב], קצז) [ב"ב קיב: ס"ב], קצח) [ב"ב קיב: ס"ב], קצט) [ב"ב קיב: ס"ב], קק) [ב"ב קיב: ס"ב], קקא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקי) [ב"ב קיב: ס"ב], קקיא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקיב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקיג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקיד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקטו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקטז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקיז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקיח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקיט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקכ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקכא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקכב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקכג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקכד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקכה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקכו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקכז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקכח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקכט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקל) [ב"ב קיב: ס"ב], קקלא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקלב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקלג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקלד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקלה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקלו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקלז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקלח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקלט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקמ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקמא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקמב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקמג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקמד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקמה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקמו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקמז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקמח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקמט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקנ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקנא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקנב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקנג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקנד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקנה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקנו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקנז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקנח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקנט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקס) [ב"ב קיב: ס"ב], קקסא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקסב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקסג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקסד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקסה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקסו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקסז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקסח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקסט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקע) [ב"ב קיב: ס"ב], קקעא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקעב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקעג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקעד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקעה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקעו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקעז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקעח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקעט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקפ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקפא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקפב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקפג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקפד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקפה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקפו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקפז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקפח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקפט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקצ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקצא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקצב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקצג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקצד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקצה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקצו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקצז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקצח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקצט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקק) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקי) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקיא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקיב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקיג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקיד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקטו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקטז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקיז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקיח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקיט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקכ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקכא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקכב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקכג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקכד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקכה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקכו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקכז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקכח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקכט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקל) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקלא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקלב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקלג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקלד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקלה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקלו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקלז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקלח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקלט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקמ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקמא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקמב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקמג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקמד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקמה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקמו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקמז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקמח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקמט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקנ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקנא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקנב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקנג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקנד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקנה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקנו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקנז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקנח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקנט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקס) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקסא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקסב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקסג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקסד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקסה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקסו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקסז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקסח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקסט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקע) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקעא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקעב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקעג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקעד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקעה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקעו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקעז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקעח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקעט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקפ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקפא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקפב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקפג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקפד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקפה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקפו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקפז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקפח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקפט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקצ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקצא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקצב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקצג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקצד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקצה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקצו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקצז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקצח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקצט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקק) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקי) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקיא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקיב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקיג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקיד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקטו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקטז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקיז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקיח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקיט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקכ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקכא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקכב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקכג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקכד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקכה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקכו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקכז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקכח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקכט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקל) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקלא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקלב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקלג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקלד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקלה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקלו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקלז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקלח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקלט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקמ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקמא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקמב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקמג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקמד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקמה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקמו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקמז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקמח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקמט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקנ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקנא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקנב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקנג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקנד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקנה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקנו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקנז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקנח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקנט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקס) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקסא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקסב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקסג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקסד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקסה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקסו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקסז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקסח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקסט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקע) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקעא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקעב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקעג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקעד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקעה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקעו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקעז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקעח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקעט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקפ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקפא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקפב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקפג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקפד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקפה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקפו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקפז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקפח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקפט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקצ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקצא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקצב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקצג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקצד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקצה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקצו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקצז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקצח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקצט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקק) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקי) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקיא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקיב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקיג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקיד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקטו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקטז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקיז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקיח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקיט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקכ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקכא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקכב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקכג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקכד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקכה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקכו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקכז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקכח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקכט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקל) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקלא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקלב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקלג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקלד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקלה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקלו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקלז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקלח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקלט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקמ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקמא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקמב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקמג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקמד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקמה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקמו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקמז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקמח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקמט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקנ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקנא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקנב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקנג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקנד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקנה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקנו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקנז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקנח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקנט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקס) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקסא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקסב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקסג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקסד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקסה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקסו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקסז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקסח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקסט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקע) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקעא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקעב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקעג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקעד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקעה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקעו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקעז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקעח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקעט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקפ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקפא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקפב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקפג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקפד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקפה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקפו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקפז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקפח) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקפט) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקצ) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקצא) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקצב) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקצג) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקצד) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקצה) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקצו) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקצז) [ב"ב קיב: ס"ב], קקקקקצ

ее над бокалом. אלא אימא *Но скажи* (произнеси ее) по-другому: מפני שאומרה על הכוס *потому что произнесет ее над бокалом.* Обязан произнести!

איתמר נמי *Так же учили* в доме учения: אמר רבי בנימין בר יפת *сказал раби Биньямин бар Йэфет:* שאל רבי יוסי את רבי יוחנן בצידן *спросил раби Йосе раби Йоханана в Цидане,* ואמרי לה *а некоторые говорят,* что спросил *раби Шимон бен Яаков из Цура раби Йоханана.* ואנא שמעית *И я* сам *слышал* этот вопрос, заданный раби Йоханану: המבדיל בתפלה тот, кто *произносит* "авдалу" *в молитве,* צריך שיבדיל על הכוס או לא *обязан* снова *произнести "авдалу" над бокалом или нет?* ואמר ליה *И сказал* раби Йоханан задавшему вопрос: צריך שיבדיל על הכוס *обязан* снова *произнести "авдалу" над бокалом.*

איבעיא להו *Спросили:* המבדיל על הכוס о том, кто *произносит "авдалу" над бокалом* вина до молитвы, מהו שיבדיל בתפלה *что* говорит закон? Должен ли он *произнести "авдалу" в молитве?*

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак:* קל וחומר מתפלה учим это по принципу "*тем более*" *из молитвы:* ומה תפלה דעיקר תקנתא היא *если о молитве, в которой изначально установили* произносить "авдалу", אמרי *сказали* мудрецы: המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס тот, кто *произносит* "авдалу" *в молитве, обязан* снова *произнести "авдалу" над бокалом,* המבדיל על הכוס то о том, кто *произносит "авдалу" над бокалом,* דלאו עיקר תקנתא היא *что не* является *изначальным постановлением,* לא כל שכן *разве тем более не* надо сказать, что он обязать повторить "авдалу" в молитве?

תני רב אחא אריכא קמיה דרב חיננא *Учил рав Аха Ариха* барайту *перед равом Хинаной:* המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס *тот,* кто *произносит "авдалу" в молитве,* поступает *лучше того,* кто *произносит "авдалу" над бокалом.* ואם הבדיל בזו ובזו *А если произносит "авдалу" и там, и там,* то יוחו לו ברכות על ראשו *будет благословен.*

הא גופא קשיא *Но* барайта *сама себе противоречит!* אמרת Вначале *ты сказал:* המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס *тот,* кто *произносит "авдалу" в молитве,* поступает *лучше того,* кто *произносит "авдалу" над бокалом.* אלמא *Значит,* תפלה לחודה סגי только в *молитве – достаточно.* והדר תני *Однако* затем учитель барайты *продолжает учить:* אם הבדיל בזו ובזו יוחו לו ברכות על ראשו а *если произносит "авдалу" и там, и там,* то *будет благословен.* וכיון דנפיק ליה בחדא *Но* ведь *поскольку выполнил* заповедь *в одном* из этих случаев (в молитве), то אפטר *свободен* от повторения "авдалы" над бокалом вина, והויא ברכה שאינה צריכה *и,* если произнесет ее снова, его "авдала" является *ненужным благословением,* что запрещено!

ואמר רב ואיתימא ריש לקיש *И сказал* об этом *Рав, а некоторые говорят, Рэш-Лакиш,* ואמרי לה רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו *а другие говорят,* что *раби Йоханан и Рэш-Лакиш, оба сказали:* כל המברך ברכה שאינה צריכה *любой, кто произносит ненужное благословение,* עובר משום *нарушает* запрет[6]: לא תשא *"Не упоминай* имя Всевышнего напрасно".

6. Шмот 20:7

אלא אימא הכי *Но* тогда *прочти* барайту *так:* אם הבדיל בזו ולא הבדיל בזו *если произнес "авдалу" здесь* (в одном из двух случаев – или в молитве, или над бокалом) *и не произнес* ее *здесь* (во втором случае) – יוחו לו ברכות על ראשו *будет благословен.*

בעא מיניה רב חסדא מרב ששת *Спросил рав Хисда у рава Шэшета:* טעה בזו ובזו מהו если *ошибся* и не произнес "авдалу" *ни* в молитве, *ни* над бокалом (т. е. ел или пил до "авдалы"), – *каков* закон?

אמר ליה *Сказал ему* рав Шэшет: טעה בזו ובזו חוזר לראש *ошибся в обоих случаях – возвращается к началу,* т. е. произносит заново Шмонэ-Эсрэ вместе с "авдалой", а потом произносит "авдалу" над бокалом вина.

אבל עקרב פוסק. וטעמא דמילתא משום דמסוכן ליקח ממנו ליתן לו: **אין מעידין עליו.** לומר לחבירו שראהו שנתחייב מיתה: **גנב מיגנב.** כשנכנס לביתו ומצא שם כלי ונטלו: **ומדי דרגי.** לאו דוקא אלא כלומר הזכר ממנו הרבה: **כיומי ניסן.** מתוך שעברו ימי הפסחי שהתרו בהן ונכנסו ויצאו בהיתר ונעשו כולם טהורים: **אבל עקרב פוסק.** כלומר לחבירו שראהו שנתחייב מיתה: **גנב מיגנב.** כשנכנס לביתו ומצא שם כלי ונטלו: **ומדי דרגי.** לאו דוקא אלא כלומר הזכר ממנו הרבה: **כיומי ניסן.** מתוך שעברו ימי הפסחי שהתרו בהן ונכנסו ויצאו בהיתר ונעשו כולם טהורים:

מחזיר לו א"ל לאו ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך א"ל היו חותכים את ראשי בסייף א"ל והלא דברים ק"ו ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם [ט]שהיום כאן ומחר בקבר כך אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה מיד נתפיים אותו השר ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום: **אפי'** [י]נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: אמר רב ששת לא שנו [יא]אלא נחש אבל עקרב פוסק מיתיבי [יב]נפל [יג]לגוב אריות אין מעידין עליו שמת נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת שאני התם דאגב איצטא מזקי א"ר יצחק יראה שוורים פוסק דתני רב אושעיא [יד]מרחיקין המשור תם חמשים אמה ומשור מועד כמלא עיניו תנא משמיה דר' מאיר ריש תורא כדקולא סליק לאגרא ושדי דרגא מתותך אמר שמואל הני מילי בשור שחור וביומי ניסן מפני שהשטן מרקד לו בין קרניו ת"ר [טו]מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא אמר להם הראו לי את חורו הראוהו את חורו [טז]נתן עקבו על פי החור יצא ונשכו ומת אותו ערוד נטלו על בתפו והביאו לבית המדרש אמר להם ראו בני אין ערוד ממית אלא החטא ממית באותה שעה אמרו אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא: **מתני'** [יז]מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים [יח]ושאלה בברכת השנים [יט]והבדלה בחונן הדעת [כ]ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה רבי אליעזר אומר בהודאה: **גמ'** מזכירין גבורות גשמים מאי טעמא [כא]אמר רב יוסף מתוך שקולה בתחיית המתים לפיכך קבועה בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים מאי טעמא אמר רב יוסף מתוך שהיא פרנסה לפיכך קבועה בברכת פרנסה הבדלה בחונן הדעת מ"ט א"ר יוסף מתוך שהיא חכמה קבועה בברכת חכמה ורבנן אמרי מתוך שהיא חול לפיכך קבועה בברכת חול א"ר אמי גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה של חול וא"ר אמי [כב]גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר יכי אל דעות ה' וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר [כג]כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו אמר רבי אלעזר גדול מקדש שנתן בין ב' אותיות שנאמר [כד]פעלת ה' מקדש ה' וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו דעה נתנה בין שתי אותיות מקדש נתן בין שתי אותיות מתקיף לה [כה]רב אחא קרחינאה אלא מעתה גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר [כו]אל נקמות ה' אמר ליה אין במילתה מיהא גדולה היא והיינו דאמר עולא שתי נקמות הללו למה אחת לטובה ואחת לרעה לטובה דכתיב [כז]הופיע מהר פארן לרעה דכתיב אל נקמות ה' אל נקמות הופיע: רבי עקיבא אומר אומרה ברכה רביעית כו': א"ל רב שמן בר אבא לר' יוחנן מכדי אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות נחזי [כט]היכן תקון א"ל בתחלה קבועה בתפלה העשירו קבועה על הכום הענו חזרו וקבועה בתפלה והם אמרו [ל]המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכום איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות בתחלה קבועה בתפלה העשירו קבועה על הכום חזרו והענו קבועה בתפלה והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכום איתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכום אמר [לא]רבא [לב]ומותבינן אשמעתין [לג]טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים [לד]ושאלה בברכת השנים מחזירין אותו [לה]והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכום לא תימא מפני שיכול לאומרה על הכום אלא אימא מפני שאומרה על הכום איתמר נמי אמר רבי בנימין בר יפת שאל ר' יוסי את ר' יוחנן בצידן ואמרי לה ר' שמעון בן יעקב דמן צור את ר' יוחנן ואנא שמעית המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכום או לא ואמר ליה צריך שיבדיל על הכום איבעיא להו המבדיל על הכום מהו שיבדיל בתפלה אמר רב נחמן בר יצחק [לו]קל וחומר מתפלה ומה תפלה דעיקר תקנתא היא אמרי המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכום המבדיל על הכום דלאו עיקר תקנתא היא לא כ"ש תני ר' [לז]אחא אריכא קמיה דרב חינגא המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכום ואם הבדיל בזו ובזו [לח]ינוחו לו ברכות על ראשו הא גופא קשיא אמרת המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכום אלמא תפלה לחודה סגי והדר תני אם הבדיל בזו ובזו ינוחו לו ברכות על ראשו וכיון דנפיק ליה בחרא אפטר והויא [לט]ברכה שאינה צריכה ואמר רב ואיתימא ר"ל ואמרי לה ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו [מ]כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום [מא]לא תשא אלא אימא הכי אם הבדיל בזו ולא הבדיל בזו ינוחו לו ברכות על ראשו בעא מיניה רב חסדא מרב ששת טעה בזו ובזו [מב]מהו אמר ליה טעה בזו ובזו יד בזו אמר

תורה אור השלם

1. אל תֵּרֵא תִּרְהֵב מֵהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא: שמואל ב ו ג
2. כִּיכְלֵי קְצִירָה תִּשְׁבְּרֶנָּה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם בִּינוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יְרַחֲמֶנּוּ עֹשֵׂהוּ וְיֹצְרֵהוּ לֹא יְחָנֶּנּוּ: ישעיהו כז יא
3. הַבְּאֵרוּ וְהַעֲלוּ כָּהּ נָבְלֶהָ מָכוֹן לְשִׁבְתֵּךְ שָׁעַלְתְּ יְיָ מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כֹּנְנוּ יָדֶיךָ: שמות טו יז
4. אַל נְקַמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: תהלים צד א
5. וְיֹאמַר יְיָ מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מִרְבְבוֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ: דברים לג ב
6. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ז

הגהות הב"ח

(ט) גמ' נחזי היכן תקון. ג"כ בפרק מי שמתו. דף כב ע"ב גבי מגילה נחזי קרי מרך מלמדים ונחזי הכי ופ"ה נחזי:

גליון הש"ס

גמ' נתן עקבו על פי החור. עיין יפה מראה כאמצע ופרק ג סימן יח ד"ה מעשה:

מוסף רש"י

אומרה ברכה רביעית בפני עצמה. להבדלה במוצאי שבתות ויום טוב בתוך תפלת ערבית [ערוה"ש סימן רצו]. בין שתי אותיות. של שם. כך שמעתי. [י"ט בל תשחית]. על שם הבדלתם בתולת [ויקרא כ, כו]. קרי ליה מפסיקת בתולת [ירושלמי ברכות פ"ה ה"ג]. מדלי מקדש. [שם]. אותה לטובה. של ישראל. שפוקח עיניהם מלראות בעונם. ותקנה היטב מגמול [שם]. ואותה לרעה. לפרעה ולמצרים שנטבעו בים. שפרעה מלך מצרים בימי יוסף. [ילקוט שמעוני שמות רמז רסב]. ואחרי כן נתקבצו עליו כל מלכי ארץ כנען [שם]. ואומות העולם. [שם

כלכתא מפני. המכניס כמפלה נריך שיכניל על הכוס עד לג: כיוס טוב שהל לכיום אחר בשבת. עתין מפללין אתה מוצין: ר"ג אלכה מכלל דפליגי ובא פליגי ובא פליגי רבנן בשאר יומם כשבת כי"ם שהל לכיום אחר בשבת מי פליגי ובא פליגי ר"ם אפו כל שבשה מי שכדיון כר"ם דשבשת נשביד כוסיס. ולשטרין למימר אלכה כר"ם: אלכה. מ"ד אלכה דרשיון לה בפרקין ומ"ד מטין מדרש לג דרשיון נרשים אלל פורדי מוריון ליחיד לעשות כר"ם כי"ע שהל להיות נפ' בשבת ומ"ד נרשין פורדי נמי לג מוריון ולא עביד לג מהדרין עבדה: מודים. אלמים לר"ש כי"ע שהל להיות אחר השבת. לפי שהיה ר' עקיבא מרבה בתלמידים ומכבדן יותר משאר חכמים ומתוך כך היו מתים קודם זמנם ולא היו מניחין אלא מעט מן המעט ולפיכך היו מכבדין אותן יותר משאר חכמים שהיו מניחין הרבה מן הרבה ולפיכך היו מכבדין אותן יותר משאר חכמים שהיו מניחין הרבה מן הרבה: גמ' שמעת מינה. לומר על אלה אם ולא על אלה שהרי כיוסו: מדסיפא. מלומד. והוה לג לרמשים עשה אלא להטיל על שהל תלי גזרותיו להודיע שכם עבדיו ושומרי מלוחיו וגזרות אלומיו אף כדברים שיש לשנן ולפרסם להציל עליהם ולומר מה לוכן במלוה זו: ודבר אפי להודיע לגכי פוא דבר: שיציע לו מה שהציע: אי לאו דאמרינהו משה. אלל הגדול הגדול והטורף אלה לג יש פרט ולא יקח שוחד (דברים י"): ופקנינהו בשפלה. כשהפללו עזרל על מעל הגוזה בספר עזרל (נחמיה ח): אלל בידי אמים. אל הכא על אלדם בידי הקב"ה הוא כגון מרוך קלר עני עשיר אלם שוטה לגן שמור אלל בידי אמים הוא אלל לדיק ואלא אינו לג על ידי אמים אלא זו אלר כידו של אדם ותתן לפניו שני לרטים והוא יאמר לו ילמא אמים: אילמא פילפא ואני לא. אל אינה ואינה אלא אלוקי אלא אלוקי אלא אלוקי

אמר ליה רבינא לרבא *Сказал Равина Раве*, спросил его: אמר הלכתא מאי *что* говорит *закон*? אמר ליה *Сказал ему* Рава: כי קידוש закон об "авдале" *подобен* закону о "*кидуше*". מה קידוש *Как* "*кидуш*": אף על גב דמקדש בצלותא מקדש אכסא *несмотря на то что произнес* "*кидуш*" *в молитве*, все равно *произносит* его *над бокалом* вина, – אף הבדלה נמי *так и* "*авдала*": אף על גב דמבדיל בצלותא מבדיל אכסא *несмотря на то что произнес ее в молитве*, все равно *произносит ее над бокалом* вина.

Учили в мишне: רבי אליעזר אומר *раби Элиэзер говорит*: בהודאה произносят "авдалу" *в* благословении "*благодарность*".

רבי זירא הוה רכיב חמרא *Раби Зэра ехал на осле*, הוה קא שקיל ואזיל רבי חייא בר אבין בתריה *раби Хия бар Авин шел за ним*. אמר ליה *Сказал ему* раби Хия бар Авин: ודאי דאמריתו משמיה דרבי יוחנן *верно ли, что* вы *сказали от имени раби Йоханана*, что הלכה כרבי אליעזר *закон – как* сказал *раби Элиэзер* (о том, что "авдалу" произносят в благословении "благодарность") ביום טוב שחל להיות אחר השבת *в* случае *праздника, который идет* сразу *после субботы*? אמר ליה *Сказал ему* (ответил): אין *да*.

הלכה מכלל דפליגי Из того, что сказано "*закон* – как раби Элиэзер", *следует, что спорили* на эту тему мудрецы. Но разве они спорили?!

והא פליגי רבנן ולא פליגי *А разве не спорили*? *Ведь* вот же, *спорили мудрецы* в нашей мишне на тему, где произносят "авдалу" в молитве: первый учитель мишны считает, что "авдалу" произносят в благословении "Даруешь разумение"; раби Акива считает, что произносят отдельное благословение; раби Элиэзер – что произносят ее в благословении "благодарность".

אימר דפליגי רבנן בשאר ימות השנה *Скажем* (согласимся), *что спорили мудрецы относительно остальных дней года*. ביום טוב שחל להיות אחר השבת מי פליגי Но *разве относительно праздника, который идет после субботы, спорили*? Ведь по праздникам благословение "Даруешь разумение" не произносится.

והא פליג רבי עקיבא *Но ведь спорит* же *раби Акива* с раби Элиэзером, утверждая, что "авдала" всегда произносится в особом благословении. А раз так, то прав раби Йоханан, сказавший, что закон – как раби Элиэзер.

אטו כל השנה כולה מי עבדינן כרבי עקיבא Но *разве весь год мы поступаем как раби Акива*, דהשתא ניקו ונעביד כוותיה *чтобы сейчас*, в праздник, наступивший на исходе субботы, *сделать по его мнению*?

כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כרבי עקיבא *Весь год почему мы не поступаем как раби Акива*? דתמני סרי תקון *Потому что 18* благословений *установили* мужи Великого собрания, תשסרי לא תקון но *19 не установили*. הכא נמי *То же самое и здесь*: שב תקון *семь* благословений *установили* в праздник, תמני לא תקון но *восемь не установили*.

אמר ליה *Сказал ему*: לאו הלכה אתמר *не было сказано "закон"*, אלא מטין אתמר *но* вместо "закон – как сказал раби Элиэзер" *сказано "склоняют"*: склоняют человека поступить, как сказал раби Элиэзер. Т. е., если некто пришел спросить, что делать в случае праздника, который идет сразу после субботы, предлагают ему поступить в согласии с мнением раби Элиэзера.

רבי יצחק דאתמר *Как учили* в доме учения: בר אבדימי אמר משום רבינו *раби Йицхак бар Авдими сказал от имени нашего учителя* Рава: הלכה *закон* – как раби Элиэзер, и это объявляют как закон для всех.

ואמרי לה *А* некоторые *сказали* (что раби Йицхак бар Авдими сказал от имени Рава): מטין *склоняют* к мнению раби Элиэзера того, кто пришел спросить, как поступить, но не объявляют это мнение как закон для всех.

רבי יוחנן אמר *Раби Йоханан сказал*: מודים *согласны* мудрецы с раби Элиэзером в этом случае.

ורבי חייא בר אבא אמר *А раби Хия бар Аба сказал*: נראין *приемлемы* слова раби Элиэзера, но никого не склоняют к его мнению, а тем более не объявляют его законом для всех; однако если кто-то так поступил – выполнил заповедь "авдалы".

אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра*: נקוט דרבי חייא בר אבא בידך *придерживайся* того варианта

כלכבא מאי. המכדיל בתפלה צריך שיכדיל על הכוס תו לא: ביום טוב שחל להיות אחר השבת. שלין מתפללין אתה תונן: ר"ג כלכבא מכלל דפליגי ולא פליגי וכפ פליגי רבנן לימר דפליגי רבנן בשאר יום דשנה ביה"ט שחל להיות אחר השבת מי פליגי וכפ פליגי ר"ש אמו כל השנה מי שבדינן כר"ש דשפיא נעביד כוסיפ. דלעטרין לימיר הלכה כר"ש: כלכה. מ"ד הלכה דרשיון לה נפרקין ומ"ד מטין מדרש לה דרשיון נרשים אבל מורחי מורין ליתיר לעשות כר"ש ביה"ט שחל להיות נמ' נשבת ומ"ד נרשין מורחי נמי לא מורין ולי עביד לא מהדרין עובדא: מודים. מכמים לר"ש ביה"ט שחל להיות אחר השבת: נקוט דר' חייא בר אבא בידך. שהוא מדקדק בלשון רבו ויקומא בו פיממים שלא יחלוף לו נרשין נמטין או נמודים: כרחבא. שהיה מדקדק בלשון רבו ואומר פטיו כפול היה ותע"פ שבלשון משנה קורהו אלטנא נפסחים ופסוכסא על גב האלטנא הוא לקדק בלשון רבו ולא אמר אלטנא כפולה היתה. יש פותרין הא דאמרי מדאמר ר' יהודה דייק מפיקי לרבוותיה מי מדרני יהודה מי מדלג יהודה וקשיא לי נגוה טוהא מדא דאמרה לא לאה רבי יהודה ממש לא רבי יהודה ופשיטה ופוד טולהו לאורולי נמי לייקו לומר דבר נשם לומרו ופוד ליכא למימר מהא דייק ליפנא דשמעתא אלא מפיקי לרבוותא: מפיו כפול. אלטנולות זו לפניס מזו נהיקף עגול ליצב שם: לא ידענא מי. לא נרשין ולא מודים ולא מטיס: ופודיפנו. לומר

אמר ליה רבינא לרבא הלכתא מאי אמר ליה בי קידוש מה קידוש אף על גב דמקדש בצלותא מקדש אכסא אף הבדלה נמי אע"ג דמבדיל בצלותא מבדיל אכסא: ר' אלעזר אומר בהודאה: ר' זירא הוה רגיב חמרא הוה קא שקיל ואזיל ר' חייא בר אבין בתריה אמר ליה ודאי דאמריתו משמיה דר' יוחנן הלכה כר' אליעזר ביום טוב שחל להיות אחר השבת אמר ליה [יא] אין [יב]הלכה מכלל דפליגי ולא פליגי והא פליגי רבנן אימר דפליגי רבנן בשאר ימות השנה ביום טוב שחל להיות אחר השבת מי פליגי והא פליג ר' עקיבא [יג]אטו כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא ניקו ונעביד כוותיה כל השנה כולה מאי מעמא לא עבדינן כרבי עקיבא דתמני סרי תקון תשסרי לא תקון הבא נמי שב תקון תמני לא תקון אמר ליה לאו הלכה אתמר [יד]אלא מטין אתמר [טו]דאתמר ר' יצחק בר אבדימי אמר משום רבינו הלכה ואמרי לה מטין ר' יוחנן אמר מודים ור' חייא בר אבא אמר נראין אמר ר' זירא נקוט דרבי חייא בר אבא בידך [טז]דדייק וגמר שמעתא מפומא דמרה שפיר כרחבא דפומבדיתא דאמר רחבא [יז]אמר ר' יהודה [יח]הר הבית סטיו כפול היה והיה סטיו לפנים ממטיו אמר רב יוסף אנא לא האי ידענא ולא האי ידענא אלא מדרב ושמואל ידענא דתקינו מרגניתא בבבל [יט]ותודיענו ה' אלהינו את משפטי צדקך ותלמדנו לעשות חקי רצונך ותנחילנו זמני ששון ותני נרבה [כ] ותורישנו קדושת שבת וכבוד מועד ותניגת הרגל בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך ותתן לנו וכו': **מתני'** [כא]האומר [כב]על קן צפור יניעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך [כג]מודים מודים משתקין אותו: **גמ'** בשלמא מודים מודים משתקין אותו משום דמיחזי כשתי רשויות ועל טוב יזכר שמך נמי משמע על הטובה ולא על הרעה [כד]ותנן [כה]חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אלא על קן צפור יניעו רחמיך מ"ט פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית וחד אמר מפני שעושה מרותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות ההוא דנחית קמיה דרבה ואמר אתה חסת על קן צפור אתה חום ורחם עלינו אמר רבה כמה ידע האי צורבא מרבנן לרצויי למריה א"ל אביי והא משתקין אותו תנן [כו]ורבה נמי לחרודי לאביי הוא דבעי ההוא דנחית קמיה דר' חנינא יאמר האל הגדול הגבור והגורא והאדיר והעזוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי והנכבד המתין לו עד ליסיים כי סיים א"ל סיימתיהו לכולהו שבחי דמרך למה לי כולי האי אנן הני תלת דאמרינן אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה לא הוינן יכולין למימר להו ואת אמרת כולי האי ואולת משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלא גנאי הוא לו: ואמר [כז]רבי חנינא [כח]הבל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר [כט]ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא והא"ר חנינא משום ר' שמעון בן יוחי אין לו להקב"ה ככית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים שנאמר [ל]יראת ה' היא אוצרו אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא דאמר ר' חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול: מודים מודים משתקין אותו: אמר ר' [לא]זירא האומר שמע שמע כאומר מודים מודים דמי מיתיבי הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה מגונה הוא דהוי שתוקי לא משתקינן ליה לא קשיא הא דאמר מילתא ותני לה והא דאמר פסוקא ותני ליה אמר ליה רב פפא לאביי ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה אמר ליה

חברותא

כמקום ותתן לנו ולכל־ישיגים בין קדושת שבת לקדושת י"ט וכו' הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך ימר ותתן לנו ה' אלהינו מועדים לשמחה וכו' ומפיים מקדש ישראל והזמנים כתפלתו: **מתני'** האומר: על קן צפור יניעו רחמיך. מלמים שהיו מרחים עלמם להעמיק בלשון תחנונים ואומרים לפוס שלפניו קן צפור שלא יגרשו ולא יקחו את האם על הבנים ויהיו מצטערים: **גמ'** שמטיל קנאה. לומר על אלה אם ולא על אחר כיוצא: מדמיו. מלומיו. והוא לא נרחמים עשה אלא שיגרשו על מנת להטיל על ישראל מקי גזרותיו להודיע שסם עבדיו ושומרי מלותיו וגזרות מקומיו אף כשהדים שיש לשנן ולעשות להשיב עליהם ולומר מה לוכך במלוה זו: ורבה נמי לחרודי לאביי הוא דבעי. שיעיב לו מה שהשיב: אי לאו דאמרינהו משה. אלו הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד (דברים י): ופקדינהו בפסוקו. כשהפקיד עזרא על מעל הגולה בספר עזרא (נחמיה ט): הבל בידי שמים. כל הבא על המלח בידי הקב"ה הוא כגון מרוך קלר עני עשיר מכס שוטה לגן שחוך הבל בידי שמים הוא אבל לזיק ורעב אינו בא על ידי שמים אם זו מפר בידו של חלש ונתן לפניו שני דרכים והוא יבחר לו ילחת שמים: מילתא מילתא ומני לא. כל מיכה ומיכה מחר ושונה מגונה הוא שחוקי לא משתקין ליה אלין זה דומה למקנל עליו שני מלכיות אלא למחלונין. אמר פסוק אלא ומני ליה משתקינן ליה דמחזי כשתי רשויות:

מכרותא

רבינו גרשום

מסורת הש"ס

אמר ר' זירא נקוט דר' חייא בר אבא בידך דנמר שמעתתא מפומיה דרבינו. איתא בפרק כיצד מברכין על המזונות (דף מח) אמר עוקבא בריפין בר יפת אמר ר' חייא בר אבא ר' חייא בר אבא בידיך שמעתא מפומיה דרבינו ר' חייא בר אבא כל לי יפתין הוה מהדר להלמודיה קמיה דר' יוחנן רבינו ואית דגרסיה בפ' כיצד הרגל (דף פו) ושפיטת חולין (כב:). המביא אשם תלוי (כריתות דף נו:):

מדים מודים משתקין אותו. בהלמודי ארץ ישראל נתנו הפרש בזה דהכי דאמרי התם אחיכר בצבור אבל ביחיד התנוים הם רבנן דקמגלה (ירושלמי פרק ג הלכה ו) אמרי הכי:

אמן אמן שמע שמע:

רבינו חנאל

איתמר רב יצחק בר אבדימי אמר משום רבי הלכה ואמרי לה מטין ר' יוחנן אמר מודים ואמר רב אפי אמר הלכה ר' חייא בר אבא אמר נראין ר' יסי ב"ר חנינא ואפי מטין. פי'. מאן דאמר מודים סבר רבני הכל הוא כלא חלקה. מאן דאמר הלכה סבר מליני ומסקו הלכה. מאן דאמר מטין סבר שיקול הדעת ולא הבריעו בואור. מאן דאמר נראין סבר שקלי חכמים וכריהן וכדרך שנראין דברי זה. דאמר רחבא א"ר יהודה הר הבית וכו'. פי' הוה מסתקא ליה אי משום רב יהודה אי משום רבי יהודה. היה מדקדק שלא יחלוף השמות היה שונה רבי. ואפר רבינו יהי לפר אינו כן. שלו היה אומר רבי. לא היה אומר לא רב ולא ר'. ואינה מלה בלל. ואינו אומר סתם ולא בכרי לו. וכן אמר יהי לפר. כי רחבה לא ראה ר' יהודה מעולם ולא ראה אלא רב יהודה. ושפיר שנה ורחב ר' יהודה. וראוי הנאותים בזמן הזה שאין באותו דור ר' ואמרו כן. [שפיר בשול היה. פי'. מערקל]. שפני שמטיל קנאה בשעשה בראשית. פי' ירושלמי ר' מנחם בשם ר' סימון שפני שקרחה הגר על מרחיבו של הקביה. [וכל בידי שמים הוץ מיראת שמים שנאמר ועתה ישראל מה ה'. אלקיך שואל מעמך וגו'. וכי ישראל אדם רבר שאינו ברשותו אלא מרבן רואה שיראת שמים בידו של אדם והיון דהוא דאמר פסוקא פסוקא אין משתקין אותר מיהו מגונה הוי. פסוקא פסוקא אין משתקין אותו מיהו מגונה הוי.

תורה אור השלם

1. תקנה אשתאל קדה יי אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את יי אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את יי אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך.
דברים י יב

2. תקנה אשתאת עתיך וחסן ישועות חכמת ודעת יראת יי היא אוצרו:
ישעיהו לג ו

גליון הש"ס

גמ' אלא מעתה אחתר. עיין מענוגת דבר שמואל (סימן קיג):

בשתרי האומר על קן צפור. עי' איכ"ר פ' לאמר על פסוק מלם ואכלה מלעיג ה'. ומכלהם רבה פרשם כי פעם (ב"ק ו:).

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ח"ל לקן) מ"ש: [ב] ר"ה ג"ב בר (ב"ל ר' זירא) מ"ש: [ג] גמ' (אמאי) ר"ש אמי ששן ואני מנגמו) מ"ש ת"ב כאמבים ב"ג (ב):

מוסף רש"י

ודאי דאמריתו. (שן שלא כהן, אפשר שאפשר דבר אב של שלמה מוסרים דבר אב של מיתה (תוספות פי'). דדייק וגמר שמעתא מפומיה דמרה. כשבמועדים יפלה מפי רבו מקדמין ומאחר נרבו (שנוהגה מסם שניה ומכאן ואילך מפי עלמו). שהיה מקדים בשמועתו לשנות ממני קדמה (פסחים נב.). פעמי בשול היה. שלשונם שהיו שוגין בקדמה ואחר כך מוסרים (שם). על קן אמור יניעו רחמיך. (שן שלשון הוא) (במכות יה:). ועל מדים מודים. שלשון שנוי הוא (ברכות יג:). ועל הבדלת. (שן שלשון הוא) (שם). ועל קן צפור יניעו רחמיך. (שן שלשון הוא) (תענית כה:). ועל טוב יזכר שמך. על מזונותיך נתנה לך (שם). מודים מודים. שלשון שנוי הוא (שם). שמטיל קנאה במעשה בראשית. שגרם לנחש שיהא אויב לאשה (תוספות שם). לחרודי לאביי. כדי שיגלה (תוספות שם). הבל בידי שמים חוץ מיראת שמים. כל מזונותיו וקורותיו של אדם נתון לו בעודו בבטן אמו (נדה טו:). מלך מוץ מה (נדה טו:). ואמת קו: (שם). נמנון. (שן שלשון הוא) (נדה טו:). ג) (ביצה כב:). ד) מיהו (שם). ה) (ביצה כב:). ו) (ביצה כב:). ז) (ביצה כב:). ח) (ביצה כב:). ט) (ביצה כב:). י) (ביצה כב:). יא) (ביצה כב:). יב) (ביצה כב:). יג) (ביצה כב:). יד) (ביצה כב:). טו) (ביצה כב:). טז) (ביצה כב:). יז) (ביצה כב:). יח) (ביצה כב:). יט) (ביצה כב:). כ) (ביצה כב:). כא) (ביצה כב:). כב) (ביצה כב:). כג) (ביצה כב:). כד) (ביצה כב:). כה) (ביצה כב:). כו) (ביצה כב:). כז) (ביצה כב:). כח) (ביצה כב:). כט) (ביצה כב:). ל) (ביצה כב:). לא) (ביצה כב:). לב) (ביצה כב:). לג) (ביצה כב:). לד) (ביצה כב:). לה) (ביצה כב:). לו) (ביצה כב:). לז) (ביצה כב:). לח) (ביצה כב:). לט) (ביצה כב:). מ) (ביצה כב:). מא) (ביצה כב:). מב) (ביצה כב:). מג) (ביצה כב:). מד) (ביצה כב:). מה) (ביצה כב:). מו) (ביצה כב:). מז) (ביצה כב:). מח) (ביצה כב:). מט) (ביצה כב:). נ) (ביצה כב:). נא) (ביצה כב:). נב) (ביצה כב:). נג) (ביצה כב:). נד) (ביצה כב:). נה) (ביצה כב:). נו) (ביצה כב:). נז) (ביצה כב:). נח) (ביצה כב:). נט) (ביצה כב:). ס) (ביצה כב:). סא) (ביצה כב:). סב) (ביצה כב:). סג) (ביצה כב:). סד) (ביצה כב:). סה) (ביצה כב:). סו) (ביצה כב:). סז) (ביצה כב:). סח) (ביצה כב:). סט) (ביצה כב:). ע) (ביצה כב:). עא) (ביצה כב:). עב) (ביצה כב:). עג) (ביצה כב:). עד) (ביצה כב:). עה) (ביצה כב:). עו) (ביצה כב:). עז) (ביצה כב:). עח) (ביצה כב:). עט) (ביצה כב:). פ) (ביצה כב:). פא) (ביצה כב:). פב) (ביצה כב:). פג) (ביצה כב:). פד) (ביצה כב:). פה) (ביצה כב:). פו) (ביצה כב:). פז) (ביצה כב:). פח) (ביצה כב:). פט) (ביצה כב:). צ) (ביצה כב:). צא) (ביצה כב:). צב) (ביצה כב:). צג) (ביצה כב:). צד) (ביצה כב:). צה) (ביצה כב:). צו) (ביצה כב:). צז) (ביצה כב:). צח) (ביצה כב:). צט) (ביצה כב:). ק) (ביצה כב:). קא) (ביצה כב:). קב) (ביצה כב:). קג) (ביצה כב:). קד) (ביצה כב:). קה) (ביצה כב:). קו) (ביצה כב:). קז) (ביצה כב:). קח) (ביצה כב:). קט) (ביצה כב:). קי) (ביצה כב:). קיא) (ביצה כב:). קיב) (ביצה כב:). קיג) (ביצה כב:). קיד) (ביצה כב:). קטו) (ביצה כב:). קטז) (ביצה כב:). קיז) (ביצה כב:). קיח) (ביצה כב:). קיט) (ביצה כב:). קכ) (ביצה כב:). קכא) (ביצה כב:). קכב) (ביצה כב:). קכג) (ביצה כב:). קכד) (ביצה כב:). קכה) (ביצה כב:). קכו) (ביצה כב:). קכז) (ביצה כב:). קכח) (ביצה כב:). קכט) (ביצה כב:). קל) (ביצה כב:). קלא) (ביצה כב:). קלב) (ביצה כב:). קלג) (ביצה כב:). קלד) (ביצה כב:). קלה) (ביצה כב:). קלו) (ביצה כב:). קלז) (ביצה כב:). קלח) (ביצה כב:). קלט) (ביצה כב:). קמ) (ביצה כב:). קמא) (ביצה כב:). קמב) (ביצה כב:). קמג) (ביצה כב:). קמד) (ביצה כב:). קמה) (ביצה כב:). קמו) (ביצה כב:). קמז) (ביצה כב:). קמח) (ביצה כב:). קמט) (ביצה כב:). קנ) (ביצה כב:). קנא) (ביצה כב:). קנב) (ביצה כב:). קנג) (ביצה כב:). קנד) (ביצה כב:). קנה) (ביצה כב:). קנו) (ביצה כב:). קנז) (ביצה כב:). קנח) (ביצה כב:). קנט) (ביצה כב:). קס) (ביצה כב:). קסא) (ביצה כב:). קסב) (ביצה כב:). קסג) (ביצה כב:). קסד) (ביצה כב:). קסה) (ביצה כב:). קסו) (ביצה כב:). קסז) (ביצה כב:). קסח) (ביצה כב:). קסט) (ביצה כב:). קע) (ביצה כב:). קעא) (ביצה כב:). קעב) (ביצה כב:). קעג) (ביצה כב:). קעד) (ביצה כב:). קעה) (ביצה כב:). קעו) (ביצה כב:). קעז) (ביצה כב:). קעח) (ביצה כב:). קעט) (ביצה כב:). קפ) (ביצה כב:). קפא) (ביצה כב:). קפב) (ביצה כב:). קפג) (ביצה כב:). קפד) (ביצה כב:). קפה) (ביצה כב:). קפו) (ביצה כב:). קפז) (ביצה כב:). קפח) (ביצה כב:). קפט) (ביצה כב:). קצ) (ביצה כב:). קצא) (ביצה כב:). קצב) (ביצה כב:). קצג) (ביצה כב:). קצד) (ביצה כב:). קצה) (ביצה כב:). קצו) (ביצה כב:). קצז) (ביצה כב:). קצח) (ביצה כב:). קצט) (ביצה כב:). קצי) (ביצה כב:). קציא) (ביצה כב:). קציב) (ביצה כב:). קציג) (ביצה כב:). קציד) (ביצה כב:). קציה) (ביצה כב:). קציו) (ביצה כב:). קציז) (ביצה כב:). קציח) (ביצה כב:). קציט) (ביצה כב:). קצכ) (ביצה כב:). קצכא) (ביצה כב:). קצכב) (ביצה כב:). קצכג) (ביצה כב:). קצכד) (ביצה כב:). קצכה) (ביצה כב:). קצכו) (ביצה כב:). קצכז) (ביצה כב:). קצכח) (ביצה כב:). קצכט) (ביצה כב:). קצל) (ביצה כב:). קצלא) (ביצה כב:). קצלב) (ביצה כב:). קצלג) (ביצה כב:). קצלד) (ביצה כב:). קצלה) (ביצה כב:). קצלו) (ביצה כב:). קצלז) (ביצה כב:). קצלח) (ביצה כב:). קצלט) (ביצה כב:). קצמ) (ביצה כב:). קצמא) (ביצה כב:). קצמב) (ביצה כב:). קצמג) (ביצה כב:). קצמד) (ביצה כב:). קצמה) (ביצה כב:). קצמו) (ביצה כב:). קצמז) (ביצה כב:). קצמח) (ביצה כב:). קצמט) (ביצה כב:). קצנ) (ביצה כב:). קצנא) (ביצה כב:). קצנב) (ביצה כב:). קצנג) (ביצה כב:). קצנד) (ביצה כב:). קצנה) (ביצה כב:). קצנו) (ביצה כב:). קצנז) (ביצה כב:). קצנח) (ביצה כב:). קצנט) (ביצה כב:). קצס) (ביצה כב:). קצסא) (ביצה כב:). קצסב) (ביצה כב:). קצסג) (ביצה כב:). קצסד) (ביצה כב:). קצסה) (ביצה כב:). קצסו) (ביצה כב:). קצסז) (ביצה כב:). קצסח) (ביצה כב:). קצסט) (ביצה כב:). קצע) (ביצה כב:). קצעא) (ביצה כב:). קצעב) (ביצה כב:). קצעג) (ביצה כב:). קצעד) (ביצה כב:). קצעה) (ביצה כב:). קצעו) (ביצה כב:). קצעז) (ביצה כב:). קצעח) (ביצה כב:). קצעט) (ביצה כב:). קצפ) (ביצה כב:). קצפא) (ביצה כב:). קצפב) (ביצה כב:). קצפג) (ביצה כב:). קצפד) (ביצה כב:). קצפה) (ביצה כב:). קצפו) (ביצה כב:). קצפז) (ביצה כב:). קצפח) (ביצה כב:). קצפט) (ביצה כב:). קצצ) (ביצה כב:). קצצא) (ביצה כב:). קצצב) (ביצה כב:). קצצג) (ביצה כב:). קצצד) (ביצה כב:). קצצה) (ביצה כב:). קצצו) (ביצה כב:). קצצז) (ביצה כב:). קצצח) (ביצה כב:). קצצט) (ביצה כב:). קצק) (ביצה כב:). קצקא) (ביצה כב:). קצקב) (ביצה כב:). קצקג) (ביצה כב:). קצקד) (ביצה כב:). קצקה) (ביצה כב:). קצקו) (ביצה כב:). קצקז) (ביצה כב:). קצקח) (ביצה כב:). קצקט) (ביצה כב:). קצר) (ביצה כב:). קצרא) (ביצה כב:). קצרב) (ביצה כב:). קצרג) (ביצה כב:). קצרד) (ביצה כב:). קצרה) (ביצה כב:). קצרו) (ביצה כב:). קצרז) (ביצה כב:). קצרח) (ביצה כב:). קצרט) (ביצה כב:). קצש) (ביצה כב:). קצשא) (ביצה כב:). קצשב) (ביצה כב:). קצשג) (ביצה כב:). קצשד) (ביצה כב:). קצשה) (ביצה כב:). קצשו) (ביצה כב:). קצשז) (ביצה כב:). קצשח) (ביצה כב:). קצשט) (ביצה כב:). קצת) (ביצה כב:). קצתא) (ביצה כב:). קצתב) (ביצה כב:). קצתג) (ביצה כב:). קצתד) (ביצה כב:). קצתה) (ביצה כב:). קצתו) (ביצה כב:). קצתז) (ביצה כב:). קצתח) (ביצה כב:). קצתט) (ביצה כב:). קצי) (ביצה כב:). קציא) (ביצה כב:). קציב) (ביצה כב:). קיג) (ביצה כב:). קיד) (ביצה כב:). קטו) (ביצה כב:). קטז) (ביצה כב:). קיז) (ביצה כב:). קיח) (ביצה כב:). קיט) (ביצה כב:). קכ) (ביצה כב:). קכא) (ביצה כב:). קכב) (ביצה כב:). קכג) (ביצה כב:). קכד) (ביצה כב:). קכה) (ביצה כב:). קכו) (ביצה כב:). קכז) (ביצה כב:). קכח) (ביצה כב:). קכט) (ביצה כב:). קל) (ביצה כב:). קלא) (ביצה כב:). קלב) (ביצה כב:). קלג) (ביצה כב:). קלד) (ביצה כב:). קלה) (ביצה כב:). קלו) (ביצה כב:). קלז) (ביצה כב:). קלח) (ביצה כב:). קלט) (ביצה כב:). קמ) (ביצה כב:). קמא) (ביצה כב:). קמב) (ביצה כב:). קמג) (ביצה כב:). קמד) (ביצה כב:). קמה) (ביצה כב:). קמו) (ביצה כב:). קמז) (ביצה כב:). קמח) (ביצה כב:). קמט) (ביצה כב:). קנ) (ביצה כב:). קנא) (ביצה כב:). קנב) (ביצה כב:). קנג) (ביצה כב:). קנד) (ביצה כב:). קנה) (ביצה כב:). קנו) (ביצה כב:). קנז) (ביצה כב:). קנח) (ביצה כב:). קנט) (ביצה כב:). קס) (ביצה כב:). קסא) (ביצה כב:). קסב) (ביצה כב:). קסג) (ביצה כב:). קסד) (ביצה כב:). קסה) (ביצה כב:). קסו) (ביצה כב:). קסז) (ביצה כב:). קסח) (ביצה כב:). קסט) (ביצה כב:). קע) (ביצה כב:). קעא) (ביצה כב:). קעב) (ביצה כב:). קעג) (ביצה כב:). קעד) (ביצה כב:). קעה) (ביצה כב:). קעו) (ביצה כב:). קעז) (ביצה כב:). קעח) (ביצה כב:). קעט) (ביצה כב:). קפ) (ביצה כב:). קפא) (ביצה כב:). קפב) (ביצה כב:). קפג) (ביצה כב:). קפד) (ביצה כב:). קפה) (ביצה כב:). קפו) (ביצה כב:). קפז) (ביצה כב:). קפח) (ביצה כב:). קפט) (ביצה כב:). קצ) (ביצה כב:). קצא) (ביצה כב:). קצב) (ביצה כב:). קצג) (ביצה כב:). קצד) (ביצה כב:). קצה) (ביצה כב:). קצו) (ביצה כב:). קצז) (ביצה כב:). קצח) (ביצה כב:). קצט) (ביצה כב:). קצי) (ביצה כב:). קציא) (ביצה כב:). קציב) (ביצה כב:). קציג) (ביצה כב:). קציד) (ביצה כב:). קציה) (ביצה כב:). קציו) (ביצה כב:). קציז) (ביצה כב:). קציח) (ביצה כב:). קציט) (ביצה כב:). קצכ) (ביצה כב:). קצכא) (ביצה כב:). קצכב) (ביצה כב:). קצכג) (ביצה כב:). קצכד) (ביצה כב:). קצכה) (ביצה כב:). קצכו) (ביצה כב:). קצכז) (ביצה כב:). קצכח) (ביצה כב:). קצכט) (ביצה כב:). קצל) (ביצה כב:). קצלא) (ביצה כב:). קצלב) (ביצה כב:). קצלג) (ביצה כב:). קצלד) (ביצה כב:). קצלה) (ביצה כב:). קצלו) (ביצה כב:). קצלז) (ביצה כב:). קצלח) (ביצה כב:). קצלט) (ביצה כב:). קצמ) (ביצה כב:). קצמא) (ביצה כב:). קצמב) (ביצה כב:). קצמג) (ביצה כב:). קצמד) (ביצה כב:). קצמה) (ביצה כב:). קצמו) (ביצה כב:). קצמז) (ביצה כב:). קצמח) (ביצה כב:). קצמט) (ביצה כב:). קצנ) (ביצה כב:). קצנא) (ביצה כב:). קצנב) (ביצה כב:). קצנג) (ביצה כב:). קצנד) (ביצה כב:). קצנה) (ביצה כב:). קצנו) (ביצה כב:). קצנז) (ביצה כב:). קצנח) (ביצה כב:). קצנט) (ביצה כב:). קצס) (ביצה כב:). קצסא) (ביצה כב:). קצסב) (ביצה כב:). קצסג) (ביצה כב:). קצסד) (ביצה כב:). קצסה) (ביצה כב:). קצסו) (ביצה כב:). קצסז) (ביצה כב:). קצסח) (ביצה כב:). קצסט) (ביצה כב:). קצע) (ביצה כב:). קצעא) (ביצה כב:). קצעב) (ביצה כב:). קצעג) (ביצה כב:). קצעד) (ביצה כב:). קצעה) (ביצה כב:). קצעו) (ביצה כב:). קצעז) (ביצה כב:). קצעח) (ביצה כב:). קצעט) (ביצה כב:). קצפ) (ביצה כב:). קצפא) (ביצה כב:). קצפב) (ביצה כב:). קצפג) (ביצה כב:). קצפד) (ביצה כב:). קצפה) (ביצה כב:). קצפו) (ביצה כב:). קצפז) (ביצה כב:). קצפח) (ביצה כב:). קצפט) (ביצה כב:). קצצ) (ביצה כב:). קצצא) (ביצה כב:). קצצב) (ביצה כב:). קצצג) (ביצה כב:). קצצד) (ביצה כב:). קצצה) (ביצה כב:). קצצו) (ביצה כב:). קצצז) (ביצה כב:). קצצח) (ביצה כב:). קצצט) (ביצה כב:). קצק) (ביצה כב:). קצקא) (ביצה כב:). קצקב) (ביצה כב:). קצקג) (ביצה כב:). קצקד) (ביצה כב:). קצקה) (ביצה כב:). קצקו) (ביצה כב:). קצקז) (ביצה כב:). קצקח) (ביצה כב:). קצקט) (ביצה כב:). קצר) (ביצה כב:). קצרא) (ביצה כב:). קצרב) (ביצה כב:). קצרג) (ביצה כב:). קצרד) (ביצה כב:). קצרה) (ביצה כב:). קצרו) (ביצה כב:). קצרז) (ביצה כב:). קצרח) (ביצה כב:). קצרט) (ביצה כב:). קצש) (ביצה כב:). קצשא) (ביצה כב:). קצשב) (ביצה כב:). קצשג) (ביצה כב:). קצשד) (ביצה כב:). קצשה) (ביצה כב:). קצשו) (ביצה כב:). קצשז) (ביצה כב:). קצשח) (ביצה כב:). קצשט) (ביצה כב:). קצת) (ביצה כב:). קצתא) (ביצה כב:). קצתב) (ביצה כב:). קצתג) (ביצה כב:). קצתד) (ביצה כב:). קצתה) (ביצה כב:). קצתו) (ביצה כב:). קצתז) (ביצה כב:). קצתח) (ביצה כב:). קצתט) (ביצה כב:).

от раби Хии бар Аба, который *у тебя*. דדייק וגמר שמעתא מפומא דמרה שפיר *Потому что он был точен и учил* слово в слово то, *что слышал из уст своего учителя*, поступая точно так же, כרחבא דפומבדיתא *как* поступал *Рахва из Пумбедиты*.

דאמר רחבא אמר רבי יהודה *Ибо сказал Рахва: сказал раби Йеуда:* הר הבית סטיו כפול היה *Храмовая гора была окружена портиком* со скамьями; והיה סטיו לפנים מסטיו *и портик стоял внутри* другого *портика*. – Пример показывает, что ученик не изменил слова учителя, предпочтя термину אצטבא (барьер для сидения), который используется в мишне, термин סטיו (колоннада, портик), которым пользовался учитель.

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф:* אנא לא האי ידענא ולא האי ידענא *я не знаком ни с тем, ни с этим* – ни с одним из вариантов соответствия мнения раби Элиэзера закону. אלא מדרב ושמואל ידענא *Но я знаком* со словами *Рава и Шмуэля*, דתקינו לן מרגניתא בבבל *которые постановили нам жемчужину в Вавилонии*, т. е. дали прекрасный текст послесубботней "авдалы", включаемый в молитву праздника и идущий перед благословением ותתן לנו ("И даровал Ты нам").

Вот текст этой вставки: ותודיענו ה' אלהינו את משפטי צדקך ותלמדנו לעשות חקי רצונך *"Ты дал нам познать, Всевышний, наш Бог, Свои праведные законы и научил нас исполнять повеления*, установленные *Твоей волей*. ותנחילנו זמני ששון וחגי נדבה *Ты дал нам в удел сроки веселья и даровал праздники.* ותורישנו קדושת שבת וכבוד מועד וחגיגת הרגל *Ты дал нам в наследие святость субботы, почитание праздничных дней и* возможность отмечать *праздники.* בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת *Святость субботы Ты отделил от святости праздника* ואת יום השביעי משׁשת ימי המעשה קדשת *и отличил святостью седьмой день от шести дней труда.* הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך *Ты выделил и освятил Свой народ, Израиль, Своей святостью".* ותתן לנו וכו' После чего идет благословение *"И даровал Ты нам"*.

МИШНА

האומר על קן צפור יגיעו רחמיך *Произносит* в своей молитве: "(Даже) *на птичье гнездо придет Твое милосердие*" (намек на запрет Торы брать яйца или птенцов из гнезда, не отогнав их мать), ועל טוב יזכר שמך *"За добро* (Тобой совершенное) да *будет помянуто Твое имя"*, מודים מודים *"Благодарим, благодарим"* (в благословении "благодарение"), – משתקין אותו *такого* человека *заставляют замолчать*, прерывают.

ГЕМАРА

בשלמא מודים מודים משתקין אותו *Понятно*, что если говорит *"благодарим, благодарим"*, то *заставляют его замолчать*, משום דמיחזי כשתי רשויות *потому что* его молитва *выглядит как* обращение к *двум силам*, а не к Одному Всевышнему.

О том, кто говорит: ועל טוב יזכר שמך *"За добро* (Тобой совершенное) да *будет помянуто Твое имя"*, – נמי משמע על הטובה ולא על הרעה *тоже* понятно: его заставляют замолчать, поскольку из его слов *следует*, будто надо благодарить *за добро, но не за зло*. ותנן *В то время как учили* в мишне (см. ниже, стр. 54а): חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה *обязан человек благословлять* Всевышнего *за зло, как благословляет* Его *за добро*. [Имеется в виду, что человек благодарит Всевышнего за то, что ему кажется злом, и за то, что он воспринимает как добро.]

אלא על קן צפור יגיעו רחמיך מאי טעמא *Но* того, кто говорит: *"На птичье гнездо придет Твое милосердие"*, – *почему* заставляют замолчать?

פליגי בה תרי אמוראי במערבא *Спорили на эту* тему *два* мудреца-*амораим на Западе*, т. е. в Стране Израиля: רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא *раби Йосе бар Авин и раби Йосе бар Звида*.

חד אמר *Один* из них *сказал*: заставляют его замолчать, מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית *потому что вызывает зависть* между созданиями *Творения*, ибо как бы говорит, что

כלכתא מאי. המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס תו לא: ביום טוב אחד ליום אפר בשבת. שלין מתפללין תחה מוסף: ס"ג תלכה מכלל דפליגי ואם פליגי ופליגי רבנן בשאר ימום השנה כ"ש אחד ליום אחר בשבת מי פליגי ופו פליג ר"ש אפו כל השנה מי שבדיון כר"ש דבשאר נעבד וכו'. והכי ס"פרש"י ז"ל כי זרא [ב] הלכה מכלל דפליגי נתמיה ופריך הגמרא ואם פליגי והא פליגי רבנן וכו': ופו פליג ר' עקיבא. לומרה ברכה רביעית לעלמה ולמעוך למימר הלכה כר"ש לאפוקי מדר"ש: אפו כל השנה כולה מי שבדיון כר"ש דבשאר נעבד כוסיה. לאעוך למימר הלכה כר"ש: הלכה. מ"ד הלכה דרשיון לה בפרקין ומ"ד מעין מדרש לא דרשיון ברישים אבל מורחי מורין ליחיד לעשות כר"ש כ"ש שאל להיות בת' בשבת ומ"ד נרלין מורחי נמי לא מורין ולי עביד לא מהדרין עובדא: מודים. מכאים לר"ש ני"ט שאל להיות אחר השבת. שהוא מדקדק בלשון רבו ויקוצע בו שימנים שלא יתחלף לו נרלין כמעין לו במודים: כדאמרי. שהיה מדקדק בלשון רבו ואומר שפיו כפול היה ומע"פ שבלשון משנה קורהו אלטנטא בפתחים ובקוהם על גב אלטנטא הוא דקדק בלשון רבו ולא אמר אלטנטא כפולה היתה. יש פותרין הא דאמרי מדאמר ר' יהודה דשיק שפיקי דבעוותיה לי מדברי יהודה לי מדבר יהודה וקשיא לי בגוה טוהא מדא דרחמא לא רמה רבי יהודה ממיו לא רבי יהודה בשימה ועוד טולבו לאוקמי נמי דשיקו לומר דבר בשם אומרו ועוד ליכא למימר מהא דשיק ליטנא דשמעתא אלא שפיקי דרבוותא: שפיו כפול. אלטנטאות זו בפתים מזו בהיקף עגול ליצב שם: לא שאי ידענא מי'. לא נרלין ולא מודים ולא מטיס. ופודיענו. לומר

אמר ליה רבינא לרבא הלכתא מאי אמר ליה כי קידוש מה קידוש אף על גב דמקדש בצלותא מקדש אכסא אף הבדלה נמי אע"ג דמבדיל בצלותא מבדיל אכסא: ר' אליעזר אומר בהודאה: ר' זירא הוה רביב חמרא הוה קא שקיל ואויל ר' חייא בר אבין בתריה אמר ליה ודאי דאמריתו משמיה דר' יוחנן הלכה כר' אליעזר ביום טוב שחל להיות אחר השבת אמר ליה [א] אין [ב]הלכה מכלל דפליגי ולא פליגי והא פליגי רבנן אימר דפליגי רבנן בשאר ימות השנה ביום טוב שחל להיות אחר השבת מי פליגי והא פליג ר' עקיבא [ג]אפו כל השנה בולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא ניקו ונעביד כוותיה כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כרבי עקיבא דתמני סרי תקון תשסרי לא תקון הבא נמי שב תקון תמני לא תקון אמר ליה לאו הלכה אתמר [ד]אלא מטין אתמר [ה] [ו]ראתמר ר' יצחק בר אבדימי אמר משום רבינו הלכה ואמרי לה מטין ר' יוחנן אמר מודים ור' חייא בר אבא אמר נראין הדברים [ז]דדייק ונמר שמעתא מפומא דמרה שפיר כרחבא דפומבדיתא דאמר רחבא [ח]אמר ר' יהודה [ט]הר הבית סטיו כפול היה והיה סטיו לפנים מסטיו אמר רב יוסף אנא לא האי ידענא ולא האי ידענא אלא מדרב ושמואל ידענא דתקינו לן מרגניתא בבבל [י]ותודיענו ה' אלהינו את משפטי צדקך ותלמדנו לעשות חקי רצונך ותנחילנו זמני ששון ותני נדבה [יא] ותורישנו קדושת שבת וכבוד מוער וחגיגת הרגל בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך ותתן לנו וכו': מתני' [יב]האומר [יג]על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך [יד]מודים משתקין אותו: גמ' בשלמא מודים משתקין אותו משום דמיחזי כשתי רשויות ועל טוב יזכר שמך נמי משמע על הטובה ולא על הרעה [טו]ותנן [טז]חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אלא על קן צפור יגיעו רחמיך מ"ט פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר מפני שמטיל קנאה בראשית וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות ההוא דנחית קמיה דרבה ואמר אתה חפת על קן צפור אתה חום ורחם עלינו אמר רבה כמה ידע האי צורבא מרבנן לרצויי למריה א"ל אביי והא משתקין אותו תנן [יז]ורבה נמי לחדודי לאביי הוא דבעי ההוא רנחית קמיה דר' חנינא [יח]אמר האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעזוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי והנכבד המתיק לו עד דסיים בי סיום א"ל סיימתיהו לכולהו שבחי דמרך למה לי כולי האי אנן הני תלת דאמרינן אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו כתפלה לא הוינן יכולין למימר להו ואת אמרת כולי האי ואולת משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלא נאוי הוא לו: ואמר [יט]רבי חנינא [כ]יהבל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר [כא]ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא והא"ר חנינא משום ר' שמעון בן יוחי אין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים שנאמר [כב]יראת ה' היא אוצרו אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא דאמר ר' חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו בלי גדול ויש לו דומה עליו בכלי קטן קטן ואין לו דומה עליו בכלי גדול: מודים משתקין אותו: אמר ר' [כג]זירא [כד]כל האומר שמע שמע כאומר מודים מודים דמי מיתיבי הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה מגונה הוא דהוי שתוקי לא משתקינן ליה לא קשיא הא דאמר מילתא מילתא ותני לה והא דאמר פסוקא פסוקא ותני ליה אמר ליה רב פפא לאביי ודילמא מעיקרא לא כתן דעתיה ולבסוף כוון דעתיה אמר ליה חברותא

פתוח מסורה בידי אדם שיאמר הא בעלמו מכן לנו נקר. ס"ב ס"ג שיכולת בידי לכתן בגנבו מלי לכתוב (ירמיה יח) הנה כחומר בידי כיון שיכול לכתוב

Всевышний милосерден только к птицам, но не к остальным созданиям.

וחד אמר *Другой* из них *сказал*: заставляют замолчать, **מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים** *потому что превращает качества Всевышнего* (т. е. Его заповеди) исключительно в проявление *милосердия*, **ואין אלא גזרות** *в то время как они – не что иное, как постановления для* евреев, которые обязаны их выполнять.

ההוא דנחית קמיה דרבה ואמר *Некто вызвался* вести общественную молитву *перед Рабой* (в миньяне, где молился Раба) *и сказал* в молитве: **אתה חסת על קן צפור אתה חוס ורחם עלינו** *Ты сжалился над птичьим гнездом*, так *сжалься* же и *прояви милосердие для нас*.

אמר רבה *Сказал Раба*: **כמה ידע האי צורבא מרבנן לרצויי למריה** *как умеет этот мудрый ученик упрашивать своего Господина*, т. е. Всевышнего! **אמר ליה אביי** *Сказал ему Абае*: **והא משתקין אותו** *так ведь мы учили* – "*заставляют его замолчать*"! **ורבה נמי לחדודי לאביי הוא דבעי** *Но Раба*, который *тоже* знал эту мишну, не похвалить того ученика *хотел*, а *проверить Абае*, насколько тот знает мишну.

ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא *Некто вызвался* вести общественную молитву *перед раби Ханиной*. **אמר** *Сказал* в первом благословении Шмонэ-Эсрэ: **האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעזוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי והנכבד** *Бог великий, могучий, грозный, страшный, мощный, пугающий, сильный, доблестный, решительный и почитаемый*.

המתין לו עד דסיים *Подождал* раби Ханина, *пока тот не закончит*. **כי סיים אמר ליה** *Когда закончил, сказал ему*: **סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך** ну, *закончил со всеми прославлениями Своего Господина*? (Дескать, больше прославлений не знаешь?) **למה לי כולי האי** *Зачем все они*? (Какая в них необходимость?) **אנן הני תלת דאמרינן** Даже те *три* прославления, *что мы говорим* в молитве ("великий, могучий и грозный"), – **אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה לא הוינן יכולין למימר להו** *мы бы не могли их говорить*. **ואת אמרת כולי האי ואזלת** *А ты их все* (десять) *произнес*!

משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב *Пример*, на что это похоже: *на земного царя, у которого была тысяча тысяч золотых динаров*, **והיו מקלסין אותו בשל כסף** *но* все *его прославляли за* его *серебро*, а не за золото. **והלא גנאי הוא לו** *Разве* такое прославление *для него не позор*?

Гемара приводит другое высказывание раби Ханины.

ואמר רבי חנינא *И* еще *сказал раби Ханина*: **חוץ מיראת שמים הכל בידי שמים שנאמר** *всё в руках Небес – кроме страха перед Небесами. Как сказано*[1]: **ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה** "*А теперь, Израиль, чего Всевышний, твой Бог, просит от тебя? Только чтобы ты боялся* Всевышнего".

אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא *Разве страх перед Небесами – это незначительная вещь*? (Из слов "только чтобы ты боялся" следует, что Всевышний просит у евреев незначительной вещи, минимума: хотя бы страха перед Всевышним.) **והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי** *Но ведь сказал раби Ханина от имени рава Шимона бен Йохай*: **אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים** *нет в сокровищнице Всевышнего* ничего, *кроме награды за страх перед Небесами*, т. е. это самое ценное для Него качество. **שנאמר** *Как сказано*[2]: **יראת ה' היא אוצרו** "*Страх перед Небесами – Его сокровище*".

אין *Да*, **לגבי משה מילתא זוטרתא היא** *для Моше это незначительная вещь*. **דאמר רבי חנינא** *Как сказал раби Ханина*: **משל** *пример*, на что это похоже, – **לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו** *на человека, у которого просят ценную вещь и у которого* она *есть*; **דומה עליו ככלי קטן** *для такого* человека эта ценная вещь *подобна дешевой*. **קטן ואין לו** Но если просят у него *дешевую* вещь, которой *у него нет*, **דומה עליו ככלי גדול** то *для него* такая дешевая вещь *подобна ценной*.

Учили в мишне: **מודים מודים** если в молитве произносит: "*Благодарим, благодарим*" – **משתקין אותו** то *его заставляют замолчать*.

1. Дварим 10:12
2. Йешаяу 33:6

אין עומדין פרק חמישי ברכות

כלכפא מפי. המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס תו לא: ניחוש טוב שחל להיות לאחר השבת. שלין מתפללין תחה תוכן: ס"ג הלכה מכלל דפליגי ולא פליגי והא פליגי רבנן בשפר יום השבת כ"ש שחל להיות לאחר השבת מי פליגי והא פליג ר"ש אפו כל השבת מי שבדינן כר"ש דתשפא נעביד כוחיה. דלעולם למימר הלכה כר"ש: הלכה. מ"ד הלכה דרשין לה בפרקין ומ"ד מעין מדלא גמ לדרשין נרשים אבל אורחי מוריון ליתיד לעשות כר"ש כ"ש שחל להיות בשבת ומ"ד נרשין אורחי נמי לא מוריון ולי עביד לא מהדרין עובדא: מודים. תכמים לר"ש ב"ש שחל להיות לאחר השבת: נקוט דר' פייט בר אבא בידך. שהוא מדקדק בלשון רבו ויקובע בו שימים שלא יתחלף לו בלילין בשתין אי בשחרים: כדשבא. שהיה מדקדק בלשון רבו ואומר שניו כפול היה ואע"פ שבלשון משנה קורהו אלעטה בפתמים ובקוראים) על גב אלעטה הוא דקדק בלשון רבו ולא אמר אלעטה כפולה היתה. יש פותרין הא דתתא מדאמר ר' יהודה דייק פפיקי דרבותיה אי מדרבי יהודה אי מדרב יהודה ולקיים לי בגוה טוהא מדא דלתתא לא לאה רבי יהודה מימיו לא רבי יהודה בריה דרבי אלעזר ולא ר' יהודה בשילתא ועוד כולהו לחומלאי נמי דייקו לומר דבר בשם אומרו ועוד ליכא למימר מהא דייק ליה דשמעתא אלא פפיקי דרבותיה: פניו כאור. אלעטות זו לפנים מזו ניהקף עגול ליאב שם: לא שמי ידענא מי'. לא נתלין ולא מודים ולא מטיס: ופודישנו. לומר אמר ליה רבינא לרבא הלכתא מאי אמר ליה כי קידוש מה קידוש אף על גב דמקדש בצלותא מקדש אכסא אף הבדלה נמי אע"ג דמבדיל בצלותא אכסא: ר' אליעזר אומר בהודאה: ר' זירא הוה רכיב חמרא הוה קא שקיל ואויל ר' חייא בר אבין בתריה אמר ליה ודאי דאמריתו משמיה דר' יוחנן הלכה כר' אליעזר ביום טוב שחל להיות אחר השבת אמר ליה [א] אין [ב]הלכה מבלל דפליגי ולא פליגי והא פליגי רבנן אימר דפליגי רבנן בשאר ימות השנה ביום טוב שחל להיות אחר השבת מי פליגי והא פליג ר' עקיבא [ג]אמר כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא ניקו ונעביד כוותיה כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כרבי עקיבא דתמני סרי תקון תשסרי לא תקון הבא נמי שב תקון תמני לא תקון אמר ליה לאו הלכה אתמר [ד]אלא מטין אתמר [ה] [ו]דאמר ר' יצחק בר אבדימי אמר משום רבינו הלכה ואמרי לה מטין ר' יוחנן אמר מודים ור' חייא בר אבא אמר נראין אמר ר' זירא נקוט דרבי חייא בר אבא בידך [ז]דדייק וגמר שמעתא מפומא דמרה שפיר כרחבא דפומבדיתא דאמר רחבא [ח]אמר ר' יהודה [ט]הר הבית סטיו כפול היה והיה סטיו לפנים מסטיו אמר רב יוסף אנא לא האי ידענא ולא האי ידענא אלא מדרב ושמואל ידענא דתקינו לן מרגניתא בבבל [י]ותודיענו ה' אלהינו את משפטי צדקך ותלמדנו לעשות חקי רצונך ותנחילנו זמני ששון ותני נדבה [יא] ותורישנו קדושת שבת וכבוד מועד וחגיגת הרגל בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך ותתן לנו וכו': **מתני'** [יב]האומר [יג]על קן צפור יניעו רחמיך ועל טוב זכר שמך [יד]מודים מודים משתקין אותו: **גמ'** בשלמא מודים מודים משתקין אותו משום דמיחזי כשתי רשויות ועל טוב זכר שמך נמי משמע על הטובה ולא על הרעה [טו]ותנן [טז]חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אלא על קן צפור יניעו רחמיך מ"ט פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר מפני שמטיל קנאה בראשית וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות ההוא דתנחית קמיה דרבה ואמר אתה חסת על קן צפור אתה חום ורחם עלינו אמר רבה כמה ידע האי צורבא מרבנן לרצויי למריה א"ל אביי והא משתקין אותו תנן [יז]ורבה נמי לחדודי לאביי הוא דבעי ההוא דנחית קמיה דר' חנינא יאמר האל הגדול הגבור והגורא והאדיר והעזוז והיראוי החזק והאמיץ והנכבד המתין לו עד דסיים כי סיים א"ל סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך למה לי כולי האי אנן הני תלת דאמרינן אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה לא הוינן יכולין למימר להו ואת אמרת כולי האי ואולת משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלא נאין הוא לו: ואמר [יח]רבי חנינא [יט]הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר [כ]ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא והא"ר חנינא משום ר' שמעון בן יוחי אין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים שנאמר [כא]יראת ה' היא אוצרו אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא דאמר ר' חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול: מודים מודים משתקין אותו: אמר ר' [כב]זירא [כג]כל האומר שמע שמע כאומר מודים מודים דמי מיתיבי הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה מגונה הוא דהוי שתוקי לא משתקינן ליה לא קשיא הא דאמר מילתא ותני לה והא דאמר פסוקא פסוקא ותני ליה אמר ליה רב פפא לאביי ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה אמר ליה

חברותא

כמקום ותתן לנו ולכשיגיע אין קדושת שבת לקדושת י"ט וכו' כבלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך יאמר ותתן לנו ה' אלהינו מועדים לשמחה וכו' ומשיים מקדש ישראל והזמנים: **מתני'** כשומר. מתפללות: על קן לפור יניעו רחמיך. מגיעים שהיו מרחים עצמם כמתכוונים להעמיק בלשון תחנונים ואומרים למום

כל האומר שמע אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра*: **כל האומר שמע** *любой*, кто *дважды говорит Шма*, – **כאומר מודים מודים דמי** *подобен* тому, кто *говорит "Благодарим, благодарим"*, т. е. его тоже заставляют замолчать. Потому что как бы обращается к двум силам.

מיתיבי *Нашли противоречие* на это в барайте: **הקורא את שמע וכופלה** *читающий Шма дважды* – **הרי זה מגונה** ведет себя *неправильно*, т. е. заслуживает порицания. – Из этой барайты следует: **מגונה הוא דהוי** сказано "*он* ведет себя *неправильно*", **שתוקי לא משתקינן ליה** но *не* сказано, что *заставляют его замолчать*.

לא קשיא *Нет* здесь *трудности*. **הא** *В одном* случае (в барайте) речь идет о человеке, **דאמר מילתא מילתא ותני לה** *который произносит слово и возвращается к нему*, – и это неправильное поведение, но его не заставляют замолчать. **והא** *В другом* случае (слова раби Зэры) речь идет о человеке, **דאמר פסוקא פסוקא ותני ליה** *который произносит стих и возвращается к нему*. Его заставляют замолчать, потому что он подобен тому, кто поклоняется двум силам.

אמר ליה רב פפא לאביי *Сказал рав Папа* своему оппоненту *Абае*: **ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה** *возможно*, что *сначала* он *не сосредоточился* на словах молитвы, **ולבסוף כוון דעתיה** *а затем сосредоточился*, когда ее повторил. Почему не дать такое объяснение?

אמר ליה *Сказал ему* Абае:

הכרותא כלפי שמיא מי איכא *Разве существует "товарищеское" поведение по отношению к Небесам?* Разве с Ним разговаривают, как принято между людьми, не сосредоточившись? אי לא כוון דעתיה מעיקרא И *если* человек *изначально не сосредоточивается* на словах молитвы – מחינן ליה במרזפתא דנפחא עד דמכוין דעתיה, *бьют его кузнечным молотом, пока не* начнет *сосредотачиваться*, т. е. пока не станет молиться, вникая в слова.

МИШНА

האומר *Произносит* в своей молитве, обращаясь к Всевышнему: יברכוך טובים "*Благословят Тебя праведные люди*", – הרי זה דרכי מינות поступает *по обычаю отступников*. Потому что исключает из общины Израиля неправедных людей.

העובר לפני התיבה ועעה *Стоит перед ковчегом* (т. е. ведет общественную молитву) *и ошибся* в тексте благословений, которые произносит вслух (и не знает, как исправить ошибку), – יעבור אחר תחתיו пусть *встанет другой вместо него* и продолжит молитву. ולא יהא סרבן באותה שעה *И* этот другой *не должен отказываться в этом случае*, а обязан сразу приступить к молитве.

מהיכן הוא מתחיל *Откуда он начинает?* מתחלת הברכה שטעה זה *С начала благословения, в котором ошибся тот*, кого он заменил.

העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הכהנים *Стоит перед ковчегом – не отвечает амен* на благословение *коэнов* מפני הטרוף *из* опасения, что может *потерять сосредоточенность* и перепутать слова, которые он говорит коэнам.

ואם אין שם כהן אלא הוא *И если нет там коэнов, кроме него,* לא ישא את כפיו то *не поднимет своих рук*, чтобы благословить общину благословением коэнов, из опасения, что, потеряв сосредоточенность, собьется в завершении молитвы. ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו *Но если уверен, что, подняв руки* и благословив, сможет благополучно *вернуться к своей молитве*, – רשאי *разрешено ему* так поступить.

ГЕМАРА

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: העובר לפני התיבה *стоит перед ковчегом*, т. е. приглашен вести общественную молитву – צריך לסרב *должен* вначале *отказаться* (показывая, что недостоин этой миссии). ואם אינו מסרב *А если не отказывается* и сразу выходит произносить молитву – דומה לתבשיל שאין בו מלח *подобен вареному блюду без соли*. (Как соль делает пищу пригодной к еде, так скромность человека делает его молитву угодной Всевышнему.)

ואם מסרב יותר מדאי *А если отказывается больше, чем следует,* דומה לתבשיל שהקדיחתו מלח то *подобен вареному* блюду, *испорченному солью*, потому что похож на надменного человека.

כיצד הוא עושה *Как ему* надо *поступить?* פעם ראשונה יסרב *В первый раз*, когда его приглашают, – *отказывается*. שניה מהבהב *Во второй – колеблется* (делает движение, будто не знает, вставать или не вставать). שלישית *В третий* – פושט את רגליו ויורד *встает и спускается*, т. е. подходит к ковчегу.

תנו רבנן Об этом *сказали мудрецы* в барайте: שלשה רובן קשה ומיעוטן יפה *три* вещи, когда *их много, – тяжелы*, не хороши; но когда *их мало – хороши* и приятны. ואלו הן *И вот они:* שאור ומלח וכרכום *дрожжи, соль и отказ* человека.

אמר רב הונא *Сказал рав Уна:* טעה בשלש ראשונות *ошибся* ведущий молитву *в первых трех* благословениях Шмонэ-Эсрэ, в любом из них, – חוזר לראש *возвращается к началу* молитвы. Потому что три благословения имеют одно содержание: в них прославляется Всевышний.

באמצעיות Если ошибся *в любом из средних* благословений, חוזר לאתה חונן *возвращается* к благословению "*Ты даруешь*". Потому что благословения, которые посреди молитвы, имеют одно содержание: в них обращаются к Всевышнему с просьбами.

באחרונות Если ошибся *в любом из последних* трех благословениях – חוזר לעבודה *возвращается к "Службе"*, благословению רצה ("Благоволи, Всевышний, к Своему народу"). Потому

מברוסף כלפי שמיא. מנהג שטעה מדם נחבורו יהגו לנהל המקום ולא יחבר כתפלתו: מחיין ליה. כלומר מלמדין לומו שיהיו ומכין לומו שם ינהגו כך: מרזפתא. קורקע. ומשם לח המקבת בידה מהלכתין מרזפתא (שופטים ד): מתני' ולא יפה סרכן בתוחה שמה. לפי שאלו יוכלין לפני התיבה כשהומרים לו לך כד צריך לסרכו פעם לחת כלומר לימי כלאי לכך כלאמרי' לקמן כשמעתין אבל זה לא יסרכו מפני שנגלי הוא שתהא התפלה מוסבקת כל כך: מסחלא הברכה שטעה זה. לח לגב ר' חן הברכות ואמר לחתת ואינו יודע לשוב ולחתו סדרו יחתיל הטעה מחתיו לותה ברכה שלגב זה ואומר משם ואילך: לא ישנה אמן אחר הכהנים אפי' הטרוף. בש"ל כפוף כל ברכה וברכה: מפני הטרוף. שלח מטרף דעתו ויטעה לפי שש"ל הוא צריך להתחיל ברכה אינה ואומר לפני הכהנים כל חיבה וחיבה כלאמרינן בפ' סוטה (דף לט:) ובעטוחו אתן לו יוכל לכוין מבר ולהתחיל ברכה שלאחריו: אם אין אם כהן אינו הוא. החזן: לא ישא אם כפיו. שאל לא יוכל לחזור לתפלתו לדעת לכוין להתחיל כשים שלוש שלעטו מטורפת מחשבת הלבור: גמ' יפרש. כשלומרים לו לך יעשה עלמו כלא רוצה כלומר לימי כלאי: שפקידתו. לשון שרפה כמו כי אם קלחה נאפי (דברים לג): מפשפש. כלומר מחזין עלמו כמו נעבר לעמוד: אין לך אדם. ולא לגב ברכה אחת ואח"כ מכר כה לומרה אף שלא בפקומה: מסחלא הברכה שטעה זה. ומחלית מלשמע דבר לומר מחה והלאה אינה על סדרה לריך לחזור ולהומרה: אחא ברכתא מעיקרא. ודקאמר אחא ברכתא שטעה זה היינו אחה חוזר. ונפטר. של חולה: שפלה וסוף. כמוחים ולך נאה להודות כהן

חברותא כלפי שמיא מי איכא אי לא כוון דעתיה מעיקרא מחינן ליה במרזפתא דנפחא עד דמכוין דעתיה: מתני' (האומר יברוך טובים הרי זה דרכי מינות) *העובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתיו ולא יהא סרבן באותה שעה מהיכן יהוא מתחיל מתחלת הברכה שטעה זה העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטרוף ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחזר לתפלתו רשאי: גמ' ת"ר יהעובר לפני התיבה צריך לסרב ואם אינו מסרב רומה לתבשיל שאין בו מלח ואם מסרב יותר מדאי דומה לתבשיל שהקדיחתו מלח ביצד הוא עושה פעם ראשונה יסרב שניה מהבהב שלישית פושט את רגליו ויורד ת"ר שלשה רובן קשה ומיעוטן יפה ואלו הן שאור ומלח וסרבנות אמר רב הונא יטעה בשלש ראשונות חוזר לראש באמצעיות חוזר לאחה חונן באחרונות חוזר לעבודה ורב אסי אמר אמצעיות אין להן סדר מתיב רב ששת מהיכן הוא חוזר מתחלת הברכה שטעה זה תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא אמצעיות כלהו חדא ברכתא ניתהו אמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות דא"ר חנינא ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו ת"ר מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר והיה מאריך יותר מדאי א"ל תלמידיו רבינו כמה ארכן הוא זה אמר להם כלום מאריך יותר ממשה רבינו רכתיב ביה יואת ארבעים היום ואת ארבעים הלילה וגו' שוב מעשה בתלמיד א' שירד לפני התיבה בפני ר"א והיה מקצר יותר מראי א"ל תלמידיו כמה קצרן הוא זה א"ל כלום מקצר יותר ממשה רבינו דכתיב ביאל נא רפא נא לה א"ר יעקב אמר רב חסדא כל המבקש רחמים על חבירו אין צריך להזכיר שמו שנאמר אל נא רפא נא לה ולא קמדכר שמה דמרים: ת"ר יאלו ברכות שאדם שוחה בהן באבות תחלה ובהודאה תחלה וסוף ואם בא לשוח בסוף כל ברכה וברכה ובתחלת כל ברכה ובראה מלמדין אותו שלא ישחה אר"ש בן פזי אריב"ל משום בר קפרא הדיוט כמו שאמרנו כהן

ו) אמר מודים מודים משתקין אותו. ירושלמי הלל לחימה נלמוד מכל המקומות: ז) אמר שטוקא פשוקא וכפליה. פי' נקוטלם משתקין לומו לחמוי כעומה ב' לשחות וכה"ג וכפר"ח מפרש לישכת פשוקא פשוקא לין משתקין לומו מיהו מנוטה הוי לשון הגמרא לא משמע כפי' ולומו נמי מלם שלומרים ב' ו' פעמים שמע ישראל ביוה"כ משתקין לומם לפיכך"י ולפר"ח מנוטה מישה הוי לו שמא לין לומו לך בשקולא ח"ש ב' נעומה ומקבל עליו עול מלכות שמים ומ"מ טוב שלא לומר לך מה שלומרים ה' הוא הלהים ז' פעמים ביוה"כ ויום ערבה כנגד ז' וקיימים משבחים לנוהג שהוא דר למעלה מ' מנהג כשר הוא וגם מלינו בקרא שחי פעמים ה' הוא הלהים גבי אליהו (מלכים ג יח): מהיכן הוא מתחיל מתחלת הברכה שטעה בה. ירושלמי בעיטי לשמתק בלומים לחון שיילון לר' בון לומר להו בשם ריב"ל זה שעבר מחחיו יחחיל ממקום שפסק ופירך והחנן מחחיל ממחלת הברכה שטעה בה לחר בו מכיון לעניטן קדושה בשם כמי שהוא מחלת הברכה למי: לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטרוף. מימה מיפוק ליה דמפסיק בפלה שם עונה לחון ור"ל מלחר שלא לחר לו חחי טעמא ש"מ דעניית לחן לו מעיב ליה דמפסיק מלחר שלוכל לקלות בהכהנים לוכן לומר ר"ת שלון ש"ל יכול לקולמם דמשיב דמפסיק לחפלה אם קולמם אלא לחד מכני הקהל קולמם והא דלמרינן בסוטה פ' אלו נלמרים (ד' לח.) לשנים קורא בהנים יכו' לאו לחשיב לנור קלי אלא לשלש לחזן בלחמיל בספרי (פרשה שפ) לחמור להם מלמד שהחזן לומר להם לחמו וחזן לאו דוקא היינו שלין לנור לחזן כיון שהחפלה בלרכי לנור וכן משמע נמי בסוטה (ד' לט:) דלאו שלשה לנור קלי למעיקרא קלמר לין הכהנים בשלין להחחיל בברכה עד שיכלה הלבור מפי הקורא פי' הקורא בהנים ולח"כ לומר לין שלש לנור ולבור שמעתי לר' יהודה בשם ר' יהושע בן לוי זה שעבור מחחיו יחחיל ממקום שפסק. ר"ל והחנינן מחחלה ברכה שטעה זה. אמר לין מכיון דעניטן קדושה בשם כמי שהוא מחלת הברכה למי. ולח"כ אפי' אם טעה ואמר סלח לנו קרוש השבטנו אינו צריך להזור ולומר אתה חנן לאחריו השבטנו ואחריו סלח לנו. ואחרי שאמר השבטנו יאמר ראה נא בעניטנו וכן בכל ברכות האמצעיות. וקי"ל כרב אסי. דרב הונא לגבי רב אסי בחלמיד הוא נחשב. ותו דמתניתין מסייע ליה דקאמר ואלו לרב הונא. ואע"ג דשני. אשנויי לא אסכינן. ותו דהלמה אין ישראל אם סטייע ליה דבנסטן בירושלמי ר' אליעזר הוי יחיב בחד בי בנישחא. על חזנא ואכרחו על חד ר"ישעל. ולא על. לפוחה על לבניה דר"ש. א"ל לא יכעים מרי עלי בבין ולא הרגא מחער לא אלית. א"ל עליך לא בעטתי אלא על הבין האשרה עליך. בסוטאי אישחיק באוחנים. אחען שיילין לר' אבהן. אמר להו בשם ר' יהושע בן לוי זה שעבור מחחיו יחחיל ממקום שפסק. א"ל והחנינן מחחלת ברכה שטעה זה. אמר לין מכיון דעניטן קדושה בשם כמי שהוא מחלת ברכה. הלכך בין יחיר בין שלית ציבור טעה בשלש ראשונות חוזר למקן אבהתם. טעה בשלש אחרונות חוזר לעבודה. טעה באמצעיות אינו חוזר בלל אלא אומר בפקום שהבית. דיה. והוא הלא סיים פלוחתה ולא עקר דבריה. אבל אי עקר בריעה אפי' באמצעיות חוזר. אל ראשונות ולא בשלש אחרונות. קים להו לרבנן דחקוא ליחיד. אבל שאלה שהשאלין הלבור כגון זכרנו לחיים בעשרת ימי תשובה וביחבא בהן שרי. והא שלש אחרונות ועוד דכתל קופרים הלך אחר המיקל וא"כ אם טעה ולא ברכה אחת בתמצעיות או שלא אמר בש"ל כפי' רש"י ז"ל בפ"ק (דף יב:) דמזחירין אותו לא יחזור לאחה חזן שלא אמר על המלך כדפי' רש"י ז"ל ואילך יאמר כל הענין. ואם אמר ברכה אחת בתמצעיות כגון שטעה בחתימתן או לא הזכיר בין ר"ה ליוה"כ בנרלת אחת וכרכו או בחתימת החתים מי כמוך או שלא אמר בחלך המלך הקדוש אחר לחשובה והיכא דטעה בשלש אחרונות כגון שטעה כמו כן בחתימתן או שלא הזכיר בין רחם השנה ליוה"כ בשים שלום בשפר חיים טובים או וכתוב לחיים טובים בעבודה וטעמא דכיון שכולה שבח הוי ברכתה ב'. ומעמית לנור ש"ל קובע ברכה לעלמו שאומר אנחנו לך מודים ואוכר בה קדוש חיום חפלה אין מחזירין אותו כיון שהיה לריך לחזור ולומר על המלך כפי' רש"י ז"ל היא ברכה לבטלה אם מחזירין אותו אבל לפי' הקוטרס היא מוהרת במקום שאכר ואין כאן ברכה לבטלה: אל ישאל אדם צרכיו לא בב' ראשונות ולא בב' אחרונות. פי' ר"ח ורבינו האי דוקא לימיד אבל בלרכי לנור שולאין ולכך אנו אומרים בקדושה ובעבודה ובמודים אבל בשאר ברכות אפילו בראשונות אין אומרים שלא יהו חוזרים שמניחים מסכת ברכות ואומרים קדושות לשר שפיר. אבל המעריך באמצעיות בחפלתו לית לן בה. והא משה רבינו שלים האריך בחפלתו שכשבאו הכהים יכים קלר לעמוד ואמר אל נא רפא נא לה.

1. וְאִתְפַּלֵּל לְפָנַי יְיָ אֶת אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתִּי כִּי אָמַר יְיָ לְהַשְׁמִידְכֶם אֲחֲבֵכֶם:
דברים ט כה

2. וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל יְיָ לֵאמֹר אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ:
במדבר יב יג

(ה) תוס' ד"ה מלמדין וכו' ומיישיטן ליהודה נ"ב כלומר ותח מיישיטן ליהודה:

גמ' אר"ש בן אר"ב אל. נמלחו רבה ומלקים מלבה לב' שמש ריב"ל כשם ריב"ל אמר כ"ג מחלת כל ברכה שהוא אומלך בשבלת כל ברכה ומוסף כל ברכה שהוא. רבי שימון בשם ריב"ל אמר המלך משביח ברוש לא היה מקף: רש"י היה מחחלת הברכה ובר ומשלא בר. עיין בהרכון נשבלו שבלת נרימה בשלף. מיהמת דרב אסי לימ מבר מיהמת ד"ה אמר לך ר"ש:

ש בהום' ד"ה הוסיף. וגם ממה שש"ן שומר להם על כל דבור ודבור ולא חשיב להו השמקה. ב בתוס' ר"ש כתב. תפלה למגילה וקי"ש.

וחברותא כלפי שמיא. וכי במנהג מבילו נוהגו נשלוחים לדבר לפני שלא במחלוין ואחר ומרזפה ל' נטפלו שלא בין נחשחות (בב"ק דף נב:). האומר יברוך טובים הרי זה דרכי מינות. שלינו טלו דעים בשנוי של מקום, ומכמים לפרו (ברכות י:) משלמה שרשה רע ומנהגי הכמות בין מפחני מקדמות שלחניהן שכשנו נהגולמן לשיהן בשנוי מקום (בב"ק ד:). ואחר להפלחו ראשו. ליפול לח פני שכינה (שמות יח:). שהקדימחו מלח. שרפה. כמו בי לב קדשם. כלומר שבח בו שלם יאבר מפי שבועתו (ג' ו'). חכון קשה ומיעוטן יפה. כשים נשים בשלוה יפות שיהא לו לבעל קלם שלוה שהם פעמים יפים לבעליהן ויפות בשלוה. שלא לבעל לחר ממנו. ואין לו בנים (בב"ק ד' ע"ב). ואין מיפות אלא בנים (יבמות סג:). ואין מיפות אלא בנים (יבמות סג:). ואין מיפות אלא בנים (יבמות סג:).

[מתניתין ליה כמ"ד] דתניא. פי' קדמם של [מתניתין]. האומר יברוך טובים הרי זה דרך המינות, פשוטו, דמשום דמיחזי כשחי רשויות. והעובר לפני התיבה וטעה וכו'. אוקימנא שליח ציבור היודע בחחלה לפני התיבה, פעם ראשונה מסרב, כי מהבהב, ג' פושם את הגליו יורד. אבל החזר בחחיו של זה שטעה בחחלתו, אינו רשאי לסרב כלל. ורב אפי אמר אמצעיות אין להן סדר. פי. בני ראשונות וכו' אפילוחיו אין שרין שיש להם סדר, ואם טעה בההדאה או בשים שלום חוזר לעבודה. ולרב אפי אם טעה ואמר סלח לנו קרוש השבטנו אינו צריך להזור ולומר אתה חנן לאחריו השבטנו ואחריו סלח לנו, ואחרי שאמר השבטנו יאמר ראה נא בעניטנו וכן בכל ברכות האמצעיות. וקי"ל כרב אסי. דרב הונא לגבי רב אסי בחלמיד הוא נחשב. ותו דמתניתין מסייע ליה וקשיוא לרב הונא. ואע"ג דשני. אשנויי לא אסכינן. ותו דהלמה אין ישראל אם סטייע ליה הגרסינן בירושלמי ר' אליעזר הוי יחיב בחד בי בנישחא. על חזנא ואכרחו על חד ר"ישעל. ולא על. לפוחה על לבניה דר"ש. א"ל לא יכעים מרי עלי בבין ולא הרגא מחער לא אלית. א"ל עליך לא בעטתי אלא על הבין האשרה עליך. בסוטאי אישחיק באוחנים. אחען שיילין לר' אבהן. אמר להו בשם ר' יהושע בן לוי זה שעבור מחחיו יחחיל ממקום שפסק. א"ל והחנינן מחחלת ברכה שטעה זה. אמר לין מכיון דעניטן קדושה בשם כמי שהוא מחלת ברכה. הלכך בין יחיר בין שלית ציבור טעה בשלש ראשונות חוזר למקן אבהתם. טעה בשלש אחרונות חוזר לעבודה. טעה באמצעיות אינו חוזר בלל אלא אומר בפקום שהבית. דיה. והוא הלא סיים פלוחתה ולא עקר דבריה. אבל אי עקר בריעה אפי' באמצעיות חוזר. אל ראשונות ולא בשלש אחרונות. קים להו לרבנן דחקוא ליחיד. אבל שאלה שהשאלין הלבור כגון זכרנו לחיים בעשרת ימי תשובה וביחבא בהן שרי. והא שלש אחרונות ועוד דכתל קופרים הלך אחר המיקל וא"כ אם טעה ולא ברכה אחת בתמצעיות או שלא אמר בש"ל כפי' רש"י ז"ל ואילך יאמר כל הענין. ואם אמר ברכה אחת בתמצעיות כגון שטעה בחתימתן או לא הזכיר בין ר"ה ליוה"כ בנרלת אחת וכרכו או בחתימת החתים מי כמוך או שלא אמר בחלך המלך הקדוש אחר לחשובה והיכא דטעה בשלש אחרונות כגון שטעה כמו כן בחתימתן או שלא הזכיר בין רחם השנה ליוה"כ בשים שלום בשפר חיים טובים או וכתוב לחיים טובים בעבודה וטעמא דכיון שכולה שבח הוי ברכתה ב'. ומעמית לנור ש"ל קובע ברכה לעלמו שאומר אנחנו לך מודים ואוכר בה קדוש חיום חפלה אין מחזירין אותו כיון שהיה לריך לחזור ולומר על המלך כפי' רש"י ז"ל היא ברכה לבטלה אם מחזירין אותו אבל לפי' הקוטרס היא מוהרת במקום שאכר ואין כאן ברכה לבטלה: אל ישאל אדם צרכיו לא בב' ראשונות ולא בב' אחרונות. פי' ר"ח ורבינו האי דוקא לימיד אבל בלרכי לנור שולאין ולכך אנו אומרים בקדושה ובעבודה ובמודים אבל בשאר ברכות אפילו בראשונות אין אומרים שלא יהו חוזרים שמניחים מסכת ברכות ואומרים קדושות לשר שפיר. אבל המעריך באמצעיות בחפלתו לית לן בה. והא משה רבינו שלים האריך בחפלתו שכשבאו הכהים יכים קלר לעמוד ואמר אל נא רפא נא לה.

ג) גא מי' כ"י מהלמת מפלה הלמה ג ממ עשין יט טוס"ע פרס קס סמ"ע ג: נא ב מי' שם טוס"ע שם ופ' נג ס"ו: נב ג מי' שם הלמה ד ממ שם טוס"ע פרס קיט סמ"ע ג אפי' קס סמ"ע ג: נב ד מי' ס"ד מכו' ומשלת כפים הלי ה ממ עשין ב טוס"ע פרס שיטן קכח סמ"ע יט: נב ה מי' ס"ה שם הלי יא טוס"ע שם סמ"ע כ: נב ו מי' ס"ו שם הלי יב טוס"ע פרס קי סמ"ע ג: נב ז מי' ס"ז מכו' ומפלה הלמה ג ד ממ עשין יט טוס"ע פרס שם סמ"ע ג: נב ח מי' ס"ח שם הלמה ד ופ"ו הלי ג ממ שם טוס"ע פרס שם סמ"ע ג: נב ט מי' ס"ט שם הלי יא סמ"ע שם טוס"ע פרס שיטן קכח סמ"ע יט: נב י מי' ס"י שם הלי יב סמ"ע שם טוס"ע פרס קי סמ"ע ג: נג א מי' ס"א שם הלי יג סמ"ע שם טוס"ע פרס קיט סמ"ע ג:

תנו רבנן אלו ברכות שאדם שוחה בהן בב'. פי' בחלמד ארץ ישראל בפ' מאימתי קורין הכל שוחין בהודאה עם שליח ציבור ר' יחיאל אמר ובלבד במודים בר' חני ובלבד שלא ישחה יחער מדאי ובבבל אין אנחה נוקין ובבא שמא דף סו) איחא אדרבה של אדם לפוף (ע') [שכבן] שהה מעשה נחש והני מילי הוא דלא כרב בחדים ובבבל פשוט בפ' אלו נאמרים בכל לשון (דף סו) אומרי בסבן ששליח ציבור אומר מודים העם מה הם אומרים:

что три последних благословения имеют одно содержание: в них благодарят Всевышнего.

אמצעיות אין להן ורב אסי אמר *Но рав Аси сказал*: **סדר** *для средних* благословений *нет* установленного, т. е. обязательного *порядка*. А поэтому, если по ошибке пропустил одно из них, пусть произнесет его там, где вспомнит.

מתיב רב ששת *Нашел рав Шэшет* (на слова рава Уны по поводу средних благословений) *противоречие* из нашей мишны, которая говорит: **מהיכן הוא חוזר** *откуда он* (тот, кто вышел на замену) *продолжает* молитву? **מתחלת הברכה שטעה זה** *С начала благословения, в котором ошибся тот,* кого заменили.

תיובתא דרב הונא *Осталась трудность для рава Уны,* который утверждал, что в случае ошибки надо вернуться к благословению *"Ты даруешь"*.

אמר לך רב הונא *Сказал тебе рав Уна,* мог бы сказать: **אמצעיות כולהו חדא ברכתא נינהו** *средние* благословения, они *все* являются как бы *одним благословением*, а поэтому, когда, согласно мишне, второй человек возвращается "к благословению, в котором ошибся (первый)", это и будет началом средних благословений – "Ты даруешь".

אמר רב יהודה *Сказал рав Йеуда*: **לעולם אל ישאל אדם צרכיו** *нельзя человеку высказывать свои нужды* (просьбы) Всевышнему **לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות**. *Ни в трех первых, ни в трех последних* благословениях. *Но только в средних* благословениях.

דאמר רבי חניא *Как сказал раби Ханина*: **ראשונות** произносящий *первые* три благословения **דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו** *подобен рабу, который прославляет своего господина*. Произносящий **אמצעיות** *средние* благословения **דומה לעבד שמבקש פרס מרבו** *подобен рабу, который просит награду у своего господина* и высказывает свои просьбы. Произносящий **אחרונות** *последние* три благословения **דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו** *подобен рабу, который, получив награду от своего господина, получает разрешение* уйти *и уходит*, поблагодарив его.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте **מעשה כתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר** о *случае,* происшедшем с *одним учеником, который спустился к ковчегу* (т. е. взялся вести общественную молитву) *перед раби Элиэзером* **והיה מאריך יותר מדאי** *и слишком* ее *затянул*, т. е. говорил больше, чем надо. **אמרו לו תלמידיו** *Сказали ему его ученики*: **רבינו** *наш учитель*! **כמה ארכן הוא זה** *Как этот* человек *затягивает* молитву! **אמר להם** *Сказал им* раби Элиэзер: **כלום מאריך יותר ממשה רבינו** *разве* он *затягивает больше, чем Моше, наш учитель*? **דכתיב** *Как написано о нем*[1]: **ביה את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה וגו'** *"Сорок дней и сорок ночей"* молился Моше на горе Синай.

שוב מעשה כתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר *Еще случай,* происшедший *с одним учеником, который спустился к ковчегу перед раби Элиэзером* вести общественную молитву **והיה מקצר יותר מדאי** *и слишком* ее *укоротил*. **אמרו לו תלמידיו** *Сказали ему его ученики*: **כמה קצרן הוא זה** *как этот* человек *укорачивает* молитву! **אמר להם** *Сказал им*: **כלום מקצר יותר ממשה רבינו** *разве укорачивает больше, чем Моше, наш учитель*? **דכתיב** *Как написано* о молитве Моше по поводу болезни Мирьям[2]: **אל נא רפא נא לה** *"Б-же, прошу, вылечи, прошу, ее"*.

1. Дварим 9:25
2. Бемидбар 12:13

אמר רבי יעקב אמר רב חסדא *Сказал раби Яаков: сказал рав Хисда*: **כל המבקש רחמים על חבירו** *любой,* кто *просит милосердия* у Всевышнего *для своего ближнего* (т. е. молится за него), **אין צריך להזכיר שמו** *не обязан упоминать его имя*; **שנאמר** *как сказано*: **אל נא רפא נא לה** *"Б-же, прошу, вылечи, прошу, ее"* – **ולא קמדכר שמה דמרים** *и не упомянул ее имя – Мирьям*.

אלו ברכות שאדם שוחה תנו רבנן *Учили мудрецы*: **בהן** *вот благословения* молитвы Шмонэ-Эсрэ, *в которых человек кланяется*: **באבות תחלה וסוף** *в "Отцах"* (в первом благословении), *в начале и конце*; **בהודאה תחלה וסוף** *в* благословении *"благодарение", в начале и конце*. **ואם בא לשוח בסוף כל ברכה וברכה ובתחלת כל ברכה וברכה** *Но, если хочет кланяться в конце каждого благословения и в начале каждого благословения,* **מלמדין אותו שלא ישחה** *учат его, чтобы не кланялся*.

אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא *Сказал раби Шимон бен Пази: сказал раби Йеошуа бен Леви от имени Бар-Капары*: **הדיוט** *обычный* человек – **כמו שאמרנו** *как мы сказали* (учили): кланяется только в указанных двух благословениях, в начале и конце.

מכרותא כלפי שמיא. מנהג שנוהג מדם נחברו יהגו לנגן המקום ולא יחבר בתפלתו: **מחיין ליה.** כלומר מלמדין אותו איכין ומכין אומו אם ירגיל בכך: **מרומתא.** קורנס. ומשם לח המקבת בידה מתרגמינן מרחפתא (שופטים ד): **מתני' ולא יפה סרכן בפוסה שמה.** שאחר יורדין לפני התיבה כשאומרים לו לך רד נרוך לפרב פעם אחת כלומר תיני כדאי לך למתרי' לקמן בשמעתין אבל זה לא יקרב מפני שנראה הוא שהפלה התפלה מופסקת כל כך: **מפסלת הברכה שעשה זה.** אם לבא ל' מן הברכות ואמר אחרת ואינו יודע לשוב ונאחז סדרו ימחיל העובר ממתי אותה ברכה שלבא זה ואומר מש ונהלן: **לא יאנה אמן אחר כהנים מפני הטרוף.** הש"ס כפוף כל ברכה: **מפני טרוף.** שלא תטרף דעתו ויטעה לפי ש"ס הוא צריך להתחיל ברכה שניה ולומר לפני הכהנים כל חיבה וחיבה כדלמרינן בסוף סוטה (דף לב:) ונעשותו אחת יוכל לכוין מהר ולהתחיל ברכה שלאחריו: **אם אין שם כהן אלא הוא.** המזן: **לא יפשוט ידיו בפיו.** אמר לא יוכל לחזור לתפלתו לדעת לכוין להתחיל בשים שלום שדעתו מטורפת מתימת הכהנים: **ואם שהחזירו.** כלומר אם כעוס הוא שאין דעתו מטורפת מתימת הכהנים: **גמ' יפרש.** כשאומרים לו לך יעשה עלמו כלא רואה כלומר כאי לא שמיע ליה: **שפקידמתו.** לשון ברפה כאי לא קדמה נאפי (דברים ג): **מבכבד.** כלומר אחוין עלמו כאלו אינו נוגע לעמוד: **אין לבן סדר.** ואם לא ברכה אחת ואח"כ זכר בה לומרה אף שלא אחרונות אלא באמצעיות דא"ר חנינא ראשונות רומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות דומה לעבר שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו: **מעשה בתלמיד אחד.** שידר לפני התיבה בפני רבי אליעזר והיה מאריך יותר מראי א"ל תלמידיו רבינו כמה ארכן הוא זה אמר להם כלום מאריך יותר ממשה רבינו רכתיב ביה את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה וגו' שוב מעשה בתלמיד א' שידר לפני התיבה בפני ר"א והיה מקצר יותר מדאי א"ל תלמידיו כמה קצרן הוא זה א"ל כלום מקצר יותר ממשה רבינו דכתיב אל נא רפא נא לה א"ר יעקב אמר רב חסדא כל המבקש רחמים על חבירו אין צריך להזכיר שמו שנאמר אל נא רפא נא לה ולא קמרכר שמה רמרים: ת"ר אלו ברכות שאדם שוחה בהן באבות תחלה וסוף בהודאה תחלה וסוף ואם בא לשוח בסוף כל ברכה וברכה ובתחלת כל ברכה וברכה מלמדין אותו שלא ישחה **אר"ש** בן פזי אריב"ל משום ר' שמעון בן יוחי אומר כל המקום שאדם משתחוה אותו. ירומלמי הלא לתימה נלנוד לכל נאמר בתפלתו: **מחיין.** לכל ביתיד מחנוים הס: **ואמר** מסוקא ומבולא ובפלילה. פי' נקוטרם משתקין לומו לממי כעומה ב' רמיות ובה"ג ובפר"ח מפרש לישכת פסוקה פסוקה אין משתקין לומו מיהו מנוזה הוי לן לנזן הגמרא לא משמע כפי' ולומן כמי הלא שאומרים ב' או ג' פעמים שמע ישראל ביה"כ משתקין לומם לפיכש"י ולפר"ח מנוזה מיהא הוי אי שמע אין לומו רק כשקורא ק"ש כעומדה ומקבל עליו עול מלכות שמים ומ"מ טוב שלא לומר לן מה שאומרים ה' הוא האלהים ז' פעמים ביה"כ ויום ערבה כנגד ז' רקיעים משמים לנורא שהוא דר למעלה מז' מנהג כשר הוא וגם מלינו בקרא שמי פעמים ה' הוא האלהים גבי אליהו (מלכים ב יח): **מהיכן הוא מתחיל מתחלת הברכה שטעה בה.** ירומלמי בעיטי משמחק בלומפים למון שיילון לר' בון למר להו בשם ריב"ל זה שעבר מממי יחמיל ממקום שנפסק ופרין והמזן ממחיל ממחלת הברכה שטעה בה למר להו מכיון דעימון קדושת השם כמי שהוא מחלת הברכה למי: **לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטרוף.** מימה מיפוק ליה דמפסיק מפלה שם עונה למן וי"ל מאחר שלא למר להי טעמא ש"מ דעניית למן לא מיקרי הפסקה מאחר שלורך הפסקה כהנים לזכון לומר ר"ח שלין ש"ש יכול לקולמס לחשיב הפסקה לתפלה שם קולמס אלא מאי מבני הקהל קולמס והא לתמיני בסוטה פ' לולו נלמרים (ד' ל:) לשים קורא כהנים וכו' לולו מצליח נמור קלי אלא לומן כדמיק בסוף אין שלוח הדבור מפי הקורא פי' הקורא כהנים ואח"כ אומר כהנים לשלין לנמור ממנו אחרונות רומה לעבד שמבקש פרס מרבו אמצעיות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו: **אמצעיות** אין להן סדר. פי' בקוטרם ומם לא נרכה אחת ואחר כך מזכר בה אלא ממקום שנזכר שם ומסיים ברכה אחת ואומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אל האב הרחמן הודאה ברכה אחת ואומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אל

כהן גדול בסוף כל ברכה וברכה והמלך תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה אמר רבי יצחק בר נחמני מפרשא לי מיניה דרב"ל [ו] כל ברכה וברכה המלך כיון שברע שוב אינו זוקף שנאמר [ז]ויהי ככלות שלמה להתפלל וגו' קם מלפני מזבח ה' מברע על ברכיו: ת"ר [ח]קידה על אפים שנאמר [ט]ותקד בת שבע אפים ארץ בריעה על ברכים שנאמר מכרוע על ברכיו השתחואה זו פשוט ידים ורגלים שנאמר [י]הבא נבא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה [יא]אמר רב חייא בריה דרב הונא חזינא להו לאביי ורבא [יב]דמצלו אצלויי תני חדא הכורע בהודאה הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף רבא ברע בהודאה תחלה וסוף אמרי ליה רבנן אמאי קא עביד מר הכי אמר להו חזינא לרב נחמן דברע וחזינא ליה לרב ששת דקא עבד הכי ותניא [יג]הכורע בהודאה הרי זה מגונה ההיא בהוראה שבהלל ותניא הכורע בהודאה ובהודאה של הלל הרי זה מגונה כי תניא ההיא בהודאה דברכת המזון: **מתני'** המתפלל וטעה סימן רע לו ואם שליח צבור הוא סימן רע לשולחיו מפני [יג]ששלוחו של אדם כמותו אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף: **גמ'** אהייא א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות איכא דמתני לה אברייתא [יד]צריך שיכוין את לבו בכולן ואם אינו יכול לכוין בכולן יכוין את לבו באחת א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות: אמרו עליו על רבי חנינא וכו': מנא הני מילי א"ר יהושע בן לוי דאמר קרא [טו]בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו א"ר חייא בר אבא [טז]א"ר יוחנן יכל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן [יז]עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [יח]כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דשמואל [יט]דאמר שמואל [כ]אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד שנאמר [כא]כי לא יחדל אביון מקרב הארץ וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו מקום [כב]שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר [כג]שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא והדר לקרוב ורבי יוחנן אמר לך מאי רחוק שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה (ס) ונתרחק ממנו השתא [כד]מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו משמת ימי בראשית רבי [כה]שמואל בר נחמני אמר זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה שמא תאמר אדם הראשון היכן היה בגן ושמא תאמר הוא גן הוא עדן תלמוד לומר [כו]ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן גן לחוד ועדן לחוד: ת"ר מעשה שחלה בנו של ר"ג שגר שני ת"ח אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים כיון שראה אותם עלה לעלייה ובקש עליו רחמים בירידתו אמר להם לבו שחלצתו חמה ושאל לנו מים לשתות ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן זכאי וחלה בנו של ריב"ז אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים ויחי אמר רבי יוחנן בן זכאי אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך: [כז]ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [כח]אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאמר [כט]ובוין פתיחן ליה בעליתיה (לקבל) [נגד] ירושלם אמר רב כהנא [ל]חציף עלי מאן דמצלי בבקתא ואמר רב כהנא [לא]חציף עלי מאן דמפרש חטאה שנאמר [לב]אשרי נשוי פשע כסוי חטאה:

הדרן עלך אין עומדין

קידה על אפים. ומייתי קרא לעיל מנשכחו נמי כעין מחר ים לומר דקיס ליה מקבלה דקידה על אפים ומייתי קרא דמקיימו: **חזינא לאביי ורבא דמצלו אצלויי.** פירוש שהיו מעין על נחיהן: **יכוין לבו באחת מהן.** ומפ' לעיל פרק ח"ה (דף ל:) לעולם יומר אדם דעתו מה יכול לכוין יתפלל ומה שלא יכול לכוין יתפלל ומה שלא יתפלל ים לפרש מהם נמי נלחמו מהן: **חציף עלי מאן דמצלי בבקתא.** ופ"ה [ג]לעם בשדה (נחלת מ) ר"ל דמהם מייתי נהר המוליך כלאחריו בפפיים פרק המפה (ד' פח.) גם ליתק שקולו שדה וכו' ופ"ה בקעת בין ההרים שהיו נבקעה במקום שרגילין שם כמי אדם לעבור והולכי דרכים: **כסוי המאה.** ועיעמא נמי שלא מתניים על מטתו אלא שלא מפרש תעלתו דומה שלינו מתניים עליו ומתניע לעיל פרק קמא (ד' יב:) כל הטוסה דבר ומתניים מוחלים לו מיד:

הדרן עלך אין עומדין

מוסף רש"י

קידה על אפים. קידה המתוארת בכל מקום שיבוא לשון על פנים (בראשית כג:), ארצה. משמע סלו שטוח לשון (שמות כה:), דמצלי אצלויי. על ניחיהן ולא נתפלין בל פיסטם ממש, לפי שאין אדם יכול להשתחוות ליחל על פניו ותניא שם, לא נתנבאו. פוטם ליטול (שמואל ב' כג:). ולעיטה פרקמטיא לת"ח. משמשתא נמנתן מ"ש כדי לזכות לימים שכר הם מסיק לפנינו בכתובות פ"ש לט: (כתובות קיא:). עין לא ראתה. עין שום נביא לא ראתה אלא אתה לבדך יעשה הקב"ה למחכה לו אלמי מיעיר שמה שגורה מד (שמות שם). שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. משמע לעולם, אלמא מי מיעיר עתיד שלא יהיו עניים ומיעיר, שמע מינה מאחת שנתנבאו הנביאים הלא ימי המשיח שנתנבאו הנביאים הלא ימי המשיח הוא, ולריב"ל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד (שבת קנ:). צדיקים גמורים אינם עומדין. דמיעיל כתן על נעלי משוה שלין נריח יכלה לעמוד (נמיסכת) [במיסכת] (שהדרין שם). לרחוק ברישא. שמתחלק תן הקב"ה ולמ"ל שכ מלין נתפוטם. והדר שלום לקרוב. מפקקלן נריך נתור. ונראל נתן על מנלי משוה (שם). שהיה רחוק מדבר עבירה. כל ימי היה נריך נתור (שם). חציף עלי מאן דמפרש חטאה. נרים. נראם שפיו נוח ונכלם נדבר (סוטה ה:).

הדרן עלך אין עומדין

רבינו חננאל

קידה על אפים שנאמר וחקדר בת שבע אפים ארץ. פי. רקבלה היתה בידם קידה על אפים ומסמך ליה אקראי. לאביי ורבא דמצלי אצלויי. פי. לא היו שוחים שניהם בקרקע להדיא, אלא אפים על הצד. ואמר קרא בדרא ניב שפתים. פי. התפלל ראוי ששפתותיו עשר תנובה, בידוע שנאמרת תפלתו, שנאמר בדרא ניב שפתים ונו'. אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא. פירוש, כפר שדה או רחוב.

סליק פ"ה לפ"ש

תורה אור השלם

1. ויהי בכלות שלמה להתפלל אל ה' את כל התפלה הזאת קם מלפני מזבח ה' מכרוע על ברכיו וכפיו פרשות השמימה: מלכים א ח נד
2. ותקד בת שבע אפים ארץ ותשתחו למלך ותאמר יחי אדני המלך דוד לעלם:
מלכים א א לא
3. ויספר אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה: בראשית לז י
4. מודע ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו: ישעיהו נז יט
5. ותעלום לא שמעו לא ידעו אזנם עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו: ישעיהו סד ג
6. בי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך לאחיך לעניך ולאביונך בארצך:
דברים טו יא
7. ונקבי יצא מעון להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים: בראשית ב י
8. ותיאבל כדי ידע די רשים כתבא על לבייתה וכרין פתיגם לה בעליתה נבי ירמיהו חקגן ותקנה ביומא הוא קדך על ברכהי וקצלא ומהדא קדם אלהה כל קבל די הקא עבד מן קדמת דנה:
תיאל ו יא
9. לרחו משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה:
תהלים לב א

הגהות הב"ח

(ס) נמ' לכבר עכילה מפיקרא ותמהכן:

הגהות הגר"א

[א] נמ' כהן גדול מהלת. ני"ב ומוסף:

מוסף תוספות

ג וכתוס. ר"ש כתב. וא"ת השתחואה נמי הוא כתיב אפים ארץ ישתחוו לך, ואומר רבינו יעקב דקים ליה וכו'. ב והתוס. ר"ש הוסיף. וחייהו באמת כדאמרינן הכא.

רב ניסים גאון

אמר ר' חייא בריה דרב הונא חזינא לאביי ורבא דמצלי אצלויי. איתא בסוכה בגמ' הקורא את המגילה עומד ורשאי לכן רב אילקא (לבית) [לכבל] בתענית צבור נפל כולי עלמא על אפייהו רב לא נפל מאי טעמא דפנה של אבלים היתה ומשום אבן משכית אית דאמרי דמשום הני טעמא דאבי הבא מצלי אצלויי. בסמ"ק. ע"ז בגמ' דבני מערבא בפ' ר' ישמעאל (והלה ג) ואמרי עליה אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה על אבני בית המקדש רב מפקד לדבני רב אחא ר' אמי מפקד לאנשי ביתיה כי תהוין נפקין לתעניתא לא תהוין רבעין כאורחיכון ר' יונה רבע על סיטריה ר' אחא רבע על סיטריה: אמר רב (ששתו) [כהנא] חציף עלאי מאן דמפרש חטאה שנאי (תהלים לב) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. אית בתרע יום הכפורים (דף פו) רב רמי בהדיא אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתיב (שמות יח) ומבנה פשעיו לא יצליח לא קשיא כאן בחטא מפרסם כאן בחטא שאינו מפרסם רב חטיבא אמר לא קשיא כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם למקום:

כהן גדול בסוף Но *первосвященник* кланяется **כל ברכה וברכה** *в конце каждого благословения*, **והמלך תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה** *а царь в начале каждого благословения и в конце каждого благословения*. Потому что чем выше человек, тем большую покорность он должен проявить.

אמר רבי יצחק בר נחמני *Сказал раби Йицхак бар Нахмани*: **לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יהושע בן לוי** *я сам ясно слышал от раби Йеошуа бен Леви*: **הדיוט כמו שאמרנו** *обычный* человек – *как мы сказали*; **כהן גדול** *первосвященник* – **תחלת כל ברכה וברכה** *в начале каждого благословения*; **המלך כיון שכרע** *царь* – после того *как наклонился* в начале молитвы, **שוב אינו זוקף** *больше не выпрямляется* до конца. **ויהי ככלות שלמה להתפלל שנאמר** *Как сказано*[1]: **וגו' קם מלפני מזבח ה' מכרע על ברכיו** *"И было: когда закончил Шломо молиться, встал от жертвенника Всевышнего со своих преклоненных коленей"*. (Шломо выпрямился только после завершения молитвы.)

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте о трех видах поклонов: **קידה** глубокий *поклон* – **על אפים** *лицом вперед*, так чтобы головой достать землю; **שנאמר** *как сказано*[2]: **ותקד בת שבע אפים ארץ** *"И поклонилась Бат-Шева лицом до земли"*. **כריעה** *Преклонение* – **על ברכים** *сгибая колени*; **שנאמר** *как сказано* о царе Шломо: **מכרע על ברכיו** *"Со своих преклоненных коленей"*. **השתחואה** *Распростереться* – **זו פשוט ידים ורגלים** *это*, лежа лицом вниз, *раскинуть руки и ноги*; **שנאמר** *как сказано* Яковом о сне Йосефа[3]: **הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה** *"Неужели я, твоя мать и твои братья придем распростереться перед тобой на земле?"*

אמר רב חייא בריה דרב הונא *Сказал рав Хия, сын рава Уны*: **חזינא להו לאביי ורבא דמצלו אצלויי** *я видел Абае и Рава*, которые во время молитвы *склонились вбок*, но не распростерлись на полу.

תני חדא *Одна* барайта *учит*: **הכורע בהודאה** кто *кланяется* (согнув колени) *в* благословении *"благодарность"* – **הרי זה משובח** *тот заслуживает похвалы*. **ותניא אידך** *А другая* барайта *учит*: **הרי זה מגונה** *тот ведет себя неправильно*.

לא קשיא *Нет противоречия* между двумя этими барайтами. **הא בתחלה** *Эта* барайта (первая) – о том, кто кланяется *в начале* благословения, **הא לבסוף** а *эта* (вторая) – о том, кто кланяется *в конце*.

רבא כרע בהודאה תחלה וסוף *Рава кланялся* (согнув колени) *в начале и конце* молитвы. **אמרי ליה רבנן** *Сказали ему мудрецы* (его ученики): **אמאי קא עביד מר הכי** *почему господин так поступает?* **אמר להו** *Сказал им*: **חזינא לרב נחמן דכרע** *я видел*, как *рав Нахман кланялся* в начале и конце, **וחזינא ליה לרב ששת דקא עבד הכי** *и видел*, что *рав Шэшет* тоже *так поступал*.

והתניא *Но ведь учили* в уже приведенной барайте: **הכורע בהודאה הרי זה מגונה** кто *кланяется в* благословении *"благодарность" – тот ведет себя неправильно*.

ההיא בהודאה שבהלל *Эта* барайта говорит о том, кто кланяется *в "благодарности"*, *которая в "Алеле"*, при чтении **הודו לה' כי טוב** ("Благодарите Всевышнего, ибо Он благ"), а не в Шмонэ-Эсрэ.

והתניא *Но ведь учили* в другой барайте: **הכורע בהודאה** кто *кланяется в* благословении *"благодарность"*, **ובהודאה של הלל** *а также в "благодарности", которая в "Алеле"*, – **הרי זה מגונה** *тот ведет себя неправильно*.

כי תניא ההיא *Когда учили эту барайту*, то учили о том, кто кланяется **בהודאה דברכת המזון** на словах *"Благодарим* Тебя" (**נודה לך**), произнося *Биркат-Амазон*, молитву после еды.

1. Млахим 1, 8:54
2. Млахим 1, 1:31
3. Берешит 37:10

МИШНА

סימן המתפלל וטעה *Молится и ошибся* – **רע לו** *плохой для него знак*. **ואם שליח צבור הוא** *А если он послан общиной* (т. е. ведет общественную молитву), **סימן רע לשולחיו** то это *плохой знак для* тех, кто *его послал* (для общины), **מפני ששלוחו של אדם כמותו** *потому что посланный человеком – как он сам* (т. е. действия посланного считаются действиями пославшего.) Ошибка ведущего общественную молитву – знак того, что молитва общины не принимается.

לד: אין עומדין פרק חמישי ברכות

קידה על אפים. ומימי קרא מע"ג נמי נענין לתר יום לומר דקים ליה מקבלה דקידה על מפיס ומימי קרא דמקיימנו **חזינא** לאביי ורבא דמצלו אצלויי. פירוש שסיו מטין על לליהן: **יכורין** לכו באחת מהן. והא דלתמרי כפוף פרק מ"ה (דף נ:) לעולם יעמוד אדם לעתו שם יכול לכרוע יתפלל ואם לאו אל יתפלל יום לפרס התם נמי בתחת מהן: **הציץ** עלי מאן דמצלי בבקתא. ופ"ת הכתיב וינח ינחך פ[נחמיה נד] ר"ל דהתם מיירי בהר המוריה דלתמרי בפסחים פרק המצה (ד' פח.) גם ניחוק שקלטו שדה וכו' ס"ג בקמא דהכא מיירי בנקעה במקום שרגילין שם בני אדם לעבור ושולי דרכים: **בסוי** המאה. וטעמא נמי אתי מתניתין על מעלין אבל אם מפרש מתניתין דומה שאינו מתניתין עליו ומתירין לעיל פרק קמא (ד' יב:) כל העומה דנר ומתניתין מוחלים לו מיד:

הדרן עלך אין עומדין

כהן גדול בסוף כל ברכה וברכה והמלך תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה אמר רבי יצחק בר נחמני לדידי מפרשא לי מיניה דרב"ל [א]הדיוט כמו שאמרנו כהן גדול תחלת [א] כל ברכה וברכה המלך כיון שברע שוב אינו זוקף שנאמר [ב]ויהי ככלות שלמה להתפלל וגו' קם מלפני מזבח ה' מברע על ברכיו: ת"ר [ג]קידה על אפים שנאמר [ד]ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים שנאמר מכרוע על ברכיו השתחואה זו פשוט ידים ורגלים שנאמר [ה]הבא נבא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה [ו]אמר רב חייא בריה דרב הונא חזינא להו לאביי ורבא [ז]דמצלו אצלויי תני הדא הכורע בהודאה הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף רבא ברע בהודאה תחלה וסוף אמרי ליה רבנן אמאי קא עביד מר הכי אמר להו חזינא לרב נחמן דכרע וחזינא ליה לרב ששת דקא עבד הכי ותניא [ח]הכורע בהודאה הרי זה מגונה ההיא בהודאה שבהלל ותניא הכורע בהודאה ובהודאה של הלל הרי זה מגונה כי תניא ההיא בהודאה דברכת המזון: **מתני'** המתפלל וטעה סימן רע לו ואם שלית צבור הוא סימן רע לשולחיו מפני [ט]ששלוחו של אדם כמותו אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף: **גמ'** אהייא א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות איבא דמתני לה אברייתא המתפלל [י]צריך שיכוין את לבו בכולן ואם אינו יכול לכוין בכולן יכוין את לבו באחת א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות: אמרו עליו על רבי חנינא וכו': מנא הני מילי א"ר יהושע בן לוי דאמר קרא [יא]בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו א"ר חייא בר אבא א"א"ר יוחנן [יב]כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן [יג]עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [יד]כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דשמואל דאמר שמואל [טו]אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד שנאמר [טז]כי לא יחדל אביון מקרב הארץ וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו מקום [יז]שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר [יח]שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא והדר לקרוב ורבי יוחנן אמר לך מאי רחוק שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה (ט) ונתרחק ממנו השתא [יט]מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית רבי [כ]שמואל בר נחמני אמר זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה שמא תאמר אדם הראשון היכן היה בגן ושמא תאמר הוא גן עדן תלמוד לומר [כא]ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן גן לחוד וערן לחוד: ת"ר מעשה שחלה בנו של ר"ג שגר שני ת"ח אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים כיון שראה אותם עלה לעלייה ובקש עליו רחמים בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה ושאל לנו מים לשתות ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן זכאי וחלה בנו של ריב"ז אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים ותיה אמר רבי יוחנן בן זכאי אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך: [כב]ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [כג]אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאמר [כד]ובוין פתיחן ליה בעליתיה (לקבל) [נגד] ירושלם אמר רב כהנא [כה]חציף עלאי מאן דמצלי בבקתא ואמר רב כהנא [כו]חציף עלי מאן דמפרש חטאה שנאמר [כז]אשרי נשוי פשע כסוי חטאה:

הדרן עלך אין עומדין

מוסף רש"י

קידה על אפים. קידה המתרגם נפל מקום פיהם (שבילי בב). מלמד על מפיס (שבילי ארצות. משמע טלי שטים מלמד (שם מכוונות מז). דמצלו אצלויי. על ניחיין ולו נתפיין בל מפיסם משם. נפי שלין מהם משוי רבלי ניחול על פניו (שבילי שם). לא נתנבאו. משה לימולל (שבילי בב). ולעשרה פרקמטיא לת"ח. משפסק נמנון ס"א כני לנציע לימם שכי הכם מסיין לעטרין נמוכה ס"א לנו (בחוכות ס"א). עין לא ראתה. עין שם נבלו לו נלמה לת שנר יעשם הקב"ה למכיה לו אלמי פיעין סמה לנלים (שעיה נד נו). לזולן קן לנכר (סנהדרין שם). שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. מלמד שנתנו לנולם. מלמד כי נעים ומעירים. שמע מינה שמתו שמנצלו מנביאים ולא ידע) גם ניחוק מפניהם מנצלו. שכן תן הנולם הזה. ר"ל מחל לך לפיין (שבת נח.). צדיקים גמורים אינם עומדין. דנעול מן של נעלי משום שלין נייח יכלה לעמוד (ספרים) [נמחקמם] (סנהדרין שם). לרחוק ברישא. שמחמת מן הקנים ומ"ב שב מלוי מתשוב. ואדר שלום לקרוב. משקרבו נייח נאור. ונעול מן של מלוי משום (שם). שהיה רחוק מדבר עבירה. כל ימי והיה נייח נאור (שם). חציף עלי מאן דמפרש חטאה. לרבים. נראם שלשה נרם נתנם מרבי (סנהדרין ז:).

הדרן עלך אין עומדין

רבינו חננאל

קידה על אפים שנאמר ותקד בת שבע אפים ארץ. מי. וקבלה היתה בידם לקידה על אפים ומפסקין ליה אקראי. לאביי ורבא דמצלי אצלויי. מי. לא היו שוחים פניהם בקרקע להודיע, אלא מטים על הצד. ואמר קרא ברוח ניב שפתים. מי. התפלל ורואה ששתתחיו עשר תנובה, בידוע שנשמעת תפלתו, שנאמר ברוא ניב שפתים ונו'. אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא. פירוש, כמו שדה או רחוב. סליק פ"ה לפ"ש

בתניתת צבור נפל בלי עלמא על אפיהו רב לא נפל מאי טעמא רצונה של אבנים היתה ומשום אבן משכית אית דאמר רמשום הוי טעמא הוי אביי ורבא מצלו אצלויי. בכמה. ר' ישמעאל ואלה אם אמרי עליה אי אתה משותחה אבל אתה משותחה על אבני בית המקדש רב פפקר לדבי רב אחא ר' אפי מפקד לאנשי ביתיה כי תהוין נפקין להתעניא לא תהוין רבעין כאתחיכון ר' זונה רבא על סיסרייה. ר' אחא רבא על סיסרייה: אמר רב (ששת) [כח]א חציף עלאי מאן דמפרש חטאה שנא' והלום לכן אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. אית בתרב יום הכפורים (דף מו) רב רבי בתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתיב ונשוי בם בבמה משעיר לא יעליה לא קשיא כאן בחסא מפרסם כאן בחסא שאינו מפרסם רב יחמרא בר סביה אמר לא קשיא כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם למקום:

תורה אור השלם

1. וַיְהִי בְּכִלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל יְיָ אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יְיָ מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פְּרֻשׂוֹת הַשָּׁמָיְמָה: מלכים א ח נד
2. וְחִזַּקְתָּ בֶּן שִׁבְעִ אֲפַיִם אֶרֶץ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְמֹלֶךְ וְאֹמַרְתָּ חַי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עַד עוֹלָם:
מלכים א א לא
3. וַיֹּאמֶר אֶל אֲבִיו וְאֶל אִמּוֹ וַיְעַתֵּר בּוֹ אֲבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה: בראשית לז י
4. פּוֹרֵא נִיב שְׂפָתַיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו: ישעיהו נז יט
5. הַצַּדִּיק לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם וְאֶרֶץ לֹא יִשְׁכְּנוּ: משלי י ל
6. בְּנִי לֹא תֵלֵךְ אֹבִיחַ מִמְּסִלַּת אֹבְחֵי קְרֹא עַל בֶּן אֹבְחֵי תְּאַחֵז אַל תַּרְפֶּה שָׁמְרֵהוּ כִּי חַיֶּיךָ הוּא: משלי ד יד
דברים טו יא
7. וְקָרֵב יֵצֵא מַעֲרָן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגַּן וְנִפְרָד שָׁם וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים: בראשית ב י
8. וְיִשְׂרָאֵל כְּדִי יֵדַע זִי רְשִׁימִים כְּתִיבָא עַל לְבֵיתֵהּ וְכֵדִין פְּתִיחָן לֵהּ בַּעֲלִיָּתֵהּ נֶגֶד יְרוּשְׁלֶם וְקָעֵן תְּלָתָה בְּיוֹמֵהּ וְהוּא כָּרַךְ עַל בִּרְכָתֵהּ וְקַדֵּשׁ וְאָמַר קֳדָם אֱלָהּ כְּל קֳבֵל דִּי הָא עֲבֵד מִן קַדְמַת דְּנָה: דניאל ו יא
9. לְדָוִד מִשְׁכִּיל אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה: תהלים לב א

הגהות הב"ח

(ט) נסי לכבר עבירה מעיקרא ונתרחק:

הגהות הגר"א

[א] נסי כהן גדול מלמא. ניב שפוי:

מוסף תוספות

א. וכתוס. ריש"י כתב. וא"ת השתחואה נמי הא כתיב אפים ארץ ישתחוו לך, ואומר רבינו יעקב דקים ליה וכו'. ב. בתוס' ריש"י הוסיף, והיינו כאומרים כראמרינן הכא.

רב נסים גאון

אמר ר' חייא בריה דרב הונא חזינא לאביי ורבא דכי נפלי על אנפיהו מצלו אצלויי. איתא בסוי מגילה בס' הקורא את המגילה עומד וכף כג רב איקלע (לבית) [לבבל]

אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא *Рассказывают о раби Ханине бен Доса,* **שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת** *что он молился о* выздоровлении *больных и* после молитвы *говорил:* **זה חי** *этому – жить, а этому – умереть.*

אמרו לו *Спросили его:* **מנין אתה יודע אם שגורה תפלתי** *откуда ты знаешь?* **אמר להם** *Сказал им:* **כפי** *если моя молитва* льется из сердца и *легка на устах* – **יודע אני שהוא מקובל** *знаю, что он,* больной, *принят* (небесами к выздоровлению), **ואם לאו** *а если нет* (если я ошибаюсь и запинаюсь) – **יודע אני שהוא מטורף** *знаю, что он умрет.*

ГЕМАРА

אהייא *О каком* благословении в Шмонэ-Эсрэ учили в мишне, что если ошибся в нем – то это плохой знак?

אמר רב חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי *Сказал рав Хия: сказал рав Сафра от имени одного* мудреца *школы Раби:* **באבות** *в* благословении *"Отцы".* (Это начало молитвы, и ошибка в нем – указание с Небес, что молитва не будет принята.)

איכא דמתני לה אברייתא *Некоторые учили это* высказывание *в* следующей *барайте:* **המתפלל צריך שיכוין את לבו בכולן** *произносящий молитву* Шмонэ-Эсрэ *должен обратить свое сердце* к Небесам, т. е. сосредоточиться на словах молитвы, *во всех* благословениях, которые произносит. **ואם אינו יכול לכוין בכולן** *А если не может сосредоточиться во всех* благословениях, **יכוין את לבו באחת** то *сосредотачивается в одном.*

4. Йешаяу 57:19
5. Йешаяу 64:3

Завершение барайты: **אמר רבי חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי** *Сказал раби Хия: сказал рав Сафра от имени одного* мудреца *школы Раби:* **באבות** *в* благословении *"Отцы".* – Тем самым он уточнил, в каком именно благословении следует сосредоточиться.

אמרו עליו על רבי חנינא וכו' В мишне учили: *рассказывают о раби Ханине и т. д.* Вопрос: **מנא הני מילי** *откуда это* известно? Т. е. из какого стиха учим, что если молитва льется из сердца и легка на устах, то она принята небесами?

אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви:* **דאמר קרא** *потому что сказал стих*[4]: **בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו** *"Создатель речи уст! Мир, мир дальнему и ближнему, – сказал Всевышний, – вылечу его".* Когда молитва человека ("речь уст") "здорова", т. е. льется свободно, это хороший знак. [Это толкование строится на том, что слова "Борэ" (Создатель) и "бари" (здоровый) похожи.]

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *Сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:* **כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם** *все пророки,* говоря о грядущей награде, *пророчествовали только* о тех, кто будет *отдавать своих дочерей за мудрецов* Торы, **ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם** *помогать торговлей мудрецам* Торы (совершали свои сделки, используя деньги мудрецов, чтобы те получали прибыль и имели возможность учиться) **ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו** *и поддерживать мудрецов* Торы *своим имуществом* (кормить их, одевать, давать ночлег и пр.).

אבל תלמידי חכמים עצמן *Но* о грядущей награде *самим мудрецам* Торы сказано[5]: **עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו** *"Глаз не видел* (т. е. никто не видел), *кроме Тебя, Б-же,* какое добро *будет сделано* тому, кто *полагается на Него".* Т. е. награда мудрецов известна только Творцу.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *И* еще *сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:* **כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח** *все пророки,* говоря о грядущей награде, *пророчествовали только о днях Машиаха.* **אבל לעולם הבא** *Но о грядущем мире* сказано: **עין לא ראתה אלהים זולתך** *"Глаз не видел, кроме Тебя, Б-же".*

ופליגא דשמואל *И* это высказывание *оспаривает* мнение *Шмуэля.* **דאמר שמואל** *Как сказал Шмуэль:* **אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד** *нет* разницы *между нашим миром и днями Машиаха* ни в чем, *кроме подчинения* евреев народам мира. Иными словами, в дни Машиаха евреи не будут зависеть от прочих народов, но во

קידה על אפים. ומייתי קרא לענ"ד דמסכמן נמי נענין לומר דקים ליה מקבלה דקדה על אפיס ומייתי קרא דמקיימו: **חזינא** לאביי ורבא דמצלו אצלורי. פירוש שהיו מטין על לציהן: **יכורין** לבו באחת מהן. והא דלמתי בסוף פרק ת"ס (דף ל:) לעולם יזמר אדם תמיד עד שיכוין לבו בתפלתו, ומשמע דאפילו בשעת הדחק יכול לכוין ואפילו בשעה שהיו מטין על פניהם כמו שמי בתחת מהן: **חציף עלי מאן דמצלי בבקתא.** ופ"ת בכמה ספרים [בגמרא ברכות כד:] נמצא כזה (נמצאת כד:) ר"ל דמסתם מיירי בבר המוריים כדאמרי' בפסחים פרק המפה (ד' פח.) גם כיוצא שקלולו שזה וכו' ר"ת נקמת דהכא מיירי בנקעה במקום שרגילין שם בני אדם לעבור ואולי דרכם **בסוי** המאה. ומעמת לפי שאין מתניים על מטתו אבל אם מפנים מטתו דומה שהיו מתניים עליו ותמיהני לעיל פרק קמא (ד' יב:) כל העושה דבר ומתניים מוחלים לו מיד:

הדרן עלך אין עומדין

כהן גדול בסוף כל ברכה וברכה והמלך תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה אמר רבי יצחק בר נחמני לדידי מפרשא לי מיניה דרי"ל [א]הדיוט כמו שאמרנו כהן גדול תחלת [ב] כל ברכה וברכה המלך כיון שברע שוב אינו זוקף שנאמר [ג]ויהי ככלות שלמה להתפלל וגו' קם מלפני מזבח ה' מברע על ברכיו: ת"ר [ד]קידה על אפים שנאמר [ה]וחקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים שנאמר מכרוע על ברכיו השתחואה זו פשוט ידים ורגלים שנאמר [ו]והבא נבא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה [ז]אמר רב חייא בריה דרב הונא חזינא להו לאביי ורבא [ח]דמצלו אצלוויי תני חדא הכורע בהודאה הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף רבא ברע בהודאה תחלה וסוף אמרי ליה רבנן אמאי קא עביד מר הכי אמר להו חזינא לרב נחמן דברע וחזינא ליה לרב ששת דקא עבד הכי והתניא [ט]הכורע בהודאה הרי זה מגונה ההיא בהודאה שבהלל והתניא הכורע בהודאה ובהודאה של הלל הרי זה מגונה כי תניא ההיא בהודאה דברכת המזון: **מתני'** המתפלל ועטה סימן רע לו ואם שליח צבור הוא סימן רע לשולחיו מפני [י]ששלוחו של אדם כמותו אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו אין יודע אני שהוא מטורף: **גמ'** אהייא א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות איכא דמתני לה אברייתא המתפלל [יא]צריך שיכוין את לבו בכולן ואם אינו יכול לכוין בכולן יכוין את לבו באחת א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות: אמרו עליו על רבי חנינא וכו': מנא הני מילי א"ר יהושע בן לוי דאמר קרא [יב]בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו א"ר חייא בר אבא [יג]א"ר יוחנן יכל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן [יד]עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [טו]כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דשמואל [טז]דאמר שמואל [יז]אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד שנאמר [יח]כי לא יחדל אביון מקרב הארץ וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו מקום [יט]שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר [כ]שלום שלום לרחוק ולקרוב ברישא והדר לקרוב ורבי יוחנן אמר לך מאי רחוק שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה [כא] ונתרחק ממנו השתא [כב]מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית רבי [כג]שמואל בר נחמני אמר זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה שמא תאמר אדם הראשון היכן היה בגן ושמא תאמר הוא גן עדן תלמוד לומר [כד]ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן גן לחוד ועדן לחוד: ת"ר מעשה שחלה בנו של ר"ג שגר שני ת"ח אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים כיון שראה אותם עלה לעלייה ובקש עליו רחמים בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה אמרו לו וכי נביא אתה אמר להן לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף ישבו וכתבו וכוונו אותה שעה וכשבאו אצל ר"ג אמר להן העבודה לא חסרתם ולא הותרתם אלא כך היה מעשה באותה שעה חלצתו חמה ושאל לנו מים לשתות ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן זכאי וחלה בנו של ריב"ז אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים ויחיה אמר רבי יוחנן בן זכאי אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך: [כה]ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יאל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאמר [כו]ויכון פתיחן ליה בעליתיה (לקבל) [נגד] ירושלם אמר רב כהנא [כז]חציף עלי מאן דמצלי בבקתא ואמר רב כהנא [כח]חציף עלי מאן דמפרש חמאה שנאמר [כט]אשרי נשוי פשע כסוי חטאה:

הדרן עלך אין עומדין

מוסף רש"י

קידה על אפים. קידה מלמטרא כגד מקום פיה מלמ"ד (מגילה כב:). ארצה. מסתם טלו שטוח מלמ"ה (שם ומכוחות מז:). דמצלו אצלויי. על ניהיהן ולא נשתין על פניהם משום נשי שלין פתח משוא רשלי לישתל על פניו (מגילה שם). לא נתנבאו. מיכה ליחזקאל (סנהדרין נט:). ולעשרה פרקמטיא לת"ת. מפסקת נתנון ס"ם כדי לצאת ליהם שכר הם מסיק לעסקיהן בשוהה ע"י לגו (מכוחות ק"א). עין לא ראתה. עין שם נבלא לא ראתה אלא אלהים יעשה למחכה לו אלמי ניתיר לך לדבר אחר (שבת סג:). צדיקים גמורים אינם עומדין. דכתיב מתן על נפלי מטוכה שלין כריס יכלה לעמוד (בראשית) [במדבר] (סנהדרין שם). לחרוק ברישא. שמתוקן מן הקרוב ולמ"ד שב מלי מטוכה, ומדר שלם לקרוב, מפרקלי ניהן נשוב. (שם). שהיה רחוק מדבר עבירה. כל ימי היה ניהן נשוב (שם). חציף עלי מאן דמפרש חמאה. נרים, נחלם שפיט נוס ונכלם כדבר (סנהדרין ז:).

הדרן עלך אין עומדין

רבינו חננאל

קידה על אפים שנאמר וחקד בת שבע אפים ארץ. ר', רקבלה היתה בידם קידה על אפים ומסתבר ליה אקראי. לאביי ורבא דמצלי אצלויי. ר', לא היו שוחים פניהם בקרקע להדיא, אלא סמוך על הצד. דאמר קרא ברוא ניב שפתים. ר', המתפלל ראוי שישתחוה עשר תגובה, בידיע שנאמר בורא ניב שפתים יגר. אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא. פירוש, בפני שדה או ירחוב.

סליק פ"ה לפ"ש

כתענית צבור נפל כולי עלמא על אפיהו רב לא נפל מאי טעמא רצפה של אבנים היתה דתשמש אבן משכית אית דאמר דמשום הני טעמא הוו אביי ורבא מצלו אצלויי. במס. ע"ז בגמ' רבני מערבא בפ' ר' ישמעאל (והכא גם אמרי עליה אי אותה משתתה אוכל אותה משתתה על אבני בית המקדש רב מפקד לידבי רב אחא ר' אמי מפקד לאנשי כיתיה כד תהוון נפקין להתניותא לא תהוון רמיין כאתתיכון ר' יונה רבא על סיטריה ר' אחא רבא על סיטריה: אמר רב (ששת) [כהנא] חציף עלי מאן דמפרש חמאה שנא'. (תהלים נט) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. אית בשרק יום הכפורים (דף פו) רב רמי כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתיב (משלי כח) מכסה פשעיו לא יצליח לא קשיא כאן בחטא שעשהו מתוכסס כאן בחטא שעשהו מתוכסס רב זמורא בר טוביה: אמר לא קשיא כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם למקום:

א) מגילה כב: שבועות מז:, ב) [מגילה כב: ע"ש], ג) [מלכים א ח: ע"ש], ד) [מגילה כב:], ה) [תהלים עב: מיכה ז: ישעיה מה: מלכים א ח: ע"ש], ו) [בראשית לז: ע"ש], ז) [מגילה כב:], ח) [מגילה כב: ע"ש], ט) [מגילה כב: ע"ש], י) [מגילה כב: ע"ש], יא) [מגילה כב: ע"ש], יב) [ישעיה נז: ע"ש], יג) [מגילה כב: ע"ש], יד) [ישעיה סד: ע"ש], טו) [מגילה כב: ע"ש], טז) [סנהדרין צט:], יז) [שבת סג:], יח) [דברים טו: יא], יט) [מגילה כב: ע"ש], כ) [ישעיה נז: ע"ש], כא) [מגילה כב: ע"ש], כב) [סנהדרין צט:], כג) [סנהדרין שם, ו) [שם סה:], כד) [בראשית ב:], כה) [מגילה כב: ע"ש], כו) [מלכים א ח: ע"ש], כז) [מגילה כב: ע"ש], כח) [מגילה כב: ע"ש], כט) [תהלים לב: ע"ש].

תורה אור השלם

1. וידבר בבלעם שלמה להתפלל אל ה' את כל התפלה הזאת ויכל שלמה מלפני מזבח ה' מברע על ברכיו וכפיו פרשות השמים: מלכים א ח נד
2. וחקד בת שבע אפים ארץ ותשתחו למלך ותשבר לו המלך ויושב לאמו: בראשית לז י
3. ויסגד אל אביו ואל אחיו ויעבד בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה: בראשית לז י
4. בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו: ישעיהו מז יט
5. ומעולם לא שמעו לא האזינו עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו: ישעיהו סד ג
6. כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ידך לאחיך לעניך ולאביונך בארצך: דברים טו יא
7. ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים: בראשית ב י
8. ותיאהל בני ידע כי רשעים מתבוא על לבחתה וכיון שתיתן לה בעלותה נגד ירושלים תקנון תלונה בינתא והא ערך על ברכתהי וקבלא ומודא קדם אלהה כל קבל די הוא עבד מן קדמת דנה: תיאהל ו יא
9. לדוד משכיל אשרי נשוי פשע מכסי חטאה: תהלים לב א

הגהות הב"ח

(ב) נמ' מכן לדבר עבירה מפיקרא ומתרחק:

הגהות הגר"א

[א] נמ' מכן גדול מהכה. ניב שפיו:

מוסף תוספות

א. וכרוס: ריש"י כתב. וא"ת השתחואה נמי הוא כתיב אפים ארץ ישתחוו לך. ואומר רבינו יעקב דקים ליה וכו'. ב. וכרוס: ריש"י הוסיף. וחייבו באבות דראמרינן הכא.

רב ניסים גאון

אמר ר' חייא בריה דרב הונא חזינא לאביי ורבא דכי נפלי על אנפיהו מצלו אצלויי. ואיתא בסם' מגילה בס' הקורא את המגילה עומד וישב ורוח נוח רב איקלע (לבית) [לבבל]

всем остальном нет отличия от наших дней. שנאמר *Как сказано*[6]: כי לא יחדל אביון מקרב הארץ *"Ибо не переведутся нищие на земле"*. Не переведутся, даже когда придет Машиах. В то время как, согласно пророкам, в дни Машиаха не будет бедности.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *И* еще *сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:* כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה *все пророки,* говоря о будущей награде, *пророчествовали только о раскаявшихся* грешниках. אבל צדיקים גמורים *Но* о награде *полным праведникам* сказано: עין לא ראתה אלהים זולתך *"Глаз не видел, кроме Тебя, Б-же"*.

ופליגא דרבי אבהו *И* это высказывание *оспаривает* мнение *раби Абау.* דאמר רבי אבהו *Как сказал раби Абау:* מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין *там, где стоят раскаявшиеся, полные праведники не* могут *встать*; т. е. награда первых выше награды вторых. שנאמר *Потому что сказано*[7]: שלום שלום לרחוק ולקרוב *"Мир, мир дальнему и ближнему"*. לרחוק בריש Сначала *"дальнему"* (намек на того, кто раньше грешил, но потом исправился), והדר לקרוב потом *"ближнему"* (намек на того, кто никогда не грешил).

6. Дварим 15:11
7. Йешаяу 57:19
8. Берешит 2:10

ורבי יוחנן אמר לך *Раби Йоханан сказал тебе* (мог бы сказать в защиту своего мнения), объясняя этот стих по-другому: מאי רחוק *кто* понимается под *"дальним"*? – שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא Тот, *кто был далек от греха изначально.* ומאי קרוב *А кто* понимается под *"ближним"*? – שהיה קרוב לדבר עבירה ונתרחק ממנו השתא Тот, *кто был близок к греху, но теперь удалился от него.*

מאי עין לא ראתה *Что* понимается под словами: *"Глаз не видел"*? אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви:* זה יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית *это* сказано о будущей награде праведникам, а именно о том *вине,* которое *хранится внутри винограда,* созданного в *шесть дней Творения.*

רבי שמואל בר נחמני אמר *Раби Шмуэль бар Нахмани сказал:* זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה *это Эден,* место, *которое не видел глаз ни одного из созданий.* שמא תאמר *Возможно, ты скажешь:* אדם הראשון היכן היה *первый человек где был,* разве не в Эдене? Ответ: нет, не в Эдене, בגן а *в Саду* Эдена (как сказано в Берешит 2:8). ושמא תאמר *Но, возможно, ты скажешь:* הוא גן *он и Сад,* הוא עדן *он и Эден,* т. е. это одно и то же. תלמוד לומר На это *Тора говорит*[8]: ונהר יצא מעדן להשקות את הגן *"И выходит река из Эдена для орошения Сада"*. Как видим, גן לחוד ועדן לחוד *Сад отдельно, а Эден отдельно.*

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: מעשה שחלה בנו של רבן גמליאל *случилось* однажды, *что заболел сын рабана Гамлиэля.* שגר שני תלמידי חכמים אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים *Послал* рабан Гамлиэль *двух учеников к раби Ханине бен Доса, чтобы попросил для него милосердия* Небес. כיון שראה אותם עלה לעלייה ובקש עליו רחמים *Когда* раби Ханина бен Доса *увидел,* что они приближаются, *поднялся на чердак и* в молитве *попросил для него милосердия* Небес. בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה *Спустившись, сказал им: идите* обратно, *потому что прошел жар* у больного, т. е. болезнь отступила.

אמרו לו *Сказали ему:* וכי נביא אתה *разве ты пророк?* אמר להן *Сказал им:* לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי *я не пророк и не сын пророка,* אלא כך מקבלני *но так я получил* от своих учителей: אם שגורה תפלתי בפי *если моя молитва льется* из сердца и *легка на устах* – יודע אני שהוא מקובל *знаю, что он,* больной, *принят* (Небесами к выздоровлению), ואם לאו *а если нет* – יודע אני שהוא מטורף *знаю, что умрет.*

ישבו וכתבו וכוונו אותה שעה *Сели* они *и записали точно,* какой был час. וכשבאו אצל רבן גמליאל *А когда пришли к рабану Гамлиэлю* и рассказали все это, אמר להן он *сказал им:* העבודה לא חסרתם ולא הותרתם *клянусь,* вы *не убавили и не прибавили* ни часа. אלא כך היה באותה שעה חלצתו מעשה *Но вот* как все *было:* חמה ושאל לנו מים לשתות *в тот час,* как вы указали, *прошел жар* у больного *и попросил он воды напиться.*

ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא *И еще случай,* происшедший *с раби Ханиной бен Доса,* שהלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זכאי *когда он пошел учить Тору у раби Йоханана бен Закай.* וחלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי *И заболел сын раби Йоханана бен Закай.* אמר לו *Сказал ему* учитель: חנינא בני *Ханина, мой сын,* בקש עליו רחמים ויחיה *попроси для него милосердия*

קידה על אפים. ומייתי קרא דמשכחן[א] נמי בענין אחר ים לומר דקים ליה מקבלה דקידה על אפים ומייתי קרא דמקיימו: **חזינא** לאביי ורבא דמצלו אצלויי. פירוש שהיו מטין על לדיהן: **יכורין** לבו באחת פתן. והא דלתני׳ נסוף פרק מ״ש (דף נ:) לעולם יעמוד אדם דעתו שם יכול לכרוע יתפלל ואם לאו אל יתפלל ים לפרש התם נמי כאחת מהן: **חציף** עלי מאן דמצלי בבקתא. ופ״ה שכשהוא [ב]עומד בשדה (נרחשית כה) ר״ל דשכח מיירי בהר המוריה כדלתני׳ בשלשה פרק התפלה (ד׳ פח.) לא ילמוך שקלטו שדה וכו׳ פ״ג נקמא דשכח מיירי בנקעה במקום שרגילין שם כמי שדה לעבור והולכי דרכים: **כשוי** המאה. וטעמא נמי שמא מתכוין שלא אכנל מם מפרס מטעמי דומה שאינו מתכוין עליו ומתכוין לעיל פרק קמא (ד׳ יב:) כל העושה דבר ומתכוין מותלים לו מיד:

הדרן עלך אין עומדין

כהן גדול בסוף כל ברכה וברכה והמלך תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה אמר רבי יצחק בר נחמני לדידי מפרשא לי מיניה דריב״ל [א]היכי כמו שאמרנו כהן גדול תחלת [ו] כל ברכה וברכה המלך ביון שברע שוב אינו זוקף שנאמר [ב]ויהי ככלות שלמה להתפלל וגו׳ קם מלפני מזבח ה׳ מברע על ברכיו: ת״ר [ג]כידה על אפים שנאמר [ד]ותקד בת שבע אפים ארץ בריעה על ברכים שנאמר מכרוע על ברכיו השתחואה זו פשוט ידים ורגלים שנאמר [ה]הבא נבא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה [ו]אמר רב חייא בריה דרב הונא חזינה להו לאביי ורבא [ז]דמצלו אצלויי חני חדא הכורע בהודאה הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף רבא ברע בהודאה תחלה וסוף אמרי ליה רבנן אמאי קא עביד מר הכי אמר להו חזינא לרב נחמן דכרע וחזינא ליה לרב ששת דקא עבד הכי והתניא [ח]הכורע בהודאה הרי זה מגונה ההיא בהודאה שבהלל והתניא הכורע בהודאה ובהודאה של הלל הרי זה מגונה כי תניא ההיא בהודאה דברכת המזון: **מתני׳** המתפלל וטעה סימן רע לו ואם שלית צבור הוא סימן רע לשולחיו מפני [ט]ששלוחו של אדם כמותו אמרו עליו על ר׳ חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף: **גמ׳** אהייא א״ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות איכא דמתני לה אברייתא המתפלל [י]צריך שיבוין את לבו בכולן ואם אינו יכול לכוין בכולן יכוין את לבו באחת א״ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות: אמרו עליו על רבי חנינא וכו׳: מנא הני מילי א״ר יהושע בן לוי דאמר קרא [כ]בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה׳ ורפאתיו א״ר חייא בר אבא [יא]א״ר יוחנן יכל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לת״ח ולמהנה ת״ח מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן [יב]עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [יג]כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דשמואל [יד]דאמר שמואל אין בין העוה״ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד שנאמר [טו]כי לא יחדל אביון מקרב הארץ וא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דר׳ אבהו דא״ר אבהו מקום [טז]שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר [יז]שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא והדר לקרוב ורבי יוחנן אמר לך מאי רחוק שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה (ט) ונתרחק ממנו השתא [יח]מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית רבי [יט]שמואל בר נחמני אמר זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה שמא תאמר אדם הראשון היכן היה בגן ושמא תאמר הוא גן עדן תלמוד לומר [כ]ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן גן לחוד ועדן לחוד: ת״ר מעשה שחלה בנו של ר״ג שגר שני ת״ח אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים כיון שראה אותם עלה לעליה ובקש עליו רחמים בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה ושאל לנו מים לשתות ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר׳ יוחנן בן זכאי וחלה בנו של ריב״ז אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים ויחיה אמר רבי יוחנן בן זכאי אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך: [כא]ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [כב]אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאמר [כג]ויכוין פתיחין ליה בעליתיה (לקבל) [נגד] ירושלם אמר רב כהנא [כד]חציף עלאי מאן דמצלי בבקתא ואמר רב כהנא [כה]לחציף עלי מאן דמפרש חמאה שנאמר [כו]אשרי נשוי פשע כסוי חטאה:

הדרן עלך אין עומדין

מוסף רש״י

קידה על אפים. קידה שמצורה בכל מקום (מגילה כב:). ארצה. משמע טלו שמום (שם ושם מגילה מג:). דמצלו אצלויי. על ניסיון (ב״מ קיג.). ולערשה פרקמטיא לת״ח. משפסק מתנתן ס״ם כמי לגבוע ליתם שכר והם מסיין לעסקן בתורה (שבועות ל״ט ע״ב) (כתובות קיא:). עין לא ראתה. מין שום נביא (ב״ב עה:) ולמלכות ינשוא הקב״ה למשיח (ילמדנו) ולתלמידי חכמים (ישעיה סד ג) ללמן קן לנגר (שבועות שם). שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. משמע לעולם. ולמה ס״ה נאמרו ונתנבאו הנביאים ולא יהיה ממני עוד (ובכיכ יז) לפ לימות המשיח שמנבאו, אלא יהן יהעולם כסדרו (שבת נג:). צדיקים גמורים אינם עומדין. ונעזל מהן על נבני מצוה שאין נריס יכולם לעמוד (במיכאם) [במחילה] (שהודרין שם). לרחוק ברישא. שמתחלן יהן הקב״ה ולמ״ב שב מלוי מתחוב, והדר שלום לקרוב. משקקל נריס נעזר. דנעזל מהן על נבני מצוה שאין עבירה. כל ימי והיה נריס נעזר (שם). חציף עלי מאן דמפרש חטאתיה. נרכים. נראה שאין נהם הנלם מדבר (סוטה ז:).

הדרן עלך אין עומדין

רבינו חננאל

קידה על אפים שנאמר וחקד בת שבע אפים ארץ. פי׳. וקבלה היתה בידם דקידה על אפים ומסמך ליה אקראי. לאביי ורבא דמצלי אצלויי. פי׳. לא היו שוחים אניהם בקרקע להדיא. אלא סמוים על הגב. דאמר קרא כורע ניב שפתים. פי׳. המתפלל ראוי שישתחוה נשר ערבה. בידוע שכשמעת תפלתו. שנאמר כורע ניב שפתים רנו׳. אפר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא. פירוש. כמר שדה אר חטוב.

תורה אור השלם

1. וְיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל ה׳ אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח ה׳ מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פְּרֻשׂוֹת הַשָּׁמָיִם: מלכים א ח נד
2. וְחִקַּר בַּת שֶׁבַע אֲפַיִם אֶרֶץ וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם:
מלכים א א לא
3. וַיֹּאמֶר אֶל אֲבִיו וְאֶל אִמּוֹ וְיַעַר הָעָם אַחֲרָיו לוֹ נָתַה הַחֻלּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה:
בראשית לז י
4. טוֹרֵא נִיב ׀ וְקוֹרְנֵי שָׁלוֹם שֶׁלּוֹם לְרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה׳ וּרְפָאתִיו: ישעיהו נז יט
5. וּמִעוֹלָם לֹא שָׁקְעוּ לֹא הָאֲזְנוּ עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ: ישעיהו סד ג
6. כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאָחִיךָ לְעָנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ:
דברים טו יא
7. וְהָבֵר יִצְא מִמְּרַן לְהוֹשִׁיעַ אֶת הָגֵן הַמְשֻׁמָּר יִשְׂרָאֵל וְהָיָה לְאוֹרְבָיו רִאשׁוֹנִים: בראשית י כ
8. וְקִיאֵל כְּדֵי יָדַע דִּי רִשְׁעִים כְּתָבָא עַל לְבָבְהוֹן וְכֵרְיָן קְתִירָן לָהּ בְּעִלַּיְתָהּ נָגַר יְרוּשְׁלֶם חַקְפָן תְּלָתָה בְּיַמָּנָא וְגוּבָא עַל כָּרְכֵיהוֹן וְקַבְלָא וְסוֹרְגָא קֳדָם אִלָּהִין כָּל קֳבֵל דִּי הֲנָא עָבֵד מִן קֳדָמוֹהִי וְקָרֵי:
יחזקאל ו א
9. לְדָוִד מִשְׁכִּיל אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה:
תהלים לב א

הנהות הב״ח

(ה) גמ׳ מכר עבירה מפיקרא ונתרחק:

הנהות הגר״א

[א] גמ׳ כהן גדול מהלת. ר״ל ושם:

מוסף תוספות

ג ובתוס׳ ר״ש כתב. ואי״ת השתחואה נמי הא כתיב אפים ארץ ישתחוו לך, ואומר רבינו יעקב דקים ליה וכו׳. ב בתוס׳ ר״ש הוסיף. ותדיינו באורות כראמרינן הכא.

רב ניסים גאון

אמר ר׳ חייא בריה דרב הונא חזינא לאביי ורבא דהוי מצלי אצלויי. איתא בפ׳ מגילה בפ׳ הקורא את המגילה עומד ושוח ונו׳ (ב) ר״ב איקלע (לבית) [לבבל]

בתענית צבור נפל בהלי עלמא על אפיהו רב לא נפל מאי טעמא רצפה של אבנים היתה ושמחו אבן משכית אית דאמר רשפים האי טעמא הוא אביי ורבא מצלי אצלויי. בפסח ע״ו בגמ׳ רבי מערבא בפ׳ ר׳ ישמעאל (הלה ו) אמרו עליה אי אתה משתחוה אכל אתה משתחוה על אבני בית הסקיש רב מפקר לדבי רב אחא ר׳ אמי מפקר לאנשי ביתיה כי תהוין נפקין לתענייתא לא תהוין נפקין לבתהכין ר׳ יוחנן רבינו על סיטריה ר׳ אחא רבינו על סיטריה: אמר רב (ששחה) [כהנא] חציף עלאי מאן דמפרש חמאה שנאי [והוא לכ] אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. אית בתרא יהם הכפורים (נף ו) רב רבי חנינא אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתיב (משלי כח) מכסה פשעיו לא יצליח לא קשיא כאן בחטא מפרסם כאן בחטא שאינו מפרסם רב חטרא בר סביבה אמר לא קשיא כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם למקום:

ם א מיי׳ פ״ב מהלכות תפלה הלכה י:
מא ב מיי׳ שם הלי יג סמג עשין יט:
מב ג מיי׳ שם הלי יד ופ״ט הלכה ה סמ״ע סרמ סי׳ קג סעיף ג:
ד [מור סרמ סי׳ קג] וסרמ סי׳ קיג ס״ג:
מג ה מיי׳ פ״ג מהלכות תפלה סמג סרמ סימן קג סעיף ג:
מד ו מיי׳ ק״ו מהלכות דעות הלכה כ:
מה ז מיי׳ פ״ב מהלכות תפלה הלי ו:
מו ח מיי׳ פ״ב מהלכות תפלה הלי ג וסי״ב מהלכות מלכים הלי ג:
מז ט מיי׳ פ״ו מהלכות תפלה הלכה ד:
מח י מיי׳ פ״ב מהלכות תפלה הלכה ו סמג עשין יט עוש״ע סרמ סי׳ ס סעיף ד:
מט כ מיי׳ שם סמג שם סעיף ב:
נ ל מיי׳ פ״ב מהלכות תפלה הלי ה עוש״ע סרמ סי׳ מח סעיף ב:

Небес, *чтобы выжил.* **הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים וחיה** Сел раби Ханина на землю, *опустил голову себе на колени и попросил* в молитве *милосердия* Небес *для него – и* тот *выжил.*

אמר רבי יוחנן בן זכאי *Сказал раби Йоханан бен Закай:* **אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו** *если бы держал бен Закай свою голову на своих коленях весь день –* **לא היו משגיחים עליו** *ему бы не ответили* с Небес. **אמרה לו אשתו** *Сказала ему его жена:* **וכי חנינא גדול ממך** *разве Ханина* более *великий, чем ты?* **אמר לה** *Сказал ей:* **לאו** *нет.* **אלא הוא דומה כעבד לפני המלך** *Но он подобен рабу царя,* который на правах домочадца входит в царский покой в любое время. **ואני דומה כשר לפני המלך** *А я подобен министру царя,* который входит, только когда его позовут.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *И* еще *сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:* **אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות** пусть *человек молится только в* том *доме, где есть окна;* **שנאמר** *как сказано*[9]: **וכוין פתיחן ליה בעליתה (לקבל) נגד ירושלם** *"И были у него* (у Даниэля в доме) *окна наверху, открытые* в сторону *Иерусалима,* и трижды в день он преклонял колени и молился".

אמר רב כהנא *Сказал рав Каана:* **חציף עלי מאן דמצלי בבקתא** *наглецом считаю того, кто молится в поле,* поскольку человеку не подобает молиться у всех на виду. Ибо в укрытом месте на нем будет страх Небес (да и прохожие не будут мешать).

ואמר רב כהנא *И* еще *сказал рав Каана:* **חציף עלי מאן דמפרש חטאיה** *наглецом считаю того, кто показывает свои грехи,* т. е. рассказывает о них без стеснения другим людям. **שנאמר** *Как сказано*[10]: **אשרי נשוי פשע כסוי חטאה** *"Счастлив* тот, *чей проступок прощен,* чье *согрешение покрыто",* а не показано всем.

הדרן עלך אין עומדין

9. Даниэль 6:11
10. Теилим 32:1

הספר יוצא לאור

לעילוי נשמת
משה בן גבריאל־רפאל ותמר ז"ל

ולעילוי נשמת
נתנאל בן אברהם ומרים ז"ל

מנשים באהל תברך
נשמת מרים בת נתנאל ושרה ז"ל

Эта книга посвящается

светлой памяти Моше,
сына Гавриэля-Рефаэля, и Тамар;

светлой памяти Нетанэля,
сына Авраама и Мирьям.

Благословенна память праведницы
Мирьям, дочери Нетанэля и Сары.

לאלה זכות גדולה בספר

מיכאל בן משה נ"י ואשתו לאה בת אברהם תח'

ומשפחתם שי'

יצחק בן מיכאל נ"י ואשתו ויקה בת ראובן תח'

ומשפחתם שי'

אליהו בן ראובן נ"י ואשתו תמר בת מיכאל תח'

ומשפחתם שי'

לאורך ימים ושנים טובות

משפחות שלוחי חב"ד בס. פטרבורג

Благословенны будут

Михаэль, сын Моше,

и его супруга Лея, дочь Авраама, и их семья;

Ицхак, сын Михаэля,

и его супруга Вика, дочь Реувена, и их семья;

Элияу, сын Реувена,

и его супруга Тамар, дочь Михаэля, и их семья.

Да удостоятся они долгих

и счастливых лет жизни!

Семьи посланников Хабада

в Санкт-Петербурге

БИБЛИОТЕКА ЕВРЕЙСКИХ ТЕКСТОВ

ПЕРВОИСТОЧНИКИ

ВАВИЛОНСКИЙ ТАЛМУД

ТРАКТАТ БРАХОТ. ТОМ I

УДК 296.18
ББК 86.36

В 12 Вавилонский Талмуд : многотомное издание / пер. с иврита и арамейского Р. Пятигорского. — Москва: Книжники ; Лехаим. — (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).

Талмуд – свод правовых и морально-этических положений иудаизма, охватывающий *Мишну* – основу еврейской устной традиции и *Гемару* – дискуссии, которые велись законоучителями Земли Израиля и Вавилонии на протяжении пяти столетий, и представляет собой основной источник Устной Торы. Различаются Вавилонский и Иерусалимский Талмуды; Вавилонский Талмуд обладает большим авторитетом и является основным предметом традиционной еврейской системы обучения. В настоящий том, первый из многотомного издания, вошел оригинальный текст и русский перевод первой части трактата *Брахот*, открывающего Вавилоиский Талмуд. В основе издания лежит принцип общедоступности, оно призвано помочь читателю самостоятельно познакомиться с полным текстом Талмуда на русском языке. Перевод сопровождается краткими комментариями, опирающимися на комментарии крупнейшего средневекового ученого-талмудиста Раши. В дальнейшем планируется выпустить в свет перевод всех трактатов Талмуда.

ISBN 978-5-9953-0435-7 (“Книжники”)
ISBN 978-5-9003-1031-2 (“Лехаим”)

Трактат Брахот. Том I. — 2016. — 504 с.

ISBN 978-5-9953-0436-4 (“Книжники”)
ISBN 978-5-9003-1032-9 (“Лехаим”)

Издательство “Книжники”
127055, Москва, ул. Образцова, д. 19, стр. 9
Тел. (495) 710-88-03; e-mail: info@knizhniki.ru
Интернет-магазин: www.knizhniki.ru

Издательство “Лехаим”
127018, Москва, 2-й Вышеславцев пер., д. 5а
Тел. (495) 710-99-34; e-mail: lechaim@lechaim.ru
Интернет-сайт: www.lechaim.ru

Подписано в печать 28.01.2016. Формат 60×90/8
Усл.-печ. л. 63. Тираж 1000 экз. Заказ № 6412/16.

Отпечатано в ООО “ИПК Парето-Принт”,
г. Тверь, www.pareto-print.ru

